VLASŤ.

ČASOPIS

PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

Majitel, nakladatel a vydavatel:

DRUŽSTVO „VLASŤ“.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

ROČNÍK VIII. 1891—92.

V ŽIŽKOVĚ U PRAHY.

TISKEM CYRILLO-METHODĚJSKÉ KNIHTISKÁRNY (V. KOTRBA).

V PRAZE.

Obsah VIII. ročníku „Vlasti“.

A) Životopisy.

Strana

Hálek Vl.: Hrabě Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka 710, 789
Houška Tom.: Druhotiny Pravdy Fr., kons. rady na Hrádku u Sušice . 882
Pravda Fr.: Vzpomínky ze života v Hrádku od roku 1847—1891. . 9, 81, 161
Rypáček Fr. Jar.: Biskup Freppel o francouzské revoluci 46, 105
Senz Aug.: Johanna d'Arc — Panna Orleánská 546, 636, 694, 781, 859
Škrdle Tom.: Pakosta Vojtěch 866
Špaček Václ.: Hakl Bohumil František 1
Wildmann Frant.: Farář Kneipp 619, 689, 778
Žák A.: P. Dobner Gelasius, otec českého dějezpytu . . 27, 141, 191, 244, 354

B) Články poučné a vědecké.

L'Avesne E.: Francie křesťanská a antiklerikální za doby francouzsko-pruské války r. 1870. . . . 33, 116, 276, 379, 439, 535, 599, 705, 763, 847
Frühbauer Václ.: Vříši bílého medvěda 52, 146, 213, 293, 390, 527, 631, 753
Hakl Boh.: Výlet do Berlína a do Drážďan 553, 612, 680, 771, 872
Horáček Frant.: Humanismus a realismus 817, 913
Horenský Fr.: Telegraf a železnice 957
Kočí Fr.: Podrobný výpočet rozměrů archy Noemovy se stránky geometrické a mechanické 577, 657, 737
Konečný Fr. Filip: Kterak zacházeli se slavným Keplerem protestanté a kterak katolíci 304, 321, 417
Kodýtek Ant.: O významu příští výstavy národopisné 951
Michal J.: Francouzové na Moravě a zvláště v Brně od r. 1805. a počátkem r. 1806. . . . . 65, 137, 185
Sedláček Jar. Dr.: Z cesty Kavkazem 268, 371, 447, 701, 888
P. Svoboda Jos. Tov. Jež.: Z kraje Hradeckého 497
Špička Petr: Komenský, Poniatovská a jejich vliv na emigraci českou 60, 110. Proroctví Kotterova 385, 454
Štingl Frant.: Listy ze slovinských vlastí 23, 222, 274. 379, 439, 477. Slovinská literatura v roce 1890. a 1891. . . . . 640, 715, 795, 895
Vávra Jos.: Z pozdních dob katolické reformace v Čechách 892, 944

C) Čtení zábavné.

Janeček Jar.: Ambrož, román o dvou dílech 38, 121, 198, 254, 338, 467, 541, 626, 670, 744, 826, 923
Kamarýt Bedř.: Památný kříž v Červené Lhotě 16, 94, 174, 285, 363, 432, 517, 591

D) Básně.

Baar Jindř.: Tři „Světlíčka“, chodská pověst 610
P. Bergmann Jos.: Obraz Kristův, O českém ohraničení jazykovém, překladem Dvořáka Jana 140, 141
Bulant A.: Čtyřicet mučeníků 361. Sedmihlásek 922
Flekáček Jos.: Jubilejní báseň na oslavu padesátiletého kněžství Pravdy Fr. 241
Hakl Boh.: Vánoční ballada, překl. z něm. 191
Kovář M. Dr.: Vznešenosť Boží 533. Probuzení jara 688. Večerní šat nebes 693. Vzpomínky na matku 762. Nad rovem Vojt. Pakosty 826
Pakosta Vojt.: Regina 3, 87, 169, 250, 333, 426, 511, 586, 667
Rozsypalova Aug.: U paty kříže 371
Skalík Fr.: Nehrej s mořem! 618
Svec Cyrill Meth.: Františku Pravdovi! 742
Tichý Jar.: Ze strun vlasteneckých 446, 625

E) Divadlo, literatura a umění.

Amor (Dr. Ms.) 649
Bartoš Fr.: Moravský lid (Pátek Ferd.) 645
Bílý Fr.: Patery knihy plodů básnických (Rypáček Fr. Jar.) 646
Bourget: Žák (Fr. Konečný Filip) 75

Strana
Braun Jos.: Mezi vyhnanci (Šittler Ed.) 563
Brodský Boh.: Z pole i lesa (Někdy Jan) 313
Brynych Ed.: „Meč," II. roč., Slova pravdy (Škrdle Tom.) 74, 153
Pedro Calderon de la Barca: Divotvorný kouzelník (Flekáček Jos.) . . 565
P. Didon: Ježíš Kristus (Fr. Konečný Filip) 308
Drbohlav Vinc.: Katoličtí duchovní vynálezci nebo objevitelé 905
Drobné literarní zprávy a úvahy 236, 314, 411, 490, 565, 650, 730, 808, 906, 986
Duda Věk.: Proti cizotě (Vohnout Frant.) 721
P. Duhr Bernhard S. J.: Jesuiten-Fabeln (Fr. Konečný Fil.) 406
Ekert Frant.: Církev vítězná (Fr. Konečný Filip) 806
Encyklopedie humoru a vtipu (Liga + 98) 727
Frà Hamršmíd Jos.: Jošt z Rožmberka a jeho doba 723
Himmer Jos.: O blahobytu duchovenstva (P. Váchal V.) 406
Humoristický kalendář, IX. roč. na rok 1892. (Kolísek Leopold) 313
Janda Ant.: Dějiny města Budyně nad Ohří (Š.) 723
P. Janauschek Leopold: Bibliografia Bernardina (Fr. Konečný Fil.) . . 720
Jazykozpyt a misie (Coufal Tom. V.) 801
Jiroušek Tom.: „Dělnické Noviny" (Škrdle Tom.) 71
Jurovčin Adam: Sv. Josef v umění 800, 899
Dr. Kahlík Fr.: Kytice z luhů slovanských a cizích (Vohnout Fr.) . . . 229
Karásek Jos: Památky reformace české (Fr. Konečný Fil.) 562
Korec Tomáš Václ.: Život sv. Bernarda (Dr Kolísek Fr.) 803
Dr. Kovář M.: Struny posvátné (Dr. Horský Rud.) 643
Klášterský A.: Poli a lesy (Někdy Jan) 484
Kuba L.: Světem slovanským (Pátek Ferd.) 563
Dr. Lenz Ant.: Petra Chelčického učení o sedmeře svátostí a poměr učení jeho k Janu Viklifovi (Fr. Konečný Fil.) 648
Dr. Máchal H.: Nákres slovanského bájesloví. Úvod ve studium ruských bylin (Pátek Ferd.) 154, 223
Dr. Mareš Frant: O citlivosti (Fr. Konečný Fil.) 230
Musaeum, roč. XXVI. (Hálek Vlast.) 483, 646, 843
Nedvídek Jos.: Zpěvy a modlitby ke službám Božím 983
Dr. Niederle L. a Dr. Zibrt Č.: Český lid. (Pátek Ferd.) 73, 902. Knihovna českého lidu (Pátek Ferd.) 408, 482
Naše písně (Coufal Tomáš V.) 563
Něco z nové prósy (Hejný Jan) 726
Pesch Christian S. J.: Gott und Götter (Fr. Konečný Fil.) 564
Picard Edmond: Synthèse de L'Antisémitisme (Dr. Raelph Barture) . . 722
P. Plaček Bernard O. S. B.: Přítel dítek (Dolejšek B.) 233, 309
Poesie v našich listech belletristických (Hejný Jan) . 77, 158, 234, 410, 488, 729
Pohunek Fr.: Vychovatel (Špaček Václ.) 228
Dr. Procházka Fr. X.: Katechismus dějin filosofie (Fr. Konečný Fil.) . . 804
Msgr. Rodler Ad.: Velký Marianský kalendář (Špaček Václ.) 232
Skřivan Jar.: Nový Paleček (Kolísek Leopold) 485
Schmutzrová Emilie: Pomněnky (Špaček Václ.) 155
P. Šťastný Karel a P. Lux Kristian: Moravan (Skřivan Pavel) . . 156
Turgeněv Ivan Sergějič: Lovecké zápisky (Šubrt Filip) 486
Turnovský J. L.: Zábavné listy (Zálabský V.) 310
Václavek M.: Valašská svatba (Pátek Fr.) 984
Vážné myšlénky (Fr. Konečný Fil.) 311
Vilímek Jos. R.: Humoristické listy (Kolísek Leopold) 411. Encyklopedie humoru a vtipu (Kolísek Leop.) 984
Dr. Winter Zikmund: Ze starodávného života (Frà Hamršmíd Fr.) . . 904
Vrba Rudolf: Dělnictvo v boji za svá práva (Vaněček Fr.) 156
Vrhbosna (Štingl Frant) 808
P. Zahradník I. Th.: Blah. Herman Jos, řeholník prémonstr. (P. Žák Alf.) 724
Zeyer Julius: Sestra Paskalina (Paukner Em. O. Cr.) 155
Dr. Zíbrt Čeněk: Kulturní historie (Někdy Jan) 409. Dějiny kroje v zemích českých (Pátek Ferd.) 805
Z národního divadla (Flekáček Jos.) 69, 226, 394, 559, 717

F) Různé.

Historický kroužek 160, 320, 415, 495, 575, 656. Josefeum 80 Knihovní komise 416. Rajská zahrádka 415. Seznam knih, které do katolických knihoven se hodí 416, 576, 816, 912. Socialní odbor družstva Vlast 239, 320, 416, 496, 911. Spolek sv. Vincence z Paula 319, 572. Valná hromada družstva Vlast 396. Valná hromada spolku sv. Vincence z Paula 319. „Vlast" a „Čas" . . . . . 979. Zprávy spolkové 79, 239, 320, 574, 656, 815, 994.

ROČNÍK VIII. ŘÍJEN. 1891—92. ČÍSLO 1.

VLASŤ.

Bohumil Fr. Hakl.

Splňujeme zajisté přání mnohých čtenářů našeho listu, podávajíce kratičký jen životopisný nástin Bohumila Fr. Hakla; vždyť máme v Haklovi horlivého kněze, zasloužilého učitele, osvědčeného spisovatele — máme v něm také štědrého podporovatele dobrých podniků. Založte podpory hodný spolek, konejte

sbírky k tomu neb onomu šlechetnému účelu — a uslyšíte jméno Haklovo mezi prvními podporovateli a dárci. Hakl byl prvním zakládajícím členem našeho družstva, on byl také prvním zakládajícím členem fondu katolických spisovatelů, on je také prvním čestným členem našeho družstva.

Než, nejsou to zásluhy o naše družstvo, jež nás přiměly k těmto řádkům. Blahodárná činnosť Haklova byla známa již v letech, kdy o družstvu našem nebylo ještě ani zmínky — trváť již po 40 let!

Hakl narodil se dne 10. m. září*) r. 1827. v Branné u Jilemnice. Otec jeho Josef, který byl vrchním mistrem v plátenické továrně hr. Harracha, přesídlil se r. 1831. do Hrabačova, odkud chodil Hakl do první školy Jilemnické. Ve svém 12. roce odebral se na gymnasium do Jičína, filosofii pak studoval u Piaristů v Litomyšli v l. 1845—47. V semináři Královéhradeckém (1849—51.) dostalo se mu čestného vyznamenání; obdržeľ premium kanovníka Teichla za důkladnou známosť a horlivé pěstování českého jazyka. Byv dne 25. m. července r. 1851. od tehdejšího biskupa Karla B. Hanla vysvěcen na kněze, byl půldruhého roku vikaristou při stol. chrámu Páně v Hradci Kr., potom půl leta supplentem při realce a hlavní škole a po dva roky katechetou na týchž školách a na ústavě učitelském. V l. 1855—61. spatřujeme Hakla jako katechetu při c. k. vychovávacím vojenském ústavě v Belluně, odkud povolán jest za katechetu na gymnasium do Hradce Kr., kde setrval až do r. 1870. Dne 13. října r. 1870. ustanoven byl farářem v Hořicích, kterážto fara povýšena po bisk. visitaci r. 1882. na děkanství.

Činnost Haklova jakožto kněze došla zaslouženého uznání: r. 1883. jmenován byl bisk. vikariatním sekretářem a hned potom vikářem, letošního roku pak biskupským notářem.

Spisovatelská činnosť Haklova sahá již do let padesátých. Byl tehda pilným přispěvatelem Šrůtkova „Školníku“, Slottova „Cyrilla a Methoděje“ a „Pražských novin“, v nichž vypsal svou cestu do Italie. R. 1865. vydal učebné knihy náboženství pro 5., 6. a 7. gymn. třídu. Knihy ty dočkaly se druhého i třetího vydání. R. 1869. vydal Křesťanské myšlénky na každý den v měsíci (dle franc.), Dětské hry, paedagogické pojednání a sbírku dětských her. R. 1877. Cestopis do Italie (v Cyrillo-Meth. dědictví v Brně). Z té doby známe také Haklův spis Život sv. Cyrilla a Methodia v „Dědictví Mal.“ vydaný, jemuž vyloučení ze školních knihoven pro vlastenecký směr zajisté více prospělo než uškodilo. Tamtéž vyšla jeho povídka „Anděl Strážce“. Dále jmenujeme tři svazky Řečí duchovních, Řeči duchovní ku mládeži studující, několik svazků Řečí postních, Řeči krátké při pohřbech a oddavkách, Exercicie kněžské (dle Göldnera); spisy tyto vyšly v letech osmdesátých u Stýbla, Kobra a v Cyrillo-Methodějském knihkupectví. U Urbánka vydal několik divadelních her pro mládež a Tělosloví. Ze spisů veršem uvádíme: Klidné chvíle, Z jeseni mého života, Hrobní kvítí (sbírka nápisů náhrobních), Slzy bolu, útěchy a naděje (podobná sbírka rozšířenější.) A nahlédněte do Blahověsta, Časopisu katol. duchovenstva, Posvátné kazatelny, Růže Dominikánské, Vlasti, Vychovatele, Anděla Strážného, Světozora, Učitelského věstníka, a j. — všude setkáte se s pracemi Haklovými. — Jest i dopisujícím členem Musea království Českého.

Není to asi vše. Hakl ve své skromnosti nerad mluví o svých zásluhách.

---

*) Náučný Slovník chybně udává dne 8.

Jaké vážnosti a lásce těší se Hakl nejen u duchovenstva, ale i v kruzích jiných, ukázalo se dne 25. m. července t. r., kdy oslavil čtyřicetileté jubileum svého kněžství. Duchovenstvo vikariatu, úřednictvo z velkostatku, c. k. úředníci, zástupcové města, spolek dam Červeného kříže i zástupci obce israelské vyslovili oslavenci svá blahopřání. Vděčný jeho žák, bisk. vikariatní sekretář vdp. P. V. Kalaš, promluvil tklivě při službách Božích o důstojnosti stavu kněžského a zásluhách oslavencových. Ovšem nezapomenuto při slavnosti dobré věci, a složeno od duchovenstva vikariatu 100 zl., jimiž přistoupilo za zakládajícího člena fondu katolických spisovatelův — kromě příspěvku na vydávání Dělnických Novin.

Skromné tyto řádky jen slabě nastiňují záslužné působení Haklovo. Budiž nám prominuto. Čtenářové naši zajisté s námi souhlasí, když končíme přáním: Bůh popřej našemu Haklovi, by ještě po mnohá léta mohl působiti ku spáse a blahu věřících a prospěchu milého národa! **V. Špaček.**

Regina.

Báseň

Vojtěcha Pakosty.

I.

Vlak oddychoval, jako rychlým spěchem
hruď namožená, zápasící s dechem
a províjel se křivolakou tratí
jak mrštné hádě, zří-li nepřítele
a do rokytí ukrýti chce hlavu. — —

„Jak luzné kraje! — Také na Šumavu?“ —
Pán v druhé třídě, chtěje navázati,
již starší paní otázal se vřele,
jež s dívkou mladou zároveň s ním vsedla.

Byl tazatel jí zcela neznámým,
však přívětivý, proto vlídně vzhledla —
„Ne, na Šumavu“ — děla — „cílem mým
je dvorec Pluhov. — Vy snad dále, pane?“ — —

„Dál jedu! k službám! — Na venkovském vzduchu
chci pookřáti, vzdálen města ruchu.
Snad v Eisensteině neb kam vítr svane
mě dobrodružství, náhod, — nevím sám!
Jsem doktor z Prahy, jméno moje Bílý —
zde — smím-li prosit — moje návštivenka — —“

„Ó díky, pane! Revanž dáti Vám
mně nelze. — Díky! — Také jedu z Prahy.
Tam bydlím. Choť můj býval správcem statků“ — —
zas paní nato, kreslíc málo tahy.

„A slečinka zde jistě příbuzenka?“
pan doktor řekl, profil ušlechtilý
co pozoroval dívky, skoro děcka.

„To moje vnučka!“ —

Dívka v plachém zmatku
zrak strhla s knihy v četbu zahloubána,
když uslyšela, že řeč míří k ní.

„Těší mě velmi!“ — sklonil doktor hlavu
a doznal v duchu: Pravá krása Řecka,
jak do mramoru bývá vytesána,
v tom ušlechtilém dívčím vzezření. —
„Snad prvně dále z hlučivého davu?“
obrácen k dívce zapřísti chtěl řeč.
„Snad na vzduch, mníte? — Ó ne, já jsem zdráva!“
propukla dívka v zvonkovitý smích.

„Co jest to, Rego!“ — výtkou jako meč
ji pro neslušnosť pokárala paní. —
„Odpusťte, pane! — Svévolnice pravá
je vnučka moje ve způsobech svých;
co způsob, nemrav nechce znáti ani,
a plachostí svou všude kázeň ruší“ — —

„Ó prosím, prosím — hezky jí to sluší!
Živosť a bodrosť vzácné mládí věno —
jak často po něm člověk touží zpět,
kdy odvanuto dlouhou řadou let
a sterých péčí rumy zavaleno
a vzpomínka jen na ně v duši zbývá.
A proto dokud slunce mládí hřeje,
ať líčko svěží raduje se, směje!...
Snad souhlasíte se mnou, milostivá?“ —

Staruška vzdechla a pak trpce děla:
„Jen z části s vámi souhlasiti mohu,
neb velký rozdíl v povaze je dětí.
Proč? Někdy pouze povědomo Bohu.
Těm jedno pokyň — do plamenů letí,
a jiných mysl tak zas otupěla,
že vůlí cizí ani nepohne se.
Tak povaha již děcka s sebou nese
i vychování. — Kde již oheň plane,
neradno dmýchat nebo olej líti, —
což o Regině, zde mé vnučce platí.“
Dál před dívčinou nechtíc hovořiti
podotkla stranou: „Svízel, drahý pane,
je s takou dívkou, do hrobu když sklátí
smrť časně matku — —“

„Slečna sirota je?“
Pan doktor hlesl, vida zahloubána
že Rega v krásy čarovného kraje,
ven z okna hledí.

„Sirotou jen zpola,
neb otec její, syn můj, na živě. —
V Pluhově správcem. — Vnučka vychována
je z části doma, z části u mne v Praze.
Však nestačí jí, co poskytla škola
jí k cestě v žití. V knihách dychtivě
dny celé čítá liché po rozvaze,
že pouhá četba ducha, srdce vzdělá...
Též zvláštní doma učitelku měla.
Ta pokazila mnoho povolností,
že přehledla jí všecky výstřednosti
a nepojala ducha do otěží,
by pravý směr jí v život značila;
tak doba krátká zaset stačila,
co lety vyplet podaří se stěží.
Mé vnučce nyní skoro patnáct roků.
Rok nyní dlela u mne v cvičení.
Já střehla ji jak zřítelnici v oku,
ji k práci měla vedle učení
a přihlížela, by má vnučka milá
též podle srdce ušlechtilou byla;
neb ducha rozvoj (dle mne, staré ženy)
cit ochromí-li v dívce, nemá ceny.
Teď zpět ji vezu. — Ať zas proběhne se
jak plachá laňka po nivách a lese!
Co napraviti toužila jsem při ní,
snad ušlechtilé vydá plody časem;
či na zmar její bujným zavlá klasem
to símě, jež jí v duši vseli jiní? — —
Kdož může vědět?“ — Nelze činit více
mně, věkem sešlé.“ — — V tom vlak pískl prudce.

„Hle, Janovice! — Babi! — Janovice!
a tamhle Pluhov!“ — Rega vyskočila
a v malé děcky zatleskala ruce.
„Zde u cíle již?“ — doktor děl a zrak
ven upřel z okna. — Kývla dívka čilá
a na stanici zastavil už vlak.
„Já zavazadla podám milostpaní!“
vstal doktor, ale Rega bílou dlaní
ho předhonila. — „Díky, pane!“ děla
a když se dvířka vozu otevřela,
je pánu dala, jenž tu čekal na ně.

Pán přivítav jich: jak se cestou měly?
kdo kloní se jim, k vlaku vzhledl maně

a: „Karle!“ — zvolal. — „Jsi to, či tvůj duch?“
„Já Karel — Bílý. — Kde jsi? — Pozdrav Bůh!
a následoval potisk rukou vřelý.
„Jsem správcem statků tamto na Pluhově;
zde moje matka a zde Rega, dcera!“

„Toť náhoda je! — S nejdražšími tvými
tak dlouho jedu a se nedomluvím!
Kdož hledal by tě tady na venkově? —
Já na Šumavu jedu — na jezera,
a pokochat se kraji lesnatými.“

„Pozdrž se u nás! — Sedlačit jak umím,
ať poznáš aspoň, ať si promluvíme!“ —
vybízel správce. — „Zítra máme středu —
snad na Šumavu též si s tebou sjedu.
Jen zůstaň! — Kdy? — Však se již domluvíme.“

Pan doktor váhal. — „Račte! Zavzní zvon
a bude pozdě!“ vybídla též matka.

Zvon zavzněl. Doktor sskočil na perron
a minuta ni neuběhla krátká,
vlak piskl, hnul se, zmizel v moři kouře
a hukot jeho, jako rachotící
zaniká hlomoz tišící se bouře,
doznívал temně tichou na stanici.

II.

Květnými luhy, hvozdy, lučinami
jel volně kočár. Příjemný byl den.
Shledáním, krajem doktor potěšen
byl rád, že zůstal. — Cesta vzpomínkami
v mladická léta rychle ubíhala,
i stařičká se matka rozplesala,
když správce líčil, jako kamarádi,
jak ve studiích mívali se rádi;
jak společně se učívali, plány
si v duchu kuli, až se stanou „pány“,
co zrobí všecko, k lidstva blahu změní...
Společná práce, zkoušky, vyražení,
jak rodné bratry poutaly jich k sobě.
Pak rozešli se. — Jako mrtvý v hrobě,
zapadli oba, nebo proud jak dravý
by zanesl je, nejmenší ni zprávy
o druhu k druha sluchu nedoznělo.
Let zatím valně hlavy přeletělo,
až nyní pouhá svedla náhoda je.

Pak po úvodu líčil podrobněji
svůj každý život. — Časem povzdychaje,
a hned zas s tváří jasnou, usmívavou,
jak právě osud žití do kolejí,
buď nasel růží nebo vmetal hloží,
chtě naznačiti, druh se sdílel s druhem.
I stará matka časem kývla hlavou
a vmísila se: „Ve všem vůle Boží
a člověk vojín ve zápase tuhém.“ —

Že doktor ženat, správce Jaroš zvěděl.
Má paní z Prahy, syna s dceruškou,
syn Jaroslav a dcera Marta sluje.
Nejmladší dědic žil jen málo neděl,
syn medicinu v brzku dostuduje,
on — doktor — radil, studovati práva. —
Rok tomu, s drahou matkou, staruškou,
co rozžehnal se. — Nebývala zdráva,
co do Prahy se přesídlila k němu.

Pak obšírněji správce dolíčil,
co dřív už doktor zvěděl od matky:
Ne na všem blaze dařilo se jemu. —
Hned po studiích přišel na statky
Pluhovských pánů jako příručí,
by prakticky se v orbě vycvičil;
neb theorie bez ducha je tělo,
jen slova, čísla, — čemu přiučí,
a praxe třeba, aby oživělo.
Tu neustlal mu osud na růžích.
Plat nepatrný, práce dost a dost,
pod střechou býval vždy jen jako host;
ať venku úpal, prška nebo sníh,
den každý pernou skytal robotu,
že neoschlo mu čelo od potu.

Ředitel panství podivný byl pán. —
Byl morous, pedant — člověk bez povahy.
Ni slovem jeho nepochválil snahy,
ni vzhledem vlídným, kdyby pustý lán
byl potem změnil v bajný zlatodol.

Čas dlouhý Jaroš pátral po příčině
a lopotil se stále jako mol,
až jednou rázem se mu vyjasnilo.
Kdys ředitel ho pozval ku svačině
a po rozmluvě dlouhé, odkašlav,
děl — slova váže jako na vážkách —
jak v úřadě by se mu ulehčilo,
by Jaroš správcem na statcích se stal —
Tu prvně píle, přičinění, snah
se jeho dotkl, haně líný dav

svých úředníků, jimž jde o zisk pouze
a okolkuje na to sem tam dlouze,
by řeči svojí řádný důraz dal,
vstal a děl vážně: ‚Do opravdy věru
to s vámi míním. — Správcem stanete se,
když za choť moji vezmete si dceru!‘ —

Jak omráčený zůstal Jaroš němý,
a bylo mu, jak náhle v pustém lese
kdy ztrativ stezku, stanul nad propastí.
V dlaň tiskl čelo, viděl, že je v pasti.
Znal slečnu Lauru pouze od vidění.
Ji hráti slýchal, vídal na procházce
s francouzskou knihou chodit alejemi,
neb na sedátku pohříženu v snění
ji zastal často v stromořadí stinném.
Jak princeska mu připadala, v lásce
jež prosní věk svůj, že dlí v kraji jiném
miláček její neb už zhynul kdes.
Let více dlela v městech na vzdělání,
v Švýcarsku, v Sasku... Neznala jí ves,
ni rodný dvorec, zpět kdy zavítala,
jak obětí se cizích mravů stala
v své řeči, kroji — ve všem k nepoznání!

A ta se měla státi chotí mojí!

Čas krátký zbýval mi jen k rozmyšlení.
Ten zmizel mžikem. — Přišel ředitel:
‚Jak s rozhodnutím?‘ — Hrozil: ‚Času není,
neb o správcovství jiný petent stojí
a zamítnu-li, pozdě přijde žel. —
Že místo zadat na něm záleží
a o nic při tom že mu neběží,
leč by měl k ruce spravedlivé lidi, —
s ním spříbuzněné — kteří neošidí,
an po krk má již partik, nešvarů,
k své vlastní hanbě, panstva ku zmaru. —
Až mrazí, těch kdy vzpomenu si chvil!
„Ne“ říci — stálo mě mé postavení,
a říci: „ano“ — mrzké pokoření
jen čekalo mne. — —

Správce zastavil
se náhle v řeči, nebo vracela se
již matka s Regou, které k vrcholu
v les odbočily před tím pospolu,
by z květin lesních svily kytici.
Víc nežli v rukou dívčím na líci
květ chválil doktor, když přisedly zase.

Bylo to líce jako zoře ranní,
vlas nocí černou vroubil čílka běl,
lesk jakýs divný v temných očích tkvěl,
zrak cizí k sklonu nutě při setkání.
Hned zadumána, hned zas plaše živá
Regina byla v řeči, v pohybech;
jí časem dlouhý zvlnil ňadro dech,
tvář zármutkem se zahalila jasná,
jak Dolorosa vyhlížela tklivá —
a v plesu, v dumách — vždycky byla krásná!
Teď jízdou zraky všech utkvěly na ní.
V klín rozložila květin směsici,
a skládala je v ladnou kytici.
Jak slušelo jí toto zaměstnání! —
Než kdo se nadál, prvou ukončila,
a dala stranou. Mlčky druhou vila,
i třetí brzy vyzdobila v spěchu.
Kdy s klínu střásla zbytky květin, mechu,
pozdvihla zraky, vzala první plaše:
„Zde tato, pane doktore, je Vaše!“ —
A druhou z kytic, uzardělá v líčku,
v dar skytla otci. — „Třetí pro matičku“ —
s povzdechem děla — „uvila jsem k zdobě,
bych na jejím ji položila hrobě.
A tobě, že tě tuze ráda mám,
v dar místo květin svoje srdce dám,
babičko zlatá!“ — Vyskočila prudce
a kolem šije ovinuvši ruce,
stařence dlouhé vtiskla políbení.

Zjev Regin byl tak dojemný a milý,
že správcovy se oči zarosily
a doktor hleděl jako u vidění.

(Pokračování.)

Vzpomínky Fr. Pravdy (Vojtěcha Hlinky)

ze života v Hrádku

od roku 1847. až do roku 1891.

(Pokračování.)

Nyní radili se baron a baronka, kterak bude možná uhraditi vydání, jež jim způsobí stavba nového domu. Právě umřela ve Hrádku sestra baronova Johanna, baronka Dalbergová, vdova, a jmění své odkázala naší baronce. Ta se nabídla, že z toho dědictví zaplatí výdaje peněžité, a baron řekl, že vykáže na dům všechen potřebný material.

Stavitel přinesl plán a rozpočet, baron schválil a přijal jeho předlohu a smuvil se s ním, že mu ponechá práci zednickou

a tesařskou a že ostatní práci řemeslnichou zadá mistrům domácím, aby vydělali si na živobytí ve drahém čase, který právě panoval.

Hned jsme hledali místo, kde by dům mohl státi. Já si přál, aby byl nahoře blíže zámku, a baron chtěl, aby byl dole za řekou, kde měl místo prázdné a dosti příhodné. Byla na něm ještě nedávno vinopalna, ale ta část Hrádku vyhořela, vinopalna také, a spáleniště zanedbané a pusté tam zůstalo. Vinopalny baron již míti nechtěl, měl ji v nájmu žid, kazil lid kořalkou, a baron byl kořalky nepřítelem. Ty začouzené zdi po vinopalně barona mrzely, chtěl se jich zbaviti, a proto volil to místo ku stavbě domu pro mne.

Nahoře blíže zámku jsou tři zahrady, těch si baron nechtěl zastavěti, dole za řekou je celá řada domů, a ulice tím získá, když se v ní vyplní mezera ještě jedním domem.

Stavitel koupil zbylý material z vinopalny a dobře pochodil, že tu měl pěkného kamene dostatek pro spodní stavbu a nemusil ho odjinud přivážeti. Hned se bouralo, měřilo a kopalo. Starý dům byl u řeky, nový přijde dále do ulice, a mezi ním a řekou zbude hezká prostora pro zahrádku.

Žid, který nám svůj dům prodával, jakmile viděl, že se kopají základy k jinému domu, poděšen přiběhl ke mně a prosil, aby se kopati přestalo. Sleví, sleví 100, sleví 200, 300, sleví celých 400 zl. a dá dům za to, co mu milostpán baron podával.

Již bylo pozdě, nový dům se stavěl a vystavěl, začalo se v dubnu, a ku konci října jsem se do něho již stěhoval.

Čtvrt roku stál dům prázdný a hodně vysechl, že počasí bylo příznivé, teplé, suché. Zatím se zřídila zahrádka a zdí obehnala, založil se dvoreček, kůlnou, chlívkem a dveřmi se opatřil, a do zahrady se navezlo 120 vozů země, totiž náplavy z rybníku, od dvacíti sousedů, jimž jsem za to dal sud piva.

Tak tedy i pivem jsem si pomáhal a nejen hotovými jsem platil, jako ku příkladu hlínu na lepenici, jíž se pokryla půda, sousedovi Doubkovi, který měl dobrou na dvoře a vůz dal za 12 kr.

Něco nábytku jsem již měl, co mi scházelo, půjčili mi páni na rok, a já si hned objednal, čeho jsem ještě potřeboval. Arciť jsem pak dlouho přikupoval, než jsem celý dům uvedl do pořádku: nahoře čtyři pokojíky, dole dva, kuchyni, sklep a špižírnu.

Šťastně jsem přestál první zimu v novém stavení, které přece ještě bylo vlhké. Na jaře se vzdělala zahrada, vystavěla v ní besídka, vykopala studně s pumpou, položila prkny půda.

Žil jsem lehčeji, pohodlněji, svobodněji ve Hrádku. Mimo čtvrtky, neděle a svátky chodil jsem každý den do zámku, dopoledne i odpoledne, vždy na dvě hodiny, a odpoledne ty dvě hodiny věnovali jsme procházkám v létě i v zimě.

Konal jsem delší cesty, především doma v Čechách, navštívil jsem všechny znamenitější lázně naše a města, pobyl si u svého přítele Hrdličky, kdekoliv byl úředníkem, krajským komisařem a pak okresním hejtmanem, r. 1863. podíval se na Moravu, [1]) r. 1864. projel Bavory [2]) a dvakrát se svým žákem a jeho lokajem podnikl výlet, první do severních Čech k jeho příbuzným tam usedlým, a druhý do Prahy, kde jsme bydleli u Černého koně.

[1]) Vypsáno v Blahověstu 1863. č. 31—36 „Pouť na Velehrad".
[2]) Vypsáno v Blahověstu 1864. č. 31—36 „Cesta do Bavor".

R. 1865. umřela baronova jediná dcera, sestra mého žáka, jeho jediného syna. Byla provdána za barona Henneberg-Spiegela, jak jsem již pověděl, žila s ním na statku „Hörsin" u Chebu, kde sestra jeho. hraběnka Auerspergová, má panství Hartenberg; měla po otci dědit „Hradek", zanechala čtyři děti, jednoho syna a tři dcery, a otec pak Hrádek odkázal těmto svým vnukům dohromady.

Přivezli mrtvolu ubohé baronky, již spolu jsem byl vychoval, k nám do Hrádku, aby zde ve Zbynicích do panské krypty byla uložena. Otec byl dojat, sklíčen, nikdy jsem ho neviděl tak malomyslného jako tenkráte. Byla to nejtěžší rána, jež ho zasáhla a nesmírnou bolest mu způsobila. Tu zase vzal si útočiště ke mně a prosil, abych syna jeho nikdy neopustil. Spoléhal posud také na dceru, že se mnou ho bude míti na starosti, a když jí už není, musím prý o něj starati se já, až otce a matky také již nebude.

Chudák brzy odešel za ní. Truchlil pro ni mnoho. Brzy zase vyrušila ho vojna s Prusy, těžce nesl naši porážku, byl dobrý Rakušan, ale byl Němec ústavák a šel se stranou ústaváckou, k níž vláda také patřila. Ústaváčtí velkostatkáři, kteříž v naší krajině hlavní sídlo měli, zajali ho pro sebe, súčastnil se s nimi voleb, a r. 1867. odvezli ho k volbám do Prahy. Bylo to v březnu, rozstonal se tam nebezpečně, doktor na smrť nemocného dopravil domů, a on v Praze jim zanechal své plnomocenství k volbě. Užili ho, když již byl nebožtíkem, zač on arciť nemohl, a co jsem já sám napravil, oznámiv do Prahy den jeho úmrtní, 25. březen. Proto přece říkalo se, že volil po smrti.

Když doktor prohlásil, že mu již není pomoci (byl 72 léta stár), šlo nám o to, aby byl zaopatřen. Zbožná baronka tuze se bála, aby neumřel, nežli se to stane, a mnoho se modlila. Odkládal, myslil, že toho není zapotřebí, a ona snad životem svým byla by ho ráda vykoupila. Zpovídal je, když svátosti přijímali společně v čase velikonočním, starý kapucín ze Sušice, posýlali pro něj vždy svůj kočár, a když baronka jindy ku zpovědi šla sama, přijížděl k nám farář ze Zbynic. Nyní baron nechtěl, aby ho navštívil kapucín, nechtěl ani, aby ho navštívil farář, navrhovali jsme mu toho i onoho, a on pořád odporoval.

Byl pátek, 22. březen, baronovi bylo večer zle, baronka poslala pro mne a žádala mne s pláčem, abych já vyložil mu potřebu dáti se zaopatřiti a přiměl ho učiniti to bez prodlení.

Arciť jsem jí vyhověl, ale nezapírám, že s velkou tíží na srdci jsem vstoupil do pokoje, kde ležel. Ona zůstala ve vedlejším pokoji, měla tam klekátko, před klekátkem na zdi obrazy, uprostřed nich Pannu Marii: byl to její oltáříček. Tam se modlila, a mohu si pomysliti, jak se modlila, aby Panna Maria přispěla nám svou mocnou přímluvou.

Na barona přicházely mdloby, každou chvíli přepadly ho silné bolesti, musil mu ulevovati doktor, a mimo doktora pomáhali mu lokajové a jiní služebníci, z nichž vždy jeden a dva byli po ruce.

Lokaj se vzdálil, když já přišel, baron byl sám, pozdravil jsem ho, vyptával se, jak mu je, jevil útrpnosť s ním, těšil ho a začal mluviti o zaopatření svátostmi. Viděl mne rád, byl sdílný, vlídný, držel mne za ruku, však nežli jsme něco pořídili, bylo třeba zase lokaje, a já musil ustoupiti.

Vždy jsem se opět vrátil, což několikráte se opakovalo, baronka pořád čekala, se modlila, a já jiných zpráv jí nepřinášel, nežli že ještě nic není dokonáno.

Když jsme se posledně dostali k věci, baron se vyjádřil, že se chce dáti zaopatřiti. Tázal jsem se, máme-li poslati do Sušice pro pana kapucína anebo do Zbynic pro pana faráře, a on odpověděl: „Nikam neposýlejte, já chci býti zaopatřen — od vás.“

Překvapilo mne to, měl jsem z toho radosť, ale ještě ve mně vzbudil obavu řka: „Zaopatřete mne v neděli.“

Byla noc z pátku na sobotu, mohl do neděle umříti, proto jsem s ním jednal dále, aby se dal zaopatřiti hned. Představil jsem mu, že je pátek, ticho v domě, klidno v celém Hrádku, v neděli přicházejí lidé do kaple, jsou zvědaví, on nemiluje ruchu, okázalosti, nyní bychom to vykonali ve svatém pokoji beze vší překážky.

Není prý nic připraveno.

Vše se připraví: velebná Svátosť je v kapli, svaté oleje se přinesou ze Zbynic, budou tu, nežli se vyzpovídá, nežli Svátosť oltářní přijme.

Svolil, a nemohu ani vysloviti, jak to baronku oblažilo, když jsem jí to zvěstoval.

Kočí byl připraven, kočár přichystán, kdyby se jelo do Sušice nebo do Zbynic pro velebného pána, nyní se jelo do Zbynic pro svaté oleje, já zatím nemocného vyzpovídal, mu Tělo Páně podal a pak mu udělil svaté pomazání.

Vykonal vše řádně, nabyl útěchy, byl spokojen, děkoval mi, ještě v sobotu a v neděli žil, již pořád mne u sebe chtěl míti, a v pondělí ráno na den Zvěstování Panny Marie v mé přítomnosti tiše zemřel.

Jsem přesvědčen, že paní baronka, jež Panně Marii se zaslíbila, mu to vyprosila.

X.

Nastoupil jsem třetí desítiletí v Hrádku za poměrů valně změněných. Baronka zůstala sama se synem, a žila s ní jen ještě jedna sestra nebožtíka jejího muže.

Hrádek patřil nedospělým dětem po nebožce dceři, otec jejich, baron Henneberg-Spiegel, od smrti své manželky bydlel s nimi již ve Hrádku a nyní ve jménu jejich Hrádek sám spravoval, jsa tu, jak se říká, administratorem. Měl svou zvláštní domácnosť, baronka též, a já arciť závazky měl jen k baronce a synu jejímu.

Všímal jsem si zajisté i dětí baronových, měl je velmi rád, chodil jsem k nim, učil jsem je, byly ještě maličké a především ve svatém náboženství zdárně prospívaly. Dvě starší dcerušky brzy byly dány na vychování do kláštera Salesiánek Zangberku v Bavořích, kde osm let setrvaly. Za nimi šla, když povyrostla, sestra nejmladší a také osm let tam pobyla. Syn měl napřed ve Hrádku svého vychovatele a pak prošel školy v dobrých ústavech a věnoval se hospodářství.

Baronka jsouc vdovou ve všem na mne spoléhala, se mnou se radila a svatou vůli měla, každému učiniti, zachovati se po právu. Byla věru příkladně svědomitou, opravdu nábožnou, upřímně sloužila Pánu Bohu a úzkostlivě všeho se varovala. Již nikam nejezdila, nechodila, jen ve velké zahradě se procházela a pro tu sama si platila

zahradníka. Služebníky, jichž nezaopatřil muž, zaopatřila ona, zaměstnávala, podporovala je i po smrti se o ně postarala, aby duši její netížila žádná křivda, čehož vždy se tuze bála.

Poslední teta a spolu švakrová paní baronky, svobodná baronka Mimi, jež s námi v Hrádku zbyla, nikoho na světě tak nemilovala jako svého synovce, našeho mladého pána, ačkoliv on vše jí dělal na vzdor, věda, že si to s ní nikdy nepokazí. Byl u ní zcela jiný, než u nás, zvláště než u mne, a když se k ní nezpůsobně choval, jí odmlouval, se protivoval, a já k tomu přišel. zkrotl jako beránek a hned učinil, co jsem mu uložil. Ona s ním zacházela jako s dítětem, jako s dítětem si s ním hrála, ho vyrážela a ve všem se mu podrobovala. Přibývalo mu věku, bylo mu již přes třicet let, a u ní choval se pořád ještě jako chlapec, často dosti nezbedný a rozpustilý chlapec. Od nejprvnějšího mládí nám ho kazila, a ještě nyní, kdyby mne nebylo bývalo, byli by s ním druzí neobstáli, nic nepořídili.

Baronka Mimi synovce pokládala jako za svého, bylo jí ho líto, že má — macechu, chtěla mu vynahraditi matku a činila to tak nemotorným způsobem, že jsem její náklonnost k němu láskou opičí nazýval. Ta ubohá naše macecha byla věru tou nejsvědomitější matkou a v pravdě dětem svým se obětovala, v čemž stará teta vlastních zkušeností nikdy nenabyla.

Nicméně byla také obětiva, snášela vrtochy synovcovy, vymlouvala, ano, zakrývala je, abych jich nemohl kárati, starala se o jeho zábavu, ať ji to třeba hodně peněz stálo, jednala mu, čeho si přál, chodila, jezdila s ním, dělala návštěvy vůkolním pánům, a tu vždy lokaj je doprovázel.

Synovec vlastně ji měl také rád, a chování jeho k ní, bych tak řekl, jen ze zvyku, jen z rozmaru bylo příkré. Když nebyla doma, stýskalo se mu po ní, vzpomínal na ni a těšil se na její návrat.

Rozstonala se nám r. 1871., ulehla a již nepovstala. Arciť jí bylo již 75 let, ale ještě, když jí bylo 60, vyhlížela mladou a mladou se uměla dělati, naučivši se tomu jako dvorní dáma. Zanechala dosti velké jmění a odkázala je svému druhému synovci s tou však podmínkou, aby po jeho smrti dědili je ostatní příbuzní dle zákona. Měla nesčíslně mnoho věcí, zvláště krásných a drahých maličkostí, a i mně zůstavila štědrou památku.

Umřela dne 10. března, a pohřbili jsme ji také do krypty ve Zbynicích. Mladý pán truchlil. tuze ho smrť její dojala, ochuravěl, nesměl s námi do Zbynic, díval se z okna, když ji ze zámku vezli, bolestně plakal, a když jsme se vrátili, ležel v posteli. Dostal zapálení plic, horšilo se den ode dne, doktor všemožně se přičinil, aby ho zachoval, ale nepodařilo se mu to. Musil býti zaopatřen, byl zaopatřen ode mne a tak vroucně a nábožně Svátosti přijal, se modlil a Pannu Marii vzýval, že vskutku až podivem nás to naplnilo.

Odebral se za tetou 24. března, tedy dvě neděle po ní, jakoby si ho u Pána Boha byla vyprosila. aby tu nezůstal bez ní. Následoval ji do krypty ve Zbynicích, a ve Hrádku lidé želeli, naříkali, se rmoutili, ne snad jen proto, že by jim byl činil dobré, nýbrž že miloval jejich děti a s nimi samými vždy se zastavoval, když je potkal.

Líbali mu ruku, on na ně mluvil, se na ně smál, je znal a dětem dary rozdával. Vždy měl v kapsách něco pro ně, nabral si u stolu

cukroví, natrhal v zahradě ovoce, děti se hrnuly k němu, i ty nejmenší, a on byl blažen, když je potěšoval.

S chudými měl útrpnosť, litoval jich, rád jim dával almužnu a vždy měl v tašce krejcary pohotově. Však on tak snadno dal zlatku jako krejcar a radosť bylo se na něj dívati, jak spěšně a jak ochotně nuzným podával nějaké to své staré šatstvo a dětem o Vánocích „Ježíška".

Ničeho mu nebylo škoda, na cenu on nikdy nehleděl. Pro tu neměl smyslu a tak také neměl smyslu pro souměr a vkus. Každé dítě zdálo se mu hezkým, pohladil je, třebas je matka nosila ještě v náručí, a jen když nebylo umyté a nemělo jistou vynikající částku obličeje čistou, odvrátil se od něho s nechutí. Nicméně mezi malými, tak jako mezi velkými měl zvláštní své miláčky, těm přál více než jiným, a jemu zajisté byl každý přítelem.

Chudák starati se o někoho, prospívati mu, byl by nikdy nedovedl. On se nemohl starati ani o sebe, nemohl své jmění spravovati, hospodařiti, účty vésti, poroučeti a vládnouti, a proto záleželo jim na tom, abych já mu byl zachován a péči o něho měl až do smrti. To jsem přislíbil a naplnil a když umřel, mohl jsem jíti, kam jsem chtěl, aniž bych byl nějaké újmy trpěl.

Byla tu ještě matka, stará baronka. I ta chtěla jmění své tomuto synu svému, arciť nevlastnímu, odkázati, aby po smrti jeho přešlo na děti dceřiny. Nyní odkázala je dětem těmto bezprostředně a zatím z něho sama žila.

Baronka také mne potřebovala, beze mne, jak říkala, býti nemohla, a hned i pro sebe si mne pojistila, abych prý z Hrádku neodcházel, dokud bude živa.

Nyní každý den jsem navštěvoval baronku, a to vždy hned ráno po mši svaté. Snídal jsem u ní, rozmlouval jsem s ní, radila se o svých záležitostech se mnou, vždy nějaké pochybnosti měla, a pak jsme obírali se literaturou. Znala literaturu všech čelnějších národů, arciť především německou a nyní poznávala i českou. Česky uměla málo, já jí z českých knih předčítal vždy německy a tak jsem se do toho vpravil, že mi to nedělalo velkých obtíží, zvláště když jsem jí předčítal ze svých spisů, což obyčejně mi ukládala. Ano, ona to žádala i na své komorné Češce, která však jen na německé řeči si zakládala a českou řeč měla za sprostou. Německy mluvila „hochdeutsch" a českému „hochböhmisch" nerozuměla,[3]) jak se chlubívala. O tom se baronka často přesvědčila, na to se zlobila a mi to žalovala.

Ostatně nebyl jsem v Hrádku již k ničemu povinen a také jsem mohl k baronce nejíti, když jsem byl doma zaměstnán anebo když na nějaký čas, kratší, delší, jinam jsem odejel, a tu ona vždy starostlivě očekávala mého návratu. Tak každý rok vydal jsem se na cestu, alespoň ke schůzím svých kollegů ze semináří, pobyl si při tom v Praze a třebas také ještě jinde.

R. 1872. jsem byl na schůzi u kollegy děkana Dlaska v Kouřimi, a r. 1873. přijeli kollegové na schůzi ke mně do Hrádku.

Paní baronka těšila se z toho se mnou, dala na svůj náklad kapli opraviti, oltář obnoviti a ozdobiti, a když jsem k ní své kollegy

[3]) Mluvila ve vysoké němčině a vysoké češtině nerozuměla.

přivedl, takovou chválu a takový dík mi před nimi vzdala, že mne to ještě vždycky pohne, když na to vzpomenu.

Neklidný, rozčilující byl pro mne r. 1874. Byl jsem na schůzi u kollegy kanovníka Kellnera ve Staré Boleslavi a na cestě zpáteční dověděl jsem se v Horažďovicích, že jsem kandidatem do sněmu za venkovské obce okresů „Sušice a Horažďovice". Lekl jsem se toho, nic jsem o tom nevěděl, vskutku jsem již byl na kandidatní listině od 20. června, a volby měly býti 3. července.

Ne, já poslancem nechtěl býti, psal jsem to do Prahy, a zatím došel mne list Dra. Riegra ze dne 21. června, v němž se mnou sdělil: „Jelikož p. Dr. Gabriel se vyslovil, že nepřijímá kandidatury, obrátil se sbor důvěrníkův k některým důvěry hodným mužům v okolí Vašem se žádostí, aby nám udali, koho by si okres tamní za kandidata do sněmu přál a kdo tam požívá zvláštní důvěry: ze dvou stran nám byla odporučena kandidatura Vaše, a my ji ochotně přijali, majíce k Vám v každém ohledu plnou důvěru. Že se ohlášení listiny kandidatův déle odkládati nedalo, dovolili jsme si oznámiti Vás dnes za kandidata do sněmu, ač jsme k tomu Vašeho svolení neměli. Doufáme, že nám toho nezazlíte a že kandidaturu tu přijmouti ráčíte, a prosím Vás o to jménem důvěrníkův."

Ještě mne p. Dr. Rieger požádal, abych, pokud je mi možno, sám se o své zvolení postaral a přátel svých k nějaké v té věci činnosti povzbudil. Sbor důvěrníkův nerad prý by se svým návrhem propadl, čehož ostatně dle ujištění došlých dopisů bohdá prý nebude.

Telegrafoval jsem do Prahy, že tedy nabízenou mi kandidaturu přijímám, a hned jsem se o své zvolení počal starati. Především jsem si došel do Sušice poradit se s přítelem Gabrielem a „k nějaké v té věci činnosti ho povzbudit." Neřekl mi, že se stal Mladočechem a že se poslanectví vzdal, aby Mladočech se toho místa zmocnil, který od něho okresnímu zastupitelstvu již byl navržen. Řekli mi to jiní: Dr. Gabriel, okresní starosta a okresní tajemník byli proti mně a všemožně se přičinili, abych zvolen nebyl. Chtěli k vítězství pomoci mladočeskému kandidatu, a že to také chtěl okresní starosta z Horažďovic a četní jeho tamější přívrženci, podobalo se, že se jim to podaří.

„Časy se mění a my se měníme s nimi." Můj protikandidat Mladočech byl ředitel Emanuel Tonner, nynější osvědčený Staročech, který o tuto naši národní stranu již velkých zásluh si získal, a to duchaplnými i vtipnými, Mladočechy tepajícími řečmi svými. A můj dobrý přítel Staročech byl měšťan Karel Uhl v Sušici, nynější purkmistr a osvědčený Mladočech, který zase o tuto stranu již velkých zásluh si získal — působením svým všestranným, Staročechům nepříznivým a nepřátelským.

Páni: Karel Uhl, Ondřej Tichý, děkan Petr, katecheta Dušek a jiní byli mojí čestnou gardou, jak jsem je nazýval, vyhráli jsme, já byl zvolen, ze Sušického a z Horažďovického okresu byla většina pro mne, Mladočeši se toho nenadáli, a páni okresní starostové při budoucích volbách jistou porážku mi slibovali.

I hleděli jsme, aby okresní starosta Sušický rolník F.... za starostu již zvolen nebyl. Konali jsme schůze, já uveřejňoval v novi-

nách, co mi moje čestná garda svěřovala a ukládala, okresní starosta se stal nemožným, nám neškodným, a když nové volby do sněmu se vypsaly, já kandidatury se vzdal, na místo své doporučil p. Karla Uhla, a ten vskutku po mně následoval.

Mnoho jsem se nastaral, napachtil, nazlobil v tom čase a věru za nic nebyl bych se tomu znovu podrobil. (Pokračování.)

Památný kříž v Červené Lhotě.

Napsal **Bedřich Kamarýt.**

„Babičko, povídejte nám nějakou pohádku“; ta dotěravá prosba se ozývala denně, když ta milá stařenka opouštěla svůj kolovrátek a zasedla na lavici u kamen. Každé z těch maličkých jí lichotilo, po po svém způsobu nutkalo, by již začala.

Nejmenší na klíně hladilo jí vráskovité tváře, větší opíraly o kolena lokte, hledíce do těch starých, upřímných očí a pozorujíce každý pohyb těch výmluvných úst, aby jim ani slova neušlo.

Tak bývalo skoro v každé české chatě. Od soumraku se vypravovalo, až znenáhla se zavírala víčka těch malých oček, a ty nejmenší po dlouhém napjetí si zamlouvaly babičku zase na příští večer.

V každé vísce byli pamětníci, kteří věděli ze živého archivu ústního podání vypravovati o každém patrnějším kameni, o každém kříži, každé kapličce v dědině.

„Můj dědoušek povídal,“ tak začínaly ty milé zábavy, k nimž se dostavilo vždy hojné posluchačstvo malých i velkých.

Zvláště byl-li na blízku starý hrad, dvorec, nebo zřícenina, tuť uměl stařeček své vypravování haliti vždy v tajemnou roušku a ukazuje k těm svědkům zašlé slávy, rozehřál se, až plály ty uvadlé tváře, kdežto zase posluchačům naskakovala husí kůže, když mluvil o těch podzemních sklepeních, v nichžto ukryty byly poklady zlata, stříbra a jiných stkvostů, neb o lidomornách, ve kterých vyhublý vězeň ve tmách a puchu očekával na ohnilé slámě svůj trapný konec.

Vše to již pominulo. České babičky, a starouškové, tyto nevyčerpatelné studně nejdojemnějších pamětí, marně bys hledal v našem lidu, ba i ta mládež jest jiná, i ona o ten vzdušný pohádkový svět nestojí, nestojí o to čarovné světlo, v němž probouzející se duch zírá všecky věci u vyšší, tajemné kráse. Ten něžný pel dětské fantasie jest setřen s jejich mladých duší, a s ním zmizel namnoze ten půvab, který činí dítky tak milými.

Zmizely i ty staré věže a bašty našich měst, pryč jsou ty dávnověké hrady se svými záhadnými skrýšemi, komnatami, sály a temnými žaláři. Na místě jich vypínají se moderní šlechtická sídla, postrádající pravé krásy stavitelské, vnitř i zevně majíce na sobě znaky doby naší: ochablosť, nudu a blaseovanosť.

Jen málo ještě těch svědků zašlých časů pozůstalo v původní kráse, a ještě méně těch, jenž by věděli vypravovati o bývalé jejich slávě.

Jeden takový stkvost, zachovaný dosud ze století čtrnáctého, jest malebný letohrádek Červená Lhota v kraji Táborském.

Jdeme-li z Dírné, sídla to staroslavné rodiny Vratislavské, směrem k Deštné, vede nás cesta zprvu krajinou úrodnou, ale jednotvárnou, až tu pojednou široký průsek v pravo zaráží kroky a poutá zraky k divadlu netušenému.

Jako pohádka z pradávných věků vystupuje z rybníka, podobného jezírku, velká, červená budova starobylých forem, která v září zapadajícího slunce vyhlíží jako kovový, žhavý palác, jehožto okna, podobná ohromným brillantům, ten lesklý svit odrážejí. Skupení různotvárných skal, jasné lupení hájů a temné jehlí vroubí ohromné vodní zrcadlo.

Nemáme pokoje, dokud neshlédneme blíže to čarovné sídlo, a již se ohlížíme po stezce, kterou bychom se k tomu kouzelnému zámku dostali. Brzy ji nalézáme; než, tu nás ještě na chvílku zastavuje na roztomilém návrší uprostřed staletých lip vlídně kynoucí kostelíček s jednoduchým portálem, ozdobeným velkým, pozlaceným křížem. Jest to hrobka bývalých Lhoteckých pánů. Vnitřek této zvláštní svatyně překvapuje. Jest upravena dle vzoru starokřesťanských basilik, nemá stropu, avšak trámce krovu jsou pěkně natřeny, zdi pak malované na způsob těžkých sametových koberců, kteréžto dekorace dobře slouží bílému, bohatě pozlacenému oltáři s obrazem Nejsvětější Trojice. Kromě dvou jiných obrazů v renaisančních rámcích a uměle tesaného náhrobního kamene jiných ozdob kaple ta nemá.

Pospícháme k zámku. Po dlouhém kamenném mostě vchází se nepříliš vysokou branou na čtverhranný dvůr, do něhož vedou pouze s jedné strany okna prvního poschodí, tak že se zdá, jakoby nádvoří připraveno bývalo k turnajům nebo k jiným rytířským hrám.

Síně jsou posud tytéž, vesměs klenuté, pěknými růžemi i také sochami ozdobené, vysoké, prostranné, v pravdě bohatýrské.

Nynější majetník, kníže Schönburg, velikým nákladem opatřil každou jizbu přiměřeným starobylým nábytkem a jiné drahocenné, umělecké sbírky zde zakládá.

Když jsme shlédli zámek, vycházíme opět ven, bychom se ještě jednou pokochali tak luzným obrazem. Pod strání na levé straně je sedadlo, odkud hrad zvláště velkolepě vyhlíží.

Ještě jedenkráte na chvíli v podvečerním lesku zazáří ten rudostkvělý palác uprostřed vodní nivy. Kolik vlnek, tolik malých, červených jazýčků se zamíhá na rybníku, až splynou všecky v jednu řeřavou záplavu. Tu pojednou se mění scenerie.

Temný mrak táhl jako příšera zvolna k západu a udusil ten žhavý polokruh, jenž za lesy se ztrácí, a v okamžení na místě té kvetoucí zelené stráně leží tu na břehu černá nestvůra, která každé chvíle svaliti se hrozí do hlubiny. Ten ladný chobot s rozkošnými vlnkami se mění v temné nedozírné hlubiny, z nichžto zámek, jako hrozivý obr vylézá a svou dlouhou bělavou ruku ku břehu vztahuje.

Než, i tento příšerný zjev po malé hodině se ztrácí, an vycházející plný měsíc svým jasným světlem zponenáhla ozařuje červeného velikána, a každým mžikem, jakoby vodní duchové nový kouzelný hrad stavěli, neustále budovy do hlubiny přibývá, až se konečně před užaslým divákem objevují dva zámky stejné velikosti, barvy a krásy, jeden nad vodou a druhý pod ní.

Jako tento prchlý přelud světla měnil neustále podobu domu, tak se dálo i v něm.

Byli časové, kdy obyvatelé toho podivného zámku jako v jasu slunečním zářili štěstím a rozkoší, anebo jako v tichém svitu měsíce žili ve blahém rodinném pokoji; byly však také doby, kdy jako bouřlivé mraky svíraly je útrapy nevýslovné.

Když přijíždívali velmožové Rožmberští každého roku na podzim tehdáž ještě na Zlatou Lhotu, a v lesích se po celé dni rozléhal štěkot psů, pronikavý hlahol trub loveckých, veselý smích rozjařeného panstva, a večer na dubových stolech stkvěle osvětlených síní ve velkých cínových číších se perlilo staré víno a výběr nejchutnějších pokrmů nebral konce, k tomu ve předsíni libá hudba, zpěv a tanec — co zatím poplužní dvůr hostil rozpustilou čeleď — tehdáž se ovšem zdálo, jakoby neměl hlouček těchto vyvolených jiné úlohy v životě, než vyprázdniti kalich rozkoší až na dno.

A žily zde také šlechtické rodiny po dlouhá léta nepřetrženě v tichém, nezkaleném štěstí, jako rodina svobodných pánů Gudenusů a dobrotou srdce vyznamenávající se baron Štilfrid, hledajíce a nalézajíce největší blaho v konání skutků křesťanské lásky; nynější mladší členové rodiny knížecí trávili zde léta svého mládí se vzornými učiteli a vznešenou matkou, která slynoue zbožností a moudrostí, jako anděl strážný chránila své miláčky před všelikým dechem nákazy světa.

Ale žila zde také skorem po celé století v dobách nejbouřlivějších rodina, o jejížto pevné víře a vroucí lásce ku Spasiteli máme nezvratné důkazy, které se však při vší šlechetnosti dostalo za úděl nejhroznějšího trápení. Byli to rytíři Kábové z Rybňan, z nichžto poslední, Guntram, způsobem tragickým život dokonal a jenž bude předmětem našeho vypravování.

I.

Nastal květen — ale jaký to květen!

Den co den halily se kraje v husté, temné mlhy, jakoby chtěly každou tu dědinu, každý háj, každou vísku a každý hrad zastříti a ukryti před hrůzami, které měly v brzku zaplaviti zemi tak krásnou, tak požehnanou.

A přece v těch mlhách, v těch úzkostných předtuchách vyjížděl rolník na svůj lán a s teskným pocitem svěřoval zemi jarní setbu, nevěda, zdali jí nepošlapou tlupy nepřátelských jezdců, a nezažhou roty paličské.

Vždyť byl osudný rok 1619., jenž otevřel dokořán bránu nedozírným bídám, které zavlékly vlast naši až na pokraj záhuby. Rozdráždění stavové, pustivše úzdu okamžité vášni, způsobili bouři, jížto zažehnati nemohli.

Na sněmě dne 4 dubna konaném odmítlo odbojné panstvo pohrdlivě poselství svého korunovaného krále a nedalo ani odpovědi na list, kterým Ferdinand II. stvrzoval zemské svobody.

Nebylo také divu; vždyť vojsko stavovské zvítězilo nad nejlepšími císařskými jenerály u Čáslavi a u Lomnice; zahnalo Buquoye a oblehlo jej, když se byl zavřel v Budějovicích; Plzně, která až posud věrně stála ku králi, též dobyli. A sotva Thurn vtrhnul do Moravy, přicházejí zprávy, že se k němu šmahem přidala všechna šlechta, a že již se sedmi voji táhne k Vídni, aby učinili konec nenáviděnému Habsbur-

skému panství. Králi zůstali věrní jen ti nemnozí páni katoličtí a duchovenstvo; proto obrátili na sebe všecko záští buřičův. Hned loni, při samém začátku vzpoury, když místodržící královští byli z oken vyhozeni, musili arcibiskup pražský, opat broumovský a všichni Jezovité ze země.

Pozůstalé kněžstvo většinou vydáno na milost i nemilost pánů protestantských; i bylo, kde se to dalo provésti, vypuzeno z far a obročí, neb odejmutím výživy donuceno k odchodu, a na místě jich zaplaveny jsou kraje posud katolické německými predikanty, lidmi namnoze málo vzdělanými, kteří nejsouce pod dohlídkou, neznali kázně a v učení nesjednoceni, způsobili úpadek víry a mravů.

Svatyně a chrámy katolické dílem bořeny, dílem proměněny v modlitebny protestantské. Mnohá díla umělecká z vášnivé proti katolíkům nenávisti zničena, a v prach šlapáno vše, co ještě otcům bylo tak svaté.

V této rozechvěné době jal se pán na Lhotě, Bohuslav Kába z Rybňan, stavěti na místě zašlé kapličky novou, pěknou svatyni.

Byla to odvaha! Vůkol samý helveta a luterán, samý protivník, víra katolická u všech v ošklivosti, a pan Bohuslav ještě k tomu ke všemu má v úmyslu dáti kapli posvětiti a při tom uspořádati okázalou slavnost. Není to smělost, není to vyzývavost?

Ó nikoliv! U pána Lhoteckého zajisté ne! On to činil, aby osvědčil svou víru, připravil svým věrným poddaným duchovní radost a vůkolní slabé a nerozhodné katolíky upevnil a povzbudil.

Po celé jaro, nic nedbaje toho, co vůkol se děje, co nastává, co hrozí, jak se všude ozývá válečný lomoz, jak se vojska z kraje do kraje honí, jak na všech místech nepokoj a rebelie, stařeček ten klidně a pokojně si dohlíží ku stavbě, a poněvadž už jen málo času do slavnosti, přibral nové dělníky a jest tu skoro celé dni, všechny povzbuzuje k pilné práci a také odměňuje větší mzdou, a hle! Ještě dříve, nežli se nadál, stojí tu kaple vkusně upravená. Schází jenom ještě schody dole od cesty k portálu, a i ty již se dovážejí. Ovšem kus namáhavé to práce, ale zbývá ještě celý týden, a lidí je dosti. Jsou to vesměs poddaní pana Bohuslava; tesaři jsou ze Březiny, a zedníci i s mistrem z Hojovic, z ostatních pak vesnic nádenníci.

Hojovští bývali vždy první na místě. Vstávali před svítáním a přišedše do Březiny kolikráte teprve tesaře budili.

Však v úterý po svátcích vyháněl již pastucha dobytek, a zedníci ještě tu nejsou.

„Asi čtvrť hodinky ještě počkáme," řekl Tomek ostatním, „ale pak musíme jíti bez nich."

Po malé chvíli bylo viděti z hájku vystupovati člověka, jenž zrovna mířil ku Březině. Byl to Bartoň, zedník; šel pomalu, jakoby vrávoral.

„Nu, potáhni!" zakřikl netrpělivě Tomek, „dnes dostaneme pěkné zpropitné: budeme tam poslední!"

Bartoň ztěžka vzdychaje, pravil trpce: „Milý brachu, já už dostal dnes zpropitné, mám hlavu těžkou jako po posvícení."

„Kde jsou ostatní? Nu, vy jste mi chlapíci, to bude míti z nás ten milostpán dnes špatnou radost."

„Což nevíte, co se nám stalo?" tázal se Bartoň, „což jste neslyšeli v noci ten křik zde v Borku?"

„Hochu, to bychom musili míti dlouhé uši! Nu, což?“

„Nevíte tedy nic? Jemináčku, vždyť byla naše ves celá vzhůru.

„Nu, tak pojď a povídej.“

Bartoň zapomenuv na svou potlučenou hlavu, vypravoval s rozčilením, jak se v neděli tatík rozstonal prudkou zimnicí. Sběhli se lidé, radil, kdo co věděl; bylo pořád hůře a hůře.

„Včera v noci se rozkřikl: „Běžte pro kněze!“ — Honem, honem!“ úpěl ve hroznych bolestech. Prokop, bratr, popadne hůl a lucernu a pádí k Deštné.

„Minou dvě hodiny, tři, nikdo nejde. Otce popadají křeče, nohy stydnou, i sténá: „Jdi, podívej se, jestli už jdou, je mi zle, jdi jim naproti.“

„Běžím ve tmě, vždyť cestu dobře znám, a náš velký pes běží za mnou. Přijdu za ves. Co to? Tam v hájku někoho perou. Aby to tak byli naši! Zahouknu a dodávám si kuráže. Pes zaštěká, a již pádíme oba jako větrem k lesu. Co to povídám, byli jsme v pasece. Vidím v houští chumel, v šeru se tam něco kmitá. Bože můj, to je plebán! Lesem se rozléhá řičení, sténání, jakoby tam někoho škrtili. Potom zas pronikavé volání: „Pomozte, pomozte, lidé dobří, pomozte!“ Byl to kostelník, za nímž se jeden chlap honil po lese.

Tu mne pojal nesmírný hněv. „Hahou, hahou, již jdeme!“ křičím plným hrdlem. Ořechu, chyť ho!

V tom vrazím hlavou do hranice polen, která s lomozem se řítí. Popadnu kůl a ženu se do té vřavy. Však chlapi nevyčkali. Div, že si hlavy nesrazili, letěli pádem roklí ku Psárovu. Jeden však nemohl s místa; jen sipal bolestí, proklínaje, nemohlť se ubrániti rozvzteklenému psu.

„Bartoni,“ prosil úzkostně, „okřikni tu bestii, sice mne roztrhá.“

„Já přiskočím a poznám chlapa; byl to Józa z kovárny. Vzkřiknu na něj: „Zahoď obušek“ — a chlácholím psa, který se ho spouští, a pravím: „Ale Józo, to bych si na tebe nebyl pomyslil.“

„Je to ten cizí tovaryš, který je tam u vás v kovárně?“ tázal se Tomek.

„Ano, ten je to, jest odněkud od Čáslavi, není naší víry, ale takhle se zdál pořádný chasník, docházíval k nám, a nic jsme na něm špatného nepozorovali. — Józa se nemohl udržeti na nohou, byl tuze pokousán, Sklesl do mechu a řekl: „Slíbili mi, že dostanu ve Chválkově panskou kovárnu, když jim toto přinesu.“

Ukazoval na plebána, který omráčen ležel na zemi a křečovitě tisknul k prsoum schránku s Velebnou Svátostí.

„Skočím k němu, tru mu rosou čelo, až přišel k sobě.

„Jdi!“ řekl, „a hledej Prokopa, je zde někde v houští; dlouho se bránil, až mu vyrazili hůl a dostali ho na zemi.“

S tím bylo hůře. Byl pod smrčkem a těžce dýchal. Když jsem jej ohmatával, sáhnu na krk a cítím něco horkého. Byla to krev.

„Je živ!“ vzkřiknu, „kostelníku, rozsviťte lucernu.“

„Nemohu, nemám křesadla.“

Vyvlekli jsme raněného na mýtinu.

Svlekli jsme jej; pod krkem, na pravém rameně byl bodnut nožem. Krev stydla a tekla slabě. Plebán byl vzhůru a potáceje se pravil: „Půjdu s kostelníkem do vsi a pošlu sem lidi a vůz; Bartoni, opatruj zatím bratra.“

A vida Józu, jak se v trávě válí, doložil: „Toho vezmete pak také s sebou!“

Po půl hodině jsme byli doma. Dokonav modlitby nad nemocným, pravil plebán: „Děti, neříkejte nikomu, co se stalo, povstala by z toho ještě větší zášť s obou stran. Dá Bůh, že se Prokop zase uzdraví, a já kromě té pohmožděniny neutrpěl jsem větší pohromy.“

Ale má ten hodný pán pořádný šrám přes čelo a přes nos; bojím se, aby nám to celou slavnosť nepokazilo.

Když odjížděl, sběhla se celá ves; náš mistr se nabídl, že jej doprovodí do Deštné. Teď už je dávno ve Lhotě. Myslil jsem, že zůstanu doma, ale když se otci i bratru k ránu udělalo lépe, a sám až na to hučení v hlavě ničeho necítím, vydal jsem se přece.“

„Ty, já bych ti radil,“ řekl Tomek, „umře-li tatík, vystěhujte se ze vsi. Jste tam beztoho jako ovce mezi vlky; nejprve stloukli pastýře, potom budou bíti vás.“

Když přicházeli k Vicemili, pozorují, že nějaký člověk za nimi chvátá. Ohlídnou se a poznají, že je to Vencka ze Chválkova. Má tam domek, chodíval pánům s posýlkou.

„Požehnej Pán Bůh,“ pozdravuje po svém způsobu.

„Dejž to Pán Bůh,“ odpovídá Tomek, „Vencko, tys to? A kde máte kurýra, že ty zase posýlkuješ?“

„Pěkný to kurýr,“ zachechtal se Vencka, „má nohy v Dírné a hlavu zapomněl ve Chválkově. Vidíte,“ ukazuje na balík dopisů, „to je ta jeho pitomá hlava! Když ho včera v noci poslal pan správce s těmi pražskými vozy do Dírné, měl vzíti ještě toto s sebou a zaběhnouti s tím do Dvorců a do Tučap, a on dareba si vklouzne pod plachtu a hajdy pryč. A člověk až by ducha vypustil, musí v kalupu za ním.“

„A které to byly vozy, jak povídáš, že přišly v noci z Prahy? A že s nimi hned zas odjeli?“

„Což já vím? Nakouknul jsem pod plachtu, nic, než samé dlouhaté bedny.“

„A co v nich?“ vyzvídá Tomek dále.

„Inu, rákos v nich nebyl, když v každém voze bylo pár silných koní, a sotva to utáhli.“

Vencka se pozastavil a popadaje dechu řekl: „Ale hoši, proč tak chvátáte, vždyť byste mne strhali.“

„Musíme, Vencku, máme do svaté Trojice již jen pět dní. Však vy to u vás dobře víte, co tam bude.“

„Kdybyste si, vy hlupáci, raději lehli a nechali té marné práce! Dnes ráno mi náš pan správce řekl: „Vencku, až půjdeš mimo Lhotu, podívej se tam na tu boudu. Ten starý blázen myslí, když to hodně vyšperkuje obrázky, že se mu tam lidé jen pohrnou; ale zatím se tam bude modliti sám.“

Tomek pohlédl zamračeně na Vencka. „Myslíš?“ pravil; „však je nás ještě, chvála Pánu Bohu, k tomu modlení dosti. A kdyby se tam ten nábožný kmet sám modlil, věru to vydá víc, než kdyby se modlil váš správčík s celou vsí. Náš starý se drží aspoň pořád jednoho Pána Boha. Vy tam ve Chválkově máte každou chvíli jiného.“

„Ba máme, brachu,“ potákal dobrácký Vencka; „nejsem ještě tak starý a pamatuji u nás již třetí víru. Když jsem byl chlapec, a to bylo tenkrát po panu Smrčkovi, říkali nám „pod obojí“. To jsme

chodili ještě do Lhoty a ke Sv.-janskému pramenu na pouti; potom nás koupili Mezenští páni, ti byli lutriáni; kněz musil pryč, a přišel pastor. Tu jsme měli ještě něco jako mši svatou v kostele, a to trvalo, než ty hedvábné ornáty dotrhal. A když nás Mezenští probendili, chytl nás pan Lapáček a ten si sem dal vladaře, a to je truc vašeho papeže. Kde co zbylo ještě v kostele, vyházel ven, dal udělati dlouhou tabuli, na ní je písmo a kalich; na Velký pátek dal zabiti vola, a každý z nás dostal kus masa. Ze suchých dní, pravil, budou teď mokré, a když vy se postíte, dostává naše chasa píti dost a dost. A vidíte, tak jsme živi u nás vesele. Kdyby nám jen taky Pán Bůh přál; ale ten nám loni všecko potřískal, a proto se budeme i proti vůli pana správce přece postiti. Ba, již to začíná, neboť po celém statku nenajdete jiného chleba, leda trochu ovesného."

Po tomto upřímném vyznání víry pustil se Vencka v pravo po cestě k Dírné, a zedníci zabočili ke Zlaté Lhotě.

Nedaleko kaple slyší ve hvozdě hlasitý hovor, který se stává živějším a živějším. Již je rozuměti jednotlivým slovům.

„To nikdo neudělal, než ta bezbožná chasa z Chválkova," volá rozhorleně zednický mistr z Hojovic; „kněze by nám byli zabili a nyní se odvažují již na samé znamení Kristovo, na svatý kříž" — —

A skutečně, neřádem potřísněn, trčí zabodnut v bahně a blátě nově natřený, celý zohýbaný železný kříž, který byl jako jediný pozůstatek ze staré kaple právě upevněn na průčelí nové, jejžto zlopověstná ruka se štítu i s cihlami dolů strhla a zneuctila.

Již jej chtěli někteří z dělníků z bahna vytáhnouti, ani druzí bránili. — „Až přijde milostpán, by na své oči shlédl, co se stalo", a ten se dostavil hned na první pokřik.

Byl to asi sedmdesátiletý pan, vysoké, suché postavy s bradou přistřiženou, jako sníh bílou. Na hlavě měl sametový baret, na těle temný španělský oblek, přes něj sobolí kožíšek, jehož ani v létě za pošmurných dní neodkládal.

Jediným pohledem postřehl, co se bylo stalo. Nepromluvil však slova, rty se mu křečovitě zachvěly, mávnul jen rukou na znamení, aby se zneuctěný kříž vytáhnul z bláta, a dí jednomu dělníku: „Nes jej za mnou — a vy ostatní do práce, víte, jak čas kvapí!"

Pod kaplí bylo více než dvacet dlouhých, tesaných schodů, které měly býti položeny od cesty až nahoru k portálu; práce to těžká a namáhavá. Mimo to musil býti na novo postaven svalený štít, a zazděn mramorový pomník na hrobku otce starého pána, Jana Káby, po pravé straně oltáře.

Pan Bohuslav kráčel pevným krokem ku hradu, nepromluviv slova. Ve bráně vzal od dělníka kříž a nesl jej sám do své komnaty. Tu již se nemohl přemoci. Nevýslovná bolest jej pojala. Položil znečištěný kříž na velký dubový stůl, políbil jej, a slzy se naň řinuly.

„Ano, slzami svými tě obmyji, ty svědku lepších časů, ty nejkrásnější upomínko mého mládí. V jaké slávě a s jakým plesem tě před padesáti lety povýšil můj starší bratr. Jakou vroucností pěli ty tisíce ctitelů tvých tvou oslavu — a toto bohopusté plémě rve znamení spásy ze svatyní a šlape svou zločečenou nohou. Ó, Pane, jak dlouho ještě budeš patřiti na tuto ohavnost."

Zavolal svého věrného Váňu a rozkázal, by hned jel do Hradce

k pasíři, aby kříž ten obložil nejčistším zlatem, by poněkud Kristu Pánu nahrazena byla potupa, kterou byl utrpěl.

Když se stařeček upokojil, přišel zase k dělníkům, kteří se jali opravovati porouchaný štít. Tu teprve pozoroval, že Prokop schází. I vypravovali mu vše, co se v noci bylo stalo. Pobouřen, možná-li, ještě více, než ráno, dává osedlati koně a cválá k Deštné.

„Chrysogona musím viděti," pravil sám k sobě. „Ubohý, jakých se tu dožil časů! — Z lásky ke mně opustil skvělou dráhu, která se mu na vysokých školách otvírala, a šel za mnou do tohoto opuštěného kraje. A nyní tu dobrou duši tady ubíjejí. — Než, co teď? Mám tu věc udati direktorům v Praze? Či bechyňskému hejtmanu? Co pořídím? — Chválkovský správce je náhončí těch pánů v Praze, a hejtman — je zarytý kalvín. Naposledy ještě moje lidi budou trestati, že jejich pes toho kováře na nohou zmrzačil..."

Za takových myšlének vjel do fary; nalezl plebána v zahradě, odpočíval na své zamilované terasse. Těžko se pozdvihnul, bylo patrně viděti, že jest churav, vždyť nebyl k sobě podoben; tak bledý, chůze jeho nejistá, půl tváře a oko obvázané rouškou, kterou, jak se zdá, prosáká krev.

„Dobrý Chrysogone, ty's byl bit a nevzkazuješ ničeho!"

Kněz se pousmál a pravil: „Předešlou neděli vykládal jsem v evangeliu slova: Každý, kdo vás zabije, domnívati se bude, že by tím Bohu sloužil... a nenadál jsem se, že tak brzo budou zkoušeti slova ta na mé tvrdé lebce. — Ostatně všecka čest té mladé vládě, jak pevně a důsledně provádí svůj program: bíti pastýře, a rozprchnou se ovce. Se mnou však nepochodili. Kde pastýř jest také trochu šermířem, ten se tak snadno zbíti nedá. — Tentokráte, milý pane, měl tvůj Chrysogon tu těžkou kovanou hůl pastýřskou, a ta konala svou povinnost. Doufám, že po takovém apoštolském setkání více toužiti nebudou, neboť si nesli kvitanci na tu výpravu psanou klínovým písmem na zádech. Vždyť víš, že rozproudí se ve mně ještě někdy ta horká krev krunerská."

Plebán pocházel ze starého rodu rytířského a býval jako student nejlepším šermířem, s nímž zápasiti se tak snadno někdo neodvážil; proto by byl nejraději tu noční příhodu umlčel. Obrátil tedy řeč na jiný předmět. (Pokračování.)

Listy ze slovinských vlastí.

Píše **Fr. Štingl.**

(Pokračování.)

IV.

Slovinský národ nemůže se pochlubiti tolika pracemi a duševními výtvory viasteneckých žen a spisovatelek svých jako národ český. Slovincům ženy vytvořily velmi málo literárních děl. V té příčině jsou bratří Slovinců, Chorvati, trochu šťastnější, avšak přece tak ne, jako na př. my Češi. Nemají snad slovinské a chorvatské ženy nadání? Zajisté mají, a to v hojné míře! Pohleďme jen na ono veliké množství národních písní. Co tu nalézáme perel vytrysklých ze ženských úst,

kolik květů vykvetlých ze ženského srdce, tak že k výčitce, že u jiných národů ženy v umělém písemnictví více vytvořily, mohou Slovinci a Chorvati hrdě odpovědíti: „Poslouchejte naše národní písně krásnější vašich, velikou jich část složily nám ženy z našeho lidu!“ —

A jaká jest příčina, že Chorvati, zvláště pak Slovinci, mají tak málo spisovatelek? — Příčinu tu hledati třeba v nepříznivých poměrech dřívějších časů. Dobře podotýká v té příčině chorvatský časopis „Vienac“: „Nelze se nadíti plodu od ženského péra, dokud zcela nevytiskneme cizáctví ze srdcí a úst našich krasotinek, dokud nezničíme všelijaké pokoutní ústavy, ve kterých se cizáctvo k nám vtírá.“ — Pravda, živá pravda! Abychom poznali, jaké poměry byly před nějakým časem v Chorvatsku, uvádíme tu několik myšlének ze spisu A. Tkalčevića „Razmatranja domorodna“ v „Daníci“ otisknutého: Spisovatel praví asi takto: Germanofilská strana vysýlá své jedovaté střely do středu našeho rodinného života, zvláště pak do ženských srdcí. Účel té strany jest, nenávistí naplniti srdce našich krasotinek ke všemu, co vlasteneckého, a rodinný život, srdce matčino a nevinných dítek, na kterých budoucnosť spočívá, nevlastenectvím otráviti. Prostředky k tomu cíli jsou: německý jazyk a německé písemnictví.

Lehce bys na prsty spočítal ty domy, ve kterých se chorvatsky hovoří. — Všude sedí na trůnu německý odchovanec, jenž s těžkým mečem v ruce kosí a ničí vše, co mu není po vůli a po chuti. Najdeš i mnoho takových, kteří kdysi udatně za svůj jazyk bojovali, nyní však uvedli do rodinného života německé zvuky. Ano, ti vlastenci, věhlasní junáci, dávají své děti nejdříve německy učiti ... Že krasotinky jen a jen německého jazyka užívají, že málo chorvatsky umějí, netřeba povídati. Vlastenecké srdce žalostí puká, vidouc, že nejen vznešenější, ale i prostější dcery chorvatské německy hovoří a národnímu jazyku se posmívají.

Tak Tkalčević o chorvatských poměrech asi před čtvrt stoletím; za takových poměrů ovšem nemohly se Chorvatům roditi spisovatelky, jež by obohacovaly chorvatské písemnictví.

Jako u Chorvatů, tak bylo i u Slovinců, ba, můžeme říci, že ještě hůře. —

Slovinci podlehnuvše cizímu jařmu ztratili přirozenou svobodu a bezmála i svou národní povahu a stali se na dlouhá léta otroky německého násilí a surovosti. Všude, nejen ve všech školách, ale i ve všech oborech veřejného života, ve všech panských i zpanštělých kruzích společenských a rodinných vládl jazyk cizí, německý.

Ve slovinském písemnictví dlouho, dlouho mrtvé vládlo ticho; málo se psalo slovinsky, a i to nebylo úplně, čistě slovinské, všechno němčinou úplně propleteno a pokaženo a prosáklo. Mělť ovšem mluvnice, slovníky, a to více nežli třeba; ani nábožných knih jim se nenedostávalo, avšak belletristických spisů měli nedostatek. Teprve před několika lety začali slovinští spisovatelé mysliti i na tento obor. Slovinští „vlastenci“ domácích knih si nevšímali; nebylo u nich té lásky, jež oběti přináší. „Najíti jsi mohl tehdy na Slovinsku různojazyčné knihy, větším dílem mohl jsi viděti plné skříně německých knih, jež byly i u stěn nahromaděny, jakoby byly zdí proti národním knihám; německé časopisy a knihy bylo lze spatřiti i na stole, tak že jsi nevěděl, zdali nemeškáš v ctihodném chrámu „Walhalle“. Tu

jsi viděl Goethe-a, Schillera, „Gartenlaube," „Über Land und Meer," „Familienzeitung," atd. atd., Prešerna, Jenka, Stritara, Glasnik, Zvon, Zoru jsi stěží našel, někde jich ani po jménu neznali." — Tak muži a jak potom ženské pohlaví? Můžeme-li se potom diviti, že Slovinci mají skrovňoučký počet spisovatelek?

Ve staré ani v nové době písemnictví nemají Slovinci ani jedné spisovatelky. Teprve v nejnovější době zrodilo se Slovincům několik nadaných, vlasteneckých žen, které s dosti mnohými spisy obohatily slovinskou literaturu. A o těch chci tentokráte uveřejniti několik literárních drobtův, které jsem v různých slovinských knihách nasbíral.

Prvou slovinskou spisovatelkou jest Fana Hausmanova, jež r. 1848. v 18. čísle „Celjskih novin" uveřejnila svou první báseň. Od té doby pak shledáváme se v témž časopise s více jejími pěknými a něžnými básničkami; o větší práce literární se nepokusila.

Básněmi této spisovatelky dostaly snad jiné odvahy, neboť l. 1851. objevily se ve „Slovenské Včele" tři pilné včelky: z Turnograda v horním Kraňsku, z Lublaně a Ptuja. Prvá z nich jest:

Josipina Turnogradska-Urbančičeva, velmi vzdělaná a pilná spisovatelka slovinská. R. Razlag píše o ní ve své „Zoře" takto: „Josipina Turnogradská jest všestranně vzdělaná prorokyně slovanská, jejíž spisy, plody bystrého umu a obratného péra, s velikou radostí a touhou čteme. Narodila se 9. srpna l. 1835. v Turnu v Kraňsku. Postavy byla vysoké, jako mladá jedle, štíhlé jako horská víla — výrazu duchaplného, zářících, modrých očí, plavých vlasů; duše něžné, idealné — duch i srdce, rozum i paměť stejné, neobyčejné veliké síly. Osvojila si neuvěřitelné množství znalosti v přírodopise, dějepise, zeměpise, počtech a geometrii... Slovanské i německé písemnictví, jakož i klassické literatury: řecká a latinská, jejichž jazyku vedle slovanských rozuměla, byly jí velmi dobře známy; čtením plodů ducha staré i nové doby stále se vzdělávala. — Na piano hrála mistrně. — Kdo nesáhá rád po jejích spisech pod jménem „Turnogradska" ve „Slovenské Včele"? Bez pochlebování a nadsazování mohu tedy říci, že ona vlastenka byla velikým divem mezi děvami slovanskými. Ač se tolikými vědomostmi cizích jazyků honosila, přece se neodcizila, nezpronevěřila rodu svému bědnému, jak to vidíme u sta nehodných Slávy dcer. Proč se neodcizila? Protože měla rozum a srdce na pravém místě. — Její chování bylo milé a vážné. Na jasném čele, v bystrém oku spatřiti bylo lze vnitřní duševní život, jenž bez přestání splétal myšlénky hluboké, jimiž se bavila. Kolébka její kolébala se pod vysokým Storžičem, kde čistý vane vzduch, nedaleko starého Triglava, jenž více než tisíc let hledí na nevoli a bídu rodu slovanského a jenž děti Slávy budí k životu. Vyrostla ve společnosti muz a pod ochranou blahé své matky, jež chránila krásnou onu perlu od cizáctva, do kterého rodinný život dnešního dne tolik zabředl."

R. 1853. dne 22. září provdala se dvacítiletá Josipina Turnogradská za znamenitého spisovatele, básníka a poslance dra. Loura Tomana. Nebylo snad na světě šťastnějšího manželství nad toto; bylo to manželství opravdu idealné. Než netrvalo dlouho, neboť již po roce 1. června 1854. Josipina Turnogradská ve Štýrském Hradci zemřela. Za ní truchlila drahá vlast, a jak pěje Jos. Stritar, kvítkem nezapo-

menutelným zůstane v srdci každého syna Slovenie, neboť byla upřímnou, duchaplnou Slovinkou. Pomník na jejím hrobě ve Štýrském Hradci má tento nápis:

Tu leží

JOSIPINA TURNOGRADSKA,

slovenska pisateljica; rojena Urbančič 9. julija 1833. l.,
umrla omožena Tomanova 1. junija 1854. l.

„Kdor dušno živí, ne umrje."

Nejprve uveřejnila Turnogradska ve „Slov. Včele", časopisu vydávaném A. Janežičem v Celovci (r. 1851.) povídku: „Nevinnosť a násilí". — Uveřejňujeme tu její lístek, který psala A. Janežičovi, redaktoru „Slov. Včely", posýlajíc mu prvou povídku. „Velectěný pane! Slávy den vesele se rozbřeskl. — Každý její syn snaží se jí přinésti svůj dárek, každý jí chce dle svých sil ukázati, že jest její hodným synem. A proč by také její dcery právě takových tužeb neměly míti? Ta myšlénka jest příčinou, že jsem se i já pokusila sepsati něco v milém svém jazyku a že se osměluji jednu povídku ze své sbírky Vám poslati a Vás prositi, abyste ji přijal do své pilné „Včely". — Josipina Turnogradska nechť jest mé jméno, ježto „Turnskí grad" jest mým domovem. — — Bude-li se Vám líbiti tento prvý pokus mladého, nezkušeného péra, pošlu ještě několik jeho sester Vaší pilné „Včele". — „S výtečným dílem vstoupila jste do kola našich spisovatelů. Neochabujte na cestě počaté. Buďte hvězdou jitřenkou a vzorem našim drahým slovinským sestrám," blahopřeje Jos. Turnogradské redakce a praví: „Vaše povídka bude docela beze změny vytištěna". — Brzy po prvé povídce následovaly druhé, jako na př. Slavjanski mučenik, Izdajstvo in sprava, Boris, Rožmanova Lenčica atd. atd., všechny pěkné, všechny krásné jako prvá. Jedna z nich, snad nejlepší ze všech, jejíž název „Marula". vytištěná ve Vodnikovem Spomeniku, vyšla i v českém překladu. Přeložil ji náš Václav Beneš Třebízský.

Po její smrti přáli si někteří, aby veškeré její spisy, které vůbec byly vytištěny a které ještě zůstaly v rukopise, byly sebrány v jedno dílo, a prosili dra. Loura Tomana, aby se v redakci díla toho uvázal. Toman v „Novicah" ve zvláštním článku, jehož motto zní: „Kdo anděla pohřešuje, nechť pláče se mnou" (Young), přislíbil tak učiniti, ale politická jeho působnosť a různé práce jeho povolání mu překážely, tak že k sebraným spisům Jos. Turnogradské nedošlo. — Veškeré její spisy dají se rozděliti 1. na povídky, 2. různé spisy, básně a překlady, 3. dopisy a 4. popěvky. — Za krátkou dobu jejího literárního působení, — 3 léta — zajisté plodů duševních dosti.

(Pokračování.)

P. Gelasius Dobner,

otec českého dějezpytu.

(† 24. května 1790.)

Ku stoleté památce jeho úmrtí

napsal **A. Žák.**

„*Dobnerus, acri vir judicio, falsitate detecta mentiendi finem fecit.*“ F. F. Procházka, De saecularibus lib. artium in Bohemia et Moravia fatis comentarius, kap. 15.

Dne 24. května m. r. bylo tomu sto let, kdy opustil nás na vždy zasloužilý učenec a velebný kněz řádu Piaristů P. Gelasius Dobner, jenž právem nazývá se „otcem českého dějezpytu.“ Mezi českými spisy marně bychom hledali učených jeho děl, a přece vyslovuje se s úctou jeho jméno netoliko po celé naší vlasti, ale i za hranicemi v cizině. Třebas Dobner ničeho po česku nebyl napsal, přece zásluhy jeho, jakých si vydobyl svými latinskými a německými spisy o svou vlast, nezmizely snad s jeho smrtí, nýbrž trvaly a trvají až doposud, neboť on byl první, jenž dal literárnímu životu v Čechách a na Moravě nový, utěšený směr a přispěl takto podstatně ku vzkříšení řeči a literatury české. Proto zavázal si Dobner jak vrstevníky své, tak i všecka příští pokolení k neskonalým díkům, a proto sluší se též zvláště nyní, kdy již sto let uplynulo od jeho smrti, abychom vzpomněli si na výtečného pracovníka a oslavili jeho památku. Podávajíce zde krátký životopis Dobnerův, nemáme jiného přání, než aby jak naši vrstevníci, tak i celé budoucí století a všecky příští věky řádně ocenily jeho zásluhy a jich si vážily.

Vše, co o Dobnerovi dosud psáno, jest roztroušeno po různých spisech, a sotva asi nalezneme samostatný nějaký životopis obšírnějšího rozměru, jakého dostalo se již mnohým velikánům, zvláště pak předním křísitelům našeho národa. Jediné obšírnější, za to však velice důležité a spolehlivé zprávy zůstavil nám Josef Dobrovský, jenž podal pět let po smrti Dobnerově stručný jeho životopis a úplný seznam všech jeho spisů ve čtvrtém díle „Neuere Abhandlungen der kön. Böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften. (Praha, 1795. 4° „Todesfälle und Biographien“ str. XVII—XXVI.)

Některé zajímavé zprávy přináší též nadšený článek Piaristy P. Viléma Hanische, professora české řeči a literatury na c. k. novoměstském gymnasiu v Praze, ve škol. programu téhož gymnasia r. 1854 „Gelasius Dobner's Leben und Gelehrtes Wirken“. Výborný tento spisek, jenž však jest bohužel již asi velice vzácným a proto také málo známým, vzali jsme za základ své práce, použivše mimo zprávy Dobrovského ještě některých jiných pramenů, na svém místě uvedených.[1])

[1]) Podle zpráv Dobrovského vypracovány jsou též články, jež přinášejí na př. Ersch-Gruber, Allg. Encyklopädie der Wissenschaften und Künste, I. Section (A—G), díl 26., str. 226—227. (Lipsko, Brockhaus 1835.) od K. Falkensteina; Riegrův „Slovník Náučný“, díl II., odd. 2., str. 218—219. ze zkušeného péra

I.

P. Gelasius Dobner narodil se v Praze na Malé Straně ze zbožných rodičů měšťanských na den sv. Felixa p. dne 30. května 1719. a obdržel na křtu sv. jméno Felix Job.[2]) V Praze vystudoval též šest latinských tříd ve školách Jesuitů, kam byl již v útlém věku 10 let poslán. Za těchto studií prodléval často u švakra svého, proslulého Dra. Jana Antonína Scrinci-ho,[3]) městského lékaře ve Slaném, a seznámil se takto se řádem Piaristů č. otců pobožných škol, kteří měli v tomto městě školy.[4]) Působením svého nábožného švakra zalíbil si Piaristy tak, že konečně pocítil po jejich řádu zvláštní touhu a rozhodl se pevně posvětiti mu celý svůj život.

Piaristé! Kdož by neznal velebných těchto řeholníků, kteří měli ještě do nedávných dob ve svých rukou většinu středních ústavů a množství jiných škol, vedouce s neobyčejnou horlivostí a s velikým zdarem vychování naší mládeže? Kolik jinochů přilnulo již k výtečným učitelům těmto, přísným sice, ale vždy vlídným, kteří rázem uměli si získati mladá srdce, vychovávajíce své žáky s pečlivostí v duchu vznešeného svého zakladatele! Vizme proto nejprve vznik, osudy a účel řeholních kněží Kalasanzových, kteří se mladistvému Dobnerovi tak zalíbili, že sám chtěl vstoupiti do jejich řádu, sotva asi tuše, jak důležitou osobou a velikou ozdobou jeho se stane.

Řád Piaristů č. otců pobožných škol[5]) založen byl již r. 1597. v Římě od aragonského šlechtice a kněze Josefa Kalasanckého, jenž přišed r. 1591. do věčného města, tak byl dojat pohledem na opuštěnou mládež, že si umínil zlepšiti její smutný osud a věnovati se docela jejímu vychování. Spolek od něho k tomuto účelu založený vzmohl se záhy přese všecky úklady, jež mu strojili světští učitelé, a 6. března 1617. proměněn byl od Pavla V. v kongregaci. Josef sám jmenován byl představeným mladé řeholní rodiny a sestavil pro ni zvláštní pravidla (1619.). Za Řehoře XV. obdržela kongregace právo

---

Rybičkova. — Viz dále taktéž: De Luca, Gelehrt. Österreich, I. str. 99—102.; Allg. deutsche Biographie V. str. 275—276. (Lipsko 1877.); Krones Handbuch der Geschichte Österreichs I. 44. Berlín 1876. (přináší krátké ocenění literární činnosti Dobnerovy); Fr. Palacký, Würdigung der alten böhmischen Geschichtschreiber (Praha 1830.) str. 65—89., 273—292 a j., „Světozor", 1867., 226. a 236., „Kněží katoličtí o písemnictví novočeské zasloužilí" (Praha, 1880.) s. I. 7—11., atd.

[2]) Tak praví Ersch-Gruber a j. Ve „Slovníku Naučném" uvedeno jest jméno toto mylně jakožto klášterní jméno Dobnerovo a naopak. — „Allg. deutsche Biographie" má Felix Jakob.

[3]) Scrinci měl za paní Dobnerovu sestru. Slavný tento přírodozpytec zastával po 3 léta místo měst. lékaře ve Slaném, byl po té kraj. fysikem ve Ml. Boleslavi a posléze professorem lékařství na universitě pražské. Zemřel mrtvicí r. 1773. Zbytky jeho znamenitých sbírek fysikálních dostaly se ještě za jeho živobytí piaristské koleji v Praze. Scrinci byl muž povahy ryzé, neúhonných mravů a nelíčené pobožnosti, pilně též literárně činný, začež dostalo mu se od církve a státu četných vyznamenání.

[4]) Kolej slánská, nyní arciť již zaniklá, byla po litomyšelské nejstarší kolejí Piaristů v Čechách Založena byla od Bernarda hraběte z Martinic r. 1658., jenž byl již o 3 léta dříve založil františkánský klášter ve Slaném (1655.). Piaristé měli tam při koleji kostel nep. Početí P. Marie a sv. Josefa, nižší gymnasium a hlavní školy až do nejnovější doby

[5]) Viz Hélyot, Diction. des Ordres religieux IV. 314.; Henrion-Fehr, Allg. Gesch. der Mönchsorden (Tübingen 1845.) II. 51.

slavných slibů (8. listop. 1621.) a stala se takto církevním řádem s názvem „řeholní klerikové chudých pod ochranou Matky Boží pro pobožné školy“ (Ordo clericorum regularium pauperum Matris Dei Scholarum Piarum) Inocenc X. odvolal sice právo toto r. 1646., avšak Kliment IX. potvrdil znovu vše na žádost mnoha knížat světských i duchovních r. 1669. Zakladatel sám spravuje řád svůj až do své smrti, zemřel u věku 92 let dne 23. srpna r. 1648.; po stu letech vyhlásil jej Benedikt XIV. za blahoslaveného (7. srpna 1748.), a Kliment XIII. dne 16. července 1767. za svatého. Ještě za živobytí Josefova rozšířil se řád Piaristů přese všecky nesnáze rychle po celé Italii, Sardinii, Sicilii, ve Španělích (1639—1648.) a již od r. 1631. po zemích záalpských, a to nejprve v našich krajinách českomoravských. Byl sice již v letech 1612—1618. vyzval biskup vídeňský kardinál Khlesl sv. Josefa, aby zařídil ve Vídni, Vratislavi a Opavě koleje svého řádu; též arcibiskup pražský, kardinál Harrach, pozval Piaristy do Prahy, řád však nemaje ještě dostatek údů, nemohl přání jejich vyhověti. Teprve r. 1631. podařilo se kardinálu Frant. z Ditrichštejna, biskupu olomouckému, uvésti Piaristy do našich zemí, a to na Moravu, když byl již dříve poznal jejich školy v Janově a seznámil se osobně též se sv. zakladatelem. Téhož roku přišli totiž první řeholníci z Italie do Mikulova, otevřeli tam ihned školy a pro veliký nával žactva obdrželi téhož roku ještě dva, příštího léta dokonce šest nových pomocníků od svého zakladatele ze Říma. Kolej mikulovská jest tudíž první a nejstarší kolejí piaristskou za Alpami, a jsouc ustavičně až do r. 1849. sídlem provinciálovým, pokládána byla vždy za nejpřednější. Rychlý vzrůst a všeobecná přízeň, jakou získal si řád ve mnohých zemích, jest zajisté nejlepším svědectvím prospěchu pobožných škol. Josef vytknul sice zpočátku žákům svým za hlavní účel vyučování chudé mládeže podle slov žalmisty Páně: „Tobě jest nuzný zůstaven, ty budeš sirotkovi pomocníkem“ (Žalm 10, 14.), a proto zavazují se Piaristé vedle tří známých slibů řeholních ještě ku čtvrtému, t. j ku bezplatnému vzdělávání chudé mládeže v nábožnosti, dobrých mravech a potřebných vědomostech. Přece však počal se řád oddávati již záhy vyučování vůbec, zřizoval nejen nižší, ale i střední školy, gymnasia, reálky, filosofická učiliště a jiné odborné ústavy, místy svěřeny mu i duchovní správa, akademie, konvikty, semináře a hudební ústavy; mnozí Piaristé povolávání bývali za vychovatele do šlechtických rodin anebo za professory na akademie, university a jiné ústavy, čímž nemálo přispěli ku zdaru literatury ve všech odvětvích.

Právě když řád Piaristů nabýval u nás víc a více vážnosti, seznámil se s ním náš mladistvý Dobner a umínil si věnovati mu svůj život. Touha jeho brzy se vyplnila. Opakovav prve k radě provinciala P. Basila Siegla[6]) rhetoriku u Piaristů v Kosmonosích[7]), přijat byl po

[6]) P. Basilius Siegel a s. Antonio, rodem z Jáchymova, rektor koleje vídeňské, zvolen jest r. 1731. za provinciála a zastával tuto hodnost až do 1737.

[7]) Kolej tamní založena byla zároveň s nádherným kostelem Nalezení sv. Kříže r. 1688. od hrab. Jakuba Heřmana Černína z Chudenic. Jeho dcera Markéta zřídila tam bohosl. studium pro kleriky řádu. Cís. dekretem ze dne 19. října r. 1784. převedeni Piaristé z Kosmonos do Mladé Boleslavi do zrušeného kláštera minoritského u sv. Bonaventury, kdež otevřeli dne 6. listopadu nižší gymnasium s hlavní školou.

té u věku 17 let dne 17. října 1736. do řádu a obdržel dle zvyku řádového nové jméno řeholní Gelasius a sancta Catharina. Noviciát začal v Lipníku[8]) na Moravě a dokončil ve Staré Vodě[9]), kde také již vyučoval na německé hlavní škole. Vystudovav filosofii a theologii na koleji v Rohách (Horn), nejstarším ústavu svého řádu v Dolních Rakousích, odebral se do Vídně slyšet práva a vyučoval tam zároveň na piaristském gymnasiu latině a řečtině. Zatím však nastaly některé změny v řádě, jež daly Dobnerovi příležitost vystoupiti s důrazem pro zachování jednoty v jeho správě.

Hned po vzniku Piaristů spravoval celý řád jediný generál (minister generalis), mající sídlo své v Římě u sv. Pantaleona. Avšak sotva překročil řád Alpy a rozšířil se po mnohých krajinách, často velice vzdálených, vidělo se za dobré, rozděliti jej ve dvě provincie (1634.), totiž v předhorskou a záhorskou (provincia cis- et ultramontana), a správa každé z nich svěřena byla provinciálovi (praepositus provincialis), jenž byl podřízen generálovi v Římě. Ku předhorské provincii čítány byly Italie a Španěly, záhorská obsahovala všecky ostatní země, kam se řád dosud rozšířil. Zpočátku byl ovšem jen malý hlouček kolejí, z nichž utvořila se tato provincie předhorská, totiž kolej mikulovská (zal. 1631.), strážnická (1633.) a lipnická (1634.); za prvního provinciála ustanoven byl od samého zakladatele řádu P. Peregrin Tenkani a S. Francisco, rektor v Mikulově. Brzy však přibyly ku hloučku tomuto četné koleje v Čechách, kdež založena první kolej r. 1640. od paní Febronie šlechtičny z Pernštejna v Litomyšli, od r. 1642. přečetné koleje v Polsku a v Uhřích, 1657. v Rakousích, 1716. v Bavořích a Badensku a 1727. ve Slezsku. Všecky tyto země tvořily jednu provincii, která nazývala se též německou (provincia Germaniae), a provinciál její měl stále sídlo své v Mikulově. Netřeba ani podotýkati, že se stala správa tak rozsáhlé provincie za nedlouho velice nesnadnou, jelikož provinciálovi nebylo lze, aby takové množství kolejí mohl řádně prohlížeti, a tak byla vzdálenost od sídla provinciálova příčinou, že se jednotlivé země staly časem samostatnými, tak r. 1662. Polsko a r. 1719. Uhry.

O podobnou samostatnost usilovaly též koleje rakouské, chtějíce se vymaniti z německé provincie. Než, provinciál byl naprosto proti tomuto rozdělení, protože rakouské koleje nebyly četné; čítalo se téže doby toliko dvé kolejí v Dolních Rakousích (Rohy č. Horn, r. 1657. od hrab. Frant. Ferd. Kurze, a Vídeň v VIII. čtvrti, kdež zařízena byla kolej od Piaristů samých za souhlasu císaře Leopolda I. r. 1697., tam svěřena jim později r. 1719. též fara při jejich kostele „Maria-Treu"), mimo to několik kolejí v Bavořích a v Badensku (Kempten, Altötting, Rastadt, a j. Nechtěje tudíž vyhověti přání rakouských Piaristův, uložil provinciál Dobnerovi, aby pracoval proti rozdělení provincie, a jmenoval jej zároveň jednatelem v tomto sporu. Dobner, plana láskou pro svůj řád, ujal se úlohy této s oddaností a

[8]) Lipnická kolej měla téhož zakladatele, jako mikulovská, totiž kard. Ditrichštejna (1634.) Hned od počátku býval tam noviciat řádu, a až do r. 1777. bylo tam též gymnasium, později toliko hlavní škola.

[9]) Ve Staré vodě (v arcid. olomucké) obdrželi Piaristé již r. 1690. od velikého dobrodince svého kar. Ditrichteuštejna, biskupa olomúckého, faru a školu, a kolej zdejší udržela se až doposud.

nadšením; získav si přízeň vrchního kancléře, obrátil se přímo k české dvorní kanceláři ve Vídni s prosbou ve jménu svého představeného, aby bylo zabráněno rozdělení německé provincie, a dosáhl skutečně, že brzy potom odešlo od téže kanceláře vyzvání do Říma ku kardinálu Albanimu, aby bylo při generální kapitole řádu piaristského zakročeno proti tomuto rozdělení. Zatím však nastal nenadálý obrat. Neznámo nám sice, zdali ještě provinciál P. German Jandík, zvolený r. 1746., či toliko jeho předchůdce P. Silver Seyer (1740—1746.) pevně trval na zachování jednoty, krátce, provinciál Jandík dal se přece přemluviti a dovolil konečně rakouským Piaristům, aby si zařídili zvláštní provincii, avšak bez moravských kolejí, jak byli zprvu žádali. Rozdělení provedeno r. 1748., a 29. července téhož roku zvolen byl první provinciál nové provincie „rakouské“ P. Antonín Hueber († 1777.).[10]) Několik dní po té vyhlášen byl zakladatel řádu za blahoslaveného (7. srpna). Zbývající dosud koleje v Čechách, na Moravě a ve Slezsku neutrpěly ostatně ztrátou rakouských kolejí příliš veliké škody, ježto počet jejich byl téže doby již dosti mohutný. Čítalo se, r. 1748. 14 kolejí, a to v Čechách: Litomyšl (1640.), Slaný (1658.); Ostrov (1666.), Kosmonosy)1688.), Benešov (1704.), a Rychnov (1714.), na Moravě: Mikulov (1631.), Strážnice (1633.), Lipník (1634.), Kroměříž (1687.), Stará Voda (1690.) a Příbor (1694.); konečně ve Slezsku Bílá Voda (1727.), a Bruntál (1731.).[11]) Všecky tyto koleje sjednotily se nyní v celek, — a upustivše od dosavadního názvu „německé“ provincie, přijaly r. 1751. 26. dubna název „provincie česko-moravsko-slezská“, která trvá až do dnes. Sídlo provinciálovo zůstalo jako dříve v Mikulově.

Nyní ovšem byl konec pobytu Dobnerova ve Vídni; ještě v polovici školního roku prosil tudíž mladý Piarista svého provinciála o návrat a nějaké místo, čemuž on rád vyhověl, povolav jej k sobě do Mikulova. Tam vyučoval Dobner v gramatice a za nedlouho přesazen byv do Kroměříže, měl na tamním gymnasiu rhetoriku Zatím však naskytla mu se opět příležitosť, pracovati ku blahu svého milovaného řádu a nahraditi mu jaksi ztrátu rakouských kolejí. Dobnerovým

[10]) Samostatnosť, jaké dosáhly rakouské koleje, sotva asi byla na prospěch řádu, časem přibylo sice ještě několik kolejí, avšak přece nebyla rakouská provincie nikdy četnou, ano, r. 1760. odloučily se dokonce i domy v Bavořích a v Badensku, kteréž utvořily si vlastní provincii t. zv. švábsko-rýnskou. Za největšího svého rozkvětu (1780.) čítala rakouská provincie 11 kolejí, největší počet, jehož kdy dosáhla. Jejich sídla byla 1) v Dolních Rakousích: Rohy, nejstarší kolej r. 1657.; Vídeň s 5 kolejemi, totiž v VIII. čtvrti při kostele „Maria Treu“, r. 1697. konvikt loewenburský v téže čtvrti r. 1748., kolej sv. Thekly ve IV. čtvrti, r. 1755., školy ve III. čtvrti „Ungergasse“i r. 1748., (zrušeny 1786.), a školy v I. čvrti „Schulerstrasse“ r. 1765., zruš. 1788.; Kremž, kolej založená původně ve sv. Hippolitě 1753. a teprve po zrušení řádu jezuitského přeložena do Kremže r. 1776. 2) V Horních Rakousích Freystadt. zal. 1761. 3) Ve Štyrsku Gleisdorf (1747—1824.), Št. Hradec (1768—1784.) a Maribor (1779—1791.). Mimo tyto koleje zastávali mnozí údové učitelská místa na vojenských akademiích a jiných ústavech. Nyní zteněil se již velice počet kolejí a též počet údů. Štyrské koleje neměly vůbec dlouhého trvání, podobně i školy vídeňské v I. a III. čtvrti, a též kolej ve Freystadtě sdílela před nedávnem jejich osud; mimo to vzdala se provincie již od několika let téměř všech ústavů, jež dosud měla ve zprávě. Ještě r. 1863. bylo všech rakouských Piaristů 102, kteří měli 2 vyšší a 1 nižší gymnasium, 3 podrealní a 5 morálních škol se 3260 žáky; od té doby klesal však rok co rok jejich počet.

[11]) Kolej Krumlovská na Moravě, zal. 1644, zanikla již 1647.

snahám děkuje totiž řád Piaristů, že mu bylo dovoleno založiti kolej v Praze.

Jak ze seznamu kolejí česko-moravsko-slezské provincie z roku 1751., který jsme právě uvedli, vysvítá, měl řád Piaristů v té době již hojně kvetoucích kolejí, než toliko po venkově, i obracel proto stále zřetel svůj ku hlavnímu městu českému. Již od r. 1721. ucházel se řád o akademii v Praze, avšak marně. R. 1734. zadali opět tři Piaristé, provinciál P. Basil Siegel, nějaký vojenský kněz a rektor koleje benešovské, nevědouce o sobě vespolek, k císařovně Marii Teresii žádost téhož obsahu, aby totiž bylo řádu jejich dovoleno usaditi se v Praze a zříditi tam akademii pro mladé šlechtice.[12]) Avšak záležitost tato byla tehdy velmi nesnadna. Císařovna sama byla sice Piaristům pro jejich známou horlivost nakloněna a nařídila proto r. 1747. pražskému místodržitelství, by žádost jejich prozkoumalo a podalo o ní svůj úsudek. Zvláště pak Dobner ujal se té záležitosti, podporuje ji co nejhorlivěji. Než, místodržitel hrabě z Kokořova namítal, že Jesuité sami zamýšlejí zříditi podobnou akademii, a že by tudíž bylo zbytečno Piaristy do Prahy zaváděti. Skutečně vydán jest r. 1748. působením Jesuitů dekret, jímž Piaristům nebylo dovoleno, aby založili v Praze akademii. Dobner, vida zamilovanou svou myšlénku ve zříceninách, odebral se ještě jednou k vrchnímu kancléři hraběti Harrachovi prosit za svůj řád. Kancléř odvolal se k řečenému dekretu, poukazuje ostatně na Anglii a Nizozemí, kde prý jsou akademie též jen v menších městech, a otázal se posléze Dobnera, zdali, vystoupě na Hradčany, neuzří odtud samé věže a kláštery? Dobner odvětil trpce: právě to že jej bolí, když mezi tolika věžemi a kláštery nevidí žádné koleje svého řádu, jež by obci Pražské neméně prospívala, než mnohý z těchto klášterů! Usmívaje se, podotknul kancléř, že se špatnou se potázal řád Piaristů, zažádav o akademii: kdyby byl býval žádal o nižší školy, ty by se mu byly snad povolily, a protivníci jeho nemohli by ničeho namítati. — Tak odešel Dobner s nepořízenou, maje rozkaz počkati, až nastane změna ve státní správě, jež se již tehdy připravovala. Císařovna, znajíc horlivost Piaristův a dobře vědouc, že si získali různé dobrodince, kteří k založení vyšších studií nabídli řádu značné sumy, hleděla jim nyní dáti aspoň nějakou náhradu. Až dosud měli Piaristé při svých česko-moravských kolejích pouze nižší latinské humanitní školy; nyní však dovolila jim císařovna, že smějí zřizovati i vyšší třídy, ačli k tomu dobrodinci přispějí, což se také stalo.

Konečně nastala r. 1749. změna ve státní správě. Marie Terezie zrušila soudní a správní samostatnost koruny české, odstraniviši posavadní českou kancelář ve Vídni, jejížto působnost rozdělena byla mezi dva nejvyšší úřady, společné všem zemím českým a německo-rakouským: nejvyšší soud a nejvyšší ředitelstvo politické (direktorium in publicis et cameralibus). Tak rozděleno i místodržitelství české na dva úřady: zemský soud a úřad politický, řečený representací a komora (od r. 1763. gubernium zem.) Opět podal provinciál Piaristů

[12]) Akademii takovou chtěla totiž císařovna sama v Praze založiti. Již bylo pilně vyjednáváno s Piaristy, Jesuity, Benediktiny a j., když náhle pruská válka r. 1744. všecky záměry zmařila. Teprve r. 1748. otevřena akademie ve Vídni pod názvem „Teresianum“ a svěřena řádu Jesuitskému.

žádosť skrze Dobnera, jenž vyvrátil osm námitek od vlády mu učiněných a dosáhl šťastně svého cíle; neboť 4. března 1752. vydán byl dvorní dekret, jímž bylo konečně dovoleno Piaristům usaditi se v Praze a zříditi tam nižší školy. Dobner byl zajisté obratným diplomatem a pořadatelem, jak se již dříve několikráte byl osvědčil, a proto byly mu svěřovány od jeho spolubratří nejdůležitější úlohy. Sotva vymohl onen příznivý dekret, již opět svěřeno mu zařízení budoucí pražské koleje, což provedl s nemalým zdarem. [13]) Nejprve zakoupen byl od řádu hraběcí dům Hartmanský v Celetné ulici. Tam přistěhoval se Dobner 13. června 1752., a zatím co byl horlivě zaměstnán s jeho vnitřním zařízením, vyučoval krasopisu, slohu a počtům až do příchodu svých bratří. Teprve v říjnu přišlo do Prahy šest Piaristů, a ihned počalo se vyučovati ve 4 českých a 2 německých třídách. (Pokračování.)

Francie křesťanská za doby francouzsko-pruské války r. 1870.

Píše **E. l' Avesue.**

„Jsou-li dvě Francie, jak praví pan Ferry, bylo by žádoucno, aby jeho Francie udala nám počet dobrovolníků svých v čase poslední války, dobrovolných, bezplatných ošetřovatelů pro nemocnice; návštěv, jež jeho milosrdné sestry a dobročinná bratrstva vykonaly ve příbytcích chudiny. Bylo by žádoucno, aby Francie bez Boha dokázala takto, že ve příčině obětivosti zastiňuje Francii křesťanskou.“

F. de Champagny.

I. Duchovenstvo světské.

Ku cti vlasti naší pověděno budiž, že Francie křesťanská zcela jinak pojímala vlastenectví než Francie radikální. Od prvého dne záhubné války, jež skončila porážkou naší a zkázou, prolévala krev proudem, velikodušně mísic ji s krví nešťastných vojínů.

Dne 6. srpna 1870., když po vražedné bitvě u Spickeren jenerál Frossard opouštěl Forbach, aby dospěl se svým šikem do Sarreguemines, usadilo se v Gunstatě oddělení vojska pruského. Neznámo, jaký asi byl plán německého velitele. Chtěl snad užiti prospěchu a uzavříti Francouze dříve, než by dorazili do Sarreguemines. Ku provedení svých plánů potřeboval však muže z kraje, potřeboval ho nutně.

I dal zajati gunstatského faráře a pokoušel se jej získati. Nevěděl ovšem, že hrdinství ruku v ruce kráčí se svatostí, a že dalek zrady jest pravý křesťan. Kněz odepřel rozhodně i nejmenšího vyplnění žádosti nepřítelovy. Prus nehodlal však přijati odporu; dovedli kněze před vojenský soud, a když ani tu svého úmyslu nezměnil, odsouzen jest k zastřelení po dvouhodinné lhůtě na rozmyšlenou. Dvou hodin

[13]) Viz Schaller, Beschreibung der Hauptstadt Prag IV. d. s. 198—207. Též Fr. Ekerta Posvátná místa král. hl. města Prahy II. 23—27.

žalářování užil kněz k modlitbě; pak postavil se před střelce, a o sekundu později spěchala již duše jeho ze světa. „Zemříti, rád; — zraditi Francii, nikdy," byla jeho poslední slova.

* * *

Umíraje projevil prostý, venkovský farář tento, jak rozumí asi kněžstvo vlastenectví a lásce k rodné zemi. [1]) Byl obětí prvou, obětí, jejíž krev jako krev mučenníků vypučeti dala zemi celé davy hrdinů. Ihned hlásili se ze všech stran pokojní vojínové v taláru, jejichž jedinou zbraní byl brevíř a kříž Páně. Sotva doslechli, že na hranicích již srazila se vojska, zabušila jejich srdce. Někteří spěchali k táboru, aby v bitvách přispívali umírajícím; jiní zůstavše u stádce svého připravovali mysli na těžké zkoušky.

Na rychlo zřizovali ambulance pro bitvy v okolí a později byli ochranci a zástupci obyvatelův u vítězného nepřítele. Stavili krev řinoucí se z ran, hasili palčivou žeň, podporovali klesající mysl lidu a dovolávali se práv slabých a chudiny. Za tmavých zimních nocí prováděli horskými stezkami zbloudilé mladistvé brance, prchající před nepřítelem. A mimo to, kolik městeček, dědin a chatrčí zachránilo uebe na prosbu pokorného faráře, kolik ran zahojilo se pod jeho rukou!

* * *

Biskupové byli všem prvním příkladem. Strasburský Mgr. Roess, logeský Mgr. Dupont, tourský Mgr. Guibert, kardinálové Bonnechose a Mathieu z Rouenu a Besançonu; remešský Mgr. Landriot, orleanský Mgr. Dupanloup, upravili své semináře, své ústavy diecésanní, ano i paláce své v rozsáhlé ambulance. Sami takto ukazujíce cestu vybízeli i věřící a seminaristy ku hmotné pomoci, buďto penězi nebo pomocným ramenem při ošetřování nemocných. Seminaristé a věřící odpovídali na volání biskupů obětivou ochotou. Pomoc přicházela ze všech stan. Ze 634 ambulancí zřízených v Paříži (s 19.617 lůžky) bylo 114 zřízeno a vydržováno pařížským duchovenstvem. Více nežli 600 řeholnic rozličných řádů bylo zaměstnáno u raněných. Ve Francii i za hranicemi, kdekoli klesali bojovníci, vyskytla se i pomocná ruka Milosrdných sester. V Düsseldorfu, v Koblenci, v Erfurtě a Kalku, všude setkalo se oko nemocného vojína zajatce s bílým náčelkem řeholnice ošetřující jej i bratry jeho, právě tak, jako dělo se raněným ve městech obležených, v nemocnicích pařížských a orleanských. I zajatci v pevnostech zavření spatřili ve společnosti své kněze, jenž je byl provázel na bojiště. Nelekalať vojíny Boží zbraň nepřítele, a nebáli se ani trapného zajetí, a nechyběla-li soutana kněžská v oblacích kouře válečného, nescházela jistě ani za zajatci pod mračným nebem německým. Vždyť i tam jako ve vlasti strádal vojín krajan, i tam potřeboval útěchy, a utěšitel nedal na sebe čekati; až

[1]) „Mluvíce o kněžstvu doznati musíme vedle souhlasného tvrzení všech, že velice šlechetně dostálo své úloze. Hned od prvých dnů války nabídlo samo bez vyzvání sil svých ve prospěch obecný. Působilo mocně vlivem svým, slovem i skutkem v osadách i mimo osady, proniknuto jsouc jako lid horlivým odporem k nepříteli a citem vlasteneckým. Všude viděl je lid před sebou, buď v nemocnicích domácích nebo polních, brzy jako ošetřovatele a ranhojiče a zase uprostřed ohně na bojišti přisluhovati útěchou náboženskou umírajícím vojínům; byliť pomocníky raněným v každé potřebě. (Rapp. à l' Académie Française, 8 avůt 1872.)

do konce vytrval u zajatce v požehnané osobě kněze, přítele dětství jeho a věrného druha v bolesti a žalu.

* * *

Na začátku války čítala armáda jen čtyřicet šest polních kněží. Počet to velmi malý pro celé davy obětí, jichž vyžádala si zbraň nepřítele. Ihned poznalo duchovenstvo potřebu tuto, a spousty žádostí zaplavily v brzce kancelář ministrovu. Ve měsíci září napočítali jich již více než deset tisíc. Zprávami o prvních porážkách Francouzů horlivost katolických kněží jen ještě vzrostla. Odcházeli jako dobrovolní polní kněží. Nepatrný počet jich vrátil se z bojiště. Jedni zahynuli únavou, jiní kulkou nepřátelskou, bez hluku a slávy uprostřed lesa, v úvale, kde podpírali hlavu opuštěného umírajícího jinocha z lidu anebo klesajícího posledního potomka slavného rodu vévodů. Kule pruská stihla je, a duše jejich provázela k nebi křesťana, jemuž byli právě mocí Páně odpustili hříchy.

* * *

„Znali jsme kněze mladičkého," vypravuje jistý hrdinný důstojník, „zemřel námahou. Byl sláb, ale snášel únavu neslýchanou; byl povahy plaché, ale udržoval zmužilost všech; každým krokem cítil však, že blíží se nedaleké smrti. Zemřel uprostřed vojínů po namáhavém pochodu. Položili jej pod strom; za podušku posloužil mu vak vojínův; ležel klidně, hledě na kříž v ruce anebo vzhůru k nebi; ústa jeho slabě pohybovala se v modlitbě. Tvář jeho zářila slávou a štěstím.

„Množství vojínů shromáždilo se kol smrtelného jeho lůžka, jedni klečíce, jiní stojíce; staří granátníci afričtí i mladí nováčkové učili se tu umírati. Každý hleděl po svém způsobu uleviti nemocnému, ošetřiti jej, jako činí matka umírajícímu dítku; někteří slzíce modlili se se svým kněžským druhem. Všickni byli velice dojati a povzbuzeni. Byli zvykli na smrť, viděli ji kol sebe stále, v každém okamžiku, žádný z nich neviděl jí však dosud v rouše jejím panenském. Až dosud jevila se jim násilnou, vášnivou, prosící, nebo časem na obdiv počítající... Neznámou byla jim smrť vítězná. Tělo knězovo pochováno jest na pokraji lesa, daleko od milého jeho stádce, od nezapomenutelného kostela, daleko od dítek, jež byla pokřtila jeho ruka, od hřbitova, jehož půdě byl tolikrát požehnal, daleko od zvonku, jenž nezahlaholil mu na cestu do věčnosti.

„Vojín sebral knězův brevíř; na prvém listě byl podpis: abbé Fère, farář ze Sv. Vincence." [2])

* * *

Slavnější byla smrť abbé Jindřicha Grose, kaplana ve sv. Ambroži. Hned v prvých dnech obležení byl zažádal o povolení, jehož se mu také dostalo, aby posilou náboženskou přispíval klesajícím bojovníkům armády Saint-Denisské. Místo toto zdálo se mu však býti málo nebezpečným. I dal se zapsati za dobrovolného polního kněze šestého praporu sekvanského, při kterém také po šest měsíců obětavě zastával vznešený svůj úřad. Den boje byl pro něj dnem vítězství. Na bojišti auvurském stihla jej nepřátelská koule, jako množství duchovních jeho svěřenců, kterým byl již udělil poslední rozhřešení.

[2]) Hrdinové v soutaně str. 19.

Na bojišti také klesl hrdinný abbé Fouqueray. Zvěděv o zajetí polního kněze papežských zuavů, požádal o nebezpečné místo po něm v armádě, a když zazněly polnice ku slavné bitvě, jež mimo patayskou neměla sobě rovné, bylo viděti postavu jeho v soutaně zároveň se zuavy v dešti kulí úprkem hnáti na příkré svahy Auvurské. Mžikem zřídly řady; na všech stranách klesali ranění, ale klidně, jako pod klenbou své svatyně, skláněl se abbé k umírajícím bratřím, vyslýchaje poslední vyznání jejich a uděluje jim rozhřešení ... Třikrát hnal prapor útokem, třikráte byl odražen. Konečně však přece dobyl svého postavení, a při odnášení mrtvých nalezen vedle mrtvého zuava i abbé. Tři koule otevřely mu cestu na věčnost, aby jako abbé Gros přijal tam svou odměnu.

* * *

Někteří polní kněží byli toliko raněni. Pokud jim nejmenší jen síla zbývala, zapomínali na rány vlastní, aby přinášeli útěchu bratřím bojovníkům, kteří jako oni nepřátelským ohněm byli učiněni neschopnými boje. Jistý podplukovník od myslivců vypravuje následující událost: „Přinesli mne s bojiště do ambulance upravené ve stodole. Každým okamžikem přibývalo raněných; oba ranhojiči nestačovali již pomoci všem; se všech stran volali na ně nemocní, ale hluk byl tak hrozný, že jednotlivé vzdychání a volání mizelo úplně v nevýslovném ryku, kterýž projevoval všeliká lidská utrpení. Dva dělostřelci vešli nesouce v nosítkách kněze. Zkrvácený obvazek na hlavě, bledá tvář, zavřené zraky a pootevřené, chvílemi pohybující se rty naznačovaly jasně, že zastižen byl projektilem. Dělostřelci položili kněze na vlhkou slámu ve stodole a mlčky se vzdálili.

„Povstal jsem a přistoupil ku knězi, neboť raněn jsa toliko do ramene, mohl jsem pohybovati se bez velkých obtíží. Soutana jeho byla opatřena na prsou červeným křížem v bílém poli. Pozvedl jsem hlavu raněného a namočiv šat v nádobě s vodou, jal jsem se třít líce. Vzpamatovav se brzy, sáhl rukou k čelu a rozhlédl se udiveně po okolí.

„Zavolal jsem ranhojiče, kterýž prozkoumal ránu. Koule byla mu porouchala lebku. Spěšně upravil ranhojič obvaz, a kněz zatím tiše se modlil. Když se domodlil, poděkoval mi, a opřev se o pohozené tam vidle, povstal. Pozoroval jsem, že páska na hlavě znenáhla barvila se krví, a brzy po té kapky jako krvavé slzy stékaly mu po tváři. Upozornil jsem ranhojiče, kterýž odpověděl chladně: „To neškodí". Odešel jsem na své místo, stále však provázel zrak můj kněze, kterýž každým okamžikem mohl klesnouti mdlobou, a přece podpíraje se o vidle ubíral se k raněným vojínům. Poklekl u těch, kdož nejvíce trpěli, bral je za ruce a tiše k nim mluvil. Ubozí hleděli naň upřeně, a zraky zalévaly se jim slzami. Byli patrně všickni potěšeni. Jeden z nich měl rozstřelenou čelist, a celá dolní část obličeje vězela v obvazech. Byl to starý dragon, a z hlavy nebylo viděti než dvé jiskrných zraků. Nevýslovná radost zářila z nich při slovech knězových. Po chvíli chtěl se obrátiti na sláme a pozvedl pravé rámě, šavlí protaté. Nebyl ho ranhojiči uvázal. Krev byla již ustydla a netekla z rány ucpané prstí: při pobytu dragonově otevřela se však tepna. Kněz zakýval na lékaře, jenž ihned přiběhl. Pokud připravoval si obvazy, ujal kněz rámě vojínovo, a tu viděl jsem, jak sřinuly dvě

veliké krůpěje krve, svezly se po bledé líci a spadly na rámě vojínovo. Krev knězova smísila se s krví vojína. Co dávno již uskutečňovalo se ve světě idealním, stalo se tu i ve světě skutečném. Při pohledu tom zavřel jsem zraky, a tu pod střechou doškovou, ve společnosti mrtvých a umírajících, v nejistotě dne zítřejšího, daleko od rodiny a přátel pocítil jsem zachvění náboženské. Přivolal jsem si nábožné vzpomínky z křesťanského dětství. Uzřel jsem svou matku, ženu svatou, jak učila nás modlitbě, i starého faráře osady naší s katechismem v ruce; spatřil jsem se ve krásném rouše při prvním sv. přijímání; po té zakalil vzpomínky moje mrak. Přišla doba jinošství, kasárny, vojna, a duše zahalila se rouškou ...

„Rouška tato roztrhla se v daleké této stodole. Kapky krve knězovy a krev vojínova otevřely mi zase všecky vyhlídky nebeské.“ (Jenerál Ambert.)

* * *

Po čas bitvy u Froeschwilleru byla zřízena ambulance v tamním vesnickém kostele. Starý zuav první uložen zde na chrámové dlažbě, pokryté trochem slámy. Abbé de Beuvron vymýval a obvazoval jeho rány, když náhle klenutím prorazila puma a s třeskotem rozlétla se před oltářem. Kněz ani se neohlédl. O něco později zmocnili se Prusové již vesnice. Zlobou opojeni stanuli na prahu kostela se špatným bezpochyby úmyslem. Abbé de Beuvron zastoupil jim cestu, nedbaje na dělovou hlaveň, namířenou na jeho hruď. Zvonice stála v plameni, a hrozila sesutím. I obával se abbé o raněné ležící pod klenutím a nemeškaje vynesl je všecky ven z kostela na bezpečné místo. Když vynesl posledního, sesul se krov. Čtyři dny ošetřoval abbé raněné, staraje se o všemožnou úlevu. Několik sucharů z opuštěné torby zemřelých, kusy masa z padlých koní byly mu vítanou pomůckou k zachování života nešťastníkův od smrti hladem. Kolikráte žehnali mu tito ubozí! Kolikrát nabyli zas nové zmužilosti jeho slovem a útěchy v Bohu. Šťastným cítil se jen, kdy mohl uleviti bídě a zhojiti rány trpících, a jediná byla touha jeho pomoci všem.

„Nazejtří po bitvě,“ vypravuje sám, „byl jsem svědkem hrůzného výstupu, ve kterém jasně obrážela se mysl nepřítele. Odpoledne přiběhl ke mně protestantský pastor, vypravuje, že má býti zastřeleno patnáct nešťastných elsaských rolníků pod záminkou, že ublížili pruským vojínům. Pastor prosil již za ně u velitele, leč tento nedal se obměkčiti, aby jim udělil milost; i žádal pastor, abych ještě já prosby se odvážil ve prospěch nešťastníků. Odešel jsem ihned. Velitel přijal mne dosti tvrdě řka, že všeliké prosby zůstanou marny, a všech patnáct vinníků že bude zastřeleno v nejbližším okamžiku.

„Jsem však kněz katolický, jenerále, pravil jsem, dovolte tedy aspoň, bych mohl přispěti útěchou náboženskou těm, kteří náleží k mé církvi.“

„To budiž vám dovoleno, pane, jděte jen.“

I přidělil mi muže, jenž by mne doprovodil. Nebylo nám jíti daleko. Za několik minut již spatřil jsem patnáct venkovanů, mezi nimiž chlapce čtrnáctileté a starce šedesátileté; všickni s rukama na zad uvázanýma byli připevněni na jediném provaze. Sotva mne uzřeli,

klesli na kolena s křikem srdce rozrývajícím; leč já neuměl jsem německy, a z nich žádný nerozuměl francouzsky. Ukázal jsem rukou k nebi na znamení, aby jedinou naději skládali v Bohu svém; pak udělil jsem jim absoluci a odešel jsem hluboce jsa dojat.[3])

(Pokračování.)

Ambrož.

Román o dvou dílech.

Napsal

Jaroslav Janeček.

(Cenou poctěná práce konkurenční.)

Věnováno veledůstojnému p. t. panu P. Karlu Černíkovi, komandéru řádu Křižovníků v Mostě.

Motto: Ô amouz! ô amitié! ô bienfaisance! sources intarissables de biens et de douceurs! Ah! les hommes ne sont heureux que parce qu'ils refusent d'entendre votre voix. Barthélemy.

Díl prvý.

I.

V zahradě.

„Dolce far niente!“ povzdechl mladý muž, dávaje si pod hlavu objemnou knihu, z níž právě byl četl. a rozkládaje údy svoje na kyprém trávníku pod košatou, stinnou jabloní. Měkký, černý klobouk stáhnul si přes oči a chystal se k usnutí.

Bylo slunné odpoledne v prvých dnech měsíce srpna. Žhavé paprsky sluneční, prorážejíce i husté větvoví zahrady, dopadaly jako ohnivé šípy k zemi, a dole na trávníku, ve stínu jabloně, rýsovaly celé mřížoví světlých čar. Letní vedro mladíka unavilo, a spánek, jakožto přirozený následek unavenosti, kladl se na jeho víčka, Ale na jabloni seděla pěnkavka, a její milostné pinkání neustále mladého muže vyrušovalo.

„Umlkni již přece jedenkráte, malá ty švitořilko“, prohodil žertovně, shodil pravou rukou s obličeje klobouk a pohleděl vzhůru na strom. Tam na větvici vesele houpala se pěnkava a pranic nedbala uděleného jí napomenutí.

„Pěkná to pohova na zahradě,“ zabručel mladík mrzutě. „Vedro jest nesnesitelné, k očím přikládá se spánek — a usnouti nelze! Oh, krásné prázdniny, jako dítě jsem se na vás těšil — ó, jak jste mi nudné!“ Zívnul.

„Nu což, zkusme znova usnouti,“ pokračoval po chvíli a přivřel opět víčka. Ale sotva tak učinil, pocítil po obličeji lézti jakýsi hmyz.

„Eh, tu to jest“, zvolal a bystře se posadil, aby s tváře sebral mravence. „Nešťastné zvíře, — hle, jak úzkostlivě pobíhá po mé

[3]) Možná-li věřiti pozdější zprávě, byl rozkaz o zavraždění ubožáků posléze přece odvolán.

dlani ... Ale neboj se mravenečku, neboj, neublížím ti ... Jdi, putuj dále travinou!“

Mladý muž opřel hlavu o ruku a pohledem svým sledoval mravence po vypráhlé půdě mezi travou rychle se vzdalujícího.

„Podivný to tvor!“ započal opět svoji samomluvu, „nepatrný tvor a přece má svůj pud, který ku mraveništi jej pohání, má smysl pro společenský život a neúmornou chuť ku práci. Ku práci! Pah, Vojtěchu, mravenec ten mohl by tobě býti vzorem. Co ty vykonáš nyní, jaká jest cena práce tvé? Vezmeš knihu do ruky, zíváš nad ní, vejdeš do zahrady, položíš knihu pod hlavu a spíš. Tak den po dni uplývají ty prázdniny — a pro rozum svůj nepochytíš ničeho.

„A což, nejsou-li prázdniny k tomu, by člověk si po celoroční práci odpočinul? — Ovšem že“, zodpověděl tuto svoji otázku a znova na dřívější místo se uložil.

Zrak jeho přelétl po zahradě ovocným stromovím zastíněné. Zadní její část věnována byla pěstování zeleniny, několik kroků opodál byly záhony aster, fial, balsamin, jiřin a jiných květin. V protějším konci stálo čtvero úlů, kolem nichž vesele bzučely včelky, v teplém letním vzduchu se vznášejíce a rozpínajíce křídélka svá proti paprskům slunečným, tak že občas zaleskla se jako stříbro. Potulní běláskové semo tamo po zahradě přeletovali, tučný čmel bezstarostně bručel jednotvárnou svou melodii, a nad mladíkem několik mušek čtveračtivě ve kruhu se honilo, bzukotem svým posmívajíce se čmelu, jenž brumlaje mimo ně přeletěl a mezi balsaminami se ztratil.

Pohled mladíkův pronikl tyčkovým plotem, jenž vroubil zahradu, a zaletěl do širých polí, do nedozírné dálky se rozkládajících. Kam oko popatřilo, vše odpočívalo jako unaveno, tiše, zamlkle. Stromy věsily listy své, ni nejmenší větérek jimi nepohnul. A na protější straně oblohy žhavé slunce beze smilování lilo žár svůj na vyprahlou, rozpukanou zemi.

Zrak Vojtěchův tu a tamo v polích postřehl pracující lid, někdy sledoval i vrchovatý vůz volně, těžce polní cestou k vesnici se vlekoucí. K jeho sluchu doléhalo občasné zapráskání biče, křik husí, v kaluži se žbráchajících, štěkot psa s patrnou zálibou je pronásledujícího, volání polonahých dětí před chalupami se batolících, vrzání kol s pole přijíždějících vozů a přerývané hlasy lidí náklad s nich skládajících.

Před ním prostíral se prostý obraz venkovského života, obraz idyllický, jehož ničím nerušený klid naplňoval i duši mladíkovu tichým uspokojením. Modré jeho oko nehybně tkvělo na krásném tomto obraze venkovské tišiny. Rusé vlasy, krátce přistižené a vzhůru sčesané vroubily vysoké čelo, na němž nyní jevily se krůpěje potu, svrchní ret zdobil slabý, rusý vous, a celý obličej, více dobroty než krásy projevující, vzbuzoval důvěru, k níž i podněcoval přívětivý, lahodný mladíkův hlas.

Nasytiv se obrazu, před ním se jevícího, Vojtěch nazvedl hlavu a otočil ji do zadu za jabloň, v kterémžto směru nedaleko, téměř uprostřed zahrady stála prostá besídka.

„Co dělá asi Ambrož?“ tázal se šeptem sama sebe. „Což by dělal? Spí.“

Povstal tiše a kradl se k besídce, jejíž vchod obrácen byl ku protější straně, a malým okénkem nahlédl do vnitř.

Tam seděl mladý muž, hlavu v ruce, o prostý stůl podepřené, maje skloněnu. Dlouhý, černý vlas spadal volně dolů a zakrýval část obličeje. Před ním rozložena byla otevřená kniha, a podle ní leželo několik archů z části popsaného papíru a tužka. Šedý, široký klobouk ležel pohozen na lavici.

„Ovšem že spí," šeptem prohodil Vojtěch u okénka a blížil se po špičkách ke vchodu do besídky. „A kdo by dnes neusnul? Počkej, Ambroži, překvapím tě!"

Rozpřáhl obě ruce, aby ze zadu příteli zakryl oči. Ale prve než tak mohl učiniti, tento, aniž sebou pohnul, ozval se tichým hlasem:

„Nespím, Vojtěchu, nespím, jenom přemýšlím."

„Tedy chyba lávky", smál se Vojtěch, bera přítele svého kolem krku a usedaje vedle něho. „Myslil jsem, že ti zastru oči a dám ti hádati, kdo to? — a ty zatím mne pozoruješ, ty čtveráku — ty!"

„Ovšem, domníval jsi se, že nad knihou usnu jako, jako někdo?" s úsměvem odvětil Ambrož, odstrčil knihu, z níž byl studoval a zahleděl se příteli svému do obličeje.

V očích obou mladíků zračila se neskonalá láska přátelská, jež naplňovala obě srdce svou něhou, ušlechtilými tužbami a sny. V očích zrcadlila se povaha jejich duší. Kdežto z modrého oka Vojtěchova zírala dobrota a měkkost, temné, planoucí oko Ambrožovo jevilo energii a nadšení. Kdežto Vojtěcha více ovládal cit, podroboval se Ambrož pouze vývodům svého rozumu, jenž u něho nad citem převládal. V povaze Vojtěchově jevilo se cosi měkkého, ženského, povaha Ambrožova byla pevna, při tom však i nejjemnějším citům přístupna. Obličej Ambrožův byl vskutku krásný. Namáhavé, ustavičné studie jeho lícím vtiskly bledost, nad bílým, jako alabastrovým a vysoce klenutým čelem vlnily se dlouhé, černé vlasy; takový též plnovous dodával bledému obličeji zvláštního výrazu, a celá ta postava s planoucím, černým zrakem a s ironickým u úst úsměvem, ač přísná vážnost po obličeji se zračila, byla neméně půvabna než zajímava, ba, cosi tajemného zdálo se v ní spočívati. Planoucí oko věstilo vnitřní oheň, vysoké čelo hloubku a obsáhlost myšlének. Jakási nedbalost, již celá postava projevovala, svědčila, že mysl mladého muže nikterak neobírá se věcmi malichernými, ale že cosi dřímá pod tím vysokým, často zasmušilým čelem, co se ještě neprobudilo, a že v té duši mnoho a mnoho jest poupat ku rozvití se hotujících.

A nyní, kdy černé oko jeho pohlíželo v modré oko Vojtěchovo, zračil se v něm záblesk tiché radosti, a na tváři dříve tak vážné uhostil se milý úsměv.

„Jako někdo", odpovídal Vojtěch rovněž tak žertovně.

„Netřeba ti však vítězně se usmívati, Ambroži: Dnes odpolední spánek při nejlepší vůli se mi nepodařil. Za to však tobě patrně ve studiích vedlo se výborně. Vidím tu spoustu popsaného papíru," pokračoval, bera do ruky jeden z archů na stole ležících. „Chemické formule a rovnice . . . Hm! Málo tomu rozumím, brachu. Mysl má příliš zaujata jest klassiky, než aby tě mohla i na tomto poli stopovati. Soudím dle všeho, že filosofie hmoty zajímá tebe nadmíru."

„Právem jsi pravil: filosofie hmoty“, odvětil Ambrož, a oko jeho zaplanulo živěji. „Mám myšlénku, zdá se mi, že epochální myšlénku, a právě nežli jsi přišel, obíral jsem se její analysí.“

„Vytrhl jsem tě tedy? Nuže odpusť, milý Ambroži!“

„Nikoliv!“ odpovídal mladík, „naopak, jsem povděčen tvému příchodu ... Snad dnes obrazotvornosť moje, příliš jsouc rozohněna, kouzlí před duševním zrakem mým v barvách duhových, v barvách stkvostných, to, co za chvíli, zítra, pozítří chladnému uvažování objeví se jako lesklá bublina bez obsahu, jako pouhý sen, klamný závěr, zprostředkovaný nepravými premissami.“

„Rozumím slovům tvým, ač nechápu jich obsahu,“ prohodil Vojtěch s jakousi zvědavostí.

„Obírám se přirovnáváním atomových vah prvků k jejich vlastnostem.“

„Ah! Snad vznikne z toho nová nějaká hypothesa, nebo dokonce nová theorie?“

„Dosud jest vše chaosem myšlének, jež vyžadují času a dlouhých studií, aby mohly vykrystalisovati.“

„Oh! Jak jsi šťasten, drahý Ambroži!“ povzdechl Vojtěch upřímně.

„Šťasten, myslíš opravdu?“ tázal se Ambrož s trpkým úsměvem.

„Ovšem, zoveš-li štěstím ono blaho, jež vzniká, kocháme-li se krásou přírody nebo ponořujeme li se v hlubiny věd, pak zajisté jsem šťasten,“ dodal za okamžik a svěsil hlavu.

„Kdybych tě tolik nemiloval, záviděl bych ti ten olympický klid, do něhož se halíš, a který povznáší tě nad malichernou vřavu světa, v níž neustále navzájem se potýkáme, hledajíce cesty k vítězství.

„Klid nebývá vždy totéž, co štěstí, milý Vojtěchu,“ zavrtěl Ambrož hlavou. „I pod nejklidnějším zevnějškem ukrývati se může propasť trpkostí, vzdechů a slz.“

„Bráníš se, nechceš, abych tě nazýval šťastným. A přece sám býti šťasten a jiné oblažovati, toť cíl důstojný člověka,“ namítl Vojtěch, jehož rozhovor s přítelem nadmíru zajímal.

„Jmenuješ-li štěstím onen pocit nicoty naší, jenž se zmocňuje nás, zíráme li v blankyt nebeský, posetý nesčíslným množstvím světů obrovských, které zřejmě mluví k nám o všemohoucnosti Boží a o nesmrtelnosti; nazýváš-li štěstím onu radosť tichou, jíž dává nám víra v Boha, rozněcujíc v duši naší touhu po onom druhém světě, zajisté daleko krásnějším, nežli jest svět tento, a naději v lepší bytí tam za hrobem — jsem šťasten, ano, šťastnější snad, milý Vojtěchu, než ten, jenž honosí se nádherou statků pozemských a životem bezbolestným ... Nesmrtelnosť! Co jest život náš, byť sebe delší, proti věčnosti? Čím utrpení naše, byť sebe krutější, nežli jen několika žalnými okamžiky, které záhy tam, v tajích věčna a nekonečnosti budou zapomenuty. Věčnosť! Zmuž se, duše, vzepni křídla svá, mnohými šípy zloby lidské protkaná, vzlétni tam vzhůru, tam k nebesům, kde je tvůj pravý cíl, a kde snad brzy navždy se usídlíš!“

„Mluvíš o smrti,“ pravil Vojtěch temně a přejel rukou přes čelo, jež se při posledních slovech přítele zachmuřilo, „což zde na zemi nic více pro tebe nemá půvabů?“

„Miluji život, jakožto dar Bohem udělený. Nejsem pessimistou, bych popíral, že život nemá v sobě žádných krásných stránek. Ano, život mnohdy jest krásný, povznášející, ale jen tenkráte, je li nějaké

jasné myšlénce věnován. Žíti pro lidstvo, žíti pro dobro — toť pravý život. Ale žíti pro hmotu — to nenazývám životem, toť pouhé živoření tvora, jenž tísněn jsa těžkými okovy materielních tužeb svých, k ničemu ušlechtilejšímu, vyššímu povznésti se nemůže. Jen onoho života si vážím, který nenáleží pouze vlastnímu „já“, ale který lidstvu a dobru vůbec hledí prospěti. Takovýto život nemine beze stopy, a byť mnohým utrpením a zklamáním protkán byl, přece jen vznešeným zůstává.“

„Jaké to krásné myšlénky,“ povzdechl Vojtěch, pozorně naslouchající nadšeným slovům svého přítele. „Žel, že tak málo mají vyznavačů!“

„Čím více studuji a čím hlouběji vnikám do tajemství věd, tím více musím se kořiti oné bytosti, která s tak nevystihlou moudrostí stanovila zákony přírody,“ pokračoval Ambrož, přeslechnuv poznámku Vojtěchovu. „Kolik však obrovských tajemství ještě dřímá v přírodě, o nichž my smrtelníci nevíme, a jež jasnými stanou se teprve pokolením příštím!... Zřím všude líbezný soulad, a duše má nadšená a naplněná odleskem oné harmonie všehomíru, s úctou a láskou koří se bytosti nejvyšší, Bohu... Směšna jsou mi mínění materialistů, jakoby příroda sama dala si zákony své... Což může slepá, mrtvá hmota sebe říditi a určovati, a to s tak neskonalou moudrostí a přesností, jak ve přírodě to vidíme? Jen člověk povrchní, buď mravně zkažený, zlomyslný, buď naprosto nevědomý může říci: „Není Boha, — ale nikdy ne ten, jenž zpytuje přírodu a poznává nevystihlé její zákony, jichž velebností jsa uchvácen, v prachu kořiti se musí Bohu, stálými zákony řídícímu hmotu i ducha.“

Ambrož, dokončiv tato slova, chtěl pokračovati, když tu ozval se za ním hlas:

„Bene, bene, studiose!“ Oba mladíci rychle se ohlédli. Před besídkou stál stařičký místní farář, drže v ruce klobouk a stíraje si pot. Přívětivý obličej jeho s úsměvem obrácen byl k oběma mladíkům, kteří mile jsouce překvapeni neočekávanou touto návštěvou, srdečně ho pozdravovali.

„Promiňte mi,“ pravil, podávaje mladíkům ruce, „že jsem byl netušeným posluchačem poslední části rozpravy vaší. Doufám, že mi odpustíte, obzvláště projevím-li vám svoje uznání z vašeho hovoru.“

„Oh, důstojnosti, vaší chvály nezasloužím,“ řekl Vojtěch dobrosrdečně. „Ambroži, jenom Ambroži přísluší všechno vaše uznání. Já byl toliko jeho posluchačem!“

„Dosti jest chvály pro vás oba, milí přátelé. Dovolte však, bych usedl mezi vámi, neboť v takové společnosti věru milo jest poseděti.“

„Za čest si pokládáme přítomnost vaši,“ s úklonou pravil Ambrož, opraušuje zahradní stolici a podávaje ji stařečkovi.

„Nevyrušujte se mou osobou ze své řeči, pane Ambroži,“ prohodil kněz, usedaje a pronikavě hledě na Ambrože.

„Nikoliv, důstojnosti. Právě jsem zakončil skromná mínění svá,“ odvětil Ambrož.

„Pozoroval jsem, pozoroval...,“ řekl farář zamyšleně; chtěl snad něco říci, ale pak mávnul rukou a obrátil se k Vojtěchovi. „Milý Vojtěchu,“ pravil, a tvář jeho přeletěl úsměv, „snad nepohrdnete mým pozváním, bychom zítra zahráli si kvartetto?“

„K službám, a to s největší ochotou,“ odvětil Vojtěch radostně.

„I vy, pane de Valdemari, zajisté že přítomnosti své nám neodepřete? Jste snad hudebníkem?“

„Nikoliv, ale hudba mne baví.“

„Ovšem, ovšem, hudba jest jistým druhem poesie, a proto pranic se nedivím, že hudební produkce tak velice lahodí poetickému duchu našeho milého Vojtěcha, a že naslouchání hudbě i vám jest milo.“

Vojtěch pokynul hlavou.

„Básníte?“ tázal se kněz s milým úsměvem.

„Málo!“ prohodil Vojtěch.

„Více ve svém srdci,“ dodal Ambrož a žertovně na svého přítele zamrkal.

„Aj — snad jste také již našel vtělený svůj ideal?“

„Odpovím za svého přítele, důstojnosti,“ vkládal se Ambrož opět do řeči, „on sám by se ani nepřiznal. Ale já zradím vám jeho tajemství — opravdu, našel již svůj ideal.“

„Vizme, vizme!“ vrtěl kněz hlavou. „Jistě, že za krátko dočekáme se tedy od vás cyklu erotických básní?“

„Sotva,“ zarděl se Vojtěch.

„Básnění jest veliký dar Boží,“ pravil kněz po chvíli zamyšleně. „Ale mnoho jest básníků, a to velikých básníků, o nichž svět neví, a již umírají bez památky. Mám na mysli ty mnohé“ — a oko knězovo se zalesklo — „kteří ničeho za svého života nenapsali, ale jichž celý život byl prosněn, probásněn.“

Ambrož po těchto slovech knězových tázavě naň upřel svůj zrak, ale mlčel.

„I mně zdá se, že slovy nikdy nelze dostatečně cit vystihnouti,“ mínil Vojtěch zapaluje si papirossu, „a připadá mi často, že tam hluboko na dně duše, kde dřímá báseň procítěná, nemůže nikdo pro ni sáhnouti, aby její pel a něhu nesetřel. Báseň v duši, — toť motýl pestrobarvý — chyťte jej, a on třepotaje křídly svými, všechnu krásu se sebe setřese.“

Farář mlčky potakal a povzdechl, a pak povstávaje, pravil:

„Jste básníkem, Vojtěchu, máte cit hluboký, ale — věřte mé zkušenosti — ten, kdo hluboce cítí, nejvíce v životě duševně trpí a dožije se největších zklamání.“

Ambrož podivil se té reflexi tak vroucím tónem pronesené. Ale kněz chopil se klobouku i hole, a podav oběma přátelům na rozchodnou ruku odcházel. Doprovodili jej.

„Podivný muž. Zdá se mi, že vůči svým šedinám zůstal idealistou“, pravil Ambrož, když se zase do sadu vrátili.

„Šlechetná to duše“, řekl Vojtěch a zavěsil se Ambroži na rámě. „Jdi po celém okolí a seznáš, jaké lásky dobyl si náš farář u všech. Pravý to pastýř duchovní, kněz z nadšení, obětavý pro každého — a při tom vysoce povznešený nad všednost.“

„A jeho minulost? — Nikomu známa. Nekoná návštěv, kromě že někdy srdečně pohovoří se svými osadníky. S okolním duchovenstvem jest toliko ve stycích kollegialních, nikoliv, jak se zdá, přátelských, jest samotářem. Toliko občas navštíví ho jakýs obstárlý pán, a pravdě podobno, že jedině ten má s ním důvěrnější styky. Jedinou jeho zábavou jest bohatá knihovna a občas i malá hudební produkce.“

„Přiznávám se, že hned tenkráte, když poprvé jsem se s ním

sešel, imponoval mně svou vážností a zároveň i laskavostí.“ prohodil Ambrož a shýbl se k záhonu, aby si utrhl několik aster.

„Hle, hle, pan učitel!“ zvolal v tom náhle Vojtěch, spěchaje k zahradnímu plotu, za kterýmž vinula se široká pěšina, kudy kráčel nyní letitý již muž slunečníkem chráně se před sluncem.

„Pan učitel patrně z města?“ tázal se Vojtěch, pozdravuje příchozího.

Muž po pěšině kráčející pozvedl hlavu, a když uviděl mladíka, zabočil s cesty na trávník ku plotu.

„Ah, vy jste to, Vojtěchu?“ pravil, podávaje mu přes plot ruku. „A tamto pan Ambrož! Buďte mi vítán!“

„Zdaleka pane učiteli?“ tázal se Ambrož, blíže se sem.

„Z města. Unavující to cesta v takovém parnu. Pan farář mne předběhl. Škoda, že se ještě chvíli v Pardubicích nezdržel, dostane hostě.“

„Tak? A koho?“ vyzvídal Vojtěch.

„Vždyť víte, že ho nikdo nenavštěvuje, nežli onen dávný jeho přítel Raveni, doktor Raveni. Potkal jsem jeho kočár v Pardubicích u Zelené brány, a když jsem odcházel, stál kočár před besedou. Doktor Raveni patrně asi přibyl právě vlakem, a nelze pochybovati, že jede sem na faru.“

„A sám?“ tázal se Vojtěch.

„Sám.“

Vojtěch se zamyslil, Ambrož mlčel. Při slově Raveni sebou trhl, pohlédl na učitele a pak zase sklonil hlavu. Učitel vyňal z náprsní kapsy kostěnou tabatérku, a poklepávaje na světlejší její víčko, podal oběma přátelům.

„Šňupneme si!“ přerušil nastalé ticho. „A zítra si na faře zahrajeme, viďte, Vojtíšku? Pardon! Zapomněl jsem, že bude na faře návštěva — snad s toho sejde, což ovšem bylo by mi nemilé. Nesu si od kollegy z Pardubic pěkné kousky, roztomilá to kvartetta. Kromě toho sám také zkomponoval jsem píseň „Z českých hor zaznívá zpěv...“ Neznáte to, Vojtíšku? Jest to A-moll. Neznáte?“

„Neznám.“ — „Vy také ne, pane Ambroži?“

„Také ne,“ odvětil Ambrož, probíraje se ze zamyšlení.

„Byl zde právě pan farář, povídal o zítřejším koncertu,“ řekl Vojtěch, snaže se přemoci kýchnutí. „Nezmínil se však ničím o návštěvě.“

„Patrně ničeho netušil. Apropos! Nesu také jednu nově zharmonisovanou národní píseň... Jaká to lahoda zvuků! Oh! Jaké kouzlo, jaká něha v té písni! Výborně zachycená elegie.“

„Pohleďte!“ zvolal v tom Ambrož, ukazuje prstem na silnici, na níž právě objevil se kočár.

„Skutečně, jest to on,“ pravil po chvíli učitel poněkud mrzutě, když byl skrze brejle kočár rozpoznal. „Nyní jest již pozdě dáti na faru předběžnou zprávu o návštěvě. Tedy přece jsem se neklamal... Tam jede... Pan farář asi bude překvapen.“

Kočár rychle se blížil. Mračna prachu silničního jej halila. U otevřeného okna ve faře objevila se hlava farářova a opět zmizela. Kočár uhnul se silnice postranní cestou k faře. Právě stanul, když tu otevřely se u fary dvéře, a z nich vyběhl kněz, spěchaje vstříc muži s kočáru slézajícímu. Objavše se a chopíce se za ruce, ubírali se oba

staří přátelé do budovy. Zmizeli. Kočár se obrátil a jel tryskem nazpět k Pardubicům...

„Vidíte, že jsem se neklamal," prohodil učitel vítězoslavně. „Tam na faře jest nyní plesání... Ale žel Bohu, že s každým shledáním bývá spojeno i loučení. Pan Raveni se tu asi dlouho nezdrží."

„Kdo jest ten pan Raveni?" tázal se náhle Ambrož hlasitě, když zamyšlené oko jeho od farní budovy se odvrátilo.

„Milý pane," odpověděl učitel, krče ramenoma, „mnoho se ptáte! Nevíme nic více, než že jest přítelem páně farářovým a učencem. Toť vše. Meška tu pravidelně jen jednou do roka, a to téměř vždy o prázdninách a pokaždé jen krátce. Dokud jsem měl příležitosť jedenkráte na faře s ním se setkati, seznal jsem, že má do sebe cosi aristokratického. Jest málomluvný, odměřený."

„Snad samotář," doložil Vojtěch.

„Snad. Ale byl ženat. Paní jeho brzy zemřela, a zůstala po ní dceruška."

„Ta slečna jest tedy jeho dcera?" tázal se Vojtěch.

„Myslíte na onu dívku, která s panem Ravenim tu loni byla? Ano. To byla jeho dcera. Jak víte, zdržel se tu pan Raveni loni tuze krátce. Ráno přijel, večer odejel."

„Znáš snad onu slečnu?" vyrazil Ambrož ze sebe a chopil Vojtěcha za rameno, tak že tento, udiven jsa rozechvělým hlasem svého přítele, o krok ustoupil a změřil Ambrože ulekaným pohledem.

„Poněkud," odvětil rozpačitě, „meškal jsem loni právě v borku u silnice, když jeli kolem... Byl to andělský zjev."

Ambrož ironicky se usmál.

„Slečna Filomena jest krásná," dotvrdil učitel. „Neznám ji sice osobně, ale pan farář ukazoval mi v albu její podobiznu. — Ale teď, pánové, čas jíti. Vizte — slunce pomalu již bude zapadati."

Rozloučil se krátce a uzavřev slunečník ubíral se volně ke škole.

Vojtěch hleděl za ním, Ambrož do země.

„Jaký to život krásný, idyllický, nerušený žádnými bouřemi, spokojený, klidný, — život uprostřed luk a lesů, v čarovném zákoutí českého ráje, v středu bodrého lidu! A jaké to vznešené povolání, vychovávati budoucí národ!" povzdechl Vojtěch.

Ale Ambrož neodvětil. Stál tu se sevřenými rty nehybně jako socha.

„Opravdu," pokračoval Vojtěch po chvíli. „Učitelský stav má při svých strastech mnoho a mnoho krásných stránek. Viz jen, Ambroži drahý, školu, o niž opírají se poslední paprsky uhasínajícího slunce, odrážejíce se od jejích oken. Zdaliž tento život klidný nemá více kouzla a ceny do sebe, nežli všecka sláva, za kterouž tak mnohdy se honíme? Co jsou vysoká důstojenství, s nichž svrženi býti můžeme, co sláva, jež záhy odkvete, proti životu v ústraní, daleko od světa a jeho divých příbojů i strašných rozporů, daleko, kam nezalétne ozvěna bouřlivých životů, kde stálý klid, kde možno sníti dále zašlé plány mladosti v šeru šumících hvozdů, ve vůni luk, večer zříti toužebně za sluncem nad lesy mlčenlivě se sklánějícím, a v zimě, kdy Meluzina závějemi sněhovými zasypává chaty, tak klidně u teplých kamen čísti a vzpomínati — tak klidně."

Odmlčel se. Slunce zbrunatnělo a zapadalo za bohdanečské lesy tiše, klidně, v dálce ozařujíc omšené balvany Kunětického hradu.

Poslední paprsky opíraly se o okna školy a statků.

Ambrož pozvedl hlavu, a oba hleděli za zapadajícím sluncem. To sklánělo se níž a níže... dolní jeho okraj dotekl se ovruby zamlklých lesů... pak pozvolna celý ten rudý kruh za ně zapadal... Slunce zaplálo na okamžik jasněji a zapadlo úplně. (Pokračování.)

Biskup Freppel o francouzské revoluci.

Podává prof. **Frant. J. Rypáček.**

Mimo reformaci není důležitější události nového věku nad první revoluci francouzskou, zvanou velikou. Mínění o revoluci jsou různá a byla vždy různá. Čím více vzdaluje se doba prvé revoluce, tím střízlivěji pohlížejí dějepiscové i laikové na tuto událost opravdu světovou. Mínění, jaké o převratech z r. 1798—1799. projevili Adolf Thiers, Fr. A. Mignet, Alfons de Lamartine a jiní Francouzové, nemají nyní většiny. Novější dějezpytná kritika vytýká veliké revoluci vadu za vadou. I republikánští historikové vidí na ní veliké stíny. Konservativní tábor francouzský a hlavně katolická a monarchická strana projevila své mínění výmluvnými slovy proslulého biskupa angerského a horlivého parlamentáře Karla Aemilia Freppela, který za příčinou oslavy na stoletou paměť r. 1789. uveřejnil spisek o francouzské revoluci.

Sensační práce Freppelova rozšířila se po Francii s neočekávaným zdarem, vydání za vydáním stíhalo se a stíhá dosud tak, že málo které dílo lidské tolik bylo rozšířeno za kratičký čas dvou let. Spis biskupův jest datován 1. lednem r. 1889., kteréhožto roku konala se slavnost stoleté památky revoluční ve Versailích a všeobecná světová výstava francouzská v Paříži.

Freppelovo neobjemné dílo jest mimo úvodní a konečné úvahy rozděleno ve dvanáct částí. Část I. Opravy a revoluce. Část II. Francouzská revoluce a křesťanství. Část III. Franc. revoluce a křesťanská Evropa. Část IV. Franc. revoluce a svoboda. Část V. Franc. revoluce a právníci. Část VI. Franc. revoluce a rovnost. Část VII. Franc. revoluce a bratrství. Část VIII. Franc. revoluce a vlastnictví. Část IX. Franc. revoluce a práce. Část X. Franc. revoluce a vyučování. Část XI. Franc. revoluce a militarismus. Část XII. Franc. revoluce a budoucnost francouzská.

Freppel, řízný a bezohledný řečník francouzské sněmovny, i ve svém spise uvažuje bezohledně, ovšem vážně a řízně i s pronikavým rozhledem. Dvě vodítka provázejí hlavně spis ohnivého biskupa, láska k církvi a láska k vlasti, ač spisu horlivého monarchisty nelze upříti rázu polemického.

Dovolme mluviti Freppelovi.

Století dělí nás od událostí veliké revoluce, která některými hledisky podobá se reformaci. Reformace i revoluce svými myšlénkami přešly hranice svých vlastí a způsobily proměny na staletí. Francouzská revoluce jest naukou nebo lépe řečeno učebnou knihou s hlediska náboženského, filosofického, politického a socialního. Stoletá památka francouzské revoluce vnucuje otázky: Co učinila revoluce z Francie?

Vykonala za 100 let úlohy, které si byla vytkla? Odkud má původ její slabost? Smí se říci, že revoluce za 100 let učinila rozumné reformy občanské, politické a socialní? Či nebyly by takové opravy i bez ní? Uskutečnila zásady svobody, rovnosti a bratrství? Může se chlubiti, že způsobila pokrok vědecký a že zlepšila poměry dělnické? Naopak, není militarismus, největší tíseň nynější bez konce a cíle, dítkem jejím? Nevzdalují se vzdělaní národové ustavičně republiky francouzské? Takové a podobné otázky přicházejí na mysl při oslavě stoleté paměti revoluční. Rozluštíme-li tyto a podobné otázky, budeme moci posouditi, byla-li veliká revoluce dobrodiním či spíše nejosudnější dějinnou událostí.

V prvé části, jednaje o reformách a revoluci, praví Freppel, že rok 1789. dle přání všech měl účelem polepšiti a opraviti, ale přešel z oprav k revoluci, ku převratům. V tom jest jeho chyba i odsouzení.

Bylo přáním národa francouzského r. 1789., aby Francie ve dnech hněvných zničila slavné své dějiny a dala se na cestu, která vede k cíli strašnému, protože neznámému? Nikoliv. Zkoumáme-li pečlivě písemné návrhy a podatky duchovenstva, šlechty a třetího stavu (Les Cahirs de 89 par L. de Poncins), poznáváme, že všichni stavové zřejmě a důrazně, ano, svorně projevili svá přání po opravách rozumných a že souhlasili, aby základní budova francouzské společnosti zůstala: monarchická vláda, nedotknutelnost posvátné osoby královy, dědičnost korunní na hlavách mužských potomků, náboženství římskokatolické atd. Náboženství katolické má býti zákonem francouzským, ale ostatní křesťanské společnosti nemají býti znepokojovány, pokud neškodí mravům a veřejnému pokoji. Písemné návrhy, které poslancové jenerálních stavů francouzských přinesli do Versaillů, byly svědomitě a rozvážlivě sjednány ve shromážděních voličských, a volby poslanecké byly vykonány tak svobodně, jako nikdy potom.

Nejen duchovenstvo a šlechta, ale i živel městský (třetí stav) nadšeně přiznávají se k trůnu. Myšlénka revoluční není vodítkem návrhů (cahierů), jen opravdová snaha opravní jeví se v nich dle přání všeho národa. Pravil Monnier, že bylo třeba, aby byly odstraněny nepořádky, a nikoliv aby trůn byl skácen. Opravy byly chystány, nikoliv převraty a rozvraty. Nepořádků bylo mnoho, oprav bylo potřebí tedy také mnoho: hlavně zlepšení výsad, které druhdy byly užitečny a dle poměrů před stem let největší části obyvatelstva škodily; lepší rozvrh daní a vybírání jejich; hlavně však volání po ústavě, aby národ rozhodoval při povolování daní a měl účast při vydávání zákonů dle staré tradice lex consensu populi fit et constitutione regis. Hlasy po opravách byly oprávněny a byly přáním všech vrstev národních.

Věčně jest litovati, že monarchie francouzská vyvinula se ve směru absolutismu kard. Richelieua a krále Ludvíka XIV., že stavové od r. 1614. nebyli svoláni, aby jako zástupcové národa francouzského kontrolovali státní příjmy a výdaje, obeznamovali se s veřejnými záležitostmi a mařili přehmaty úředníkův a snahy vládní po centralisaci. Šlechta přestala býti stranou politickou, byla pouze lesklou výsadní společností. Zastaralé zlořády zbytečné a nečásové způsobovaly u lidu nespokojenost a touhu po zlepšení.

Národ francouzský byl úplně oprávněn, aby žádal o nápravu všeobecnou; neboť staletími nahromadily se nepořádky v obecních, politických i socialních poměrech.

Nikdy ještě a v žádné zemi nebylo takové svorné snahy po opravě jako ve Francii r. 1789. Král i lid vzájemně se podporovali a měli dobrou vůli, aby sociální poměry byly přeměněny. Nadšeně podniklo se dílo. (Jmenujme jen noc 4. srpna 1789.) Souhlasnosť při opravách řádných byla všeobecna. Daně spravedlivé byly rozděleny, jenerální stavové měli se scházeti pravidelně za tři leta nebo po pěti letech. Zástupcové národní měli nezadatelné právo povolovati berně. Moc zákonná byla rozdělena mezi národ a krále, výkonná moc byla ponechána králi a jiné a jiné. Všecko dělo se dle písemných návrhů poslaneckých.

Bylo potřebí tedy desítileté krvavé revoluce? Kdyby Francie byla kráčela za ideami z r. 1789. a za návrhy sjednanými ve shromážděních voličských, nebylo by třeba krvavého desetiletí (1789—1799.), nebylo by třeba téměř třicítiletého válčení (kdy Francie byla ohrožena všechnou Evropou a stala se kořistí chytrého cizince a Jakobína Napoleona Buonaparta), nebyla by Francie seslabena, ale řídíc se ideami r. 1789. rozumně a ponenáhlu se opravujíc, byla by nyní náčelnicí křesťanské Evropy a všeho vzdělaného světa.

Písemné návrhy všech tří stavů dokazují, že všechny žádané opravy byly by se vykonaly bez revoluce, a to moudře, jistě důrazně. Neboť není opravy, jíž by revoluce byla buď neprodloužila, neposkvrnila, nebo na dlouhé časy neodložila, ano i navždy nemožnou neučinila. Za revoluce nelze mluviti o opravách. Veliká revoluce jest náukou ve smysle radikálném, náukou, která jest absolutní protivou křesťanství; z toho plyne její zřejmá převrácenosť a zároveň i dle toho důležitosť její úlohy v dějinách lidských.

Konečná slova prvé části přivádějí spisovatele k tomu, aby v části druhé vylíčil krátce revoluci a její poměr ku křesťanství.

Nebylo by přesno, kdybychom dílo počaté jenerálními stavy r. 1789. považovali hned napřed za úmyslný a důvodný útok na katolickou církev. Zničení katolicismu ve Francii bylo obmýšleno od revolučních náčelníků hlavně po zákoně ze dne 12. července r. 1790., kdy byla ustanovena nová organisace francouzského duchovenstva, a kdy počalo se pronásledování katolických kněží. Avšak nejen církev katolická, její hierarchie a zřízení měly býti zničeny, zásadou a cílem revolucionářů bylo, aby také všechno křesťanství, Božské zjevení a nadpřirozený pořádek byly odstraněny. Nejednalo se pouze, aby působnosť duchovenstva a práva jeho byly obmezeny nebo potlačeny, ale bylo záměrem, aby zničena a vypleněna byla socialní říše Kristova. Revoluce a společnosť znekřesťaněná jest jedno. Revoluce vyhání křesťanskou ideu ze společnosti, ze státu, ze zákonů, z rodiny, ze školy i z vědy a činí měřítkem pouhý rozum jakožto jediný pramen práv a vodítko povinností. Revoluce zmítá se mezi deismem Voltairovým a Rousseauovým a atheismem Diderotovým a Helvetiovým a má vždy určitý úmysl, aby socialní řád byl znekřesťaněn.

Zpočátku revoluce dbala zásad, že jest Bůh, a že jest duše nesmrtelná. Deismus v rouše anglickém, jak hlásali Bolingbrocke,

Collins, Toland a Tindal, byl jejím officielním programem. Jménem Nejvyšší Bytosti (Etre suprême) členové ústavodárného shromáždění národního prohlásili práva lidská. Ale hledali v Bohu počátek a pramen autoritativní? Nikterak, nýbrž ve člověku a jen ve člověku. Zákon jim nebyl výrazem Božské moudrosti a vůle, nýbrž jen výrazem vůle všeobecné, shromážděného zástupu lidského. Příroda a lidský rozum jsou dle revoluce jediní pramenové a jediná měřítka moci, práva a spravedlnosti. Jmenování Nejvyšší Bytosti bylo více pláštíkem, ve skutečnosti zaujal člověk místo Boží, a logickým následkem toho byl politický i společenský atheismus. Křesťanský stát, křesťanská rodina, křesťanské manželství, křesťanská spravedlnost a křesťanské vyučování bylo odstraněno, a stát byl bez Boha, rodina bez Boha, rovněž i škola, úřadovna i vojsko, Bůh přestal býti principem nejvyšší moci, stal se jím člověk, a tak byl zaveden zákonný atheismus. Jest se pak diviti, že ve Francii rozpoutala se smečka zločinců na jevišti světovém nevídaných? Přirovnáváme-li tyto zuřivce, kterých nechceme jmenovati, k nejukrutnějším pohanským caesarům, jsou caesarové lidštější. Právem veliký Macaulay nazval chladnokrevné vraždy francouzské „nejstrašlivější událostí dějinnou“. Tu se ukázala pravda, že tam, kde myšlénka na Boha vymizí, nastane tma, neřest považuje se za ctnost, a zločin za oprávněnost.

V části třetí přirovnává Freppel revoluci ku křesťanské Evropě a dovozuje, že nelze se diviti, že proti veliké revoluci, jejíž cíl byl nekřesťanský, postavila se všechna křesťanská Evropa. Neobyčejný vliv na revoluci měly společnosti svobodných zednářů a illuminátův Weishauptových a Kniggových, a nelze zapomenouti, jak nadšené do Francie, a to hlavně do Paříže před revolucí a za revoluce, hrnuli se mužové rázu zednářského a smýšlení revolučního, Pache z Švýcar, Angličan Payne, Clootz z Pruska, Guzman ze Španěl, Marat z Neufchâtela, Fournier z Ameriky, Frey z Rakouska, Proly a Duboisson z Belgie, Poláci, Vlaši, Holanďané a přeběhlíci ze všech zemí, které revoluce ráda přijala a měla v nich nejzpůsobilejší chvalořečníky, jednatele i katany. Vnější, cizinský, mimofrancouzský živel měl tedy v revoluci zástupce, ale knížata a národové se od ní odvraceli.

Revoluce osobila si úlohu politického Messiáše. „Vy jste povoláni, abyste znova začali dějiny“, volal Barrére, když se jenerální stavové shromáždili ve Versaillích. „Chopme se“, psal Sieyès koncem roku 1788. v proslulém spise „Co jest třetí stav?“, „chopme se ctižádosti, že chceme národům býti příkladem.“ — „Revoluce“, pravil Thuriot r. 1792., „nepatří jen Francii; jsme jí povinni lidstvu.“ A revoluce podávala Evropě nové a nové theorie, které zásadně odporovaly tradicím evropských národův, totiž tradicím národním a křesťanským. Tudíž jest viděti zřejmý odpor proti revoluci i v republikánském Švýcarsku i v monarchických státech evropských; neboť revoluce chce zničiti stát křesťanský a utvořiti stát pouze rationální.

Ve čtvrté části pojednává spisovatel o franc. revoluci a svobodě.

Heslem revolučním byla volnost, rovnost a bratrství. Kolik hříchův a zločinův bylo spácháno pod těmito hesly! — Svoboda! Francouzská revoluce přijala pohanskou náuku o všemohoucnosti státní a vyloučila všecky svobody provincií a obcí. Mezi státem a

jedincem nezná revoluce členů svobodných ani nezávislých společností. Všecko to by zatemňovalo a vázalo její absolutické snahy. Stát jako rozhodující soudce vměšuje se do záležitostí departementních a obecních, aby vše pořádal a do sebe přijímal: správu, finance i vychování. Každá občanská nebo státní společnost podobá se potom nedospělci, který sám sebou pohybovati se nemůže a ustavičně jest ovládán poručnictvím státu, jenž nedovoluje, aby byl vydán halíř nebo položen kámen k veřejné budově bez dozoru a svolení státního.

Hlasatelé veliké revoluce praví: „Všickni lidé jsou svobodně zrozeni a ostanou svobodni.“ Ale jest člověk svoboden, kdy spoután revoluční myšlénkou o všemohoucnosti státní? Jedinec není svoboden, není li způsobilý, aby volně rozhodoval o svém jmění dle svědomí a na svůj vlastní prospěch. Revoluce odstranila svobody místní, aby v rukou státních sjednotila nejneobmezenější moc, jakou lze si mysliti v zemi civilisované. Ostatně pravdiva jsou slova: silný nátlak státního ramene na všecky správy a volby jest význačným rysem franc. revoluce, a tento nátlak jest pouhou protivou svobody. Proto mohla právem říci paní Staëlová, že ve Francii svoboda jest ode dávna, ale násilná vláda že jest nová.

Stoupenci revoluční, nezmiňujíce se o zničených svobodách provinciálních a obecních, holedbají se svobodami jednotlivcovými ve společnosti a zvláště svobodou svědomí a volností náboženskou. A přece již před revolucí nestranně a štědře šetřilo se shovívavosti k židům a nekatolíkům. Vždyť král Ludvík XVI. před revolucí učinil kalvinistu Neckera svým rádcem a správcem finančním. Či nebylo ve Francii svobody řeči a svobody tisku před revolucí, kdy encyklopedisté zaplavovali zemi svými filosofickými, materialistickými a atheistickými spisy? Či byla to svoboda náboženská, která posýlala kněze katolické do vyhnanství, do vězení a na popraviště? Vězení Carmes, Abbaye, Force, Conciergerie, mostní loďky Rochefortské a pustiny Sinnamarské snad svědčí o náboženské shovívavosti a liberalismu revolučním?

Revoluční hnutí, počaté roku 1789., bylo pouhým a prostým zrušením svobod provincijních a obecních na prospěch většiny, která všecko strhla na sebe a se jménem „všeobecná vůle“ vtírá se do svědomí jako vrchní panovnice dle náuky Rousseauova díla „Contrat social“. Despotismus státní v rukou jednoho muže nebo jednoho shromáždění jest jejím prvým a posledním slovem.

V části páté uvažuje Freppel o revoluci a účasti právníků při ní a praví, že státní despotismus byl dílem jejich a revoluce též. Právníci pomáhali filosofům a spisovatelům. V ústavodárném národním shromáždění francouzském r. 1879. mezi poslanci třetího stavu bylo *197* advokátův a *100* státních zástupců, královských soudcův a radův zemského soudu atd., tedy polovice poslanců stavu třetího. Odtud vysvítá manie navrhovati zákony. Připomeneme-li si k tomu ještě řečnickou vášeň, tehdejší mluvivost, snadno posoudíme, jaké nebezpečenství strojilo se ve shromáždění. Jest vypočteno, že shromáždění ústavodárné pořídilo za dvě léta *2557* zákonů, shromáždění zákonodárné za rok *1712*, národní konvent za tři léta **11.210** zákonův

Od doby panování krále Filippa IV. Krásného rostl vliv právníků francouzských ustavičně. Právníci pomáhali Filippovi proti papeži a starali se, aby stavové byli seslabeni a později odstraněni. Tehdy staré římské právo zaplavovalo svět západní a zatlačovalo křesťanské mravy.

Císař dle toho práva spojuje v sobě všecku moc; politika, právo, správa, finance, všecko jest výronem jediné vůle císařské. Ve Francii císařem byl král a spojoval v sobě práva císařská. Vše soustředilo se ve králi dle mínění právníků Filippa de Beaumanöir, Petra des Fontaines, Petra Pithoua a Diviše Talona. Tehdy vládla zásada: Quid quid principi placuit, habet legis vigorem. Typem takového knížete byl franc. král Ludvík XIV., jenž prohlásil svému vnukovi: „Všechny statky našich poddaných jsou naše“. Tři sta advokátů, státních zástupcův a soudcův jako poslanci třetího stavu r. 1789. dle této zásady považovali za oprávněné, aby církev byla zbavena statků, představujíce všeobecný z toho prospěch a usilujíce, aby církev úplně byla podřízena moci státní.

Z toho ovšem vyvozovali učitelé revoluční, že stát jest pramenem veškeré moci v obecních, politických a socialních řádech; stát rozhoduje buď sám nebo svými jednateli ve všech veřejných úředních zařízeních, stát jest jediným soudcem, jediným správcem, jediným vychovatelem a učitelem, stát ukládá obcím a departementům břemena, jaká chce. Všecka moc byla svedena do jeho ústředí — mimo svobodu.

Právníci francouzští měli na revoluci neobyčejný vliv svým množstvím mezi poslanci a svou tendencí. (Jiří Danton a Maxmilian Robespierre byli francouzskými advokáty.)

V části šesté mluví autor o revoluci a rovnosti.

Mysleme si vládní soustavu, kde strana, která dospěla moci, užívá sama výhod poměrů, rozděluje mezi své stranníky místa a úřady, aniž jich dopřává odpůrcům, čímž jim ujímá, co je spravedlivé a zákonné. Je tu možno mluviti o rovnosti? A nebylo tak za revoluce? Volnosť, rovnosť a bratrství byly výhodny jen revolucionářům a lidem smýšlení republikánského, odpůrcové revoluce zjevní i tiší byli vlastně psanci v říši, kde jméno volnosti a rovnosti bylo posměchem. Revoluce prohlásila, že všechny úřady budoucně každému jsou přístupny, jen kdo má schopnosti k nim a zásluhy. Frase! Každá revoluční strana, která zvítězí a zmocní se panství, hledí nejprve obmeziti neb zničiti práva strany poražené, a kdo chce dosíci úřadu, musí se točiti dle mínění strany vítězné a panující.

Franc. revoluce prý jest matkou svobody a rovnosti. A neměla tato baživosť po rovnosti neblahých následkův? Není násilné rozdělení statků nemovitých do stejných dílů po smrti otcově bezprostřední příčinou rozkouskování půdy, neustávajícího drobení se majetku? Není-li to stálým pramenem neurovnanosti v domácnosti, úpadku rolnictví, obchodu a průmyslu? Nemá tato baživosť po rovnosti z r. 1789. za následek ubývání obyvatelstva ve Francii vedle mravní zkázy, která jest dítkem beznábožnosti revolucí vypěstované? Pravá občanská rovnosť žádá, aby zákon stejně platil všem, kteří jsou mu podřízeni, bez rozdílu osobního.

Nemůžeme dostatečně opakovati, že hlavní vadou francouzské revoluce jest, že dělala zákony nějaké bytosti abstraktní, a nikoliv obyčejnému člověku. Poněvadž takové abstraktní bytosti nebylo, ani není, všecko, co revoluce učinila, jest převrácené a nestvůrné. Že revoluce rovnosť nesmírně hnala do popředí, snížila a seslabila úctu, bez níž ani rodina, ani stát dařiti se nemohou neboť jest jisto, že každý společenský řád zabírá myšlénku o stupních důstojnosti, které jsou vzájemně podřízeny a spolu spojeny. Úcta prýští se z citu spole-

lečenské přednosti. Duch revoluční namáhá se ustavičně, aby tyto přednosti seslabil a zničil. Co vidíme pak ve společnosti, která byla oživena ideami rovnosti z r. 1789.? Dospělo se tak daleko, že nikdo nad sebou nechtěl trpěti nikoho, závisť stíhala všecko, co převyšovalo obyčejnosť. Chef obchodní, majetník a dědic slavného jména, vše podobné, znamenajíc přednosť socialní, vzbuzuje hněv lidu zachváceného vášní o rovnosti, a za příležitosti propuká tato vášeň v takový vztek, že s heslem rovnosti jsou pak konány vraždy a popravy. Moci a násilí poslouchají lidé spíše nežli práva, a kdy stát ve dnech slabosti a překvapení neužije moci, vypukne vzpoura. Tu jest hledati vznik dvacíti francouzských revolucí za dobu 1789—1889. Cesta přírody a dějin nesmí býti zanechána bez trestu. Svoboda bez autority jest nevázaností, rovnosť beze stupňů důstojnosti způsobuje zmatky a zlořády.

(Dokončení.)

V říši bílého medvěda.

Črty z dějin polárních výprav.

Sebral **Václav Frühbauer.**

Vývoj vědy kterékoliv jest vždy závislý na rozvoji věd jiných, tak že každý výzkum v oboru vědy jedné bývá i větším pokrokem věd ostatních. Pokrok vědění jest heslem lidstva, jež neštítí se obětí, jmění i život dávajíc, aby poznalo minulé, přítomné, aby soudilo o budoucím, seznávalo sebe, své bydliště, svět a zákony, jimiž vesmír se řídí.

Země pohybuje se v nekonečné prostoře světové, a ti, kteří vypočítávají její běh a poměr k ostatním hvězdám, sedí pohodlně u svých nástrojů nad řadami čísel, hůře však vede se těm, kteří poznati chtějí podrobnosti země. Jest jim bojovati s odbojnou přírodou i lidem nepřátelským, a každý krok známosti zeměpisné, dnes k prvním vědám náležející, zaplacen bývá cenou velikou.

Nesnadno říci, kde s většími obtížemi potkává se zpytatel a cestovatel, zdali v pásmu horkém, v říši lva, či snad v pásmech věčným ledem krytých, ve království bílého medvěda. Obě tvoří od nejstarších dob čestná zápasiště kulturních národův, a nám budiž tuto dovoleno zmíniti se o zásluhách, jichž dobyli si tito výpravami do krajin severní točny, a vylíčiti řevnivé jejich snahy, by stanuli v zenithu polárky.

Na pólu severním trvá den 186 dní, ale pak nastane opět dlouhá zimní noc, trvající téměř 179 dní; jen časem osvětluje toto nevlídné temno lesk luny, třpyt hvězd a nádherná severní záře. Na 85° s. š. jest světlo asi 161 dní, noc 153. v ostatním čase střídá se pravidelně den a noc ve 24 hodinách. Na rovnoběžce 80. nezapadá slunce po 134 dní, na 75° trvá léto bez noci 103 dni, a konečně na rovnoběžce, kteráž jest rozhraním pásma ledového a mírného (66° 32' 30"), lze pouze jednou v roce kochati se pohledem na slunce nejen jižní, ale i severní, a jen jedna noc trvá přes 24 hodin. V nejsevernějším městě Evropy, Hammerfestě, trvá nejdelší den po celé dva měsíce.

Kdo byl asi první, jenž vnikl v tyto kraje za 66° sev. š. ležící? Kdy asi vnikla noha člověka v ledové tyto pouště, obydlené jen zvěří, hustým kožichem před zahynutím mrazem chráněné? Snad to byli Foeničané, kteří, nedbajíce učenců o tvaru země se hádajících, odvažovali se na delší cesty do neznámých moří. Jisto jest, že již dávno znali západní pobřeží Gallie, jih ostrovů Britských, zvaných cínových, a že vstupovali až na břehy krajin pobaltických, obchodujíce s jantarem. Britanii objevil prý Karthaginec Himilko, plavě se kol západního pobřeží evropského. Římský bajkář Avienus Festus Rufus za cís. Juliana užil jeho zpráv cestopisných k básni didaktické. Ale první cestovatel severu jest nepochybně Pytheas, kterýž jednak za účelem obchodním, jednak i vědeckým podnikl kolem roku 325. př. Kr. výpravu z rodného města svého Massilie. Týž maje nejdokonalejší vědomosti věku tehdejšího, (určil zeměpisnou šířku města svého správně až na několik vteřin) znal bájky o studeném zemském pásmu, dle nichž prý za 50. rovnoběžkou veškerý život jest nemožný.

Na cestu vydal se ve březnu a obepluv Hispanii a Galii přistál u Bergionu, totiž u nynějšího Irska, kteréžto slovo znamená v keltické řeči „západní“, a navštívil i východní Albion, zvaný od Irčanů Albainn, což značí ostrov hornatý. Úžinami mořskými, ležícími mezi oběma zeměmi, plul k severu mezi ostrovy Haemody (Hebridy), obeplul mys Wrath, až stanul na nejsevernějším, pustém a skalnatém bodu Skotska, Orcanu, kde již shledal ponebí drsnější a zemi jen málo obydlenou. Bylo to asi nějaké místo v úžině Pentland-Firthu. Ani potom však neustal podnikavý muž a ubíral se dále skrze Orkady, jichž počet udává na 30, až k ostrovům, jimž teprve později dáno jméno Thule. Zda byly to Šetlandy, z nichž jeden sluje Foul, či snad ostrovy Fárské, nebo Island, nelze s určitostí rozhodnouti, ač nejzávažnější důvody jsou pro Šetlandy. tyto „ostrovy hrdinů“, jakž zní výklad jejich původního názvu: Hjaltland. Tam dovídal se od Keltů, že již nedaleko začíná morimarus, t j. mrtvé moře, a jemu zdálo se moře již tam býti tak hustým, že dal mu jméno: mare concretum. Za ním prý již není ani vody, ani jaké země, na východě však leží veliká země, v níž obývají Belkové. Domníval se, že noc trvá pouze 2 hodiny, a tak udával mylně severní šířku toho místa o 5° větší. Jakožto výsledek své cesty sepsal dvě díla: „Περὶ τοῦ Ὠκεανοῦ“ a „Περίπλους“ čili Τῆς περιόδου“.

Po smělé plavbě Pythoevě neodvážil se po staletí nikdo do oněch míst, a že by ještě severněji byly jaké obydlené pevniny, to teprve nebylo známo. Pouze neurčité zvěsti zaznamenal na počátku 9. stol. irský mnich Dicuil o malých ostrovech výše ležících, které živí jenom několik málo lidí z Irska přistěhovalých, jimž dává spisovatel jméno Papae. Jsou to asi ostrovy Farské, což vykládá se „ostrovy ovčí“. Týž mnich vypravuje rovněž o zemi ještě vzdálenější, již prý ke konci stol. VII. několik mnichů navštívilo a tam se usadilo. Toto byl by snad Island, kamž na svých plavbách asi zabloudili, a jichž zbytky tam ještě Normani nalezli.

Normany, tyto rozené plavce, lze asi míti za vlastní objevitele pevnin severně od Britských ostrovů ležících. Břehy vlasti své, poloostrova Skandinavie, znali až k nejsevernějšímu bodu, mysu Severnímu, (71° 10′ s. š.,) kterýž obeplul ve druhé polovici IX. stol. poprvé norský velmož Ottar, odkudž propluv Bílé moře, přistál při ústí řeky

Dviny, kdež nalezl dosti četné, avšak nepřátelské obyvatelstvo. Bouře mnohdy zahnala plavce k ostrovům a úskalím, jichž náhodou stali se objeviteli. Tak seznali již dříve ku př. ostrovy Fárské, a norský plavec a loupežník Naddodd zahnán jest, když k nim přistáti chtěl, vlnami mořskými k zemi hornaté a sněhem kryté. Švéd Svavarson dokonce nucen byl přezimovati na této pevnině, tak bezděky objevené; odjížděje nechal tam soudruhy a otroka s otrokyní. Navrátiv se domů, chválil novou zemi, vybízeje rodáky, aby se tam stěhovali. Tito poslechli tím spíše, ani mnozí pohanství oddaní prchali před šířícím se křesťanstvím, jež tam hlásal korvejský mnich sv. Ansgar, a mnozí zase nepřejíce sjednocování se malých království pod vládou Haralda Haarfagara (ku konci IX. stol.) (Krásnovlasého), hledali si nových vlastí. Tato nová pevnina byl Island — „země ledu", jméno obdržela od Wilgervarsona, jenž shledal ostrov celý obklopený ledem.

Floki přezimoval na Islandě, ale půda jeho zdála se mu býti příliš neúrodnou a nehostinnou, aby zval své krajany k její návštěvě. Ale někteří soudruzi jeho, zvláště Thorolf, líčili ji jako pravý ráj od bohů stvořený k rozkoši a svobodě. Ačkoli se jejich zprávám zcela nevěřilo, přece se již po několika letech dálo hromadné stěhování na ledový ostrov.

Pověst vypravuje, že v čele vystěhovalců postavil se Ingolf Arnarson po jakémsi sporu v příčině zasnoubení sestry své Helgy. Stalo se tak r. 879., kdy zalidněn byl jimi Island. Ingolf usadil se u zálivu, jemuž bylo dáno jméno Reykiavik, t. j. zátoka kouře, ježto nedaleko vystupují ze země horké prameny zahalujíce okolí parou; Leif pak přistál na jižní straně ostrova. Tam byl po krátkém čase nalezen zabit nepochybně od svých otroků, jež na loupežné výpravě v Irsku byl sehnal, a nemaje dobytka do pluhu zapřáhal. Ingolf pomstil brzy svého přítele; osvobodil jeho manželku, svoji sestru, z rukou zbouřenců a stal se vládcem celého ostrova, kterážto důstojnost přešla i na jeho potomky. Později přicházely nové zástupy osadníků do země svobody, smíšeniny ohně a ledu; zřízena tam jakási oligarchie, až teprve r. 1263. Island v poddanství Norska byl uveden a s ním po 117 letech přivtělen k Dánsku. Křesťanství uvedeno na Island kol. r. 1000.; protestantismus r. 1570. šířil Kristian III. způsobem surovým, niče domácí památky i národní sebevědomí Islanďanů.

Island stal se východištěm nových výprav k severu, dílem úmyslných, dílem jenom náhodných. Erich Raudi, jinak Rusý, bojovný syn Thorwaldův, byl domácími půtkami nucen opustiti Norsko a vystěhovati se na Island. Ale i tam nepokojná jeho povaha připravila mu vyhnanství, tak že byl r. 982. dle obyčeje vyvezen ve člunu na moře. I vzpomněl si, že před nedávnem jeho krajan uviděl jakousi zemi na západě, což potvrzovaly i některé pozdější výpravy. I obrátil se v tuto stranu a přistál u Grónska. Když pak doba jeho vyhnanství uplynula, vrátil se zpět na Island, aby vybídl rodáky ku stěhování na tuto zemi, jíž dal lákavé jméno Grönland, t. j. země zelená.

A skutečně ve krátké době vypravilo se 25 lodí s vystěhovalci na Grónsko, a ti usadili se na jihozápadním jeho cípu, založivše několik osad, z nichž znamenitější byla Brattahlid, a udržovali čilé spojení se svou dřívější vlastí. Do těchto dob spadá obrácení Normanů na křesťanství v severních osadách. Dobrodruh Thorwald, pocházející ze zámožné rodiny islandské, dostal se do Sas, kdež byl od jakéhosi

kněze Fridricha pokřtěn. Týž vyzval svého křtitele, aby odebral se s ním do jeho domova a vyučoval jeho pohanské soudruhy. Tak se stalo, a po příkladu otce Thorwaldova. Kodrona, dala se část obyvatelstva pokřtiti přes veliký odpor, jejž činili skaldové. Křesťanství činilo tím větší pokroky, poněvadž pečoval o jeho upevnění zbožný král norský Olaf Trygweson. Stefner a kněz bojovného ducha Thangbrand, Hialti a Gissur, apoštolovali tam s nestejným štěstím, až konečně působení jejich dovršilo se, když spojil se s nimi i bývalý pohanský kněz Thorgeir, tak že zdařilo se jim po většině odstraniti zbytky úcty Odina a Thora a odkládání dětí.

R. 1000. již i na Grónsku ujímalo se křesťanství, kdež byl jeho hlasatelem po vůli Olafově syn Raudův Leifr. Za půlstoletí bylo na Islandě zřízeno biskupství Scalholtské, jež spravoval Isleif, syn jmenovaného Gissura, a později druhé v Holumu.

Na Grónsku založeno bylo biskupství r. 1121. ve městě Gardaru, jehož biskupem stal se Arnald. Tato diecése poddána byla arcibiskupu ve Drontheimu, jemuž 17 známých nástupců Arnaldových řádně odvádělo povinné desátky. Ve stol. XIII. mluví se již o 15 grónských kostelích a 3 klášterech.

Pokud se nových objevů týká, nelze pochybovati, že podnikány byly výpravy podél břehů k severu, a že i vnitřek velikého Grónska částečně byl prozkoumán. Byli to hlavně kněží, kteří za povoláním missionářským vyhledávali nových katechumenů a jistě nad 70° s. š. se dostali. Ano, r. 1285. odvážili se dva duchovní bratří Helgovci, Adalbrandr a Thorwaldr, daleko na západ, kdež objevili novou zemi, zvanou Nyjaland, což mnozí vykládají za Neufundland. Ale pověst dokládá, že již Leifr nalezl r. 1000. na západě Helluland, nynější Labrador, kamž prý se mnozí Normani vystěhovali.

Území grónské dělilo se na dva okresy: západní Vestribygd, a východní Eystribygd, jichž hranice ovšem není možno přesně vyměřiti. Dle zpráv Ivara Bardarsona, biskupa v Gardaru, jichž užil neznámý spisovatel asi ve XIV. stol., rozkládal se východní okres kolem nynějšího Unartoku, kdežto západní, z části též zvaný Nordrsetur, větší, ale spoře obydlený, sáhal až po 67° s. š.

Správa tohoto ostrova, či snad spíše poloostrova, byla podobna islandské, s kterýmž ostrovem sdílela i další osud v poddanství norském a později dánském. Toto jest, co asi ze zpráv plných bájí lze souditi, jak zaznamenal je mezi jinými Adam z Brém a ve XII. stol. Saxo Grammaticus.

Dlouho však netrval rozkvět těchto osad. Panovníci norští počali zanedbávati země, k nimž byl přístup velmi vzdálen a pro led břehy obklopující často nemožný, a tak obyvatelstvo Grónska bylo bez podpory vydáno všem obtížím drsné země; nastaly krutější zimy, lid pohuben morem „černou smrtí“ a částečné zahynul i v rozbrojích s objevivšími se Eskimáky. A ve XIV. stol. téměř jen za pouhé pověsti pokládaly se staré zprávy o bývalých kvetoucích osadách grónských. Adam z Míšně († po r. 1076.), kanovník a scholasticus v Brémách, sepsal „Církevní dějiny severu“ ve 4 svazcích od r. 788—1072, kteryžto spis poskytuje velmi cenný materiál k těmto věcem zde líčeným. Vypravuje tu mezi jiným o plavbě několika mužů k severu a o jejich báječných osudech v bezedné propasti mořské,

o Kyklopech, o jejich dobrodružstvích a posléze o šťastném návratu do Brém.

Druhou zprávu podává o podobné dobrodružné cestě krále Haralda Přísného.

I.

Potulní Arabové, Janované, Benátčané, Dánové, cesty Angličanů, Jan a Šebestian Cabot. Portugalci, Cortereál, Martin Frobisher, John Dawis, John Knight, Hudson, Vilem Baffin.

Nejenom Normané, ale i jiní národové počali již v těchto dobách míti účast na výpravách severních. Tak měli úmysl až na konec moře dostati se pověstní „Almagrurim", potulní bratří Arabové, vypluvší r. 1147. z Lissabonu; dali se však nepravým směrem k jihozápadu. I obětí vyžádala si věda hned na počátku, z nichž první jsou asi obě výpravy Janovanů ke konci XIII. stol., kteří již tenkráte slynuli slávou plaveckou. První z nich, vedená od Vadina a Quidona de Vivaldi, dlouho se nevracela; proto byla k jejímu vypátrání vyslána výprava nová pod správou příbuzného Ugolina Vivaldi-ho a Doria. Onano zmizela beze stopy, a výsledek této jest neznám. Důležitější jest cesta benátských bratří Zenonů, Nicola a Antonia r. 1390. K oslavě své vlasti vypravil se na své útraty nejprve Nikolo s jedinou lodí. V moři Severním byl zahnán bouří k ostrovu, a tam se koráb jeho ztroskotal o skaliska, ale mužstvo se zachránilo. Nikolo jmenuje ve své mapce ostrov ten Friesland, od jehož místodržitele Zichniho, závislého na králi norském, byl přátelsky přijat. Vybídl tam i bratra svého Antonia. Oba jakožto velitelé loďstva ostrova podnikali mnohé výpravy až na Island i do Grónska. Mapa, kterouž Nicolo zaslal do Benátek, chovala se v rodině Zenonů, až pak náhodou po více nežli stu letech poznána teprve její důležitosť. Táž udává zcela patrně onen veliký ostrov, nyní však podobného ve skutečnosti nikde není, ač sousední země dosti správně jsou zobrazeny. Nutno míti za to, že Friesland není nic jiného, nežli sloučená skupina ostrovů Fárských, kterážto chyba stala se snad následkem poškození původní kresby.

V pozdějších dobách snažili se nejvíce Dánové, aby nalezli cestu ku starým osadám grónským a obnovili s nimi obchodní spojení. Sami králové, jmenovitě Christian II. a Friedrich II., podporovali všemožně takové podniky. Onen vyslal r. 1476. výpravu vedením Poláka Jana ze Szkolny, a tento hleděl současně s Angličany opanovati Grónsko. Několikrát přiblížili se ku břehům země, ale pro ledy nemohli na ni vstoupiti. Tak vypravili dvě anglické lodi, jichž veliteli byli John Alday a znamenitý námořník Mogens Heinson, jenž býval ve službách dánského krále, a uzřeli pevninu grónskou. Vzduch v krajinách severních jest velmi jasný a průhledný, a země zdála se proto býti mnohem bližší, než ve skutečnosti byla. Domnívajíce se, že nějaká neznámá snad magnetická síla zdržuje plavbu, vrátili se s touto pověstí do své vlasti, ač v dáli třpytila se skaliska Grónska jako drahokamy.

Nicméně nedali se Dánové odstrašiti od nových pokusů, ana tenkráte všeobecná lakotná snaha objevovati nové země Evropu ovládala. Christian IV. vystrojil r. 1605. tři lodi s velitelstvím Johna Cumminghama, při kterémžto plavbě vyznamenal se zvláštní obratností kapitán lodi „Lva" Godske Lindenov, jenž pak roku následujícího

sám vedl jinou výpravu. Obě zdařily se, a zase vkročila noha Evropanů na ledovou půdu. Vyměňovali zboží s Eskimáky a při druhé výpravě uchvátili v osadě Sekanunga pět domorodců, jež dopravili do vlasti jako živý důkaz zdařilého výsledku. Ovšem i málo potěšitelnou zprávu přinášeli o chudobě oné země a o nepatrném výtěžku, jejž by mohla skýtati.

V letech následujících všímali si hlavně Angličané zemí severních, ač tu zvláštního zřetele nebráno na „Zelenou zemi". Když objevena byla Amerika, nalezena východní Indie a brzy zase rozlétla se pověst, že země byla obepluta a nalezeny nové kraje a v nich bohatství a přepych přírody, nastal ve přístavech Evropy nový život. Vlády i jednotlivci vysýlali lodi za obchodem v nově objevené země, ale nemajíce pravého ponětí o jejich skutečné vzdálenosti, hledali k nim cestu kratší. Do Číny a Japonska i do Indie chtěli dostati se jednak kolem nesčetných ostrovů severní Ameriky, jednak obeplutím Asie mořem ledovým; domnívalit se, že jako je na jihu Ameriky úžina Magelhaensova, tak i na severu země od pólu je vzdálena. Obojího dosáhlo se, ač teprve po staletích a po mnohých nezdařených pokusech, ovšem beze všeho praktického výsledku. Za to obohatily pokusy ty vědu velice.

Vynořily se opět staré pověsti o Hellulandu a Marklandu, jež pokládány byly za nejvýchodnější kraje starého světa, za tajemný ostrov Marka Pola Zipangu (Japan) a Čínu, neb jak se vůbec říkalo, Tatarsko. Jisto jest, že i objevitel veliké oné pevniny, mezi východem a západem starého světa, Cristoval Colon, ony země severně od Islandu hledal ještě před rokem 1492., a to jak se zdá s přítelem a rodákem svým Janem Cabotem. Tento touže po slávě námořnické, přestěhoval se nejprve do Benátek a pak (r. 1477.) s rodinou svou do Bristolu a vstoupil do služby anglické. Pod ochranou krále Jindřicha VII. vedl Cabot několik výprav na západ a r. 1494. spatřil poprvé neznámou zemi: Terra di prima vista, a vkročil r. 1497. zase první na pevninu americkou někde na poloostrově Labradoru, o 17 měsíců dříve než Colon, jenž teprve na své třetí cestě při ústí řeky Orinoka na ni vystoupil.

Otce však předčil slávou syn Šebestián (nar. 1476.), jenž po brzké jeho smrti, jsa téměř ještě jinochem, vyplul r. 1498. s pěti loďmi z Bristolu k zemi, kterouž před rokem otec navštívil, hodlaje ji osaditi vystěhovalci. Pluje podél břehu amerického k jihu, přistál u ostrova Nového Foundlandu, jejž nazval Terra de Bacalao (treska), kde založil osadu. Ale pokus tento měl smutný výsledek, neboť kolonisté později všickni zahynuli. Na další cestě objevil poloostrov Floridu, odkudž pak se obrátil zpět. Neustal však přemýšleti o tom, zdali by přece nebylo možno nalézti blíže točny kratší cestu do východní Asie, a pracoval s horlivou snahou o nové výpravě. A vskutku vyplul opět v čele několika lodí r. 1517. k severovýchodu, dal se podél pobřeží Labradoru a překročil 60°, kdež moře daleko k západu se otvíralo. Snad byl by ještě výše postupoval, ale reptání plavců přinutilo jej k návratu. Že by ještě později v ona místa byl se vypravil, není známo, zemřelť nepochybně v Londýně r. 1557. Dle něho zove se území mezi zálivem Hudsonským, Kanadou, Novým Válesem a Labradorem Cabotií.

I snaživí Portugalci obrátili nyní k této straně svou pozornost,

ano, honosí se, že prý již před Cabotem jejich plavec Cortereal přistál u břehů treskových, což však nelze dokázati, jelikož i pobřeží islandská bohata byla treskami. Čest však přísluší jeho synu, Kašparu Corterealovi, jenž vskutku r. 1500. přistál u břehů grónských „terra verde“ a s domorodci obcoval, ano, roku následujícího se dvěma loděmi se dostal až na Labrador, jenž od něho má jméno: Terra del lavorado. Dospěv k místu, kde pevnina poloostrova na západ se zatáčí, obrátil lodi do vlasti.

Však pouze jedna veplula do přístavu lissabonského; druhá, na níž byl sám velitel výpravy a 50 uloupených domorodců, se nevracela; taktéž nevrátily se lodi vedené synem jeho Miguelem a později vyslané králem Emanuelem, jež ztracené výpravy hledaly. Národ francouzský poněkud sice později, ale dosti čestně vstoupil v závodiště o pól. Jean Denis, Tomáš Aubert a jiní již na počátku XVI. století přistáli u břehů severní Ameriky, aby otevřeli svým krajanům obchodní cesty do těchto končin. Florenčan Verazzano, byv poslán od krále Františka I., prozkoumal r. 1524. ústí řeky Hudsonu, a Jakub Cartier na dvou výpravách řeku sv. Vavřince. Ale když na třetí výpravě r. 1541. kolonii tam založil, nezdařil se mu úmysl, a on přinucen byl po čtvrté plouti do Kanady, aby zbylé osadníky dopravil do vlasti.

V letech následujících podniknuto bylo několik menších výprav vědeckých, nemajících jiného užitku, leč že seznamovaly více s pevninou amerikou, rybářské lodi však každoročně navštěvovaly moře na pokraji věčného ledu. Veliký krok v pátrání polárním učinil zase Martin Frobisher Týž po delší době snažil se obrátiti mysl Angličanů ku prozkoumání krajů a moří severní Ameriky, sám zabývaje se pilným studiem starších již zkušeností. Spojil se za tím účelem s mnohými muži vážnosti a vlivu požívajícími, mezi nimiž byl Ambrož Dudley, Richard Hakluyt, Humphrey Gilbert a Richard Willis, kteří mu jednak u dvora královny Alžběty přízně zjednávali, jednak i spisy podniky jeho podporovali. Tak vypravil se poprvé r. 1576. se 35 muži na třech lodích, z nichž však jedna utonula se vším u jižního mysu Gronska, a druhá, jejíž mužstvo bylo tím neštěstím polekáno, se vrátila v domněnce, že i Frobisher se třetí lodí zahynul. Ale ten plul úžinou mezi Grónskem a Amerikou výše, veplul do nějakého průlivu v sousostroví Baffinově, kde domníval se býti na rozhraní obou světů. Přistál u břehů a seznal obyvatele, jež měl za příbuzné Tatarům; další cestu překazil zase jen odpor plavců.

Ztrativše ještě člun s pěti lodníky, vraceli se s uloupeným Eskimákem se sbírkou jakýchsi trav a mechů a se zvláštním kamenem, jenž zdál se skrývati v hojnosti zlato. Nerost tento byl příčinou výpravy následující, mnohem nákladnější, poněvadž se vůbec mínilo, že jest to zlatá ruda. Ano i celá společnost sešla se k tomu účelu, tak že r. 1577. vyplula znova tři lodi s mnoha vznešenými účastníky pod velitelstvím Frobisherovým. Tenkráte bylo mu bojovati ještě s většími obtížemi moře pokrytého ledovými krami, přece však došel cíle a dal na rozličných místech sebrati ke 200 tun zlatého kovu. I poněkud dále k západu pronikl v zálivu jméno jeho majícím a vrátil se s dobrou nadějí, že zdaří se mu potvrditi domněnku, dle níž nalezl břehy Asie. Zatím však nazvala sama královna objevenou zemi „meta incognita“, cílem neznámým.

V Anglii vzbudil výsledek jeho veliký ruch a hned roku následujícího vedl Frobisher jako jenerál již celé loďstvo, výpravu, jakéž posud Amerika neviděla, záležející z 15 lodí, aby prohledal neznámý cíl a založil osadu. Koncem května vydal se na moře z Harwichu a zastavil se tentokráte nejprve na jižním břehu Grónska, jež považoval za Friesland, a nalezl tam ke svému podivu obyvatelstvo jako na pevnině domnělé Asie. Soudil, že jest země ta spojena s Asií, a moře mezi nimi že jest pouze velikou zátokou. Na další cestě zmařila bouře účel výpravy, ana rozprášila loďstvo a vehnala Frobishera do zcela jiné mořské úžiny, nepochybně do nynější úžiny Hudsonovy. Lodi se sice zase shledaly, ale na založení osady nebylo pomyšlení, jelikož všickni jsouce zemdleni toužili po domovu, kamž dostali se šťastně s tím větším zklamáním, ježto se zatím shledalo, že pověstný černý kámen neobsahuje pražádného zlata. Nicméně mají cesty Frobisherovy nemalé důležitosti, a on zasluhuje čestného místa v dějinách říše ledního medvěda, tím spíše, ježto i další jeho činnosť námořnická na cestách do Indie a ve válce se Španěly velice přispěla k povznesení Anglie na první velmoc námořskou.

Výpravy Frobisherovy otevřely též cestu čilému obchodu kožešnickému a rybářskému s krajinami severní Ameriky, kamž každoročně veliké množství lodí se ubíralo. R. 1583. setkal se proslulý Humphrey Gilbert na své vědecké výpravě v moři kolem ostrova Newfoundlandu s více nežli 100 loďmi rozličných vlajek. Týž utonul na zpáteční cestě s chatrnou svou lodí, již nechtěl opustiti, ač mu nabízena byla lepší, namítaje: Jsme na moři rovněž tak nebi blízko, jako na zemi.

Jméno jeho zvěčnil v krajinách polárních jeho přítel John Davis, pojmenovav tak záliv hluboko sáhající do západního břehu grónského u dánské osady Godthaabu. Davis vyplul nákladem několika obchodníků londýnských dne 7. června r. 1585. na dvou lodích a bral se podél grónských břehův úžinou mající nyní jeho jméno. Často stýkal se s Eskimáky, kteří přibližovali se na člunech až k lodi, ale neodvážil se na kruh polární. Ani v následující výpravě nebyl šťastnější, ano bylo moře i méně splavné. Teprve třetí cesta r. 1587. přivedla ho nejdále ve průlivu, jenž měl se státi v budoucnosti jevištěm nejdůležitějších událostí v dějinách polárních výprav. Dne 30. června zakotvil u osady zvané Hope Sanderson, ležící na 72° 12' s. š., a později překročil i rovnoběžku 73. Na zpáteční cestě prozkoumával ostrovy americké.

Ale výsledky jeho cest neuspokojily lakotné obchodníky anglické, a horlivosť ve hledání nových zemí na nějaký čas utuchla, jelikož i válka se Španěly poutala na sebe všecku pozornosť.

Přece však Britanie nejvíce ze všech národů ve příčině té vykonala a vědě i lidské životy v oběť přinesla. Na počátku stol. XVII. vypravil se zkušený námořník John Knight, aby ohledal poloostrov Labrador. Tam podnikal zeměpisné výlety a vystoupil s bratrem a třemi lodníky na nějaký malý ostrov, odkudž se však již nevrátil. Byl nepochybně zabit v půtce s domorodci, kteří v okolí se objevili. Ale nejen divochové ohrožovali cestovatele, na Angličanu Jindřichu Hudsonovi, jenž několikráte plul v moře ledová a vždy zvláštní odvahou se vyznamenával, dopustili se i vlastní soudruhové ukrutnosti v pravdě divošské. Poprvé s nepatrnou lodí a jen 12 muži bral se podél východního břehu Grónska až ke Špicberkům do výše 81° a

na zpáteční cestě objevil snad první ostrov, nesoucí nyní nepravé jméno po hollandských plavcích Jan Mayen Podruhé mínilť tudy nalézti cestu do Číny; ale vrátil se od Nové Země, naplnil loď kožemi a tukem. Na výpravě třetí, tenkráte ve službě hollandské r. 1609. měl úmysl plouti zase k Nové Zemi, ale mužstvo se zpěčovalo. Proto obrátil se, aby účel výpravy nebyl docela zmařen, k severní Americe, kde veplul do řeky po něm nazvané, a kde brzy založena byla osada Nový Amsterodám, nynější Nový York. Léta následujícího vedl poslední výpravu opět jako zřízenec anglické obchodní společnosti pod nemilým poručníkováním důstojníka Coleburna. Paměti hodna jest tato cesta, že Hudson vnikl do velikého zálivu mezi Labradorem a pevninou, kde nucen byl i přezimovati, nejsa nijakž na zimu připraven Ale důmysl jeho zachránil v tuhé zimě nevděčný lid, kterýž pak z jara, když led roztál, vypudil svého kapitána s nedospělým synem a 8 námořníky u ostrova řečeného Digges na kocábce bezbranné i bez potravy na šíré moře. Spiknutí sosnoval jakýsi Green, jemuž byl Hudson ve vlasti život zachránil. Ovšem zasáhl v krátkosti zlosyna trest: padlť v půtce s Indiány a ostatní jen s velikou bídou a strádáním dostali se do anglických osad. Tak jest záliv Hudsonův zároveň pomníkem na hrobě neohroženého námořníka. (Pokračování.)

Komenský, Poniatovská a jejich vliv na emigraci českou.

(Přednáška v Historickém kroužku družstva Vlasť.)

Odboj českých protestantů byl na Bílé Hoře překonán. Čechové protestantští podlehli, církev katolická zvítězila. Že porážka u Prahy v tehdejších nekatolických Češích musila zůstaviti jisté trpkosti, jest pochopitelno. Ale jejich setrvání ve bludu, to další zaryté nepřátelství ku katolické církvi v jejíchž řadách musili tehdejší nekatoličtí Čechové viděti množství rozhodných a statečných zastanců práv české koruny, to jest politování hodno, to jest nepochopitelno. Po porážce na Bílé hoře měli čeští dissidenti ku katolické víře daleko blíže, než k cizáckému protestantismu. Nebyl to jenom národní cit, jenž měl je vzdalovati od Němců, bylo to i náboženské přesvědčení, jež stavělo je daleko blíže ku katolicismu než k Lutheránům a Kalvincům.

Veliký rozdíl mezi dogmatikou českých evangelíků a německých protestantů byl Komenskému dobře znám. Sám praví ve svém Kšaftu (odst. 16.): „Odkazuju Ti řádu víc, než ho máš, a kázně spořádanější a lepšího rozumu při artykuli o ospravedlnění, bez tak hanebné zlé jeho užívání, jaké se při synech Tvých rozmohlo.“ „Vy počavše s věrou živou, dokonáváte věrou mrtvou, jakáž jest bez skutku. Známosť Krista bez následování Krista a těšení se evangeliu bez ostříhání zákona lásky, na kterýž jde evangelium, nic není, než evangelium svatého zlé užívání a jistý svod a oklamání.“

A právě tak rozhodně odmítavě vyslovuje se o této dogmatice lutheránské ve své historii proroků evangelických (Lux e tenebris — na počátku; in „Apologia pro libro hoc“ 167.) „Jam si ipsam evangelicae doctrinae substantiam respicimus, insigne quiddam est, quod eam

Babylonicae confusionis et Pseudochristianismi suspectam reddit... inscita quorundam, qui evangelii doctrinam non totam tradunt, sed mutilatam et inversam, fidem tantum docendo et ex fide justificationem, non etiam poenitentiam et regenerationem, sive sanctificationem." „Praeposteri evangelii doctores nihil, nisi credere, i. e. fidem operum cassam docent." „Repertique sunt pseudoevangelii doctores, qui quaestionem „An bona opera ad salutem necessaria sunt," moverunt, et repertae Academiae, quae negativam defendere ausae sunt, reperti insuper profanissimi sophistae, qui apertam verbo Dei antithesin „bona opera noxia sunt ad salutem" tueri non erubuerunt. Heu abominationes pudendas!" „Hle, jak Komenský rázně označil základní blud lutheranismus, či jak sám dobře řekl „substantiam ejus doctrinae".

Komenský také dobře postřehl bludů kalvinismu, jenž nešťastnou volbou Bedřicha Zimního v naší vlasti nadvlády nad církví katolickou i nad lutheranismem nabývati počal. Odkazuje ť jednotě kalvinské (Kšaft 17.) „aby, domnívajíc se míti vzácného něco, měla v pravdě a domněním se svozujíc, nekojila skořepinami, ale pronikla k jádru." „V smyslu pak žádám tobě víc sprostnosti, méně hloubání a šetrnějšího o Bohu a přehlubokých tajemstvích jeho mluvení, než to někteří z synů tvých činili, skrze což i na roztrhání žalostné sebe i tebe přivedli, zrotivše se proti tobě a vespolek Novokřtěnci, Sociniani, Arminiani a jiný mnohotvárný z tebe vyšlý hmyz."

Nebyla to snad nějaká přílišná náchylnosť německých protestantů k jejich českým bratřím, jež by české dissidenty hnala do jejich náručí. Až přespříliš oprávněna jest výčitka Komenského proti jednotě německé, té „sestře nejmilejší," ačkoliv — doslovně: — „tvá láska pro mou sprostnosť ke mně brzy vychladla".

Čeští nekatolíci měli tedy ku katolické víře nazpět daleko kratší, snadnější krok, než k „evangelickým" sestrám, ať kterékoli v Německu. A přece vidíme, jak čeští nekatolíci opouštějí vlasť, do níž již mnozí z nich se neměli vrátiti. Než by přijali zase víru otců svých, tu starou, svatováclavskou českou víru katolickou, ztrácejí raději vše. Co bylo tohoto úkazu příčinou? Byla to síla přesvědčení? Či spíše balvany různých, až nepochopitelných předsudků proti katolicismu?

Jednou z příčin, že před protireformací čeští nekatolíci prchali do ciziny, jsou podivné, mezi nimi velice rozšířené, velice vážené zkazky evangelických proroků. Právě v tu osudnou dobu vyskytlo se mezi evangelíky celé množství „proroků". R. 1616. začal prorokovati Jan Kotter. Vedle něho Martin Dräscher, sedlák ve Slezsku, Jan Kregel, krejčí. U nás v Čechách od r. 1628—1664. Mikuláš Drabík a po tři roky 1627—1629. prostá dívka Kristina Poniatovská. I způsob vidění této dívky, i různé, až zázračné úkazy, jež o ní byly vypravovány, a jimž v kruhu českých nekatolíků pevné se věřilo, i konečně zvláštní, vnější okolnosti, jako její stálý styk s náčelníky Jednoty Bratří, zejména s Komenským, pod jehož, abych tak řekl, dozorem se ekstase této dívky i zjevení její udály, činí proroctví Poniatovské nejdůležitějšími a bez odporu na tehdejší poměry emigrantů plnými vlivu.

Byla dcerou polského odpadlíka, mnicha Juliana Poniatovského. Týž později, jak Komenský praví, „divinitus illuminatus", „božským

světlem osvícen", odřekl se katolické víry, stal se predikantem, odstěhoval se však do Prahy, kde skrýval se až do r. 1627. V témž roce stal se bibliothekářem Karla Žerotína, starší dítě své, dceru Kristinu, dal pak do služeb baronky Zárubové, věrou s ním spřízněné. K baronce Zárubovně odebrala se Kristina ve měsíci říjnu r. 1627. A ve měsíci listopadu téhož roku měla prvé zjevení, zjevení vnější. Na nebi uzřela velikou metlu, držadlem obrácenou k severu, ale chvostem k jihu. Byla tím všecka ulekána. Ale byl to pouze počátek vlastních zjevení, jež počala nemocemi Kristiny dne 19. listopadu 1627. Takových zjevení, spojených pravidelně s tělesným utrpením prorokyně, bylo 81 a skončila 29. října 1628. Od té doby slíbil prý jí Bůh, že jen ve snách se jí bude zjevovat, nebo jí své posly posýlat.

Často v ekstasi své viděla anděly. Pravidelně se jí zjevoval Bůh Otec, „Senex saeculorum". Rovněž často scházela se v okamžicích ekstase s Bohem Synem. Tento s ní velice důvěrně jednal, dne 19. ledna r. 1628. dokonce při jeho příchodu viděli ji „amplexu et osculo exceptam, erubescentemque." V každém vidění se s ním tak dojemně loučí, že to čtenáře až omrzí. Pro příklad vezmětež kteroukoliv kapitolu (VII) „Ego tecum accumbam mensae tuae, gaudebimus in omnem aeternitatem (haec toto exultante corpore protulit). Sed assumes me jam tecum? Ah, sume, sume, sume!" Tu naslouchá a uslyševši lhůtu jakousi, dá se do pláče. „Diu id foret. Ego jam tecum ibo. Redibis? Cito... Etiam si nolis Tu, ego te commitabor... Quam tu fidelis es, quam tu me diligis! Ego te quoque diligo." Ve zjevení 19. ($^{23}/_{1}$ 1628.) zjevila prý se jí dokonce celá nejsvětější Trojice.

Různý jest způsob, jak jí věci budoucí jsou zjevovány. Často vidí výjev mimo sebe, u přítomnosti jedné z Božských osob, a od té dostane se jí výkladu tohoto výjevu. Mimo to přinesou jí andělé „librum decretorum", knihu Božích soudů, již po jednotlivých partiích pročítá a jejíž temná místa jí také ta neb ona Božská osoba nebo andělé vykládají. Na rozkaz Boží zjevení sobě daná příštího dne, ve třech případech až po půl roce, věrně vypíše. Však z 81 zjevení jest jich vypsáno pouze 23. Zjevení 24 jest povšechné uzavření všech ostatních. Více psáti zapověděl jí Bůh, ano i poručil jí, aby všechno, čeho se dověděla z knihy Božích soudů, zapomněla, ba, pohrozeno jí, ($^{24}/_{9}$ 1628.) že, kdykoliv si na to vzpomene, tělesnými útrapami bude stížena.

Proroctví Poniatovské existoval pouze jeden autograf, jenž nalézal se v rukou Komenského. Bylo sice Poniatovské poručeno, aby proroctví svá ještě jednou opsala pro svého poručníka Jana Stadia. Ale podivným prý způsobem toho dívka nedovedla. Nebyla schopna opsati řádně ani řádku, quia Dictator, qui prius, non aderat."

Jakési pravděpodobnosti nabylo přímé obcování Poniatovské s Bohem u českých nekatolíkův hrdinným odcestováním prorokyně k Waldsteinovi do Jičína (Viz později). Zázračného však potvrzení všech proroctví Poniatovské dostalo se českým evangelíkům, když prorokyně po dlouhé trapné nemoci 27. ledna 1629. umírá, dověděvši se již rok před tím in confuso, a několik dní před tím určitě o své smrti. Před smrtí přičiněním starších sboru, hlavně Komenského, ještě jednou slavnostně dosvědčí, že všechna její zjevení jsou božského původu. V 5 hodin odpoledne umírá. Zůstala však mrtva pouze několik hodin. Na večer téhož dne vstala z mrtvých. Nevěříme ovšem

ve skutečnou smrť a ve vzkříšení Poniatovské, smíme-li však věřiti Komenskému, jenž v této své historii vypisuje vše jako očitý svědek, v jehož domě se tyto věci udály, setkáme se opravdu s tak podivnými úkazy, jako na př. s okamžitými, nevysvětlitelnými uzdraveními Poniatovské (za přítomnosti lékařů), s předpověděním smrti známých osob, že přirozené vysvětlení nám všude nepostačí, a maně vzpomeneme na slova sv. Pavla (II. Cor. 11, 14.): Non mirum, ipse enim satanae transfigurat se in angelum lucis.

V létě 1629. spěchá Poniatovská z Lešna nazpět do Čech, aby varovala svou dobroditelku, baronku Zárubovou, před nastávajícím nebezpečím a vyzvala ji k vystěhování se z vlasti. Tento její čin však jest poslední, jejž pod přímým vlivem svého prorockého nadšení vykonala. Pokojně ubíhal její další život, až r. 1632. v říjnu se Kristina provdala za Daniela Vettera, bývalého učitele češtiny Bedřicha Jindřicha, nejstaršího syna zimního krále, později ředitele bratrské knihtiskárny v Lešně. Sňatku této, jak Komenský se vyjadřuje, zřítelnice české církve" požehnal sám nově zvolený biskup Vavřinec Justin. Není sňatek této prorokyně ovšem ničím zlým, ale pochopitelno, že touto událostí prorokyně na vážnosti svého prorockého karakteru ztrácí. Kristina byla Vetterovi pečlivou hospodyní a starostlivou matkou dvou synů, Daniela a Jiřího a tří dcer: Johanny, Žofie a Dorotky. V tomto šťastném manželství žila dvanáct let. Dne 6. pros. 1644. zemřela do opravdy.

Důležitější ovšem nežli životopis Poniatovské jest obsah proroctví jejích, i vliv, jejž tato proroctví mohla míti na běh osudných tehdejších dějin naší vlasti. Pomineme všech proroctví, jež týkají se pouze Kristiny, nebo těch, která znějí tak všeobecně, že bližšího interesu míti nemohou. Všude pak ohlédneme se po skutečných dějinách tehdejší doby a možné jejich souvislosti s proroctvími.

Nekatolíci čeští byli po r. 1620. ve stavu stísněném. Ferdinand prováděl protireformaci rozhodně. Především byli všichni kalvinští predikanti pro velezrádu vypovězeni. R. 1622. došlo na lutheránv. Dáno jim 400 zl. na cestu a poručeno, aby během 4 dnů opustili Prahu. To ovšem pro nekatolíky byla rána veliká. Byl-li lid zbaven těchto predikantů, přijal ochotněji kněze katolické. Ale i když predikanti opustili Prahu, nepřestalo jejich působení na lid. Odebrali se jenom ku pánům a rytířům nekatolickým, tam dostalo se jim i útulku i ochrany a odtud měli tisíce příležitostí, zůstati s lidem ve styku. Tu bylo uveřejněno osudné nařízení ze dne 3. srpna 1627. Všichni nekatoličtí členové stavu panského a rytířského, kteří víry katolické přijati nechtějí, musí opustiti zemi, a dána jim lhůta 6 měsíců ku prodeji nemovitostí.

Lhůta ta vyprší tedy koncem ledna r. 1628. — To ovšem byla doba kritická. A v této době, zrovna před vypršením určené lhůty, vystoupila Poniatovská se svým proroctvím. Jako na zavolání.

1. Církev katolická jmenuje se u ní, jako u nekatolíků vůbec, Babylonem. Že tento Babylon se sřítí, to prorokuje v celé knize. Zejména jedná o jeho pádu ve zjev. XIII. ($^{13}/_{1}$ 1628.): Za jednu ruku vzal ji Senex saeculorum, za druhou Dominus a vedou ji do jakési krásné zahrady, v níž měla více zjevení. Z různých stran přiběhli dva lvové ohromné postavy. Stáli na zadních nohou, ve předních pak drželi veliké, ostré meče. Přiblížil se na zadních nohou bílý, dvou-

hlavý kůň. Ve předních nohou držel ohnivou, železnou zeměkouli. Země se pod ním třásla, jak směle kráčel, až když oba lvy uzřel, jakoby se jich bál, se mírnil. Když se k nim přiblížil, hodil mezi ně onu kouli, domnívaje se, že po ní se poženou, a on unikne Ale lvové nevšímnuvše si koule, vrhli se na koně, utrhli mu obě hlavy a roztrhali jej. — Jiné vidění: Strom uzřela veliký, košatý. U kořene jeho stáli též lvové, a na jeho vrcholku seděl orel o dvou hlavách, čtyřech křídlech, čtyřech nohách a měl dva ocasy. „Kdo svrhne mne s mého trůnu!“ volal. Lvové vyvrátili strom a roztrhali orla. — Hned potom viděla Poniatovská krásný dům, „který stkvěl se zevnitř a zářil, uvnitř však byl pln všeliké nečistoty, zpuštěn-, převrácenosti i hříchů“. Byl to Babylon. Přišli zase oni dva lvové, s nimi však třetí, krásný, bílý lev a zbořili dům ze základů, radostně plesajíce: „Padl, klesl Babylon, padl ten veliký dům rakouský. Rozkotán jest — ne však silou naší, ale silou mohutného lva z kmene Juda.“ Poznali jste zajisté všichni, co asi tato vidění znamenají. Výklad jejich dal prý Poniatovské sám Bůh. Babylon a stvůry Babylonu — dvouhlavý kůň a orel. — Ferdinand et Papa a „celé to ďábelské shromáždění Antichristovo, které již co nevidět a rychle rozprášeno a zničeno bude.“ Lvové pak jsou Tartarus, Turca a ostatní, kteří za protestantismus v té třicítileté době bídy bojovali. Nesmí nás překvapiti, že protestanté tehdá i nekatolíci čeští (!) s Turky byli v opravdovém spojení. Ale pravý úžas způsobilo zachycené psaní Bethlenovo, poslané chanovi tatarskému, v němž žádá za 10.000 bojovníků a slibuje mu za tuto pomoc dosti pokladů i — otroků. Toto vyjednávání s odvěkými nepřátely celého křesťanstva schváleno tedy a posvěceno jaksi touto českou prorokyní! Jak úžasné to poklesnutí národního i náboženského vědomí tehdejších protestantův!

Dne 23. ledna 1628. má Poniatovská vidění jiné, jež je důkazem nové, ještě větší nenávisti ku všemu katolickému. Vidí dva trůny. Na jednom sedí Ferdinand a na druhém muž, k němuž množství lidí přistupuje a zase odchází. Líbají mu nohy, a on jim dává „chartas quasdam et folia.“ Kdo to je? Od Boha dostává se jí vysvětlení: „Haec est illa babylonica meretrix, saevaque bestia, quae sibi prioritatem spiritualem et saecularem arrogat et regimini suo omnia subesse vult. Hic est vir ille. qui inquietabat terram et commovebat regna et in desolationem dabat orbem terrae et sibi obsequi cogebat nationes. Hic ille est basiliscus ex progenie viperina, hic draco ille ignitus, volitans per omnem terram .... satis seducebat gentes mendaciis suis, accipiens ab illis aurum et argentum, et nihil pro eo dans, nisi chartas vacuas.“ Tak mluví o papeži a podává lidu českému jako božské zjevení. A ten lid měl potom s ochotou a radostí uvítati katolické kazatele! — Přišli dva muži velicí, od severu a východu a svrhli oba dva s trůnu s takovou prudkostí, až země se třásla. „Ti pak, válíce se v prachu, řvali jako volové a křičeli: Spravedlivý jsi, ó Bože, že odměnil jsi nás podle skutků našich.“ Tato dvě zjevení na ukázku; obsahem všech zjevení o Babylonu jest: Babylon bídně skončí, a to už brzy. Pád jeho odvrátiti se nedá. Padne Babylon náboženský, padne Babylon politický, padne dům Rakouský.

2. Pád obojího Babylonu však jest vítězstvím náboženství evangelického, je politickým vítězstvím — podivno! I po ničemné vládě a

zbabělém jeho útěku z Prahy, přece s houževnatostí zbožňovaného zimního krále. I s tímto proroctvím shledáváme se často ve zjeveních Poniatovské.

Okamžitý trudný stav církve naznačen jest ve zjevení XVIII. ($^{21}/_{1}$ 1628.). Dívka uvedena byla do úzoučké chodby, že sotva prošla, a byla svázána od svých božských průvodců tak těsně, že sotva dýchala. Svázány jí byly ruce a nohy, že musila upadnouti a ležela jako bezduchá. Jsouc opuštěna, skoro v zoufalství volá úpěnlivě o pomoc. Brzy osvítila ji zář, a ona vstala volně, osvobozena. Tentokrát jí andělé vykládají ten úkaz. Stav její ve vidění jest obrazem osudu církve. „Tou úzounkou a tak těsnou cestou tvou, tvou vazbou a tím pádem a klesnutím stav ti je naznačen, v němž octne se ještě církev Krista Ježíše. Jak bude pod těsným jhem pyšného faraona tak stísněna, oslabena, spoutána, ode všech opuštěna, v utrpení již smrti blízka ležíc, nevidouc žádného spomocníka, žádného obrance. Sama pak, nevědouc co počíti, jen slzy prolévá, že tak je rozprášena, a každého dne jen lká a vzdychá, že tak ji utiskli.“ Ale Bůh praví: „Jenom na okamžik opustil jsem tebe, ale u věčném smilování smiluji se nad tebou.“

Jedna okolnost mohla tehdejší evangelíky naplniti strachem. Bylo to množství souvěrců, kteří vrátili se ku katolicismu. Nebezpečí rostlo. Jak mají si čeští nekatolíci vysvětliti tento úkaz, jak mu zabrániti? Obojího mohlo by býti dosaženo zjevením XIV. ($^{17}/_{1}$ 1628.). Prorokyně stojí u řeky. „Aj, tu bárka se pšenicí, co to bude?“ Andělé vykládají: „Bárka jest církev Ježíše Krista, věrní jeho — pšenice podsévaná vyčistěna pronásledováním Antikrista. Není tu plév, není tu koukole, obojetní vymýtěni všickni. Bárka se skrývá ve světě pobouřeném, bárka se skrývá nemajíc, jako neměl milený mistr, kam by hlavy své položil.“ Hle, jak smělý pokus zabrániti dalšímu odpadání od protestantismu. Všichni, kteří během pronásledování ku víře katolické se vrátili a patrně ještě vrátí, jsou plevy jen a koukol. Vyznívá pak proroctví toto útěchyplným přislíbením Božím: „Nechtěj se báti, ty bárko má, již brzy přestane zármutek tvůj, neb já zahladím všechny, kteří tě zradili, kteří utlačeli. Tebe pak uvedu zpět v místo tvé, upevním brány tvé, věže a hradby tvé, a nikdo více tebou z místa nehne. A já budu Bůh tvůj, ty národ můj, národ vyvolený, milovaný, vzácný, nikdo tě nevezme z ruky mé.“

(Dokončení.)

Francouzové na Moravě a zvláště v Brně od r. 1805. a počátkem roku 1806.

Uveřejňuje J. Michal.

Účelem pojednání tohoto není, vypsati důkladně události oné války koaliční, která koncem roku 1805. celou Evropou zuřila, nýbrž chceme veřejnosti podati zajímavý deník, kterýž jistý duchovní v Brně, jako očitý svědek událostí zvláště ve hlavním městě Moravy, za zmíněné války sběhlých sestavil sobě a snad i budoucím na památku, a který chová se ve farním archivu v Životicích u Nového Jičína.

V archivu právě uvedeném uschováno jest více vzácných rukopisů, kteréž, jak z důvodů vnitřních, jako stejného slohu, téhož písma a p. souditi můžeme, jsou z péra téhož duchovního, jenž na počátku našeho století v Životicích farářoval. Zprávu tuto potvrzuje též farský denník jím založený a nástupci jeho svědomitě dále vedený. Týž počíná vpádem Tatarů na Moravu. Počátek takový obral si asi proto, aby zaznamenal pověst Živočanů, že pahorek, jenž se táhne od farského dvora ku Štamberku, „Hutkappe“ zvaný, jest prastarým hrobem tatarských vojsk. Souvislejších zpráv v něm nenacházíme až od polovice sedmnáctého do konce osmnáctého století. Tato část zpracována zdá se býti dle dokumentů a památek z těch časů uchovaných. Od konce osmnáctého století začíná denník v pravém smyslu slova, jako sepsání událostí, jež se po jednotlivých dnech sběhly. A takových vzácných a pro vlastenecké dějiny zvláště důležitých památek historických chová se ve jmenovaném archivu více. Jednou z nich jest hned na počátku uvedený denník, jehož obsahem jest pobyt Francouzů za války napoleonské v Brně r. 1805. a 1806.

Pro lepší přehled a porozumění zmíníme se nejprve krátce o původu a průběhu této války, než denník sám podáme veřejnosti. Denník sám psán je německy. Domníval-li by se kdo, že události v něm popsané mohou v něčem doplniti vlastní dějiny války samé, muže si jej sám prohlédnouti v originale a více zvěděti o osobě jeho zakladatele a pisatele.

Koaliční válka v l. 1805—1806.

Když Napoleon I. postupoval vítězně ve válkách se sousedními státy, tu počaly se veškeré státy pevniny evropské obávati přemoci Francie a spojily se, aspoň nejmocnější z nich, proti společnému nepříteli. Spolek jejich slul evropskou koalicí; proto se též i válka jejich s Napoleonem nazývá válkou koaliční. Ve spolku tom byla nejprve Anglie, Rusko a Švédsko. Prusko, Rakousko a německé země zachovávati chtěly neutralitu, z nich však zůstalo neutrálním pouze Prusko. Rakousko vyjednávalo již dříve se spojenými mocnostmi, avšak teprve 9. srpna 1805. podařilo se machinacím Anglie a Ruska připojiti i Rakousko nadobro ke spolku mocností. Marně varoval před válkou arcikníže Karel, jenž předsedal válečné radě ve Vídni, vida, že by válka Rakousku uškodila, nejen že se nedostávalo peněz, ale i proto, že Rakousko nemělo ani řádného vojska, ani věhlasných vojevůdcův. Než, jak ruský vliv a anglické peníze, tak i domýšlivost ve vlastní sílu nedaly slyšeti výstražného hlasu Karlova. Arcikníže se poděkoval. Vlivem anglickým dostalo se hlavní komando Mack-u, ne pro jeho věhlasné znalosti válečnické, nýbrž proto, že se uměl podříditi výše postaveným osobám. Tak přistoupilo i Rakousko ku spolků evropských mocností. Koaliční válka byla z největších evropských válek a též nejkrvavější; na jedné straně společná vojska tolika velkých mocností, na druhé Bonaparte, vítěz slynoucí válečným věhlasem.

Bonaparte věděl, že válkou tou bude rozhodnut celý osud jeho jako panovníka. Proto sebral všecku sílu, aby vyhrál v boji s celou Evropou a — udržel se císařem Francouzským. Cíli tomuto obětoval vše i osud celého národa svého, jakž jasně vidíme z dekretu, jejž na senátu vynutil, a jímž voláni do zbraně všichni, kdož byli kon-

skribováni teprve na příští rok, jakož i ti, kdož v letech 1801—1805. do zbraně voláni ještě nebyli. Obětoval tudíž největší sílu celého národa této jedné hře. Když pak stáhl svá vojska, po všech zemích evropských rozsazená, a když chytrou politikou většinu německých knížat i s vojsky získal pro sebe, tu dodělal se neslýchané posud armády skoro půl třetího sta tisíce mužů. Takové byly přípravy císaře Napoleona.

A jak si počínali jeho spojení protivníci? Ti rozestavili vojska po čáře táhnoucí se celou střední Evropou, od jižního Tarentu až k nejsevernějšímu Kuxhavenu. Uprostřed na Dunaji operovati měli Rakušané s Rusy, ale tak, že rakouská armáda měla se pustiti v boj ještě před příchodem Rusů na čáru bojiště. Jedna armáda rakouská, čítající 60.000 mužů, vyrazila pod velením arciknížete Ferdinanda a Macka do Bavor a čekala u Ulmu nepřítele. V témž čase přitáhla ruská armáda pod Kutusovem na Moravu, druhá, vedená Buxhövdem, stála ještě v Polsku. Hlavní armáda rakouská, čítající 100.000 mužů, stála u řeky Etschu pod vůdcem arciknížetem Karlem. Mimo to byly menší armády na jihu a v Hanoversku na severu. Dne 25. září převedl Napoleon hlavní svou armádu přes Rýn k hornímu Dunaji; a 13. října již uzavřel Mackovu armádu rakouskou v Ulmu. Mack, muž neschopný, aby armádě velel, byl zůstal na místě, a trpělivě, vlastně nesmyslně čekal, až byl se všech stran obklíčen nepřítelem ve městě, jež nemělo ani pevných hradeb ani pro válčení nejnutnějších zásob aspoň na několik týdnů. Napoleon přinutil Macka jednak šikovnou diplomacií svou, jednak hrozbami, že se již 17. října celá armáda rakouská vzdala na milost. A tak upadlo do zajetí 18 jenerálů a 33.000 mužů. Napoleon ukořistil 40 praporův a 60 děl i se soumary.

Po vzetí Ulmu táhl Napoleon rychle s hlavní armádou do Rakouska, kdežto italský Massena, jeho vojevůdce, postupoval rovnou cestou k Vídni. Arcikníže Karel ustupoval před Massenou k Vídni na obranu města, jemuž hrozilo nebezpečí se dvou stran. Nedaleko Verony došlo ku třídenní krvavé, ale nerozhodné bitvě. Pak ustoupil arcikníže k Vídni, přišel však již pozdě.

Hlavní armáda Bonapartova nemohla býti na svém postupu do Rakous zdržena ani ruskou armádou pod velením Kutusovým, která zatím postoupila až k řece Innu. Kutusov ustoupil na Moravu, aby se spojil s druhou armádou ruskou, jež měla tam dospěti pod vůdcovstvím Buxhövdenovým. Na ústupu byl Kutusov dne 11. listopadu napaden u Steinu od franc. jenerála Mortiera, který však, nepozorovav na ruské straně přesilu, s hroznými ztrátami byl poražen. A přece nezastyděli se franc. dějepisci i tuto porážku ve svých záznamech uvésti jako své stkvělé vítězství. Téhož dne, kdy tato potyčka byla svedena, ukázal se franc. jeneral Murat před Vídní; a již dne 13. t. m. odevzdali mu občané vídeňští městské klíče. Událost tu vysvětluje Schlosser ve svých dějinách všeobecných tím, že Francouzové tenkrát nikde nenarazili na odpor rakouského obyvatelstva. Vina tohoto smýšlení padá na tehdejší vládní systém, jímž správa státní sklesla na pouhou jakousi mašinerii, a tím navykla obyvatelstvo všímati se pouze vlastního prospěchu. Níže uvedené zápisky brněnské zdají se nasvědčovati, že obyvatelstvo Moravy nebylo přece nijak nakloněno Francouzům, a že bylo daleko vlastenečtější.

Ve Vídni zmocnili se Francouzové mnohých válečných zásob.

Kromě toho uložili celé zemi vysoké kontribuce. Napoleon však nejen mečem, nýbrž i pérem válčil proti Rakousku. Přikázal totiž vídeňskému guvernérovi jenerálu Clarkovi získati muže, kteří požívali velkého vlivu na obyvatelstvo, aby „dělali“ v časopisech veřejné mínění, jaké on sám jim předepsal.

Rusové ustupovali ke Znojmu a franc. jenerál Murat je pronásledoval. Překážkou mu byl velký most přes Dunaj, kterýž byl obsazen Rakušany. Princ z Auersberka dostal sice určité rozkazy, aby most vyhodil do vzduchu, avšak dal se svou nerozhodností zdržeti a povídačkami o uzavřeném příměří obelstíti. Francouzové rychle přitrhli, zmocnili se snadno mostu a pronásledovali Rusy.

Dne 15. listopadu byl dohoněn Kutusov od Belliarda, který vedl francouzský předvoj u Hollabrunnu. Svedena bitva; avšak jenerál rakouské kolonny Nostic byl obelstěn týmiž povídačkami jako Auersberk a nesúčastnil se boje. Abychom si vůbec takové počínání rakouských jenerálů vysvětlili, třeba nám věděti, že nejen Rusové a Rakušané si nedůvěřovali, nýbrž i sám císař František stále byl na tom, aby uzavřel mír, ježto mu mnozí jeho rádcové — tajní přátelé Napoleonovi, malovali stále strašáky před Rusy. Tou příčinou kolovaly stále pověsti o uzavření míru. Rusové by byli bývali jistě na hlavu poraženi, kdyby jich nebyl zachránil jenerál Wincingerode, muž, jenž se byl nejvíc vyznamenal při uzavření válečného spolku Ruska s Rakouskem. Ten porazil Francouze vlastní jejich zbraní. Začal totiž vyjednávati s Muratem. Předmětem jednání bylo, aby Rusové opustili Prusko, a vyhradil si, aby boj se zastavil do té doby, až by Napoleon smlouvu potvrdil. Kutusov dorazil zatím do Znojma, zanechav na místě jenom několik tisíc mužů. Nyní stály na Moravě spojené ruské armády s císařem ruským Alexandrem a se 20.000 Rakušany.

Třetí armáda ruská byla na pochodu z Polska do Moravy; i arcikníže Karel ze Štýrska spěchal tamtéž. I v Čechách sebral na rychlo arcikníže Ferdinand 20.000 mužů. Mimo to stáli v severním Německu pohotově k boji Rusové, Angličané a Švédi; konečně i pruský kabinet klonil se ku spojencům a mohl každé chvíle rozhodnouti se pro válku proti Bonapartovi, což by bylo pro spojence bývalo s velkou výhodou. Ale francouzské armády pod Massenou a Gouvionem St. Cyr byly zaměstnány v Italii, hlavní pak armáda jejich byla roztroušena po celém Rakousku, mimo Uhry, Čechy a horní Slezsko. Napoleon byl tím ve velmi kritickém postavení, z něhož jej mohla vysvoboditi pouze rozhodná bitva. Proto se měli spojenci vyhýbati rozhodnému boji. Že se Napoleonovi nejen pomohlo z nesnází, ale že dobyl stkvělého vítězství, toho příčinou nebyla statečnost jeho vojsk, nýbrž a hlavně nepředloženost Rusův a nerozhodnost pruského kabinetu.

Spojenci neměli se pouštěti do boje, nýbrž dáti se na pochod buď do Uher, kde stála k boji hotova právě zverbovaná tak zvaná armáda insurekční, neb ustoupiti z Moravy do horního Slezska, kam chvátal Benningsen se svou armádou. Oni však zůstali na Moravě a dali se svésti Napoleonem k bitvě.

Napoleon poslal k ruskému císaři svého chytráckého policejního komisaře Savaryho na oko vyjednávat o mír, v pravdě však poznat okolí cárovo. Na této cestě zvěděl, že v cárově radě hlavní slovo mají mladí ohniví lidé. Této okolnosti dobře užil. Zdánlivě vyhýbal

se boji a dal se na malý ústup. Tím způsobem Rusové byvše oklamáni, opustili své výhodné postavení u Slavkovských pahrbků a napadli jej 2. prosince. Jak se boj skončil, vypravuje dole uvedený denník obšírněji. Boj začal časně z rána a byl již o jedné hodině s poledne rozhodnut. Kutusova armáda byla pobita a zajata a ztratila 200 děl. Francouzské zprávy, pojednávající o ztrátě na obou stranách, jsou ovšem nejvýše nesprávny.

Bitvou slavkovskou nebylo ovšem vše pro spojence ještě ztraceno. Ale císař František snažil se uzavříti mír, jednak že mu svíraly srdce útrapy jeho poddaných ve hrůzách válečných, jednak že jej k tomuto kroku stále měli jeho rádcové, jimž bylo spojení s Ruskem trnem v oku. Ti namlouvali mu, že stav spojenců a jejich beznadějnost jest skutečně tak velká, jak se tvrdilo ve zprávách francouzských.

Uzavřen tedy dne 26. prosince 1805. ve Prešpurku potupný mír, jímž ztratilo Rakousko území 1000 □ mil s 3,000.000 obyvateli. Ještě pak větší ztrátou pro Rakousko byla zvětšená moc Napoleonova a rozhodující vliv jeho na záležitosti celé Evropy. (Pokračování.)

Z národního divadla.

Pokud nepočali se sjížděti do Prahy výstavní hosté, stonalo divadlo na slabou, některý večer až povážlivě slabou návštěvu. Ale pojednou oživovaly nádherné a útulné síně „zlatého domu“; slavnostní představení stihalo jedno druhé, parádní osvětlení téměř ani nepřestávalo, básníci psali proslovy o překot, lidé se hrnuli a hrnuli, ba byly i týdny, kdy bylo slavnostní představení třikráte za sebou . . .

Bývá tomu již tak na světě se vším, i nejvznešenějším prý: vše sevšední. První ta představení děla se za nálady vysoce povznesené, v pravdě slavnostní, čím dále tím více se odbývala, až někdy to bylo přímo trapné — mnohdy se rozsvítily pouze žárovky v podstropí a ostatní se — odříkalo. Nedivme se. Věc hrnula se proudem, bylo toho mnoho najednou, unavilo to. Nejsme zvyklí žádným opravdovým slavnostem, pro nesmírná pachtění za jinými a jinými účely, pro různé veřejné, společenské i politické poměry hyne u nás to opravdové veselí, pořáde nás něco dusí, a zní-li u nás smích, jenž by zdál se býti upřímným, opravdovým, bývá pod ním často slza zármutku.

Dnes můžeme již říci, že šumní ti dnové uplynuli úplně. Otázku výstavního pořadu her máme za sebou; podzimní vítr šustí, nebe pokrývá se mraky a mlhami, a to, co obezřetná divadelní správa chystá na toto období, dosud zahaleno je neproniknutelnou rouškou záhady.

Velice hovorná jindy divadelní kancelář v té příčině mlčí hluboce — nevíme, má-li snad nějaký „tajný plán“, neb chystá-li snad nějaké překvapení. Jen aby bylo příjemné. Neboť, až se výstava zavře — a výstava znamenitě vykonala svůj úkol — nastanou národnímu divadlu nové a veliké povinnosti — snad větší, nežli dříve. Neboť Praha, upřímně řečeno, naučila se v době výstavní poněkud velkoměstsky žíti a ušlechtilejší zábavy vyhledávati. Nemůžeme upříti, že celý náš veřejný život zalezl do dusných, zastrčených hospodských místností — tyto jsou, abychom tak řekli, naše forum, kde se scházíme. Výstava nás vyvolala

z těchto zákoutí na jasný, slunný den, tam scházeli jsme se v tisícehlavých zástupech, tam poznali jsme konečně jiný život, elegantnější, ideálnější, volnější. Praha bude postrádati výstavy, až se zavrou její brány. Částečně, a toliko v jistém smyslu může nám ji nahraditi divadlo — a bude jistě hojně vyhledáváno, ochotně plněno, jen bude li tím, čím je míti chceme: skutečně národním. Zvykli jsme si o výstavě s hrdostí říkati, že je to naše česká, ryze česká výstava. Což naprosto není možno, aby se nám i divadlo stalo skutečně českým — národně českým divadlem? Česky ovšem se v něm hraje a hráti bude, ale co platno, když byly doby, kdy je ovládal naprosto cizí duch a věci české dostaly se na prkna jen jako z milosti, neb „aby se neřeklo“; když bezduché, sprosté, komediantské kusy výpravné a balety tlačily stále do pozadí veškeru produkci ušlechtilejší, když chatrné, slátané zboží z ciziny, nejvíce z Francie, panovalo zde skoro výhradně, a kdy český ten kus byl pravým pastorkem co do výpravy i péče v celém provedení u porovnání s jinou, cizí hrou, kolikráte mnohem slabší . . .

Bylo to mnoho starosti, co připraviti na období výstavní. Vědělo se, že přijde mnoho hostů. Uznáváme rádi a s povděkem, že správa divadelní v té příčině nastoupila rozumnou a jedině správnou cestu. Mýlí se každý, kdo by myslil, že rubrika tato má za účel vždy a všude haněti, nechváliti a se vším nesouhlasiti, co se v národním divadle děje. Nepodkuřovali jsme ovšem po způsobu skoro všech kritik našich národnímu divadlu nikdy, a také tak nikdy jednati nebudeme, nejsouce ve „Vlasti“ ani nejmenším vázáni, abychom tak jednati musili. Chceme, aby bylo českým, vskutku národním, aby sloužilo skutečnému umění, a v té věci, tuším, bude s námi souhlasiti každý. To jest hledisko jedině spravedlivé — a proto rádi uznáváme, že alespoň v tomto výstavním období bylo nár. divadlo snad nejvíce českým, co existuje. Vzdáváme správě divadelní nelíčenou chválu, že v době výstavní předvedla mnoho českých původních, starších i novějších her, jež úplně čestně, ba znamenitě vykonaly svůj úkol. a tím ukázaly, že není vždy třeba podnikati nákladné a mnohdy velmi pochybné honby za různými cizími novinkami. Kolikráte nás již ty přechválené, ve skutečnosti však plané a bezduché cizí novinky šeredně sklamaly, ba přímo napálily!

Nebudeme citovati jména veškerých původních her, jež z nezaslouženého dlouhého zapomenutí konečně zase k životu byly probuzeny. Bylo jich hodně, a přejeme jim jen, abychom se časem s nimi shledali, aby docela zase v hrob zaprášeného archivu uloženy nebyly.

Novinek bylo velmi málo, a které, nebyly valné. Pozoru nejhodnější byl „Rakoš Rakoczy“ a „Ztracený syn“. „Rakoš Rakoczy“ je balet, v němž se moravské národní tance představují — tedy původní práce, „Ztracený syn“ je „drama beze slov“ — čili prostěji a srozumitelněji řečeno němohra, pantomima — a nikoliv tedy něco „docela“ nového jak nám divadelní bulletiny hlásaly.

Hudbu k „Rakoczymu“ složil na základě nár. písní moravských výborný hudebník Lev Janeček — žák a vychovanec nezapomenutelného P. Křížkovského; slovesnou část, jednoduchou sice, ale pro rázovitou barvitosť mluvy velmi zajímavou a tudíž zcela podařenou napsal Dr. Jan Herben — jak známo, jeden z nejlepších znalců moravských Slováků.

Rakoš Rakoczy je taškář od kosti, filuta, jemuž není pranic nesnadno vydávati se za hraběte a omámiti tak bohatého sedláka Dvořáka, aby mu dal dceru Katušku. Domnělý hrabě rozhazuje vytaškařené

peníze a již má jíti s nevěstou do kostela — an v tom šťastně se vrací z vojny Katuščin hoch Jeník, o němž se domnívali, že na vojně zahynul. Zároveň s jeho příchodem dovídají se svatebníci, že pan hrabě je praobyčejný darebák, a Rákoš také skutečně za nastalého zmatku co nejrychleji poradí se s Vaňkem, aby snad to s ním zle nedopadlo.

Děj to sice nebohatý, ale velmi pěkně provedený; malebné tance a pestré národní kroje činí hru příjemnou, písně Janáčkem harmonisované poslouchají se mile — alespoň takový balet, jinak slušný, má skutečný pěkný podklad z národního života, a vyniká tedy velice nad ostatní své druhy, již při vší oslňující až výpravě jsou přece jen — sprostáky.

Němohra „Ztracený syn“, dějem rozhodně připomínající biblického marnotratného syna, zajisté že nikterak na jevišti se neudrží, nejvýše jen lze ji dávati jako specialitu jakousi, neboť dnešní divadelní obecenstvo zajisté nevydrží hleděti kolik hodin na němohru, byť i hudba i posuňky herců zajímavosti nepostrádaly. Psáti však, že jest to nové genre dramatické, není nikterak pravda; pantomimy jsou prastaré, a pierroti, tušíme, přece jen na národní divadlo nepatří. V letech 1875—76. produkovala se v Praze vlašská společnosť principálů Barbarani a Chiarini, Pražanům zajisté v dobré paměti, a ta předvedla celou řadu pantomim. — Bůh ví jak již starých. Bavilo-li se obecenstvo „Ztraceným synem“, bylo toho zajisté jen to příčinou, že podobné pantomimy dávno v Praze nikdo neviděl, a že tudíž dojem hry byl zdánlivě nový — jinak však by se obecenstvo zajisté poděkovalo, kdyby takové věci přicházely do mody. Snaživým našim hercům provedení dramatu „beze slov“ kromě namahavého studování zajisté slávy nepřidá.

Víme dobře, že nemáme tak rozsáhlé literatury dramatické, abychom mohli úplně postrádati novinek z literatur národů sousedních. Chceme se učiti i ušlechťovati od nich, a dle toho měli bychom si vybírati a voliti. Nikoliv tedy „novinku za každou cenu“, nýbrž jen to, co dobrého jest. Národní divadlo má příliš veliký kulturní význam v národě našem, toho jsme si všichni vědomi bez rozdílu stran a náhledů; budeme i na dále pozorovati, plní-li své národní a české poslání, a je-li vše, co zde se předvádí skutečným uměním, jež toho jména zasluhuje, a v tomto smyslu bohdá, míníme časem posudky své laskavému čtenářstvu „Vlasti“ podávati dále.

Josef Flekáček.

LITERATURA.

Dělnické Noviny. Majetník a vydavatel družstvo „Vlasť“. Red. Tom. Jiroušek.

Družstvo „Vlasť“ vykonalo r. 1891. notný kus práce, převzavši „Vychovatele“ a založivši „Dělnické Noviny“. Oba časopisy mají velikou důležitosť, větší než „Vlasť“ sama, a proto jim družstvo věnuje starostlivou péči. „Děl. Noviny“ vyšly ve sličné úpravě, a „Vychovatel“ bude od Nového roku rovněž slušněji než dosud vypraven, tak že se oba listy všem jiným téhož druhu nejen obsahem, nýbrž i zevnějškem vyrovnají.

„Dělnické Noviny“ byly s napjetím očekávány, a dnes, znajíce tři vyšlá čísla, můžeme nad nimi vysloviti úplné uspokojení. Jsou velice pečlivě a dovedně řízeny, vynikají pestrým, zajímavým obsahem a docházejí obliby i uznání.

Znajíce slabosť, nedostatečné vedení, jakož i neprovedenou organisaci kato-

lické strany, socialní demokraté se této myšlénce toliko vysmívali, i česká intelligence, jak jsme se dověděli, měla „Děl. Noviny“ za pouhý sen, za páru, která vyrazí a rozplyne se, ale obě strany velmi se přepočetly, podceňujíce družstvo „Vlasť“ a zapomínajíce, že výbor jeho ví, co chce, a zná prostředky, které vedou k cíli. Ano, česká veřejnosť se úplně zklamala ve družstvu „Vlasť“ i v duchovenstvu českém vůbec. Sotva totiž výbor pronesl pevnou myšlénku, že bude „Děl. Noviny“ vydávati, vyskytl se ihned mladý venkovský kaplan, Dominik Brázda z Cerhovic, a vybízel ohnivými slovy kněžstvo ke sbírkám na podporu „Děl Novin“. Ozvěna hlasu jeho rozlehla se po Čechách, Moravě, Slezsku, zemích rakouských a Americe a dnes máme na „Děl. Noviny“ sebraný kapitál v obnosu 1500 zl.

Americký duchovní Jos. Hessoun zaslal k témuž účelu 200 zl., vynikající český círk. hodnostář 75 zl., vikariaty: slánský 50 zl., čáslavský 30 zl., atd. atd. Ve sbírkách se pokračuje a nebude-li jich na podporu „Děl. Novin“ potřebí, zřídí se z nich veliký socialní fond.

Jakmile výbor družstva určil dobu, kdy „Dělnické Noviny“ vyjdou, začalo československé duchovenstvo zasýlati adresy z kruhů dělnických a řemeslnických, a četní kaplani a faráři předplatili 5 až 10 exemplárů pro své osadníky, aneb zvýšili si sami předplatné na „Děl. Noviny“. Agitace ve prospěch „Děl. Novin“ rozproudila se v široké kruhy, i hlásili nám duchovní z dělnictva pevné abonenty, a za určité abonenty hlásili se četní dělníci sami a veliká řada rukou upracovaných z Čech, Moravy, Slezska, z Vídně i z Bavor psala o „Děl. Noviny“ na ukázku. Jeden český cukrovar předplatil 5 dělníků a hotově zaplatil, jiný cukrovar na Moravě, jehož správa je německá, zaslal 16 zl. předpl. pro 10 dělníků, jiný dělnický spolek na Moravě objednal 10 ex., katoličtí tovaryši v Praze 34 ex., dělníci na Březových Horách skoupili 60 ex. prvého čísla, na Kladně 100 ex.; knihkupci pak prodali: Cyrillo-Meth č. 1. 20 ex., Modestýnovo 13 ex., Dr. Bačkovského 5 ex. Tím naznačuji jen něco z proudu, který není dosud ukončen a který dle všeho bude mnohoslibný. Ejhle, toť výsledek práce na poli, o němž se již někteří domnívali, že jest ztraceno. Pole toto jest velmi a velmi poškozeno, ale úplně zničeno není, a „Děl. Noviny“ se přičiní, aby je znovu zoraly, vzdělaly a dobrým semenem zasily.

Končíce svoji úvahu o „Děl. Novinách“ vyslovujeme tyto rady a tato přání.

1. Katolický tisk žádáme, aby věnoval „Děl. Novinám“ přízeň a lásku, často o jejich obsahu promlouvaje a obecenstvu je doporučuje. Který duchovní nebo přítel našich zájmů má vliv na staročeský tisk a na venkovské místní listy, ať se přičiní, aby i ty „Děl. Noviny“ doporučovaly, aneb ať tam sám o nich promluví a k významu a důležitosti jejich ukáže. Socialní internacionála vrhá se na „Děl. Noviny“ vší silou, chtějíc je u dělnictva v nevážnosť uvésti. I prosíme, aby naši příznivci opačným směrem, ústně, proti tomuto proudu pracovali.

2. Duchovenstvo prosíme o další adresy ze stavu dělnického a řemeslnického. Adresy kněžstva samého bylo nám s velikou potíží sdělávati: katalog Vondruškův 1. září ještě nevyšel, a ve starém častými změnami povstalo plno nedostatkův, tak že jsme se musili spoléhati pouze na adresy „Vlasti“, „Vychovatele a na svou paměť. Byl-li tedy kdo opomenut, ať se nehněvá a sám ať se o „Děl. Noviny“ hlásí. To platí hlavně o Moravě a především o Slezsku, kdež z Vratislavské části — Těšínska — katalogu vůbec nemáme.

Ve Vídni a v Americe jsme odkázáni skoro výhradně na dobromyslnosť katolického českého duchovenstva, jež snažně o adresy a propagandu „Děl. Novin“ žádáme. Vídeň i Amerika by mohly odebírati značný počet exemplářů.

3. S velikou důvěrou obracíme se k alumnům a klerikům všech seminářů a klášterů, kam tento hlas vnikne. Jinoši, vy jste mladí, čilí, obětaví, i přičiňte se, aby se „Děl. Noviny“ mezi Vašimi známými a pokrevními přátely hojně rozšířily. Pište o nich do listů Vám přístupných a sami je odebírejte, to na mysli majíce, že jest nutno, abyste se pro budoucí povolání potřebnou znalostí socialního hnutí vyzbrojili. Kdo jest pro tuto věc nadšen a při tom chud, vyhovíme, počkáme mu jako při „Vlasti“ a „Vychovateli“ tak dlouho, až bude moci v duch. správě dluh svůj zapraviti.

4. Šlechta živí množství pracujícího lidu, řemeslníků, továrních a hospodářských dělníků, i klášťery, kapituly, jednotliví círk. hodnostáři, jako probošti, děkani, mají svá panství nebo dvory — i jaké tu široké pole pro náš časopis.

I prosíme a žádáme všech, kdož „Děl. Novinám“ přejí, aby šlechtu na „Děl. Noviny“ upozornili. I tady se nedá nic jinak než agitací provésti: přítel povzbudí přítele, kněz, jenž požívá u šlechty důvěry, upozorní ji na „Dělnické Noviny“, a tak se i zde taktickým jednáním doděláme utěšených výsledků. Šlechta

naše jest dobročinná a zajisté že dá i na „Děl. Noviny“ slušný groš, bude-li na ně řádně upozorněna; na pomoc pak duchovních statkářů spoléháme naprosto.

„Děl. Noviny“ nejsou tu sice pro pány a nebudou jich podporovati, kdekoliv by lid utiskovaly, „Děl. Noviny“ se věnují blahu chudého, pracujícího lidu, „Děl. Noviny“ nebudou však také bouřiti lid proti pánům, nýbrž vynasnaží se, jak to Encyklika sv. Otce krásně vykládá, aby panoval mír mezi dělníky a prácedárci, a aby nebylo ubližováno tomu ani onomu.

5. Sbírky na „Děl. Noviny“ budeme i v tomto VIII. správním roce konati. Kdo má ke družstvu „Vlasť“ důvěru, složí i v tomto roce na „Děl. Noviny“ svůj příspěvek — druhý příspěvek — a kdo jsi dosud ničeho nedal, přidej se k těm, kteří tak již učinili. Nebude-li peněz na „Děl. Noviny“ potřebí, zřídí se z nich socialní fond, jenž bude organisaci katolického dělnictva podporovati a ve skutek uváděti. Zřídí-li se kde kat. dělnický spolek, může se mu dáti pro začátek podpora, podpora se dá i těm, kteří budou ven vycházeti konat přednášky; bude potřebí svolati do Prahy sjezd katolického dělnictva z Čech, Moravy a Slezska; bude potřebí vydávati brožury z oboru socialního aneb vydané rozšiřovati, bude vůbec třeba rozprouditi čilý socialní život oproti mase dělnictva nám nepřátelského, oproti četným vůdcům socialní internacionaly spojených a podporovaných bohatými židy, oproti četným a tytýž i ďábelským jejich listům — k tomu všemu nestačí „Děl. Noviny“, i jest nám rozprouditi kolem nich čilý život, jenž by v „Děl. Novinách“ došel opory, a jenž by byl zase oporou „Děl. Novinám“. I zahajujeme v VIII. správním roce II. : erii sbírek na „Děl. Noviny“ a prosíme všecky ty, kteří mají ke družstvu důvěru, aby při zásylce předplatného na organisaci katolického socialního života další podporu věnovali. Každý, kdo loni dal a letos dary obnovuje, nechť laskavě poznamená, že zasýlá dar druhý. **Tom. Škrdle.**

Český lid. Sborník věnovaný studiu lidu českého v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku. Redaktoři: Dr. Lubor Niederle a Dr. Čeněk Zíbrt.

„U nás se již dosti pracovalo a řada českých badatelů cenou svojí vysoko vynikla, ale celkem česká práce lidovědná nemajíc svého orgánu byla nucena uchylovati se k různým zábavným časopisům, při čemž často i proti vůli spisovatelově trpěla forma vážnější, vědecká.“

Slova tato vyjímáme z úvodu, jejž redakce „Českého Lidu“ uveřejnila na prvních stránkách prvého čísla. Kolik slov, tolik pravdy. Každý z pracovníků cítil, že schází nám list, kde mohl by se uveřejňovati každý dobrý příspěvek z české lidovědy. Redakce praví, že musili se pracovníci utíkati k časopisům zábavným, čímž pak trpěla vědecká forma té neb oné práce. Než to není jediná nepříjemnosť, zaviněná nedostatkem odborného listu. Daleko nepříjemnější bylo to, že často stalo se, že nebylo lze některou práci uveřejniti v žádném časopise, ne snad proto, že by byla příliš odborná nebo naopak špatná, ale prostě proto, že redakce byla zanesena jinými pracemi. Přinese-li zábavný časopis dvě neb tři delší práce lidovědecké ročně, vykonal úplně svou povinnosť, a nemůže nikdo žádati, aby přinášel jich více, co však potom počíti s ostatními pracemi, jež se napíší? Ty musily zůstat ležeti, nebo ukládaly se do lepších listů krajinských, kde však byly skoro úplně ztraceny.

Všichni ostatní kulturní národové mají již delší dobu odborné časopisy pro lidovědu, jen my Češi jsme ho posud neměli. A přece u nás jeví se neobyčejný ruch u vydávání knih a časopisů, a možno říci, že u nás každá dobrá kniha i časopis jsou nejen vřele vítány, ale také i dosti odebírány.

Konečně vyšlo prvé číslo „Českého lidu“. Dr. Zíbrt a anthropolog docent dr. Niederle spojili se s nakladatelem Šimáčkem a překvapili českou veřejnosť listem, věnovaným českému lidu.

Dosah tohoto časopisu nelze dosud určiti, ale cítíme, že bude veliký. Ručí za to redakce i program její. Badatelé budou míti kam psáti svá odborná pojednání, sběratelé sem ukládati budou sebraný material, a český čtenář pozná z listu toho mnohou novou stránku krásné povahy našeho lidu.

Než nechme všech reflexí a přihlédněmež hned k obsahu prvého čísla. Prvá práce pochází z péra pí. Renaty Tyršové „České lidové vyšívání na zemské jubilejní výstavě. Paní spisovatelka předesýlá delší úvod o národním vyšívání v ů b e c. U nás bylo již psáno mnoho o národním vyšívání, ale bohužel, vždy téměř chybně. Hledalo se obyčejné ve vyšívání něco, co tam nebylo, a zapomínalo se na to, co z vyšívání udělati lze.

Dobře ku př. praví pí. Tyršová, že „české výšivky lidové nevznikly, jak je před sebou máme, za poměrů tou měrou primitivních a zevními vlivy neporušených, aby mohly sloužiti za základ bádání o vzniku a rozvoji naší národní ornamentiky“. To jsou slova, jichž pravdu nevyvrátí nikdo, a přece jsou napsána poprve. U nás právě proti této pravdě tolik se hřešilo a hřeší! V další části úvodu paní spisovatelka mluví o provedení výšivek, o ornamentech, jakož i o tom, kde všude národní vyšívání spatřujeme. Pak srovnává vyšívání z různých krajů země české, čím si jest podobno a čím se liší. Práce tato bude vydatnou pomůckou každému, kdo zabývati se bude studiem kroje lidového.

Následující práce prof. Bartoše „Pověry a zvyky lidu moravského při hospodářství“ vyniká všemi vlastnostmi péra Bartošova, zejména však bohatostí sebraného materiálu.

Studie prof. J. Kouly „O kraji lidu slovenského“ bude nejen důkladná, ale i věcně správná, tak lze pozorovati z části stati v tomto čísle uveřejněné.

Nejlepší, po našem zdání, v čísle tomto jest práce prof. O. Hostinského „O naší světské písni lidové“. Psána jsouc odborníkem na slovo vzatým, vyniká nejen provedením celkovým, ale i detaily.

Článek páně Hrašův „Sbor českých bratří v Náchodě“ jest cenným příspěvkem k historii sekty českobratrské.

Pan dr. J. Matiegka zastupuje prací svou „Hroby se skrčenými kostrami v Čechách“ školu archaeologickou.

Prof. Vykoukal podal článek „Ze selské kuchyně“, kdež probírá oblíbená jídla z krajiny Česko-brodské.

Košťálův „Vodník v podání lidu českého“ předčí jiné práce správnou a úplnou citací.

Práce Vlasty Pittnerové „Ze Žďárských hor“ příjemně se čte a dává naději, že ve spisovatelce roste slibná síla.

Sebraný material, nezpracovaný zastoupen jest tu dvěma pracemi: „Staré zvyky z mého mládí v okolí Domažlic“ (od A. Kellnerové) a „Lidové podání české o škytavce“ (od Fr. Sl. Štěpánka a V. Štětiny). Hojné zprávy o nových nálezech archaeologických, pak četná bibliografie (zejména důkladný článek prof. A. Černého „Rozhled po lužické folkloristice) vhodně doplňují obsah čísla. —

Jak laskavý čtenář z předcházejících řádků pozoroval, jest obsah bohatý a velice cenný. Přidáme-li k tomu ještě jména pracovníků, kteří do prvého čísla příspěvků nenapsali, ale napíší, vidíme, že obsah dalších čísel bude neméně poutavý. Konáme tudíž jen svou povinnost, upozorňujeme-li čtenáře „Vlasti“ na nový list tento a radíme-li, aby „Český lid“ pilně byl předplácen a čten.

„Český lid“ vycházeti bude šestkráte do roka. Předplatné obnáší 4 zl. ročně. Jednotlivé sešity po 80 krejcařích. **Ferdinand Pátek.**

„Meč,“ obranný kalendář katolický na přestupný rok 1892. Ročn. II. Redakcí Ed. Brynycha. Nakladatelé Ed. Brynych a Václ. Kotrba. Cena 50 kr.

Vdp. kanovník Ed. Brynych vydal druhý ročník svého „Meče“, obranného kalendáře proti evangelíkům. Z té příčiny nesou se téměř všecky články „Meče“ k tomuto předmětu. Proti I. ročníku „Meče“ ozvaly se četné hlasy, zvláště ovšem mezi evangelíky, i věnuje jim p. kanovník úvodní článek a vývody jejich vyvrací. Rovněž i statěmi „Politování hodný muž“ a „Slova pravdy“ odbývá své nepřátely. P. kanovník není milovníkem naříkavé, žalostivé a bědující polemiky: on odbývá vše v žertu, při čemž jest však znáti, že sleduje určité cíle a že se úkolu svému věnuje opravdově.

Ve článku: „Jan Amos Komenský“ chválí jeho přednosti a vytýká jeho vady; tuto stať doporučujeme ku čtení pp. učitelům, studentům a neméně i red. „Času“, která nejvíce pro Komenského horuje.

Naše belletrie jest z valné části provanuta duchem protestantským a ukazuje všude protestantskou líc, pročež p. kanovník uveřejnil článek „Bl. Edm. Kampian“ a ukázav k ukrutnostem na něm a jeho soudruzích od anglických protestantů páchaným, objevil zase jejich rub.

Hlavní těžiště „Meče“ spočívá v povídkách p. kanovníkových. Ve II. ročn „Meče“ jsou dvě: „Štěstí ve světě“ a „Matálkova chalupa“. Tato jest rozhodně lepší. —

V první se líčí špatně vychovaná žena, která po smrti svého muže, profes-

sora to víře odcizeného, vdá se za evangelíka. Ve druhé vystupuje špatně vychovaný synek, jenž zdědil Mařálkovu chalupu a jenž pojme za ženu evangeličku.

Nastane srážka, prudký boj mezi věrou katolickou a vyznáním evangelickým, a v tom jest, jak známo, p. kanovník pravý mistr. Nevím, jak tento způsob boje působí na jiné, mně však všecky podobné stati v jeho pracích působí veliké potěšení, blaženou radosť a úplné uspokojení. Viděti na všech stranách urputný boj proti víře, viděti na všech stranách pohrdání věrou a náboženstvím a čísti pak Brynycha, to věru člověka velice povznese.

V četných Brynychových pracích vystupuje prostý muž, jenž vtipem přímo sršší, víru katolickou háje. Ve II. ročníku „Meče“ ho nenalézáme. V povídce „Mařálkova chalupa“ zastává jeho místo služka Marjánka.

Text k titulnímu listu, jenž přináší zdařilý obraz: „Svatyně Čenstochovská v ruském Polsku s milostným obrazem Bohorodičky“, napsal Dr. Jar. Sedláček, nadaný kaplan u sv. Jindřicha v Praze. Dr. Jar. Sedláček prošel valnou část Malé Asie, Ruskem až na Kavkaz, nyní pak z bohatého zdroje svých vědomostí uveřejňuje články v různých časopisech. I „Vlasť“ uveřejní v tomto ročníku jeho cestopis.

Články: „Česká jubilejní výstava“, „Po volbách“, rozmanitosti, anekdoty a jiskry zakončují bohatý obsah „Meče“.

Dle toho, co jsme tu uvedli, vykonává i II. ročník „Meče“ úkol svůj znamenitě a posilňuje katoliky a pokořuje zpupnosť pastorů evangelických. I vítáme „Meč“ s neobyčejnou radostí a přejeme mu, aby konal vítěznou cestu po Čechách, Moravě, Slezsku a vůbec všude, kde jsou katolíci českého jazyka. Každému pak, kdo si „Meč“ zakoupí, radíme, aby jej dával čísti po celé osadě nebo aspoň všude tam, kde známosť a vliv jeho sáhá a rozhoduje.

Boj, který p. kanovník Brynych podniká, není snadný. Jeho protivníci jsou odvážní a mají na své straně spoustu českých knih a hlavně belletrii a na 90% české intelligence. Ale i naše řady se množí, i p. kanovník Brynych nabývá stoupenců, kteří jsou hotovi k obětem na rozšíření jeho spisů a hlavně jeho „Meče“. Na naši podporu a propagandu může p. kanovník spoléhati vždycky „Vlasť“ je mu a jeho podnikům povždy k službám.*) **Tomáš Škrdle.**

Žák. Román; auktorisovaný překlad Em. ryt. z Čenkova. v Praze 1890. Cena 1 zl. 30 kr.

Vydavatelstvo „Časopisu českého studentstva“ vydává a pořádá „Vzdělávací bibliotheku“, která přítomným spisem došla čísla čtvrtého. O směru, který vydavatelstvo na zřeteli má, možná se poučiti na poslední obálkové stránce, následovně: „Programem jeho jest: hájiti zájmů studentstva, býti jeho pojítkem s veřejností, pomáhati k reformě a organisaci studentstva. Duch jeho je reformní, vždy svobodomyslný a pokroku milovný! Co slova ta znamenají

---

*) Knihtiskárna Cyrillo-Methodějská vydala dva kalendáře, které mají název „Poutník“ a „Kalendář sv.-Václavský“. Mimo titulní obraz a text již při „Meči“ uvedený má „Poutník“ tyto články: Kříž na rozcestí. Obraz ze života (V. Pakosta). — Beneš Špulíř z Jiter. Obrázek historický (B. Brodský). — Svatí patronové jednotlivých stavů, umění, řemesel a živností (Dr. Jan Sedlák). — Píseň dělníkova a Rolník, básně (V. Pakosta). — Stará panna. Obraz ze života (Al. Dostál). — Mravenci. Přírodopisná črta (N. Fr. Erjavec, přel. Fr. Štingl — velice pěkné). — Poslední věřitel. Povídka (K. Chalupa) — Jak se odívati (Dle far. Kneippa J. Ježek) — Flašinetář. Povídka (V. Špaček. — Zemská jubilejní výstava — Bekyně, velký nepřítel lesů (Jos. Dumek). — Hospodářská besídka (Jos. Dumek). — Věrná čeleď (Jan Nep. Černohouz). — Rozmanitosti. — Svatováclavský kalendář přinesl uvedenou povídku Pakostovu, překlad Štinglův o „Mravencích“, „Čenstochovu“ a tyto nové práce: Převrácené vychování. Obrázek z našeho venkova (L. Grossmannová-Brodská). — Mistr Knejpek, báseň (V. Pakosta). — Rozhled po uplynulém roce 1891.

Četli jsme všecky články v obou kalendářích a dosvědčujeme, že všecky, úkolu svému vyhovují a zvláště některé u čtenářů obliby dojdou. V Žižkově čítá z naší knihovny sv. Vincence na sta lidu oba uvedené kalendáře a dle hojné poptávky po nich soudím, že nabývají obliby a že tudíž p. redaktor V. Pakosta ubírá se pravým, lidu se zamlouvajícím směrem. Poslední kalendář se prodává za 30 kr., Poutník za 50 kr. Kéž by i ty došly hojného rozšíření.

v ústech českého studentstva, netěžko se dovtípiti, a kdoby jich v tom moderním „svobodomyslném a pokroku milovném“ snažení viděti nechtěl, jednal by na odpor tomu, co dosud v tom směru vykonáno. V té příčině odkazujeme na druhou stránku obálkovou, na níž lze si posudek učiniti již z nápisů vydaných svazků a třebas i z konfiskace, které propadl hned první spis „Kreutzerova sonata“. Než i přítomná knížka otevře každému oči. Pan překladatel, Em. z Čenkova, píše ke konci sám: „A péro Bourgetovo rovněž jako pytevní nožík lékařů neštítí se ničeho, rozebere a vylíčí i mnohou scenu, kterou by kritika šosáků pokryteckých nazvala nemravnou — neboť pravý umělec jest přesvědčen, že slunce poesie projde mraky a zůstane čistým v lesku svém.

Snaha auktora „Žáka nese se za probuzením lásky, poctivosti a nadšen v mladém, intelligentním muži . . .“

Soud můj o „Žáku“ jest ten: Neupírám, že svému úkolu vyhovuje, že psán jest v tom smysle poutavě. Vzdělává-li však studentstvo v pravdě čili opak, kazí-li je zhoubně, jest jiná, a mým soudem již často a dávno otázka zodpověděná. Pravdy její bojí se, tuším, sám pan Em. rytíř z Čenkova, když ohání se proti kritice „pokryteckých šosáků“, která by prý mnohou scenu nazvala „nemravnou“. Co slova ta znamenají, naši čtenářové dobře vědí. Panu rytíři pak na jeho poznámku odpovídáme: Neslušná slova literatům nesluší. — Že slunce prochází „mraky a zůstane čistým v lesku svém“, víme; ale takovým sluncem nebyl hrdina, který se vyličuje v „Žáku“. Student Greslon, toť hrdiny toho jméno, vyznává sám, že ty scény, které nazývá kritika pokryteckých šosáků nemravnými, připravily ho o „čistý lesk“, vyhnaly ho v „dobrodružství“ se šičkou třicetiletou, ač mu bylo teprve sedmnáct let; připravily mu nedovolený poměr se ženou professora svého; dohnaly k tomu, aby se pokusil „svésti“ nevinnou dceru svého chlebodárce, což též učinil — a o tom jedná se co nejobšírněji v přítomné knize — až konečně zneuctiv ji a slíbiv, že se otráví zároveň s ní, nechává ji smutnému osudu, a sedě za její smrť v žaláři zabývá se spisováním. Greslon líčen jako mladý „filosof“, nadaná hlava, charakter. Končí nikoli komisní sebevraždou, nýbrž vraždou, kterou na něm spáchá uražený hrabě André. —

Poněvadž román ten má nátěr „filosofický“, rozeberu jej trochu po té zdánlivosti. O mravní hodnotě a nehodnotě pomlčím, jelikož pan překladatel povědělo ní dobře sám na hoře, a jelikož mnohé věty (na příklad na straně 262. dole a 263. nahoře. na str. 264. a 265, na str. 266—67.) nemohou pro svou neslušnosť v takovém listě jako jest „Vlasť“ ani otištěny býti. Mladík dopustil se nejhanebnějšího podvodu, zbabělosti a mravní záhuby na nevinné dívce, a přece odvažuje se — a to jediné buď charakteristikou morálky knížky této — na straně 266. psáti: „A na toto místo právě se řadí, drahý můj mistře, nejzvláštnější episoda mého dobrodružství (!), kterouž by nazvali lidé episodou **nejhanebnější**: však pro nás, mezi vámi a mnou, nemají významu (!) taková slova (!), a odvážím se vše vám vypravovati o této hodině.“ Jaké to vypravování jest, může náš čtenář lehce se domysliti!!..

Na stránce 28. vykládá se filosofie Adriena Sixta, slovy: „Tvůrce těchto tří úvah připouští podobně jako kritická škola vyšlá z Kanta, že duch je neschopen seznati příčiny a substance a že má toliko zjevy koordinovati.“ A tomu se potom říká „věda“! Na stránce předchozí čteme: „V předmluvě ke druhé své knize „Anatomii vůle“ napsal tuto význačnou větu: „Svazky společenské musí ten, jenž poznati a vyříknout chce v říši věd psychologických pravdu, přivésti na stupeň co možná nejmenší“ (!) Z podobného důvodu ten dobrý (!) muž, jenž svou službu za patnáct roků třikráte vyplísnil, zakazoval si systematicky veškeru almužnu. V té příčině měl totéž mínění jako Spinoza, jenž napsal ve čtvrté knize Ethiky: „Soustrasť u mudrce žijícího podle rozumu je špatná a zbytečná.“ Tento „svatý laik“ (?!), jak bychom jej zváti mohli právě jako ctihodného Emila Littré, **nenáviděl** v křesťanství chorobu lidskosti (!!) Udával tyto dva důvody: poprvé, že hypothésa (?) jakéhosi (!) nebeského otce a jakéhosi nekonečného blaženství vyvinula v duši přespřílišnou nechuť ke skutečnosti a uskrovnila značně možnosť přijímati zákony z přírody — dále, že stavíc veškeren řád společenský na lásce, vlastně na citu, otevřelo to náboženství dráhu všem rozmarům náuk co nejosobnějších“. Co říci této naprosté nesoudnosti, lži a neznalosti? Dotvrzuje, že tak zvaná inteligence nemá za často ve věcech náboženských ani nejjednodušších a nejpotřebnějších vědomostí; že jest úplně neschopna pravého o tom soudu a béře za své i nejnepřirozenější a nejodpornější domněnky, jak svědčí uvedený výrok Spinozův a Littréův.

Na stránce 29. praví se o duši lidské: „že jistý soubor těch zjevů, jež označeny jsou názvem duše, může se státi předmětem vědomostí vědeckých, ovšem jen tehdy, studuje-li se methodou vědeckou.“ Že při takových „vědeckých vědomostech“ a podstatě duše řeči býti nemůže, jest patrno, a že takové duše, která by byla „souborem zjevů“, připustiti rozumně též nelze, o tom s našeho stanoviska netřeba ani mluviti. Kdo má o své duši takový pojem, jak v „Žáku“ podáno, nemůže jinak žíti, než popisovaný svůdce a „filosof“ Greslon.

Na stránce 30. připomíná se o Darwinovi, jak „dokazoval, že naše nejraffinovanější počitky, naše nejjemnější rovněž jako naše nejhanebnější city mravní jsou posledním koncem, nejsvrchovanější proměnou pudů (!) velmi jednoduchých, přetvarem vlastnostní prvotní buňky !!)“. Na též stránce čteme: „Právě pan Sixte vynalezl několik úsloví nejsvrchovanějším důrazem vyjadřujících zásadu, že vše je nutností v duši — i ten klam náš, že jsme svobodni“. Na stránce následující se to ospravedlňuje! Ne méně význačným jsou další výroky: „Společnosť nemůže se obejíti bez nauky o dobru a zlu, jež pro nás má toliko význam označující souhrn přijatých zvyků (!), začasté užitečných, začasté chlapeckých! (54). Na otázku, připouští-li se, že jsou činy dobré a činy zlé, odpověděl filosof (Sixte, mistr Greslona) „Se stanoviska společenského beze vší pochyby. Leč pro filosofa není ani zločinu a nictnosti.“ Takovými zásadami vzdělává se (?) svobodomyslné (!) studentstvo české!! — „Ani bych nebyl hoden jména filosofa, kdybych se nebyl ode dávna naučil pokládati svou myšlénku za jedinou (!) skutečnosť, se kterou mám počítati, svět pak zevnější za lhostejné a fatální pořadí zjevův.“ (82.) Takové smyslům i zdravému rozumu odpírající hlouposti ve „Vzdělávací bibliothece“ studentské! Ale tomu není konce! Tato filosofie dospívá (83.) věty: „... zásady, jež tvoří samotnou essenci mého rozumu, mne přemlouvají, abych pokládal výčitky svědomí za nejpošetilejší lidskou illusi.“

Jediné, co v knize po pravdě řečeno, ač sotva v úmyslu sloužiti katolické víře, jest vyznání mladého filosofa, že špatné, nevěrecké knihy a nemravný život vyrvaly mu víru a hnaly v náruč filosofie, kterouž označují námi citované věty. Takovou špatnou, víru i mrav hubící knihou, považuji přítomného „Žáka“, kterého vydala studentská „Vzdělávací bibliotheka“.

Fr. Filip Konečný, Ord. Praed.

Poesie v našich listech belletristických.

Píše **Jan Hejný.**

Jest mnoho lidí, kteří básní nečtou vůbec a tedy jednotlivých sbírek básnických nekupují, nedluží si jich, o nich skoro nevědí. Nejsou to snad lidé, kteří literaturu ignorují, to tím říci nemíníme: mají své gusto v povídkách, románech, statích vědeckých — zkrátka řečeno, hoví jim více řeč nevázaná, čtení takto psaná. Ale v listech belletristických hledí na ně verše a básně tak prosebně, liší se od ostatních článků již sazbou i sestavením tak markantně, že i takový nečtenář sbírek básnických neodolá a přece jen tu onu si přečte. A jest to také zcela dobře, písemnictví zcela na prospěch, neboť belletristické listy, namnoze týdenníky, daleko a mnoho jsou rozšířeny oproti sbírkám jednotlivých básníků. Kdo toho neb onoho básníka by ani neznal z jeho sbírky kollektivní, zná ho zajisté z listů belletristických. Již tím vyslovena jest veliká důležitosť těchto časopisů v literatuře vůbec. Nehledě k tomu, že jsou to kolbiště, na nichž mladí talentové své síly zkoušejí, že tedy na rozvoj básníků samých mají účin veliký a rozhodný — považiti slušno i, že tyto listy již pro své illustrace velice hledány bývají, že půjčovány jsouce hojně kolují v obecenstvu — záleží tedy velice na tom, jakého jsou obsahu. Chceme přihlížeti k poesii v těchto listech a promluviti o ní; bývá řídce posuzována; obyčejně se kritisují celé sbírky jednotlivých básníků, poesie v listech belletristických mlčky nechává se běžeti. A přece tato poesie je zrcadlem své doby a osudnou direktivou všech básníků — neb původnosť nebývá právě naší nejsilnější stránkou. Jak velcí ukazují, tak dle nich malí se spravují.

Náš „Světozor“ v každém téměř čísle přináší verše a básně; i též kníže básníků, Vrchlický, hojně jest tu zastoupen. V básni „Duha“ píše slova „pravda, dobro, kráso, shodo, štěstí“ všude velikými písmeny, myslíme, že to i důvodem, aby konečně páni poeti i jméno nejvyšší bytosti psali velkým písmenem. Tu často rádi se vymlouvají, že prý naše gramatika je demokratická, že toho

neztrpí, tu mívají po ruce přečetné důvody i důvodečky, jen aby tomu vyhnuli. Své jméno však nezapomenou nikdy napsati písmenem velkým. V „Staré pohádce o včele a trubci“ velmi skromně porovnává sám sebe s včelou, a tomu, „Kdo od něho vždy lepší knihu čeká“ udílí název — trubec. Je-li „trubcem“ ten, kdo pouze „lepší čeká knihu“, čím jest asi onen, kdo přímo nechválí knížete básníků, kdo s ním nesouhlasí, neb dokonce jeho poesii odsuzuje? Ten velikým básníkem tak ušlechtile nazvaný „trubec“, jemuž praví „ukaž, co ty umíš,“ může býti třeba v jiném oboru právě tak včelou, jako pan Vrchlický ve svém, a umí mnohé jiné věci, jež zase pan Vrchlický neumí. Říci však o něčem, že to není pěkné, neb že je to přechválené, nebo nevěrecké, nebo neslušné, — taková kritika ovšem pochází od „trubce“. Kdo hází hvězdami, zlatem, perlami, kdo ve svých chvalách zabíhá do nejsměšnějšího, ten ovšem „trubcem“ není, to je rozhodně intelligentní člověk, persona gratissima. Ant. Klášterského „Cvrček u krbu“ na tak chudinkou látku je příliš dlouhé. Rýmy jsou mnohde velmi mělké a některá sloka pouhá proza, že by toho jinému básníku zajisté redakce neprominula. Za to malý román „Bez lásky“ jest pěkný a velmi plynný. Velice pěkná látka je „Chléb“; provedení zasluhovalo by však lepšího. I zde, jako v přemnohých básních jiných pěvců, setkáváme se se starou známou větou: „Bůh je vzdálen“, již naši světobolci stále mají pohotově. Tou a podobnými větami svalují vinu veškerých neštěstí na světě na Boha, což ovšem není nic jiného, než rouhání. Kdo před Bohem prchá a sám se Ho vzdaluje, ten vinen není, ten líčen jest moderní poesií ve světle zářivě romantickém jako rek a hrdina, ovíjený soucitem. „Vánoce“ Antonína Sovy vedle některých pěkných míst obsahují naprostou prozu, již snad ani idyllický obrázek rodinný nesnese.

Téhož básníka „Praze“ obsahuje několik mohutných veršů, jež ze subjektivního začátku rozvinou se v národní chorál. Úplně souhlasíme s místem, kde praví:

Ne zženštilé, ne prodajné a chabé,
cukrové panstvo bez idejí, shnilé,
a bez síly a k dalším bojům slabé
nám nesmíš vychovat!

O to však se musí také literatura starati a v první řadě tedy naši „věštcové“, kteří mnohdy opěvají všelicos, co se k opěvání ani nehodí, a tak kazí mladé generace, že jsou zženštilé, chabé, bez idejí a bez síly. Medice, cura te ipsum! Ve „Výstavním croquisu“ od Fr. Kvapila čteme opěvání „Krásné Holanďanky“ z Houtenova pavillonu z výstavy

půl žena z lidu, Loreley půl s vraku
tě láká v klín a dal bys zaň půl žití — —

toť trochu smělá apostrofa ku čtoucímu, půl žití se hned tak lehkomyslně nerozdává! Na konci pak praví, že má jistě v žilách — kakao místo krve! Vůbec život má v naší moderní poesii pramalou cenu, a ráj dávno lidstvu ztracený nahradí nám kouzelné oči, „neznámé s růžemi“, s níž básník náhodou na výstavě na chvíli se sešel, a ovšem zase rozešel.

A mezi výstavní básně „ve vinárně Gallyho“ a „krásky z ochutnáváren“ dostaly se i — kancionály a s nimi nyní obligátní Hus, jenž „mře, k nebi pěje hymnus díků“. Hezky to vše k sobě náleží, jako pěst na oko. Bohdan Kaminský věnuje „Milenkám básníků“ vzletnou ódu, v pravdě vzletnou, jen že se soudný člověk přece nad ní zamyslí a táže se, zdali to básník míní vše do opravdy, co tam napsal, či zda snad jen žertuje? „Ó, vy, z jichž retů pěvci ssáli svou n e s m r t e l n o s t lačným retem, své nadšení... Ó vy, jimž krása v ě č n á dána, by z p i l y se jí pozdní věky... ó světice! jen z vašich retů vše nadšení své oni ssáli, jen vámi jim v zanícení duše vzplály! Což není jiného pramenu vzletu, nadšení a zanícení? Historie praví, že křesťanství vysoko povzneslo ženu — pomalu však si zásluhu tu v dějinách člověčenstva osvojí naši moderní poeti, kteří opěvají sklepnice, prodavačky z ochutnáváren a kteří milenky básníků povýší za bohyně, z nichž jedině a pouze plane světu spása a nadšení.

V cyklu „Z příkopů“ téhož spisovatele v básni „Na rozcestí“ malován hrozný život hroznými barvami. Co tu v několika slokách nahrnuto významů jako „štvaní, tupení, kopání, zoufalství, naplvání v čelo, hrozná pouť tmou a bez světla, bláto,“ atd. Moderní poesie vůbec vzala si za úkol jen a jen dokazovati, že život naprosto za nic nestojí. Jaké to však vychování lidstva! S jakou láskou k životu mají pak hleděti lidé, jež podobné čtení stále otravuje! Básničku „Dolfi z mého nocturna“ přečteme a tážeme se: co to vlastně je?

„I pod vrstvou té bledé šminky
vzplál růměnec až k bledým skráním,
on zahryzl se do vîržinky,
a jen se usmál s pohrdáním —

několik slok věnováno je tu statistovi od divadla, jenž

i lásku má, již možná znáte,
jež barvené má dlouhé copy,
a kterou někdy potkáváte,
když s miláčkem jde na Příkopy.

Je to „baletka, která loni prý jakýs trudný román měla“ a „ctitel sestry statistovy k vůli němu trpí ve vězení“ — to je obrázek moderní poesie. K zahájení české akademie věd a umění a otevření nové budovy českého musea uveřejnil pět znělek, jež otvírá těmito verši:

„Ó smutno, teskno bylo u nás kdysi!
Jak tam, kde více věřiti v co není,
tak pusto bylo, jako po vymření,
a jako tam, kde na všem kletba visí.“

Tu víru, ten v pravdě nebeský dar, jenž srdce zahřívá, uče člověka doufati a milovati, trpěti i strádati, tu slastnou průvodkyni života, bez níž je v pravdě pusto jako po vymření a kletba — tu víru nám zajisté ani Česká akademie věd a umění ani nové museum nenavrátí, jestliže nad ní nebudeme bdíti sami, nebudeme-li jiskru tu sami v sobě zašlapávati a nebudeme-li ji dusiti i v jiných — zvláště v našem lidu nevěreckou a otravnou literaturou! (Pokračování.)

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Výbor družstva „Vlast“

konal 10. září schůzi v Žižkově, v místnostech spolkových. Přítomno bylo 6 členů výboru a jako hosté P. Sadok Werberger, člen řádu sv. Dominika z Krakova, a Tom. Jiroušek, redaktor „Děln. Novin“. Předseda Dr. Rudolf Horský zahájil ve dvě hodiny modlitbou rokování, načež četl jednatel P. Fr. Fil. Konečný protokol minulé schůze, jenž byl schválen a předsedou podepsán. — Výbor dal tento ročník „Vlasti“ skvostně vázati a zaslal „Vlasť“ a zvláštní dopis Jeho Eminencí ndp. kardinálu Rampolovi, státnímu sekretáři J. Svatosti papeže Lva XIII. Zároveň se výbor usnesl, aby družstvo krylo výlohy spojené s adresou od dělnictva a řemeslnictva sv. Otci připravovanou. Obé v Římě osobně odevzdá místopředseda družstva, c. k. pošt. oficial Karel Ulrich. — Redakce „Vlasti“ dala otisknouti ve „Vlasti“ stanovy spolku na zakládání katolických knihoven ve Slezsku. Výbor zaslal bratrskému slezskému spolku 500 exempl. těchto stanov (otisků) zdarma, a usnesl se, že bude z fondu knihovního k tomuto účelu ročně 10 zl. přispívati a že mu zašle každého roku 50 knih. Při té příležitosti přihlásili se 3 členové výboru, dr. Rudolf Horský, Fr. Pohunek a Tom. Škrdle, osobně za členy družstva zmíněného. Jednatel P. Fr. Fil. Konečný zašle do Slezska zvláštní dopis, v němž sdělí vůdcům katolického knihovního spolku slezského naše sympathie a radosť nad tímto blahodárným podnikem. — Jistému v bídě postavenému spisovateli udělil výbor 30 zl. podpory. — Redaktor „Vychovatele“, Fr. Pohunek, podal návrh na lepší úpravu „Vychovatele“, o čemž bylo delší dobu živě debatováno, a návrh jeho schválen. Podrobnosti jeho návrhu sdělí se veřejnosti později. Jeho článek ve „Vychovateli“ jednající o letošním sjezdu učitelstva a o řeči Sokolově na říšské radě vydá výbor v 1.500 zvláštních otiscích. — Jednatel družstva P. Fr. Fil. Konečný interpeloval redaktora „Vlasti“, proč nedává do „Vlasti“ podobizny vynikajících katolických mužů, jak bylo usneseno. Tázaný odvětil, že dána bude již do 1. čísla „Vlasti“ 15. října t. r. podobizna bisk. vikáře Boh. Hakla a že Vzpomínky Frant. Pravdy zakončí rovněž jeho podobizna. Po projednání různých zpráv soukromého rázu ukončil předseda rokování.

Výbor historického kroužku

konal dne 29. září první schůzi po prázdninách. Jednáno o způsobu, jakým by členové své větší práce tiskem vydávali, pak o vědeckých přednáškách, které se nastávajícího roku konati budou, a posléze byli 3 noví členové — dva kněží a jeden laik — do Kroužku přijati: jeden z Opavy, jeden z diecése Pražské a jeden z Hradecké. — Dne 1. října přihlásili se noví dva, z diecése Olomoucké a Pražské.

ZPRÁVY RŮZNÉ.

Josefeum.

Ústřední spolek dělnictva a služebnictva pod ochranou sv. Josefa

v Praze, Michalská ulice č. 432-I., 10 nové,

zaopatřuje zaměstnavatelům řádné dělníky a služebníky obojího pohlaví, a to členům bezplatně jakékoliv množství dělníků a služebníků, a nečlenům za poplatek 30 kr. za osobu a dělníkům a služebníkům službu a práci, a to členům bezplatně a nečlenům za poplatek 20 kr.

Účelem spolku „Josefeum“ jest (čl. 2.) a) „soustřeďovati katolické dělníky a služebníky obojího pohlaví a všech odborů; pečovati o potřebné jich vzdělání povšechné, zvláště náboženské, za kterýmžto účelem konají se přednášky a rozpravy poučné, hlavně náboženské“ (čl. 3. a); b) „poskytovati jim náboženské útěchy, aby zařídíce život svůj dle zásad křesťansko-katolických, v stavu svém spokojeně žíti mohli,“ c) „zaopatřovati jim zaměstnání (v Praze, na venkově i v cizozemsku)“. Kdo ví, jak vydírán jest dělník a služebník v Praze i na venkově, když jest bez zaměstnání od lidí nesvědomitých, kteří mnohdy o poslední groš ho připraví a přece proň ničeho neučiní, pochopí a uzná, že velikým dobrodiním bude pro dělníky a služebníky spolek „Josefeum“, jenž svým členům za roční příspěvek 50 kr. třikráte za rok, nebo nečlenům za 20 kr. jednou zaměstnání chce zaopatřiti.

Než ještě tímto nejsou vyčerpány výhody, jichž chce poskytnouti spolek „Josefeum“ našemu dělnictvu a služebnictvu. Mnohý dělník přijde najednou bez viny své o zaměstnání a ač třeba stále šetřil, přece mnohdy nemá ani tolik, aby dosti krátký čas bez práce mohl ztráviti, aby při tom hlad netrpěl; snad docela nemá ani přítele, u něhož by přístřeší a obživy v té smutné době mohlo se mu dostati; proto i tu zamýšlí spolek „Josefeum“ napomáhati; dělníkům a služebníkům, kteří budou si přispívati k fondu podpůrnému 10 kr. měsíčně, bude hleděti v době, kdy jsou bez viny nezaměstnáni, udělovati podporu, po případě i úplnou výživu ano i přístřeší jim poskytovati.

Již láska, kterou máme míti k bližnímu, nabádá nás, abychom hleděli státi se přispívajícími členy spolku „Josefeum“, avšak ani přispívající člen nebude spolku tomuto příspěvek svůj zadarmo platiti, neboť spolek „Josefeum“ každému přispívajícímu členu svému s ročním příspěvkem 1 zl. zaopatří bezplatně jakékoliv množství spořádaných dělníků a služebníků a nečlenům za poplatek toliko 30 kr. za osobu. Právem lze se nadíti, že spolek „Josefeum“ -jenom spolehlivé dělníky bude zaměstnavatelům zaopatřovati; k té naději opravňuje agenda spolku tohoto, neboť zvláštní výbor vzdělávací ve spolku tomto bude pečovati o vzdělání a poučování dělnictva a služebnictva, ano každému dělníku a služebníku práci nebo službu nastupujícímu dají se přiměřené pokyny k životu náboženskо-mravnému a ku práci nebo službě, již má nastoupiti.

Doufáme, že nebude jediného zaměstnavatele, který by snahu spolku „Josefeum“ nechtěl podporovati a dělnictvo a služebnictvo své od něho požadovati, jakož i tu naději chováme, že dělnictvo a služebnictvo naše s důvěrou bude se ke spolku „Josefeum“ utíkati s tím pevným přesvědčením, že tu všemožně bude o ně pečováno.

Správní rada.

ROČNÍK VIII. LISTOPAD. 1891—92. ČÍSLO 2.

VLASŤ.

Vzpomínky Fr. Pravdy (Vojtěcha Hlinky)

ze života v Hrádku

od roku 1847. až do roku 1891.*)

(Pokračování.)

XI.

To horlivé zabývání se politikou a potýkání se v novinách mi nesvědčilo, musil jsem se brániti, rozčilovalo, roztrpčovalo mne to, a smutná zkušenosť, že mne tajně zradili, jež po léta jsem měl za nejlepší přátely, byla příčinou, že jistým kruhům společenským jsem se odcizil. Žil jsem zase víc pro sebe — tiše, klidně; šťastně jsem dokončil šedesátý rok věku svého a polovičku věku toho, totiž třicet let, byl jsem spisovatelem a strávil jsem již ve Hrádku.

Milí, vděční Moravané oslavili toto první moje jubileum, zaslavše mi dvě krásná, stkvostná alba s fotografiemi; s nimi se spojili kollegové moji ze semináře, poctivše mne vzácným, stříbrným křížem; obce Bernarec, Nekrasín a Hostijoves jmenovaly mne svým čestným občanem; čestným občanem ve Hrádku již jsem byl; od jiných obcí, jednot, spolků a sborů a jednotlivých příznivců obdržel jsem blahopřejné dopisy, a slavný zpěvácký spolek „Svato-Václav“ ze Sušice dostavil se do Hrádku a vyznamenal mne dojemným zastaveníčkem.

Jsouť to zajisté příjemné vzpomínky, ale vyznávám upřímně, že všechna pocta mne vyrušuje, mne obtěžuje, mi nepokojí způsobuje a že vždy hledím odvrátiti ji od sebe. Po jedné jsem se až rozstonal, a proto ničeho si tak nepřeji, jako žíti s každým ve svorném přátelství a vyhnouti se všemu vynášení.

Starou paní baronku od té doby, kdy se stala vdovou, navštěvovali častěji příbuzní její z Bavor, odkud pocházela, a ti opravdu ve mnohém mi prospívali. Byli horliví, uvědomělí katolíci, a já kněz věru jsem se od nich ještě přiučoval.

Zvláště baron Horneck a sestra jeho, děti to po bratru paní baronky, se mi zamlouvali. Chovali se ke mně přátelsky, vyznamenávali mne a důvěřovali mi. Lišili se od všelijaké jiné šlechty svým duchem lidumilným, zbožným, bodrým a při tom veselým. Baron

*) Pozn. Ztrátou rukopisu v naší redakci byl porušen obsah tohoto článku mezi 12. čís. roč. VII. a 1. čís. roč. VIII., což při ukončení celé práce přiměřeně napravíme.

Horneck, když se oženil, přijížděl k nám s manželkou svou, rozenou baronkou Dalbergovou, též příbuznou naší baronky, a ta stejně s ním smýšlela a jednala. Nejvíc u nás bývala sestra jeho baroneska Marie Horneckova, a právě od té mnoho jsem se dověděl, čeho jsem posud nevěděl. Týkalo se to arcit jen zařízení kostelů a kaplí, rouch bohoslužebných, ozdob oltářních a jiných ustanovení, ale přece velkou důležitost to mělo. Ona znala vše do podrobna, prohlížela naše zásoby a zabavovala nám, co nebylo dle předpisů církevních. Šilo se nové a přešívalo se staré prádlo: rochety, alby, humerale, korporale, ubrusy a ubrousky, ručníky a ručníčky. Neměli jsme bílého vela, bílého pláštíku na ciborium, ani bílých pall na kalich: všechno se to zjednalo, povlaky opatřilo a do velkých almar pověsilo a uložilo.

Nejstarší vnučka baroncina, Antonie baroneska Hennebergová, ukončila své osmileté studie v klášteře Zangbergu a byla na potom v Hrádku, napřed u otce, pak u babičky, a pilně s námi o naši kapli se přičiňovala. Ta naučila se také česky, a to nejen mluviti, nýbrž i čísti a psáti, a lid ji miloval, si jí vážil, že rozuměla jeho řeči. —

Byly to ušlechtilé, mladé dámy. Bavorka byla starší. Nechtěla se vdávati, ačkoliv jmění měla i sličností vynikala. Žila jako jeptiška, sloužila Bohu a naši baronesku ve všem dobrém utvrzovala. Obě rády se pobavily, žerty milovaly, na procházku chodily. Býval jsem mnoho v jejich společnosti a opravdu jsem je naklonil ku svým názorům vlasteneckým a politickým.

Jednou súčastnil se našich hovorů lékař Němec a myslil, že dámám Němkyním se zavděčí, když mně Čechu bude opponovati. Začal Čechům všelicos vytýkati, měl jim za zlé, že chtějí svou universitu, rovnoprávnosť s Němci, a zastával, že v Rakousku státní řečí musí býti řeč německá, a té že se má užívati jak v úřadech, tak i ve školách.

To mne arcit popudilo, nedbal jsem na dámy a s panem doktorem jsem se dal do hádky. Spoléhal, že mu dámy budou přisvědčovati, směle mne napadal, já přišel do ohně a také směle se bránil. Dámy, jako by nás neslyšely, ani se neozvaly, sedíce při nějakém vyšívání a nechaly nás dorážeti na sebe a potýkati se.

Trvalo to dlouho, asi prý tři hodiny. My si hodin nevšímali, nic jsme nevěděli, kolik jich minulo, a ještě bychom se nebyli pustili, kdyby na věži nebyl zvon oznámil klekání. Dámy se modlily, jak to vždycky činívaly, ať kdokoliv byl přítomen, já ovšem modlil se také, a doktor chtěj nechtěj modlil se s námi.

Když jsme všickni s modlitbou byli hotovi, ozvala se baroneska z Bavor a pravila vážně: „Já se přidávám na stranu našeho velebného pána, on má pravdu a hájí právo a z pana doktora mluvila všední německá domýšlivosť a pýcha.“

Naše baroneska neváhala připojiti se k ní. Doktor byl poražen, již nic neříkal a já také mlčel. Rozešli jsme se, jakoby se mezi námi nic nebylo stalo, podali jsme si ruce, a dámy pak mně se — vysmívaly.

Ano, Bavorka poznala způsob můj hádati se. Nedovedl prý jsem čekati, až zase já se dostanu k slovu. Byl jsem netrpělivým, nebylo mi možná, seděti klidně, přisvědčoval jsem doktorovi, jen aby již mlu-

viti přestal, vytrhoval jsem ho posuňky, divil se, zavrhoval a opakoval, co nesprávného a urážlivého pronášel.

Baronka vše prohlídla, si pamatovala, jak jsem si počínal, a ještě po čase mne tím pokoušela Mně zajisté to bylo výstrahou, abych varoval se prudkosti a náruživosti, zůstal hezky mírným, opanoval, nepřenáhlil se vůči odpůrci a nic si před ním nezadal.

Pánům baronům Horneckům v Bavořích učinil jsem návštěvu r. 1878. Stará naše paní baronka si toho přála a mne k tomu vybídla, abych prý viděl místo, kde se narodila. Svěřila mi svou vnučku, kteráž u ní žila, abych ji vzal s sebou a ji doprovodil do kláštera Zangbergu, kde byla vychována a kde na vychování měla ještě svou mladší sestru a chtěla se zdržeti čtyři neděle za příčinou duchovních exercicií.

Zangberg leží u Mühldorfu, je to velký klášter Salesianek, kteréž v něm mají ústav dívčí, nejvíc pro dcery šlechtické, samy také na mnoze ze šlechty pocházejí a vysokou, všestrannou vzdělaností se vyznamenávají. Představená kláštera, jejíž otec byl bavorský jenerál, ubytovala mne v odděleném domku pana spirituála, muže vlídného, zbožného a učeného. Byl jsem u něho na oběd a výborně jsem se s ním pobavil. Jmenoval se Degener, nebyl Bavor, nýbrž Prušák a z Pruska vyhnali ho, kdy tam panoval boj kulturní. Soudil jsem o něm, že je tuze přísný na sebe a nedovolí si žádného marného požitku. Pili jsme pivo, však měl i dobré víno, představená je poslala a když ku černé kávě nabídl mi i doutníky, podivil jsem se, že kouří. Přisvědčil, že ano, a pověděl mi, že ty doutníky o sv. Antonínu dostal od představené vázaného k svátku, což, nezapírám, jen ku chvále její i jeho jsem si vyložil.

Na noc jsem se odebral do Mnichova, a to zrovna do Katolické Besedy, kam jsem byl doporučen. Obdržel jsem pěkný pokoj, a to dosti laciný, a večer jsem strávil v besedních místnostech se shromážděnými tam členy, kteříž velmi přátelsky se ke mně chovali. Seděl jsem u stolu naproti předsedovi mezi mistrem truhlářem rodem z Tyrol a slovutným stavitelem domu besedního, který zvláště mne bavil a i tak laskav byl, že dal rozsvítiti lucerny a ukázal mi velký sál, na němž si velmi zakládal.

Bylo tam také několik velebných pánů, ale z těch nikdo se ke mně nepřiblížil a já uklonil jsem se jim jako všem ostatním a také jsem se k nim nehlásil.

Že Mnichov jsem již znal, odjel jsem druhého dne odpoledne do Ingolstadtu, prohlídl si město, a když jsem již byl unaven, sedl si ve farním kostele „Zur Schönen U. L. Frau“ do lavice, abych si odpočinul. Do kostela vstoupil jakýsi pán v klerice, vyhlížel vážně, já ho měl za faráře, vstal, šel k němu, pozdravil ho, představil se a on mi řekl, že není farář, nýbrž jen vrchní kostelník.

I ukázal mi ochotně všechno, co v kostele bylo znamenitého a mezi tím také náhrobek Dra. Jana Ecka, známého odpůrce Dra. Luthera, proti němuž veřejně vystupoval a jejž ve dlouhých disputacích s ním slavně porážel.

Kostelník mi pověděl, že na faře chová se klobouk po něm, a vybídl mne, abych prý se šel na něj podívat. Já váhal a on nutil, vychvaluje pana faráře, že je hodný, přívětivý a že mne zajisté přijme

laskavě. Šel jsem tedy, kostelník mne dovedl až k faře, zazvonil, nějaká paní otevřela a nahoru k panu faráři mne poslala.

Pan farář, Bedřich Friess, opravdu vlídně mne uvítal, ačkoliv byl churav, jak pravil, ale již mu bylo lépe a jen do města ještě nevycházel. Přinesl Eckův klobouk, nízký, se širokou střechou, vyndal jej z koženého pouzdra a posadil mi na hlavu. I měl radosť, že mám hlavu zrovna tak velkou jako Eck. Já litoval, že v ní není, co bylo v Eckově. Dali jsme se do důvěrného hovoru, a dlouho jsme si spolu poseděli. Rád by mne byl večer navštívil v hostinci, kde jsem bydlel, ale bál se, že by si ublížil, a poslal tam za sebe dva své kaplany, již příjemně mi čas ukrátili.

Jel jsem ráno dále do Norimberka, ale tam jsem se nezdržel, že jsem tam již také jindy byl, ve Forchheimu na mne čekal baron Horneck, jemuž jsem byl telegrafoval, a dopravil mne na svůj zámek v Thurnu, jen asi hodinu cesty vzdálený.

Líbilo se mi u šlechetných pánů, s tělem duší katolíků. V zámku mají kapli, sloužil jsem jim každého dne mši svatou, fary v Thurnu není, ta je ve vesnici Hausenu, blíž Thurnu je filialní kostel Heroldsbach, všudy jsem byl s nimi, také dále mne dovezli, a to na jiný svůj statek Gailenreith v tak nazvaném horním Francsku. Do Bamberka jsme jeli po železnici, měli tam s jinými pány horlivými katolíky svou knihtiskárnu a vydávali noviny, jejichž redaktorem byl P. Schmitz, také vypuzený kněz z Pruska, ukázali mi celý závod svůj a seznámili mne se všemi znamenitostmi a bohatými ústavy ve městě.

V Thurnu jsem s nimi slavil Boží Tělo, a to ve čtvrtek v Hausenu a v neděli na to v Heroldsbachu, odkud průvod zavítal až do Thurnu. Oltář měli jen jeden, a ten přenášeli, kněz měl na hlavě věnec, jakož i ministranti a mužští, kteříž drželi baldachyn, mládenci nesli v rukou sochy Svatých, nejvíc po jedné, a po stranách se z pušek a pistolí střílelo.

Velmi se mi líbily děti v zámku, měli tři ještě malé a nic po pansku je nevychovávali. Každý jim tykal jako ony jemu, a vím, že když povyrostly, směly jim děti ze vsi vytlouci jako ony jim, když se s nimi praly, a že rodiče se jich nikdy neujali. Poslouchati uměly na slovo, útlá dceruška jen otázku si dovolila: „Musí to býti?“ a když se jí řeklo: „Musí“, učinila to bez odporu.

Jel jsem z Thurnu zase přes Norimberk nyní do Řezna, které jsem již také znal, a odtud do Pasova, kde jsem zůstal. Měl jsem doporučení katedrálnímu kazateli Wille-ovi, ten mne provedl po městě, na všechny vzácnosti v něm mne upozornil, mi je vysvětlil a se mi opravdu zavděčil.

Byl pátek, v hostinci „U divokého muže“ dostaly se postní jídla, výborné ryby, a seznámil jsem se tam se starým pánem, který již 36 let jezdil po světě, nikde doma nebyl, ale třebas mnoho měsíců se pozdržel, kde se mu líbilo.

Seděl s námi u stolu jiný pán, rozhovořil se o Italii, divadlech v Miláně a Neapoli a mnoho si vymýšlel a lhal.

Můj soused — nazvu ho Všudybyl — pravil ke mně: „Je Prušák, práší, však já mu zacpu hubu“.

I ozval se: „Vy tam, vy že jste byl v Neapoli? Vždyť v tom divadle, jež jste jmenoval, hrají se jen frašky, a vy že jste tam slyšel operu?“

Prušák byl zahanben, Všudybyl ho zkoušel dále, a když nic nevěděl, dorážel na něj, až toho měl dost, vstal a odešel.

Všudybyl pil víno. Ptal se sklepníka, jaké mají. Ten uvedl několik druhů. On si láhev jednoho poručil. Když ji sklepník přinesl a otevřel, nalil si z ní do sklenice, přičichl, okusil a víno mu vrátil řka: „To víno není, jaké jste pravil. Mne neošidíte. Já poznám každé víno. Které nemáte, mi nenabízejte. Mluvte, jaké tedy máte?“

Sklepník uvedl již méně druhů, pán si jeden vyvolil, prohlásil jej za pravý, a vypravoval mi, jaké zkušenosti jinde ve světě již nabyl.

Já pil pivo, také mi je přinesli v láhvi, shledal jsem, že je nakyslé, a když soused se ozval proti vínu, ozval jsem se já proti pivu, abych dokázal, že jsem také — znalec, dali mi láhev jinou, a v té bylo pivo řádné.

Z Pasova jsem jel po lodi do Lince, kde jsem pobyl přes neděli a dobře se tam o všem poučil. Odtud jsem se po železnici odebral do Budějovic a z Budějovic po poště přes Hradec do Jarošova, kam právě zavítal pan biskup Jirsík k generální visitaci.

XII.

Na jaře r. 1880. rozstonala se nám paní baronka. Zastudila se, následek toho byl silné zapálení plic, ležela mnoho neděl, hrozilo jí nebezpečenství, dala se zaopatřiti od faráře ze Zbynic, který byl jejím zpovědníkem, a nežádala, abych ji zaopatřil já, ačkoliv říkávala, že Svátosti před smrtí chce přijati ode mne.

Paní baronku v nemoci ošetřovaly mladé dámy, o nichž jsem již mluvil a jichž obou jsem si zvlášť vážil: vnučka její baroneska Antonie a neť její z Bavor, baroneska Marie, a já jim v ošetřování arcit přispíval. Chodil jsem k nim do zámku, ony chodily ke mně do domu, vybízely mne k procházkám, aby pookřály, a tak opravdu upřímná a důvěrná vzájemnosť mezi námi se ustálila.

V srpnu s paní baronkou se to polepšilo, neť z Bavor se vrátila domů a vnučka u ní zůstala sama. Já měl umluvenu cestu do Horní Amergavy k hrám pašijovým s katechetou Gabrielem v Hradci Jindřichově a farářem Čiškou v Hostivici, ale vzdal jsem se jí, nechtěje paní baronky opustiti. Když Gabriel jeda do Bavor přece se u mne zastavil, paní baronka mne nutila, abych s ním jel, musil jsem jeti a hned jsem telegrafoval Čiškovi, aby se k nám připojil v Klatovech.

Tak se stalo, dojeli jsme prvního dne až do Mnichova, druhý den jsme v Mnichově zůstali, že se tam slavilo sedmsetleté jubileum panování královského rodu Wittelsbachů, třetí den věnovali jsme plavbě po jezeře Starnberském, čtvrtý a pátý strávili jsme v Amergavě, šestý jeli jsme nazpátek až do Landshutu, a sedmého dne byl jsem večer již zase doma v Hrádku.

Přijel jsem v čas. Paní baronce se přitížilo. Pořád jsem na ni vzpomínal, o ni strach měl, v nepokoji byl, a nyní rychle blížil se její konec. Baroneska Antonie sloužila jí až do smrti a byla jí při tom nejmilejší, dvě slečny, sestry Klinkovy, jež jí vedly hospodářství, jí pomáhaly, mimo ty měla ještě svou komornou a panskou, kuchařku a děvečku a jednoho lokaje. Doktor přijížděl i dvakrát za den a

pro mne často i v noci poslali, domnívajíce se, že nastává její poslední hodinka.

Naplnilo se přání její, chtěla, abych já ji ještě vyzpovídal a jí podal Svátosť oltářní, a když jsem to učinil, řekla, že služby té od jiného kněze již nepožádá, zachová-li ji Pánbůh.

Běda, nezachoval jí: paní Bohu oddaná, pobožná a svědomitá umřela 15. září a měla smrť dosti těžkou. Zase v noci jsem k ní byl povolán, jako jindy tak i tu jsem se u ní sešel s baroneskou Antonií, doporučila mi ji ještě, než mluviti přestala, a naposled jména naše vyslovila.

Vypustila ducha v naší přítomnosti dopoledne před desátou hodinou a my pak sami o pohřeb její se starali. Vnuk Bohumil baron Henneberg, bratr Antonie, již tu byl s námi a všech našich trampot se súčastnil, vnučky Marie a Hedviga Hennebergovy, sestry Antonie, přijely, a slavně jsme ji pochovali do rodinné krypty ve Zbynicích.

K pohřbu dostavil se také synovec nebožtíka muže jejího baron Sturmfeder, general, sjeli se okolní statkáři a sešli se lidé ze vsí. Dědici poslední vůlí zůstavila toho vnuka a ty tři vnučky své a všem služebníkům vykázala větší menší pense, aby nouze neměli, jiným obtížnými nebyli a žádné křivdy neutrpěli.

Exekutory čili vykonavateli poslední vůle jmenovala hraběte Boos-Waldecka a mne, a že hrabě Boos celý ten úkol mi ponechal, přičinil jsem se sám, abych jej provedl správně, což opravdu se mi podařilo a také ode všech bylo uznáno

Hned po pohřbu paní baroničině došly mne dopisy od příbuzných jejích v Německu a Rakousku, v nichž mi vřelé díky vzdali, že jsem u ní vytrval a veškerý ten rod baronů Sturmfedrů: pána, tři sestry, dceru a syna a nyní také paní až k smrti bych tak řekl, až k vymření dochoval.

Zůstal jsem sám a v zámku zůstala baroneska Antonie, nechala si u sebe komornou a panskou babiččinu, aby jí sloužily, a dále na mém přátelství si zakládala. Vždy po mši svaté jsem u ní snídal a ona u mne odpoledne svačívala a se mnou na procházky chodila. Učil jsem ji česky, prospívala ku podivu, četla, psala, překládala, upřímně si mne vážila, ve všem na mne spoléhala: věru utěšené chvíle jsem zažil v její společnosti.

Potřebovali jsme oba zotavení po dlouho trvající nemoci a konečné smrti milé nám paní baronky. Já byl až příliš měkkým, choulostivým, nedůtklivým, vše mne dojalo, pohnulo, nemohl jsem pracovati, přestal jsem psáti, a paměť moje slábla. Baroneska cítila se opuštěnou, a baron Horneck a paní a sestra jeho pozvali ji do Bavor na svůj zámek Thurn, aby tam nějaký čas pobyla a se uspokojila.

Dovezl jsem ji až na bavorské hranice a sám jsem uzavřel, že vykonám cestu jinam, hodně dalekou, až k moři, jehož jsem ještě neviděl, a myslil jsem při tom na Terst a na Benátky.

Baroneska to řekla v Thurnu, a přítelkyně její a moje Marie Hornecková, jsouc vždy ráznou, rozhodnou a neohlednou, mi psala: „Jděte do Říma, potloukati [1]) se ve světě bez účelu, nic neprospěje".

(Dokončení.)

[1]) Herumbumeln.

Regina.

Báseň

od **Vojtěcha Pakosty.**

(Pokračování.)

III.

Jak pacholátko libý spánek sníci,
kol velikány střežen vrcholů,
v náručí lesů, české při hranici, —
Eisenstein klidný v luzném údolu.
Chrám Mariánský, přicházíš-li s hor,
v skupině budov rozeznáš jen stěží;
tak nízký, skrytý a svou divnou věží,
upoutá k sobě návštěvníků zor.
Jak bílá pentle silnice se vine
uprostřed města klidným údolem,
a sotva slední stavenícko mine,
zříš čarokrásný vůkol hvozdů lem;
tu pásy květné smaragdových luhů,
hor panoráma obklopí tě v kruhu.
Tam Javor s kapli — vážný, lysolebý,
král v říze zlaté vypíná se k nebi,
dál Falkenstein a Pancíř s zalesnénou
kraj s nadjezerní objímají Stěnou.

Byl dlouho kraj ten jako v zakletí.
Vůz plachtou kryt se vlekl po silnici
a při něm vozka modré ve haleně
praskával bičem, nebo rachotící
jak archa pošta klátila se denně.
Jak cizí pták, kdy vzduchem přeletí,
turista přišel z Bavor nebo z Čech,
a k zásluze si pouť tu počítaje,
jak africké by proputoval kraje,
zvěsť rozhlašoval krásy o divech,
jež na Šumavě spatřil jeho zrak. —

Tak bylo jindy. — Umění a práce
zde pravé divy vytvořily v krátce:
trať železniční. Krajem hučí vlak.
Květ objeví se sotva na větvici,
z měst sjíždějí se hosté, výletníci
i ti, kdož v lesy jedou hledat zdraví,
i ti, kdož syti velkoměstské vřavy,
se uchylují na čas do zátiší. —
Eisenstein v slávě! — K lázeňských míst výši
jej dráha vznesla. Byt i pohostění
tu hostinec ti každý skytne městský,
zvlášť „Pošta“, kde vždy najdeš hovor český.

Tu jednou (— krásný den byl v podjeseni —)
v roh širé jizby za stůl v stranu levou
společnosť nová čile přisedla si:
dva cizí páni s jinochem a děvou.
Již bylo šero. — Měli za to asi,
že v světnici se nalezají sami. —
Však v pravo od nich v ruce s novinami
pán kýsi zdřiml. — Vzrušen příchozími,
k nim udiveně z šera upřel zrak.
Byl statný muž to s vlasy přirudlými
a s tváří vpadlou. Čelo, jež kryl mrak,
mu zjasňovat se zdála hostů slova.

Znal jistě hosty. — Sám však nepoznán
by zůstal, novin uchopil se znova
a za ně skryl se, jak by četl pilně.
Tou dobou v jizbu jiný vkročil pán,
pak mladá paní vešla s dívčinou.
Že v jizbě zatím setmělo se silně,
rozžata lampa. — V lesku její záře
tři nám už známé zjevily se tváře:
pan doktor, správce s dcerou Reginou
a Jaro, medik, doktorův syn s nimi.

Jak přál si správce — hvozdy rozkošnými
upoután doktor, pozdržel se déle.
Hned zprávu listem podal rodině,
kde zdržuje se a jak od přítele
byl v pošumavské přijat krajině.
Též Jaroslava vyzval: vlakem ranním,
by bez prodlení vypravil se za ním,
an v průvod přítel nabízí své rámě
k šumavské horstva luzné panorámě.

Tak do hor všickni vydali se spolu,
jak při hostinském spatřujem je stolu.

Dnes vrátili se šerem s Javoru.
Jaroslav zabrán s Regou v hovoru,
nedbali valně otců rozpravy.
V ní líčil správce krásy Šumavy
a nazejtří již chystal nový plán,
kam vydají se. — Mínil k jezerům.
V přitmělém koutě rudovousý pán
jak lačný sousta lapal každé slovo.
Dav hostů vzrůstal, v světnici byl šum.
Kdy skončil správce, oko doktorovo
kol po neznámých rozhlédlo se maní
a poutkvělo na mladistvé paní
s děvčátkem v rohu. — —

„Hle, to Smilovská je!“
děl k správci skloněn. — „Dávná láska tvoje“....
„Smilovská? — Vskutku!“ — Skoro nedýchaje,
přisvědčil správce.

„Jak ta léta běží!“
zas přejal doktor — „Jaké ondy boje
ti přestát bylo nesmyslně pro ni,
kdy bydleli jsme v Praze na Výtoni! —
Dnes člověk všemu uvěří jen stěží...
Studentská láska! — Tenkrát byla kotě.
Teď rok už vdovou. — Dosud však je hezká!
Jen z přinucení vzala prý si chotě —
a trnovitá byla její stezka
těch málo roků. — Byla mučednicí.
Muž hýřil, chvíli ztrpčoval jí každou
pak zemřel náhle. — Pověst kolující
dí, že prý, chuďas, skončil sebevraždou.
Ať tak neb jinak — našla ulehčení.
Má hezkou dcerku a též hezké jmění“...

Zda překvapením správce nepřeslechl,
co mluvil doktor, nesnadno tu říci;
tak s duší celou na hebounkém líci
Smilovské utkvěl. — Dávných vděků květ
v něm dosud zářil. Řada prchlých let
ji hezčí soudil učinila. — Vzdechl. —
V dlaň čelo opřel, vzpomínek nit snuje:
„Ba, Eva je to! — Smilovská že sluje
jsi řekl?“ — zmaten vzhledl k příteli.
V tom Smilovské již zraky utkvěly
též na nich. — „Zná nás!“ — řekl doktor tiše;
„teď přisluší se, bys se představil!“
Však správce sám už z dálky pozdravil;
vstal — touhy srdce uposlechnuv spíše
než vybídnutí — přiblížil se k stolu. —

Co Jaro s Regou stranou šachy hráli,
až v pozdní večer bavili se spolu
při stole druhém — Smilovská a páni.
Tu hovor vážný, tu se rozesmáli
a všickni šťastni byli ze shledání. —
Pak osudy zas žití sdíleli si,
tak živě, jak by vše se stalo loni,
až vzpomněl doktor, kterak správce kdysi,
s ním jako student bydle na Výtoni,
jí platonicky v srdci svém se kořil,
jí květy snášel, vzdychal za večera,
jak uzardělý jinoch ze Schilera. — —
Smích všeobecný. — Doktor hráze zbořil,
jež bránily jim mluvit důvěrněji.

Pak nenuceně zábava už spěla.
V ní k správci vdova hlavní zřetel měla
a při rozchodu, brzkém o shledání —
(kdy zřeli, jak se hosté vytrácejí) —
se bezpečili vroucím stiskem dlaní. —

Se správcem doktor jsa zas samoten
děl: „Snad ti, brachu, nepomátla hlavu?“...
„Zda nepomátla? — Blahoslavím den,
kdy vyjel jsem si s tebou na Šumavu!“
děl správce s ohněm a jak jinoch prudce
v své tiskl obě přítelovy ruce.

IV.

Osudný večer! — Vábným zjevem, řečí,
dřív k lásce hluchý, správce vězel v léči. —
Již netrhnul se od Smilovské boku.
S ní v společnosti chodil na jezera,
s ní „na Poště“ se bavil za večera;
a jak by znova se stal studentíkem,
své nevšímal si valné řady roků,
a blažen býval každým s vdovou stykem.

Jak blesk by šlehl s nebe azurného,
tak zmámen doktor před přítelem stál,
kdy tento vážně jemu zvěstoval,
že Smilovská se stane — ženou jeho!

Chtěl o Regině cosi namítnouti
i o rozvaze, jakou třeba míti
těm, kdož se víží k doživotní pouti — —
Však Jaroš již mu nedal domluviti
a vyčítavým přeměřiv ho okem,
děl: „Štěstí mého proč chceš býti sokem?“

Usmál se doktor. — „Já jen radím, drahý,
bys nenaříkal na mě naposled,
že vyzval jsem tě s sebou na výlet
a vážku ztížil tvojí nerozvahy
svým přisvědčením. — Tak to míním, brachu!“
„Nejednám slepě. Neměj o mě strachu! —
Zde viz, jak kvetou“ — Správce zčechral vlas
a dodal: „Navždy vděkem mým buď jistý! —
Smilovská krátký vyměřila čas,
kdy sňatek bude. — Vlakem odpoledním
já zítra jedu, ona jede dnes,
vše ostatní již dojednáme listy.
Až v novém rouše náš se zastkví les,
snad nepohrdneš útulečkem všedním,

mým na Pluhově — Přijeď s rodinou,
mně vítán budeš každou hodinou,
i choti. Přijeď!“ —

V řeči zastavil
se náhle správce jak by přetal nit;
zrak ozářil mu jakýs divný svit,
jak překvapení, úžas, náhlý strach
jím otřásly by. — Z loubi pozdravil
ho rudovousý, nám už známý pán.

„Kdo jest to? Znáš jej?“ šeptl doktor v spěchu.

„Ďas pod jednu ho se mnou svedl střechu! —
Pojď odtud, zviš to!“ — rozčílen a plach,
děl správce druha pod své rámě bera — —
„Můj dávný sok to! — Ďábel! — Zví-li plán
můj se Smilovskou, zničí jej svou zlostí.
Již ondy zřel jsem ho tu za večera,
však měl jsem za to, že mě nepoznává.
Stín příšerný to z mé je minulosti,
jenž za mnou kráčí, záležet si dává
mé na osobě. — Dlouhá historie!...
Rov dávno vše již mlčením svým kryje.
Vše, abys zvěděl, dále v minulosť
bych sáhnout musil. Až zas jako host
se u mne staviš, vše ti vysvětlím“ ...

Šli delší chvíli sadem rozkvetlým,
až došli lesa, jenž svou vůní zval
a rozhled skytal v čarné údolí.
„Tož aspoň skonči, co jsi započal,
mně ondy cestou!“ vzhledl doktor v tužbě.
„Tam sedneme si! Tady do polí
lid přecházívá“ — k lesu kynul správce.
Šli dále. „Tady! — Teď jsem k službě“ —
děl, na dřevěné když usedli lávce
a dlaní zhladiv Jaroš čelo, vlasy,
jak vzpomínky by volal v dávné časy,
dál kreslit jal se obraz započatý.

* * *

„Já dobojoval. — Za tři neděle,
jak otrok v pouta nevolnosti spiatý,
jsem odváděl si Lauru od oltáře.
Jak divný sňatek! Vzhledla nesměle,
kdy představil mě otec, blahem záře.
Pak v líci vzplála — jako každá žena —
a řekla suše, že je spokojena. —

Stal jsem se správcem. — Štěstím nezhýčkán,
leč mnohou ránou z mládí otužen,
já čelil losu — voják ve zápase.
Jak vyměněný jednal se mnou tchán,
v žert, vlídný úsměv příkrost změnila se,
a hostem u nás býval den co den.

A Laura? — Divné bylo ti to stvoření!
(Až stydím se tak mluvit o ženě.)
Tu k zulíbání milá, švítořivá,
mě upoutala vděky vzezření,
a život při ní plynul blaženě.
Však na krátko jen. Jakás tíseň tklivá
hned schvátila ji. Tichá, prosta zdob,
jak v ňádru velký nosila by hrob,
se vlekla parkem, dlela v ústraní,
čtla, přemítala... Tu se rděla, bledla,
kdy bytost k sobě blížiti se shledla,
jak šílenosti blízká rozhraní.
Tu dobu měl jsem krátce vyměřenou,
kdy sdílnou Laura bývala mi ženou!
Já po příčině pátral, ptal se tchána,
ji tázával se v prosbě, lichocení;
leč jako z jizvy rozpoznati není,
kým zasazena byla druhdy rána,
já nevypátral smutku příčiny. —

Rok minul skoro. — Letní prázdniny
v kraj pošumavský přivanuly hosti.
Pán rudovousý, jejž jsi právě zřel, —
Rak jeho jméno — též se dostavil.
Tchán znal ho dobře. Jednou z minulosti
mně o něm sdělil: ‚To váš dávný sok,
jenž místo vás se správcem státi měl.
Je soukromníkem. Řadu pěkných chvil
mně připomíná; dlíval rok co rok
vždy v létě u nás. — Náhoda kdys pouhá
nás seznámila. Jednou v zahradě
jsem seděl s Laurou. Přišel pozdravuje
a v očích jeho čísti byla touha,
že mluvil by rád se mnou samoten.
Zašli jsme do vnitř. Řečí nesladě,
děl bez okolků, čeho potřebuje:
chtěl půjčku malou na kratičký čas.
Já vyhověl mu. V tentýž den,
kdy slíbil vrátit, dostavil se zas,
a tu jsem zvěděl, co jsem tušil temně,
že zájem vyšší přivedl ho ke mně
než pouhá půjčka — — Tu jen předstíral.
Pak nerozlučným se mně druhem stal
a byl jím léta. Bydlil v Drážďanech,

sem dojížděl jen v letě. Někdy též
já dojel k němu, nebo na ústavě
v témž městě Laura dlela na výchově.
Já poznati chtěl z blízka lidí cech,
v nějž zasvětil mě v krátké době hravě
i dceru moji'... Až sem ředitel.
Jak velká báje, smýšlenka neb lež,
vše znělo mi to. — Co se kryje v slově:
„cech" lidí, v který zasvěcen byl Rakem?...

Však touto řečí, ač jí přede mnou
vše zahaloval rouškou tajemnou,
přec zjasnilo se časem před mým zrakem:

Kdys do parku jsem za svou chotí spěl
a na sedátku, které opustila,
jsem knihu našel, již tam zapomněla.
„Zednářské lože" — název knihy zněl;
díl druhý byl to rozsáhlého díla,
jež právě v půli rozečtené měla,
a vlastníkovo tam co bývá jméno —
„Rak" modří jasně bylo vyraženo.
Já věděl dosti! — Zednářem byl tchán,
i Lauru strhl v tajný spolek ten!...
Co s knihou v ruce stál jsem zaražen,
choť přikvapila k lávce před altan.
Blesk šlehl z očí, z úst jí zavzněl vzkřik:
Proč prohlížím jí tajně její četbu?
„Je přerozkošná!" děl jsem. — „Ďáblí setbu,
že takou chováš, netušil jsem věru!"...
„Ha!" zasmála se — „tobě ďáblí setbou,
čím k světlu dráhu náš si razí věk,
jenž dosud schoulen v předsudků dlel šeru,
a úpěl stížen porobenství kletbou?...
Ó zpátečníku!" — — Tenkrát s drzou lící
mně vyjevila celé „credo" svoje —
já netvora měl — ženu nevěřící!
Pak v srdci jejím ostny nepokoje
již dovedl jsem sobě vysvětliti.
Jak bleskem raněn, jako v zemi vryt,
já ještě stál, kdy dávno odkvapila
a v okamžiku tom byl žití syt.

Jak v hnízdě háďat bylo pak mi žíti:
tchán, žena, Rak... vše proti mně se spiklo,
a nitro mé, ač bojům z mládí zvyklo;
přec bylo by snad podlehlo, by síla
v to nadpozemská byla nezasáhla. —
Bůh vkročil v cestu oné zvrhlé ženě,
jež rozptýliti jeho říši práhla
a odpor čila v pouhém jeho jméně.

(Pokračování.)

Památný kříž v Červené Lhotě.

Napsal **Bedřich Kamarýt.**

(Pokračování.)

„Jak pokračuje stavba, budeme do neděle hotovi?“ ptal se pana Bohuslava. „A kdy přijede mladý pán?“

„Čekám Guntrama každé hodiny, vždyť přece nemůže chyběti jediný syn při největší rodinné slavnosti. A pak má také přivézti náhrobní obraz do kaple. — Hotovi bychom byli již zítra; však máme zase novou práci. Považ, dnes v noci jsme měli ve Lhotě návštěvu, vlastně platila nové kapli. Nějaký padouch svalil kus průčelí, strhnul železný kříž a strašně jej zneuctil.“

„A tak jste měli ve Lhotě také toho křižáka? Zde řádil po celý týden. Kde která kaple zdobena křížem, všecky jsou strhány a polámány, a nikdo nemůže vypátrati, kdo to dělá. Zde ho skoro již měli; zahlédli jej, když lámal železný křížek na kapličce před městem. Honili jej, až se jim v lese u Rosičky ztratil. Strážník na to přísahá, že jest to ten vojenský sběh, jenž se ve Chválkově již po šest neděl zdržuje a sem tam s posýlkami dobíhá. Přezdívají mu „kurýr“, každé chvíle prý ho viděti v jiném koutě. Na toho bych však nehádal; neboť jsem se jednou z rána na cestě k nemocnému s ním setkal, a chlapík ten zcela po křesťansku se vrhnul na kolena a zkroušeně přijal požehnání. Takový, se mi zdá, že by nelámal křížů. Troufám, že tato nenávist ke všemu, co nám svatého, není z lidu, ta přichází shora od té zvrhlé šlechty, která k dovršení vší bídy toto krásné království zadati chce falckému, zhýralému Němci a urputnému kalvínu; ten prý nás vytrhne ze všech svízelů, zjedná hojných spojenců; spoléhají, že jest předsedou unie protestantské. Již prý se z jeho zemí a z ostatního Německa dovážejí a po všech zámcích rozesýlají nové zbraně. Domnívajíť se, že místo najatých žoldnéřů povstane národ a bude bojovati za věc jemu tak cizí; ale zmýlí se: to nejsou ti Čechové, to není to národní vojsko, které za dob husitských stkvěle odráželo útoky polovice Evropy; to je národ ubědovaný, porobou mravně sešlý, jehožto rozmařilí vůdcové bez politického nadání a ušlechtilých záměrů nevidí jiné spásy, než hanobení památek po slavných předcích ve vzpouře a odpadlictví od víry Kristovy.“

Rokovali dlouho, radili se ve světnici potichu až do soumraku; v jejich srdcích zajisté sílila pravá láska k ubědovanému národu, s jehožto nejdražším statkem, s věrou zděděnou po otcích, se provozovala hra nejošemetnější.

Když se byli oba přátelé ještě stranu nedělní slavnosti domluvili, stiskli si ruce a s pohledem, v němžto se zračila pevná odhodlanosť a mužná statečnosť, zakotvená ve skalopevné víře, se rozešli.

V pátek byla stavba dokončena. Starý pán se zalíbením pohlížel ku kostelíčku, od něhož právě odnášeli lešení; jen dlouhý řebřík zůstal, by se mohl na průčelí zasaditi pozlacený kříž. Ta bělounká, čistá svatyně mezi lipami na tom zeleném vršku mu připadala jako Noemova holubička, která přinášela po bouřích potopy světu mír.

„Přijmiž, ó Pane“, vzdychl, „tuto skromnou oběť svého sluhy a slituj se a zachraň dům i lid můj.“

Po mostě blíží se k zámku žena. Jde zdlouha, nesměle a vede za ruku chlapce, který pláče. Pán ji poznává, je to bývalá chůva Guntramova, která se provdala za hajného na direnském panství. „Co pak ji sem dnes vede? Bývá tu sice často, avšak jde sem vždy jako domů, a dnes tak bídně se vleče?“

Po chvíli přichází sluha: „Je zde Prošková s chlapcem,“ oznamuje, „chce k milostpánu.“

„Ať přijde!“

Do komnaty vstupuje žena a vrhnouc se pánovi k nohoum, objímá je v usedavém pláči.

„Co je ti, Bětuško?“ dí tento laskavě, „co se stalo?“

„Můj drahý milostpane, já jsem od muže pryč už od včerejška. Přenocovali jsme v Samosolech. Dnes od svítání bloudím s chlapcem v lese, přichází večer, a já nevím, kam bych se uchýlila. Ach, Bože můj, Bože můj, co z nás bude!“

Pán se zadíval přísně na ženu a vida její bolest, její zoufalost, obměkčil se a nutil ji: „Tedy mluv přece, proč jsi odešla? Vždyť jste žili vždycky tak spokojeně, vždy jsi svého muže chválila.“

„Ach, on je dobrák od kosti, ten můj František, ale teď je k nepoznání. Bůh ví, co se to s ním stalo, jakoby byl do něho vlezl ďas. Předevčírem přišla k nám milostivá slečna. Ó, jak jsem se na ni těšila, léta jsem jí neviděla. Radostí jsem zaplakala, když jsem ji spatřila. Tak krásná panna, jako anděl. Usmála se na mne, vzpomínala, jak jsem jí nosívala jahody a maliny, když byla malá. Chválila Vašíčka, pohladila jej. Byla jsem jako v nebi.

„Hle“, pravila, „vy tu máte úlů, to bude medu.“

„To jsou panské, můj tomu rozumí,“ řekla jsem.

„Mám včelky ráda“, ona na to; „jsou to roztomilí tvorové.“ — Vyptávala se na Lhotu; já jí vypověděla všecko, jak je to tu krásné, což až bude kaple hotová, jaká to bude slavnost! Neříkala nic. — „Zítra sem přijedeme všichni, máme hosta, přijede s námi,“ řekla po chvíli a měla se k odchodu.

„Já ji prosila, by se podívala také do světnice, jak to tam máme hezké. Šla hned. Ale kdo vypíše mé leknutí! Zaškaredila se pojednou tak, že se mi zdálo, jakoby to byl sám — „Pán Bůh rač chránit“ — a ukazujíc na růženec, který visel nad postelí vzkřikne: „Jaké to tu máš tretky!“

„Milostslečno, vždyť je to růženec,“ řekla jsem.

„S těmi korálky ať si hrají děti. Vždyť je to hanba pro moudrou ženu, s takovými titěrkami se zabývati. — A potom: což nevíš, že je zde panská hájovna, a žádná kaplička. Musila bych se styděti, kdybych sem měla uvésti nějakého pána. — Pošlu sem něco jiného, co do hájovny patří! Rozumíš?“ — A poslala. Večer přišel muž, nesa troje jelení parohy.

Byl všecek rozpálen, popadal obraz za obrazem a házel na postel.

„Ale, Františku, co děláš, což jsi se pominul?“ volám a zadržuji jej úzkostlivě.

„Mlč!“ vzkřikl on a chápal se krucifixu.

Tu jsem jej strhla se židle. Chlapec se dal též do náramného

křiku a chytil se jeho nohy. On se nám však vytrhl a kopl dítě do hlavy, až se skácelo k zemi.

„O mučedníčku Ježíše Krista“ volám, popadajíc v náruč omráčené dítě. „Ó synáčku můj, trp, trp, je to pro naši svatou víru. Ó Matičko Boží, pomoz!!

„Běžím s chlapcem ke studni a omývám jej — a že byl večer, nesla jsem jej do Samosol ku bratru, kde jsme přenocovali.

Ráno nutkal bratr, abych šla k muži.

„To víš, u mne nemůžeš zůstati, měl bych opletačky s vrchností. Jen jdi, Bětuško, jen jdi, ono bude zas dobře“, domlouval mi.

„Já šla. Když jsem však přicházela k hájovně, tu mne pojala taková úzkost, že se mi zdálo, že půjdu, kam mne oči ponesou, ale do té lotrovské peleše vstoupiti jsem nemohla.“

Starý pán soustrastně pohleděl na ubohou ženu a řekl: „Milá Bětuško, co jsi pravila ku svému synáčku, to platí i tobě. Trp, milé dítě, trp! Je to těžká zkouška, kterou Bůh na tě dopustil, ale kteří chtějí Kristu Pánu sloužiti, mnohá protivenství snášeti musí. A proto, jen se vrať, kam patříš, ku svému muži. Víš dobře, že, co učinil, neučinil z popudu vlastního. Byl poštván a snad již toho lituje, co učinil. Hájovna není vaše, proto tam může poroučeti jen ten, kdo je tam pánem. Jestli tam nesmíš míti obraz Panny Marie, vždyť víš, že ti Matka Boží všude na blízku a tvé volání vyslyší, kdekoliv se k ní utíkáš. A máš-li kříž Kristův v srdci, nikdo ti ho odtud nevytrhne.“

„Ale pane můj,“ zalkala, „vždyť ten obraz je památka po nebožce naší milostpaní. Na smrtelné posteli mi dala ten utěšený obraz, před nímžto se tak vroucně modlívala. — „Bětuško“, pravila, „té nejsvětější Matky se drž; když bylo nejhůře, vždy mi přišla od ní pomoc.“ — A teď mi ji vyhodili ze příbytku!“

Na opětnou laskavou domluvu dala si říci a odešla.

Pan Bohuslav se usadil do lenošky, tvář jeho vzala na se výraz nesmírného zármutku. Pohlédnuv na starobylý kříž, visící na stěně, vzdychl bolestně: „Tak se všichni proti Tobě, můj Ty Spasiteli, spikli, všudy Tě vyhazují ze příbytků! Snad je zde již poslední útulek pro Tebe v tomto kraji. Ó Pane, raději chci umříti, nežli se dočkati zneuctění tohoto svatého kříže; vím, že to jenom obraz Tvůj, ale on mi připomíná Tvou přítomnost, Tvou nesmírnou lásku. On je mi svatou památkou po těch, již mi byli nejdražší na zemi. On mi zůstane ochranným znamením až do posledního dechu mého života!

„Mám k Tobě velkou a odvážnou prosbu; mé srdce mne k ní mocně pobádá. Dej, abych se stal hodným Tvé lásky, učiň, ať s Tebou sdílím Tvé utrpení, opuštěnost a bolesti. Jen tak Ti mohu osvědčiti svou lásku, když ponesu s Tebou svůj kříž. Veď mne jakoukoli cestou se ti líbí, jenom nedopusť, abych kdy byl od Tebe odloučen.“

Stařec poklekl při těchto slovech na kolena, vroucně objal a políbil kříž. Jakýsi vnitřní hlas mu pravil, že přijata oběť jeho horoucí lásky, a že křížová cesta pro něj počíná.

Pozdě večer zarachotil na mostě vůz. Vrátný vyňav roh, zatroubil třikráte po sobě, jak činíval vždycky ku příchodu hostů nejvzácnějších.

Zvědavá čeleď se tlačila ke vratům, brána se otevřela, a miláček všech, mladý pán, na pěkném hnědouši vjížděl do zámku. Za ním táhly dvě silné klisny vůz s těžkým nákladem.

Mladý, štíhlý muž skočí s koně, odevzdá jej sluhovi a již běží po širokých shodech nahoru ku komnatě otcově; však i tento spěchá uvítat syna. Ve předsíni klesá stařeček v náruč svého milovaného Guntrama, jenž byl jedinou jeho chloubou a radostí. Dva roky ho neviděl, a on z něžné výčitky: „Synáčku můj, proč jsi dal tak dlouho na sebe čekati!“ mohl poznati, jak velice jej otec miluje.

Vrátný, jenž dohlížel zároveň na celý dům, a jemuž také purkrabí říkali, statný to, po domácku oděný muž, s malýma, temnýma očima, rozkazoval odnášeti přivezené z Prahy zboží a víno, sám však opatrně sundal obraz a nesl jej za pány do velké síně, rozsvítil voskové svíce a odešel.

„Nu, jak je v Praze?“ byla první otázka starého Káby.

„Ach, otče,“ vypravoval tento. „zle — tuze zle, vždyť vzpoura vzplanula po všech krajích. Většina národa se odvratila od svého krále — trůn i oltáře se boří. Ve vír strženo všecko panstvo, i mužové jinak rozvážliví.“

Vše, co napověděl plebán, ano, mnohem více se dověděl — i to poslední, čeho nejvíce stařec se lekal, stalo se. Starší bratr, Jan, jest zapleten ve spiknutí, zrušil přísahu, stal se relatorem na buřičském sněmu, odřekl se víry. I strýc, Zachariáš, tak učil. Běda — hlavní rodná větev stržena, co se stane s ratolestí?

„Synu můj, jediná naděje mého stáří, co učiníš ty v té tak těžké době? Náš nešťastný rod po dvě stě let sténá pod těžkou rukou nezpytatelných úrad Božích. A v těch nejtěžších útrapách jenom pevná víra udržela jej, že neklesl v úplnou nicotu.“

„Zde zobrazen jeden takový okamžik“ — při tom ukazuje na obraz, jejž byl Guntram z Prahy přivezl. Voskové svíce vrhaly naň matné světlo, i zdál se býti tím sličnější a tajemnější.

Dlouho naň mlčky pohlížejí, až starý pán, nemoha utajiti pohnutí, vstává, béře syna za ruku a praví: „Viz tento obraz — zde památka nejvyšší hrůzy, ale také nejpevnější důvěry! Viz tyto čtyři spanilé, andělské tváře; toť mé sestry — tak klečely jednoho večera kol tohoto našeho kříže — a naposledy.

„Na zámku vlála černá korouhev. Dobrý náš otec ležel v rakvi; morová rána zuřila děsně mezi naším lidem. Ta zde jest nejstarší má sestra, Alžběta, miláček nás všech, a mohu říci, celé krajiny. Bylo jí as osmnáct let, když toho večera před svatým Havlem přiběhla ulekána domů, prosíc matku s pláčem, aby přijala do zámku neznámého žebráka, který se u hráze svíjí a zimou se třesa, prosí o smilování.

„Matinko milá, ten člověk umře, jestli mu nepomůžeme!“ Ihned musili sluhové s ní, odnesli a ubytovali jej u vrátného.

„Dívenka sama přinesla polštáře se své postele, by si mohla ta smrtelným potem zalitá hlava volněji odpočinouti. Zápas umírajícího netrval dlouho; po nějaké čtvrť hodině skonal.

„Ale, ó, hrůza! Sotva jej otec spatřil, zvolal zděšeně: „Ó dítě, co's nám to učinilo? Muž ten zhynul na morovou ránu! Rychle, vyneste jej z domu, sice jsme ztraceni všichni.“

Příštího dne umřel otec, za ním šla po dvou dnech matka — a ti čtyři andělé uprostřed té hrůzy přinášeli útěchu a pomoc do nejbídnějších chatrčí, až i je zastihla ta strašlivá rána, která tyto květiny nebes v jednom témdni zlomila na vždy. Mě a staršího bratra

odvezli. Vychování naše převzal strýc a poručník náš v Praze. V domě jeho panoval pořádek a bázeň Boží. Staral se o naše vzdělání všemožně. Jako děti z rodiny šlechtické přijali nás do císařského konviktu. Tam spřátelil jsem se s naším plebánem. Byl to jinoch nad pomýšlení šlechetný, z rodu chudého, ale vychování nejlepšího. On si vyvolil stav kněžský, v němž mu kynula stkvělá budoucnosť — a hle, přece povrhl vším a šel se mnou. Nikdy mé důvěry nezklamal. Jeho víra jest dům na skále, o nějž já se opírám. Jsme tu nyní sami v té Bohem opuštěné krajině, on tu jediný kněz katolický, neboť již také v Dírné jest plebán na odchodu, a pan Vilém si tam vzal predikanta. Proto se nám tak vyhýbají.

„K nám se věrně tulí už jen lid z našich statků a zbytky tu a tam po různu se skrývajících katolíků. Než, s námi jest Bůh, a kdyby bylo těch, kteří proti nám zuří, jako vlasů na hlavě, nebudeme se báti, neboť Hospodin jest s námi!

„Synu můj, zde paladium našeho domu! Tento kříž, před nímžto jsme klekávali ve chvílích těch nejtěžších — ano, zde před Ukřižovaným Pánem naším tě zapřísahám: zůstaň věren Bohu, Spasiteli a jeho svaté církvi! Sekera ke stromu našeho domu jest přiložena, dvě ratolesti již odťaty, ztratily život, a třetí a poslední jsi ty, věrou tvou opět zmohutní kmen náš a pokvete.

„Vím“, pravil kmet dále, „že věrou tvou neotřesou ani nejděsnější bouře. Ty už jako jinoch statečně jsi víru hájil, ale kýž nepoznáš plemene lidských zmijí, které jen zlu se těší a kouzlem jedu svého by zmámily tvou duši. Neuvoď nikdy v síně tyto ženu zvrhlou — bez víry, neboť s ní vzejde kletba, s ní vzejde smrť našemu rodu.“

Pohnut v duši nejhlubší, vrhá se syn na kolena, klade hlavu svou na prsa starce a šepce v slzách: „Otče, dobrý otče, nikdy! — Nikdy se nestane syn tvůj zrádcem víry své a víry tvé — jinak ať kletba Boží jej zachvátí.“

II.

Nadešel den veliké slavnosti. Již záhy ráno bylo slyšeti z obory naproti kostelíčku silné rány z hmoždířů, a všecka mužská čeleď byla ve zbroji, krunýře a přilby jen se leskly. Purkrabí, jenž byl velitelem té malé zámecké tlupy, měl na přilbě červený chochol a ozdobný meč s pozlaceným jílcem. Mladý rychtář Jíženský ještě se dvěma chasníky zdobil slavnostní brány prapory a květinami. Nejkrásnější byl vysoký oblouk před portálem kaple nad novými schody.

Kaple sama poskytovala velmi přívětivý pohled. Oboje dvéře ovinuty věnci, a celé průčelí pěknými pletenci z jedlové chvoje. Na veliké bráně před kamenným mostem stkvěly se rytířské znaky rodin pánů Kábů z Rybňan a z Pernstorfu. I dvůr a pivovar byly zahaleny v zeleň, a ze všech oken vlaly praporečky a pestré draperie. — Cesta od zámku pěkně upravena a posypána čistým, bílým pískem.

Pohoda byla nejkrásnější. Nebe zpočátku šedé, nahoře se modralo a při spodu zastkvívalo se zlatem. Slunce vyslalo paprsky do výše, a obláčky se rozplývaly v denní záři. V povětří bylo cítiti vůni listí, mladých bylin a z nalitých a rozvitých pupenců.

Jasnou zelení lip úsilovně prodírá se zář slunce, a listím bříz prokmitá její lesk. A což ten hrad uprostřed vodní nivy, ta voda

kolkolem zlatem slunce sytá, — a což ten vábný chobot, kde voda bez pohnutí, jako v poutech sladké dřímoty. I ta příroda jakoby věděla, že dnes veliký svátek.

Schází se již lid. První jsou tu příchozí z osad cizích, kolik hodin vzdálených, kteří v některé bližší vesnici byli přes noc a nemohouce se dočkati, by vše pohodlně shlédli, spěchali sem.

Pomalu se rozsáhlé prostory před kostelíčkem plní, a pořád nové a nové skupiny přicházejí se všech stran. — Z lesa nesměle vylézají jednotlivci, na jejichžto tvářích je znamenati, že je sem nevede zbožné účastenství. Jsou to jinověrci, kteří přišli ze zvědavosti.

Již jest celá výšina naproti zámku poseta pestrými chumáči lidu, a ještě nepřišlo hlavní procesí, které má přivésti plebán deštenský.

Na hradě odbila devátá, a ze zdálí slyšeti zpěv zprvu jemný jako libý šepot eólské harfy. V zástupu to tichne, každý napíná sluch, neboť zpěv ten z dálí má do sebe něco neobyčejně vábného. Silněji a silněji zaznívá lesem v tisíceré ozvěně, až mocné hlasy sborů literáckých věští, že průvod zabočil s cesty v levo přímo ku kapli.

Tu počnou zvonky přívětivým hlaholem vítati milené hosty, a v oboře zarachotí pět ran z hmoždířů. Průvod se však u kaple nestaví, neboť tato jest posud zavřena, nýbrž projde slavnostním obloukem a ubírá se v nejkrásnějším pořádku k zámku.

Lid se rozstupuje, a ačkoli tlačenice je veliká, přece nikde zmatek. V největší tísni jest však mládež; jsouc zastavena dospělými obává se, že ničeho neuvidí. Než, ví brzy, jak si poraditi. Jakmile přešel průvod, již se vysoké lípy hemží jako hejnem ptactva odvážnými hochy.

Před branou hradu stane slavnostní průvod a čeká, až ze zámku vyjde jiný, by společně táhly ku kapli.

Opětné střelné rány a hlučné fanfáry trub a kotlů dávají znamení, že se průvod hnul. Okna, střechy, stromy, výšiny, všude hlava na hlavě. Již tento pohled plní srdce všech jakousi vítěznou radostí. Jeden dí ke druhému: „To bych nebyl myslil, že jest nás tolik“. Napřed jdou dítky; pacholíci s ratolestmi v rukou, děvčátka sypou na cestu kvítky; pak počestní cechové se svými velikými korouhvemi, které nesou mládenci, mající šerpy červené barvy. Za nimi sbory zpěvákův a hudebníků. Vzácný obraz, ověnčený kvítím, nesou čtyři panny ve sněhobílém šatu s vlasem vlajícím, s věnci na hlavách. Zlatem se stkvějící kříž nese mladý rytíř, Guntram, a za ním kráčí plebán ve stkvostném, zlatem protkaném rouše; jemu po boku starý pán, Bohuslav Kába.

V tom zazní ze sterých hrdel:

„Aj, praporové krále jdou,
stkví kříž se slávou tajemnou,
kde v smrť se život za nás dal
a smrtí život vyjednal.“

Průvod se ubírá pozvolna ke kapli, kde koná plebán posvátný obřad. Posvěcen obraz i kříž. Nato vystoupil ctihodný kněz na kazatelnu, schválně pro tu slavnosť venku vystavěnou. Vedle na stole leží pozlacený kříž, a před kazatelnou stojí posvěcený obraz, by jej lid snáze mohl viděti. Kolkolem tvoří zbrojnoši čestnou stráž a před nimi panstvo.

Zraky všech obráceny jsou na plebána, na jehožto tváři jsou dosud patrny známky krvavého poranění. Hlas se mu chvěje, oči jeho se zalévají slzami, když vidí ty tisíce, jenž s takovou dychtivostí pozírají k němu.

„Pochválen buď Pán Ježíš Kristus!“ pozdravuje přívětivě zástup — „Až na věky!“ odpovídají přední řady. Vzadu však slyšeti sykot; povstává hluk, vše se obrací tam, odkud přichází to vyrušení, dva z oděnců se tlačí k místu, kde povstává nepokoj, ale jenom na okamžik. Kněz pokynul a volá opět silným hlasem: „Pochválen buď Pán Ježíš Kristus a jeho svatý kříž!“ A z tisíce hrdel ve mnohonásobné ozvěně ozvěné ode zdí zámeckých, strání a lesů se odráží: „Až na věky věkův. Amen.“

Za hlubokého ticha počíná kazatel svou chvalořeč k úctě Trojjediného Boha. Připomíná ono veliké vidění Isaiáše proroka v chrámě, kde se užaslým zrakům věštce na vznešeném trůně objevil ten Silný, Svatý a Nesmrtelný sám. Nebes nejčistší duchové, láskou planoucí Serafíni volají s jásotem, až se veřeje otřásají: Svatý, Svatý, Svatý Pán Bůh zástupů, plna jsou nebesa i země slávy jeho.

Z toho dovozuje kazatel, že knížata nebes již napřed zřeli oslavu Trojjediného na zemi; vyšší a vznešenější nežli všecky chvály nebes. Byla to ona hrůzyplná oslava, nad kterouž strnul Seraf a ustál ve svém chvalozpěvu. Lesk slunce se obrátil v děsnou tmu, země se třásla, a skály se pukaly, když Syn Boží na kříži umíral. Toť oslava nejvyšší, jaké posud nebesa neviděla, neboť Bůh oslavoval Boha. Závrať pojímá rozum nad tímto převelebným tajemstvím, Bůh se obětuje Bohu, na kříži se spravedlnost a milosrdenství objímají. S kříže jde Kristus do království svého, jiná cesta tam nevede. Na kříži povýšen táhne vše k sobě a odtud do nebe uvodí. Kříž nazývá Syn Boží znamením svým a výhradním znamením svých vyznavačů. A od té chvíle počíná na zemi jeho vítězoslava. Jeho slávu na nebi hlásá ukřižovaný Pán, an ty krvavé rány, které ho spojily s křížem, sobě ponechává a vystupuje s nimi na trůn věčné slávy, důkaz to, že nelze, aby byl kdy zapomenut onen trůn, s něhož bude přijímati hold země, „Regnabit e ligno Deus.“

A nyní předvádí nadšený kazatel v jasných obrazech ctitele kříže — ty osoby nejsvětější, které kol kříže stály, jej objímaly a slzami svými skrápěly, — toho setníka římského, jenž se první z pohanstva před křížem sklání, pozdviženou k nebi rukou přísahá: „Zajisté Syn Boží byl tento!“ — Apoštola národů, jenž se nechtěl v ničem chlubiti, leč ve kříži Pána našeho, Ježíše Krista — připomíná ty bratry apoštolské, z nichžto první, Petr, z hluboké úcty ku kříži hlavou dolů ukřižován býti sobě žádá, druhý, svatý Ondřej, spatřiv zdaleka kříž radostně volá: Ó dobrý kříži, jenž jsi ozdobu údů Páně přijal, dávno žádaný, pečlivě milovaný bez přestání hledaný, přijmiž i mne!

Dále poukazuje k tomu, jak ku kříži se utíkali mučedníci a tuto k mukám se ozbrojili — jak Konstantin spatřiv o polednách to znamení na nebi s plamenným nápisem „v tom zvítězíš“, přemohl pohanský svět, — jak s tímto křížem v ruce i v srdci do všech světa končin se rozešli věrozvěstové Kristovi, i k nám zavítali s touto berlou spásy naší velcí sv. Cyrill a Method a všecky své cesty kříže znamenati kázali. — Jak u kříže si vyprosily ty hrdinné duše, jichžto

země ani hodna nebyla, ty proudy lásky, kteroužto rozníceni vykonali skutky, nad nimiž žasne svět.

„Vystupte, vy starci, kteří jste znali tyto anděly lásky, a vydejte svědectví, co učinili pro vás. Vy jste toho pamětníci, jak v dobách strašlivého navštívení Božího vznešené tyto panny spěchaly do vašich morovou nákazou zachvácených příbytků a nešetříce svého vlastního života, sloužily i těm, od nichž vlastní dítky utíkaly. Láska Kristova pudila je, u kříže zasvětily se tak veliké oběti."

„A kříž, tento nejdražší odkaz Kristův, symbol víry, pramen naděje a původ vší lásky — i on má své nepřátely. Pohanům byl bláznovstvím, židům jest pohoršením a našim zbloudilým bratrům předmětem nejhroznější potupy.

„Ó, vy nešťastníci! Na věže, kaple a výšiny stavěli dědové vaši kříže, a vy ve zběsilé zlobě je trháte a šlapete. Běda vám! Pláče sv. Apoštol nad nepřátely kříže Kristova, jichžto konec zahynutí, a ten nářek platí vám. A když někdy věkové pominou, a nastane den poslední, a Syn Boží přijde jako soudce u velebnosti a slávě — až budou dodoutnávati poslední oharky bořícího se světa, ukáže se opět u vítězoslávě ono znamení Syna člověka v oblacích. Jak vám bude? S věží a chrámů je trháte, ale s nebe je nestrhnete; bude to znamení vašeho zavržení."

A chopiv posvěcený kříž, vysoko jej držel nad hlavami shromážděného lidu, volaje: „Vizte toto znamení spásy, v lesku toho nejčistšího zlata se má stkvíti na průčelí té svatyně, by potomkům vašim hlásalo slávu Spasitele. Nezbývá, než prosebně se ještě obrátiti k té slitovné jeho lásce, která za katany své se přimlouvala, by osvítil zaslepené nepřátely kříže a také odpustil jim, neboť i oni nevědí, co činí."

Kněz dokončil, v zástupu se jevilo veliké rozčilení. Z tváří všech plálo nadšení a svatá radosť. Mnohým kanuly slzy, jiní hlasitě plakali. Když plebán odevzdával mladému rytíři kříž, žádaje ho, by toto zneuctěné znamení víry na kapli vlastní rukou upevnil — a tento líbaje jej, uctivě odnášel, dral se zástupem ku předu člověk, cizinec, oblečený v sešlý vojenský šat, mladík to asi dvacítiletý, postavy slabé, ale zření protivného. Vlas jeho zarudlý, oko vytřeštěné jako šílence — mocí se dere davem až k samému knězi.

Tu jej silný žoldnéř strká zpět; on však se nedá a vrazí násilím před kazatele. Plebán ho poznává. „Nechte jej," praví; „co chceš, čeho žádáš?"

„Milosť, slitování, jehož nejsem hoden!"

Všichni nazdvihují hlavy! Již opět slyšeti ten chraptivý hlas: „Já jsem ten, jenž zhanobil kříž; za tento bídný peníz potupil jsem svou víru."

Při těchto slovech hodí na zemi sáček s penězi. — V zástupu povstává náramný ruch, vše se tlačí ku předu — strašní se ozývají hlasové: „Zabte toho zrádce, zabte tu ohavu lidskou!" — A již se vše neodolatelnou mocí žene ku kazatelně na bídáka.

„Chraňte ho!" zvolá hlasem hromovým plebán k oděncům — „zpět! Nešťastník ten dovolává se slitování Božího, kdo z nás může jej souditi? — On již není zrádcem, není Jidášem, on jest kajícím hříšníkem, jemuž Pán s kříže milosť a odpuštění podává! — Zástupe křesťanský!" pokračuje mírněji; „nevolej pomstu, kde Spasitel volá:

„Otče, odpusť!“ — Ty však,“ praví obrácen ku mladíku, „jdi v pokoji a v upřímném pokání smažeš svou hroznou vinu.“

Lid se rozstoupil, a zdrcený hříšník smutně odcházel v úvoz, kamž byl před několika dny pohodil stržený kříž. Byl to skutečně kurýr chvalkovského správce, jejž měl lid v podezření toho bohapustého skutku.

Nyní teprve vystoupil Guntram s křížem na vrchol kaple, zasadil jej a volal mocným hlasem: „Christus vicit, Christus regnat, Christus imperat!“ a z tisícerých hrdel zaznělo třikráte vítězné „Amen“!

Bylo po slavnosti. Lid se rozcházel do vůkolních vesnic; všichni byli povzneseni a utvrzeni, žehnali z duše starému pánu a hodnému knězi, rokovali živě o výstupu s kurýrem, žehrajíce ne tak na pachatele, jako spíše na původce toho rouhání

Když se odpoledne vracel plebán domů, provázel jej Guntram daleko za Lhotu; byl pln obdivu ku příteli svého otce a celým srdcem k němu přilnul. Prosil jej snažně, by mu byl rádcem v dobách tak těžkých, a sdělil s ním i noční rozpravu s otcem před rodinným křížem, jakož i k čemu se svatým slibem byl zavázal.

Když přišli k hájku, vyběhne z houští onen mladík, jenž byl pokázaní takové vzrušení způsobil, vrhá se knězi k nohám a prosí úpěnlivé, by se ho dále ujal, že neví, co nyní počíti.

„Zpět na Chvalkov nemohu, neboť tam mne čeká záhuba jistá. Ó, přijměte mne pod svou ochranu! Chci tělem i duší vám sloužiti jako sluha nejvěrnější, neboť vy jste dnes mi dal život dvojí.“

Šlechetný kněz vzal sběha s sebou; chtěl dokonati, co započal, doufaje, že za několik dní nějaké místo pro svého svěřence nalezne. Přemýšleje však nevěděl kromě Lhoty žádného; sám ho podržeti nemohl. Šel tedy nazejtří ku svému příteli a dlouho se starým pánem v záležitosti sběha se radil.

Kába se nemohl rozhodnouti, aby člověka, jenž se odvážil skutku tak hrozného, přijal pod střechu. Okamžité rozechvění není ještě zárukou opravdového polepšení. A pak celé vzezření toho člověka mělo do sebe něco nejistého a odpuzujícího. Když se však i syn přimlouval a zaručil, že bude sám bdíti nad ním, tu svolil otec, a ještě toho večera byl nový sluha přijat do zámku.

Od domácí čeledi nebyl rád viděn, a bylo by jeho postavení bývalo velmi krušné, kdyby mladý pán občas mu nebyl dal na jevo svoji přízeň.

Nešťastník však se zdál býti hoden této ochrany, neboť za několik dní otevřel svému příznivci své srdce dokořán: byla to prohlubeň všech neřestí; ale upřímnosť, s jakou nejtajnější záhyby své duše otvíral, a nelíčená skroušenosť zjednaly mu důvěru jeho pána docela.

Svého otce, jak vypravoval, nepoznal, slýchal však, že pocházel z Uher a byl rotmistrem v císařském vojště. Když jako verbíř před tureckou válkou projížděl Čechy, zavítal též do Humpolce, a tam jej spatřila dcera důchodního ze želivského kláštera; zamilovala si hezkého důstojníka a po několikadenní známosti s ním utekla.

V Uhřích teprve pojal ji Terek za ženu a nechal ji po čas polního tažení u svého bratra, statkáře nedaleko Aradu. Rotmistr se

však z boje nevrátil a mladé vdově nezanechal ničeho kromě starých šatů a buclatého klučiny, jemuž dali jméno Petr.

Pro ubohou nastaly zlé časy; švakrová ji nenáviděla, děti se škorpily s Petříčkem, jenž zdědil po otci divokou povahu.

Konečně to nemohla déle vydržeti. I opustila utýrána, prací zmožena, až k nepoznání vyhublá po osmi letech dědinu, ve které byla zažila málo radostí, ale hořkostí bez počtu. Umínila si, že půjde zpět k matce.

Po dvou měsících živíc se s dítětem žebrotou dorazila do rodného místa, kde jí skorem nikdo nepoznal. Matka hanbou a lítostí zemřela. Přihlásila se v klášteře, kde její otec tak dlouhá leta sloužil, a obdržela podporu i práci. Dala se za pradlenu. Výdělek byl skrovný, ale jistý. Prožila tam několik spokojených let.

Chlapec chodil do klášterní školy, ztratil svou divokosť, hezky se učil a živil se, konaje v klášteře posýlky a lehčí práce. Když dospěl 20 roků, matka pomýšlela na to, aby mohl býti přijat trvale za klášterního sluhu; sama pracovala již těžko, neboť ruce jí schromly, a pak by ráda byla viděla svého jedináčka před smrtí zaopatřeného.

Přišel rok 1618. Stavové sbírali vojsko, a mladý lid volán do zbraně. I v Petrovi se vzbouřila vojenská krev; přemluvil ještě jednoho sluhu, by se dal s ním zverbovati k lancouchům. Utekli oba a pustili se ku Praze. Petr byl sláb, a proto ho nevzali. Nějaký čas se ještě toulal sem a tam, až jej pojala tesknosť, a on se vrátil počátkem jara k matce.

Nalezl ji v největší bídě. Do kláštera ho již nepřijali, a nevěděl, jak sobě i matce pomoci. Konečně si vzpomněla matka na příručího, který před dávnými lety u otce se zdržoval a nyní prý jest správcem ve Chvalkově. I poslala tam Petra.

Správce se pamatoval na důchodních a obzvláště na veselou Nanynku a nechal Petra ve dvoře. „Budeš-li k čemu", pravil, „budeš míti u mne dobré bydlo."

A Terek se mu výborně hodil; uměl čísti a psáti a byl rychlý jako nejlepší kůň. Pan správce se zanášel nejprve myšlénkou, že by z něho mohl býti predikant. „Něčemu by se ještě v Praze přiučil, hubu má dobrou, bude spokojen s málem, obročí je tuze malé: polovici mu budu museti přece nechať".

Petr však nechtěl. Matka, ač v mládí lehkomyslná, však těžkým utrpením zkoušená se poznala a stala se dobrou křesťankou a po křesťansku též syna vychovala, tudíž nebylo tak snadno vyrvati mu pojednou víru ze srdce. Udělal jej tedy prozatím kurýrem a vyzvědačem a pak zponenáhlu posměchem a tupením víry katolické, cynickými vtipy na vše, co bylo mladíku dosud svatým, udusil veliký náboženský cit, a pak mu již bylo snadno pomocí několika stříbrňáků přivésti jej k nejhoršímu.

Matka se zděsila, když se dověděla, kam to svého syna dala; nemeškala a vydala se za ním. Ale panu správci její příchod nebyl právě pohodlný; nicméně ostýchal se ji odbyti, když žádala za dosti chatrný útulek. Dal jí v pazderně za statkem malý byt, živiti ji měl kurýr.

Maje matku na očích, přilnul k ní syn opět dětinnou láskou a přinášel, co mohl. Jednoho rána přišel a přinesl jí dva stříbrňáky. I bylo jí podivno, kde je vzal. „Neptejte se, vydělal jsem je snadno," odpověděl syn.

Tu slyšela od jedné ženy, že někdo ve vůkolí láme a vyvrací kříže. „To jest můj syn a nikdo jiný“ — připadlo jí, a zhrozila se té myšlénky — —

A když se ho dotazoval Guntram stran oné poslední události ve Lhotě, vyjevil Petr otevřeně: „Za strženi štítu a kříže, milostivý pane, slíbil mi správce celou kopu; vždyť mu na tom všecko záleželo, by slavnost vaši překazil. Ale když zvěděl, že jen malá část zdi je svalena, měl jsem jíti ještě jednou, a to zrovna před slavností a pobořiti štít znovu; ale v tom se něco stalo, čeho jsem se nikdy nenadál.

„Té noci, když jsem toho ohavného skutku se dopustil a na Chvalkov se vracel, našel jsem ubohou matku ležeti napolo mrtvou ve příkopě nedaleko Mnichu. Chtěla vypátrati, kudy se v noci potuluji, běžela za mnou, síla ji opustila a konečně i vědomí. Když jsem ji s těží donesl domů, lomcovala jí zima, a stěžovala si na silné píchání v prsou.

Po celý den seděl jsem u ní, měla náramnou žízeň, jen chvilkami zdřímla a měla nějaké hrozné sny. U večer byla velice rozpálena, vědomí však se jí vrátilo. Žádala si plebána. Bylo to v noci potom, když jej v Hojovicích zbili; proto jsem si netroufal jíti.

Matka prosila snažněji a snažněji a pak již jako v zoufalství. Šel jsem tedy se strachem.

Kněz si mne prohlížel a tázal se: „Věříš v Boha? A věříš v Ukřižovaného Spasitele?“ A když jsem řekl, že věřím, pravil: „Tedy s tebou půjdu; jsi-li zrádce, pomstě Boží neujdeš.“

Matka vítala kněze jako posla Božího. Nebyla ani k poznání, tak se změnila, radostí zářila její tvář.

Když jí plebán podával kříž k políbení, tu jsem se otřásl hrůzou.

„Dítě, pojď, ať ti požehnám,“ pravila po odchodu kněze a rukou jako led studenou dělá mi kříž na čele. Ten kříž mne pálil jako žhavé železo zdálo se mi, že mi propálí čelo až k mozku. Nemohu to vydržeti, vrhnu se na kolena, skrývám tvář a úpím: „Matko, já zradil Krista, tyto peníze jsem doustal, že jsem tak hrozně zhanobil jeho kříž.“

Smrtelná bledosť pokryla tvář matčinu; ona se chytila za srdce a zasténala: „Tedy přece Jidáš!“ A po chvílce umírajíc, šepce: „Nešťastné dítě, zbav se té pekelné mzdy a usmiř Kristův svatý kříž.“

V tom zemřela.

Jako líticemi štván utekl jsem od mrtvoly a celé tři dni bloudil v lesích, nejedl jsem, ani nespal. Neustále zněla mi v uších poslední slova umírající: „Zbav se té pekelné mzdy, usmiř Kristův svatý kříž.“

Nevím, jak se to stalo. V neděli ráno se ocitnu na stráni proti kostelíčku a zdřímnu. Aj, tu přede mnou matka: „Vstaň, nebeský Slitovník volá!“ — a pozdvihujíc ruku, ukazuje ku kapli. V tom padne rána, já procitnul, obešel jsem rybník a uschován v lese, čekal jsem, až počne slavnosť.

A tu volal Kristus Pán skutečně, neboť slova plebánova mi připadala jako hlas s nebe.“ (Pokračování.)

Biskup Freppel o francouzské revoluci.

Podává prof. Frant. J. Rypáček.

(Dokončení.)

V části sedmé jest přirovnána franc. revoluce ku bratrství. Jest slovo, které křesťanství všemu vzdělanému světu položilo do úst, slovo lásky Boží k lidem a lásky člověka ku člověku. Franc. revoluce za slovo „lásky křesťanské“ zvolila slovo „bratrství“. Franc. revoluce a bratrství! Jaké to spojení odporných slov! Sotva počal se rok 1789., rozpoutaly se po Francii nejdivější vášně. Národ francouzský tehdy slovo „bratrství“, název zednářský, dal vyvěsiti na zdech, aby se vzájemně vraždil. Girondini, Montagnardové, Hébertovci, Thermidoriáni, zkrátka, každá strana označuje svou moc vraždami a popravami odpůrců. A takové bratrství neprojevuje se pouze v Paříži, nýbrž po veškeré zemi. Nejen bohatec ale i dělník, sedlák a řemeslník s heslem volnosti, rovnosti a bratrství jsou voděni na popraviště, které se stává místem vysvobozovacím z hrozné nejistoty a neslýchaného zmatku.

Odstraňujíc zásady křesťanské, probuzuje revoluce nejnižší a nejsobečtější pudy v lidské duši. Náboženství jest poutem, které lidi váže s Bohem, náboženství jest nejužším a zároveň nejsilnějším svazkem, který vzájemně shoduje lidstvo a sbližuje a shromažďuje ve společné víře, naději a lásce. Kdo trhá ten svazek, rozpoutá jen vášně a choutky a protrhne hráze čirého sobectví. Homo homini lupus, napsal římský komik Plautus.

Říše „bratrství“ byla ve Francii šířena potoky krve nevinné i vinné. Francie byla rozryta na strany proti sobě brojící s nenávistí celého národa. Kdo to způsobil? Kdo zrodil vzájemnou nenávist a strannické rozklady? Revoluce francouzská. Ona rozdělila národ na strany, které vzájemně bojují o moc, potírají se a seslabují důležitost vlasti francouzské. Ne bratrství, ale nenávist a vzájemnou válku probudila revoluce francouzská, boj všech proti všem. Kde tu možno mluviti o bratrství!

Část osmá, francouzská revoluce a vlastnictví počíná se tímto úvodem: Největší omyl, který se lidu namlouvá, jest, že tvrdí se, jako by revoluce byla pozemky sedlákům odevzdala a vrátila, kdežto prý před rokem 1789. majetek pozemkový byl takořka výhradním právem šlechty a duchovenstva. Freppel to pokládá za smělou lež; neboť jest pravda, že dávno před rokem 1789. sedláci stali se majetníky pozemků. Nyní malí statkáři mají jen devítinu neb osminu zdělané půdy, kdežto před revolucí patřila jim polovice pozemkového majetku. Sedlák nestal se teprve revolucí majetníkem pozemkovým, ale revoluce ustanovila rozdělování pozemků dle hesla rovnosti tak, že úplně roztříštila a rozkouskovala půdu a na ni uložila dávky dvakrát, ano, třikrát takové, jako bylo před rokem 1789. To jest jejím neblahým dílem, neboť nikdo nemůže říci, co bude s majetkem pozemkovým ve Francii. Majetek jest nesmírně obtížen fiskálními požadavky, které přivádějí úplný úpadek majetkový. Tím nejsou vinny snad jen války, to zavinila revoluce, která stát učinila neobmezeným vladařem, neustále a neustále daně ukládajícím, čímž jmění jednotlivců se úží.

A protože všecko vychází z majetku pozemkového a opět na něj se vrací (jest závdavkem veřejného blahobytu), musí pozemek snášeti všechnu tíži revolučních soustav a zařízení.

Ovšem francouzská revoluce nabídla na prodej všechy statky duchovní a konfiskované statky šlechtické. Měl sedlák zisk z prodeje těchto kněžských a šlechtických statků? Nikoliv. Statky ty skoupili za bezcenné assignáty přívrženci Voltairovi, peněžníci a jiní. Lid tím nezískal praničeho.

K. Marx, přední z vůdců socialistických, ve svém spise o kapitále položil za důvod proti majetku usnesení národního shromáždění francouzského o vzetí a prodeji statků kněžských. Socialismus zárodkem svým má kořeny ve francouzské revoluci. A budou-li zásady socialistické, jak se právem obáváme, budoucně vydávati ovoce hrozně neblahé, první vina stihne ústavodárné národní francouzské shromáždění.

Devátá kapitola, franc. revoluce a práce, uvádí se výrokem Turgotovým: „Původ zla jest ve svobodě, která dovoluje pracovníkům téhož řemesla, aby se shromažďovali a zřizovali společnosti.“ Freppel mínění to úplně zavrhuje a praví, že opak Turgotovy zásady jest pravda. Jest přece přirozeno, že umělci stejného odvětví a dělníci stejného řemesla se shromažďují, aby se radili o svých zájmech a jich i hájili. Vlivem myšlénky sbližování a bratrské lásky tvořily se středy pracovní v průmysle, v řemesle i v umění. Ve svazku spojených spatřoval každý svou ochranu a jistotu dle hesla umělců a řemeslníků pařížských: Vincit concordia fratrum. Společnost práce způsobovala pospolitou snahu. Lidé, kteří pojaly svazky řemeslné, nutně vzájemně se sobě zavazovali a podporovali se, kdy prospěchy a čest jejich byly ohroženy. Za takových poměrů slabý pevně stál vedle silného. Bohatství i obratnost byly na užitek všem. Zkrátka, stejná řemesla v témže městě byla znamením sdružovacím, pod kterým shromažďovali se pracovníci, ctili se a milovali.

Že do takových družstev a cechů vplížily se nepořádky a zlořády, že bylo třeba přidati více vzduchu, světla a pohybu, nepopírá spisovatel nikterak. I zde bylo třeba rozumných oprav dle pokroku časového a průmyslového. I zde mělo se konati opravující přetvoření, nikoliv násilný převrat. Nevykopáme přece celého stromu, má-li uschlou větvičku, nepobouříme stavení, roste-li na zdech býlí, nezničíme chrámu, usadil-li se v jeho sklepeních prach a pavučiny. To praví prostý zdravý rozum. Ale mužové z r. 1789. — o posedlých z r. 1793. nemluvíme — tomu nerozuměli. Bořiti a opět bořiti a neustávati bořiti, bylo jim heslem. Zde jako všude měli jedinou myšlénku, jedinou vášeň, všecko zničiti, co dosud bylo. Žáci Rousseauovi měli organisaci práce zmladiti a opraviti dle prospěchův a potřeb časových, ale neučinili tak, nýbrž zničili ji, zanechavše budoucím pokolením rozluštění otázky nejstrašlivější, otázky dělnické.

Státníci z r. 1789. oddávali se klamům, luštíce společenské úlohy. Zapomněli, že svoboda práce bez doplňovacích a opravovacích pojítek vzájemného svazku nutně odevzdává chudého a slabého uznalosti a libovůli bohatých a mocných. S leskem svobody vykonáno bylo dělení a s dělením slabost. Od těch dob nebylo ochrany, nebylo vzájemného bratrského působení, nebylo společných pravidel ani závazků na prospěch cti řemeslnické, přestal důvěrný poměr mezi mistrem, tovaryši a učenníky, a slabý neměl ochrany proti násilí.

Francouzská revoluce způsobila směs, kde člověk člověka tísní, ničí a šlape, dole otroctví, nahoře potlačování, všude boj a nikde svornost ve třídě pracovní.

Avšak namítne se, že jest přece učiněn pokrok v dělnické otázce za posledních sto let: dělník jest lépe ošacen, má lepší potravu i příbytek nežli dříve. To jest dobrodiním francouzské revoluce. Není pravda! volá Freppel. Jsou-li hospodářské poměry lepší nežli dříve, jsou toho příčiny rozličné. Pokročily vědy přírodní, vznikly vynálezy a objevy v oboru průmyslovém, užívání páry a elektřiny usnadnilo některé těžké druhy lidské práce, prostředky dopravní jsou snadnější, cesty jsou zlepšeny, dráhy položeny, a nastal neobyčejný všeobecný rozvoj umění. To učinilo pokroky, nikoliv revoluce francouzská.

Řekněme zkrátka: francouzská revoluce neučinila nic, aby zlepšila a povznesla třídu dělnickou, naopak vnesla do tříd dělnických jen zmatek, oddělila svět dělnický od ostatních tříd a odevzdala dělníky tajným společnostem, kde se stali kořistí zkažených a nesvědomitých buřičův. Revoluce způsobila boj o peníze a práci, hlubokou to ránu našich časů, způsobila strašlivé nesnáze, ze kterých jest nám vybřednouti považlivě a ponenáhlu, aby se zamezilo bouřím největším.

Oddíl desátý, franc. revoluce a vyučování začíná se výrokem Spencerovým o pověře, kterou anglický tento myslitel potírá. A pověra jest znateluým rysem francouzské revoluce. Vzdělávati lid a polepšovati vyučováním bez náboženství, bylo vodítkem revolučních vůdcův. A přece i Rousseau v listě d'Alembertovi napsal: „Nepochopuji, že může kdo býti ctnostným bez náboženství; dlouho měl jsem toto klamné mínění, kterého jsem se nyní vzdal.“ Toto „klamné mínění“ zanechali hlavní revolucionáři Mirabeau, Talleyrand, Condorcet, Lanthenas, Lepelletier de St. Fargeau a jiní bořivým potomkům. Avšak vyučování samo sebou a samo v sobě nedostačuje, aby zajistilo štěstí jednotlivcovo a blahobyt národní, a věda beze ctnosti často jest záhubna. Již staří mistři klassičtí tak mluvili. „Beze ctnosti“, řekl Platon, „mohou všechny vědy nejvýše škoditi.“ Pokud byly na světě školy, až po rok 1789. nebyly zbaveny náboženské ideje. Revoluce se jí zbavila.

„Pyšní pokrokáři docela prostě klesají za pohanstvím“, dí Freppel, protože ani s Platonem neuznávají, že ctnost bytně závisí v ‚napodobení Boha‘, že jest v duši lidské odleskem dokonalosti Boží; nevědí, že pojem práva a počestnosti souvisí s nejvyšším zákonodárcem, který pojmu tomu jedině dává závaznou a povinnou sílu; nevědí, že Bůh těm, kteří jsou na vrcholku věd, jest věčným a nejvyšším výrazem mravního zákona, že jest zároveň prvním základem povinnosti a vzorným obrazem svatosti, že tedy ctnost oddělovati od Boha jakožto prazdroje a základu jejího není nic jiného, nežli ji zničiti.“

Bůh, svědek a soudce nejtajnějších myšlének a jednání lidských, jemuž nic není skrytého, a jehož oči zpytují srdce i ledví, ponořuje se i tam, kam neproniká zrak učitelův, kam nedozírá oko otcovské ani mateřské. Ta zásada byla ve Francii při vyučování až po revoluci.

Revoluce vyloučila náboženství ze školy. Ale hleďme na účinky náuk Condorcetových. V osmém roce republikánském vyslovil se francouzský ministr vnitra o účincích revolučního vychovávání slovy významnými, zachovanými ve státním archivě francouzském: „Školy

elementární jsou skoro vesměs vyprázdněny. Dvě příčiny k tomu přispěly. První příčinou jest šeredná volba těch, kteří byli potom nazýváni učiteli; jsou to větším dílem nemravní lidé a nevzdělaní, kteří nabyli úřadu jen za domnělé občanské smýšlení, které není nic jiného, nežli posměch každé mravnosti a zapomnění každé slušnosti. Druhá příčina vězí v trvající vždy moci křesťanských názorů, které jsou velmi zlehčovány zákonem, a kterým tito „učitelé“ jen drzé úšklebky ukazují na odiv.“ O rok později promluvil Portalis ve sboru zákonodárném: „Jest čas, aby nauky mlčely před událostmi. Není vyučování bez vychování, a vychování není bez nauky mravní, bez náboženství. Professoři marně pracovali a vyučovali, poněvadž nemoudře bylo hlásáno, že nikdy se nesmí ve školách mluviti o náboženství. Vyučování po deset let jest nijaké a ničemné. Náboženství musíme vzíti za základ vychovávací. Děti jsou oddány nejnebezpečnější zahálce a nejnepokojnějšímu tuláctví. Nemají pojmu o Bohu a nerozumějí tomu, co jest pravé a nepravé: odtud divoké a barbarské mravy, odtud surový lid.“

„Vyučování po deset let jest nijaké a ničemné,“ to vykonala revoluce za prvé desítiletí svého trvání (1789—1899.).

Vyučování před r. 1789. nebylo zanedbáno. Obecná škola měla budget o 26 mill. knih, jak vyznal sám Condorcet, střední školství mělo 562 kollejí se 72.747 žáky, z nichž 40.000 buď úplně, buď částečně bylo vyučováno bezplatně. Vyšší školství mimo 21 universí král. a Collège de France mělo 50 akademií, 72 odborných škol kreslířských, hydrografických, mathematických, vojenských, dělostřeleckých, námořnických, hornických, mosteckých i silničných. Právem prohlásil Quizot 15. dne března r. 1835. v sedění poslanecké komory: „Před rokem 1789. bylo ve Francii veliké a činné závodění mezi všemi ústavy soukromými, všemi korporacemi, všemi učenými, vědeckými a náboženskými společnostmi, které se zabývaly veřejným vyučováním. Toto závodění bylo velmi činné, velmi působivé...“

Chceme snad říci, že v této organisaci bylo všecko dokonalé a nepotřebovalo změn ani oprav? Nikoliv. Pokrokem věd přírodních a pokrokem všeobecným jsme ovšem dále nežli před stem let. Francouzská revoluce nemá zásluhy o ten pokrok a jeho následky. Připomeňme jen Coffinhala, který vykřikl na slavného chemika Lavoisiera, souzeného na smrt a žádajícího za krátkou lhůtu, aby rozluštil nový problém chemický. „Mlč,“ zařval na učence zlosyn, „republika nepotřebuje chemikův“. A slavný Lavoisier skonal na popravišti, nerozluštiv záhadu, o které bádal.

Freppel dospívá k mínění, že před rokem 1789. ve věcech vyučovacích neměla Francie soka na veškerém světě, kdežto nyní nepřevyšuje vyučováním žádného většího evropského státu.

V oddíle jedenáctém, revoluce a militarismus, praví biskup, že jednou z nejhlubších a největších ran našich dob jest militarismus, opravdu strašná to soustava, která vybírá nejzdravější a nejmladší muže, kteří by jinak výborně mohli pracovati a prospívati lidskému blahu. Zajisté hájiti vlasti vojskem jest nezvratnou nutností, o tom není pochyby. Tak bývalo a bude. Ale čím více se vzdalovaly časy stěhování národů časy Hunnův a Vandalův, kdy každý jednotlivec bojoval, tím více ubývalo vojska. Před rokem 1789. nebylo řeči o všeobecné branné povinnosti, nevládl militarismus, který jest ná-

sledkem a přirozeným ovocem válek revolučních a válek císařských. „Od časů francouzské revoluce," praví správně autor spisu „Národ ve zbrani", „má počátek nynější epocha válečného umění, a tato epocha potrvá potud, pokud nové socialní přeměny vojenskému a státnímu životu nedají nového základu... Odvod dává tolik lidstva, že za nutného případu lze plýtvati životy lidskými." (Von der Goltz, Die Nation in Waffen na str. 13.).

Odpravení krále Ludvíka XVI., republikánská propaganda a snaha po rozšíření hranic francouzských způsobily řadu válek téměř veškeré Evropy proti Francii. Franc. revoluce ustanovila se za soudce mezi králi a národy a za mstitele potlačených v celém světě. Jest se diviti, že všechna téměř Evropa se koaličně postavila proti Francii? Od těch dob počíná se boj na smrt, a od klidu zbraní po klid živoří jen ozbrojený pokoj, skoro tak neblahý jako vojna. Prostředky obyčejné tu nevystačují. Dobrovolné vojenství přestává, a počíná se všeobecné ozbrojení. Francie má dle usnesení konventního a dle námahy Carnotovy čtrnáct armád proti evropské koalici. Francie ovšem pokryla se vavříny válečnými po čtvrt století až po pád prvého císaře Napoleona, ale krvavé vavříny tyto přinesly stálou bídu. Právě tím, že francouzská revoluce způsobila doma všeobecné ozbrojení, přinutila ostatní národy, aby učinili tolikéž. Nyní ve vojenství a na vojně rozhoduje hlavně počet. A jak bude, až proti Francouzům stane 120 mill. Rusův a 80 mill. Němcův, kdy ve Francii obyvatelstva nepřibývá? táže se Freppel. Militarismus, dítě francouzské revoluce, obrací se proti Francii a tvoří nejstrašlivější hrozbu její budoucnosti.

Posledni část, r e v o l u c e a b u d o u c n o s t f r a n c o u z s k á, uvádí se slovy, že Francie r. 1789. opustila cestu svých dějin a tradic a nedovedla k nim se vrátiti, ačkoli činily její moc a velikost. Posledním stoletím zmítala se Francie mezi nejrozdílnějšími ústavami, od násilí ke vzpouře a k nezákonnosti; nestálost a nejistota jsou v zemi pravidlem. To jest také příčinou, že revoluce periodicky kvapí za revolucí, a roztržky rostou. Jest těžko předvídati konec; neboť stav země, jak jej revoluce způsobila, jest znepokojující. Roztržka stran jest již největší, a budoucnost vlasti smutna. Freppel ukazuje na úpadek Polska za stol. XVIII. a rozkvět Pruska ve století nynějším. Půjde Francie cestou Polsky či raději drahou Pruska? Budoucnost ukáže.

P o s l e d n í ú s u d k y spisovatelovy zakončujíce poutavý spis, jednají o nápravě toho, co revoluce pokazila, a spisovatel dává hlavní radu k nápravě tím, když tvrdí, že směle a odhodlaně musí Francouzové rozloučiti se s revolucí a počíti dílo opravné moudře a rázně, jak mělo se začíti roku 1789., a na základě starých zásad.

Ve věcech náboženských musí přestati atheismus a materialismus, které hluboko vnikly do národa, a musí se vrátiti náuky křesťanské do státu, do rodin, do školy, do všeho života francouzského; neboť rozšiřováním bezbožnosti hynou mravy, klesají karakterové, vznikají různice, a následek jejich jest slabota.

Ve věcech politických biskup, horlivý monarchista, radí, aby Francie se vrátila k staré monarchii a staré dynastii a aby opět byly zřízeny autonomní provincie, bez nichž každá oprava jest marna. I vyučování, spolčování má se vrátiti do starých kolejí autonomnějších a k názorům křesťanským.

Freppel končí svůj spis slovy: Rozlučme se s myšlénkou o převratu, revoluci, abychom znova bez váhání a s pevnou rukou přejali opravné hnutí r. 1789. „Měl jsem," dí biskup, „na srdci, abych svobodně a zřejmě v této hodině promluvil o věci ke blahu náboženství a k dobru své země, a nedal jsem si brániti žádnými ohledy; neboť ve svém srdci vím jen o dvou citech, o dvou vášních: o lásce k církvi a lásce k Francii!"

Spis Freppelův má mnoho, velmi mnoho pravd vážných a hlubokých, důležitých nejen pro Francii, ale platných také všemu člověčenstvu. Promluvil tu důstojný kazatel i karatel, který chtěje brániti zlu, líčí je barvami temnějšími, aby označil jeho nebezpečenství. Krvavá záplava francouzské revoluce jest tu přísně odsouzena.

Byla tedy revoluce Francii a lidstvu absolutním dobrodiním?

Komenský, Poniatovská a jejich vliv na emigraci českou.

(Přednáška v Historickém kroužku družstva Vlast.)

(Dokončení.)

Zkáza Babylonu a vítězství církve už nastává. Tak podle zjevení XVII. ($^{20}/_{1}$ 1628.). Celé toto zjevení je důležito pro výklad, jakého se mu Komenským dostalo. Plna hrůzy vidí Poniatovská bitvu, již proti Babylonu Seveřané sami, patrně Švédové, podnikli. Brzy vítězí, brzy podléhají, již skoro jsou potřeni, na konec však přece zůstávají vítězi a s ohromnou kořistí vracejí se k domovu. Ale Bůh bude jich ještě potřebovati, „aby opět usadil na královský jeho trůn pokořeného sluhu svého." A Poniatovské poroučí, aby psala listy severním i východním národům, s datum: 1628. „protože rozkazy tam dané vztahují se ku podzimnímu času toho roku, ve kterémž bestie počne zkázu trpěti." — A splnilo se, dodává Komenský. Porážka Španělů od Belgů a španělského loďstva Holanďany byla počátkem zkázy domu Rakouského. Ukvapená naděje! — Poniatovská píše listy, jak jí poručeno, ekstase však trvá dále, prorokyně mluví dále s Hospodinem a jakoby vypisovala mu své dojmy z bitvy právě spatřené, praví: Čtyřikrát strachem jsem se v duši zachvěla, až nebeské přišlo vojsko." Toto „čtyřikrát" jest pro Komenského osudným. „Čtyřikrát označuje se tu osud evangelíků ve stavu zoufalém: 1. Po smrti Gustava Adolfa a Bedřicha, 1632., 2. po porážce u Nördlingen 1634., 3. po uzavření míru bez Čechů 1648., 4. po překažení spojení Východních a Severních vojsk v Polsku 1656., píše v poznámce k této kapitole Komenský. A tak stává se mu toto „čtyřikrát" zadními dvířky, která dodávají mu odvahy, aby vždy věřil v tato proroctví. Každá veliká rána pro české emigranty, která vždy znova ničila jejich krásné naděje, jest mu jen „zachvěním" prorokyně a přiblížením se šťastné budoucnosti!

V tomto vidění každý postřehl zmínku o restituování zimního krále. Ale ve proroctvích Poniatovské dočteme se o tom bezpečné a určité zprávy. Bedřich jistě znova na trůn vstoupí. Ve zjevení X. ($^{23}/_{12}$ 1627) slibuje Bůh: „Srazím onoho pyšného, nespravedlivého

hříšníka s místa jeho vyvýšeného a na místě jeho usadím sluhu svého, jenž se mne bojí.“ Výrazně již mluví prorokyně o Bedřichovi ve zjev. XVIII. Bylo to dne 21. ledna odpoledne. V ekstasi zvěstují jí andělé: „Přišli jsme ti zvěstovat, že třetího dne přijde Pán a ukáže ti, čeho spatřiti žádají oči tvé, Bedřicha, jak sedí na trůně královském, a jak koruna se zase stkví na jeho čele“. A opravdu, 23. ledna v podobné ekstasi vidí, jak dva mužové, kteří s trůnu svrhli Ferdinanda a papeže, vedou mezi sebou Bedřicha. „Když až k nám se přiblížili,“ vypravuje Poniatovská, „zazelenal se Bedřich jako strom, což já spatřivši, jsem zvolala „Ty jsi oliva zelená před tváří Boží“. A uzřela jsem překrásný, stkvělý a vysoký trůn. A již poručil Pán oněm dvěma mužům: Uveďte ho na trůn ve jménu mém! Bedřich však kráčel krokem bojácným, jakoby sám sobě nedůvěřoval. Tu sám Bůh řekl k němu: Jen vykroč ze tmy a z prachu, sluho můj. Viděl jsem zajisté, jak ponížil jsi se přede mnou, jak často jsi na kolena klesal před tváří mou. I slzy jsem spatřil, jež v srdci svém jsi proléval. Usedni tedy opět na trůn, jenž připraven ti od mnohých časův, a již se neboj, neboť zahynuli, kteříž hledali zkázy tvé. Usedni opět na trůnu, a opět vložena bude na hlavu koruna, kteráž upadla, pro niž byl jsi v takém soužení. A přece trpělivě jsi se podroboval vůli mé!“ A usedl Bedřich, pokračuje Poniatovská, a já věděla, jak stkvostná koruna s nebes se snáší jako na zlatém řetěze, neb ohnivém provaze nad hlavou jeho. Mužové pak oni uchopili každý pravou rukou korunu a posadili na hlavu Bedřichovu. A žezlo dali v ruce jeho i meč. Počátkem roku 1628. ($^2/_3$) Poniatovská znova posílá psaní k Severním „Dic ne tardent“, poroučí netrpělivá Poniatovská poslovi. Ale vítězství evavgelické církve jest jisté. „Pokvete církev, panovati budou zbožní úřadové. Ale napřed stane se toto: starý onen had, to nabubřelé F bude potlačeno, F pokorné povýšeno bude. Ten bude slavným oním králem, jenž míti bude E. K.“ Co obě F znamenají, každý poznal. Co by však E. K. znamenalo, nikdo se nikdy nedověděl. — Očekavaný rok 1628. minul. Poniatovská již neměla ekstasí, ale, jak jí slíbil Bůh, zjevoval se jí jenom ve snách. 5. ledna 1629. zdá se Poniatovské o Bedřichovi. Vidí ho, jak prochází se po vinici. Uřezává vinné hrozny, ale když chce jich pojidati, přemění se mu v rukou v trsy jalovce a rybízu. Bedřich proto všecek zesmutněl. Brzy zase hrozen uřízl, a hle! nalezl dobré ovoce. A děkoval za to Bohu vroucně. V tom všecko zmizelo. K Poniatovské přistoupil anděl a řekl jí: „Ukázáno Ti bylo nyní, jak vyvolený sluha Boží ještě jeden rok musí jísti trpké ovoce. Potom však počne mu Bůh nalévati pohár milosti v nadbytku.“ Tedy ještě jeden rok! — 28. října 1628. v posledním zjevení svém dokonce udává určité datum korunovace Bedřicha na 23. ledna 1629. Ale marné čekání! Minula tři leta, Bedřich v bídě zemřel. Oklamalo proroctví české evangelíky? Nikoliv! Prorokyně však patrně myslela „annos ideales“ a rod Bedřichův, těší sebe i své Komenský!

Ale proroctví Poniatovské dosáhlo tenkrát svého účelu. Brzké zničení Ferdinanda a katolicismu, brzké a trvalé restaurování Bedřicha a protestantismu mohlo míti v té osudné době jen jeden důsledek: Vytrvejme! Vytrvati však znamenalo na několik těch měsíců opustiti vlast, nežli se Bedřich vrátí. Nemůžeme ovšem tvrditi, že by byli čeští evangelíci beze svých proroků vlasti své nikdy neopustili. Vždy

by se bylo našlo dosti těch, kteří z příčin politických, nemohouce se spřáteliti s přítomným stavem věcí, nebo trestu se bojíce se vystěhovali. Pro Thurny v Čechách místa nebylo. Ale mezi vystěhovalci českými bylo zajisté dosti takových, kteří odešli pro svoje náboženské přesvědčení. A ti že nejednali pod dojmem těchto proroctví? Vždyť je k vystěhování dle pevného přesvědčení Starších Zboru prorokyně Bohem samým nadšená přímo vyzvala.

3. Bylo to 19. ledna, tedy v době, kdy již byl nejvyšší čas pro české nekatolíky rytířského a panského stavu, aby se rozhodli. Že Ferdinand lhůtu k vystěhování a prodání statků znova a znova prodlouží, ovšem věděti nemohli. Poniatovská má vidění. (Zjev XVI. 16 seqq.) „Spatřila jsem před sebou hromadu prádla, odévu a různého nářadí. A řekl mně Pán: Svaž z toho, co můžeš, co svážeš, odnes k severu. I učinila jsem tak a vloživši náklad na svá ramena šla jsem k severu a tam uzřela jsem množství lidu obojího pohlaví, jak modlí se, spínajíce ruce. A zase řekl Pán: Svaž znova prádlo a nářadí, co můžeš, a spěchej k východu. A svázala jsem rychle zbývající věci, vložila na ramena, a těžce s velikou obtíží šla jsem k východu. Tam tak mnoho lidí nebylo, a složila jsem tam svůj náklad a odešla jsem. A řekl mně Pán: Hle, já rozptýlím lid svůj mezi národy jiné a pošlu ho do země cizí. Vyvedu jej před bouří již kvapícího hněvu svého, až pošlu déšť síry a ohně, aby zachráněni byli. A tak, jako ty jsi prchala, prchnou oni, mnozí úzkostí se třásti budou, nevědouce kam by se obrátili, ale já jim ukáži. A neodejmu od nich smilování svého a dám jim tam v cizině hojnost chleba duchovního, slovo své svaté, aby tím volněji a pokojněji a bez překážky nasytiti mohli duše své. A přidám i chleba pro tělo a o všechny potřeby životní se jim postarám a v nižádné věci jich neopustím, jen když mně důvěřujíce, ve mně svoje útočiště budou hledati: neboť věž přepevná jest jméno mé a ke mně uteče-li se spravedlivý, zachráněn bude ve dnech zlých.“ — A zase ukázal ji Bůh něco jiného. Viděla velikou hromadu kamení a nesmírné hromady dříví. A z těch na rozkaz Boží vystavěla dům. Kolem domu vysázela pěknou vinici a tam rozsázela květy libovonné, a hned vzešlo všechno semeno a zelenalo se a hned viděti bylo hrozny a plody vzácné. A v okamžiku byl dům tento naplněn množstvím lidí, zpívajících radostně Hospodinu. Udivena patří Poniatovská na Pána, ale brzy doví se výkladu: „Ejhle! Již splnil jsem lidu svému přislíbení svá. Dal jsem mu klid, i hojnost příležitostí, aby mně sloužil ve svatosti a spravedlnosti.“ — Komenský vykládá zde pod „Septentrio“, kam Poniatovská tak snadno došla, Lešno a Polsko vůbec, a pod Orientem prý mysliti jest Uhersko. Komenský byl podle toho spíše pro severní proud vystěhovalecký, pro Lešno, kam sám se odebral a nepřál vystěhovaleckému proudu na východ. — Jdi tedy, Ty lide ubohý! Opusť rychle vlast, abys se zachránil před hněvem Božím, jenž nad tvou starou vlastí již brzy se snese ohněm a sírou! To je jedna příčina vystěhování. A ta druhá, ještě ušlechtilejší: Jdi, vystěhuj se, vytrvej! Ti kteříž odvrátili se od víry své evangelické, jsou plevy. Ty, co se vystěhuješ, jsi pšenice plnozrná na bárce Kristově. Jdi lide, v cizině se ti povede dobře, a brzy vrátíš se do vlasti své. — Jakých vhodnějších důvodů měla užiti prorokyně, aby pohnula lid k emigraci?

Je pravda, Poniatovská předcházela dobrým příkladem. Tím přecházíme k přepodivné události v životě Poniatovské, jíž ani v krátkém tom rozboru jejího života pominouti nemožno.

Dne 25. ledna 1628. dostane Poniatovská v ekstasi rozkaz, aby odebrala se do Jičína k Waldsteinovi — jmenuje ho „rabiosus ille canis“ — a odevzdala mu dopis, jejž prý jí Bůh v duši diktoval. Nenalezne-li Waldsteina doma, má odevzdati dopis hraběnce. Psaní samo nemá důležitosti, zní docela všeobecně. Waldstein napomínán v něm, aby se polepšil. Kdyby však zatvrditi měl srdce své, nebo dokonce s pohrdáním přijati tento rozkaz Boží, pak zatvrdí se nad ním i Hospodin. „Připravím si potom i já šípy smrtelné, jež vrhati budu do srdce jeho, až ho zabiji.“ Podivením však naplňuje nás, že slabá tato dívka se cesty této odvážila. (28. ledna.) Dopis, an Waldstein dlel ve Vídni, kněžně odevzdala, ba v domě Waldsteinově přijde do ekstase, v níž poručil jí Hospodin, aby dům Waldsteinův opustila, „poněvadž bezbožný ten dům není hoden její přítomnosti.“ Jesuité při dvoře Waldsteinově přítomní psaní přečetli, radili prý, aby všichni ti poslové byli zatknuti „ad piccardicum illum daemona deprehendendum.“ Kněžna však zachovala se k ní šlechetně. Pohostila prorokyni a propustila ji. — Považíme-li, že Waldstein v té době byl na vrcholu své slávy za svého prvního generalatu, že tenkrát opravdu se zdálo, že on jest povolán, aby už zastavil ty proudy krve, jež od desíti už let prolévaly se u nás a v Německu, tu teprve pochopíme i účelnost cesty i odvážlivost Poniatovské. A čteme-li trefná slova Duhrova: „Stimmen aus Maria Laach“ 1891. W. Schuld) Dennoch wäre Wallenstein vielleicht nicht so weit gegangen, wie er wirklich ging, hätten nicht dämonische Geister in seiner Umgebung ohne Unterlass weiter getrieben, weiter für Schuld und weiter zum Verderben,“ — uvážíme-li tu ohromnou pověrčivost Waldsteinovu, jeho slepou oddanost v astrologii, tu mně připadne nám otázka: Nebyla Poniatovská jedním takovým démonem, jenž už tenkrát, na výši jeho slávy Waldsteinu počal na mysl přiváděti nezdar podniků císařových a tím zdar jeho zrádného počínání? Nebyla to jedna, třeba jenom nepatrná nitka, která zapletla Waldsteina v podnik, jenž skončil tragickou událostí chebskou.“ — Komenský poznamenává, že Waldstein do opravdy s posměchem přečetl list Poniatovské. „Císař“ a Pán můj dostává psaní z Cařihradu, ze Říma, ale já dostávám dopisy dokonce s nebes!“ prý se smál. Pád Waldsteinův pokládá Komenský za splnění proroctví Poniatovské. — Poniatovská, vykonavši rozkaz Boží v Jičíně, spěchá odtud. Na cestě upadne u vytržení a v tom dostane rozkaz Boží, aby z Čech prchla a odstěhovala se do Lešna. „Nechtěj zde zůstati! Přestěhuješ se do Polska, do města Lešna.“ Poniatovská — z příčin velice pochopitelných — tento rozkaz Boží splnila. A již 8. února je v Lešné u Komenského, jenž krátce ji tam předešel, byv svědkem všech skoro ekstasí prorokyně v Branné. V jeho domě, pod jeho dozorem skončí se prorocká činnost Poniatovské.

Poniatovská tedy, na rozkaz Boží, předešla věřící, jimž vůli Boží, aby se vystěhovali, oznamila. Tím však její — užijeme moderního slova — agitace pro vystěhování nebyla u konce. Ferdinand nepřestal doufati, že mírnou cestou protireformaci vykoná. Proto vypovídací dekret nebyl proveden, ale stále a stále prodlužována lhůta k obrá-

cení nebo vystěhování. Proto snad nevystěhovalo se r. 1628. pánů a rytířů tak mnoho. Jistě i baronka Zárubova zůstala v Čechách.

Dne 9. června 1629. žádala Poniatovská svého ochrance, Komenského, aby dovolil jí vrátiti se na čas do Čech. Tak prý rozkázal jí Bůh, aby matku svou — rozumějte dobroditelku její baronku Zárubovou — upozornila na hrozící nebezpečí a přiměla ji k vystěhování z vlasti. Celý rozkaz Boží doslovně zní: „Již více Tě ku dílu svému užívati nebudu, jen jedno ještě dle rozkazu mého vykonáš. Dne 12. měsíce června tohoto roku půjdeš do Čech, do té země krví mých světců zbrocené, abys vyrvala ze spustlého Babylonu matku svou. V pravdě, již jest čas, aby do hor prchli, kteříž zachráněni býti chtějí v den hněvu. Hle! Přísahám při svatosti své, již nastal okamžik, již přiblížil se den útrap těm pyšným, jimiž jsem pohrdl“ ..... Rozkaz ten u baronky Zárubovy pro odpor jejího manžela zůstal bez účinku. Ale ze znění jeho docela správně možno souditi, že nebyl jenom určen ku zachránění baronky Zárubové. Tento rozkaz uveden byl Komenským v známost mnohých českých nekatolíkův. A výsledek jeho? Tak zdá se nám, jako bychom viděli ty ubohé emigranty české, jak se srdcem stísněným, plným hořkosti a nenávisti ku svým katolickým spolunárodovcům, opouštějí drahou vlast. Až bolestně jsme dojati, vzpomeneme-li si, jak asi plni naděje v brzký návrat volali českým horám „Na shledanou“, ti lidé ubozí, svedení, odsouzení k tomu, aby v dálné cizině bloudíce, složili tam svoje kosti. Plni lítosti ptáme se: Pod jakým dojmem byli schopni tohoto i pro sebe i pro národ svůj smutného hrdinství?

4. I o jiných předních osobách katolických jest jednáno. V kapitole 8. 9. 13. odsuzováni jsou různí heretikové, t. j. katolíci. Odsouzen jest „Serenissimus quidam“ (Ferdinand), slavní, urození pánové a celé množství jiných lidí. Poniatovská odsouzenců nejmenuje. Komenský sám o dvou napsal, kteří asi to byli (fuisse videtur). První byl kníže Liechtenstein. „Přistup blíže, volá Poniatovská, kterak vydáš účet ze správcování svého? Byl jsi milosrdným? Modli se, budeš spasen ... Ale i proti tobě krev mnohého Abela volá o pomstu.“ Po tichu mu mnoho vypravuje a potom dí nahlas: „Odejdi! Však brzy skončí krutost tvá!“ Daleko hůře než Liechtenstein a všickni ostatní pochodil Waldstein ($^{31}/_{10}$ 1627.).

Ten patrně v té době byl osobností nejdůležitější. Slyšeli jsme již, kterak Poniatovská chtěla naň přímo působiti. Tímto soudem měli snad protestanté býti upokojeni nad tehdejšími úspěchy Waldsteina. Hrozný soud! Waldstein přichází. „To tedy jest ten pronásledovatel? Ó, pronásledovateli, cos to učinil? Ty nespravedlivý, bezbožníku, hříšníku, úkrutný, nešlechetníku, běda! hle, krev nevinná volá o pomstu ... Kdy že jsi ji prolil? Počkej, povím ti: tunc et tunc, tehda a tehda (ipsissima verba!)“ Potom mluví okamžik s Bohem.

„Slyš tedy dobře, tyrane, ó, slyš, tyrane!“ A třikrát udeří rukou do polštáře. „Víš už? — Ty že nejsi vinen sám? To má býti tvojí omluvou? A ještě že se nepokoříš? Pak nejsi hoden smilování, odejdi“ a odstrčí jej od sebe. „Tys nevěděl, že každý, čím hřeší, tím zachází? Hrozný meč Boží až k srdci ti pronikne, nezbude po tobě ani památky. Lépe by bylo, kdybys se byl nenarodil.“ — Vypočítává mu potom všechny jeho zločiny, celkem mu jich napočte 134. Ty prý četla ve

knize smrti a tam kdokoliv prý vepsán jest, nikdy už smilování nedojde. „Nuž, kdež jsou ti svatí, jež jsi vzýval, zavolej je, ať ti pomohou, k nimž míval jsi největší důvěru. Tento Bůh pravý tě nezná. Měl jsi ovšem bohy jiné, zlaté, stříbrné, kovové, kamenné, dřevěné.“ — „Že si zoufáš? Zoufej si jen jako Kain a Jidáš, aspoň dříve přijdeš, kam patříš.“ — Hnedle rok na to (11. pros. 1628.) vidí smutný osud Waldsteinův ve snách. Procházel se prý, odén jsa vrchním šatem pokrváceným, a po řebříku vystupoval k nebesům. Náhle se řebřík pod ním zlomil a on spadl — až země se zatřásla. A tak ležel roztažen, z úst pak sálal mu plamen šeredný, a s nebes naň padal ohnivý popel. A ten rozevřel mu prsa, a srdcem jeho protékala smůla a různé věci ošklivé. Waldstein hrozně křičel. Potom s nebe slétlo kopí přímo do jeho srdce a zabilo jej. A zmizelo všechno. Anděl pak, přistoupiv k Poniatovské, řekl: To jest ten den onoho bezbožníka, jímž ukončí se lhůta mu daná, aby se polepšil, a v kterýž nepolepšiv se bez milosrdenství zahyne. To chtěl ti ukázati Bůh, že pád jeho už je spečetěn.

Je pravda, že r. 1627. se takový pád Waldsteinův předvídati nedal. Byla to zajisté také smutná smrť Waldsteinova, která věrohodnosť proroctví Poniatovské zvyšovala. Zajisté jedna ze příčin, že vliv proroctví Poniatovské na tehdejší bratry české byl ohromný.

Hlavní autoritou jejich byl ovšem sám miláček českých bratří J. A. Komenský. Až do posledního dechu svého života věřil i sám, i bojoval za jejich pravdivosť. Nedal se zviklati množstvím trpkých zklamání, jako smrtí Gustava Adolfa a Bedřicha, tohoto nejlehkomyslnějšího českého krále, ba ani mírem Osnabrückským, v němž Švédové a protestanté vůbec, oloupivše naši vlasť do krve, zapomněli na svoje české bratry. Sám upřímně doznává: „To jest jisto, že ani ona, (Poniatovská) ani my neporozuměli časům a dobám, jež určil otec ve všemohoucnosti své“, ale proto přece opatří autograf proroctví klausulí, v níž sám svou víru v proroctví vyzná, v níž prosí a zapřísahá každého, aby neodvážil se proroctví ta brátí nebo uváděti v pochybnosť. Ba, již kletba to jest, již vrhá po tom, kdo odvážil by se proroctví ta zničiti. „Ano, i kdyby někdo se měl odvážiti, knihu tuto spáliti, nebo jiným způsobem zničiti, toho já před Kristův soud volám, tam aby zodpovídal se a potrestán byl pro nezřízenou vášeň svou. Psal jsem touto svou pravicí, jíž psáti poroučelo srdce plné lásky a bázně Boží r. 1641., v měsíci červenci.“ Když v samém sboru českém vzmohl se hlavně po zázračném z mrtvých vstání prorokyně a po smrti Bedřicha zimního proti proroctvím mohutný odpor, když Komenský viděl, že víra v tato proroctví v srdcích všech bratří vznítiti se nedá, dokázal toho po dvakrát mocným svým vlivem, že o věci, jako sporné, se nemluvilo, jen přijala se do protokolu schůze zmínka, že všichni tomu nevěří „pacis amore et quia sic Deo et veritati nihil praejudicari visum“. Komenský sám dle jednoho proroctví Poniatovské, které znělo: Blažen ten, jenž dočká se roku 30.“, očekával splnění jich r. 1649., nebo 1651. Ale ani zklamání v tomto výpočtu ho neunavilo. Jako stařec více než 70tiletý píše Komenský (1665.) obranu těchto proroctví a čeká splnění jich dle různých, až kabalistických výpočtů r. 1666., tedy daleko později nežli psal Kšaft umírající matky jednoty bratrské (1650.) — Co dálo se v srdci jeho, když v cizině tento slavný stařec umíral? Postačilo mu vědomí,

jemuž výraz dal na konec dějin svých o proroctvích Poniatovské: „Nos patria rejecti non sumus in oblivione apud Deum“?

Té doby vliv proroctví Poniatovské u nás v Čechách dávno už byl dokonán. — Zatím už národu našemu nastávala doba nová. „Úsilím četného duchovenstva katolického a zvláště škol jesuitských proveden v náboženském smýšlení obyvatelstva převrat důkladný.“ My řekneme: Přičiněním duchovenstva opravdu mezi vlastí naší a katolicismem, jenž dříve v Čechách býval v takovém květu, zbudován mír. Ty hluboké rány, jež národu našemu byly zasazeny náboženskými sváry, počaly se zacelovati, a pokoj náboženský připravoval i národnímu oživení českého ducha úrodnou půdu.

Až za našich dob odvážili se mnozí rány ty rozjitřovati. Velice pravdivě povídá Hurter ve svém velikém díle o Ferdinandu II.: Tehdejší doba velice podobá se době naší. Der Unterschied besteht einzig darin, dass dazumal Grafen, Herren und Ritter derjenigen Handlnsweise und derjenigen Sprache sich beflissen, die wir in unseren Tagen an übermüthigen Professoren, an eigenherrischen Advokaten und an so genannten Freisinnigen jeder gesellschaftlichen Schichte wahrzunehmen gewohnt sind.“ Jakoby ten Hurter naše nynější poměry fotografoval! Ale bohudíky nalezáme mezi tamější a naší dobou ještě jednu podobnost: jako tenkrát, povstávají již i nyní po národě rozvážliví vlastenci, kteří bohdá ani posměchem, ani osobním prospěchem ve svém pevném českém a katolickém přesvědčení odstražiti se nedají. Jako o tamější době, dá Bůh, řekneme i o době naší: Obsecro eos, qui hoc lecturi sunt, ne abhorrescant propter adversos casus, sed reputent ea, quae acciderunt, non ad interitum sed ad correptionem esse generis nostri.

Francie křesťanská za doby francouzsko-pruské války roku 1870.

Píše **E. l'Avesue.**

(Pokračování.)

Polní kněží nespokojovali se však vždycky pouhým ošetřováním raněných a přisluhováním svátostmi umírajících. Ještě obsáhlejší býval úkol jejich v hodinách boje.

V Buzenvalu váhal kdysi jeden prapor. Tu však ze středu jeho vystoupil polní kněz a mávaje hůlkou po způsobu šavle, zvolal mocným hlasem: „Ku předu, přátelé, ku předu pro spásu Francie!“ Za několik minut zranila pruská koule levé jeho rámě. Prus byl špatně mířil. Komuna zajisté namíří jednou lépe při obchůzkách velkých vězení. Kněz tento byl abbé Allard.

U Sedanu bránili se občané jedné vesničky dosti dlouho proti útokům nepřítele. Uprostřed nich kmet dlouhých, bílých vlasů, farář jejich, čile povzbuzoval je k zmužilosti a vytrvalosti. Odvahu tuto bylo mu zaplatiti životem. Sotva se nepřítel obce byl zmocnil, povolal faráře před vojenský soud a odsoudil jej na smrť.

„Do zbraně, svobodní střelci, do zbraně!“ ozýval se jednoho dne mocný hlas faráře z Moigny, který v čele praporu obratně prosmýkl

se úzkými pěšinami v údolí, vyhledav Francouzům nejvýhodnější postavení k boji. Přicházejí Prusové, avšak vydatná střelba vítá je z úkrytu Francouzů, nepořádek nastává v řadách nepřátelských, tak že střelci výhodně užiti mohou bajonetů. Na neštěstí upadl farář ve zmatku do rukou nepřátel Němců. Přivázali jej mezi dva jezdce a kvapem ujížděli s ním z bojiště. Již již smýkalo se tělo jeho po polním štěrku, zanechávajíc po sobě stopy čerstvé krve, když náhle prudkým skokem povolila jeho pouta, a odvážný zajatec byl na svobodě.

„Jenerále, nepřítel má sem ještě asi dvacet nebo dvacet pět kilometrů; může vás dohoniti teprve zítra ráno. Vaše oddělení jest unaveno, může si tedy dopřáti odpočinku, nikoli však zde ve vesnici, která jest obklíčena se všech stran vršky. Tři kilometry odtud, jda touto cestou dospějete vysoké planiny, oblévané řekou a tvořící zalesněný poloostrov. Tam budete v bezpečí."

Farář takto mluvící k jednomu z našich jenerálů postavil se po té v čelo oddělení a dovedl je na udané místo. Tam vyžádal si čtyři vojíny, s nimiž se vrátil a probděl celou dlouhou, studenou noc, očekávaje Prusův. Když objevili se před vesničkou, byli již čtyři vojíni také odešli, aby zpravili vůdce. Jediný kněz zůstal na místě. Francouzské oddělení bylo zachráněno, vesnice ztratila však toho dne svého duchovního pastýře: Prusové jej zabili.

„Náčelník jednoho oddělení jenerálního štábu armády pařížské pravil mi, že nikdy nezapomene na divadlo, jehož byl svědkem v době války, a jež vynutilo mu slzy obdivu. Oddělení jedno, velmi prořídlé již kulemi, ochabovalo a jevilo chuť k útěku, když náhle klidně a beze slova vystoupil polní kněz v čelo oddělení, a ujav za ruku jednoho vojína, ve druhé ruce pak pozdvihuje kříž, pevným, neohroženým krokem vedl celý prapor v boj.

„Podobné výjevy vídali jsme zhusta u armády loirské. V Mansu byl to otec Doussot, věrný společník papežských zouavů, jenž zachrániv prapor své legie, upadl do rukou Prusů, kde dožil se všeho druhu pohany."

„Několik vojínů 4. praporu myslivců vypravovalo bývalému podprefektovi p. H. Bloudeanovi následující příběh: „Byli jsme zajati v bitvě u Mouzonu. Oddělení pruských jezdců odvádělo nás, asi padesát tři muže. Čtvrtého dne došli jsme do malého městečka, unaveni jsouce neméně než naši vůdcové. Pro snažší hlídání vyžádali si Prusové od faráře klíč od kostela a zavřeli nás v něm. Dvéře byly ucpány, a před kostelem postavena stráž, tak že opustila nás všeliká naděje na útěk.

Farář požádal nepřítele, aby směl vynésti z kostela Nejsvětější svátost; kostel byl starý, se starožitnými kaplemi a stěnami s průduchy za oltářem zcela jako v kostele v Pesmách nedaleko od nás.

Usadili jsme se pokud možná do lavic, a myslím, že jsem již spal, když znenadání po půlnoci zaslechl jsem hlas: Myslivče, myslivče! Protírám si oči, vzhlédnu a vidím hlavu farářovu vyhlížeti ze čtverhranného otvoru ve zdi, který jsem měl za výklenek pro uschovávání náčiní.

„Chcete-li se zachrániti před Prusy?" pravil k nám kněz.

„Aj, zajisté. Kudy bychom vyšli?"

„Tudy. Probuďte své druhy, nechte hořeti svíčky, jež jsem

z úmysla rozžal, a dbejte zvláště o ticho, neboť nepřítel je zcela na blízku."

V okamžiku bylo všecko na nohou, a jeden po druhém prosmýkli jsme se otvorem ve zdi. Otvor tento vedl do starožitné kaple, kde bylo uloženo různé kostelní nářadí; katafalky, černé svícny a jiné potřeby k pohřbům. Okno bez mřížoví bylo dosti vysoko, leč farář byl již přistavil k němu řebřík, po kterém slezli jsme do farní zahrady, a odtud vyšli jsme malými dvířky do polí. Všickni nesli jsme střevíce v rukou.

„Jste již všickni?"

„Ano, velebný pane," odpovídal seržant.

„Nuže, obujte se, přátelé, a rychle odtud."

S chutí pustili jsme se za farářem, necítíce únavy, neboť svoboda propůjčila nám křídla. Po dvouhodinné chůzi farář stanul. „Jste již mimo nebezpečenství, milé dítky," pravil, „strážcové vás nepostihnou; až se rozední, spatříte tři vesnice, kde není Prusů; tam se rozdělte a vyžádejte si oděv. A nyní šťastnou cestu. Bůh vás provázej!"

„Ale což vy, pane faráři, co se stane s vámi? Prusové budou zuřiti, a najdou-li vás, budete zastřelen."

„Nenaleznou mne, neboť nemohu se vrátiti "

„Zničí však vaši faru a kostel."

„Svoboda padesáti tří hrdinných mužů jest ceny veliké, a rád obětuji faru svou a kostel."

Byli jsme dojati až k slzám; objal nás všecky. a rozešli jsme se.

Hle, a lidé bídní hlásají, že kněží přivolali válku a Prusy!

Otažte se jen 4. praporu myslivců!"

* * *

Oddanosť ku vlasti a lidu zaplatili pastýřové duchovní velmi zhusta životem. Blíže Remeše dočítáme se na prostém kříži slov:

„Zde odpočívá abbé K. Miroy, zavražděný pro svou lásku k vlasti."

Pochovaný tu kněz byl ještě mlád. Otce i matku usmrtili mu Prusové ohněm, jej pak zastřelili proto, že příliš miloval Francii. Zločin tento nazýval se v zákoníku jejich: „zradou na mužstvu Jeho Veličenstva".

Z téže příčiny zmocnili se Němci jednoho dne abbé Cora, kmeta osmdesáti let, faráře v Ardennách. Byltě vedle výroku jejich přispěl francouzskému vojsku na pochodu a zdržel šiky pruské. Přivázali jej na koňský ocas a vlékli takto po silnici. Tělo nešťastného kněze bylo jedinou ranou. Rozedraný šat visel s něho, a ruce i tvář byly strašlivě zbroděny krví. Pohled naň vzbudil hrůzu i v srdci samých jeho vrahů; hodili jej do strouhy při cestě, zanechavše ho osudu. Toť ovšem také zrádce v očích jisté třídy našich lidí.

Zrádcem jest rovněž i abbé Frérot, jenž v okamžiku láskyplné pomoci umírajícím vojínům klesá, byv proboden dvěma bajonety.

Zrádci byli kněží Miller a Jacobs, když volili krutou smrť, než aby byli uposlechli drzých rozkazů několika pruských důstojníků.

Zrádcem je zajisté i známý abbé Le Goavec, polní kněz gardy finisterské, jenž padl na bojišti přisluhuje raněným.

Zrádci národa jsou dále abbé Valter, farář valmontský, abbé Wurtz, abbé Ravand a Hées, již všickni s radostí přijali smrť za vlasť ze hlavní nepřátelských. Zrádcem jest farář Bue, blíže Belfortu, jenž

nechtěje jenerálu Preskovu ukázati směr pochodu našich vojsk, byl stlučen, potupen a s provazem na krku přiveden až k dubu, aby byl pověšen, a kterýž jedině velkodušnou zmužilostí svou byl od smrti zachráněn! Zrádcem ještě byl i neznámý abbé, o kterém jenerál Ambert líčí následující hrdinskou událost.

* * *

„V okolí městečka Horties došlo ku strašlivé seči; zmatený ryk zaznával s bojiště, až chvěly se útroby všech. Vzduchem jako zlopověstní ptáci prolétaly pumy, ozvěna houkala strašlivou řečí děl, a v dáli bylo zříti spousty černých prachových mračen.

Farář kleče před oltářem úpěl za pomoc pro vlast, a kolem něho s hlavou skloněnou, tváří zsinalou klečel lid volající k Bohu o přispění. Zvuky polnic a bubínků se ozvaly.

Němci hledající kořist přicházeli se železem a ocelí, nesouce Francouzům smrť. Čítali dosud pouze tři muže proti jednomu, a bylo jim třeba přesily větší. Dříve než vešli ve kruh bitvy a ohně, sebrali všecky síly a stanuli na rozcestí Kaštanovém. Rozsáhlý kruh stráží rozestaven kol odpočívajících.

Přese všecku stráž však přiblížili se, jako veverky od keře ku keři se prosmykujíce, dva mladíci těsně až k táboru. Čtyři rány ozvaly se nad hlavami Prusův, a dva hoši úprkem uháněli do blízkého obilí. Dvacet kulek zafičelo přes pole, leč ani krůpěj krve neobjevila se po cestě, ačkoli několikrát bylo spatřiti obě hlavy mihnouti se ve vysokém obilí. Byli to hoši velice mladí, mrštní a smělí a stříleli velmi obratně, neboť tři Prusové leželi tu v kaluži krve s roztříštěnou hrudí. Čtvrtá koule stihla dvouhlavého orla na helmici důstojníka.

„Myslivecké dvojky," pravil důstojník. Hned po té ubíralo se několik pruských vojínů směrem k vesnici; při vkročení do vesnice zajali prvních šest mužů, s nimiž se byli setkali, a uvedli je ku starostovi. „Vy jste zde první osobou, představený," pravil k tomuto náčelník pruského oddělení, „oznamuji vám tedy jménem svého vznešeného panovníka, že před vaší vesnicí bylo střeleno na vojíny jeho Veličenstva. Vy jste zodpovědni za tento zločin, poněvadž jste našemu táboru nejbližšími sousedy. Postarejte se o zatčení zločinců, sice bude zastřeleno šest občanův ostatním na výstrahu. Pospěšte si učinit oznámení, počkám do zítřka do jedenácté hodiny. Popravu vykonáme pak o polednách. Nezbývá vám tudíž mnoho času; vesnice bude do té doby obsazena vojskem, a já podržím šest zajatých občanů."

Nelze vylíčiti hrůzu ubohých obyvatelů. Ženy kvílely žalostivě, muži hleděli prchnouti, leč Němci byli dobrými hlídači. Obyvatelé sešli se, a za hlasitého pláče bylo ustanoveno, že losem má se rozhodnouti, kdo z nich má býti nepříteli obětován.

Hoši, kteří na Prusy stříleli, nenáleželi k obci, byli přišli z daleka a sledovali pruské vojsko, až by se jim podařilo uloviti příhodný okamžik k pomstě. Bezpochyby byl otec jejich zavražděn, matka zemřela snad bolem, dům byl zničen ohněm!

Celé dopoledne uběhlo v poradách, vzdýchání a zoufalství. Starosta, farář, p. Gerd a dva kmeti marně snažili se uprositi důstojníka, aby odpustil; dokázali mu, že obyvatelé neměli pražádného účastenství v této zradě; ženy přišly plačíce a padaly mu k nohám.

Zůstal neúprosným. Odpovídal s přívětivou neobloměností, chladnou zdvořilostí beze vší zlosti a urážek, ale pevně a stále.

Šest losem vyvolených nešťastníků bylo vydáno o 5. hodině večerní; i jsou zavřeni v síni školní, ve přízemí radnice.

Důstojník Němec dovolil faráři, aby mužům těm přispěl útěchou náboženskou. Všickni měli ruce uvázané na zad, a nohy všech spojeny byly jediným provazem. Všech zmocnila se již tupá zmalátnělost tak, že nerozuměli téměř slovům navštívivšího je faráře. Dva leželi ve mdlobách a jeden blouznil jako v horečce. Na konci provazu stál s čelem pozdviženým muž asi čtyřicátník, vdovec a otec pěti dítek, jež neměly jiné podpory. Zprvu zdálo se, že jediný naslouchal poněkud řeči knězově, náhle však oddal se divému zoufalství, proklínaje všecko na světě Zoufalému výbuchu v zápětí následovala nezměrná bolest. Plakal jako dítě, vzpomínaje na své děti, nyní žebráky, jež snad co nejdříve zemrou hladem. Chtěl, aby všech pět bylo s ním vydáno Prusovi. „Ano, ano," volal v šíleném smíchu, „vždyť to můj malý, tříletý Bernard vystřelil na ty divochy." Marné bylo snažení kněze, aby ubohou, zničenou duši tuto smířil s osudem. I vyšel a ubíral se přímo k oddělení stráže, kde klidně sedě pokuřoval si důstojník. Vyslechl faráře, ani slovem řeč jeho nepřerušiv.

„Přivedli vám šest mužů za rukojmí, kteří v několika hodinách zemříti mají. Žádný z nich nestřelil do vašeho vojska. Vinníci prchli, a tu neběží vám o potrestání těch, kdo střílelí, nýbrž jen o příklad pro obyvatele jiných míst. Což tedy záleží vám na tom, bude-li zastřelen Petr nebo Pavel, Jakub nebo Jan. Ba, doložiti mohu spíše, že čím známější zvolíte si oběť, tím vydatnější bude příklad. Proto přišel jsem vás prosit, abyste mi dovolil zastoupiti otce pěti malých ještě a nezaopatřených dítek, kterým by jinak bylo zemříti hladem. My oba jsme nevinni; smrť moje však bude vám prospěšnější."

„Budiž, řekl důstojník."

Čtyři vojíni doprovodili faráře do vězení, svázali jej jako ostatní vězně. Osvobozený otec zlíbal kněze, a provázen jsa blahopřáním všech, pospíšil si z vězení.

Nehodláme rozepisovati se o úzkostech za celou noc přestálých. S prvním zásvitem nového dne podařilo se faráři povzbuditi mysl nešťastných jeho druhů. Ubozí tito lidé strachem téměř vyschlí změnili se nadšeným slovem knězovým v hrdinné mučeníky, sílené věrou křesťana a nadějí v lepší život. O jedenácté hodině dostavilo se ku dveřím oddělení vojenské stráže, aby vyvedlo zajatce. Farář kráčel v čele, říkaje hlasitě hodinky za mrtvé. Klečící venkované pozdravovali cestou ještě naposledy svého milovaného pastýře.

Průvod došel již k místu určenému pro popravu, když setkal se s pruským majorem, náhodou se tudy ubírajícím. Důstojník stanul. Zjev kněze upoutal jeho pozornosť. Setník vysvětlil mu věc, která však zdála se majorovi býti méně přirozenou než jeho podřízenému. I kázal odložiti popravu a napsal zprávu jenerálovi. Tento dal si faráře zavolati; jenerál byl muž šlechetný.

„Pane faráři," pravil ku knězi, „nemohu činiti výjimky v příčině vaší osoby, přece však nechci, abyste zemřel. Jděte a vyřiďte svým osadníkům, že pro vás dávám milosť všem. Budiž tak poprvé a naposledy."

* * *

Po odchodu farářově pravil jenerál ku přítomným důstojníkům: „Kdyby všickni Francouzi měli srdce tohoto prostého kněze, nezdrželi bychom se dlouho na tomto břehu Rýna“.

Tutéž větu opakoval později za slavných okolností princ Bedřich Karel, a i my tážeme se beze vší bázně všech poctivých lidí, slovy, jež byl pan Edvard Laboulaye za jednohlasné pochvaly promluvil kdysi k národnímu shromáždění: „Projevili snad kněží v době války méně vlasteneckého ducha než vojsko?“ (Pokračování.)

Ambrož.

Román o dvou dílech.

Napsal

Jaroslav Janeček.

(Pokračování.)

Jako poslední pozdrav umírajícího dne prodral se lesem ještě jeden paprsek — a zanikl.

Vojtěch zaníceně hleděl k ovrubě lesů, oko jeho planulo vnitřním blahem, zdálo se, že byl dojat, a že duše jeho ve velebném tomto okamžiku, kdy den umírá, básní jednu z oněch tklivých básní, jež rodí se ve srdci přístupném krásám přírody a sladkým vznětům prvé ideální lásky . . .

Stál tu mlčky, sňal klobouk s hlavy.

A Ambrož nehybně stál podle něho; jednou rukou křečovitě držel se plotu, druhá spočívala na prsou, oko hledělo ku faře, čelo bylo svraštěno, — zdálo se, že pod tímto bílým čelem vlní se celé moře myšlének trapných i bolných, a chvějící se rty jedva slyšitelně stále opakovaly: „Raveni . . . Raveni . . . Jest to on? . . . On? — . . .“ Nebem zaplanuly červánky . . .

II.

Vzpomínky z mládí.

Farář a doktor Raveni zatím už seděli naproti sobě a hledíce si do očí, otevírali svá srdce, sdělujíce si všecky stesky, duše jejich tísnící a oddávali se vzpomínkám na přešlou minulost. Bylať to po roce zase vzácná chvíle, kdy dleli u sebe v jednoduché, ale elegantně zařízené komnatě. Otevřeným oknem pronikal sem chladivý večerní vzduch, provanutý vůní nakoseného sena. Poslední červánky, na západě hasnoucí trůnily nad zmlklým krajem a kvapem ustupovaly soumraku, jenž jako tajemný závoj vše počal haliti. Zvuky klekání ze vzdálených dědin nesly se dojemně krajinou, časem zacinkaly zvonce s pastvy vracejícího se stáda, a ozvalo se táhlé zabučení bravu, spojené s monotonními, idyllickými zvuky pastýřského rohu. Z dálky zalétla sem melancholická píseň neznámé dívky . . .

Na západě, v moři červánkovém zazářila Venuše . . .

Staří přátelé mlčeli. Oči jejich mimoděk obrátily se k otevřenému oknu a zahleděly se v usmívající kraj . . . Byl to okamžik plný poesie, okamžik, kdy duše zapomíná všech svých strastí, a člověk jí

jsa unesen, mimoděk cítí, že teď, kdy vše utichá, jest blízek svého Boha. —

„Stmívá se“, pravil po chvíli farář. „Mám tuto černou hodinku nadmíru rád. Západ slunce působí na mou duši nevýslovně. Tesknost se mne zmocňuje, hluboká elegie zazvučí mým nitrem, elegie za prchajícím životem ... Zapadající slunce připomíná mi vždy i západ života — smrť, budí ve mně myšlénky na poslední tyto chvíle lidského bytí zde na zemi, a duše moje rozrušená cítí znova vše to, co procítila kdysi, žije v okamžiku tom znova ve vzpomínkách vše to, co dávno prožila. Mé mládí, doby illusí se vším zklamáním a trpkostmi jako čárovný obraz táhne před mýma očima, vidiny z hrobu zašlosti vystupují a nádherou svou na okamžik mne okouzlují ... Pak zajde zase vše ... A přece ve chvílích těch jsem šťasten ... Vidím usínající kraj, a velebné ticho, přírodou se prostírající, ten klid, jenž zavládne kolkolem, jest pro mne jako tklivá píseň míru ...“

„Jsi dosud básníkem“, podotkl doktor. „Život tvůj nynější jest důsledným pokračováním tvé idealní mladosti. A pozoruji, že jsi šťasten při tom ... Poesie dala ti to, co nemohl ti dáti svět, fantasie vrací ti ve chvílích snění to, oč svět tebe oloupil ... My učenci, poesii tak málo přístupní, musíme hledati zapomenutí na trpkosti svého života v jiném.“

„Ovšem, vám učencům věda jest východiskem i cílem. Při tom však nelze upříti, že poesie vůči hradbě učených foliantů, jimiž se obklopujete, vnikne k vám, a vy, kdybyste i nechtěli, stáváte se jejími many a heslo její přijímáte za heslo své ...“

„Heslo?“ přerušil jej doktor a usmál se.

„Ano ... heslo lásky, chtěl jsem dodati ...“ dokončil kněz a pokýval několikráte hlavou zpola lysou, zpola stříbrnými šedinami vroubenou.

Raveni zaťal rty, zabubnoval prsty o stůl, zvedl tmavé oči na přítele a pravil úsečně:

„Ano, máš pravdu.“ Pak vysoké čelo jeho poněkud se svraštilo, oči se sklopily, a jenom prudké bubnování prstů o stůl svědčilo, že jest pohnut. „Každý člověk ve svém životě jednou musí prožiti dobu lásky ...“ pravil po chvíli.

„Ano ... někdy bývá to však výhradně jen láska k lidstvu, k veškerenstvu ... a jí věnována bývá nejen část života, ale život celý, celý, až do posledního vzdechu ...“ Vážný obličej farářův při těchto slovech zazářil, hlas jeho byl vroucí, přesvědčivý ...

Doktor přestal bubnovati, povzdechl jedva slyšitelně a potřásl hlavou, řka více jako pro sebe: „Doby lásky, doby štěstí ...“

Kněz zaslechl tato slova, přímá postava jeho poněkud schýlila se ku předu, k doktorovi, pohlédl naň pátravě, zasmušil se, obrátil a přešel několikráte po komnatě, hlavu v myšlénkách maje skloněnu a ruce vzadu skřížené. Pak se zastavil, znova na přítele svého pohlédl, rozmýšlel se chvíli, máchl rukou, jakoby rozpaky své chtěl odehnati, přejel si přes čelo a pravil smutně: „A přece štěstí tvoje zakoupeno bylo neštěstím jiných!“

Raveni udiveně pozvedl hlavu, a v pohledu jeho zračila se otázka.

Ale kněz mlčel, mlčel, stál tu jak socha a stále bolestným, žalným pohledem tkvěl na obličeji svého přítele.

V tom vrzly dvéře, otevřely se, a komnatou rozlila se záře lampy, již stařička farářova sestra přinášela.

A při světle tomto viděti bylo smutný obličej farářův, jehož jasné, modré oči zdály se býti zakaleny slzami, a uleknutou poněkud tvář Raveniho, an tázavě hledí na kněze, jakoby od něho očekával odůvodnění slov, jež právě byl pronesl.

Zaslechnuv někoho přicházeti, obrátil se kněz a ustoupil do pozadí komnaty, při čemž zrak jeho utkvěl na umělecky vyřezávaném, velikém kříži, na zdi visícím, a rty jeho temně zašeptaly: „Dnes — anebo nikdy!“ Pak se vrátil, a když byli zase sami, přistoupil k doktorovi, položil mu ruku na rameno a tklivým, pohnutým hlasem pronesl: „Antoníne ... příteli můj ... něco mne tíží, co rád bych ti řekl... Mám k tobě prosbu: dovolíš, bych dotekl se tvojí minulosti?“

Doktor, upřeně v oči jeho patřící, nehnul ani brvou a vydechl: „Budiž.“

„Staň se!“ pravil kněz. „Mohu o tom mluviti. Marie, choť tvá jest mrtva, a my již jsme staří... Kdo ví, zda kdy se ještě sejdeme... a já nerad tajemství to s sebou vzal bych do hrobu ... Farář byl pohnut ... snad myšlénka na smrť, snad to, o čem chtěl vyprávěti, jej dojímalo.

„Tedy tajemství nějaké?“ otázal se doktor překvapeně.

„Ano,“ odpověděl farář a přejel rukou přes čelo. Usedl, opřel se o stůl a složiv hlavu do rukou, jal se vypravovati.

„Nevíš o tom ničeho. Nesvěřil jsem ti tajemství onoho dříve proto, abych tebe neznepokojil. Věděl jsem, že by tvé manželské štěstí bylo zakaleno, kdybys znal, jak draze jest zakoupeno. Ty ovšem nezavinil jsi ničeho, tím méně tvá choť Marie. Byl to sběh okolností, jenž vinu toho nese, — anebo snad spravedlivý Bůh tomu tak chtěl. Proč dnes po letech zjeviti chci to, co dávno minulo, jest ta okolnosť, že podařilo se mi po dlouhém, bohužel až do těchto chvil bezvýsledném pátrání dojíti k cíli. Nalezl jsem osobu, které můžeš splatiti svůj nezaviněný dluh, a tak dostiučiniti z části všem těm trpitelům, které těžký osud stíhal až do hrobu ... Ale k věci! Chci rozhovořiti se obšírně. O věci té vypravuji za svého života poprve — a myslím, že i naposled. Chceš mne vyslechnouti —?“

„Mluv,“ zvolal doktor již netrpělivě.

Kněz z hluboka si oddechl, zamyslil se a po chvíli počal:

„Pamatuješ se, že před třicíti lety byl jsem vychovatelem mladé baronessy Wiesenthalové, tvé tenkráte milenky, a později choti, Marie. U její matky, baronky Wiesenthalové, požíval jsem zvláštního vlivu. Nevím proč, ale zdá se mi, že důvěra její ke mně vznikla na základě důvěry, jakouž ke mně měla přítelkyně její, záhy zesnulá hraběnka Roztopčinová. Té jedenkráte při své procházce Pratrem já nepatrný tehdá theolog zachránil život tím, že jsem splašené koně jejího faëtonku rázným vystoupením zadržel v okamžiku, kdy bylo nebezpečí, že roztříští kočár o mohutný strom, vedle něhož divoce pádili. Hraběnka Roztopčinová spolu se svým manželem uvedla mne do šlechtických kruhů, kamž nyní, jakožto její zpovědník, měl jsem volný přístup. Štěstí tenkráte na mne se usmívalo. Moji soudruzi mi záviděli ... Předpovídalo se mi, že učiním stkvělou karriéru ... Netrvalo to dlouho, a hraběnka Roztopčinová zemřela. Stal jsem se vychovatelem baronessy Marie, dcery baronky Wiesenthalové, jež byla chotí

vysokého úředníka v ministerstvě. U staré paní požíval jsem důvěry a vlivu neomezeného. Znal jsem ji už dávno před tím, neboť vídal jsem ji v salonech hraběnky Roztopčinové. — O ruku baronessy Marie po nějakém čase ucházel se kapitán obchodní lodi, šlechtic Valdemari. Byl tehdáž asi třicítiletým, skutečně hezkým mužem. Kdežto však tělo krásami oplývalo, duše jeho nemohla se honositi téměř žádnými z oněch ctností, jež se nám u mladých lidí líbívají. Byl to praobyčejný člověk, jenž slabé své stránky dobře uměl zakrývati salonním vzděláním a společenským taktem. Prohlédl jsem ho hned při prvém shledání se s ním. Ovšem, nelze mi říci, že by byl snad člověkem naprosto zkaženým, v jehož duši by ani jiskry dobra nedřímalo. Spíše podobá se mi, že lehkomyslnosť a špatné společnosti zavinily zakrnění lepších stránek jeho duše, kdežto špatné tím více se rozbujněly. Měl také dosti slušnou zásobu vědění, byť ne prohloubeného; zejména rád se honosil známostmi zeměpisnými. Možno, že tak činil úmyslně proto, aby zalichotil se baronu Wiesenthalovi, jemuž byl zeměpis ve prázdné chvíli oblíbeným koníčkem. Tolik však jest jisto, že Valdemari kořil se baronesse Marii, tehdáž sedmnáctileté, více pro její značné věno, nežli z lásky. Byl jsem baronesse upřímně nakloněn, a znaje dobře její povahu, její neobyčejné vědomosti a hloubku citů, jimiž oplývala, litoval jsem jí v duchu, že měla by státi se chotí člověka tak povrchního a lehkomyslného. Již při prvém setkání s ním cítil jsem proti němu jakýsi odpor, ačkoliv týž jím zaviněn nebyl. Možno, že příčinou touto byla má dávná nenávisť proti všemu, jež mělkého je zrna ... Antipathie moje proti Valdemarimu byly zvýšeny, když z různých, a to pravdivých doslechů dověděl jsem se ledacos o jeho minulém i přítomném životě, jenž nijak nesrovnával se s jeho šlechtictvím a hodností kapitánskou. Proto s tím větší tajnou úzkostí sledoval jsem docházení Valdemariho do domu barona Wiesenthala. Baron, postrádaje idealnosti své choti, neměl smyslu pro nic jiného, než pro úřad svůj, a doma pro zeměpisné zábavky. O rodinné záležitosti se nestaral. V jeho domácnosti bylo lze zříti obraz manželství bez lásky. Choť byla mu tak dalece lhostejnou, a i vlastní dcera jeho, baronessa Marie, nepoutala ho pevnějšími svazky než pouhou jen sympathií. Baronka Wiesenthalová provdala se nešťastně. Byl to moloch, jemuž byla obětována ... Peníze, peníze a opět peníze táhnou se jako vše ničící a přece vždy vítězící příšera celou řadou manželstev ... Věnem svým vládla sama. Baron postrádal většího jmění, a toliko vysoký jeho státní úřad mohl mu pojistiti slušnější existenci ... Uzavřev sňatek s Filomenou, nabyl nejen choti bohaté, ale s ní i rodinnými vztahy vydatné protekce, že pak se mu podařilo úřední stupnicí rychle proběhnouti až na jedno z nejvyšších míst. Došel cíle, ale baronka zaplatila to svým štěstím. Nemilovala nikdy barona Wiesenthala, a podala mu ruky jen k doléhání rodičů ... Plnila věrně povinnosti jakožto žena, s velikým sebezapřením snažila se býti šťastnou a spokojenou v domácnosti. Nikdo by byl nepozoroval, jak chladný poměr v rodině Wiesenthalově mezi oběma manžely panuje. Já však, jakožto vychovatel jsa v neustálém styku s její domácností, bystrým okem postřehl jsem všechen její žal. Jedinou útěchou baroninou při lhostejnosti baronově byla její dcera Marie. Té věnovala všechnu péči svého života, starajíc se s neúmornou láskou mateřskou o její blaho. Baronessa Marie zdědila po

matce své nejen její podobu, nýbrž i povahu. Jaký tudíž div, že baronka Wiesenthalová v dítěti svém spatřovala sebe z mladších dob, a že veškeré snažení její se neslo k tomu, aby dítě její v pozdějším životě svém bylo šťastno, šťastnější, nežli byla ona sama... Baronessa dorůstala... Stala se z ní panna vynikající krásou tělesnou i duševní. Baronka Wiesenthalová nejednou se mi svěřila s obavami o osud svého dítěte... Já ji těšil prozřetelností božskou, neboť dosud neměl jsem příčiny, abych o štěstí Mariino se strachoval... Ale tu náhle objevil se Valdemari a dovedl toho, že rázem získal si přízeň baronovu. Ne tak barončinu. Ta byla opatrna a nedůvěřiva a milujíc dítě své nade vše, objektivně posuzovala jejího nápadníka, a konec jejího uvažování shodoval se s uvažováním mým: baronka v duši své protestovala proti každému pokusu Valdemariho, kdyby snažil se ruky Mariiny dosíci. A Valdemari během času toho se odvážil. Baron neměl příčiny, proč by nabídnutí Valdemariho zamítnul. Jemu líbil se Valdemari, švarný ten kapitán, jenž tak výborně uměl jeho zeměpisným vědomostem lichotiti a jenž činil s ním daleké projekty o tom, kterak dlužno Rakousku v budoucnosti zaříditi v Africe svou kolonii. Baron dal Valdemarimu slib, neohlížeje se pranic na to, zda jeho choť anebo dokonce dcera, o jejíž osud se jednalo, budou srozuměny. S menším štěstím setkal se Valdemari u baronky. Ta, nechtějíc jej přímo odmítnouti, aby svého muže nekompromitovala, odkázala jej na dobu pozdější, dovolávajíc se přílišného Mariina mládí. Avšak i tím zdál se býti Valdemari napohled spokojen, ale potají, kdekoliv se mu jen příležitost naskytla, naléhal na barona, by sňatek nebo aspoň zasnoubení definitivně bylo uzavřeno. Baron, nemoha miláčku svému odolati, promluvil o věci té s baronkou, které, ježto věnem svým vládla neomezeně, náleželo slovo rozhodné. Ale baronka rázně odepřela svému manželu. Bylo to snad poprvé, kdy mu tak rozhodně odporovala. Ale tu jednalo se o osud milovaného, jediného dítěte! — Nastaly mezi oběma manžely prudké výstupy. Baronka však povoliti nechtěla —

Ubohá Marie tušila, oč se jedná. Viděla nyní tak často uplakané oči matčiny a zachmuřené čelo otcovo, vzpomněla na dvoření Valdemariho — a domyslila se všeho. Neměla sice ještě dostatečné soudnosti, aby zrale uvážila, jaký dosah mělo by pro ni uzavření sňatku s Valdemarim, ale tušila, že by to bylo něco hrozného, neboť k Valdemarimu ani žádných sympathií, nercili lásky neměla. Byl jí lhostejný, tak jako lhostejný byl jí dav šlechtických seladonů, kteří ji při každé příležitosti obletovali.

Já, neosobuje si práv míchati se do rodinných záležitostí, přestával jsem na svém tajném úsudku. Radoval jsem se v duchu odporu barončině, věda, že to ubohé idealné dítě po boku Valdemariho nalezlo by jen duševní trýzeň a snad i předčasnou smrť, zvláště proto, že jsem věděl, že ani Marie Valdemariho, ani on jí nemiluje, ale že jest to jen bohatství, které Marie po matce jednou zděditi měla, jež kapitána nemohoucího jinak ze dluhů si pomoci, do domu barona Wiesenthala přivedlo.

Zdálo se mi, že Valdemari mně tak málo důvěřuje, jako já jemu, a že ve mně vidí překážku svých plánů. Ovšem viděl, že baronka při každé příležitosti dává na jevo svou důvěru ke mně, a nabyl přesvědčení, že baronka sňatku odporuje. Z toho mohl se Val-

demari domysliti, že já v baronce její odpor proti němu živím. Ale nebylo tomu tak. Baronka jednala dle svého vlastního přesvědčení, a mne se toliko ptávala, jedná-li dobře. Já přisvědčil. „Nechci, aby Marie provdala se bez lásky, nechci, aby byla tak nešťastna jako její matka. Proto také k sňatku s Valdemarim nepřivolím, neboť vím, že ho nemiluje. Za to však, až Marie někdy bude milovati, a budiž její milenec kdokoliv, nechci a nebudu lásce její brániti, uznám-li, že ten, koho miluje, jest lásky její hoden.“ Tak mi často říkávala. Valdemari se zklamal, domnívaje se, že rázem plány své uskuteční. Nedosáhnuv toho, neochaboval přece ve svých návštěvách a kojil se nadějí, že se smýšlení baročino přece někdy změní. Se vším úsilím snažil se dosíci ne-li lásky, tož aspoň přízně Mariiny. Ale, jak se zdálo, marně. Marie hledala cosi jiného, nežli bylo salonní vzdělání a hluché frase zdvořilosti. Hledala povahu hlubokou, vroucí, jako byla ona sama; tu jen mohla milovati, ale Valdemari něčím podobným honositi se nemohl.

Tu náhle nastal v rodině Wiesenthalově obrat. Baron byl v úřadovně raněn mrtvicí a skonal hned na místě. Možno si pomysliti, jaký zmatek zmocnil se ubohé paní, jež neměla již blízkých příbuzných, a jsouc zastihnuta tak těžkou ranou osudu, osamotněle musila ji snášeti. Valdemari nedal si této příležitosti ujíti a snažil se, by nevšední ochotou, již při rovnání pozůstalosti zemřelého projevoval, zjednal si přízně baročiny. Uměl hráti úlohu výborně a tvářil se býti nezištným přítelem baronky. Dovedl toho, co chtěl. Baronka vidouc ochotu jeho pro své záležitosti, již již počínala se domnívati, že se mýlila ve Valdemarim, majíc za to, že jest to člověk prostý všech lepších stránek. Byla k němu vlídnější nežli dříve za života svého manžela a ke mně nejednou se projevila, že jest mu zavázána velikou vděčností. Po dlouhý již čas Valdemari o sňatku se nezmínil, a baronka vskutku se domnívala, že od myšlénky té upustil. Ale jak se klamala! Valdemari nebyl tak nezištným, aby své služby, které baronce prokázal, nechtěl míti zaplacené, draze zaplacené! Asi po půl roce vytasil se opět se svým návrhem, domnívaje se, že tentokráte baronkou nezůstane neoslyšen.

Baronka se ulekla, vidouc, že na ní žádá její dítě! Vzpomněla opětně na všechno neštěstí svého života, na bezčetné proplakané noci, na žal, jímž provázena byla celá dráha jejího manželství. Uleknuta a neodvažujíc se přímo jej odmítnouti, poukázala mu, by za tři dny přišel si pro odpověď, že chce slyšeti, dříve než slib učiní, svou dceru a radu jejího vychovatele — mne.

Téhož dne k večeru zaklepal Valdemari na dvéře mého bytu. Byl jsem překvapen neočekávanou touto návštěvou, zejména když jsem viděl hosti svému na obličeji, že v nitru jeho děje se cosi neobyčejného. Přiznám se, že mi návštěva ta milou nebyla; a pak i z té příčiny, že hned při jeho příchodu tušil jsem, že návštěva jeho bezúčelnou není, a že na mně něčeho chce požadovati. — Nicméně tvářil jsem se klidným a pokynul hosti, by se posadil.

Rozhovor náš týkal se zprvu jen všedních věcí. Z toho roztržitého hovoru kapitánova seznal jsem, že má něco na srdci, ale že nemůže se odhodlati, by to se mnou sdělil. Podivná věc: — člověk ten, který jindy projevoval tolik odhodlanosti, v mé přítomnosti býval

vždy nesmělým. Snad moje povolání upamatovávalo jej na Boha, kterého, jak se mi zdálo, on tak málo ctil.

Posléze dodal si Valdemari odvahy a pravil: „Je vám, pane, známo, že mám úmysl, pojati baronessu Marii, dceru barona Wiesenthala, za svou choť?“

„Vím to, pane,“ odpověděl jsem chladně, hledě upřeně na kapitána.

„A je vám snad také známo, že baron úmyslu tomuto byl nakloněn?“

Pokrčil jsem ramenoma.

Tato němá odpověď Valdemariho patrně poněkud urazila, neboť s větším důrazem pokračoval: „Zajisté však máte vědomosť o tom, že paní baronka mi nepřála, a že za příčinou tou došlo až ke sporům mezi ní a baronem? Nuže?“

„Ano, pane!“

Pocítil jsem, jak toužebně Valdemari na tuto mou odpověď čekal. Zrak jeho zaplanul na okamžik, pak zase nabyl obvyklého výrazu.

„Ovšem, že jste to věděti musil,“ pravil, a dodal uštěpačně: „Vždyť jste baroninným důvěrníkem.“

„Ne ve všem, pane kapitáne.“

„Skutečně?“ prohodil kapitán a pokračoval tónem, z něhož vycítil jsem ironii. „Vždyť se praví, že požíváte její neomezené důvěry, a že vždy jedná jen dle vašich rad.“

Pomlčel jsem chvíli, a pak pravil jsem chladně s jakousi uraženou hrdostí:

„Paní baronka jest příliš rozumná dáma, aby ve všem rady potřebovala, já pak nejsem neomylným, abych jen dobré rady dávati mohl, aniž jsem tak neskromným, abych nabízel své rady ve věcech, v něž míšiti se nemám ani práva, ani chuti.“

„Buď jak buď,“ řekl Valdemari, pohrávaje si rukavičkami, „jsem však přesvědčen, že požíváte u ní většího vlivu, než jak se domníváte.“

„Spokojuji se přízní její, byť sebe nepatrnější,“ odpověděl jsem.

„Podivna jest mi vaše skromnosť. A přece dnes z vlastních úst baronky slyšel jsem, jak si váží vaší rady.“

„Tomu-li tak, pak mne těší to vyznamenání. Jsem však zvědav, za kterých okolností paní baronka důvěru ke mně projevila. Smím-li prositi o sdělení?“

„S ochotou,“ odpověděl kapitán se vší zdvořilostí, jíž vládl. „Povím vám to tím spíše, ježto vlastně za tím účelem jsem vás dnes navštívil.“

Tímto sdělením kapitánovým nebyl jsem překvapen, nicméně byl jsem zvědav na jeho slova.

„Jsem ochoten vás vyslechnouti, pane kapitáne,“ řekl jsem rovněž zdvořile a usedl naproti němu.

„Žádal jsem dnes paní baronku o ruku baronessy Marie,“ počal Valdemari nedbale mluviti, jakoby jednalo se o věc zcela nepatrnou.

Zachvěl jsem se při těch slovech. Jako blesk projela mi hlavou myšlénka, zda baronka nedala již svého svolení. Kapitán nezdál se pozorovati mého pohnutí a pokračoval stejně klidně dále: „Domníval jsem se, že čas vyhojil již paní baronku z odporu, jejž měla ke mně a mým tužbám. Dnes však opětně jsem poznal, že domněnka moje byla lichá, a že baronka trvá dosud ve své umíněnosti.“

Záře radosti prokmitla mou duší. Baronka tedy dosud dcery své nezaprodala! Ó, jak jsem jí žehnal v tomto okamžiku!

„Vlastně měl bych říci," opravoval kapitán s úsměvem svůj výrok, „že z části jsem již zvítězil. Neboť baronka určila si ku svému rozhodnutí tři dny. Po této době mi řekne své ano nebo ne. Já doufám však, že od ní uslyším „ano"." Kapitán se zamlčel, jakoby očekával, co odvětím. Mlčel jsem však rovněž jako on. Když tak chvíli marně ode mne očekával nějaké poznámky, pravil sám krátce: „Záleží to jen na vás!"

„Na mně?" ptal jsem se s podivením. „Proč by na mně právě záviselo, stane-li se baronessa Marie vaší chotí?"

„Zcela dobře. Vím, že na baronku máte účin veliký; toho mi nezapřete ... Nechci však slovy svými vás podezírati, jako byste toho zneužíval. Nuže, vězte: baronka mi oznámila, že prve, než mi co slíbí, poradí se se svou dcerou a — a s vámi."

„Se mnou?" tázal jsem se.

„Ano. Proto přišel jsem k vám, abych vaši radu si pojistil."

Rozmýšlel jsem se chvíli a pak pravil jsem určitě: „Milý pane kapitáne! Spíše měl jste se obrátiti k baronesse Marii, nežli k mojí nepatrné osobnosti!"

„Domníváte se?" opáčil Valdemari. „Jsem zvědav, co asi tomu řeknete, přiznám-li se vám, že vaše slovo cením daleko více, nežli slovo samé baronessy."

„Pak vám musím říci, pane kapitáne, že mne tuze přeceňujete. Pokud mé osoby se týče, myslím, že v podobných věcech rozhodujícím jest láska. Aspoň tak býti má."

Kapitán vypukl v smích.

Zhrozil jsem se toho smíchu. Byl to smích ďábelský.

„Hahaha," chechtal se, „nenadál jsem se, že tak naivně pohlížíte na život, — vy, zkušený muž!"

„Opravte se, pane kapitáne", pravil jsem chladně, jsa odporným tím smíchem i poznámkou uražen. „Není to naivnosť, která mi velí takto pohlížeti na sňatek, ale moje křesťanské přesvědčení."

„Nu, budiž", odvece kapitán, a slyše můj vážný hlas, jímž odmítl jsem jeho urážku, ustál ve smíchu. „Odpusťte, nechtěl jsem vaše náboženské stanovisko kritisovati. Dostačí mi seznání, že naše mínění v té věci se nesrovnává.

„Mým přesvědčením jest, že lásky vůbec, kromě malých výjimek, a lásky manželské naprosto není. Jest to jen pouhá sympatie, jež dva lidi k sobě svádí, a jejich vzájemný styk stává se pak zvykem. Toť vše. Láska — toť poblouzení, jakého jen snivý básník je schopen, ale my lidé realní oprávněnosti její neuznáváme."

Toť byla otevřená zpověď Valdemariho, již pronesl beze všeho ostychu, aniž se nadál, že člověk, jemuž se svěřoval, z těchto slov uhodne jeho povahu a její mravní cenu.

„Z té příčiny asi také se nebudete diviti, že váš hlas cením výše, nežli lásku nerozumného děvčete. Buďme upřímni", pravil důvěrně, přisedaje ke mně blíže. Doufám, že svým chováním vůči vám nikdy jsem nezavinil, abyste mohl oprávněně stavěti se proti mým plánům."

„Nikdy jsem se nedal svésti osobní mstou", odvětil jsem, nedbaje jeho sladkého hlasu. Záleželo mně vždycky jen na věci, a

kdykoliv měl jsem právo rozhodovati ve sporné otázce, snažil jsem se, bych na sebe neuvalil výčitky, že jsem byl stranickým.“

„Netvrdím opaku toho“, řekl kapitán, „a právě proto mám k vám větší důvěru, větší snad, nežli vy ke mně.

Pravím vám ještě jednou, že vaše slovo cením více nežli svolení baronessy, neboť jsem přesvědčen, že vlivem svým jakožto vychovatel jste s to, abyste vymohl svolení baronky i baronessy. Nebuďte tím uražen“, pokračoval, vida že povstávám ze svého křesla, a uchopil mne za ruce, tiskna mne na sedadlo zpět. „Nebuďte tím uražen, že žádám na vás podobnou věc, neboť mám k tomu důvody.“

A prve než jsem mohl protestovati proti podobným, mne urážejícím návrhům, pravil kapitán dále: „Předně vím, že baronka vzhledem ke službám, jež jsem jí prokázal — ačkoliv jsem v té příčině skromným — nemá tolik odhodlanosti, aby žádosť mou mi odepřela. Jestliže vy přičiníte se jen poněkud, bude vítězství moje. Za druhé, pokud se týče baronessy, vím, že nemiluje dosud nikoho. Neznám tedy překážky, proč by mně ruky své podati nemohla. Své mínění o lásce vůbec jsem vám již vyložil. A za třetí musím vám říci —“

Oči kapitánovy utkvěly na mně pátravě. Nedořekl.

„Dopovězte“, odvětil jsem, hotov jsa vyslechnouti ho úplně, bych mohl pak učiniti si dokonalý obraz jeho snah.

„Jest to choulostivá řeč, ale musíte ji znáti“, pravil Valdemari a přejel rukou přes čelo. „Chci totiž říci, že službu, kterou mi prokážete, nebudu požadovati zdarma.“

Povstal jsem prudce. Nic nebylo s to, aby můj hněv zadrželo.

„Kapitáne, dosti bylo již těch urážek, jež vmetl jste mi bez ostychu do tváře, zapomínaje, že nemáte před sebou svého podřízeného, ale muže, jenž nikterak vašim snahám zaprodati se nedá. Tato poslední urážka, kterou jste mi učinil, převyšuje všechny ostatní. Divím se vám, odkud ta smělosť, s jakouž podobné návrhy činiti si dovolujete.“

Valdemari zdál se býti na výbuch mého hněvu připraven, neboť mými příkrými slovy pranic nezdál se býti pohnut, a jakoby se nic nestalo, pravil sladce: „Budete snad klidnějším, řeknu-li, že nabízím vám za vaši službu padesát tisíc.“

„Nikdy, nikdy!“ zvolal jsem rozčileně.

„Tedy osmdesát tisíc“, pravil kapitán zvýšeným hlasem, „kteréž vám budou vyplaceny ihned, jakmile baronessa Marie stane se mou chotí.“

Neodpověděl jsem, neboť nitrem mým bouřil hněv, a já snažil jsem se nabyti klidu. Ale kapitán, domnívaje se, že druhé, vyšší podání jeho mnou zakolísalo, sáhl do spodní náprsní kapsy a vyňal balík spisů, z něhož po krátkém hledání jeden vytáhl.

„Zde jest podepsaný úpis na osmdesát tisíc. Všechny podmínky jsou v něm přesně vytčeny. Dá-li baronka k sňatku své svolení, jest v pozítří tento úpis ve vašich rukou a jest splatný v den sňatku. Čtěte.“

Učinil jsem rukou odmítavý pohyb a zvolal rozhodně: „Marně se namáháte, pane Valdemari, odmítám naprosto všech vašich návrhů!“

„Ví Bůh, že více za takovou službičku dáti nemohu“, bručel kapitán, shrabuje spisy zase do kapsy.

„Také na vás ničeho nežádám“, odvětil jsem, „a za všecky poklady světa nezaprodám svého svědomí!“

„Nechcete-li, nemohu vás nutiti!“ prohodil kapitán uštěpačným tónem, vstávaje s křesla a chápaje se klobouku. „Ale tolik vám říci musím, že vůli svou i bez vás provedu. Neboť vězte, že jsem si již pojistil svolení Mariina poručníka, barona Ahrenheima.“

„Paní baronka Wiesenthalová vládne však neomezeně jměním svým, a záleží jenom na její vůli, dá-li dceři své jaké věno čili nic,“ namítnul jsem, hledě vítězně na kapitána.

„Hm, hm,“ zahučel kapitán, „znám příliš baronku; ona by nenechala své dítě bez věna. V té věci jsem beze starostí. Ale mohlo to býti bez mrzutostí, kdybyste vy chtěl.“

„Řekl jsem již své slovo.“

„Určitě —?“

„Určitě!“

„Nepřejete si, abych vám dal do rána na rozmyšlení? Pamatujte, osmdesát tisíc —!“

„Pane kapitáne!“ vykřikl jsem hrozebně.

„Tomu-li tak, nezbývá mi, než abych odešel“, pravil Valdemari. „Ale doufám, že to, o čem jsme tu jednali, zůstane naším tajemstvím?“

Pokrčil jsem ramenoma a řekl: „I v tom si ponechávám volnou vůli.“

Z očí kapitána vyšlehl plamen vzteku. „Třeste se“, zvolal, pozveduje pravici a nejsa více sebe mocen. Byl se již dosti dlouho přemáhal. Nyní všechen ten tajený hněv vypukl. „Třeste se,“ volal, „jsem mocný, a jestliže seznám, že moje plány mařite, zničím vás, tak jako zničil jsem všechny ty, kteří se mi stavěli kdy v cestu. Pamatujte si to a řiďte se tím!“

Uchopil klobouk a odkvapil.

Zahleděl jsem se do dveří, které se za ním zavřely, a přemýšlel jsem, co činiti. Jeho hrozeb jsem se nelekal, jeho slibů jsem nedbal. Jednalo se mi o to, jak zachrániti baronessu Marii před tímto strašným člověkem.

Rozhodl jsem se, že neprodleně půjdu k baronce. Setmělo se zatím. Rozsvítil jsem lampu, bych se přistrojil. Tu uzřel jsem, že pod stolem, na tom místě, kde Valdemari seděl, leží kousek papíru. Zvedl jsem jej. Byl to malý, tuhý lístek se zlatou ořízkou a s korunkou v rohu. Na něm napsána byla tato slova:

„Jsem srozuměn za dotčenou sumu svoliti k sňatku.“ *B. A.*

Nebylo pochybností, že lístek tento ztratil kapitán, když z kapsy své spisy před chvílí vytahoval. Jaká to náhoda! Nyní zřejmými byly mi cesty, po nichž chtěl Valdemari dosíci ruky Mariiny. Mne chtěl uplatiti, a poručníka Mariina již podobným způsobem ku své straně získal! Ta dvě písmena dole B. A. byla mi zcela jasná. Nebyl jimi nikdo jiný naznačen, nežli baron Ahrenheim. Spěchal jsem k baronce.

„Jsem ráda, že přicházíte“, pravila rozechvěným hlasem, „právě jsem vás chtěla zavolati.“

Pozoroval jsem, že baronka má uplakané oči, a její chvějící se hlas byl mi důkazem, že asi bojovala v nitru svém tuhý zápas. Prozatím umínil jsem si mlčeti a vyslechnouti baronku. Ta vypravovala

mi o tom, jak kapitán Valdemari dnes na ní požadoval ruky její dcery, a zároveň mi ukazovala dopis, jejž právě před chvílí obdržela.

Baron Ahrenheim jí sděloval, že kapitán Valdemari ucházel se u něho o ruku baronessy Marie, a že mu ji též slíbil jakožto Mariin poručník. Žádal baronku, aby nebránila tomuto sňatku.

Zamyslil jsem se nad dopisem. A když jsem zraků svých pozvedl, setkal jsem se se smutným pohledem baročiným, jenž zdál se tázati. Co činiti?

„Mohu býti upřímným?“, optal jsem se baronky.

„Ó ano, jen mluvte!“ pravila baronka srdečně. „Vždyť jste jediným, jenž mi upřímně poradí!“

„Především tedy zeptáme se baronessy, co ona o tom soudí“, pravil jsem.

„Již jsem zkoumala její srdce. Ale přesvědčte se sám.“

Zazvonila na sluhu, a za chvíli přišla baronessa zamyšlená, bledá. —

Vysvětlil jsem jí, oč se jedná, a žádal jsem, aby projevila, cítí-li ke kapitánu lásku.

„Lásku —?“ odpověděla vážně, a na rtech zakmitnul se jí podivný úsměv. „Netažte se mne na to, musila bych říci, že nikoliv! Ale jsem odhodlána s radostí podrobiti se vůli milované matky své. Podám ruku svou kapitánovi, je-li to matčino přání!“

Baronka se dala do pláče.

I já nemohl jsem se zdržeti slz nad tou naprostou oddaností dcery ve vůli matčinu.

„Paní baronka nechce vašeho neštěstí, baronesso,“ pravil jsem, „chtěli jsme jenom seznati, milujete-li kapitána, a byla-li byste s ním šťastna. Výrok váš bude nám podkladem ku dalšímu jednání. Důvěřujte v Boha a věřte, my že jen vašeho blaha si přejeme!“

Příštího jitra opětně dostavil jsem se k baronce. Byla nadmíru rozechvěna. Došel jí hrubý přípis barona Ahrenheima, v němž jí sděloval, že Valdemari svěřil se mu se svými obavami v příčině sňatku. Baron vyhrožoval, že užije důsledně všech poručnických svých práv, aby sňatek provedl. Ubohá paní dopisem tím rozčilená, toužebně očekávala mé rady. Chtěje dodati jí útěchy, prozradil jsem jí, že Valdemari u mne ztratil lístek, jímž by baron Ahrenheim velmi byl kompromitován, kdyby dostal se do veřejnosti, a jenž nyní byl nám vydatnou zbraní proti němu.“

Baronka užasla nad prodajností Mariina poručníka. O návrzích, jež mně Valdemari učinil, ovšem ani slovem jsem se nezmínil.

Rada moje byla prostá. Baronka po mém návrhu odepsala baronu Ahrenheimovi, že má v ruce makavé důkazy, z jakých příčin naléhá na provedení sňatku, a že s důkazy těmito neprodleně vystoupí na veřejnost, jakmile pokusí se zámysl svůj uskutečniti.

Valdemarimu zdvořile poděkovala za prokázané jí služby a zároveň rázně zamítla jeho dožadování se ruky baronessy.

Výsledek byl příznivý. Valdemari vícekráte nepokusil se o to, oč se již po dvě léta marně pokoušel. Baron Ahrenheim, záleknut dopisem baročiným skutečně po krátkém čase přestal naléhati na uzavření sňatku, když vyzvěděl, jaký dokument baronka má v ruce. Valdemari nenavštívil již nikdy dům Wiesenthalů. Stranil se ho právě tak důsledně, jako dříve důsledně jej vyhledával.

Baronka Wiesenthalová byla pokojnější. Tiché štěstí zářilo jí z očí, ale bohužel — vlastně bohudíky — ne dlouho.

Baronessa Marie těžce se rozstonala. Z části bylo tím vinno nachlazení při plese, z části snad i duševní její utrpení. Domácí lékař konstatoval vážnou chorobu, a k trpící přivoláno několik lékařů, mezi nimiž byl jsi i ty, milý Raveni, tehdy již ve šlechtických kruzích vědomostmi svými dobře jsa zapsán.

A dále? —

Odehrála se jednoduchá scéna milostného románu. Zamiloval jsi se do baronessy, a baronessa, která záhy zase se zotavila, zamilovala se do tebe, nehledíc na onu propast, jež vás ve společenských poměrech od sebe dělila. Láska podobných věcí si nevšímá. Byla to vůle Boží, abyste byli svoji, neboť náklonnost vaše, na prvý pohled tak beznadějná, nalezla tolik příznivých okolností, že všecky překážky, jež v cestu se jí stavěly, šmahem zmizely. Baronka příliš milovala svou dceru, aby jí byla bránila v lásce. Vždyť z vlastní zkušenosti znala všechnu tu tíhu a žal života bez lásky a mnohokráte se vyjádřila, že nebude u ní rozhodujícím postavení jejího budoucího zetě, — nýbrž jeho povaha!

Ovšem, zpočátku se zalekla, když Marie svou lásku jí vyznala. Věděla dobře, jaký poplach by způsobila zpráva o tom ve kruzích šlechtických. Ale jak jsem již pravil, neměla příbuzných, na jejichž úsudku mravně byla by závislou, a proto rozhodla se, lásku vaši sice přísným okem střežiti, ale jí nepřekážeti a sečkati, zdali jest to láska skutečná, anebo snad jen sentimentální poblouzení. Dříve však, než baronka dověděla se o vaší lásce, byl mezi ní a baronem Ahrenheimem, Mariiným poručníkem, uzavřen kompromis v ten rozum, že baron za jistou sumu, kteréž právě věze ve dluzích potřeboval, a za vydání onoho dokumentu, jenž jej stále znepokojoval, prohlásil Marii za plnoletou. Nebyla tudíž baronessa na nikom závislá, a ježto matka vašim citům nebránila, láska vaše, jíž nepřekážely kastovnické předsudky, utěšeně se rozvíjela. Tobě ovšem nemálo příznivo bylo také tvé bohatství, jímž mohl jsi se mnohému šlechtici rovnati, ale titul, titul ti scházel přece. Baronce imponovala tvá láska ku vědě, které jsi se oddával, ačkoliv značné jmění tvé mohlo tě za příkladem ostatních hejsků svésti k životu bezúčelnému. Byli jste svoji! Ovšem v Římě, kam jste se na čas přesídlili i s baronkou Wiesenthalovou, byste ušli všem těm posudkům pobouřeného vysokého světa, nemohl jsi věděti, co se zatím dálo ve Vídni.

A nyní teprve počíná mé tajemství.“

III.

Raveni.

Farář na okamžik umlkl. Přejel šátkem zpocené čelo a po chvíli oddechu pokračoval:

„Netušil jsi, že jsi milován ještě někým jiným, nežli baronessou Marií. Jsi asi zvědav, kdo pro tebe tak horoucně cítil, zajisté neméně horoucně než baronessa.“

Raveni, podepíraje hlavu, zamlkle hleděl na kněze, jenž tu před ním odhaloval dávno zašlou minulost.

„Neodpovídáš. Jsem přesvědčen, že nemáš o tom tušení. Nuže, slyš celou tu historii nešťastné lásky, v níž opět Valdemari hrál hlavní úlohu, — bohužel, úlohu bídníka.“

„Zase Valdemari?“ tázal se Raveni. „Což on skutečně byl příšerou strašící ve stkvělých zámcích minulosti?“

„Tak jest. Valdemari, jemuž nepodařilo se do tenat pochytiti bohatou baronessu, rozkládal síti své dále ... Nebyla to láska, jež jej provázela při snahách uzavříti sňatek, ale touha po bohatství. Duch jeho, z části dobrodružný, z části lehkomyslný, nevěděl sobě ze stísněných poměrů, v něž uvrhl jej světácký život, pomoci jinak, než nalézti sobě bohatou nevěstu, která věnem svým by mu zaručila bezstarostnou, veselou budoucnost, což bylo snad jediným idealem jeho života. — Znal jsi vídeňského velkoobchodníka Radkoviče?“ tázal se farář náhle jiným hlasem.

„Onoho chladnokrevného Chorváta? Znal.“

„Snad i jeho rodina byla ti povědoma?“

„Ovšem že. Proč se však na to tážeš?“

„O tom později. Nyní však pověz, v jakém poměru byl Radkovič ku tvé rodině?“

Raveni se poněkud zasmušil a tázal se pak temně: „Snad znáš vzájemné to křížení osudů našich?“

„Poněkud.“ odvětil kněz a zabubnoval prsty o stůl. „Ale přál bych si z tvých úst vše slyšeti.“

„Budiž tedy,“ odvětil Raveni po krátkém rozmýšlení. „Víš, že jsem rozený Ital. Otec můj však záhy přestěhoval se do Terstu, kdež velkoobchod jeho mezi první byl počítán. Matka má byla Chorvatka, pravá Chorvatka: srdce ryzí, bijící pro vše dobré, pro bližního a pro vlast. Nebyla jedinou dcerou. Měla sestru, již vroucně milovala. Slýchal jsem od matky své často vyprávěti o mé tetě Haně. Hana, mladší sestra mé matky, byla děvče idealní, takové, jež málo hodí se pro náš svět. Nemilovala žádných zábav, po nichž tak velice děvčata jejího věku baží. Skromné, tiché to děvče, jež milováno bylo ode všech těch, kteří jí znali, věnovalo srdce své Radkoviči, jenž tenkráte ve velkoobchodu svého otce v Záhřebě nastupoval životní své povolání. Od matky své slyšel jsem o něm jen vše chvalné. Není pochybnosti, že láska Radkoviče a mé tety Hany byla vroucí — vždyť to byla prvá láska obou těch mladých lidí. Ale nebylo Bohem stanoveno, aby sobě náleželi ... Hana nedlouho před sňatkem upadla v těžkou nemoc, jež sklátila ji v předčasný hrob, a Radkovič s krvácejícím srdcem, oplakávaje nešťastnou svou prvou lásku, hledal v povolání svém úlevu pro svůj bol. Bůh žehnal jeho přičinění. Po smrti otce svého založil velkoobchod ve Vídni a tam se později též oženil, ale i tento svazek brzy přerván byl předčasným úmrtím jeho choti, zanechavší mu holčičku. Když jsem dorostl, s matkou jako student jedenkráte ve Vídni navštívil jsem Radkoviče. S pýchou ukazoval nám jediné své dítě, jež dorůstalo ve sličnou dívku. Potom odebral jsem se na universitní studia do ciziny, a Radkovič vymizel z mé paměti. A když stihla mne do Paříže, kdež právě tenkráte jsem meškal, Jobova zpráva o náhlém úmrtí tenkráte již ovdovělé mé matky, a když pospíšil jsem do Terstu, setkal jsem se tam u matčina hrobu s Radkovičem. Byl již padesátníkem. Vlas i vous jeho šedivěl.

„Stojíme nad hrobkou, která nám oběma dvě drahé bytosti

v sobě ukryla," pravil hlasem pohnutým, podávaje mi ruku. „Vy pohrobil jste tu svou matku — a já svou prvou nevěstu. Žal náš pojí nás k sobě. Buďme přátely. Nabízím vám svou přátelskou ruku a s ní pomoc i radu, kdykoliv jí budete potřebovati. Můj dům ve Vídni jest vám otevřen; přijďte kdykoliv a vždy budete nám vítán." Dojala mne tato neočekávaná přízeň Radkoviče, a když povolání mé po několika letech zaneslo mne do Vídně, použil jsem jeho pozvání... Ale žel, že za krátko musil jsem si odepříti bližší styky se šlechetným tímto mužem, v němž nikdo pod chladným zevnějškem netušil by srdce tak vroucí... Dcera jeho Hana stala se hezkým děvčetem, kolem něhož obletoval výkvět vídeňského mužského světa. Ctil jsem ji jakožto dceru svého příznivce, dceru bývalého ženicha své tety, — ale žádných jiných citů hlubších jsem k ní nechoval. A to právě bylo příčinou, že návštěvy mé u Radkoviče řídly víc a více, neboť nechtěl jsem častou přítomností svou v Radkoviči vzbuditi domnění, že dcera jeho jest předmětem mé lásky — a vážil jsem si ho příliš, abych byl chtěl jemu nebo Haně způsobiti trpké zklamání... Potom vznikla má láska k Marii Wiesenthalové, a — a návštěvy mé u Radkoviče pominuly naprosto. Uzavřev sňatek opustil jsem Vídeň, o niž více jsem se nestaral, a když jsem se po třech letech tam vrátil, zvěděl jsem, že Radkovič je mrtev. Osudů dcery jeho dopátrati jsem se nemohl."

Umlkl. Zdálo se, že vzpomínky tyto dojaly chladného jinak doktora.

Farář pokýval hlavou a pravil tiše: „Tak jest, tak jest! Byl jsi příliš šlechetný, abys byl chtěl Radkoviče klamati, a přece jsi jej v nejkrásnějším snu, který mu po strastném životě zůstal, zklamal, ovšem, mimoděk zklamal, ale přece jen trpce!"

Raveni nazvedl prudce hlavu, pohleděl na faráře, jakoby nechtěl věřiti svému sluchu, — a pak zvolal: „Toť přílišné obvinění!... Není to možno... snad se mýlíš!"

Farář zavrtěl hlavou a povzdechl. Raveni skryl tváře do dlaní.

„Tedy poslyš," pravil farář po chvíli klidně. „Styky Radkoviče v mladších jeho letech s rodinou vaší byly příliš srdečné, aby byly mohly úmrtím jeho nevěsty Hany — tvé tety — naprosto býti přerušeny. Tvá matka i tvůj otec zachovávali s ním poměr důvěrný, jakoby skutečně byl jejich švakrem. Byl jsi jinochem, když Radkoviči narodila se dcera. V srdcích rodičů tvých i v srdci Radkoviče vzniklo toužebné přání, aby přátelské ty poměry mezi nimi někdy tvrzeny byly sňatkem mezi tebou a dcerou Radkovičovou. Byl jsi jinochem, když zemřel ti otec, zajistiv tobě pozůstalým jměním stkvělou životní dráhu. Matka tvá s libostí pohlížela na tebe, na tvé ušlechtilé snahy a bezvadný život a těšila se, tak jako těšil se Radkovič, že někdy staneš se chotěm Haniným."

Raveni prudce sebou pohnul.

„Tys nevěděl však o přání matky své ničeho. Její mysli se příčilo, aby dříve sdělila ti touhu svého srdce, prve než ukončíš studia, a později nemohla ti přání své sděliti, byla mrtva, bylo pozdě... Zatím, kdy meškal jsi v cizině, často stýkala se s Hanou, a zajisté dívku tu milovala upřímně, ježto předem za tvou choť ti ji vyvolila..."

„Toť vše zní jako bajka duchu mému," namítl užaslý Raveni v zadumání.

„Nelhu nikdy!“ odpověděl kněz, „a mohu poskytnouti ti důkazů pravdy svých slov. Vše, co vypravuji, čerpal jsem z dopisů tvé matky, jež psala své věrné přítelkyni, hraběnce Roztopčinové, jejímž byl jsem zpovědníkem. Po smrti hraběnčině svěřeno mi bylo urovnání spisů po zesnulé pozůstalých. Probíraje se korespondencí její, byl jsem upozorněn na některé z nich, v nichž tehdá mi již známé jméno tvoje a velkoobchodníka Radkoviče se vyskytovalo. Četl jsem s dychtivostí dopisy ty a vnikl tak v tajemství tvé matky a Radkoviče. Byl jsi mi již tenkráte sympathickým, a přihlížel jsem pozorně na běh tvého života. Seznal jsem však, že ponenáhlu nevědomky se odchyluješ od illusí matky své i od illusí Radkoviče čím dále, tím více . . . Ale což platno jest pouhé přání, když srdci nelze předpisovati: toho miluj! Sympathisoval jsem s tebou již dříve, nežli jsem tebe znal, neboť z dopisů matky tvé soudil jsem, že syn její asi jest tak šlechetný jako ona byla. Když jsi ucházel se o ruku baronessy, mysl má byla klidná, neboť jsem věděl, že jsi schopen šťastnou ji učiniti, a byl jsem přesvědčen, že ty ji, a ona tebe vroucně miluje. — Byli jste svými, byli jste šťastnými a netušili jste ani, že srdce dvou lidí, tobě tak horoucně oddaných, krvácí . . . Byl to Radkovič a jeho dcera Hana. Znal jsem se s nimi již po nějaký čas a často jsem navštěvoval dům Radkovičův, jenž nazýval mne svým přítelem.

Když jsi byl ve Vídni a stýkal se s Radkovičem, a když Hana vídala tebe, tu srdce jejího zmocnila se láska k tobě. Nevím, zda Radkovič svěřil dceři přání své a matky tvé. Jisto však jest, že Hana tebe horoucně milovala, ačkoliv tys snad ani tušení neměl o citech jejích. Byl jsi jí ideálem, dostačilo jí jen, když tebe uzřela. S tebou pak slůvko promluviti: to bylo jí blahem neskonalým. Pochopíš, jaký asi žal zmocnil se jí i ubohého jejího otce, když pozorovali, že se jejich domu straníš . . . A když doletla k sluchu jejich zpráva o tvém zasnoubení s baronessou Marií, byli oba zdrceni.

„Řekněte panu doktoru,“ pravila tenkráte Hana ke mně hlasem stísněným, „by byl šťasten . . . Přeji mu toho ze srdce . . . povězte mu, že jsem jej vždy ctila a —“ Nedořekla. Zajikla se a vypukla v tiché štkání. Byl jsem k slzám pohnut. Neřekl jsem ti odkaz Hany, nechtěl jsem tvé štěstí kaliti. Zamlčel jsem ti vše, co jsem věděl o poměru Radkoviče a jeho dcery k tobě a co teprve nyní ti sděluji: — Radkovič nedočkal se dlouhého věku. Rok potom, kdy jste po sňatku svém přesídlili se do Říma, zemřel. Hana byla jedinou dědičkou jeho jmění. Byla zdrcena opětným tím neštěstím . . . Nebyla to více ona pružná, dosti veselá dívka, jakž jsem ji přede dvěma, třemi lety znal. Byla to zlomená lilie. Díky obrovskému jejímu věnu, obletovalo ji hejno nápadníků a mezi nimi — Valdemari. Tomu štěstí nejvíce přálo. — Dovedl poručníka Hanina porušiti, tak jako chtěl kdysi porušiti poručníka Mariina. Hana, nemajíc síly vzdorovati, s úplnou resignací pod nátlakem svého poručníka podala ruku Valdemarimu, a ten vedl ji k oltáři. Já bohužel tentokráte neměl tolik moci, abych opětně zámysly Valdemariho překazil. Syt jsa života velkoměstského snažil jsem se zakotviti lodičku svého života ve vlasti své. Toho jsem také dosáhl právě v čas, kdy Valdemari stal se chotěm Hany. Brzy po sňatku ukázalo se, že byly to jen peníze, jež Hanu učinily obětí Valdemariho. Ten nedlouho po tom, když nastoupil

svou službu na lodi, ku delší cestě se chystající, vzal s sebou veškeré jmění své choti, — a zmizel beze stopy, zanechav Hanu s dítětem v nejkrutší bídě ... Když jsem se to dověděl od jistého vídeňského přítele svého, spěchal jsem do metropole Rakouska, abych Hanu vyhledal a pomoci jí poskytl. Ale pátral jsem po ní marně. Pravilo se, že vrátila se do rodiště svého otce, — ale pro mne zmizela beze stopy."

Raveni vypravováním přítele svého hluboce byl pohnut. Oko jeho nehybně hledělo do prázdna, ruka pohrávala si mechanicky ve vlasech.

Byl jsem nešťasten neštěstím Hany, dcery svého přítele. Čím úsilovněji pátral jsem po ní, tím více se mi zdálo, že marna jest všecka má snaha ... Zanikla docela ... A přece prozřetelnosť Božská vrátila zpět tu domněle dávno zašlou vlnu minulosti ..."

Raveni pozvedl hlavu.

„Hana, tebe dříve tak neskonale milující, jsouc manželem svým opuštěna a o jmění své oloupena, s jediným dítětem svým vedla život bídný. Zemřela v největší chudobě."

„A dítě její?

„Byl to syn. Žije."

„Žije!" vykřikl doktor, oko jeho zaplálo ohnivě, a ruce křečovitě se sevřely.

„Po dlouhém pátrání podařilo se mi jej nalézti ... Jest to mladík srdce ušlechtilého, jenž nejkrásnější naděje do budoucnosti vzbuzuje. Nadání jeho jest neobyčejné, ideály jeho vznešené. Ale žel Bohu! I jemu jest snášeti trpký los matky své, jenž nazývá se strádání."

„Kde jest?" tázal se Raveni se živým účastenstvím a stupňovaným pohnutím a prudce povstal. „Chci aspoň z části splniti přání své milované matky ... vše vynaložím, abych vůli její aspoň poněkud učinil zadost ... Bohužel že tak pozdě!" A zakryl si rukama obličej.

„Pozdě, ale přece ještě v čas. Bůh dopřává ti příležitosť, abys trochu štěstí, jež mimoděk odepřel jsi Haně, věnoval aspoň — jejímu synu."

„Kde jest?" zvolal Raveni chvějícím se hlasem. „Budu jej milovati, učiním ho svým synem ... Kde jest?"

Kněz zkřížil ruce na prsou a pohlédl vzhůru v tiché modlitbě.

„Kde jest? Kde jest?" opakoval doktor svou otázku a chopil kněze vášnivě za ruku.

Přítel jeho pozvedl ruku, ukázal oknem dolů na dřímající dědinu a pravil velebně: „Zde!" (Pokračování.)

Francouzové na Moravě a zvláště v Brně od r. 1805. a počátkem roku 1806.

Uveřejňuje **J. Michal.**

(Pokračování.)

Kterak si vedli Francouzové v Brně r. 1805—6.

(Zaznamenal si v denníku očitý svědek, později farář v Životicích u Nového Jičína.)

19. listopadu 1805.

Ráno opouštěla celá posádka rakouská naše město a odevzdala veškeru jeho obranu občanům samým. Francouzi nenechali na sebe dlouho čekati. Již odpoledne bylo viděti po cestách od Vídně vedoucích kotouče prachu, skrývající nepřítele valícího se na město. Nebezpečí bylo přede dveřmi; přece však odvážilo se několik dragounů, kteří ve městě zbyli, vyraziti z města. Než, nepřišli ani před hradby; neboť se setkali již na předměstí u sv. Michala s francouzským předvojem. Dragouni vypálili na nepřítele. Když dva z nich padli, a několik jich bylo raněno, tu obrátili se na útěk zpět do města, a to starým Brnem a Pekařskou ulicí; jim pak v patách hnalo se asi 50 myslivců s vytasenými šavlemi. Než, dragouni jsou dobří jezdci a mívají dobré běhouny; proto podařilo se všem uniknouti. Jen jeden byl chycen, když pod ním padl k zemi kůň, a zajat.

Okolo půl druhé hodiny s poledne vyšli vstříc Francouzům zdejší biskup, hrabě Jan Taaffe, appelační rada šlechtic z Hackenu, brněnský starosta, dva obecní radní a několik důstojníků městského ostrostřeleckého sboru až ku klášteru Milosrdných bratří učinit s nimi předběžnou úmluvu. Tatáž docílena a podepsána. Na večer rozjelo se po městě a po předměstích několik setnin kavalerie.

20. listopadu.

Dnes vyšli vstříc jmenovaní hodnostářové brněnští samému Bonapartu, jenž vevedl k poledni celou armádu (asi o 30.000 mužích) do města, s rozvinutými prapory a s hudbou. Večer bylo celé město slavnostně osvětleno.

21. listopadu.

Dnes ráno pozorovali jsme mezi Francouzi největší nepořádek: lehké jejich předvoje, jež přiharcovaly do města již dne 19. t. m., odvážily se s jedním kyrysnickým plukem příliš daleko, a upadly do zálohy Rusů, kteří táboříce u Výškova byli rozestaveni až blízko Brna; Francouzi byli do jednoho porubáni. Když se ta zvěst po Brně rozšířila, nemluvilo se po městě o jiném než o Rusích.

22. listopadu.

Dnes konala se velká paráda na náměstí; ve městě tábořilo 6000 gardových granátníků a pluk myslivců na koních. Byli to samí pěkní lidé, zvláště granátníci na koních, jakých málo kde viděti.

23. listopadu.

Dnes konala se na náměstí opět paráda i s hudbou. Město samo vypadá jako nějaká velká konírna; před každým domem hromada koňského hnoje, celé město je tak říkajíc pod slamou a senem. Není divu, vždyť mimo ony dva pluky granátníků a myslivců leží zde

celý jenerální štáb a důstojníci. Proto jim nestačí stáje, a koně bytují na chodbách domovních, v nádvořích, ba i ve přízemních bytech.

24. listopadu.

Parádu máme denně dvakrát, ráno i večer, ale masa nám schází už teď; naši páni hosté pranic s ním nespoří. Z Uher je dovoz dobytka přerušen, z Polska zase nemožný, neboť na té straně táboří ruská a rakouská armáda. Co z této nouze povstane?

25. listopadu.

Kozel vezmi ty francouzské parády, když nemáme masa. Což Francouzi; ti berou stelné krávy z okolních dvorů a osad a porážejí na náměstí; telata pak kolikráte ještě živá i s vnitřnostmi zahazují. O ně bijí se chudí lidé. Co vykvete ale z takové stravy!! Jistě nakažlivá nemoc.

Ruské předvoje pustily se v boj s francouzskými a dobyly mnohého malého vítězství. Z dálí slyšíme hřmot dělové palby.

26. listopadu.

Dnes vyvezli Francouzi děla na hradby u Židovské ulice, mosty pobořili a místo nich položili přes vodu klády. Bezpochyby chtějí v nouzi odstraněním klád město uzavříti.

27. listopadu.

Dnes vyšli Francouzi tak spěšně z města, jakoby byl nepřítel před samými hradbami. Netáhli však dále než na Latinský vrch, kdež se válečně seřadili a manévrovali; pak se vrátili do města s prázdnými žaludky a s nejupřímnější vůlí své hostitele sužovati.

28. listopadu.

Dnes máme pokoj, s tou jedině výjimkou, že k nám do města zavítalo nově 6000 mužů. Ale o 4. hodině se oživilo. Tenkrát vytáhl jeden pluk z města, a brzy potom přinesli do města 50 až 60 raněných. Na večer zazněl alarm, všichni gardoví granátníci se seřadili a táhli z města. Pochod ten trval až do druhé hodiny po půlnoci. Došla zpráva, že Rusové rozprášili minulé noci všecky francouzské předvoje.

29. listopadu.

Dnes dorazilo k nám nové oddělení franc. vojska, které však ubíralo se dále k Výškovu. Na Špilberku zbořili starý špitál, ohradili místo palisádami a hradby opravovali. Do opevněného místa vehnali 100 krav a 520 ovec; mimo to žádali od magistrátu 300 centů uzeniny, 200 centů slaniny a 3000 láhví vína.

30. listopadu.

Přišlo sem nově asi tisíc Francouzů, samých bídných lidí. Odpoledne hučela z dálí střelba z děl; mezi třetí a čtvrtou hodinou blížila se k městu; soudili jsme, že Francouzi se blíží a tedy ustupují. Večer přinesli několik raněných; přišla také zpráva, že u Kyjova prohráli naši hosté několik malých potyček; tam prý se kozáci činili. Francouzové mají před Rusy nehorázný strach a každého se ptají, kde jsou Rusové a jak jsou silni.

1. prosince.

Ač je neděle, přece se opevňuje po celý den Kalvárský vrch. Od cikánského domu u Židovské brány počínajíc zničili kus zahrady a zkazili cestu vedoucí do stromořadí, celé to prostranství ohradili

a opatřili dělem. Dnes protáhla městem hanoverská armáda, čítající 15000 mužů, jíž velel Bernadotte. Za Kounicí se spořádali. Tam se jim něco předčítalo, pak se dali do výskotu a spustili tuš.

2. prosince.

Dnes je výroční den korunovace Bonapartovy na císaře. Den ten jest v dějinách zapsán písmem krvavým. Z rána as k sedmé hodině zazněla z dálí palba z děl; ta se brzy sesílila, že jsme soudili na tuhý zápas. Včera procházel Bonaparte svým ležením a povzbuzoval své „děti“, aby mu v den korunovace dobyli vavřínu. Nás stálo dnes několik tisíc na valech mezi Novou a Židovskou branou a žehnalo Rusům. Pozorovali jsme palbu táhnouti se směrem k Tasovicím, což bylo pro nás znamením, kam se boj obrací, ježto jsme jinak pro ranní mlhu a oblaky střelného prachu ničeho neviděli. K jedenácté hodině byla střelba tak silná, že se domy ležící směrem ku Kounici chvěly, a okna v nich řinčela. O půl jedenácté přišel francouzský důstojník s rukou v pásce zavěšenou. Muž i kůň byli potřísněni krví. Všichni jsme se těšili, že uvidíme dnes Rakušany a Rusy ve městě. A opravdu viděli jsme večer oboje, ale jako zajatce. Ke druhé hodině oznamovali někteří venkované, utíkající do města, že přicházejí Rusové. Po zprávě té šmahem utíkali všichni Francouzi, kteří pracovali u brány Židovské a na Kalvárském vrchu. U brány shromáždil se houf žen, jezdců a vozy se zavazadly. Vše ve zmatku prchalo.

Dnes viděli jsme hrůzy války, ač jsme nebyli na bojišti, neboť celé průvody raněných přicházely s bojiště; kdosi jich napočítal ve dvaceti minutách 521. Jak strašný byl na ně pohled: tu jezdec, jemuž noha i s botou visela ve třmeně, tam vedli těžce raněného dva kamarádi, jiný se vlekl s tváří posekanou, jiní kulhali o palici, jiní bědovali nad ufatým ramenem, někteří byli nesení na nosítkách, jiní jeli na koních, od jiných jsouce podpíráni. Na večer přivedli několik tisíc zajatých Rusů. Tak skončil dnešní den, jenž asi stál mnoho krve. Palba trvala od sedmé hodiny ranní až do páté večerní prudce a nepřetržitě. V noci hořely u Rajhradu strážné ohně.

3. prosince.

Dnes jsme zvěděli bližší zprávy o včerejší bitvě. Střílet se započalo u Slavkova; proto se celá ta bitva nazývá „bitva u Slavkova“. Středu rakouského vojska velel panující kníže Lobkovic. Tento vojevůdce přivítal Francouze tak silnou kartáčovou palbou, že nepřítel daleko ustoupil. Ani přítomnost Bonapartova nezdržela jich od ústupu. Napoleon stlačil největší část armády na levé křídlo a vrazil zuřivým útokem na pravé křídlo Rusů. Těmto scházela kavalerie; ale v čas vypálená střelba kartáčová umožnila jim ústup. Napoleon sám přišel do tísně, neboť ztratil mnoho kavalerie, a z jeho Mameluků zbylo mu pouze devět mužů. Držel se však tak dlouho, až se mu podařilo přervati řadu nepřátel. Na levém křídle spojeného vojska velel proti pravému francouzskému princ Konstantin ještě s jedním chef-jenerálem. Ti hnali Francouze dolů od Oujezda k Sokolnici a k Selovicim. Rusové měli návrší u Práce a Oujezdu obsazeno, ohrazeno a bateriemi opevněno; než, učinili v ohni boje velkou a osudnou strategickou chybu. Opustili totiž svoji výhodnou posici a jali se pronásledovati nepřítele. Zatím pak co Rusové mlátili do Francouzů, a ti chtěli se již vzdáti, obešel je Napoleon s této strany, obsadil jejich výhodné

stanoviště a na znamení této výhody vztýčil tam francouzský prapor. Tím činem se již takořka poražení Francouzové vzmužili znova a obořili se poslední silou na Rusy, kteří se nyní ocitli ve křížovém ohni. Ustoupiti bokem nemohli, neboť stáli u velkého rybníka, a ze předu i ze zadu pálili do nich nepřátelé. Nezbývalo jim, než tak dlouho se držeti, až by se dostaly jejich děla a vozy na druhou stranu rybníka přes hráz. Pak mohli sami defilovati přes hráz a na druhé straně rybníka se opět seřaditi k boji. Tu se však prolomil most vedoucí přes splav rybníka, hráz byla plna vozů a děl, a tak byly spojení armády a též ústup zamezeny. Co z nich nezůstalo ležeti na bojišti, bylo zajato, jen kavalerie přeplula rybník, a několik set mužů zachránilo se útěkem buď rybníkem, nebo pod děly a vedle děl.

4. prosince.

Všecky koně, kde jaký vůz, každinká kára a všecka nosítka ve městě byly rekvirovány ku pohřbu padlých vojínův. Do dneška přinesli sem dle spolehlivých zpráv 9800 raněných. (Dokončení.)

Z básní P. Jos. Bergmanna, *)

Křižovníka a kaplana v Karl. Varech.

1.

Obraz Kristův.

Ve škole jedné obraz Kristův pněl,
by Mistr svatý s líbeznými tahy
těm malým stále před očima tkvěl,
jenž spásu přines nám i život blahý. —
Tu dítko přijde, rodem Israel,
by s ostatními učilo se v síni:
Co stalo se? S ním spolu rozkaz všel,
by Kristův obraz odstranil se nyní!
Hle, křesťanská se ruka nalezne,
jež po obrazu tom se vztahuje,
jej snímá, nedbá tváře líbezné,
a nelítostně v kout pak vhazuje.
Cos, Kriste, tomu dítku učinil?
Zda dík to za trpělivosť je Tvou,
již projevils, když praděd dítka vbil
Tě na kříž kdysi, oběť nevinnou?

*) Narozen r. 1847. v Lusdorfu. Riegrův Slovník Naučný uvádí jej jako výborného katechetu. Jest nadaným básníkem německým, o čemž svědčí poetické jeho sbírky, z nichž uvádíme: „Kleine Leute“, dále „Erfunden und empfunden“, „Vom Sprudel her“ a nejnovější „Dies und Das“, ze které dvě ukázky ve Vlasti podáváme, jimiž lze dobře charakterisovati směr jeho poesie. Básněmi jeho vane hluboké přesvědčení náboženské; kdy obírá si předmět odjinud, obyčejně podává jej ve formě lehké, průhledné a koření vtipem jemným a satyrou působivou I časové látky dovede dobře spracovati, jak poznati lze z uvedených ukázek. Doufáme, že budeme moci později podati ukázky i z ostatních sbírek jeho. P. Bergman sepsal též něm. Liturgiku pro obecné i měšť. školy. (Dosud 3. vyd.)

Jak? Dítkám, za Boha jež Tebe mají,
se do srdeček bolu vráží hrot,
že nuceně jen tváře postrádají
tak blahé, jednomu že není vhod?
„Nechť," pravils jednou, „ke mně přijdou malí!"
Jim za to dnes Tvůj, Pane, obraz vzali!
Ať péro ku konci děj dovodí:
Dítěte otec vedle antikváře,
— jak divně zní to — dobře obchodí,
hle, s růženci a s kříži na oltáře!

2.

O českém ohraničení jazykovém.

Proč zamyšlen tak sedíš?
Tak poprvé Tě zřím!
snad trudem nezanášíš
se filosofovým? —

Rád Tobě sdělím, druhu,
co loupí mi můj klid:
To pochyby je trýzeň,
jež mne chce umučit.

Po louce, — Němci patří, —
z Čech létla včelička,
tam o sladký a vonný mok
obrala kvítečka.

Teď nevím, zdali český,
neb německý je med;
ta pochybnosť mne trápí,
že smuten jsem a bled.

Přel. **Jan A. Dvořák.**

P. Gelasius Dobner,

otec českého dějezpytu.

(† 24. května 1790.)

Ku stoleté památce jeho úmrtí

napsal **A. Žák.**

(Pokračování.)

Za sedmileté války bylo při bombardování Prahy (30. května 1757.) zničeno mnoho domů pumami. Do koleje Piaristů vletělo za těchto strašných dnů neméně než 11 pum a 61 kulí, jež zabily 3 vojáky, a jen s největším úsilím podařilo se Dobnerovi zachrániti kolej před požárem a jinou větší pohromou. Příštího roku (1758.) koupili Piaristé dvě spáleniště bývalých domů v Panské ulici za 16.842 zl., kdež po-

čali stavěti novou kolej s kaplí svého zakladatele sv. Josefa Kal., poněvadž dosavadní dům nepostačoval pro veliký nával žactva.

Zatím však byl dán činnosti Dobnerově nový směr: byl totiž povolán od knížete Mansfelda za vychovatele jeho syna hraběte Jiřího. Maje nyní více prázdného času a příležitosti, pohroužil se Dobner s velikou horlivostí do svých zamilovaných studií historických a začal též již vydávati ona díla, jež se dosud těší veliké vážnosti, o nichž však teprve později promluvíme. Svědomitě a s neobyčejným zdarem zastával Dobner čestný sice, ale nesnadný svůj úřad vychovatelský k veliké radosti knížecí rodiny až do r. 1764. Téhož roku zemřel jeho chovanec, a Dobner opustiv knížecí dům, jmenován byl rektorem nové pražské koleje v Panské ulici. Tam bylo arci ještě mnoho stavby a jiné práce; tak nebylo na př. dosud žádné jídelny, ani knihovny atd., a teprve po půl třetím roce provedl Dobner, že se tam mohli ostatní Piaristé přistěhovati (1. října 1766.), a 2. listopadu začalo se vyučovati. Dobner nastoupil úřad rektorský v mužném ještě věku — byloť mu let 45 — a zastával jej po 14 let s nejlepším působením a platným prospěchem svého řádu i studující mládeže až do r 1778., neustávaje při tom ve své horlivé činnosti literární. R. 1768. slavil ve své koleji po osm dní svatořečení zakladatele Piaristů Josefa Kal., jenž byl před rokem od Klimenta XIII. prohlášen za svatého (16. července 1767.).

Téže doby hrnuly se na Církev těžké časy, a zvláště v Rakousku očekávaly ji těžké zkoušky. Proud osvíceného absolutismu rostl den po dni: zvolna a s rozvahou nastoupila na jeho dráhu Marie Teresie, kvapně a bez ohledu pokračoval její syn Josef, odchovaný filosofickými názory své doby. Blaho státu bylo vladaři nade všecko, odtud lze si též vysvětliti ono utužování vládní moci na újmu práv jednotlivých zemí, stavů a posléze i Církve samé bez ohledu na její práva. Jednou z obětí tohoto absolutismu byly také řády řeholní, a několika škrty péra zrušeno bylo na sta ctihodných ústavů, jež po mnoho století zakládali zbožní naši předkové. Mezi všemi ostatními řeholníky byli snad jediní Piaristé, kteří se ještě nyní těšili všeobecné přízni a vážnosti, a to i u samé vlády. Již brzy po založení pražské koleje vznikly nové koleje na Moravě v Hustopeči (1757.), Kyjově (1759.) a v Moravské Třebové (1765.), mimo to v Čechách v Brandýse n. L. (1759.), v Budějovicích (1762.), Hajdě (1763.), Mostě (1768.) a v Berouně (1770.); jmenovitě pak, když byl zrušen řád Jesuitský (1773.), a někdejší školy jeho převzaty do státní správy, svěřena byla některá gymnasia Piaristům, na př. v Kadani (1774.) a Doupově (1775.). R. 1777. nabídla jim vláda také novoměstské gymnasium v Praze, jež bylo náleželo dříve řádu Jesuitskému. Až do tohoto roku vyučovali Piaristé v Praze jen ve školách normálních a počátkům latiny, nyní převzali však s ochotou nabízený jim ústav a řídili jej po té až do novější doby. Byl to výtečný onen ústav, na němž později mnozí znamenití mužové naši — tak i sám Jungmann — konali svá studia.

Již příštího roku 1778. složil Dobner úřad rektorský a věnoval se od té doby docela jen svým literárním studiím. Veliké jeho zásluhy, jichž si dobyl o Církev a stát, byly již za jeho životní uznávány. Sama císařovna Marie Teresie, jíž měl čest býti představenu (1772.), udělila mu čestný název c. k. historiografa s roční pensí

300 zl., jíž požíval až do smrti; mimo to darovala mu množství drahocenných děl, jež vyšly nákladem státu. Pro nevšední zásluhy o zvelebení a rozšíření řádu Piaristského jakož i vzdělávání domácí historie dostalo se Dobnerovi přes mnohá osočování jeho odpůrců nemalé chvály od představených a spolubratří, a četných vyznamenání od osob učených a vznešených. Řád Piaristský udělil mu r. 1772. hodnosť konsultora a r. 1777. assistenta provincie [1]), s právem říditi záležitosti řádové v Čechách; jenerál řádu v Římě vyznamenal jej 1778. titulem a právy exprovinciála, kteryžto název přikládal si po té Dobner rád až do své smrti („P. Gelasius Dobner, Exprovincial der frommen Schulen"). Česká učená společnosť, jakož i jiné humanitní spolky též mnohé zahraničné — jmenovaly učeného Dobnera svým členem.

Ještě viděl Dobner všecky reformy josefinské, ještě sledoval s radostným rozechvěním vzrůst svého řádu, — než, již již přiblížila se chvíle, která nás všecky očekává. Za posledních let svého žití Dobner často churavěl, a r. 1786. uvrhnula jej těžká nemoc na lože, s něhož již nepovstal. Těžce želel učený svět ztráty nenahraditelného tohoto muže; tak čteme v „Abhandlungen der Böhm. Gesellschaft der Wissenschaften" (III. d. Praha, 1787.) v dějinách „Společnosti" za rok 1786.: „Eben damals (t. j. když Dobrovský dal se vysvětiti na kněžství od hradeckého biskupa Háje) warf unsern H. Gelas. Dobner eine gänzliche Entkräftung — die Folge und der Beweis seiner häufigen und mühsamen Arbeiten — auf das Krankenbett, von dem er wohl leider kaum mehr, wenigstens nicht mit den alten Kräften, aufstehen wird" (str. 5.); a ve IV. d. (1788.) str. 9.: „Es erscheinen in diesem Bande weder Tesáneks († 1788.) noch Dobners neue Ausarbeitungen, womit die vorhergehenden Bände geziert waren." A dále: „Herr Dobner, der sich noch immer und ohne Hoffnung einiger Besserung in dem gedächtnislosen Zustande befindet, ist für die gelehrte Welt und insbesondere für die Gesellschaft verloren; welcher Verlust um so viel empfindlicher sein muss, da er nicht so leicht wieder ersetzt werden kann."

Smutná předtucha tato se brzy vyplnila, neboť Dobner zesnul klidně, oddán jsa do vůle Boží v Praze 24. května 1790. v 71. roce svého věku. Jak byl za svého živobytí ctěn a milován, dokázalo nepřehledné množství lidí všech stavů, řádů a povolání, zvláště pak celý učený svět pražský, doprovázející jeho mrtvolu na hřbitov volšanský. Král. učená společnosť česká postavila mu mramorový pomník s nápisem:

GELASIO DOBNERO
BOHEMO PRAGENSI
HAGECII COMMENTATORI
SODALI SUO
POSVIT
SOC. SCIENT. BOHEM.
0. IX. ID. IVN. MDCCXC.
AET. SVÆ LXXI.

[1]) Čtyři assistenti a 4 konsultoři tvoří v každé provincii Piaristů radu (discasterium provinciale), která spolu s provinciálem spravuje záležitosti bratří.

II.

Líčivše dosud zásluhy, jakých si vydobyl Dobner jako Piarista, obraťme se nyní ku záslužnému jeho působení na poli vědy, jež v něm nalezla neunavného a poctivého pracovníka. Abychom však zásluhy jeho v tomto oboru mohli řádně oceniti, jest nám obnoviti několik ovšem trudných vzpomínek z dob, v něž spadá Dobnerův život, o kterých se upřímný Čech s bolestí zmiňuje.[2]) Po celé téměř XVIII. století marně bychom hledali v písemnictví českém oné plodnosti, jíž se honosil věk XVI. a částečně i XVII., ba i ona hrstka spisů, jež byly tu a tam skládány, byla daleko za staršími spisy, nemajíc již jejich přesnosti a jadrnosti. Zvolna přestávaly vycházeti vůbec české spisy, starší díla upadala v zapomenutí, a literární činnosti ubývalo tak, že se zdálo, jakoby mělo písemnictví české za hynouti pouze nedostatkem vnitřních sil. Německé spisy vycházely však stále takměř o překot, nalézajíce zálibu již i ve středních třídách; jediný hrabě František Špork, muž jinak srdce šlechetného, dal asi 30 německých knih, jež byly jeho dcery z francštiny přeložily, u velikém množství exemplářů tisknouti a svým poddanym rozdati!

Avšak i ze stanoviska politického hrozilo v XVIII. století veliké nebezpečenství zároveň se vzrůstem osvíceného absolutismu, jenž se tehdy počal v Rakousku víc a více vyvíjeti a utužovati vládní moc na újmu jednotlivých národů. Jako jinde, tak i v Čechách uchvátil proud času mnohé ze starobylých výsad a práv národů, chtěje téměř učiniti ze země provincii a z národu toliko sbor státních občanů. Veškeré tyto snahy soustřeďují se obzvláště v osobě Josefa II., jenž byl již za živobytí své máteře mocně zasáhl ve státní správu. Panovník tento uvažoval, že by jednota jazyka byla asi jeho složité říši velice na prospěch, a netázaje se svých národů, rozhodl se pro jazyk německý. Není pochyby, že mu byl neblahý stav písemnictví českého jednou z příčin, proč jazyk náš z veřejnosti odstrčil, ano i ze soukromého života i z lůna rodin vypuditi se snažil; přestal tehdy zajisté jazyk náš podávati lidu duševní potravy, a osvícenému panovníku zdálo se proto velmi prospěšným, aby byl zaměněn za jazyk jiný, jenž se právě tehdy v sousední Německé říši s největším úsilím vzdělával a povznesl záhy k nevídané, ano, netušené před tím výši.

První krok učiněn od vlády zavedením němčiny v úřadech; než, rozhodný krok k zatlačení našeho jazyka stal se poněmčením vyšších, středních a, pokud možno, i nižších škol. Již od r. 1764. začaly se na universitě pražské jednotlivé předměty přednášeti po německu, a o deset let později zavedeny německé normální školy; bez znalosti němčiny nikdo nesměl býti přijat do gymnasia (1781.), nemohl též obdržeti stipendium (1787.), ba ani učenníkem nemohl se státi (1787.), a r. 1784. vyšel rozkaz, aby na universitě všecky přednášky dály se po německu. Uvážíme-li však, že se počínaly zvláště vyšší a vzdělanější vrstvy české téměř styděti za jazyk svých předků pro tak bídný stav domácí literatury, jež byla blízko zahynutí, za to však obraceli se ku kvetoucí tehdy literatuře německé, uvážíme-li, že národ náš, postrádaje již hrdosti národní, sám nad sebou tak se zapomněl, že si již jazyka svého nevážil, opovrhuje jím jako mluvou

[2]) Viz K. Tieftrunk, Historie literatury české 92—94.

sprostou, a proto krokům císařovým sám ochotně pomáhal: uznáme rádi, že se tehdy jazyk náš ocitnul v největším nebezpečenství. Ale právě v tomto nebezpečí byla spása, neboť blízká záhuba českého jazyka vzbudila ve mnohých duchem a srdcem výtečných mužích českých mimoděk lásku k němu; proto napjali všecky síly, aby jej zachovali a opět povznesli, aby probudili národ z dosavadní netečnosti, proto hájili jazyka našeho slovem i skutkem, kdežto nepřátelé již se radovali, že se blíží ku zkáze a zahynutí; a z takovýchto snah vzniklo později úplné vzkříšení české řeči a literatury.

Než, již ve druhé polovici dlouhého panování Marie Teresie a ještě více za jejího syna Josefa počal se jeviti jakýsi život duševní v Čechách, jemuž dal nepochybně původ nový, volnější duch, který tehdy pohyboval celou západní Evropou. Životu tomuto napomáhaly opravy ve školství, zvláště nové jeho zařízení po zrušení Jesuitského řádu (1773.), napomáhaly též opravy v soudnictví a vykonávání spravedlnosti vůbec, zvelebení průmyslu a obchodu atd. Zvláště blahodárně působil robotní patent, vydaný r 1775. za Marie Teresie a zrušení nevolnictví za Josefa II., čímž trvale zlepšeno ubohé postavení stavu selského, zbaveného dosud osobní svobody, a položen základ ku zvelebení hmotného blahobytu v lidu. To byly důležité okolnosti, které nejsou pro vývoj duševního života bez významu.

Nový duch, „oživující duch důkladného zkoumání“, jak jej nazývá Palacký, pomáhal znamenitě šťastnému obratu v našem národě. Všeobecná osvěta, pokrok a svoboda ducha ve vědeckém zkoumání, jichž bychom za předešlých dob marně hledali, staly se časovým heslem. Prvým předmětem tohoto hloubavého, rozborného ducha staly se dějiny české, a prvým, jenž položil základ ku vědeckým studiím o našich dějinách, byl P. Gelasius Dobner, jenž po celý svůj život věnoval se s neunavnou pílí vedle tolika povinností svého stavu se zvláštní zálibou vzdělávání vlasteneckého dějezpytu, jmenovitě o nejstarších dobách Čech i Moravy a o prvních dobách křesťanství v těchto zemích. Dobnera následovalo brzy mnoho jiných důmyslných mužů, jako Pelcl, Dobrovský, Procházka, Voigt, Ungar a j. Snahy tyto netýkaly se sice řeči a literatury české, která již již se blížila svému zahynutí, a přece spatřujeme v nich prvý, a to nemalý příspěvek ku vzkříšení našeho národa. Podivno, avšak přirozeno! Činnost na poli jednom vzbudila činnost na poli druhém: zkoumáním dějin vzbudilo se znenáhla vědomí slavné minulosti národa ve vzdělanějších vrstvách, vzplanul opět mocně cit a láska k mateřskému jazyku, tehdy tak utiskovanému, a proto šířilo se stále větší účastenství pro řeč a literaturu českou. Takto samy sebou patrny jsou zásluhy slavného našeho Piaristy Dobnera, jenž dal učenými svými studiemi o historii české prvý podnět k podobným šlechetným snahám a stojí proto v čele oné doby, již zoveme přípravou k novověkému písemnictví národnímu.

Avšak i jiný význam měla vědecká činnost Dobnerova, neboť on dal dějepisu českému vůbec nový a dosud nevídaný směr. Dobner byl historikem z přesvědčení; historii miloval již od dětinství, jí zanášel se s nadšením až do posledních let svého žití, kdy již jej síly tělesné opustily. Nevypravil se však na pole toto bez přípravných vědomostí, nýbrž jal se již ve mládí důkladně studo-

vati staré historiky, z nichž čerpaje mohl by někdy mnohou událost vlastním důvtipem objasniti nebo z věrohodných pramenů dokázati. Této myšlénce zůstal věren i na dále a věnoval se jí zvláště v pozdějších letech z celé duše. Proto vztahuje se hlavní činnost Dobnerova ku kritickému dějepisu, jenž byl dříve u nás téměř neznámým, a právem tudíž nazýváme muže toho otcem českého dějezpytu. (Pokračování.)

V říši bílého medvěda.

Črty z dějin polárních výprav.

Sebral **Václav Frühbauer.**

(Pokračování.)

Ztraceného Hudsona hledal následujícího roku Tomáš Button s lodí „Resolution“ a „Discovery“, ale nadarmo. Bral se cestou svého předchůdce, přezimoval na břehu řeky Nelsonu, prozkoumal východní část zálivu až k úžině mezi ostrovem Southamptonem a pevninou, kde domníval se, že vidí další průchod k západu, a pak se vrátil, aby unikl nové zimě. Ale průchodu toho nenalezla výprava následující kapitána Gibbonsa, jenž sevřen jsa hned ve průlivu Hudsonově ledovými krami, jen po velikých trampotách unikl záhubě.

Třeba ještě promluviti o Vilému Baffinovi, dle něhož pojmenována část moře Severního a největší z ostrovů arktických. (Cockburn, Cumberland atd. dříve měly souhrnný název „Země Baffinova“.) Baffin byl jen kormidelníkem kapitána Rob. Bylota na lodi „Discovery“. Výprava tato měla za úkol vyhledati průchod severozápadní. Ale tam bylo vše kryto ledem; protož obrátili se ještě severněji k úžině Davisově. Po naléhání guvernéra anglické východo-indické společnosti, Tomáše Smitha, vydala se „Discovery“ z jara opět na výzkumnou cestu, majíc v čele Baffina a Bylota. Od Mysu Farewellu vyjedše, objeli celé Grónsko, pozorovali velikou odchylku magnetické střelky a na počátku července dosáhli takové šířky severní, jak se posud nikomu z Evropanů nepodařilo. Jednotlivým částem moře dali zde jména: od nich vzniklo pojmenování „zátoka velrybí“, „moře Smithovo“, „úžina Baffinova“.

Výprava vrátila se s pevným přesvědčením, že nelze průchodu onoho nalézti, a proto ustalo se dlouhý čas v pokusech, těmito končinami proniknouti do Číny. Baffin zahynul r. 1622. při dobývání pevnosti Ormuzdu.

Výprava Munkova, Jamesova, Luke Fox, společnosti anglické, Hollanďané; led v polárních krajinách. Medvěd lední, velryba grónská, lov na ni.

Bylo sice ještě několik vědeckých výprav podniknuto do mořského labyrintu severní Ameriky, ale téměř všecky spokojily se jen zálivem Hudsonovým a mnohé z nich nešťastně skončily. Z dánské výpravy Munkovy (r. 1619.) vrátil se po roce pouze kapitán se dvěma muži na schátralé lodi do Kodaně. Výprava anglická Tomáše Jamesa (1631.) přezimovala u ostrova Charltonu; ztrativši mnoho mužů při-

vezla ostatní spíše kostrám se podobající do Bristolu. Šťastněji poněkud skončila výprava, kterouž vedl téhož roku Luke Fox, a jež se zcela přesvědčila, že nelze v zálivu Hudsonově hledati mořského průlivu. Pojmenovavši mnohá místa (ku př. Foxův průliv, rameno mořské mezi Baffinovou zemí a poloostrovem Melville), navštívila i bývalý zimní byt Buttonův u řeky Nelsonu a obnovila tam kříž od něho postavený. Ještě téhož roku se vrátila.

Již na počátku XVII. století hledal tu v letech 1607—10. Jindřich Hudson ve čtyřech polárních výpravách kratší cestu do Tichého oceánu; ovšem že dávno před ním o totéž pokoušeli se mnozí národové.

Neunavní Angličané založili společnosť dříve dobrodružnou, pak obchodní, která měla hlavně s Ruskem vésti obchod a zároveň pěstovala vědecký účel, seznati severní břeh starého světa, jakož i běh velikých řek, do moře ledového ústících. Cestu do těchto míst ukázali Normani, jak dosvědčuje Pavel Orosius, římský historik V. století po K. P. Po výzkumné cestě Ottarově stěhovali se Normani více k severu. Není sice dokladů o nějakých dalších výpravách, ale v každém století jeví se zeměpisná znalosť oněch míst býti dokonalejší na mapách současných. Popis jedné cesty z posledních let stol. XV. podává s mapkou Zigmund z Herbersteina, vyslanec císaře římského u dvora ruského od (r. 1549.). Vykonal ji Řehoř Istoma a vyslanec David se čtyřmi loďmi od ústí Dviny do Crondhjemu; vůdce výpravy sám prý líčil spisovateli dobrodružné příhody na cestě té prožité, tak že vypravování toho dobře užil (vedle svých četných zkušeností a vědomostí) ku spisům, jež v Rusku byl vydal.

První však, kteří spojili s obchodem i vědu, byli Angličané. Robert Thorne, jenž žil za Jindřicha VIII., soudil, že severně od Ruska rozkládá se veliký oceán, a že by tamo bylo lze obeplouti celý svět. Zmíněná obchodní společnosť vystrojila vskutku za velení staříčkého Cabota tři lodi, totiž „Buona Speranza“, „Buona Confidenza“ a „Buona Ventura“ pod vrchním velitelstvím Hugha Willoughbyho se vší možnou pečlivostí a zároveň s průvodním jakýmsi listem v několika jazycích k národům, s nimiž by se výprava mohla setkati. Ale bohužel neměla výprava očekávaného výsledku. Vypluvše z Ratcliffu stanuli nejprve ve Skandinavii, pak brali se podél břehu do Vardöhusu, odkudž měli společně podniknouti vlastní cestu. Však již dříve oddělena byla „Buona Ventura“ bouří od obou ostatních lodí, kteráž je zahnala k zemím docela neznámým, snad až k Nové Zemi. Tyto však přec konečně dospěly ke břehům lopařským, a účastníci hodlali tam přezimovati při ústí říčky Arziny. Země byla od obyvatelstva opuštěna, a Angličané všickni v krátké době zahynuli i s vůdcem, kterýž zanechal ve svém deníku zprávu o jejich osudu až do měsíce ledna.

Roku následujícího nalezl obě lodi kupec Killingworth a poslal je do vlasti.

Lépe dařilo se lodi třetí, jejíž kapitánem byl Richard Chancellor. Týž zakotvil ve Vardöhusu a čekal na soudruhy 7 dní, ale pak pustil se o své ujmě do neznámých končin, kde slunce dnem i nocí svítí, na nesmírný oceán. Dojel k ústí řeky Dviny a vstoupil ve přátelský poměr s obyvateli malé osady s klášterem tam, kde je nyní město Archangelsk. Odtud pozván jsa k cáru Ivanovi do Moskvy, utvrdil obchodní spojení s Ruskem. Avšak příštího léta na zpáteční cestě do

Anglie ztroskotala se blíže Aberdeenu „Buona Ventura“, a on s manželkou a 7 Rusy utonul; ostatním podařilo se vyváznouti životem.

Současně podnikl objevnou cestu nákladem téže společnosti Štěpán Burrough k Nové Zemi, kterou nazývá Nova Zemblae. Dospěv k jejímu jižnímu cípu v úžině Kárské, pátral po další cestě k Obu, kamž nabízel se jim za průvodce majetník ruské lodi Loshake. Ale množstvím ledu byli přinuceni vrátiti se a přezimovali v Kolmogoru (Archangelsk). Z jara obrátil se Burrough na západ hledat pohřešovaných lodí z výpravy Willoughbyho.

I následující výprava anglická neučinila nových objevů, zahynuvši někde až u Obu, a proto upuštěno na nějaký čas od dalších pokusů proniknouti oběma úžinama na jihu a severu ostrova Vajgače do moře Východního.

Teprve r. 1580. pluly zase lodi „William“ a „Jiří“ k Nové Zemi s kapitány Arthurem Petem a Karlem Jackmanem. Tito oddělili se zpočátku smluvivše se, že sejdou se u Vajgače. Pet přistál na rozličných místech Nové Země až ve výši 70°26′ s. š. a pak obrátiv se k Vajgači nalezl tam přístav označený dvěma ruskými kříži, jakož i hrob křížem znamenaný. Úžinou Kárskou veplul do moře téhož jména, kdež u ostrůvku zvaného „Mestný“ setkal se s Jackmanem. Tito smělí a obezřetní plavci byli první ze západních Evropanů, již vnikli ve tříšť oné věčné lednice.

Rozdílnými směry se oba kapitáni zase vraceli. Pet zakotvil šťastně v Ratcliffu, ale Jackman přezimovav kdesi v Norsku, pustil se z jara na nové výzkumy, a vícekrát se nenavrátil.

Po Angličanech připadla hlavní čestná úloha objevů v moři ledovém Holanďanům. Ti již dávno závodili v obchodu s Anglií, ano, založili i osadu na poloostrově Kole. A když zakladatel její Brunel od Rusů jako zvěd byl zajat, avšak přízní bratří Anikiewů zase propuštěn, súčastnil se po nějaký čas ruských výprav až k řece Obu, odkudž přinesl do Evropy klamné a svůdné zprávy, jakoby tam byl viděl množství nákladních lodí až z Kytaje.

Již r. 1577. vypravil kupec antverpský Giles van Euchelenberg loď a odevzdal ji Janu van de Walle, k němuž připojil ještě Baltazar Moucheron jinou loď, kteréž zahájily čilý obchod se severem a přispěly k rychlemu rozkvětu Archangelska. V tom čase utvořila se v Hollandsku soukromá společnosť několika učencův a obchodníků v Enkhuisenu, jež vystrojila r 1594. stkvělou výpravu čtyř lodí, z nichž největší, „Mercuria“, vedl zkušený Vilém Barents, jinak Barentszoon z Terschelingu, na „Labuti“ pak velel Cornel Naij. Ostatní dvě byly pouze menší lodice rybářské. Duší celé výpravy byl Jan Huygen van Linschooten. Dle úmluvy sjely se lodi u lopařského ostrůvku Kildinu. Odtud obrátil se „Mercurius“ k severovýchodu, až uzřel skalnatý mys Nové Země na 73°36′ s. š., snad „Suchý Nos“. Pluje pak podél břehu k severu, potkával množství ledových ker, ale dospěl přece dne 29. července k nejsevernějšímu cípu ostrova „Mysu ledovému“. Jelikož další plavba byla nemožna, vracel se Barents, zkoumaje příležitostně povahu země a sbíraje tu a tam zlatoleský nějaký kov. Všude téměř jevily se stopy ruských lovců, kteří každoročně tam přicházeli lovit mrože, velryby, tuleně a ptáky. U ostrova Matwejevu setkal se s Naijem, jenž vykonal zatím rovněž znamenitý kus cesty. Plul totiž podél poloostrova Kaninu, dotekl se Kalgujeva

a kol mysu, řečeného „Svatoj Nos“, zaměřil do průlivu Jugorského, ježto dovídal se, že Kárská Vrata jsou tentokráte nesplavná.

Zakotvil u Vajgače, jenž jim skýtal půvabného pohledu svou zeleností, ale obyvatelstvo chovalo se nepřátelsky. Potom opatrně bral se ku předu, nevěda s určitostí, je-li v nějakém zálivu. Moře pokryto bylo vůkol množstvím naplaveného dříví. Vnikli do moře Kárského, kde tříšť nutila je držeti se blíže břehu. Tak dostali se do úžiny Kárské, kterouž považovali za ústí nějaké veliké řeky. Doba však již připozdila se, a bylo třeba pomýšleti na návrat. Dne 16. srpna setkali se oba znamenití kapitáni a za měsíc pak spustili kotvy ve svém domově, tvrdíce, že tudy bude možno dostati se do Číny.

Proto ihned chystala se nákladná výprava, záležející ze 7 lodí, nad nimiž měli velitelství Barents, Tetgales, Naij, Jan Rijp, a jako komisař provázel je Linschooten. Ale šťastné výsledky podobných výprav jsou dílem šťastné náhody, na kterouž tato výprava nemohla spoléhati. Připluvši k moři Kárskému, nalezla je pokryto ledovou tříští a vrátila se zpět s nepořízenou, ač Rusové tvrdili, že jejich lodi každoročně tamtudy plují až k řece „Gilissy“ (Jenisej). Nicméně opustily dne 10. května 1596. zase dvě lodi Amsterodámský přístav, jedna pod velitelstvím Barentse a Hemskercka, druhá pod Rijpem. Po malém sporu pustili se velitelé obou přímo k severu a přistáli u neznámého ostrůvku, jejž nazvali „M e d v ě d í m“, ani tamo zabili velikého medvěda. A tu již setkávali se s horami a krami ledovými, jež ve větší vzdálenosti podobaly se plovoucím labutím.

Led moří a krajů severních jest dvojí: buďto jasný, sladkovodní nebo kalný a neprůhledný z vody mořské, kteráž mrzne při nižším stupni než voda říční. Stane se tak často, ježto bod mrazu tak nízký jest, že i na dně mořském led se utvoří. Kolikráte vidí plavci hladinu mořskou bez ledu, dokud jest ve klidu, ale jakmile vichr moře zčeří, vystoupí led spodní a loď uvede v nebezpečenství.

Led sladkovodní povstává tím, že sníh padaje do moře neroztaví se; mořský povrch jen houstne víc a více, až utvoří se veliké, pórovité ledové pole. Na pevnině tvoří se ledovce podobné alpským, jež posunujíce se zvolna níž a níže, klesají do moře a pak obrovské jich kusy, odtrhše se od celku, nastoupí pout po moři jako ledové hory. Tyto balvany plují jen osminou objemu svého nad vodou, ale přece někdy až 50 m. vyčnívají nad povrch. Barvy jsou nestejné, často do modra a do zelena. Ledová tříšť jest buďto led mořský, jenž tvoří se nejsnáze kol břehů, anebo led chobotový v zátokách; často i led říční od ústí řeky daleko dopluje. Tloušťka jeho jest ovšem nestejná. V létě jsou vrstvy silny 2 m., v tuhé zimě až 8 m. Tato ledová pole pokrývají nesmírné plochy vod, a do jejich okrajů bijí ustavičně vlny. Když pak prudký vichr v ně naráží, a vzduch se otepluje, pukají tyto spousty s ohromným praskotem a o sebe se drtí. Kus podlehne, jsa stlačen pod jiný, a na něm nakupí se celá hora, jež nějaký čas drží se v rovnováze. Ale když spodní část roztaje, tu řítí se vrch s rachotem ve hlubinu, kolísá, hledaje si opět stálé polohy a hrozí každé chvíle roztříštiti přibližívší se loď.

V ustavičném nebezpečenství bral se Barents od ostrova „Medvědího“ dále, až spatřil zemi, kterouž nazval pro množství ostrých vrcholů hor „Š p i c b e r k y“. Přistáli sice u břehu, ale nechtějíce se zdržovati, pokusili se obeplouti směs těchto nových ostrovů, ale ne-

bylo lze pro led. Proto vrátili se k ostrovu Medvědímu, aby pluli odtud novým směrem dále. Tam obě lodi se rozloučily. Barents zaměřil k východu, Rijp k severovýchodu. Onomu zdařilo se obeplouti severní mys Nové Země a pak podél východního břehu bral se k jihu, až byl přinucen zakotviti v jakémsi přístavu, kde však loď zamrzla a stala se neschopnou další plavby. S velikou prací zachránili plavci, co se zachrániti dalo, na blízký břeh, jsouce odhodláni přezimovati.

Nejsouce připraveni na zimu, zkusili Holland'ané nesmírných strastí a svízelů od 26. dne srpna až do 14. dne června roku následujícího, jak vyličuje účastník výpravy Gerrit de Veer. Zima hned na počátku byla tak prudká, že když tesaři dle obyčeje hřebíky v ústech přidrželi, tyto jim ke rtům přimrzly. Zimou vše mrzne a mění svůj tvar. Železo stává se křehkým, a účinek jeho na tělo podobá se účinku železa žhavého, rtuť tuhne, tak že možno kulí takovou prostřeliti prkno až 5 cm. silné, líhoviny mrznou, a z másla lze vyřezati ozdoby jako ze slonové kosti. Pečené jablko jest jako křemen, a zelí nutno roztloukati sekerou, podobáť se mramoru. Kolem hlavy člověka tvoří se hustá mlha, a víčka oční ustavičně přimrzají.

Vítanou kořistí byli jim polární medvědi, s nimiž sice bylo jim postupovati tuhé a nebezpečné boje, za ně byla jim však odměnou teplá kožešina a dosti dobrá potrava.

Tento bílý král severu, gronsky „nennok" zvaný, již při minulé jejich výpravě zanechal zlou památku. Když totiž přiblížili se k malému jakémus ostrovu, vystoupilo několik plavců, aby hledali na pobřeží křemenné krystaly. Dva soudruzi kráčeli vedle sebe, když přiblížil se nepozorovaně medvěd a chopil jednoho za šíji. Na jeho výkřik ohlédne se druhý a spatřiv obludu, prchá, aby přivolal pomoc. I běží 20 mužů rozličně ozbrojených, ale medvěd dlí pokojně u své kořisti. Ještě jednoho uchvátil a teprve po několika výstřelech klesl, nepouštěje ani ve smrti ubohých obětí.

Medvěd lední jest větší a silnější než medvěd obecný. S kořistí hraje si jako kočka s myší. Rychlosť jeho jest značná, a kam nelze mu po suchu, dává se převážeti na ledových krách. Přepadá hlavně tuleně, hnízdící ptactvo, jehož vejce požírá; i s mroži pouští se ve vítězný boj. V zimě po nějaký čas spí. Maso jeho chutná prý velmi dobře, ale játra způsobují nemoc.

Opuštění mužové byli většinou svobodni, tak že nepoutaly jich svazky rodinné se vzdálenou vlastí, vybralť je proto Barents, aby neprotivili se jeho dalekosáhlým záměrům. Proto snášeli trpělivě strasti severu, i když nastala dlouhá zimní noc. Z prázdného sudu učinili si koupelnu, aby zachovali tělo při zdraví. Malou zásobu vína schovávali pro případ nemocí. A když zastavili se jejich nástěnné hodiny, tu jen přibližně určovali čas. V polovici ledna začal se jih jasniti, a dne 24. ukázalo se slunce. A když moře roztálo, doléhali plavci na Barentse, aby na člunech opustili nehostinný kraj. Týž přivolil a napsav krátkou zprávu o svém pobytu, zavěsil ji v chatrči ve vaku. Po krátké však době poškodily se čluny, a plavcům bylo přistáti u velké kry, aby je poopravili. Tento ledný vor stal se smrtelným lůžkem velitele výpravy. Zemřel následkem přestálých strastí dne 20. června, ale mužstvo jeho nalezlo šťastně loď Rijpovu v Kole, a tak se jich ze 17 alespoň 12 vrátilo do vlasti. Po 300 letech nalezl chatrč jejich norský kapitán Elling Carlsen.

Výpravami Holland'anů byla obrácena pozornosť na tuto část ledového moře. Nezdar je sice odstrašil od vědeckých pokusů, zvláště když v několika letech potom ještě 4 hollandské výpravy (Melchior van Kerckhoven, Jan Cornelisz May, Cornelisz Bosman), vždy s nepořízenou se navrátily. Za to však otevřela se cesta čilému obchodu, jmenovitě když Jindřich Hudson na své druhé cestě (r. 1607.) marně hledaje přístupu ke břehům grónským až ke Špicberkám se dostal a tam hojnosť zvěři na suchu i na moři nalezl. Ukázal k výhodnosti ostrovů těchto, a ty skutečně staly se pak dlouholetou zásobárnou tuku, kostice a kožešin celé Evropy. Zvláště Angličané mají zásluhu o prozkoumání tohoto souostroví. Po Hudsonovi obeplul jeho západ podporou Tomáše Smitha Jonas Poole l. 1609. a za rok potom zakotvil týž smělý plavec zase v zátoce „Parohové", a pak známou již cestou překročil 79°50′ s. š.

Nyní chopila se záležitosti té již jmenovaná společnosť anglická, a r. 1611. plul Benett a Tomáš Edge s „Mary-Margaretou", a Jonas Poole s „Elisabethou" do vod Špicberku. Jonas Poole plul až za 80° sev. š., ale vraceje se, nalezl loď „Mary-Margaretu" roztříštěnou. Hned r. 1612. odvážil se zase se dvěma loďmi na Špicberky, kdež setkal se s kapitánem Murmadukem, který ho ujišťoval, že dostal se až za 82° sev. š.

Vědecké cesty tyto byly ovšem vždy spojeny s lovem, aby kryly se poněkud výlohy výpravy, ale kromě nich byla moře kolem Špicberků každoročně navštívena množstvím rybářských lodí rozličných národů, z nichž každý osoboval si historické právo k zemi té. Často povstaly mezi nimi svády a boje, tak že lodi obchodní provázeny bývaly válečnými koráby, čehož bylo tím více třeba, ježto námořní loupežníci alžírští až tam se odvažovali.

Angličané, Holland'ané a Dánové na tomto poli ustavičně spolu soupeřili. Neunavný Edge projel r. 1613. úžinou Hinlopanskou, jež dělí oba největší ostrovy, pojmenoval jižnější ze skupiny západní svým jménem, druhý pak nazval ke cti objevitele ostrovem Barentsovým. Pak zase pokoušel se zároveň s Robertem Fotherbym dostati se ještě blíže k pólu, ale nalezl moře zcela nesplavné. A v letech 1616. a 1617. zase vidíme jej v zátokách špicberských, ano, uzřel prý na východě ještě nějakou pevninu, jíž dal jméno „Země Wycheova", jejíž skutečnosť však dlouho nebylo lze dokázati, až teprve nedávno znova byla spatřena.

Holland'ané založili tam na ostrůvku Amsterodamu osadu Smeerenberg, v jejímž přístavu zakotvilo za léto až 300 lodí, a město bývalo oživeno desíti tisíci obyvateli. Na čas usadili se tam řemeslníci, pekaři, krejčí, ale na zimu odstěhovalo se zase vše do teplejší domoviny; po 50 letech zanikla ta osada docela. Rybáři tito zřídka odvážili se do neznámých končin, ale přec až za 81° rozšířili své loviště. Všecka moře hemžila se velrybami a tuleni, a bez veliké námahy obtěžkala se rybářská loď bohatým nákladem.

Velryba grónská má délky 20—24 m., v objemu 10—12 m. Třetinu celého těla zabírá hlava. Ohon jest 2 m. dlouhý a 7 m. široký. Ploutvemi projíždí velikán tento moře rychlostí vlaku, rozrážeje vodu ohonem. Cestu označuje dvěma sloupy sražené páry, z nozder vystupující, a hřbetem svým také vyniká nad hladinu. Až ve vzdálenosti 10 km. pozná lovec svou kořisť, a tu pak rychle spustí se

do moře lodice se 6 veslaři a harpunářem, jenž stoje na předku člunu hotoví se zabodnouti ostré kopí, zvané harpuna, v tělo podivného ssavce. A tak blíží se k velrybě, aby nebyli pozorováni, neboť by tato snadno jediným mávnutím ohonu člun převrhla a roztříštila. Když harpuna šťastně byla vržena, což se stává nyní pomocí malého děla, a velryba ucítí bolest, ponoří se ihned do hlubiny a prchá s velikou rychlostí. Harpunář nyní popouští lano, na němž harpuna k loďce jest připevněna, a loďka bleskem velrybu následuje. Za několik minut musí tato opětně na vrch, aby načerpala čestvého vzduchu. A zase přiblíží se lovec a znova bodá v tělo zvířete, až ono podlehne. Obrovské tělo pak odvléknou a řetězy připevní k boku lodi. Nejprve oddělí hlavu a po kuse vytáhše na palubu, vysekávají z čelisti desky kostice, kteráž ústa velryb téměř vyplňuje a až 5 m. dlouhá bývá. Velryba nemá jiných zubů, a hrdlo její jest poměrně velmi úzké, že musí živiti se jen měkkýši a plži, medusami a jinými rosolovitými živočichy. A tu jest jí řasnatá kostice jakýmsi sítem, jímž svoji potravu procezuje.

Když kostici vyňali a uschovali, vyřezávají lovci z těla velryby veliké vrstvy tuku, kterýž pak v kotlích se vyvařuje, až je zcela čist. Maso velryby jest černé, nejedlé, a proto se odhazuje. Mládě má maso poněkud červenější, ale též prý nechutná. Velrybě podobný vorvaň tuto ještě někdy velikostí převyšuje. Kromě těchto prohání se v mořích ledových též delfín a zvláště otužilý zuboun neboli narval. Velice také lákají obchodníky na sever rozličné druhy tuleňů. Tělo jejich jest nejvýše 2 m. dlouhé, a nohy jsou taktéž proměněny ve ploutve. Celé tělo pokrývá tvrdá, nepromokavá kůže se srstí bledošedé barvy. Na pokraji ker povalují se jich veliká stáda, majíce postavenou stráž, jež je varuje před nebezpečím. Lovec opatrně blíží se na člunu, jsa ze předu zakryt napjatou plachtou bílé barvy. Otvorem uprostřed plachty hledí nejprve zastřeliti stráž. Podaří-li se mu to, může ještě více kusů dostati. Jakmile však stráž jen poraněna jsouc do moře se vrhne, tu celé stádo mžikem následuje jejího příkladu. Nejlépe vyplatí se lov, nalezne-li plavec nezkušená ještě mláďata, jež matky ke konci dubna opouštějí.

Tuleň jest nesmírným dobrodiním severanů. Kožích užívají za oděv a zvláště za obuv a tuku za nápoj a svítivo. Při objevení Špicberků shledano náramné množství tuleňů. Ale následkem častých lovů byli znenáhla vyhubeni, a obchodníkům bylo hledati nová loviště. Tak Vilém Willemszoon pustil se r. 1634. daleko za Špicberky, a Corneliszoon honosil se téhož roku, že dospěl za 83° s. š, kamž nižádný předchůdce se nedostal.

Třeba zmíniti se též o pověstech o teplém polárním moři. Tak zaznamenal Campbell, že jakýsi Dallie dostal se až za 88° s. š., a roku 1663. píše Oldenburg, že slyšel o plavci, jenž pouze půl stupně od pólu byl vzdálen. Podobně vypravuje z téže doby Wheatly, Barrington a Moxon. Tento slyšel tak povídati od spitých plavců v nepatrné amsterodámské hospůdce a přijal to za skutečnost. (Pokračování.)

LITERATURA.

Slova pravdy. Laciné čtení časové. Vydává vlastním nákladem Eduard Brynych. Ročníku II. číslo 1. a 2.

V Křižánkách jest svatba a při stolování hubuje pí. hostinská z Prahy i p. professor, švakr její, na faráře pro jeho kázání při oddavkách konané. Oba jsou indifferentisté, a takové kázání se pro ně — vzdělané — nehodí. Pí. hostinská na to příliš pije a silně tančí, až klesne a druhý den zemře. V neštěstí zapomene p. professor na svůj indifferentismus a volá po knězi, ale již jest pozdě; poslední slovo pí. hostinské bylo: „Můj Bože". „Svět jí dal", dí p. spisovatel, „co má. Trochu té pyšné rozmařilosti a rozkoše, a pak smrť. Jiného svět nemá. Ale když svět dokonával svou úlohu — tu z duše pusté a ubohé dostalo se na povrch: „Můj Bože." A pan professor? Pan professor ukázal, že klame sám sebe, když mluví, že jest náboženství překonaným stanoviskem. To se mluví, mluví, ale při smrti se vykřikne: „Honem pro kněze."

P. kanovník rozpřádá nový děj, v němž názorně vyvrací frase: „že je víra jako víra a že všickni (katolíci i evangelíci) věříme v jednoho Boha. Domkář Havel z Dolánek poslouchá v hostinci hovor purkmistra a jiných občanů indifferentistů o těchto věcech, pustí se s nimi v půtku a vyvrátí jim bludné jejich názory. Vtipné vývody jeho jsou zdařilé a pro každého i pro kněze poučné.

První odpověď panu F. J. Musilovi k jeho knížce, které dal jméno: „Slova pravdy XI. páně Brynychovy ve světle evangelických předsudků" činí dodatek této brožury. Odpověď jest vytištěna pouze na čtyrech stránkách, ale myslíme, že jí má p. Fr. J. Musil dost a že nebude po nové toužiti.

V čísle 2. roč. II. vykládá p V. Žižka „Něco o socialismu". P. V. Žižka mluví o otázce socialistů samých, t. j. o jejich požadavcích a snech. Nabádá je, aby se hleděli lépe než dosud vzdělati a v pěti odstavcích probírá jejich učení. Socialisté touží po pravdě a spravedlnosti, ale při tom Boha zapírají, což jest nesmysl. Touží po rovnosti a bratrství, ale i budoucí stát jejich řízený samými dělníky neobešel by se bez úředníků a podřízených. Přejí si socialismu s prací jen státní, ale zapomínají, že by se tím vrhli v nové a hrubší otroctví, než v jakém se — dle jejich domyslu — nyní nalézají. Směr nynějšího socialismu ustanovují nejvíce zkažení studenti, zbankrotělí kupci, židovští spisovatelé a doktoři a jiní zbrklí a přemrštění lidé, i vyvozuje z toho p. spisovatel, že slepý vede slepého a oba do jámy padnouti hrozí. Socialisté naříkají na bídu, ale tu právě nejvíce zavinili židovští a jim podobní boháči a bezbožečtí svobodomyslníci — a ty všecky socialisté velebí. Náboženství dělníkům neškodí, ale bezbožecké zásady, jež pronikly zákonodárství, ty slouží dělníkům ku zkáze. P. V. Žižka mluví od srdce k srdci a touto brožurou velmi dobře posloužil i zájmům dělnictva i katolickému náboženství, jehož jest věrným ctitelem.

Přečetše obě brožury neváháme prohlásiti, že vydavatelstvo „Slov pravdy" začalo II. ročník zdařilými časovými brožurami, které k tomuto podniku lásku, kde již byla, udrží a rozmnoží, a kde přízně nebylo, tam ji vzbudí. „Slova pravdy" prodávají se po 2 kr., a vydavatel věnuje čistý výnos Jednotě katolických tovaryšů v Praze, i prosíme své čtenáře, aby tyto brožury pro jejich vnitřní cenu i pro úkol, který ve čtenářstvu vykonávají, v hojné míře odebírali a rozšiřovali. *)

Tom. Škrdle.

---

*) Pozn. Při této příležitosti upozorňujeme čtenáře na naši brožuru „Kdy jest člověk nejnešťastnějším", jejíž obsah byl již na obálce 1. č. roč. VIII. ohlášen. Čistý výnos věnuje družstvo Vlast na vydávání „Dělnických Novin", tak že kdo by brožuru koupil, bude tím zároveň podporovati „Dělnické Noviny". Brožura stojí 3 kr., ale katolické spolky a semináře, odeberou-li hromadně více exemplařů, mohou si z každé brožury ponechati 1 kr. k účelům spolkovým a nám odešlou pouze za každou knížečku po 2 kr. Objednávky vyřizuje redakce Vlasti v Žižkově u Prahy, nebo Cyrillo-Methodějské knikupectví v Praze. Z 10.000 ex. máme ještě 3 000 ex. na skladě.

Dr. H. Máchal. Nákres slovanského bájesloví. Praha 1891. Nakladatel F. Šimáček 1891. Str. 221. Cena 2 zl. 20 kr.

Kdyby nebylo rčení „opět vyplněna citelná mezera v literatuře naší“ u nás právem tak již proskribováno, že vyvolá na rtech čtoucího jen ironický úsměv, rádi užili bychom rčení toho o knize této.

Jméno p. spisovatele není čtenářstvu neznámo, uveřejnilť pěknou řadu článků mythologických v různých časopisech našich. Nebude nezajímavo některé z článků těch jménem uvésti. Ve Světozoru podal práci „O divých ženách“ (1882. p. 207.); ve Zlaté Praze: „Bohyně Lada u pohanských Čechů“ (1884. p. 499.) — „O uctění dědův u Slovanů“ (1884. p. 80.) — „Rusalky a rusadelné slavnosti“ (1890. p. 193.) — „Vánoční stromek“ (1887. p. 52.) ve Slovanském Sborníku „Slunce v bájích slovanských“ (VI. p. 293.); v moravské Zoře pak pojednání o „Polednicích“ (1883. p. 5.) Články tyto nutno považovati za prvky, z nichž bedlivým studiem literatur slovanských, zvláště ruské, vznikl: „Nákres slovanského bájesloví“.

U nás v mythologii posud málo se pracovalo, mluviti tu lze jen o spisech a pojednáních Erbenových a J. Hanušových. Než směr, kterým pracovali, i methoda, již užívali, dnes jest překonána. Dnes nutno pracovati v bájesloví způsobem jiným, a tento „jiný způsob“ určil jasně ruský akademik A. N. Veselovský (více o tom viz v letošním ročníku Časopisu Českého Musea p. 125. a sl.), jehož prací i methodou p. dr. Máchal se řídil ve spise svém.

Spis páně Máchalův hned na první pohled překvapuje známkou neobyčejné sečtělosti, zejména v literatuře ruské. Spisovatel neopomenul žádného vynikajícího díla, z každého pečlivě vybral jednotlivosti pro úkol svůj potřebné a tyto jednotlivosti spořádal v ladný celek. Zvláště byl bedliv methody srovnavací, „která jediné vede ku positivním výsledkům.“

Není možno probrati každý jednotlivý článek, náš referát by nadmíru vzrostl. Účelem těchto řádků jest upozorniti milovníky vědeckých prací na dobrou českou knihu A toho, tuším, řádky ty dosáhnou.

P. autor počíná svůj „Nákres“ bájemi „O stvoření světa“, od nich pak přichází ku „Báječným názorům o nebi a zemi“, ku „Stvoření člověka“ a „Představám o duši lidské a životu záhrobním“. Potom následuje nejzajímavější část celé knihy, „Bozi“. Autor vykládá, že hlavním představitelem, nejvyšším bohem pohanských Slovanů, byl Perun. Z ostatních bohů nalézáme tu Svantovita, Triglava, Dažьboga, Chorsa, Svaražice, Radigosta a Velesa. Po té jest kapitola „Dualismus v bájesloví slovanském“ (Bělboh a Černoboh, Bozi a běsi). Třetí oddíl nadepsán jest „Slunce, měsíc a hvězdy“. Čtvrtý oddíl pojednává o „Zjevech oblačných“, pátý o „Osudu“ (zajímavá kapitola o Rožanicích a Sudicích). Šestý oddíl „Bůžkové domácí“ a sedmý „Víly a Rusalky“ patří mezi oddíly nejzajímavější. Část osmá až čtrnáctá vykládá názory o „Bůžcích lesních a skalních“; — upozorňujeme jen pro úplnost literatury p. spisovatele, že krátký článek „Duchové horští a skalní“ naps. prof. Košťál do Stýblova Vlastenského kalend. na rok 1891. p 83.); o „Poludnicích a polních bůžcích“, „Bůžcích vodních“, „Ohlbni“, „Čertech“, „Vědinách, Můrách, Vlkodlacích a Vampírech“, a konečně o „Zosobňování svátků, částí roků a dní“.

Spisovatel může býti na práci svou, již dal skromný název „Nástin“, právem hrd. Jest to práce velice bedlivá, střízlivě psaná, bez oněch mythologických dohadů, které nikdy k cíli nevedly, za to však vždycky badatele zaváděly, často až ku směšnosti. Těšíme se, že knihou touto zavládne nyní u nás bádání střízlivější, neboť doby dohadů mythologických, těch chybných, nejsou posud pryč; ještě nedávno zacitoval si jeden z mladých pracovníků slovanské „pány bohy“ tak, že se čtoucímu až v očích jiskřilo. Větší škody — bohudík — však to dosud nepřineslo, a doufáme, že také nepřinese.

Že spisovatel ve sporných otázkách nepřestává na mínění jednom, jež jemu zdá se správnějším, ale uvádí též mínění druhé, jest zvláštní chvály hodno, neboť tím, že upozorní se mladší síly na oboje mínění, může se věci samé valně prospěti.

P. spisovatel dovedl jedno dílo ku konci; že nepřestane na díle tomto, jest nám pevnou zárukou i obliba, s jakou se studiím svým oddal i píle, s jakou pracoval, i můžeme snad se těšiti, že p. autor s touže pilí vyloží nám i ostatní jevy mythologické, jichž v knize této buď jen mimo se dotekl, nebo vůbec je vynechal. P. autor nám jistě rozumí!

Přátelům vážné, ušlechtilé četby knihu tuto vřele doporučujeme. Odborníkům doporučuje se kniha sama. **Ferdinand Pátek.**

Pomněnky. Dospělejším dívkám podává Emilie Schmutzrová. Nákladem vlastním. Věnováno J. E. paní Anně hr. Thunové.

Úhledný tento spisek obsahuje kromě „Proslovu“ a pěti básní, „Vzpomínky“ nazvaných, dvě básně dramatické, „Anežka Přemyslovna“ a „Eliška Přemyslovna“ a „Různé lístky“, úryvky z deníku osiřelé dívky. Veškeré básně i posléze jmenované výpisky zůstaví v duši čtenáře mocný dojem. Z básní prvých vyzírá hlavně cit zbožný, láska k dětem a k trpícím bližním; básněmi dramatickými provívá cit vlastenecký! Výpisky z deníku líčí duševní stav dívky po smrti otcově, její lásku k matce a sourozencům a péči o ně. Cena spisku jest mírná, pouze 20 kr., (10 výtisků za 1 zl. 60 kr.) Dostati lze jej u spisovatelky, (Divadelní ulice č. 1435-II.) kteráž věnuje čistý výnos z něho spolku „Družina bl. Anežky české“. Pro tento účel jakož i pro ušlechtilý obsah zasluhují „Pomněnky“ doporučení co nejvřelejšího. **V. Špaček.**

Sestra Paskalina. Legenda. Napsal Julius Zeyer. V Praze 1887. Nakladatel Eduard Valečka, knihkupec.

Nevíme, komu platila slova autorova na konci knihy: „Mnohým chladně rozumujícím bude to vypravování pohoršením — kéž je též některým aspoň k radosti! Amen.“ Na nás hojnou měrou vyplnilo se jeho přání. S nevýslovnou radostí četli jsme tuto knihu. Kéž vyplní se také přání naše, jež vyloudila nám ze srdce četba „Sestry Paskaliny“! Není neskromné a zajisté je ohlasem mnohých ctitelů pravé poesie.

A to přání jest? Ó všímejte si, poëti, více náboženství kříže a jeho zjevů! Čerpejte více ze zdroje přečistého, nevyčerpatelného, jenž se prýští — na Golgotě! Nechte hymnů nudy, přesycení, zoufalosti — pějte hrdinné sebezapírání, mír ve stínu ctnosti! Nechte marných — dbejte velkých věcí! — Kdy as vyplní se toto přání?

Sestra Paskalina, krásná a čistá jako lilie, byla miláčkem celého kláštera sv. Sáry a všeho okolí. Byla dcerou rytíře, jenž padl za kříž v Palestině; matka jí zemřela brzy potom žalem v klášteře. Umírajíc zasvětila nejdražší svůj poklad, útlou dcerušku, „Potěšitelkyni zarmoucených“, před jejímž obrazem dokonala.

Celou duší milovala sakristiánka Paskalina Marii, a tuto čistou, svatou, plamennou lásku jak mile a úchvatně líčí autor!

Blížil se den rozhodnutí: ruch či mír, svět či klášter? Těžká, přetěžká volba — pravda, — ale ne pro Paskalinu: kterak srdce trhnouť od Marie? A jak byla šťastna, blažena ve své tiché celi, jak ráda mezi sestrami! Den slibů přišel — ale Paskalina zmizela. V téže chvíli, kdy její družky před oltářem Bohu a Marii slibovali čistotu, poslušnosť a chudobu — přísahala ona v daleké poušti muži věrnosť a lásku. Muž oplatil jí nevěrou a zradou. Zneuctěna, zhrzena, zničena chodila dlouho, dlouho ... Vrátila se na poušť a tam žila v kajicnosti deset let v slzách, které palčivosti svou ji očisťovaly. Kámen byl jí poduškou, hlad jejím druhem a modlitba její mannou. Zemřela světu Jen jednu touhu měla, horoucí, vřelou, neukojitelnou: ještě jednou uvidět klášter, ještě jednou zříti svatý Mariin obraz. Vzala kříž, z rákosí svázaný, a bloudila zase pouští, bloudila zase dlouho ... Žebrala chléb svůj a klesala chorobou, bídou, vysílením. Jak bídně a svadle se vyjímala v proudu šedých již vlasů! Co na tváři stop bídy, hříchů a slz! Konečně došla cíle. Zatáhla za zvon. Nejmilejší její družka z mládí, sestra Benigna, zjevila se jí ve dveřích. Jaký svatý klid, jaká čistota a důstojnosť zářily z její tváře. „Pusť mne do kostela“, štkala Paskalina. „Počkej, zavolám sakristiánku, sestru Paskalinu“, vece Benigna. Srdce Paskalinino tluče divoce ... Či není ona sama Paskalina? Vlasy se jí ježí ... Krásné zjevení nese se blíž a blíže a odevzdává Paskalině klíče, říkouc: „Zde tvoje klíče, jež's mi odcházejíc odevzdala; já tě věrně zastávala. Nikdo netuší zde, že jsi odešla. Jsi opět doma, ubohá.“ „Matko milosti! Ty odpouštíš?“ Zjevení zmizelo, a sestry klonily se před Paskalinou jako před světicí.

Ta pozvala je do kostela, kdež pověděvši jim celý svůj život, blaženě skonala ... Líčení zvláště konce jest nevýslovně úchvatné: mystické péro dumavého mistra našlo vděčnou látku.

Knihu tuto doporučujeme nejvřeleji jakožto jednu z nejpěknějších apologií klášterního života.

Přejeme p. autorovi, aby dostalo se mu odměnou hodně útěchy od Té, Již sám zove „Matkou milosti“ a Již tu tak vřele a krásně vylíčil.

Em. Paukner O. Cr.

Moravan. Kalendář na přestupný rok 1892. Ročník čtyřicátý první. Uspořádali P. Karel Šťastný a P. Kristin Lux. Vydává P. Bernard Plaček. O. S. B. V Brně, 1891. Tiskem a nákladem knihtiskárny benediktinské. Cena 45 kr.

Kalendář je pravou knihou lidu, nejširších vrstev lidových, protože i nejchudších. Boháč si nelibuje v kalendářích podobných: ten má nádherné nástěnné, kolorované, stkvostně vázané almanachy, úpravné bloky, ročenky, kapesní kalendáře ve formě notesu a podobně. Kalendář jako „Moravan" je poutník demokrat, ten se rozšíří v našich chaloupkách a putuje tu z ruky do ruky. Stará a kolikráte řečená i uznaná pravda, že kalendář bývá namnoze jedinou knihou, již za celý rok ten neb onen venkovan do rukou vezme. Proto je velmi důležito, jaký má obsah, a co se čtoucí z něho dovídá.

Kalendáře katolické béřeme do ruky bez obavy. Pořadatel, vydavatel i spolupracovníci bývají obyčejně katolíci osvědčení, a dle toho jsou též jejich příspěvky. „Moravan" podává články pěkné a rozmanité. P. Method Halabala, rytíř řádu Božího hrobu, podává tu hezky psaný cestopis „Z cesty do Svaté země", sedmi obrázky ze života Páně provázený. Životopis sv. Řehoře Velikého od Prokopa Šupa ř. sv. Bened. seznamuje nás s poměry církve a křesťanů v VI. století; obrázky zde připojené jsou pěkné. Článek o sv. Aloisiovi (Ohlasy a dozvuky třístoletého jubil. úmrtí sv. Aloisia) psán jest vřele a zajisté že se bude lidu líbiti, vždyť sv Alois náleží k světcům lidu nejmilejším a v lidu nejoblíbenějším; z článku toho alespoň se lid mnoho doví o něm. Stať „Lačné krmiti" k tit. obrazu se vztahující jest pravdivá i srdečná — spisovateli naskytovala se tu výtečná příležitosť zmíniti se o působení spolků sv. Vincence z Paula a přimlouvati se za jich rozšiřování. Škoda, že si ji dal ujíti. Popis uměleckých starobylých hodin v Olomouci, čl. Hukvaldy, „Poslední stará česká šlechtična" při veškeré stručnosti psány jsou zajímavě a poučně; nekrology zasloužilého dra. Josefa Chmelíčka a P. Karla Šťastného seznamují čtenáře se životem a působením těchto vynikajících kněží vlastenců a přátel lidu. Hospodáři naleznou tu Dumkovo přehledné a hezké pojednání „Les" a stať o chmeli: „Besední hovory" pokračovány z let minulých, a opět jsou velmi poučné; levná a při tom obšírná kniha takového druhu byla by prací velmi záslužnou.) Kodymovo známé „Zdravotní desatero" rozebráno jest tu dobrým prostonárodním článkem „Pečujme o zdraví své". Čtení výhradně zábavného nalezne čtenář s dostatek. Lázeň na obecní útraty, Pole Boží, Hanácké obrázky, Ženu statečnou kdo nalezne, Pastýřka Hohenemská, Vyzrazení a hojně anekdot zajisté že každého čtenáře mile pobaví. Jasný politický přehled ozdoben je dvěma obrázky z výstavy. Velice praktickým činí kalendář ten různá poučení o poštovnictví, o vojenství, přehled losů, přehled poslanců říšských i zemských na Moravě, seznam nejvyšš. církevních hodnostářů a rodokmen Nejvyšš. domu císařského („Kalend. dvorní, církevní, říšský a zemský, vojenský, poštovní, slosovací.") Pro žádoucí přehled měl býti uveden obsah, jejž jsme marně hledali „Moravana" doporučujeme s úplným přesvědčením, přejíce mu hojného rozšíření. Obsah je výborný a cena proti jiným kalendářům levná.

Pavel Skřivan.

Dělnictvo v boji za svá práva. Slova pravdy o kapitalismu a liberalismu. Příspěvek k řešení otázky dělnické. Podává Rud. Vrba. V Praze 1891. Tiskem Antonína Hrazánka. Nákladem vlastním. Cena 80 kr.

Před nedávnem mluvilo se v kruzích konservativních o zavedení socialního studia na theologické fakultě, jako příspěvku ku snadnějšímu rozluštění otázky socialní. Uznává se tedy důležitosť, aby kruhy, kteréž jakýs větší účin ve společnosti mají, nebyly neznalými otázek socialních. Pan spisovatel nazval svou práci také příspěvkem, a můžeme říci, že příspěvek ten jest dobrým úvodem ku pochopení boje socialního, právě zuřícího. Z novodobých náuk jest věda socialní v nynější době nejvíce pěstována. Velduchové všech stran a národů o ní přemýšlí a pracují Jest na snadě, že ve spoustě různých spisů o této věci také jest mnohá pleva. U nás spisům o socialní otázce jednajícím z vědeckého hlediště nevalně se dařilo, protože strnulá doktrinářská forma přilákala málo čtenářů, spíše mnoho jich odpudila. Jestiť socialní studium velmi spletité a nesnadné. Za to však se u nás ujala literatura socialní červeného směru, která se domnívá

luštiti otázku socialní nadávkami, pomluvami a lžemi, jak několik procesů porotních dokázalo. Spisů přístupně psaných, kterými by i začátečník mohl se do věci vpraviti, u nás nebylo až na několik spisů nemnoho rozšířených. Spis páně Vrbův jest obsahem spis časový, jaksi geneticky předvádějе socialní otázku až do posledního stadia, a to slohem — což jako zvláštní přednost vytýkáme, populárním, pilně se varoval slov cizích a kde mu jich bylo užiti, neopomenul do závorek dáti vysvětlení. Nemáme zde na zřeteli přednost jazyka, kteráž dává znáti zde onde, že spisovatel vzdělání nabyl na školách německých, ale srozumitelnost slohu, která jest měřítkem jeho působivosti.

Práce není jednotvárnou, neboť spisovatel čerpal z pramenů všech barev a odstínů. Shledáváme výňatky výtečných katolických děl Ratzingerových, Schäffiea — ale i protestantských jako Mayerovo: Emancipationskampf des vierten Standes — i nejnovějšího radikálního díla Marxova: das Kapital, bohaté studie o znásilňování dělnictva kapitálem a kapitalisty. Udání statistická uvedena jsou nejvíce dle úředních pramenů — pro budoucnost bylo by záhodno upozorniti, aby data číselná uváděla se přesně pod sebe, pro žádoucí přehled. Není to vinou spisovatelovou, snad tiskařovou; větší kousek papíru — ale za to též více jasnosti a přehledu. Ve všech skoro odstavcích přihlíží se zvláště ku věcem českým jak minulým, (dle Tomka a Palackého) tak i ku přítomným, zvláště ve stati o penězích a mzdě, o postavení ženy. (Na str. 87. se vloudila hrubá chyba tisku „za Václava II. v r. 1487.“) Na str. 159. mluví spisovatel o poměru množství lidu ku vyživě a cituje Marlo, Organsation der Arbeit Sv. III. 318—323., kde zdá se, že p. autor poněkud přisvědčuje neoprávněné theorii Malthusově o přelidnění. Tato věta Malthusova mnohému asi tane na mysli, aniž byl kdy slyšel o úzkostlivém Malthusovi, a proto bychom rádi ve vydání pro lid shledali tvrzení, že se lidstvo přelidnění báti nemusí.

Jak velmi pěkně číslicemi dokazuje Hausner, Vergleichende Statistik von Europa, aneb jak v poslední době výtečný sociolog Americký Henry George se znamenitým výsledkem proti Malthusově theorii bojoval ve spise: Fortschritt und Armuth! Z lidské špatnosti vzniká většinou bída, mnohem méně z nedostatku plodin. Pan spisovatel nepřisvědčuje docela této theorii — ale pro velikou důležitost této pravdy a pro nesmírný účin její v mravnost manželskou bychom si přáli, abychom neshledali ani stín obavy o přelidnění země, nýbrž přímá vyvrácení její. Není vhodno ovšem ve spisu pro lid obírati se podrobně Malthusovou theorií a jejími následky, jaké již Ch. Périn ve svých spisech líčí — a které ve skutečnosti dávnověké zažil Polybius, nazvav onu starou, nemravnou theorii (která nyní novým jménem Malthusovou se nazývá) hlavní příčinou odlidnění Řecka. V přítomnosti trpí nemravnou theorií Malthusovou Amerika, a „preventive chek“ není ani u nás ve vyšších kruzích neznám, jak loni lascivní řeč rakouského poslance dokazovala. Proto pravíme opětně, že bychom velice rádi shledali ve spise lidovém přímé vyvrácení obavy o přelidnění — aniž by se činila zmínka o různých theoriích — více méně nemravných. Nebo i theorie rozumná (viz Wappens) vyvrací každou obavu přelidnění. Toť by bylo jedinké přání, jež bychom při druhém snad vydání rádi viděli uskutečněné. Uvážíme-li, že pan spisovatel žije v odlehlém venkově, a že mu chybí osobní styk s odborníky, který vyváží mnohou hodinu namáhavé četby, a že nemá po ruce velkých odborných bibliothek, musíme autorovi vysloviti pravé uznání. Právě se dočítám v Tabletu č. 2681., že v socialní otázce katolíci američtí učinili letošním rokem veliký pokrok. Na katol. universitě Waschingtonské otevřena i sociologická škola, kteráž má pěstovati vědu socialní se stanoviska historického, hospodářského a zákonodárného. U nás máme k tomu ještě daleko.

Dobře, že u nás se i mezi katolíky studium socialní pěstuje, jak uvedený spis dokazuje. Nechť najde hojně čtenářů, kterým by byl rádcem, a to zvláště mezi dělnictvem, jemuž by vyvracel předsudky systematicky mu vštěpované.

Frant. Vaněček.

Poesie v našich listech belletristických.

Píše **Jan Hejný.**

(Pokračování.)

Básně Mužíkovy s dostatek jsou známy svou pochmurností a nevěreckým rázem. Tak i názor o „bídě“ v básničce „Povzdech“ v č. 20. „Světoz.“ vyrostl z nevěry buď naprosté, neb víry alespoň kusé a nedostatečné. Taková bída, jež, jak básník pěje, „má chotěm zločin, všem myšlénkám se, moudrým snahám rouhá“, má svůj základ v nevěře, neboť člověk zbožný se nerouhá, a o zločinu při něm ani řeči býti nemůže. Kdyby lidé dle víry a náboženství žili, do zaviněné bídy by asi sotva upadli, a kdyby i neštěstí uvrhlo je do bídy, pak by jim soucit a láska k bližnímu — zase podle nauky náboženství a víry — zajisté v té bídě vydatně pomohly. Nesnadno říci, jak si Mužík toho „budoucího člověka“ (č. 31.) představuje! Jakousi prý postavu „hladovou, chudou“, však — toť se rozumí — „čelo hrdé“ a „planoucí, modravé zraky, těžkou lebku — z níž časem snad hrom činů velikých střelí“ atd. Přečti celou báseň a zavrtíš nad ní hlavou; snad ani autor její sám jí nerozumí. V tom hledá se dnes nadání: buď v takové věcné nesrozumitelnosti, nebo v elegantní formě, která opěvá třebas pouliční kal a bláto nebo — bordely. Máme toho v posledních sbírkách našich věštců přemnohé důkazy. V básni „Hroby“ píše Mužík:

„Vše co zde dýchá, hrobu
jest robem.
A Bůh sám — všechněch hrobů
jest hrobem.

Tomu také nesnadno rozuměti! Jen tolik ovšem z toho vyznívá, že naši páni poeti rádi vzbuzují roztrpčení proti Bohu v srdcích všech čtoucích; místo lásky, důvěry, oddanosti dětinné k němu rozsévají trpkosť, vzdor, nadutosť; z toho všeho vzniká nevěra a rouhání. Tím veškerá naše moderní poesie je prosáklá, to jest její charakteristickou známkou. Jen někdy, zazvučí-li v nich struna lepšího citu — výminečně a málokdy — podají něco vřelejšího. Tak ku př. Mužíkova báseň „V poli“, srovnávající kněze s rozsévačem a oráčem, je velmi pěkná. Když něco podobného čteme, vždy v nás vzniká otázka, zdali celý ten nevěrecký a rouhavý směr poesie je skutečným, upřímným ohlasem nitra a citů našich básníků? Není to spíše strojené, umělé, vylhané a vynucené, jen proto, že tak začal některý „slavný“, za nímž epigoni horem pádem pospíchají? Nebo snad proto, že je to moderní? Je-li tomu tak, pak jen litovati sluší všech oněch, kteří takovými cestami kráčejí. Jsme úplně přesvědčeni, že v obecenstvu má podobná poesie velmi málo přátel — a to ne snad, jak se páni poeti velmi mylně domnívají, jen několik kritiků, jimž na jméno přijíti nemohou, ale celé řady čtenářstva odhazují podobnou poesii.

„Já poznávám, že větší víry není
než víra ta, že celý svět nás klame,
slasť největší v tom, že jsme opuštěni“

povídá pan Jaroslav Kvapil ve svých „dvou slokách“. To je velmi pěkné vyznání víry, za něž mu skládáme poklonu. Jsme sice také toho mínění, že mnoho lidí je na světě falešných, že mnoho lidí klame, (co ku př. jen básníků a věštců klame klamnými svými závěry, obrazy, verši a přirovnáními) ale tuto víru nebudeme vyhlašovati za „největší“, a ani na mysl nám nepřijde, tvrditi tak o „celém světu“. Vedle toho přesvědčení o lidech klamných a klamajících máme zase lepší, utěšenější přesvědčení, že vedle různých klamů světa a lidí existují i vznešené, srdce zahřívající pravdy neklamné a neklamající, a víru v tyto pravdy vznešené si dovolíme proti Jarosl. Kvapilovi prohlásiti za víru, nad niž větší není. — Naši novodobí básníci nám ovšem podobné víry nehlásají. Jejich konkluse vedly by však lidi buď do blázince, neb do tlamy sebevraždy. Vždyť praví ku p. náš Machar, že „vše jest jenom trud, trpkosť, zmar“ atd., a blažený ten, kdo „k všem záhadám těm netečný“ moh' s klidem — spát a jíst a píti, a pak klesnout v pověčný sen. — Toť ovšem snadně, po epikursku rozřešená zásada života. „Slečna Týna“ od Karla Červinky patří také k básním, jichž nám nová doba naházela na sta, a jež žádné ceny nemají. Růženě Jesenské nejlépe svědčí tón národních písní; mnohé její v letošn. „Světoz.“ uveřejněné básně jsou pouhé erotické hříčky,

oslazená voda, ničím více. Veškeré verše M. A. Šimáčka mají obyčejně pěknou mravní myšlénku, škoda jen, že leckde se velmi tvrdě a nezáživně čtou. Lešanovy kresby „Podzimní jitro“, „V zimě“, „Cestou z jara“, jsou výborné. „V Srpnových črtách“ od A. Sovy jest dosti prosy. Tak ku př. hned první „Při čtení Bret Harta“ je skoro celá holá próza. Adam Kříž ve svých verších „Blouznění“ píše jméno Boha „Pámbu“, nejspíše proto, aby vážnost k Tvůrci tím charakterisoval; hodí-li se takový způsob psaní vůbec někam — neřku-li do básně — netřeba věru ani posuzovati. Snad to můžeme omluviti již samotným nadpisem básně: Blouznění; neboť v blouznění nelze očekávati něco rozumného. Ve „Zlaté Praze“ letošní nejvíce básní počtem má Vrchlický. V „Modernosti“ praví: „Děd blouznil jen a snil, neb v kletbě k nebi štkal“, což naprosto s pravdou se nesrovnává. To, co píše Vrchlický o dědovi, dělají teď nejvíc naši básníci, proto mu toto tvrzení zpět vracíme, aby si je pro sebe et consortes suos nechal. Nikdy nebylo tolik blouznění a snění, tolik proklínání a rouhání, jako nyní. Naši dědové, ti se ještě modlívali; vždyť hned v zápětí verši tomu praví básník o nás — jako u porovnání s tím „blouznivým dědem“ — že jsme jiní chlapíci, neboť

„my netoužíme nic, než co můž' dáti zem“.

Proto je tolik lidí rozervaných a nešťastných, že po vyšších pravdách netouží. Z „modernosti“ hledí vyznání zcela pro zemi, odříkání, ignorování všech nadějí, o nichž mluví víra. Jinde zase (v „Nových básních“) píše: Anděl chtěl nésti Bohu „všecku bídu, kletby, lání, vzruch k dobru, modlitby a lkání a říci: „Zde tvé dílo jest! Je dobrým nazvals po stvoření — teď slyš ten jek, ten pláč, to vření! Přej člověku se vznésti k výši! Snad lepším bude tobě bližší!“ Opětně tedy podle starého a známého receptu připisuje se Bohu všecka „bída, kletba, lání,“ atd. zkrátka, dopustí-li se některý zločinec zločinu, není tím vinen člověk, nýbrž — Bůh. „Zde tvé dílo jest!“ V tom ovšem s panem Vrchlickým úplně souhlasíme, že člověk bude lepším, Bohu bližším jsa. Co však činí člověka Bohu bližším? Zařídí-li život svůj podle náuky víry a náboženství. Čím více se vzdaluje víry a náboženství, tím více se vzdaluje i Boha, a tím je tedy horším. Proč tedy básníci, jsouce si pravdy té vědomi, holdují směru nevěrecko-rouhavému v poesii? Neodcizují, neoddalují tím člověka Bohu a nečiní jej tedy tím horším? A to je přesmutná zásluha! To přece není úkolem poesie? Ta má býti andělem člověku, a ne démonem. V básni „Niobe“, ač apostrofuje vše k bohům pohanským, přece i zde celek vyznívá bez víry a naděje. A zde slovíčko k pánům, věčně koketujícím s Heladou a pohanskými bohy: uráčí-li se jim někdy promluviti neb zmíniti se o Bohu, píší o něm, jako o mrtvé jakési bytosti (Bůh je hrobem všech hrobů, napsal Mužík; Jan Červenka v „Hrsti popela“ opět napsal, že „nás neslyší“ atd.), ale za to o bozích pohanských píší tak, jakoby byli věčně živí, jakoby i dnes byli lidstvem ctěni jako cosi skutečného, ba, staví je proti Bohu skutečnému zcela jinak, vzývajíce je, a tohoto většinou urážejíce. Fr. S. Procházka v „Trnovém věnci“ píše, že „zpěv těžkopádný z duše jeho tryská“, „zní pila v něm, jež samé řeže suky“. Ve „Znělce nihilistické“ praví: „Kdos čeká stále, šílen chrtán ti svírá, až klesneš v ono pusté, tupé nic“. Toť opět přímé a roztomilé vyznání víry! Jen kdyby si je básníci nechali pro sebe — jsou-li tak šťastni — a nevnucovali toho jiným. „Hromy bijí z mraků šedých kštic“ — to nešťastné slovo „kštice“ již nám uvízlo na vždy, a nevíme věru, co by si věštcové bez něho počali, tak velice se jim v něm zalíbilo. Ve „Znělce vlastenecké“ vzpomněl si i na mnichy: „Mnichům nech jich miserere! Tvář skuhravou nech Parom bleskem spere, ať hoří, skuhrají ty nedbej nic!“ Ušlechtilost a jemnost z tohoto rčení přímo sálá — netřeba pražádných dokladů. Machar v „Zimních sonetech“ uveřejňuje i „Sonet na památku Marie P.“ na jakousi „lásku“ již ze školy, „kdy horovala pro ni škola celá“ — se stkvostným zakončením:

„Vlas její dotýkal se ostrých ramínek
(tak byla hubená), v něm měla hřebínek
(jí bylo deset let.) My k vůli dojmu vždycky
hvízdali před ní vážně, elegicky
Arie z „Angot“, jež jsme dobře znali,
jak tenkráte je kolovrátky hrály.

Před tak vznešenou poesií se člověk chtěj nechtěj musí skláněti! Po způsobu velmistra Vrchlického věnuje i Machar „Sonet naší kritice“, (ovšem jen té, která nechválí) nazývaje kritiky „opy pana Akiby!“ Zvířeti dává patrně přednost před člověkem:

„Když už tě jednou stih' ten osud v hněvu svém
a musil jsi se naroditi,
a ne snad motýlem, či moudrým zvířetem,
však člověkem zde musíš býti —

tak udílí člověku velikomyslně „pár" rad na cestu života, což je přímo k pláči pohnutlivé. Bohd. Kaminského „Svět nejmladších" je pěkné; „Jdou dětí ze školy" jest příliš chmurné. „V co věřit není tu, ni nač se těšit". „V života mého potrhaný sešit kdos mojí krví napsal: „Nedostačí"." V „České knize" ovšem odnáší si svůj díl Koniáš a Lichtenšteinovy dragonády — nutné a nezbytné to dekorace všech povídek, románů a básní z doby pobělohorské. Karla B. Hájka „Vyznání" velice připomíná Machara a jeho první sbírku. Co chtějí básníci? Milovali kdysi dívku, a když se za jiného provdá, rádi by nejspíše žili v dřívějším poměru dále.

„Dnes cudnou ženou, vzornou matkou jste
a vážnou, korpulentní milostpaní,
jež v společnosti ví, co dobrý mrav,
a jíž se dobrák manžel dvorně klaní."

A podobných napodobení a variací na totéž thema máme na sta — zdaž to však poesii slouží ku cti, jest jiná otázka.

Sládek má ve „Zl. Praze" málo jen básní — tušíme v jednom čísle — ale jaké to roztomilé ukázky skutečné poesie! (Pokračování.)

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Historický kroužek družstva „Vlasť"

konal v neděli, dne 25. října t. r., v sále Katolické besedy první přednášku v VIII. správním roce. Přítomno bylo 65 osob a mezi nimi Vojt. hrabě Schoenborn, přísedící zemského výboru. Přednáška jednala o českých humanistech XVI. století a o jejich poměru ke sborům literáckým, a proslovil ji známý a pilný učenec K. Konrád, gymn. profesor z Tábora. Vzácná přednáška byla sledována s napjatou pozorností a byla odměněna dlouhotrvajícím potleskem.

Místopředseda kroužku, P. Jos. Svoboda T. J., p. profesoru jmenem všech poděkoval a oznámil, že příští přednáška bude jednati o Slavatovi, muži, jak známo, veleslavném a mnoho kacelovaném Dále sdělil, že zaslal jmenem kroužku historickému badateli Onno Kloppovi, slavnému svými spisy po celé Evropě, blahopřání k 70letým narozeninám. Onno Klopp odpověděl takto: „Nejvřelejší díky za laskavý dopis, jejž Jste, důstojný pane, jmenem katolického Historického kroužku v Praze mně poslal. Potěšil mne tím více, že přišel v témž okamžiku a tímže poštovním sluhou byl mi dodán, jenž přinesl mi zároveň s ním dopis kardinala Rampoly, v němž stejné přání vyslovuje mi i sv. Otec Lev XIII. Jest to posilňující útěcha pro dny stáří, že nepracoval jsem nadarmo."

Tento dopis od muže tak slovutného našemu malému kroužku zaslaný vzbudil bouři nadšení. Ihned povstal profesor Kyselka a za všeobecného souhlasu navrhoval, aby odeslán byl slavnému dějepisci poděkující telegram. Zněl: „Četně shromážděné katolické Historické družstvo pražské děkuje za přívětivý pozdrav a přeje Vaší Slovutnosti ještě mnoho let života a milosti Boží."

ROČNÍK VIII. PROSINEC. 1891—92. ČÍSLO 3

VLASŤ.

Vzpomínky Fr. Pravdy (Vojtěcha Hlinky)

ze života v Hrádku

od roku 1847. až do roku 1891.

(Dokončení.)

Uznal jsem, že má pravdu, a odhodlal jsem se k tomu tím spíše, že právě slovanská pouť do Říma se byla ohlásila. Bylo to r. 1881. Mnoho známých se jí súčastnilo. Vůdcem Čechů byl přítel můj Štulc. Já se přidržoval faráře Čišky z Hostivice, děkana Kratochvíle z Blovic, faráře Fáborského z Pohořelic na Moravě a mnohých jiných, s nimiž jsem se seznámil teprve na cestě.

Ve Vídni jsem na průvod z Prahy již čekal, jsa tam hostem u dobrých a šlechetných přátel dvou doktorů bratrů Šídlů, matky a dvou sester jejich, a Vídeň nynější přirovnávaje k Vídni, jaká byla, když jsem tam více než před čtyřiceti lety své studie bohoslovecké začal.

Nemíním tuto pouť do Říma popisovati, učinili to jiní již tenkráte, a já jen jednu příhodu sdělím, která toliko mne se týkala a mi zvlášť milá byla.

Vždy se z toho těším, když s někým se sejdu, s nímž jsem se znal, s nímž jsem studoval, se miloval, a takového potěšení dostalo se mi v Terstu.

Četl jsem náhodou v novinách, že vrchním ředitelem pošt v Terstu je Václav Hertaus. Hádal jsem, že je to můj kollega z gymnasia, který ve Vídni studoval filosofii, pak práva, šel k poště a dán byl do naší Lombardie. Od r. 1842. jsme se neviděli a předtím ještě aspoň o prázdninách jsme se scházívali.

V Terstu, jakmile jsem tam přibyl a své věci si uložil v hostinci, odebral jsem se hned na hlavní poštu a ptal se po vrchním řediteli. Řekli mi, že právě odešel, bylo sedm hodin večer, a on prý v sedm hodin přestává úřadovati.

„Kde bydlí?“

„V jiné poštovní budově.“

Jeden pán hned se nabídl, že mne tam dovede, nebylo to daleko, vstoupili jsme do té jisté budovy, dole byly sklady, první poschodí měl ředitel pro sebe sám, průvodce mi ukázal schody k jeho bytu a pravil, abych nahoře zazvonil u dveří.

Učinil jsem tak, otevřela služka Slovinka a pověděla mi, že pan ředitel není doma. Chodí prý v sedm hodin z kanceláře zrovna na

procházku, pak večeří v hostinci a obyčejně až v deset hodin se vrací domů.

„Což není ženat?“

„Není.“

„Koho má u sebe?“

„Sestru.“

Znal jsem jeho sestry, byly malé žabky, když jsme studovali, služka mne k té jedné dovedla, já se jmenoval, a ona věru v dobré paměti mne byla zachovala.

Chtěla, abych k nim přišel ráno a byl jejich hostem; my ráno po lodi jeli do Ankony, a tak, chtěl-li jsem se sejíti se starým svým druhem, musil jsem si ho vyhledati ještě toho dne.

Sestra navrhla, že mne služka doprovodí do hostince, kde večeřívá. Paní i služka mluvily česky, slovinsky, vlašsky, německy, vše to házely dohromady, jedna učila se od druhé, ale na ulici a v hostinci ozýval se jen hovor vlašský.

Ptal jsem se hostinského, je-li tu již pan vrchní ředitel pošt. Nebyl tam ještě. Žádal jsem, aby mi ukázal stůl, kde sedává. Seděli tam již tři páni, vyšší úředníci z pošty, mluvili vlašsky, já je oslovil německy, se jim představil jako kollega pana ředitele ze studií a je prosil, aby mi dovolili přisednouti k nim, a aby panu řediteli neprozradili, že naň čekám a kdo jsem.

Poručil jsem si pivo a pečeni k večeři a sotva jsem začal jísti, vkročil do sálu starý ušňupaný pán; úředníci mi šeptali, že je to ředitel, a já bych ho byl zajisté již nepoznal.

Uklonil jsem se mu jako druzí páni, a jedl jsem bez ostychu dále. On se na mne díval, se mračil, že sedím u jeho stolu, a já po chvíli dal se s ním do řeči.

I pokročil jsem až k otázkám: „Pane, nepocházíte Vy z Čech? Asi z jižních Čech? Snad od Jindřichova Hradce, nebo zrovna z Hradce? Bezpochyby jste tam také studoval? Možná, že mezi rokem 1830. a 1840? Nepamatujete se, že bychom se někdy byli viděli anebo dokonce se byli znali?

Přisvědčoval mi, divil se mi, ale neradoval se z těchto otázek a na žádnou známost se mnou se nepamatoval. Zajisté měl strach, že ten dotíravý krajan z Čech o nějaké přispění ho požádá a hanbu mu udělá před podřízenými spoluúředníky.

Abych ho vyvedl z nesnáze, pravil jsem usmívaje se: „Pane vrchní řediteli pošt, já také v tom čase v Hradci studoval a gymnasium jsem tam absolvoval r. 1836., pořád se mi zdá, že jsme byli — spolužáci“.

Zarazil se, upřel na mne zrak, byl jako vyjeven, rozbřesklo se mu v hlavě, vstal a česky ke mně promluvil: „Pro Pána Boha, nejsi ty Hlinka?“

Přiskočil a líbal mne, slzy maje v očích a přítomným úředníkům, jež to naše shledání se ovšem tuze zajímalo, o mně řekl: „Byl již jako student čtverák a posud se nezměnil“.

Já namítal, že přece jsem se změnil, když mne nemohl poznati, a on pak jistil, že opravdu i tělesně jsem si zůstal podoben, čehož dříve si nepovšimnul, jsa tak jako v rozpacích.

Chtěl se mnou býti sám, povečeřeli jsme a pak jsme chodili po městě, zašli si ku přístavu, pozorovali moře a mnoho lodí na něm

klidně odpočívajících, povídali si, zastavovali se, rozloučiti se nemohli, byla již půlnoc, a tu teprve přítel dovedl mne do hostince, kde jsem bydlel, když jsem mu byl přislíbil, že cestu z Říma vykonám zase přes Terst a zdržím se u něho déle.

Tak se stalo. Vrátil jsem se do Terstu přes Benátky, a to opět po moři. Přítel mne pohostil, se mi znova naklonil, si pak se mnou dopisoval, mi z Terstu víno, kávu, citrony, pomoranče, záhy na jaře zeleninu posýlal, a já mu dodával české knihy, v nichž více četla sestra než on, že jim dávno byl odvykl, jsa Němec a Vlach a Čech jen rodem. Málo věděl o našich poměrech, naší literatuře [1]), našem pokroku, ale byl poctivec, křesťan zbožný, jak mi o něm jeden kaplan Slovinec z Terstu řekl, brzy se odebral na odpočinek, zůstal na jihu a po vlasti se již neroztoužil.

Já byl rád, když jsem po vykonané pouti do Říma se navrátil domů. Zase jsem se zdržel ve Vídni, jel pak přes Moravu, dostavil se na schůzi kollegů u faráře Starosty v Stolmíři, pobyl si ještě v Praze a všudy dobře se měl, díky Bohu.

Pouť do Říma opravdu mne oblažila. Duše moje pookřála, zajisté utěšený prospěch z ní měla a já se domnívám, že i jiným posloužil jsem k vyplnění jejich tužeb. Modlil jsem se na jejich úmysly a hlavní úmysl, kterýž mi byl uložen, zvlášť doporučen, ano, pro který k cestě do Říma jsem byl vlastně vybídnut, naplnil se, a to dosti v krátkém čase.

XIII.

Po smrti paní baronky měl jsem přece ještě o někoho péči v Hrádku, a to o vnučku její, baronessu Antonii Hennebergovu, a ta, jak jsem již pověděl, odjela do Bavor, než já se vydal na cestu do Říma. Já se z Říma vrátil, ale ona z Bavor se již nevrátila. Zasnoubila se tam s baronem Hertlingem, též horlivým katolíkem, a ještě v tom roce 1881. s ním byla oddána v Darmstadtě. Žili pak spolu ve Wertheimu v Badensku, po čase vyvolili si za své sídlo Mnichov a odtud nyní přijíždějí s dětmi svými do Hrádku ku pobytu letnímu.

Také než paní baronky, milá mi baronessa Hornecková z Bavor, do stavu manželského vstoupila, ačkoliv tomu dlouho odporovala, se bránila, je nyní baronkou Wimpffenovou, posud si se mnou dopisuje a stálou přízeň mi projevuje.

I Marie, druhá vnučka baroninčina, se vdala, a to za barona Kopala, plukovníka, a bydlí s ním nyní v Hartenbergu, na panství, jež patří tetě její hraběnce Auerspergové, kde i třetí vnučka baroninčina Hedvika, ještě svobodná, se zdržuje. Vnuk baroninčin Bohumil, též ještě svobodný, má v nájmu na panství Hrádeckém, jež jest společným majetkem všech čtyř dědiců, čtyři dvory a hospodaří na nich, a administratorem panství je manžel nejstarší dědicky, baron Hertling.

Nemohu než chlubiti se, že všickni tito páni — a dorůstá a množí se již čtvrté pokolení — jsou mi upřímně nakloněni, si mne váží, lásku a vděčnosť mi dokazují a svědomitě všeho šetří, nač právo mi bylo pojištěno.

Nejsem živ ze zámeckého kaplanství, kterého tu vlastně není

[1]) Tuze ho zajímal František Pravda, s nímž jsem ho seznámil.

a přede mnou nikdy nebylo. Pro zámeckého kaplana není tu žádného fondu, není tu ani krejcaru, a po mně zase nebude. Já požívám své pense, a tento příjem po mně arciť pomine.

Za 44 léta zvykl si lid na kněze zde a myslí, že bez něho nezůstane. Ovšem na něj ničím nepřispívá, za žádnou službu mu neplatí, a nebude-li si ho vrchnosť vydržovati sama, bude Hrádek vskutku bez kněze, a pak teprve pozná a pocítí, jakého se mu dostávalo dobrodiní.

Měl jsem vždy svornou vůli s Hrádeckými, ctili mne, dbali na mne a vyznamenali mne. Již r. 1873. udělili mi čestné občanství, a když r. 1874. jsem byl navržen za kandidáta do sněmu, přičinili se, aby jejich čestný občan stal se zemským poslancem.

Jsem přesvědčen, že mi ještě přejí, si na mých službách zakládají, ale poslancem by mne již míti nechtěli, a v té věci by si ode mne již raditi nedali.

Nezměnil jsem se, byl a jsem jim vždycky přítelem, ale nepatřím ku straně, jíž lid důvěřoval a na niž spoléhal — a to ku své škodě, jak smutná zkušenosť již dokazuje.

Než drahý národ můj z bludů a sporů jej hubících se vybéře a k bývalé moci, vážnosti a slávě si zase dopomůže, tu mne již nebude, že takové obraty obyčejně teprve po letech se umožňují.

Želím toho, těžce to nesu, nejsem již jako mezi svými, staří vymírají, mladí se jim nepodobají. Je to tak ve městě jako ve vsi. Před šedesáti, padesáti, čtyřiceti a ještě před třiceti lety bylo u nás jinak v Čechách. Znal jsem naše muže a ženy, mládence a panny, měšťany a vesničany a líčil jsem je ve svých povídkách. Již takových nenalézám a marně bych jich u nas hledal.

Český sedlák již není, jakým býval, a těšil bych se z toho, kdyby opravdu byl pokročil, byl se stal moudřejším, byl se vzdělal, vycvičil a byl při tom zůstal hodným a mravným člověkem a dobrým křesťanem.

Takový pokrok přeji všem stavům, hospodářům a řemeslníkům, dětem jejich, i dělníkům a čeledínům a ovšem také všem pánům — malým a velkým.

Když pak ten nižší pozdvihoval by se k tomu vyššímu chováním svým, způsoby, šaty a žádný stav by nechtěl býti pozadu za druhým, nekáral bych to, jen kdyby také každý řádně byl vzdělán ve svém a poctivostí, hodností a křesťanským životem vyrovnal se všem.

Je tomu tak u nás? Zajisté není.

Pokrok všeobecný jeví se v tom, že se lidé lépe odívají, na pány si hrají, v hospodách utrácejí, jen na požitcích a zábavách si zakládají, sobě nepřejí, se nad sebe vypínají, vyšších nenávidí, z hříchu si nic nedělají, svatého náboženství a služeb Božích si neváží.

I naše mládež v tom vyrůstá a dorůstá, a proto starý člověk nesmí si dělati naděje, že se ještě dočká utěšených časů.

Minulo mi 74 let, vysoký to věk, zažil jsem v něm mnoho dobrého, nic opravdu zlého mne nepotkalo, šťastným jsem byl, dosti milých a věrných přátel jsem měl a skutečného nepřítele snad žádného. Hleděl jsem jiným dělati radosť, a oni mi ji také dělali, mi lásku, poctu prokazovali, mne vyznamenávali, mne si víc vážili, nežli jsem zasluhoval.

Uznávám, že jsem méně vykonal, nežli jsem si přál, a že, co

jsem vykonal, není tak dokonalé, důležité, abych si na tom mohl zakládati, byl na to snad pyšným. Nepřeceňoval jsem se a ještě pořád se obávám, jestli někoho jsem nepohoršil, něco marného, chybného, zbytečného nenapsal.

Byl jsem vždy poměrně zdráv, jen jednu těžkou nemoc jsem přestál, lehkým nemocem a malým neduhům podléhal jsem často, jsem jim pořád podroben, a k nim se přidávají, kteréž stáří s sebou přináší.

Však snesu ještě vždycky snadno, díky Bohu, nač trpívám, a r. 1884. a 1885. léčil jsem se v Karlových Varech, kde také milí známí, příznivci a přátelé pobyt přijemným mi učinili.

Velmi vlídně se mnou se pozdravil jenerální vikař pražský p. Hora; důvěru svou mi věnoval kanovník p. Bensa z Gorice; v užším kruhu jsme žili: p. Kandler, děkan ze Slaného, p. Mottl, farář ze Sedlce, p. Paták, farář z Popoviček, p. Dítko, katecheta z Kremže, p. Střebský, děkan z Mikulovic, p. Mocker, stavitel z Prahy, p. Fáborský, farář z Pohořelic na Moravě, p. Boháček, farář z Třeboratic, p. Kilinger, děkan z Dobrušky; a s námi se scházeli: p. Květ, děkan z Plané, p. Schwingenschlögel, farář z Rakous, p. Schreiber, farář ze Slezska, Šiška, kaplan, a jiní, kdož jsme v Karlových Varech byli, arcit ne všichni najednou; jsme tu ze dvou let uvedeni.

Mně se ve Varech také tamější kaplani p. Bergmann a p. Marat zavděčovali. P. Bergmann přeložil již r. 1882. jednu mou povídku „Pozůstalosť bohatého pijáka“ do německého jazyka a uveřejnil ji v „Gemeindezeitung“ ve Vídni, sám vydává pěkné básně německé a mne jimi vždy poděluje.

R. 1885. hned po svátcích Vánočních dostal se do Zbynic za faráře synovec můj Tomáš Houška a vzal si k sobě otce a matku, mou sestru, aby se mu starali o hospodářství. Těšil jsem se z toho, že mám sestru na blízku, často jsme se mohli navštěvovati, se viděti, si spolu pohovořiti, což opravdu milé mi bylo a velkou útěchou mne naplňovalo. Však netrvalo to dlouho, sestra churavěla, konečně nebezpečně se rozstonala, ležela, trpěla, až dotrpěla a na věčnosť se odebrala. Muž po ní brzy následoval, těžce byl poraněn, když se mu splašili koně a vůz na něj převrhli, chřadnul, a již nebylo možná ho zachovati. Tak oba daleko od svého domova složili kosti své a sem k nám jen umřít přišli, syn farář za hospodyni vyvolil si svou sestru a za hospodáře muže jejího, mám tedy více příbuzných ku své útěše zde a mohu spoléhati na přispění jejich v každé potřebě.

Již r. 1887. slavil jsem své sedmdesáté narozeniny. Mnohé obce, jednoty a sbory projevily mi svou přízeň, milí přátelé potěšili mne svými pozdravy, a nejvíc poctilo a vyznamenalo mne blízké královské město Sušice, jmenovavši mne svým čestným občanem.

Všechny spolky Sušické se zpěváckým spolkem „Svato—Václav“ v čele dostavily se v předvečer do Hrádku a pořádaly stkvělé zastaveníčko, a příštího dne večer musil já dostaviti se do Sušice, abych tam přítomen byl velké akademii k mé oslavě uchystané.

Město Sušice mi věnovalo stkvostný diplom svého čestného občanství, ti rozliční spolkové v něm překvapili mne darem vzácného alba, a kněžstvo vikariatní podalo mi uměle sestavenou adressu ve pěkném rámci

Jeho Milost, nejdůstojnější pan biskup Budějovický Dr. Říha učinil mne čestným konsistorním radou, biskupským notářem Budějovickým, Královéhradeckým a Pražským jsem již byl, a tak ani na těchto důstojnostech kněžských mi nescházelo

S dobrým svědomím mohu tvrditi, že jsem se po nich nikdy nepachtil a se jimi nikdy nehonosil, a že i jiní kněží tenkráte vší chlouby a parády zbytečné se zdržovali, tak že vždy bratrská rovnost a nenucená vzájemnost panovala mezi námi.

Nastaly novoty, změny, jiné poměry. Život společenský se uvolnil, rozdělil, tužby, snahy a zájmy v něm jsou strannické, odporují si a potírají se. Kněz, že neschvaluje, co právě se děje, že za neštěstí pro národ a vlast to považuje, aby nebyl napaden, uražen a zarmoucen, rád se tomu vyhne, ustoupí, v soukromí žije, a tak činím i já.

Díky Pánu Bohu, že mi tak lze činiti: nejsem na nižádnou veřejnost a povinnost a na nižádnou přízeň odkázán, mám své zátiší a to mi vystačuje a mne oblažuje.

Znenáhla všeho se vzdávám, se odříkám, co mne jindy těšilo, mne lákalo: nechodím do společností, nedělám návštěv, nesúčastňuji se poutí a svátků, ale přece vesel a spokojen jsem a rád se pobavím s milými přátely.

Pravou pochoutkou zůstaly mi procházky, jež konám v létě, v zimě, obyčejně sám, jen se svým psíkem, nyní bílým špiclem, jehož rod pochází z Dalmacie. Již jsem jich přežil několik, také až šestnáct let věku dosáhli, i jeden velký umělec mezi nimi byl, jmenoval se Čipera[2]), druzí slouli Vary, Jihon, Hošík, Šnapík, Lila, Běla, dva z nich v boji s jinými psy zahynuli, a všickni k zabavě mé přispívali. Toulávám se s nimi nejvíce v lesích, známe v nich každou pěšinku, každé místečko, nahoru dolů stoupáme, že lesy naše jsou na kopcích, leckdes si posedíme, si odpočineme, a pes vždy již napřed mi tam zaběhne.

Ovšem potkáváme lidi, s každým si postojím, si pohovořím, pes čeká vedle, všelicos slyším, se dovím, porokujeme si o tom, zajímají mne různé mínění a povahy, způsoby a zvyky a často dosti vtipné řeči, jež pak mi zůstávají v paměti.

Jeden domkář, zbožný muž a také zpěvák, vždy se usmíval a potutelně na mne hleděl, když jsem přicházel a když jsem odcházel, a já si toho nevšímal, až mne na to upozornili jiní. Sdělil s nimi, že prý chodívám čerstvě, ženu se, chvátám, aniž toho mám zapotřebí, a tu že mu napadá píseň k sv. Janu Nepomuckému: „Kam jdeš, Jene, kam pospícháš?“ a že si ji potom vždycky zazpívá.

Když jsem se to dověděl, již jsem okolo něho nechodil čerstvě. Soudil, že stárnu, ochabuji, a „Kam jdeš, Jene,“ již nezpíval. Já nechtěl, abych se před ním jako nevynášel, a nyní, kdybych třebas chtěl, nemohu, stáří mi odnímá sílu a hbitost k tomu.

Přece ještě jsem dosti činný i čilý, Bůh mne zachovává, raduji se z toho a za vzácný dar Jeho to pokládám.

Zvláště toho jsem si vážil, že jsem letos mohl také navštíviti výstavu v Praze a věnovati jí několik dní. Velmi dobře se mi dařilo, vyhledal jsem si v Praze všechny milé mi přátely a příznivce, s některými jsem se osobně ještě ani neznal, na výstavě jsem se setkal

[2]) Vylíčen v Kytici u Kobra „Pes Čipera“ sv. V. 1876.

s jinými, hlásili se ke mně, důvěru a lásku mi projevovali, věru jsem se nenadál, že nakloněno mi jest tolik duší šlechetných.

Z Prahy jsem si dojel pro starého přítele svého Daneše na Peruc, vrátil se s ním do výstavy a znova si ji prohlížel Jeden večer zdrželi jsme se až přes osvětlení fontány, jedli venku v restauraci Petzoldově, že uvnitř nebylo místa, a dosti statečně jsme si počínali. Daneš právě dosáhl 84. rok věku svého, slavili jsme den jeho narozenin u „Černého koně“, a milý synovec jeho, p. J. Dr Daneš z Písku, byl nám stálým společníkem. Mnozí ctitelé Danešovi arciť všemožnou pozornosť v Praze mu věnovali, a já povděčen jsem za to, že ještě jednou v životě pobyli jsme spolu a potěšili se.

Toužil jsem, abych v Praze sešel se i se soudruhy ze semináře, a pozval jsem je k tomu. Je nás ještě osm, polovička jich pro churavosť nemůže se již vydávati na cesty a ze všech nedostavil se než bodrý kollega Čiška z Řepí Nemocného chudinku Kolrusa našeho navštívil jsem u sv. Jiří na Hradčanech.

Již se asi nikdy neshledáme.

Líto mi, že se to nestalo, státi nemohlo při této příležitosti.

Nevím, co mne na světě ještě očekává, a jak dlouho mne tu Pán Bůh ponechá. Již na přesrok, budu-li živ, byl bych 50 let knězem, a dočkám-li se té milosti, vroucně si přeji, abych tiše, beze vší okázalosti a podívané, slaviti mohl své druhotiny, jako jsem slavil své prvotiny.

Pane, podlé vůle své učiň se mnou. Tob. 3, 6.

Láska bratrská zůstávejž mezi námi. Žid. 13, 1.

V Hrádku u Sušice na den sv. Andělů strážců 1891.

(Patří do „Vzpomínek Fr. Pravdy“ ve „Vlasti“ roč. VIII., číslo 1., str. 9., zrovna před „Nyní radili se baron a baronka...“)

IX.

Blížila se ku konci druhá lhůta mého vychovatelství v Hrádku. Po šesti byl jsem tu ještě čtyři léta, zavázal jsem se k tomu a páni se zavázali: že pak postarají se o mne a opatří mne tak, jak si to sám ustanovím, abych mohl u nich zůstati na vždy, to jest, dokud syn a já budeme živi.

Ozval jsem se zase spíše, než páni na to pomyslili, baron se již na naši smlouvu dobře nepamatoval, a já s ním sdělil list jeho, abych ho o ní poučil.

Ano, stalo se tak, arciť musí a bude držeti slovo a naplní, co přislíbil.

Oznámil jsem, že žádám o zvláštní byt, a to mimo zámek, abych mohl míti svou vlastní domácnosť.

Bylo mu líto, že mezi nimi se mi nelíbí a že u nich nejsem jako doma, a já mu vyložil. že tu nejde o přítomnosť, nýbrž o budoucnosť, a ta že dříve nebo později zajisté se změní. Budou tu jiní páni, mohli bychom si překážeti, se třebas nesnášeti, a již nyní není možná, abych žil, jak bych si přál.

I svěřil jsem mu, že v zámku necítím se samostatným, neodvislým. Mám své příbuzné a známé, bývám u nich a rád bych je také přijímal u sebe, jako to páni činí se svými příbuznými a známými. Páni patří k sobě, my patříme také k sobě, a k tomu ještě stejná národnosť nás spojuje. Když mne páni chtějí míti na vždy pro sebe, musím takové postavení si zjednati, abych nezávisel jenom na nich, nýbrž také na svých, zachoval se jim, prospíval si s nimi a zaopatřil se zvlášť pro stáří, dá-li mi je Pán Bůh dosíci.

Rozuměl mi, pochopil mne a uznal za slušné, spravedlivé a potřebné, co navrhuji a po čem toužím.

Však vlastní domácnosť mi způsobí větší vydání a můj příjem na ně nestačí?

Stačí, když mi baron dá v penězích, zač stojí celé moje vyživení v zámku.

Hned jsme počítali, baron sám určoval cenu každého požitku zvlášť, připojil i světlo, prádlo, posluhu, a jen dříví a pivo nechalo se, jak se říká, in natura.

Byl jsem spokojen, ovšem se vše napotom pojistilo, baron jako vždy horlivě se ujal věci, chtěl ji brzy vyříditi, a bez odkladu ohlížel se po příhodném bytu pro mne.

Byty panské mimo zámek musily se zachovati úředníkům a pachtýřům a jiných tu nebylo. Najati mi od někoho byt ve vsi, nechtěl baron ani já, abych snad nemusil stěhovati se z bytu do bytu, kdyby, jak se stává, dávala se nám výpověď. Nezbývalo, než nějaký dům koupiti nebo vystavěti, jeden dům tu byl, který se nám líbil, baron si zavolal jeho majetníka a ptal se, jestli by jej prodal.

Majetník byl žid, koupil dům pěkný, nový, jednopatrový nedávno sám od ředitele panství, který vstoupil do státní služby, chtěl dům prodati, ale žádal za něj o 800 zl. víc, než za něj dal.

Baron mu podal jen o 400 zl. víc, ale on neslevil, doufaje, že baron přidá, snad o celých 800 zl. víc dá, když tak tuze hodí se mu ten dům jeho.

Baron prozatím nepřidal, nýbrž nařídil napřed svému staviteli, aby mu dům židův prohlédl a ustanovil cenu, jakou vskutku má.

Stavitel prohlásil, že dům není ještě dostaven. Scházejí uvnitř stropy, příčky, podlahy, pod střechou není ještě upravena půda: ani za 600 zl. neuvede se vše do pořádku.

Baron ztratil chuť dům koupiti a stavitel podotkl, že za ty peníze mohl by se vystavěti dům ještě hezčí.

Baron se ho otázal, převzal-li by stavbu jeho?

Arciť ji převzal rád a čtverák asi již na to myslil, když dům židův tak přísně posuzoval.

Udali jsme mu do podrobna, jaký dům se požaduje, a baron mu uložil, aby bez prodlení vypracoval plán a rozpočet.*)

*) Pozn. red. Budoucí číslo Vlasti přinese podobiznu slov. Fr. Pravdy k oslavě jeho 50letého kněžství jubilejní báseň.

Regina.

Báseň

od **Vojtěcha Pakosty.**

(Pokračování.)

V.

Mám po dnes v mysli jarní odpoledne:
sad zářil květy, lahodný byl vzduch,
snů nepřerýval listům vánku vzruch,
kol ticho vládlo — sváteční byl den. —
Suď sám Bůh milý, co v té duši bědné
se tenkrát dělo! Dnes jak děsný sen
vše připadá mi. — Vroucně tisknouc rámě,
v sad květný v týž den sama vyzvala mě.
V stín lípy spolu usedli jsme tiši
blíž kaple hradní, v které bohoslužba
se odpolední právě konala. —
Tam, tam jen chtěla, jak by srdce tužba
a cit ji hnaly, povznésti se k výši,
a křísit, co kdys ve prach deptala.
Tak delší chvíli v duše blahém snění,
my vedle sebe dleli v odmlčení.
V tom zevnitř kaple, jako s nebe zvuky,
„Regina coeli“ zavzněl hymnus milý — —
Mé Lauře oči blesky zazářily,
a paže mé se uchopila ruky:
„Ó poslyš, poslyš — andělé jak budí,
co dávno v mojí mrtvé spalo hrudi,
mě v doby nesou jako dívka malá,
kdy já též tuto píseň zpívávala,
a nebe slast jí do duše se lila.
Kde moje štěstí? — Veta po něm, veta! — —
Ó vraťte se mi, blahá dětství leta,
vraťte se, vraťte!“ — Tajemná jak síla
by vzrušila ji, z mého objetí
se prudce vymkla a nešetříc šatu,
v sad křovím, trním rozběhla se v chvatu;
tu výkřik, píseň, a tu zaklení
z úst jejích zněly. Byl jsem v patách za ní,
leč marný chvat můj, marné namáhání
ji zkonejšiti, lid by nezvěděl,
jenž dosud v kapli zbožnou píseň pěl,
choť šílenstvím že byla zachvácena.
Zle, zle si vedla! — „Ó Regina coeli! —
ó moje dětství“! — — v zmatku, rozechvění
zněl nářek její, dokud v kapli pěli,
až na práh její sklesla z unavení.
Tak lid ji spatřil, z vnitř se kaple bera,
a od úst k ústům děsná zpráva zněla,
že správcová, má žena, zešílela.
Ba zešílela! — Teprv za večera

nám zdařilo se dostati ji domů.
Noc i den celý ztrávila pak v spaní.
Když vzbudila se, v pláč a bědování
se znova dala: že jest poustevnicí,
vlk že ji stihá... Sterá vidma k tomu
se připojila. Na vybledlém líci
i v zraku zhaslém, v pozměněném hlase,
jak duch je ztrhán, známka jevila se.
Tu blouznila, tu v zadumčivém snění
své duši časem našla ulehčení,
až v tomto stavu, sotva za čtvrt roku,
jí nemluvňátko přivilo se k boku:
dceř moje — Rega. — Tak si sama přála,
by dceruška se naše nazývala,
ji zovouc tak a k srdci tulíc s chvatem,
než jméno to jí dáno na křtu svatém.
Stav choré lepšil se pak očividně,
co děvčátko si k prsům přivila;
s ním rozmlouvala, s nim se bavila —
i tchán kdy zemřel, snesla ránu klidně.

Květ několikrát oděl jarní luh
a dojmem žádným nevybočil duch
již z míry klidu. Jedno zadumčivosť
ji na samotě tísnívala časem;
však jako větřík zavlá svislým klasem,
hned rozjařila ji zas děcka živosť.
Já žít ji nechal jejím po způsobu,
jí minulosti nikdy nevzpomněv;
tak vážným, klidným byl mi její zjev,
že bezstarostně zřel jsem v příští dobu.
Šest přešlo roků. — Rega byla zdráva,
choť časem tím jen s ní se zabývala,
ji oblékala, na procházky brala,
otázky řešíc, jimiž dětská hlava
vždy přeplněna. — Kdysi náhodou
jsem v sadě ukryt mohl vyslechnout,
co hovořily. S děckou lahodou
se Rega ptala: kterak že se stává,
že upoutaný ledem vody proud
se jarem budí, poskočí si, hučí?
kdo působí, že keř i stromy pučí,
a jabloň květy hlavu obetkává?
kdo ptáky krmí a kdo slunce budí?...
A jakou matka odpověď jí dala? —
Ó slyš, co bědná děcku vykládala,
ký koukol sila do mladistvé hrudi!
Ty divy všecky příroda prý činí,
ne Bůh — jak o tom soudívají jiní;
a síla jakás vše že vůkol tvoří,
a lidé se jí jako Bohu koří...

Tak žena — matka učila mé dítě! —
Byl zednářství či šílenství to duch. —
já po dnes nevím — jenž tu rozstřel sítě,
a děcku pronést bránil jméno: „Bůh“.
Zdar příští dceřin na zřeteli maje,
já usiloval odloučit ji od ní;
vzal učitelku, a sám dozíraje,
bděl nad Reginou, podvratní a svodní
by z hlavy nauk jí prchli základové.
Má Sisyfů však balvan byla práce — —
Co vystavěl jsem, vyvrátili sladce
hned za polibků v děcku její rtové.
Pak domlouval jsem, žehral, častý spor
jen ještě větší v ženě budil vzdor
a úsilovnosť, řeknu — ukrutenství,
by nepoznala dívka náboženství.

Jak skončilo to, dopovím už zkrátka.

Já odhodlal se k poslednímu kroku:
Vzal dívku ženě. — Tenkrát moje matka
již v Praze žila. Jednou — dvakrát v roku
k nám přijížděla. Když zas přibyla,
mnou poučena, v rouše pohádkovém
se líčit jala vnučce, spanilá
jak Praha dálná, co v ní krás a stkvostů,
co křišťálových se zlatistým krovem
v ní chrámů, zámků, světelkových mostů;
a ve vod vlnách, kterak oči baví,
tam rybek zlatých mihotavé davy.
A což ty loutky s očima i vlasy,
což kolotoče! — — živě dolíčila,
že malá Rega, jak by okouzlena,
si spatřit přála veškery ty krásy,
a babičce se s prosbou v náruč vila,
by do Prahy ji s sebou na čas vzala.
Té prosbě ovšem opřela se žena.
Spor v tom nastal mezi ní a námi,
v němž švitořilka malá zvítězila.
Však dlouho s chotí nebyli jsme sami;
neb sotva Rega zmizela jí s očí,
ji po zmizelé děsný pojal bol.
Kdys v noci bouřné tajně prchla v sad,
a ruce lomíc skály na úbočí,
tak naříkala, že se stráň i dol
až ozývaly jejím nářkem žalným.
Den na to dal jsem Regu přivézt z Prahy. —
Však rozum dívkou v mezích upoutat
se nezdařilo. Zříc ji zrakem kalným,
že vyměněna, do nářku se dala.
Řeč, oči její, pozměněné tahy...
vše svědčilo mi, že zas zešílela.

Kdy tulíc se k ní Rega zaplakala,
ji odháněla, řála jí, že cizí,
a znát ji nechce; že kdys dívku měla,
však odletěla, skřivánek jak mizí
ve vzduchu jarním. — Časem v zadumání
„Regina coeli“, jako větru lkání
v žalostný podzim, pěla dlouho v noci;
pak v zamlklosti trávila zas dni,
až rok zas minul. Regina se chvěla,
kdy sama s chorou, naší bez pomoci,
se měla setkat. — — Jednou odpoledne
v park rozběhla se, za Reginou spěla.
Jak znova rozum by se vracel k ní,
zrak klidně zářil. — „Moje děcko bědné!“
k ní přiskočila, v náručí ji jala.
„Regino coeli! — ano, tys mé dítě!
ji tisknouc vzkřikla. A když učitelka
chtíc dívku chránit, přiskočila hbitě,
jak rána bleskná šlehem v hruď by tala,
zpět v pažit sklesla mladá trpitelka.
Již neožila. S těží zdařila se
nám práce Regu k žití vzkřísit zase.

VI.

Zas léto bylo. Svátek. Krásný den. —
Regina vyšla k lesu odpoledne.
Kraj tichounký byl, jako děcka sen,
vzduch samá vůně. Moře nepřehledné
paprsků slunných na nivách se chvělo.
Šla zamyšlena, bleda. Černý šat
stín smutku vrhal na bělostné čelo,
neb hrobu pojal babičku jí chlad. —
Co pochována, měsíc skoro tomu.

Zas byla v Praze. Prvně od těch dob,
kdy provázela nebožka ji domů,
a s doktorem se Bílým seznámily.
Tři roky prchly! — Vzpomínka jak hrot
ji bodla v srdce. Zvolnila krok čilý
a na sedátku při potoku zpěvném
usedla v lese. — Pestrých květů směs,
myšlénky v hlavě její byly dnes,
a mihaly se v davu nepřehledném.

Co změnilo se za tři léta dlouhá!

Již není děckem. Děcká mysl, touha,
hry s loutkou — jako ptáci odletěly,
a povážněla. — V kterýs na to den
se s macechou svou prvně uviděly,
již předvedl jí otec rozjařen.

Den nových zkoušek pro ni, pro otce!
Zle želel otec sňatku po roce,
však pozdě, pozdě! Ukvapil se, chybil!
Choť dávno byla za tím ideálem,
jak znal ji druhdy za let studentských.
S ní nový svízel jemu Emmou přibyl,
Smilovské dcerkou. Dávný žert a smích
se z dvorce ztrácel. V sporu neustálém
žil otec s matkou, ana v klidu vesském
žít po způsobu chtěla velkoměstském.
Jí — pastorkyně, — hrubě nevšimla si,
svou dceruškou se zabývajíc jen;
Regina zatím zlaté měla časy.
Jen sobě žila. Za dnem míjel den,
jí četbou, zpěvem, hrou a procházkami.

V dnů těchto řadě — pravé drahokamy —
jí upomínky zbyly na matku.
Teď do podrobna o všem rozjímala,
co nechápala jako dívka malá,
z úst zdravé ani ducha ve zmatku.

Kam odešla jí? — Ví-li o ní? — Neví! — —
Tlí v chladné zemi — bílé kosti, prach
z ní pouze zbyly. — Ó jak šťasten, blah
je člověk, jemuž nikdo nevyjeví
té „děsné pravdy," jako zná ji ona! — —
Proč řečí její spadla jí ta clona,
jež čas i věčnost, hrob a žití dělí?
„Vše končí smrtí, za hrobem nic není,"
tak častokráte rtové její děli.
Nic — slovo děsné! — Snad jen v poblouzení
tak děla matka? S těží! Deník chová,
v němž týchž se zásad opakují slova.
Ten psala zdráva. Knihy skrývá po ní,
v nichž umíráčkem lidstva víře zvoní
a na přežilé staré víry hrobě,
Bůh zjevuje se nové ve podobě:
trůn, oltář padá, není šlechtic, rob...
neb lidé všickni vespolek jsou bratři —
Kdy přijde Bůh ten? kdy jej lidstvo spatří?
je dlouho, krátce, ještě do těch dob?
Nic knihy nedí.

Rega ustala
si děsných úvah černou spřádat nit.

Zří obraz jiný: pohřeb babiččin
jí tane v duši. Jaký božský klid
smrť starušce té v líce ustlala! —
Jak dobrá byla! Každý její čin

je hoden velké, stkvělé odplaty.
Kde nalezne ji, všecky naděje,
když smrtí lidskou na vždy odváty?

Regina vzdychla. Na čem okřeje
to srdce její prázdné? Přemýšlí.
Zas do daleké zalétá duch Prahy.
Zří známé zraky, ušlechtilé tahy
jinošských lící. Po boku jí dlí
druh dětství — Jaroš — v chvíli pohřbu teskní,
a slza perlou v zraku se mu leskne.
Stisk ruky cítí, měkká slova slyší,
jež pronáší k ní. V muže dospěl již,
je graduován, kdesi lesům blíž
teď usadí se — řekl ve zátiší,
snad v Pošumaví horstva milém lůně. —

— Kéž od Pluhova blízko! Kéž by tak! —
Jak démant v slunci zaplál dívčin zrak
a pochvátla si lesem, plným vůně.

(Pokračování.)

Památný kříž v Červené Lhotě.

Napsal **Bedřich Kamarýt.**

(Pokračování.)

III.

Na Dírné mají již několik dní vzácné hosti. Nejprve přijela slečna Johanna, sestra milostpána Viléma Růta; přijela z Borče, kde po smrti matčině prodlévala po celých sedm let u příbuzných. Šla jako dítě a vrátila se jako sličná, lepá děva. Přání švagrové bylo, aby se Johanna vdala, a také jí vyhledala sama ženicha.

Rod jeho byl vznešený, bohatství znamenité, vyprávělo se o něm, že jest vysoce vzdělán, vtipný a rozmarný; tudíž s napjetím očekávala Johanna jeho příchodu na Dírnou.

Mimo to měl mladý pan Talmberk zvláštní poslání od direktorů, by katolické pány kol Hradce získal pro novou vládu, po případě jich pohnul ku sbírání vojska na svých statcích. Aby příchod jeho nebyl tak nápadný, řečeno čeledi a roztrušováno mezi lidem, že to výborný kazatel, který bude přisluhovati několika menším evangelickým obcím, které se mezi Dírnou a Veselím utvořily.

Jen to bylo divné každému, že predikant ten tak přátelsky byl uvítán, jako vzácný host v domě chován, pořád jenom s vrchností jezdil, honil, se slečnou zpíval, hrál a dle všeho výborně se bavil.

Pravda — jeho způsob konversace zajímavý, jeho vtipy a satyry vždy řízné, a nikdy nebylo v zámku tak veselo, jako za jeho pobytu.

Byl vyznání svého kalvín; ale seznav brzy náboženský směr svých hostitelů, jejich lhostejnost u víře, nechuť ku plebánu, dovo-

loval si na zřízení církve katolické odvážné vtipy, které byly zvláště od slečny s velikou zálibou a vděčností přijaty. Hlavním terčem jeho nájezdů byla úcta Svatých a jejich obrazů, vzývání Matky Boží, pak zpověď — a tu vyprávěl tak rozmarné historky, že se zdálo, příhodnějšího předmětu k žertu že ani býti nemůže. V okamžicích takových byla by jej snad satanskou radostí rozjařená slečna zulíbala, kdyby ji nebyl jeho tuze nehezký zevnějšek odpuzoval.

Byl postavy malé, neobyčejně hubený, oči světlé, sem tam těkající, ústa veliká, plná nepravidelných zubů, odstálé uši — v Praze mezi známými mu říkali Faun.

Ale co platno! On mluvil krasavici z duše, neboť lehkomyslné dívce nic na zemi nebylo tak odporného a protivného, jako výkony náboženské, obzvláště zpověď. Proč? — to nikdo nevěděl. Tolik bylo jisto, že jen s největším úsilím ji zbožná matka ponejprv na ni připravila. Po smrti matčině pak, když se odebrala ku svým protestantským přátelům, nikdo ji k tomu již neměl. Tudy se těšila s ostatními příbuznými evangelické svobodě.

Vůbec v Borči ji měli za kalvínku. Ona však nikdy po nějaké změně víry netoužila, neboť si sama upravila víru takovou, jaká jí byla po chuti.

V tom jí přišel pseudopredikant vstříc; vždyť činil nejvýš směšnými takové pravdy, kterých ona z duše nenáviděla.

Slavnosť ve Lhotě byla Direnským velice nepohodlnou. Zlobili se, že nebyli ani pozváni, ač toho v poměrech takových očekávati nemohli. Netajili se svou nechutí ke staré víře, neboť přijetím lžipredikanta nemohl býti nikdo v pochybnosti, kam úmysl jejich směřuje. Jenom rytíř Talmberk byl rád, že se nestalo žádného sblížení s nenáviděnými Káby, kteří jako na posměch všech osvícených sousedů stavěli na odiv své urputné setrvání při staré víře.

Panstvo se tedy toho dne dle svého způsobu bavilo doma, čeledi však nebránili, ano, vybídli ji, by si tu komedii shlédla.

U večer, když se vrátil zámecký lid ze Lhoty, nemohla slečna odolati zvědavosti, naslouchala úkradkem jejich živému vypravování.

Něco podobného a dojemného neviděli jaktěživi. Tisíce lidstva, slavnostní průvod, ty družičky — zpěvy — to krásné kázaní potom ten voják, který tak plakal a prosil, byl to prý kurýr, jenž tu byl onehdy! Ach, to byla radosť! — A což teprve ten mladý pán, když vycházel z hradu, nesa vysoko pozlacený kříž, jako anděl — tak zářila jeho tvář! A pak když zasazoval kříž na štít kaple a hlasem jako posledního soudu volal něco tak slavně o Pánu Kristu!

„Je skutečně takový, jak jsem si jej bezpočtukráte představovala?“ pravila Johanna k sobě, když byla sama ve svém pokojíku. „Ne, posud jsem neviděla jediného, který jen z pozdálí by se mu mohl rovnati. Nepamatuji se, že bych kdy byla měla sladšího pocitu, nad ten, když jsem jako desítileté děvče jej viděla v Hradci při pašijové hře. V zahradě klečel Kristus, velebná to postava! Třikráte volá k nebesům. Tu v záři růžového světla objeví se Seraf, nesoucí kříž a kalich. Nikdo nevěděl, kdo by to byl, ale celé shromáždění bylo uchváceno; jeden se táže druhého: Kdo je ten mládenec? Vždyť se zdá, že to nějaká nadzemská bytosť! — Já ho hned poznala po těch jasných kotoučích nejkrásnějších vlasů, neboť jako dítě často jsem s nimi hrávala. Zdálo se mi, abych letěla k němu a nemohouc si jinak

pomoci, v horečném pláči chytila jsem matčinu hlavu, líbajíc ji místo něho.

„Podruhé — zase si vzpomíná — nevím, zdali nebyl ještě krásnější, než tenkráte onen anděl. Jako římský centurio provázel koňmo průvod kříž nesoucího Krista. Ach, ta postava, to držení těla, ten výraz tváře! — Tak mohl vyhlížeti jenom representant nejmocnějšího národa na světě! A když vrhna se s koně, klečel před křížem, jaká to pokora, jaká to líbeznosť!

„A nyní jest zde — mně tak blízko! Ale co mi po něm, vždyť mám ženicha. Hezký není, ale jeho duch — ten je můj spasitel! On vytrhl mou duši z trýzně neustálých pochybností, které posud strpčovaly můj život. Co mne znepokojovalo, co bylo nejprotivnějšího, co mi bylo nesnesitelným — všecky ty následky pochybeného vychování, ty předsudky slabých duchův, on odstranil svým jasným rozumem a duchaplnými vývody. On mne povznesl k výši duchů osvícených. Duše má se mu zasnoubila! — Ale přec to jenom nestvůra! Já chci býti milována od muže krásného! Takovým jest jedině Guntram. Musím jej viděti! —

Co mi to však bude platno! Mezi námi jest propasť nedozírná. On se nezměnil. Ve starých předsudcích odchován nemá smyslu pro světlo, volnosť a svobodu ducha. Nikdy by se nebyl před tou sprostou chátrou propůjčil v neděli k takovému divadlu. A přece musím k němu! Sezná-li však mé zásady, s opovržením se ode mne odvrátí. Jsem prý dívka chytrá, říkává švakrová; až posud se mi to u mužů podařilo všude, zkusím to u něho. Slabosť jeho znám, to mi bude klíčem k jeho srdci.

V takové duševní náladě čekala Johanna na vhodnou příležitosť k prvnímu setkání s Guntramem. A nečekala dlouho.

Byly odklizeny poslední zbytky slavnostních bran, a Zlatá Lhota stala se otci a synu milým zátiším. Za parních letních dnů, kdy slunce tak pálí a praží, zvláště to táhlo do té velké, chladné obory, kde pryskyřicová vůně téměř omamuje. Hluboký lesní klid ruší občas jemný šum ve vrcholích stromů, když je větřík na chvíli rozhoupá. Tu a tam je slyšeti zatíknutí některého ptáka.

Guntram se dnes ubírá dříve než jindy do toho milého boru. Jest mu tak volno, cítí se tak blažen v té tiché samotě, kde zevšad dýše mír a klid.

Stane nedaleko cesty, pod níž se vine potok, a opřen jsa o skálu zamyslí se. Tu zaharaší něco nedaleko v poschlé trávě. Byla to srna, která z houští svižným krokem pospíchala ke brodu. Chvili se ohlížela, pak pila. Pojednou sebou trhla a plaše utekla.

Ihned bylo slyšeti kroky, a před Guntramem se mihnul lesklý stín; u skály stanula dívka. Její velké, tmavé, modré oči se zadívaly na tu před sebe hledící postavu, pravý to obraz mužné krásy, s jemným vlasem, splývajícím po temném kabátci, s tváří hrdolepou, s rusým, hebkým knírem a jarostkvoucím okem.

Guntram povstal a dvorně se uklonil, nemoha se hned vzpamatovati. Tvář jeho se lehce zrumenila, když omlouvajícímu se podala krasavice svou hebounkou ruku, kterou tento uctivě políbil.

„Odpusťte, milostivá slečno, že první setkání naše po tolika letech má do sebe něco tak překvapujícího a cizího. Překvapující jest ten vznešený zjev, kde jsem posud tušil útlou dívenku — a cizí, anoť

se zdá, jakoby se dávní přátelé a sousedé domu našeho štítili. — Proč jste nepřišli ku včerejší slavnosti?“

„Nikdo nás nezval.“

„Dobře znáte náš starý zvyk, že nezvou se ti, jenž se považují za domácí. Zváti jich nebudu, pravil otec. Pociťují-li posud staré příchylnosti k nám, přijdou sami — vždyť se u nás konala tak památná rodinná slavnost.“

„Ó, drahý příteli,“ dí Johanna, „nemohli jsme předvídati, že by cos podobného tak na blízku se konalo. Pravda, vyprávělo se mezi lidem u nás, že bude přivezen jakýsi velkolepý obraz a že bude posvěcen, že přijde arcipryšt bechyňský a že bude řečniti k lidu, ale ten před týdnem umřel, a tak nevěděl nikdo najisto, dojde-li k té očekávané slavnosti. A bylo nám to tím pochybnější, an jeden z čeledi naší přišel se zprávou, že to prý jen obraz vašich tetiček, a že jej vezli hned do zámku. Pro takovou věc, měla jsem za jisto, že se nebude konati zvláštní církevní slavnost.“

„A což jinak jste nemohli přijeti, vždyť jste prý zde již déle nežli týden, a nezatoužila jste viděti upřímné přátely svého otce?“

Slečna se poněkud zarazila, neboť cítila oprávněnost té výčitky. Nicméně odvětila trpce: „Váš pan otec se o mně nemilostivě vyjádřil, chtěla jsem tedy vyčkati, až o mně příznivější úsudek si utvoří, bych pak byla jista laskavějším přijetím.“

„Odpusťte mu, jestli vám ukřivdil,“ omlouvá otce Guntram, „on milerád napraví, když se přesvědčí, že domnění jeho bylo nepravé.“

„Jaké domnění?“ dí Johanna podrážděně.

„Je-li upřímnost nejjistějším znakem pravého přátelství, tedy nesmím zamlčeti, co otce mého tak velice zabolelo. Slyšel, že hned po vašem příchodu na zámek váš se dostavil protestantský predikant; pakli tomu tak, snadno pochopíte, že zpráva ta musila jej zarmoutiti v nejhlubší duši, neboť si připomínal, jak s milovaným svým přítelem, zbožným otcem vaším, stavěli památnou kapli nad zázračným pramenem Svatojanským, — a nyní z jeho domu má vycházeti nákaza pro lid katolický?“

„Ó, milý příteli,“ pravila po chvíli Johanna, „upřímnost žádá zase upřímnost, před vámi nechci tajiti ničeho. Jest tomu skutečně tak, jak váš starostlivý otec se obává. V našem domě se zdržuje kazatel z Prahy, ale mohu já za bratra? I můj příchod souvisí s příchodem toho člověka. V Borči jsem zvěděla od švakrové, co bratr obmýšlí, a tudy jsem spěchala, bych jej od tak nerozvážného kroku odvrátila. Teď víte vše, znáte mou tíseň. A nedosti na tom, že sám mu celou víru přikládá, musím býti i já výkladům a rozmluvám jejich přítomna. Srdce mi krvácí při těch úsměšných poznámkách, které činí oba na víru našich otců. A já, bohužel, tak nedostatečně vycvičená u svatém náboženství, mlčím a jenom tajná slza, kterou Bůh vidí, poskytuje mi úlevy v této duševní trýzni. Mnohdy se mi zdá, jakoby ten falešný prorok, jehožto úlisná řeč i nejpevnějšího by mohla omámiti, mluvil pravdu; tak již pomaten jest můj úsudek.“

Soustrastně patřil Guntram na sličnou dívku, která nemohouc snésti tak pronikavého pohledu, sklopila oči a zamlčela se. Pak jako na vysvětlení doložila: „Tak i vaše slavnost musila jim býti terčem rouhavých úštěpků.“

„A v čem?“ táže se Guntram, „co bylo na ní nedůstojného?

Snad ta ohnivá řeč ctihodného sluhy Páně? Či se snad vaši posmívali kříži?“

„To ne,“ praví ona, „ale že prý světili též vaše tetičky, a lid že se bude k nim modliti.“

„Ach, vy myslíte, že i náš votivní obraz byl posvěcen! Obraz ten představuje Spasitele na kříži a kol něho klečí naši zemřelí přátelé, ne jako světci, ale jako zbožní křesťané, jenžto svou pokornou modlitbou povzbuditi mohou jiných, aby činili totéž. Divím se, že učený pán nalézá v tom něco tak podivného a směšného. Vědí-li pak vůbec ti pánové, proč se obrazy světí? Aby byly katolíkům předmětem úcty, aby připomínaly buď posvátnou osobu Spasitele, nebo jeho milostné Matky, neb i jiného přítele Božího. Upamatování to samo o sobě vzbuzuje zbožné myšlénky, probouzí city vroucí lásky a vděčnosti a mocně pobádá člověka, by po příkladu nebešťanů přilnul ku ctnostem, jimiž se tito stkvěli ve svém pozemském životě.“

Děva výkladem tím úplně jsouc uspokojena, pozdvihla své krásné oči a s pohledem plným něhy a vděčnosti odvětila: „Příteli můj, poslouchám-li vaše slova, tu se mi zdá nejvybranější řeč predikanta sprostým blábolením, a jasně prohlédám ku pravdě. Bůh sám vás posýlá na pomoc mé ohrožené víře. Zmítána jsouc bludem a pochybnostmi prožila jsem u švakrové nešťastná léta, neboť v domě tak lehkých zásad nezakusila jsem nikdy té sladkosti, té mravní posily, která plyne z věřícího a zbožného srdce. Tento rozdíl mezi vaší osvícenou věrou a mou bohapustou nevědomostí mi připomíná, jak nešťastné je dítě, které v tak útlém mládí postrádá nejupřímnějších vůdců, jakými jsou dobrý otec a bohabojná matka. Jaký as bude konec mých bludných cest!“

Dvě velké slzy skanuly po uzardělých tvářích krasavice. „Neopouštějte mne,“ vzdychla a obrátila se k domovu.

Guntram sebou trhnul, jakoby procitnul z libého sna, ale nežli mohl promluviti, tentam byl krásný zjev; dívka ztratila se v olšoví; až po chvílce opět zakmitl se její světlý šat a zmizel potom v lesním temnu.

Vzpamatovav se, cítil, jak mu srdce silněji buší, jak tvář jeho jest rozpálena, — cítí, jak to celou jeho bytost prožehlo jako nějakým kouzelným žárem.

„A ta bohatýrská postava, to byla ona? A ty oči chvílemi samé blesky a zase, jak něžné hledy provázely její poslední slova! A ten hlas, jako sladká hudba. A ta její prosba, co znamená? — Já mám býti ochrancem její ohrožené víry? — Přítelem svým, přítelem milým mne zvala! Odkud to? Že jsme jako děti spolu hráli? Ba, ani to ne. Byla ještě příliš mladá, bychom se ve hře byli dorozuměli. A že jsem se s ní někdy zabýval — více z útrpnosti jsem se k ní skláněl. Bylať děvčátko tak slabé, ale rozmarné — po sladounkém lichocení vždy vzdor i proti vlastní matce. Slušelo jí to, když to její temné oko jiskřilo pod havraním vlasem. Při pohřbu její matky zželelo se mi toho štíhlého, bledého děvčátka. Bez slz hleděla v hrob. A nyní ke mně béře útočiště u věci tak veliké, tak vážné. — Chci, chci ti býti vůdcem na cestě života!“

Srdce jeho posud spalo, neboť nepoznalo ještě lásky. Jako připoután stál u skály, jakoby znovu chtěl vyvolati vábivý ten obraz.

Počal opět: „Ano, chci ti býti věrným ochrancem.“

Pod stromy se již šeřilo, když opouštěl les. Neví, má-li povědíti otci, co se přihodilo, má-li se zmíniti o tom setkání. Co tomu řekne? Což to není úkol právě rytířský, ve který se byl dnes uvázal? A což by nevzal i otec pod svou záštitu dítě svého dávného přítele? Ale ten chlad, ta nelibost, s kterou sobě připomíná nespořádané poměry jejich domu! Ji snad dokonce nazývá tou zmijí, která svým lesklým zjevem a smrtonosným jedem vše otravuje? Bože, co jej přimělo k úsudku tak hroznému! Ten ku každému tak dobrotivý stařeček, ó, jak jest k té andělské bytosti nespravedliv! On jí nezná, nebo jest tak ješitný, jest uražen snad proto, že nepřišla s poklonou k němu? Jest možná, aby proto tak zjevným záštím ji pronásledoval? Tu provozuje svou hru některá podlá duše, jejížto tajné pikle on bohdá odhalí a zmaří!

„Prozatím neřeknu otci ničeho; snad bych jej znepokojil, třebas i podráždil. Vždyť on tak přístupný pravdě v krátkosti se přesvědčí, jak křivdil té opuštěné a šlechetné dívce.“

Otec Kába měl veliké záměry se svým synem. Chtěl jej poslati po skončených studiích na vysokých školách do Bologně, by se tam stal doktorem práv; pak mu bude otevřena cesta k nejvyšším zemským úřadům.

Guntram však měl větší chuť ku stavu vojenskému, čemuž posud otec odporoval, neboť války se vedly v době té způsobem tak krutým, že se všechen jemnější cit již při pomyšlení na to krvavé řemeslo ve člověku bouřil.

Nyní však nebylo vyhlídky ani na to, ani na ono. V době tak pohnuté nebylo radno se odebrati do cizích zemí. A komu měl se jako vojín dáti do služby? Měl vstoupiti v řady odbojníků proti svému králi a tak zraditi vlast a víru? Toť bylo při povaze obou holá nemožnost, a vojska královská jsou zatlačena až za Dunaj. K nim se chtíti dostati bylo by velikou odvahou.

Mladý pán se počal v tiché samotě nuditi. Jenom jedno místo se mu zdálo býti rájem, tam měl neustále obrácenu mysl i oči: byla to zámecká obora, která hraničila s dírenskými lesy. Věkovité buky a duby počaly proň zářiti zvláštním čarosvitem. Z temných lesů to sladce šeptalo: „Ó pojď, ó pojď!“

A v noci jej honí divé sny, hned zase sladké, nebeské. Tu ji vídá jako světlého anděla, jak v bráně zlatého hradu mu kyne, a on opojen klesá jí v náruč. V tom zase dravý osten vniká mu v srdce, a proudy jeho krve potřísněn celý hrad. Chvílemi slyší harmonie nadzemských zvuků a zase drsný jek válečných trub. Neví, nerozumí, co se s ním děje. Tam jej to neustále táhne sladkým kouzlem, a probíhaje chlum vždy se vrací k tomu místu, kde ponejprv ji zřel. Ale marně, vždy s palčivějším ostnem se vrací domů.

Den po dni ubíhá, a ona nepřichází! Tak na blízku, a žádné zprávy o ní, kam se poděla? Churaví, či se vrátila ku švakrové na Borči, kde jí kyne taková volnost, taková svoboda? Jaká to trýzeň! Nikde a nikde nenalézá pokoje.

Otec jej mlčky pozoruje. Nemůže poznati v tom zádumčivém jinochu svého jarého, veselého Guntrama.

Jednoho dne přišla do Zlaté Lhoty opět hajná; přinesla starému pánu košíček pěkných, zralých jahod. Tvář její byla klidna a vesela;

děkovala vroucně za otcovskou radu, která jí vrátila pokoj a štěstí manželské.

„Nu, jak je teď u vás?“ ptal se milostpán. —

„Buď Pán Bůh pochválen, Ježíšek je zase na svém místě. František byl rád, že jsem se vrátila, a spatřiv mne, řekl: „Ty's mi nadělala starostí pro nic za nic. Vrchnost právě odjela, do světnice ani nepřišli, jenom prohlíželi úly a bažantnici; včely dal milostpán slečně, a ta slíbila, že dostanu za každý roj stříbrňák. Mluvili pouze německy, neboť se zdá, že ten cizí pán nerozumí ani slova česky.“ — Když můj muž přišel v neděli ze Lhotecké pouti, sundal tu jednu jelení hlavu, šel sám do komory, přinesl kříž a pověsil jej „Můj ty Ježíšku,“ vzdychal při tom, „jaký jsem já to špatný chlap; dnes jsem se viděl jako v zrcadle, když ten světoběžník tam před tím knězem veřejně s Tebou se rovnal. Tu mne pojala taková lítost, že jsem musil utéci. Můj Bože, co člověk všecko neučiní pro ten kousek chleba. Já tu místo Pána Krista a Svatých navěsím ty roháče. Ti mi pomohou, až budu umírati!“

„Neřekla jsem nic, ale v srdci jsem děkovala Pánu Bohu. — A odběh' zase, přinesl obraz Panny Marie. „Když tu máme Ježíška, patří k němu také jeho Matička, bylo by mu tu smutno, a nám taky — viď? A nyní ať si nás vyženou, kdy se jim zachce. Raději půjdeme kraj světa, než abychom ještě někdy potupili tyto naše nebeské ochrance.“

„Nyní jsme se políbili a zaslíbili Pánu Bohu, že se víry nikdy nespustíme. Vašíček dostal novou čepici, aby nebylo viděti tu modřinu, kterou mu otec způsobil.“ —

Když odešla, pravil starý pán k sobě: „Jádro toho lidu jest dobré; ale běda těm, jenž jedovatým zubem nevěry na něm hlodají!“

U obory potkala se hajná s mladým pánem, jehož ještě neviděla; uctivě jej vítajíc, zvala jej, by se přišel podívat na její hospodářství, zvlášť na ten pěkný včelník milostivé slečinky. Ona tam sedává denně mnohdy celé hodiny, buď čte, nebo vyšívá. Guntram měl na tom dosti; nyní věděl, kde má svou holubinku hledati.

Svátek sv. Jana Křtitele se světil v rodině Kábově velmi slavně. Děd a starší bratr se tak jmenovali, a pana Bohuslava byl to den narození. Ale plebán musil toho dne sloužiti mši sv. v Lázních v nové kapli, kdež rok co rok býval nával lidí přenáramný. I starý pán tam jel a vzal pak Chrysogona s sebou do Lhoty.

Časové byli pořád smutnější, protestanté měli všude vrch; však naši dva hrdinové katoličtí neztratili mysli a tím pevnější důvěrou se posilovali.

Plebán se též dotazoval na kurýra. Slyšel ku své spokojenosti, že mu v zámku již uvykli. Byl skromný, ponížený, rychlý a úslužný. Zastával místo podomka, dovážel dříví, potraviny, dbal o čistotu a pořádek v domě a na dvoře. Při tom přisluhoval i mladému pánu.

Hostí toho dne v zámku kromě kněze nebylo. Vidíme tam pohromadě pouze tré mužů v důvěrném kruhu, víry skálopevné a zásad nejlepších.

Osada a statek jsouce ještě netknuty a nepřístupny novotářům, lnuly v upřímné oddanosti jak k otci duchovnímu, tak k dědičnému pánu. S oprávněnou hrdostí pohlíželi starci ku svému miláčku Guntramovi, jenž tiše naslouchaje rozpravám tak vážným, každým slovem

ssál do sebe novou odhodlanost, a mohutná jeho postava dýchajíc sílu a smělost, byla vzorem křesťanského bojovníka.

Ku konci hostiny přišel na hrad zámožný rolník z Dírenské osady a hledal dešenského faráře. Když vstoupil do síně, chtěli domácí se vzdáliti, rolník však prosil, by zůstali, neboť pokorná žádost, s kterou přichází, platí oběma, a mladý pán, doložil, jistě se zaň přimluví.

„Nu, co nám nesete dobrého, Pecíne?“ tázal se starý Kába.

„Ach, milostpane, toho dobrého jest u nás teď pomálu. Vždyť se u nás nic dobrého ani nestrpí, neboť včera vyhnali Dírenští z osady svého duchovního pastýře.“

„Cože?“ zvolali všichni jedním hlasem; „tak daleko to u vás již došlo?“ pravil s ustrnutím plebán.

„Ba, došlo; také jsem nic jiného neočekával po tom, co se stalo v Praze. Náš lid je zdivočilý; jsme pokaženi s hůry. Ti největší darebové u nás začali a jak chytře! Chtěli nejprv pod obojí a pak i bez zpovědi. Poštváni byli ze zámku, kde mají už v zásobě nového faráře. Ten prý bude sloužiti lidu podle zákona Páně. Proto musí ten starý lenoch z obročí pryč. Když přišli na poradu k vrchnosti, pravil pan Vilém: Lidičky, kněz je tu pro vás, a když se vám nelíbí, postaráme se o lepšího, aby zde byl pořádek jako jinde. — A starému otci duchovnímu, který se patrně ani těm v zámku, ani ve vsi svým přísným životem a svou zbožností nezavděčil, vzkázáno, že jej odpůldne dva panské povozy odvezou, kam bude chtíti. Když odjížděl za povyku luzy do Soběsavi, bylo slyšeti, jak u otevřených oken slečinka s novým pastorem jako na rozloučenou zpívají potupnou píseň.

Nový faář do fary nepůjde, vždyť všecky v zámku prý příjemně baví, a pak přestanou rozepře o ty pozemky a deputát, který náš pán bývalému faráři neustále odpíral.

Než, bude v tom přece háček. Ten pastor jest kovaný Němec, a když včera na dvoře několik českých slov k lidu promluvil, bylo to k popukání.

Pořádnější sousedé jsou z toho náramně zarmouceni. I sešli se včera u mne a prosili mne, bych šel do Deštné a požádal duchovního otce, by nás osiřelé ovečky přijal do svého ovčince. Nebo za tím novým predikantem nepůjdeme nikdy. Je to hrozné, co se již s tou naší svatou věrou děje.“

Mladý pán zrumenil až po uši a díval se upřeně na otce. Ten se obrátil k velikému oknu, a zdálo se, že si utíral slzy.

Plebán vzal Pecína za obě ruce a pravil: „Věc ta se nedá před lidmi tak snadno provésti, jak vy, milí přátelé, sobě myslíte. Jinak však jest před Bohem Dnem i nocí, dokud bude dechu v mém starém těle, jsem hotov sloužiti vám radou i útěchami svaté víry. Pomoc Boží a vaše upřímná žádost bude mou posilou v dobách tak těžkých.“

Když rolník odešel, pravil pohnutě starý pán: „Chrysogone, můj nejdražší příteli, pamatuješ-li ještě na ten okamžik, když před dvacíti lety světil arcipryšt bechyňský základní kámen ku kapli u pramenů Svatojanských, jak Dírenský pán pozdvihuje kladivo mocným úderem na kámen zvolal: Tak ruka Hospodinova na každého, kdo se sápe na skálu Petrovu. Oh, ona ta ruka Páně přikvapí s pomstou, kterou ubohý otec ve svém zápalu na potomstvo svolával.“

Guntram se zachvěl. Pořád tatáž jizlivá slova! Co asi rozžehlo

v tom vetchém srdci takou neskrocenou nenávisť?“ Bezděky přirovnává rozčileného starce, jehožto tvář se rděla vášní, k tomu nadpozemskému zjevu, a v uších mu zněla slova dojímavé prosby: „Ó, buďte mi vůdcem a ochrancem!“

„Proti komu tě mám brániti, ubohá? Proti svému vlastnímu otci, jenž na tebe nepomní leč s trpkostí a nemá pro tebe jiného, než opovržení a kletbu?“

Tichá veleba, jaká posud obraz otcův v mysli jeho provázela, počala míjeti, a on ponejprv odsoudil jednání jeho jako nekřesťanské a nelidské.

Když Guntram provázel plebána, přivedl řeč na poslední výstup a jal se zastávati nápadně Johanny. Kněz vyslechl vše tiše a pravil posléze: „I mne slova mého dobrého přítele překvapila, neboť jsem neslyšel z jeho úst podobného úsudku o žádném člověku. I k zapřísáhlým protivníkům svým jevil spíše útrpnosť, nežli záští; vím, že tajně největší dobrodiní prokazoval těm, kteří zlobou svou uvrhli jej do velikého trápení. A když před dvanácti lety divý Pukař zapálil stodoly, že ho neudělal poklasným, a při tom dopaden byv od chasy, s hořícími rukávy, bolestí skuče, veběhl do zámku, pán byl první, jenž udusil oheň na té zlořečené ruce; a celá jeho pomsta byla, že řekl: „Potrestal tě Pán Bůh sám, já tě trestati nebudu. Cítíš nyní, jak tě bude páliti, pakli se nepoznáš.“ — A hle, surovec ten se poznal v tu chvíli a vrhnuv se k nohoum svého pána, jehož téměř ožebračil, volal: „Ó, vrhněte mne do toho plamene, ale odpusťte mi.“

„Odpouštím,“ pravil, „od srdce ti odpouštím, ale postarej se, aby ti odpustil Bůh. Pros Jej a pamatuj na to, kdykoliv zmrzačenou rukou budeš dělati kříž, že jsem ti pro toho Ukřižovaného odpustil.“ — Je to asi něco náramně těžkého, co jej od rodiny Růtovy odvrací, neboť vím, že otec váš nemůže nenáviděti nikoho, krom nepřítele víry a Krista.“

„A dejme tomu,“ dí Guntram; „což nemůže pobloudilec býti získán pravdě a přiveden na cestu spásy? Což jste, drahý otče, nezachránil sám jednu takovou duši?“

„Ó zajisté,“ odpovídá plebán, „kdo tvrdošíjně neodpírá pravdě, bude zachráněn. I slabá jiskra vzplane milostí v jasný svit k životu.“

„Ach, vždyť ona tak touží, tak prahne po světle, tak vděčně přijímá každé napomenutí. Ó, milovaný otče, modlete se za ni!“

Když se rozešli, pravil plebán sám k sobě: „A za tebe, neboť více ty potřebuješ pomoci a světla, abys nebyl s ní stržen v prohlubeň běd a zkázy, aby tě neopustil tvůj dobrý anděl. Již tě oslnila její mámivá krása, a když slepý slepého vede, padnou oba do jámy.“

Ba, již byl ubohý Guntram slepý, neboť neviděl toho žalu v otcekém oku, neslyšel, jak čeleď o jeho lesních procházkách si pošeptává, necítil, jak pobouřená obraznosť mu předvádí scény možné i nemožné, jak krutá žárlivosť jej nelítostně šlehá svými biči, jak všecken život jeho otráven, jak protivný mu každý, kdo by se odvážil na jeho nejdražší klenot.

Tak v nejhlubší duši rozerván mimoděk zase se plíží k osudnému lesu, ale již ne jen tak maně sem tam pocházeje, ale míří své kroky přímo k hájovně.

Jeho bystrý zrak vyhledal ji brzo. Sedí pod košatým bukem a zdá se býti zabrána ve čtení. Pozdvihne hlavu, vstává, jakoby chtěla odejíti. Tu se zraky jejich setkají.

Více nepotřeboval — v tom jediném pohledu četl tajemství jejího srdce. Ona jej miluje, nevýslovně miluje. Ale co to, snad se přece zmýlil? Byl to jenom plachý svit zapadajícího slunce, jenž tak zrumělil její spanilou tvář? Hle, jak je pojednou vážná, odměřená, jak dvorně přívětivá! Podává mu sice své hebounké prsty k políbení, ale chladně je hned vztahuje zpět a projevuje své podivení nad tak pozdní návštěvou v hájovně.

Rozpačitě předstírá Guntram, že přichází shlédnout ten krásný včelník, na nějž byl od hajné upozorněn.

Slečna se dala do smíchu: „Ó milý pane, to jste si vyvolil dobu k pozorování ne tuze příhodnou. A proto ponechte to na podruhé. Pomozte mi raději v mé daleko těžší práci. Je to záležitost, která po celý den mne zaměstnává, a kterou mi bratr před svým odjezdem do Prahy odevzdal k vyřízení. Náš host mi zde nechal tuto knihu, ve kteréž prý najdu důkladné poučení, bych tu věc nestranně mohla posouditi.“

Guntram zvědavě vezme podanou knihu a probírá se v ní. Byl to spis Chelčického „O sedmeru Svátostech“.

„Jedná se o našeho bývalého plebána,“ praví Johanna. „Pomyslete si! Přepjatý ten kněz žádal urputně na každém ze svých osadníků, by v čase velikonočním přistoupil ke zpovědi a ke stolu Páně, aneb se vykázal, že správu Boží vykonal u některého kněze. Tomu se někteří opřeli, a došlo to tak daleko, že jedna část farníků, podrážděna jsouc jeho vyzývavostí se shukla, na farní dům se obořila a pokřikujíc žádala, by se plebán klidil dále. Bratr ovšem tu lůzu dal rozehnati, ale místo díků přišel kněz a žádal tu velkou louku, o niž již tři leta vede s námi rozepři, jinak že nezůstane. Bratr žádost jeho rozhodně odepřel, ponechav mu ostatně na vůli, chce-li zůstati, čili nic. Plebán se téhož dne ještě odstěhoval. Včera však přišli rychtáři všech vsí na zámek a chtějí míti plebána zpět. Byli už u něho v Soběslavi a slíbili, že se mu postarají o lepší výživu. — A já mám nyní tu věc rozhodnouti

Dle mínění tohoto učence“ — ukázala na knihu — „není kněz v právu. Vždyť je to něco drzého, ba, ukrutného, nutiti někoho, by nám otevřel nejtajnější svatyni srdce až do té skryté myšlénky, jíž zrodila bol nebo vášeň. Člověk má člověku vyjeviti věci, s kterými se před lidmi s největší úzkostí skrýval — to jest zpověď — a to právě jest to, co činí mi víru tak těžkou a protivnou.“

Posledních slov se Johanna sama ulekla. Přenáhlila se a vyzradila tajemství, kteréhož Guntram zvěděti neměl. Tento se zarděl, a v oku jeho se zračilo ustrnutí nad tak smělým vyznáním.

Přemítaje chvíli sám u sebe, pravil: „Vám protivnou, mně pak nevýslovně milou. Neboť, může-li pak býti milosti vzácnější, nežli jest milost odpuštění?“

„Připouštím“, pravila Johanna mírněji; „odpouštěti však může jenom Bůh, jenž byl uražen. Toť záležitost, která se týká jenom Boha a hříšníka. Tu pak nemá nikdo třetí práva, by se jako prostředník mezi ně vtíral.“

„Dobře jste řekla, že odpustiti může Bůh, ale musíte přece také uznati, že jenom uražený Bůh může ustanoviti podmínky, za kterých by odpustiti chtěl, a že člověku není ponecháno na vůli, kdy, kde a jak by se s Bohem chtěl smířiti. Jinak byl by Bůh a

jeho svatý zákon hříčkou choutek bídného hříšníka. Bůh jedině také může naznačiti soud, na kterém se tato záležitost projedná. A on to také učinil. Syn Boží odpouštěl hříchy a božskou tuto moc osvědčil neslýchaným zázrakem, uzdraviv šlakem poraženého; tutéž právomoc zanechal svým apoštolům, ustanoviv tak soudce i soudnou stolici, kde jeho jménem se vydávají nálezy platné i na nebi. „Jako mne poslal Otec, tak i já posýlám vás; kterým odpustíte hříchy, odpouštějí se jim, kterým zadržíte, zadržány jsou;“ — toť slova samého Spasitele.“

„A což, když soudce takový sám jest hříšník? Můžete říci, že i takový jest Bohem ustanoven?“

„Tím šel Bůh vstříc naší slabosti, že ne anděla, nýbrž hříšného člověka za soudce ustanovil, aby pociťuje sám na sobě křehkosti a slabosti lidské tím spíše měl útrpnost s křehkostmi jiných, a zkoušeje sám na sobě následky hříchů, tím upřímněji a horlivěji dával výstrahu. Ostatně jest to přirozené, že člověk vždy ku člověku lne, že srdce hledá opět jiného srdce, do kterého by složilo své tajemství, kde by nalezlo v tísních upřímné porady.“

„Ó,“ pravila ona nadšeně, „vám bych se vyznala ze všeho.“

„A přece znám ještě bezpečnější místo pro tajnosti vaše — srdce kněze; toť hrob pečetí věčné mlčenlivosti ostříhaný, a on též nejlépe může poraditi, jelikož v zákoně Božím jest sběhlý, a jeho slova řídí Duch svatý.“

„Ale jak jest to ponižující, tak se pokořiti před člověkem,“ pravila ona.

„V tu chvíli klečíte před poslancem Božím, osoba lidská ustupuje do pozadí, křesťan vidí v něm pouze nástroj slitovného Boha. A kdo upřímně proniknut jest lítostí a ošklivostí nad svými hříchy, ach, ten přijímá milerád každé pokoření. V okamžiku takovém mizí celý svět, on nevidí, nežli sebe, svou nicotu, opovrženost a bídu, a jen jediná touha proniká veškery útroby duše, touha po odpuštění a smíření s Bohem. A za tak velikou milost může člověk přijati každé pokoření. — Četl jsem kdysi o Naamanovi, vojevůdci krále syrského. Sláva jeho byla veliká, jakož i bohatství a rodinné štěstí. Sám pak byl nevýslovně bídný. Strašné malomocenství sežíralo jeho údy, zničilo všecku radost a naději života. Tu slyšel o velkém služebníku Božím, Eliseovi, v zemi židovské. Chudá, zbožná dívka, otrokyně jeho, ta ho zvěstí tou potěšila. Vzchopil se, an již zoufal nad lidskou pomocí a šel k muži Božímu; vezl ssebou veliké bohatství, stkvostná roucha, zlato a stříbro. K tomu ještě list krále svého s nejpřísnějším rozkazem, by vojevůdce jeho ihned byl uzdraven. Chtěl tak vynutiti uzdravení a pak zaplatiti penězi, by nebyl nikomu zavázán díky, aby nikdo nemohl říci, že od Boha, neb od lidí se mu dostalo nějaké milosti. V této pýše byl by zahynul; však milost zhojila jeho pýchu i nemoc. Prorok Boží ho ani nepředpustil, pouze mu vzkázal: „Jdi, umyj se sedmkráte v Jordáně, tělo tvé se uzdraví, budeš čist.“

Uražen a rozpálen jsa náramným hněvem, táhne královský vojevůdce k domovu. Nadál se, že aspoň prorok Boží vyjde, bude vzývati jméno Páně a dotkne se ho — a on tak povržlivě mne posýlá k té špinavé vodě Jordánu, tu mám býti čist. Což naše řeky Abóma a Tarfax u Damašku nejsou čistější nežli všecky řeky Israelské?

Tu přistoupili služebníci jeho a prosili: „Otče, kdyby prorok Boží byl rozkázal tobě věc daleko těžší a obtížnější, v pravdě, ty bys to byl musil učiniti, čím více, když tobě vzkázal: jdi, umyj se a čist budeš!“

„Hle, tu se dotkla milost jeho hrdého srdce a osvítila jeho rozum. Šel, umyl se sedmkrát dle slov muže Božího a byl čist jako novorozené pachole. — Chci tím jenom říci, že kdyby nám byl Bůh ještě daleko těžší podmínky ustanovil, abychom čistoty duše došli, musili bychom je s největší vděčností přijati.“

Johanna zakryla tvář, a zdálo se, že jest hluboce pohnuta. Vstala a pravila: „Vynaložím vše, aby dobrý kněz přišel zase zpět, aby vrácen byl ošířelé osadě pastýř, kterého jsme vypudili, neposkytnuvše mu ochrany proti několika štváčům.“ — To řekla hlasem pevným a chystajíc se k odchodu, doložila: „Nikdy nezapomenu na vaše dnešní slova. Byl to po letech první jasný svit bouřlivé temné noci mého života.“

Mluvila skutečně pravdu? V této chvíli zajisté. Však byl to jen kmit podobný blesku, jenž na okamžik zaplál nad bahnitou propastí její zvrhlosti.

Chtěla mocí své čárovné krásy jej okouzliti, strhnouti za sebou v blud a nevěru. Při prvním setkání s ním myslila, že nalezla přetvářkou nejkratší cestu k jeho srdci; dnes však jí ukázal nenadále svou převahu a málem by ji byl převedl ku svému přesvědčení. Než, ona nechtěla pravdy, ona chtěla pouze jeho, a když jej dnes pozorovala v tom svatém nadšení, jak ve přepodivném oku se zračila celá výše jasného ducha, pevné víry a čisté lásky, tu si musila říci, že jej nevýslovně miluje, a že jemu k vůli by se i s jeho protivnými názory u víře dovedla smířiti. Zanechá všelikých potyček, v nichž by musila podlehnouti, a bude žíti od nynějška jenom lásce k němu, by v krátkém čase došla žádoucího cíle.

Pozdě vrátil se Guntram svrchovaně šťasten.

„Nyní jsem dosáhl všeho, čeho si srdce přálo, ona jest zachráněna, milost doplní to, čeho mým slabým slovům se nedostávalo Až se jen smíří s Bohem, dostane se jí pokoje, navrácena církvi a pravé víře, otevře zlatý poklad svého srdce, nahradí uschlé ratolesti našeho rodu, vstoupí v řady těch zbožných a dobrotivých paní Lhoteckých, jejichžto požehnaná památka věčně potrvá v srdcích poddaných; dětinnou láskou osladí našemu milovanému stařečkovi poslední dni života a bude mu podnětem k bohulibým skutkům křesťanské lásky.“

Že otec, jak mu Petr pověděl, celý večer se po něm sháněl, nerušilo v nejmenším jeho spokojenost, a brzy klidně usnul.

(Pokračování.)

Francouzové na Moravě a zvláště v Brně od r. 1805.

a počátkem roku 1806.

Uveřejňuje **J. Michal.**

(Dokončení.)

5. prosince.

Brno jest místem ohavnosti. Zajatí Rusové umístěni jsou ve chrámích, kdež nechání bez potravy a ošetřování. Mnozí raněni dokonali bez pomoci lékařské. Zdraví pak dohnáni hladem k nejhoršímu. Vyrazivše okna spouštěli po řemeních a šňůrách své čepice, prosíce

mimojdoucí o pomoc. I na Petrově byli Rusové v chrámě uvězněni. Tito, jsouce třetí den o hladu, založili na podlaze oheň, ba jeden z nich dopustil se velikého zneuctění.

6. prosince.

Budiž sděleno ku cti brněnských občanů, že z domů šlechtických, občanských, ba i židovských přinášeny Rusům vařené pokrmy, ale kdo nasytí deset až dvanácte tisíc lidí! Občané jednali šlechetně, někteří z nich však neostýchali se se zajatými prováděti ošklivou lichvu. Žemle po 2 krejcařích prodávali po 6 kr., chléb po 12 kr. za 24 kr., 2 jablka po 1 kr. za 7 kr. Mnohý divák se proti tomu ozval, ale co s těmi hrubiány?! Člověk raději odešel, aby neměl veřejné ostudy. Dnes odvedli z města jeden díl zajatých.

7. prosince.

Dnes transportovali dále zase jeden díl zajatých. Francouzové dopustili se velké chyby proti vojenské politice: K 10—12.000 zajatých ustanovili posádkou jen 600 mužův; než, Rusové neuměli použiti té chyby. Kdož jim bránil oněch 600 mužů pobiti a zmocniti se města? ale — jak jsem již řekl — byli to Rusové. Dnes přišel do Brna Napoleon s gardou; ale praví se, že zítra zase odjede; též se všeobecně mluví, že bylo včera uzavřeno příměří, a že za krátko bude i mír.

8. prosince.

Včera hořelo v cikánském domě u Židovské brány; škoda se nestala. Francouzové mají v Brně mnoho dělostřelectva, neboť sem přiváželi celý svůj sklad děl z Budějovic, a zdejší úřad zbrojmistrovský žádal k dopravení jich do Brna na zdejším okresním úřadě 11.000 koní. Poněvadž jich tolik ve městě nebylo, zůstalo mnoho děl sem nedopravených.

9. prosince.

Mluvíme stále o brzkém míru, avšak Francouzové berou kde co. Všecky nemocnice, kláštery i továrny jsou nemocnými a raněnými přeplněny. Pouze v obrovickém špitále leží 15.000 Francouzů. Včera pochovali jednoho francouzského jenerála a dnes plukovníka.

10. prosince.

Dnes přišli sem panující kníže Liechtenštein a francouzský ministr zahraničných záležitostí Talleyrand. Čeká se, že se počíná jednati o mír.

11. prosince.

Bitva dne 2. t. m. svedená byla asi velmi krvava; i sami Francouzové řekli, že za jedenáctiletého válčení nebylo podobné, a čítají ztrátu 39.000 svých mužů. Ztráty vojska rakouského a ruského byly jistě větší, ježto jedině Rusů bylo 35.000 zajato. Dnes hořelo v domě knížete Dietrichsteina, nestalo se však škody při tom. Minister Talleyrand žádal od zdejšího úřadu obecního k zejtřejší tabuli tyto věci: 1. jeden předek vola, 2. celého skopce, 3. 6 krocanů, 4. 4 vykrmené husy, 5. 10 vykrmených kapounů, 6. 8 vykrmených slepic, 7. 10 kuřat, 8. 4 bažanty, 9. 2 velké kapouny, 10. 2 velké štiky, 11. 12 forelí, 12. 24 raků, 13. jednu libru parmesánského a groiského sýra, všecky druhy koření, máslo, sádlo, česnek a cibuli.

12. prosince.

Dnes odtáhl Bonaparte s gardou do Vídně, s sebou pak vzali dobyté ruské prapory, prapor zdejší legie a prapor švédský, jenž visel nad oltářem na Špilberku. Také se Bonaparte vyznamenal svým jednáním necísařským; vzalť si parádní vůz zdejšího guvernéra.

13. prosince.

Dnes už zase hořelo. Ta holota zapálí nám ještě celé město nad hlavou; ostatně jde všechno v obvyklých kolejích. Máme příměří, a přece se všudy rekviruje, vesnice pustoší; to prý je francouzská manie v míru.

14. prosince.

Ač jest jistá naděje na mír, Francouzové přece stále opevňují. Dnes poslali k materialistovi Elsnerovi, jemuž náleží dřívější Czakovský dům hned za branou, se vzkazem, aby dal vše z domu odstraniti, že jej zboří; zítra začnou.

15. prosince.

Dům Elsnerův ještě stojí, neboť včera se vypravila deputace občanů ke zdejšímu veliteli Pontierovi; avšak ohrada zahradní a vozová šopa padly již v plen francouzské bořivosti. Též Kalvárský vrch se opevňuje.

16. prosince.

Včera odešla k J. Milosti císařské deputace záležející z knížete biskupa Taaffeho, magistrátního rady Patuly a dvou občanů. Dnes se vrátila. Deputace žádala, aby nemusilo město platiti výpalné.

17. prosince.

Vyjednávání o mír nemá asi dobrého výsledku, neboť započalo teprve včera, a nic nevyjednáno, než aby byli vyměněni zajatí Rakušané, a aby se zacházelo lidštěji s Rusy. Do dalšího jednání se kníže Liechtenštein nepustil, omlouvaje se, že sice palašem vládne mistrně, ale diplomatem že není; zdá se však, že Francouzové žádají mnoho.

18. prosince.

Povídá se, že Francouzové odtáhnou, vyplatí-li se jim výpalného 18 milionů franků, t. j. 5 milionů císařských zlatých. Však 5,000.000 je suma ohromná pro vydrancovanou zemi. Dům Elsnerů se boří; dle pověsti bude míti více domů podobný osud, čímž mnozí občané přijdou na mizinu.

19. prosince.

Včera odejel Talleyrand přes Vídeň do Prešpurku; dnes jede tamtéž přes Holici kníže Liechtenštein. Snad má býti Prešpurk kuchyní, v níž se uvaří mír? Divná věc je s tím zdejším rekvirováním, máme zde již čtvrtého velitele, a jeden žádá více než druhý. Všichni ti lidé mají ve svých požadavcích zvláštní methodu, pravé to zlodějské umění.

20. prosince.

Dnes konala se na radnici zemská knížecí schůze. Jenerál Montier, guvernér moravský, vzkázal dnes městskému úřadu, že dá město v plen, nevyplatí-li se mu do zejtří aspoň million výpalného. Ten dareba je bezpochyby blázen. Všichni kupci a peněžníci byli svoláni. Drahota se vzmáhá.

21. prosince.

Opět odešla dnes odtud deputace, záležející z arcibiskupa a hraběte Taaffeho do Schönbrunnu k Napoleonovi, bezpochyby vyjednávat o výpalné.

22. prosince.

Dneš vyšlo zas jednou číslo „Brüner Zeitung“, v němž vypsána jest bitva u Slavkova, ale pro Bůh, jaká to infamní lež! Čtemeť, že v bitvě ztratili Francouzové pouze 800 mužů, a Rusův prý zůstalo 15.000 na válečném poli. S dobrým svědomím mohli k těm 800 jednu nulu ještě přidati, a ještě řekneme, že polovici vynechali. Po čtyři dny viděli naši — a lidé věrohodní, více než 2000 mužů ležeti na válečném poli, a v to nepočítají ty, kteří byli za těch čtyř dnů pochováni. V témž listě udává se počet raněných Francouzů 15 až 16 set, a jen v prvních dvou dnech přišlo jich do brněnských nemocnic 9.800, nečítáme-li v to ony, kteří byli vzhledem k nemožnému přenosu ubytováni po vesnicích, a ti, kteří při počátečním ústupu dopraveni byli do Rajhradu a Seelovitz (Židlochovice).

23. prosince.

Výpalného jsme nesplatili ještě žádného, neboť jsme poslali jenerálu Montierovi prosebný list, aby sečkal, až se vrátí deputace od císaře Napoleona. Jsme v napjatém očekávání.

24. prosince.

Koliké neštěstí hubí naši drahou vlasť! Vojna zuřila nejvíce u nás, a není posud skončena, pouze vraždění ustalo, den ode dne drahota se vzmáhá, a bude-li Francouz déle malou naši zemi vyssávati, přijde hlad. Úmrtnosť stoupá, snad vypukne nákaza.

25. prosince.

Dnes vypravují se novoty sobě odporující. Jedni praví, že jest mír již podepsán, jiní, že se kongres v záležitosti míru svolaný rozešel, jiní praví, že Bonaparte vypověděl válku Prusku, jichž prý už 15.000 stojí u Anspachu a Baireuthu. Jsou to denní povídačky, které kolují každého dne v jiné versi. Každý vlastenec si ovšem přeje, aby tato smečka loupežníků byla již vyhnána s hanbou a posměchem ze země. Ač je dnes den Páně, přece se pilně opevňuje a boří domy. Starý baron Schröffel při bourání zemřel. Dnes dostali Francouzové prostřednictvím knížete Salma 100.000 franků výpalného, neboť jenerál Montier nechtěl vyčkati návratu deputace.

26. prosince.

Letos máme smutné Vánoce. Neměli jsme ani jitřní, a lidé vůbec chodí málo do kostela od té doby, kdy jsou u nás Francouzové, bohoslužba odbývá se ledabylo, jakoby lid i k modlitbě byl ztratil chuť. Minorité mají ve svém klášteře nemocnici, kde je nejvíce nemocných na průjem, také ubozí kněží onemocněli; tři z nich již zemřeli, kostel jest uzavřen. Zdá se, že mnoho lidí pomře.

27. prosince.

Dnes uvalen na Velké Němčice trest 3.000 franků. Udává se tato příčina: Před bitvou slavkovskou byli v té osadě ubytováni Francouzové. Přitrhlo malé komando Kozáků, jimž tamější jeden úředník prozradil, ve kterých domech nepřátelé leží. Kozáci přepadli Francouze, ukořistili zavazadla dvou jenerálův a několika důstojníkův

a ještě jiné věci. Od nás by byl ten úředník vyznamenán čestnou medailí, však ta sběř zlodějská odsoudila je k také pokutě.

28. prosince.

Loupežnická sběř sama si vypravuje, že jest mír již uzavřen, přece však rekviruje bez konce. Dnes opět zažádal od zdejšího magistrátu 250 volů a krav, 700 ovec, 3.000 věder vína a 2.000 vojenských koní. Nepochybuji, jak úřad požadavek tento vyplní.

29. prosince.

Včera vyšlo ustanovení, že trest němčický má se v časopisech uveřejniti. Do dneška umřelo v nemocnicích 1.049 mužů, mezi nimi 2 franc. jenerálové a 25 vyšších důstojníků. Oba ruští jenerálové, knížata Repnín a Galicín, kteří měli býti posláni do Francie, jsou ve stavu beznadějném.

30. prosince.

Dnes vyšla k „Wiener Zeitungu" tato příloha: Jeho Excellence Maršál Soult oznámil mi milou zprávu, že mezi Jejich Veličenstvími římským a rakouským císařem a císařem francouzským byl uzavřen v Prešpurku mír. Pospíchám tu radostnou událost oznámiti veřejnosti a každého vyzývati, aby účastnil se slavného „Te Deum", kteréž se v chrámě u sv. Štěpána o jedenácté hodině bude konati.

Ve Vídni dne 28. prosince 1805.

Rudolf hrabě Wrbna,
kníž. zems. dvorní komoří.

Právě odeslal Jeho Excellence guvernér rakouský tuto zprávu časopisu „Wiener Zeitung":

Milý pane!

Vyzývám Vás, byste zvláštní přílohou ihned oznámil, že mír mezi Jejich Veličenstvími císařem rakouským a francouzským v Prešpurku byl podepsán.

Ve Vídni dne 28. prosince 1805.

Clarke,
divisijní jenerál a jener. guvernér rakouský.

Bonaparte slíbil zdejšímu městu dvakráte výpalného nežádati, poněvadž město tak dlouho živilo jeho armádu, a přece žádal 100.000 franků; než, kdo by se divil, že taková loupežnická horda od císaře a jenerála až k poslednímu podkonímu dostojí slovu?! Všeci a každý stejná zlodějská banda.

31. prosince.

Dnes vydal Bonaperte proklamaci městu Vídni, která byla též uveřejněna. Ve včerejších listech je nápadná titulatura našeho panovníka: rakouský a římský císař. Náš dobrý panovník jistě získal nový titul, a ztratil zemi. Dnešní proklamace jest plná směšných věcí — až k zlosti. Zvlástě třetí odstavec, kde se Bonaparte chvástá: „Ukazoval jsem se málo mezi Vámi, abych citů uctivosti k mocnáři Vašemu neodvrátil . . ." Myslí si ten nadutý blázen, že by mu byli Vídeňáci hned holdovali, jak by se byl ukázal, a povinné lásky a úcty k vlastnímu dobrému a usužovanému panovníku zapomněli? Nadutý, bídný blázen! Jeho praobyčejná figura a všední visage byla by Vídeňákům imponovala právě tak málo jako Brňákům. Zde se ukazoval dosť a dosť, a kdo před ním hnul kloboukem?! Kromě ohnivých

očí nemá ničeho než opravdovou tvář ševcovského tovaryše, kdežto náš dobrý císař má tvář ušlechtilou, již obestírá vznešenost duševní a výtečné srdce knížecí.

1. ledna 1806.

K novému roku:

„Es lebe unser Kaiser Franz noch lange
durch viele neue Jahre hin,
mir ist's um Oesterreichs alten Glanz nicht bange
Itzt ruh't er nur — einst wird er wieder blüh'n.

Běda nepříteli, který se opováží v čase překročiti naše hranice, kdy ještě čerstvě v paměti chováme ubytování Francouzů. Bez pobídky ozbrojí se každý, aby osvobodil zemi od vetřelcův.

2. ledna.

Z kněží Minoritů zemřelo 8, a 6 jich zápasí se smrtí! Z vojska zemřeli v Brně 2 jenerálové, 1 plukovník, 25 vyšších důstojníků a 1.024 mužův, a přece praví zprávy francouzské, že měli pouze 1.600 raněných. Ti bídní lháři!

3. ledna.

Dnes byl mír slavně prohlášen. Zdejší ostrostřelci procházeli městem, a s nimi gubernialní sekretář, který za zvuků trub a bubnů na několika místech oznamoval německy i česky prohlášení o míru. Lid vypukl ve hlučné „sláva!“

4. ledna.

Francouzové odcházejí, ale pomalu, jako když zaháníme s polštáře lenošného psa. Obecní úřad měl s nimi kříž. Každý důstojník, který přišel s pinklem na zádech, chtěl míti povoz, na němž by si odvezl pokradené věci.

5. ledna.

Dnes bylo na Petrově Te Deum, jež zpíval sám biskup. Bylo ohlášeno o 10 hodině. Francouzové také ohlásili svůj příchod. Ale když žádný z nich ještě o půl jedenácté se neokázal, počala slavnost bez nich. Právě odzpívána píseň „Bože chválíme Tebe“, a slavná mše sv. dospěla až ku „gloria“, tu zazněl rachot francouzských bubnů před kostelní branou; s tureckou hudbou šli až před hlavní oltář; jeneralita zaujala čestné místo, a asi 2 kompanie franc. granátníků stály špalírem na jedné a městští ostrostřelci na druhé straně. Po skončené bohoslužbě vyšli vůdcové řadou, a pak i vojsko v pořádku opustilo chrám.

Tak skončila tato válka, krátká sice, ale bolestná nejen pro naši vlasť, ale i pro našeho mocnáře.

12. ledna odtáhli nepřátelé z města.

Vánoční ballada.

Ti dobří v mlýně staříci
již dávno zašli bolem;
pryč z mysli jsou — a v mlýnici
dál voda točí kolem.

Jich nehodný syn zapomněl,
ten velemoudrý všudy;
vždy z chrámu, Boha, smíchy měl —
a klne jemu — chudý.

„Aj, Vášo, svatá noc, že díš?
Co svátky? Jsou jen dluhy!
jen honem k práci, rozumíš?
Mám rád zlaťáčkův kruhy!“

A kdy nadešla svatá noc,
zvon slavně zazněl zdola;
a vody jdou, jich hučí moc —
však náhle stanou kola.

I vyjde mlynář, v tváři hněv —
dí: „Chaso, co se děje?“ —
tu náhle otcův v dveřích zjev —
bled, ztrápen — jen se chvěje!“

„Já zastavil,“ dí, „kola sám,
jich hukot zvony ruší;
a ty-li nectíš Boha, chrám —
svou brzy chystej duši.“

A hroze, zmizel, jakby dech' —
mlynáře — sochu — nechá;
ten všecek změněn — těžce vzdech' —
jak slyší zvon, v chrám spěchá.

Z něm. přel. **Boh. Hakl.**

P. Gelasius Dobner,

otec českého dějezpytu.

Ku stoleté památce jeho úmrtí

napsal **A. Žák.**

(Pokračování.)

Přikročme nyní k zevrubnějšímu vylíčení samé literární činnosti Dobnerovy. Kdy asi poprvé Dobner přestal býti toliko ctitelem dějin a s rozhodností umínil si vstoupiti v řady jejich badatelů, dá se stěží určiti. Tolik však jest jisto, že brzy po svém příchodu do Prahy (1752.) jal se sbírati se vší horlivostí pomůcky ku vlasteneckému

slovníku historicko-geograficko-biografickému. Nasbírav již obsáhlý materiál (přes 200 archů), sdělil se důvěrně o svůj úmysl se svým otcovským přítelem, jenerálním vikářem a světícím biskupem pražským Václavem Ant. Vokounem (Vokounius), jenž byl velikým milovníkem a znalcem českých dějin. Biskup Vokoun znaje dobře nadání mladého muže, poradil mu, aby ustál od své práce, zároveň však vybídnul jej důtklivě, aby věnoval všecku píli naprosto jen kritickému studiu našich dějin.

Dobner uposlechl této rady.[1]) Prvým plodem jeho práce bylo kritické pojednání, zdali život sv. Ludmily a sv. Václava, vydaný v Balbínově „Epitome rerum bohemicarum" (1677.) skutečně sepsán byl od řezenského Benediktina Křišťana čili Strachkvasa, syna Boleslava I. Ukrutného, či nebyl. Spis tento hodlal Dobner věnovati svému příznivci biskupu Vokounovi, jenž však zatím zemřel († jakožto archidiakon 7. února r. 1757.).

---

[1]) Nastřádaný již materiál daroval Dobner po letech Rafaelu Karlu Ungarovi, Premonstrátu strahovskému a univ. bibliothekáři v Praze († 1807. jakožto kanovník kapituly staroboleslavské), jenž vydal r. 1776. první díl Balbinova spisu, jednající o Karlově universitě pražské a o starých českých školách, pod názvem: „Bohuslai Balbini e S. J. Bohemia docta, opus posthumum editum notisque illustratum" atd. (Praha 1776., str 148, 8°). Prvnímu dílu dostalo se nadšeného uvítání, a Dobner, nebyv ani požádán, daroval ihned ochotně Ungarovi všecek svůj material k doplnění ostatních dílů, jednajících o učených a vzdělaných českých mužích. Ungar zmiňuje se o ochotě Dobnerově ve předmluvě ku druhému dílu slovy velice lichotivými:

„Locus hic me admonet, Clarissimi Dobneri non solum debita cum honoris accessione meminisse, verum etiam liberalitati ejus plurimum me referre in acceptis, ea, qua par est, gratitudine profiteri. Benignum est enim, — ut Plinius in nat. hist. praefatur — et plenum ingenui pudoris, fateri, per quos perfeceris; cum ex adverso obnoxii animi sit, deprehendi in furto malle, quam mutuum reddere. Vix enim vir hic de patria nostra meritissimus consilia mea... intellexerit, cum extemplo fastem sane vastum excerptorum suorum, ne rogatus quidem, offerebat."

Tatáž „Bohemia docta" pověstna jest tuhým literárním sporem, jenž pro ni vznikl mezi Ungarem a Dobrovským. Sotva byl totiž vydal Ungar první díl, vyšly pojednou r. 1777. ostatní dva díly péčí P. Kandida a sancta Teresia, bibliothekáře v klášteře bosých Augustiánů u sv. Václava na Novém městě pražském (na Zderaze). Však již po roce vydal Ungar sám důkladný druhý díl spisu Balbinova, v němž protivníka svého porazil (1778.). Poraženého P. Kandida ujal se Dobrovský, muž tehdy 25letý, z čehož vyvinul se urputný boj. Dobrovský vydal totiž r. 1779. „Corrigenda in Bohemia docta Balbini juxta editionem P. Raphaelis Ungar", čímž na sebe popudil Ungara tak, že tento napsal na jeho spis „Böhmische Litteratur" ostrou kritiku: „Revision der böhmischen Litteratur" (1779.) ve 2 svazcích a „Beschluss der Revision der böhmischen Litteratur" (1779—1780.). Na prvý svazek „Revision" odpověděl Dobrovský r. 1780.: „Antwort auf die Revision der b. L.", na ostatní již neodpověděl. — Ve sporu tomto stál Dobner pevně na straně Ungarově, jak vyplývá z jeho listu k Jos. Vratisl. Monseovi, jemuž si stěžuje, že Dobrovský neprávem uráží autoritu Ungarovu. Monse odpověděl Dobnerovi 28. prosince 1779 neuznávaje, že by Dobrovský křivdil Ungarovi, a staví se na stranu Dobrovského. — Konec sporu učinil prof. dr. Jiljí Chládek, Premonstrát strahovský, jenž se ujal rázně svého spolubratra Ungara; ve známém svém spise „Počátkové opatrnosti pastýřské". (1780.) odbyv Dobrovského ve předmluvě, kdež nazývá jej „zlomyslným utrhačem", dí po té: „Povinen jest jedenkaždý rozšafný a moudrý muž příkladem Christovým raději mlčeti, zvláště pak my kněží a sluhové Páně, kteříž to jiným za příklad tichosti a trpělivosti vystaveni jsme, nežli znovu řeči a odpory množiti." Slova tato účinkovala; brzy potom smířili se sokové, a mezi oběma vzešlo od té doby úplné a upřímné přátelství (viz „O světu" 1882., str. 696—700., zvláště pak „Květy" 1884. I., str. 551—559. a 691—695., II., 20—26. a 213—219.).

Zvláštní příznivé okolnosti daly brzy Dobnerovi příležitosť, aby se ještě hlouběji ponořiti mohl do svých kritických studií dějepisných, než prve mu bylo lze. Především vybízelo jej již místo vychovatelské, jež přijal, jak již dříve bylo řečeno, ve knížecím domě Mansfeldském, k horlivějšímu studiu, jemuž se nyní mohl po své chuti věnovati, maje více času a příležitosti. Jest to však tím spíše uvítati, poněvadž mu brzy po té svěřena byla práce, jež dala veškeré jeho pozdější vědecké činnosti určitý směr a vedla jej k činům, jež mu záhy zjednaly po celém učeném světě zvučné jméno, — úprava Hájkovy „Kronyky české“) 1541.).

Jest věru až ku podivu, jaké vážnosti nabyla Kronika tato v XVII. a XVIII. stol. u českého lidu a jak byla v něm rozšířena. Hlavní příčinou této obliby byl ovšem zajímavý, prostonárodní sloh, jímž Hájek psal, mluvě k lidu řečí prostou, naprosto srozumitelnou. Též se stanoviska katolického, jsouc nezávadnou, stala se kronika za smutných dob národního úpadku po třicetileté válce lidu českému jediným zdrojem, z něhož bral jakouž takouž známosť vlasteneckých dějin. Příznivý úsudek, jakého se knize této dostalo, trval přes 200 let, neboť teprve Dobner odhalil pravou její „cenu“.

Bylo sice již dříve několik mužů, jimž neušly četné nedostatky kroniky, a již ti pochybovali o pravdě jejího obsahu. Tak na př. vyjádřil se Daniel Adam z Veleslavína r. 1585.: „Hájkovo dílo jest nejobšírnější... o českých dějinách. Mnozí z Čechů toho času i potom málo jí sobě vážili pro některé příčiny, totiž že by se někde strany podobojí dotýkal, mnohé bezpotřebné, časem i básnivé věci vměšoval:... možno, že Hájek k vyražení a zábavě svých čtenářů též mnohé báječné a bezpotřebné věci do svého díla přijal atd.“ (viz předmluvu k Eneáši Sylviovi a Mart. Kuthénovi). Nejmenovaný spisovatel český XVI. století (Rkp. ve Švédsku) soudí již přísněji; vyčítaje Hájkovi nejen vady a chyby, ale i svévolné potlačování dějepisné pravdy, ba i ničení důležitějších pramenů našich dějin, praví: „Kněz V. Hájek z Libočan... kroniku českou šest let... neužitečně spisoval, ve kteréžto nejedni nedostatkové, básně i nepravé věci se spatřují... Onde i onde ze mnohých míst půjčkou dostav znamenitých spisův a pamětí historických, a zvláště těch, které za času válek Žižky a Táborů se dály, též i za potomních králů, a co se jemu líbilo, to do své pletichy vlepil, a což užitečného a pamětihodného bylo, to vypustil, a potom ty vypůjčené kroniky všecky spálil.“ Kruté, velmi kruté, ale většinou pravda, volá Dobrovský při tomto úsudku. Avšak tyto a podobné důvody, porůznu se vyskytující, nebyly přece tak rázné, aby podvrátily hluboce zakořeněnou víru v neomylnosť Hájkovu, a všickni ostatní dějepisci čeští až po Dobnera dali se od něho více méně zavésti, jako Dubravius, Lupáč, D. A. z Veleslavína, Paprocký, Stránský, Balbín, Pešina, Beckovský, Kruger, Bergauer, Duchovský a j. Protož trefně dí Palacký ve svém výtečném spise „Würdigung der alten böhmischen Geschichtschreiber“: „Wenzel Hájek von Libočan, — welch' ein Historiker — der, ohne Sinn für historische Wahrheit eine Menge (mitunter schätzbaren) geschichtlichen Quellen zusammenbrachte, und seiner Pflicht als Geschichtschreiber Genüge geleistet zu haben glaubte, wenn er ihre Daten nach den farblosen Gebilden seiner eigenen Phantasie aus-

malte, ihre scheinbaren Lücken leichtsinnig genug in derselben Weise ausfüllte und durch seine Belesenheit, durch den Umfang seines Werkes, so wie durch den ausgenommenen zuversichtlichen Ton der Erzählung, seinen Nachfolgern zum unsäglichen Nachtheil der Geschichte zwei Jahrhunderte lang imponirte! Denn alle folgenden Schriftsteller, die liessen sich mehr oder weniger von ihm irre leiten." (XIX., str. 273—292.)

První, jenž s nevšedním důvtipem dokázal nepodstatnost kroniky Hájkovy, až do té doby nevývratného základu historie české, byl P. Gelasius Dobner. Podivně spletené okolnosti přivedly jej k tomuto podniku, jak nám sám vypravuje ve svém latinském vydání kroniky. (I. díl „Prodromus" str. 13.)

Již na počátku XVIII. století, kdy bylo mnoho lepších českých spisů do latiny překládáno, vybídl nejvyšší maršálek hrabě František Ant. Berka z Dubé a Lipého Piaristu P. Viktorina Jevinu a sancta Cruce[2]), aby zdělal latinský překlad nejoblíbenějšího národního čtení, t. j. Hájkovy kroniky, určiv na toto vydání značný náklad. Jevina uvázal se vskutku v tuto práci a dokonal již valnou její část, když jej pojednou zastihla smrť. (1730.) Po 30 let odpočíval, a práce jeho upadly v zapomenutí. Teprve r. 1760. ujal se jí sám P. provinciál (Guido Nicht ab Angelis), jenž chtěl hotový rukopis dáti do tisku a poslal jej proto Dobnerovi, aby jej prozkoumal a posoudil, místy snad přepracoval, scházející dosud část dokončil a celek kritickými poznámkami opatřil.

Dobner počal ihned zkoumati rukopis Jevinův, znamenal si pilně podezřelá místa a shledal hlavně těchto dvé vad: že P. Viktorin bál se ztráty svého hraběcího příznivce, slepého ctitele Hájkova, a proto nikde neposuzoval kroniky, nýbrž toliko otrocky, — někdy i dosti nedbale — překládal, výmyslů Hájkových netoliko neopravil, nýbrž i namnoze se jich zastával a text na mnohých místech svou neopatrností pokazil. Mimo to, doplňoval-li kde kroniku, činil tak z pramenů málo věrohodných, nejspíše ze spisů Hájkových přátel a ctitelův.[3])

Vady tyto oznámil Dobner svému provincialovi, dokládaje, že by uveřejnění tohoto překladu sotva asi způsobilo čest řádu piaristskému. Proto uložil provincial Dobnerovi, aby přeložil kroniku do latiny sám a vydal ji upravenou a opatřenou svými poznámkami. Touto cestou dospěl Dobner k oněm obsáhlým kritickým studiím, jimiž počal raziti dějepisu českému novou dráhu. Přes dvacet let obíral se s podivuhodnou horlivostí a trpělivostí kronikou Hájkovou, což zasluhuje tím většího uznání, rozpomeneme-li se na mnohé povinnosti jeho rektorského úřadu a uvážíme-li, že nebyla kronika jediným

[2]) P. Viktorin Jevina a sancta Cruce n. 1672. v Roudnici, od r. 1695. Piarista, učil na různých ústavech svého řádu r. 1712. stal se novicmistrem v Lipníku, 1716. vicerektorem v Litomyšli a předsedou bratrstva sv. Kříže tamtéž. Vynikal znalostí literatur staroklassických a zanechal několik spisů. † 4. srpna 1730. v Litomyšli (v. Jirečkovu „Rukověť", I.)

[3]) Viz „Prodromus" str. 16. — V VI. díle kroniky Hájkovy praví Dobner v úvodu: „Deprehendimus P. Victorinum praeter morem licentia nunquam interpretibus consueta concessaque usum, ut pro lubitu suo Hagecium amplificaverit, in compendio constrinxerit, pluribus locis truncaverit, tres quatuorve annos praeter certam notam chronologicam in unum paragraphum constipaverit, et quod omnium minime ferendum erat, subinde Balbini, Pešinae, Crugerii aliorumque posteriorum narrationes et verba, tamquam Hagecii essent, intruserit."

jeho literárním podnikem, ale že pracoval současně i o jiných objemných spisech a přispíval mnohými učenými články do různých vědeckých časopisů.

Při práci své vedl si Dobner velice svědomitě; plody jeho pilných studií jsou výsledkem dlouholetého a důkladného bádání, jež byl konal často i se hmotnými obětmi. Rozsáhlou veda korrespondenci s muži učenými a dějin milovnými, všímal sobě bedlivě též cizozemských spisů, jednajících o dějinách naší vlasti, pátral neunavně v archivech a knihovnách, zkoumaje staré rukopisy, listiny a jiné památky, a pokládal se za šťastného, mohl-li některou dosud temnou událost objasniti ve světle pravdy. S obzvláštní vděčností vzpomíná si laskavosti svého výtečného přítele J. M. Emanuela Arnošta hraběte z Valdštýna, [4]) biskupa litoměřického, svého mecenáše, jenž mu ochotně zapůjčil svou četnou sbírku českých rukopisů, — mezi nimiž Dobner mnohý poklad objevil — též své sbírky mincí, starožitností a knih, ano, zakoupil mu sám veliké dílo „Scriptores rerum gallicarum et francicarum", vyšlé v Paříži r. 1764.

Spracovav tudíž poznovu text Hájkovy kroniky, vypravil jej Dobner mnohými dodatky a poznámkami, prozkoumav, jak se sám přiznává, veškeré vlastenecké spisovatele a použiv též německých, francouzských, polských a uherských spisů, vůbec všech, jež mu bylo lze dostati. V novém svém rouše obdržela „Kronyka česká" název:

Wenceslai Hagek a Liboczan
Annales Bohemorum

e bohemica editione latine redditi et notis illustrati a P. Victorino a S. Cruce e Scholis Piis; nunc plurimis animadversionibus historico-chronologico-criticis, nec non diplomatibus, literis publicis, re genealogica, numaria, variique generis antiquis acri incisis monumentis aucti a P. Gelasio a S. Catharina, ejusdem Instituti sacerdote. (V Praze 1761—82., 6 dílů in 4°.)

První díl celého spisu vyšel r. 1761. s názvem: „Prodromus, quo Hagecii Proëmium de origine gentis Bohemicae pertractatur" (str. 192, věnován biskupu E. A. Valdštýnovi). Celý tento úvod ku kronice Hájkově posvětil Dobner kritickému rozboru o původu českého národa, naplniv jej rozličnými úvahami a zprávami, týkajícími se celého Slovanstva. Ukázav nejprve, jak nemotorně, ba nesvědomitě vedl si Hájek, spisuje svou kroniku, upíral mimo jiné též existenci Čecha a Lecha, domnělých praotců národa českého a polského, a odvozoval Čechy a Lechy od starých Zechův (Zichi, Zingi) a Lagův, sídlivších na Kavkaze při Černém moři, podobně jako učinil již před ním Němec Abel (1729.). Skutek tento byl zajisté smělým a velevýznamným, poněvadž napadl jím Dobner nejpopulárnější dílo národa, tak že již předem mohl tušiti, že se svým spisem asi všem nezalíbí. Opravdu nescházelo ani jemu, jako dosud všem učencům, četných protivníků, neboť záhy probudil svým ovšem

[4]) Biskup Valdštýn n. v Praze r. 1716., stal se 1743. inful. proboštem v Jindř. Hradci, r. 1756. kanovníkem v Praze, r. 1757. proboštem a r. 1759. děkanem ve Staré Boleslavi. V l. 1756—1759. byl zároveň svět. biskupem pražským a r. 1759. jmenován biskupem litoměřickým. Byl muž dějin vlasteneckých nadmíru milovný a hlavním příznivcem Dobnera, Voigta a jiných učenců své doby. Zemřel 7. prosince 1789.

poněkud podivným míněním o Čechu a Lechu proti sobě ostrý odpor v učených kruzích českých a polských, kdež dosud měli Hájka co do výkladu o původě národa českého a polského, jakož i nejstarší jejich historie za neomylnou autoritu. Tak rozpředla se tuhá polemika, jež byla s obou stran po dlouhý čas s velikou horlivostí, ano, jizlivostí vedena, a jíž se súčastnili proti Dobnerovi zejména Duchovský, P. Athanáš, Pubička, Moszczeński, kníže Jablonowski a j.

Václav Prokop Duchovský, kněz a sekretář pražské konsistoře († 10. února 1773.), přítel vlasteneckých dějin, byl snad posledním českým historikem, jenž ještě tak si vážil Hájka, že o něm mohl napsati: „Unus omnino est Hayecus, in quo et vetustas et veritas quaeri et inveniri debet.“ Nazvav Hájka „diktátorem pravdy“, připojil přece: „Nolim haec a me pro Hayeco dicta ita intelligenda existimentur, ut ab omni prorsus lapsu aut labis etiam suspicione esse vacuum contendere velim; scio, Hayecum fuisse hominem...“

Proti Dobnerovi obořil se muž tento spisem: „Lucifer urens et non lucens, in quo Zigi, Zingi, Sinchi, Zenchi, Zichi etc. reprimuntur, Czechus vero restituitur.“ (Praha, 1765. 4°.)

K Duchovskému přibyli záhy ještě jiní odpůrci, a Dobnerovi bylo nyní podstoupiti tuhý boj; však nikomu z nich nezůstal dlužen odpovědi, bojuje často s takovou horlivostí, „že se apologie jeho podobaly někdy spíše kázaním, nežli vážným vědeckým důkazům,“ jak praví Dobrovský.

Proti Duchovskému napsal spis: „Epistola apologetica adversus (Wenceslai Procopii Presbyt. Eccles.) Luciferum urentem, non lucentem, qua gentis Czechicae origo a veteribus Zechis, Asiae populis, — et Ponti Euxini Moeotidisque accolis — vindicantur; seu Appendix et elucidatio Prodromi Annalium Hagecianorum“ (Praha, 1767., 4°).[5])

Proti P. Athanášovi, řeholníku kláštera bosých Augustinianů u sv. Václava na Zderaze, vydal o dvě léta později: „Historiophili examen criticum disquisitionis nuper a P. Athanasio a s. Josepho, ord. FF. Erem. S. Aug. discalc. in lucem editae, quo ostenditur, nomen Czechorum etc. repetendum esse.“ (Praha, 1769. 4°).

Podobný název má též obrana Dobnerova proti učenému Jesuitovi Pubičkovi: „Historiophili examen criticum alterum, quo expenduntur et profligantur dubia, nuper adversus originem Czechorum a Zechis Zichisve Asiae petitam ab Ex. P. Francisco Pubitschka S. J. objecta“. (Praha, 1770. 4°.) K této obraně připojena

[5]) Zajímava jsou zajisté jeho slova k Duchovskému o Hájkovi a jeho neznámých, tajemných pramenech: „Site aliosque tui similes huiusmodi turbulentae putulentaeque aquae delectant, bibite ex illis, quantum libet, quantum ad restinguendam sitim vestram necesse est: mihi sane, iisque, qui exguisitiori sunt palato, dissipiunt; nec sapiunt aliae, quam fontibus et laticibus haustae.“ — Obrannému listu tomuto bylo však dlouho čekati na svolení censorovo, jak sobě Dobner v některých dopisech svých trpce stěžuje, chtěje jím „Lucifera“ Duhovského stůj co stůj zdrtiti. Dne 22. března 1767. píše dvor. archiváři Rosenthalovi: „Nur ist es zu bedauern, dass es (totiž Epistola apologetica) der Clerisey wenig Ehre machen wird, dann die falsa und imposturen, so dieser Mensch (Duchovský) begangen, wären fast unglaublich, wann ich sie nicht bezeigen thäte. Ich hoffe, dass endlich diese meine Bemühung mir Friede schaffen wird, dann nun ist der Czech so widerlegt, dass kein vernünftiger Mensch daran mehr denken soll kennen.“

jest též od str. 32. odpověď („brevia responsa et monita“) ku spisku P. Athanáše „Breves animadversiones ad primum examen criticum“.

Ku protivníkům Dobnerovým náležel též P. Kříž, světský kněz a rektor arcib. semináře v Praze, muž jinak pilný, učený a poctivý, jenž se velice Čecha zastával ve svém spisku „Introductio Sacra in Historiam Bohemiae“ (Praha, 1764. 8°); spisek tento bylo však Dobnerovi mlčky pominouti, nechtěl-li na sebe a na svůj řád uvaliti nemilost arcibiskupa a konsistoře, ač byl na Kříže nemálo rozzloben.[6]) „Introductio“ byla ostatně ceny nepatrné, a biskup litoměřický Valdštýn nazývá ji ve svém listě k Dobnerovi „ein unlesenswürdiges Mischmasch“!

Ostatní odpůrcové, proti nimž se Dobner statečně hájil, odpověděli ovšem na jeho obrany, a to buď ve vědeckých časopisech, anebo ve zvláštních spisech, nezřídka však nešetrně a příkře. Proto trvaly hádky, jež Dobner svým úvodem ku kronice Hájkově vyvolal, ještě po dlouhou dobu a šířily se vždy dál a dále do vzdělaných kruhů.[7]) S rozčileností panující tehdy mezi učenci souvisela asi též podivná ona zpráva o náhlém úmrtí Dobnerově.[8])

Posledním téměř, za to však obzvláště vášnivým odpůrcem Dobnerovým byl polský kníže Josef Alexandr Jabłonowski († 1777. v Lipsku), jenž dokonce se pokládal za skutečného potomka Lechova. Polský tento učenec, usadiv se r. 1768. v Lipsku, založil tam r. 1774. společnost „jablonowskou“, mající za úkol vypisovati otázky fysické, matematické a oekonomické, jež se uveřejňovaly ve zvláštním učeném časopise, nazvaném po knížeti „Acta Societatis Jabłonowianae“ (1771—78.). Mimo to složil kníže kapitál, z jehož úroků měly se ročně raziti tři zlaté peníze v ceně 24 dukátů s poprsím zakladatelovým, jež udíleny byly za odměnu nejpodařenějším prácem. Rozhořčenost Jabłonowského proti Dobnerovi, jenž popíral existenci Lechovu, roznítil zvláště slavný publicista a dějezpytec August Ludvík v. Schlözer († 1809.). Jabłonowski vypsal totiž r. 1765. cenu za spornou otázku o Lechovi, již dle soudu přírodovědecké společnosti v Gdansku nejlépe rozřešil Schlözer svým spisem: „Abhandlung über die Aufgabe: Könnte nicht die Ankunft des

---

[6]) Zlost Dobnerovu na P. Kříže charakterisuje dopis jeho k Rosenthalovi (8. srpna 1764.), v. Miklosich-Fiedler, „Slavisch Bibliothek“ II. str. 3. — P. Kříž jest ostatně známým památnou satyrickou vzpomínkou, již mu po jeho smrti věnoval Dobrovský: „Der selige Kříž (tröst' ihn Čech!)“ t. j. aby jej potěšil na věčnosti Čech, jehož se byl na tomto světě tolik zastával.

[7]) Ještě r. 1775. posmívá se učený Born některým zastancům Čechovým. Téhož roku roznesla se totiž o Bornovi lživá zvěst, že zemřel, a Born napsal dne 24. května Voigtovi, Piaristovi v Praze, žertovný list, v němž vypravuje, kterak byl přijat v Elysiu v příčině praotce Čecha, řka: „Ich grüsste unseren Stammvater mit einer verlegenen Miene.“ (Mähr. Magazin, Brünn 1789. III. 319.)

[8]) O nepravé pověsti této píše Dobner sám 8. srpna 1764. Rosenthalovi do Vídně: „Der falsche Ruf, dass ich verstorben seye, mag wohl aus dem Czaslauer Creyss nach Wien sich verbreitet haben. Denn dasiger Herr Kreys-Hauptmann von Gerzabina hat sich eben dessentwegen hier erkundiget mit Äusserung: man sage da fast allenthalben, ich wäre eines gähen Todes gestorben, und diess wäre eine Straf Gottes, weilen ich die ganze Böhmische Historie überhauffen werfen thäte und sogar den ersten Herzogen von Böhmen, den Czech für ein Mährchen hielte. Über welche Begebenheit wie schon ich und andere mehr gelachet, können sich Euer Gnaden leicht vorstellen.“ (Miklosich-Fiedler, Slavische Bibliothek II. str. 3.)

Lech in Polen zwischen den Jahren 500. und 560. gesetzt werden?“ (Gdansko, 1767., 1775.) Než práce tato neuspokojila knížete, jelikož Schlözer vydával podle Dobnera zprávu o Lechovi v dějinách polských za báječnou.[9]) Proto obdržel Dobner od knížete latinský list, v němž se mu trpce vyčítá, že zapíraje existenci Lechovu, svedl takto i Schlözera. Dobner odpověděl upřímně, trvaje pevně ve svém mínění, prosil však zároveň knížete, aby Schlözerovi neodepřel vypsané ceny, protože on (Schlözer) jest muž zasloužilý, byť i úloze své dle chuti knížete nedostál. Tak dostalo se přece Schlözerovi ceny, než kníže neustál napínati všecky síly, jen aby důstojnosť Lechovu zachránil, ježto dle jeho mínění závisela od existence Lechovy sláva celé jejich rodiny. Sám napsal učenou obranu „Vindiciae Lechi et Czechi“ (Lipsko 1770. a 1770.); též „Acta Soc. Jablonowinianae“ přinášela četné polemické články o Čechu a Lechu, zaslané od Dobnerových odpůrců, na př. r. 1771. „Apocrisis ad quaestiones propositas de Czecho“ od V. Duchovského, nebo r. 1773. rozpravu Pubičkovu o Slovanech, Venedech, Antech, Veletech a Srbech, kteréžto oba dva články byly poctěny od společnosti jablonowské zlatým penízem. Dobner však překonal nyní již svůj útlocit a mlčel, poněvadž mu ani nebylo lze, aby všem svým odpůrcům odpověděl.[10]) (Pokračování.)

Ambrož.

Román o dvou dílech.

Napsal

Jaroslav Janeček.

(Pokračování.)

IV.

Jitro v lese.

Na pokraji stinného lesa sedělo dvé mladých mužů. Byl to Ambrož a Vojtěch.

Ranní zářivé slunce usmívalo se na rozlehlé lučiny, paprsky jeho lámaly se ve krůpějích rosy, jež zářily démanty. Líbá vůně květin, čistý lesní vzduch, zpěv ptactva, modrojasné nebe a šumné hovory jedlí a sosen dýchaly poesií. Opodál na skále trosky hradu Kunětického usmívaly se vlídným úsměvem stáří dolů na utěšený kraj.

---

[9]) Dobner zmiňuje se o tom též ve svém listě k Rosenthalovi dne 1. července 1767. řka: „Auf den von Fürst Jablonowsky ausgesetzten Preis über den Lech, Stiefter der Polnischen Nation, hatt Herr Professor Schlözer zu Danzig eine Abhandlung herausgegeben, und den Preis erhalten. Er haltet den Lech ingleichen vor ein pures Mährchen, dieses aber beweisst er aus meinem Prodromo und Parte II., so dass seine Abhandlung ein purer Auszug meorum assertorum ist, wie es Euer Gnaden ersehen werden.“ (Miklosich-Fiedler, Slav. Bibliothek, II. str. 43.)

[10]) Nicméně nemohl potlačiti Jablonowsky svoji zlosť na Dobnera, jak dokázal při jedné své návštěvě u litoměřického biskupa hrab. Valdštýna, k němuž zavítal z Teplic. Náhodou byl tam tehdy též Dobner, častý host v domě biskupově, návštěvou a ačkoli byl knížeti představen, přece nepromluvil naň tento ani slova, nač si Dobner velice stýská.

Oba přátelé mlčky pozorovali probouzející se přírodu. Knihy, jež s sebou na vycházku vzali, aby se jich četbou bavili, ležely nerozevřené podle nich na zaroseném trávníku.

Vojtěch úkosem pohlížel na Ambrože v hlubokém zamyšlení zírajícího vpřed do neurčita, až ten posléze zpozorovav to, obrátil se k němu a pravil s úsměvem: „Přemýšlím o lásce."

„O lásce? Ty o lásce?" divil se Vojtěch.

„Nu, což jest to věc tak zvláštní?"

„U tebe ano. Vždyť dosud hovořil jsi o lásce jako o předmětu, který tě nezajímá!"

Ambrož zavrtěl hlavou.

„Mýlíš se, drahý Vojtěchu, lásky nikdy jsem nepodceňoval. Ovšem kořím se lásce jenom ideální. Tať nejvznešenější!"

„A jedině blaho dává v duši."

„Bah! Skoro bych se domníval, že tajně miluješ!"

„Kdo ví —?"

„Jak že!" spráskl Vojtěch ruce. „Mohu tomu věřiti?"

„Zajisté!"

Hlas, kterým slovo toto bylo proneseno, zněl zcela opravdově. Vojtěch uvěřil.

„Drahý Ambroži", pravil po chvíli. „Zatoužil bych poznati onu dívku, která tebe mohla upoutati. Jest ona nepochybně daleko vyvýšenější nad ostatní dívky svými přednostmi?"

Ambrož pokrčil ramenoma.

„Chceš ji poznati," pravil truchlivě, „a já sám o ní nevím. Jen jako luzná vidina vznáší se obraz její přede mnou, toužím po ní a nemohu ji nalézti, volám po ní a ona nepřichází."

„Ah! Tedy stkvoucí to přelud fantasie?"

„Nikoliv, rozuměj dobře, Vojtěchu. Když jsem byl jinochem, měl jsem malou přítelkyni, hezké děvčátko, jež horoucně mne milovalo jako bratra, a k němuž i já jsem přilnul. Nejkrásnější leta mladosti ztrávil jsem v její společnosti. Byli jsme dětmi. Pak osud odehnal nás od sebe. Já nezapomněl dosud na svou přítelkyni ... Cit přátelský změnil se v lásku, miluji ji, a přece se mi zdá, že navždy pro mne jest ztracena, neboť ... zmizela beze stopy", dodal tiše, snivě hledě do dálky.

„Podivná láska, jíž jest jen Ambrož schopen," myslil si Vojtěch a doložil nahlas: „Příteli můj, doufej! Pro přítomnosť jen zdá se ti, že více nesejdeš se s vidinou svou, ale budoucnosť jest dlouhá, nedohledná."

„Kde ji hledati?" tázal se Ambrož sama sebe polohlasně, a v obličeji jeho jevil se smutek. Vojtěch to zpozoroval a chtěje řeč jinam převésti, prohodil: „Zdá se mi, drahý Ambroži, že se ti u nás v Čechách stýská?"

„Proč? Vždyť jste Slovany jako my Chorvaté, nevidím mezi svým a tvým národem značnějšího rozdílu. Má babička byla rozená Češka. A mimo to —"

„Nuže?"

„Mimo to nemám již ve své vlasti nikoho, kdo by mne miloval," pravil zádumčivě.

„Nikoho? Příbuzné, známé —?"

„Nikoho! Ti, kdož mne milovali, zemřeli, a láska s nimi. Mrtví z hrobů se nevracejí," dodal s povzdechem.

„Ale živí mohou milovati... Tvá vidina..."

Ambrož smutně zavrtěl hlavou.

„Pochybuji," řekl, „pochybuji, že kromě tebe někdo se mnou by cítil."

„Ó, nepochybuj!" zvolal Vojtěch. „Znáš-li všecka srdce lidská a dovedeš v nich neomylně čísti?"

„Ó, častokráte již jsem se zklamal, a kdo jedenkráte byl oklamán, ten stěží znova uvěří!"

„Zanech té resignace! Vždyť nevíš, co tě v budoucnosti čeká."

„Minulost má, toť řada utrpení," řekl Ambrož trpce. „A budoucnost —? Óh, milý příteli, nezkusil jsi života trpkost, nevíš, jak bolí jeho strasti, a nemůžeš pochopiti, že po tak dlouhém zápase člověk s resignací stojí v boji a chladně přijímá rány, — obzvláště když zvykl státi osaměle a nemíti podpory, nemíti srdce, jež by jej milovalo a láskou svou, když klesá, posilovalo..."

„Samé stíny," pravil Vojtěch zamyšleně. „Doufejme, že v ně padne i trochu světla."

„Doufejme!"

Nedaleko místa, kde oba přátelé dleli, kráčely lesní pěšinou dvě dívky, bavící se živým rozhovorem, jejž často zvonivý smích přerušoval. Posléze jaly se zpívati. Ambrož a Vojtěch uslyševše zpěv pozvedli hlavy a naslouchali.

Vojtěch se vztýčil, a Ambrož utkvěl na něm pohledem, jenž pravil: Kdo je to?

Místo odpovědi rozhrnul Vojtěch houštinu a zmizel v ní Po chvíli Ambrož uslyšel, jak zpěv náhle utichl, ozval se lehký výkřik, a hned na to hlučný smích.

„Jak jste nás polekal, pane Vojtěchu!" pravilo jedno z děvčat se smíchem, hrozíc mu prstem.

„Prosím slečny za odpuštění," řekl Vojtěch s poklonou, „nenadál jsem se, že budu příčinou vašeho leknutí. Doufám, že prominete."

„S radostí."

„Ostatně třeba mi se přiznati, že lituji toho, že svou přítomností jsem vás vyrušil."

„A proč, smíme-li věděti?" tázala se táž dívka vesele.

„Poněvadž ušla mi příležitost až do konce vyslechnouti váš líbezný zpěv."

„Náš zpěv, Marto, hahaha!" smála se dívka a obrátila se ke své družce, jež tu dosud mlčky stála, o slunečník se opírajíc.

„Marto — dovol," řekla s roztomilým úsměvem a žertovnými posuňky. „Pan Vojtěch Randa, kandidát professury — slečna Marta Lubecká, moje přítelkyně."

„Mám čest slečnu znáti," uklonil se Vojtěch Martě, „ačkoliv postrádal jsem dosud příležitosti, blíže seznámiti se. Nyní však, za tak poetického jitra, blaží mne, že vám oběma svou poklonu mohu učiniti."

„Napíšete o tom báseň?" smála se rusovláska.

„Buďte ujištěna, že ano, slečno Pavlíno!"

„Lyrickou či epickou?"

„Jakou libo!"

„Třeba tedy idyllu veršem, idyllu, dýšící vůní lesa, protkanou svitem slunečním?“

„Ano.“

„Souhlasím. Ale nemyslete, že žertuji! Slibujete mi báseň tu tedy určitě? Ovšem že! Marto, jsi svědkyní slibu našeho básníka.“

„Pan Randa zapomněl určiti dobu, kdy slibu svému dostojí,“ podotkla skromně Marta.

„Arcit!“ zvolala Pavlína vesele. „Nuže —?“

„Jsem kdykoliv k službám!“

„Těší mne. Ale dlouhou lhůtu vám nedám.“

„Jsem zvědav.“

„Slyšte tedy,“ pravila Pavlína, vážně se tváříc, jakoby jednalo se o zaplacení směnky. „Báseň mi odvedete při výletu na Kunětice.“

„Ah! Toť lhůta pro mne neurčitá!“

„Skutečně? Což o tom ničeho nevíte?“

„Ničeho, ujišťuji vás.“

„Jděte, nevěřím vám.“

„Na mou čest.“

„Tomu-li tak, musíme tomu věřiti. Nuže, povím vám, že v neděli bude pardubickým studentstvem pořádán výlet na Kunětickou Horu. Snad se súčastníte?“

„Snad.“

„Toť slabá záruka,“ smála se Pavlína, a mezi jejími červenými rty objevily se dvě řady bělostkvoucích zubů.

„Jaká to nehoda — kdy mi tedy báseň odvedete?“

„Snad na Kuněticích.“

„Zase táž neurčitosť! Zdali pak tušíte, že vzniká ve mně podezření, že mi báseň tu nechcete věnovati?“

„Oh, nikoli, nikoli! Dostojím svému slibu — třeba na Kuněticích... Ale s jednou podmínkou.“

„Ah!“ povzdechla dívka.

Marta na Vojtěcha zvědavě pohlédla.

„Věnujete-li mi na Kuněticích valčík.“

„Bohu díky!“ dala se Pavlína do smíchu. „Očekávala jsem cosi horšího, — bála jsem se, že na mně také budete požadovati nějakou báseň. Takto jsem však s podmínkou úplně srozuměna. Zde ruka na to.“

A podala Vojtěchovi ruku, již on vroucně stiskl a při tom zahleděl se jí něžně do očí. Dívka jemně se zarděla, sklopila oči....

„Přijdete tedy?“ tázala se po chvíli polohlasně, vyprošťujíc ruku svou z ruky jeho.

„A vy —?“

„Ovšem! Vždyť jsem již Mártu k výletu také pohnula,“ pravila, nabývajíc přirozené své veselosti.

„Slečna snad nepřeje výletům?“ otázal se Vojtěch Marty.

„Do starých hradů nikoliv.“

„Toť podivné, viďte, pane Rando?“ usmála se Pavlína.

„A proč?“ ptal se Vojtěch zvědavě Marty.

„Staré naše hrady, svědkové dávné minulosti, vzbuzují v nás vážné vzpomínky na bývalou slávu českou — a nemohu s tím nikterak srovnati onu veselosť, jež vždy o výletech rozprouďuje se na těchto pomnících minulosti, a snad i na zapomenutých hrobech bohatýrů.“

Vojtěch podivil se tomuto neočekávanému, samorostlému úsudku a na okamžik se nad ním zamyslil.

I Pavlína zdála se o tom přemýšleti.

„Máte pravdu, slečno," přerušil Vojtěch po chvíli mlčení. „I já vždy cítím na Kuněticích při podobné příležitosti v srdci svém elegii, ba, jakousi disharmonii citů, když z večera opouštím s ostatními výletníky zříceniny."

„Skutečně?" otázala se Marta živě. „Tedy nejsem samotna, která totéž cítívá?"

„Pokud mne se týče," vpadla Pavlína do řeči, „nepřipouštím si podobných myšlének."

„Ba, nejvýše že vzpomeneš toho, že kdysi na hradě nyní zbořeném odehrál se mnohý milostný příběh... Vždyť miluješ tak velice romantiku a ráda o podobných rytířských dobrodružstvích čítáváš," prohodila Marta a snažila se nastrojiti vážnou svoji tvář k úsměvu.

„Jest pravda, co slečna právě byla řekla?" tázal se Vojtěch Pavlíny, ale ta neodpověděla, hledíc do země, na níž cosi koncem slunečníku rýsovala.

„Buď jak buď," pravil Vojtěch. „Na Kuněticích se tedy shledáme, a já po prvém valčíku odvedu slečně Pavlíně slíbenou báseň."

„A dodejte k tomu, že budete velikomyslným a přidáte i ostatní, jak jste mi slíbil," řekla Pavlína a upřela na Vojtěcha pohled.

„Snad se pamatujete, co jste mi jedenkráte připověděl?"

„Nezapomněl jsem, ale nyní, když jsem byl upomenut, přičiním se, bych i dřívější svůj slib brzy splnil. Přiznám se, nechtěl jsem vás obtěžovati."

Božena pohlédla naň s výčitkou.

„Nechtěl jsem vás obtěžovati svými bezcennými pokusy," pokračoval Vojtěch.

„Ó, nemluvte tak!" zvolala Pavlína srdečně.

„Pan Randa příliš se podceňuje," pravila Marta.

„Což se nepamatujete, jak se mi líbil onen váš cyklus, jejž jsem jedenkráte četla?"

„Pamatuji," pravil Vojtěch tiše, „ale tomu jest již dávno!"

„Dávno!" povzdechla Pavlína.

„Myslil jsem, že jste již zapomněla!" řekl Vojtěch hlasem, jakoby chtěl naznačiti, co slovy těmi myslí. Pavlína mu porozuměla. Zavrtěla hlavou.

„Nikdy," chtěla říci, ale v čas ještě zatajila slůvko to. Blesk radosti šlehl duší Vojtěchovou.

Marta zatím byla několik kroků poodešla. Věděla, že si ti dva mladí lidé rozumějí a nechtěla přítomností svou překážeti jejich hovoru. Trhala tu a tam podle cesty lesní kvítka a dovíjela z nich prostou kytici. Vojtěch s Pavlínou ji následovali. Byla již na blízku okraje lesního, když oko její opodál spatřilo mladého, intelligentního muže. Opíral se o strom, maje ruce na prsou založeny, a oko jeho v zamyšlení pohlíželo do dálky. Bledý jeho obličej tak výrazně se lišil od temného vlasu a plnovousu.

Mladík nezdál se míti tušení, že ho někdo pozoruje. Nehybně jako socha trval na svém místě.

Marta nenadálým zjevem tím jsouc překvapena stanula a mimoděk zadívala se na Ambrože.

V tom již zočil jej i Vojtěch a připamatovav si, že asi přítel naň čeká, vesele zavolal: „Ambroži, měj, prosím, trochu strpení!“

Ambrož na ta slova pohnul sebou a obrátil se směrem, odkud hlas přicházel, a zočiv druha ve společnosti dam, pozdravil zdvořile, ale chladně.

„Kdo jest to, prosím vás?“ šeptala Pavlína, pokradmu pohlížejíc na Ambrože.

„Můj nejlepší přítel, který ke mně tento týden přijel,“ pravil Vojtěch rozmarně. „Duše šlechetná, idealista horující pro vše dobré a krásné.“

„Ta tvář... ta tvář — koho mi připomíná?“ tázala se Marta sama sebe, přejela rukou přes čelo, jakoby chtěla se upamatovati — pak vzpomněla, že Vojtěch nazval přítele Ambrožem... Trhla sebou, jakoby nějaká nová myšlénka projela jí hlavou, a ohlédla se.

Vycházeli právě z lesa. Ambrož jako socha nepohnutě stál na svém místě.

Martě se zdálo, že dívá se za nimi. Obrátila tedy rychle hlavu a naslouchala vypravování Vojtěchovu.

„Nemyslil jsem, že v něm naleznu tak šlechetnou bytost,“ pravil právě Vojtěch. „Jest to muž, jakých se rodí málo. Přilnuli jsme k sobě záhy. Hned jak poprvé jsem jej v Praze viděl, cítil jsem k němu sympatie.“

„Tedy Pražan?“ tázala se Pavlína s vrozenou ženskou zvědavostí.

„Nikoliv. Ani Čech ne.“

„Tedy cizinec?

„Ani to ne. Slovan jako my.“

„Slovan?“

„Chorvat.“

„Chorvat,“ opakovaly obě dívky. Pavlína mechanicky, Marta s povzdechem. Ohlédly se ještě jedenkráte k lesu. Ale Ambrože již neuzřely. Zmizel mezi stromovím.

„Dlouho jsem se marně namáhal přiměti jej, by se mnou v naší krajině ztrávil prázdniny. Posléze přece vyhověl přátelskému pozvání.“

„To je hezké.“

„Mínil jsem ho tu povyraziti. Ale má práce špatně se daří.“

„Jest zarmoucen?“

Marta pozorněji naslouchala, rty majíc sevřené, aby zatajila nejhlubší pohnutí.

„Není tak šťasten, jako jsme my,“ pravil Vojtěch a dal důraz na slůvko „my“. „Jest to nevšední člověk, který nespokojuje se tím, co jiným jest blahem. On hledá daleko více, hledá štěstí celého lidstva.“

Pavlína méně chápala těchto slov. Byla z těch, jimž milovati a milovánu býti jest největším blahem. Za to však Marta povšimla si způsobu, jímž Vojtěch charakterisoval svého přítele.

„Kdo jest?“ myslila si, a zdálo se, že ten bledý, zasmušilý obličej, oko do dálky snivě hledící a celá ta ušlechtilá, ztepilá postava upomíná ji na někoho, kdo jí za dětských dob byl drahým — a drahým zůstal snad až dosud. Jaké nenadálé bylo by to shledání, je-li to Ambrož, onen Ambrož, věrný druh jejího dětství! Jest možno setkati se s tím, koho již za ztraceného považujeme?

Nemyslila na nic jiného, nežli na něho. K otázkám Vojtěcha a

Pavlíny odpovídala roztržitě, nevšímala si jejich hovoru, jejich smíchu... Kam zašel? Proč zmizel v lese? Imponovala jí vážná jeho chladnost. „On hledá štěstí všeho lidstva," tak pravil Vojtěch. Jaký to asi duch vznešený, jenž takovou myšlénkou jest zaujat!

„Rád tančíte?" tázala se právě Pavlína Vojtěcha.

„Nevýslovně!"

„Váš přítel také tančí?"

„Nikoli. On ze zásady zavrhuje tanec."

Pavlína povzdychla.

„Proč vzdycháte?" tázal se Vojtěch.

„Nic," odpověděla Pavlína.

„Ku podivu," dodala si Marta odhodlanosti k hovoru. „Váš přítel tedy skutečně netančí?"

„On nenávidí tance."

„Brr — toť hrozné!" strojeně zachvěla se Pavlína. „Povězte mi, co jej tedy těší?"

„Snad miluje nešťastně?" podotkla Marta nesměle.

„Anebo dosud nenalezl svého ideálu?" smála se její družka.

„Ani to ani ono."

„Jaký to divný muž!" zvolala Pavlína. „Čím se tedy baví?"

„Čím se baví?" pravila dychtivě Marta.

„Studiemi!"

„Pah!" povzdechla Pavlína, ohrnuvši ret.

„Tedy učenec?" ptala se Marta.

„Tak jest."

„A chce knihám věnovati celý svůj život?! Je ho škoda!"

Vojtěch pohlédl na Pavlínu.

„Proč tak myslíte?" tázal se.

„Člověk jest mlád jen jednou, a proto má mladosti použiti, pokud jest čas."

„A co vy o tom soudíte?" obrátil se Vojtěch k Martě.

„Ah," povzdechla dívka. „Já? Myslím, že váš přítel jest tuze zajímavým."

„A originelním," dodal Vojtěch. „Čím dále, tím více k sobě ve mně vzbuzuje úctu svými vědomostmi a lásku svým chováním."

„Skutečně? Rozněcujete ve mně touhu, abych blíže jej seznala," řekla Pavlína koketně.

„Myslíte tak opravdu?"

„Snad nežárlíte?"

„Oh! Na svého přítele nikoliv!"

„A na jiného?"

Vojtěch se usmál a pokrčil ramenoma.

„Víte, co si myslím?" pravila Pavlína. „Zdá se mně, že žádná z dívek asi nebude moci vašemu příteli imponovati."

„Máte skoro pravdu."

Marta poněkud zbledla.

„Ale také myslím, že váš přítel bude se asi každé líbiti," žertovala opět Pavlína.

„Skutečně?" pravil Vojtěch upřímně. „Možno, že bude to mému příteli lichotiti."

„Oh! Neříkejte mu ničeho, on by se vám zajisté vysmál!"

„Nevěřím, že by onen projev vašemu příteli lichotil," pravila Marta, vážně vrtíc hlavou, „spíše se mi zdá, že by jím byl uražen."

Vojtěch neodpověděl. Uznával pravdu tohoto výroku.

„Ale na Kunětice ho přivedete?" ptala se Pavlina.

Marta upřela na Vojtěcha tázavě svůj zrak.

„Přivedete?" opakovala Pavlína.

„Nemohu ničeho slíbiti," pravil Vojtěch krče ramenoma.

„Ah, toť pěkné! Půjdete tedy bez svého přítele?"

„Sotva. Neučiním kroku bez něho."

„Tak velice jej milujete?"

„Tak velice."

„Ale pak i váš přítel vám k vůli něco učiní, obětuje se a půjde s vámi?" odvětila Pavlína a slůvko „obětuje" pronesla s trochou uštěpačností.

„Musíme doufati," řekl Vojtěch, a vida, že již příliš vzdálil se od lesa, kde zanechal svého přítele, omluvil a poroučel se.

„Nemůžeme pana Vojtěcha žádati, aby nás doprovodil až k vesnici," pravila Pavlína hlasem, ze kterého bylo lze vyčísti nevoli, „vždyť čeká na něj v lese přítel, kterého on tak velice miluje."

„Těším se zase na brzkou shledanou," pravil mladík.

Pavlína chladně pokynula hlavou a odcházela se svou přítelkyní. Vojtěch pozdravil a obrátil se zpět k lesu.

„Hm! toť nepříliš laskavé rozloučení," bručel si cestou, maje hlavu skloněnou a kroutě si knírky. „To zkazilo mi dojem dnešního radostného setkání. Ta Pavlína má své vrtochy. Ale nechť, ony přejdou."

Pohodil hlavou a učiniv ještě několik kroků obrátil se. Uzřel dívky, any právě mizely za křovím, za něž pěšina se zatáčela. Zrychlil krok a za krátko octnul se u lesa.

„Ambroži!" zavolal.

Nikdo se neozýval.

„Kýho výra, kam zašel? Ambroži!"

Opět nic.

Rychlými kroky vkročil Vojtěch do lesa, pátraje na všechny strany po svém příteli. Posléze uzřel jej, an zády k němu jsa obrácen sedí na pařezu a něco píše.

„Ambroži!" — Ambrož se ohlédl.

„Ah, tys to?" pravil a pozvedl hlavu, ale hned ji zase sklonil nad popsaný tužkou papír. Byl úplně zabrán do svého studia. „Odpusť", omlouval se, ana ruka jeho hbitě psala po papíře, hned jsem hotov.,. $5\,Na_2\,SO_4 + 2\,MnSO_4 + K_2\,SO_4 + 3\,H_2\,O$. Tak, hotovo... Počet je správný — a výsledek přece mne neuspokojuje," doložil zamyšleně.

A složiv papír pohlédnul na Vojtěcha, jenž o strom se opíral a zádumčivě hleděl do země.

„Jsi mrzut? tázal se ho Ambrož.

„Já? Nikoliv, jsem šťasten", probral se Vojtěch z myšlének a usmál se. Ale bylo viděti, že úsměv ten jest nucený.

„Bavil jsi se?"

„S Pavlínou!" povzdechl Vojtěch.

„Toť zajisté štěstí!" poznamenal Ambrož, ale nebylo lze poznati, míní-li to upřímně nebo ironicky.

„Snad se nehněváš, že jsem tě opustil?“ tázal se po chvíli Vojtěch něžně.

„Ó nikoli — vždyť vidíš, že i já jsem se bavil!“ odvětil Ambrož a s úsměvem ukázal na své poznámky.

V.

Setkání.

„Pánové, buďte mi vítáni!“

S těmito slovy tiskl farář ruce oběma příchozím, a ti, odloživše hudební nástroje na postranní stůl, zasedli na křesla jim podaná.

Prvý z nich byl obstárlý zdejší učitel, druhý byl mladík, na jehož červených tvářích zračilo se zdraví, a v jiskrných očích veselost.

Učitel rozhlédl se po pokoji, jakoby tu někoho hledal, a pak pohlédnuv na svého mladšího společníka, vytáhl z kapsy šátek a utřel jim hojný pot na čele se krůpějící.

„Díky vám, pánové, že jste přišli,“ ujal se slova farář, opíraje se o stůl.

„Nezapomeneme nikdy, důstojnosti,“ pravil učitel. „Musím se však přiznati, že jsem o dnešní produkci pochyboval.“

„A proč?“ ptal se kněz s úsměvem.

„Myslili jsme, že ráčíte býti dnes hostem svým zaujat,“ vmísil se do hovoru mladík.

Skutečně? — Oh, to naší skromné zábavě nevadí. Naopak, můj host přeje si býti našemu dýchánku přítomen.“

„Čest pro nás,“ uklonil se učitel.

„Nejsme ještě všichni,“ prohodil po chvíli kněz.

„Ovšem, schází pan Randa.“

„A pan Ambrož de Valdemari,“ doložil farář, přistupuje k oknu. Pak se obrátil k učiteli a pravil: „Slyšel jsem, že náš Vojtěch jest zamilován?“

„Opravdu? Nevím o tom ničeho.“

„Pan Borovec spíše snad bude věděti,“ obracel se farář žertovně k mladíkovi. Ten však nepozoroval, že otázka tato byla úmyslná.

„Odpusťte, důstojnosti,“ odvětil mladík, lehce ze zarděv, „ani mně nic není povědomo.“

„Snad přece? Anebo jsem se klamal? Chtěl jsem milému Vojtěchovi gratulovati, a hle, nebylo by to tedy na místě.“

Pohledl úkradmo na Borovce. Ten hleděl do podlahy. V tom bylo zaklepáno na dvéře.

„Vejděte!“ ozval se farář.

Dvéře se rozevřely, a v nich zjevil se bledý obličej Ambrožův, a za ním usměvavé tváře Vojtěchovy.

„My o vlku, a vlk za humny,“ pravil farář s vrozenou svou přívětivostí a podával příchozím ruce. „Vítejte nám.“

„O nás se tedy hovořilo?“ pravil Vojtěch žertovně. „Ó, prosím, račte jen pokračovati i v naší přítomnosti.“

„Pouze o vás, pane Vojtěchu,“ smál se farář, hroze mu lehce prstem. Pak dodal: „Doufám, pánové, že jste si známi. Jestli ne, tedy návštěvou poctil nás tuto pan Ambrož de Valdemari, medik, zde pan Josef Vrbata, správce zdejší školy, a pan Borovec.“

„Ó! známe se," pravili přítomní kromě Ambrože, který jen lehce se uklonil.

„Račte tedy dále, pánové. Hosta žádného již neočekáváme, můžeme tedy začíti. Prosím."

Farář otevřel do sousedního pokoje dvéře těžkou záslonou zastíněné. V komnatě té za stolem seděl muž, dobrý padesátník; intelligence zářila z veškerého jeho zevnějšku. Zdál se býti o něco mladším nežli farář. Když otevřely se dvéře, četl právě z knihy. Vida příchozí, zavřel knihu, povstal a pokročil jim vstříc. Pohled jeho hledal mezi nimi jen jednoho . . .

Příchozí byli zaraženi vznešenou postavou doktorovou, ale jeho přívětivý pohled, jímž všechny vítal, záhy zaplašil všechnu ostýchavosť.

Ambrož utkvěl na něm svým zrakem, a pohledy jejich setkaly se.

Když farář představoval přítomné, a když v ústech jeho ozvalo se jméno Ambrožovo, zachvěl se Raveni mimoděk. Přemohl však svého pohnutí, pokročil ku předu a podal Ambroži ruku. Ruka jeho byla jako led studená a chvěla se, když nyní po celém čtvrtstoletí tiskl ruku syna té, která jej kdysi milovala.

„Prosil bych pány, by zaujali svá místa," pravil farář, ukazuje rukou na čtvero stkvostně vyřezávaných pultů hudebních, na nichž byly již noty připraveny.

Raveni poukázal Ambroži, by posadil se na pohovku, a sám usedl naproti němu.

Se zalíbením patřil na tu bledou, krásnou tvář, a zdálo se mu, že v ní zřejmě spatřuje rysy jeho matky.

„Budeme posluchači," prohodil. „Doufám že vás hudba baví?"

„Ano, ačkoliv nejsem hudebníkem," odpověděl Ambrož zdvořile. „Sotva asi je někdo, jehož by hudba nezajímala. Jest ona kouzelným proutkem, který čárovně oživuje lidská srdce."

„Praví se, že však obyvatelé jihu, aspoň evropského, více hudbou jsou vnětlivi nežli severané," pravil Ambrož.

„Připouštím pravdu toho. Vždyť i já jsem květina z dalekého jihu sem přesazená," řekl doktor usmívaje se, ale při tom bedlivě pozoruje Ambrože.

„Vy?" tazal se Ambrož na pohled chladně, ačkoliv duše jeho hluboce byla pohnuta.

„Ano. Jsem Ital, a jak vám známo, všichni Italové vášnivě milují hudbu. Já sice záhy vlasť svou opustil, a proto tato vášnivosť přirozená u mne ochábla až na zálibu."

„Ital", šeptal Ambrož a přejel rukou přes čelo. „Snad tedy on to skutečně", myslil si. Pak pohlédl na Raveniho a vida, že ten naň upřeně hledí, rozpačitě sklopil oči.

„Italie jest země hudebníků," pravil po chvíli.

„A umělců vůbec," dodal Raveni, „ačkoliv jsou tam lidé dobří i zlí jako kdekoliv jinde na zemi."

„Můj otec byl též Ital," řekl Ambrož, když byl zas poněkud své pohnutí ovládl.

„Skutečně? Jsme tedy krajané?"

„Matka má byla Chorvatka, a já sám v Chorvatsku ztrávil jsem doby nejútlejšího mládí. Považuji se za Chorváta, neboť italsky ani neumím hovořiti."

„Toť zvláštní," řekl Raveni s velikým namáháním, aby zatajil své pohnutí.

V tom počala hudba hráti, a oba posluchači zdáli se věnovati jí pozornosť. Ale ve skutečnosti nebylo tomu tak. Mysl jejich obírala se něčím zcela jiným, nežli Mozartovým kvartetem, jež právě sálem zaznělo.

Melancholické zvuky lahodily Ambroži. Řekl pravdu, že miluje hudbu, ale zapomněl dodati, že jenom hudba vážná jej dojímá. Oko jeho bylo upřeno zamyšleně ku předu. — Snad vzpomínky na minulosť vanuly jeho duší.

„Výborně," ozval se Raveni, tleskaje rukama, když poslední akkord dozněl. „Výborně! Jak se vám líbí?" pokračoval obraceje se k Ambroži."

Ten otázkou touto jsa probuzen ze svého snění, pozvedl rychle hlavu a pravil: „Mně? Děkuji, výborně!"

„Těší nás," pravil Vojtěch, jenž od svého pultu zatím sem byl pospíšil.

„Pánové, mám návrh." pravil farář, stavě do kouta pokoje své violoncello. Zraky všech obrátily se k němu.

„Pánové, myslím, abychom dnes poněkud uchýlili se od obvyklého pořádku, a prosím, aby pan Vrbata a pan Borovec přednesli nám Chopinovo duetto v H-mol."

„Dobrá!" pravil Vojtěch.

„Doufám, že pánové toho požitku nám neodeprou?" tázal se farář.

„Znáte tu skladbu?" ptal se Raveni Ambrože.

„Nikoli," možno však, že se upamatuji."

„Pánové, prosíme však, abyste v kritisování našeho přednesu nebyli přísni," omlouval se Vrbata.

Bez obav, pánové!" prohodil doktor.

„Pane Borovče — A!" obrátil se učitel k mladíkovi, ladě housle.

Vojtěch a farář usedli; onen vedle Ambrože, tento vedle doktora.

Po krátkém ladění zazněly prvé tony. Ambrož zpočátku naslouchal lhostejně, ba, zdálo se, že vůbec ani neposlouchá. Čisté zvuky v bezvadném přednesu vlnily se vzduchem, a žaluplná skladba plnila srdce tesknosti a smutkem. Ambrož pozvedl hlavu, zdálo se mu, že slyší píseň, upomínající ho na přešlou minulosť, puklé zvony mladosti, pohřební zpěv nad mohylou zřícených plánů, odumřelých illusí... Tichounké pianisimo nenáhlým crescendem přecházelo v mohutné forte, a pak moderato zdloužilo se v elegické largho... A ve zvucích těch celá minulosť zjevila se Ambroži... V elegických tonech četl utrpení své matky, nekonečnou tu řadu bolů a zklamání, viděl moře slz, zahalené černou, neproniknutelnou čerností žalů... Vzpomínal na matku, milovanou matku svou... Seděl vedle toho, jejž matka jeho kdysi tak neskonale milovala... Byl to on? Srdce mu bušilo, zdálo se mu, jakoby celá ta skladba, jíž nyní naslouchal, slila se v jeden zvuk: „On — on — on —!"

A hudba zněla dále — Ambrož poznal v ní píseň, jíž matka ve chvílích nesnesitelné tesknosti zpívala, hrou na piano zpěv svůj doprovázejíc... A celá strašlivá minulosť vyvstala před jeho duší jako ohromný, děsivý přízrak... viděl matku svou, tichou tu trpitelku, před sebou se vznášeti jako milý přelud — srdce se mu sevřelo, mrazivé chvění proběhlo celým tělem, ve spáncích zabolelo...

„Matko!“ znělo to duší jeho, ta jakoby se vlnila, vlny dostoupily k očím — a z nich vyhrkly slzy.

Zavřel víčka... Hudba zněla dále jako ukolébavka tišeji a tišeji, vlny v duši se klidnily, cosi jako opojení, jako spánek zmocnilo se Ambrože.

Cítí, jak ho kdosi béře za rameno, otevírá oči, vidí něžně na něm tkvící oči doktorovy, slyší polohlasný jeho šepot: „Pane Valdemari!“

Otřásl sebou jako ze sna probuzený, setřel s očí stopy slz, usmál se na doktora vlídným úsměvem, jak usmíváme se skrze slzy na ty, kdož nám v žalu našem soustrast projevují...

V tom hudba bolestnými akkordy dozněla.

„Pane Valdemari, mohu vám nabídnouti procházku zahradou?“ otázal se doktor, stále ještě s jakousi obzvláštní něhou pohlížeje na Ambrože.

Ambrož povstal mlčky.

Farář, jenž slova doktorova zaslechl, povstal též a pravil: „Panové, navrhuji, libo-li, bychom pro dnešek zanechali hudby a sešli dolů do zahrady, kde můžeme posvačiti.“

Na to vzal Vojtěcha stranou a pošeptal mu: „Pozoroval jste svého přítele?“

„Ano, zdál se býti hudbou velice dojat.“

„Tak jest; snad byla toho i jiná příčina, než hudba. Zanechme jej s doktorem o samotě. Můj přítel má mnoho na srdci, co chce mu sděliti.“

„Budiž, jsem srozuměn,“ odvětil Vojtěch, ač vše to bylo mu podivným, ne-li nepochopitelným.

Neznal minulosti Ambrožovy. Věděl jen, že mnoho trpěl, — nevěděl však nic zevrubného; přítel jeho při své poněkud uzavřené povaze neodhaloval mu detaily své minulosti, a on nikdy netázal se na ni, věda, že rozhovor o minulosti Ambrože bolestně vždy se dotýká.

Přidružil se k učiteli a Borovci, kteříž odloživše nástroje právě opouštěli komnatu. Farář pospíšil do kuchyně.

Ambrož s doktorem zatím byli již sestoupili se schodů a vkročili do rozsáhlé zahrady, za farou se rozkládající.

Byla to zpola zahrada, zpola sad. Pěšinky pískem posypané vinuly se travou i květinovými záhony a v pozadí ztrácely se v zelnici. Na pravo umístěna byla besídka, již celou divoké víno hustými guirlandy zakrývalo. Tam odebral se Vojtěch s učitelem a Borovcem, jenž v přítomnosti Vojtěchově jaksi mrzutě se tvářil, hladil oholenou bradu a chvílemi pohvizdoval jakousi písničku a bubnoval prsty po stole, v besídce umístěném, jenž nyní pokryt byl ubrusem, na němž umístěn byl kávový příbor z japanského porculánu.

„Jste bled, pane Valdemari, jest vám snad nevolno?“ tázal se doktor Raveni Ambrože, když chvíli byli vedle sebe mlčky zahradou kráčeli.

„Nikoliv, jsem úplně zdráv, pane doktore — bývám vždycky bled,“ odvětil Ambrož a usmál se smutně.

„Pozoroval jsem, že při přednesu Chopinova duetta byl jste pohnut... Vzbuzuje ona skladba ve vás snad trapné vzpomínky?“ pokračoval opět doktor po krátkém mlčení.

Ambrož pokývnul smutně hlavou a odvětil: „Ano, vzpomínky

na mou zesnulou matku, neboť ona skladbu tuto za těžkých dob života svého často na pianě hrávala, a já si to dobře zapamatoval.“

Doktor sevřel rty a svraštil poněkud čelo, jakoby jakási chmurná vzpomínka prolétla jeho hlavou. Pak se zastavil a řekl poněkud nejistým, slabě chvějícím se hlasem; „Pane Valdemari, promiňte, budu-li upřímným. Pravil jste, že ona skladba vzbudila ve vás truchlé vzpomínky na vaši zesnulou matku. Můžete mi o ní něco říci?“

„Ó pane, nežádejte toho na mně,“ zavrtěl Ambrož hlavou.

„Snad každá vzpomínka na vaši matku vás rozčílí?“

„To nikoliv, ale —“

„Ale —?“

„Pane Raveni,“ pravil Ambrož vážně, vrtě hlavou. „Jsou to smutné vzpomínky, jež mají význam jen pro mne — pro jiného zajisté jsou bezcennými.“

Při tom podíval se na doktora, a ten se lehce, sotva znatelně zarděl. Ale hned se vzpamatoval a řekl: „Chcete snad říci, jakým právem táži se na vaši minulost? Nuže, vězte: táži se vás právem toho, kdo s vámi cítí.“

„Vy —?“ tázal se Ambrož s pochybností.

„Ano — já!“

„Jak tomu, dovolte, mám rozuměti?“

„Můj Bože, toť zcela prostá věc. Měl jste matku, a já ji znal.“

Ambrož se zachvěl, jakýsi záblesk kmitnul se jeho okem, ale hned uhasl, a on pravil temným, chmurným hlasem: „Pane, matka má jest již deset let mrtva.“

„Deset let,“ povzdechl Raveni. „Toť ovšem dlouhá doba.“

„Zvláště pro toho, kdo kromě matky neměl nikoho na světě,“ doložil Ambrož trpce.

„Nikoho?“

„Nikoho!“

„A otec váš?“

Ambrož zatnul zuby do rtů, mávnul odmítavě rukou a odvětil suše: „Pane, nemluvme o tom.“ A obrátil se a popošel několik kroků. Doktor ho následoval.

„Jsem u vás nešťasten,“ povzdechl opětně doktor. „Nedůvěřujete mi. Ovšem, nedůvěra bývá vždycky mezi lidmi, kteří se poprvé v životě setkali.“

Ambrož neodpověděl.

„Pane Valdemari,“ pravil doktor, zastavuje se a klada ruku na rameno mladíkovo. „Prosil bych vás, byste mi věnoval důvěru jako svému otci.“

Ambrož trpce se usmál.

„Proč se usmíváte?“ tázal se doktor.

„Můj pane, nežádejte, bych vám důvěřoval jako svému otci, neboť, ačkoliv se dnes poprvé s vámi setkávám, přece vás ctím příliš.“

„Tomu nerozumím.“

„Nepatří se, aby syn neslušně se vyjadřoval o svém otci.“

Doktor udeřil se pěstí do čela.

„Ah, nyní rozumím!“

„Řekl jste, že znal jste mé rodiče, znáte tedy asi také jejich i moje osudy, ačkoliv divím se té náhodě, která nás tak nenadále k sobě svedla.“

„Patrně mi ještě nevěříte.“

Ambrož pokrčil ramenoma.

„Váš otec byl šlechtic Valdemari, kapitán na obchodní lodi?“

„Ano.“

„Vaše matka nazývala se Hana?“

„Ano.“

„Váš děd byl v letech třicátých velkoobchodníkem ve Vídni a jmenoval se Radkovič?“

„Ano.“

„Byl Chorvat a rozený ze Záhřeba?“

„Ano.“

„Vaše babička byla Češka a jmenovala se Anežka?“

„Ano.“

„Mohl bych vám ještě více důkazů podati, že jsem dosti zevrubně znal vaši rodinu. To, co jsem řekl, doufám však, že stačí?“

„Stačí!“ odvětil Ambrož, kterýž stále upřeně pohlížel doktoru do očí, a v duši jeho ozvalo se: „On — on — on —!“

„Nuže, podejte mi na důkaz toho svou pravici.“

Ambrož vztáhl ruku, a doktor srdečně ji stikl.

„Pane Valdemari,“ pravil po chvíli vážně, „myslím, že nyní měl bych já sděliti vám, v jakém poměru byl jsem k rodičům vašim. Ale zdá se mi, že nyní není k tomu příhodná chvíle. Čestným svým slovem vás ujišťuji, že chci býti přítelem vaším, a chcete-li, i otcem. Přijímáte?“

„Pane, nevím, čím bych si zasloužil tolik vaší přízně. Možno, že byste se ve mně zklamal.“

Doktor ucouvl o krok.

„Vy odmítáte?“ tázal se poněkud uraženě.

„Nechci vás urážeti, pane, ale dovolte mi jednu otázku.“

„Nuže?“

„Jste snad ve spojení s mým otcem?“

„S vaším otcem? Což ještě žije?“

„Toť záhada!“ pravil Ambrož krče ramenoma.

Vida pak, že doktor mlčí, upřel naň pátravý pohled a řekl: „Nevíte o něm ničeho?“

„Ujišťuji vás na svou čest!“

„Toť ovšem něco jiného!“

„Co tím myslíte?“

„Domníval jsem se, že snad můj otec, nechtěje se k synu svému hlásiti, vás zvolil za svého prostředníka, jenž by jej zastupoval.“

„Toť bolestné!“

„A trpké,“ vzdechl Ambrož.

„Nuže, mohu vám nyní nabídnouti svého přátelství?“

„Ó ano, nyní jsem vám povděčen za ně, nyní chci přijmouti, co velikomyslně mně, otcem vlastním zapomenutému nabízíte,“ zvolal Ambrož, chápaje se ruky mu podávané. „Vidím ve vašich očích, že skutečně se mnou cítíte, a věda, že znal jste se s rodiči mými i s dědem mým, budu k vám míti důvěru jako ku své matce.“

Při posledních slovech, významně pronesených, pohleděl Ambrož pronikavě doktoru do očí. Ten se při slovech těch zachvěl.

„Ale s jednou jen podmínkou,“ dodal Ambrož.

„Nuže, mluvte. Cokoliv si přejete, splním vám. Jsem bohat, zpříjemním vám dráhu vašeho života.“

Ambrož mlčel.

„Jsem mocen, postarám se o stkvělou vaši budoucnost!“

Ambrož sevřel rty.

„Mám vznešené přátely, ti usnadní vám postup až na nejvyšší místa.“

Ambrož sklonil hlavu, povzdechl hluboce a pustil doktorovu ruku.

„Co jest vám, Ambroži?“ pravil Raveni důvěrně.

„Bohužel!“ odpověděl Ambrož s povzdechem, nabízíte mi to, co já podmínkou svou chtěl jsem zameziti.“

„Opravdu? Což myslíte, že to, co vám nabídnu, neučiním rád?“

„Ó nikoliv, ale moje hrdost mi brání!“

„Pah! Máte pravdu, já neprozřetelný nepomyslil, že mohu vás uraziti svou ochotou.“

„Nebyl jsem uražen, pane doktore, ale nabídku vaši s díky musím odmítnouti.“

„A proč?“

„Mám tu zásadu, že vlastním přičiněním třeba jest mladíku dobyti si existence, a doufám, že vlastní silou i já ponížený a opuštěný vyšinu se na ta místa, která byla by mi přiměřená, — anebo —“

„Anebo —?“

„Anebo padnu!“

„Nerozvážný,“ pravil doktor laskavě patře do jeho očí, „s takovým sebezapíráním chcete s osudem bojovati?“

„Ano,“ odpověděl Ambrož zasmušile.

„Což nevíte, že osud jest mnohdy mocnější, než abychom sami mohli jej přemoci, a že potřebujeme přátel, abychom neklesli? Nevíte, že jest mnoho těch, kteří za podobných okolností jako vy a s takovými zásadami jako vy odvážili se vzpírati se osudu a byli jeho kolesy rozdrceni?“

„Tedy klesnu v polovině cesty své za vytknutým cílem,“ pravil Ambrož temně.

„A což vaše matka, kdyby v hrobě to slyšela, zda by nezaplakala, že chcete zahubiti její naděje?“

„Má matka, má ubohá, nešťastná matka,“ zašeptal Ambrož a ve hlubokém pohnutí odvrátil hlavu...

Doktor hluboce vzdechl a přejel rukou přes oči. Byly vlhké.

„Vidím, že jste matku svou velice miloval,“ řekl po chvíli, když pohnutí své byl překonal. „Ztratil jste otce, ztratil jste matku, jste opuštěn ve světě... Já chci vám oba nahraditi.“ A uchopiv mladíka za ruku, přitáhl jej k sobě a pošeptal mu několik slov, která neminula se s účinkem.

Ambrož se usmál, pohlédl naň radostně a řekl: „Tušil jsem, ano, věděl, že jste oním panem Ravenim, jejž matka má milovala... Ale ta náhoda... jest to možno, že jsme se tak sešli?“

„Pochybujete? Přejete si snad ještě důkazů?“

„Nikoliv, nikoliv!“ zvolal Ambrož chvatně, a oči jeho mocně zaplanuly, „jsem nyní cele vám oddán, vám... jejž matka má tak neskonale milovala,“ dodal tiše.

„Buďme přátely!“ pravil doktor, jemuž v očích objevily se slzy

radosti, a ujav mladíka za ruku, vedl ho zpět k besídce, kde společnost právě hovorem o hudbě se bavila.

„Jste již úplně zdráv, pane Valdemari?“ tázal se doktor Ambrože tak, aby v besídce mohli to slyšeti.

„Ano, díky vám, pane doktore!“ odpověděl Ambrož a pohlédl na Raveniho.

Viděl, že doktor zářivým a významným pohledem tkví na tváři blaženě se usmívajícího kněze. (Pokračování.)

V říši bílého medvěda.

Črty z dějin polárních výprav.

Sebral **Václav Frühbauer.**

(Pokračování.)

Přezimování na Špicberkách. Podniky Jakuba II. anglického. Rusové. Bering. Jan Egede. James Cook.

Stávalo se, že mnozí přezimovali i na Špicberkách, důkladně se ovšem opatřivše. Ovšem někdy bylo přezimování zcela bezděčné a proti vůli neohrožených plavcův. Potkalo je neštěstí, nebylo lze se navrátiti do vlasti — bylo třeba bojovati s krutým osudem a opatřiti se tak, aby nezvítězil zlý ten pán.

Jak asi jest člověku, když vidí se opuštěna a obklopena ledem a sněhem! Vláda ruská odsoudila jedenkráte několik zločinců na místě k smrti k zavezení na Špicberky, tito však zhrozivše se, prosili raději o smrť. A přece vypravují dějiny, kterak nejen jednu zimu, ale několik let přebývali tam lidé bez pomoci, bez naděje na vysvobození.

R. 1630. opuštěno tam 8 anglických lodníků bez viny kapitána, a jeden z nich, Eduard Pellham, vypravuje sám o jejich zimním pobytu. Líčí, kterak na počátku děsili se každého dne, tím více celé zimy, již snad stráviti mají v zemi té. Než, touha po sebezachování jest mocna, a tak i oni vzpamatovavše se, počali přemýšleti, kterak by se připravili pro všecky případy. Měli šťastnou náhodou několik psů i něco potravin. Postavili si chatrč, jak nejlépe mohli a uměli. Ale jelikož na Špicberkách není žádného dříví, měli největší nedostatek paliva. Proto vkládali na noc do popelu kus jilmového dřeva, by až do rána doutnalo. Když v zimě medvědi i lišky je opustili, zmáhala se nouze o potraviny, tak že již dvakrát týdně uložili si půst. A když již šatstvo jejich se rozpadávalo, a špína rozežírala jejich tělo, ztráceli naději, že spatří kdy vzdálený domov. Slunce neuzřeli již po dlouhou dobu a jen dle proměn měsíce hádali, jak asi zima pokročila. Konečně se sluncem objevila se i zvěř, a když ledy roztály, připlula šťastnou náhodou anglická loď a spatřivši na pustém břehu chatrč, vyslala člun s několika plavci, by ji ohledali. Tito přirazivše ke břehu, volali obvyklým heslem a podivili se nemálo, když z chýše zazněla radostná odpověď opuštěných, jimž přiblížila se hodina spásy.

Po třech letech přezimovalo na Špicberkách dobrovolně 7 Holanďanů, a byli roku následujícího nalezeni živi a zdrávi.

Smutněji však vypravuje denník utrpení jejich sedmi soudruhů, kteří příkladem tím jsouce povzbuzeni odhodlali se rovněž na Špicber-

kách zimu stráviti. Vypisují den po dni hrozné strasti, jež jim bylo snášeti, kterak slábnou a přece o život bojují, umírají na kurděje, až končí zápisky dnem 26. února 1635. zprávou, že ještě čtyři zbývají, ale sotva sebou hnouti mohou. Nepochybně i ti brzy dotrpěli hladem a zimou. —

Hollanďané učinili téhož roku pokus, založiti stálou osadu na ostrově Jan-Mayenu, zůstavivše tam přes zimu 7 mužů. Ale když roku následujícího přibyla loď je vystřídat, nalezla pouze jejich mrtvoly a zápisky končící posledním dnem dubna.

Šťastněji skončil o 100 let později šestiletý pobyt čtyř ruských lodníků na Špicberkách. R. 1743. vyslal ruský kupec Otamkov rybářskou loď, jež nedaleko toho souostroví zamrzla. Domnívajíce se, že tam budou přezimovati, vyšli 4 mužové, mezi nimiž kormidelník Alexis Himkov, hledat na břehu známé jim chatrče. Zásob vzali si jenom na krátkou dobu doufajíce, že se brzy navrátí. Chatrč nalezli a na rychlo tak ji upravili, by mohli v ní přenocovati. Ráno probudivše se, běží ke břehu, však tu, ó hrůza! Kde včera bylo ledové pole, zdvihají se veliké vlny, a po lodi ani památky.

„Zde zhyneme!“ byla první jejich myšlénka, ale druhá již zaměstnávala je starostí o zachování života. Nejpřednější péčí bylo, aby nachytali dříví, jež tu a tam na moři plulo. Měli ručnici a 8 nábojů, a tu svěřili nejlepšímu střelci s příkazem, aby střílel jenom na jisto. Tak padlo 12 sobů, jichž maso a kůže byla pro ně neocenitelna. Kromě ručnice měli ještě sekeru, kotlík, asi 7 kg. mouky a jediný nůž. Štěstí, že právě tento ostrov byl bohat zvěří. Lišky chytali do pastí a soby stříleli lukem, kterýž urobili z nalezeného pružného kořene. Z ručnice, jež stala se nepotřebnou, zhotovili kopí, kterýmž bránili se dobře medvědům. Touto nedostatečnou zbraní ulovili za čas svého pobytu 10 medvědů a 270 sobů. Bývaloť druhdy v krajinách severních veliké množství sobů divoce žijících. Zvíře to jest nesmírným pokladem severanů, poskytujíc oděvu, pokrmu, světla i strun na sešívání koží, a nežádajíc při tom opatrování skoro nižádného. Vyhrabává si skrovnou potravu svou, lišejníky a mechy a něco málo i v zimě rostoucích květin pod sněhem. Zdomácnělého užívá se jako dobrého tahouna. Není tak štíhlý jako náš jelen, mát nohy kratší a silnější, parohy těžké, proutnatě rozvětvené a na konci lopatkovité, srst tmavošedou, v zimě bělejší a hustší.

Šest roků prodleli plavci v této pustině, marně dychtíce po vysvobození, prosíce Boha o pomoc. Druh Varagen podlehl již útrapám, ale ostatním třem přiblížila se přec hodina spásy. Dne 15. srpna 1749. plula tudy ruská loď a spatřivši jejich znamení, vysvobodila je. Vzali s sebou své bohatství, tuk, kůže sobí i své chudé nástroje a připluli šťastně do Archangelska. Manželka Himkovova byla náhodou ve přístavě, když vracel se její manžel, a tu zvěděvši o jeho příchodu, běžela mu vstříc s takým chvatem po lodním můstku, že spadla do moře a málem byla by utonula.

Druha polovice století XVII. není příliš plodna na výzkumné cesty severní, jen hollandské lodi se více odvažovaly na sever i na východ za lovem velryb. Tak r. 1664. Vilém de Vlamingh a r. 1675. Cornely Snobberger navštívili místa objevená Barentrem.

Jakub II., král anglický, vyslal r. 1676. kapitány Wooda a Flawesa, aby mezi Novou Zemí a Špicberky hledali cestu do Japanu,

nepřibližujíce se nikdež k pevnině, ježto prý se led pouze podél břehů tvoří. S dobrou myslí opustili plavci Temži. Připluvše k pobřeží Nové Země, křižovali nějaký čas, hledajíce v ledu cestu k východu, až se menší loď Woodova ztroskotala. Mužstvo stěží se zachránilo, a ztrativši z dohledu druhý koráb, oddalo se malomyslnosti, při níž hledělo starosti o budoucnosť zaplašiti kořalkou. Aby upozornili na sebe, udržovali — pokud bylo lze — oheň na pobřeží, a tak se stalo, že je Flawesova loď „Prosperus“ tam nalezla. Přispěla jim ku pomoci, a ku konci srpna octli se zase šťastně na půdě anglické.

Nejdále dostal se, pokud ovšem neurčitým zprávám lze dáti víry, Hollanďan Cornelis Roule, jenž někdy v těchto letech dospěl, jak sám udává, až za 84° s. š., tak že mohl býti asi v končinách, jež jsou dějištěm výpravy rakouské.

Zajímavé zprávy souvěkých výprav polárních sebral hollandský rybolovec Zorgdrager, jenž též několikráte v mořích severních prodléval. Krajan jeho kapitán Gillis přinesl ze své výpravy r. 1707. zvěst, že spatřil východně od Špicberků novou jakousi pevninu, kteráž po celou další dobu pod jeho jménem v nejistých obrysech na mapách byla naznačována, a až po půl druhém století podruhé byla spatřena.

Nemalou úlohu v pátrání polárním a hledání východního průplavu přijali Rusové, zvláště když osvobodili se ve stol. XV. ode jha mongolského a říši svou za Urál počali rozšiřovati po veliké pevnině sibiřské. Již dříve přecházeli odtamtud kočovníci přes Urál do Ruska vyměňovat vzácné kožešiny, a tím byla pozornosť Rusů obrácena k této zemi. Poprvé upravil tento obchod Annika Stroganov, jenž vysílal své jednatele až k řece Obu. A když r. 1578. ataman Jermak Timofjejev, prchaje asi s 1000 muži před cárem Ivanem II. Vasilevičem, za Urál se vrhl a dobyl hlavního města tamního chanátu Kučumova Iskjeru neboli Sibíře, na řece Obu, byla moc ruská v Asii upevněna. Neboť Timofjejev, k němuž se ještě více nespokojenců z vlasti uteklo, smířil se s cárem a byl jmenován místodržitelem Sibíře. A od té doby neustávaly nové proudy vystěhovalců sesilovati počet objevitelů, dobrodružní „promyšlenniki“ odvažovali se za obchodem dál a dále na východ i na sever, přinášejíce bohaté kořisti. Brzy byla i města na velikých těch řekách založena: Tobolsk, Omsk, Tomsk a Jenisejsk.

R. 1632. stanul Wasilej Bugor s 10 kozáky na Leně, a brzy potom založil tam Beketov „ostrog Jakutský“, zvaný později Jakutsk. Obyvatelstvo domorodé, plemene většinou mongolského, jako Samojedi, Ostjakové, Tungusové, Jakuti, Syrjané a Čukčové, bylo vytlačeno anebo snadno podrobeno, a odvádělo pak daň neboli „jassak“ v kožích sobolích.

Jak rychle smělí podmanitelé postupovali, patrno z toho, že již r. 1643. Wasilej Porjakov se 130 kozáky protáhl zemí až k Amuru, kde narazil na čínské posádky. Téměř současně objevil Busa řeku Janu, a Ivanov, velitel 16 mužů, zajal na řece Indigirce knížete Jukagirů. Roku 1646. zříme již u ústí Leny ruské loďky pod velitelstvím Ignatěva loviti velryby v ledovém moři a hledati zuby mammutů, jichž nálezem otevřel se nový, vydatný pramen obchodu.

Léta následujícího vypravil Simon Dešnew na Kolymě nové loďstvo. Tomuto podařilo se na pozdější výpravě (1649.) plouti podél sibiřského břehu až do úžiny, kteráž dělí obě pevniny, a tak veplul

tudy první do „Tichého oceánu“. Ale bral se ještě dále podél břehu asijských, až se loďstvo jeho ztroskotalo, on pak se dostal po suché zemi zpět do osad ruských. O dalším osudu jeho nemáme určitých zpráv, ale není nepodstatnou domněnka, že brzy po svém návratu nadlidské námaze podlehl anebo zahynul v nějaké půtce s domorodci, jako se stalo po roce jeho soudruhu Simeonu Motorovi.

Potom objevena byla i Kamčatka od Vladimíra Atlasova, a tak celá severní Asie podrobena ruské moci. Výzkumné výpravy ubíraly se tam obyčejně přes Urál, tak že moře od Nové Země až k Leně zůstávalo zanedbáno. Vzpomínky pouze zasluhují pro svůj osud dvě lodi Ivana Rodivana, jenž přezimoval po jich ztroskotání na malém ostrůvku v moři Kárském a po strastiplné zimě od rybolovců byl nalezen. Na pozdějších výletech seznány byly jižnější výspy souostroví ležícího naproti ústí Jany a Indigirky, ostrovů „Medvědích“ a „Ljachovských“.

Větší výprava vystrojena byla posledního roku vlády Petra Velikého, v jejíž čelo postaven byl v životě námořnickém proslulý Dán Vít Bering. Účelem jejím bylo ohledati velikou neznámou pevninu, kteráž rozkládá se dle doslechu východně od Asie, a kterouž mnozí z daleka spatřili; rovněž měla hledati pohodlné spojení s onou zemí a pokud možno zjistiti i mořský průchod nad starým světem. Zdálo se to býti možným, ani velrybáři v moři „Tichém“ ulovili velryby, v jejichž tělech vězely harpuny Holanďanů a jiných Evropanů.

Bering vtíral se se soudruhy po pevnině až na Kamčatku a k ústí řeky téhož jména vpustil dne 20. července 1728. své lodi „Gabriela“ a „Fortunu“ na moře. Sledoval břeh asijský podle úžiny, jež nyní nese jeho jméno, až k mysu „Srdce kamen“, kde tento uchyluje se na západ, a nespatřiv ani hor amerických, vrátil se zpět.

První, o němž známo, že tudy vkročil na nový svět, byl kozák Gwozdev, jenž r. 1730. vstoupil na pevninu naproti Sibíři ležící, s obyvateli však se smluviti nemohl.

Carevna Anna Ivanovna vystrojila přičiněním Beringovým novou výpravu, jež měla rozluštiti jako rázem všecky zeměpisné záhady Sibíře a jež skutečně v 10 letech dopracovala se velikých výsledků. Vůdce celého podniku byl Bering sám, a k účastenství pozváni byli a také sešli se učenci veškerých odborů z celé Evropy, jako chemik Jan Gmelin, dějepisec Fridrich Müller, astronom Ludvík de la Croyère a j. Na pěti rozličných místech Sibíře vypraveny byly lodi za týmž cílem.

Výprava první vyplula z Archangelska (r. 1734.) pod velitelstvím Murawjeva, a dostala se úžinou Jugorskou až k poloostrovu Samojedskému. Nástupcové pak Murawjeva, první z Evropanů, obepluli šťastně zmíněný poloostrov a zakotvili ve vodách Obu. Břehy ležící mezi ústím Obu a Jeniseje měl prohledati Owzyn, jemuž zdařil se teprve r. 1737. třetí pokus. A když Owzyn byl odvolán, pokračoval dle umluveného plánu v další cestě bývalý kormidelník Minin, jenž přezimuje u Jeniseje vyslal Sterlegova, aby na saních pokud možno pronikl k východu. Sterlegov dospěl až k mysu dle něho pojmenovanému, když nepříznivým počasím přinucen byl k návratu.

Od Leny bral se na západ Prontičew, na východ Lasinius. Dne 21. srpna r. 1735. rozloučili se tam oba velitelé, aby se více nespatřili. Zemřeli oba, onen ještě téhož roku, když byl již skoro nej-

severnějšího bodu Asie dosáhl, a po něm brzy skonala i hrdinná jeho choť, kteráž ho na cestách všude věrně následovala. Velitelství ujal se nyní kormidelník Čeljuskin, jenž přestál tuhou zimu na Olonku a pak se navrátil do Jakutska.

Ale předsevzaté výzkumy měly býti doplněny, k čemuž odhodlal se ihned poručík Chariton Laptěw. S nadlidským namáháním dostal se do hlubokého chobotu Chatangy a umínil si tam přezimovati, ani též domorodí Tungusové k výpravě přátelsky se chovali. V zimě prozkoumal Čekin pevninu až k řece Tajmysu, a jenom nedostatek potravy zdržel ho od dalších pochodů. Jakmile z jara led roztál, opustil Laptěw své stanovisko. Když však loď se stroskotala, konány výzkumné cesty na saních, při čemž vydatnými pomocníky byli Samojedi.

Laptěw sám bral se nejprve k ústí říčky Tajmysu, aby tam někde spojil se s poručíkem Čeljuskinem, jemuž uloženo bylo pustiti se přímo k říčce Pjasnině a odtud ubírati se podél břehu vstříc Laptěwu. Oba vykonavše svědomitě svůj úkol přezimovali pak ve městečku Turuchansku. Následujícího roku zase vypravil se nejprve Čeljuskin, jehož brzy i Laptěw následoval. Onomu zdařilo se konečně dne 21. května 1742. stanouti na nejsevernějším bodu Asie, skalnatém mysu, jenž má jméno smělého objevitele.

Tím byl stkvěle dosažen účel výpravy, kteráž pak navrátila se do Petrohradu.

Druhá část výpravy lenské již nedaleko od východiště sevřena byla ledy a odsouzena k nucenému přezimování. Tam potkal osud Prontičewův i velitele Lasina; zemřelť na kurděje a s ním i mnozí z mužstva. Velitelem stal se nyní Dimitrij Laptěw, jenž po několikaletých trampotách šťastně výpravu přivedl do Petrohradu, učiniv mnohé důležité výzkumy mezi řekami Lenou a Kolymou.

Na východě bral se zatím Bering se dvěma loděmi „Sv. Petrem“ a „Sv. Pavlem“ ze přístavu Petropavlovského k severovýchodu. Po krátké společné plavbě odloučila mlha obě lodi, jež se již neshledaly. Čirikov přistál se „Sv. Pavlem“ sice u pevniny americké a u některých ostrovův Aleutských, ale vzmáhající se nemoci nutily ho k návratu na Kamčatku, odkud se odebral do Petrohradu, kdež brzy zemřel.

Také Bering přistál na krátký čas u břehu amerického (na 45° s. š.) a pak po dlouhé strastiplné plavbě u některého z malých ostrovův Aleutských, o němž se domníval, že to Kamčatka. Tam zemřela většina mužstva, a dne 8. m. prosince r. 1741. i její vůdce. Ostrůvek byl bohat zvěří, zvláště byl domovem živočich, jenž nyní zcela jest vyhuben, totiž „mořské krávy“, jež pásávala se ve stádech na tučných lukách ostrova, a jejíž mléko i maso prý se zcela podobalo mléku a masu našeho domácího skotu. Výpravy této súčastnil se znamenitý přírodopisec Jiří Steller, jenž velmi mnoho zajímavých zpráv sebral, ale na zpáteční cestě zemřel ve městě Tjumenu. Ostatní účastníky dovedl do Evropy poručík Waxl.

Výzkumy Beringovy byly podkladem nových výprav po dlouhá léta, hlavně obchodních, jimiž se však přece skupina Aleut poznávala, a pobřeží americká na mapách určitěji poznamenávala.

Co toto na východě se dálo, pokračovalo se i na západě krok za krokem ke spojení těchto výzkumů. Na pevnině americké brali se Evropané znenáhla do vnitř a zapuzovali domorodé Indiány do hlubokých pralesů. Francouz Medard de Groseilliers dostal se již

r. 1660. po suché zemi téměř až k zálivu Hudsonovu, a když pak doma jeho nabídky s nevděkem byly přijaty, odešel do Anglie, aby povzbuzoval k osazování oněch krajin. A vskutku vedl r. 1668. Zachariáš Gillam loď známou cestou do zátoky Hudsonovy a založil pevnůstku u řeky Rupertovy. Příznivý výsledek plavby té byl pohnutkou, že sestoupila se v Londýně společnosť „Hudsonova zálivu", jež nabyla práva na všecka nově objevená území kol jmenované zátoky. Společnosť tato vystavěla ve svých zemích množství pevnůstek a po drahnou dobu udržovala velmi čilý obchod s krajinami severoamerickými.

Moře bylo po tento čas méně oživené, a také snaha nalézti průchod k západu zanedbána. Teprve r. 1741. učinila vláda anglická opětný pokus, vypravivši kapitána Middletona a Viléma Moora. Oba tito námořníci přezimovali v zálivu Hudsonově, ale celkem pronikli jen o málo dále do chobotů na západě ostrova Southhamptonu. Ještě jednou odebral se tam Moor s Františkem Smithem, ale zase s výsledkem nepříliš velikým příštího roku se vrátil. Šťastněji pokračovaly vnitrozemské výpravy Samuela Hearnea r. 1769 a Josefa Trobischera r. 1777. Největší pak cesty k četným jezerům severoamerickým vykonal Alexander Mackenzie, jenž prozkoumal též běh řeky mající nyní jméno objevitele. I zapomenuté Grónsko upoutalo v minulém století znova pozornosť Evropy, když norský evangelický duchovní Jan Egede, čítaje o bývalém rozkvětu osad na Zelené zemi, zahořel touhou, navštíviti ji, hledati stopy obydlí lidských, obnoviti obchodní spojení a věnovati činnosť svou hlavně dílu missionářskému. Se železnou vytrvalostí dožadoval se podpory na rozličných stranách, až konečně přispěním Fridricha IV., krále dánského, založil grónskou obchodní společnosť. Vydal se r. 1721. na cestu a přistál šťastně u svého cíle. Ale nenalezl žádných stop bývalé slávy, pouze pobřeží spoře od Eskimáků obydlené. Byvše přilákáni rozličnými dárky pomáhali mu tito ochotně stavěti domek, domnívajíce se, že by to měla býti loď. Když však seznali, že se tam Egede míní trvale usaditi, ukazovali posuňky, že slunce přestane svítiti, moře zamrzne, a domek že bude zasypán sněhem. Než, to neodstrašilo horlivého muže, a tak povstala osada Godthaab (dobrá naděje.) Tam oddal se Egede práci missionářské, již neunavně konal po 15 let. Seznal, že Eskimáci věří v nesmrtelnosť duše, v rozličné duchy dobré i zlé, nad nimiž, jakož i nad celým světem vládne Tôrnârsuk. Nosili amuletky a poslouchali slepě čarodějů, řečených Angâkok, s nimiž měl Egede časté půtky. Nesnadno bylo mu učiti se řeči domorodců; proto pečoval o to, aby jeho dítky s nimi obcovaly, věda, že jsou ducha chápavějšího a snadno se ve mládí cizí řeči přiučí. Často měl nouzi, když z vlasti pomoc dlouho nepřicházela, zvláště když zmíněná společnosť se rozešla, ale přece se malá osada udržela. Zřídil zvláštní školu k vychovávání eskimáckých učitelů. Později posláni byli mu na pomoc od krále Kristiana VI. tři moravští bratří ochranovští. R. 1728. učinil dánský major Ocean zpozdilý pokus projeti koňmi Grónsko směrem od východu k západu.

Egede byl vyznamenán titulem biskupa grónského, ale vrátil se po smrti své věrné manželky Gertrudy do Kodaně, kdež vyučoval řeči Eskimáků.

Kromě Godthaabu povstalo zvláště péčí bohatého kupce Kodaňského Jakuba Severina více osad, jako Christianshaab a Fredrikshaab.

K dalšímu prozkoumání pobřeží jihovýchodního vykonal ve dvou letech podivuhodnou cestu Petr Wallöe, pluje na větším eskimáckém člunu z Godthaabu, až k nejjižnějšímu cípu Grónska (r. 1750.). V počatých výzkumech měl pokračovati Pavel z Lövenörnu, ale ten pouze uzřel břehy grónské, aniž mohl přistáti. Vrátil se a byl odměněn důstojností admirálskou, kdežto předchůdce jeho žil v bídě. Po něm vedl v tato místa dvakráte výpravu vnuk Jana, statečný Thestrup Egede, ale i tomu zabránil ledový pás se strany východní vstoupiti na pevninu. Za to tím častěji navštěvován býval břeh západní. I učenci odhodlali se zkoumati tuto zemi hlavně po stránce nerostné, mezi nimiž zvláštní zmínky zasluhuje Němec Karel Giesecke, jenž na počátku nynějšího století po 7 let tam se zdržoval.

Zatím Rusové zvolna a neunavně pokračovali ve výzkumech, blížíce se víc a více k severu. Novou Zemi navštívil r. 1757. kormidelník Juškov a nějakými lesklými kameny jsa oklamán, vybízel krajany k domnělému se obohacení. Po třech letech obeplul Sava Loškin celý ostrov, když byl dvakráte na jeho březích přezimoval.

Podnikavý sibiřský kupec Šalaurov vystavěl r. 1760. na řece Leně loď a směle projížděl sibiřská moře, až jeho plavci přinutili ho k návratu do Moskvy. Ale již r. 1764. znova vypravil se k severovýchodu, ale jeho loď se roztříštila, a on zmizel beze stopy. R. 1823. nalezli soudruzi Wrangelovi východně od říčky Kolymy chatrč z naplaveného dříví a nedaleko lidské kosti; snad byly to zbytky nešťastníků.

Ostrovy Medvědí, ležící naproti ústím řek Kolymy, Leny a Jany, vypsal, ač ne dosti důkladně, Kozák Andrejev; týž tvrdil, že viděl odtamtud r. 1763. na severu ještě nějakou neznámou pevninu, ale nástupcové jeho ničeho nespatřili. Jižnější skupina ostrovů Ljachovských má jméno od kupce Ljachova, jenž obdržel r. 1770. od ruské vlády zvláštní právo tam loviti a hledati mammutích zubů.

Posavádní zdar výprav severních vzbudil u Rusů myšlénku dostati se až k pólu, a učiněn za tím účelem nejeden pokus. V zátoce řečené Bel ve velikém západním ostrovu Špicberském vystaveno bylo pět domků, do nichž ukryty zásoby potravin a paliva, by se tam bezpečně mohla utéci výprava ve případě nepříznivého výsledku. První výprava, kterouž vedl za tím účelem r. 1766. Vasilej Čišakov, narazila na 80° 30′ s. š. na neproniknutelnou ledovou hradbu, a tak hned poprvé podobné snahy na dlouhý čas zmařeny.

Jenom Nová Země byla často navštěvována, ježto domníváno se, že skutečně oplývá bohatstvím vzácných kovů.

Poručík Rozmyslov byv tam r. 1768. vyslán od vlády přezimoval blíže východního ústí průlivu Matočkina. Ztrativ úmrtím mnoho mužů, mezi nimiž i kormidelníka Čirakina, Rozmyslov nenalezl domnělých pokladů, ale Čirakin několik okamžiků před smrtí mu svěřil, že viděl kdesi zvláště lesklý balvan. Rozmyslov po dlouhou dobu hledal udané místo, ale marně, vrátil se s nepořízenou, trpce naříkaje na zesnulého soudruha, ač bez důvodu, jak potom budoucnost dokázala.

Úspěch Rusů probudil zase Angličany z netečnosti, tak že s novou silou vrhli se ve vědecký zápas. Přičiněním přírodopisce Beringtona vypsána cena 20.000 lib. št. na objevení mořské cesty na severu Ameriky, a hned r. 1773. vystrojeny dvě nejlepší lodi a odevzdány Constantinu Johnu Phipsovi, by zaměřil přímo k pólu. Ale i on byl severně od Špicberků zadržen ledovými poli a byl nucen spokojiti se

výzkumy jednak na pevnině špicberské, jednak ve hlubinách mořských až k 80° 48′ s. š. Připomenutí zasluhuje, že se této výpravy súčastnil patnáctiletý Horac Nelson, který 1. a 2. srpna r. 1798. u Abukiru a 22. října r. 1805. u Trafalgaru zničil loďstvo francouzské.

Po návratu Phipsově hned zase chystala se výprava nová, jež měla tenkráte bráti se směrem, jakýž určen byl vypsanou cenou. Vrchní velitelství přijal James Cook, jenž již před tím zemi dvakráte byl obeplul. Týž ubytoval se na lodi „Resolution", kdežto druhá, „Discovery", svěřena byla Karlu Clerke-ovi.

Úmyslem Cookovým bylo obeplouti od úžiny Beringovy severní Ameriku až k zálivu Hudsonovu. Již v lednu r. 1778. byli u ostrovů nazvaných ke cti lorda Sandwiche a ve březnu spatřili břehy severoamerické. Ale členitosť západního cípu této země zdržovala je, a nedokonalosť map zavedla je tak, že přistáli u břehů asijských. Cook poznal ovšem brzy svůj omyl a obrátil běh lodí zase k východu. Tam obeplul mys Lisburne a dospěl až k mysu Ledovému, odkudž byl spoustou ledu přinucen k návratu. Následujícího roku, dne 14. února, byl Cook na jednom z ostrovů lorda Sandwiche od domorodců zabit.

Smutný osud stihl též za nedlouho i jeho nástupce Clerka. Týž pokoušeje se dokonati úkol Cookův, narazil rovněž na ledy a zemřel na zpáteční cestě. Kapitán Gore dovedl obě lodi zpět do vlasti, jsa přesvědčen, že oba průchody ledovými moři na západ i na východ jsou holou nemožností.

Ani tento nezdar Anglie neodstrašil Rusy od nových a nových pokusů. Na řece Kolymě pluly r. 1778. zase dvě lodi, „Pallas" a „Jasašna", jimž velel Fedor Saryčev a Josef Bilings, bývalý účastník výpravy Cookovy. Když nepodařilo se jim dostati se tříští k mysu Šelasgoi, cestovali s náramnými obtížemi k ruské osadě u řeky Angarky. Po delší přestávce chopil se této záležitosti Amam Jan, rytíř z Krusensterna, měl však více na zřeteli obchodní prospěch Ruska s Čínou a pohnul ministra obchodu Mikuláše Rumanzova ku podpoře své myšlénky. Obdržel skutečné dvě lodi „Nadešdu" (naději) a „Něvu", s nimiž obeplul Afriku a zaměřil ke Kamčatce. R. 1806. vrátila se výprava bez pohromy, ale také bez vědeckého výsledku.

Více vykonali v týchž letech obchodníci ruští na ostrovech novosibiřských, zvláště Sannikov, jenž několikráte je navštívil, naposledy se zástupcem vlády Hedenströmem. R. 1811. přinesl i tento zprávu, že uzřel s ostrova Kotelného na severu jakousi pevninu, ku kteréž se však nemohl přiblížiti.

Na Nové Zemi pracovala r. 1807. výprava Pospelova, aby prozkoumala její nerosty, jež uznala však za bezcenné.

Po návratu Krusenšternově vystrojil činný hrabě Rumanzov sám loď „Rurik" a svěřil ji mladému Ottovi z Kotzebue, k němuž připojil se německý přírodopisec Chamisso, aby hledal cestou předchůdcovou průjezd v moři sibiřském jakož i v severoamerickém (r. 1815.)

Z úžiny Beringovy zaměřil Kotzebue nejprve k východu, domnívaje se mylně, že záliv, jemuž dal své jméno, prodlužuje se až k zátoce Hudsonově. Přezimovav v Kalifornii, vyplul z jara zase v tato místa, ale jsa na cestě náhodou těžce poraněn, obrátil plachty k domovu. Později ještě jednou pohyboval se na severu Tichého oceanu, ale zase bez výsledku pro historii severního pólu.

Důležitější jméno získali si v oboru tom Ferdinand Wrangel a Anjou, kteříž oba stejného času (1821.) vyšli, tento aby na západě, onen na východě konal výzkumy. Z osady Kolymska podnikl Wrangel na saních ve třech letech čtyři výpravy. Poprvé dostal se podél pobřeží až k mysu Šelagskoi, druhá výprava platila ostrovům Medvědím, jiná směřovala na sever k objevení země již několikráte spatřené. Než, ani tentokráte neuzřel jí Wrangel, ač dovídal se od Čukčů, že za jasných dnů spatřiti lze na severu vysoké hory. Soudruh jeho Anjou prozkoumal ostrovy novosibiřské a pobřeží od Kolymy až k Indigirce, jakož i ostrovy Ljachovické. Chtěl sice ještě severněji proniknouti, ale nebylo mu možno překročiti než 74° s. š. Do Petrohradu vrátil se o něco dříve než Wrangel.

Téhož roku, kdy Wrangel od Kolymy své výlety počal, odeslala ruská vláda na „Novou Zemi“ loď téhož jména. Velitelem ustanoven byl hrabě Feodor Lütke, jenž také jako Wrangel dříve již plavby kolem světa se súčastnil. První veplutí tohoto znamenitého námořníka do Ledového moře nebylo zvláště šťastno, an rok ten byl plavbě podobné nepříznivý. Podruhé dospěl až k severovýchodnímu cípu Nové Země, odkudž pak vraceje se, zdržel se delší dobu v Natočkině šáru, obraceje hlavní pozornost ku přesnému určení jeho polohy. Třetí výprava zmařena porouchaním lodi v těchže místech. R. 1824. již zase bral se podél západního pobřeží Nové Země, chtěje ji zcela obeplouti. Ač nezdařil se mu ani nyní jeho úmysl, přece mají jeho výzkumy v každé příčině cenu znamenitou.

Ale vláda odepřela nyní další podpory na podobné cesty, a nestal se tudíž po 8 let žádný pokus vniknouti do Kárského moře.

Konečně ujal se myšlénky této archangelský kupec Brandl a věnoval k uskutečnění jejímu téměř celé jmění. Vypravil tři lodi. První vedl Gwozdarev na západní pobřeží Nové Země, kdež však spokojil se s nákladem mammutích zubů. Krotov velel na „Jeniseji“ a zahynul se vším někde u západního ústí Natočkina šáru. Na „Nové Zemi“ byl velitelem zkušený poručík Petr Pachtusov, a ten měl od východu obeplouti Novou Zemi. Týž maje na palubě 10 mužů, vyplul počátkem srpna 1832. a shledav úžinu Kárskou zamrzlou, přezimoval na jihu Nové Země. Tam zachvátily kurděje dva jeho plavce, a když pak z jara nemohla loď dlouho vyprostěna býti z ledu, pustil se na člunu podél východního pobřeží a dostal se až k 71° 38′ s. š. Tam objevil říčku, kterouž nazval Savinou; nalezl tam totiž trosky chatrče a kříž s nápisem „Sava Th... anov.

A když ledy otevřely cestu, stopoval východní břeh jižního ostrova, až pak pro nedostatek potravin vrátil se úžinou Natočkinovou zpět do Archangelska.

Když pak o „Jeniseji“ nedocházelo nižádných zpráv, nabídla vláda k jeho vyhledání dvě lodice, jimž dána jména dle dvou důstojníků zmizelé lodi: „Krotov“ a „Kasakov“. Velitelem oné stal se Pachtusov, této velel kormidelník Civolka. Oba přestáli tuhou zimu v průlivu Natočkina, ale následující léto bylo plavbě velmi nepříznivo. Pokoušeli se proniknouti dále, když tu loď Pachtusova byla rozdrcena. Mužstvo bylo šťastně zachráněno na loďkách ruských rybářů. A tak vrátili se zase s nepořízenou, ač jinak přinášeli mnoho nových objevů. Za krátký čas po návratu zemřel horlivý Pachtusov na hlavničku.

(Pokračování.)

Listy ze slovinských vlastí.

Píše **Frant. Štingl.**

(Pokračování.)

Zároveň v témže čase pomáhaly posestrimě své Jos. Turnograndské ještě dvě pilné včelky: A. O. (Vekoslava Oblakova), jež z Lublaně posýlala své básničky a „Ljudmila“, sotva 14 letá čítající J. L. G...kova, jež z rovin štýrských, z té země, která více let sténá v poutech cizáctví, přispívala do „Slov. Včely“. — Mimo to v Razlagově Zoře r. 1853. pod básní „Želja za otroškimi letmi“ čteme jméno jakési „Milice Ž.“.

Kolem roku 1874. uveřejňovaly v důležitém pro Slovince listu „Novicah“ a „Glasniku“ drobné, pěkné básničky: U. Vičičeva, Klara R., Majarčičeva Josipina Trnogorska a Ivanka K. Anonyma těchto básnířek nejsou nikde blíže označena. Bylyť to jen příležitostné básnířky, které též v tehdejším národním nadšení pro slovinskou věc neopomenuly přispěti svou hřivnou. —

Dosud jmenované slovinské spisovatelky již dávno nepíší, péro jejich dávno vypadlo jim z ruky, ale za ně mají Slovinci ve dvou spisovatelkách, jež jsou všem dobře známy, dobrou náhradu. Jsou to dosud velmi činné Lujiza Pesjakova a Pavlina Pajkova.

Lujiza Pesjakova jest dcerou dra. Chrobata v Lublani, u kterého byl slavný básník slovinský František Prešern koncipientem. Lujiza Pesjakova poprvé začala pracovati na literárním poli r. 1864.; prvá její básnička slovinská „Kar ljubim“ jest vytištěna v „Novicah“; brzy po té darovala Slovincům mnoho výtvarů svého ducha a péra. V různých novinách a časopisech slovinských: Novicích, Hlasniku, Zvonu, v kalendářích družstva sv. Mohara, Letopisích Slovenské Matice, Zoře atd. atd. čteme její spisy, krásné básně, svědčící o jejím nadání a vzdělání, a něžné novelly; z oněch nechť jmenujeme „Rahel“ a „moja zvezdica“. Do slovinštiny přeložila z němčiny některé dramatické hry jako př. „Strup“, „Svitoslav Zajček“, veselohry, a sama sepsala text k operetě „Gorejski slaneček“, nejen z němčiny ale i z francouzského a českého jazyka pilně do svého mateřského jazyka překládala. Do němčiny přeložila také několik Prešernových (Krst pri Savici, Orglar, Napitnica) Koseskových (Legenda, Posvečeno bodi tvoje ime), národních (Mlada Breda Zagorska atd.) a jiných umělých básní. —

Že i v nejnovější době jest stále činnou, to dokazují její básně, uveřejněné ve „Vrtci“, časopisu pro slovinskou mládež a nedávno vyšlý svazek básní pro mládež. Název jejich jest „Vijolice“, o kterých se slovinská kritika velmi pochvalně zmínila; zvláště některé básně vynikají neobyčejnou krásou. Básnická forma Perjakových básní jest bezvadná a co se jazyka týče, čistá; všude lze pozorovati ostrý pilník. „Dom in Svet“ píše o naší spisovatelce: „Paní Lujiza Pesjakova jest na poli slovinského básnictví velmi známou. Kritika se již vícekráte jejími spisy zaměstnávala a neskrblila pochvalou. Vším právem. Také my jí rádi přejeme té chvály a těší nás, že máme ve slovinském básnictví tak výtečnou zástupkyni něžného pohlaví.“ — Přejeme pilné paní spisovatelce též my, aby ještě dlouho obohacovala svými literárními plody slovinské písemnictví a byla tak vůdčí hvězdou jiným slovinským spisovatelkám.

Jako Lujiza Pesjakova, tak i dobře známou spisovatelkou na Slovinsku jest Pavlína Pajkova, roz. Doljakova, choť gymnasijního profesora ve Vídni. Ona obírá se většinou skládáním básní, tato podala a dosud podává slovinským čtenářům pěkné povídky. Zvláště v brzy zaniklém „Kresu“ čteme od ní velmi poutavé povídky a novelly jako na př. „Roka in srdce“, „Blagodejna zvezdica“, jež přeložena i do češtiny. Nedávno vyšla v zábavné knize družstva sv. Mohara „Slov. Večernicích“ pěkná povídka „Domačija nad vse“. Ačkoliv se zdá, že Pavlina Pajkova více je povídkářkou, přece čteme od ní v různých časopisech také básně, gazely a různé příležitostné básně, vynikající něžností, uhlazenou formou a čistotou jazyka. —

Ku konci nemůžeme se nezmíniti o milém zjevu, zajímavé osobnosti, školské sestře Bonaventuře Suhačové, jež zemřela letos dne 10. června v 38. roce svého věku. Zesnulá byla nejen vzornou učitelkou, ale i nadanou slovinskou spisovatelkou. Skládala pěkné, větším dílem nábožné básně a posýlala je nejraději časopisu „Danici“; také „Dom in Svet“ a „Drobtinice“ uveřejnily několik jejích básnických plodů. Jako učitelka působila déle při dívčí škole školských sester v Mariboru, 11 let na dívčí škole v Celji, v posledním čase pak byla ředitelkou školy školských sester v Mariboru a zároveň učitelkou slovinštiny na jejich ženském učelišti. —

Jak z tohoto neúplného a nedostatečného obrazu literárního působení slovinských spisovatelek patrno, mají také Slovinci dobré spisovatelky, jest jich sice málo — ale jsou přece přiměřené protějšky našim Eliškám, Boženám a Karolinám a lze doufati, že jejich řada ještě se rozmnoží. Třeba však dříve, abychom užili slov Tkalčevičevých, „oheň vlastenectví zanítiti“, a to žhavý, planoucí oheň. Dříví musí praskati, jiskry šlehati a každého blízko stojícího roznítiti a rozplameniti; jasnost toho ohně musí osvětliti každého Slovince. Každý, kdo cítí v sobě nadání, musí si ohrnouti rukávy a skřípati lehkým pérem. Touto jedinou cestou mohou udeřiti do hlavy toho nemilosrdného draka, jenž Slovincům ničí krásné žití národního hvězdy jasné. Třeba proto psáti, pracovati neúmorně, rozplameňovati srdce slovinských krásotinek, získati si jejich náklonnost a ony pak Slovince obdaří perlami a drahým kamením, jimiž pak snadno zbudují si chrám slovinské národnosti.

A že nejen počátek učiněn, ale i více, o tom svědčí slušný počet ženských podružnic školského spolku sv. Cyrilla a Methoda a literární plody vlasteneckých slovinských dam uveřejňované v „Ljubljanském Zvonu“ a v jiných slovinských časopisech.

V.

Již vícekráte jsem měl příležitost poukázati na pobožnost národa slovinského, jíž se tak mnozí cestovatelé po Slovinsku podivují. Všude, kamkoli přijdeš, najdeš kříž, obraz a tolik kostelů, že se tomu až podiviš; v sebe menší vesnici mají svůj kostelík. O zvláštní zbožnosti Slovinců hlavně svědčí veliké množství poutnických míst, z nichž nejvíce je zasvěceno Matce Boží, poněvadž Slovinci jsou ode dávna horliví ctitelé Mariini. Mezi všemi poutnickými místy slynou zvláště „sv. Višarje“ v Korutansku, nejen ve slovinských ale i v sousedních německých a italských krajích.

Sv. Višarje stojí na vrcholu višarské hory, jež jest 1792 metrů vysoká a leží v úzkém Kanálském údolí nedaleko kraňských, přímořských a italských hranic; jest to filiálka žabnické fary. Již přes 500 let minulo od té doby, co si nebeská Královna vyvolila toto vysoké skalnaté místo za své sídlo. Kolik millionů poutníků již přišlo na tu strmou horu! V horním Kraňsku, Korutansku a Goricku bude asi velmi málo lidí, kteří by nebyli aspoň jednou na sv. Višarjih. Zvláště prostý slovinský lid, jenž ve své živé víře jest přesvědčen, že všecko požehnání přichází shora, pevně věří na mocnou přímluvu nebeské Královny; proto ji dětinsky ctí a rád putuje na tuto horu. Již dlouho před tím se pobožní poutníci na tu pouť těší a tím pilněji pracují, aby putováním ničeho nezameškali. A když letní slunce choulostivé měšťáky do chladného stínu nutí, pobožní poutníci po tvrdé silnici v prachu a parnu vesele pospíchají, ano někteří deset docela i čtrnacte hodin cesty za den urazí, a to o velice skrovné stravě, někteří o chlebě a vodě.

Ovšem nyní je putování na sv. Višarje velmi snadné, ježto železnice třemi údolími se vinouc rychle přiváží poutníky do Trbíže, odkudž na sv. Višarje není daleko. Přece však na strmou horu může poutník jen pěšky jíti.

Letos o prázdninách jsem také putoval na sv. Višarje, a protože sv. Višarje jsou velice zajímavým a vyhlášeným místem, dovolím si je popsati; snad že některý ct. čtenář, jenž rád cestuje, půjde se též na ně podívat. —

Za letního času v sobotu a před svátky kolem poledne jest velmi živo v Trbíži (Tarvis), kdež si obyčejně poutníci trochu odpočinou, zvláště kteří přišli pěšky. Když se trochu občerství, ubírají se po tvrdé silnici v menších nebo větších zástupech na sv. Višarje. Nejlepší cesta jest se strany Trbíže, známé to veliké železniční stanice, kdež se křižuje více drah; není tak příkrá jako od strany Žabnic, vesnice to na úpatí Víšar.

Poutníci obyčejně ještě za večera pospíchají, aby před nocí dorazili na horu. Já však zůstal jsem přes noc v Žabnicích, v přívětivém hostinci p. Ehrlichově „na pošti“ a teprve časně z rána vydal jsem se nahoru. Cesta na horu se strany Trbíže vine se mezi poli. Na levo jsou strmé alpské trávníky, na pravo několik minut odtud ve vysokém, pískem a kamenim zaneseném žlabu šumí potok, jenž jest poslední v Korutansku, spěchající na východ do Zily, Drávy a Dunaje, aby utonul v Černém moři. Poněkud výše po strmé cestě přijde se k několika domkům, ve kterých se chudším poutníkům polévka nebo káva za lacinÝ peníz vaří. Najednou se začne strmější cesta. Dosti široká cesta byla s velikým nákladem vystavěna; tohoto roku, kdy v tom kraji byla veliká povodeň, byla tu a tam zasypána, podryta a roztrhána.

Pomalu se vine cesta podél malého potoka. Ale podívá-li se člověk na potok blíže, hned pozná, že ten potůček není vždy tak krotký a tichý, jak se zdá, aby se vyhýbal každému v cestě stojícímu kamení. Také široký a pevný jez, přes který se potok pění, ti praví, že tu musí býti někdy hrozný šumot a jekot. Na pohled klidný ten tok vyvěrá z malého jezírka a když na nesmírných skalách a vysokých horách zuří bouře a nastane veliký liják, tenkráte se ode všech strání po nesčetných struhách žene k potoku hrozná voda. Potok se

náhle zvětší a nyní jest tak rozpoután a tvrdohlavý, že zemi trhá, břehy podrývá a veliké kameny s sebou unáší. Též tohoto léta způsobil mnoho škod, tak že se obyvatelé na jeho březích sídlící po letech ještě na něj pamatovati budou.

Šel jsem pomalu v před. Dokud plíce ještě svou práci snadno vykonávají, poutníci mezi sebou rozpráví! Pojednou stává se cesta vždy strmější a poutníci umlkají. Bukový les vábí poutníka do svého příjemného stínu a na strmé cestě se objeví široký a dlouhý trávník. Tu jsou dvě dřevěné boudy; jedna na seno, kteréž teprve v zimě po saních odvážejí domů, druhá pak pro pastýře, kamž se uchylují, když v létě zuří bouře.

Ještě strmější cesta se začne; člověk může jen pomalu po cestičkách, a to ještě s velikými oklikami vpřed. Na cestě přijde se k bystré studánce a k několika kamenům, které vábí poutníky, aby si poněkud oddechli. Každý si rád sedne na kámen. Stále strmá cesta. Nedaleko odtud stojí malá kaplička, jež v náhle přikvapeném lijáku mnohému poskytne přístřeší! Od kapličky jest ještě strmější cesta nežli dříve. Tu se dechu nedostává, a nohy se velmi unaví. Než má-li člověk odvahu a trochu trpělivosti, brzy přijde „na planino“ (alpský trávník), kdež si může poněkud na rovné cestě oddechnouti. Vrch, po kterém se přijde „na planinu“, se skryl. Jsme na alpské půdě. Na jihu pnou se vysoko k nebi holé skály jako rozštěpené skořapiny „Vrabci“ zvané. Na východě stojí 2678 metrů vysoký „Mangart“. Mezi tím a „Vrabci“ činí „Kraljev hrib“. Na západu jest zase strmý vrch, ale již poslední; za ním jsou „Višarje“. Na úpatí vrchu jest nízký domek, v němž „planinski oštir“ (Alpenwirth) nabízí sklenici vína.

Všecek uřícen a upocen netroufal jsem si napíti se. Kráčel jsem tedy dále. Poněkud výše na vrchu lze pozorovati stopy starých příkopů. Žabničané je zovou „turške šance“. Vypravuje se, že za časů tureckých nájezdů do Korutan žabničané se svými rodinami a dobytkem utekli se k Marii na sv. Višarje, kdež se utábořili, aby sebe a nebeskou Pannu zachránili od tureckých ukrutností.

Čím výše jdeš, tím přikřejší a strmější cesta. Trochu stranou nachází se bystrý pramen, jenž teče po malém žlábku, oznamující nekonečnou moudrost Boží, jež i v takové výši nezapomíná na unaveného poutníka, nýbrž po otcovsku se postarala, otevrouc tu pramen, jenž unavené a žíznivé poutníky napájí. Několik kamenů jakoby ohrada u pramene nahromaděných, to jsou vábná sedadla, na nichž se lépe sedí nežli na měkkých pohovkách. Ještě několik kroků a jsme u druhé kapličky. Odtud se poutníku otevírá krásná vyhlídka; holé hory v pravo, holé skály v levo, vpředu a vzadu bílé sněžníky. V předu stojí osm tisíc střevíců vysoká „Višja gora“ a Montaggio, na úpatí je ohromná kotlina, ve které sníh taje a voda vyvěrá pro Jadranské moře. Na úpatí těchto velikánských hor vine se bílý pás, tak že se zdá, jakoby to byla silnice; než jest to žlab, po kterém teče vodami ze sněžníků napojená Bela, valíc se na jih do italských rovin.

A ještě jeden malý veršík a za tím jest ukryt cíl cesty. Cesta není již tak strmou a že jest cíl cesty blízko, každý urychlí své kroky, aby po dvouhodinném vystupování na horu si odpočinul a občerstvil. Na posledním sedlu nachází se třetí kaplička, ještě několik kroků a před poutníkem se objeví kostel se všemi k němu náležejí-

cími budovami. Jsou tu krámy s různými obrázky a upomínkami na pouť svatovíšarskou, pod kostelem nachází se farní budova a za tou několik hostinců. Kdo z daleka přišel a něco podobného ještě neviděl, zvláště ten rozhled odtud, jest všecek zaražen. Není divu! Kostel v takové výši, 1792 metrů nad hladinou mořskou, uprostřed skalnatých hor a příkrých nebetyčných Alp! (Pokračování.)

Z národního divadla.

Majíce promluviti o poslední části Vrchlického trilogie — „Smrti Hippodamie“ — dovolujeme si ct. čtenáře odkázati ku předešlým svým referátům v těchto listech o „Námluvách Pelopových“ a „Smíru Tantalově“. Celá tato trilogie jest vskutku velkolepá a básník objevuje v ní skvělé své nadání plnou měrou. Podařiloť se mu postihnouti slovem i dějem, barvitostí detailu i dojmem celku tragoedii antickou způsobem mistrným, což je nepopíratelné. Ovšem že v této části poslední je poněkud mnoho vraždění a msta slaví na všech stranách vítězství. Chrysippos padá ubit jsa nevlastními bratry Atreem a Thyestem; Thyestes prchá z domu, maje býti za vraždu tuto vyhnán — ale prchá s bratrovou choti Airopou; Hippodamie chce zavraždit Pelopa, a jen otrok Jolos vraždě zabrání, za to Pelops mečem prohnal slepce Myrtilla, že mu nechce vyjeviti tajemství, zač si jej Hippodamie získala, a když choť svou zapuzuje, vraždí se tato dýkou. Krve a pochmurnosti tedy dosti. Opakujeme ještě, že dojem tragoedie antické trilogií touto vystižen mistrně: ale jiná jest otázka, zdali práce podobná — ač vysoce poeticka — zaujme srdce posluchačů, zdali je uchvátí? Díváte se, žasnete, zachvějete se — ale srdce vaše ostane chladným; jsouť nám přece ty antické názory a poměry těsně srostlé s pohanstvím cizími a nepochopitelnými. To cítíme nejvíce v této tragoedii, kde nepadá jediný přívětivější paprsek, kde není tuchy o lidskosti a odpouštění. Vše tvrdý osud, pomsta, krev, vraždění. V prvé i druhé části ledakde jsou pěkná místa, jež toho neb onoho záhybu ve vašem srdci se zmocní: v části poslední panuje krutá neúprosnosť. Jak vysoko jest křesťanství se svými náukami o lásce k bližnímu, o svatosti manželství, o shovívání, odpouštění atd povzneseno nad tím tak přechvalovaným, tak často pokrytsky zpět volaným časem, kdy kvetla stará Hellada! Myslím, že toto porovnání musí vzniknouti v mysli každého diváka, jenž má alespoň trochu soudnosti, a že tu na křesťanství, ač o něm ovšem není na jevišti ani řeči, ač tu ani stopy po jeho účinech v mysl lidstva, přec každý divák vzpomíná a tiše porovnává. A to má též svou cenu: myslíme, že již jen proto by se podobná antická dramata, kdyby se často opakovati měla, na jevišti neudržela a obecenstvu zhnusila, neboť, kdo tu jedná, často není bytosť se srdcem *člověka*! A to se dnes na jevišti pozná; vláda naprostého, neuprosného, tvrdého fata by se neudržela. Dojem konce trilogie „Hippodamie“ zvýšuje znamenitě výtečná hudba Fibichova — jeť „Smrť Hippodamie“, jako obě části předcházející, melodramem.

Byly doby, kdy jsme se u nás dívali na Sardou-a jako na nejznamenitějšího spisovatele dramatického na světě. Zajímavé jest porovnati kritiky o něm a jeho dílech. Čtěme ony před patnácti, dvaceti roky a ty, jež se píší dnes, a přesvědčíme se, jak se časy mění. Tušíme, že se dnes ani

největší enthusiast proň nenadchne. Co slulo dříve duchaplností, nadáním, geniálností, to se vše dnes shrnulo v název „starý divadelní mistr“. A to je vskutku pojmenování trefné. Zná všechny divadelní účinky, ví, jak naličiti scenu, jak navléci situaci, dovede chytit pozornosť divákovu, dovede v něm vzbudit a vystupňovat napjetí (spoléhá často i na vnější, dekorační, strojové atd. effekty a velmi s nimi počítá) a to působilo a působí. Jen že dnes se tomu již rozumí, dnes se to již poznalo a pochopilo, co se dřív mělo za naprostý dar ducha a umění, tomu se přišlo na kloub: nevyloučilo se ovšem nadání, ale z veliké části přisvědčilo se, že tomu všemu druhému přináleží též veliká část úspěchu . . . Vzpomínáme toho všeho jen proto, abychom konstatovali, jaký dojem učinila dnes jeho dávno známá „Fernanda“ na našem jevišti . . . Vše, co jsme kdy psali o francouzských komediích, zvláště ve „Fernandě“ téměř typicky se jeví. A přece — dnes není pro „Fernandu“ žádného nadšení, již ani v oné generaci divadelní, jíž je „Fernanda“ novinkou. Vůbec zdá se, že někdejší živý zájem pro lehké a nemravné francouzské zboží silně se ochladil. Není tomu ještě dávno, co ledajaká arenní předměstská fraška pařížská měla na našem jevišti přednosť před mnohem lepší a vážnější prací domácí neb slovanskou. Není-li tomu tak i dnes, je to nepopíratelný pokrok, a byla li to pouhá věc mody — chvála Bohu, že ta bláznivá moda již přestala!

V posledních nedělích setkali se na našem jevišti Polák s Rusem. Polák Moniuszko a jeho opera „Strašný dvůr“ a Rus Gogol se svou veselohrou „Revisor“. Podle jména zná ji každý student. Jeť Gogol bezmála plných čtyřicet roků v zemi, o „Revisoru“ právě tak jako o něm píše i u nás každá školská kniha dějepisná, ale na jeviště dostal se „Revisor“ teprve nyní. Dosti pozdě — ale za našich poměrů můžeme býti rádi, že přece. Děj „Revisora“ v hlavním široce je známý a téměř každý náš quartán četl ve své knize od zvěčnělého Ningra, že „líčí úplatnosť a zkaženosť ruského úřednictva“. Ale jak neodolatelně! Jak komicky a při tom tragicky zároveň, s jakým humorem na tváři, ale při tom s hlubokou rozmrzelostí a bolestí v srdci! Snad na Rusi mnoho v té příčině leckde se změnilo, snad dosud trvají poměry ty mnohde jako byly — „Revisor“ jest a zůstane v mnohém věrným zrcadlem lidských slabostí a špatností vůbec, nepřihlížeje pouze k Rusku. Vidí-li člověk na našem jevišti umělce jako je Šmaha (Skvornik) a Sedláček (Chlestakov, revisor), Šamberk, Kolár, Mošna — pak teprve — kdyby i před tím kolikráte byl četl „Revisora“ v překladu, nabude pravého pojmu o Gogolově práci. Školní inspektor, soudce gubernie, poštmistr, ředitel nemocnice — vše samý podvod, úplatek, švindl — a přibylého jakéhos blatošlapa považují za „revisora“ z Petrohradu . . . ten strach, ty úřady, jak se z osidla vyvléci (nejlépe podplatiti jej!) to vše je stkvostným předmětem komedie, jež naše obecenstvo znamenitě pobavila. Takové práce uváděti na scénu Národního divadla je skutečnou zásluhou.

„Strašný dvůr“ Moniuszkův z mnohých úryvkův částečně je znám našemu obecenstvu. Hudebnímu světu ovšem dávno je znám celý. Děj velice nepatrný zásluhou hudby Moniuszkovy zdělán jest v operu, jež vyniká naprostou originelností a mnohými překrásnými čísly (mazur, arie Štěpánova při hracím stroji atd.). Dva důstojnící polských hulánů, bratří Zbyhněv a Štěpán, chtějí ostati starými mládenci — zavítají však na statek přítele svého otce a zamilují se do jeho dcer Hanny a

Hedviky, s nimiž se ožení. Toť zajisté vzor chudičkého děje, libreta „Strašného dvoru“ — (lépe bylo by přeložiti to „Začarovaný, zakletý dvůr či statek . .“), ale jak řečeno, hudba je tak pěkná a půvabná, že se divák baví po celý večer.

Po dlouhé době dávána zase Wildbrandtova krásná tragoedie „Arria a Messalina“ — ne pro svou cenu, nýbrž k vůli paní Bittnerové, jež za účelem nového engažování v této hře (ku podivení všech jako Messalina) vystoupila. Bylo tu velikého potlesku, volání, kytic a věnců až dost. Souhlasíme s tím jen potud, pokud podobná ovace má býti uznáním herci vytrvalému, u nás sestárlému, či hosti slavnému, jenž se k nám přišel podívat, a jímž jsme nadšeni. Nevíme, co paní Bittnerovu od nás vypudilo, ale jsme toho mínění, že v době našich národních zápasů a bojů máme oželeti toho, kdo odešel k Němcům, s myslí naprosto lhostejnou. Pí. Bittnerová neučinila tak poprve, a myslíme, že ten stesk a nářek po ní nebyl nikterak obecným, jinak bychom o něm také něčeho věděli. Stýskalo-li se některým abonentům, stalo se jim po vůli: jeť pí. Bittnerová na šest roků znova engažována.

Josef Flekáček.

LITERATURA.

Vychovatel. List věnovaný zájmům křesťanského školství. Nakladatel: družstvo „Vlasť“. Red. Fr. Pohunek. Vychází dne 15. a posledního každého měsíce. Roční předplatné 2 zl.

Po zaniklém „Školníku“ nebylo u nás vychovatelského časopisu, jenž by hájil zásad vychovatelských se stanoviska náboženského. Potom založen „Vychovatel“, jejž po pětiletém vydávání převzalo družstvo „Vlasť“. Tu napsaly o něm i „Paed. rozhledy“, že jest „mocně podepřen“.

Nuže, čeho žádá si „Vychovatel“, jaký jest jeho program? Čteme v 1. čísle, že bude pojednávati o všech odvětvích paedagogiky se stanoviska křesťansko-katolického a že bude *hájiti a zastávati křesťanský ráz výchovy a vyučování*. — Toť tedy jest program „Vychovatele“, a věru, že by bylo s nemalým prospěchem nejen pro školní mládež, ale vůbec pro školství i pro učitelstvo, kdyby program tento obraly si *veškeré listy vychovatelské*. A je to skutečně s podivením u nás, kde tak velice se snažíme, bychom u vychovávání dostihli zásad Komenského, kde uznáváme za veliké paedagogy Zoubka a Lindnera. Zoubek ve „Škol. a Živ.“ bezkonfessionální školu naprosto odsoudil, a Lindner vyslovil se zřejmě o důležitosti vychovávání náboženského. Tu vnucuje se nám otázka: Čím to tedy, že naše listy paedagogické nehájí zásad těch, jichž hájili Komenský a uznávají paedagogové nynější doby?

Nelze upříti, že ve mnohých časopisech paedagogických byly články, pojednávající o vychovávání náboženském, jež vřele doporučovaly. Ale jakmile se ozve přání, aby školství naše mělo ráz vyznání náboženského, k němuž se žactvo hlásí — tu ozvou se všecky listy proti takovéto reformě. Která jest příčina tohoto zjevu?

Známe ji dobře. Nepřátelé *náboženství* katolického obávajíce se, by nenabylo náboženství ve škole takové váhy, jaká mu přísluší, *úmyslně* tu zaměnili náboženské vychovávání *s kněžským dozorem*, jímž prý by učitelstvo uvedeno bylo ve stav *služebný*, neli *otrocký*, v němž jako hlavní osoba výkonná vystupuje „kněžská kuchařka“. Ovšem uzná zdravý rozum, že vychování náboženské nemá ničeho činiti s nějakou nadvládou duchovenstva nad učitelstvem — ale nepřátelům náboženství, tedy nepřátelům *pravdy*, není dosti špatnou žádná lež, jen když si jí vypomohou — Ostatně jsou tyto věci příliš známy, bychom se o nich rozepisovali. Jen tak nám to připadlo, když jsme nahlédli do programu „Vychovatele“.

Časopis tento zdárně se béře za svým cílem. Nalézáme tu článek J. Flekáčka „Náboženství ve vychovávání“, v němž sneseny jsou výroky znamenitých mužův italských a francouzských, doporučující vychování náboženské, článek J. Lepaře „Jak domoci se vyrovnání v nekonečných sporech o školství“, V Petrova „J. Vivesa dvě osnovy učebné“, A. Mattušky „Sirotčinec“, K. Slavíka „Vyučování budiž jednotné“, K. Markraba „Škola a rodina“ a „Vzor křesť. učitele“, J. Nedvídka „Kterak pěstovati city idejné“, Marczewského „Povolání učitelovo“, E. Cívky „Škola chlapecká a dívčí“, K. Kámenáře „Vychovatelna Olivových“, B. Hakla „Něco ze školní diaetetiky“, J. Moudrého „Příčiny, které jsou na závadu křesť. vychovávání a vyučování“, F. Libora „Učitel a náboženství“, F. Vaněčka „Vychování a věznice“, A. Fortýnové „O zpěvu chrámovém“ — a mnohé jiné články, jichž tuto neuvádíme, přestávajíce na těchto, bychom ukázali, že „Vychovatel“ si všímá všeho, co pro učitele důležitého.

Kdo by snad myslil, že tento katolický časopis učitelský málo jest rozšířen, mýlil by se velice. 2300 odběratelů je zajisté slušný počet při tom množství vychovatelských listů, a že za spolupracovníky přihlásilo se mnoho učitelů, je zajisté také úkazem potěšitelným. Jen krátký čas jest družstvo „Vlasť“ nakladatelem, a již ozývají se četná přání, aby „Vychovatel“ vycházel častěji. Přání tomu bude vyhověno, a „Vychovatel“ bude od Nového roku počítajíc vydáván třikrát měsíčně za roční předplatné 3 zl. Přejeme mu i na další pouti mnoho zdaru a rozšíření nejhojnějšího. **V. Špaček.**

Kytice z luhů slovanských a cizích. Uvil Dr. Frant. Kahlik, profesor česk. gymnasia v Opavě.

Spis tento vydán k účelu zajisté šlechetnému, totiž ve prospěch Ústřední Matice školské a na podporu chudých žáků č. gymn. v Opavě. Již účel tento dovolává se mocně hojné podpory u všech věrných synů vlasti české, aby nejzazší této stráži naší na severu dostalo se potřebné posily. Jest to sbírka rozmanitých květů, z nichž p. spisovatel uvití hledí pěknou kytici národu svému; vizme tedy, jak se mu práce podařila. Jen litovati jest, že v celé kytici nenalezlo místa ani jediné kvítko domácí, a mezi všemi 19 vyrostlo jich 8 na luzích cizích. Překlady jsou správné a mimo 2—3 plynné; zvláště pěkně se čte a mile dojímá Myrtoví, Inseparabiles, Listí a Bílá růže. Nicméně nemůžeme pomlčeti, že některé kvítky nezdají se nám šťastně býti voleny, jako: „V noci na Hod Boží Velikonoční“, jež disposici naši k posvátné té noci případnou zcela rozlaďuje.. „Dobré rady“ jsou asi ze slabších prací Dona de Trueba a pro naše poměry trochu zastaralé. Sympaticky působí „Beppo“ od V. Gomulickiho až na ten osudný konec. „Vážka“ od téhož zdá se býti výplodem nálady pessimistické, kteráž i nad zbožňovanou přírodou pozoufává a jí klne; arabeska ta byla by mohla beze škody z Kytice býti vypuštěna. — Děsně dojímá Garšinův obraz „Na bojišti“, v němž předvádí se nám pérem, co Vereščagin kreslil štětcem. Četba ta rozechvívá a do kytice se nehodí G. Kellera legenda „Panna Maria a ďábel“ — a „Legendička o tanci“ nezamlouvá se, stírajíc s osob a věcí posvátných, co jest vznešeného a velebného. — Mistrně líčeny jsou osoby v obrázku věžeňském „Onufer“; tíha obviňujícího svědomí rovněž dovedně charakterisována jakož i polítování hodná neznalosť vězeňského správce. — Řecký obrázek „Na cestě“ od M. Konopnické jest tak sarkastický, jak ten smích otroků. — „Vesnická povídka“ od O. Fedkoviče líčí sice bývalou pověrčivosť, nikoli však prostotu vesnickou; spíše velkoměstské frejířství jeví se ve slovech smějící se dívčiny: „Což tak nebývá, což se lidé nevezmou a s jiným pak milují?“ Dívka lehkovážně se vdává, a hoch se topí — otřepaný to novomodní román. — Jacobsenova charakteristická studie „Paní Foensová“ svým zdlouhavým kreslením unavuje téměř podobně jak ta jednotvárná krajina Avignonská. Rysy vroucí lásky mateřské i dětinné rozplývají se v té dlouhé kresbě. „Bůh“ psán s malým *b*; ačkoli spisovatel jest darvinista, nebylo by překladu na závadu bývalo, aby se dalo Bohu, co Božího jest. — Hluboké pravdy zahrnuty jsou v „Listí“ od Fr. Mažuranice; s pochoutkou jsme je četli opět a opět. — „Růžový keř“ od G. Schaedlera líčí pěkně a tklivým způsobem dětinnou lásku k zesnulé matce. — V „Milosrdenství“ od J. Lemaitrea na zkušenosti Turiri-Tiriru-ově ukázáno, s jakým úmyslem třeba konati dobré skutky, aby se staly před Bohem záslužnými. — Od téhož „Lilita“ jest tklivá legenda z mládí Ježíše Kr. v Bethlémě, kterého Lilita jako Mesiáše poznává a jemu se koří, přičiňujíc se i k zachránění jeho před krvelačným otcem Herodem ukrutným. „Ruské povídky“ jsou dobře voleny a pěkně se čtou, zvláště „Bílá růže“ něhou svou mile působí. — Doufáme, že „Kytice“ přispěje zde onde k národnostnímu uvědomění. **Fr. Vohnout.**

O citlivosti. Napsal Prof. dr. Frant. Mareš. V Praze 1891. Nakladatelé: Bursík a Kohout. Cena není udána.

V neveliké brožurce probírá pan dr. Mareš fysiologicky velezajímavé thema: „O citlivosti“ způsobem jednoduchým, každému laiku lehce srozumitelným. Celý spisek jest velmi interessantním; nebylo tedy třeba omluvy, kterou pan professor učinil hned na počátku před svými posluchači, — práci totiž předčítal pan auktor 27. února t. r. v Měšťanské Besedě Pražské. Dovolíme-li si po stránce filosofické, již se pan auktor také zabýval, v některých kusech pronésti mínění odchylné, bude to jen důkazem, jak pozorně jsme spis četli, každý jeho odstavec, ba i větu náležitě studovali.

Především zpravuje nás pan dr. Mareš, že „základné jevy života lidského jsou pouze tři: citlivosť, pohyblivosť a schopnosť zažívací.“ O citlivosti se praví, že „fysická podstata tohoto stavu rozechvění jest dosud úplně neznáma.“ Tuto větu doporučujeme oněm vševědům, kteří posmívají se tak rádi naší víře, že prý má tajemství. Věda je má také, a to zrovna i v těch jevech, které jsou tak všední, obyčejné. Po té vykládá pan auktor, co jest „sarkoda“, jak povstává zvláštní ústroj citlivý čili smyslový, totiž ústroj svalový a zažívací, jak vytvořuje se systém nervový a krevný. Pozoruhodno jest mínění páně Marešovo o původě smrti. Neméně zajímavy jsou další řádky o rozvoji a zdokonalení, mezích a různostech citlivosti mezi lidmi, čímž asi obsah vyčerpán, a čtenář dobře poučen.

Ve výkladech filosofických nebyl však pan dr. Mareš tak šťastným jako ve výkladech fysiologických. Tak příkladem píše na 5. stránce ve 2. odstavci: „Skutečně taková myšlénka o původě smrti byla pronesena; jest to ovšem myšlénka člověka, a již proto možno se domýšleti, že pravda jest asi jiná, ježto vůbec člověku nelze pravdy postihnouti.“ Řád uznávám, že pan professor jest znamenitým fysiologem a ve svém oboru, jak se říká, doma; filosofem šťastným a hlubokým pana doktora již pro tu jedinou větu uznati nelze. Že by nějaká myšlénka již proto byla chybna, poněvadž ji člověk pronesl, jest zajisté až přílišný pessimismus o nedostatečnosti lidské a zrovna tak chybný, jak moderní vypínavosť mnohých rozumářů, kteří zcela naopak tvrdí, že prý člověk může poznati všecku pravdu, a že není pravdy, která nad rozum by byla a jím postižena nebyla. Pravda jest tak asi uprostřed, čehož zde dále dokazovati netřeba. Chybnou theorii páně Marešovu dosti trvám označuje upřímná otázka. Co a proč nám pan professor práci svou předložil, když člověk vůbec nemůže postihnonti pravdy?

Důležitou a též velice zajímavou jest otázka: Jak působí tělesa na city, sdělují-li jim něco ze svých vlastností, může-li jeden citový smysl postřehnouti předmět smyslu druhého, na příklad: může-li oko viděti zvuk, neb ucho slyšeti světlo, jak se dovídáme o vnějším světě, jest mimo nás skutečnosť či jen představa, klam? Zkrátka: Jak poznáváme a idee si tvoříme. Panu professoru otázka ta při thematě jeho samoděk se tlačila, a on se jí nevyhnul a na ni odpověděl, jak na muže sluší. Škoda, že s jeho theorií nelze nám souhlasiti! Na straně 9. píše totiž pan professor doslovně: „A tak všechny smyslové pocity jsou stavy našeho vlastního těla a nikoli vnějších na nás působících těles. Svými pocity nedovídáme se tedy ničeho (?) o vlastnostech vnějšího světa.“ Prvou větu lze připustiti s poznámkou, že ony „stavy našeho vlastního těla“ jsou způsobeny různými předměty a na nich aspoň počátečné závisly. Druhou však větu jednoduše popíráme, jelikož z prvé ani logicky nenásleduje, ani fysiologicky dokázána není, aspoň ne důkazem, který podává pan doktor. Praví totiž: „Možno mysliti si následující pokus; protne se zrakový a sluchový nerv, a konce spojí se křížem, tak že citlivé buňky zrakové v sítnici oka jsou spojeny s pocitovým ústrojem sluchovým v mozku, a citlivé buňky sluchové s pocitovým ústrojem zrakovým. Takové spojení různých nervů křížem jest možno a bylo v jiných (!) případech se zdarem provedeno; pokus, který máme na mysli, nelze pouze pro mechanické překážky provésti, ježto nervy zrakový a sluchový příliš krátké, od sebe vzdálené a téměř nepřístupné jsou. Ale kdyby se taková operace provésti dala (!), tu rozčilení citlivých ústrojů ucha zvukem stěhovalo by se pocitovému ústrojí zrakovému v mozku, a rozčilení citlivých buněk sítnice oka světlem pocitovému ústroji v mozku. Tu bylo by *viděti* zvuk a *slyšeti* světlo.“ Tomu zkrátka odpovídáme: Ať už jsou ty překážky „pouze mechanické“ či též jinaké, nám v exaktní fysiologické vědě nedostačuje, co by bylo nebo nebylo, kdyby „nervy zrakový a sluchový nebyly příliš krátké“, nýbrž co jest. Známé úsloví „Aliter in praxi, aliter in theoria“ zde se ukazuje a ničí vše. Chceme důkaz skutečný, a ne slibování, „tu bylo by viděti zvuk (!)

a slyšeti světlo (!). Máme též za to, že pan professor připustí, že v otázkách přírodovědeckých a nedokázaných nevěřiti jest dovoleno a důkaz žádati nutno!

„Není tedy pochybnosti", praví pan auktor dále, že naše pocity smyslové jsou čistě osobní, nemajíce nic společného s vlastnostmi vnějšího světa." Že tato věta není bez chybičky a bez vroubku, viděti hned z věty následující, jestliže vše mne neklame. Pan dr. Mareš píše totiž: „A přece jsou smyslové pocity jediným pramenem našich vědomostí o vnějším světě. Tu stojíme před propastí plnou pochybností. Jest vše, co kolem sebe vidíme a slyšíme, něco skutečného, anebo jest to klam našich smyslů, vidina, idea?" Ku větě první dovolím si poznamenati: Není-liž pravda, že vlastností vody jest, aby byla mokrá, a vlastností ohně, aby pálil? A jak pak, necítí ruka má vlastností těch, a je jí stejno na pocit, dám-li ji do vody či do ohně? Řekne-li se, že to znamená a cíti reflexí rozumovou, odpovídáme slovy páně doktorovými „a přece jsou smyslové pocity jediným pramenem našich vědomostí o světě vnějším", což patrně jen ten smysl míti může: Rozum poznává, co ze smyslů má. Kterak může však rozum poznati vnější svět, když ty smyslové pocity, z nichž poznává, nic společného, to jest, obdobného a podobného nemají? Jak může se z nich „vědomostí" o světě vnějším dodělati, když jsou všech jeho vlastností prázdny a ničeho společného s ním nemají? To dostačiž na okázku, že tyto dvě věty páně Marešovy k sobě se nehodí, jedna druhé nevysvětlují a záhadu neobjasněnu nechávají.

Úplně podpisuji výrok páně professorův o anglikánském biskupu Berkeleyovi, že jeho theorie o vzniku ideí jest zcela špatna, a rovněž nábožna jako bezbožna. Přijímám též za svou větu následující: „Než to aspoň jest jisto, že naše smyslové pocity ničeho nám nepraví o podstatě a vlastnostech vnějšího světa. Ale jiná otázka jest, třeba-li proto vůbec o skutečnosti vnějšího světa pochybovati a naděje na poznání vlastností jeho se vzdáti?" Smysly nám ovšem „nepraví" o podstatě věcí nic, ale rozum, ze smyslů věci poznávající, ten ovšem nezůstavuje nás tak lačny a neuspokojeny. Také důkaz Marešův, že vše, co kolem sebe spatřujeme, není pouhým fantomem, připouštím, a pana auktora pozorna činím na jeho zcela správnou větu: „že tudíž smyslovým pocitům, jež jeden v druhém působíme, odpovídají skutečné mimo nás jsoucí příčiny", které, kdyby byl lépe uvážil, byl by se přesvědčil, že méně správně psal, když prohlašoval, že naše smyslové pocity nemají nic společného s vlastnostmi světa vnějšího. Něco mezi nimi musí společného přece býti, jinak by si „neodpovídaly", jak chce pan professor.

Co jsme nahoře pověděli o úloze rozumu, máme-li ze smyslových pocitů poznati věci a vlastnosti jejich, vyslovuje pan dr. Mareš na stránce 11. zcela určitě, i když vyložiti nedovede, jak je to možná. Důvodně a vtipně hájí pan auktor skutečnosti zevnějšího světa proti subjektivnímu výstřednímu idealismu, když na stránce 12. dovolává se magnetismu a elektřiny, jež, ač nám unikají, přece beze vší pochybnosti skutečně ve světě jsou. „I zůstaly též magnetismus a elektřina člověku dlouho skryty; nevěděl o nich ničeho, neboť jich necítil, jako cítí teplo, zvuk, světlo." Praví-li se však na straně 12. dále: „Staří Stoikové říkali, že není v rozumu, než co mu smysly podávají," a dodává-li se: „Nemůžeme tedy tuto větu nyní uznati," dlužno se tázati: proč? Podobnou větu nacházíme také u Scholastikův a vyznáváme, že ji považujeme správnou právě v tom smysle, kterého se pan doktor bezprostředně dotýká, když důkaz proti ní vede a praví: „Rozum člověka není obmezen jeho smysly, ač jest na ně co jediný svůj *nástroj* odkázán." Zde třeba rozeznávati poznání rozumové na dvoje; na poznání počátečné, v němž rozum na smyslech závisí, a na poznání skutečné, čili na onu činnosť, kterou rozum rozvíjí, když smysly pojal obraz nějaké věci a přizpůsobiv si jej rozpoznal jeho vlastnosť i podstatu. V činnosti té není již rozum na smyslech závislým, ano, nemůže jich ani používati. Scholasticky bych řekl: Smysly jsou poznávání našeho *conditio sine qua non*, nikoli však *principium cognitionis*, jsou nezbytnou prvopočáteční podmínkou, ale ne činným principem poznávání!

Jak důležito jest učení páně Marešovo o skutečnosti světa vnějšího, tak důležito jest jeho učení o zodpovědnosti. Pan prof. Mareš o tom píše na straně 19.: „V naší době zvedla se otázka, jsou-li lidé s nedostatečnou morální citlivostí, tedy lidé nedostatečně organisovaní, zodpovědni za své zločiny. Někteří míní, že nejsou zodpovědni právě pro nedostatky a vady své ústrojnosti. — Než položme otázku obecně. Člověk bez hudebního sluchu začne v koncertě zpívati. Řeknete: nechte ho, neboť necítí, jak jest to ošklivé? Nikoli; každý bude uspokojen, vyvedou-li ho s hanbou ven. Neboť člověk může věděti, že jeho zpěv

jest lidem odporný, i když sám té protivnosti necítí.“ Podobně souhlasíme s větami: „A což člověk, jenž necítí hanebnosti lži a hrůzy vraždy? I on má vědětí, že tyto věci působí ošklivosť a hrůzu lidem, a proto nemá jich činiti. Neboť člověk má vedle citlivosti též intellekt (a svědomí), mohutnosť samostatnou, na citlivosti nezávislou. Touto mohutností vyzkoumal, jak jsme viděli, v přírodě věci jeho smyslům zcela nepřístupné. Touž mohutností má vrah i lhář vyzkoumati, že lháti a vražditi se nesmí; pokud jest intellekt člověka neporušen, jest zodpověděn za všecky své činy“. **Fr. Filip Konečný**, Ord. Praed.

Velký Marianský kalendář. — Kalendář ku poctě nejsv. srdcí Pána Ježíše a P. Marie na přestupný rok 1892. Vydavatel a redaktor Ad. Rodler, komoří J. S. papeže Lva XIII., bisk. notář a ředitel bisk. semináře v Budějovicích. Tiskem J. Steinbrenera ve Vimperce. Cena 50 kr.

Kalendářů vychází u nás více než dosti, ale nemnoho těch, kteréž opravdu zasluhují, aby byly doporučeny lidu. Některý nakladatel — zvlášť je-li zároveň nakladatelem illustrovaného listu, nacpe takořka kalendář obrázky obstojnými i špatnými, jež vkládá i do textu povídek, (jichž nebývá mnoho), k tomu se přidá několik časových článků a „pikantních“ anekdot, — a kalendář jest hotov. Rozumí se, že takovéto literární smetí zbytečně činí konkurenci kalendářům dobrým, jichž pořadatelé mají na zřeteli, že kalendář má býti opravdu užitečnou knihou pro lid. Takovýmito užitečnými knihami jsou oba výše jmenované kalendáře; první z nich obsahuje tyto práce: Píseň k Matce Páně (B. Hakl); Matka Boží a čtrnáct sv. pomocníků (K. Mráček); Věřím ve Svatých obcování (Dr. V. Šimanko), Panna Maria „hradební“ na Vyšehradě (E. Brynych), Za těžkou vinu těžká pokuta (B. Brodský), Zázračný obraz Matky Boží Příbenické (F. Wildmann), Svatá Panno Maria! (K. Krotouš), Ad. kníže Schwarzenberg, Poslední růženec (B. Hakl), Ze statku do podruží (V. Špaček), Sv. Juliana (B. M. Kulda), O svobodě a svobodomyslnosti (Dr. A. Skočdopole), Požehnej, Pane nás (J. Sponar), Nemilý host (A. Dostál), Několik listů z dějin Rudolfa II. (Dr. J. Kubišta), Dvé pověsti (K. Chalupa), Kterak oko klame (F. Tůma), Opravování a ozdobování našich chrámů, Památky Budějovic (J. Braniš), Po vídeňsku (F. Ondok), Kde jsou dva neb tři shromážděni ve jménu mém (J. L. Duben), Vyléčen vodou (V. Pakosta). — Ve druhém kalendáři nalézáme: Nejsv. Srdce Páně (J. Hůlka), Božská láska Kristova (B. M. Kulda), V utrpení pomoc nejbližší (H.), Útočiště hříšníků (B. Brodský), Rodičko Boží! (K. Krotouš), Modlitba k nejsv. Srdcím zpomíhla (H.), Don Innigo (J. Ježek), Jezulátko (B. Hakl), Odměna (A. Dostál), Z rabínské moudrosti (V. Votruba), Sv. Makarius Velký (B. M. Kulda), Z pamětí chudé obce (J. Braniš), Obličej Páně (K. Mráček), Jak se stal pan J. Línek Vincenciánem (J. Souček), Růže červená (B. Hakl), O vrata (A. Dostál), O nuceném pojišťování (Dr. J. Říha), Jeden přichází, druhý odchází (J. L. Duben), Babička zamouřilka (B. Hakl), O sv. Mikuláši (V. Špaček). Některé z těchto článků jsou k barvotiskovým obrázkům, jichž jest v každém kalendáři čtvero. Kromě toho obsahují oba kalendáře slušný počet článků hospodářských a časových.

Jak již poznati lze z názvů, jsou mnohé články obsahu zbožného, a duch zbožnosti provívá i většinou povídek, jež tím nijak netratí na zajímavosti. Naopak, čím dále hojnější rozšíření kalendářů Rodlerových jest neklamným svědectvím, že pořadatel jejich dobře zná smýšlení a potřeby našeho lidu, a že právě tyto práce lidu se líbí nejvíce. Jinak ani býti nemůže; neboť koho pak nestihlo v životě neštěstí? A kde má vzíti útěchu, neli z náboženství? Protož i taková povídka, v níž se ukazuje, jak mocná jest útěcha slova Božího a důvěry v Boha, nalézá u lidu obliby. I to zasluhuje zvláštní pochvaly, že ani malé obrázky v kalendariu při jednotlivých měsících nejsou bez významu. V jednom kalendáři nalézáme vyobrazení poutnických míst, ve druhém různých událostí ze života s krátkým vysvětlením v textu, v obou pak vyobrazení ze života Nejsv. Panny a Spasitele. Čtenář již u prvních stránek se zalíbením se pozastavuje, kdežto v jiných kalendářích je zběžně obrátí. Oba kalendáře vynikají obsahem jak bohatým, tak zajímavým, pro nějž je čtenářstvu vřele doporučujeme. Panu pořadateli všecka čest! — I snaha pana nakladatele zasluhuje uznání, a ukazujeme tu pouze k jedné věci, což již také jinde bylo vytýkáno: raději bychom viděli místo čtyř obrázků barvotiskových jen dva nebo třeba jen jeden, ale zdařile provedený, (jako má n. p. „Poutník“). Právě při vyobrazeních Spasitele a Jeho Rodičky, jež mají probuditi u čtenářstva nejvyšší úctu, je to nejvýše žádoucí. Kéž si pan nakladatel pokynu tohoto povšimne. Ostatní obrázky jsou provedeny slušně. **V. Špaček.**

Dr. H. Máchal. Úvod ve studium ruských bylin. Vyňato ze IV. výroční zprávy c. k. vyššího gymnasia v Žitné ulici v Praze. — V Praze 1891. Stran 33.

Autor „Nákresu slovanského bájesloví“ p. dr. Máchal seznamuje v práci této obecenstvo české s krásnými ruskými bylinami. „Byliny“ jsou světské písně epické na rozdíl od duchovních písní epických, jež Rusové nazývají „duchovnye stichi“. Celá práce rozdělena jest na sedm kapitol. V kapitole první, „Sbírky bylin“, podána jest posavadní literatura bylin od dob nejstarších až po náš věk. Ve druhé kapitole probírá „Povahu kraje a obyvatelstva, kde epos ruský nejbujněji kvete“. Platí i tu všeobecné mínění, že epos ruské (možno však to říci o poesii lidové vůbec) nejvíce udržuje se tam, kam nejméně vnikla moderní kultura. Zajímavá jest v kapitole této zmínka o „zkazitelích“, t. j. pěvcích bylin. „Rozkvětem epické poesie v Rusku“ končí druhá kapitola. Třetí část práce jest nejdůležitější, podávajíc „Obsah čelnějších bylin“. Byliny dělí se dle hrdinů na tré cyklů. V prvním cyklu jsou hrdiny „Bohatýři starší“ (Svjatogor, Volga Buslaevič), v druhé „Bohatýři Kievští (Ilьja Muromec, Dobrynja Nikitič, Aleša, Suchmantij Odichmantьevič, Dunaj Ivanovič, Ivan Godinovič, Choten Bluďovič, Vaňka Udovkin, a j.), ve třetím cyklu „Bohatýři Novgorodští“ (Sadko kupec, Vasilij Buslaevič). Ve čtvrté části mluví se o „Místu, kde byliny byly složeny“, v páté o „Mínění o významu bylin.“ V kapitole šesté probírá autor „Látky bylin“ a v poslední „Sloh, řeč a rozměr bylin“.

Pilnou a záslužnou práci p. dra. Máchala doporučujeme všem, kteří se zabývají studiem slovanského folkloru. **Ferdinand Pátek.**

Přítel dítek. Časopis pro vychování a zachránění křesťanské mládeže. Redaktor P. Bernard Plaček O. S. B.

Časopis tento vychází v knížečkách 5½ archových nákladem Benediktinů Rajhradských čtyřikráte do roka. Obsah jejich jest poučný i směřuje hlavně ku poučení rodičův, jak by dítky své v duchu křesťanském vychovávati a některé chyby se vyskytující odstraňovati měli. K jednotlivým článkům v knížečkách těchto obsaženým chceme zejména upozorniti. V ročníku 1888. jsou pojednání školství se týkající: Boj o školu (1. sešit). Jak nám lze domoci se školy katolické? (1. seš.). Jak velice nám potřebí náboženských škol a řádných katolických učitelů (2. seš.). Jak to dopadá s náboženskou mravním vychováním ve školách státních a obecných? Proč liberálové usilují zmocniti se školy a proč od své nadvlády upustiti nechtějí? (3 seš.). Články vychování dítek se týkající jsou zejména následující: Působnost svatých obrazů při vychovatelství. Aby se vychování zdařilo, musí v něm vládnouti shoda. Které hlavní vady nalézáme v rodinách v náboženský mravním vychovávání? (1. seš.). Kterak napomáhají stvořené věci ku křesťanskému vychování dítek? Jak lze dítky odnaučiti, by nekradly? (2. seš.) Chyby nejvýš záhubné ve vychování. Jak souvisí křesťanské vychování dítek s jejich přistupováním ku sv. zpovědi? Co bývá často příčinou, že dítky lháti se naučí? Pro koho vychováváme své dítky? (3. seš.). Čeho sluší šetřiti ohledně spaní dětí? Tři zásady, abychom děti navykli dokonalé poslušnosti. Děti a noviny (stať vychovatelská od Al. Dostála) (4. seš.). Ze článků různého obsahu zaznamenáváme: Dítky a nejsvětější svátost oltářní (1. seš.). O přípravě dítek na první svaté přijímání. Kterak dítky již záhy k návštěvě kostela přidržovány býti mají. O zevnější uctivosti, kterou dítky při modlitbě zachovávati mají (2. seš.). Don Bosco (životopis; 2. seš.) Péče o sirotky a opuštěné dítky, jak se jevila v dřívějších dobách u rozličných národů (3. seš.). Komu máme více péče a lásky věnovati, lidem anebo zvířatům? (4. seš.). Mimo to nalézáme zde hojné rozmanitosti, modlitby a milodary. Jak z uvedeného přehledu patrno, jest v časopise tomto uložena hojnost článků, které poučiti mohou nejen rodiče, nýbrž i každého, kdo vychováním dítek se zabývá, i neměl by v žádné knihovně školské chyběti. Sloh jest lehký, jen tu a tam bylo by si přáti správnější češtiny. Některé články totiž vzaty jsou z nejlepších katolických časopisů německých, a tu vloudily se překladatelům některé chyby, zejména proti slohu, do péra. Ku každému sešitku přiložena jest ještě malá knížečka: „Příloha pro děti“. Ročník právě uvedený má přílohy následující: „Pravidla pro mládež o nejdůležitějších povinnostech pospolitého života“ (31 stránek. „Šestero návštěv nejsvětější Svátosti oltářní“. (Věnováno dospělým i dětem, těm obzvláště, jež se na první svaté přijímání připravují; 31 str.). „Životopis blahoslaveného Jana Berchmanse, člena Tovaryšstva Ježíšova“ (15 str.). „Vánoční úvahy, jako příprava na příchod božského dítěte Ježíška“ (19 stran).

Malé knížečky tyto hodí se výborně pro dítky a mohou jim tvořiti malou knihovničku, ze které by se mohly těšiti. Cena časopisu celého jest velice levná, stojíť ročně toliko 40 kr. r. č.

Ročník 1889. Školství týká se zde toliko článek: Zkušenosti ze škol bezkonfessionálních. Za to jest zde hojně článků vychovávání dítek se týkajících, jako hned na počátku: Jak vyslovil se papež Lev XIII. o vychovávání mládeže. Hlavní prostředek u vychovávání mládeže (myslí se zde totiž s Pánem Bohem). Vzdělávejme nejen rozum, ale i cit dětí! Svěcení neděl a svátků jak důležito při výchově dítek. Co přispívá v nejnovější době ku zkáze mládeže (nepatřičné obrázky). (1. šeš.). Obrázky domácího vychování. Průpovědi vychovatelské (1. a 2. seš.). Jak zachráníme svoji mládež? Něco o návštěvě divadla (2. seš.). Kapitola o tělesném trestání dítek (3. seš.). O povinnosti rodičů dítky své náboženskomravně vychovávati a o způsobu výchovy této (3. a 4. seš.). Nestrašte dítek! Úryvky ze zdravotnictví (4. seš.). Články různé: V čem záleží pravá blaženost a jak lze jí dosíci? I soustrasť měj své meze (1. seš.). Neděle v rodině katolické. Důvěra a něžnosť (2. seš.). Mimo to jsou zde menší článečky rozmanitého obsahu, jakož i některé zajímavé a velice poučné příklady, jako na př. Zničená žeň; Sestra Marta; Jedináček — mazlíček; Vzpomínka na mou matku a j. v. „Přílohy pro děti“ jsou následující: „Katechismus pobožnosti k nejsvětějšímu srdci Ježíšovu“ (39 str.). „Cesta k domovu“ čili: Pojednání o osmeru blahoslavenstvích (str. 16.). „Životopis sv. Růženy Limanské“ (20 str.). „Odpovědi ministrantovy při sv. úkonech“ (23 str.). (Dokončení.)

Poesie v našich listech belletristických.

Píše **Jan Hejný**.

(Pokračování.)

„Květy“ poskytují čtenářstvu za rok ve dvanácti objemných sešitech hojnosť čtení poučného i zábavného. Poesie zde zastoupena vykazuje jména básníků, s nimiž ve „Světozoru“ i „Zl. Pr.“ se potkáváme; vedle básní skutečně pěkných a cenných nalézáme tady i mnohou umělůstku, hříčku formální bez věcné hodnoty neb básně směru takového, jakýž nejednou jsme odsoudili: rouhavé, nevěrecke. S Vrchlickým shledáváme se v každém sešitě. Nepodává-li nám sám vlastní poesii pohanství neb obrazy z „věčné“ Hellady, alespoň o překlad něčeho podobného se postará. Že jest Giosue Carducci básník zednářů a zřejmý hlasatel nevěry, je dávno známo. „Dva titani“ je tak něco podobného, čím jsme stále krmeni: pohanstvím a Helladou. Ve „Zpěvu lásky“ věnuje počátek básně Pavlu III., jemuž vkládá do úst: „By káral, otec věčný má své hromy — náměstek jeho, já, mít budu děla“ a káže vystavěti tvrz — „poněvadž si hraje na Augusta“. Madonně, jak ctí ji zbožný prostý lid, dává se tu výhost:

„teď jiná Madonna to k nám se kloní —
toť soucit je, to ku právu je cit —

kdyby se nejednalo o věci a pojmy tak vážné, věru, smát by se člověk musil! O toho citu ku právu, o němž pěje zednář Carducci! Ať jen si vzpomene na ty nesčíslné urážky, ústrky a útisky, jichž dopouštěli a dopouštějí se velkoitalští vlastenci na papeži, vydávajíce jej u posměch a ohrožujíce i jeho život — to je snad ten „soucit“, jenž vytiskl starou tu Madonnu, již po věky prostý lid vzýval! A onen „cit ku právu“ — o tom bylo by lze psáti široce a dlouze! Kdyby tu zřejmě stálo: „zednářský cit ku právu“ nebo „cit ku zednářskému právu“, pak by alespoň takový verš nikoho nemohl klamati, a skrytý smysl jeho byl by jasným každému. Tento „cit ku právu“ promluvil (nikoliv děly náměstka Kristova, nýbrž děly někoho jiného) dne 20. září 1870., a od té doby ovšem „jiná Madonna to k nám se kloní“.

„Co do tyranů mi a do všech kněží?
— — — — — v proklínání
jsem, deset tomu let, vřel ku papeži,
dnes smířit se s ním neváhal bych ani —

ušlechtilý to život, „v proklínání vříti k někomu po deset roků!“ a ještě ušlechtilejší to poesie. Co nám do toho, koho kdo proklíná? A jest poesie „kněžkou“ proklínání, že se tím má naše obecenstvo baviti a snad i vzdělávati?

„Otevřte Vatikán! Vyvedu kmeta,
jenž sebe sama věznì tesknící —
svobodě připiji — ó pojď, ať zkvétá!
Občane Mastai — do dna sklenici!“

To je tak nepokrytě po zednářsku, že nemůže být ani „lépe“ řečeno — sklenice ovšem při tom chyběti nesmí. Jestliže poesie rouhavá a nevěrecká, jež uráží Boha, uráží pak i každého a všechny posvátné city člověka vůbec — pak je to jen zcela přirozený postup a důsledek. Odváží-li se urážeti Boha, není pak autority, bytosti nebo pojmu, jichž by nepotřísnila. V básni „Hermes“ píše Vrchlický tak, jakoby pohanští bohové byli bytosti skutečné a věčně živé; ve „Slohách“ praví:

„již prchá mladosť, my nemáme Boha,
teď pamatuj, že máme jenom sebe.“

Pomíjející a slabá to věru útěcha! Smělé a nepřikladné to přiznání vůči celé veřejnosti a veškerému čtenářstvu! Ale takový jest již směr dnešní moderní poesie, a píší-li tak básníci velcí, hledají v tom i ti malí něco „velikého“ a píší také tak, byť i tak — necítili. V „Brevíři moderního člověka“ nazývá pobyt prvních lidí v ráji „líným poklidem“; v „Modních slokách“ slovy ne příliš krásnými povídá velikou pravdu (jen že sám proti ní často hřeší).

„Jenom k ničemu ne úctu, ať to věda, ať to básně,
vše jen očuchat a zžvýkat — nač máš nos a k čemu dásně?
Dnes jen výsměch pán je světa, i pán každé situace,
a pak vtipně, drze lháti, platí víc než talent, práce.
— — — — — — — — — — — — — — — — —
Co pár let je trochu vzadu, již je staré hamparádí . . .

Že dnes k věcem nejposvátnějším není v lidu úcty, tím je také moderní směr poesie vinen. Právě dnešní poesie vysmívá se všemu, co bylo po věky lidstvu posvátným; ona odchovává tak nové generace básnické a budí lhostejnosť a neúctu v širokých vrstvách lidu, nejenom ve čtenářstvu samém. Neboť čtenáři mnozí jsou i horlivými proselity nevěry neb indifferentismu a názory, jimiž čtením nasákli a prosákli, roznášejí dále, rozšiřujíce je a takto zhoubný účin směru podobného ještě zveličujíce. Z Goethea stal se bez mála nový apoštol: nazývá se (v „Moderních majácích“) „mudrcem nejsladším“, „že blahozvěsť nám přines' doby příští“.

Vzdor lidstva k Bohu přenáší se i na mrtvé. Tak alespoň čteme v básni „Nešťastní“, od Louisy Ackermannové, již přeložila Pavla Maternová. Zní hlas trouby ku vzkříšení — ale někteří mrtví nevstávají — ze vzdoru, neposlušnosti k Bohu.

„Snad máme právo dnes na věčnou slávu Tvou,
Ty, jenž jsi na nebi — — —

a jinde:

„Náš prach chce pokoj mít, nač, Pane, křísíš jej?
Čím by Ti prospět moh'? Čím Tobě překáží?
— — — — — — — — — — — — — — —
dnes darů Tvých si neváží.

Některá poesie, jak jsme se již v listech těchto dočtli (tušíme v posudku „Hořkých jader“), upírá lidstvu naději na z mrtvých vstání: tato zde zase líčí i ten pomíjející lidský prach jako plný spurnosti a vzdoru proti Tvůrci-Stvořiteli. Malou útěchu podává Mužík básní svou „Adveniat regnum tuum“. Dva tisíce let modlí prý se lidstvo „Přijď — ale marně zvedá k nebi zrak a pouta rvou mu tělo, vůli, ducha“. Říše boháčů, kteří se klaní Mamonu a chytrých, kteří „svému rozumu se koří“ „trvá světa do skonání a s posledním až člověkem se sboří“ — kdežto, jak dále se praví — dva tisíce dlouhých prošlo let — lid unaven je, čím dále tím méně naděje má svět — a víra v království tvé mizí zvolna.“

Tu se opět tážeme: kdo káže neblahou náuku nevěry a atheismu více a svůdněji, nežli naši moderní věštcové? A komu tedy přísluší větší zásluha o to, že víra mizí? Deklamují o svobodě, o světle vědy, o ideálech, o zlaté době všeobecné vzdělanosti, o lidskosti, soucitu atd., a za tím vším vězí hrob nevěry a atheismu. Básněmi svými a směrem své poesie podávají obecenstvu jed v zlaté

lahvičce. Otakar Mokrý v „Mrtvé ruce“ praví: „Dlaň ta všehomíra vysoko je ve oblaku, tak že chuďas k ní tam zírá, jak jen svítí v zlatém mraku“ — „na něm leží těžce jiná ruka; i ta dlaně nebes vládce k balkónu se sklání níže (v zámku) než k malinké selské chatce“ — jinými slovy, obviňuje se tu ruka Boží, tedy Bůh, že dbá jen o boháče, nikoliv o chuďasy. Řízení světa měli bychom přenechati našim básníkům, neboť ti Pánu Bohu často udělili důtku, oni tomu mnohem lépe rozumějí.

Machar ve svých „Letních (i zimních) sonetech“ na mnohých místech pěstuje pouze formu bez ledačejší myslénky. A ta spousta cizích slov, v nichž vůbec si libuje! Napočetli jsme jich dosti! Moderní, parfumy, nervosní, monstrosní, monotonně, antika, horizont, echo, bombarduje, elastický, maskerada, théma, apatický, resignace, sentence atd. atd. Povídá-li kdesi v sonetu, že

mře naše století
před sebou tmu a na rtech prokletí —

pak je to smutný doklad k té proslavené „osvícenosti“ našeho věku, když je pojednou prohlašuje za tmavé. Kde není náboženství ani víry, jež žehná, tam patrně není prokletí ničím zvláštním. Se slovem tím shledáváme se v moderní poesii vůbec velmi často

Mužíkova „moderní balada“ „Ve svatební noci“ je zajisté přepjatou ukázkou přepjaté poesie a s politováním bychom musili vzíti na vědomí, měla-li by tato balada snad býti „vzorem“, jak nyní balady vyhlížeti mají.

Vedle některých ukázek zde uvedených obsahují „Květy“ mnohé básně, jež pěkně se čtou a jsou vůbec hezké. Tak ku př. Červinkovy „Námluvy“ jsou velmi pěkné a plynné, taktéž „Od rána do večera“ od Štemberky a Růženy Jesenské „Tam vysoko“ s refrénem „že milovat mám svět“ poskytuje útěchy. Hejdukův „Berka z Dubé“ je pěkné, Polomův „Stařenčin odkaz“ též. Sládkova báseň „Vzchop se k žití“ je pravý kontrast s prolhanými světobolnými verši moderních věštců, plna životní síly a záznosti. O delších pracích Čechových a Zeyerových ve „Květech“ promluvíme příště.*) (Pokračování.)

Drobné literární zprávy a úvahy.

Otevíráme novou rubriku a doufáme, že tím „Vlast“ značně oživíme. Katoličtí čtenáři naleznou nejednom v různých knihách a časopisech urážky a úštěpky naší víry, jinde zase dočtou a dovědí se věcí velice pozoruhodných a potěšitelných doma i za hranicemi sběhlých, které by nás mohly k dobrému povzbuditi, v dobru utvrditi nebo před zlem varovati. Činnosť literárních spolků, přednášky, rozdávané knihy pro členy spolků, zprávy osobní mohou tvořiti další odstavec zpráv literárních. Všecky zprávy a úvahy buďtež co možná krátké, úsečné, čerstvé, odpovídající nápisu této rubriky. I žádáme čtenáře „Vlasti“, hlavně horlivé ligisty o pomoc. Kdo chce býti této práce účasten, ať nám sdělí, který časopis nebo sborník nebo denní list by k tomuto účelu pročítal a stopoval. Honoráře za tyto drobné zprávy bychom vyrovnali v každém pololetí.

Mezi katolickým kněžstvem v Čechách, na Moravě i ve Slezsku začíná se rozvíjeti utěšený ruch literární. Italštinu pěstují mnozí duchovní, a dva z nich, pokud víme, předplatili si katolické listy italské a vybírají z nich zprávy pro „Čecha“ a „Dělnické Noviny“. České kolegium v Římě velice rozšíří známosť italské literatury. Tuto zimu dlí v Italii žižkovský katecheta Fr. Maleček, lektor italštiny na české universitě, aby se tam v oboru svém zdokonalil. Horlivý venkovský farář čte anglický „Tablet“ a zprávami z něho zásobuje četné katolické časopisy, hlavně „Večerní Noviny“. Ruštinu pěstuje mladý kněz, dobře již znalý jazyka francouzského. Francina vůbec má v kleru veliký počet pěstitelů;

*) Pozn. redakce. Spisovatel této stati probral některé básně ve „Světozoru“, ve „Zlaté Praze“ a nyní ve „Květech“ uveřejněné. Všude nalezl plevel vedle dobrého zrna a hrubé urážky katolického náboženství. A přece, ač to všecko víme, nejeden katolický list přináší sáhodlouhé obsahy každého čísla „Světozora“ a „Zlaté Prahy“. I tážeme se: zač stojí list nebo listy, které hanu vlastní straně ve tvář vmetenou ještě rozšiřují a doporučují? Prosíme čtenáře, aby proti podobným listům se vší přísností zakročili a tuto ostudu z našeho katolického písemnictví vymýtili. Uveřejňujeme to k žádosti četných kněží, kteří tyto poměry už déle snésti nemohou.

družstvo Vlast ku př. platí moravskému faráři vědecký francouzský časopis, aby z něho obohacoval naše písemnictví.

Mezi nejvěrší nám povědomé znatele jazyků u nás patří red. Vychovatele, kaplan Fr. Pohunek, jenž vedle slovanských jazyků zná italsky, francouzsky a španělsky.

Mezi cestovateli z duchovenstva sluší zvláště uvésti profesora bohosloví české fakulty bohoslovecké v Praze, Dr. Jar. Sedláčka, který prošel Rusko až na Ural a Malou Asii, chtěje z vlastního názoru seznati východní jazyky. Prosíme o doplňky.

Prvního října t. r. vyšlo první číslo **„Zlatého Mládí“**, časopisu, jak už jméno praví, pro mládež. Na první straně jest podobizna Jar. Vrchlického, a text ji doprovázející oplývá chválou tohoto básníka. My se vážně tážeme: ví redakce „Zlatého Mládí, že vydal Jaroslav Vrchlický plno nevěreckých básní a že ve mnohých neurvale snižoval stav kněžský čili nic? Neví-li to, ať se neplete do literatury, a ví-li to, kterak může paedagogický list doporučovati mládeži básníka nevěrce a tupitele stavu duchovního? Jaký povyk by strhlo učitelstvo, kdyby kněz přinesl do školy knihu, v níž by se v posměch uváděl stav učitelský, a my máme trpěti, aby katolické děti v katolickém Rakousku učily se ctíti básníka, jenž nemá pro nás než pohanu? „Zlaté Mládí“ rediguje karlínský učitel A. Mojžiš.

Náboženské a mravní vychování a vyučování na školách obecných a valný sjezd učitelstva a přátel školství, konaný v Praze dne 6 srpna 1891. (Resoluce a řeči). Kriticky probírá Frant. Pohunek, red „Vychovatele“. Otisk z Vychovatele. Cena 30 kr.; kdo hotově zaplatí, dostane tuto brožuru za 25 kr. Knihkupcům, alumnům a klerikům slevuje se z 30 kr. 25%. Přihlášky vyřizuje administrace „Vlasti“ v Žižkově u Prahy č. 505 nebo knihkupectví Cyrillo-Methodějské v Praze.

Red. Fr. Pohunek probírá na 74 stranách hustého tisku a velkého formátu řeči na sjezdu konané a poráží řečníky samým Komenským, „Národními Listy“ z. r. 1868. a protestantskými spisovateli. Učitelstvo jest hrdo na svého Sokola a kde může, všemožně jej velebí a vyznamenává, Fr. Pohunek však kriticky dokázal, že Sokol úcty té hoden není, protože vášnivě napadá katolické náboženství a podkládá nám nejednou úmysly, jichž naše strana nemá. Stoupence své žádáme, aby tuto hluboce promyšlenou a vědeckou kritiku sjezdu učitelského co nejvíce rozšířili. Fr. Pohunek sňal svými články ve „Vlasti“ gloriolu se skrání Vrchlického a sňal ji nyní i se skrání oslavovaného Sokola. Duchovenstvo, katolíci, podporujte „Vychovatele“, kamž Fr. Pohunek jako redaktor jeho ukládá hlavní své důkladné práce paedagogické.

Otázka socialní. Máme v úmyslu, podati ve „Vlasti“ obraz socialního hnutí v Německu, Anglii, Americe, Francii, Španělsku, Italii, Belgii atd, vůbec ve všech státech, a vytknouti účastenství katolíků v činnosti této a vypsati činnost hlavních bojovníků pro křesťanský socialismus. I činíme veřejné vyzvání ke všem, kdož by si tu onu zemi ke studiu převzíti chtěli. Ve „Vlasti“ platíme za stránku 1 zl. 50 kr. honoráře, máme však právo na honoráři přidati a jsme ochotni zde toho práva použiti, abychom badatelům aspoň částečně přispěli na cizojazyčné knihy a časopisy. Smlouva by s každým zvlášť byla uzavřena.

„Dělnické Noviny“ nemohou přijímati dlouhých článků a probírati zemi za zemí, osobu za osobou, i doplnili bychom ve „Vlasti“, co jest „Děl. Novinám“ nemožno provésti, a vyplnili bychom tím část programu, jejž si vytkl socialní odbor družstva Vlast, chtěje získati pro křesťanský socialismus široké kruhy katolické. Celý podnik byl by rozvržen na několik ročníků Vlasti. S některými spisovateli již osobně vyjednáváme.

Dělnické Noviny. Odkládáme 7. číslo „Dělnických Novin“; přečetli jsme je od začátku až do konce, článek za článkem, odstavec za odstavcem a můžeme říci, že nás velice potěšily. „Dělnické Noviny“ mají v každém čísle zásobu nových zpráv, a jejich zvláštní karakteristikou jest živý, poutavý sloh, který spojen s pěkným obsahem jímá srdce čtenáře. „Dělnické Noviny“ mají zajištěnu budoucnost, což nám zaručuje nejen jejich potřeba, nýbrž i jejich výtečné vedení. Na „Dělnických Novinách“ pracují mnozí a vzácní spolupracovníci, kteří znají téměř všecky evropské jazyky a čtou kolem 50 listů dělnických, katolických i internacionalních. Knihovna socialistické literatury jest již založena a chová v sobě hlavní díla katolíků, socialních demokratů a censurou prošlá díla anarchistů.

Pro „Dělnické Noviny“ jest v duchovenstvu veliký zájem, ale část kněžstva v této, abychom tak řekli, již dvanácté hodině chová se k nim přece lhostejně. Těm uvádíme na paměť slova Liebknechtova („Děl. N.“ č. 7. str. 60), týkající

se nás kněží: „Především odklidíme katolické kněze. Nabrousíme si na ně po afrikánsku nože a odřeme je bez mýdla a bez vody.“ Komu jsou tyto cíle a tužby lhostejny, a necítí potřebu obrany — habeat sibi.

R. P. Didon, Jesus Christ, vydává se v jazyku českém péčí tiskárny Cyrillo-Methodějské v Praze. Překlad pořídil slov. prof. Jan Ev. Hulakovský. Dosud vyšel I. sešit v ceně 50 kr. a ve sličné úpravě. Upozorňujeme na vzácné toto dílo, jež ve vzdělaném světě budí obdiv a nadšení. V budoucím čísle Vlasti přineseme o něm delší pojednání a vynasnažíme se i v budoucnosti, tuto práci všemožně podporovati.

Zlaté Klasy. Dárek dospělejším dívkám do Zlaté knihy čili Dědictví sv. Ludmily zapsaným. Spořádal prof. Jan Vačlena. Číslo XXVIII. (za rok 1890.). Tento podíl přináší pět zdařilých a vhodných článků. První článek líčí vznešené a lidumilné působení † pí. Marie Riegrové, druhý popisuje vznik Českého musea a poslední promlouvá o vlasech a jich hledění. Střed tvoří dvě povídky: „Filoménka“ a „Prodané dítě“. Obě práce jsou pro dívčí věk vhodné voleny; tepou marnivost, u dívek obyčejnou, a dokazují zkázu marnivé ješitnosti. Aby pak obraz byl názornější a působivější, kladou spisovatelé vedle „Filomenky“ a „Prodaného dítěte“ dvě jejich zbožně vedené, řádně vychované a proto šťastné družky. Obě tyto dívky s něžnou láskou ujmou se zbloudilých spoludružek a navrátí je Bohu. Účinek zbožného vychování jest v obou povídkách zdařile vykreslen. Nejen děti, i matky vezmou si z toho poučení. Mluva jest lahodná, papír pěkný, tisk zřetelný a jasný, tak že se „Zlaté Klasy“ i zevnější formou zamlouvají. Jsme s nimi úplně spokojeni.

Podobnou chválu vzdáváme i „Zlatým Lístkům“, menším dívkám věnovaným. I zde střídá se zábava a poučení ve článcích, jak přirozeno, krátkých a dětem přiměřených. Básničky, povídky, pohádky a poučná pojednání a na konec vzpomínka na † pí. M. Riegrovou vyplňují na 128 stranách obsah „Zlatých Lístků“, jež spořádali bisk. vikář a děkan Fr. Pech a prof. Ed. Mergl. Při povídce „Milada“, obsahem velice pěkné, zaráží nás vypravovací sloh, jenž není ani dětský, ani prostonárodní. Řada nových údů, na konci připojená, jest hojná; na 90 téměř místech přibyli noví členové, a to nejvíce v Černisku, Hradci Králové a Písku.

Za údy Dědictví sv. Ludmily přijímají se hoši i dívky v kterékoliv době stáří. Za vklad 3 zl. stává se dítě údem a dostává do 12 let „Zlaté Lístky“, od 12—20 roku „Zlaté Klasy“. Za vklad 2 zl. stává se hoch nebo dívka údem toliko jednoho z obou oddělení. Zakládajícím údem stane se, kdo jednou pro vždy daruje ústavu tomu 20 zl.; ten má právo na knihu obojího oddělení doživotně. Za vklad 1 zl. přijímají se údové na dobu 4 roků pro I. neb II. oddělení, a jen těmto údům dává se při zápise zároveň s podílnou knihou ještě jedna kniha ze starších zásob nádavkem. Školy a rodiny stávají se za vklad 5 zl. údy jednoho oddělení a za vklad 10 zl. údy obou oddělení navždy (jednotlivci doživotně). Dědictví sv. Ludmily v Písku pro zdařilý obsah obou podílů a pro šlechetný účel, který sleduje, z plna srdce doporučujeme a my sami vynasnažíme se, aby se tomuto vznešenému podniku dostalo ve „Vlasti“ každý rok spravedlivého doporučení.

Poznámka. Největší péči ze všech katolických literárních podniků vůbec věnovala „Vlasť“ „Dědictví Maličkých“ v Hradci Králové; posudky a doporučení byly uveřejněny: v I. r. na str. 314., v II. na str. 187., v III. na str. 213., ve IV. na str. 144., v V. na str. 307., v VI. na str. 231. a v VII. roč. byl podíl „D. M.“ ohlášen na obálce „Vlasti“ čísla prosincového r. 1890. Mimo to posoudil řídící učitel, p. V. Špaček, k žádosti redakce Vlasti všecky předchozí podíly „D. M.“ v II. r. Vlasti na stranách 383., 446, 511., 575. a 636, a vzdal při tom chvály až dost zakladateli a řediteli „D. M“. Red. tohoto listu napsal do „Čecha“ několik agitačních dopisů a lokálek ve prospěch „D. M“, získal mu za údy spolek sv. Vincence v Žižkově, družstvo Vlasť, dvě dítka v Žižkově a měl v úmyslu, že dá do své smrti každý rok jedno dítko zapsati do „D. M.“, nejprve z přátelstva, pak z cizích chudých rodin, a tři děti z přátelstva skutečně již za údy zapsati dal a vklady ze svého zapravil. Za to žádal vydavatele „D. M.“, aby se stal členem družstva Vlasť, a když to bylo odepřeno, odepřel uveřejniti ve „Vlasti“ kritiku bez jeho vědomí a svolení vydavatelem „D. M.“ pro „Vlasť“ objednanou; podíl však ohlásil a dítko z přátelstva i poté za člena „D. M.“ dal zapsati. Kdo uváží tato fakta dáty stvrzená a při tom pomní, že lonský podíl „D. M.“ dle souhlasného vyjádření znalců z výboru družstva Vlasť pochvalné kritiky (a tu vydavatel „D. M.“ žádal a ne instruktivní pojednání, jak praví — viz „Vychovatele“ ze dne 30. listopadu r. 1891.) nesnese, dospěje asi k jinému výsledku, než si přál pisatel v „D. M.“. Vyjádření výboru viz na obálce tohoto čísla Vlasti.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Schůze socialního odboru družstva „Vlast".

Výbor socialního odboru družstva Vlast konal 5. listopadu t. r. druhou schůzi. Přítomni byli předseda Dr. R. Horský, místopř. V. Žižka, místopředs. družstva oficial K. Ulrich, jednatel Tomáš Jiroušek, a členové Fr. Žák a Tom. Škrdle. Sbírky na vydávání „Dělnických Novin" vynesly 1737 zl. 70 kr. Kopřivovy brožury „Kdy jest člověk nejnešťastnějším" bylo z 10.000 ex. prodáno 7000 ex., a „Dělnické Noviny" mají z nich již přes 50 zl. čistého užitku. Aby se pak i zbytek vyprodal, usnesl se odbor, že se všem katolickým spolkům a seminářům sleví 33 proc., když více exemplárů odeberou, tak že družstvu za každou brožuru odvedou pouze 2 kr. a zbývající 1 kr. z každé knížečky mohou věnovati spolkovým katolickým účelům. K žádosti redakce „Dělnických Novin" rozhovořil se odbor o vedení „Dělnických Novin". Byly probrány výtky jim činěné, a odbor vzdal redakci všecku chválu a jen to požadoval, aby „Dělnické Noviny" byly psány lehkým slohem, jakož aby se redakce vystříhala co možná nejvíce cizích slov. Redakce předložila množství domácích i cizích socialních listů, českých, rakouských, z Německa, vlašských a francouzských, katolických i protikřesťanských, poukázala na jejich směr, na jejich vedení a uvedla, že ku př. katolické socialní listy v Německu měly o posledních událostech v Římě sáhodlohé články, kdežto „Dělnickým Novinám" bylo vytýkáno, že o tom článek přinesly. Odbor uznávaje výtečný obsah a zdárné působení Brynychových brožur, čtenářstvu k odebírání co nejhojnějšímu je doporučuje. Nové dvě brožury II. ročníku byly uznány v každém ohledu za dokonalé. Jelikož socialní tisk nám nepřátelský zahajuje sběsilý a surový boj proti „Dělnickým Novinám" a jejich redaktoru, snaže se obé co nejvíce zostuditi a pošpiniti a pracující třídy od „Dělnických Novin" odvrátiti, žádá odbor svou stranu hlavně duchovenstvo, aby stála bedlivě na stráži a pro „Dělnické Noviny" neunavně půdu připravovala i vzdělávala. Nechť každý kde, může a jak může se stará o jejich rozšíření. Socialní odbor doporučuje družstvu Vlast, aby „Nedělní dělnickou přílohu „Čecha" i pro budoucí čas účelu dosavadnímu zachovalo, anoť jest potřebí, aby proti záplavě tisku socialní internacionaly vedle „Dělnických Novin" i tato příloha pracovala. V měsíci prosinci t. r. uspořádá odbor v Praze veřejnou přednášku, a mimo to dva členové odboru uspořádají přednášky mimo Prahu. Odbor se radil o vnitřní obraně katolické strany proti internacionalnímu tisku a přijal v té příčině praktické návrhy, jež provede. Odbor čím dále tím více poznává silnou organisaci socialní internacionaly a mohutný její tisk v Rakousku a hlavně v Německu, ale odbor v pevné důvěře v Boha doufá, že se u nás i my katolíci sorganisujeme a silnou katolickou socialní stranu zřídíme. Odvahu k tomu máme a posilnění k tomu béreme z „Dělnických Novin" tak dobře vedených a tak horlivě rozšiřovaných, jakož i z utěšených sbírek na vydávání a podporu těchto novin, tedy začátek jest učiněn. Výtečný Smiles praví: „Kdo s odvahou začal, již polovici díla vykonal." My s odvahou začali, kéž spočine i na díle našem požehnání Boží a pomůže mu k dalšímu zdárnému rozkvětu.

Výbor družstva Vlast

konal 12. listopadu t. r. v Žižkově schůzi. Přítomni byli předseda dr. Rud. Horský, místopředseda c. k. oficial K. Ulrich, jednatel P. Fr. Filip Konečný a všickni ostatní členové výboru. Jako hosté súčastnili se schůze: Jan Brož, farář v Budňanech, Josef Kratochvíl, magistrátní úředník z Prahy, a Tom. Tichovský, řídící učitel v Olšanech. Předseda zahájil ve dvě hodiny modlitbou rokování, načež byl přečten a schválen protokol předešlé schůze. Byla předložena kniha adres určená pro sv. Otce, aby si ji členové prohlédli; všickni krásu a cenu knihy té v plné míře uznali. Jednatel děkoval družstvu, že mu pro „Růži Dominikánskou" již dva obrazy bezplatně přepustilo, načež odpověděl redaktor „Vlasti", že toho p. jednatel v plné míře zasluhuje, protože i „Vlast", i „Vychovatele", i „Děl.

Noviny“ co nejhojněji rozšiřuje a také družstvu již získal slušný počet členů. Předseda četl děkovací dopisy; žádosti o knihovny se odkládají na tak dlouho, až bude družstvu možno vypsati konkurs na knihovny; tím se zadané žádosti nezamítají, nýbrž toliko odkládají. Člen výboru a redaktor „Vychovatele“, František Pohunek, podával návrhy na zlepšení „Vychovatele“. I bylo k jeho návrhu usneseno, aby „Vychovatel“ vycházel od Nového roku třikrát měsíčně, a to 5., 15. a 25., aby byl tištěn na lepším papíře, a cena jeho aby zvýšena byla ročně na 3 zl. r. č. První číslo nové úpravy vyjde 5. ledna, a předplatné 3 zl. se již nyní na nový ročník přijímá. Výbor ponechal redaktoru „Vychovatele“ Frant. Pohunkovi, aby tato usnesení provedl a čeho potřebí, s tiskárnou Cyrillo-Methodějskou zařídil. Zakládajícímu členu družstva, J. J. Karlu princi Schwarzenbergovi, odešle družstvo k jeho svátku blahopřejný telegram, a velmistru a generálu řádu Křižovníků, J. M. dru. Václ. Horákovi, který jest rovněž zakládajícím členem družstva, přednesou členové výboru: K. Ulrich, P. Jos. Svoboda Soc. Jesu a P. Fr. Filip Konečný, jménem družstva blahopřání k jeho vysoké hodnosti. Výbor se usnesl, aby všecky orgány spolkové: „Vlasť“, „Vychovatel“ i „Dělnické Noviny“ přinášely spolkové zprávy, anoť jest důležito, aby činnosť družstva v nejširších kruzích byla rozšířena. Rev. Jos. Hessoun, duchovní správce v St. Louis v Severní Americe a vůdce amerických katolíků, byl výborem k budoucí valné hromadě jednohlasně za čestného člena navržen; získalť si již Rev. Jos. Hessoun o družstvo tolik záslub, že jest nutno, aby se mu družstvo odvděčilo. Pokladník družstva sdělil, že má družstvo jmění na hotovosti na 20.000 zl. Podrobnosti sdělí se všem členům, kterým se ve výroční zprávě účty družstva i všech fondů, jak se i dříve každého roku dělo, odešlou. Týž četl počet abonentů „Vlasti“ na středních ústavech a v seminářích. Ono z taktických důvodů zamlčíme, stav v seminářích však zde uveřejníme. I odebírají alumni exemplárů „Vlasti“: v Hradci Králové 106, v Olomouci 102, v Litoměřicích 55, v Praze 54, v Brně 45, v Č. Budějovicích 40, ve Vídni 25, v Celovci 17, Štyrském Hradci 14, Gorici 10, Linci, Lovani v Belgii, a Mariboru po 4, Inšpruku, Římě a Záhřebu po 3, ve Sv. Hypolitě 2. Jelikož se musil předseda pro pokročilosť času ze schůze vzdáliti, převzal vedení schůze místopředseda, c. k. poštovní oficial Karel Ulrich, kterýž pak schůzi po vyřízení četných položek vnitřního rázu uzavřel.

Výbor družstva Vlasť konal 19. listopadu opět schůzi. Přítomno bylo všech 7 členů výboru. Starosta dr. Rud. Horský zahájil modlitbou rokování a četl děkovací dopisy kanovníka Ed. Brynycha za to, že družstvo rozšiřuje jeho brožury, a spolku pro zakládání knihoven ve Slezsku za dary, jež mu družstvo udělilo a pro budoucnosť udíleti přislíbilo. Výbor navrhne valné hromadě, aby věnovala pro VIII. správní rok: historickému kroužku 300 zl., filosoficko-filologickému odboru, jenž má býti do Nového roku zřízen 200 zl., na studium sociální otázky 300 zl. a fondu knihovnímu a knihovní komisi po 100 zl. Návrh red. Tom. Škrdle, aby se vypsalo cestovní stipendium, jeden rok do Německa, druhý do Francie atd., a stipendista aby tam zkonmal vývoj katolického života, padl. Výbor sestavil na to celý program k valné hromadě, která se koná 7. ledna r. 1892. Každý člen družstva dostane k valné hromadě zvláštní pozvání, k němž budou přiloženy účty družstva a všech spolkových fondů, jakož i seznam všech členů. Red. Tom. Škrdle navrhl pro valnou hromadu týž výbor, který dosud záležitosti družstva řídí. Jména všech členů výboru budou ve valné hromadě uvedena. Výbor určil novoroční dary, a všickni jeho členové složili na knihovní fond po 1 zl., celkem 7 zl. Jest to každoroční dar, jejž členové výboru fondu pro zakládání katolických knihoven věnují a tím i ostatní katolíky povzbuzují, aby podobně pracovali pro rozkvět katolických knihoven. Výbor najal třetí spolkový byt, anyť dva dosavádní pro množství časopisů a knih nestačí, a určil, aby se i nový byt opatřil křížem. „Vychovatele“ se bude dávati na 10 ex. jedenáctý zdarma a pp. alumnům a klerikům se při tom slevuje 10 proc. Administrátor spolku oznamuje, že bylo v posledním týdnu prodáno brožur: „Kdy jest člověk nejnešťastnějším“, 600 ex., tak že se zdá, že budou všecky tyto brožury rozprodány. Výbor jednal pak ještě v dlouhé poradě o četných záležitostech, které se týkají rozvoje katolického života a životních zájmů družstva, načež předseda uzavřel rokování. Před valnou hromadou budou se konati ještě dvě výborové schůze.

ROČNÍK VIII. LEDEN. 1891—92. ČÍSLO 4.

VLASŤ.

František Pravda (Vojtěch Hlinka).

SLOVUTNÉMU A DŮSTOJNÉMU

P. FRANTIŠKU PRAVDOVI,

(VOJTĚCHU HLINKOVI)

VELEZASLOUŽILÉMU KNĚZI, VLASTENCI-SPISOVATELI, BUDITELI NÁRODA ČESKÉHO,

ČESTNÉMU ČLENU DRUŽSTVA „VLASŤ“,

K SLAVNÉMU DNI

JEHO PADESÁTILETÉHO

KNĚŽSKÉHO JUBILEA.

Zřel Věčný Bůh, jak pusté české nivy
dřív slavná vlasť jak žal má za podíl;
i kynul s láskou Tvůrce dobrotivý
a lidu svému Tys' se narodil....
V dědině prosté, v chudé české chatě,
ne rodičům jen — vlasti Bůh Tě dal —
kéž, kmete drahý, Tvůrce požehná Tě,
jak lidu Svému Tebou požehnal!

Byls rozsévačem, o němž bible praví,
a chudý tehdy vlasti české kraj
Svým srdcem, duchem, prací bez únavy
jsi zvolna měnil v libovonný ráj,
že kouzlem kvetly země naší stráně.
Tys v česká srdce sázel blahý květ,
ať perem Svým ať jako sluha Páně —
Bůh Tebou žehná národ půl sta let.

Tvůj život strom, jenž nesl plody zlaté.
Ty Bohu, Církvi, Pravdě, Vlasti Své
podáváš v oběť let již padesáte
své síly, touhy, snahy šlechetné;

Tys maják v moři... planeš Pravdy svitem
a cestu ukazuješ k nebesům;
Bůh, Církev, Pravda žití Tvého štítem,
Bůh žehnej, kmete, starým Tvojím dnům!

I stařec, muž, i útlé dítě zná Tě.
Tvých spisů poklad všecky oblažil,
ať perem Svým, neb co kněz ve ornátě
pro Boha, Církev, Pravdu, Vlast jsi žil;
v Tvém vzoru, duchu dál chce pracovati
náš Bohu, Církvi povždy věrný šik;
ať dnů Tvých večer nebe blahem zlatí,
měj za Svůj život nehynoucí dík!

A věnčen vděkem, kmete stříbrovlasý,
žij mezi námi dlouhá léta dál!
Nechť dočkáš se, až vzejdou dnové spásy,
pro niž jsi celý život pracoval!
Tvé jméno v lidu věčně bude žíti!
Nebe Ti klid a dlouhé zdraví přej!
Nechť Tobě dlouho slunce blaha svítí
a Bůh Tvou drahou hlavu požehnej!

Josef Flekáček.

P. Gelasius Dobner,

otec českého dějezpytu.

Ku stoleté památce jeho úmrtí

napsal **A. Žák.**

(Pokračování.)

Trpké chvíle, jakých zakusil Dobner svými spory, osladila mu opět mnohostranná chvála a uznání jeho přátel. Jakýsi učenec pražský odsuzuje ve svém dopise k Dobnerovi Lucifera Duchovského, přirovnávaje knihu tuto co do zpupnosti, zloby, závisti a lži k pekelnému luciferu. Jiný opět psal z Vídně, že by bylo nejlépe Lucifera ignorovati, kdyby tolik nespílal; nezasluhuje prý vážného vědeckého důkazu, spíše náleží mu, aby byl pro své žalostné důkazy vydán na posměch atd. Velikou útěchou byla zajisté Dobnerovi pochvala arcibiskupa Příchovského, jenž zapověděl spis Duchovského, dav jej zkonfiskovati, a vyzval Dobnera, jenž se byl právě navrátil z Karlových Varů [1]), aby se veřejně obránil [2]). Muži konečně, kteří svým všestranným vědeckým vzděláním dovedou zásluhy Dobnerovy oceniti, vzdávají mu též všecku chválu. Zvláště pochvalně pronesl se o díle Dobnerově slavný historik saský, Jan Gottlob Böhm, profesor dějin na universitě lipské, v „Acta eruditorum“: „Gelasius tanta humanitate, quam doctrina praeditus, ... satis doctorum virorum judicio commendatus ... judicio et eruditione nemini cedens, ... candidus et perspicax indax, elegantissimas et acutissimas, si aequum amamus, disquisitiones de antiquitatibus suae patriae subiecit, ... praeclara a tulit, et gravitate plane historica dignissima ... multa nos rerum histo'ricarum inde a teneris nunquam incuriosos docuit, ob quae gratias communi studiosorum nomine ipsi agimus.“

Prvý díl annálů Hájkových (Prodromus), jenž obsahuje úvod kroniky o původu národa českého, vydán byl r. 1761. Ostatních dílů, jež Dobner dal vytisknouti, jest pět (1763—1782.), samé mohutné quartanty, kdežto prvý díl nemá velikého objemu. [3]) Druhý díl vyšel r. 1763. (str. 587.) a věnován jest Jindřichu z Mansfelda, třetí, nejobjemnější ze všech, (659 stran) r. 1765., věnován Vincenciovi hraběti z Valdštýna a Vartenberka. Díl čtvrtý vydán byl teprve po sedmi letech (1772., 509 str.), věnován jsa hraběti Eugenovi z Vrbna a Freudenthalu. Ostatní dva díly vyšly po pětiletých přestávkách, pátý

---

[1]) Do Karlových Varů vydal se Dobner ve společnosti preláta doxanského Josefa z Winkelburka 15. srpna 1764. a pobyl tam v lázních přes 6 neděl.

[2]) O osudech své obrany proti Duchovskému („Epistola apologetica atd.) rozepisuje se Dobner šíře v některých svých listech k Rosenthalovi. Tak píše na př. 31. srpna 1766., že již podal svoji obranu arcibiskupovi, jenž byl velice milostiv a slíbil mu nejen dostiučinění, ale i doporučení jeho spisů duchovenstvu v kurendě. Taktéž přislíbil, že sám bude censorem obrany Dobnerovy a přečte si ji; skutečně prohlásil prý veřejně při tabuli u hraběte Chotka, již byl též Dobner přítomen, přede všemi hostmi, že již velikou část přečetl, a obraceje se k Dobnerovi, prohodil prý žertem, že byl on (Dobner) asi velice rozhněván, když psal tuto svoji obranu atd.“ (viz Miklosich-Fiedler, Slav. Bibliothek II.)

[3]) „Prodromus“ měl proto malý objem (192 str.), že se Dobnerovi nedostávalo k většímu podniku peněz, dílem též, protože nevěděl, jaké štěstí bude jeho spis provázeti. Srov. list jeho k Rosenthalovi od 11. prosince 1761. (Miklosich-Fiedler, Slav. Bibliothek II. 1.)

r. 1777. (590 str.), věnován Leopoldu Kašparu hraběti Clary z Aldringenů, šestý a poslední r. 1782. (647 str.) věnován známému kardinálu Herzanovi, rakouskému ministru u papežského dvora. Škoda jen, že nesmrtelné dílo Dobnerovo v těchto šesti quartantech není dovedeno dále nežli do r. 1198., an sedmý díl, jejž byl již Dobner připravil, v rukopisu zůstav, téměř již se ztratil; chová prý se z části v archivu pražské piaristské koleje a obsahuje příběhy až do r. 1264., jsa takto ovšem pro vědu bez užitku.

Zásluha Annálů jest veliká, rovněž i jejich cena. V celém tomto obsáhlém latinském díle provedl Dobner mistrný důkaz, že kroniku Hájkovu, jež se pro množství svých bájek, smyšlének a neodůvodněných věcí spíše zábavnému čtení podobá, nikdy za bezpečný pramen historický míti nelze, poněvadž Hájkovi chyběl naprosto historický rozhled a takt, jemuž jsou základní pravidla historické kritiky již takměř vrozena. Ukázav dále na škodu, jakou až dosud kronika natropila, vyvrátil úplně slepou víru v celý její obsah a počal takto raziti dějepisectví českému novou dráhu, dráhu rozumné kritiky. Proto připomenul trefně již důvtipný Schlözer, že Dobner byl první, jenž v historii české a polské přestal blouzniti (delirare desiit), a učený paulán František Faustin Procházka, týž, jenž Hájka nazval největším lhářem („summus fingendi artifex"), pronesl o Dobnerovi památná slova: „Dobnerus, acri vir judicio, falsitate detecta, mentiendi finem fecit" (De saecularibus lib. artium in Bohemia et Moravia fatis commentarius, kap. 15.) Se zvláštní úctou vyjadřuje se o Dobnerovi též Palacký. Ve svém ocenění nejstarších českých dějepisců praví: „Sein (Dobnerův) Commentar zu Hájek's Annalen musste endlich auch den Blödsinnigsten über Hájeks gewissensloses Verfahren die Augen öffnen; er lieferte damit ein Werk von unsterblichem Verdienste für die böhmische Geschichte;" na jiném místě: „Wenn ein so kompetenter Richter, wie Dobner, nach so langer Prüfung, die wohl niemand mehr nach ihm wiederholen wird, sich zu einem solchen Urtheile (t. j. zavrhnutí Hájka) veranlasst sieht, so wird man schon deshalb gestehen müssen, dass es um Hájek's Verlässlichkeit gar schlecht stehe." (Würdigung XIX.) Neméně krásná a charakteristická slova nalezneme i v jeho „Dějinách národu českého": „Celý dějezpyt a dějepis český nezná většího škůdce nad muže tohoto (Hájka), který dav se do spisování obšírné kroniky české, neslýchanou nestoudností jal se nejen vymýšleti a na drobno líčiti dle zdání svého příběhy nebývalé, ale i podkládati jim za prameny spisy rovněž smyšlené a od nikoho, ani od spisovatele samého nevídané. A toto veliké pásmo lží a klamů chytře ukrytých, za kterézto my na místě spisovatelově styděti se musíme, podáno jest národu našemu za pravou kroniku r. 1541. a za takovou přijato i přijímá se, bohužel, ode mnohých až podnes! Kalem Hájkovým naprzněny zůstaly potom více méně pohříchu všecky kroniky české, až teprv Dobner obšírným svým komentárem (r. 1761. až 1782.) všecku nečistotu pramene jeho učenému světu odkryl." (Děj. I. 1. 31.) Na str. 35., kdež se děje zmínka o kronikářích českých po Hájkovi, kteří nemnoho vynikli v oboru svém a „nazvíce pro stranné záměry obírali se dějinami našimi", čteme dále: „Tím více pozornosti a úcty obrátiti sluší k zásluhám učeného Piaristy Gelasia Dobnera († 1790.), kterého právě otcem kritiky české nazývati můžeme. Rokem 1762. vydávati počal latinský překlad Háj-

kovy kroniky s kritickými poznamenáními, ve kterýchž učeností a důmyslností neobyčejnou, prameny pravé s lichými porovnávaje, Hájkování v dějinách našich konec učinil.“

Litovati jest toliko, že se Dobner neměl hned z počátku ku protivníkům svým tak, jako později, kdy již nepouštěl se do marných hádek, a kdy žádný odpor nebyl s to, aby jej odvrátil od plodné práce; pak byli bychom snad měli celý dějepis český z jeho dovedného péra před sebou. Ovšem dá se horlivosť Dobnerova v učených sporech poněkud omluviti, uvážíme-li, co práce, času a obětí stály jej důkladné jeho studie, začež dostalo mu se tak mnohé potupy a hany! Ostatně měly nezáživné tyto spory též svou dobrou stránku, kteráž obzvláště pro ony doby, kdy byly vedeny, není zajisté bez významu. Jimi budilo a tužilo se víc a více vědomí slovanské, vystupujíc zřejmě na jevo a jevíc se často dosti vroucně. Jabłonowski sluje tu „velikou ozdobou národu slovanského“, v Luciferu Duchovského obracejí se Čechy ku slovutnému, šťastnému, velikému a nepřemožitelnému národu slovanskému“ a vyzývají „svoji krev, slovutné Slovany“, aby se súčastnili jejich zármutku atd. A když spory již dávno byly utuchly, byly přece ještě dlouho mnohým našim výtečným mužům podnětem ku zkoumání nejstarších dějin Čech, Moravy a Slovanů vůbec, kteří všichni vstoupili ve šlépěje Dobnerovy, na př. Voigt, Dlabač, Cornova, Ungar, Durich, Procházka, obzvláště pak Pelcl a Dobrovský.[1])

Neméně litovati jest, že se Dobner ve svých Annálech až přes příliš pachtil a mnoho času zmařil, vyvraceje kroniku Hájkovu, a že při své důvtipnosti a učenosti nevstoupil na dráhu samostatného dějepisectví. Bádaje po úplných 10 let v kronice, viděl se posléze nucena přiznati se: „Advertimus tandem sero etiam Hayecium multo pluribus historicis et cum primis chronologicis scatere erroribus, quam unquam credideramus aut suspicari potueramus“. (Annales, VI. Praefatio.) A tak teprve v šestém, bohužel však posledním díle Annálů (1782.) vystupuje Dobner jako samostatný historik. „Man muss ihn nur bedauern,“ praví Palacký ve svém spise „Würdigung der alten böhm. Gesch.“, „dass er bei so herrlichen Mitteln, bei einer ungeheueren Belesenheit und seinem ungemeinen Scharfsinn den Kampf mit Hájeks Irrlichtern so lange fortsetzte und nicht früher, als 1782. seinen eigenen Weg einschlug, um schneller und weiter vorwärts zu kommen.“ Na jiném místě praví: „G. Dobner, von Kennern, wie von Freunden aufgefordert, vertauschte das undankbare Amt des Commentators Hájeks schon im 6. Bande (leider dem letzten) mit dem glänzenderen eines selbstständigen Geschichtsschreibers, zu welchem er durch seine Kenntnisse und seinen kritischen Scharfsinn von anderen seiner Zeitgenossen berufen war.“

Avšak nastoupiti novou samostatnou dráhu v dějepisectví bylo konec předešlého století úlohou velice nesnadnou, Dobnerovi pro různé jiné okolnosti takměř holou nemožností. Jemu bylo teprve vzdělati ornou půdu, zasíti símě a ošťovati vzrostlou bylinu, až by dospěla

[1]) Srov. na př. spisy Dobrovského: „Ueber den Ursprung des Namens Tschech“ (3. vyd. něm. dějepisu Čech od Pelcla 1782.); „Historisch-kritische Untersuchung, woher die Slaven ihren Namen erhalten haben“ (6. sv. „Abhandlungen einer Privatgesellschaft in Böhmen“ 1784.); „Ueber die ältesten Sitze der Slaven in Europa“ (2. díl Monscho „Versuch einer kurzgefassten Landesgeschichte des Markgrafthums Mähren“ Olomouc, 1788.) a j. v.

ve květ a přinesla zralé ovoce; jemu bylo napřed připraviti úrodnou, však úplně zanedbanou půdu pro český dějepis, hledati, sbírati a snášeti s velikým namáháním různé nezbytné prameny, protože toho před ním nikdo nevykonal. Dostatečně jsa vyzbrojen, mohl se konečně pustiti do díla, kteréž bylo snad jeho snem dlouhých, dlouhých let. Zatím pokryly hlavu jeho šediny, tělo seslábło, a ctihodný kmet, jenž již nebyl s to, aby provedl své vroucí přání, musil přenechati úlohu tuto jiným: jemu však přece náleží zásluha, že položil základ k budově, již vystavěli jeho nástupcové. Skláněje se v hrob, zanechal nám v odkaz bohatou pokladnici, do níž ukládal po celých 20 let, jež byl zaměstnán kronikou Hájkovou, důležité prameny dějin českých, sbíraje a zkoumaje je s pilností neúmornou, a z důležité sbírky této čerpal a čerpá dosud český dějepis. Tímto přistupujeme ku druhému velkolepému dílu, v něž se Dobner současně s vydáváním Annálů zavázal: Název jeho jest:

Monumenta Historica Boëmiae
nusquam antehac edita,

quibus non modo patriae, aliarumque vicinarum regionum, sed et remotissimarum gentium historia mirum quantum illustratur. — Collegit, et partim ex autographis, partim ex legitimis apographis codicibus recensuit, cum variis Missis exemplaribus contulit, plurimis animadversionibus, aerique incisis sigillis adornavit, denique locupletissimo indice instruxit P. Gelasius Dobner a S. Catharina, e Clericis Regularibus Scholarum Piarum.

Dílo toto obsahuje četné latinské prameny dějin českých z nejstarších dob (kroniky, listiny atd.), jež dosud nikde nebyly vytištěny, a proto byly též málo přístupny a známy. Objem celého díla jest velmi značný; vyšloť ho v Praze v letech 1764—1785. šest mohutných quartantů.

Díl první vydal Dobner r. 1764., tedy ještě jako vychovatel v domě Mansfeldském, a věnoval jej, právě jako kdysi první díl svých Annálů, největšímu svému příznivci, ctihodnému biskupovi litoměřickému hraběti Em. A. Valdštýnovi, jemuž vlastně za veškeré památky zde uveřejněné děkoval. Obsah dílu tohoto jest:

1. Vincentii, Canonici Prag. Chronikon ab anno 1140. usque 1167. (str. 1.)
2. Chronographus Siloënsis ab anno 1167. usque 1192. (s. 79.)
3. B. Gerlaci, Abbatis Milovicensis, Fragmentum ab anno 1193 usque 1198. (s. 122.)
4. Bartossii de Drahonic Chronicon ab anno 1419. usque 1443. (s. 130.)
5. Eiusdem Appendix ab anno 1310. usque 1464 (s. 208.)
6. Schleinicii Fragmentum de Waldsteinia et Wartenbergensi stirpe. (s. 222.)
7. Centuria Diplomatum Waldsteinio-Wartenbergicorum. (s. 226.)

Obzvláště první tři, či vlastně dvě historické prameny jsou zde pozoruhodny, poněvadž jimi obrátil Dobner všeobecnou pozornost k důležitým a vzácným letopisům, jež jsou jednou z nejstarších památek, mimo to velmi dobrým a spolehlivým, ano na mnoze jediným pramenem českých dějin v letech 1140—1198. Jsou to letopisy pražského kanovníka Vincencia a premonstráta Jarlocha č. Gerlaka, opata kláštera milevského, které se nyní chovají v knihovně

kláštera strahovského v Praze. Dobnerův text obsahuje sice mnoho chyb, hlavně však proto, že se zakládá na opise, jenž pořízen byv péčí svět. biskupa pražského Vokouna, dostal se darem do biskupské knihovny v Litoměřicích, kdež objeven byl od Dobnera; opis ten byl však neúplný a oplýval chybami, z nichž mnohé snažil se vydavatel důmyslně a učeně opraviti. Jinak zajisté bylo by bývalo, kdyby byl měl Dobner původní rukopis, jenž jest nyní na Strahově; ale tento zmizel oné doby z Prahy, kde se dosud choval v kapitulní knihovně svatovítské, tak že ho Dobner marně hledal a chtěj nechtěj chybného opisu Vokounova použiti musil. Přes to důležito jest vydání Dobnerovo, poněvadž jest ze všech nejprvnějším, šíříc vědomosť o vzácných oněch letopisech, jež byly až do té doby takořka úplně neznámy. [5])

Druhý díl vyšel r. 1768. o 506 stranách a věnován jest Jiřímu Klimovi, biskupu pětikostelskému. Jak vyplývá z listu Dobnerova k Rosenthalovi (31. srpna 1766.), byl tento díl již dříve hotov, a jen obrana proti Duchovskému protáhla jeho vydání, očekávajíc marně schválení censorovo. Z toho patrna jest píle Dobnerova, jenž ne docela ve 5 letech (1761—1766) tři díly Annálů a dva díly Monument. tedy pět quartantů o více nežli 2200 stranách k tisku upravil, nepočítajíc jeho četné literární spory a mnohé povinnosti jeho stavu. Obsah druhého dílu jest:

1. Cosmae, Decani Pragensis, versus leonini de passione S. Adalberti, Episcopi et Martyris. (str. 1—50.)
2. Anonymorum Polonorum vitae duae eiusdem Sancti. (51—59.)
3. Anonymi vita B. Ivani Eremitae. (60—68.)
4. Chronicon Marignolae, Florentini Episcopi Bisinianensis. (68—282.)
5. Anonymi breve Chronicon Hunnibrodense. (283—290.)
6. Fragmentum Synodi cuiusdam Strigoniensis. (291—301.)
7. Anonymi Diarium de rebus Mathiae, gubernatoris Hungariae, eiusdemque iam Regis solemni Pragam ingressu. (301—322.)
8. Specimen Diplomatarii Bohemico-Hungarici. (323—506.)

Díl třetí vyšel teprve r. 1774. (stran 467); na vénovacím listě čteme jméno dra. Frant. Xav. Kazimíra Strachovského ze Strachovic, preláta a probošta u sv. Víta v Praze. Obsah:

1. Necrologium Bohemicum saeculi XII. (str. 9—17.).
2. Anonymi Excerpta ex Chronico a Christi D. Nat. usque ad a. 1158. (jsou to letopisy hradištsko-opatovské; str. 17—24.).
3. Series ducum et regum Bohemiae usque ad Joannem regem. (24—36.)
4. Series Episcoporum Pragensium. (37—39.)
5. Memoriae primorum trium Archiepiscoporum Pragensium. (39—43.)
6. Chronica Bohemorum ab initio gentis ad a. 1438. (43—62.)

[5]) Původní rukopis objeven byl teprve r. 1824., tedy právě 60 let po vydání Dobnerově, šťastnou náhodou u nějakého ranhojiče blíže Postoloprt. Zajímavé osudy jeho viz v těchto dílech: Dobrovský, „Historia de expeditione Friderici imperatoris“ (Praha, 1827.) str. I—XIV.; Palacký, „Würdigung der alten böhm. Geschichtschreiber“ (Praha 1830.) str. 65 - 89.; Pertz, „Monumenta Germaniae historica,“ Scr. XVII. 654—710. (vyd. V. Wattenbach); Tauschinski u. Pangerl, „Codex Strahoviensis“ (Fontes rerum Austr. Scr. V. — Vídeň, 1863.; Emler-Tomek, „Prameny dějin českých“, II. str. 403—516.

7. Przibiconis, dicti Pulcavae, Chronicon ab initio gentis ad a. 1330. (63—290.)

8. Cursus Mansionariorum Metropolitanae Pragensis ecclesiae. (291—316.) Eorum Statuta, Privilegia, Diplomata. (316—417.)

Díl čtvrtý, jenž vydán byl r. 1779. (stran 476) a věnován jest od Dobnera Janu Leopoldu Háji, inf. proboštu v Mikulově (od r. 1780. biskupu hradeckému), obsahuje:

1. Benessii Krabice de Waitmile, Archidiaconi Žatecensis et Canonici Metropolitani Pragensis, Chronicon ab anno 1257. usque ad an. 1487. (str. 1—78.)

2. Joannis Neplachonis, Abbatis Opatovicensis, Epitome Chronicae Bohemicae ab anno 888. usque 1351. (78—123.)

3. Tres anonymi Continuatores Pulcavae: ab anno 1346. usque 1378. (124—131.), 1310. usque 1432. (131—136.), 1338. usque 1470. (137—190.)

4. Jus Municipale et Montanum Iglaviense scriptum circa annum 1250. (191—232.)

5. Specimen Codicis Diplomatici Moravici ab anno 879. usque 1500. (233—476.)

Celý pátý díl věnován byl od Dobnera kronice zbraslavské, jíž dán název: Petri, Abbatis Aulae Regiae tertii, Chronicon Aulae regiae in 3 partes divisum, atque per duo saecula frustra quaesitum, exscriptum ex elegantissimo membranaceo codice saec. XIV. ex ordientis archivi inclyti magistratus Iglaviensis [6]), referens gesta et memorias Ottokari II., Wenceslai II. et III., Rudolphi I., Henrici I., Joannis I., Regum Bohemiae, Denique Caroli, Marchionis, Moraviae, postea Imperatoris.

Díl tento vyšel r. 1784. o 501 str. a připsán byl od vděčného vydavatele opatovi cisterciáckého kláštera zbraslavského Celestinu Stoy.

Šestý a poslední díl vyšel již příštího roku (1785.) a věnován byl Františku Štěpánu Rautenstrauchovi, opatu benediktinských klášterů ve Břevnově, Broumově, Polici atd., známé osobnosti z dob josefinských. Stran má 491 a přináší tyto památky:

1. Historia diplomatica Břevnoviensis primi in Bohemia monasterii Ord. S. B. ab anno 993—1726. (str. 1—241.)

2. Francisci, Canonici Pragensis, liber tertius Chronicae Pragensis editis exemplaribus locupletior Caroloque IV. inscriptus, ab anno 1333—1353. (242—324.)

3. Fragmentum codicis praebendarum distributionum et officiorum ecclesiae S. Georgii in castro Prag. Saeculi XIV. (324—374.)

4. Diplomatarium extincti monasterii Wilemowiensis (Vilémov) O. S. B. 1214—1577. (375—472.)

5. Memorabilia monasteriorum Břevnoviensis et Rayhradensis in Moravia Saeculi medii XVI. (473—482.)

6. Anonymi brevis compilatio chronologiae 1310—1432. (485—491.)

Tímto svazkem končí se druhé objemné dílo Dobnerovo, jež má pro nás velikou důležitost, neboť v něm uschován jest nám mnohý stkvost, po němž by dnes nebylo ani památky. Mnohé zde uveřejněné památky jsou podstatné prameny dějin českých, jež řádně ocenil Palacký ve svém výtečném spise „Würdigung der alten böhmischen Geschichtschreiber“ (Praha, 1830. str. XXIV, 308.). [7])

(Pokračování.)

[6]) Zde objevil jej Cerroni r. 1783.

[7]) Spis tento opatřený úvodem o dějezpytu a dějepisectví v Čechách (str. VII—XXIV.), poctěn byl cenou od král. české společnosti věd. dne 24. led. 1830.

Regina.

Báseň

od **Vojtěcha Pakosty.**

(Pokračování.)

VII.

Již lípy kvetly. — Jejich vůně milá
se otevřeným v pokoj oknem lila,
kde správce Jaroš zdřiml po obědě.
Až hlava bílá, starostí měl, práce —
a siestu svou na lenošce sedě
a pokuřuje odbýval vždy krátce.
Dnes vyhaslo mu, a on usnul pevně.

Spal tvrdě. — Teplo, pramen vody čilý,
jenž do basénu v dvoře šplounal zpěvně,
jej kolébavkou v spánek zkonejšily.
Cos zdálo se mu. — Že v něm činný duch,
čas ob čas jevil živý lící vzruch
i šepot na rtech bezvýrazný, tichý,
až „Evo!“ vzkřikl (Smilovská tak slula).
Tož jistě ve snu se mu namanula,
měl spor s ní jakýs, četl jí snad hříchy,
jichž dopouští se na něm den co den
svou svéhlavostí? — Tak as tomu bylo.
Ó, manželství se s Evou nezdařilo! —
Chtěl, pracemi že býval zanesen,
své dceři dáti matku pečlivou
a sobě zjednat život příjemnější,
než jaký míval s první chotí svou.
Ó, jak se zklamal! Pozlátko, lesk vnější
jej zaslepily. „Zmije!“ — Sebou hnul
a vzkřikem vzrušen náhle procitnul.

„Již chvíli čekám. Noviny, dvě psaní
teď přišly poštou. Milostpán spal tvrdě,
že netroufala jsem si vzbudit ani.
Zde je to, prosím!“ — Krátce, ne však hrdě:
„Nuž dobře, jdi jen!“ kynul správce Bětě,
obstárlé služce. Protřel oči, vstal.
„Aj, od Bílého! — od ní!“ k sobě děl,
kdy písmo zhlédl. Dychtivě, jak v letě,
dřív od doktora dopis otevřel,
a, v křesle sedě, volně číst se jal:

„Můj drahý! Odpusť, že tak nedbalým
jsem v psaní listů. Nevím skoro již,
kdy dopsal jsem Ti. Teď však nutnosť velí,
že píši. — „Sobík!“ řekneš — ale, slyš!

Teď, jak jsme dávno umluveno měli,
Ti novou starosť na krk uvalím.
Dva roky, co měl Jaro promoci.
Dlel dosud v Praze, praxí na klinice,
by seznal hejno různých nemocí.
Teď přijal místo. Dolní Bořetice
mu v úděl padly. Od vás pouhý skok.
Mám o něj starosť, zvláště první rok,
šum velkoměstský než mu z hlavy vyzní
a venkovskému přivykne si luhu.
A proto, nejdražší a vzácný druhu!
Tvé hocha svého doporučím přízni,
než uvykne si. Nezkušený, mladý,
vždy člověk starších potřebuje rady,
zvlášť začátečník. Já, co nejdřív, sám —
snad ještě v podzim k němu zavítám,
a neobmeškám za vše díky vzdát,
cos Jaroslavu mému prokázal. —
Teď o jiném zas. Odpusť, příteli,
že na věci se osměluji ptát
tak delikátní. Tvé se choti týčí.
Ať milo je Ti, nebo se Ti příčí,
rci, kdo ji vlastně za choť sobě vzal,
Ty, nebo rudý, píhovatý Rak?
Proč Tvá choť v Praze? Ondy v neděli
jdu po Žofíně, oba v zavěšení
je procházet se spatřím při koncertu.
I měl jsem za to v prvním okamžení,
že ošemetně mě jen klame zrak —
já nadešel jim. Vskutku! V smíchu, žertu,
jak holoubkové krátili si chvíli!
Co se to děje, příteli můj milý?
Víš o tom — nevíš? Soudím, že as nevíš,
a ze své chvály jednou valně slevíš,
až o Smilovské zase dojdeš k řeči — —
Nezlob se na mne! Srdce na jazyku —
jak dobře znáš mne — čítám k svému zvyku,
ať přízeň má již menší tím neb větší.
Buď s Bohem, brachu! — Jařík přijde brzy,
a doufám, venkov že ho neomrzí,
leč potěší mě ve kratičké době,
jak upřímného našel rádce v Tobě.
Žij blaze! Promiň!“ —

„Zmije!“ dupnul správce,
slov slední črty přehlédnuv jen krátce.
„Teď vím, proč Prahu stále měla v hlavě!
Ta záletnice! Lhářka! Teď to vím,
proč domáhala se tak naléhavě
se podívati na čas k lidem svým,
až přivolil jsem. Díky, příteli!
z Tvé každé řádky upřímnosť mi dýše,

Ty na světlo jsi vyvedl mne z šera!
Dnes telegram ji dojde do večera;
ať o obsah se s Rakem rozdělí,
a zákeřnicky proti mně se srotí,
já nelekám se! — Nuže, co as píše?“ —
Otevřel dopis.
„Ctěný pane choti!
Dnes naposledy tím Vás jmenem zovu,
neb po krk mám té vesské samoty
a do Pluhova nevrátím se znovu.
Chci žíti v Praze. Dávný poručník
mé malé Emmy, pan Rak, z dobroty
a dávné přízně — buď mu za to dík! —
po kavalírsku ujal se nás obou.
Nic nesvedete prosbami ni zlobou,
bych vrátila se. Nepatrné splátky,
jež způsobil mně při Vás pobyt krátký,
že zapravíte, předpokládám pevně,
jak sluší muži. S Bohem! — Vaše Eva.“

„I s Bohem! s Bohem! ať jen letí, pleva!“
zasmál se Jaroš. — „Jak mne pouští levně,
jak velkodušně! Hleďme — pouze splátky,
jež způsobil jí a mně pobyt krátký —
chce, abych splatil! — Haha! — Velkodušně!
Toť sluší se též podívati nyní,
co odkázané as ty splátky činí,
žold stačí-li mně, nastřádaný krušně.“

Vstal spěšně. Vedle v malém pokojíku
klíč ozýval se v zámku u šatníku,
hned u stolku zas; v listí jak déšť hustý
papírů suchých bylo slyšet šusty,
pak ticho delší zavládlo tam dobu,
až výkřik zlostný přerušil je. Prudce,
kýs křečovitě tiskna papír v ruce
ven z okna, jak by mrtvé budil z hrobu:
„Hoj, Bárto!“ houknul. „Zapřáhni mi v spěchu
a na kočáru rozepni mi střechu,
neb jako výheň dnes to slunce praží.
Však rychle, rychle! Musím na nádraží.“

VIII.

„Dík, matko, Tobě! — Ty's mně seslala ho —
S ním mluvila jsem! — Nevýslovné blaho —
proč, sama nevím — prochvívá mou duší.
Jsem jako pták, jenž blízké jaro tuší,
jak stromek, jenž se v listí šatí nové,
jak ručej lesní — — Blouzním! Marní snové
můj mozek v zhoubné opřádají sítě.

Bych modliti se uměla a směla,
snad, matko, k Tobě přec bych doletěla
a ruce spjala: ‚Chraň mě, svoje dítě!'
Proč modliti se? — Pohled, jeho řeči — —
všech modliteb v mé duši vzněty předčí,
stisk ruky jeho, úsměv... zcela stačí
mě oblažiti, v bolesti a v pláči
by osud kázal kráčet stezkou žití. —
Můj Jaroslave! Tebou noci stíny
z mé duše mizí, nový den se nití,
tys moje slunce — v světě nikdo jiný!"

Regina dočtla. Všecka rozechvělá
svůj tajný deník spěšně uzavřela,
a čelo chladíc v podvečerním vánku,
se zahleděla v dálku do červánků,
jež les, jenž dole již se halil v stíny,
zdi ozářily dálné zříceniny
Klenovské tvrze. — Tam ta stezka bílá,
jak duši její od čtvrt roku milá!
Jí doktor chodí. V témdni skoro jednou
vždy přicházívá. Nešťastnou a bědnou
se cítí přijít, někdy obmešká-li.

V tom kroky k sluchu dozněly jí z dáli.
„Aj, doktor! doktor! — setkal se kdes s otcem,
však ještě s jiným třetím kráčí chodcem" —
ven hledíc děla — „Bílý z Prahy! — Hosté!"
A v mžiku, jen co od okna se hnula,
jí touha mocná na dvůr odvanula
přivítat hosty. —

„Aj, ta roste, roste!"
se divil Bílý, s Reginou se zdravě;
„Že?" svědčil správce — „tenkrát na Šumavě,
kdy sešli jsme se, byla kotě pouhé. —
Nuž, jenom dále!" — A co správce s Bílým
šli napřed, Rega poskočila čila
a doktoru se k boku připojila.
„Nuž, přichází-li?" Bílý v chodbě dlouhé
se správce tázal. — „Jest nám vždycky milým,
kdy navštíví nás. Nejtrapnější chvíle
mně oslazoval přítomností svou,
když Eva, choť, mne mrzce opustila."

„A propos — Eva!" vpadl Bílý spěšně,
když vešli v jizbu; „kde je? dosud tvou?
Či jste již navždy spolu rozloučeni,
neb trápit tě zas přijde nekonečně?"

„Což o rozvod je! Ale dluhy její,
jež zůstavila marnou za parádu,
a jimiž škodu trpím na svém jmění! —
Tak je, kdy člověk důvěřuje hadu!

Teď ke mně nesmí, každému ji přeji.
S počátku vzrušen jel jsem na stanici
a telegramem chtěl ji postihnout,
však rozmyslil se, hřích že prstem hnout
by pro takovou bylo daremnici.
Nic nepodniknuv vrátil jsem se zas."

„A dluhů nechala ti jako řas!"
sprásk' Bílý ruce. „S těmi svými sňatky
máš stále kříž a nekonečné zmatky.
Mám s tebou soustrast."

„Co se stalo — stalo!
tu v hlavu tlouci pomůže již málo,"
děl odhodlaně správce v tonu živém,
co zatím Běta se zákusky, s pivem
se objevila — doktor s Regou za ní
též vešli a jak v domácnosti paní
se jala Rega hostům nabízeti.
Mok ječný, hovor všecky rozehřál.
Byl správce rád, že přišel přítel z dáli,
a Bílý, syn že své si místo chválí.
Již večer byl, kdy Bílý — otec vstal
a kynul synu, k Bořeticům spěti
že na čase již. Ale správce mocí
jim jíti bránil. „To by bylo taky,
bych propustil vás pěšky v čiré noci!"
a Rega řečí pomáhala, zraky
mu hosty prosit. V konci vyjednáno,
že dá jim povoz, a na příští ráno
hned vytasil se se zábavou novou:
že udělají výlet na Klenovou.

(Pokračování.)

Ambrož.

Román o dvou dílech.

Napsal

Jaroslav Janeček.

(Pokračování.)

VI.

Vyjížďka.

Jakmile společnost se rozešla, spěchal Ambrož s Vojtěchem přímo domů.

„Ah, Ambroži, nepospíchej!" vzdychal Vojtěch, nemoha druhu svému stačiti, „tys dnes jako Pegasus okřídlený. Ach poshov, vždyť vidíš, že klesám!"

„Poshov, počkej, zastav se na chvíli," pokračoval, mžouraje modrýma svýma očima na levo na výstavný statek, před nímž rozkládala se úpravná zahrádka, zeleným plotem ohrazená. Zpozoroval

v okně dívčí hlavičku, a ta byla mu dosti pádným důvodem, aby nespěchal dále.

„Nu, zastav se přece, Ambroži, a pověz raději, co ti nyní a před tím na zahradě ten aristokratický doktor povídal ... Kýho výra, ty spěcháš, jakoby země pod nohami ti hořela ... Útrpnosť, Ambroži, útrpnosť."

„Milý Vojtěchu," pravil Ambrož zpola vážně, zpola žertovně, snaže se vyprostiti z rukou Vojtěchových kabát, za nějž ho uchopil. „Milý Vojtěchu, zdá se mi, že někoho v okně vidíš ..."

„Má úcta, slečno!" přerušil Vojtěch slova Ambrožova, hluboce se kloně do okna.

„Nuže, zde jsou důkazy," řekl Ambrož. „Nečiň si, Vojtěchu, násilí a zastav se ... Vždyť vidíš, jak se ta dívka usmívá. — Já zatím počkám doma."

„Počkáš?" dí Vojtěch rozpačitě, nevěda, má-li jíti s přítelem, anebo má-li se odebrati k dívce.

„Nu, tedy na shledanou!" prohodil Ambrož se smíchem. „Mnoho štěstí!"

A pokynuv hlavou ubíral se dále, kdežto Vojtěch zabočil na levo ke statku.

Přišed domů uzavřel se v pokojíku, jejž s Vojtěchem obýval, otevřel svůj ruční kufr a vyňal balíček spisů, dole pod prádlem a pod knihami pečlivě uložených.

„Tajemství matčino!" šeptal a třesoucí se rukou rozbaloval spisy. „Ó, matko má, matko drahá, zda nyní vidíš svého syna, an plesá, setkav se po dlouhých letech s tím, jejž tak horoucně jsi milovala? Zda žehnáš svému synu?"

Sepjal ruce nad rozbalenými listy, popsanými ženskou rukou, na nichž inkoust již vybledlý tu a tam smyt byl slzami, snad pisatelkou, snad synem jejím vyroněnými, zamyslil se a pocítil v okamžiku tom celou tu tíhu strašné minulosti, všechno utrpení své matky. Položil ruce na srdce, jakoby se bál, že se rozpukne, obličej jeho zkřivil se bolestnými tahy, a z očí vyřinul se proud slz. Šeptaje: „Matko má, drahá matko má!" vrhl se na kolena před malým křížkem na stěně visícím a modlil se ...

„Bože můj!" šeptal, „jenž jsi Prozřetelnosť nejvyšší, posiluj mne na cestách života milostí Svou, dej, ať nikdy neklesám, ale vždy odhodlaně kráčím trním i růžemi tam, kde jest náš cíl. Bože můj! Dej mi sílu, bych přemáhal zlo, osvěť vůli mou, bych jen dobro konal, a pomáhej mi, abych byl vždy hodným synem své milované matky ..."

Přestal šeptati modlitbu, ale z očí jeho řinul se dále proud slz, z prsou jeho dále ozývaly se vzdechy ... Ale pohnutí nenáhle mizelo, nitro jeho se tišilo, zdálo se, že nebeská rosa s kříže, před nímž se modlil, vlévá se v jeho útroby. Cítil v duši mír a klid. Posilněn povstal a přistoupil ke stolu. Sklonil hlavu nad ty vybledlé listy minulosti — nad deník své matky ... Kolikrát jej už přečetl, kolik slz naň vyronil, a přece opět a opět vracel se k němu, k této relikvii, již mu matka zanechala jako odlesk své šlechetné duše!

„Ambroži, mé dítě," četl na jednom místě, „miluj vždy svého otce. Zapomeň na to, že v nejkrutší bídu nás uvrhl, odpusť mu, vždyť on jest přece jen tvým otcem. Pro lásku svou, s jakou jsem

tě vychovávala v nejhroznějších dnech svého života, ve dnech bídy a úzkostí, — ale ne v zoufalství, neboť důvěra má v Boha jest pevná, — pro tu lásku svou zapřísahám tě, odpusť otci, pamatuj, že i Kristus pravil: Otče, odpusť jim, neboť nevědí, co činí. Ambroži, drahé, jediné dítě mé, Ambroži, jenž jsi byl útěchou a nadějí mého života, zůstaň věren všemu, co v srdce tvé nevýslovná láska matky tvé vkládala. Nezatvrzuj srdce svého, miluj lidi všechny, miluj celý svět. Neboť i Bůh jest láska. A dojdeš-li v životě svém moci, slávy nebo bohatství, — pamatuj, že nejen přičiněním svým, ale i milostí Boží jsi je získal, a že Bůh může ti je zase odejmouti. Nabytými statky vládni ne sobecky, ale pamatuj, že mnoho jest bídy na světě, již i matka tvá zkusila, že mnoho jest utrpení na světě, jež i matka tvá snášela ... Snaž se ze všech sil, abys toho, co Bůh tobě udělil, použil i ve prospěch těch, kdož strádají a trpí. — Vzpomínej vždy na otce, neboť on daroval ti život. Vzpomínej na něj jen s libostí, záští nechť není ve tvém srdci. A sejdeš-li se s ním, řekni mu, že jsem umírajíc mu odpustila, a že větší byla láska moje nežli jeho nenávisť. Splň přání své matky, — bude-li chud, pomoz mu, bude-li bohat, cti jej. Cti i toho, Ambroži, jejž jsem prvně v životě milovala, měj úctu k němu, neboť já vím, že lásky mé byl hoden ... A nenajdeš-li již otce a budeš-li pomoci potřebovati, a nemaje kromě Boha a ochrany Svatých nikoho — utec se k němu. On jest šlechetný a zajisté tebe neopustí ...“

„Cti i toho, jejž jsem prvně v životě milovala ...“ opakoval Ambrož chvějícím se hlasem a převrátiv několik listů vynašel vybledlou podobiznu mladého muže, na jejíž zadní straně bylo připsáno Dr. A. Raveni — Vídeň 1840.

Dlouho hleděl Ambrož na podobiznu doktorovu a snažil se rysy její stotožniti s rysy Raveniho, jak se s ním dnes setkal, což se mu také podařilo. — Mezi spisy uloženy byly ještě dvě podobizny: jedna jeho matky a druhá otce. Nad podobiznou matčinou, představující dívku asi dvacetiletou spanilého obličeje, znova zaplakal ...

Hluboce jsa pohnut, ba, rozechvěn, potřeboval oddechu ve volné přírodě. Složil s povzdechem zase listy do kufru, a napsav na stůl několik slůvek Vojtěchovi, opustil dům a vyšed nejkratší cestou z vesnice, lukami a poli ubíral se k Labi, po obou březích vrbovím vroubenému, o jehož tichou hladinu opíralo slunce své paprsky, tak že se podobala roztavenému stříbru.

Došel k řece a rozhrnul křoví, jež za ním hned se zavřelo. Břeh Labský byl posázen široce křovím. Ambrož nalezl v něm známou stezku, po které dostal se až k vodě, a tam stanul nad tichou zátokou, v níž lehce na vlnách houpala se lodice.

Sestoupil k vodě, odvázal loďku a vesla, odrazil ode břehu a vyplul ze zátoky.

Otočil loďku proti proudu, a mocně hnal ji ku předu. Z každého jeho pohybu bylo patrno, že není poprvé na vodě, ale že dokonale se zná ve plavectví.

Hladina byla tichá. Po obou stranách svíraly ji mlčenlivé břehy, porostlé křovinami a stromovím. Nikde člověka, všude ticho. Toliko občas mihl se nad hladinou ledňáček, a na břehu ozvalo se ptačí zatikání.

Ambrož plul stínem, jejž na hladinu vrhalo pobřežní křoví. Břeh byl vysoký, příkrý, a podál na něm hučel les.

Labe se zahýbalo. Ambrož popohnal loďku ku předu, a když ocitnul se na ohybu, spatřil proti sobě uprostřed Labe zelený ostrůvek poměrně značných rozměrů, zarostlý vrbinami a stromy, jejichž semeno zavál sem vítr s protějších břehů. Za ním objevily se zrakům Ambrožovým velebné zříceniny Kunětického hradu, ozářené sluncem a vévodící širé pardubické rovině, a střechy několika vesnic, porůznu roztroušených. Zabočil s loďkou do užšího, ale hlubšího Labského ramene, plul volné dále ku předu, pozoruje po levé straně ostrůvek, jehož nízké, zastíněné zelené břehy zvaly k odpočinku. Plul ještě asi půl hodiny, a potom vytknuv si zrakem cíl plavby, šikmým směrem zase zabočil ku pravému břehu, rozrážeje vesly proti němu se valící proud. Když dostihl cíle a ocitnul se zase ve stínu, zachytil loďku o kořen vrby z vody vyčnívající. Loď se zastavila. Ambroži byla milá tato samota, toto ticho přerývané toliko šplouchánim vlnek o břeh narážejících. Vyjížďka osvěžila jeho mysl, a nyní mohl klidně posuzovati sběh dnešních událostí.

Co mu přinese jeho seznámení s doktorem Ravenim? Doufal, že jen dobro. Matka jeho jej milovala, zajisté, že to duše jen šlechetná, ve které šlechetnosť jeho matky si zalíbila. Doktor nabídl mu své jmění i svůj vliv, nabídl mu přátelství, otcovství. Zda mohl tím vším pohrdnouti? Ó nikoli! Vždyť před hodinou četl v denníku matčině: „Budeš-li potřebovati pomoci, utec se k němu.“ On se k němu neutekl, sám Bůh jej s ním svedl. A přece to, co jiného učinilo by dokonale šťastným, bylo u Ambrože zdrojem pochybování a pramenem tesknych reflexí. Znovu vystoupila před jeho zraky všechna jeho hmotná bída, jeho pokoření před světem ... Zaťal pěsti a zamračil čelo, ale hned je zase vyjasnil ... Vzpomněl si, že to vše snášela i jeho matka měrou ještě větší, a že snášela to trpělivě, bez reptání ... Trpěl, mnoho trpěl, ne vinou svou, ne vinou své matky — ale vinou vlastního otce ... Cítil v sobě zase vzdor proti všemu světu, cítil v sobě sílu a moc, sám z ponížení toho vyšinouti se tam, odkud otec jeho jej svrhnul, ale poznal hned, že poměry jsou silnější než on, vzpomněl na slova doktorova, že osud by jej rozdrtil ... Cítil v sobě obra, ale věděl, že projeviti se může jen jako trpaslík ... Ó, toho žalu, víme-li, že jsme lepší těch, kdož nás tísní a nás šlapou v bláto! Kdo žal ten pochopí? Vzpomněl na ony stkvělé zámky, jež jako nezkušený mladík kreslil světlými rysy do temné budoucnosti, vzpomněl, s jakými nadějemi rostl, jak těšíval svou matku, a ona odpovídala jeho nadšeným plánům trpkým úsměvem, vzpomínal, jak ztratil ji, tu drahou matku, a ocítil se sám a sám v životě, bez cizí pomoci, bez přátelství! Nastal mu život krušný, plný strádání, život chudého studenta, jenž by byl spíše zemřel hlady, než aby byl koho požádal o sousto chleba, a jejž jedině sílí nadšení a kouzelné slůvko: „naděje“, aby vytrval na vytknuté dráze... Díval se nyní zpět v minulosť a viděl cestu trnitou a podle ní rovy, v nichž pohřbil nejkrásnější illuse, které prohrál v tom zoufalém boji o kus chleba!

Trapná zkušenosť a četná zklamání oloupily jej o všechnu poesii, kteráž bývá údělem mladosti, ale za to obrnily jej vytrvalostí, chladným

posuzováním, rozhledem, učinily z mladíka muže, jenž v budoucnosť činí jen projekty střízlivé a chladně přijímá rány osudu.

Tam dospěl až dosud jen vlastním přičiněním, pohrdaje vší cizí pomocí ... A nyní po dlouhých, trapných letech seznal, že osudem jeho jest, státi se chlebíčkářem, zaprodati se povolání, aby zachoval existenci ... A on přece chtěl výše, jeho touha po vzdělání pudila jej dále, nutila jej, aby ponořoval se v tajemné hlubiny věd, a tajemná předtucha mu pravila, že odtamtud vyloví novou ryzí perlu ... A nyní unavený bojem o kus chleba viděl, že dále nemůže, že nejvyšší již čas někde zakotviti ... Zavřel knihu budoucnosti, nechtěl do ní již ničeho psáti. Žil jen přítomnosti, svým vědám, s resignací ve svůj osud ... A hle, nyní zasvitlo mu náhle na zimním dosud nebi jeho života jasné slunko ... Nyní mohl dále, dále ku předu za svými vznešenými ideami ... ale za jakou cenu!

Sklonil hlavu, prsty zaryl do vlasů a zahleděl se do hlubiny ...

Náhle pozvedl hlavu.

Nedaleko ozvaly se hlasy, dle nichž Ambrož poznal, že se blíží jakési ženštiny.

Nebyl zvědav, ale neočekávaný tento hovor přece upoutal jeho pozornosť.

„Ach, matinko, jak jsi hodná, že jsi přišla mi naproti," pravil hlas, jak se zdálo, dívčí.

„Nemohla jsem se tě již dočkati, Marto," zněla odpověď, „a poněvadž jest krásný den, chtěla jsem ho zároveň použiti ku procházce. Víš, že málo kdy mi to jest možno. Otec je dnes doma, půjde až večer do lesa; nemohl se tě také dočekati."

„Ach, odpusťte, drahá maminko," ozval se prvý hlas, a Ambrož uslyšel cosi jako políbení.

„Nu, vždyť se nehněvám, a otec také ne. Přejeme ti toho výletu, neboť jsme věděli, že jsi v dobrých rukou. Ale víš, jak tě milujeme, a stýskalo se nám."

„Díky, drahá maminko, díky! — Ale mám k tobě prosbu!"

„Prosbu? Chceš snad nové šaty či nový klobouk?"

„Ó nikoli."

„Přeješ si snad učiniti nějaký větší výlet?"

„Ó, — nic podobného!"

„Jsem tedy zvědava."

„Dříve mi však slib, že ji splníš."

„Jest to v mé moci?"

„Ó, ano! Jest to zcela snadné!"

„Nuže, tedy slibuji."

Nastala pomlčka.

„Ach, matinko, neměla bych se tě přece na to tázati," pravil prvý hlas rozpačitě.

„To je roztomilé," smál se druhý hlas. „Nejprve mne žádáš o něco, a pak nechceš říci, čeho si přeješ."

„Nuže, tedy slyš. Pamatuješ se na dobrou sousedku naši ve Vídni, na šlechtičnu paní Valdemari?"

„Nebesa!" zašeptal Ambrož, „co to znamená?" A lehce vysunul se z lodi na keřnatý břeh, aby mluvícím byl blíže.

„Nu, ovšem. Na tak šlechetné bytosti nezapomínáme. — Ale proč se ptáš?"

„Jak asi jest nyní stár Ambrož — víš, ten její hodný syn?“

„Oh, ty zvědavá, k čemu to?“

„Jen mi pověz, matinko!“

„Tenkráte bylo mu patnácte let, je-li živ, tedy jest mu asi dvacet pět let.“

„Což myslíš, že zemřel?“

„Nemohu se domnívati ničeho, neboť víš, že brzy po úmrtí té paní otec tvůj byl ku své žádosti přesazen z Vídně do Štýrska. Ambrož tenkráte studoval v Praze a právě, když matka jeho zemřela, byl prý těžce nemocen.“

„Ó Bože, jest to sen či skutečnosť?“ zašeptal Ambrož.

„Tedy dvacet pět let,“ ozval se zase jeden z hlasů.

„Nu, ovšem. — tobě bylo tenkrát osm let, teď je ti osmnáct . . . Ale proč se zardíváš, Marto?“

„Nic, matinko, nic . . . Ale vyznávám se ti, že jsem pana Ambrože Valdemariho dnes viděla.“

„Ty —? Oh, dítě, zajisté se klameš!“

„Nikoliv. Když ráno jsem doprovázela Pavlinu, tu u samé skoro vesnice na kraji lesa potkali jsme pana Vojtěcha Randu — snad znáš toho modrookého blondýna, o němž Pavlina tolik vypravovala, — a ten nám pověděl něco o panu Valdemarim, jehož jest důvěrným přítelem. Ambrože jsem také viděla.“

„Snad jest to jedna z těch děvčat, s nimiž sám Vojtěch se bavil,“ prokmitlo Ambroži hlavou. I byl by rád vyhlédl ze svého úkrytu, ale bál se, aby nebyl zpozorován.

„Jest to zajímavá osobnosť,“ pokračoval prvý hlas. „Je bledý, černovlasý. Budeš jej snad viděti, matinko, v neděli na Kunětických. Snad v něm poznáš syna své přítelkyně . . .“

„Marto, je tomu mnoho let,“ podotkla druhá osoba.

„Oh, matinko, však ty se upamatuješ! — A na Kunětice s námi půjdeš?“

„Budiž, Marto, nemohu ti toho odepříti. Ale nestůjme, pojďme.“

„Ach, jak jsi dobrotivá, drahá matinko . . .“

Hlasy se vzdalovaly. Ambrož zticha opustil své dosavadní místo a dral se opatrně křovím, až ocitnul se na jeho pokraji Tam zvedal se vysoký, travnatý břeh, nad nějž vysunul hlavu, a nejsa pozorován, mohl volně přehlédnouti nejbližší okolí. Poblíž místa, kde nyní zpola seděl a zpola ležel, vinula se svěžím pažitem cestička, a po ní asi třicet kroků od něho kráčely dvě ženštiny. Vzdalovaly se, a Ambrož pohledem svým mohl postihnouti toliko obrysy jejich postav. Jedna z nich zdála se býti již starší paní, druhá, ve světlý šat a letní klobouček oděná, na prvý pohled jevila se jako mladá dívka.

Ačkoliv ráno v lese Ambrož tuze málo pile si dal, aby dívky, s nimiž Vojtěch se bavil, zevrubně pozoroval, přece nyní dle šatstva ihned poznal, že to jedna z těch dvou dívek.

Dolétal k němu ještě veselý smích a slova, jež však pro vzdálenosť byla nesrozumitelnými. Obrátil tudíž pozornosť k jednopatrovému stavení, jehož světlá barva význačně odrážela se od temného lesního pozadí. Červená střecha dodávala budově přívětivého vzhledu, a nade dveřmi umístěné jelení parohy svědčily, že to myslivna.

Obě ženštiny zacházely k tomuto stavení, a z toho, jakož i z dřívějšího hovoru Ambrož seznal, že to jejich obydlí. Kráčely

pomalu, a když k myslivně docházaly, ozval se štěkot, a z myslivny vyřítil se veliký pes, jenž lichotě se k oběma příchozím projevoval velikou radost. Hned potom objevila se ve dveřích myslivny mužská postava, a dívka, již slyšeli jsme jmenovati Martou, spěchala k ní a vrhla se jí do náručí. Pak zmizela se svým otcem — neboť on to byl — uvnitř, a za krátko vstoupila do myslivny i její matka Dvéře se zavřely. Pes pobíhal chvíli kolem stavení a pak zaběhl do lesa.

Ambrož povzdechl. Díval se nepohnutě na krásný, poetický ten obrázek, zíral na zavřené dvéře myslivny, jakoby odtamtud někoho očekával, pak oko jeho zabloudilo k oknům, — a hle! U otevřeného okna v prvém poschodí objevila se dívka, nyní již prostovlasá a v lehkém domácím ústroji. Položila se v okno, a zdálo se, že pozoruje zapadající slunko. Poslední paprsky sluneční opíraly se o její krásnou tvář, a jasem za ní naplňovaly celý pokoj.

Povzdechla z hluboka, položila ruku na srdce prudce bušící — a myslila na mladého muže, s nímž dnes ráno se setkala, na přítele svého mládí . . . na Ambrože. Co cítila ve svém srdci? Kdo vypátrá všechna sladká tajemství, jež skrývají se na dně dívčí duše?

A Ambrož —? Hluboce jsa dojat novým tímto shledáním opustil tiše své místo, prodral se křovím, vskočil do loďky a odraziv od břehu, nechal loďku volně unášeti proudem. Zapadající slunko krvavě barvilo černé vlny.

Ambrož si toho nevšímal. Byl zadumán . . . Dnes zažil příliš mnoho dojmů, a zdálo se mu, že vše to není ani skutečnost, ale sladký sen.

VII.

Večer na Labi.

Proud loďku volně unášel. Dřívější ticho bylo ještě zvýšeno. Oba břehy zamlklé. Odlesk slunka na vlnách ponenáhlu zmizel, hladina ztemněla. Jako čarovný závoj, pod nímž ztichá vše, snášelo se šero nad Labem. Břehy halily se v temno.

Ambrož řídil veslem jenom směr loďky, ostatně nechával jí volnost. Plavba po zčernalé hladině, jež jinak měla do sebe cosi smutného, ne-li příšerného, jeho duchu lahodila. Byl zvyklý podobným vyjížďkám již z Terstu, kde meškával dříve o prázdninách u svého vzdáleného příbuzného. Miloval plavbu vášnivě, a jsa dobrým plavcem, nebál se žádného nebezpečí. — Nevšímal si kolem sebe ničeho, byl pohroužen ve své myšlénky. Mechanicky pohyboval veslem a občas jen změřil pohledem proud před sebou.

Prostřed Labe zjevila se mu temná hmota. Byl to ostrůvek. Ambrož obratně zatočil loďku do hlubšího ramene a plul podle břehu ostrůvku, pak obeplul jeho dolní konec a přirazil k pevné zemi. Povytáhl loďku na nízký břeh a znaje se dobře na těchto místech, popošel několik kroků a stanul u kalinového keře, pod nímž bylo travou zarostlé sedátko. Odtud otevíral se volný rozhled na hladinu i na oba břehy.

Bylo to obvyklé jeho místo na ostrůvku, kdykoli se vracíval ze svých vyjížděk. I dnes tu stanul, ježto dle jasného nebe a čistého vzduchu předvídal krásný večer. Byl milovníkem podobných večerů.

Mysl jeho, trochu romantická, používala každé příležitosti, aby mohla se nasytiti.

Usedl na sedátko nedbaje, že na trávě se usadila rosa. Podepřel hlavu o ruku a zamyšleně díval se na poslední červánky, na západě hasnoucí. Snil... snil znova o tom, o čem se domníval, že proň navždy jest ztraceno... Bránil se poesii, a ona přece něžným, jemným závojem svým obetkala jeho srdce.

Byl krásný večer. Vzdálený, plný měsíc jakoby byl z vody vystoupil. Jasná koule jeho stála nad hladinou, a ve vodě chvěl se její obraz. Zjevila se tam i nesmírná hloubka nebeské klenby, a v ní reflexe třpytících se hvězd.

Ambrož zahleděl se vzhůru k nedozírným výšinám... Přemítal znova o svém životě. Vzpomínal na minulost, ale nyní již klidně. Obrovskost a velebnost všehomíra, jehož symbol viděl v ohromné klenbě nebeské, uklidnila vlny jeho duše. Zíral na minulost jako na vzdálený, tratící se obraz. Vše ošklivé, vše rmoutící z tohoto obrazu ustupovalo, mizelo, zůstalo jenom to, co blažilo. Tak jako za časného jitra slunce zažene mlhy a vykulí se na obzor ve vší své nádheře a svém třpytu, tak i okamžiky radosti a štěstí ve vzpomínkách často jasně vystupují a zapuzují vzpomínky na chvíle trudu a žalu. A Ambrož viděl v minulosti své nyní jen kouzlo mladosti, četl z obrazu přešlých dob jen písmo nadšených illusí, touhy po ideálech. Poetické snění, jemuž tak často druhdy se oddával, znova dotknulo se jeho srdce, a on cítil tam něhu, bylo mu, jakoby jaro mladosti tiše, lehce kráčelo jeho duší. Snil znova o tom, o čem sníval kdysi, ale snil, jako sníváme o tom, o čem jsme přesvědčeni, že jest neuskutečnitelno, a co vracíme duši své jenom na chvíli, by nás oblažilo kouzlem mladých let a pak zase zaniklo. Vzpomínal na své illuse, jako vzpomínáme na mrtvé, s pietou, něhou, ale přece jen ve přesvědčení, že z hrobů jich vyvolati nelze.

A bylo mu v duši teple, mile, usmíval se vzácným úsměvem vnitřního blaha, bylo mu, jakoby s hvězdnatého nebe, nad ním se rozpínajícího, snesl se anděl míru, a on jakoby v srdci svém cítil vanouti jeho peruti.

Co prožil dnes, to zdálo se mu býti zpola nepochopitelným. Setkání s tím, jejž matka jeho milovala, a jenž byl jí přísnou sudbou urván, bylo mu podivné; ptal se sama sebe, není-li to snad jen přelud. Ale rozum odpovídal: Nikoliv!

A pak vzpomněl na to, co před několika chvílemi, před hodinou ho potkalo... V hlubině jeho duše vynořil se obraz mladé dívky, družky jeho nejútlejšího mládí — Marty. S něhou obíral se jejím obrazem, jak si ji kouzlil ve své obrazivosti, neviděl, neslyšel ničeho, jen její půvabná postava stála před ním, obestřena jsouc gloriolou mladistvého snění o prvé, ideální lásce. Byl to s výšin sem slétlý zářivý přelud, či byla to bytosť tělesná? Byla to ona? Byla to Marta? Nevěřil sobě, nevěřil, že mohl by viděti tu, jež jen jako přelud oblétala jeho duši ve chvílích snění, kdy prchaje před vírem a šumem světa, cítíval v osamocenosti své touhu po lásce a po její poesii. Rýsoval si obraz její ve své duši. Byla mu drahá tak, jako svato bylo mu vše, co upomínalo jej na léta po boku matčiné trávená. Myslíval často na ni, představoval si blaho, býti jí milovánu. Byl nyní sám na světě, byl opuštěn — touha po bytosti, jež by jej pochopila, zá-

pasila v jeho nitru s pochybnostmi, zda kdy bytosť takovou nalezne, ano, zdali ji vůbec nalézti lze. Touha po někom, komu mohl by se svěřiti, kdo byl by mu podporou a vznětem, útěchou a blahem, dlouho ozývala se jeho srdcem — ale nedůvěra k lidem, v nichž často již se zklamal. zrazovala jej, by hledal doplněk vlastní své bytosti. Bylo mu někdy hrozně, bylo mu zoufale, pomnil-li své osamocenosti, své opuštěnosti, ojedinělosti na světě. A ve chvílích takových s tím větší horlivostí ponořoval se do studií, aby zapomněl na to, co jej tísnilo, aby ohlušil v srdci svém pronikavý výkřik: „Samoten — samoten". A proto dnes ráno, když viděl v lese svého přítele hovořiti s dívkami, když tušil jej šťastna, odvrátil se a studiemi hleděl zapuditi osten tesknosti, jenž bolestně se ho dotýkal. Nechtěl hledati dívky, již mohl by milovati. Věděl, že požadavky jeho jsou veliké — hledal ideály, a bál se, že jich nenalezne. Proto také snažil se obrniti proti všem jemným citům lásky, vyhýbal se dívčí společnosti a byl uzavřeným vůči všem a všemu. Chtěl stoicky snášeti svůj los, ve vědách hledati náhrady za to, co sudba mu odpírala... Ale někdy přece jen mladosť vítězila, srdce naplnilo se touhou po lásce — a v okamžicích takových vzpomínal vždy na družku svého dětství — na Martu. „Ta jediná mohla by mi porozuměti — tu jedinou mohl bys milovati," myslíval si, ale pak pochybnosti o možném vzájemném setkání se rozechvěly jeho srdce, a on s povzdechem odpuzoval od sebe všechny illuse o štěstí a tím úsilovněji nořil se do studií.

A dnes — ? Zdálo se, že hvězda padla do temna jeho duše. Hvězda! Svit její šířil se jeho nitrem, hřál tam, rozséval teplo, a za tohoto tepla tisícero květů poesie začalo pučeti v jeho srdci.

Marta, Marta zde! Setká se s ní —? Pozná ho —? A co jí řekne —?

Usmál se, obrátil se v tu stranu, kde ona nyní dlela v onom tichém lesním zákoutí, myslil na ni, a oči jeho zářily blahem a tichým nadšením....

A na nebi kmitaly se hvězdičky, bílé obláčky táhly oblohou, vlnky tiše šplouchaly jako ukolébavky, a v dálce ze spaní zatíkalo ptáče....

* * *

„Nuže tedy, ku předu!" pravil doktor se smíchem. „Mysleme si, že jsme v benátské gondole a že plujeme na příklad k mostu vzdechů."

„Budiž," odvětil farář, usedaje na přídu lodi. „Ale doufám, že benátská gondola jest pohodlnější této naší lodice."

„Spokojme se málem," žertoval doktor a mocným opřením vesel o vodu odrazil loď ode břehu.

„Pomalu, starý brachu, a opatrně," napomínal kněz svého přítele. „Svěřuji život svůj tvým rukám."

„Buď zcela klidný, doktor Raveni nezapomněl se pohybovati na vodě, a kdyby nebylo těch vašich jepic, věř, že bych tě na vodu neobtěžoval."

„Spokojím se s rýmou, ale nebyl bych spokojen, kdybys tělo mé přivedl do bližších styků s vodou!" se smíchem prohodil kněz. — „Přijmi mé uznání," pravil po chvíli, když loďka mocně bojovala proti proudu. „Vládneš vesly výborně."

„Těší mne tvá poklona. Při kterém břehu jest voda hlubší?"

„Při levém.“

„Nuže, zaměřme tam!“

Loďka, obratnou rukou jsouc vedena, brázdila vodu a přeletěla šikmo přes proud k levému břehu. Konala tutéž cestu jako přede dvěma hodinami loďka Ambrožova. Nyní, když ocitla se mimo proud, a nebylo třeba tolik síly, by pohybovala se ku předu, doktor se zadíval k západu a pravil: „Slunce zapadá!“

„Den se končí,“ pravil kněz, pozíraje do vln zádumčivě. „Za dnešní den můžeš děkovati Bohu.“

„Myslíš na Ambrože?“

„Ano.“

„Jest to výborný mladík,“ prohodil doktor. „Ani bych byl netušil, že lehkomyslný Valdemari může míti takového syna.“

„A matka jeho — což ta nebyla dosti šlechetná?“ tázal se farář.

„Máš pravdu, nenapadlo mne. Valdemari měl asi na vychování Ambrožovo malý vliv?“

„Zcela žádný. Bylo chlapci asi půl roku, když zmizel.“

„Bídník.“

Kněz pokrčil ramenoma.

„Jest o něm něco slyšeti?“

Kněz se shýbnul, vzal kamének ležící na dně loďky, vrhnul jej do vody a pravil: „Zmizel jako kámen ve hlubině“.

„A přece tento kámen zanechal kruhy na hladině,“ řekl doktor s úsměvem.

„Ano. Ale co jest o Valdemarim známo, toho je tuze málo.“

„Nuže?“

„Víš, že byl kapitánem na obchodní lodi. Asi půl léta po jeho sňatku s Hanou vypršela jeho dovolená, a bylo mu nastoupiti službu. Vrátil se za čtvrt léta, a nedlouho po narození Ambrože musil znova na moře. Loď, které velel, měla projektovanou cestu k jižní Africe. Valdemari vzal s sebou téměř všechno jmění své manželky, — loď odejela, po roce potají se vrátila, ale bez kapitána.“

„Co se s ním stalo?“

„Lodníci vyprávěli, že se vydal kdesi na pustém pobřeží jižní Afriky sám a sám ve člunu na lov přese všecky výstrahy plavců, neboť hrozila bouře. Ta také v noci se strhla, a kapitán dosud nebyl na lodi. Ani ráno po něm nebylo vidu ni slechu, ačkoli po něm úsilovně pátrali. Lodníci do jednoho se domnívali, že ve strašné té bouři zahynul.“

„Toť podivné,“ prohodil doktor.

„Poněvadž však Valdemari vzal na cestu s sebou téměř celé věno své choti, a poněvadž jeho lehkomyslnost byla známa, tvrdila fama, že uprchl, aby mohl volně užívati světa.“

„Toť hrozné. A jaké bylo mínění jeho opuštěné choti?“

„Hany? Ta nedala se přesvědčiti, že jest mrtev. Ona do poslední chvíle měla prý tušení, že její manžel jest na živě. Její žal byl nesmírný.“

„Ubohá Hana,“ zašeptal Raveni a pokýval několikráte smutně hlavou.

„Děsný byl její život, plný strádání,“ vzdychl kněz.

„Čím se živila?“

„Bylo její štěstí, že dokonale se znala v hudbě a v jemných

ženských pracích. To nyní pomáhalo jí k výživě. Potom z Vídně zmizela, ale po nějakém čase se tam objevila a zemřela. Ambrož tenkráte byl prý jinochem, — ale kde se zdržuje, toho nemohl jsem vypátrati. Až letos Bůh sám ho přivedl do naší vesnice."

„Opravdu, toť podivuhodná náhoda."

„Nikoliv náhoda — vidím v tom řízení Boží," pravil kněz a zamyslil se.

„Co zamýšlíš s Ambrožem?" otázal se po chvíli.

„Zítra se spolu rozhodneme. Především myslím, že musí do ciziny. Cizina jest školou života. Poskytnu mu dosti prostředků, aby mohl ve studiích zdárně pokračovati. Později seznám, co dále jest mi činiti."

„Oh, ujišťuji tě, že Ambrož důvěry tvé nikdy nezklame!" zvolal kněz přesvědčivě.

„Příteli, pamatuj, že znám se s ním teprve ode dneška. A jakkoli na mne učinil velmi příznivý dojem, přece jedno setkání nestačí, bych dokonale jej poznal."

„Doufám, že Ambrož bude tvým dobrým synem."

„A já chci mu býti pravým otcem, Filomena bude míti bratra."

„Věřím ve tvou šlechetnost. Hana ti žehná."

„Bůh dej! — A matka má?"

„Také."

„A Radkovič?"

„Také."

„Příteli," pravil doktor za okamžik pohnutým hlasem, pustiv vesla z ruky, „příteli, tys duše šlechetná!"

„Proč to pochlebování? Konal jsem svoji povinnost. Nemohl jsem zabrániti zlu, které na Haně bylo spácháno, když donucena byla pojati Valdemariho za chotě — nuže, chtěl jsem to napraviti tím, že jsem tě upozornil na jejího syna."

„Vždy budu ti za to vděčen. — Ale pověz, kdo je ten druhý mladík, Ambrožův přítel?"

„Toť mladík, jehož očekává trpké zklamání."

„A v čem se jinoch ten zklame?"

„Ve své lásce."

„On tedy miluje?"

„Jako všichni mladíci."

„Ambrož také?"

„Oh, pokud vím, ne, on jest výjimkou."

„Ah tak! Díky. Tak tedy ten mladík — "

„Ten mladík jest útlocitný, cítí hluboce, a dívka, kterou miluje, není ho hodna."

„Pah! Toť zamilovaný román."

„Teprve v počátku."

„Ty chceš tedy toho mladíka vyléčiti?"

„Ó, nikoliv! Nemám k tomu práva, ale poněvadž mladíka toho miluji, jest mi ho líto."

„Jaké to je děvče?"

„Vesnická koketka, která ráda vidí, když se jí někdo dvoří, a která s láskou si jen pohrává."

„Snad jí ubližuješ!"

„Nikoliv, znám lidi. Byla mou žačkou, a již ve škole projevovala těkavosť mysli a marnivosť.“

„A pravíš, že to Ambrožův přítel?“

„Tak jest. On ho zbožňuje.“

„Tedy jest to pravé přátelství?“

„Skutečně.“

„Mladík ten je šlechetný?“

„Ano, ručím zaň. Ale proč se ptáš na Vojtěcha?“

„Pověz mi, s kým obcuješ, a já ti povím, kdo jsi.“

„Ah tak... ano, máš pravdu.“

„A nyní zase ku předu, příteli, večer je zde!“ rozhodl se Raveni a chopil se vesel. Téměř nepohnutě stojící lodice pohybovala se znovu dřívější rychlostí.

„Skutečně! Viz, jepice se objevují,“ pravil farář, ukazuje levou rukou do prostřed Labe, kde vznášel se bílý pruh drobného toho hmyzu.

„Letní sníh,“ prohodil doktor. „Rozsvěťme!“

Sklonil se do loďky a rozžehl připravenou svítilnu.

„A nyní mezi déšť hmyzu!“ pravil, a loďka několikerým mocným vzepřením vesel ocitla se uprostřed proudu.

Byli ve mračně drobného, bílého hmyzu. Milliony podeněk vznášely se nad loďkou kolem světla. Bily oběma přátelům do obličeje, kroužily, vířily a umírajíce padaly na dno loďky, na jejich oděv i do zčeřených vln.

„Toť znamenité!“ smál se doktor.

Poněvadž proud byl mocný, musil neustále veslovati proti němu, by loďka nebyla unesena zpět. — —

Ambrož uzřel kmitati se nad vodou světlo. To vzbudilo jeho pozornosť. Přikročil k loďce a hleděl upřeně na hladinu. Poznal, že se blíží jakási cizí loďka. Slyšel také hlasy, nárazy vesel na vodu a a šplouchání vln. Viděl, jak temný, stále vzrůstající bod blíží se k ostrovu.

Náhle zhaslo světlo, ozvaly se dva zoufalé výkřiky, a slyšeti bylo pád dvou těl do vody...

Bleskem uchopil Ambrož loďku za oba boky, odrazil ji mocně ode břehu a zároveň do ní vskočil. Loďka rychlostí šipky letela do proudu na místo neštěstí.

„Kdo kde?“ volá Ambrož mohutným, rozechvělým hlasem.

Při svitu měsíčném vidí převrhnutou loďku. Podlé ní vynořily se z vody dvě ruce, snažící se jí chopiti. Máchnutím vesel přitočí Ambrož loď svou k lodi překocené, vrhne se na dno, chopí obě vyčnívající ruce. Nad hladinou objevila se hlava.

„Sem!“ rozkřikl se Ambrož — „Sem!“ A nadpřirozenou silou sevře tonoucího pod pažemi a vtáhne ho do své nakloněné loďky.

„Bohu díky — zachráněn!“ volá vida, že zachráněný sebou hýbe.

Ten ohlédne se a uděšeně ze sebe vyráží: „Doktor! Doktor!“

„Nebesa!“ vykřikl Ambrož, poznávaje po hlase faráře a vida, o koho se ještě jedná.

Okamžik nevěděl, co počíti, ale jen okamžik. Rozhlíží se kolem, vidí opodál nad zčeřenou hladinou hlavu. Byl to patrně druhý tonoucí, jenž však zdál se zmužile zápasiti s vlnami a hleděl dostati se z proudu, prudce jej unášejícího.

Ambrož chopí veslo, máchne jím dvakrát — a již jest u tonoucího. „Pane doktore!“ volá.

„Zde!“ ozve se hlas z vody.

„Doktore!“ vyrazí ze sebe kněz.

„Chopte se loďky!“

„Nestarejte se o mne, udržím se nad vodou. Zachraňte faráře, rychle, rychle...“

„Jest zachráněn!“ křičí Ambrož. „Zachráněn! Podejte ruce, pane doktore!“

Proud přemáhá síly doktorovy, odtrhuje jej od loďky, hlava jeho mizí pod vlnami. Ambrož vidí to, volá zoufale: „Bože můj!“

„Bože můj!“ opakuje kněz a spíná ruce.

Proud prudce unáší loďku. Strašlivé okamžení.

„Raveni!“ křičí farář s největším namáháním.

V tom objeví se zase nad hladinou ruka. Střelhbitě vrhá se Ambrož po ní do vod.

„Nebesa!“ upí kněz hrůzyplně — vidí dvě těla, zápasící s vlnami, slyší stříkání vody, nesouvislé výkřiky. Jest samoten na loďce, již proud rychle vzdaluje od tonoucích.

„Ztraceni,“ vyráží ze stísněného hrdla a drží se křečovitě boků lodi. Oči vytřeštěně pohlížejí na tonoucí.

Již povstává, již chce se vrhnouti do vody, tu slyší výkřik, jejž nelze vypsati: „Loď! Loď!“

„Zde!“ ozývá se kněz, nahýbá se z loďky, vztahuje ruce, ale tonoucí jsou daleko.

Namáhá slabý svůj zrak, aby proniknul šero, vidí cosi ve vodě jako klátící se lidské tělo, slyší stříkání vody, plácání rukou o hladinu, hrůzyplné vykřiky, vše slévá se v temný, vířící chaos — kněz klesá nazpět do loďky — — mrákoty ho obestírají a činí bezmocným ... Jen Bůh tu může pomoci ...

Pak tichne vše, vše — okamžik hlubokého ticha — — pak zase ponenáhlu rostoucí a rostoucí šum, výkřiky, stříkání vody — — a z oživlého toho chaosu opětně vyznívá zoufalý, pronikavý výkřik: „Loď, loď!!!“

Kněz sbírá síly, vztyčuje se a volá opětně: „Zde, zde!!!“

V tom cítí náraz — potácí se a padá na dno loďky ...

Ale ta stojí nepohnutě, uváznuvši na povodním kmeni — a s ní se blíží, ponořuje a zase vynořuje cosi za hukotu a šplouchání vln — — slyšeti mohutné oddychování — — — v tom z vody vyšvihla se nad hladinu ruka a křečovitě chopí se okraje loďky ...

Ta se nahýbá ...

„Bože, dodej mi síly,“ slyšeti ze hlubiny hlas.

A kněz jej slyší opět, opět sbírá poslední síly, vztahuje po této ruce ruku svou — vidí nad hladinou hlavu — zcuchanou, mokrou hlavu — vidí, jak ta hlava roste a roste — již půl těla je nad hladinou, sklání se do loďky a vleče za sebou cosi bezvládného ...

Myšlénka oživí kněze, chopí se bezvládného těla, táhne je do loďky ... Bůh je sílí — — všichni tři jsou v loďce.

Je slyšeti vzdechnutí.

„Kdo to vzdychl?“ ptá se Ambrož chvatně. „Vy, pane faráři?“

„Já? Ne!“ jektá zuby ubohý stařec.

„Tedy on! Žije!“

„Žije . . .“ opakuje kněz mechanicky a tiskne studené ruce bezvládně na dně loďky ležícího doktora.

V tom doktor otevírá oči. „Kde je farář?“ ptá se temným, chraptivým, přerývaným hlasem.

„Zde, zde!“ volá kněz radostně, zapomíná na vše a tiskne mu ruce.

„Kde jsme?“

„Na lodi!“

„Na lodi! . . .“ opakuje doktor dlouze, a hlava jeho bezvládně klesá zpět.

Kněz to vidí, a ze stísněného hrdla vydírá se mu zoufalý výkřik: „Umírá!“

„Neumírá!“ vykřikl Ambrož rozhodně a přesvědčivě, ale kněz, jakoby nevěřil, zasténal malomocně: „Pomozte!“

Ambrož prohledává kapsy, nalézá v nich malou lahvičku a obsah její lije doktoru do pootevřených úst.

Doktor sebou pohnul, otevřel oči a snažil se povstati.

V tom loď přesunula se přes překážku, na níž byla uvázla, a plula volně dále. Druhou loď, z níž tonoucí vypadli, a jež na tomtéž místě uvázla, Ambrož připevnil ku své a chopil se vesel.

„Bohudíky, žije! Raveni — Raveni!“ jásal kněz.

„Co je?“ tázal se doktor jasnějším sice, ale přece jen slabým hlasem.

„Jsme zachráněni!“

„Zachráněni! — Co se dělo?“

„Tonuli jsme!“

„Ah!“

„Jsi zdráv? Mluv, Raveni, pro Bůh, mluv!“

„Zdráv . . . oh, ta voda! . . . Kam jedeme?“

„Domů, pane doktore!“ ozval se z pozadí Ambrož.

„Kdo to?“ tázal se chvatně a překvapeně Raveni a obrátil hlavu, aby viděl mluvícímu ve tvář.

„Ambrož, náš ochrance . . .“ zvolal kněz radostně.

„Ambrož . . . Jste vy to, pane Valdemari?“

„Ano, pane doktore!“

„Příteli, pomoz mi, bych mohl se posaditi . . . Tak . . . Teď jest již dobře.“

„Bohu díky!“ sepjal farář ruce.

„Kde jsme?“

„Ještě pět minut, a jsme u cíle,“ odvětil Ambrož.

„Zima,“ jektal zuby kněz,

„Pospěšme!“ zvolal doktor.

Ambrož, ačkoliv na smrť vysílen a třesa se zimou a rozčilením vesloval úsilovně. Dlaně jej pálily, mozoly mu naběhly krví.

Těch pět minut bylo věčností. Posléze loď se zastavila. Ambrož vyskočil z loďky první a pomáhal oběma mužům.

„Prozatím mé díky!“ pravil doktor, tiskna mu ruku, „a nyní rychle domů.“

„Ambrož rychle připevnil obě lodi a pospíšil za oběma odcházejícími.

Ves nebyla vzdálena. Za čtvrt hodiny byli na místě.

Byla letní noc, jasná, plná hvězd. Ambrož ve vsi pospíšil napřed, aby oba chodci, prve než dojdou, měli faru otevřenu.

„A nyní dosti vašich služeb," pravil Raveni, louče se s ním. „Hleďte, abyste nyní sám se opatřil. Nezapomeňte zítra nás navštíviti."

„Pane Valdemari, nikdy nezapomenu, že jste mi zachránil život," řekl kněz.

Ambrož se poklonil, a když viděl doktora a faráře mizeti v síni, obrátil se a spěchal domů. —

„Pro Bůh, Ambroži, kdes tak dlouho byl?" přivítal jej Vojtěch, spěchaje mu vstříc od stolu, kde právě večeřel.

„Chytal jsem jepice," odpověděl Ambrož.

„Jsi všecek mokrý, pro Bůh, Ambroži, co se stalo?"

Ambrož nutil se k úsměvu a pravil: „Máte tu na Labi víly. Jednu jsem pronásledoval, a ona vtáhla mne do hlubiny."

(Pokračování.)

Z cesty Kavkazem.

Píše Dr. Jar. Sedláček.

Kavkazský kraj byl již Řekům dosti dobře znám, vždyť při Kavkazsku ležela Kolchis, z níž mělo býti vzato zlaté rouno. Později jen Arabové tam více cestovali a jen oni o Kavkazských lidech něco psali. Nyní, když Rusko sloučilo přečetné národy hor Kavkazských pod jednou, pevnou vládou, upravilo tam stanice vojenské, cesty i železné dráhy, a všem otevřeny jsou nelíčené přírodní krásy tohoto horského kraje: nyní vábí tam mnohé cestovatele zajímavosť různých a četných zde bydlících národův a rozmanitosť řečí, jaké by v jiném kraji ani nenalezl: a proto vidíme, že mnozí Angličané a jiní, místo do Švýcar a Italie, konají cestu do vzdáleného Kavkazu. Já v krátké době jsem prohlédl v tomto zajímavém kraji, co mi bylo možno, a proto budu moci podati z Kavkazu jen malé črty.

I. Po Donu do Rostova.

Volil jsem přijíti na Kavkaz od severu, a proto jsem ze stanice při Volze (z Caricyna) jel drahou na Don. Smíšený vlak na krátké trati dráhy Volho-Donské jezdí jen jednou denně, a bylo snad proto mnoho cestujících, když jsem vyjížděl z Caricyna. Stanice jsou vždy uprostřed pěkných zahrad, ale úplně osamělé. Nikde není viděti měst, všude nepřehledná rovina, jen tu a tam nějaká vesnice, ohrazená vysokým, zemitým náspem. To jest ona země Donských kozáků, ty vesnice jsou jejich ohrazené stanice. Pro stálé vpády různých divokých národů, kteříž od dávných časů do těchto rovin Donských se táhli, nemohla Rus udržeti kraje zdejší ve své pevné moci, a dala proto tamním obyvatelům a osadníkům veliké svobody, výhody, ano, ponechala jim až posud ve mnohých věcech zvláštní samosprávu, jen aby hájili kraje proti nepřátelským vpádům. Všecken lid byl proto vycvičen ve zbrani, tvořil stále vojsko, které bylo rozloženo po mnohých stanicích a slobodách poselkách (menší vsi), chutorech (dvorech) a zimovníkách a mělo hlavní velení v jediném městě Novočerkasku. Kdykoliv byla některá stanice ohrožena Tatary neb Kalmyky aneb vojskem Krimského chanátu, hned dáno bylo

ohněm znamení všem blízkým i dalším stanicím, odkud v krátké době přišla ozbrojená pomoc. V čele kozáků stál ataman, kterého nyní spolu s ostatními vyššími náčelníky ustanovuje vláda; atamanem Donských kozáků bývá tuším ruský korunní princ.

Země byla by dosti úrodná; vodstvem jest bohata, jen tu a tam jsou solné močály a písečné pustiny; avšak přece jen asi třetina obyvatelstva provozuje orbu: ostatní dvě třetiny náležejí ke kozáctvu. Odtud vyšli kozáci do rozličných jiných krajů: roku 1579. pokořili Donští kozáci pod vedením Jermaka a Kolca a j. Sibíř a usadivše se tam dali základ ku kozáctvu Sibířskému. I Uralští, Orenburští a Kavkazští kozáci vyšli od Donu. Ozbrojeni jsou ještě kopím, šavlí, pistolí, nyní i revolvery a ručnicí; ostruh nemívají, koně pohánějí nahajkou (bičíkem).

V každé stanici stáli při příjezdu vlaku dva ozbrojení kozáci; po většině tam žádných cestujících nebylo. Teploměry ukazovaly ve stínu na 25° R., krajina nezajímavá, čímž ta krátká cesta zdála se býti tuze dlouhou. K večeru přijíždíme do Kalače, a skorem všichni cestující rychle přecházejí na blízký přístav Donský a vstupují na parník. Místo Kalač jest ještě nevelké, má několik skladišť dříví a soli, ale málo úhledných domů. Leží v rovině; v ulicích jest buď jen drobný písek, do něhož se noha při každém kroku hluboko boří, anebo jest ulice porostlá vysokou travou. Byli jsme rádi, že se tu nemusíme zdržeti, že parník náš již ráno časně nás ponese po Donu dále.

Don bývá za větší vody již nad Kalačem splavný. Při ústí Voronežky u Potikova začíná pak pravidelná paroplavba; při mělké vodě plují parníky až z Kalače, jedny dvakráte týdně, jiné pro náklad i pro cestující, jednou v týdnu.

U přístavu nabízeli prodavači cestujícím ryby, mléko, ovoce, chléb, který byl, jak říkali, po bavorsku pečen, a jiné věci. Paluba byla naplněna: všichni se rozložili k odpočinku; v saloně sedělo několik hráčů v karty, a jak jsme pozorovali, chytali jiné cestující nezkušené ku své lákavé hře, aby je obrali.

Loď hnula se až po půl noci a plula zvolna a opatrně v upraveném a ohraničeném řečišti. Ještě jsme nebyli ani dvacet verst od Kalače vzdáleni, když jsme přirazili na mělčiny. Ve vodě stáli hlídači, kteří dávali znamení, kde je mělčina, kudy lodi není možno plouti. Lodník na přídě měřil hloubku vody a volal: „Čtyři“, (stopy totiž) pak „tři“, ale najednou „dvě a půl“ — a již se zaryla loď do říčního písku na dně.

Sotva s velikou námahou vyprostili loď z mělčiny, a dostala se zase do proudu, již znovu ji zahnal proud na jinou mělčinu, což se opakovalo ještě jednou. Tři hodiny zdrželi jsme se na tom místě, nežli se dostal parník do hlubší vody.

Bývá prý takové zdržení v létě na tomto místě obyčejné, ale přes to se plavba udržuje na Donu a jest velmi živá. Don nemá na tomto místě ani tolik vody, jako naše Vltava v Praze a jest přece důležitější vodní drahou nežli tato.

Pravý břeh jest místy vyšší, a na jeho pahorcích roste proslavené, výtečné Donské víno: Cymljanské červené a Razdorské bílé víno jsou zvláště chválena. Pohled na ty vinohrady, jichž blíže k Rostovu přibývá, jest dosti pěkný, ač je znáti, že obyvatelé si vinic tak pe-

člivě nehledí jako u nás. Levý břeh jest stále plochý a má tu a tam nezdravé, bahnité močály, zvané „topi".

U stanice Staročerkasské spatřujeme v dáli Novočerkask, hlavní sídlo Kozáckého vojska. Mnoho ze spolucestujících vystoupilo na Aksajské stanici, aby odtud po dráze jeli do Novočerkasku.

Místo jest založeno r. 1804. Již v pátém století před Kr. Řekové měli v tamním kraji osadu Tana, jmenovanou podle řeky, která se u Řeků nazývala Tanais, a vedli po Donu obchod. Později celého kraje se zmocnili Skythové, pak Sarmaté, potom Hunové, Bulhaři, Chazarové, Tataři a po nich Kozáci.

Za Aksajskou stanicí počínají se táhnouti četné domy předměstí Rostovského Nachičevanu. Čítá o sobě 19.000 obyvatelův a táhne se až k Rostovu; proto by se mohlo jmenovati jeho předměstím. Tam sídlí většinou Arméni, kteří se sem již 1780. z Krimu vystěhovali. Tam je též hlavní správa arménských osad v Rusku (vyjímajíc Kavkaz). Arméni vedou hlavní obchod s obilím; v Nachičevanu bývají velké trhy; i rybní obchod jest z velké části v jejich rukou; nad to jsou jemné ozdobné práce ze stříbra Nachičevanských Arménů daleko známy.

Velice malebně zdvihá se po pravém břehu Donu, při ústí říčky Temerniku, bohatý a výstavný Rostov. Město toto stává se střediskem všeho obchodu na jižní Rusi: jest spojeno železnými drahami na západ, na sever i na jih s Kavkazem, odtud vyjíždí parolodi na moře Azovské a Černé, a tak se stalo, že jen Oděsa má ještě větší důležitosť pro ruský obchod než Rostov. Krásné chrámy, mezi nimi i jeden nový katolický chrám, zvyšují krásný pohled na město, a my jen jsme litovali, že nastávala při příjezdu našem již noc.

Jel jsem přímo na nádraží Vladikavkazské dráhy a ponechav tu zavazadla číslu 16, zajel jsem trochu do města; do půlnoci mi zbývaly ještě čtyři hodiny. V těch jsem ovšem nemohl si prohlédnouti město, avšak jsem v tom čase byl dosti zaujat. Na hlavní třídě bylo velmi živo: z hostinců velmi nádherně zařízených slyšeti bylo pronikavé zvuky orchestrionu (varhan), jako jsou ve většině ruských traktýrů, v obecném sadě procházelo se četné obecenstvo a naslouchalo hudbě, která na všech stranách hrála: v jedné veliké místnosti hrála hudba vojenská k tanci; jinde zase byla hlučná hudba kozácká; tam zase vidím jiný sad čarovně osvětlený: chci tam vejíti, však praví se mi, že jest tam dovoleno vejíti jen členům merkantilního klubu; překážka však je snadno odstraněna: stal jsem se za určitý příspěvek členem klubu na jeden měsíc, podepsal se a vstoupil jsem. Orchestr hrál tak čistě jako u nás v Karlových Varech anebo ve větších lázeňských místech, a elegance obecenstva byla větší, nežli jsem ji mohl spatřiti v Petrohradě a Moskvě. Jak zde poblíže těch veřejných místností bylo živo. tak všude jinde ve vedlejších ulicích byla úplná tma a úplné ticho, že bych se byl bál jíti k nádraží. V nádraží ptám se po čísle 16, které vzalo mé věci, ale nemohu je nalézti. Před odjezdem vlaku se však dostavilo a obstaralo všechno k mé největší spokojenosti, a tak jsme po půl noci opouštěli Rostov a jeli přes Don blíže ku Kavkazu.

II. Od Rostova ku Vladikavkazu. Pjatigorsk.

Dráha vede širou stepí, stanice jsou vždy na 20 verst od sebe vzdáleny; u stanic počínají teprve větší osady se zakládati a vzrůstati. Dříve tu všude byly jako při Donu pouze kozácké stanice. Ráno jsme přijeli do důležitější stanice Tichorjecké, odkud vede pobočí dráha přes hlavní město Kubáně Jekaterinodar do Novorossijska na Černém Moři.

Město Jekaterinodar založila Kateřina II. a dala je Kozákům Zaporožským, kteří se sem od Dněpru byli přistěhovali. Novorossijsk jest hlavním městem Kozáků Černomořských, silnou pevností a průmyslným místem. Kozáci měli zde velmi těžké postavení, dlouho musili se brániti proti chrabrým a četným Čerkesům a Nogajcům, kteří zde při řece Kubáni kočovali. Proto vidíme na všech dalších zastávkách již větší různosť krajů a lidí, zbytků to podmaněných národů Kavkazských. Zde vídíme Čerkesy, v Armavíru, další stanici, samé Armény, kteří zde založili osadu, když opustili hory a přijali jazyk a obyčeje Čerkesův.

Ze stanice Něvinnomysské možno jeti poštovní silnicí do bývalého hlavnějšího města tohoto kraje, do kavkazského Stavropolu. Blížilo se poledne; horko bylo v těch rovinách stále větší, jakoby se sluneční paprsky od vypráhlé a žíznivé půdy odrážely a s větším ještě žárem pálily naše tváře. Ze suchých travin vedle dráhy byl slyšeti za ticha jednotvárný křik cikád: na některých místech ty traviny úpalem slunce byvše rozžaty, skutečně hořely. Při každé zastávce vše se jen hnalo ku vědru studené vody, které bývá vždy před příjezdem vlaku naplněno; přes to však nebyl nikdo s to, aby zapudil žízeň. Velmi často viděli jsme malé, umělé pahorky, někdy u velkém množství srovnané. Jsou to rovy starých osadníků, zdejších bydlitelů, známé pod jménem „Kurgány"; A jsou pod nimi také obrazy a hrubě řezané sochy, modly, které svědčí o starobylosti těch rovů. Staří řečtí spisovatelé připomínají podobné kurgány u Skytů.

Díváme se v nesmírném umdlení v dáli, zda bychom nespatřili již hory Kavkazské; však teprve po 13hodinné jízdě ponejprv objevují se zrakům našim v pravo hřebeny hor, a tím pohledem již jakoby horko bylo zmírněno: všichni se těšili, že zavane hned od hor vítr a chlad, a jízda že bude snesitelnější.

Zvláštností těchto hor kavkazských jest, že jedním rázem vystupují z roviny do veliké výše: jest málo menších pahorků před hlavními hřebeny Kavkazských velikánů.

Pohled na hory je stále zajímavější, čím blíže k nim přicházíme. Při stanici zvané „Minerální Vody" již jsme těsně u hor.

„Minerální Vody" je stanice, ze které se vyjíždí do lázeňských míst kavkazských, které známy jsou pod jménem „Pjatigorsk", „Železnovodsk", Jessentrky", a „Kyslovodsk".

Spolucestující, s nímž jsem se blíže seznámil, mně ta místa tak vychvaloval, že jsem se odhodlal přerušiti jízdu a navštíviti ty horské lázně.

Před stanicí stálo mnoho vozů, velkých, společných vozů a malých trojek; vozkové byli po většině Čerkesové, avšak i němečtí osadníci zdejší přijíždějí se svými povozy na dráhu. Když jsme se byli smluvili o cenu, vrátili jsme se do stanice, která jest velmi vkusně,

ano, nádherně zařízena; vedle ní jest nový dům hostinský: „nomera pro projíždějící". Po krátkém odpočinku sedli jsme do vozu a jeli do Pjatigorsk, 20 verst od stanice. Domnívali jsme se, že vozka pojede po dobré silnici, ale ten ji brzy opustil a aby si cestu zkrátil, jel v největším trysku v oblacích prachu se zdvihajícího vypráhlou stepí. Trojka jen letí po té rovné půdě, někdy ovšem jedna nebo druhá strana západne níže, ale jemčík stále volá a popohání své koníky a béře lehce všechny překážky.

Přijíždíme k malé, čistě stavěné osadě, a jemčík zastaví a vybízí nás, abychom se šli občerstvit do lavky a abychom nezapomněli, že i on se trápí žízní. Vešli jsme, a tu slyšíme německé zvuky; lavkář, Němec, osadník, přináší nám dobrou limonádu a těší se, že slyší cizince hovořiti němčinou z daleké říše. Dokládá, že jest zde německých osad několik, a že se jim dosti dobře daří.

Za vesnicí náš vozka snad chtěl ukázati, jak umí jezditi, práskal do svých beztoho hbitých ořů více než dříve a nedbal toho, že se přehazujeme se strany na stranu, až najednou kola jedné strany zase byla v jámě, ale trochu hlubší, a celý vůz se naklonil a překotil. Koně jen zcela malou chvíli ještě táhli, ale již stáli: vůz i my všichni padli jsme do prachu jako do peří; nad námi zdvihl se oblak prachu, a šťastně vyváznuvše pomohli jsme zdvihati vůz, na němž jen jedna dřevěná tyč, která držela stinné plátno, se zlomila. Vozka se neomlouval, ani nebyl potom snad opatrnějším, ale uháněl tryskem dále. S večerem dorazili jsme do Piatigorsk, a podivil jsem se, jak moderně a pěkně jest zde vše zařízeno. Tu necítí nikdo, že jest mezi divými Čerkesy a národy kočovnými; jest mu jako na italské Rivieře aneb spíše jako v Chamounixu neb Interlakenu. Krásný hôtel nás přijal, a bylo nám zajisté třeba dobrého místa po tak dlouhé, unavující jízdě.

Město má jméno od skupiny obklučujících je pěti hor, zvaných místním názvem „Beštan".

Prameny léčebné zde nejdříve ohledal lékař Petra Velikého Gottlieb Šober r. 1717. Když sem po čase počali přicházeti lidé, aby se léčili, bylo jim vždy třeba, vzíti s sebou pro ochranu celou tlupu služebnictva a kozáctva. Později dána sem stanice kozáků, poněvadž několik nemocných bylo Čerkesy přepadeno, do zajetí vedeno, a musili dáti veliké výkupné. V poslední době se však jak Pjatigorsk, tak i ostatní blízká místa četnou návštěvou bohatých Rusů velice zvedla; jsou zde krásné letohrady, pěkné arkády a zahrady, o pohodlí i o zábavy jest dosti značně postaráno, a tak se stala tato místa od stavby dráhy bližšími a milejšími Petrohradským Rusům nežli francouzská u Pyrenej a jinde. Obdařil také Bůh krajinu tu zvláštností, že různé prameny jsou zde v sousedství: v Pjatigorsku sirné prameny teploty od 24_4 do 36_4^0 R.; v Železnovodsku lázně železité od 12^0 do 42^0 R.; v Jessentukách alkalické od 7_5^0 do 11_5^0 R.; v Kislovodsku uhličité vody 11^0 R.

Když jsme se byli ráno prošli po Pjatigorsku a pobavili v zahradách prohlížením těch mnohých, starých kamenů, které jsou popsány řeckým písmem a byly nalezeny v okolí Piatigorska, (sloužíť k ozdobě zahrady,) jeli jsme společně ještě do Kislovodska. Zase ta ukrutná jízda stepí a prachem; ale tato svízel jest brzy nahrazena požitkem, jaký podává tamní krajina. Bylo úplné ticho se rozložilo

po rovině, cesta přímá byla naznačena jen telegrafními tyčemi, vzduch byl svěží, pohled na hory poutal víc a více. Tu spatřuje oko naše v dálí na obzoru jako v oblacích zavěšenou spoustu čistého, bílého sněhu; jemčík již nepotřebuje nás ani upozorňovati, my víme, že nemůže to býti než vysoký Elbrus.

Jak velebně vztyčuje svoje vrcholy, jakoby věděl, že z celé Evropy on nejvýše se vznáší do vzduchu, že on jest nebeskému blankytu ze všech Evropských hor nejbližším. Elbrus má dle nových měření výšky na 5611 metrů; převyšuje tedy Mont Blanc osmi sty metry.

Střední hřeben Kavkazských hor platí za hranici Evropy a Asie; dle toho náleží Elbrus ještě k Evropě, poněvadž jest vzdálen šedesát kilometrů severně od hlavního hraničného hřebene: jest nejvyšší naší horou, a podivno: Karačajevským jménem nazývají horu tu „Minghi-tau“ t. j. bílá hora (Mont blanc). Dva jeho vrcholy jakoby vládly všem těm vedlejším, nižším horám, slunce jasné jim stříbří čistou, sněhovou korunu. Nemohli jsme ani očí odvrátiti od tohoto krásného pohledu, jakého snad nižádný vrchol Alpský neposkytuje!

Kislovodsk se svými příjemnými letohrady a zahradami již jest před námi. V zahradách i trópické květiny velmi bujně rostou. Procházíme se stromořadím, které nás vede ku hlavnímu pramenu, zvanému „Narzan“ (čerkeské slovo, značí „obrův nápoj“). Vody jeho vyrážejí ze země se silou neobyčejnou, protože mají mnoho kyseliny uhličité: voda je samé perly; koupel v ní zdála by se jako ve studeném šampaňském. V parku stinném a chladném sedělo mnoho nemocných; v kavárnách bavili se zdravější.

Vedle říčky Podkumky, pravilo se mi, 15 verst severo-západně od Kislovodska jest památná hora Rim-gora či Burgussan zvaná. Tam stojí mnoho kamenných křížů, a tvrdí se, že tam stávala pevnosť Franků (t. j. křesťanů). Jméno Rim-gora či Rum-kale (t. j. řecká pevnosť) ukazovalo by na původ byzanský. Byl bych rád se podíval i na to místo, však nezbývalo času; vraceli jsme se zase do Pjatigorsk, a nyní se nám Elbrus objevil zase v jiném, skoro lepším světle. Vrcholy jeho byly jasné, k večeru jakoby hořely; dlouho, když již vůkol byl stín a tma, Elbrus jako maják svítil, ale rázem uhasl: byl červený, pak šedivěl, až se zcela ztratil, nebylo již lze ho rozeznati.

Rusové nejsou velkými turisty; na Elbrus nevystupují. Velmi rádi jezdí na výšinu Bermamyt (40 verst od Kislovodska) a odtud se z uctivé vzdálenosti dívají na svého velikána, který na severní straně zvýší celých sedmi tisíc stop jest pokryt sněhem. Kabardinci, kteří ve zdejších horách bydleli, tvrdili vždy, že kol Elbrusu jsou nepřístupné močály, a vrchol že chráněn velikánem, obrem, který jest přikován ve veliké jeskyni. Angličan Freshfield vystoupil se svými soudruhy r. 1868. poprvé až na vrchol Elbrusu.

Přes Jessentuky dostali jsme se zase do Pjatigorsk, odkud jsem, rozloučiv se se soudruhem, jel příštího dne na stanici, abych dorazil do Vladikavkazu.

Nyní byla cesta stálým pohledem na hory velice příjemnou; při večerní záři spatřili jsme hory Dychtan a Kazbek, které jsou

o málo menší Elbrusu. Mocně působí výška té řady hor, jichž vrcholy jako zuby vystupují z modrého blankytu nebes.

Již cítili jsme, že přicházíme blíže a blíže k horám, neboť vzduch začal býti chladným, a mrazilo nás, když jsme o půl dvanácté v noci vystupovali do stanice Vladikavkazské. (Pokračování.)

Listy ze slovinských vlastí.

Píše **Frant. Štingl.**

(Pokračování.)

Jako většina poutních míst počátek vzala od nějaké zázračné události, tak také bylo na této vysoké a strmé hoře. Vypravuje se o tom takto.*)

Obyvatelé vesnice Žabnic, ležící na úpatí Višarské hory, měli právo pásti ovce na Višarské hoře. Obecní pastýř pásl obyčejně celé stádo. Onoho času nebyla hora tak holá, jako nyní. Na jižní straně rozprostíral se hustý les. Ovce byly navyklé, že večer samy přišly k dojení. Roku 1360., jak pověst vypravuje, jednoho sobotního večera se stalo, že ovce na obvyklé místo nepřišly. Pastýř jich šel hledat. Hledá své stádo nahoře a dole v houštině, běhá semo tamo, až všecek unaven přijde na vrchol hory a tu najde své stádo, ano všecko jest obráceno k jalovcovému keři. Ovce kolem keře klečely a nehýbaly se, ač se pastýř namáhal, aby je odehnal do údolí. Podiviv se tomu úkazu, přistoupí blíže a prohledává jalovcový keř. A hle, najde tu dřevěnou sošku Panny Marie. Svatá hrůza pojala pastýře; také on poklekl, vzal sošku do rukou a všecek rozradostněn rozhodl se nésti ji p. faráři do Žabnic. Jakmile povstal a se obrátil, též všechny ovce vstaly provážejíce jej v pěkném pořádku do Žabnic. Lidé se divili tomu neobyčejnému průvodu, a když se jich farář otázal, kdo sošku na vysokou horu zanesl, nikdo se neozval. Proto sošku uschoval. Druhého jitra ovce nemohly se dočkati otevření chléva. Jakmile jim pastýř otevřel, rychle se daly do běhu a běžely rovně na Višarskou horu, že jim ani pastýř stačiti nemohl. A když přišly na vrchol hory, zase poklekly u jalovcového keře, kdež se soška zase nacházela. Soška byla opět donesena p. faráři a druhého dne byla zase v jalovcovém keři. To se opakovalo třikráte.

P. farář proto bez odkladu tu událost oznámil vyšším duchovním úřadům, kteříž poručily, aby na tom místě, kde soška nalezena, vystavěn byl kostel. Kostel byl brzy na strmé hoře vystavěn, a poněvadž se na přímluvu svatovišarské nebeské Královny stalo mnoho zázraků, v brzku byly sv. Višarje vyhlášeným poutnickým místem.

Ale osudnému duchu času, jenž vanul ku konci minulého století a nemilosrdně pronásledoval katolickou církev, neušlo též putování na sv. Višarje. Když r. 1786. bylo rozkázáno, aby se odstranily všechny poutnické kostely, osudný zákaz stihl i Višarje, ačkoliv jsou na vysokém, samotném místě. Po tomto zákazu byly rozbourány všechny oltáře, jež byly z mramoru. Docela i dláždění v kostele musilo býti

*) „Višarski romar l. 1860“ a „Slovenska Koleda l. 1858.“

vykopáno. Co tu prolito hořkých slz za takového násilí! Soška Matky Boží odnesena do žabnického farního kostela, jakož i oltáře. Zdí kostelních přece nerozbourali. Ačkoliv kostel tak zohaven a oloupen, přece poutníci navštěvovali sv. Višarje jako dříve. Ale smutně odcházeli a opuštěli dříve tak krásné sídlo Matky Boží. Pouze Bohu je známo, kolik vzdechův a úpěnlivých proseb bylo vysláno ze srdcí poutníků toho času, kdy putování na tuto horu zakázáno.

Avšak vzdechy nebyly marnými. Když obyvatelé Žabnic a Trbíže, kteří jedině z peněz poutníků žijí, neustali posýlati prosby k císaři, byla konečně putování r. 1790. dovolena. Kostel opraven; zvláště vyzdoben hlavní oltář se zázračnou soškou. Dvě stříbrné koruny lesknou se na hlavě nebeské Královny a Božího dítěte. Stříbrný plášť se zlatými a stříbrnými řetězy, perlami a drahými kameny ozdobený, pokrývá zázračnou sošku, stojící na půlměsíci.

Neví se, kdy byl kostel zvětšen; ale ještě nyní jest malým; protože není vysoce klenut, jest tam za velikého množství poutníků nesmírné vedro a dusno. Roku 1807. udeřil blesk do věže, a kostel shořel; než brzy byl zase vystavěn. Naproti kazatelně jest ještě jeden oltář, zasvěcený „Mariji Pomočnici"; v postranních kaplích jest oltář sv. Josefa a sv. Anny. — Na stropě jsou dva pěkně provedené obrazy; jeden představuje útěk do Egypta, druhý seslání sv. Ducha. Nad vchodem do presbyteria jest latinský nápis: In hoC LoCo Mater ChrIstI InVenta stetIt. Veliká latinská písmena udávají léto, kdy se začalo putování na sv. Višarje, totiž r. 1360.

Na věži jsou tři zvony; největší, 22 centů těžký r. 1834. nahoru vytáhli.

Poutníků přijde každého roku na 50.000. Ovšem možno tam putovati jen za letního času. V zimě nikdo na sv. Višarje nemůže, vše jest sněhem zaváto a zasypáno.

Pouti se začnou o svátku Nanebevstoupení Páně a trvají do 4. října. Již 14 dní před tím chodí Žabničané na oblíbené Višarje, aby opravili a očistili kostel a stavení! Den co den nosí dílem pomocí oslů, dílem pomocí koňů na strmou horu kostelní náčiní a mnoho jiných věcí k jídlu a na prodej. Mnohdy z jara jest na hoře ještě sněhu veliké množství, ale to jim nevadí. Prvý den, ve svátek Nanebevstoupení Páně, přijde již mnoho poutníkův, a pak není dne, aby více poutníků nenavštívilo Višarské hory.

Církevní úkony tu vykonávají obyčejně tři kněží. Na Marianské a jiné svátky pak přijdou též vůkolní kněží na výpomoc. Časem se stane, že zpovídá 7 kněží od 2 hodin ráno do pozdního večera.

Již hned po Svatodušních svátcích přichází většina těch poutníků, kteří každého roku ve velikých procesích přicházejí. Každé procesí má svůj ustanovený čas. Tak v úterý před Svatodušními svátky přicházejí slovinští Štajerci. Ve čtvrtek po té processí Krajinců a Korutanců z Podjunského údolí. Největší procesí přijde na Svatodušní úterý večer z horního Štýrska; v sobotu před sv. Trojicí přijde procesí ze Škofjeloky z Kraňska; o sv. Vavřinci Štajerci z Eibiswaldu atd.

Zvláště pěkný a dojemný jest příchod horních Štajerců, kteří přicházejí, jak již praveno, v úterý po Svatodušních svátcích večer. Když se procesí uspořádá, rozžehne každý svou svíčku, a průvod se pomalu pohybuje na příkrou horu za zpěvu loretanských litanií, jenž se rozléhá po skalnatých horách a hlubokých údolích.

Pobyt na sv. Višarjích jest příjemný, a rozhled s nich úchvatný. Hned z jara, když nastane teplé počasí, slyší se často temné dunění velikých lavin, jež se valí se skalnalých výšin protějších vrchů do nezměrné hloubky. Jakoby je neviditelná ruka shazovala, padají dolů a v hloubce se na drobné kousky roztříští. Přes 8000 stop vysoký Montaggio a Nabojs na jihu naválejí si na své úpatí tolik sněhu, že má slunce po celé léto dosti práce, aby jej roztálo a do širokého moře poslalo. Časem ani neroztaje, nýbrž zůstane tam na druhý rok.

Měsíce července a srpna jsou na sv. Višarjích nejkrásnější dni! Zatím co v údolí jest nesnesitelné parno, na Višarjích jest nejpříjemněji. Jinak však jest, nastane-li bouřka. Velikolepějšího a také hroznějšího divadla snad není; blesku se báti netřeba, na hoře jest ohromný bleskovod, jenž chrání všechny budovy. Za jasných jiter a krásných večerů se člověk nikdy nemůže nabažiti rozhledu. Když jest časně z rána ještě celá země v husté tmě, již se svítí ranní záře na dálných horách. Na východě se vždy víc a více jasní, jakoby tam byl za horami hrozný požár. A najednou se objeví jasné slunce na obloze, jakoby se přivalila červená ohnivá koule.

Za podzimního jitra pokrývá hustá mlha celý obzor. Jen vrcholky Dobrače, Osoščice, Jepy a Svinje se vidí nad hustou mlhou jako velikánské lodi na rozpěněném moři. Opravdu, velikolepý pohled!

Odpoledne jest nejlepší rozhled. Mezi Dobračem a kraňskými velikány spatřuje se na pahorcích a v údolích korutanských veliké množství bílých kostelů. Kus Vrbského jezera až do Poreč leskne se ve slunečním lesku jako čisté stříbro. Na severozápadu ověnčuje Veliký Zvon (Gross Glockner), jako starý otec, svou sněžně-bílou hlavu něžnou mlhou a zřídka kdy odkryje svou plešavou hlavu. Velikolepé pásmo vysokých hor se vine na jihu a východu. Proti Italii se vidí skrze sedlo mezi Montaggiem a Černým Vrchem devět řad hor; poslední řada musí býti Lombardské nebo docela Švýcarské hory. —

Zpáteční cesta není tak namáhavou, jako cesta nahoru. Poutník může na lehounkých sáňkách za dobrý plat sjeti dolů, což netrvá ani půl hodiny. Třeba však k té jízdě trochu odvahy! Podívá-li se člověk na sráznou cestu, po které sáňky jedou, připadá to, jakoby se střemhlav řítil do propasti. Naštěstí se sice při tom ještě nikdy nestalo žádné, ale já pomysliv si, že č... nikdy nespí, volil jsem cestu bezpečnou, jda zase po té cestě zpět, po které jsem šel nahoru.

(Pokračování.)

Francie křesťanská za doby francouzsko-pruské války roku 1870.

Píše **E. D' Avesne.**

(Pokračování.)

II. Duchovenstvo řeholní.

Kdo z nás nepamatuje se na pronásledování řeholníků ve měsíci září? Co vše bylo jim tehda snášeti! Posměch a jiné útrapy v jednom městě, vězení v jiném, všude jen potupu a urážky! Jistý diktátor, uchopiv se otěží vlády ve větším městě francouzském, vypo-

věděl je dokonce až do krajů cizích za hranice vlasti. Množství pomluv pršelo jim ve tvář, jedna však zejména těšila se oblibě nepřátel proto, že valně přispívala k očernění pastýřů duchovních a k oloupení je o lásku věřících. Byla to myšlénka líčiti kněze jako muže beze všeho vlasteneckého citu a beze vší odvahy. To byl nejoblíbenější toho času předmět hovoru, a všude bylo kněžím výčitku tuto slyšeti. A přece právě této bylo si kněžstvo nejméně zasloužilo.

V době války osvědčili řeholníci horlivosť a obětivosť rovnou té, která šlechtila světské kněžstvo. Peníze, domy, ruce i život, vše, vše obětovali službě raněných nešťastníků.

Kolleje Otců Barnabitů Gienských, Oblatů sv. Hilaria v Poitierech, Dominikánů v Arcueilu, Otců Božského Srdce v Toulouse a Issouduně, Otců Božského Srdce a Srdce Panny Marie v Poitierech, Otců Eudistů v Redoně, Besançoně a Valonech, a celé množství jiných otevřely dokořán brány své ubohým obětem války, a obyvatelé jejich byli po celou dobu tehdejších bojů dokonalým příkladem nezištné obětivosti, téměř nadlidské. Ve Valonech bylo ošetřováno více nežli tři sta raněných, a dvanáct set nemocných i raněných leželo v jediné koleji Barnabitů gienských. Již tato dvě čísla poučí čtenáře o tom, kolika as nešťastníkům pomáhaly v nešťastném roce tom milosrdné ruce kněží řeholníků. Při sčítání ošetřovanců v Paříži dostoupil počet až k číslu patnácti tisíců! Hle, patnáct tisíc nešťastných, kteří by dnes většinou náleželi již mezi mrtvé, bylo zachováno péčí řeholí!

V klášteřích se bratři rozdělili. Někteří zůstali posluhujíce raněným v kolleji uloženým, jiní pak vyšli k armádám loirské a východní, aby i tam přispívali klesajícím a umírajícím. Devatenáct těchto neohrožených dobrovolníků vyšlo z domu Eudistů v Redoně, a každému ustanoveno jiné působiště. Když byl podepsán mír, vrátili se někteří, leč mezera zůstala značná. Pět bratří bylo zabito a pochováno zároveň s vojíny, jež byli ve smrti těšili. Trapista z Domb podlehl neštovicím, jimiž se byl nakazil při ošetřování: otec de Layre zemřel námahou. Pater Dargan oratorian podlehl rovněž námaze. Dva soudruzi jeho ze Juilly vrátili se úplně vysíleni. Netřeba však vypočítávati oběti jednotlivcův a osvědčenou jejich vlasteneckou lásku. Postačíť, oznámíme-li, že po celou dobu války pracovali na bojištích kněží Božského Srdce z Toulouse, kněží Srdce Páně a Panny Marie, Maristé z Redonu a ze Chavagnes, Dominikáni, Barnabité, Kapucíni, Cisterciénští, Kartuziané, Premonstráti, Karmelitáné a Trapisté, hrdinsky vydávajíce v oběť svůj život, beze vší okázalosti sice, leč zároveň beze vší bázně, kdekoli jich bylo potřebí.

Přemnozí klesli kulemi přímo mezi bojujícími. Dne 27. listopadu střelen tak čtyřmi kulemi P. Mercier, Dominikán, o němž pronesl jenerál Faidherbe, že vynikal neobyčejnou statečností. Později byl ozdoben záslužným křížem, zároveň s jiným Dominikánem P. Joninem, přiděleným armádě severní. Marista P. Chavagne, polní kaplan mobilní gardy z Puyde-Dôme, byl také jmenován rytířem čestné legie za vynikající statečnosť. Druh jeho P. Chaboissier obdržel válečnou medaili. Oblat sv. Hilaria z Niortu, P. Briant, zachránil větší část svého bataillonu v boji u Fretevalu tak, že hrdinský čin jeho veřejně byl plukům předčítán. Dominikáni arcueilští zasloužili si zmínky i v samém raportu německého jenerálního štábu, který ohlašoval, že odnášeli raněné i ze řad pruských v bojích u Haye a Châtillonu.

Bílý, červeným křížem zdobený prapor, který s sebou tehda nosili, chová se ještě v koleji, celý rozstřílený kulemi a černý od střelného prachu. Slavná to trofej, hlásající neustále žákům jejich lásku ku Francii a obětivosť při hájení vlasti.

* * *

Když po kapitulaci Strassburku, Sedanu a Met poslány pluky naše do zajetí, podařilo se jen důmyslné lásce několika řeholníků, zjednati nešťastníkům trochu úlevy. Barnabita P. Josef, později rytíř čestné legie, byl zpovědníkem ve Strassburce. I požádal nepřítele, aby dopřál mu přízně následovati bratrů vojínů do Německa. Prus dovolil. Od této chvíle oddal se službě zajatcův do podepsání míru. Byl útěchou nešťastníkům a hrdiným vzorem trpělivosti, když na dlouhých pochodech vojíni badenští velmi krutě zacházeli se statečnými obranci Strassburka, bijíce je pochvami šavlí se slovy: „Nejste již ani bídní, považujeme vás jen jako psy." Neostýchal se také pro ubohé zajatce žebrati chleba po městech. V Ulmu jal se se všech stran sbírati pro ně peníze, oděv i potravu. Křesťanské milosrdenství ujalo se tehda ubohých, tvoříc dobročinné komitéty ve prospěch zajatců v Německu. Většina darů jejich byla zasýlána kněžím polním, kteří jediné zůstali ve spojení s vojskem, kdežto důstojníkům bylo se písemně zříci všech styků s ním. Kněz tedy objevoval se jako utěšitel v kasematech a jako lékař pro bolestné rány naší armády. P. Josef sám sebral a mezi vojíny rozdal více než 150.000 franků.

Ještě o jiné nebezpečenství, o jiný neduh bylo se mu starati, o zamezení dlouhé chvíle. Téměř všickni zajatci dleli v úplné nečinnosti. Jen s těží dostalo se některým dovolení pruských jenerálů, aby pracovali ve městě o svém řemesle. Ostatní byli nacpáni v pevnůstkách jako stádo dobytka. Někteří umělci řezali z dlouhé chvíle hole, knoflíky, náušnice a jiné věci, leč umělců nebylo mnoho, a ostatní zajatci hynuli nudou. P. Josef vida nebezpečenství, dal přinésti z Francie deset tisíc svazků knih, jež tvořily potom bibliotéku zajatců.

Zároveň učinil první kroky, jež v brzce korunovány byly založením spolku tak ryze francouzského, „Spolku pro úpravu hrobů", jehož úkolem jest pečovati o hroby vojínů našich zemřelých ve Švýcarsku, Belgii a Německu. Viděti z toho, že neopustil vojína až do posledního okamžiku, a ještě v rakvi že o něj pečoval.

* * *

Jako otec Josef učinili i mnozí jiní řeholníci. Nejznámější z nich byli Pat. Heřman Karmelita, který zemřel nákazou neštovični. Otcové Bailly, Strub, Františkán Marie de Brest, a Dominikán Pat. Leveillé činili pravé divy obětavosti a lásky. Žádný však řád nedal Francii tolik kněží polních jako tovaryšstvo Ježíšovo. Sotva byla válka prohlášena, hrnuly se se všech stran žádosti Jesuitů o přijetí za polní kněze. „Je-li synům společnosti Ježíšovy dovoleno vstoupiti k armádě, psal jeden z nich svému představenému, prosím vás snažně, abyste i mne vřadil do počtu těchto šťastných. — Neznámť smrti krásnější nad smrť Pat. Gloriota, jenž byl obětoval v Cařihradě život svůj za naše vojiny."

„Nuže," odpovídal P. Ponlevoy páteru de Bengy; „po marných prosbách o místo na bojišti, dostali jsme vyzvání ke službě v ambulanci. Přijďte spěšně do ulice de Sèvres se zavazadly, abyste na první pokyn hotov byl k odchodu; budete míti průvodce."

Šedesát řeholníků bylo zvoleno; stu jiných bylo se spokojiti jen menším nebezpečenstvím. Bylo jim setkati se s kulkami nepřátel jen při odnášení raněných z bojiště. Zbylí doma posluhovali v ambulancích zřízených ve Vaugirardu, Sv. Ženově, Amiensu, Poitierách, Dôle, v Bordeaux, Mongré, Sv. Štěpánu, Mansu, Lavalu a mnoha jiných ještě domech téhož řádu. Na bojišti jevili se Jesuité býti důstojnými syny hrdinského Pampeluny, svého zakladatele. Jednoho dne brala se severní armáda silnicí Saint-Quentinskou, když náhle vyšedši z lesa blíže vesnice Beauvois uvítána byla hustým deštěm pruských kulí, jež vysýlala jí vstříc dvě oddělení dělostřelců ve vesnici skrytých. Marny byly všecky pokusy o odpověď děly, neboť mžikem jako mouchy padali mužové u děl. Vyslána na rychlo řada střelců, leč i tito klesli, a po celé čáře zuří pravé krupobití kulí, tak že není, kdo by se odvážiti chtěl k raněným a umírajícím. Jediný kněz již pracuje mezi nimi, bez bázně přináší jim poslední útěchu nebo pomoc. Kněz tento byl Jesuita a vzpomínal, že Otcem jeho jest světec, bývalý vojín a hrdina.

V Saint-Quentinu byl týž duchovní právě mezi vojíny, když započal boj. Ihned upravil si ambulanci ve veliké kolně, do které dal nanositi vysokou vrstvu slámy; za této práce vojínů vylezl sám na střechu, aby připevnil bílý praporec, nedbaje kulí, které po střeše přeletovaly. Po té rozběhl se do ohně, odkud vynesl jenerála Bessola, těžce raněného pumou. Po celý den vycházel z ambulance mezi bojující neustav, dokud nezabránila mu černá noc a nebylo dáno znamení k odchodu.

P. Arnold nalezl smrť v Laoně, kde vyhozen byl s citadelou.

Otcové de Damas a Renéville byli raněni v Belfortu, právě když přispívali vojínům přední stráže. O Vánocích při půlnoční mši sv. viděli tu shromážděné pluky svého zpovědníka, raněného na noze přistupovati k oltáři za pomoci dvou vojínů.

Jistý důstojník severní armády píše, že v bitvě u Pont-Noyelles pater Vantier, Jesuita, vytrval bez ustání při dělostřelecké baterii. Jedné chvíle chtěli již dělostřelci opustiti své místo, leč kněz dovedl výmluvností a statečnou myslí povzbuditi klesající duchy tak, že jali se bojovati se zdvojeným zápalem a chladnokrevností, dobyli svého postavení a přinutili nepřítele k útěku.

Nedaleko Orleanu odnášel P. de Rochemonteix raněného k ambulanci, když znenadání přikvapil naň jezdec a skolil jej šavlí. Byl zajat. Leč v brzce již podařilo se mu prchnouti, a ačkoli byl úplně vysílen, dovlékl se do města, odkud za týden již zase spěchal do Mansu, aby ošetřoval nemocné neštovicemi Nové to bylo proň bojiště, neboť i tam klesl raněn, zachvácen totiž hroznou nákazou.

* * *

Přišed do Mansu, nalezl páter de Rochemonteix kollej sv. Kříže přeměněnu v ambulanci. Kollej tato byla teprve nedávno zřízena. Dům, ve kterém ji Jesuité upravili, byl prodán ve veřejné dražbě, a nezbylo tedy v něm praničeho ani židle, ani lůžka. Což bylo tu

činiti bez peněz bez pomoci! Lidé světští byli by bývali v rozpacích, nikoli však Jesuité. Dvanáct nebo patnáct přišlo jich do města; byli úplně neznámi všem a usídlili se v kolleji ku konci měsíce srpna. Za čtvrť roku ošetřovali tu již 170 raněných, a ku konci války čítala jejich nemocnice 1265 uzdravených; pouze šedesát mužů zemřelo za mateřské péče svých ošetřovatelů.

V předvečer bitvy u Mansu sešla se ve městě tři oddělení armády Chanzyho. Mans byl přeplněn, vojíni zanedbáni a nanejvýš unaveni. Jaký div, že v posledním okamžení vypukly neštovice, a to se zuřivostí možnou toliko v době nákaze tolik příznivé. Biskup manský psal téhož dne rektorovi sv. Kříže. „V kasárně missionární jest 1750 neštovicemi nemocných, v novém divadle 350, svěřuji všecky vašim rukám, otče.“ Ihned vypravil rektor ku svému provinciálu s touto zprávou posla, jemuž bylo projíti řadami nepřátel. a za tři dny odpovídal již provinciál. „Pro podobné služby neschází nám nikdy lidí, vyřiďte to jeho Milosti. Ať neobává se žádati, bude-li třeba více. Užijte všech, kdož jsou ve vašem domě; vypravuji k vám ještě čtyři pátery, zemrou-li, přijdou jiní.“

Více nebylo třeba, aby mžikem zorganisovala se pravidelná služba u nemocných.

V ohromných síních kasáren missijních leželo 1.700 nemocných mužů na holé slámě v zimě, a jaké tenkrát zimě! Ani podušek, ani žíněnek nebylo; vojenská pokrývka — toť vše, co jim zbývalo pro zahřátí zkřehlých údů. Uprostřed každé síně stojí velký stůl s nádobou, ve které ve studené vodě kolébá se několik lipových květů; pak několik improvisovaných vojenských ošetřovatelů, toť všecka lékařská obsluha. Lékařové městští arci obětovali se, seč stačily jejich síly, hranic možnosti však překročiti nemohli. Síně skýtaly tudíž divadlo nanejvýš truchlivé a bolestně jímavé. Denně však přicházeli k umírajícím mužové plní lásky, usedajíce k nim na slámu, aby pohovořili s nimi a potěšili srdce jejich, zůstavujíce v něm ne-li naději v uzdravení, tedy aspoň jistotu bohaté odměny v nebesích. Mužové ti byli Jesuité ze sv. Kříže. Při návratu z těchto obchůzek nebylo jim lze pomýšleti na odpočinek, neboť v kolleji očekávali jich nemocní jiní, kterým byli upravili větší díl svého domu. A ani těmto neskrblili Otcové svou ubývající silou. Jaký div, že již za několik týdnů čtyři páteři zachváceni byli nákazou, a dva z nich zaplatili obětivost svoji životem.

Jednoho jitra přišli do sv. Kříže dva páteři. Odebrali se k lůžku nemocného představeného, který jim požehnal, a bez meškání vyšli po té do kasárny missijní, aby nahradili bratry přemožené nákazou.

Někteří věnovali se výhradně vojínům, jichž 22.000 nalezlo pod hostinnou střechou řeholníků nejen útulek pro tělo, nýbrž i posilu pro duši. Tam utvořil se prapor zuavů, jenž chrabrostí svou zvěčnil rovinu Zvigny a městečko Patay, a nechť svědectví vydá jenerál Charette, jak přijali jej Jesuité, když přišed ze Říma se 360 muži, odcházel odtud s plnými třemi tisíci! Mobilní gardy iserská, correzská, gardská mohou vypovědíti tolikéž. Komuž přísluší vděk za to, že byl jim zachován prapor z rukou nepřátelských? Ve vřavě útěku přijal jej Otec Jesuita odepjatý od žerdi, a po mnoho dní skrýval jej pod soutanou na svých prsou, až přihlásil se polní kněz gardy mobilní, jemuž jej odevzdal.

Život tento trval Jesuitům sv. Kříže po celý půl roku. V hořejších síních vyučovali své žáky. Neměli paliva pro tyto síně a nezřídka stávalo se, že na zejtřek nebylo ani chleba. Raněným nescházelo však ničeho, a když časem v noci přibyl jich celý dlouhý průvod, opouštěli Jesuité chudá lůžka, ukládajíce v ně nové hosty, sami pak berouce za vděk kouskem stanové plachty.

Z vděčnosti bezpochyby za toto vše oloupili je a vězníli bodří duchové v Dôlu, Lyoně, Marseillu i v Paříži. I v samém Mansu kolovala ještě před uzavřením míru potají proskripční listina, a první osobou zaznamenanou na ní byl rektor Jesuitů.

* * *

Jiný dům, jenž dlouho byl terčem vášnivých útoků jisté žurnalistiky, otevřel brány svoje hned v prvých dnech války. Vojínům dostalo se tu ošetření neméně otcovského než v bratrském domě manském. Mezi jinými donesen tam desátník třetího praporu zuavů s prostřeleným hrdlem, tak že nemohl mluviti ani jísti. Ošetřujícímu bratru podařilo se několikráte již zastaviti krvácení, když se náhle tepna krční zase otevřela. Přítomný lékař místo aby užil nadchlorečnanu železnatého, zachytil tepnu ve hloubi rány a smáčkl zevně, jakoby učinil skřipec. Nešťastnou náhodou pohnul se raněný, nástroj se sesunul, a krev vytékala bohatým proudem. I stiskl lékař hrdlo rukou, svíraje po nějakou dobu tepnu mezi prsty. Po té zavolal mladého Jesuitu, aby jej zastal. Mladý řeholník vytrval na místě celou hodinu, ani se nehýbaje, a tak vystřídal se s bratřími ještě po čtyři nebo pět hodin. Představ si, laskavý čtenáři, mladé muže tyto, kteří zajisté poprvé v životě patřili na hrozný boj života se smrtí ve člověku, a bez pohnutí nad raněným jsouce skloněni po celou hodinu pravým ukazovákem mocně tiskli hrdlo vojína, levým pak v ráně svírajíce tepnu hrozící nepřirozeným tímto otvorem vyliti všecken svůj obsah. Aj, což ošklivosti vystál nezkušený v té věci jinoch při pohledu na tato ústa s pouhým kouskem jazyka a plná zašlých kusů krve! Leč láska a povinnosť byly jim jedinými vůdci, poslušnosť pak pomocníkem, a ubohý vojín otecky jsa ošetřován, pozdravil se.

V brzce roznesla se pověsť o lásce kněží Jesuitů po celém městě. „Vy jste raněn, příteli, pravil kdysi dělník k vojínu postřelenému u zdi amienských, jděte jen k Jesuitům v Saint-Acheul, tam bude o vás nejlépe postaráno.“

A jak nedařilo by se dobře ošetřovancům v Saint-Acheul? Viděli jsme již, jak pečovali o ně Otcové v době prvního léčení. Uzdravujícím se opatřovali i zábavu. Rozmanité hry a knihy byly připraveny, i vyučování dostalo se všem, kdo si ho žádali, a o Novém roce uspořádána v domě loterie, při níž každé číslo vyhrávalo.

Ubozí ranění s nadšením hleděli na své ochrance. Savojský horal jeden plakal jako dítě odcházeje z ústavu. „Bylo mi tu tak dobře!“ naříkal v dětinné upřímnosti. Desátník jeden jda městem Bordeaux za svým plukem zašel k Jesuitům do Tivoli, poděkovat se ze lásku, jakou byli mu prokázali Otcové v Saint-Acheulu. „S Bohem, Otče můj, loučil se se svým ošetřovatelem syn pouště, střelec africký, budeš se za mne modliti, ne-li?“

Sami Prusové bývali dojati obětivostí Jesuitů, které jim byl protestantismus přece tolik černě maloval. „Kolik je hodin?“ tázal se jeden bratra v noci ze dne 31. prosince na 1. leden. „Půl jedné,“ zněla odpověď. — „Nuže, šťastný Nový rok, milý bratře, a na brzké uzavření míru mezi Francií a Pruskem!“

* * *

V Paříži všecky tři domy Jesuitů byly zaměněny v ambulance. „Hned v prvních dnech,“ čteme v denních listech té doby, „přijali Jesuité 25 raněných v domě svém v ulici de Sèvres, 300 do školy v ulici Lhomond, 400 ve svých místnostech ve Vaugirard. Mimo to připravili mnoho světnic pro důstojníky. Představený z Vaugirardu učinil vojenské intendanci následující nabídku: 1. 200 lůžek v ohromném sále, vyhovujícím všem požadavkům ve příčině větrání a světla; 2. 15 světnic pro důstojníky. V domě samém jest úplně zařízená lékárna pro obyčejné případy, dostatečná zásoba prádla, obvazků a cupaniny ... Představený zavazuje se platiti všecky výlohy, cítě se šťastným, jakož i jeho soudruzi, že jest jim možná také poněkud přispěti trpící vlasti.

P. Alexis Clerk, bývalý důstojník námořní, ustanoven ředitelem ambulance ve Vaugirardu. „Užil tohoto úřadu, píše o něm jeho životopisec, aby učinil se sluhou všech a vyvolil pro sebe práce nejtěžší, a ku kterým třeba největšího sebezapření ...

O půl šesté hodině sloužíval denně mši sv. a po té hned sestupoval do ambulance k raněným. Nejprve navštěvoval vždy nejvíce trpící, těše je a obdařuje každého nějakou lahůdkou, slovem útěšným a službou, jakou jen vnuknouti může milosrdná láska křesťana. Po té přecházel od lůžka k lůžku, poptávaje se na potřeby tělesné i duchovní a snaže se vždy vyhověti obojím.

Před obědem říkal „benedicite“, a nemocní sami odpovídali. Po té obvázal si zástěru, zároveň se sluhy rozděloval jídla, a jako pečlivá matka krmil ty, kdož nemohli pro rány užívati rukou. Odpoledne opakoval práci dopolední a tak denně bez únavy, leda by se byl přesvědčil, že jinde pomoci jeho ještě více jest potřebí než v ambulanci. Bývalť i na bojišti, zvedaje a odnášeje raněné, pro které přijížděl omnibus z kolleje. V Champigny a Bagneuxu pracoval tak při nejostřejší palbě s největším klidem. V Bagneux byla svedena bitva přímo ve městečku. Omnibus vrátil se již podruhé do kolleje a bez Otce Clerka. Rektor, jsa velice znepokojen, dal se ihned dovésti na místo, kde byl pater zmizel; v úzkosti o Otce Clerca nedbal nebezpečenství zajetí, vždyť vypravoval mu lid, že Prusové již zmocnili se zase městečka, kterého byli ráno Francouzi dobyli, kdežto tito že nyní prchají. Úzkostlivě prochází bojištěm již tichým, leč ještě se kouřícím, když tu náhle s překvapením a radostí uzří P. rektor spolupracovníka svého seděti klidně na kameně a odříkávati brevíř jako doma, v tiché světničce.

Nově přivezené raněné přijímal P. Clerk sám v ambulanci, umývaje zaschlé jejich rány a ztuhlé údy. Umýval i zašlé jejich nohy, jsa šťasten, že může napodobiti svého Spasitele nikoli z pouhého obřadu, ale z pokory a lásky, jež žádaly si stále nevyhnutelnou družku zásluzného sebezapření. Umyté převlékal v čisté prádlo, balil ve pro-

stěradla a nešetřil nižádné práce, jíž by jen poněkud uleviti mohl kterémukoli trpícímu. Několikráte denně převazoval sám nejhorší rány, jež jiným se hnusily.

* * *

Při této práci připravoval se P. Clerk na mučenictví. Podobně jako on vedl si P. Ducoudray, potomní soudruh jeho v la Roquette, i on obětoval sebe, zapomínaje ve všem na vlastní potřeby, na oddech a úlevu, a žije toliko nejčistšímu milosrdenství. Škola sv. Jenovefy, kde byl představeným, byla jako Vaugirard proměněna v rozsáhlou ambulanci, řízenou dvěma šlechetnými muži, domácími lékaři kolleje, doktory Maisonneuvem a Moisenetem. Mimo to bylo tam k ošetřování nemocných několik paterů, deset bratrů a všecko služebnictvo domu. Nespokojili se raněnými, jež byla poslala správa vojenská, nýbrž vycházeli i na bojiště nedbajíce nebezpečenství, až konečně v bitvě u Châtillonu byli zajati od Prusů tři řeholníci a vězněni ve Versaillech přese všecko přičinění představenstva o jejich propuštění. Jeden z nich, P. M... provázen jsa páterem G... pomstil se však Prusům, že prošed německou armádou s nebezpečenstvím života až do Toursu, vylíčil tam posice, jež bylo vojsko nepřátelské zaujalo kolem Paříže. Pan Freycinet, kdyby poněkud jen sebral svou paměť, mohl by dosvědčiti tuto událost, neboť on sám přijímal tehda návštěvu obou jmenovaných paterů.

Mimo kollej nabídl P. Ducoudray ministerstvu války i všecky své řeholníky.

Dne 22. září psal plukovník Delagrèverie jenerálovi, náčelníku jenerálního štábu:

Ministerstvo války. Komité fortifikační.

Pane jenerále!

Velmi potěšila mne zpráva, že ustanovil jste pro mne k účelům obrany čtyři velebné Otce Jesuity z ulice des Postes. Nejlépe posloužilo by nám odborné vzdělání velebných Otců ve příčině řízení elektrického světla na hradbách. V této chvíli jest sice o muže toho druhu postaráno, beze vší pochyby však ucítíme brzy nedostatek z různých příčin, a tu zval bych se šťastným, moha získati některého Otce Jesuitu, kteří tak velikodušně nabízejí svých sil. Račte mi, prosím, oznámiti jména čtyř velebných pánů, o nichž se zmiňujete, abych mohl v čas potřeby zaslati jen stručnou žádost.

Přikládám seznam žáků technické školy, kteří nyní při řízení elektrického světla pracují, udávaje zároveň postavení každého jednotlivce.

S přátelským pozdravem

Delagrèverie,
genijní plukovník,
ředitel správy elektrického osvětlení.

Za několik dní žádali představení četných praporů o kněze; i vydali se hned, P. C... ku plukovníku Dauvergne, P. Taugny ku plukovníku Talletovi, Otec C... k prvému praporu mobilní gardy v Poitou, a Otec R. ku třetímu. Páter F... přidán jenerálu Vinoy

pro polní ambulanci. Všickni tito osvědčili pravé hrdinství po celou dobu války.

Dne 14. prosince byl náhle kněz mobilní gardy sekvanské úplně oddělen od svých vojínů 7. praporu. Než aby vracel se v opevněné místo, přidal se k mobilní gardě marnejské, se kterou šel do boje. Byl také sám prvním z raněných. Kule vjela mu do čela. Důstojníci a vojíni obstoupili jej, chtějíce ho odvésti do ambulance, leč nepřipustil tomu; zastavil krev tekoucí z rány a obvázav hlavu šátkem pravil s úsměvem k těm, kdož vyčítali mu neopatrnost: „Rána na hlavě nepřekáží přece při chůzi. Pokud mne bude někdo potřebovati, zůstanu zde". Vytrval na bojišti po celý den, a nazejtří uveden byl v raportu pro neobyčejnou statečnost v bitvě osvědčenou.

V bitvě u Châtillonu odnášeli dva muži raněné v nejprudším dešti kulí. Pro posledního, Pomořana veliké postavy, bylo jim ještě na rychlo upravovati nosítka z plachty, aby jej mohli odnésti. Tito dva mužové byli kněží: abbé C... a Otec R., Jesuita.

„Zabijí vás, otče, zdržoval ve dvoře Grand-Tremblay důstojník jeden Jesuitu, který pospíchal ku pomoci klesajícímu poručíkovi.

„Aj, jsem malý," zněla odpověď, „dříve nežli zřídí si cíl, budu hotov."

A hle, vyzpovídal umírajícího a vrátil se, jak byl řekl, ačkoli mu koule přelétaly nad hlavou.

Otec Taugny přivedl znovu do boje mobilní gardisty, kteří se byli vzdálili, a překvapil s nimi pruskou stráž. Byl dvakrát raněn ve dvacíti dnech; dne 30. listopadu a dne 21. prosince.

„Kdykoli bylo nám jíti do boje, — psal dne 5. prosince 1879. v Morbihannaisu jistý člen mobilní gardy lorientské, — přišel Otec Taugny, a tiše a klidně viděli jsme jej obcházeti v dešti kulí a pum; bez únavy skláněl se nad umírajícími a raněnými, plně věrně povinnosti svého milosrdného poslání.

Večer, dne 30. v prvý den boje u Champigny, zasáhla jej puma, zranivši mu levou nohu, právě když odnášel raněné. Nebylo žádných pomůcek k dopravě raněných, i vydali jsme se pro ně s Otcem Taugnym až ku břehu Marny. Bylo mu mnoho trpěti ranou, a když jsem mu nabídl rámě a krátký odpočinek, odpověděl s klidným, jemným úsměvem. „Necítím již ničeho, pospěšme si; ti ubozí čekají na zmrzlé zemi, abychom je odnesli a ošetřili"

Mnozí z nás jsme jemu povinni životem; a u večer v den bitvy ještě uložil na svém lůžku raněného důstojníka.

Dne třetího boj ještě trval, a P. Taugny neopouštěl bojiště, stále stejně se obětuje, stejně pečuje o raněné.

Dům, ve kterém jsme dne 30. listopadu leželi, byl obsazen Prusy. Otec Taugny odebral se tam dne 1. prosince, aby zase upravil naše bydliště, a nalezl tam skrytých deset německých vojínů. Přísným hlasem vyzval je složiti zbraň; zavolav pak vojíny 108. praporu odevzdal jim zajatce mocně se chvějící.

Za několik dní, dne 21. prosince, bojoval prapor náš slavně blíže Bourgetu. Mnoho důstojníků bylo raněno a množství mužů zabito. Otec Taugny dlel stále mezi nimi. Sám podruhé jsa již raněn bděl ještě s nejněžnější péčí nad odnášením raněných a ošetřoval jich.

Zdraví jeho, jsouc podryto tolika namáháním, nedopustilo již, aby nás provázel do Buzenvalu. Od té doby nespatřil jsem již Otce

Taugnyho. Za dnů komuny byl zatčen s Otcem Ducondrayem, de Bengym, Clercem a jinými ještě druhy; ušel však smrti a ujal se v tichosti místa dohlížitele ve škole v ulici des Postes.

Válka byla mu však osudnou. Nemohl se již zotaviti a zemřel v okamžiku, kdy hoře touhou vyliti krev svou za Krista, jako ji byl již proléval za Francii, určen byl pro missii v Číně. I jméno jeho stkvělo se mezi těmi, již navrženi byli za rytíře čestné legie. Nezvěděl toho, a byl by zajisté vyznamenání toto zamítl. Kříž jeho mu dostačil.

Toť obraz pravého Jesuity, a nikoli Jesuity z románu! Mohou-li nepřátelé, pronásledující Jesuity, ač jich neznají, vykázati se krásnějším vysvědčením služebním než P. Taugny?

Poznal jsem mezi jinými touže dobou ještě jednoho Jesuitu, kněze 4. praporu zuavů. Žije však dosud, a proto nemohu o něm mluviti.

Vídal jsem jej na bojišti, v ambulancích; všude pomáhal raněným, Francouzům i Němcům; pro úlevu ukazoval jim Krista ukřižovaného, který více trpěl než oni. Byl také a jest dosud rekem; tovaryšstvo Ježíšovo a všecka shromáždění řeholní čítají jich na tisíce.

(Pokračování.)

Památný kříž v Červené Lhotě.

Napsal **Bedřich Kamarýt.**

(Pokračování.)

Ráno při snídaní ptal se otec, kde se včera tak dlouho zdržel; na otázku tak přímou nemohl Guntram jinak, nežli vyznati otci, že pozván byv od hajné, šel shlédnout včelník a že se tam náhodou sešel se slečnou Johannou.

Čelo starce přeletěl mrak; přemohl však svou nelibosť a s pátravým pohledem se tázal: „A jak ji shledáváš?“

„Milý otče,“ pravil Guntram, „je velice sličná, otevřená a spravedlivá“.

Starý Kába pokyvuje hlavou doložil: „I útlocitná, neboť ubohému knězi ještě líbezně zapěla na cestu.“

„Kněz ten se již zítra snad vrátí,“ mluvil chvatně Guntram; „ona sama uvede jej zpět a bude jeho ochrankyní. Ostatně plebán odešel sám, a ona toho vinu nenese. Otče, probůh tě prosím, buď k té osočené dívce, jako jsi ku každému, dobrým a spravedlivým.“

„Milý synu,“ odvětil otec, „vím, že ti můj úsudek o rodině Růtově zdá se býti příliš přísným, anebo že dokonce chování mé pokládáš za vrtochy rozmrzelého starce, ač z mé minulosti nemáš příkladu, že bych byl neprávě koho posuzoval; než, slyš: ty's se od slavnosti zdejší velice změnil. Tvá jará mysl jest tatam. V celém chování tvém jeví se stálý nepokoj, jako bys se něčeho lekal, každá zmínka o Růtových se tě dotýká nemile, tvé lesní procházky jsou nápadny každému; nechci věděti, zdali, kde a kolikrát jsi se s Johannou potkal. Ona svou nevšední krásou omámila tebe, a ty's příliš nezkušený, abys pozoroval osidla, v nichžto se již třepetáš. S největším zločincem

cítím soustrast, ale kde pokrytecky se skrývá pod škraboškou přátelství klam a zloba, toho snésti nemohu.“

„Otče drahý, ona neklame, ona klamati nemůže. Dvakráte jsem se s ní setkal, samoděk doznala své chyby a vděčně přijala přátelské poučení a napomenutí. Jiného se rozmluvy naše netýkaly, a není příčiny, proč bys se déle znepokojoval, vždyť jsem a zůstanu tvým poslušným synem.“

„Milý synu,“ uvažoval sám u sebe starý Kába, když Guntram odešel, „ty máš vůli nejlepší, ale nejpevnější předsevzetí nedostačí k zápasu s touto náruživostí, ano, jemný cit a dobré srdce urychlí ještě tvou zkázu. Nestačí dobré zásady; co jediné tě zachrániti může, jest: pryč, pryč odtud, ať již sebe více tě zde třeba, ať již při tom mé srdce krvácí. Ale kam? Tam, kde jedině místo tvé, nyní dostati se nemožno. Hodný král náš je sevřen ve Vídni, ve svém vlastním hradě, vojska jeho jsou zatlačena od zpupné šlechty; ty bys každým krokem spěchal do rukou povstalců.“

„A zde zůstati?“ — Co jsou platny jeho sliby? Nečinnost a nuda ženou jej poznovu v osidla, z nichžto jen stěží a snad jen na chvíli se vytrhl. On musí míti nějaké zaměstnání, kteréž by mysl jeho odvrátilo od té sirény.“

Večer učinil synovi návrh, by cvičil některé schopnější mladíky na statku ve zbrani. „Nevíme, co nám příští den přinese,“ pravil; „po každém polním tažení potuluje se po kraji množství marodérů a jiné zběři, jenž houfně přepadají dvorce i zámky, loupí a plundrují je. Těch několik našich starých žoldnéřů nestačí k obraně zámku a dvorce, třeba více a hybnějšího lidu. Máme mladíků zdravých a silných na statku dosti. Za několik neděl si vycvičíš rotu kopinníků, před nimiž bude míti zajisté zaběhlá lůza vážnost.“

Guntram, jejž návrh otcův mile překvapil, zvolal radostně: „Pokud zde dlím, drahý otče, neustále o čemsi podobném přemýšlím, ale znaje tvou nechuť ke všemu, co se řemeslem vojenským souvisí, netroufal jsem si tobě něco takového navrhnouti. Ba, máme mladého lidu dosti, pěkných to hochů; deset, dvacet jich budu míti hned zítra pohromadě.“

Přijela na robotu samá mladá chasa, selští synkové a někteří čeledínové. Stavěli novou hráz u rybníka Vicemilského. S dovolením otcovým vybral z nich Guntram deset nejsilnějších hochů, mezi nimi známé zedníky z Hojovic, syny Joškovy, Prokopa a Bartoně. Srdce každého se smálo na ty lepé chlapíky.

„Za kolik neděl si je vycvičíš?“ tázal se jednou otec.

„Co neděle? — Za čtrnáct dní mohl bych s nimi k armádě, vždyť jsou to rození vojáci.“

Terek, kde mohl, odskočil a již byl mezi nimi v řadě; ano, jednou, když k drobnému cvičení, které míval s vojáky vrátný, tento přijíti hned nemohl, velel malé tlupě kurýr sám, a s takovou bravurou, jakoby byl nějakým hejtmanem.

„Je znáti tu vojenskou krev,“ řekl rozjařen Guntram, pozoruje chvíli ze zdáli Tereka; „škoda, hochu, že's posud tak velice štíhlý, z tebe by byl brzy dobrý rotmistr.“

„Milostpane,“ dosvědčovali všichni, „ten to jinak umí nežli starý, neohrabaný vrátný.“

Purkrabímu se ta věc donesla, a zapamatoval si to; té bujné, vyzývavé chasy z celé duše nenáviděl, nejvíce však kurýra.

„Škoda, že není koní," litoval Guntram, „to by byli kyrysníci!" Některé z nich zkoušel na koni. Bylo ve dvoře kromě tří jízdeckých šest tažných koní. I tu to s těmi hochy šlo výborně.

Jakoby znovu oživnul, tak se cítil Guntram v tom svém novém zaměstnání šťastným; nicméně přece denně s povzdechem se ohlížel k obořе, však nepřímý zákaz otcův jej zdržoval, až se přihodilo něco, co vášeň již na polo utlumenou zase roznítilo v nový žár.

Na zámek přišel jednoho dne cestující obchodník, jací té doby začasté panská sídla navštěvovali. Byl to prodavač prstenů, tabatěrek, řetízků a jiných stkvostů, nakoupených nejvíce z válečné kořisti od loupežných žoldnéřů.

Starý pán takových věcí nekupoval; proto kramáře odbyli. Ten však neústupně stál na svém, že s milostpánem mluviti musí, a tak jej konečně vrátný pustil do zámku.

Na první setkání zvěděl pan Bohuslav, že cizinec ten není nikdo jiný, než jemu posud neznámý císařský agent Breuner, který s tajným poselstvím navštěvoval zámky v jižních Čechách, by získal katolické panstvo pro věc ligy.

Tentokráte šel přímo z ležení hraběte Buquoie s radostnou zprávou, že tento znamenitý jenerál dobyl u Záblatí rozhodného vítězství a nyní táhne k Vídni na pomoc Ferdinandovi, pravému českému králi. Již prý opět jest ohrožena Vídeň vpády uherské jízdy. Proti té potřebuje Buquoi dobrých rejtharů. Koní nakoupil dosti, má jich několik set ve dvorcích v jižních Čechách a kol Hradce; ale o vycvičený lid je zle. Podařilo se mu, totiž Breunerovi, tu a tam uloviti několik mužů, to však jest vše málo, a proto želí, že se mu výprava ta nezdaří. Byl také v Dírné, šel na jisto, ale byl zklamán. Pan Růt odejel prý do Prahy, slečna odpověděla vyhýbavě, byla patrně ve špatné míře.

„Již před tím doslechl jsem," pravil, „že tam byl návštěvou mladý Talmberk, jenž pod rouškou predikanta hledal podpory pro svou stranu. Jinde najisto mi sděleno, že si tam šel pro nevěstu. Dostal košem, neví se, proč. Přátelé jeho roztrušují, že otec sňatku tomu rozhodně odpírá z té příčiny, že slečna je katoličkou. Nemrzí-li ho nic jiného, toho katolického na ní mnoho není; vyklouzlo jí, když jsem s ní mluvil o náboženství, několik poznámek, kterých jsem se i já otužilý zhrozil."

Končil prosbou, zdali by se mohl nadíti, že u tak osvědčeného přívržence krále najde vyslyšení. Starý pán zavolal Guntrama a sdělil s ním žádost císařského agenta. Guntram se zarazil, počal se vymlouvati, že lidí, které byl vycvičil, nutně třeba k obraně hradu a statku, a že nemůže nechati otce samotinkého v tak pobouřené době.

Starý pán se zarděl a řekl pevným hlasem: „Domu svého si s těmi starými žoldnéři uhájím sám a doufám, že by bylo zbytečné tobě připomínati, co ti jako křesťanu a věrnému přívrženci Bohem daného krále a potomku rytířů Kábových káže čest a povinnost."

Guntram sklonil se před vůlí otcovou, a Breuner připověděl, v osmi dnech že přijdou koně a celá zbroj pro deset mužů. Naznačil ještě nejbezpečnější cestu, napomenul mladého pána k ostražitosti a odešel. V osmi dnech tu bylo vše, jak byl připověděl.

Když viděli hoši ty pěkné hřebce, srdce jim skákalo v těle radostí; po celé dny takořka jiného si nevšímali, a pro Guntrama ztratil les polovici půvabu, když měl před sebou své pěkné rejthary.

Ne tak u Johanny. Vzdalováním se Guntrama vypukla v té náruživé dívce vášeň nejvyšší měrou. Den jak den byla v lese, mnohdy se odvážila až na blízko Lhoteckého zámku. Když se dověděla, že Guntram v brzce odjede, a že se k odchodu jeho dějí již přípravy, nemohouc se déle opanovati, poslala hajnou do Lhoty se vzkázáním Guntramovi, že ještě jednou, a to již naposledy ji může spatřiti v hájovně.

Guntram připověděl. O polednách byl otec nemluvný a stěžoval si na bolení hlavy. Bylo tedy Guntramovi vítáno, že otec jej brzy propustil od oběda; tentokráte chtěl býti v hájovně první. Než, jak se podivil, když daleko od stavení, uprostřed lesa mu Johanna přiběhla vstříc a ubledlá, až nepoznání změněná mu podává ruky, řkouc smutně: „Tak tedy, naposledy, a nikdy více na tomto světě!“ — Když chtěl Guntram tomu odporovati, pravila rychle: „Vím vše, vy musíte odtud, otec váš mne nenávidí, musíme býti odloučeni“ — a v návalu nezměrného hoře křečovitě objala jeho šíji a štkala bolestně: „A já, miláčku můj, bez tebe žíti nemohu! Ukrutnou tužbou uštvaná po celé dni zde bloudím a tvé sladké jméno volám, já bez tebe žíti nemohu. Ty odejíti nesmíš, vždyť i otec potřebuje tvé ochrany a pomoci. Já sama k němu půjdu, jako bídný plaz k němu se povleku — ať mne zdrtí, ať mne jako červa, jenž se v prachu svíjí, zašlápne, ať skončí zoufalá muka — ale tebe vzíti mi nesmí! Ó, neodcházej, neodcházej!“

Zdálo se, že snad bolestí vypustí ducha. A on téměř omráčen tímto nenadálým výstupem, tak netušeným projevem horoucího citu, ubohý šepce utlumeně, rozechvěn nejvyšší rozkoší: „Tvým chci býti a zůstati na věky. Sám budu prositi otce, a on musí vyslyšeti mou úpěnlivou prosbu.“

Mohl však dobře věděti, že všeliký pokus usmířiti otce s Johannou jest marný. Nicméně umínil si ještě jednou učiniti útok na srdce otcovské — a pak? Východu z tohoto labyrintu neznal; nemohl se domysliti, jak vybředne z těchto děsných záhad, do kterých byl zaveden jakousi tajemnou, nepřátelskou mocí. Rvou jej muka beznadějné lásky, než, sladká rozkoš té upomínky přemáhá žhoucí bol. Nazítří měl odejíti, a vše bylo připraveno. Deset pěkných koní nepokojně hrabalo a řehtalo ve stájích, nemohouc se dočkati, kdy na ně zasednou švarní rejthaři. I tito již nedočkavě čekali na zítřejší jitro.

Guntram odhodlaně vstoupil do otcovy komnaty. Chtěl mluviti, a nemohl. Tvář otcova byla smutna, postava jeho jako zlomena, odpočíval v křesle. Mdle pozdvihl oči a řekl tiše: „Sedni!“

„Otče drahý, — otče,“ vyrazil ze sebe Guntram — „ne! — Dříve slyš mou poslední prosbu, je to prosba, na nížto závisí štěstí mého celého života. — Otče, milovaný otče,“ zvolal; klesl na kolena a slze, líbaje ruce starci, zalkal: „Ó, neodtrhuj ode mne dívky, kterou si vyvolilo mé srdce!“

Otec kvapně vyskočil, rty se mu třásly, celé tělo se chvělo, a těžce vypravil ze sebe: „Já se nadál, že přicházíš pro požehnání ku svému velikému úkolu — a ty“ — dále nemohl mluviti.

„Otče!“ volá syn zoufalým výkřikem; „chci požehnání tvé, prosím o ně; ó, požehnej mi, avšak také jí, a pak půjdu provázen tvou a její láskou, vše podstoupím a milerád vytrpím, v nejkrutější seči budu vás pamětliv a umíraje, budu děkovati tobě, že jsi nezavřel otcovského srdce svého přede mnou.“

Stařec stál nepohnutě, smrtelná bledosť pokryla jeho tváře, a jako z hrobu zněla jeho slova: „Nemohu — před tímto Kristem ti pravím, že nemohu“ — a ukázal na kříž. „Tomu jsem přísahal, že nevejde žena nevěřící do tohoto hradu, a vejde-li, přijde s ní kletba. Pak uschne ta nešťastná ratolesť našeho rodu, jehožto posledním potomkem jsi byl ty.“

Poslední slova vyslovil hlasem zvýšeným, jeho postava se vzpřímila, pozdvihl ruku ku kříži, jakoby se dovolával potvrzení své hrozné věštby. Ubohý Guntram, osud jeho byl zpečetěn.

IV.

Pršelo po celou noc. Ke čtvrté hodině ranní počal váti od severu chladný vítr, a šedé nebe se na východě bělalo jasnějším pruhem.

Stráně obory zdály se jako přikryty černým příkrovem. Od kaple bylo slyšeti žalostný šustot bříz a šum starých lip.

Úvozem od zámku jelo zvolna k potoku jedenáct v bílé pláště zahalených rejtharů. Rysy tváří jejich nemožno rozeznati, ale dle držení těla na koních byli to samí statní, štíhlí junáci. Helmice na hlavách měli černé. Jenom vůdce, jenž jel ve předu té tlupy, o půl hlavy vyšší než ostatní, měl tmavý širák s červeným pérem a široký bandelier přes pancíř z těžkého červeného hedvábí. Vysoké jízdecké boty, jakož i pádné šavle jsou přikryty dlouhými plášti. Úplně nové pistole jsou zastrčeny v sedlech. Je to Guntram se svou čeledí.

Nežli vjede do obory, ještě jednou pohlédne k zámku, k tomu oteckému sídlu, z něhož jest takořka vyštván. Zde jedině bylo jeho místo. Svou silnou rukou měl hájiti toho hradu, který v době nejnebezpečnější zůstane bez ochrany, bez mužstva kolkolem obklíčen jizlivými nepřátely. Než, otec rozhodl jinak, zdali dobře, to souditi bude Bůh.

„Já volil dle svého srdce, dle svého svědomí, dle svatého zákona křesťanské lásky, který káže podati tonoucím pomocné ruky. Otec zavrhl mou volbu, kletbou ji stihaje místo požehnání. Ó Bože, ty vidíš, jak jest duše má usoužena.“

Vyjíždějí z lesa, před nimi Direnský zámek. Počíná svítati, nad lesy plynou zrumělé mráčky. První paprsek vycházejícího slunce letí ku krajnímu oknu, v němžto nepohnutě jako socha stojí bíle oděná postava.

Guntram ji zdaleka poznává. „Ó, aspoň ty mi požehnej,“ zalká a toužebně pohlíží ku své nešťastné nevěstě.

A skutečně ona spíná ruce jako k modlitbě. Guntram obnaží hlavu a hluboce se kloní.

Jedou celé dni lesy a pláněmi, pustým krajem. Schválně vyhýbají se lidským příbytkům. Spí pod širým nebem, živí se zásobami, které vzali s sebou. Jen o to pečují, by nepozorováni se mohli dostati zemí posetou nepřátelským vojskem.

Kolkolem viděti modravé sloupy dýmu, od soumraku po celé noci krvavou záplavu. Vesnice a dvory hoří dnem i nocí.

Pátého dne, než nastalo šero, pozorovali zdáli před nejširším proudem Dunaje bělati se stany. Jízdecké koně se pásly na břehu. Před stany plály ohně. Za řekou bylo viděti vysoké věže a šedé obrysy města Vídně. Ucho zpočátku sotva zachycovalo temný šumot, ale čím přijížděli blíže, tím silnější hlahol přepodivných zvuků zaznával ze všech stran. Byli u ležení. Již mohli rozeznati křik z nářečí všech národů, Španělů, Němcův a Italů, když je zastavily stráže.

Guntram žádal, by jej vedli k veliteli císařské armády. Zatím prohlíželi si staří rejthaři přibylé jezdce a vidouce jejich mladistvé tváře, ukazovali své široké, lesklé palaše a smáli se:

„Hoši, až se několikráte budete dívati do takovýchto zrcadel, budou ta vaše líčka vypadati asi jako ta naše.“ Mělť tváře vesměs rozrýhované jizvami. Vždyť zapsali své životy tomu, kdo jim platil nejvíce.

Po delší poradě ve velitelském stanu přiděleno Guntramovi ještě několik menších oddělení jezdcův, a svěřena mu celá korneta. A tak byl nyní s lidem svým stržen v divoký vojenský život, jehožto hrůzy dobře odpovídaly jeho rozervané duši.

Za několik dní, sotva po dlouhém pochodu si odpočinuli, rozléhá se pojednou v císařském táboře neobyčejný lomoz. Troubili a bubnovali lermo na všech stranách. Ruch, jenž povstal, nelze vysloviť. Polnice vřeštěly, bubny rachotily, z dáli bylo slyšeti střelbu z děl a ručnic. Uherská jízda se valí proudy z lesa k ležení; za nimi dlouhé oddělení akbysiřských holopartníků. Počal nejlítější boj. Dvě mohutná vojska ostražitých vojínů se tu srazila ve hrozný zápas. Po celý den ozýval se rachot houfnic, hukot děl, třaskající hromadné výstřely, výkřiky, hvizdot kulí.

Zahalen v dým čeká Guntram u horečném napjetí, až dojde na jeho oddělení. Zkušený vůdce šťastně před ním odrazil první nával nepřítele.

Nyní se však po druhé straně vyřítily celé spousty nových rejtharův, a ukrutná řež povstala u mostu.

Císařští nemohli té náramné přesile odolati, hrozilať je všecky utlačiti. Bili se statně, ale zároveň ustupovali, kdežto pluky na ně mocně dotíraly a z obou stran tiskly je k řece.

„Kyrysníci vpřed!“ zní nový povel, a železná zeď jako klín rozráží lehkou uherskou jízdu, jako dvě mračna, když se srazí. A mrtvola se kupí na mrtvolu, jako když se rozšíří zběsilý orkán v hustém lese, a kmen na kmen se řítí. Tak se kácejí hrdinové přes sebe a vedle sebe. Řady jejich řídnou. Zatím se byla uchránila značná část císařských za most. I stateční kyrysníci měli nyní couvati.

„Nemožno!“ volá Guntram — „strhněte most!“ A poslední silou ještě jedenkráte vrhne se na nepřítele s tím hloučkem hrdinů, by aspoň potud jej zadržel, než bude zničen most, který by otevřel cestu do ohroženého města.

Nevýslovný hluk zaznívá z toho chumáče u mostu, z něhož se ozývají nejrůznější výkřiky bolesti a neskrocené vášně, co zatím koně frkají a ržou.

Na mostě počalo titanské dílo. Nedbáno nikoho. V okamžení zaražena kopí do mostnic, a již se řítí celé spousty dřev do hučící vody. Však ještě celé davy kopínníků se hrnou na most, někteří skákají přes zející otvory, jiní střemhlav padají do hlubiny. Povozy

dohánějící je zajíždějí lidi, jenž se tlačí zpět — množství jich rozmačkáno, jiní hledí se zachrániti plováním; jsou však utlučeni padajícími trámy; na bourání jest již pozdě; ještě několik okamžení, a poslední odpor císařských je zničen.

Však velitel to vidí — a hle, již na druhém konci polévají most smolou a podkládají sudy prachu. Od bourání se docela ustálo, a lid utíká za ostatním vojskem na pravý břeh — a již se přikládá oheň. —

Mžikem se rozšířil plamen, vyšlehl do výše, a děsný rachot zatřásl povětřím. Jako ohniví hadové vyletěly mostnice vzhůru a rychlostí blesku vrážejí s třeskotem do hučící řeky a syčíce chvíli, uhasínají ve vlnách.

Rudý pablesk příšeruě ozařoval tu skupinu, kde zuřil bez ustání nejurputnější boj Posud bylo viděti červený chochol Kábův a černé přilby jeho junáků. Kolem nich jako okop pospolu s koňmi smíchaná těla lidská, strašně rozsekaná. Oheň na trámech dohořívá, ryk a vřava ustává, počíná se tmíti, a z desítí rejtharů Kábových jeden po druhém pozbyv síly klesá a v pádu ještě rozráží některou lebku —

Jako blesk to zakmitne, a na břehu řeky strmí temná hromada mrtvol, z níž tu a tam zaznívá chrapot a ston umírajících.

Po půl noci se mraky rozptýlily, a bledý měsíc shlížel se v kalužinách krve. Za mostem táhlo císařské vojsko zdlouha ku městu. Uhři se zmocnili tábora, pustili koné po pastvě, kde který byl, svalil se unaven k zemi.

Však, ó, hrůza! V té krvavé hromadě to počíná křečovitě sebou škubati a se hýbati; tu a tam pozdvihuje některý hlavu, zase slyšeti mezi smrtelným chrapotem zoufalý řev a proklínání

Počíná svítati. Na bojišti zase živo. Kde kdo, běží si pro nějakou kořisť. Jedni popadali zbraně, jiní stahovali mrtvolám boty, šat a co měli lepšího. Nad mnohými stáli věrní koňové, čichajíce k mrtvolám — hledali padlé pány.

Přišli hejtmani. Tu teprve dán rozkaz, by se prohledali zranění a zakopali mrtví. S velkou šetrností se s nimi při tom nezacházelo. Zřetel brán pouze na velitele i z nepřátelské strany. Mohlť jich potřebovati k výměně zajatých.

Když odházeli svrchu několik zabitých, nalezli mladého, krásného muže, jenž ještě dýchal.

„Netahejte, pozdvihněte jej opatrně," volal hejtman, „ten muž stojí za tisíc dukátů. To je ten s červeným chocholem."

„Má jej však vražený do lebky," připojil felčar, který se jal ihned raněného ohledávati; „ten je ztracen, „doložil a přestal jej přehlížeti."

„Co, ztracen, když ještě dýchá?" vzkřikl rozdrážděn hejtman. „Vždyť je to velitel kornety, která nám zmařila skoro celý pluk, takového hrdinu musí i nepřítel míti v uctivosti."

„Dejte mi ho," prosil jeden vousáč, jenž se zdál býti vyšším vojenským pánem, „já si jej vezmu na starosť sám."

Pokynul, a hned tu byla nosidla z haluzí, a nepokojně s sebou trhajícího nesli do blízkého dvorce.

Ochrance, jeho, velitel praporu Švamberských, sám mu čistil a ovazoval rány.

Po hodině přišel zase lékař a vida, že zraněný jest již obvázán, chtěl odejíti. Ale byv požádán, jal se rány pozorněji ohledávati. Byly vesměs od šavlí, těžké a hluboké. Dvě na rukou a jedna nejnebezpečnější v hlavě. Kost lebeční byla v týlu naseknuta, k mozku však zbraň nepronikla, an tomu klobouk a chochol zabránil. Otřesení bylo asi náramné.

„Lethalis“ — pokrčil ramenoma a zavrtěl povážlivě hlavou felčar. Přece však nařídil studené obkladky, obvázal znovu ruku a odešel.

Rauštein — tak se jmenoval hejtman, přivolal hospodyni a odevzdal jí nemocného, slibuje značnou odměnu, když mu poslouží. „Ostatně vám nebude dlouho na obtíž,“ řekl, „jak se mu udělá lépe, pošlu jej do našeho špitálu na Nové Hrady. Teď by bylo marné pátrati, kdo by byl, neb se zde sešel lid všech nací celého světa.

Mladý muž jej zajímal velice, neboť jsa v bitvě pozadu se svým lidem, pln obdivu pozoroval velkolepý zápas té hrstky hrdinů s ohromnou přesilou výborné uherské jízdy.

Zpráva o nešťastné bitvě dostala se do Lhoty teprve za čtyři neděle, a to skrze pana Breunera, jenž obdržev z Vídně list od svého syna, který v něm pobitou družinu Kábovu nadšeně velebil, donesl ihned truchlivou novinu ubohému otci. Těšil jej, jak krásnou smrtí se syn jeho proslavil, neboť obětovav se svou družinou, zachránil před spáleným mostem svou rekovností velkou část císařské armády.

Všichni v zámku plakali, jenom starý Kába neplakal.

„Pane,“ pravil, „ty víš, jak jsem jej miloval, jím odťata poslední ratolest našeho kmene, která ještě patřila tobě. Než, ty's ji milostivě přijal jako oběť naší víry, a ona pokvete na věky mezi stromy rajskými. Buď jméno tvé velebeno! Rod můj vymírá, ale čestně před Bohem i před lidmi.“

Jinak přijala tuto zvěst Johanna. Když byl Terek všecek udýchán ještě pozdě večer přiběhl do zámku a třesa se na celém těle sotva ze sebe vypravil: „Náš pán je zabit“ — nesrozuměla zpočátku těm slovům a tázala se jako zmámená: „Co povídáš, co chceš, kdo je zabit?“

„Můj pán — váš pán — náš nejmilejší pán!“

Obrátila se k oknu a dívala se ku Lhoteckým lesům. Pak počala těžce oddychovati, a její vzlykot se podobal spíše divokému skučení. Konečně vyrazila ze sebe: „Já věděla, že ho zabijí!“ Zaťala pěsti k nebi. „Já se modlila, tolik modlila za něho! I ta nebesa jsou tvrdá a necitelná! Zabili jej. Ó ne! — nezabili! Ale tys jej zabil, zlořečený starochu: na tobě pomstím jeho horkou krev!“

A nyní jako pomatena na mysli rvala si vlasy, chvílemi plakala, chvílemi klnula, jako zběsilá probíhala síněmi.

Když se utišila, obrátila se ke sluhovi, jenž tu ulekaný stál, a řekla měkce: „Milý Petře, ty's ztratil svého nejlepšího ochrance, vím, že tě tam nenávidějí všichni; strpěli tě tam jen proto, že se báli mladého pána. — Až ti bude zle, víš, kam se obrátiti — já tě přijímám jako odkaz mého Guntrama“. (Pokračování.)

V říši bílého medvěda.

Črty z dějin polárních výprav.

Sebral **Václav Frühbauer.**

(Pokračování.)

Týž pohyboval se již jako chlapec se svým otcem od r. 1806. každoročně na lodici „Resolution“ v moři mezi Grónskem a Špicberky, při čemž několikráte překročili i stupeň 80. sš. Stav se samostatným spojil Seoresby s obchodem i účel vědecký. V zimě studoval pilně starší díla a novými zkušenostmi obohacen vypravil se z jara zase k severu. Zdařilo se mu přistáti na mnoha místech východního Grónska, a jeho líčení „Zelené Země“ jsou nad pomyšlení krásná. Několik jen měsíců, ano, týdnů trvá tam léto, a přece, jak dosti bujná jest květena. Za málo dní vzroste, vykvete a dozraje tam veliké kvítko na nepatrné lodyze, podporováno jsouc teplem až 17° R. Horkem přemáhá člověka ospalosť a trápí žízeň, kterouž plavci jeho mírnili listy štovíku. Tu prý nemůže navštěvovatel ani pochopiti, že by země byla tak nehostinnou, ano vše oživne a svěží zelení se pokrývá. Pestře kvete tam žlutý mák, lomikamen, modrý brčál, pryskyřník, tu a tam blankytný zvoneček, nebo chudobka, jinde z Alp známá dryjadka jakož i alpská růže a tučný lžičník, jehož listů požívají plavci proti kurdějím. Uzříš i lesy ze zakrsalých vrb, lepkavých olší, as $^1/_2$ m. vysokých a bříz, a pahorky ověnčené ostružinami, borůvkami, brusinkami a vřesem. Počítá se vůbec na Grónsku asi 380 druhů květin. K tomu představ si v jasném vzduchu bzučící mouchy a komáry, jichž bodnutí však horší jest než našich domácích, semo tamo poletující pestrobarevné motýly, nad sebou hejna ptactva, táhnoucí k nedalekým ledovcům, a přisvědčíš, že to je velmi krásné, jen škoda, že to tak krátko trvá. Přistěhovalí Dánové přenesli některé rostliny do svých zahrádek a pařeniště. Pěstují bílou řepu, lociku i řetkvičku, okurky a jahody. I brambory jim vyrostou, ale jen jako malé oříšky. Okna ozdobují si růžemi a fuchsiemi.

Seoresby zabýval se též zkoumáním polárního ledu a sněhu a napočítal rozličných druhů sněhových vloček 96, ač jich nyní známe více. Vůbec má Seoresby veliké zásluhy o další pokrok ve krajinách polárních, byl také první, jenž navrhoval, aby se k pólu postupovalo na saních psy tažených, kteréž by upraveny býti mohly i ve čluny. Po smrti své manželky stal se duchovním, ale nepřestal veřejně zajímati se o polární cesty. R. 1817. dokazoval královské společnosti zároveň se zeměpiscem Barrowem, že je věcí velice čestnou pro Velikou Britannii, aby se přičinila o nové výzkumy na severu, byť jí i hmotný zisk z toho neplynul. Proto zase obnovena byla cena 20.000 l. št. a 5000 l. št. slíbeno tomu, kdo by překročil 110° z. d. od Greenwichu. Také odevzdány byly od společnosti lodi „Alexander“ a „Isabella“ kapitánu Johnu Rossovi, aby plul do úžiny Baffinovy a hleděl dostati se pokud možno na západ. Výpravy této súčastnili se mužové, z nichž mnozí později znamenitě vynikali, jako Robertson, Sabine, William Parry. Jiné dvě lodi svěřeny velitelství

Davida Buchana, s nímž zase pluli poručíci Fridrich Beechey a John Franklin. Tito měli veplouti přímo přes severní pól do Tichého oceanu.

Výprava první opustila Anglii z jara r. 1818. a obepluvši jižní mys grónský, drala se ledovou tříští k severu až do zálivu Smithova k 76° 54′ s. š. Ubírajíce se pak nazpět obvyklou cestou na západě zálivu Baffinova, vnikli do neznámé úžiny Lancastrovy domnívajíce se právem, že jediné tam třeba hledati další cesty na západ. Kapitán Ross uviděl brzy před sebou na obzoru nějaké pohoří, což bylo však pouze optickým klamem. Vrátil se tudíž, aby sdělil svá pozorování se soudruhem, jenž jenom nerad velitele uposlechl. Spokojivše se pak návštěvou jižnějšího velkého ostrova, vrátili se do vlasti, kamž i se skrovným výsledkem přibyly lodi Buchanovy „Dorothea“ a „Trent“.

Výprava tato zaměřila na Špicberky a odpočinula v zátoce Magdaleny, ležící na 80° s. š., odkud se dopracovala po velikých nesnázích ještě několik minut přes půl stupně k pólu. Buchan, odváživ se podruhé cesty na sever, zahynul — bezpochyby požárem, jemuž loď jeho na širém moři padla za oběť.

V čelo všech podobných snah postavili se dva mladí, ale zkušení mužové, Parry a Franklin. Ti dokázali, že ještě téhož roku odevzdány byly onomu lodi „Hekla“ a „Grimper“ a tomuto oddělení mužstva, s nimiž měl v Americe prozkoumati po suchu rozhraní bydliště rudochů a Eskimáků.

Na lodích Parryho byli nejznamenitější mámořníci toho věku. Týž nevěřil, že by záliv Lancasterský byl na západě uzavřen horami, a pustil se do něho směle, aby spor rozřešil. A hle, nalezl velikou mořskou úžinu, daleko se táhnoucí, kteréž dal jméno sekretáře admirality, Barrowa. Dál a dále pluje překročil 110° z. d. a získal odměnu anglické vlády. Brzy však lodi zamrzly v chobotu ostrova Melvillova, kde sestrvaly plných deset měsíců; zimní noc trvala 84 dní. Teprve pozdě v létě následujícího roku mohl pokročiti ještě o několik stupňů dále, tak že uzřel na obzoru zase nový ostrov, který nazval Zemí Banksovou. Odtud pak, nejsa na další přezimování dosti připraven, vrátil se do vlasti se slávou, že první překročil poledník, jenž je středem mezi úžinou Baffinovou a Beringovou.

Zatím Franklin, kterého přesně sledovati nechceme, procestoval se soudruhem botanikem Johnem Richardsonem severní Ameriku a prozkoumal veliká jezera v pořící řeky Mackenzie, stýkaje se často přátelsky s Indiány, jichž náčelník Akaitcho u jezera Otročího nejednu dobrou službu mu prokázal. Po řece Coppermine vepluli pak na křehkých člunech do ledového moře a stopovali členitý břeh pevniny až k mysu Turganain (mys obratu). Odtud nuceni byli nastoupiti zpáteční cestu, na níž zkusili útrapy nevyličitelné, za zimy a hladu, tak že mnozí klesali únavou, ano, Indián jakýsi jménem Michel usmrtil několik průvodců, jen aby si zaopatřil kus masa, až byl dopaden a dle zásluhy potrestán. Konečně dospěli do pevnůstky Enterprise, kdež poskytnuta jim žádoucí pomoc, a odtud vrátili se zemdleni domů.

Výprava Franklinova trvala téměř tři léta, a při příchodu jejím do Anglie navracel se Parry již ze druhé cesty severoamerické. Po svém prvním návratu r. 1820. obdržel ihned dvě lodi, „Fury“ a

„Hekla“, s nimiž již ve květnu r. 1821. vydal se na cestu nyní do zálivu Hudsonova, aby tam někde na severozápadě hledal jeho výtok do Severního moře. Ale léto nebylo plavbě příliš příznivo, a byl proto nucen brzy vyhledati si místo ku přezimování, jež nalezl v zátoce Lyonově ve březích poloostrova Melvillova. Tam obcujíce s Eskimáky seznali dívku Iglulik, vynikající mezi svými rodáky zvláštní intelligencí; dívka ta uměla nakresliti ku podivu správně obrysy celého poloostrova Melvillského. Když po uvolnění ledu z jara chtěli týž poloostrov obeplouti, nalezli úžinu, kde přibližuje se Melville nejvíce k zemi Cockburnově, ještě zamrzlou, ale několika pochody po pevnině přesvědčili se přec o pravdě tvrzení eskimácké dívky. Nazvavše úžinu jménem obou lodí, obrátili se zpět, any též mezi mužstvem počaly řáditi kurděje.

V roce 1823. jest připomencuti pouze jediné výpravy, kterou za účelem toliko vědeckým, hlavně ku pozorování pohybu kyvadla, podnikl kapitán Clavering a Eduard Sabine. Ti ubírali se známou cestou Seoresbyho podél východního břehu Grónska, téhož roku právě volného, až k 76° s. š. Vystoupivše jedenkráte na pevninu, uviděli v dáli stan Eskimáků a zaměřili k němu, avšak jeho obyvatelé prchli na blízké návrší. Plavci kráčeli za nimi, a aby dali na jevo své mírumilovné smýšlení, položili na zemi dalekohled a rukavice a zdánlivě se ubírali zpět. Eskimáci přiblížili se bojácným krokem a zvědavě předměty prohlíželi. Pak všecko vzavše, utekli opětně do své zálohy. A když se nyní Evropané blížili, vyčkali jich přec, ač chvěli se bázní, ale nemohli pochopiti, co znamená podávání rukou. Teprve potom vrátili se do svého příbytku z tulení kůže, ale nijakž nechtěli přijati pozvání na loď. Příštího dne konečně osmělili se a přinesli na palubu maso velryby a nějaké kůže, začež jim nabídli lodníci některé drobnosti. Když chtěli je pohostiti soleným masem, ošklíbali se Eskimáci a vyvrhovali je z úst. Kapitán dal jedno dítko umyti, aby se přesvědčil o pravé barvě pleti, a shledal, že byla téměř zcela bílá. Tomu se Eskimáci velice divili. Když plavec jeden před jejich zrakem zastřelil tuleně, ulekli se náramně a s podivnými posuňky prohlíželi mrtvé zvíře. Jeden z Eskimáků měl tolik smělosti, že střelil z pistole do vody, ale pak svalil se a třásl se na celém těle. Nazejtří opláceli Angličané domorodcům návštěvu, ale nalezli stan prázdný; báli se tito dalšího styku s divotvornými cizinci.

Na čtvrtou cestu vydal se Parry r. 1824. se známými loďmi, aby se přesvědčil, zdali úžina Barrowova jest v pravdě hledanou drahou na západ. Aby pak důležitá ta otázka tím spíše se rozluštila, měl mu od úžiny Beringovy plouti vstříc Beechey, a Franklin měl konati další výzkumy na pevnině americké. Parry vypravil se o rok dříve než oba druzí velitelé, ale tentokráte nepřálo mu štěstí jako posud. Při západním ústí úžiny Lancastrovy pustil se příliš na jih a zamrzl v zátoce nazvané Bowen, a když příštího roku chtěl v cestě pokračovati, byl v zálivu Cresvellově zastižen bouří, kteráž učinila „Fury“ k další plavbě neschopnou. Mužstvo opustilo vrak, a přebývající zásoby uložil Parry na blízkém břehu v pevném skladišti, aby jich snad někdy, jak se i stalo, v čas nouze mohlo býti užito. „Hekla“ pak obrátila své plachty k Evropě, kamž dospěla ve měsíci říjnu.

V únoru téhož roku opustil Franklin Liverpool a sstoupiv na pevninu americkou, prošel rychle známé již kraje a započal nové

výzkumy asi s 50 muži od jezera Athapasky První zimu strávil v pevnůstce, jíž dal své jméno, u severozápadního cípu Medvědího jezera. Po řece Mackenzii veplul pak do moře, a tam se výprava rozdělila. Franklin sám zaměřil na západ, kdežto Richardson vedl oddělení východní, s nímž prozkoumal břehy až k nejbližším známým místům, totiž k ústí řeky Coppermine (Měděné), a navrátil se pak do pevnůstky na Medvědím jezeře. Ne tak dobře dařilo se Franklinovi, který chtěl původně proniknouti až ke Cookovu mysu Ledovému, avšak vrátil se do pevnůstky za tři neděle po příchodu Richardsonově. Kdyby bylo mu jen poněkud více štěstí přálo, aby byl mohl ještě 260 km. uraziti, byl by u nejsevernějšího bodu pevniny americké, u mysu Barrowova, ruku podal Beecheyovi, jenž od západu až tam se dostal a odtud pro nepřemožitelné překážky zpět se obrátil.

Zatím Parry, jsa zklamán výsledkem poslední cesty, nemínil již hledati západního průchodu, ale vřele ujal se nyní myšlénky Scoresbyho, dostati se po saních k severnímu pólu. Podporou lorda Nelvilla dostalo se mu lodi „Hekly“, a jako účastník nabídl se mu James Clark Ross. Když pak se „Hekla“ zastavila severně od Špicberků u nepřehledného ledového pole, postupovali se dvěma čluny v saně upravenými ještě výše a dopracovali se až k 82° 75′ s. š. Pilným pozorováním shledal Parry, že půda pod jeho nohama pohybuje se k jihu a tak práci jeho maří. Přece však podařilo se mu přiblížiti se k pólu tak, jako před ním snad nikomu. Téhož léta pohyboval se též ve vodách špicberkských Barto z Löweninghu, purkmistr města Burtscheidu, jenž na krátkém tom výletu učinil mnoho zajímavých a zcela nových pozorování.

I Dánsko, nemohouc zapomenouti na svou starou slávu v Zelené Zemi, vyslalo r. 1828. kapitána Graaha, by na člunech ohledal východní břehy Grónska. Za průvodce připojili se k němu dva učenci a přednosta osady Fredrikshaabu jakožto tlumočník. Z osady této vypluli dne 16. června s několika domorodci a dvěma většími eskimáckými lodicemi. Domorodci však brzy opustili Graaha, který sledoval pak pouze s jedním člunem pobřeží až k 65° 15′ s. š., odkudž byl nucen se vrátiti. Kamkoliv až dospěl, nalezl pobřeží obydleno Eskimáky, o nichž vypravuje slovy velmi pěknými.

Jméno tomuto národu dali nepochybně američtí Indiáné, s nimiž se stýkali v častých potyčkách, ale Eskimáci jsouce mírumilovní a bez vůdcův, ustupovali před bojovnými rudochy do věčného sněhu. Značí jméno „eskimancik“ tolik jako „jedlík syrového masa“; oni sami nazývají se Čigliti nebo Innuit t. j. lidé. Pleť jejich podobá se mongolské. Obývali kdysi pustiny sibiřské, odkudž dostali se asi ve XIII. stol. nejprve do severní Ameriky a pak na Grónsko, kdež Normani na počátku nenalezli žádných obyvatelů. Nejasná tradice zachovává se posud mezi Eskimáky, že přepluli na západě jakousi mořskou úžinu mezi dvěma velikými zeměmi. Postavy jsou Eskimáci poněkud menší než Evropané, ač ne zase tak malí, aby zasloužili si jména trpaslíků, jakž je Normané nazvali (skrälingjar), a jakž je často neznalci poctívají. Jsouť mezi nimi i postavy silné, až 165 cm. vysoké. Mají široká ramena, ale ruce a nohy ku podivu útlé. Hlava jest veliká, zašpičatělá, obličej široký, nos tenký, a oči malé, černé. Hnědá pleť přechází do zelena, protože mastí se tukem a nikdy v životě se nemyjí. Na bradě, rukou i nohou tetují se tmavými skvrnami.

Oděv Eskimáků jest z rozličných koží, jež sešívají ženy pomocí jehly z rybích kůstek a šlach. Kabátec opatřen jest kapucí, kterouž v čas nepohody stahují přes hlavu. Zejména ženy, jichž oděv jinak zcela podoben jest mužskému, mívají kapuci velikou, že v ní i dítky nosívají. Rovněž i v tuleních botách jest prý dosti místa pro rozličné předměty.

V létě bydlí v kožených stanech, jichž kostry v nedostatku dříví staví ze sobích parohů nebo z velrybích kostí a obtěžkávají je kolem kameny. Na zimu stěhují se poněkud jižněji a staví si boudy „iglu“ částečně v zemi z naplaveného dříví, ale častěji jen ze sněhu. Kus ledu nebo měchýře tvoří okno. Uvnitř chatrče jest jakási povýšená lavice, pokrytá kožemi. Aby pak vichřice neměla přístupu dovnitř, nahromadí u východu dlouhý sněhový tunel, jímž vejíti lze jen po čtyřech lezoucím. Světlo a teplo dává jim velký kahan, vyhloubený to kámen, obložený kolem suchým mechem a napájený tulením tukem. Na tomto ohni připravují si též pokrmy a roztavují sníh, aby měli vodu k pití, o kterouž jest u nich, ač sněhem jsou obklopeni, veliká nouze. Jedlíci jsou výteční, ačkoliv maso jenom napolo bývá uvařeno, někdy i zcela syrové.

Eskimák jest lovec, a proto zakládá si na své zbroji, záležející z luku, zřídka z ručnice a oštěpu, k čemuž náleží i „kajak“ a smečka psů, jež jmenují „kemmak“. Kajak jest člun 6 m. dlouhý, lehoučký a úzký, zhotovený z kostí nebo dřeva a tulení kůže. I vrchní strana jest kryta koží; jen uprostřed jest otvor, co by se vešel jeden člověk. Do něho sedne si Eskimo a uváže se ke člunu, tak že s ním takořka sroste. Moře projíždí velmi rychle pomocí dlouhého, na obou stranách rozšířeného vesla, jež jej také udržuje v rovnováze. Ničeho však si z toho nedělá, jestliže se s kajakem převrátí, umíť si pomoci velmi rychle, tak že někdy i na podiv Evropanům toto potápění provádí. Na člunu chytá Eskimák ryby, tuleně, mořské ptactvo, ano i na velryby se odvažuje, a tak střádá v létě zásoby na zimu a ukládá do zvláštní spižírny.

Jsou povahy dobrácké, pohostinští, úslužní. Duch jejich však není schopen velkých prací, až na některé čestné výjimky: umějí sotva do 10 počítati. Řeč jejich zní podivně uchu cizince, a jejich jména osobná jsou téměř nevyslovitelna, jako Kookmokno, Kenavegevaugha. Libují si ve zpěvu, jejž provázejí jakýmsi nedokonalým hudebním nástrojem. Evropany nazývají „kablunät“ a cení se vysoce nad ně. Z nehezkých vlastností jejich jmenuje se sobeckosť, lenivosť a bezstarostnosť. Čas krátí si kouřením a ještě častěji náružívým šňupáním tabáku nebo chytáním známých nepříjemných zvířátek v zamaštěných kožiších.

Zvláštních nějakých obřadů náboženských u nich posud nebylo pozorováno. Věří ve zmrtvýchvstání, neboť pochovávajíce mrtvé, kladou k mrtvole i lovecké nástroje a nakupují kolem hromadu kamení. Zemře-li dítko, pohřbí s ním i psí hlavu, by tento dobrý vůdce dovedl nezkušené bezpečně do říše duchů. Ve Grónsku počítá se Eskimáků asi 9.500.

Odchýlivše se poněkud, vraťme se opětně k dalším událostem.

Po posledním návratu Parryově zdráhala se vláda anglická poskytnouti dalších nákladů. I vystrojil bohatý lihovarník Felix Booth sám výpravu, za jejíž vůdce byl vyhlédnut John Ross. Týž, opustiv

r. 1829. Anglii, bral se přímo do úžiny Lancastrovy a po stopách slavného předchůdce doplul k poloostrovu, jemuž dáno jméno mecenáše výpravy Boothia Felix. Přezimovavše na východním břehu, dočkali se léta plavbě velice nepříznivého. Za to konali účastníci časté výlety a prozkoumali celý poloostrov, ano, viděli s břehu jihozápadního ještě dále pevninu, kteréž dali jméno Země krále Viléma. Již dříve bylo sice počítáno, kde asi jest severní pól zemského magnetismu, a hle, tu nalezl jej dne 1. června James Ross, bratrovec velitele výpravy, blíže mysu Adelaidy na 70° 5′ 17″ s. š. a 96° 46′ 45″ z. d. od Gr. Poznamenal místo to hromadou kamení a opanoval jménem anglické vlády. Ale ani léto r. 1831. nepřineslo vysvobození zamrzlé lodi, a proto, když již třetí zima pominula, odhodlal se Ross zachrániti se na člunech a na saních. Opustil loď ve květnu 1832. Nedostal se však daleko a byl nucen prožiti ještě jednu dlouhou zimní noc v zátoce Furry, kde nalezl šťastně Parryovu zásobárnu, až teprve r. 1833. dostal se do úžiny Barrowovy, kde nalezl křižující loď „Isabellu“, jež byla s kapitánem Humphreyem za ním vyslána. Ještě maličko, a — byl by je potkal osud současné výpravy francouzské, kteréž velel Jules Blossville. Loď jeho „Lilloise“ zahynula se vším beze stopy u grónských břehů.

Avšak ještě jiná výprava, vedená Jiřím Backem, vyslána za Rossem, a to po pevnině pro případ, že by se byl uchýlil do osad amerických. Back přezimovav v pevnůstce „Ralianec“, a zvěděv na jaře, že Ross je zachráněn, prozkoumal poněkud bařinaté pořičí Velké rybí řeky a nemoha dále pro led, vrátil se r. 1835. do Anglie. Ze druhé výpravy příštího roku vrátil se bez výsledku v žalostném stavu, ježto jeho loď „Terror“ v zátoce Repulse byla ledem značně porouchána.

VI. Jiří Simpson a Petr Deas. Květena a ponebí Nové Země; Samojedi. Rus Middendorf. Nová výprava anglická s Franklinem v čele. Pátrání po Franklinovi.

Mnohem lépe zdařila se výprava Jiřího Simpsona a Petra Deasa po pevnině. Tito spojili prvního roku u mysu Barrowova výzkumy Franklinovy s Beecheyovými, druhého pak léta prozkoumali úžinu mořskou naproti ústí Měděné řeky, jež dělí pevninu od velikého ostrova Viktorie, zvanou po objeviteli úžinou Deasovou. Následujícího, velice příznivého roku propluli podobnou, východně se táhnoucí úžinou Simpsonovou a odtud navštívili magnetický pól; pak vrátili se do pevnůstky Confidence, vyplnivše tak skoro celou mezeru v severním pobřeží americké pevniny. Tím Anglie jako unavena, ustala na nějaký čas od nových podniků.

Na Nové Zemi prodléval r. 1837. Karel Arnošt Baer, byv vyslán zároveň se známým Civolkou a několika jinými učenci akademie Petrohradské. Týž vydal nejdokonalejší popsání těchto ostrovů. Po jeho návratu vystrojila sama vláda dvě lodi, jimž opět velel Civolka a poručík Mojsejev. Ač výprava tato ztratila přes zimu na kurdějе 9 mužů, mezi nimiž byl i Civolka, přece výsledky její odměnily veškerou námahu.

Nová Země bývá vždy přístupnější nežli břehy grónské, oblévat ji na západě golfický proud, jenž mírní ponebí všech evropských břehů, a jehož účinky ještě na Špicberkách lze pozorovati. Květena

Nové Země čítá asi 132 rozličných druhů rostlin, kdežto na Špicberkách shledáno jich pouze 116, v Grónsku ovšem více (380), a honosí se i našimi pomněnkami a blatouchy. Bříza roste do výšky 2 m. Květy obletují i tři druhy motýlů, z nichž jeden zabloudil i na Špicberky. Ptactva pozorováno asi 40 druhů. ovšem že ne milých zpěváčků, ale i tam oznamuje strnad sněžný cvrlikáním příchod jara. Zvláštní zmínky zasluhuje malý hlodavec lumík, jenž celé stráně dlouhými děrami rozvrtává. Jest tam i vzácný pro drahou kožešinu obyvatel všech severních zemí, hranostaj se svým měnivým kabátkem. I moře jest plno života, nejen u břehů a na povrchu, ale i ve hlubinách, kde domnívali se, že tvorům žíti nelze.

Že ponebí Nové Země bývá alespoň na čas dosti příjemným, jest ona jakož i Kalgujev častěji navštěvována lovci a kočujícími Samojedy, kteří tam někdy i přezimují. Samojedi, či jak sami se jmenují, Chazovaři, jsou národ plemene mongolského, postavy malé, zavalité, obličeje ne právě příjemného. Mají nízké čelo. vysedlé lícní kosti, malé oči, sploštělý nos a velká ústa, jichž horní ret kryje sporý vous. Na bradě vousů nemají, za to však krásné, černé a dlouhé vlasy, jež ženy svazují v týle a splétají do dvou copů, ozdobujíce je skleněnými perličkami a jinými tretkami.

Oděv (malica) upravují ženy z rozličných koží. V létě bydlí ve stanech neboli jurtách ze březové kůry, vystlaných kožemi, v zimě vykopávají si obydlí v zemi a pokrývají drny. Uprostřed stanu visí na řetěze kotlík, v němž vaří si pokrmy. Kouř vychází otvorem ve vrcholu stanu.

Bohatství jejich cení se dle množství sobův a psů. Ti podobni jsou našim ovčáckým, mají silnou a hustou srst, a vedle sobů užívají jich též k tahání saní.

Samojedi jsou mírní, pohostinští, ale málo čisti, a velmi rádi pijí kořalku. Proto zapověděla ruská vláda tento zhoubný nápoj jakýmkoliv způsobem k nim dopravovati. Ač bydlí na nesmírné prostoře Asie a částečně Evropy, není přece počet jich veliký, nepřesahujeť 60.000 hlav.

Pokládají se za křesťany, ač většina lpí posud na pohanských pověrách, jsouc v náboženství velice zanedbána. Nejvyššího boha jmenují „Num“ nebo „Hewbarte“. Toho nelze zobraziti, ale za to stavějí si na návrších z kamene modly duchů (tabedcii), a když se jim špatně vede, mstí se bitím na těchto soškách. V odplatu po smrti věří.

Jiný současník, jenž se zvláštní horlivostí vědě se obětoval, jest ruský akademik Alexander Theodor Middendorff, jenž byl by málem v pustinách sibiřských ztratil život. Vyjel r. 1843. se přítelem Brandtem a s jediným sluhou na saních po zamrzlém Jeniseji, aby přešel pak na řeku Chatangu. Brzy však účastníci, k nimž přibráno bylo několik kozáků, krutou zimou téměř všickni onemocněli. Konečně přece vyplul na ledové moře, odkudž však již v srpnu prudká zima jej zapudila. Vraceje se, ochuravěl sám nedostatkem potravy, neboť již i psi byli zabiti a sněděni. Posléze v nejvyšší bídě odhodlal se Middendorff samojediný zůstati v pustině a vyslal druhy hledat pomoci u Samojedů. Poslední pes byl zabit, a maso rozděleno. Dvanáct dní čekal Middendorff, jsa hladem na smrť vysílen, až konečně přece vrátili se soudruzi se Samojedy, a smělý zkoumatel poloostrova Tajmyru byl zachráněn.

Vody špicberské viděly v těch letech kromě lodí obchodních zřídka kdy vědecké výpravy. V letních měsících r. 1837. pohyboval se tam švédský professor Sven Lovén, a po dvě léta navštěvovala toto ledové souostroví frazcouzská korvetta „La Recherche“, na jejíž palubě byli mimo kapitána Fabvra někteří učenci francouzští, švédští a dánští.

Po nezdarech, s jakýmiž potkávaly se všecky pokusy o nalezení obou průchodů, již přestala Evropa doufati, že bude moci po ledovém moři kdy obeplouti svět — ale v Anglii žil posud sešlý stařec, pamětník již mnoha arktických výprav, John Barrow, a ten nyní jako tajemník admirality jal se vyzývati k novým podnikům. Toho času vrátil se James Ross ze slavné výpravy do jižního ledového moře. Vláda však odpírala veškeré účastenství. Barrow obrátil se tudíž na královskou společnost, a ta po delších poradách za předsednictví markýze Northamptona získala admiralitu pro jeho myšlénku.

Výprava tato měla býti vystrojena pečlivěji a nákladněji nežli všecky předešlé, aby tentokráte neminula se cíle, i aby možnost nebo nemožnost západního průchodu na jisto byla stanovena. K tomu vyvoleny byly oba parníky pevné stavby, pověstné z jižní výpravy „Erebus“ a „Terror“, za velitele nabídl se šedesátiletý Franklin.

Týž, nám již z několika výprav známý, pocházel z městečka Spilsby a byl dvanáctým dítětem zámožného kupce. Již jako 14letý chlapec vstoupil do vojenské služby námořnické a vyznamenal se ve mnohých půtkách, tak že brzy dosáhl rozličných hodností. První manželka Franklinova byla Eleonora Anna Pordonová, proslulá básnířka, která však po dvouletém manželství zemřela. Druhá choť jeho, hrdinná Jane Griffinová zemřela 18. dne v červenci 1875.

Výpravy Franklinovy účastnil se výkvět anglických ochotníků, všestranně zkušených, na vše odhodlaných mužů, jakož i odborných učenců. Bylo jich všech 138; zásoby měli na tři roky. Ze všech zvláště vynikal Crosier, kapitán „Terroru“, poručík Gore a Little, a lékař Stanley.

Až k ostrovu Disku měl prováželi výpravu poručík Griffith, aby ji po tu dobu vším opatřoval a zásoby její aby zůstaly déle nedotknuty. Dne 26. května 1845. opustily „Erebus“ a „Terror“ přístav portsmouthský a zaslaly do Evropy poslední pozdrav z úžiny Davisovy, kde v zátoce Melvillově setkaly se s anglickým kapitánem Dannettem. Pak zmizel Franklin i s mužstvem, a po dlouhý čas nevědělo se, žije-li, či snad zahynul. John Roe, kterýž navštívil roku následujícího ve službě společnosti hudsonské poloostrov Melvillův, ano i ostrov Boothia Felix a celou zimu tamo prodlel, vrátil se nepřinášeje o ztracených nejmenších zpráv.

Osud Franklinův hnul nejen myslí Angličanů, ale všickni vzdělaní národové soustrastně a toužebně sledovali nyní výpravy k jeho vyhledání. A výprav těch bylo za 12 let ne méně nežli 30, a výsledek jejich byl ne sice uspokojivý, ale přece postačil, že se mohlo najisto souditi o smrti Franklina a jeho soudruhů.

Na naléhání stařičkého Rossa vypsala vláda cenu 20.000 lib. št. na zachránění výpravy Franklinovy, a admiralita vystrojila r. 1848. k tomu účelu tři výpravy; jedna měla se brátí úžinou Lancastrovou, druhá Beringovou, a třetí měla pátrati na pevnině Americké. Tuto řídil starý druh Franklinův John Richardson zároveň s Roem. Vepluvše po řece Mackenzie do ledového moře, pracně prodrali se tříští až

k ústí řeky Měděné, odkud uchýlili se na zimu do pevnosti Confidence. Z jara vrátili se zase k moři, kde Roe ještě jednou po Franklinovi marně pátral.

Úžinou Beringovou měl se bráti kapitán Moore, který však r. 1848. ani k úžině nedoplul, až teprve léta následujícího, podporován jsa kapitánem lodi „Heraldy", Henrym Kellettem, dostal se do vod ledového moře. I tato výprava vrátila se, přezimovavši podruhé v Simpsonu, na jaře do Anglie, ničeho nevypátravši.

Do Baffinova zálivu vedl dvě lodi, Entreprise a Investigator, proslulý James Clark Ross, a s ním účastnili se jako důstojníci Mac Clure a Mac Clintock. Avšak prvního léta dospěli pouze k úžině Barrowově, u jejíhož ústí ve přístavu Leopoldově přezimovali. Tam schytavše množství polárních lišek, připjali každé na krk kovový kruh, na němž byla vyryta zpráva, kde výprava zimuje, aby alespoň náhoda hledané zachránila, kdyby přičinění lidské toho nedovedlo. Z jara pak prozkoumány velké části dvou pobřeží ostrova Somersetu, a když led povolil, zaměřili do průlivu Wellingtonova, odkudž, nemouhouce dále pro led, vrátili se v listopadu do Anglie.

Za to však slyšeli rybáři od Eskimáků, s nimiž se častěji stýkali, rozličné tajemné pověsti, jež do Evropy byvše odneseny, téměř zimničně ji rozechvěly. Výprava Franklinova byla zahalena kruhem bájí a stala se předmětem denních rozprav. Dle obecného mínění soudilo se, že Franklin žije a jest uzavřen někde ve průlivu Wellingtonském. Již 20. dne m. ledna r. 1850. byly zase „Investigator" a „Enterprise" na cestě k úžině Beringově pod velitelstvím Collinsona a Mac-Clura, a jiné dvě lodi, „Lady Franklin" a „Sophia" braly se za velení osvědčeného kapitána skotského Williama Penny-ho do úžiny Barrowovy, kamž následovala jich ještě výprava čtyř lodí, jichž vůdci byli Austin, Ommaney a Sherard Osborne.

Současně s těmito třemi uspořádal výpravu čtyřiasedmdesátiletý John Ross, za podpory společnosti Hudsonova zálivu a dobrovolných příspěvků. Vyplul téhož roku na lodi „Mary" a „Felix" do úžiny Beringovy, aby možno-li, starého přítele zachránil.

Zároveň obrátila se paní Franklinová s prosbou na Spojené Státy, jichž president Zachary Taylor ochotně přislíbil pomoc. Když však dlouho otálel, koupil bohatý kupec novoyorský Jindřich Grinnell lodi „Advance" a „Rescue" a nabídl je vládě k použití. Táž osadila je mužstvem, jemuž veleli kapitáni Haven a Giffin. Výpravy súčastnil se též později často jmenovaný dr. Elisha Kent Kane.

Jakkoli velikolepé bylo to loďstvo, vracela se loď za lodí, a ač zase přinášely mnoho nových zpráv, přece žádné jistoty o skutečném osudu Franklinově. Bylo pochybeno, že nebylo jednotného plánu, dle něhož by se pátrání konalo. Sama paní Franklinová s několika přátely, jichž hlas však neměl vlivu na širší kruhy, tušila, že chotě třeba jinde hledati, než posud se dálo, a jak budoucnosť ukázala, soudila dobře. Proto r. 1850. vypravila svým nákladem loď „Prince Alberta", kterouž vedl komandér Codrington Forsyth, jemuž uloženo v okolí magnetického pólu zmizelých hledati. Týž byl by nejlépe provedl svůj úkol, kdyby byl mohl z úžiny Barrowovy proniknouti k jihu.

Lodi Pennyovy a Austinovy setkaly se v úžině Baffinově ve grónské zátoce Melville, odkudž pak pustily se společně do úžiny Barrowovy. Tam připojila se k nim i výprava americká; i rozdělili si celé okolí

ku prozkoumání. A vskutku nalezl Ommaney první nepatrné zbytky, jež asi náležely výpravě Franklinově, kusy plachtoviny a lanoví, na jihozápadním konci velikého ostrova Sev. Devonu, kde nalezl brzy i Haven podobné věci. Když pak přirazili k ostrůvku Beecheyovu, spatřili tři hroby s nápisy patrně svědčícími, že pohřbení náleželi k mužstvu Franklinovu. Také celé okolí svědčilo, že tam výprava jeho delší čas pobyla a snad celou zimu ztrávila. Písemných památek však nenalezeno. Jelikož doba letní již valně pokročila, vyhledaly si lodi zimoviště dílem u ostrůvku Griffithu, dílem u protějšího břehu Cornwallise.

Výprava americká nejsouc připravena na přezimování, měla v úmyslu vrátiti se domů, a aby tak učiniti mohla s větší slávou, pustila se dále v úžině Wellingtonově až k dohledu nové země, kterouž nazvali zemí Grinnellovou. Tam však uvázla na ledové kře a byla k ní upoutána přes celou zimu. Příštího léta vrátila se do Nového Yorku, když ji kra byla odnesla až do zátoky Baffinovy.

Když po Novém roce 1851. znova na obzoru objevilo se slunce, prohledali Angličané záliv Melvillův a sousední ostrovy kříž na kříž, Ommancy od mysu Walkera, průliv Peelův a západní břeh ostrova prince Walesského až k mysu Osbornu, Mac Clintock dospěl po saních až na nejjižnější cíp ostrova Melvillu, jenž sluje Dundas — ale po Franklinovi ani nejmenší stopy. Když pak moře se otevřelo, zaměřil Penny zase k severu až k 70° s. š., kdež uzřel nový průliv, k západu se rozlévající, oživený, jakož byly i pevniny sousedící, rozličným tvorstvem. Když vrátil se odtud ke společnému shromaždišti, zmocnila se mužstva všeobecná touha po domovu, jíž byli velitelé nuceni se poddati. Výprava přinášela pouze důkaz, že Franklin dlel u ostrova Beecheyova, jakož i u mysu Riley. Roe, jenž zatím se 4 muži prozkoumal břehy podél úžiny Deasovy, nalezl v zátoce Parkeru na jihu ostrova Wollastonu tyč s kusem vlněného praporu připlavenou mořskými vlnami, jež ukázala se býti prací anglickou a byla uznána za Franklinovu.

Ještě dříve, nežli se těchto zpráv dovídala, vystrojila paní Franklinová zase loď „Prince Alberta“ a odevzdala jí Kennedymu. Ten již na cestě slyšel všecky tyto zvěsti a vrátil se po roce, nemoha o nic více objasniti osud hledaného. Jen té důležitosti nabyla výprava, že byla objevena úžina mořská jižně od severního Somersetu, kteréž dal poručík výpravy, Josef Réné Bellot, své jméno.

Kde však prodlévaly zatím lodi Entrepris a Investigator?

Obě zásobované až k zálivu Kotzebuovu kapitánem Kellettem se odloučily. Smělý Mac Clurc odvážlivě postupoval s „Investigatorem“ vpřed, tak že rychle obeplul známé již břehy severoamerické a 6. dne měsíce září r. 1850. byl u mysu Parryha. Ale ledy nutily ho zaměniti směr východní, téměř v severní. Tu brzy shlédl neznámou jakousi zemi, jíž dáno jméno „Země Baringova“. Hledaje další cesty, nalezl Mac Clurc na východě úzký průliv, ledu prostý, úžinu prince Walesského; bera se jí k severu, zamrzl na 72° 50 s. š. a 117° 55′ z. d. od Gr. blíže několika menších ostrůvků. Ještě než nastala zimní noc, vyjel na saních se 6 muži, aby se přesvědčil, zda přezimuje v úžině či v nějakém chobotu. A hle, shledal, že průliv se rozšiřuje, a oba břehy na západ a na východ se otáčejí. A když pak za jasného dne

(21. října) vystoupil na návrší, viděl ku své radosti daleko se rozlévající moře.

To nemohlo býti jiné nežli zátoka Melvillova, z Evropy již často navštívená, a tak byl nalezen západní průchod. Nalezen byl, ale nikoliv opravdu proplut. Mac Clurc očekával s toužeností příchod jara. Avšak ani to, jak uslyšíme, nepřineslo mu vysvobození.

Soudruh, vlastně velitel Mac Clurcův, kapitán Collinson, opozdil se a nalezl cestu, kudy se byl onen před 16 dny ubíral, zcela nesplavnou, že přinucen byl k návratu. Ale r. 1851. plula „Enterprise" znova, peněkud sice šťastněji, avšak velmi zvolna ku předu. Obepluvše na západě ostrov Banksův, dostali se až k mysu Meck-Pointu, a na zimu vyvolili si zátoku při jižním ústí zmíněné úžiny. Tu oba kapitáni nevědouce o sobě, často se přiblížili k sobě na svých výzkumných výletech na nevelkou vzdálenost.

Roku 1852. pokoušel se Collinson plouti cestou Mac Clurcovou, ale marně; proto obrátil se do úžiny Delfinu a Unionu, kterou se šťastně dostal až do zátoky Cambridge ve východnějším průlivu Deasově. Tam obcuje s Eskimáky, dostával rozličné kovové drobnosti, jež opatřeny byly známkou admirality. A z jara, podnikaje cesty k východu, nalezl stěžeje dveří, kteréž byly v Anglii uznány za majetek „Terroru". Netuše, že je tak blízko jevišti trochlohry Franklinovy, vracel se, nemaje dostatečných zásob uhlí. Ale téhož roku již nedostal se do úžiny Beringovy; zápaně od ústí Mackenzie, blíže ostrova Herschelova. přepadla jej zima; bylo tam však na štěstí dosti naplaveného dříví. R. 1854. uzřel opět břehy své vlasti, tedy později než jeho druh Mac Clurc.

Když se „Enterprise" a „Investigator" dlouho nenavracely, vzmáhala se v Anglii obava, aby i je nestihl osud Franklinův. Proto strojila paní Franklinová i admiralita již r. 1852. nové výpravy. Onano vyslala kapitána Inglefielda, jenž dostal se s parníkem „Isabellou" v zálivu Smithově až k 79° s. š, kamž nižádný předchůdce posud nepronikl, a soudil, že nalezl vchod do oné otevřené mořské pánve na pólu, o níž mnozí plavci roztrušovali své domněnky. Nemoha tam však přezimovati, vracel se na podzim, když se byl ještě zastavil u ostrůvku Beecheyova, aby přinesl odtamtud zprávy o výpravě admiralitní, jež měla tam shromáždiště. Tam odpočívala loď kapitána Pullena „North-Star", aby byla útočištěm lodí, jichž výpravy se nezdařily. Odtud odebral se velitel celé výpravy Eduard Belcher na sever do průlivu Wellingtonova s loďmi „Assistance" a „Pioneer", na nichž konali službu osvědčení mužové, jako Sherard Osborn, Mac Clintock, Mac Dougall. Prozkoumati úžinu Barrowovu, záliv Melvillův a pokud možno přispěti výpravě západní, bylo úkolem kapitána Kelleta a jeho lodí „Intrepidu" a „Resoluty".

Oba sbory konaly povinnosti své svědomitě doplňujíce předešlé výzkumy. Belcher strávil první zimu v zálivu Northumberlandu, na severozápadním břehu země Grinnellovy, odkudž za vhodného počasí prozkoumal ostrovy Cornwallis, Nord Devon, souostroví Viktoria, ano, odvážlivý Mac Clintock dospěl až k nejsevernějšímu mysu ostrova Prince Patricka a stanul i na výspě souostroví odsud ještě výše se rozkládajícího, zvaného Polynia, ale po Franklinovi ni nejmenší zvěsti. Šťastnějším byl Kellet, jenž trávil zimu u ostrůvku Dealy, kdež i Parry druhdy přezimoval. A hle, tam nalezl listinu, kterouž byl

uložil Mac Clurc na jednom z jarních svých výletů, o níž dává zprávu o svém pobytu v „zátoce Milosti“. Na podzim již nebylo pomyšlení na vysvobození Mac Clurcovo, ale po Novém roce bylo první starostí přeplouti záliv Melvillův. Mac Clurc vypravuje, kterak, jsa již ve stavu zoufalém, měl v úmyslu se zdravou polovicí mužstva opustiti loď a pro ostatní nemocné hledati pomoci, když tu dne 6. dubna (1853.) procházeje se s poručíkem, vidí blížiti se jakousi postavu, jež dává znamení po způsobu eskimáckém. Z počátku ulekli se oba, ale pak uslyšeli k veliké své radosti slova v řeči mateřské: „Jsem poručík Pim, dříve na Heraldu, nyní na Resolutě.“ S Pimem přišel i lékař Domville, jehož pomoci bylo již nanejvýše třeba. „Investigator“ byl opuštěn, a mužstvo přešlo k výpravě Kelletově.

Kellet, vykonav svůj hlavní úkol, vracel se na podzim k ostrovu Beecheyovu, ale na jihu ostrova Bathurstu u mysu Cockburnu byl zase překvapen zimou. A když r. 1854. ledy nepovolovaly, odhodlal se zanechati své lodi a pustiti se pěšky ke stanovišti North-Starn.

Kapitánu Belchersovi nepřálo štěstí, a nevděčná vlast přičítala mu, ač ne právem, nezdar výpravy.

Roku 1852. připlul zase Inglefield s „Phönixem“ k ostrovu Beecheyovu ještě s jednou lodí nákladní, aby výpravu na další dobu zásobil. Tuto loď řídil známý nám již Bellot. Tento spěchaje se 4 muži k zimnímu bytu Belcherovu, byl na ledové kře od soudruhův odtržen a zahynul nepochybně ve vlnách. I nákladní loď, kterouž přivedl, jsouc poškozena, potopila se, a mužstvo její zachránilo jen holé životy. „Phönix“ vrátil se ještě téhož roku do Anglie, přinášeje zprávu o objevení průchodu severozápadního, ale z jara opět připlul, aby pomohl naložiti mužstvo Mac-Clurcovo a Kelletovo. I Belcher vrátil se téhož roku. (Pokračování.)

Kterak zacházeli se slavným Keplerem protestanté a kterak katolíci?

Na ukázku z náboženské tolerance dává

Fr. Filip Konečný, Ord. Praed.

I. Úvod.

Přede třemi lety vydal dr. Leopold Schuster, universitní professor ve Štýrském Hradci, slavnostní spis [1]), ve kterém obšírně a důkladně pojednal o slavném učenci Janu Keplerovi. Výzkumy Schustrovy jsou u nás neznámy, pokud tak souditi smíme z literárního mlčení časopisů našich konservativních i liberálních, a přece jsou tak pečlivě provedeny, tak zajímavy, nám Čechům nikoli cizí, nám katolíkům věru velmi příznivy, protestantům památny. Uvésti tedy ve známost výzkumy páně Schustrovy a nezatajovati jich veřejnosti naší, jest úkolem těchto řádků, čehož asi hlavní zásluhu má pan prof. dr. Masaryk, jenž nás svým výrokem, kterýž uvedeme hnedle, přivedl k tomu, abychom se Keplerem zabývali a se dověděli, kterak s ním zacházeli

[1]) Dr. Leopold Schuster, Johann Kepler und die grossen kirchlichen Streitfragen seiner Zeit. Eine Kepler-Studie. Graz 1888. Verlag von Ulrich Moser's Buchhandlung.

jeho intolerantní souvěrci. Zní pak záslužný výrok páně Masarykův takto.[2]) „Tím není řečeno, že protestantism všude a vždy přál skutečné volnosti svědomí. Máme odstrašující příklad nesnášelivosti Kalvínovy, který tím více váží, že stal se od reformatora a bohoslova (sic), jenž hlásal volnosť myšlení. Podobných příkladů v Anglii (proti katolicismu), v Němcích a j. mnoho. Netřeba tudíž výslovně uváděti protestantské bohoslovy, kteří velmi příkře odsuzovali tak zvané svobodné smýšlení. Avšak tolik jest jisto, že protestantism se svého stanoviska důsledně nemohl odpírati volnosti smýšlení. S Keplerem jinak nakládali lutheránští pravověrci než inkvisice s Galileim a j.“ Výslovně pravíme, že podáme výzkumy páně Schustrovy a ne své; nežádej tudíž nikdo více, než slibujeme. Originální a samostatnou práce naše není. Uvádíme-li pod čarou i doklady Schustrovy, činíme tak proto, aby čtenář ve věci sporné a důležité měl původní a neporušený text před očima, a nebyl nucen věřiti bez důvodů.

Doba, ve které Kepler žil, byla v ohledě náboženském velmi pohnutliva, truchliva. Od šestnáctého století stály proti sobě v Němcích tři strany nepřátelsky a připravovaly se k rozhodnému boji. Katolíci hleděli si uhájiti, co již po sta let klidně v držení měli; protestanté augsburgského vyznání snažili se utvrditi a pokud možná rozšířiti náboženskou toleranci a oprávněnosť, která jim přiřknuta byla v Augsburce roku 1555.; konečně namáhali se kalvíni dosáhnouti podobných práv a výsad. Kam tužby ty vedly a jak krvavé stopy po sobě zanechaly, ukázala strašlivá válka třicetiletá a vypravují dějiny světové.

Keplerovi nebylo náboženství věcí lhostejnou; proto dotýkaly se velikého jeho ducha velmi bolestně tehdejší náboženské třenice, a slavný astronom a mathematik čítával pilně theologické spisy, pojednávající o sporných otázkách náboženských. Často·a často zkoumal svou víru, studoval jinověrečné spisy, zkoumal v písmě svatém, ba i v samých církevních otcích hledal pravdu. Nezřídka vedl i učené hádky se samými theology různých stran, buď aby se informoval anebo ve své posiloval. A jakkoli z našeho stanoviska katolického vyznati dlužno, že se mu skutečné, čisté, nezkalené pravdy náboženské najíti nepodařilo, nelze nikterak nepodivovati se jeho vzácné, upřímné a vytrvalé snaze poznati pravou víru. V tom smyslu zůstane Kepler vždy vzácným a řídkým mužem, jemuž spravedlivě nelze odepříti sympatie. Kéž moderní vzdělanci a učenci následují v tom tohoto velikána duševního, a berou náboženství a pravdu na takovou váhu jak on!

II. Konkordanční formule.

Základem vyznání církve lutheránské jest konfesse augsburská[3]), ve které Filip Melanchthon uložil víru stoupenců Luthrových,

[2]) Dr. Tomáš Gar. Masaryk, Stručný náčrt dějin filosofie. Lithografováno u Jos. Středy v Praze, 1888. Strana 450.

[3]) Poněvadž konfesse augsburská již roku 1530. bez vědomí Melanchthonova s odchylkami tištěna byla, vydal ji týž ještě téhož roku latinsky a německy se zvláštní předmluvou, a roku 1531. připojil ještě Apologii. Později však k vůli reformovaným pozměnil sám něco v řečené konfessi, což nelíbilo se přísným lutheranům, kteříž od té doby drželi se augsburgské konfesse nezměněné, kdežto reformovaní uznávali změněnou.

jak se vytvořila od roku 1517—1530., krátce v jedenadvaceti článcích, jimž ještě sedm článků přidáno bylo, jednajících o zlořádech, kteréž odstraniti náleželo. Poněvadž tato „konfesse“ předložena jest císaři Karlu V. a sněmu augsburskému s výslovným schválením Luthrovým, a to jakožto officielní spis věroučný, byla vždy považována první symbolickou knihou nové církve lutheránské. Na rozkaz císařův vypracovali theologové katoličtí vyvrácení (Confutatio Confessionis Augustanae) konfesse té. Melanchthon však ujal se jí proti nim a složil na obranu její zvláštní „apologii“. Tento spis Melanchthonův jakož i Velký a Malý katechismus, a roku 1537. Lutherovy články šmalkaldské byly též knihám symbolickým přičteny, a považovány ukončením dvacetiletého vývoje lutheránského učení. Brzo však začalo kvašení znova, a to v samé církvi lutheránské. Melanchthon odvracel se ponenáhlu od vlivu Luthrova, stával se samostatnějším a hověl odporným domněnkám, což způsobilo různost v učení o „večeři Páně“. Melanchthon totiž blížil se domněnkám Zwingliho a Kalvína, kdežto Luther přidržoval se učení o skutečné, realní přítomnosti Kristově u „večeři Páně“. To však zatím nevedlo k roztržce, protože Melanchthon vyjádřoval se velmi opatrně, a Luther ho ještě tenkráte velmi potřeboval. Když však Luther umřel, vystoupil Melanchthon mnohem určitěji, a brzo utvořily se dvě strany; strana „Filipistů“, nazvaných tak dle Melanchthonova jména, a strana „přísných Lutheránů“, které se delší čas zuřivě napadaly. Zvláště roku 1548. (Lipské interim!), kdy Melanchthon v učení o „večeři Páně“ velice naklonil se Kalvínovi, a v učení o dobrých skutcích a lidské svobodné vůli katolicismu hodně se přiklonil, vypukl mezi stranami zjevný boj, pronásledování. Vůdcem proti „Filipistům“ byl Matěj Flacius. Přívrženci jeho vyslovili se pro nezměněnou, původní konfessi augsburskou se všemi jejími důsledky; též odmítli a chtěli na tom neoblomně trvati, aby všeliké splynutí s jinými konfessemi (zvláště kalvínskou a katolickou) bylo na vždy nemožným. Za tou příčinou vypracována roku 1577. resp. 1580. konkordanční formule. Vůdcové rozličných stran poznávali totiž, že spory v lutheránských sborech neboli církvích přivádějí lutheranism v nebezpečenství, proto chtěli dalšímu rozdrobování a hašteření učiniti konec tím, že hleděli čisté učení Luthrovo všem stranám přivésti v paměť. První podnět k tomu dal Jakub Andreae, spojiv se s kurfiřtem Augustem Saským, jenž přibral brunšvického superintendenta Martina Chemnitze a prof. Davida Chytrého čili Chytraeusa z Rostocku, kteří s jinými theology vypracovali pověstnou „Torgauer Buch“, čímž prý „každá památka na Melanchthona úplně vyhlazena byla, a duch Luthrův, jenž jest duchem Kristovým, obnoven“. Této formule však některé země přijati nechtěly, ač její původcové tvrdili, že prý je v ní všecko, přesně, přísně, svatě a nábožně na osvětlenou pravdy pověděno;[4]) proto naporučil kurfiřt saský, aby se sešli v Bergách u Děvína Andreae, Chemnitz, Selneccer, Chytraeus, Musculus (Myška) a Koerner. Zde pozměněna v knize Torgavské zvláště místo o dědičném hříchu a svobodné vůli, a vypracována „kniha Bergická“, jakkoli „shromáždění otcové“ sjednotiti

[4]) „Nihil hic fucatum, nihil sectum est, sed juxta spiritum Lutheri, qui est Christi, candide, aperte, pie, sancte ad veritatis illustrationem et propagationem omnia geruntur.“ Ep. Andreae ad T. Hesshus et J. Wigand, d. d. 24. julii 1576.

se nemohli a jen vlivu Andreovu se podrobili. Tato „bergická kniha“ měla se jmenovati „konkordanční formule“ a měla se státi theologickým zákoníkem všech protestantských sborů. Roku 1580. přijali ji protestantští stavové v Drážďanech slavnostně a tak stala se symbolickou knihou lutheránskou, ukončila vývoj učení toho a stala se nerozbornou zdí mezi lutherány a kalvinisty. Jakkoli původcové této formule ujišťovali, že není a nechce býti ničím jiným než obnovenou a vyloženou starou konfessí augsburgskou, přihlížející k potřebám a sporným otázkám časovým,[5]) jakkoli ji podepsalo jedenapadesát knížat a pětatřicet měst 25. července roku 1580., přece našla mnohé a rozhodné odpůrce, jimž náležely: Švédsko, Dánsko, Pomořany, Hessensko a vynikající města, mezi nimi zvláště Magdeburk, Strassburk, Nürnberk a Bremy. Ano, falcký hrabě, Jan Kazimír Neustadský, rozkázal svému theologu Ursinusovi, aby celou konkordanční formuli vyvrátil, což se i stalo a roku 1581. tiskem vyšlo pod názvem „Admonition von Neustadt“. Neobmezeně a všeobecně přijata byla konkordanční formule především ve Wirttenbersku, a to přičiněním Andraeovým. Reitlinger-Gruner praví, že na tomto základě (totiž konkordanční formuli) byla tak strašná a přísná orthodoxie zavedena, že se Wirttenbersku přezdívalo „lutheránské Španelsko“. Roku 1580. přišel Andreae za professora na universitu tubinskou a té prý „vtlačil svého fanatického, náboženský nesnášenlivého ducha do té míry, že přísně a neoblomně trvala i na slovném znění konkordanční formule, jak ani katolíci rozhodněji trvati nemohou na neomylných výpovědech papežových. Tohoto „intolerantního“ ducha, tento „exklusivní“ směr našel Kepler v Tubinkách, když do nich roku 1589. na vysoké učení přišel.

III. Keplerova víra vůbec a o nejsv. Svátosti zvláště.

Kepler, jsa povahy přímé a od maličkosti cítě se mocně k náboženství puzena, bral náboženství a víru do opravdy. Píšeť o tom sám Herwartovi z Hohenburka: „Jsem křesťanem a přetvařovati se neumím; ve věcech náboženských znám jen vážnosť, nikdy však žert ani hříčku, pročež také v náboženství se opravdu cvičím a svaté svátosti přijímám.“ Epist. ad Herwart. dd. 16. dec. 1597. Podobné věci nacházíme ve spisech a listech jeho často. Z toho však také rozumíme, proč nechtěl slepě přijati všech domněnek a učení tubinských professorův a konkordanční formule, čímž si je velmi na sebe popudil, ano jimi i přísně trestán a dokonce stíhán byl.

Podejme krátce, co Kepler věřil, v čem s lutherány smýšlel a v čem se od nich odchyloval, abychom i jeho i jejich počínání pochopili. A tu především na jisto postaviti dlužno pravdu, že Kepler daleko více klonil se u víře k Melanchthonovi než k Lutherovi, což také při jeho jemné, mírné a smířlivé povaze docela srozumitelno a při-

[5]) „Nos certe hoc concordiae negotio nequaquam nova comminisci, aut a veritate doctrinae coelestis, quam majores nostri ... agnoverunt et professi sunt, ullo modo discedere voluimus ... Quare etiam nos nelatum quidem unguem vel a rebus ipsis vel a phrasibus, quae in illa (scl. doctrina) sunt, discedere, sed juvante nos Domini Spiritu, summa concordia constanter in pio hoc consensu perseveraturos esse decrevimus, controversias omnes ad hanc veram normam et declarationem purioris doctrinae examinaturi.“ Hase, Libri symbol. CLXXXIII.

rozeno jest. Uznával Luthra mužem velikým; nezapíral však i jeho vad a nedobrých vlastností. Pravíť o tom jednou sám: A co mi říci o Luthrovi? Je to docela zvláštní člověk. Pravdě se zpronevěřiti, k tomu nemohly ho pohnouti ony věci, které jinak na všecky mudrce působívají, — v tom byl Luther mudrcem ze všech největším. Co však dlužno říci o jeho nadávání a hanobení? Sluší ty mudrci?... Pokud naruživosti zůstávají v mezích povinnosti a následují rozumu, jsou podrobeny řízení Božímu; jinak mívají veliké povahy nejen veliké ctnosti, nýbrž i veliké neřesti.[6]) Vůbec dovolává se Kepler velmi zřídka Luthra a mnohem více Melanchthona, tak že ho dlužno považovati přívržencem „Neustaedského Napomenutí", v němž se praví, že nikterak netřeba Luthra zbožňovati ani jeho spisům auktority věroučné přikládati (Schuster op. cit. pg. 156.). Kepler nepovažuje ani Luthra ani Melanchthona zakladatele nové církve, nýbrž jen vůdci stran, poněvadž církev Kristova jest a bude vždy „jedna a tatáž". Pro slabosť lidskou jest možno, že v této jedné církvi různé strany a bludy povstati mohou, jakož vidíme, že v jednom státě bývají mnohé strany a mínění. Řím, Wittenberk a Ženeva jsou mu částmi jediné církve „katolické" s tím rozdílem, že jedni více drží se písmeny, kdežto druzí následují ducha téhož zákona. Kepler nechce býti stoupencem Luthrovým, pokud Řím z církve vyloučil, ani stoupencem Konkordistů, kteří by celou církev do augsburské konfesse vtěsnati chtěli, kdyby jen mohli.[7])

(Pokračování.)

LITERATURA.

P. Didona, kněze řádu kazatelského sv. Dominika, **Ježíš Kristus.** Autorisovaný překlad od kněze Jana Hulakovského. V Praze r. 1892. Tiskem a nákladem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské. Sešit první. Cena 50 kr.

Bude tomu asi rok, kdy v Praze velmi důtklivě upozornili na velikolepý spis P. Didona, francouzského dominikána a slavného spisovatele katolického. Nový ten spis „Ježíš Kristus" způsobil ve Francouzích pravou sensaci, možno

[6]) „Quid de Luthero dicam? Singulare quid in eo. Ut veritatem desereret, non fuit motus, quibus moverentur sapientissimi quique (a což, dal si se strhnouti tím, co strhuje nerozumné, vášnivé?) In hoc omnium fuit sapientissimus (bylo by dokázati!) Sed quid de maledicentia et spurciloquiis? Num haec cadunt in sapientem? Fecit, non probavit (jak ho pěkně omlouvá). Peccavit igitur cupiditate, non judicio (Ano, naruživostí!). Oportet igitur in viro sapientissimo inesse non judicium saltem, sed etiam ardorem et cupiditatem. Ista vero si per omnia officium faciat et rationi respondeat, divinitus utique gubernatur. Alias αἱ μεγάλαι φύσεις μετὰ μεγαλῶν ἀρετῶν καὶ μεγάλας κακίας προφέρουσιν." Nota 16. in Harmonicen mundi O. o. V, 480.

[7]) „Ego Ecclesiam unam et eandem omnibus temporibus agnosco, eius membra mortalia. Erat ecclesia cum Roma, eius pars nedum esset Wittenberga. Quomodo inter ejusdem reipublicae cives vel factiones existunt lites, sic inter ejusdem ecclesiae membra, locis vel temporibus differentia, existunt ex humana infirmitate errores. Si illi leges, nos spiritum optima suadentem sequimur, sanantur haec vulnera. *Disputare cum illo, qui Romam plane rescindit ab Ecclesia, qui nescit distinguere inter templum Dei et sedentem in eo. Disputare cum eo, qui ecclesiam omnem Augustam concludit.*" Ep. ad Paulum Guldinum.

říci, takové vzrušení, jakého v posledních dobách na trhu literárním nedodělala se katolická kniha žádná. I z Říma panu autorovi gratulováno k úspěchu tak netušenému. V Němcích pospíšil si dr. Schneider a přeložil je za tepla. Kritika německá, ke všemu francouzskému jistě ne příliš blahosklonná, ač tu a tam něco vytýkala, spis Didonův velmi příznivě posoudila. Tou dobou, jak už řečeno, vznikla také u nás myšlénka, přeložiti velikolepé dílo francouzské do češtiny. Odevšad slyšány hlasy: Ano, ano! Jen brzo! Potřebujeme takové knihy proti Renanovi, Šťastnému a jiným nevěrcům, otravujícím víru lepší naší třídy! Tu však naskytly se překážky dvě: Předně, kdo překlad pořídí? Tázáno tu, tázáno tam, ale každý se vymlouval, což ani ve zlé bráti nemožno, pováží-li se, jak obtížno jest takové filosoficko-theologické dílo, psané slohem vznešeným a s odbornou znalostí askety a biblického historika. Konečně získán vdp. prof. Hulakovský, muž jazyka francouzského nad jiné znalý a potřebnými vlastnostmi jinými již dávno proslynulý. Druhá obtíž záležela v tom, že právo překladu bylo vyhraženo, a že žádáno za ně 2.000 franků, což českému nakladateli bylo příliš no. I dopsáno samému panu auktorovi osobami jemu milými a žádáno, aby nakladatelská firma pro Čechy učinila na jeho přímluvu výminku. Vyjednávání to zdařilo se, a tak odhodlal se pan Václav Kotrba, majitel knihtiskárny Cyrillo-Methodějské v Praze, dílo po 5½ archových sešitech vydávati.

Dp. prof. Hulakovský pospíšil si s překladem jak jen mohl, a dokončiv zaslal jej nejdůst. knížecímu pražskému Ordinariatu s prosbou, aby překlad jeho ráčil schváliti. Stalo se tak dne 14. října 1891. Č. j. 8517. Po té již neváháno k tisku přikročiti a čekající obecenstvo uspokojiti. První sešit vyšel již na začátku prosince a ostatní v dobách poměrně krátkých budou následovati. Úprava celého českého díla, soudě z prvního sešitu, bude velmi slušná, a při tom překlad český bude státi jen asi 6 zl.; bude tedy lacinějším než originál francouzský a než překlad německý, jež stojí osm zl. Tolik o zevnějšku tohoto vzácného a významného díla.

O vnitřní hodnotě Didonova spisu slyšeli jsme vysloviti od rakouských Němců toto dobrozdání: Didon předčí svou apologií Hettingra i Weissa. Dejme tomu, že se páni zmýlili a ve chvále P. Didona upřílišili; velikosť a důležitosť spisu uznali, a v tom celý vzdělaný svět za sebou mají.

Charakteristika spisu Didonova jest, že nám předvádí celého Krista Pána, tedy bohočlověka, že popisuje, vykládá, hájí celého jeho života, působení, učení i předrahé smrti; že všímá si tehdejších poměrů, nevyhýbá se nynějším, dotýká se otázek nejtěžších, vyvrací námitky staré i nové. Je to práce obrovská, nesmírně těžká, obtíží plná. P. Didon byl jí však schopen. Je důkladným theologem-thomistou, filosofem, historikem i asketou; je výtečným spisovatelem, hlubokým myslitelem, básníkem, nevyrovnatelným vypravovatelem. Únáší všude, velikým jest všude. Bohužel nemožno nám podati rozboru celého díla z tohoto prvního sešitu překladu českého; vyčkáme pozdějších a probéřeme práci Didonovu po zmíněných stránkách důkladně, věcně, tak že dnešní naše řádky jen úvodem obšírného posudku považovány býti mohou. Aby čtenář měl aspoň nějakou představu o velikosti a bohatosti materialu, který se mu v přítomném spise podává, vybíráme z přiloženého programu následující: „Ve předu položen „Úvod", obšírné to pojednání o kritice a historii vzhledem k životopisu Páně: vlastní pak dílo rozvrženo na patero knih, a každá kniha na kapitoly. První kniha má název „Původ Ježíšův" a rozdělena jest na šest kapitol. Kapitola I. pojednává o poměrech tehdejší doby; II. o počátečních událostech ze života Páně; III. o událostech od narození až do návratu Páně z Egypta; IV. o historické pravdě těchto událostí; V. o dětském a jinošském věku Páně a VI. o povolání Jeho".

Již z tohoto rozboru knihy prvé vidí čtenář, že spis tento od podobných životopisův a rozjímání o životě a smrti Páně velice se liší, že je to dílo docela jiné, v naší literatuře dosud zcela neznámé. Ostatní kapitoly jsou ještě bohatší obsahem, a hned v druhé pojednává se o božství Kristově, této vše rozhodující věci. Chováme jen jedno přání: pospěšte si páni nakladatel a tiskaři, abychom brzo dílo celé měli! **Fr. Filip Konečný**, Ord. Praed.

Přítel dítek. Časopis pro vychování a zachránění křesťanské mládeže. Redaktor P. Bernard Plaček O. S. B.

(Dokon.) Ročník 1890. Školství týkající se články: Co soudí se v Anglii o škole náboženské? Kdo jest velebitelem školy beznáboženské? (3. seš.). Články vychovatelské jsou i zde hojné, a to: O povinnostech rodičů, dítky své nábožensky-

mravně vychovávati a o způsobu výchovy této. Růženec prostředkem vychování dítek (1. seš.). O vychování dětí neplnosmyslných (2. seš.). Jak počínati si mají rodičové a vychovatelé, co se týče účastenství dítek při zábavách. Kterak přivykati děti práci a pořádku? Desatero přikázání Božích v jejich upotřebení na křesťanské vychování mládeže (3. seš.). O vychování dítek ke křesťanské poslušnosti. Průpovědi vychovatelské (4. seš.). Různého způsobu jsou pojednání: Jak byl sv. František Borgiáš vychován? Proč a jak dítě má býti milováno. Katolický spolek „Přítel dítek“ pro vychování a zachránění křesťanské mládeže. (Přehled to činnosti spolkové za uplynulé pětiletí trvání spolku a čeho ještě ve zmíněné záležitosti dále činiti třeba.) (1. seš.). Jak škodlivě působí rodiče na povolání dítěte. Hříšný návyk pomlouvání a na cti utrhání. Prostředek na zachování zdravých zubů (2. seš.). O svědomitém plnění povinností. Opatrnosť při volbě stavu! Den prvního sv. přijímání (3 seš.). Z malých věcí veliké se rodí. Záměry svobodných zednářů. Pohoršení posvícenské. Které hříchy musí rodiče u dětí trestati? (4. seš.).

Zejména pak ročník tento bohatým jest na pěkné příklady ze života, i připomínáme z nich: „Tak ne“ čili „Převrácené napomínání.“ „Nerozumná tvoje láska zavraždila jej.“ Rozumný otec. Jak lze již v mládí svatým se státi. Kříž na srdci Ježíšově. Zbožná matka. Co zmůže špatné okolí. Blahodárný účinek dobrých spisů a j. v.

Za „Přílohy pro děti“ přidány jsou knížečky. „O mládí Neposkvrněné Panny a Rodičky Boží Marie“ (20 str). „Katechismus o pobožnosti k neposkvrněnému srdci Panny Marie“ (32 str.). „Život sv. Paskála Baylona“ (16 str.) a „Kytička modliteb k útěše ubohých duší v očistci“ (24 str.).

Ročník 1891. (Dosud vyšlé tři sešity.) Školství týká se: Slova pastýřská sv. Otce Lva XIII. o křesťanské výchově mládeže a o škole. Proti beznáboženské škole (1. seš.). Boj o mládež (3. seš.). Vychovávací články jsou: Rodičové předcházejte dítky dobrým příkladem! K čemu mají vychovatelé při stole přihlížeti? Péče o zachování nevinnosti dítkám. Napomenutí všem rodičům a vychovatelům o povinnostech jejich ku dítkám, když tyto jsou po prvním přijímání neb po sv biřmování (2. seš). Výborný prostředek vychovávací. (Vzbuzení totiž vždy dobrého úmyslu. 3. seš.) Různé jiné stati: Nový rok. Doba postní. Pracovitosť a pilnosť. Dobré konajíce neustávejme. O moru kořalečním (1. seš.). Růžové listy. Kdo rozsívá v těle svém, z těla i žíti bude porušení. Spolek sv. Vincence (2. seš.). Pro koho žernov oslíčí? Drahokamy (3. seš.). I v tomto ročníku nalézáme hojné příklady poučné jako: Spálené pohádky. Svatý anděl strážce. Co zmůže i mrtvá již matka. Pomněnka. Povzbuzení. Obrázky ze života. Zkušený prostředek ku zbohatnutí a j. v. Přílohy pro děti jsou knížečky: „Pobožnosť k božskému srdci P. Ježíše“ (24 str). „Sv. Alois, vzor mládeže“ (24 str.). „Svaté dítky Marianské.“ Knížečka pro děti, které Marii Pannu milují (31 str.).

O každém z uvedených ročníků platí v celku to, co jsme pronesli při prvém v předu již uvedeném. Připomínáme toliko, že časopis tento měl by býti takořka příruční knihou každému pravému křesťanu, aby z přehojných zde naučení a příkladů poučení bral pro život. Dospělí najdou zde mnohé pokyny, dítky pak ve příkladech ušlechtilou zábavu. **B. Dolejšek.**

Zábavné listy. Obrázkový časopis. Redaktor J. L. Turnovský. Ročník XIII. 1891. Nakladatel Alois Hynek v Praze.

Na titulním listě čteme: „Obrázkový časopis pro lid český — a my také s tohoto stanoviska chceme „Záb. listy“ posuzovati. Neboť žádáme-li si od literatury vůbec, aby vyhovovala nejen po stránce umělecké, ale i po stránce esthetické, zvláště pak aby v ní nebylo ničeho, co by uráželo kterýkoli posvátný cit, hlavně cit náboženský — žádáme toho tím více od literatury pro lid, dobře vědouce, jak zle působí zvláště mezi lidem rozsévaný koukol. O předlonském ročníku byli jsme, bohužel, nuceni vyznati, že požadavkům časopisu pro lid činěným nevyhovuje, a o lonském jest nám opět vyznati, že se v té věci u „Záb. listů“ nápravy nestalo.

Básní má tento ročník něco přes dvacet. Cena jejich není stejná, ale tolik pozná i čtenář z lidu, že na některé z nich bylo škoda tiskařské černi. Báseň „Kus chleba“ (A E. Mužík) není dlouhá, ale pessimismu z ní vane hodně. Dle tohoto básníka „Co lidstvo lidstvem je, umírá hlady, volá: kus chleba!“ — „Lidstvo je Kristus, na kříži visí, úpí: Kus chleba!“ — Nic není našemu básníkovi tak snadno, jako házeti nejsvětějším jménem. Ani formou báseň ta není pěkná. — V. Trnobranský v „Pohádce o volnosti“ zase praví, že

„nejdražších dvanáct (hlav) na mostecké věži
vztýčili v posměch cizí sebrance,
z níž Řím bral děvky a stát obrance (!)“

A takovouto „básní“ má býti „uctěna“ památka Palackého, toho Palackého, který, ač protestant, zásluh církve katolické nepopíral a u věcech náboženských umírněně si vedl. „Básník“ Trnobranský si ovšem může dovoliti, čeho si nedovolil Palacký; on asi o zásluhách církve neví ničehož, a odkud ví, že „Řím z cizí sebranky bral děvky“, (!) to nám asi nepoví.

Nepochybujeme, že v osobě V. Trnobranského vstoupil mezi naše básníky pravý „genius“; to uzná každý, kdo přečte několik veršů z jiné jeho básně (Naši Abderité); jen čtěme:

Co vlasť ti dá, když v neúmorném čase
na poli brambor se ti neurodí,
neb když ti pojde výkrmené prase (!)

A dále

— — věř, že k blaženosti
netřeba tobě ještě čehož více
než dobrý „futr, snesitelná píce“
— — — — — — — — — —
za knedlík ale, vepřovou a zelí
prach s panské boty setři hrdým čelem.

Snad tu stojíme před novou školou básnickou, kde bude předmětem básníků „vepřová se zelím“ a „vykrmené prase“.

Přihlédneme-ti k povídkám, překvapí nás množství překladů; původních prací je 16, překladů 15, avšak tyto zabírají více místa. Román „Socialisté“ vleče se celým ročníkem. Uvádějí se v něm jaksi v posměch snahy a frasovité řeči socialních výstředníků, což je také jedinou dobrou stránkou tohoto románu, který si ostatně mnoho neodevzdá od „krvavého“ zboží. Některé překlady jsou ještě menší ceny (Drahý pes, Strach, Za soumraku). Myslíme, že by redakce takových prací původních nepřijala; tím přísnější výběr by měla činiti u překladů. „Dvojí láska“ je rozvláčná až k omrzení; jsou tu líčeny snahy záletníka, který chce k sobě upoutati mladou vdovu, jinému muži již zaslíbenou. Jest viděti, že se vydavatelstvu nejedná o dobrý výběr z prací cizích, ale spíše o práce, jakým se říká „pikantní“, aby „táhly“; takové jsou ještě: „Dívčino srdéčko“ a „V haremu“. Pěkné články „Holubi“, „Voda omlazující“, jež jsou jen krátké, citelného nedostatku nenahradí. Z původních prací jsou nejdelší: Pravda a lež (V. Lužická), Sjezd (R. Kronbauer), Zlosyn (V. Pejša). Dráteníček (J. L. Hrdina) a jediná historická povídka Jaroslav z Boskovic (V. Špaček). Nejlepší jsou po našem mínění „Dráteníček“ a „Pravda a lež“. Této vytýkáme pouze jakýsi skok v ději — tam, kde obě sestry se rozloučily. O „Sjezdu“ platí totéž, co jsme řekli o některých překladech. Když byl čtenář přečetl až příliš živé líčení všelijakých „kousků“ zhýřilých důstojníků, tu ho již ani nepřekvapí, že se v povídce schvaluje konkubinát. Kněz katecheta byl prý zvláštní člověk, že ho „nemohl nikdo pochopiti, byl-li to přímý, otevřený a spravedlivý muž, anebo — jezovita! Na konec je sebevražda, kterou se končí sjezd přátel ze studií. Přímo nemravné jsou články „Zlaté srdce“ a „Návrat“; v této vylíčen jest mladý učitel jako svůdník provdané ženy. — Na články časové a illustrace jsou „Záb. listy“ bohaty; i tu jest však vytknouti, že by neškodilo věnovati trochu více péče illustracím původním a omeziti se u cizích na míru nejmenší.

Ukázky, jež jsme tuto podali, postačí, aby si čtenář učinil úsudek o tomto časopise. „Záb. listy“ nejsou vhodným časopisem pro český lid. Přinášejí více překladů než prací původních, a to ještě překladů bezcenných, jen když dá se od nich očekávati jakási „přitažlivost“ pro málo soudné čtenáře, a takových, doufáme, mezi „českým lidem“ aspoň mnoho není. **V Zálabský.**

Vážné myšlénky. Překladem bibliografického ústavu v Berlíně. Praha, 1891. Eduard Valečka.

Račiž, laskavý čtenáři, za úvod dovoliti toto: Před několika dny zastavil jsem se u výkladní skříně knihkupeckého krámu pána Valečkova. Vyhledav si potřebný spis vkročil jsem do krámu a obdržev jej odcházel jsem, když přiběhl za mnou nějaký „supjecht“ a podává mi „Vážné myšlénky“, které mohutný bas

páně principalův vřele mi doporučuje vykládaje, že dílo vyšlo ve všech evropských řečích. Vzal jsem spisek a šel domů přečíst si, co v něm jest. Vyznávám, že by mu lépe slušel nápis: „Nebezpečné myšlénky o náboženství vůbec a zjeveném zvláště. Napsal svobodný zednář M. E.“ Spisek celý pln jest otravné látky; nepravda stíhá nepravdu, domněnka domněnku, zavrhuje se stávající řád a buduje se něco nového, liberálně-zednářského. Nevšímli bychom si spisku, kdyby nás k tomu nenutila smutná zkušenosť, že u nás v Praze takové věci čile se roznášejí, že proti nám nejen nevěrci, nýbrž i evangelické, irwingiánské, reformované křesťanské spolky pracují, lid svádějí, zatím co my si jich málem ani nevšímáme. Podívejme se, co se v tomto spisku hlásá!

Pan auktor se na první stránce táže: „plní-li církev ve dnešní své tvárnosti své povolání?“ Otázka nadmíru důležitá. A odpověď na ni? — „Pravím: nikoli!“ — Odpověď tím jest významější, že pan z Egidů (toť auktor pamfletu) nepojav úkolu církve tak široce, jak jej pojati dlužno, ani v tom zúženém pojmu — „povzbuditi a osvítiti“ — neuznává církevní dostačitelnosti. Nedivíme se tomu! Ten pán neví, co církev jest. Církev považuje „zřízením“, o němž jedni povídají, že jest lidským, a druzí, že jest božským. Oboje nechává pan auktor „v platnosti“. Ovšem, vždyť předhodil církvi, že neučí pravdy, a to proto, že praví: „Kristus byl Bohem, a že žádá od nás něco nemožného, žádajíc, abychom věřili v Ježíše Krista, pravého Boha, z otce *na věčnosti narozeného.*“ O které církvi tento mudrc píše, těžko uhádnouti; nelíbí se mu křesťanská konfesse žádná. Přece však, zavrhnuv božství Kristovo, a to bez důvodu (!), cítí se povolaným „dáti podnět k tomu, aby církev od požadavku toho upustila“ a všichni křesťané aby se opět sjednotili a „v jedné veliké církvi — to jest v křesťanství — v pravém, čistém, nezfalšovaném křesťanství se sblížili.“ — Škoda, že pan auktor to nezfalšované křesťanství zároveň se svou knížkou nevydal; budeť míti nyní práce jeho tu vadu, že čtenáři nevědí, jaké to nezfalšované křesťanství bylo, a kde je dlužno hledati.

Na stránce první popřeno božství Kristovo; na stránce páté však „vyznáváme (Krista) rádi naším spasitelem“ a přísaháme na jeho učení atd. „a to vše, aniž bychom co Boha jej považovali.“ — Kde pak přebývá Bůh? „Jeho příbytek je člověčenstvo.“ Co požaduje od nás církev? Ať požaduje co požaduje, ale nic nemožného požadovati nesmí (str. 6), ale dělá to přece, rozkazujíc, abychom věřili, že „Ježíš Kristus byl Bohem“. Možno věřiti aspoň v jednoho Boha? Prý ano, protože zjevuje se panu auktorovi „každý den, ano každou hodinu“. A jak se mu zjevuje? „Co bytost.“ Tuto představu církev „obtěžkává“ myšlénkou o „trojjediném“ Bohu. Pan auktor jí za to předhazuje „matení pojmů“. O dějinné jsoucnosti Kristově povídá se na str. 7. že člověk Kristus žil, a na důkaz píše se do slova: „pozorujiť denně, že lidé jsou a žijí“. Také možno věřiti v život věčný duše naší, a to prý proto, že „mám o tom zcela jasnou představu, že v tom okamžiku, kdy tělo mé žíti přestalo, duch můj pozemskou svou schránku opustí; jak mohl bych jinak s duchem svých milých obcovati?“ Tak zní výklad i důkaz veleváżné hořejší věty! Co jest naše duše? „Tento duch jest ve vědomé představě sloučená, opatřená věčnosť, podstata.“ Je-li také nebe? Podává-li vědomí „duši naší nahoře blažený pocit, nalézá se *v nebi*, je-li ale opačně jí mukou, nalézá se *v pekle*.“ Tomu prý každý věřiti může, protože to pociťuje. A k takovému žití duše naší, a „k tomu se cítění v nebi neb v pekle nepotřeboval Kristus býti Bohem.“ Že Pán Bůh svět stvořil, pan z Egidů připouští, to prý „vidí“. Také jest si toho vědom, že „On“ člověka stvořil; „že ale tento samý duch *jednoho* člověka měl „zploditi“; to jest nicota,“ ač prý jí dle požadavků církevních dlužno věřiti. Věřiti, že Kristus jiným způsobem stal se člověkem než ostatní lidé, jest nemožno. Rovněž věřiti jest nemožno, že mrtvý k životu se probudí, že oblak vzkříšeného zastíní a do nebes unese. Takové představy má pan poručík o z mrtvých vstání a oslavení lidí v den nejposlednější. Nedivíme se, neboť víme, že Krista „Bohem“ neuznává, a ten to slíbil. Zázraky o Spasiteli — o množství nebeských zástupů ku pastýřům přiletěvším, o tom, že Kristus po moři atd. — nechce pan auktor ani „probírati“, ale přece „tvrdí“: „každá v bibli vypravovaná událost, jež leží mimo dosah možnosti, t. j. vše, co od Boha danými pravidly světovými nenalezá se v souhlasu... každý dosvědčovaný zázrak je nepravdou.“ Tak to jde dále. Pan auktor tvrdí o překot; popírá všecko, nedokazuje ničeho a přece na str. 12. „neostýchá se tvrditi, že, kdo jeho pojednání četl, pochopil, a pak klidně a vážně o něm přemýšlel, nemůže nikdy bez pochybnosti v božství Ježíše věřiti.“ To jest přece troufanlivosť! Bez důkazu, ano, beze vší pravdě podobnosti učinil pan lieutenant pravý div světa, řekněme vědecký zázrak, ale ať nezapomíná, že

v „zázraky“ nechce věřiti sám. „Netvrdíme,“ nýbrž za to máme, že jeho pojednání soudného čtenáře o tom přesvědčí, jak nemožno jest zvrátiti víru v „božství“ Ježíše Krista i těm, kteří nabízejí se nevěrcům za vůdce a dovolávají se své vědomosti a „životní praxe“.

Bylo by zbytečným uváděti dalších „bádání a přesvědčení“ páně auktorových. Vyvraceti jich netřeba tolikéž, jelikož bídně zanikají, sotva se zrodily. Upozorniti na spisek, považovali jsme však nutným, aby naši čtenářové byli ostražiti a protivné akce se chápali. Děje se proti nám mnoho, a pravých přátel máme málo!

Fr. Filip Konečný, Ord. Praed.

Z pole i lesa. Obrázky z mysliveckého života. Napsal Bohumil Brodský. V Praze 1891. Tiskem a nákladem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské. Cena 35 kr.

Velmi činný spisovatel, dp. Bohumil Brodský, potěší přítomným spiskem jistě mnohé čtenáře za dlouhých zimních večerů. Podává osm obrázků ze života mysliveckého, obrázků to velmi pěkných a zajímavých. V každém obrázku vidíme hlavní osobu jasně před sebou, naslouchámě jejímu vypravování, jednou drsnému a krutému, po druhé veselému a žertovnému, jak to v životě mysliveckém skutečně bývá. Naše poctivé, staré myslivce líčí pan auktor všecky velmi sympaticky. Ukazuje při tom na obtíže, nebezpečenství, neohroženosť, chytrosť atd., že čtenář neodchází ani od jediného obrázku, aby se byl nepokochal a na nějakého podobného známého „pantátu“ nevzpomněl. Na prvních několika obrazích nelíbí se nám vždy týž stín: vražda, sebevražda atd. V celé sbírce považujeme obrázek první nejméně podařeným, i když mu nescházejí motivů, jichž malíř věru dobře použiti mohl. Proti tomu obraz „U starého Kobra“, a „Prozrazen“, jsou věru velmi pěkné. Poučný obrázek jest „Tajemný nález“ a v pravdě na popukání myslivecký žert „Poslední léč“, kterým pan spisovatel svou obrázkovou galerii velmi dobře zakončil.

Vypravování jest plynné, názorné, živé. Mluva dosti čistá a správná. Zevnější úprava taktéž slušná. Doporučujeme tedy tento spisek vřele a podotýkáme, že se hodí všude, jelikož i ty „myslivecké vtipy“ jsou velmi delikátně a s patrnou reservou podány, tak že se jimi nepohorší nikdo, ale rozesměje každý.

Jan Někdy.

Humoristický kalendář. IX. ročník na rok 1892. Nákladem a tiskem Jos. R. Vilímka v Praze.

„Humoristický kalendář“ béreme do rukou vždy s jakousi obavou; neboť jsou mnozí humoristé, kteří domnívají se, k humoru že patří jenom vtip, ať si už je jakýkoli — i sebe hrubšího zrna — a domnívají se také mnozí, že humor by se bez polonahých baletek a jiného „lehkého zboží“ ani neobešel. Tentokráte však odkládali jsme přečtěný kalendář s částečným uspokojením, a nebyti některých věcí, mohlo naše uspokojení býti úplné. Poněvadž těch výtek ne mnoho, chceme je uvésti napřed. Nelíbila se nám v části kalendářní některá místa z onoho denníku čili zápisníku pro Venouška Dolejše; jest sice vtipně psán celý denník, avšak místy přechází vtip v neslušnosť. Na př. Říjen 20: Šišlavá šla s pivem, tak jsem naved Vláďu, aby jí do žbánu nasipal šumící prášky. Tak jí všecko pivo vyteklo. Himlhergot ta řvala.“ nebo: Prosinec, 20: „Už to je doma (co Ježíšek totiž má přinésti). Tatinek to přines ve škatuli. Sakra to bude něco.“ 25. „Dnes v poledne jsem se nacpal. Sotva funim.“

Dále se nám nelíbily v části kalendářní veršíky o sv. Janu Nep; pak ona illustrace měsíce prosince, kde před pověšenou punčochou stojí děvčátko s hošíkem a děvčátko má sepjaté ruce. Tuším, že žádné dítě nebude se modliti před punčochou, i když v ní čeká dárek od Mikuláše.

V části zábavné (ostatně část kalendářní jest u tohoto kalendáře též zábavnou) urážlivy jsou: „Večerní myšlénky“ na str. 82. i svou illustrací i obsahem, a illustrace na str. 98: „Triumfy vědy“. Proč, pozná čtenář sám. Slabý je článek „Z výstavy“ od K. Šípka; jsme zvykli od tohoto dobrého humoristy na lepší práce; děj vzat z „Vídeňské výstavy“ (nebylo snad vhodněji něco z naší výstavy?) a pak zase nevěrnosť manželská. Na str. 81. „U telefonu“ mohlo býti bez illustrace, a pak úplně nezávadné. Jiných malicherností pomíjíme.

Za to mnohé příspěvky jsou velmi pěkné a vtipné. Tak satyra: „Triumfy

spisovatele“ od Frant. Heritesa. „Figurka“ od B. Kaminského, od něhož pochází také podařený výstavní kuplet na konci kalendáře v hudbu uvedený od K. Kovařoviče. Dále pěkné jsou články „Ze samomluv maloměšťáka“, „Z vojenské university“; satyrická báseň „Barnum na výstavě“, „Z rozumu pana Brdičky“ zachycené monology, a hojnosť drobných dobrých vtipů.

Veškeré chvály zasluhuje „Humoristický kalendář“ co do provedení illustrací. Jsme povděčni, že konečně nadešel čas, že vidíme i v českých kalendářích dokonale provedené illustrace; v tom „Humoristický kalendář“ nad jiné vyniká. Mohly by si toho povšimnouti jiné kalendáře, — hlavně jeden z Moravy, jehož některé obrázky jsou velmi, velmi chatrně provedeny.

Končíce tyto řádky pevné doufáme, že X. ročník „Humoristického kalendáře“ bude úplně bezvadný. **Leopold Kolisek.**

Drobné literární zprávy a úvahy.

Družstvo Lva XIII. bude zřízeno ve Vídni a jeho úkolem bude dle vzoru německého sdružení Goerresova spojiti všecky katolické učence z Rakouska v literární spolek. Jako prostředky k tomuto cíli oznamují se: pravidelné sjezdy katolických učenců, pomoc družstva časovým, vědeckým podnikům, vědecké konkursy, propagování knih a brožur. Přejeme mnoho zdaru!

Česká kollej v Římě. Rektorát university Urbanovy na Propagandě uveřejnil zprávu o výsledku konkursu na ceny za nejlepší práce filosofické a theologické. Nejvíce se vyznamenali chovanci české kolleje. Z písma sv., dogmatiky, fundamentální theologie, morálky, posvátné archaeologie první ceny dosáhli theologové z Čech Na filosofické fakultě opět to byli theologové čeští, kteří podali nejkrásnější práce. Tak první ceny dosáhli z metafysiky a ethiky. Zajisté jest to důkazem o neobyčejném nadání národa českého, neboť na universitě Propagandy studia theologická a filosofická konají studující náležející neméně než 45 různým národům. Na doktory bohosloví povýšeni byli minulého roku dva theologové české kolleje, a to Alois Essl a Emanuel Juřica.

Latinský překlad Dantovy Božské komedie. Co nejdříve bude za podpory sv. Otce Lva XIII. vydán latinský překlad Dantovy Božské komedie s obšírnými výklady.

Dědictví sv. Prokopa v Praze konalo 24. listopadu m. r. 71. schůzi výboru, o níž dle „Časopisu katolického duchovenstva“ uveřejňujeme tyto zprávy. Letos obdrželi členové, jichž jest 1832, podílem: „Příručnou knihu bohosloví pastýřského“ od kanovníka Dr. Ant. Skočdopole, sv. II., 841 stran. Cena knihy byla ustanovena na 3 zl. 50 kr. Výbor schválil, aby jakožto podíl členů na rok 1892. vydán byl tiskem III. díl spisu: „Všeobecný církevní dějepis“ od Dra. Fr. Xav. Kryštůfka, čímž celé dílo bude ukončeno. Mimo to přidá se k témuž podílu ještě malé, ale důležité dílko: „Klášter blah. Anežky v Praze“; spis ten sestavili prof. V. Vl. Tomek a architekt Jos. Mocker a opatřili zdařilými obrázky, jež svým nákladem vydala c. kr. Ústřední komise pro zachování uměleckých památek ve Vídni. Spracování české obstarají V. Vl. Tomek a koop. Fr. Vacek.

Příjem v r. 1891. do 24. listopadu činil 3.705 zl. 76 kr., vydání 2.964 zl. 49 kr. Stav jmění vůbec činí v cenných papírech 76 566 zl., na hotovosti 526 zl. 77 kr.

Starostou „Dědictví sv. Prokopa“ jest metropolitní kanovník Dr. Klem. Borový; ve výboru zasedají: kapitolní děkan Msgr. Ant. Hora; generální vikář Dr. Fr. Hrádek; metropolitní kanovníci: Dr. Fr. Krásl a Fr. Brusák; řádní professoři české bohoslovecké fakulty: Dr. Fr. Xav. Kryštůfek a Dr. Eugen Kadeřávek; rektor kníž. arcib. semináře Dr Fr. Doubrava; kanovník Jan Havlů, prof. Jan Drozd, farář Vincenc Švehla, kurát Fr. Ekert a koop. Fr. Vacek. Údové Dědictví sv. Prokopa splácejí v částkách po 5 zl. celkem 40 zl.

Dědictví sv. Cyrilla a Methoda v Brně vydalo pro rok 1891. podíl: „Život sv. Aloisia Gonzagy“, od Jos. Koudelky. Vklad pro osobu doživotně činí 10 zl., pro rod, knihovny a podobné věčné údy na vždy 20 zl. a mohou vklady i v ročních lhůtách po 5 zl. aneb i v menších jakýchkoliv lhůtách dle možnosti se spláceti. Každý nově přistouplý úd obdrží kromě posledního podílu ještě tři knihy nádavkem.

Napredek in Čehi z ozirom na Slovence. Pod tímto záhlavím píše Ign. Kralj, praefekt chlap. semináře v Gorici, v Rimskem Katoliku, tretji tečaj, XII. zvezek, na 8 stranách pojednání o českých národních a literárních poměrech

a končí: Dabi českí narod ... ne prišel zopet do propasti, so se katoliški Čehi ... reorganisovali in vstanovili razne liste, za leposlovlje, znanstvo, vzgojo, za razpravlanije socijalnega a vprašanja, izdajajo razne cene brošure, v katerich se brezverstvo pobija, aiolmačijo in branijo katoliški nazori ki imajo v življenji in omiki vsakega res katoliškega naroda biti izraženi. Na to spisovatel napomíná Slovince, aby podobně činili. Rimskeho Katolika vydává Dr. Ant. Mahnič. V Krajině, Korutanech, Štyrsku, Istrii a Přímoří, na Slovensku, v Chorvatsku a Slavonii máme — mimo semináře, o nichž jindy promluvíme — 76 odběratelů „Vlasti", 44 „Vychovatele", 38 „Děl. Novin", a to nejen mezi rodilými Čechy, nýbrž i mezi rodáky z Chorvatska, Istrie a Přímoří a Slovinska, kteří se českému jazyku přiučili, i nastane brzy za těchto poměrů mezi katolíky z jihu a mezi katolíky u nás na severu bližší seznání; Češi na jihu usazelí zanesou mezi jižní Slovany vše, co dobrého u nás naleznou a sdělí nám navzájem vynikající literární plody bratří jihoslovanských a poučí nás o jejich katolickém hnutí. Těší nás, že celé toto mocné hnutí jest v rukou katolického kněžstva, čímž se zabrání přenosu zlého liter. semene ze země do země. Někteří z těchto většinou mladých kněží zasílají cenné dopisy do „Hlasu" a do „Čecha", a jeden z nich, Fr. Štingl, teprve loni vysvěcený, píše krásné stati do „Hlídky literární", do „Literárních Listů", do „Vlasti" a jiných časopisů. Jsouce s většinou těchto kněží v písemném spojení, vynasnažíme se, aby tento proud rozlil se po celé oblasti jihoslovanské, kde Češi bydlí, a přispěl k oživení a zmohutnění katolického ducha u katolických národů slovanských. Na konci této zprávy a úvahy oznamujeme, že kooperator z Moravy přihlásil se, podávati z chorvatského „Vience" zajímavé drobné literární zprávy.

Česká akademie věd konala 2. prosince m. r. schůzi. Přítomny byly mimo zástupce úřadů deputace: knihtiskařského gremia, knihkupeckého gremia, Spolku architektů a inženýrů v král. Českém, Přírodovědeckého klubu, Historického spolku, Ústřední herecké jednoty, Král české společnosti nauk, Zemědělské rady, Ústřední hospodářské společnosti, advokátní komory, notářské komory, Družstva a správy Národního divadla, Umělecké besedy, Křesťanské akademie, výkonného výboru zem. jubil. výstavy, Jednoty dramatických spisovatelů, Jednoty a spolku filologů českých, Jednoty filosofů, Spolku českých chemiků, inženýrské komory, Spolku a jednoty českých lékařů, Spolku českých spisovatelů „Máj", Jednoty mathematiků českých, Právnické jednoty, dále deputace studentských spolků: Akademického čtenářského spolku, „Slavie" a Všehrdu", pak deputace Spolku přátel starožitností českých a j. v., družstvo „Vlast" však, jež čítá přes 1.300 údů, vůbec pozváno nebylo. Mezi obdarovanými, jak ani jinak v Čechách býti nemůže, jest na prvém místě Jaroslav Vrchlický, obdržev za Hippodamii cenu 1000 zl. Nad tím se sám liberální „Čas" pozastavuje, pravě v 49. č. na str. 781. m. r.: „Není v české veřejnosti člověka" (i je jich, sl. redakce, mnoho, velice mnoho — pozn. red.), „který by se pozastavil nad cenou Vrchlickému z Akademi udělenou, ale že se tak stalo zrovna za „Hippodamii", nad tím se každý znalec literárních poměrů pozastaví", což „Čas" v dalším odůvodňuje. Česká veřejnosť neustálým vyznamenáváním Vrchlického nás katolíky stále poličkuje a tak pracuje k úplné roztržce na poli literárním. Na cenu Vrchlickému a jemu podobným žádný kněz a žádný jiný věrný katolík krejcaru nedá, a který spolek, byť to byla i Akademie, Vrchlického, jenž tolik nevěry v národě zasil, odměňuje, ztrácí nároky na podporu katolické strany. Z kněžstva jsou řádnými členy v I. třídě: prof. bohosloví ve Vídni Dr. Fr. Laurin a metr. kanovník Dr. Klem. Borový. Slov. redaktor „Methoda" a „Cyrilla", Msgr. Ferd. Lehner, koop. v Karlíně, jemuž v oboru jeho práce není v Čechách a na Moravě nikdo roveň, byl zvolen za — dopisujícího člena. Mimořádný člen Akademie, Fr. Pravda, již loni zvolený, volby té nepřijal.

Literární listy v 24. čísle roč. XII. ze dne 1. prosince m. r. oznamují: „Na Smíchově počal vycházeti redakcí Rud. Kroutila měsíčník „Omladina" jakožto orgán české omladiny dělnické strany socialně demokratické." „Omladina" jest orgánem strany nevěrecké a nevlastenecké; tato strana nemá na tom dosti, že již otrávila valnou část dělnictva, ona chce nyní nevěrou otravovati i mládež: To je účelem „Omladiny". To kdyby byly „Literární listy" věděly, byly by zajisté, jak pevně věříme, této lokálky neprinesly.

Národní pohádky a pověsti. Vypravuje Beneš Třebízský. Illustroval Viktor Oliva. Druhé vydání. Nakladatel Fr. Topič vydal pohádky a pověsti B. Třebízského v elegantní úpravě. Četli jsme je, líbil se nám jejich obsah, ale vyznati musíme, že mluva jejich není prostonárodní. Tak nemluví náš lid, jak se tuto píše. Knihkupectví Dra. Bačkovského vydává „Pohádkové večery" v malých

knížečkách. Kdo je však rediguje, nemá ani pojmu o jadrné, jasné a plynné řeči našeho lidu. Škoda naší Boženy Němcové, škoda Ehrenbergra. Ti psali lidu od srdce k srdci; nyní to už skoro nikdo tak nedovede. Už jest tu z té staré prostonárodní spisovatelské školy jen slov. Fr. Pravda.

Spolek českých spisovatelů belletristů „Máj" a „Fond katolických spisovatelů ve družstvu Vlast". Jest zajímavo, přirovnati hmotné výsledky „Máje" k „Fondu" r. 1891. Předeslati však musíme, že „Máj" fedrují veškeré české hlavní listy, že proň pracují všickni hlavní čeští belletristé, ano, že byly v jeho prospěch pořádány i slavnosti na venkově, kdežto zprávy o „Fondu" přinášejí pouze „Čech" a „Vlast", o jeho pak rozšíření mimo část kněžstva a výbor družstva Vlast nepečuje nikdo. Spolek „Máj" přijal v r. 1891. 2.184 zl. 13. kr. a vydal 505 zl. 86 kr., „fond katolických spisovatelů" přijal však loni 4.787 zl. 65 kr. a vydal 1.140 zl. 7 kr. „Máj" má 5.363 74 kr. jmění, „Fond katolických spisovatelů" však 6.407 zl. 57 kr.

Při této zprávě „fond" katolické straně i dále co nejdůtklivěji k podpoře doporučujeme; hlavně by si ho měli všímati katoličtí žurnalisté a katoličtí spisovatelé vůbec, neboť mohou v stáří z něho podporu obdržeti. Jeť úkolem „fondu pro katolické spisovatele" podporovati nuzné neb nemocné aneb stářím ku práci neschopné katolické spisovatele. Kdo chce však býti dobrodiní toho účasten, jest povinen býti členem a splniti povinnosti s členstvím tím spojené. Zakládající členové splácejí ve čtyřech letech 100 zl, přispívající platí ročně 2 zl.

Oznámení. „**Růže Sušilova**" bohoslovců brněnských má na skladě tyto knihy a nabízí je, pokud zásoba stačí, za ceny značně snížené:

„Růži Sušilovu" (Almanah z r. 1885., red. Al. Hlavinka) místo 1 zl. 70 kr. i s poštou za 55 kr.

„Almanah slov. bohoslovců v Rakousku" (Museum ročník III., tiskem z r. 1888., red. Ig. Sedláček) místo 2 zl. za 1 zl. 10 kr. i s poštou.

„Museum" (II. roč. tiskem, 2 sešity, red. J. Škarda) snížená cena 30 kr. Jednotlivá čísla Musea I. a II. roč. v ceně snížené po 15 kr. Museum, roč. IV—VI. tiskem, jest úplně rozprodáno.

Nový časopis „**Náš domov**" vychází r. 1892. počínajíc v Olomouci 1. a 15. každého měsíce o 16 stranách s barevnou obálkou, a bude se naň předpláceti: čtvrtletně 60 kr., půlletně 1 zl. 20 kr., celoročně 2 zl. 40 kr. Časopis bude poučný a zábavný, obrázky ozdobený. Text bude přísně vyhovovati požadavkům mravnosti, náboženským i společenským. Redakci tohoto listu říditi bude Jos. Vévoda, katecheta na realce v Rýmařově, a hlavním spolupracovníkem bude Jan Janča, dosud člen redakce „Našince". Nový katolický podnik srdečně vítáme a vynasnažíme se mu všemožně přispěti, aby se ujal, prospíval a zásady katolické v široké vrstvy společnosti rozšiřoval.

Dělnických Novin vyšlo č. 8. a 9. Číslo 8. přineslo znamenitý článek: „Rozkol socialní demokracie v Rakousku". Něco podobného všickni čeští vůdcové socialní internacionaly dohromady nesvedou. Odbyt 8. čísla byl značný. Číslo 9. má rovněž pěkný a důležitý úvodní článek: „Nedělní a sváteční klid dělníků v průmyslu." Odborný znalec, jenž článek již v rukopise četl, pravil nám, že tato práce patří k nejlepším, jež Tom. Jiroušek napsal. Nás zvláště zajímalo sdělení, že mají prácedárci dle § 75. i ve svátek poskytnouti svým dělníkům potřebný čas, „aby podle svého vyznání mohli vyhověti povinnostem k návštěvě dopoledních služeb Božích." — Tak zní zákon — a skutečnost: v neděli mnozí dělníci nepracují, ve svátky však se drou od rána do večera. Obě čísla, zvláště 9., jež má půlarchovou přílohu, mají bohaté a zajímavé zprávy z celého světa, zprávy různé a spolkové a bedlivě si všímají literatury. Mezi dělnictvem ruch pro „Děl. Noviny" jest stále v živém proudu. Administrace „Děl. Novin" docházejí z dělnických kruhů denně dopisy, v nichž se žádají „Děl. Noviny" na ukázku nebo určitě se předplácejí. Dopisů z dělnických kruhů dostává redakce hojnost. Kéž tento čilý život stále potrvá.

„**Slova pravdy**". Laciné čtení časové. Vydává Ed. Brynych. Číslo 3: Atheista od Ed. Brynycha. Líčí malého nevinného Čiperova Jeníčka. Jeníček jde do Vídně na učení, tam ztratí víru i národnost. Podpisuje se Johann Tschipera. Johann Tschipera navštíví matku, dává najevo své neznabožství a praví matce bez obalu, že je atheista, což si prostinká matka vykládá: „a je z těsta" a svěří se s tím bolem p. učiteli. P. učitel a proces jiného atheisty Johanna Tschiperu vyhojí. Číslo 4. má název: Papíroví proroci od Vaněčka. Farář Vaněček ostře bičuje špatné spisovatele a hlavně novináře a varuje před špatným tiskem. Obě práce jsou velmi zdařilé. Každá knížka „Lacinéhо čtení" stojí 2 kr.

V „Malém Pražském kalendáři“ pro rok 1892., jenž vychází nákladem Al. Hynka, čteme na str. 62. pod nápisem „Císař Josef II. a sedlák“ následující příběh tohoto panovníka: Císař Josef přibyl o polednách 1. dubna 1779. do Bykoše na Moravě; touž dobou stál před svým domem v Bykoši jistý občan se svým synem, jenž pro nezasloužené bití nechce na robotu. Císař, jehož oni neznali, přiblížil se k nim a začal s nimi hovor, tázal se jich, proč je hoch tak bledý, načež mu otec odvětil, že byl hoch od klášterského správce bit, protože se byl při práci k oddechu vztýčil; bez vyzvání ukazoval jinoch hned císaři svá krví naběhlá záda. Sedlák vypravoval dále, jak se všichni dřou dnem i nocí na vrchnost, kláštera notáře Vítka, za což mimo bití dostávají jen trochu obilí, bramborů a řepy. Císař se tázal: „Proč to trpíte? Proč se neobrátíte k císaři?“ „Nám je císařem vrchnost, klášter a notář,“ ozval se sedlák, „bez jejich dovolení nesmíme ze vsi, nemáme ničeho, ani vůli svou.“ Cizí pán ptal se dále: „Kolik je mnichů v onom klášteře a co dělají?“ Sedlák odpověděl: „Něco přes dvacet; tuším, že se modlí.“ Po té poručil cizí pán, aby šli s ním do kláštera. Než jeden „páter“ poznal z daleka císaře a pádil do kláštera a zvěstoval to převorovi. Ten však, poněvadž byl právě první duben, pokládal to za žert a připil za to onomu „páterovi“. Za řinčení pohárů vešel císař do jídelny, kde nastalo hrobové ticho. Co se tam asi dálo a mluvilo, nepraví se. Ale konec písničky to dí: 6. května přibyli do kláštera 2 páni, s nimiž večer všichni mniši na vždy odešli. Toho dne dozvěděl se sedlák, že mluvil s císařem; na památku chová se v onom statku podobizna toho panovníka. Netrvalo to dlouho a poddanství bylo 1. listopadu 1781. zrušeno. — Nezmiňovali bychom se o této povídce, kdybychom nebyli četli týž příběh v německém kalendáři „Minuzen-Kalender“ na r. 1892., jenž vychází nákladem Haase-ovým zároveň se židovsko-liberální, Čechům nepřátelskou Bohemií! Tam vypravuje tento příběh ještě o něco více vyparáděný a duchovenstvo urážející jakýsi pragerman Eduard Paril, česká povídka jest beze jména autorova otištěna. Jak se dostala táž povídka, ve které dokonce i datum 1. dubna 1779. i ony tři vrchnosti se shodují, a kde jen jméno notáře Vítka v německém textě zní Waibling a jméno města Bykoše v německém kalendáři správně Bitěš, do obou kalendářů zároveň? Snad laciným plagiatorstvím jednoho z obou redaktorů? Či vzali oba týž příběh z vídeňského plátku „Vorstadt-Zeitung“ z r. 1880., z něhož přešel do brožury k oslavě tohoto císaře vydané? Odpověď na tyto otázky ponecháváme soudnosti čtenářově, podotýkajíce pouze, že to pokládáme za kramářství, když nakladatel dává pro hojný odbyt mezi lidem na titulní list obraz sv. Václava a v textu štve proti duchovenstvu, jež týž svatý na nejvýš ctil, a když zneužívá vylhanými zprávami jména oblíbeného císaře. Týž příběh jest totiž úplně vylhán, neb starosta Velké Bitéše na Moravě, jehož příkladu následoval i starosta Bitéšky Veverské prohlásil proti kalendáři německému veřejně, že totiž tam žádný klášter nebyl, nikdo nerobotil, poněvadž Bitéš byla městem svobodným, které již 280 let před císařem Josefem mělo 2 zemské statky a na nich své poddané. Tímto prohlášením odsouzen i kalendář p. Hynkův.

„Selský kalendář na přestupný rok 1892.“ vyšel též pro naše venkovany nákladem „Selských Novin“, vycházejících v Táboře. Úprava jeho jest dosti slušná a cena 40 kr. není též veliká, tak že, kdyby kalendář tento venkovanům se hodil, mohli bychom jej s dobrým svědomím doporučiti. Než my musíme míti na zřeteli předně, že kalendář tento vydávají svým nákladem „Selské Noviny“, list to, který mnoho zla v rolnictvu našem způsobil, a který pro rolníky vůbec ani se nehodí, a za druhé, že vydavatelem jeho jest známý atheista Alfons Šťastný z Padařova. Již tato okolnost postačí, že s bázní béreme kalendář zmíněný do rukou. Pan Šťastný jest velice praktickým — ač sám na nic nevěří a kalendáře nepotřebuje, ví dobře, že rolníci kalendáře kupují, i chce je svým zaplaviti, aby tím ještě více rozšířiti mohl moudrost svou. Varujeme tudíž venkovany před takým kalendářem, i kdyby v něm nic proti církvi nebylo, neb již myšlénka: „atheista vydavatelem křesťanského kalendáře“ musí nás k němu naplniti ošklivostí.

Obsah kalendáře nezahrnuje v sobě sice nic závadného, ale také ne chvalitebného. Nalézáme zde: Kalendarium s povětrností jednotlivých měsíců v roce a výjevy z říše rostlinstva i živočišstva s ní souvislé, jak dlouholetou zkušeností v krajinách našich byly shledány. Pořekadla z pranostiky selské. Hospodářské názory před sto lety. Trhy a jiné v kalendářích obvyklé věci. Dále báseň: „Jen odvahy víc“, která jest vlastně pouhou rýmovačkou a která pokazila mluvu naši novým slovem „drásá“, aby básník „A. Šv.“ dostal rým na „spása“. Pak následuje hlavní část kalendáře, totiž stať: „Proč musíme naléhat na korunovaci císaře rakouského za krále českého“, v níž způsobem „mladočeským“ o thematu tomto se

pojednává a ubohého rolníka zpitomí. K jakým smutným koncům taký bombast vede, vidíme nejlépe z řeči Dra. Ed. Grégra na říšské radě proslovené. Dále jest článek „O korunovaci králů českých“ s vyobrazením českých korunovačních klenotů, proti kterému ničeho nenamítáme. Věcnou chybou jest na str. 140., že se v něm píše: „V novější době děje se korunovace arcibiskupem pražským, jakožto Primasem království Českého . . .“, jakoby se bylo dříve — tedy p ř e d dobou novější — tak nedálo. Částí následující jest šestiřádková básnička zmíněného již básníka A. Šv. „Českému lidu“, vyzývající jej, aby „věčně, věčně mladým“ (t. j. mladočeským) zůstal. Na téže stránce (144.) pojednává Václav Kučera o „Sociálním hnutí“ a konečně zvláštní zmínky zasluhuje: „Jakým způsobem nám rolníkům má býti pomoženo?“, což jest vlastně program selské jednoty mladočeské. My dali bychom na otázku tuto ironickou odpověď, že pomoženo bude „křiklounstvím Dra. Grégra“. V kalendáři nalézají se ještě různé věci hospodářské a praktické. Na konec však přidal pan nakladatel „Řád sazeb štolových pro král. České, mimo král. hlavní město Prahu“ (str. 179—188.). Článek tento jest opsání „Patentu“ ze dne 30. května roku 1750., v němž naznačen jest poplatek za různé výkony duchovní. Nám jest jasno, proč článek ten zde umístěn, totiž proto, by sedláci rázu „Alfonsového“ mohli se hádati s pány pátery. Pan Šťastný si myslí, že když si zemřelé dítko své na zahradě sám pochovával, že pan farář může pochovávati též zadarmo, při čemž může býti živ od vzduchu. — Tak tedy vypadá „Ročník prvý“ pouť nastupujícího „Selského kalendáře“.

Catolicus.

Edgar Allan Poe. R. 1849. v prvých dnech měsíce října jel z Richmondu do New-Yorku čtyřicetiletý vdovec, ženich, básník pozvat na svatbu svou tchyni po první manželce. Avšak na cestě svedli ho dávní známí k pitce. To bylo od mladosti jeho slabou stránkou. Do New-Yorku už nedojel. V deliriu přibyl toliko do Baltimore. Tam se právě konaly volby. I chytili pomatence sem a tam pobíhajícího političtí agenti, na noc zavřeli ho do sklepa a den na to vlékli ho do jedenácti různých místností ku hlasování. V poslední volební síni nalezen byl bez vědomí a odnesen do nemocnice. Tu přišel jedenkrát k sobě, ale jen aby ze sebe vyrazil poslední povzdech: „Nejpřátelštější službu by mi prokázal, kdo by mi shasl světlo života.“ Pak skonal bídný a opuštěn. — To byl Edgar Allan Poe, proslulý básník „Havrana“, známé básně se stálým refrainem „Nevermore“. Celá jeho literární pozůstalost, totě svazeček básní, řada novell a několik pojednání. — Poe narodil se 19. února 1809. v Bostonu. Otec jeho, divadelní herec, umřel mu záhy; ještě dříve však jeho matka. Osiřelého adoptoval bohatý kupec Mr. John Allan. On i manželka jeho zamilovali si schovance. Ale vychovati ho neuměli. Byli pyšni na jeho lepost, živost i na jeho nezpůsoby. Mazlili se s ním a vyhýčkali ho. Když mu bylo 7 let, vzali ho sebou do Anglie a tam u Londýna ponechali ho 5 nebo 6 let ve škole. Potom navrátil se Poe ku svým pěstounům a 3 neb 4 roky studoval ještě v Richmondu pod nejlepšími učiteli. Byl velice vnímavý, a měl velikou schopnost k vypravování a deklamování. Avšak když se dostal 17letý na universitu do Virginie, oddal se vášnivému karbanu a pití. Že by byl z university vyloučen, že by byl jako dobrovolník bojoval za osvobození Řecka, že by byl tedy v Petrohradě býval, jak se o něm v lexikonech píše, — není pravda. Vstoupil do kadetní školy, ale byl po pěti měsících vyloučen: „pro nedbalost a neposlušnost.“ Ke všemu tomu neštěstí zemřela jeho dosavadní, soucitná pěstounka, pí. Allanová. Kupec Allan oženil se podruhé, a Poe byl beze jmění, bez přátel, bez postavení a již oddán pití. Od těch dob putoval z redakce do redakce, nemaje nikde stálého bydla. Dobrý jeho přítel jedenkráte mu psal: „Obávám se, že konečně propijete svůj rozum. Budete-li spoléhati toliko na svou sílu, jste ztracen. Nevezmete-li útočiště k Pánu a Stvořiteli svému, nezachráníte se. Jak je mi líto odloučiti se od vás, ví toliko on a já. Máte pěkné vlohy, Edgare, a měl byste si jich vážiti, a sebe samého též. Učte se ctíti sebe sama, a shledáte, že budete ctěn. Dejte na vždy výhost láhvi a pijanům.“ — Poe pokusil se střežiti se hospod, ale vůle jeho byla slaba; neodolal. Kterak skončil, a jak záhy, povědíno z předu. — Jeho „Havran“, přeložený v češtinu Vrchlickým, staví se po bok Bürgerově „Leonoře“, Coleridgeově „písni starého lodníka“, a Longfellovu „Kostlivci ve zbrani“, „hodinám nad schody“. — Doba naše počíná Poea stavěti nad Longfellova, ale neprávem. Ba dojímá to až směšně oproti Longfellově: „Evangelině“ a „Hiavathě“ prohlašovati Poea za nejznamenitějšího amerického básníka. — Byl pijan, ale dobromyslný ne brutální; a tím vzbuzuje jeho žalostný život a konec soucit. Proč ale naše doba tak vysoko počíná ho ceniti, to je jeho pantheismus, pessimismus a melancholie. — Teprve roku 1875. byl Poeovi v Baltimore postaven pomník, a to ze sbírek, které ponejvíce sebrali učitelé.

T. V. C.

Denis: Fin de l'independance Bohême. O díle tom napsáno mnoho pochvaly prve než je Dr. Vančura u Bursíka v překladu českém vydávati počal. A přece všechny téměř posudky klamaly veřejnosť. Prof. Dr. Kameníček psal n. p. v nově oživeném „časopisu Matice moravské“ (Brno, sešit II. str. 166. rok 1891.): „Spis profesora Denisa . . psán jest mistrovsky a velmi zajímavě... Velmi zavděčil by se literatuře naší, kdo spis Denisův do češtiny přeložil. A profesoru Denisovi přísluší za tu práci vřelý náš dík.“ Ale že jest psán spis ten předpojatě, že jest skrz na skrz a zúmyslně církvi katolické nepřízniv, o tom se recensent nikde ani nezmínil. A přece jeho bystrému duchu protestantský směr jeho jistě neušel a ujíti nemohl. V prvním sešitu letošním téhož „Časopisu“ zase referuje F. K. (František Kameníček) o Srbových „Dějinách hudby v Čechách a na Moravě“. Ale ačkoliv Srb nejinak nežli † Jakub Malý, a než Kořán (pokračovatel Zapovy kroniky) strany katolické v Čechách a všeho, co pravému katolíku je drahé, kde může jen nešetrně, přehnavě i nespravedlivě se dotýká, o tom v resensi zase zmínky nižádné. Od recensenta chceme vždy slyšeti pravdu K recensím páně Kameníčkovým po těchto dvou zkušenostech jsme nedůvěřivi. Snad dobré vůli toto upozornění postačí. **T. V. C.**

Vyzvání. Na konci prosince m. r. odevzdal spisovatel, p. Al. Mattuška, redakci „Vlasti“ životopisný nástin Jana Valeriana Jirsíka, † biskupa z Českých Budějovic. Ačkoliv jest to práce důkladná, zajímavá a ušlechtilým slohem podaná, činíme přece za souhlasu p. spisovatele veřejnou vyhlášku ke všem těm, kteří by si životopis v rukopise přečísti a jej snad i doplniti mohli a chtěli. Životopis bude uveřejněn v IX. ročníku „Vlasti“, i mohlo by jej do té doby na 20—30 osob přečísti a tak zdokonaliti, aby to byla ve všem důkladná biografie † biskupa Jirsíka. Zásylky životopisu ku čtení vyřizujeme dle chronologie přihlášek. Maličké zajímavé zprávičky, o nichž málo kdo ví, a kde se tudíž můžeme domýšleti, že jich v životopise není, mohly by beze čtení rukopisu redakci „Vlasti“ (Žižkov u Prahy č. 505) býti odeslány.*) **Redakce „Vlasti“.**

Valná hromada spolku sv. Vincence z Paula

pro dobrovolné ošetřování chudých v království Českém byla konána v neděli, dne 13. prosince m. r., v sále Katolické besedy v Praze. Schůzi poctil návštěvou Jeho Em. ndp. kardinál kníže arcibiskup Fr. hrabě Schoenborn. Předseda K. Er. hrabě Nostic přivítal Jeho Eminenci a projevil nad jeho návštěvou radosť a vděčnosť. Přivítal i členy a podával krátké dějiny spolku od poslední valné hromady. Spolek blahopřál J. M. Dr. V. Horákovi, velmistru a generalu řádu křižovnického k jeho hodnosti. J. M. zvláštním listem odpověděl a radosť nad tím projevil, že se spolek o valných hromadách v jeho chrámu ke mši sv. a k sv. přijímání shromažďuje. Čten byl protokol minulé schůze. Nových členů přibylo 16. Předseda četl: nábožná čtení“ ze života sv. Vincence. Čtvrtletní zprávy o své činnosti podávaly konference: ze Žižkova, od sv. Jindřicha, z Podolí, z Bráníka, od sv. Tomáše a z Vršovic. Z venkova zaslaly zprávy konference: z Dolní Dobrouče, z Nového Hradce Králové, z Č. Budějovic, Sušice a Něm. Brodu, kteréžto tři poslední starosta veřejně předčítal. Z těchto a ostatních nečtených zpráv, které nám byly k nahlédnutí předloženy, vyjímáme aspoň některá nejzajímavější data: konference Sušická přijala do ošetřování israelitu; v Č. Budějovicích přistoupil za člena gymn. profesor a v Něm. Brodě jest gymn. profesor předsedou. Tato konference vyniká zvláště hojným počtem dobrodinců; konference u sv. Jiljí a v Karlíně věnovaly na výchovu zanedbaného chlapce 31 zl., a konference v Libni zjednala sirotku místo v učení. Četné konference rozšiřují Brynychovy brožury, kalendáře a půjčují lidu katolické knihy. Konference: v Žižkově, na Smíchově, Karlíně, Libni a na Král. Vinohradech otevřely i letos chudinské kuchyně. Sbírka pro chudé vynesla 19 zl. 37 kr. Po vyřízených záležitostech spolkových ujal se slova P. Fr. Filip Konečný, člen řádu sv. Dominika, a v řeči, již sám Jeho Eminencí ráčil nazvati „výtečnou“, dlouhé, jadrné, krásnou a lepou češtinou provanuté mluvil k synům sv. Vincence. Začal s hnutím socialním, mluvil o rozumu a vůli nezkažené a zkažené a zakončil aplikací na členy sv. Vincence. Řečník byl s všeobecným interesem sledován, neboť k jadrné látce poji se u něho i klidný a při tom živý a ve všem přirozený

*) Pozn. Jakmile tato zpráva v „Čechu“ byla ohlášena, ihned zaslal zajímavé zprávy o † biskupu J. V. Jirsíkovi Ant. Vančura, bisk. vik. sekretář a děkan v Něm. Brodě. Díky!

přednes. Řád sv. Dominika může si k tak vzácnému členu gratulovati. Po slavnostním řečníku ujal se slova Jeho Eminencí a mluvil otcovskými slovy k shromáždění. Jeho Eminencí byl již v Římě Vincencianem a v Praze jako představený semináře řídil dámský spolek sv. Vincence a touž přízeň zachoval mu až podnes, nazývaje nejednou spolek „naším spolkem“. Jeho Eminencí pozdravil členy a srdečně jim za jejich práci děkoval a ku blahodárné činnosti je povzbuzoval. Ukončiv svoji řeč udělil shromáždění vrchnopastýřské požehnání. Jeho Eminencí ráčil zavítati do schůze neočekávaně, i nebylo k Jeho příchodu nic připravováno, ale nicméně celý průběh schůze byl srdečný, a vše plynulo chodem vážným, tak že každý odcházel ze schůze nad míru potěšen a povzbuzen.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Výbor družstva Vlasť

konal 3. prosince m. r. schůzi na faře u sv. Štěpána za přítomnosti 6 údů. Předseda dr. Rudolf Horský zahájil ve dvě hodiny modlitbou rokování, načež četl jednatel Fr. Fil. Konečný, Ord. Praed., protokol, kterýž byl schválen. J. J. princ Karel Schwarzenberg zaslal družstvu za blahopřejný telegram písemné poděkování, a J. M. Dr. Václav Horák, generál a velmistr řádu Křižovníků, přijal deputaci družstva, jež mu blahopřála k jeho vyznamenání, velice blahosklonně a osvědčil lichotivými slovy lásku k našemu podniku. Předloženy byly různé dopisy, tak krásný dopis alumna z Gorice, a mladého kaplana, jenž ubezpečuje, že „mladší kněžstvo jest pro „Vlasť“ nadšeno a že poslední halíř přinese ji v oběť.“ Podobných dopisů dostává družstvo velice mnoho, a zvláštní váhy zasluhují blahopřejné dopisy pp. k. arcib. a bisk. vikářů, jež všecky v archivu uschováváme. K návrhu red. Tom. Škrdle zvolil výbor 4 revisory účtů, aby všecky fondy družstva dle spolkových knih prozkoumali a valné hromadě pak zprávu o tom podali. Redakci „Dělnických Novin“ bylo povoleno, vydati vždy čtvrtletně jednou přílohu. Red. Tom. Škrdle tázal se předsedy, byl-li pozván k valné hromadě Akademie věd. Pravil, že četl v dnešní malé „Politice“ o deputacích přerozmanitých pražských spolků, většinou co do počtu členů menších než je družstvo Vlasť, a že se podivil, že tam deputace tak mohutného našeho spolku scházela. Tazatel, pravil, nepociťuje z toho bolesť, že bychom byli ignorováni, nýbrž rád by katolické straně ukázal, kterak se proti našemu spolku chová česká veřejnosť. Předseda odvětil, že ho žádné pozvání nedošlo, a dodal, že jest to pro nás novým dokladem, abychom se srazili dohromady a na nikoho nespoléhali, což bylo se souhlasem ode všech přijato. Žádosť výstavního komitétu Zemské jubilejní výstavy, aby družstvo zakoupilo katalog, byla zamítnuta.

10. prosince m. r. konal výbor opět schůzi, v níž uzavřel, aby „Nedělní dělnická příloha Čecha“ i v r. 1892. byla vydávána. Výbor povolil na ni dotaci 300 zl. Horlivému spisovateli knězi, sociologu, předplatil výbor ze socialního fondu žádané časopisy. Jest zavázán, aby nejlepší, co v nich nalezne, dal buď do „Děl. Novin“ nebo — delší články — do „Vlasti“.

V historickém kroužku družstva Vlasť

přednášel 3. prosince m. r. Jan Vl. Hálek, kaplan na Zlíchově, o životě a působení Slavaty. Přítomno bylo přes 80 osob rozličného povolání, a zvláštního lesku nabyla schůze přítomností Jeho Eminencí ndp. kardinála knížete arcibiskupa Fr. de Paula hr. Schoenborna, jemuž na konci místopředseda kroužku, P. Jos. Svoboda Tov. Ježíš. za tuto čest srdečně poděkoval. Přednáška byla zdařilá.

Socialní odbor družstva Vlasť

pořádal v místnostech Katolické besedy v neděli, dne 6. prosince m. r. přednášku pro dělnický lid, za tím účelem zvlášť pozvaný. Místopředseda odboru, V. Žižka, stříbrník, zahájil schůzi, načež Tom J. Jiroušek ujal se slova a přednášel o dělnické otázce vzhledem k Encyklice sv. Otce papeže Lva XIII., o dělnické otázce jednající. Přítomno bylo přes 100 osob. Řečník byl hojným potleskem odměněn.

ROČNÍK VIII. ÚNOR. 1891—92. ČÍSLO 5

VLASŤ.

Kterak zacházeli se slavným Keplerem protestanté a kterak katolíci?

Na ukázku z náboženské tolerance dává

Fr. Filip Konečný, Ord. Praed.

(Pokračování.)

Z toho Keplerova názoru o církvi vysvětlíme si lehce, proč se domníval, že již ode křtu do církve „katolické“ přijat byl, v ní povždy žil, z ní nikdy nevystoupil a proto ani se do ní navrátiti nemůže (Ep. ad Guldinum dd. 24. Febr. 1627.). Z téhož názoru možno také pochopiti, proč tak dosti objektivně soudil o jiných konfessích a proč spravedlnějším byl ke katolíkům a kalvinistům než ostatní orthodoxní souvěrci jeho. Z téhož důvodu jest pochopitelna i jeho snášelivosť k jinověrcům, jak o tom sám svědectví dává v listě k Maestlinovi, v němž píše, že pořád víc a více přesvědčuje se, že všichni ve hlavních věcech mají pravdu. Řevnivosti theologů nikterak neschvaluje. O bratřích souditi nechce, jelikož soud náleží Bohu. Lepším jest chybí-li omlouvaje je a jen dobré o nich povídaje, než kdyby hřešil pomlouvá je, překrucuje a žaluje na ně, je to lepším, poněvadž učitelem církve není.“ Ep. ad Maestl. dd. 22. Decemb. 1616.

Tyto názory Keplerovy, které i Řím a katolíky považovaly členy církve katolické a jim ve hlavních věcech též pravdu dávaly, byly však v přímém a zjevném odporu s Luthrem a lutheránskými theology, kteří v Římu viděli „ďabla a antikrista“. Jeho mírný soud o katolících a kalvinistech tak je popudil, že ho podezřívali v jeho pravověrnosti a předhazovali, že jest na půl papežencem a na půl kalvinistou! Slyšme, jak to líčí v jednom listě z roku 1613. jakési paní sám: Fürs Dritte, ist mir schon hievor fürgeworffen, dass etliche mich darumb meiden, dassich solle seltzam in der Religion und halb Papstisch und halb Calvinisch sein.“ Proti tomu se však rozhodně ohražuje a tvrdí, že jen proto pouští se v hádky a spory náboženské, poněvadž kazatelé na kazatelnách mluví příliš vysoce a ne jednoduše, uvádějí a vymýšlejí nové učení, jedni druhé divoce napadají, podezřívají, překrucují a zvláště katolíkům příliš zlého a nepravdivého podstrkují „*den Paepstischen viel Dings gar zur böslich deuten.*“

Ředidlem víry považoval Kepler písmo svaté a právo jednoho-každého vykládati si je sám, jak Luther zpočátku učil, později však

jen tomu připustil, kde toto privátní vykládání nepříčilo se jeho vlastním výkladům. V listě k Maestlinovi dd. 22. Decemb. 1616. píše Kepler sám o sobě, že věří to, co jednoduchý a jasný smysl písma svatého mu povídá. [8]) Poněvadž takovým privátním vykládáním otevírá se všelikému bludu brána dokořán, dovolával se Kepler zvláštní milosti (unctio) Boží, o které myslil, že takovému pobloužení zabraňuje. [9])

Mimo písmo svaté klade Kepler velikou váhu na sv. Otce, pokud se totiž mezi sebou srovnávají a s písmem svatým shodují. Toho dosvědčuje sám v listě k Hafenrefferovi ze dne 28. listopadu 1618, v němž mimo jiné praví, že již od mnohých let řídí se slovy biskupa Marka Antonia de Dominis, aby se totiž ve věcech víry přihlíželo především k jasnému znění písma svatého a po té, když se zdají rozličná místa temnými nebo sobě odporujícími, aby se přiblíželo ku výkladům Svatých Otců, kteří předešli tyto bouřlivé časy náboženské. Mimo to platilo u něho mnoho, mohlo-li se dokázati, že tak o věci smýšlí různé strany, všichni — sensus communis. Toho zase dosvědčuje Maestlinovi, jak viděti z poznámky dole uvedené. [10])

To jsou, abychom tak řekli, zásady víry Keplerovy. Chceme-li však poznati celou budovu jeho náboženského učení, bude nám obrátiti se dále, a nejlépe učiníme, když ho samého vyslechneme, a jím samým do jeho víry zasvětiti se dáme. Máme o tom bohudík jeho vlastnoruční list, ve kterém skutečně podává své „Credo". Dne 21. září 1616. psal mu totiž Maestlin o smrti Elisea Roeslina, tělesného lékaře falckraběte Rýnského, a ke konci dodal: [11]) „Kéž v pravém náboženství odevzdal Kristu duši svou! Bývalť v náboženství vždy jaksi zvláštním, málem žádnému vyznání z úplna nejsa oddán. Co v posledním okamžiku učinil, nevím; přeji mu, aby ho byl Pán Bůh osvítil." Keplerovi zdála se tato slova prof. Maestlina nepřímým apostrofováním jeho samého, protož odpověděl mu dne 22. prosince téhož roku následovně: Blahopřejeme panu dru. Roeslinovi, když se tak zalíbilo Bohu, že života dokonal a pokoje se dodělal. Nikterak nepochybuji, že hlavní věci věřil. Bůh smiluje se zajisté nad chybami našeho rozumu, když odpouští kajícím i neřesti jejich vůle; smilujeť se i nad zvláštnictvím, popularitou a důvěřivostí našich rabbínů. [12]) A ty, můj drahý učiteli, jenž jsi slov těch bezúčelně a nahodilé nepsal, nýbrž maje v úmysle mne laskavě napomenouti, věz, že milostí Boží tomu věřím, co mi praví jednoduchý a jasný smysl písem svatých;

---

[8]) „Hoc de me habeas, me per gratiam Dei simplici et claro sensu Scripturae acquiescere." Podobně vyjadřuje se v listě k Hafenrefferovi, Viz O. o. VIII. 793.

[9]) „Spiritus idem est, qui et hanc illi (Ecclesiae) conscripsit instructionem, et jam mihi datus est in baptismo, ut non necesse habeam, ut quisquam me doceat ultra ea, quae in hac instructione (scl. Scriptura) lego: sed sicut ipsa unctio docet me, sic verum est, et non est mendacium." Ep. ad Paulum Guldinum dd. 24. Febr. 1627.

[10]) „In universum nullum dogma (me) movere, quod non vel apud veteres patres, vel apud hodiernas lites citra litem reperiantur." Ep ad Maestlinum dd. 22. Decemb. 1616.

[11]) „Utinam in vera religione animam suam Christo commendaverit. Singularis enim in religione semper fuit, nulli propemodum certe addictus. Quid in extremis egerit, nescio, ut a Deo fuerit illuminatus, opto." O. o. VIII. 840.

[12]) Tím slovem myslí Kepler ony protestantské theology, kteří se považovali jaksi neomylnými. Srovnej list k Hafenrefferovi ze dne 18. srpna 1610. O. o. VIII, 793.

ano, dopřává-li v tomto hádek plném čase, v němž lidstvo v tolik sporných stran jest rozděleno, jednota (consensus) jakési útěchy, tak věz dále, že náležím konfessi augsburské a za pravdu dávám dílu Chemitzovu [13]) proti sněmu Tridentskému, — že vůbec žádnému učení nevěřím, kterému buď Otcové nebo dnešní různé strany nepřisvědčují Kdo mně předhazuje jakoukoli novotu, křivdí mně. Tím jediné popuzuji proti sobě theology k hněvu, že s Reformovanými (kalvinisty) si přeji míru, že neschvaluji ani všech novot a přehnávání kalvinistických, ani nenahlížím, že by mezi nimi a námi podstatný byl rozdíl v učení o „osobě Kristově“, jelikož theologové nedokázali předhůzek, které se zde v tomto učení činí kalvinistům a jesuitům. Toho nepřipomínám jen tak mimochodem, jelikož přečetl jsem o tom nesčíslné knihy od počátku až dokonce . . . Jsem též ochoten podepsati konkordanční formuli, bude-li mi dovoleno vyjmouti z ní ony články, které jsem už označil . . . Volajíť mocně jesuité, volajíť mocně kalvinisté, že jim ve článku o osobě Kristově v konkordanční formuli bezpráví se děje a mnoho neprávem předhazuje. Kdybych tedy podepsal, a oněch článků nevyjmul, učinil bych se buď jich soudcem, jelikož bych se pro jejich bludy odsoudil, anebo stal bych se jejich žalobcem, a to proti svému svědomí, které jich v několika článcích spíše hájí než haní, poněvadž následují výroků lepších církevních učitelů, a hledě k tomuto článku, písmo vykládají lépe.“

Z tohoto vyznání Keplerova následuje, že křesťanství jeho záleželo: 1. v jasných učeních písma svatého, 2. ve článcích konfesse augsburské, 3. v konkordanční formuli, vyjma článek sedmý a osmý. Mohl tedy prof. Maestlin býti zúplna spokojen, jelikož Kepler náležel úplně lutheránské víře i po té výjimce. Že nestal se dosud „jesuitou“, jak nazývá katolíky, toho dokazuje jeho vyjádření o konfessi augsburské a knize Chemitzově proti sněmu Tridentskému; že nebyl kalvinistou, toho dokazovala formule konkordanční, kterou chtěl podepsati a za svou přijati, bude-li mu dovoleno články o osobě Kristově a večeři Páně vyložiti a upraviti si po smysle a výkladě sv. Otců. Mimo to napsal *proti* kalvinistům celou knihu, bohužel nám nedochovanou. o prozřetelnosti Boží, v níž jejich mínění o předurčení a milosti Boží potíral. O té knize sám myslí: „Dan ich beruffe mich auff alle Prediger, die es sehen werden, ob ich sollichen Irrthumb mit aus dem Grund widerlegt uud gantz hailsamlich und tröstlich aussgeführt habe.“ [14]) Přes to přese všechno přál si však, aby s kalvinisty i katolíky žil jako s bratry v míru, pokoji a lásce, domnívaje se, že ve hlavních věcech všichni se srovnávají, v čemž ovšem byl na omylu.

Poněvadž Kepler prohlásil, že srovnává se s konkordanční formulí ve všem mimo článek o osobě Kristově a „večeři Páně“, vidí se záhodno, poznati odchylné názory jeho. To možno tím spíše učiniti, jelikož častěji se o tom zcela upřímně a otevřeně vyjádřil.

Luther i konkordanční formule tvrdili a drželi proti kalvinistům, že Pán Ježíš jest skutečně čili reálně přítomen ve Svátosti oltářní. Toho aby dokázali, pravili, že se při vtělení věčného Slova božská

[13]) Naráží zde patrně na Chemnitzův spis „Examen Concilii Tridentini“.
[14]) Brief an eine Frau, von Jahre 1613. O. o. VIII, 814. Srovnej též list k Hafenrefferovi dd. 18. srpna 1610.

i lidská přirozenosť tak úzce v jedné osobě spojily, že jedna beze druhé býti nemůže a že proto, kdekoli jest přirozenosť božská, tam jest i přirozenosť lidská a býti musí a poněvadž přirozenosť božská jest všudy přítomna čili všudy bytna, musí i přirozenosť lidská býti všudybytna, a dále z téhož důvodu, musí býti vševědoucí, všemohoucí atd. Jakkoli Luther i konkordanční formule zcela jasně se nevyslovili a přesných pojmů neužili — sám Kepler praví v listě Hafenrefferovi dd. 11. dubna 1619., že mu při čtení napadlo přes šedesát pochybností o smyslu Luthrově a konkordanční formule, — přece bylo dosti zřejmé, že takové učení nesrovnává se s učením sněmu chalcedonského z roku 451., jehož se právě dovolávali. Sněm Chalcedonský totiž o tom ustanovil, že obě přirozenosti jsou v Kristu bez rozdělení a oddělení — ἀδιαιρέτως καὶ ἀχωρίστως — ale též bez zaměnění a přeměny, — ἀσυγχύτως καὶ ἀτρέπτως i. e. sine confusione et mutatione. Pokud však jde o záměnu, přenesení vlastností z jedné přirozenosti na druhou — communicatio idiomatum — na nichž Luther a konkordanční formule tak mocně trvali, vyjádřil se sněm Efezský (431.), že jest dovoleno i správno vypovídati o vlastnostech obou přirozeností v jedné osobě Kristově a též na ni obraceti, že však jest velikým bludem přenášeti vlastnosti jedné přirozenosti na druhou, a vypovídati in abstracto o jedné přirozenosti totéž co o druhé. Smíme zkrátka říci: Kristus jest věčný, Kristus umřel! Nesmíme však říci, božská přirozenosť se narodila, lidská přirozenosť božskou se stala atd. [15]) To cítil i Kepler. Proto, dovolávaje se víry a učení církevních Otců, odmítal tuto novotu. Ano chtěl se nechati raději vyobcovati, než by byl podepsal mínění, které podle jeho přesvědčení odpíralo písmu a tradici. „V těchto článcích", vyznává bohoslovci Hafenrefferovi zcela bez obalu, „platí mně více výroky a důkazy starých Otců jakož i jejich výklady písma, než všecky výklady konkordanční formule. Vyobcujte mne proto ze společnosti své a odepřete mi třebas i sv. přijímání, snad podle slov písma — „Svaté psům se nedává" — nakládejte se mnou jako s „duchovním psem, canis spiritualis", zač snad mou upřímnosť považujete; v tomto článku nikdy nezapře má řeč mého nejhlubšího přesvědčení a nic mne nedonutí, abych se řídil míněním konkordanční formule, nic na venek nevyznám (snad z úcty k učitelům) než co uvnitř smýšlím, jelikož vím, že ve věcech víry přesvědčení platí. [16]) Přes šedesát pochybností se mu namanulo o osobě Kristově, poněvadž konkordanční formule mnoho nejistých konstrukcí a relativních partikulí obsahuje, že se z nich pravdy jisté dobrati nelze. Hledí-li se o tom důkladně poučiti, počítá se mu to za všetečnosť; nečiní-li toho, nerozumí náležitě celému učení, — proto nemůže podepsati.

Svých rozumů hleděl v těch věcech také dokázati. k čemuž mu sám Hafenreffer podal příležitosť. Týž napsal mu totiž, že si ovšem váží jeho mathematických, astronomických vědomostí a prací,

[15]) Τὰς δὲ εὐαγγελικὰς καὶ ἀποστολικὰς περὶ τοῦ κυρίου φωνὰς ἴσμεν τοὺς θεολόγους ἄνδρας τὰς μὲν κοινοποιοῦντας, ὡς ἐφ' ἑνὸρ προσώπου, τὰς δὲ διαιροῦντας, ὡς 'επὶ δύο φύσεων· καὶ τὰς μὲν θεοπρεπεῖς κατὰ τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ, τὰς δὲ ταπεινὰς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ παραδιδόντας, κ. τ. λ. Apud Mansi Tom. VII. pg. 116.

[16]) Epistol. ad Hafenreffer dd. 28. Novemb. 1618. O. o. VIII, 855.

že však v theologii veškerý rozum lidský bláznovstvím se stává, — da müssen Hände weg! Ať prý Kepler svým chronologickým ostrovtipem dokáže mu stáří a obsah pravdy: A Slovo tělem učiněno jest. A přece jsou to jen tři slova: Slovo, tělem, učiněno. Z toho pozná, co zmůže rozum lidský ve věcech a tajemstvech Božích. [17]) Kepler přijal nabízený spor a snažil se to vyložiti. [18]) Přísně orthodoxní theolog výkladům jeho však nepřisvědčil, ano některé velmi ostře, jizlivě zamítl, jak viděti třebas i z toho, že na Keplerovu námitku, — Ježíš Kristus byl v Marii Panně a přece neudělal tělo její všudypřítomným — poznamenal: Mathematice stultescit, ty jsi mathematickým bláznem. [19])

Také v učení o „večeři Páně" nesouhlasil Kepler s lutheránskými souvěrci svými. Protestoval, že by tělo Kristovo všudy bylo za všech příležitostí (Ubiquitas Corporis Christi), a poněvadž Luther a konkordanční formule učení o všudy přítomnosti těla Kristova postavili a podstatné přítomnosti Kristovy v nejsv. svatosti obhájili proti kalvinistům, nebyli na omylu ti, kteří pravili, že Kepler v tom článku po kalvinsku věří a soudí. Konkordanční formule chtěla nemožným učiniti tak zvaný kryptokalvinismus a všecek dvojsmysl a určila ve článku sedmém: Vyznáváme, že tělo a krev Kristova nejen duchovním způsobem *skrze víru*, nýbrž i ústoma zároveň s chlebem a vínem se přijímá ne však kapharnaitickým, nýbrž nadpřirozeným a nebeským způsobem svátostnou jednotou (sacramentalische Union." Nechejme v dalším slovo dru. Schustrovi: [20]) „In der Erläuterung gibt sie (Conkordienformel) vorher einen historischen Überblick und sagt, es gebe zwei Classen von Sacramentierern: Die einen (crasis) sprechen klar und offen aus, was sie im Herzen denken, dass nämlich im Abendmahle weiter nichts als Brot und Wein gegenwärtig seien und empfangen werden; die anderen (versuti et calidi) aber, die gefährlichsten unter allen, sind schlau und sprechen vom Abendmahle zum Theile mit unseren Ausdrücken; sie versichern hoch und theuer, dass auch sie an die wahre Gegenwart des wahren, wesenhaften und lebendigen Leibes und Blutes Christi im Abendmahle glauben, sagen aber, dass diese Gegenwart und der Genus ein geistiger sei und durch den Glauben geschehe. Diese letzteren verbergen unter glänzenden Worten dieselbe crasse Anschauung wie die ersteren, dass nämlich ausser Brot und Wein im Abendmahle nichts weiter gegenwärtig sei und empfangen werde. Denn das Wort „geistig" bedeutet für sie nichts weiter als den Geist Christi, oder die Kraft des abwesenden Leibes Christi und sein Verdienst, dass gegenwärtig sei. Der Leib Christi aber selbst sei nicht gegenwärtig, sondern befinde sich im Himmel, wohin wir mit dem Gedanken aufsteigen müssen, um dort das Fleisch und das Blut Christi (aber nicht mit dem Brot und Weine des Abendmahles) zu suchen."

Této druhé třídě svátostníků, zdá se, že náležel Kepler, to jest, že následoval mínění Filipistů, kteří v Němcích roku 1574. nevymřeli a v podstatě s kalvinisty se srovnávali. Přihlížíme-li k listům a vý-

[17]) Epist. Hafenrefferi ad Keplerum dd. 17. Febr. 1619. O. o. VIII, 857—58.
[18]) Epist. Kepleri ad Hafenrefferum dd. 11. april 1619.
[19]) Cf. Schuster Op. cit. pg. 166. Anm. 1.
[20]) Cf. Dr. Schuster, Op. cit. pg. 169—70.

rokům Keplerovým o „večeři Páně“, najdeme, že víra jeho o ní byla asi ta, že spatřoval ve chlébě a víně jen *„znamení těla a krve Kristovy a památku umučení Jeho“*,[21]) které víru i důvěru budí, sílí, ducha k nebi pozvédá a jej na ten způsob účastným činí zásluh Krista Pána, jenž v nebesích jest. Tvrdil tedy a věřil slavný Kepler, že v nejsv. Svátosti nepřijímá se pravé tělo a pravá krev Kristova, jak my katolíci věříme, nýbrž že se jen přijímá ovoce zásluh Kristových „weil uns das Fleisch und Blut Christi an sich — ohne Verdienst (čehož my katolíci věru neučíme) — nichts nützen und die Einsetzungsworte vorzüglich an die Früchte und Verdienste seines Leides erinnern.“ V tom smýšlel tedy s Kalvínem. Interessantním při tom jest, že když lutheranští kazatelé ze Štýrského Hradce byli vypovězeni, dělal tomuto mínění Kepler propagandu, psal traktátky a potěšitelná psaníčka svým lutheránským souvěrcům, jak viděti z listů, které psal Keplerovi Zehentmajer, sekretář barona Herbersteina.[22])

Smýšlel tedy Kepler po katolicku v učení o osobě Kristově; smýšlel po kalvínsku, v učení o „večeři Páně„ smýšlel v ostatním dle konkordanční formule. Toť Keplerova víra, která mu život u jeho souvěrců velmi strpčovala, z rodné země vypudila, ba i v cizině se mstila, jak v dalším uvidíme.

IV. Kepler vyobcován z orthodoxní lutheránské církve.

Otevřenost a svobodomyslnost, kterými hájil Kepler svého přesvědčení náboženského, upřímnost a ráznost, kterými bojoval proti „bergickým Otcům“ a wirtenburkským theologům, jejich obhájcům, strpčily mu celý život a způsobily dokonce i největší trest, který ho v náboženství stihnouti mohl, vyobcování z církve čili exkomunikaci. Neboť, ačkoli Luther tak do nebes vynášel evangelickou svobodu, ačkoli lutheránští theologové hyzdili papeže a posmívali se pravověrným katolíkům, že poslouchají „neomylného“ a nedrží se svobodného učení a přesvědčení osobního, žádali od svých věřících tutéž poslušnost a poddanost ve věcech víry pro učení a domněnky své. Kdo jich neposlechl — ať dovolával se rozumu, písma, svobody nebo všeho trojího dohromady, — považován člověkem nebezpečným a stíhán jako kacíř a biřič, o čemž se i Kepler přesvědčil až dosti.

Již za studií universitních v Tubinkách prozrazoval Kepler zcela jasně, že nesouhlasí se vším, čemu učí církev lutheránská, respective konkordanční formule její,[23]) *začež byl dříve než akademických studií dokončil, z milé otčiny vystrčen, a to navždy.* Dr. Schuster o tom praví: und war desshalb noch vor der Vollendung seiner Studien aus seinem Vaterlande, wenn auch unter einem schönen Namen und in glanzvoller Weise *„hinausgestossen“* worden, um

[21]) „Signum corporis et sanguinis Christi et memoriale passionis Ejus“. Schuster loc cit.

[22]) Cf. Epist. Zehentmajeri ad Keplerum dd. 2. april. 1599; dd. 13. Octob. anno 1599.

[23]) Fischlinus, Memoria Theologorum Württembergensium, kdež o Hizlerovi, odpůrci Keplerovu, píše: „Hic autem cum suspectarum ejus opinionum *adhuc ex academicis studiis gnarus* eum nollet admittere“...

niemehr dahin zurückkehren zu können.“ Toho potvrzuje [24]) výslovně Kepler sám, ano toť jeho osobním přesvědčením, žalobou, soudem; toho tedy nevyvrátí nikdo, ani největší chvalořečník náboženské tolerance a osobní svobody, které tak rád přičítá lutheránské reformaci. *Kepler byl pro svou víru od orthodoxních lutheránů z otčiny vypovězen, vystrčen, a to navždy!* Kterak zacházeli tubinští theologové s prvním dílem Keplerovým a kterak je tisku odevzdali, zmrzačivše původní Keplerův text, jest asi též známo, a to vše dálo se za vychvalovné, vlastně vylhané svobody a tolerance náboženské. Je-li však známo, kterak se Kepler vynasnažil, aby zmíněných pánů lutheránských theologů v Tubinkách neurazil, na sebe nepopudil; je-li známo, jak mírně a skromně si proti jejich bezpráví, páchanému na učenci a vědě, počínal, nevíme a veřejnosti sdělíme na základě nepopíratelných dat, aby známo bylo, že svoboda smyšlení, svoboda svědomí, pokrok, věda a umění i na straně protestantské bývaly a jsou zneuznány, stíhány a trestány. V prvém díle svém „Prodromus“ zvaném, měl Kepler jednu hlavu (pátou), ve které dokazoval, že nový systém světový písmu svatému neodporuje. Senát university tubinské se nad tím pozastavil a na návrh prof. Hafenreffera vyškrtl celou tu hlavu a odevzdal dílo takto zkomolené tisku. [25]) Kepler byl tak dobrovolným i povolným, že se proti tomu nebránil a že po pět a dvaceti letech, kdy druhé vydání pořídil (1621), hlavy té v díle svém neuvedl. Toť přece patrný důkaz o uctivé a poddajné mysli jeho! Ano, když pozoroval, že jeho zastávání světového systému Koperníkova mnohým povážlivým se zdá a ve kruzích náboženských pochybnost a udivení budí, tázal se Hafenreffera o radu, je-li mu mlčeti, nebo zvláštním spisem všemu světu dokázati, že hypothese Koperníkova v každém ohledu a směru srovnává se s Písmem. Hafenreffer zrazoval mu to, aby tím nepovstaly nové spory v církvi Boží (protestantské!), kterých prý v ní za těch časů jest více než dost. Kepler uposlechl a slíbil, že se vícekráte do sporů církevních mísiti nechce, „jelikož pokoje církevního více si váží, než nejvyšších a nejvzácnějších výzkumů duchů velikánů“. Maestlinovi psal o své korrespondenci s Hafenefferem, že už o tom u veřejnosti ničeho neučiní, jelikož „celá astronomie nestojí za to, aby se jí pohoršil třebas i jeden jediný v Krista věřící. [26]) Tak mluvil, tak jednal tento veliký muž a, a přece pokoje neměl, lásky a uznání u svých souvěrců nedošel,

---

[24]) Cf. Kepler, Comment. de motibus stellae Martis, pars II. cap. VII. (O. o. III, 209.): „Prima se obtulit functio astronomica, ad quam tamen obeundam (*veredicam*) *extrusus sum* auctoritate praeceptorum; non longinquitate loci territus,... sed inopinato et contemto functionis genere et tenuitate erudicionis in hac philosophiae parte. Hanc igitur adii instructior ab ingenio, quam a scientia, *multum protestatus*, me jure meo ad aliud vitae genus, quod splendidius videbatur, nequaquam cedere.“ Kepler proti tomu tedy i mnoho protestoval a se ohražoval, ale nepomohlo nic, musil! Chlubí-li se tedy protestantism, že vědu podporoval a jí znamenité údy dal, a jmenuje-li na předním místě svého Keplera, tak ve dvojím lže: předně, že Kepler nebyl jeho, ale vyhnán byl od něho z vlasti a vyobcován z církve; po té nepovídá, proč Keplera učencem „udělal“ a zatajuje, že mu jeho díla korumpoval, jich vydati nechtěl, že Kepler u katolíků výživy i podpory došel, aby se stal světu tím, čím se mu skutečně vědou svojí stal, jak doložíme v dalším.

[25]) Epist. Hafenrefferi dd. 12. april. 1598. O.. o I, 37.

[26]) „Tota astronomia tanti non est, ut unus ex pusillis Christi offendatur.“ Epist. Kepleri ad Maestlinum dd. 11. junii 1598.

kteří mu oznámili skrze přítele Hafenreffera, že by jim milejším bylo, kdyby byl vůbec ani nepoznal těch mathematických spekulací, jakkoliv o sobě jsou překrásné? Ať ostane přesně a přísně u mathematiky, ale pokoje a míru ať neruší.[27]) Kepler poslechl. Tubinští však stali se ostražitějšími a naň pozornějšími,[28]) a když tři léta prosil bývalých učitelův, aby mu získali ve Virtemberce nějaké postavení, snad na filosofické fakultě nějakou stoličku professorskou (professiuncula), neslyšeli ho a rozkázali, aby jen zůstal pěkně ve Štyrském Hradci, a konečně, v největší nouzi Keplerově r. 1600., přetrhli s ním veškeré písemní spojení na léta a léta.

Roku 1600. přidán jest Kepler Tychovi v Praze, a rok po té stal se místo něho císařským mathematikem, čímž vymanil se z pravomoci theologů virtembergských a nebyl více ve svých náhledech o víře napadán a vyrušován. Protestanté čeští jakož i štyrští byli totiž až do roku 1609. jen trpěni a více na privátní bohoslužby odkázáni i vázáni, proto nemohli vnitřní jejich spory pro nebo proti konkordanční formuli tak se vyvinouti jako v Němcích, kdež po většině protestanté panovali, náboženství jiným vnucovali, vysoké školy měli, obrany a důkazy své víry psali a tím jedni s druhými do vlasů si přišli, nemohouce se srovnati za časté i ve věcech nejdůležitějších. O českých protestantech i po „majestátu“, kterým se jim rovné právo a volnosť zaručovala (1609.), vyznati dlužno, že nikdy tak přísně nebrali konkordanční formule jako v Němcích orthodoxní lutheráni, že byli mnohem tolerantnějšími v tom ohledě, čím asi umožnili Keplerovi onen náboženský klid a mír, o kterém jsme mluvili, a kterého mu popřáno bylo, dokud se z Prahy do Lince nepřesídlil. Jediné, co kalilo Keplerovi úplný klid náboženský, bylo, že nesměl vydávati děl svých v takových městech a místech, ve kterých Konkordisté byli na vrchu. Tak mu na příklad zmařili theologové saští vydání díla v Lipsku „Ausführlicher Bericht vom Cometen des Jahres 1607.“ a donutili ho utéci s ním do Augsburku, kdež ho podporoval nejvíce katolický pán Herwart z Hohenburka.

Roku 1609. popudil na sebe Kepler velice theology virtemberské. Téhož roku zastavil se totiž na cestě do Heildeberka některou chvíli ve Stuttgartě, a použil příležitosti té k tomu, že požádal svého zeměpána Jana Bedřicha, vévodu virtemberského, aby ho sprostil všech závazků, které na sobě má jakožto někdejší posluchač na vévodské universitě tubinské, a by mu dovolil, vstoupiti do služeb „potentátů“, kteří by mu snad nabízeli místo. V Praze prý mluví se o tom, že jejich císařské Veličenstvo zamýšlí dvořanstvo své zjednodušiti a zmenšiti, při čemž by snadno i nynější Keplerovo postavení v nebezpečenství přišlo; to postavení, které mu dosud vynášelo 500 zl. a skýtalo výživu. Vojvoda, poradiv se s konsistoří Stuttgartskou, odpověděl, že prosbě vyhovuje, že však žadatele zavazuje, aby na požádanou byl ochoten vrátiti se do Virtemberska. Na to zaslal Kepler vojvodovi zvláštní deklaraci, v níž pravil, že by po celý život nejraději byl sloužil drahé otčině, že i nyní chce jí sloužiti oddaně, že však již nyní upřímně označuje, čeho by od něho bylo se nadíti, kdyby sku-

[27]) Epist. dd. 12. april. 1598. (O, o. I. 37—38.)

[28]) „Ejusmodi autem in rebus hominum probatur promissa fides, et nostra acuitur providentia.“ Loc. cit.

tečně na universitu tubinskou povolán byl. Církevní spory mezi Kalvinisty a Lutheránv dospěly ve Falci a Virtembersku v ty konce, že náhledy oněch o předurčení a osobě Kristově již již se mění, mírní, kdežto náhledy těchto se přiostřují tak, že si myslí, „že Kalviniste musí jednoduše za odpuštění prositi a konkordanční formuli beze všeho a ve všech článcích pěkně podepsati.“ Jeho přáním a radou jest, aby se několik článků, na př. „o večeři Páně“, nechalo stranou a uchovalo dobám pozdějším, aby aspoň nyní byl mír a pokoj; ve článcích však o předurčení atd., aby se přátelská podala ruka a ne „sie nit fürn Kopff stossen“ od nich žádati, aby Pána Boha neuráželi a se mu nerouhali. Sám pro svou osobu jest přesvědčen a doufá pevně, že různé strany v církvi Boží jednou se přece shodnou, proto že si svatosvatě a ve svědomí předsevzal podepsati konkordanční formuli nikoli celou a bez výminky, nýbrž jen podmíněně, to jest, že proti ní nebude bojovati. Od mládí také nemůže tomu věřiti, že by ten, kdo s Kalvinisty smýšlí o „večeři Páně“, „nesměl býti považován naším bratrem v Kristu“. Přes to přese všechno nechce se od svých souvěrců odloučiti a zůstane s nimi a při nich, pokud ho sami nevyloučí. Je-li tímto vyznáním vojvoda spokojen, a přeje-li si na universitě osobu mírumilovnou a smířlivou, nabízí mu Kepler služby (Sr. u Schustra str. 180—81.). Odpověď zněla, že jest povinen na každý spůsob a bez výminky vrátiti se, kdyby byl požádán.

Tato jasná, otevřená a neohrožená deklarace se mu však nevyplatila, vlastně velmi zle vyplatila. Ostražití theologové virtemberští poznali z ní totiž, že v ní káral jejich netaktní jednání s Kalvinisty, že bránil kalvínského učení o „večeři Páně“ a konečně, že prohlásil se jen pro podmíněný podpis konkordanční formule, jejich zlatého slnnce, jež jasnými paprsky (t. j. učeními) svými ozařovalo a ozařovati mělo veškerou zemi, celý svět. To byly tři strašlivé, neodpustitelné zločiny, kterých nutno bylo přísně potrestati. Stalo se tak, jakmile přišel pod jejich pravomoc, což bylo roku 1612., ve kterém odešel z Prahy do Lince. Zášť a štvanice jejich proti němu byly však už dávno před tím rozproudily se. Píšeť sám Hafenrefferovi dne 18. srpna r. 1610., že ho bez příčiny Kalvincem považují a bez důvodu z učení toho podezřelým mají.[29])

Protestanté v Linci byli přívrženci přísné orthodoxie virtemberské, jak je jmenuje sám Kepler v listě k Bereggerovi ze dne 7. února 1617., v němž výslovně o nich píše: „Colonia Virtembergica“. Správcem náboženské osady té byl od roku 1610. Daniel Hizler, který vystudoval v Tubinkách a tamější přísnou orthodoxii zúplna si osvojil. Poněvadž znal svobodné a odchylné náhledy Keplerovy o náboženství již z let studijních, žádal jakožto školdozorce, aby Kepler podepsal konkordanční formuli dříve než mathematiku přednášeti začne na zemské škole protestantské. Faktum toto prostě konstatujeme, a Hizlerovi nic nepředhazujeme. Kepler vymínil si některé články, zvláště o osobě Kristově, „večeři Páně,“ o všudypřítomnosti těla Kristova; jinak byl ochotným podepsati. Rozumí se, že o tom přísný Hizler slyšeti nechtěl. Od té doby hádali se spolu o sporné otázky náboženské dosti často, a trvali, jak už v takových věcech

[29]) „Dico vobis, frustra vos me circa personam Christi de studio Calvini suspectum haberi (*ut audio fieri!*) O. o. VIII, 794.

bývá, každý na své. Hizler však z rozmluv těch poznal, že Kepler jest propadl dvěma bludům a haeresím čili kacířstvím, *proto odepřel mu veřejně* „večeři Páně“, když k ní s jinými přistoupil, a vyobcoval ho ze sboru pravověrných.

Náš čtenář pomyslí snad: No, toť byla rána, co pak Keplerovi uškodila, udělala? Ba byla, a veliká! Kepler, jak už pověděno, byl mužem, kterému na náboženství záleželo, jenž se v náboženství cvičil, svátosti své církve přijímal, proto doteklo se ho Hizlerovo jednání bolestně. Dne 20. srpna 1612. psal církevnímu vrchnímu úřadu, konsistoři Stuttgartské ovšem, co se bylo mezi ním a Hizlerem přihodilo, žádaje, aby predikantovi bylo nařízeno, připustiti ho k „večeři Páně“. Při tom podotekl, že jeho odchylné mínění o inkriminovaných dvou článcích nedávalo nikterak pohoršení, jelikož jednoduchý člověk jim nerozumí; že však ono vyobcování z církve, kterým byl za to ztrestán, postavilo ho na pranýř přede všemi. Než nepochodil. Stuttgartští znali jeho „bludy a kacířství“ již od časů pověstné jeho deklarace, a věřili proto velmi rádi nepříznivé zprávě Hizlerově. V odpovědi na to pravila Stuttgartská Konsistoř, že člověka, jenž se sice ústoma přiznává ku pravému náboženství evangelickému, v učení však od něho se odchyluje, pochybováním a nesmyslným rýpáním, „ungereimte Grübeleien“ pravdu zastiňuje, sebe a jiné plete, tak dlouho od společnosti pravověřících držeti třeba, až se bludných domněnek svých vzdá. „Dass aber ihr,“ tak mu konsistoř štuttgartská dokazuje dále, „asana doctrina exorbitirn, mit ungewissen, zweifelhaften opinionibus euch und Andere irr machen und insonderheit der Formulae Concordiae in etlichen Artikuln widersprechen, auch bishero mit unsern Kirchen in doctrina nicht vergleichen wollen, ist aus euren unterschiedlichen Schreiben offenbar. Derowegen M. Hizler kein Fehrer gethan, sondern recht und wohl gehandelt hat, dass er euch ad communionem nicht admittiren wollen.“ O. o. VIII, 869.

Po takové odpovědi nezbývalo Keplerovi než podrobiti se kruté ráně osudu. Od roku 1612. až do roku 1622., ve kterém náboženská obec lineckých protestantův vzala za své, bylo mu snášeti všecky ústrky pravověřících, bylo mu postrádati „svátostí“ církve své, bylo mu choditi s přívěskem „kacířství“ přede tváří celého města, všech žáků, posluchačů, přátel a známých!

Od roku 1613. do roku 1619. namáhal se Kepler několikrát a to snažně, aby se klatby zbavil. Za tou příčinou došel několikráte k Hizlerovi a vyjednával s ním. Týž přislíbil mu, že ho do sboru pravověřících přijme, donese-li si list o své orthodoxii buď od konsistoře Stuttgartské neb od theologické fakulty tubinské. Když tedy roku 1617. byl Kepler ke konci října ve Virtemberce, použil pobytu svého v Tubinkách mimo jiné i k tomu, aby Hafenreffrovi podal obraz vyznání svého a vyžádal si jeho přímluvy u Hizlera. Když se loučili, slíbil mu Hafenreffer, že se o to u Hizlera písemně přimluví. Uplynul však rok, a Kepler nedostal o tom řádečku ani od Hafenreffera ani od Hizlera. To Keplera dopálilo, tak že 28. listopadu 1618. dožadoval se splnění daného slibu tonem a způsobem u něho neobvyklým. O. o. VIII, 854.

Hafenreffer stal se zatím kancléřem university tubinské, a odpověděl dne 17. února 1619., lituje prudké řeči Keplerovy, jehož ta-

lentu a výzkumů vždycky si vážil. V otázkách theologických „müsse aber menschlicher Scharfsinn thöricht werden." — Na to ospravedlňoval a omlouval se mu Kepler zvláštním listem ze dne 11. dubna r. 1619. a prosil za odpuštění, že psal tak „ostře". Při tom neopomněl poznamenati: Bol zvítězil nad skromností a uctivostí mou, když jsem už přes rok podarebně čekal útěchy všeliké. Bol ten způsobilo mu schválení církevní klatby, kteréž učinili proti němu jeho přátelé tubinští. V dalším prosí Kepler, aby umírnili jeho bolu tím, že ho připustí k „večeři Páně" a nebudou žádati od něho podpisu konkordanční formule, jako se to stává u mnohých laiků, po nichž nikdo takového podpisu nežádá. Kdykoli se ku přijímání připravoval, vždy všeho ostrovtipu a hloubání se vzdal. Formuli přijímá, bude o ni mlčeti, nebude nic proti namítati, ale jí podepsati naprosto nemůže, jelikož to jejím s c h v á l e n í m považuje. Jednoduchou, prostou víru jí přiloží, nikoli však víru soudnou, jaké vyžaduje schválení. Po té mají s Hafenrefferem kontroversi a výklady o sporných věcech, a na konec ujišťuje Kepler, že, bude-li mu dovoleno v oněch často jmenovaných článcích přidržeti se víry a významův starých Otců, ve všem ostatním bude uctivým i poslušným učitelův a církve své. Dopustil-li se mimo to něčeho zlého, jest ochoten odprositi veřejně, před celým sborem. Pročež snažně žádá, aby mu ráčili páni theologové již odpověděti, jelikož jeho „suspense" trvá již plných s e d m let, a jelikož není mu nikterak lhostejno, cítí-li, že tak dlouhý čas jest živým pohoršením celého Lince. Každé toto slovo jest vskutku perla, a Kepler zasluhoval jistě odpuštění, neb aspoň mírného a smírného s ním nakládání. Nechceme tím učiniti násilí přísným pravověrcům virtemberským, ale nechce též zamlčeti, že Keplerova upřímnosť, pokora a vroucnosť dojímají mile, budí pro něho sympatie.

Hafenreffer sdělil tento list theologické fakultě a tato konsistoři Stuttgartské, která 11. července do Tubinek odpověděla následovně: „Betreffend Keplerum hat man nunmehr mit selbigem S c h w i n d e l h i r n l i n lang gehandelt, aber vergebenlich, und lasst er ihm nit sagen. Wir haben nit unterlassen wöllen, den Herren Theologis Tubingensibus zu communiciren, was ihme vom Consistorio aus vor ettlich jaren (1612) eben de hoc ipsa materia zugeschrieben worden, ob es den Herrn belieben möchte, ihn auf gleichen Schlag abzufertigen; man kann doch keiner anderen meinung umb seines letzköpflins willen werden".

Jménem theologické fakulty sdělil prof. dr. Hafenreffer dne 10. srpna téhož roku Keplerovi, že j e h o v y z n á n í n e u s p o k o j u j e, a dodal ke konci: Poněvadž nevěříš, že tělo, které s všudybytným Logosem osobně spojeno jest, pro t o t o spojení není též všudybytno, nemohu ani já ani kollegové moji schváliti hloupé a rouhavé obrazotvornosti tvé; radíme však tobě z křesťanské lásky, abys, odhodiv od sebe zpozdilou obrazotvornosť rozumovou, přijal nebeskou pravdu věrou prostou, jak to dělají všichni hodní křesťané.[30]) Učiní-li tak, nabude pokoje svědomí; zůstane-li však při své a nepřijme-li přátelského,

[30]) „Neque ego, neque Domini collegae et fratres mei absurdas et blasphemas imaginationes tuas approbare possumus, sed potius una cum Consistorio et cum Rev. et clariss. viro. D. D. Hoë pie et christiana ex charitate tibi suadentes consulimus, ut abjectis stultae rationis imaginationibus veritatem coelestem vera fide apprehendas et divina mysteria simplici fide, quod omnes veri christiani faciunt, pio obsequio adores et venereris." Epist Hafenrefferi ad Keplerum d.

bratrského napomenutí, není jim povědomo, čím se z té rány vyhojí, kterou mu způsobil bláznivý rozum lidský. Také ono pohoršení, jež církvi dává, nevědí, kterakým jiným napraviti způsobem. Tyto myšlénky, praví Hafenreffer, nemá jen on sám, nýbrž všichni kollegové, kteří je od něho slyšeli a schválili. Proto ať Kepler zřekne se a zahodí velice bludné domněnky své a pravdu nebeskou přijme věrou pokornou, anebo ať se vyhýbá církvi a vyznání jejímu. Na doklad, že všichni členové celé fakulty s odpovědí se srovnávají, podepsali se všichni jeden za druhým. Zároveň zaslán celý dopis konsistoři Stuttgartské, aby přece svět viděl ten div divoucí, že v církvi lutheránské aspoň jedna fakulta s jednou konsistoří v jedné věci jednoho jest smyslu. Než ani to nepostačilo. Theologové tubinští ohlásili lutheránským sborům (osadám) zvláštním, tištěným okružníkem, že Kepler jest vyobcován z církve jejich, a že vrchní konsistoř Stuttgartská nález ten schválila a tvrdohlavého Keplera zlým nepravověřícím čili kacířstvem vinna uznala. Toho zase dosvědčuje[31]) Kepler sám P. Pavlu Guldenovi, kněži Tovaryšstva Ježíšova, pravě, že by ho na žádné universitě ani nikdo neposlouchal, poněvadž ho tubinští professorové veřejně a na tištěném cirkuláři z církve své vyobcovali, a to proto, že nechtěl býti „ubiquistou“ čili vyznavačem, že tělo Kristovo jest všudy přítomno.

Roku 1622. byl sbor lineckých protestantů zrušen; učitelé a kazatelé se rozešli, jen Kepler zůstal, jsa císařským mathematikem. Odpůrcův a posměváčků svých se tím tedy zbavil, avšak vyrčený trest, ohlášená a na něho vržená exkommunikace zůstala mu na krku i po té a nebyla mu sňata po celý život, ani před smrtí. Štěstím bylo Keplerovým, praví dr. Schuster, že nedostal se do rukou Konkordistův a že zůstal pod pravomocí katolických pánů, císaře Rudolfa II., Matiáše a Ferdinanda II., jinak byl by čekal bez pochyby osud, jehož zažil Craco, Peucer a Crell.

Je pravda, že tubinští theologové slavného Keplera na těle nepálili ani nemučili, že ho nežalářovali ani nezmrzačili; je však také pravda, že ho z vlasti navždy vypudili, že mu jeho vědu zazlívali, že mu bol působili, svědomí po celý život znepokojovali a nikdy nesmířili. Neznamená to dopouštěti se na poctivém, řádném člověku morální vraždy, ničiti jeho život? A co jest horšího: okamžitá smrť nebo stálá trýzeň duševní? Protestanté Keplera duševně mučili celý život a nepřestali,až ho usmrtili. Volal k nim, prosil, zapřísahal, sliboval, nic na plat, zůstali na své, nevrátili mu míru ani pokoje!

Tak „docela jinak“ zacházeli protestanté s Keplerem, a tím způsobem zasloužili si pochvalných slov páně Masarykových! (Dokončení.)

---

ultimo die julii 1619. Upozorňujeme pana dra. Masaryka, jenž povídá v Selbstmordě, že prý katolíci vyžadují od svých souvěrců „slepou víru“, aby si ráčil všimnouti toho listu Hafereffera, z něhož nad slunce jasněji jde, že protestanté hned na počátku pokládali „slepou víru“ nutnou, a kladli ji za podmínku i samému Keplerovi, chce-li dojíti pokoje duše a srdce!... „Conjunctis igitur votis obtestamur, ut *rationi*, quae in rebus divinis *caeca et stulta* est, nuncio misso, piscatoriam simplicitatem, quam Scriptnra sacra nobis dictat, humili corde tandem venerari incipias.“

[31]) Roku 1626. píše Kepler P. Paulovi S. J. „Ego si conditionem docendi ultro offerem, nemo tamen auderet me audire; nemo vellet, cum Tubingenses me publicis typis excommunicaverint, quia „Ubiquitista“ esse recuso, et quia clamoribus ipsorum tribunitiis semper intercessi, odique calumnias et hostem“.

Regina.

Báseň

od **Vojtěcha Pakosty.**

(Pokračování.)

IX.

Kraj zlatem zářil v jitro podzimkové
a kouzlem, jak jen v horách jasní dnové
jej vyzdobiti časem libují si.
Mlh závoj dlouho halil horstva rysy
i údol širý; jako za oponou
se snaže skrýti čarovnou svou clonou,
že za ním slunce, modrá obloha je.
Pak zvolna klesal. —

Bílé na silnici,
jež od Janovic vede ku Klenové,
stál správce s Regou, nadšen pozíraje
v čarovný zjev ten, smyslům lahodící.
To divadlo dnes nebylo mu nové,
a přece strhlo jej v svá kouzla sterá.

„Ó, krásně bude!“ hlesla k němu dcera,
v dol k Bořeticům stále hledíc jen.
„Tak jasný, tichý podzimkový den,
když vydaří se, léta bývá krasší.
Co v letě? Někdy nelze vyjít ani;
jak na Sahaře slunce praží v pláni,
a divá bouře stále mysl straší. —
Však nyní, nyní tiché do krajiny,
kdy vyzařují zralé jeřabiny
a doubrava i buky jako v zlatě
se pyšní ve svém nejluznějším šatě,
mé mysli vždycky bývá nejvolněji. — —

V tom Rega zmlkla ve své chvalořeči,
že podzim léto lahodou svou předčí
a vzkřikla: „Pohleď — tam už přicházejí!“

„Kde? — Ba ne!“ správce přistiňuje oči
a v stezku hledě vrchu na úbočí,
zavrtěl hlavou. — „Jsou to! radosť v hlasě“
svém jevíc, Rega v ústret rozběhla se.
„Šetř sebe — neběž!“ volal otec za ní,
však marně. Muži též krok urychlili
a na rozcestí ve kratičké chvíli
již zdravili se s Regou stiskem dlaní.
Řeč vážná, žerty, věci staré, nové
pak střídaly se cestou ku Klenové.

Tu staří v zadu, tu zas mladí zbyli;
ti bez úmyslu, tito schválně však,
a černý obraz že jich poutal zrak,
své opozdění otcům omluvili.

Tak došli cíle. Bodré ve náladě
se v starém dlouho procházeli hradě
a správce úkol převzal cicerona.
Tu k studni zašli, o jíž hloubce sporně
lid soudí, tu zas u zdí zříceniny,
děl Bílý otci, neprůhledná clona,
jak časů dávných. Posléz k lidomorně,
kdy kaple staré vyšetřili rysy,
a gotickou že byla, zřeli, kdysi,
se uchýlili. —

Doktor od Reginy
se na krok nehnul za procházky celé.
Tu v oči zřel jí, tiskl ruku vřele,
tu ona k jeho schýlivši se sluchu,
jak libovonný v máji pocel vzduchu,
mu jakés občas tajné slovo šeptla.
Ta důvěra až Jaroslava hnětla. —
Když vraceli se posléz ze procházky,
a otcové jich v značné byli dáli,
jak omámena, plna ohně v zraku
mu přímo děla: „Jaro, bez tvé lásky
bych v propast zde se vrhla bez rozpaku!“

Však ještě chvíli v hradě pozůstali.

Co staří dole sedli hovoříce,
doktor a Rega vyšli na cimbuří,
by kochali se krásné na vyhlídce.
A v luzný obraz krajin pohříženi,
tu dlouhou dobu dleli v odmlčení.

„Jak je zde krásně!“ posléz Rega děla;
„jak dnes té báně mráček nezachmuří,
tak s duší volnou životem bych spěla,
si stále přeji — —

„Trápí tě cos, drahá?“
se doktor ozval, bera ruku její.
„Rci, já bych to byl, jenž by do kolejí
ti žití černý mohl květ vsít blaha,
svou vlastní krví bych jej zasít chtěl.
Ty nevíš, Rego, s jakou touhou spěl
já v zdejší kraje, tebe v srdci maje,
neb nad vše kouzlo čarovného kraje
Tvá jest mi bytost. Co dlím v Bořeticích,

plám jedinou jen myšlénkou a touhou:
zříť, Rego, tebe!“ —

Rega poslouchala
jak vytržena v jiných světů říši;
hned bledla, hned zas zahořela v lících,
mníc, čarokrásnou že jen visí pouhou,
co vůkol sebe spatřuje a slyší
Chtíc snům se vymknout, vykřikla a vstala.
Však znova sklesla, a jak oheň žhoucí
v tom na rtech vzplál jí pocel dlouhý, vroucí. —

Kýs blízký šelest náhle vzrušil oba.
Jak duch, jenž zámkem, jak dí, vniká k cíli,
jen málo kroků za nimi stál — Bílý!
Vše slyšel, viděl. Děl jen: „Totě doba,
co čekáme vás dole na nádvoří! —
Zde není radno dlíti v žáru tom;
hle, kterak slečna v líci přímo hoří! —
Nuž, pojďte, pojďte!“ — —

Jak by náhle hrom
byl při nich třisknul, v prsou vázl hlas,
a vzrušili se. Spěšně sešli dolů.
A knížku jakous, ve spěchu a zmatku
již zapomněla Rega na sedátku,
vzal doktor k sobě, v přihodnější čas,
až zase jednou budou dlíti spolu
jí vrátit míně.

K Janovicům spěli.
Toť ku podivu, co se s Bílým dělo!
Ten tam byl jeho bodrý žert a smích —
Ač přemáhal se, marně jasnil čelo
a jakous těžkou starosť na očích
i při obědě všickni jasně zřeli.
Však za to Rega, jak by vyměněna,
svou veselostí ovládla pak všecko;
jak rozpustilé, dovádivé děcko,
a byla šťastnou jako nikdy snad.

Již podvečerní v kraje padal chlad,
kdy společnosť, jak z rána, rozjařena
se rozcházela. — Bílý do Pluhova
se jíti chystal, domů Jaroslav.
A na rozchodu Bílý, první vstav,
děl k synu stranou, přitlumuje slova:

„My, bohda, zítra se zas uvidíme
a slovíčko si spolu promluvíme!“

X.

Zapadlo slunce! Ó jak čarokrásně!
Mlh lehké páry po údolí spěly,
a na výšinách stromy zašuměly,
proč krásný den jim zhasíná tak časně.

Sám k Bořeticům lesní po pešině
spěl mladý doktor. Spěchal. Jako bolem
kdy člověk stísněn na nic nezří kolem,
se nerozhlednul luzné po krajině.
Cos neurčitě v jeho prsou vřelo,
jak bouře letní, kdy nás ze sna vzruší;
sám sebe ptal se, co se s ním dnes dělo,
co podvrací mu rovnováhu v duši,
co jako balvan mladá ňadra tíží,
proč zdá se mu, jak zamknut byl by mříží
a zase k hvězdám letět chtěl by ptákem? —
Tu obraz Reginin mu v mysli vzplanul,
tu otce zřel, jak náhle před ním stanul,
jak čelo svraštil, málo mluvil, tlakem
jak stísněnou by náhle cítil hruď.
Vždyť sám jej vybízel, by ku správcovům
si často vyšel! Jaký děsný slovům
dal výraz, jemu při rozchodu pravě:
„My slovíčko si promluvíme spolu!“
Proč vyhrožoval? Dobrý Bůh to suď!

Směs úvah, obav v těžké nesa hlavě
se doktor náhle octnul ve údolu,
kde domek bílý, skrovnou se zahrádkou
mu kynul z dálky. Vešel v pokoj malý
a rozžal lampu. Na pohovce sedě
a v bílý plamen stolní lampy hledě
si připomínal každou chvíli sladkou,
již zažil tady. — Dlouho oblétali
jej tito pestří upomínek snové,
jak letní květy čilí běláskové.
Pak vstal, a rychlým jizbu krokem měře,
dal na klíč svého pokojíku dvéře
a dlouho zrakem utkvěl na obraze,
jenž nad bělostným visel lůžkem jeho.
Byl Murillovy Matky Boží stkvělý
to obraz — ovšem pouze kopiový.

Měl od matky jej. Snad si dětství svého
tu vzpomněl, a jak bývalo mu blaze,
kdy při modlitbě zraky jeho tkvěly
v těch tazích svatých jako na oltáři. — —
Však Jaroslavu i co jinochovi
týž obraz, milou obetkaný září,

zbyl věcí svatou. — Mladý doktor Bílý,
ač mnozí druzi jeho pobloudili,
zlým vzorem, svodem — ve mládí vždy možným,
byl dosud pevně věřícím a zbožným.

A proto dnes též v svého nitra vzruchu
by klidu nabyl, modlitbičku v duchu
si zbožně říkal v pokojíku šeře,
než na lůžko se k spánku odebéře.
Tou dobou býval v domácím už šatě;
dnes v dumy zabrán, zůstal ve kabátě,
a když pak spěšně odkládal jej stranou,
cos na zem padlo. Hledal. Zápisník!
Týž, jejž skryl v kapse, jako hromu ranou,
kdy otcem s Regou byli překvapeni,
Co v něm as psáno? — A ač slušno není
se lstivě vtírat ve tajemství cizí,
přec nahlédne v něj. Náhodě snad dík,
že nalezl jej a tak spěšně zvedl —
snad záhada jím mnohá z mysli zmizí.

Jak lačný k jídlu, spěšně za stůl sedl
a jal se zkoumat. Nejdřív hbitě, v spěchu,
nezávadností mysli dívčí jist,
jal za listem se přemítati list
a názvy četl jednotlivých statí.
Pak náhle stichl, jak by pozbyl dechu,
a vzrušení mu v líci bylo znáti,
že našel místo, které zajímá ho.
A četl:

„Lásko, srdce rajská vláho,
jež jeho vzhledem v duši dopadla mi!
Ty můj jsi Bůh, ty's jediné mé nebe,
nic neoblaží v světě mimo tebe,
vše ostatní je šalba, lidské klamy.
V nic nevěřiti a v nic nedoufati
mne naučili matky rtové zlatí.
Já uposlechla. Byla-li jsem šťastnou?
Ne! — přiznávám se. Až teď hvězdou jasnou
mně v chmurný život jeho láska vzplála.
Já od dětství ho vroucně milovala,
mně nebem při něm okamžik byl pouhý.
Teď splněny zřím svého srdce touhy.
Mám květ, jenž pouze ve srdci se daří,
mám poklad, jejž nic v světě neumaří;
ni blesky žhavé, ani proudy dravé — —
Tys duší žití mého, Jaroslave!“ —

Doktor se zachvěl. „Tak že miluje mne?“ ...
se hlavy chopil, chodil po pokoji.
„Ó proč jsem četl! — Dívčí srdce jemné,
jež víc než muž má zapotřebí víry —
té vůdčí hvězdy ve života boji,
jak hnusí se mi, taký výrok čirý,
když o svém Credu, jak zde Rega, činí.
‚V nic nevěřiti a v nic nedoufati!‘
Ó, děsno, děsno! — Ať dí: matka, jiní,
že nemodlenku učinili z ní —
vždy stejně děsí!“...

Zdali bdí neb sní,
sám jist si nejsa ještě další stati
pročítal doktor. Půlnoc prchla mžikem,
on nedbal toho, schýlen nad denníkem,
dál četl, chodil, všecek rozechvělý.
Až konce dospěl. Povstal. Chvíle spěly.
Již šeřilo se. Krátký namáhavě
se spánek schýlil k jeho horké hlavě.

(Pokračování.)

Ambrož.

Román o dvou dílech.

Napsal

Jaroslav Janeček.

(Pokračování.)

VIII.

Přátelství.

„Vojtěchu, připrav se, budeme se loučiti!“

Po těchto slovech, pronesených hlasem, jenž zpola projevoval radosť a zpola zármutek, obrátil se Vojtěch tázavě k Ambroži.

Ambrož právě odkládal klobouk a rukavičky.

„Nuže —?“

„Nuže, milý Vojtěchu, dnes náleží mi palma vítězství,“ pravil Ambrož s úsměvem.

„A tys ji získal na faře?“

„Ano.“

„Oh, ze srdce ti grutuluji! Tedy doktor —“

„Doktor byl dobře znám s mými rodiči, zejména s mou matkou. Včera jsme se seznali, vlastně on poznal mne.“

„Pozoroval jsem. Praví se, že doktor jest bohat. A tebe potkalo to štěstí.“

„Štěstí? Milý Vojtěchu, to jest záhada. Prozatím jen řekněme, že štěstí se na mne usmálo.“

„Budiž. Je doktor zdráv?“

„Úplně.“

„A farář?“

„Zotavil se ze včerejšího leknutí.“

„Mluvil jsi však o loučení, milý Ambroži?“

„Ah, ano!“ pravil Ambrož s povzdechem. „Musíme se loučiti, drahý Vojtěchu.“

„Loučiti!“ vykřikl Vojtěch. „Ty odejdeš?“

„Ano.“

Vojtěch sklonil hlavu. „Odjedeš“, šeptal.

„Milý Vojtěchu,“ pravil Ambrož, bera přítele za ruku, „Bůh tomu chce!“

„Nesmíme se vzpírati řízení Božímu,“ odpověděl Vojtěch, pozvedl hlavu a popatřil svýma modrýma očima na Ambrože. Ten v těch jasných očích uviděl slzy.

„Vojtěchu!“ zvolal, „ty pláčeš?“

Místo odpovědi objal Vojtěch přítele a zaštkal na jeho prsou. „Ó, Ambroži, nevíš, jak tě miluji!“

Ambrož stál tu zíraje k zemi. Nebyl tak měkké povahy jako Vojtěch, a tento projev jeho lásky dojal jej velice.

„Zda jsem hoden této lásky?“ myslil si.

„Vojtěchu, vzmuž se,“ pravil po chvíli. „Nebudeme se loučiti navždy!“

Vojtěch smutně zavrtěl hlavou. „Ó!“ pravil, „znám tě, tvé ideály vedou tě daleko, já ti nestačím.“

„Vojtěchu,“ řekl Ambrož chvějícím se hlasem, „přátelství pravé nekončí se rozloučením, trvá dále a přese všechny, i největší překážky září jako nejčistší démant.“

„Zda mohu doufati to i v naše přátelství?“ tázal se Vojtěch, jaksi slabě, bázlivě.

„Pochybuješ, drahý Vojtěchu?“ pravil Ambrož s lehkou výčitkou. „Můžeš vždycky věřiti v mé přátelství. Jest pevné jako skála.“

„Ó Ambroži, lekám se myšlénky, že musíme se loučiti!“

„Což není osudem naším setkávati a loučiti se?“ odvětil Ambrož se smutným úsměvem. „Což nejsme muži, bychom tíhu rozloučení odhodlaně snesli?“

Vojtěch svěsil hlavu. Bylo mu bolno, tak nevýslovně bolno u srdce!

„Vzmuž se, Vojtěchu!“ zašeptal Ambrož.

Vojtěch odvrátil hlavu a setřel slzy. „Buď vůle Boží!“ pravil po chvíli. „Musím překonati své city... Nesmím býti sobeckým, abych zdržoval tebe, ač mi srdce krvácí... Jdi, Ambroži, kam ideály tě volají, jdi, snad Bůh dá, že lodičky životů našich po plavbě třeba dlouhé zase někdy k sobě splynou...“

Ambrož mlčel, tiskna ve své ruce přítelovu pravici.

„Skoro se stydím,“ pokračoval Vojtěch s lehkým uzarděním, ale s pohledem značícím nadšení, „že jsem se lekal odloučení od tebe! Jdi, Ambroži, kam tě poslání tvé volá, jdi, žádám tě o to. Tajemný hlas mi praví, že jsi povolán k věcem velikým. Chci z lásky k tobě přemoci žal odloučení... Jdi, Ambroži, nebudu tě více zdržovati!“

A oba přátelé klesli si do náruče, vroucně se líbajíce.

„Odjedu do Paříže...“ pravil Ambrož.

„Ale nezapomeneš na mne, nezapomeneš na toho prostého, ale upřímného Vojtěcha?“

„Nikdy, nikdy, Vojtěchu!“

„A až dokončíš svůj úkol v Paříži —?“

„Pak opět sejdeme se.“

„Bůh dej!“ pravil Vojtěch povzdechnuv.

„Nepochybuj o tom! Doufati: v tom záleží všechna moudrost života.“

„Kdy odjedeš?“

Ambrož pokrčil ramenoma. „Toť neurčito,“ pravil, „ale jistě že brzy. Mám tu ještě úkol,“ dodal pro sebe.

„Odjedeš s doktorem?“

„Nikoliv. On odjíždí dnes odpoledne. Sejdeme se v Praze.“

„A odtamtud pojedeš přímo do Paříže?“

„Nikoliv! Zastavím se ve Vídni, abych navštívil matčin hrob.“

„A otce?“

„Příteli,“ odpověděl Ambrož, a na jeho čele objevil se lehký mráček. „Víš, že osudy mého otce jsou mi neznámy.“

„Ty však myslíš, že žije?“

„Ano, tak myslím.“

„Zastřeme minulost,“ řekl Vojtěch vida, že hovor ten nemile Ambrože se dotýká. „Přísluší nám, bychom žili jen budoucnosti. Minulost jest již ztracena.“

„A budoucnost otevřena — a snad budoucnost slavná!“ řekl Ambrož v nadšení a sebedůvěře.

„Doufáš o to?“ tázal se Vojtěch s přídechem bázlivosti, jakoby chvěl se o přítelovo štěstí.

„Ano, doufám! Doufám!... Bůh vedl mne dosud — snad povede mne i dále!“

* * *

Odpoledne po silnici směrem od Pardubic hrčel kočár.

Zastavil se před farou. Po chvíli vyšly ze dveří tři osoby: doktor, farář a Ambrož.

„S Bohem!“ pravil Raveni, líbaje se s knězem.

„S Bohem!“ opakoval kněz chvějícím se hlasem a snaže se potlačiti slzy, jež se mu draly do očí.

„Ambroži, nezapomeňte na naše úmluvy,“ řekl doktor, obraceje se ku mladíkovi. Pak uchopil jej za obě ruce, sklonil se k němu a tiskna mu políbení, pravil: „Líbám tě, synu mé přítelkyně.“

Pak ještě jednou stiskl ruku knězovu a násilím se přemáhaje, obrátil se ke kočáru. Vozka pomohl mu do vnitř a sám vyskočil na kozlík. Farář a Ambrož blížili se ke kočáru.

„Pane doktore, přijměte mou poklonu!“ ozval se na blízku hlas Vojtěcha, sem spěchajícího. „Přeji šťastnou cestu.“

„A já vám přeji mnoho zdaru ve vašem počínání,“ odpověděl doktor přívětivě a podal Vojtěchovi z kočáru ruku. „Doufám, že po roce zase sejdeme se, a nepochybuji, že milému mému Ambroži zachováte své přátelství.“

Vozka práskl do koní, kočár sebou trhnul a odjížděl. Raveni se ohlédl po skupině tří lidí, jež tu zůstavoval, a pokynul rukou na rozloučenou. Pak mračno prachu zahalilo jej i kočár. —

Farář stál na svém místě jako přimrazen, ruce jeho byly svislé. Zavřel oči, jakoby chtěl uzavříti v duši své obraz drahého přítele,

anebo jakoby skrýti chtěl slzy, jež volně zpod víček se řinuly. Tvář jeho prozrazovala nezměrný bol.

„Pane faráři!“ ozval se Vojtěch soucitně, an Ambrož zamyšleně hleděl za kočárem.

Kněz otevřel oči a vida oba mladé muže u sebe, usmál se oním úsměvem, jejž vykouzlí jen zaslzená tvář, uchopil je za ruce a jemně je táhl s sebou do fary. Ambrož cítil, jak se ruka jeho chvěje.

Nahoře v pokoji poklízela stařičká farářova sestra stolní náčiní. Kněz přistoupil k otevřenému oknu a zahleděl se za kočárem v dálce mizejícím. Bylo mu smutno, nevýslovně smutno, jakoby navždy zavírala se v okamžiku tomto kniha jeho života . . .

Oba mladí přátelé mlčky a vážně stáli opodál; oba cítili v srdci tíhu loučení.

Sestra farářova přistoupila ku bratru. „Václave!“ zašeptala něžně.

Kněz pokynul rukou, jakoby do dálky za odjíždějícím poslední pozdrav posýlal, vzdychl a zašeptal: „S Bohem, příteli drahý, s Bohem, s Bohem . . . Na shledanou až tam v nebesích!“ — Oči všech byly vlhké.

IX.

Na Kunětici.

Hrad Kunětický oživnul. Rozlehlé nádvoří, do něhož vchází se dvěma branami za sebou stojícími, jednou zpustlou a druhou zachovalou, v níž jest obydlí hospodáře a hostinského zároveň, naplněno bylo davy veselých výletníků. Stoly, zrobené z prken položených na zaražené do země koly, obsazeny byly staršími výletníky, kdežto mládež holdovala uprostřed nádvoří tanci, k němuž předehrávalo několik hudebníků, pod rozložitým ořechem usazených. Jindy tančívá se v rozlehlé, starobylé, dosud zachované rytířské síni, stavěné v gotickém slohu, ve přízemí hradního paláce, v pozadí nádvoří chmurně se vypínajícího. Ale za příznivé pohody dává se přednost otevřenému nádvoří před zasmušilou, klenutou síní. Tak i dnes. Mezi tančícími vidíme některé známé, jako Vojtěcha, Pavlínu a Borovce. Ambrože tu neviděti, podobně také po Martě marně se ohlížíme.

U jednoho stolu, stojícího bezprostředně naproti tančícím, seděli mezi ostatními účastníky naproti sobě dva venkované, pozorující bedlivým okem a se spokojeným úsměvem tanečníky.

„Naše mladá léta, kde jsou,“ povzdychl jeden z obou mužů a napil se. „Ale těm našim dětem to sluší, co?“

„Toť se ví,“ odpověděl druhý hrdě, „můj Josef není k zahození.“

„A má Pavlína není pro každého,“ pravil prvý, uražen jsa tou poznámkou.

„Nu, uvidíme,“ řekl druhý a obrátil se zase k tančícím.

„Já dám Josefovi statek,“ pravil za chvíli.

„Já Pavlíně pět tisíc přínosu.“

„Tak, tak!“ prohodil prvý hladě se po břichu.

„Tak co?“

„Nu, nějak to uděláme. Napijme se.“ Ťukli si a pili.

„Co uděláme?“ tázal se otec Pavlínin, otíraje rukávem ústa.

„Podívej se na našeho Josefa," pravil Borovec, ťukaje své ženě, vedle sedící na rameno. „Je to chlapík, co?"

„Je."

„Tak tedy řku, co uděláme?" opakoval Rozhoda svou otázku a zatáhl Borovce za rukáv.

„Nu, nějak to bude. — Petře, dejte mi pivo."

„Počkejte, Petře, mně také."

Rozhoda dopil. Petr odnesl sklenice.

„Řku, Borovče, co pak si myslíš?" tázal se znova Rozhoda, tahaje za rukáv Borovce, který opět se díval na tančící.

„Já? Nic!"

Obrátil se zase napolo zády k Rozhodovi a pozoroval tančící.

„Hm, to je málo!" zabručel Rozhoda.

„Hrome, já mám vztek!" vykřikl náhle Borovec a udeřil pěstí na stůl.

„Co pak?"

„Povídám, že mám vztek!"

„Proč pak?"

Borovec neodpověděl. Hleděl upřeně do tančících davu.

Petr přinesl pivo. „Řku, pijme!" pravil Borovec. „Já platím!"

„A já mám vztek! Na mou duši, já mám vztek."

„Hm! Na koho pak?"

„Eh, nic! Pijme!"

Pili.

„Petře! Cigaro!"

„Hned!"

„Řku, Borovče, řku —" táhal zase Rozhoda svého protějšího za rukáv.

„Nech mne! To víš, mám-li vztek, že nemluvím — —!"

„Ale proč pak?"

„Podívej se!" pravil zlostně Borovec a ukázal rukou mezi tančící. —

Rozhoda sledoval tento směr a uviděl Pavlínu tančící s Vojtěchem. Mladý Borovec stál nedaleko hudebníků, stíraje s čela pot.

„Co pak je z toho, řku?" pravil Rozhoda uštěpačně. „Vojtěch bude pánem."

„Ale kdy, co?" vyhrklo z Borovce. „Ještě jím není, a můj Josef má grunt jistý!"

„Nu, proto se nemusíš zlobit, řku," pravil Rozhoda, škrábaje se za uchem. „Nějak bude!"

„Ale já tomu nechci!" rozkřikl se Borovec, až všichni u stolu k němu se obrátili.

„Cigara, pánové! Kdo chtěl cigara?"

„Já! Dejte sem, Petře!"

„Já dám dceři pět tisíc přínosu," opakoval Rozhoda.

„Chci viržina. Pět a pět je deset. Tak."

„Pět tisíc, to jsou hezké peníze," pokračoval Rozhoda.

„Tatínku, kde je vaše pivo?" ozval se podle dívčí hlas. Rozhoda se ohlédl a uviděl Pavlínu se zardělým a zpoceným od tance obličejem.

„Eh! Dej pokoj, mně všecko mrzí!" odbyl ji nevrle a podepřel hlavu o ruku.

„Co vás mrzí, tatínku?“

„Eh! Však ty víš —“ a obrátil se k ní s mrzutým pohledem. Tu spatřil za ní státi Vojtěcha. Rázem jeho tvář se vyjasnila.

„Nu, víš, že naše straka stůně.“

„Však ona se vystůně!“ smálo se děvče. „Kde máte pivo?“

„Slečno“, ozval se za ní Vojtěch s prosebnou tváří. „Nepijte! Umřela byste nám.“

„Litoval byste mne?“ ptala se Pavlína, držíc sklenici v ruce.

„Skutečně!“

„Josefe!“ vykřiknul zlostně Borovec, který až dosud zády jsa obrácen, mlčky si pokuřoval. „Josefe, dej zapřáhnouti, pojedeme domů!“

„Nu nu, řku, počkej, uvidí se,“ táhal Rozhoda Borovce za rukáv.

„Pojedeme!“ pravila Borovcova žena. „Co tady.“

„Co se uvidí?“ ptala se Pavlína otce důrazněji.

„Slečno, navrhl bych vám, abychom se prošli po hradě. To vás ochladí,“ vmísil se Vojtěch do hovoru, tuše, oč asi jde.

„Máte pravdu, pojďme“, odpověděla dívka a postavivši sklenici na stůl a mrštíc po otci zlostným pohledem, uraženě a hrdě odešla.

„Někoho postrádám,“ pravil Vojtěch, když několik kroků poodešli.

„Koho?“ ptala se Pavlína, a na jejím hlase bylo ještě znáti vnitřní hněv.

„Hádejte!“

„Nějakou slečnu?“ ptala se Pavlína úsečně.

„Co vás napadá!“ odpověděl Vojtěch a stiskl jí ruku.

Pavlína se blaženě usmála. „Tedy snad svého přítele?“

„Ano, mého drahého Ambrože. Neviděla jste ho?“

„Ne. Já se po nikom neohlížím!“

„Jenom po kom?“

Pavlína se dala do smíchu a čtveračivě pohlédla na Vojtěcha.

„Dobře, rozumím,“ pravil blažený Vojtěch. „Ambrož se mi ztratil. Kde asi je?“

„Já také někoho hledám!“

„Koho?“

„Hádejte nyní zase vy!“

„A uhodnu. Slečnu Martu?“

„Ano!“

„Nuže, pojďme jich hledat.“

Šli po nádvoří vzhůru ke hradnímu paláci. Potkávali smějící se zamilované párky, jimž z očí zářila veselost; každý z nich si myslil, že jest nejšťastnějším na širém světě. Ambrože ani Marty nikde dosud neuzřeli. Vešli do průjezdu hradního paláce, jenž tu zádumčivě trčel do výše vysokými zdmi, a prázdná okna, lemovaná silnými kamennými římsami, jež vzbuzovaly smutné vzpomínky.

V pravo ve průjezdě vede vchod do zmíněného rytířského sálu. Vojtěch tam veběhl, ale nalezl jenom několik zvědavých, kteří prohlíželi starobylou, gothickou síni; a ani v sousedním pokojíku nebylo nikoho.

Vešli na malé nádvoří, na kterém tlupa výrostků bavila se hrou v kuželky, a stoupali po schodech nahoru na vysokou, oblou věž, jež jako mohutný sloup ovládá hrad.

Tam, ve třetím jejím poschodí, o širokou okenní zeď se opíraje, stál Ambrož, zamyšleně zíraje v rozlehlý kraj, nevšímaje si hovoru a smíchu přítomných, z nichž někteří tužkou na stěnu snažili se zvěčniti svá jména.

„Konečně!“ zvolal Vojtěch, uzřev přítele. „Ambroži!“

Ambrož se obrátil. „Jsem zvědava,“ šeptala Pavlína Vojtěchovi.

Ambrož pokročil několik kroků vstříc. Bledou tváří jeho pohrával tajemný úsměv. Pokynul přívětivě Vojtěchovi, a pronikavý jeho zrak utkvěl na Pavlíně, jež před pohledem tím sklopila oči.

„Pan Ambrož, šlechtic Valdemari — slečna Pavlína Rozhodova.“

„Těší mne, že mohu učiniti poklonu přítelkyni svého přítele,“ pravil Ambrož a dodal k Vojtěchovi se obraceje: „Snad se nemýlím?“

Vojtěch pokynul hlavou.

„Pan Valdemari pozoroval z okna krajinku?“ tázala se Pavlína.

„Ano, použil jsem příležitosti pozorovati váš polabský ráj.“

„A my vás vyrušili!“ podotkla Pavlína koketně. „Vás zajisté těší více obdivovati se přírodě nežli tančiti?“

„Zajisté, slečno!“

„Slyšela jsem již o tom, pan Vojtěch mi to řekl. Myslím však, že spíše schází ta pravá tanečnice.“

Ambrož pozvedl levý koutek svých úst, tak že úsměv jeho vzal na sebe ráz ironický.

„Lituji, že se klamete, slečno!“

„Marně zapíráte, nevěřím tomu! Jste snad téhož mínění se mnou, pane Vojtěchu?“

„S bolestí musím doznati, že ne.“

„Ah! Jaká to vzácnosť, býti tak mlád a nemilovati!“ povzdychla dívka.

„Lidská srdce jsou rozdílná,“ pravil Vojtěch.

„Jak jste ukrutný, pane Valdemari, skoro bych se domnívala, že nemáte srdce!“

„Pravilo se mi častokráte, že ho nemám.“

„Opravdu, nemáte srdce?“

„Upokojte se, já sám o výroku tom pochybuji.“

„To mne těší. Ale pokud se tance týče, myslím, že byste měl býti přístupnější!“

„Což je v tanci skutečně tolik blaha?“ otázal se Ambrož.

„Otažte se pana Vojtěcha, on jest výborný tanečník.“

„Myslím, že otázku tu nesnadněji rozřešiti, než jak by se zdálo.“

„Nuže, slyšíte! Přítel můj jest zajisté povolán, aby otázku tu rozřešil?“

„Nepochybuji,“ pravila Pavlína, mrzíc se poněkud, že Ambrož zůstává stále tak chladným. Pak obrátila se k Vojtěchovi řkouc:

„Ale my zapomínáme na druhou část své úlohy. Divím se, že jsme dosud Martu nezablédli!“

„Také se divím,“ pravil Vojtěch zamyšleně.

Při slově Marta zalesklo se oko Ambrožovo živěji.

„Co tedy dělati?“ tázala se Pavlína. „Pojďme zpět.“

V tom vkročil do síně mladý Borovec. Nevšímaje si Vojtěcha ani Ambrože, přistoupil k Pavlíně, a pokloniv se jí pravil: „Smím vás upomenouti na váš slib? Právě se pořádá čtverylka.“

Vojtěch sebou trhl. „I mně byla slíbena,“ pravil.

„Oh, jaké to neštěstí!“ zvolala Pavlína, tváříc se ulekanou. „Slyšela jsem, že se dnes budou tančiti dvě čtverylky.“

Zbledlý Vojtěch ustoupil o krok a řekl. „Dám přednost panu Borovci. Počkám na čtverylku druhou.“ Pavlína lehce se uklonila a vyběhla ze síně. Borovec ji následoval.

„Toť příliš,“ zašeptal Vojtěch a přistoupil k Ambroži, který dívaje se z okna tvářil se, jakoby byl ničeho nepozoroval.

„Roztomilá krajinka,“ pravil Ambrož, „máš, Vojtěchu, krásnou domovinu.“

„Ano, krásnou,“ prohodil Vojtěch jako ve snách.

„Pohleď, jaká odtud rozkošná vyhlídka,“ pokračoval Ambrož, snaže se nemilý ten výstup zamluviti.

„Ó, nemluvme o tom!“ pravil Vojtěch, bera přítele za ruku a ohlédnuv se, zda nikdo není na blízku, řekl: „Pověz raději, jak se ti líbí Pavlína?“

Ve tváři jeho zračila se obava, jakouž míváme, dávajíce někomu otázku a domnívajíce se, že odpoví nám záporně.

„Milý Vojtěchu,“ pravil jemně Ambrož. „Víš, že ve věcech těch nedovedu činiti úsudky. Ale ona jest tvou milenkou, a já jsa přítelem tvým, odpovědíti musím na tvou otázku: „Pavlína je skutečně krásná dívka.“

„Ah, opravdu?“ tázal se Vojtěch radostně. Pak doložil nesměle a slabým hlasem: „A její povaha?“

Ambrož se usmál a řekl: „Milý příteli, z těch několika slov, jež jsem právě s ní vyměnil, nemohu přece s prospěchem ji charakterisovati. Toť nemožné!“

„Snad přece —“

„Pah! Jak dlouho se s ní znáš?“

„Od mladosti. Chodili jsme spolu do školy.“

„Toť dosti dlouhá doba, abys dívku tu zevrubně mohl poznati.“

„Ale říká se, že láska je slepá!“ namítnul Vojtěch.

„Nemá však býti, jinak spějeme v neštěstí. — Ostatně vím jednu radu.“

„Nuže?“

„Pozoruj, posuzuj a dle toho jednej!“

„Óh! Přiznej se, tobě se povaha Pavlíny nelíbí.“

„Drahý Vojtěchu, neřekl jsem nic podobného.“

„A přece jsi byl svědkem toho výstupu zde před chvílí...“

„Nepozoroval jsem ničeho.“

„Ó, nezapírej!“

„Kdo byl onen mladík?“

„Syn zámožného rolníka z naší vsi.“

Ambrož se zamyslil a pak opakoval: „Pozoruj, posuzuj a dle toho jednej!“

Vojtěch přistoupil k oknu a hned zvolal: „Hle, Marta!“

„Marta!?“ opakoval Ambrož zvýšeným hlasem a pohlédl dolů na cestu pod hradem se vinoucí, po které právě kráčely dvě ženštiny, jedna dívka a druhá starší již paní.

Dívka trhala cestou vonnou mateřídoušku a jiné skalní rostliny, stará paní občas se zastavila a pohlížela zpět na utěšený kraj. Za chvíli obě zmizely za zbořenou zdí.

Kráčely mezi zřícenými hradbami kamenitou cestou ku bráně a

tou na nádvoří. Nevšímaly si tančících, obešly jich dav a nyní teprve se rozhlédly.

„Kam usedneme, Marto?“ ptala se starší paní.

„Ach, zde ne, matinko, víš, že nemiluji hluku.“

„Také bych si přála nějakého tichého místa, a zde vidím, že vše jest obsazeno.“

„Nuže, pojďme do sálu, matinko, tam nebude nikoho.“

„Pojďme!“

„Kde máš asi Pavlínu?“ tázala se paní cestou.

„Ah, ta? Nejspíše tančí a baví se s Vojtěchem.“

Vstoupily do rytířské síně. V tu chvíli nebylo tam nikoho. Popošly do protějšího pravého kouta, kde stál hmotný stůl s trnoži. Při zdi se dvou stran přistaveny byly lavice, po druhých dvou stranách stály zahradní stolice.

„Jaký zde příjemný chládek,“ pravila paní, odkládajíc klobouk; „opravdu Marto, tvůj návrh byl výborný.“

Zatím Ambrož s Vojtěchem sešli dolů a stáli právě na malém nádvoří, pod věží, když viděli obě dámy vcházeti do rytířské síně.

„Jsou to ony?“ tázal se Ambrož.

„Ano, Marta Lubecká se svou matkou.“

„Kde bydlí?“

„V myslivně, tři čtvrti hodiny od naší vesnice.“

„Poblíž Labe?“

„Ano.“

„Znáš se s nimi?“

„Poněkud.“

„Představ mne jim.“

Vojtěch pohlédl udiveně na svého přítele. „Jak že!“ zvolal.

„Co na tom divného?“ ptal se Ambrož.

„Nic, pojďme.“

„Toť jsem blázen,“ bručel Vojtěch cestou pro sebe. „Děje se něco zvláštního!“

X.

Po desíti letech.

Octnuli se u dveří, vedoucích do rytířského sálu. Vojtěch pohlédl průjezdem na veliké nádvoří k davu tančících a povzdychl. Ambrož nahlédl do síně a uzřel za stolem seděti Martinu matku, rovnající kytici polních květů, a před ní stojící dívku, ode dveří odvrácenou, jež, odloživši kloboučck, rovnala si právě účes.

Rytířská síň kromě nich byla prázdná.

„Velectěná paní a slečno!“ ozval se Vojtěch vstoupiv do sálu. „Dovolte, abych přivítal vás na Kunětickém a složil vám svou poklonu.“

Při prvých slovech Vojtěchových pozvedla paní očí od kytice, a Marta rychle se obrátila. Spatřiv Vojtěcha, usmála se, a uzřiv za ním bledou tvář Ambrožovu zarděla se tak, že Ambrož si toho povšimnul.

„Jsem tak smělý a dovoluji si představiti tuto výborného svého přítele, pana Ambrože, šlechtice Valdemariho. Paní Lubecká, — slečna Lubecká.“

Slyšíc příjmení Ambrožovo trhla sebou paní Lubecká, a na tváři její znáti bylo překvapení.

„Pan Valdemari?“ tázala se, „těší nás“.

„Zajisté dámy obtěžujeme?“ pravil Ambrož. „Slečna snad odpustí?“ obrátil se k Martě. Marta zarděla se ještě temněji a byla v patrných rozpacích.

„Ničeho jste neprovinil, pane Valdemari. Těší nás, že chcete stráviti s námi několik chvil v této starobylé síni,“ řekla paní Lubecká.

„Skutečně nás těší,“ pravila Marta, neodvažujíc se pozvednouti zraků. „Posaďte se, pane Valdemari, pane Vojtěchu,“ dodala ukazujíc na stolici.“

„Óh, pan Randa je dnes smuten!“ podotkla paní Lubecká.

„Kde máte Pavlínu?“ tázala se Marta.

„Důkaz přátelství, slečno,“ vmísil se Ambrož do řeči. „Můj přítel z lásky ke mně zříká se dnes vší zábavy.“

„Toť skutečně šlechetné!“ zvolala paní Lubecká.

„Pravé přátelství!“ dodala Marta.

„Nezasloužím tolik projevů!“ bránil se Vojtěch, vzpomínaje na výstup nahoře na věži.

„Jak se vám líbí Kunětice, pane Valdemari?“ zaváděla paní Lubecká řeč jinam. „Myslím, že jste v krajině této cizincem?“

Ambrož pohlédl na ni, jakoby chtěl vyčísti její myšlénky. „Ovšem, kdyby nebylo milého přítele Vojtěcha, nebyl bych poznal Pardubický ráj!“

„Oh, nevěřte, milostivá paní,“ zvolal Vojtěch, „on pochlebuje, a zatím se mu tu nelíbí. Zřejmý toho důkaz jest, že nám chce odjeti!“

„Skutečně?“ tázala se paní Lubecká.

Marta osmělila se pohlédnouti na Ambrože.

„Musím přiznati pravdu, že ano, ač toho není příčina, že bych tu byl nespokojen. Naopak, tvrdím, že utěšená tato rovina má své půvaby.“

„Ale francouzské luhy jsou půvabnější.“ usmál se Vojtěch.

„Odjedete do Francie, pane Valdemari? Zajisté, abyste dokončil studia?“

„Spíše abych v nich pokračoval, milostivá paní. Zdá se mi, že má hvězda života voditi mne bude po celé Evropě.“

Paní Lubecká i její dcera pohlédly tázavě na Ambrože. Vojtěch klepal prsty o stůl, mysle na Pavlínu.

„Počínám se již stávati kosmopolitou,“ pokračoval Ambrož s úsměvem, „má vlast pomalu již bude všude.“

„Ale přece jen jedna je nejmilejší?“ tázala se Marta.

„Uhodla jste, slečno,“ odtušil Ambrož s poklonou. „Ačkoli jsem ve Vídni narozen“ — a pohlédl na paní Lubeckou — „přece jen Chorvatsko, kde jsem ztrávil svoje dětství, jest mi nejmilejší.“

V tom ozval se venku šum.

„Frantíku, hej!“ volal kdosi venku. „Kam spěcháš?“

„Nahoru, na věž!“

„Nechoď tam, bude se již tančiti druhá čtverylka, zmeškáš!“

Ambrož pohlédl na Vojtěcha, pohledy jejich se setkaly, a porozuměli si.

Vojtěch se vzchopil. „Omluvte mne, prosím,“ pravil, „jsem se slečnou Pavlínou zadán na čtverylku.“

Všichni pokynuli mu hlavou na srozuměnou, a on odkvapil.“

„Není pochybnosti, pane Valdemari, „jsme staří přátelé?“ pravila paní Lubecká, usmívajíc se a podávajíc Ambroži ruku. Marta stála tu zardělá.

„Ó, milostivá paní, tedy přece mne poznáváte?“ zvolal Ambrož radostně a chopil se podávané ruky. „Jaké to pro mne blaho, s vámi setkati se! A vy, slečno?“ pravil obraceje se k Martě. „Nezapomněla jste dosud na Ambrože, přítele svého dětství?“

„Nezapomněla!“ zašeptala dívka ve sladkých rozpacích.

„Buďte ujištěn, pane Valdemari,“ odvětila srdečně paní Lubecká, že i já jsem povděčna náhodě, která mne s vámi svedla. Hned, jak jste vstoupil do této síně, a jak jsem uslyšela vaše jméno, byla jsem jista, že jste synem mé vídeňské přítelkyně, před časem zesnulé. Marta již ondy mi pověděla, že jakýsi pan Ambrož Valdemari meška návštěvou u pana Vojtěcha Randy.“

„Ah, nemýlím-li se, viděl jsem slečnu onehdy ráno hovořiti se svým přítelem?“

„Tak jest. Já ihned měla tušení, že vy jste to, můj druh mladosti,“ pravila Marta.

Ambrož cítil u srdce pohnutí a nebyl s to, aby hned odpověděl.

„Jest to přirozené,“ dodala paní Lubecká. „Mladé dívky bývají obdařeny zvláštním bystrozrakem a poznají po mnoha letech hned toho, s kým v minulosti někdy se stýkaly.“

„Nedomnívejte se, prosím, že jsem snad zapomněl na vás, paní Lubecká. Dojmy z mých dětských let dosud jasně tkví v mé paměti, a přiznávám se, že často jsem vzpomínal na vás, šlechetná paní, a to tím více, poněvadž v matčině denníku, jenž se mi zachoval, nalezl jsem tolik důkazů laskavosti, již jste projevovala mé drahé matce, že nikdy bych se byl nemohl státi nevděčným.“

„Oh, pane Valdemari, proč o tom mluvíte, vždyť vaše paní matka byla mou přítelkyní.“

„Děkuji nebesům, že ve vás nalezla matka má náhradu za to, co na jiné straně osud jí uloupil. Já ovšem jsem tenkráte byl příliš mlád, abych byl mohl oceniti jak matčinu strasť, tak i vaši šlechetnosť. Ale nyní, po desíti letech, v celém svém dosahu objevilo se mi to ve světle jasném, a nezapomenu nikdy tohoto okamžiku, ve kterém nebe popřálo synu, aby poděkoval přítelkyni své nebožky matky za její šlechetnou obětavosť.“

„Přijímám díky nerada, pane Valdemari. Vždyť tak nepatrné služby ani díků nezaslouží.“

„A přece byly velikými pro ubohou duši, jejímž údělem bylo strádání.“

„Tedy jste na nás nezapomněl, pane Valdemari?“

„Nikdy! Pátral jsem nalézti vás, ale když jsem do Vídně po smrti matčině zavítal, pravilo se mi, že rodina vaše z Vídně se odstěhovala.“

„Ovšem. Můj manžel zaměstnán byl tehda při ústřední správě statků Schwarzenberských ve Vídni. Ale poněvadž vzduch Vídeňský příliš zdraví jeho nesloužil, vstoupil do služeb rakouského úvěrního ústavu, jež vyslalo jej na své panství do Štýrska v hodnosti lesmistra, a před třemi léty k žádosti své přeložen byl do své vlasti, do Čech, kde právě rakouský úvěrní ústav nově zakoupil panství Pardubické. Tím způsobem vrátili jsme se zase do své vlasti. Neustále však lito-

vala jsem, že nepoštěstilo se mi s vámi více se shledati, a byla bych bývala ráda znala vaše další osudy. Přiznávám se, že často doma jsme o vaší matce a o vás hovořili, — ale vy byl jste pro nás jako zapadlý do neznámého moře.“

„Díky Bohu, že nyní zase dal nám se shledati.“

„A vaše osudy?“ tázala se paní Lubecká.

„Oh, toť nemnoho, co mohu říci, ale mnoho bylo, co jsem přetrpěl. Pamatujete se snad, ctěná paní, že půl roku před matčinou smrtí odebral jsem se na studie z Vídně do Prahy, kamž povolal mne zámožný synovec mé babičky, jež byla rozená Češka. Ovšem bylo to trpké loučení s drahou matkou. Ale ona domnívajíc se, že to bude počátkem mého štěstí, nechtěla odmítnouti návrh svého příbuzného, jenž se mne chtěl ujati, a potlačujíc v sobě hlas lásky, propustila mne... Žel, že vícekráte jsem nespatřil tu drahou, dobrou matku! — Několik měsíců po příchodu svém do Prahy onemocněl jsem povážlivě zánětem plic. A v té právě době, když na lůžko byl jsem upoután, má matka zemřela. Dověděl jsem se o tom až po úplném vyléčení, kdy strýc můj odevzdal mi matčinu skrovnou pozůstalosť. Nelze mi vylíčiti žal, jenž se mne zmocnil... Viděl jsem se nyní ve světě samoten, opuštěn Než míra utrpení nebyla ještě dovršena. Dvě léta po té zemřel náhle můj strýc, a když otevřena byla jeho závěť, u notáře uložená, seznalo se, že učinil svého syna, obchodníka v Berlíně, svým universálním dědicem, na mne zcela zapomenuv. Byl jsem nyní odkázán na své slabé síly; nastal mi tuhý zápas o existenci, neboť od vytknutého cíle nechtěl jsem ustoupiti. Dokončiv studia gymnasialní vstoupil jsem na universitu, kde již po čtyři léta dlím. — Nuže, toť moje osudy, jež vám, šlechetná paní, sděliti za slušné jsem pokládal.

„A nyní?“ tázala se paní Lubecká.

„Nyní?“ opakoval Ambrož zamyšleně. Štěstí se na mne usmálo. Nalezl jsem právě v těchto dnech šlechetného přítele své matky, jenž otvírá přede mnou stkvělou dráhu.“

„Jak se jmenuje?“

„Doktor Raveni!“

„Raveni,“ opakovala paní zamyšleně.

„Znala jste jej snad?“

„Ah, nikoliv, ale slyšela jsem to jméno často z úst vaší matky.“

„A váš pan manžel?“ tázal se Ambrož.

„Je dosti ještě zdráv. Bude míti radosť, až mu povím, že jsem se s vámi setkala.“

„Toť je čest pro mne. Slečnu Martu byl bych věru ani nepoznal.“

„Jaký div, vždyť tomu již deset let, kdy jste se neviděli.“

„Ale já často na ni vzpomínal,“ myslil si Ambrož, ale nepronesl své myšlénky, nýbrž prohodil: „Ovšem, tenkráte byla ještě malým děvčátkem. Pamatuji se na ni tuze dobře, jak jsem jí často zlobíval, škádle zlomyslně její zamilovanou kočičku.“

Paní se zasmála. „A přece jste byli spolu dobří přátelé.“

Ambrož se usmál také.

„Dovolte mi otázku, pane Valdemari!“

„Prosím!“

„Kdy odjedete?“

„Asi v týdnu.“

„Táži se vás proto, abych věděla, zdali vás mohu pozvati k nám. Zajisté neodepřete nám své návštěvy?“

„Zajisté že ne. Těší mne pozvání to, a milerád ho použiji.“

„Spoléhám na vaše slovo. — Však hle, Marta přichází.“

Ambrož obrátil se ke vchodu a uzřel zardívající se dívku, jež za hovoru již byla odběhla, ana nese v rukou na jednoduchém podnosu příbor s kávou.

„Budete dnes naším hostem, pane Valdemari,“ pravila paní Lubecká, uchopivši za ruku Ambrože, jenž chtěl povstati.

„Ó, pan Valdemari snad mi nedá košem, tak jako pan Randa a Pavlína,“ pravila dívka s prosebným pohledem, stavíc příbor na stůl.

Ambrož nemoha odolati tomuto kouzelnému pohledu zůstal seděti a pronesl cosi, co mělo býti dívce lichocením. Ta prostřela na stůl ubrus, a malá ta společnost usadila se ku svačině.

„Dovolte, slečno,“ řekl Ambrož se zalíbením pohlížeje na dívku, „abych své milé dávné přítelkyni mohl dnes po desíti letech stisknouti ruku.“

Marta podala mu s úsměvem ruku, již on vroucně stiskl.

„Považ, Marto, pan Valdemari nezapomněl ani na tvou kočičku!“

„Pozoruji, že paměť vaše jest výborná, pane Valdemari.“

„Ó, slečno, opravdu,“ řekl Ambrož výrazně. „Na nic jsem nezapomněl.“

Marta se zapýřila a berouc do ruky talířek s chlebem a máslem, pravila: „Posluž te si, pane Valdemari.“

„Žel, že tak krátce budeme se těšiti ze svého shledání,“ prohodila paní Lubecká.

„Doufám, že pan Valdemari stráví celé prázdniny ve zdejší krajině.“

Ambrož zavrtěl hlavou.

Snad se dáte uprositi?“ řekla dívka prosebným hlasem, ale poznala hned, že své city dala příliš na jevo.

Ambrož zdál se toho nepozorovati a odtušil: „Není to již v mé moci. Dal jsem již slib.“

„Ah!“ vyklouzlo Martě ze rtů.

„Nelze nám pana Ambrože zdržovati na jeho životní dráze. Musíme se spokojiti tím, že nás navštíví.“

„Přijdete?“ tázala se dívka upřímně, pohlížejíc na Ambrože svýma světlýma očima.

„Dovolíte?“

Marta se rozpačitě usmála a pak pokynula hlavou. „Nenadála jsem se, že se ještě jednou v životě shledáme, pane Valdemari!“

„Což žijete tak bez naděje?“

„Oh, nikoliv, ale poměry byly takové, sebe silnější naděje ochabne —“

„Setkati se s druhem svého dětství,“ dodala paní Lubecká.

Byl to srdečný, upřímný hovor, kterýž se rozvinul mezi třemi osobami, setkavšími se dnes po desíti letech. Vzpomínky na minulost byly hlavním pramenem hovoru. Paní Lubecká vypravovala Ambroži o posledních chvílích jeho matky, což mladík se slzami v očích vděčně vyslechl. Marta byla blažena, srdce její radostně bilo, když tu seděla podle Ambrože, na nějž dosud, ač již deset let uplynulo, nezapomněla. Tenkrát byla dítětem a měla jako dítě Ambrože ráda.

Pamatovala se dobře na tu hroznou noc, kterou celou proplakala, když její druh odejel z Vídně, a když příštího dne přišla k paní Valdemariové a vidouc její od pláče zčervenalé oči, skryla hlavu svou do jejího klína a dala se do pláče. Jak tu bylo pusto bez Ambrože! Tam u okna stojí stolek, a dnes jest prázdný. Jindy na něm rozloženy bývaly Ambrožovy knihy, z nichž se učil, a které ukazoval Martě, byly-li v nich obrázky. Jest tu pusto. Také z kouta zmizel kufr černě natřený, do kterého jí student jednou zavřel její milovanou kočičku. — Bylo tu smutno bez Ambrože. A ta paní také dnes nebyla přívětiva jako jindy, zamlkle chodila po pokoji sem tam, vzdýchala, šla k oknu, dívala se chvíli ven, pak utírala šátkem oči a zase přecházela po pokoji ... Doma ptala se Marta matky, kdy zase Ambrož přijede, snad zítra, pozítří?

„Ach ne," odpověděla matka, „ten dlouho nepřijede."

A přece se shledali — Marta, v jejímž srdci dojmy dětských let zůstaly nesetřeny — Ambrož, který s nadšením vzpomínal na malou družku svého jinošství.

Co nyní po desíti letech cítili oba ti mladí lidé v oné zasmušilé rytířské síni?

Marta byla šťastna, nemyslila na budoucnost, byla blažena přítomností. A bylo toho blaha tolik, že až srdce její se chvělo. Od několika dní byla mysl její u Ambrože ... Jak často její duší zvyklé jen tišinám lesa, kam nedolehne hluk ostatního světa, kmitla se myšlénka o Ambroži ... Viděla jej tak často ve snách velkého, snažila se vykouzliti si jeho podobu, jak asi vypadá nyní, po letech? A hle, tak nenadále sešla se s ním, a on pravil, že nezapomněl ...

A Ambrož? Byl také šťasten, šťasten po svém způsobu. Zdálo se, že zase omládl, že jest to onen patnáctiletý Ambrož, jehož veselý hlas tak často ozýval se na pavlači zasmušilého domu ve Vídni.

Vžil se do minulých let, nevzpomínal nyní jejich trpkostí, myslil jenom na jejich půvaby. Byl rád, že se sešel s dávnými přátely. Měl po boku Martu, která z malého, drobného děvčátka vyrostla v krásnou pannu, nechtěl ani věřiti, že to jest ona Marta, jeho malá přítelkyně před desíti lety. Naproti němu seděla stará paní, a Ambrož vzpomínal, jak před lety často k této paní v sousedství bydlící zaběhl, aby jí předčítal nějakou knihu, anebo pověděl, co na cestě ze školy slyšel nového ... Vzpomínal, jak tam v jejím bytě toužebně díval se na ručnice, pistole, lovecké tesáky a brašny na stěně zavěšené, jak se mu líbily veliké jelení parohy podle dveří na zdi připevněné, na nichž visívala domácí čapka a župan pana Lubeckého, jehož vždy, když na večer měl se vrátiti z úřadu, očekával na pavlači, a jenž poklepával mu na rameno s obvyklou otázkou: „Co budete dnes večer studovati, Ambroži?" .... Myslil, že tato ruka před lety tiskla upřímně ruku jeho matky, a že jí i oči zatlačila ...

Snil ... Poesie mladosti dotkla se ho svými křídly, bylo jasno v jeho duši jako tam venku, kde ve slunečním svitu koupal se celý kraj ... Zdálo se mu, že v srdce jeho, dosud mlhou zastřené, padlo několik zářivých paprsků, jako nyní otevřeným oknem veselý sluneční svit do zachmuřené rytířské síně ...

Stáli u okna s Martou a dívali se v utěšený kraj, jenž před nimi jako rozložený krásný obraz se jevil ... A když po chvíli Vojtěch vstupoval do rytířské síně, aby opět blízek byl milovanému

příteli, zaražen stanul u dveří, vida Ambrože se usmívajícího a dívajícího se Martě do krásného, štěstím zářícího obličeje.

„Vojtěchu, pojď a obdivuj se," volal Ambrož vesele na svého přítele, „dnes po desíti letech nalezli se na Kunětickém dobří známí!"

Slunce se nížilo. Polozbořené zdi hradní počaly vrhati dlouhé stíny, z nádvoří mizela sluneční záře, a s ní všechna veselost, jež tu po celé půldne panovala. Zdi zdály se býti temnějšími, chmurnějšími, celý hrad počal se haliti do smutku. — Hudba umlkla.

Výletníci chystali se na zpáteční cestu.

Na zdi u hradní kaple stálo několik osob: paní Lubecká, Marta, Pavlína, Vojtěch a Ambrož. Pavlína polohlasitě předčítala si báseň věnovanou jí Vojtěchem, jenž s úsměvem lásky a blaženosti nyní díval se dívce do obličeje. Marta a Ambrož zamyšleně hleděli k Pardubicům na rozlehlou, zelenou pláň, na obzoru zakončenou modravými horami, posetou dědinami a Labem jako stříbrnou stuhou protkanou.

Krajina, ještě před hodinou zářící veselím, brala na sebe ráz zádumčivosti a v duši vzbuzovala tklivý, elegický dojem, asi takový, jako když s něčím drahým se loučíme.

„Nač myslíte?" přerušil Ambrož mlčení.

Marta volně odvrátila zraky od obrazu před ní se rozkládajícího, a zrak její, plný smutku, setkal se s pohledem Ambrožovým.

„Jste smutna?" tázal se Ambrož

Marta neodpověděla, jenom několikráte smutně zakývala hlavou a potom zahleděla se k zemi.

„Marto, pro Bůh, co jest vám?" tázal se Ambrož a vztáhl ruku, jakoby se chtěl chopiti její ruky.

Na ústech Martiných zjevil se slabý úsměv, patrně vykouzlený tím důvěrným oslovením, ale hned zase zmizel, a po tváři její rozhostil se hluboký žal.

„Marto!" zašeptal Ambrož prosebně.

„Neptejte se mne, pane Valdemari. Nemohu vám to říci. Snad později . . ."

„Snad později?" opakoval Ambrož.

„Matinko, půjdeme —?" obrátila se dívka tázavě na matku.

„Ano, dítě drahé, půjdeme!

Scházeli zvolna po kamenných schodech, vedoucích od hradní kapličky na nádvoří. Mlčeli, každý jsa pohroužen v sebe. Za nimi ozýval se smích Pavlíny a hlas Vojtěchův. Na nádvoří jen tu a tam bylo viděti opozděného výletníka.

Vojtěch s Pavlínou ve bráně je předešli, spěchajíce, aby dohonili výletníky. Ambrož s Martou a paní Lubeckou zvolna odcházeli ze hradu. —

Když prošli cestou mezi dvěma zbořenýma hradbama za branou se vinoucí, stanuli u hluboké, plotem ohrazené hradní studně. Dole pod horou na druhém břehu Labe rozkládaly se přívětivé Sezemice uprostřed žírných polí, s pozadím temných lesů.

Marta dívala se chvíli na tento idyllický obrázek, a pak ukázala rukou v levo. „Vidíte, pane Valdemari, naši myslivnu?"

Ambrož zahleděl se tam, kam Marta prstem ukazovala, a uzřel sobě již známý domek na pokraji lesa nedaleko Labe.

„Tam je tedy náš cíl?"

Náhle bylo slyšeti opodál bědování. Marta nerozmýšlejíc se spěchala po hlase.

Na bývalé baště seděl starý slepec naříkaje a prose, by jej někdo vyvedl odtud na cestu. Mnoho lidí přešlo mimo, ale nikdo nepovšimnul si ubohého starce, jenž se tam dovlékl, aby vyžebral několik krejcarů hrou na housle.

Marta uchopila starce soucitně za ruku a pomohla mu vstáti, zvedla housle se země a vtiskla je starci do ruky . . .

Ambrož uviděl toto šlechetné počínání dívčino, i pospíšil, aby také sám přispěl. Vzal starci housle a chopil jej za ruku. Marta vděčným pohledem mu děkovala.

„Pojďte, dědečku, dovedeme vás," pravila milým hlasem.

Stařec žehnaje dal se vésti úvozem dolů. Paní Lubecká se zalíbením hledíc na počínání obou mladých lidí, následovala jich.

Dole stařec volně sám ubíral se svou cestou, steronásobnými díky zasypávaje své ochrance, kteří obdarovavše jej stáli nyní naproti sobě, hledíce si do očí, jež za ústa mluvily.

„Marto, jak jste šlechetná!" pravil konečně Ambrož vroucně. Marta sklopila oči.

„Nechvalte mne, nejsem chvály hodna," pronesla šeptem.

„Proč jste prve byla smutna? Povězte! Nepovíte —?"

Marta sevřela rty, patrně bojujíc sama s sebou."

„Marto, slečno Marto," opakoval Ambrož prosebně, a uchopil dívku za ruku.

Ta po chvíli odvětila tiše: „Ptejte se svého srdce, to vám snad lépe odpoví."

Ambrož překvapen a udiven tímto náhlým vyznáním, pustil mimoděk ruku dívky a ucítil v srdci cosi nevýslovného, jako směs slasti a žalu, — a když Marta pozvedla oči, viděla jej tu státi bledého a zamlklého, a z očí jeho řinuly se slzy.

A nad nimi ve vší své hrůzné velebnosti, jako zoufalec k nebesům ramena svá vzpínající stál omšelý, zřícený hrad, a z důli, ze šumícího lesa melancholicky nesla se sem dojemná píseň:

Kde domov můj, kde domov můj?
Tam, kde Hora Kunětice,
slavné město Pardubice.
Tam, kde Labe s Chrudimkou
teče milou krajinkou —
tam, ach, tam to krásné město:
Pardubice — domov můj, Pardubice — domov můj!

(Pokračování.)

P. Gelasius Dobner,

otec českého dějezpytu.

Ku stoleté památce jeho úmrtí

napsal **A. Žák.**

(Dokončení.)

Vydávaje svoje Monumenta, byl veden Dobner stále úmysly nejšlechetnějšími. Byl zajisté první, jenž dobře pochopiv význam starých památek historických pro dějepis vůbec a pro dějepis český zvlášť, uskutečnil též svoje snahy a provedl dílo, jež mu získalo veliké jméno. Věren jsa své zásadě dle Písma sv.: „Moudrosť ukrytá a poklad neviditelný, jaký užitek z obou?“ (Eccli. 20, 32.) podnikl práci velice nesnadnou, vyhledávaje neohroženou myslí, nezřídka i velikými oběťmi prameny českých dějin, jež byly rozmetány po všech končinách, v úkrytech často neznámých anebo nepřístupných. V předmluvě své k I. dílu Monument naříká si, že s bolestí shledává, jak drahná část památek našich leckde tlí a hnije, neb aspoň širším vrstvám jest nepřístupnou, a přeje si vroucně, aby někdo ony nesmírné poklady vysvobodil a učinil prospěšnými. Prosí také snažně o všestrannou pomoc, aby nesmrtelné činy našeho národa, jeho vévod, králův a šlechty, jakož i slávu a bohatství naší vlasti mohl všem oznámiti. Trpce vzpomínaje škody, jaká děje se tím, že mnozí nechtějí své literární poklady na veřejnosť vydati, ba ani půjčiti, uvádí za příklad svého mecenáše biskupa Valdštýna, jenž mu s největší ochotou nabídl své četné sbírky rukopisů, starožitností a knih. Po dvacet let pracoval Dobner o díle svém s velikou láskou a pílí, pracoval z pohnutek nejvznešenějších. Odevzdávaje první díl Monument veřejnosti, praví k laskavému čtenáři: „Fruere hac qualiquali opera nostra, cuius is praecipuus scopus est, honesto otio defungi, patriae proferre gloriam. et quod civis est: de ea bene mereri.“ (Praef. 8.)

Co do formy vypravena byla Monumenta velmi pečlivě. Každému článku přidána jest důležitá předmluva, ta zv. „Observationes“, v níž snesl Dobner všecka bližší data, historická i kritická, kterých se mohl o něm dopátrati, a rozebírá mistrně dobré i špatné stránky článku samého. Text doprovázejí četné kritické poznámky, doplňky a opravy; nezřídka přirovnává též vydavatel pramen svůj k jiným rukopisům aneb opisům, které s velikou pílí prostudoval. Při každém svazku jest posléze důkladný index, někdy i jiné přílohy (tabulky, mapy atd.)

Přese vši píli a dobrou vůli Dobnerovu lze přece Monumentům jeho vytýkati mnohé nedostatky, které však jest přičísti na vrub různým okolnostem.

Především scházela Dobnerovi znalosť paleografie, kterou se počal u nás obírati teprve slavně známý otec filologie slovanské Jos. Dobrovský a vedle něho Frant. Mart. Pelcl. Proto praví Palacký: „Nemalé zásluhy získal sobě Dobner také počatým r. 1764. vydáváním na světlo neznámých potud pramenů dějin českých, ačkoli bohužel vyznati se musí, že potřebné v tom správnosti šetřiti neuměl. Byltě zajisté mistr ve kritice vyšší, která v různosloví svědků pomocí zkušenosti o běhu lidských věcí vůbec pravdy se dobírá: ale v tak řečené kritice nižší, která jen ku správnému čtení starých pramenů

hledí, pro svou nezběhlosť ve paleografii téměř ani za učně se nehodil.“ (Dějiny, I. 1, 35.)

Jindy opět nebyla vina na Dobnerovi, poněvadž nepoštěstilo se mu nalézti pro své dílo původních rukopisův, a tak přinucen byl použiti opisů někdy neúplných a chybných, čehož jest si ostatně často dobře vědom[1]) Kdyby byl znal ony četné rukopisy, jež teprve později přišly na jevo, a jež on pouze tušiti mohl, nebylo by v Monumentech tolik nedostatků; tak zajisté byl by upustil od nesprávného mínění o kronikáři želivském a Jarlochovi, jež má za dvě osoby, o mnichu hradištském, Krabici z Waitmile, Pulkavovi a j. Některé chyby zavinili snad opisovači, kteří pro Dobnera obstarávali opisy, nadělavše v nich z neopatrnosti nebo z neznalosti mnoho chyb. Posléze sluší podotknouti, že přece ještě neustáli mnozí knihy své bedlivě ukrývati, tak že mohlo bystrému jinak oku Dobnerovu snadno ledacos ujiti.

Ačkoli Monumenta nemohou se rovnati co do dokonalosti a ceny pozdějším podobným spisům, přece jsou až po dnes důležitou, ba, nevyhnutelnou historickou sbírkou,[2]) obsahující mnohé poklady z oboru církevních a politických dějin, diplomatiky, práv atd. Obzvláštní však zásluha, jíž si Dobner dílem tímto vydobyl, jest jeho *příklad*. Neboť ačkoli již před ním někteří muži, na př. oba učení Benediktini, Magnoald Ziegelbauer († 1750.) a Bonaventura Piter († 1764.), cítili potřebu podobné sbírky historické, byl přece Dobner *prvním*, jenž poukázav na důležitosť starých dějepisných pramenů, začal je sbírati a zkoumati, čímž ukázal cestu, kterou se mají bráti jeho nástupcové. Jaké ovoce přinesly snahy Dobnerovy, dokazují dějiny naší vědecké literatury. —

Obě slavná latinská díla Dobnerova vyžadovala sice největší píle, přece však není jimi dosud vyčerpána činnosť neunavného tohoto muže. Přese všechny odpory zjednal první badatel v naší historii směru svému záhy mnoho vrstevníků, ano, dočkal se posléze ku své radosti, že tento směr nabyl pevného trvání k velikému prospěchu vlastenecké historie ve vědecké společnosti,[3]) jež byla založena r. 1769. v Praze od Ignáce rytíře z Bornu, znamenitého právníka a přírodozpytce († 1791.) Jaké asi myšlénky daly vznik této společnosti, vysvítá z vlastních slov Borna a jeho přátel, kteří „bolestně nesli, že v sousední říši téměř každá malá universita má již svou vlastní učenou společnosť, a jen u nás takové dosud není, což jest národu na škodu. S touhou vzpomínali si na učené schůze, jež Bohuslav z Lobkovic u sebe pořádal, anebo na sbory českých básníků, kteří povzbuzováni jsouce od svého Hodějovského, vydávali spojenými silami tak zvané „Farragines“, celé sbírky básní, jež byly tehdejším dobám a Čechům

[1]) Na př. hned v prvním díle při letopisech Vincenciových a Jarlochových, kdež se sám přiznává: „Latet is igitur (Codex ms.) in hunc usque diem, dum feliciores oculi manusque eum aliquando rursum in lucem protrahant. Quae cum ita sinistre caderent, atque ego praeterea in exquirendo alio idoneo exemplari omnem perderem operam, praesens editio nonnisi ex dicto transumpto (to jest Vokounova) accurari potuit, truncato scilicet, mendis hiatibusque hinc inde scatente ... Dedi tamen operam, ut historiam hanc ex aliis Chronicis nostris perpurgarem, minutasque lacunas seu ex iisdem explerem, seu certe verosimillimis coniecturis sarcirem.“ Podobně jest i s kronikami Bartoška, Františka a j.

[2]) „Würdigung“ Palackého praví o nich: „Ein löbliches Werk.“

[3]) Viz Kalouskovy „Děje kr. čes. společnosti náuk.“

ku cti. Proto vzmužili se nyní i oni a usnesli se konečně, že budou spolu po příkladu svých předků duševní plody své práce navzájem sdělovati a nejdůležitější z nich uveřejňovati.“ Při takových šlechetných snahách nebylo již pochyby o vítězství české otázky, neboť bylo to nezklamné znamení, že již opravdu a mocně začíná se probouzeti národní vědomí mezi vzdělanci našeho národa, a že nedaleka již jest doba úplného vzkříšení české řeči a literatury. Ve společnosti soustřeďoval se záhy výkvět učenců, jež pojila jen jedna myšlénka a jeden cíl: rozvoj vlasteneckého vědeckého písemnictví, dosud tak zanedbávaného; pěstovány byly vědy matematické, přírodní a dějepisné se zvláštním zřením k dějepisu českému. Zprvu měla společnosť Bornova toliko privátní ráz, a jejím orgánem byly t. zv. „Abhandlungen einer Privatgesellschaft in Böhmen“, jichž vyšlo celkem šest svazků (v Praze, 1775—1784. 8°). Přál si sice Born vroucně, aby mohl každého roku alespoň jeden svazek vydati, maje výborných článků veliký výběr, ano, přebytek, tak že by jimi byl mohl i několik svazků naplniti; než, pro rozmanité okolnosti nevyšlo jich více nežli šest, z nichž každý přináší v čele zdařilou rytinu některého vynikajícího člena společnosti. R. 1784. vystoupila společnosť Bornova ze svého zátiší, neboť téhož roku vyhlášena jest za veřejnou; nyní změněn a rozšířen byl též její orgán, jenž počal vycházeti ve pravidelných ročních lhůtách pod názvem „Abhandlungen der Böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften“ (1785—1789. 4°).

Kdož by pochyboval, že Dobner s nadšením uvítal založení společnosti náuk? Hned od vzniku jejího spatřujeme jej vedle jeho přítele, šlechetného biskupa Valdštýna mezi jejími údy, a od té doby setrval v ní neustále až do posledního dechu, věnuje každému svazku jejího časopisu nějaké důležité pojednání. Podáváme zde úplný seznam těchto příspěvků v chronologickém pořádku podle jednotlivých svazků:

A) „Abhandlungen einer Privatgesellschaft.“

Díl prvý (1775. str. 394.; ozdobený podobiznou známého nám mecenáše Dobnerova, biskupa Valdštýna): Beweis, dass die Urkunde Boleslavs des Zweiten, Herzogs in Böhmen, welche in dem Archive des Klosters Břewnow bei Prag aufbewahret wird, ächt und unter den bisher bekannten die älteste sey (str. 359—386.).[4]) K vysvětlení a objasnění české diplomatiky vůbec. — Článek ten byl ostatně učeným sporem s Jesuitou Fr. Pubičkou.

Díl druhý (1776., str. 406. přináší obraz Jesuity Steplinga): Kritische Untersuchung, wann das Land Mähren ein Markgrafthum geworden, und wer dessen erster Markgraf gewesen sey. (Strana 183. až 229.) — Totéž pojednání ocenil Josef Vratislav šl. Monse, vydav je o 5 let později rozmnožené dílem svými, dílem Dobnerovými poznámkami v Olomouci. (1781. str. VIII. a 104, 8.°)

Díl třetí (1777., str. 418, ozdobený podobiznou Jana Tad. Peithnera, c. k. dvorního rady): Kritischer Beweis, dass die Mütze (mitra), welche der römische Papst Alexander der II. dem böhmischen Herzog Wratislaw verliehen, und welche hernach Gregorius der VII. demselben im Jahre 1074. bestätiget hat, nichts anders als eine Chormütze oder sogenannte bischöfliche Chorkappe gewesen (131—165.)

[4]) Některé knihy uvádějí též mezi díly Dobnerovými pojednání s názvem: „Abhandlung über die böhmische Diplomatik“ (Praha, 1775.), které však není nic jiného než svrchu uvedený článek.

Díl čtvrtý (1779., str. 354) přináší zdařilou podobiznu našeho Dobnera, jenž byl právě rok před tím odebral se na odpočinek, věnuje nyní poslední léta svého žití výhradně svým vědeckým studiím. Výraz jeho vznešeného obličeje jest velmi jemný, avšak přívětivý a srdečný, jenž zdá se upomínati, že byl Dobner muž duchem i srdcem výtečný. Dole čte se prostý nápis: „Gelasius Dobner e Scholis piis." Článek jeho v tomto dílu jest: Historisch-Kritische Beobachtungen über den Ursprung, Abänderung und Verdoppelung des böhm. Wappenschildes. (Str. 185—253. s přílohou.)

Díl pátý (1782., str. 382, má na počátku obraz F. M. Pelcla): Historischer Beweis, dass Wratislaw der zweite, Herzog in Böhmen zu Anfang des 1158sten Jahrs zu Regensburg gekrönet worden, und dass der goldene Reif (circulus), der ihm und seinen Thronfolgern Kaiser Friedrich der erste ertheilet hat, eine wahre Königliche Krone gewesen sey. (1—54)

Díl šestý (1784., str. 406, začíná podobiznou strahovského Premonstráta Rafaëla Ungara): Kritische Abhandlung von den Grenzen Altmährens oder des grossen mährischen Reichs im neunten Jahrhundert. (1—95.) Článek tento namířen byl proti některým utrhačným výrokům uherského spisovatele Štěpána Salagia, doktora bohosloví a kněze diecése pětikostelské, ve spise „De Statu Eccl. Pannon." (VII. 1777. až 80.) — Článek ten vyšel též po 9 letech, tedy již po smrti Dobnerově, o sobě s tímže titulem v Praze r. 1793. (2. vyd., str. 95, 8.°) [5])

B) „Abhandlungen der. Böhm Gesellschaft der Wissenschaften."

Díl prvý (1785., str. XXXII, 348, 271.): Aufwerfung einer historisch-kritischen Frage: Ob das heut zu Tage sogenannte cyrillische Alphabet für eine wahre Erfindung des heiligen slavischen Apostels Cyrill zu halten sei? (II. odd., str. 101—140.); hned po té druhý článek: Kritische Untersuchung, ob das Christenthum in Böhmen von dem heiligen Methud und dessen apostolischen Mitarbeitern nach den Grundsätzen, Lehre und Gebräuchen der römisch-lateinischen oder der griechischen Kirche eingeführt worden? Zweitens, ob dem heiligen Methud vom Pabst Johann dem Achten das slawische Messelesen geradehin und uneingeschränkt jemals verboten wurde. (140—178.)

Díl druhý (1786, st. XVIII, 492.) vykazuje rovněž dvé příspěvků: Ueber die Einführung des Christenthums in Böhmen (str. 394—444.), a o něco dále: Geschichte Ulrichs, eines noch wenig bekannten mährisch-lundenburgischen Fürsten, sammt den von demselben in diesem Gebiete eingeführten ältesten Brünner Rechten. (462—492.)

Díl třetí (1787., str. 22, 336, 160.) obsahuje v oddělení diplomaticko-dějepisném: Historische Nachrichten von dem Herzoglichen Geschlechte der Böhmischen Theobalde. (Str. 3—38.) — Ve předmluvě dílu tohoto již jest obsažena zpráva o nebezpečné nemoci Dobnerově, důkazu a následku častých jeho namahavých prací. Přece však přináší ještě

Čtvrtý díl jednu kratší jeho úvahu: Abhandlung über das Alter der Böhmischen Bibelübersetzung. (1788., str. 283—299.) Příspěvek ten byl poslední prací Dobnerovou, již zasloužilý muž tento uveřejnil. K velikému žalu učené společnosti byl však Dobner

[5]) Dobrovský popírá sice samostatné toto vydání, avšak pisatel těchto řádků měl je ve vlastních rukou.

již od r. 1786. pro vědu téměř úplně ztracen. S jakou pílí účastnil se důležitého literárního podniku společnosti, vyplývá z dlouhé řady svazků, jež vyšly za jeho živobytí, neboť není mezi nimi ani jediného (až do r. 1788.), jejž by nezdobil nějaký delší nebo kratší jeho příspěvek. Všech jest dvanáct, a některé z nich vyšly též o sobě; cena jejich není nepatrná dle soudu znalců, obory, k nimž se vztahují, jsou církevní, politický a kulturní dějepis, archeologie, bibliografie, diplomatika a heraldika. Proto trpce želí „Abhandlungen“ (IV. díl, předmluva) nenahraditelné téměř ztráty, když se roznesla pověst o beznadějném stavu nemoci Dobnerovy, nazývajíc úda svého právem „jedním z nejpracovitějších“.

Učená společnost náuk byla po smrti císaře Josefa povýšena od jeho nástupce za královskou, a nyní poznovu změněn název jejího časopisu, jak čteme již v prvním svazku (1791.): Neuere Abhandlungen der k. (königlichen) Böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften.“ Pohříchu nedožil se již Dobner tohoto povýšení společnosti, opustiv téhož roku na vždy statnou již řadu čilých jejích spolupracovníků.

Již od r. 1785. přinášel každý svazek učených pojednání mimo jiné též zajímavé výroční zprávy o činnosti společnosti, jakož i životopisy v Pánu zesnulých údů, tak že uloženo jest v nich též mnoho příspěvků pro dějiny české literatury. Tak věnována jest r. 1785. vzpomínka Josefu Plenci-či, 1786. Durichovi, 1787. Voigtovi, 1788. Tesánkovi. 1781. hraběti J. Šternberkovi atd.; jak již na počátku řečeno, obsažen jest v nich r. 1795. (IV. díl „Neuere Abh. der k. böh. G.“ str. XVII—XXVI.) též životopis Dobnerův — tož pět let po jeho úmrtí — od J. Dobrovského.

Pro úplnost sluší uvésti ještě několik menších spisků, jež Dobner porůznu vydal. Sem náleží především:

Vindiciae sigillo confessionis divi Joannis Nepomuceni, Protomartyris Poenitentiae, assertae (v Praze a ve Vídni 1784.); vyšlo též v německém překladě: „Beweis, dass Johann von Nepomuk wegen des Beichtsigilles gemartert wurde.

De sexagena grossorum Pragensium. (Pray, Annales regum Hungariae P. II. k r. 1412.)

Mimo to vytištěno bylo několik latinských řečí, jež měl Dobner při rozličných příležitostech, na př. při svatořečnění sv. Josefa Kalasanckého (1767.), o sv. Patriciu a o neposkvrněném Početí P. Marie u ctih. OO. Hyberňáků.

Některé práce zůstaly v rukopise a chovají prý se z části v domácí knihovně Piaristů v Praze; známy jsou: Alphabetisches Verzeichnis der slavischen Namen der Heiligen mit dem wahren lateinischen Namen erörtert. — Regestrum diplomatum Bohemiae et Moraviae tam typis editorum, quam manuscriptorum. — Appendix ad glossarium medii aevi Du Fresnii et Carpentierii (sebráno 2 listin oběma neznámých). [6])

---

[6]) Jak vyplývá z listu Dobnerova k Rosenthalovi 1. července 1767., zamýšlel Dobner vydati též důležité dílo učeného Benediktina reichenavského Ziegelbaura († 1750. v Olomouci) „Bibliotheca histor. Bohem.“ [obšírný seznam českých historiků] in folio a věnovati je pražskému arcibiskupovi. Zejména pak chtěl se obrátiti ku všem prelátům a představeným klášterů, aby mu zaslali

Tímto podán jest as úplný přehled literární činnosti Dobnerovy, jež, jak patrno, náleží téměř úplně v obor dějezpytu, vědy u nás dříve neznámé, která se počala u nás pěstovati teprve působením Dobnerovým. Co do formy jsou spisy Dobnerovy vzorem; sloh opravdu vážný, mocný, snadno srozumitelný, líčení dokonalé, tak že právem mohl říci učený Böhm: „Omnia docte et acute a Gelasio animadversa legimus, ut id, quod incerti et ingrati in rebus, ob perdita melioris notitiae documenta abstrusissimis, inest amoenitate dictionis abundantissime compensent.“ (Acta Eruditorum Lipsiensium.)

Důležitosť literární činnosti Dobnerovy vytknuta byla již při jednotlivých jeho spisech. Žádný z nich není sice sepsán jazykem českým, tenkráte tak kleslým, že se ani nezdál býti schopným k vykládání nauk, jimi však razena byla nová dráha českému dějezpytu, jimi zahájen byl nový ruch na poli literárním, a proto zajímá Dobner ne poslední místo v naší literatuře. Zvláštním zásluhám jeho o dějepis český vydávají dosud všickni učenci, domácí i cizí, velikou chválu; Dobner sluje otcem novější české historie nebo české kritiky, a slavný náš Palacký, rozeznávaje v českém dějepisectví tré period, jež mají v celku podstatně různý ráz, nazývá poslední z nich „dobou Dobnerovou“, vyjádřiv důvody své pamětihodnými slovy:

„Dobner's Leistungen für die historische Kritik und für die Sammlung geschichtlicher Denkmäler, bezeichnen den vorherrschenden Charakter dieser neuen (3) Periode des historischen Studiums in Böhmen, welche ich, wohl nicht mit Unrecht, die Dobner'sche nannte; denn alle Nachfolger Dobners bauten und bauen noch, mehr oder weniger, auf den von ihm zuerst gelegten Grund.“

Však i ostatní život Dobnerův byl pln zásluh. Vznešený byl zajisté jeho cíl, který jej vedl při veškeré jeho práci, totiž upřímná láska k České zemi, [7]) která opanovala již v mládí srdce jeho a přinesla tak krásné ovoce! Zasvětiv život svůj řádu, jehož prvním účelem jest vyučovati mládež, věnoval po dlouhá léta své síly českým synům, na nichž lpěl z celé duše své, neopomínaje zajisté vštěpovati jejich útlým srdcím lásku k vlasti, jež vlastním srdcem jeho tak mocně zachvívala. Všecky spisy jeho vztahují se jen ku českým dějinám, jmenovitě k nejstarší době a k veledůležité pro celé Slovanstvo otázce o zavedení křesťanství v našich zemích. Touto cestou podařilo se

---

příspěvky o svých učených spolubratřích ku doplnění díla toho. Pro neznámé však dosud příčiny k vydání nedošlo. (v. Miklosich-Fiedler, Slavische Bibliothek II. str. 42—43.) Jak z I. dílu „Mährens Geschichts-Quellen“ od Dr. Bedy Dudíka (J. P. Ceroni's Handschriften-Sammlung, Brno, Winiker 1850.) str. 30—33. vysvítá, napsal Dobner též obšírný životopis Tomáše Pešiny z Čechorodu pro druhý díl Pešinova „Mars Moravicus“, jenž dosud leží v rukopise („Pessina de Czechorod, Mars Moravicus, Pars II. in 2 Tomis, 1526—1633., opus posthumum, non editum ex autographo de manu propria Ceronii“; T. I. str. 698, T. II. str. 522). Název práce této jest: „Vita Thomae Joannis Pessinae de Czechorod, authore R. P. Gelasio Dobnero a S. Catharina e Scholis Piis“ (ex autographo desumpto 1779. Tom. I. p. 1—105.). V zajímavém životopise tomto zachovány jsou též mnohé příspěvky k dějinám paulinského kláštera ve Vobořišti u Dobříše, jenž býval jediným řádu tohoto v Čechách, založen byv od samého Pešiny 1678.

[7]) Krásné svědectví vydává též výtečné drama „Syn člověka“ (od Fr. Jeřábka), do něhož přijata též osoba Dobnerova — zakládá-li se to na historické pravdě.

Dobnerovi probuditi zvláště v učených kruzích české vědomí, tak že již nemohlo býti pochyby o vítězství české otázky. Též osobní styky Dobnerovy se vzdělanci doby jeho mají nemalou důležitosť pro literární život v Čechách, jenž nabyl takto mnohého povzbuzení, a sama cizina počala obraceti pozornosť ku překvapujícím výsledkům tohoto nového života. Přemnozí vrstevníci vlasteneckých dějin milovní byli Dobnerovi osobně známi, s nimi pěstoval upřímné přátelství, vybízeje tu radou a pomocí, tu vlastním příkladem ku plodné práci; někteří, na př. spolubratr jeho Voigt a j., začali jenom na jeho přímluvy vzdělávati domácí historické pole. Nemalou cenu mají proto i listy Dobnerovy k jeho přátelům, s nimiž si velmi horlivě dopisoval. Část zajímavé korespondence Dobnerovy se dvorním radou a archivářem Theodorem Ant. Taulovem rytířem z Rosenthalu († 1779.) uveřejnil Jos. Fiedler („Slavische Bibliothek oder Beiträge zur slavischen Philologie und Geschichte" von Fr. Miklosich und J. Fiedler. 2. díl. Ve Vídni, Braumüller, 1858., str. 1—45.). Jest celkem 18 listů Dobnerových a 1 Rosenthalův z let 1761—1767., příspěvek to zajisté velmi důležitý nejen k životopisu Dobnerovu, ale i k poznání a ocenění tehdejšího vědeckého života.

Jedinou snad slabou stránkou Dobnerovou byla jakási neústupnosť, i při největších učencích obyčejná, jíž hájil někdy, zvláště v prvnějších letech, svého mínění, byť i nebylo správné, vzbudiv takto proti sobě mnohý odpor, jenž mu připravil nejednu trpkou chvíli. Avšak tyto literární spory nebyly vždy vědě na škodu a měly konečně také své dobré stránky. Jindy opět zastával Dobner sám důležité místo těšitele a smírčího soudce. Ostatně byl kněz velice nábožný, řádu svému neobmezenou láskou oddaný, v celém svém jednání neobyčejně pevný a věrný. Jsa mimo to muž jemných mravů a hluboce vědecky vzdělán, požíval přízně a vážnosti i ve vyšších kruzích církevních a světských; největším příznivcem jeho byl však známý nám již biskup litoměřický Valdštýn, jenž měl Dobnera velice rád a často jej u sebe po mnoho neděl hostil. Též jako učitel a představený získal si Dobner všeobecné lásky, a proto po jeho smrti nějaká ruka právem poznamenala v archivu piaristském v Praze, že muž tento, jeden z nejvýtečnějších údů řádu, jako učitel, kněz a představený dokonale dovršil svoji pozemskou úlohu.

* * *

Léta rychle prchají. První století od smrti Dobnerovy schýlilo se již ku svému konci. Dnes má dějepisectví a písemnictví české vůbec arci docela jinou tvářnosť, než před sto lety; kdo však uváží, že Dobner, jenž stojí na rozhraní těchto dvou věků, první počal s několika stoupenci svými připravovati půdu do štěpnice, která již přinesla a přináší dosud tolik ušlechtilých plodů, dobře pochopí hluboký jeho význam, a kdo pochopí, bude s úctou vyslovovati jméno tohoto muže, jemuž na vždy pojištěno první místo na počátku nové doby v historii našeho písemnictví. Tyto a podobné myšlénky daly vznik tomuto článku, jenž má za účel toliko obnoviti v mysli laskavého čtenáře vzpomínku na otce Dobnera, jenž nyní již tedy celých sto let odpočívá v Pánu. Jméno jeho nehlásí dnes ani pomníky, ani pamětné desky, však čeho dosud opravdu s bolestí postrádáme, jest všestranný a co možná důkladný jeho životopis. Dobner jest celým

svým životem vábný obraz, jenž by, bedlivě jsa vylíčen, ještě po dlouhá léta mohl působiti na mysl příštích pokolení, jenž by však jinak sotva as ušel časem více méně osudu zapomenutí. Proto končíme přáním, jež vyslovil již před 22 lety Josef Fiedler ve svém vydání korespondence Dobnerovy s Rosenthalem: „Bei den grossen Verdiensten Dobners um Böhmens wahre Geschichte wäre eine alle Seiten seiner literarischen Wirksamkeit umfassende Biographie nicht nur eine sehr dankenswerthe Arbeit, sondern auch das so lange Zeit ausständige Monument. Eine befriedigende Lösung dieser Aufgabe gehört wohl noch zu den schwierigen Dingen... Nicht unmöglich ist es aber, dass eine jüngere Thatkraft gerade in der Schwierigkeit die lockende Veranlassung und in dem Gedanken, dass dem wahren Verdienste die lange vorenthaltene Palme zu Theil werde, das würdige Ziel werkthätigen Ehrgeizes finden wird.“ Fiat, fiat!

Čtyřicet mučeníků.

„*Tradiderunt corpora sua in mortem, ne servirent idolis, ideo coronati possident palmam.*“ Antiphona.

Ve kraji arménském dnes vladař Agrikola
dle vůle císařské trest na křesťany chystá.
„Do města Sebasty vás Licinius volá,
v armenských krajinách kdož vyznávají Krista,
by jeho zřekli se a vzdali před mou tváří
čest bohům posvátnou a zápal na oltáři!“

Tak Agrikola děl a hlásat káže všude,
kdo z Krista ctitelů i z okolí i z města
čest bohům odepře, ten před soud pohnán bude,
a smrti ortelem jej ruka jeho ztrestá.
Byl rozkaz vynesen. Den sotva minul třetí,
čtyřicet vojínů zří vladař přicházeti.

„Tak jako před soudem kdys apoštolé svatí,
víc Boha poslušni než co nám člověk velí,
co císařovo jest, my chceme jemu dáti.
My vůli císařskou vždy proti nepříteli
jsme věrně hájili svou krví a svým tělem, —
leč nyní císař sám jest naším nepřítelem!“

Vstal vladař rozzuřen a hněv mu v duši vzrůstá,
když řada vojínů tak mluví ústy všemi;
i děl: „Nechť kamením všem rozbita jsou ústa,
by více nerouhal se jazyk jejich němý!“
Byl ortel vykonán a smělou jejich řeči
jsa vladař popuzen trest vyřkl ještě větší.

„Císařem pohrdli — ať cítí přísnost vládce!
Své bohy zapřeli — ať zkusí jejich hněvu!
Na rybník zamrzlý odveďte tyto zrádce,
kdež vojskem střežení ať stojí bez oděvu
noc celou na ledě, až ztuhnou na mrtvoly!“
Tak stráži vojenské zněl rozkaz Agrikoly.

A vladař doložil: „Kdo zkrotiv odpor marný
na místě popravném se ještě Krista zříká,
nechť z ledu vystoupí do blízké ohřívárny,
jež ohněm vyhřáta ať stojí u rybníka!“
Čtyřicet vojínů jde k poslednímu boji,
jich ústa krvavá v té modlitbě se pojí:

„Nás, kteří v bolestech se k tobě, Pane, znají,
jest počtem čtyřicet. Je svaté číslo naše!
V tom počtu Hospodin dal zákon na Sinaji,
jest Kristem posvěcen i postem Eliáše,
nás počtem čtyřicet jej utrpením světí, —
ó, dejž nám dosíci v š e c h korun čtyřiceti!“

Noc tichá, mrazivá, sníh po krajině všudy,
jen ledná hladina se leskne na rybníku ...
Kol ohně ve spánek již složili své údy
ti, kteří střežili čtyřicet mučeníků,
jen strážný jeden bdí u popraviště brány
a v němém úžase zří tiše na křesťany.

I vidí pojednou, jak nahá jejich těla
zimou se chvějící a zbavená již síly,
zář skvělá, nebeská jim náhle obestřela,
jak s nebe andělé se dolů k zemi chýlí,
a lesklé koruny z těch trpitelů řadou
třiceti devíti na hlavy jejich kladou.

Děl strážný sobě sám: „Věc podivná to věru,
vždyť jest jich čtyřicet, — kde jest ta čtyřicátá?“
Leč sotva domyslil, — tu vidí v nočním šeru,
jak zradiv ostatní, z nich rychle jeden chvátá
v tu stranu rybníka, kde ohřívárna stojí, — —
neobstál v zápase a ztratil palmu svoji.

Sám strážný nevěděl, co nitro jeho ruší,
proč ruka klesá mu a zbraň mu k zemi padá —
paprsek milosti to září v jeho duši,
a na led vábí ho, kde mučeníkův řada ...
Jde k stráži vojenské, jež v spánku sobě hoví
a zbudiv soudruhy k nim praví těmi slovy:

„I já jsem křesťanem — to vladařovi rcete!
Bůh pravý křesťanů mne volá s nebes trůnu,
bych vrhl od sebe ty vaše bohy kleté
a v zápas poslední rád spěchal za korunu!“
A tělo obnaživ již na led kráčí s chvatem —
a řada vojínův zas byla v počtu svatém.

Noc celou na ledě se chvěli mučeníci...
Než slunce ranní zář svit prvý vrhla na ně,
klid smrti spočinul na ledové jich líci,
a spjaty k modlitbě již ztuhlé byly dlaně...
Jich oko studené tam k nebes výši zírá,
kde všecky spojila jim společná všem víra.

Antonín Bulant.

Památný kříž v Červené Lhotě.

Napsal **Bedřich Kamarýt.**

(Pokračování.)

V.

Guntram ležel již dva měsíce ve Švamberském zámku na Nových Hradech, aniž věděl, jak se tam dostal. Napolo ve mrákotách a v matném vědomí dal jej hejtman Rauštein v posledních dnech listopadu dovésti nejprve do nemocnice zařízené pro domácí bojovníky a teprve, když nabyl úplného vědomí a mohl sděliti, kdo by byl, přestěhovali jej do pěkné jizby v zámku samém.

Sil mu přibývalo jen pomalu, tak že se dosud jen bídně vlekl po pokoji; občas se dostavily zuřivé bolesti v hlavě, a tu pojímala jej nevýslovná tesknosť. K jaru se však stav ten lepšil, jasné vědomí se vracelo, i měl naději, že se bude moci opět oddati svému povolání.

Bylo ku konci března, když pojednou správce přinesl novinu, že paní Švamberková s nejstarší dcerou Zuzanou zavítá na několik neděl na panství, na kterém posud nebyla.

Guntram chtěl ihned zpět do vojenského špitálu, čemuž však správce nedopustil, ujišťuje, že pokoje pro panstvo připravené úplně dostačí; hostí jiných že sotva v těch nepokojných dobách přibude.

Guntram viděl paní Švamberkovou sice několikrát v Praze, ale do bližších styků s rodinou tou nepřišel, neboť se stranil pokud možno nejvíce těch kruhů, o nichžto věděl, že katolíkům nejsou příznivy. Bylo mu velmi krušné, že tu již tak dlouho z jejich milosti žije a že se jim nebude moci za jejich pohostinnosť odsloužiti. Na to nevzpomněl, že před lety se dvěma jinými šlechtici zachránil synu Švamberkovu život. Ale u šlechetné rodiny nebyl zapomenut tento hrdinný skutek.

Dámy přijely ve pěkném kočáře a byly uvítány s nelíčenou radostí. Před branou ozdobenou zelení a praporci a v nádvoří bylo plno lidu. Hradní stráž, majíc na dlouhých kopích lesklé hroty,

v nových šatech kráčela po obou stranách vozu, a za hlaholu trub zahřměl pozdrav lidu.

V předsíni u širokých schodů, jež vedly ku komnatám, stál Guntram podpíraje se o hůl. Těžce se ještě drže na nohou, hluboce se uklonil a představil se jakožto Guntram Kába, nynější zajatec páně Švamberkův a pravil: „Nedivím se, že ten vděčný lid vaši milost s takovým jásotem vítá, vždyť i já jsem poznal velikou dobrotivost vašnostinu, ač jsem do tohoto vznešeného domu byl dodán jako neznámý zajatec.“

„Ó nikoliv, milý pane,“ odpověděla starší dáma, „tak šlechetný přítel mého syna, který i života svého pro něj se odvážil, není cizincem v domě, kde vděčná matka tolikráte mu žehnala, kde jméno pana Guntrama vždy zůstane spojeno s nejsladší upomínkou na mého Alexia. Buďte od nás nejsrdečněji vítán jako host nejvzácnější.“

I podala mladému rytíři ruku, kterou tento uctivě políbil. Potom popatřil s vděkem k mladistvé dívence, která v dětinné nevinnosti Guntramovu ruku oběma svýma ručkama uchopila, lichotivě promlouvajíc: „Vy nám budete hodně vypravovati o mém milém bratříčkovi, ó, jak se na to těším.“

Je to sotva šestnáctiletá blondýnka; není sice bezúhonné krásy, ale kolem hladké líce divujemné pleti splývají vlasy v prstenech jak len se zlatým třpytem — a ten výraz tváře! Vábit podivná tato tvář tajemným kouzlem, pro něž nemá člověk ani slov, jakoby se v ní zračil pel nejkrásnější ozdoby ženy — sladká, něhyplná nevinnost.

Zahovořila-li svým dojemným hláskem, zdálo se, jakoby se nějaká tajemná ruka dotýkala nejjemnějších strun srdce.

Než, Guntram nemaje pro toto rajské poupě žádného smyslu, a také zemdlen jsa dlouhým čekáním pravil s úsměvem, že jeho krutý nepřítel jej „zahání do ležení“, čemuž milostivá paní porozuměla a prosebně mu kynula, by déle neotálel.

Po nějakém témdni se Guntram ku podivu zotavil; snad jarním vzduchem, jehož bylo na výšině hradu vždy hojně, či spíše tím lahodným ovzduším krásných, spanilých paní.

Paní Maximiliana ze Švamberka, rozená z Opperštorfu, slynula neobyčejnou pružností ducha, bohatými vědomostmi zvlášť v dějinách českých a nevyčerpatelnou dobrotou srdce.

Sedávali společně za pěkných jarních večerů v upřímném, přátelském hovoru. Těšili se všichni blahému pokoji; vojska se dosud nehnula, a v zemi panoval klid. Připomínali si uplynulá léta, a předmětem rozmluv býval zamilovaný nejstarší syn Alex, jenž před půlrokem, spadnuv při šermování s koně, těžce se poranil a v několika hodinách vypustil ducha. Zuzana v poslední době, jsouc jeho stálou společnicí, přilnula k němu nejněžnější láskou, tak že po jeho smrti nebyla ani k uspokojení. Ta hrozná rána na hlavě, ten speklý, krví sytý vlas neustále jí tanul před očima. Proto když pozorovala sotva zacelenou ránu Guntramovu, který byl co do postavy bratru jejímu velice podoben, vždy s neobyčejným soucitem a s bolestí do něho se zadívala.

Kolikráte jí musel vypravovati o tom skoro zázračném zachránění bratrovu v Jindřichovu Hradci, ač se vždy proti tomu ohražoval, že by to bylo jeho zásluhou. Nic naplat, bylo mu vždy a vždy slyšeti:

„Strážným andělem jeho jste byl vy, a posud by byl na živě, kdyby vás byl měl po boku.“

„Ne já“, dovozoval bezpočtukráte Guntram, „Matka Boží to byla, která tehdáž dýmem již již hynoucímu vyprosila poslední síly, že mohl děsným voláním na se upozorniti. Ostatní bylo snadné. V pokoji, kde kouřem omráčen ve tmách se svíjel, pojednou se udělalo zářící světlo, a on pozoruje své hrozné nebezpečenství, spatří obraz Matky Boží Pomocnice. A v této strašlivé tísni vyrazí ze sebe úzkostný, srdce pronikající výkřik: Maria pomoz! Proto také Nejsvětější Pannu tak vroucně ctil a nedbaje posměchu svých souvěrců, jejím sodalem se nazýval.“

„Toho jsem nevěděla“, pravila paní Švamberková a ruměnec pokryl její tvář.

„Ó, mně to Alex svěřil, matinko,“ pravila slečna.

„A což milostivá paní, byla byste proto zanevřela na svého dobrého synáčka?“ A když zamyšlena neodpovídala, řekl dále: „Nalézáte v té úctě k Nejsvětější Panně něco závadného? Máme v úctě ctnost, kdybychom ji nalezli na člověku třeba nejnižším! Vždyť statečnost vojína udatného musí ctíti i nepřítel: kterak bychom neměli ctíti té, která se stkví věncem ctností nejkrásnějších? Pokoru, čistotu, víru, lásku shledáváme při ní u výši nedostihlé, rekovnost, jaká posud neshledána na žádné ženě na zemi. A což jí nepoctil sám Bůh způsobem neslýchaným? Vyvolil ji za Matku svého Syna, poslal k ní jednoho z knížat nebes, jenž ji pozdravil jako plnou milosti, že Bůh je s ní, že požehnána jest mezi ženami. — A jak ji ctil ten, jenž ji sladkým jménem matky nazýval! Byl jí poddán a poslušen, z úcty k ní na pouhé pokynutí její koná svůj první zázrak, ač ještě nepřišla hodina jeho. A když na kříži umíral v krvi a pláči, zdali nedokazují poslední jeho slova k ní synovskou starostlivost a lásku? Ctil ji, poněvadž s ním trpěla hluboké ponížení, bolesti a smrt. Vždyť kopí, které probodlo jeho bok, probodlo i duši její. A tuto svou tak milovanou matku, komu ji odkazuje, odcházeje z tohoto světa? Ó, jest to hrozné pomýšlení! Spasitel dí: „Ejhle, matka tvá!“ — a křesťan se od ní odvrací: „Já jí neznám.“

Paní Švamberková se zachmuřila.

„Odpusťte“, pravil Guntram pokorně: „nechtěl jsem nikterak uraziti vašeho jemného citu. Ale nedivte se, že tak pro čest Matky Boží horlím. Jest to nejdražší dědictví po mé matce. Byl jsem u věku, kdy jsem nemohl vystihnouti dosahu těch slov, když umírajíc vzdýchala: „Ó Matko dobrotivá, budiž ochrankyní tomuto mému osiřelému dítěti! Tuto Matku nebeskou cti, ona nikdy tě neopustí.“ Tato závěť umírající matky bude mi vždycky svatou.“

„Ale, drahý pane“, poučovala milostpaní, „což nestojí psáno: Bohu samému klaněti se budeš? Jemu samému a žádnému jinému!?“

„Jasná paní“, odvětil Guntram; kdy pak se křesťanský svět klaněl Matce Boží? Velebili a ctili ji národové po všecka století, avšak každý katolík ví, že nestihlý jest rozdíl mezi klaněním, kterým se Bohu samému koříme, a mezi poctou, kterou vzdáváme nejsvětější Panně. Bohu prokazujeme nejvyšší čest a slávu jakožto nejvyššímu Pánu, Matce Boží pak vzdáváme povinnou úctu jako nejprvnější mezi vším stvořením. Prostinkými, ale dojemnými slovy to objasnil jistý velký kazatel z doby, kdy všickni křesťané Matku Boží společně

ctili: Kdybych byl na krásné louce a viděl, jak na výsosti nebe se otvírá, a slyšel, že naše milá paní, Matka Boží s nebeským dvorem dolů sestupuje, a v tom, co chci jí spěchati vstříc, spatřil bych, jak kněz nese ve Svátosti našeho Pána k nemocnému jde, ihned bych se obrátil, padna na kolena ku Kristu, Bohu skrytému ve Svátosti. Ač rád bych tu Královnu nebes viděl a její andělské komonstvo, přece Pánu našemu bych se klaněl, ač jej denně vidím na oltáři. Jak nepatrný je svit slunce, který uchem jehelním prokmitá, proti moři světla, jež slunce rozlévá po celé zemi, tak malá jest veleba i naší milé Paní proti nesmírnosti božské. Při vší té přepodivné a tajuplné velikosti svaté Panny nezapomíná církev na rozdíl mezi ní a svrchovaným Bohem, jemužto jedině náleží neskonalá úcta a klanění. Jí pak patří ona čest a sláva, kterou ji Syn její přioděl, a každé pokolení, které po této zemi půjde, musí plniti, co Duch svatý ústy této Panny věštil: Veliké věci učinil mi Pán, jenž mocný jest. — Aj, od této chvíle blahoslavenou mne nazývati budou všichni národové."

Vývody ty paní Švamberkovou uspokojily, nicméně přece namítala: „Uznávám, že není v tom nic nenáležitého, vzdáti Matce Spasitelově povinnou úctu, avšak co prospěje poroučeti se do ochrany její, vzývati ji o pomoc, když ona jako tvor stojí jako my všickni pod ochranou Boha samého; ten řídí a spravuje naše osudy."

„Nepravil jsem", dí Guntram, „že by ona snad vládla světem, ale že přímluva té milostiplné nám jistěji může zjednati pomoci, kterou by nám nehodným milostivý Bůh jinak odepřel, toť dokázáno nesčetnými důvody."

Milostpaní naň tázavě pohlédla.

„Lepanto!"

„Štěstí válečné, snad příznivý vítr."

„Zajisté vyšší pomoc, nebo jak jinak si vysvětlíte tuto světovou událost? Největší vítězství, jakého kdy na moři dobyto! Nepatrným loďstvem potřena celá válečná moc nepřítele tak udatného a zpupného. Pod praporem Marianským za úpěnlivého volání jejího sladkého jména, když veškeré křesťanstvo se modlilo, zvěstuje Pius V. sboru kardinálů, že hrdinové křesťanští v tu chvíli dobyli stkvělého vítězství."

Paní se usmívá: „Nuže, proč vojska císařská nerozvinou korouhev Marianskou proti rotám kacířským, jak nazývají naše bojovníky? Tu by měli dle toho vítězství jisté."

„Milostivá paní, shromážděte kol praporů těch muže takové víry, kázně, s takovým nadšením, jako byli tehdá oni vojínové Marianští, a neodolá jim nepřítel žádný. Nebyli to tehdá žoldnéři ze všech koutů světa sehnaní, jenž na jatky zaprodavše svá těla, nemají o duši nejmenší starosti, ale bylo to vojsko svaté, jež netrpělo ani rouhačův, ani zlolajců, ani osob špatných ve svém středu, které nadšeno vznešenou myšlénkou osvoboditi křesťanstvo od nesnesitelného jha krutého nepřítele, postavilo se pod ochranu Matky Boží a slavně dokonalo svůj úkol. — Až i v řadách našich vyplane toto svaté nadšení, pak i nás povede k vítězství ta, kterou nazývá lid Pomocnicí křesťanů."

Oči majíc sklopené, naslouchala a přemítala Zuzanka o vroucí Marianské chvalořeči, jakéž posud neslyšela od nikoho. A když vděčně pohlédla k němu, a oko jeho zářilo oním nevypravitelným leskem, a tvář prve bledá a průsvitná jen hořela, tu prolétla duší její myšlénka:

Tak mohou vyhlížeti andělé, kteří hlásají slávu její po nebesích. V této chvíli její čistá duše zajásala rozkoší.

Podobné rozmluvy se vedly denně v komnatě vznešené paní Novohradské. Hluboce vzdělaná a zbožným dojmům přístupná, neodpírala svého uznání pravdám, které plynuly z úst jak výmluvných, tak krásných.

Jednoho večera nalezl Guntram mladistvou Švamberkovnu o samotě. Oči její byly zvlhlé, plny tesknosti. Viděl ji tak kolikrát a tázavě pohleděl na ni. Oba seděli chvíli mlčky, pak pravila Zuzana: „Pane Guntrame, měl jste také nějaké bratry nebo sestry?“

„Neměl, milostivá slečno.“

„A když vám zemřela matka, pocítil jste velikou bolest z její ztráty, a trval dlouho váš žal?“

Kába se podivil takovým otázkám. „Měl jsem matku příliš dobrou,“ odvětil, „a předčasné smrti její budu želeti až do posledního okamžiku života.“

„A neznáte žádného prostředku zmírniti tento bol?“

„Modlitbu za ni.“

Udiveně naň popatřila.

„Jiného prostředku nevím, také jiného spojení s říší duchů není. Jestli rozloučení s miláčky našimi je příčinou hoře, tedy spojení takové umírniti musí naši žalost.“

„A komu má prospěti taková modlitba?“ táže se slečna.

„Oběma. U vroucí modlitbě, která vystupuje ke trůnu Božímu, spojujeme se s Bohem a se svými milými, pakli jsou bez poskvrny vešli v jasnou říši Jeho slávy, kde nám všem kyne utěšené shledání.“

„A což kdyby byl los jejich jiný?“ ptá se Zuzana.

A Guntram poučuje: „Jestli jako nehodní jsou odmrštěni od lásky Boží, na věky propadli věčnému trápení, pak modlitba ta jim sice neprospěje, nám však přece vyjedná pokoj a odevzdanost do nezpytatelných úrad Božích.“

„Ó, toť hrozné!“ zvolala dívka, „kde na světě duše tak čistá a svatá, že by prosta vší viny se směla důvěrně vrhnouti v náruč Boží? Vždyť do nebe nic poskvrněného vejíti nemůže. Koho tak náhle zastihne smrť, ten tedy ztracen na věky!“

„Neměl-li víry, odešel-li ze života jako zapřisáhlý protivník Boží, tuť ovšem není pro něho naděje žádné, ale viny menší, křehkosti, slabostí lidskou spáchané, v něž denně klesáme, zavírají nebes bránu jen dotud, až spravedlnost Boží trapnou mukou i tyto skvrny očistí, s kterými by duše do slávy nebeské ani samy vejíti nechtěly.“

„A jinak ne, nežli trestem a mukou? Ó, i toť kruté pro milující srdce, neviděti žádné pomoci, ó, toť já se hoře svého nikdy nezhostím.“

„Vždyť je pomoc,“ dí pevně Guntram. „Ta láska, která nás nerozvížitelnými svazky k sobě víže a své základy v duši má, nepřestává ani ve smrti. A jako na zemi se jeví účinlivou pomocí, na kterou Bůh, ten pramen lásky, se zvláštním zalíbením pohlíží, tak i těm trpícím duším přispěti může prosbou a modlitbami, které za ně vysýlá k nebeskému Slitovníku a skutky lásky, které za ně koná.“

„A můžeme-li doufati, že by takové prosby nalezly vyslyšení?“ táže se poněkud upokojena.

„Patřit ony zajisté mezi nejpříjemnější, které vysýláme k ne-

besům. Když na zemi prodléval Syn Boží, s jakou pochvalou přijal tu pokornou prosbu setníka z Kafarnaum: Pane, služebník můj leží doma šlakem poražen a zle se trápí. — V tu chvíli ukončeno trápení ubožáka, za nějž se přimlouvala láska: tak pochválí a vyslyší každého, kdo za trpící vysýlá prosbu. Tato důvěra, že se tak stane, činí modlitby za mrtvé tak utěšené a sladké, neboť nezná pravá láska větší radosti, nežli když milovanému přináší pomoc a úlevu. Proto i Písmo sv. blahořečí počínání takovému: „Dobré zajisté a spasitelné jest za mrtvé se modliti.“

Toho dne večer Zuzana poprvé se modlila za bratra, a prvním pozdravením uctila její čistá duše Nejsvětější Pannu.

Matka nebránila dítěti, když čím dále, tím více přilnulo k víře katolické, pozorujíc, jak ji ta náuka o úctě a ochraně Matky Páně blaží, a nejednou okem zaslzeným patříc na ni vzdychla: „Co asi tě ještě čeká, dítě mé, ó, hledej si tedy útěchy pro chvíle, kdy tě matka tvá nebude moci ani potěšiti, ani chrániti.“

Než, dívenka blažená přátelstvím nebešťanů byla také dítkem této země a i tu žádalo srdéčko svého práva. Zatoužilo i pro tento život po ochranci viditelném, jemuž by bezpečně svěřiti mohla sebe, svou čest i duši. A tím nemůže býti nikdo jiný než Guntram. Na prsou milované matky uložila uzardělá své veliké tajemství, své tužby a své naděje.

Tato však hladíc hedvábné vlásky té drahé hlavinky, pravila soucitně: „Milé dítě, neoddávej se klamné naději. Mezi ním a tebou jest hluboká propast. Jeho jasný duch žije jen v idealním světě, ale jeho srdce padlo v plen dvěma démonickým očím, jejichžto svůdné kráse podlehl tento muž nejpevnějších zásad.“

Zvěděla totiž paní Švamberková o tajném zasnoubení slečny Johanny s Kábou od jejího bratra Viléma, jenž dům jejich v Praze navštěvoval a jehož pro konfederaci získati bylo její úlohou.

A ubohá dívka uzavřela tuto novou trýzeň do nejhlubších útrob své duše — a bol tento byl rovněž tak veliký, jakého byla zakusila při smrti bratrově — ne-li větší.

V Čechách uzrávaly události k děsné žni, jejíž hrůzy tentokrát ještě nikdo ani netušil. Záhy z jara hrnula se stavovská vojska v silných odděleních ku hranicím rakouským, ať v kraji přátelském či nepřátelském; rozdílů neznali. Jejich pochody byly znamenány vypálenými dědinami, spustošenými rolemi a kalužinami ssedlé krve. Byla to najatá spousta cizinců, nemajících mnohdy ani oděvu, ani potravy, ani peněz, jsouc poukázána na lup a drancování.

Jim vstříc postupovala od Vídně armáda hraběte Buquoie asi v rovné síle a srazila se s nimi u Langenlois, kdež dobyla vítězství. V tu dobu vrazilo druhé vojsko dobře spořádané na posilu císařským z Bavor, by pak obě spojené armády zaplavily Čechy.

Před touto značnou přesilou za neustálých porážek ustupovali Mansfeld a Hohenlohe, udatně se bráníce. Přece však nemohli odolati ohromnému návalu, jemuž město za městem otvíralo brány.

První kořistí císařských staly se zámky a dvory Švamberkovy blízko hranic rakouských, které byly vydrancovány a vypáleny až do základů. Paní Švamberková jedné noci odjela s dcerou v největším kvapu do Prahy. Vděčnosť a přátelství kázaly, by Kába je provázel;

milostpaní toho však nepřijala, poukazujíc na značný počet svých oděnců a pamatujíc zároveň Guntrama na jeho vojenskou přísahu.

S těžkým srdcem loučil se s nimi. Nejkrásnějšími dny života nazýval dobu u nich prožitou. Při loučení to pocítil v celé opravdivosti. Tak tichých a pokojných dnů již se nedočkal. Byl to poslední paprsek, jenž libým světlem ozářil blízký večer jeho života.

Již se stmívalo, a nastala bouřlivá noc se všemi hrůzami, kterým i nejstatečnější by podlehl. Stoje na cimbuří hradu hleděl Guntram dolů do údolí, kde dlouhá řada vozů plných drahocenného nářadí, beden se stkvosty a stříbrným náčiním zajížděla do mladého jedloví, až pak zmizela ve vysokém lese. Kočár, v němž seděly paničky, jel poslední. Před lesem ještě na chvíli stanul, a bystré oko Guntramovo dobře pozorovalo, jak obě dámy na voze povstavše obrátily se k zámku a kynuly na rozloučenou.

„Bůh a nejsvětější Panna tě provázej a opatruj, drahé dítě!“ vzdychl Guntram; „jak jsi šťastna ve své nevinnosti“.

Však mýlíš se, Guntrame; ta, která odjíždí, není již šťastným dítětem. Přišla sem jako dítě, uvítala tě v dětinné nevinnosti, s mírem v oku a v srdci, loučila se však s tebou jako panna ve skrytém hoří, bez míru a pokoje, který zde navždy pohřbila. Roztomilé poupátko sem přivezli, na výsluní lásky zde rozkvetlo v půvabnou růži; nyní spěchá s ní matička odtud, s tou růží vadnoucí, s tím kvítkem zlomeným. Jako hvězda spanilá se objevila na obzoru tvého života ve své tiché kráse, nepovšimnuta od tebe zachází, bys ji více nespatřil.

Což mu byla tato čistá duše tak lhostejnou? Nikoliv, byl vždy mile dojat, když uchvácena touhou po pravdě Boží s pozorností sledovala každé jeho slovo a horlivě naslouchala jeho nábožným vývodům. Ale on byl oslněn jasem čarovných očí svůdné Johanny, srdce jeho připoutáno bylo pevným poutem k té záhadné bytosti. Na okovech těch celou silou trhala láska otcova, jejž musil přece ctíti a milovati. Sestupuje do svého nitra, zkoumá všecka jeho hnutí a rozjímá dále: Jakou to oběť přináší ten ubohý stařec, by mne uchránil domnělé zkázy! Zbavuje se jediného syna, své podpory a ochrany, o samotě a v trudu tráví dny svého opuštěného stáří, kdežto by láskou a vděčností zahrnut, blaženě mohl žíti uprostřed dítek na svém tichém sídle. Ó, dobrotivý Bože, dej, aby poznal její dobré a šlechetné srdce. — Ví otec, co se stalo se mnou? Tuší Johanna, kde jsem, a kam mne nyní cesty mé povedou? Utiš se srdce, Bůh stojí u mne i u všech, kteříž mi jsou milí a drazí. V něho doufám, nebudu zahanben na věky!“

Když vstoupil do svého pokojíka, nalezl na stole pěkný bandelier z těžkého hedvábí a na něm umělou rukou vyšité jméno Matky Boží „Maria“. Přiložen byl list. Políbil bandelier, a slza naň skanula. Mocně pohnut, dí sám k sobě: „Pod záštitou toho sladkého jména potáhnu zase do boje.“

List byl od pana Švamberka, v němžto Guntramovi přátelsky oznamuje, že mu od vrchního velitele, hraběte Thurna, vyžádal úplnou svobodu. Pak mu nabízí darem mladého arabského hřebce, jenž byl prý zemřelému Alexu zvláště milý. Ku konci jaksi ostýchavě připomíná, jak král Fridrich, slyše o rekovném hájení dlouhého mostu, lichotivé projevil přání, míti takového muže v čele některého oddělení

své jízdy. Kůň byl již před několika dny z Libějovic přiveden a stál v zámecké konírně. —

Vojsko české zvolna ustupovalo; vyhýbajíc se boji stahovalo se pozvolna ku Praze. Jenom jeden houfec Švamberských zarazil sem od hranic hornorakouských, kde hájil průsmyků. Hejtman té tlupy pravil panu Káboví, že hradu toho hájiti nebudou, a že mu jej odevzdává jako císařskému důstojníku. Vzal, co ještě zbylo zbraní, s sebou a po krátkém odpočinku dal se směrem k Třeboni.

Po několika dnech ukázali se ve městě první bavorští rejthaři, a hned potom oddíl jízdy hraběte Buquoie. Guntram uvítal své velitele uctivě ve bráně zámku a představil se jako císařský důstojník. Po krátkém vysvětlení byl opět přijat do armády, a svěřena mu k jeho přání korneta bavorských kyrysníků, starších to a zkušených rejtharů, uvyklých pořádku a přísné vojenské kázni.

Byl potěšen, že má mužstvo v pravdě křesťanské, hodné bojovati pro věc tak svatou a spravedlivou. Poznal též vévodu bavorského Maxmiliana, jenž mu byl idealem křesťanského vůdce, a který seznav Guntrama upřímně se mu naklonil.

I Buquoi sobě Káby velice vážil jako osvědčeného bojovníka, nad něhož co do chrabrosti a zbožnosti nebylo v celém vojště. Osudy armády, ku které byl přidělen, byly též osudy jeho. Nějaký čas prodleli v Budějovicích, ale pak celé to asi padesát tisíc čítající vojsko hnulo se k severu. Síle této nemohla ani pevnější města déle odolati, proto se vzdávalo jedno po druhém. Jenom Písek se bránil udatně, byl dobyt, vypálen, a obyvatelstvo pobito. Jelikož se jízdy při dobývání pevných míst jen po skrovnu užívalo, byl Guntram těch krutých výjevů při tehdejším způsobu vedení války nezbytných ušetřen a táhl se svým sborem v krátkých pochodech ku Praze, kam dorazili počátkem listopadu. K osmému ráno přitáhl i Buquoi. Po vojenské poradě rozhodli se k bitvě.

Guntram stál se svou kornetou na pravém křídle, jemuž velel Rudolf z Tiefenbachu. O polednách dáno znamení k útoku. Velká, rozhodná chvíle se přiblížila. V zástupech ligy znělo z tisíců hrdel: „Maria, Maria!“ Karmelitánský mnich pozdvihuje Marianský obraz. Nevýslovné nadšení uchvátilo bojovníky, jenž s velkou udatností vrhnou se na pravé české křídlo; narážejí však na hrdinský odpor a počínají couvati. — V té chvíli volán Guntram se svými kyrysníky do boje. Políbiv slavné jméno nebeské Pomocnice na svém bandelieru, poroučí sebe a svatou věc křesťanstva její ochraně, jede do boje pro vlasť a církev rozhodného. Pluk obrněných kyrysníků bitvu rozhodnul, an rozrazil celou spoustu lehké uherské jízdy, která na útěku strhla s sebou část pěchoty, čímž porážka královských dovršena.

Bitva netrvala déle než půldruhé hodiny. Známo jest, že vzdorokrál Fridrich hoduje stkvostně nepovažoval tu věc, kde se jednalo o celé království, ani za tak důležitou, aby od hostiny povstal a na bojiště se podíval. Když po hostině tam přece jel, nezbývalo mu, než aby se s prchajícími spěšně vrátil do Prahy.

Poplašen utíkal příštího dne i s rodinou, vůdci a úředníky svými z Prahy. Císařští jezdci pronásledovali jej až k saským hranicím.

Guntram bojuje v řadách císařských, byl toho přesvědčení, že krváceje pro víru prospěje tím i zbědované vlasti, jež byla v nejhroznějším úpadku. A co bylo příčinou toho nejhlubšího ponížení

království druhdy tak slavného? Když byl zubožený národ zbaven nejpevnějšího základu své existence, jednoty víry a proti sobě rozeštván, tu jej zaprodala protestantská šlechta zhýralému slabochu, jenž počal panování své tím, že ničil nejvzácnější památky a zohavil starodávnou svatyni téhož národa. Vítězství kalvinského krále bylo by zasadilo Čechům poslední smrtelnou ránu. Víra katolická zabrániviši jeho sloučení s německým protestantstvem, vzkřísila jej zase k životu, a přilne-li k ní jako za dob nejvyššího lesku svého, bude zase mezi prvními národy. (Pokračování.)

U paty kříže.

Té chvíle blahé vzpomínám tak ráda,
u paty kříže náruč plnou kvítí,
kdy dlela jsem, chtějíc Ti věnec víti,
abych jím skráň Tvou drahou ozdobila.
Mně líto tak, že v hlavu Tvoji vryla
se trnů ostrých necitelná směs, —
mé srdce dětské jímal proto děs,
já zakrýt chtěla trny kvítí zdobou.
Teď po letech to vidím — lidskou zlobou,
myšlének, slov a skutků setbou zlou,
že hloub jen zabodly se v hlavu Tvou;
i spěchám zase k patě kříže Tvého
s tou prosbou vřelou: Pane, setbu zlého
tím udus kvítím, které v kráse prosté
zroseno láskou pod Tvým křížem roste,
ať v světa puch Tvé kvítí mírem voní.

Aug. Rozsypalová.

Z cesty Kavkazem.

Píše Dr. **Jar. Sedláček.**

III. Vladikavkaz. Vojenno-gruzínská silnice.

Vladikavkaz jest jedno z míst, které leží nejdále od středu evropského Ruska; je vzdáleno od Moskvy 2000 kilometrů! Může se říci, že leží na hranicích Ruska, neboť ač Kavkaz celý ještě je ruský, lidé Kavkazští nemluví o Rusku než jako o zemí cizí a praví, že Moskva leží v Evropě, nikoli „u nás“. Krásné jméno tomu městu právem přísluší, poněvadž vládne branou Kavkazu, hájí hlavní vchod těch nepřístupných hor. Leží na řece Tereku, která vytéká z horského úžlabí, jen sedm verst od města vzdáleného. Ani by se nezdálo, že je město 2346 stop vysoko na hladinou mořskou, poněvadž hory Kavkazu se zvedají náhle do veliké výše a utínají takořka tu širou rovinu, která se táhne až k Donu a dále. Když bylo r. 1783. gruzínské carstvo přátelsky spojeno s Ruskem, jevila se potřeba zabezpečiti cestu, která by spojovala Rusko se Zakavkazskem. Proto postaveny

hned po pravém břehu Tereku některé pevnůstky, a před výtokem řeky na rovinu založeno město Vladikavkaz, osazeno staršími vojíny, přistěhovalými Rusy a Osetinci, a nyní je středem Terekské oblasti a čítá na 34.000 obyvatelů. Horalé nazývají město to Kapkaja.

Okřál jsem zde, když jsem ráno se procházel městem, kde vanul svěží, horský vzduch, kde z přemnohých městských zahrad vycházela libá vůně květin, a kde milá zeleň zalesněných hor oku tak příjemně lahodila. Město jest velmi pravidelně stavěno, má domy jenom nízké, nemnoho jednopatrových a má vzhled pěkného lázeňského místa. Krásou města jest boulevard a stromořadí více než verstu dlouhé podél řeky Tereku. Části města, ležící na březích řeky, spojeny jsou kamenným mostem, avšak druhá část na levém břehu, obývaná po většině usedlými horaly, není již ani tak pravidelná, ani tak čistá jako část prvá. Na hlavní ulici jsou pomníky vůdců černomořských vojsk, Nikolaje Liky a Archipa Osipova, kteří byli r. 1840. ve tvrzi Michajlovskoje od horalů přepadeni a se vší posádkou povražděni. Jak mnoho tu mužů, jednotlivě i hromadně, bylo na Kavkaze za slávu jména Ruského utraceno! Horalé jenom neradi podrobovali se Rusům, a kde mohli, úkladně i veřejně vraždili tamní věrné kozáky. A nemůže se ještě ani nyní říci, že by Kavkaz byl bezpečen: hlavní cesty, které dobře jsou střeženy vojskem, jsou jakž takž jisté; avšak kraje vzdálenější nejsou bezpečny než ve vojenském průvodě.

Rád bych byl zašel do blízkého lesa, abych se prošel v tom čerstvém vzduchu a abych se mohl rozhlédnouti po širé rovině, kterou jsem byl před tím projel; avšak zráželi mne, abych se tam neodvažoval, protože tam vlci, kanci a jiná zvěř mohou býti člověku nebezpečnými.

Ráno spěchali mnozí do vojenského pravoslavného chrámu, kde se za četného účastenství konaly slavné služby Boží: katolíci mají zde ve městě jenom nepatrnou kapli, ale byl jsem rád, že zde, kudy zajisté mnoho katolíků prochází, mohu nalézti svůj chrámek; vždyť v celém širém kraji od Rostova až sem k horám a na horách až k Tiflisu snad chrámu katolického není!

S večerem bylo snad celé město na boulevardu, zejména tu bylo zastoupeno vojsko pravidelné i kozácké; mezi lidem bylo slyšeti tu a tam mluviti francouzsky, avšak mluvili tak jen vychovatelky s dětmi; ostatní mluvili většinou rusky. Proti mému hostinci „Hôtel d'Europe" stálo divadlo; neodolal jsem zvědavosti a chtěl jsem viděti večerní představení. Začátek ohlášen byl na půl devátou hodinu, v té době nebylo však ani u divadla, ani v divadle nikoho. O deváté se otevřelo, asi o půl desáté se sešlo několik hudebníků a zahráli jeden pochod, pak se čekalo až do desíti hodin Zatím dostavilo se několik málo diváků na gallerii, a ti začali tropiti veliký hluk, jsouce netrpělivi, že se nepočíná hráti. Když netrpělivosť diváků již dostoupila velikého stupně, tu se dalo znamení zvonkem: ale teprve po několika minutách spustila hudba, a po té zdvihla se opona. Hráli kus vojenský, který by asi naše navštěvovatele divadla nikterak neuspokojil: na obecném divadle ruském ženštiny málo kde vystupují a na divadle zdejším, poněvadž je ve zprávě vojenské, hrají nazvíce kusy vojenské. Ku konci hrána hymna. Za hry přibývalo obecenstva, tak že bylo divadlo před půlnocí dosti naplněno; přestávky mezi jednotlivými akty vyplněny byly žertovnými sólovými výstupy, které zajímaly lid mnohem více než vlastní děj. Kdy divadlo ukončeno, ani jsem ne-

věděl, neboť ještě o jedné hodině slyšel jsem ve své komnatě zvuky jeho blízké hudby. Tak jako zde, i v jiných větších městech ruských trvají zábavy velmi dlouho do noci; Rusové by v tom rádi napodobili život pařížský, který jest těm mnohým „vznešenějším“ jaksi ideálem veselého života.

Z Vladikavkazu vede tak zvaná vojenno-gruzíňská dráha či silnice do hor Kavkazských a do Tiflisu. Spojení s Tiflisem udržuje se pravidelně poštovními vozy a omnibusy, z nichž obojí doprava dvakráte denně, ráno a večer, se děje. Večerní vůz dostane se druhého večera až do Tiflisu; ranní vůz však se zdrží po celou noc na poloviční cestě a přijíždí do Tiflisu také až druhého večera. Večerní vozy byly již obsazeny, a proto mi bylo užiti ranního vozu a jeti tak dva dny; ač trvá tato jízda déle, jest mnohem příjemnější proto, že se jede za dne, a že jest možno dobře viděti horstvo vedle cesty a baviti se krásami horského toho kraje; pak jest odpočinutí na poloviční cestě vůbec velmi vítaným.

Silnice vojenno-gruzíňská jest, jak nejznamenitější cestovatelé dotvrzují, jednou z nejkrásnějších a nejpůvabnějších horských přechodů světa. Založena byla zpočátku pro lehčí přechod vojska z Ruska do Zakavkazska; když pak bezpečnosť na té cestě byla vojenskými hlídkami zaručena, nabývala silnice i větší obchodní důležitosti, které neztratí, leč by se snad vystavěla železná dráha z Vladikavkazu do Tiflisu. —

Staří řečtí pisatelé věděli jen málo o tom důležitém Kavkazském přechodu; mluvíť o Kaspických, Alanských a Kavkazských průchodech či vratech (Pylae nebo Portae), které vedly přes hřbet Kavkazských hor; nikde však blíže neurčují, které průchody kterým slovem chtěli naznačiti, poněvadž Řekové a cizí národové vůbec hory Kavkazské jen málo znali; do hor samých se cizinec ve starých dobách ani neodvážil, poněvadž byla cesta pro barbarské, loupežívé horaly zde sídlící, velmi nebezpečná. Dle Plinia (Hist. natur. lib. VI. c. II.) rozuměli staří Kavkazskými vraty (Portae Caucasiae) průchod, který vedl jako nynější vojenno-gruzíňská cesta těsninou Darielskou. „Vrata ona“, praví Plinius, „jsou při Iberii, jdou skalnatou těsninou, kterou nesou se s velikým hlukem vody Diriodorise. Na skále stojí tu pevná tvrz Cumania, chránící cestu, která vede do průsmyku.“ — Dějepisec Prokopij Kesarijskij mluví o témž průsmyku, ale nazývá jej „vraty Kaspickými“, připomínaje, že se prostírají v délce 50 stadií. Tím ukazuje na těsninu, kterou se prodírá řeka Terek od vesnice Čmi až k bývalé Darielské pevnosti, kteráž těsnina jest jaksi branou či dveřmi celé cesty. Gruzíné nazývali ji rozličnými jmény: Ral-Ani, Dargani, Darian, Darialani, z čehož zůstal obecný název Dariel neb Darial. V novější době pravili někteří, že má to jméno od jakési gruzíňské královny Darije, která měla ve jmenovaném průsmyku své sídlo a olupovala projíždějící kupce. Ale nejspíše pochází jméno to od perského „dar“ neb „der“, které souvisí s ruským i naším slovem dverj, dvéře, s německým Thüre, s anglickým door a protože arabští cestopisci, zejména Abulfeda, místo to zove Bâb-el-Allan (Bâb-Allan), můžeme Dariel neb Darialani vykládati co vrata Allanův. (Gruzíni těsninu onu zovou též Chjevis-Kari, Arméni: Džasanin-Kat, Osetinci: Dajran.)

Před průsmykem postavil již car gruzíňský Mirvan (162—112.

př. Kr.) pevnost, kterou nazval Darubal (jako Derbend = zavřené dvéře); z té nezbylo ničeho. Později tu stavěl Mirvan (87—103. po Kr.) novou pevnost a pak Bachtang Gurhaslan (446—499.) a David Obnovitel (1089—1125.) ji opravili. Z pevnosti té jsou nyní jen velmi malé zbytky.

Bylo mínění, že asi touto cestou dostali se první obyvatelé z Asie do Evropy, že by země mezi Chvalinským a Černým mořem bývala jaksi mostem prvním národům do Evropy jdoucím, avšak spíše se dá dokazovati, že Kavkazskými horami první evropejští osadníci nepřišli. Průsmyk Darielský byl vždy velmi obtížným průchodem. hřbet Kavkazských hor velikou překážkou, která národy, když se sem ať z Evropy, ať z Asie přihnali, spíše zadržela než propustila. Hordy Mongolské a Tatarské netáhly průsmykem Darielským, ale šly vedle Chvalinského moře a tak se vyhnuly vysokým horám. Vojsko ruské přešlo Darielským průsmykem po prvé roku 1769. pod jenerálem Totlebenem. Zboží z Tiflisu bylo přenášeno na koních až do Stepan-cmindu, kde každé zavazadlo 200 až 240 liber těžké bylo vzato třemi nosiči a přenášeno jimi cestou 30 verst dlouhou těsninou Darielskou. Poněvadž v těch dobách, (ku konci předešlého století) tamní nosiči, Gruzíni neb Osetinci, ještě peněz ani neznali, bývali vyplaceni šatem neb látkami: za přenesení jednoho zavazadla platili šest košil, (každá po šesti loktech hrubého plátna) t. j. asi 4 ruble. K tomu dával kupec zvláštní ještě dary u každého můstku a u každé vesnice Osetinské neb horské; všude se mu bylo vykoupiti rubaškami anebo plátnem.

Jak byl založen Vladikavkaz, a jak postaveno bylo několik vojenských stanic podél Tereku, hned počala se stavěti také silnice k Tiflisu, která s velikým nákladem r. 1814. byla tak dohotovena, že mohly vozy bez velikých překážek a namáhání po ní jeti. R. 1827. bylo zavedeno pravidelné poštovní spojení Tiflisu s Moskvou; později činěny rozličné opravy, zmenšeno na jednotlivých místech přílišné stoupání atd.

Celá cesta má délky asi dvě stě verst (versta = 1·0668 km.). Od Vladikavkazu až do Kobi jde podél řeky Tereku, pak stoupá vedle říčky Bajdarky, která vpadá do Tereku u stanice Kobi. Při stanici Gudauru dostoupí největší výše; odtud sestupuje podél Bíle Aragvy až do stanice Mscheta, kde překročuje Kuru a vchází po pravém břehu této řeky do Tiflisu. Výška jednotlivých stanic nad hladinou mořskou jest tato:

1.	Vladikavkaz	2346 stop (stopa = 0·3048 metru)		
2.	Balta . .	12¼ versty	vzdálená	2754 stop.
3.	Lars . .	17¼ „	„	3682 „
4.	Kazbek .	14½ „	„	5740 „
5.	Kobi . .	17¼ „	„	6500 „
6.	Gudaur	16 „	„	7245 „
7.	Mlety .	14½ „	„	4961 „
8.	Pasanaur	18½ „	„	3445 „
9.	Ananúr	21 „	„	2335 „
10.	Dušet .	16¼ „	„	3077 „
11.	Cilkan .	17¾ „	„	2004 „
12.	Mschety	14¾ „	„	1600 „
13.	Tiflis . .	20½ „	„	1488 „

Sedlo horské na této cestě leží tedy výše než jízdné silnice přes Gothard a přes Simplon; jediné sedlo Stelveské, které jest 7732 stop vysoko, kavkazskou silnici převyšuje. —

Dostavil jsem se před devátou hodinou na poštovní stanici Vladikavkazskou, abych odtud vyjel do hor. Na stanici bylo živo, několik zvláštních vozů odjíždělo, dva zase přijely, cestujících se střídalo dosti; odtud vyjíždí též pošta na východní stranu na Groznyj, odkud jezdí do Temir-chan-Šura a dále do Derbentu a podél Chvalinského moře do Baku. Na stanici přidružil se ke mně ihned mladý vojín z kadetní školy a bezevší úvodní řeči mi vypravoval, že by též rád jel do Tiflisu, kde jest domovem, avšak nedošly ho ještě peníze, a musí jich zde očekávati. Nevěděl jsem, mám-li tomu věřiti či ne, neboť řeč podobného znění jsem již na mnohých místech mnohokráte slyšel; jen tomu jsem se divil, že mne o zapůjčení potřebných peněz přímo nežádal. Po třetím zvonění sedali jsme do vozu; seděli jsme ve voze za vozkou a za kozákem, který vůz provází; místo bylo sice trochu nepohodlné, ale poskytovalo stálou, pěknou vyhlídku ku předu. Vůz byl tažen pěti oři, a za veselého zvuku poštovního roku přejeli jsme kamenný most přes Terek; z domů vybíhali ještě lidé a přinášeli rozličné balíky, které kozák dával do vnitř vozu, kde nebylo cestujících, až byl vůz skoro naplněn. Za městem jeli jsme kolem letních stanů vojenské posádky ještě nějakou chvíli po rovině, ale brzy začalo stoupání. Mezi svěží a bujnou zelení keřů, kterými jsou první hory porostlé, a v nichž zvláště planá vinná réva vyniká, pohlíževše s výše na širou rovinu za Vladikavkazem, dostali jsme se vedle řeky Tereku na prvou stanici, do Balty. Nedaleko této stanice se údolí trochu šíří, tak že se mohou u Džerochovska konati pohodlně vojenská cvičení. Za druhou stanicí Larsem, když jsme byli po železném mostě přejeli na pravý břeh Tereku, počínala se již více ukazovati divokost horského kraje. Vrchy Adaj-choch a Mat-choch vztyčují tu své vrcholy do výše bez mála desíti tisíc stop, a my blížíme se pověstné Darielské těsnině. Po stranách zdvihají se skalní stěny do výše až 3800 stop, a na nich vše holé, ani známky vegetace. Uzavřen tvrdými skalami prodírá se tu Terek s velikým hlukem, a ten mocně a tajemně doráží z hluboké propasti k našemu sluchu. K této divoké úžině vztahují se snad slova básníka Virgilia, který mezi jinými obrazy uvádí: „Duris cautibus horrens Caucasus“. V délce dvou verst zabrána jest úžina zúplna vodami Tereku, tak že by vojsko zde nemohlo nikudy projíti, jen silnicí; a tato mohla by býti uhájena velmi snadno: maličko dynamitu by postačilo i silnici učiniti neschůdnou. Proto se zdá, že jest tento průsmyk Darielský nejjistějším místem vojenským. Na skalním výběžku po levém břehu zříme zbytky staré pevnosti Darialanské, která byla stavěna v letech 78—103. po Kr.

Sotva jsme vyjeli z nejužšího místa těsniny, spatříme novější ruskou, pevnou tvrz Darielskou, která sice není ani veliká, ani tuze vysoká, ale ovládá svými děly ve dvou věžích vchod průsmyku a nejbližší vrcholy hor úplně. Stěny těch ruských Thermopyl jsou z nejpevnější hrubozrné žuly, tu a tam ukazují se skály porfyrové, a na jednom místě krásné sloupoví čedičové vrstvy. Později vystupují nad tyto stěny ještě v dálí sněžné vrcholy velikánů kavkazských a nejvyšší temena jich lemují obzor tu jako malé pyramidy, tam jako ostré vížky a věže v podobě nerovných zubů pily. „Viděl jsem,“ tak píše

o pohledu tomto slavný francouzský cestopisec a geograf, „nejznámější průsmyky Alp, Pyrenejí, Skandinávských hor i amerických skal; avšak jediné na velikolepém Carronu Yellowstonex-ském byl jsem podobně zaujat jako v Darielu divokostí polohy, závratným pohledem propastí, strmostí skal, výškou osněžených vrcholů, které se v oblacích napolo ztrácely; tím vším nabývá cesta takové velikoleposti, že lze si ji sotva představiti!

Množství horských potoků řine se zde letní dobou se sněhových hor k Tereku; někde silný a prudký potok teče volně přes silnici, jinde překlenuli silnici, oby proud se stráně po klenutí vrhal se k vlnám Tereku a neškodil silniční stavbě. Před stanicí Kazbekem lze viděti mnohé ledovce a lze znáti stopy obvalů (lavin), které zde čas po čase řítí se do nížiny, strhují stáda i pastuchy i celé obce zasypávají. Na každé stanici naší střídaly se koně, a proto byla jízda stále dosti rychlá; před Kazbekem zapřaženo bylo k vozu sedm nových ořů, které nás vezly do Kazbeku.

IV. Kazbek.

V Kazbeku byla odpoledne delší zastávka; bylo tam i více cestujících, kteří obědvali. Sotva jsme sestoupili, již přiběhlo k nám několik výrostků a nabízeli nám kousky rud, rozličné hranoly, nalezené v Kavkazských horách. Když jsme dali sluhovi, který odváděl koně a který na žádné stanici neopomenul prositi o něco na čaj či spíše na vodku, zpropitné, vešli jsme do prostranného poštovního domu a poobědvali.

Pak jsme vyšli pohlédnout na druhý nejvyšší vrch Kavkazu, na Kazbek, jehož hlavní témě jest 16.546 stop nad hl. m. Dříve domníváno se, že jest vyšší než Elbruz, poněvadž leží blíže u silnice než tento, a poněvadž jeho bílý vrchol nemá vedle sebe jiných hor přibližné výšky a nápadně nade všechny vedlejší vrchy se zdvihá. Zdá se, že jest vyhaslou sopkou; jen s jedné strany, východní, která jest až příliš příkrá, nemá sněhu, ostatně jest bílým tím pláštěm kryt a vysýlá na jih ledovec Orcverský, na severo-východ pak mohutné ledovce Devdoraky a Abano. Dlouho mělo se i za to, že týmě Kazbeka jest vůbec nepřístupné; z horalů nikdo nechtěl podnikavé lezce vésti na horu, poněvadž měli o jeho vrcholu mnohé pověsti a báje a báli se mu přiblížiti. Angličané Freshfield se dvěma soudruhy přivedli s sebou vůdce švýcarské a pomocí jich dostali se roku 1868. poprvé na nejvyšší vrchol Kazbeka.

Hoře té dáno nynější jméno teprve ve předešlém století; dříve se jmenovala hora Šat, Gruzíni ji zvali Mkinvari, t. j. ledový, sněhový aneb Kirvan-coery, Osetinci jí říkali Urs-choch (bílá hora), Tseristi-tsub, Chrestě-tsub (Kristova hora), jak se ve mnohých legendách křesťanských nazývá. Vždyť si vypravují, že zde pod Kazbekem, kde mezi ledovci je starý, kamenný kříž a několik krypt, zdržela se též Panna Maria, když z Egypta putovala sem do Osetska. Sem též kladly řecké báje (oproti Aeschylovi) místo trápení a uvěznění Prometheova. Po jakémsi náčelníku gruzińském Kazbeku, který se zde na blízku zdržoval, dáno bylo místu, které se dříve jmenovalo Stěpan-cminda a které jest vedle naší stanice, jméno Kazbek, a hora též tak pojmenována.

Z balkónu stanice spatřujeme v dálí pod Kazbekem na vedlejší stráni chrám a věž; jest to starý chrám sv. Trojice, který prý byl stavěn carevnou Tamarou a náleží Arménským křesťanům. Zde prý se v nebezpečných dobách schovávaly nejdražší památky Mschetského hlavního chrámu gruzínského, mezi jiným i kříž sv. Niny; chrám prý jest velmi čistě z kamene sdělán, rozličnými zvláštními okrasami ozdoben, avšak koná se tu bohoslužba jen o málo svátcích do roka.

Dle jedné legendy jest prý na Kazbeku nepřístupná, skrytá jeskyně, kterou jmenují Betlémem. Tam jest prý ukryta kolébka Spasitelova a stan Abrahamův, který se drží ve vzduchu, ničím nepodepřen. Do svatyně možno přijíti jen po řetěze ve skále upevněném, avšak k tomu třeba býti svatým, aby řetěz nalezl. Zajisté povstaly tyto legendy v dobách, kdy obyvatelé hledali útulku ve svatyni Trojické a kdy tam uchovávali před nepřítelem své největší poklady. Roku 1811. chtěl vystoupiti profesor Bedřich Parrot, který byl před tím na Velkém Araratě, i na Kazbek; ve výši as 11.560 stop nalezl na skalním hřebeně mezi ledovci Abanem a Orcverskem zvláštní prostranství, chráněné skalní stěnou, a tam stál kamenný kříž, $3^1/_2$ stopy vysoký, a kolem toho leželo několik velikých, kamenných desek; za křížem pyramida a neobdělaný porfyrový sloup. Na témž hřebeně, však blíže u vrcholu Kazbeka, viděl otvor jakési jeskyně, vytvořené v porfyrové skále, kteryžto otvor zdál se býti zakryt dvěma kamennými deskami. Každý musí se diviti, že na této pustině, uprostřed sněhu a ledu zdržovali se lidé! Čím se tam živili? Proč se tam odebrali? Pověsti dí, že tam byli vyhnáni někdy poustevníci Bohem samým za trest, že jeden z nich porušil oběť čistoty.

V místě při stanici bydlí Osetinci a mají tam pěkný, na pohled také velmi starý chrám. Za dob, kdy se stavěla silnice do Tiflisu, byla v Kazbeku usídlena ústřední správa prací, byly tam dělnické domy, nemocnice, vojsko atd. Na blízku jsou ještě jiné vesnice Osetinců, jako Gvelety a Gergety; v sjele Gosletu má kmen Kystů, který se čítá k Čečencům, zvláštní kamenný oltář, na který dávali rohy divokých kozlů, kterých jest na horách Kuru a Amgači hojnost, a tak ctili své nejvyšší božstvo; o tom však se neví, jaké by bylo, neboť vedle toho ctí onen kmen i sv. Matouše a obětuje i Panně Marii.

Za stanicí objevil se nám ledovec Devdoraky v celé své šíři a mohutnosti; ledy jeho stále ohrožují celou krajinu. Roku 1832. spadla část ledů a zasypala řečiště Tereku, tak že vody utvořily jezero, z něhož, když led povolil, spousty vody se hnaly do Darielské úžiny a spustošily mnoho osad a polí. Údolí Tereku poskytuje zde neutěšený pohled: vše pusto, stráně všechny holé, a přec i na těch stráních tu a tam jsou osady horalů. Ani jich nelze rozeznati od vedlejších šedých skal, neboť „sakli“ či chaty kavkazských horalů jsou jednoduše stavěny z nahromaděných šedých kamenů, krytby či střechy jsou ploské, srovnané zemí; nevelká, nezakrytá díra tvoří okno, jiná větší jest vchodem.

Vedle cesty jest vesnička Sion, a od té jde cesta k ledovci Devdoraky; pod ledovcem jest pro bezpečnost cestujících postaven malý domek, ve kterém se mohou v době náhlé nepohody skrýti. Za stanicí Kobi opouští cesta údolí Tereku, neboť Terek sem přitéká směrem východním. Kobi má polohu velmi malebnou: chrám i věž stojí nad hlubokou propastí, kterou se Terek zatáčí, Kazbek i ostatní

sousední hory stkví se ve světle slunce, jakoby samým stříbrem byly kryty. Obyvatelé přinesli nám zase kusy rud a hranolových křemenů, a když jsme byli něco koupili, vešli jsme též do chaty jednoho horala.

Děti se mračily a skrývaly se před námi; v chatě bylo nahromaděno něco kamení, a v něm byl krb; nad krbem visel „čugunnyj" t. j. kotel, ve kterém se vše vaří: dým odchází kudykoliv; někdy dveřmi, někdy jest ve stropu zvláštní otvor. Kde nemají dříví, topí kizjakom, t. j. suchými zvířecími výměsky. Podél stěn byly dlouhé, kamenné desky, to jsou lavice; na jedné straně visí na tyčích zbraně. U bohatších rozdělují dolejší místnosť na dvé, jedna jest pro domácí a druhá „kunackaja" (kunak — horským jazykem značí přítel) pro hosti, kteří i zde u divokých horalů požívají jakési ochrany.

Za doby gruzínského cara Iraklije II. měl jistý Osetin, jménem Bidar, povinnosť, aby se zdržoval na cestě mezi Kobi a Gudaurem, kde bylo nejvíce sněhových vánic, a kde cesta bývala nejnebezpečnější, a aby přispíval pocestným v potřebě pomocí, a on svědomitě povinnosť tu konal. Lid horský byl jak v Arménii, tak v Georgii a Mingrelii, i jinde v horách křesťanským; proto tam za dob slávy řeckého císařství církev ještě byla mocnou; mnoho chrámů tam stávalo na horách i v údolích. Ale když služba Boží, řeckým jazykem konaná, byla lidu nesrozumitelnou, když nad to pro mnohé boje málo kněžstva mohlo tam přijíti, a když tam Mohamedáné posílali své hlasatele se strany asijské i přímořské, odpadlo veliké množství lidu k mohamedanismu. Goorgové a Arménští drželi se však stále své zvláštní církve. Nyní teprve zase se přivádí někteří po ruském způsobu ku křesťanství zpět: z mohamedánů velmi mnozí se odstěhovali do Malé Asie.

Horal tamní jest lovec a najezdnik (dobrý jezdec); koně jsou velmi veliké vytrvalosti a opatrnosti; kam by se člověk bál vstoupiti, tam ho Kavkazský kůň donese; na skalách klade kůň obezřetně při každém kroku nohu na kámen, jakoby hledal, kde by pevněji stál. Horalé nosí stále zbraň, lehkou a krátkou pušku; bývají oděni kazakinem nebo čerkesským pláštěm; na kazakinu mají na hrudi místa pro patrony, kterých bývá po obou stranách celá řada. Obyčejněji mívají však patrony kolem pasu, a na hrudi mají pak jen ozdobené rourky na místě patron. Na hlavě mívají ovčí čapku. Všechen oděv jest ovšem velmi teplý, pro horské krajiny však, kde zima se žárem velmi náhle se střídají, jest potřebný a zdravý. V čas zimy a deště berou horalé čerkesský dlouhovlasý, plstěný plášť, burku.

Lid je velmi skromný: ostrý ovčí sýr, ječná mouka ve vodě svařená, ovesná zaprážka jsou obyčejným jejich jídlem. Ve svátek zabíjejí berana, a to je pak již nejstkvělejší hostina.

Jen málo obilí může se v horách pěstovati, a to dá přemnoho práce. Sídla nepřístupná lákala horce, aby vpadali do údolí, brali skot a obilí a uschovávali je ve svých aulech či vesnicích. Dosud nevymizela lupičská chuť z mysli těchto horalů: kozáci a zbraně jejich drží chuť tu na uzdě.

Na blízku Kobi jsou jeskyně trogloditů, v nichž se dosud Čečenci zdržují. Nemohli jsme tam jíti, poněvadž čas kvapil, pošta byla připravena nás nésti ještě výše. Nyní zapřaženo bylo osm ořův, a za častého znění poštovské písně jeli jsme ke Gudauru. Proti nám přijížděl vůz z Tiflisu, který jel s nesmírnou rychlostí, a proto

kozák náš při každém záhybu zatroubil, aby se vozy nesrazily. Přijíždíme na vrch, kde jsou hranice Asie a Evropy. Vrch ten, kde silnice dostupuje výše 7977 stop nad hl. m., zove se Křižový vrch (krestovyj chrebet), neboť zde postavili roku 1824. při stavbě silnice veliký kamenný kříž na místě, kde také před časy carevna Tamara byla prý kříž postavila.

Jakýsi Francouz Gamba slyšel kdys, že hora ta se jmenuje krestovaja, a hned to přeložil a napsal ve svém popisu: „Mont Saint-Christophe“, a nejeden z pozdějších to po něm opakoval!

S večerem již sjížděli jsme s nejvyššího bodu ku blízké stanici Gudauru, která má jméno po hoře Gud a stojí nad údolím říčky Aragvy. Horci nazývají onu křižovou horu „Čertova“, a to po slově čerta, což znamená v jejich řeči „hranice“. Byla nyní, kdy i pojednou déšť se spustil, veliká zima, která po velikém horku na rovině mezi Rostovem a Vladikavkazem překvapila. Ale vždyť jsme až u sněhu, ano, ještě o něco níže vedla nás silnice, právě podél konce jednoho ledovce. (Dokončení.)

Francie křesťanská za doby francouzsko-pruské války roku 1870.

Píše **E. D' Avesne.**

(Pokračování.)

Otec Bengy nebyl armádě neznámým. Býval již polním knězem na Krimu, a vítěz d' Inkermann seznav podivuhodnou jeho obětavost, zvolal tehda unesen: „Je-li mnoho Jesuitů tohoto rázu, pak ať žijí Jesuité!“ A věru, ráz ten byl dokonalý. P. Bengy byl učněm dvou řeholníků slavného jména v táboře vojenském, P. Gloriota a P. Parabère. P. Gloriot zemřel při ošetřování nemocných v Gallipoli, a P. Parabère, pod kterým v bitvě u Almy byl zastřelen kůň, odešel jednoho večera uložit se mezi nemocné na choleru, aby upokojil vojíny ulekané objevením se strašlivého hostě v táboře. Otec Bengy zdědil zmužilosť obou hrdinných kněží. Neustále v čele vojů spěchaje pomáhal a obětoval se bez nejmenší péče o vlastní život. Výmluvněji nežli všecky pochvalné řeči vylíčila vděčnosť vojínů vše, co byl pro ně učinil na bojišti i v ambulanci.

Když jednoho dne kráčel mezi lůžky v ambulanci, uzřel, jak mladičký vojín vyhublou rukou dává mu znamení, aby se přiblížil k jeho loži .... „Velebný pane,“ pravil k němu, „nevšímáte si mne, neznáte mne již tedy, a přece vy sám odnesl jste mne s bojiště: vy mne již neznáte, já však poznal bych vás mezi tisíci.“

V jiné ambulanci prohlédl si P. Bengy již všecky raněné, když představili mu ještě dva řadové vojíny: prvý z nich pozdravil jej uctivě: druhý, méně sdílný než jeho soudruh, nepromluviv pohlédl dlouze na Jesuitu; tvář jeho zbarvila se živě, a z očí vytryskly mu slzy.

„Františku, co je ti?“ zvolala sestra vedle stojící.

„To jest on!“ zvolal vojín dojat.

„Kdo on?“

„Ach, velebná matko, on, který mne hned po ráně odnesl s bojiště.“

A rozplakal se jako dítě, a ruce jeho tiskly mocně pravici zmužilého kněze.

Jednoho večera přinesli s bojiště mladého vojína, těžce raněného na hlavě. Lékaři prohlédnuvše ránu zavrtěli hlavami.

Není pomoci. Ubohý hoch je ztracen. I usadil se k němu Otec Bengy, ulehčuje mu, seč jen mohl, hledě mu prospěti a snaže se, aby raněný hlasu a slovům jeho porozuměl. Po celé však čtyři hodiny čekal marně na nejmenší známku vědomí. Mozek ubožákův byl poraněn, a zdálo se, že všecko vědomí již bylo prchlo. Duchovní nepozbýval naděje. Nazejtří ujal se znovu své práce. Všecko namáhání zůstávalo však marno; nemocný se ani nepohnul. I promluvil k němu ještě jednou, vroucně, a hluboko se k němu nakloniv. „Synu můj, slyš mne a odpověz mi; jak se jmenuješ? Pověz mi svoje křestné jméno, přeji si je znáti!" Zase nastalo nerušené ticho, brzy však pootevřeli se rtové nemocného, pronášejíce namáhavě třikráte jméno: František, František, František.

„Hle! konečně mi porozuměl!" vypravuje sám duchovní. „Výborně! zvolal jsem. Jen buď zmužilým, drahý Františku; přičiň se, milý synu, abys mi pojmenoval ještě zemi, kde bydlí tvá matka. — Jsem z Laval. — Ejhle, rozumíš mi již, jaké to štěstí! Poslyš, synu milý, nyní z celého srdce požádej Boha za odpuštění hříchů svých . . . a ihned draly se z úst ubohého Františka zvuky neurčité sice, leč patrně k tomu směřující, aby vyslovily lítost. Význam zvuků těch byl tak zřejmý, že všecken hovor v síni okamžitě umlkl, tak, že jsem za posvátného ticha poslední rozhřešení nad umírajícím pronášel."

Neobyčejná obětivost P. Bengyho vnukala raněným vojínům vděčnost hluboce jímavou. „Miluji vás jako drahou matku svou!" říkával mu jeden." — „Otče můj," prosil ho druhý, „nevydávejte se v nebezpečenství, jako jste učinil v poslední bitvě. Zapřísahám vás, nedejte se zabiti nebo poraniti! Byl bych velmi nešťasten."

Nevydávati se v nebezpečenství bylo pro P. Bengyho věcí velmi nesnadnou, vždyť býval vždy v čele armády. U Châtillonu stál po boku hrdinného velitele de Dampierre právě, kdy důstojník tento smrtelně raněn klesl. V posledním boji u Haye postoupil až k řadám pruským, aby odnášel raněné a mrtvé, a dvakrát byl při takové vycházce po mlýnské louce u Cachanu uvítán palbou jehlovek nic nedbajících, že předcházel jej praporec ambulanční. Nezalekl se, ano, spěchal dále až k samým nepřátelským strážím, kdež vymohl si vydání několika raněných Francouzů. Ošetřoval jich bedlivě a otcovsky, až mu vzkázal pruský velitel, že bude zajat, nevrátí-li se ihned do Cachanu.

Mezi těmi, kdo zastřelili Otce Bengyho v ulici Haxo, byli prý také střelci belovilleští a garibaldisté. Klesl toho dne rek vražednými kulemi sket a zbabělců.

* * *

Možná-li pomlčeti o všem, co vykonali Jesuité v jiném obleženém městě, v Metách, o pověstné ambulanci, již byli zřídili ve své koleji sv. Klementa? Jako bratři pařížští i v Metách hned od začátku války pomýšleli Jesuité, jak by nejvíce prospěli obhajcům vlasti. Žáci jejich obětovali všecky volné chvíle přípravě obvazů a šarpií; Otcové dleli mezi vojíny v táborech zřízených kolem městských

hradeb, a představený koleje pracoval o přetvoření domu v ambulanci. Dne 20. července dokončeny přípravné práce, a velitel posádky obdržel list oznamující, že rozsáhlé síně i obyvatelé domu sv. Klementa nabízejí se jeho službě. A hle, právě, když velitel později upřímně děkoval P. Coupletovi za „tento projev vlastenectví, zebezapření a křesťanské lásky," rozhlašovali zednáři ze správy obecní mezi lidem, že Jesuité všelikou pomoc odepřeli a dům svůj před vojíny zavřeli. Stará to, vždy stejná soustava útoku a obrany: zde milosrdenství a láska — tam pomluva.

Jesuité jali se mimo ve svém domě ošetřovati nemocné i v ambulancích jiných. Počet raněných stále stoupal. Kasárny, nemocnice, veřejné budovy, vše bylo již přeplněno. I vystavěny stany na některých náměstích, a tam odnášeni noví ranění. Takovouto nepohodlnou ambulancí, ve které bylo vojínům dvojnásob trpěti, byla ambulance na cvičišti dělostřelců. Tuto vyvolili si tři Otcové Jesuité za své zvláštní duchovní působiště. Leč za nedlouho již onemocněli těžce dva a sami byli odneseni na lůžko. Jediný Otec G. zůstal, a to po celých osm měsíců, dokud nepozdravili se všickni francouzští ranění. Věrně vytrval při nich, nocí i dnem pomáhaje a nevycházeje z nakaženého, dusného prostoru.

Dům sv. Klementa byl svědkem nevýslovné obětivosti kněží Jesuitů. Dvacet čtyři řeholníci byli stíženi neštovicemi a tyfickou zimnicí při ošetřování nemocných. Čtyři z nich podlehli v nejkrásnějším věku života, a i lékař domu Jesuitů zemřel námahou. Leč Bůh hojně odměnil tyto oběti; neboť jakkoli ošetřovaní vojíni počtem pěti set všickni těžce byli raněni, a jakkoli po celém městě nesmírná byla úmrtnost, čítala kolej ze pěti set svých raněných jen třicet zemřelých. Byliť se však Jesuité také zřekli vší šetrnosti k sobě, aby dospěli tohoto výsledku. V čele ambulance stál P. C., kterého představený byl jmenoval jenerálním ředitelem celého díla. Nelze vysloviti podivuhodný rozhled, sebezapření a neúnavnou činnost tohoto řeholníka, jenž všecko dovedl upraviti a všecko udržeti v pořádku budícím všeobecný obdiv.

Mimo to určen byl pro každou ložnici jeden páter, jemuž bylo znamenati rozkazy a předpisy lékaře a bdíti nad bedlivým jich vykonáním; trávil celý den ve svém oddělení, opatřoval okamžité potřeby, obnovoval vzduch v síních a udržoval všude čistotu. Bylo mu hrdinsky oddávati se i nejsprostším pracím domácím. I stalo se jednoho dne, že vešel do ambulance purkmistr města. „Pane starosto," volal naň zdaleka domácí lékař, „pane starosto, mám čest představiti vám tuto důstojného pana profesora filosofie, zaměstnaného právě povinnostmi svého úřadu." To řka, přitáhl lékař z vedlejší světnice pátera C., oděného dlouhou modrou zástěrou, s chvoštětem v ruce. Pan starosta údivem se zamlčel . . .

Mimo pátery, představené ložnic, byli jmenováni každého večera dva kněží, kterým bylo bdíti po celou noc . . . Pak jiní ještě, jež důstojníci žertem nazývali „Société des libres panseurs." *) Dvakrát denně tři páteři a bratr laik převazovali všecky raněné po ambulanci; byli zároveň vždycky v lékařově průvodu, pomáhajíce při

*) Hříčka slovní: Společnost svobodných obvazovatelů, penseur = myslitel, panseur = ten kdo rány obvazuje.

obtížné operaci a jsouce připraveni na první zavolání pospíšiti, kde jich bylo třeba. Při takovémto zřízení není divu, že ambulance sv. Klementa slynula výbornou pověstí ve vojště.

Kam vás máme donésti?" tázali se nosiči hejtmana krví zbroceného a několikrát poraněného, jehož kladli na nosítka.

„K Jesuitům."

„Znáte se s nimi?"

„Neznám žádného; vím však, co pro vojína učiní; roztříštěnou nohu nezhojí mi nikdo než oni."

A naděje trpícího hrdiny nebyla zklamána; nade všecko očekávání bylo mu lze již po dvouměsíčním ošetřování opustiti lůžko a choditi.

* * *

Důstojníci rádi projevovali vděčnosť obětavým řeholníkům ošetřovatelům. Velitel praporu pěších myslivců dopsal P. rektorovi, jak následuje: „Jménem důstojníků 18. praporu pěších myslivců kladu si za čest poděkovati Vám z celého srdce za všecku péči, již jste byl věnoval nešťastnému druhu našemu pánu z R... po celou dobu jeho nemoci . Ulehčovali jste jeho bolestem, utěšenými učinili jste mu poslední chvíle života, a tím zasloužili jste si práva na vděčnosť nás všech."

Za několik dní obdržel týž prapor zase nového velitele. Pisatel uvedených právě řádků, smrtelně byv raněn, zemřel v domě svatého Klementa, a nový velitel za nedlouho dopsal řediteli ambulance.

Ctihodný Otče!

„Jménem svým i všech důstojníků praporu prosím, abyste přijati ráčil náš upřímně cítěný dík za obětavou péči a křesťanskou útěchu, kterou jste zahrnuli našeho milovaného bývalého velitele.

List váš, ctihodný Otče, byl pro nás všecky posledním ještě zážehem stkvělé hvězdy našeho vojska, zničené v okamžiku, kdy nejplatnější služby prokázati mohlo ubohé vlasti.

Každý z nás zachová si opis listu jako památku na statečného velitele i na ctihodné Otce od sv. Klementa, kteří velikodušnou obětavostí svou životu vracejí druhy naše, smutek a bolesti jejich zaplašují a blaženou činí smrť těm, kdo podlehli v boji."

Jmenování domácího lékaře Jesuitů rytířem čestné Legie bylo pravým rodinným svátkem. Vítaná byla tu příležitosť pro důstojníky toužící projeviti neunavnému lékaři svůj obdiv a vděk. A proto chopili se jí také horlivě. Jeden vypracoval si nadšenou promluvu, jiný pobavil básní, všickni snášeli příspěvky na zakoupení překrásné kytice a vybravše některé ze svého středu vyslali je do města vyhledat kříž, který by důstojně ozdobil nového rytíře. A to vše připravovali v největší tajnosti, s pílí, jakou vnuká láska. Pátá hodina odpolední odbíjela, a přípravy ukončeny. O této hodině přicházel lékař podruhé na návštěvu ambulance. Sotva se tentokrát objevil na prahu, zaznělo se všech stran pochvalné volání a potlesk. Všickni důstojníci, jsouce oděni v plnou uniformu, pokud dovolovaly toho zmrzačené údy, očekávali ho seřaděni v polokruh. Statečný hejtman dělostřelců, nejstarší v hodnosti, opíraje se o berly, pokročil mu vstříc; v ruce chvěl se mu závitek papíru. Stěží jen pronesl několik slov; pohnutí a slzy zabránily mu povědíti vše, co byl napsal. I pomohl si, a podav dobrému

lékaři papír, nadšeně jej objal. Jiný hejtman přinesl po té lékaři kytici, a podplukovník připjal pak na prsa jeho kříž v pravdě zasloužený. Překvapení, pohnutí a radosť sevřely hrdlo ctihodného lékaře tak, že několika jen slovy byl s to, aby odpověděl na tolik projevů lásky. Nazejtří teprv opakoval každému jednotlivci: Pánové, děkuji vám; tisíckrát dražší jest mi projev vašeho přátelství, než jakákoli úřední dekorace. Nikdy nezapomenu, co jste pro mne učinili. A nezapomněl. Zdvojil horlivosť a péči svou, zapomínaje na všecku opatrnosť. V ambulanci, vlastním to čestném bojišti svém, utržil si nemoc, kteréž asi za měsíc potom v několika jen dnech podlehl.

V hodinu osudné kapitulace sešli se ještě jednou ranění, aby naposledy vyslovili vděčnosť, jakou bila jejich srdce k Otcům Jesuitům. Sepsali adresu díkův a raněnýma rukama ji podepsavše, odevzdali ji deputaci důstojníků, jež odebrala se k Otci rektorovi. Adresa zněla:

Ctihodný Otče!

„Štěstím více zajisté než povinností jest nám hlasitě opakovati hluboce cítěný a nehynoucí vděk za lásku a péči, které jsme ve vašem domě byli zažili. Děkujeme vám všem; zvláště však páterům, kteří rány naše obvazovali a nad námi bděli. Jen jejich obětavosti a lásce neznajícím mezí bylo lze osladiti poslední okamžiky našich zemřelých bratří, a nám živým uspíšiti toužebně čekaný den našeho uzdravení. Díky buďte Vám tedy tisíceré za ně i za nás!“

Projev tento nepostačil však jejich vděčným srdcím. Šlechetná, velikodušná myšlénka ujala se v jejich středu, i uskutečnili ji, davše postaviti v koleji samé, v kostele sv. Klementa pomník, kterýž i potomstvu věrně tlumočiti měl vděčné city zachráněných tam vojínů francouzských. Sami vykreslili plán pomníku a napsali jeho legendu. Zdaž byl by rektor domu mohl odepříti naléhavé prosbě tolika vroucně mu oddaných srdcí? A proto, navštívíš-li, milý čtenáři, kdy kostel sv. Klementa v Metách, uzříš blíže Marianského oltáře o zeď podepřený pomník jednoduché, vážné architektury s latinským nápisem.

* * *

Jaký div, že město Mety tak dlouho byvši svědkem svaté činnosti Jesuitů, nechtělo jich býti zbaveno. Když německá policie byla vyhnala syny sv. Ignáce z domu jejich ve Štrassburce, sešlo se okolo vypovězenců nesmírné množství lidu, který volal: „Ať žijí Jesuité!“ Se všech stran podávány jim kytice a věnce, cesta sypána kvítím; i sám pan Edm. About uchvácen jsa všeobecným nadšením, napsal tehdy, že ve Štrassburce Jesuitism stal se novou formou vlastenectví.

A nejinak dělo se i ve hlavním městě Lorrainy. Bylo to r. 1872. V domě sv. Klementa byl tou dobou rektorem důst. páter Stumpf. V době války byl tento kněz opustil působiště své Lille a došed do Versaillessu, vymohl si dovolení, aby k útěše zajatců odebrati se směl do Němec. S otcem Damasem vydal se pak ihned do Belgie, kde ode dveří ku dveřím přecházel, sbíraje milosrdné dárky peněžité i oděv a léky pro ubohé zajatce. V Německu pak, nedbaje vysokého stáří, putoval v nejkrutější zimě z pevnosti do pevnosti, všude jako anděl objevuje se zajatým, strádajícím krajanům. Bylo to vřelé srdce, jež

v Metách popruštělých s jinými ještě věrno zůstalo Francii, a utvořilo z koleje „jako kout města, který zůstal půdou francouzskou".

„Při posledních zkouškách v Saint-Cypru" zvolal jednoho dne při rozdávání cen, za přítomnosti pruských důstojníků, „bylo třináct našich kandidátů přijato. Jsou hotovi nahraditi ve škole mladé důstojníky, vyšlé ze školy sv. Klementa, kteří tak hrdinsky dostáli své povinnosti v poslední válce, neboť třicet zahynulo jich slavně na bojišti a mnoho jiných ve dvaceti letech ozdobeno jest čestným křížem a co více, i ctihodnými jizvami".

Vítězi nelíbila se tato vlastenecká řeč knězova, a ihned vydán rozkaz na vypuzení Jesuitů metských.

Zpráva tato rozlétla se mžikem po městě a způsobila nevýslovné rozčilení. Správa městská podala jménem celé obce žádost k jenerálnímu guvernérovi elsaskému, aby Jesuité svatoklementští byli městu zachováni. Podobně i dámy metské zaslali prosbu německé císařovně, aby věci se ujala a zrušiti pomohla rozkaz vypuzující Otce Jesuity. Leč vše nadarmo. Nelze vypsati bol a rozhořčení ve všech kruzích obyvatelstva, když zvědělo o neúprosné stálosti německé. Celé město jalo se závoditi ve projevech nejvroucnější oddanosti k oblíbeným vypovězencům, jakož i srdečného bolu pro jejich odchod.

Farářové města dostavili se k rektorovi koleje, vyslovujíce uctivou oddanosť a živé účastenství kněžstva. Katoličtí dělníci a dělnice zaslali mu adresu podepsanou dlouhými řadami jmen, v níž čísti bylo následující řádky:

„Jménem třídy obyvatelstva, kterou jste milovali, podporovali, chránili, které jste pomáhali, přicházím, ctihodní Otcové, abych jako množství jiných přede mnou učinilo, vyslovil vroucí bolesť naši, a smutné s Bohem!... S Bohem, jež volá Vám chudina, sirotci, vdovy a chudý dělnický lid.

Jděte, Otcové drazí, když vám tak velí zákon, leč prosím, nezapomeňte na město, jež bylo Vám drahým, kde každý koutek jest připomínkou Vašeho působení, kde tolik srdcí láskou pro Vás bije, a spojeno zůstane s Vámi i v odloučení.

Odchod Váš jest cestou vítěznou; býti vyhnán pro Ježíše Krista, jest sláva: jest obětí, poslední snad, o kterou zlomí se hněv Nejvyššího; poslední snad také, jíž žádá od nás ubohých katolíků metských postavením a povinností nuceně vypovězených z vlasti."

„Odcházíte, ctihodní Otcové," promluvil k nim biskup metský, „odcházíte, abyste na půdu hostinnější přenesli ctnosti své, vědomosti a horlivosť. Vězte aspoň, že vděčnosť naše následovati vás bude všude, kdekoli spočinete. Dvacet let tomu, důstojný otče rektore, kdy hleděl jsem stále na práci vaši od založení koleje; dnes, kdy jest rozpuštěna, vidím vás na kříži; přijde však den, a brzy, doufám, přijde, kdy uhlídám vás zase v radostném návratu! I vám, dítky drahé, opouštěti jest posvátné tyto síně, jež byly jistým útulkem pro vaši nevinnosť; opouštíte je se srdcem stísněným. Po nevinných radostech vašich, po srdečném veselí, jež pronikalo zdejším vzduchem za dob denního zotavení vašeho, zavládne v budově zdejší smutné ticho a samota; nebude to však samota a hrobové ticho. Nad opuštěným domem sv. Klementa, jako nad hroby křesťanskými vztýčíme sobě nápis blahé naděje: „In spem beatae resurrectionis".

I žáci vyšších kursů vědeckých usnesli se poděkovati svým

mistrům a učitelům. List jejich dýšící láskou a lítostí byl uveřejněn ve Francii.

„Než vás opustíme," psali vznešení jinoši, „dovolte, abychom jménem všech soudruhů projevili vám veřejně svůj věčný vděk, a nejvroucnější politování.

Láska naše nemůže vás zachrániti, leč potěší vás a pomstí.

Po celých dvacet let viděli jsme vás v díle, svědky jsouce vaší píle, sebezapírání, vaší neohroženosti a lásky.

Příliš často obviňují vás lidé, neznajíce vás; příliš často slepý předsudek diktuje proti vám nejohyzdnější pomluvy.

My, žáci vaši, známe vás. A zdaliž menší cenu přikládati sluší našemu svědectví lásky, nežli svědectví nenávisti a závisti?

Není ovšem na nás, vypisovati vaši chválu. Vaši chválu! Aj, chválou vaší jest mladé mužstvo vámi vychované, jež chloubou jest úřadů, průmyslu a vojska. Chválou vaší jsou pluky mladistvých reků, již ve školách vašich proniknuti byli láskou k církvi a ku vlasti, a ochotně prolévali krev svou na polích mentanských a castelfidardských, na bojišti Reichsoffenském a Gravelotském. Chválou vaší, toť úzkost srdečná a vroucí, v rodinách, když zazněly městem zprávy o vašem nebezpečenství, slzy jejich a slzy naše v tento nešťastný den rozluky; chválou vaší byl i pevný, nezvratný úmysl náš, následovati vás všude, kdekoli byste nám mohli poskytnouti přístřeší.

Běda, že není nám popřáno učiniti vedle tohoto úmyslu. Musíme loučiti se. Díky, velebný Otče rektore, i vám díky, velební Otcové, vychovatelé naši, díky za vaši péči a námahu.... díky za vědu, jíž jste nás obohatili, za ušlechtilý příklad váš, za statečné, upřímné vlastenectví, jež jste nám vnukli, za zásady, jimiž ozbrojili jste duše naše pro budoucí boje.

Díky konečně i za čest, jíž dostalo se nám i samým vypověděním vaším. Ano, vždyť zvěčněna bude slavná památka posledních žáků svatoklementských, kteří obětováni jsou s učiteli svými za věc Boží a vlasti".

Hle, věděli tehda jinoši, že za věc Boží a za věc vlasti učitelé jejich utrpěli vyhnanství; proto, že ze žáků svých vychovati chtěli dobré křesťany, dobré Francouze, proto vyháněla je vláda pruská! Což byli by se podivili pisatelé adresy, i druzi jejich, zvěděvše, že dříve nežli za sedm roků sama sněmovna pařížská zbaví slavné vypovězence ty všeho práva na vyučování mládeže, udávajíc za důvod nedostatek vlastenectví Jesuitův, úplný nedostatek lásky k rodnému kraji. (Pokračování.)

Proroctví Kotterova.

Píše **P. Petr Špička.**

Zvláštní to muž, ten Kotter. Mezi proroky, kteříž evangelický lid v rozbouřených dobách 17. století svými plody zaplavovali, jest on, abych tak řekl, německým Isaiášem. Řeč jeho jest mohutna, „plna víry v Ježíše Krista a naděje v Jeho neskončené zásluhy" [1]),

[1]) Vlast VII. 6. 455. P. Svoboda: Z Prácheňského kraje.

obrazy, jež vidí a popisuje, vzbuzují jakousi hrůzu. Má plno odvahy, že neleká se s proroctvím svým předstoupiti i před nejvyšší osobnosti. Při tom zapleten jest celý život jeho v tajemné události. Ne, ten muž na rozechvěnou mysl tehdejších evangelíků beze vlivu zůstati nemohl.

Narodil se v Langenavě, v Horní Lužici r. 1585., vyučil se koželužství a usadil se v Dolním Slezsku ve Sprottavě. K úřadu prorockému byl povolán r. 1616., ač poprve proroctví svá před senátem Sprottavským vyjevil až 29. srpna 1619. Dlouho se vzpíral tomuto povolání. Po tři léta ssebou nosil prvé zkazky budoucnosti, jež svěřil mu krásný muž, s kterým se na svých cestách setkal, a jež dle rozkazu tohoto muže sděliti měl úřadům světským i církevním. Až po těchto třech letech slyší od téhož muže trpkou výčitku: Proč zanedbal jsi vykonati mého rozkazu? Což nezasloužil toho Bůh tvůj od Tebe? On tě stvořil, vykoupil, posvětil, znovu tě k naději věčné spásy zrodil. Hle! Bůh tvůj k vůli tobě syna Svého vydal, ty však odpíráš státi se nástrojem jeho díla, jemu propůjčiti jazyka svého! Pravím tobě: Neučiníš-li toho, nebudeš míti pokoje v srdci svém, a jméno tvé vymazáno bude z knihy života!" A tato hrozba účinkovala. Kotter stal se povolným nástrojem tohoto muže, jindy zase chlapečka šesti až sedmiletého, nejvíce dvou mladíků, kteří mu vždy nějaký obraz ukážou a buď hned, nebo později smysl toho obrazu vyloží, poručí mu, aby zjevení a výklad věrně popsal, někdy aby nějaký vzkaz určitým osobám vyřídil. Tato zjevení Kotterova trvají až do 6. října 1624. V ten den mu dva ti mladíci oznámí, že v lidské podobě už se mu nezjeví. Kotter má i několik prorockých snů, poslední 3. a 4. dubna 1629.

Byl prý Kotter často zmítán trapnými pochybnostmi, jsou-li ti andělé dobří, či zlí. Zapřisáhá jich při Bohu živém, aby mu to pověděli. Klekl jednou (1621., 9. ledna) a vroucně se modlil: „Kriste Ježíši, jako že jsi opravdu Spasitelem světa, jenž potřel hlavu hada a přišel zničit úkladův ďáblových, pro milosrdenství a zásluhy Tvé učiň mne hodným té milosti, abych zbaven byl těchto vidění, jsou-li šálením a čarami ďábla. Jsou-li však dílem Božím, ať jich poznám a tak upokojím svého svědomí! A po této modlitbě ucítil náhle v srdci svém dříve netušené útěchy a radosti. A když ho andělé několikrát ujistili, že jsou Bohem posláni, když mu poslání svoje dokazují i různými podivnými kousky, jež k jeho upevnění u víře před ním provádějí, uvěřil Kotter. Vždyť ho týž anděl i „zázračným" způsobem uzdravil (r. 1623., 11. března) a jak příjemným lékem! „Ukroj si tři skyvy chleba, a vypij tři džbánky piva a nemoc tě opustí." — A tou věrou v pravost sobě svěřených zjevení byv nadchnut, stává se ochotným nástrojem zjevujících se andělů, na rozkaz jejich jde ku králi Fridrichovi, aby mu jejich vzkaz vyřídil, na rozkaz jejich putuje do Berlína, a dává sebe a proroctví svá zkoušet od protestantských theologův. Tak prý Kristof Pelargus, superintendent marky braniborské, zkoumá Kottera, čte pilně jeho proroctví, prostuduje celou svoji knihovnu, aby po případu důkazů pro a contra nalezl, modlí se — ku konci pak Kotterovi uvěří.

Kotter hleděl si vším způsobem této víry zasloužit, především svou o s o b n í statečností v zájmu svých proroctví. Úhlavním jeho nepřítelem byl prý David Wachsmann, správce císařského fisku. Týž, vypravuje Komenský, se prohlásil, že nedá si pokoje, až Kottera po-

věsí. Proto Kotterovi raděno, aby se Wachsmannovi vyhýbal. Ale Kotter se nebál; 2. ledna 1627. bez bázně jde do Hlohova. Tam opravdu byl poznán, chycen a zavřen. Byl vyšetřován od hraběte z Oppersdorfu, celá záležitosť poslána k appelačnímu soudu do Prahy, a odtud přišel prý rozsudek 25. dubna. Mezi tím prý zakročil sám Bůh. Wachsmann přijel za jistou záležitostí do Sprottavy a tam náhle zemřel. Tato smrť pokládána od evangelíků za Boží trest, rozsudek z Prahy prý císařští úředníci ze strachu už neprohlásili, a po několika měsících určili, aby Kotter byl železným pásem za krk přibit na rohu hlohovského náměstí, a nad hlavu připevněna mu deska s nápisem: „Hle, Lžiprorok, jenž předpovídal, co se nevyplnilo!“ Hodinu tak nuceně ukazoval se na náměstí, potom vyveden byl za město a vypovězen ze zemí Ferdinandových. Odebral se do Lužice, která tehda svěřena byla správě saského kurfirsta. V kruhu přátel svých žije Kotter a umírá ve Zhořelci r. 1647.

Kdož by se chtěl odvážiti, rozhodnout, zdali tato proroctví byla inspirací zlého ducha, nebo vypočítavostí lidskou. Toť příliš delikátní otázka, toť už otázka o charakter oněch evangelických osobností, které s dějinami naší vlasti tak úzce jsou spojeny. Ale to je pravda: Pramen všech tehdejších evangelických proroků jest týž a ať tento evangelický prorok, o němž právě jednáme

1. předpovídá hroznou válku v Německu,
2. ať vyličuje účel této války,
3. ať vypočítává prostředky k dosažení toho účelu,
4. ať snaží se zjednati Fridrichovi spojenců, zejména
5. Turků,
6. kurfirsta saského,
7. *a)* nebo ať těší Fridricha z jeho smutného stavu, a
   b) slibuje mu vítězství, hlavně ale
8. když vidí bídné zahynutí papeže a císaře Ferdinanda,

všude shledáme, že proroctví jeho zkaleno jest nesmířitelným záštím ku katolické církvi.

1. Vzplane ohromná válka v Germanii. Na rozkaz anděla vyřizuje to Kotter 29. srpna r. 1619., ač prý se to dověděl již 11. června 1616., kdy něco podobného nikdo tušiti nemohl.[2] „Vzplane hněv Boží proti pokolení lidskému... Jestli brzy se lidé nepolepší, Bůh ohněm, mečem, hladem a morem těžce je potrestá.“[3] „Přišel čas, kdy tisíce tisíců jezdců přijde od východu k severu, a od severu k západu do severních krajin Germanie a bude to vojsko dle počtu vůdců sedmidílné.“[4] „Bůh od stvoření světa již pětkrát vykonal nad pokolením lidským svoje soudy: nad Adamem a Evou, potopou, nad Sodomou a Gomorrhou, nad Faraonem, nad národem židovským a městem Jeruzalemem. Nyní kvapí čas šestého soudu a ten vykoná Bůh trápením lidstva po širé zemi mečem, morem, hladem. A metlu tohoto Božího trestu odevzdal Bůh v ruce monarchy mnohých říší, jenž pánem jest národů východních, a poručil mu, aby vykročil v boj.“[5] „Déšť hrozný lije se už po 40 měsících

[2]) C. I.
[3]) 27. Sept. 1620.
[4]) 20. března 1621.
[5]) 23. listop. 1623.

a ještě potrvá dva měsíce. A přijde povodeň a potopa velká a přijde od východu a od severu mnoho tisíc jezdců a vozů a vystupovati budou mocí velikou“ a proto[6]), „ó Germanie, kdyby si Mojžíše měla a proroky a jim dobře rozuměla, byla bys neupadla v tak hluboké pobloužení, již však moudří tvoji hloupými se stali.“ A anděl volá hrozivě: Vae tibi Germania, plateae tuae plenae sunt sanguinis et domus tuae plenae abominationis. Experieris, o experieris, nos non esse homines, neque coelum esse clausum.“ 3. října 1624. přirovnávají andělé Germanii ku světu před potopou, ku Sodomě a Gomorze. „Slyš, hříchy prvotního světa, hříchy Sodomy nyní po provinciích Germanie rozsety jsou, stále se množí a již k nebesům volají; a nekonají lidé pokání, podobni jsouce Sodomským zatvrzelostí... Neuvažují, že dán jest jim čas ku pokání a nechají bez užitku projíti celých 120 let, a nevidí, jak si Noe pečlivě staví archu, aby vodám potopy, která rozleje se po Germanii, unikl a aby tělo i duši svou zachoval. A ty, ó „bezpečná“ Germanie, jako tehda lidé, také nyní voláš: Není žádného nebezpečí, ani od severu, ani od východu. Hle, za šera oheň s nebe sršel na Sodomu, tak i na tebe spadne, ó Germanie, přerychlý oheň se severu a oheň bolestný odtud, kde počíná se třpytit jitřenka.“

Pozor na dny, kdy toto proroctví o budoucí velké válce se opakuje! A tu poznáme, že proroctví to není tak bezvýznamným, jak by se zdálo. Uvážíme li běh současných událostí, pak žasneme nad tím, jak ono mohlo býti účinným vyzváním ku krvavé válce. Ti andělé se dostavují pravidelně v čas, kdy vzbouření protestanté hlasu jejich potřebují. Tak volá anděl k válce bezprostředně před bitvou u Prahy, kdy přátelé i nepřátelé věc Fridrichovu v Praze pokládají sice za otřesenou, ale nikoliv za ztracenou. — Tento povel k válce ozývá se na jaře r. 1621., kdy Fridrich posýlá na všechny strany o pomoc, v době, kdy Ferdinandovo postavení, ač v Čechách zvítězil, je přece ještě stísněno se všech stran. Vždyť Bethlen z Uher vítězně pokračuje, ve Slezsku markrabě Jan Jiří Krňovský třímá vytrvale prapor Bedřichův, Mansfeld čeká v Horní Falci zase se 17.000 muži a Moric Hessen-Kaselský nedbá úzkostlivých rad své manželky a sestry své, nedbá opáčného smýšlení svých stavův, ale naplněn zuřivým nepřátelstvím k císaři, „jenž prý nejedná jako císař, ale jako násilník od papeženců vedený“, spěchá do Wolfenbüttel-u nabídnout Fridrichovi svých služeb. A bylo toboto volání k válce tenkrát třeba tím více, že Bethlen počal 25. ledna r. 1621. v Haimburku vyjednávati o mír. O všem nevedlo vyjednávání toto dlouho k cíli, už předně pro neupřímnost a lišáctví Bethlenovo, a také proto, že nešťastný ten spolutvůrce tehdejších našich českých dějin, ten zlý duch českého národa Mates Thurn, dlel Bethlenovi na blízku a na smýšlení tohoto spojence vzbouřených českých protestantů měl nemalý vliv.

Když pak 6. ledna r. 1622. po dlouhém jednání se přece podařilo pohnouti Bethlena ku Mikulovskému míru, působilo to na kalvinisty jako blesk. Bethlen ustupuje z jeviště v době tak příhodné, v době, která pro Ferdinanda zdála se býti osudnou. Halberstadský měl se spojiti s Mansfeldem, markrabě z Baden Durlachu je se 16.000 muži na nohou — krátce je to doba, kterou současník Dr. Jocher

[6]) 16. ledna 1624.

nejlépe charakterisuje slovy: „Aby pomoženo bylo stísněným katolíkům, třeba jest nějakého zázraku Všemohoucího.“ [7]) Během leta 1622. ovšem se stav Ferdinandův zlepšil. Tilly-mu podařilo se poraziti Durlašského (u Wimpfen, 6. května), Halberstadského (u Höchst-u 20. června) a král anglický začal do opravdy jednat o mír, k němuž po neúspěších svých žoldnéřů sám Fridrich zdál se býti nakloněn. Ale kalvínský prorocký anděl nechce dopřáti uštvané říši tohoto tak vroucně žádaného pokoje. Už 7. srpna 1622. ptá se Kotter anděla: „O míru se tak mnoho mluví?“ odpovídá mu anděl: „Jen půl hodinky bude mír, potom znovu rozzuří se válka a bouře po všech končinách.“ Proroctví toto brzy se splnilo. Byl to opětně Bethlen, uherský Mithridates, jenž mír zrušil. Počátkem roku 1623. zbrojí Bethlen, protože prý podmínky míru Mikulovského nebyly splněny. 14. srpna vytáhl proti Uhrám, s nadějí, jak při hostině se vyjádřil, že martinskou husu už v Praze bude jísti. Ale divnou náhodou právě kolem sv. Martina byl nucen, když byli Tataři a Turci Moravu poplenili, ustoupiti. V tu dobu spěhá mu zase kalvinský anděl na pomoc; 23. listopadu 1623. zase všechny vola k válce. A když 8. května 1624. s Bethlenem uzavřen nový mír ve Vídni, už na podzim zdá se kalvinskému duchu ten mír příliš dlouhým. 14. listop. 1624. dovídá se Kotter: „Tento mír přítomný nemá trvání. Válka sice již dost dlouho trvala, již dost krve bylo prolito a škody, jichž země i lidé utrpěli, kdož by vypočítal, ale nebude dříve trvalého míru, až vyplní se vše do podrobna, co jsme si řekli.“

2. A což tedy podle andělů se má vyplniti? Co tedy jest účelem této nekonečné války? K čemuž toho hrozného krveprolití? — Je to Boží válka, roznícena za různými příčinami. Bůh prý tou válkou chce potrestati zejmena pýchu, nečistotu a pohrdání Bohem a slovem Božím (Ve zjevení I. r. 1616.). Ale s roztomilou upřímností označují andělé účel války po pádu Fridrichově ($^{20}/_{3}$ 1621.). „Oznam“, poroučejí andělé Kotterovi, „všemu panstvu, hrabatům, knížatům a Velmožům světa, že jen dva jsou prostředky, jimiž možno zabrániti krveprolití, nejdříve, aby všichni činili pokání a věřili evangeliu“ a (C VI. 17.) „druhým prostředkem, aby říši vrácen byl mír jest, aby Fridricha opět dosadili na královský jeho trůn, protože od Boha samého byl zvolen, povolán a korunován. [8]) Ano, to byla ta vlastní příčina těch hrozných válek, jichž účet náš národ tak draze zaplatil. Mlčte o náboženské svobodě, to mělo se namluviti jen prostému lidu. Ti vlastní původcové války měli před očima jasný politický cíl.

3. Různé jsou k dosažení tohoto cíle prostředky. Andělé zase je docela nevinně vypočítávají ve vidění $^{25}/_{11}$ 1620. Bude prý třeba ku přemožení všech útrap trpělivosti, lásky, moudrosti, modliteb, víry a naděje.“ Hle, jaké vážnosti nabývá takovými slovy prorok u svých zbožných souvěrců. Kdož by při takových krásných slovech necítil s nešťastnými vzbouřenci jakýchsi sympatií? Jen že andělé ihned stávají se upřímnějšími, zanechávají takových zajisté bohulibých prostředků a uvádějí jiných, pro zbouřené protestanty vydatnějších. [9])

[7]) Hurter. II. 2 89.

[8]) Secundum medium ad restituendam imperio pacem est, ut Fridericum solio regali restituant, tanquam a Deo ipso electum, vocatum, coronatumque regem.“

[9]) C. VIII. 12.

Jsou to boj, a jistá pomoc od severu a ohromné vojsko od východu.

Jen že k boji nejsou katoličtí knížata oprávněni. Vysvítá to z rozkazu, jejž Kotter má jim vyříditi.[10]) „Ať knížata nechápou se zbraní s takovou zálibou, raději ať se všichni snaží vyhnouti se všemu krveprolití. Jinak pomstí se sám Bůh.“ A na otázku Kottera „zdali se tím i Fridrichovi zapovídá chopiti se zbraní,“ odpovídá anděl: „Jenom tomu platí tento zákaz, kdo má ve válce zalíbení. Je to prý něco jiného chopiti se zbraní, je li k tomu člověk nucen sebeobranou a něco jiného jest zbraní vášnivě vyhledávati.“ Není tedy v obraně Ferdinand, jemuž s hlavy stržena byla koruna způsobem tak lehkovážným, ale Fridrich se brání, jenž ještě lehkomyslněji si korunu tu na hlavu postavil!

(Dokončení.)

V říši bílého medvěda.

Črty z dějin polárních výprav.

Sebral **Václav Frühbauer.**

(Pokračování.)

Následek těchto výprav byl, že v parlamentě prohlásil admirál Walcott: „Všecko, co vyžaduje země, stalo se, aby Sir John Franklin byl nalezen; domnívám se, že lodi jsou zničeny, a že mužstvo zahynulo.“

Tím vzdávala se vláda všeho dalšího účastenství a vymazala jméno Franklinovo a jeho soudruhů ze seznamů úředních. Mac Clurc sklidil slávu za všecky a obdržel také slíbenou peněžitou odměnu. Avšak nalezený průchod, ač stál tolik obětí, uznán za nevhodný, a posud nikdy ho nebylo užito.

VII. Kane a loď „Advance“. Báje o neznámém světě na točně; dr. Roc a Eskimáci. Zbytky po Franklinově výpravě. Parník „Fox“ a nové stopy po Franklinovi. Švéd Otto Torell. Loď Spojených států amerických. Výprava Rusů r. 1862.; podnik Petermannův s „Germanií“ roku 1865.

Ze současných výprav pamětihodna jest cesta, kterouž vykonal r. 1853. znamenitý Kane, a to proto, že potvrzovala a rozšiřovala ode dávna projevované mínění, jakoby na pólu bylo moře ledu prosté a krajina tropické se podobající. Kane již dříve jakožto lékař procestoval různé kraje africké, bojoval jako vojín v Mexiku a súčastnil se též první výpravy, kterouž vyslaly Spojené státy do polárního moře. Po svém návratu pracoval vší silou o nové výpravě, a tu zase nabídl velikou část příspěvků Grinnell, k němuž přidružil se nyní londýnský kupec Jiří Peabody. Z 18 účastníků zasluhuje zmínky německý astronom Sonntag a lékař Isak Hayes. Dne 30. května opustila loď Kaneova „Advance“ Nový York, a zastavili se teprve u dánské osady Fiskernäsu. Tam přikoupil Kane ještě 66 psů k tahu saní a učinil smlouvu s 19letým Eskimákem, jenž slul Hans Hendrik

[10]) C. II. 3...

či Christian, by výpravu provázel. Tento proslul později v dějinách polárních výprav a sepsal také své paměti v řeči eskimácké. Stal se výpravě velmi užitečným, protože uměl lépe než kdokoliv jiný snášeti útrapy severního ponebí. Později však stal se nevěrným, opustil výpravu a přidržel se svých krajanů.

Odtud zaměřil Kane do zálivu Smithova, kteréž byl nalezl nedávno Inglefield ledu prostý. Ale Kane potkával se se spoustami ledu, před nímž byl nucen hledati útočiště v zátoce Refuge Harbour. Opustil sice ještě na krátko toto stanovisko, ale za nedlouho tam zcela zamrzl. Nyní učinil Kane na pobřeží několik skladišť, aby se mohl odvážiti na delší výlety. Loď odpočívala na 78° 57′ s. š. a proto již 10. dne m. října zašlo slunce. Zima dostoupila až 51° C a pohubila mu všecky psy až na 6.

Ke konci dubna začal konati vyjížďky dílem na břehu východním, dílem i na západní pevnině, kterouž nazval Zemí Grinellovou. Stráně i hory obojí pevniny jsou pokryty obrovskými ledovci, mezi nimiž vyniká Humboldtův, ověnčující zátoku Peabodyho. Ledovce tyto dodávají mrtvé krajině půvabu, lesknouce se brzy jako zlato, brzy odrážejíce ohnivou červeň slunce nad obzor vystupujícího, brzy třpytíce se jako tisíce démantů po okraji rozsetých. Lesk sněhu severních krajin oslepuje oko, a proto třeba, aby cestovatelé chránili je barevnými skly.

Nejdále k severu dospěl lodník, Vilém Morton s Eskimákem k 80° 40′ s. š., kde se záliv Smithův súžuje ve průliv Kennedyho. Oba vrátivše se vypravovali podivné věci o splavném moři, lahodném teple, o množství čtvernohých i opeřených živočichův, ano i o motýli, jenž tam poletoval, tak že vše zdálo se jako líčení říše pohádkové.

A skutečně bájilo se po nějaký čas o neznámém díle světa na točně, obydleném lidmi vynikajícími nad obyčejné pozemšťany vlastnostmi těla i ducha a žijícími tam život tichý, klidný, žádnou vášní nerušený. Rovněž prý i jiná zvířata žijí s nimi, podobná těm, jež nalézáme zkamenělá ve vrstvách kůry zemské. Americký kapitán Buddington nalezl loď „Resolute“, již byl druhdy Kellet opustil, a kteráž plula dlouho bez vůdce v polárním moři; její levá strana byla prý pokryta mušlemi, jakýchž ve známých mořích nenalézáme, a na stožáru udělal si hnízdo podivný čáp s peřím bleděmodrým, jenž krmil svá mláďata žabami druhu nevídaného. Ale že vše to jest přece jen krásnou bájí, dokázaly pozdější výpravy, jež zase nalezly v těch místech věčný sníh a led.

R. 1854. nedočkal se Kane volného moře a připravoval se na druhou zimu. Dříve však oznámil mužstvu dle stanov velrybářských lodí, že volno jest každému buď s ním setrvati na lodi, buď pokusiti se o zachránění. Tu odhodlalo se 9 lodníků doraziti pěšky do jižnějších eskimáckých osad. Ale po třech měsících vrátili se na smrt zemdlení. Dne 17. května následujícího roku opustil sám Kane „Advance“ a dostal se za 83 dní dílem na saních, dílem na člunech do osady Uperniviku a 11. dne m. října přistál v Novém Yorku.

Výprava Kaneova neměla za hlavní účel hledati ztraceného Franklina, ač i to přijala jaksi do svého programu. Nežli však se vrátila, byl osud tohoto již téměř objasněn. Dr. Roe, jenž se již dříve byl značně přiblížil jevišti skutečné záhuby „Erebu“ a „Terroru“, cestoval r. 1854. v zájmu obchodní společnosti zálivu Hudsonova

v zemích na severozápad od jmenované zátoky. Prodlévaje u zátoky Pelly, stýkal se s Indiány, z nichž jeden jménem Innukpuzheink vyprávěl mu, kterak na ostrově krále Viléma viděli z jara 1850. asi 50 bělochů k jihu se beroucích, kteří dávali posuňky na jevo, že se loď jejich ztroskotala. Brzy potom nalezli prý u Velké řeky ležeti asi 30 mrtvol a pět jiných na blízkém ostrůvku. Roc vypravil se k udanému místu, a brzy nabízeli mu Eskimáci na prodej rozličné předměty jako lžičky, vidličky, čtyři nože, zlatý chronometr a zlatý řetízek, kus flanelové vesty, na němž byla začáteční písmena jména Franklinova. Tyto zprávy přinesl Roc do Evropy a vzbudil jimi veliké účastenství. Mnozí však nedůvěřovali zprávám těm, a admiralita požádala přece společnost Hudsonskou, by vyslala k ústí Velké rybí řeky některého znalce. Roku 1855. ubíral se tudíž James Stewart, k němuž přidružil se James Anderson, ku jmenované řece. Dne 30. června přibyli k jejímu ústí, a Eskimáci tamější potvrzovali vskutku všecky ty pověsti, ukazujíce k blízkému ostrůvku Montrealu. Prohledávajíce okolí nalezli množství zbytků, jež dle výroků žen eskimáckých pocházely ze člunu, v němž byly mrtvoly mužů. Byly to kusy dřeva mahagonového, dubového i smrkového, měděné kotlíky a kusy rozličných nástrojů. Na ostrově Montrealu nalezeno tolik věcí, že nebylo lze déle pochybovati, že jsou to zbytky nešťastné výpravy. Nalezeny byly sněhové střevíce se jménem Dr. Stanleye i prkno s nápisem: Terror. Avšak písemná nějaká památka nalezena nebyla.

S těmito nepopíratelnými důkazy vrátili se oba mužové do Anglie. Admiralita ihned vypsala cenu 10.000 l. st. na úplné rozluštění tajemného osudu Franklinova, a paní Franklinová, prodavši svůj poslední majetek, koupila parník „Fox“ a svěřila jej velitelství osvědčeného kapitána Mac Clintocka, k němuž přihlásilo se brzy množství dobrovolníků.

„Fox“ opustil Skotsko dne 1. července 1857., ale ještě téhož roku zamrzl v zátoce Baffinově, tak že teprve na jaře dostal se do ústí průlivu Lancastrova. Tam se dověděl, že by mu mohli dáti nějaké zvěsti o Fraklinovi i Eskimáci bydlící na severovýchodním cípu ostrova Cockburnu. Navštívil je tudíž v jejich letním sídle Kaparoktoliku, ti však nevěděli ničeho. Zatím uvolnilo se moře, a Mac Clintock plul bez překážky ku průlivu Bellotovu, ale sotva jej proplul, a loď zamrzla po druhé ve přístavu Kennedyho. Avšak přezimování nebylo bez činnosti. Ještě na podzim setkal se Mac Clintock jižně od magnetického pólu u mysu Victoria s Eskimáky, kteří vypravovali, jak před několika lety zamrzla u Země krále Viléma veliká loď, a mužstvo zachránilo se na pevninu, odkudž pak se bralo k jihu, kde zabynulo. Pravdu slov těch potvrzovali Eskimáci, ukazujíce všelijaké drobnosti.

Začátkem dubna 1859. vyjely dvoje saně od mysu Viktorie, oboje na ostrov krále Viléma. Poručík Hobson vedl výpravu severnější, Clintock pak zaměřil více na jih. Onen byl šťastnější, neboť hned, jakmile vkročil na pevninu, nalezl mnoho zbytků ze stanů, oděvů, honebního náčiní a brzy u Point Victory i mohylu a v ní cínovou krabici s listinou, jež celou záhadnou událost rázem rozluštila. Byl to po kraji popsaný, tištěný formulář pro nautická pozorování. Dle této krátké zprávy strávil Franklin první zimu na ostrově Beecheyově, kdež mu zemřeli tři muži. Příštího roku pustil se do úžiny Peelovy a pak podél

poloostrova Boothia Felix k zemi krále Viléma, maje za to, že ostrov tento souvisí s oním. Ale nedaleko mysu Felix byly obě lodi tak stísněny ledem, že jim bylo tu opět přezimovati. Ve květnu roku následujícího dostal se poručík Gose s malým oddělením k mysu Victory, kdež uložil listinu, osud výpravy až posud několika větami líčící. Vrátivše se nalezli velitele výpravy, Franklina, mrtvého. Zemřel 11. dne v červnu 1847. Nyní stal se velitelem obou lodí Crozier. Léto uplynulo, led neroztál a hrozil každé chvíle porouchané lodi roztříštiti. Strávili tam ještě jednu zimu, jež ztenčila mužstvo na 104 osoby. Potraviny byly vinou nesvědomitého továrníka nepotřebny. Byly tudíž z jara lodi opuštěny, a výprava odhodlala se pustiti pěšky k pevnině americké. Dospěvše k mysu Victory, vyňali z mohyly listinu Goreovu a vypsali na jejím okraji další truchlivý svůj osud.

Tuto nalezl nyní Hobson, jakož i množství jiných předmětů, jež zemdlené mužstvo bylo tam odhodilo. Po dalším pátrání nalezen byl poněkud jižněji široký člun na saních, a v něm pod kusy šatstva dvě lidské kostry, dvě ručnice, patery kapesní hodinky, několik lžiček a vidliček, modlitební knihy, asi 20 kg. čokolády, něco čaje a tabáku. Odtud se Hobson vrátil.

Mac Clintock přišel na zpáteční cestě také k tomuto člunu, ale byl již dříve nalezl kostru člověka v hadrech, v jichž kapse byly německé dopisy. Poloha svědčila o směru, kam kráčel; padl na cestě k pevnině.

S těmito smutnými novinami přistál „Fox“ dne 21. září 1859. v Portsmouthu, jsa přesvědčen, že žádný z účastníků výpravy Franklinovy nežije. Mnozí však ustavičně ještě se domnívali, že snad někdo přece nalezli u Eskimáků přístřeší, a že třeba jim vyslati pomoc. Se zvláštní obětavostí ujímal se té myšlénky americký žurnalista Karel Frant. Hall, který ještě téhož roku dal se samoten vysaditi v zátoce Frobisherově a tam mezi Eskimáky zcela po jejich způsobu jsa živ, sbíral pověsti o Franklinovi a zdokonaloval mapu tohoto souostroví. Zvěděl r. 1866., že prý byl ještě přede dvěma roky byl Croizier s jedním plavcem na živě a že zemřel u ostrova Southamptonu. Nalezl vskutku jeho chronometr, spisů však nenalezl žádných. Ještě r. 1877. dostal Tomáš Barry, jehož loď v zálivu Hudsonově byla rozdrcena, lžičku se znakem Franklinovým a slyšel od Eskimáků, že přede mnoha lety bílí lidé v jejich domově zahynuli, a poslední z nich že vystavěl mohylu, do níž vložil nějaké knihy. Proto roku následující vykonal americký poručík Bedřich Schwatka se 4 muži cestu na osudné dějiště. Prohledal celý ostrov Vilémův, ale po nějakých spisech ani památky. Jen prý nalezli před lety Eskimáci velikou cínovou krabici, v níž byly nějaké knihy, ale tu byli již dávno rozbili a spisy zničili. Kromě toho vypravovali, že nalezli v úžině královny Viktorie plující loď, ve které byla kostra člověka, a tu prý potopili; zároveň že viděli ve sněhu stopy čtyř mužů. Schwatka nalezl také tělesné pozůstatky poručíka nešťastné výpravy Johna Irwinga, kteréhož poznal dle stříbrného medalionu.

Náklad na tyto Franklinovské výpravy byl ohromný, a jakkoli výsledky jejich nikterak mu neodpovídaly, přece vždy budou důkazem lidskosti našeho století, a v nejedné příčině bude jich i jako pro vědu důležitých vždy čestně vzpomínáno. Nelze pochybovati, že se časem dovíme ještě bližších zpráv o výpravě zhynulé v boji za osvětu. Děje její svědčí patrně, jak drahý jest každý kousek té čáry, jež naše mapy vykazují.

(Pokračování.)

Z národního divadla.

Letošní zimní období nemá v původních činoherních novinkách valného štěstí. Václav Vlček napsal dle známého svého románu „Samohrady“ pětiaktovou tragedii „Povodeň“. Truchlohra tato, jako všechna téměř dramata z románů neb povídek vzniklá, i při sebe obratnějším zpracování nemohla potlačiti a též nepotlačila přečetné vady a překážky, jež má každý divadelní kus dle povídky nebo románu psaný. Kdo viděl pouze „Povodeň“, aniž byl četl „Samohradů“, ani snad toho tak nepozná: co v románu odůvodněno přesvědčivě, široce, co v čtenáři připravuje náležitou a potřebnou náladu k pojetí, porozumění celku — to vše ve chvatných divadelních scénách, četným detajlům, jež připouští román, se vymykajícím, namnoze úplně uniká a divák, neznaje dostatečně všechna „priora“, nikdy neprožije a nepocítí toho, co vlastně bylo úmyslem autorovým, aby prožil a pocítil. Tato vada patrna jest po celých pět aktů — mimo to ono společenské ovzduší, v němž odehrává se děj „Povodně“, není naším, českým, a je nám celkem málo sympatickým. Náš společenský život nejrázovitěji vyvinut jest na vesnici — tam, v české vesnici, v české chalupě, na českém statku a v životě venkovského prostého lidu jest nejlepší místo, odkud lze čerpati látku ku dramatu ze společenského, opravdového života českého.

„Povodeň“ má, jak dí básník sám, „tragicky řešiti případ „samovražedného víru zoufalství“, kde svrchovaná velitelka povinnosť na konec káže: Žíti, třeba na mučidlech! Toť jest moment zajisté svrchovaně mravný, zvláště v době nynější samovražedné nákazy.

Hraběnka Dana Treulandova pohřížena jest ve hluboký smutek nad ztrátou milovaného synáčka, čímž celý stav ducha jejího chorobně jest rozrušen. Když pak ještě nabývá přesvědčení o nevěře svého manžela, umíní si zahynouti sebevraždou; třikráte učiní pokus sebevraždy; posledně skočí do rozvodněné řeky. Sestra Methodie, jeptiška, vrhá se za ní, aby ji zachránila: hraběnku vytáhnou živou, ale sestra zahyne v dravých proudech vody. Nyní teprve — po několika nezdařených sebevražedných pokusech — prohlásí hraběnka, že „chce žíti“, aby starému, nešťastnému otci Methodiinu nahradila dceru.

Autorova slova o „samovražedném víru zoufalství“ a o „svrchované povinnosti žíti“ lze tedy sotva applikovati na hraběnku Danu, a vlastní hrdinkou, a to vysoce mravní, jest tu sestra Methodie. Neboť tu potkala též v životě řada neštěstí; rodinné jmění zničeno, a otec na dlouhá leta odsouzen do žaláře. Methodie však si nezoufá, nýbrž věnuje se trpícím, nešťastným, ubohým, zapírajíc sama sebe. Přece však na divadle jest hrdinkou hraběnka Dana a jeptiška Methodie zůstává příliš trpnou, než aby mohla býti hlavní hrdinkou; mimo to, co v Daně vyvolává na konci po několika sebevražedných pokusech úmysl „chci žíti“, není ona povznášející, příkladná mravní síla, jež činí člověka tak vznešeným a velikým.

Jiráskův trojaktový dramatický žert „Kolébka“ pobavil a rozesmál — tedy jako pouhý „žert“ zajisté dostál svému úkolu. „Kolébka“ jest trestem záletným ženám a dívkám nekalých mravů; na veřejnou hanbu přede tváří všeho lidu byly tu houpány. Takovou „pokutnou kolébku“ měli i na hradě Jívně v lesích křivoklátských, kdež krutě vládl starý

mrzout purkrabí Daniel. Ten rád byl by potupným tím trestem „kolébky“ pohanil sličnou Alenku, vnučku polesného Jíry — jen aby schladil svou zlost na polesném, s nímž měl neustálé potyčky. Starý Jíra — drsný dědek, pravý myslivec, ale zlaté české srdce — se však panu purkrabímu nedal, a žil s vnučkou Alenou ve své hájovně jako v ráji. Alenka nebyla žádná frejířka ani „helmprechtice“, bylo to idyllické, prosté děvče — milovala ovšem, ale ve vší počestnosti, svého studenta Jana. Právě v té době, kdy purkrabí Alence s kolébkou největší úklady strojil, přišel do křivoklátských lesů se svým vychovatelem mladý král Václav. Dohled mistra Purkarta byl mu nepohodlný, i ztratil se mu v lese a zamířil do hájovny. Zde byl právě student Jan na dostaveníčku, a rozpačitá Alenka baví se s mladým králem. Vychovatel pln strachu hledá zmizelého krále a prosí purkrabího, aby mu byl v hledání nápomocen. Ten, neznaje ho osobně, přivádí na hrad z hájovny — studenta Jana, který se rychle do situace vpravil a za přítomnosti Alenky na hradě pohání k odpovědnosti purkrabího pro jeho úklady a na cti utrhání vnučce polesného. Soud skončí tím, že dle starého přísloví „kdo jinému jámu kopá“ k nemalé veselosti všech octne se na „pokutné kolébce“ — sám starý purkrabí. Zatím ovšem přibude pravý král s polesným a žert končí zasnoubením Jana s Alenkou. Hře dodává zvláštního půvabu a milé barvitosti historická mluva a idylická prostota, celkem vanoucí.

Byl by věru pravý div býval, aby i nár. divadlo nebylo si vzpomnělo na Hassenreitův balet „Puppenfee“, tak dávno již na zdejším něm. divadle a jiných jevištích dávaný! „Královna loutek“ — tenkráte „beze slov“ — jest představení pro děti, alespoň nevíme, jak by jen k vůli dospělým tolikráte se mohla dávati — a pak, drobného obecenstva dětského vždy jest v divadle polovina; ta druhá polovina patrně tvoří mu průvod. „Královna loutek“ v noci ve skladě hraček oživí všechny „panny“, „pannenky“ a „miminka“ i hračky, které provádějí tu rozličné tance. Výprava jest velice nádherná — jiná otázka ovšem jest, co tomu říká skutečné a pravé umění, pro něž by vlastně „chrám nad Vltavou“ zbudován.

Dávno výbornými skladbami známý komponista Karel Weiss napsal pěknou operu „Viola“ na libretto, jež dle Shakespearovy komédie „Cokoli chcete“ napsali tři libretisté. O ději netřeba se rozepisovati, jeť „Večer tříkrálový“ (Twelfth-Night) již dávno z jeviště i z překladu Douchova znám. Mnohoslibnost nadání Weissova ukázala se opětně. „Viola jest opera pěkná a cenná. Můžeme se těšiti, že se dostane časem Weissovi operního textu dějem původního, a že budeme z něho míti znamenitého skladatele.

Divadlo české mělo znamenitý účin v naše národní probuzení. Dnešní dorost, přicházeje již do plného proudu a ruchu, nedovede toho ani pochopiti. Ze starých veteránů zbývá jich jen již velmi málo — odchází jeden za druhým, buď volá je smrť, neb stáří žádá odpočinku. V těchto dnech rozloučil se s divadlem Josef Chramosta, jeden ze starých pamětníků skromných a nepříznivých počátků našeho divadla. Působil na jevišti dlouhou řadu let. Prohlížejte staré naše časopisy, Mikovcovy „Lumíry“ a jiné knihy a spisy, kde se psávalo o divadle, a najdete často jeho jméno; byl vytrvalý, pilný a skromný. Ať se těší dlouhému odpočinku a dobrému zdraví, toho divadelnímu veteránu upřímně přejeme.

Josef Flekáček.

Valná hromada družstva Vlasť.

Dne 7. ledna t. r. sešlo se 19. členů družstva „Vlasť“ k poradě, aby vyslechli zprávy za VII. správní rok (od 1. října 1890. do 30. září r. 1891.) a poradili se o práci pro rok VIII. Přítomni byli: *a*) z venkova: Fr. Blažko, farář v Noutonicích; Jan Brož, farář v Budňanech; Ant. Frecr, kaplan ve Slaném; Dr. Rud. Horský, kaplan v Ouněticích; Em. Stárka, kaplan v Buchavě; V. Špaček, říd. učitel v Košátkách; Fr. Vaněček, farář ve Václavicích. *b*) ze Žižkova: Tom. Jiroušek. red. „Děl. Novin“; Tom. Škrdle, círk. kněz, a Tom. Tichovský, předseda spolku sv. Vincence a řídící učitel ve výslužbě. *c*) z Král. Vinohrad: Fr. Žák, kooperator. *d*) z Prahy: Frà Jos. Hameršmíd, kaplan u Matky Boží Vítězné; P. Fr. Fil. Konečný, kněz řádu Dominikánského; Dr. Fr. Kryštůfek, řádný profesor bohosloví na české bohoslovecké fakultě; Al. Mlčoch, koop. u Nejsv. Trojice ve Spálené ulici; Fr. Pohunek, kaplan u sv. Štěpána; P. Jos. Svoboda, člen řádu Tov. Ježíšova; Karel Ulrich, c. k. pošt. oficial, a Jos. Zbejval, duchovní správce v Klárově ústavu slepců.

Ve dvě hodiny odpoledne zahájil předseda, Dr. Rud. Horský, valnou hromadu. Po pravici jeho zasedl vládní komisař, koncipista Fr. Xav. Fiala, po levé straně k žádosti předsedově zaujal čestné místo prof. Dr. Kryštůfek.

Starosta promluvil tuto vítací řeč:

Velectění pánové!

Z upřímného srdce Vás vítaje, zahajuji tuto valnou hromadu našeho družstva Svatováclavským naším pozdravením: Pochválen buď Pán Ježíš Kristus! Sešli jsme se, velectění pánové, abychom společně přehlédli a posoudili činnosť, jakou naše družstvo rozvinulo v právě uplynulém roce správním, jakož i abychom porokovali o některých závažných otázkách. Dříve však uctíme památku oněch vzácných členů svých, které Pán Bůh v minulém roce k sobě povolal. Jsou to: Jan Balcar, děkan v Javornici, Jan Fáborský, farář v Pohořelicích na Moravě, Th. a Ph. Dr. Václav Hronek, děkan v Chotětově, Jan Kamarýt, bisk. vik. tajemník a farář v Miletíně, P. Justin Koblasa, podpřevor řádu Praem. na Strahově, Alois Křivka, kaplan v Chrasti u Chrudimi, Jan Nožička, kanovník, bisk. vikář a děkan v Čáslavi, Josef Peterka, kaplan v Nymburce, Fr. Pixa, administrator ve Vrbně nad Lesy, Karel Rudišer, farář na odpočinku v Jindřichově Hradci, Fr. Cyrill Rys, farář v Černikovicích — a dovolím si alespoň o některých, pokud mi ovšem známo, něco málo připomenouti.

Dp. Jan Balcar byl již stařičký a přece milerád a s ochotou největší vstoupil mezi nás.

Dp. Jan Fáborský, který dvakráte do Říma putoval, teprve ve čtvrtém roce našeho spolku stal se členem přispívajícím, ale jako zvláštnosť uvádím, že poslal členský příspěvek i za leta uplynulá, ač k tomu nikterak nebyl zavázán; později stal se členem zakládajícím.

Dp. Jan Kamarýt opravdu „nedoufal v peníze a poklady“, poněvadž co mohl, rozdával, a co zbylo po něm, dobročinným účelům odkázal. Družstvo naše obdrželo ze štědrých rukou jeho 150 zl. a z odkazu 300 zl. Bůh račiž mu tuto zvláštní jeho štědrosť odplatiti zvláštní, tisíceronásobnou odměnou.

Dp. Justin Koblasa byl jeden z nejprvnějších zakládajících členů našich a pro svou zbožnosť a vrozenou dobrotu a nevšední obětavosť všude vážen a milován.

Dp. Alois Křivka povolán jest od Pána hned v prvním roce svého kněžství. Ztratili jsme v něm člena horlivého, který zajisté byl by pro slávu Boží mnoho vykonal.

Dp. Jan Nožička získán byl od našeho neunavného agitatora v Čáslavi a ochotně stal se naším členem.

Dp. Josef Peterka, ačkoliv byl nemocen a s nemocí mnohá měl vydání, přece s radostí vstoupil mezi nás, chovaje zvláště to přání, které my i při

nejlepší vůli, jakožto nepolitický spolek splniti nemůžeme, aby totiž družstvo, seč jest, hmotně podporovalo „Čecha“.

Jak mnoho dp. K. Rudišer pro nás učinil, provázeje našeho agitatora na jeho cestě kolem Křivoklátu od fary k faře, o tom „Vlasť“ ve zvláštním jeho nekrologu vypravovala.*)

Neobyčejně nadšen pro věc svatou katolickou i pro zájmy národní byl stařeček dp. Fr. Cyrill Rys, bývalý vychovatel u hraběte Kolovrata. Jej i všechny v Pánu zesnulé členy své chovajíc družstvo naše ve vděčné vzpomínce, zvláště při této valné schůzi na ně vzpomíná a proto Vás, velectění pánové, žádám, abyste ze svých sedadel povstali a uctili tak památku jejich. Za ně i za všecky zemřelé členy družstva našeho sloužil jsem dnes mši sv. a zač jsem při ní Boha pro ně prosil, za to spolu s Vámi prosím i nyní, totiž: Odpočinutí věčné dejž jim, ó Pane, a světlo věčné ať jim svítí. (Přítomní členové povstávají ze sedadel.)

Ponechávaje podání širšího přehledu o stavu a činnosti družstva našeho zprávě jednatelské, jen něco málo se této stránky dotknu. Jedenácte členů Pán Bůh z našeho družstva odvolal, a za tutéž dobu nových 520 členů přistoupilo. Co se v hyperbole říkává, to se zde skutečně téměř do slova vyplnilo, totiž padesáte za jednoho, a my věru s potěšením můžeme dívati se na mohutný šik našeho členstva. Co pak zvláště nás radostí a hrdostí naplňuje, jest, že stateční naši bratří Moravští v počtu tak hojném přistoupili k nám (volání: Sláva Moravanům!), začež jim zvláštní, srdečné buďtež díky. Jsem toho jist, že ve vzájemné jednotě s bratry Moravany a Slezany utvoříme šik tak pevný a nerozborný, že nepřátelé naši nižádnou sílou ho nerozrazí. Máme mnoho nepřátel a na všech stranách, my však, spoléhajíce na pomoc Boha, pro Nějž a pro Jehož Církev sv. činíme všechno, cokoliv činíme, řekneme jako Alexander Macedonský, když mu zvěstováno bylo, že množství nepřátel proti němu táhne: tím větší tedy bude naše sláva, až zvítězíme. Dosud jsme snažili se zaujati jednotlivé důležité posice; krásnou a poučnou stránku literatury pěstovala naše „Vlasť“; na vědeckém poli pracovala vědecká příloha našeho bodrého Moravana vp. Konečného. Na poli školském rozložil se táborem obezřetný vůdce a postrach liberálních paedagogů dp. Pohunek s armádou kolem „Vychovatele“ shromážděnou a na místo nejnebezpečnější, kde řádí revoluční duchové červené socialní demokracie, postavily se „Dělnické Noviny“ řízené neohroženým redaktorem, panem Jirouškem, o nichž nedávno jeden z vůdců socialní demokracie v Čechách vydal svědectví, že jsou na ně hromem, proti němuž nemají hromosvodu. Tichou, ale plodnou činnost rozvinul v roce minulém kroužek historický, jak velectění pánové brzy uslyší z úst jeho místopředsedy dp. Svobody. Vyznáváme ovšem, že to vše, co jsme vykonali, nestačí, daleko nestačí k tomu hledíc, co strana katolická by vykonati měla. Tu věru musíme říci analogicky s Newtonem: Jsme jako děti, které nabraly z moře do mušle něco vody, a před nimiž leží celý oceán! Ba zajisté, mnohá práce důležitá a závažná měla býti podniknuta, ale síly naše nestačily. A to, prosím, pánové, abyste zvláště považili, až budete posuzovati činnost našeho výboru. Jest nás ve výboru všeho všudy sedm, ale na bedra naše tolik toho bylo vloženo, že jsme více unésti nemohli. Že však jsme neměli ruce v klín složeny, že jsme pracovali, seč stačily naše síly, o tom Vás jednotlivé zprávy přesvědčí. Žádám pana jednatele, aby přednesl výroční zprávu.

Jednatel P. Fr. Fil. Konečný, Ord. Praed., přednesl výroční zprávu za rok 1890—91. Zní takto:

Velectění pánové!

Po vřelé uvítací řeči našeho váženého pana předsedy považuji se zbavena úkolu, uváděti Vašnosti do našeho spolku a do našich snah. Ano, mám za to, že mně beze všeho rozvinouti možná obraz činnosti dosavadního výboru. Podaří-li se mi namalovati a rozvinouti jej před očima Vašima náležitě, jsem přesvědčen, že ani dosavadnímu výboru, ani celému našemu družstvu milosti nijaké u nikoho doprošovati se nebude. Jest zajisté činnost naše tak veliká, účinna a příznivými výsledky bohata, že se chválí sama!

V uplynulém roce měli jsme čtrnácte výborových schůzí. Súčastnil jsem se jich všech mimo dvě, — jednou pro nemoc nemoha a po druhé missiemi byv odvolán mimo Prahu, — i dávám svědectví, že všichni páni výborové velmi pilně do nich chodili, jak naše protokoly toho úředně ztvrzují, a kdykoli nepřišli,

*) Čís. 12. roč. minulý.

vždy se řádně a v čas omluvili, jak stanovy poroučejí. Z té příčiny přišel do výborových schůzí několikráte první náhradník, dp. Frant Kotalík. Schůze naše byly dlouhé (někdy trvaly i t ř i hodiny), upřímné a veřejné. Páni hosté přicházeli mezi nás nezřídka a pomáhali nám radou a vzácným dobrozdáním svým. Skoro každý protokol ukazuje, že jsme měli návštěvu. Ve schůzích těch projednáno všechno, cokoli nás došlo; projednáno všestranně a nestranně. Usnesení naše nejsou tedy libovolna, námi vymýšlena; usnesení naše jsou splněné tužby, rady a přání našich přátel. Kladu na to, pánové, důraz, že to nejsou libůstky naše, nýbrž uskutečněná přání přátel našich. Řídili jsme se v tom zásadou: Jen na prospěch naší katolické věci! Z té příčiny mnohá přání neuskutečněna; ne vše dobré bývá vždycky možné, a ne každý dobrý myslí vždycky dobře. Vyznáváme, že jsme neudělali vše, ale tvrdíme, že jsme udělali, co jsme poctivě udělati mohli.

Účetní zprávy máte, pánové, v předložených tištěných výkazech. Mám za to, že mi netřeba dopodrobna toho čísti, jelikož každý po libosti může se tím zabývati. Podám tedy jen souhrnem toto: Členů bylo do p r v n í h o října, kdy začínal n á š nový správní rok, *a*) zakládajících 1282. Nyní jest jich 1324; *b*) přispívajících jest již 57; c) fond pro katolické spisovatele měl členů zakládajících 113, nyní má 117, přispívajících 183, dobrodinců 45. Jeví se tedy všude utěšený rozkvět.

„Vlasť“ měla abonnentů 3600. Nyní má 3800. Nové naše listy, o nichž ihned se zmíním, mají též slušný počet odběratelů. Vychovatel má 2300, a nejnovější náš list, „Dělnické Noviny“, mají 3350. Jsou to čísla, pánové, taková, že se jimi sotva vykáže jiný list katolický. Bůh nám patrně žehná a chuti dodává, které věru v té perné práci třeba!

Založili jsme v minulém správním roce d v a n o v é č a s o p i s y: „Vychovatele“ a „Dělnické Noviny“. Račte dovoliti, abych skutek ten odůvodnil aspoň poněkud. V celé naší katolické literatuře české neměli jsme paedagogického listu mimo „Vychovatele“ vedeného dp. Kopalem. Stěžovali jsme si do toho častokráte a byli jsme žádáni mnohokráte přátely a příznivci svými, abychom se starali o školu a křesťanské vychování dítek. Naskytla se nám vhodná příležitosť. My jí užili, „Vychovatele“ převzali a redakci jeho svěřili osvědčeným rukám dp. P o h u n k a, ne proto, že výborem, ale proto, že k tomu schopen a po našem rozumu ze všech, které jsme mohli míti, nejlepším. Vidím z projevů Vašich, že ráčíte s volbou naší býti spokojeni, a to jest nám milou odplatou a dp. redaktoru „Vychovatele“ zajisté mocnou pobídkou. — Podobně má se věc s „Dělnickými Novinami“. V celých Čechách nemáme, vlastně neměli jsme ani jediného křesťanského listu dělnického, kdežto naši nepřátelé měli jich plno, jak doslýchám, asi š e s t n á c t e! Víra, náboženství a stav náš duchovní podkopáván a napadán v listech těch strašlivě. Lid dělnický připravován soustavně o poslední zbytky sv. náboženství a štván proti nám způsobem neslýchaným, že i samým úřadům vidělo se zakročiti, konfiskacemi ano i žalářováním (Šturc) takovým zlořádům učiniti přítrž. Docházeli nás neustále prosby: Založte pro naše dělnictvo dělnický list! První ujal se toho dp. Š k r d l e. Vyjednávali jsme s redakcí „Čecha“, dohodli se, a ob týden vydávali „Nedělní dělnickou přílohu“. To rozplamenilo a povzbudilo. Učiněny sbírky, vydána brožura a založeny „Dělnické Noviny“, které si mimo očekávání s úspěchem počínají a všude cestu razí. Volali jim naši odpůrcové: M e m e n t o m o r i! ale ukvapili se. „Děl. Noviny“ žijí a žíti budou, jak toho dokazuje imposantní počet jejich čtenářů. Redakce svěřena panu Tom. Jirouškovi, strojnickému dělníku.

Povstal též v našem družstvě Kroužek h i s t o r i c k ý a s o c i a l n í. Za oba promluví zvláštní páni referenti; mně, generálnímu zpravodaji, náleží tedy jen na to upozorniti, aby n a š e činnosť bez toho neúplna nebyla. Vypracovali, resp. schválili jsme jim řády, poslali do nich nejlepší své zástupce, dali jim potřebné peníze, ujistili je účinnou pomocí a vší podporou, kterou učiniti bude jen možná. O potřebě obou těch kroužků nebudu též mluviti, abych pánům odborným referentům nebral z rukou připravené látky. Jen o kroužku socialním podotýkám, že díky zavázán jest dp. Kopalovi, jenž na naše vyzvání napsal brožurku: „Kdy je člověk nejnešťastnějším?“ čímž platně přispěl k socialní činnosti družstva i kroužku.

Vydali jsme také v posledním čase brožuru dp. Pohunka o řečích a resolucích, konaných na minulém sjezdě českých pánů učitelů na Žofíně. Je to zvláštní otisk z „Vychovatele“. Úmysl náš tím separátním otiskem a sníženou cenou jest dosti zřejmým. Přičiňte se, pánové, aby spisek ten daleko široko po vlastech našich zdomácněl: k ř e s t a n s k á škola toho potřebuje, a m o d e r n í

ještě více. Usnesli jsme se, aby „Vychovatel“ v novém roce (1892.) vycházel třikráte měsíčně, na lepším papíře a stál tři zlaté. Bylo třeba změny té, aby naléhavé otázky časové v čas list náš přinášel a dosti místa pro ně měl. Dp. redaktor si do toho stěžovával a často žádával, abychom mu přidali hned do toho, hned do onoho čísla půl archu, jinak že si neví rady.

Povstala též „Vědecká příloha“. Bylo to někdy na podzim, kdy mne požádal dp. redaktor „Vlasti“, abych napsal článek o Konkretní logice páně Masarykově. Slíbil jsem a dal se do práce s chutí a pílí vytrvalou. Mimo nadání vzrostl můj článek tak velice, že pan předseda učinil návrh, aby se přidal každému číslu „Vlasti“ celý arch, a v něm aby se jen takové delší a vědecké práce uveřejňovaly. Návrh přijat jednohlasně, a tak máme „Vědeckou přílohu“, která dle doznání páně Škrdlova získala družstvu přes 300 členů zakládajících, tedy tisíce zlatých.

Nemohu také pominouti zvláštní přízně, kterou nám projevil sv. Otec Lev XIII. a Jeho Em. kardinál Rampolla. Náš vzácný pan místopředseda, c. kr. official Ulrich, byl osobně v Římě, podal tam stkvostně vázanou „Vlast“ a tlumočil sv. Otci i Jeho Eminenci naše snahy. Oba přijali s povděkem a otcovskou přízní zahrnuli a vyznamenali pana místopředsedu i družstvo. Ten projev z Říma, ten nám prospěl, pánové, více než se zdá. Byloť dosti těch, kteří nehleděli na nás okem nezkaleným, jichž srdce nebilo pro nás důvěrou. Projev z Říma učinil tomu konec, aspoň na venek. Naše jednání a naše snahy dostaly nejvyšší schválení, schválení náměstka Kristova, schválení takové, jakým nehonosí se z posledních časů žádný jiný katolický spolek český. Za to se také vynasnažujeme sv. Otci působiti radosť a bojovati za katolickou víru upřímně, obětavě a vytrvale. Toho důkazem jsou třebas i tyto zde vyložené stkvostné desky, v nichž uložena adresa oddanosti k sv. Otci a tisíce podpisů našich českých dělníků, které jsme získali, aby slavnostně ukázali souhlas svůj s Encyklikou sv. Otce o dělnické otázce. Toho bude dokladem i stkvostný almanach, který připravujeme na oslavu biskupského padesátiletého jubilea Jeho Svatosti, milovaného papeže Lva XIII.

Poukazuji dále na četné knihovny, které jsme po vlastech našich založili. Důtklivé prosby a srdečná poděkování, která nás došla, ukazují, jaké dílo jsme tím vykonali. Brožurky vdp. kanovníka Brynycha byly námi neunavně kupovány a rozdávány. Podpory různým katolickým spisovatelům, spolkům atd. udíleli jsme časté. Pořádali jsme přednášky filosofické dvě (pan Dr. Horský a já), historické (páni z Kroužku), socialní pan (Jiroušek v Praze, i mimo ni po Čechách, ba i na Moravě). Cesty a výlohy platili jsme rádi. V tom směru, budeme-li zvoleni, učiníme ještě více. Každý začátek jest těžký; my jsme jej učinili a hledíme důvěrně budoucnosti vstříc.

Ustanovila se i „Knihovní komise“ na prozkoumanou knih českých. Docházelyť nás v té věci neustále prosby, abychom pořídili seznam vhodných a nezávadných knih českých, které by bez bázně bylo možno dáti dychtivému čtenářstvu. Jak práce ty pokročily, o tom podá zprávy zvolený k tomu referent.

Pánové! Vidíte obraz činnosti naší! Suďte tedy sami ony všelijaké projevy, které si jí neváží, nevšímají, ba, dokonce odsuzují. Ano, týž projev nevole nad takovým jednáním slyšel jsem jak od Vás nyní, tak i od jiných pánů, kteří nás navštěvovali a práce naší se súčastňovali; ano, týž projev důvěry a uznání vysloven nám i jindy jako nyní, a to z míst zrovna nejvyšších. Kdo chceš s námi pracovati, pojď mezi nás, přijmeme tě rádi; považuješ-li však jen nelibosť prospěšnou prací, nejsi náš. Výslovně pravím, že rádi poučení přijímáme a opravdové káratele jako velebitele milujeme. Všechno záslužné jednání jiných uznáváme, kde můžeme podporujeme, radujíce se z toho, že je nás více „na národa roli dědičné“. Nám v té věci povždy bude heslem: „Cesty mohou býti rozličné, jenom vůli mějme všichni rovnou“.

A teď dovolte, pánové, abych skončil zvláštním projevem pro družnou Moravu a Slezsko. Nechal jsem si to na konec, poněvadž to obrazu našeho částky nejtskvělejší. Pánové, zmohli jsme so posledního správního roku v obou těchto sesterských zemích měrou netušenou. Poslední výkaz dával na Moravě 27 členův a ve Slezsku jen jednoho jediného člena zakládajícího. Bylo to málo. Mnozí poukazovali na ten děsný stín obrazu našeho. Dnes už tak není. Zářný paprsek nadšení pro nás probleskl Moravou i Slezskem. Stíny chmurné ztratily se, a obraz jasný vystoupil před nás. Naše družstvo čítá na Moravě nyní přes devadesát zakládajících členův, a v chudičkém malém Slezsku máme deset členů. Ano, pánové, s hrdostí vyslovujeme tato čísla, považujíce je uznáním a kritikou činnosti své. Jest mi však podotknouti, že jsme se také vynasnažili

zasloužiti si této přízně moravských a slezských bratří. Náš redaktor, dp. Škrdle, říkává: Do, ut des, dávám já, abys dával i ty! S tím přišel na nás do výboru, líčil potřeby moravských a slezských bratří, upozorňoval na jejich podniky, agitoval mezi námi pro jejich zájmy a získal nás všecky, očekávaje, že nám naši Moravané a Slezané všecko hojně oplatí, a nezklamal se! Uvedu aspoň něco na ukázku: Před některým časem usnesli se na Moravě postaviti zesnulému knězi, dru. Procházkovi, pomník. Myšlénky té ujal se náš redaktor, přednesl jí výboru a obdržel žádaný příspěvek. Nemaje na tom dosti, agitoval mezi námi pro „Dědictví sv. Cyrilla a Methoda“. Všichni páni výborové stali se jeho členy vyjma mne a dp. P. Svobodu, kteří jsouce řeholníky, nemůžeme se takových podniků súčastniti. Nesmím též zamlčeti a nikterak toho nezamlčuji, že jsme se snažili získati odběratele milému „Obzoru“. Neračte mně brátí ve zlou, že s tolikerým nadšením o Moravě mluvím a v jednatelské generální zprávě „Vlasti“, mi l é h o „Obzoru“ vzpomínám. Pánové, jsem Moravan a čekal jsem na okamžik ten, a užívám ho k upřímnému projevu úcty a vážnosti, které máme k tomuto moravskému listu. Račte se přidati k nám, Vy obětaví druhové naši, a odebírejte „Obzor“ jako naši „Vlasť“. Oba listy sestersky se k sobě vinou, oba mají naše srdce celé, oba sobě přejí! — Jak na Moravě, tak počínali jsme si ve Slezích. Povstal tam nedávno Spolek pro zakládání knihoven. Žádali nás, abychom jim vytiskli stanovy. My dali jim ve 500 exemplářích vytisknouti stanovy; my přistoupili ke spolku za člena s každoročním příspěvkem desíti zlatých a ne dvou, jak se velí; my i jednotlivci přistoupili jsme za členy; my jim poslali knihy a budeme posýlati dále. Abychom Slezské bratry povzbudili, poslali jsme jim přátelský dopis. Doufáme, že tyto naše snahy, a my je budoucně ještě rozšíříme, nejeví nijakého separatismu ani účinu, jehož by vlasteneckému katolíku zatratiti bylo. Snaha naše, sdružovati rozdělené síly v jeden mohutný šik, byla korunována výsledkem i tam, kde jsme se toho nejméně nadáli. Účinná a patrná práce naše získala nám respektu i tam, kde jsme ho dosud neměli. My v porady bráni v otázkách vážných, pro národ i církev veledůležitých.

Děkuji všem našim členům, děkuji pánům odběratelům, děkuji našim příznivcům a volám k nebesům: Bůh žehnej našemu dílu! Bůh zachovej nás svorny v lásce a nadšení pro církev a vlasť, pro českou řeč a katolickou věc!

Při zprávě účetní vysvětloval pokladník Tom. Škrdle celou rozsáhlou účetní manipulaci, předložil valné hromadě 9 účetních denníků, 6 velikých účetních knih, jež vede, a podával pak zprávu o stavu jmění, které jest uloženo ve sv.-Václavské záložně, Hospodářské záložně a Pražské městské spořitelně a ve státních dlužních úpisech. Potom se ujal slova místopředseda družstva, oficial K. Ulrich, a uvedl, že dva odborní znalci, pp. Ant. Cikánek a Křižanovský — a řečník s nimi — celé odpoledne přísně účty prohlíželi, položku za položkou zkoumali a s účetními stvrzenkami srovnávali a se vyslovili, že shledali všecky účty ve vzorném pořádku. Po tomto vyjádření udělila valná hromada pokladníku jednohlasně absolutorium.

Účetní zpráva za VII. správní rok (1890—91.).

A) Příjmy.

	zl.	kr.
Zbytek z minulého roku	6.466	54
Úroky z uložených peněz za VII. správní rok	510	39
Dlužníci „Vlasti“ za I.—VI. rok splatili	3.037	54
Abonenti „Vlasti“ za VII. rok zapravili	5.810	66
Abonenti „Vychovatele“ v témž roce (do 30. září) zaslali	2.442	10
Přispívající členové z I.—VI. roku splatili dluhů	24	—
Zakládající a přispívající údové ze VII. roku složili	6.544	28
Souhrn příjmů činí	24.835	51
Souhrn vydání činí	13.226	32
Zbude	11.609	19

B) Vydání.

I. Vydání Vlasti.

	zl. kr.
1. Tiskárně za 12 čísel Vlasti	4.913·40
2. Honorář za práce literární	1.609·40
3. Krejcarové marky novinářské	610·—
4. Balíky	66·01
5. Balíčky pod křížovou obálkou a Vlasť do cizích zemí	53·58
6. Služebné práce v administraci	70·49
7. Roznašečům Vlasti po Žižkově, 15tého na poštu a 15. třem poslům do Prahy	48·69
8. Motouz, pečetní vosk, papír na psaní a balení i poštov. průvodní adresy	12·22
9. Koupené I. ročníky Vlasti	3·39
10. Daně	10·59
11. Redakční koš	1·—
12. Odměna korrektorovi z tiskárny a za dovážku Vlasti z tiskárny	48·56
13. Vlasť pro sv. Otce (vazba)	2·60
14 Výpomocné síle v korrigování	50·—
	7.499·93

II. Vydání Vychovatele.

1. Tiskárna za 18 čísel Vychovatele	1.253·70
2. Honorář za práce literární	361·45
3. Krejcarové novinářské marky	387·—
4. Balíčky pod křížovou obálkou a Vychovatel do cizích zemí	11·34
5. Služebná práce v administraci	51·68
6. Různé	5·67
7. Roznášečům Vychovatele po Žižkově, na poštu a do Prahy	10.54
8. Daň	11·06
9. Služba redaktora do 1. října r. 1891.	300·—
10. Přídavek redaktoru na časopisy	100·—
11. Regál na Vychovatele	7·50
12. Tři úřední knihy pro Vychovatele	11·60
13. Dovážka Vychovatele z tiskárny	18·—
	2.529·54

III. Společná vydání družstva a časopisů Vlasti i Vychovatele.

	zl. kr.
1. Služné redaktoru Vlasti Tom Škrdlovi	1.000·—
2. Vydání čtyřem pomocným silám v administraci	414·23
3. Činže za dva spolkové byty	136·30
4. Posluha ve spolkových bytech	36·—
5. Dva exempláry kalendáře katolického duchovenstva	2·40
6. Tiskárně za 1.200 výročních zpráv	81·60
7. Novoroční dary	30·—
8. Předplatné na dva exempláry Čecha	32·—
9. Předplatné na Hlas	15·10
10. Předplatné na Correspodenz-Blatt	2·63
11. Předplatné na Katholisches Vereinsblatt	1·05
12. Dar na stavbu Opavského gymnasia	10·10
13. Dar spolku sv. Methoděje ve Vídni	10·10
14. Odměna předsedovi družstva, Dru. Rudolfu Horskému (dal to vše na „Čecha“)	600·—
15. Dotace na studium otázky socialní	300·—
16. Dotace knihovnímu fondu ve družstvu Vlasť	100·—
17. Dotace knihovní komisi ve družstvu Vlasť	50·—
18. Korrespondence družstva, Vlasti a Vychovatele	77·21
19. Svítivo a palivo	25·86
20. Stojan do spolkového bytu	6·80
21. Lampa pro spolkové byty	2·80
Snešeno	2934.18

	zl.	kr.
Přenešeno . . .	2934	18
22. Diplom slov. Frant. Pravdovi	7	40
23. Dva nože pro spolkové potřeby	1	60
24. Za tisk adres pro Vlasť a Vychovatele	122	80
25. Členský vklad pro dědictví sv. Cyrilla a Methoděje	20	10
26. 500 exemplárů spolkových stanov	4	—
27. Upomínky dlužníků	9	91
28. Papír na balení	5	—
29. Oslava Božího Těla	2	93
30. Dřevorytina Jeho Eminencí kardinála Rampolly	24	—
31. Činnému členu P. Vojtěchu Frejkovi bylo z jeho vkladů vráceno	6	80
32. Stůl pro spolkové potřeby	5	70
33. Dvě příruční spolkové knížky	—	43
34. Od rozeslaných výročních zpráv	2	64
35. Kottův slovník	2	45
36. Poštovní průvodní adressy	8	94
37. Správka a čištění kamen	4	28
38. Listovní papír a obálky	7	70
39. Dar družstvu Arnošta z Pardubic	10	—
40. Různá vydání	15	99
Úhrnem . . .	3.196	85

Úhrnné vydání:

I. Vlasti . . .	7.499 zl.	93 kr.
II. Vychovatele . . .	2.529 zl.	54 kr.
III. Společné . . .	3.196 zl.	85 kr.
Souhrn vydání činí .	13.226 zl.	32 kr.

Fond pro katolické spisovatele.

A) Příjem.

	zl.	kr.
1. Zbytek z minulého roku	2.759	99
2. Zakládající a přispívající členové ze VI. roku doplatili	1.462	95
3. Zakládající členové ze VII. roku složili	2.292	—
4. Přispívající členové ze VII. roku složili	218	—
5. Klubko vyneslo	35	75
6. Jan Kamarýt, † farář v Miletíně, odkázal	300	—
7. Antonín Veprek, † děkan v Lanžově, odkázal	100	—
8. František Koutník, † děkan v Bučicích, odkázal	10	—
9. Nejmenovaný kněz na odpočinku v Praze daroval	50	—
10. Anonymus z Litoměřic daroval	36	—
11. N. N., katolický kněz, zaslal	20	—
12. Šim. Bejvl, farář ve Vinoři, zaslal	10	—
13. Jiní dobrodinci složili	53	20
14. Úroky ze státních dluhopisů činí	6	30
15. Úroky z uložených peněz	193	45
Souhrn příjmů činí . . .	7.547	64

B) Vydání.

1. Tiskárně za 8 archů vědecké přílohy „Vlasti“	542	40
2. Honorář za vědeckou přílohu „Vlasti“	192	—
3. Za Brynychovy brožury	45	—
4. Cena za konkurenční povídku	50	—
5. Podpora chudému spisovateli	30	—
6. Podpora jinému spisovateli	15	—
7. Podpora třem spisovatelům na knihy a bádání vědecké	51	20
8. Čtyři archy otisků z Vlasti: Z kraje Prácheňského	18	20
9. Vydání kroužku historickému	189	27
10. Vědecké přílohy členům zvlášť zaslané a různé vydání	7	—
Souhrn vydání činí . . .	1.140	07

Odečte-li se od 7547 zl. 64 kr.
1140 zl. 07 kr.
Zbude . . . 6407 zl. 57 kr.

Fond pro zakládání katolických knihoven.

A) Příjem.

	zl. kr.
1. Zbytek z minulého roku	416·41
2. Dotace družstva „Vlast“	100·—
3. Slovutný spisovatel František Pravda daroval	200·—
4. Duchovenstvo vikariatu Kutnohorského zaslalo	12.—
5. Duchovenstvo vikariatu Turnovského zaslalo	8·50
6. Duchovenstvo vikariatu Novostrašeckého zaslalo	3·50
7. Dr. František Kordáč, rektor semináře v Litoměřicích, daroval	10.—
8. Karel Müller, děkan v Kamenném Újezdě, daroval	5·—
9. Ostatní dobrodinci složili	160·24
10. Úroky vynesly	19 25
Souhrn příjmů činí	934·90

B) Vydání.

1. Koupené knihy pro bibliotéky	510·51
2. Zásylky knih do biblioték	44·85
3. Dar knihovně spolku sv. Vincence v Žižkově za rok 1890. a 1891.	10·—
4. Vazba knih do Ameriky	6·70
5. Různé vydání	3·—
Souhrn vydání činí	575·06

Odečte-li se od 934 zl. 90 kr.
575 zl. 06 kr.
Zbude . . . 359 zl. 84 kr.

Knihovní komise.

Příjmy.

	zl. kr.
1. Zbytek z minulého roku	32·50
2. Dotace družstva „Vlast“	50·—
3. Bohumil Hakl, bisk. vikář složil (celkem 57 zl.)	47·—
4. Tom. Škrdle, církevní kněz složil (celkem 20 zl.)	10·—
5. Jan Ječmen, kníž. arcib. vikář a děkan v Budyni nad Ohří, daroval	3·—
6. Jan Nep. Jindra, kaplan v Dobrušce, daroval	2·—
7. Jan Zl. Kačer, kaplan u sv. Štěpána v Praze, daroval	2·—
8. František Vohnout, farář v Žlunicích, daroval	1·50
9. František Žák, kooperator na Král. Vinohradech, daroval	—·75
Souhrn příjmů činí	148·75

Socialní fond.

Příjmy.

	zl. kr.
1. Rev. Jos. Hessoun, duchovní správce v St. Louis v Severní Americe	200·—
2. Nejmenovaný církevní hodnostář daroval	75·—
3. Ostatní dobrodinci složili	1.510·80
Souhrn příjmů činí	1.785·80

Souhrn veškerých příjmů činí 35.252 zl. 60 kr.
„ „ vydání činí 14.941 zl. 45 kr.
Zbývá 1. října 1891. na hotovosti **20.311** zl. **15** kr.

Dne 5. ledna r. 1892. revidovali a v pořádku shledali:
Karel Ulrich, — Ant. Cikánek, — Křižanovský,
revisoři účtů.

P. Jos. Svoboda, Soc. Jesu, místopředseda, a jednatelé Al. Mlčoch a Tomáš Jiroušek podávali zprávy o činnosti: Kroužku historického, knihovní komise a odboru socialního. Historický kroužek vyslal člena na studie do Jindř. Hradeckého archivu, dvoučlennou deputaci ke sjezdu

na Velehrad, kdež byly utuženy přátelské svazky s Moravany. Kroužek zakoupil do čtyř seminářů dílo Onno Kloppovo a do tří Gindeliho: „Rudolf der II. und seine Zeit". Katolický tiskový spolek přislíbil, že vytiskne některé práce ve svém sborníku. Přednášek bylo 5, členů v albu zapsaných 23.

Starosta družstva poděkoval místopředsedovi za jeho neunavnou práci, nesoucí se k povznesení studia historického.

Knihovní komise obdržela 450 posudků, z nichž jest 220 příznivých, 88 však knihy odsuzuje. Red. Tom. Škrdle ujistil shromáždění, že komise letos povinnostem svým plnou měrou dostojí. Převzetí „Vychovatele", „Dělnické Noviny" a socialní odbor byly toho příčinou, že jsme r. 1891. v knihovní komisi nemohli pracovati, jak jsme si přáli, a jak toho potřeba vyžadovala.

Velice široká debata byla zavedena o socialní otázce; četní řečníci hlásili se o slovo a praktické návrhy podávali. Zvláště důkladností vynikala řeč red. „Děl. Novin", Tom. Jirouška. Jeho referát o činnosti socialního odboru zní takto:

Bude tomu bez mála rok, kdy uznána byla několika členy družstva „Vlasť" potřeba, aby založen byl nový dělnický časopis. Dříve však nežli k založení tohoto listu došlo, usnesli se někteří z členů založiti s o c i a l n í o d b o r a v něm soustřediti muže, kteří by se postavili za nově zamýšlený katolický dělnický list. Od slov přikročeno k činu: Dne 9. července 1891. konána schůze, na niž byl zřízen ve družstvu „Vlasť" socialní odbor, a dne 1. září 1891. vyšlo první číslo k a t o l i c k é h o č a s o p i s u „D ě l n i c k é N o v i n y". Činnosť socialního odboru zračí se nejlépe v uvedeném časopise, neboť členové socialního odboru jsou vlastně těmi činiteli, kteří „Dělnickým Novinám" dávají směr a svého ducha.

Socialní odbor konal již tři schůze. Na p r v n í s c h ů z i dne 9. července r. 1891. zvoleni byli do socialního odboru vedle předsedy vldp. dra. Rud. Horského následující pp. Václav Žižka, stříbrník, za místopředsedu, Tom. Jos Jiroušek, strojník, za zapisovatele, dp. Frant. Žák, kooperator na Král. Vinohradech, za pokladníka a za přísedící: dp Frant. Vaněček, farář ve Václavicích, p. Frant. Hošek, úředník na Král. Vinohradech a dp. Tomáš Škrdle, redaktor, jako zástupce družstva a výboru „Vlasti".

V této schůzi usneseno bylo, jak „Dělnické Noviny" mají se říditi, v jakém formátu a nákladu vydati. — D r u h á s c h ů z e socialního odboru konala se dne 30. července r. 1891. V této schůzi bylo sděleno úřední povolení k vydávání „Dělnických Novin" a jmenování redaktora. Dále čteny různé dopisy a projednávány různé záležitosti, na konec pak přednášel Tom. Jiroušek: „O t i s k o v é o r g a n i s a c i s o c i a l n í i n t e r n a c i o n á l y." — T ř e t í s c h ů z i konal socialní odbor dne 5. listopadu r. 1891. Ve schůzi podávány byly zprávy, jak „Dělnické Noviny" se ujaly a jak si razí cestu mezi lid. Dávány rozličné pokyny a rady. Učiněny jsou zároveň kroky k vymožení k o l p o r t á ž e pro různá místa, kam více „Dělnických Novin" se zasílá. Na konec pak usneseno, pořádati přednášku „O d ě l n i c k é o t á z c e", k níž měli by přístup mimo členy socialního odboru i členové družstva „Vlasť" a jimi pozvaní hosté.

Přednáška uspořádána byla dne 6. prosince r. 1891. v Praze v místnostech Katolické besedy a těšila se hojné návštěvě. Přednášel Tomáš Jiroušek, redaktor „Dělnických Novin", „O d ě l n i c k é o t á z c e s e z ř e t e l e m n a E n c y k l i k u s v. O t c e, o t é m ž p ř e d m ě t u p o j e d n á v a j í c í".

Nejnověji pořádati se bude socialním odborem co nejdříve nová přednáška v Praze. Přednášeti bude dp. Rud. Vrba, zám. kaplan z Dobříčan, „O t h e o r i i K a r l a M a r x e".

Během půlletého svého trvání vykonal socialní odbor mnoho, neboť jen z toho, co zde pověděno, může se to poznati zcela dobře. Avšak socialní odbor vykonal mnohem více; zde jen nejhlavnější jeho činnosť zaznamenána jest, menší úkoly a práce však ze zprávy jsou vypuštěny.

Uzavíraje zprávu, chovám přesvědčení a naději, že socialní odbor ode dneška za rok s pomocí Boží vykáže se, že vykonal několikrát tolik pro dobro a zájem dělníků i katolické Církve, co vykonal během půlletého svého trvání.

K odstavci 6 ujal se slova předseda a promluvil v tato slova:

Velectění pánové!

Každý spolek obzvláštní úctou nese se k těm, kteří si získali zvláštních zásluh buď o spolek samotný, aneb o dosažení těch cílů, pro něž spolek pracuje. V obojí stránce pak, ku družstvu našemu hledíc, vyniká vzácný rodák náš, Rev. Jos. Hessoun, kněz americký. Co učinil tento nezištný misionář amerických Čechů pro pozdvižení, udržení a osvěžení katolického ducha mezi sourodáky svými, o tom milý člen náš dp. Kačer v minulém ročníku „Vlasti" se rozepsal. A při tom nezapomínal štědrý rodák náš české vlasti své, posýlaje hojné příspěvky na všechny téměř ušlechtilé podniky v Čechách založené. I družstvo naše zvláštní jeho přízní se honosí. On byl jeden z prvních jeho zakládajících členů, on ihned stal se členem fondu katol. spisovatelů, sotva že se o jeho založení dověděl, a když jsme začali vydávati „Děl. Noviny", poslal na jejich vydávání 200 zl. Když považíme, kolik a jakých tento apoštol našich českých bratří v Americe má jiných vydání, a to nutných, jimiž hojně přispívá na stavbu kostelů, českých škol, spolkových domů v nové své vlasti, a že přes to všechno ze skrovných příjmů svých tolik peněz již našemu družstvu zaslal spolu s vroucími přípisy, dýchajícími láskou k Bohu, církvi svaté a české vlasti naší: pokládali jsme to za svatou povinnosť, již nám vděčnosť ukládá, podati v této valné hromadě návrh, aby výtečný tento kněz a obětavý vlastenec poctěn byl od družstva našeho poctou největší, kterou vůbec můžeme prokázati, totiž čestným členstvím. Jsem jist, že vzácní naši dosavadní dva čestní členové, slovutní kněží spisovatelé a vlastenci věhlasní, B. Hakl a Fr. Pravda, rovněž se potěší, když přidružen bude k nim muž pravého ducha apoštolského a milovník českého národa osvědčený. Kdo, pánové, souhlasíte s tímto návrhem, jejž jménem výboru podávám, račtež pozdvihnouti ruku.

Rev. Jos. Hesoun ze St. Louis byl pak jednohlasně a za bouřlivého souhlasu za čestného člena zvolen.

Valná hromada udělila pro rok 1892.: *a*) historickému kroužku 300 zl., *b*) filosoficko-paedagogickému odboru 200 zl., *c*) fondu knihovnímu a knihovní komisi po 100 zl.

Tyto návrhy odůvodňoval a k přijetí doporučoval jmenem výboru starosta družstva.

K návrhu red. Tom. Škrdle byl zvolen za předsedu opětně, již po třetí, a to jednohlasně a nadšeně Dr. R. Horský, jenž volbu přijal a za ni delší řečí srdečně poděkoval Do výboru byli pak zvoleni: P. Jos. Svoboda, Soc. Jesu, P. Fr Jan Filip Konečný, Ord. Praed., K. Ulrich, V. Špaček, Fr. Pohunek. Redaktor „Vlasti" má ve výboru hlas virilní. Z venkova zaslali volební listiny P. Tom. G. Matějíček, quardian v Roudnici n. L., a V. Hojda, kaplan v Horčici u Přeštic. Volební listiny jejich byly ve valné hromadě otevřeny a přečteny. Za náhradníky byli zvoleni pp.: Fr. Žák, Tom. Jiroušek, Al. Mlčoch a Jos. Zbejval.

K návrhu red. Tom. Škrdle zvýšila valná hromada spolku sv. Methoděje ve Vídni na r. 1892. podporu z 10 zl. na 50 zl. Redaktoru „Vlasti" povoluje se zvětšiti únorové číslo „Vlasti", v němž bude zpráva o valné hromadě obšírně podána. Valná hromada dovoluje výboru, aby v nutných okolnostech rozhodoval i v těch případech, které patří v kompetenci valné hromady. Zakládající člen P. Václ. Mart. Váchal, kaplan v Radonicích, zaslal k valné hromadě dopis, v němž vzpomíná první valné hromady, jíž se osobně súčastnil, a v němž vyslovuje radosť nad vzrůstem družstva. Návrhy některých vídeňských členů dostali jsme až po valné hromadě. Provoláním slávy sv. Otci Lvu XIII., Jeho Velič. císaři pánu a všem nejdůst. pp. biskupům zakončil předseda schůzi.

Po skončené valné hromadě konal výbor ihned schůzi a zvolil oficiala K. Ulricha za místopředsedu a P. Fr. Fil. Konečného Ord. Praed. za jednatele. Zároveň byl zmocněn jednatel, aby sestavil s přátely svými řád pro odbor filosoficko-paedagogický, což týž vykonati přislíbil.

LITERATURA.

O blahobytu duchovenstva. Pojednal Josef Himmer, kaplan na Peruci. V Praze, tiskem Ant. Hrazánka. Nákladem vlastním.

Spisek tento vyšel před nedávnem z rukou nadějného a nadaného spisovatele. Práce ta vycházela nějakou dobu ve „Večerních Novinách“. Na přání mnohých odhodlal se spisovatel vydati jednotlivé články souborně, což bude zajisté každému, kdo pravdu hledá, velevítaným. Kdo přečetl dílo toto, musí doznati, že spisovatel pilí mravenčí snesl zde material velice cenný; čtenář nalezne vhodného poučení v otázkách právě nejvíce přetřásaných a časových. Spisovatel látku takto rozděluje: I. V úvodě o pověstech o blahobytu duchovních; II. o velké zodpovědnosti kněžské; III. o působení kněze ve škole; IV. o působení na kazatelně; V. o kněžské modlitbě a udílení sv. svátostí; VI. o zaměstnání duchovních správců ve farní úřadovně; VII. o příjmech duchovenstva; VIII. o jmění mrtvé ruky; IX. o socialní činnosti klášterů; X proč mají kněží tolik nepřátel. Z toho sezná každý, že spisek bude vítanou pomůckou i pro duchovní, zvláště pak dobře se hodí pro knihovny, aby lid byl o pravdě poučen. Panu spisovateli žehnej Bůh a sílíž jej v další práci; neboť tyto prvotiny ukazují, že to nebude dílo poslední.

Spisek není drahý; stojí v ceně krámské 1 zl. 20 kr.; v administraci „Večer. Novin“ (Praha I. Řetězová ul. 223.) za 1 zl. P. V. Váchal.

Jesuiten-Fabeln. Ein Beitrag zur Culturgeschichte. Von P. Bernhard Duhr S. J. Freiburg in Br. Verlagshandlung B. Herders. 1891. Erste — dritte Lieferung.

V sousedních Němcích jeví se život katolický velmi čile. Nejen znamenití obhájcové katolicismu na poli filosofickém a dogmatickém, nýbrž i na poli dějepisném povstávají národu tomu Dostačí snad za mnohé jiné uvésti Hergenröthera a Janssena, z nichž onen velikolepé církevní dějiny napsal, tento monumentální dílo složil o dějinách svého národa; oba prospěli katolické věci v Německu měrou netušenou. Za nimi béře se celá řada jiných mužů bohonadšených; z nich slušné zmínky zasluhuje také jesuita P. Bernard Duhr, jenž v roce minulém vydávati se jal obranné články dějepisné Tovaryšstva Ježíšova. Nepopíráme, že pan auktor neměl na zřeteli Němců, jimž píše; vyznáváme však, že i nám Čechům práce jeho poslouží, poněvadž jesuité mají i u nás nepřátely a poněvadž v Němcích i v Čechách po většině tytéž námitky se proti nim a proti katolíkům činívají. Dosud vydal P. Duhr tři svazečky, každý asi o stu stránkách, a jeden za 50 krejcarů. Probral v nich šestnácte nejrozšířenějších a nejostřejších námitek vlastně podezřívání a nadávek o jesuitech. Způsob, kterým pan auktor vyvrací odpůrce své, jest velmi podařeným. Předně nevyhýbá se ani nejtěžším předchůzkám; za druhé rozepisuje se o nich důkladně, ze samých pramenů; za třetí zůstává klidným a v dobrém humoru, i když odpůrce jeho soptí. Několik ukázek, kterak odpůrcové zacházejí s logikou a historickou pravdou, bojujíce proti jesuitům, vskutku již samo o sobě dostačí na doporučenou časového díla.

V instruktivním úvodě žádá P. Duhr, aby protivníci jeho aspoň tolik spravedlnosti zachovali, bojujíce proti jesuitům, kolik jí žádá zdravý rozum a obyčejné svědomí pro každého — zlosyna! Toť věru velmi málo, a ti „zlí jesuité“ zasluhují takové „blahovůle“ zajisté, a to podle všeho práva lidského i božského. Pan auktor žádá, aby se „jesuitské povídačky“ doložily dle obyčejných pravidel kritických, a kde toho provésti nelze, aby se páni auktorové k tomu přiznali, takové nepravdy zúmyslně nerozšiřovali a vinnými se nestávali bídným na cti utrháním a neodůvodněným podezříváním. Jesuité jako všichni lidé mají právo, aby se s nimi jednalo poctivě, a bojovalo čestně!

V sešitě prvém projednává P. Duhr pět takových povídaček na 104 stránkách. Hned v první vyvrací se povídačka, že prý sv. Ignác založil své Tovaryšstvo na potřenou protestantismu. P. Duhr ohražuje se proti tomu, pravě, že hlavním účelem, pro který Tovaryšstvo Ježíšovo založeno bylo, jest prospěch katolické víry, zdokonalování sebe samého, kázaní pohanům, poučování zbloudilých

katolíkův, odpadlých a nevěřících. Potírati protestantism a vůbec bludy, jest jen částkou působení jesuitského; kdyby tedy dnes protestantism dodělal, nedodělali jesuité a neztratili důvodu svého jestování, jelikož zdokonalovati sebe samého, hájiti církve atd. nezanikne nikdy. Platí ten důvod a dokazuje, co P. Duhr chce? Našim čtenářům snad napadá, proč o tom pan auktor píše? Odpověď dávají snahy protestantské, vylíčiti jesuity co nejhůře a v dokonalé protivě proti stávajícím náboženským poměrům v Němcích, kamž mají býti jesuité znova povoláni. Protestanté nasazují všechny páky, aby tomu zabránili, proto očerňují bojovnou a prý výhradně proti sobě namířenou jesuitskou instituci, dobře vědouce, že by v těch nenáviděných kněžích mocné posily katolíkům přibylo, a lutheranismu ještě hůře než nyní se dařilo. Z té příčiny shánějí podpisy proti návratu jesuitův; z té příčiny dovolávají se samého císaře a rozšiřují o jesuitech povídačku, kterou do všech úhlů světa rozplašuje P. Duhr. — Daleko pozoruhodnějším a pro nás Rakušany významnějším jest článek druhý, jenž vyvrací povídačku „o prozrazené zpovědi císařovny Marie Terezie". Toto veliké obvinění, které neustále ohřívají „historikové a romanopisci", zcela klamným a bídným ukazuje P. Duhr. Předně staví na jisto, že P. Parhamer, který prý císařovninu zpověď v Římě prozradil, jak živ zpovědníkem jejím nebyl. Po té dokazuje, že uváděný Wilseck nikdy rakouským vyslancem v Římě nebyl, že tedy ani se mu podařiti nemohlo Parhamerův list ve vyslanectví zadržeti a se o něm dověděti. Na konec ukazuje, že celou bajku spískal Gregoire z pamfletu „Jesuiten Katechismus". Páni historikové skutečně nevědí, co by zde vlastně jesuitům podstrčili. Jedni povídají, že to byla jenerální zpověď, druzí, že prý obyčejná a třetí konečně za to mají, že to byl jen prozrazený dotaz, rada! Císařovna i císař Josef II. o ničem podobném nevěděli a jesuity ctili, jak přesvědčivě a z dokumentů pan auktor dokazuje. — Třetí stať jedná o otrávení papeže Klimenta XIV. Jesuité prý ho otrávili ze msty, poněvadž jejich Tovaryšstvo zrušil. Pan auktor dokazuje, že na smýšlence té není zbla pravdy a uvádí důkazy samého papeže Klimenta XIV., výpovědi jeho tělesných lékařů a samého jenerála řádu Františkánského, jenž byl papežovým zpovědníkem a důvěrníkem. Historikové nepřátelští jesuitům — Masson a Theiner — sami vyznávají, že toho „mordu" nedovedli hanobitelé jesuitův ani zdánlivě dokázati. — Čtvrtý článek jest zase velice zajímavým; jedná o pověstných tajných napomínáních jesuitských „Monita secreta S. J." latině zvaných. Proti tomuto hanopisu podává spisovatel přesvědčivý důkaz, že nebyl jaktěživ majetkem, to jest vlastním výrobkem anebo dokonce ředidlem ctihodné brati sv. Ignáce. Spáchal jej polský exjesuita Zaorovski, aby se bývalým druhům pomstil a na nich větší odškodné vynutil. V této stati se panu páterovi důkaz vskutku podařil. Zvláště musí toho sám pastor Graeber dosvědčiti, nemoha lepšího argumentu sehnati než výpověď: Spisek se našel v některých kollejích jesuitských; ergo jesuité ho napsali a jím se řídili!" Pan P. Duhr odpovídá argumentací ad hominem. Spisek se nachází v rukou páně pastorových, ergo pan pastor Graeber jest jeho auktorem a patronem. Habeat sibi! — Poslední stať jedná o jesuitském vychování mládeže v jejich kollejích, gymnasiích a universitách. Nepřátelé jesuitští dokazují, že vychování to jest a musí býti zcela špatno, že se nikterak neosvědčilo Pan auktor odpovídá: Proč nás tedy nechcete pustiti na školy, abychom ukázali, jak to umíme. Či se nás snad bojíte, a o jiném přesvědčeni jste? Po té úředními výkazy dokládá, jak se u jesuitů vychovává. Uvádí výroky zarytých nepřátel jesuitů, kteří nemohli popříti, že Tovaryšstvo Ježíšovo na školách řádně a zdárně si vedlo. Sám Bedřich Veliký dal jim svědectví nejčestnější a Duruy řekl trefně: Jelikož nelze s jesuity (ve školství) závoditi, nutno je potlačiti." Toť obsah prvého sešitu. Skizovati dalších statí v sešitě druhém a třetím, které před sebou máme, již nemíníme, čtenáře ujišťujíce, že jsou rovněž bohaty, zajímavy, důkladny Sděl me aspoň nápisy, aby dychtivosť čtenářova věděla, co ve spise najde. — V sešitě druhém podává P. Duhr pět článků. V prvním pojednává o předhůzce, že prý jesuité jsou původci války třicitileté. Náš historický kroužek v Praze již v tom trochu světla rozšířil, proto u našich známých potká se pan auktor s dobrou přípravou. Pomaloučku nebude se přece všemu věřiti, co jest na pohanu katolíkům; jesuitům dostane se spravedlnosti té také aspoň u dobře smýšlejících. Ve článku následujícím provádí se důkaz, jak podezřívány a hanobeny jesuitské missie zvláště v Čechách a v Uhrách. Z té stati člověk vidí, jaké hlouposti a pitomosti přikládají se „zchytralým" jesuitům Je to vždycky tatáž logika! Aby takový nesmysl nějaký jesuita napsal, — odřeli by ho za živa. O jesuitské „kamarille" na dvoře Jakuba II. jedná článek třetí. Je to zase bídné na cti utrhání zasloužilému členu Tovaryšstva a podle logiky (!) celému řádu, všem členům. Bartolomějská noc!

Jak by jí nezavinili jesuité! Jsou při všem zlém, měli tedy ruce i v tom krvavém řemesle. P. Duhr dokazuje, že ve svých kollejích uschovávali protestanty a tak je mnohé na živě uchovali. Konečně vyloženo, že se jesuitům neprávem vytýká, že jsou poslušností vázáni i ke hříchu! — Třetí sešit má šest pojednání, a to o bohatství a chtivosti jesuitské, o nekalých obchodech, o francouzské revoluci (kterouž ovšem zase zavinili jesuité!), o známé písničce „účel posvěcuje prostředky“, o Mikuláši I, králi Paraquayském, a konečně, aby to skončilo vesele, o svatbě a ženě P. Schalla, pověstného missionáře a ministra v Číně. Budiž dovoleno ukázati, jak tu starou písničku „účel posvěcuje prostředky“ zpívá pan dr. Masaryk ve „Stručném náčrtě dějin filosofie“ na straně 467. „Často se jí (to jest jesuitské ethice, kasuistice) vytýká, že vyřkla větu: účel posvěcuje prostředky. Věty té v těchto slovích (!) u žádného autora není. Proslulá učení této ethiky jsou předně probabilism. Možno jednati podle důvodů a autority znamenitého bohoslova, i k d y ž č i n p ř í č í s e svědomí a poznání. Methodus dirigendae intentionis; zapovězený skutek činí se v dobrém úmyslu. Reservatio mentalis: reservace a neurčitosť přípustna přísahajícímu, slibujícímu, svědčícímu a j. Z těchto mravovědců katolických jsou nejznamenitější: Escobar y Mendoza (1589-1669.), liber theologiae moralis; Busenbaum (1600—1668) Medulla theol. moral.; Sanchez (1550—1610) de sacramento matrimonii a konečně již jmenovaní Suarez, Consilia et variae quaestiones.“ —

Nemohu psáti. Pojímá mne veliká bolesť, jelikož vidím, že tímto důkazem páně Masarykovým praskla spořitelní knížka pana kanovníka Brynycha, který se asi před rokem nabízel, že ji dá tomu, kdo dokáže, že jesuité učili větě „účel posvěcuje prostředky“, kdo jí dokáže buď doslovně z jejich spisův, aneb aspoň kdo dokáže, že jinými, týž smysl majícími slovy, jest v jesuitských knihách obsažena. Pan prof. dr. Masaryk jest tím přešťastným smrtelníkem, a já již v duchu vidím, kterak dobyv kanovnických peněz dává je na pomník Husův. Více těch „jesuitů“ nikdo nepotrestá, a pádněji P. Duhra nikdo nevyvrátí!

Fr. Filip Konečný, Ord. Praed.

Knihovna Českého Lidu. Pořádají Dr. L. Niederle a Dr. Č. Zíbrt. I. Skřítek v lidovém podání staročeském. Sepsal Dr. Č. Zíbrt. — V Praze 1891.

Velice šťastnou myšlénkou nazvati lze vydávání „Knihovny Českého Lidu“. Redakce časopisu „Český Lid“ — jak se zdá — následuje příkladu polského etnografického časopisu „Wisły“, při němž rovněž vydávána jest „Bibliotéka Wisły“, jež znamenitě se osvědčuje. „Knihovna Českého Lidu“ stejně jako zmíněná „Bibliotéka Wisły“ věnována jest prácem r o z m ě r ů v ě t š í c h, tedy pracím, jež by v časopise vyžadovaly mnoho místa a na jichž dokončení čtenář celý rok a snad i více čekati by musil. Jest to skutečně záslužný skutek firmy Šimáčkovy, že podjala se vydávání „Knihovny“, jelikož tím otvírá se badatelům a pracovníkům v českém folkloru nové místo pro publikování prací, jež „Český Lid“ i při největší a nejlepší vůli nemohl by přijati.

Prvým číslem „Knihovny Českého Lidu“ jest práce dra. Č. Zíbrta: „Skřítek v lidovém podání staročeském“. Malá knížečka tato jest podobna všem ostatním spisům Zíbrtovým: material domácí srovnává s velikým materialem cizím, ke všemu má doklady, všude přirovnávání, ale nikde neuvidí čtenář při srovnávání materialu domácího s cizím nějakého násilí na pravdě.

Spisek rozdělen jest do pěti kapitol. V první: „O úctě domových bůžků pojednává autor nejdříve o literatuře o skřítkovi, i dochází k závěrku, že původní víra o skřítkovi, dávné podání o něm velice se ztenčilo: „české lidové podání o skřítkovi (tak jak je nyní slýcháme), je chatrný zbytek a úlomek bohatějšího druhdy podání“. Kapitola II (Staročeské zprávy o skřítkovi z doby nejstarší až do století XV.) a III. (Skřítek v podání lidu českého ve století XVI.—XVIII.) přináší čtenáři množství nových zpráv o skřítku. Následující část pojednání páně Zíbrtova „Skřítek (koltún) ve vlasech po názoru lidu českopolského“ vymyká se jaksi obsahu celého spisu, ježto rozhodně víra v koltún je mladší víry ve skřítka, ale nelze nikterak p. spisovateli ve zlé bráti, že zprávy o koltúnu do spisku svého pojal, neboť spis páně Zíbrtův jest poúhým materialem, a ničím jiným býti nechce a nemůže, a tu jest pak nutno sebrati veškerý material, bez ohledu na to, je-li starý či snad později applikovaný. Dalším pokračováním zpráv o skřítku jest poslední, pátá kapitola: „Stará zpráva Mat. Poličanského z r. 1623. o hadu hospodářičkovi a o hadu s korunkou“.

Hned po vydání práce této vyšly nové dva příspěvky o skřítkovi. Jeden z nich napsal prof. Prusík (Dědky či dietky u Dalemila? v „Kroku“ r. 1892. p. 35. a sl.), druhý sám Zíbrt („Český Lid“ roč. I. p. 186.: „Zpráva o skřítkovi z r. 1382.“), mimo to pak otištěn bude v „Českém Lidu“ článek řed. Fr. Bartoše: „Některé zprávy o skřítku dle dosavadních názorů lidu moravského“.

Ferdinand Pátek.

Kulturní Historie. Její vznik, rozvoj a posavádní literaturu cizí i českou stručně popisuje dr. Čeněk Zíbrt. V Praze 1892. Nákladem Jos. R. Vilímka. Cena 1 zl. 20 kr.

Pan dr. Zíbrt získal si v čase poměrně krátkém mezi mladými spisovateli českými zvučné jméno, s tou řídkou zvláštností, že ho chválí nejen v kruzích liberálních, nýbrž i v konservativních, poukazujíce na šťastnou volbu a výběr, kterými cenné práce jeho vynikají, hledajíce pravdu a ne strannictví. Přítomným spiskem vstupuje pan spisovatel v řady učenců vážných. Na prostoře poměrně malé podává tolik vědeckého materialu, že čtenář i ve knihách objemných marně něco podobného hledá.

Obsah spisu velmi dobře dává nápis: „Kulturní Historie“. Rozdělení obsahuje přídavek: „Její vznik, rozvoj a posavádní literat. cizí i česká“. — Z předmluvy dovídáme se, že pan auktor spisek vydal na žádost svých přátel; jsme jim za to povděčni, jelikož česká literatura obohacena zase jedním dobrým dílem.

V oddíle prvém pojednává pan spisovatel o vzniku „kulturní historie“, „filosofie dějin“ atd. Je to stať zajímavá, poučná a jak na několika stranách vyložiti možná, dostačitelná. Mile se nás dotklo, jak střízlivě soudí pan dr. Zíbrt o mužích, kteří, našemu křesťanskému stanovisku nepřátelští jsouce, v mnohém ohledě vynikali, a obyčejně v e v š e m, i kde toho nezasluhují, oslavováni bývají. Na stránce 11. píše se na příklad o R o u s s e a u o v i. „Jeho význam pro dějiny filosofie přese všechny vybájené utopie o šťastném, přírodním prastavu člověčenstva a tužby, odsuzované badateli střízlivějšími, jest uznáván všeobecně.“

Důležitějším a obtížnějším byl díl druhý „o rozvoji kulturní historie“, v němž bylo dopracovati se definice, co jest „kulturní historie“. Věc není tak lehká, pováží-li se, s jakými obtížemi badatel se potkává. V samém spisku přítomném uvedeno tolik náhledův a námitek, že se nám to zdálo až nepoměrným. A přece, po tolikeré přípravě, po tolikeré upřímné snaze podati definici, čtenář spatřuje, že se dílo nehrubě zdařilo. Pan spisovatel podává definici následovně: „K u l t u r n í h i s t o r i e líčí dějiny kultury s příslušným zřením na působení přírody. Vykládá vznik, rozvoj a zároveň obapolné styky a svazky všelikých duševních i hmotných jevů života společenského — mimo vznik a pragmaticky vysvětlovaný rozvoj společenských celků, organisujících se v státy, čímž se obírá h i s t o r i e p o l i t i c k á.“ (Strana 58. a 59.) Vyznáváme, že nás t a t o definice neuspokojuje, ba, že zrovna potvrzuje, co chce vyvrátiti pan auktor, totiž její nezávislosť, oprávněnosť a rozdílnosť od h i s t o r i e p o l i t i c k é. Vlastní myšlénku Zíbrtovu rozhodně schvalujeme, ale touto definicí zpříma napadenu vidíme, jelikož každý právem se optá: Kterak může býti historie kulturní vědou samostatnou na historii politické nezávislou, když ani její definice nelze podati nezávisle na historii politické a když v d e f i n i c i historie kulturní dlužno mluviti o d e f i n i c i historie politické? Dle toho stýkají se obě tak, že není jedna beze druhé; je to rub a líc. Docela nepatřičnou vložkou definice považujeme slova „s příslušným zřením na působení přírody“, jelikož přes všechen protest páně auktorův, že „tím nestaví se ani na stanovisko čirého materialismu Hellvaldovského v historickém rozvoji člověčenstva“, dlužno s důrazem podotknouti, že v kulturním rozvoji lidstva člověkova v ů l e a r o z u m mají tak vynikající působení, a to nejen když nad přírodou vítězí, nýbrž i když přírodě podléhají, že jim aspoň vedle ní náleží stejné postavení, jak vším právem upozornil prof. dr. Kalousek, citovaný panem Zíbrtem na straně 38. Dlužno však výslovně konstatovati, že pan dr. Zíbrt nesdílí stanovisko materialismu, a že zmíněnou vložku do definice pojal, aby „vyhověno bylo zásadě, že historik působení přírody k výkladu jevů socialních má sobě přibrati“. Nejsme proti tomu, ale máme za to, že se i na jiné činitele stejná váha musí klásti, a že podnes náleží historikům všímati si obsáhlejší měrou, náboženství, mravnosti, Boha, svobodné vůle atd., než se obyčejně děje, a toho dokladem jest p o s i t i v i s m u s Comteův, z něhož čerpá pan dr. Masaryk, jenž tu vloženou větu do definice pronesl. Že předložená definice páně Zíbrtova není, jak by býti měla, toho nikdo neví lépe, než pan auktor sám.

V oddíle třetím „Stručný přehled literatury kulturně-historické“ nacházíme slušnou bibliografii o velezajímavém předmětě. Že nepodáno všecko, rozumí se samo sebou. Zvláštní péče věnována literaturám slovanským, hlavně ruské, polské a naší české, což velmi čtenáře osvěžuje. Velmi četně uvádí se literatura anglická, francouzská a německá. Katolické literatury všímnuto si též; nechybíť Janssen, Weiss, Rineck, Kaulen. Nebylo však zapomínati epochálního díla Montalambertova o západních mniších a klášteřích, z něhož kulturní historik nesmírně mnoho může nasbírati pro všeobecné kulturní dějiny křesťanství a Evropy. Také velikolepé práce Deniflovy o vysokých školách středověkých, o životě professorův a žákův, poskytne kulturnímu historikovi výtečný pramen. Rovněž mělo býti před jinými uvedeno veledílo Bollandistů „Acta Sanctorum“, v němž podány nejen četné životy jednotlivců, nýbrž i vylíčeny časové poměry, zvyky, přednosti, vady atd.

Sloh jest plynný, mluva správná, úprava sličná, tisk pečlivý — jen na straně 10. v poznámce 3. schází dvě písmena ve slově Kön . . sberg. — Za to cena jest hrozná. Proložený garmond o 122. stránkách, obyčejného malého oktavu, z nichž více než deset jest skoro zcela nepotištěných, tedy 112 stránek, stojí jeden zlatý a dvacet krejcarů! Potom se divíme, že vědecká naše literatura nejde na odbyt! **Jan Někdy.**

Poesie v našich listech belletristických.

Píše **Jan Hejný.**

Zeyerovy básně — jak román o čtyrech synech Aimonových, tak „Pohádka o Karlu Velikém“, ve „Květech“ uveřejněné, jsou krásné a poetické. Karel Veliký, mnohde tak kacerovaný, líčen jest jako pravý bohatýr a křesťan; celými pracemi vane duch pravé poesie, a nenalezli jsme tu ničeho, co by víře nebo mravům odporovalo neb je snad uráželo — stkvělý to důkaz, že poesie, mravo- i věrouka dobře dá se sloučiti, a že nemusí býti každý poeta již proto, že je básníkem, neznabohem nebo urážečem víry a náboženství. I román „O čtyřech synech Aimonových“ honosí se těmito přednostmi. Jen tolik bychom románu „O čtyrech synech Aimonových“ vytýkali, že jest líčení na jednom místě, v posledním sešitě m. r., příliš smyslné.

„Osvěta“ celkem u výběru svých básní vedla si v r. 1890. a 1891. opatrně a nepropustila nižádné práce, kde by proti náboženství nebo víře útočeno bylo. Shledáváme se tu se jmény z jiných bellet. časopisů známými, ale ani ku př. u Mužíka nenalezáme obvyklou jeho pochmurnost a časté konfiteor nevěry. Jeho „Večerní nálada“ i „Angelus dei“ jsou básně pěkné. Pěkné příspěvky podal sem i V. Pakosta, Fr. Leubner (balada „Rybáři“). Ve „Zjevení u rajské brány“ (Vrchlický) ukázala se smrť lidem.

„Smím ji vidět, pane?
bych věřit moh', s rtů Adama řeč skane;
co smysl stihne, lépe duše věří.“

Zde tedy Adam dávno předstihl všechny nevěřící lidi, hned v ráji Pánu — nevěřil. Rčení („Depeše“ od Fr. Táborského) „a ty velké sedmikrásy jak o svátek frajerky“ se tuším málo komu bude líbiti. Rovněž i báseň „Topol“ je poněkud šroubovaná. Hejdukův „Pozdrav Osvětě k její 21 pouti“ o 11 osmiřádkových slokách vyznívá jako hymnus nějaké pohanské bohyni světla!

„Zdráva budiž na své nové pouti
kněžko jasná, kráčející v svět,
— — — vod vše v mysli ve chrám božské Krásy . . .“

pomalu budeme míti i v naší křesťanské době novou bohyni: Krásu, neboť páni básníci stále ji volají a vzývají. Nad narozeným právě děckem tři stíny se sklánějí („Úděl“ od K. V. Prokopa)

„stín třetí, světlý, nad nimi pjal křídla,
znám jeho tvář, znám andělské ty zraky,
to zraky Krásy — —

vše volá a vzývá synáčkovi na svět přišlému — jen ne milosť a požehnání Boží, jež jest všim a na níž nejvíce záleží. Hned mluví básník o „stínech“, nikoliv o strážném andělu, jenž jest nám křesťanům známějším pojmem nežli „Krása“, „světlý stín“.

Táborského báseň „Křtiny“ je rozvláčná a málo chutná, některé výrazy málo básnické:

„Ten kluk vám hledí jako výr, zas jinde dí, ba jako výr. Aj, bude z něho bohatýr.“ „Ej, starý medvídku, jakou to hudeš? Ty věru hejčkavou chůvou mu budeš!“ „Hle, taký maličký to tvor a ty tu řveš jak z hor.“ „Ej, toť je cvalík jako buk, toť celá máma, volá hluk, a Slavibor: Co? je to kluk!“ atd. atd.

K. V. Rais v jinak vroucí a pěkné básni volá za Nerudou:

vlasť v hoři vidí puklé srdce Tvoje
a rukou lomíc, v českou volá pláň:
Kde větší žalosť jest, než žalosť moje?
— — — — — — — — — — — —
i viděl jsem ty živé kraje naše
jak rázem ztichly jako za **moru** ...

to zdá se nám přece býti valně přehnáno, a to ovšem není nikde hezké, tedy ani v poesii. Připouštíme žal, ale takový jistě nebyl jako tu líčený.

(Dokončení.)

Humoristické Listy. Redakcí a nákladem Jos. R. Vilímka v Praze. Ročník XXXIII.

„Humoristické Listy“ ukončily rokem 1891. ročník 33. List, který má tolikaletou činnosť za sebou, zasluhuje povšimnutí. Kdo by také ze vzdělaného světa neznal „Humorů“? V každém lepším českém hostinci najdeš „Humory“, a tuším není jediného čtenářského spolku, jenž by „Humorů“ neodbíral. Jejich hojné rozšíření jest důkazem, že jsou oblíbeny. A proč by nebyly? Časových a jiných vtipů přináší každé číslo hojnosť a také hojnosť podařených illustrací. Čeho bychom si přáli ještě, jest, aby z písma sv. a vůbec co se náboženství týká, nepřijímaly vtipů; vždyť jsme poznali, že mají výběr veliký, a když je tedy v čísle až ke dvěma stům dobrých vtipů, proč by jedním špatným vtipem měly rušiti celkový dojem? Uvedeme jen některé příklady. V čísle 48. čteme:

Sv Jan Nep. a sv. Kateřina.

Že se nám tak bědně vede, krajanové, jaký div?!
Jestiť patron náš, Jan svatý, přímo vzorně m l č e n l i v.

Tomu lidu jistě že se vede dobře velice,
jehož zájmy v nebi hájí m n o h o m l u v n á s v ě t i c e.

A v čísle 44.:

„Pražským lucernám o Dušičkách.“
„A světlo větší ať jim svítí!“ —

Trváme na tom, že takových a podobných slov nemá se užívati ke — vtipům. Jsme toho mínění, že vtip má býti takový, aby nikoho neurazil, nikdo se při něm nemusil zastyděti. Představme si tedy, že by se „Humory“ odebíraly v některé rodině, a tu by 16letá dcerka četla: „Jistá žena odsouzena onehdy na š e s t n e d ě l do vězení proto, že nevrátila nalezenou peněženku paní radové. Tedy: paní radová p o t r a t i l a, a nálezkyně octla se v š e s t i n e d ě l í.“ (Číslo 47.) Anebo: „Dle křesťanské náuky má člověk v í r o u vzbuzovati n a d ě j i a z této posléze l á s k u. V životě však, najmě u děvčat, děje se to poněkud převráceně: mnohé děvče, mající v l á s k u v í r u, pojednou je v „n a d ě j i“. (Číslo 47.) Až na uvedené a některé neuvedené nepovedené vtipy jsou „Humory“ dobrým listem, a to nestranným, a budou-li se vystříhati i těchto poklesků, což jim u tak velikém výběru snadno bude, můžeme s nimi býti spokojeni. **Leopold Kolísek.**

Drobné literární zprávy a úvahy.

Otázka socialní. K našemu vyzvání v prosincovém čísle „Vlasti“ přihlásili se tři mladí kněží, z nichž jeden bude stopovati socialní hnutí v Německu, druhý ve Francii, třetí v Anglii a v osadách anglických. Každý z nich se vynasnaží vypsati proud socialismu církvi a katolickému učení nepřátelský a naopak zájem katolíků na poli socialním, při čemž podrobně vylíčí činnosť vynikajících katolických sociologů. Práce jejich rozvržena na několik let. Přáli bychom si, abychom nalezli i pro jiné země podobné pracovníky, ovšem takové, kteří znají jazyk říše, již by si chtěli vybrati ke studiu. Material z Rakouské říše budiž nám sem do redakce zasýlán. Máme příznivce v Haliči (jenž by mohl stopovati také Bukovinu), na Slovensku, v Uhrách (mohl by pozorovati mimo Uhry socialní hnutí v Sedmihradsku), Slavonii (snadno by mohl přibrati Bosnu a Hercegovinu), Istrii a Přímoří (k nimž by se dala připojiti Dalmacie), četné na Slovinsku, také

v Dolních a Horních Rakousích a Tyrolsku. Co je časové a krátké, dali bychom do „Dělnických Novin“ aneb do dělnické přílohy „Čecha“, ostatní však bychom časem zpracovali pro „Vlast“. Úkolem tohoto studia jest: ukázati na hrozící nebezpečí podvratného socialismu a vyzbrojiti naši stranu k zápasu, který církev podnikne s internacionalou socialní. Mají-li stateční bojovníci vítězně v boji postupovati, musí býti vycvičeni v umění válečném: tak i my musíme duchem svým vniknouti v socialní záhady a poznati příčiny a podstatu socialních zjevů, abychom mohli pronášeti platné a zdravé úsudky o celém tomto mocném hnutí. Náš boj není namířen proti dělnictvu a jeho požadavkům, pokud jsou spravedlivé, náš boj se obrací proti nevěře, pomocí níž chtějí zjevní i tajní vůdcové odtrhnouti lid od církve.

Veliký účinek v socialním hnutí má křesťanské milosrdenství k chudým. To je zbraň, jíž podlehne každý, kdo není úplně zkažen. I to chceme ve „Vlasti“ pěstovati. Z tohoto oboru jsme již uveřejnili dlouhý životopis apoštola mládeže, Jana Bosca, co nejdříve dáme do „Vlasti“ životopis francouzského Bosca, abbé Rousella, a kdekoliv studiem socialní otázky nabudeme vědomosti o jiných podobných, vynikajících příkladech křesťanského milosrdenství, rádi jim i budoucně ve „Vlasti“ poprejeme místa.

Spolky na podporu české literatury povstaly před několika lety v četných českých městech, hlavně tam, kde jsou zřízena gymnasia. Tyto literární spolky kupují svým členům knihy, ale všude a důsledně si vedou a knihy katolického autora nekoupí. Katecheta Vojtěch Pakosta vydává překrásné básně, Kosmák spisuje povídky, po nichž lid nesmírně baží — tyto a jiné knihy jsou však z lit. trhu venkovských spolků naprosto vyloučeny. Což žijeme v Číně, nebo v Africe nebo v Turecku, že mají páni takovou nechuť k tisku katolickému? Přáli bychom si, aby rozhodní katolíci spojeni s kněžstvem pracovali ve venkovských lit. spolcích k tomu, aby v nich nastal aspoň částečný obrat. Rozdá-li některý venkovský spolek knihy proti katolickému náboženství přímo namířené, prosíme své přátely, aby nás na to ihned upozornili.

Kronika Hammerschmiedova. Královská česká společnost náuk vydala v letošním Věstníku třídy filosoficko-historické vyňatek z Kroniky Hammerschmiedovy. Adjunkt theologické fakulty v Praze, Ant. Podlaha, našel v knihovně arcibiskupského semináře spis Jana Hammerschmieda, o kterém se dosud skoro nevědělo. Vyplňuje tři folianty, jest psán jazykem latinským a nazývá se „Historia Pragensis“. Vypisují se v něm nejen příběhy a věci pražské a české, nýbrž i mnohé události, které se týkaly jiných zemí evropských. Ant. Podlaha opsal a uveřejnil z ní jen to, co se týče Prahy nebo země České a náleží do let 1691—1733.

Slova pravdy. Laciné čtení časové. Číslo 5. má obsah: Socialistka z kuchyně. Obsah je krátký: služka hádá se s pánem, kdo koho živí — a výsledek: jeden druhého. Madlenka Passotova v Paříži neumí čísti, ani psáti, ani šiti. Vrátný Chopin, republikán, popletl jí hlavu; je nespokojena a žádá si býti rovnou všem. Vykládá své rozumy spisovateli Octavu Feuilletovi, a ten je vyvrací. Knížka nejen poučuje, nýbrž i baví. Nihilisté, číslo 6., líčí žida Smelkhesa, jenž pokazil zbožnou osadu. Ke všemu zlu zavolal si profesora Hardtmutha, který vykládal lidu, že se svět vrátí „do nicu“. Lid si to zapamatoval. Když se jedenkráte profesor zase ve fabrice ukázal, a lid zcela již zkažený zatím zvěděl, že má ročně 6000 dolarů služby a blízko vilu, obklopil jej a chtěl paní i dceru jeho i jej samého poslati do „nicu“ a zmocniti se jeho jmění. „Dobří lidé, ustaňte,“ volal profesor. „Nic, dobří lidé, nihilisté jsme, pomáháme světu do nicu!... jen do nicu s nimi, mají 6000 dolarů ročně, a my se dřeme!“ Nebýt tu faráře, jejž profesor při první přednášce potupil, byl by profesor vzal odměnu za nevěrecké učení. I tato povídka je poučná a zábavná. Slova pravdy opět a opět přízni čtenářstva doporučujeme. Pan kanovník Brynych vynalezl těmito brožurkami znamenitý lék na rány lidu a protilék na spisy socialistické.

Dělnických Novin vyšlo číslo 10. a 11. V 10. čísle vyličuje Tom. J. Jiroušek pokusy socialistů francouzských se společenskou výrobou a dokazuje nezdar této činnosti. V druhém článku: „Švindle s petrolejem“ upozorňuje liga +l., proč jest petroleum tak špatné, a kdo jest tím vinen — židé. Oba články jsou dobré. Židovstvo zavléká do svých rukou veškeren obchod, a jeho cílem jest zotročiti si veškeré křesťanstvo; židovstvo vládne mocným tiskem a jeho inserátům podléhají i největší české listy, pročež jest nutno, abychom se my katolíci ujali ohroženého křesťanského lidu a zadrželi jeho úplný úpadek. Naše listy naplano neštvou, ty klidně a věcně úmysly, moc a vliv židovstva dokazují.

V 11. čísle píše známý a osvědčený učenec a sociolog Dr. Ralph Barture

o kongresu socialistických studentů v Brusselu. Článek líčí pohnutky ke sjezdu, jeho příběh a resoluce, jež Dr. Ralph Barturé svým ostrým pérem rozsekal. „Děl. Novinám“ gratulujeme, v Dr. Barturem získaly neocenitelnou sílu. Zprávy z celého světa, jiné různé zprávy a dopisy zakončují zajímavý obsah 10 a 11. čísla. — „Dělnické Noviny“ dostávají hojnost pěkných dopisů z Čech i z Moravy, vývoj křesťanského socialismu, jakož boj a rozvoj socialní demokracie skýtají rovněž hojnost důležité látky, avšak „Děl. Noviny“, vycházející po dvakrát měsíčně o jednom archu, musí zkracovati dopisy, na pozdní dobu je odkládati, i bude potřebí, budoucí rok „Děl. Noviny“ buď o půl archu zvětšiti nebo je měsíčně třikráte vydávati. Tím by ovšem vydání na ně o $^1/_3$ stouplo, předplatné však neradno bylo by zvětšiti; proto by nezbývalo nic jiného, než doplniti třetinu z fondu socialního. Z toho důvodu prosíme, aby socialní fond, jenž má již 1860 zl., byl stále novými dary doplňován, aby se ho mohlo v budoucnosti použiti jednak na „Děl. Noviny“, jednak na cestovné při přednáškách venku konaných a konečně i na jiné účely, sloužící k organisaci katolické socialní strany. I prosíme, kdo loni něco daroval, račiž letos dar obnoviti, a kdo dosud ničeho nezaslal, račiž se k četným a obětavým dárcům pro socialní fond ve družstvu „Vlasť“ laskavě připojiti. Nezůstaňme státi na polovině cesty! Kdo s odvahou začal, polovici díla vykonal, kdo však v polovici cesty státi zůstal, dílo zkazil.

Niva brněnská se diví, že katolické kněžstvo v letech sedmdesátých převrátilo heslo: „Vlasť a církev“ v „Církev a vlasť“, my se však ještě více divíme, že nynější čeští literáti, údové katolické církve, svou matku z většiny zcela zavrhli, ji pohrdli a za terč posměchu si ji zvolili. Tlak vzbuzuje protitlak, to přece redakce „Nivy“ může věděti ze zkušenosti. Velice pozoruhodný zjev nám poskytuje rovněž toto druhé číslo „Nivy“, kdež se podává zpráva, kterak v Praze na schůzi Moravanů, hlavně studentstva, bylo usneseno, aby studentstvo o Vánocích na Moravě a ve Slezsku osobní přímluvou „Nivu“ po vsích a městech doporučovalo. Stejnou srdečností děkuje „Niva“ mohutnému českému spolku „Slavii“, spolku to mladočesko-radikálnímu. Podávajíce tuto zprávu, voláme zatím beze vší další poznámky: Katolíci moravští a slezští, bděte nad svým „Obzorem“ a „Naším Domovem“.

Sebrané spisy Jana Nerudy, jež i některé katolické listy ohlašují, a jimž se koná nesmírná propaganda — prospekty o nich jsou i v uzenářských krámech, přinášejí v III. sešitě na str. 94. tyto věty: Neruda píše o bleše a praví . . . „blecha je lstivá, vssála tu vlastnosť z krve ženské. Vždyť je potrestána za to dost — srovnávají ji, ach! i s jezovitou. Oba prý jsou černí. Oba dělají křivolaké, nevypočítatelné skoky. Oba jsou tak lstní, že s nimi není žádný poctivý disputát možný. Oba se rozmnožují úžasně. Oba neušetří ve světě nikoho. Oba hledí vyštípat věrné sluhy člověka. O b a s e d r ž í r á d i ž e n s k ý c h,“ atd. atd. Neruda byl velikým nepřítelem katolického kněžstva, a „Národní Listy“ s ním, i nedivíme se, že něco podobného Neruda napsal a „Národní Listy“ otiskly. Ale že něco podobného může znovu vydávati Ign. Hermann a že na to může vésti náklad Fr. Topič, knihkupec v Praze, to nás překvapilo, a my tuto drzou, nešetrnou a sprostou urážku jesuitů zde veřejně a přísně káráme a odsuzujeme a žádáme své stoupence, aby všude, kde vliv mají, spisy Nerudovy pro tuto sprostotu z domácností vyhodili. Jen se, pánové, neklamte; i my začínáme býti mocí; družstvo má již tři listy a čtyři jiné stojí mu k disposici, a proto se dovede brániti a škůdce trestati. Katolické listy prosíme, aby proti této literární sprostotě rovněž tak ostře jako my vystoupily.

(1.) **„Dům dobrého tisku“** zakládá se ve Francii; chce zakoupiti náklady časopisectva, encyklopedií, spisů pro lid atd., aby se jimi bojovalo proti tisku špatnému.

(1.) **„Apostolate of the Press.“** V Severní Americe konal schůzi dne 6. a 7. ledna t. r. „Apostolate of the Press“ v New-Yorku, navštívený muži i ženami. Vedení mají otcové Paulání. Schválení arcibiskupovo podnik podporuje. V provolání se pravilo mezi jiným: „předmětem jest shromážditi muže a ženy z našich laiků za pomocí kněžstva, aby se poradili, jak užívati tisku na prospěch náboženství . . . Jak by se to mohlo státi, kde, jakými prostředky — za jakých stěžujících okolností — všecky tyto praktické otázky budou uvažovány a zodpovídány katolickými muži a ženami, jichž schopnosti je k tomu oprávňují. Jest třeba učiniti opatření, aby byly listy čteny ode všech zástupců katolíků ze všech končin země, zvláště od těch, kteří se vyznamenávali horlivostí v apoštolátu tisku . . . jak získati s v ě t s k ý t i s k pro pravdu . . . jak zaujati mládež pro pravdu, jak získati nevěrce . . . jednati třeba, jak může vniknouti apoštolát tisku do žalářů, polepšoven, nemocnic, kterak pomáhati vojsku a plavcům k dobrému četivu.“ Pro-

volání končí: „Přítomností svou propůjčíte jména svého veřejně dobré věci pravého náboženství; naučíte se, jak užívati nejpůsobivějších prostředků ku zachránění duší svých bližních . . .“ Přinesou-li listy anglické zprávu o výsledku porady, neopomenu jich vložiti do drobtů literárních.

Národopisná výstava. Dostáváme četně dotazů, jak se k našemu družstvu chová výbor pro národopisnou výstavu, a proč není družstvo ve výboru zastoupeno? Odpovídáme: redaktor t. l. byl do výboru pro národopisnou výstavu jednohlasně zvolen, ale poděkoval se z toho důvodu, že zájem družstva a chudinské spolky nedovolují mu, aby přijal více povinností. To uveřejňujeme k upokojení těch, kteří se nás písemně na tyto poměry dotazovali. Při tom národopisnou výstavu všestranně přízni doporučujeme.

Katolické gymnasium a katolický konvikt v Čechách. Horliví katolíci zasýlají nám četné návrhy na zvelebení katolického života. Tak jeden často nám píše a na nás doléhá, abychom zřídili katolické gymnasium, jiný v poslední době žádá, abychom zřídili katolický konvikt a hned upisuje k tomuto účelu 100 zl. Odpovídáme: Účel družstva „Vlast“ v stanovách tyto úkoly vylučuje; nás je ve výboru a kolem výboru málo, a všickni jsme této doby přespříliš zaměstnáni, tak že dokud družstvo k žádoucímu rozkvětu nepřivedeme, do jiných než literárních podniků pouštěti se nemůžeme. Bohaté město Pelhřímov stěná pod tíží gymnasia, a my bychom se měli s 20.000 zl. jmění pustiti do podniku tak nákladného? Až dosáhneme, budeme-li živi a zdrávi, jmění 100.000 zl., můžeme pozměniti stanovy a rozšířiti obor své působnosti i na tyto předměty; nyní to nejde. Kdo skládá ve družstvo „Vlast“ naději, ať na ně pamatuje v závěti, a tím urychlí své tužby a přání.

Boj proti nemravnému tisku. Spolkové radě městské navrhla brunšvická vláda k § 184. trestního zákona, jenž zní: „Kdo oplzlé spisy, vyobrazení atp. prodává, rozdává, neb jinak rozšiřuje aneb vystavuje na místech obecenstvu přístupných, tresce se peněžitou pokutou až do 300 marek, nebo vězením až do šesti měsíců“ — následující dodatek: „Stejný trest stihne toho, kdo oplzlé spisy, vyobrazení atd. za účelem prodeje, rozdávání nebo vůbec rozšiřování vyrábí, podobné tiskopisy a vyobrazení prodává, ku prodeji rozesílá neb nabízí a veřejně oznamuje.“ Zákon proti veřejné nemravnosti chystá se také v Prusku. Ustanovení o necudných spisech, vyobrazeních a divadelních hrách mají rozříšena býti v tom směru, že ten, kdo spisy a podobné výrobky prodává, k rozšíření připravuje, nebo za účelem šířiti je v majetku chová, je oznamuje, vynáší, nebo ten, kdo tiskem necudných spojení vyhledává (neplech s inseráty), má býti trestán vězením až do šesti měsíců a mimo to pokutován obnosem až do 600 marek. — Francouzské komoře byla loni podána předloha podobného směru, že však se její vyřízení protahuje, založili v Paříži senatoři Jules Simon, Berenger, Frederik Passy zvláštní spolek na potlačování nemravnosti ve všech oborech lidské činnosti.

University. V Bavorsku vzbuzuje veliké pohoršení, že rektor magnificus university katolicky založené potupil katolickou věrouku ve slavnostním shromáždění učitelů a posluchačů universitních. Údové spolku katolických mužů ve Strannbingu podali proti jeho řeči veřejný protest. Podobné žaloby přicházejí z Pešti, kdež se na universitě z většiny jedním primasem založené rozsévá nevěra. Jest již nejvyšší čas, aby byla zřízena katolická universita v Solnohradech. Fond její obnáší 100.000 zl. Mezi Němci v Rakousku jest agitace pro kat. universitu v plném proudu; četné dary se scházejí, četné nové odbory se zřizují, a němečtí alumni jeví v té věci rovněž neobyčejnou čilosť a obětavosť. Přejeme tomuto podniku všeho zdaru.

Biskupské jubileum sv. Otce. V Římě ustavilo se dne 20 prosince m. r. komité pro důstojnou oslavu biskupského jubilea sv. Otce Lva XIII. Komité obrací se na katolické dámy italské a praví v tomto smyslu: Slavnosti jubilejní sv. Otce Lva XIII., které se slaviti budou v únoru r. 1893., jsou slavnosti velké rodiny křesťanské celého světa. Nížepsané vybízejí nadšenými slovy k horlivému účastenství a doufají, že najdou ohlasu u italských dám, že tyto se vynasnaží, by náměstku Kristovu ulevily v strastech, jimiž ze všech stran jest sevřen. Podepsaly provolání: kněžna Františka Massimo, kněžna Karla Antici Mattei, hraběnka Jindřiška Cardelli, roz. Lützov, markýzky: Maria Cavaletti, Klotilda Viteleschi, paní Josefina Rossi a j. m. Chtějí podati sv. Otci mešní roucho, v němž by oběť mše sv. přinesl v památný svůj den; pak chtějí založiti fondy pro různé pensionáty vzdělávací pro ženskou mládež v Římě, a pak mezinárodní pensionát pro katolické studující. — U nás v Čechách vydá družstvo „Vlast“ na oslavu sv. Otce stkvostný almanach, do něhož jsou již četné práce zaslány. Snad by se slušelo, zříditi v Praze za souhlasu Jeho Eminencí komité ze všech katolických

spolků, které by provedlo v sále sv.-Václavské záložny velkolepou veřejnou oslavu sv. Otce v den jeho jubilea, k níž by pozváni byli katolíci z celých Čech.

Literární dotazy. Ředitel Kassianea v Donauwörth zaslal nám prospekt, v němž uvádí své časopisy: Der Schutzengel, Der Raphael, Notburga, Monika, Katolische Schulzeitung, Literaturblatt, Ambrosius. Prosíme některého ze svých čtenářů, aby se o ceně těchto časopisů ve „Vlasti" vyslovil. Mnoho našich čtenářů působí v německých krajinách, i bylo by jim vhod, seznati literární cenu těchto časopisů.

P. T. příznivcům „Vlasti"!

Potřeba nábožensky mravného vedení mládeže všeobecně se uznává, a je také známo, že na vychování ve směru tom nepůsobí pouze škola, ale působí i domácnosť a jiní činitelé. A mezi těmito zajisté ne poslední místo zaujímají spisy, jež se mládeži dostávají do rukou. Kniha to jest, jež dovede býti mocnou podporou vychování zbožného, ona však také může býti vychování tomu na překážku — dle toho, jakého jest obsahu.

Že jest žádoucno, aby všecka četba, jež dětem do rukou se dostává, brala se směrem nábožensky-mravně vzdělávacím, s tím dojista každý rozumný přítel mládeže se srovnává. A přece mezi četnými časopisy, jež u nás pro mládež se vydávají, není jediného, jenž by přísně hleděl stránky vychovatelské ve směru náboženském. Tento n e d o s t a t e k jeví se čím dále, tím citelnějším, a není divu, že v poslední době, kde i strana socialně internacionální vystupuje s časopisem pro mládež, ozývají se četné hlasy, by nedostatku tomu bylo odpomoženo.

Redakci „Vychovatele" zaslány byly četné dopisy od důst. duchovenstva i od ct. učitelstva, dožadující se časopisu pro katolickou mládež, jemuž napřed slibována podpora. Vysloveny také návrhy, by časopis ten vydávalo družstvo „Vlasť". Avšak výbor družstva „Vlasti", jež vydává již tři časopisy, — „Vlasť", „Vychovatele" a „Dělnické Noviny", — jest na ten čas pracemi až přetížen, a nebylo mu lze přibrati si starosti a prací nových, jež by nutně vyžadovaly rozmnožení redakčního i administračního personálu a rozšíření spolkových místností. Proto odhodlali se podepsaní vydávati časopis pro katolickou mládež, který pod názvem

„RAJSKÁ ZAHRÁDKA"

bude vycházeti měsíčně kromě prázdnin o 24 str. 4°. Roční předplatné ustanoveno na 80 kr.

Při značném počtu časopisů pro mládež již vydávaných jest ovšem odvážlivo založiti časopis nový; nicméně doufáme, že všichni upřímní přátelé katolické mládeže se vynasnaží, aby časopis náš nalezl rozšíření co nejhojnějšího. — První číslo „R a j s k é z a h r á d k y" vydáno bude již dne 1. m. března t. r.

Oznamujíce to P. T. příznivcům tohoto časopisu, připomínáme, že několik výtisků prvního čísla bude všem zasláno, by je mohli mládeži ukázati a doporučiti, a prosíme všech za laskavou podporu.

V P r a z e, dne 15. m. února 1892.

Václav Špaček,
řídící učitel v Košátkách (p. Vrutice Kropáčova), vydavatel „Rajské Zahrádky".

Václav Kotrba,
majetník knihtiskárny Cyrillo-Methodějské v Praze nakladatel „Rajské Zahrádky".

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Historický kroužek družstva „Vlasť"

pořádal přednášku 10. ledna t. r., již poctil návštěvou Jeho Eminencí ndp. kardinál kníže arcibiskup Fr. de Paula hr. Schoenborn. Přednášel P. Petr Špička, člen řádu křižovnického a kaplan u sv. Petra v Praze, o „Proroctvích Kotterových". Výtečná přednáška uveřejňuje se ve „Vlasti". Přítomno bylo přes 200 osob.

Socialní odbor družstva Vlasť

konal přednášku 24. ledna t. r. Zámecký kaplan z Dobřičan, Rud. Vrba, známý křesťanský sociolog, vykládal podstatu soustavy Marxovy. Přítomno bylo přes 100 osob, mezi nimi Dr. Baxa, známý soudní obhajovatel a velebitel socialních demokratů.

Zpráva knihovní komise, ve družstvu „Vlasť“ zřízené, o přečtených knihách.

Valná hromada družstva „Vlasť“ r. 1890 přijala návrh vikariatu Budyňského, jenž zní: Při hovoru o rozšiřování dobré četby mezi lidem projevili někteří bratří (při vikariatní poradě ve Velvarech) nábled, že by kněžstvu rozšiřování knih nejvíce prospělo, kdyby družstvo „Vlasť“ zřídilo agenturu, která by knihy pro lid obsahem se hodící prozkoumala.

Výbor, k tomu účelu zvolený, vydal patřičné provolání, konal několik porad a nyní uveřejňuje výsledky své práce.

Výbor prosil a prosí, aby mužové katolického smýšlení a hlavně duchovenstvo, především pak katoličtí knihovníci bibliotek obecných, farních, spolkových komisi sdělili jména knih s udáním autora, ceny a nakladatele: *a*) které jsou věroučně a mravoučně bezvadné a hodí se: 1. pro vzdělané třídy, 2. pro obecný lid, 3. pro děti a 4. pro děti i pro dospělé; *b*) které věrouce a mravouce katolické odporují, s udáním závadných míst a stránek; *c*) které jsou sice bezvadné, ale jež čtenářové neradi čtou a proč asi, a naopak, které se všeobecně líbí a proč? *d*) které se zvláště hodí pro jednotlivé stavy: rolnický, řemeslnický, hornický, pro lid tovární atd., nebo které čelí proti těm a oněm v lidu zakořenělým nešestem.

Výbor komise pro jiné četné spolkové práce („Vychovatel“, „Dělnické Noviny“, rozličné kroužky), nevykonal tolik, co si přál a co bylo od něho očekáváno, ale něco vykonal přece, nyní však, vládna slušným kapitálem, nahradí, co promeškal. K tomu jest ovšem potřebí součinnosti všech těch, kteří se dali za censory zapsati: ty tedy prosíme a žádáme, aby se rovněž jako my přičinili vykonati dílo, jež nám valná hromada svěřila, a na něž četní a četní s toužeností čekají.

I.

Seznam knih, které do katolických knihoven se hodí.

1. Knihy všem, vzdělaným i méně vzdělaným, vhodné.

Bludné duše od V. B Třebízského, nakl. J. Otto.
Bouře na horách od B. Brodského. Večerní Zábavy z r. 1885. č. 5.
Babička od Boženy Němcové. Nakl. I. Kobr.
Bílý mouřenín od Mich. Baluckiho. Vyt. v Politice.
Cesta a pouť do Egypta a do sv. Země od Dr. Frt. Kryštůfka. Hlasy katol. spolku tiskového, roku 1886. č. 1.
Černá perla od Ign. Kraszewského. Lacina knihovna národní č. 32.
Černé démanty od Mor. Jokaie. Vyt. v Politice r. 1885.
Červená devitka od B. L. Farjeona. Vyt. v Hlase Národa r. 1890.
Dítko Marianské od Fr. ze Seeburgu. Zábavná bibliotéka, dílo 47.
Dvě královny od Prok. Chocholouška. Vyt. v časopise Praha 1855.
Dvě povídky od Jana Antoše. Vyt. v časopise Praha 1881.
Dvě babičky od Fr. Adamce. Vyt. u Al. Lauermanna v Knihovně pro český lid.
Drsňáci od J. Ign. Kraszewského, přeložil J. Fr. Rejsek. Záb. bibliotéka benediktinů Rajhradských v Brně, 1886.
Doktor neznaboh od Georga Ohneta. Vyt. v Hlasu Národa 1889.
Divotvorný hráč od M. Jokaie. Vyt. v Politice r. 1866.
Dědictví Xeniino od Henry Greville. Vyt v Hlasu Národa r. 1890.
Dcera moře od G. Schoerringové. Vyt. v Politice 1887. (Pokračování.)

ROČNÍK VIII. BŘEZEN. 1891—92. ČÍSLO 6.

VLASŤ.

Kterak zacházeli se slavným Keplerem protestanté a kterak katolíci?

Na ukázku z náboženské tolerance dává

Fr. Filip Konečný, Ord. Praed.

(Dokončení.)

V. Jak se choval Kepler ke katolíkům, a katolíci k němu?

Bezohlednosť, které zakoušel slavný astronom od souvěrců svých, vlastně jen od učitelův a theologů jejich, kteří vznešené a velikolepé myšlénky jeho vědecké vyhlašovali bláznovstvím a přeludy závratem trpícího člověka, či jak to jednou prořekl za ostatní dr. Hafenreffer, za mathematického blázna, zviklala v něm všecku důvěru k nim, tak že ke konci života již se jich ve věcech náboženských o radu neptal, zato však často a veřejně s jesuity obcoval a s nimi skutečné a dlouhé učené rozmluvy o náboženství a víře své míval. Od jakživa nepřikládal Kepler veliké váhy oněm strašlivým povídačkám o papeži, papežencích, císařích rakouských a jesuitech, čehož asi hlavní příčinou byly jeho styky s nimi; tím se vysvětluje, že se jich neštítil, s nimi se scházel, jim nelál a jich nepodezříval. Pobyv mezi nimi přes třicet let, poznal ovšem, že víru svou považují jediné pravou, samospasitelnou, že si jí na výsosť váží, jí všemi silami hájí; poznal však také, že proto jiných k ďáblům do horoucího pekla neposýlají, jinověrců netýrají, jejich poctivé přesvědčení v úctě mají, nesnášenlivostí svou nikoli osoby, nýbrž věci čili učení se dotýkají, a v tom směru aspoň tak jsou tolerantními jako jeho souvěrci. Když ho vlastní učitelé a souvěrci opustili, ujali se ho několikráte kaceřovaní katolíci, a v nejtěžších dobách našel pomoc i radu, zaměstnání a přátelství právě v katolických zemích u katolických pánů, kteří ho upřímně milovali, jak on miloval je. Celý kruh takových katolických přátel spatřujeme kolem Keplera.

Nejstarším a nejvěrnějším přítelem Keplerovým byl katolický pán Herwart z Hohenburka, kancléř vévody Bavorského.[1]) Ve zlých

[1]) Herwart z Hohenburka poznal vzácný talent Keplerův ze spisu „Prodromus“. Sám zabýval se chronologickými studiemi a podal mu v létě roku 1597. jakousi chronologickou otázku zodpověděti. Kepler to učinil, kancléře zcela uspokojil, a tím získal si ho na vždy, ku štěstí a prospěchu svému zajisté velikému.

dobách Keplerových, od roku 1598—1601., zachoval mu věrné přátelství, povzbuzoval ho, aby vešel ve styky s Tychem Pražským a radil mu, jak by měl s ním a s pány jeho učiniti smlouvu; vůbec nabízel mu Herwart z Hohenburka služby své vždycky a pomáhal na poráde. On to byl, kterýž doporučil Keplera Petru Casalovi, sekretáři a radě vévody Ferdinanda, Janu Pistoriovi, císařskému radovi Janu Barwitiovi, císařskému říšskému radovi Ondřeji Hannibalovi, kurfiřtu a arcibiskupu Janu Kolínskému, arcibiskupu Solnohradskému atd., jak toho dokazuje Schuster, vlastně Kepler ve svých dílech sám. Katolický pán Herwart z Hohenburka to byl, jenž mu zaslal díla a „Observationes" k jeho studiím a pracím; katolický pán Herwart to byl, jenž ho podporoval u vydávání spisů; katolický pán Herwart to byl, jenž mu posýlal dary, jenž ho povzbuzoval, chválil. Bez Herwarta z Hohenburka byl by zhynul Kepler duševně i tělesně!

Vzácným a velikým příznivcem Keplerovým byl také Arnošt, arcibiskup Kolínský nad Rýnem, který poznal a zamiloval si Keplera za pobytu v Praze. Zvláštní ochotu svou osvědčil Keplerovi tím, že mu přenechal od samého Galileiho poslaný sobě „tubus", první to dalekohled, jehož Keplerovi při jeho výzkumných pracích bylo popřáno užívati. Radost a vděčnost Keplerova byla z toho veliká. Týž církevní hodnostář katolický dal vytisknouti Keplerův spis „Dioptrice" a podporoval ho velkodušně ve zlých časích, které tak dlouho soužily ho. Vzácnými příznivci Keplerovými byli také opatové z Admontu a Kremsmünstru, tedy představení katolických klášterníků. Neméně podporoval slavného hvězdáře Portio, papežský nuntius ve Štyrském Hradci, jakož i papežský nuntius v Praze. Konečně sluší zmíniti se o katolickém panujícím rodě v Rakousku, který Keplera přes třicet let živil, chránil, podporoval, a tím největších zásluh si o něho a o jeho světodějinné spisy získal. Jen velikolepou dobrotivostí císařů Rudolfa II., Matyáše a Ferdinanda II. bylo Keplerovi možná zdokonaliti své vědomosti v Praze, sepsati a tiskem vydati epochální veledíla, kteráž astronomii a fysice nové vykázala dráhy. Proto také mluvíval Kepler o císařských příznivcích svých s největší uctivosti, věnoval jim nejznamenitější spisy své a hleděl vůbec výzkumy své vždy tak zaříditi, aby se jaksi dotýkaly císařské rodiny rakouské, v těch časích už tak upřímně a rozhodně katolické.

Ne méně zajímavým zjevem, ba v mnohém docela překvapujícím, jest neobyčejná důvěra a známost Keplerova s vykřičenými, a právě v té a z té doby nejvíce odsuzovanými jesuity. Zkoumáme-li poctivě prameny, dozkoumáme se jistoty, že Kepler nikdy jesuitů nehaněl, jich nikdy osobními nepřátely nepovažoval, jak se tu a tam proti pravdě povídá, nýbrž o tom zcela jistě přesvědčen byl, že si ho i talentu jeho váží a vždy ochotni jsou jeho štěstí a studia podporovati. Proto měl s nimi styky velmi důvěrné, přátelské. Jesuité prokazovali mu přátelské služby, kde jenom mohli; Kepler byl jim za to vděčen, velmi vděčen a dal jim to na jevo při každé vhodné příležitosti. Přemýšlel jsem o tom, proč se o Keplerovi u nás tak málo píše; domnívám se, že jsou tím vinni vyjmenovaní katolíci, a nejvíce jesuité! Páni naši nechtí o nich potomstvu pověděti — chvály!

Když roku 1600. slavný Kepler ze Štyrského Hradce vypovězen byl, snažil se jesuita P. Jan Deckers, tenkráte professor theologie na universitě Hradecké, vymoci u arcivévody Ferdinanda zvláštní

mírné a příznivé podmínky pro Keplera.[2]) Když Scipio Chiaramonti v Římě se namáhal, aby Keplerův spis „Hyperaspistes" proti jeho „Antitycho" vyvrácen byl, ujali se ho římští jesuité a pravili, že Keplera sluší spíše povzbuditi a ne ho málomyslným učiniti; je to vůbec v pořádku, že Němcem jsa, krajana svého bránil.[3])

První dalekohled, jehož se Keplerovi majetkem dostalo, byl dar jesuitů Sám se o tom zmiňuje P. Pavlu Guldenovi O. o. VIII. 67. Když potřeboval pro své „noviny, ephemeriden," tiskárny a nikteré vhodné nalézti nemohl, nabídli mu k službám jesuité svou tiskárnu Štyrsko-Hradeckou, a Kepler nábídku přijal. Ano, jesuita P. Lang vymohl mu dokonce u vévody Bavorského tu zvláštní milost, že směl bydleti ve Mnichově, čehož žádnému protestantskému učiteli dovoleno nebylo. Často býval Kepler v klášteřích jesuitských, jak dokazují jeho listy. P. Deckers pozval ho, aby přišel do jesuitské koleje, kdyby se mu událo poblíž Olomouce někam zablouditi. Zdá se, že v Dillingenské kolleji jesuitské také skutečně bydlel asi tři dny roku 1627. od 25—28. listopadu, a hlavně obcoval s přítelem svým P. Alb. Curtiem, jelikož týž zove ho výslovně „hostem". Stálým bylo Keplerovi zvykem vyměňovati a posýlati na vzájem spisy se členy Tovaryšstva Ježíšova.

Jesuité byli Keplerovi velmi nápomocni u vysokých hodnostářův, a to začasto v záležitostech peněžních a časových. V universitní knihovně Štyrsko Hradecké jest autograf, v němž slavný astronom připomíná některých věcí P. Guldenovi. jež mu týž měl obstarati. Mezi jinými se praví: 4. Potřebuji peněz pro sebe a rodinu svou. 5. S praelatem na Enží nutno vyjednávati, abych podržel dosavádní služné, a mohl pozorovati zatmění a tabulky si dokončiti. 6. Jest potřeby doporučiti mne stavům štyrským, aby mně určily roční služné. To by bylo třeba přednésti Maxmilianovi z Trautmannsdorffů. Kdyby mne tak císař pán doporučiti chtěl, tím by bylo všeho dosaženo. Jak u Krausslera viděti, kladl Kepler všecku naději na přímluvu jesuitů, proto jim psal o věcech těch, jinak zajisté nikterak nezajímavých (aspoň ne pro něho).

Daleko důležitější byla však podpora duševní, vědecká, kterou jesuité Keplerovi udíleli, to jest, ve výzkumech a pracích jeho nejlepšími silami mu pomáhali. Kepler potřeboval pro své konbinace a výpočty hodně materiálu ze zkušenosti a pozorování, a ten mu podávali jesuité měrou vrchovatou. Sám praví o tom k Herwartovi 16. prosince 1598., že by mu ani král více učiniti nemohl než „hujuscemodi observationum copiam faciendo". Členové Tovaryšstva Ježíšova byli tehdá rozptýleni již po celém světě; mnozí z nich byli znamenitými mathematiky a astronomy. Pozorování a zkušenosti, které v těch oborech měli, jedni druhým sdělovali, tak že měli vzácný a veliký materiál vědecký právě z těch oborů. Jednotlivec byl by takové práce nevykonal. Toho bohatého materiálu nepoužívali však jen sami

[2]) Sr. Keplerův list k P Pavlovi Guldenovi S. J. dd. 16. mart. 1618. „Frustra annitente P. Deckerio. Frustra extortis mandatis revocatoriis". . .

[3]) Toho dosvědčuje zase Kepler v listě ke Crügerovi ze dne 1. května 1626. „Scribit ad me Jesuita Viennensis, Paulus Gulden, Claromontium Romae extrudere refutationem mei Hyperaspistis, sed censuisse socios suos (t. e. jesuitas), qui sunt Romae, me confirmandum, ne animo defetiscar; causam enim Germani pro Germano bonam esse."

pro sebe, nýbrž dělili se o něj s Keplerem a byli rádi, když mu jím v jeho výzkumech pomáhali. P. Reinhard Ziegler sám dává o tom svědectví, jak sbíral pro Keplera materiál u řeholních bratří v Němcích, Francouzích, Španělích, Portugalích, Sicilii, Italii, Indii a Americe [4])

P. Mikuláš Serarius, professor filosofie a theologie ve Vircburce, P. Alb. Curtius, professor v Dillingách a znamenitý astronom (pomáhal Keplerovi vydati „Rudolfovy tabulky"), P. Krištof Scheiner, P. Pavel Gulden, P. Malcoti, P. Nigroni, P. Quecus a mnozí jiní členové byli mu stálými přátely, pomocníky a rádci. Kepler dbal jejich rad řídil se jimi, čehož důkazem budiž jen toto: Kepler tvrdil a dokazoval ve svých spisech, že dle aery Dionysiovy jest rok narození Kristova příliš pozdě udán. Původcem této Keplerovy myšlénky byl jesuita P. Jan Deckers, který jí hájiti dal při veřejné promoci na doktora Vavřinci Suslygovi roku 1605. Rozprava ta byla tištěna a pohnula Keplera, že připojil roku 1606. svému dílu „De stella nova in pede Serpentarii" zvláštní pojednání „O narození Spasitele našeho Ježíše Krista pravém roku". Kepler věděl, kdo jest původcem myšlénky jeho; neudal však jména Deckersova, a to hledě k věci které by tím byl ublížil, protože: „wenn ein Jesuit solche noten gegen Scaliger schreibe, dieselben von den Anhängern des letzteren als gar nicht vorhanden betrachtet würden" (Schuster, Op. cit. pg. 199.). Proto přijal prý práci Suslygovu (vlastně Deckersovu) Kepler do děl svých a pravdu její sdělil souvěrcům svým, kteří by jí jinak od kněze a katolíka nepřijali. [5]) Svět však brzy se o tom dověděl, a odpůrcové Keplerovi, hlavně Angličan Thom. Lydiat, vyhlásili myšlénku tu jesuitskou — „sententia Jesuitica", — aby proti ní v boji tím zuřivějšími a vítězství jistějšími byli. Na to odpověděl Kepler, že kde běží o mathematiku, jest mu zcela lhostejno, je-li nějaký náhled jesuitským, lutheránským anebo kalvínským, — jen když je pravým. Takových předsudků zbavil se již dávno a umínil se, kdykoli pravdu pozná, ať je to ve věcech víry nebo vědy, přijati ji, buď si od koho buď. [6])

Za takové důkazy lásky byl také Kepler jesuitům z celé šlechetné duše své vděčen. V listech, které jim píše, nazývá je v nápisech i textě ano i na adresse „příznivci", „přátely" atd. Na důkaz lásky posýlá jim nově vydaná díla; na důkaz důvěry posýlá jim své rukopisy a prosí, by je pilně opravovali, učeným členům předložili a jméno původcovo jim zatajili, aby jen věc na očích měli a jak zasluhuje, s ní naložili. V listě ze dne 7. února 1626. prosí P. Guldena, aby zaslaný rukopis „pilně četl a přísně censuroval", jakož aby jej dal, zatajiv jméno auktora, čísti P. Filipovi a požádal za posudek. [7])

Tak jednali s Keplerem jesuité podle skutečné historické pravdy.

---

[4]) Epist dd. 31. Dec. 1605. O. o. II. 427. „De eclipsibus Solis a Clavio nostro memoriae consignatis, qui scrupulus animo haeret, spero futurum, ut ab eodem eximatur, et quantum in me fuerit, literis meis tum ipsum tum alios nostros, quos scivero astronomiae deditos, excitare conabor,... Lusitanis praesertim, Gallis et Siculis observatum acceperint, Tecum communicent."

[5]) Srovnej o tom Keplerův list k P. Zieglerovi, psaný dne 18 října 1606.

[6]) Kepler, De Thom. Lydiati tractatu de variis anni formis. O. o. VIII. 220.

[7]) „Rogo autem, Rev. legat, censeat. — — Quin et supresso authoris nomine tradat Patri Philippo censenda, tantum ut chartae ad me remittantur."

Náleží k tomu tedy hodná částka lži a odvážlivosti, vyhlašovati Keplera jesuitským mučeníkem a svalovati všecky bědy a neštěstí jeho na katolíky. Kepler byl mučeníkem, ale protestantským, a virtenberští theologové zavinili nejvíce neštěstí jeho.

VI. Chtěl-li se Kepler vskutku státi katolíkem?

Jelikož Keplerovi bylo náboženství záležitostí velice vážnou, zabýval se jím pilně a přemítal, které by právem a jediné správným skutečně bylo. Tím dospěl k jakémusi eklekticismu, jak jsme z dosavádního vylíčení poznali: Styky jeho s katolíky, přátelský poměr s jesuity, úcta a touha vyhověti katolickému chlebodárci císaři rakouskému, hnuly posléze otázkou: Má-li se Kepler státi katolíkem? Někteří mrzí se zde na „jesuitskou propagandu a proselytství“ zapomínajíce, že, je-li zde chyba jaká, nenesou jí jesuité a katoličtí přátelé Keplerovi, nýbrž on sám, a to z největší části, jelikož se s nimi do takových rozprav pouštěl, ve svém náboženství všemu nevěřil, a po pravdě toužil

Když roku 1596. nastoupil vládu vévoda Ferdinand ve svých korunních zemích rakouských, umínil si, že užije práva, které dával mu náboženský mír augsburský — cujus regio illius religio, kdo vládne, ten určí, jaké náboženství poddaní vyznávati budou! — a to tím více, jelikož dosud v živé paměti měl, co způsobili lutheráni a reformovaní jeho otci Karlu II. Z té příčiny zajel si do Prahy k císaři Rudolfu II na poradu. Na jaře roku následujícího (1598.) cestoval po Italii a navštívil mezi jiným také Lorettu, Řím, Florencii, Ferraru, v níž potkal se s papežem Klementem VIII. a kterémuž úctu veřejně vzdal. Protestantští stavové rakouští znali pevné a rozhodné katolické smýšlení Ferdinandovo, proto snažili se již korunovační hold závislým učiniti na několika podmínkách, které by jim vyznání jejich zvláště chránily a na jisto postavily. Tomu zprotivil se však arcivévoda a zamítl všecky podmínky úplně, trvaje neustupně na svém právu.[8]) Sejití se Ferdinandovo s papežem nelíbilo se jim už docela,[9]) a naplnilo je hněvem i bázní. To však nebránilo jim zdržovati se všech výstředností, nehanobiti papeže a nepopouzeti katolíků proti sobě. Jejich „predikanti“ ve Štyrském Hradci posmívali se katolickým obřadům a hanobili papeže neustále. Vůbec chovali se tak vyzývavě, že nejen Ferdinand předhazoval jim „mír i kdybych dal, sami zavrhujete“, nýbrž i rozvážnější mezi nimi proti tomu reptali, jak viděti příkladem z toho, co pronesl baron Hofmann: „Naši bezbožní predikanti přivedou to k tomu, že naposledy musíme ztratiti všecky kostely, kazatelny a školy.“ Ano sám Kepler uznal a to několikráte, že potlačení protestantismu ve Štyrsku bylo zaviněno vyzývavostí a intrikami pánů predikantů. Píšet o tom markraběti Badenskému, dne 10. října 1607. „Die bestellte Lehrer etliche confundiren das Lehrampt und Regierampt woellen Bischoeffe seyn, und haben einen unzeitigen Eiffer, damit sie Alles über den Hauffen stossen: *Dies* hat uns in Steyermarkht vor langer Hand *ins Verderben* gebracht.“ Po takové nemožno se

[8]) Cf. Hurter, Geschichte Ferdinands II. und seiner Eltern, III. B., 378—84.

[9]) Ferdinandus Princeps in Italiam abiit. Ferrariae ipsum Jupiter Romanus (! papež!) mensa dignatus est... Omnes reditum principis trepidant. Dicitur italica antilia adducere.“ Epist. Kepleri ad Maestl. dd. 11. junii 1598.

diviti, tím méně zatracovati rázného jednání Ferdinandova. Dne 13. a dne 23. září vydal dva dekrety proti takovému počínání. Vše zůstalo při starém, — a u protestantů dekretu nerespektováno. To pohnulo arcivévodu, že dne 28. září 1598. vydal nový dekret, kterým nařizoval všem protestantským učitelům a predikantům, aby opustili město (Štýrský Hradec) ihned, a zemi do osmi dnů. Jen „mathematik" na městské škole vyjmut z rozkazu toho; týž odešel však s ostatními kollegy a vrátil se teprve tehdy, když mu to nařídilo ministerstvo, a když mu zeměpán dal průvodní list. Od té doby žil zde Kepler až do 31. července 1600. a nebyl nikým vyrušován ani znepokojován. „Stiftsschule", na kteréž učíval, byla zavřena, měl tudíž dost příležitosti i času věnovati se svým vědám úplně. Když se roku 1600. vrátil z Prahy, vydal pojednání o „zatmění slunce dne 10. července 1600." a věnoval je arcivévodovi, jenž je skutečně přijal a dary se za ně odměnil. Zatím stalo se postavení Keplerovo ve Štýrském Hradci skoro nemožným. Stavové zemští nebyli jeho studiím velice nakloněni; jim byla milejší astrologie než astronomie, a tak „Um mein Jahrgehalt, meinen Titel und meinen Platz behaupten zu können", píše Kepler Herwartovi, „muss ich der unwissenden Neugier zu Willen sein."

Tak se měly věci, když dne 31. července 1600. přibyla do Hradce Štýrského císařská reformační komise provésti, vlastně dokončiti rekatolisaci. Dne 27. července 1600. vyšel rozkaz arcivévodův, že poslední neděli téhož měsíce povinni jsou všichni, mimo „sedláky", přijíti do farního kostela. Téhož dne přišel do kostela sám arcivévoda s velikým dvořanstvem, a biskup Martin kázal o původě nového učení protestantského, poukazuje při tom na odpadlictví Luthrovo, nestálost Melanchthonovu a různice mezi protestanty. Po té mluvil o stáří a nezměnitelnosti katolické víry; o mírnosti arcivévodově k rozkolníkům, a o jeho lásce k poddaným. Když dokončil, sedli si císařští komisaři za stůl uprostřed kostela, a přítomní voláni jeden za druhým k výslechu, jenž obsahoval otázky: Jak se jmenujete? Jakého jste zaměstnání, stavu a jaké máte náboženství. Výslechem tím na jisto postaveno, že přes polovic obyvatelstva hlásilo se ku katolické víře. Kdo tvrdošijně setrval při náuce Luthrově, dostal čas na rozmyšlenou — asi tři neděle — a na upravení záležitostí svých; po té bylo mu nařízeno odejíti ze země mezi protestanty, aby už byl v zemi jednou pokoj.

Před tou komisí ukázati se bylo také Keplerovi a vydati počet o víře své. V listech k Maestlinovi staví se sice velmi rozhodným stoupencem konfesse augsburské, [10]) avšak před řečenou komisí zdál se velmi n e r o z h o d n ý m. Toho důkazem jsou t ř i listy, které psaly r ů z n é osoby, a poslaly samému arcivévodovi na jeho žádost. Ze všech listů těch, a jsou psány osobami mezi sebou nikterak nespojenými, nesmluvenými, — vysvítá nade vši pochybnost p ř e s v ě d č e n í, že Kepler přestoupí ku katolické víře. Sekretář arcivévodův,

[10]) Ep. ad. Maestlinum dd. 19. Sept. 1600. „Sunt haec quidem gravia. At non credidissem, adeo dulce esse, pro religione, pro Christi honore, cum aliquantulo coetu fratrum damna, contumelias pati, domos agros, amicos, patriam desserere. Si verum martyrum et vitae jactura proportione quadam respondet; ut quo majus damnum hoc major laetitia sit: facile est et mori pro religione." O. o. I, 55.

Petr Casal líčí věc takto: „Heute hat der Michelitsch und Kepler, Calendermacher, Gehorsam angelobt". Dvorní kancléř, Wolfgang Joechlinger psal, že baron Wagen von Wagensperg a Kepler ohlásili, že se stali katolíky. Angelus Ostende, náboženský rada, oznamoval: „M. Joh. Keplerus. Mathematicus, sich am gestern (2. August) des schuldigen Gehorsams erwidert; wann aber wir Commissarien an heut von Rev. Patre Ludovico Capucinosovill glaubwürdig erindert worden, dass nit allein Er, Keplerus, sondern auch der in geschikhlichkhait beruembte Lantmann, der Wagen, sich expresse im Landhaus vernemben lassen, dass er Innerhalb 14. Tagen sich mit Beicht und Communion bei der Cath. Kirchen einstellen wollen; habe E. F. D. solliches gehorsambist anzubringen nit unterlassen." [11])

Přirovnáme-li všecky tyto zprávy jednu ke druhé, shledáme, že vysvětlení Keplerovo dne 2. srpna, které dal proti obrácení se ke katolicismu, bylo tak nejistým a nerozhodným, že samé komisaře a zpravodaje přivedlo v domněnku, že Kepler přece jen přestoupí na katolickou víru. Arcivévoda, komisaři i zpravodajové přáli si to a těšili se na to. Dne 7. srpna tázali se Keplera na novo, chce-li přestoupiti na katolickou víru čili nic. Tentokráte byl Kepler i v té otázce poctivým, a vyznal upřímně, že chce rozhodně trvati při své víře, konfesi augsburské. Na to povoleno mu šest neděl a tři dny, aby si záležitosti své upravil a k vystěhování náležitě se připravil. Podle toho bylo Keplerovi odejíti dne 21. září; nacházíme však, že mu termín prodloužen až do 30. září, z čehož vidno, že s ním i zde se zvláštními ohledy jednáno.

Není zde naším úkolem obhajovati jednání Ferdinandova, ani kritisovati ujednání augsburského míru náboženského; násilnosti se nám protiví vůbec, a v náboženství zvláště. Oč zde běží, jest otázka: Zasloužil-li si Kepler, aby s ním naloženo bylo jako s jinými predikanty a učiteli protestantskými? Byl snad i on náboženským štváčem? Byl snad i on protestantským horlivcem? Ačkoli jsme z listu jeho slyšeli zatracovati nevčasnou horlivost predikantů, přece vyznáváme, — a čtenář toho jistě od Keplera nečekal — že byl náboženským horlivcem, že do jisté míry zastával vystěhovalé predikanty! Jednáno s ním tedy nespravedlivě? Nikterak! Když mu roku 1598. dovoleno přebývati dále ve Štyrském Hradci, učiněno to výslovně závislým na podmínce „dass er sich allenthalben bürgerlicher Bescheidenheit gebrauche und unverweislich verhalte" (Schuster, 209.). Podmínce té však Kepler nedostál, neboť již roku 1599. psal všelijaké „Trostbriefe" a „Tractaetlein" o věcech věroučných, které tajně rozšířil mezi souvěrci svými, a ve kterých vybízel je, aby vytrvali a moci „slova Božího" důvěřovali. Mimo tuto nebezpečnou hru pustil se Kepler několikráte ještě dále a odpíral zpříma rozkazům Ferdinandovým. Dne 26. listopadu 1598. naporučil totiž arcivévoda, aby všichni měšťané Hradečtí dávali se oddávati, pochovávati, dítky křtíti atd. od katolického faráře. V červenci rok na to měli u Keplerů dceruška. Kepler nedal jí po katolicku pokřtíti, ani pochovati, když za 35 dní umřela, nýbrž dal to vykonati v Baierdorfě predikantem Pavlem Odontiem. Za to žalovali na něho občané, a Kepler odsouzen k pokutě 10 tolarů, z nichž však na veliké prosby jeho upuštěno 5. Kepler

[11]) Cf. Hurter Hd. IV.

byl mimo to cizozemcem, a tu škodil si zjevným odporem ještě více. Vypovězení jeho stalo se jistojistým, neodvratným. V poslední chvíli ještě jednou zkusil dobroty arcivévodovy, který mu totiž dovolil, aby spolnosti své v nájem dal a neprodal, jak činili druzí vypovězení, čímž za časté byli na penězích velmi poškozeni, jsouce nuceni statek prodati do ustanovené doby zač za to. Kepler vystěhováním na majetku a na zboží ztráty neutrpěl, vyznává sám P. Guldenovi. (Krausler, 17.)

Byv vypovězen ze Štyrského Hradce žil Kepler jedenácte let v Praze a patnácte let v Linci, nebyv za ten celý čas nikdy od katolíků znepokojován ani pronásledován, ba jsa s nimi pořád v dobré shodě, především s vládními orgány, kněžími a jesuity. Ano katolíkům dlužno dáti svědectví, že se s Keplerem do sporů náboženských nepouštěli, i když je zúmyslně vyvolával, neřku-li, aby sami byli je začali a na Keplera útočili. Na doklad uvádím následující větu z listu Keplerova na P. Reinharda Zieglera ze dne 14. února 1606.: „Žij blaze, ctihodný pane, miluj mne i tuto vědu, v níž bys, po mém soudě, daleko více dobrého působil než zabývaje se spory našídoby, kteroužto nemoc duševní sám milý Pán Bůh aby napraviti ráčil.“ [12]) Dne 18. října psal mu znova, že by chtěl mínění to vštípiti lidem, mezi nimiž vyrostl, a v jejichž obcování zůstává na rozkaz Kristův, dokud mu někdo nedokáže, že jednotlivé články jejich jsou kacířskými.[13]) Ano, máme i toho doklad, že kanovník Jan Pistorius docela Keplera odmítl a ve sporech theologických s ním ani „slova ztratiti nechtěl“. Jen asi dvakrát, a to velmi opatrně, nepřímě nacházíme pokus z katolické strany Keplera získati naší víře. Jednou mu totiž psal papežský nuntius, že Tengnagel, pomocník a zeť Tychův, přestoupil ku katolické církvi a byl císařem potvrzen za appellačního radu; po druhé spravoval ho opat Antonín Kremsmünsterský o vítězství katolické věci nad knížaty protestantskými, a tázal se, co nyní míní činiti, zdaž se chce od Rakouska odvrátiti? O nějakém naléhání a nucení, aby Kepler přestoupil ku katolické víře, není řeči. V tom nechán mu na vůli a očekáváno okamžiku, ve kterém se sám rozhodne a přestoupí. Okamžik ten zdál se, že přišel roku 1627.

V listopadu 1626. odešel Kepler s rodinou do Řezna, a odtud samoten do Ulmu, aby v něm vydal „Rudolfovy tabulky“. Od toho času chtěl zůstati v Němcích a přednášeti astronomii v rodné zemi, boje se navrátiti do Rakouska, v němž v posledních právě dobách proti „evangelíkům“ přísně bylo zakročeno a jim za obtíž kladeno, že jsou původci všechněch neblahých bouří a sporů. Dále se obával, že nezůstane déle císařským mathematikem, že musí děti posýlati do škol katolických a k úkonům náboženským volati kněze katolické. Brzo však změnil úmysl svůj, a nevěda, přijme-li ho císař, či dá-li ho vypověděti, psal rychle osvědčeným přátelům P. Guldenovi a P. Curtiovi. V dopisování tom byl velmi čilým a sám začal dotazovati se na víru katolickou, nejsa o pravdě konfese své nikterak přesvědčen

[12]) Epist. Kepleri ad P. Ziegler, dd. 14 Febr. 1606.

[13]) „Meis hominibus, sub quibus natus et educatus sum et quorum congregationi jubente Christo acquiesco (exceptis quascunque quiscunque mihi ostenderit, particularibus haeresibus,“ O. o. IV., 113.

a týrán jsa nespokojeným svědomím. Těžké rány a veliké zmatky protestantské samy ho jaksi pudily ku církvi naší. V takových okamžicích zabýval se „obrácením“ často a vážně; jakmile však vyjasnilo se nebe nad protestantismem, vystoupily i staré orthodoxní názory náboženské, a Kepler zůstal jak byl. Už jsme o tom slyšeli jednou a teď uslyšíme po druhé. To jest také skoro jedinou a hlavní chybou Keplerovou: v náboženství spokojen a přesvědčen nebyl; pochybností měl plno a řídil se v záležitostech těch zevnějšími nehodami nebo pohodami rozličných věr. Dařilo-li se protestantismu zle, chtěl se obrátiti ke katolicismu; dařilo-li se katolicismu zle, byl protestantem, ale zas ne celým, nýbrž jen částečným. Toto kolísání stíhá ho napořáde, ač hledá pravdu, není nepřístupným poučení, není ducha slabého. Napadá nám zde známá věta z katechismu: *Víra jest dar Boží!* Všecka učenosť a všecky vědy člověku pravé víry nedají; pravá víra jest Dar Boží!

Není úmyslem naším podati ani u výtahu kontroversi Keplerovu s Guldenem a Curtiem o náboženství; nám záleželo jen na to upozorniti, že Kepler to byl, jenž začínal. Také vypsání jeho víry v předcházejících oddílech čtenáře poučuje, v čem Kepler s námi souhlasil a v čem ne. Dle toho byl také celý spor, jelikož Kepler byl tvrdošijným a na své trval jak proti Tubinským tak proti Římským. Vyjednávání to nevedlo zase k cíli, ač sám Kepler Pateru Guldenovi vyznával, že duši jeho za takových poměrů jest jako na ohni,[14]) ano zdá se, že i zakalilo dosavádní přátelský poměr mezi oběma, jelikož Kepler odpověděl na list Guldenův podrážděně, zřekl se všeho dalšího vyjednávání a konečně zapřev sám sebe vyřítil se na P. Guldena se všemi obvyklými předsudky protestantskými. P. Gulden mu více neodepsal.

„Přátelskou kontroversi náboženskou“ začal však Kepler ještě téhož roku s P. Curtiem, jenž tehdy byl professorem mathematiky v Dillinkách. Z listů jeho viděti, že poslední dopis Guldenův nezůstal bez užitku; Kepler aspoň neopakoval starých nájezdů protestantských a přednášel pochybnosti své jen asi ve třech věcech. Ale i zde bylo disputováno nadarmo. Kepler i Curtius zůstali sice přátely — Kepler navštívil pana pátera v listopadě téhož roku a zůstal u něho tři dny, — ale dopisování jejich ubývalo a ubývalo, až konečně úplně přestalo.

Když dílo své dotištil, odebral se Kepler do Prahy, kdež se naň pousmálo štěstí. Císař přijal ho velmi milostivě a vykázal mu služné 4000 zlatých a odkázal ho na Albrechta z Waldštýna, s nímž zvláštní smlouvu ujednal o nevyplacených 12.000 zl. z dob císaře Rudolfa. Po té odebral se Kepler do Slezska a pracoval v residenčním sídle Waldštýnově klidně, nejsa vyrušován nikým a nikde. Z toho času nemáme památek nasvědčujících tomu, že by se byl učenec náš zabýval dále spory náboženskými. Po trpkém, mnohočinném a záslužném životě zemřel slavný Kepler v Řezně dne 15. listopadu roku 1630. Za krátké jeho nemoci navštívili ho páni tamější predikanti, aby ho „občerstvili živou vodou“. V poslední chvíli byl u něho evangelický pastor Zigmund Donaverus a povzbuzoval ho v těžkém boji. Na otázku páně pastorovu, čím myslí, že spasen bude, odpověděl Kepler: Jediné

[14]) „Intelligis ex iis, quo nunc hic aestu animi coquar.“ Viz u dra. Schustra, 291.

zásluhami Pána našeho Ježíše Krista; neboť v nich mám útočiště, útěchu a spásu svou".

Tak odešel na věčnosť tento veleduch. Protestanté blahopřejí si, že jim náležel. I my katolíci ctíme slavného muže a podivujeme se jeho veleduchu: Jedné však věci nesmí nám popříti nikdo, a ta zní:

Protestanté i se svou vychvalovanou svobodou náboženskou slavného Keplera pro víru pronásledovali a učencem ho neudělali. Ta zásluha i sláva náleží katolíkům, kteří slavného Keplera pro jeho protestantismus nepronásledovali, vyobcovanému své krby nabídli, ho živili, a tak platně k tomu přispěli, že Kepler stal se velikým a slavným mužem, jehož dílům neobyčejným vzdává hold všecek vzdělaný svět!

Keplerovi Sláva! a jeho přívržencům — Uznání!

Regina.

Báseň

od **Vojtěcha Pakosty.**

(Pokračování.)

XI.

Byl by spal dlouho. Venku zaklepání
však nemilé mu přerušilo spaní.
Snad k nemocnému? Rychle povstal z lože.
Stál před ním — otec. Upřel v tvář mu hledy:
„Co stalo se ti, Jaroslave? — Bože!
jak vypadáš mi? vždyť jsi na smrť bledý!"

„Nic, špatně spal jsem. Nic mi, otče, není!
Včerejší výlet, cesta, rozechvění...
mě ztrmácely. Jenom klidu trochu,
a vše zas přejde.

„Šetři se mi, hochu!"
děl Bílý něžně, vpjav jej pod svou páži;
„jsi lékař, znáš se". Sedli na lenošku.
„Snad pozdržíš se, pošlu pro snídaní" — —
„Ba, nepozdržím, jdu již na nádraží" —
„Nuž, tedy vypij aspoň vína trošku;
je z rána chladno — víno mile hřeje,"
děl doktor, víno, sklenky přinášeje.

„Jsi lékař — znáš se" — opakoval Bílý,
když přiťukli si — „ale moudře žiti,
věř, hochu, nevěř, všecky léky předčí;
neb choroby jsou, z kterých nevyléčí
ni doktor sebe. — Snad zde nesvědčí ti?
Vzduch, příkré cesty... ti snad uškodily?
V čas pozoruj se. By ti nesvědčilo,

dáš jednoduše zdejší štaci kvinde
a příhodnější vyhledáš si jinde."

Usmál se doktor: „Co tě pobouřilo,
že takou péči o mne máš jen dnes?
Vždyť mně nic není. Zdraví příznivější
já štace neznám nad krajinu zdejší;
vzduch prosycuje vonným dechem les,
luh oči sílí, zdroje křišťálové
v žil sítě zdraví nalévají nové — —
Mně blaze je zde. Ač dlím čas zde krátký,
kraj ten bych nedal za vše světa statky.
Pak mám zde známé. Hově tvojim slovům,
rád, skoro ob den chodím ke správcovům;
jsem tam jak doma" — —

Bílý kýval hlavou
a vzrušení mu znáti bylo v líci.
Vzal sklenku k ústům. Maně v chvíli pravou
syn můstek skýtl k tomu, co chtěl říci.
„Čas mění, boří" — klidným hlasem děl —
„já nerozvážil, jaký dosah míti
by mohly pro tě cesty na Pluhov,
když ku návštěvám jsem tě druhdy měl.
Až včera teprv. — Neděs mých se slov,
já neporoučím, pouze radou býti
chci tobě, jaká přisluší vždy otci:
nech styků s dvorcem!" —

„Ach, proč?" hlasem schvělým,
jak slabý člověk dlouhé po nemoci
se ozval doktor. — „Otče!" — —

„Buď jen klidným
a poslouchej, co nyní s tebou sdělím,"
dál mluvil Bílý, hlasem z míry vlídným.
„Ne k vůli správci — dobrák od mladosti,
já vážím si ho jeho přes slabosti —
tam nedocházet, radím ti jak synu;
leč z příčin jiných, myslím — pro Reginu.
Nech domluviti! — Nezkušený lidí,
jsi skoro dosud žití na úsvitě,
kde v růžném světle všecko člověk vidí.
Ty minulosti neznáš, znám ji já,
že Regina je dívka nešťastná,
že běděné, šílené jest matky dítě!
Jak míčem děti ze zábavné hříčky
si pohazují, do ruky šla z ruky
již v útlém dětství. Hnedle u babičky,
hned zase doma na výchově byla;
co správce s ženou šílenou měl muky

a k dívce času neměl přihlížeti,
ta nemodlenku si z ní vypěstila.
Pak přivedl si správce druhou paní,
s níž v sváru žil a rozloučen je nyní;
ta lnouc jen láskou k svému dítěti
se nestarala o svou pastorkyni,
jak žije, co čte, dělá, na rozhraní,
kde dívce nejvíc třeba dozoru.
Tak bezbožectví matky po vzoru
dál žila Rega, žije, běda! dosud.
Ký asi, Bože, bude její osud? —
A s ní bys známost chtěl mít, Jaroslave,
ji dokonce snad za choť sobě vzít? —
Mlč, neodmlouvej! — já mám oči zdravé!
Já dosti viděl včera na Klenové,
já dobře slyšel vaše rozhovory!
Vím, dosavadní kdo tvůj zmařil klid,
proč horeční dnes trápili tě snové,
že všecek zmožen, vyhlížíš jak chorý!“

Syn sepjal ruce. Bílý zvýšil hlas
a pokračoval: „Já děl, co mne hnětlo,
já v pravý čas ti ještě rozžal světlo;
buď uposlechni, neb svou i mou čest
dej nemodlenkou lidem na pospas.
Co činit — nejlíp svědomí ti poví.
Jdi k Regině si, učiň ji svou ženou,
krok zpozdilý vždy vykonati lehce.
Jdi, měj si ženu, která na kolébce,
co svatým křížem žehnala by děti,
je v náruč nosit bude Molochovi
a nevěry své kojit ve objetí;
jež jako matka její za pokání,
že od Boha je věčně zatracenou,
Jej hledat bude v divém vichrů lkání,
a toužit po něm v tichu noci, venku — —
Jdi, vem si Regu, vem si nemodlenku!“

„Ach, otče, otče!“ vzkřikl mladý Bílý,
„já uposlechnu. Díky, díky vám!
Zde pravice má, že vše odvolám,
co Regině jsem vyznal, láskou zpilý.
Já miloval ji. Včera po náhodě
mně její denník v ruce padl maní;
zde leží. Vizte! Kterak plna jedu
je duše její, netají v svém Credu.
Řeč vaše s její v úplné jsou shodě.
Já upomínky všecky s duše svanu,
jak rád ji měl jsem, zapomenu na ni,
však ve krajině zdejší nezůstanu.
Sám suď jen, otče, co bych v duši zkusil,
bych vídati ji, s ní snad mluvit musil

a doznat sobě: „Může za poměry,
jež uvrhly ji mrzké do nevěry?
Jsem nespravedliv. V žití době ranní
by jiné byla měla vychování,
neb snad i nyní jiná ruka dbalá
jí ujala se, snad by andělům
se duše její brzy podobala — —
Však nenavštívím nikdy správcův dům,
jak přejete si. Slib svůj splním slavně.
Jak vždycky, otče, spolehejte na mě.“

Hlas doktorův se čím dál více chvěl,
až zmlkl zcela. Přemáhal se, vstal.
Však otcův zrak, jenž pevně na něm tkvěl,
zřel dobře, jak v svém nitru bojoval,
jak velkou oběť srdce jeho mladé
tou resignací jemu k nohoum klade.
Chtěl cosi říci, ale dřív než hlesl,
syn bolným hlasem v náruči mu klesl,
jak v tůň by vrhal svého žití cenu:

„Ach nevím, nevím, kterak zapomenu!“

XII.

Jak ocelový doktor v daném slově,
dvé celých neděl nebyl na Pluhově.
Psal různé listy přátelům a známým,
v nich stěžoval si na obtíže štace,
byt špatný líčil, cesty, četné práce ...
a jak už v duši zcela odhodlaným
se vystěhovat, třeba někam v dálku.

Tak listy zněly, ale jakou válku
v svém přestál srdci, staf tu lícoměrnou
než péru svěřil, cítě, zradu černou
že ve svém nitru přesvědčení páše!
Ba někdy ani neukončil listu.
Vstal, písmo zničil, jizbou chodil plaše
neb k jedinému zahleděl se místu,
či dlouho oknem ku klenovské tvrzi
ven zíral v těžké dumy pohřížen,
jak člověk, jemuž věčností je den,
jak zoufalci, jejž všecko v světě mrzí.

Dvé neděl přešlo. Jednou před obědem
jej návštěvou svou správce překvapil
a zarazil se, jakým chladným vzhledem
jej doktor vítá. — „Co se s vámi děje?“
děl jarým hlasem, jak už míval v zvyku;
„jak byste od nás zmizel na sto mil,

neb dokonce se byl stal poustevníkem,
že všecken čas vás nelze spatřit okem —
Co robíte mi? — Proč k nám nezajdete?
Sám dnes jdu pro vás. Dnes se nevymknete.
Mám pacienta...“

Povstav, volným krokem
šel doktor k správci, vzrušení své taje.
„Kdo stůně u vás?“ otázal se chladně.
„Kdo? — Rega naše trochu churava je.
Ta poplašená! — Nerozumným chvatem
svou uhnala si nemoc nezávadně.
Co učinila! — Asi týden tomu,
co z rána se nám vytratila z domu
a místo cestou upravenou, novou
vám po stezníku příkrém, kostrbatém
se rovným směrem dala na Klenovou.
Což tam! Leč zpátky? — Drobný déšť se spustil,
jejž mračen příval v prudký liják zhustil
a rozehřátou zastihl ji v poli.
Já lidi poslal po ní do vůkolí,
již v oné slotě osykou se chvící
ji na půl cestě našli ve zimnici —.“

„Což přimělo ji ve pospěchu chvatném
jít na Klenovou v počasí tak špatném?“

„Co? pouhá blouposť,“ správce odvětil;
„kýs denník že tam na lávce neb v mechu
prý za výletu zapomněla v spěchu.
Toť pošetilosť! — Kdež už denník byl,
by vskutku tam jej byla zapomněla!
Bůh posuď, co v něm načmáráno měla,
že prohledala pro něj celý dům,
že pro mizernou tak se knížku souží!
I nyní, s hlavou plnou těžkých dum
ji za nemoci stále najít touží.
Však taká nemoc! — Račte! — Nic to není —
Jen pro útěchu. Přítomností svou
jí přinesete jistě ulehčení.“

Byl doktor v úzkých. Uvažoval, váhal.
Má jít, neb nejít? Zodpovědnosť zlou
by způsobil si, by se jíti zdráhal.
Tož půjde! Vždyť tím neporuší slibu
a půjde pouze za svou povinností;
tím také z části napraví svou chybu,
že denník Regě neodevzdal hned
a příčinou tak její churavosti.

„Nuž, tedy pojďme!“ řekl klobouk bera
a na hodinky upíraje hled —
„když rady mé si žádá slečna dcera!“

„Aj — slečna dcera!“ správce k němu vzhledl —
„Proč nazýváte dnes tak výminečně
mé prosté dítě, jež jste Regou zval?
Snad příkoří se vám kdy u nás stalo?“ —

„Ne, pane správce!“ doktor rděl se, bledl,
jak mocný bouřil v srdci citů nával.
„Těch vzpomínati budu chvil si vděčně,
jež v domě vašem stráviti mně přáno;
mne blaho rajské křídly ovívalo
a v duši klidné bylo mně tak blaze,
jak v letním lese ve sváteční ráno.
Teď, pane správce, tuze, tuze draze
mně píď tu štěstí bude zaplatiti:
chci, musím kraje zdejší opustiti,
ty lesy, luhy, kde jsem přivyknul,
k nim jako děcko ku své matce lnul
a nevím dosud, kam mne osud svane —“

„Co stalo se vám, drahý, mladý pane?“
děsil se správce stanuv, Bořetice
co chvíle zraku mizely již v dolu.“
„Co najednou tak trápí vás a hněte? —
Snad nezdar jakýs, tesknosť, či snad — láska? —
Jsem přítel otcův, svěřte se mi, rcete!
Snad svěřením svým aspoň s polovice
si ulehčíte, jak vždy bývá v bolu“...

„Vše říci nelze. Povím jen, že páska
mne spadla s očí, roztržena s těží,
a o Reginu že tu hlavně běží.
Víc netažte se. — Další odpověď,
co jako červ v mé duši hněte, hlodá,
vám tento její tajný d e n n í k podá;
já na Klenové v šatě svém jej skryl,
jej vrátit chtěje. Sám však, prosím, čtěte
a před Reginou ani nehlesněte,
že já jej našel, co jsem mluvil teď.
Jí třeba klidu, nebo rozčilení
víc uškodilo jí než nachlazení.
Neb to jen, věřte, otřáslo jí prudce,
že tato knížka v cizí přišla ruce,
a kdož ví, nestůně-li z nepokoje
a z trýzně, tušíc, že to ruce moje.
Toť opatrným buďte, pane správce.
Až přečtete jej, kdesi neznatelně
jí deník dejte k jejím věcem tajně,
by nalezla jej — nemoc přejde krátce.

„A nepřejde-li?“

„Nuže, potom — potom — —
přemýšlel doktor — „hned mne zpravte o tom.
Dnes neprospěl bych jí svou návštěvou,
však uškodil jen. Proto odpustíte,
když zde se vrátím. Nepůjdu dnes k vám.
Snad ze zápisků sám se dovtípíte,
proč v povinnosti jíti odpírám.
Nuž, zatím s Bohem!“

Jako ve vidění,
co z jednání si vybrat doktorova,
stál správce, dále neodvětil slova
a maně ruku podal mu, jak v snění.

(Pokračování.)

Památný kříž v Červené Lhotě.

Napsal **Bedřich Kamarýt.**

(Pokračování.)

Co se toto událo, táhly ještě některé menší oddíly císařského vojska přes Landštein do jihovýchodních Čech. Řádění tohoto oddělení, jež provázelo několik komisařů, bylo strašlivé. Běda, kdo se jim stavěl na odpor, nebo kde čenichali skryté zbraně nebo peníze. Tu nebylo žádného slitování, heslem jejich bylo: zničiti všecky rebely.

Když o tom zvěděla Johanna — bylať ještě pořád sama velitelkou na Dírné, neboť bratr musil opatřiti ohrožené Borče — zajásala ďábelskou radostí.

„Nyní přišla hodina pomsty! Již žádného otálení!“ — V duši její se zrodila myšlénka, kteráž by i andělu temnosti byla dělala česť, — co do chytrosti i co do zloby. Ale provedení její nebylo snadné. Však samo peklo jí pomáhalo.

Jako na zavolání vstupuje do komnaty Terek. Již tam úplně zdomácněl. Přicházíval skoro každý týden vždy s novým steskem, novou žalobou. Již chtěl kolikráte ze Lhoty, vždyť to nebylo lze vydržeti; tak sužovala, tak nenáviděla ho veškerá čeleď, nejvíce však purkrabí, správce zámku. Nejtěžší a nejodpornější práce mu byly přikázány, a při nejmenším pochybení byl mnohdy ztýrán bičem.

Jedinou podporu nalezl v Dírné — milostivá slečna vyslechla trpělivě jeho stížnosti, nebyla skoupa na dary a peníze — ale „ty musíš zůstati“ — toť bylo poslední slovo — „musím tě tam míti.“

Potřebovala ho ke svým hrozným záměrům, ku provedení své pomsty, ač nevěděla posud, kdy k tomu nadejde příhodná chvíle.

Dnes však shledala svého spojence ve stavu takovém, jak jen si mohla přáti. Šíje jeho byla naběhlá, a krví zalitý pruh svědčil, v jakých rukou je správa Lhoteckého hradu. Přiběhl z lesa, kde vynášeje dříví připravené na zimu k cestě, byl od správce napaden, že se ztratila nejlepší polena tvrdého dříví, čímž vinen nebyl.

Proklínaje svého trýznitele pádil ihned s tímto novým důkazem svého mučennictví ku své velitelce, která stěží utajivši radosť jako v největším rozhořčení zvolala: „Již jsi vytrpěl dost, nyní dojde na to proklaté hnízdo! Teď budou biče v rukou tvých! Hůře nežli se psem zacházeli s tebou ti nelidští ukrutníci. Máš-li dosti odvahy vykonati, co ti rozkáži?“ —

Oči Terekovy se zajiskřily: „Což by to mohlo býti, bych to neučinil pro vás!“

„Ne pro mne, ale pro sebe budeš jednati. Dosti dlouho se dívalo nebe na tebe, ubohý červe, jak se svíjíš pod nohama toho padoucha, nuže, ať i on dostane, co mu dávno patřilo.“

Terek dychtivě čekal. Po chvíli pravila slečna: „Znáš všecka zámecká sklepení?“

„Jak bych neznal, vždyť jsem až do posledního kouta vše prolezl, když jsem hledal zbraně a krunýře pro tu výpravu našeho pána; nestálo to však za mnoho.“

„Dobře — není tam žádných skrýší, kam nikdo nepřichází?“

„Jedna, a to přepodivná podzemní komora jest tam, do nížto jsem nalezl vchod vedle dřevníku, kde náhodou skládám dříví. Nesa jednou polena do velkých zámeckých kamen, klopýtnul jsem a padaje pozoruji, že to po straně, kam jedno poleno sletělo, zadunělo. Příštího dne jsem si na to vzpomněl a prohledám to místo, a hle! — asi půl stopy pod našlapanou hlínou naleznu silné dubové dvéře a pod nimi několik kamenných schodů, vedoucích do neveliké suché komory, která byla sklenuta z tesaných kamenů a patrně sloužila někdy za žalář.“

„A co tam bylo?“ —

„Ale zcela nic. — Vylezl jsem a zadělal hlínou a prstí, že nebylo ničeho pozorovati.“

Napjatě poslouchala Johanna, a tvář její jevila spokojenosť. — „Dobře,“ pravila, „nechtěl bys mi tam uschovati některé muškety?“

„Mnoho?“

„I třeba hodně mnoho, co se jich tam vejde —“

Terek se zamyslil a pak řekl: „To asi nepůjde; kterak je tam dostati? Vždyť vrátnému tou jedinou branou neproklouzne ani myš, neřku-li člověk se zbraní?“ — Ale pojednou poskočil: „Již to mám — ó, dostanu je tam, a kdyby jich na sta bylo! Milostivá slečno, vždyť právě vozím tyto dny dříví, nikdo mi nepomáhá, sám to musím všecko odříti a odtáhati. Do velkého vozu mohu mezi dřívím skrýti, kolik chci; narovnám jen svrchu zase něco polen a pak si to odvezu, kam budu chvíti. — Ale jak pak je zase odtamtud dostaneme?“

„O to se nestarej!“ odvětila slečna, „to obstará někdo jiný, až přijde čas! — Kdy začneš?“ —

„Třeba zítra.“

„Znáš se dobře v našem lese? — Nedaleko zábradlí u vaší obory, právě tam, kde máte paseku, je hromada kamení, na nížto jest malý smrček, a pod tím kamením jest pět beden, každá po desíti karabínách, a několik kroků dále pod druhou hromadou jiných deset menších, opět po desíti pistolích. — Za kolik dní to odvezeš?“

„Za dva dny snadno, neboť pět beden mohu ve voze snadno umístiti.“

„Pak přijď a dej mi zprávu, jak jsi vše vykonal. — Zde máš něco pro posilnění“ — a několik stříbrňáků vklouzlo v ruku spiklencovu.

Zbraně, vesměs dobré Norimberské práce, se znamením unie dala Johanna, obávajíc se příchodu císařských, od spolehlivých sluhů na místě naznačeném tajně ukryti a schvalně zaměstnávala několik dní hajného při honech v lesích na druhé straně, aby nevzniklo podezření, a kurýr aby mohl pohodlně vykonati svou úlohu.

Byl nejvyšší čas. Neboť sotva byly zbraně ve Lhoteckém zámku, plnily se lesy utíkajícím lidem od Stráže a od Řečice. V lesích selského lidu s dobytkem jen se hemžilo.

Již také porůznu v nejbližších dvorcích se objevili jezdci, hledajíce spíži a potravu pro lid a koně. Oddíly vojska po dvou až třech stech mužů táhly zvolna za nimi.

Dva jezdci se ohlásili jednoho rána v zámku Dírenském. Byli to císařští komisaři, kteří prohledávali dvorce a zámky. Byli u Mezné několika ozbrojenci přepadeni, a snad by se jim bylo zle vedlo, kdyby v zápětí nebylo přikvapilo několik rejtharů, kteří tu zbůjnou chasu rozsekali. Byli to pacholci z Kvasovického dvora.

„Komu patří tam to hnízdo?“ tázali se komisaři, vjíždějíce na prostranné nádvoří před zámkem. —

„Panu Kábovi z Rybňan —“

„Kde je to panstvo?“

„Je v Praze, sídlí tam neustále.“

„A zde nechá takovou havěť — dvůr již hoří!“ —

„V tom sešla Johanna v těžkých černých hedvábných šatech dolů a uvítala pány s velikou uctivostí a srdečností. Vítala je jako toužebně očekávané osvoboditele zbědované vlasti.

„Jsme zde obklíčeni jizlivými nepřátely, proto jako poselství nebes přijala jsem zvěst o slavném vítězství našich vojsk. Jak jsem šťastna, že mohu v tomto císaři vždy věrném domě pozdraviti a hostiti vznešené komisaře Jeho královské Milosti. Jsem sestra pana Růta, jenž tuto dobu meška na druhém statku, ohroženém vojsky Falckými.“

Pánové byli takovým neočekávaným uvítáním příjemně překvapeni; vzdali hold svůj dámě, jejížto oslňující krása, spojená s hrdým sebevědomím dodávala jí něco majestátného, a jejíž nenucená přívětivost je v prvním okamžení okouzlila.

Jak si libovali, že po tak mnohých svízelích tohoto polního tažení nalezli zase tak milého útulku; zůstanou zde, až bude vzdor potlačen, a vůkolní krajina upokojena.

Hlavní část jejich oddělení se ubírala směrem k Táboru, který musil býti dobyt neb obležen; as 50 mužů nechali v Dírné. Komisaři se vyptávali na sousední sídla. Jméno majetníka Zlaté Lhoty je rozmrzelo, zvláště když slyšeli, že jest to bratr onoho Pražského pána, jenž má tak nevázanou čeleď.

„Co soudíte o tom starci, vždyť syn jeho bojoval statečně v naší armádě?“

Té poznámky se Johanna ulekla, neboť to křižovalo její plány. Připamatování Guntrama roznítilo však její mstu, a vášnivě, chvějícím se hlasem odvětila: „Je to starý spiklenec, který svého hodného syna proto z domu vyštval, by, odvolávaje se naň, mohl beztrestně s bratrem nás zde znepokojovati; ba, chystá se prý tajně nové pozdvižení —

má v úmyslu ozbrojiti silné roty, by přepadl ze zadu vojsko, které táhlo k Táboru."

„Odkud to víte?" táže se komisař, vyskočiv ze sedadla.

„Dověděla jsem se to právě od sluhy Kábova, kterému svědomí nedalo pokoje, až to vše vyzradil. Ostatně je zde, může podati pánům bližších zpráv." — Byl totiž Terek od slečny na dnešní den objednán a s velkou tíží se dostal do zámku, neboť starý Kába, obávaje se přepadení potulných vojáků, tak zvaných marodérů, dal přísně zámek střežiti a rozkázal, by nebyl puštěn nikdo zpět, leč by se mu to dříve ohlásilo.

Dobře jsa od slečny připraven, předstoupil Terek před komisaře a vyprávěl, jak po celé jaro se zbraň do zámku přivážela a odtud zas do vůkolních dvorců dodávala, nyní však, když se proslýchalo, že se blíží císařské vojsko, že poslední zbytky dal pán uschovati v tajném sklepení. Jeho k tomu prý nevzali; vozy přijely v noci, a starý pán, ač dosti bídný, sám vstal, uzavřel všecky jizby, a jen s vrátným a vozkou vše ukryli, tak že nebylo nejmenší stopy, kam se vše podělo. Cizí vozka vždy v noci přivezl a složiv, zase odjížděl. — Náhodou prý Terek tajnou skrýši tu vypátral, a páni mohou o všem se přesvědčiti.

Druhý komisař bedlivě si Tereka prohlížel a spatřiv mu vzadu na krku jizvu pravil: „A co to máš zde?"

„Byl jsem bit od správce, když jsem, nemoha několik nocí pro ten nepokoj a šramot spáti, neprozřetelně mladší děvečce se svěřil, že v takovém pelechu nezůstanu, což když se ten zuřivec dověděl, tak mne ztrýznil. A kterak bych mohl zůstati na místě, kde dnem i nocí přecházejí zakuklenci a lotrasové, kdežto jsem já syn důstojníka, který svůj život se ctí dokonal jako praporečník ve službě Jeho císařské Milosti!"

Terek se dal do pláče. Komisařové se na chvíli obrátili stranou a tajně spolu hovořili. Pak připjali zbraně a pokynuli Terekovi, by šel s nimi. V nádvoří dali hejtmanovi rozkaz, aby táhl lesem ku Zlaté Lhotě.

Kurýrovi silně bušilo srdce, když po hodině se ocitnul s komisaři před mostem. Nohy se pod ním třásly, cítil, že se přiblížila rozhodna chvíle.

Tu vystrčí z okna nad branou jeho trýznitel svou šedou hlavu a spatřiv Tereka a ani si hrubě nevšímaje, kdo s ním přichází, zkřikl zlostně: „Jsi tu konečně, ty prašivý pse! Abych tobě k vůli stál celé hodiny u okna!"

Tu pojal Tereka neskrocený vztek. Jizva jako požehnuta žíravým prutem zuřivě zabolela. Cítě se silným a bezpečným v takovém průvodu vrátil mu pozdravení soptě: „Však on ten prašivý pes vyslídil tvoje skrýše, a nyní ty, hanebný chlape, otevři! Tvoje hodina udeřila."

„Cože, ty mi rozkazuješ? Však já ti posloužím!" — Při tom dal znamení trubkou, a v okamžiku se vyhrnulo ze vrat protějšího dvorce deset chlapů s halapartnami.

„Otevři! — jménem Jeho císařské Milosti rozkazuji já," rozkřiknul se první komisař.

„Takových tu již bylo několik; že máš kol sebe ten žlutý hadr, proto ještě nemáš tu práva!"

„Svažte ty chlapy!" volá purkrabí mávaje rukama.

„Zpět, chamradi selská!“ hřmí oba důstojníci. „Zpět, ještě jednou!“ a když velitel té roty s napřaženým kopím se rozbíhá k mostu, padne rána, — a již se válí žoldnéř v prachu. Potom zahřmí hned druhá, a v houfci ozbrojené chasy povstává nesmírný postrach, neboť brankou ode mlýna se valí oddělení lancouchů, a ti již bez velení několika skoky jsou v chumáči a chechtajíce se bodají a sekají do něho. V několika minutách jest po boji, a nyní všech padesát pěšáků žene útokem na bránu hradu.

Co do ní bušilo několik seker, běží ustrašený purkrabí ke starému pánu a volá ve dveřích: „Jsme přepadeni celým houfcem zběhů. Spásy není žádné.“

A také nebylo. Dole bylo slyšeti jednotlivé úzkostlivé výkřiky ženské čeledi, která se nebránila a hned ukazovala ku sklepům, kde byly zásoby vína a potravy.

Komisaři dali ku bráně stráž, veleli lidu zůstati v nádvoří a se šesti mušketýry hledali správce. Ten vyběhnuv z pánovy komnaty, chtěl se vrhnouti z okna do rybníka, když jej v tom jeden žoldnéř zachytí a se smíchem táhne zpět: „Chlapíku, tys měl prve kuráže dost, nech toho však, my tě schladíme sami“ — a když se jim bránil, pocítil hned první ochlazení, až mráz jím zalomcoval.

„Svažte jej!“ velel komisař — „a nyní, ty opatrný strážce toho domu, kde máš svou zbrojnici?“

Správce vyvalil naň oči. —

„My máme na spěch, mluv — kde máš ukryté ty muškety?“

„Nemám žádných“ — vyrazil ze sebe skuče, neboť provazy byly zadrhnuty, až se krev stavila.

„Zadrhněte víc!“

„Povím vše“ — zasténal, a tvář jeho zmodrala.

„Popusťte!“ rozkázal komisař; „vyjev vše a máš míti odpuštěno. Co víš o svém pánu?“

„Že byl vždy věren svému králi a císaři“ —

„A ve svém zámku měl zbrojnici pro rebely —“

„Hanebná lež!“ —

„Vždyť jsi sám pistole a muškety do sklepa zanášel.“

„To si z vás dělal někdo blázny — v celém zámku není jediné střelné zbraně — najdete-li, zastřelte mne!“

„To se ti také stane!“

Komisař sešel dolů; tam stál úzkostí zsinalý Terek a díval se pitomě na žoldnéře, jenž právě vyvalili ze sklepa sud vína.

„Nyní jest na tobě,“ káže rozmrzený pán, „ty původce této naší výpravy, bys ukázal, kde to jest.“

„Zde,“ ukázal Terek ke dřevníku.

„Jen s námi — hybaj!“

Jako zpitý potácí se Terek s ním a dupaje na podlahu, která duněla, řekl: „Zde, pane, je vše —“

„Kopej!“

„Nemohu, jsem sláb.“ — Vystoupiv, zavolal dva tesaře, kteří byli rozbili vrata, a kázal odházeti zemi; — rozbili dubové dvéře, které se těžko otvíraly — hle, již v temnu zahlédli lesklé hlavně mušket; jeden sešel dolů a podával kus po kuse.

„Pěkná zbraň,“ zakýval komisař hlavou, „samá Norimberská; což unie má puškaře, před těmi se musejí naši schovati. A což ty

pistole, vše kalené — jako toletánky! — Zpropadená sběř: z těch pistolí by byli za námi houkali.“

Když vynesli zbraně na dvůr, lancouši jen se na ně třásli — ale komando znělo: „Vozy ze dvora! — Zbraň se naloží — půjde k Táboru, správce hoďte svázaného k tomu!“ — A již jej vleče několik silných chlapů po schodech dolů a napolo mrtvého pak hází na ocelové muškety.

„Nyní si na chvíli oddychněte, hoši!“ zvolali komisaři. Až přijdeme, pak musíte bez odkladu ještě dnes čistiti cestu k Táboru.“

Vešli do komnaty starého Káby; — ten ležel ve mdlobách na zemi; zdálo se, že jest mrtev. Když otevřel oči, pohlížel vyjeveně kolem sebe — nemluvil však ničeho. Komisařům bylo starce líto; jeho na smrť bledý, utrápený obličej vzbuzoval soustrast. Vyzdvihli jej, posadili do křesla. Jeho první slovo bylo: „Co to znamená, pánové? Chcete li mne zabiti, učiňte to hned —“

„Jsme od jeho Milosti vyslaní komisaři.“

„Od císařské Milosti — a přepadli byste a vydrancovali můj zámek? — A syn můj vykrvácel za věc císaře —“

„Co vy zde však spiklencům a buřičům poskytujete útulku a opatrujete kopy nejlepší zbraně.“

Stařec jako ve snu zavrávoral a chytil se za hlavu — „Cože, spiklenec já, já? Ó Bože spravedlivý“ — a odmítaje rukou — „pryč, vy pekelní lháři. — Kába spiklencem?“

„Jste vy to pěkný rod; ve dvou dnech byli jsme od vašich nemotorných pacholků přepadeni, ve sklepích zámeckých celé sklady zbraní — a ten staroch se ještě durdí — — však ty budeš mluviti, až ti budou rovnati trochu tvá shrbená záda. Nám přináleží podati důkazy — a těch jest věru dost a dost.

Po chvíli byl stařec naložen na obyčejný vůz, kde leže na sláme nepřikryt, zimou se třesa napolo bez vědomí byl vlečen ku Praze.

Když bylo ze hradu pobráno, co mělo nějakou cenu, víno vypito a vypuštěno, odebralo se jedno oddělení žoldnéřů k Ižni a druhé k Vicomili, a večer bylo viděti tři ohnivé sloupy vystupovati k nebesům. Z krásného hradu pozůstaly toliko očazené zdi, které se jako děsná příšera odrážely ve vodním zrcadle. Jenom ve velké klenuté síni zůstal netknutý kříž — poklad rodiny Kábův nejdražší, — s něhožto opuštěný, zsinalý Kristus truchlivě pohlížel.

Po témdni dne 20. listopadu skládali v podvečer u Bílé věže v Praze 75letého starce, neb ochromlý nemohl státi, ani seděti, a nesli jej do trochu lépe upravené jizby, kde se mu dostalo lékařské pomoci. Měl sesíliti, neboť se očekávalo od něho odhalení velikých tajemství, až počne hrdelní proces.

Když po několika dnech jako z těžkého sna se probral, počal namáhati paměť, by se poněkud domyslil, co se s ním událo.

Ptal se žalářníka; ten mu nemohl dáti žádného vysvětlení, až mu bylo oznámeno, že po třech dnech bude míti první výslech.

Utýrán, více v mrákotách, než při jasném vědomí, přijal tu zprávu lhostejně. Život neměl pro něho ceny žádné, muk a smrti se nehrozil. Ale že jméno jeho pokryto hanbou, že čistý erb jeho vyvěšen na pranýř, to dnem i nocí hlodalo na jeho srdci — a již chce otevříti ústa k trpké výčitce proti nebesům, když vzpomene na ten kříž, na toho Krista, k němuž se rodina jeho utíkala v dobách nejtěžších —

a jako v polosnu se vidí v temné, dýmem zahalené komnatě... pojednou se zdi rozstupují, a klenutí se zdvihá výše a výše k nebesům — a hle, tu vystupuje z podlahy černý kůl, jenž nabývá pomalu podoby kříže, a na němž se jasněji a jasněji objevuje Kristus — ach, ten Kristus, k němuž se tak vroucně modlíval... a opět zazáří kříž silnějším jasem, a s hůry, s té nedozírné výše letí čtyři bělostkvoucí holubičky přímo pod kříž a mění se zponenáhla v lidské postavy... Již je poznává — ty milostné tváře, obestřené krásou jinou, o nížto žádný smrtelník nemá zdání, spínají ruce, poklekají před Ukřižovaným, tak jako klečely v předvečer smrti... a hle, nyní od kříže se vzdalují, jakoby chtěly dělati někomu místo, všecky kynou rukama a ukazují ku Spasiteli — aby on byl u kříže nejblíže — a hle, tu slyší volání umírajícího Spasitele: „Odpusť jim“ — a zase: „Dnes budeš se mnou v ráji“ — „žízním... a vidí, jak na kříži rozpíná své rámě v nevýslovné touze. Proudem té nesmírné lásky uchvácen, vrhá se ubohý vězeň na prsa Ježíšova volaje: „Ach, s tebou, nejsladší Pane, dnes a na věky.“ —

Probudil se, sáhá po vlhké stěně věže, vzpamatuje se a zapláče radostí: „Ó s Tebou žádám na kříž, na skřipec, s Tebou na pranýř — s Tebou ještě dnes v ráji. Siliž mne, ó nejsladší Ježíši, na té poslední přehrozné cestě!“

Ráno o osmé hodině byl vyveden Kába ze žaláře do soudní síně. Vlekl se těžce a mdle. Nemohl státi, i podána mu židle. Vystoupil veřejný žalobce, přečetl obvinění, a soudce kladl otázky. Jako svědkové byli předvoláni dva císařští komisaři. Terek, jenž ve všeobecném zmatku ze Lhoty se vytratil, nebyl k nalezení.

Když byli oba přísežně udali, jak se dověděli o zbraních v zámku ukrytých, jak byli napadeni čeledí obou dvorů, jaké množství nejlepších pušek se znamením unie bylo nalezeno, samé to pádné důkazy viny obžalovaného, stařec ani okem nepohnul; jeho mysl zabývala se jinými věcmi.

Když opět státní žalobce počal, jak oprávněno jest podezření, že hrad Kábův byl střediskem daleko široko rozvětveného spiknutí na jihovýchodě Čech, a že hlavní úlohou soudů císařských bude, vypátrati ty tajné, odvážlivé škůdce, kteří ještě po tak slavných vítězstvích císařské armády ženou věci až do konců nejkrajnějších — Kába zavrtěl hlavou.

Tu se ho táže soudce vlídně a rozhodně: „Starče, když už nechceš ulitovati sebe, ulituj té zbědované vlasti, toho zuboženého lidu, který piklemi vašimi zmírá hladem, zimou a úzkostí. — Tak blízek soudu Božímu — a tak zatvrzelý!“

Kába pohlíží naň, jakoby nerozuměl jeho řeči; — ani na otázku, zdali při svém urputném mlčení setrvá, až se naň dokročí pomocí mučidel, neodpověděl. —

Po dlouhé poradě rozhodl se soud pro mučení; vždyť se jednalo o věc nejvyšší důležitosti. Soudce pokynul. Dva pochopové pozdvihli starce, jenž pozbýval vědomí, přivázali ruce, upevnili nohy do klády, natáhli provaz a u volném tempu vyrovnali staré, vetché tělo, že bylo napjato jako struna — —

Na chodbě je slyšeti spěšné kroky — otevrou se dvéře, a do síně vrazí vysoký, silný vojenský pán — kmitem přelítne zrak jeho všecky přítomné — a zočiv zmučeného, vrhne se mu k nohám a

volá usedavým nářkem: „Otče, otče můj, — pro Bůh tě prosím, co's učinil!“ — Byl to Guntram, který zpraven byv od strýce, co se stalo, od svého pluku sem pádil.

„Jsem nevinen, synu,“ zašeptal stařeček a otevřel oči.

„Ó, mějte přece slitování, umírněte ubohému, vždyť vidíte, že jen na okamžení čítá svůj život!“

Stalo se tak bez rozkazu, neboť všickni ztrnule patřili na tento výjev. Tělo trpitele se prudce otřáslo, — vzdychnul zhluboka —

„Otče, otče,“ zvolal Guntram, líbaje zsinalé rty jeho. — „Otče, odpusť, odpusť, v čem jsem tě kdy zarmoutil.“

Tvář umírajícího přijala výraz klidný, oči se pootevřely, a hlasem už jen slabým, jako dechem pravil: „Odpouštím“ — a po chvíli zase: „Odpouštím všem.“

„Ó, ještě mi požehnej, můj drahý otče!“ —

Oči se pootevřely, rty se slabě pohybovaly — a ten tichý pohled oka se již nezměnil — Kába sklesl na prsa mrtvoly, která na skřipci natažena zářila svatoleskem mučeníka. Nad krutým zákonem hrdelním zvítězil cit lidský. Šetrně spuštěno tělo, které syn držel, strachuje se, by po smrti nebyl nevinný trpitel zneuctěn.

Posud Guntram neplakal, ale oči jeho těkaly v důlkách jako v rozpálených pánvích, a v tepně pod zacelenou ranou lebky rozproudila se krev; konečně se dostavily slzy, ale tak bolestné, že i ti otužili a všem hrůzám té doby uvyklí muži rozplakali se s ním.

Rozsudek nad mrtvým soudcové pronésti se neodvážili. Dojem posledních jeho slov „jsem nevinen“ byl tak mocný, že se usnesli ponechati konečné rozhodnutí samému císaři.

Jediný dědic statku a jména obviněného byl vysoce zasloužilý důstojník armády jeho císařské Milosti, a právě se jednalo o jeho povýšení, když tato tajemná událost se sběhla. Nad statky jmenován prozatím již od komisařů kurátorem pan Vilém Růt z Dírné až do ukončení té záležitosti, na něž však dlouho čekati se nebude, an sám hrabě Buquoi se té věci vřele ujímá.

Mrtvola byla na prosbu mladého pana Káby ihned vydána a byvši uložena ve stkvostnou rakev měla býti odvezena do rodinné hrobky na Zlaté Lhotě. (Pokračování.)

Francie křesťanská za doby francouzsko-pruské války roku 1870.

Píše **E. D' Avesne.**

(Pokračování.)

III.

Školní bratří.

Pro podobný zločin jako Jesuité byli i školní bratří vypověděni z Elsaska. V měsíci květnu odpovídal Bismark na interpelaci ve příčině jejich vypuzení: „Nelze mi nic jiného říci, nežli že jednalo tu představenstvo elsaské toliko na základě přesvědčení, že činnost těchto bratří, těchto řeholníků jest mnohem škodlivější pro zemi než všecken

nedostatek učitelstva, neboť vyučování otravující německého ducha v Elsasku bylo by horší než pražádné vyučování".

Otravovati německého ducha v Elsasku, toť zločin, jehož dopouštěli se bratří, udržujíce v srdcích mládeže lásku a kultus Francie, památku ztracené vlasti. A proto musili býti vyhnáni.

Dnes obviňují je ve Francii, že vyučování jejich není dosti národní. Či snad se tentokrát bystrozraký jindy Bismark jen předčasně postrašil, anebo snad bratří náhle svoje srdce ze všeho vlastenectví vyzuli?

Když vypukla válka, neměli bratří ještě prázdnin. Učili denně. Jsouce sproštěni vojenské služby, nikoli snad ve příčině své řehole, leč toliko pro desítiletou povinnost veřejného vyučování, měli stejná práva s učiteli škol obecných, profesory gymnasialními a vůbec všemi osobami veřejného úřadu učitelského. Mohli tudíž ukončivše školní rok odpočinouti si od práce a jiným přenechati starost o hájení vlasti. Tak aspoň zachovalo se množství učitelů světských. Bratří byli však řeholníky, a proto měli právo na více námahy a válečných útrap i všeobecného nebezpečenství. Dne 15. srpna 1870. žádal o tuto část jenerální představený Bratří ve svém listě ministru války. Psal, jak následuje:

„Pane ministře!

Přese všecku únavu při vyučování v letošním neobyčejném parnu přejí si bratří o prázdninách užiti volného času ve prospěch vlasti. Proto dovoluji si nabídnouti vám, pane ministře, všecky vlastní ústavy naše, totiž: Passy, Saint-Omer, Thionville, Dijon, Beauvais, Dreux, Lille, Remeš, Lyon, Chambéry, Le Puy, Béziers, Toulouse, Marseille, Avignon, Rodez, Nantes, Quimper, Tours, Orléans, Moulins, Clermont, náš mateřinec v ulici Oudinot v Paříži a jiné. Ve příčině škol obecných, jež řídíme, jsme volni učiniti podobně, pokud bude souhlasiti vláda, aby změněny byly v ambulance.

Všickni bratří těchto škol soukromých i veřejných nabízí se ošetřovati nemocné a raněné, již budou jim svěřeni, atd."

Každý se domyslí, že ministr války podobné nabídky vítaných pomocníků nezamítl. Hned ozvaly se všude přípravné práce, a za krátko bylo zřízeno celé množství ambulancí.

Již přijížděli ranění od břehů Rýna. V ambulanci bratří v Gare-du Nord bylo jich ode dne 26. srpna do 14. září přijato a ošetřováno 994. V ambulanci na předměstí sv. Martina bylo zaměstnáno 25 bratří, a v době asi tří neděl poskytli zde pomoci více než 1350 raněným. Později bylo jim rozejíti se do různých domů a sloužiti raněným zvláště v ambulanci čestné legie v Passy, sv. Morice v ulici Oudinot, sv. Pavla v ulici sv. Antonína; v ambulanci Umění a Řemesel, sv. Klotildy a v ambulanci de Bullier. V Passy vystřídalo se 1168 nemocných. Nebyla to však nejdůležitější ambulance bratří, neboť nejdůležitější nazvati sluší vždy ambulanci řízenou bratřími v Longchamp. Postavilit 29 pavillonů na ploše asi čtyřiceti tisíc metrů. Ve dvaceti a jednom zřízen vždy velký sál se dvaceti až třiceti lůžky a několik menších místností k různým potřebám, ostatních osm bylo určeno za kuchyně, lékárny, zásobárny a prádelny.

Dne 19. ledna vyslán tam doktor Ricord, aby zřídil ambulance novinářského komitétu. I požádal ihned fratera Filipa, jenerálního

představeného bratří o značný počet řeholníků ku pomoci, a jmenoval po té vrchním správcem celé ambulance bratra Exuperiána, pařížského novicmistra. Pod vedením tohoto řeholníka podjalo se 14 jiných bratří prací administrativních, 250 zastávalo úřad ranhojičův a ošetřovatelův a ve dnech války 300 bratří vycházelo na bojiště hledat raněných. Nelitoval doktor Ricord, že byl vrchní správu ambulance svěřil bratřím, a s radostí doznával to před světem. „Nikdy nebyl bych uvěřil, že lze tolik obětavosti nalézti u mužů," říkával často. Kdykoli bylo mu ambulancí prováděti vznešenějšího navštěvovatele, opakoval vždy se zálibou: „Bratří jsou naším štěstím. Nebýti jich, byli bychom ani s dvojnásobným počtem našeho lidu nedospěli poloviny nynějšího stkvělého výsledku."

I ostatní lékaři sdíleli smýšlení slovutného mistra „Měli jsme ku pomoci bratří, a odtud náš neočekávaný výsledek," vysvětloval doktor Demarquay svým přátelům.

„Odtud odcházím vždy spokojeně," říkával doktor Bastien po své návštěvě, „neboť jsem jist, že za mé nepřítomnosti budou obvazy správně upraveny."

* * *

Více však ještě než lékaři radovali se z obětavosti bratří jejich nemocní.

Ani nemocní proti řeholím zaujatí nemohli se ubrániti nadšení pro své ošetřovatele. Dne 18. března při vypuknutí vzpoury bylo v pavillonech longchampských asi 500 nemocných. Komité novinářstva rozhodlo nepropustiti jich, zároveň bylo však potřebí přijmouti raněné komuny. Bratřím, již věrně dleli dosud na svých místech, bylo nyní ošetřovati členy federace, jako byli až dosud po celou dobu obležení bděli nad chrabrými našimi vojíny. Byla to úloha nemálo choulostivá, neboť národní gardisté přicházeli do ambulance plni nedůvěry a podezření. Avšak láska křesťanská vítězí nade všemi předsudky. Také bratří získali si v krátce vděčnost i úctu všech obětí bratrské války, jež byli ošetřovali, tak že sám občan Ostyn, člen ambulance, který přišed na prohlídku pavillonů, slyšel se všech stran nadšenou chválu bratří z úst revolucionářů, musil sám veřejně vzdáti čest jejich obětavosti a neúnavné činnosti.

Komuna arci nesnažila se nikdy býti logickou. Prohlásila veřejně bratřím pochvalu — a čtvrtého dne po té je vyhnala.

Když se zpráva o vypovědění bratří roznesla po ambulanci, nastal mezi nemocnými revolucionáři ruch úzkosti a ustrašení. Nechtěli připustiti, aby oddaní strážcové jejich byli vyhnáni jako nevěrní sluhové. Vždyť byli svým sebezapřením vynikli cestně ve svém úřadě, a proto nesmějí odejíti! Ve všech sálech podpisovali nemocní petice, a muži, kteří byli raněni, bojujíce za věc vlády náboženství nepřátelské, žádali úsilovně, aby jim byli ponecháni ošetřovatelé řeholní. Leč vzdechy nemocných zmizely snadno ve vřavě sklenic a popěvků při stole na radnici, veselící se je přeslechli, a bratří byli vyhnáni.

V sálech ambulančních vypuklo pravé povstání. Když vrchní úředník, místo bratra Exuperiána ustanovený, vstoupil poprvé do ambulance, aby prohlédl síně, vzpřímil se na lůžku raněný náčelník národní gardy a sebrav poslední síly vzkřikl naň divoce: „Vy muži bez srdce, loupíte nás o přátely, kteří milovali nás více nežli sebe....

Nás nepotěšíte od této chvíle! Neboť vy jste bídníci a baby!....“ Všickni nemocní volali hlasitě pochvalu, a přisvědčující potlesk rozlehl se po slovech řečníkových. Úředník zlostí zardělý musil odejíti.

Svobodný zednář, náčelník praporu Garibaldistů Herpin-Lacroix, nechtěl zůstati v Longchampu po odchodu bratří. Dal se přenésti do ambulance Velkého-Orientu a přičinil se, aby jeho bývalým třem ošetřovatelům byl usnadněn východ z Paříže.

Ostatně nebyl to první projev úcty garibaldisty pro kutnu tmáře. V bitvě u Messigny pod Dijonem uvítali vojíni Garibaldiho příchod bratří radostným „Eviva, eviva i Frati!“ Křičely tak tlupy italské, vidouce horlivost a neohroženost, s jakou bratří odvažovali se na bojiště odnášet raněné. „Bravo essi si che sono uomini, bravo, toť jsou mužové!“ Ano, byli muži, a kéž by všickni ostatní mužové byli tak dostáli svým povinnostem, jako učinili bratří!

* * *

Jako v Paříži i na venkově osvědčili bratří příkladnou obětovnost a sebezapření. „Přemýšleli, jak by přispěti mohli k obraně vlasti a k ulevení jejích útrap, píše o nich zpravodaj Akademie francouzské. Dvé citů pracovalo v srdci jejich, cit občana a křesťana; dvé ctností unášelo mysl jejich, vlastenectví a láska křesťanská.... Ocitli se na všech bojištích: v Dijonu, Alençonu, v Pouilly a Pontarlieru, kdekoli nastal boj, zahlédls řízu jejich vždy uprostřed ohně, nejdále v seči, jen aby neušel jim žádný náš raněný.“

Ve Verdunu sebrali nejprve raněné obhajce města na hradbách a po té vyhledali dítky vojínů 57. a 80. pěšího pluku a 5. pluku jízdy, jež byly kapitulací města ztratily rodiče, a živili je po celých pět měsíců. V Lauracu sbírali milodary a z obdrženého plátna připravovali obvazy, každému zbrojenci vložili pak do vaku tři kompressy a nejpotřebnější léky. V Dieppe zhotovovali náboje.

V departementech bylo zaměstnání jejich ještě užitečnější Mnohokráte podařilo se jim vysvoboditi vojíny vedené nepřítelem do zajetí. V Corbeilu pomohli šedesáti šesti vojínům na svobodu, v Dreux třiceti sedmi. V Morteau umožnili útěk 20 zajatcům. V Pourru-Saint-Rémy poštěstilo se bratru představenému zachrániti život dvěma občanům, kteří byli již vedeni na smrť, pánů Lecaillona a Grastieauxa. Nejvýdatnější byla však jejich pomoc v ambulancích.

Sestavili jsme, pokud bylo možná, listinu, naznačující arci velmi neúplný počet raněných vojínů, jež byli bratří ošetřovali ve vlastních svých domech, za nemocnice zřízených. Při vší neúplnosti jest listina tato přece velmi výmluvnou.

Ošetřovalit bratří: v Lyoně 696 vojínů, v Toulouse 417, v Dijoně 500, v Châlonu 780, v Orleanech 250, v Dreuxu 348, v Nantech 60, v Avignonu 129, v Bordeaux 301, v Meru 1008, v Dunderque 490, ve Falaise 280, v Libournu 160, v Clamecy 200, v Montluçonu 255, v Pesmu 414, v Besançonu 580, v Bapaumu 501, v La Charité 746. Neuvádíme však Marseille, Vienne, Niort, Nîmes, Chatres, Cherbourg, Saint-Quentin, Nuits, Chambéry a dvacet jiných měst, pro něž scházejí nám číslice! Kdo sečte sumy, kterých bylo třeba pro všecky tyto nemocnice? Kolik tu dní, za něž bylo by platiti ošetřovatelům! Tu ovšem nestačilo by při účtování počítati do tisíců, ale do statisíců, ba více!

A jak nevěnovati také vzpomínku aspoň jedinou těm, kteří podlehli své obětavosti, vypustivše na bojišti ducha při obsluze raněných rodáků. Pokorní tito hrdinové milosrdenství, jejichž jména zůstala světu neznáma, radostně věnovali svoje síly i životy za blaho zkoušené vlasti, a přec nepodařilo se jim ani uchrániti svou obětavostí pozůstalých bratří před posměchem, potupou a pronásledováním nevěry! Zdálo by se, že dvacet mrtvých, padesát raněných a nemocných dostačilo by k vypuzení nenávisti; leč nikoli! Vánkem vášně rozdmýchána zaplála nenávisť novým, bujným žárem, a dnes jeví se její ovoce.

* * *

Nepomyslil si doktor Ricord, když objímaje bratra Baudima žádal ho, aby polibek ten donesl všem svým bratřím jakožto pozdrav a dík celé Francie; když připínal kříž čestné legie na prsa bratra Filipa; když ve chrámě svatého Sulpice přítomen byl slavným zádušním službám Božím za bratra Néthelma, nepomyslil, že Paříž hledící nyní s obdivem na všecko dílo bratří, za krátko vyžene je ze svých škol. Paříž má však paměť velmi krátkou. Nevzpomíná již na těch pět nebo šest set dobrovolných ošetřovatelů, které vítala s nadšením, kteří byli vzorem neohrožení!

„Stálé místo jejich bylo na hradbách a v bitvách pouličních: v bitvě v Champigny, Bourgetu, Buzenvalu a při útoku montretontském, dí o nich zpráva čtená dne 8. srpna 1872. v akademii francouzské. V těch dnech viděti je bylo v ostré zimě za časného jitra vycházeti po Paříži v počtu tří až čtyř set s bratrem Filipem v čele, který nedbaje svých osmdesáti let a sám nemoha do bitvy, uváděl a rozděloval bratry ostatní. Bratří stýkali se s ohněm válečným, jakoby po celý život byli neměli jiného zaměstnání; stejný obdiv zasluhovala jejich kázeň jakož i horlivosť. Kamkoli jsi přišel, všude týž hlas obdivu. Byli seřaděni v odděleních po desíti, a při každém oddělení lékař. Kráčeli jako pluk vojska. Došedše na bojiště opásáni provazem, rozešli se vždy dva a dva, nesouce nosítka a spěchajíce vždy na místo nejnebezpečnější, kdež zvedali raněné a s největší péčí odnášeli je k lékaři a do vozů ambulančních. Z každé bitvy bylo by lze jmenovati celé množství činů svědčících o nevýslovné obětavosti a neohroženosti. — „Bratří drazí, volal na ně kdysi jeden vojevůdce, vždyť lidskosť a láska bližénská nežádají obětí tak nadlidských!“ Jiný velitel pozorovav bratří delší dobu, sestoupil s koně a uprostřed ohně objímal nejbližšího volaje nadšeně: „Ó bratře, jste obdivu hoden, vy i druzi vaši.“ A věru byli stále uprostřed seči, aby neušel jim žádný klesající; v dešti kulí a pum postupovali s našimi vojíny, kteří viděli v nich nejdražší přátely, společně postupovali jedni ozbrojeni mečem, který rozsévá smrť, jiní křížem, jenž přináší spásu. Po bitvě pohřbívali mrtvé.“

Bratří montrogští vyšli do ohně poprvé v Champigny. Před odchodem zazněl zvonek, a všecka obec sešla se před oltářem Boha silných. Po krátké modlitbě otevřel bratr představený knihu o Následování Páně a přečetl vážným hlasem kapitolu z knihy třetí, jež končí takto:

„Protož statečně jen, bratří, kráčejme společně cestou svojí, Ježíš bude naším společníkem.

Z lásky k Němu podjali jsme se kříže, z lásky k Němu vytrváme nesouce jej.

Budeť naší podporou ten, který jest vůdcem a pánem naším.
Ano, král náš jde v čele našem, a bude bojovati za nás.
Pojďme ve šlépějích jeho, jakož mužové stateční. Nikdo nechvěj se strachem. Buďme hotovi zemříti velikodušně před nepřítelem a nechtějmež poskvrniti slávy své zbabělým útěkem před nebezpečím."

Tiše a s myslí odhodlanou rozešli se bratří po dvou ze prostinké kaple. Hodinu po té byli již na bojišti.

„Sešedivěl jsem v bitvách," praví první raněný, jehož odnesli, „dvaadvacetkráte táhl jsem do boje, ale seči tak vražedné jako tato jsem nezažil." Byl to hrdinný jenerál Renault. Bratří donesli jej do ambulance a neodkladně vrátili se do ohně. Statečnosť jejich rovnala se nebezpečenství.

Jednomu z nich proletěla tělem koule. Šel však dále. Za několik kroků praskla vedle něho puma a ranila jej do nohy. „Nechoďte dále," volali naň, vidouce, že krvácí; bratr stanul, obvázal si rány a ujal se zase nosítek s nerušeným klidem, jakoby se nic nebylo stalo.

Nedaleko odtud oznámil kdosi čtyřem bratřím, že leží bez pomoci v domku až tam blíže nepřátelských posic raněný kapitán. Ihned rozběhli se do ohně, jenž v místech těchto zuřil, a spoustami mrtvol vynesli ubohého kapitána, který byl až k slzám dojat obětavostí svých ochranců. Vojíni vidouce tento čin, jásali: „Vy jste našinci, bratří!" volali, kupíce se k nim, „pojďte s námi"! A šli. Okamžik po té zazněla rána. Uprostřed skupiny rozletěla se puma, usmrtila koně i jezdce, který se zející ranou v hrudi spadl na bratra vedle stojícího, jemuž byla část pumy roztrhla sutanu. Srdce vypadlo mrtvému jezdci z rány. Bratr byl ještě velmi mlád. Zbledl na okamžik. Poklekl však a s tichou modlitbou sebral srdce zesnulého a vložil je do prostřelené hrudi. Smuten pospíšil pak za bratry, kteří odnášeli raněné do vozů."

V bitvách u Bourgetu a Buzenvalu projevili bratří statečnosť nemenší než v Champigny. U Bourgetu byl raněn bratr Néthelme, spěchaje pro raněné až na sto padesát metrů od francouzské čáry. Krváceje sklesl bez vědomí do rukou svého soudruha a byl odnesen do ambulance na nosítkách, jež sám byl přinesl. Za několik dní podlehl svému poranění. Pan Jules Ferry nemoha sám dostaviti se na bratrův pohřeb, dopsal panu de la Grangerie, který byl tajemníkem komitétu ambulančního.

„P a n e!

Jsem vám z toho srdce vděčen za nábožnou myšlénku, aby obecní úřad súčastnil se pocty, kterou zítra prokázati chcete důstojnému a hrdinému občanu v řeholi bratrů, Néthelnovi, který životem zaplatil svou oddanosť k raněným. Možná-li nějak stupňovati hrdinství, pak zajisté nejkrásnější oběť jest ta, která děje se bez hluku, a bratr Néthelme obětoval se bez naděje ve slávu. Tím větší jest nám povinností, abychom vzdali mu počesť občanskou, které neočekával, a která má býti důkazem úzkého spojení všech duší francouzských v jediné víře a v jediné lásce, ve víře a lásce k vlasti. Nelze mi osobně súčastniti se pohřbu bratra Néthelma; leč přítomnosť pana Leona Bèqueta, přednosty kanceláře gouvernérovy, kterýž jest zvláštním ředitelem a správcem našich obecních

ošetřovatelů, dokáže zajisté jasně bratrský cit, který nás pojí všecky jako spolupracovníky velikého pomocného díla.

Znamenám se v úctě

Jules Ferry."

Úzké spojení všech duší francouzských v jediné víře a lásce, ve víře a lásce k vlasti! Aj, pane Ferry, — a vaše dvě Francie?

* * *

Všickni, kdož byli svědky tiché, nezištné odvahy bratří, musili doznati jí úctu.

„Byl jsem jejich protivníkem," pravil v Buzenvalu velitel jednoho praporu národní gardy, „nyní však mají ve mně přítele. Jsouť praví vlastenci, a Francie jich potřebuje." A přec neminul ještě ani týden ode dne, kdy týž velitel postaviv se v čelo svého mužstva zuřivě volal: „Kdybychom tak všecky duchovní osoby mohli postaviti před pruská děla, aby jediný z nich nezůstal na živě, ó, pak bych byl spokojen!"

„Pověsť o vznešených činech a křesťanském hrdinství těchto bratří rozlétla se již po celém městě," praví doktor O. de Langenhagen; „chování jejich budí uctu a obdiv, a příklad jejich obrátil by k náboženství a ku pravdě všecky pochybující, i ty, jež svedeni jsou skepticismem. Já sám, heretik, s ustrnutím a obdivem pozoroval jsem tyto hrdiny a se mnou i ostatní druhové moji v Champigny, Villierech, ve Petit-Bry" ....

Times psaly tou dobou: „... zbývá ještě zmíniti se o Školních bratřích; uvěřil bys věru, že jsou starou gardou (old guard) ošetřovatelů; činnosť jejich byla zázračnou ...

„Viděl jsem jednoho právě, když zvedal obus; vojíni volali naň, aby byl opatrným, poněvadž obus právě teprve dopadl a může ještě prasknouti. Z desíti civilistů bylo by zajisté devět na ta slova nebezpečné těleso daleko od sebe zahodilo v největším kvapu, bratr však položil je zlehka na zemi, s chladnokrevností tak pokojnou, jakoby běželo o vejce, a obrátiv se k nám, jejichž zraky dosti nedůvěřivě za projektilem těkaly, pravil zcela klidně, že by bylo nebezpečno nechati takové věci plnou tíží dopadnouti, neboť by mohla nastati explose." (Times, 10. prosince 1870)

I sami Prusové vidouce, jak po bitvě šedesát bratří po celé tři dny s nevídanou obětavostí odnášeli a pohřbívali zbylé mrtvoly v obvodu předních stráží, netajili svého obdivu.

„Neviděl jsem dosud obětavosti tak vzácné," pravil jeden. „Leda u Šedých sester," svědčil jiný.

Akademie francouzská přisuzujíc ústavu bratří cenu města Bostonu, „jako bývá na prapor plukovní připjat čestný kříž," mluvila také jménem Francie: „Neviděli jsme v době války příkladu krásnějšího na hrdinské chování se pokorných těchto řeholníků. (Pokračování.)

Ze strun vlastenských.

I.

Jen více lásky bratrské a vroucí,
jen úže k sobě v obec nezdolnou,
nesvolnou k cizím, ke svým povolnou,
jen všichni k sobě a jsme všemohoucí!

Svět láska jako fenix nehasnoucí
všem věrným Čechům, buďme jedinou
bratrsky svornou, mocnou rodinou,
již vede láska živá, vševládnoucí!

Jen více lásky upřímné a pravé,
jež pojí, pevní, sílí v jednotě
a trhá sítě nenávisti dravé.

Jen více lásky nezištné a ryzí,
jen svornou láskou ujdem' Golgotě,
a nezhynem' za viny své ni cizí!

II.

Jak Niobe jsi, bolestná má vlasti,
ne v pýše její, ale v těžkém bolu,
květ synů Tvých se hanou vraždí spolu
a štvaný národ žene do propasti.

Dřív svorný celek rozlomen je v části,
ač před branami Hannibal a síla,
jež vlastní naši bytosť podemýlá,
chtíc naše řady ještě více zmásti.

Ó, matko bědná, nemáš více dětí,
Čech každý jest jen příkrým stranníkem,
než aby chvátal Tobě do objetí!

Kéž Tobě zplní proroctví se zlaté,
že budeš jednou svorným Blaníkem
vzbuzených reků, dbalých Tvé cti svaté!

III.

List jeden černý našich dějin slavných
čtu se studem a s pláčem, hněvem, kletbou;
jeť naší staré nesvornosti setbou
a hříšným plodem pletich neúnavných.

V čas velké bouře, zmatků nevýpravných
„král zimní“ přijel pyšně na Hradčany,
a s trůnu slyšel národ rozeštvaný,
že hájit bude práv mu starodávných.

Leč tupil je i řeč i mravy lidu,
hynoucí vlasti rozžeh' panychidu,
jak Antikrist den soudný na ni zval.

Chrám svatý Karlův drzou nohou šlapal,
však hodoval jak pustý Sardanapal,
když národ za něj v boji umíral!

IV.

Otče náš, jenž blažíš nebes lemy,
jméno Tvé buď posvěceno vděčně,
království Tvé lásky svět nám věčně,
a Tvá vůle panuj nade všemi!

Chléb Tvůj svatý sil nás nadějemi,
odpusť viny naše neslýchané,
milostiv buď, milostiv buď, Pane,
národu a rodné naší zemi!

Vinníci jsme velcí, dobře víme,
proto také všechněm odpouštíme,
kdo k nám nesli vraždu, plen a plamen.

Zbav nás, Otče, nových pokušení,
bojů, svárů, zmatků, rozdvojení,
nesvornosti, jež nás dusí. Amen!

Jaroslav Tichý.

Z cesty Kavkazem.

Píše Dr. **Jar. Sedláček.**

(Pokračování.)

V. Na jižním svahu Kavkazu.

Na této výši stanice Gudaur stojí vedle poštovní stanice ještě observatorium, kasárny a opodál nich pevný, starší dům, který býval dříve útulkem pocestných po způsobu hospiců na Sv. Gothardu, na Mont Cenis a jinde; nyní jest tam hostinec. Nemohli jsme se mnoho rozhlížeti po okolí, poněvadž se den již byl nachýlil, a pak zbraňovaly sousední vrchy vyhlídce. Zastávka netrvala dlouho; sotva jsme vyšli z vozu a trochu narovnali údy, již zase jsme vstupovali. A nyní jelo se po klikaté silnici s vrchu k Mleti. Jen dva koně

byli zapřaženi, a vůz střelhbitě hnal se dolů; vozka náš byl velice obratný, neboť dovedl při té rychlé jízdě a za šera obrátiti v čas koně a vůz v každé zatáčce, a bylo jich mnoho. Tu a tam viděli jsme pod sebou světla, ku kterým jsme za chvíli dojeli; po jedné straně byla dle všeho velmi hluboká propast, kterou teče říčka Aragva. Nyní jsme byli již překročili rozhraní vod: kdežto Terek tekl po severním svahu k severu, kde se obrací k východu a vtéká do Chvalinského moře, řeka Aragva jest přítokem Kury, teče po jižním svahu Kavkazských hor a vrhá se pak též do Chvalinského moře. Nedaleko vytéká z ledovců řeka Riun či Rion, který vtéká do Černého moře. Silnice z Gudaux k Mletům byla již několikrát přeložena a opravena, poněvadž původně sdělána byla se sklonem mnohem větším než nyní. U jedné zátočiny před Mleti v tak zvaném „Zemo-mletském podjemu“ jest ve skále deska, a na ní vryto: „Šossé sooruženo pri naměstnikje kňazje Barjatinskom, po projektu podpolkovnika Statkovskago, vo vremja upravlenija VIII okrugom Puťej Soobščenija general-majora Albranda.“ Stále jsme pohlédali, zda již spatříme světla stanice Mleti, neboť nás cesta již velice unavila, nad to jsme se všichni třásli zimou; ničeho jsme neviděli, až po desáté hodině teprve vjeli jsme do dvora pošty Mletské, která jest obyčejně noční stanicí vozů odjíždějících z Vladikavkazu o 9. hod. ranní, neb z Tiflisu o 7. hod. ranní. —

V jídelně nalezli jsme jen dva pocestné, kteří však byli jízdou podobně unaveni jako my. Zrcadla i obrazy i velké lampy přikryty byly látkami proti muchám, což vždy činí dojem, jakoby nebylo nic připraveno. Po oblikátní šči (polévce s kapustou, masem a jinými věcmi) a po žarkoje (pečeni), k čemuž nám dali výborné Kachetinské víno, přestalo nás mraziti, a šli jsme si odpočinout. V prvém patře přichystán byl nám dvěma, kteří jsme jeli, jak se tu praví, ve druhé třídě, pokoj, v němž připravili lůžka. V cestovních knihách o Rusku nalezli jsme ve předmluvách sterootypní poznámku, že si třeba vždy vzíti na cestu po Rusku hodně prášku na hmyz, a že téhož především třeba na lodích po Volze a na stanicích vojenno-gruzíňské dráhy; tou poznámkou se činí tamnímu obyvatelstvu křivda, neboť mohu říci, že mohlo hmyzu toho býti ve Mleti mnohem více, a nebyl by nás vyrušil ze spánku, kterým se každý pocestný po tak dlouhé jízdě musí občerstviti.

Časně z rána byli jsme probuzeni vozkou a mohli jsme se zase jen málo poohlédnouti po okolí. Stanice jest velmi výstavná; obec Mleti jest malá, ale ukazuje se na některých domech a zříceninách, že zde již v dávných dobách bývalo místo větší a snad i důležitější. Nedaleko odtud jest na vrchách ojedinělá Osetská obec, zvaná Lomys-Kyšel; tam prý jsou zříceniny pěkného kdysi chrámu sv. Jiří.

Před šestou hodinou jsme vyjeli, a ruče hnal se náš vůz po oklikách vedle řeky Aragvy (Strabo již ji znal a zove ji Aragon); krajina je čím dále, tím více zajímavou: zrak pobíhá po horách a vidí stále celou řadu červenavých vrcholů, mezi nimiž se bělá sníh ledovců: po stráních, které jsou čím jižněji, tím více porostlé, vidíme i pěkné, vysoké stromy, jehličnaté i listnaté. Mezi duby a buky, ořechy a kaštany objevují se v jižnějších a nižších lesích i cypřiše; i zde mnohé keře, oříšky, maliny a j. vyplňují každé vhodné místo na školách; v lesích jako u nás jahodníky, brusiny se velmi dobře daří. Ještě

dále vidíme, že vegetace je bujnější, málo která skála je holá, všude rostliny, jako dlouhé, visuté břečťany hledí ji zakryti, a tak se zde vidíme jako v nějakém bohatém Alpském údolí. Nebudeme se diviti, že Kavkaz jest zajímavější než Alpy, že rostlinstvo hor jeho jest bujnější, rozmanitější než rostlinstvo Alp a Pyrenejí, vždyť leží Kavkaz jižněji než Alpy, jest vyšší než Pyreneje a může míti vedle rostlinstva chladných pásem na jižním úpatí i tropické rostliny. Ležíť Kazbek na stejném stupni zeměpisném s Florencí a s Pyrenejemi.

Před Passanaurem vjíždíme zase do úžiny, kterou zde utvořila Aragva, a po stranách obdivujeme se zříceninám pevnostních věží z dob slávy Georgie. V Passanauru již se dostavilo k vozu mnoho prodavačů ovoce, hrušek, jablek i meruněk, kdežto na předešlých vyšších zastávkách ovoce jsme ani nespatřili.

Nedaleko Passanauru na výšině Hefsur jest několik osad, jichž obyvatelé o sobě tvrdí, že jsou potomky křižáků, kteří se sem po ztrátě Cařihradu byli obrátili a založili zde osady na říčce Bakurhebi. Co na tom pravdy, neznámo.

Vesničky ležící na cestě k Ananúru jsou malebně stavěny; kloní se sice také k horám, ale jejich čtverhranná stavení jsou vždy pěkně rozložena kol starých strážných věží, kteréž ovládají svou vysokou polohou celé okolí. Většina domů míval nad obydlím, jaksi na střeše postavenou krytou verandu, která jest z jedné strany úplně otevřena; u některých domů podpírají čistě urobené, slabé sloupy střechu té verandy, což dává vesničce takový ráz, jakoby v ní byly samé letní villy.

Ve stanici Passanauru opatřil se náš kozák puškou a držel ji po celé další cestě až ku Cilkanu jako k výstřelu připravenu v rukou; i vozka vyňal dva revolvery a připnul si je tak, aby je měl při ruce. Tázal jsem se, proč jest právě zde třeba, aby se tak ozbrojovali a aby zbraň tak ukazovali? Pravili mi, že zdejší horalé jsou nejnebezpečnější; přede dvěma lety oloupili poštu před Ananúrem, zabili vozku i pocestné, a dosud nelze jim ani za jasného dne důvěřovati. Potkali jsme několik horalů, kteří pokryti jsouce kozáckou burkou (pláštěm) s obličejem zamračeným, klidně vedle nás jeli. Ačkoliv Rusko pro bezpečnost tamních krajů velmi mnoho učinilo, přece nejsou ani pošty, ano ani vojenské stráže nikdy dosti bezpečnými; dne 22. června 1891. přepadla loupeživá rota u Saljanu blíže Chvalinského moře poštu, zabila dva pocestné a nejsouc spokojena s lupem vydrancovala nejbližší vesničky. Ještě později se stalo nedaleko přístavu Batumského na Černém moři jiné neštěstí; čtyři vojáci byli přímořskými loupežníky za dne na loďce přepadeni a zabiti; když neodkladně poslána byla loď s jinými vojáky, aby pronásledovala vrahy, ti beze stopy zmizeli. Ale jest věru velmi těžká úloha, kterou Rusko na se vzalo a které dle možnosti vždy svědomitě dbá, udržeti lidi tak různých národů a jazyků, jako jest na Kavkaze, lidi, kteří dříve skorem úplné svobody užívali anebo ve stálých bojích o svobodu jen plenili sousedy a drancovali, lidi takové udržeti v pořádku a v zákonné kázni!

Ostatně však viděli jsme my na horalech jen dobré stránky: všude jsme je viděli velmi pilně pracovati, a jejich polní práce jest na horách velmi těžká; při jízdě k Tiflisu, kdy byl sváteční den, viděli jsme je, jak dobře zachovávají sváteční klid; v jedné vesničce

právě měla býti bohoslužba; horalé stáli na hřbitově, který jest kolem chrámku, jako to u nás bývalo, a rozmlouvali uctivě s přítomným stařičkým, ovšem že řeckým duchovním. Nebylo jich však tuze mnoho; zvláště neradi prý chodí ti, kteří přihlásili se v novější době po přání vlády ku pravoslaví, do pravoslavných církví; když mohou, vždy se za nějakou kopejičku, kterou dají kozákovi, návštěvy té sprostí. Dlužno jim však, i když nenáležejí k ruské církvi, ještě jinak přispívati na ruskou církev. Neboť čas po čase berou ruští kněží z chrámu ten neb onen obraz Bohorodičky anebo kříž a nesou obraz ve slavném průvodu do některé z přináležejících vesnic; tam obyvatelé se slávou vítají ten obraz, a nyní se nosí dům od domu, aby každý dům byl tak poctěn; při tom nepomíjejí se ani domy jinověrců, a všude bývá vybírán příspěvek na chrám neb k účelu právě případnému. Zvláště slavný bývá podobný průvod ve stanici za Ananúrem, v Dušet, kde se ve průvodu obnáší starobylý, vzácný obraz sv. Řehoře Naziánského, chovaný v arménském chrámě svatého Mikoláše. Slavnější průvody konají se s obrazy vzatými z poutnických míst, jako s obrazem Kazaňské neb Kutajské Bohorodičky a j.

Ananúr, bývalé opevněné gruzínské místo na pravém břehu Aragvy, bylo sídlem jednoho z eristanův či náměstníků prvotního gruzínského carstva. Roku 1739. přitáhl sem eristan Ksanský Šanše, přibrav si ku posile Lezgy a uzavřel aragského eristana Bardzima v pevnosti Ananúrské. Po dlouhém obléhání a po vražedném boji Ananúr Ksanci vzat, eristan i rod jeho vyhuben, a z pevnosti zbyl jen dřevěný chrámek. Na větším tamním chrámě, který pochází z roku 1704., jsou zvenku čistě provedené okrasy kříže a stromy, na jejichž větvích vypodobněna jsou nějaká zvířata. Roku 1804. srotili se Osetinci a přitrhli na Ananúr, kdež ubili hlavního ispravnika (náčelníka), zničili kozáckou stanici v Kajšaurje a přerušili spojení Ruska s Jihem. Kníže Cicianov z Erivanu sem pospíšil a spolu se sousedním vojskem kozáckým osadil Ananúr a Osetince pokořil. Z Ananúru možno jeti do vinného údolí Kachetinského, které jest asi dva dny cesty vzdáleno.

Za Ananúrem opouští silnice údolí Aragvy, ale jenom na krátko a vystupuje na Dušetskou horu, kde jest již jmenovaná zastávka Dušet. Městečko, od zastávky as verstu vzdálené, má obyvatele většinou arménské a bylo sídlem posledního již nepanujícího gruzínského knížete, syna Iraklije II., Vachtanga, který r. 1803. město Dušet dal Rusům a sám odešel do Ruska. Roku 1755. bylo městečko to v moci avarského chana Omara, který tehdy napadl Georgii. Ze staré slávy zbyla jenom na polo zbořená věž a dům stavěný králem Iraklijem.

Vedle silnice k Cilkanu nalézá se mezi pahorky malé jezero Bazaletské, které prý jest plno pijavic. Odtud počíná nás trápiti veliký žár a silniční prach, který nás dusí víc a více. Za Cilkanem jsme již na planině, kterou se blíží řeka Aragva k řece Kurje. Zde blížíme se místu velmi památnému, kde stojí předposlední stanice vojenno-gruzínské dráhy, totiž městu Mschet či lépe Mscheta. Zde bylo sídlo carů Georgie či Gruzíň. (Píší někdy Mscheta na místě Mccheta, poněvadž se tak vyslovuje.)

VI. Georgie či Gruzíň.

Letopisy gruzínské uvádějí, že Mscheta bylo nejstarším městem světa; dle nich založil je Mcchetos, syn Kartlosův, který žil v pátém rodě potomků Noemových a byl otcem národa georgijského. V 1. knize Mojžíšově X. 2 se praví: „Synové Jafeta byli: Gomer, Magog, Madai, Javan, Thubal, Mesech a Thiras". Potomky Gomerovými, míní se, že též byli Arméni, kteří sami původ svůj odvádějí od Thogormy, syna Ganerova. „Magog" uvádí též prorok Ezechiel XXXVIII. 2, kde praví Hospodin: „Obrať tvář svou ku Gog, v zemi Magog, Mesech a Thubal". Od slova Gog někteří vykládali jméno Kavkaz, poněvadž prý Kolchidští a Arménští zvali krajinu mezi Černým a Chvalinským mořem Gog chazan t. j. Gogova pevnost, z čeho Řekové uvykli říkati Caucasus. Synové Thubalovi byl národ u Herodota nazývaný Tibarénští, kteří bydleli na jihu Kavkazu, tedy též v nynějším kraji Tiflisském v Georgii. V assyrských nápisech jmenují se Tabali a byli asi velmi rozšířeni, když na obelisku Salmanassara III. jsou uvedeni dvacet čtyři králové země Tabal mezi poplatníky assyrského krále. Synové Mesech-a (Masoch-a) míní se, jsou titéž, které jmenuje Herodot Moschi. V nápise Sargona, krále Ninive, uvádí se, že království zaujímalo i země Tabal až k Muski. Několikrát činí se tu též zmínka o Meti, králi Moschiských, který byl poražen a poslal do Assyrie poplatek. (Osann se mylně domníval, že Moschi byli předkové Moskovitů t. j. Rusů.)

Zda ti Meschi založili Mccheta, dokázati ovšem nelze. Jisto jest, že tam, kde později byla Georgie, byly země, které se nazývaly Kolchida, Iberie, Albanie, a i část Arménie přidána byla později ku Georgii. Okolo 324. př. Kr. stal se Farnavas králem Georgů, svrhnuv jho persko-macedonské. Ten zavedl prý též běžné písmo georgijské (Georgové mají jiné ještě písmo, církevní,) rozdělil národ, ustanovil eristany atd. Na počátku čtvrtého století po Kr. sídleli králové Georgie již v Mccheta; roku 469. král Vachtang Gurgaslan (t. j. král vlk) založil Tiflis a usadil se tam. V letopisech gruzínských jest prý mnoho pověstí a vypravování o prvých mamasachlisech t. j. vladařích Mccheta, psáno, avšak jen málo z toho je zaručeno. Král Georgie, který byl však rodem Peršan, Mirian jménem, přijal r. 318. křesťanské učení od sv. Niny, vystavěl dřevěný chrám na místě, kde stál vysoký cedr. Pod cedrem v zemi uschován byl chiton (svrchní šat) Páně, kterýžto šat sem byl přinesen mschetským židem Elijuzem; stěží lze věřiti, že by by bylo toto roucho, židem přinesené a v zemi skrývané, bývalo pravým rouchem Páně. Svatá Nunia či Nino byla křesťanská otrokyně; když jednou na její přímluvu dítko jakési zázračně se uzdravilo, rozhlásila se pověst o ní, až byla povolána i ke královně těžkou nemocí sklíčené. Ona i tu uzdravila a zároveň ji, později i krále, získala křesťanství. Král pocítil na lovu svém jednou zřejmé přispění křesťanského Boha, neváhal a prosil Konstantina císaře, aby mu poslal kněze, a pak se křesťanství hlásalo v celé zemi. Po čase učiněno jest Mccheta sídlem patriarchy, který se jmenoval Katolikos mcchetský a samostatně řídil církev gruzínskou. Řekové činili si pak nároky na zemi Georgijskou, císař Justinian stavěl tam i některé pevnosti, a tak vešlo záští proti Řekům mezi tamní lid, který se přes to víry křesťanské pevně držel. Za Tamerlana byla kra-

jina bohaté Georgie nesmírně pokažena; veliké a mnohé zříceniny podél Kury a Aragvy upomínají na tažení Tamerlanovo; tehdáž i Mccheta bylo s chrámem, s paláci i s pevností zbořeno. Nejvíce litovali Gruzíni chrámu, který byl zasvěcen dvanácti sv. Apoštolům a od mnohých králů po Mirianovi krásně zbudován.

Dobrodincem národa největším byl David Bagrationovec (1009—1130.); mezi pozdějšími vynikla královna Tamara (1180—98.), která rozšířila své panství na všechny vůkolní horaly. Král Alexandr (1413 - 1442.) vystavěl ve Mccheta nový veliký chrám, který nazýván jest Gruzíny svjeti-cchovjel (t. j. oživující sloup). Zemětřesením v XVI. stol. byla kopule chrámu porouchána, než, carevna Miriama a car Vachtang ji opravili. Chrám jest hrobkou mnohých králů Georgie, i poslední králové Iraklij II. a Jiří XIII. jsou tu pohřbeni spolu s výtečnou Tamarou. Obraz této královny lze dosud na mnoha místech v Tiflisu a v Gruzíňsku spatřiti, a jest to znamením, že Gruzínci nezapomínají své samostatnosti, ano, nyní o ní mluví a s ní stále víc a více se zabývají.

Ještě nešli jsme dojeli ku stanici Mschetské, vystoupili jsme z vozu, abychom aspoň zběžně pohlédli do vnitř památné a poutnické kathedrály gruzíňské. Ctihodný stařec otevřel nám bránu chrámovou, a vstoupili jsme. Překvapí každého ta přísná jednoduchosť slohu, který jest s polovice románský a s polovice byzancký. Smělou klenbou a výškou oken a kopule přibírá si chrám tento krásy i gotického slohu. Ikonostas jest velice starobylý, ale předobře ve svých trochu naivních malbách zachovalý. Po pravici jsou kamenné trůny dva, vyhražené patriarchovi gruzíňskému a carovi. Gruzíňský patriarcha má se jmenovati vlastně exarcha a sídlí nyní v Tiflise; jemu podřízeni jsou dva biskupové: Kachetinský a Imeretský. Uprostřed chrámu jsou krypty či hroby králů, patriarchů a několika jiných slavných mužů gruzíňských. Ukazovali nám i sloup z onoho cedru, o němž jsem předem učinil zmínku; z toho prý dříve vytékal svatý chrysam, tak že jim nebylo třeba po mnoha let světiti nového chrysamu.

Roucho Páně, které zde se chovalo, vzato bylo perským šachem Abbasem, který je s jinými dary poslal Borisu Godunovi do Moskvy, a tam se malý zbytek jeho uchovává v Uspenskim soboru (chrám Nanebevzetí) v Kremlinu. Drahým pokladem chrámu tohoto jest kříž sv. Niny. Služby Boží konají se ve starém jazyku domácím: knihy bohoslužebné jsou tištěny zvláštním písmem, které liší se značně od běžného písma gruzíňského. Velikým znalcem literatury gruzíňské byl Brosset, Francouz, kterýž i mluvnici vydal a kroniky gruzíňské přeložil. Kathedrála byla obnovena roku 1865.; ukázali nám ještě nějaké vzácné staré rukopisy, a pak jsme pospíšili ku blízkému chrámu ženského kláštera, ku chrámu Samtavro. Tam sídlel do roku 1811. biskup Samtavrský; v tom roce bylo biskupství zrušeno. Klášter i chrám byly též r. 1865. obnoveny; bývalo u lidu mínění, že klášter je spojen s věží hlavního chrámu Mschetského neviditelným řetězem, pomocí jehož obcují dobré klášterní duše se svatými v soboru pohřbenými. Arménský chrám Panny Marie, který tu za městem ještě jest, nemohli jsme již navštíviti; dali jsme stařečkovi něco peněz, za něž nám dával požehnání na cestu a pravil, abychom tak přišli v říjnu, kdy dne 1. (13.) se zde scházejí tisícové Gruzínů k poutní slavnosti, že bychom viděli, jak oni jsou zbožní a jak svjeti-cchovel milují!

Kol města nachází se, jak jsem se již zmínil, mnoho starých památek. Roku 1871. nalezeno při kopání nové silnice mnoho mohyl ve dvou vrstvách, v jedné hořejší vrstvě a v jiné spodní. Hořejší mohyly byly složeny jako schránky z větších kamenů; nižší mohyly byly jako rakve, ale překlenuty zdivem ze říčních kamenů. V těchto nalezeno mnoho předmětů z počátku tak zvaného železného věku, které ukazovaly, že pohřebiště to sloužilo svému účelu již v X. nebo XI. stol. před Kr. Ve schránkách hořejších byly nalezeny některé římské peníze z doby císaře Augusta, jsou tedy původu z dob po Kristu Pánu. Pozoruhodno však jest, že lebky nalezené v mohylách byly lebky tak zvané dlouhé (dolichokefaloi), kdežto lebky nynějších obyvatelů Kavkazu a tedy i Gruzíně jsou kromě malé vyjímky krátkého (brachykefaloi) rázu. Vše to nasvědčuje, že Mcheta bylo již v nejdávnější době, jistě 1000 let př. Kr., obydleným místem.

Na pravém břehu řeky Kury pozvedá se návrší nazvané Kartali; tam prý byl pochován otec Gruzínů Kartlos, a tamtéž prý na modlitby sv. Niny padla modla Armaz; proto se pevnost tam zřízená jmenovala Armazi, a i chrám kdysi tam zbudovaný poblíže návrší měl jméno Armazischevi. Odtud asi se stalo, že Strabo nazýval místo Mcchety jiným jménem, totiž Garmozik, Plinius Garnastis, Ptolemeus Garmoktik. Kol Mscheta táhl též Pompejus, když pronásledoval krále Mithridata; dle nalezeného tam nápisu sám Vespasian císař stavěl v těch místech pevnou tvrz. Na levém břehu Kury, západně od města, jsou hory Sarkineti, na nichž je klášter založený jedním ze 13 syrských otců, v VI. století tam přibylých totiž sv. Šio; jméno jeho jest Šio mgvimský monastýr (mgvime znamená jeskyně), z čehož se soudí, že tam nejdříve bydleli v jeskyních. U řeky Aragvy leží ještě starý chrámek Džvarissakdari (chrám sv. Kříže), pocházející ze VII. století a stavěný na místě, kde sv. Nina byla postavila kříž.

Stanice Mschetská stojí na pravém břehu Kury; pospíchali jsme tam, ponévadž vůz se zde zastavuje jenom na půl hodiny. Tam nalezl jsem vojína, mladíka, s kterým jsem byl mluvil ve Vladikavkaze na poště; s radostí mi vypravoval, že ho včera večer peníze z domova došly, že hned sedl na vůz a tak nás dohonil. Radoval jsem se tomu, že jsem se přesvědčil o jeho pravdomluvnosti.

Horko bylo nyní takové, že ani sodová voda, ani limonády, ovšem že ani čaj nám podávaný nemohl nás ochladiti, a tak jsme vstoupili do vozu s nadějí, že brzy přejedeme posledních dvacet verst a budeme na místě. Právě před námi byla stanice železné dráhy, vedoucí z Batumu, od Černého moře do Tiflisu; vlak, který tu stál, hnul se ze stanice k Tiflisu, a my přejížděli řeku Kuru po kamenném mostě, který prý jest zbudován na tom místě, kde i Pompejus ve výpravě do Albanie byl postavil most.

Po pravém břehu Kury vede nás cesta na Digomské pole, pak přecházíme na pravý břeh řeky Véry, kde stojí kříž, postavený roku 1846. na památku události, že zde car Nikolaj Pavlovič r. 1837., když se vůz jeho na svahu převrhl, vyvázl bez úrazu z velikého nebezpečenství.

Obdivoval jsem se na cestě našemu kozáku, který s vozkou mluvil osetsky, s jedním cestujícím gruzínsky a hned zase s námi dvěma ostatními rusky. Za Mscheta začal se mnou hovořiti též o politice, což v Rusku není radno. Věděl, že jsem z Austrie, a horlil

proto, že prý Rakousko zabránilo Rusku vzetí Cařihradu a že nejen Uhři, ale i Slované rakouští jsou nepřátely Ruska. V horlivosti své líčil, jak on a vše kozáctvo miluje cara, jak by hned všechny nepřátely porubal; ale jeho vlastenecký zápal nebyl nikterak zlý, neboť ku konci jsme se všichni s ním řečem těm smáli, a bylo dobře. Cesta nám uběhla, a my již viděli německé osady před Tiflisem a pak i zahrady Tiflisské a vjížděli jsme slavně do Sololaki, předměstí Tiflisu; slavně proto, že se toho dne slavily jmenoviny carevny Marie Feodorovny, kdy většina domů byla ozdobena prapory, a na mnoha místech hrála hudba. Na poštovním dvoře loučil jsem se s vlídnými spolucestujícími, s čilým a úslužným kozákem, a již mne obstoupili sluhové rozličných hostinců: Hotelu du Caucase, de Londres, du Nord, nomer Berlínských, Kolchidy a j. Rozhodl jsem se pro du Nord, kterýž leží ve středu města, nedaleko pošty, musea a policejního domu. Sotva jsem setřel se sebe prach cesty, již jsem spěchal, abych před večerem viděl něco z Tiflisu a abych pozoroval, jak obyvatelé oslavují svoji vzdálenou carevnu. Tiflis jest od Petrohradu vzdálen 2618 verst.

(Pokračování.)

Proroctví Kotterova.

Píše **P. Petr Špička.**

(Dokončení.)

Ale když věc Fridrichova v Čechách tak nešťastně dopadla, a on jako zbabělec prchá z těch krásných Čech do Vratislavi, tu kalvinský ten anděl, snad hned jak se o porážce u Prahy dověděl, už poroučí Kotterovi, aby do Vratislavi pospíchal a Fridrichovi nebeské jeho poselství oznámil. Kotter vyplnil tento rozkaz Boží 5. prosince r. 1620., a již 10. prosince téhož roku, tedy měsíc po porážce u Prahy, vymohl mu Wilpret, správce královského fisku, ve vévodství Hlohovském audienci u krále uprchlíka.[1]) Bylo to v přítomnosti ještě tří šlechticů. To mu vzkazuje anděl: „Ač již stížen jest trpkým, nepřátelským osudem, jestli Boha, nejvyššího pána a krále svého léna (království Českého) se přidrží, Jeho pomocí opět zvítězí.“ A prorokovav takto napřed šťastný výsledek zrádného jeho podniku, pokračuje Kotter:

1. Aby srdce svoje nepřátelům svým vždycky smířlivým okazoval. Kdyby pak oni k míru nakloniti se nedali, že Bůh proti nim vzbudí vojska od východu a severu a nebude prý to vojsko krále, ale vojsko Boží.

2. Ať prý král pečlivě se na pozoru má před nepřátely svými, kteří hledají příležitosti, aby jedem se ho zbavili, a tak úplného vítězství dobyli.

3. A aby dobře vštípil si v paměť příklad s patriarchou Jakubem, jenž dva měl nepřátely: Esaua a Labana. Ale jako Bůh zázračně Jakuba pro důvěru jeho vysvobodil, tak vysvobodí i krále, jestli důvěru svou v Boha neztratí. To vše uslyšev Bedřich krátce odpověděl: Přijímám první Tvoje sdělení jako rozkaz, druhé jako napomenutí, třetí

bude mi zrcadlem. — Věřil tenkrát Friedrich? Kdož to ví, mnoho-li vlivu proroctví to na Friedricha mělo, ale to je jisto, Fridrich se podle proroctví zachoval. Je to divná náhoda! Téhož 10. prosince podal mu upřímný jeho rádce Jáchym Russdor písemní radu, aby Fridrich se loyalně vzdal všech neprávem si přivlastňovaných zemí. A není žádné pochybnosti, že by byl tenkrát Fridrich ve Ferdinandovi našel smířlivého pána. Ale Russdorf radou svou propadl, a u Fridricha zvítězil náhled vášnivého Cameraria, aby pokračovalo se ve válce. „Vždyť prý pomocí Dánska, Švédska, Holandska, Betlena a spojených států se dá všechno ztracené získati znovu, snad mohly by se dobyti ostatní země císařovy a řišské kláštery, ba snad se na místo Ferdinanda vyvolí nějaký nekatolický císař.“ A Fridrich touto radou zaslepen, píše unii: „Právě se radím, jak bych pomocí Slezanů a Betlena ztraceného opět nabyl. Jen ať unie touž sílu ukáže, jako papežská liga. Jedná se jen o to, aby kurfirsti a stavové pod papežské jho přivedeni byli.“

A opravdu ohlíží se Fridrich všude po pomoci. Koncem r. 1620. posílá svého radu Reichmanna do Benátek, 12. února 1621. píše z Hamburka Mansfeldovi, jen aby vytrval, 18. února Betlenovi, Hohenlohe jde v zájmu jeho do Drážďan[2]) a sám ubírá se do Segeberku.[3]) Tam už dánský král začíná svoje intriky. Odpověď, jíž Fridricha obmyslil, byla sice dosti trpká. „Kdož radil Vám,“ praví k němu, „zahánět krále a zmocňovat se jejich říší. Jestli to byli Vaši rádcové, pak jednali darebácky. Ale ku konci vyzývá Fridricha, aby se ucházel o mír, a nebude-li mu míru přáno, pak ať je jist dánské pomoci. Tím vzrostla Fridrichova odvaha. Jak snadno mu bude zbaviti se podezření, že by si nepřál míru. A proto ač v bídě, přec pln nadějí se Segeberku jde do Hagu, aby tam pokračoval ve svém štvaní proti Ferdinandovi.

4. A v tomto hledání spojenců statně podporuje Fridricha náš prorok. Především ujišťuje ho, že bez spojenců nebude. Už $^{7}/_{11}$ 1620. vidí Kotter před sebou lva, obklopeného sedmi hvězdami, a tak blízko prý stál, že ruku svou pohodlně a beze strachu mohl položiti na hlavu jeho. Hned na to vidí, jak lvu vstříc přichází půlměsíc a toho lev předními tlapami uchopil a v nich držel tak dlouho, až měsíc přišel do úplňku a lev osvětlen byl po celém těle. V tom přišla i odjinud jasná, ohnivá zář a v lesku její všechno zmizelo. Zjevení to vysvětlil Kotterovi anděl až 9. ledna 1621.[4]) „Lev se sedmi hvězdami jest jeden z čelných králů (Fridrich). Hvězdy kolem lva jsou jiní králové, knížata, hrdinové. Tento lev, — král — oblehne a zničí toho, jenž postavil se na místo pána nebe a země. Co ten měsíc znamená, zůstane tajemstvím, až se všechno stane a samo ssebou se vysvětlí.“ — Těch 7 hvězd připomíná nám vojsko, jež dle počtu vůdců bude sedmidílné.[5]) Z vůdců těch tři ozbrojeni budou trojím brněním (loricis trinis), ostatním pak do ruky dán bude meč.“ Tam rozdělena

[2]) Viz dole.

[3]) Na výslovný rozkaz anděla ze dne 9. ledna 1621. „Eam ob causam Regem septentrionem versus se recipere debüisse, quoniam inde primum accepturus esset auxilium.

[4]) C. V.

[5]) ($^{7}/_{11}$ 1620.)

jest i úloha jednotlivých vůdců. „z nichž prvý s brněním prý potrestá duševní i tělesnou pýchu, druhý chlípnosť, třetí pohrdání Bohem a slovem Božím, prvý mečem ztrestá nespravedlnosť u vyšších i u nižších stavů, druhý uchladlou mezi lidmi lásku, třetí nestřídmosť a hrozné zneužívání darů Božích, čtvrtý nezřízenou lásku k věcem stvořeným, lichváře, lakomce.“ Při počtu sedmi trvají andělé také u vidění 7. srpna r. 1622.[6])

Kolem Kottera udělala se hustá mlha a v ní čtyřhranný prostor. V každém rohu prohlédal jeden mladík a všichni volali na Kottera: „Christofore, viděl's všechno?“ „Viděl.“ — A viděl lva v přirozené velikosti vzpřímeného zadními nohama na půlměsíci. A andělé poroučí: Piš tedy: „Ten lev jest jeden z králů; jak měsíc střídá se jeho osud. Jako ten již roste, již se mění, tak osud podivný toho krále.“ — V tom přijde jiných sedm lvů. Ti postaví se kolem prostředního v určitém pořádku. A zas hlásají andělé: „To lev jest onen se sedmi hvězdami. Tři z těchto již spojili svoje úmysly se lvem, jejž na půlměsíci's viděl a v pevný s ním vešli spolek, jak nejvyšší poručil.“ A potom jmenovali jednotlivé ty spojence, zapověděli mu však, aby do jisté doby jmen jejich neprozrazoval.

Není nám toho třeba. My, čtouce toto proroctví, jako bychom viděli vstupovati po sobě na válečné jeviště ty hrozné nepřátely císaře Ferdinanda a katolické církve. Vidíme Mansfelda a jeho vojsko, „tuto rotu ze všech zemí sebranou, pod vedením arcilupiče.“ [7]) A po boku jeho vystupuje tu jiný nepřítel, „spřízněná to povaha se stejnou divokou a pustou vášní, válku vésti k vůli válce, ale aspoň v tom poctivější nežli Mansfeld, že s bojem o zájmy Fridricha to vážně myslel, i císařské milosti se pustil, dokud by onen všech práv svých opět nenabyl.“ „Bezohledná surovosť s úplným nedostatkem i toho nejobyčejnějšího školního vzdělání vyznamenávala ho už na prahu mladických jeho let.“ [8]) Byl to Christian z Braunschweig Wolfenbüttlu, jakožto uživatel biskupství Halberstadtského zvaný krátce Halberstadtský, nebo „der tolle Bischof“, týž, jenž z uloupené drahocenné sochy sv. Liberoa dal raziti tolary s nápisem: „Gottes Freund, der Pfaffen Feind,“ týž, jenž v neslýchané surovosti pronesl to památné heslo svoje: „Durch Schaden, nicht durch Gutes thun will ich mich berühmt machen.“ A v touž dobu na nejzažším západu povstává Jiří Fridrich z Baden Durlachu. Aby měl ruce volné, sprostil 15. dubna 1622. poddané svoje poslušnosti, řka: „Od nynějška až do smrti své chci už být jen vojákem a jen o to se budu snažit“ — jediný tedy účel jeho snažení! — „aby katolické náboženství v říši uhaslo.“ Z jihu každým okamžikem hrozil věrolomný Betlen a na nejzažším severu zbrojil dánský král, švédský Gustav Adolf hledal stále příležitosť, jak by se vpletl do říšských záležitostí.

5. Už jen jedna hvězda zbývá, která měla býti ramenem Boží pomsty. Kdož je ten sedmý spojenec Fridrichův? Trneme, pomýšlejíce, kdo to měl býti, jenž by rozhodl ten veliký boj mezi katolíky a těmi ostatními také křesťany. Nedivíme se nic tomu zděšení, jež

[6]) C. X.
[7]) Hurter II. 2. 77.
[8]) l. c. 79.

zmocňovalo se za oněch rozervaných poměrů všech přátel křesťanství a pravé kultury, když zdvihl se na východu hrozný mrak — bude to ten magnus monarcha ex oriente, Turek. V celém prorokování Kotterově nacházíme toho stopy. Snaží se podivný ten anděl obsah tak osudného proroctví osladiti aspoň tím, že oznamuje, že Turek až zničí papeže (mezi r. 1621—1630.)[9]), se obrátí na kalvinskou víru.

23. dubna 1623. měl totiž Kotter následující zjevení: „Hle od jihu i západu náhle dvoje přichází vojsko stkvěle vyzbrojeno, jásající. Jednotlivé jeho oddíly poznamenány písmenami, na čele G, na prsou S, na zádech V. A jiné dvoje vojsko; to od východu a severu přichází. Již v jeden se spojuje šik: jak leklo se prvé dvoje vojsko! Již jásot svůj zaměnilo za žal a hrůzu. A jak hrůzou se chvěje, hrozný slyšíc hlas: Aj už přicházejí rány a soužení, přicházejí náhle, jedním dnem. A už v šik se řadí čtvero vojsko, již rozzuřila se hrozná bitva, z obou stran mrtvých na tisíce. A rozprášeni jsou co od jihu přišli a západu, zanechavše severním a východním stkvělé vítězství. — A po této porážce čtyři přicházejí muži. Knihu nesou velikou. Uprostřed tábora stanou. Tam muž stojí vznešený, dlouhým oděn šatem, „tiaru tureckou“ na hlavě. Tomu knihu podají. Pod levou uschová ji paží. A jiných dvanáct přichází, bíle oděných. Z těch jeden knihu nese červenou s trojí pečetí. A když mu ji podali, vroucně ji k prsoum tiskl. A an tak radostně roznícen s knihou pod paží stojí, hle zástupy mnohé, starých, mladých a stavu různého před Turkem stanuly. Ten knihu otevřel, velkými písmenami černě popsanou. A v jásot dali se všichni hlasem jasným prozpěvujíce: Laudate Dominum omnes gentes, glorificate et extollite nomen ejus, quoniam benefecit nobis. Pak zbraně odložili a v náruč vrhali se navzájem, lásky plni a radosti a znovu zpívali: „Laudate Dominum omnes gentes etc.“ [10]) To všecko znamená,[11]) že veliký ten monarcha od východu poznati má Boha. A již přitiskl knihu k srdci svému, ale obrátí se, až přijdou k němu hlasatelé evangelia. Otevřena bude kniha. První pečeť rozlomí kázaní o Kristu Ježíši a křest. víře, druhou víra v Ježíše Krista, jejž Turek nikoliv jen jako velikého proroka, ale jako Spasitele a Vykupitele svého bude uctívat. Co však o otevření pečetí jsi se dověděl, nesplní se dříve, až bestie ta hrozná se sedmi sloupů svých svržena bude.“

1. a 2. června 1622. vykládají andělé vidění, jež měl Kotter 10. dubna 1621. Uviděl tenkrát před sebou stůl trojhranný a u toho seděli tři mládenci v bílém oděvu, navzájem se za ruce držíce, obráceni na východ, jih a sever. Před každým stál stromeček, a na vrcholku každého byla růže. Stromek ku straně jižní byl ze všech nejmohutnější, měl také na sobě nejrozkvětlejší růži. Náhle přiběhlo lvíče, vyskočilo na stůl a otřáslo jižním tím stromkem, že množství listů s růže spadlo a v krev se proměnilo. Stromek před mladíkem na severu stál klidně. Stromek východní byl z počátku suchý, bez listí a bez květů, ale náhle se zazelenal a růže nad vrcholkem jeho kvetoucí květy své velmi příjemně rozložila. Severní pak mladík na-

[9]) Cap. II.
[10]) C. XIV. 13—26.
[11]) C. XV. 27 seq.

pomene Kottera: Dobře se podívej, abys to všechno důkladně popsal, neboť velké věci tají se tímto viděním.“ Krátce mu ty věci povědělí andělé o rok později [12]): Vidění to znamená jednoho zkázu, druhého vzrůst, třetího na víru obrácení.“

Důležito bylo vidění 6. října 1624. Sám Komenský klade vidění to za korunu všech ostatních zjevení. Kotter [13]) vyveden byl na jakýsi vrch a vybídnut, aby se rozhlédl. „I spatřil jsem se všech světa stran mnoho tisíc lidí. Od východu přicházelo nesmírné vojsko a ležení položilo jedni proti druhým. Ty z východu ale viděl jsem s hlavami nazpět otočenými. Tak postupovali proti vojsku jižnímu. A šik jižní zničen byl východním, že jsem ani nezpozoroval, kam byl zahnán. Východní pak vydobyli mnoho měst a ke konci položili se v poli širém. I přišlo několik jezdců a mluvili s nimi. Vojska pak východní odpověděla: Jsme zde všichni ve jménu Boha vašeho a ten otočil nám všem obličeje a nevíme, co se s námi státi má. A hle! Muž bíle oděný přicházel, mísku v ruce nese rudou jako krev, i to, co na misce bylo, mělo touž barvu. A chodě po veškerém vojsku, pomazal červení tou každého, a obličeje jich obrátily se rovně k východu. I řekl jim muž ten: povím vám, co činiti máte: Čiňte pokání a uvěřte evangeliu Ježíše Krista a spaseni budete. Na to měl k nim kázaní.“ A výklad tohoto vidění [14]): „Východním dopřeje Bůh síly, aby vydobyli velikých měst. A postupovati budou převráceni v smyslu svém, až k místu, kde je chce míti Hospodin, aby je tam obrátil. Tehda pošle k nim muže, oblečeného bílým hedvábím, jenž vojsku východnímu poskytne zásluh v krvi Kristově, a oni se napraví a uvěří evangeliu, a tvář jejich, jak jsi viděl, obrátí se k východu, totiž slunce spravedlnosti vzejde v zatemněných srdcích jejich, jehož leskem klamné slunce jihu zahnáno bude. Proto jsi viděl toho kazatele na sloupu zlatém a slyšel's jeho kázaní. Ten muž jest veliký král východních království, jehož Spravedlnosť vyniká nad spravedlnosť krvelačného onoho klamného a pokryteckého pokolení.“

V srpnu 1625. má Kotter divný, ač jasný sen. V Hagu prochází se po břehu mořském palatin (Fridrich). V rukou drží knihu. Ta upadla mu do vody. Ale zachycena byla rybou, kteráž plovala do Cařihradu a tam knihu vychrlila v klín tureckého císaře. Tento poručil knihu očistiti a když ji otevřel, řekl: Nevím, jak knihu tu pojmenovat. Odneste ji a dejte se pokřtít; neboť je to kniha, která chybujícím ukazuje cestu a slepým světlo dává a nemocným jest lékařem, jímž se uzdraví. A modlil se: Pane, otevři oči mé, abych viděl veliké věci Tvé, Pane, uvolni jazyka mého, abych dobře mluvil a zvěstoval Tobě chválu. A k lidu volal: Posvěťte se všichni, kteříž obýváte země mé, poněvadž zvelebil nás a oslavil u večer světa tohoto Pán, okázav nám knihu zákona. A národ, jenž kolem stál, jásal radostně.“

Tento spolek s Turky není snad jen pletivem balvínského proroka. Tento spolek má skutečné, vážné pozadí historické. Už při uzavření spolku s Betlenem a stavy rakouskými mluvilo se dost hlasitě o spolku s odvěkým nepřítelem křesťanstva, Turkem. Tenkrát zástupcem

[12]) C. IX.
[13]) C. XXXVIII. 37 seq.
[14]) C. XXXIX. 11.

Betlenovým v Praze byl kalvinista Thurzo, jenž pyšně o sobě tvrdil, že by si raději oči nechal vypíchat, než by se jimi na císaře podíval. Falcký kazatel Skultetus tento spolek s Betlenem přirovnával ku spolku Šalomouna a Hierama. A v témž kázání doporoučel spojení s Turky. Což na tom, že od Lukáše Osiandra byl za to nazván „Atheus", tato okolnosť jest nám toho důkazem, jak směle se mezi kalvinci dělala propaganda pro to spojení. V Cařihradu se o těchto snahách vědělo a pokusy ty byly tam rády viděny. Chiaur Mehemed vyslán byl do Báňské Bystřice, aby Betlena a odbojných stavů uherských v odvaze utvrdil. A z Uher jde týž Chiaur Mehemed [15]) do Prahy. Fridrichovi přináší vlastnoruční list sultánův. Celý dosah toho listu poznáváme z odpovědi Fridrichovy ze dne 12. července 1620. Fridrich doslovně píše:

„Z nejmilostivějšího listu Vašeho velkomocného Veličenstva a z velmi laskavého listu velkého vezira, poslaného nám a šlechticům našeho království, vyrozuměli jsme ku veliké útěše své a radosti, jak Vaše Veličenstvo psaní dříve našimi služebníky donesené, v němž stesky veškerého obyvatelstva utlačeného království Českého proti přehrozné ukrutnosti Ferdinandově uloženy byly, přijalo, jakož i že se vyjádřiti ráčilo, jakou pomoc Vaše Veličenstvo proti němu nám poslati chce. Za to mějž Vaše Veličenstvo nesmrtelný dík a dále prosíme a úpěnlivě voláme, aby Vaše Veličenstvo ráčilo našemu úhlavnímu nepříteli císaři Ferdinandovi s důrazem zapověděti, aby nás více neutiskoval. Naproti tomu nabízíme my, naše království a země přivtělené Vašemu velkomocnému Veličenstvu nepřetržitý mír a na důkaz svého přátelství pošleme po poslech svých každoročně drahocenné dary a všechno, co ku poplatku žádoucno, dle libosti a k uspokojení Vašeho velkomocného Veličenstva. To ostatně doví se Vaše Veličenstvo obšírněji od poslů našich, kteří již v brzku se na cestu vydají. My, naše království a země přivtělené setrváme v neustálé věrnosti a úctě ku Vašemu Veličenstvu.

Dáno na hradě našem v Praze 12. července 1620."

Poselstvo to spojilo se s posly uherskými. Súčastnil se ho zlopověstný Thurn. Ono Klopp l. c. 516. dodává: Tato listina patří k těm nejhanebnějším, kterou kdy německý kníže byl podepsal.

Jest jasno, že náboženské obrácení Turků bylo pouhou záminkou jejich válečné pomoci. V náboženském ohledu tyto plány ani u tehdejších Luteránů nenabyly příznivého přijetí. A z exulantů jeden, „Augustanae Confessionis minister" praví Komenský, dokonce odvážil se říci, jestli prý obrácení Turků k tomu směřuje, aby se kalvinisty stali, že by lépe bylo, kdyby zůstali jak jsou. Ale v politickém ohledu mohlo býti počínání Kalvinců pro Evropu osudným. A což teprve říci o možných následcích jeho pro naše drahé království? — Máme-li na mysli nynější své poměry, tu smíme povzdechnout: „Num quid in aeternum irasceris nobis? Aut extendes iram tuam a generatione in generationem?" Jest opravdu možno, aby bylo poctivé

[15]) Ono Klopp. Gesch. d. 30. jahr. Kr. bis zum Tode Gustav Adolfs I. 514 seq.

srdce české, které by tohoto německého knížete mohlo velebit, jako ochrance českého práva a české svobody?

6. Jako na Turcích, tak záleželo Fridrichovi také na získání kurfirsta saského. Případný dopis poslán tomuto dne 7. ledna 1620. Ale, ať už to byla rozmrzelosť nad vyvolením Falckého králem, ať poctivosť uražená zbůjným jednáním, kurfirst saský zůstával Falckému nepřízniv. 20. ledna odpověděl tomuto, že věc týká se císařského Veličenstva a celého kollegia kurfirstů, proto prý ve věci té nemůže ničeho samostatně vykonat. Poselstvu českému pak vyčetl, že neupřímností jejich přetaženo jest jeho poctivé sprostředkování. Nyní jest prý těžko raditi. — A když Saský v této náladě úsilovně zbrojil, zmocňoval se Fridricha oprávněný nepokoj. Počátkem r. 1621. vyslán do Drážďan hrabě Bedřich Hohenlohe, aby Saského věci Fridrichově naklonil. „Ať prý se Saský aspoň o to postará, aby nekatolické bohoslužby v zemích císaře nezahynuly a aby Falcko nepřišlo v ruce Španělů, čímž by volba císaře na vždy v rukou katolíků se octla. Jinak prý by musel Fridrich na pomoc volati Tatary a Turky.“ — Jako by toho byl Fridrich ještě neučinil! — Mužnou slyšel Fridrich odpověď: „Saský prý nechce rozebírati důvody, pro které Falcký českou korunu přijal. Schvalovat prý té věci nikdy nemohl. Nyní prý jest pozdě hledati rady u těch, kteří od počátku celý průběh věcí nelibě sledovali. Nejlépe by bylo, vzdáti se urvaných zemí a prositi pokorně za odpuštění. Jinak prý by se mohlo něco stát, čeho Falcký jistě nečeká.“

Co se takto diplomacii nepodařilo, zdaž podaří se protestantskému proroku? Pokoušel se o to. 6. září 1620. anděl sděluje Kotterovi, že Saský má na 14000 zbrojenců pohromadě, jimiž prý by lecos vykonal, ku potrestání lidí, ale už prý mu Bůh také položil meze, jichž překročiti nelze a jistě prý zahyne, nenapraví-li se.“ [16]) A když 30. listopadu Kotter od senátu Sprottavského byl tázán, zdali už více ničeho o kurfirstovi saském neslyšel, odpověděl: Kurfirst saský od jiného napomenut bude, aby úmyslu svého (spojiti se s císařem totiž) zanechal. Neučiní-li toho, hroznych trestů na sebe uvalí, pro nevděčnosť, že země jeho první ze všech mlékem evangelia napájena byla.“ [17])

7. *a*) Nic tedy si, Fridrichu, z toho nedělej, že nynější stav tvůj je tak stísněný. V tom smyslu pokračuje prorok. „Je sice tento lev od severu spoután okovy, ale bude zbaven pout svých. Vždyť Bůh jej trojí korunou korunoval, korunou trpělivosti, korunou lásky, korunou modlitby a naděje.“ Spoutaný tento lev jest Fridrich s celým rodem svým, jenž během roku ze svých se vyzuje pout.“ [18]) Jest tedy nynější osud Fridrichův pouze jednou periodou jeho střídavého osudu. Celý ten osud viděl Kotter 9. ledna 1621. [19]) Viděl Fridricha ve čtveré podobě:

1. Spí, na zemi leží.
2. Vstává s tváří smutnou.
3. Na kolenou klečí a se modlí.
4. Stojí pod korunou ve převeliké slávě.

---

[16]) C II. 8.
[17]) III. 26.
[18]) Cap. XV. 37.
[19]) C. V. 22 sequ. Překlad Svobodův ve Vlasti VII. 455.

Dobře se zeptal Kotter.[20]) Když byl Fridrich tak zbožný, od Boha samého vyvolený a korunovaný, pročež měl Boha tolik nemilostivého, že z Prahy utéci musil?" I odpověděl obratně duch: „Kdyby jej byl nevyhnal nepřítel, byl by jej vyhnati musil kdokoliv, ale jemu na prospěch, neboť čím více jest nyní ponížen, tím více bude potom povýšen." Jinak udává anděl příčiny ponížení Fridrichova roku 1621.[21]) „Tři jsou příčiny, pro něž dosud klesal Fridrich. Bylo to Božím dopuštěním, pak pro hříchy celé říše německé, a pro nevědomosť a i nevěrnosť mnohých. Však ty všechny svědomí jich usvědčí." Věru tragičtěji osud Fridrichův pojat býti nemohl. On obětí za hříchy Germanie!

7. *b*) Však konečné vítězství Fridrichovo jest jisto. Tvrdil to prorocký duch už před jeho porážkou u Prahy. Poručil Kotterovi v září 1620.,[22]) „aby šel ku Fridrichovi a napomenul ho, aby pohledl nad sebe, do sebe, a kol sebe. Nad sebe totiž, aby pohledl na Boha, jenž ho povolal, do sebe, aby poslouchaje svědomí svého, dle něho vladaření zařídil, kol sebe, aby dbal ochrany svých poddaných, jist, že nikdy od Boha opuštěn nebude. Ferdinand prý svržen byl vůlí Boží a proto Fridrich zůstane králem, jestli prapory své i naděje v Boží pomoc skládati bude." „Za 21 týdnů po obležení Prahy Praha zase připadne Fridrichovi,"[23]) ano „Fridrich bude prý dokonce mocným králem trojího království,"[24]) a potom prý, až Fridrich zvítězí, se vrátí a Kotter se s ním sejde, ať ho napomene, aby Bohu díky vzdal. Slavně vyhlásil anděl Fridricha králem:[25]) „Fridrich palatin rýnský jest Bohem korunovaný král! Fridrich rýnský palatin král český, korunovaný od Boha. nejvyššího krále všech králů, jenž r. 1620. v nebezpečí upadl, že ztratí, co obdržel, však cokoliv měl, všeho opět nabude, a ještě více bohatství a slávy."

Proto vybízí anděl věřící:[26]) „Aj, vy věrní, strojte si píseň chvály, neboť beze strachu zpívati budete: Allelluja!" Ukázali mu proč. Pohleď vzhůru! A viděl z mraku blízko nad sebou ruku s hůry se spouštějící a v ruce korunu. A hle! Jiné dvě ruce chopily se této koruny, a lev na zemi ležící, ten vstal a pokročiv několik kroků, hlavou stanul pod korunou. A vložily tyto tři ruce korunu na hlavu lva a zmizely v mraku. Korunovaný pak onen lev, postaviv se na zadní nohy, předními uchopil meč. A toho když Kotter okamžik pozoroval, hle, stal se ze lva Fridrich, korunu na hlavě maje. A ruku Kotterovi podav, zmizel."[27])

Svrchovaného zadostiučinění dostalo se Fridrichovi ve vidění dne 11. března 1623.[28]) V tomto vidění se Kotter náhle octl na hradě pražském. Viděl tu krále českého Ferdinanda, Fridricha a kurfirsta Saského Jana Jiřího. I byla tu česká koruna. A Fridrich poručil Kotterovi: „Vlož mi korunu na hlavu," a Kotter sám korunoval

---

[20]) Cap. VI. 18.
[21]) C. 8, 9.
[22]) C. 2, 17.
[23]) C. V. 31.
[24]) C VI. 43.
[25]) C. VIII. 6.
[26]) C. XI. 17.
[27]) C. XI. 18 seq.
[28]) C. XIII.

Fridricha. A — jaké to zadostiučinění pro Fridricha! — Saský uznal ho českým králem a zvolal: Fridrich jest král zvolený a korunovaný, jemu právem patří království české!" A Ferdinand opakoval slova saského a doložil: Kdožkoliv z domu rakouského chtěl na římské císařství povýšen býti, musil nevěstce, šaškovi a kněži lahodnými slovy pochlebovati." A učiniv toto těžké vyznání, prosil Kottera, aby se za něho modlil, „neboť prý bude zatracen, jestli modlitbou některého zbožného křesťana vysvobozen nebude," a Kotter octl se s Ferdinandem náhle na hranicích španělských, kde viděli porážku španělského vojska. A císař prý zase vroucně prosil Kottera, aby se modlil. A Kotter odpověděl: „Vždyť jsem sám ubohý a nehodný prosebník, což Ti modlitby mé pomohou?" K tomu slovu padl císař na zemi a tu před očima proroka ducha vypustil."

8. Bylo to jen vidění, jež nesplnilo se nikdy! Ale přece nalézáme jedno proroctví u Kottera, jež splnilo se v plné míře. „A já dím Tobě: Král tento (Fridrich) a jeho rod nalejou papeži a jeho zbojníkům trpký kalich, jejž píti jim těžko bude." Ba ano, těžko pil Ferdinand ten kalich utrpení, jejž tvrdošijný, svéhlavý Fridrich mu nalil. Ač ten nešťastný Fridrich trpce poznal, co jest to býti králem bez koruny, přece neztratil nepřátelství své k císaři, a setrval v zoufalém odporu proti mnohým přemnohým návrhům na smír. Věřil, ptáme se znova, ve svoje konečné vítězství? Věřil v pád císařův?

Předpověděn byl tento pád v Kotterově díle mnohokrát. Pravili to Kotterovi andělé buď výslovně nebo mu to ukázali různými obrazy.

„Bezbožný panuje, dokud dopustí toho Bůh. Ale nepotrvá to dlouho. Jestiť třeba, aby spuchřely kořeny toho stromu." [29]) Však neblahý konec císařův přivede s sebou i konec církve (papeže) a vítězství prý kalvinismu. Vždyť to jest největším zločinem císařovým, že spojil se s papežem. „Hle z velmožů jeden v hrozném nalézá se soužení a strach jest, že docela musí zhynout. Vždyť břímě velké naň doléhá a těžké velmi, jež naň vložil sám Bůh. Čas bestie již ku konci kvapí. Vládce ten spojen jest s bestií pevně. Proto už, že poslušen jest jí i slov její jako slov Boha samého, ač slova potvory jsou to (belluae) a rozkazy pouze lidské. Jí podroben jest jak otrok, to co ona chce věrně konaje i proto, že moc svou, slávu, bohatství i sílu bestii svěřuje; jí se bojí, jakoby Bohem byla, ač potvora to jest, která zajde jak zvíře. — Však v propast sřítí se oba, již anděl jim vykopá." [30]) Koncem srpna 1622. viděl prorok ptáka velikého, překrásného — v illustraci jest to orel. — K tomu přiběhl především bílý lev a část levého křídla mu vytrhl. Na to přihnal se lev červený a vyrval ptáku část křídla pravého. Konečně přichvátal lev blankytný a ten velikým útokem udeřil na ptáka a z ocasu mu vyrval veliké brko. Pták křídlama o zem tloukl a marně se namáhal vyletět." [31]) Kotterovi dostává se pak širšího poučení o jednotlivých lvech, z něhož se dovídáme, že ten bílý lev zmocní se veliké části země a spravovati ji bude moudře. Červený jest východní spojenec Fridrichův a blankytný jest Fridrich sám.

[29]) C. XI. 26.
[30]) C. XV. 44.
[31]) C. XII. 48.

Rok na to [32]) viděl Kotter potvorného lva, který otočiv se, vlastní ocas tlamou uchopil a tak ze sebe kruh učinil, v jehož středu stanul Kotter s oběma mladíky. Na těle lva byla písmena A. M. A. L. a pod nimi Z. B. D. L. G. V dvojím smyslu písmena tato duch Kotterovi vyložil:

Adler's Macht, Adler's Länge zubricht den Löwen gross. Však brzy se věc obrátí, a písmena znamenati budou: Adler's Macht, Adler's Länge zubricht der Löwe gross. Lev řval pak tak děsně, že země se třásla po dlouhou dobu Na konec se v člověka proměnil a co mluvil, vše splní se. až velké jedno město spáleno bude. [33]) Jen musí muž ten bojovati s A. M. A. L.!" Jmény nebeských znamení vypočítává anděl množství Ferdinandových nepřátel: [34]) „Proti F(erdinandovi) bojuje: 1. Střelec, 2. Váhy, 3. Blíženci, 4. Lev velkodušný, mládenec to se severu, Bohem ozbrojený. A tomu pomohou ona dvě vojska východní a severní a ta bojovati nepřestanou, dokud nebude poražen Babylon. V něm F (erdinand) a B (bestia) usouženi budou stát." A zase spojuje tu s osudem Ferdinandovým osud papežův, mezi jehož nepřátely vidí: 1. Pannu, 2. Štíra, 3. Kozorožce, 4 Berana. Proto, že papež jest především nečistý, jako žena sodomská, plný činů zlých jako Dagon, pyšný jako Babylon a modloslužebný jako Accaron." Proto stihne oba krutý osud. „Dvě osoby náhle hrozně zahynou. A nesejdou se světa smrtí přirozenou, ale jeden oběsí se na zlatém řetěze, druhý pak vlastním mečem se probodne."

O papeži a církvi mluví se tam ve smyslu tak nepřátelském, že zde ty obrazy, jimiž se osud papežův naznačuje, šíře rozvinovati nesmím. Šeredný had, z něhož stane se najednou osel s hlavou draka a s hadím ocasem, kterému muž od severu zasazuje do krku hlubokou ránu, nebo monstrosa bestia 12 neb 14 loket dlouhá, na sedmi sloupech, sedmibarevná s ušima podoby biskupské mitry, vyvrhující z tlamy své krev a vodu, nebo ohromný had, z jehož útrob vylízá množství jiných háďat a plazů, zase celé shromáždění hadů s lidskými hlavami, kteří nad knihou se hádají a jako psi rvou, hrozná obluda o čtyřech nohách s drápy a ohromným ohonem a hlavou býka — to všechno jsou obrazy, které by vstavu byly uraziti a roztrpčiti náboženský náš cit a to věru účelem této práce nebylo. A čteme-li tam o papeži, [36]) že jest to nevěstka ďábla, že zločiny na zločiny hromadí, jako vraždy, pronásledování, cizoložství, žravosť a nestřídmosť, lakotu a lichvářství, a čemukoliv ho přiučí ďábel, tento „tělo i krev" papeže, [37]) tvrdí-li se tam o papeži, že činí, co se mu líbí a ctí přeplňuje ty, kteří jeho jako Boha ctí, dávaje nebe komu chce a svrhávaje do peklaty, kteří odpírají mu

[32]) C. XVII.

[33]) Po spálení Magdeburgu, těšili jsme se, doznává Komenský! Ale proto že tenkrát se naděje naše nesplnily, snad nyní, po hrozném požáru Čařihradském, ve dnech 24., 25., 26. července. Už prý Varadín Turky vzat (16. srpna 1661.)

[34]) C. XX. 29.

[35]) C. XXI. 83.

[36]) C. X. 29.

[37]) C. 10, 29.

poslušnosti[38]), vytýká-li se tam katolíkům úcta „zemřelých duchů“ jako hrozné a pohanské spuštění,[39]) pak litujeme toho ubohého evangelického lidu, že takové nepravdy slyšet musel. A litujeme toho tím více, že týká se to také českého lidu evangelického.

„Náhodou,“ praví sám Komenský, „ale na neštěstí,“ řekneme lépe, dověděl se o těchto proroctvích Komenský. Bylo to r. 1625. po dekretech Ferdinandových proti všem pastorům evangelickým, když starší českých bratří sešli se v Doubravicích na Frýdlandsku. aby se uradili, co počíti. I vyslán Komenský do Polska, aby tam pro bratry z Čech hledal pohostinství. V Lužickém Zhořelci, kam zašli, aby tam mladšímu Žerotínovi odevzdali list, těšil je vychovatel tohoto českého šlechtice proroctvími jakéhosi Kottera. Ti diví se nedůvěřivě takovým zprávám. ale půjdou Sprottavou, tam mohou se u Kottera samého zastaviti. Kottera doma nenašli, byl, jak manželka jeho jim řekla, povolán do Berlína ku kurfirstovi. Pošle je ale k Adamu Beiskerovi, nebo k Adamu Pohlovi, kteří oba jsou důvěrní přátelé mužovi. Pohl jim božský původ Kotterových zjevení horlivé potvrdil, a vedl je k tamějšímu pastorovi Menceliovi. Ten je laskavě přijal. „Budiž tedy,“ praví ku Komenskému „pod sluncem třetí, jenž o věcech těch bude poučen“. A vypravoval, jak jemu od Sprottavského magistrátu dána byla Kotter-ova proroctví, aby je prozkoumal, jak poctivě záhadnou věc vyšetřoval, ale klamu nenašel. Ostatně prý přijde Kotter jistě brzy sám, aby si mezi tím rukopis přečetli a později s Kotterem samým se dorozuměli. A Komenský četl. A dle vlastního doznání nikdy nepocítil větší rozkoše, většího štěstí než při čtení těchto „božských“ zpráv. Bylo prý mu to předchozím ochutnáním věčné blaženosti (vitae aeternae praegustus). A když v Polsku se dověděl, že by na superintendenta, Mart. Gratiana, jenž právě na visitacích dlel, nejméně čtyry neděle čekati musel, spěchá nazpět do Sprottavy a této chvíle užívá k tomu, aby k útěše svých českých bratří dílo do češtiny přeložil. Učinil tak, praví, v 16ti dnech. A ku vlastní jistotě i cizí dal opsati original, jejž Kotter sám mu pověřil slovy: „Ich, Christof Kotter, bekenne, das dis Exemplar auss meinem eigenen abgeschrieben und in allem gleichlautend ist“. Spis tento poslal Komenský do Čech. Sám za církevními záležitostmi odebral se do Berlína a tam s řečeným již Pelargem byl u víře v božský původ těchto proroctví valně utvrzen. Než se do Čech vrátil, byl český jeho překlad již všem pastorům znám. Stal se však spis ten také předmětem prudké kontroverse. Matěj Procopius, Julian Poniatovský, otec pozdější české prorokyně Kristiny, žádají představeného Jednoty Cyrilla, aby spis potlačil. Však potlačení spisu více možno nebylo. V Pirně byl tento český překlad tiskem vydán — bez vědomí Komenského.

Pověsť o Kotterovi rozšířila se brzy po celém Německu a sklíčený, již již od přátel svých opuštěný Fridrich přál si míti jeden exemplář. Sám Komenský jej tomu určen, aby králi tento exemplář odevzdal. Učinil tak r. 1626. v Hagu ve slavnostní audienci. „Nejjasnější králi,“ pravil mu, „víme sice, že v této trpké zkoušce máš dosti božské útěchy. Však přijmi také tato zjevení, muži onomu Sprottavskému, s nímž jsi se ve Vratislavi se-

[38]) C. 23, 58.
[39]) C. 26, 56.

tkal, učiněná. Uschovej jich ve svém archivu, aby, kdyby až po splnění věcí předpovídaných se známými stala, nevzniklo podezření a nevytýkalo se ňám, že podle výsledku teprv předpověděna byla.“ A tak Komenský učinil tato proroctví německého protestanta svou záležitostí a pravosť jejich statečně hájí. Tak sepsal jejich obranu proti Meganderovi, míšenskému pastorovi luteránskému, v níž praví: „Oppositum illi fuit responsum severum, placidum tamen non convitia regerens, sed argumentis constringens, ita ut Megandrum temeritatis puderet“.[40]) Hájí proroctví ta proti Julianu Poniatovskému, jenž prý o pravdě, že jsou i za našich dob proroci, teprve u svého dítěte se přesvědčil. Kotter dokonce přišel do Čech a v Brandýse nad Orlicí, kde 14 sesazených pastorů evangelických již se skrývalo, připravených ke smutnému z vlasti odchodu, v říjnu 1626., v té právě době, kdy lid selský od množství politických agitatorů právě tam na severu byl ku vzpouře štván, tři dny pobyl a vyhnance ku statečnosti a vytrvalosti u víře nadchnouti hleděl.

R. 1629 sešel se ve Zhořelci Komenský s Kotterem naposled. Zůstal ale až do smrti obhájcem jeho proroctví. V pravosť jejich věřil takovou měrou, že užil pro ni tohoto osudného důvodu: „Zlému duchu se to přičítati nesmí, leda bychom chtěli věřiti, že my, pro evangelium Krista tak pronásledovaní, jsme říší satanášovou, naši pak pronásledovatelé církví Kristovou.“[41])

Jsme si toho dobře vědomi, že „Lux e tenebris“ není světlou stránkou veliké jinak literární činnosti Komenského. A jestli právě v době, kdy svět je pln příprav k oslavení třístaletých narozenin Komenského na tyto proroky, jež Komenský svým spisem slavnými učinil, poněkud blíže upozorňujeme, neděje se to proto, aby snad tím sláva Komenského byla zastíněna. Ale my katolíci máme dost trpkých zkušeností, my víme napřed, že i při této příležitosti naše katolická Církev s prázdnem neodejde. Všechny ty prudké vyčitky, jichž Komenský za života svého naší církvi učinil, budou se opakovat. — Nuž ať při tom ti poctivější odpůrci katolické Církve aspoň vědí, že všechny ty výtky Komenského mají původ svůj v jeho nepochopitelné nevědomosti o učení i zřízení naší církve, v jeho ohromné předpojatosti, zaviněné takovými proroky! Tu nestačí pouze vyznati, že Komenský byl pověrčivým anebo třeba, že byl náboženským snílkem. Kdo proroctví ta přečte, pozná, že nejsou náboženským sněním, ale politickou agitací. A proto třeba tu zjistit, že Komenský v tom okamžiku klesá s výše své slávy, v kterém stává se Církvi katolické nepřátelským.

Svému národu Komenský přeložením Kottera a autorisováním ostatních proroků evangelických nic neposloužil. Ta proroctví nemohla míti jiného výsledku, než ještě větší náboženské poblouzení českých evangelíků, ještě trpčí zášť ke katolické Církvi.

Ba, proroctví ta musela míti za následek jejich hmotný úpadek. Vždyť i z tohoto proroka ozývá se to zrádně lákavé: „Vyjděte (z vlasti, a k boji), kteříž ohněm, vodou a mečem zahynouti ne-

[40]) Oba spisy: Proti proroctvím i obrana jich se u Komenského ztratily.
[41]) Praef. pag. 17.

chcete.“ [42]) „Vyjděte, abyste nestali se účastnými odsouzení nevěstky, neboť soužení její velké jest!“ [43]) „Běda těm, kteříž přidrželi se sochy babylonské. Proto kdožkoliv utéci můžeš, prchni, střez se jí. Ať nezdrží tě sníh ni déšť? Nic k tomu nehleď, že u těch zima jest, kteří se soše klaněti a jí pochlebovati nechtějí, nehleď k tomu, že těmto dny radosti proměněny jsou nyní ve dny smutku. Slyštež jen, kteří prsoma svýma sochu babylonskou živíte. Těm, (kteříž od ní odpadli), v krátkém čase zaskvěje se slunce, přestane déšť, vyjasní se jim dnové radosti.“ [44])

Co klamných nadějí proroctví tato v srdcích českých evangelíků vzbudila, toho důkazem jest nám jejich výklad, pocházející z péra „judiciosi Theologi“, jak Komenský praví, Joanis Fellini, s Kotterem osobně známého, jemuž prý se podařilo vniknouti hlouběji do tajemství tohoto proroka. Jak pracně počítá! Začíná dobytím Prahy, tedy r. 1621. Potom z cifer Kotterem načrtnutých udělá si 4 klíče: 10, 8, 24, 4. A ty sečte a praví: 46 roků trvati mají léta válečná. Skončí tedy válka až r. 1666. A hle! Číslo 666 prý se také v Apokalypsi nalézá, jaká radosť! — Tři podivné věci se stanou, prorokoval anděl: 1. zkoušky pravověrných. Stalo se během deseti prvých let, do r. 1630., kdy Ferdinand až zázračně vítězil. Ale tím rokem počalo prý ho vítězství opouštěti a do uplynutí r. 1662. stane se to druhé „mirum“. Jeden s trůnu bude svržen a víc naň nevstoupí. A opravdu, okkupace Varadina Turky je prý počátkem zkázy císařského domu. A 4 léta na to 1666. zhyne papež. A nikdo ať se nemate tím, že kosti těch, o nichž prorokováno, dávno už prachnivějí. To co o Friedrichovi se praví, nevztahuje se jen ku jeho osobě, ale k rodu jeho. A ani prý není třeba mysleti rod krve, ale jménem tím naznačuje se zástup těch, kteří postoupili a postoupí boj o svobodu, kteréhož boje počátek Fridrich učinil. A proto i po r. 1660. očekávají čeští evangelíci ještě restituci rodu falckého. Takto vykládá onu čtverou postavu Fridrichovu Fellinus: Na zemi leží Fridrich — až do míru Osnabrückého. Vstává — po míru Osnabrückém, kdy syn Fridrichův alespoň z části nabyl majetku rodinného. Modlí se — kdož ví, praví Fellinus, jsem tak daleko vzdálen, dej to Bůh, aby se modlili všichni z rodu Fridrichova! A konečně korunován jest, id, quod expectandum est. To teprve čekáme.

Čekají to tedy ještě po tak dlouhých letech. Čekají to už v odporu s tehdejším českým národem.

Na zemské naší výstavě byl obraz, jejž každý jistě zná. Byl malován mistrnou rukou Čermákovou. V evangelické jakési rodině objevili se dva dominikáni. Již vlastně opouštějí chudou jizbu, zdá se, že s nepořízenou. Aspoň tomu nasvědčuje pohled staršího kněze. A v jizbě za misionáři hledí zamračený muž, ustrašená žena a u nohou jejich prohání se několik malých dětí a nemají ani tušení o těch trpkých citech, jimiž zdá se bouřiti hruď otcova. Naopak z tváří jejich září andělská radosť nad růžencem, nad obrázky, jimiž od nenáviděných katolických kněží byly obdarovány. — Snad ani netušil mistr malíř tu velikou pravdu, jakou štětec jeho nastínil. Minula

[42]) C. XVI. 31.
[43]) C. XXIII. 81.
[44]) C. XXXI.

leta. Ten zamračený muž i ta žena ustrašená odešli a učinili zde místo těm malým, a těm — zůstala už na vždy radosť nad darem katolických kněží, jenže už to nebyly obrázky, ale darem tím byla sama naše svatováclavská víra. A radosť nad tou věrou, i přesvědčení o její pravdě vzmáhala se znova v českých srdcích, — je to naším pevným přesvědčením, že ku duševnímu i hmotnému prospěchu našeho drahého národa!

Ambrož.

Román o dvou dílech.

Napsal

Jaroslav Janeček.

(Pokračování.)

XI.

Dojmy z Kunětic.

Jsem dnes mrzut, opravdu mrzut. Nešťastný výlet na Kunětice! Ten připravil mne o mnohou illusi! Poesie a prosa — jaké to kontrasty. Zdá se mi, že poesie uniká, a zůstává mi prosa. — Ambroži!“ Nikdo se neozýval.

„Myslím že se včera zamiloval. Oh! V našich časech dějí se veliké věci. — Ambroži!“ — Zase nic.

„Bezpochyby ještě spí. — Šťastný člověk, který se nezamiluje.“

Ale Ambrož nespal. Za časného již rána opustil pokoj se svým vzácným pokladem — s matčiným denníkem. Usedl do besídky, rozložil na stole před sebou drahé ty listy a četl:

8. března 1856.

Zdá se, že jaro počíná se probouzeti. Ale v mé duši stálá zima. Štěstí ještě, že mám Ambrože. Nevím, co bez něho bych si počala. Jest jedinou mou radostí. Jsem sama doma, Ambrož je ve škole. Jak mi jest smutno, úzko! Půjdu zatím, než Ambrož přijde, k sousedce, paní Lubecké. Ó, jak šťastna jest v rodině své ... A já —?

10. března 1856.

Ubohý Ambrož! Dnes večer musil se spokojiti kouskem suchého chleba. Nechtěl jísti, tázaje se, kde mám já večeři. Vymluvila jsem se, že jsem již večeřela. Vrtěl nad tím hlavou, nechtěl věřiti a jedl teprve, když jsem se smála jeho pochybnostem ... A přece mi bylo do pláče ... Teď tiše leží a lehce oddychuje. Bůh ti dej, Ambroži, hezký sen ... Ale jak bude zítra, Bože můj, jak zítra? ... Snídaně bude, chleba pro Ambrože mám také; sama se mu zase nějak vymluvím ... Ale oběd ... Bože můj, pomoz, potěš mne v mých úzkostech! — Dnes odpoledne byla u mne paní Lubecká s Martou. Bála jsem se, aby si nepovšimnula, že mám plotnu studenou ... Mohla by uhodnouti, že jsem nevařila svačiny ... Ovšem, já se uskrovním, Ambrož svačil dnes v kondici ... Mluvily jsme o všelicems. Tázala se mne, co nyní pracuji. Musila jsem se přiznati, že nyní nemám žádné zakázky ... Potom přiběhl Ambrož. Marta mu

padla kolem krku, líbajíc jej a prosíc, aby šel s ní naproti tatínkovi ... Obzvláštní to náklonnost toho dítěte k Ambroži ... Ale zítra, jak bude? Bože můj, jak jsem sklíčena ...

11. března 1856.

Děkuji Bohu za Jeho milosrdenství ... Včera psala jsem do tohoto denníku s úzkostí, dnes naplněna jsem radostí, jsouc přesvědčena, že Bůh nás neopustí ... Ráno, když odešel Ambrož do školy (nechtěl sám ke kávě jísti chléb, musila jsem se s ním rozděliti), přišla ke mně jakási ženština s prací filigranovou, jest prý to pro paní doktorku Z. v Marianské ulici. Dala mi 10 zl. zálohy, ačkoliv jsem se zdráhala něco předem přijati ... Bohu díky! Byla to pomoc s nebe! Žehnala jsem té ženštině v duši se radujíc, že Ambrož nebude bez oběda. Jak bude se v poledne radovati, až mu povím, že mám zase práci ... Ubohý hoch, neříká nic, ale vidím na něm, že má vnitřní zármutek ... Ovšem, miluje mne tuze, a bolí jej, vidí-li, že trpím.

13. března 1856.

Musím pilně pracovati, ačkoliv cítím na sobě, že nejsem úplně zdráva. Ambrož mne dnes večer prosil, abych zanechala práce a šla si odpočinout. Nemohla jsem ho zarmoutiti, abych prosbu tu odřekla. Zhasla jsem, uložila jsem se na lůžko, a když usnul, vstala jsem. Pracuji ráda, jenom práce může nás spasiti. Bohu díky, že má Ambrož dobré spaní. Neví, že bdím. Bolelo by ho, kdyby věděl, jak dlouho sedím nad šitím.

15. března 1856.

Včera a dnes ráno pozorovala jsem na Ambroži, že se zanáší nějakou tajnou myšlénkou. Neustále se usmívá. Včera ráno, když vstal, zvolal: „Už to mám! Nyní bude nám dobře.“ Tvářila jsem se, jako bych ničeho nepozorovala, ale byla jsem zvědava, co asi má v hlavě ... Dnes večer přihrnul se domů s haldou papírů pod pážďí. Obličej jeho radostí zářící zvěstoval mi, že něco zvláštního se stalo. Hned se přiznal, dobrý ten hoch ... Vyprosil si u advokáta K. na Ovocném trhu opisování ... Večer, až se naučí, bude prý vždycky dvě hodiny psáti, aby něco vydělal. Domlouvala jsem mu, že nesmí se přemáhati. On se však usmál a pravil: „A ty, matinko, se můžeš přemáhati? Ó, nezapírej, vím, že jsi včera v noci zase dlouho pracovala! Nyní já budu večer vydělávati, a ty si půjdeš odpočinout.“ A prosil mne tak dlouho, až jsem mu dovolila. Jsem přesvědčena, že studie tím nezanedbá, neboť opisuje až po studování. Nemohu mu té radosti odepříti, ale doufám, že Bůh se nad námi smiluje, a záhy ani jemu, ani mně přemáhání nebude třeba.

18. března 1856.

Bůh je s námi. Včera dostala jsem pozvání od paní správcové R. v Othomarské ulici, abych ji navštívila. Šla jsem tam dnes, a ona nabídla mi, bych vyučovala její dcerušku hře na piano, což jsem ovšem vděčně přijala. Honorář jest velmi slušný. Ještě několik podobných hodin, a máme živobytí zabezpečeno ... Nevím, jak se paní R. o mně dověděla ... Skoro mám v podezření paní Lubeckou, že mne doporučila. Jest to šlechetná a jemnocitná paní; jak se jí odměním? — Chtěla jsem se přesvědčiti, jestli na tom nemá podílu.

Vypravovala jsem jí o této své nové kondici, ale ona při tom neprojevila ničeho, co by mne mohlo podporovati v mých domněnkách. A přece mám tušení, že potají pro mne pracuje.

19. března 1856.

Dnes ráno přišla si ona ženština pro filigranovou práci a doplatila mi zbytek. Sotva odešla, přišla jiná s novou prací. Bohudíky, že se nám život jasní! Ambrož také dnes přinesl prvé peníze, které si vydělal opisováním. Měl z nich nevýslovnou radost. Marta byla právě u nás a slyšíc jeho jásání a vidouc, že má takovou radost z peněz, odběhla domů a za chvíli se vrátila nesouc v ruce svou malou pokladničku a podávala ji Ambroži. K slzám mne ten výjev pohnul... Dobré, šlechetné dítě!... Ambrož vyzvedl ji k sobě a celou ji zlíbal plakaje radostí... Nikdy nezapomenu jejího usedavého pláče, v nějž vypukla vidouc, že Ambrož jejího daru nechce přijati...

21. března 1856.

První jarní den! — a přece s ním pojí se vzpomínka na počátek mého utrpení. Dnes jest tomu dvanácte let, kdy došla mne zpráva o zmizení mého manžela... Celé dopoledne byla jsem pohroužena ve smutné myšlénky. K polednímu navštívila mne paní Lubecká s Martou, a jakoby byla tušila můj vnitřní bol, nabídla mi odpoledne vyjížďku za bránu... Přijala jsem pozvání. Odpoledne vyjeli jsme v kočáře, paní Lubecká, já, Marta a Ambrož. Byl krásný den, dosti teplý, důstojné to zahájení jara... Za branou zastavili jsme kočár, a Ambrož a Marta za ruce se držíce, běželi vesele po silnici.

„Vizte naše děti," řekla paní Lubecká. „Jak se milují! Jak se mají rády! Myslím, že Marta bez Ambrože nemohla by býti živa." — „Můj Ambrož má ji nevýslovně rád," odpověděla jsem. „Jsou ještě dětmi, ale někdy cit trvá až do let pozdějších," dodala paní Lubecká a usmála se na mne.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Takového a podobného obsahu byl matčin denník. V něm dvě zlaté niti vinuly se souběžně: přátelství paní de Valdemari k paní Lubecké, — a přátelství Ambrože a Marty.

Ambrož dočetl... Sklonil hlavu v dlaně a přemýšlel. Vzpomínal na včerejšek, vzpomínal s radostí na setkání s dávnými přátely. V srdci cítil blaho dosud nepoznané. Bylo mu milo, teplo uvnitř, kde dosud byl jen led. Zdálo se mu, že vzešlo jarní slunko jeho života, a to že rozehřálo onen led ve vnitř. A musil se přiznati, že slunkem tím byla družka jeho mladosti — Marta.

Vzpomínal na včerejší její vyznání... Jak mu bylo? „Ptejte se svého srdce," tak pravila... A on se ptal... Přátelství z dětských dob proměňovalo se v lásku, v lásku horoucí. Nyní věděl jasně, že Marta nejenom naň nezapomněla, ale i často naň myslila, — že jej miluje...

On, který byl dosud zvyklý jen ústrkům, poznal, jak blaze jest v duši, když může si opakovati slůvko: někdo tě miluje...

Cosi jej táhlo tam za les, v ten přívětivý domek, ozdobený jeleními parohy, zářící poesií.

Někdo jej vzal za rameno, a když se obrátil, uzřel Vojtěcha, ne usmívavého jako jindy, ale jaksi smutného.

„Nu což, Vojtěchu?" tázal se Ambrož. „Dobré jitro."

„Dobré jitro," odtušil Vojtěch trochu mrzutě. „Ale dnes mi není dobře."

Ambrož pohlédnul na jeho zasmušilou tvář a chopil se jeho ruky, ohmatáváje puls. „Tepna bije zcela pravidelně. Co ti tedy jest?"

„Eh, což tepna. Ale u srdce mi není volno."

„Snad naposledy srdeční vada?" usmál se Ambrož.

„Uhodl jsi, srdeční vada. Podrobuji se tvému léčení." A usedl podle svého přítele.

„Nuže, budiž. Ale prve než počnu léčiti, musím věděti příčiny."

„Včerejší výlet. Teprve dnes se mně to rozleželo v hlavě."

„Ah! Tedy jsi na to dosud nezapomněl? Vždyť to nebylo přece nic tak hrozného."

„Bylo toho dosti, neboť nevíš všecko."

„Jsem zvědav."

„A já mrzut."

„Nuže, povídej."

„Kudy s tím ven? Nemám do toho chuti, není to nic veselého."

„Zkrátka a dobře —"

„Zkrátka a dobře, Pavlína se mi nelíbí!"

„Cože?!"

„Eh! Poslechl jsem tvé rady, pozoroval jsem a posuzoval."

„Milý Vojtěchu, dosud jsi mi ničeho neřekl."

„Nuže, slyš. Víš, že mám soka?"

„Tuším to, ale kdo bojuje, má více naděje na vítězství, nežli ten, kdo malomyslně skládá zbraň."

„Ale otec Pavlínin mu přeje."

„Myslím, že Pavlína v tom má větší slovo."

„To je právě to!"

„Co?"

„Nešťastná láska, ona mne utrápí."

„Ale pro Bůh, co se stalo?"

„Stalo se — nestalo se. Poznal jsem, že Pavlína není taková, jak jsem se domníval."

„Snad se mýlíš, možno, že tě vroucně miluje!"

„Oh, kdybych to věděl, byl bych vesel."

„Ty tedy pochybuješ?"

„Mám k pochybnostem důvody. Předně, kdyby mne skutečně milovala, nebavila by se s Borovcem tak nenuceně a tak vesele."

„Z tebe mluví žárlivost."

„Za druhé," pokračoval Vojtěch, nevšímaje si poznámky Ambrožovy, „znám ji důkladně v té věci a jsem přesvědčen, že její vrtkavá povaha neodolá nátlaku otcově, který patrně více přeje Borovci."

„Ah, ubohá Pavlína, jak tuze jí křivdíš!"

„Za třetí, včera něco se stalo, co se mi pranic nelíbí."

„Poslouchám."

„Když jsme odcházeli ze hradu, slyšel jsem nedaleko studně někoho naříkati a prositi o pomoc. Chtěl jsem tam kvapiti, ale Pavlína zadržela mne za ruku řkouc: „Co je vám do toho?""

Ambrož v mysli své žehnal Martě.

„Pavlína šla dále, já stanul na okamžik a potom pospíšil jsem za ní. Co je vám do otrapy, pravila. Může to býti nějaký nešťastník, namítnul jsem. Ať si tedy pomůže sám, odpověděla se smíchem, kte-

rého jsem se zalekl. — Ale považte, Pavlíno, že jest to přece jen člověk! — Jaký člověk? řekla drsným hlasem, takový nuzák nemá u mne žádné ceny. Raději pojďte, ať dohoníme výletníky. — Naříkání bylo hlasitějším. — Nic platno, nemohu se přemoci, pravil jsem, půjdu tam. A obrátil jsem se nazpět. — Vojtěchu! zvolala Pavlína a dupla zlostně nohou o kámen. Ale já si toho nevšímal a pospíchal jsem k místu, odkud nářek zaznínal. Spatřil jsem tam slepce, an neví si rady, kudy má jíti, aby nespadl s bašty dolů. Ohlédl jsem se na Pavlínu. Vojtěchu, volala, abyste věděl, vícekrát s vámi nemluvím. A obrátila se a šla svou cestou."

„A ty?" tázal se Ambrož.

„Já? Byl jsem slabochem. Pustil jsem ruku starcovu, kterou jsem již ve své držel, a spěchal jsem za Pavlínou."

Na tváři Ambrožově zjevil se pohrdlivý úsměv.

„Ubohý stařec!" pravil Vojtěch.

„Neměj o něj starosť. Marta ho zachránila."

„Marta!? Zajisté že jest tedy šlechetnější nežli Pavlína?"

„Snad!" odpověděl Ambrož.

„A ty jsi do ní patrně zamilován?"

„Milý Vojtěchu, může se to státi."

„Nuže, co soudíš o Pavlíně?"

„Pozoruj, posuzuj a dle toho jednej!"

„Pah! Zase táž rada. Ale již jsem se rozhodl, co učiním."

„Nuže?"

„Věnuji se cele studiím a budu hleděti na Pavlínu zapomenouti."

Ambrož pohlédl na Vojtěcha, jakoby nechtěl těmto slovům věřiti.

„Nu, nediv se, skutečně jsem se tak rozhodl. — Ačkoliv třeba dáti pravdě průchod, že ona zdánlivá necitlivosť Pavlínina má svou omluvu."

„Vše lze omluviti," řekl Ambrož dvojsmyslně.

„Byla tuze rozhněvána, když jsme odcházeli ze hradu. Pozoroval jsem, že měla konflikt se svým otcem, načež tento zlostně s Borovcem a jeho rodiči odešel, nestaraje se více o dceru."

„Toť ovšem pozoruhodné. — Ale doprovodíš mne? Slíbil jsem dnes návštěvu rodině Lubecké a přijal pozvání k obědu."

„Nuže, jdi a buď šťasten. Doprovodím tě. Dnešním dnem započnu jiný život. O lásce nechci více ničeho slyšeti."

„Nevěřím tomu!"

„Však uvidíš!"

„Milý Vojtěchu," řekl Ambrož, klada příteli ruku na rameno. „Je-li láska opravdivá a vroucí, — nelze na ni snadno zapomenouti."

Vojtěch se odmlčel a po chvíli pravil zamyšleně: „Cítím pravdu tvých slov. V srdci mém rozevírá se Scylla a Charibda."

XII.

Lesní květ.

Asi za hodinu po tom ubírali se oba mladí muži z vesnice směrem k myslivně. Vojtěch doprovodil přítele svého více než na polovinu cesty, a potom se vrátil slíbiv, že k večeru přijde mu vstříc.

Ambrož kráčel lesní stezkou, více jsa zabrán do sebe nežli aby poslouchal zpěv ptactva, jímž les se rozléhal, a obdivoval se půvabům

lesní tišiny. Myslil na Martu. Myslil na ni, jako myslíváme na nějakou nám milou osobu, s níž jsme se v cizině nenadále shledali, vzpomínal na včerejší den, jako vzpomínáme na okamžik štěstí.

Mladosť a Marta — toť dva pojmy u něho nerozlučitelné. Vzpomínaje na mladosť, vzpomínal i na Martu, a tiskna jí ruku, viděl se v dávno minulých dobách svého jinošství.

Tažte se poutníka kráčejícího temnou nocí, proč kroky své zamíří tam, kde uvidí planouti světlo? — Tak i Ambrož, který dosud od úmrtí své matky cítil se na zemi cizincem, myslil na Martu jako na světlo ve tmách. Netázal se sama sebe, zda to světlo proň jest, zda snad neuhasne prve, než k němu dojde. Nemyslil na to. Jemu dostačilo, že nyní, právě nyní ten jasný paprsek padl v jeho duši.

Les počal se jasniti, pěšina vyběhla na zelenou paseku. Vzdálený šum vody upamatoval Ambrože na nedávný výlet po Labi, při němž poznal Martu a její matku. Dospěl k pokraji lesa. Srdce jeho prudce zabušilo, když uzřel na druhém konci mýtiny myslivnu světle natřenou, ozářenou sluncem. Zastavil se, opřel se o zkřivenou sosnu, pohlížel ku přívětivému domku tam, kde ona dlí a snad ho očekává, tam, kde pod červenou střechou zdá se dříinati pravé štěstí...

Přivřel oči a snil. Zavřenými víčky viděl opět ten malý domek prostřed lesa, kam zalétá šum labských vln, viděl tam Martu šťastnou a veselou a viděl se podle ní blahem zářící, podle ní daleko od světa prostřed velebného chrámu přírody, šťasten její laskou, jež nahradila mu všechny ty stkvělé ideály, které tak jasně zářily na nebi jeho života, a které opustil, aby tam v tom útulném domku prostřed lesa šťastně dožil své dny.

Zachvěl se. Zjevila se před ním vážná, zasmušilá postava doktora Raveniho, ukazující rukou do dálky.... Ne, nemohl stanouti zde, u toho světla, které nenadále mu zaplálo, musí dále on, jemuž v duši víří spousta myšlének dosud nevykrystalovaných, on, jenž před sebou má dalekou ještě dráhu, jejíž konec ovšem temný, ale o níž se domnívá, že bude slavná... Netouží po slávě, ale cítí se povolaným, aby do velebné budovy osvěty položil několik kamenů. Nesměl milovati, on, který miloval lidstvo. Nesměl ducha svého nechati opřísti půvabnou pavučinou lásky... Musil výše, dále, než jest onen domek v lesním zákoutí, nesměl náležeti Martě ten, jenž náležel ideálům..

Vzchopil se a potřásal hlavou, jakoby vypuditi chtěl děsný rozpor, jenž tam se usídlil. Výše! toť jeho dosavadní heslo. Nikdy nechtěl utonouti ve všednosti, bránil se jí. Nikdy nezaprodal své ideály hmotným prospěchům. „Véda“ — toť jeho ideál, pokračovati za tímto ideálem, toť byla jediná tužba jeho života. Již klesal na mysli, vida, že bude musiti svět illusí svých opustiti a věnovati se povolání praktickému, o němž věděl, že nepopřejíc mu volné chvíle, na vždy odloučí jej od oněch projektů, jež nerozvité dosud dřímaly na dně jeho duše. A náhle vystoupil Raveni ze zákulisí života, aby podal mu pomocnou ruku, by mohl dovršiti to, co zmítalo jeho mozkem. Rozjasnil se náhle obzor Ambrožův, viděl své myšlénky, jež zdály se mu býti epochalními, any uvolněny jsouce mohutně září, novou cestu vědě ukazujíce... A hle, ještě neprobral se ze svého okouzlení, a pojednou zjevil se před ním poetický zjev Marty, milé družky jeho mladosti... Poznal, že ona jej miluje... A on —?

Stál tu jak Herakles na rozcestí ... Měl svým tužbám obětovati Martu, jež jej milovala? — Měl jim obětovati všechno to přátelství minulých let a lásku přítomnosti? Nerozhodnut, zmítán jsa pochybností a rozvažováním, vzpomněl zase na doktora, jenž zdál se na všecky tyto otázky odpovídati hrozné: „Ano“.

Pokročil v před, k tomu útulnému domku, v němž očekávala ho láska a přátelství. Co se dělo v jeho duši, jaký cit podivný, disharmonický zvučel jeho srdcem? —

V zahrádce přiléhající k jedné straně myslivny, v besídce, do níž větřík zanášel vůni bazalek a resed, seděla Marta. Držela v ruce pletení, ale mysl její obrácena byla jinam. Často zabloudil její pohled k lesu, zda on již nepřichází ...

A nyní uzřela jej, an stojí na pokraji lesa; srdce její zaplesalo, odložila práci a vztýčila se chtíc mu spěchati vstříc ... Ale vzpomněla, že dosti již city své mu dala na jevo, vzpomněla na slzy, jež včera pod hradem Kunětickým Ambroži z oka se vyronily, a jichž příčina byla pro ni tajemstvím ... Povzdechla z hluboka a usedla zase, sklonivši hlavu nad prací ... Ale vztýčila ji zase ihned, a oko její zadívalo se na toho, jejž milovala, a jenž zvolna, maje hlavu skloněnou a ruce vzadu skřížené, se blížil. Chtěla vyčísti z jeho tváře city jeho, ale zalekla se, vidouc jeho tvář chladnou, a oko, jež živěji se zalesklo toliko při shledání, a potom lhostejně na ni pohlížející.

A přece držel ruku její v ruce své, a zdálo se, že ji lehce tiskne. Marta nechápala, co děje se v jeho duši, netušila, že pod tímto zdánlivě chladným zevnějškem vlní se duše až ve hlubinách. Vítajíc ho srdečnými slovy vedla jej do vnitř, a on jako ve snách, tiskna její ruku, dal se vésti jí jako svým andělem. Teprve když ozval se přívětivý hlas paní Lubecké, z kuchyně vstříc mu spěchající, pustil ručku Martinu, vyjasnil čelo a zdál se býti tak hovorným jako včera v rytířské síni na Kunětickém.

Marta žehnajíc v duchu této změně vedla jej vzhůru do pokojů. Pan Lubecký nebyl doma, a jeho paní omluvila jej Ambroži řkouc, že záhy již z neodkladné přehlídky lesa se vrátí.

S vrozenou jí přívětivostí provázela jej paní Lubecká po všech místnostech, kde Ambrož na tak mnohou věc se upamatoval, a Marta, usmívajíc se blaženě, jich následovala. Potom odběhla paní Lubecká dolů do kuchyně, a Marta s Ambrožem osaměla v saloně, jehož stěny byly ozdobeny rozmanitými zbraněmi, a podlaha pokryta kožešinami.

Ambrož přistoupil k oknu ... Jakási nevyslovitelná tesknost svírala mu srdce, dosud nepocítěný cit rozporu mezi láskou a ideály, jež byly mu svatými, naplnil jeho duši. Zdálo se mu, že v nitru jeho rozevřela se propast — na jedné straně stála Marta a její láska — na druhé jeho touha kráčeti za ideály, nedati se zdržeti na této cestě ničím, ničím! A uprostřed vznášela se chmurná postava doktorova, jenž ukazuje dolů do temných hlubin, dosud neproniknutých, ale nikoliv neproniknutelných, zdál se praviti: „Tam dolů se ponoř, vylov perly vědy, oblaž lidstvo, odkryj ukryté zásady, vnes světlo do tmy — ty's k tomu snad Bohem povolán. Nedej se upoutati okovy lásky, jež obestřevši ducha tvého svou sítí, strhnouti tě může se dráhy tvé, vedoucí k idealům lidstva a vědy na dráhu, již kráčí miliony lidí všedních. Ne v rodinném zátiší, ale ve hlubinách vědy

jest cíl tvůj. V před, pionére osvěty — jsi povolán Bohem ku práci — a snad i ku sebeobětování!“

A rozpor v duši jeho rostl, rostl, — jakoby mlha vystupovala z propasti na dně duše a mrákotami jej celého obestřela...

Obrátil se — viděl dívku, ana opírá se o lenoch křesla a zamyšleně hledí před sebe. Pozoroval chvíli krásné její tahy a pak povzdechl z hluboka, jakoby ulehčiti chtěl stísněnému nitru, a odstoupil od okna.

Marta vytrhla se ze snění a pozorujíc, že Ambrož na ni hledí, usmála se a pokynula mu, by se posadil.

On poslechl; usedli proti sobě, mlčeli a dívali se na sebe.

„O čem přemýšlíte, Marto?“ tázal se Ambrož, když mlčení stalo se již nesnesitelným.

Dívka sklopila oči a po chvíli odvětila: „O svém životě.“

Ambrož povzdechl a tesklivě pokýval hlavou.

Dívka zpozorovala jeho smutek a otázala se soucitně: „Vidím smutek na vašem obličeji... Co je vám?“

Ambrož trpce se usmál. „Mýlíte se, Marto, nejsem smuten.“

A díval se na ni tak bolestně, tak tesklivě, jakoby srdce jeho chtělo se rozpuknouti. Myslil si: Byl jsem samoten, trpěl jsem — nyní nalezl jsem drahou bytost — a musím ji opustiti...

„Ó, nezapírejte toho,“ odtušila Marta živě. „Včera na Kunětických byl jste veselejším. Snad něco nemilého vás potkalo?“

Zavrtěl hlavou. „Nic,“ vydechl.

A ona nemohla pochopiti jeho nenadálý smutek... Vždyť sama byla tak šťastna, tak blažena, že mohla naň patřiti, na blízku mu býti, srdce se jí chvělo radostí, a nikdy snad nepocítěné blaho rozlévalo se její duší... A on —? Proč je smuten —? Což není blahem dlíti u milované bytosti? Milované —?

Zarazila se při této otázce, jež nenadále kmitla se jí hlavou.

Miluje ji? Má o tom důkazy? A jeho smutek, není-li důkazem opaku?

Při této myšlénce krev zastydla ji v žilách.

Jest možno, aby nemiloval jí ten, jejž ona tak horoucně miluje, o němž snila a v duši své blouznila po celou svou mladost? Jest to možno —?

A náhle mráz projel její údy — rozum její odpověděl: „Jest!“ Hlava bezvládně sklesla jí k ňadrům.

Ucítila na rukou svých, ve klíně složených, ruku Ambrožovu. „Rmoutíte se z mého smutku,“ pravil polohlasně a bolestně, a dodal: „Ano, přiznám se — jsem smuten.“

Pozvedla hlavu, jakoby náhle cosi ji oživilo a ozářilo jí duši nadějí.

„A proč?“ tázala se slabým hlasem. „Bolí mne, vidím-li vás tak zasmušilého.“

„Ano, trpím, velice trpím,“ zašeptal Ambrož po chvíli.

„A já s vámi!“ dodala smutně a upřela naň zaslzené oči.

„Ó nechtějte se mnou sdíleti můj žal, jest příliš hluboký — a vaše srdce by ho nesneslo!“ řekl trpce, povstal prudce a přešel rozčileně komnatou. Marta sledovala jej zpola ustrašeným, zpola smutným pohledem — pak povstala také.

Zastavil se před ní, uchopil ji za ruce a pohlížeje jí do očí, pravil měkce: „Tedy skutečně jste na mne nezapomněla?“

Marta se usmála, zarděla se, sklopila hlavu a zašeptala: „Nezapomínáme na přátely své mladosti!“

„Nezapomněla jste?“ opakoval Ambrož a v sladkém vzrušení srdce, jež na okamžik zaplašilo všechny reflexe rozumu, stiskl jí ruce a naklonil se k ní. Její hebké, jako len měkké vlasy dotekly se jeho tváře...

Marta pozvedla hlavu, popatřila upřímně do jeho oči a vydechla: „Ne!“

Cosi zaševelilo při tomto slůvku ve srdci Ambrožově, jakési nepochopitelné blaho, nevysvětlitelná sladkosť, nevypsatelné teplo rozlilo se jeho žilami. A v tomtéž okamžiku jakoby srdce jeho náhle sebou pohnulo, jakoby elektrický proud projel jeho tělem, chtěl ji obejmouti, přivinouti k sobě tu milovanou bytosť, na rtech zachvělo se mu slůvko: I já tě miluji — — ale rty náhle se sevřely, tváře zbledly, ruce sklesly.

Duší jeho mihla se chmurná postava Raveniho. Zakryl si rukama obličej a sevřenými jeho rty vydrala se slova: „Raveni, Raveni! Nelze... Vše jest ztraceno... jest pozdě.“

Marta uslyšela těch slov. Duše její se pohnula. Pozvedla hlavu, ustoupila o krok.

„Koho voláte?“ tázala se chvatně.

„Přízraky minulých dob...“ pravil temně.

Dívka naklonila hlavu, odvrátila se a pravila s neskonalým bolem, jenž sevřel její srdce: „Máme tedy stejný osud: voláte po vidinách minulosti — já též. Dnes však vidím, že vidiny ty byly pouhé bubliny.“

„Ó nikoliv! Nevěřte tomu, Marto!“ rozkřikl se Ambrož, přikročil k ní a chtěl ji chopiti za ruku.

Ale ona jemně ho odstrčila levou rukou, pravou položila na čelo a sbírajíc poslední síly, by se přemohla, zašeptala hlasem, jenž zdál se z hrobu přicházeti: „Nechte mne... chci dosníti krásný ten sen. Probuzení bude hrozné... hrozné....“

A náhle slabě vzkřikla, zapotácela se a sklesla na křeslo. Přivřené oči její ronily slzy, a ty celým proudem stékaly pro zrůzněné její tváři... Pak zakryla si obličej rukama a počala hlasitě štkáti.

Ambrož vrhl se k ní na kolena, sňal ruce její od obličeje, poséval je polibky a šeptal: „Marto, miluji tě horoucně, miluji tě vší vroucností duše své... Byla jsi jediná, na niž jsem vzpomínal, jsi jediná, již mohu milovati a již miluji... Věříš, věříš?... Ó, netruchli, neplač, odpusť, odpusť... Nikdy tě neopustím, nikdy! A byť bychom se rozloučili, duše naše budou spojeny... Marto, vidino mých snů, poznávám tě nyní, Bůh seslal tebe jako anděla ke mně, bys štěstí a mír svála v mou trpící duši... Marto, miluji tě — věříš?“

A ona otevřela oči — slova jeho byla jí milostnou hudbou; zdálo se jí, že sní líbezný sen — ale ne, on to skutečně Ambrož, její Ambrož... A patříc naň pohledem neskonale blaženým, usmála se skrze slzy, položila ruku na jeho havraní vlasy a pravila tichým hlasem:

„Jsem blažena, Ambroži... Věřím tobě — vždyť snad jinak ani nemohlo býti... Celých deset let byl jsi jedinou mojí myšlénkou,

středem mých snův a plánů, byl jsi mi symbolem dobra a krásna, a já tě zbožňovala, aniž měla jsem naději s tebou kdy setkati se .... A hle, Bůh nyní nás svedl ... nemohla jsem věřiti, že mohl bys mne nemilovati, že mohl bys na mne zapomenouti ... Mluvil jsi o rozloučení ... Vím, kam tě touhy tvoje táhnou ... jdi, nebudu tě zdržovati, nejsem sobecká, bych chtěla tě zachovati jen pro sebe — jdi, žij vědě, žij lidstvu ... já budu dosti šťastna, vědouc, že mne miluješ ... Ó, já tě budu milovati, jako milovala jsem tě dosud ... ano, snad i více, neboť včera, když vraceli jsme se z Kunětic, já naslouchajíc tvým slovům o tvých ideách vznešených, seznala jsem tvého idealního ducha a přesvědčila se, že nezklamala jsem se v tom, jak jsem si tě vykouzlila ve svých dívčích snech. Jdi za svým cílem, Ambroži — budoucnosť slavná kyne tvým idealům ... Jdi!“ skoro se rozkřikla a dodala pak tišeji: „Má láska bude tě provázeti.“

„Tebe mám opustiti?“ otázal se Ambrož a vzpomínka na Raveniho jakoby ledem utuhla jeho srdce.

„Nenáležíš mně, náležíš vědě ... Či nevíš, co jsi mi pravil včera na Kunětických? Jdi, vykonej, k čemu Bůh tě povolal, nechci upoutati ducha tvého jenom na sebe ... já ti nestačím ....“ A nový proud slz vyhrknul jí z očí.

„Netruchli!“ pokračovala, vidouc, že bol jej přemáhá. „Bůh jest nad námi — a je-li Jeho vůle, sejdeme se zase ... Proč bys truchlil? Má budoucnosť náleží tobě ... budu za tebe se modliti, a až dokonáš svůj úkol, vrať se, mé srdce bude tě čekati.“

„Ó Marto!“ šeptal Ambrož, a v srdci jeho zápasila slasť s bolem. „Marto, jsem hoden takové oběti?“

„Láska dle obětí se poznává, miláčku můj,“ pravila ona, hladíc jeho černovlasou hlavu. „Pamatuj, že vždy, ať to kdykoliv, Marta tebe miluje ....“

„Zmuž se, Ambroži můj,“ pokračovala po chvíli. „Život jest dlouhý, a tys teprve na jeho počátku. Odhodlaně musíš vstoupiti v boj s utrpením — jen ten, kdo odhodlaně kráčí vstříc překážkám, zvítězí!“

„Óh, bolí mne, že trpíš ...“

„Proč bych trpěla, jsem-li přesvědčena, že mne miluješ? Naopak, Ambroži můj, jsem šťastna, nadmíru šťastna — tvou láskou. Věřím v ni, jako věřím v lásku svou. Budu trpělivě snášeti tíhu loučení — neboť bude mi útěchou, že drahý můj Ambrož i v cizině na mne vzpomíná.

„Bytosti šlechetná!“ zašeptal Ambrož a vtiskl prvé políbení lásky na rty nad ním se sklánějící.

Ze vzdálených vsí otevřeným oknem zaznívaly sem zvuky zvonků, před myslivnou ozval se štěkot psa, a když Ambrož s Martou vyhlédli oknem, uzřeli přicházeti od lesa pana Lubeckého s ručnicí na rameně.

Spěchali mu dolů vstříc; on přivinul Ambrože na prsa jako vlastní dítě a políbil jej tak srdečně, jako líbával jej před desíti lety.

* * *

„Zříš štěstím!“ pravil Vojtěch, když se k večeru setkal s Ambrožem.

„Ano, milý Vojtěchu,“ přikývl tento, „neboť dnes se na mne usmálo slunko blaha.“

„Ah, rozumím! Jsi milován a miluješ. Ale, milý brachu, toť ku podivu rychlé. Veni, vidi, vici.“

„Ó nikoli, Vojtěchu ... Láska klíčila v srdci deset let — a dnes, — dnes teprve rozvila se v dokonalé kráse.“

„Pravdě česť, — ta tvoje Marta, toť roztomilá, vskutku okouzlující dívka, pravý — lesní květ.“ (Pokračování.)

Listy ze slovinských vlastí.

Píše **Frant. Štingl.**

(Pokračování.)

VI.

„Ko trombe glas ko zvon doni,
Od vrlega moža spomin.“

Koseski.

Malý slovinský národ nadáním a vrozenou pilností rychlými kroky spěchá ke světlu světové kultury. — „Málo nás je, ale jsme lidé“ — platí též o malém slovinském národu, jenž si tělesnou chrabrostí, jakož i bystrosti ducha a ocelovou vytrvalostí vybojoval čestné místo mezi vzdělanými národy v Evropě, čehož mu ani nejúhlavnější nepřátelé upříti nemohou. Slovinci mají velikou řadu mužů, na které mohou s pýchou hleděti a říci: „naši jsou!“ — Slovinský národ má muže vzorné, šlechetné charaktery, kteříž mysli, cítí, pracují jen ku blahu vlasti, pro svůj milovaný národ. A tento není k nim nevděčným, a jak by také mohl býti nevděčným? Nemá sice slovo „vděčnosť“ stále na jazyku, ale tím hlouběji plane mu v srdci jiskra její, dokud nepřijde den, jenž ji roznítí v oheň mohutný.

Skutky ukázali Slovinci svou vděčnosť loňského roku dvakráte; nejprve 12. srpna v Lublani, kde „Pisateljsko podporno društvo“ zasadilo pamětní desku na dům, ve kterém bydlil skoro celý svůj život neúmorný bojovník pro národ a spisovatel dr. Jan Bleiweis, rytíř Trstenický; po druhé v přívětivém v Št. Vidu, kde za příležitosti 25letého jubilea prvé slovinské „čitalnice“ Št. Vidu Slovinci jejímu zakladateli Blažu Potočniku, faráři tamějšímu, osvědčili vděčnosť týmž způsobem.

Oba tito mužové, dr. J. Bleiweis a Blaž Potočnik, zasahují tak do rozvoje a nejnovější historie slovinského národa, že od r. 1843. čteme jejich jména na každé stránce dějin. Nebude tedy zbytečno, posvětíme-li tento list památce těchto výtečníků, obou „otců“, neboť „otci“ je oba nazývá lid slovinský.

Jestliže někdo mezi Slovinci, tož zajisté nezapomenutelný „otec národa slovinského“ a osvědčený vůdce národa, dr. Jan Bleiweis, rytíř Trstenický, zaslouží důstojný pomník v bílé Lublani na věčnou památku příštím rodům. Zatím Slovinci nepostavili ještě pomníku, nýbrž shromáždili se jen, aby označili čestným znamením dům, ve kterém žil jeden z nejlepších synů Slovenie.

Není to sice jeho rodný dům; jeho kolébka stála v starodávném Kranji; přece však mu byl tento dům otcovským; byltť to majetek

jeho otce, se kterým tu bydlil, dokud ho neúprosná smrť od něho neodloučila.

Dr. J. Bleiweis narodil se dne 19. listopadu r. 1808. v Kranji (Krainburg); otec jeho byl bohatým obchodníkem, jenž svých šest dítek dobře zaopatřil. Z národní školy, kterou navštěvoval doma, přišel Bleiweis do lublaňského gymnasia, které ukončil r. 1824.; o dvě leta později filosofii. Pak se odebral do Vídně studovat lékařství. R. 1832. dosáhl doktorátu po latinské disertaci „de hirundine medicinali" a čestného uznání v medicinských kruzích.

Mladý Bleiweis začal se po té zaměstnávati zvěrolékařstvím, poslouchaje přednášky na vídeňském zvěrolékařském ústavě. R. 1843. přišel z Vídně domů, aby přijal profesuru na tehdejší medicinské a chirurgické škole v Lublani a zároveň tajemnictví hospodářského spolku lublaňského, jenž začal toho času vydávati časopis „Kmetijske in rokodelske Novice". Od té doby se počíná jeho neúmorné, skoro čtyřicetileté působení ku prospěchu slovinského národa. Jako tajemník spolku byl i redaktorem „Novic". Čeho dosud Slovinci, zvláště v literatuře dosáhli, mají děkovati jen „Novicam" a jejich redaktoru Bleiweisu.

Abychom poznali důležitosť „Novic", třeba uvážiti poměry, jaké byly před nimi. — Dříve slovinští spisovatelé, nemilými okolnostmi nuceni, (jako kdysi ve slavném Dubrovníku,) psali a uveřejňovali spisy ve dvou jazycích, a to mimo Vodnika, Prešerna, Slovuška a několika jiných spíše v neslovinském, nežli domácím a národním. Tím ovšem trpělo i národní uvědomění. Příčinou toho byla nesjednocenosť v pravopise. Slovinci neměli pravopisu, který by se byl spojoval s ostatními Slovany. Dříve byl neforemný a nepraktický pravopis „bohoričice" zvaný, ale „Novice" bez hluku a násilí, bez zbytečných hádek a sporů zavedly nynější organický pravopis „gajici", které nyní se všude užívá, a tím položily základ k novému rozvoji písemnictví.

„Novice" jsouce psány slohem populárním, valně přispěly k poučení a vzdělání lidu; ještě nyní nalezneš je v každé chýži rolníkově, kdež se dosud s prospěchem čítají. „Novice" byly zpočátku jediným časopisem slovinským, který budil národní uvědomění v lidu rolnickém, zároveň jej poučuje o věcech hospodářských. — Bleiweis jako druhdy Vodnik vzdělával v „Novicah" slovinský národ všestranně; učil rolníka, obchodníka, řemeslníka, vůbec každého. Bleiweis shromáždil kolem „Novic" všechny, kteří chtěli a mohli pracovati pro národ. O kterémkoli zvěděl, že umí něco užitečného sepsati, prosil a vybízel ho tak dlouho, až ho přivedl v kruh národních pracovníků. Tak se staly jeho „Novice" časem ohniskem všeho literárního života slovinského; jazyka a mluvnických forem „Novic" začali pomalu užívati všichni Slovinci, Krajinci jako Korutanci, Štýřané jako Přímořané, a tím dostalo se Slovincům moudrým vůdcovstvím Bleiweisovým společného literárního jazyka. A tak se stali Slovinci, ač rozděleni v různých zemích, v duševní příčině jedním národem; tak povstala alespoň duchem sjednocená Slovenie a Bleiweis jest jejím otcem. — Toť výsledek a plod jeho působení jako redaktora „Novic".

Bleiweis, pilný jako včelka, sepsal skoro každého roku svému národu celou řadu knih nesoucích se praktickým směrem. První knihu sepsanou slovinským jazykem uveřejnil v Lublani r. 1843.; jest to: „Bukve za kmeta, kako se ima pri kupovanju, plemenenju, reji a

opravljanju konj obnašati". (Kniha pro rolníka, jak se má při kupování, plemenění, chovu a krmení koní chovati.)

Když byla medicinsko-chirurgická fakulta v Lublani zrušena, dostal Bleiweis titul c. k. profesora na nové zvěrolékařské škole v Lublani a byl duší tohoto ústavu. Roku 1856. byl jmenován zemským zvěrolékařem, jímž zůstal do r. 1873. V té době vydal velikou řadu spisů, týkajících se většinou národního hospodářství; některé jsou též belletristické; vyčítati jich tu nebudeme.

Čemu Bleiweis svými spisy učil, to i prakticky uváděl v život.

Když r. 1848. jaly se svítati politické a národní svobodě lepší časy, bylo lze spatřiti Bleiweisa na prvém místě všeho politického a národního hnutí; byl předsedou „Slovinského družstva", „Čitalnice lublaňské; předsedou klubu národních poslanců zemského sněmu; zkrátka, pevným sloupem, o nějž se všechny slovinské snahy opíraly. Byly to mnohdy též nebezpečné a Slovincům velmi nepříznivé doby; bylo třeba prozřetelnosti, střízlivosti, aby jako obratný kormidelník šťastně řídil národní loď a vedl ji na bouřemi nepřátelskými vzrušených vlnách. Neboť také jemu se vyčítalo často jako až dosud Slovincům, že to s Rakouskem nemyslí poctivě, že ho podplácí ruský rubl, že je státu nebezpečným. Ale co mu jeho nepřátelé vyčítali a čím ho očerňovali, tomu, jak se zdá, sami nevěřili; neboť, když nastaly Rakousku zlé časy, když je zbraní napadali zevnější i vnitřní nepřátelé, tu se všichni ku Bleiweisovi s důvěrou obraceli; tenkráte jej navštěvovali velmi znamenití pánové, jsouce přesvědčeni o jeho čisté lásce a věrné oddanosti k císaři a Rakousku.

Jeho všestranné, obecně prospěšné působení našlo též vděčného uznání. Byl vyznamenán nejen od obcí a spolků, domácích i cizozemskych, ale též mocní vladaři států jej ctili (jako ruský car, jenž mu udělil řád sv. Anny) a sám náš císař jej vyznamenal řádem a povýšil ho do šlechtického stavu. Zvláště pak byl ctěn a slaven od národa slovinského, jenž jej vůbec jen jmenoval a i nyní nazývá „otcem". — Zemřel dne 29. listopadu 1881. —

Důležitá byla slavnosť na počesť zesnulého Bleiweise, ale důležitější byla slavnosť druhá, ku cti Blaža Potočnika, faráře šentvidského, a o tím důležitější, čím více se přiostřuje na Slovinsku, zvláště v Kraňsku, boj mezi konservativci a liberály. Při té slavnosti se ukázalo, že v jedné věci jsou ještě přece Slovinci svorni — v osvědčování vděčnosti.

Když jsme se již dotkli boje mezi duchovenstvem a svobodomyslnými na Slovinsku, budiž nám dovoleno poněkud šíře se o něm zmíniti.

Boj ten datuje se již od r. 1872., ale s takovou vášnivostí a zuřivostí dosud nebojováno, jako nyní. Z počátku se vůbec myslilo, že jest to jen osobní řevnivosť; avšak teprve před nedávnem dokázal „Slovenec" velmi pěknými články, že již tenkráte běželo o zásady. — Kdysi jen nevěřečtí němečtí liberálové očerňovali a napadali slovinské kněze, vyhýbajíce se jim, jako morovou ranou dotknutých; avšak nyní vlastní jejich rodáci je vyhánějí ze společností a spolků, dávajíce jim tak veřejně a okázale své nepřátelství na jevo, že slovinskému knězi nelze v nich setrvati. Kdysi slovinské kněze jen nepřátelé Slovinců vůbec nazývali „ultramontány", vyčítajíce jim, že se o vlasť a stát nestarají, nyní vlastní rodáci a krajani ve veřejných listech je podezří-

vají z nevlastenectví. „Slovinské duchovenstvo se nestará o vlast a národ, nýbrž jen o své strannické účely, k jichž dosažení slouží mu národnost jako prostředek," ta slova četli jsme nedávno černé na bílém. Snad žádné výčitky se neopakují tak důsledně a zároveň tak neoprávněně jako tyto. Smutný to úkaz, že některé slovinské listy jsou nuceny brániti slovinské duchovenstvo proti takovým nepodstatným tvrzením a lživým obžalobám.

Všichni slovinští kněží mohou se s dobrým svědomím před Bohem a před světem pochlubiti, že byli a jsou ještě nyní v prvé řadě vlastenců, kteří veřejně, tiše a vytrvale pracují pro svůj národ. Zesnulý biskup Slomšek byl vůdcem slovinského duchovenstva. Co psal o lásce k vlasti, to cítí a tak smýšlí každý slovinský kněz, jenž si jest vědom svého povolání.

Slovinský kněz zná jen jeden nejzbožnější lid, a to ješt lid slovinský; on zná jen jednu zemi, které Bůh nejvíce požehnal, ve které žije nejšťastněji a nejspokojeněji, a to jest země slovinská. Slovinský kněz zná jen jeden jazyk, kterým nejuhlazeněji a nejraději hovoří, a to jest jazyk slovinský; on zná jen jedno pozemské štěstí a čest, že domácí mohyla bude kryti jeho kosti, že tam přijde chudý stařec, chudá stařena pomodlit se růženec a vzpomenout si na duši zesnulého „hodného velebníčka". To jest slovinského kněze poesie a štěstí. Ano, slovinská vlast jest předmětem jeho lásky nejupřímnější, nejvroucnější. A cestuje-li slovinský kněz do druhých zemí, k cizím národům, podivuje se sice krásným městům a všestrannému pokroku jiných národů: avšak domácí ves jest mu nejmilejší, domácího kostela zvon zní mu nejliběji a všude hovoří o svém malém, v cizině neznáméin národu s největším nadšením. A to mu velí a k tomu jej vybízí srdce plné lásky k národu, jenž jest mu nejmilejší a nejdražší.

Uznány jsou zásluhy slovinského duchovenstva ve slovinské literatuře; veliká většina slovinských spisovatelů byla a jest kněžského stavu. Dobročinné ústavy zřízené ku prospěchu národu jsou většinou dílem kněží.

A jaké doznávají odplaty? Že synové téhož národa splétají biče a metly a šlehají jimi slovinské kněze do obličeje. „Srdce nám krvácí a péro zdráhá se psáti v okamžiku," praví „Slovenec" (č 169.; 28. července 1891.), když přemýšlíme a cítíme tu nešlechetnou nevděčnost. Divíme se jen, že ještě duchovenstvo slovinské od prvého do posledního nestalo se bezcitným a nevšímavým ke každé národní práci." — —

Čtenářové odpustí, že jsme se poněkud odchýlili od předmětu svého listu ale jest pravda, co jsme nahoře napsali. Více slovinských kněží bráníti nemůžeme, nejstkvělejší a nejvydatnější ochranou jest jim život a působení Blaža Potočnika, otce šentvidského okolí, neboť jako on působil, tak působí skoro všichni slovinští kněží; jiný tím, jiný zase oným způsobem.

Blaž Potočnik narodil se dne 31. ledna r. 1799. v Struževě, v nakelské farnosti na Goreňském. Již záhy jevil nadání a bystrého ducha. Do školy chodil v Kranji a v Lublani Z jeho studentských dob podotknouti slušno, že svému profesoru, známému jazykozpytci slovinskému Metelkovi, přinášel úlohy ve vázané řeči psané. R. 1822. byl na kněze posvěcen. Na podzim téhož leta byl poslán za kaplana do Št. Jerneja na Doleňsko, odkudž přišel ke kathedrálnímu chrámu

Páně do Lublaně za kaplana a ředitele kůru. R. 1833. stal se farářem v Št. Vidu u Lublaně a tím začalo jeho blahodějné a všestranné působení. On měl rozum, a srdce pro vše pravdivé, dobré a krásné. Byl knězem pravého církevního ducha a zevrubně se řídil církevními rozkazy; byl též neobyčejně pobožným, a veselé mysli, jako málo kdo; miloval svůj národ neskonale, přispívaje všemi silami k jeho pokroku, zvláště u svých osadníků, kteří mu byli ovšem nejvíce k srdci přirostli.

K literárním pracím jej nadchl Vodnik svými prostými, vlasteneckými básněmi, které zpočátku Potočnik napodoboval, a to tak dobře, že jsouce vskutku v národním duchu psány, docházejí u lidu značné obliby. Když ještě žil v Lublani známý slovinský hudební skladatel Rihar, byl s Potočnikem na vrcholu slávy. Potočnik skládal písně a Richar, nápěv. K některým písním složil Potočnik nápěv sám, a že odpovídají úplně národnímu duchu, patrno z toho, že znárodněly, jako „Pridi Gorenc“, „Ko dan se zaznava“, „Povejte tovarši“ a jiné.

Prvé větší dílo — překlad francouzské Bossuetovy knihy o sv. roku — vydal r. 1826. dvakráte. Jazyk jest sice ještě neuhlazený, přece však na onu dobu dosti čistý. Byl spolupracovníkem od začátku též „kranjske Čbelice“. Mimo malou knížečku o choleře a knihu přeloženou z italštiny „Sláva Mariina“ třeba zvláště se zmíniti o tom, že pilně a vytrvale psal pro „Bleiweisovy Novice“ ve vázané i nevázané řeči. — Kde bylo čeho třeba sepsati, prosili o pomoc Potočnika, jenž ji nikdy neodepřel. Mimo to psal i pro „Slovenski cerkveni časopis“ vhodné, praktické, bohoslovecké spisy.

Když nastala citelná potřeba nové krátké slovinské mluvnice, hned žádali Potočnika, jenž ji rychle sepsal v německém jazyku, přidav k ní i čítanku. — Potočnik se velmi rád zanášel i jazykozpytem, čistil jazyk a časem i nějaký dobrý nový význam objevil. Proto pomáhal Cigale-ovi při pořádání německo-slovinského slovníku.

Není snad odboru literárního, ve kterém by byl Potočnik nezkusil své síly. Dobře znal i hvězdářství; pro kalendář sestavil vždy část astronomickou. Potočnik rozuměl syrsky, chaldejsky, hebrejsky, — řecky a latinsky hovořil, též italský jazyk mu nečinil žádných obtíží. Slovanská nářečí byla mu vrozena. — Humoristických jeho výroků a vtipů jest bez počtu mezi lidem slovinským; učitel Janko Žirovnik sebral je nedávno ve zvláštní knížku. — Potočnik byl dovedným i v různých uměních výtvarných; sochaře a kameníky šentvidské poučoval. Lublaňská zvonárna se zlepšila jeho návodem.

Sláva jeho sahá mimo hranice šentvidské fary. Blaž Potočnik jest znám po celé Slovenii. Jmenovitě nesmírných zásluh si dobyl tím, že založil prvou „čitalnici“. Že slovinský národ tak vesele pokračuje, má jen děkovati národním „čitalnicam“ (čtenářským spolkům) ve městech a na venkově. Asi před 30 lety jali si vlastenečtí muži zakládati „čitalnice“, kde se lid shromáždoval k poučení a zábavě, neboť dobře věděli, že jen vzdělaný národ může se udržeti mezi jinými národy a úspěšně závoditi se svými sousedy. A Bl. Potočnik byl prvý, jenž založil čitalnici na venkově ve své faře Št. Vidu.

Potočnikova fara známa byla daleko. A celý Št. Vid slynul na Slovinsku dobrou pověstí. Právem ho nazývali vděční osadníci jen krátce svým „otcem“.

Zkrátka, v učených rozhovorech mluví se o Blažu Potočniku jako o odborníku, ať již astronomickém nebo jazykozpytném; v umění

uvádí se Potočnik jako básník a skladatel; Potočnik platí též za znamenitého duchovního řečníka; v hospodářství byl svým osadníkům vzorem vynalezavosti; jako veselý společník a přítel byl nevyčerpatelným pramenem vtipů a žertů. Skoro v každé společnosti, kde vypravuje někdo něco žertovného, pronáší se i několik vtipů Potočnikových. Ještě dnes jest památka na něho, ač zemřel již před 20 lety — 20. června 1872. — tak živou, že se může právem říci, že byl zesnulý populárním. (Pokračování.)

LITERATURA.

Knihovna Českého Lidu. Pořádají Dr. L. Niederle a Dr. Č. Zíbrt. II. Moravská svatba. Popsal Fr. Bartoš. — V Praze 1892. Stran 78.

Jeden z nejzajímavějších výjevů lidského života jest svatba. To pochopil i lid venkovský a proto slavil a místy dosud slaví svatbu co možno hlučně a okázale. Se svatbou spojeny jsou mnohde pěkné písně, jichž mimo lyrické v jiném oboru lidové poesie nenajdeš. Dobře praví Bartoš, že při svatbě jest příležitost vyniknouti i řečníkům, a naši svatební řečníci na venkově mluvívají statečně a dobře; přečtěte si z knihy, o níž tuto referujeme, kteroukoliv řeč a shledáte v ní tolik citu a tolik životních pravd, že nad mnohou se zamyslíte.

Z většiny máme jen jednotlivé části svateb popsány, nebo pouhé pověry svatební; úplné popisy máme v literatuře pouze dva; první od známého rychtáře Milčického Fr. Jana Vaváka, „Smlouvy aneb chvalitebné řeči svatební pro družbu neb držitele svatby“; druhý od kanovníka B. M. Kuldy, „Svatba v národě československém“, byl několikráte vydán, což nejlépe svědčí o hojném užívání knížky té. Nejlepší práce o svatbě lidové byla M. Řezáčova: „Svatba na moravském Záhoří“, vyšlá ve „Svatvečeru“ 1889. Práce tato systematicky spořádaná hoví všem požadavkům, jež klademe pracím podobným. Jest tedy literatura naše pracemi o lidové svatbě celkem skutečně chudá a zavděčil se p. řed. Bartoš prací svou nemálo.

Jméno p. Bartošovo jest velice známo; z našich čtenářů jistě každý jméno toto zná a kdo zná i práce, které jméno toto ke zvuku přivedly, jméno toto c t í. Pan řed. Bartoš je muž železné, vytrvalé píle. Každou volnou chvíli věnuje své práci, chodí a sbírá, sebraný materiál pak spořádává a vydává. Jest to práce namáhavá, vyžadující veliké trpělivosti a přece posud ne všude se uznává. Zvláště u nás se často s vývody Bartošovými nesouhlasí. Vytýká se to neb ono, mnohdy správně, mnohdy také nesprávně. Ovšem lehko jest vytýkati za psacím stolkem, když člověk vězí v theorii až po krk, když neví, nezná, nebo nechce znáti, že theorie s praxí nechodí ruku v ruce, často že staví se úplně proti sobě! Nemáme, proč bychom zastávali se p. řed. Bartoše, nenapadá nám také vyvraceti výtky, jež pracím Bartošovým učiněny byly, ale chceme jen povědět, že věru bylo by již na čase, aby se práce jednotlivců, práce to, jíž zasvěcen byl celý život, c t i l a. Postulát to — myslíme — stejně spravedlivý jako nutný.

Pan ředitel Bartoš vydal posud pět velikých knih: Lid a národ (Velké Meziříčí 1883.), Moravská dialektologie (v Brně 1886.), Nové národní písně moravské (Brno 1882.), Naše děti, jich život v rodině, mezi sebou a v obci, jejich poesie, zábavy, hry i práce společné (V Brně 1888.), Národní písně moravské v nově nasbírané (V Brně 1887.). Vedle těchto samostatně vydaných prací uveřejnil veliké množství pojednání o lidu moravském v různých časopisech.

„Moravská svatba“ jest jeho práce nejnovější. V úvodě seznamuje čtenáře s nejdůležitějšími osobami při svatbě. V první kapitole líčí „Ohledy“, v druhé „Námluvy“. Námluvy konají se ve čtvrtek večer před první ohláškou. Do domu rodičů nevěstiných přijde nejdříve řečník nevěstin a dva svědkové, pak příbuzenstvo a naposledy ženich se svým otcem, řečníkem a dvěma svědky. Když jest vše shromážděno, počnou „řeči“. Mluví se s obou stran několikráte. V následující kapitole pojednává se o „svatebním čase“. Nejvíce svateb bývá v masopustě a pak

v provody. Na Slovensku slavívají se svatby v „nové vína“. „Ohlášky“. V ohláškách zvou si ženich a nevěsta své mládence a družičky. Po ohláškách následuje „zvaní na svatbu“. Dříve zval se ku svatbě kde kdo, a to každý třikráte, neboť slušnost toho žádala, aby pozvaný hodně dal se prositi. Následující část nese nadpis „V pondělí před zdavkami“. V tento den večer vyhrávají muzikanti ženichovi a nevěstě „vínky“. Zajímavá jest kapitola „Úbor svatební“ (popis krojů), pak „V úterý před zdavkami“ a „Cestou na zdavky“, kdež podán jest úplný popis svatebního průvodu. V kapitole „Na zdavkách“ podává p. spisovatel některé obyčeje a rovněž tak v části „Po zdavkách“. Pěkný jest popis „Svatební hostiny“, kdež vypisují se veškerá jídla, písně, řeči a obyčej se svatebním koláčem, zvaným „vysloužence“. Hojnost písní přidána jest k popisu obyčeje, zvaného „čepením a prodáváním nevěsty“. „Svatební muzika“ koná se v hospodě. Na Hané tančí se při té příležitosti zvláštní svatební tanec, zvaný „kot“, na Čejči pak tanec „ovčák“. Veliké množství obyčejů a písní obsahují následující kapitoly: „Ve středu“ (kdy odváží se nevěsta do domu ženichova), „stínání kohouta“ a „ostatní dnové svatebního téhodne“. Zajímavý jest obyčej „Zálik“ t. j. „zavírání brány“, když se průvod ze zdavek vrací. Popisem „svatby městské“ končí kniha.

Knihu Bartošovu možno vřele doporučiti každému milovníku a pozorovateli národního života, zvyků a obyčejů, zvláště našemu lidu venkovskému; poznáť z ní nejlépe povahu svých dědů a pradědů, jich zábavy a veselí, a naučí se čtením knihy té a jí podobných, vážiti si svých obyčejů a řeči — pěkných to odkazů svých předků.

Redakce „Bibliotéky Českého Lidu“ může míti upřímnou radosť z tohoto čísla svého podniku a přejeme jí, aby se jí vždy dostalo příspěvků tak znamenitých jako tento.

Úprava knihy jest — jak u tiskárny Šimáčkovy vůbec — velice pěkná.

Ferd. Pátek.

Musaeum. List bohoslovců Česko-Moravských. Ročník XXVI. Léta Páně 1891—92. Pořadatel Josef Kreutzer. V Brně 1892. Nákladem vlastním.

Bohoslovci českomoravští předstupují s novou sbírkou literárních prvotin. První sešit „Musaea“ pročítán byl opět dychtivě, co v něm podáno nového. Úvodní báseň „Před obrazem sv. Alojza“ od A. Pavelčíka (z Olom. sem.) a Řeč při akademii v semináři Brněnském, A. Kolískem k poctě sv. Alojza proslovená, jsou dozvuky k jubileu tohoto světce a patrona alumnův. Řeč opírá se o slova sv. Matouše 5, 8., že čistí srdcem Boha zvláště vidí již zde na zemi a na věčnosti. Vyniká bezvadnou technikou, biblickou řečí, místnými citáty ze sv. Otcův a breviře, znalostí křesťanských filosofův a mystikův; vzhledem ke skrovnému objemu „Musaea“ bylo by však snad lépe uveřejniti pouze některou část.

Vzácným a originelním příspěvkem pro „Musaeum“ jest druhá již ukázka z provençálských studií S. Bouśky, O. S. B., kláštera Břevnovského. „Farář Lambert“, katolický básník provençálský. Autor zasvěcuje nás po úvodu do velebné vánoční poesie v Provençu; upozorňuje též na německý výbor z díla Lambertova, pořízený Jesuitou W. Kreitenem, známým jednak již ukázkami z překladů ve spise Fr. Pohunka „Satan a jeho říše“, jednak jako duchaplný autor spisu „Voltaire“. Na str. 14. a 15. čteme: „Ať již soudí o původní činnosti Vrchlického kdo chce, jak chce, některými svými překlady z cizích literatur získal si zásluh neocenitelných“ — tu očekává čtenář ještě dodatek, zdali „O české písemnictví a vytříbení básnické mluvy české“ či „o mravnosť čtenářstva českého“?

Nedotýkajíce se prvého přisvědčiti musíme, že v té druhé příčině mnoho bejlí na český parnas Vrchlickým bylo přeneseno. K důkazu viz studie Pohunkovy ve „Vlasti“.

Další stať „Snahy církve katolické o osobní svobodu“ od Frt. Kroiherа, (z Buděj. sem.) jest pokračováním sociologické studie z ročníku minulého. O „Nevolnictví, otrokářství v Africe a kardinálu Lavigierovi“ zajímavě je tu pojednáno i ukázáno k podivným názorům „N. L.“ o svobodě, jež hájíce svou „prapodivnou svobodu“ utlačují ihned „svobodné jednání“ jiného, které jim jest nepohodlným v jich akci. Ze skrovně zastoupené básnické části „Musaea“ tím více vítáme osvědčené z dřívější doby perličky „Chodských písní“ od nadaného H. Podlesáka (ze semin. Pražského). Viz důkladné studie jeho o zpěvu Chodském v „Čechu“ r. 1891. č, 259. a 260. Smutně, však pravdivě pěje o písních Chodských:

Zlaté dudy, písně vaše
nejen zmlkly v chatách,
leč i kroj se tratí plaše
jde za vámi v patách.

A s tím krojem řeč nám berou,
bulačina mizí,
pod záminkou pak nám sterou
nutí slova cizí.

Jako slovo Bůh a děje náboženské vyskytují se v pohádkách, mluvě i písních nezkaženého lidu českého, tak i evangelium proniklo celý duševní život lidu českého, jakož ukazuje stať „Svaté evandělium v ústech našeho lidu“ od J. Čapka (sem. Olom.), který z pohádek sebraných B. M. Kuldou, Boženou Němcovou a z pověstí v okolí Domažlickém dokazuje vznik legend v Čechách. Budiž zde zmíněno, že v písemnictví českém postrádáme posud pěstování křesťanské kulturní historie, která by psala o „náboženském“ životě našich předků po způsobu dra. Zíbrta a dra. Wintra. Pramenů jest dosti k tomu, ale poskrovnu pracovníkův. Článek „Náuky encykliky „Rerum novarum“ podává zásady, jež pěstuje sociologický odbor „Vlasti“, jednak v „Děln. Novinách“, jednak spisy a přednáškami R. Vrby a T. Jirouška.

Na konci sešitu jsou zprávy o činnosti „Ruží Sušilových“, literárních jednot v seminářích Česko-Moravských, z nichž zmiňujeme se o tom, co jsme u které jednoty dobrého k následování shledali. „R. S.“ Brněnská a Olomoucká všímají si po výtce myšlenky Cyrillo-Methodějské a uskutečňují ji, pořádajíce pouti Velehradské o prázdninách; jinak i to jest dobré, že ve schůzích přednášejí se ukázky básní členů-básníků. Jinak povzbuzuje se činnost členů „R. S“ v Olomouci vypsanými cenami za práce. Pražská „R. S.“ uvedla do rámce letošního cyklu přednášek některé velmi důkladné, denní potřeby vystihující. Budějovický „Jirsík“, veden jsa horlivým jednatelem, zamlouvá se nám „literárními kritikami“, pořádanými ve čtvrtečních schůzích a pěstěním písní slovanských. „Třebízský“ v Králové Hradci lituje právem toho, že neobeslal letošní pouť Velehradskou, která jest krásným krystalem nadšení Cyrillo-methodějského. I jednotě Litoměřické sluší projeviti chválu, že se činí při stísněných svých poměrech. Celkem první sešit „Musaea“ se všestranně líbí, zasluhuje podpory a rozšíření v duchovenstvu. Projevuji pouze přání, aby vedle vědeckých pojednání vykazoval též trochu belletrie a více básní.

Vlastimil Hálek.

A. Klášterský: Poli a Lesy. V Praze 1892. Knihtiskárna F. Šimáček, nakladatelé (sic!). Cena 50 kr.

Vážený kritik moravský, prof. dr. Korec, rozepsal se nedávno v brněnském „Hlasu“ velmi pochvalně o této básnické sbírce páně Klášterského. Řádky jeho povzbuzeni byvše, objednali jsme si „Poli a Lesy“, žádostivi jsouce poznati tuto novou tvorbu lyrickou, kterou dle pana kritika vyšinul se pan Klášterský nad samého Svatopluka Čecha. Četli jsme básně Klášterského pozorně, beze vší zaujatosti, a vyznáváme, že na nás učinily dojem rozhodně příznivý, z naší básnické literatury ojedinělý. Tyto básně vyhovují formou i obsahem, a my vítáme je s povděkem. To nevadí nám vytýkati panu auktorovi některé vady, které jsme nalezli, a zároveň prohlásiti, že některé básničky jsou poměrně slaby, jiné ve všech částech nestejně propracovány. Je jich však málo, a dobrých, ano výborných básní jest ve sbírce mnoho, převážná většina, tak že spravedlivý kritik jen uzná a pochválí dovednost páně Klášterského.

Celý spis rozdělen jest na tré, z čehož jen druhému dán nápis „Láska a květiny“, kdežto díl první a třetí označeny na prázdných listech prostě číslicemi I. a III., nesluší-li považovati počáteční věnování nápisem dílu prvého. Obsah sbírky prozrazuje nápis. Pan Klášterský zůstal úkolu věrným a dává, co slíbil: písničky z polí a lesů. Kdybychom mezi oběma voliti měli, dali bychom přednost těm lesním, v nichž každý strom, každá větev, list, mech, cesta, zvěř srdce jeho uchvacuje a kouzlí básničky znějící jako ptačí zpěvy. Zvláště první oddíl se nám mnoho líbí. Člověk ty verše čte a čte, až je umí. Hned na stránce 11. jest překrásnou básnička „Tak volno“, a nejlepší odpovědí oněm básníkům a pessimistům, kteří o zlu ve světě pějí, ale v životě světa do do umoření užívají. Jednou z nejpěknějších básní jest „Ozvěna“ Věčná škoda, že se panu Klášterskému nepodařily sloky třetí a šestá. Mohl je dobře vynechati,

a jeho báseň byla by z e v š e c h stran zářivou perlou. Sloku první, druhou, čtvrtou a pátou mohl napsati jen pravý, veliký básník lyrický. Poslyšme:

I.

V hlubokém starém lese spí kdesi ozvěna,
zelenou clonou větví a kmenů stajená;
ne, nespí, sedí tiše, kde skály svítí tes,
a dívá se dívá, v ten dlouhý tichý les.

II.

A vidí lesy tmít se a vidí lesy kvést,
v dne září žhavé dřímat a dychat
k svitu hvězd,
par závoj, stromů chvění, let ptáků,
listu pád
a tiché kroky zvěře, kdy všecko šlo
už spat.

IV.

To všecko zří a plnou má duši krásy té,
a často vlídné oči má slzou zalité,
jak dojímá ji život a tiché lásky cit,
a chtěla by vše říci, a nesmí promluvit.

V.

Jen když si lesem výsknu, jak nejvíce
jsem moh'
neb táhle lesní stráni se rozhlaholí roh,
tu na své nohy skočí a dlaně k ústům dá
a se šíleným plesem si na svět zajásá!...

To jsou sloky, které se nám velmi zalíbily; ostatních tří nepodáváme, považujíce je uvedených nekongenialními, slabými. Překrásná jest básnička „Lesy šumí", „Píseň o potoku", „Venkovský farář" od počátku až do konce. Slabšími básničkami považujeme: „Studánky", „Doma", „Markéta". Této vytýkáme i nepěkný motiv, ze kterého povstala. Dívka kráslívala věnci obraz Matky Boží. Ztratila však při tom nevinnost, proto Madonně předhodí „Tys neslyšela ston můj zoufalý". Mám za to, že básník úctu k Matce Boží mohl odměniti jinak, svých veršův opakem, a byl by jistě nikterak si neublížil. Chováme upřímné přání, aby mnohoslibný básník, pan Klášterský, zůstal věrným dosavádnímu směru svému a nedal se ztrhnouti svými kollegy na cestu nevěry a mravního kalu. Náš básník jest vskutku takovou veličinou, že mu netřeba běhati za jinými po vyšlapaných cestách; to může nechati s dobrým svědomím těm všelijakým Mužíkům a Kvapilům, jsa přesvědčen, že si dovede udělati mnohem lepší cesty sám. **Jan Někdy.**

Nový Paleček. Nakladatel, vydavatel a zodpovědný redaktor Jaroslav Skřivan v Praze. Ročník V.

Kdo znal „Palečka", pokud nebyl „Novým Palečkem", ví dobře, jakým obsahem častoval své čtenáře. S radostí vítali jsme zprávu, že „Paleček" starý vzal za své a že na místě jeho vycházeti bude „Nový Paleček", o němž jsme se domnívali, že s „novým" titulem vezme také „nový" směr — než sklamali jsme se, sklamali bolestně." Není to žádný „N o v ý Paleček", nýbrž ten starý, lascivní „Paleček", který před 5 lety dle jména zanikl. Pomíjejíce ony čtyry ročníky, zmíníme se o posledním aspoň několika slovy, abychom s veřejnosti sdělili, jak umí býti „Nový Paleček" vtipným. V čís. 3. a 4. jest illustrovaná báseň „Čarovný nápoj". Čarovným nápojem jest s l i v o v i c e, kterou mniši jakéhosi kláštera popíjeli, až za nimi přišel opat, kterému slivovice také velice chutnala, tak že ji pro klášter objednal. Poněvadž však účinky slivovice jeví se také ve tváři, bylo bratřím poručeno, by se před každou skleničkou pomodlili a tím snad podezřelých známek pití se uchránili.

„Zbožně žili ve klášteře, slivovici pili,
dříve však se před napitím zbožně pomodlili..."

Hle, toť stkvostný myšlénkový obsah „Palečkovy" „b á s n ě". Illustrace mnichů jsou tak urážlivy, že budí ve vážném a slušném člověku odpor. — V čísle 6. jest vtip z reduty doprovázený illustrací, jíž vyobrazen jest kapucín, hladící bradu drzé baletky. Zřejmá to urážka katolického zasloužilého a zbožného řádu. A zrovna pod tímto obrázkem jest illustrace představující ženu Putyfarovu, pražského P e p í k a a Satyra. Illustrace i vtip k ní náležející porušují hrubě úctu k Písmu svatému. V čísle 9. a 10. je črta „Z tajností b—ského semináře", jejíž obsahem jest noční pitka alumnův onoho semináře. „Paleček" se neostýchal tak urážlivou „studentskou historku" uveřejniti. Rouhavá a rozpustilá jest básnička v čísle 14., nadepsaná „Veliký pátek". Nepropůjčíme se ani k tomu, abychom ji tu otiskli. „Paleček" zachoval se velice rouhavě ke dni tak svatému a velikému v čísle, které vyšlo právě na Veliký pátek! Téhož rouhavého rázu est jiná básnička v témže čísle:

„Je velký pátek. Hlučno na stanici —" atd.

V čísle 41. čteme tento vtip (?!) pod nápisem „Něco z bible“. Dle nejnovějších výzkumů zdá se, že Noe byl pokřtěn, a to na jméno Jan; on totiž byl prvním „H a n z í m“, který pouštěl holuby“.

Rádi bychom věděli, co je „Palečkovi“ svatého, co úcty hodného? Mniši ne, kněží ne, bohoslovci ne, bible ne, svátky a obřady církevní také ne ... — V čísle 15. jest vtip opravdu výtečný. Aby naši p. t. čtenáři poznali, jaké „také vtipy“ „Paleček“ uveřejňuje, dovolíme si jej tu citovati (laskavý čtenář nám to promine): Samuel Rappaport a Šmules Schamroth zmeškali vlak. Zašli do čekárny. Aby „kšeft“ nestál, vzal Šmules křídu do ruky, udělal uprostřed stolu čáru, vyndal z kapsy dvoušesták, sáhl za krk, položil na stůl malé zvířátko a zvolal k soudruhovi: „Budeme dělat „vetrene“! Soudruh jej následoval. Malé zvířátko Šmulesovo dolezlo k čáře a on vyhrál, shrábl peníze a líbezně se usmíval. Samuel usmrtil zvířátko: „A co ty, Šmules, tu tvou nezabiješ?“ „Jsem snad blázen? Thak chytrou veš a zabít ji? Musil bych si z toho dělat svědomí — thu si schovám a budu s ní vydělávati pheníze!“ Po těch slovech zastrčil ji zase za límec.“ — Věru není nad jemný, řízný vtip!

Toť jsou některé ukázky „Nového Palečka“. Rozumí se, že ani o rozpustilé baletky, šikovné kuchařky a jiné pikantnosti nemá „Paleček“ nouze. A při tom všem nazývá sám sebe „Nový Paleček“ „časopisem mravním“! — risum teneatis, amici! Svého času totiž pražský „Čech“ upozornil obecenstvo na špatné a nemravné vtipy a illustrace „Nového Palečka“, načež redakce „Palečka“ uveřejnila ve 14. čísle odpověď, v níž viní samého literárního referenta „Čecha“ — z nemravnosti a vymlouvá se mimo jiné též slovy: „Co byste, ctěný pane kritiku, řekl dopisům, jež nás docházejí a které si stěžují do naší upjatosti a přílišné mravnosti, nabádajíce nás, abychom po způsobě německých a francouzských listů byli poněkud p i k a n t n ě j š í. „Nový Paleček“ jest si však dobře toho vědom, že jest časopisem mravním, časopisem rodinným a proto nepřijímá vtipů, které by jen dost málo mohly urážeti mravopočestnosť.“ Dle toho zdá se, že má „Paleček“ o mravnosti a mravopočestnosti zvláštní ponětí; zřejmo to z některých ukázek, jež jsme vybrali, které ovšem nejsou všechny, a nejsou — nejhorší. Ani jediné číslo není takové, z něhož by se mohlo souditi o „upjatosti a přílišné mravnosti“ Palečka, ba naopak, každým číslem zřejmě dokazuje, že se v pikantnostech jak slovných tak obrázkových „způsobě německých a francouzských listů“ hlavně židovských docela vyrovná. Proto slušnému čtenářstvu ku pravé a ušlechtilé zábavě „Nového Palečka“ doporučiti nebylo lze. Novým rokem přešel „Nový Paleček“ v majetnictví Frant. Kožíška. Redakce, pp. dr. J. L. Hrdina a Josef Šváb, slibuje v programu pěstovati humor ušlechtilý, zdravý. Uskuteční-li „Nový Paleček“ tento nový program a zůstane-li mu vždy věren, pak poslouží nejen svým čtenářům, nýbrž i sám sobě. **Leopold Kolisek.**

Ruská knihovna. Svazek 8. Ivana Sergějiče Turgeněva Lovecké zápisky. U J. Otty v Praze r. 1891. Cena 1 zl. 50 kr.

„Krásou k historii!“ — může prý básník učiniti heslem svým. Tak aspoň tvrdil jeden pseudonym, a já jako student si jeho slova zapsal. Co tím chtěl říci, nevím, ale myslím, že tolik: krása, její zákony, mají býti básníkovi tím dalekohledem, kterým hledí na dávné události. Má z nich vybírati, co těm zákonům hoví, anebo aspoň vylučovati, co se těm zákonům protiví, má si je sestavovati a přetvořovati, aby jim plněji a lépe hověly. Platí-li toto o historii, jako prameni látek ke tvorbě básnické, platí to s příslušnými změnami také o přítomnosti, o lidech, o přírodě. Na tyto hledí básník buď mikroskopem, buď obyčejnými skly, které mu krása podává, podle toho, podává-li nitro, či zevnějšek, vnitřní pochody a nálady, nebo obrazy a líčné zevnějšku.

V „loveckých zápiskách“ podává Turgeněv 25 náčrtků, studií, kreseb nebo jak to chcete zváti, na jméně nezáleží. Nebudeme probírati jejich „obsahy“, protože bychom je pak musili otisknouti, jak jdou za sebou. Co je v těch článcích? Poesie v prose. Máte zde lyriku, nálad i reflexi, máte zde i smutné i veselé obrázky, ba i kus moderní legendy, a skoro všude i kus mírné, ale dojemné ani ne satiry, jako ironie.

Lovec žije v přírodě. Nedivno, že si jí všímá. Ale je to lovec básník: co vidí, chce pověděti, řekl bych: malovati slovy. Proč ne štětcem? Štětec zachytí okamžik, ale básník podává střídání okamžiků, veselé, světlé chvíle lesa i pole a zase chvíle zachmuřené.

Lovec ruský setkává se s mužíky, dvoreckými, jednodvorci, burmistry,

šlechtici hloupými a chytrými. Na každého ví něco a poví vám to vše, v milém střídání a kontrastech „dobré i zlé, příjemné i odporné“, jako ve smutném slibu se dí. Rád vídá i děvčata. Zde jich máte celou galerii od malé dcerky hajného až k cikánce Čertopchánově, od milenky hrdého komorníka až k legendicky svaté trpitelce v „živých ostatcích“.

Co chcete víc? Maluje vám slovy ruský život tak na pohled beze všeho „úmyslu“, jakoby jen pro sebe deník psal. A přece úmysl! Nikoli zostuditi ruský národ, ale ukázati jeho dobré stránky a jeho strádání. Vidíte zde, jak panstvo bývalo úlisno k vyšším, kruto k nižším, jak dobré panstvo, bylo-li kde, nedovedlo pomáhati národu pravým způsobem, kterak mužictvo je zanedbáno a proč? Ale toto opakuje se ve všech skoro toho času autorech. Zde však způsob celého toho podání je tak rázovitý, že na první čtení již zaujme čtenáře. Ještě zvláště jednu okolnost sluší vytknouti. Turgeněv zde podává několik příkladů, kterak umírají Rusové. Tyto popisy vrcholí zvláště v legendickém obrázku „živé ostatky“, a stálo by za to, zvláště tyto části prací jeho sledovati, abychom poznali zase jednoho básníka-myslitele, an pozoruje toto rozhodné, zcela patrné, a přece tak temné tajemství: smrť.

Lícně hrabivých popův nemile ruší, ukazujíce nám jednu z největších nehod ruského národa: otázku církevně-náboženskou, kterou nikterak nelze považovati za rozřešenou, třeba svatý synod a kde kdo jiný opak hlásal.

Svazek 9. Fedora Michajloviče Dostojevského: Zápisky z mrtvého domu. Cena 1 zl. 20 kr.

Nějaký básník nebo nějaká básnířka napsala a vydala pod šifrou B. P. tyto verše:

Fotografem zaplacené panně
mnohý básník roven, dívce chudé,
jež své tajné krásy k vlastní haně
zobraziť dá, ač má líce rudé.
Toť jest básníkovo zanícení,
jenžto v srdci tajný cit uloupil,
a se v jarmarečné oddá pění,
aby sobě — kousek chleba koupil!

Kolik takových bylo — a bude! Ještě je dobře pro čtenářstvo, jestliže ty „tajné krásy“ za to stojí, aby si je člověk koupil. Ale stává se, že ten, jenž prodává „tajné krásy“, je na velikém omylu o jejich ceně, ba i podstatě a prodává za chléb — zhoubný jed.

Je takovým Dostojevský? Mluvíme jen o tomto díle a nikoli o spisovateli samém, k tomuto jen potud hledíce, pokud nutno k ocenění toho díla.

Co podává? Osudy, lépe řečeno, dojmy, kterých zažil v Sibiřské trestnici, kam byl poslán pro účastenství v tajných spolcích. Vyličuje své soudruhy a různý ten kaleidoskop zločinných povah. O každém vypráví, kterak přišel do trestnice, kterak se má za nevinna a vinu svádí na poměry, co pracuje, jak se baví, jak se chová ke druhým a k představeným. Pátrá jako psycholog po těch nitkách, které spojují jejich mysl a slova se skutky dávnými a dnešními. Líčí denní pořádek trestnické kasárny, touhu svou i jiných po změně, vzájemné škádlení, nenávisť trestanců nižších stavů proti trestancům šlechtickým, pokusy útěku, zábavy, které o Vánocích a jindy pořádají, jakési povstání trestanecké osady a jeho pokoření, mravy a nemravy, tresty tělesné, nemocnici, vše, co za ten čas jeho vyhnanství poněkud důrazněji se ho dotklo.

Nejsou to obrazy zaokrouhlené, mimo málokterou sestavu protiv, a ve vyprávění příběhů trestaneckých málo poesie, ale mnoho pravdy. Zajímavy jsou reflexe jeho o zločinech vůbec a trestání zločinců zvláště. Ba, zdá se, jakoby celek byl právě jen rámcem a odůvodněním těchto reflexí. Ukazuje na rozpor, jaký jest mezi mravním vědomím (svědomím) jednotlivého člověka, a mezi zákonem a následkem toho, kterak těžko vyměřiti přiměřený, to jest spravedlivý a spasitelný trest. Jsou tam zločinci, kteří vlastní svědomí vyhlašuje nevinnými, a neměli — a nemají — příležitosti přesvědčiti se o jiném. Jsou tam i jiní, kteří zasluhovali hroznějších pokut. A všickni trpí stejně — ba, co stejně? Ti „nevinní“ — dle vlastního přesvědčení — trpí mnohem více, poněvadž trest jim není očistou, ale nespravedlivým pronásledováním. Jiný rozdíl: vzdělanosť. Ač se vzdělaným tu a tam nadlehčovalo, přece jen společný pobyt se surovci byl jim trestem nad všecky jiné tresty. A pak: práce, kterou jim dávali, bývala zbytečná — a to prohlašuje Dostojevský za trest nejhroznější: musí-li člověk rozumný stále dělati něco, co má za úplně zbytečné a bezúčelné. Nejhoršími však zhoubci každého

polepšení jsou představení věznice, vidí-li v trestancích jen zločince a ne také lidi, hledají-li ve zločinci zloboha za každou cenu a toto přesvědčení trestancům pohrdáním a jinak ukazují. Lék, který jediný působiti může, dobře-li se ho užívá, je lék, jakým Kristus léčil.

To jsou ohlasy myšlének, jaké tímto dílem se proplétají. Pro takovéto hlubší problémy hodí se kniha jen vzdělaným čtenářům. Pro některé výjevy, kde líčeno, jak trestanci obcházejí řád káznice na ukojení pudu pohlavního a pro podobné jejich řeči, které ovšem pro úplnosť obrazu Dostojevský podati uznal za dobré, neradno knihy půjčovati těm, kdo by z této stránky úhonu a pohoršení vziti mohli.

Svazek 10. Nikolaj Vasiljevič Gogol: Dobrodružství Čičíkova, aneb: Mrtvé duše. Přeložil Ignác Hošek. Cena 1 zl. 50 kr.

O tomto díle bylo již snad více archů popsáno, nežli ono samo obsahuje. Nuže, co je zde podáno? Mnoho a málo. Mnoho otázek a premis, ale málo odpovědí, protože z odpovědí mnohé Gogol — spálil a pro duševní chorobu lepších nedal. Ale nemluvme v parabolách a rebusech.

„Hrdina“ kusu, Čičikov, je člověk modový, lev společnosti. Navštěvuje presidenty a rady všech úřadův, hraje s nimi v karty, jezdí do klubův, seznamuje se s okolními statkáři, poslouží, kde komu. Ale zač? Za mrtvé duše. Co je to? Jsou to nevolníci, kteří byli v registra úřední zaneseni, umřeli, a posud vymazáni nejsou, a tedy za živé platí. Ty on „kupuje“, aby na základě jejich výkazů obdržel k obdělání kus země, a nežli toho docílí, balamutil, kde kdo se dá.

V tomto „obchodě“ podporují ho dílem nevědomky, dílem vědomě různí vysoko postavení lidé. Obchody se daří. Ale naposledy — vše se prozradí. Kdo byl Čičikov? Člověk, který již prve jen samé šmejdy prováděl, zvláště jako úředník celní, ale který vždy naposledy ostrouhal. Také nyní jsou jeho pletichy vyzrazeny, a on zatčen. Nastává pletenice nad pletenici. Chytrý advokát vysekává Čičikova tak obratně, že posléze zaplete do vyšetřování i úředníky, a žádný konečně neví, kdo vlastně vyšetřuje a kdo je vyšetřován, a zdali ten či onen z nich není tajný plnomocník vlády, aby ostatní pletichaře prozkoumal a potrestal. Ukončení děje a vůbec celého díla — schází. Díl II., kde pletichy Čičikovy se prozrazují, je řada pouhých úryvkův.

Máme zde řadu maleb miniaturních, které s Mefistofelským ostrozrakem sledují a reprodukují zástup různých povah. Máte to samé povahy „honettní“, hladké, ulízané, ale jádra darebného anebo shnilého. Co z nich může býti? Mohou regenerovati Rusko? I krajiny jsou kresleny jistými, ostrými tahy, i vesnice, i hospodářské a jiné stavby, i rybníky a pole.

Ale Mefisto musil uznati cenu Markétčinu a ustoupiti na konec svatým. Tak i zde, zdá se, byl by ustoupil. Máme ve II. díle i krásné a také životné postavy: tak výborného hospodáře — a svědomitého úředníka. Nemyslíte, že to mohly býti živly, které by illustrovaly odpověď na dané premisy a otázky? A ta by byla: Postarejte se Rusku o takové hospodáře a takové úředníky, a tisícihlavý Čičikov pletich je zničen!

Hle — postavy stávají se symboly. A tomu moderní realismus nechtívá. Realismus a symboly! Toť by byla hrůza! Ale což platno? Jsou-li dány k řešení rovnice a počítá se, výsledkem je matematická formule a teprve doplněním reálních veličin — číslo. Chce-li se realismus písemný („romány“ a jiné skladby realistické) obírati nejen fotografií, ale také problémy, musí ukončené řešení jejich míti obdobu takových formulí, čísel nebo symbolův. A formule „mrtvých duší“ by nebyla právě nejhorší.

Sentence a úvahy sofistické i rozumné, tyto obyčejné velmi důmyslné, o všem možném od politiky k agronomii, od morálky k paedagogice a pak úryvkovitý ráz dílu II., kdy obyčejný čtenář čeká, „jak to dopadne“, ovšem nečiní knihu tu pro naše o b y č e j n é čtenáře zážívnou, za to tím více látky poskytuje vzdělanému čtenáři. Jeť i jinde, nejen v Rusku, něco Čičikoviny. **Fil. Subrt.**

Poesie v našich listech belletristických.

Píše **Jan Hejny.**

(Pokračování.)

Titéž básníci, kteří zásobují svými plody „Světoz.“ a „Zl. Prahu“, částečně i „Květy“ a „Osvětu“, píší i do „Lumíra“, kdež, pokud se poesie týče, objevuje se lecos i dosti prostředního. Vrchlický v básni „Dolů s křídly“ naříká, že „i ten

venkov, jindy útulný a čist, idylle strh' řízu cudu, poházel jí blátem líc" — jest to bohužel pravda, ale kdo zavinil, že znenáhla „i ten venkov", v pravdě jindy „čistý", strhl řízu cudu? Záplava písemnictví nemravného a nevěreckého, opanovala již i venkov, proti knize dobré, jež neuráží víry ani mravu, se houževnatě bojuje a činí se směšnou, vyčítá se jí tmářství a ani se do literatury nepočítá; a když básníci pozorují, že i venkovský lid počíná býti zkažen, hořekují a naříkají! Jako ve skutečné souvislosti s tím skutečně zdá se býti ono motto, jež Fr. Herites právě pod úvodní básní Vrchlického předeslal svému článku: „Bůh v lidu": „Můžeme-li co záviděti prostému člověku, jest to jeho víra, jest to jeho Bůh... My nedovedeme víc tak věřit. A i těch, kteří věří, Bůh — to není již Bůh oněch, blahoslavených..." Jest to skutečně výmluvné doznání!! Mnozí z moderních básníků ovšem více nedovedou věřit, a dle toho též jejich plody vyhlížejí — chtějí jimi toho dosíci, aby i „prostý člověk" nevěřil, a když, aby si Boha jinak představovali...

Vrchlický má někdy zvláštní libůstku, vyniknouti originelností a bohatostí rýmů a jejich seřaděním, a nakupí je na sebe, až to přestává býti hezkým. Jinému by se to zajisté vytýkalo. Čteme-li ku př. (v básni „Vítr") v několika třířádkových slokách rýmy: „skučí, hlučí, hučí, bučí, mučí, kňučí, ručí, pučí, učí" atd. pak to není přísná estétika, jež to přímo nazve nepěkným. „O své illuse kdo chudší, ptá se, jaká žití cena?" U těch pánů má věru cena života náramně nízký kurs, a kdyby se dělo podle nich, jeden přes druhého musili bychom ohlašovati konkurs, a svět by se hemžil samými bankrotáři. Neboť: kdož na světě nebyl by ztratil snad všechny své illuse? A hledati slušno jen v nich cenu života? A jaké je toto rčení: „tisíc příšerných snů pučí v lbi, jež divě rozžhavena?" To se děje „v lbi" básníka, „kněze krásy"? Tomuto rčení hbitě přiznává J. S. Machar, pravě o sobě:

„V mé hlavě četa netopýří zas bouří jakás prokletá"

a z úkazu, že vše na světě je pomíjející a smrti propadá, vynáší toto epikurejské naučení:

„Dnes užívej! pro touhu nitra jen to máš, co dnes užiješ!"

V „Letních sonetech" užívá pravé spousty cizích slov, ač se tomu v „Sonetu mystickém" sám posmívá. „Cynický, frivolní, akcent, refrain, silhouetty, termín, sport, korset, ba i — trottoir, to vše vnáší do své poesie — snad jen proto, aby se zdála býti hodně, hodně učenou! My ale tato slovíčka nepovažujeme za brilliantky, které mají dodati záře a třpytu, nýbrž za něco, čemu se český básník vyhnouti má, neb tím mateřštinu naši hyzdí! A zvláště, užívá-li jich zcela zbytečně, bez potřeby, jen aby jimi zablýsknul, a stalo-li se to u něho již zvykem, ovšem protivným. Ve znělce „Matce" praví jaksi obecně o člověku:

„Oh", člověk musí projít cestou běd
vše proklínat, co chtěl kdy návidět,
a zoufat, plakat musí častokráte
a cynicky se musí vysmívat
frivolní, hrozné písni životní —
by mohl akcent slovu „matka" dát!"

Hoj, pane Machare, proti tomu se ohrazujeme — alespoň proti té obecnosti smyslu, v jakém to pravíte! Člověk nemusí projít cestou běd, ani zoufat, ani proklínat, ani „cynicky se vysmívat frivolnímu životu", aby dovedl oceniti význam slova „matka"! Člověku třeba, aby jen trochu si připomněl, že se již za velmi útlého věku učil znáti čtvrté přikázání Boží, a třeba mu, aby dle něho žil — a jsme jisti, že dovede dáti pak pravý „akcent" slovu matka! A řídí-li se vedle toho čtvrtého i těmi ostatními, pak ušetří si mnohdykráte zcela bezpečně onu cestu běd, to proklínání, ten výsměch, ono zoufalství... a ta „hrozná" píseň životní může konečně i vyznět v souzvuk zcela lahodný, milý... Rozkládající se Vídeň pozoruje J. S. Machar s vrchu a porovnává ji „k ženě luzných vnad, jež tu zhýřile leží, z pestrého živůtku zří ňadra obnažená" — a odtud hned je — na Bílé Hoře. V romanci „O krásе" praví, že „krásu zavřeli na hrad a věznili ji — „až syn slunce, Byron smělý, v masce Dona Juana pomohl jí z tmavé celly, kde už mřela ztýrána." — Toť zní tak, jakoby před Byronem nebylo nižádného básníka, jehož díla byla by vskutku krásná, jakoby Byron byl první básník ve službách skutečné „krásy", jakoby ji byl vysvobodil ze žaláře nejen pro sebe, ale pro všechny básníky po něm žijící. Jaká to nepravda! O poesii Byronové při této příležitosti ovšem rozepisovati se nemůžeme, ale každý ví, že před Byronem byli výteční básníci právě tak dobře, jako mu je známo, že přemnozí naši věštcové

s „krásou“ (nyní ovšem neuvěznénou) také nikterak nejsou oddáni, a že ta jejich poesie je často všelijaká a jinaká, jenom ne — krásná.

Vrchlického „Freska Rienziho“ psána jest v duchu zednáře Carducci-ho, jehož si básník tak zamiloval. Dostává tu co proto nejen papež, že šlape římský lid, ale i „Petrovy klíče“, jež jej svírají — to jsou fráze, jež budeme pomalu již házeti do starého železa, jinam nenáležejí.

Ač většina současných básníků kostelům se vyhybá, nevadí jim to, aby (jako Jar. Kvapil) nepřirovnávali své duše ku „kathedrále“, na jejímž oltáři „vaše drahé srdce stálo“, „jako vása Bohem posvěcená“ a v chorálu varhan „květe květ srdce mého náhle divem“ atd.

Sluší-li listu čistě belletristickému, ohromnou většinou katolickými čtenáři odbíranému, aby činil propagandu pomníku Husovu? Myslíme, že mohl býti feuilleton č. 27. jinak vyplněn. „Zbudovati Husovi pomník jest prý národ náš p o v i n e n své cti a památce jednoho z největších svých synů“, a „Lumír“, nejsa k tomu zmocněn, píše: „O tom není žádné pochyby, ani u těch, kteří z okamžité strannické podrážděnosti neb d i s c i p l i n y o vhodnosti zbudování tohoto pomníku pochybovati se snaží“.

Jménem koho to tu „Lumír“ mluví? Koho míní slovy „strannická podrážděnosť“ a „disciplina?“ Jest to zajisté smělosť bezprikladná prohlašovati veřejně bez zmocnění něco takového. Myslíme, že jest tu zase jen spoleháno na žalostnou lhostejnosť „také katolických“ čtenářů, kteří podobný list i potom, po takové urážce, dále jak čtou tak odebírají. Snad i ten poslední žid nebo evangelík by zajisté vrátil list, v němž by ve své víře podobným způsobem byl uražen. Ale, bohužel, citlivosť mnohých „také katolíků“ má velmi tlustou kůži a najdou se ještě i — duchovní, kteří předplácejí, čtou i rozšiřují listy, kde se o katolickém náboženství píše potupně, a kde se stav jejich neomaleným způsobem uráží.

(Dokončení.)

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Otázka socialní. Lutyšský biskup Doutreloux svolal 27. ledna t. r. do svého paláce užší mezinárodní konferenci socialní, jíž súčastnili se nejvyšší a nejváženější církevní i světští hodnostové všech zemí a států, ba účastníci až z Ameriky. Na schůzi bylo usneseno: *a*) založiti týdenník: „Socialní hnutí“ (Mouvement social), jenž bude vycházeti v jazyku francouzském a později i v jazycích ostatních; *b*) založiti mezinárodní ústav pro vyšší socialní studie. Jak má býti ústav zařízen, ponechá se rozhodnutí sv. Otce Lva XIII.; *c*) svolati r. 1893. kongres do Lutychu. Nejzávažnější a nejznamenitější katoličtí socialně-političtí spisovatelé ze všech zemí zavázali se ku spolupracovnictví „Socialního hnutí“. Z Rakouska k tomuto čestnému a blahodárnému úkolu se přihlásili: P. Kolb S. J., P. Parlecki C. P., Brzobohatý, Dr. Gessmann, O. Klopp, kníže Al. Liechtenstein, dr. Lueger, Scheicher, Schindler, Scheimpflug. Vyslovujeme tuto přání, aby socialní odbor družstva „Vlasť“ postaral se o korrespondenta pro „Mouvement social“. Dr. Scheimpflug stopuje sice bedlivě socialní hnutí v Čechách, ale nejsa zcela mocen jazyka českého, nemůže nakresliti o Čechách, Moravě a Slezsku dokonalý obraz. Znatelů jazyka francouzského jest mezi katolickými spisovateli hojnosť, a náklad na to mohl by převzíti socialní fond družstva „Vlasť“. Toto jest nový důvod, proč stále a stále prosíme, aby byl socialní fond novými dary rozmnožován. Chceme-li vejíti ve styk s vynikajícími katolickými sociology jiných zemí a chceme-li poznati blahodárná zařízení katolických sociologů v různých státech a využitkovati nabytých zkušeností pro naši vlasť československou, potřebujeme k tomu bohatého socialního fondu. Doufáme, že tak bude, nebo již pouze slepý nevidí mocných socialních mraků, jež se nad Evropou stahují.

Svatý otec a socialní otázka. Ze Říma dochází radostná zvěsť, že po přání samého Lva XIII. konati se bude za příčinou jeho nastávajícího biskupského jubilea v Římě porada biskupů o socialní otázce, jež bude míti za úkol mimo jiné, vypracovati obzvláště křesťansko-socialní návod, který by obsahoval nejzávažnější povšechné zásady pravého socialismu.

(100) **Růže Dominikánská,** katolický časopis bratrstva růžencového a třetí řehole Dominikánské, za redakce Fr. Filipa Konečného O. P. přináší v tomto ročníku (V.) práce nemálo cenné a zajímavé. Jmenujeme tu především pokračování „Hovorů náboženských“ od redaktora, v nichž jasnými a přesvědčivými důvody dokazuje se pravosť učení katolického, články B. F. Hakla o původu a významu některých svátků Marianských, články o sv. růženci, psané od redaktora

a jeho duchovních spolubratří a j. Velice poutavé a místy pohnutlivé jest vypravování o misiích v Číně a mezi Indiány, líčící svízele a útrapy obětivých misionářů. J. V. Kratochvíl vypravuje zajímavým způsobem dějiny bývalého kláštera Dominikánek u sv. Anny v Praze. Různé příběhy ze života, ukazující, jak dobře jest utíkati se k Bohu v různých potřebách a vysvětlení redaktorova na různé otázky doplňují obsah tohoto časopisu, jejž doporučujeme k hojnému odebírání a čtení.

(15) **O dějinách positivismu.** Positivismus dnes všecko proniká, všecky obory věd; ba ani vyučovatelství a vychovatelství není ho již prosto. Nic nadsmyslného, žádný Bůh — ale lidstvo, žádné náboženství — ale humanita! Nikoliv nesmrtelná duše, ale vše jen holá funkce mozku! Comte měl pravdu tvrdiv, že po jeho smrti positivní filosofie široko daleko se ujme. Nejen Evropa, ale i Amerika jest jí prosáklá, a dnes jest téměř zřejmo, že nedávný násilný převrat politický v Brasilii způsoben byl positivismem. Kdo by o tom více zvěděti chtěl, ať pročte knihu loni u Herdera ve Frýburce od Grubera vydanou: Der Positivismus vom Tode August Comte's bis auf unsere Tage, na niž tuto chci upozorniti. Kdo chce slouti mužem vzdělaným, musí míti jasné poznání o positivismu, vždyť hlásá se nejen s profesorských stolic universitních, ale zásady jeho roznášejí se v lidu i romány. Apoštoly positivismu jsou známí spisovatelé: J. Stuart Mill, Lewes, Taine, H. Spencer, Huxley, Lesli Stephan, Ch. Darvin, ve Francii zejména Littré a Laffitte, v Německu pak proslulý fysiolog Vilém Wundt. K nim se řadí známá spisovatelka románů a novel Mrs. G. Eliotová (vlastně M. Evansová), důvěrná přítelkyně positivisty Lewese. V citovaném spise rozvinuje Gruber obraz rychlého se šíření této duševní influency od roku 1857., kdy původce positivismu Aug. Comte zemřel, až po rok 1891. Rozeznává dva proudy: školu positivistů od Comtea poněkud se odchylujících, a školu positivistů orthodoxních. V čele oněch stál Littré, druhdy zednářský filosof prvního řádu, ale před smrtí svou dal se pokřtíti, z lože vystoupil a jako úd církve zemřel. Hlavou orthodoxních positivistů jest Laffitte, žák Comteův a nyní profesor na École de France. On je „velekněžem“ četné positivní osady v Paříži, a jeho posluchačem býval povětrný diktator Gambetta. V této orthodoxní škole rozeznávají se různé skupiny dle národností, tak zejména anglická, švédská a brasilsko-čilská, kterážto zachovává přísnou observanci Comteovu. — Gruber podal jasný a přehledný rozbor náuk positivních z přímých pramenů, a to takých, jakých nemá hned každý po ruce, ponévadž mu je ochotně půjčili náčelníci positivismu sami, — až i ze samé Brasilie. A dodati sluší, že je Gruber — jesuita!

Kniha jeho stojí 2 M. 60 Pf. — Přede dvěma roky vydal týž autor takořka první díl své práce: „August Comte“, jejíž succus tuším v loňském „Obzoru“ zdařile nastínil A. Lujka, a kteráž stojí 2 M.

(15) **Každý věk prý má svůj cop, ale neví, kde mu visí.** Copem devatenáctého století jest — dle inaugurační řeči prof. Exnera, rektora university vídeňské — jednostranné zaujetí duchů přírodovědeckou formou myšlení. Měšťanská hospodyně a spektrálná analysa — totě prý charakteristický zjev našeho věku. Intelligence i širší obecenstvo, všecko to jedině ku vědám přírodním a jejich vymoženostem pohlíží s úctou a obdivem. Přírodovědecký chauvinismus! — Nicméně dvacáté století bude prý stoletím politickým. Tak stěžoval si rektor Exner do nedostatečnosti nynějšího vzdělání politického.

V 10. čísle „Živy“ dovozuje (jak se zdá, redaktor Dr. Mareš, prof. fysiologie na české universitě), že tou neplodností a úplnou mizerií politiky ve věku našem není vinna probudilá, účinná přírodověda, a tvrdí: „cop našeho věku, cop, jemuž se příští pokolení budou smáti, cop ten nejsou přírodní vědy. Copem tím jest politické dilettantství.“ — Co mne se týče, souhlasím s „Živou“ úplně. Ale uvážím-li, jaký se tropí švindl s nedokázanými mnohdy hypothesami přírodovědeckými ve mnohých českých listech i veřejném působení, soudím, že také dilettantství přírodovědecké jest dosti svižným copečkem devatenáctého století. Ne-li?

(15) **Nedočkavost.** V prvním sešitě běžného ročníku „Athenaea“ stěžoval si p. J. Peisker, že „Královská Česká Společnost Náuk“, jíž on poslal konkurrenční spis „Dědina v Israeli“, všelijakých těžkých nepřístojností se dopustila proti němu. Dr. Kalousek, jakožto třídní tajemník Společnosti, hájil se odpovědí, kterou též „Athenaeu“ zaslal. Rozumí se, že patronové „listů pro literaturu a kritiku vědeckou“ neopomenuli zaslati list Kalouskův Peiskrovi do Štýrského Hradce, aby mohl uhájiti poslední slovo; vždyť si zvolil za heslo konkurenčního spisu svého významné „realiter“. A tak v 2. čísle objevuje se jak list Kalouskův, tak druhá již replika Peiskrova. Nejsme sice pro houževnatou skostnatělost v žádné

instituci, tím méně vědecké; ale celý ten prudký útok na Král. Českou Společnost Náuk činí na nás dojem volání Odstupte již konečně, udělejte místa živějším hlavám a — vydejte naší správě veřejné fondy!

(15) „**Theologie.**“ Pod tímto záhlavím recensuje v Athenaeu č. 2. knížku vydanou nákladem Matice lidu „Sektáři na Rusi“ pseudonym M (Masaryk?) Theologie tedy zase se ocitla v Athenaeu.

(100) **Ukázka z naší dětské literatury.** Ve spise „Pouť mladých Čechů výstavou“, jejž sepsala pro mládež Vilma Sokolová, a který se mládeži s mnohých stran doporučuje, nalézáme jen malé zmínky o obrazech, představujících výjevy ze života Spasitelova a vůbec o obrazech posvátných. Za to jest věnován dosti dlouhý odstavec Brožíkovu Husovi. Na str. 29. čteme: „Ach, jestli byla Božena tak krásná, jak je zde zobrazena, nedivím se, že si ji vzal Oldřich za ženu,“ pravila okouzlena Lidunka. A dále: „Tu vidíte jiný obraz řádění tureckého... jen těmto krásným dívkám hercegovským darovali život... aby je prodali za otrokyně do haremů tureckých“ — Nescházelo už, než aby tu bylo také dětem vysvětleno, co je to harem.

(100) **Co všecko se u nás již tisknouti může,** toho odstrašujícím příkladem jest 5. svazek „Přítele domoviny“ minulého ročníku, (nákl Ed. Beauforta), v němž uveřejněny jsou dvě povídky J. E. Šlechty. V „genru“ „Drama zátiší“ zamiluje se továrníkova dcera Eva do chudého kandidáta lékařství. Sceny, jež láska ta vyvolá, jsou hrozné. Otec se „rozvzteká“, kolem úst se mu kupí sliny, a křičí na dceru: „Já vás zardousím! Nutí ji, aby se zasnoubila s baronem Zdenským, což tato na radu svého milence (ale proč jí k tomu radil, toho nikdo nepochopí) učiní. Ale při večeři povstane mezi u r o z e n ý m i hosty výjev, který by byl možný snad někde v kořalně, ale ne ve slušné společnosti, natož v „urozené“. Výrazy: Vy jste nestydatý — Jste bídný — Dala bych vás vyhodit — Nezasloužíte ani sliny do tváře — střídají se tu v krásné harmonii. Konečně otec dceru — kopne, ona skočí z okna, zabije se — a je konec. Na štěstí odehrálo se vše to jen v bujné fantasii spisovatelově, o jehož příčetnosti — hledíme-li k tomuto jeho plodu — nutno pochybovati.

(5) **Boj proti nemravnému tisku.** V posledním čísle referuje časopis „Vlasť“ ve svých drobných literárních zprávách o potěšitelných úkazech ciziny, kterak za hranicemi proti nemravnému tisku přísně se vystupovati počíná. Vizme, jak to vypadá u nás. Vezměme ku př. do ruky inserát „České Pol“ a čtěme, jaké tu knihy českému lidu ke koupi nabízí p. A. Storch, syn, v Praze, roh Velkého a Malého náměstí staroměstského. Krev čpí z každé třetí řádky, a hrůzou nám vstávají vlasy při čtení pouhých titulů těchto „plodů ušlechtilých“: „Ďáblova žena čili Řádění tajných lupičů a vrahů“, Tajnosti popraviště,“ zápisky sedmero katova pokolení, „Úklady a láska“, tajnosti mladé paničky, „Vídeňský kat čili tajnosti vídeňských heren a šejdířských peleší“, „Pražský kat čili tajný soud a jeho hrůzy“, „Zákeřníci ve fraku“, „Nezvratný důkaz, že ženská člověkem není“ atd. — To by byla ukázka spisů, kteréž rozšíří pramálo mravnosti mezi lidem, ale co říci máme, že totéž knihkupectví nabízí lidu ke koupi spisy, jež tupí jeho svaté náboženství? Ukázka: „Caracciolo, tajnosti klášterů neapolských“, „Just, Papežova dcera aneb tajnosti Říma,“ „historický“ (prý) román... „Polabský, Jezovitské melodie,“ „Tajemství zpovědnice,“ historický román z doby j e z o v i t s k é,“ 2 díly! za 3 zl.!

Hnusí se nám dále psáti... Pane Storchu, Vy jste, tuším, „také“ katolík a tohle podáváte českému, katolickému lidu? Nedivíme se, podává-li cos podobného žid. Vizme ještě ukázku „stkvostů literatury české“, kterou nabízí rovněž v „České Politice“ v „nových výtiscích za neobyčejně snížené ceny“ knihkupec V. Teller v Praze, na Malé Straně v Mostecké ulici.

„Historie J e z o v i t ů.“ Sepsal jeden z jich chovanců (?!). S mnohými (dokonce!) obrázky. Velký, silný svazek. Místo 6 zl. 80 kr. jen zl. 1·50. „Černý papež aneb J e z o v i t s k é pikle.“ „Historický“ román. S obrázky 816 stran! Místo zl. 4·25 — jen — zl. 1·20. „Špindlera J e z o v i t a,“ „historický“ román (škoda že bez obrázků!), 591 stran. Místo zl. 1·20 — jen — 40 kr. Jde-li pražská hospodyně koupit na Vaječný trh másla neb jiných potravin, jest jista, že jsou potraviny prohlédnuty zdravotním dozorcem a že není k nim přimíseno látek nezáživných, falšovaných. Často čítám, že zabaveno tu a tam maso škodlivé, a přijede-li do Prahy mlékařka a chce prodávati falšované mléko nebo smetanu, bývá to vlito do stoky... Žaludek lidský jest tedy v bezpečí, ale což mravnost, náboženství, spása lidské duše? Křesťane katolický, než se přísným zákonem proti tomu i u nás zakročí, poznamenej se znamením sv. kříže, jda kol krámků, odkud dýše morovina pro tvou duši, odkud čpí krev „těch popravišť“!

(100) **Nemravná kniha**. Tak můžeme bez rozpaků nazvati Mantegazzovu „Physiologii“, jež vychází ve překladě nákladem Kobrovým. Spisovatel píše tu o lásce sice způsobem „vědeckým“, mluví také o „hříchu“ — ale o hříchu pouze proti tělu, přesněji řečeno proti rozkošem tělesným. Vždyť dle něho jest láska smyslná „láskou nejskromnější, nejupřímnější atd. Při tom „osměluje se doufati, že jeho skromná (!) Physiologie lásky bude moci býti četbou mladíkovi a že mu bude pomocnicí k zachování ctností“ (!) My však pravíme: Kdo z mladíků chceš uchovati si stud a klidnou mysl, knihy té do ruky neber! — V oddíle „Physiologie záliby“ opět na několika stranách se líčí nemravné požitky. — Stěžujeme si, že dobré spisy nenalézají u nás podpory; — budeme-li ještě vydávati spisy obsahu nemravného, tím knihám dobrým asi k odbytu nepomůžeme.

Dělnických Novin vyšlo č. 12. a 13. Číslo 12. přineslo z péra redaktora Tom. Jirouška pěkný článek „O pracovních řádech dělnictva v průmyslu“. Číslo 13. mluví v úvodním článku o tom „Kterak řeší katolíci socialní otázku“. V pruském Porýnsku blíže Saarbrückenu ve vladařství Trevírském leží na řece Saaře město Mettlach, v němž světoznámá firma Villeroy a Boch má kamenné lomy a továrnu na mosaiku. Firma ta jest přísně katolická i provedla převzácnou organisaci svého četného dělnictva, jehož zaměstnává daleko přes 2000, na základech katolických k nesmírnému dobru dělnictva tak, že dle tohoto vzoru začíná se pracovati v Gladbachu, Bocholtu, Cáchách a jinde. Výtečný Dr. Raelph Barture, pisatel článku, probírá potom dobu pracovní, mluví o pojišťování dělnictva v nemoci, o lékařské pomoci a lécích, o podpoře v nemoci, o podpoře vdov a sirotků a vojínů, kteří musí na čtyřnedělní cvičení, o pohřbech, dále pak o bytech dělnictva, mravném chování, náboženském vzdělání a blahobytu dělníků. Celý článek zaujal 10 stran „D. N.“ Na konec mluví Dr. Barture o státu socialním, který r. 1832. založil pohlavár a modla tehdejších socialistů, Fourrier, a to v okolí města Rambonillet, asi 12 hodin od Paříže. Místo slibovaného ráje panuje tam bída, a místo slibované vzdělanosti — divokosť. Tam vylézají z temných doupat polodivocí lidé v roztrhaných a špinavých hadrech, a zpravodaj Petit Parisien, jenž „fourrieristy“ navštívil, doufá, že snad se podaří z těchto polodivochů učiniti zase lidi. Tento článek bude zajisté všem katolickým dělníkům mocnou posilou ve víře. Zprávy z celého světa líčí rozvoj katolického socialního hnutí v různých zemích, a různé zprávy a dopisy zabývají se ponejvíce domácími poměry. Číslo 12. má dopis z Korutan, 13. z Terstu, i slušelo by se, aby naši příznivci ze Slovenska, Uher, Slavonie a jiných rakouských zemí tohoto příkladu následovali. Čtenáři naši uslyší zajisté rádi potěšitelnou zprávu, že jest i nyní, po prvním pololetí, prodej „D. N.“ v plném proudu. Nejvíce objednávek dochází z Moravy, kdež jest život katolický mocně probuzen.

Slova pravdy. Hlaciné čtení časové. Číslo 7. a 8. obsahuje: Jan Amos Komenský. Pro katolický lid napsal Ed. Brynych. Pan spisovatel píše: „Jsme katolíci, J. A. Komenský nebyl katolíkem; byl knězem a biskupem nové církve, jež z husitství se vyvinula a název „jednota českých bratří“ přijala. Smíme snad, aneb máme umlčovati nebo zmenšovati, co Komenský dobrého učinil? Nikoliv — a nyní vypočítává p. kanovník zásluhy J. A. Komenského o školství a český národ. Této chvále věnuje polovici své práce. Jest zajímavo zvěděti, že byl Komenský pro šestiletou návštěvu školní, a jest důležito vytknouti — a tomu věnoval pan kanovník zvláštní píli — že si přál školu rozhodně náboženskou, tedy ne takovou, jakou máme nyní. Ve druhé části vytýká p. spisovatel Komenskému jeho vady: Komenský učení církve neznal a tudíž ji a její náuku nesprávně a překrouceně líčil, což p. kanovník ne pouze praví, nýbrž dokazuje, vytýkaje mu překvapující, **zaviněnou** v té věci nevědomosť. Komenský bývá nazýván tichým geniem — p. spisovatel to vyvrací a svůj výrok ze spisů Komenského dokazuje a doličuje, že v jeho srdci plála neuhasitelná zášť proti církvi a její hlavě. Komenský tolerance, jíž pro sebe žádal, pro církev katolickou neznal. Stanovisko p. kanovníka Brynycha oproti Komenskému otevřeně a zcela schvalujeme. Ať je jasno všude a ve všem! Pryč se vší polovičatostí. Nechceme vědomě někomu ubližovati, ale nedopustíme, aby bylo ubližováno nám, aby zlehčována byla naše církev. Katolické vědomí se v našem národě probouzí, odvaha roste a jednomyslnosť ve velkých otázkách se zdokonaluje, a těší-li se někdo, že i mezi kněžími jsou přece někteří jiného smýšlení, přejeme mu tyto odpadky; pro nás ceny nemají. Prapor v této i v jiných otázkách p. kanovníkem Ed. Brynychem pozvednutý podepřeme svým mocným družstvem. Pan kanovník je náš a my jeho; s ním chceme žíti a pracovati.

Divadlo. V italském městě Rimini v neděli před Vánocemi hrál se v tamějším divadle: Il Nazareno (Nazarétský). Již více dní před představením

zednáři na tento děj obecenstvo činili pozorno. Zvláště poukazovali na bohatou scenickou dekoraci živých obrazů ze života, utrpení a smrti a vzkříšení Spasitelova. To by v celku nebylo zavržení hodné. V Oberammergavě pašijové hry slouží k utvrzení zbožnosti. Ale bohužel v Italii daly podnět k pekelnému spektaklu. Nebyli to herci, kteří hrou pohoršení vyvolali — nýbrž obecenstvo. Když vystoupil herec, který Spasitele představoval, byl vypískán, a z obecenstva se volalo: „Pryč s Nazarétským! Nechceme žádného Boha! Pryč s Vatikánem! Smrť kněžím!“ V celém divadle rozpoutal se divoký řev. To dálo se po celou hru. Pouze při jednom výjevu rozlehla se bouřlivá pochvala. Kdy to bylo? Když Jidáš mistra líbal. Tedy zrádný polibek Jidášův byl potleskem a pochvalou přivítán! Není to ďábelské? Konečně hudba musila hráti garibaldickou hymnu, kterou obecenstvo zpěvem doprovázelo.

Svobodné realistické divadlo již v Paříži a v Berlíně zařízené ve Vídni se neujalo. Společnosť k tomu účelu seskupená rozešla se. Divadlo mělo býti prosto vší mravopočestnosti a rozumu

Bylo by záhodno i u nás. Vysoce vládní berlínská „Norddeutsche allgemeine Zeitung“ píše: Hledíc na škodu, jaká pro obecenstvo a zejména pro mládež vzniká divadelními představeními a zpěvnými přednáškami necudného nebo neslušného obsahu, jak je mnohdy dávají divadla nižšího řádu, byl znova dán podnět k tomu, aby platných v té příčině předpisů bylo co nejpřísněji dbáno. Ministru vnitra vidělo se provésti v této příčině bližší vyšetření.

Uherský umělecký a dějepisný ústav v Římě. Velkovaradinský kanovník Vilém Fraknoi dá vystavěti v Římě blíže chrámu sv. Petra vlastním nákladem dům. Přízemí ponechá si pro sebe. Po jeho smrti bude v přízemí bydleti ředitel ústavu. V prvním poschodí bude umístěna ve zvláštním sále bibliotéka, obklopená pěti obydlími, jež se zadají v prvé řadě badatelům uherských dějin a mimo to i takovým učencům, kteří se věnují všeobecným dějinám, archaeologii nebo dějinám umění. Místa v ústavu zadávají: diecése Ostřihomská, Velkovaradinská, Akademie, Společnost sv. Štěpána a Národní Museum.

Společnosť Lvova. 28. ledna t. r. konala společnosť Lvova ustavující valnou hromadu, jíž se súčastnil kardinál Gruscha, několik šlechticů, duchovních a jiných katolických učenců. Baron Helfert zahájil schůzi a vylíčil přípravné kroky k založení Společnosti. — Do ředitelstva byli zvoleni: Polní biskup Dr. Kol. Belopotoczky, Dr. Vilém sv. pán Berger, P. Bern. Duhr S. J., Fr. hrabě Falkenhayn, dvorní rada rytíř Führich, prof. Dr. Michael Gitlbauer, Jos. Alex. sv. pán Helfert, P. Maurus Kinter O. S. B z Rajhradu, dv. rada prof. Dr. Bedřich Maasen, prof. V. Noltsch, Ant. hrabě Pergen, prof. Dr. Jos. Pernter z Innsbrucku, Dr. Jos. Porzer, prof. Dr. Fr. Schindler, priv. docent Dr. Jindř. Svoboda, dvorní rada prof. Dr. Jan Weis ze Štyrského Hradce, dvorní rada prof. Dr. Herman Zschokke.

Prof. Dr Fr. Schindler přednášel o úkolech Společnosti Lvovy a kanovník baron Linde mluvil o programu literárního listu, jejž bude společnosti vydávati. Dne 3. února konali členové ředitelstva této mnohoslibné společnosti svou první schůzi, v níž byl za předsedu jednohlasně zvolen svobodný pán Helfert, za místopředsedu polní biskup Dr. Koloman Belopotoczky, za generálního sekretáře universitní profesor Dr. Schindler a za pokladníka Dr. Vilém Berger. — 17. února konalo ředitelstvo druhou schůzi, v níž se usneslo, aby se její Literární časopis vydal 1. dubna t. r. Bude vycházeti 1. a 15. každého měsíce o 1½ archu. Ředitelstvo zřídí šest odborů: 1. pro bohosloví a filosofii, 2. právní a 3. socialní vědy, 4. pro řeči a literaturu, 5. pro dějiny a 6. přírodní vědy. Počet členů vzrostl na 300. Účastník platí ročně 2 zl., člen 5 zl. a podpůrce skládá najednou 200 zl. Jenerální sekretářství rozeslalo na konci února zprávu o Ustavující schůzi Společnosti. Jenerální sekretářství Společnosti Lvovy jest ve Vídni, I. Bartensteingasse 13.

Čtenářům svým můžeme sděliti, že dva vynikající členové družstva „Vlasť“ byli redakcí Společnosti Lvovy vybídnuti, aby do literárního listu Společnosti této dopisovali. Vynasnažíme se, aby panovalo mezi Společností Lvovou a družstvem „Vlasť“ upřímné přátelství.

Katolický universitní spolek v Solnohradech konal 4. února t. r. valnou hromadu. Kníže arcibiskup Dr. Fr. Haller zahájil ve 4 hodiny odpoledne v sále zemského sněmu delší řečí valnou hromadu. Spolek má 102 000 zl. jmění; v uplynulém roce přibylo 16 008 zl. Jednatelská zpráva uvádí, že pro spolek pracují alumni všech seminářů v Předlitaví. Valná hromada se usnesla, zříditi právnickou a filosofickou fakultu. Kníže arcibiskup, Dr. Fr. Haller, vydal za tou příčinou provolání k subskripcím po 10, nebo 50, aneb 100 zl. ročně každých na 10 let — 100 zl., 500 zl., 1000 zl. Až se takto zjistí roční příjem na 100.000 zl.,

obě fakulty se zřídí. Přejeme si z plna srdce, aby toto krásné dílo brzy ve skutek bylo uvedeno; doufáme, že se tak vskutku stane, čehož jest nám zárukou jméno knížete arcibiskupa Dra. Fr. Hallera, presidenta universitního spolku.

Jednota sv. Methoděje ve Vídni pečuje o náboženské potřeby vídeňských Čechů; ona udržuje české služby Boží ve chrámě sv. Anny a u OO. Lazaristů. Jednota přispívá na katechetu české školy ročně 300 zl. a její snahou jest, aby zavedla české služby Boží v II. a X. okrese, kdež bydlí na tisíce českého lidu. Dostává-li polský kněz u sv Ruprechta ve Vídni z náboženského fondu roční plat 800 zl., nemohla by česká šlechta na vládě vymoci, aby tolikéž dostával i český kazatel? Redaktor t. l., když byl ve Vídni, prošel v neděli dopoledne skoro všecky katolické chrámy, a víte, kde nalezl nejvíce a nejzbožnějšího lidu? V českém chrámě u sv. Anny, kdež působí výtečný kněz Tom. Bláha. Uvážíte-li toto, jakož i tu okolnost, že vídeňští dělníci a řemeslníci odebírají 65 ex. Života Pána Ježíše od Didona, 35 ex. „Děl. Novin“ a jiných a jiných časopisů, hlavně pak množství Brynychových brožur, dále že zřídila jednota I. Odboru vzácnou knihovnu, která čítá 600 knih, tož zajisté všickni, kdož jste mohovitější, neodepřete tomuto záslužnému spolku podpory. Ve družstvu „Vlasť“ nalezne jednota stálé přízně a podpory.

Oslava památky Kolumbovy ve Vatikáně. 14. února t. r. konala se v papežském paláci zvaném Cancellaria Apostolica ve slavnostně vyzdobené dvoraně akademie na 400letou památku objevení Ameriky Kolumbem. Za přítomnosti kardinála Mertla, mnohých arcibiskupů, biskupů a jiných vznešených hostí domácích a cizích líčeny řečí latinskou, vlašskou, španělskou, německou, francouzskou, anglickou zásluhy Kolumbovy a vše, co vykonal pro víru a církev katolickou.

Misionář O. Lajanne v Kongo dokončil právě mluvnici řeči Fang aneb Pehulne, Evropanům dosud neznámé a k ní slovník fang-francouzský.

Literární odpovědi. Na literární dotaz, v minulém čísle uveřejněný, obdrželi jsme tři odpovědi, z Čech a Moravy Ředitel Kassianea jest líčen jako rozhodný katolík, a jeho časopisy všickni zasylatelé odpovědi chválí a doporučují. Děkujeme. Jsme ochotni uveřejňovati i další literární dotazy a odpovědi.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Historický kroužek družstva „Vlasť“

měl od nového roku 1892. tři schůze v klášteře křížovníků. Po valné hromadě výroční, jež byla v neděli dne 10. ledna, sešel se výbor již v nejbližší středu a zorganisoval se na příští rok své působnosti. Místopředsedou zvolen opět P. Josef Svoboda S. J., jednatelem prof. Josef Vávra, knihovníkem P. František Marat O. Cr. — Po sdělení potěšitelné zprávy, že Jeho Eminencí pan kardinál arcibiskup slíbil podporovati práce historického kroužku ze všech sil, stalo se usnesení, 1. aby se uspořádaly každého měsíce schůze zvaných členů kroužku k rozhovorům a k přednáškám úvah, 2. aby některý z členů uvázal se k časté návštěvě oddělení profesorů při c. k. knihovně k registrování všech novotin historických. Po některých úvahách k dalšímu rozvoji spolku přijati byli 4 noví členové.

Ve schůzi dne 27. ledna za přítomnosti 8 zvaných členů uvázal se P. Josef Dvořák O. Cr. na čas pobytu svého v Praze v registrování novotin historických. Dále bylo sjednáno, aby členům venkovským zaslána byla díla historická ke studiím. Vdp. kanovník Brynych slíbil, že vyzve odborníky v Hradci Králové k studování původních pramenů tamějších, pro 17. století velmi bohatých. Podobné vyzvání se stane i pro Roudnici. Po zprávě, že spořádán bude archiv u sv. Tomáše v Praze, referoval Frà Josef Hammerschmied o svých studiích Vratislavské kroniky Petra Eschenloera, horlivého katolíka, ale nepřítele Čechů, i porovnával hodnotu jeho s Aeneášem Sylviem.

Ve schůzi dne 17. února za přítomnosti 7 zvaných členů podal P. Josef Dvořák relaci o novotinách při c. k. knihovně, zvláště o publikacích Wolkanových, Löscheových a Gradlových. Usnešeno zakoupení dvou knih Wolkanových,

dále vyzvání některých odborníků při středních školách na venkově, aby za honorář zasílali články o náboženských poměrech od 15—18. století, tak jak je poznali v místech svého působení. V Uherském Hradišti jest kniha memorabilií tamějších Jesuitů ze 17. a 18. století; má o to jednáno býti, aby zapůjčena byla kroužku ke studiím. Podána budiž k rektoratům duchovních seminarií žádost, aby alumnové povzbuzeni byli k historickým studiím ve ferialní čas, a výsledky — aby uveřejňovali ve svém časopise „Museum“. — V prozkoumání Dlugošovy historie Polské uvázal se Frà Josef Hammerschmied. K vyzvání, aby historický kroužek vešel ve styk se spolkem „Společnosť Lvova ve Vídni“, přistoupeno bylo jednosvorně. J. V.

Socialní odbor družstva „Vlasť“

konal ve čtvrtek dne 11. února t. r. v Žižkově v místnostech spolkových prvou schůzi po valné hromadě družstva. Starosta dr. Rud. Horský zahájil ve 2 hodiny rokování, načež četl jednatel, Tom. Jiroušek, protokol předešlé schůze. Zvolen byl nový výbor. Starostou jest dle řádu socialního odboru předseda družstva dr. Rud Horský; dále byli zvoleni: za místopředsedu V. Žižka, za jednatele Tomáš Jiroušek, a za členy výboru: Fr. Vaněček, Tom. Tichovský a Fr. Žák. Zástupce družstva bude zvolen v nejbližší výborové schůzi spolku. Brožura Kopřivova „Kdy je člověk nejnešťastnějším“ jde tak rychle na odbyt, že jí v administraci zbývá z 10.000 exempl. již jen něco přes 500 exempl.; i brožura Pohunkova se čile prodává, tak že socialní odbor, maje tyto úspěchy na paměti a vida toho potřebu, vydá ještě tohoto roku dvě časové a zajímavé brožury. V redakci se uvázali pp.: dr. Rud. Horský, Tom. Jiroušek a Fr. Vaněček. K dotazům z venkova usnáší se odbor, že platí svým členům ze socialního fondu cestovné, jdou-li na venek přednášet; od žadatelů se pak požaduje, aby řečníka pohostili. Jiných výloh s tím není spojeno, nebo za přednášky ničeho se neplatí. Na Moravě vydali v „Hlasu“ návrh stanov pro katolické dělnicko-rolnické spolky, podobný návrh, ale pouze pro katol. dělníky, vypracoval redaktor „Děln. Novin“, Tom. Jiroušek, i bylo uloženo red. Tom. Škrdlovi, aby oba návrhy prostudoval a naším poměrům přizpůsobil. Odbor pak o nich v budoucí schůzi porokuje a navrhne vzorek stanov všem těm, kteří budou chtít zakládati katolické dělnické spolky. Ke konci podával red. „Děln. Novin“, Tom. Jiroušek, zprávu o své poslední cestě na Moravu. Líčil své přednášky na Moravě a sdělil výsledky svých rozmluv s čelnými vynikajícími muži na Moravě.

Schůzi vzácnou návštěvou poctili mimo jiné pp.: P. Fr. Filip Konečný, jednatel družstva „Vlasť“, farář Fr. Vaněček, zám. kaplan R. Vrba a řídící učitel a zároveň předseda spolku sv. Vincence v Žižkově, T. Tichovský.

Na to konala schůzi knihovní komise k prozkoumání vhodných knih pro katolické bibliotéky od družstva „Vlasť“ zvolená. Komise vynašla modus, dle něhož tři léta po sobě nejméně po 400 knihách bude posouzeno. Roční výdaj na to bude činiti 200 zl. Komise uveřejnila v únorovém čísle „Vlasti“ první serii posouzených knih. Dle prvotního úmyslu komise měli každou knihu posouditi tři pánové, věku co možno rozdílného, ale prakticky to nebylo možno provésti, pročež komise prosí, aby čtenáři všecky knihy ve „Vlasti“ uveřejněné přísné kontrole podrobili, a jsou-li jiného mínění, než ve „Vlasti“ jest udáno, nechť to laskavě red. „Vlasti“ sdělí. Budeť zajisté potřebí, práci takto zkontrolovanou a protříbenou časem ve zvláštní knize vydati, aby si ji mohli opatřiti všickni, kdož knihovny založili, zakládají a zakládati budou. Majíc zřetel k důležitosti předmětu a chtějíc úkol sobě svěřený svědomitě vykonati, prosí komise všecky censory, aby úkol na se vzatý skutečně provedli a posudky zaslali, a prosí zároveň všecky čtenáře „Vlasti“, aby i oni k zdokonalení celé práce radou a zkušeností svou přispěli. Kdo chce knihy posuzovati, nechť si je sepíše a zašle jejich seznam jednateli komise, P. A. Mlčochovi, kooperatoru u Nejsvět. Trojice ve Spálené ulici v Praze, a ten pak každému poznamená, kterých knih třeba vynechati (protože jsou již posouzeny) a kterých třeba censorovati.

ROČNÍK VIII. DUBEN. 1891—92. ČÍSLO 7.

VLASŤ.

Z kraje Hradeckého.*)

Podává

P. Jos. Svoboda, Tov. Jež.

Proslov.

Půvabná jest krajina Hradecká. Začínajíc utěšenou rovinou od Pardubic přes Hradec, Smiřice až k Náchodu, vznáší se výše a výše až k horám Kladským, Žaltmanským, Vranním a Krkonošům. Obyvatelstvo slulo od pradávna lidem jadrným a smělým, i mívalo účasť v přemnohých bojích též i ve válce třicetileté, byvši jak na straně povstalců tak na straně obhajců.

V náboženství se přidali záhy k mírným podobojím, až sem posláni byli původové Jednoty bratrské a lutheránství se rozšířilo, že mimo Broumov a Polici nemnoho katolíků zbylo. Že pak bohaté a mocné vrchnosti zdejší, páni Smiřičtí, Trčkové, Oppersdorfové, Betenglové, Žerotínové byli od církve katolické odloučeni, potkávala se katolická reforma s velikými obtížemi, i stálo úsilné namahání vrchností duchovních i vlády politické, než se lid k víře katolické přiznal. Také vystěhovalců české národnosti ze žádného kraje tolik se nepočítalo, jako z krajů zdejších.

Z těchto příčin okazoval liberální dějepis nejraději ke kraji Hradeckému, k jakémusi nemoudrému násilí katolíkův a k útrapám evangelíkův, ovšem s příhanou Církve svaté. Měli-by uvědomělí katolíci takové hany svých otcův mlčky snášeti?

Družstvo „Vlasť“ a jeho „Historický kroužek“ nemyslili mlčeti, nýbrž s odhodlanou pílí události tamní studovati, nižádným obtížím se nevyhýbati, a konečně pravdu, tak jak ji shledají, pověděti.

Bývalé hrubé pomluvy, jako že evangelíkům otvírali roubíkem a kleštěmi ústa a tak jim Velebnou Svátosť na jazyk cpali, že na ně psy štvali a na Mši svatou honili atd., již nebývají od vážnějších dějepiscův uváděny; za to se liberálové naši rozepisují o násilí poněkud mírnějším, ale přece nedůstojném, kterým prý bývali evangeličtí tak dlouho sužováni, až buď z vlasti odešli neb katolíky se stali. Liberálové každou chybičku při duchovní správě neb císařských úřadech pilně

*) Pisatel těchto řádek hodlá vydati knížku o katolické reformaci kraje Hradeckého a podává tento článek ve „Vlasti“ s pokornou prosbou za vědecké příspěvky ke všem pánům, kteří mají nějaké zprávy a paměti při ruce.

vyhledávají a roznášejí; když v některém archivu nalezli nějakou žalobu na kněze katolického, byť žaloba ničím dokázána nebyla, hbitě pouhou žalobu vyhlašují již za zločin skutečný a neváhají „zločin“ takový přičítati všemu kněžstvu vůbec, říkajíce: „ejhle, takové bylo duchovenstvo katolické!“ — Každý spor mezi knězem a knězem se zálibou líčí, zejména mezi knězem jak říkáme „církevním“ a knězem „řeholným“, i byť žádný z nich byl nechybil, háje práva svého neb svěřenců svých, a nálezu své vrchnosti se podrobili. Líčení sporů, dávno urovnaných, vzbuzuje jakousi neúctu k tehdejšímu duchovenstvu, i může rozmrzeti též kněze nynější. Bohda se podobným líčením rozdvojiti nedáme. — Šlechtu katolickou snižují, že prý nehleděla než zbohatnouti, že lid odírala, že germanizovala. Taková výtka se za naší doby ráda poslouchá, snad i populárnosti zjedná. — Cokoli císařského bylo, ať při vojště ať při politické správě, za pochybeno pokládají, u protestantů však, zejména u Švédů, nemalé dokonalosti shledávají, líčíce domnělé sympathie lidu našeho k Švédům a nechuť k vládě císařské; — v nejnovější pak době vydali za heslo: nadšenou lásku k emigrantům, k níž prý se mají dítky ve školách naváděti, tak aby obecný lid měl emigranty za svůj ideal! [1]) Kam takový dějepis povede?

Nám katolíkům a upřímným konservativcům vůbec záslužno se zdá, takových výčitek se nebáti; seznati a přesvědčiti se, mají li liberálové pravdu či nemají, rozhlédnouti se po pramenech, po současných listinách a po knihách dějepisných, nejen po těch, kterých uvádějí liberálové, nýbrž i po těch, kterých neuvádějí.

Historický kroužek tak učinil a na dále činiti hodlá; prostudoval Komenského a jeho spojení se Švédy, jeho vliv na emigraci; prostudoval domnělé, nám katolíkům tolikráte vyčtené germanizování, aniž váhal veřejně o tom promluviti; a jelikož největší výčitky z kraje Hradeckého se vynesly, obral si právě kraj ten a jeho katolickou reformu. S útěchou též znamenáme, že ze žádného kraje se nám nedostalo takového účastenství a tolik zpráv ochotně sdělených, jako z kraje řečeného. Bůh to odplať, byl to šlechetný skutek bratrské lásky.

Něco o rozvrhu knížky: „z kraje Hradeckého“.

1. Podáme dějiny reformy katolické na panství a panství, jelikož reforma se prováděla samostatně po panstvích, způsobem i výsledkem nestejným. Napřed povíme o městu Hradci, potom o Častalovicích, Kostelci, Brandýse, Rychnovu, Černikovicích, Novém Městě, Smiřicích, Náchodě, Opočně s Dobruškou, a posléze přidáme Brannou, ač ku kraji nepatřila.

2. Nespokojíme se s reformou „úřední“, která se prováděla podle patentů, ale povíme též o reformě soukromé. Tato soukromá neohlašovala se v patentech, děla se v skromné vytrvalosti beze všeho hluku; ona úřední se zdála přísná, soukromá veskrz psychologická; úřední leží v archivech, soukromá v privátních dopisech neb v životopisech mužův (i paní), kteří ji prováděli. Této soukromé reformy si liberálové málo všímali, my pak tím více k ní ukážeme, nezamlčujíce ani obtíží ani nezdaru.

[1]) Sokol, „Rozhledy“ str. 61. 62. Viz „Vychovatel“ 1891. str. 126.

3. Přidáme události a průběh tehdejší války, i uvidíme, zdali jakých sympathií lidu Švédové a remigranté zasloužili.

4. Přidáme tři krátké životopisy, jednoho velmože nekatolického, jednoho katolického kněze a jedné katolické paní.

Náchod.

Panství Náchod patřívalo od r. 1555. bohatým pánům Smiřickým. Poslední toho rodu mladistvý Albrecht Jan ustanovil v závětu svém mladší sestru Salomenu Marketu, provdanou za Jindřicha Slavatu, dědičkou všeho zboží rodinného s jediným závazkem, pečovati o bratra Jindřicha blbého a o starší sestru Alžbětu Kateřinu, tenkráte již na mnohý rok v smutném vězení sužovanou.[2]) Zemřev dne 19. ledna 1619. v 24. roce věku, zanechal panství a panské statky: Kostelec nad černými lesy, Uhřiněves, Škvorce, Jiřice, Chřenice, Dymokury, Žlunice, Kozojedy, Chotělice, Náchod, Riesenburg, Třebešov, Semily, Navarov, Skály s Turnovem, Trosky, Semín, Kumburk s Jičínem, Oulibice, Hořici, Bašnici, Holovousy, Nevratice, Hradištko, Český Dub a Friedstein a mnoho peněz, stkvostů a domů.[3])

Mladý pán byl jeden z předních svedených účastníků vzpoury r. 1618, a s ním ovšem i město a panství Náchod. Poražený falckrabě Fridrich V. utíkal přes Náchod s lidem svým, i Saloména Smiřická, nyní Slavatová, pamatujíc, kterak manžel její a bratr zprotivili se císaři, a že nemilost na ni padne, utíkala se synem svým Albrechtem Slavatou a s blbým bratrem Jindřichem, vezouc s sebou na mnohých vozích nábytku a drahých věcí.

Ačkoli se nepřítel držel v Kladsku ba i v Náchodsku, rozpomenuli se konservativní měšťané Náchodští bezpráví, jehož se radikálové byli dopustili a báli se následkův a pokut, které město stihnou, a utekli se k Albrechtu Waldšteinovi, kterýžto z matky Smiřické tu v Náchodě se byl narodil, a podali mu pamětní spis o minulé vzpouře, který netoliko Náchodským, alebrž jiným čtenářům milo bude čísti. Dán byl v Náchodě, něco přes čtyři měsíce po útěku Fridricha V. a Salomeny Smiřické, dne 22. března 1621. v tomto znění:

„Nemůžeme opomenouti, V. Mti poníženě ve známost uvésti, kterak jsme my chudí poddaní od lidu vojenského, kteří s Jeho Mtí Bedřichem, falckrabím při Rýnu, z Prahy zpátkem s několika tisíci na koních i pěších sem k nám přijeli, zde se shromáždili, za dva dni a noc u nás se postavili, a nám znamenité velké škody činili; stodoly loupili, obilí ve slámě pod koně stlali, v domech násilně u komor a truhel zámky odtloukli, sklepy vybrali, a kde jen co mohli pobrali, nás ubohé ze všeho zloupivše, téměř nahé nechali. Pak nám ze Slezska a Kladska množství vojákův poslali, kterým jsme se my, poněvadž nejvyšší důstojníci vojanští hned na zámek se dostali, ubrániti nemohli, a potom je jídlem a pitím po několik měsícův pořád stravovati musili a až posavad musíme, kdež oni rovně svou volnosť sobě zde provozují, dobytek nočně z chlévů, obilí ze stodol, a co jen mohli pobrali, a nás tak do ostatku zloupili. Pán Bůh rač sám se smilovati; neboť nikdež od žádného ochrany dovolati se ne-

[2]) Ludvík, Památky Náchoda, str. 151. 155.
[3]) Bílek, konfiskace 524. sll.

můžeme. Proto že naše milostivá vrchnosť — paní Salomena Slavatová — od nás nyní vzdálena jest, a my se na ten čas nikam jinam nežli předně k Pánu Bohu a k J. Mti císaři a králi, a potomně k Vaší Osvícenosti jakožto ku pánu křesťanskému a s vrchností naší ve krevenství spřízněnému pánu poníženě utíkáme a žádáme, an nevinni jsme, že tuto slušnou omluvu naši milostivě k sobě přijati a nás při J. Mti omluveny učiníte. My to Pánem Bohem a dobrým svědomím svým osvědčujeme, že jsme se ku své vrchnosti vždy poslušně zachovávali a J. M. Cskou vždy za krále Českého a pána svého uznávali a ještě uznáváme a nikdy proti němu nezhřešili a ještě bychom neradi hřešili a za neposlušné poddané držáni býti chtěli; ano J. M. Cské a kdožkoli by nam za vrchnosť představen byl a bude, a byť nám i hůl představena byla, rádi všelikou poslušnosť zachovati chceme. Pakli bychom ale po odjití nynějších vojáků zase jinými poznovu ztíženi byli a je přijmouti musili, račtež nám toho, milostivý pane, důvěřovati, že bychom musili na větším díle, jakby se jen trochu oteplilo, své domy opustiti a žebrotou jíti: jakož by se tak bylo již stalo, kdyby zima nebyla překážela.

Protož jsme té důvěrné naděje k V. Mti, že tuto naši poníženou žádosť milostivě považiti, ku prospěchu našemu přivésti a nás ubohé chudé milostivě ochrániti ráčíte. A my toho V. Mti všelijak příjemně odsluhovati a za V. M. Pána Boha všemohoucího na modlitbách prositi budeme, aby V. Mti zde časně šťastného a dlouhého panování popříti a po této smrtelnosti věčným životem a blahoslavenstvím dařiti a tak odplatu nejvýbornější dáti ráčil.

S tím se V. Mti v božskou ochranu poručeny činíme a milostivé odpovědi čekáme.

Purkmistr, konšelé, starší obecní a celá obec města Náchoda.

Ale již bylo pozdě. Dokud byl čas, ztropili nemajetní radikálové vzpouru, kdežto majetní konservativcové tomu mlčeli; nyní mlčeli radikálové a majetní měšťané na vojsko platili, až na žebrotě se octli.

Panství Náchod propadlo fisku a prodáno za 205.000 rýnských staré paní Majdaleně Trčkové, která byla ku svým poddaným vůbec tvrda a od nich nenáviděna. Paní předešlá, Salomena Smiřická-Slavatová, odebrala se do dalekých zemí a přidala se k vojevůdci a dobrodruhu Bernardu Výmarskému, úhlavnímu nepříteli císaře a papeže.

Město Náchod a celé panství nevýslovně trpělo za oněch dob válečných, leželoť na hlavní silnici, po které se bralo každé vojsko ať přátelské ať nepřátelské z Čech do Slezska a ze Slezska do Čech, a každé vybíralo veliké berně, obilí na polích a seno na lukách sklízelo a vypáslo. Které krajiny tenkráte ležely stranou od silnic, nesnášely mnoho, některé po celý čas vojáka ani nespatřily; ale běda krajům a městům při silnici!

O poměrech náboženských z doby 1623—1628. málo jsme zvěděli. Kněz Josef Ludvík (a Rojek) napsal sice a vydal r. 1857. knihu Památky Náchoda, nevyšel však než díl první; díl druhý zůstal někde v rukopise, právě ten, v kterém by se četly památky náboženské.

Z památek města Dobrušky soudíme, že byl r. 1627. v Náchodě děkan katolický, jemuž i nějaký dozor na Dobrušku připadal; stojíť tam: Dne 17. května 1627. poručil děkan Náchodský, Jan Matheides, třikrát za den na modlení zvoniti, ale povolil zpívání v kostele a epištola aby se četla a evangelium, však bez výkladu.“ Až pak r. 1629. nacházíme důtklivé přípisy pana z Oppersdorfu, zdejšího komissara nad náboženstvím, aby se úředníci pilněji sv. víry katolické zastávali. Buď že tou dobou v Náchodě byla již nějaká strana katolická, buď že byli veskrz při kalichu: jisto jest, že se tu zmohla silná strana konservativní, radikálům odpírající. Způsobilť zajisté r. 1627. a 1628. nepřítel král z Denemarku a jeho agenti vzbouření v kraji Hradeckém. Obec Náchodská se nepřidala, nýbrž poslala dva posly ku vzbouřencům, když na město táhli, za hojemství čtyř dnů žádajíc; ale sotva poslové za městem byli, tu zpurníci přepadli předměstí a v pátek ráno, (10. bř.) do města vtrhli pomocí některých lidí, kteříž ani z Náchoda nebyli, nýbrž „osoby zahálčivé, náhodou do Náchoda přišlé.“ [4])

Vrchnost světská nemnoho přála snahám katolickým. Otto z Oppersdorfu, komisar nad reformací, poslal dne 20. října 1629. urozenému p. Jakubu Sspátovi, regentu panství Náchoda a jiných panství Erdmanna Trčky, rozkaz, řka: ve jménu vašeho hraběte napomínám, abyste v reformaci s pravou horlivostí pracovali“; a zase dne 17. března 1630: „nevím odkud to přichází, že jste se v prvním počátku velmi povolni prokázali a mně zprávy posýlali: a odtuď jakoby Vás nebylo. Jináče nesoudím, než že jste se nad tím, co jste k sobě přijali, pozapomněli. Nebo i p. P. Bernardus Sikěrský (?), farář Úpický, dokládá, že od vrchnosti žádné pomoci nedostává“. [5])

Postavení katolických kněží bylo těžké; Sasové a remigranti tlačili se ve spojení s králem Gustavem Adolfem do Čech a neustali ani tenkráte, když je byl Waldstein z Prahy vytiskl (r. 1632.); nýbrž postavili se ve Slezsku, majíce přesilu nad vojskem naším. Stál tu Saský jenerál Arnim s armadou svou, Švédové s ním a Braniborci pod vůdcem Köteritzem a Duvalem [6]); odtud pak vybíhali, voděni jsouce českými remigranty — do Čech, přepadli v neděli dne 19. září Abršpach, činili jiné nájezdy a zastřelili na 20. neděli po sv. Duchu dne 17. října faráře v Úpici. Po katolických kněžích, hlavně po jesuitech, nad jiné pásli, kde kterého zastihli, odvedli s nevýslovným zahanbením a bitím do zajetí a nepropustili, než kdy přátelé veliké sumy peněz výkupného za ně složili. Některé do smrti utrýznili. [7])

Nenadálý obrat vzala válka, když dosavadní vrchní generál Waldstein násilnou smrtí v Chebu padl a s ním též mladý Trčka Adam Erdmann, a brzy po něm otec Jan Rudolf zemřel a stejnou dobou stará, nekatolická paní Trčková se světem se rozloučila. Komu Náchoď a celé panství připadne? Obdržel je vrchní vojenský důstojník Oktavio Piccolomini, Vlach rodem z Florencie, jenž si byl posavad získal znamenitých zásluh o dům habsburgský a o Církev

[4]) Celý výpis od obce podaný u Ludvíka str. 174.
[5]) Pamětní kniha děkanství Náchodského.
[6]) Gindely 30 j. Krieg, II. 270.
[7]) Ludvík 180.

katolickou. Maje věku 35 roků, byl upřímný katolík, ctitel Rodičky Boží a řádu Servitů; nemoha se od vojska vzdáliti, učinil katolického kněze, svého zpovědníka Pavla Orsiniho, svým plnomocníkem v Náchodě a potvrdil městu bývalá práva dne 10. prosince 1634. Za takových katolických pánů bylo očekávati rozkvětu náboženství katolického; nicméně pro neustálé válečné běhy to nebylo stkvělé. Svízele tehdejší si pomyslíme z krátkého dopisu, jejž Náchodský panský správce jednomu plukovníkovi poslal hned první jaro, když tu hospodařiti začínal, dne 8. května 1635.: „Těžko seju, není tu koní. Sehnal jsem na panství asi 150 sedláků s koni, přidal jsem k nim několik mušketýrů, aby se do kola postavili a bránili, kdyby jim která partaje vojenská koně bráti chtěla.“ — To bylo u pánů, co tedy u sedláků?

První zprávu o nějaké misii nalezáme k r. 1642. Tenkráte, když se misie konaly v Kouřimi, Jenikově a Jaroměři, zavadili snad misionářové do Náchoda, kde beztoho magistrát byl katolický; radní pánové a jiní měšťané vykonali svatou zpověď a 28 protestantů přistoupilo k církvi katolické. Potom zas nic, nýbrž ustavičná válka, ano i nedobrá vůle mezi děkanem a světským úřadem. Děkan Vratislav Lehner z Kouby podal stížnost na panského správce, že mu odpírá len, ovoce i koledu, zadržuje desátky a sousedy vsazuje do žaláře, mají-li se k placení.[8])

Ano, hrozilo nebezpečenství, že katolíci budou potlačeni znovu, když vpadli Švédové s bývalými emigranty do Čech. S lidem tyransky zacházeli, domnívajíce se, že katolického mocnáře porazí. Švédové a emigranté brali napořád; švédský podplukovník Quart s výhrůžkami vybíral berně; tak napsal do Náchoda dne 23. února r. 1647.: „Budu-li museti na panství Náchod po třetí přitáhnouti (s soldateskou švédskou), abych si peníze dlužné vynutil, utrpí netoliko panské dvory, ale i co živo jest, zahyne“. Ukrutník vydíral peníze a všecku ourodu, a taková bída byla lidu poddaného, že vesměs ani kusa chleba nemají.“

K takovému vydírání přistoupila nenávisť katolického náboženství, i chytali kněze katolické, s sebou do zajetí v daleké země je odvádějíce aneb těžké, nezvyklé práce ovšem s bitím jim ukládajíce. V Náchodě byli kněží dva, děkan Liscutini a kaplan Bartoloměj Kretin. Švédové odvlekli kaplana, buď že starší děkan nebyl k práci dosti silný aneb že kaplana zastihli, když konal v Úpici služby Boží.

Bylo to v neděli na den Jména Ježíš, 20. ledna 1647.; z Friedlandu přijela tlupa Švédů do Úpice, městečko vyplenili a v rukojemství na Bolkov (Bolkenhain) odvedli kněze kaplana Bartoloměje Kretina, kaplana Náchodského, a Tomáše Vacmu, představeného. V deseti dnech psal z Bolkova švédský ritmistr Schreckenfusz, že „pakli dodavek uložené jim daně neodvedou, ty jejich rukojmě a jiné osoby dá z tuha trápiti neb dokonce odpraviti“.[9])

Obec tolikráte vypleněná neměla, kdežto vesničím německým v sousedstvu lépe se dařilo; tyto se smluvily se Švédy na jisté platy, rancie v určité lhůty k odvádění, a měly pokoj; — české obce bály se, že se jim to bude vykládati za smlouvání s nepřátelským

[8]) Archiv arcib. 21. prosce 1641.
[9]) Ludvík, 207.

Švédou a rancie nedávaly. Ale nyní uznala Úpice, že rancie platiti musí a dopsala dne 19. února vrchnostenskému úřadu: „Strasti snášíme nevýslovné, již sobě rady nevíme. Abychom se chtěli na cizí půdu uchýliti, nepřijmou nás; nebo německé vesnice, že nepříteli bernu do Bolkenheinu odvádějí, mají od něho kvardy (stráže) a jsouce tak v bezpečnosti, pod ztrátou hrdla zapovězeno mají někoho z nás přechovati; a ty kvardy obzvláštní pozor dávají na nás". Rukojmím Náchodským zle se vedlo. Služebník p. preláta Broumovského byl v Bolkově a viděl tam, kterak „s tím dobrým kaplanem zle zacházejí. Po celý den musí ve výhni kovářské bušiti, a k tomu ani chleba do syta nedostane." Tudíž převor Broumovský psal i děkanovi i vrchnosti do Náchoda, a „na svědomí jim uložil, aby se starali s pomocí obce za jeho vysvobození".

Ale nedostalo se kaplanovi než potěšitelných slov, i naříkal si k městu Náchodu, řka: „Potěšitedlný list, daný 13. února, dosti mne obradoval, ale potěšení nebylo dlouhé; nebo jsem do vězení vzat za příčinou nedodané výplaty koruně Švédské, a vězení toho dříve prázen nebudu, dokud toho dluhu co nejvíce odesláno nebude. Domníval jsem, že p. děkan o svého věrného spomocníka věrně se zastane, an dle vlastního vyjádření vůdce Švédského do toho vězení vzat jsem za něho, ale pro mne ukazuje p. děkan malé milosrdenství. — Toto ještě mám doložiti: neobdrží-li v pěti dnech hojnou část peněz, že nás zde do věže hodí a hladem mořiti budou."

Když se na panství Náchodském takové věci dály a náboženství ovšem klesalo: meškal pán a majetník vojevůdce Piccolomini daleko v Nizozemí, jakožto nejvyšší kommendant tamního vojska. Byl ovšem věrný katolík, ale voják, v čelo celé armády postavený; známo jest o něm, že o potřeby svého vojska pilně se staral, že však doma v Náchodě náboženství hyne, toho ani nevěděl. — Doma ve vojště rakouském nedobře se vedlo; nedostávalo se moudrého a rázného vrchního velitele, a tím zavládal ve vojště nepořádek a ve válce neštěstí. Pomýšleno na Piccolominiho, ale bylo proti němu, že i vůči nejvyšším pánům z rodu císařského směle káral nedostatky vojenské; až se nyní poznalo, že právě vojevůdce tak rázného jest třeba, i povolavše jej, svěřili mu vrchní velitelství armády. Ta stála tenkráte v zemi bavorské. Přišel, armáda jej s jásáním 9. čna. 1648. uvítala. Sedláci a všecko obyvatelstvo ihned všecku pomoc slibovali, kdežto nedávno předtím vyhrožovali zjevnou vzpourou [10]). Bylo to dosahu velikého, jelikož se vyjednávalo o mír, a taková vzpoura vlastního lidu aneb porážka naší armády byla by podmínky míru katolíkům velice poškodila.

Dokud Piccolomini v Nizozemí meškal, seznámil se tam s jistým jesuitou, jmenem d'Hollande, a s ním si po svém odchodu bez ustání dopisoval. Dopisy se dodnes zachovaly, i nebude na škodu poznati, jak asi jesuita s velkým pánem a vojevůdcem mluvil. Dne 20. listopadu 1648. píše P. Jan d'Hollande knížeti generalovi: „Prosím Excellenci Vaši, považiti, že život svůj a vše, co máte, od Boha máte, byste ztrávil v službě Toho, který Vám je dal. Služba pak, kterou Stvořitel při Vás žádá, ta jest: Vůli Jeho plniti a záměrům dostiučiniti, jež Božská Dobrota má hledem k osobě Vaší. Splnění této

[10]) Gindely 30 j. Krieg III. 168. 169.

Božské vůle nesmíme zaříditi podle naší chuti, našeho rozumu, našeho užitku: nýbrž venkoncem dle větší slávy Stvořitele, k spáse naší a bližního našeho, tak jak nám v těch kterých okolnostech udá rozum náš a nezkalený úsudek.

Ten jest jediný účel a pravidlo jisté, jaké si Vaše Excellence ve všem smýšlení svém, v jednání, v úmyslech a v každém předsevzetí obrati má.

Cokoli tímto způsobem vykonáte, bude před Bohem i před lidmi dobré, ale co bez takového zákona uděláte, i byť šťastně dopadlo, nebude Bohu milo ani Vám cti lidské nepřinese, aniž poslouží k užitku Excellence Vaší.

Když tomu tak, musí Exc. V. zaříditi myšlénky své na dvojí věc, na minulosť a budoucnosť.

Co do minulosti: nesluší se podávati úvahám jiným, leč vroucně želeti toho, co člověk nevykonal dle řečeného zákona a předsevzíti sobě, že budoucně jinak bude jednati.

Pro budoucnosť má tedy Exc. V. odhodlána býti, jednati dle toho zákona a hledati oněch prostředků, jež slouží k plnění vůle Páně. Jakmile jste je nalezl, chopte se jich ochotně a s veselou myslí, nikoli na jeden rok či na dva, nýbrž na vždy a ve všem. Veškeré blaho V. Exc. pro čas i věčnosť leží v poznání a zvolení těchto prostředků.

Já nejsem a nechci býti tlumočníkem vůle Božské hledem velikých záměrů Prozřetelnosti Boží k osobě Vaší. Dovolíte-li však, mínění své přímo vyjeviti, povím bez obalu, co hledem k Vašemu blahu myslím; i kdybyste takové přízně ke mně nebyl, doufám přece, že odpustíte mé náchylnosti k Vám, když povím vše, co Vám ze srdce přeji.

Myslím, že znám Excellenci Vaši tak dobře, jak kdokoli jiný, Vás jediného vyjímaje, ve Vašem jednání a v úkolech, jež jsou Vám Bohem a Vašimi mocnáři uloženy; také ve všem Vašem úspěchu, přízni a nepřízni lidí, také v bouřech a nesnázích, které Vás v životě potkaly; to vše mi neznámo není.

Proto jsem před Bohem živým dobře uvažoval, ne jednou neb dvakráte, nýbrž mnohonásobně a důkladně, čeho si Prozřetedlnosť Páně při Vás žádá, abyste obdržel korunu věčné slávy, která jest Vám uložena.

Záměry a přání císaře římského a krále španělského hledem k Vaší osobě ve službě jejich armády jsou důkazem patrným, že Vás Bůh chtěl při vojanském stavu míti. Kdyby chtěla Exc. V. intrikami podlými vyhověti své ctižádosti: musil byste pochybovati, že ta byla vůle Boží. Ale že jste neprokazoval než ctnosť, chrabrosť a horlivosť ve službě obojí koruny, zdá se mi též, že byla vůle Boží, byste mu zasvětil život svůj ve službě náboženství a na slávu knížete svého. Pakli by při nastávajícím míru se uznalo, jinak s Vámi naříditi, najde Exc. V. jiné příležitosti (a k tomu se těším), Bohu sloužiti, totiž ve stavu pokojném, a přijmete jej s toutéž ochotností, jako stav minulý.

Aby však pokoj takový nezvrhl v zahálku a vaše ctnosť a dobrá vůle nezemdlela, uznávám, aby si V. Exc. obrala takový život, který by Vás neuváděl v melancholii, nýbrž podával příležitosť, Bohu jako věrný křesťan sloužiti, jak jste vždycky sloužíval císaři a králi. Myslete na to pilně. V té příčině neshledávám nic tak býti při Vás podle vůle Boží, než aby V. Exc. stoupila v dobré a svaté manželství. Vážil

byste z něho útěchu, zábavu, čest a vůbec všecken způsob, kterým můžete ztráviti poslední dny své tak křesťansky a pobožně, jako jste trávil první časy jako hrdina statečný podle příkladu sv. Eustachia a jiných. Neženatým býti a nemíti žádné zaměstnání, bývá věc mrzuta, a přivádí mnohé starosti a nehody. V šťastném manželství toho není, ale bývá po přestálých bouřích čestno a milo, odpočinouti v přístavu dobré společnosti, po vykonalé práci kliditi ovoce s manželkou a s dítkami, jež někdy dědiči budou. Komu medle prospějí práce a strasti, jichž se V. Exc. podjala, nezanecháte-li dědiče své ctnosti, chrabrosti a slávy? Měl by život po té stránce ve smrti uhasnouti? Mají statky, které jste získal, dopadnouti dědičům, kteří budou jednati proti Vašim záměrům pro Boha a službu Jeho?

Nesluší na mne, doléhati na Exc. Vaši. Ale nelze mi jinak, než prositi, byste se dobře rozhodl, a to čím dřív tím líp. Jste-li srozuměn s návrhem takovým, budu Bohu děkovati, že jsem mohl přispěti k tomu, co pro Vaši čest a spásu za dobré uznávám." —

Tak napsal, tak radil kněz Tovaryšstva Ježíšova; máme tu řeč při vší skromnosti přímou, radu věrného přítele. Kníže Piccolomini poslechl, a když byl vyhověl povinnostem svým k císaři a vlasti, jsa jednatelem westfalského míru v Norimberce až do r. 1650., stoupil v stav manželský dne 4. čna 1651. s princeznou Marií Benignou, dcerou Julia Jindřicha, vévody Saso-Lauenburgu. Důvěra obou snoubenců k jesuitovi P. d'Hollandovi trvala pořád, a mila byla moudrost skromného kněze, když oba manžely k bohabojnosti vedl, opatrně dotýkaje se toho, že nevěsta sice katolička, ale z lutheránského rodu byla.

Před svatbou napsal ženichovi z Brusselu, 13. května 1651.: „S velikou radostí jsem obdržel psaní Vaší Exc. z Prahy 29. dubna, v kterém mi píšete, že princezna Saská, nevěsta Vaše, jest velmi ctnostna a docela podle Vašeho přání. Prosím Boha, by ráčil manželství Vašemu požehnati a dáti Vám mužského dědice. Jest to naděje všech Vašich přátel, zejména arcivévody Leopolda Viléma, generalgouverneura v Nizozemí, bratra císaře Ferdinanda III., jemuž jsem list Váš přečetl. Vznešený pán jest rád, že nevěsta jest první katolická princezna Saská od té doby, co tam bylo luteránství zavedeno. (Otec nevěstin, Julius Jindřich, se byl navrátil k Církvi.) Pátral jsem po relikviích sv. Benigny, chtěl jsem je Vaší nastávající choti poslati, ale nenalezl jsem je, aniž co o životě sv. Benigny. Doufám, že princezna povede život tak dokonalý, že budou míti příčiny, po smrti ji ctíti a v ctnostech následovati, tak jako že jest první katolickou princeznou Saskou, bude též svatou Benignou.

Dne 3. července — měsíc po svatbě — poslal knížeti některé relikvie a připsal: „Chvály, jež mi V. Exc. o ctnostech své manželky učinila, povzbudily mne, učiniti důmyslný obraz, kterým bych naznačil šťastné manželství Excellence Vaší. Svatý Oktavian, patron Váš, se zasvěcuje Panně Marii, patronce paní kněžny a osvědčuje svou upřímnou náklonnost a lásku. Andělé s nebe nesou kříž, v němž částka z pravého kříže Kristova, napomínajíce oba příkladem Ježíše Krista, by všecky strasti vezdejšího života srdnatě snášeli a zásluhy získali". [11])

[11]) Bezpochyby byly relikvie sv. Kříže a příslušný obrázek k dopisu přiloženy.

Tak psal kněz Tovaryšstva, a kníže Piccolomini milerád taková naučení přijal a do své smrti jimi se řídil. Ač byla válka skončena, nenalezl kníže žádoucího odpočinutí, nýbrž byl císařem poslán ke sjezdu Norimberskému, by tam vyjednával o dalším plnění podmínek.

Zatím vzali si stavové sněmu Českého katolické náboženství a jeho prospěch na starosť, i dověděli se následkem událostí, v Boharyni a v Babicích sběhlých,[12]) že v kraji Hradeckém bují sektářství. Mezi jinými tu bylo jmenováno panství Náchod. Kníže meškaje v Norimberce, se z toho rmoutil. Při vysokém postavení svém a při mnohém cestování domluvil se jednou s nejvyšším purkrabím českým, hrabětem Bernardem z Martinic, a slyšel od něho o neobyčejné misii na panském statku Mirešovicích, která zle začala, ale dobře skončila. Piccolominimu, ač voják byl, se to líbilo.

Když totiž na sněmu Českém nemálo se žehralo na urozené pány, kteří množství protestantů na panství mají a pro obrácení jejich téměř ničeho nedělají: vymlouvali se mnozí na zlé časy, že prý, jakmile s reformací v pravdě začnou, lid se jim rozuteče a zanechá pusté grunty. Nejvyššího komorníka Martinice ta výmluva mrzela, avšak měl od nedávna sám jeden takový lutheránský statek, Mirešovice. Lid nechtěl o katolickém náboženství ani slyšeti. Hrabě Martinic si vyžádal dva znamenité misionáře z Prahy, sebral vojáky, a na statek poslal. Přišli zimního času z roku 1649—1650. dva misionáři, PP. Klemb a Čibis, kázali a vyučovali ve vší dobrotě; lid nepřišel, nýbrž se vzpíral, někteří odběhli, jiní se na útěk strojili, reptalo se veřejně. Vojenský důstojník zatknul odpovědníky, kteří nad jiné hlasitě mluvili. Ale to nebyli ti praví; neb vlastní původcové naváděli skrytě. Vypukla zjevná vzpoura, lid se ozbrojil kosami a podobnou zbraní a udeřil tak trefně na vojsko, že důstojník poznal, že stojí proti němu zkušení vůdcové. Avšak proti vojsku lid obecný přece neobstál; první náraz byl statečný, ale za nedlouho někteří v boji padli, druzí se rozutíkali, a opatrnější sousedé poznali žalostné následky pro celou obec.[13])

V takovém kvašení nebyli misionáři nic platni a odešli do nedalekého města Mostu. Tu nastala reakce v obci, i vyslali deputaci do Mostu, která by misionáře přivedla nazpět. Ti přišli, lid poslouchal s úctou jejich vyučování, a již k neděli masopustní se odřeklo 76 mužů bludů lutheránských, ano jeden sám se udal za hlavního strůjce minulé vzpoury, přistoupil pak k sv. Zpovědi a ke Stolu Páně, ovšem s prominutím veškeré pokuty, a domlouval lidu všemu, by poslechli; a tak přišlo jiných 440 lidí větším dílem mužů. Jedna babička, osmdesátiletá, v sv. Písmech výtečně sběhlá, vykonavši sv. Zpověď a sv. Přijímání, v kostele zapěla „Velebí duše má Hospodina“ a všecken lid po ní; — jiná, 110 roků stará a slepá, po sv. Přijímání nabyla zraku. Vojsko odešlo, a misionáři tu byli po celé půlletí rádi viděni. Sám Martinic to vypravoval veškeré šlechtě i císaři zprávu podal, a knížeti Piccolominimu podobně radil.

Takový způsob se generalovi Piccolominimu líbil a bez odkladu psal P. Arriagovi, viceprovincialu Tovaryšstva Ježíšova:

„Veledůstojný pane Páter! Jelikož patentem na rozkaz České

[12]) Povíme o nich na jiném místě.
[13]) Schmiedel, V. 670.

Komory vyhlášeným mají všickni nekatolíci buď z království odejíti nebo na víru katolickou se dáti; mými pak ouředníky z Náchoda mi bylo oznámeno, že se v městě a na celém panství velmi málo katolíků nalezá, a že tudíž všeobecné stěhování a poušť nastává: já však vím, že onen lid se nezdržuje v kacířstvu pro tvrdojšinosť, nýbrž že pro nevědomosť posavad k lepší stránce nepřistoupil. Snažně prosím Důstojnosti Vaší, byste pro tu horlivosť, kterou o spásu duší chováte, dva Pátery své, dobré kazatele, české řeči znalé a dostatečnou učeností opatřené, odeslati ráčil jako dělníky na vinici, aby se tam (jak dávno již zamýšlím) založila residence Tovaryšstva a z toho vycházel hojný užitek na spásu duší. Svým úředníkům přikážu, aby páterům poskytli hojné všeho, čeho potřebují, a také radou a pomocí po ruce byli."

Dáno v Norimberce, 26. března 1650. [14])

Provincial poslal bez meškání dva misionáře, aby v Náchodě byli v pašijový týden před Velikonoci, a to dva znamenité kněze, proslulé svou zkušeností a dokonalým řeholním životem; byli to P. Samuel Laberhittel, starý misionář, a P. Jiří Mazenius, druhdy profesor v Králové Hradci, potom kazatel. Přišli, a to bez vojáků. Na konec postu a o Velikonocích kázali, ve zpovědnici meškali: lid nepřicházel, leč velmi zřídka.

Děkan Antonín Liscutini podal po Velikonocích k duchovnímu úřadu zprávu o stavu své osady a pravil:

„Kostelů mám 12, které jsou farní, které filialní, nevím; tolik vím, že za 4 fary musím císaři daně odváděti. Církevnímu přikázaní dostiučinilo toho roku 140 lidí: ostatní nepřišli ze příčiny kacířstva. Naděje k obrácení by tu byla, kdyby sousední panství se obrátila. Na vyučování nemají nedostatku, vždyť mimo mne a kaplana jsou zde dva jesuité. Větší díl světských úředníků není katolický, a kteří katoličtí jsou, nepřičiňují se pilně na obrácení duší. Tři učitelové na vsích nejsou katolíci; jest naděje obrácení, sic jinak odstraněni budou. Toho roku od Velikonoc jsem obrátil 6 lidí, jiné roky 4, 5, 6, byl bych obrátil více, kdybych byl měl nějaké pomoci úřední. Mám jich přes 200, kteří připověděli, obrátiti se, poručí-li kníže pán, že se mají všickni obrátiti Na panství Náchodě nejsou predikanté, ale přicházejí odjinud, nejvíce při Vánocích, Velikonocích a Svatém Duchu. Ostražitosti, by se zatknuli, není žádné." [15])

Zprávy pak misionářů podobně znějí; několik měsíců zde byli, ale neobrátili než 48 lidí. Mezi jinými byl jeden, který od dětinství rád říkával Zdrávas Maria, ale jenom do první polovice, druhou polovici nechtěl živou mocí říkati, až pak nyní s jakousi náhradou tak činil. — Jedna žena byla katolička, slepá. Protestanté jí vykládali slepotu za trest Boží, domlouvajíce, že prohlédne, „až k jasnému evangeliu přistoupí." Ale odbyla je žena řkouc: „Raději slepá ku Kristu polezu, než bych vidomá od Krista odcházela." [16])

Obyvatelův osedlých se počítalo na panství 7000, mezi nimi půldruhého sta katolických. Protestanté hlásili se k sektám různým, srovnávajíce se v jediné nenávisti proti Církvi katolické, zvláště se

[14]) Archiv na zámku Náchodě.
[15]) Archiv kapitoly metrop. v Praze. Datum připsáno není.
[16]) Schmiedl V. 678.

hrozili Mše svaté, nenáviděli úctu Rodičky Boží a Svatých, někteří až o nesmrtelnosti duše pochybovali a znamení kříže za čarodějnický obřad pokládali.

Po několika měsících přijel kníže Piccolomini sám na panství, aby tu snad dvě neděle trávil, přišel též nový děkan, Jan Raimund Preissel, doktor v bohosloví.

Knížeti se netajily chatrné výsledky misie, i bral radu s misionáři, čeho by se státi mělo? Misionářové řekli mu, že největší překážkou je zlé sousedstvo; panství Opočno v Čechách a Friedland ve Slezsku. Friedland jest prý útulkem a ochranou lidí věrolomných, kde se všecka auktorita duchovní a světská podvracuje. Tam utíkají lidé všelijací; kdyby se kdo chtěl obrátiti, odtamtud se mu tenata líčí. Lidé houfně tam utíkají, tajné schůzky mají, do Čech vyslance posýlají, ba zachycení poběhlíci svědčí, že se zjevná vzpoura strojí. Všecka práce a vyučování je marné.[17]) Též se tu na panství zdržoval Rudolf Straka, protestant, muž zlého života, který mnoho kazil a konečně utekl.[18])

Nyní se zasadil kníže sám. V pátek dne 30. června obeslal jednu částku sousedův před sebe, oslovil je osobně a prostředkem svého kaplana u přítomnosti své kázal obšírně vyložiti, že víra katolická jest víra pravá a k spasení potřebná, a ta že jest vůle jeho, by k Církvi katolické přistoupili. Mužové se zdáli dojati a připověděli, že v neděli, na svátek Navštívení Panny Marie, k Zpovědi a k sv. Přijímání přijdou, a knížeti pánu na důkaz ruku podali. Nazejtří v sobotu obeslal sousedy ostatní, podobným způsobem s nimi pojednal, a oni tutéž přípověď učinili.

Přišla neděle, svátek Navštívení Panny Marie, ale k Zpovědi se dostavili jen asi dva. General Piccolomini se rozmrzel a zakročil tak, jako se loni zakročilo v Mirešovicích. Sebral vojáky pěší a na koni a obsadil cesty k Friedlandu vedoucí. Obyvatelé změnili úmysl svůj, odhodlavše se poslechnouti, jak patrno z přípisu, který Piccolomini ke kardinalovi ve středu dne 5. července zaslal:

1. „S příchodem pana Juventia Contiho obdržel jsem laskavý přípis Vaší Eminence ze dne 1. čce, i vyrozuměl jsem, jak milo bude V. Em. seznati, co jsem učinil na obrácení těchto lidí, kteří pořád každého dne přicházejí k Zpovědi a k Přijímání.

2. Doufám tudíž, že do budoucí neděle větší částka splní přípověď mi učiněnou.

3. A na jiná místa, o kterých mi PP. jesuité pravili, že by se tam snad nějaký odpor kladl, vyslal jsem na spěch vojáky na koních, a obyvatelé ihned změnili úmysly své a odhodlali se splniti, co mi připověděli.

4. A tak dobré napomínání a kázání spolu s nějakou vojenskou pomocí utišilo mysli a překonalo obtíže, a vrátil se jedenkaždý k pravé církvi.

5. Vaše Eminence opatrně praví, že započaté dílo sluší dovršiti, a že by také v okolí jiní páni a rytíři měli toho příkladu následovati, aby lidé neměli žádné výmluvy, a též aby se okázalo, že to lze

---

[17]) Epistola P. Laberhittel ad Card. Harrach de die 2. Julii 1651. Archivium archiep.

[18]) Roder's Relation über d. Königg. Kreis.

provésti beze ztráty poddaného lidu a beze všeho zmatku, jen když se to upřímně děje a opatrně zařídí.

6. Dokud zde potrvám, nebude scházeti na mé poslušnosti k V. Eminenci a přispěju se svým vojenským lidem tam, kde toho žádati budou a všelijakou pomocí, kterou prokázati mohu.

7. Prozatím se vynasnažím na tomto panství svém, by se všecko dobře zařídilo, a vhodné pořádky zavedu, aby v pravé víře setrvali. Ale prosím Vaši Eminenci, aby ráčila mimo nového děkana, kterého jste mi dali a který jest zcela podle přání mého, poslati ještě asi 3 neb 4 řeholníky, aby při každém kostele tohoto panství mého bylo aspoň po jednom, protože jest takové množství lidu.

8. Budu za to Vaší Em. zavázán, a nestačí-li důchody na jejich výživu, dosadím sám, co bude třeba.

Doufám, že Vaše Eminence již obdržela zprávu od PP. jesuitů zaslanou o tom všem, co se zde dělo, napomenul jsem jich opět, aby Vaše Eminence o všem zpravena byla.

9. Než do Vídně odjedu, známo Vaší Em. učiním, aby mne svými rozkazy poctíti ráčila; a kdekoli budu, nebude mi nic čestnějšího, než se prokázati za poníženého a poslušného služebníka."

Náchod, 5. července 1651.

Kníže Piccolomini, vévoda z Amalfi.

K tomu kardinál odpověděl:

„Těším se ze šťastného zdaru obrácení Vašich poddaných; nepochybuji, že jsouce k víře pravé obráceni, s milostí Boží setrvají a sousedům dobrý příklad dají, taktéž učiniti. Od PP. jesuitů mi nebyla dosud žádná zpráva podána; čekám ji od nového děkana, račtež, vysokorodý pane, mu přikázati, by ji co nejdříve podal. Rád bych poslal bez meškání řeholníky, jak V. M. žádá, kteří by tam na farách zůstávali, kdybych neměl takový nedostatek kněží, a kdyby řeholníci nechtěli vždy po dvou spolu býti, ovšem s větším nákladem. Zatím jsem přikázal svému officialovi, aby se na každý způsob postaral, protože já zítra pojedu na Mělník, odtud do Lípy, a tak více, abych to asi za 15 dní obešel. Přeji šťastnou cestu do Vídně."

Dotčenou v tomto listě zprávu PP. jesuitů byl zatím kardinál obdržel; jesuité psali hned v neděli dne 2. července, dříve než sám kníže Piccolomini:

„Vaše Eminenci! Bezpochyby jste od našeho P. Provinciala zvěděti ráčil, s jakou horlivostí Jeho Excellence pan vévoda Amalfi, přijda tyto dni na své panství Náchod, všecky sousedy k tomu přivedl, že mu rukou dáním připověděli, pravou víru přijati, a že to zamýšlel v den Navštívení Panny Marie v skutek uvésti, a že důrazně napomínal bližší vesnice, aby přijaly Tělo Páně, dokud on sám ještě na panství bude.

„Avšak skoro žádný se nedostavil; dalť se vrtkavý lid zvrátiti Opočenskými, poddanými J. Ex. hr. Colloreda, a Friedlandem, známým městem ve Slezsku, které jest útulek a přístřeší všech nevěrných, a všecka moc duchovní a světská v nic se uvádí, kam utíkají jacíkoli zlí lidé a překážejí, by se jiní neobraceli, strojíť jim tenata k nevyváznutí. Nebude-li nějaký platný prostředek proti takovému útulku svůdnému proveden, bude všecka úsilovná práce zde marna, všecko se zvrátí, ba i vzpoura jest k obávání; jelikož houfně do

Friedlandu nepokojného utíkají, tajné schůze konají, sem tam časté posly vysýlají, poběhlíky v sousedstvu přechovávají. I horší věci známy jsou, jak dosvědčili zachycení poběhlíci.

„Pročež prosebné k Vaší Eminenci přicházíme a přednášíme, jelikož takové horlivé vůle býti ráčíte, prosby nejjasnějšího vévody a připomínáme jeho velikou horlivost, tak že již i zbraní hodlá při lidu svém zakročiti, jen aby z jeho strany žádného nedostatku nebylo, koje se nadějí, že Vaše Eminence dle svého moudrého uznání v takových překážkách pomoci ráčí."

S nejhlubší úctou Vaší Eminence

sluha v Kristu
Samuel Laberhittel Tov. Jež.

Náchod, 2. čce. 1651.

S tím, co misionářové soudili o Friedlandě, srovnával se kníže Piccolomini, ale zakročiti nemohl, poněvadž město za hranicemi ve Slezsku leželo. Chtěje co svého možného učiniti, dopsal k nejvyššímu purkrabí království Českého, hraběti Martinicovi:

„Dobrý díl mých nekatolických poddaných přichází k sv. Zpovědi a Přijímání, avšak hlavní svůdcové ze šlechty jsou zatvrzelí a zdržují jiných; tak mnozí odbíhají také návodem jistého predikanta, čtyři míle odtud ve Friedlandě nařízeného. To místo patří jakémusi slezskému kavalíru Hubrykovi [19]) a jest veskrz protestantské. Témuž p. Hubrykovi jsem již psal a své odběhlé poddané jsem žádal nazpět. On pak písemně se vší zdvořilostí odpověděl, že prý tam nikoho nelze nalézti. Odbíhají tam nejenom někteří poddaní Náchodští, ale skoro všickni poddaní z Opočna, Smiřic, Nového Města a vůbec z okolí; a z té příčiny nepostupují tamní vrchnosti tak důrazně, jakby se očekávati mělo. Zítra pošleme 50 koňů s dobrými officíry na některé průsmyky v tamních horách, také vložíme posádku těm, kteří tvrdošíjní jsou, a ničeho zanedbati nechceme. — Vaši pak Excellenci prosím, uznáte-li za dobré, Jeho Císařské Milosti to ve známost uvésti, aby příhodnými prostředky skrze Friedland bylo postaráno a onen predikant byl odstraněn. [20])

O predikantovi, který tam ve Friedlandě lid sváděl a o predikantech Slezských nedaleko Čech meškajících [21]) bylo při vládě pilně vyjednáváno, avšak země Slezská měla svá práva zvláštní, a bylo tedy zakročení přímé téměř nemožné. Zakročil však ku rozkazu Jeho Císařské Milosti sám hejtman ve Svidnici, Otto z Nosticů, a zakázal takové lákání dne 14. bř. 1651. a zas 10. února 1652.:

„Byl bych se ovšem nadál, — praví, — že by můj patent již minulého roku 1651. dne 14. března vydaný a všude vyhlášený tolik byl pořídil, že byste se s tím svým predikantstvím až do dneška u vás pozůstávajícím, v takových mezech udržel, že by vůle Jeho Císařské Milosti nebyla zmařena: ale musím doznávati, že jste se

[19]) Bílek uvádí v dějinách konfiskace asi 10 Hubryků (na str. CXXXVIII. 200. 201. 551.), kteří všickni účastenství ve vzpouře měli, avšak dílem pokuty osvobozeni, dílem za malý perdon propuštěni byli. Jeden Jan Hubryk (Hochberger) von Hendersdorf obdržel jakožto císařský dodavatel profiantu statek Keblany a Šmikusy.

[20]) Archiv arcib. 6. čce 1651.

[21]) Taková místa známa byla: Giersdorf, Tannhausen, Waltersdorf, Friedland, Liebau, Petzelsdorf, Michelsdorf.

směle opovážil, svými pohoršlivými exercitiemi nekatolické poddané z rozličných míst v celých houfech k sobě lákati.

„Z takových nesmyslných výtržností Vás musím přísně kárati a Vám poroučeti, abyste oněch poddaných českých často káraných, docela nechal, sic jinak Vám bude Vaše predikatura vzata a Vy budete potrestán.“

Predikant ustal, a v Náchodě byl pokoj. Když koncem prosince téhož roku přišel probošt Roder na jeneralní visitaci, shledáno, že 233 lidí z panství bylo odběhlo, 4433 konvertitů, zjevný protestant žádný. Ve své úřední zprávě však doložil: „Zde v horách by měl v Úpici zůstávati farář pro veliké množství lidu a pro veliké sněhy v zimě; musíť ubozí lidé na dvě míle do Náchoda se křtem docházeti s náramnou obtíží a nebezpečenstvím života za příčinou vlků.“

Odběhlí poddaní seznávali, že se jim v té cizině nedobře vede, i zaznamenali misionářové, že se vraceli a bylo jim v Náchodě volno, i ta víra katolická se jim nezdála tak hrozna, jak jim druhdy bylo namlouváno.[22])

Domácí duchovenstvo se staralo, také misionářové opět přišli r. 1653., počtem čtyři, P. Mazenius byl jejich ředitelem. Celá osada přistoupila ochotně k sv. Svátostem a nových 215 lidí, dílem z ciziny navrátilých dílem tu doma protestantův utajených, s Církví svatou se smířilo.

Jesuité zde po přání knížete Piccolominiho trvale zůstali, kníže pak r. 1656. zemřel.

Regina.

Báseň

od **Vojtěcha Pakosty.**

(Pokračování.)

XIII.

Co okamžitě v duši hněte, pálí,
čas nezhojí-li, tedy zmírní přec.
Tak s Bořetickým doktorem též bylo.
„Proč měl bych odtud?“ doznal na konec,
„proč v neznámou kams putovati dáli,
kdy srdce zdejší kraj si oblíbilo?
A známosť s Regou? — I to změní doba
Jak bývá časem. Odvyknou si oba.
Však není dobře olej v plamen lít.
Jen pomalu a s moudrou rozvahou
se jednat sluší s takou povahou.“
Tak časem zmoudřev, jak by kryl vše rov,
zas chodit začal doktor na Pluhov,
však jenom zřídka, správce navštívit.

[22]) Schmiedel V. 888.

Byl opatrným, vážným. Zřídka jen
s Reginou chvíli prodlel samoten,
a tu jak šermíř odrazit zná mečem,
směr taký uměl vždy svým dáti řečem,
že těžko bylo tou i onou stranou
jej napadnouti namířenou ranou.
Však delší čas vždy se správcem se bavil,
jenž řečí svou ho nikdy neunavil.

Tak zima přešla. Kdysi na procházce
v týchž s doktorem se místech setkal správce,
kde rozešli se druhdy tolik divně.
A vzpomínky že probouzívá místo
v děj uplynulý, řekl správce živě,
že často již se pozeptati chtěl,
však, pokaždé že na to zapomněl,
proč zpěčoval se doktor jíti s ním,
kdy o zdraví strach Regino jej hnětl;
proč tvrdil tenkrát, že již skoro jisto,
že z krajiny se zdejší odebéře?“ —

„A deník Reginin jste tehdy četl?“
vpad doktor náhle, otevřené dvéře
zře ku otázce tímto vyzváním.

„Ba četl, četl.“ Zarazil se, stanul
jak vítr prach by do očí mu svanul,
je přejel rukou. „Přečetl jsem všecko. —
Však vězte, Rega blouznivé je děcko.
Proč? — říci nelze několika slovy.
Má to již v krvi — řeknu vám jen krátce:
jeť povahou svou zcela po své matce.

„I v nevěře své?“ zvědav, co as poví
k otázce Jaroš, hlesl doktor suše.
Ten znova zmlkl. „Dbáte také toho?“
děl ruku jemu vloživ na rameno
a zrakem, sluchem práhna po odtuše.
Děl doktor vážně. „Dbám-li? Mnoho — mnoho!
nad vlastní život, nad poctivé jméno
si víry vážím. Nad krásu a jmění
ten nebes poklad duše moje cení,
zvlášť v srdci něžném při dívce a ženě.
Víc nežli dívka, jež se vymanila
z ženskosti míry, děva hnusí se mně,
jež, nemodlenkou že je, otevřeně
v svém zápisníku vážně prohlásila.
Ta bytosť něžná, k andělům z té země,
jež srdce muže citem schopna vznést,
jak hnusí se mi s výše do propasti
v svém hmotařství, kdy klesat zove slastí
a v bezbožství svou chloubu hledá, čeť!“

„Mou Regu mníte?“ sotva slyšitelně
se ozval správce. „Více litovat
měl byste, pane doktore mou dceru,
než soudit přísně. Kdo vám pro nevěru
mou Regu zhaněl, nezpravil vás věrně,
vám opomenuv přesně citovat
tu řadu příčin, jež ji zavinily.
Byl druhdy démon, který mého tchána
i choť mou první do nevěry strhl.
Slul Rak. Byl zednář. I mě, bídák, vrhl
v tůň utrpení, ve soužení sterá,
z nichž bolestné mi dosud stopy zbyly
a nezhojená mnohá zeje rána.
Svou do nevěry matkou klesla dcera — —
Nuž, můžete-li viniti ji samu,
kdy z prsou matky jako dívka malá
jed bludných zásad s mlékem jejím vssála
a řečí její odrůstala v klamu?“ —
„Vím všecko, všecko! Snad vás překvapím,“
se ozval doktor, „když vám přímo dím,
že věrohodný muž to vskutku byl,
jenž minulosť mi vaši prozradil,
a docházeti zakázal mi k vám.
Kdo? Vlastní otec můj to byl. On sám!“

„Váš otec? — Přítel nejvěrnější z mládí?“
Že zakázal vám?“

„Ano!“ pokračoval
v své řeči doktor; „že pak navštěvuji
vás, dosud jenom povinnosť mi radí.
Chci napraviti, co jsem pokazil
svou nerozvahou, Regu ujišťuji
svou velkou láskou, jakou chovám k ní.
Já miloval ji, já ji v srdci choval,
jak drahou perlu, o níž dlouho sní
dnem nocí rybář, až proud odrazil
mou loďku k břehu mého otce řečí.
Však prozíraje, v jakém nebezpečí
by ocitlo se její mladé žití,
bych náhle přestal docházeti k vám
a všeliké měl styky přerušiti,
zas přicházel jsem. Teď se domnívám,
že Rega schladla již mou chladností,
a nepřijdu-li, zapomene hbitě.
Ji zkonejšit mou bylo starostí;
neb víte, matky šílené že dítě.“ — —

„K nám nepřijdete? — Příteli, co díte?
vy jediné mi dítě zavraždíte!“
vzkřik správce vzrušen. „Rega teď už šílí
svou láskou po vás. Zde jen nahlédněte,
co znova o vás píše v zápisníku!“

Vzal doktor knížku, četl: „Ukrutníku!
Proč srdce drásáš mně svou lhostejností,
mníš, že v něm tolik obrovské je síly,
by nepodlehlo? Okamžení kleté,
kdy poprvé jsem, zrádce, tebe shledla,
kdy prvně k sobě náruč tvá mě zvedla,
a lásku vyznal's mně, pln prolhanosti!
Však nezvítězí tvoje černá duše!"
Mým budeš, budeš! Stíhat budu tebe
jak podle těla v zápětí stín kluše,
kam hneš se, zajdeš. Volat budu v nebe,
ať slunce slyší to i hvězdy jasné,
noc divá, pustá, když jí luna zhasne,
že zradil jsi mne! Je-li v nebi Boha
a pozdvihneš-li v prosbě k němu dlaně,
ať zžírné blesky pomsty srší na ně,
tě propast pozře, kam tvá vkročí noha.
Ať znamenán jak Kain mezi všemi
jdeš světem, nikde nedospěješ k cíli — — "

„Můj Bože, Bože!" vzkřikl doktor vzchvělý,
a knížka z rukou vypadla mu k zemi.
„Ach, dcera vaše již jak matka šílí!
Proč nešťastné mé kroky k vám kdy spěly,
proč v propast raději nesletěl jsem sráznou,
než poznat Regu, dívku bohapráznou.

Pak odmlčel se. Dech mu prsa svíral,
pln soustrasti naň dlouho správce zíral,
jak přemýšlel by, zlu jak odpomoci.
Pak řekl vážně: „Dobré mysli buďte,
a o rozum se Regin nestrachujte,
já ve zápětí list napíši otci,
jej o všem zpravím, a on přivolí,
(neb od mladosti přítelem mi věrným),
by znova směl jste docházeti k nám.
Ji za choť vzíti na vás nežádám,
leč vyléčit ji ze zoufalství, trudu — "

Jak neslyšel by, hledě do polí,
děl doktor hlasem sotva slyšitelným:
„Ach, do té doby, Bůh suď, kde já budu!"

XIV.

Co slíbil správce, splnil okamžitě.
Psal: „Rci mi drahý, co jsme zavinili,
žes doktorovi náhle zapověděl
k nám docházeti? Druhu mládí milý,
mně vždycky věrný! — piši ti, bys zvěděl,
jak velice tím trpí moje dítě —

má dcera Rega. Pomyslíš, že láska
v tom vězí asi. Možná! Ale slyš!
Znáš Regin život, dobře, jak já víš,
co choť má Laura při ní zavinila —.
A proto smělá by to byla sázka,
ji — nemodlenku — k muži upoutati,
jenž pevně věří. Ne — já nechci sňatku,
ni syn tvůj, doktor. Chyba se však stala,
že docházel k nám doktor zprvu denně,
až srdce jeho sobě podmanila.
Teď přestati chce. Mám strach, duše zmatku,
jak mé se druhdy přihodila ženě,
by nepropadla, by teď odvykati
si měla. Rci sám, zda by odolala? —
Piš doktorovi, vybídni jej k tomu,
by našeho se nevzdaloval domu,
což Reginu mou ve zoufalství žene.
Až časem vymkne vidinám se luzným,
chci poslati ji někam ku příbuzným,
kde, doufám, časem, že snad zapomene.“ —

V tom kroky venku, rychlé zaklepání
jej vyrušily, kdy chtěl končit psaní.
A nedopsal je. Posel kvapným krokem
všel do písárny a list odevzdal.
Vzhled na adresu, blesk mu šlehl okem
a k oknu kročiv, rychle číst se jal:

„Můj drahý choti! Těžký osud stihá
mě přeubohou, co jsem opustila
Vás, dobrý muži! Krutá jeho tíha
mou rozmařilost, pýchu podvrátila
a v nevyslovné bídě, v pokoření
k Vám ruce spínám, prosím za smíření.
Má Emma mrtva. Rak, jenž podněcoval
mne k zradě na Vás, také dopracoval
v svém intrikantství, ve své mrzké práci.
Kdo drželi jej, stali se mu zrádci.
Zednářské lože, na nichž stavěl hrady,
jimž sháněl členy, jako vlny v běhu
jej z peleší svých vyhodily k břehu.
Teď pozdě klne, že jsou plni zrady,
lží, intrikantství, podvodu a klamu;
teď pozdě želí, že v tu dračí tlamu,
nešetře při tom dívek ani žen,
naházel tolik bídných obětí.
V jich bohaprázné rejdy zasvěcen,
chce nyní dobré věci prospěti,
a uveřejnil svoje zápisníky.
Rak napraven jest, Bohu za to díky!

Chce pracovati, kát se ze mrzkosti
a napraviti, kde co pokazil.
Teď vyznává se z hříchů minulosti
a želí toho, že i on to byl,
jenž vaším tchánem vaši první ženu
a ji též Regu v bezbožectví síti
kdys lapil. Bídák! Teď Vás odprositi
z té duše touží. Prosit chce i za mne,
zas byste přijal bytosť přemoženu,
již ješitnosť a jeho sliby klamné
v svět vylákaly od Vašeho boku.
Já prosím před ním. Želím všech svých kroků
a na kolenou volám: „Slitování!“
Já nežádám si býti Vaší paní,
leč za služku jen, prosím, přijměte mne!
Ó, promiňte jen, co se stane ze mne,
mě pakli od svých odženete dveří! —
Však ne má spása jedno to, co nutí
mě ku návratu, leč i srdce hnutí,
bych ještě prospět Vaší mohla dceři.
Chci nejvěrnější pěstounkou jí býti,
chci příkladem i slovy napraviti,
co při nešťastné bylo pokaženo;
chci dobrých zásad zavštípit jí věno,
chci z propasti ji vznést, v niž zapadnula,
tu dobrou dívku... Mějte slitování!“...

— — — — — — — — — — —

Stať o Regině správcem nejvíc hnula,
že s vlhkým zrakem sotva dočet psaní
a odloživ je, na pohovku sklesl.
„Teď, zmije, leze, ku kříži se plíží,
kdy dračí setba nejvíce mě tíží
Nuž, uvidíme,“ bolně k sobě hlesl.

Že volalo jej nové zaměstnání,
již nevzpomněl si ukončiti psaní,
jež ten den ještě mínil odeslat.
Jak v bouři vlna kdy se střídá s vlnou,
měl různých péčí hned zas hlavu plnou,
a byl by brzy nevzpomenul snad,
by druhého dne s jakýms lístkem zvacím
byl neshledl je na svém stolku psacím
jak stavbu, od níž dělníků dav v spěchu
déšť prudký zahnal skrýt se pode střechu.
„Mám já to paměť!“ udeřil se v skráně;
vzal do ruky je, zahleděl se na ně
a zří, že na ně dole ruka jiná
cos připojila. Četl: „Nežebrejte
o lásku pro mě! S mužem lstivým, lhavým
já sama vše si vyjednám a spravím.
Však uvidíte! Jen mi volnosť přejte!“ — —
„Ach, běda — to je ruka Reginina!
Mé četla psaní!“

Dolů, vzhůru v letu
probíral správce celé stavení.
Však Regy nikde, nikde k spatření,
ač ptal se po ní, volal, honil Bětu
i všecku čeleď, by mu pomáhali
ji vyhledati.

„Kam jen k šlaku zase
ta divá holka asi ztratila se!“
se durdil, křičel, až se v čelo draly
mu jako rosa potu krůpěje.
„Teď odběhne si! Hle, jak od západu
se bouře sbírá! Jako v peci v chladu
jen první vítr v mrak co zavěje,
je bouře tady. Až se hrůzou třesu
by přepadnouti ji to mělo v poli — —.
Nuž, rychle, chaso! Běžte do okolí
tam ku Klenové, do polí a k lesu!“

(Pokračování.)

Památný kříž v Červené Lhotě.

Napsal **Bedřich Kamarýt.**

(Pokračování.)

VI.

Po odchodu císařských komisařů stála Johanna u okna a provázela je napnutým zrakem až k lesu.

Po čtvrť hodině za nimi rychlým pochodem spěchalo asi padesát kopinníků, kteří se však dali jinou cestou, více v pravo oborou.

Johanny se zmocnil nepokoj, přecházela po komnatě, po chvíli opět hleděla ven. Tu as po dvou hodinách vyvalí se nad lesem kotouč hustého dýmu, brzy potom druhý a třetí. Tvář její vzplanula divokou radostí. „Nyní jsem spokojena, miláček můj jest pomstěn — a ty, dome kletý, nechtěl jsi popřáti útulku dvěma milujícím srdcím, ať v tobě hnízdí nyní netopýři a jiné noční příšery.“

Hledíc za temným mrakem, jenž se těžce a pomalu vlékl k temeni Brčíka, zvolala: „Kéž s tebou táhne také jeho černá duše!“

Jako přikována stála na témž místě, jakoby nesměla odejíti, až bude dokonáno dílo její pomsty — pomsty ďábelské!

V tom slyšeti dupot koňských kopyt a hned potom zařehtání koní —

Nevšímá si toho, až když slyší silný hlas, jenž se táže po ní, vyruší se — poznává jej ihned, je to bratr Vilém.

Sotva dechu popadaje, volá vstupuje do komnaty: „Ve Lhotě hoří! Od Přehořova pozorujeme větší a větší chmury, víc a více dýmu v celém okolí — Poslala jsi tam náš lid?“

„Jsou tam císařští —“

„Cože, a ti tam pálí?“

„Přenocovali zde," vysvětluje ona. „Byli včera přepadeni od Kábových pacholků u Mezné, zbili tam všecko a zapálili dvorec. Ráno pravili komisaři, že musí prohlédnouti i Lhotu, neb rod Kábův zdál se jim velmi podezřelým. Nejspíše, že jim ten střeštěný správce nechtěl otevříti hradu, anebo se dokonce bránil."

„Pro Bůh," zvolal bolestně Vilém, „to bude rána pro ubohého Guntrama —"

„Což ty nevíš, že u Dunaje padl?"

„Guntram žije, milá sestro — a dnes žene se svými rejthary našeho ničemného krále ven ze země."

Jako hromem omráčena sbírá tato silná žena všecku sílu, by zachytila poslední myšlénku, neboť se jí leknutím krev zarazila v žilách. Vzpamatovavši se, pravila smutně: „Bratře, netrop si žertů. Guntram jest život mého života. — Guntram jest mrtev. To mi zjistili lidé — to mi dosvědčuje mé srdce."

Nyní vypravoval Vilém, jak přišed předevčírem ku Praze, nalezl tam veliký zmatek. Vždyť naše české vojsko na hlavu poraženo. Všecko prohráno, všecko ztraceno. Král i královna ujíždějí úprkem ku hranicím, a za nimi do všech končin naše rodná šlechta, panstvo, úřednictvo zemské a zbytky najatého vojska.

„U Vyšehradské brány jsem se setkal s povozy Švamberkovými. Paní bledá, ulekaná se sedmi dítkami, které jí plakaly — spatřiv mne, zalomila rukama — více nebylo možná, vozy uháněly dále. Z ostatních známých jsem nenalezl nikoho. Praha se hemží císařským vojskem; každý s hrůzou čeká, co nyní nastane.

„Byl jsem v domě staršího Káby; ten ztratil zcela hlavu; proklínal zhýralého krále, jehož takovému národu těch několik zaslepených buřičů vnutilo; proklínal i sebe, že se kdy dal upotřebiti ke službám takové skety — že pro celou tu daremnou věc zradil i víru svou. Bratr i syn jeho jak jsou šťastni, že zůstali věrni Bohu i králi —"

„A což, Guntram?" táže se nedočkavě Johanna.

„Guntram, jak mi řekl Kába, byl těžce raněn v šarvátce před Vídní, ale od Švamberkovského hejtmana na bojišti nalezen ještě živý. A po dlouhém, pečlivém ošetřování v zámku Novohradeckém táhl zdráv s císařským vojskem jihozápadními Čechami ku Praze. Jako vítěz na okamžik navštívil strýce; radil mu, by zůstal, on sám že bude jeho zastancem. Musil však hned potom se svými rejthary táhnouti k Brandýsu, kam přibylo několik tisíc uherských jezdců."

Vilém vypravoval ještě dále, ale Johanna ani neviděla, ani neslyšela. Pohroužena jsouc sama v sebe, pocítila, jak se jí pojednou půda pod nohama boří. Před chvílí slavila vítězství své neskrocené pomsty — a nyní opět uvržena v nové bouře, v nový zápas, těžší než který jiný v životě. Guntram miluje otce více snad než ji samu, vždyť mu dal přednosť před láskou její — a stařec ten snad v tuto chvíli dokonává v plamenech, v ssutinách hradu, kde stála kolébka jejího Guntrama. Ó, hrůza, až přijde jej pomstit!

„A přece jsem to učinila jenom pro tebe, miláčku můj! Tebe jsem chtěla pomstiti na vlastní krvi tvé; tvé bolestiplné památce jsem zasvětila celý svůj život, vše ostatní jest mi ničím: ničím svědomí, ničím víra, ničím Bůh. Za to tebe, tebe jedině musím míti, a sřítím-li se já v propasť, tebe strhnu s sebou."

Vilém vida sestru tak roztržitou, ustal od vypravování; zdvihl se, že pojede do Lhoty, by zvěděl, jak to tam vypadá.

Sestra mu v tom bránila: každé chvíle mohou přijíti nové tlupy vojska, a jí v takové náladě není možno opatřiti dům. Ostatně se komisaři beztoho v krátkosti vrátí, a pak bude i bratru odpovídati za svůj statek.

K večeru přišli komisaři, ale bez vojska; nemluvili mnoho, byli rozmrzelí, neboť na cestě se jim dostalo zprávy, že v Tučapech, v Budislavi a na jiných dvorcích je čeleď vesměs dobře ozbrojena, a že mají bez odkladu ta hnízda vyčistiti.

Před odchodem odevzdali jménem císařské komory Lhotu s příslušnými dvory a vesnicemi, jakož i Kvasovice panu Vilémovi jakožto kurátoru v řízení a opatrování.

Růt byl až do vydání rozsudku plnomocným pánem statků Kábových. Dírenský pán byl zajisté dobrým kurátorem; aby budova zámecká neutrpěla větších pohrom, pečoval o to, by bez otálení byla pokryta střechou. Štukatérskou prací uměle ozdobené klenby obou sálů by neodolaly dlouho sněhu a dešti, a do jara ještě dlouho.

Již byly vyzdviženy krovy, a tesaři pracovali ještě na krytbě, když přijel koňmo posel a dodal panu Růtovi dopis. Nečekaje však na odpověď, pospíchal k Deštné, kde měl také plebánu dodati list.

Oběma pánům oznamuje Guntram smrť otcovu a žádá, by druhého dne po neděli byla připravena krypta v zámecké kapli ku přijetí drahého nebožtíka, a oznámeno poddaným, že jejich mrtvý pán zavítá k nim k poslednímu odpočinku.

Zpráva ta shromáždila veliké množství lidu nejen domácího, ale i cizího, jak katolíků, tak protestantů hned v úterý ráno v Deštné.

Než, povoz s rakví přijel až o čtvrté hodině. Již se stmívalo, když se rozzvučel veliký zvon od Kábova děda chrámu sv. Otty darovaný, a do rynku pomalu vjížděl černým suknem pokrytý vůz, na němž byla připevněna rytířská helma a erby pánů Kábů z Rybňan. Čtyři jezdci v černých pláštích se skloněnými kopími, na nichžto vlály černé závoje, jeli po obou stranách. Mladý pán šel pěšky s obnaženou hlavou za vozem.

Na náměstí stáli zástupové lidu, městský rychtář s konšely jakož i konšelové všech vesnic, příslušících ke statku, Deštenský i Direnský plebán, pak dvacet starších měšťanů s pochodněmi.

Když za hlubokého ticha přijeli na náměstí, a lid spatřil svého nového pána, tu jeho bledou, utrápenou tvář, a když jim tento několika slovy za lásku a poctu zesnulému otci prokázanou děkoval, tu vypuklo to množství v usedavý pláč. I kněží byli hluboce pohnuti, ani žádný zpívati nemohl.

A tak táhl tento nejsmutnější průvod, jaký město kdy spatřilo, za hlasitého štkání ku chrámu sv. Otty, kde se za zemřelého vykonaly první obřady a modlitby.

Když byl plebán mrtvolu požehnal, pravil hlasem pláčem přerušovaným: „Nezpytatelným soudům a úradám Božím se zalíbilo tohoto služebníka svého a našeho milovaného pána jako Joba zkoušeti ohněm nejprudším. Byl obviněn zbožný tento stařeček ze zločinů nejtěžších. Jako spiklenec a buřič byl postaven před soud královský, ano i usvědčen, že v hradě jeho nalezena skrýš plná zbraní, náležejí-

cích rebelům. Jak se to státi mohlo, tajemství to odhalí zajisté ten všemohoucí a nejvýš spravedlivý tam na nebi.

„Pevná jeho víra, nezlomná důvěra v Boha, otcovská jeho láska k vám, bezúhonný a takořka svatý jeho život nepřipouští místa myšlénce, že by muž ten mohl býti vinen. Svět mu nemůže již nahraditi hrozné útrapy a pohanění jeho posledních dnů. To učinil Bůh, u něhož uloženou nalezl korunu spravedlnosti, a to učiníme my, když v srdcích vděčných zachováme jeho požehnanou památku."

Za hlaholu všech zvonů a s množstvím světel hnul se průvod ve krásném pořádku, za zpěvu žalmů a modliteb ku hradu Lhoteckému. Na půl cestě přišel nový zástup mrtvému vstříc. Byli to páni z blízkých zámků s čeledí a měšťané Hradečtí. Jim v čele kurátor, Vilém Růt se sestrou a zámeckým lidem, nesoucím pochodně. Panstvo šlo hned za mladým rytířem Kábou, pak měšťané a ostatní lid.

Když vcházel průvod do úvozu, jenž vede ku kapli, a vystupoval po schodech ke svatyni, zář pak tolika pochodní a světel padala dolů, tu teprve bylo viděti, jak veliké množství se dostavilo k té truchlé slavnosti. Lid plnil ještě úvoz a pokrýval již návrší kolkolem.

Zvonek přestal zvoniti, a uvnitř kostelíka zazněly smuteční zpěvy a modlitby.

Po pravé straně oltáře otevřena krypta, v nížto odpočívali rodiče a sestry zemřelého.

Rakev spuštěna, ještě jednou svěcenou vodou skropena, a pak přikryta velkým kamenem s rodnými znaky. Církevní obřad se ukončil. Venku dáno znamení táhlým zvukem polní trouby od jednoho ze čtyř jezdců, a lid se rozcházel; jenom kněží a panstvo se ještě tiše modlili u oltáře.

Na kameni krypty klečel Guntram, oděný v šat císařského hejtmana; dlouho se modlil, políbil kámen a vstal.

Tu spatří za sebou Johannu. — I ona klečela a pozdvihši se, dívá se naň s výrazem veliké bolesti. On jí podává ruku, na kterou skanuly dvě horké slzy.

Guntram praví měkkým hlasem: „Ó, díky vám za tyto slzy, díky vám i za tuto službu lásky."

Vyšli z kaple. Pozvání pana Viléma, by v Dírné přenocoval, Guntram nepřijal, neboť měl ještě jednati o mnohých důležitých věcech s plebánem Deštenským; slíbil však, že příštího dne zavítá na několik hodin do Dírné, odkud pak zase bez prodlení vrátiti se musí do Prahy.

Kolikrát ve svých těžkých svízelích vzpomínal na starého přítele jejich rodu, plebána Deštenského, dnes však obzvláště chvátal k němu, by v této tak trudné chvíli si ulehčil na jeho upřímném srdci. Doufalť, že nalezne tu klíč k tomu děsnému tajemství, že aspoň částečně se mu objasní ta nepochopitelná záhada.

On i plebán byli úplně přesvědčeni o nevině otcově, kdežto všecky okolnosti císařských ospravedlňovaly.

Předmětem jejich rozmluvy jak na cestě, tak i ve faře nebyl, jak se samo sebou rozumí, nikdo jiný, nežli zemřelý.

Guntram vypravoval o tom hrozném setkání v mučírně a o posledních slovech drahého otce: „Tak umírá jen světec, tak jde na soud Boží jen člověk, který je si vědom své nevinnosti. Nelhal nikdy, jak by mohl lháti v okamžení nejposlednějším; a přece

měl soud proti němu důkazy tak závažné, všecky okolnosti jej usvědčovaly. Kdo vysvětlí toto strašlivé tajemství?“

„Jak zde povstal pokřik, že Lhota hoří,“ pravil plebán, „byl jsem mezi prvními, kteří tam běželi. Střecha byla v plameni. Dvůr hořel pouze se předu, neboť vítr odháněl oheň. Na cestě k Chotěmicům bylo viděti ujížděti několik vozů, vojáci odháněli dobytek a skot. Ve dvoře ani živé duše. U mlýna nedaleko zámku stály a plakaly ženské, dívajíce se na požár. Zavolal jsem na ně a táži se, co se stalo. Nevěděly nic, nežli že po několika silných ranách byla brána rozbita, nádvoří plno vojska, které bralo v kuchyni, ve špižírně a sklepě, kde co bylo. Jim — bylyť to tři starší ženy — neublížili v nejmenším, jen že nesměly z kuchyně ven. Správce polomrtvého svázali a hodili na vůz, a pána že položili na slámu a odvezli. Tím se ovšem nevysvětlilo nic, nežli že byl před hradem dosti prudký boj, kdo však jej vyvolal, to se neví.“

„Ale tolik jisto,“ řekl Guntram „a ze soudních akt mi sděleno, že komisaři přepadení od čeledi Kábovy nedaleko Dírné pojali z toho podezření i proti mému otci a chtěli prohledati zámek, nalezli však bránu zavřenou. K vyzvání komisaře jménem jeho císařské Milosti odpověděno zatroubením — v tom okamžiku se vyhrnulo asi deset pacholků ze dvora a hnali útokem na komisaře, kteří útočníky zarazili střelbou z pistolí. Zatím přikvapily roty kopinníků, kteří je do jednoho pobili. Zámek vzat, podezřelý správce svázán, hrad celý prohledán, a nalezeno velké množství zbraní v jedné podzemní komoře. Při tuhém výslechu správce neustále zapíral, až v nejkrutější bolesti se odvolal na pána, ten že ví vše. Proto byl můj drahý otec dán do vazby a dodán na soud. Utýraný správce zemřel na cestě k Brandlínu. To svědectví se mu však dáti musí, že byl muž velmi přísný a pořádný. Otec úplně ve všem naň spoléhal; v posledním čase opatroval bránu sám jediný. Z domu se nehnul, a mohlo se mu věřiti, že mu ani myš neproklouzne. Poněvadž jiného přístupu do hradu není, mohl on jediný věděti, jak se tam ty zbraně dostaly; jako starý sluha znal všecky nejtajnější skrýše zámku.“

„Vinen li, trapnou smrtí to zaplatil,“ řekl na to farář; „sudiž ho Bůh. — Ostatně bylo zde zbraně všude plné dvorce, a když se blížili císařští, vyhazovali je. A snad bylo opatrnému správci líto, nechati tak pěkné pušky někde v lesích zkaziti, sebral je a uschoval. Těžko, těžko co říci “

Došla řeč i na Dírnou.

„Tam se ku podivu vše obrátilo k lepšímu,“ vyprávěl farář. „Dnes mi tamější plebán před pohřbem vyprávěl, jak zvláště nyní po návratu ze svého krátkého vyhnanství jest od slečny, pokud se týká deputátu, dobře držen. I čeleď panská se k němu chová slušněji. Lid špatný vypověděla ze statku, ano i do kostela přichází.“

Guntram pohlédl vděčně na svého otcovského přítele, neboť nic nemohlo ho dnes tak potěšiti, jako tato zpráva. Neřekl na to ničeho, ale v duchu vzpomínal při tom, co slyšel, na ty slzy a ten něžný, útrpný pohled po pohřbu v kapli.

Nazejtří ráno jel Guntram, provázen jsa svými rejthary, napřed do Lhoty, prohlédl vypálený hrad a ku své radosti shledal, že škoda není tak veliká, jak se zprvu myslilo; jelikož všecky síně byly klenuty, a střecha se již pokrývala, nezbývala než vnitřní úprava. Z té bylo

ovšem mnoho rozbito a zničeno. Jen kaple zůstala netknuta. Za to dvůr utrpěl nejvíce. Ten však mínil Guntram stavěti až z jara.

V Dírné jej uvítali nejen jako vzácného hostě, ale také jako dávného přítele. V těch několika hodinách, jež tam strávil, projevil panu kurátoru svá přání stran stavby a zařízení dvora. Umluvena půjčka 4000 kop, které pan Vilém slíbil opatřiti.

Po hostině, při které zvláště vzpomínáno krásných let dětských a dobrého sousedství obou rodin, rozloučil se milý host se svými hostiteli co nejsrdečněji. Musilť nazpět do Prahy, neboť se mu jednalo nyní o věci nejdůležitější, o rehabilitaci rodu a navrácení propadlého jmění. O dobrý výsledek neměl starostí. Byl jist přízní svých mocných vojenských velitelů, jenž u jeho Milosti císařské mnoho platili.

Na jaře čekali císaře a krále Ferdinanda na sněm, a tu chtěl rytíř Kába předložiti své prosby. Odcházeje tak s nadějemi nejlepšími, tisknul vřele ruku své snoubenky a neopomenul dodati: „Na brzké, avšak radostnější shledání.“

Pohled, jímž slova ta provázel, byl nejjistější zárukou, že vyplnění horoucích tužeb jejího srdce není daleko.

Když byl Guntram po několika měsících ve svých právech potvrzen, a veškery statky od komory mu vráceny, vzal propuštění od vojska a spěchal do tiché samoty svého hradu, těše se, že po tak těžkých svízelích nalezne konečně klidu a odpočinutí.

Jak se podivil, když viděl opět svou Zlatou Lhotu, opravdu zlatou v záři zapadajícího slunce, i stříbrnou leskem jasných vod.

Ve dvoře dodělávali kůlny, vše ostatní bylo hotovo. K tomu stodoly, plné letošní úrody a ve stájích množství pěkného, mladého dobytka, který pilná čeleď dobře opatrovala. Takové divy vytvořilo těch nemnoho tisíc kop, ale ještě více bylo zde znáti zkušenou ruku opatrného pana kuratora, který zařídil vše co nejpříhodněji. Všude ta zeleň, stromy plné ovoce, nejkrásnější letní večer, obnovený hrad a proti němu ten milostný kostelíček, vše to, spojeno s tajemným tichem, naplnilo duši Guntramovu blahým pokojem.

Pojednou zazněl zvonek s vížky kaple; byla otevřena. Vešel tam. Tu na hrobě drahého otce děkoval Bohu, že jej převedl touto hroznou trýzní bez pohromy, a pomodliv se za drahého zesnulého, pravil: „Ó, tys mi to, dobrý otče, zajisté vše vyprosil u trůnu Božího, vždyť vidím všude Jeho pomoc. Ty's mi zajisté vyžádal u Boha, že mi vzbudil přátely, od tebe ovšem zneuznané, nad jejichžto upřímnou láskou ke mně i ty tam na věčnosti zplesati musíš.“

Zvlášť mile byl dojat, když v zámku shledal vše tak zařízeno, jak to bývalo dříve. Staré, památné skříně byly zase tak uměle upraveny, že těžko bylo poznati, kde utrpěly škody. Nádobí rozbité ovšem nahrazeno jiným, lepším však a stkvostnějším.

Co zařízeno nově, vše svědčilo o dobrém vkusu a směřovalo k praktické potřebě. Záslony, koberce i prádlo, vesměs nové, bylo pracováno dle vzorků od slečny udaných. Cena těch věcí byla asi veliká. Scházel již jen nábytek do veliké rodinné síně, ve které visel posud jen památný krucifix a několik starých obrazů.

„To bezpochyby ponechali mně samému, vždyť jest to takřka svatyně naší rodiny.“

V Dírné již jej čekali od několika dnů, a příchod jeho byl

svátkem celému domu. Již si čeleď šeptala, co mu bude následovati po takovém spřátelení, neboť denně přijížděl mladý pán a takéž několikráte týdně přicházel pan Vilém do Lhoty, by urychlil dokončení stavby. Jenom Johanna tam od pohřbu nebyla, ač ji bratr kolikráte k tomu vybízel, by se přece podívala na to roztomilé hnízdečko, které upravil pro ten nejkrásnější párek.

Když bylo vše ukončeno, přesvědčil se Guntram při účtování, jak neziští, jak v pravdě upřímní a dobří jsou tito jeho přátelé. Vše mu počítáno tak skrovně, že bylo patrno, jak rádi by mu to poskytli zdarma, jen obava, že by toho jako daru nepřijal, přiměla je, aby přece něco počítali.

„Do Zlaté Lhoty patří dvě zlatá srdce", pravil jednoho jitra pan Vilém ku své sestře; „jedno již tam dávno, a druhé tam zavezeme co nejdříve. Guntram již nemůže a nechce čekati. Brzy bude cesta k nám zaváta, neschůdná, večery zimní dlouhé. On, jsa uvyklý na hlučný vojenský život, ještě naposledy uteče a vícekrát nepřijde."

„Milý bratře, svěřím se ti, vždyť jsi mi takřka druhým otcem i matkou; ač horoucně Guntrama miluji, přece nevím, zdali za ním půjdu do toho mně tak protivného hradu. Věz, že když jsem po pohřbu kolem toho učazeného velikána kráčela, zdálo se mi, jakoby děsným hlasem ty zdi mi dávaly výstrahu: „Nikdy sem nevstup, sice tě rozdrtíme".

Johanna od požáru Lhoteckého nápadně se proměnila. Nikdo ji nespatřil, že by se zasmála, bylať po celé hodiny uzavřena ve svém pokojíku; jen když přišel Guntram, vytrhla se ze svého hloubání, a pohledem naň osvěžil se její zachmuřený duch. Srdce její však den ode dne chladlo, jen tu a tam některý blesk oka prozrazoval ještě doutnající starý žár ve shasínající sopce.

Chováním takovým stala se však pro Guntrama ještě půvabnější, a čím více si přála se ho vzdalovati, tím horoucnější touhou po ní prahnul, až konečně, nemohouc odolati jeho snažným prosbám, svolila přešťastnému podati svou ruku.

Po přání Guntramově byli oddáni bez hluku, tiše v zámecké kapli od dobrého Deštenského plebána. Chladně, lhostejně vložila svou ruku do ruky krásného, mladého ženicha, odpovídala na otázky hlasem hrobovým.

Vešla do zámku, nepohlédla ani na ozdobnou bránu, nepovšimla si ani znaků, ani praporců. Při hostině stěžovala si na závrať, a když se hosté nad tím zaražení brzy vzdálili, uzavřela se ve své komnatě, a předstírajíc náramnou mdlobu, prosila Guntrama, by měl s ní trpělivosť, že nával tento brzy přejde, až to rozčilení a ten nepokoj, pro který poslední noci spáti nemohla, pomine.

Bylo skutečně v několika dnech lépe, a mladá paní nabyla opět síly, byla klidnější a zdála se býti spokojenou; vždyť její dobrý Guntram se snažil všecka i nejmenší přání své milé choti vyplniti.

„Byla to příšerná chmura," pravila ponejprv s úsměvem, „která tak dlouho mne děsila. Zdálo se mi, že nevydržím v tomto podivném domě, ale nyní je mi zde blaze".

Zima byla sice toho roku tuhá, ale za to byly tím příjemnější vyjížďky do blízké Dírné a někdy i do Deštné ku starému plebánu, který se ze štěstí mladých manželů upřímně těšil.

Na jaře se opět dostavil záchvat, jenž byl tím povážlivější, ana

milostpaní byla ve stavu, který vyžaduje největšího klidu a ušetření. I tentokráte se opět pozdravila, nicméně se strachem a ve stálém rozechvění očekávala dne, který jí měl přinésti nejvyšší radosť ženy.

Vesele připíjeli kmotrové páni Vilém Růt a mladší Slavata na zdraví novorozence. Celý dům byl obdarován. Starý plebán slzel radostí, jenom matka, když jí podali děťátko, sotva pohlédla na jeho zažloutlou, vyhublou tvář, zděšeně vykřikla a dítě odstrčila, nemohouc na ně popatřiti. A proč se ho tak hrozila? Nebylo sice jako mnohá nemluvňátka buclaté a hezké, avšak, ač slabounké a na pohled nezdravé, mělo přece tahy pravidelné. Nápadná byla podobnosť jeho s dědem, kterouž ještě zvyšovaly ten bolestný tah kolem úst a malá, zarudlá skvrna na čele, která též starému Kábovi následkem pádu se schodů byla zůstala.

Od prvního okamžení matka své dítě nenáviděla; nikdy ho nepolíbila, odevzdala je kojné a více se o ně nestarala. Za to miloval svého Bohuslávka tím vroucněji Guntram; a když ta podobnosť po několika nedělích se poněkud ztrácela, ano dítě dobře opatrované sesílilo, těšil se tím upřímněji, protože je považoval za dar nebes, který mu byl dobrý otec vyprosil, žehnal té malé hlavince a šeptával si, že povznese prvorozenec kmen k novému květu.

Co však mělo dítě lásku jejich utužiti, stalo se takořka klínem, který měl srdce jejich navždy roztrhnouti. Poměr mezi nimi byl čím dále, tím nesnesitelnější. Jménem děda, které dali chlapci na křtu svatém, nesměl jej jmenovati nikdo, a paní sama překřtila si jej na jméno bratra Viléma. O starém Kábovi se nesměl zmíniti nikdo v domě; ani manžel se neodvážil připomenouti nejmenšího z minulosti rodiny. Ona jej zprvu o to snažně prosila, později však, když se zapomenul, osopila se naň.

Ještě by byl Guntram všecko to podivínství, jak je nazýval, snesl, ale jedna věc jej hnětla od prvého dne, kdy Johanna přišla do Lhoty. On ji neviděl se modliti, nespatřil ji udělati kříž, taktéž nebyl s to, aby ji přiměl, by s ním navštěvovala farní chrám v den sváteční.

V prvním roce předstírala vždy svůj stav, později se však již nevymlouvala.

Když o slavnosti Nejsv. Trojice s pozvaným panstvem vstoupila do kaple, dala své klekátko přede vším lidem přenésti od hrobu starého pána na druhou stranu. Nejprotivnější jí byl památný kříž, umístěný ve velké síni, kde stály nejstkvostnější kusy nábytku, kde se přijímaly návštěvy, a kde se někdy také jídalo.

Hned z počátku žádala Guntrama, by kříž ten dal přenésti jinam. Jednou pravila: „Ta nepěkná tvář se na mne tak posupně ušklíbá, neviděla jsem sochy tak ohyzdné, jako je tato. Dej ji pryč, sice ti sem více nevstoupím.“

To Guntrama skormoutilo hluboce: „Vždyť je to posvátný, ochranný obraz rodiny.“

Nadešel den úmrtí starého pána. Plebán se dostavil o desáté hodině. I pan Vilém přijel se svými úředníky. Všecka zámecká dvorní čeleď a množství jiného lidu súčastnilo se svaté oběti za zemřelého. Jenom Johanna nešla. Žádná prosba ani domluva, by tak učinila, aspoň k vůli lidem, když zemřelého tak nenávidí, nepohnula ji k tomu. Ani k hostině se nedostavila, opovrhujíc tak vším společenským mravem.

Když Dírenský pán odjel, doprovázel Guntram plebána. Nabízeného povozu kněz nepřijal, dnešní svou cestu nazýval poutí, kterou obětoval mrtvému.

Když přišli ku kapli, počal mladý pán: „Třetí tato paměť mého drahého otce je nevýslovně truchliva, žalostnější nežli ta, když jsme jej zde kladli v hrob. Tehdáž mne sílil a povznášel vítězný pocit, že provázíme k odpočinku světce, mučeníka, a blažila mne upřímná soustrasť a nelíčená bolesť našeho dobrého lidu. I ten tichý žal Johanny a její slzy byly mi nadějí utěšenější budoucnosti. A dnes, ó, můj jediný příteli a otče, mám takovou úzkosť, jakou asi cítil Spasitel v Gethsemane. Moje duše jest smutna až k smrti; všude tma, a nikde paprsku světla.“

„Milý synu,“ odvětil kněz, a oči jeho zvlhly, „vím vše a cítím, jakoby neštěstí tvé rvalo na mém srdci. Ale nezapomeň, že k božskému Trpiteli sklonil se anděl s posilou, kterou sešlou nebesa i tobě, jestli z hloubi své utrápené duše odevzdaně se pomodlíš.“

Přišli k lesíku; počal váti prudký vítr, a z oblak se sypaly chomáče sněhu. Plebán nutil Guntrama, aby se vrátil; objal jej srdečně louče se s ním.

„Modlete se za mne, drahý otče můj, nyní jest mi nejvíce pomoci s hůry třeba,“ volal Guntram za odcházejícím a vracel se domů.

Šeřilo se již, když vcházel do hradu. Tu postřehne, jak manželka jeho rychle kráčí přes dvůr, odnášejíc něco těžkého a s tím ve dveřích dřevníku mizí. Mžikem jest za ní, zadrží ji, vší mocí vytrhne sochu Spasitele a chce ji nésti zpět, čemuž ona marně brání. Běží za ním až do síně. Tu zavésil Guntram kříž na staré místo a pravil tlumeným, ale rozhodným hlasem: „Zde zůstane, pokud náš rod potrvá. Na tomto místě se modlil praděd, děd a otec můj, bratří a sestry mé. S tohoto místa byl otec odvlečen, by po hrozném trápení odešel do slávy téhož Krista. Zde se budu modliti já i mé dítě“.

„Ha, bloude,“ volá vztekle Johanna, „dítě tvé — mé dítě však nikdy!“

„Dítě, které by se neznalo ku kříži a ku Kristu, přestalo by býti mým dítětem,“ odpovídá hrozivě Guntram.

„Však jste to daleko přivedli s vaším zpozdilým modlářstvím!“ dí ona posupně.

Tvář Guntramova zsinala; vyběhl ze síně a zvolal bolestným hlasem: „Otče, drahý otče, do domu tvého jsem já nešťastník přivedl ženu nevěřící! Běda mně, že jsem povrhnul tvou upřímnou výstrahou!“

Za ním se rozléhal v síni smích.

„Musím k němu, musím na hrob jeho.“ — Vstupuje rychle ku kapli. Nalezá dvéře pootevřené a na pravé straně oltáře, tam u mramorového náhrobku, klečí muž bez pohnutí, třesa se zimou. Oděn jest v chatrný plášť, kterým si přikývá tvář.

„Kdo jsi, co tu chceš?“ dí mu Guntram. „Vstaň a mluv.“

Postava se nehýbe. Guntram strhne neznámému s obličeje plášť. Ta tvář jest mu povědoma, a přece, jakkoli napíná paměť, poznati ho hned nemůže. Lebka holá, tu a tam sporý vlas, pleť jeho jako mrtvoly. Zapadlé oči stíní ryšavé obočí. Dle toho jej poznává.

„Tys to, Tereku, ty duše nešťastná, kterak sem přicházíš?“

„Pane, slitování!“ vykřikl, „bída krutá, hrůzy, pro něž nemám jména, všude mne stíhají. Jeho krvavý stín“ — při tom ukazuje na

hrob, — „honí mne všude. Kletba jeho jest mým údělem. Jako psanec probíhám širé kraje a když uštván vnitřní trýzní klesnu někde před chatou nuzáka, i ten slituje se a sdílí se mnou své sousto.“

„Co se stalo, že's pojednou zmizel, nezanechav po sobě stopy? Proč ty, sluha můj, nesměle přicházíš v žebráckém plášti s mošnou k našemu sídlu, v takovém zármutku? Vstaň a mluv!“

„Nevstanu, nech mne zlíbati dříve nohy tvé, než se dovolám tvého odpuštění. Nebo ještě lépe — zab mne, — ó, zab mne a pomsti dobrého otce! Znič sluhu zrádce, jenž přivedl katany na nevinného, zbožného pána! Zde na tomto místě chci skropiti krví svou jeho popel — pak mi může býti odpuštěno.“

„Mluvíš jako pomatený, vím, že jsi utekl z hradu, ale že bys k nějakým krutým věcem se byl odvážil, o tom nevím ničeho. Mluv tedy, co jsi učinil!“ volá úzkostně Guntram, pozdvihuje bídáka a vidí, že dolní část pravé ruky mu schází.

„Ruka tato vzala odplatu zrady: do ní jsem přijal kletý peníz, za který jsem prodal svého dobrodince. Slyš! — já to byl, jenž zrádně udal nevinného jako buřiče, já vyzradil, že v zámku má ukryté zbraně, a toto osidlo jsem sám připravil. Jsem tedy příčinou jeho přehrozných muk, jeho potupné smrti, já potřísnil jeho čest.“

„Ó, zadrž, hrozný člověče, — a ty se odvažuješ sem na toto svaté místo? Pryč odtud, vždyť je poskvrňuješ svou přítomností.“

„Přišel jsem zemřít tvým mečem. Pospěš, neboť se odtud nehnu, až ruka syna mstitele srazí mou ohavnou hlavu.“ — A vrhnuv se opět k zemi sténá: „O smrť tě prosím, toť jest jediné slitování, jediná milosť v těchto mučírnách pekla, a nezabiješ-li ty mne, zabiji se sám.“

Guntram tu stojí jako omráčen před oltářem. Jeho pohled padne na obraz Spasitele, Syna Božího, jenž svou zraněnou ruku ukazuje otci, který s přísnou tváří soudce pohlíží k temné zeměkouli. Obraz ten připomíná mu nesmírnou lásku Ježíšovu, jeho veliký příkaz: „Milujte nepřátely své.“ — Strašný boj povstal v jeho nitru. On se sklání k bídáku, jenž se u jeho nohou svíjí, a dí usmířen: „Vstaň a odejdi v pokoji. Nes těžké břímě, které jsi sám na sebe uvrhl, ale jinak než ten zrádný Jidáš, který neznal jiného pokoje, než v děsné smrti zoufalce. — Vinu tvou převzal Smírce nebeský sám — zde viz tento obraz, — jak se za tebe přimlouvá: „Otče, odpusť mu, nevěděl, co činil!“

„Ó, drahý pane můj, já skutečně nevěděl, co činím, já nevěděl, co ta satanská žena obmýšlí. Nejsem sám vinen jeho smrtí, já ho přece sám nezabil, zabila jej o n a.“

„Ó, Kriste Pane, smiluj se!“ vzkřikne Guntram a popadá se za hlavu. Všecka krev proudí mu k mozku. Tvář jeho zrudla, až zmodrala. — Celá podoba se změnila. Jakoby nějaká obludná saň jej byla ušknula, s výrazem nejvyššího zděšení pohlédne na Tereka.

Ten vybíhá z kaple ven.

„Ó, Ty věčně spravedlivý!“ zasténá a klesá na studený kámen hrobový: „Otče, tvá věštba se plní strašlivě! Vypros mi síly, ať nezhynu v tomto těžkém okamžení.“ (Dokončení.)

V říši bílého medvěda.

Črty z dějin polárních výprav.

Sebral **Václav Frühbauer.**

(Pokračování.)

Ale již je třeba, abychom obrátili pozornosť i k ostatním zemím polárním. V dobách, kdy se o drsnosti severních krajů nejvíce mluvilo, byli mnozí, kteří jen z touhy po jich poznání do věčného ledu se odvažovali. Takovým výletním místem bývaly nejčastěji Špicberky. R. 1856. navštívil je lord Dufferin, a po třech letech bohatý Skot James Lamont na třech výpravách vystoupil na jejich jihovýchodních pobřežích.

Významnější jest plavba, kterouž tam konal r. 1858. snaživý Švéd Otto Torell s mladistvým přírodozpytcem Adolfem Erikem Nordönskiöldem, jenž se později ozdobil slávou Mac-Clurovou. K zemi přistáli nejprve v zálivu Rohovém; pak brali se podél západního břehu až k výspě Amsterodamu, vystupujíce ustavičně na pevninu a konajíce přírodnická studia.

Roku 1860. vydala se na cestu pouze jediná výprava. Když se totiž Kane vrátil ze své cesty s nadějnými a lákavými zprávami o splavném moři polárním, podniknuta z dobrovolných darů nová výprava s loďmi, jež propůjčily Spojené státy. Velitelem stal se lékař Hayes Isak. — Kane zemřel již r. 1857. K němu připojil se známý astronom Sonntag, jakož i Morton. Hayes opustil Ameriku dne 6. července a bral se rychle do průlivu Smithova, zastavil se jen v Uperniviku a Tassuissaku, aby opatřil se psy. I mužstvo své rozmnožil o 3 Grónany. Když plul kol mysu Yorku, kde druhdy Hendrik opustil výpravu předchůdcovu, vystoupil Hayes na břeh, aby uprchlíka vyhledal. Podařilo se mu ho nalézti, ale týž nechtěl již samoten vstoupiti v námořní službu. Měl ženu a syna Pingasuka, žil se svou tchyní, a švakrem, a ty byl by všecky rád vzal na palubu. Byl velice potěšen, když spatřil známého lékaře a přátely ze dřívější výpravy, a smluvil se tak, že přijata byla na loď alespoň jeho manželka, jež slula Merkut, a Pingasuk.

Hans počínal si na palubě pánovitě jako doma, kdežto žena jeho nemohla se všemu dosti nadiviti, zvláště když zmocnili se plavci malého klučiny, důkladně ho umyli a zcela nově ošatili.

Jakmile opustil parník vody úžiny Baffinovy, nastal mu zápas se spoustami ker. Nicméně prodral se až k 78° 18′ 25″ s. š., kdež ustanovil Hayes místo ku přezimování v zátoce Foulke, protože tam byla loď chráněna od prudkého návalu ledu, a v okolí se objevovalo hojnosť zvěře. Ale tu zachvátil mor psy, tak že zbylo jich ze 36 pouze 9. A beze psů není možno cestovati; protož odhodlal se Sonntag s Hendrikem, že půjdou hledat po pevnině nejbližších eskimáckých osad a tam že zaopatří si nové tahouny. Avšak Sonntag na cestě probořil se na tenkém ledě, a ač jej Hendrick v rychlosti vytáhl, přec ubohý zemřel.

Jakmile z jara nastal den, konali delší cesty a navštívili i místa, kde Kane byl přezimoval, a posud tam po něm nalezli některé památky. Dne 18. května změřil Hayes, kam až dospěl s plavcem

Knorrem, a shledal, že je na 81° 35′ s. š., což jest v ústí Zátoky paní Franklinové. Všude byl sníh a led, a přece domníval se Hayes, že stojí na břehu tůně polární.

Odtud již vracel se s bohatými zápiskami a s porouchanou lodí do vlasti, maje v úmyslu za rok zase v těchto místech konati výzkumy. Než, občanská válka zmařila jeho plány.

Anglie nyní na několik let upustila od nákladných výprav, jež přinášely vždy tak málo praktického užitku. Ale severní Evropa zvolna a vytrvale pokračovala ve výzkumech, jež by ji blíže přivésti mohly k pólu. Torell a Nordenskiöld přistáli v létě 1861. se dvěma lodicemi zase u Špicberkův a pátrali na pevnině i ve hlubinách mořských. Obepluli celé západní a severní pobřeží a po 5 měsících zakotvili ve Trömsöe.

Rusové pak vypravili r. 1862. škunu „Jermaka“ a „Embryo“, s nimiž měl poručík Pavel Krusenstern hledati cestu z Archangelska k ústí Obu. Ten již přede dvěma roky marně pokoušel se nalézti tento průchod. I nyní, když veplul úžinou Jugorskou do moře Kárského, stal se „Jermak“ hříčkou ker. Když hrozilo největší nebezpečenství, a „Embryo“ z obzoru se ztratil, vynesli plavci potraviny na led, zbudovavše tam stan, by alespoň životy zachránili. Tu však s praskotem pukl led pod stanem, ale loď trhlinou tou uvolněná oživovala po několik dní zase jejich naději. Leč vše darmo. Mužstvo opustilo konečně loď, aby hledalo útočiště na poloostrově Samojedském. Po 9 dnech přirazil s nimi ledový balvan k veliké kře, kdež byli od Samojedů přátelsky přijati a pohostěni. Druhá lodice unikla šťastně záhubě a vrátila se do Archangelska.

Dalších 5 let věnováno bylo hlavně Špicberkům, v jejichž vodách každoročně několik lodí se pohybovalo. Kapitán norské obchodní lodice „Jan Mayen“ Elling Carlsen nalezl r. 1863. veškeré moře splavným a obeplul celé Špicberky, ano, spatřil na východě i neznámou zemi Gillisovou, ač neuzřeli jí roku následujícího jeho krajané Mattilas a Tobiesen, třeba se dle svých výpočtů přiblížili k ní ještě více než Carlsen. S těmito přistál u Špicberků zase Nordenskiöld ve průvodu astronoma Dunera, aby změřil délku oblouku meridianu.

Nordenskiöld zastavil nejprve u ostrova Medvědího, a pak vnikl úžinou mezi ostrovem Barenttovým a velikým západním do úžiny Hinlopanské a vystoupil na Bílou horu, odkudž jest překrásný rozhled po dalekém okolí. Tam setkal se též s anglickou lodicí „Sultanou“, jejíž majetník Birkbech byl se s několika učenci vypravil na Špicberky.

Velrybáři ovšem každoročně tam lovili a mnozí zvláště na ostrovu Medvědím i zimu strávili. Zmínky zasluhuje jmenovitě přezimování Sieverta Tobiesena v roce 1865—66., jenž dobu zimní věnoval hlavně pozorováním meteorologickým. R. 1867. lovil ve vodách špicberkských tuleně norský kapitán Nils Rönnböck, při čemž objevil na východě skupinu několika posud neznámých ostrůvků.

Toho času počal v Německu, jež posud nesúčastnilo se výprav točnových, buditi v záležitosti té pozornosť a ruch Dr. August Petermann. Týž zdržuje se v Anglii, měl již dříve vážné slovo mezi zeměpisci, a hlasu jeho bývalo dbáno, kdykoliv měla se brátí k severu nějaká výprava. Zastával se rovněž domněnky Kaneovy o přístupnosti

severního polu a navrhoval rozličné směry i způsoby, kterak by se nejsnáze dojíti mohlo cíle, a mínění jeho byla vždy budována na pevných základech. R. 1854. stal se představeným zeměpisného ústavu Justa Pertha v Gothě a redigoval po 23 roky jeho časopis „Geographische Mittheilungen".

Když r. 1865. konal se ve Frankfurtě sjezd německých zeměpisců, vystoupil Petermann s nadšeným provoláním k německému národu, aby též on vkročil na čestné zápasiště o severní pól, poukazuje i na veliké výhody hmotné, jichž dosíci možno objevením nových zemí. Zároveň navrhoval k dosažení těchto úmyslů cestu severně od Špicberků, jakožto nejpříhodnější. Vyzvání učeného muže nalezlo ohlasu u všech vzdělaných národů, ale Německo přispíšilo si a nejdříve vypravilo z národních příspěvků loď „Germanii", za jejíhož kapitána doporučil Pettermann bývalého kormidelníka, Hannoverana Karla Koldeweye. Za vrchního kormidelníka ustanoven Richard Hildebrandt. „Germanie", loď plachtová, opatřená silnými železnými plotnami, vyplula dne 24. května 1868. z norského přístavu Bergenu a měla proniknouti pokud možno nejseverněji podél východního pobřeží Grónska. Ale tu ukázala se nedostatečnosť plachtových lodí k podobným výpravám; „Germania", překročivši pouze 81° s. š. a nemohouc nikde pro led přistáti ku břehu, vrátila se domů.

V úžině Hinlopenské nalezl Koldewey kapitána Tobiesena, krom něhož tam ještě téhož roku lovili Angličané bratří Palliserové.

Nezdar první výpravy povzbudil Petermanna, aby se s tím větší horlivostí staral o novou a důkladnější. Ale mezi ním a kapitánem Koldeweyem vypukl spor o směru cesty, a ten znesnadňoval provedení celého podniku. Nicméně nabídl šlechetný Petermann velitelství zase Koldeweyovi, jenž mu nemohl svou povahou nikterak čeliti. Ještě téhož roku vystrojeny byly dvě lodi, šroubový parník „Germania" a plachtová loď Hansa, tak že z jara r. 1869. byly připraveny ve brémském přístavu. Na „Hanse" stal se kapitánem Pavel A. Hegemann, ale byl podřízen Koldeweyovi jakožto vrchnímu veliteli. Z učenců výpravu provázejících vyniká astronom Karel Börgen, přírodopisec Adolf Pansch, pak nadporučík rakouského vojska Julius Payer, rodilý z Teplice, a jiný Rakušan Gustav Laube, geolog. Každá z lodí byla pro sebe vším zásobena pro případ, kdyby snad nehoda je oddělila.

VIII. „Hansa" a „Germanie" a jich odplutí. Přezimování plavců; Štědrý den v dálném severu. Nadporučík Julius Payer. Cesta norského lovce Johannesena a velkoknížete Alexeje Alexandroviče. Karel Frant. Hall a osudy jeho plavců. Meterologická pozorování na Špicberkách.

Dne 15. m. června vytáhli slavnostně kotvy u přítomnosti pruského krále a množství lidu a brali se přímo ke břehům grónským. „Hansa" s namáháním dohánělа rychloletou „Germanii", a když pluly podél ledového grónského pásu, zmizela tato zcela své družce, aby se s ní nikdy více nesetkala.

Hansa zaměřila k ostrovu Pendulu, kde mělo býti společné stanoviště obou lodí. Ale kupící se led zamezil další plavbu lodi, která v polovici září zcela uvázla v něm na 73° 25′ s. š. Plavci dobře vědouce, že loď neodolá ustavičně svírajícímu se ledu, připravovali se na nejhorší. Majíce velikou zásobu uhlí tvaru cihlovitého, počali z něho stavěti na ledovém poli nedaleko lodi — chatrč, jež

pak byla přístřeším 14 mužů po dlouhých 237 dnů. Za maltu byl jim sníh, a když pak celou chýžku přikryla vrstva sněhu jako teplým kabátem, bylo v ní dosti příjemno přebývati. Čluny měli připraveny nedaleko chatrče, aby ve případě nehody mohli se na ně utéci.

Takto asi měsíc trvali v nejistotě, až konečně uskutečnila se jejich obava, a oni nuceni byli poddati se libovůli ledové kry. Loď byla vyzdvižena do výše, a když pak kry se rozstoupily, klesala a naplňovala se vodou. V noci 22. dne října se úplně ponořila přese všecko úsilí plavcův. A nyní pohybovala se tato malá osada s celým svým světem, jejž kol do kola obejíti mohli za dvě hodiny, podél pobřeží grónského k jihu, jsouc od něho vzdálena pouze 10 km.

Plavci upravili si domek, jak nejlépe mohli a s důvěrou hleděli vstříc zimní noci i nejisté budoucnosti. Čas krátili si lovem tuleňů i medvědů a jinými zábavami. A když přiblížil se Štědrý večer, upravili si také vánoční stromek ze suchých větví koštěte, na něž navěsili papírových řetězů a upevnili svíčky z rozřezaných voskových sloupků. Tu vzpomínali svých milých ve vzdálené vlasti a vroucně povzdechli k Bohu, by jim popřál s nimi zase se shledati.

Nový rok začínal však velmi smutně. Dne 2. ledna nastala veliká vichřice, že kra na všech stranách praskala. Všickni vyběhli k loďkám, jichž se musili pevně držeti, aby jich vichr nesmetl. A když jim po dvou dnech bylo možno ohledati jejich plovoucí ostrov, viděli, že je ho již sotva polovice. Po 12 dnech pukla opět kra těsně vedle chatrče, jíž hrozilo každé chvíle nebezpečenství, že také utone. Když pak se objevilo slunce, zřeli teprve své nebezpečenství v celé hrůze. Věděli, že snadno může setkati se jejich křehká loď, k jihu se berouci, s jinou ledovou horou, a pak že jsou ztraceni. Ze zbytků starého domku vystavěli si jiné, již ne tak důkladné přístřeší. Konečně vidouce nedaleko břeh grónský, svěřili se dne 7. května křehkým loďkám, na nichž se po měsíční trapné plavbě dostali do široké zátoky, na jejímž břehu vítaly je červené domky a kostelík. Byla to osada Fridrichsthal, jejíž obyvatelé laskavě je přijali. V nedalekém přístavu stála též dánská loď, připravená k odplutí do vlasti. Na této lodi vrátili se tudíž do Německa, toužíce dověděti se o osudu ztracené „Germanie“.

Tato však vrátila se teprv za 10 dní po jejich příchodu. „Germania“ oddělivši se od „Hansy“, vydala se sama na cestu a odolala statečně všem nehodám. Plula, jak bylo určeno, podél pobřeží Grónska k severu až k ostrovu Sabinovu. Tu vystoupilo oddělení mužstva na návrší, aby se rozhlédlo po další cestě. Jenom na východě bylo moře splavným, a když tam zaměřili, potkali se brzy s ledovou tříští. Ježto však se měsíc září chýlil již ke konci, bylo třeba ohlédnouti se po příhodném zimovišti. Toto nalezli a zřídili co nejpohodlněji. V okolí bylo mnoho pižmového skotu, jejž nazývá Eskimák „uminak“. Je to zvláštní přežívavec, podobný z části ovci, z části volu. Má nízké nohy, dlouhou, tmavou srst, velmi silné, u kořene srostlé rohy, jež se vinou kol hlavy lýrovitě dolů. Skrovnou potravu zaopatřuje si jako sob, nad nějž vyniká silou.

I tito plavci rozveselili se o Vánocích, a jejich stromek byl opravdu zelený, neboť obalili suché větvičky zvláštní vždy zelenou rostlinou. Kajutu ozdobili prapory národních barev, ano i hudbu opatřili si — ruční harmoniku.

A když na jaře den se rozbřeskl, počal na palubě čilejší život. Připravovány saně k ohledání členitého severního pobřeží. Avšak pro mnohé překážky urazili mnohdy sotva 4 km. za den. Při výpravách těch vyznamenával se zvláštní odvahou a obratností Payer. Týž dospěl pracně podél břehu až za 77° s. š., kamž v těchto místech noha Evropana nevkročila. Výše nebylo možno, ano se mu ani potravy nedostávalo. Tam uložili do hromady kamení kovovou skřínku s listinou, kde zaznamenali, že až tam dostala se druhá německá polární výprava dne 15. dubna 1870. Odtud vraceli se s nemenší obtíží zemdlení a nemocní ku své lodi.

Ještě jednou vypravili se pak ze svého zimního stanoviska, chtíce tenkráte prozkoumati ostrovy kolem ležící. A když led roztál, snažili se rovněž ještě severněji se prodrati, ale marně. Obrátili se tudíž k jihu, kde objevili hluboký záliv do grónské pevniny, kterýž nazvali fjordem císaře Františka Josefa. V jeho vodách pronikl Payer hluboko do vnitra a vystoupil tam na horu svého jména, odkudž zjevoval mu krásný rozhled jako v zrcadle vznešené divy severní přírody. Dne 17. srpna vydali se na zpáteční cestu a zakotvili dne 11. září v Brémách.

„Germania“ ubírala se ještě jedenkráte do končin polárních ve službě Alberta Rosenthala. Týž také r. 1870. vypravil svým nákladem dvě lodi, „Bienenkorb“ a „Albert“, aby jednak hledal neznámou zemi Gillisovou, jednak aby dostal se pokud možno nejblíže k pólu. „Bienenkorb“ viděl u ostrova Jana Mayenu v ledu zamrzlou „Hansu“, ale nemohl se k ní přiblížiti.

Nyní odevzdal Rosenthal „Germanii“ bývalému veliteli „Bienenkorbu“ Jakubu Melsomovi. Vypluvše ke konci června, dostihli pracně Nové Země, chtějíce veplouti úžinou Matočkinskou do moře Kárského. Ale tu narazili na nepřemožitelné překážky, tak že se vrátili, prozkoumavše toliko západní část Souostroví.

Jest se nám zmíniti ještě o několika loveckých lodích, které dlely zároveň se druhou německou výpravou v severních mořích. Jelikož kořisti na Špicberkách již valně ubývalo, obrácen zřetel zase více k Nové Zemi. Bratři Palliserové, vypluvše z Trondhjemu, sledovali pobřeží její od mysu Nassau a pak vepluli úžinou Matočkinskou do moře Kárského, po němž dostali se volně až k severnímu cípu, poloostrova Samojedského. Proslulý Elling Carlsen přiblížil se tudy až k ústí Obu, a ještě dále pronikl prý ruský kupec Sidorov s lodí „Jiří“.

Ještě zajímavější cestu vykonal norský lovec Eduard Johannesen s lodicí „Nordland“. Dne 29. června 1869. veplul branou Kárskou do moře Kárského a bral se pak podél Jalmalu až po Bílý ostrov, odkudž se obrátil zpět, přinášeje bohatou kořist a potěšitelnou zprávu o splavnosti moře, jež posud bylo pokládáno za nepřístupnou lednici, a jemuž se v budoucnosti dostalo úlohy, aby bylo východištěm nových výprav.

Týž vykonal i r. 1870. cestu do moře Kárského, a tenkrát podařilo se mu obeplouti Novou Zemi jako nikomu před tím. Téhož roku tam také učinilo znamenité výzkumy pět jeho krajanů kapitánů. Ulve plul podél západního břehu Nové Země až k 76° 17 s. š.; za ním postupoval Mack; kapitán Quale a Nedrevaag dostali se v moři Kárském za 74° v. d. od Gr. Podobnou cestu vykonal

Torkildsen s lodí „Alfa“, jež roztříštila se mu pak v Chobotu úžiny Kárské, mužstvo bylo pak přijato od Johannesena. Moře Bílé projížděl téhož roku velkokníže Alexej Alexandrovič s korvetou „Varjägem“ za účastenství proslulého Middendorffa. Účelem výpravy bylo hlavně zjištění, že golfový proud působí až v tato místa, neboť na základě té domněnky chtěli mnozí učenci, jmenovitě Petermann k pólu postupovati. „Varjäg“ potvrdil zcela výpočty učence gotského.

R. 1871. poutala pozornosť učeného světa výprava americká, jejíž cílem měl býti ovšem pól severní. kamž dostati se chtěla zálivem Smithovým. Vůdcem jejím byl známý Karel Frant. Hall, odvážný a neunavný cestovatel, jenž hledaje stopy výpravy Franklinovy, několik let mezi Eskimáky se zdržoval. Z cest svých přivezl si eskimáckou rodinu Joe a Tukulito a jejich dceru Panniku, kteříž milovali jej jako otce. Tito byvše později pokřtěni přijali jméno Josef Hanna a Sylvie Ebierling. President Spojených států Grant i ministr Robeson dali svolení, a Hall opatřiv si po mnohých obtížích pěkný parník „Polaris“ o 387 tunách, vypravil se dne 29. června z přístavu novoyorkského. Na palubě bylo vybrané mužstvo a několik znamenitých učenců. Byl tu první důstojník Buddington, Emil Bessels z Heidelberku, astronom Bryau, meteorolog Meyer a j. Výpravu provázel též starý Morton a eskimácká rodina Ebierlingů. Hall přistál u několika dánských osad na Grónsku, aby opatřil si psy a některé věci. V Upernivíku vyhledal Hanse Hendrika a pozval ho na loď se ženou a třemi dětmi. Týž zastával zatím v této osadě úřad učitele. Štěstí přálo plavbě v zálivu Smithově i v úžině Kermedyho, tak že dne 4. září měřili 82° 26' s. š., kamž posud žádná loď nedoplula. Až tam pozorovali množství zvěři a na mechovité půdě nalezli dosti rostlinstva podobného alpskému, a na květech poletovali ku podivu všech motýli a čmeláci a rozpínali síti i pavouci. V jezírkách prohánělí se pstruzi. Vrboví dosahovalo výšky 25 cm. Teploměr některou chvíli ukazoval až 9° C.

Ke konci srpna počaly se však kupiti ledy, a ku přezimování vyvoleno místo v zátoce nazvané Polaris, jemuž dal Hall jméno „Bohudík“. Týž se však později neosvědčil. Upevnivše na nové zemi prapor Spojených států, vystavěli si sněhový domek. Ještě na podzim konal Hall vědecké výlety na rozličné strany, zvláště podél břehu mořské úžiny, kanálu Robesonova. Další snahy jeho překazila smrť, zemřelť dne 8. listopadu. Lodní tesař sbil prostou rakev, kterouž pokryli národními prapory. A tak pohřbeno tělo zmužilého kapitána ve ztuhlé zemi dle něho pojmenované za smutného cinkání lodního zvonku a za pláče všech, jmenovitě Eskimáků. Hall sám jediný zaplatil smělý podnik smrtí, a na hrobě jeho postaven dřevěný pomník, jenž od nástupců čeká obnovení.

Když po dlouhé zimě nastalo jaro, a loď byla uvolněna, nepomýšleno ani na další výzkumy. Ale když se loď odvážila na širé moře, aby se vydala na zpáteční cestu, obklopily ji ledy a sevřely neproniknutelným kruhem. Plavci připravovali se na druhou zimu. Vystavěli po příkladu svých předchůdců domek na ledovém poli a přenášeli do něho palivo a potraviny. Ale v noci dne 15. října stala se katastrofa, jež v prvním okamžiku všecky ohromila. Lana, jež loď k ledu poutala, rázem se přetrhla, a „Polaris“ porouchaná byla unášena prudkým větrem, zanechavši na kře své čluny a přes polovici mužstva.

Toto ještě musilo se shledávati, neboť pole, roztrhavši se, jednotlivce oddělilo. Bylo jich na tom vrátkém voru 19, mezi nimi kapitán Tyson a Hendrik se svojí rodinou, ku které přibyl přede dvěma měsíci syn Karel Polaris. Ti zřeli svůj jistý hrob, ale umínili si alespoň životy své draze obětovati. Nemajíce dříví, zahřívali pokrmy na lampě a střídmě je odvažovali. Pouze když Eskimáci ulovili nějakého tuleně dopřáli si nasycení. Při tomto strádání trpěli zimou a nemocemi. O Vánocích byla otevřena poslední krabice konservů.

Avšak Bůh je přece zachoval Z jara moře roztálo, led a kra jejich se zvolna pohybovala k jihu. Ale zároveň se zmenšovala vlivem tepla, že jich nemohla více unésti. Proto uchýlili se do člunu, ale bylo třeba odhoditi, co jen poněkud méně bylo potřebným, neboť člun zřízen byl pouze pro 6 osob. Takto dostali se na jiný, poněkud větší kus ledu. Tu nocujíce, někteří na ledě, jiní v loďce, zažili ještě jednou svůj dřívější osud. Pod stanem pukla kra, a vichr hrozil je snésti do moře. Utekli se na jinou kru, kde dostoupila bída nejvyššího stupně. Z nouze jedli již kůže, a když zabloudil k nim hubený medvěd, byl jim nejvítanější kořistí. Konečně spatřili na večer nedaleko loď, a ráno vyplul Hans Hedrik proti ní, ale ta již spustila dva čluny, aby ubohé vysvobodila. Loď tato byla „Tigress“ za lovem tuleňů tam meškající, jejíž kapitán Bartlett ochotně přijal mužstvo, které strávilo, jsouc na pokraji hrobu, na krách ledových 196 dní.

Avšak jaký osud potkal asi nešťastnou „Polaris“ se 14 osobami na palubě pozůstalými! I ti byli šťastně zachránéni, jen že vrátili se do vlasti o něco později. Loď byla poškozena, tak že bylo jim napnouti všecky síly, aby stačili vyčerpávati vodu. Hleděli tudíž, aby co nejrychleji přirazili ku břehu, což podařilo se jim nedaleko místa, kde druhdy Kane a Hayes přezimoval. Kapitánem této polovice byl Buddington. Setkali se s Eskimáky, kteří jim ochotně pomáhali stavěti domek, ale nedali se též nutiti a jedli bezohledně ze skrovných zásob mužstva. Když blížilo se jaro, urobili z tenkých lodních prken dvě kocábky a dne 3. června opustili „Ochranný člun“ a pustili se na širé moře. Na noc přistáli vždy u břehu a za 20 dní dostali se tak do zátoky Nelvillovy, kde stál skotský parník „Ravenscraig“, jenž spolu s jinou lodí „Arctic“ dopravil je do domova. (Pokračování.)

Vznešenost Boží.

Jak velebnost
a svatost Tvou
jen vystihnout?
Mdlý slova proud
i řeči stkvost
na slávu Tvou!
Zři slabost mou!
Dej slovu třpyt,
bych mohl cit,
jenž v hrudi skryt,
i vyjádřit.

Jak Tebe ctít,
Ty Bože můj!
Kyň, poruč jen,
jak veleben
chceš tvorem být?
Sám nařizuj,
ó Pane můj!
„Měj vroucí cit
tvůj nitra skryt,
tím máš Mne ctít,
ten vyslovit.“

Cit vřelý mám,
Ty Pane můj!
Jak vznešenost
a slova stkvost
jen citu dám,
mne poučuj,
ó Bože můj!
Ač vroucí cit
v mém srdci skryt,
řeč třeba mít,
jak ta má znít?

Jak jmenovat
Tě, Bože náš!
Vel, nařiď sám,
jak Tebe mám
já slabý zvát,
jak rád to máš,
ó Pane náš,
jak chceš být jmín?
Já pln jsem vin.
„Jsem Hospodin,
ty můj jsi syn."

Jak k otci syn
smím přistoupit
a synovsky
Tvůj otcovský
obejmout klín,
tam k Tobě zřít
a poprosit:
Ty, Otče náš,
jenž darů máš,
jež rozdáváš,
dar slova dáš?

Zda veršem svým
lesk slávy Tvé,
zář svatosti,
ráj výsosti
já pěti smím
ve mdlobě své
blesk záře Tvé?
Ty, Otče můj,
sám při mně stůj,
řeč ozdobuj!
Sláb jazyk můj.

Zda slávu Tvou,
Tvou vznešenost
lze slovem ctít?
Lze vyjevit
tou mluvou mdlou
Tvé slávy stkvost,
Tvou velebnost?
„Tvůj zbožný cit
můž' prostě znít,
kdy chceš mne ctít
a oslavit."

Tvé slávy jas,
lesk nebes Tvých
smím prostě ctít?
Jak bude znít
Ti beze krás
zvuk veršů mých
u nohou Tvých?
„Ne slova třpyt,
jen zbožný cit
máš v ňadru mít,
tím hleď mne ctít!

Ty slova třpyt
a řeči stkvost
si nežádáš,
ó Bože náš?
Já smím Tě ctít,
já země host,
Tvou velebnost,
Tvůj Božský svit
smím velebit
a prostě cit
Ti vyslovit?

Kdy k Tobě jít,
Ty Otče můj,
Tě oslavit,
kde Tebe ctít
a velebit,
zjev jazyk Tvůj,
sám rozkazuj!
„Kdy času máš,
kde místa znáš,
jak uznáváš,
Mně úctu vzdáš!"

I mohu ctít
Tě, Pane můj,
kde, kdy chci cit
Ti vyslovit
a pouze chtít,
by zněl verš můj
v ráj, Bože, Tvůj?
Dej vůli mé
pomoci Své,
čas, místo, vše
mne k ctění zve.

Tu's chtěl mne mít,
tu, Pane, jsem,
Tě prostě ctít
a velebit.
Že mohu ctít
Tě v rýmu svém,
jak blažen jsem!
Dej citu vlet,
dej slovu vznět
a verši vzhled,
kdy chci Tě pět.

Přej, Otče, sil,
přej žití chvil,
bych z b o ž n ý m i,
ač p r o s t ý m i
Tě slovy ctil,
Tě velebil
a Tobě žil.
Tak budiž jen
mnou oslaven,
tak budiž ctěn
a pozdraven!

Dr. **M. Kovář.**

Francie křesťanská za doby francouzsko-pruské války roku 1870.

Píše **E. D' Avesne.**

(Pokračování.)

IV.

Milosrdné sestry.

Jest nevyhnutelně třeba zavolati z nemocnice rozumné osoby, k ošetřování raněných a nemocných, jež by měly péči o pokrm a léky v pravý čas, dí komité tisku pro ambulance. První péčí tohoto komitétu, na rozdíl od ostatních podpůrných společností, bylo, vypovědíti od nemocných světské ženy a svěřiti jim pouze obstarávání prádla. Neučinilo tak proto, jakoby žena světská neměla dosti obratnosti, jaké vyžaduje stav raněných, ale proto, že majíc rodinu, příbuzné a společnost, jest příliš zaujata zevně různými starostmi, aby mohla zcela klidně věnovati se obsluze a péči, které se z křesťanské lásky podjímá.

„Naopak řeholnice, zbavena jsouc všech starostí životních, zná jen jediný cíl, jedinou myšlénku: uskutečniti ideál, kterým zabývá se její duše: oběť a milosrdenství bez sobectví. Pro všecky tyto příčiny byla dána přednost řeholnicím před ženou světskou. Nic jich nezdržuje, nic se jim neoškliví; raněnému dobře se daří při jejich nábožné, moudré péči.

„Neznajíce událostí, řídí se jedinou pohnutknou: milosrdenstvím; směřují k jedinému cíli: úlevě a útěše. Proto nelze nám pochopiti zarputilý odpor některých přepjatých duchů, kteří domnívali se býti v právu sestry odmítati.“

Tyto řádky vysvětlují s dostatek, proč byla Milosrdná sestra tak vítána raněným vojínům.

Když v táboře u Varny těžkou metlou stíženým roznesla se zpráva, že přišly Milosrdné sestry, když ve dveřích chatrče za nemocnici upravené objevila se jejich šedá říza, a milá tvář s mateřským, útěšným úsměvem, ozval se veliký jásot vojínů. „Ó, již nemáme strachu! Již se nebojíme, neboť Sestry budou u nás!“

„Dejte mne zanésti do hôtelu Toulousského, pravil jenerál Renault k těm, kdož jej odnášeli zbroceného krví z bojiště u Champigny; tam jest dobrá, svatá děva, která se o mne nejlépe postará."

Tato dobrá, svatá děva byla Milosrdná sestra. Za šest dní po té vypustil hrdina jenerál v jejích rukou ducha. Mateřská její péče mohla mu již jen připraviti lehčí smrť

Přečetné byly ambulance, ve kterých pracovala tato slavná, milosrdná armáda; čítať Francie dvě stě tisíc Milosrdných sester, kterým neujde žádné utrpení člověka od kolébky až do hrobu, a jež pomáhají všude. Některé ambulance byly zřízeny přímo v ústavech kongregace, jinde zas byly sestry toliko ošetřovatelkami.

Pán z Lydenu jmenoval pařížské kongregace, jež byly buďto samy zřídily anebo vydržovaly ambulance; hle, jak krásná řada!

Alžbětinky, Milosrdné sestry sv. Vincence z Paula, Benediktinky, Menší sestry chudých, Sestry věčného se klanění, Karmelitky, Sestry milosrdenství, Augustianky, Sestry Dobré pomoci, Sestry sv. Tomáše z Villeneuve. Sestry Navštívení, Řehole du Sacré-Coer. Sestry Pomocnice, Sestry de l' Abbaye-au-Bois, Řehole Nejsvět. Svátosti, Kongregace de Notre-Dame, Sestry sv. Josefa, Sestry sv. Srdce Matky Boží, Sestry sv. Klotildy, Sestry Učení křesťanského, Sestry du Sacré-Coeur de Contances, Sestry sv. Karla, Voršilky, Společnosť sv. Anny.

A kdo sečte, co vše učinily pro naše vojíny řeholnice na venkově! Nikdo zajisté, neboť musil by teprve doklepávati se na dveře všech klášterů a žádati o zapůjčení zlaté knihy, v níž zaznamenány jsou obětavé činy členstva. A knihy této nikde nepůjčí, neukazuje se. Bůh sám zapsal v nebi skutky každé své dcery, a obec řeholní zachovává toliko památku na některý nad jiné hrdinější čin obětavosti, aby později byl vzorem a pobídkou těm, jež přispívati budou nemocným. To dostačí. Netřeba, aby věděl svět, kolik bylo zaň obětováno. Klepajícímu na dvéře posvátných domů neotevře se tedy, leda až by zase znovu potřeboval té tiché obětavosti, toho skrytého hrdinství bližeňské lásky. Tenkrát, ale jen tenkrát, otevrou se zase branky klášterů.

Žádá-li však čtenář důkazů, že venkovské kláštery vskutku neméně učinily ve prospěch raněných než kláštery pařížské, přečti si tuto horlící odpověď biskupovu na bídnou pomluvu jistého časopisu.

„Chcete věděti pravdu? Nuže, pravda jest, že čtyři sta řeholnic ošetřovalo stejně vaše nemocné jako naše. Nabídl jsem jejich služby velitelstvům vojenským pro vaše vlastní ambulance, kdekoli byste si jich přáli. Řeholnice od Navštívení dostaly najednou dvě stě raněných. Odřekly se pro ně všeho, vydaly jim vlastní lůžka, pokrývky, a samy uložily se na slámě. Bděly nad nimi dnem i nocí. Některé z nich zemřely únavou, a představená sama dvakrát nebezpečně onemocněla.

„V klášteře Sacré-Coeur jest ještě nyní asi dvě stě raněných; ano i naše řeholnice z kláštera de la Charité, chudičké, nemající ničeho, tak že musí žádati, aby jim chléb pro ně a sirotky jim svěřené dáván byl na dluh, i ty přijaly v úplné ošetření sto osmdesát raněných.

„Nezmiňuji se ani o sestrách de la Sagosse, o sestrách ošetřovatelkách, o Menších sestrách chudých, Voršilkách a Karmelitkách,

jejichž představené zemřely nákazou od raněných.“ (Mgr. Dupauloup. Lettre à la Gazette de Silesie.)

Z tohoto líčení Monsignorova, co dělo se v Orleanech, lze nám snadno domysliti se i toho, co dělo se jinde.

* * *

Smrť na bojišti jest ozářena aureolou slávy, pro kterou nezřídka vojín zapomíná na její hrůzy. U lůžka neštovičního není žádné záře; tu jeví se smrť v celé své nahotě, a chceš-li jí čeliti, třeba ti více než odvahy, třeba hrdinství a svatosti.

A této smrti čelily Milosrdné sestry, a nezřídka byly i její kořistí. V některých plucích zuřily neštovice. I usneslo se velitelství, že seč jen možná všecky touto krutou nemocí stížené soustředí v nemocnici de Bicêtre, kterou řídily Milosrdné sestry.

V jediném týdnu podlehlo jedenáct řeholnic smrtící síle neštovic. Jenerální představená vyzvala tudíž své dcery: „Naše sestry jsou mrtvy, musíme je nahraditi. — Přihlaste se tudíž některé, jež by byly hotovy zemříti, chci pro tento úřad toliko dobrovolnice.“

Třicet dvě řeholnice přihlásily se okamžitě, a představená musila voliti, které by z nich šly nejdříve.

Ku konci obležení čítal dům Milosrdných sester již o čtyřicet sedm členů méně; všecky tyto sestry byly zemřely při ošetřování svých drahých nemocných.

V Metách již dne 2. října 1870. zemřely dvacet dvě sestry únavou nebo nákazou při lůžku raněných. Většina z nich byly dcery rodu vznešeného, jež byly opustily život stkvělý.

V Neverách ošetřovaly sestry po celé půlletí dnem i nocí tři tisíce nemocných neštovicemi, a nikdy ani na okamžik neochábly.

V Sedanu umírali lidé, nových nemocných úžasnou měrou přibývalo, nemocnice byla přecpána, a nezměrná úzkosť zmocnila se všech tak, že ranhojiči prchali. Ihned nabídly se dvě sestry z kláštera Naděje, že budou ošetřovati nemocné v této morové ložnici. Jedna z nich, sestra Hippolita, vyšla z ní teprve, kdy poslední nemocný byl uzdraven. Zatím však vyskytla se v jiné ambulanci nemoc nejhorší, černé neštovice.

Sestra Hippolita jsouc vysílena ještě první svou činností mezi nemocnými, prosila znovu o dovolení jíti i k těmto ubohým.

„Jedno jest místo, po kterém ze srdce toužím,“ pravila ku představené, „neodepřete mi ho. Prosím, dovolte mi jíti do ambulance u mostu de Mangis.“

„Jdi, dcero má,“ pravila představená, žehnajíc jí.

Odešla do stánku smrti s úsměvem na rtech. Do posledního okamžiku vytrvala mezi ubohými oběťmi strašné morové rány.

Nedlouho po té byla sestra Hippolita v Bloisu. Jednoho dne byla povolána do biskupského paláce. Vešedši uzřela shromážděnou tam kapitolu, a biskup odevzdal jí slavnostně čestný diplom, zaslaný pro ni od presidenta republiky.

I v Neuvy na Loiře řádily ve vojsku našem neštovice, tyfická zimnice i tyfus tak, že i vojenští ranlékaři zdráhali se konati službu, volíce raději smrť kulemi Prusů než nákazou.

Samému vrchnímu lékaři bylo při přehlídce neštovičního oddě-

lení až desetkráte vyjíti ze sálu, aby vdechl trochu čerstvého vzduchu a odolal bolestnému zalknutí.

Jediná sestra vydržela dnem i nocí v jedovatém vzduchu. Byla to sestra Leokadie, která se byla s tak hrdinnou obětavostí věnovala nemocným, že byla veřejně čtena na denním pořádku celé armády, jak následuje.

„Sestra Leokadie Labatut, Milosrdná sestra z Never, dána jest na denní pořádek armády. Vyznamenáním tímto arci nezamýšlí jenerál odměniti sestru Leokadii, poněvadž chování její ani odměniti nelze; přeje si toliko jménem armády, které velí, poděkovati ženě, jež po celý měsíc neúnavně vydává život svůj v nebezpečenství při ošetřování našich nemocných a raněných."

V Neuvy, dne 7. ledna 1871.

Adjutant, který měl opis této listiny doručiti sestře Leokadii, nalezl ji v neštovičním sále. Sotva sem však vkročil, zarazil jej zkažený, jedovatými výpary nemocných prosáklý vzduch, že musil vyjíti, aby neupadl ve mrákoty.

Sestra Leokadie neustala ve svých službách, a jako dobrý kapitán lodi vytrvala do posledního okamžiku, až poslední nemocný vyšel, a nebylo jiných, jichž by ošetřovala.

* * *

Milosrdné sestry nebyly však řídkým zjevem ani na bojišti, ba často bývaly i raněny.

V prvních bitvách již postupovaly zároveň s vojíny. Večer po bitvě u Forbachu nalezena při odnášení mrtvých mrtvá řeholnice vedle mrtvoly vojína; nepřátelská koule projela jí čelem, když stavěla prchající krev raněného. Nedaleko ležela mrtvola představené sester Prozřetelnosti, pruská puma zjednala v ní nebi novou mučenici.

Téhož dne, 6. srpna, ustupovala jedna část armády Mac-Mahonovy, druhá zůstala v polích u Reichsoffenu, aby se již nesebrala.

Mezi vojíny kráčela řeholnice, mladičká, bázlivá. Celý den byla již strávila ošetřováním raněných, a při tomto ústupu chvělo se jí srdce únavou a hrůzou. Přemohla však únavu a zahnala hrůzu, aby buď jak buď zůstala věrnou svatému milosrdenství. Náhle zaslechla za sebou mezi hvizdotem létajících kulek pronikavé vzkřiknutí smrtelné úzkosti. Vojín jeden klesl k zemi v kaluži krve; prasklá puma stihla děsné jeho údy.

Milosrdná sestra přiklekla k němu obvazujíc rány seč možná. „Jen zmužile," šeptá laskavě ubožáku tím tichým, něžným hlasem, který všecku bolest mírní. Nedořekla však, a sama již kácí se vedle svého ošetřovance. Koule utrhla jí obě nohy.

Po celé trvání války byly řeholnice všude vzorem statečnosti. „Byl jsem raněn u Gravelotty," vypravuje starý sergent-major, „a ležel na bojišti mezi mrtvými a umírajícími vojíny ... nemoha sebou hnouti, tázal jsem se v duchu, zemru-li zde jako mnozí jiní ... tu postihl zrak můj náhle na zemi klečící Milosrdnou sestru; obvazovala rány vojína nedaleko ode mne ležícího a mluvila k němu slovy útěšnými a budila k naději. Chtěl jsem ji právě zavolati, seč byl můj hlas, když v tom přicválal na koni nepřítel hulán. V jedné ruce pozvedal dlouhý bodák, ve druhé blýskal se obnažený meč.

Došed k sestře promluvil k ní v lámané francině výhrůžnými slovy. Hrdinná žena povstala a zadrževši se rukou o sedlo koně pravila mírně, ukazujíc na raněného: Vidíte; pomáhám těmto ubohým. — Hulán couvl se svým koněm jakoby se bál, aby ho nezadržela, a zatočiv mečem nad hlavou jediným rázem utal nešťastnici pravou ruku.

Ubohá mučenice klesla vedle raněného s hlubokým povzdechem... Omdlel jsem... a nevím, co stalo se s ubohou mrzačkou."

„Ubohá dobrá naše sestra Klára!" mluvil jiný důstojník rýnské armády, vzpomínaje na sestru Trinitárku. Vidím ji stále ještě s tím dlouhým, černým, modře podšívaným závojem, jak pobíhá stále krvavou slamou naší ambulance, nevšímajíc si hučících děl ani požáru sousedních chalup, který děsně ozařoval naše tváře, za to však dobře slyšíc i nejmenší slůvko stesku, vyšlé z našich úst.

Všude byla, a u všech zároveň! Jakou sílu vložil Bůh do toho nepatrného těla! Ještě jsi jí neviděl, a již cítil's na rtech občerstvující nápoj, o který neměl jsi smělosť žádati. Otevřels zraky horečkou zastřené, již spatřils tu jemnou, sympatickou tvář, poněkud neštovicemi zbodanou, leč plnou úsměvu, klidu a odhodlanosti, tak že mžikem zapomněls na útrapy, na Prusa, jehož děla hřměla ti do uší, na požár, který v každém okamžiku hrozil zasáhnouti i stodolu, náš útulek. Ó dobrá sestro, tam před Bohem, kde nyní dlíš, obětovavši život víře a lásce svaté, tam slyšíš zajisté prosby i díky těch, kdo na zemi na tebe nepřestanou vzpomínati, i těch, kdo zemřevše, přičiněním tvým umírali klidně a se svatou nadějí.

Bylo to dne 16. srpna 1870., večer po bitvě, která v dějinách zaznamenána bude mezi nejkrvavějšími; raněných přibývalo celé tlupy. Všickni těžce ranění, kteří by byli nesnesli delší cesty, byli uloženi ve stodole v Rezonville, první rámě, jež uvítalo je tu svou pomocí, bylo rámě té malé, černé sestry, která s úsměvem na mateřských rtech a se slzou v oku všude byla a všude pomáhala. Jaká to útěcha pro vojína, jenž sedě dva kroky od bojiště v krvavém blátě a bitevní vřavě domníval se, že zemře opuštěn, málomocen jako mnoho jiných; ó, což úlevy přineslo mu to svaté milosrdenství, které hojí a ošetřuje s ranami tělesnými také, ano mnohem ještě více, rány duševní, neduhy morální.

Ó sestro Milosrdná, pro vodu, o kterou padesát úst jednohlasně a bez ustání volalo, pro tu vodu bylo ti jíti deštěm kulí a dravých nábojů, a přece vycházela's každých pět minut se dvěma konvemi a vracela's se pokaždé stejně vesela a stejně klidna!

Nazejtří po bitvě ustupovala naše statečná armáda, která po celých patnáct hodin proti trojnásobné přesile bojovala a toliko na bojišti odpočívala; ustupovala k Metám. Na rychlo prázdněny všecky ambulance, neboť nepřítel, nemoha včera dobyti našich posic, byl nám již v patách. S velikým spěchem odváženi i ranění, nakládáni na vozíky a nosítka.

Ó, co tu křiku, bolesti a utrpení: a přece ty, dobrá sestro, nalezla's pro každého prostředek úlevy, ačkoli sama za celých čtyřicet osm hodin neměla jsi jediné minuty odpočinku, přece neustala jsi běhati po celé té strašlivé řadě, abys jednoho douškem čerstvé vody občerstvila, jiného dobrým slůvkem povzbudila, klesající hlavu pohodlněji uložila, nešťastníku včera amputovanému měkčeji ustlala, ač snad

ubohý ani nejbližší hodiny se nedočká! A pak teprve na posledním vozíku odjížděla jsi ty sama.

Běda! sotva půl hodiny po té zasáhla tě koule, když jsi ještě na klíně ukládala hlavu raněného vedle tebe ležícího. Oddělení hulánů odtrhlo naši ambulanci a zajalo nás.

Nepřátelé vykopali ti hrob, a ruka nepřátelská uložila tě v zemi se všemi těmi, pro které jsi nešetřila pokladů duše své; z těch, kteří tě přežili, žádný as nezví již, kdo byl onen zjev lásky milosrdné, objevivší se mu ve dlouhé noci trapného umírání, a který dal se zváti před Bohem sestrou Klárou ze řádu Trinitárek.

Odpočívá neznáma v odlehlém úvoze lorrainském, ale památka její stejně zůstane živou až do posledního okamžiku v srdcích, kterým byla ulevovala." (L'héroïsme en soutane, 191.)

Jistý důstojník vypravoval jenerálu Ambertovi, jak blíže Châlonu potkal Milosrdnou sestru, provázející vojína na cestě do Paříže. Byl oslepl následkem rány v hlavě; Prusové zanechali ho na cestě, a jeho zajatí soudruzi nemohli mu pomoci, a nešťastníku slepci nezbylo než vléci se a žebrati o skývu chleba a hrstku slámy za lůžko.

„Byl by zahynul na křižovatce, nebýti Milosrdné sestry. Zásluha její byla tentokrát veliká, neboť vojín tento byl, co ve vojště francouzském nazývá se „une pratique". Po bouřlivém životě u trestního oddělení v Africe nenalezl ve vlasti žádného příbuzného a neměl nižádného jmění. Prudká jeho povaha a nesnášenlivý rozmar zdály se odpuzovati všeliký soucit.

Milosrdná sestra ujala jej za ruku řkouc, že dovede jej do invalidovny, kde mu zajisté poskytnou útulku.

Tak kráčeli celou dlouhou cestou, on zasmušen a mrzut, sestra hnuta milosrdenstvím. Prosila o milodary pro vojína; nejlepší almužnou krmila jej a sebe učinila služkou ubožáka.

Cesta byla velmi obtížna; v dešti a sněhu o hladu a žízni kráčeli zmořeni, a vojín často naříkal. Sestra dodávala mu odvahy, tak že nezřídka zarděl se pro svou slabost.

Znenáhla jala se k němu mluviti o Bohu; mluvila o druhém životě, a muž nemající již zraku, jal se poslouchati .... Jednou požádala, aby poklekl. Ó, jaký to pohled! Muž válečník osmáhlý, výstřednostmi otupělý bez víry a téměř bez myšlének, klečel tu na silnici s čelem pozdviženým k nebi, jehož neviděl, s rukama sepjatýma, do prachu vedle sebe odloživ hůl i čapku a vak; vedle klečela sestra, předříkávajíc muži první jeho modlitbu. A veterán opakoval: „Otče náš, jenž jsi v nebesích!" ...

Dvé slz skanulo po bledé líci řeholnice. Vrátilať Bohu duši ztracenou. Od tohoto dne probudilo se svědomí starého vojína ze dlouhého spánku. Porozuměl výkonu sestřině, a jím poznal brzy i druhý, jenž tomuto byl pohnutkou. Povznesl se až k Bohu.

Jednou v noci spal vojín ve stodole na slámě, sestru byla hospodyně faráře vzala do své světničky, avšak ona strávila noc na modlitbách.

Z jitra vydali se na další cestu. Řeholnice byla zamyšlena, vojín šeptal modlitbu. Po delší cestě usedli na pokraji strouhy.

„Vaše oči nebyly přímo raněny; lékařové v ambulanci nemohli ve spěchu leč zaceliti ránu na čele ... Nechci vám činiti naděje, která snad jest jen pouhým snem; přece však učinila jsem plán.

Místo do invalidovny. zavedu vás k nejlepším pařížským lékařům, k nejlepším odborníkům očním a na kolenou jich poprosím, aby vám věnovali péči pro lásku Boží a z vlastenectví. Vrátí-li vám Bůh zrak, zůstaňte dobrým křesťanem pro celý ostatní život. Slibujete-li mi to?“

Veterán klesl na kolena. Dlouho zůstal tak beze slova; křečovité štkání hýbalo celou jeho bytostí.

Bůh viděl oba poutníky, a oko Jeho na nich stanulo.

Tu v polní samotě, kde nebylo lidských obydlí, prokazovala milosrdenství chudičká žena.

Čtvrt roku po té byl zázrak milosrdenství dokonán. Vojín prohlédl. Sestra vrátila se do školy, kde učí dítky rolníků.“ (L'héroïsme en soutane.)

A nebude-li kongregace její uznána, zítra již vyhnána bude tato křesťanská Antigona, poněvadž „její vyučování není dosti francouzské.“

(Pokračování.)

Ambrož.

Román o dvou dílech.

Napsal

Jaroslav Janeček.

(Pokračování.)

XIII.

Projekty.

Blaho má základy velmi vratké.

Láska, má-li se osvědčiti, musí podstoupiti zkoušku ohněm. Ohněm tím jest utrpení. Loučení jest vždy utrpením. Rozloučení v lásce působí jako arsenik. Užíváme-li ho mírně a v malých dávkách, prospívá. Vezměte značnou dávku náhle, a zmařen bude váš život. Tak i láska. Rozloučení krátké lásku posiluje, rozloučení dlouhé ji moří, až ona odumře docela, a dvé srdcí, která dříve horoucně se milovala, cítí se uvolněnými. Jenom lehký závoj vzpomínek je obestírá.

Ambrož miloval, a láska jeho již ve svých počátcích měla přetrpěti krutou zkoušku loučení.

Trpěl, ale zmužile poddal se té zkoušce. Přemohl svůj bol.

Marta bolu svého přemoci nemohla. Bojovala dlouho — ale tuhý zápas pohltil její síly, a ona rozloučivši se s Ambrožem upadla v povážlivou nemoc, zatím co Ambrož meškal v Praze a připravoval se k odjezdu do Paříže. V nových vědeckých projektech nalezl poněkud zapomenutí na svůj vnitřní žal.

Vojtěch trpěl neméně než Marta. Přátelství jeho k Ambroži bylo neméně vroucí než její láska. Viděl se nyní bez přítele, a ztráta ta více se ho dotýkala nežli zklamání v Pavlíně.

Ambrož sbližoval se s doktorem Ravenim čím dále, tím více. Doktor shledal v něm nejen ryzí, šlechetnou povahu, ale také stkvělé nadání, jež ve vědě nespokojovalo se pouze cestou reproduktivní, ale samo nových a nových cest hledalo.

Tyto nové cesty náhodou shodovaly se s těmi, které doktor po celý život svůj hledal. Ocitli se oba ve stejném oboru svého bádání,

a to ještě více je k sobě sblížilo. Bylo podivuhodno, jaký srdečný poměr vyvinul se mezi starcem a mladíkem průběhem několika málo dní. Byl to zase týž dřívější chladný Ambrož, jenž zdál se žíti jen vědám, jakoby nic jiného na světě nemělo proň významu. Ale když večer osaměl a sklonil hlavu do dlaní nad knihami, tu v moři chemických formulí a rovnic viděl rusovlasou hlavinku Martinu, viděl myslivnu na břehu Labe, ony sladké okamžiky, jež tam prožil, jako vábný obraz vznášely se před jeho zrakem. Vzpomínal, dal se unášeti poesií v minulost, snil, ale pak zase s povzdechem sklonil se nad knihami a nad spoustou papírů.

Raveni pracoval rovněž neunavně. Téměř veškerý jeho život zasvěcen byl studiím, a to výhradně studiím chemickým. Chemie byla jeho zamilovanou vědou, ač jinak by se zdálo, an byl doktorem mediciny, že medicina více jej zajímá. Než, nebylo tomu tak. Již za mladších let prozrazoval neobyčejnou lásku k chemii, a této náklonnosti mohl se tím více oddati, ano značné jeho jmění poskytovalo mu život příjemný, a nebyl nucen náklonnost tuto v sobě tlumiti bojem o chléb. Rozhovor chemický uváděl ho v nadšení. Celé dny bylo jej vídati, an ve své chemické laboratoři činí pokusy, a stěží bylo lze jej oddáliti od jeho lahviček, zkoumavek a křivulí. Po celý život zůstal idealistou. Všední touhy nenalezly v jeho duši příhodného pole. Na dně duše jeho zrály mohutné plány o doplnění a reformě vědy. Zejména filosofická stránka chemie měla proň neskonalé půvaby. Plných dvacet let obíral se studiemi vah atomových a jich srovnáváním s ostatními vlastnostmi prvků. Tušil, že v této oblasti tají se nový zákon. Ale tušil pouze, tajemství to bylo proň dosud zahaleno temnou rouškou. Dvacet let pátral a zkoumal neúnavně, neustále jsa veden a posilován ideou, že vítězství jeho jest jisté. Ale nyní po dvacíti letech, kdy se ohlížel zpět na dlouhou minulost, věnovanou jedné myšlénce, kdy vzpomenul na práci neúnavnou a přirovnával ji k výsledkům, kterých se byl dodělal, — nyní po dvacíti letech cítil slábnouti své síly a viděl, že není dosud tam, kam dostati se chtěl. Nabýval přesvědčení, že za života svého nedočká se ovoce své práce, s povzdechem opakoval si často smutnou pravdu, že není nikoho, kdo by na dráze, kterou on nastoupil, pokračoval, kdo dílo jím započaté ve prospěch vědy by dokončil.

Nelze pochopiti city učence, jenž jedné idei věnoval půl života svého, a blíže se k jeho sklonku, marně ohlíží se po nějakých positivních výsledcích své práce a sám o sobě počíná pochybovati, zda jest na cestě pravé, a zda veškeré minulé namáhání nebylo jen trpkým ovocem poblouzení . . .

Raveni byl nyní v tomto stadiu. Zachmuřené jeho čelo a zádumčivé oko svědčilo, co v nitru učence se děje. Ale duch jeho byl silný, aby dosavadní neúspěchy práce jeho mohly jej přemoci. Podobal se bojovníku, který ve vřavě bitevní pochybuje, zdali boj jeho jest dobrý, ale přece odhodlaně bije se dále, za nečestné považuje ustoupiti.

Nenadále vzešla mu nová naděje. Našel Ambrože, a po krátkém styku s ním seznal, že Ambrož týmiž studiemi, a to nikoliv bezvýsledně se zabývá. Bylo to řízení Boží, které svedlo oba ty učence k sobě. Zdálo se, že spojenými silami dojdou svého cíle. Raveni měl

hojnou zkušenosť a vzácné vědomosti, Ambrož mladého, nadšeného, pružného ducha. Toto obé v jednotu spojené, slibovalo práci výslednou.

Raveni byl nadšen, když Ambrož v prvých dnech svého pobytu v Praze sdělil s ním své myšlénky a snahy, a když seznal, že úplně shodují se s myšlénkami a snahami jeho.

V očích zaplanulo mu nadšení, dosud zachmuřené čelo náhle se vyjasnilo, a on Ambrože objímaje, zvolal: „Žehnám nebesům, že popřála mi v tobě nalézti syna, jenž dokoná dílo, které jsem započal, jenž uchopí pochodeň osvěty, kdy stará ruka má, umdlená chábne... Pojď na má prsa, Ambroži milovaný, nyní teprve poznávám, že vůlí Boží my dva jsme se setkali, bychom dokončili společně dílo vědy. Nyní mi jest vědomo, že Bůh tebe seslal, abys mi život zachránil a potom na základě dlouholetých studií mých dílo dovršil. Přesvědčen jsem, že v duši tvé dřímají vznešené ideály. Nuže, pokračuj na započaté dráze, snad Bůh dá, že spolu dojdeme cíle a vědě nový triumf přineseme. A není-li mi souzeno, bych za svého života toho se dočekal, tož pokojně zemru v přesvědčení, že úsilná práce mého života nebyla nadarmo, že myšlénky mé v tobě dokrystalisují, a ty lidstvu někdy podáš jejich stkvělé, třpytné, jasné hráně.“

A přitiskl mladíka k prsoum, v nichž srdce bilo zase mladistvým ohněm, a on ve hlubokém pohnutí sklonil hlavu na jeho rameno.

Dlouho tak stáli dávajíce se unésti svým citům i myšlénkám. Pak začali spolu stanoviti projekty do nejbližší budoucnosti. Odjezd Ambrožův do Paříže odložen na několik dní, ve kterých Raveni poskytoval horlivě svému mladému svěřenci rady a pokyny pro studie v metropoli Francie. Prozatím vyměřen studiím v Paříži jeden rok. Potom teprve mělo se rozhodnouti o dalším. Ambrož byl opatřen doporučujícími listy k vynikajícím osobnostem, zejména k Pařížským učencům. S netrpělivostí očekával okamžik svého odjezdu, a to tím více, an doufal v cizině spíše nalézti vnitřní klid, láskou k Martě rozrušený. Viděl svůj cíl před sebou jasný, pokud se týkalo studií, ale zřel nejasnosť při myšlénce na svou lásku. Cítil se, že není více volným, cítil se býti puzeným vůlí Raveniho, a poddával se jí věda, že doktor s ním dobře smýšlí. Neobyčejná shoda bádání jeho s bádáním doktorovým utvrdila v něm myšlénku, že jde po cestě pravé, na které může dojíti slávy...

Slávy? Netoužil po ní. A přece rád byl by získal vavřínů, leč ne pro sebe, nýbrž aby je složil k nohám své milované Marty. Marta! Zda vzpomíná? Odpověděl si na otázku tu „ano“, a nemohl se ubrániti myšlénce, že trpí ta, kterou miluje. Ale kostky byly vrženy.

Zatím ve chvílích, kdy osaměl, hledal úlevy ve studiích. V duchu již loučil se s malým tím pokojíkem, kde po čtyři léta prožíval slastí i strastí studentských, a bolno bylo mu u srdce.

Raveni jedenkráte mu oznámil, že příštího dne přijede domů jeho dcera Filomena, kteráž byla na vychování ve Vídeňském klášteře.

Ačkoli Ambrož často již slýchal z úst doktorových o Filomeně, přece zpráva tato účinkovala naň hluboce. Měl se nyní setkati s dcerou svého otcovského přítele... Srdce mu prudce zabušilo... Marta zjevila se před jeho zrakem...

Snažil se zachovati klid.

Přemáhaje své pohnutí vstupoval příštího dne do villy Raveniho.

Byl podvečer. Raveni s Filomenou dleli v saloně nádherně a spolu vkusně zařízeném, očekávajíce oznámenou návštěvu Ambrožovu.

Zapadající slunko vrhalo poslední záři oknem do přitmělého pokoje.

Filomena stála proti oknu, opírajíc se o vyřezávaný toaletní stolek a zírajíc v moře červánků. Její jasné, modré oči jako dvě hvězdy na dně jezera. Zdálo se, že očima těma viděti jest až na dno dívčí duše. Kaštanový vlas vroubil bělostné čelo a přibledlý, ušlechtilý obličej, zářící vnitřním posvátným mírem. Oděna byla ve volný, světle modrý šat, na krku visel jí malý, zlatý křížek.

Raveni zamyšleně seděl za stolem. Šedivící hlava jeho opřena byla o levou ruku, pravice držela tužku, kterou chvílemi psala na podloženém papíru.

Dívka ohlédla se a vidouc otce zamyšleného, obrátila se opět k oknu, aby pozorovala obláčky vroubené zlatem červánků.

Po chvíli opustila své místo a přistoupila k otci. „Otče!“ pravila polohlasitě, pohledem lásky zírajíc na starce. Ale ten zdál se neslyšeti.

„Otče!“ řekla hlasitěji a položila mu ruku jemně na hlavu.

Doktor nepozvednuv očí od číslic, které právě na papíře naznačoval, pozvedl ruku, o niž hlava jeho byla opřena, a stisknul Filomeně ručku.

„Otče,“ pravila dívka opět, „namáháš se přílišně.“

Doktor neodpověděl. Počítal dále, až pak rozmrzeně odložil tužku na papír, kterýž odstrčil a obrátil se k dceři.

Ta přejela rukou po jeho zapoceném čele, a hledíc mu něžně do očí pravila: „Drahý otče, proč tak neunavně stále pracuješ? Bojím se o tvé zdraví.“

„Milé dítě,“ odvětil Raveni měkkým hlasem, který tak velice se lišil od jeho mrzutého obličeje, „buď o mne beze starostí, mé zdraví jest pevné. Spíše učiň mi výčitku, že tě pro své studie zanedbávám.“

Děvče lehce se zapýřilo, vzalo otce kolem krku a usedlo mu na klín.

„Čeho se domýšlíš, drahý otče? Což bych tě tak málo milovala a chtěla býti tak sobeckou, abys veškerý čas jen mně věnoval? Ó, nikoli, tatínku, bav se a studuj dále, mně dostačí, jestliže jsem u tebe.“

„Však jsi mne dlouho postrádala, drahé dítě“, pravil doktor laskavě a políbil dceru na čelo.

Dívka se usmála a řekla: „Nemohla jsem býti vždy u tebe, ačkoliv mi to bylo krušným. Ale věděla jsem, že se mnou dobře myslíš, proto trpělivě, do vůle Boží jsouc odevzdána, snášela jsem odloučení od tebe. Ovšem,“ pokračovala, a stín smutku přelétl její krásný obličej, „ovšem, kdyby dráhá matinka byla živa, zajisté nebyla bych musila tě opustiti.“

„Drahé dítě, i já neustále vzpomínal jsem na tebe... Viz můj nynější život...“ a ukázal na papír, na kterém před chvílí psal, „toť číslice, formule a rovnice. Scházelo teplo do mého srdce, scházela jsi mi ty, drahá Filomeno.“

„Otče můj, nyní však zajisté nikdy se nerozloučíme?“ pronesla dívka a objavši otce oběma rukama, vtiskla mu na čelo vroucí políbení.

Doktor na okamžik se zamyslil a pak pravil nejistým hlasem: „Snad nikdy, dítě drahé.“

„Bohu díky,“ zašeptala dívka, „jsem nyní zase šťastna. Co schází nám ještě ku blahu, tatínku? Ty víš, čtu ti to v očích. Ach, ano, drahá naše matinka. Kdyby ta byla mezi námi, blaho naše bylo by dovršeno. Ale ona se již nikdy nevrátí,“ dodala smutně.

„Ale my přijdeme za ní,“ doložil doktor rovněž smutně.

Z očí dívky vytryskly slzy vyluzené vzpomínkou na milovanou matku. Setřela je rychle, ale otec je již zpozoroval.

„Filomeno,“ pravil se smutným úsměvem. „Proč pláčeš? Vždyť matka tvá jest šťastna, jest v nebi.“

„A přece se mi po ní dosud stýská,“ vydechla dívka a ukryla hlavu na otcově rameni.

„Duše dobrá, jest v Boží radě souzeno, že nás, co nejvíc mileno, opouští.“

„Buď vůle Tvá,“ pravila dívka zbožně a pohlédla vzhůru.

„Milované dítě, netruchli,“ těšil ji otec laskavým hlasem, „žij vzpomínkám na matku, ale pamatuj, že jsi na pokraji života, ve kterém snad čeká tě mnoho dobrého. Nezavírej očí svých před budoucností, ta leží ještě před tebou, v té mnoho může se učiniti, mnoho změniti. Minulost, ta je ztracena a nenávratna —“

„Nepřeji si více štěstí, otče můj, jsem nyní šťastna dosti, neboť dlím po tvém boku. Co bych chtěla více, nežli lásku tvou?“

„Budoucnost jest před námi — a jest nedohledna,“ chtěl říci Raveni, ale nepronesl té myšlénky a převedl řeč jinam. — „Nestýská se ti po klášteře, má duše?“

„Jsem-li u tebe, tatínku, nikoliv. Kdybych však neměla tebe, chtěla bych tam ztráviti celý život.“

„Oh, celý život, — toť potřebuje zralého uvážení.“

„Myslila jsem již o tom.“

„Ale považ, jaké to sebeobětování: uzavříti sebe do tichého kláštera a vícekráte z něho nevykročiti.“

„Býti nevěstou Kristovou — možno nazvati to obětí?“

„Duše má, porážíš mne svými důvody,“ pravil doktor.

„Nuže vidíš, otče! A co bych ztratila zde na světě, kdyby tebe tu nebylo? Miluje mne snad někdo?“

Raveni podivně se usmál a pravil pouze: „Milé dítě, jsi ještě mláda, a život je dlouhý.“

Dívka temně se zarděla. „Proč tak pravíš, otče?“

„Oh, rád bych tě povyrazil ze smutných myšlének“.

V tom odhalila se těžká záslona, kryjící dvéře, a vstoupil sluha, nesoucí na stříbrném talířku navštívenku.

Doktor se jí chopil a jedva na ni pohleděl, pravil sluhovi: „Pan Valdemari jest nám vítán. Nechť vstoupí“.

A obrátiv se k dceři, která povstala a postavila se k oknu, řekl: „Můj ochrance, očekávaný host.“

Sluha se vzdálil. Nastal okamžik ticha. Filomena cítila, že srdce její prudce zabušilo. Sáhla k němu, jakoby se obávala, že tlukot jeho jest slyšeti. „Valdemari,“ myslila si, „týž, o kterém otec tolik krásného vypravoval. Oko její upřeno bylo na záslonu, kde se měl očekávaný objeviti.

Posléze ozvaly se v předsíni kroky, záslona se rozhrnula, a zjevila se štíhlá postava Ambrožova, oděná v černý šat, od něhož bledý jeho obličej tím více se lišil.

Doktor povstal, podal Valdemarimu ruku a představil navzájem oba mladé lidi.

Po obvyklých poklonách přistoupila dívka k Ambroži a pravila svým jemným hlasem, oči majíc sklopené: „Jsem vám mnohými díky povinna, pane. Zachránil jste mi drahého otce. Přijměte můj srdečný dík.“

Ambrož uviděl proti sobě vztáhnutou bílou ručku, i uchopil ji.

„Těší mne tak vzácné díky, ale nejsem jich hoden.“

„Ambroži,“ pravil Raveni, „představil jsem ti jedinou naději svého života. Měj k ní přátelství jako k sestře.“

Ambrož nevěděl, co na tato podivná slova má odpověděti, i poklonil se.

„Miluji vás oba. Podejte šťastnému otci svých rukou, by mohl je stisknouti dnes, kdy poprvé jste se sešli.“

Chopil se Ambrože pravicí a Filomenu levicí, stiskl ruce jejich a učinil pohyby, jakoby chtěl obě ty ruce spojiti, v obličeji zasvitla na okamžik záře radosti... Ale přemohl se, držel chvíli ruce jejich v rukou svých a pak je pustil s tajeným povzdechem. „Ještě není čas,“ myslil si.

„Buďme veselí,“ pravil za okamžik svým obvyklým tonem, „použijme několika těch okamžiků, kterých Prozřetelnost nám poskytla. Mějme nejlepší naděje do budoucnosti, neboť jedno jest, co člověka sílí, by započatou dráhu dokončil — naděje.“

Do pokoje vstoupil sluha oznamuje, že večeře jest připravena.

(Pokračování.)

Johanna d'Arc — Panna Orleánská.

Dle různých výpisků vypravuje **Aug. Senz.**

V dějinách francouzských, ba, můžeme říci, že v dějinách všeobecných století XV. zajisté málo se dočítáme událostí, které by mysl naši takovou pozorností poutaly, které by takový zájem v nás budily, jako život a působení Johanny d'Arc, zvané Pannou Orleánskou. Vždyť nám, kteří se rádi chlubíváme, že žijeme v době osvícené, nad temný středověk povznešené, nezdá se býti možným, ba ani pravdě podobným, aby tam, kde mužové již ve svých silách ochabovali, vší naděje se vzdávali, kde vše pokládáno bylo již za ztraceno, aby tam slabá dívka pravý opak dokázala, hrdinské, síly ženské daleko přesahující skutky vykonala; a za všecko aby tak nevděčně, nespravedlivě byla odměněna. Nám Panna Orleánská nezdá se býti ani osobou historickou; nám vidění, skutky a smrť její zdají se býti spíše překrásným, tajuplným vypravováním středověké legendy; — a přece celý její život, všecky její skutky a mučennická její smrť nepřipouštějí ani nejmenší pochybnosti. Postava Panny Orleánské v zázračném lesku vznáší se na rozhraní středověku a doby nové, vyvracejíc zjevem svým z kořen mínění těch, kteří všecko neobyčejné, všecko nadpřirozené, všecko zázračné pokládají na tomto světě za nemožné.

Proto nemůžeme se také diviti, že všecka umění volila a volí si doposud se zvláštní zálibou Pannu Orleánskou za předmět svého tvoření. Dláto sochařovo, štětec malířův i péro nadšeného básníka snažily a snaží se zvěčniti její památku. Leč stává se tak obyčejně v její neprospěch. Každý umělec vytváří zajisté postavy v mysli se mu rodící dle svého subjektivního soudu a přesvědčení, nedbaje při tom častokráte příliš věrnosti dějepisné. Proto vyzdobuje a okrašluje si je také tak, jak ho k tomu vlastní jeho obraznosť pobádá. A právě podobným vyšperkováním historická osoba Panny Orleánské vzala velikou škodu na své vznešenosti. Panna Orleánská jest krásnou a vznešenou, ale jenom ve své prostotě a skromnosti; jest úchvatnou, ale jenom vylíčena-li jest tak, jakou skutečně byla, beze všech ideálních přídavkův a přívěskův.

A jakou byla opravdu Panna Orleánská? Čím vlastně byla národu francouzskému? —

Na takové otázky již mnohokráte, než, skoro pokaždé jiným způsobem bylo odpověděno. Nestranný, střízlivý dějepisec praví nám suše a šetrně, že Johanna byla dívkou rekovnou, která svou chrabrostí a svým zjevem nadšené voje vodila k vítězství. Než, tím nespokojí se zbožný, věřící občan francouzský, jemuž Johanna takové služby prokázala. Jemu jest Johanna světicí od Boha nešťastnému králi a zubožanému národu francouzskému poslanou, aby v čele vojska, s pomocí kůrův andělských bojujíc, krále na trůn pomohla a národ od nepřátel osvobodila. Nepřátelům konečně národa francouzského a hlavně nepřátelům církve katolické není Johanna světicí, ba ani rekyní, nýbrž právě naopak, jim jest čarodějnicí, dívkou ďáblovou, od ďábla na klam a mam lidstva vyvolenou. Připomeňme si jenom onoho vzbouření, jež povstalo mezi nepřátely naší církve, když za posledních let počalo se v Římě o tom jednati, zdaž Johanna d' Arc není hodna, aby (jak ji lid francouzský ostatně již dávno ctí) byla vřaděna mezi nebeské světice a nejenom lidu francouzskému, nýbrž celému světu katolickému určena za přímluvkyní v nebesích.

„Jak že" — tak volali tenkráte nepřátelé naší církve, — „dívka, která opovrhnuvši panenskou důstojností a odloživši ženskou vznešenosť, odhodlala se v mužském oděvu vkročiti do tábora zhýřilých vojáků, dívka, která proti něžné ženské povaze mečem se opásala a nehrozila se celé sbory vojáků do nejkrutší seče voditi, která neštítila se ve tratolištích lidské krve se brodit, dívka ta že má býti prohlášena za svatou?! A církev katolická, tatáž církev, která před 400 lety Johannu jako kacířku a čarodějnici všem na postrach na hranici upálila, tatáž církev nezdráhala by se nyní tutéž dívku představiti za světici celému katolickému světu?! Či jeví se snad v tom neomylnosť církve katolické?!" —

Co ve výčitkách těchto pravdivo a co vymysleno? Co jest v životě a působení Panny Orleánské pověstí a co pravdou historickou? Tak ozývalo se tenkráte po všem vědeckém světě. Mnozí dějepiscové, aby všeobecné pobouření myslí ukonejšili, chápali se péra a čerpajíce z pramenů starších i nově objevených, prozkoumavše hlavně akta procesu inkvisičního, před smrtí Johaninou zavedeného, sepsali životopisy Panny Orleánské. Görres, Wallon, Eyssel, Dupanloup, Sepet a jiní vydali díla, v nichž vysvětlili mnohé doposud temné a záhadné

stránky života a působení Johanina a postavili ji v pravé její podobě, v nehasnoucím lesku mezi historické velikány.

Dle nich seřaděny jsou i tyto skrovné výpisky.

* * *

Abychom skutky Johanny, Panny Orleánské, s větším zájmem sledovali, nebude snad od místa vylíčiti stručně historickou dobu jejího objevení se a působení.

Ve Francii zuřila vražedná, bratrská válka. Synové téže matky jako rozumu zbavení tasili na sebe meče, pranic se nestarajíce o pravé nejúhlavnější své nepřátely, schytralé Angličany, jimž takto sami připravovali domácími rozbroji snadnou cestu do své země.

Nenávisť a národní zášť mezi Francouzi a Angličany hledati třeba hned v r. 1066. — V bitvě u Hastingsu, kdež Vilémovi, vévodovi normandskému, se podařilo nabyti koruny anglické, zaseto bylo sémě nenávisti mezi Francouze a Angličany, jež později vypučelo a vzrostlo v mohutný strom a skoro po 400 let přinášelo nejhorší ovoce, jaké jenom svár a zášť může ploditi. Králové angličtí, jsouce zároveň vévody normandskými a vasaly francouzskými, snažili se stále výboji a vypočítavými sňatky moc a území své ve Francii zvětšiti. Francouzové naopak vždy zase o to pečovali, aby Angličany z Francie docela vypudili. Skoro po 400 let, jak již vzpomenuto, zuřil s několika přestávkami mezi nimi vražedný boj se štěstím střídavým.

V bojích mezi Eduardem III., králem anglickým, a Karlem V., králem francouzským, přálo štěstí zpočátku Angličanům. Vítězství samého krále Eduarda III. u Kreščaku r. 1346. a téhož ještě roku dobytí města Calais, vítězství Černého prince, syna Eduardova, u Poitiers r. 1356. ozdobila zbraně anglické nevadnoucími vavříny. Štěstí válečné však bývá vrtkavé. Netrvalo dlouho, a francouzskému vojevůdci Bertrandovi du Gueselin podařilo se všechny úspěchy anglických vojsk zmařiti a Eduarda III. v Bretigny r. 1374. donutiti ku příměří.

R. 1376. zemřel Černý princ, a za rok potom (1377.) skonal Eduard III., ustanoviv svým nástupcem Richarda II., syna Černého prince. R. 1380. zemřel hlavní nepřítel Angličanů Bertrand du Gueselin, a za dva měsíce po něm král francouzský Karel V. Dalo by se očekávati, že po smrti obou králův a hlavních jejich vojevůdců válka snad přestane; než, bohužel, nebylo tomu tak.

Nástupcem Karla V. zvolen byl jeho syn, dvanáctiletý Karel VI. Za jeho nezletilosti vládli a lodičku říše Francouzské na rozbouřeném moři řídili různí poručníci a rádcové, kteří brzy Francii do bratrské války zapletli a takto národu svému mnoho neštěstí připravili. Pravé poručnictví nad následovníkem trůnu měl míti dle poslední vůle zemřelého Karla V. nejstarší jeho bratr Ludvík, vévoda z Anjou. Usnesení tomu opřeli se však mladší dva bratři Ludvíkovi: Jan, vévoda z Berry, a Filip Smělý, vévoda burgundský. Po dlouhých rodinných hádkách a sporech uradili se konečně na tom, aby vychování mladého krále svěřeno bylo Janovi, vévodovi z Berry, a Filipovi Smělému, správa země však aby byla neobmezeně ponechána Ludvíkovi, vévodovi z Anjou.

Ludvík ujal se skutečně vlády. Než, blaho Francie neleželo mu asi mnoho na srdci. Mysl jeho mnohem raději zalétala do krásné

Italie, a ve vlasti své zvýšenými daněmi pachtil se jenom po penězích francouzských, aby si jimi zabezpečil panství v Neapoli, kdež jej bezdětná královna Johanna byla ustanovila dědicem. Nelítostné vydírání peněz znelíbilo se všem Francouzům, a lid brzy se počal bouřiti proti Ludvíkovi, nejprve v Paříži, potom i v jiných městech. Z bouře té zachránil se Ludvík jenom tajným útěkem do Italie. Po jeho odchodu ocitla se vláda hlavně v rukou Filipa, vévody burgundského, jemuž podařilo se také vzbouření utišiti. — Ludvík, vévoda z Anjou, nevrátil se již do své vlasti. Zemřel r. 1384. v Italii zimnicí.

Karlovi VI. bylo zatím dvacet let. Jsa již syt poručnictví obou svých strýců, prohlásil r. 1388., hlavně na radu bratra svého Ludvíka, vévody orleánského, že chce sám vládnouti. Lid francouzský přijal rozhodnutí toto s radostí. Než, brzy poznal, že se velmi zklamal ve svých nadějích, do nového krále kladených. Mladý, nezkušený král brzy nabažil se vladařských starostí a oddal se jako za náhradu rozkošem a radovánkám, ponechávaje vládu úplně Ludvíkovi, vévodovi orleánskému. R. 1392. snad následkem nevázaného života, snad z jiné příčiny sešílel.

Této neblahé události použil Filip, vévoda burgundský, pořád ještě dychtivý po panství nad Francií, k neblahým svým záměrům. Dal roztrušovati mezi lid pověsti, že Ludvík, vévoda orleánský, hlavně kouzelnými prostředky šílenost krále Karla VI. zavinil. Lid snadno pověsti této uvěřil, a domácí rozbroje začaly nanovo.

Filip, vévoda burgundský, zemřel sice r. 1404., než, syn jeho Jan věrně pokračoval ve plánech svého otce. R. 1407. byl na jeho rozkaz vévoda orleánský na veřejné ulici zavražděn. Hanebný tento skutek schválil nejenom parlament, universita a občané pařížští, nýbrž i sám nešťastný, šílený Karel VI. byl donucen veřejně vyznati, že dal k činu tomu své svolení, jelikož prý se vévoda Orleánský dopustil velezrády. Vdova po zavražděném vévodovi musila se svými dětmi utéci z Paříže do Blois. Tam ujal se jí hrabě Armagnac, kterému se také podařilo vévodu burgundského Jana pohnati k zodpovídání. Tím dán byl podnět k novému, snad největšímu a nejosudnějšímu domácímu povstání.

Celá Francie rozdvojila se ve dva tábory, a obě strany, pod jmény Bourguignons á Armagnacs řádily s největší krutostí. Členové parlamentu a university pokoušeli se sice, aby bojující strany smířili, než nadarmo. Bylo-li uzavřeno příměří, bylo zajisté za kratinký čas ukrutností té neb oné strany porušeno, a boj vzplanul nanovo. A nejhorší při tom bylo, že domácí tento svár popudil obě strany ku vlastizrádě. Jednou přívrženci vévody burgundského, po druhé zase náčelníci strany hraběte Armagnacského volali Angličany na pomoc. A Angličané nelenili mezi bojujícími stranami zakročiti, pamatujíce při tom ovšem předem na svůj vlastní prospěch.

Již před tímto vyzváním r. 1414. král anglický Jindřich V., povzbuzen jsa domácími rozbroji ve Francii, žádal od krále francouzského Karla VI. ruku princezny Kateřiny s věnem 2 millionů korun a zároveň postoupení všech krajin, které dříve Angličané byli obsadili. Francouzové nechtěli těmto požadavkům vyhověti, a proto v srpnu r. 1415. přistálo loďstvo anglické k pobřeží normandskému. Vojsku podařilo se sice vniknouti hluboko do Francie. Než, brzy bylo vypuklým morem mezi vojáky tak seslabeno, že král Jindřich V. uznal

za dobré navrátiti se domů. Byl však u Azincourtu obklíčen od vojska francouzského, strany hraběte armagnacského. Ačkoli byla přesila na straně francouzské, podařilo se přece Angličanům zvítěziti, a mnoho předních osobností, mezi nimi i vévodu orleánského, zajati. Vítězství toho nemohli však Angličané, jsouce bitvou a morem velice seslábli, využitkovati, a proto vrátil se Jindřich V. zase do Anglie.

Ve Francii zatím hrabě Armagnac, aby nabyl větší moci, spojil se se synem Karla VI, čtrnáctiletým Karlem VII., od něhož, aby mu ve plánech nepřekážela, odloudil jeho matku, královnu Isabelu. Zapuzené a uražené, proti vlastnímu dítěti pomstu přisahající královny ujal se vévoda burgundský, jemuž se též za rok potom poštěstilo zmocniti se Paříže a tím opět roznítiti zášť obou stran.

Jindřich V., král anglický, přistál zatím po druhé u pobřeží normandského, ale žádná strana ve Francii toho nedbala. Teprve když r. 1419. Angličané po šestiměsíčním obléhání města Rouenu dobyli, zdálo se, že strany na svou zášť zapomněly a že společně se spojí proti Angličanům. Na mostě před Montereau měli se král Karel VII. a vévoda burgundský smířiti. Jan, vévoda burgundský, padl skutečně před králem na kolena, byl však najednou od průvodčích královských na mostě zavražděn. Není doposud rozhodnuto, zdali král s vraždou touto souhlasil, či zda jeho průvodčí o své újmě tak učinili.

Zločinem tímto bylo ovšem všechno smíření mezi stranami zmařeno. Královna Isabella ujala se vdovy po zavražděném vévodovi burgundském, jehož syn Filip, aby mohl krále zničiti, nehrozil se proti své vlasti Francii zrádně s Angličany se spolčiti.

Dne 22. května r. 1420. uzavřena byla v Troyesu smlouva mezi králem anglickým Jindřichem V., královnou Isabellou a vévodou burgundským Filipem, dle které Jindřich V. uznán jsa dědicem koruny Francouzské, měl se zasnoubiti s Kateřinou, dcerou Karla VI., šíleného krále francouzského. Svatba skutečně slavena byla v Troyesu. Jindřich V. navrátil se potom s Kateřinou do Anglie, kdež byla Kateřina s nadšením korunována za královnu anglickou.

R. 1421. vrátil se Jindřich V. zase do Francie, a brzy se mu podařilo všecky krajiny severně od řeky Loiry si podmaniti. Leč netěšil se dlouho svým válečným úspěchům. R. 1422. zemřel po krátké nemoci ve Vincennes. Za dva měsíce po něm (r. 1422.) zemřel též král francouzský, nešťastný Karel VI. Po jeho smrti byl skutečně uznán po všech krajích severně od řeky Loiry syn Jindřicha V., krále anglického, teprve 9 měsíců starý Jindřich VI., za krále francouzského. Jeho práva na půdě francouzské hájil vévoda Bedfordský. Smělý tento válečník pranic se nedal tím zastrašiti, že Francie jižně od Loiry se rozhodla pro Karla VII. Právě naopak. Když r. 1428. hrabě Salisbury přistál ku Francii s novými vojsky, odhodlal se dobyti města Orleansu, klíče to k celé jižní Francii, a tím pojistiti Jindřichovi VI. celou Francii.

Vojska anglická na obou březích řeky obklíčila Orleans. Nouze a bída v obleženém městě dostoupila brzo nejvyššího stupně. Padlo-li město Orleans, poslední to opevněná bašta francouzská, do rukou Angličanům, veta bylo po samostatnosti a svobodě francouzské, veta bylo po francouzském království. A že se Orleans neudrží, bylo na bílední. Vojska Karlovi VII. oddaná byla neustálými boji tak seslabena a válečným nezdarem na mysli tak sklíčena, že bylo by bý-

valo skutkem marným, pošetilým, bláznovským, vydati se s nimi na osvobození Orleansu. Vůdcové byli na rozpacích, vojsko zoufalo, národ francouzský tupě hleděl ve tvář své porobě a svému neštěstí. Jediné zázrak mohl národ francouzský zachrániti.

A skutečně zázračně měl býti Karel, zázračně měla býti Francie zachráněna. Chudá pastýřská dívka chopila se válečného praporu, který byl otužilým vojákům vypadl z umdlených rukou, postavila se v čelo sklíčeného, zoufalého vojska, roznítila novou sílu v srdcích zoufajících a přece zase doufajících vojáků a vodila je „ve jménu Páně“ tak dlouho od vítězství k vítězství, dokud celá Francie nebyla prosta nepřátel.

Johanna narodila se dne 6. ledna r. 1412. v Domremy, ve vesničce na rozhraní vévodství lotrinského a kraje champagneského, půvabně rozložené, v údolí hor Vogesských na řece Mouse. Rodičové její Jakub a Isabella měli ještě čtyři dítky, Kateřinu, Jakuba, Jana a Petra. Vychování dostalo se Johanně hlavně péčí zbožné matky, která ji od utlého mládí nejenom v potřebných ručních pracech cvičila, nýbrž zároveň v duši její první základy mravnosti a zbožnosti vštěpovala. Do školy Johanna nikdy nechodila, neuměla proto ani čísti, ani psáti. Za malička pásávala stáda svého otce a když povyrostla, pomáhala rodičům v domácnosti i na poli při práci lehké i nejnamáhavější. Tím sesílila, tělo její se otužilo, a tím můžeme si také vysvětliti, kterak to bylo možno, že snášela později všechny válečné útrapy s neoblomnou vůlí a neunavnou vytrvalostí. Zbožnost její, již nad ostatní dívky vynikala, byla sice od nerozvážných, lehkomyslných družek brána v posměch a nazývána pobožnůstkářstvím, než, od rozumnějších byla vždy a všude uznávána. Dle svědectví obyvatelů domremyských, u kronikářů nám zachovaných, nebylo jí v pobožnosti rovné po celém okolí. Kromě zbožnosti chválí u ní kronikáři a dějepisci i mnoho jiných krásných ctností: poctivost a stydlivost, vlídnost a mírumilovnost, jemnost a trpělivost, slušnost a skromnost, pokoru a milosrdnost. Dle jejich svědectví byla Johanna pravou katoličkou, byla zbožnou v tom významu, jaký obyčejně pravé zbožnosti středověké připisujeme.

Válečný ruch velké války anglo-francouzské dlouho ušetřil odlehlého v horách rodiště Johanina. Než, časem i tam se donesly zprávy o hrůzách bratrského boje. A tu obyvatelé vesničky Domremy neváhali, nerozpakovali se dlouho, ke které z obou stran se mají přidati. Vesnice s okolím byla korunním majetkem královským, a proto jednomyslně se rozhodli pro svého krále, pro Karla VII.

Johanna, jíž vřelý cit pro vlast, národ a krále byl hluboce v srdci vrozen, se zármutkem poslouchávala zprávy o nešťastném králi a o nezdarech jeho vojsk. Tichý, klidný dosavádě běh jejího života byl najednou pobouřen, nepokojem a úzkostlivostí o blaho vlasti a krále přerušen. Než, jakož jest srdci dívčímu vrozeno a usouzeno, Johanna dlouho trpělivě a mlčky snášela bouři v jejím nitru bouřící, poplakala si nanejvýš v některém zátiší lesů domremyských, až najednou dostala „s hůry“ rozkaz, aby chopila se zbraně na obranu vlasti a krále.

Zajisté podivný to „s hůry“ rozkaz, aby se slabá dívka chopila zbraně a bojovala v čele vojska. Od koho pak byla Johanna vybídnuta k takovému úkolu, k úkolu, jímž měla osudům Francie v nejrozhod-

nějším okamžiku dáti nový obrat? Johanna sama vyznala soudcům v osudném pro ni hrdelním procesu, že *rozkaz dostala od Boha.* Rozumí se samo sebou, že smělý tento výrok, za kterým brzo nejpodivnější historické události následovaly, nezůstal a nezůstává ani za našich dob nepovšimnut; jedni se mu smáli, jiní ho všemožně hájili.

Nepřátelé Panny Orleánské brzo počali roztrušovati zvěsti, že Johanna jest jenom podvodnicí, lhářkou od politické strany podplacenou. Jiní zase, mírněji a upřímněji s Johannou smýšlejíce, připouštěli aspoň to, že Johanna ve svém nadšení pro vlast a v bezměrném svém bolu o její blaho upadla do blouznění, poselkyní od Boha býti se domnívala, takto sama sebe klamala a do klamu toho nevědomě i jiné sváděla. Opět jiní konečně dokazují, že Johanna skutečně zázračným způsobem od Boha byla poslána na osvobození Francie.

Pozastavme se poněkud při těchto různých domněnkách.

Na první výčitku, že Johanna byla jenom podvodnicí, lhářkou od politické strany, Angličanům nepřátelské, podplacenou, odpověděly s dostatek dějiny, když život a působení Johanino znovu bylo prozkoumáno, když všeliké podezření podvodu a bludu od ní bylo odvráceno, a když i smrt její za násilný a nespravedlivý skutek byla prohlášena. Výčitka ta není tudíž ničím jiným, leč pouhým osočováním, nepřímo hlavně církvi naší ve tvář metaným, hlavně od Angličanů, kteří se snaží takovým způsobem aspoň poněkud své válečné pověsti uhájiti.

Než, nebyla-li lhářkou a podvodnicí, byla snad Johanna dle mínění druhých blouznilkou, byla snad jakousi náměsičnicí, která mluví a koná to, o čem sama ani zdání nemá? Ti, kteří hájí toto mínění, snaží se rozličným způsobem je odůvodniti a vysvětliti. Brzy připisují její výstřední chování místním poměrům Johanina rodiště, brzy chtějí je vysvětliti z osobní povahy, anebo z jejího porušeného zdraví. Než, domněnky těchto již dávno byly též vyvráceny. Jak bylo statisticky dokázáno, jest nemožno a nesmyslno okolí vesničky Domremy považovati za rodiště blouznivců nebo pomatenců, ale právě naopak, jako kraje hornaté a lesnaté vůbec, za rodiště lidí pevného těla a zdravé mysli. Co pak se týká Johanny, nebyla zajisté, jak jsme s vrchu již podotkli, dívkou slabého těla, trpící na rozrušení nervův; nebyla nikterak povahou svou nakloněna k hallucinacím. Dějepisec Görres krásně takto o ní píše: „Sie ist Sturm der Schlacht und leichtes Wesen, furchtlos und schüchtern, kriegerisch ohne Wildheit, friedsam ohne Weichlichkeit, ungestüm und doch besonnen, einsichtig und einfältig, Kriegerin und doch kein Wirago, ekstatisch und doch kerngesund.“ — Ano, Johanna byla svatá, čistá duše v silném, zdravém těle.

Než, můžeme-li pak rozhodnutí a vystoupení Johanino snad jenom z pouhé lásky ku vlasti vysvětliti? Zajisté že nikoliv. Vždyť rodiště její v horském zákoutí dlouho zůstalo ušetřeno od nepřátel; obyvatelé Domremyští rozhodli se sice pro svého krále, než, zvláštní nadšení pro boj za svobodu nikdy neukázali, a když přece hrůzy válečné jenom na čas tam zuřiti počaly, místo aby se zbraní chopili, prchli raději do hor, kdež doufali nalézti bezpečného útulku před nepřátely. Kdyby byly měly hrůzy válečné vzbuditi Francii nějakého osvoboditele, pak by k tomu bylo bývalo každé jiné místo, od nepřátel ohrožené a spustošené, mnohem příhodnějším.

Kdož tedy povolal přece slabou dívku k takovým činům? Johanna sama, jak již vzpomenuto, rozhodně vždycky tvrdila: „Jsem poslána od Boha!“ A slova tato musí dějiny, byť i nerady, přijati; slova tato nejsou snad vyňata z nějaké středověké legendy, nýbrž nezvratně jsou potvrzena písemnými výkazy nevěřících, lstivých, Johanně nepřátelských soudcův. Sám Bůh povolal Johannu k takovým činům, sám Bůh v Johanně vzbudil Francii osvoboditele. Archanděl Michael, vůdce sborů andělských, vítěz nad ďáblem, posýlán byl od Boha k Johanně, aby ji k jejímu úkolu povzbuzoval a připravoval.

Poprvé zjevil se jí r. 1425. Než, nevyzval ji hned, aby se chopila meče a v čelo vojska se postavila. Zpočátku, jak sama vypravovala, mlčky na ni jenom patříval, mile na ni kýval a teprve později jí oznámil, že jest ustanovena od Boha za ochranitelku Francie, že má jíti ke králi a mu pomoci; pomáhati v nesnadné úloze že jí budou sv. Kateřina a sv. Markéta.

Zjevení opakovala se častěji; než, polekaná a zároveň nebeskými viděními potěšená dívka nikomu se jimi nesvěřovala. Obávalať se posměchu svých družek, nevěry vesničanův a hlavně odporu svého otce.

(Pokračování.)

Výlet do Berlína a do Drážďan.

Od B. Hakla.

Užívám slova „výlet“, jakkoli mnozí nemají je za správné, říkajíce, že člověk nemá křídel, aby lítal; avšak považíme-li, že člověk „dráhou“ svět takořka proletí, zvláště jede-li rychlíkem nebo vlakem kurýrním, tedy právem může se užiti výrazu „výlet“.

Málo ovšem může člověk říci o krajině, jižto dráhou proletěl; obrazy střídají se příliš rychle a sotva že's v mysli zachytil jeden a myslíš, že jej podržíš, již vytisknut bývá jiným. Chce-li člověk míti o krajině názor jasný, musí cestovati pomalu, a to pěšky. Leč dalekoli by ušel? a kdy by přišel na vzdálenější místa? Dráhou jest tam hned. Přece však, jeda dráhou může si učiniti o krajině obraz celkový, summární, aspoň o té, kudy dráha se vine.

Vstoupivše do vozu železničního v Ostroměři, měli jsme hned na počátku jízdu utěšenou, romantickou. Neboť hned za Ostroměří vniká dráha již do posledních výběžků hor Krkonošských, kteréž až tam se táhnou a jsou poslední větve mohutných těchto hor, jako poslední haluzky na stromě. Hned za Ostroměří táhne se ku Bělohradu krásné údolí, zvané Mezihoří, cíl výletníků z Jičína, Bydžova, Paky, Hořic, zvláště za parných letních dnů.

V pravo i v levo údolí toho, a to hned na začátku, jsou na východ i západ na návrších stará válečná ležení, z nichž nezbyly než valy a příkop, ale patrně znalé, jež svědčí o veliké jejich rozsáhlosti. Valy nad Ostroměří jsou více známy a byly nejednou starožitníky ohledány a také popsány, zvláště tušíme v Archaeologických Památkách, ale valy na východ, u Chodovic, jsou málo známy.

Ležení či tábor na západ tvořilo veliký čtverhran, v rozích pravidelně zaostřený a prostředkem rovněž zase příkopem a valem rozpůlený; proč, nechápeme; ale příkop a val jsou veliké, ohromné,

a je viděti, že tisíce ruk lidských bylo třeba, aby hluboký a široký příkop ten utvořily a z něho velemohutný val nakupily. Historických zpráv o tomto díle lidském naprosto není, a co se praví, jsou holé domněnky. Sahát stářím svým dojista do dob Avarských. Rolníci, mající vedle pole, snaží se, příkop zavésti a val rozkopati, a tak se časem stane, že val i příkop zmizí; a bylo by škoda, kdyby to ohromné, starodávné dílo zmizelo; mělo by přece, aspoň to, co ještě jest, býti zachováno. Turistovi, chtějícímu navštíviti Krkonoše a beroucímu se touto cestou, stojí vším způsobem za to, aby to místo navštívil a o rozsáhlosti té ohromné práce lidské se přesvědčil.

Méně známo jest válečné ležení východně Chodovic. Nad Ostroměří, asi 20 minut k východu, leží ves a zámek Holovousy, prastará to osada česká, zámek však jest z doby novější a za touto vsí, stranou k Chodovicům, poněkud severně, v lese, na návrší, jest tábor druhý; nyní jest zarostlý vysokým lesem, a v něm obora. Tento má tvar podlouhle kulatý, eliptický, avšak dobře znalý, a možno stopovati každým krokem, kudy val i příkop se táhly. Proti onomu zdá se tento tábor býti ještě starším a jestliže o onom nic jistého se neví, o tomto ještě méně. Že hned na blízku jest osada Chodovice, s farním kostelem a školou, osada rovněž prastará, připadnou badateli mimoděk staří Chodové na Šumavě a jejich vojenská pohraniční služba ku střežení milé vlasti; a snad i zde bylo stálé nějaké vojenské ležení, ne sice na ochranu hranic, neboť ty jsou odtud vzdáleny několik mil, ale na ochranu údolí a průsmyku Mezihoří; neboť odtud vpadá přímo do rovin k Vysokému Veselí, Smidarům, Bydžovu a Chlumci a odtud i také řeka Javorka (ode vsi Javoří, kde vzniká) čili Zlatnice se vylévajíc dále se vine, až u Smidar vpadá do Cidliny. Toto druhé ležení není tak rozsáhlé, jako ono, avšak třeba mluviti s Kollárem: „Aj, kdo že přijde vzbudit hroby ty k nám ze sna živého?“

Vsednuvše tedy do vozu, jeli jsme nejprv údolím Mezihorským; dole svěží pažit, protékaný říčkou, po stranách a stráních krásné, husté lesy. Tu po pravé ruce k východu v malé chvíli vynoří se milý obrázek: v padolíku na stráni vesnička Libín, pravý to Libín, s pěknou dřevěnou villou uprostřed, jež, jsouc o jednom patře, nad ostatní chalupy a domky vyniká. Vystavěl si ji před několika lety převeliký Rusofil, Ivan Ivanovič Kubišta, známá svého času v Praze osobnost z obchodu Neffova na Příkopech; říkali o něm, že z lásky k Rusům i juchtovou vestu nosí; mluvě zkomoleně česky, myslil, že mluví rusky. Jižť dávno odpočívá — strýček Ivan Ivanovič Kubišta. Slovan skrz naskrz, přehorlivý, až vášnivý, ale dobrý. Měla mu villa ta dopomoci ku zdravým plícím, ale nepomohla. I zaslali jsme mu v duchu srdečný, upřímný, slovanský pozdrav!

A tu, na Libíně, trávíval některý čas v posledních letech života svého též Petr Maixner, slovutný malíř a rodák Hořický*), aby na svěžím vzduchu a v milé přírodě tu pookřál, kde jsme jej i také as dvakrát navštívili. I proto jest hodno, Libína si všímnouti, že tam rostou a se daří nejlepší švestky v okolí, veliké a sladké, což v době švestkových knedlíků dojista není věcí poslední, jak naše hospodyňky jistě dosvědčí. —

*) Jemu dne 8. září 1891. na domě Maixnerovském v Hořicích pamětní deska zasazena jest, jejž sám malbami al fresko a sgraffittovou prací byl ozdobil. Viz o něm článek v I. roč. t. l.

Kdo mine Mezihoří a na konci jeho pěknou vesnici Lhotu Šarovou čili lépe Šárovcovu, kde jest škola a teď i zastávka dráhy, ocitne se již v prvním mírném horském údolí v Bělohradě. Jest to ono údolí, jež od Mlázovic a Chotče, Újezda Svato-Janského a Bělohradu táhne se na východ k Miletínu a Poličanům, i Lanžovu a ještě dále k Dubenci, Smiřicům a Jaroměři. Na stráních vůkol bývaly lesy, „ti lesi Miletínští," jak o nich náš rukopis pěje, z nichž však zůstala jen „rudera", skrovné zbytky, jež stokrát a stokrát navštívil a jimiž kříž na kříž prošel nebožtík Josef Pecánek, bývalý profesor Jičínského gymnasia, kterýž po mnoho let v lázních Miletínských prázdniny trávíval a v lesích těch se občerstvoval. I jemu, dovednému překladateli Livia, zde přátelská vzpomínka budiž věnována.

Od Bělohradu počínajíc nabývá krajina čím dále, tím více tvaru i tvářnosti Krkonošské: půda jest červená, a dráha značně stoupá a překrucuje vrchy dělící Bělohrad od Paky. Půda jest naplavenina a pískovec červený, a jenom na jednom místě vystupuje na povrch čedič, u Hřídelce, kterýž také odtud na císařské silnice za štěrk pilně se rozváží. Dříve však, než dostoupíme Paky, jest nám projeti dosti dlouhým tunelem, ve skále vytesaným, krátce před Novou Pakou.

Pookřávše pohledem na pěkný akciový pivovar, přímo naproti nádraží nad rybníčkem na mírném svahu postavený a popatřivše na Paku, pod nádražím k severu se rozkládající, vzpomněli jsme hned slovutných mužů a znamenitých vlastenců odtud vyšlých; a to ze starších učeného Faustýna Procházky, vydavatele bible, a z nejnovější doby milého a rovněž učeností svou proslulého Jindřicha Niederle, bohužel záhy zemřelého, kterýž i také zde v rodišti svém, a to nedaleko nádraží, na hřbitově odpočívá. Bůh dej ti lehké odpočinutí, duše čistá, milá, upřímná, v nížto nebylo ni falše, ni lsti, kollego milý a věrný, včelko pilná, genie tichý, duchu Bohem hojně nadaný, jehož sláva i po veškeré Rusi, ano i po všem Slovanstvu jest známa; ty záhy nám odňatý, jehož srdce čisté plápolalo láskou k národu svému a všemu Slovanstvu; Bůh dej duchu tvému — po klopotách vezdejších — odpočinutí věčné ve slávě věčné a nasycuj ducha Tvého věděním vyšším a dej Ti nazírati do krás Pravdy Věčné a radovati se s dušemi svatými a přátely upřímnými! S Bohem duše čistá, jak učená, tak poetická, něžná a citlivá, ale rovněž i dobrá a šlechetná — s Bohem! Dřímej zde klidně, jako prach Tvůj zde v zemi rodné, tak i duch Tvůj ve vlasti lepší! —

Druhý pak rodák Novopacký, jemuž v duchu vděčný pozdrav do věčnosti jsme poslali, byl Faustýn Procházka, (roz. 13. led. 1749.; † 2. pros. 1809.), český historik literární, jakých bylo málo, vlastenec své doby na slovo vzatý; i cizinci svědčili, že jím vlasť česká právem honositi se může. Nabyv prvního vzdělání v národní škole doma, odešel do Křesova (Grüssau) na gymnasium k otcům Cisterciákům ve Slezsku; odtud postoupil k Jesuitům do Prahy a vstoupil r. 1767. ve Vranově do řádu Paulánského. Učitelem jeho, vzorem a povzbuzovatelem, byl člen téhož řádu, slavný orientalista a slavista, Fortunát Durych. Jméno Faustýn jest jméno jeho klášterní; slul vlastně František. Proslaveným se stal svou biblí, kterou dvakráte vydal; poprve r. 1778. a 1780., z nařízení samé císařovny, Marie Terezie; a podruhé r. 1786. opět nový zákon; r. pak 1804. opět celou bibli pod titulem: Biblí česká, t. j. celé písmo svaté starého i nového zákona, ve 2 dílech;

kteryžto překlad až dosud biblí Procházkovou slove a mezi lidem i kněžstvem tím jménem znám jest. Jak výborná to byla práce, svědčí i sám učený Dobrovský, kterýž hned, jakmile první vydání vyšlo, o něm se vyjádřil: „Máme u vydání tomto knihu klasickou, kterouž by Čechové slušně spravovati se měli“. — Mimo to získal si nesmrtelných zásluh, ne tak skládáním spisů původních, jako spíše vydáváním starých spisů českých, jak historických, tak vzdělavatelných a mravoučných, jednak původních českých, jednak překladů, čímž se stalo, že pročítáním starých dobrých spisů českých seznámil se s jazykem českým důkladně a osvojil si onu mluvu jádrnou, ryzí a přesnou, jakouž péro jeho se honosí. Jsa i hudebně vzdělán, nemálo přispěl i Dlabačovi, kdy sbíral material ku svému slovníku českých umělců. (Dle Náuč. Slovn.).

Jindřich Niederle žil již v době naší; stoje na výši vědy a nové vzdělanosti obral si za úkol života a cíl povolání svého jazyky klasické, zvláště řečtinu. Jsa výtečným studujícím za mládí (býval prvním na gymnasii Jičínském), obrátil záhy na sebe pozornosť představených. Dokončiv studia universitní (1862) a vykonav státní zkoušky (1863) supploval nejprve na gymnasii v Hradci Králové (1863—1865), pak (asi po 2 letech) dosazen za skutečného profesora do Klatov, odkud brzy povolán do Prahy (1868), a to na gymnasium akademické. Tu bylo jeho působiště. Vynikl zvláště původní řeckou mluvnicí, kteráž za práci výtečnou ode všech znalců řecké jazykovědy byvši uznána, na gymnasiích zavedena a do jazyka ruského přeložena jest, neboť na Rusi na všech školách středních jí se užívá.

Avšak nejen znalostí řečí klasických vynikal, ale rovněž i jazyků živých, zvláště mateřského jazyka svého, čehož nejeden důkaz podal ve pracích svých i básnických; ale zvláště krásným, ano, klassickým překladem některých zpěvů z Homérovy Iliady, kteryžto překlad, když vyšel, velice byl chválen. Převedl též ze Sofokla Elektru a Ajasa a sepsal úvod k řeckým tragikům. Očekáváno, že uzříme překlad veškerého Homéra, vyšlého z jeho dovedného péra; avšak bohužel, smrť záhy nám jej odňala. Narodil se ve Staré Pace (28. říj. r. 1840.), ale skonal v Pace Nové, kamž pro churavosť v posledních dobách života svého se uchýlil a kdež také ukončil krátký, ale přece vysoce záslužný běh svého života. —

Tyto dvě hvězdy září nad svým rodištěm, a jistě není vlastence, který by, mimo Paky jeda, jich nevzpomněl a s díkem jmen jejich nepronesl. Ó svěťte jako dvě hvězdy nebeské nad svou otčinou a probouzejte září svou spící a ospalé, ať probudíce se, následují příkladu Vašeho, k oslavě svého rodiště, k oslavě vlasti! —

Pokynuvše na pozdrav zrušenému (za císaře Josefa) klášteru Pavlánskému (sv. Františka z Pauly), kterýž nad městem Novou Pakou na návrší krásně jest položen a k němuž vedou z města dole svaté schody, jehož krásné průčelí, nyní opravené, majestátně na město zírá, dále jeli jsme do Paky Staré. Jestiť pak tato vesnice dlouhá a rozsáhlá, jak v Krkonoších bývá; má filiální chrám Páně a s Pakou Novou téměř souvisí; neboť, jak v horách bývá, táhnou se domky vedle vody téměř na hodiny cesty.

Chrám a klášter Paulánský v Nové Pace bývaly znamenitým poutním místem Marianským a jsou až dosud. Není pochybnosti, že znamenitě přispěly ku rozšíření a zvelebení města. Z dálí spěchají

zástupcové na pouť do Paky. A jsou to pouti Marianské; zasvěcen jest chrám klášterní památce Nanebevzetí a Sedmi bolestem Rodičky Boží. Lid také sám ve vůkolí měří čas dle poutí Packých, říkaje: „o první nebo poslední Packé pouti“ a jinak.

V Pace bývaly i lázně, a kdož mívali „loupání v nohách“, dávali si tam sázeti „baňky“ a vraceli se zdrávi domů, majíce zase na rok pokoj.

Pře a hádka jest dosud mezi učenci a nemohou se na ničem jistém ustáliti, odkud pochází jméno Paka? Pilný druhdy badatel a sběratel v Jičíně a ve vůkolí, v Pánu zesnulý profesor, Antonín Vánkomil Maloch, sám nevěděl si rady; pakost v Tómu ze Štítného (str. 308. ř. 21. o obec. věcech křest.) znamená škodu, zlé, protivenství; ale zdá se také zvrhlost, převrácenost; a tu by snad znamenalo Paka místo na druhé straně hor, vrchů, za horami, na opačné (severní) straně vrchů ležící. Máme-li na zřeteli rovinu a hledíme-li od jihu (Jičína) z nitra země, čili jak říkají „z kraje“ k severu, k horám, byl by ten výklad správný. Odtud říkáme „opak“, „naopak“; a jedna stará báseň česká začíná slovy: „Bieše jeden člověk paký“ (zlý, zvrhlý, převrácený).

Ostatně nemá Nová Paka nic zvláštního a důležitého do sebe; leží nad říčkou Roketnicí, má okresní soud, starý chrám sv. Mikuláše, který již r. 1350. mezi farními se uvádí, přádelnický i tkalcovský průmysl a as 4000 obyvatelů. Na blízku jsou zříceniny starého hradu „Kumburku“, jež zdaleka jest viděti a kdež v XV. století seděl známý vůdce Husitův, Hynek Krušina z Lichtenburka.

Stará Paka, jež mívala ve XIV. stol. rovněž faru, která však v bouřích náboženských zanikla, jest veliká ves, čítající přes 1000 obyvatel, náleží k Pace Nové a jest rovněž živým místem průmyslovým. Ve Staré Pace dráhy Liberecká a Severozápadní se křižují.

Údolí Jizerské.

Jakkoli veškerá jízda po dráze severozápadní jest dosti zajímavá, stává se zajímavější, jakmile zahne do údolí výběžků Krkonošských. Ještě výše pak stoupá zajímavost, kdy přesedne cestující z dráhy severozápadní a vstoupí na trať Pardubicko-Libereckou a dává se nésti z údolí Roketnice a Volešky do skalnatého a nad míru romantického řečiště Veliké Jizery.

Nejbližší stanice za Starou Pakou jest Libštát, městys to, druhdy kolonie německá, nyní ovšem úplně český, ničím nevynikající, jedině tím, že má tři kostely a tři správy duchovní, katolickou a evangelickou augšburského a helvetského vyznání či reformace. Voleška (recte Oleška od Olešnice), říčka dosti značná, vlévá se do Jizery a tudy dráha, držíc se břehu říčního, přechází do řečiště Veliké Jizery.

Romantičností známy jsou mnohé řeky české ve svém toku; jedna mezi nimi vynikající jest dojista Veliká Jizera. Od svého počátku až téměř ku svému ústí do Labe nad Brandýsem u Toušeně jest velmi zajímavá a romantická; a dojista by toho neželel turista, kdyby si obral za úkol sledovati její tok od počátku až k výtoku. Zvláště však poutavá jest část od Semil až k Turnovu, kde se vine

proud její samými skalami a každé chvíle poskytuje oku obraz jiný, jeden zajímavější druhého.

Neumíme ani dost oceniti přírodních krás vlasti své. — Uzříce krásný mlýn na Jizeře v Semilech mimoděk vzpomeneme sestárlého vůdce národa českého, Frant. Ladislava Riegra, který tu se narodil, mnoholetým poslancem býval a týž mlýn po rodičích zdědil. I to město, rodiště jeho, zapomnělo ho a přidalo se k těm, kdož nevděkem spláceli sešedivělému bojovníku, kterýž stál „půl století“ věrně a nezištně ve službách národa a vlasti. Tak nezřídka se děje hrdinám na slovo vzatým! Nezralí chlapci, kdož nemají rozhledu po světě a vlasti ani za mák a o nichž se neví, zdaž z nich co bude čili nic, opovážili se, štváni jsouce zběsilými odpůrci velikého Riegra, spílati mu zrádců a známkami ještě horšími své opovržení na jevo mu dávati. Kde jsou ty milliony, za které vlasť snad zaprodal? Kde řády? Kde ministerská křesla, jež vše mohl míti, kdyby byl chtěl prodati vlasť a zraditi národ? „Není nevděčnějšího národa na tom světě nad národ český,“ řekly i samy listy nepřátelské. Padl, padl slavně, věren jsa až do poslední chvíle; ale někdy uzná národ český, co Rieger byl, co pro národ učinil a dějepis řekne: „Vše, čím národ český jest a čím od r. 1848. až do 1890. se stal, stal se hlavně skrze Riegra“. Vzpomeňme, co byl národ náš před 40, 50 lety? kde byla jeho vzdělanosť, kde literatura? toť era Riegrova, kdy on stál v čele se svým † tchánem Palackým! Palacký byl hlava, kteráž myslila, Rieger ruka, kteráž konala. Jeho heslo naznačuje jeho charakter; vniklo do lidu a stalo se populárním; heslo to a „kovářská“ žíti budou v národě vždycky.

Vésti dráhu úžlabím Jizerským od Semil k Turnovu, přes Železný Brod, byla pro inženýry úloha dojista krušná; neboť s obou stran řečiště jsou vysoké vrchy a skály. Nebylo vyhnutí, musila skála na několika místech a na jednom hodně daleko býti provrtána, a tak povstalo několik tunelů. Pamatujeme se, že mnoho se mluvilo, kdy se stavěla; lidé z daleka široka chodili se dívat, jak že měřiči těmi skalami a oklikami řečiště dráhu propletou; ano, turisté zvláště obírali sobě tuto trať, jednak aby viděli tu krásnou krajinu, jednak dovednou inženýrskou práci.

Dráha, držíc se zprvu ustavičně levého břehu Jizery, nad Turnovem, nedaleko Rohozce, ji překročuje. Řečiště, zvláště od Železného Brodu, je brzy uzší, brzy širší; tu a tam domek na stráni anebo v údolíčku schoulená dědinka. Tu jest chudo a hospodářství žádné; samá skála. Tu musí duch si pomáhati průmyslem a obchodem. Jsou tu také lidé obratní a za obchodem prošli nezřídka nejen Evropu, ale i jiné díly světa.

Krajina, čím blíže k Turnovu, tím je zajímavější. S obou stran řeky stále vystupují vysoké skalnaté vrchy, které vyhlížejí jako hrady anebo kamenná města; tu a tam jsou stráně porostlé lesem. Ku straně jižní vypíná se před Turnovem cestovatelům známý Kozákov, vrch to pověstný pro drahé kameny, najmě český granát, jehož se tu druhdy hojně nalézalo, nyní však prý všechno už jest vyčerpáno. Tak povstal i ve blízkém Turnově obchod drahými kameny, a tomu děkoval Turnov svou druhdy zámožnosť.

Kdož by neznal českého granátu? Jest dojista jeden z nejkrásnějších drahých kamenů, a toť jeden ze zvláštních a vzácných

předmětů, jimiž naše česká vlasť se honosí. Nyní přichází valně do obchodu a stal se ozdobou dam velice oblíbenou; i jest tušíme právě teď obchod granátový velice živý a vývoz znamenitý, čehož dokladem byla i naše výstava, kde možno bylo spatřiti překrásné dámské šperky z českých granátů a nejrozmanitějšího druhu. Skutečně také překrásně se nese, ať na půdě stříbrné anebo jiné, ale zvláště zlaté; tut, podporován jsa zlatem, oheň jeho zvláště plane; a není poměrně drahý.

Býval druhdy granát i v Čechách velice oblíbeným; neboť náleželo ku šperkům a ozdobám žen i dívek, zavěsiti si několik sůůrek českých granátů na krk; každá matka snažila se, šperk ten dceři zakoupiti, a náležel takořka k dívčí výbavě. I do starodávných čepců (holubic) granát český, ať zlatých, ať stříbrných, velmi vkusně jest zasazován, by svým leskem veleumělou práci tkaniv ze zlata neb stříbra zvyšoval, jak toho ve starožitnických sbírkách musejních jest viděti. (Pokračování.)

Z národního divadla.

Mehulův „Josef v Egyptě“ dáván poprvé v Paříži dne 17. února r. 1807. Byla to tedy dosti opozděná „novinka“, staršímu obecenstvu pražskému však nikoliv neznámá; dávalť se „Josef“ dávno již v divadle někdy stavovském. Každému dítěti známý biblický děj podává tu k dramatu látku přímo stvořenou; jen kdyby jí byl libretista obratně využitkoval! Co tu mohlo býti scén plných síly a účinnosti! Toho však libretista nedovedl, a tak Mehulova jinak ovšem velmi krásná opera oplývá místy lyrickými a při plné možné bohatosti děje trpí chudokrevností a rozvláčností; tak, jak je podána, mohla by se s nepatrnou změnou odbyti aktem jediným. Celé druhé jednání rozplývá se v lyrice, hudba a zpěv se pěkně sice poslouchá, střídají se čísla krásou se předstihující, ale naprosto bez děje. A biblický děj o Josefovi, opakujeme ještě, přece tolik, tolik krásného podává! Scena ve třetím jednání, ku př. kdy Josef dává se bratřím poznati, ostává úplně bez dojmu, poněvadž dějem předchozím, jak jej libretista podal, není připravena v divácích nálada, ani děj až k tomuto kulminačnímu bodu nevystupňován. Postav dramatických ve hře není, až na jediného Simeona, svědomím trápeného; za to otec Jakub a nejmladší Benjamin podáni se vznešenou biblickou věrností.

Opera „Josef v Egyptě“ založila slávu Štěpána Mehula. (1763. až 1817.) Nepřihlédneme-li k chudému libretu, lze po hudební jen stránce nazvati operu znamenitou. Hloubka, síla i prostota idyllická znamenitě v hudbě jeho je patrna. Naše přemlsané a přesycené obecenstvo, zvyklé pamlskům, rafinovanostem a pikantnostem, ovšem něčím tak čistě klasickým se nenadchne. Přece však nalezlo se v divadle dosti duší, jež hudební drama o Josefovi pohnulo hluboce, a byť jich byla i menšina, je ta menšina rozhodující a výmluvnější než onen veliký dav, jenž letí za pozlátkem výpravy a skoky baletu.

Dále jest nám referovati o dvou zajímavých původních hrách, jež se ucházely o cenu vypsanou neznámou abonentkou národ. divadla. Fr. X. Svoboda, sbírkami svých básní již dříve známý, zadal trojaktovku „Směry života“, Fr. Ruth „Jindřich Urban“, drama z pražského života o čtyřech jednáních.

Račte vyslechnouti stručné vylíčení děje „Směrů života“. Chalupník Černý má v Praze syna, studuje, již brzy bude doktorem. Považte, co to stojí peněz, jakého to vyžaduje nákladu! Pravda, syn pomahá si sám, aby rodičů ušetřil, ale pomoc taková mnoho nevydá. Život chalupníka je práce, klopota ode tmy do tmy, samý mozol, jen tak co se nají černého chleba a bramborů, a hotové peníze — ty bývají vzácny, vzácnější než kdo ví co. Ale vezmi je kde vezmi, padni co padni; vydrželi to se synem tak dlouho, nyní ho opustiti nemohou. Však on, jejich syn, jejich krev, odplatí všechny ty oběti rodičům. Prodávají chalupu, nakládají na vůz postel, několik židlí, stůl a nezbytný „kostn“ — však mají pro sebe dost, a jdou k synovi, „panu doktorovi“ ...

Černý, syn, zamiloval se zatím do dcery paní, u níž bydlel. Jsa mladíkem pln idealismu a zápalu, kromě Boženy ničeho na světě nevidí, o ničem nesní, než jak bude šťasten, až si je vezme. Zdá se, jako by byl žil jen proto, studoval jen proto, jako by rodiče klopotili se proň a chalupu prodali jen proto, aby se ihned oženil, sotva že dostuduje. Snad by se bylo tak stalo a rodiče by nebyli řekli ani slova, ale Božena je dítě naší doby a nejmodernějšího vychování, počítá, a ví, že takový člověk, jenž právě vystudoval, obyčejně nemá nazbyt a vyživí sotva sebe, natož ženu! A ona hledala více, než pouhou výživu; hledala nadbytek, přepych, stkvosty, šperky, nádherné úbory, a to vše si děvče za čistou a i nejideálnější lásku nekoupí. Vezme si raději pana Červenku, starého — ale bohatého. „Toť povídačka stará,“ praví Heine, „však novou zůstane, a těm, jež právě potká, těm srdce proklane“. A proklála je i Černému. Zrazen jsa v lásce nevidí ničeho než temnou propast. Nechá studování, zpustne. Stane se z něho piják, noční pták, hýřil; probije i poslední peníze, jež rodiče sehnali prodejem chalupy. Co z něho bude? Otrapa, řeknete; ještě naň čeká žalář. Známe takové případy, tomuto na vlas podobné. Vše je tady pravdivé, přirozené, možné.

V tom přicházejí rodiče k synovi. Jejich příchod, rozmluva se synem, poznání trapné skutečnosti, celá ta scena je kabinetní kousek spisovatelské dovednosti. Vše tak přirozené, a proto tak působivé. Čekáte rozluštění. Co zvítězí? Mravní síla či zvrhlost? Vyvede Černého z toho bludiště ctnost či zločin? Nebude to konečným tragickým prostředkem jed nebo rána z revolveru? Nikoliv! Rodiče svým příchodem vzkřísili syna k životu. Mravní síla v něm vítězí; ztratil mnoho, ale navrátí-li se k dobru, neztratil ničeho, a najde vše. Černý se vrátí k dobru, nalezá záchrany, dojde cíle, odměňuje se rodičům — a tak jeho poklesek nebyl pádem, nýbrž pobloudením.

Snad mnohý řekne: toť chudý děj. Možno, ale jak přirozený! Kolik takových „Černých“ bylo již, a kolik jich jest a bude! A jaké hluboké mravní jádro obsahuje kus Svobodův! Najde každý „Černý“ zas onu cestu jedině pravou? A pak, prosím, považte jen: spisovatel napsal své dílo bez pomoci různých na effekt vypočítaných vnějších věcí. Nežene na vás útokem tendenční deklamací a ohyzdnými až někdy prostředky realistickými. Poslouchejte jeho hru a pocítíte, jak z ní celou silou vane skutečný život. Můžeme říci, že právě onou prostou stavbou své hry se vás zmocnil. Dnes, kdy většina spisovatelů se žene a pachtí za effektem, ať již všelijak a pomocí ledačehos sehnaným, jest to skutečná zásluha. Rádi ji uznáváme a měl by míti v té příčině Svoboda hojně následovníků.

A nyní, libo-li, podívejme se na „Jindřicha Urbana“.

Urban je muž bohatý; vzal si za ženu dívku prachudou, z lásky. Má s ní tři děti po několikaletém manželství. Ale žena je záletnice a ničemnice; uteče mu s milencem, zanechá dluhy, falešné směnky, prodá dům, aniž Urban o tom co ví. To vše odehraje se v prvním jednání, a když se Urban vrátí z obvyklé společnosti, hnízdo nalezá prázdné a dovídá se o všem. Pak zpustne na těle i duchu. Stane se z něho ochlasta, jimž lid říká „kořalkové“. Vidíte ho v podskalské kořalně, vylíčené do nejvěrnějších detajlů. Scházejí se tu flamendři, pobudové, tuláci, nevěstky, vyvrhel obojího pohlaví. Slyšíte drnkot harfy, chraptivé zpívání odrhovaček, a rozmluvy nejvěrněji napodobeným a odpozorovaným pepickým jargonem; vidíte i patrolu a opravdové strážníky policejní. Obraz málo povzbuzující a vzdělávající. Ovšem mezi tím, co jsme viděli zrazeného Urbana v saloně a nyní v kořalně, uplynulo dvacet let. Co se s ním zatím dělo? To nám autor nepovídá. Jaké procesy duševní ten člověk prodělal? O tom mlčí. Nejspíše se domnívá: obecenstvo se podívá na jeho obličej, a vysvětlí si vše. Alkohol, z něho zející, ať mluví za něho. Co chce, co zamýšlí dále, o tom se nedovídáme, kromě jednoho. Kdyby dopadl někdejšího milence své ženy, že by ho zardousil jako šelmu. Rozumí se samo sebou, že se s ním shledá, a to v téže podskalské kořalně. Bývalý seladon představí se vám jako právě propuštěný trestník a vypravuje své osudy. Urban se naň vrhne a nastane hnusná scena. Zabil by ho, kdyby ho neodtrhli. Snáší dále nejtrpčí bídu se svou dcerou; syn se k němu nehlásí. Aby obraz byl dovršen, vrátí se i milostpaní, která v prvním jednání utekla, a bývalý její milenec ji i sebe otráví. Urbanova dcera pak vezme si jistého „básníka“, jenž znal se s Urbanem — z kořalny, kamž časem chodil sklánět hlavu nad skleničkou samožitné a rozjímat o světobolu. —

Nezdá se vám, že všechny tyto zpátralé figurky jste již kdysi viděli — tak porůznu, jednu tady, druhou onde? Nepoznáváte jich zase? Nehlásí se k vám tyto typy jako staří známí z různých francouzských dramat a komédií? Že je „Urban“ nadepsán „drama z *pražského* života“, to na tom praničeho nemění. Veškeré figury vytaženy jsou z bahen a kalu francouzských sensačních her. Nepravíme, že by se něco podobného v Praze přihoditi nemohlo: ale podobné romány à la „Jindřich Urban“ přineseny byly nejdříve z Paříže, panovaly dlouhou dobu, a právě dojem, jaký „Urban“ učinil, dokazuje, že se valně přežily. Effekty silně kořeněné ničeho neplatí. Račte nyní tiše porovnati „Směry života“ a „Jindřicha Urbana“. Zde i tam člověk, jehož zkazila žena. Ale jaký rozdíl v provedení! Tam život, přirozenosť prostá, a přec působivá síla hry; zde strojenosť, nahromadění křiklavých effektů, román, vypočítavosť na zevnějšek. Tam vítězí idea mravní, zde podlehá. Porota udělila vypsanou cenu „Směrům života“.

Ostatní v posledním období provedené hry méně vynikají, a netřeba o nich zvláště referovati. O Bendlově nové opeře „Dítě Tábora“ zmíníme se příště. **Josef Flekáček.**

LITERATURA.

Památky reformace české. Petr Chelčický. Řeč a zpráva o těle Božím, O šelmě a obraze jejím, Řeč o základu zákonů lidských, O očistci. Upravil Josef Karásek. V Praze 1891. u Fr. Šimáčka, vydáním Evanjelické Matice Komenského. Cena (1 40 zl.) není uvedena.

Na poslední straně obálky seznamuje nás vydavatelstvo se snahami a úmysly svými v ten rozum, že „ujímajíc se vydávání „Památek reformace české“, činí to v tom přesvědčení, že tím vyhovuje dávno cítěným tužbám všech vlastimilů, vážících si práce velikých předků našich a že tím usnadňuje širším vrstvám důkladnější poznání i studium nejstkvělejší doby české historie“... „Účelem Comenia jest, pěstovati vědu a literaturu evanjelickou a v té příčině budíti účastenství v kruzích lidu evanjelického... a toho se domáhati chce *a)* vydáním spisů, *b)* pořádáním přednášek a rozprav o předmětech náboženské vědy evanjelíků se týkajících, *c)* zřízením knihovny, v kteréž by starší i novější plody literární a jiné historické památky shromážděny a spisovatelům i jiným, o náboženské záležitosti evanjelické se interesujícím osobám přístupny učiněny byly.“

Tak tedy pěkně pod pláštěm Komenského a národnosti páni evangelíci vytahují zbraně, kterými druhdy proti nám katolíkům bylo bojováno. Tak otevřeně to ovšem pověděno není, ale kdo chce pánům rozuměti, nemůže toho neviděti. Nu dobře, zbraní těch se nelekáme, a ukážeme, že dělané ostří není tak hrozným, že na vytažených zbraních těch je plno rezu a pokřiveného železa. Líto nám jen, že ubohý lid evangelický zase proti nám bude rozeštván, že naukami bude živen, které se skutečným učením evangelickým, kterékoli konfesse původní, ba i reformované dnešní, jsou nesrovnatelny a jim neméně než naše katolické protivny. Kéž prohlédne ubohý a sváděný lid ten, co všechno se mu vyhlásilo a vyhlašuje pomůckou jeho víry, a to od lidí, kteříž očistiti se (mnozí) nemohli z hrubé moderní nevěry!

Ve spisku přítomném podává pan Jos. Karásek „čtyři traktáty Petra Chelčického nacházející se v rukopise Olomúckém, obyčejně zvaném podle nápisu na přední desce „Hagiographa Wiclefi“. Úprava jest slušná, tisk pečlivý a zřetelný; slovníček, v němž se některé tvary a slova vysvětlují, zcela na místě. Máme za to, že pan Karásek svému úkolu dostál dobře. V předmluvě vysvětluje pan vydavatel, jak si počínal připravuje k tisku přítomný spisek. Chvalořečníky Chelčického, prof. dra. Golla a dra. Masaryka, kteří by rádi udělali ho mravokárcem a zbavili všeho dogmatisování a polemisování, přivede pan Karásek sotva k žádoucímu souhlasu, když na stránce VI. píše: „Traktáty tyto jsou obsahu dogmatického, a proto jsme je vydali nyní pohromadě. Všechna tato pojednání souvisí spolu úzce, ježto jednají o „nebezpečenstvích Antikristových“. K názoru, že Chelčický více liboval si v dogmatice a polemice, než zmínění jeho chvalořečníci povídají, přidáváme se rozhodně a před námi již pronesl to vdp. dr. Lenz. Velmi se též těšíme slíbenému „Rozboru těchto traktatů“, z něhož poznáme výložky páně Karáskovy. Z té také příčiny nebudeme se nyní zaměstnávati povídáním Chelčického. Čtenář může si mysliti, kterak jmenovaný reformator o papeži píše, když ve článku „O šelmě a obraze jejím“ nazývá ho neustále „antikristem“. O nejsv. Svátosti zpočátku píše proti kalvinistům, později proti katolíkům a naposledy o samosprávných domněnkách svých. Při tom veliký „mravokárce“ láteří až hanba. Modloslužba, kacířství, smilníci, lakomství, opilci, rváči a žráci hned na první stránce se jen hemží „tupiece Boha“. Na sv. Tomáše vyjel si přísný mravokárce nadávkou „břichatý mnich“ (str. 10.). O katolické nauce, která vyznává skutečně a bytostně přítomného Krista Pána v nejsv. Svátosti, s neslušnou jízlivostí píše (str. 9.) „Ač jest kus chleba, však se v něm schová dlúhý i široký muž, pán Ježíš; kde jest při tom mnich (scl. sv. Tomáš) byl měře to, že nevystupuje z miery svátosti... pak Tomáš mnich nazývá to nic svátosť nebo přikrytie těla Krystova...!“

Ze všech traktatů těchto nevezme sobě evangelík pro svou víru ničeho, vyjma snad jedinou nenávisť proti katolické církvi, jelikož Chelčický s evangelíky v mnohých základních věcech nesrovnává se a jen v nenávisti a nadávání katolíkům s nimi za jedno jest. Budou-li však tím „evangelické záležitosti náboženské“

skutečně podporovány, a zamýšlejí-li páni pastorové takovým způsobem pomoci si na nohy, dlužno toho jen v zájmu evangelíků samých litovati. Pomysleme si jen té ironie: Křesťané, jichž náboženství podstatně a jednotně záleží v nenávisti; křesťané, kteří budí „interesy“ vlastimilů pro své náboženství fanatickými, polemickými, sobě odporujícími spisy!

Fr. Filip Konečný, Ord. Praed.

Naše Písně. Výbor lidových zpěvů českých, moravských a slovenských s illustracemi Pavla Körbera. V Praze. Nakladatel Kober. Cena?

Titul sám již vystihuje obsah. Je to velmi slušná sbírka více méně známých 74 písní, z nichž 31 připadá na Čechy, 29 na Moravu a 14 na Slovensko. Úprava sbírky jest stkvostná. Píseň na každé stránce otisknuta toliko jedna, čímž nabyl illustrator dosti místa, aby ji ohradil vkusným ornamentem. Znáti však je, kterak nesnadno bývá obrázkem znázorniti naši krásnou píseň i kresliči tak zručnému, jakým jest Körber.

Věcným obsahem náležejí vybrané tyto písně ponejvíce k erotickým, ač ovšem přibrány jsou i hospodní rozmarné, koledy a elegické. Co do ethického obsahu nelze pořadateli vytýkati téměř ničeho.

Pravím „téměř ničeho“, poněvadž myslím, že ledakomu bylo by asi milejší, kdyby česká píseň o „Záleských sedlácích“ na str. 35 nahrazena byla jinou. Jinak jest to snůška pravých poetických stkvostů, jíž přejeme tím více rozšíření, čím méně umělých písní se zdarem se nyní skládá

Považuji za svou referentskou povinnost dodati, že nápěvy k písním nejsou přidány, ač se tak snadno státi mohlo, a sbírka by tím byla ještě na hodnotě jenom získala.

Tom. V. Coufal.

Mezi vyhnanci od Josefa Brauna. (Libuše, roč. 1891. čís. 5.)

Nepamatuji, že by mne kdy některá kniha byla naplnila takovou bolestnou trpkostí, takovým odporem z utrpené křivdy, jako povídka tato.

Každá stránka — nová obžaloba na nás katolíky. Veškerou tou nezměrnou bídou, vším neštěstím rodiny páně Tobiášovy katolíci jsou vinni. A nikde není pro ně omluvy leda té (str. 153), „že prý se také mezi nimi takých nachází, kteří s myslí čistou se domnívají, že jen pro Boha to vše bylo učiněno!“ Avšak takového nám povídka nepředvádí, ani nejmenuje Jediného Lichtensteina činí na sklonku života poněkud k Polyxeni, dceři Tobiašově, šlechetným. Ostatní všichni jsou jen „zhýřilá a schátralá společnost vítězův“ (str. 67.), z nichž „jeden klame druhého, mocný mocnějšího a chytřejší chytřého, aby jen urval větší podíl z kořisti“ (str. 61.). Všichni jsou „bídníci, které Polyxena viděla kupčiti modlitbami úřady i s mocí veřejnou, a kteří jen proto vzali ji ve svůj střed, poněvadž domnívali se, že i ona bude kupčiti krásou tváře své (str. 61.) Což je možno, ptám se, aby takhle jednostraně šlechetní lidé soudili? Což je možno u „historikův“, aby takhle historii „pěstovali“? Čeho se tu máme domýšleti: omylu či úmyslu? Spisovatel jest již na pravdě Boží — poznal již nejlépe, co a jak bylo pravda. Ale ubohá naše vlast — kdy ta najde pokoje!

Četní katolíci a mezi nimi i kněží pomáhali „Libuši“ k rozkvětu, všemožně ji rozšiřujíce, a hle, tu mají za svou práci odměnu! Podruhé, doufám, se nezmýlíme.

Ed. Sittler.

Kuba L: **Světem slovanským.** Díl I.: Na Černé Hoře. — Poděbrady 1892. Nákladem vlastním. Cena sešitu 30 kr.

Pan L. Kuba je dobře znám i u nás i jinde ve světě slovanském, ba nyní již i v Německu ho dobře znají. Uvedl se ve známost u nás velice odvážným a riskantním podnikem, jejž nazval „Slovanstvo ve svých zpěvech“. Jest to sborník národních i znárodnělých písní všech národů slovanských. Řekli jsme, že byl to podnik odvážný, riskantní a jistě dá nám za pravdu každý, když řekneme, že p. Kuba byl učitelem nebohatým, snad zcela chudým tehdy, když počal vydávati své dílo, k němuž nebylo potřebí jen peněz na náklad, ale také peněz na cesty, jež musil v zájmu díla svého podniknouti. Procestoval p. Kuba Horní a Dolní Lužici, Moravu, Slovensko, Halič, Malou, Velkou a Bílou Rus, Korutany, Štýrsko, Krajinu, Přímoří, Chorvatsko, Slavonii, Dalmacii, Černou Horu a Černohorské

Přímoří. Jak vidno, poznal p. Kuba země slovanské téměř všecky: ty, kterých nezná, ještě prozkoumá, i nelze upříti tudíž p. Kubovi kompetenci, napsati něco dobreho, původního o Slovanstvu a slovanských zemích. A to učiniti chce v díle, o němž referujeme. P. spisovatel jest nejen dobrým hudebníkem, ale také dobrým pozorovatelem a kreslířem. Své hudební nadání ukázal ve „Slovanstvu ve svých zpěvech", svůj talent pozorovatelský a kreslířský ukazuje v díle „Světem slovanským". A my mu za to můžeme býti vděčni. Právě my, kteří tolik horujeme pro vzájemnost slovanskou, právě my tak rádi dáváme se poučovati o svých bratřích slovanských od Němců! Jak býváme poučeni, známe všichni! Nechceme tim říci, že snad by všichni Němci, kteří píší o Slovanech, byli předpojati, nebo že by snad zúmyslně psali o nich špatně, ale factum je to, že nikdy nemůže u Slovana tolik pořídíti, tolik prohlédnouti a vše tak pochopiti Němec jako Slovan.

Díla páně Kubova vyšly dosud dva sešity, obsahující dvě kapitoly: „Z Kotoru na Cetyň" a „Cetyň". P. spisovatel provádí čtenáře od Boky Kotorské. Popisuje nejdříve Boku samu, pak jednotlivé partie hor, kolem se prostírajících. Velmi pěkná jest část kapitoly prvé, jež jest nadepsána: „Krstac a Něguše." Tu teprve poznáváme, jakých předběžných prací musí ubohý Černohorec podniknouti, než si může pořídíti kousek pole; i nedivíme se výroku páně autorovu, že „zdejší zemědělství je hotovým mučednictvím." V následující části popisuje se dvorec rodiny Petrovičů, z níž pochází kníže Nikola. Stručně seznamuje autor čtenáře s dějinami rodiny Petrovičů z Něguše, z níž r. 1697. zvolen byl Daniel Petrovič za vladyku a do dnešního dne spočívá v rukou této rodiny vláda Černé Hory.

Ve druhé kapitole jedná se o Cetyni samé: jaká bývala kdysi a jaká je nyní. Čteme tu o všem, co v Cetyni zajímavého: o ulicích, domech, školách, kostelech i o životě v kostele i ulicích. Kostely jsou v Cetyni dva, jeden v monastýru, druhý u knížecího konaku. Oba však jsou tak maličké, že jen málo osob se do nich vejde. Tak ku př. stává se, že jest kostelník nucen hochy z kostela vyháněti, čímž ovšem, jak p. autor dobře píše, „přirozeně roste u mládeže cetyňské touha po chrámu Páně," tím spíše pak, že často kostelník při vyhánění na nějakou tu ránu nehledí.

Ve čtvrté části druhé kapitoly poznáváme dva zajímavé obyčeje „Djurdjev dan" (Svatojirský den, 24. dubna) a „Krstno ime" (Křestní jméno). „Krstno ime" jest den, v který slaví se v jednotlivých rodinách svátek patrona rodiny. Den ten slavívá se hlučně, vesele, každý i cizí má přístup k hodování, ale slavil se mnohem bouřlivěji, ale černohorský zákonník nový povoluje jen jeden den a mírné veselí. Stalo prý se to proto, že se lidé příliš ochuzovali dřívějšími velkými slavnostmi. —

V obou sešitech nacházíme dvacet čtyři obrázky pečlivě provedené. Doporučujeme dílo páně Kubovo hojné přízni. Zaslouží si jí plnou měrou.

Ferdinand Pátek.

Gott und Götter. Eine Studie zur vergleichenden Religionswissenschaft. Von Christian Pesch S. J. Freiburg in Br. 1890. 1·70 M.

Mezi katolickými časopisy v sousedních Němcích zvláště vyniká jesuitský list „Stimmen aus Maria Laach" Není naším úmyslem zabývati se jím zde, chceme nyní jen poukázati k jednomu jeho doplňovacích sešitů, v němž obsažena výborná práce P. Pesche, „Gott und Götter". Pan spisovatel rozdělil si ji na tři díly. V prvém píše o tom, kterak rozumělo a rozumí lidstvo slovu „Bůh". Ve druhé pojednává o původě pojmu toho a ve třetím konečně o vývoji jeho. Práce ta, jakkoli není velika, přece čtenáře poučí o velmi mnohém a zajímavém, svému pak původci zajistí čestné místo v řadách moderních učenců zabývajících se těžkou srovnávací vědou náboženskou.

V díle prvním najde čtenář otázku a odpověď „je-li náboženství skutečně povšechným majetkem lidstva", což mnozí z moderních „badatelů" popírají. Pan spisovatel dokazuje však proti nim obšírně a přesvědčivě, že jsou na omyle a že mínění jejich jest negací pravdy. O příčinách nevěry, lépe nevědomosti náboženské, píše se obšírně na stránce 8. a násl. O různých „výkladech" náboženství a jeho počátcích píše se důkladně a jasně. Moderní positivismus a materialismus staví se na pranýř se všemi bludnými theoriemi svými V díle druhém probírá se důležité thema „O nadpřirozeném zjevení", odpovídá se na otázku: „Odkud jsou první poznatky lidské", „O původě a vývoji řeči". Odpůrcové uvádějí se četně, mínění jejich dokládá se citaty jejich přesně. Náboženství nadpřirozené obhajuje se rozhodně a konečně na stránce 76. dokazuje se, že jsoucnosti Boží lze se dopátrati

rozumu lidskému cestou přirozenou, tedy i bez zjevení. Ontologismus i vrozené ideje o jsoucnosti Boží zavrhují se, a nauka církevní staví se proti nim s důrazem v před. Ve třetím díle jsou zajímavé problémy a ještě zajímavější jich řešení. Prvotnou formou náboženskou byl monotheism, což dokazuje se z rozumu a bible. Po té pojednává se o henotheismu a ukazuje se, že nebyl prvotnou formou náboženskou. Polytheismus a pantheism nebyl jí podle Pesche podobně. Důkazy zajímavého thematu toho z památek ne křesťanských, z mythologie, pověstí, mravů a zřízení národů starých a nových, pan auktor nepodává, bezpochyby proto, že tak učinil již dříve vydav dva svazky, a to: „Der Gottesbegriff in den heidnischen Religionen des Alterthums“ a podobné dílo: „Der Gottesbegriff in den heidnischen Religionen der Neuzeit.“ Všecka tři díla tvoří tedy souladný celek, a my vyznáváme, že celek velmi slušný, všem katolickým apologetům za našich časů velevítaný a potřebný. **Fr. Filip Konečný**, Ord. Praed.

Divotvorný kouzelník. Drama o třech jednáních. Sepsal Pedro Calderon de la Barca. Přeložil Josef Král. Sborník světové poesie, nákladem České akademie pro vědu, slovesnost a umění. V Praze, J Otto, 1892.

Don Pedro Calderon de la Barca je klasikem prvního řádu. Nejen klasikem, ale veškerá díla jeho hluboce jsou prodchnuta duchem víry katolické. Ten proniká světské i duchovní jeho hry. Celý život Calderonův svědčí o vřelém jeho přesvědčení náboženském Z někdejšího dvořana, vojína a rytíře řádu sv. Jakuba stal se kněz a královský kaplan — byl tehdy muž jedenapadesátiletý. Po třicet roků byl knězem a předsedou bratrstva sv. Petrského. Zesnul jako zpívající labuť, kmet osmdesát a jeden rok starý, skládaje právě autos ku slavnosti Božího Těla. Bylo to o pondělí Svatodušním r. 1681. Plakaly ho celé Španěly, byl milován, oblíben a ctěn.

„Divotvorný kouzelník“ („El magico prodigioso“) obsahuje legendu o sv. Cypriánu Jsa ještě pohan, opustil kdys o slavnosti Jupiterově hlučnou Antiochii, chtěje o samotě přemítati o Bohu pravém a jediném. Tu přichází k němu ďábel v podobě učence; praví, že v lese zabloudil. Brzy utkají se ve filosofické hádce, v níž Cyprián slavně nad ďáblem vítězí. Zloduch prchá pevně jsa odhodlán, že bude Cypriána pokoušeti lákadly smyslnými. Dva přátelé Cyprianovi, Laelius a Florus, zajdou do pustiny blíže bydliště Cypriánova, aby tu podnikli souboj. Bijí se pro sličnou Justinu, tajnou křesťanku. Cyprián souboj překazí, smíří oba soupeře, zaplane však později sám k Justině láskou, když ji sezná. Z večera dostaví se Laelius a Florus před dům Justinin, aby jí učinili (zcela dle španělského obyčeje) zastaveníčko. Ďábel zmámí jejich zrak, že se jim zdá, jako by viděli z domu Justinina mladíka se bráti, a proto myslí, že Justina miluje ještě někoho jiného. Plni hrdosti oba se jí zříkají, an mezitím ďábel tak zmátl srdce Cyprianovo, že mu zapíše za Justinu svou duši. Nevinná Justina dozná nyní nejhorších pokušení. Allegorie, kde vše, co okolo ní jest, ptáci, květiny, větérek, lásky její nejsladším způsobem získati si chtějí, jest překrásná. Ale vše jest marné. Nevinnost a velikost její ctnosti jest větší než každé pokušení. Ctnost její uchvátí i Cypriána tak, že stane se křesťanem. Místodržící odsuzuje ho i Justinu k smrti. Umírají jako mučenníci, a ďábel sám za rachotu hromu a svitu blesku prohlašuje, že Cyprián a Justina přijati jsou do počtu svatých.

Překlad prof. Krále je mistrný a krásně se čte. Jím obohaceno je písemnictví naše přírůstkem vskutku klasickým. České akademii přísluší dík a uznání, že vydala dílo tohoto kněze básníka a arcimistra poesie španělské. Kdo pak chce sledovati často uváděnou příbuznost Goethova Fausta s dílem tímto, má nyní práci usnadněnu. Vedle tří mistrných překladů „Fausta“ má i mistrný překlad Calderona; třeba jen čísti a porovnávati.

Kéž „Česká akademie“ vydá více děl podobně cenných a klasických.

Josef Flekáček.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Lev XIII. Roku 1893. dne 19. února bude tomu 50 let, kdy sv. Otec Lev XIII. konsekrován byl v chrámu Páně sv. Vavřince v Panisperně na biskupa. Ke dni tomuto chystaná oslava nabude velikých rozměrů. V Římě sestoupilo se „Commisione Centrale Esecutiva“, které si obralo za úkol činiti

přípravy k slavnostem v Římě a Italii Ostatním katolickým zemím se ponechává, aby oslavily sv. Otce dle svých poměrů. Aby však přece panovala v celé oslavě jakási jednota, navrhuje komise toto:

1. Mimořádné sbírky Petrského haléře, jenž dne 18. února 1893., tedy den před jubilejní mší svatou, odevzdán bude komitétem, do něhož pojati budou zástupcové všech zemí, sv. Otci jakožto mešní stipendium. Dne 19. na to sloužiti bude sv. Otec mši svatou v chrámu Páně sv. Petra, a bude vyzváno veškeré duchovenstvo všech zemí, aby v týž den obětovalo mši svatou za sv. Otce a svobodu církve. 2. Uspořádání poutí do Říma od konce října 1892. až do konce dubna 1893. Začátek učiní Španělé dne 14. října, načež přijdou Vlachové. Pro věřící z Rakouska bude nejvýhodnější doba před Velikonocemi, kteréž připadnou na 2. dubna. 3. Zakládání nadací k účelům paedagogickým nebo hospodářským. V Římě samém bude zřízen pensionát pro studující a patronát pro dívky, které se chtějí věnovati stavu učitelskému v jednotlivých diecésích na paměť této oslavy a 4. V různých shromážděních a spolcích mají téhož dne pořádány býti přiměřené slavnosti a slavnostní proslovení — Kardinál biskup Ravennský oznámil úředně tamějšímu starostovi města, že sv. Otec daroval 10.000 lir jako příspěvek ku zřízení Danteova mausolea. V latinském přípise, daru připojeném, vyslovil sv. Otec přání, aby celý katolický svět súčasnil se uctění památky tohoto heroa mezi básníky. — Předseda evropské výstavní komise v Chicagu obrátil se úředně ku sv. Otci s prosbou, aby sv. Stolice při díle mezinárodní výstavy Kolumbovy spolupůsobila. Papež odpověděl latinsky psaným listem, ve kterém o „nesmrtelném muži“ (Kristofu Kolumbovi) chválou přímo se rozplývá, americkému národu, kterýž jej výstavou chce oslaviti, vzdává dík a vyslovuje své podivení nad „jeho všeobsáhlým duchem a činorodostí“, s kterou provádí s čilou a mužnou odvahou vše, co velkého a těžkého. Papež vyslovuje také přání, aby podnik spolupůsobením ostatních národů měl šťastný výsledek a prospěl lidstvu v každém ohledu — Důmyslný pozorovatel poměrů společenských, Francouz Anatole Leroy-Beaulieu, pojednává v jednom francouzském listě o poměru církve k otázce sociální. Pohlíží na otázku sociální se stanoviska křesťanského a uznává pravdu papežem Lvem XIII. pronesenou, že otázka sociální dá se rozřešiti toliko náboženstvím. Otázka sociální jest jaksi otázkou mravní, otázkou náboženskou, není pouze otázkou žaludku, jak na ni pohlížejí červení sociální demokraté.

(98) **Encyklopedie humoru a vtipu**, vycházející tiskem a nákladem Jos. R. Vilímka v Praze, počíná v poslední době libovati si také v humoru — sprostém. Mlčeli jsme, když tu a tam proklouzl vtip urážející mravnost a — náboženství. Déle však nelze nám mlčeti, obzvláště když pozorujeme, že by se to mohlo státi zvykem, a že by dotyčná encyklopedie obsahovala mimo humor a vtip také trochu — sprostoty. Ve svazku VIII. seš. 4. na str 125. pod názvem „Sólo“ vypravuje se anekdotka pravdě naprosto nepodobná o jednom tančícím p. kaplanu. Nechceme jí tu ani se čtenáři sdělovati, poněvadž brání nám cit opakovati tak nízkého stupně — vtip(?!). Ve svazku VIII., seš. 10 na str. 297., čteme: Učitel: Kolik je svátostí, čili sakramentů? — Žák: Šest. — Učitel: A kdes nechal sedmou? — Žák: Prosím, tatínek povídal, že manželství a pokání je jeden sakrament! A na téže straně čteme dále: Katecheta: Kolik máme, Matonoho, svátostí a jak za sebou následují? Matonoha se chvili rozmýšlí, odkašle si a podrbav se za uchem, spustí: „Svatých svátostí máme, a to: stav manželský — —.“ „Jen ne tak páté přes deváté. Říkej je pěkně za sebou po pořádku!“ zakřikl ho přísný katecheta. Matonoha mlčí a přešlapuje. Katecheta (spustí): „Svatých svátostí máme sedmero a následují takto za sebou: 1. Křest!“ — „Ale, ale, pane katecheto, vpadl mu Matonoha vítězoslavně do řeči, já si myslím, že musí býti dříve svatba a pak teprve křtiny!“ Ptáme se, je to důstojno našeho svatého náboženství, aby se o něm „tak“ vtipkovalo v knize, jejíž vycházení oznamují i listy katolické? Či je opravdu slavná redakce tak naivní domnívajíc se, že podobné vtipy velkých „dětí“ vloženy jsouce do úst malým dětem jsou také — vtipem? Budeme další obsah Encyklopedie přísně sledovati.

(15) **Rukověť školství obecného.** Napsali Karel Taubenek a Karel Vorovka. I. Organisace školství. V Praze. Nakladatel Kober. Cena?

Zákonodárství školské jest dnes věru již velmi rozsáhlé. Čím dále tím více pocitována potřeba snésti stručnými slovy vše, co zákony ustanoveno jest alespoň o školství obecném. Němci mají taková kompendia již dávno. U nás podjali se práce té osvědčení odborníci Taubenek a Vorovka teprve teď a před námi leží první polovice vykonaného díla, organisace školství, dříve vycházející po sešitech, nyní vydaná v jednom svazku o 223 stranách.

Směr rukověti jest na skrz praktický. Na příslušné zákony poukazuje se v poznámce pod čarou.

Nějakých příkrostí protinábožensk ých v rukověti jsme nenašli, ale taky k náboženství žádné benevolence.

Slezská kronika. První ročník „Sl. kr." zakončen jest historickým románem „Černá kněžna" od Dr. Frant. Slámy. Podkladem jeho jest historická pověst o šlechetné paní, která na zámku těšínském se zdržovala, vždy černě oděná chodila a dobročinností svou úcty a lásky lidu si získala, tak že téměř za bytosť ochrannou tamní krajiny byla považována. Vděčný lid přirkl jí jméno „Černá kněžna" a s povděkem na ni až dosud zpomíná. Nemohl tedy p spisovatel voliti vděčnější látky pro „Sl. kr."

Vydavatelstvo „Sl. kr." dostálo dokonale slibu svému a získalo si zajisté přízně čtenářstva. Slibuje uveřejňovati budoucně nová zdařilá díla spisovatelů na slovo vzatých, mezi nimi i našeho kukátkáře. Cena 5 zl. za serii 36 sešitů není veliká; „Sl. kr." přejeme hojného úspěchu. **Fr. Vohnout.**

(25) **„Myšlénky o modlitbě" a „Letem fotografováno".** Čtenáři „Vlasti" zajisté ještě dobře se pamatují na soud, jejž pronesl náš výtečný bojovník, P. Fr. Fil. Konečný, o publikaci Sofie Podlipské s názvem „Myšlénky o modlitbě". Již první věta zmíněného podsudku s dostatek naznačuje dojem celkový, ana zní: „Jesti smutným úkazem v naší literatuře, že přistupují k praporům protikatolickým i — spisovatelky!" (Viz Vlasť VII. 62.) Zdali autorka uznala dobrým posudek P. Konečného, přísný a nepříznivý — ale nestranný a spravedlivý, si přečísti, nebo zdali jej vůbec do ruky dostala, (o čemž při nynější nevšímavosti k podnikům katolickým právem pochybovati můžeme,) nevíme; za to sdělujeme laskavým čtenářům, ačli toho již sami nevědí, že zatoužila Podlipská také po vavřínech — amateurů fotografie a složila své zkušenosti a výrobky ve sbírce s nadpisem „Letem fotografováno". Tu nalezáme také jeden sujet pod názvem „Soška Panny Marie", a v něm nové myšlénky o — modlitbě, k nimžto přišla způsobem sice obyčejným, avšak — řekněme to bez obalu — ruku Prozřetelnosti jasně jevícím. Spatřila totiž ve výklenku jakémsi úhobnou a přemilou sošku Panny Marie, před níž na klekátku, v modlitbu vroucí jsouc pohřížena, jakási žena. Autorka viděla její tvář; „vidím toliko — praví doslovně Podlipská — její hnutí, její krok. Ale v tom vzpruženém kroku a odhodlaném hnutí lze pozorovati, jak modlitba ji posilnila: je to tak zřejmo, že hledím dlouho za ní... Pak vrací se zrak můj k němé sošce, květinami obklopené, a vidím — marný věkovitý ten protest positivního rozumu s tím, čeho nelze vyzkoumati. Vím to určitěji než jindy." Jakkoli slova jsou dosti tajemná, zvláště pokud se týče onoho „věkovitého protestu positivního rozumu s tím, čeho nelze vyzkoumati": tož přece rádi, velmi rádi kvitujeme toto nové Confiteor pí Sofie Podlipské, přejíce si toužebně, by ve svých fotografických výletech zalétala ještě výše, až ke slunci, k nebesům. Jesti toho ještě dosti, co by při záři sluneční jasněji mohla a měla — přefotografovati nebo docela znova zobraziti...

(25) **Zase nový Život Kristův.** Není asi druhé země na celém světě, kde by se extrémy a kontrasty tak potýkaly a stihaly, jako ve Francii. Stačí jen dvě jména: Didon a Zola, a duch literatury francouzské stojí jasně před námi. A těžko říci, o kom z obou zmíněných velikánů více se mluví. Ne tak bohužel u nás, kde kniha náboženská a po výtce katolická ještě pořád omezena jest na zvláštní „užší kruh" čtenářů; kdežto rozličné „Barevné třepy", „Horká jádra", „Reliquie", „Fysiologie lásky" atd. atd. nesmějí v žádné řádné české knihovně scházeti, a běda tomu, kdo by něčeho z toho neznal! O náboženství se však při tom buď vůbec nemluví, a když se mluví, bolno poslouchati. Tyto myšlénky nám napadly, když prohlížejíce francouzský časopis „L'écho de la semaine", zahlédli jsme v rubrice literární oznámení nového životopisu Krista Pána pod názvem „*Jésus de Nazareth*", zvledem k životu historickému, vědeckému a socialnímu, sepsal *Paul de Régla* (oktáv o XXII—406 stránkách; Cena 8 fr., nákl. Georgesa Carré). Ještě mocně bijí u vzdělaném světě vlny bouře P. Didonem vzbuzené — a již nový velký spis o témž předmětu? A praví o spisu de Réglaově zmíněný týdeník: „Tato nová kniha je bez odporu dílo nejhlubší a nejsmělejší, jaké kdy ve Francii a v Německu vyšlo o předmětu ještě pořád tak pohnutlivém, o Ježíši Kristu a počátcích křesťanství. V této knize najdeš velkou ryzost řeči, hlubokou znalosť Orientu a jeho mravů, mužnou nezávislosť a vytrvalou péči o pravdu historickou, náboženskou, vědeckou a sociální."

Přiznáváme se, že hlas „Ozvěny Týdenní" zní dosti zřetelně, ale jistých obav v nás potlačiti nemohl. Jak toužebně vzpomínám neoceniteného návrhu

Kopalova na zřízení katolické čítárny; tam by jistě ani tento nejnovější spis nescházel, a tudíž pročten, posouzen a buď doporučen nebo zavržen býti mohl. Kéž se toho brzy dočkáme!

(98) **Boj proti nemravné literatuře.** Řád čínský vydal již loňského roku přísné zákony, jimiž zakazuje se obchod s nemravnými a špatnými knihami. Úředník okresní jest zodpovědný za správné vykonávání zákonitého nařízení; kdo takový obchod trpí, bude zbaven své hodnosti A vydavatel takových spisů bude tělesně trestán 100 ranami holí; stejný trest stihne obchodníka se zakázanými knihami. — Divadelní censura v Berlíně počíná si přísně proti nemravným kusům, odmítajíc jeden za druhým. Posledně zapověděla provozování oplzlé hry „Die Sitte“ od Tanuffrowicze. — Ministr spravedlnosti v Dánsku zapověděl další uveřejňování feuilletonu polit. listu: „Opojení láskou“, v němž necudnosti prožilé noci (! se vypravují. Spisovatel Tovotes i redaktor listu dáni jsou v obžalobu. — Ve Francii odsouzen byl vydavatel časopisu „Echo de Paris“ a spisovatel jisté nemravné stati v něm k pokutě 3000 fr ; vydavatel časopisu „Gil Blas“ pak k pokutě 1000 fr. — V Kodani byl nedávno na „svobodném jevišti“ dáván kus, jenž způsobil obrovský škandál. Dávána totiž jakási jednoaktovka pod názvem: „Svadební noc“. Přítomné obecenstvo bylo nestoudným obsahem kusu toho neobyčejně rozhořčeno, nastal pískot a sykot, a představení musilo přestati.

V **Pešti** byl odsouzen na tři dny do vězení optik Des. Klein za to, že vystavil 253 nemravných fotografií. Policie mu je skonfiskovala.

Dělnických Novin vyšlo číslo 14. a 15. Číslo 14. o 1½ archu má 4 úvodní články: „Dělnické hnutí v Polsce“ od původního korespondenta „D. N.“ z Polska, „Katolické spolky dělnické v Mnichově“ od Dr. R. Barturé, „Z dělnického hnutí ve Vídni“ od Dr. Alexia, jenž se skoro úplně vyrovná svou dovedností Dr. R. Barturému, a „Ze socialního života v Americe“. Feuilleton: „Má-li člověk duši“ jest velice duchaplný. Byl zaslán z Moravy od ligy † 98. Báseň „Ctnosť“ pochází od amerického misionáře Jana Vránka Pohořského. V čísle 15. popisuje Dr. Alexius zákulisí vídeňské socialní demokracie, zápas to dvou židů, socialních vůdců a otroků jejich, křesťanských dělníků. Článek jest velmi, jak po redaktorsku říkáme, přiostřen. Feuilleton: „Pamatujte na konec“ přichází do zajímavého stadia. Red. židovského listu, dělník Bartoš, začíná redaktořiti, a feuilleton nás poučuje, kterak si Bartoš prohlíží židovské socialní výtečníky na zdi rozvěšené. — Mnohý by zajisté rád věděl, jak si stojí „Děl. Noviny“? Rádi vyhovíme: Po prvním pololetí, po čísle 12., něco abonentů i z dělnictva i z kněžstva odpadlo, ale nyní už jsou jejich řady vyplněny, a to samými dělníky a řemeslníky, kteří stále přibývají a stávají se pevnými abonenty.

Slova pravdy. Laciné čtení časové. Číslo 9. objasňuje: „Moudrosť židů a hlouposť křesťanů“. Spisovatel uvádí 12 rad židovských rabínů, které uvedou židovstvo k nadvládě světa. Na to mluví o hlouposti křesťanů, kteří se učí ze židovských listů — někdy i pomocí křesťanských listů svobodomyslných, jako jsou „Nár. Listy“ — potupě své víry. „Čím špatnějšími jsme křesťany, tím více stáváme se otroky židů“, čehož důkazem byl poslední proces s židem Popprem na Rakovnicku, jenž přivedl na mizinu 40 „osvícených“ rolníků. Na konci varuje spisovatel knížky, Ed. Brynych, čtenáře před sektáři v Praze, na Smíchově a na Král. Vinohradech. Číslo 10. má název: Liberalismus. Mladý studující, akademik, sejde se v kavárně u Mysliků se starým pánem, jenž pronesl myšlénku, že má každé století nějaké své bláznovství, a že má každé desítiletí v tom století od toho bláznovství nějaký zvláštní druh, čili nějaké extra bláznovství. Bláznovstvím nynějšího století jest „liberalismus.“ Do 15. století věřili Ježíši Kristu a církvi, pak si začali vykládati božské pravdy z Písma bez církve a konečně z rozumu a došli k nevěře, došli k bláznovství, nebo sám Bůh Písmem sv. praví: „Blázen řekl v srdci svém, není Boha.“ Obsah obou brožur jest časový. Číslo 10. jest zvlášť duchaplně, po „Brynychovsku“, vypraveno. Čistý výnos věnuje vydavatel na koupi domu pro katolické tovaryše v Praze.

Rajská Zahrádka. Časopis pro mládež. Ročn. I. seš. 1. Předplatné na rok 80 kr., jednotlivý sešit stojí 10 kr. Chceme psáti referát, i zastavíme se u zevní formy. Jméno jest dobře voleno, zevní úprava jest pěkná a formát se rovněž zamlouvá. V čele „Rajské Zahrádky“ jest vkusný obraz P. Marie ve Staré Boleslavi, čili „Palladium země české ve Staré Boleslavi“, jejž doprovází přiměřený článek. Básně jsou v „R. Z.“ čtyři od V. Pakosty, K. V. Kuttana a Frant. L. Zelinky. Redaktor vypravuje život Fr. Pravdy, spisovatele pro mládež, a připojuje k němu Pravdovu podobiznu již z „Vlasti“ známou. Život sv. Josefa, od Fr. Pohunka, jest okrášlen obrazem pěstouna Páně a malého Ježíška. Povídky: „Babiččiny obrázky“ a „Jak pomohla Mařenka mamince k pěnězům“ jsou pro dětská srdce

vhodně voleny a dobře provedeny. Pověst „Jan za chrta dán“ zakončuje obsah celých prací 1. sešitu.

Co soudíme o celé „Rajské Zahrádce“? Zevnějšek se nám líbí a vnitřek, obsah, nás uspokojuje. I těšíme se srdečně, že i my Čechové máme svůj vlastní katolický časopis pro mládež, čehož jsme dosud bolestně postrádali, všickni to na srdci majíce, že jeden jediný časopis, „Anděl Strážný“, nestačí pro celé Čechy, Moravu a Slezsko.

„Rajskou Zahrádku“ řídí osvědčený paedagog, vynikající spisovatel pro mládež, zkušený a obratný redaktor a — uprímný syn církve katolické, i vyvozujeme z toho. *a*) že bude míti „Rajská Zahrádka“ vybraný, pečlivě spořádaný obsah, *b*) že skupí kolem sebe řadu mírných učitelů, a že s „Vychovatelem“ vypěstuje hojný počet katolických spisovatelů mezi učitelstvem, *c*) a konečně, jest nám jméno redaktora, řídícího učitele Václava Špačka, zárukou, že to nebude list oproti víře vlažný, k mravnetečný, ani teplý ani studený — ne, to nebude — „Rajská Zahrádka“ bude skutečným katolickým listem pro mládež, i nechť tedy putuje daleko široko po vlastech českých a přináší hojného užitku.

„Polabské Noviny“ a „Vlast“. „Polabské Noviny“ v Kolíně vycházející přinášejí v č. 265. ze dne 20. března t. r. delší a velice příznivý posudek o „Vlasti“. Děkujeme a rovněž i my „Polabské Noviny“ do širokého okršku Kolínského doporučujeme. V jiném čísle otiskly „Polabské Noviny“ z „Dělnických Novin“ č. 13. část výtečného článku Dr. R. Barturé, který jedná o světoznámé katolické firmě Villeroy et Boch v Mettlachu.

(22) **„Ljubljanski Zvon“**, belletristický měsíčník slovinský, přináší ve svém 1. čísle letošního roku pěkný článek „Češka književnost“, z něhož vyjímáme toto: Český národ by nebyl národem čtenářů, kdyby nebyl tak vychován t. j kdyby nebylo bývalo mužů, kteří psali české mládeži knihy, a kteří je také horlivě mezi ní rozšiřovali. V obojí příčině sluší prvá zásluha českému kněžstvu, o kterém se úplně uskutečnila slova: Jaké kněžstvo, takový národ! Jasněji než kdekoliv jinde vidíme u českého národa, čeho jest kněžstvo schopno. Neboť, ačkoliv jest mezi českými kněžími 660 spisovatelů, přece by tento počet nadšených pracovníků nebyl pomohl národu k takovým úspěchům, kdyby zase zvláště české kněžstvo nebylo šířilo knih, nezakládalo knihoven pro mládež a vůbec úsilovně nebudilo lásky lidu ku čtení. Co prospívá lidu kniha, nečte-li ji? — Proto také Morava v posledním století, od té doby, kdy se český národ probudil, zůstala za Českým královstvím v každém ohledu o dvě generace, poněvadž moravské české kněžstvo nevychovávalo čtenářů, aniž budilo v mládeži lásky ke čtení tak, jak to činilo české kněžstvo v království, zvláště v prvé polovici tohoto století. Výsledek této působnosti v Čechách vidíme nyní jasně: Od r. 1860. roste české písemnictví každým desítiletím v potenciálném poměru a bude-li vždy tak pokračovati, jak lze se nadíti, splní se za třicet let všechna naše přání v tomto směru.“

(22) **Družstvo sv. Mohora**, slovinské literární družstvo v Celovci, vzmáhá se rok od roku. Ze spolehlivého pramene jsem se dověděl, že počet údů letošního roku zase se rozmnožil. Ježto ještě družstva nedošly všechny sběrací archy, konečný počet údův určitě se ještě neví, ale jisto jest již nyní, že letos bude míti družstvo asi **58 000** členů Z toho patrno, na jak pevném základě spočívá. Letos rozešle tedy družstvo mezi slovinský národ přes 348.000 dobrých knih. Milovníkům slovinského jazyka doporučujeme knihy dr. sv. Mohora co nejvřeleji. Za 1 zl. dostane každý člen družstva 6 knih, z nichž dvě jsou obsahu náboženského, dvě zábavného a dvě poučného. Aby ct. čtenáři „Vlasti“ měli pojem, jak rychle vzrůstá počet údů družstva sv. Mohora, podávám tu několik dat: r. 1888. mělo družstvo 41.552 členů, r. 1889 46.042, r. 1890 48 084, r. 1891. 51.827, a letos, jak již praveno, bude míti — 58.000 čl — Hle, co zmůže horlivá agitace!

(22) **Domoljub**. Tak se nazývá laciný slovinský populární politický časopis pro slovinský lid, vycházející dvakrát měsíčně, a to každý prvý a třetí čtvrtek. Takového listu bychom také my Češi potřebovali. Jako na Slovinsku tak i u nás by se dal snadno ustanoviti dle vzoru tohoto slovinského časopisu. „Domoljub“ vychází jako příloha katolického denníku „Slovence“ anebo se naň možno předplatiti zvláště. Nebude snad nezajímavo, zmíním-li se tu, jak jest sestaven, a jaký jeho obsah. Formát jeho jest právě tak veliký, jako našich „Dělnických Novin“. Na prvém místě jest vždy nějaký úvodní článek, pak následují zprávy z celého světa pod názvem: Co jest nového ve světě; jest to politický přehled vnitřní i zahraniční; po té následuje oddíl „Církev a škola“, ve kterém čtou se různé poučné věci. Oddíl „Co jest nového na Slovinsku“ přináší dopisy ze všech krajů slovinských, z Korutan, ze Štyrska, z Istrie atd.

Ku konci nacházejí se „Různé zprávy“, to jest všechny drobné, zajímavé zprávy, které vyšly ve „Slovenci“. Vše, co v „Domoljubu“ se nachází, jest jen výtah ze „Slovence“ — Pod čarou jsou pěkné, krátké, zábavné feuilletony, větším dílem jen pro jedno číslo, nemající žádných pokračování. Když jich jest více, otisknou se zvláště a pak se prodávají jako laciná lidu přiměřená četba. „Domoljub“ jest v lidu velice oblíben, o čemž svědčí jeho veliké rozšíření, neboť za 4 léta, co vychází, má již přes 7000 odběratelů. Redaktorem jest A. Kalan. Celoroční předplatné (každé číslo o 12 str.) obnáší 80 kr.

(1) **Literární nález.** Luigi Roux, člen parlamentu, našel dle římského zpravodaje Tabletu dosud nevydaný rukopis básníka Tassa. Dotčený rukopis objasňuje soukromý život básníkův a činí dojem, jako by byl vlastnoruční památník Tassův. Podrobně popisuje cestu, kterou konal Tasso v Egyptě a po sv. zemi. V něm se také zmiňuje, že právě při návštěvě Jerusaléma vznikla v něm myšlénka psáti: „Gerusalemme Liberata“. Rukopis má býti již příštím měsícem vydán. Katolický svět s radostí uvítá nový neznámý květ křesťanského poëty.

Stolice slovanských jazyků jest zřízena na katolické universitě Fryburské, kde profesor Kalenbach přednáší o důležitém letopise ruského mnicha Nestora, přirovnávaje tuto vynikající staroslovanskou knihu k jiným dějepisným pramenům XI. století.

Překlady. Letošní „Vaterland“ přináší v německém překladě Kosmákovu povídku: „Vzpomínky na moji matku“, a časopis „Slovenec“ uveřejnil v č. 66. a 67. t. r. články: „Proslava J. A. Komenskega“, jež sepsal český kněz na Slovinsku působící dle článku v Brynychově „Meči“ uveřejněného.

Uherský překladatel Homera Nedávno zemřel v Kozaru v Uhrách 91 letý kmet, katolický farář Štěpán Szabo, jenž byl prvním a jediným úplným překladatelem Homera Odysseu vydal r. 1846. a Iliadu r. 1853. Mimo to přeložil Szabo i jiné řecké a římské klasiky na jazyk maďarský. V posledních letech psal články theologické.

Josefeum, ústřední spolek dělnictva a řemeslnictva pod ochranou svatého Josefa, konal 25. března t. r. v místnostech „Katolické besedy“ v Praze valnou hromadu. Spolek čítá 8 členů zakládajících s obnosem 40 zl., 47 přispívajících po 1 zl. a 86 činných s příspěvkem 50 kr. Josefeum zaopatřuje hodným dělníkům a řemeslníkům obého pohlaví práci a hledí je v náboženství utvrditi. Dělníkům hledá dobré pány a pánům spravedlivé dělníky. Místnosti spolkové jsou v Praze u Šturmů č. 423-I. Josefeum založil Dr. K. Vondruška, kaplan u sv. Havla v Praze, a nyní stojí mu v čele Dr. Kühn. Uveřejnivše již v Nedělní dělnické příloze „Čecha“ o Josefeu delší článek i zde ve Vlasti Josefeum všestranné pozornosti a přízni doporučujeme.

Görresova společnost, zařízená v Německu za tím účelem, aby pěstovala vědu katolickou, měla na počátku letošního roku 1921 členů a 678 účastníků. Její příjem za loňský rok obnášel 33 000 mark, vydání 40.282·69 mark. Görresova společnost má týž účel jako naše vídeňská společnost Lvova.

„Společnost přátel starožitností českých v Praze.“ Upozorňujeme čtenářstvo na činný, blahodárně působící spolek tento. Účelem spolku jest zachraňovati starožitnosti před zkázou, jakož i sbírati lidovou poesii a lidové podání vůbec. Toho hledí dosíci předně oběma odbory svými, z nichž prvý jest archaeologický (předsedou tohoto odboru jest pan J. Herain), druhý pak národopisný, jemuž předsedá redaktor tohoto listu, za druhé pak pořádáním přednášek, vydáváním vědeckých publikací a vědeckým prokopáváním různých památných nalezišť. Tak po několik let prokopávala „Společnost“ památné hradiště Levohradecké a jiné. Z vědeckých publikací, jež „Společnost“ vydala, zmínky zasluhují tyto „zprávy“, jež i s obsahem uvádíme: „První výroční zpráva“, ozdobená obrázkem Levého Hradce a třemi tabulkami, obsahovala práce: Zpráva o výzkumných pracích na Levém Hradci a na Přemyšlení (od Č. Ryznera); O starodávných cestách krajinou Hlineckou, Chrudimskou a Poličskou (od K. V. Adámka); O bývalém kroji národním na Blatensku (od J. Smoly). Zprávu tuto lze dostati po 50 kr. „Druhá zpráva“, k níž byla přidána jedna tabulka a dva obrazy, představující chrám ve Vinci a v Michalovicích, obsahuje články: Zvířena na hradišti zkamenělém zámku u Hlinska (Dr. J. N. Woldřich); Výzkum na Hrádku u Čáslavi léta 1887. až 1889 (Kl. Čermák); Románské kostely ve Vinci a na Michalovicích (Ad. Pecenka); Levý Hradec v 17. a 18. věku (K. V. Adámek); Některé výklady o původu kraslic (Dr. Č. Zíbrt); Kde stávala pražská mincovna (Ed. Fiala); Obžinky ve Vlachově Březí (F. Pátek); Dožinky v Soběkurách (J. Kropáček); Zmek, plivník, prašivec a dýma (J. Košťál); Z Kutnohorska (M. Lípa); Různé zprávy. (Cena této publikace obnáší 60 kr.). Nejnověji vydala

„Společnosť“ „zprávu o výstavě“, již pořádala v srpnu lonského roku. V měsíci květnu neb červnu vydá „Společnosť“ opětně novou obšírnější publikaci.

Členský příspěvek „Společnosti“ této ustanoven jest pro členy činné na 1 zl., pro členy přispívající na 2 zl. ročně. —f—

Katolické sjezdy. Katolický kongres budou konati r. 1893. v čas světové výstavy katolíci američtí v Chicagu. Kongres bude otevřen 5. září a potrvá 5 dní. Jediné ze Spojených Států očekávají 5000 delegátů. Američtí katolíci těší se také na četnou návštěvu z Evropy. — V Linci bude konán katolický sjezd letos, k čemuž již sv Otec Lev XIII. zaslal blahopřejný dopis. — Také katoličtí Slovinci chystají v tomto roce valný sjezd, a rovněž i na Moravě ozývají se hlasy, aby se Katolicko-politické jednoty na valném sjezdu poradily o těsné organisaci. A my Čechové ....?!

Úsudek francouzského listu o katolické universitě v Rakousku. Málo lichotivě o katolících rakouských zmiňuje se francouzský list „La Croix“, jenž mimochodem řečeno, má 200.000 odběratelů a 60 doplňků (supplementů) pro jednotlivé departementy. Pojednávaje o katolické universitě rakouské, praví: „Ač dal Pán Bůh katolíkům této monarchie veliké bohatství, přec jde založení katolické university hlemýždím krokem ku předu. Spolek má teprv 102.000 zl. To jest velmi málo pro zemi, kde mají někteří katolíci několik milionů příjmů.“ Francie se ovšem může chlubiti, neboť tamní katolíci vydržují pět universit a mimo to přes 6000 katolických „svobodných“ obecných škol, jež je dohromady stojí aspoň 3—4 miliony franků. Vzpomeneme-li si na nádherné stavby kostelů v Montmartre (jenž stál dosud 24 mil.), Fourviere (jenž stál dosud přes 8 mil.), Lourdes, Pontmain a jinde, musíme se podiviti obětavosti Francouzů. Jest to skutečně smutné svědectví, ale pravdivé. V Čechách sebere v krátké době národ na „Národní divadlo“ milion, ctitelé Husovi na jeho pomník 60 000 zl., ale katolíci celého Rakouska seženou za mnoho let sotva 100.000 zl. na katolickou universitu. Než doufejme, že se nyní situace změní, neboť v čele celého podniku stojí sám arcibiskup solnobradský Dr. Haller. Španělský infant Don Karlos zaslal k tomuto účelu 1000 zl.

Úmrtí. V Doubravici na Moravě zemřel 26. března t r. konsistorní rada a farář Jan Soukop, věrný druh Sušila a věrný přítel kanovníka B. M. Kuldy. Zvěčnělý narodil se v Třebíči dne 10. května 1826. Působil ve Sloupě, v Lipovci a Doubravici. Soukop složil a vydal: „Písně pohřební“, spisek „Kytečka ze Sloupa“, „Popis Macochy a jejího okolí“, básně: Kaple sv. Jakuba v Ivančicích, Velehradky, hymny Velehradské: „Ejhle svatý Velehrad už září“, „Dítky, na odchod se strojme“, všemu národu známé a milé, a j. a j. Všecky spisy Soukopovy jsou formy lahodné a bezvadné Requiescat in pace!

Literární a hudební zábavník, redigovaný K. Modestýnem, knihkupcem v Žižkově proti Vlasti. Ačkoliv studená přízeň obecenstva celý „Telefon“ a s ním ovšem i jeho „Elektrické jiskry“ nadobro uhasila, přece otiskuje „Literární a hudební zábavník“ („Zábavník“ — lucus a non lucendo) jakousi stať z nebožtíka „Telefonu“ — „Literární kapitoly“, v nichž mimo jiné dotýká se i „Vlasti“ a spolupracovníka jejího Pavla Skřivana. Ujišťujeme tak zvaný „Zábavník“, že účinek, kterého tím dosíci chce, je právě zcela opačný: činí tím „Vlasti“ jen reklamu, a dovídáme se tak, že „Vlasť“ je čtena a hledána i v kruzích zapřísáhlých jejích nepřátel — což bychom byli přec jen neřekli. Že posudky, nevzniklé z kamarádství a nerobené v officině, kde se napořád podkuruje, vynáší a velebí, nýbrž psané též s jiných hledisk, nejsou mnohým po chuti, tomu rádi věříme. Těší nás to a ostaneme svému směru věrni Že se „pan Olaf“ „již dávno tak nezasmál“, jako při čtení oněch posudků, tomu rozumíme; vždyť, když pány něco mrzí, vyhrnou se hned s tou starou a známou frází „o smíchu a humoru“, kterým chtějí zakryti svou — rozmrzelosť. Snad náš Pavel Skřivan zazpíval i něco „panu Olafovi“, neboť cítí „tichou, nevinnou radosť“, jako předem prý „každý, komu ta kritika platí“. Je-li ještě schopen „tiché a nevinné radosti“, máme tedy oň velikou zásluhu, že jsme mu ji způsobili v těch trudných časech, kdy každý jen opěvá světobol a vlastní rozervanosť. Čím více se na „Vlasť“ útočí, tím více zkvétá a prospívá Za to pánům ručíme Mnohý je nepřítelem jejím pro její ryze katolický směr, někdo pro přímý a bezohledný posudek, jiný proto, že jsme mu nepřijali rukopis, zase jiný, že jsme mu odepřeli uveřejnění insertů, k nimž mu byla „Vlasť“ dobrá. Zbude-li po psaní žalob a provádění exekucí na P. T. pánech odběratelích (jak o tom „Zábavník“ v č. 3. v „listárně píše) „Zábavníku“ ještě tolik času (a vyjde-li vůbec ještě), aby se dále „Vlastí“ zabýval děkujeme mu napřed za reklamu, a tím jej nadobro odbýváme.

Osobní. V měsíci březnu t. r. vrátil se z Italie lektor jazyka italského na pražské české universitě a bývalý katecheta v Žižkově, Fr. Maleček. V Italii pobyl 7 měsíců a studoval tamní poměry, hlavně italské dialekty. Fr. Maleček slíbil nám napsati ze svých bohatých zkušeností několik zajímavých obrázků z Italie, jež uveřejníme hned na začátku IX. ročníku „Vlasti“. Přejeme tomuto mladému a snaživému učenci, aby se vysoko povznesl a sloužil k ozdobě jména českého a katolického.

Návrh. Inserty katolických listů jsou skoro v každém listě stereotypní. Neseznamují čtenáře se všemi zjevy v katolickém životě. Nechceme na tomto místě bližší určení podávati, ale tolik tvrditi můžeme, že některý katolický list jest i v katolických listech úplně ignorován. Ještě větší měrou totéž tvrditi lze o spisu zde a onde vyšlém. Čtenářstvo katolické zajisté má právo žádati, aby list jeho seznamoval jej s celým životem katolickým a se všemi pracemi literárními, beroucími se za naším cílem. Jeden z ligistů učinil při brožurkách Brynychových návrh, aby se zbývajícího místa na poslední stránce brožurky použilo ku seznámení čtenářstva s katolickým hnutím. Všeobecnou nalezlo pochvalu, když poslední brožurky Brynychovy učinily začátek. Na tomto začátku nemáme dosti, ale jdeme ještě dál a navrhujeme všem katolickým listům a podnikům literárním, aby vyplnily příkaz Páně: Potom pozná svět, že jste učeníci moji, budete-li se navzájem milovati — následovním způsobem: Nechť slouží insertní části listů a obálky katolických knih jeden druhému rovnou měrou bezplatně. Nechť tedy uveřejní jeden katolický list insert druhého listu a jedna tiskárna katolická nechť mimo své práce i knihy ostatních tiskáren na obálkách uveřejňuje, a tak vzájemně se podporují, aby čtenář, který si nemůže koupiti vše, co vyjde, aspoň i v tom málé, co si koupí, měl větší a pestřejší výběr než dosud. Mezi Moravou a námi zdá se býti čínská zeď, tímto způsobem by byla odstraněna, bratrství vzájemné podporováno a pestrosť insertů byla by dosažena, zvlášť když by se tento návrh rozšířil na veškeru činnosť katolickou. Nám katolíkům se jedná o činnosť a nikdy o strany. Čtenářstvo katolické spravedlivý proto činí nárok, aby mu předkládány byly zprávy z celého katolického života koruny Svatováclavské. Tímto způsobem by jeden podnik druhému pomáhal dělati cestu do širších vrstev katolickému hnutí a uvědomění. Nechceme věc šířeji rozpřádati, ale zůstáváme na těchto málo slovech. Připojujeme prosbu, aby ostatní pp. ligisté se o věci vyjádřili a na uskutečnění její naléhali. Jen tímto způsobem zdomácníme a nabudeme váhy. Ve svornosti bude naše síla, ve vzájemné lásce odměna. *)

Někteří z ligistů.

Spolek sv. Vincence z Paula.

Valná hromada spolku sv. Vincence z Paula pro dobrovolné ošetřování chudých v království Českém.

Družstvo sv. Vincence jest jediným spolkem, kdež se scházejí všecky vrstvy společnosti lidské: kníže, hrabě, kněz, učitel, úředník, dělník i řemeslník. Věda rozdělila lidstvo na různé strany, národnosť rozeštvala kmeny k boji na nůž, láska však křesťanská, Ježíšem Kristem tak krásně nám doporučená, zachovala se dosud v tak svěží síle, že jest nyní skoro jediným svazkem, jenž k sobě víže různé národy a různé vrstvy lidské společnosti.

První neděli postní sešli se synové sv. Vincence k valné hromadě ve velké dvoraně sv.-Václavské záložny. Ráno téhož dne sloužil velmistr a generál řádu Křižovnického s červenou hvězdou pro syny sv. Vincence mši sv., při níž přistoupili ke stolu Páně četní Vincentiané.

---

*) Pozn. red. Prvních šest roků ohlašovali jsme všecky katolické listy bez rozdílu, ale u některých z nich nebylo nám stejně opláceno, a proto jsme tuto všeobecnosť omezili. Mezi Moravou a námi čínské zdi není. Četní Moravané nám literárně přispívají, a nejeden z nich může dosvědčiti, že jsme jej žádali, aby si všímal hlavně a především písemnictví moravského; ba snažili jsme se, abychom dostávali pravidelné přehledy moravské literatury. Z Moravy však k tomu nikdo odhodlati se nechtěl, i jsme rádi, že český farář, rodem Moravan, bude psáti aspoň o tom, co z Moravy odebírá. Zásadně nejsme proti nikomu zaujati a proto jakmile uvidíme přízeň u jiných kat. listů, ochotně ji splatíme. Rozumí se samo sebou, že vše zdarma ohlašujeme, nebo ve „Vlasti“ placených insertů zásadně nepřijímáme.

Ve tři hodiny odpoledne zahájil předseda spolku, Karel Ervín hrabě Nostic, křesťanským pozdravem valnou hromadu a udělil slovo slavnostnímu řečníku P. Nováčkovi z řádu Redemptoristů, jenž si obral ze předmět dokázati, že Nejsvětější svátost oltářní, kterou ráno četní Vincentiané přijali, jest v nejužším spojení s láskou k bližnímu a hlavně s láskou k chudým. Srdce Ježíše Krista, jenž se za nás obětoval, rozněcuje nás k obětem, čehož důkazy máme již u prvních křesťanů (jáhnové, hostiny lásky) a vůbec v dějinách celé církve až na naši dobu, jak dokazuje dnešní shromáždění.

Potom předseda spolku vítal 60 shromážděných Vincentianů, podával dějiny spolku od poslední valné hromady a vybízel členy, aby si prohlédli Vincentinum. Nábožné čtení, ve schůzích Vincentianů obvyklé, jednalo o sv. Vincenci. Sekretář spolku, učitel Václav Němeček, četl protokol minulé valné hromady a oznámil jména 6 nových členů, kteří ke spolku přistoupili od poslední valné hromady.

Konference čili odbory spolku u sv. Františka, sv. Víta, sv. Filipa a Jakuba, sv. Salvatora a od P. M. Vítězné četly čtvrtletní zprávy o své činnosti. Sbírkou pro chudé byla schůze skončena.

Laskavostí p sekretáře byly nám zapůjčeny čtvrtletní zprávy pražských a předměstských konferencí, z nichž vyjímáme tato data:

1. Konference u sv. Tomáše od 8. prosince r. 1891. do 7. března t. r. (a to platí u všech) rozdala za 513 poukázek na potraviny 102 zl. 60 kr. a na hotovosti 63 zl. 83 kr.

2. Konference u Matky Boží před Týnem za 299 známek na potraviny 59 zl. 64 kr., na hotovosti 17 zl. 80 kr., na žádosti 22 zl.

3. Konference u P. Marie Sněžné vydala chudým 51 zl., k Vánocům na vánočky 6 zl., jinak ještě 3 zl.

4. Konference u sv. Salvatora vydala chudým na hotovosti 52 zl. 40 kr., na žádosti 4 zl.; vánoční příspěvek ošetřovancům činí 8 zl. 70 kr.

5. Konference u sv. Víta vydala za známky na potraviny 64 zl. 40 kr., na hotovosti 7 zl. 20 kr. a za vánočky 8 zl. 80 kr.

6. Konference u sv. Františka vydala na týdenních podporách 73 zl. 70 kr., na žádosti 11 zl. 70 kr., na vánočky 21 zl.

7. Konference u P. Marie Vítězné vydala za 454 známek 134 zl. 20 kr., na žádosti 43 zl. 63 kr., peněžní podporu k Vánocům 39 zl. 40 kr., a za 41 vánoček 12 zl. 30 kr.

8. Konference u sv. Štěpána vydala za známky 72 zl. 20 kr., na hotovosti 62 zl. 20 kr.

B) Z předměstí:

1. Konference povýšení sv. Kříže v Žižkově vydala za známky 20 zl. 58 kr., na hotovosti 33 zl. 50 kr., na žádosti 86 zl. a na knihovnu 1 zl.

2. Konference sv. Rocha v Olšanech vydala za 155 poukázek 31 zl., na hotovosti 23 zl., na žádosti 6 zl., na knihovnu 55 kr.

3. Konference u sv. Filipa a Jakuba na Smíchově vydala 109 zl. 60 kr. za známky, 196 zl. na hotovosti a 15 zl. k Štědrému večeru různým chudým.

4. Konference Neposkvrněného Početí bl. Panny Marie v Libni rozdala chudým 15 zl., na knihovnu 1 zl. 80 kr., na dar Štědrovečerní 10 zl. a na šat a obuv jistého chudého 5 zl.

5. Konference sv. Mikuláše ve Vršovicích rozdala chudým 66 zl. 40 kr., na žádosti 12 zl. 30 kr., na svátky Vánoční 11 zl.

6. Konference Matky Boží v Bráníku vydala chudým 65 zl. 14 kr. O Štědrém večeru vystrojila konference v budově školní pro 30 chudých zvláštní slavnost a podělila je vánočkami, poukázkami na pivo, na uhlí a známkami na potraviny.

7. Konference nalezení sv. Kříže v Karlíně vydala na potraviny 134 zl. 50 kr., na hotovosti 173 zl. 10 kr.

Mimo tuto činnost podělily četné konference chudé šatstvem, šlechtou darovaným, polévkovými konservami; asi 6 konferencí má knihovny a půjčují lidu knihy. Nejnověji si založila knihovnu konference u sv. Tomáše, kdež také prof. Havránek konal pro členy přednášky. Konference v Karlíně, Libni, na Smíchově, Král. Vinohradech a v Žižkově vydržují pro chudé chudinské kuchyně, z nichž nejstarší, Žižkovská, slavila letos jubileum 10letého trvání. Péče o sirotky jest zvláštním znakem Vincentianů, rovněž i péče o školní dítky, z nichž mnoho a mnoho dochází v chudinských kuchyních nasycení. Zvláštní komité řídí známé nám Vincentinum.

Jak krásný, velikolepý obraz činnosti poskytují nám Vincentiané! Scházejí nám zprávy konferencí sv. Jiljí, sv. Petra a Pavla na Vyšehradě, od sv. Jindřicha,

z Karlína sv. Cyrilla a Methoděje a všech venkovských — v Čechách jest na 40 konferencí — čímž by se celý tento obraz zaokrouhlil a zdokonalil, ale i toto, co tuto pravíme, jest tak velkolepé, že nemáme v Čechách ničeho podobného. A tento spolek jest rozšířen v celém Rakousku, v celé Evropě, ba, v celém světě a vydá ročně na chudinu přes 9,000.000 franků.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Výbor družstva Vlast

konal schůzi 10. března t. r. za přítomnosti všech sedmi členů výboru. Půl hodiny před tím sešlo se k poradě čtyřčlenné komité, aby se radilo o almanachu, jenž bude vydán na oslavu biskupského jubilea sv. Otce Lva XIII. Komitétu předsedal starosta družstva, dr. Rud. Horský. Konkurenčních básní bylo zasláno 6, 3 české a 3 latinské. Básníci: prof. Fr. Rypáček v Třebíči, prof dr. M. Kovář a křižovník P. Jan Dvořák budou požádáni, aby o nich vynesli soud a rozhodli, zdaž z nich některá — jedna česká, jedna latinská — jest hodna odměny pěti dukátů ve zlatě. Vědeckých prací bylo zasláno pro almanach 5 a dvě se ještě najisto dodají. Tyto práce pročtou členové komitétu. Všecky práce pro almanach vůbec budou do konce září k tisku upraveny, a vše bude tak zařízeno, aby stkvostný almanach k Novému roku najisto byl vydán — Ve dvě hodiny potom zahájil předseda schůzi výboru a četl po schválení protokolu minulé schůze poděkovací přípisy Jednoty sv. Methoděje ve Vídni za poskytnutý dar 50 zlatých a ředitelství českého gymnasia v Opavě za darovanou „Vlast“. Spisovateli Boh. Brodskému byl dovolen zvláštní otisk jeho prací ve „Vlasti“ vydaných, a k žádosti redakce „Vysloužilce“ v Žižkově bylo svoleno, aby si otiskla z „Vlasti“ povídku: „Poručík Hrdina“. — Na literární studie povolil výbor z fondu pro katolické spisovatele jednomu spisovateli 100 zl. podpory, druhému 60 zl. a třetímu 25 zl. a čtvrtému předplatí se „Civilta catholica“, jež bude však do redakce „Vlasti“ docházeti, aby ji mohli čísti různí členové družstva. Pro redakci „Vlasti“ pak byly — dle dřívějšího usnesení — předplaceny „Stimmen aus Maria Laach“. — Výbor založí šest knihoven, dvě v Čechách, dvě na Moravě, a po jedné ve Slezsku a v Americe. Lhůta k zadání o knihovny z Čech, Moravy a Slezska prodlužuje se do konce května t. r., z Ameriky do konce června t. r. Právo zadati knihovnu ve Slezsku přenechává výbor Opavskému spolku pro zakládání katolických knihoven ve Slezsku. Výbor družstva lne k tomuto spolku se vší důvěrou a doufá, že on nejlépe rozsoudí, kam by se knihovna hodila. — Jelikož plesový výbor Akademického čtenářského spolku pořádal letos v postě taneční zábavu, a spolkem mu v tom zabráněno nebylo, přestává tímto dnem družstvo „Vlast“ Akad. čten. spolku zasílati „Vlast“, „Vychovatele“ a „Děln. Noviny“, jež mu dosud zdarma byly dodávány. Výbor to těžce nese, že tento staročeský spolek, jenž se nejednou i ke kněžstvu o podporu obrací, nás katolíky tak hrubě urazil. — Red. Tom. Škrdle byl zvolen výborem za člena socialního odboru. Pro vědeckou přílohu „Vlasti“ byl zvolen k žádosti red. „Vlasti“ zvláštní redaktor a pro časopis Lvovy společnosti ve Vídni dva referenti, již tam budou o českých záležitostech, hlavně o družstvu „Vlast“ a jeho odborech dopisovati. — S povděkem bylo přijato, že Jeho Eminencí ndp. kardinál Schönborn předplatil českému collegiu v Římě „Vlast“. Adresy díků sv. Otci za jeho Encykliku o socialní otázce jednající nově zaslané budou rovněž stkvostnou vazbou opatřeny a k Velikonočním svátkům do Říma dodány. — Výtečný článek ve „Vychovateli“ z péra Frant. Pohunka: „Neopravujte Otčenáš“ vydalo družstvo ve zvláštním vydání a prodává jednotlivý otisk po j e d n o m krejcaru Jelikož by při jednotlivém prodeji na venek jen pošta dvakrát tolik stála, co by obnášel výtěžek všech 2200 vytištěných exemplářů, nelze jinak než žádati, aby si každý, kdo si přeje pouze jeden, dva exemplářе, tyto objednal výhradně cestou knihkupeckou aneb, komu je to možno, aby si je koupil osobně v Praze v knihkupectví Cyrillo-Methodějském nebo v Žižkově v administraci „Vlasti“. Na venek zasýlá administrace „Vlasti“ v Žižkově č. 505. toliko větší objednávky nejméně po 20 nebo více exemplářích.

V historickém kroužku družstva „Vlasti“

přednášel prof. Jos. Vávra v malém sále katolické besedy o některých výjevech z dob katolické reformace. K té přednášce sešlo se do 100 posluchačů. Shromáždění poctil svou přítomností vdp. kapitulní děkan Svatovítský Msg. Hora. Týž hned z počátku promluvil k přednášejícímu i všem členům kroužku krátkou řečí pochvalnou na povzbuzení k další záslužné práci, o níž pravil, že shoduje se s intencemi našeho svatého Otce Lva XIII

Prof. Vávra potom vypravoval o čilém ruchu katolickém, který nastal po závěru koncilia Tridentského; ve všech státech katolických ujalo se mínění, netoliko zastaviti další postup protestantismu, ale i zpět získati půdu od akatolictva již zabranou. Tak bylo ve Francii, Polsku a jižním Německu V Čechách se to určitě jevilo r. 1615., když císař Matyáš na korunních statcích svých, vyjímajíc Krumlov a Přísečnici, dosadil veskrz rozhodné katoliky za hejtmany, kteří pak z císařských kollatur vypudili faráře protestanty a na jejich místa dosazovali kněží katolické aneb konservativní utrakvisty řádně svěcené Totéž mělo se státi v městech královských. Pozvolný tento postup katolické reformace byl přerušen povstáním protestantských stavů českých r. 1618—20.; ale po Bělohorské bitvě začala se ona reformace na novo, a to postupem zrychleným, prostředky energickými, tak že do r. 1628. provedena byla ve stavu panském, rytířském i městském. Potom nastala nejtužší práce s poddaným lidem selským, aby obrácen byl na víru katolickou. Ale tato práce stížena byla trojí věcí. 1. Byl to zakořenělý duch odporu proti církvi, zvláště ve východních Čechách. 2. Nedostatečný počet katolického duchovenstva, ač ho nebylo tak málo, jak obecně za to se má, ježto k jádru domácího duchovenstva přidali se četní řeholníci domácí, kněží ze Slez a z Polska, též četní kněží konvertité, o nichž domácí historie posud se nezmínila. 3. Vliv ciziny; neboť potají přicházeli do Čech protestantští kazatelé ze Sas, Lužic i Slez a shromažďovali selský lid k pokoutným sborům nočním v lesích a na místech odlehlých a tu je tužili ve smýšlení protestantském. Tito sedláci potom hleděli usazovati se na statcích svých pánů dědičných ve vesnicích, které co možno nejvíce byly odlehlé od sídla kněží a panského úřadu, tak aby unikli dozoru a nátlaku ve víře. Na příklad byla uvedena panství Roudnické, Mělnické, Poděbradské, Kolínské, Zdechovické, Pardubské, Rychnovské, Rychmburské i statky měst Litomyšle a Poličky. — Zvláštní případ se uvádí na panství Točnickém a Královdvorském u Berouna, kde r. 1772. vzniklo protestantství z čista jasna v katolické vsi Kublově pod Velízem v rodině katolických řemeslníků mladých, a to jen ze čtení protestantských knih, náhodou v pozůstalosti svršků po jistém zedníku nalezených; odtud se děla propaganda v Kublově a v blízkých vsech Trubíně a Svatých. Tito novo-protestanté nalezli cestu do Žitavy v Lužici, tam se dorozuměli s osadou českých protestantů; doma konali sbory své napřed ve dne, později pro lepší bezpečnost za pozdních večerů. Málo již bylo platno zakročení úřadů proti nim r. 1776—77. Vypukla válka o Bavorské dědictví, a pruský emisař Pavel Synek utvrdil je na novo ve víře protestantské, opatřil jim knihy haeretické a kojil je Bůh ví jakými nadějemi. Byl sice emisař lapen a potrestán vězením v robotné přádelně zemské a občasným bitím; nad jedním krejčím z Kublova a jedním sedlákem v Trubíně vyrčen ortel deportace do Sedmihradské země. Ale r. 1781. vydán toleranční patent Josefa II., a v Kublově, Svatých i Trubíně udrželo se něco protestantů do dnešního dne. — Na konec přednášky ozvala se živá pochvala.

Širší výbor histor. kroužku Vlasti konal 9. března schůzi, ve které místopředseda P. Jos. Svoboda S. J. představil nového člena kroužku, profesora na střední škole, jenž obecným souhlasem byl pozdraven a uvítán. Místopředseda dále podává zprávu, s jakým výsledkem potkala se jeho snaha, aby pro studium historické získáni byli ctih pp. alumnové českých seminářů, a předčítá některé dopisy jejich. Výbor usnáší se, aby pro ně zakoupeny byly spisy Kloppovy, Gindelyovy a Slavatovy Paměti. — S účastenstvím vyslechli shromáždění sdělení Frant. Štědrého, kaplana v Peruci, o jeho práci v archivě lounském a žádají jej, aby spracoval material, jenž kroužku se hodí. — P. Duhr S. J. žádá pro list, jejž Společnost Lvova ve Vídni hodlá vydávati, poněkud širší zprávu o přednáškách ve kroužku konaných. — Archivář kroužku P. J. Marat hlásí, že archiv ryt. ř. Křižovnického rozmnožen byl zásylkou archivalií z kommendy chebské, které laskavě sebral p. adjunkt Nováček. — Universitní prof Jos. Pachta bude požádán, aby svoji disertaci o arcibiskupovi Zbyňkovi z Dubé propůjčil k účelům kroužku. — Jeden dp. bude dožádán o prohlédnutí pozemkových knih na Horách Kašper-

ských pro doplnění práce členem kroužku již začaté. — Konečně sděluje P. Jan Dvořák o pokroku studií svých z doby Hilariovy, a jiný člen hovoří o některých méně uvážených příčinách ztráty Slezska. — Budoucí přednáška prof. Vávry bude po Velikonocích.

Nový čestný člen družstva z Ameriky, Rev. Jos. Hessoun, zaslal starostovi tento dopis: „St. Louis, 3. února 1892. Velectěný, slovutný pane! Velmi mile jsem byl překvapen poctou, které se mně od slavného družstva „Vlasť" dostalo, a které jsem nikdy neočekával, aniž si jí zasloužil, že jsem totiž byl za čestného člena družstva „Vlasti" zvolen Račtež přijmouti a slavnému družstvu dobrotivě vysloviti mé nejvřelejší díky za toto vyznamenání, jež přijímám ne tak pro sebe, jako spíše pro naše katolické rodáky zdejší a duchovní vůdce jejich Pán Bůh uděliž hojného rozkvětu „Vlasti", Pán Bůh žehnej dalšímu blahodárnému působení jejímu. Jak toho probuzení a vzpružení náboženského ducha mezi tím národem naším nutně třeba jest, to lze nejlépe poznati a posouditi zde v Americe. A protož jen dále jménem Páně — milému lidu našemu ku obraně! — Mám tu čest znanati se s nejsrdečnějším pozdravem Vám, velectěný, slovutný pane ve vřelé úctě oddaný Jos. Hessoun, český duchovní správce St. Louisský.

Zpráva knihovní komise, ve družstvu „Vlasť" zřízené, o přečtených knihách.

Seznam knih, které do katolických knihoven se hodí.

1. Knihy všem, vzdělaným i méně vzdělaným vhodné.

(Pokračování.)

Eliášova poslední vůle od Aug. Šenoa. Hlasy kat. spol. tisk. z r. 1885. č. 4.
Fleurange od Aug. Cravenové. Cyr. Meth. knihkup.
Hradečtí obránci od Al. Dostála. Hlasy kat. spol. tisk. z r. 1884. č. 4.
Hrabě Sandorf. Naps. Jules Verne. Vyt. v Nár. List. r. 1888.
Chlumy. Naps. V. Lužická. r. XX. 1890.
Chrt. Naps. V. Kosmák; nákl. Em. Šolc v Telči ua Moravě.
Jak byl Rapouch jun. vyléčen? Naps. V. Kosmák; nakl. J. F. Kubeš v Třebíči, Mor.
Jiřík, panoše kr. Václava II. Naps. Jan Podhajský. Vyt. v Zábavách Več. r. V. č. 4.
Jak v Koudelkově křísili? Naps. V. Pakosta. Hlasy kat. spol. tisk. r. 1885. č. 1.
Josefinka Napsal. Jan Černohouz; nakl. B. Stýblo.
Hlasatelé svobody. Naps. B. Brodský. Hlasy kat. spol. tisk. r. 1890. č. 3.
Krejčův novinář. Napsal V. Pakosta.
Královna Dagmar. Napsal V. B. Třebízský. Libuše r.?
Kytice od Erbena; nakl. Jar. Pospíšil.
Kartáčina Lidka. Napsal Jos. S. Zábavy več. č. 41.
Listy zvadlé. Naps. Dr. K. L. Řehák. Hlasy kat. spol. tisk.
Lilie Šumavská. Naps. Jos. Souhrada. Hlasy kat spol. tisk. r. 1873. č. 6.
Lepší čest než důstojenství. Naps. F. Caballero. Hlasy kat. spol. tisk. r. 1883. č. 2.
Lejla. Naps. A. R. Rangabé. Vyt. v Hlasu Nár. r. 1891.
Mařenka. Napsal Jos. Souhrada. Nákl. vlast.
Mojžíš. Naps. Petr Kopal. Nakl. Cyr. Meth. knihtisk.
Maloměstské humoresky I a II. díl. Naps. Frt. Herites. Kabin. knih. 1885. a 1886.
Naši přátelé. Naps. Karel Kamenář. Hlasy kat. spol. tisk.
Na úrodné půdě. Naps. Frt. Procházka. Kab. knih. 1887.
Obrázky. Naps. I. L. Hrdina. Morav. knih. Bayerova.
O nepřátelích říše. Naps. Konrád Bolanden. Cyr. Meth. knihtisk.
O pouti. Naps. V. Kosmák. Záb. Biblioth. Brno.
Pan Melichar. Naps. Ign. Herman. Vyd. Frt. Šimáček.
Pamlsky z jalovcového kraje. Naps. Kar. Lhotský. Bayr. Mor. knih.
Panna Maria Lúrdská Naps. Henri Lasserre. Knih. Bened. Rajhrad.
Povstání ve Vísce. Naps. Otto V. Pitra. Záb. večerní r. 1886. č. 6.
Pouť. Naps. Tomáš Hájek. Hlasy kat. spol. tisk. r. 1881.
Pro pokoj duše. Naps. Boh. Brodský. Kat. spol. tisk. 1886. č. 2.

ROČNÍK VIII. KVĚTEN. 1891—92. ČÍSLO 8.

VLASŤ.

Podrobný výpočet rozměrů archy Noemovy

se stránky geometrické a mechanické.

Provedl **Frant. Kočí**, absolvovaný technik a učitel.

„I když viděl Bůh, že země porušena jest, řekl k Noemovi: Konec všelikého těla přišel přede mne; naplněna jest země nepravostí od nich, a já zkazím je se zemí. Učiň sobě koráb... [1]) *a takto jej uděláš: Tří set loktův bude dlouhosť korábu, padesát loktův širokosť a třiceti loktův vysokosť jeho.“* I. Mojž. 6, 12—15.

Tak učil nás, děti katecheta zjevení Božímu ze starého Zákona. My odrostli a ve svých studiích mohli jsme pravdy náboženské nejen lépe pojímati, ale i jich hájiti.

Pán a Spasitel náš spojil proroctví o zkáze Jerusaléma a o konci světa v jedno; slova o Jerusalemě vidíme splněna, a vyplnění jedné části ručí nám za vyplnění časti druhé o konci světa. A v téže kapitole (Matouš 24.) porovnává doby poslední s dobou potopy, an dí: „Jakož bylo za dnů Noemových, takť bude i příchod Syna člověka. Nebo jako za dnů před potopou jedli a pili, ženili se a vdávaly, až do toho dne, v němž vešel Noe do korábu, a nezvěděli, až přišla potopa, a zachvátila všecky: tak bude i příští Syna člověka.“ (Mat. 24, 37—39.).

Tímto Božským výrokem veškerá událosť o potopě světa jest potvrzena; jakožto křesťan klaním se tomuto výroku Pána Ježíše. A když to řečeno, kdo chtěl by mně brániti, — bych nesměl dokázati, jak dovede mathematika, věda tak přesná a exaktní, jako žádná jiná — bych trochu neukázal, jak mně tak milá věda mathematická umí se kořiti slovům Kristovým. Toť účelem naší práce, jíž tak často jsme zemdleli.

Veškeru záslubu přičísti nutno p. Jul. Chodníčkovi, knězi při kolleg. chrámě sv. Morice v Kroměříži: já jen provedl, byť i samostatně, jeho myšlénku. Týž důstojný pán, v „Časopise katol. ducho-

[1]) Verš tento (15.) jest předmětem tohoto pojednání, a my opět poznáváme že písmo sv. jest skutečně kniha knih, kteráž má důležitosť nejen pro theologa, ale i pro každého učence bez rozdílu. To rovněž doznávají assyrologové, aegyptologové a archeologové vůbec. Poznámka redakce.

venstva“ (ročník XIX. 1878. čís. 2. str. 121—130.) pojednal o „rozměrech archy Noemovy“. Ale provedení výpočtu tam schází, výpočty a výsledky jsou jenom naznačeny, snad mu nebylo popřáno dosti místa. Důležité toto pojednání nebylo by možno dobře sledovati, a tak se přesvědčiti o velikém dosahu této důležité práce, a ji si zalíbiti. Než, nic ztraceno; počítali jsme dva a dle všeho různým způsobem, ale se stejnými výsledky.

Kdo chce, nechť užije při soukromém počítání logarithmů; my jich z té příčiny neužili, jelikož práce naše jest určena pro bývalé gymnasisty, kteří nemají buď logarithmů při ruce, aneb nemají vůbec již sběhlosti, užiti jich. Logarithmy musily by býti pro některé případy až i osmimístné (pro tabulku druhou), neboť tu teprve od sedmého desetinného místa možno znamenati spolehlivého rozdílu. Logarithmy našich gymnasistů a realistů jsou však jen pětimístné a na nynějších paedagogiích náuka o logarithmech se nepřednáší, proto jsme logarithmy vůbec obešli.

Každý tedy čtenář, buď samostatně neb mým vedením, vynasnaž se — stojí to za to — přesvědčiti se, jak přepodivně voleny jsou tři poměry: 300:50:30 ku stavbě archy[2]). Nemělať archa rychle vody rozrážeti, jako lodi naše, které za tím účelem staveny jsou ve křivkách. Archa měla jen po vodě splývati. A zároveň uvidíme, že jen těmito poměry pro největší možný prostor spotřebovala poměrně nejméně materiálu (A, a tedy i času a práce) a při tom mohla nejlépe vzdorovati návalům vod a větru (B, největší stabilita).

Vezměme kolmý průřez po šířce a výšce. Tu rozhoduje poměr mezi oběma o velikosti zahrnutého prostoru a o spotřebě k obestění či uzavření téhož náležitého materialu, anoť stejnou zásobou materialu více nebo méně prostoru obestěniti možno, podle toho, kolik se vezme na šířku a výšku. Následující tabulka znázorňuje, že obsah jest tím větší, čím menší je rozdíl mezi stěnami.

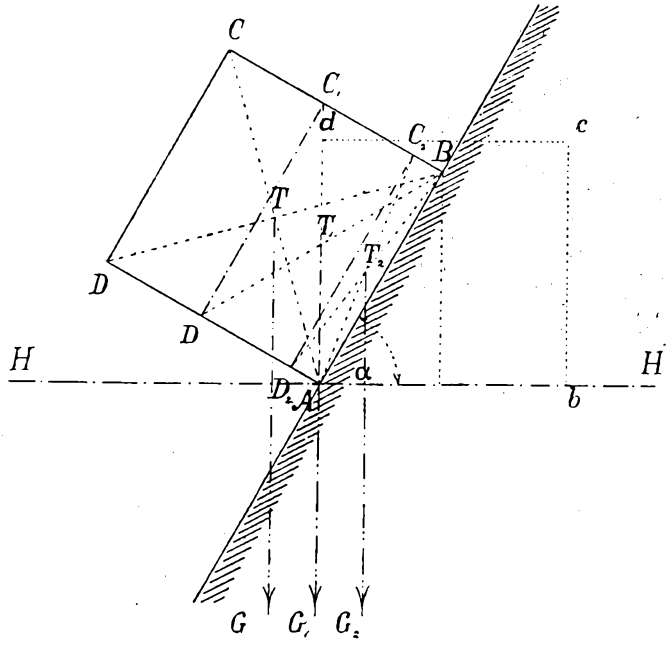
Tabulka 1.

Šířka	Výška	Objem plochy	Čtvereční obsah plochy
40	40	160	1600
45	35	160	1575
50	30	160	1500
55	25	160	1375
60	20	160	1200
65	15	160	975
70	10	160	700
75	5	160	375

[2]) O podobném výpočtu těchto rozměrů tito na slovo vzatí spisovatelé ničehož nevědí: Schuster-Holzammer, Reusch, Keil, Gürtler, Westermayer, Zschokke, Breiteneicher a Tirinus, ač ve svých spisech obsáhle a důkladně odpovídají ku všem otázkám, které se týkají potopy. A Chodníček sám v „Časopisu kat. duchovenstva“ na nikoho se neodvolává; myšlénka jeho jestiť původní. Jest pravda, nalézají se počty v pojednáních o arše u dvou nám známých spisovatelů,

Kdyby úloha zněla pouze tak, aby se poměrně nejmenším materialem poměrně největší čtverhran obestranil, bylo by nejlépe užiti čtverce.

Požadavku tomu však je na odpor podmínka *B* pro největší stabilitu. Jest totiž známo, že každý na pohnuté vodě plovoucí předmět se kolísá, a při větším nahýbání na př. při vysokém moři, jsa vlnami zmítán, tak jako i na suchu o velikém svahu, i překotiti se může, což se, jak z obrazu 1. vysvítá, tím spíše stane, čím vyšší, anebo při stejném obsahu tím méně, čím širší předmět ten jest. (Viz obr. 2.)

Obr. 1.

Meze stability ale dospěje každý rovnoběžník, jakmile úhlopříčná *AC* se stane svislou. Zdvihem té se však zdvihne základna *AB* o úhel α. Čím větší úhel ten, tím větší stabilita.

Nastává otázka, při kterých rozměrech onoho předmětu stane se úhel ten největším, a to tak, aby se při tom i požadavkům pro největší prostor z poměrně nejmenšího materialu zhotoveného tělesa zadosť učinilo. Položme, ježto se nám především jedná jen o poměrná čísla pro šířku a výšku, kterých by pak bylo lze použiti pro jakoukoliv, nám nyní třeba i neznámou míru — polovici obvodu rovno jedničce míry, kteráž ovšem od každé nyní známé jedničky mírové na př. metru atd. lišiti se může, a budiž šířka nebo poměrné číslo

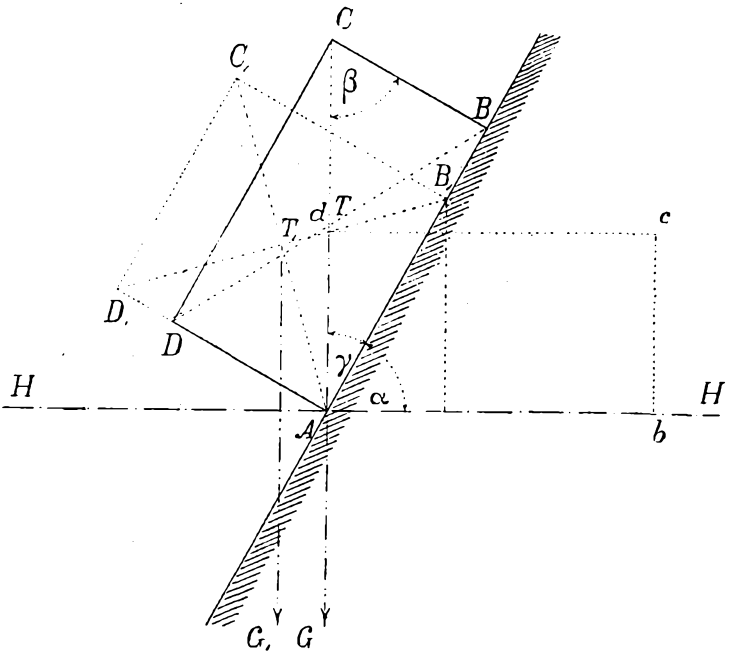
u Dr. Westermayera totiž (Das alte Testament I. 430—433.) a u Dr. Holzammera (Handbuch zur Biblischen Geschichte 91—93), ale s jejich výpočty naše práce nemá ničeho společného; předmětem jich jest zcela něco jiného.

pro tuto $= x$ a výška nebo její poměrné číslo $= y$, a to obé vzhledem k polovičnímu obvodu či objemu.

Potom bude též $x + y = 1$. jednomu materialu, $^1/_2$ obvodu, a obsah plochy $= x\,y$. Budiž dále úhel α onen úhel, neboli zdvih, při němž předmět ten by se překotiti ještě nemohl čili onen úhel, v jehož prostoru loď stabilitu svou stále podrží.

Žádáme-li 1. Aby $\sphericalangle\ \alpha$ a tím i na něm závislý a jen tomuto úhlu odpovídající poměr $sin\ \alpha$ byl co možná největší, a

2. aby $x\,y$, totiž obsah plochy byl též co možná největší, tu jest zřejmo, že i součin obou veličin, totiž:

Obr. 2.

1. $x\,y\,.\,sin\ \alpha = M$ potom bude největší, aniž by nějakým přibýváním aneb ubýváním na x neb y, kteréžto dvě veličiny sebou tak souvisí, že $x + y = 1$ zvětšiti se mohl. V jakém poměru musí při tom x a y býti vzato? Úhel α jest úhel, který tvoří základna (obr. 2.) s horizontem, úhel γ úhel základny s čarou svislou, ve které přitažlivosť zemská (tíže) G na předmět náš působí. Bude tedy $\alpha + \gamma = 90^0$ a v pravoúhelném trojúhelníku $\beta + \gamma = 90^0$; následovně $\alpha = \beta$ a $sin\ \alpha = sin\ \beta$.

Ale je známo, že $sin\ \beta = \frac{AB}{AC} = \frac{x}{AC}$ a poněvadž $AC^2 = x^2 + y^2$,

a z toho $AC = \sqrt{x^2 + y^2}$, $sin\ \beta = \frac{x}{\sqrt{x^2 + y^2}}$ a dosazením výrazu toho do rovnice (1).

$$\frac{x}{\sqrt{x^2+y^2}} \cdot xy = M \qquad 2.$$

Kdyby součin M největší své hodnoty již byl dosáhl, nemůže ani tím nejmenším přírůstkem na x nebo y (differenciálem dx, dy) zvětšen býti, neb jinak: pro největší již hodnotu pro M musí býti i ten nejmenší přírůstek na M, ať již povstal z x, roste-li veličina tato o nekonečně malou hodnotu dx totiž

$$dM_1 = \frac{dM}{dx} = 0 \qquad 3.$$

a taktéž i ten nejmenší přírůstek na M, ať již povstal z y, roste-li toto o nekonečně malou hodnotu dy neb

$$dM_2 = \frac{dM}{dy} = 0 \qquad 4.$$

Než k výpočtu tomu, k tak zvané differenciaci veličiny M, která jest závislá (funkci) i na x i na y, přikročíme, vidí se nám předeslati následující:

Budiž $M = \frac{u}{v}$ kde $u = x^2 y$, $v = \sqrt{x^2+y^2}$ Přibývá-li zde x o jakousi libovolnou veličinu, tu přibylo by i u i v o jistou veličinu buď $+$ neb $-$. Značí-li $\triangle M$ jakýsi přírůstek na M, $\triangle u$ přírůstek na u a konečně $\triangle v$ přírůstek na v, bude 5.

$$M + \triangle M = \frac{u+\triangle u}{v+\triangle v}$$

neb

$$\triangle M = \frac{u+\triangle u}{v+\triangle v} - M = \frac{u+\triangle u}{v+\triangle v} - \frac{u}{v}$$

$$\triangle M = \frac{uv+\triangle u.v - uv - u\triangle v}{v^2+v\triangle v} = \frac{v\triangle u - u\triangle v}{v^2+v\triangle v}$$

aneb dělením obou stran $\triangle x$

$$\frac{\triangle M}{\triangle x} = \frac{v\frac{\triangle u}{\triangle x} - u\frac{\triangle v}{\triangle x}}{v^2+v\triangle v}$$

Je-li veličina ta, o kterouž x přibylo, nekonečně malou, nebo jinými slovy, stane-li se differenciálem, jehož krajní hodnota, mez neb limita se rovná 0, značíme pak podíl $\frac{\triangle M}{\triangle x} = \frac{dM}{dx}$, $\frac{\triangle u}{\triangle x} = \frac{du}{dx}$, $\frac{\triangle v}{\triangle x} = \frac{dv}{dx}$. Součin v $\triangle v$ pro nekonečně malé $\triangle v$ (skorem $= 0$) naproti hodnotám ostatním skoro naprosto zmizí. Tak se liší na př. podíl $\frac{10000}{10000} = \frac{10000}{9999+1}$ od podílu $\frac{10000}{9999}$ jenom o 0·00001, a přece jest ono $\triangle v$ nekonečněkráte menší než 1, ano jest skorem $= 0$. Můžeme tedy jenom s velice nepatrnou a v počtu úplně nezávažnou chybou psáti:

6. $$\frac{dM}{dx} = \frac{v\frac{du}{dx} - u\frac{dv}{dx}}{v^2}$$

$\frac{du}{dx}$ a $\frac{dv}{dx}$ vyhledáme pak následovně:

Všeobecně:	Pro náš případ:
$u = x^n y$	$u = x^2 y$
$u + \triangle u = (x + \triangle x)^n y$	$u + \triangle u = (x + \triangle x)^2 y$
$u + \triangle u - u = (x + \triangle x)^n y - x^n y$	$u + \triangle u - u = (x + \triangle x)^2 y - x^2 y$
$\triangle u = y\left[(x + \triangle x)^n - x^n\right]$	$\triangle u = y\left[(x + \triangle x)^2 - x^2\right]$
$= y\left[x^n (1 + \frac{\triangle x}{x})^n - x^n\right]$	$= y\left[x^2 (1 + \frac{\triangle x}{x})^2 - x^2\right]$
$= y x^n \left[(1 + \frac{\triangle x}{x})^n - 1\right]$	$= y x^2 \left[(1 + \frac{\triangle x}{x})^2 - 1\right]$

a dělením $\triangle x$

$\frac{\triangle u}{\triangle x} = y x^n \left[\frac{(1 + \frac{\triangle x}{x} - 1}{\triangle x}\right]$	$\frac{\triangle u}{\triangle x} = y x^2 \left[\frac{(1 + \frac{\triangle x}{x}) - 1}{\triangle x}\right]$
$= \frac{y x^{n-1} \left[(1 + \frac{\triangle x}{x})^n - 1\right]}{\frac{\triangle x}{x}}$	$= \frac{y x \left[(1 + \frac{\triangle x}{x})^2 - 1\right]}{\frac{\triangle x}{x}}$

a položíme-li $\frac{\triangle x}{x} = \delta$ bude:

$\frac{\triangle u}{\triangle x} = y x^{n-1} \cdot \frac{(1 + \delta)^n - 1}{\delta}$	$\frac{\triangle u}{\triangle x} = y x \frac{(1 + \delta)^2 - 1}{\delta}$

Budiž dále ... $1 + \delta = a$ ... $\delta = a - 1$ z čehož

$\frac{\triangle u}{\triangle x} = y x^{n-1} \frac{(1 + \delta)^n - 1}{\delta}$	$\frac{\triangle u}{\triangle x} = y x \frac{(1 + \delta)^2 - 1}{\delta}$
$= y x^{n-1} \frac{a^n - 1}{a - 1}$	$= y x \frac{a^2 - 1}{a - 1}$

a provedením naznačeného dělení

$$\begin{array}{l|l} & a+1=1+d+1 \\ a^{n-1}+a^{n-2}+\ldots a^2+a+1 & \underline{\pm a^2 \mp a} \\ & =+a-1 \\ & \underline{\pm a \mp 1} \\ & = \quad = \end{array}$$

Položme za $\delta = \frac{\Delta x}{x}$ jeho nejkrajnější mez či limitu. Tu pak můžeme obdobně, jako při čísle 6. podle téže úvahy psáti: $\lim \delta = \lim \frac{\Delta x}{x} = 0$ (poněvadž $\Delta x \ldots 0$ tedy $\frac{0}{x} = 0$) a jelikož také $\frac{\Delta u}{\Delta x}$ přejde v $\frac{du}{dx}$ obdržíme: $\frac{du}{dx} = n\,y\,x^{n-1}$ . . . . . 7.), aneb spec. pro náš případ: $\frac{du}{dx} = y\,x\,(1+\delta+1) = 2\,y\,x$ 7.

Jaké jest $\frac{dv}{dx}$?

Víme, že $v = \sqrt{x^2+y^2} = (x^2+y^2)^{1/2}$ . . . . $= s^{1/2}$ kde $s = x^2+y^2$ a differencujeme-li, bude podobně jako při 7.

$$\frac{dv}{ds} = {}^1/_2\, s^{1/2-1} = {}^1/_2\, s^{\frac{1-2}{2}} = {}^1/_2 s^{-1/2} \qquad 8.$$

Veličina s jest však jenom potud proměnná, pokud δ závisí na proměnné veličině x. Jest nám vypočítati, co se stane s hodnotou s, pakli x o nekonečně malou hodnotu bylo přibylo.

Budiž $\varepsilon = (\mu+\nu+\pi+\ldots)$, kde $\mu, \nu, \pi \ldots$ jsou závislé na proměnné x, s ní zároveň rostou a ubývají, tak že, přejde-li $x \ldots$ v $x+\Delta x$, přejde $\mu \ldots \mu+\Delta\mu$, $\nu \ldots \nu+\Delta\nu$, $\pi \ldots \pi+\Delta\pi$, a konečně $\varepsilon \ldots \varepsilon+\Delta\varepsilon$ a bude: $\varepsilon+\Delta\varepsilon = (\mu+\Delta\mu)+(\nu+\Delta\nu)+(\pi+\Delta\pi)+\ldots$

$$= (\mu+\nu+\pi+\ldots)+(\Delta\mu+\Delta\nu+\Delta\pi+\ldots)$$

z čehož se snadně eliminuje

$$\Delta\varepsilon = \Delta\mu+\Delta\nu+\Delta\pi+\ldots$$

a upotřebením pro náš případ, kde $s = x^2+y^2 \ldots \Delta s = \Delta x^2+\Delta y^2$

neb $\frac{\Delta s}{\Delta x} = \frac{\Delta x^2}{\Delta x}+\frac{\Delta y^2}{\Delta x}$ . . . . $\frac{ds}{dx} = \frac{dx^2}{dx}+\frac{dy^2}{dx}$ 9.

Poněvadž i v tomto případě považujeme jenom x za proměnnou, ale nikoliv také y, kteréž jest zde veličinou stálou, jejíž přírůstek se rovná 0, a tudíž také $\frac{dy^2}{dx} = 0$ bude dle vzorce 7. $\frac{dx^2}{dx} = 2\,x^{2-1}$ $= 2\,x$ z čehož $\frac{ds}{dx} = 2\,x \ldots$ a s ohledem na rovnici 8.

$$\frac{dv}{dx} = {}^1/_2\,(x^2+y^2)^{-1/2}.\,2\,x \qquad 10.$$

Dosadíme-li pak ve výrazu 6. všude patřičné hodnoty, bude:

$$\frac{dM}{dx} = \frac{\sqrt{x^2+y^2}.\,2xy - x^2 y.\,{}^1/_2\,(x^2+y^2)^{-1/2}.\,2x}{(\sqrt{x^2+y^2})^2}$$

$$= \frac{\sqrt{x^2+y^2}.\,2xy}{\sqrt{x^2+y^2}.\sqrt{x^2+y^2}} - \frac{x^2 y.\,{}^1/_2.\,2x\,(x^2+y^2)^{-1/2}}{(\sqrt{x^2+y^2})^2}$$

a vzájemným rušením $\sqrt{x^2+y^2}$ v 1. členu

$$= \frac{2xy}{\sqrt{x^2+y^2}} - \frac{x^3 y}{(\sqrt{x^2+y^2})^2}\cdot\frac{1}{\sqrt{x^2+y^2}}$$

$$= \frac{2xy}{\sqrt{x^2+y^2}} - \frac{x^3 y}{(\sqrt{y^2+y^2})^3}$$

kterážto hodnota, jak již pod číslem 3. objasněno bylo, se musí pro ma-

11. ximum M rovnati 0. tedy $\frac{dM}{dx} = \frac{2xy}{\sqrt{x^2+y^2}} - \frac{x^3 y}{(\sqrt{x^2+y^2})^3} = 0$

Roste-li na místo x hodnota y o nekonečně malou veličinu, pak přibývá také hodnotě na ní závislé (její funkci) totiž M všeobecně o jistou část, a obdržíme (dle rov. 2. a 5.)

$$M = \frac{x^2 y}{\sqrt{x^2+y^2}}$$

kteroužto hodnotu položme zase $= \frac{u}{v}$ tak že bude podobně jako při 6.

12. $$\frac{dM}{dy} = \frac{v\frac{du}{dy} - u\frac{dv}{dy}}{v^2}$$

kde zase $u = x^2 y \,..\, v = \sqrt{x^2+y^2}$

Podle rovnice 7. vypočteme že

$$\frac{du}{dy} = x^2.\,1.\,y^{1-1} = x^2$$

poněvadž je nyní y veličinou proměnnou

$$\frac{dv}{dy} = \frac{d\sqrt{x^2+y^2}}{dy}$$

si vyvineme obdobně jako při proměnné x, tak že bude dle 10. $\frac{dv}{dy} = {}^1/_2\,(x^2+y^2)^{-1/2}.\,2y$ a dosazením hodnot těch do rovnice 12. bude

$$\frac{dM}{dy} = \frac{\sqrt{x^2+y^2}.\,x^2 - x^2 y.\,{}^1/_2\,(x^2+y^2)^{-1/2}.\,2y}{(\sqrt{x^2+y^2})^2}$$

a položením

$$(x^2+y^2)^{-1/2} = \frac{1}{\sqrt{x^2+y^2}}$$

a dalším upravením rovnice

$$= \frac{x^2.\sqrt{x^2+y^2}}{\sqrt{x^2+y^2}.\sqrt{y^2+y^2}} - \frac{x^2 y^2}{(\sqrt{x^2+y^2})^2}\cdot\frac{1}{\sqrt{x^2+y^2}}$$

kde hodnota $\sqrt{x^2+y^2}$ v prvním členu rovnice jako při 11. jak v činiteli, tak ve jmenovateli se ruší

$$\frac{dM}{dy} = \frac{x^2}{\sqrt{x^2+y^2}} - \frac{x^2 y^2}{(\sqrt{x^2+y^2})^3} = 0 \qquad 13.$$

ze známých a taktéž již pod číslem 4. uvedených příčin.

Násobíme-li v rovnici 11. čítatele i jmenovatele ve členu prvním hodnotou $x^2 + y^2$, bude

$$\frac{dM}{dx} = \frac{2xy.(x^2+y^2)}{\sqrt{x^2+y^2}.(\sqrt{x^2+y^2})^2} - \frac{x^3 y}{(\sqrt{x^2+y^2})^3}$$

$$= \frac{2xy(x^2+y^2) - x^3 y}{(\sqrt{x^2+y^2})^3} = 0 \qquad 14.$$

a podobně v rovnici 13.

$$\frac{dM}{dy} = \frac{x^2.(x^2+y^2) - x^2 y^2}{(\sqrt{x^2+y^2})^3} = 0 \qquad 15.$$

a vyloučíme-li násobením (oboustranným) $(\sqrt{x^2+y^2})^3$, stane se

v rov. 14. $\frac{dM}{dx} = 2xy(x^2+y^2) - x^3 y = 0$

rov. 15. $\frac{dM}{dy} = x^2(x^2+y^2) - x^2 y^2 = 0$ a roz-

vineme-li rov. 14. $\frac{dM}{dx} = 2x^3 y + 2xy^3 - x^3 y = x^3 y + 2xy^3 = 0$ 16.

rov. 15. $\frac{dM}{dy} = x^4 + x^2 y^2 - x^2 y^2 = x^4 = 0$ 17.

Přirovnáním pak obou rovnic 16. i 17. bude:

$$x^4 = x^3 y + 2xy^3$$

a neb krácením

$$x^3 = x^2 y + 2y^3 \qquad 18.$$

a poněvadž $x + y = 1$, $y = 1 - x$ bude dosazením

$$x^3 = x^2(1-x) + 2(1-x)^3$$

kde jest $(1-x^3) = 1 - 3x + 3x^2 - x^3$ a rozvedením

$$= x^2 - x^3 + 2 - 6x + 6x^2 - 2x^3$$

a převedením všech členů na tutéž stranu

$$x^2 - x^3 + 2 - 6x + 6x^2 - 2x^3 - x^3 = 0$$

a uspořádáním

$$-4x^3 + 7x^2 - 6x + 2 = 0$$

a násobíme-li obě strany (-1)

$$4x^3 - 7x^2 + 6x - 2 = 0 \qquad 19.$$

z kteréžto rovnice nyní x lze vypočítati. (Pokračování.)

Regina.

Báseň

od **Vojtěcha Pakosty.**

(Pokračování.)

XV.

Co rozběhla se čeleď za Reginou,
kdež ta již byla! Lesa klenbou stinnou
jak ptáče spěla. Divně odrážela
se zeleň lesa od bělostných šatů,
jež modrá stuha k bokům upínala.
Les vůkol mlčel, nevšímal si chvatu,
ni kytky vřesu, jejž si k boku dala,
ni planých růží, jimiž ověnčila
si vlasy, čelo. Ni těch, laškující
jež vykouzlil jí během vánek v líci.
Jak vážný stařec, kdy kol mládež čilá
si poskakuje, hleděl na dívčinu.
Což znal ten stařec ve mladosti jitru,
co dřímá blesků v Reginině nitru,
jak hromových co nad ním neznal klínů.

Dál, dále spěla. Vůně pryskyřice
ji ovívala. A stromů ve vrcholu
jak z ňader plných hlubokého bolu,
vzdech často zavznĕl, dlouhý, tajůplný.
Tu zaskřipěla stará borovice,
tam jakýs letoun, jako koráb vlny,
vzduch klidný prořal rozpjatými křídly;
kýs hukot v dálce ozýval se temně,
že pod nohami zaduněla země,
že uděšena vzhledla na nebesa —
I poskočila, když kol stromy řídly,
a na pomezí ocitla se lesa.
Žár v očích, oheň zaplanul jí v lících.
Již pouhý skok jen — a je v Bořeticích.

Tam v čistém domku, v bytu doktorově,
v němž okna vedla malou na zahradu,
dnes bylo všecko bez ladu a skladu,
jak v stěhování. Ve křesle si hově
sám, zamyšleně rozhlížel se kolem
a rty se často zachvěly mu bolem
a oči vlhly. „Bolné rozloučení —“
si časem vzdychl, „pomoci však není!“
Vstal, přistoup k oknu, povoz přijíždí-li.
Kol ticho bylo. Jenom rachotící
se časem temně z dálky ozval hrom,
a ve vrcholu zašelestil strom,
mrak prachu vzdmul se bílé na silnici,
jímž vítr toče zahrával si chvíli.

Vše zvěstovalo blízkou prudkou bouři.
„Teď jeti — Bože — v také nepohodě!
Však musím, musím!“ V tom, co v prachu, kouři
zrak jeho utkvěl, dívka kmitla se mu
jak labuť bílá na vzbouřené vodě.
„Toť Rega!“ vzkřikl a zří, že jde k němu.
„Toť událost, jíž nelze čítat k všedním!“
Však nedomyslil, a již stála před ním.

„Aj slečna Rega! Co vás vede ke mně?“
děl přívětivě, ale hrůzou temné.

„Co? Přicházím k vám pouze na návštěvu!“
a zasmála se hlasem hrozným, zpilým.
„Ne s doktorem dnes, ale se svým milým
chci důvěrně si trochu promluviti,
než černý hrob mne ve propasti skryje — —“
Zachvěl se doktor, do očí jí vzhledl
a poznav, žár že šílenství z nich svítí,
ustoupil nazpět a jak stěna zbledl.
V tom šatu, s hlavou plnou lesních květů
mu přicházela jako Ofelie,
kdy sešílela láskou po Hamletu.
„Tak! na odchodu? — A mně s Bohem ani
jste nedal!“ vzdechla, hledíc po pokoji.
„Ha, jak se černý duch váš mne již bojí,
jak v temné mraky perutě své sklání,
by uletěl mi za bouře a blesků!“ —
Hrom venku zařval. „Haha! Mluvte rcete
kde, muži — sketo, kde se skrýti chcete,
bych v bouři s vichrem nenašla k vám stezku?“ —

„Regino, Rego!“ teprv mocen sebe
se doktor ozval hlasem konejšivým,
zře, se šílenou že dlí o samotě.
„Co stalo se vám? Buďte klidnou, živým
vás Bohem prosím, nehněvejte nebe!
Hle, srší blesky! Nikdy ve životě,
já klamati vás nechtěl, přísahám!“
Pak k zkonejšení, dle lékařské vědy,
v zrak její přísně upřel svoje hledy
a v nesnázi své použil i klamu:
„Proč viníte mě? Právě jeti k vám
teď obmýšlel jsem. Povoz v okamžiku
zde bude, Rego! — pojedeme spolu — —“

Hrom zaburácel. „Haha! podvodníku!“
vykřikla Rega — „plný lsti a mamu
mě neobelžeš. Slyšíš? — Ať ten žhavý
blesk neudeří do tvé mrzké hlavy,
kdy bídáctví jsi dospěl ku vrcholu.“

„Kdy selhal jsem ti?“ doktor v přesvědčení,
že Regin rozum zcela ztrhán není,
se ozval přísně. — „Rego, slyš mě nebe,
že nikdy v žití neklamal jsem tebe!
Já tebe cenil jako dech své hrudi,
jak očí světlo, každý den mě hnětl,
kdy tebe spatřit nebylo mi přáno;
tys byla sluncem, nový den jež budí,
ty sváteční jsi duši byla ráno,
až nešťastný tvůj co jsem denník četl!“ —
Jak malé dítě Rega zaúpěla
a k očím bílé přitisknula dlaně,
co bouře venku divý hymnus pěla.
Stál doktor němý. Dojat, v zmatku, maně
vzal ve své obě Regininy ruce.
Blesk projel jizbou, vyskočila prudce
a jako hromem, jenž se ozval za ním,
hlas její zavzněl: „Zpátky! — netkni se mě,
sic blesk tě zdrtí, propadne se země. —
Ha! umíte vy sobě vážit ženy,
vy muži, veskrz podvodní a lstiví!
Ctnosť, věrnosť ... za mák nemá pro vás ceny
a díte přec, že Bůh nad vámi živý.
Proč rouháte se? Proč se zvete vzorem,
kdy žena u vás již tak bídným tvorem,
že mníte, Bůh váš že ji stvořil na to,
by, zašlapána vámi v hanby bláto,
vznést hlasu nesměla jak otrokyně!
Ha, nesmí, mníte? — Já ho přišla vznést,
já udeptanou mrzce ženy čest
teď přišla hájit — —“

„Ustaň, Rego, šílíš!“
vykřikl doktor — „k jaké, pro Bůh, vině
zde hrozíš, rci mi, z níž bych se měl kát?
Kdy snížil jsem tě? Příliš blouzníš, příliš,
mně přišla-li jsi něco vyčítat.“ —

Hrom venku zařval, jizba bleskem vzplála,
až doktorovi kosti projel mráz.
Jak šílená se Rega zachechtala:

„Ha, klouče jsi mi — klouče k povržení,
když otcem mým, bys navštívit směl nás,
si vyžebráváš doma dovolení!“

Tím vyšinut byl doktor ze své míry,
a neuvážil ani stržen k hněvu,
že rozvášněnou před sebou má děvu,
jež zpola šílí neb už pomatena. —
„Ne, klouče nejsem!“ vzkřikl, „ale žena
mně odpornou je, která nemá víry,
jak ty jí nemáš — nechci nemodlenku!“ —

„Mým býti musíš!“ Rega rozkřikla se,
že přehlušila úder hromu venku
a po doktoru rozprostřevši ruce,
jej ve svou náruč mžikem strhla prudce,
šílenství plna v smíchu svém i hlase.
Však vyrval se jí. V líci pocel vřelý
svém cítě, hrůzou před zmatenou schvělý,
chtěl lidi volat k sobě ku pomoci.
Než vykřiknul však, v divopusté noci
již zřel, jak v dálce Regin šat se bělá,
slov bouři slyšel, již mu z dálky zněla:

„Ten pocel přišla navrátit jsem tobě,
než propasť pohřbí v hlubokém mě hrobě
a nad hlavou mi zašumí proud chladný —
tvou vinou, muži podvodný a zradný!“

XVI.

„Regino — Rego!“ v noci divopusté
lkal, volal doktor — za šílenou kvapem
se všecek zmaten pustiv do tmy husté.
Klopýtal, padal. Hřmělo, déšť se lil
jak prudký příval, kdy se valí slapem;
a jenom časem žhavá záře blesku,
kdy ve tmách vzplála na uzounkou stezku,
zjev Reginin se v dálce objevil
jak meteor, jenž nemá dráhy žádné
se vzduchem mihne, a kam spadne — spadne.

„Regino — Rego!“ vichry překřikuje,
se znova doktor v divý pouštěl běh;
hlas v dálce mizel, v prsou scházel dech,
tu sráz, tu příkop, tu zas skalní sluje,
jak zákeřníci, do cesty mu vpadly,
šat s něho rvaly. Stále blíž a blíž
šat bílý viděl, ba že při něm již
se zdálo časem.

V tom jak lístek svadlý,
jejž vítr svane, Rega zmizela mu.
Stál chvíli zdrcen. — „Muži, plný klamu!“
jak hlasem z hrobu, doznělo mu v sluch;
„kam hneš se, můj tě stihat bude duch,
ať jak já v nitru hroznou poznáš bídu
a nikde, nikde nenalezneš klidu.
S tou kletbou zmírám. Ó jak umřít sladko,
zde v bouřné noci — — Matko má — ach matko!“

Blesk sinnou září šlehl k skály boku.
Tam před doktorem několik jen kroků

v dol sklesla Rega. Na balvan ji zvedl,
však hrůzou nad ní jako stěna zbledl,
kdy v náručí mu sklesla bez života.
„Snad mrtva? — Bože! — Já ji zabil běd'ný!“
vykřikl zděšen, obličej zře ledný,
i povstal jako sádry mrtvá hmota.
Teď pozorněji též pohlédl na ni.
Jak byla hezká! — Z úbělových skrání
jí vlasy shrnul vichrem rozcuchané,
z nichž bílých růžic dosud květy vtkané
jak běláskové dolétaly k zemi.
Ji jménem volal, k srdci kladl hlavu,
zda dosud žije přesvědčit se chtěje.
„Ó žije, žije!“ radostí se chvěje
zavolal, vzrušen tlukot srdce slyše.

Běs bouře minul, kraj byl vůkol němý
a z roztrhaných sivých mraků davu
vyplula luna, z věčné míru říše
tak tiše, tklivě pohlížejíc na ně.

„Ó Regino má, vzbuď se, vzhledni na mě!“
zašeptal doktor cítě její rámě
v svých loktech i ty ledovité skráně.
Nešťastné matky přenešťastné dítě,
jež odkojila nevěry tě jedem.
proč hynula bys žití na úsvitě,
kdy vykouzliti jediným svým vzhledem
kol můžeš ráje? — Já tvůj budu vůdce,
věř, doufej v Boha, sepni k němu ruce
a nalezneš Jej. Já jak ku světici
pak, Rego, s úctou budu vzhlížet k tobě,
svým žitím ztrestám pověsť hanobící
jak tebe, drahá, tak tvé matky v hrobě.
Vstaň! — Noc je. Já teď dovedu tě k otci,
sám omluvím tě. všecko napravím.
Vstaň, pamatuj se!“ . . .

Okem mlhavým
naň vzhlédla Rega. Zda mu rozuměla?
Ó těžko, nebo šílila už zcela —
a on byl sám s ní v lesích — bez pomoci!

Div sám nezšílel. „Ach můj Bože milý“ —
své ruce sepjal, nocí zabědoval,
„co provinil jsem, že mě tresceš tak!“
Pak na šílenou upíraje zrak,
přemýšlel dlouho, různé plány snoval,
co měl by počít v osudné té chvíli.

Nic nevymyslil. Chvíle ubíhaly
na nočním nebi mraky přelétaly,
z nich snivá luna časem znořila se.
Jak matka její druhdy, — z unavení
zapadla Rega ve hluboké snění,
čímž doktorovi uvolněno v nitru.
Zde počká, děl si, až se zbudí zase,
a by zde při ní čekati měl k jitru.

Tak přes hodinu skoro probděl u ní. —
Pak svítilny se objevily v dáli
a hlasy, jako ze hlubokých tůní:
„Regino — Rego!“ z lesů zaznívaly,
jež odpovědí vítal ve svém stesku,
jak tonoucí, kdy spasnou zočí desku.

(Dokončení.)

Památný kříž v Červené Lhotě.

Napsal **Bedřich Kamarýt.**

(Dokončení.)

Venku se rozzuřila vichřice v celé síle. — Všude vůkol to šumí, duní a praská, suché větve starých lip s rachotem se řítí dolů, těžké krůpěje šlehají do malých oken svatyně.

V tom se rozlítnou dvéře dokořán, a do kaple kvapí sotva dechu popadajíc chůva s dítětem a vyrazí ze sebe hlasem hrůzou tlumeným: „Milotpane!“ A když se nikdo neozývá, vykřikne úzkostně: „Milostpane, kde jste?“

Ulekané dítě dává se do pláče!

Tu se vzchopil Guntram a probíraje se z mrákoty táže se: „Co chceš?“

„Já nevím, já se bojím,“ dí chvějícím hlasem chůva —

„Té bouře?“

„O — ne — ne — ale v zámku se děje něco hrozného! Milostpaní přiběhla ke mně do jizby, ale tak jsem jí neviděla nikdy, oči měla červené jako žhavé uhlí, a na rtech zpěněnou krev. — Hlasem sípavým vzkřikla: „Kde máš chlapce!“ a chtěla se vrhnouti na mě. — Já se jí vytrhla a utíkám pryč — ona za mnou. Na mostě zavyla jako vlčice a pádila zpět do zámku.“

„Dej sem dítě,“ řekl Guntram, „a podívej se, co se tam děje?

Bohuslavek poznav otce, hned se upokojil a objímal malýma ručkama jeho šiji.

Tu se zmocnilo Guntrama nevýslovné pohnutí. On se obrací s dítětem ku hrobu, a pokleknuv drží je nad kamenem a lká: „Otče můj — rady a výstrahy pocházející z tvého nejupřímnějšího srdce jsem nedbal, ve slepotě své jsem neviděl propast, v niž to jsem sebe i rod náš uvrhl, ruka Boží těžce spočinula na mé hlavě. Otče, ty's muka nejtrapnější, potupnou smrť jsi podstoupil — já, nešťastný syn

tvůj a svědek neviny tvé do posledního vzdechu budu tě ctíti jako světce Božího. Ty's odpustil všem — i vrahům svým — odpustil's i mně. Sňatku mému jsi svoliti nechtěl, předvídaje mou zkázu, spojení takovému jsi požehnati nemohl. — Ponesu pokutu své viny, a již ji nesu v útrapách nevýslovných. Ale toto dítě, které dnes ponejprv ku hrobu tvému přináším — to čisté, nevinné dítě kletbu tu nezavinilo. — Ó, požehnej svému vnuku, když má již býti naplněna strašná věštba tvá, a já mám býti posledním svého kmene, — ó, pros tedy se mnou, by Bůh tuto ratolístku rodu našeho přijal za oběť smíření viny mé a jeho nešťastné matky."

Jakoby se všecky průchody nebes otevřely, tak chrlily se v proudech z temných mraků spousty vod.

Uprostřed té vřavy zazní u kaple pronikavý křik. — Jest to zámecká čeleď, jež zděšeně sem pádila ukazujíc k zámku, kde se v horním patře chvilkami míhá světlo. Patrně tam někdo probíhal síněmi. „Tam je zle," volá jeden přes druhého; „jak to tam lomozí, třiská, jakoby tam ďas všecky skříně poválel a rozbíjel — my běželi nahoru; ale do vnitř nemohl nikdo. Když něco padlo, bylo slyšeti houkání a smích" — tak vypravují svému pánu, jenž vychází z kaple.

Guntram odevzdal chlapce chůvě a běží s lidmi do hradu.

Nahoru ovšem nemohl, nezbývalo mu než vypáčiti velké dubové dvéře. S řinkotem odletěl po několika ranách zámek, ale v tom okamžiku zhasil silný průvan svíce, — bylo pozorovati, že okna jsou rozbita.

I zavřeli opět dvéře, neboť vichřice divě v otevřených síních řádila.

Přineseny svítilny, a tu teprv se objevila děsná spousta: obrazy se stěn skáceny, po zemi rozmetány, skříně pováleny, veliké okno v arkýři rozbito a všude plno vody, kterou lijavec rozbitým oknem metal do síně. Čeleď polekána utekla, jenom Guntram zůstal. — Stoje tu ve své zamilované komnatě rozhlížel se kol sebe.

„Tak to musilo dojíti na mne i na ni!" pravil bolestně. „Zde v té síni jsem učinil před křížem otci svatý slib, že neuvedu do domu našeho ženu nevěřící."

„Než kde je kříž? — Stěna, na které visel, je prázdna!"

Probíhá všecky komnaty — nikde nelze jej nalézti. Tu jej pojímá přehrozná lítost. — „Otče", volal, „co se to děje — paladium našeho rodu je pryč! — Oh, toho duše má nesnese!"

Přistoupí k oknu — rám jest přeražen — zdá se, že na rozbitých kusech skla lpí krev. — Jakoby ledová ruka srdce mu smáčkla, ohromen hledí dolů do té syčící propasti, nyní ví vše — co se stalo. —

Běží dolů, dá rozžehnouti pochodně a chce na pramici ku skále pod arkýřem.

Sotva však vyšel na most, ve vichru a lijáku shasínají pochodně, hustou temnotou burácejí přívaly padajících se stráně vod.

Zatím slyšeti hlasy, že nebezpečí hrozí mlýnu pod vysokou hrází. — Než tu již pomáhal lid ze dvora; s nadlidským namáháním vytáhli stavidla — a tak otevřely se brány rozkácenému živlu, jenž strhuje sebou vše, co jest mu v cestě a neobyčejnou prudkostí se valí oborou dolu k Dírnému. K ránu ustál déšť, a voda valně klesla.

Jak počalo svítati, pozoroval Guntram, jenž zahalen ve plášť,

na protějším břehu konal stráž, na skále pod arkýřem jakýsi předmět. Ve sladké předtuše vítal v něm posvátný kříž.

Nemýlil se. — Když z roztrhaných mraků zasvitlo podzimní slunce, tu v záři jeho vidí a pozdravuje ten drahý rodinný klenot, jako znamení smíru, a nedbaje dravých proudů rozkacených vln, s největším úsilím se plaví na pramici kol zámku, kde zaražen ve skalní rozsedlině stál pevně posvátný kříž.

Radostí třesoucí se rukou béře jej odtud a zlíbav jej odnáší na předešlé čestné místo do hradu.

Každý již tušil, jak se to stalo, jak se kříž na to místo dostal, neboť od okna dolů bylo viděti velké skvrny krve, kteráž, ač byl prudký lijak, na zdi se červenala. Ale nikdo se neodvážil o tom pronésti slova, až pán sám s výrazem hluboké bolesti rozkazoval: „Nyní jděte hledat ji.“

Ale kde? V rybníce její mrtvoly nebylo, neboť silný proud hnal všecko ku splavu a odtud dále mezi skaliny a lesy. — Proto marně hledali. — Po celé týdny prohledávala čeleď řečiště a břehy; ale vždy vracela se s nepořízenou.

Paní Lhotecká, která v návalu šílenosti vyhodila kříž a při tom stržena byla do rozvodněného rybníka, — zmizela navždy, aniž se kdy zvědělo, kam.

První, jenž se byl hned z rána na Zlatou Lhotu dostavil, byl kněz Chrysogon.

Také měl velmi nepokojnou noc. — Celé město bylo vyrušeno nenadálou povodní, jež domy u potoka zatopila a s neobyčejnou rychlostí vystupovala, až konečně stržena hráz Volešského rybníka, čímž odvráceno největší nebezpečí.

Před svitáním přikvapil do fary posel s neblahou zvěstí, co se té noci ve Lhotě událo.

Jako bezduchý seděl v komnatě Guntram, pohroužen jsa v trudné myšlénky; ani příchozího plebána nepozoroval, až tento lehce se dotknuv jeho ramene, řekl tiše: „Spíš, synu můj?“

Vyrušen vyskočí Guntram, zočiv otcovského přítele, vrhá se mu v pláči na prsa, opakuje neustále: „Těžce se mne dotkla ruka Páně! — Ach, soudy Boží jsou hrozné!“

„Avšak slitování jeho nesmírné,“ odvětil plebán; „upokoj se, Guntrame, a vypravuj, co se stalo. — Ty víš, že nikdo na světě tak věrně jako já neponese s tebou tvou bolest.“ Pán otevřel svému druhému otci srdce až do nejtajnějších záhybů, a zkušený kněz útěchou nebes, již podává víra, pozdvihl sklíčeného a oživil jeho odevzdanost a nezlomnou důvěru v Ukřižovaného.

„Kdybych kráčel ve stínu smrti,“ dí Guntram potěšen, pohlížeje okem uslzeným ku kříži, „Pane, v Tebe doufati nepřestanu!“

A nyní, drahý otče, poraďte mi, co bych měl počíti, kam se obrátiti — zde zůstati nemohu. Ze všech koutů na mne zeje hrůza. Dobrému králi našemu posud třeba mužů, již by bojovali s ním za věc svatou a spravedlivou. A může li býti co sladšího, nežli za vlast a víru obětovati život?“

„Mám za to, že tě Bůh k jinému rovněž tak vznešenému úkolu povolal,“ odvětil plebán vážně. „Bůh svěřil ti dědiny, jež se rozkládají kol tvého hradu; ty máš býti jejich otcem, jejich ochrancem. — Nikdy nepotřebovaly tak tvé pomoci jako nyní.

„Podivej se jen na ten zbědovaný lid. Nemá chleba, role jeho nejsou oseta, nemá dobytka, hyne v neskonalých strastech. — Jejich chatrče jsou v rumech, mnozí bloudí bez přístřeší, na všecky vložena jsou krutá břemena. — Ty sevřen svou trýzní neměl jsi času ohlédnouti se po bídě svých svěřenců, však ty to učiníš. — A pak, což bys mohl opustiti své dítě — svou celou naději, to dítě, jež tak nešťastné poukázáno jest jedině na lásku tvou? — Kdo jiný, nežli ty je máš vésti k Bohu? Tvá víra, tvá nezlomná důvěra má býti jeho dědictvím, za příkladem tvým má někdy jako katolický pán se starati a láskou otcovskou milovati své poddané."

Guntram podávaje ruku plebánovi, pravil: „Vše učiním, jak míníš, otče!"

A tak se stalo. Lhotecký pán dobře pochopil svůj úkol. — Daleko široko si vypravovali lidé, co se na panství Lhoteckém děje.

Během léta jsou všecky vypálené a zbořené statky vystavěny, sedláci jdou pro vše do zámku jako domů, pro chléb, obilí, i špíži, kdo nemá potahu ku práci, jde do panských stájí a silnými koňmi obdělává svůj lán, aby mladý dobytek, jejž dostal od pána, si neumořil. Žoldnéři, již dříve lenivě ve dvoře se protahovali, musí též do práce: všude veselé tváře, všude radosť a spokojenosť.

Uprostřed opuštěného a zanedbaného kraje podobaly se k panství přináležející vesnice Jižná, Vícemily, Březina a Hojovice pravému ráji.

Nejšťastnějším byl plebán, neboť lid jemu svěřený, který pod pánem katolickým takového blahobytu se dodělal, s opovržením odvracel se od úskočných svůdců, jichžto novotářství takovou bídu přivedlo na ubohou Českou zemi.

Nelze vypsati, jakou láskou a oddaností přilnul dobrý ten lid ku svému dobrému pánu.

Nemenší radosti působil mu malý Bohuslav. Je-li dítě v útličkém tom věku již samo sebou milostné, vynikalo toto dítě neobyčejným rozumem a laskavostí ku každému; zvláště svou zbožností stalo se otci pramenem nejsladší útěchy. V jeho mladé duši jako v travičce zelenalo, pučelo na tisíce něžných poupat, z nichžto ve věku dospělejším měly vykvésti křesťanské ctnosti. Kdokoliv pohlédl na to dítě s jasným okem, čistým, bílým čelem a tváří rdící se do růžova a viděl teskný tah kol úst, každý je musil milovati. Kdo si všímal jeho pohledu, řeči a způsobů, musil vyznat: „Hle toť obraz pokory, zbožnosti a neviny."

Sotva čtyřletý, klekával vedle otce u památného kříže se sepjatýma ručkama a upřeně hledíval na bolestnou tvář Spasitelovu.

Plebán byl ve Lhotě vždy vítaným hostem. I on si zamiloval přítulného pacholíka, který vždy s napjatou pozorností naslouchal jeho vypravování.

Jednou mu přinesl pěkný obrázek Karla Boromejského, jenž před nedávnem byl prohlášen za svatého. Tu bylo dotazování: „Proč má v ruce ten křížek, — proč se na něj neustále dívá?"

„Toť znamení," řekl plebán, „že měl vždy a všudy ukřižovaného Spasitele před očima, že vždy a všudy na Něj pamatoval."

„To může býti," řekl vážně chlapec, — „to já vím, jak je to."

Plebán pohledl významně na Guntrama.

Nejvíce zajímalo Bohuslávka vypravování, jak svatý biskup v čas morové rány nemocným posluhoval, jak svůj statek prodal a jednoho dne 400.000 dukátů rozdal.

„To naše tetičky také dělaly," řekl radostně chlapec, „viď, že přišly do nebe? — A kdy tam ty přijdeš, tatínku?" ptal se chlapeček, přivinuv se k otci.

„Až mne Pán Bůh zavolá."

Já půjdu s tebou, viď?"

Podobně se bavili naši přátelé s milým dítětem.

Pán Bůh však volal Guntrama dříve, nežli se nadáli. Pozdě na podzim vypukl jedné noci v Březině oheň. — Prudký vítr hrozil, že požár stráví celou ves.

Ihned tu byl Guntram se zámeckou čeledí, pracuje bez oddechu až do bílého dne.

Upachtěn sedl na svého koně, maje za to, že tak nejrychleji se dostane do zámku.

Přišed domů cítil, že se velice nastudil, a následky byly v zápětí. Lomcovala jím zprvu zima, po té horko, a přivolaný lékař uznal, že to prudký zánět plic.

Stav nemocného se neustále horšil, nebezpečí den ode dne rostlo.

Hned z počátku požádal si Guntram plebána a pana Viléma Slavatu, by smířil se s Bohem a učinil poslední pořádnost.

Mileného synáčka odevzdal v ochranu osvědčeného přítele pana Slavaty, jejž ustanovil za poručníka a správce celého svého jmění.

Chrysogon přicházel denně k nemocnému, jehožto stav se počal trochu lepšiti, však jen zdánlivě. Pátého dne večer mu bylo jak náleží volno, proto propustil sluhu, by si trochu odpočinul. I chlapci, který se od něho nehnul, pravil, by se uložil do postýlky. Sám pán trochu zdřímnul. — Dítě se však posadilo u nohou lože otcova.

Okolo jedenácté hodiny se nemocný probudil; cítil neobyčejnou mdlobu. Chtěl volati, ale hlas mu selhal. — Dívá se vůkol — hle, tu spatří Bohuslávka klečícího před křížem. Celé to skupení — nahoře Spasitel a dole ten pacholíček v bílém nočním rouše — připadalo mu jako vidina nebes.

„Nad mým dítětem rozprostírá ochranné své rámě Božský můj Spasitel — ó, přijmi jej v oběť ku své posvátné službě."

Chlapec slyše otce šeptati, obrátí se k němu a táže se, co by chtěl?

„Ó, nic, Bohuslávku, než abys vždycky Ježíška ctil a miloval."

„Ó, tatínku můj, já jsem ho nyní za to prosil, a ty ho také pros, až k němu přijdeš!"

„Bože můj," vzdychl umírající, a jeho tvář se vyjasnila — „kde jsem mohl se nadíti, že mi takovou radosť na zemi ještě připravíš!" I položil stydnoucí ruku na drahou hlavičku dítěte.

Chlapec vroucně tu ruku políbil a drže ji ve svých malých ručkách, tázal se otce: „Je ti zima? — proč se tak třeseš?"

„To zase přejde," zašeptal umírající, „jdi a lehni si."

„Ó, tatínku, nepůjdu!"

Otec více nemluvil. — Oči se zavřely, tvář jeho zbělela jako stěna. —

„On spí," šeptal chlapec, „počkám, až se probudí."

Guntram se však neprobudil — ani když se v celém zámku rozléhal bolestný nářek: „Náš dobrý pán zemřel!"

Jaký to byl žalostný pohřeb, když provázeli poddaní Lhotečtí svého největšího dobrodince k tiché, osamělé kapli. Husté proudy lidu se valí od hradu, na všech tvářích viděti slzy, všude, kam jen

oko pozírá, smutek, žalostný pláč, až to úpění proráží chmurnými mraky k nebesům. Uložili nejšlechetnějšího, nejupřímnějšího syna vlasti vedle otce mučeníka.

Ubohý Bohuslávek nevěděl, co se děje. Až teprve, když spustili rakev do hrobky a zavírali kamenem, tu se vrhnul s usedavým nářkem v náruč starého pana Slavaty, jenž mu měl býti od té chvíle otcem a ochrancem.

I paní Lucie přivinula rusou hlavinku pacholíkovu k sobě řkouc: „Neplač, milé dítě, já ti budu matkou upřímnou, ty budeš nyní mým "

Osiřelý synáček Guntramův se dostal do rodiny zbožné a šlechetné. Synové a dcery její, již odrostlí, byli nejlepším svědectvím, jak výborně vznešená matka vychovala své dítky.

Jak teprve se jí to dařilo u pacholíčka, který přinesl do jejího domu srdce úplně prodchnuté láskou k Bohu, s myslí tak čistou, neporušenou.

Tak bylo mládí Bohuslávkovo šťastné a utěšené.

Dle přání paní Lucie vykonal v Ingolstatské koleji Jesuitské nižší studia.

Rychle míjela léta. — Nadaný a zbožný mladík vynikal brzy nad ostatní soudruhy, stav se miláčkem svých výtečných učitelů.

Než postoupil na vysoké učení v Praze, navštívil ještě svou drahou otčinu, tu Zlatou Lhotu, kam od smrti otcovy byl nepřišel. Zdá se, že ho tam paní Lucie z vážných příčin nepustila.

Zavítav do Jindřichova Hradce, kde byl tak na blízku rodnému hradu, nemohl si toho odepříti, aby na ta místa, kde s milovaným otcem prožil své nejútlejší mládí, se nepodíval. Čítal právě osmnáct roků; byl postavy štíhlé, vysoké, ve tváři dívčí krásy zračila se nevinnosť a dobrota; nyní byl více podoben otci než dědu.

Přišed do Zlaté Lhoty, zamířil první kroky do kaple k těm drahým hrobům, k místu pro něj tak památnému.

Přichází si pro radu v rozhodném okamžiku života. — Dlouho zde prodlévá v slzách a modlitbách — minuly hodiny, a on se od oltáře nemůže odloučiti, jakoby zde očekával nějakého světla, nějakého pokynu nebes. Náleželo sice jeho srdce Kristu, jen že nevěděl, kterou dráhu života by měl voliti, by se to líbilo Bohu.

„Nyní půjdu k nejupřímnějšímu příteli našeho rodu," pravil vycházeje z kaple, „a jeho radu budu považovati za hlas Boží."

Zůstal ještě chvíli státi na vršku nedaleko lesíka, dívaje se na zámek. Brána byla zavřena, nebylť tehdáž obydlen. Zdálo se mu vše tak cizí a podivné. Neobyčejná tesknosť pojala jej.

„Tento opuštěný hrad býval sídlem mých předků," vzdychl si, „zdá se, že nebyli šťastni."

To, co zvěděl posud o jejich osudech, bylo tak dojemné, smutné. O matce slyšel jen tolik, že nešťastnou náhodou v rybníce zámeckém utonula.

Slunce jen plálo, čeleď pracovala na polích. Vůkol bylo ticho, jen z lesíka se po chvilkách ozývalo nějaké ptáče. Bohuslav sedě na kameně proti hradu, pohroužen v myšlénkách, ani nepozoroval, že se nedaleko něho zastavila stařena těžce oddychující, nesouc něco suchého chrastí z blízkého hájku.

Tato udiveně pohlíží na pěkně oděného mladíka, a žádostiva jsouc zvěděti, kdo by byl, osloví jej obyčejným křesťanským pozdravem.

Když jí Bohuslav vlídně poděkoval, jala hned mluviti se známou švitorností českých babiček: „Mladý pán se dívá na ten starý zámek, že je tak pustý. Ó, tu bývalo jindy hlučno! Když jsem byla děvčetem, žily tam tři milostné panenky; tenkrát jsme my děti tam běhávaly, kdy se nám zachtělo, a nikdy jsme neodešly s prázdnem. Ó, to byly dušinky svaté, proto také, jak jednou o nich kázal plebán, když vykonaly v čas moru nám ubohým andělskou službu, povolal je Bůh tam mezi anděly. A což ten starý, zbožný pán, který nám vystavěl tu kapli — dobráček! Nevinně ho odsoudili jako Pána Ježíše. Když si na něj vzpomenu, vždy musím plakati. A po něm přišel jeho syn pan Guntram. Tomu jsme jinak neříkali nežli „náš tatíček“. Ach, vždyť tak upřímně se nestará žádný otec o své děti, jako on se staral o nás! Ó, můj panáčku, když nastoupil, tehdá bylo zle; celá ves vypálena, pole jako mlat udupána, ve staveních ani sousta chleba, my zmírali hladem. On sám také mnoho neměl, nadělal dluhů, jen abychom netrpěli bídy. Panské sýpky byly pořád obleženy od hospodářů, kteří neměli dáti co do pole ani do úst. Pomáhal všem, zachránil nás všecky. Ale sám šťastným nebyl.

Kterak také? Měl paní, oh, to byla žena hrozná! Každý se jí vyhýbal, kde mohl. Ona také nepohlédla na nikoho vlídně, ba, ani své vlastní dítě vystáti nemohla. V zámku prý bývaly časté mrzutosti, ale což ten dobrý pán, snesl všecko.

Potom se něco stalo. — Můj ty Bože,“ vzdychla stařena a pokřižovala se, jsouc na rozpacích, má-li mluviti dále; umlkla, pokynuvši hlavou a ukazovala zděšeně na protější hradní zeď.

„Tam ty veliké skvrny pod oknem na té bílé zdi,“ pokračovala stařena tlumeným hlasem — „to jest její krev. Nikdo jí nemůže setříti, tam odtud se řítila ven. Povídali, že se držela kříže, aby ten zlý neměl k ní moci, ale to nebylo nic platno, kříž zůstal zaražen ve skále, a ona pryč! Jen ta krev tam zůstala, kde s ní o zeď třískal! Hu!“ otřásla sebou stařena —, „a to dopuštění Boží té noci! Potrhalo to střechy, a z rybníka to hučelo, jakoby celé peklo o její duši se rvalo!“

„Bože můj,“ zaúpěl Bohuslav, skrývaje ubledlý obličej ve dlaně, „takovou smrtí odešla má matka!“

Stařena pohlednuvši na jinocha, zhrozila se a těžce oddychujíc odkvapila.

Tento však jako zmámený pohlíží neustále k tomu krvavému znamení, mozek ho pálí, celé tělo se třese, až konečně obrátiv se ku kapli pravil v pláči: „Nyní, otče můj, vím, proč jsi byl vždy tak smuten, a proč ani mne na světě posud nic potěšiti nemohlo. — Musím zvěděti pravdu, — celou pravdu. Jen ten jediný mi poví vše upřímně. Vždyť mu otec nezatajil ničeho.“

Vzchopil se, sedl na kůň a kvapil k Deštné. Tam jej uvítal devadesátiletý plebán s nelíčenou srdečností.

„Ctihodný otče můj, co jsem právě slyšel,“ počíná Bohuslav, „je tak hrozné, že není možno, bych kdy ještě nabyl pokoje. Proto vás, jako důvěrného přítele svého otce a děda úpěnlivě žádám, povězte mi vše, co se týče našeho nešťastného rodu. U vás jedině se mohu nadíti pravdy.“

Vážný kmet pojav obě ruce sklíčeného jinocha do svých, pravil pohnutě: „Bůh sám tě sem přivedl; dávno jsem toužil po této chvíli — dávno sobě přál, bych ti mohl svěřiti, co sobě nyní zvěděti žádáš. Byla to poslední prosba tvého umírajícího otce, bych ti, až zrosteš, vyjevil, jak truchlivé věci se sběhly v rodině vaší, a jak dobrotivá ruka Boží jej samého provedla ohněm největšího utrpení.“

Po té jal se vyprávěti nám známé příběhy děda i otce. Ovšem, co týkalo se matky, bylo třeba veliké opatrnosti, by ještě více nepobouřil rozechvěného mladíka. Mluvil o posledních událostech co nejšetrněji, poroučeje duši nešťastné paní slitování Božímu.

Umlkl, a přes vrásčité líce kanuly mu slzy.

Mladík poslouchal s utajeným dechem. Při posledních slovech kněze zakryl si oběma rukama tvář — pak zlíbav v usedavém pláči ruku plebánovu zaštkal bolestně: „Co dávno od prvního mládí svého v srdci nosím, to uzrálo nyní v pevné předzevzetí! Můj otče a nejvěrnější příteli rodu našeho, požehnejte mi místo děda, otce i nešťastné matky mé, — by ten neskončeně Milosrdný mne přijal za svého nehodného sluhu.“

Když tak učinil stařičký kněz, nedal se Bohuslav déle zdržeti; celá jeho touha nesla se k tomu, aby uvedl ve skutek, co v této rozhodné hodině seznal za úkol svého života.

Uplynulo čtyřicet let.

Bylo to roku 1688, když se v Jindřichově Hradci po několik dní konaly přípravy k uvítání velmi vzácných hostí.

Přišla totiž zpráva, že bratr vladaře domu Slavatovského Jan, člen řádu Karmelitánského, přichází ze Říma, a že s sebou přináší pozůstatky svatého mučeníka Theodora.

Daleko před město pospíchali zastupové lidu, měšťanů a panstva, by ve slavném průvodu příchozího s tak vzácným pokladem uvedli do města; vždyť konal tuto dalekou cestu pěšky, jsa pouze provázen jediným bratrem téhož řádu.

Byla to zvláštní podívaná na ty dva neobyčejné poutníky. Slavata ještě v plné síle mužného věku, byl i v tom prostém rouše chudého řeholníka zjevem vznešeným, úctyhodným, kdežto společník jeho, též postavy vysoké, svou bledou, sympathickou tváří a nevypravitelným výrazem dobroty a pokory, byl živým obrazem kajicníka z pradob křesťanských.

„Světec nese svatého“, šeptal sobě lid, když průvod se ubíral do klášterního chrámu, by tam uložili svaté tělo ve zvláštní kapli. Nikdo ze přítomných však netušil, že ten zbožný mnich karmelitánský, jejž Carolo a Teresia jmenovali, nebyl nikdo jiný než Bohuslav Kába, rytíř z Rybňan, který odloživ svůj titul, přijal jméno svatého Karla, k němuž od dětinství lnul zvláštní úctou.

Po čtyřicet let žil pod tímto jménem ve svatém městě, jako řeholník nejtužšího řádu, — pak cítě se na sklonku života žádal si zemříti ve své vlasti. Svatý otec Benedikt svolil k jeho žádosti a na důkaz své otcovské lásky daroval hodnému mnichu ty svaté pozůstatky, které tento z vděčnosti k pánům Slavatům v klášteře od té rodiny hojně nadaném uložil.

Když bylo po slavnostech, umínil si, že ještě jednou navštíví svůj rodný hrad, který byl posledně v takovém hoři opustil.

Nalezl vše změněno. Zámek se jmenoval od několika let Lhotou

Červenou. Byl také skutečně natřen barvou rudou, a to z rozkazu pana Bruccia, císařského důstojníka, jenž byl Zlatou Lhotu koupil; nemoha prý osudné skvrny na zdi zámecké nijak odstranit, dal celý hrad natříti červenou barvou a dle toho i jméno jeho pozměnil.

Když zbožný kněz u oltáře za pokoj zde odpočívajících předků konal nejsvětější oběť, připojil k modlitbám horoucí svou prosbu za svou ubohou roditelku, která odmrštěna byvši od hrobů těch, posvátného místa odpočinku ani nenalezla.

Po té vešel do hradu, by si vzal rodinný kříž, jejž si byl od hraběte Slavaty, nynějšího majetníka Červené Lhoty, vyžádal.

Přijav jediné toto zbylé dědictví po svých otcích, nesl památnou sochu Spasitele na rameně až ku kapli svatého Jana Křtitele u pramene, kde ji vystavil k veřejnému uctění na oltář. Odtud pak se odebral do blízkého kláštera Karmelitanského v Pacově, kde svůj bohulibý život dokonal.

Když ten památný kříž ve Svatojanské kapli tamní sluha oltářní spatřil, ulekl se náramně — poznav jej okamžitě. Vrhl se v nesmírné lítosti před ním na kolena a zvolal: „Ó, ty Ukřižovaný Pane, i sem za mnou přicházíš, bys mne neustále pamatoval na mou hroznou vinu. Ať neustane palčivá bolest ve zrádném srdci mém až do posledního vzdechu mého nešťastného života, ale pak slituj se, jako jsi se slitoval nad lotrem kajícím, jehož jsi uvedl do svého ráje.“

Byl to Terek, první poustevník kaple Svatojanské, jenž zde po dlouha léta svůj zločin oplakával.

Kříž rodiny Kábovy zdobil po 200 let svatyni u pramenů; když budovali nový oltář, byl přenesen odtud do farního chrámu Páně v Deštné, kde se až podnes naproti kazatelně spatřuje.

Francie křesťanská za doby francouzsko-pruské války roku 1870.

Píše **E. D' Avesne.**

(Pokračování.)

V.

Žáci řeholních škol.

Pan Gambetta, zmiňuje se o synech Francie katolické, pravil kdysi: „Až bude se vám někdy dovolávati ráznosti u mužů takovými (řeholními) učiteli vychovaných, až připomenete jim povinnosti občanské, až pokusíte se vzbuditi v nich myšlénky obětavé, nebo cit lásky k vlasti, pak teprve doznáte, že mluvíte k pokolení sženštilému, sesláblému“.

Naproti tomu ozval se nedávno hlas vážného, udatného vojína ve veřejné radě, kde zasedal i sám pan Jules Ferry.

Vojín tento praví: „Jsem již dlouho vojínem, a za různých okolností bylo mi veleti mladým důstojníkům, vychovaným ve školách řeholních, zejména ve školách, řízených ctihodnými otci Jesuity, a upřímně jest mi doznati, že podivem jala mne vznešenosť jejich citu a jejich povahy, úcta, již osvědčovali pro kázeň a povinnosť, jakož

i občtavosť jejich a láska vlastenecká, jež v každé zkoušce obstála... Od té doby pozoroval jsem blíže tyto řeholníky, kaceřované jistými listy, kterých jmenovati nechci, ale jež jako mně i vám všem dobře jsou známy: měl jsem příležitosť pozorovati dílo kněží, s nimiž jako s cizinci zachází se ve vlasti, a abych krátce vám vylíčil dojem, jaký v duši mé zůstavili, prohlašuji za své pevné přesvědčení, že každého z vás velice bych poctil a vyznamenal výrokem, že jste tak dobří Francouzi jako „oni".

Nuže, komu z obou sluší věřiti?

Ať odpoví sami mrtví.

* * *

Známe knihu, kterou bychom velmi rádi ve stručném toliko obsahu několika řádek vytiskli a do sta tisíců čísel rozmnožili.

Kniha ta zove se: „Paměti školy Svaté Jenovefy" a obsahuje pouze krátké zmínky o některých žácích, nepřátelskou rukou padlých. Vyzírá z ní však tolik hrdinství, že nelze čísti ji bez hlubokého dojmu, ano, že kdyby znám byl obsah její celé Francii, byli by učitelé takových žáků voláni nazpět hlasem všeho lidu hlasněji, nežli zněly všecky pomluvy a všecko sočení.

Aj, vždyť rekovnosť nutí srdce francouzské k obdivu, byť se i zdráhalo, a rozbuší je k nadšení. Nuže, opakujeme ještě, že všickni žáci, o kterých kniha činí zmínku, připomínajíc krátký život a slavnou smrť, byli pravými reky svého povolání!

Různý byl jejich rod a různá otčina, jednoho byli však vychování, a nehledíce na šlechtictví nebo krev občanskou, nehledíce na původ bretonský nebo provencalský, klesali na bojišti, jako klesá křesťanský vojín hrdina. Možná, že řádky tyto pročítati bude mnohý otec a mnohá matka těchto statných synů, a v srdci jejich otevře se rána sotva zacelená. Proto však přece neváháme jich jmenovati, dobře vědouce, že rodiny oplakávajíce padlé miláčky, přece i v slzách hrdy jsou na jejich zmužilosť i smrť.

Či lze si představiti krásnějšího vlastenectví nežli otce kmeta, kterýž nemoha sám pustiti se na bojiště, vysýlá tam své syny, jak bylo nám zříti příkladů nesčetných! „Povinnosť tě volá," řekl jim krátce a požehnal naposled otcovskou rukou. — „Zbožňuji téměř svého Fernanda, psal jistý otec, přece však řeknu Bohu, aby si jej vzal, kdyby život jeho spasiti mohl vlasť."

Bůh dítě si vzal, a Francie nebyla zachráněna; leč téhož dne jistě dvé korun připravovali v nebi andělé, vojínu i stařičkému otci.

A i matky křesťanské osvědčily se býti hrdinkami sebezapřením a velikostí ducha, která až k slzám jímala statečné jejich syny. Bez bázně a bez pohnutí kráčeli smrti vstříc, list matky takové však otřásl jejich srdcem.

August z Nyvenheimu, žák jesuitské koleje toulonské, maje odjeti z Paříže k rýnské armádě, pospíšil si do kláštera v ulici de Sèvres, aby se vyzpovídal. Po svatém výkonu objal nadšeně svého zpovědníka. „Ach, otče můj, teď mohu zemříti?"

„Chraň vás Hospodin, synu můj," odpověděl řeholník, „ale stihne li vás smrť, umírejte klidně, neboť duše vaše jest připravena."

„Matka moje zaraduje se," dodal mladý vojín, „až uslyší, že vykonal jsem ještě před odchodem řádně zpověď. Má tři dítky, otče

můj, a všickni jsme vojíny armády rýnské, a matka píše nám listy nevýslovné statečnosti. Dnes právě jsem zas obdržel podobný list, hle, vizte sám a rcete, možná-li nebyti hrdinou, máme-li takovou matku.“

Rozepjal uniformu, aby vyňal drahý matčin list; leč náhle jinak se rozmyslil. „Nikoliv, otče, lépe, nebudu-li čísti, pravil hlasem pevné odhodlanosti; byl bych příliš dojat, a nyní nechci býti.“

Za několik dní vyjel vznešený důstojník z Paříže v čele svého pluku do Gravelotte. — Polovina pluku zůstala na bojišti. August z Nyvenheimu nalezen s probodeným hrdlem a prostřelenou nohou. Ale jak byl psal v posledním svém listě: „Dostojíme povinnosti, jak se sluší na dobré Francouze, a zavolá-li nás Bůh, stihne v nás náboj nepřítele jen dobré křesťany...“ Náboj nepřátelský stihl v něm v pravdě jen dobrého křesťana.

Nedaleko Augusta ležela na bojišti mrtvola jeho bratra, který byl také žákem jesuitské koleje. Pospíšil na pomoc svému příteli, jenž obklíčen jsa šesti nepřátely, klesal. Byl pohřben večer u velkého lesa za přítomnosti celého důstojnického sboru, jenž byl až dosud smrti ušel. Všickni dostavili se, aby poctili oběť vlastenectví a přátelské lásky.

* * *

Kapitán Raimund Henry od 3. praporu zuavů klesl, když po páté již bajonetem hnal na Prusy.

Sotva zaslechl tuto zprávu bratr jeho Pavel, dal se vřaditi ku střelcům Girondským přese všecky prosby starého otce a slzy své mladé ženy. Cvičení jeho nebylo dlouhé, a již dne 29. listopadu jest jeho prapor zavolán. V den bitvy obrátil se Pavel ku příteli stojícímu po jeho pravé straně. „Připravili jsme svědomí svoje zpovědí, bratře, obnovme ještě výkon lítosti a odevzdejme život svůj Bohu. Kdož ví, co na nás čeká.“ Nemeškaje poklekl, poznamenal se křížem a před celým oddělením odříkal slova lítosti. Po té povstav vyskočil přes násep, který jej dosud chránil proti střelbě.

Jeho soudruzi střelci, míříce na nepřítele, hledali seč možná ochrany kmenů. Pavel však nedopřál si již času k tolika opatrnosti. V širém poli stoje nabíjel a střílel, bez ustání postupuje. Nadarmo volají naň, aby stanul, aby hledal chráněné místo. „Musím platiti za bratra,“ odpovídal stále, čele nepříteli. Když konečně smrtelně raněn klesal, byl již tak daleko postoupil, že bavorský důstojník, hluboce jsa dojat jeho udatenstvím, jen jediný krok učinil, aby umírajícího zachytil. Tak pospíšil Pavel za Raimundem, za druhým ještě bratrem, který také nedávno byl padl. Starý otec uslyšev třetí smrtelnou zvěst, podlehl svému bolu, a tak znovu spojeni žijí dále a navždy.

Poručík Aubry loirské armády byl pro chrabré vedení své dvakrát vyznamenán křížem, kterým však bohužel jen mrtvola jeho ozdobena jest do rakve. Dne 15. prosince postavil tři svá děla na návrší před Vendôme. „Koule pršely se všech stran, nevšímal si jich však,“ píše o něm dojemný vypravovatel Pamětí sv. Jenovefy, „těžký vůz náboje vyletěl do povětří, druhý kůň již pod ním zabit, čapka jeho několikrát prostřelena; vojíni prchali za všeobecné paniky, ale poručík dlel nepohnutě na svém místě, napomínaje své oddělení k vytrvalosti. K páté hodině spadl na jedno dělo obus; ohňostrojce padl okamžitě mrtev, a poručík byl smrtelně raněn do nohy. Ihned skupili

se vojíni, chtějíce jej odnésti do ambulance; avšak poručík nedopustil tomu řka, že poslední teprv a na posledních nosítkách odejde od své baterie; i dal se posaditi na hromadu kamení, odkud mohl ještě střelcům veleti.

Když dospěl jistoty, že drahá jeho děla nebudou kořistí nepřátel, dal se dovésti do opuštěného domu dědiny du Temple. Ranhojič chtěl mu zavázati rány. „Nejprve přiveďte mi kněze," pravil Aubry, a teprv když byl dostál povinnostem křesťana, dal posloužiti také raněnému tělu.

Po té pomýšlel již jenom na potěšení své rodiny. Napsal pro ni list. Leč jak jej odeslal? Prozřetelnosť postarala se sama. Vedle Jiřího Aubry umíral německý důstojník hrabě Lütichau. „Dejte mi list", pravil Jiřímu, „dojde s mým, buďte jist, neboť i já chci pozdraviti své rodiče, kterých více neuzřím." A stateční vojíni, kteří včera ještě vzájemně se potírali, tiskli si přátelsky pravice.

Jiří zemřel jako jiné dítko jeho druhu, mladý poručík Robinet de Cléry, který smrtelně jsa raněn byl donesen do statku za ambulanci upraveného. Náhle zaslechl oknem vířiti polnici. Nevýslovná radosť provanula mu srdcem; obrátil se spěšně a jásavě zvolav: „toť vítězství!" vypustil s úsměvem ducha.

„Konečně jsem vojínem, psal Antonín de Vésins, když byl vstoupil k vojsku... Zemru na bojišti, znamenaje čelo křížem.... sním ode dneška poetický sen války, o nocích v širém poli probdělých, o únavě s vojenskými druhy, o smíchu před šklebící se tváří děl... Pak kříž, pak epauletty! Konečně odevzdám duši Bohu a svých dvacet let matce Francii!"

A přišel do boje. Padl smrtelně byv raněn.

„Příteli," pravil k seržantu, který jej pozvedal, „zataj jim mou smrť. Dříve však, než odejdeš na své místo, obrať mne čelem k boji, abych rozeznal, vítězíme-li."

Antonín byl žákem školy v ulici des Postes. —

„Matko má, psal dne 26. července 1870. Harold de Lastic z tábora Châlonského, máme horečku, srdce jest v plameni, a žijeme již jen v touze, aby potrestán byl nepřítel Francie; s radostí dali bychom své životy dvacetkrát, kdyby za jejich cenu mohla spasena býti drahá vlasť. Již není stran. „Ať žije Francie!" toť jediný výkřik, deroucí se ze všech úst a ze všech srdcí francouzských. Celý národ skládá v nás své naděje. Nuže, do boje tedy, abychom je oprávnili a udrželi... Co mne se týče, mohu směle tvrditi, že první láskou mou byla a jest láska, již v těchto dnech teprv dokonale jsem poznal, láska k vlasti. Ó, matko má, při vzpomínce na tebe slzí oko mé, a vidím to i u svých přátel, kdykoli promluvíme o matkách; ale ty neplač, nejdražší myšlénko má, neplač, neboť myslím, že zemru-li, zemru se srdcem čistým, plným šlechetné oddanosti, a Bůh mi odpustí minulé chyby..."

Byl žákem jesuitů Toulouských. Pruská koule otevřela mu bránu věčnosti. —

Emil Froy, spolužák Lasticův, psal v posledním svém listě z Gravelotte své matce mezi jiným: „Polnice zní, již volá mne do boje za Francii, již jdu, matko má, kam asi? Nevím!" — Šel na smrť, neboť několik okamžiků po té nebylo ho již mezi živými, koule projela mu hrudí hned při počátku boje

V bitvě u Malmaisonu padl dne 21. října René de Boysson.

S obvyklou horlivostí hnal se za pruským praporem, jehož chtěl se zmocniti a přinésti jej do Paříže. Jsa ve dvaceti devíti letech kapitánem adjutantem, chtěl dokázati, že nedostalo se mu důstojenství ze přízně, kteréž nikdy nehledal. Tělo jeho bylo nalezeno mezi mrtvolami nepřátel, které byl prorazil.

O dva měsíce později dokazoval nemenší zmužilosť mladý bratr jeho Moric; každý jeho krok svědčil o dobrotě a síle. Byl u Frétevalu se svou námořní pěchotou. Tři sta střelců bylo přepadeno oddělením pěti tisíců Prusů. I tito hrdinové na okamžik váhali. Aby své vojíny povzbudil, vyskočil velitel a v čelo se postaviv zvolal: „Důstojníci, za mnou!“ Moric z Boyssonu stál ihned v prvé řadě; on a čtyři soudruzi padli prostříleni německými kulemi, ale česť francouzská byla slavně zachráněna, a krev silných byla prolita za Francii, volajíc k Bohu o pomoc.

Událosť tato vyvolává v srdci mém smutnou vzpomínku. Právě v době, kdy ctihodný stařec, otec těchto dvou hrdinů, šest synů svých již byl vyslal do boje za Francii, roznášeli zlí jazykové po klidném okolí domu jeho, kterýž byl útulkem nesčetné chudiny, ušlechetné pověsti, že tento šlechtic reakcionář, vyjednává s Prusy a prodává vlasť!... Tenkrát také někteří hrdinové tiskoví, dobře jsouce ukryti za svými slavnými hradbami, útočili na vlastenectví našich starých rodů právě v době, kdy synové rodů těchto se zbraní v ruce stáli v ohni nepřátelských vojsk. Zmíníme-li se jen o rodinách jmenovaných již obětí války, byli tu tři hrdinové jména Nyvenheimů, čtyři rodu Trémolièrů, čtyři z rodu Domenechova a více než deset z rodu Adhémarů. Dějiny svého času o nich promluví; promluví o tom, že ve chvíli, kdy šest jinochů z rodu du Bourg na bojišti skutkem dosvědčovalo lásku k vlasti, prohlíželi policejní zřízenci přepečlivě otcovský jejich krb jako dům velmi podezřelý a hotovili se šlechetné otce jejich odvléci k soudu jako nebezpečné spiklence.

* * *

Podivuhodným důstojníkem byl také známý Renaud de la Frégeolière. Dvacet dvě léta čítal a již jmenován jest profesorem na Bordé a kapitánem, jemuž svěřeno velení v prvém oddělení prvého praporu námořní pěchoty při severní armádě. Lid jeho jest vždycky na místě nejnebezpečnějším. V bitvě u Behagnies pustošila řady francouzské strašlivě baterie umístěná na vysoké rovině Favreuilské. I došel rozkaz kapitána la Frégeolière, aby se jí zmocnil.

„Vzhůru, dítky,“ zvolal mladý vůdce na své vojíny, „na nepřítele, Bůh sám vede nás!“

Oddělení rozrojilo se, a vedeno jsouc mladým kapitánem slezlo svah, nedbajíc vražedné palby. Dvakráte baterie ucouvla. Ještě několik minut — a Francouzi zmocní se německých dělostřelců. Leč nikoli! Z netušeného úkrytu vyřítí se dvě škadrony nepřátel na hrdinnou tlupu, kteráž překvapením klesá ve zmatek. Ale vůdce la Frégeolière se neleká. Příklad jeho povzbuzuje vojíny, a odhodlaně staví se na odpor. „Zajati! Námořní pěchota zajata!“ hulákají pruští jezdci, obklíčivše hrstku chrabrých vojínů. „Muži!“ odpovídá hlasem zvučným neohrožený velitel, „vojíni, nevzdávejme se!“

Nastal zoufalý boj, který skončil teprve, když oddělení létacích myslivců přichvátalo na pomoc sevřené námořní pěchotě.

Bitva byla ztracena; nezbylo leč ustoupiti. La Frégeolière chtěl, aby dělo se to v pořádku; shromáždil svůj lid, leč sám nemohl již udržeti se na nohou. Potokem stékala jeho krev, koule byla mu roztříštila rámě, a po celou dobu nikdo toho ani netušil. Jeden z vojínů vzal jej na ramena a odnášel, kráčeje opatrně a volně, aby nezvýšoval bolesť drahého kapitána. „Pospěš jen, pospěš, příteli," domlouval mu la Frégeolière, „neboj se. Rána není těžká, odbude se amputací." — Nedomluvil ještě, a nová koule projela mu srdcem. Byl okamžitě mrtev.

Hle, toť také „zženštilá, sesláblá" povaha ze školy Jesuitů!

A což Edgard de Saisset, soudruh Renauda de la Frégeolière?

„Pane a drahý admirále srdce mého," psal tento svému otci, „uzrávám v ohni; toť krásné, toť povznáší ducha. Zdá se mi, že stávám se tu teprv úplným mužem. Dnes ujímám se nejkrásnější baterie, totiž nejnebezpečnější. Máme již čtyři mrtvé a dvanáct raněných . . . Moji muži jsou výteční. Ať žije Francie!"

Tělo jeho roztrženo ve dví výbuchem pumy v pevnosti Montrougéské.

„S Bohem, drahý příteli," pravil v dešti kulí velitel de Rodellec ku svému poručíku, „umírám jako bratří moji za vlasť, hledě smrti v tvář." — V bitvě u Droué prostřeleno mu srdce.

„Víš-li již matko má? Mám o jednu nohu méně," zvolal mladý kníže de Berghes, uzřev matku svou. „Ach, ani za cenu druhé nohy nebyl bych zůstal nečinným v této výpravě! Vždyť my dvojí máme povinnosť: sloužiti Francii a církvi." Padl u Sedanu.

V Gravelotte byl poručík Alphée Hainglaise téměř rozsekán, utkav se s nepřátelskou jízdou; byl seknut jednou do levého ramene, osmkrát do hlavy, jednou do levé kyčle, dvakrát do pravé a jednou do levé ruky. Byl čten na denním pořádku a zemřel krátce po té jako dobrý vojín a katolík.

„Není drahá vlasť za jednu nohu," zašeptal Jiří Bell, klesaje v bitvě u Buzenvalu. „Jsem šťasten, že mohu pro ni trpěti." — Zemřel potom za několik dní.

„Buď pevna a statečna, matko má," pravil Karel de Mons, louče se s matkou. „Vrátím-li se, přinesu si útěchu, že jsem byl užitečným, a usoudí li Bůh jinak, zemru rád, spokojen, že mohu dostáti povinnosti." — Před bitvou u Dreux obrátil se k mužstvu řka: „Dítky, poručme se Bohu, a pak vzhůru na nepřítele!" A nedlouho po té padl již kulí nepřátelskou.

„Přátelé moji, pravil kapitán d'Epinay, naučil jsem vás bojovati jako reky, nyní naučím vás umírati jako křesťany." Potom přijav přede vším klečícím vojskem Boha svého v nejsv. Svátosti, povstal a zavelel: „Vzhůru nyní! V před! Do boje!"

Pavel Odelin psal své matce: „Jsem pevně odhodlán dáti se zabiti v plnění povinnosti, bude-li třeba. Toužím jen po cti pracovati ve prospěch a o spáse rodné země." Zbraně pruské ušetřily Odelina, přívrženci komuny zastřelili jej v ohyzdné pasti na náměstí Vendôme.

A Leopold Dat? — Poražen ranou do čela. „Sestřičko má, psal ještě před bojem, buď jista, že neochábnu, a že ubohá vlasť moje stále uzří mne tváří v tvář nepřítele. Etiamsi omnes, ego non."

A poručik Justin Garnier? Třikráte přivedl v Auvourách své vojíny do ohně, po třetí klesl však s prostřelenou hrudí. Nepřátelští

důstojníci byli hluboce jati obdivem pro jeho statečnost, tak že přišli stisknout ruku umírajícímu, upřímně zvouce jej „rekovným důstojníkem“, „chrabrým Francouzem“.

A Robert Didio? „Obětoval jsem Bohu život svůj za Francii: jsem hotov ku všemu!... Ó, přál bych si zemříti pruskou kulí!“ Přání jeho vyplnilo se v Malmaisonu, a Bůh přijal život velkodušně nabídnutý za čest rodné země.

A Ulrich Stoffels? Vymohl si prosbami poslánu býti na hranice. „Nyní nesmím již dbáti vlastního života,“ psal nadšeně své matce, „nýbrž naopak obětovati jej a věnovati se s duší s tělem hájení práv národa, který poctil mne úřadem vojína.“ Padl u Noisseville.

A kapitán de Laumière? Čítal sotva dvacet a jeden rok. „Zítra jdu zase do bitvy, otče, zní jeho list, a snad opustí mne tu štěstí, které mne až dosud chránilo. Nechci Tě opustiti bez rozloučení. Síly dodá mi myšlénka, že padnu-li, obdržíš tuto mou poslední vzpomínku a zvíš, že platila Tobě... Skoro měsíc tomu již, kdy jsem se stal kapitánem, dvakrát byl jsem jmenován v denním rozkaze, navržen pro záslužný kříž; chtěl jsem vám psáti hned po jeho obdržení,“ psal dále své rodině; „jak rád byl bych vám jej přinesl po válce! Ostatně vše děje se bezpochyby jen ve prospěch můj, a zemru-li dospěv plnoletí, aspoň ho nezneužiji. Ještě jednou dávám Ti s Bohem, a přese všecko úsilí rosí se mi zraky, že mám vás opustiti. Rciž dobré sestře, ať příliš netruchlí, nechci, aby byla smutnou. Provdá li se, žádám, aby jedno z dítek přijalo celé moje jméno; toť vše, co mohu mu odkázati... Líbám drahou matku prose, aby mi odpustila všecken zármutek, jejž jsem jí kdy způsobil. S Bohem.“

Dopsav, vyšel se svým plukem.

„Dnes padnu,“ pravil ku svému příteli, tiskna mu ruku.

A přese všecko černé tušení nedbal nebezpečenství, tak že nalezen byl na bojišti u Buzenvalu prostřelen desíti kulemi. Pospíšil na pomoc svému veliteli, který byv těžce poraněn ve tváři, klesal, a sám padl stížen nepřátelským nábojem. —

A což Anatol Thierret? V Champigny projela mu koule tělem úplně. Za měsíc, sotva se rána zacelila, dovlekl se již zase do bitvy. Leč síly zradily jeho zmužilosť. Utrpení jeho bylo nezměrné. Velitel jeho vida, jak těžko lze mu kráčeti, kázal, aby se vrátil do ambulace. Statečný důstojník odepřel řka: „Buďto dojdu až na bojiště, anebo zemru námahou.“ A zemřel námahou. —

A vévoda de Luynes, jehož vlastenectví sám pan Gambetta telegrafickou depeší [1]) pozdravoval? A Ludvík Guilloux, který zůstav samoten mezi tlupou nepřátel, nevzdal se přesile, ano, zápasil s obklopujícím jej množstvím, až se mu podařilo zachrániti prapor svého pluku?

---

[1]) V Paříži, 5. září 1870. 8 h. 55 m. večer čís. 30.001. „Záležitosti vnitřní vévodovi de Luynes na zámku de Dampierre (Seine et Oise). Přijmětež blahopřání, které vyslovuji Vašemu vlastenectví jménem ohrožené Francie. Vedle přání Vašeho ukládáme ministrovi války, aby vydal praporu vašemu 1089 pušek. Přijďte.“ Sotva byla válka vypukla, přihlásil se totiž vévoda de Luynes, jakkoli ode tří let teprve byl ženat a otec dvou malých dítek. Píšeť mezi jiným ve svém listě: „Jsem mlád, zdráv; Francie potřebuje všech synů svých, nemohu zůstati nečinným divákem tolika útrap. Musím tak učiniti, povinnosť volá.“ Odejel, aby jako přemnozí jiní prolil mladou krev svou na bojišti u Loigny. Bratr jeho, vévoda de Chaulnes, padl těžce raněn po jeho boku.

A Guillon, jehož nalezli na bojišti prostřelena osmnácti kulemi? A mladý poručík, jenž nemohl se zdržeti slz, vypravuje Otci Bengymu, jak všickni jeho lidé, nováčkové, uprchli? „Já však přičinil jsem se dostáti věrně povinnosti," dodal, vyňav zlaté kapesní hodinky, sploštěné a zlomené pruskou kulí; „a se mnou ještě mnozí jiní!"

Zavádělo by nás daleko, kdybychom o každém z národních těchto mučeníků chtěli byť jen jediné slovo povědíti. Spokojme se uvedením jmen jejich naproti jménům některých mužů z naší vlády, kteří většinou domnívali se, že nejlépe poslouží vlasti v hodině nebezpečí, vezmou-li útokem všecka výnosná místa.

Z obou Francií jedna vybírala tehda pilně peníze ze státní pokladny, [2]) druhá umírala rukou nepřítele. [3])

* * *

Slavná jsou jména de Souis, Troussures, Charette. Oba první jsou žáky Oratoriánů. Charette byl vychován od Eudistů. Všickni tři padli u Patay, malé vísky, nedávno ještě neznámé, nyní však rekovností zuavů známější než úžina Thermopylská.

A co krve stála Francii tato nesmrtelná památka patayská. Hrabě Bouillé a syn jeho leží zde ve sněhu mrtvi, zeť jeho Cazenove, de Pradines těžce raněn. Vedle ve příkopě ležící zuav jest hrabě de Verthamon. Byltě opustil mladou ženu a tři malé dítky, a za dva měsíce po té nad rakví jeho byl pokřtěn čtvrtý synek. Hle, dále ještě mrtvoly mužů šlechetných a vznešených: Praversay, Boischevalier, Vetch Gastebois, Jean de Belevue, de Lagnange, de Suze, de la Brosse, du Boury, de Villebois, Grebau de Pontourny, a tamto ve příkopě Houdet, který louče se s matkou pravil jí: „Každá rodina musí dáti oběť pro spásu vlasti." Nyní pak umíraje na bojišti šeptal: „Srdce moje matce, krev vlasti a duši Bohu poroučím!"

A tito všickni nebo téměř všickni byli žáky proklatých těch řeholníků, jejichž vychování „změkčuje a seslabuje pokolení lidské."

Historii takového mužstva nelze napsati několika črtami. Každý zuav zasluhoval by stránku pro sebe, od statečného du Chêne de Thiennes, který sám jediný s bambitkou v ruce vyšel rekognoskovat vesnici nepřítelem obsazenou, až k adjutantu majoru Lallemandovi, který se vzpřímeným čelem přijal salvu celé kompanie Prusů a po té s hrstkou mužů rozprášil tyto „neobraty", jak je byl nazval.

---

[2]) Jeneralní prokuratorové měli 15.000, 20.000 až 25 000 franků důchodů; — prefekti 18.000, 25 000, 35.000 franků, dle místa; ministři národní obrany 50.000, 60.000 i 100 000 franků, podle chuti.

[3]) Spisovatel uvádí po té na doklad jména osmdesáti šesti mladých, na bojišti padlých mužů, kteří se zvláštní statečností vyznamenali. „Všickni jsou žáky jesuitů, a uvádí je jako ukázku z jediné školy sv. Jenovefy. Naproti těmto staví jména mladých lidí, kteří opatřili si v čas války výnosná místa záležitostí administrativních. Dokládá, že ve válce r. 1870. 1093 žáci školy té byli v řadách vojínů, 86 jich padlo smrtí hrdinou, 184 byli vyznamenáni křížem; mezi těmito byli důstojníci dvacítiletí. Na 41 bojištích krvácelí žáci jediné této koleje. Mimo to pak byli řady vojínů jmen zvučných z koleje Metské, Amienské, Toulouské, Vaugirardské, koleje z Iseure přes Moulins; z koleje Mongrejské, Vannesské, Avignonské, Bordeauxské, z Montauban, Poitiers, Saint-Affrique a ze Sarlotu. A nejen jesuité vynikají takto vychováním vlastenců hrdinů, ale i ostatní řehole bez výjimky. I těchto školy čítají přemnohé padlé na bojišti a množství těch, kdož se proslavili zvláště rekovnými činy.

K oživení upomínky na dílo zuavů postačí jmenovati Cercottes, kde Gonidec de Traissan se 170 muži v lese zadržel Bavoráky, aby nepodařilo se jim přepadnouti zadní voje armády; Bellesme, kde Couessin vydatně kryl v nepořádku ustupující voje jenerála Jaurèsa; Patay, místo, kde sami Prusové nemohli zatajiti obdivu pro reka Charetta,[4]) a kde ze tří set zuavů, odhodlaných dobyti Loigny, zůstalo jich na bojišti dvě stě osmnáct; le Mans, kde vedle výroku Chanzyho dobrovolníci vojů západních projevili statečnosť v pravdě hrdinskou.

Všickni vojevůdcové, kteří byli svědky hrdinství zuavů, dosvědčují totéž. „Dne 12. ledna," praví jenerál Gougeard, velitel zuavů v bitvě u Mansů, „byli přinuceni ustoupiti; nebylo zajisté vojů hrdinnějších, v jejichž rukou by v neštěstí byl výše zavlál prapor francouzský. Tuto spravedlivou chválu s radostí doznává jim ten, kterýž byl svědkem jejich činnosti, a který věčně bude těšiti se ctí, že bylo mu veleti řadám takových hrdinů."

Týž jenerál činí pak ještě před enketní komisí následující překrásný výrok: „Netřeba zajisté, pánové, abych zvláště vynášel činy papežských zuavů. Doznati však musím, že seznal jsem v nich muže ceny... řekl bych hrdinské, slova toho bývá však nyní často zneužito; tito mužové však ho zasluhují, mohu tak říci beze vší obavy. Chování jejich bylo podivuhodno. Byliť sbory nad jiné výbojnějšími.

„Bylo nám přestáti dvě velice tuhé srážky; u la Fourche a na výšině Auvourské. Jenerál Chanzy vypravuje v knize své události obou těchto dní. Běželoť o divisi opouštějící místo, na kterém závisel celý zdar bitvy. My zmocnili se ho s papežskými zuavy, kteří byli v čele řad; slavná byla to srážka! Tenkrát byl jsem právě jmenován velitelem.

Tito zuavové vynikali statečností. Neznám pravého čísla jejich mrtvých, leč tolik vím, že z devíti setníků vrátili se dva, a po obou bojích přiváděl jsem z tisíců mužů pouze 350. Nelze mi arci udati tyto číslice s přesnou jistotou, přece však mohu právem tvrditi, že jsou téměř přesny. V rukou pruských neocitl se ani jediný, ztrátou jejich byli vždy jen mrtví nebo ranění."

Jiný důstojník praví ve svém denním rozkaze: „Velící jenerál 3. divise, 16. sboru nechce propustiti dobrovolníků západních dříve, dokud nevyslovil jim hluboký svůj žal, že nezbývá mu, než od nich

---

[4]) Jenerál Chanzy, znaje lépe než kdo jiný podivuhodnou statečnosť a vynikající válečné schopnosti jenerála Charetta, žádal, aby mu bylo svěřeno velení nad velkým vojskem. Pan Gambetta odřekl. „Bordeaux 22. ledna 1871., 2 h. večer. Čís. 7.906 — Delegát ministra války Gambettovi v Lille. Jenerál Chanzy poslal mi dnes ráno depeši. Žádá: 1. ..... 2. Zdali, když přijat poslední tento cíl (Carentan) nebylo by s prospěchem, svěřiti Charettovi velení všech ozbrojených Bretonců a utvořiti tak z Bretagne novou Vendée. „Nemohl jsem odpovědíti, poněvadž věc ta pozvedá otázku politickou, ve které jen na vás jest rozhodovati. — C. de Freycinet. (Enq. Dép, I. II. p. 465." Lille, 24. ledna 1871. 8 hod. 35 m večer. Čísl. 7.160. Ministr války delegovanému Freycinetovi v Bordeaux. „Dopsal jsem vám již v příčině Charetta. Přeji si arci velmi vyhověti přání jenerála Chanzyho a svěřiti panu Charettovi důležité velení ozbrojených sborů pěti až šesti tisíc mužů. Myslím však, že by nebylo s prospěchem, ustanoviti jej vrchním velitelem některé armády. — Leon Gambetta. (Enq. Dép. t. II. p. 475.)

se odloučiti. S potěšením potvrzuje jejich horlivosť, rozvahu a statečnosť u věrném plnění jejich úkolu. Doufá, že památka jeho potrvá mezi nimi, jako on při každé příležitosti vzpomíná na jejich oddanosť.

Velící jenerál 3. divise De Curten."

Podobný denní rozkaz podepsal také admirál Jaurès.

Mayenne, 27. ledna.

Denní rozkaz.

Důstojníci, poddůstojníci a vojíni „Západních sborů dobrovolných". Nejnovějším rozkazem odvolává ministr války západní dobrovolníky 3. praporu od 21. sboru.

Louče se s vámi s hlubokou lítostí, vyslovuji vám upřímný dík za projevenou vždycky statečnosť, kázeň a oddanosť.

V boji i na pochodech bylo mi vždy jen pronášeti o vás pochvalu, neboť byli jste pro sbor 21. netoliko vzorem, ale i silou.

Jiné bude ode dneška působiště vaší činnosti, jež po širém kraji vaše jméno proslavila, doufám však, že zachováte památku lásky a bratrství náčelníku, který vám velel, a vojínům, kteří s vámi bojovali.

Vrchní velitel 21. sboru Jaures.

V hodině rozpuštění sboru dostalo se zuavům vzácné pocty denního rozkazu od samého ministra války, což zajisté vedle vědomí přesně vykonané povinnosti bylo jim nejmilejší odměnou.

„Důstojníci, poddůstojníci a vojíni Západních dobrovolníků! Neváhali jste, když Francie neštěstím stísněna úpěla, přispíšiti ku pomoci, nabízejíce rámě své, srdce i svou krev. Kdekoli jen bylo krásné vaší legii podniknouti boj s nepřítelem, všude v první řadě stkvěla se její statečnosť, láska a nadšení, všude vzorem vynikla její kázeň, vynikl její duch, což nejvíce platí o bitvách u Cercottes, Bron, Pataye a Mansu. Příklad váš vznešený jest vaší ctí, jakož i ctí velitele vašeho a vůdce, jenerála Charetta. Přijměte z úst mých dík celé armády. Legie Západních dobrovolníků bude nyní sice rozpuštěna, ale loučím se s vámi v pevném přesvědčení, že Francie kdykoli, spoléhati může na vaši statečnosť a vaši oddanosť a nadíti se pomoci proti nepřátelům zevnějším i vnitřním.

Ministr války jenerál de Cissey."

Na konci ani Gambetta sám nemohl již přemoci svůj obdiv a telegrafoval pařížské vládě jednoho dne, po bitvě, ve které krev zuavů zas proudem byla tekla, že „zuavové papežští činili divy chrabrosti." Hle, přirovnej, laskavý čtenáři, posudky tyto, věru nejméně podezřelé, s telegramy zasýlanými Bordonovi a dobrovolníkům armády vogeské, kteří nebyli žáky jesuitů ani kněží, a rci sám, kdo lépe se bil, Garibaldisté či zuavi, Francie katolická či Francie bez Boha.

* * *

Když jsme již dopisovali poslední tyto řádky, přinesl list „Correspondant" ze dne 10. listop. 1879. následující stať:

„Všude bylo tenkrát, rád to doznávám, všude bylo ti uzříti vlastenectví, obětavosť, statečnosť. Kde však bylo jich lze nalézti nejvíce? „Či snad u těch, kteří vidouce matku Francii nešťastnu na bojišti, dne 4. srpna neostýchali se přidávati ku hrůzám války ještě i hrůzu

revoluce a jediným rázem, násilným ustanovením nové vlády učinili Francii méně schopnou k válce a méně schopnou k míru?

Nebo snad u těch, kteří lačníce po vřavě a revoluci v Paříži obležené a hladem zmořené, snažili se svrhnouti i tu vládu, kterou právě byli zřídili? U těch, kteří hned nazejtří po bolestné, leč nutné kapitulaci začali krutou občanskou válku, dva měsíce trvající, provázenou požáry a vraždami, z té jediné příčiny snad, aby se Francie v míru příliš brzy nevzpamatovala a z ran svých nevyléčila? U těch, kdož nejméně užili zbraní k obraně Paříže a vlasti, ale užili jich k jejímu spustošení a utrpení?

Naproti tomu co souditi lze o těch, kdož, nikoli ovšem jediní, leč s nemenší horlivostí, než kdokoli jiný, dobrovolně ujali se zbraní za vlasť? Zuavi papežští, kteří sami téměř byli hájili Řím, přišli hájit Francie, jakoby předurčeni byli za poslední naději všech umírajících; ti dobrovolníci všickni, jakéhokoli jména, šlechtici, občané, vendejští, royalisté, impérialisté a jiní, kteří chápali se zbraní za Francii republikánskou proto, že přece nepřestala býti jejich otčinou. Což souditi o nich, kteří netoliko hájili Paříže proti nepříteli zevnějšímu, ale ve prospěch vlády jim protivné potřeli i nepřítele vnitřního; kteří hájili svými bajonety osoby tehdejších diktátorů, nynějších ministrů a svých pronásledovníků, kteří proti revoluci chránili moc z revoluce zrozenou? A v jiné řadě událostí, kdy běželo o pomoc raněným, o odvahu ranhojičů a nosičů, která ve válce rovná se statečnosti vojína; komuž, ať jednotlivci nebo společenstvu, mohla tenkrát Akademie, za soudce zvolená, přisouditi zaslouženou cenu za pravou vlasteneckou obětavosť? Nenalezla jiného leč řeholní bratry. A kdož v čase míru i v čase války, ve městech i vesnicích povinen jest zakládati zdarma školy, zdarma pomáhati nemocným, přispívati chudině, vychovávati sirotky? Francie nevěrecká či Francie křesťanská?"

A ctěný akademik, pisatel těchto řádků, hrabě F. ze Champagny doložil: „Pozorujtež tedy obě tyto Francie, z nichž první tvrdí, že zničiti musí druhou, a druhá zas jediné chová přání, obrátiti družku první; vidouce pak všecky tyto události, posuzujíce dle skutečnosti a nikoli dle frází, otažte se sebe vážně, kam zavede zemi vítězství jedné a čím prospěje jí zničení druhé!"

V těchto dvou odstavcích jest obsažena celá naše these. Uznáváme, že všude bylo lze zříti „projevy vlastenectví, obětavosti a statečnosti," a nebyli bychom take jmenovali těch, za které čest náleží řadám našim, kdybychom nebyli k tomu přinuceni.

Upírali jich však: usvědčili jsme je tedy. Vinili Francii křesťanskou ze zrady; my jsme odpověděli, ukázavše jizvy na své hrudi.

Nyní pravíme ještě: Jsou-li vskutku Francie dvě, jak vy tvrdíte, tedy p r a v o u z nich jest Francie křesťanská, a nikoli nevěrecká; neboť Francie křesťanská častěji než vy skutkem dokázala svou statečnosť a nezneuctila se podlými a zločinnými skutky, jimiž na vždycky poskvrnili se velmi mnozí z vašich. A přece nelze nám bez bolu vzpomenouti toho, kdy před půl rokem sněmovna otevřela brány Francie spoluvinníkům vrahů Olivaintů, Ducoudrayů, Captierů a ze škol vyhnala učitele Charettů, Trousurů a Verthamonů!

V očích těchto lidí jest lepším Francouzem amnestovaný kárane než vyznamenaný důstojník, který vstoupil k jesuitům, a minulé zločiny jeho mají větší cenu nežli ctnosti Svatých. (Pokračování.)

Tři „světlíčka“.

Chodská pověst; napsal **Jindř. Baar.**

I.

Teče voda, teče líně,
na kola se tlačí:
u mlynářů v bílém mlýně
na sebe se mračí.

Teče voda, jen se plazí
po poltrubí k mlýnu:
kde těch svárů, lidé drazí,
hledat těžkou vinu?

Teče voda, s výše padá,
kolem těžce točí:
na komůrce dcera mladá
stírá slzy s očí.

Vypravujíť ústa sterá,
vypravujíť s hanou,
jediná ta z mlýna dcera
že už není pannou!

A ten z mlýna stárek — věru —
nehodný prý synek:
on to je, jenž okrad' dceru
o zelený vínek —
— — — — — —

Jedenkrát když zaklapalo
kolo na úsvitě,
v mlýně vskutku zaplakalo
neviňátko — dítě.

Zakvílelo — zaplakalo
nemluvné to děcko:
ze mlýna se stěhovalo
veselí hned všecko.

Starý mlynář — kdo to věří? —
nechce vidět vnuka,
nedbá nic, že jeho dceři
proto srdce puká.

Mlynářka snad, myslíš, stará
vnouče že má ráda?
Její řeči ode jara
jeden křik a váda. —

Jaký div, že smutní byli
a že vázli v řeči
v šalandě i rozpustilí
krajánci a mleči?

Jaký div, že konec smíchu,
že tu jako v hrobě,
jenom mlýn že klape v tichu,
pláče nahlas robě?
— — — — — —

Mine týden, mine v muce,
ke křtu nejdou z mlýna,
marně dcera bílé ruce
před rodiči spíná:

„Prolila jsem, matko moje,
slz, co kapek v řece:
oblažte už srdce troje,
odpusťte nám přece!“

„„Raděj v pekle bych se dala
věčnou mukou soužit,
než bych toho synem zvala,
kdo mi musil sloužit.““

„Snad vy, otče, odpustíte,
slzami vás rosím:
smilujte se pro to dítě,
smilujte se — prosím — —“

„„Pryč jdi na vždy! Pryč jdi
z domu,
nejitři má muka!
Požehnám-li sňatku tomu,
ať mi uschne ruka!““
— — — — — — —

Pádí voda, pádí divá
ode mlýna skokem,
mladá dceř se za ní dívá
lhostejným už okem.

II.

V zátočině nade mlýnem
hluboká kde tůně,
kde se táhne olšin stínem
leknínů mdlá vůně,

tam kde vrby poloshnilé
kořeny své smáčí,
kde se mlhy šedobílé
nade vodou vláčí,

poprvé dnes v noci pusté
rákosové třtiny,
poprvé dnes sítí husté
spatřilo snad — křtiny.

Pode jezem voda hučí —
jinak spalo všecko,
když sem stárek ve náručí
s matkou přines děcko.

Tůň se budí. Ve útrobě
voda zahučela:
na břehu se úže k sobě
přitiskla tři těla.

Bubliny tři vyšuměly
z měkkého vln lože,
dvoje rety stejně děly:
„Odpusť nám, ó Bože!“

A tu mládci došly síly —
v hrudi dech se krátil,
k vlnám níž a níž se chýlí —
ó — už se tam zvrátil — —
— — — — — — —

Trojí výkřik někde v luzích
ve ozvěně zmírá, —
černá tůně ve vln kruzích
tiší se a svírá....

III.

A zas ticho nade tůní —
ne však všude přece!
Co to vře, ach, co to duní
ve hluboké řece?

Hoj, to valí kalnou vodu
pohněvaná řeka:
mlýn je zmaten ve svém chodu,
neštěstí naň čeká.

Zarazil se, stanul chvíli,
co se stalo — hádá,
kalný proud vždy větší síly
do „lednice“ padá — —

Jindy vážné kolo vodní
jako blesk už pádí,
mihne vrch se, hned část spodní
šíleně tu řádí! —

A s ním dívé ve soutěži
uvnitř kola druhá
křičí, řvou a tryskem běží —
druh chce předčit druha.

Poslyš však! Tím děsným hlukem
paleční teď kolo
vykřiklo a jasným zvukem
zaklapalo solo:

„Tak! Tak! Zlosť, ta bývá slepá!
Pýchou člověk zmámen“
— tak to kolo v taktu klepá —
„srdce má jak kámen!“

Pozved' mlynář hlavu sivou,
naslouchá již chvíli
ve mlýně jak vřavou divou
jedno kolo kvílí.

Také matka křižuje se,
zvadlé ruce spíná,
na celém se těle třese,
když hlas slyší z mlýna:

„Mrtvé dcery bílé tělo
v černé tůni skryto!
Srdce se vám nezachvělo?
Není vám jí líto?

Probuďte ji k žití zpátky!
zlou jste sili setbu!
Vaše vnouče s nekřtěňátky
volá na vás kletbu!

Ještě třetí na dně v tůni
s vaší dcerou dřímá:
hodný stárek je tam u ní“
— kolo děsně hřímá: —

„A čí vinou se to stalo,
kdo tři zničil květy“ —
— kolo vztekle nyní řvalo —
„navždy budiž kletý!“

„Kletý — kletý — na vždy
kletý“ —
v ozvěně zní mlýnem,
do všech koutů zvuk ten letí,
v tonu vždy zní jiném:

„Kletý“ vržou čepy suché,
„kletý“ kola křičí,
„kletý“ hučí stěny hluché,
„kletý“ voda syčí —

V tom se kolo zasmát chtělo,
než hlas už mu selhal,
hrozně ještě zachraptělo —
mlýn — jen jen se belhal.

Mlynáři krev stydne v těle,
ke stavidlům běží,
oči hrůzou zkrvavělé,
vlasy se mu ježí —

Za ním matku ven to žene,
také letí k splavu —
staré ruce obnažené
bijí v šedou hlavu:

Nad tůní, kde olše steskem
z mlh své hlavy noří,
poprvé, hle, matným leskem
„světlíčka“ tři hoří....

* * *

Od té doby každé noci
u mlýna se rodí
„světlíčka“ tři čaromocí,
odtud k tůni chodí,

a než svitne zážeh prvý,
když se blíží k ránu,
dřív než vzplane slunce krví
nebes na pavlánu —

„světlíčka“ tři rázem splynou
ve světlušku jednu,
zatočí se nad hladinou,
a pak — padnou ke dnu...

Výlet do Berlína a do Drážďan.

Od **B. Hakla.**

(Pokračování.)

Jsouť i v jiných zemích granáty, na př. v Tyrolích; i ty jsou v obchodě známy a jsou i větší; ale daleko ne tak krásné a toho třpytu, jako granát český; a proto jsou i lacinější. — Ano i českým pivům, jež se vaří červená a proti světlu držána jsouce, lesknou se jako granát, dali jméno český granát, na př. p. hraběte z Harrachů na výstavě, kteryžto český granát, také snad unicum, vaří se v Sadové a na jiných místech. Známý Kozákov pro drahé kameny od geologův a mineralogův křížem a křížem jest prohledán, a až dosud možno dosti často potkati člověka s vakem a a kladívkem v ruce.

Že krajina u Turnova slynula drahým kamením, a to od jakživa bylo oblíbeným předmětem okras a šperků bohatých dam: vyvinul se tu záhy tento odbor průmyslu, totiž broušení a leštění kamenů,*) z čehož mnozí zbohatli, a bylo viděti v Turnově vždy proti jiným městům českým jakousi zámožnosť a noblesu, což ovšem jednak ze zaměstnání, jednak z obchodu se vyvinulo. Nyní jest tam od několika let brusičská a leštířská škola o třech ročnících. Byla proto založena, aby tento druh průmyslu, který za posledních dob klesati počal, opět obživnul a se zvelebil. Turnované daleko široko po světě byli známi. I na naši jubilejní výstavě Turnovská

*) Oblíbili sobě mnozí, zvláště za posledních dob, říkati v češtině místo drahý kámen skráceně a staženě drahokam. Bychomť snad básníku toho prominuli, však v prostomluvě nikterak tak psáti nebo mluviti se nemá; neboť kámen nesmí se skracovati v pouhé kam, jako ne místo pramen pram, místo plamen plam.

odborná škola slušně byla zastoupena a jako ostatní průmyslové a odborné školy české, sotva že do života vstoupily, osvědčila pokrok znamenitý. Jest viděti ve školách těch schopnost českého národa i na tomto poli, a lze očekávati, že školy ty znamenitě přispějí ku povznesení blahobytu v našem národě.

Poněvadž obchodníci Turnovští s drahými kameny ve světě daleko se ohlédli, není divu, že vyšel z Turnova muž, který znám jest jako největší cestovatel, ve všech dílech světa pobyl a snad více procestoval, ovšem z jiného stanoviska, nežli sám Alexandr Humboldt; byl to známý Čeněk Paclt, rodák Turnovský. Týž, byv vypovězen z vlasti, dal se na cesty po světě, zažil mnohá dobrodružství, hledal zlata; až konečně po mnohých letech zatoužilo srdce jeho podívat se do vlasti a na rodiště. Podobizna jeho, s tváří otrlou a otužilou, byla snad ve všech našich obrázkových listech. Avšak musil opět opustiti vlast a jsa stár, někde ve světě zemřel, tušíme v jižní Africe. Zápisky jeho tiskem počal vydávati jeho krajan, Turnovan Dr. Šlechta. Jak daleko dospěly, nevíme.

Před Turnovem přestávají ponenáhlu divoké skály a mění se v úrodné zelené svahy, čímž krajina nabývá půvabu, jenž oku po té divoké romantice příjemně lahodí. Jsouť to svěží a vnadné stráně posledních výběžků hor Krkonošských i na této straně, jež tisícem praménků a potůčků svlažovány jsouce, tvoří kraje ty ku pěstování stromoví zvláště způsobilými. Toť krása a radosť, viděti svahy osázené ovocným stromovím, vrchy porostlé lesem, roviny zdělané v ornou půdu. Toť věru zemský ráj na pohled. Pro svou krásu krajina kolem Turnova cizinci zhusta bývá navštěvována. Jižní svahy krkonošské dobře hodí se ku pěstování ovoce, jehož se tu také dosti pěstuje, ale přece ještě ne tak a tolik, jak by se mohlo. Co by se dalo z toho odvětví hospodářství ještě vytěžiti! Všecko to Podkrkonoší, od Kladských hor počínajíc až do Žatecka, schopno jest, by plodilo a přinášelo ovoce druhů nejjemnějších, nejrozmanitějších. Majíc polohu k jihu, hojně jsouc zavlažováno prameny, potůčky a řekami a chráněno vysokými vrchy hor Krkonošských od mrazivých větrů severních a majíc půdu dobrou, zvláště ku pěstování ovocnictví se hodí.

Vzpomínáme dra. Hamböcka, ředitele pomologického ústavu v Troji, když měl výklady o sadařství a ovocnictví v Hořicích, kterak vybízel a poučoval a ukazoval, jak by ovoce se pěstovati, jak jím se zacházeti mělo, a jak mnoho by z něho vytěžiti se dalo. Ukázal, jak nepěkně dosud lid náš s ovocem zachází, jak si ho neumí vážiti! U nás prodává se brutto, vysýpá do vaggonů a přímo do Berlína nebo do Hamburku se vyváží, kde teprve se rozlišuje (sortiruje) a rozlišené a v bedničky pěkně srovnané dále na sever za drahý peníz se prodává. Ti obchodníci tam mají teprve ten pravý užitek. Proto poučoval, jak s ovocem zacházeti se má. Radil též, které druhy voliti, což ovšem řídí se dle krajiny, jak kde který se daří; pravil však, nemnoho druhů a rozličných, nébrž málo a dobrých, co by stálo za obchod. Tak zvláště jablka malínová, renet žlutý a červený a jiné. Jaké bohatství leží v zemi naší! Kteraké požehnání Boží spočívá na naší půdě!

Pozdravivše ještě, nežli jsme ze skalnatých vrchů a zkamenělých měst Jizerských vyjeli, zříceniny hradu Friedšteina, jež na chvilku k západu jest viděti, Malou Skálu s novomodním zámkem

z minulého století, vystavěným od hrabat des Fours a nad Jizerou krásně založený romantický zámek Rohozec, sestoupili jsme u Turnova v krajinu otevřenější. — Malou Skálu má nyní baron Oppenheimer. Rohozec, druhdy starý hrad, ještě dosti zachovalý, připadl po Waldštýnovi pánům des Fours, jimž až dosud náleží (panství Rohozecké).

Věnujíce u Turnova, kterýž na levém břehu Jizery pěkně se rozkládá, vřelou upomínku starému literátu a horlivému vlastenci, jazykozpytci Fortunátu Durychovi (vlastně Václavu Michaelovi, Fortunát bylo jméno klášterní), příteli a učiteli Faustýna Procházky, Antonínu Markovi a jiným zasloužilým vlastencům, z Turnova vyšlým, opustili jsme rozsáhlé a vždycky živé nádraží Turnovské. I nesl nás vůz, zatočiv k severu, k rozkošnému a pro svou botanickou zahradu daleko široko známému zámku a hradu Sichrovu, náležejícímu knížeti Rohanovi, kterýžto dům i s králi francouzskými byl spřízněn a tudy i lilie v erbu nese. (Rohan, z franc. Róuen, starý Rotomagus na řece Sekvaně, Seině). Tu za první stanicí, kteráž tuším i jméno zámku Sichrova nese, viděti jest z dálí krásně veškerý zámek, kterýž obklopen jsa lesem, milý pohled a krásný obrázek oku skýtá.

Odtud vlak nás dopravuje dále k Hodkovicům, které, ač z polovice české, přece již ku Němcům se čítají (Liebenau), a tudy, překročivše národnostní hranice, ocitli jsme se v území „uzavřeném". Ano, tu již počíná německá národnost, a ačtě firmy v městě dosvědčují, že tu bývalo obyvatelstvo ryze české, jak jsme se ještě před několika lety mohli přesvědčiti, nicméně poznáš hned, co se s ním stalo, když čteš na př. místo Špička Spietschka, jak ukazují krásné dva pomníky na hřbitově, sochy od † Josefa Maxa pocházející, jež rodině té, druhdy zámožné, náležely, nyní však opuštěny jsou a na škodu umění se rozpadávají.

Jízda od Hodkovic k Liberci nemá nic zvláštního do sebe, jedině to, že dráha za Hodkovicemi silně zahne na východ až k Rychnovu a mocně stoupá, ale brzy zahne zase na západ a běží severozápadně ku Dlouhomostí (Langenbruck), farní osadě. Památné jest proto, že zde r. 1866. byla první srážka mezi Rakušany a pruskou západní armádou, kteráž táhla od Lužice (Žitavy) na Liberec; potom následovaly bitvy u Podolí, Jičína a Chlumu (Hradce Králové).

Rychnov (Reichenau) jest průmyslové místo, sice ves, ale čítající na 3000 obyvatelů, jak v horách vesnice bývají; vyrábějí se tam tabatěrky, dýmky, a zboží, zvané papiermachè. Tu kvetlo hlavně malířství, a proto za nejnovější doby zřízena tam odborná škola malířská, která tuším i na výstavě měla své výrobky.

Blížíce se k Liberci, zdaleka vidíme starý Ještěd, který, jako na stráži stoje, zdaleka nás vítá. Z nádraží Libereckého, kteréž jest na výšině, jest kus cesty do města. Musíť se držeti tu dráha ustavičně na výšině, aby přestoupila vše ty pohraničné hory, vyšší i nižší, a přešla ponenáhlu do Lužice.

Liberec leží v nížině nad říčkou Nisou. Na sto komínů a snad více, vyšších, nižších, štíhlejších a širších, trčí vzhůru k nebi; Liberec jest nezřídka zahalen v hustý dým, pro který jest město sotva viděti. Veliké fabrické město; proto jest tu i škola průmyslová. Největší továrna jest Liebigova, se dvěma parními stroji, jedním o 350,

druhým o 400 koňských sil. Tu jest vše pohromadě: přádelny, tkalcovny, barvírny, od prvního až do posledního.

Žilou Liberce jest malá řeka Nisa, která tak jest využitkována, že voda její jest černá jako inkoust, neboť vodu její podávají sobě továrny, jedna za druhou; a i dále za Libercem, na dráze ku Žitavě, táhnou se vedle ní téměř samé továrny. Rybky by v ní darmo hledal!

Pozdravivše těch několik tisíc Čechů, kteří pod tvrdými pány sloužíce a jim pracujíce, trpce si tu chleba vydělávají a za to ani ku své vlasti a svému národu hlásiti se nesmějí, a přejíce jim síly a vytrvalosti, též pozdrav poslavše a díky vzdavše MUDru. Šamánkovi, neohroženému jejich zastanci a Mecenáši, jeli jsme ponenáhlu ku hranicím Česko-Lužickým. Na trati té, kteráž pro pohoří a lesy jest zajímavá, ano, romantická, jediné místo upoutalo naši pozornost. Bylť to Friedland, místo rovněž vynikající v českém dějepise, město i zámek, který založen byl nepochybně od pánů z Dubé, a to asi záhy; neboť ve století 13. všecka krajina vůkol jim náležela. Památným však stal se Friedland ve válce třicítileté, kdy po bitvě Bělohorské Krištof z Redern, tehdejší držitel Friedlandu, všech svých statků odsouzen jest, načež Ferdinand II. daroval Friedland Albrechtovi z Waldšteina a povýšil jej na vojvodu, Friedland pak na vojvodství. Po smrti Waldšteinově daroval Ferdinand II. Friedland i s Libercem Matyáši, hraběti Gallasovi, a když jeho rod r. 1755. vymřel: obě panství dostala se Krištofu Clamovi, kterýž jméno i znak Gallasův ku svému připojil a obé na potomstvo své přenesl, kteréž až dosavad je drží pod jménem hrabat Clam-Gallasův.

V naší krajině však Friedland budí za posledních let upomínku smutnou; naši rolníci (aspoň u nás) namnoze vypůjčovali si peníze ze záložny čili spořitelny Friedlandské, na splátky, myslíce, že budou míti přitom výhody před peněžnými ústavy českými; i také proto, že Friedlandská záložna půjčovala na hypotéku až téměř do tří čtvrtí odhadní summy; a tak se stalo, že do naší krajiny několikrát sto tisíc peněz přišlo z Friedlandu; prostředkovatelem byl žid, obchodník, který při tom měl užitek dvojí, jeden záležel v procentech za zprostředkování půjčky, druhý, že jsa obchodník, lidi k sobě vábil a službou si je zavazoval. Avšak čas ubíhal, a nastaly lhůty ku placení. Mnozí nemohli dostáti, a tu ihned nastoupil Friedland cestu neúprosného práva. A tak náš bláhový rolník posýlá své mozoly svým úhlavním nepřátelům! A to jest to osvícené rolnictvo! Kdy asi zmoudří? Ale když ještě mnozí je kazí, i veřejné listy, jak má zmoudřeti? — Tisíc let a více živila ta půda Svato-Václavská v hojnosti a dostatku předky naše, a nyní, při všem pokroku a vší osvětě — jest rolnictvo téměř úplně zadluženo! —

Asi k 10. hodině dopoledne přijeli jsme na poslední stanici českou a zároveň první pruskou, Závidov, z něhož sousedé učinili Seidenberg, hedvábný kopec, jakoby kopec mohl býti hedvábným! Ale to přetvořování slovanských jmen do němčiny přivedlo na svět mnohé filosofické nestvůry, jako, z „mrhout“, „Meerhaut“, jakoby moře mělo nějakou kůži, ze „zavrtal“ Sauerthal, jakoby údolí mohlo býti kyselé neb sladké a t. p. Tu nehleděno ku rozumnému překladu, anebo ku pojmenování dle přírody, anebo jiných poměrů, nébrž jakby bylo ústům německým pohodlnějším, nic k tomu nehledíc, zdaž to

logický nesmysl, čili nic. Tak i Seidenberg, recte slovanský Závidov.

Závidov jest město v pruském Slezsku, v kraji Lubenském (Lauban), vládního okresu Lehnického (Liegnitz), na přítoku Nisy (Willigvilja), má továrny na vlnu, len a bavlnu.

Nádraží je dosti živé; tu se prohlížejí věci cestujícím finanční stráží, a také třeba vyměniti si rakouskou minci za pruskou. Na nádraží, kde již samé pruské uniformy jest viděti, tažena jest na příč šňůra, aby se vědělo, až kam jde území rakouské, a kde začíná pruské.

Našinec divně hledí na tu pruskou minci a nemůže se hned srozuměti, že mince, na pohled mnohem menší a špatnější než naše, má větší cenu, a že se má na ni dávati ještě přídavek, ažio 6—8%. Jak známo, v Prusku jsou marky; po našich penězích má býti 50 kr., tak že dvě marky mají býti náš zlatý, ale nejsou; musíš dáti za jednu marku až 58 krejcarů, čímž ovšem cestující trpí ztrátu. To je tím, že v Prusku mají zavedeno zlato za běžnou minci (Münzfuss) a u nás stříbro; tam větší obnosy peněžité se vyplácejí zlatem; jsou dvacítimarky, desítimarky a pětimarky; pak mají stříbro: tolar (tři marky), mince dvou — i jednomarkové a půlmarky. Marka má 100 haléřů č. pfenigů. Mědi nemají; ale místo mědi užívají niklu, který jest bílý jako stříbro, a z toho mají 20-pfenig, 10-, 5-, 2- a i 1-pfenig. Kdo minci té není zvyklý, snadno se mýlí; myslí, že má samé stříbro, a zatím je to méně nežli měď. Avšak desetinná soustava, ta je snadně pochopitelná, a člověk brzy se do ní vpraví. Na hranicích zná každé dítě obojí minci.

Zhořelec.

O 11. hodině přirazili jsme do Zhořelce. Starodávné slovanské město; kdož by se nezastavil a si ho neprohlédl, zvláště, anit půdu tu vzdělali pobratimci, nám velice blízcí Slované, Lužičané? Až dosud bydlí ve vůkolí Lužičtí Srbové, a Zhořelec jest v neděli z veliké části slovanský, kde každý téměř umí a rozumí srbsky, jako v Olomúci, anebo v Brně moravsky.

Zhořelec, srbsky Zhorjelc, po něm. jazyku Görlitz, jest značné krajské město v pruském Slezsku, ve vládním okrese Lehnickém; leží v úrodné krajině, jako všecka Lužice jest úrodná, což ukazuje i znak Horní Lužice, a Slované milovní orby a polního hospodářství, si ji zvolili k obývání a ji vzdělali. Všecka krajina vůkol jeví zámožnosť, a tak i město Zhořelec samo.

Toto se zvelebuje všemožně; v některých částech jeví starý ráz, avšak co den nabývá nové tvářnosti a jmenovitě stranou ku dráze povstávají nové, krásné domy, téměř paláce, velmi vkusně stavěné. Leží na Zhořelské Nise a na hlavní trati dráhy, totiž na trati Drážďansko-Vratislavské.

Že nám zbývaly asi dvě hodiny času, šli, vlastně jeli jsme si město prohlédnout, kteréž, jak řečeno, se vzmáhá a očividně roste, čítajíc nyní as 50—60 tisíc obyvatelů. Správa města si dává všemožně záležeti, aby je zvelebila a krásným a příjemným městem učinila, což se jí už také z veliké části podařilo. Leží v rovině 665′ nad

hladinou mořskou, a jen asi hodinu od města na sever leží vrch, zvaný Landskron.

Zhořelec býval druhdy hlavním městem Horní Lužice (od luhův, luk) a jest po Vratislavi nejdůležitější město Pruského Slezska. Jest město staré, a mnohé části jeho nesou až dosud na sobě ráz starobylosti; mát až dosud zbytky starých hradeb a mnoho starožitných budov, jmenovitě brány. Mimo to pak krásné procházky, hojně stromoví, najmě pak stranou k nádraží, což vše dodává městu zvláštní půvabnosti.

Ze starých budov nejpamátnější jsou: na dolním trhu radnice, ze 14. stol., nyní opravená, při níž zvláště pěkné jest schodiště t. j. hned zevní vchod do vnitř ve slohu gotickém. Věž jest z r. 1509—1513., s rodovým erbem Matyáše Korvina, pod jehož ochranu město se postavilo; s bohatou uvnitř knihovnou. V rohu věže, při onom krásném schodišti, jest socha spravedlnosti, na podstavci bohatě ozdobeném; s portálem a balkonem z r. 1537. ve staroněmeckém, renaissančním slohu, pěkně vyvinutém. Z poměrů historických pozná pozorovatel, že ani Zhořelec nebyl bez mocného vlivu tehdejší architektonické školy Pražské. —

Dále stará bašta, zvaná Kaisertrutz, z r. 1490., proměněná nyní ve hlavní strážnici a zbrojírnu. Budova gymnasijní z r. 1856, a školy reálné ve slohu gotickém, špitál, dům stavovský a 9 kostelů, z nichž osm evangelických a jeden katolický, t. j. všecky byly katolické, katolíkům však byly pobrány a chtěli-li za novějších dob katolíci míti chrám svůj, musili si vystavěti nový. Ze starých vyniká smělou a nádhernou stavbou gotický chrám sv. Petra a Pavla, stará katolická stavba, zbudovaná v letech 1423—1497. s pěti loďmi a znamenitým klenutím, 77′ vysokým, krásnými varhanami a zvonem 232 centů těžkým. Jest to jedna z nejznamenitějších gotických staveb východního Německa, ovšem nyní, ale původně na půdě slovanské; sloupů štíhlých má uvnitř 24, které se rozbíhají v krásná žebra smělé klenby.

Katolický kostel, ve slohu románském, jest nový a pochází z r. 1853. Stavěl jej znamenitý stavitel Joller; krásné malby ve skle jsou od Scheinerta, hlavní obraz na oltáři od Zimmermanna. Před městem stojí kaple sv. kříže z 15. stol., vystavená dle vzoru kaple Jerusalémské, t. Božího hrobu, z r. 1476.; postavil ji purkmistr Emerich, a to ze svého jmění, když byl před tím několikráte pout do Svaté země vykonal.

Podivno, že přese všecky bouře staré kostely katolické podržely titul a jméno světcův, jimž původně byly zasvěceny. Chrám sv. Petra a Pavla jest zevně již dosti zanedbán; avšak což díš teprve vkročiv dovnitř? Zaplakati musí srdce věrného katolíka, zvláště kněze. Nic, nežli spousta, ohavnosť spuštění na místě svatém! Nic, než holé zdi, pusté a prázdné, učouděné, zaprášené; nic jiného, než lavice a zas jen lavice a všude lavice, křížem a křížem a nevkusné přidělané dřevěnné kůry, a na těch zas jen lavice a lavice! Nikdež obrázku, ani sochy, ani kříže; nic, ani dosti málo, co by k srdci mluvilo, mysl jímalo, ducha k nebeským výsostem povznášelo. Totě barbarství, horšího nemůže dopustiti se islam! A to ten filosofický národ německý! To ten oslavovaný protestantismus! Ne „Aufklärung“, nébrž „Ausklärung“ je to! Postačí, viděti jen jeden takový chrám, co protestantství z něho učinilo, a má člověk jasný pojem, co protestantství jest!

Pohané zdobívali své chrámy s nádherou báječnou, a ten osvícený protestantismus z nich nadělal —! Srdce krvácí, když člověk vidí, co předkové jejich, katolíci, potem svým a mozoly svými těžce byli vystavěli, aby nezvedení, věrolomní potomci jejich ze vznešených děl těch nadělali míst nedůstojných; z rájů pouští! To tedy ta zásluha Lutherova, Kalvínova a všech, kdož úsilovně o to pracovali, aby věrný druhdy lid katolický odtrhli od církve; kam došli! Neznáme většího provinění, než trhati tělo Kristovo! Duše nesmrtelné, krví Kristovou vykoupené, strhati sebou do záhuby věčné. Toť věru dílo Satanovo! Tak učinil Satan, strhna sebou duchy blažené do pekla! Zdaž může býti hříchu těžšího? Avšak víme, kam protestantismus dospěl! A co dále z něho bude! I vzpomněli jsme: Tu v těch lavicích se pěstuje „Muckerthum“, ne u nás katolíků!

Tu, ve vznešeném druhdy chrámě tom nezřeli jsme nic, než stranou kazatelničku, odkud „čisté“ evangelium se hlásá. Avšak viz, hlavní oltář zůstal a nad ním i dva obrazy, zdali původní, katolické, čili nic, nevím; ale zdá se, že ano, neboť jsou dosti staré. Dolejší, menší, představuje, jak kladou Krista Pána do hrobu; hořejší větší, jsem rozeznati nemohl. Rovněž stůl oltářní, mensa, až dosud jest, ale na něm nic, než uprostřed pultík a na něm rozložená stará bible in folio, překlad Lutherův.

Tak bolestně pohled na tuto spoustu na mne působil, že jsem si umínil, do žádného takového evangelického kostela, který býval druhdy katolickým, a katolíkům vzat jest, nevstoupiti, abych si bolesti ušetřil a se nepohoršil. Nad to jest onen chrám zanesen prachem a špínou. Aspoň aby byl v čistotě držán, když už tam ničeho není, nežli samá poušť! Kde jest chrám Karlínský a mnohé jiné krásné chrámy v Praze? Kde posvátné umění, jak je pěstovala a pěstuje katolická církev? (Pokračování.)

Nehrej s mořem!

Nehrej s mořem! klidně u tvých nohou
jako děcko po hře sobě dřímá,
jeho tůň však hostí bouři mnohou,
nenadáš se, a už vstříc ti hřímá;
pokochej se krásou jeho stkvělou,
jen s ním nehrej, šetři moudré rady!
ó jak mnohý v tůni jeho ztmělou
na věky svůj pohřbil život mladý.

V hrudi lidské taktéž moře dřímá,
srdce, plné vášní, touh a citů,
nenadáš se, a už bouř v něm hřímá,
bílá pěna letí ku blankytu.
Nehrej si s ním, šetři moudré rady!
nevíš, kolik běsů v něm se skrývá,
nevíš, jak jest drahý život mladý, —
a jich tisíce tůň kryje lstivá!

František Skalík.

Farář Kneipp.

Podává **František Wildmann.**

V nejnovějším čase činí se u nás častá zmínka o faráři Kneippovi a jeho léčení vodou, při čemž mnohý lékař pokrčí rameny, usměje se a prohodí, že to léčení Kneippovo patří též mezi novomodní švindléřství, noviny pak a časopisy české nezmiňují se kromě „Čecha“ a „Večerních novin“ ani slovem o Kneippovi, jako toho neučinily o Windhorstovi, vůdci katolického středu v Německu, jakoby ho ani neznaly. Kdyby byl Kneipp protestantským pastorem nebo židovským rabínem, zajisté by přinášely naše české listy o něm největší chvály a obdivovaly by se mu jako nejslavnějšímu lékaři a lidumilu celého světa, že však jest Kneipp katolickým farářem, proto o něm nepřinášejí nižádné pochvaly, jen vymyšlené kachny novinářské, že ten neb onen hrabě v jeho léčení ochromnul, že jest proto s ním zavedeno vyšetřování, a že pro neoprávněné léčení bude zavřen. O zásluhách Kneippových nedočteme se v českých listech ani zmínky. Za to všecky listy německé v Alpských zemích rakouských, v Bavorsku, Virtembersku a Badensku, ve Švýcařích, listy francouzské, belgické a holandské, ano i protestantské listy severoněmecké obdivují se Kneippovi jako nejslavnějšímu vodolečiteli a lidumilu, mluví o něm s největší úctou a podávají čtenářům zprávy o tisících nemocných, které Kneipp vyléčil, a z nichž mnozí od lékařů ano i od profesorů na rozličných fakultách lékařských za nevyléčitelné uznáni a z klinik jako nevyléčitelní byli posláni domů.

Aby obecenstvo české pravdivý názor a posudek sobě o Kneippovi a jeho léčení učiniti mohlo, píši jako očitý svědek tento článek do „Vlasti“, aby seznalo zásluhy tohoto slavného muže i obdivuplné výsledky jeho vodolečitelství.

Dvě věci jsou, které nedopustí, aby zasloužilý muž ten upadl v zapomenutí, totiž jeho životopis a jeho skutky. Muž tento narodil se dne 17. května 1821. ve švábské vesnici Stefansriedu, čítající 14 čísel a patřící k faře ve městečku Ottobeuren, v bavorském vládním okresu Schwaben a Neuburg. Otec jeho byl chudým tkadlcem, který železnou pilností, spořádaností a spořivostí tak daleko dospěl, že mohl svou četnou rodinu dobře zaopatřiti. On po těžké práci, kde jiní odpočinku hledají, vzal do ruky knihu a s největší pílí studoval, ano, nashromáždil si tolik vědomostí, že byl od svých krajanů jako rozumný a zkušený muž o radu často tázán a vysoce vážen. Paměť jeho byla podivuhodna, znal celé dějiny Bossuetovy nazpaměť, dobu pak reformace znal dopodrobna. Zemřel u svého syna, nynějšího faráře Kneippa ve Wörishofenu v r. 1855.

Syn jeho Šebestian nabyl od něho nejlepšího vychování. Spořádanost, mravnost a nábožnost, hlavní to základy křesťanského vychování, byly v něm záhy vzbuzeny. Bedlivě si všímal všeho, co se kolem něho dálo. Bylo již záhy viděti, že z něho bude veliký myslitel. Vše musil viděti vlastníma očima, vše si prohlédl tak důkladně, že pak sám to uměl udělati. Jedenkráte dostal do rukou kartáč; netrvalo to dlouho, a kartáč byl na kousky roztrhán. Šebestian díval se na každou částečku a hned běžel do lesa, natrhal si kořínků a udělal nový kartáč. A tehdáž byl Šebestian teprve chlapcem šestiletým!

Později daroval mu otec úl včel. Tento dar učinil Šebestianovi velikou radost, jak sám při obědě nám přítomným vypravoval. — Kdykoli měl svobodnou chvilku, stál u úlu a pozoroval včely s největší pozorností, až se z něho stal včelař nejrozumnější v celém okolí. To byl počátek jeho studia, jehož ovocem byla později kniha včelařská, kterou vydal pod názvem: „Friedrich der Bienenzüchter".

Práce polní byla jeho prvním zaměstnáním, ku kteréž již jako chlapec od otce byl veden. Tu měl příležitosť vše pozorovati, zkoumati, tak že se stal z něho rozumný hospodář. Nechtěje býti otci obtížným, sám šel do služby za čeledína, kde nádeničil při zednicích, pásl dobytek, oral a zdělával pole. Zvláště se držel u jednoho rolníka v Hawangenách, který jej u sebe choval jako vlastního syna. V zimě, když nebylo polní práce, provozoval Šebestian tkadlcovinu, sedaje po celé dny a večery za stavem. Při tom byl tak silný, an se ve zdravém vzduchu pohyboval, na práci těžkou zvyklý byl a silné stravy požíval, že si troufal unésti až tři centy tíhy. Nabyv v hospodářství valných zkušeností, napsal později jako kněz knihy: „Friedrich der Bauer" a „Friedrich der Futterbauer".

Ještě nyní vypravuje s potěšením důstojný farář Kneipp o svém mládí a rád se nazývá „dítětem z lidu". „Můj otec byl chudým mužem, a já byl chudým tkadlcem," říkává ctihodný stařec farář. Ač nyní všude jest velice vážen a ctěn, nezakládá si na tom, žije skrovně, šatí se prostě, rád pohybuje se mezi venkovským lidem, který si ho nad míru váží a jest skutečně „mužem z lidu", kterému jest duchovním pastýřem, rádcem a lékařem. Lid švábský nazývá jej také svým nejlepším přítelem.

Když Šebestianu Kneippovi bylo dvacet jeden a půl roku, umínil si státi se knězem a zatoužil po studiích, aby stavu toho docílil. Sedlák Hawangenský, u něhož sloužil, slíbil mu, když se knězem stane, že mu dá 200 zl., co když se později stalo, sedlák také svému slibu dostál.

Vystoupiv ze služby, hledal po vědách roztoužený Kneipp nějakého dobrodince, který by jej na studie připravil, a po dlouhém hledání našel jej v kaplanu v Grönbachu, který později se stal prelátem, v Dr. Matěji Merkleovi, který Šebestiana Kneippa, $21\frac{1}{2}$ roku starého tkalcovského tovaryše, po dvě léta privátně vyučoval, tak že tento od něho připraven vstoupil do třetí gymnasialní třídy v Dilingenách. Dobrodinec jeho prelát Dr. Matěj Merkle odebral se v stáří na odpočinek ku svému žáku, milovanému faráři Kneippovi do Wörishofenu, kde spokojeně život svůj v rukou Kneippových dokonav, na hřbitově Wörishofenském jest pochován.

Na gymnasiu v Dilingen vystudoval Kneipp ve dvou letech 4 gymnasialní třídy. Namáhal se nad míru, sedě stále ve své světničce dnem i nocí při studiích. Vysvědčení přinášel svému příznivci Dr. Matěji Merkleovi nejlepší. Však to bylo jeho neštěstím. Stálým učením se roznemohl, tělo chřadlo, duch slábl; vždyť byl dříve navyklým pohybovati se ve zdravém vzduchu, požíval silné stravy a hmotně pracoval, a toho nyní neměl. Dnem i nocí sedě u knihy při bídné a chudé stravě, nemaje důstatek čistého a zdravého vzduchu a nutného pohybování, počal Kneipp trpěti na plících, schnul a vadnul vůčihledě, tak že spolužáci jeho říkali, kdyby prázdniny teprve po

8 neb 14 dnech měly nastati, Kneipp by to zaplatil smrtí. Ubohého studujícího Kneippa ujal se Dr. Kraus v Dilingenách, znamenitý to vojenský lékař, který jej v posledním roce studií gymnasialních 195krát navštívil a všemožně se namáhal, aby jej uzdravil, ale vše namahání jeho bylo marné, ubohý Kneipp schnul a vadnul dále.

Ale nebe mělo nad ním smilování. Dostala se mu do rukou brožurka: „Über die Wasserheilmethode vom Theodor Hahn". Prostudoval ji a léčil se studenou vodou, každého dne se koupaje. Z počátku neukazovalo se žádné polepšení, ale Kneipp nedal se odstrašiti, léčil se dále, ano, v zimě prosekal si led v Dunaji a v ledové vodě se koupal, až se stalo, že stav jeho počal se lepšiti, a on konečně docela se uzdravil.

Na jeden rok odebral se Kneipp do Mnichova, aby tam studoval filosofii. Denně měl utratiti jenom 25 pfenigů, a z toho musil zaplatiti byt a stravu. První kněžský kabát dal si udělati ze starého pláště, který dostal darem, a nosil jej po dlouhá leta. To stačí, abychom si učinili obraz o mladém theologu. Z Mnichova odebral se do Dilingen, kde rok studoval theologii. V r. 1850. vrátil se zpět do Mnichova, kde v semináři „Georgianum" zvaném theologii absolvoval. Již ve filosofii, dále pak v semináři stále se léčil vodou, ano, zkoušel léčení toho i u svých kollegů, používaje polévání a střiků z konve, tak že mnohé uzdravil a dva na prsou velice slabé od jisté smrti zachránil. Již kollegové jeho poznávali v něm velice důmyslného lékaře a prorokovali mu velikou budoucnosť.

V r. 1852. dokončil Kneipp studia a dne 6. srpna byl od biskupa Petra z Augspurku v Mnichově posvěcen na kněze. Otec Kneippův byl tehdy velice potěšen vida, že ze syna jeho stal se kněz, kdežto matka jeho bohužel před šesti lety v r. 1846. zemřela.

Jako neomysta poslán byl do Biberbachu, v bavorském okrese Wertigenském, kde půl roku kaplanoval; odtud byl poslán do Boosu v okrese Memmingenském, kde dvě léta zdárně působil. Odtud povolán byl jako kaplan ku sv. Jiřímu do Augspurka, kde všude velice byl oblíben. V r. 1855. stal se zpovědníkem Dominikánek ve Wörishofenu a po smrti svého faráře v r. 1880. tamním farářem, byv po 25 let stálým zpovědníkem v klášteře Dominikánek. Jako kněz a duchovní otec jest od svých osadníků, ano v celé krajině nad míru oblíben, ctěn a vážen.

Jako kněz a farář ve Wörishofenu spravuje osadu svou vzorně. Ač tisícové nemocných k němu o radu přicházejí, a po celé dny zaměstnán jest nemocnými, přec zastává povinnosti své jako duchovní správce velice řádně a svědomitě. On káže tak důrazně, že každému slovu jeho dávají za pravdu přikývnutím hlavy, neboť i nejsprostší člověk bývá přesvědčen slovy pravdy, z úst jeho vycházejícími, on rád zaopatřuje nemocné, pochovává zemřelé a ve zpovědnici obrátil mnoho hříšníků v kajicníky. Jeho farní chrám páně Páně jest vzorem jiným chrámům, neboť vše v něm zařízeno jest dle liturgických předpisů, a hřbitov farní kolem chrámu jest pravým svatým polem, jsa se vzornou péčí opravován a podoben zahradě. Každý katolik pokládá se za šťastného, kdo jemu se zpovídal, od něho naučení slyšel, z jeho rukou Tělo Páně přijal a slovo Boží hlásané z úst jeho slyšel. Osadníci přicházejí k němu prosit o radu, a bez faráře Kneippa nestane se na osadě ničehož; on jest otcem celé osady.

Spolu jest též otcem chudých. Z dárků, kteréž obdržel, odvádí většinu chudým a nešťastným, neponechávaje si pro sebe ničehož, an žije velice skrovně a prostě. Jestiť silné postavy, která mu zaručuje dlouhý věk, větší nežli prostřední. Hlava jeho jest prokvetalá, tahy jeho v obličeji plné výrazu, prozrazují, že jest mužem plným ducha a energie. Čelo jeho jest široké a vysoké, obočí jeho neobyčejné délky, že až pokrývá jeho modré, pěkné oči. Kdo do obličeje jeho pohlédne, jest již úplně přesvědčen, že muž ten mluví svatou pravdu. Šat jeho jest úplně prostý, a domácnosť jeho taktéž.

Dále sluší povědíti, jak se Kneipp vodoléčitelství věnoval. Od té doby, kdy mu brožurka „Über die Wasserheilmethode von Theodor Hahn", dostala se do ruky, a vodou se sám vyléčil, léčil pak již jako filosof a theolog své kollegy, z nichž mnohé zachránil od předčasné smrti. Jako kněz přemýšlel a zdokonalil methodu vodoléčitelství, sám léčil osadníky, sám vyhledával nemocných, sám na nich konal rozličné stříkání a polévání, při tom přemýšlel a pozoroval odbor ten stále, až byl úplně přesvědčen, že se stal vynálezcem nové, neklamné léčební methody, kterou také všude neohroženě zastával proti kněžím, kteří si z jednání jeho tropili posměch, a proti útokům laiků i proti nerozumnému posuzování velkého množství lidu. Když pak zvláště ve staré kuchyni, kterou na lázeňské místo upravil, veliké množství lidí uzdravil, a po všech okolních vesnicích sta, ano tisíce lidu methodou Kneippovou bylo uzdraveno, když pak beze vší reklamy i ze vzdálených krajin davy nemocných ke Kneippovi se valily, a mnozí z nich uzdraveni domů odcházeli, pak musili protivníci jeho umlknouti. Nyní jest důstojný farář v celém světě znám, zvláště od té doby, kdy vydal svou světoznámou knihu „Meine Wasserkur" od r. 1886., která vyšla již v 30ti vydáních a ve 200.000 exemplářích a ve překladech francouzském, vlašském, anglickém, polském a českém; putují k němu každoročně tisíce lidí nemocných z celého světa, a malá švábská vesnička Wörishofen stala se v nejnovějším čase nejproslulejším lázeňským místem na celém světě. Předloňského roku tam bylo 32.570 nemocných, a loňského roku zajisté okolo 60.000, tak že nejenom Wörishofen, ale i celé okolí na kolik mil jest nemocnými přeplněno, a každý spěchá, aby slyšel z úst tohoto proslulého lékaře slovo útěchy a uzdravení. Na sta lékařů diplomovaných ze všech vzdálených národů evropejských spěchá k němu a sedíce kolem něho u stolu, zapisují si do svých sešitů Kneippovy ordinace. Kneipp není nepřítelem lékařů, nýbrž jest jejich nejupřímnějším přítelem, ano i otcem, a s radostí sděluje s nimi svá mínění a přeje si, aby mu porozuměli a methodu jeho všude ku blahu člověčenstva zavedli. Tak u Kneippa vycvičení lékaři zařídili v Mnichově, v Stuttgartě, ve Freiburku, v Immenstadtě, v Biberbachu, v Rosenheimu (v Horních Bavořích), v Traunsteině, ve Weinheimu, v Bergstrasse, v Aistersheimu (v Horních Rakousích), v Jordanbadu u Biberachu, v Johannisbadu Schongau, v lázních Boll a na jiných více místech zvláště ve Švýcařích a v Tyrolsku lázně dle návodu Kneippova, a tisíce lidu nemohouce u Kneippa ve Wörishofenu nalézti místa, tam spěchají, aby se vyléčili, však jest otázka, zdaliž tito u Kneippa vycvičení lékaři budou moci trpícímu lidstvu tak prospěti jako Kneipp? Kneipp má dar od Boha, že na první pohled pozná, co tomu neb onomu nemocnému chybí, zrak jeho pronikne nemocného, a on vidí mu takřka do útrob

těla. Všemohoucí obdařil faráře Kneippa darem, že v léčení a užívání prostředků nikdy se nemýlí — a tento veliký a vzácný dar není od Boha každému dán. Tomu se nenaučí lékaři, kteří u něho praktikují, nikdy; milostí obdařen byl jen Kneipp. To též vědí nemocní. Chudáci kolikráte tři až čtyři hodiny musí státi, nežli na ně dojde, aby ke Kneippovi byli předpuštěni, a když farář jest zaneprázdněn, že musí odejíti a nechá ordinovati lékaře, rozcházejí se zástupové a raději počkají, až přijde zase farář; jen z jeho úst chtí slyšeti slova a předpisy ordinační. A slova jeho: „Das ist gut heilen" aneb „Das wird schon alles wieder werden" mají v sobě magnetickou sílu, která proniknou i kostmi nemocných a způsobí u nich výsledek neslýchaný.

Po těch slovech jde nemocný, všecek okřálý na těle i na duši do svého příbytku, a jiskra naděje v uzdravení množí se a vzrůstá v pochodeň jistého zdraví.

Pořádek, v jakém důst. p. farář každodenně ordinuje, jest následující:

Kneipp vstává jak v zimě, tak i v létě o páté hodině. Po mši sv. v 8 hodin zasedne s přítomnými lékaři ke stolu v prosté farní přízemní světnici, kde již naň čekajícím davům nemocných ordinuje. Každý z nemocných musí míti knížku, které vydává „Kneipp-Verein" za 1 mark, kteryžto výnos věnuje se okrašlovacímu spolku ve Wörishofenu. Lékaři prohlédnou nemocného a napíší do knížky, jakou nemocí je stížen, a Kneipp, otázav se ho na potřebná udání o nemoci, ordinuje, což lékaři zapíší do knížky. Na př. zní ordinace:

Täglich Oberguss mit Knieguss
Halbbad
3 Tage lang, aneb:
Oberguss, Schenkelguss
Wassertreten
4 Tage lang.

Recept je krátký a srozumitelný. Nemocný má si dělati dopoledne „Oberguss", pak „Knieguss", odpoledne „Halbbad", anebo dopoledne „Oberguss", pak „Schenkelguss" a odpoledne „Wassertreten".

Člověk žasne, když vidí to množství lidí, kteří všickni jsou těžce nemocni ano, veliké množství těch, kteří od lékařů byli za nezhojitelné uznáni a z klinik propuštěni. Někteří trpí již dlouhá léta, a pomoci jim nebylo — každý přichází ke Kneippovi, z jehož očí mu září naděje, Kneipp jest jediným jeho útočištěm, jen on mu ještě může pomoci. Důvěru k lékaři tak velikou, jako ku Kneippovi, neviděl jsem ještě, a nenalezne člověk nikde. Kneipp pohlíží svým bádavým okem na nemocného, a již jeho pohled zdá se, že nemocné uzdravuje. Stále slyší bídy a neduhy lidské, při tom není nevrlým, ano, mnohdy aby dodal důvěry nemocnému, zažertuje. Když jsem stál v ordinační síni, přistoupila ke stolu před Kneippa dáma z Mnichova; byla bledá, vyschlá na kost a naříkala si na bolesti v krku. Kneipp pohlédl na ni bádavým zrakem a otázal se ji: „Kolik pijete denně piva?" — Přítomní se smáli, a ubohá dáma se též nezdržela úsměvu. Jindy naříkal si souchotinář, že již jest 8—10 dní ve Wörishofenu, kde užívá Kneippovy kury, ale kašel že se mu zhoršil, a že více vyhazuje. Kneipp se naň podíval a pravil: „To jest dobře, drobet nečistoty má každý

v domě. Napřed musí ven špína a pak teprve můžete býti zdráv. Vyhlížíte dobře, a to jest nejdůležitější.“

Hlavní a nejdůležitější věcí jest, aby Kneipp nemocného viděl. Mnohé léčil písemně, a hle, nepomohlo to, a když se mu představili, léčil je docela jinak, a to pomohlo.

Systém léčení Kneippova jest docela prostý. Kromě zlomenin, spálenin a podobných nemocí nezná on místních nemocí. On léčí celý lidský organismus, podporuje přirozenou sílu člověka, hledí jí rozmnožiti léčením vodou, aby sama látky nemocí vyvrci a krev v patřičný oběh uvésti mohla. Při tom léčí zadarmo, ničehož pro sebe neponechávaje. Arcit béře od nemocného několik marek, ale z toho jest mu vydržovati lázně, služebnictvo, topení — a co zbude, dává chudým.

Když jsem byl ve Wörishofenu, přišla k němu služka z Mnichova, která v Mnichově za tři konsultace zaplatiti musila 110 marek, a lékaři jí nepomohli. Chudák neměla již peněz. Kneipp jí poručil, aby z Wörishofenu neodcházela, dokud nebude zdráva, a když byla uzdravena, zaplatil za ni byt, stravu a ještě jí dal 56 marek na cestu, aby hned nemusila jíti do služby, dokud by se nezotavila. Co tomu řeknou mnozí, kteří Kneippa pomlouvají, že je švindléř, že chce zbohatnouti? Zdali se nemusí zastydět a uznati, že Kneipp jest dobrodincem a milosrdným Samaritánem trpícího lidstva.

Jak jest Kneipp laskavý a dobrosrdečný, tak jest též přísným k těm, kteří nařízení jeho nezachovávají. Takovým hned ukáže dvéře a řekne jim, aby ho nezdržovali a jinde o radu žádali. A má zajisté pravdu. Kdo do Wörishofenu jde a hledá u něho rady a nechce ji zachovávati, nemá tak zaneprázdněného, přes sedmdesát let starého kmeta o čas okrádati.

Kdysi při své návštěvě viděl jsem jistou paní, které byl Kneipp naprosto zakázal píti kávu. Ale paní ta byla ze sestřiček, které kávu velice rády pijí, a proto nemohla se s ní rozloučiti a pila ji přes zákaz Kneippův dále. To rozhněvalo lidumilného starce nad míru, a pravil: „Když neposloucháte — jděte hned ode mne — a také vás ujišťuji, že zemřete, jinak vám pomoci nemohu.“

Přítomným lékařům vysvětluje velmi ochotně své mínění o nemocných a příčiny, proč to nebo ono nařizuje nebo zakazuje.

Kdysi roznemohl se ve Wörishofenu jistému rolníku chlapec. Domácí lékař léčil jej dle návodu Kneippova studenou vodou; chlapci bylo den ode dne hůře. Matka, nevědouc si pomoci, běžela ke Kneippovi a prosila ho, aby šel se na chlapce podívat. Kneipp hned šel — poručil ho léčiti teplou vodou — a za tři dny byl chlapec zdráv.

Zbude-li Kneippovi dopoledne chvílka času, jde do kláštera Dominikánek, kde ve kvadratuře zařízeny jsou lázně pro churavé kněze, jež sám polévá a ukazuje, jak se polévání díti má.

O polednách jí Kneipp s duchovními v klášteře, kteří zde mají celou stravu za 1 marku a 50 pf. Při obědě nesmí nikdo o nemocech mluviti, neboť Kneipp chce poněkud pookřáti na duchu. Hned po obědě o půl 2. ordinuje s lékaři v jizbě klášterní, což trvá mnohdy až do 5 hodin. Pak navštíví kvadraturu, kde kněží se polévají, s nimi se pobaví, krátí pak i mnohdy bos s churavými duchovními na procházku — a v 6 hodin ordinuje těm, kteří tajně s ním chtějí promluviti. Předloňského roku zůstalo sedm set nemocných přes zimu ve Wörishofenu, kde je Kneipp léčil. Proto také v 9 hodin všickni nemocní uléhají na lůžka, a je ve Wörishofenu ticho — a v 5 hodin zrána jest již celý Wörishofen vzhůru. (Pokračování.)

Ze strun vlastenských.

(Pokračování.)

V.

Matčiných rtů hudbo dojímavá,
lahodná jest hymna skřiváňčí,
tklivá jako prosba beránčí,
jak jsi něžná, velebná i smavá!

Manno sladká, kterou láska dává
do kolébky na pouť životem,
nejdražším jsi dítku klenotem —
jak jest bídný, kdo tě zaprodá!

Národu jsi palladiem svatým,
síly jeho zdrojem přebohatým,
nad tvou ryzosť není ceny větší.

Za mateřský rodný jazyk sladký
dáme všechno: hrdla, blaho, statky;
národ žije, umírá svou řečí!

VI.

Ustaňte již, ustaňte již hnáti
rodné bratry v propasť nenávisti,
ustaňte již Babel zmatků přísti,
bořiť, tupiť, rozbíjeť a štváti!

Více zlého nemoh' zločin dáti:
národu jste srdce otrávili,
nadšení a lásku zahodili;
nikdo žehnať, každý jen chce láti.

Ustaňte již v Jakobinském díle,
shoďte prapor záští zelený,
zdvihejte jen vlajky rudobílé!

Nadšení a láska Etnou vzplane,
svorně bude národ sbratřený
triumf slaviť práce požehnané!

Jaroslav Tichý.

Ambrož.

Román o dvou dílech.

Napsal

Jaroslav Janeček.

(Pokračování.)

XVI.

Zkouška srdce.

Smuten, s hlavou k zemi skloněnou, ubíral se Vojtěch domů z Pardubic, kam byl na nádraží doprovodil Ambrože. Vozík, ve kterém přijeli, poslal napřed, sám pak loudal se pěšky k domovu. Zdálo se mu, že vše jest sen, nechtěl věřiti, že Ambrož odejel a že snad na vždy proň jest ztracen. Nevšímal si ničeho kolem sebe, mysl jeho byla u Ambrože. Cítil se nyní opuštěn ... Neměl jiného přítele než Ambrože, a ten nyní mizí v dáli jako zářivý přelud. V duši bylo mu prázdno, pusto. Miloval Ambrože vroucně; nyní teprve, když jej ztratil, cítil, jak veliká jest láska jeho k němu. Opakoval si často smutnou tu pravdu, že jest nyní bez přítele, a přece nechtěl tomu věřiti. Cítil příliš hluboce, aby odjezd přítelův byl mu lhostejný, miloval jej příliš vroucně, aby ztráty jeho neželel.

Rozhlížel se kolem, vzpomínal, kudy s Ambrožem kdy šel, kde Ambrož se zastavil, kde trhal květiny. Všecka ta místa byla mu nyní jako posvátná, láskou ku příteli posvěcená. Zdálo se mu, půl duše že mu uprchlo.

Potácel se po pěšině, ač ocitnul se v lese. Bol jej přemáhal. Usedl na pařez, proud slz řinul se mu z očí, a z ňader linuly se mu vzdechy, spojené s polohlasným voláním: Ambroži! Ambroži!

Z lesního šera vystoupila postava v kněžském rouše. Stála chvíli, pozorujíc Vojtěcha, pak tiše přistoupila a dotkla se jeho ramene.

Vojtěch se rychle vztýčil. Viděl před sebou státi faráře. Dnes však tvář jeho nezářila obvyklým úsměvem, jakýsi smutek ji obestíral.

„Ah, to jste vy, pane faráři?“ tázal se Vojtěch, stíraje rychle stopy slz.

Kněz mlčky podal mu ruku. „Cítím s vámi,“ pravil po chvíli. „Vím, že jste dnes mnoho ztratil. Pravý přítel jest nade všecky poklady světa.“

„Pane faráři, zajisté chápete můj zármutek“

„Zajisté. Nesmíte se mu však poddati. Život náš jest boj, boj se světem a s vlastním „já“. Vzmužte se, Vojtěchu!“

„Pokusím se o to, ale zdaří se to s těží. Zde v srdci jest hluboká rána.“

„Ne hlubší, než aby čas ji nemohl zahojiti.“

„A přece bolí nevýslovně.“

„Vše bolí zde na světě, drahý Vojtěchu. Nic tu dokonalého, a zejména blaho ne. Jest vůlí Boží, bychom trpěli. Pamatujte, že jen utrpením tříbí se charaktery. I váš přítel trpěl.“

„Óh! On mnoho trpěl!“

„Nuže, vizte, i vy musíte trpěti, aby vaše povaha se ustálila. Proto klidně zírejte vstříc budoucnosti. Nedokonal jste ještě svůj úkol.“

„Kdo mi však bude nápomocen, když nemám v širém světě nikoho, kdo by se mnou cítil!“

„Nikoho, milý Vojtěchu? Na svého učitele zapomínáte?“

„Vy, pane faráři, chcete mi býti rádcem?“

„Ovšem, jestli mou radu přijmete!“

„Jsem vám vděčen. Ó, vždycky jsem tušil, že mne milujete!“

„Pouze tušil? Nenabyl jste dosud přesvědčení?“

„Odpusťte mé krátkozrakosti.“

„Vojtěchu, mohu býti upřímným?“

„Prosím vás o to.“

Farář zdál se přemýšleti. Tepal hůlkou do mechového koberce. Pak vztýčil hlavu a tázal se: „Milujete Pavlínu?“

Vojtěch, překvapen jsa touto nenadálou otázkou, zarděl se. Pak odpověděl: „Ano“.

„Skutečně jest vám Pavlína ideálem?“ tázal se kněz, pátravým zrakem pohlížeje na mladíka.

„Ideálem?“ opakoval Vojtěch, pokrčil ramenoma a řekl: „Nezdá se mi.“

„Vyjádřete se srozumitelněji, milý Vojtěchu.“

„Toť prosté. Zklamal jsem se v ní!“

„Zklamání bylo zajisté trpké.“

„Oh, ovšem, dosud jsem se z něho neprobral.“

„Co se vám na ní nelíbí?“

„Její povaha.“

„To ovšem jest povážlivé. Já sám chtěl jsem vás na to upozorniti. Mně Pavlína pranic se nelíbí, její povaha není taková, aby vás, Vojtěchu, mohla učiniti šťastným. Jste idealní, a ona jest obyčejná dívka, které pěkné šaty více na srdci leží, nežli nejsvětější zájmy lidstva. Nepřepínám, řeknu-li, že se k sobě nehodíte. Nemračte se, Vojtěchu, vaše blaho jest mi nade vše, a je to jen láska má k vám, která mne nutí, abych úsudek tento pronesl. Nezazlívám vám, že Pavlínu milujete, neboť jsem přesvědčen, že neznal jste dobře její povahy. Nyní však, kdy dopátral jste se pravdy, radím vám: buďte opatrný. Nebuďte oslepen jakýms takýms vzděláním, jehož Pavlína nabyla, jsouc po několik let ve městě na vychování. Pozorujte a posuzujte její povahu. Povaha, srdce, toť hlavní věc — vzdělání jest u ženy méně důležité. Promyslete si vše dobře, byste slepě nespěl vstříc oklamání — snad trpkému a hroznému, jež celý život váš může otráviti.“

„Oklamání!“ zvolal Vojtěch, „což tak daleko až mohlo by to dospěti?“

„Bláhový, což nepozorujete, že vše se staví proti vám?“

„Nemám důkazů“, zabručel Vojtěch.

„Poněvadž jich nechcete znáti. Poslyšte, co vám řeknu, a odpovězte upřímně. Nevšiml jste si náklonnosti mladého Borovce k Pavlíně?“

„Všímnul,“ pravil Vojtěch temně.

„Co o tom soudíte?“

Mladík pokrčil rameny. „Nic“.

„Pah! Nechcete se přiznati! Víte dobře, že Pavlína není dívka, která milovala by nezištně. Ona miluje toho, u koho vidí větší prospěch. Miluje vás, protože doufá býti paní profesorkou; miluje Borovce, protože jeho statek se jí líbí.“

„Což byla by opravdu tak špatna?“

„Ne špatna, ale lehkomyslna. — Ona si s láskou jen zahrává, a proto u ní láska má tuze malou cenu. Jejího otce znáte zajisté dobře?“

„Ovšem. Jest to docela obyčejný venkovan, který rád by dceru svou co nejdráže prodal.“

„Jste tím jist?“

„Arcit, přesvědčení to jest neklamné.“

„Nuže,“ pravil kněz s úsměvem, „sám se přiznáváte, že znáte smýšlení jejího otce. Na Pavlínu spoléhati nemůžete, Borovec starý i jeho syn jsou vašimi nepřátely. Co chcete věděti více? To, tuším, stačí, abyste věděl, na čem jste. Buďte opatrný, Vojtěchu, radí vám tak váš upřímný, zkušený přítel.“

A stisknuv Vojtěchovi ruku a kyna mu na odchodnou, zmizel v lesní houštině.

Vojtěch osaměl. Tisíceré reflexe zavířily jeho hlavou, a ta jakoby hrozila se rozpuknouti. Cítil v ní bolest, jakýsi tlak na spánky, v uších mu šumělo a hučelo — sklesl na pažit, křečovitě zaryl ruce do vlasů a počal usedavě plakati.

Prožil mnoho za dnešní den. A to, co v něm se nakupilo, co rozrývalo jeho srdce, jeho mysl, jeho celou bytost, co ho tísnilo jako neviditelnými mučidly a pálilo žhavým uhlím — to vše jakoby v něm se vzpínalo, kypělo, bouřilo a hledalo východu.

Duše má své bouře, a ty odcházejí potokem slz.

Když se utišil, zvedl se a volným, nejistým krokem, jakoby buď opojený, buď dřímající to kráčel, ubíral se k domovu. Obešel ves, aby nikoho nepotkal, a vstoupil do svého rodného statku.

V síni zastal uplakanou matku. Stanul, díval se na ni chvíli upřeně. Vzpomněl, že tak často ji za poslední doby vidíval; neznal příčinu toho, často se jí dotazoval, ale ona vždy vyhýbavě mu odpověděla.

Pozdravil ji, políbil s povzdechem a pak vstoupil do svého pokojíka. Tam uzřel otce, an sedí za stolem a počítá. Když uslyšel někoho vstupovati, smačkal rychle papír a vstrčil jej do kapsy.

„Co jest, otče?“ tázal se Vojtěch, když jej pozdravil a zpozoroval jeho starostlivou tvář.

„Nic, milý synu!“

„Nezatajujte mi ničeho, otče. Dlouho již pozoruji vaši zamlklost, zdá se mi, že vás něco trápí... Myslil jsem, že před Ambrožem nechcete mi nic sdělovati, nyní však odejel...“

„Odejel šťastně?“ přerušil jej otec.

„Ano. Jeho poslední „s Bohem“ mám vám vyříditi... Ale nyní se mi svěřte. Čtu z vašich tváří, že se děje něco neobyčejného.... Matku také něco trápí.... Ó, pozoruji to dávno,“ dodal chvatněji, když otec zavrtěl záporně hlavou. „Co jest, otče?“

„Co by bylo? Nic, půjdu na pole.“

Odstrčil jemně Vojtěcha a chtěl odejíti.

„Otče!“ zvolal Vojtěch a zastoupil mu cestu. Otec naň upřel zrak.

„Otče, proč zatajujete přede mnou to, co vás tísní?“

„Milý Vojtěchu, nepřej si toho věděti,“ odvětil smutně otec.

„Což nejsem vaše dítě, bych nemohl sdíleti vašich starostí?“

Otec váhal chvíli, pak pohodil hlavou a řekl: „Nuže, slyš a připrav se na nejhorší. Jsme na mizině.“

Oči Vojtěchovy jakoby se rozšířily a chtěly vystoupiti z důlků. Byl uleknut, nepohnul sebou a nebyl s to, aby slova ze sebe vypravil.

„Za týden mám platiti dva tisíce a mám na hotovosti sotva tři sta, a ty mám určené pro tebe.“

Vojtěch opět neodpověděl. Nebyl s to.

„Jsme ztraceni!“ zašeptal otec a smutně svěsil hlavu.

Tato dvě slova Vojtěcha oživila. Vzpamatoval se.

„Snad možno někde si vypůjčiti a tím starý dluh zaplatiti?“ pronesl po chvíli.

Otec usmál se smutně a pravil: „Na prodlužený statek nikdo nepůjčí!“

„Jakže?“ vykřikl Vojtěch a křečovitě chopil otce za ramena.

„Bohužel, opakuji to — jsme na mizině. Nezbývá nám nežli vzíti mošnu a žebráckou hůl.“

„Otče!“ zvolal Vojtěch a v úzkosti zalomcoval otcem. „Otče, proč jste vše tak dlouho přede mnou tajil?“

„Ta vojna, ta vojna, ta je příčinou naší zkázy,“ šeptal otec, smutně kývaje hlavou a přeslechnuv slova synova.

„Povězte, proč jste mi dříve ničeho neřekl, proč?“

„Což by to bylo platno? Ještě bych tě byl ze studií vyrušil.“

„Ó, dobrý můj otče, proto jste mne šetřil?“ zalkal mladík a objal drahou tu bytost.

„Synu, buď zmužilým... snad s pomocí Boží ránu tu sneseme. Ovšem, jest to krušné na stará kolena opouštěti místa, kde jsme se zrodili, a počínati nový, nezvyklý život.“

„Snad lze ještě pomoci...“ namítnul Vojtěch, a naděje roznítila se v jeho srdci.

„Sotva... sotva... Nedoufám již v to.“

Vojtěch zdál se bojovati sám s sebou, pak se překonal a zašeptal nesměle: „Což pan farář?“

„Milé dítě,“ odtušil otec s trpkým úsměvem. „Nesmíme nadužívati jeho dobrotivosti... Viz!“

A vyňal z náprsní kapsy svazek spisů, a z nich tři dlužní úpisy, znějící na značné částky a jím podepsané.

„Ty mi vrátil pan farář prve než došla lhůta k jich zaplacení... On to byl, jenž tímto šlechetným skutkem to, co nás očekává, prodloužil až do těchto dob... Nebyti jeho šlechetnosti, dávno již byli bychom zničeni.“

Oko Vojtěchovo na okamžik zaplanulo. Byl dojat touto kněžovou šlechetností. Ale pak smutek znova rozprostřel temnotu po jeho duši... Poslední jeho naděje uhasla.

„A kdo má v ruce směnku, již nejblíže máte platiti?“ — Otec mlčel.

„Kdo?“

Nastal okamžik mlčení — pak bylo slyšeti temný hlas Vojtěchova otce: „Borovec!“

Vojtěch sebou trhl, zachvěl se, srdce stuhlo mu v led.

„Bože můj!“ zašeptal a zakryl rukama obličej.

Otec z hluboka vzdychl.

„Snad možno směnku prodloužiti?“ tázal se po chvíli Vojtěch bázlivě.

„Milý Vojtěchu,“ vrtěl Randa hlavou, „Borovec stal se nepřítelem naším... tvým...“

„Ale vždyť jsem mu nikdy neublížil,“ rozkřikl se Vojtěch.

„Nepřátelství mezi lidmi vzniká často neodůvodněně,“ pokrčil Randa ramenoma.

„Ale pak jest nespravedlivé!“ zaplanul hněvem jeho syn.

„Svět je již takový.“

„Snad možno pokusiti se o prodloužení směnky?“

„Pokusil jsem se už.“

„Nuže —?“ tázal se Vojtěch živě.

„Marně... Borovec setrvává na svém...“

„Bídník... chce nás zničiti,“ zamručel Vojtěch.

„Uhodl jsi, Vojtěchu. Chce zničiti nás, aby zničil — i tebe.“

„Proč mne – ?“

Otec neodpověděl. Usedl a zabubnoval prudce prsty o stůl. Pak oddechl a řekl suše: „Nemluvme o tom.“

Vojtěch hleděl naň chvíli mlčky, pak náhle v duši jeho se rozbřesklo. Věděl proč. Neptal se více, uchopil klobouk a pádil ven, nedbaje otcova volání.

Tento, vyběhnuv za ním ven, ale marně, vrátil se do pokojíka, usedl za stůl, složil hlavu do dlaní a zašeptal: „Ubohý, ubohý synu!“

Pak pokýval smutně hlavou, vyňal z kapsy smačkaný papír, jejž prve před Vojtěchem byl ukryl, vzal do ruky tužku a počítal. Počítal dluhy.

Byla jich slušná řada — všechny jakožto následek roku 1866., kdy celé hospodářství bylo zpustošeno. Dům i stodoly lehly popelem, obilí na polích prchajícím vojskem rakouským zdupáno a zmařeno. Pro nezámožného hospodáře byla to rána nesmírná, obzvláště že musilo býti sáhnuto k osudnému prostředku: k vypůjčení peněz. Průběhem dvou uplynulých let zdálo se, že hospodářství Vojtěchova otce vícekráte se nezotaví. Mnoho věřitelů mělo v ruce směnky, Randou podepsané. A prvá z nich byla v rukou Borovce.

* * *

Vojtěch vyběhl do polí — nevěděl ani kam. Chodil beze cíle, bez rozmyslu, kam ho nohy nesly.

Veškerá jeho duševní činnost soustředěna byla na to, co otec mu oznámil. Vše splývalo v chaos, vířilo jeho duší, tušil, že cosi hrozného, strašlivého k němu se blíží — nevěděl co, ale tušil to. Chtěl před touto neznámou chimérou prchnouti, ale bylo mu, jakoby nohy měl olověné, nevěděl, kam se obrátiti, kde nalézti útěchy. Zdál se prchati před sebou samým.

V nerozeznatelné hrůze vše mísilo se v jeho duši: láska k Pavlíně, láska k otci — vzpomínka na Ambrože, vzpomínka na slova farářova — vše splývalo v chaos, hlučelo a bouřilo se v rozpálené jeho lebce.

Co činiti? Minulost, budoucnost — vše ustupovalo před hroznou přítomností, a ta zdála se mu býti propastí, jež hrozila jej pohltiti ve své nedozírné, tajemné temno...

A náhle šlehl do tohoto temna jasný paprsek...

Byl ve tmě, hledal východu — a pojednou jasná jiskra mu jej ozářila, a on jej nalezl.

Odříci se Pavlíny! V tom jest spása!

Proč jest Borovec se směnkou neústupným? Aby zničil jeho otce a jej, Vojtěcha, aby pokořil. A Vojtěch věděl proč.

Věděl, že Pavlína pohrdá synem Borovcovým jenom pro něho. Věděl, že Borovec koupil v Bohdanči usedlosť, kam míní se přestěhovati, a statek svůj že chce postoupiti svému synu a zároveň mu opatřiti dobrou, bohatou hospodyni. A takovou byla Pavlína, svým věnem široko daleko známá... A on, Vojtěch, stál těmto plánům v cestě.

Což aby Pavlíny sám se odřekl, aby ji opustil, nikdy, nikdy více jí se nezjevil... Zda za tu cenu bude Borovec ústupnější, prodlouží směnku... a pak snad Bůh sám pomůže?

A má se zaprodati? Zaprodati svou lásku, zaprodati své illuse, zaprodati sama sebe! Opustiti tu, již miluje... opustiti ji dobrovolně, dobrovolně odříci se blaha lásky...? Což neví jiné pomoci —?

Není jiné pomoci? — volalo srdce. A rozum odpověděl: Není!

Obrátil se, potácel se zpět...

Někdo stál před ním — byl to farář. Vojtěch beze slova klesl mu do náručí. Dleli tak dlouho mlčky — pak Vojtěch svěřil mu vše...

A když se rozcházeli, cítil Vojtěch v duši své mír. Uklidnil se, v nitru jeho bylo jako v krajině po bouři. Nebem rozklenula se sedmibarevná duha smíru, vše jakoby okřálo, jakoby znova bylo blaženo — ačkoliv na dálném obzoru stojí ještě přešlá děsivá mračna a vše minulou bouří hluboce je vzrušeno...

Bylo mu volno — jakési pevné rozhodnutí tkvělo v hlubinách jeho nitra, a duše jeho, jako slznou rosou okřálá, pevně hleděla vstříc neznámé budoucnosti.

Jenom jako hluk vzdálené bouře províval ji vánek hluboké elegie.

(Pokračování.)

V říši bílého medvěda.

Črty z dějin polárních výprav.

Sebral **Václav Frühbauer.**

(Pokračování.)

Nezdar výpravy Hallovy zase na čas odvrátil zřetel znalců od tohoto moře. Až r. 1871. najal Benjamin Leigh Smith norskou lodici a odevzdav ji velení kapitána Ulvea, obeplul severozápadní část Špicberků a překročil 81° s. š. Východní díl souostroví prozkoumal o rok dříve hrabě Waldburg se znamenitým učencem Martinem Heuglinem. Tito viděli na obzoru též zemi Wycheovu a nazvali ji Zemí krále Karla.

IX. Rakouská polární výprava. Nadporučík Payer a poručík Karel Veyprecht. Oslava narozenin Jeho Veličenstva císaře v zemi ledu a sněhu. Objevení země císaře Františka Josefa. Osudy, cesty a výzkumy rakouské polární výpravy a její návrat.

Současně se Smithem konali na Špicberkách meteorologická pozorování kapitáni Torkildsen a Lessortier. Téhož roku vzbuzen byl

i v Rakousku duch pro plavbu polární, kterážto snaha nalezla horlivé zastance Jana hraběte Wilczcka a hraběte Zichyho.

Hned pomýšleno na velkou výpravu, ale jakožto předvoj koupena byla již r. 1871. v Trömsöe lodice „Isbjörn“ a odeslána na Špicberky. Na palubě její byli dva později proslavení mužové, Payer, známý ze druhé německé výpravy, a poručík Karel Weyprecht. Ti měli v úmyslu dostati se na zemi Gillisovu, ale byli zdrženi nejprve u ostrova Hope, později u země Edgeovy. Obrátivše se, pozorovali severně od Nové Země v moři špinavé zeleném modravý proud golfový. Od úžiny Kárské vydali se pak na cestu zpáteční. Plavba kapitána Macka s lodí „Polarstiernem“, v moři Kárském, po dvě léta málo splavném, pak bratří Johannesenův, kapitánů Isaksena a Simonsena na východě Nové Země, jsou neveliké důležitosti. Šťastnější byl kapitán Carlsen, jenž nalezl zimní přibytek Barentsův a objevil pro příznivce dějin polárních znamenité památky.

Rakouská výprava uspořádána byla r. 1872., a účelem jejím byla plavba směrem proudu Golfova, pokud možno nejseverněji, prozkoumání moře severně od Sibíře a návrat úžinou Beringovou. Zásobena byla na tři roky jak potravinami, tak potřebnými nástroji. Parník Tegetthoff vystaven byl ve brémské loděnici a upraven velmi pohodlné. Na palubě bylo pod velitelstvím Payera a Weyprechta 22 mužů rozličných národností, že podobala se loď dle slov Payerových malému Babylonu. Kromě námořníků přibrali dva tyrolské lezce a v Trömsö zkušeného harpunáře Olafa Carlsena. Poručík Gustav Brosch jest z Chomutova, a praporečník Eduard Orel z Nového Jičína.

Veškeré mužstvo podepsalo před odjezdem revers, že zříká se veškerých nároků na pomoc, kdyby jim nebylo možno vrátiti se bez cizí podpory. Opatřeno též 7 psů, mezi nimiž vynikal silou a velikostí ruský hafan Jubinal.

Dne 13. června r. 1872. vyzdvihli ve přístavu brémském kotvy a pluli k severu. Avšak již u severních břehů norských setkávali se s překážkami. Výpravu předejel hrabě Wilczek s „Isbjörnem“, aby zřídil na Nové Zemi skladiště, kde by účastníci výpravy v nouzi nalezli pomoc.

Obě lodi setkaly se dne 12. srpna v severním moři a „Tegetthoff“ zaslal poslední pozdrav vzdálené vlasti. Dne 21. srpna viděly se naposled, a ještě téhož dne sevřen byl „Tegetthoff“ chladnou náručí ledovou, jsa od té chvíle vydán libovůli ledového pole. Marné bylo všecko namáhání vyprostiti loď z těchto pout; vichr sice rozlámal obrovskou kru, jež s rachotem se trhala, jakoby v dáli duněla veliká děla, jindy zase jakoby celá setnina vojáků rázem vystřelila; brzy se hnal po rozsáhlé ploše zvláštní, pronikavý hvizdot, a mezi to mísilo se sténání lodních boků. Srážející se kry uvolnily sice část lodi, ale poškodily její kormidlo. Časem nakupila se nedaleko obrovská ledová hora, jež hrozila vetřelce umačkati. Avšak než doplula k lodi, již se sesula se šumotem do hlubiny. Vše bylo připraveno opustiti loď každým okamžikem.

Konečně ustál zápas ker, a široko rozprostírala se mrtvá rovina. Plavci počali stavěti na ledě chýžku z uhlí, nanosili na palubu vrstvu sněhu a kolem lodi učinili ledový násyp. Ke konci října zapadlo slunce, a dlouhou noc osvěcoval pouze bledý měsíc a jako zimou chvějící se třpyt hvězd. Ale ještě zvláštní zjev mění světlem svým jednotvárnou

polární noc, totiž severní záře. Objeví se na severní obloze u samé země světlý oblouk, jenž na všecky strany vysýlá bledé paprsky. Ty se šíří, krouží, proplétají jako zlaté záslony nebeské báně. Často se spojí nad hlavou pozorovatele ve kruh, jenž opět halí paprsky celou oblohu, tak že tato září světlem brzy žlutým, brzy zeleným, jinde modrým a zase červeným. Pak se vše kalí, hasne, až opětně probleskne světlo hvězd. Člověk žasne, vida tento vznešený zjev zemského magnetismu.

Rakušané dočkali se Nového roku, od něhož doufali osvobození, ustavičně něčím se zaměstnávajíce. Působíť dlouhá noc neblaze nejenom na tělo, ale i na duši lidskou, otupujíc ji a vzbuzujíc myšlénky až šílené! Často soužila je nemoc, jež vyvinuje se následkem vlhka a nedostatku čerstvé potravy, totiž kurděje. Začíná hnitím a krvácením dásní a hojí se v počátcích citronovou šťávou nebo řeřichou.

Dne 16. února objevilo se slunce nad obzorem, a když jaro se přiblížilo, a led tu a tam se roztrhal, ukázali se tuleni a mroži. Mroži mají tělo válcovité, až 4 m. dlouhé, k němuž přiléhají ploutvovité nohy, tak že se zvíře na pevné půdě jenž s obtíží povaluje ku předu. Za to jest tím hbitější ve vodě. Z horní čelisti jeho vynikají dva velké, bílé tesáky, jimiž si při pohybu pomáhá. Nos jest sploštělý, a pod ním chumáč kostrbatých vousů, jež dodávají zvířeti ošklivého vzezření. Mladí mroži, plovouce, podobají se poněkud člověku, z čehož povstaly asi pověsti o mořských pannách. Lovec hledí mrože překvapiti ve spaní a vráží mu do těla harpunu, jako velrybě.

Naši zajatci snažili se vyprostiti se z ledových pout. Kopali, řezali pilami i trhali prachem led, svírající loď, ale všecko namáhání mělo jenom nepatrný výsledek.

A tak končilo léto, a nikde žádné spásy, jen ustavičně byli neseni k severovýchodu. Často viděli před sebou pevninu, která se však za okamžik rozplynula ve mlhu, zjev, jenž nazývá se fata morgana. Když přiblížil se den 18. srpna, jmenin Jeho Veličenstva, vyvěsili prapory a vlajky a oslavovali na dalekém severu svého panovníka, jakž dosud nikdy se nestalo.

O polednách dne 31. srpna pohlížel jeden lodník s paluby do nekonečné mlhy. Pojednou zdálo se mu, jakoby viděl na severu nějaké ledovce. Zavolal ještě některé soudruhy, a ti přiběhše, vidí pevninu, které snad oko lidské ještě nespatřilo. Již tu dáno jí jméno: Země císaře Františka Josefa. Někteří rozběhli se dychtivě ku břehům, ale mlha je zahalila a zamezila další rozhled, a kdyby je byl pes nebyl dovedl nazpět, byli by málem horlivost svou zaplatili životem. Nedaleko této nové země stanula kra, jakoby pevně zakotvila k zimnímu pobytu, tak že bylo jim popřáno dosti času ku prozkoumání tohoto neznámého souostroví.

Země císaře Františka Josefa jest veliká asi jako Špicberky. Středem různých ostrovů táhne se k severu průliv Austria, od něhož na východ rozprostírá se země Wilczckova, na západ Zichyova. Všude vládne pusté, mrtvé ticho, tak že člověk slyší jen svůj dech a tlukot svého srdce. Nikde nespatří zeleného trávníku, jen tu a tam pučí rožce, lomikamen a severní mák. V létě bylo hojnost zvěře, ale na zimu i ta opustila nehostinnou půdu, jen člověk, puzen jsa dychtivostí po vědě a okolnostmi přinucen, odvážil se tu přezimovati

na 80° s. š. Ani psům nedařilo se valně, dva z nich zahynuli již zimou, a Matočkina roztrhal medvěd.

Mužstvo bylo při všech obtížích dosti zdrávo, pouze strojník Kříž zemřel, byv dlouho nemocen. Na jeho mohylu postavili soudruzi prostý kříž, aby hlásal, přijde-li ještě někdo k tomu místu, že tam odpočívá muž, jenž ve prospěch vědy dal život.

A zase přestáli dlouhou zimu a chystali se z jara na výpravu v této nehostinné zemi. Dne 26. března bylo připraveno vše, čeho třeba. Vybráno celkem 8 mužů, v jichž čele Payer a oba tyrolští lezci. Mužové pomáhali střídavě táhnouti saně. Sotva však vzdálili se několik set kroků od „Tegetthofu", již nuceni byli učiniti zastávku. Po dvou dnech vyjasnilo se nebe, a teplota se zvýšila, tak že nyní tím rychleji postupovali, nepřejíce si ani oddechu. Kdykoliv se objevili medvědi, což se často stávalo, zastavili saně, ukryli psy a položili léčku, rukavici a kus chleba. Pak vyčkavše příhodné doby, skolili dravce často jedinou ranou. Procestovali ostrov Salmův, zemi korunního prince Rudolfa, potom kol mysu Budapešti zahnuli poněkud k západu, k mysu Schrötterovu. Znamenitější polohy kreslil Payer do svých zápisků, anebo je alespoň slovy nastiňoval.

U mysu posléze jmenovaného nemohli dva mužové pro slabost dále, proto jich tam Payer zanechal ještě se dvěma jinými, přikázav, by neopouštěli toho místa, ani ne za příčinou honby. Sám pak s důstojníkem Orlem a dvěma lodníky, z nichž jeden ještě se vrátil k nemocným soudruhům, pustil se dále, maje potravin na 8 dní. A když tu mezi ledovci krok za krokem se brali, majíce kol těla uvázány řemeny, jimiž táhli saně, stalo se, že se pod saněma otevřela propast, a lodník Zaninovich se saněma a se psy zmizel ve hlubině. Payer byl rovněž stržen k zemi, ale držel se pevně kraje ledové propasti. Pouze Orel zůstal svoboden, a ten připlaziv se ku prohlubni, vidí, že ubohý Zaninovich visí se vším na výstupku asi 10 m. hluboko. Payer přeřízl nejprve svůj pás a volal na Zaninovicha, aby setrval, že přijdou s pomocí co nejdříve. Nyní běželi oba k mysu Schrötterovu a když se za 4 a půl hodiny vrátili, byl Zaninovich ještě živ, ale zimou velice skřehlý. Psi, vyprostivše se, leželi klidně vedle něho. Šťastně podařilo se vše zachrániti a pokračováno v cestě, až dne 12. dubna překročen 82° s. š. Tam u mysu Fligely vložili do skály láhev, v níž byla listina s těmito slovy: „Účastníci rakousko-uherské výpravy k severnímu pólu dostoupili zde u 82° 5′ s. š. nejvyššího bodu. Od zamrzlé lodi dali se pochodem k severu a kráčeli po sedmnácte dnů; viděli otevřené, neširoké moře, jež ledem bylo ohraničeno. Tento led sáhal asi 60—70 námořských mil daleko do pevnin severních a severozápadních; nebylo však lze zjistiti, jsou-li pevniny ty souvislé. Hned po návratu k lodi opustí ji veškeré mužstvo a vrátí se do Rakousko-Uherska. K tomu nutí je stav lodi, již nelze zachrániti, a četná onemocnění. Mys Fligely, dne 12. dubna 1874. Julius Payer, velitel, Ed. Orel, praporečník, Antonio Zaninovich, lodník."

Potom vrátili se k mysu, kde byli zanechali umdlené soudruhy. Tu podivili se, v jak bídném stavu je nalezli. Zmalátnělí na těle i na duchu, ani nevěděli, ve kterém směru je loď, až je Payer poučil. A nyní rychle k lodi. Avšak na lodi roztál zatím sníh, tak že se v něm po kolena brodili, a potravy již se nedostávalo. Jednoho rána, vypravivše se na cestu, stanou po několika krocích u otevřeného moře. Le-

knutí jejich bylo veliké, neboť nebylo nepodobno, že loď byla uvolněna a od ker daleko zavlečena, oni pak že budou nějaký čas živořiti a pak zahynou.

Rychle však rozhodli se a vyhnuli se na pevninu. Kráčejíce po břehu země Wilczckovy, popřáli si sotva v noci malého oddechu. Konečně dne 2. května spatřili loď státi na témž místě, kde ji byli opustili. Na Tegetthoffu zatím nelenili, ale připravovali vše, by mohli brzy na člunech loď opustiti.

Payer vystrojil ještě jednu kratší výpravu směrem severozápadním k mysu, jemuž dáno jméno Brno. Myslí všech zmocnila se nyní neodolatelná touha po návratu. Čluny naloženy na saně, a do nich vše potřebné ukryto. Drahocenné zápisky uzavřeny do neprodušných krabic. Ze psů ponechali na živu jen tři, ostatní zastřelili. Pak položili v kajutě na stůl list, v němž krátce vyložen byl osud výpravy, a rozloučivše se s „Tegetthoffem“, zapřáhli se do saní, ozdobených rakouskými vlajkami. To stalo se dne 22. května.

Za 25 dní namáhavé cesty dojeli ke kraji ledového pole a ledových ker, a před nimi rozkládal se širý oceán. Složivše nyní loďky, pluli k jihu. Ale i s ostatními věrnými psy bylo se jim rozloučiti, i mladý Forossy, jenž nepoznal jiného světa, než polárního, zbaven byl života.

Již příštího dne viděli v dáli břehy Nové Země. Plujíce dychtivě v před, pominuli i skladiště, kteréž byl zařídil hrabě Wilczcek, a přistáli u mysu Černého. Jak vzácný byl jim tu pohled na krajinu, oděnou zelenajícím se rouchem a posetou tu a tam pestrými květy! Jak blahý pocit rozléval se zemdleným tělem, když po tak dlouhém čase položili se opět do měkkého toho koberce a vzhlíželi k jasnému nebi.

Odpočinuvše si, pluli podél břehů, domívajíce se, že v úžině Matočkinské stihnou nějakou rybářskou loď, jež by je dopravila do vlasti. Nespatřili však ani stěžně, a zbývala jim naděje na osvobození ještě jen v zátoce Duneuské. A skutečně, když se dne 24. srpna blížili k tomuto místu, viděli pojednou vedle svých čtyř člunů ještě pátý, a obepluvše skalní výstupek, uzřeli dvě velké lodi. Byly to ruské rybářské lodi Feodora Woronina, jenž naše plavce ochotně přijal na palubu, tím spíše, ani ukázali cárský rozkaz, jenž nařizoval všem poddaným říše ujati se účastníků výpravy. Kapitán měl v úmyslu zdržeti se ještě asi měsíc v moři polárním, ale na prosbu Rakušanů a za náhradu 1200 rublů byl ochoten dopraviti je hned do norského města Vardö. Zastavili pouze v Hammerfestu, kdež setkali se náhodou s „Dianou“, s kterouž křižoval téhož roku kapitán Wiggins blíže Nové Země, aby nabídl pomoci zmizelé výpravě rakouské.

Ve Vardö byli slavně a radostně uvítáni od obyvatelstva, a byly jim zatím doručeny došlé dopisy od milých přátel z vlasti. Večer pak vystrojena byla na počest statečných plavců slavnostní hostina, kteréž účastnili se v oděvu, v němž byli strávili zimu na Zemi císaře Františka Josefa. S ještě větší slávou byli účastníci přijati v Rakousku a v milém kruhu rodinném.

Téhož roku, kdy výprava rakouská po několika dnech plavby již sevřena byla ledy, byly vody kolem ostrovů Špicberských zcela ledu prosty. Svobodně lovil tam kapitán Nils Johnson na březích země Wycheovy, a Nilson s Altmannem západněji mezi ostrovy, zvanými Ryk-Ys.

(Dokončení.)

Johanna d'Arc — Panna Orleánská.

Dle různých výpisků vypravuje **Aug. Senz.**

(Pokračování.)

Nebezpečí Francie dostoupilo zatím nejvyššího stupně. Vojsko královské bylo vysíleno, pokladnice byly vyprázdněny, a Angličanům přicházely stále čerstvé síly na pevninu. Král Karel VII. považoval již vše za ztraceno a nestaraje se více o vojsko, chtěl utéci do Španěl.

Francouzové, vidouce svého krále zoufati, pozbyli též mysli a stále jenom před Angličany ustupovali. Tím usnadněn byl nepřátelům postup až do samého středu Francie. R. 1428. vnikli Angličané až do vesničky Domremy, a tu řádění jejich, jakož i častěji a častěji se opakující zjevení donutily konečně Johannu k rozhodnému vystoupení. K rozkazu archanděla Michala měla jíti do Vaucouleurs k vůdci Baudricourtovi, jenž ji měl ke králi zavésti.

Nebylo to zajisté nic nepatrného, co bylo požadováno od dívky sotva sedmnáctileté! Opustiti drahého otce, milou matku, bratry a sestru, útulnou chýži, usměvavé, tiché údolí, opustiti vše, co jí bylo milým a drahým, a vydati se na dobrodružnou dráhu válečnou, to zajisté musilo z počátku mysl a srdce dívčino naplniti úzkostí. Nebude nám proto s podivením, že tak dlouho nebeských rádců poslechnouti se zpěčovala. Než, nebeští poslové vždy více naléhali, Bůh tomu chtěl, a proto s pohnutým srdcem, se zarmoucenou myslí, s nikým se doma ani nerozloučivši, odešla konečně Johanna do Vaucouleurs a svěřivši se tam svému strýci Laxartovi, prosila ho, aby ji zavedl k vůdci Robertu Baudricourtovi, pevné jsouc naděje, že velitel bez prodlení s bezpečným průvodem ke králi ji doprovodí. Než, trpce se ve své naději zklamala.

Zač mohl také Baudricourt považovati dívku, která s pomocí Boží troufala si vykonati, co on a s ním ostatní vůdcové, celé vojsko považovalo nemožné? Za koho jiného mohl ji považovati, nežli za dívku pomatenou? Proto nepřekvapí nás také jeho odpověď, aby se Johanna raději navrátila domů ke svým rodičům, kteří by jí podobné myšlénky důtkami vypudili z mysli.

Než, Johanna nedala se prvním nezdarem zastrašiti. Ačkoli ji odmítnutí vůdcovo trápilo, odvážila se přece po druhé před něho předstoupiti a své Božské poslání znova mu oznámiti. Než, ani tentokráte se jí nedařilo lépe. Teprve když po třetí před něho předstoupila, a když ostatní podvelitelé, vojsko a lid, jsouce o jejím Božském poslání zpraveni a odvolávajíce se na známou, mezi lidem kolující pověst, že dívka z největšího nebezpečí Francii vysvobodí, na vůdci průvod ke králi žádali, potom teprve svolil k její žádosti a sám daroval jí zbraň a koně.

Přání Johanino bylo tedy vyplněno. Provázena toliko šesti muži jela do Chinonu, kde právě Karel VII. se svým dvorem meškal. Zrazovali jí sice, aby s tak skrovným průvodem krajem od nepřátel obsazeným ke králi se neodvažovala; než Johanna četnější družinu skromně zamítla. A podivno, ačkoli všudy se kraj Angličany jenom hemžil, nebyla Johanna se svou družinou ani jedenkráte na pochodu

zastavena. Na této cestě oblékla též mužský šat a brnění, jež potom po celou dobu svého poslání neodložila. U města Gienu překročila s družinou řeku Loiru a vstoupila na půdu, která byla doposud prosta nepřátel. Tam ji lid francouzský všude s nadšením pozdravoval. Zvěst, že pastýřská dívka ubírá se z Lotrinska ke králi, aby ho a národ francouzský na rozkaz Boží osvobodila, jako bleskem roznesla se po celém kraji a již napřed všechny mysli lidu francouzského Johanně naklonila.

Z vesnice Fierbois poslala Johanna Karlovi VII. list, v němž mu oznamovala své poslání a příchod. Na důkaz Božského poslání slibovala mu, že jej, ačkoli ho dříve nikdy neviděla, pozná mezi všemi dvořany.

Na dvoře Karla VII. byla zpráva o příchodu a o poslání Johanny přijata jednak s nadějí, jednak s obavami. Postavení Karlovo stávalo se denně kritičtějším. Nouze byla již taková, že pokladník královský měl v pokladně toliko čtyři tolary. A přece každý uznával, že vítěznému postupu Angličanů musí býti zabráněno, hlavně Orleans že musí býti zachráněn. Dobyli-li Angličané města Orleansu, pak bylo vše pro Karla VII. ztraceno. Královi nezbývalo potom nic jiného, než trůnu se vzdáti a prchnouti z vlasti za hranice. V největší této tísni doručen byl najednou králi list, ve kterém chudá, útlá dívka slibovala vše s pomocí Boží napraviti, Orleansu dobyti, nepřátely vypuditi a jej v Remeši za krále korunovati. Mohl-li, směl-li Karel neuvěřitelné této zprávě věřiti?

Po dlouhém uvažování a mnohých rozpacích odhodlal se Karel, že dívce uvěří. Než, tomu opřel se rozhodně jeho rádce a milostník La Tremouille. Ctižádostivý, zrádný tento muž opanoval úplně slabého, bezvolného krále, považuje ho za hříčku své vůle, svých vlastních záměrův. Jeho radu byl král donucen uznati vždy za nejlepší, jeho z donucení vždy uposlechl.

A když se bylo muži tomu podařilo vše podle vlastních záměrů zaříditi, když král již již se zdál býti povolným k tomu, aby z vlasti prchl a národ svůj opustil, tu vystoupila najednou dívka, která se opovážila Karlovi raditi pravý opak, vybízeti krále k vlastní činnosti! Toho La Tremouille nemohl dopustiti. Proto, když Karel chtěl tak nenadálé pomocné ruky se chopiti, snažil se všemožně, vštípiti v srdce královo nedůvěru k Johanně. — „Zdaž prý může venkovská dívka, pouhá pasačka, pomoci králi z nejhorší nesnáze? Zdaž prý mu může nahraditi statečné vojsko, zkušené vojevůdce? Kdož pak ví, není-li Johanna pouhým nástrojem Angličanův? Kdo pak může ručiti za to, že není pomatena, že není poslána od ďábla k neštěstí krále a celé Francie? Tak domlouval La Tremouille Karlovi.

Před dvořany však, kteří ochotni byli Johannu přijati, jí uvěřiti a do pole ji následovati, neostýchal se La Tremouille zahráti si na pobožného a jim dokazovati, že král, který svou bojácností a nerozhodností již přátelům i nepřátelům jest jenom na posměch, který již potupu celé Evropy na sebe uvalil, že král takový prý nemá aspoň hněv Boží na sebe uvalovati. Proto prý nesmí Johanně, která zajisté jest nástrojem ďáblovým, uvěřiti, s ní se spolčiti, nýbrž naopak má se co nejvíce vystříhati hříchu proti milosti Boží, králům při pomazání a korunování od Boha slíbené. A mnozí z dvořanů bohužel byli tak zaslepeni, že La Tremouilleovi přisvědčovali.

Než, nechybělo zároveň ani těch, kteří o Božském poslání Johanny pevně byli přesvědčeni. Ve dva tábory rozdělilo se dvořanstvo nešťastného Karla VII. Jedni z pravé lásky k němu a ku vlasti radili mu, aby chopil se pomocné ruky, zázračně od Boha mu nabízené; druzí naopak, kteří však ne tak o Johannu se starali, jako spíše o to, aby z nečinnosti Karla nevyburcovali, všemožně ho před dívkou varovali.

A co učinil konečně král? — Nepředpustil k sobě Johanny, nýbrž poslal do jejího bytu posly, aby mu přinesli od ní o jejím poslání zřetelné, jasné zprávy.

Johanna bolestně dojata nešetrností a nevěrou královou krátce poslům odpověděla: „Dvojí věc jest mi od nebeského krále uložena: předkem osvoboditi obležený Orleans, potom uvésti krále do Remeše a tam jej korunovati.“

Odpověď tato však krále neuspokojila. Teprve když průvodcové Johanny, Jan z Met a Bertrand de Poulegny, stkvělé jí svědectví vydali a šťastnou cestu středem nepřátel za přímý zázrak prohlásili; když kněží, jimž bylo uloženo o mravnosti a zbožnosti dívky se přesvědčiti, nic hříšného jí vytýkati nemohli, a když lid s vojskem pro nerozhodnosť královu bouřiti skoro již se počal, tu teprve bylo uděleno Johanně u krále slyšení. Na večer třetího dne, provázena jsouc hrabaty Vendômeským a Bourbonským, vstoupila do královského paláce.

Král, pamětliv jsa dřívějšího tvrzení Johanina, že jej snadno na důkaz svého Božského poslání mezi všemi dvořany pozná, chtěl se o prorockém duchu jejím přesvědčiti. Stkvostně oděný dvořenín usedl na jeho rozkaz na královském trůně, kdežto král sám, oděn jsa prostým šatem rytířským, vmísil se do pestrého, šumícího davu svých průvodčích.

Skromně, jak u venkovských dívek obyčejem, vstoupila Johanna do stkvostně ozdobené, jasně osvětlené komnaty. Přítomní očekávali, že ji tolik úmyslně nastrojené krásy a lesku oslní nebo pomate, než, zklamali se. Dívka, která bez bázně rozmlouvala s vůdci kůrův andělských, která směle patřila v lesk zjevení nebeských, nebyla překvapena září světel, třpytem zlata a drahokamů. Zraky její, nejprve pevně na trůn upřené, pomalu se potom odvrátily a klidně těkaly po přítomných, až utkvěly konečně na králi Karlovi. Chvíli patřila naň Johanna takto upřeně, potom za napjatého všech očekávání a hrobového ticha zaměřila přímo k němu a padla před ním na jedno koleno, vzdávajíc mu tak patřičnou poctu.

„Já nejsem králem, milé dítě; král sedí tam na trůně,“ řekl laskavě Karel a ukázal na dvořana na trůně sedícího.

„Ve jménu Božím,“ odvětila Johanna, „jedině vy jste králem, a nikdo jiný!“

Výkřiky podivení rozlehly se komnatou, a šeptem rozmlouvali dvořané o události tak podivné. Král otázal se zatím Johanny na její jméno.

„Jsem Johanna,“ odpověděla, „od nebeského krále k vám poslaná, bych vás zavedla do Remeše ke korunovaci.“

Dlouho ještě rozmlouval Karel s Johannou a milostivě ji konečně propustil.

Nazejtří byla Johanna s králem na mši sv., po které zavedl ji

Karel do svých komnat, kde u přítomnosti jediného La Tremouille-a dlouho s ní o svém osudu a o jejím poslání rozmlouval. Rozmlouval s ní, zkoušel ji a přece o jejím poslání ještě pochyboval. Právě na dvoře královském bylo Johanně přetrpěti nejvíce zkoušek.

Než, konečně měly býti všechny pochybnosti královy o Johanně odstraněny. Bůh právě ústy Johaninými dal králi znamení, po jehož bedlivém uvážení nemohl býti déle v pochybnostech.

Jednoho dne král opět s Johannou stranou od ostatních dvořanů rozmlouval, jsa všecek zasmušilý a zarmoucen. Johanna, zdálo se, že ho těšila. A skutečně zpozorovali najednou okolostojící, že čelo jeho se vyjasňuje, a obličej jeho že září vnitřním uspokojením a radostí.

Jaké asi byly to zprávy, které krále tak najednou potěšily? Tak tázali se dvořané, tak tázali se současníci Johanini a táží se rovněž tak nynější dějepiscové.

Současníci Johanny nevědí nám k tomu odpověděti. Tak píše Allain Chartier, sekretář Karla VII.: „Co mu Johanna oznámila, nikdo neví; to však jest jisto, že nad tím zářil radostí, jakoby na něho Duch sv. byl sestoupil.“ A Bazin k tomu dokládá: „Král sám se vyjádřil, že Johanna mu oznámila tajemství, které nikdo mimo krále nesmí věděti.“ — Jaké však to bylo tajemství, současníci Johanny, jak praveno, neudávají.

Johanna sama, když před svým upálením byla vyslýchána, nechtěla tajemství to vyzraditi. Proto se spokojili dějepiscové, současní s Johannou, pověstí, že Johanna na důkaz svého poslání anděla prý Karlovi s nebe přivolala, jak o tom francouzská legenda vypravuje.

Než, pozdější věk nevěřil a náš věk nevěří také tak snadno podobným pověstem a zbožným legendám. Hned po smrti Johanině pátrali dějepiscové po tajemství tom, až je konečně šťastně objevili. Naší době jest již tajemství to odkryto a oznámeno.

Vodítkem k tomu, aby bylo objeveno, byla předkem slova, která v oné rozmluvě Johanny s králem poblíže stojící zaslechli, a která později též P. Pasquerel, zpovědník Johanin, potvrdil. Pravilať Johanna mezi jiným Karlovi:

„Pravím tobě z vnuknutí svého Pána, že ty jsi pravým dědicem Francie a pravým synem královským.“

Patrno, že slova tato: „Pravím tobě z vnuknutí.....“ nemohla býti od dějepisců nepovšímnuta. Což pak pochyboval někdo o legitimním původě a o právech krále Karla VII. na trůn francouzský? Aby rozluštěna byla záhadná tato otázka, která mnohé spory mezi učenci vyvolala, přispěla konečně historka, kterou vypravuje Petr Sala ve svém spise „Smělosti velikých králův a císařův“. Píše Sala následovně:

„Nejvěrnějším přítelem krále Karla VII. byl Vilém Gouffie, který později se stal vrchním komořím Karla VIII. Ten vykládal mi (rozuměj Salovi) jedenkráte tuto zprávičku: Vedlo se již nebohému, dobrému králi tak bídně, že nevěděl, co si má počíti. Přemýšlel pořáde jenom o prostředku, jak by mohl aspoň svůj holý život zachrániti, neboť odevšad byl obklopen nepřátely. Jednoho jitra vkročil do své domácí kaple a tam se modlil, aby ho Bůh, je-li skutečným, pravým dědicem, zrozeným z rodu francouzského, chránil ve všech nebezpečích, anebo v nejhorším případě — t. j. není-li pravým

dědicem trůnu, — aby mu aspoň té milosti dopřál, aby mohl smrti nebo zajetí uniknouti a do Španěl nebo do Skotska útěkem se zachrániti.“ Tak píše Petr Sala

Ze slov těchto jest patrno, že ani lid, ani vojsko, ani dvůr nepochyboval o právech Karlových, ale že Karel sám zmítán byl pochybnostmi o svém původě, o svých vlastních právech na trůn královský. Pochybnosti ty, vzbuzené a dostatečně odůvodněné lehkovážným životem jeho královské matky Isabelly, znepokojovaly, kormoutily jej velice. Svědomí jeho stále mu vyčítalo: „Kdo ví, zda král anglický Jindřich VI. nemá oprávněnějších nároků na trůn francouzský; kdo ví, zda všechny nezdary v této válce s Angličany nejsou jenom zaslouženým trestem za to, že neprávem sedíš na trůně královském? Proto také takovou radostí naplnila ho potěšitelná slova Johanny, o jejímž Božském poslání aspoň poněkud musil již býti přesvědčen: „Pravím tobě z vnuknutí svého Pána (tedy z vnuknutí Božího), že ty jsi pravý dědic Francie a pravý syn královský. A Pán posýlá mě, abych tebe uvedla do Remeše, kde máš býti za krále korunován a pomazán.“

Krále mocně dojalo a mír duši jeho vrátilo těch několik tak prostých a přece tak závažných slov. „Pravím *tobě*, že *ty* jsi . . .“ tak ho Johanna ještě nikdy neoslovila. „Bylo mu,“ praví dějepisec Wallon, „jakoby k němu byla promluvila vyšší bytost.“ — A zajisté jenom z osvícení, jenom ze zjevení Božího mohla Johanna uhodnouti nejtajnější myšlénky královy a tak určitě k nim odpověděti. Proto také slova, „pravím tobě, že ty jsi pravým dědicem Francie a pravým synem královským“, zapudila konečně všechnu nedůvěru k Johanně ze srdce králova. Karel uznal její Božské poslání a úplně jí konečně uvěřil. Jako jasný, světelný paprsek do tmavé noci, tak vnikla slova ta v srdce královo. Před tím o všem pochyboval, byl již blízek zoufalství a nyní opět sobě samému důvěřoval, na své královské právo spoléhal, naděje ho sílila a živila. (Pokračování.)

Slovinská literatura v roce 1890. a 1891.*)

Sestavil **Frant. Štingl.**

Nelze upříti, že slovinská literatura v posledních dvou létech jaksi živořila, jakoby se Slovincům nedostávalo dostatečných sil k účinnému, prospěšnému působení. Jedinou útěchou milovníkům slovinské literatury byly literární spolky „družba sv. Mohora“ a „Slovenska Matica“, jež v obou letech poněkud rozčeřily hladinu literární nečinnosti. Ze všeho patrno, že si Slovinci netroufají vystoupiti s většími literárními pracemi ať již belletristickými nebo vědeckými.

Prvá příčina toho jest špatný odbyt knih. Kniha stojí nakladatele mnoho peněz, a výdaje kryjí se jen tenkráte, když kupci rádi a s ochotou sahají po nové knize. Zkušenosť učí, že se obecenstvo větší a dražší knihy bojí, že jí nekupuje — a tak kniha zůstává — na skladě. Spisovatel i nakladatel mají deficit a ještě k tomu zármutek. „Škoda,“

*) Dle „Ljublj. Zvonu“ a „Dom in Sveta“.

praví dr. Lampe, „že jest nás Slovinců tak málo na počet anebo že jsme tak nedbalými, že osud skoro všech větších samostatných knih, belletristických i vědeckých, jest „deficit“. A té překážky rozvoje slovinského písemnictví Slovinci neodstraní, dokud nebudou míti národních mecenášů. Proto vydávají nakladatelé jen knihy malé, o 20—30 stranách, dobře počítajíce, že každý raději dá za knihu 20 kr. nežli 1 zl.

Druhou příčinou, proč vycházejí malé knížečky místo větších děl, třeba hledati u spisovatelů samých. V životě spisovatelově jest sepsaná kniha jakousi stanicí na pozemském putování, a takových stanic nemůže býti mnoho. Spisování knihy jest spisovateli nejdůležitější prací, jež mu sahá do duše a mozku, jež mu jest — může se skoro říci — životem. Kniha z něho vyroste jako květ a plod na stromě. Jakož jest třeba mnoha vhodných okolností, aby strom ovoce nesl, tak tomu jest i u spisovatele. Jej musí nadchnouti veliké idee, osvěcovati světlo jasného poznávání a vědění. Hlava a srdce, rozum a láska jsou otec a matka každému pravému cennému literárnímu dílu, jež jest zároveň i dílem národovým — z národa pro národ. A takových okolností nyní na Slovinsku není. Jisto jest, že nynější napjaté slovinské poměry mnoho literatuře škodí a rozvoji jejímu překážejí a že slovinské spisovatele k literární činnosti pramálo povzbuzují.

„Co nám však přece pomůže, abychom úplně se nestali nečinnými?“ táže se dr. Lampe a k tomu odpovídá: „Nejdříve musí míti spisovatelé, praví vlastenci, praví a vzorní pracovníci na poli osvěty, odvahu a nepoddajnou vytrvalosť. Kdo jest si úplně a pevně vědom, že působí v pravém směru, ten se nelekne ani nejzarytějších nepřátel. Ale to, aby působil v pravém směru a duchu, to jest onou slabou stránkou, o kterou se stále vede tuhý boj. Nutno, aby slovinští spisovatelé měli tytéž záměry a tytéž účely a přátelsky se podporovali, chtějí li úspěšně pracovati. Toho docílíme, jestliže se všichni postavíme na stanovisko křesťanské, jež jest jediným základem pravého pokroku.“

A toho bohužel není; neboť také již na Slovinsku spatřujeme po několik let v literatuře dvojí směr. Jeden zastupuje časopis „Ljubljanski Zvon“ a za tím stojí hezký počet slovinských spisovatelů; druhý „Dom in Svet“, jenž má též hezký počet spolupracovníků, avšak musí si je teprve odchovati. Směr „Ljubl. Zvonu“ jest moderní, realistický a naturalistický, jak již vícekráte dokázal dr. A. Mahnič v „Rimskem katoliku“. Směr „Dom in Sveta“ jest směr katolicko-křesťanský, směr právě takový, jaký pěstuje naše „Vlasť“.

Stoupencům „Dom in Sveta“ se vyčítá, že „stojí na římsko-katolické půdě a z toho stanoviska posuzují umění a vědu, národní a socialní otázky, elektriku a ichthyosaura, protozoë a Eiffelovu věž; stoupenci „Dom in Sveta“ přicházejí prý se svým směrem o „dvacet let později, jejich duševní obzor prý jest omezeným“ atd., jak již to vůbec liberálové znají a umějí.

Než co odpovídá „Dom in Svet“? — Odpověď jest tak zajímavá i pro naše poměry, že neváhám ji tu doslovně uvésti: „Nikoliv, nestydíme se doznati, že pevně přiznáváme se k učení sv. evangelia, které jest platným jak v literatuře tak v životě. Uznáváme veřejně, že neznáme žádného vyššího stanoviska ani v životě ani v literatuře, nežli onoho evangelia a víry. A to dobře víme, že nás evangelium neučí umění, nýbrž učí nás řádně žíti. Umění má své zvláštní zákony. Proto je musíme posuzovati po těch zákonech, a to přísně. Či snad

ty zákony nesouhlasí s naukou křesťanské víry? Ano, souhlasí s ní úplně! Což není víra od Boha? Není snad Boží moc? A není také umění určeno — není dáno člověku od Boha samého? Ať mi kdo řekne, může li, odkud jest umění, není-li od Boha? Odkud jsou asi světlé, vše oživující paprsky, nejsou-li od slunce? Odkud jsou paprsky krásy, jež se rozlévají po tvorstvu, nepřicházejí-li od slunce nezměrné krásy — od Boha? A právě týž Bůh dal lidstvu též sv. evangelium a z evangelia se zrodilo křesťanství. Evangelium a krása v přírodě — obě mají týž pramen, Boží dobrotu a Boží mohutnost. A tu má býti protiva?

Co myslíte, že jest evangelium, co křesťanství? Jest to prázdné slovo? Jest křesťanství jen pouhý klam? Snad jest jen tlupou pošetilých lidí? Ano; tak tvrdí nerozumní lehkomyslníci, nepomýšlejíce, že křesťanství jest ve světové historii největším zjevem, nejen zevnějším, nýbrž i vnitřní, duševní silou. Víme, jak soudí mnozí o křesťanství: veškeré dobro křesťanstvím působené se jim zdá býti to, aby drželo na úzdě nevzdělané lidstvo. Ano, kdo tak soudí o křesťanství, tomu se ovšem zdá býti hrozným, aby také v umění mělo platnost, ježto myslí, že umění jest stokráte vznešenější nezáživných křesťanských nauk. — Tyto nauky nejsou příčinou, že jim někteří tak málo rozumějí, vinni jsou tím jen ti, kteří jim rozuměti nechtějí. Kdyby jim dobře rozuměli, viděli by, že není vyššího stanoviska nad křesťanské, poznali by, že umění má v křesťanství čestné místo, poznali by, že duch křesťanské víry utvářil největší umělecká díla, co jich je v poesii nebo v sochařství, malířství, poznali by, že křesťanství váží si starého umění, poznali by, že Shakespeare jest velikým, ba největším básníkem proto, že vlil do svých vytvorů pravého ducha, a to jest duch křesťanský — chceme-li též — duch katolický. Právě v umění si nemá křesťanství ničeho vyčítati, nejméně pak katolictví, které ve svém středisku, Římě, shromáždilo a postavilo věčné pomníky lidského krasocitu. A takové křesťanství že se nedá spojiti s uměním? Ovšem nedáme se opojiti oným lži-uměním, jež zná jen lidské tělo, pouze hmotu, pouze smyslné užívání, opovrhuje a nenávidí ducha a vše, co jest duchovním; nedá se združiti s uměním, jež nemá jiných ideálův, nežli smyslné užívání; takovému umění křesťanství ovšem nepřeje. A také právem mu nepřeje, poněvadž takové umění jest jen nestvůrou pravého umění, nebeské dcery, jež s nebe přicházejíc zase k nebi se povznáší, — ku světu ideálů. Co jest umění bez ideálů? A křesťanství není — věrou ideálův? —

Slavně a veřejně tvrdíme, že nám je v literatuře mravnost — mravní zákon prvou a hlavní věcí! Ano, v literatuře platí také zákon krásy, které nejsou odděleny od prvního, nýbrž jsou v něm jako voda ve studni. Nic nemůže býti krásným, není-li pravdivým a dobrým Poněvadž té zásady dbáme, staráme se o to, aby spisovatelé psali mravné, dobré spisy, jež nejsou nikomu ke škodě, nýbrž pobádají ducha ku ctnosti, spisy, jež čtenáře učí ctíti a plniti mravní zákon.

Ale nemluvili bychom o tom, kdyby nám toho někteří nebyli vyčítali. Řekli nám, že se nehodíme za redaktory, proto že jsme „omezení". Proč asi? Proto, že nepopisujeme a nepřijímáme do listu některých věcí, kterým by se oni nebránili. Omezení! Ano, vskutku jsme omezení, jako jest omezeným každý člověk; omezuje nás mravní zákon, jenž praví, že některých věcí nesmíme činiti a psáti.

Budiž, nechť nás nazývají omezenými; poněvadž uznáváme mravní zákon, nechť se nám vysmívají, poněvadž mu učíme; nechť nás litují, poněvadž se mu klaníme, nechť nás pronásledují, poněvadž proň bojujeme; takovými jsme a takovými budeme. Doufáme, že budeme míti vždy přátel a stoupenců dosti, jimž není život jen veselou hrou, nýbrž vážnou prací pro ideály, vznešené cíle. Učte národ hráti a jen si hráti, učte ho kvíti trhati, učte ho pouze v lásce útěchu nacházeti, učte ho staré názory a zděděné drahocennosti nohama šlapati: nezničíte ho tím? Co pomůže národu, jestliže mu zachováte několik pěkných básnických a mluvnických forem; jen to jest mu potřebným?

Nezdá se nám býti urážlivým, mají li nás z té příčiny za omezené, jen aby oni národu neškodili opáčným jednáním. Při schůzích, zábavách, v hostincích snadno se mluví, a mnoho se mluví, ale to nerozhoduje nad štěstím neb neštěstím národa. V dobré chvilce se s lehkým srdcem snadno napíše, co se rovněž lehce čte. Ale také to nerozhoduje nad štěstím národa. Určují a získávají národu blaho ti, kteří střízlivě myslí, hluboce pronikají do vědy a mozolovitou rukou pracují pro svůj národ. Učte národ tisknouti drobné a měkké ručky a jiné podobné věci; tím mu nepomůžete ani za mák k lepšímu osudu."

Takovými a podobnými slovy bylo se často v posledních dvou letech vydavatelům spisů na katolickém základě sepsaných brániti. Tak daleko, jako u nás, sice ještě slovinské písemnictví v té příčině není (a k tomu se i často protivníci dobrých katolických spisů odvolávají) a doufáme, že tak daleko se ani nespustí, poněvadž v čas ozvali se povolaní a rozhodní činitelé proti tomu zkázonosnému směru.

Tolik se nám zdálo předeslati, dříve než začneme přehledem slovinského písemnictví v posledních dvou letech. (Pokračování.)

LITERATURA.

Struny posvátné. Modlitby veršem, složil Dr. M. Kovář. Se schválením nejd. k. a. kons. Pražské. Cena výtisku malé šestnácterky o 250 stranách 50 kr., vázaná 70 kr. a výše.

V naší době, kdy poesie, filosofie a historie jako o závod se snaží vyrvati poslední jiskru víry v Boha ze srdcí lidských, kdy s pojmy básníka, filosofa a historika na mnoze jdou ruku v ruce pojmy rouhače, neznaboha a tupitele svaté církve: jest to zajisté zjevem nad míru potěšitelným, že laik, doktor filosofie a profesor historie M. Kovář vystupuje na veřejnost jakožto spisovatel modlitební knihy, psané veršem. Zjev tento jest tím potěšitelnější a vzácnější, považíme-li, že od roku 1884., kdy kněz řádu Maltánského Frà Em. Ibl vydal překrásný „Růženec", vyňatek to z cyklu svých básní modlitbou, nová sbírka veršovaných modliteb vydána nebyla, až teprve sbírka pánĕ Kovářova. A jestli již Lessing své době vyčítal, že se jí zbožné básně Klopstockovy nelíbí, lze o nynější době tím spíše říci, že se jí líbí Berni více než Manzoni, Wieland více než Klopstock, Beranger více než Milton. Kdo chce dnes býti přijat do cechu básnické cliqui a dojíti hlučné pochvaly pokaženého čtenářstva, musí své confiteor zahrnouti v nevěru, za svůj ideal míti ideal nemravného Buffona a to vše zahaliti lehounkým

mouschelinem měkkého verše. Směru tohoto proudu doby nedbaje, pustil se Dr. Kovář proti proudu naší doby a modle se veršem, v úvodu Boha prosí:

„ať modliteb těch verše prosté
jsou símě, z něhož zbožnosť roste,“

a žádá, „aby písně ty příspívaly k potlačení zla a rozšíření dobra“

„by zhasly všechny ohavnosti
a zářily vždy božské cnosti.“

Co soudíte o modlitbě? tázali se kdys Victora Huga, a ten odpověděl: „Modlitba jest spojení „já“ dole s „Já“ nahoře“. Je-li tato odpověď pravá, pak páně Kovářovy „Struny posvátné“ jsou výborným pojidlem, které při všelikých příležitostech mysl naši k Bohu pozdvihnouti a s Bohem spojiti se snaží. Jsou v nich modlitby ranní i večerní, pěkné parafrase na Otčenáš, Zdrávas a jiné obvyklé naše modlitby, před i po práci, dvojí modlitby ke mši svaté, které, jak doslýchám, náš výborný hudební skladatel, ředitel Sychra, ve skladbu pro mužský sbor upraví, jsou zde modlitby v jednotlivých dobách roku církevního, k některým svatým a světicím, za jednotlivé živé i zemřelé a v rozličných potřebách života, zkrátka, co obyčejná větší modlitební kniha podává prosou, to podávají „Struny posvátné“ veršem. Zvláště krásné jsou modlitby před sv. zpovědí, v nichž dokonalá lítosť a pevná důvěra v nevystihlé milosrdenství Boží jsou úchvatnými slovy podány, po svatém přijímání, pěkná to parafrase velikolepého „Benedicite“, lamentace, pak vzdechy u Božího hrobu, krásné hymny na svátky Nejsvětější Panny a jiné více. Mýlil by se však, kdo by myslil, že těmto modlitbám veršem schází poëtický pel, nikoliv, kde jen možno, užívá autor překrásných básnických obrazů, jež líčí čistou básnickou dikcí. Za příklad uvedeme modlitbu „v den mláďátek“, jež zní:

Nevinná poupátka,
nemluvná robátka
blažená mláďátka,
pro Krista vražděná,
pro zemi zkažená,
pro věčnosť spasená,
kvítečky povadlé,
haluzky opadlé,
v ráji zas omladlé,
v nebesích plesáte,
s andílky jásáte,
Bohu dík hlásáte;
vyproste přispění,
andílci blažení,
k našemu spasení.

Toť zajisté modlitba plná něžnosti, pravdy a krásy. Tak vzácné práci bude zajisté ku prospěchu, budou-li v druhém vydání odstraněny některé kakofonie, jako: „jejžs žil“, „sežže“, „bych moh se“, opraveny některé nelibě znějící rýmy, jako „posilníme tu — prostotu, chovali my — nosilas Ty, od otců Ty — dobroty;“ rovněž některé licence poëtické, jako: „bzuk, štknutí, slzný, zchvělý“ uchu nelahodí.

Přejeme slovutnému panu autorovi, který i jakožto spisovatel na poli historickém a filologickém není neznám, aby dočkal se brzy druhého vydání „Strun posvátných“. Dílo to zaslouží toho zajisté plnou měrou. Nejsouc psáno slohem vysokým ani básnicky nesrozumitelně, nýbrž slohem jasným, každému srozumitelným a přitom básnicky nadšeným, jest vhodným a vítaným každému vzdělanci i prostému vesničanu. V Německu nejsou veršované modlitební knihy v rukou i venkovského lidu něco neobyčejného, ano i starokatolíci si pospíšili sobě hodící se veršované modlitby, jak je sepsali Krummacher, Sturm, Barthel, Stöber, Herrmannova, Henslova a jiní sebrati, do své modlitební knihy vřaditi a svým stoupencům do rukou je dávati. Měl jsem sám již mnohé německé i katolické i protestantské i starokatolické veršované modlitební knihy v rukou a toužil jsem po tom, aby i katolíci čeští něco podobného měli Nyní máme již české modlitby veršem, a záleží hlavně na duchovních správcích, aby na ně upozorňovali a o rozšíření jejich se přičinili. Dr. **Rudolf Horský.**

Bartoš Fr.: Moravský lid. Sebrané rozpravy z oboru moravské lidovědy. — V Telči. Nákladem českého knihkupectví Emila Šolce. 1892. — Cena sešitu 20 kr.

Morava se činí: kniha za knihou, článek za článkem vychází, literatura o lidu moravském se množí; prohlížíme, čteme a studujeme ty knihy a články a — závidíme Moravě. Tam kroky gigantské — smutno říci, co děje se u nás. Řada pracovníků-sběratelů na Moravě roste čím dál, tím víc. Nejprve Šušil, Kulda, pak Bartoš, Herben, Havelka, Havelková, Peck a j. U nás od dob Erbenových téměř mrtvo. Na Moravě pomýšlí se na vydání „Vlastivědy“, a přípravné práce již dávno i officielně byly zahájeny. U nás pomýšlelo se rovněž na „Vlastivědu“, ale myšlénka zůstala myšlénkou a bojíme se, že zůstane i nadál. Není těch, kteří chtěli by putovati od místa k místu a sbírati materiál, jenž tak valně mizí.

Na Moravě mezi sběrateli prvé místo zaujímá ředitel Bartoš, jenž nashromáždil lidu moravskému ve svých prácech poklad ceny nevyrovnatelné. Stal se sběratelem z nadšení, a dnes již dílo jeho jest korunováno. Praví sám o sobě (Lid a národ II. p. 313.): „Všímaje si od několika let bedlivěji duchovního života našeho lidu, jeho řeči, písní, zvyků a pověr ve svém rodišti a jeho nejbližším okolí, poznával jsem, jak veliký a pro náš národní život důležitý poklad čeká tu ještě rukou odhodlaných a přičinlivých. I zahořel jsem touhou, prozkoumati znenáhla celou naši milou Moravu i bratrské Slezsko, zachytiti zbývající ještě rysy původní podoby našeho lidu a spojiti je v celkový obraz, než by je vše nivelizující duch naší doby zatemnil a zcela vyhladil.“ Tato touha Bartošova se vyplnila. S pomocí některých pilných pracovníků sebral Bartoš nejdříve množství písní a pak počal i sbírati material ostatní, zvláště o lidových slavnostech, pověrách a obyčejích, o společenském životu lidu i jednotlivých nářečích. Názvy spisů Bartošových podali jsme již v referátě svém o Bartošově „Svatbě moravské“ (Vlasť 1892. p. 482). R. 1883. vydal Bartoš prvý díl svého spisu „Lid a národ“, v němž popsal „Bývalé panství Zlínské“ a „Moravské Valašsko“. Za dvě léta následoval druhý díl spisu toho, v němž probráno „Podluží a Podlužáci“ a — vedle jiného — také „Moravští Kopaničáři“. Dílo toto mělo velikou přednosť před ostatními spisy literatury naší: bylo ucelené, každý kraj zvlášť, tak že čtenář nabyl přečtením spisu obraz o jednotlivém kraji a jeho lidu.

Jinaký jest spis, jenž právě počal vycházeti: „Moravský Lid“. Jest doplňkem díla „Lid a národ“ a přece není jeho pokračováním. V „Moravském Lidu“ vyjdou všecky články Bartošovy, tak jak podány byly v časopisech. V prvém dílu uveřejněno bude šest prací: 1. Výroční obyčeje, slavnosti a zábavy; 2. Prostonárodní kalendář; 3. O pozdravech a jiných uctivostech a zdvořilostech našeho lidu; 4. Starý Vincura, obrázek ze života bývalých soukenníků moravských: 5. Několik slov o národním kroji; 6. Chléb v názorech, obyčejích a pověrách našeho lidu. Jak vidno, obsah dosti pestrý. Dílo toto nebude již obrazem jednotlivých kmenů, nýbrž obrazem všech kmenů, celého lidu moravského. Proto pravili jsme, že „Moravský Lid“ není p ř í m ý m pokračováním díla „Lid a národ“, nýbrž spíše jeho doplňkem, řekli bychom že „Moravský Lid“ bude souborem drobnějších prací Bartošových. Čtenářstvo pochodí dobře, podávať se mu látka příjemnějším způsobem zpracovaná, než v „Lidu a národu“, ale těm, kdož studují lid moravský, nezbude než roztřiďovati si sebraný materiál podle toho, jak látky užiti hodlají. Vodítkem bude „Lid a národ“. „Lid a národ“ bylo svým spracováním dílo vědecké. „Moravský Lid“ jest dílem populárním, ovšem materiál stále zůstává týž: bohatý, cenný.

Jest otázka: jednal autor správně, vydávaje „Moravský Lid“ v té formě, jak jest, či měl vydati dílo své ve formě „Lidu a národu“? Odpověď zní kladně: Jedná! Neboť nesmíme zapomenouti, že v době, kdy vydal „Lid a národ“, nevyšly ještě ostatní spisy Bartošovy.

V díle „Lid a národ“ mohl autor zařaditi kapitolu „o řeči“; nebylať tehdy ještě vydána „Moravská dialektologie“, mohl popisovati „svatbu“, když nenapsal ještě dílo „Moravská svatba“ atd. Dnes kdyby autor vydával „Lid a národ“ dále, musil by opakovati to, co v jiných spisech napsal, a přece nebylo by to nic jiného než pouhý extrakt. „Moravský Lid“ v té podobě, jak nyní vychází, ukáže čtenáři lid v pravé podobě, do nejmenších podrobností a ze všech stránek. A právě v tom spočívá těžiště celé knihy, a v této své vlastnosti bude dílo výborné.

„Moravský Lid“ nelze než vřele doporučiti všemu čtenářstvu.

Ferdinand Pátek.

Musaeum. List bohoslovců českomoravských. Ročník XXVI. Léta Páně 1891—92. Pořadatel Josef Kreutzer. V Brně 1892. Nákladem vlastním. Sešit II.

V druhém čísle „Musaea" vítáme trochu širší zastoupení básnické části; a to básněmi: „Návrat sv. Vojtěcha" od J. Svárovského (z Litom. semináře), „Verše Velikonoční" od Stanislava Prudíka (Brn. sem.), „Znělky" A. Pavelčíka (Olom sem.) a S. Prudíka. Kéž by duchovní poesii přibylo nových pěstitelů, kteří by nevelký kruh dosavadních zdárných básníků Vl. Šťastného, V. Pakosty, Xav. Dvořáka, Prok. Zaletěla, Frant. Skalíka, Flor. Březiny atd. rozmnožili. V letošním ročníku „Musaea" pohřešuje veřejnost krásných originelních básnických plodů osvědčeného autora Frant. Leubnera. Mimo pokračování pojednání „Snahy církve sv. katolické o osobní svobodu", a důkladné studie z provencálského písemnictví od S. Boušky „Farář Lambert", která by i o cenu české akademie věd bez úhony závoditi mohla, dále vedle pokračování nauky encykliky „Rerum novarum" jsou tu ještě nové některé práce. A to „Kant a náboženství" od J. Pošmourného (Praha), přehledná ukázka ze studií theorie Kantovy, od V. Ploteného „Vítězství — hromové", pojednání opírající se o četné seriosní prameny, které by se dalo rozvésti v obšírnou práci vědeckou. „Světec politik" od J. Weissa (Brno) ukazuje na sv. Bernarda jakožto „politika míru Božího". Stesk, že belletrie v 1. čísle „Musaea" zastoupena není, pronésti lze i o 2. čísle. Slibný počátek k tomu, že snad již v budoucím ročníku „Musaea" setkáme se s prvotinami belletrie pěstěné bohoslovci, prozrazuje zpráva o činnosti liter jednoty „Jirsík" v Č. Budějovicích, kde přednášeny byly ve schůzích povídka „Kardinálův růženec", humoreska „Rakvička", „Trest", črta dle skutečné události, „Němý", prostý motiv, „Jak v Z. šenkovali", obrázek z lidu, — které by zajisté čtenáře „Musaea" uspokojily. Uznání u přátel českého písemnictví musí vzbuditi udaný zde počet výtisků časopisů, které v jednotlivých seminářích od bohoslovců se odbíraji, jak specielně udáno ve zprávách o činnosti „Růže S." v Praze a Olomouci. Ve příčině kyselosti, která nastala kritikou „Musaea" v Obzoru č. 7. a odpovědí Pražské „S. R." v čís. 8., sluší podotknouti tolik, že projevením nějakého přání, které jedné každé „R. S." dovoleno jest — ano od ní žádoucno — ku prospěchu a rozkvětu „Musaea", nikterak nemíní se rozsévati nesvár mezi Cyrillo-Methodějským šikem českomoravských bohoslovců, kteří musí míti před očima k svornosti radícího moravského Svatopluka, ale také otevřenost a přímost českého Soběslava. **Vlastimil Hálek.**

Patery knihy plodů básnických. Výbor z novověké poesie české. Uspořádal a literárně historickými daty opatřil Fr. Bílý. V Telči r. 1891. a 1892. Nákladem Emila Šolce.

Záslužné dílo, kterým soustavně vylíčen jest chronologický vývoj českého básnictví za sto let od doby našeho vzkříšení národního, jest ukončeno. Vycházelo po sešitech a vzbuzovalo opravdový cit radostný, jsouc vnitřní úpravou svou prvým jasným obrazem stoleté české práce básnické.

Dílo má 445 stran a jest opatřeno rozhledem po dějích novodobého básnictva českého (o 15 str.). Rozhledem tím jest všeobecnými rysy případně a znalecky karakterisována nová naše poesie až po dobu nejnovější. Dosud jsme neměli knihy takové. Pouze školské anthologie a některé anthologie z poesie nové, jako učinili na př. Fr Bartoš (pseud. Fr. Zapletal), Goll, Vymazal a j., podávaly kusé pohledy na poesii naši.

Pořadatele dle vlastní předmluvy vedl úmysl: „na základě rozhledu po prvním století novodobé poesie české vystaviti na oči u pečlivém výběru aspoň část toho, co v pravdě krásného, pozoruhodného, neb i vynikajícího v sadech českého básnictví posud vykvetlo, ponechati každý kvítek svému místu a času, aby čtenář takto mohl poznati ovzduší a pocítiti zvláštní vůni každé doby, jakož i pozorovati při tom, jak se básnictvo naše vyvíjelo ze skrovných počátků k nynější výši, jak se šířil jeho obzor myšlénkový a citový, jak se množila hojnost a pestrota látek i forem, a jak posléz z naší mluvy básnické zprvu se loudily zvuky jen mdlé a prosté, ale když se jí dotkly ruce mistrovy, jak hned zazněla netušenou lahodou, jímavostí, silou a umělostí."

Pořadatel rozdělil látku do pěti knih. Knihu prvou nazval d o b o u p ř í p r a v y a p r v n í c h p o k u s ů do r. 1820. V této knize (do 18. str.) vybrány jsou ukázky z básní Václ. Stacha, Vojt. Nejedlého, Ant. J. Puchmajera, J. Jungmanna, Ant. Marka, P. Jos. Šafaříka, Frt. Palackého, Frant. Turinského, Josefa Chmely, Mil. Zd. Poláka a Dom. Fr. Kynského.

Kniha druhá jest nazvána v l a s t e n e c k o u š k o l o u b á s n i c k o u

(1820—1855.), a v ní jsou vyňatky z básní J. Hollého, Václ. Hanky, J. Kollára, Jos. Vl. Kamaryta, Fr. L. Čelakovského, S. K. Macháčka, Jos. K. Chmelenského, J. E. Vocela, K. A. Vinařického, J. Jindř. Marka, Frt. Sušila, Jana P. Koubka, Fr. Jar. Vacka Kamenického, Jos. Jar. Langra, Václ. Rába, Mat. Havelky, K. H. Máchy, K. J. Erbena, Marie Čacké, Bol. Jablonského, Fr. J. Rubeše, V. Štulce, Ludv. Štúra, Jar. Kaliny, Frt. Bret. Trojana ryt. Bylanfelda, Jos. M. Hurbana, Vinc. Furcha, K. Dr. M. bar. Villaniho, Václ. B. Nebeského, Fr L. Riegra, Bož. Němcové, Ondř. Sládkoviče, Bedř. Pešky, Václ. J. Picka, K. Havlíčka, J. Krále, Janka Kalinčáka, Sama Chalúpky, Jos. Bergra, Jos. Wenziga, Fr. Douchy a S. Kappra (str. 19—166).

Kniha třetí má název nové směry a tvary (doba rozkvětu) 1855—80, a v ní jsou ukázky z básní Jos. V. Friče, J. Botta, Ant. Straucha, J. B. Jandy, G. Pflegra Moravského, J. Nerudy, Vít. Hálka, Ant. Heyduka, J. Ceypa z Peclinovce, Al. V. Šmilovského, J. Vr. Jahna, Rud. Mayera, Václ. Šolce, Rud. hraběte Chotka, Al. Balcárka, Jindř. Niederla, Vl. Šťastného, Jul. Zeyera, Ant. Staška, Jos. V. Sládka, Lad. Quisa, Sv. Čecha, Vojt. Pakosty, Bohusl. Čermáka, Em. Miřiovského, Ot. Červinky, Svet. Hurbana Vajanského, Jos. Kuchaře, El. Krásnohorské, Hviezdoslava, (P. Országha), Ant. Kosiny, J. Nečasa, Mir. Krajníka, B. Jelínka, J. Vrchlického, Rud. Pokorného, J. Tichého, Ot. Mokrého a K. Kučery (str. 167—345.).

Čtvrtá kniha podává ukázky z tvorby epigonů (1880—1891.) Fr. Kvapila, Jos. Kallusa, Irmy Geisslové, Frt. Kyselého, J. Spáčila Žeranovského, Frt. Chalupy, Frt Táborského, Josefa Jakubce, K. V. Raisa, Bohd. Kaminského, K. Legra, Aug. E. Mužika, M. A. Šimáčka, Ant Šnajdaufa, Fr. X. Svobody, Fr. S. Procházky, J. Červenky, Al. Škampy, Ant. Klosa, Lud. Lošťáka, Růž. Jesenské, Ant. Sovy, J. S. Machara, Ant. Klášterského, Em. Stehlíka ryt. z Čenkova a J. Kvapila (str. 349—406.).

Kniha pátá podává ukázky z národních písní českých, moravských a slovenských (str. 410–432.) Na konci jest seznam vybraných básní roztříděných dle potřeb deklamačních na čtyři stupně, seznam spisovatelů pořádkem abecedním a některé opravy a doplňky.

Celkem podal Bílý ukázky ze 118 básníků (v prvé knize z 11, ve druhé ze 42, ve třetí z 39, ve čtvrté z 26) mimo písně národní. Bedlivý pořadatel podává vždy jméno spisovatelovo křestní a příjmení, den a rok narození, rodiště, stav a zaměstnání a dle případu den a rok úmrtní, u největší části básníků jmenuje také názvy hlavních děl básnických, rok, kdy byly vydány, i u básní jednotlivých jest určeno, kdy a kde byly vytištěny, a karakterisuje velikou většinu básníků vhodným způsobem, na př.: „JUDr. Josef Krasoslav Chmelenský. Narozen v Bavorově dne 7. srpna 1800 a zemřel jako dvorský místosudí v Praze dne 2. ledna 1839. Vydal: Básně (1823), složil a přeložil některá libretta k českým operám, i o původní drama se pokusil. Sebrané spisy vydány v Nár. bibliotéce r. 1870. Některé z písní jeho znárodněly (Nad Berounkou pod Tetínem, Kde můj je kraj, kde má je vlast, Přemysl a j.)

V knize první vytištěny jsou básně dle let vzniku, v ostatních knihách jsou jmenováni básníci dle let narození. U některých básníků jest vybráno pouze po jedné nebo dvou ukázkách, z básníků význačných jest podáno více ukázek, na př. ze Svat. Čecha, Fr. L. Čelakovského, K. J. Erbena, Vít Hálka, A. Hejduka, Bolesl. Jablonského, El. Krásnohorské, J. Nerudy, J. V. Sládka a J. Vrchlického. U jednotlivých básníků jsou vytčeny básně znárodnělé neb v hudbu uvedené.

Zvláštností knihy Fr. Bílého také jest, že jsou vynecháni básníci v anthologiích školských jmenovaní, jako Šeb. Hněvkovský, K. S. Šnaidr, Jiří Palkovič a jiní a do anthologie jsou přijati vynikající básníci slovenští, slovensky píšící, Jan Botto, J. Hollý, Hviezdoslav Országh, Samo Chalúpka, Janko Kalinčák, J. Král, Andrej Sládkovič, Lud. Štúr, Svetozar Hurban Vajanský. Pořadatel přijal do svých knih také i básníky, kteří dosud sbírek básnických nevydali a jen po různu do časopisů psali neb píšou, na př. Jos Berger, Rud. hr. Chotek, Fr. Kyselý (Bruno Sauer), Jindř. Niederle, Fr. L. Rieger a jiní. Kde jest třeba, přidává pořadatel nutné i vhodné poznámky.

Myslíme, že by bylo dobře, kdyby byl pořadatel, jmenuje rodiště básníkovo, napsal bližší známé město a rodnou zemi; neboť každý neví, že rodiště Jungmannovo (Hudlice) jest u Berouna v Čechách, že rodiště Palackého (Hodslavice) jest jižně Nov. Jičína na Mor., že rodiště Šafaříkovo Kobeljarovo jest v gemerské stolici na Slovensku v Uhrách atd. Dom. Fr. Kynský nebyl v Brně zavražděn, nýbrž zemřel asi mrtvicí. Nedopatřením jest vynecháno jméno rodiště J. Hollého a Fr. L. Čelakovského. U Sušila a jiných není jmenován žádný souborný básnický

spis. Den narození Rábova a Jelínkova, den úmrtí Hurbanova a Kapprova jest vynechán. U J. Bergra není označen ani den ani rok narození ani den úmrtí. S. K. Macháček psal také původní dramata (Ženichové, Záviš, Bulhar), Rubeš psal také humoresky, Wenzig napsal několik původních dramat (Koruna, Timoleon atd.) Rovněž není udáno, že Andr. Sládkovič slul vlastně Braxatoris, Šmilovský Šmilauer a že Vrchlický slove Boh. Frida. U některých opět nejsou označeny známé pseudonymy, jako u Havlíčka (Havel Borovský), Chmely (Třebický). Proč jest vynecháno faktum, že Hanka prvý vydal Rukopis Královédvorský?

Paterými knihami plodů básnických osvědčený literární historik a kritik prof. Fr. Bílý zavděčil se všem, kdož se obírají poesií, složiv důmyslně anthologii svým způsobem, spořádáním a rozdělením i výborem jedinou v naší literatuře a snad ve všech literaturách slovanských. Úprava Paterých knih jest úhledná, cena (1 zl. 80 kr.) jest přiměřena. Můžeme všem milovníkům básnictví a literatury dílo opravdu cenné jako literární unicum upřímně schváliti a snažně doporučiti.

Fr. J. Rypáček.

Petra Chelčického učení o sedmeře svátostí a poměr učení jeho k Janu Viklifovi. Napsal Dr. Antonín Lenz, probošt Vyšehradský. V Praze 1889. Cena 90 kr.

Laskavý čtenář neber nám ve zlou, že teprve dnes po třech letech přinášíme posudek o záslužném spisku páně Lenzově. Pohnuly nás k tomu hlavně dva důvody. Předně, že uvedený spis nebyl katolickou literaturou tak obecenstvu ve známost uveden, jak zasluhoval, (scházíť mu do dnes veškerá reklama); za druhé, že v nejnovějším čase učiněn pokus ze strany evangelické vychvalovati Petra Chelčického a plésti české obecenstvo jeho mělkým, náruživým učením, a to pod slavnostním pláštěm velikého paedagoga Jana Amosa Komenského, proti čemu se neozval dosud ani jediný list český konservativní a liberální. Naše „Vlast“ činí v té příčině výjimku a poukazuje na to s důrazem, neohlédajíc se po nikom a nedbajíc, je-li to komu vhod čili nic!

Slovutný náš učenec, vdp. Dr. Lenz, označuje nápisem své knihy celý její obsah i rozdělení Je to práce učená, neveliká, ale obsáhlá a důkladná, jež vyžaduje, aby nejen byla pozorně č t e n a, nýbrž bedlivě s t u d o v á n a. Při vší učenosti a polemice není spis příliš abstraktním, nýbrž jednoduchým, řekl bych populárním. Hodí se velmi dobře všem vzdělaným Čechům katolíkům i nekatolíkům, kněžím i laikům toužícím poznati pravdu v rozhárané době naší reformace,

Z pozoruhodné předmluvy upozorňujeme zvláště na prameny (str. 10), kterých slovutný pan autor při práci použil. Nejsou to jen dosud známé prameny tištěné, nýbrž i netištěné, a těch právě upotřebeno více než oněch, totiž čtyr rukopisů nebo jich opisů a dvou tiskopisů. V části prvé pojednává se od str. 11. až do str. 17. o „Učení Chelčického o sedmeře svátostí“ a nikoliv obvyklým způsobem, aby totiž napřed pojednáno bylo o svátostech vůbec, nýbrž opáčným, že se totiž píše o svátostech z v l á š t ě. Příčinu toho uvádí vdp. autor v kratičkém úvodě, v němž ke konci píše, že způsob ten „sobě oblíbil Chelčický z příčin dogmatických“ (str. 11.). Rozebíraje učení Chelčického o jednotlivých svátostech, vede si slovutný autor tak, že nejdříve objasňuje náuku katolickou, po té dává domněnky Chelčického a vyvrátiv je, přehledně podává, v čem se ten oslavovaný reformator s námi srovnává a v čem ne. Postup ten se nám líbí a zvláště v onom pojednání „Učení Chelčického o křtu svatém“ velmi pěkně se jeví, čímž nemálo usnadňuje pochopiti probrané věci. Nejobšírněji a snad i nejdůkladněji pojednáno „o svátosti pokání“, totiž na str. 25—65. Z toho traktátu každý pozná, proč nynější evangelíci vydávají „památky“ Chelčického, jakkoli dobře vědí, že s ním se nesrovnávají a on s nimi tolikéž ne. Příčina horlivosti jejich jest nekalá: C h e l č i c k ý p ř e k r u c u j e, l ž e a n a d á v á k a t o l i c k é C í r k v i! Velmi případně postavena nevědomosť jeho na pranýř na str. 38. a přirovnána k učenosti Tom. Štítného, jenž, ačkoli také byl jen laikem a nedělal se reformatorem, mnohem lépe znal katolické učení. Důkladně též pojednává se „o svátosti svěcení kněžstva“, jelikož právě zde Chelčický, ač knězem nebyl, nejvíce „horlil“. Učení jeho nejen jest nesprávným dle víry katolické, nýbrž i prakticky a v životě obecném zhoubným. Prof. Dr. Goll, který Chelčického zde v lepší světlo postaviti chtěl, neprovedl úmyslu svého. Ve stati „o manželství“ jeví se učení Chelčického nebezpečným společnosti lidské. Manželství mu není s v á t o s t í; manželství křesťanů jest jako manželství Židův a pohanů. Staří lidé prý se k manželství nehodí atd. Pan autor poukazuje na str. 91., kterak Chelčický s a m o v o l n ě stanoví podmínky řádného manželství; kterak n e d ů s l e d n ě přijímá některé podmínky

katolické Církve (slib), ač popřel Církvi zákonodárnou moc! Co píše tento apoštol křesťanské „ethiky“ o mravech tehdejších Čechů, jest vskutku strašlivým. Následuje konečně učení o sv. biřmování a posledním pomazání. Co od Chelčického o tom doufati bylo, soudný čtenář si domyslí a nad domysl v obou statích se přesvědčí. Od str. 117 125 jest učení o svátostech vůbec.

Rozpor mezi Chelčickým a katolickou věrou jest ovšem i zde veliký. Pana prof. dra. Masaryka, jenž ve „Stručném náčrtě dějin filosofie“ (lithografováno) ethiku Chelčického nesmírně velebí a jeho p ř e d n í vlastnosti vyhlašuje, snad trochu schladí neslušný a sprostý výrok oslavenců, jenž posmívaje se poslednímu pomazání v katolické Církvi praví, že prý člověk hřešívá netoliko pěti smysly, ale také „hlavú, břichem, hřbetem“ atd. a tu prý „musel by Antikrist t a k nazývá p a p e ž e !) osmú svátosť v jiném kořenie připraviti, aby jí mazal k odpuštěnie hřiechóv všeho tiela.“ Viz další na str. 121 a násl.

Ve stati druhé, mnohem menší než stať první, ukazuje vdp. probošt „Poměr učení Chelčického o svátostech k nauce Viklifově o témže předmětu“ Stať tuto s velikou radostí vítáme a všem překypujícím chvalořečníkům Chelčického z plna srdce voláme: Čtěte a celému světu povězte, kterak závislým byl váš miláček na fanatickém Janu Viklifovi, kterak rozšiřoval po Čechách cizácké, v jiných zemích už dávno odsouzené zboží! To byla vůbec velmi šťastná myšlénka, srovnati Chelčického s cizincem, a jak zde makavě provedena, zasluhuje vší chvály. Kdo s námi nesouhlasí, vyvrať vdp. Lenzem podávané důkazy; důkazy, pravím, podané in t e x t u o r i g i n a l i. Ano, já dovoluji si pronésti své vlastní přesvědčení, pokud jsem jeho nabyl z dosavadních studií oslavovaných reformatorů Husa, Chelčického, Rokycany, Komenského atd., že uám z důkladného studia spisů jejich veliká naděje kvitne, že podivuhodná jednota a rozumnosť katolického učení vynikne ve směsici a různosti náhledů jejich jako jasné slunce v ranních mrákotách. Ať narazím kde narazím, zcela otevřeně pravím: Oslavovaní čeští velikáši z bouřlivých dob reformačních jsou jeden vedle druhého ve vědách theologických a filosofických hlavy mělké, jen prostřední a za často ani to ne, na př. Petr Chelčický a Jan Amos Komenský, kteří ani tolik práce si nevzali, aby katolickou nauku, proti níž bojovali, slušně a spravedlivě opsali. Toho důkazy mimo P. Špičky podává i vdp. dr. Lenz, a my, dá-li Pán Bůh času, podáme jich ještě více ve vědecké příloze „Vlasti“.

Jakkoli čtenář vidí, že mne spis páně Lenzův rozehřál — a prosím za odpuštění, jelikož vdp. probošt jest (pokud vím) jediný muž, kterého ve studiích svých předchůdcem mám z naší katolické strany! — nejsem nikterak zdařilostí spisku tak zaslepen, abych neviděl jeho některých nedokonalostí, a nejen neviděl, nýbrž i nepověděl. Při vší uctivosti, kterou mám k vysocedůstojnému, o naši věc katolickou tolik zasloužilému učenci, vyslovuji své mínění otevřeně, úplně a cele, jako bych je vyslovil, kdybych kritisoval autora osobně mi neznámého. Jsem také přesvědčen, že tím prospívám věci samé i úmyslům páně proboštovým. Chybičkou, řekl bych technickou, považuji, že na str. 125. není nápisu: „Část druhá“ jako bychom podle str. 11., na níž jest „část prvá“ a podle předmluvy na str. 9. ad 2. vším právem očekávati směli a měli. Mimo to jest mým vroucím přáním, aby vdp. autor ráčil podruhé uváděti místa cizího autora d o s l o v n ě, udav stranu i řádek, jak v učených spisech bývá, a neuváděje ve větách svých slov a frází cizích, aby čtenář v j e d n é větě nenašel mluviti d v a auktory.

Píše-li slovutný pan autor v „závěrku“ na str. 135.: „snadno se přesvědčíme, že ti, kteří se domnívají, že by byl Chelčický pouze ku nápravě ve mravech hleděl, nic se nestaraje o články víry, velice bloudí, buď že pro nedostatek hlubšího vzdělání theologického, a tudíž z neznalosti, anebo snad pro svou snahu, aby dotčeného kazatele ukázali lidu našemu ve světle pokud možná nejlepším. Z oboru učení Chelčického jde pravý opak na jevo. Chelčický bořil především články víry a zejména velikolepou stavbu Církve katolické, a právě proto všechno, což spatřoval v Církvi, líčil na černo“, píše nám z celého srdce a má celé přesvědčení naše.

Fr. Filip Konečný, Ord. Praed.

Amor. Illustrovaná sbírka četby pikantně zábavní. Pořádá a vydává J. Alexander. V komisi knihkupectví Josefa Baštáře na Žižkově.

Takový je titul sešitu velké osmerky o 16 stránkách, na jehož přední straně obálky přilepená jest ženská hlava s částí decoletovaného poprsí, podobná těm, které židovské firmy dávají na krabičky s cichorií. Obětoval jsem deset krejcarů za sešit, abych se přesvědčil, jakého směru jest tento pikantní zábavník.

Vezmu a čtu na druhé straně obálky: „Ctěnému čtenářstvu! Obrovské rozšíření německých listů v českých rodinách a veřejných místnostech, beroucích se neslušným směrem pod rouškou slov „pikantní“, přimělo nás vydávati sbírku četby nesoucí se směrem pravé, něžné, elegantní pikanterie, která neznemravňuje, nýbrž spíše mladého člověka učí uhlazenějšímu a dvornějšímu chování se ve společnosti.

Dobrá, myslím si, pěkně slibováno, jak asi vyplněno? První povídka nadepsaná „Žačka“, nedokončená, jest prázdná pleskanice bez hlavy a paty. Druhou črtu „V bouři“ napsal pořadatel a vydavatel sám a tou prozradil, jaká skutečně bude ta „něžná elegantní pikanterie, která neznemravňuje“. Při čtení této črty jsem s hnusem odplivl; nemravněji nemohl psáti ani pověstný Crebillon. Dívka sbírající v lese jahody přepadena jest bouří. Svlékne šat, přikryje jím košík s jahodami a v košili jde domů (!). Jakýsi malíř v hájovně ubytovaný jde za ní, vezme si ji do myslivny a tak dále. Čtenáři „Vlasti“ mi zajisté odpustí, že nehodlám pospíniti „Vlasť“ opakováním těch nejhrubších, sprostých nemravů, kterými dále vyplněna jest črta tato, k níž pro zvýšení nemravného effektu přidána jest illustrace oné dívky. Třetí črta stojí věru za to, aby do jednoho chlívku zavřena byla s črtou druhou. Skenderský aga, jejž nechtěla Zulejka milovat, přestrojí se, hraje si na zamilovaného, obchází harem a umluví se Zulejkou útěk. V noci hedbávný žebřík spuštěn, Zulejka sestupuje dolů, a nyní líčen jest únos ještě nemravněji, než Ovid parafrasuje únos Sabinek v „libri amorum“. Hodinu ji vozí sem tam, až se pak vrací domů i s ní, kde se jí poznati dává a slibuje vykonati, co nepoznán vykonati slíbil (!). K této „elegantní pikanterii“ přidán jest na obálce inserat, jímž „hezká, mladá dívka žádá samostatného pána, aby ji přijal k vedení své domácnosti.“ Přiznávám se upřímně, že jsem dočetl tento hnusný škvár jen s namáháním, a to ještě zběžně, abych mohl podati referát, a strnul jsem uslyšev, že již druhé (již třetí — pozn. redakce.) vydání v tisících exemplářích jde na dračku, jako první. Tak touží naše doba po odpadcích a patokách literárních. Mluvě o vydavatelích nemravné literatury, volá Witt de Talmage: „O vy duše bídácké, jen když to vynáší, jen když to lechtá, třebas to duši dávilo, není-li pravda? Třebas mravnosť zemřela a společnosť cudnosť a stud ztratila, jen když to vynáší!“ Polosvět a jeho ctitelové mají v Amoru svůj list, který bude-li naplňován takovým obsahem, jakým naplněn byl sešit první, zaslouží, aby vyznačen byl takovou štětinatou karikaturou, jakou vyznačovaly „Humoristické listy“ svého času vycházející „Listy pikantní“. Divíme se tomu velmi, že něco takového mohlo projíti censurou. K čemu pak máme § 500. a § 516. trestního zákona? A něčemu takovému se propůjčil pan Baštář za komisionáře! Za komisionáře literárního škváru, který každá kritika musí odsouditi slovem: Fuj! Dr. Ms.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Jubilejní oslava sv. Otce Lva XIII. Komitéty pro oslavu sv. Otce utvořily se v Italii v 80 městech. U nás v Čechách činí pilné přípravy k této slavnosti Katolicko-politická jednota pro království České. Jeho Eminencí ndp. kardinál kníže arcibiskup Fr. de Paula hrabě Schoenborn označil za nejúčinnější projev úcty a lásky k sv. Otci, konati sbírky, které také již byly zahájeny, a dle toho, jak postupují, zajisté značné výše dosáhnou.

Sv. Otec Lev XIII. o Danteovi. Svatý Otec věnoval na Danteův pomník v Ravenně značný obnos 10 000 lir. Při příležitosti této zaslala Jeho Svatosť list ravenskému kardinálu arcibiskupovi Galantimu, v němž se praví: „Kdož by měl míti více nároků na úctu a vděčnosť potomstva nežli Dante? Dnes, kdy genius a spisy vynikajícího básníka tak se oslavují, jest i zcela spravedlivo, aby paměti a popeli jeho postaven byl pomník. Taktéž se stalo právem, že za účelem tímto vydáno provolání k veškerým národům; neboť jedná-li se o to, aby uctěni byli velicí mužové, kteříž zasloužili se nad jiné, a to tak znamenitým způsobem o vzdělanosť národů, tu třeba přihlížeti spíše k všeobecným jejich zásluhám než pouze k jejich užší vlasti. My sami velmi často připamatováme Sobě jeho stkvělou slávu, jejíž zářivý odlesk spadl na křesťanství. Pakli se Dante tu a tam ve svém úsudku, puzen hořkostí nad svým vyhnanstvím a duchem stranickosti, mýlil, což nebyl nikdy pravdě křesťanské moudrosti nepřátelským, aniž postavil se jí kdy v odpor. Naopak. Velký tento básník čerpal hojně ze studnice náboženství čistých a vznešených myšlének; přídechem božské víry oživoval týž zářivé jiskry svého genia, jímž příroda ho obdařila.“ — Už tato slova hlubokého myslitele Lva XIII. jsou

Danteovi zajisté — pomníkem stkvělým! — Při tom upozorňujeme, že za nedlouho vyjde nákladem Benediktinské tiskárny v Brně a pomocí České Akademie dílo: „Dante, jeho doba, život a spisy“. Spisovatel této práce jest Jan Blokša, exhortator na lesnickém ústavu v Sovinci na Moravě. Přejeme všeho zdaru.

Oslava Kolumbova. V italském městě Janově, rodišti to Kolumbově, chystají letos na 400letou památku objevení Ameriky velkolepou výstavu. Výstavy té súčastní se také sv. Stolice; dovolilť sv. Otec, aby se tam vystavilo vše, co z misií katolických bylo vystaveno na výstavě vatikánské r. 1888 — Španělsko postaví ku cti Kolumbově pomníky v Havaně, Granadě, v Palos a ve Valladolidě. Mimo to vychází od dubna do října t. r ve Španělsku slavnostní spis, 4krát měsíčně, jenž tvoří bohaté album z doby Kolumbovy a jenž přináší zprávy o španělských slavnostech Kolumbových. I „Vlasť“ přinese k oslavě Kolumbově slavnostní článek z péra moravského gymnasialního profesora.

Jubileum římského archaeologa de Rossi-ho bylo oslaveno v Římě 20. dubna 1892. V katakombách sv. Kallixta bylo odhaleno poprsí tohoto vynikajícího badatele v katakombách a zakladatele křesťanské archaeologie v Římě. Při slavnosti mluvili archaeologové německý, francouzský a rakouský; deputacemi bylo zastoupeno 30 vědeckých společností. I sv. Otec Lev XIII. zaslal de Rossi-mu přátelský dopis, v němž mu blahopřál k jeho 70letému jubileu. Z Rakouska zaslala blahopřání Lvova Společnosť ve Vídni.

(15) **Jesuita Krištof Scheiner. Komu náleží čest, že vymyslil a sestrojil první pantograf?** Nikomu jinému než jesuitu Krištofu Scheinerovi, který se narodil 25. čce. 1573. Scheiner však byl ještě v jiném ohledu hlavou vtipnou. On totiž byl jeden z prvních astronomů, jenž k nebi hvězdnatému zaměřil dalekohledem; a on byl nejprvnější, který na slunci zpozoroval skvrny, a z jich pohybu vypočetl sklon rotační osy slunečné k ekliptice, a to až na několik minut zcela správné. Scheiner byl vůbec velmi nadaný mathematik, fysik a astronom. Kdo by o něm více čísti si přál, najde látku sebranou ve spisku od Braunmühla vydaném loni v Bamberce. Dr. Láska napsal o něm, že ho doporučuje každému, kdo hledá četbu nejvýš poutavou a poučnou.

Jaroslav Vrchlický čestným doktorem filosofie. Světozor ze dne 29. dubna t. r. provází toto jmenování slovy nad míru lichotivými. Píše mezi jiným: „Navrhnuvši Jaroslava Vrchlického za čestného doktora filosofie, česká universita uctila neskonalé zásluhy, jichž veliký tento básník — dojista jeden z předních a nejznamenitějších zjevů soudobé světové literatury — získal si o písemnictví české... celý národ český uvítá dojista tento akt pocty jeho fenomenalní práce s povděkem, s radostí a přáním, aby i další jeho požehnaná pouť byla provázena projevy uznání a souhlasu našeho fora uměleckého a vědeckého a květy vděčnosti národní — přáním to, k němuž i my z celé duše se připojujeme.“ Tak píše redakce Světozora. Naše stanovisko k Vrchlickému jest známo. Na jednu váhu klademe jeho vynikající vlastnosti, na druhou zlo, jež spáchal svými básněmi. Vrchlický zlehčil katolickou víru, ponížil křesťanský mrav a přispěl k otřesení těchto vlastností v národě československém. Jeho žáci v tomto směru pokračovali a pokračují, čímž byla rozšířena veliká zásoba otravné literatury v národě československém. Panuje-li v naší literatuře anarchie, zmatek nad zmatek v nejdůležitějších otázkách lidstva, právě Vrchlický a jeho žáci valnou měrou k tomu přispěli. Nejen mezi proletariatem nýbrž i mezi literaty jsou anarchisti a dynamitníci, ba tito jsou učiteli oněch. Ve Francii již doznala literární anarchie děsných následků, zplodivši Ravachola, a tak jest očekávati i u nás, půjde-li naše písemnictví tímž protináboženským směrem jako dosud. Proto se opíráme vší silou tomuto proudu, a jelikož zrovna Vrchlický valnou měrou otřásl věrou i mravností, nemůžeme ho velebiti, jsouce toho přesvědčení, **že přinesl národu více zla než dobra.**

(15) **Matice moravská.** O činnosti čilého tohoto literárního spolku v Brně za rok 1891. vyjímáme ze zprávy uveřejněné ve 2. svazku b. r., že počet členů za rok jmenovaný vzrostl téměř o 400, a dostoupil tudíž výše 1183 platících členů. Zásluha toho přičítá se zařízení důvěrníků po venkově, ale náleží taky i samému výboru, v jehož čele stojí osvědčený patriot Egbert hrabě Belcredi jako předseda, V. Brandl jako místopředseda a prof. Dr. Kameníček jako jednatel. Do výboru náleží mimo Brno: v Kroměříži ředitel Višňák, v Praze prof. vyšší realky Frant. Bílý, v Třebíči prof. gym. Frant. Jar. Rypáček, a v Telči děkan P. Hrudička. S počtem členů vzrostlo Matici i spolkové základní jmění, které se rozmnožilo skoro o 1200 zl., tak že r. 1891. přijal pokladník V. Nebovidský celkem 3 898 zl. 54 kr., číslo, jakého ještě v Matici nikdy před tím dosaženo nebylo. Matice vydává svůj „časopis“ čtyřikrát v roce ve lhůtách čtvrtletních o 5 nebo 6 tiskových

arších, jehož redakci formalně vede Brandl a Bartoš, ale za pomoci hlavních spolupracovníků F. A. Slavíka a Dra Frant. Kameníčka.

Časopis Matice moravské, jak leží jeho XV. ročník před námi, obsahuje větším dílem práce dějepisné, a to z pera Brandlova, Gollova, Houdkova, Jirečkova, Kameníčkova, Pastrnkova, Praskova a Sedláčkova. Toliko Bartoš a Václavek podali články z folkloristiky moravské. Nám proto zdá se, že ročník XV. byl poněkud jednostranným a unavujícím. (Teprve druhým sešitem ročníku letošního (XVI.) stává se obsah „časopisu“ rozmanitějším a tím taky nehistorikům zamlouvá se více) Ten převážný historický směr obráží se taky ve „zprávách uměleckých a vědeckých“ jakož i v „literatuře“ posuzované nejvíce odpovědným redaktorem — Mimo „časopis“ vydala Matice m. Brandlovu „Knihu pro každého Moravana“ ve druhém opraveném vydání jako dlužný podíl členský za rok 1890., jejíž první vydání vyšlo r. 1863 Nyní hodlá „Matice“ věnovati klidně veškerou svoji pozornosť mimo časopis vhodným spisům populárním, nebo pracím vědeckým, na které se jistě členové těší, když si Brandlovou knihou zostřili chuť. Na vydání spisů Komenského povolil výbor odbornému učiteli Fr. Bayerovi 150 zl. Ve příčině národopisné výstavy, která se má r. 1893. v Praze uspořádati, ponechala Matice m. vedení „Musejnímu spolku Brněnskému“, jemuž prý ten úkol lépe přísluší. Jaký jest ustanoven členský podíl za rok 1891. a 1892., o tom ve zprávě jednatelské, ani v dosavadních dvou svazcích letošního „časopisu“ dosud nic neoznámeno.

Zlatá Praha, kterou řídí známý přítel katolického náboženství Ferd. Schulz, přinesla v poslední době dva paličské články proti katolickému náboženství. Pravíť se tam ve článku Jan Amos Komenský (v 19. čísle na str. 225) toto: „Obecná osvěta pokročila až potud, že také slovo „kacíř“, jehožto vatikánské blesky v hlubokých temnotách středověku tolik děsných zločinů (?) byly spáchaly, krvavou září svou (!) ještě i do úsvitu dějin novověkých šlehaly a zvláště proti národu českému tak těžce (?) byly hřešily, už dávno pozbylo své hrůzy, zaznívajíc nyní i v myslech, vzhledem k podobnému aparátu (!) duchovního otrokářství (?) nejbázlivějších, zcela na hlucho. Jinak už ani nebijí ani nezažehají; v kalafunovém prsknutí jejich (!) kmitne se jenom vždy na okamžik smutná, tmavá postava (!) toho, kdo jimi si hraje. Nikoliv snad, že na dotyčných místech by byla vymizela chuť, (!!!) zastrašovati a ovládati svět tou zbraní dále; ale za dvě stě let časy velice se změnily, a naprosto zmizela moc, bez níž všechno další tupení (!), hanobení (!!) a „kacеřování“ (!!!) mijí se žádoucím účinkem....“ — A týž časopis přináší na str. 180. o „Draperových dějinách konfliktů mezi náboženstvím a vědou“, knize to, jež rve mládeži z prsou cit náboženský, posudek tohoto znění: „Kdyby u nás bylo vše zdrávo, Draperovy dějiny by byly jako učebnice dějin vzdělanosti uvedeny už do středních škol. Takto i naše mládež musí teprv v pozdějších letech svých z hlavy své vlastní prací vymyťovati bludy a klamy, jež do ní po tolik dlouhých a drahných let nalévány byly“. Tak nepřátelsky píše „Zlatá Praha“, a přece i po těchto zjevech jeden katolický list uveřejňuje její obsah a jiný katolický list, uveřejniv obsah velikonočního čísla „Zlaté Prahy“, praví: slovesná část „Zlaté Prahy“ jako **vždy** jest velice bohata a pečlivě vybraná. **Čtenář nalezne v každém čísle hojnosť ušlechtilé zábavy a poučení.** Věru, „difficile est, satiram non scribere“.

Kopřivy, Katolické Jiskry a Vosa. Jos. Hübsch začal vydávati Kopřivy a začal lákati na kněžstvu peníze, a dobře se mu vedlo. Šel na velké i malé pány, a ti mu sázeli podporu jen což, někteří prý dali až 50 zl. I na naše družstvo měl namířeno, ale náš prozíravý starosta to překazil. Ale brzy se Hübsch se svým spojencem rozešel, a ten nám odhalil zákulisí Kopřiv. To bylo na podzim, i byli bychom rádi do celé věci udeřili, kdybychom byli měli jistých důkazů v ruce; těch nebylo, a proto jsme mlčeli, stojíce bedlivě na stráži. Když Hübsch zneužil podpisu jistého vynikajícího předáka staročeské strany, byl osud „Kopřiv“ zpečetěn, i pomýšlel vydávati „Katolické Jiskry“. Zároveň se však proslýchalo, že bude vedle Katolických „Jisker“ vydávati protikatolickou „Vosu“, každý časopis s jiným redaktorem. Celá věc byla v „Polabských Novinách“ uveřejněna a nebyla vyvrácena. Původ „Katolických Jisker“ byl velice tajemný. Bylo vydáno provolání, ale bez podpisu. I pátrali jsme po originálu, jenž byl red. „Čecha“ zaslán, ale i tam scházel podpis. „Katolické Jiskry“ vyšly, a p. redaktor Hübsch dostavil se k nám, do „Vlasti“, žádat za reklamu. Vyčetli jsme mu vše, co jsme věděli, a reklamu jsme mu naprosto odepřeli. Zatím katolické časopisy přinášely o „Katolických Jiskrách“ inseráty a referáty, a redakce již sbírala předplatné na nový „katolický“ podnik.

Jos. Hübsch si to pěkně narafičil. Hned v prvém čísle naznačil osoby, jejichž podobizny přinese. Vybral si osoby takové, které mají v jistém oboru

určitý vliv. Myslil, že nás tím polechtá a chytne, ale tím dovršil míru naší trpělivosti. I vystoupily proti „Jiskrám“ „Večerní Noviny“, „Čech“ i „Vlasť“, a osud „Jisker“ byl zpečetěn. Než 20. dubna t. r. vyšla skutečně „Vosa“, list úplně mladočeský. Jako redaktor podepsán jest Jos. Hübsch, týž Hübsch, jenž loni vydával katolické „Kopřivy“. Slyšeli jsme, že dostal Hübsch od p. kanovníka Ed. Brynycha na „Kopřivy“ podporu, — a víme z vlastní zkušenosti, že se p. kanovník o „Kopřivy“ velice pečlivě staral, maje radosť, že máme humoristický obranný orgán, a hle, nevděčný Hübsch dělá si hned v prvém čísle posměch z p. kanovníka Brynycha a z jeho brožur. Nemáme slov, jimiž bychom toto jednání naznačili. Pro podruhé, až se zase přihlásí „katolický“ podnikatel — videant consules.

Kytici Komenského k oslavě 300leté vydal E. Musil Daňkovský. Jest v komisi knihkupectví Kapr a Knotek na Smíchově. Mezi literárními přispívateli nalézá se Hejduk a Nečas a konečně i — myslíme však, že z neznalosti tendence spisu — i L. Grossmanová-Brodská. Celý spis je pouhý škvár a škandalní hanopis církve katolické.

Knihou protikatolickou jest: Meyer's Hand Lexikon, pročež před ní varujeme. O katolických obřadech a záležitostech mluví se tam jednak s velikou duševní omezeností, jednak s nemenší zlomyslností. Celým dílem vane duch protikatolický.

Sychrova éra. Jsme zvědavi, pravdou-li se osvědčí, co do světa hlásáno známou „Ottovou Lacinou knihovnou národní“, kde nebývalo všechno „zdrávo“, ale mnohá „paprika“ prošla „pro lid“. Josef Laichter uveřejňuje v knihovně té „velice poutavý nový (jaký pak jiný?) původní román z našeho současného života maloměstského.“ Založen prý jest na hlubokém a širokém základě (to znamená také, že bude mnoho 4archových 10ti krejcarových sešitů). Je viděti, že spisovatel mnoho pozoroval a sám zažil. Román tento založen jest na thesi (!) evangelia: „Milovati budeš bližního jako sebe samého“ a pak na známém okřídleném (!) výroku Darwinově o boji za existenci. Román snaží se ukázati, pokud tyto dvě these život ovládají, a pokud je možno jejich sloučení, na níž vezme škodu morálka. Že je román protestem proti výstřednostem veřejného života, vycítí čtenář záhy sám. Na toto sloučení evangelia a Darwina jsme opravdu zvědavi, a „Laciná knih. nár.“ tím jistě vstoupí do jiné éry, než jakou posud ukazovala. **d.**

Co se píše v časopisech pro lid a jeho přátely. Ve Vesně r. X. v povídce „V lesku průmyslu“ od J. Vejvary čteme na str. 56. nepěkný výjev ze školy. Viktor, starší žák, poslouchal za dveřmi světnice školní, odkud „úplně dobře slyšel“: „Maminko, maminko!“ Volala to žákyně Frantina, která byla s učitelem ve třídě. „Netušil, co se uvnitř děje, a přece odvážil se pěstí na dvéře zabušiti ... Otevřely se zprudka dvéře. Viktor se ohlédl, v nich stál jakýs pán, nejspíš učitel, s hrozně vyvalenýma očima, a když se měl Viktor k útěku, vyrazila ze světnice Frantina s uplakanýma očima, rozcuchanými vlasy a odvázanou zástěrkou ... Viktor obmezeným, světa nezkušeným svým rozumem ani zdaleka nepochopoval významu právě se odehravšího výjevu, který však mimovolným jeho zakročením nedošel svého ukončení.“ (str. 56.) Na věci ničeho nemění, že to byl učitel na škole šulvereinské; zde na váhu padá skutek od učitele jakéhokoliv, a takové výjevy by v listě od paedagogů vedeném a pro lid určeném místa nalézti neměly. **d.**

Také básně. Jaké výplody bývají v krajinských listech, velmi často jsme se přesvědčili o prose, ale ve feuilletonech jejich čítáme také básně. Povšimnutí zasluhují, obsahují-li satyru na společenské nebo literární poměry. Jakýsi Václav Dante v listě z čes. západu rozepsal se široce a dlouze, z čehož vyjímáme na ukázku.

Nejdřív ze všech Bačkovského
poznal jsem v tom matném šeru:
přištipkuje právě tady
Kollárovu „Slávy dceru“.
Vedle něho Prusík píše
na malířské paletě — —
do „Kroků“, co ví a neví
o všem možném na světě.
U okna pak nad papírem
bezhlavý kdos s pérem stál —
Hned pan Zákrejs dí: „Toť, prosím,
kritik F. V. Vykoukal.
Vedle Bedřich Frýda běhá,
tváří jeho cuká zlosť:
„Pro kritiku divadelní
nemám dnes slov chvalných dost.“
Blíže něho někdo stále
křikem svojím ruší klid:
co je firmy Šimáčkovy —
vše se musí pochválit“ atd.

Evangelická Jednota. „Čas“ oznamuje v insertní části nový časopis pod jménem „Jednota“, sborník věnovaný moderním otázkám náboženským.

Vychází ob měsíc po 4 arších Obsah I sešitu: Úvaha o Husových listech. — 2. Sabatier, Studie o vývoji dogmat. — 3. Dostojevský, O lásce a zodpovědnosti. — 4. Channing, Kritické myšlénky o katolicismu. — 5. Rozhledy („Historie se neopakuje.“ — O Komenského oslavách a literatuře.) Pro tento list zjednáme si stálého referenta.

Majisté. Socialní obraz z nové doby. Napsali T. J. Jiroušek, dělník strojnický a red „Děl. Novin“, a Liga + 7. Nová časová brožura. Nákladem družstva „Vlasť“. Tato brožura odhaluje mnohá tajemství a neznámé zvyky a obyčeje socialní demokracie a jest vůbec velice zajímava. Vylíčen jest v ní májový tábor socialních demokratů, a zvláště zajímavé jsou řeči socialních radikálů „občana“ Čadila, redaktora „Rachejtle“, „občana“ Bouchala, „občanky“ Šamotové, starého učitele Homolky a sedláka Šmerdy ze Zázvoře. Brožurka obsahuje 40 stránek a stojí 4 kr. Objednávky přijímá a vyřizuje administrace časopisu „Vlasť“ v Žižkově u Prahy, čís 505., a knihkupectví Cyrillo-Methodějské na Malém staroměstském náměstí v Praze.

(10) **V Dějinách národa ruského** od Dra. J. Píče str. 148. čteme o Lžidimitrovi (1605—1606): Samozvancem, který vydával se za Dimitra, syna Ivanova, byl Otrepěv. — Ve Stimmen aus Maria-Laach 1890 napsal A. Arndt dva články o prvém styku Lžidimitra se sv. Stolicí a o Dimitrovi v Rusku (str. 241—251, 479—508.) Také on nerozhoduje otázku, kdo byl tento Dimitr. Korrespondence polského nuncia Klaudia Rangoni, otištěná od Pierlinga S. J. v Rome et Démétrius, Paříž 1878 a Deník jesuitského domu pro profesy v Krakově (vydal Muchanov 1871 v Petrohradě a r. 1886. v Akademii krakovské), přinášejí nové zprávy o jeho osobě. Lze prý pravděpodobně za to míti, že byl opravdu synem Ivana Hrozného. Kostomarov ukázal, že starší domněnka, jakoby Dimitr byl identický s Griškou Otrepěvem z Čudova monastyru, nedá se hájiti. Sigmund třetí, král polský, papežové Klement VIII. a Pavel V. uznali jej za syna Ivanova po pilném teprve pátrání. Oba svrchu zmíněné prameny dokazují, že Dimitr nebyl od Jesuitů a papežů proti Rusi postaven, jak mnohdy za to se má.

(10) **Archiv** für österr. Geschichte 1890 2 Hälfte přináší Loserthovy: Beiträge zur Geschichte der husitischen Bewegung. IV. Die Streitschriften und Unionsverhandlungen zwischen den Katholiken und Husiten in den J. 1412—13 str. 287—414. Posud otištěny nebyly nikde. Pojednává o sporu o odpustcích a jeho následcích. Ze spisů tehdy o tom vydaných jsou zde 1. Husovy listy proti bullám papežským a odpověď katolických doktorů: Probatio et fundatio doctorum probans indulgentias papales, Tractatus gloriosus Štěpána Pálče a Husova Reputatio scripti octo doctorum. 2. Jednání o jednotu mezi katoliky a Husity a únorová synoda r. 1413. 3. Spisy „o církvi“, a to Husův, pracovaný dle Viklefa a traktáty Stanislava ze Znojma a Štěpána Pálče. 4. Odpovědi katolíků na husitskou repliku, a to Štěpána Pálče replicatio contra Quidamistas, duplika Ondřeje z Brodu a pamětní spis Stanislava ze Znojma. 5. Odpověď Husova Štěpánovi i Stanislavovi.

Tazatel pro sběratele národopisného materiálu. Velice činný výbor „Musejního spolku v Olomúci“ vydal nový spisek pod tím názvem. Jest to knížka velkého osmerkového formátu o 19 str. Publikace podobné u nás jsme postrádali, a to citelně. Kdežto v Rusku, Polsku, Německu a jinde každou chvíli objeví se nová takováto práce nějaká, u nás stále zůstávali jsme státi tam, kam přivedla nás „Slavie“ svým „Návodem“. Než od vydání tohoto „Návodu“ Slavie uplynulo zatím plných deset let, a v té době lecos valně se pozměnilo, vyskytly se otázky nové, nebo aspoň specielněji prohloubené, a tak sběratelé byli nuceni svůj „návod“ doplňovati, anebo — a to častěji — nechávali věci, jež v „návodě“ obsaženy nebyly, stranou. Rozumí se, že na škodu folkloru. Jinak bude nyní po vydání „Tazatele“. Jest tu obsaženo 700 otázek, počet zajisté slušný. Přece však i tu vynechány dosud mnohé otázky, jež vynechány býti nemusily. Tak pozorovali jsme, že nejsou položeny otázky (aspoň ne specialisovaně) o operativním léčitelství lidovém (boule, puchýře a hlavně porody!) pak o podzemním nárudku malých lidí (dotazy tyto uveřejnil dr. V. Tille v „Českém Lidu“ pag 220.) atd. Sběratele národopisného materiálu — jímž „Tazatele“ vřele doporučujeme — upozorňujeme také, že pro ten čas nebude lze omeziti se jen na tohoto „Tazatele“, jelikož není tu obsaženo oddělení „obyčejů právních“, jež však v „Návodu“ (edit. Slavia) jest výtečně podáno. „Návod“ stojí 10 kr., poštou 12 kr. —f—

„Národopisná výstava v Praze“. Výkonný výbor národopisné výstavy česko-slovanské v Praze vydal zprávu o dosavadní činnosti své. Sepsal ji docent dr Em. Kovář. Všem, kdož se o výstavu interesují, doporučujeme tuto obsažnou knížku, čítající 24 stran čtvercového formátu. Ty pak ze čtenářů, kteří hodlají pro výstavu sbírati materiál, upozorňujeme na vyšlé dosud „programy“, v nichž obsa-

žena jsou poučení, co vše dlužno sbírati. Dosud vydány byly: Program odborů pro kroje a domácí nářadí (autoři prof. dr. Z. Winter a dr. Č. Zíbrt); Program anthropologického odboru (prof. dr. Hlava, prof. dr. J. Reinsberg, dr. Haškovec, dr. Matiegka a dr. K. Plischzhe), konečně Program literárního odboru (A. Madiera, prof. dr. J. Gebauer, dr. V. Tille). Všecky tyto tiskopisy dostati lze zdarma a ve výstavní kanceláři (Praha, Štěpánská ulice). —f—

Katolické sjezdy. Jedenadvacetileté shromáždění katolíků francouzských bylo konáno od 10—14. května t. r. — Katolíci v Sasku žijící uspořádají dne 26. května velkolepý sjezd v Magdeburku. — XXXIX. valné shromáždění katolíků v Německu konati se bude letos v Mohuči. Přípravný výbor sjezdu odhodlal se k tomu, že za příležitosti té uspořádá všeobecnou výstavu pro křesťanské umění, jež potrvá ve dnech 21. srpna až do 4. září t. r. v Mohuči. Do výstavy přijata budou díla jen skutečně umělecká, jež vztahovati se mohou jak k minulosti, tak i k všeobecné přítomnosti, v obou případech musejí míti však díla cenu historickou a v pravdě vynikající cenu uměleckosti. — Slovútný hvězdář kněz Denza zamýšlí svolati mezinárodní sjezd hvězdářů na hvězdárnu vatikánskou. Lze pozorovati, že pokolení Koperníků mezi kněžími katolickými nevymřelo a že katol. kněží právě vědy nejen pěstují, nýbrž v nich i vynikají. Kněz Koperník má světové jméno mezi starými — kněz Sechi mezi hvězdáři nejnovějšími — a P. Denza svolává do „stínu" Vatikánu zkoumatele světla fysického. Sjezd má býti v r. 1893. — Jak „Germania" oznamuje, chystají se katolíci z Německa navštíviti III. katolický sjezd v Linci a přinésti rakouským katolíkům pozdrav z Německa. V této záležitosti odebralo se do Říma 6 rak. biskupů, kteří sv. Otci podali zprávu o připravovaném kongresu v Linci. — Také Moravané chtějí uspořádati katolický sjezd. J. M. ndp. biskup brněnský, Dr. Fr. Sal. Bauer, myšlénku tuto zásadně schválil.

(7) **Prof. Virchov a náboženské vychování**. Virchov, svým neznabožstvím pověstný Virchov, nazvaný „Glanzstern der Berliner Universität", který v říšském sněmu německém již tolikráte horoval pro úplně beznáboženskou školu, v níž by se o náboženství ani nezavadilo, posílal děti své do soukromého ústavu vyučovacího, který výhradně na zásadách křesťanství svěřence své vychovával a žádných židovských dítek nepřijímal. Vypravuje to Paasch v Deutsch-Soc.-Blätter v čís. 167. a Paasch domácnost Virchovovu výborně zná. Tak se liší Virchov otec v domácnosti od Virchova profesora na kathedře.

Podniky družstva „Vlast" a bohoslovci. Nebude nezajímavo uveřejniti statistiku o účastenství alumnů při podnicích „Vlasti".

Páni alumni odebírají: *a*) **Vlasti**: V Hradci Král. 105 ex., v Olomouci 102 ex., v Litoměřicích 58 ex., v Praze 56 ex., v Brně 48 ex., v Č. Budějovicích 41 ex., ve Vídni 25 ex., v Celovci 17 ex., Štýrském Hradci 14 ex., v Gorici 8 ex., v Mariboru 5 ex., v Římě 4 ex., po 3 ex.: v Záhřebu, v Lovani v Belgii, v Linci; ve Sv. Hippolyté 2 ex. — *b*) **Vychovatele**: v Olomouci 58 ex.; v Brně 38 ex.; v Hradci Králové 27 ex.; v Č. Budějovicích 12 ex.; v Litoměřicích 11 ex.; v Celovci 6 ex.; v Praze 5 ex.; ve Vídni 3 ex.; v Záhřebu 1 ex.; — *c*) **Dělnických Novin**: v Brně 11 ex.; v Olomouci 10 ex.; v Č. Budějovicích 5 ex.; v Litoměřicích 4 ex.; po 3 ex.: ve Vídni, v Celovci, v Hradci Králové; v Záhřebu 2 ex.; v Praze 1 ex. Mimo to odebírá „Vlast", „Vychovatele" i „Dělnické Noviny" značný počet pánů kleriků z různých zemí rakouské říše; určitý počet však nelze udati, poněvadž na některých místech zasýláme časopisy pro celý klášter společně. —

Brožur družstvem „Vlast" vydaných odebrali: *a*) **Kdy jest člověk nejnešťastnější**: v Olomouci 125; v Hr. Králové 117; ve Vídni 108; v Litoměřicích 100; v Praze 72; v Brně 50; v Celovci 14. — **Náboženské a mravní vychování a vyučování** na školách obecných a valný sjezd učitelstva a přátel školství v Praze dne 6. srpna 1891.: V Praze 60; v Olomouci 32; v Hr. Králové 16; v Litoměřicích 12; ve Vídni 2, v Brně 1. — **Májisté**, socialní obraz z nové doby: v Hradci Králové 101, v Praze 100. V další akci se pokračuje. — **Neopravujte Otčenáš**: v Praze 100 ex.

Družstvo má členů zakládajících: v Praze 87, v Litoměřicích 58, v Hradci Králové 39, v Č. Budějovicích 31, ve Vídni 16, v Olomouci 11, v Brně a Celovci po 4, v Římě 2, Linci, Gorici a v Záhřebu po 1 — Fond pro katolické spisovatele má zakládající členy 2, a to v Praze. — Na vydávání „Dělnických Novin" zaslali alumni z Hradce Králové 10 zl.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Výbor družstva Vlast

konal dne 28. dubna třetí poradu, jíž se súčastnilo 6 členů výboru a dva první náhradníci, pp. Fr. Žák a Tomáš Jiroušek. Starosta Dr. Rud. Horský zahájil ve 2 hod. odpoledne rokování a četl děkovací dopisy: 1. čestného člena z Ameriky, Rev. Jos. Hessouna, jehož podobiznu „Vlasť“ časem přinese; 2. různé přípisy křesťanského sociologa Rud. Vrby, a 3. starosty spolku na zakládání katolických knihoven ve Slezsku, Jana Vyhlídala. Žádosti pp. alumnů z Hradce Králové a z Prahy za udělení knih pro bibliotéky jimi zakládané vyřízeny v ten smysl, že se každému semináři udělí po dvou exemplářích druhého až šestého ročníku „Vlasti“. První ročník, ve druhém vydání, zdarma se vůbec nedává, a sedmého ročníku jest málo na skladě, pročež s ním družstvo šetří. Bylo oznámeno, že právě dnes vyšla brožura „Májisté“ v 5000 ex.; číslo o 40 stranách prodává se po 4 kr. Družstvo doufá, že bude celý náklad v brzce rozebrán. Upozorňujeme, že mají „Májisté“ cenu i po prvním květnu, a že tudíž i později mohou býti s prospěchem rozšiřovány. — Nemocnému katolickému spisovateli bylo uděleno 50 zl. podpory, a jinému katolickému spisovateli zašle se 10 zl. na koupi vhodných anglických knih a brožur. — Po této neděli*) vyjde v pěkné úpravě zbrožírovaná dosavadní vědecká příloha „Vlasti“: „Jak píše prof. dr. Masaryk o katolické vědě a víře“ z péra P. Fr. Filipa Konečného Ord. Praed. Cenu této knihy určil výbor na 1 zl. 50 kr., pro přispívající a činné členy na 1 zl. Mimo to ponechal administraci, že může ve zvláštních případech, hlavně při hromadném odebírání, na této ceně sleviti. Administrace „Vlasti“ tedy již napřed oznamuje, že ten, kdo si knihu koupí přímo v administraci „Vlasti“ a hotově zaplatí, dostane ji o 10 kr. laciněji. V knihkupectví však toto snížení neplatí. — Jednatel družstva P. Fr. Filip Konečný rozvinul před výborem obraz, jak by si představoval a míti přál další naši literární organisaci a mezi jinými i vědeckou přílohu „Vlasti“. Návrhy jeho byly pozorně vyslechnuty a některé hned přijaty, jiné k budoucí schůzi poodloženy. — Výboru byly předloženy adresy díků sv. Otci za jeho Encykliku o socialní otázce v nové vazbě upravené. Adresy díků budou předloženy sv. Otci v květnu t. r., při čemž bude zároveň státnímu sekretáři Jeho Svatosti, kardinálu Rampollovi, odevzdán lonský ročník „Vlasti“, v němž se nalezá jeho podobizna. Člen výboru i adresy i „Vlasť“ v Římě osobně odevzdá.

Přednáška v Historickém kroužku.

Dne 27. dubna t. r. přednášel v Historickém kroužku opět p. prof. Vávra. Účastenství bylo opět velmi četné. Přítomni byli i někteří vzácní hosté, jako děkan kapitolní Msg. Ant Hora, gen. vikář dr. Fr. Hrádek, kancléř dr. J. Sedlák, kanovník dr. Fr. Krásl, kanovník Brynych, farář Nykles, prof. Kryštůfek a jiní. Generální vikář vyslovil na konec přednášky, která s živým interesem byla sledována, uznání činnosti kroužku lichotivými slovy a k další činnosti vřele povzbuzoval. O přednášce páně profesorově nebudeme se široce zmiňovati, povíme jen, že byla zajímavá, důkladná a povzbuzující Jednaje o dlouhém sněmu českém z r. 1575. ukázal pan přednášeč jednak aggresivní postupování protestantů, kteří i simulací vlastních záměrů hleděli dojiti svého cíle, jednak ráznosť a rozhodnosť mužů katolických u hájení katolického náboženství a práv víry katolické. Na tuto stránku našich dějin klade se až příliš malá pozornosť, a jest zásluhou páně profesorovou, že k povzbuzení našemu na to poukázal. Z přednášky každý odnesl si jasný obraz císaře Maxmiliana. Z celého jeho jednání bylo každému zřejmo, že Maxmilian nebyl duší katolíkem, a že slavný historik Janssen pravil o něm celou pravdu ve svých dějinách.

*) Pozn. Už vyšla a lze ji tudíž objednati.

ROČNÍK VIII. ČERVEN. 1891—92. ČÍSLO 9.

VLASŤ.

Podrobný výpočet rozměrů archy Noemovy

se stránky

geometrické a mechanické.

Provedl **Frant. Kočí**, absolvovaný technik a učitel.

(Pokračování.)

Položme pro snadnější řešení rovnice té . . $x = \xi + \alpha$ . . kde α neurčito a teprv později průběhem počtu vhodně voliti a dosaditi se může. Podle toho bude: 20.

$$x^3 = \xi^3 + 3\alpha\xi^2 + 3\alpha^2\xi + \alpha^3, \quad \ldots \quad x^2 = \xi^2 + 2\alpha\xi + \alpha^2$$

a dosazením do rovnice 19. bude:

$$4(\xi^3 + 3\alpha\xi^2 + 3\alpha^2\xi + \alpha^3) - 7(\xi^2 + 2\alpha\xi + \alpha^2) + 6(\xi + \alpha) - 2 = 0$$

$$4\xi^3 + 12\alpha\xi^2 + 12\alpha^2\xi + 4\alpha^3 - 7\xi^2 - 14\alpha\xi - 7\alpha^2 + 6\xi + 6\alpha - 2 = 0$$

anebo pořádáním dle mocností ξ

$$4\xi^3 + 12\alpha\xi^2 - 7\xi^2 + 12\alpha^2\xi - 14\alpha\xi + 6\xi + 4\alpha^3 - 7\alpha^2 - 2 = 0$$

čili $\xi^3 + \frac{12\alpha - 7}{4}\xi^2 + \frac{12\alpha^2 - 14\alpha + 6}{4}\xi + \frac{4\alpha^3 - 7\alpha^2 + 6\alpha - 2}{4} = 0$ 21.

Budiž, abychom ξ^2 vyloučili . . . $\frac{12\alpha - 7}{4} = 0$, z čehož $12\alpha - 7 = 0$ . . . $12\alpha = 7$ . . . $\alpha = \frac{7}{12}$ tak že bude:

$$\xi^3 + \frac{12\alpha^2 - 14\alpha + 6}{4}\xi + \frac{4\alpha^3 - 7\alpha^2 + 6\alpha - 2}{4} = 0 \qquad 22.$$

v kterouž rovnici my nyní hodnoty pro α dosaditi a tím ony činitele pro ξ vypočítati můžeme.

Jaká jest číselná hodnota činitele: $\frac{12\alpha^2 - 14\alpha + 6}{4}$? (v rov. 22.)

$$\alpha = \frac{7}{12} \quad \alpha^2 = (\frac{7}{12})^2 = \frac{49}{144} \quad 12\alpha^2 = 12\frac{49}{144} = \frac{588}{144}$$

$$14\alpha = 14.\frac{7}{12} = \frac{98}{12} = \frac{1176}{144} \text{ odečte}$$

$$12\alpha^2 - 14\alpha = -\frac{588}{144}$$

$$6 = \frac{864}{144} \text{ sečte}$$

$$\frac{12\alpha^2 - 14\alpha + 6}{4} = \frac{\frac{276}{144}}{4} = \frac{276}{576} = \frac{23}{48}$$

Jaká jest číselná hodnota čítatele $\frac{4\alpha^3 - 7\alpha^2 + 6\alpha - 2}{4}$ (v rov. 22.)?

$$\alpha = \frac{7}{12} \quad \alpha^3 = \frac{343}{1728} \quad 4\alpha^3 = 4\frac{343}{1728} = \frac{1372}{1728}$$

$$6\alpha = 6\frac{7}{12} = \frac{42}{12} = \frac{42.144}{12.144} = \frac{6048}{1728} \text{ sečte}$$

$$4\alpha^3 + 6\alpha = \frac{7420}{1728}$$

$$\alpha^2 = \frac{49}{144} \quad -7\alpha^2 = -\frac{343.12}{144.12} = -\frac{4116}{1728}$$

$$-2 = -\frac{3456}{1728} \text{ sečte}$$

$$-7\alpha^2 - 2 = -\frac{7572}{1728}$$

$$\frac{4\alpha^3 - 7\alpha^2 + 6\alpha - 2}{4} = \frac{\frac{7420}{1728} - \frac{7572}{1728}}{4} = \frac{-\frac{152}{1728}}{4} = -\frac{152}{6912} = -\frac{19}{864}$$

Dosazením těchto hodnot do rovnice 22. bude:

23. $$\xi^3 + \frac{23}{48}\xi - \frac{19}{864} = 0$$

Položme opětně . . $\xi = \rho + \sigma$ . . . t. j. součtu dvou nových neznámých. Jest pak též: 24.

$$\xi^3 = \rho^3 + 3\,\rho^2\,\sigma + 3\,\rho\,\sigma^2 + \sigma^3 = \rho^3 + \sigma^3 + 3\,\rho\,\sigma.(\rho + \sigma)$$

a jelikož $\rho + \sigma = \xi$ (dle rov. 24.) bude též $\xi^3 = \rho^3 + \sigma^3 + 3\,\rho\,\sigma\,\xi$. Jest tedy též

$$\xi^3 - 3\,\rho\,\sigma\,.\,\xi - (\rho^3 + \sigma^3) = 0 \qquad 25.$$

Přirovnáním rovnice čís. 25. k rovnici čís 23. nalézáme:

$$\xi^3 = \xi^3 \ldots - 3\,\rho\,\sigma = \frac{23}{48} \ldots - (\rho^3 + \sigma^3) = -\frac{19}{864} \ldots\ldots$$

Jaké jest $\rho^3 - \sigma^3$? To se dovíme následovně:

$$(\rho^3 + \sigma^3)^2 = \rho^6 + 2\,\rho^3\,\sigma^3 + \sigma^6 = \left(\frac{19}{864}\right)^2 = \ldots A.$$

$$-3\,\rho\,\sigma = \frac{23}{48} \ldots 3\,\rho\,\sigma = -\frac{23}{48} \ldots \rho\,\sigma = -\frac{23}{144} \ldots 4\,\rho^3\,\sigma^3 =$$

$$= -4\left(\frac{23}{144}\right)^3 = B.$$

$\rho^3 + 2\,\rho^3\,\sigma^3 + \sigma^6 = (\rho^3 + \sigma^3)^2 = \ldots A$
$\ldots 4\,\rho^3\,\sigma^3 \ldots = \ldots\ldots\ldots B.$ Odečtením od
hoření jest $\rho^6 - 2\,\rho^3\,\sigma^3 + \sigma^6 = (\rho^3 - \sigma^3)^2 = \ldots A - B$ 26.

Jaká jest číselná hodnota členu A?

$$A = \left(\frac{19}{864}\right)^2 = \frac{19^2}{864^2} \ldots 19^2 = 1\ .\ 1^2\ .\ .\ 864^2 = 64\ldots 8^2$$
$$261\quad 29.9 \qquad 996..166.6$$
$$= 361 \qquad 6896.1724.4$$
$$= 746496$$

$$361{\cdot}0000 : 746.496 = 0{\cdot}00048359267833 \ldots\ldots\ldots$$
$$62\,40160$$
$$2\,681920$$
$$4424320$$
$$6918400$$
$$1999360$$
$$506368$$
$$58470$$
$$6216$$
$$245$$
$$21$$

Jaká jest číselná hodnota členu B?

$$B = -4\left(\frac{23}{144}\right)^3 \ldots \left(\frac{23}{144}\right)^3 = \frac{23^3}{144^3} \ldots$$

$23^3 =$ 12.. 63.
$2^3 = 8\ldots$ 189
$1389.3 = 4167$ 1389
$= 12167$

$144^3 =$ 3.. 34
$1^3 = 1\ldots$ 136 | 424
$436.4 = 1744\ldots$ 436 |
$60.496.4 = 241984$ 16 |
$= 2985984$ 588..
1696
60496

$12167000 : 2985984 = 0{\cdot}004074703682270$
22306400
14045120
21011840
10995200
20372580
24565760
26778880
8069120
2097152
06963

$0{\cdot}004074703682270.4$
$0{\cdot}016298814729080$

$B = -0{\cdot}016298814729080$

$A = 0{\cdot}00048359267833$
$-(-0{\cdot}016298814729080)$ Sečítá se ponč. $-(-) = +$
$(\rho^3 - \sigma^3)^2 = +0{\cdot}016782407407 41$

$\rho^3 - \sigma^3 = \sqrt{0{\cdot}016782407407 41} = 0{\cdot}129546931293$
67:22
2382:249
14140:2585
121574:25904
1795807:259086
24129141:2590929
81078000:25909383
334985100:259093861
7589123900:2590938622
240724665600:2590938624
76

$$\rho^3 + \sigma^3 = 19{\cdot}00 : 864 = 0{\cdot}0219907407\ldots\ldots$$

1 720
8560
7840
6400
3520
6400
3520
64

$$\rho^3 + \sigma^3 = 0{\cdot}021990740740$$
$$\rho^3 - \sigma^3 = 0{\cdot}129546931293$$
$$2\rho^3 = 0{\cdot}151537672033$$
$$\rho^3 = 0{\cdot}151537672033 : 2$$
$$\rho^3 = 0{\cdot}0757688360165$$

$$\rho^3 + \sigma^3 = +0{\cdot}021990740740$$
$$\pm\rho^3 \mp \sigma^3 = \pm 0{\cdot}129546931293$$
$$2\sigma^3 = -0{\cdot}107556190553$$
$$\sigma^3 = -0{\cdot}107556190553 : 2$$
$$\sigma^3 = -0{\cdot}0537780952765$$

$$\rho = \sqrt[3]{0{\cdot}075{,}768{,}836{,}016{,}5} = 0{\cdot}42315246\ldots\ldots$$

64
11768
1680836
81869016
28177625500
1322410625000
248070012192000
33200770949376
970

48..
244
5044
4
5292..
3789
532989
9
536787..
12691
53691391
1
53704083..
634675
5371042975
25
5371677675..
2538904
537170306404
16
537172845324..
50778256
53717335310656

122
1263
12691
126935
1269452
12694564

$$\sigma = -\sqrt[3]{0{\cdot}053,778,095,276,5} = -0{\cdot}37745786\ldots.$$

27

26778 | 27.. | 97
3125095 | 679 | 1117
195462276 | 3379 | 11314
24730452500 | 49 | 1132357
3363507875000 | 4107.. | 11323718
371683837007000 | 7819
29754023859416 | 418519
4109 | 49
426377..
45256
42682956
16
42728228..
566125
4273388925
25
4273955075..
7926499
427403433999
49
427411360537..
90589744
42741226643448

$$\alpha = \frac{7}{12} = 7:12 = 0\,5833$$
100
40
40
4

27. Z rovnice 24. víme, že

$$\xi = \rho + \sigma = 0{\cdot}42315246 \text{ kde } \sigma = -0{\cdot}37745786$$
$$\xi = \ldots\ldots 0{\cdot}04569460$$

Z rovnice 20. víme, že

$$x = \xi + \alpha = 0{\cdot}0456946 + 0{\cdot}5833333$$
$$x = \ldots\ldots 0{\cdot}6290279\ldots\ldots$$

Bude tedy následkem toho $y = 1 - x = 1 - 0{\cdot}6290279 = {}^5$ $= 0{\cdot}3709721$ a dále $x:y = 0{\cdot}6290279 : 0{\cdot}3709721$ a násobíme-li druhý díl této proporce 80, čímž se na poměru ničehož nemění, bude:

$$x:y = 0{\cdot}6290279.\ 80 : 0{\cdot}370921.\ 80 = 50\,322232 : 29{\cdot}677768$$

anebo položíme-li hodnotu za $x = 0{\cdot}6290279\ldots$ přibližně $= {}^5/_8 =$ $= 0{\cdot}625$ obdržíme jenom s nepatrnou a úplně bezvážnou odchylkou $x : y = {}^5/_8 : {}^3/_8 = 50 : 30$ kterážto čísla pro svou jednoduchost a okrouhlost praktické potřebě zajisté lépe vyhoví, než hodnoty nekonečnou řadou desetinných míst vyjádřené.

Uvážíme-li nyní, že při stejném obvodu dvou neb více čtyřstranných ploch jenom čtverec největší nám obsah podává (viz tab. 1.), který však v našem případě vzhledem na stabilitu, kteráž úhlem α podmíněna jest (rovnicí 1.) o něco redukovati se musí; uvážíme-li

dále, že při stejných základních plochách takových jenom ono těleso, jehož základna nejmenší obvod vykazuje, při stejném jinak prostorovém obsahu nejmenšího povrchu vyžaduje, a že konečně a hlavně jenom velikosť povrchu jakéhosi tělesa větší neb menší spotřebu materialu ku svému uzavření čili obestění podmiňuje — můžeme hledíce k tabulce 1. a k rovnici 1. slovy to co rovnicí 27. vypočteno, takto vyjádřiti:

Jediný vhodný a možný poměr mezi šířkou a výškou čtyřstěnného tělesa uvnitř dutého, aby toto při poměrně nejmenší spotřebě materiálu pokud možná největší prostrannosť a zároveň největší stabilitu dosáhlo, jest ten, aby se na šířku 5 (přesně 5·322232 . .) a na výšku 3 (přesně 2·967768 . .) rovných dílů vzalo; a v takovém poměru byla archa Noemova skutečně stavěna.

Nahoře provedené počty znázorní následující tabulka (Tab. 2.), která přehled rozličných možných rozměrův a jejich vhodnosť posloupně podává. Slouží ona zároveň za důkaz, že námi vypočítané hodnoty pro x a y, a to jenom ony k největšímu rovnicí 1. vyžadovanému součinu čili k maximum vhodnosti nás vedou a že žádným jiným poměrem pro šířku a výšku ovšem vždy při jednom a témž obvodu nebo jinými slovy při jednom a témž jejich součtu onoho měřítka M nedosáhneme.

Pro úplnosť následuj zde ještě číselný výpočet tohoto maxima vhodnosti. Děje se to při tom jako při ostatních následujícím pochodem. Ostatních 33 poměrů může si provésti čtenář sám, jinak by počty ty více místa zaujaly, nežli práce sama. Položme v rov. 1. a 2.:

$x = 50{\cdot}322232$? x^2:

$50^2 = \ldots\ldots 2500$
$100{\cdot}3.3 = \ldots 3009$
$100{\cdot}62.2 = \ldots 20124$
$100{\cdot}642.2 = \ldots 201284$
$1006442.2 = \ldots 2012884$
$10064443.3 = \ldots 30193329$
$100644462.2 = \ldots 201288924$
$x^2 = 2532{\cdot}327033461824$
$y^2 = 880{\cdot}769913461824$

$y = 29{\cdot}677768$? y^2:

$2^2 = \ldots\ldots 4$
$49.9 = \ldots 441$
$586.6 = \ldots 3516$
$5927.7 = \ldots 41489$
$59347.7 = \ldots 415429$
$593547.7 = \ldots 4154829$
$5935546.6 = \ldots 35613276$
$59355528.8 = \ldots 474844224$
$y^2 = 880{\cdot}769913461824$

$\sqrt{x^2+y^2} = \sqrt{3413{\cdot}096946923648} = 58{\cdot}42171639$

913 : 108
4909 : 1164
25369 : 11682
200546 : 116841
8370592 : 1168427
19160336 : 116843411
747599548 : 116843426
4653899200 : 1168434323
114859623100 : 11684343269
9700533679

$$\sin\beta = \frac{x}{\sqrt{x^2+y^2}} = \ldots 50{\cdot}322232 : 58\,421716390 = 0{\cdot}8613617523$$

3 584858888
79555905
21134189
3607674
102371
43949
3054
133
17

$$x\,y = 50{\cdot}32223200000.29{\cdot}677768$$

86777692

10064446400000
4529000880000
301933392000
35225562400
3522556240
352255624
30193339
4025778

1493·4515265381

$$x\,y\sin\beta = 1493{\cdot}4515265381.0{\cdot}8613617523$$

32571631680

11947612212305
896070915923
14934515265
4480354580
896070916
14934515
10454161
746726
29869
4480

1286·4020238740

Tabulka 2.

Šířka obnáší-li měr x	Výška obnáší-li měr y	Je čtvereční obsah $x\ y$	Sinus úhlu při nejvyšším zdvihu $\frac{x}{\sqrt{x^2+y^2}}$	Součin obou měřítko v hodnosti $x\ y\ sin\ \beta$
70	10	700	0·98994	692·95
65	15	975	0·97439	950·03
60	20	1200	0·94869	1138·43
55	25	1375	0·91032	1251·69
51	29	1479	0·86929	1285·67
50·5	29·5	1489·75	0·863469	1286·352942
50·4	29·6	1491·84	0·862286	1286·392746
50·35	29·65	1492·8775	0·861692	1286·400598
50·34	29·66	1493·0844	0·861573	1286·401195
50·33	29·67	1493·2911	0·861454	1286·401591
50·325	29·675	1493·394375	0·86159471	1286·4020145
50·3225	29·6775	1493·44599375	0·86136494	1286·4020187
50·3224	29·6776	1493·44805824	0·86136375	1286·40201986
50·3223	29·6777	1493·45012271	0·8613625619	1286·402023767
50·322232	29·677768	1493·4515265381	0·8613617523	1286·402023874 [1])
50·32223	29·67777	1493·4515678827	0·8613617284	1286·402023745
50·32222	29·67778	1493·4517742716	0·8613616093	1286·402023698
50·3222	29·6778	1493·45218716	0·8613613711	1286·402023604
50·3221	29·6779	1493·45425159	0·8613601804	1286·402023568
50·322	29·678	1493·4563160	0·8613589897	1286·4020235108
50·32	29·68	1493·497600	0·8613351745	1286·4020159113
50·3	29·7	1493·91000	0·8610968858	1286·401248665
50·2	29·8	1495·96000	0·85990174	1286·37860697
50·1	29·9	1497·99000	0·85870042	1286·32464216
50·0	30	1500	0·85750	1286·25
49	31	1519	0·84507	1283·66
45	35	1575	0·78935	1243·22
40	40	1600	0·70711	1131·37
35	45	1575	0·61416	967·30
30	50	1500	0·51449	771·73
25	55	1375	0·41380	568·97
20	60	1200	0·31620	379·44
15	65	975	0·22467	219·05
10	70	700	0·14143	99·00

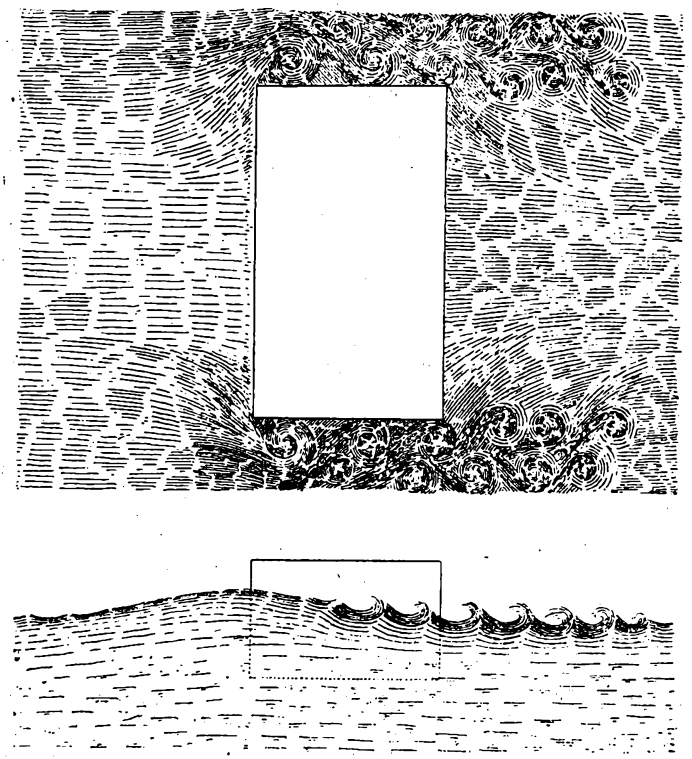
Mimo onen požadavek o největší možnou bezpečnost archy při největším možném obsahu a nejmenší spotřebě materiálu bylo proto, že tato tak ohromným proudům, jaké asi při potopě protržením „všech studnic propasti veliké“ [2]), vystavěna byla, žádoucno, aby ona též po-

[1]) Maximum.

[2]) „Protrženy jsou všecky studnice propasti veliké a průduchové nebeští otevříni jsou“ (I. Mojž. 7, 11.) Po potopě: „A zavříny jsou studnice propasti, i průduchové nebeští; a zastaveny jsou prsky s nebe“ (I. Mojž. 8, 2.).

bočnímu tlaku vod čelila, a přílišného tlakem tím vzniklého kolísání na vše strany netrpěla.

Postavíme-li nějaký předmět, budiž to jednoduchá tyč, neb prkno nějaké a p. třeba i do mírněji tekoucí vody, pozorujeme, kterak se voda na přední jeho straně nadýmá a s úsilím, které, držíme-li předmět ten, citem ruky své měřiti můžeme, na něj tlačí a v praxi všude jako hnací síla nesčíslných služeb konati musí na protější pak straně (po proudu), zase v jedno se sráží. Vrazí li občas rychlejší proud na plovoucí těleso, stává se totéž. Těleso se, vyhovuje-li jinak

Obr. 3.

všem plavebním podmínkám, nárazem vodním něco nakloní, voda ale, která se něm jakoby na chvíli byla stavěla, rozdělí se pak na dvě strany a pohybuje se kolem stěn jeho dále, vykonávajíc několik vírů (obr. 3.), až pak splyne opodál s částicemi, které vůbec na plochu ani nebyly narazily. Při nepříhodných rozměrech tělesa, zejména je-li příliš vysoké a o malé základní ploše, je nebezpečí, že je zdvižená voda překotí a přes ně se přežene, kdežto, jak zákony pro stálou rovnováhu učí, těleso nízké o veliké základní ploše nebezpečí toho snadněji znikne Totéž se stane při větší bouři, kde náraz vichřice podobné, možná-li však s několikanásobnou ohromností působí.

(Dokončení.)

Regina.

Báseň

od **Vojtěcha Pakosty.**

(Dokončení.)

XV.

Šmlh voji dlouho slunce zápasilo,
až zvítězilo. Ohnivými šípy
a záclonami přes vysoké lípy
svou záři zlatou v tichý pokoj lilo.
Tam ozářilo lůžko bělostkvoucí,
kde s okem zhaslým, tváří bledou, mroucí
je uvítala Rega v polosnění.

„Již ráno, matko?“ — „Ráno, Reginko, je.
Jak daří se ti? — cítíš ulehčení?“
s mateřskou péčí Smilovská k ní děla.
„Já u tě skoro celou noc zas bděla
a modlila se za tě, za tvé zdraví.“

V tom správce tiše vešel do pokoje
a jistě slyšel, co choť jeho praví,
neb slza v očích se mu zatřpytila.
Pak k loži vzhledl, žena pochopila,
co pečlivý ten jeho pohled značí.

„Ó, Bohu díky“ — šeptla — „lépe je jí!“

„Toť věru pravé zázraky se dějí“ —
spjal správce ruce, pohnut skoro k pláči.
Vzal choť svou stranou. — „Poslyš, Rak je zde;
as před hodinou přibyl nočním vlakem,
teď otevřel mi celé srdce své
a za smíření prosil zvlhlým zrakem.
Jak Šavla dotkla se ho milosť Boží.
Jak slíbil, své mi podal zápisníky,
v nichž věrně líčí se zednáři styky
i zhoubné snahy jejich tajných loží.
I místo dostal kdesi u šlechtice,
s nímž věrně sdělil svoje obrácení.
Než poslyš, poslyš — ještě konec není —
Rak za tu dobu činil ještě více:
on doktora se snažil vyhledat,
jenž, jak ti známo, právě bude rok,
ten pošetilý, bloudek, spáchal krok,
že po zšílení Regy tajně zmizel.
Rak nalezl jej. V malé chvíli snad
prý s Bořetic dnes zavítá k nám s Bílým.
By nový zas nám nespůsobil svízel
pan doktor s Regou, jediné se bojím“ — —

Hlas Regin zazněl. Matka krokem čilým
k ní odskočila. Správce též se zblížil
a s péčí něžnou hlavu k lůžku snížil,
by přesvědčil se, že se lépe daří.
„Ó neboj se již, že se nevyhojím,
můj dobrý otče!“ s vyjasněnou tváří
Regina hlesla. „Máte se mnou kříž,
neb dlouho, vím to, dlouho tomu již
co stůňu.“ — —

„Dlouho — skorem rok to celý,“
odvětil správce; „strach jsme o tě měli,
zvlášť v uplynulých máje květných dnech.
Jak výheň žhavá stále byl tvůj dech,
dnem, nocí děsní trápili tě snové.
Kněz navštívil tě. Víš-li o tom?“ —

„Vím!
To nejkrásnější, otče, byli dnové,
co na bolestném tomto lůžku dlím.
Jen jedné věci sobě ještě přeju,
než z nemoci své zcela pookřeju:
s doktorem Bílým pohovořit chvíli —“

„Jen jestli rozmluva tě nerozčílí!“
k té prosbě matka řekla s pečlivostí.
„Ó, nerozčílí!“

Správce vrtěl hlavou,
zas do pokoje k hostu odcházeje
a matka vidouc, že si klidu přeje
Regina, — zmlkla.

Puzen dychtivostí
již Regu spatřit, a jak zmámen zprávou,
že zachráněna a s ním mluvit žádá,
jen doktor přibyl, pospíšil si k ní.
Jak červánky kdy kraj se rozední,
tvář dívce vzplála, kdy se zblížil k loži,
jí ruku podal. Děla: „Jak jsem ráda,
že posýlá tě smilování Boží,
než se světem se na vždy rozžehnám...“
„Ty nezmřeš už, Rego,“ doktor hlesl,
a vedle lože na sedadlo sklesl,
v svou něžně její bílou ruku bera.

„Proč nezemříti? — Já v své duši mám
svět krasší, lepší, než ta bídná země. —
Slyš. Nevím, zdali dnes anebo včera
to bylo, co se divná změna ve mně

jak divem stala. — Bylo jitro krásné;
v můj již se pokoj lilo světlo jasné,
já nespala jsem. Ruce své jsem spjala
a modlila se — prvně modlila se!...“
To všecko vůkol v nevýslovném jase
jak v zlatě vzplálo, že mě bázeň jala;
jak dívčí hlasy, tklivé tak a jemně
Regina coeli z dálky znělo ke mně.
Ó, zvuky rajské! Nejvýš ve oblacích
jsem matku shledla, s něhou v tváři, zracích,
kdy jako dítě v náručí mě brala;
ta v lokty vzala mě a zašeptala:
‚Ó, promiň, promiň, drahé, bědné dítě,
že vlastní matky rtové kazili tě!
Jest Bůh, jest věčnost. Nešťastná je žena,
jež nemá víry‘ — Zmlkla. Žehnala mi,
a nebešťanů sbory obklopena
mně v smavé záři znikla nad horami.
Pak u mne kněz byl. Na vše duše rány
zotvíral Božských slitování brány,
mě sílil, těšil. Dík té dobré duši,
té hlavě šedé! — S Bohem usmířena,
má duše blaho rajské vlasti tuší.
Odcházím klidně. Věřím! ó, co blaha
se v jediném tom krátkém slově skrývá!“ —

„Ty neodejdeš, Regino má drahá!“
zaúpěl doktor, klekl u postele
a v slzách tiskl ruce Regininy.
„Ty neumřeš mi! Moje žití celé
teď tobě patří, a co dnů v něm zbývá,
chci láskou k tobě napravit své viny,
že důvěry tak málo měl jsem v tebe.
Ty neumřeš mi — —“

Vzhledl kolem sebe. —
Hle, správce, matka, Rak i starý Bílý
se zatím tiše k lůžku přiblížili
a z Regy řeči neušlo jim slova.
I svědky byli slibu doktorova
a všem se blahem oči zarosily.
Paprsky ranní v zlatou zář se slily
kol Regininy tváře zanícené
a zvěstovaly, po života dráze.
jak budou kráčet bohumile, blaze
dvě duše pevnou věrou posvěcené.

Ambrož.

Román o dvou dílech.

Napsal

Jaroslav Janeček.

(Pokračování.)

XVII.

Směnka.

Současně, kdy Vojtěch a farář spolu rokovali, seděl mladý Borovec u Rozhodů. Starý Rozhoda přiklepával v koutě kosu a pokradmu pohlížel na oba mladé lidi, u protějšího okna sedící.

Pavlína cosi šila, Borovec seděl naproti ní a díval se do její plné tváře, jež jako vlčí mák se zardívala. Nemluvili.

Zdálo se, že Borovec má cosi na srdci, ale že neví, kudy s tím ven. Pokašlával chvílemi, hladil si knírky, povstal, přešel po světnici a zase usedl na své místo.

Rozhoda zpozoroval, že by mladík rád něco řekl Pavlíně mezi čtyřma očima, a proto sebral kosu a potichu loudal se ku dveřím. Prve však, než vyšel, obrátil se, a přes záda Borovcova pohrozil Pavlíně, která jej svým pohledem sledovala. Pak zmizel ve dveřích.

Borovec jsa s Pavlínou samoten, oddechl si, jakoby mu byl spadl kámen ze srdce.

„Pavlíno“, pravil po chvíli stísněným hlasem, „otec mi chce postoupiti statek.“

„Tak?“ otázala se lhostejně Pavlína.

„Hned na jaře. Víte přece, že koupil usedlosť v Bohdanči.“

„Vím.“ — Pomlčka.

„Pavlíno, budu potřebovati hospodyni. Víte, že hospodářství bez hospodyně jest jako člověk bez ruky.“

„Nuže, musíte si nějakou nalézti.“

„Poslyšte, Pavlíno, našel jsem ji už,“ pravil mladík za chvíli.

Pavlína se zasmála, položila šití vedle sebe na lavici a složila ruce do klína. „Ku podivu,“ pravila čtveračtivě, „nevím o tom ničeho.“

„Oh! Nechcete říci, ale víte dobře.“

„Žertujete, Josefe. Vždyť jste mi o tom ničeho neřekl.“

„Jak?! Říkám vám to skoro každodenně.“

„Ah tak!“ zvolala dívka. „Nyní vám rozumím.“ Pak založila ruce a pravila polo vážně, polo žertovně: „Vy si mne tedy chcete vzíti?“

„Inu ovšem.“

„A proč?“

„Protože se mi líbíte.“

„Hm! A kdo má rozhodující slovo?“

„Ovšem že vy.“

„Nuže, tedy slyšte. Z toho nebude nic.“

Borovec sebou trhl a zvolal uleknutě: „Jak že! Tomu nemohu věřiti!“

„Můj Bože, vždyť vám to často opakuji,“ řekla dívka uštěpačně. „Snad jen žertujete, Pavlíno?“

„Ne, myslím to do opravdy, Josefe.“

„Ale pravíte to takovým hlasem, že nevím, na čem jsem.“

„Nuže, vyberte si z toho, co se vám líbí.“

Borovec se zamyslil, zadíval se Pavlíně do usmívající se tváře.

Povězte mně do opravdy, Pavlíno, máte mne ráda?“

„Mám ráda Vojtěcha.“

„Chcete býti mou ženou?“

„Ale vždyť vám pravím, že mám ráda Vojtěcha.“

„Vím, že to nemyslíte upřímně,“ pravil mladík mrzutě.

„Co chcete tedy ode mne věděti?“

„Táži se vás na to již po desáté, a dosud neobdržel jsem určité odpovědi.“

„Ale vždyť to, co vám pravím, jest zcela jasné.“

„Pěkně jasné,“ ušklíbl se Borovec. „Říkáte, že máte ráda Vojtěcha, a se mnou si zahráváte. Povězte mi jednou pravdu, ať je to tak či onak,“ doložil zhurta.

Po krátkém přemýšlení tázala se Pavlína: „A kdy se chcete ženiti, Josefe?“

„V masopustě.“

„Ah!“ vyklouzlo z úst dívky, a v oku jejím zasvitla záře radosti.

„Nuže, odpovězte mi,“ naléhal Borovec.

„Povím vám to zítra,“ řekla dívka tiše.

„Ale jistě!“

„Jistě.“

„Tedy zatím s Bohem.“

Uchopil klobouk a odešel, stisknuv dívce ruku. Za dveřmi vrazil do Rozhody, který tam naslouchal.

„Nu, jak je?“ ptal se Rozhoda.

„Špatně,“ odvětil Borovec s kyselou tváří. „Ten student v tom dělá kaňku.“

Zatím Vojtěch dlel u starého Borovce.

Se stísněným srdcem vkročil do jeho statku. Borovec byl sám doma. Rovnal ve stole své cenné papíry a počítal peníze.

„Pane, přišel jsem k vám, abych s vámi pohovořil o vážných věcech.“

„Co dobrého?“ tázal se Borovec chladně a sejmul s očí brejle.

„Víte, že otec můj jest vaším dlužníkem, a že jeho směnka projde pozítří.“

„Ano, to vím docela dobře. Právě jsem ji prohlížel. Zde jest.“

Sáhl do truhlíku, vytáhl směnku, položil ji na stůl a složil na ni obě ruce, jakoby se o ni obával.

„Dobrá. Ale nám by bylo milé, kdyby směnka byla prodloužena.“

Borovec se ušklíbl, pokrčil ramenoma, sešoupl rychle směnku do truhlíku, přirazil jej prudce a povstal. Přešel jednou po jizbě, pak přistoupil k Vojtěchovi a řekl: „Můj zlatý, to není možná.“

„Proč by nebylo to možné, vždyť to záleží jen na vaší vůli. Udejte, pane, jen podmínky, pokusíme se na ně přistoupiti.“

Borovec vjel rukou do vlasův, obrátil se k Vojtěchovi zády a přešel dvakráte jizbu. Zastavil se zase před mladíkem a pronikavě naň hledě, pravil: „Proč pak jste vlastně sem přišel? Či chcete si ze mne tropiti blázny?“

„Pane!“ odpověděl Vojtěch uraženě, „nemám ve zvyku konati návštěv za podobným účelem.“

„Hm! Jaké asi podmínky mám vám udati? Byl bych nerad, aby vám byly obtížné,“ pravil posměšně.

Vojtěch kousl se do pysků a mlčel. Borovec pronikavě, téměř výhrůžně naň hleděl.

Vojtěch klidně snesl jeho pohled.

„K čemu dlouhé hovory? Přál bych si, aby můj Josef vzal si za ženu dceru souseda Rozhody. Hoch má ji rád, otec tomu také přeje — ale holka má vrtochy: baží po vás a mého syna vodí za nos... Chcete věděti podmínky — tedy zkrátka a dobře: nechte děvčete, nevšímejte se ho, učiňte konec té známosti — chcete-li totiž. Nechcete-li — také dobře. Učiníte li, jak vám pravím, bude dobře... Váš otec je na mně závislý... Rozhodněte se.“

Vojtěch jakoby zkameněl. Mráz probíhal mu žilami.

„Ano, právě proto jsem přišel,“ pronesl pak hlasem chvějícím se.

„Nemyslete snad, že mi činíte milost,“ řekl Borovec a mávnul rukou. „Učinili bychom, co chceme, i proti vůli vaší, neboť otec má dosti moci, aby svéhlavé děvče přiměl k poslušnosti. Ale myslím, že takto bude lépe. Holce spíše z hlavy vykouří se daremné toužení, býti urozenou paničkou, a já budu jist, že nebude se blázniti po jiném.“

Vojtěch opět neodpověděl. Jenom tvář jeho, brzo blednoucí, brzo se rdící prozrazovala, co se děje v jeho duši.

„Nevím, co vlastně mého Josefa napadlo, aby lukal na dvéře, kde dlouho neotevírají. On mohl přijíti kamkoliv, a všude dvéře byly by mu otevřeny dokořán. To si myslím,“ doložil hrdě, „takový hoch jako květ, a statek čistý, bez výměnku! — Ale již se stalo, co si vybral, to má. Já mu brániti nebudu. Ale v masopustě musí býti ženat, neboť mu popustím statek. Svou novou usedlost v Bohdanči nemohu přece nechati prázdnou.“ Jak hrdě počal mluviti, tak hrdě zakončil.

„Tedy byli bychom vyrovnáni?“

„Pro dnešek ano. Jste-li rozumný, jednejte dle toho. Dříve však, než odejdete, slibte mi na svou čest, že děvčete necháte a nebudete je popuzovati proti Josefovi.“

„Nikdy jsem toho nečinil. Ale dávám své čestné slovo, že zachovám se dle vašeho přání. A směnka?“

„Bude prodloužena ještě na jeden rok.“

„Bohu díky,“ vzdychl Vojtěch potichu. „Na vaši čest?“

„Na mou čest.“

Borovec podal Vojtěchovi ruku, jíž se tento z ohledů na svého otce dotekl.

Když již byl u dveří, zavolal naň Borovec.

„Abych nezapomněl, rozumí se, že to, o čem se jednalo, zůstane mezi námi, a ta holka že se o tom nedoví?“

„Rozumí se,“ odvětil Vojtěch chladně a odešel.

Když vyšel ze statku, viděl, jak mladý Borovec vrací se odněkud domů. Víme, že byl u Pavlíny.

„Hrome!“ odlehčil si, jedva vstoupil do světnice. „Dnes mám chuť všecko na kusy rozbiti.“

Odhodil klobouk na postel a uvrhl se na stolici, zády k otci.

„Pomalu, pomalu. Co pak se zase stalo?“

Josef sebou ani nepohnul. Svraštěné čelo jeho věštilo hněv.

„Kde jsi byl, Josefe?“

„Kde jinde než u Rozhodů!“ odsekl zlostně synek.

„A Pavlína snad rozzlobila tě zase s Vojtěchem, ne —?“

Josef hněvivě pokývl hlavou.

„Mlč, Josefe, nezlob se,“ pravil starý, poklepávaje mu na rameno. „Myslím, že Pavlína brzy bude jinak mluviti.“

Vojtěch došel ku svému rodnému statku. Pod jabloní před stavením stálo děvčátko, které zočivši jej, běželo mu vstříc a chopivši jej za ruku přinutilo jej, aby se k němu sehnul; Zašeptalo mu: „Vojtěchu, máte dnes po klekání přijíti do sadu, Pavlína vás tam jistě bude čekati.“

Vojtěch se smutně usmál a pravil: „Vyřiď, Mařenko, že přijdu.“

Potom s hlavou skloněnou vstoupil do domu. Otec uzřel jej přicházeti a běžel mu starostlivě naproti. Vojtěch nutil se do veselé tváře, aby otce nezarmoutil.

„Nuže, kde jsi byl?“ tázal se otec starostlivě.

„Vše jest dobře, drahý tatínku. Vaše směnka u Borovce bude prodloužena.“

Dále nemohl. Na otázky otcovy i matčiny odpovídal jen pokyny hlavy. —

Vstoupil do pokoje, v němž byl obýval s Ambrožem.

„Nechme ho o samotě, trpí,“ šeptal otec matce a uchopiv ji za ruku vyšel s ní ven a přivřel dvéře.

Vojtěch usedl za stůl, kde s Ambrožem sedával, a počal tiše štkáti.

Odchod Ambrožův, otcovy stísněné poměry, historie jeho lásky — to vše bylo přílišnou dávkou pro tak jemnocitné srdce, jako bylo srdce Vojtěchovo. Včera ještě tu seděl s Ambrožem, ničeho netuše, — a dnes —? Měl jasný důkaz, že vše tu na zemi je prchavé — —

K večeru se uklidnil. Vykradl se na zahradu, kráčel jako ve snách. Vstoupil do besídky, kde tak rád Ambrož prodléval; proud slz vyhrknul mu z očí. Na lavičce byl ještě kus papíru, popsaný Ambrožovými chemickými formulemi. Vojtěch jej zvedl a uschoval jako drahou relikvii po odešlém příteli. Rozhlédl se po besídce pohledem neskonale bolestným, jakoby se s ní loučil, a opustil ji s povzdechem. Kráčel přitmělou zahradou, prošel až k jejímu konci, stanul nad záhony balzamin, resed a růží, jakoby jim chtěl dáti poslední „s Bohem“. Pak odvrátil se od nich a vstoupiv pod košatou jabloň, opřel se o ni.

Slunce dávno již zapadlo. Červánky vroubily západ, v šeru tichnul kraj, na jabloni pinkala pěnkavka, v dálce hvízdal kos, a chvílemi mihnul se vzduchem netopýr — —

Dlouho stál Vojtěch pod jabloní, pohroužen jsa v myšlénky a svůj bol. Slzy zvolna stékaly mu po tváři, zdálo se, že sní.

Prvé hvězdy vzplanuly na modré půdě nebes jako andělské pozdravení. Oko Vojtěchovo zabloudilo k nim, zřelo nevystihlou výši nebeské klenby, obrovskosť a krásu všehomíra, ruce jeho se sepjaly.

Chvíle svatá! — — —

Tklivě zazvučel zvonek na kostele, dojemné „Ave Maria“ neslo se ztichlým krajem — — Vojtěch se modlil. —

Klekání již doznělo, on dosud stál pod jabloní s pohledem

vzhůru zbožně upřeným, se sepjatýma rukama, ve zbožném vzrušení neslyše a necítě ničeho. Harmonie všehomíra zazvučela jeho nitrem, vlny duše se upokojily, ticho a mír byl tam jako v usínajícím kraji...

Vyslal ještě jeden vroucí pohled k nebi, jakoby prosil za posilnění, vzchopil se a malými vrátky opustil zahradu. Kráčel k Rozhodovu sadu. —

Pavlína již čekala. Vidouc Vojtěcha vcházeti do sadu, pospíšila mu rychle vstříc. „Oh! Vojtěchu, dlouho nechal jste na sebe čekati, avšak dobře, že přicházíte."

Podávala mu ruku, ale on jako socha tu stojící zdál se jí neviděti.

Vztáhla ruku nazpět a počala jako jindy žertovati, ale Vojtěch dnes neměl ani slůvka pro ni. Mlčel, jenom oko jeho dívalo se na dívku hluboce a spolu tesklivě, zdálo se, že obraz její chce uschovati ve své duši.

„Pro Bůh, Vojtěchu, co jest vám? Proč jste tak smuten?" Vojtěch neodpověděl...

Ticho bylo v sadě, zalétalo sem jen občasné zacvrlikání cvrčka a zatikání ptáčků ve hnízdě.

Pomatena jsouc tímto neobyčejným chováním Vojtěchovým, ucouvla Pavlína o krok, a vidouc jej, an trpí, pocítila v srdci výčitku, zda ona není příčinou jeho utrpení.

Ale než mohla pronésti slova, uslyšela temný, jako z hrobu zaznívající hlas Vojtěchův:

„Přišel jsem s vámi se rozloučit, přišel jsem dát vám poslední „s Bohem"... Buďte šťastna, zapomeňte na mne, zapomeňte na vše — byl to krásný, prchavý sen. Buďte šťastna s jiným, Pavlíno — cesty nás dvou se ode dneška rozcházejí..."

Uzřela proti sobě nataženou ruku, chtěla se jí doteknouti...

„Hm, jak to podivně dnes mluvíte, Vojtěchu? Nerozumím vám."

„Nerozumíte mi — já sám sobě nerozumím, ale tolik je jisto, že mluvíme dnes spolu naposled a —"

„Ah!" přerušila ho Pavlína uštěpačně, chápajíc už jeho slova. „Vy tedy mne zavrhujete?"

„Neptejte se mne... nemohu vám ničeho říci... Buďte šťastna!.."

Pavlína hleděla naň okamžik, pak opovrženlivě se usmála: „Tááák —? S Bohem!"

Obrátila se prudce a uraženě, hrdě odcházela. On nevolal za ní, stál jako kamenná socha, a kdyby byl i volati chtěl, nemohl by.

Jenom hleděl za ní, jak postava její míhala se mezi stromy... jak splývala se šerem, až splynula s ním úplně. Zmizela.

Pozvedl za ní ruku jako k poslednímu pozdravu. Pak se obrátil a šel volným krokem k faře. Kněz ho očekával.

Seděl před farou v malé zahrádce; jeho oko neustále dívalo se k Rozhodově statku, kamž viděl před chvílí Vojtěcha kráčeti.

Posléze se ho dočekal. Mladík klesl mu do rozevřené náruče, nemohl více říci nežli jedno, jedno slovo: „Dokonáno!"

Slovo to knězem zachvělo. Přitiskl jej k srdci a přemáhaje slzy, šeptal: „Vzmuž se, synu můj, důvěřuj v Boha, doufej!"

* * *

Příštího dne odejel Vojtěch s knězem na Moravu, kamž tohoto volaly osobní záležitosti.

A za nedlouho po jejich odjezdu dostavil se do Rozhodova statku mladý a starý Borovec a jeho žena. Šli na námluvy.

Pavlína neodporovala. Výstup s Vojtěchem, při němž hrdost její byla uražena, věc urychlil.

Směnka byla prodloužena. Borovec dostál slovu. Farář vrátiv se a dozvěděv se od Vojtěcha, v jakých stísněných poměrech otec jeho tkví, opětně mu vypomohl. Šlechetné jeho srdce mu to velelo.

A Vojtěch?

Cestoval Slovenskem, kamž farář jej vyslal, a snažil se zapomenouti. Snažil se — ale nemohl.

Konec dílu prvního.

Díl druhý.

I.

Blaise Rollin.

Za slunného odpoledne v měsíci říjnu r. 1868. kráčel ulicí Perdonnet v Paříži mladý muž usměvavé, veselé tváře, galantně, jako pravý Francouz vyhýbaje se lidem jej potkávajícím.

Oděv jeho neprozrazoval ani tak nádheru jako spíše pečlivost jemu věnovanou, ba, pozorné oko tu a tam některou vadu mohlo by mu vytknouti, jež však zajisté nezaviněna nedbalostí, jako spíše nedostatkem.

Tvář mladíkova nejevila však starostí. Lhostejně, ba, vesele ubíral se po chodníku, drže v ruce dopis, a chvílemi hledě na jeho adresu, chvílemi zase hledaje okem čísla domů.

Posléze zdál se nalézti číslo prvé, usmál se a hotovil se vkročiti do průjezdu. Na prahu však se zastavil, prohlédnul adresu, na níž dole četl 11, rue Perdonnet, a přesvědčiv se opětným pohledem na číslo domu, že jest na pravém místě, vkročil dovnitř.

V průjezdě lelkoval otylý domovník, houpaje se na masitých svých nohou. Mladík cosi se ho zeptal a pak jako jelen přeskakoval rychle schody, a octnuv se v dlouhé chodbě prvého poschodí, kráčel ode dveří ke dveřím, hledaje nějakého čísla.

Posléze dostal se k jedněm, jež opatřeny byly navštívenkou se jménem: Ambroise de Valdemari.

Mladík zaťukal a vstoupil. Na protějším konci podlouhlého pokoje u stolu, před oknem umístěného, seděl zády ke dveřím jsa obrácen mladý muž, zabraný do četby. Když uslyšel zaklepání a hned na to lomoz otevírajících se dveří, obrátil se a povstal.

„Pan Ambrož de Valdemari?“ otázal se vstoupivší mladík.

Ambrož se poklonil a mladík odevzdal mu list, jejž držel v ruce. Ambrož roztrhl obálku, a zatím, co četl, příchozí prohlížel si pokoj. V dopise jeden z profesorů Ambrožových doporučoval mu ku žádosti doktora Raveniho za přítele doručitele listu.

„Monsieur Blaise Rollin?“

Blaise uchopil podávanou mu ruku a upřímně ji stiskl.

„Doufám, že budeme dobrými přátely,“ pravil Ambrož, potřásaje mladíkovi rukou. Byl vskutku povděčen tomuto opatření doktora

Raveniho, kterýž postaral se, aby Ambrož, s nikým se neznaje a jsa úplně cizím v Paříži, měl někoho, kdo by jej s poměry seznámil a aspoň prvé doby v cizině společností svou snesitelnými mu učinil.

„Doufám též," odvětil Rollin. „Byl jsem vám profesorem Martineauem doporučen. Jsem té naděje, že věnujete mi svou důvěru."

Ambrož mlčky se uklonil.

„Jen žádných poklon!" zvolal Rollin vesele, jemuž veselá jeho letora zase se vrátila. „Mezi přátely není to dovoleno. A my snad jsme od této chvíle přátely?"

„Zajisté!"

„Nuže, řiďme se dle toho, a dovolte mi, bych u vás choval se jako doma."

A milý Rollin uvelebil se bez pozvání na stolici, vyňal z kapsy pouzdro s doutníky a nabídnuv Ambroži — který však odmítnul — zapálil si jeden. Natáhnuv nohy až doprostřed pokoje a spokojeně pouštěje obláčky dýmu, pustil úzdu své výmluvnosti. Ambrož stál proti němu, opíraje se o lenoch stolice a vážně pozoroval svého nastávajícího přítele.

„Vy tedy nekouříte? Oh! Jaká to škoda! Zajisté, že kouření ze zásady zavrhujete, a tím by naše mínění hned zpočátku se lišila. Aspoň já mám o něm přesvědčení opačné. Odpusťte mé upřímnosti, že chovám se k vám jako ke starému známému. Doufám, že, až mne poznáte, budete míti ke mně takovou důvěru, jako já k vám, neboť miluji každého a jsem vesel a šťasten při tom."

Ambrož udiveně pozoroval Rollina. Jeho nenucené chování jej překvapilo.

„Oh, jste vážným, a já tak vesel! Ani nemluvíte. Či se vám nelíbím?" Nečekaje pak na odpověď pokračoval vesele: „Jsem pravé pařížské dítě. Jste-li zarmoucen, potěším vás, chcete-li se zlobiti, rozesměji vás, nemáte-li peněz, já vám jich zaopatřím, jste-li bohat, pomohu vám vaše bohatství utráceti, nemáte-li milenky, pomohu vám ji nalézti ... Oh, já jsem všudybyl, jak mně milý strýc můj, abbé Delacroix, žertem říkává."

Ambrož nevěděl, co má si mysliti o tomto prostořekém človíčku. Nebyl zvyklý podobným veselým řečem.

Rollin nepopřál mu však mnoho času k přemýšlení, a překládaje nohy křížem a levicí čechraje si vlasy mluvil dále: „Ach, vy mlčíte, milý můj příteli! Povězte, proč jste tak vážným? Co vás trápí? Zajisté že láska. Ach, láska!" dodal žertovně, tváře se zarmouceným a sáhaje rukou k srdci, „láska i mne souží. Oh, má sladká Beatrice, nevíš, jak tebe Blaise miluje!"

„Pane!" uvolnil Ambrož své stísněné mysli.

„Pane? Nic „pane!" — příteli!" vskočil mu do řeči Pařížan. „Moji soudruhové mi jinak neříkají než Blaise, a má sladká Beatrice také ne jinak. Jenom když ji někdy rozzlobím, říkává chladně: pane Rolline. Ale já její hněv ihned zapudím sladkou hubičkou, a ona zase vyjasní svá krásná očka. Ó, škoda, že neznáte mou Beatrici, Ambroži, jaké to roztomilé dítě! Nedám vám dříve pokoje, pokud jí nepoznáte. Ah, poslyšte jen, Ambroži —"

„Blaise," chtěl přerušiti Ambrož proud výmluvnosti svého společníka, ale ten neměl pražádné chuti mlčeti.

„Počkejte!" zvolal. „Právě si na něco vzpomínám. Včera večer

seděl jsem u Beatrice, v kapse měl jsem od profesora Martineau list na vás. Povídám Beatrici: „Má zlatá...“

„Blaise Rolline!“ přerušil jej Ambrož zoufale.

„Povídám Beatrici: Má zlatá, budu míti nového přítele. Beatrice povídá... počkejte, co vlastně jen povídala?“

„Příteli!“ vpadl mu do řeči Ambrož.

„Ano, máte pravdu. Přítele? povídala Beatrice. Cizince, řekl jsem já. Cizince? řekla ona. Rakušana, podotkl jsem. Rakušana? tázala se má sladká Beatrice. Potom pravila...“

„Blaise Rolline, drahý příteli, pojďme na procházku,“ pravil Ambrož se sepjatýma rukama.

„Ah, počkejte chvíli, až vám dopovím.“ Ambrož povzdechl, jako by chtěl říci: „Není pomoci, musím jej poslouchati,“ a usedl naproti mladíkovi.

„Tak tedy Beatrice pravila: Jest hezký? Nevím, pravil jsem já. Jaké má oči? Nevím, řekl jsem. Je brunet? Nevím, pověděl jsem jí. Tedy je blondýn? Ani to nevím, má zlatá.“ —

Ambrož chtěl povstati, Rollin zadržel jej rukou.

„Je veselý? Nic nevím, andílku. Tedy je vážný? Mnoho se mne ptáš, duše má. Rád tančí? Zlatoušku můj, pranic nevím. Co tedy víš? Nic. Proč? Protože ho neznám.“

„Blaise Rollin, drahý příteli, co z toho všeho následuje?“ tázal se Ambrož, snaže se sprostiti ruky mladíkovy.

„Chcete věděti, proč jsem vám to vlastně povídal? Můj Bože, nic není snadnějšího: chci, abyste šel se mnou.“

„Kam?“

„Jaká to otázka! Což před chvílí sám nechtěl jste odejíti?“

„Ano, ano, máte pravdu,“ pravil Ambrož, povstávaje. „Půjdeme na procházku. Provedete mne Paříží.“

„Ambroise de Valdemari,“ pravil Blaise žertovně. „Dnes necháme boulevardy stranou, půjdeme spolu jinam. Musím vás především představiti své drahé matce, a potom —“

„A potom —?“

„Potom své sladké Beatrici.“

„Ah!“

„Nevzdychejte! Ona se na vás těší.“

„Na mne?“ tázal se Ambrož udiveně.

„Můj Bože, co je v tom divného? Nu ano, těší se na vás.“

„Vždyť mne ani nezná.“

„Oh! Což nerozumíte, vždyť jste mým přítelem, a to dostačí. Ona vás chce viděti.“

„Budiž, tedy půjdeme. Veďte mne.“

„Apropos, dovolte mně poznámku.“

„Nuže?“

„Neočekávejte ani u mé matky, ani u Beatrice nádhery. Jsme chudí lidé.“

„Bah!“ zabručel Ambrož a vzpomněl na své trpké studie. Šli. Blaise zavěsil se na rameno Ambrožovo a vedl ho hlučnými ulicemi.

Na konci jedné náhle se zastavil a udeřil se do čela.

„Co se stalo?“ tázal se Ambrož.

„Považte jen, Ambroži, musím se vrátiti, zapomněl jsem koupiti Beatrici kytici.“

„Nuže, vraťme se.“

Blaise stál chvíli nerozhodnut, pak však uchopil Ambrože zase pod paží a pravil vesele:

„Eh! Pojďte. Koupím ji zítra.“

Za krátko uvedl Ambrože do pochmurného domu, jehož tvářnost projevovala na prvý pohled, že v něm bydlí jen chudina.

„Jsme u nás,“ řekl Blaise, když se zastavili u jedněch dveří na dlouhé, temné chodbě.

Ambrož vstoupil, a trvalo to chvíli, než oko jeho mohlo rozeznati v temné kuchyni jednotlivé předměty.

Blaise zavolal matku.

„Jsi ty to, Blaise? ozval se ze sousedního pokojíka hlas. „Jsem ráda, že přicházíš.“

„Pojďte, Ambroži, má matka je doma.“

Vzal soudruha svého za ruku a vedl ho do pokojíka, jenž byl světlejší kuchyně, a ve kterém seděla na obstarožním křesle žena více bídou nežli věkem sestárlá. V ruce držela punčochu, kterou pletla.

Když naši přátelé vstupovali zasklenými dveřmi, pozvedla hlavu od drátů a přes kostěné brejle prohlížela Ambrože.

„Drahá matinko, pohleď, to jest onen pán, kterému mne pan Martineau doporučil,“ pravil Blaise, líbaje matku.

„Bůh mu žehnej,“ pravila stařena. „Těší mne, pane, že jste nás navštívil. Jsme chudí lidé, ale věřte, že vás můj Blaise neoklame. — Blaise,“ pokračovala, obracejíc se k synovi, „byl jsi dnes u Beatrice?“

„Nebyl, drahá matinko, teprve tam půjdeme.“

„Ah!“ řekla stařena, „ona se tě nemohla dočkati.“

„Byla zde?“ tázal se Blaise s patrnou radostí.

„Byla. Přinesla mi láhev vína. Blaise, jdi, jest v kuchyni na polici, vezmi také sklenice a ucti toho pána.“

Když Blaise odběhl do kuchyně, pokračovala: „Blaise je hodný, a Beatrice také hodná, až ji poznáte, přisvědčíte mi. Já již ani hýbati se nemohu, každý krok mi činí obtíže. Ví Bůh, jak to se mnou bude. Blaise, našel jsi?“

„Našel, matinko,“ ozval se mladík z kuchyně.

„Mám je oba ráda,“ pravila stařena dále, „protože oba mají dobrá srdce. Doufám, že Blaise bude šťasten. Co vy myslíte o tom, pane?“

„Doufám také.“

„Pohleďte na mé prsty, sotva jimi vládnu. Ráda bych se ještě přičinila, ale Blaise nechce dovoliti. Říká, že jsem se dosti napracovala. A má pravdu,“ dodala se smutným úsměvem.

„Život váš nebyl aspoň nadarmo. Neboť jen v práci jest skutečný život.“

„Matinko, co pozoruji?“ ozval se vcházející Blaise. „Láhev jest nerozpečetěna, což jsi nepila?“

„Blaise,“ pravila stařenka s lehkou výčitkou, „vždyť víš, že bez tebe ničeho neberu do úst.“

„Ó, má drahá matinko!“ zvolal Blaise pohnutým hlasem a postaviv láhev se sklenicemi na stůl, přitočil se k ní a znova vroucně ji políbil.

„Poslužte si, pane," pravila stařenka. „Jest to skrovné, jsme chudí, ale smýšlíme upřímně. Blaise, nalej pánovi."

Ambrož tu seděl mlčky a pozoroval oba ty lidi: šťastnou matku a šťastného syna. Dojat byl jich prostotou a srdečností. Poznával, že profesor Martineau ne nedarmo Blaise mu doporučil. Jeho blahem zářící oko, když tu stál u křesla, krk matčin objímaje, svědčilo o jeho šlechetném srdci. Ambrož se zalíbením pozoroval mladíka, u srdce bylo mu volno v malém, chudým nábytkem opatřeném tom pokojíku, kde však skrývaly se pod chatrným zevnějškem dva veliké poklady: láska mateřská a láska synovská.

Když odcházel, loučila se s ním stařenka srdečně, zvouc jej zase k brzké návštěvě. Když již byli s Blaisem v kuchyni, volala stařenka syna zpět.

Ambrož stanul u dveří na chodbu vedoucích. Slyšel, jak stařenka tázala se syna, má-li jaké peníze na večeři.

„Ach, matinko, nemám," odpověděl Blaise, „chci koupiti Beatric kytici."

„Tedy jdi a kup ji. Jdi, ať ten pán nečeká."

„A večeře?"

„Nebudu večeřeti."

„Ne, k tomu nepřivolím!" zvolal Blaise a vytáhl z kapsy tobolku. „Zde máš, matinko, dej koupiti, čeho jest třeba. Beatrici koupím kytici později". A nečekaje na protest matčin, odkvapil.

Ambrož zatím, vyslechnuv hovor, vyšel na chodbu.

„Mám jen dvě srdce na světě, která mne milují," pravil Blaise, když zase vyšli na ulici. „Jest to má matka a Beatrice. Jsem šťasten, neboť tato láska mi dostačí a činí mne bohatším nade všecky poklady světa."

„Věřím vám, že jste šťasten, Blaise, a závidím vám!"

„Závidíte? Jděte, Ambroži, závisť jest ošklivá."

„Chtěl jsem spíše říci, že přál bych si podobné lásky."

„Což nemáte již matky?"

„Již dávno zemřela."

„Ale přece máte na světě někoho, kdo vás miluje?"

„Snad," odpověděl Ambrož a vzpomněl si na Martu.

„Kam nyní jdeme?" tázal se po chvíli.

„K Beatrici. Snad dovolíte, abych vás jí představil?"

„Bude mne těšiti, jestliže v ní poznám takové srdce, jako jsem poznal u vaší matky."

„Oh, nepochybujte o tom!" řekl Blaise a ukazuje na dům na protější straně ulice, pravil vesele: „Hle, tamto bydlí."

(Pokračování.)

Výlet do Berlína a do Drážďan.*)

Od B Hakla.

(Pokračování.)

Z ostatních chrámů ve Zhořelci jest ještě památný chrám sv. Trojice, na hořejším trhu (Obermarkt) ležící, z r. 1245.; slove též kostel klášterní, že při něm býval klášter; jaký, nevíme, ale pojmenování se udrželo. Západní část z r. 1385. byla téhož roku i vysvěcena; r. 1868. byl obnoven; uvnitř prý se chovají vzácné staré památky, dřevořezby z r. 1383. Na místě zbořeného kláštera stojí nyní gymnasium, r. 1856. v gotickém slohu vystavené.

Ústavů vzdělavacích, dobročinných a obchodních má Zhořelec dostatek; jmenovitě jest zde hornolužická společnost věd s knihovnou, vědeckou a uměleckou sbírkou; přírodovědecká společnost se sbírkami přírodními, gymnasium, reálka, městská káznice, chudobinec a sirotčinec, nemocnice, ústav pro ošetřování dítek č. opatrovna, divadlo, obchodní komora, spolek průmyslový, bursa, krajský úřad a věznice pro 800 trestanců, továrny na tabák a krajky, pivovary, barvírny, přádelny na vlnu a sukno, s jejichž výrobky se vede velmi živý obchod až do Malé Asie a do Řecka; i lóže svobodných zednářů tu jest.

Pokud zdravotnictví a ozdoby města se týče, zasluhuje zmínky zvláště městský park s několika pomníky, jako básníka Schillera, učence a zpytatele A. Humboldta, afrického cestovatele Steudnera a jiné a krásnými fontánami. Jest zde i botanická zahrada a síň pro hudební slavnosti. Park, čistě chovaný, rozkládá se po obou březích řeky Nisy a táhne se i pod dlouhým viaduktem a dále. Jest to přes údolí Nisy mohutný most 112' vysoký, všecek ze železa, jeden z největších viaduktů v severním Německu; má 34 oblouky a délky 433 m.; byl stavěn r. 1843.

Mimo to stojí v malém parku ve městě ještě jeden pomník, podivný, bez sochy, bez osoby, ale výmluvnější, než kterákoli socha. Na mramorovém podstavci, jejž zdobí barelief z terracotty, představující, jak Prusové z francouzské války r. 1871. vítězně domů se vracejí, stojí na lafettě a dvou kolách dělo, a to první, jehož Prusové r. 1870. u Weissenburku na Francouzích byli dobyli. Vyznamenal se tam první prapor slezských myslivců, mající doplňovací kraj ve Zhořelci; proto to dělo darováno jim. Sochařskou práci komponoval a vykonal mistr Siemering.

Mimo tento pomník stojí ještě na malém Marianském plácku socha bývalého purkmistra Zhořeleckého, Demianiho, po němž i jedno náměstí jest pojmenováno († 1846); z vděčnosti jest mu postaven pomník, poněvadž on péčí svou k tomu přispěl, že město rychle se vzmáhalo a takového rozkvětu dosáhlo, z jakého nyní se těší. Hôtel v nádraží, kde jsme jedli, zvaný Herbstův, je slušný.

Zmíníme se ještě o dějinách města Zhořelce. Jest vůbec známo, že původní obyvatelé jeho byli Slované, Lužičtí Srbové; oni první půdu tu zdělali. Byla tu prvotné prý vesnice, která stála tam,

*) Pozn. V prvém článku této práce má státi: na str. 555. Pechánek místo Pecánek, překračuje m. překrucuje a Paku m. Paky.

kde jest nynější Mikulášské předměstí, a kterouž český kníže Soběslav I., na městys povýšil. Týž slul prý prvotně Drevnov. A když r. 1131. vyhořel, vystavěl jej týž kníže znova, kázal jej hradbami obehnati a nazval jej Zhořelec Město to bylo již koncem 12. století silnou tvrzí, vstoupilo r. 1346. do obranného spolku šesti měst hornolužických a bylo r. 1429. husity dobyto a ještě silněji opevněno. Těch šest měst bylo: Budyšín, Zhořelec, Žitava, Lubaň, Kamenec a Lubij. Spolek byl proti loupežným rytířům, a města nabyla jistých práv, jen šlechtě příslušných. Nyní náležejí dvě Prusku a čtyři Sasku.

Ve válce třicítileté byl Zhořelec několikráte střídavě od Švédů a císařských dobyt, zejména jej vzal r. 1633. Waldštýn útokem. R. 1639. dobyli ho opět Švédové a byli v něm po dlouhý čas od císařských obléháni. I Karel XII, král švédský, zdržoval se zde po delší čas. Rovněž v sedmileté válce a za válek Napoleonských trpělo město mnoho a sloužilo r. 1813. nejednou i za hlavní stan Napoleonovi. Zde žil a umřel též znamenitý německý theosofista, Jakub Böhme; byl protestantský mystik. Ze Zhořelce může, kdo by chtěl, činiti zajímavé vycházky do vůkolí, na př. na Landskrone a jinam.

Další cesta k Berlínu.

Poobědvavše chvatně v hostinci svrchu řečeném, jejž každému cestujícímu doporučiti můžeme, spěchali jsme o 1 hodině na nádraží, abychom železným ořem dále se dali unášeti k Německé Paříži, čili lépe k Babylonu na Sprévě, k Berlínu. Brzy počala ona unavující, jednotvárná rovina Braniborská, kteráž oku neposkytuje pohledu na nic, leč tu a tam na skrovnou vesničku, nízké borové lesy, jako u nás u Lysé a u Nymburka, anebo nízké křoviny, poněvadž na písčinách těch jiného neroste. Pak i lesíky přestanou, a jest viděti jen křoví a luka; ale luka ta byla ustavičnými dešti všecka zatopena, někde byly takořka rybníky, že voda nemá odpadu. Na lukách všude kupy sena. Bůh ví kolikrát zmoklého, jež nemohli obyvatelé dopraviti domů; proto, aby jim docela neleželo ve vodě a neshnilo, věší je na dřevěné stojany, t. j. silné koly, jimiž tu a tam prostrčeny jsou hráze a nadělány razsochy, č. rohatiny, na něž potom seno se věší. I u nás mnozí hospodáři tak činí. Seno, visíc ve vzduchu, dobře prosýchá.

Cesta vedla nás až k Berlínu samou slovanskou krajinou; toho dosvědčují jména: Hórka, dlouhá ves, 3000 obyv. Bílá voda, Chotěbuz, Lübbenau (Lubjenov), Lübben (Lubeň, Líbeň) a jiná. Avšak tu mimoděk připadnou na mysl známé verše Kolárovy:

„Slávy syna k bratrům přišlého v ty kraje nezná
brat vlastní, aniže vděčně mu tiskne ruky.
Řeč ho cizá zarazí se rtů a tváři slavenské,
zrak mu lže Slavjana, sluch klamy bolně kazí.“

„Ó, kdo přijde tyto probudit hroby ze sna živého?
kým přiveden slušný k své bude vlasti dědic?“

Kdo, věrný jsa Slávy syn a cestuje v krajinách těch, můž' ubrániti se pocitům trudným?

Ač málo jsem tam pobyl, přece trudno mi bylo, pobývati v těch krajinách, a to z důvodu dvojího: nejprv jako Čechu, Slovanu a pak jako knězi, katolíku.

Všude samé jméno slovanské, a všude jen samá mluva německá, samá uniforma a samý pruský šišák! A u věcech církevních ještě smutněji; tu u veřejnosti nikde žádné známky naší svaté víry; tu nikdež ni kříže, ni Pána Krista, ni Matky Boží, ani světce; tu neviděš nikoho udělati kříž, tu se nezvoní „Anděl Páně", ani na služby Boží, na mši svatou; pravá to poušť; všude trudno a teskno — vidíte, kde je „Mukkerthum!" A proto vícekráte bych tam necestoval, maje na jednom pobytu úplně dosti

O 7. hodině odpoledne přibyli jsme do Berlína. Ale nevystupuje se hned, jak se přijede ku městu, nébrž jede se ještě as dvě stanice městem, až se přijede do středu města, kde se sleze; tak učinili jsme i my a ubytovali se v hôtelu Töpfrově; obsluha byla obstojná.

Berlín.

Berlín, „Athény nad Sprévou", jak mu nyní rádi říkají, neučinil na nás zevnějškem svým dojem, jakého jsme očekávali. Jsa položen v rovině a nemaje ani krásného vůkolí, ani vrchů, jest ovšem ohromná massa domů, konglomerat stavení. Vídeň má aspoň Štěpánskou věž, ale Berlín ani té nemá. Také se nám nezdálo býti město tak čisté, jako Vídeň, ani život v něm tak živý a čilý, jako v hlavním a residenčním sídle Rakouska.

Městem vede dráha po ohromném viaduktě, hlavní nádraží jest uprostřed města, na klenuti a sloupech; sestoupí se s nádraží po schodech dolů a pak teprv jde anebo jede se do hôtelu. Ubytovavše se v hostinci uprostřed města, což nám bylo milé a příhodné, a očistivše si šatstvo, šli jsme ihned, poněvadž do večera bylo ještě dosti času, do nejznamenitější a nejslavnější části města, zvané „unter den Linden" — „pod lípami". Jest to krásná, široká a dlouhá ulice, táhnoucí se přímým směrem od královského paláce až ku Braniborské bráně. Zvaná proto tak, že tam stojí čtyři řady lip; tam jest hlavní tepna berlínského života. Ale i tu musíme vyznati, že ani tato světoznámá (!) ulice na nás nepůsobila, jak jsme si myslili; to má Vídeň, jmenovitě za novější doby, krásnější části města. Jmenujeme jenom část u Votivního chrámu Páně, dále až ku císařskému paláci a všecku Okružní třídu (Ringstrasse) vůkol. Ani ty lípy nejsou krásné; zdályť se nám býti uvadlé a oprchalé, jakoby se té slovanské lípě v tom německém ovzduší dobře nedařilo; nejsou tam doma.

Prohlédše si zevně tuto ulici až ku Bedřichovu náměstí, ptali jsme se po hostinci, kde bychom se navečeřeli; i poradéno nám na blízku královského paláce do hostince, kde se čepovalo Plzeňské, a kde slušně jsme pojedli. Tu ve všech téměř značnějších hostincích dostati jest dvojí pivo, české Plzeňské a černé Bavorské; jakkoli toto jest nasládlejší, nicméně jest rovněž dobré; cena táž. Nehledajíce nočních zábav, šli jsme záhy na odpočinek, abychom posilnivše se spánkem, mohli nastoupiti pouť po městě. Snídaní stojí všude, ať

snídáš kávu nebo čaj, jednu marku; k tomu se přinese čerstvé máslo, kteréž je všude dobré a chutné. Z rána med, večer jed, říkají lékaři. Ku snídaní můžeš sníst pečiva, co ti libo; třeba vše, co je na stole; i cukru jest dostatek; zaplatíš jednu marku, a basta.

První předmět, jejž jsme chtěli viděti a který jsme měli také na cestě, bylo Aquarium; ve hlavní ulici „Pod lipami“. Viděli jsme sice již r. 1877. císařské Aquarium, t. j. pozorovací stanici v Terstu (Dr. Graeffe); ale to byla maličkost. V Berlíně jest veliký, ohromný ústav, snad jediný na světě. Zevně není na domě ničeho viděti; ale uvnitř to zařízení, svrchu i pod zemí; Stavěl je stavitel Lüer z Hannoveru, a má dvě patra. U vchodu se prodává katalog, jejž sestavil Dr. Brehm.

Tu nejprve všelijakých hadů a zmijí, ještěrů a mloků, je zde i tuleň ze severu; krokodilové a alligatoři z jihu, tu papouškové a opice, tu obojživelníci. Zvláště pozoruhodný však jest život ve vodě, jmenovitě ve vodě mořské. Tu jsou udělány podzemní chodby jako ve skále; s obou stran jsou veliké sklenné recipienty, (skříně) v nichž rozličná zvířata, ze slaných vod i sladkých, se chovají. Ta možno skrze sklo docela z blízka viděti a jejich pohyby pozorovati. Světlo padá s vrchu, a vody občerstvující stále přitéká. Zvláště krásné podívání jest, když vysvitne slunko. Jsou tu i ryby všeho druhu a všech tvarů i barev, červené, zelené a pruhovité i průsvitné; raci, korále, škeble a lastury, ježkové, hvězdýši, mořská péra, řasy, — slovem vše, co v moři žije a se hýbe, anebo roste, kromě ovšem ryb velikánů. Vše asi bylo zařízeno ohromným nákladem a velikým nákladem se udržuje. Toho Vídeň nemá. Tu jest názorné vyučování přírodopisu, tu člověk po celé dni se může baviti. Vstupného se platí 1 marka.

Jdouce přímo hlavní ulicí „Pod lipami“, přišli jsme na konci na nejkrásnější náměstí v Berlíně, kde uprostřed stojí pomník Bedřicha II. Velikého od Raucha. Je to dílo mistrné, velikolepé, jeho prý nejvýtečnější; král jest na koni, v královském hávu; na podstavci v práci vypouklé jsou ve 3 odděleních krásná skupení; v horním allegorické figury a scény z domácího života téhož vladaře; v etáži prostřední v rozích čtyři ořové s nejvýtečnějšími jeho jenerály a jinými znamenitými muži z jeho doby, jako byli: Kant, Lessing, Kleist, Winterfeldt a j.; dolní, nejspodnější oddělení obsahuje jména známých mužů, zvláště vojínů z Bedřichovy doby. Spodek jest z hlazené žuly. Základ k němu položen d. 31. května r. 1840., o stoleté památce jeho nastoupení na trůn; odhalen byl r. 1851.

Na náměstí Bedřicha Velikého jsou samá velkolepá, památná stavení; tu v pravo palác † císaře Viléma, s balkonem o čtyřech dorických sloupech; tu v rohu ukazuje se okno, kde se objevoval a odkud k lidu mluvíval. Za tímto palácem hned jest královská bibliotéka; krásné, nádherné stavení v čistém barokovém slohu z r. 1674—1780.; nápis pod římsou: „Nutrimentum spiritus“ t. j. „potrava ducha“ pochází prý od Bedřicha II. Založena byla r. 1661.; nyní má as 1 million knih, přes 15.000 rukopisů, mezi nimi mnohé vzácnosti, jako část překladu bible z rukopisu Lutherova; pověstných 95 thesí z r. 1517.; Melanchtonovu vlastnoruční zprávu o disputaci ve Wormsu; Gutenbergovu 42 řádkovou bibli na pergameně z r. 1450.; je to první kniha, jež pohyblivými (jednotlivými) písmeny (typy) byla

tištěna. Codex Wittekindi, rukopis čtyř evangelií z VIII. století, jejž prý Karel Veliký saskému králi byl daroval; mnoho miniaturních maleb a 36 svazků samých podobizen znamenitých mužů; mnoho čínských knih na hedvábném papíře, jen po jedné straně potištěném, a mnoho jiných památných věcí.

Zrovna proti bibliotéce v též řadě jest i divadlo, (opera) z r. 1741—1743. od Knobelsdorffa vystavěné; roku 1843. vyhořelo, leč C. F. Langhansem, hlavně po starém způsobu, opět jest vystaveno; avšak nás nevábilo. uvnitř jsme nebyli.

Napříč naproti divadlu jest universita, stavení poměrně skrovné, bývalý palác prince Jindřicha, bratra Bedřicha II., z r. 1754—1764.; od roku však 1809. zařízen pro universitu, téhož roku teprve založené. Před ní je zahrada, v popředí do ulice ozdobená krásnými sochami světoznámých učenců a zkoumatelů, bratří Viléma a Alexandra Humboldtů.

V levém křídle téhož paláce jest zoologické museum, prý jedno z nejlepších v Evropě a nejlépe spořádaných; neobyčejně bohaté, zvláště ve sbírce ptactva; čítať prý 150.000 čísel. I naše sbírka ptactva v národním museum jest jistě velice pěkná a bohatá od největších ptáků počínajíc až ku nejmenším kolibrim. V prvém poschodí jest sbírka mineralií; i tato jest prý mimo sbírku v „Britickém Museum“ v Londýně nejznamenitější v Evropě; vyznamenává se zvláště hojnou sbírkou meteorolithů, z nichž některé jsou až 50 kilogramů těžké, jakož i kusem jantaru, 20 mil od Baltu nalezeným a přes sedm kilogramů těžkým.

Pravou ozdobou těchto sbírek jsou předměty, jež Alexander Humboldt v jižní a střední Americe byl nasbíral. V západním křídle jest anatomické museum s 25.000 praeparaty ve 5 sálech. Dále v levém křídle jest i křesťanské museum; obsahuje v 7 místnostech křesťanské předměty, jednak v originalních, jednak v kopiích, jako: nápisy a díla umělecká ze všech dob křesťanské církve, zvláště ze starobylosti v systematickém výboru a historickém spořádání.

V jiných staveních, k universitě příslušných nalézají se: universitní knihovna, anatomický institut, chemické laboratorium, ústav fysiologický a fysikální, pro pathologickou anatomii, klinika chirurgická a jiných více.

Nemajíce času, abychom vše to shlédli, a jednak také málo vábeni jsouce mnohými předměty, jako na př. lékařskými, pominuli jsme jich a spěchali raději ku předmětu, který nás více zajímal, ku katolickému chrámu sv. Hedviky.

Sv. Hedvika (polsky Jadwiga), kněžice slezská a polská, dcera Bertholda z Andechsů, markraběte Meranského a vojvody Korutanského, žila v klášteře cisterciáckém v Třebenici u Vratislavi, kdež u vysokém stáří r. 1243. věk svůj dokonala, a kdež tato zářící hvězda na blankytu křesťanském i navštěvována bývá. Papež Klement IV. prohlásil ji za svatou, a Inoncenc XI. ustanovil její památku na d. 17. října.

Chrám sv. Hedviky, můžeme říci jediný katolický v ohromném Berlíně, jest stavba důstojná, rotunda, po způsobu římského Pantheonu, vystavěná r. 1747—1773, s nápisem: „Friderici regis clementiae monumentum“ pomník prý lidumilnosti krále Bedřicha (Velikého). Na façadě má krásné polovypouklé práce, výjevy ze života Krista

Pána. Uvnitř je čistý, jednoduchý, důstojný; v oknech malby ve skle 12 sv. apoštolů a na kopuli 12 proroků; oltáře má tři, slohu přiměřené; za ním je katolická škola; chlapci se procházeli venku za dozoru učitelů. Zdaž kdy ten dům Boží bude ohniskem, aby odtud svatá pravda víry katolické zářila po všem městě?

Nedaleko stojí 5 soch, samá to výtečná díla od Raucha, a to mezi palácem korunního prince a operou: starý Blücher († 1819), s tasenou šavlí, nohu o dělo opíraje; v pravo od něho Gneisenau, v levo York; všecky tři z kovu; naproti, vedle královské stráže, Bülow a Scharnhorst z mramoru.

Naproti opeře jest královská stráž, stavení r. 1818. od Schinkla v slohu dorickém vystavěné, a to na způsob římské pevnostní brány. (porta nigra v Trevirech); za ní finanční ministerstvo, vedle pěvecká akademie; tu, za kaštanovým lesíkem, ohromné poprsí Hegelovo; tu jsou i jiné budovy a ústavy, jež přísluší k vysokým školám.

Vedle opery jest palác korunního prince, Bedřicha Viléma, který souvisí obloukem s palácem princezen; stavby tyto nejsou nádherné, spíše prosté domy, jako kterékoli občanské. Památný tu prý jest umělecký kabinet korunní princezny. V pravo dále jest kommandatura.

Nemohouce vše shlédnouti spěchali jsme dále, abychom se podívali do zbrojnice na druhé straně téhož pěkného prostranství ležící, jižto Prusové nyní neříkají „Zeughaus“, nýbrž „Ruhmeshalle“ — síň slávy! Veliká tato nádherná budova tvoří čtverec a náleží k nejznamenitějším stavbám berlínským. Započata byla již za Bedřicha I., jehož poprsí zdobí hlavní portál (od Nehringa 1698—1669.); Schlüter pokračoval, a de Bodt jej r. 1706. dokončil. Veškeren palác ozdoben jest skulpturami bohatě, jmenovité třeba uvésti vítězná skupení na attice, zavěrací kameny okenních oblouků; svrchu antické helmy.

Ve přízemí, ve velikých sálech, jest ohromné množství různých děl, od nejstarších počínajíc až do nejnovějších, vše podle času s velikou pílí a mistrností srovnáno; toť jest museum artillerie a inženýrské, jakož i vozatajstva; tu jest viděti prapory a jiné věci vojenské a válečné ty nejrozmanitější. Jsou tu mitraillesy, jedna až o 60 hlavních. Je tu i mnoho pevnostních plánů, plastických, starých; znázorněny tu celé pevnosti, hradby, mosty, toky řek, již ze XVII. století, a to zvláště z Francie; všecko to ovšem za dnů našich již ceny nemá, ale udržuje se pro památku historickou.

Ze přízemí se jde do dvora, z něhož vedou dvoje krásné mramorové schody obloukovitě do horní etáže. Tam uprostřed dvora, který kryt jest skleněnou střechou, stojí veliká mramorová socha vojína, a na schodištích dole po obou stranách ve zbroji sedí tu i tam starý vousatý vojín římský. Památné však jsou v tomto nádvoří po zdi kolem zavěšené Schlüterovy masky; jsou to tváři umírajících vojínů, z okamžiku, kdy právě zemřeli, prý ze skutečnosti vzaté. Jsou smutné, děsné; vyobrazena tu smutná skutečnost; jsou mistrné, ale zdaž krásné? Tragické jsou, do vojenského arsenálu se hodí, ale ne jinam.

Přijdouce nahoru, vstoupíme do hlavní síně, zvané „Ruhmeshalle“; jest to síň krásná, jasná, 22 m. široká a 20 m. vysoká. Tu jest především překrásná socha Viktorie, dále mramorové sochy pruských králů, vedle v sálech pruských vojevůdcův, a ostatní křídlová stavení

určena jsou ku sbírkám drobných zbraní válečných a jiných věcí. Veliké malby na stěnách jsou al fresco od znamenitých malířů z Düsseldorfu; sochy od Begása a jiných výtečných sochařů. Je tu zbraní, zbroje, obleků, praporů, řádů, stkvostných darů veliké množství, že nemožno, vše do podrobna přehlédnouti. Světlo jde shůry. Všude vojenská dohlídka. Neplatí se ničeho; kdo chce, může, když odchází, něco dáti do společné kasy vojenské, kteráž jest na stole. Shlédše tyto věci, seznali jsme, že si Prusko dává mnoho záležeti na vojenství i na své vojenské slávě.

Byla r. 1891. v Berlíně všeobecná (světová) výstava umělecká; avšak prve, nežli jsme tam odešli, šli jsme se podívat na „vítězný sloup", postavený za posledních let na památku vítězné slávy pruských zbraní ve válkách s Dánskem, Rakouskem a posléze Francií. Jest to krásný, ohromný sloup, zvaný „Siegessäule" anebo „Siegesdenkmal". Pozorovali jsme, že všudež hledí Prusové v živé paměti udržovati své válečné činy, a kde a jak mohou, připomínati mládeži, co kde velikého vykonali, čím se proslavili. Proto snad každý veliký muž, ať čímkoli se vyznamenal, má zde pomník, snad žádné město nemůže honositi se tolikými a tak krásnými, nákladnými pomníky jako Berlín. Jest to i vděčnost, a nemůžeme, než jen chváliti vládu, kteráž toho dbá a takto nejen hlavní město krášlí, ale i obyvatelstvu a zvláště mládeži vzory k následování stále před oči staví. Jest viděti ze všeho, že Prusko především jest válečný stát, ale netřeba popříti, že i vědy a umění nalézají zde, zvláště za novějších dob, přehojného pěstování, a Berlín kráčí v před, a právem nazývají jej německými Athénami. Pojíť se tu lehký, chápavý duch slovanský s německou rázností a vytrvalostí. Jmenovitě, jak jsme pozorovali, nevšedních zásluh získala si panující královská rodina Hohenzollernská, dávajíc na jevo všude vkus a péči, nejen o slávu vojenskou, ale též o krásu, vědy a umění a dovedouc oceniti pravou zásluhu, budiž to na poli kterémkoli.

Vítězný sloup jest dílo znamenité, velkolepé. Cesta k němu vede z Braniborské brány stromořadím a parkem ku královskému prostranství, „Königsplatz" zvanému, jehož okolí v pravdě k nejimposantnějším v Berlíně náleží. Uprostřed tohoto půvabného prostranství mezi zahradami a dvěma fontánami stojí tento velkolepý pomník vojenské slávy pruské, kterýž, byv stavitelem Strackem navržen, r. 1873. s velikou slávou byl odhalen. Vynikáť nade všecky sloupy toho druhu, které kdys na památku slávy byly postaveny. Zhotoven jest z materiálu, jenž vzdoruje věkům: ze žuly, pískovce a bronzu. Spodek jest čtverec 7 metrů vysoký, z tmavočervené žuly, jejíž hlazené stěny stkvějí se jako zrcadlo. Na stěnách těch jsou bronzové relievy, v životní velikosti, představující výjevy ze života válečného, jako z války dánské r. 1864. od Calandyelliho; komposice to prý z těch čtyř nejpodařenější; po bitvě u Králového Hradce z r. 1866. od Mor. Schultze; bitva u Sedanu 1870. od K. Keila, a vítězný návrat r. 1871. od A. Wolffa. — Nad podstavcem jest kruhová arkáda, se 12 mohutnými sloupy, rovněž žulovými, kteréž, když jsme nahoře, zdají se býti příliš tlusté, massivní, ale nejsou; zdola se dívajíce shledáme, že jsou celku velmi přiměřené, t. j. souměrně vysoké a štíhlé. Na zevní stěně v arkádě té jest kolem dokola veliký mosaikový obraz ze skla, ze samých různobarevných čtverečků složený, zhotovený v Benátkách od A. V. Wernera, kterýž představuje v poloallegorickém způsobu ví-

těžství z r. 1870. a vzkříšení německého císařství. Svrchu nad arkádou tou zdvihá se teprve vlastní sloup čili pomník; arkáda ta jest jeho patou. Jest možno jíti sloupem točitými schody až k vrcholu. Sloup sám rozdělen jest zevně ve 3 pole, kteráž vždy kruhem či věncem děl, a to pozlacených, svisle vedle sebe srovnaných, jsou označena. Nejspodnější jsou dánská, uprostřed rakouská a svrchní francouzská, jak i také války po sobě následovaly. Jest jich všech 60, tedy každých 20; umístěna jsou ve žlábcích či rýhách, jimiž sloup od shůry dolů jest prosekán a ozdoben. Jsou ozdobou pěknou a důmyslnou. Na hlavici mohutného sloupu toho, již tvoří podoby orlův, stojí obrovská socha, představující Borussii (království Pruské) 8·3 m. vysoká a všecka pozlacená, od Drake. V pravdě důmyslný, ba originální jest poměr této veliké figury ku veškeré výši tohoto pomníku, kteráž, majíc věnec vítězoslávy v ruce, patrně tvoří podstatnou a hlavní část tohoto krásného celku. Až na plochu hlavice jest 46 m. a nejvyšší bod 61·5 m. nad půdou. Kdo chce nahoru, zaplatí dole 50 pfeniků či půl marky. Až nahoru jsme napočítali 244 schody. Shora je krásná vyhlídka na veškerý Berlín; a stojí věru za to, tam se podívati.

Ponděvadž byla v Berlíně právě světová výstava malířská a sochařská, stanovili jsme, odpoledne věnovati návštěvě této rozsáhlé výstavy. U vchodu platila se marka, a prodávaly se katalogy, větší i menší s mnohými vyobrazeními. Vešli jsme do oddělení sochařského.

Mnoho soch tu bylo větších i menších, úplných i poprsí; hlavně však Venuší v rozličných posicích a obyčejně úplně nahých; posvátného málo; jediný veliký Kristus Pán na kříži, ale stará práce; tu a tam i tklivé věci, jako překrásné skupení Matky Boží a Pána Krista, jak sňali jej s kříže. Nebylo možná, byť jen poněkud, u jednotlivých předmětů se pozdržeti; bylo jich příliš mnoho. Zvědavosť pudí pozorovatele dále, a boje se, aby něčeho snad nepominul, přechází rychle a povrchně, ale má z toho málo užitku, leda že si utvoří jakýs takýs obraz všeobecný.

Ze síní sochařských vkročili jsme do obrazárny. Tuť obrazů nesmírné množství; ale pozorovali jsme, že mnoho jich bylo též malé ceny. Zastoupena tu byla všecka Evropa, kromě Francie a Ruska; z tohoto jenom něco málo. To dělá politika. Nepřátelský duch ovšem i umění škodí. „Marte vociferante Musae silent.“ Z českých malířů tu zastoupen byl jen Brožík, známým vyhozením místodržících z okna na hradě Pražském a třemi malými obrázky. O Čermákovi, Svobodovi, Lhotovi, Maixnerovi a jiných slovutných našich mistrech, zvláště starších, ničeho nevědí. Poláci zastoupeni byli Matejkem, Siemiradskim a jinými; Vereščagin tu nebyl.

Nejvíce se nám líbil jeden Kristus Pán, byl to obraz starší, prý od Rembrandta, pak jedna Panna Maria; byly tu mnohé pěkné portréty, krajiny, zvláště zimní, bitvy a mnoho jiných obrazů ze všeho oboru života. I Turecko zastoupeno bylo dvěma malíři, jakož i daleké Japonsko. Mezi malíři bylo mnoho českých jmen, ale jsou vše pod názvem Rakousko; Uhry jsou ovšem zvlášť. (Pokračování.)

Probuzení jara.

Tvá milost, láska, dobrý Pane,
zas budí ze sna přírodu,
Tvá vůle, ať vše s jarem vstane,
co zimní spalo nehodu,
se plní na Tvá mocná slova:
vše hlásí k životu se znova.

Sen s oka blahé nebe pudí,
jež modré dnes se usmívá,
a procitnuvši kvapem budí:
„Vstaň, trávo, šatem vábivá!“
A procitlá se chlubí v stráni,
že zahlédlo si slunko na ni.

A budí dále. Čerstvé kvítí
též zburcováno jasem již
se v záři, teple jeho třpytí.
Hle, sněženku již milou zříš,
tu pampelíška s petrklíči,
tam fialka již v křoví klíčí.

A v poli pšenka, žito stichlé,
jak paprsky je volaly:
„Nuž, vzhůru!“ v stéblo hnaly rychle,
by dohnaly, co zmeškaly,
kdy pod peřinou spaly klidně,
kde krčily se k sobě vlídně.

I procitla tu srstka zase
všech keřů první, a i hned
v svůj nový oděv obléká se
i pokvete co nevidět.
Jak sluší jí ty lístky malé:
jsouť stromu pobídkou, jí k chvále.

Hned třešně probudíc se ze sna,
se na kvap květem odívá:
toť plná krásy kráčí Vesna,
všem, děcku, starci blažívá.
I hruš i jabloň mne si oči,
jak slunce v teplé záři zočí.

Kmet les se libě směje v kraje,
an teplem slunka okřívá,
ač stár, přec vše v něm blahem hraje,
v rtu píseň se mu zachvívá;
vnuk háj mu v písni přizvukuje,
jak vánek jemu libě duje.

A probudilé ptáče čilé,
co hrdlo má, si zapěje,
a zní to vše tak libě, mile,
že slastí srdce okřeje.
Tu skřivan z žita, slavík v keři,
kdo umí víc, se v zpěvu měří.

A potok probuzený prvý
myl dlouho vln svých rmutný kal,
a diví se, zře na své brvy,
kde čistý najednou se vzal,
že zrcadlem jej děti mají,
když jaré se v něj podívají.

Ves kraj se pyšní čerstvým šatem,
i dálný vrch se přioděl,
by v rouše novém, přebohatém
všech nejpřednější on se stkvěl.
Jen skála jako loni šedá
zří do zeleně sama bledá.

A ve kraji tom širém všude,
kam zrak tvůj blahem blahý zřel,
vše hudbou Boží v srdce hude,
jak tvor by každý k srdci pěl:
Tvou milostí vše, Bože, vstalo,
by za lásku Ti díky vzdalo.

Dr. M. Kovář.

Farář Kneipp.*)

Podává František Wildmann.

(Pokračování.)

Kneipp jako spisovatel vydal již mnoho knih. Jak jsem se již dříve zmínil, vydal, jsa ještě mladý kněz: „Friedrich der Bienenzüchter“, pak „Friedrich der Bauer“, a „Friedrich der Futterbauer“.

Z lékařských knih vydal v r. 1886. „Meine Wasserkur“. Od té doby z celého světa přicházejí k němu nemocní. Tak na př. nikdy snad nebyla ve Wörishofenu tak slavně slavena slavnost Božího Těla jako vloni. Bylo tam 106 kněží z celého světa, kteří se u pana faráře léčili a všickni, jak jen mohli, súčastnili se té slavnosti. A Boží hod Svatodušní byl také tak slavný. Sice Medští, Arabští a z Cyreny tam nebyli, ale byli tam američtí kněží až ze San Franciska, afričtí misionáři, představení misií z Benatek, kněží francouzští, švýcarští, belgičtí, lucemburští, hollandští, Poláci pruští, ruští a haličtí, kněží Češi,

*) K předešlému článku o Seb. Kneippovi dovolujeme si připojiti, že i moravský „Hlas“ přinášel o Kneippovi a jeho lečitelské methodě časté a důležité články.

Moravané, Slezáci, Slováci z Uher, Horvaté, Slovinci i Maďaři. Kromě Říma nebylo snad v celém světě tak slavných svátků Svatodušních a Božího Těla, jako ve Wörishofenu. Také na panu faráři Kneippovi bylo viděti, že slavnosť ta ho těší; vždyť nejenom byli tu kněží z celého světa, i ze všech řádů, jako: Františkáni, Benediktini, Dominikáni, Cisterciáci, Praemonstráti, Beuronští atd., a nemocných laiků bylo též přítomno množství ze všech národů světa — ano i protestanté súčastnili se té slavnosti, a mnohý pastor z úkrytu pozoroval velkolepé slavnosti.

Dále vydal Kneipp knihu „So sollt ihr leben", která též asi ve 13 vydáních vyšla a do všech evropských řečí přeložena jest. Dále vydává „Kneipp-Kalender", do kterého mnohými články z vodoléčitelství přispívá. Kalendáře toho rozprodáno bylo 87.000 exemplárů. Předloňského roku vyšel: „Kneipps-Pflanzenatlas" ve dvojím vydání s koloritem, který též vyjde v české úpravě, a nyní vydána bude obšírná kniha „Kneipps-Rathgeber für Gesunde und Kranke" hned v prvém vydání o 40.000 exemplářích. Všecky tyto knihy vyšly v knihkupectví Köselově v Kemptenu v Bavořích. Konečně chystají se k vydání přednášky Kneippovy. Dvakráte až třikráte za týden přednáší Kneipp na tak řečeném „Wandelbahnu" odpoledne po čtvrté hodině z oboru lékařského všem lázeňským hostem, co mají činiti, aby si zdraví zachovali, a čeho se mají varovati, aby zdraví nepozbyli. Přednášky tyto bývají velmi četně navštěvovány; na žádosť posluchačů bývají stenografovány a vyjdou též tiskem.

Kromě knih Kneippových vyšla celá literatura knih, které posuzují systém Kneippova vodoléčitelství. „Licht und Schattenseiten des Kneipp Wasserheilsystems". Alphons vom Rhein: das Buch von Pfarrer Kneipp, Kempten 1891. atd. atd.

Léčení Kneippovo tvoří novou epochu mezi lékaři; jedni se ho přidržují, jiní však myslíce, že proti nim jedná, protiví se systému jeho a zavrhují jej. Ano i ve všech novinách, jak v denních žurnálech, tak i v četných týdennících a revuích mluví a píše se o Kneippovi, tak že Kneipp jest nejpopulárnější osobou v celé střední Evropě. — Když slavil své 72leté narozeniny, přinášely všecky listy jihoněmecké (i protestantské) články o jeho zásluhách a lidumilnosti, oslavujíce jej jako nejslavnějšího lékaře naší doby. Kochova sláva, že se zakládala na humbugu, zmizela; ale Kneippova, že stojí na pevných základech a výsledcích, zůstane na vždy. Proti vůli Kneippově ozdobili osadníci, přátelé a známí jeho celou faru a kostel věnci, a Kneipp obdržel přání a listů, že jich pro množství ani přečísti nemohl.

Kneipp dostává denně na sta listů, že jich ani přečísti nemůže, natož na ně odpovídati. Má tajemníka, který důležitější listy otvírá a na ně odpovídá. Ostatní listy zůstanou nečteny a nezodpověděny.

V novějším čase i slovutní lékaři uznávají zásluhy Kneippovy a doporučují jeho systém léčení. Tak sanitétní rada Dr. Bilfinger ve Stuttgartě, který r. 1890. v časopise „Über Land und Meer" v několika článcích pojednává o Kneippově léčení, nazývá jej „einen Priester und gottbegnadigten Arzt in einer Person". V tomtéž roce v Hamburských lékařských listech v „Ärztlichen Central-Anzeiger" vyšel článek o Kneippovi, který velice chválí „den Wasserdoktor zu Wörishofen" a klade všem lékařům na srdce „das Neue des Guten, das Kneipp bietet, zu ergreifen und daran weiter zu bauen". V r. 1890.

vyšla ve Vídni kniha od Dr. Wilholma „Über die Nervosität, deren Verlauf und Heilung“. Zde autor mluví též o Kneippovi a uznává, „dass derselbe sich bei seinen Patienten durchaus solcher Massnahmen bedient, welche mit den Grundsätzen einer vernünftigen Hygiene im Einklange stehen, und empfiehlt Neurasthenikern den Aufenthalt in Wörishofen.“

Nejinteressantnější jest z kruhů lékařských o Kneippovi minulého roku vydaná kniha Dr. M. Birnbauma „die Kneipp-Kur“ (Alfred H. Fried und Co. Berlin u. Leipzig.) On pojednává o Kneippově knize „Meine Wasserkur“, ač tu a tam opravuje Kneippa, který není žádným anatomem, ale přece v celku chválí velice léčení Kneippovo a praví, že léčení jeho obsahuje samé „goldene Samenkörner“ — a dokládá, že s výsledky Kneippovými žádný jiný lékař měřiti se nemůže „und dass der Endzweck der Heilwissenschaft nicht die Wissenschaft an sich ist, sondern die Heilung der Kranken, und darauf dass allzu oft die Ärzte vergessen, was aber der Kneipp stets vor den Augen hat.“ —

Pojednávati o posudcích a knihách, které o Kneippově léčení vyšly, není možno, neboť jest jich množství a množí se stále. Zmíním se jenom o následujících: „Binder, die Kneippkur, Gesunder Leib nach Pfarrer Kneipps Naturheilverfahren; Löwenbruck, Anwendung der Wasserkur nach Kneipp; derselbe, Licht und Schattenseiten des Kneipp'schen Systems. Illustrirter Führer durch Wörishofen und Umgebung; Ulsamer, Hausapotheke; Ulsamer, Unsere einheimischen Beeren etc.

Ano, po dva roky vycházejí die „Kneipp-Blätter“, dvakráte měsíčně v knihkupectví L. Auera v Donauwörthu redakcí Dra. Kleinschroda a Dra. Zapfa ve Wörishofenu.

Zmíniti se třeba také, že vyšla kniha od Fr. Örtla: „Pfarrer Sebestian Kneipps Kraftnährmittel“, která hned byla rozebrána, tak že nyní již třetí vydání vychází. Též kniha „Die Krankheit unserer Zeit“ (Kempten, Kösel 1891 za 1 mark) pojednává o stravě, kterou Kneipp předpisuje.

Můžeme li mluviti o Kneippově literatuře, vším právem musíme mluviti o Kneippově industrii, které se chytají i švindléři; v annoncích ve všech novinách doporučuje se: Kneipp-Brod, který nejlepší se peče v Augsburku a všude do obchodu přichází, ano i v cizozemsku jest po něm taková poptávka, že se ho celé vagony rozvážejí, dále Kneippwäsche, Kneipp-Pillen, Kneipp-Kaffee, Kneipp-Unterkleider, Kneipp-Kraftsuppenmehl atd. atd. V Kneippově kalendáři doví se čtenář ještě mnohem více o industrii Kneippově. Je také známo, že ve Vídni a v Praze na účet Kneippův opovažují se švindléři rozšiřovati výrobky, kterých Kneipp ani nezná, a Kneippovými je nazývají.

U Kneippa se vyléčily již tisíce nemocných, kteří již dlouhá léta byli nemocni, anebo již od jiných lékařů léčeni a za nevyléčitelné uznáni byli. Uváděti důkazy a příklady, bylo by zbytečno, neboť sám Kneipp ve svých knihách „Meine Wasserkur“ a „So sollt ihr leben“ uvádí jich na sta, a Kneipp přece nelže. On uvádí jenom některé; kdyby měl udati všecky, zajisté by jich bylo do statisíců, on sám počet jich nezná. Celá krajina kolem Wörishofenu ví, co tisíce lidí Kneipp vyléčil, neboť lidé tamní jsou očitými svědky vyléčení.

Jako očitý svědek uvádím následující příklady:

Kapelník vojenské hudby z Augšburku přibyl po Wörishofenu se služkou, která jej musila voditi, neboť nebylo mu samotnému možno pro slabost ujíti ani čtvrť hodiny cesty. Lékaři, kteří jej ošetřovali, pravili mu, že mu není pomoci, že bude vadnouti a slábnouti, až uvadne. Konsultoval též profesory z lékařských fakult — a nepomohli mu. A hle, u Kneippa po čtyřech nedělích tak sesílil a nabyl zdravé barvy, že každého rána o 5. hodině vstával a 3—4 hod. cesty daleko do okolí vycházel.

Jistý vyšší státní úředník z Chorvatska stal se tak nervosním, že manželka jeho, vtělený anděl, nikterak nemohla s ním vydržeti. Hůře bylo úředníkům v kancelářích, za jeho dozoru pracujícím. Každá maličkost ho takovou měrou rozčilila, že se zdál býti šíleným. Již měl býti dán do pense, neboť bylo zjištěno od lékařů, že mu není žádné pomoci. Nevěda si jiné rady, vydal se ke Kneippovi, který mu doporučil polévání, hlavně pak chůzi boso a ve vodě. Za tři neděle byl muž ten tak zotaven, že psal manželce! „Ženo, ty bys mne nepoznala, již se nerozčiluji, jsem skoro již zdráv. Za několik neděl navrátím se zcela zdráv.“ Manželka přišla jej navštívit. Viděl jsem ji v kostele, jak na kolenou přes celou mši sv. klečela, slzy díků vylévajíc a Bohu děkovala za uzdravení mužovo.

Jistý člověk z Tyrol, asi 54—55letý, přišel ke Kneippovi a prosil o radu. Ruce jeho byly oteklé a docela neohebné, nemohl ani prstem hnouti. Nemohl pracovati a byl u velké bídě. Vypravoval, že již 24 let jest tak nemocen, že byl již na mnohých lékařských fakultách, u proslulých lékařů, že užíval massage, dal se elektrisovati, ale vše to že mu nepomohlo. Kneipp si ho prohlédl, poručil mu Oberguss a Knieguss a koupání se v senných struskách. Po osmi dnech potkal jsem nemocného, ptal jsem se ho, jak mu jest, a hle, on již pohyboval rukou i prsty a pravil, že, až přijde domů, ukáže se svému universitnímu profesoru a poví mu co Kneipp umí. Po 8 dnech následujících odešel z Wörishofenu zdráv.

Tři sestry z vesničky 5—6 hodin cesty od Wörishofenu vzdálené, přišly jednoho dne ku Kneippovi s dopisem od svého místního faráře, který v něm žádal Kneippa, aby se těch ubohých ujal. Rodiče dívek těch celé své jmění věnovali lékařům, ale tito jim nepomohli. Měly totiž dívky ty takovou strašnou vyraženinu na těle, že ani na oči neviděly. Rty jejich byly tak pokryty vyraženinou, že byly jako kůra, obličej všecek zalitý jeden strup, že bylo hrůza na ně se podívati. A co učinil Kneipp? Po 8 dnech spatřil jsem je zase v ordinační síni u něho. Dvě z nich již viděly, po dalších osmi dnech viděly všecky tři a po 5 týdnech léčení byly všecky tři uzdraveny.

Selka asi 65 let stará přišla do ordinační síně ke Kneippovi. Nos její byl strašný. Zdálo se, jakoby místo nosu měla na obličeji oteklou pěst hrozně velkou. Přísedící lékař byl toho mínění, že se strašným nosem tím nedá se nic dělati; uříznouti — ale to též ji nepozdraví. Kneipp se usmál a pravil: Zkusíme to bez nože. Ordinoval. Po třech týhodnech byl nos o polovičku menší, a po dalších 14 dnech bylo již znáti, že je to nos, a za krátký čas se pozdravila.

Jistého pána z Rakous, asi padesátníka, přivezli ke Kneippovi na kočárku. Manželka jeho přijela s ním. Již 16 let měl nohy úplně ochromené a nemohl jimi pokročiti. Po čtrnácti dnech potkal Kneipp nemocného u lázní. Manželka, která šla při kočárku, plna radosti

vypravovala, že mohl již udělati v pokojíku několik kroků Za tři neděle chodil již o dvou holích.

Interesantní jest tento případ. Jistá paní, asi čtyřicátnice, protlačila se davem, kde před ní vše ustupovalo do ordinační síně. Každý, kdo pohleděl jí do obličeje, od ní ustupoval; měla lupus — obličej strašně zohavený. Sám Kneipp, který na všecky nemoci jest zvyklý pohlížeti, nemohl se zdržeti, aby neprohodil, když ji spatřil: „Schreklich“. Poručil jí dávati obklady z hlíny a octa. Po 14ti dnech kůže se svlékla, jenom červené skvrny zůstaly, které pak se ponenáhlu ztratily, zvláště když po polévání krev obíhati počala.

Podobných případů mohl bych uvésti ještě mnoho, ale marně bych čtenáře obtěžoval; vždyť každý ví, zvláště v zemích alpských a v celém Švábsku, že Kneipp vyléčil lidí ne na tisíce, ale na statisíce — proto tamní lid mluví o něm s největší úctou a nazývá jej otcem lidu a milosrdným Samaritánem.

Na konec se zmíním o Wörishofenu a jeho okolí. (Dokončení.)

Večerní šat nebes.

Již slunce dílo
své vyplnilo,
i jásá, plesá,
že ozářilo
a oteplilo
svět velký, celý,
kdy prchá, klesá
jas jeho vřelý.

Zář ještě jeho
již pozašlého
se jeví v jase,
kdy nebe celé
ti rudne v čele
jak plamen žhoucí,
jak růže v kráse,
jak šarlach stkvoucí.

Vždy nová změna!
Kde najít jména,
lesk vylíčiti?
Jak mráčky čilé
stkvost každé chvíle
a opět, zase
(jak vše se třpytí!)
jej mění v jase!

Zas krása nová!
Kde vziti slova
na barev změny?
Zda malíř může
zář květů růže
tak namalovat?
Jak řeči jmény
div pojmenovat?

Toť Mistra dílo,
jež zalíbilo
se učňům lidem.
Jak oko vlaží,
jak srdce blaží
hry barev jasné
tím šera klidem
tak divukrásné!

Zří dlouho oko
tam na vysoko,
než vše se tratí.
Již vidí zraky,
jak blednou mraky,
zář mizí rudá,
jež vrchy zlatí,
kde chata chudá.

Již ticho noci
nás jímá mocí.
Dík Bohu vzdejme
svůj vřelý, vroucí
za dílo stkvoucí,
jež tvoří denně,
a slávu pějme
Mu neprodleně!

Dr. **M. Kovář.**

Johanna d'Arc — Panna Orleánská.

Dle různých výpisků vypravuje **Aug. Senz.**

(Pokračování)

Než, nynější nepřátelé Johanny jsou i tentokráte hned s námitkou pohotově. Věděla-li Johanna z vnuknutí Božího o tajemných pochybnostech králových a dovedla-li je slovy svými z mysli královy vypuditi, proč pak nechtěla hned před smrtí svou tajemství toto též vyšetřujícím soudcům vyzraditi? Na tuto otázku snadna jest odpověď. Johanna, upadši do anglického zajetí, byla vyslýchána od nejkrutějších nepřátel nejenom svých, nýbrž i Karlových. A co by bylo bývalo Angličanům, nepřátelům Karla VII. vítanějším, co by bylo snadněji a zároveň úplněji pověst, váženosť a důstojnosť Karlovu podkopalo, co by jej bylo postavilo do nejnepříznivějšího světla, než kdyby Johanna, která z rozkazu přece Božího tolik se pro něj a pro jeho zájmy odvážila, kdyby táž Johanna byla soudcům naposledy vyznala, že král sám o svém královském původě, o právu dědičném pochyboval, a následkem pochybování, že bojoval za věc pochybnou, snad dokonce neoprávněnou, nespravedlivou. Angličané nebyli žádnými Francouzi, pro ně Johanna nic nevykonala. Angličané z poslání Johanina jenom smích si tropili, proto, kdyby se byli dověděli o pochybnostech králových z úst samé Johanny, a kdyby jim při procesu Johanna byla pochyby ty vyvracela, n e b y l i b y j í u v ě ř i l i, byť se jim byla i zapřísahala, že Karel jest pravým dědicem Francie, ba, kdyby jim byla na důkaz pravdy i skutečně, (jak legenda vypravuje), anděla s nebe přivolala. Ještě tenkráte byli by prohlásili spíše všecko za ďábelský kousek. Před Angličany, hlavně v první době po jejich válečných nezdarech, musily pochybnosti Karlovy zůstati tajemstvím, proto nesměla je Johanna v tak nepříznivé pro krále a pro vlasť době tenkráte ještě vyzraditi.

* * *

Král tedy uvěřil Johanně, byl konečně o jejím Božském poslání přesvědčen. Než, dostačovalo-li to již zároveň k tomu, aby Johanna byla postavena v čelo vojska a vyslána k odvážnému podniku, na kterém závisela spása, či zkáza celé Francie? Nikoli! Víra v Božské poslání Johanino, která v srdci králově byla vlastně vynucena, která teprve v něm klíčiti počala, víra ta musila proniknouti úplně srdce královo, a nejenom srdce královo, nýbrž srdce všech rádců královských, celého vojska, veškerého národa francouzského. Vojsko nebylo by se zajisté velení Johanny tak snadno podrobilo, kdyby nebylo bývalo o Božském jejím poslání v hloubí srdce přesvědčeno. Rádcové královští, kdyby bylo nějaké sebe nepatrnější neštěstí vojsko královské potkalo, zdaž nebyli by hned krále obviňovali ze zrady, že svěřil osud celého národa slabé dívce, která nebyla od Boha poslána, nýbrž zlým duchem posedlá?! A národ francouzský, kdyby se bylo poslání Johanino nezdařilo, zdaž nebyl by do dnešního dne na krále naříkal, jeho památce a památce Johanny věčně klnul? Proto nejenom král, nýbrž i rádcové královští, vojsko a celý národ potřebovali důkazů, jež by je o Božském poslání Johanny přesvědčily. A těch důkazů mělo se jim všem dostati poslední, veřejnou zkouškou Johaninou.

V Poitiersu sešli se nejslavnější členové parlamentu, nejslovutnější profesoři pařížské university, nejvyšší hodnostáři a učenci církevní, aby podrobili Johannu veřejné zkoušce. Všemožnými, nejzapletenějšími otázkami otazovali se Johanny, a na všecky otázky dostalo se jim nejjasnějších odpovědí. Uvedeme zde na příklad jenom dvě z posledních otázek.

„Ty požaduješ ozbrojené vojsko," pravil jeden z přísedících, Vilém Aymeri, „abys mohla Angličany ze země vypuditi. Je-li v tom však, jak nám stále tvrdíš, vůle všemohoucího Boha, nač jest k tomu třeba ozbrojených vojákův?"

Rychle a jistě odpověděla Johanna: „Vojáci budou ve jménu Páně jenom bojovati, a Bůh dopřeje jim vítězství." Zajisté krásná to odpověď, poukazující na souvislost mezi svobodou lidskou a milostí Boží.

Páter Séguin, který nemluvil zrovna čistou francinou, nýbrž valně zkaženým nářečím limousinským, ptal se jí koktaje s úžasnou skutečně naivností: „Jakou pak řečí mluvili k tobě ve zjeveních světice a svatí Boží?"

„Lepší snad, nežli jest vaše", odbyla jej rychle Johanna.

Uražen jsa touto odpovědí, tázal se Séguin dále: „Věříš v Boha?" „Ano, snad více nežli vy," odvětila Johanna.

„Bůh však nechce, abychom ti věřili", mluvil Séguin dále, „neučiníš-li nám znamení, dle něhož poznáme, že od Boha jsi poslána, a že ti věřiti smíme a můžeme."

„Ve jménu Páně," odpověděla Johanna s důrazem, „nepřišla jsem do Poitiersu, abych z d e znamení činila. Než, dejte mi vojsko a potáhněte spolu se mnou k Orleansu, a učiním vám tam znamení a podám zároveň důkaz, že v pravdě jsem poslána od Boha."

Celé tři neděle trvala zkouška, a ku konci nedovedla již Johanna utajiti netrpělivost a nepokoj. Cítila uvnitř, že čas, který jí Bůh k poselství byl vyměřil, jest velmi krátký. A proto stále a stále žádala důtklivěji vojsko, stále napomínala přítomných, že jest nejvyšší čas k jednání.

Zároveň s touto veřejnou zkouškou zařízeno bylo také rozsáhlé vyptávání o dosavadním životě Johanny, a odevšad docházely nejlepší zprávy o mravnosti a bezúhonnosti její. Nejvznešenější dámy u královského dvora podaly nejstkvělejší důkazy o její ctnosti a mravnosti. Teta královnina Jolanda Aragonská, hraběnky Goucourtská a Treverská slavně dosvědčily po svědomitém zkoumání a uvažování, že Johanna hodnou jest, a b y j i l i d n a z ý v a l **pannou**.

Bylať si skromná, venkovská divka chováním svým dobyla brzo srdce všech dvorních dám.

Theologové pozastavovali a divili se případným, důmyslným jejím odpovědím věroučným a mravoučným, vojsku zamlouvala se Johanna už nyní před tažením duchem pro válečnictví takořka zrozeným, na srdce žen působila však nejvíce svou ženskostí, která v ničem její rozhlášené ostrovtipnosti a statečnosti nezadala. Často se stávalo, že mnohé dvorní dámy s nedůvěrou, s pohrdáním k ní přicházely a za chvíli se slzami v očích, se srdečnou náklonností v srdci od ní odcházely. Tak působila na ně čistá, neposkvrněná duše, lsti a přetvářky neznající srdce Johanino.

Mnohé urážel sice také nejprve její mužský oděv, než, u těch

snadno se Johanna ospravedlnila říkajíc: „Z rozkazu Božího jest mi se chopiti zbraní a za krále a vlast bojovati. K tomu zajisté potřebuji vhodného oděvu. Kromě toho oblékám mužské šaty též proto, že musím meškati stále mezi muži“. Těmito slovy upokojily se nejenom dvorní dámy, nýbrž i nejsvědomitější theologové, kdežto stranničtí soudcové angličtí při posledním procesu hlavně to, že Johanna nosila mužské šaty, prohlásili za nejrozhodnější pro její upálení.

Johanin líbý zjev a její nadšení, její rozhodnost a zároveň skromnost, její zbožnost a mravnost působily mocně na celé okolí. Šlechta a lid rovněž tak byli o jejím Božském poslání přesvědčeni, jako dvůr královský a duchovenstvo. Zpovědník králův veřejně vyznal, že Bůh poslal Francii Johannu, a že se naplňuje proroctví, p a n n o u že bude Francie zachráněna.

Po poslední veřejné zkoušce král Karel déle neváhal. Vyzbrojiv sám Johannu, postavil ji v čelo svému vojsku a určil jí k poradě zvláštní důstojnický sbor, ve kterém byli její nejvěrnější přátelé Jan z Met a Bertrand de Poulegny, jakož i její mladší bratři Jan a Petr, kteří k nevýslovné radosti Johanině s odpuštěním a požehnáním rodičů se byli k vojsku dostavili. Za zpovědníka na pochodu zvolila si Johanna Jana Pasquerela, kněze augustiniánského kláštera v Toursu.

Pro vojsko dala vymalovati Johanna od malíře Heuves Polnoira válečnou korouhev dle udání a předpisu Božího. Korouhev byla z bílého, průhledného plátna s hedbávným třepením. V poli liliemi takořka posetém vyobrazen byl Spasitel, kterak zasedá v oblacích nad sedmibarevnou duhou k poslednímu soudu. Spasiteli po každé straně vznášel se anděl s bělostnou lilií v ruce. V levici držel zeměkouli, pravicí pak žehnal rozvité, bílé liliji, znaku to francouzských králů. Na okraji vyšita byla sv. slova: „Ježíš a Maria“.

„Pod praporem tím statečně bojuj, a Bůh ti pomůže,“ pravili jí Svatí, a Johanna neváhala ani okamžik na rozkaz Boží pod tímto praporem i krev pro krále proliti. Pod tímto posvátným, požehnáním kněžským posvěceným praporem mělo vojsko bojovati. A vojsko francouzské také s radostí vzhlíželo ku praporu a s dvojnásobnou srdnatostí bojovalo pod praporem tak významným. Byloť poznalo, že jenom s pomocí Boží může zvítěziti. Proto s věrou a s důvěrou v Boha vrhalo se za posvátným praporem na nepřátely sebe nesčetnější pro blaho své vlasti a svého krále a dobývalo stkvělých vítězství. Angličané utíkali, a Francie byla zachráněna.

„Kdyby před 20 lety, r. 1870. byl Bůh poslal Francii druhou Johannu, Pannu Orleánskou, — jakého přijetí by se jí bylo dostalo?“ tak táže se případné a závažně protestantský dějepisec Ayssel. Zdaž by se byli Francouzové odhodlali pod podobným praporem bojovati? Kdo na tuto otázku vhodně odpoví?

* * *

Svolení královo bylo konečně dosaženo. A nebylo již ani chvilky déle meškati, neboť Angličané úžeji a úžeji stahovali se kolem Orleansu. Se tří stran bylo již město sevřeno, a jenom na čtvrté straně byl přístup ke městu doposud volně otevřen.

Před svým odchodem odebrala se Johanna ještě jednou ke králi, aby se s ním rozloučila. Při loučení vyslovila překvapující proroctví. Oznámilať Karlovi, že sv. Kateřina a sv. Markéta jí zjevily, že bude

v boji u Orleansu poraněna ranou svou však že nebude zdržena skončiti své poslání, jak osvobození Orleansu, tak korunování krále. Zdali a jak se proroctví to vyplnilo, o tom neopomeneme se později zmíniti. —

Dne 23. nebo 24. dubna vyrazila Johanna, provázena jsouc arcibiskupem remešským, říšským kancléřem a jinými hodnostáři z Chinonu do Blois, kde ji očekávalo vojsko potravinami hojně zásobené. Vojsko sebráno bylo po většině z dobrovolníků, kteří s radostí a s důvěrou jejímu vedení a vrchnímu velení se podrobili. S nemenší ochotou poslouchali jí však i sami vůdcové, tak že skutečně byla Johanna hlavou, byla duší celého válečného tažení.

Tři dni trvalo nakládání potravin na vozy a také na lodi, které měly plouti po řece Loiře. Času toho použila Johanna k tomu, že dala napsati a poslala Angličanům list, ve kterém je vyzývala, aby, poslechnuvše rozkazu Božího, Orleans a Francii opustili. Original listu se bohužel ztratil, než, máme několik zevrubných opisů, jež sama Johanna při svém procesu za pravé uznala. Z listu vyjímáme následující:

„Králi anglický a vy, Bedforde, a vy, vůdcové, učiňte po právu králi nebes a krvi královské a vydejte dívce od Boha poslané klíče všech měst francouzských. Ještě jest ochotna uzavříti s vámi mír. Neučiníte-li tak, jsem potom já hlavou a duší války. Napadnu-li vás z rozkazu Božího na kterémkoli konci Francie, zaženu vás na útěk, ať jest vám to libo či ne .... Odpovězte tedy dívce, chcete-li mír.“ —

A jak odpověděli Angličané na tento list? Neuznali Johannu ani za hodnu odpovědi, ano, potupili ji nejsprostšími nadávkami a nešetříce práva mezinárodního zajali posly a doručitele listu. Ba, odvážili se dokonce toho, že otázali se pařížské university, zda by jim nedovolila je upáliti.

Johanna, byvši o tom zpravena, nešetřila více nikoho. Rozkázala, aby se vojsko přichystalo k válečnému tažení, a zatím co dály se přípravy vojsk k odchodu, připravovala si vojáky zvláštním, u vojska neobyčejným způsobem. Dala zhotoviti ještě malý praporec s obrazem ukřižovaného Spasitele, pod který každého dne ráno a večer svolávala vojáky, aby zpěvem velebili Bohorodičku. Poručila také vojákům, aby se vyzpovídali a tělo Páně přijali. Nikdo nebyl k jejímu vojsku připuštěn, kdo nebyl v milosti Boží. S neúprosnou přísností odstranila z tábora lehkomyslné prodavačky a markytánky. Pro ty nebylo místa u vojska, jemuž velela panna pod ochranou neposkvrněné, čisté Panny, Rodičky Boží.

Odchod z Blois, dne 28. dubna, podobal se spíše slavnému procesí nežli válečnému tažení. V čele válečného průvodu šli kněží s praporem ukřižovaného Spasitele, zpívajíce nábožné písně, hlavně vznešený hymnus: „Veni Creator Spiritus.“ Za nimi kráčela Johanna s rytíři a důstojníky, za ní pak vojsko počtem 4000 mužův. Pod širým nebem přijali vojáci tělo Páně a táhli potom se zdvojenou silou bránit vlasti a krále. Rozkošné údolí řeky Loiry, nazvané „zahradou Francie“, lesklo se první jarní zelení, na lukách pučely první poselkyně jara, s nadšenými hlasy kněží a vojáků mísil se radostný zpěv ptactva; celá příroda, zdálo se, že vzdává Tvůrci díky a chválu, kterou hlavně srdce vojáků byla naplněna.

Dle vůle Johanny mělo vojsko táhnouti po pravém břehu Loiry, na kterém jest vystavěno město Orleans. Než, právě na tomto břehu byla nejsilnější opevnění Angličanův. Proto zrazovali zkušení vojevůdcové Johanně tento plán, dokládajíce, že mnohem bezpečněji potáhne vojsko po levém břehu řeky až k samému Orleansu a tam teprve že se může převézti do města po lodích. Než, Johanna zůstala ke všem důvodům hluchou. Jí oznámili svatí, že středem nepřátel přivede vojsko do města, a to jí dostačovalo.

Než, vůdcové, kteří se mnohem více báli přesily Angličanů, než spoléhali na pomoc Boží, usnesli se, že proti vůli Johanny povedou přece vojsko do Orleansu po levém břehu. Johannu snadno se jim podařilo oklamati, jelikož byla krajiny úplně neznalá.

Dne 29. dubna přitáhlo vojsko po levém břehu řeky k Orleansu. Plna radosti patřila Johanna s výšin na město velebně se před ní rozkládající. Slzy radosti a díků ronily se jí z očí při pohledu tak velebném; než, brzo byly zaplašeny slzami nevole zármutku. S bolestí poznala Johanna, že první krok na dráze Bohem jí určené provázen byl klamem.

Zatím roznesla se městem zpráva, že panna jest již před branami. Velitel městské posádky hrabě Dunois na lodičce přeplul přes Loiru, aby Johannu uvítal a uvedl do města. Než, přechodu celého vojska přes řeku vadily nepřemožitelné překážky. Nastala trapná chvíle rychlé porady. Dvojí navrženo bylo Johanně. Buď měla se s vojskem vrátiti do Blois, tam řeku Loiru překročiti a přivésti vojsko k Orleansu po pravém břehu, jak původně byla usoudila a poručila; anebo měla jenom vojsko touto cestou poslati a sama se hned odebrati do ohroženého města a tamější posádce dodati mysli a srdce. Johanna nejprve nechtěla o odloučení od vojska ani slyšeti. Teprve, když ji sami vojáci prosili, aby do Orleansu se přeplavila, že oni sami pod její korouhví, kterou jim svěřiti měla, zpáteční pochod vykonají a šťastně pod ním po pravém břehu Loiry k městu dorazí, uposlechla a odplula skoro již v noci do Orleansu.

V plné zbroji, s praporcem v ruce, na bujném šemíku, provázena stkvělým průvodem, slavila Johanna pravý vítězný vjezd do města, jež měla svou přítomností, svou radou zachrániti. Nepřehledné množství lidu všech stavů vítalo a pozdravovalo ji s nadšením při svitu nesčetných pochodní. Bezměrná radosť zářila všem v obličeji. Důvěrou naplněni cítili již nyní všichni, že jsou od nepřátel osvobozeni.

„Důvěřujte v Boha a modlete se!“ byla slova, jimiž Johanna shromážděný lid pozdravovala. Slovy těmito stále poukazovala na Toho, který ji poslal. Při vjezdu do Orleansu objevila se lidu nejenom rekyní, nýbrž mnohem spíše světicí. Veliká byla zajisté její láska ku vlasti, než, mnohem větší, mocnější, vroucnější byla její láska k Bohu Johanna byla rekyní v lásce ke své vlasti, než, mnohem větší rekyní v lásce k Bohu. Proto byla také první její cesta v Orleansu do katedrály, do chrámu sv. Kříže Tam provázena jsouc tlačícím se množstvím vrhla se před Nejsvětějším na kolena a děkovala Mu za prokázané milosti.

Příchodem Johanny změnilo se rychle všechno ve městě. Opuštěné ulice zase ožily, nejvíce vojáky, kteří naplněni jsouce nadějí, ba, skoro již jistotou ve vítězství, hořeli touhou utkati se s nepřítelem. Než, na boj nebylo ani pomýšlení, dokud nedojdou pomocné sbory z Blois.

Proto mírnila Johanna dychtivosť vojáků po boji a zkoumala zatím tábor a opevnění Angličanův.

Město Orleans vystaveno jest malebně na pravém, či lépe řečeno, na severním břehu řeky Loiry, přes kterou klene se k jihu kamenný, obloukový most, jehož pilíře opírají se o ostrůvek uprostřed řeky nanesený. Vlastní město za času našeho vypravování obkličovaly hradby, příkopy a náspy hned od Římanů zbudované a věžemi a palisádami chraněné. Krásná předměstí s jedenácti kláštery a kostely spálili měšťané před obležením. A právě v těchto zbořeninách a spáleništích zakopali se Angličané, chráníce se proti městu náspy a baštami. Devět bašt bylo vystavěno na severu města, tři pak na jihu za řekou Loirou. S mostu strhli měšťané uprostřed několik oblouků, tak že část jeho na pravém břehu blíže městu hájili měšťané, část pak na levém břehu byla v moci Angličanův. Posádka ve městě rovnala se sice celkem moci obléhajících, než, obleženým hrozilo veliké nebezpečí vyhladověním.

Johanna, aby vyhnula se zbytečnému prolévání krve, poslala dříve, než na tábor Angličanův udeřila útokem, druhý list do anglického tábora, podobného obsahu jako dřívější, a když nemělo její psaní žádného výsledku, odvážila se sama až na kraj zbořeného mostu a volala do tábora anglického: „Ve jménu Páně, odtáhněte v pokoji, sice vás zbraněmi zaženu!“ Než, marno bylo její volání a vybízení. Jenom hanu a posměch bylo slyšeti z anglického tábora. Zarmoucena vrátila se Johanna do svého obydlí. Avšak potupná slova Angličanů vděční měšťané stkvéle jí nahradili. „Celý den,“ tak píše souvěký dějepisec, „obléhali její byt a za šťastné se považovali, podařilo-li se jim jenom dotknouti se jejího oděvu, brnění nebo praporce. Vyjela-li na ulici, byla kolem ní taková tlačenice, že kůň její sotva mohl projíti. Nemohlť se lid na ni dosti vynadívati. Kouzlo, kterým jako Boží poselkyně na přítomné působila, bylo jejím zjevem, jejím krojem velmi zvětšeno“. —

Nebude snad od místa, uvedeme-li také popis její osoby, jak se nám dochoval od několika vrstevníkův. Johanna byla krásné, souměrné postavy, poněkud vyšší na svůj rod a stáří. Pleť okrouhlého obličeje byla čerstvá a zdravá. Oči leskly se neurčitou barvou mezi zelení a barvou hnědou, pohled její pak býval těžkomyslný, než zároveň nevyslovitelně milý a lahodný. Krásné kaštanové vlasy vlnily se jí na začátku jejího poslání hojně po bělostné šiji, později dala si je však krátce ostříhati. Nos měla jemný, souměrný, ústa velmi malá s krásnými červenými rty. Bradu měla snad poněkud špičatou a důlek mezi bradou a spodním rtem hodně prohloubený. Hlas její byl zvučný, plný lahodnosti. Mysleme si ji k tomu oděnu lesklým brněním, s helmicí na hlavě, v nachovém, zlatem protkaném kabátci až po kolena sáhajícím, sedící na bujném šemíku, a pochopíme, proč ji mužové i ženy, otužilí vojáci i malé dítky, vznešení a nízcí tak milovali. Beze strachu před střelami nepřátel stavěla se vždy tam, kde bylo největší nebezpečí, a v její přítomnosti cítili se všichni bezpečnými, jakoby pro ně neštěstí a smrti nebylo.

Než, vraťme se zase k Angličanům Orleans obléhajícím a popatřme, co činili.

Od onoho okamžiku, kdy Johanna do města vkročila, ustali

v prácech obléhacích a zůstali nečinnými. Proč asi? Záhadná jejich nečinnosť ještě podnes jest nerozluštěnou.

Že pověst o dívce od Boha poslané a o jejích zázračných skutcích, jež byla vykonala od onoho okamžiku, kdy rodnou svou pohorskou vesničku opustila, až do nepřátelského tábora se roznesla a na ducha anglických vojáků tím zdrceněji působila, čím vymýšlenější se býti zdála, o tom nemožno pochybovati. Možná, že i domněnka Angličanů, Johanna že jest spolčena se zlým duchem, že jí slouží mocnosti podzemské, je polekala, a domněnka ta že tím zhoubněji na ně působila, když viděli, kterak sami vůdcové jejich od příchodu Johanina do Orleansu neobyčejnou opatrnosť, ba zrovna bázlivosť projevují a nečinnosti se oddávají. Právem se proto můžeme domnívati, že Johanna na Angličany zrovna opačný vliv měla než na Francouze.

Kterak zjev Johanny najednou udatnosť Angličanův ochromil, o tom psal vůdce Bedford ve měsíci červnu do Anglie takto: „Od toho času, kdy začali jsme Orleans obléhati, přikvačilo na nás veliké neštěstí, jak vojáci se domnívají, od Boha na nás poslané. Já však soudím, že jest spíše následkem pověry a pošetilého strachu před tvorem, před stvůrou ďábelskou, tak zvanou pannou, která kouzel a čar proti nám používá". —

Patrno, že Francouze vodila důvěra v Johannu k vítězství, Angličanům pak že připravovala pověra porážku za porážkou.

Dne 3. května oznamovaly hlídky s věží orleanských, že se blíží pomocné vojenské sbory z Blois. Dne 4. května vyjela jim Johanna středem nejsilnějších opevnění anglických celou míli od Orleansu naproti a vedla je mezi strnulými nepřátely do města. Ani jedna anglická střela nezasvištěla, aby nemile přivítala blížící se francouzskou posilu, ani jediným máchnutím meče neodvážili se Angličané ji zdržeti. Dopuštěním Božím stali se udatní vítězové přes noc bázlivými zbabělci.

Pomocné vojsko zvětšilo, bylo-li to vůbec ještě možno, důvěru a naději Francouzů ve vítězství. Když pak Johanna téhož dne promluvila k vojsku ona prorocká slova: „Ve pěti dnech přestane obležení, a široko daleko nebude anglického vojáka viděti" — tu nebylo již déle možná touze vojáků po boji odpírati, a byl proto určen výpad na pátek dne 6. května. Vojsko chtělo hned ve čtvrtek bojovati, než, toho dne byl svátek Nanebevstoupení Páně, a Johanna nechtěla v ten den krev lidskou prolévati. Tohoto dne poslala ještě jeden výstražný list Angličanům, a když zůstal rovněž bez účinku, odhodlala se k boji na život a na smrť.

Nechceme líčiti celý postup boje kolem Orleansu od onoho okamžiku, kdy Johanna v čele francouzského vojska s heslem „ve jménu Páně" Angličany napadla, až do onoho okamžiku, kdy poslední nepřátelé zahodili zbraň a dali se na útěk. Toliko na onu osudnou chvíli upozorníme, kdy Johanna, jak byla předpověděla, byla raněna střelou, a kdy málem již byli by bývali Francouzové poraženi

Od časného rána doráželi Francouzové slepě na ohražení Angličanův, ale vždy byli zpět odraženi. Byla již jedna hodina odpoledne, a ani o krok ještě nepostoupili. Mysl Francouzů počala následkem toho klesati. Vojáci ohlédali se úzkostlivě po Johanně, stále k novému útoku je vybízející. Johanna poznala, že nutno jest mysl Francouzů vzpružiti neobyčejným způsobem. Proto, když již již začínali Francou-

zové nad nezdarem svým zoufati, sama, aby udatnosť jejich roznítila, skočila do příkopu pod anglické hradby, přistavila ke zdi řebřík a mávajíc praporcem nad hlavou, směle postupovala vzhůru. Než, neměla ještě vztýčiti na hradbách prapor vítězství. Nepřátelská střela zasáhla ji v tom mezi krkem a ramenem tak mocně, že střemhlav spadla do příkopu mezi mrtvé. Zajisté byla by bývala k smrti udupána, kdyby ji nebyl poblíž stojící rytíř Gaucourt odnesl z boje na místo bezpečnější. Tam sešli se brzy Dunois, La Hire, její zpovědník a ostatní vůdcové, a zarmouceni všickni mlčky ji obstoupili. Když jí rozepjali brnění, vytáhla si sama šíp z rány a dala se bolestí přemožena do pláče. „Rekyně a světice zůstala přece jenom ženou," podotýká Wallon. (Pokračování.)

Z cesty Kavkazem.

Píše Dr. Jar. Sedláček.

(Pokračování.)

VII. Město Tiflis.

Město, které z Evropy je ovládáno, ale k Asii náleží, nemůže míti jednotného rázu, a tak i Tiflis ukazuje se nám býti střediskem růzností a protiv. Sololaki, čtvrť města nedávno teprve vystavěná pod Sololackým hřbetem (1600 stop nad hl. m.), má široké ulice, vysoké domy, nádherné krámy evropské jako nejlepší třídy Petrobradské a Moskevské; čtvrť ta jest dosti dobrým znamením, že vláda ruská v Tiflise není ještě tuze dávno. K tomuto krásnému městu těsně přiléhá Seid abad (tatarsky, Sejdovo město), které se táhne po pravém břehu Kury dále k jihu; toť město úplně rozdílné: ulice úzké, špinavé, domy neúhledné, někde bez oken, někde zase jen s okny hustě zamřížovanými. Zde bydlí hlavně Peršané a Arméni, kteří vládnou obchodem tiflisským. Na levém břehu Kury jest podobně jižně arménská část města a severněji nová ruská část města, zvaná Kuki.

Tam přijel jsem po tramwayi a divil jsem se množství zábavních míst, jaká jsem tu vedle sebe nalezl. A jaká jména mají! Eden, sad Eldorado, Elysium, germánský, německý, sad, New-York atd. a zase i tu skorem všude hudba! Poněvadž Peršané nerozumějí hudbě Gruzínů, a ti zase nemají záliby na hudbě ruské, proto jest v sadech postaráno o všechnu hudbu. Zde slyším jednotvárný zvuk bubínku, provázený pronikající píšťalou a zpěvem toho neb onoho Peršana; marně bychom hledali v té hudbě souladu a krásy, ale Peršané mohou ji celé hodiny naslouchati, a baví je a rozčiluje je! Tam zase Gruzíni svými mocnými hlasy zpívají národní písně: zdá se mi, že každý zpívá něco jiného, a jeden, který má vyšší a mohutnější hlas, překřikuje je všechny v tonech zcela nesouladných; snad tato hudba a ten zpěv jsou právě proto krásné, že jsou divoké. Teprve dále ve veřejném sadě hrála vojenská hudba kusy našich mistrů západních, a bylo znáti, že jest sbor ten velmi vycvičený.

Zde byla směs lidí rozličných jazyků a typů, že ji snad nelze nalézti tak ani v Cařihradě, ani v Neapoli. Zde by mohl zapomenouti, že jest ještě v ruské říši, neboť ruských slov uslyší mezi lidem jen

dosti málo; třebať, aby byl dobrým znalcem řečí, aby poznal, jak mluví v zahradě sousedé jeho, zda mluví arménsky či tatarsky či persky, gruzínsky, osetsky neb jinak? A různé kraje zvyšují podivení cestovatele jen ještě více; jak malebně vyjímají se sličné a vysoké postavy kavkazských kozáků vedle Čerkesů, a neméně statných Gruzínů; každý vykračuje si hrdě a královsky, a nebudeme se tomu ani diviti, když zvíme, že skorem každý Gruzín jest knížetem! Knížectví ovšem již více nemá, to zabrali a zabírají bohatí cizinci, ale proto přece o knížecím rodu svém mluví a je naň hrdým. Georgové jsou většinou chudí, velmi mnozí z nich jsou veřejnými posluhy, nosiči atd. Gruzínky jsou známy sličností, kterou zvyšují účesem vlasů, pletouce je na hlavě v korunu, s níž splývá jemný, delší, bílý šátek či závoj po ramenou; to dodává jim vážného, vznešeného vzhledu.

Peršanů lze zříti též veliký počet; nejvíce však oživují zahrady Arméňané, kteří tvoří jádro zdejšího obyvatelstva. Na tváři jejich, která jest tmavší barvy, lze vyčísti, že jest to lid velmi čilý a podnikavý. A také v skutku, skorem celý hlavní obchod zdejší nachází se v jejich rukou, a není města většího v Kavkaze, kde by nebyl kupcem nějaký Arméňan. Oni jsou zaměstnáni v přemnohých státních a zemských úřadech zdejších, liší se způsoby života od ostatních národů, ano, někde se jich i straní, proto jsou od nich nenáviděni, zvláště od Gruzínů.

Jest zde příslovím, že jeden Arméňan je za tři židy. Tu a tam i Tatar nějaký bázlivě dívá se na vznešenou a stkvělou společnost zdejší; on jest tuze nízkým, otrockým, a proto se bojí procházeti se veřejně vedle mnohých kavkazských knížat.

Kdybych byl neviděl, že se obyvatelstvo Tiflisské i jiné dny tak četně a slavnostně účastní veřejných zábav, byl bych se domníval, že tak toho dne činili na počest carevny; pozoroval jsem však, že každého večera vychází sem do sadů lidé z města, aby zde v chladu po denním vedru pookřáli, a proto podnikaví lidé podávají zde shromážděnému lidu denně zábav dostatek. Veřejný sad jest veliký, má vzácné stromoví a udržuje se v dobrém pořádku; při zalévání zatopí skorem všechny trávníky a ona místa, kudy se nechodí, čímž se sice vzduch ochlazuje, ale zase povstává zde mnoho komárů, kteří pobyt večerní zajisté nezpříjemňují. Leč na východě, či na jihu jinak již býti nemůže.

Za veřejným sadem nachází se ještě řada menších sadů, z nichž sad pivovaru byl nejčetněji osazen. Pivovar náleží jakémus Dittrichovi, Němci; pivo zdejší, kterému se, jako vůbec i jinde v Rusku, říká buď bavorské aneb vídeňské, jest dosti dobré, jen že není uležené ani studené. Na silnici, která vedla kol posledních sadů, slyšel jsem německý hovor; jak v Tiflisu samém, tak i v kraji Tiflisském jest dosti velký počet Němců, osadníků, kteří rozmnožují s jinými, s Rusy, Řeky, Poláky, Čechy atd. směsici národů kavkazských.

Podobně jako řečí různí se zdejší lid i náboženstvím; pravoslaví vystupuje zde ovšem v popředí, poněvadž jest náboženstvím státu, nejvyšších služebníků státních atd., avšak ani Arméňané, ani Gruzínci, ani Mahomedáné, ať již sunnitští Tataři aneb šiitští Peršané, nechtí se vzdáti svého vyznání a náboženství ve prospěch pravoslaví, a proto zde nalézáme chrámy ruské po většině prázdné.

Hned druhého dne pátral jsem po chrámu katolickém; ptal jsem se několika lidí, a ti snad náhodou o polské cerkvi ničeho nevěděli; obrátil jsem se na izvoščíka a ten mne tam hned dovezl. Jediný chrám náš stojí v novém městě na levém břehu Kury, nedaleko nádraží, a pohled jeho potěší zajisté každého katolíka, neboť jest to důstojný, velmi čistý, ano, krásný chrám. Mne potěšil chrám ten tím více, poněvadž jsem již po tolik dní nemohl vstoupiti do domu Božího; zde mohl jsem zase obětovati nejsvětější oběť a při té zapomněl jsem na vzdálenosť, jaká mne dělí od vlasti a od domova; bylo mi, jako bych byl v domově.

Stařičký duchovní zdejší, Polák, který má duchovní správu nečetných katolíků Tiflisských, pravil mi, že jsou ve městě také Češi a že zaujímají někteří z nich důležitá postavení, jmenovitě při školách. Jako i v jiných městech ruských, tak jest i zde, že přistěhovalí katolíci nezřídka z bázně víru svoji opustí aneb se k ní vůbec nehlásí a stávají se v obojím případě — nevěrci, a proto jest zde katolíků jen malý počet. Zmínil jsem se, že jest tento chrám polský jediným katolickým chrámem v Tiflisu, což dlužno opraviti; v městě na pravém břehu Kury jest chrámek katolických sjednocených Arménů, kde kněz Resurrekcionista (z kněží, kteří i v Bulharsku ve Srědci, v Drinopoli a jinde působí,) o skrovnou osadu svou pečuje. Tiflis jest sídelním místem gruzínského exarchy (či patriarchy), arménského arcibiskupa, čítá se v něm na 76 chrámů, z nichž 36 řecko-ruských. (i s gruzínskými,) 26 arménských, 2 protestantské, 2 klášterní chrámy a dvě mešity; ovšem, že vedle toho jsou ještě malé modlitebny židovské a mahomedánské.

Zvláštního rázu dodává Tiflisu ono východní město, v němž bydlí většina řemeslníků a krámů arménských a perských. Poblíže mého hostince byla krytá, o sobě stojící stavba, krytý bazar, v němž nacházíme nesčíslně mnoho krámů s věcmi nazvíce evropskými. Leč za tím jest celé město obchodníků a řemeslníků a jak jest zajímavé! V úzkých a nerovných uličkách jsou samé krámy, v některém jsou nahromaděny nejrůznější věci, v jiném jest veřejná kuchyně, jednotlivá jídla, většinou z rýže, ještě tepla vábí mimojdoucí a kdežto jedněm působí chuť, jiným ji kazí. V jednotlivých krámech sedí řemeslník na vyvýšeném místě a provádí před očima všech mimojdoucích poctivé řemeslo krejčovské, obuvnické a j., při tom zve každého domácího, kdo se trochu před nim zastaví, aby si k němu usedl a — ne snad, aby něco kupoval, ale aby mu něco vypravoval. Podle perského obyčeje jsou řemeslníci jednoho druhu v jedné ulici, jiní řemeslníci jiného druhu zaujímají druhou ulici a tak dále; zde jsou mečíři, kteří za velikého hluku tepají a okrašlují meče a dýky (meče zdejší jsou i v Persii a v Armenii velmi hledané); s největší zručností zdobí ony krásné dýky a nože, bez nichž by pravý Kavkazan ani nevyšel. Sotva jsem se přiblížil, již ukazuje mi, jak dobrá ocel jest u mečů a u dýk jeho, zaryje jimi do kamene, a nesčíslně jisker chválí výrobek jeho; on má meče až na metr dlouhé, meče v hadí pochvě uschované; podobných nemůže koupiti než nějaké kníže, neboť jejich cena vystupuje až do sta a dvou set rublů. Jinde zase vystavují obuvníci červené, perské střevíce, které jsou vesměs jako loďky urobené; u nás jest to nyní teprve módou, tam jest to dávným zvykem. Prodavači koberců vyhledali si místnosti temnější, což jim patrně prospívá, neboť

kupec nemůže tak snadno rozeznati barev koberce, nepozoruje ani sešlosti okras a barev. Vedle nich jsou přečetnými obchody kožešnické: zde visí kůže tygří, tamo stažena a vydělána pokrývka z krásného medvěda kavkazského, a jinde jest veliký sklad dlouhovlasých burek, kozáckých plášťů. Zde jakoby bylo shromážděno nejlepší zboží Persie, Dagestanu, Khorazanu, Kurdistanu, Turkestanu; a nepodivíme se tomu množství, když zvíme, že zdejší lidé bez koberce ani necestují, a že i vaky jejich jsou většinou buď z ozdobených koží aneb z koberců pestrých sdělané, čímž jejich spotřeba ovšem roste.

Některá ulička bazaru jest dle řemesla klidnou, v jiné nelze pro hřmot a hluk ani vydržeti, tak na př. mezi kotláři; řemeslo těchto jest velmi rozšířené, poněvadž zdejší lidé velmi často jen na krbech vaří, na venku bývají kotly nad ohněm zavěšeny, a v jiných nádobách se jídlo ani nepřipravuje.

Zajímavý jest i bazar sedlářů, ozdobníků, stříbrníků, kteří někdy celý svůj krám do ohnivzdorné pokladny uzavříti mohou, a bazar pekařů. Pece těchto jsou obrovské hliněné nádoby, někdy až na dva metry hloubky, zadělané až po kraj v zemi; na vnitřní stěny nádoby nahází se těsto, které se má péci; oheň, rozdělaný na dně nádoby, sděluje své teplo nádobě a opekává svrchu přilepené pečivo; není li uhlí dobré, pak se pečivo řádně zakouří, ale když pak na ně padne v krámě pouliční prach, má přes to vzhled nejlepšího pečiva. Nehoří-li uhlí dobře, sehne se pekař do nádoby a za toho nesmírného horka má tam po několik minut hlavu, aby rozdmychal si oheň; divno, že se nepopálí.

Řemeslníci zdejší tvoří dohromady ještě dosud cechy zvané amkary (perské „am“ či „em“ znamená „s“ „spolu“ a „kar“ či „kjar“ značí „dílo,“ práce,“ tedy tolik jako spolek spolupracujících, stejnou práci provozujících) a açnâf neb eçnâf (tolik jako: druhy, kategorie). Amkarstvo má za účel vzájemnou podporu a pomoc; v čele stojí usta báš (turecky usta = mistr, pán, báš = hlava), jeho pomocníky jsou aksakalové (turecky, ak = bílý, sakal = brada, vous, tedy bělovousí, tolik jako opatrní, moudří, staří). Ústa baš chrání prava amkarstva, bdí nad obchodním životem svého cechu, přijímá žaloby členův, soudí je v obchodních přestupcích, uvaluje na ně, aby platili pokutu do cechovní pokladny, nad kterou bdí státní úřad, a z níž se nemocným, vdovám, neschopným pomoc poskytuje. Kdežto jsou jinde, jako v Cařihradě, v Persku, některé uličky vyhraženy jen domácím, pravým Turkům a Peršanům, tak že tam nikdo jiný ničeho prodávati nesmí, zde do amkaru může býti přijat každý bez rozdílu národnosti a náboženství. Každý amkar má své znaky a korouhve, na nichž jest zobrazen světec, ochrance či zástupce toho řemesla neb průmyslu. Svatým patronům, ač jsou vzati z křesťanstva, říká lid „tyr“ (= stařec, hlava, náčelník) a právě tak jmenují i Šiité své nejlepší imany a světce.

Důležitosť Tiflisu pro obchod ukázala se již velmi záhy, ale nemohla vyniknouti tak pro nejistotu a nebezpečnosť cest v Zakavkazsku, pro stálé půtky vůkolních různých kmenů; sem nemohl se kupec tak snadno pustiti. Janované měli na Černém Moři sklady výměnného zboží a když chtěli zavésti obchod do Střední Asie a do Perska, šli až na Don, kde založili tvrz Tanu a odtud přenášeli zboží v karavanách buď na Volhu aneb do Derbentu na Kaspickém Moři; Tiflisu

skorem ani neznali. Na konci předešlého století za Aga-Mahommedchána zbylo z města jen několik domů, ostatní byly při stálých nájezdech Lezgů sbořeny a spáleny. Ale nyní se město vůčihledě šíří a zkvétá; obchoď vlnou, bavlnou, hedvábím, koberci, stříbrnými věcmi, kožemi a j. neustále roste (Pokračování.)

Francie antiklerikální za doby francouzsko-pruské války roku 1870.

Píše **E. D' Avesne.**

(Pokračování.)

Kapitola prvá.

Centrální vláda a delegace.

Ab Jove principium.... Dne 31. ledna 1871. napsala paní George Sandová následující řádky o muži, k němuž tou dobou celá Francie zraků pozvedala: „Úřední depeše[1]). — Alea jacta est. Diktatura bordeauxská odtrhla se od pařížské. Nescházelo, kdy již byli Francii vydali Prusům, než aby ještě zjevnou vzpourou proti hlavní vládě vyvolali i válku občanskou. Snad upamatuješ se tu, národe, čeho lze ti očekávati od moci, jež nemá, komu by počet vydávala. Vždyť potvrdil jsi moc, jež uvrhla tě v tuto propast hlubokou, přežil jsi jinou, které jsi byl vůbec nepotvrdil, a která ještě hlouběji tě strhuje, pohrdajíc vlastním právem tvým, a nevšímajíc si ho. Dva nemocní, náměsíčník a epileptik, přičiňují se o konečnou záhubu tvou. Pozvedni se, možná-li ti!“

Čteme v depeši: Obsazení pevnůstek Prušáky zdá se poukazovati k tomu, že vzdalo se hlavní město pouze jako pevnosť. Jediným předmětem v té příčině činěné úmluvy zdá se býti utvoření a jmenování sboru.

Politika podporovaná a vykonávaná ministrem vnitra a války zůstává vždycky táž: Válka až do krajnosti; odpor stálý až k úplnému vyčerpání sil. Slyšíš-li, a rozumíš, ubohý národe? „Úplné vyčerpání sil“ zdá se býti nevyhnutelno, a hle, tuto dostalo se mu potvrzení! Užijte totiž vší ráznosti své k zachování zmužilosti lidu, napomíná depeše prefekty. Pomůcky dostává se vám vznešené: slibtež mu úplné vyčerpání sil, toť vše, čeho mu můžete nabídnouti. Leč hle, lid jest již vyčerpán; vždyť vzali jste mu vše, a výsledku marné čekal. Tuť třeba vymysliti prostředek nový, který by dovedl dvakráte vyprázdniti prázdný váček, a podruhé ještě zabiti člověka již mrtvého.

Po té vypsán rozkaz ve příčině disciplíny: Mužstvo budiž denně po mnoho hodin cvičeno, aby zvyklo válce. Čas už zajisté mysliti na to, kdy mužstvo, jež umělo se bíti, jest buďto zajato anebo mrtvo; kdy ostatní, necvičené, jest mravně zkaženo ne-

[1]) Depeše ze dne 31. ledna byla paní Sandové vnukla řádky, jež tuto podáváme. V depeši této zdráhá se totiž pan Gambetta přiznati kapitulaci pařížské povahu, jakou připisuje jí centrální vláda. — Označujeme písmem proloženým místa, jež paní Sandová z úřední listiny uvádí.

činností, anebo zmalátnělo nemocemi. Dovedete-li, aby znovu narostly umrzlé nohy, jež v jedovatých táborech vašich byly zničeny nemilosrdnou snětí?

Vzkřísíte-li mrzáky a souchotináře, jež umírající byli jste ještě přiměli k pochodu, a kteří zemřeli v několika hodinách? Zdaž podaří se vám zjednati disciplinu, o které se právě zmiňujete a kterou jste zmařili jako věc občanskému životu nepotřebnou?

Korunou však nevážnosti pro práva národní jest další výrok ministrův v depeši: Ani volba nebudiž opomenuto, aby posloužily ve prospěch zmíněný. Hned po té přichází rozkaz ku vnucování vůle vládní — málem byla bych řekla císařské, — voličům francouzským. Čeho Francii nejvíce je třeba, jest sbor, přející válce, a odhodlaný ku všem obětem. Očekávaný člen vlády přijde bezpochyby zítra ráno. Ministr — pan Gambetta mluví tu sám o sobě — ministr určil si lhůtu do třetí hodiny zítřejšího odpoledne... rozuměj, budeš-li váhati s poslušností, že snadno překročí a panovati bude sám.... Celek tento končí refrainem: Trpělivost tedy! Pevnost! Jednotu! Odvahu a kázeň!

Hle, jak pan Gambetta věci rozumí! Posázev hodně mnoho vykřičníků po svých provoláních a oběžnících jest přesvědčen, že spasil již vlast.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

„Máme zajisté právo klnouti muži, jenž se byl nabídl dovésti nás k vítězství, zatím však dovedl nás k zoufalství! Právem žádali jsme od něho trochu genia, kdežto nebylo v něm ani zdravého rozumu.[2])

* * *

Velmi přísný to úsudek z péra dávno již oddaného idejím republikánským a antiklerikálním, jež byly v panu Gambettovi nalezly horlivého zastance. Nebyl-li skoro příliš přísným?

Nepřísluší nám na otázku tuto odpovídati, buďsi smýšlení naše jakékoli. Cokoli bychom řekli, platilo by za výrok čistě osobní, ano, právem i za podezřelý, jako výrok osoby súčastněné. Jediné právo, jež nám zbývá, jest, nikoli odpovědíti na otázku, kterou jsme byli pronesli, nýbrž právo, objeviti čtenářům pravý stav věcí pomocí listin, aby později sami mohli odpovědíti. Proto snažíme se seč jen možná, uváděti toliko listiny pošlé z rukou našich obviňovatelů anebo jejich spolupracovníkův a stoupenců, aby tím poctivější bylo naše pátrání, tím spravedlivější úsudek.

* * *

„Vláda národní Obrany a delegace tourské a bordeauxské byly diktaturou v dějinách neslýchanou. V Paříži diktatura dvanácti členů až do 17. září; v Toursu triumvirát od 18. září do 9. října, od tohoto dne pak až do 17. února diktatura čtyř. (Viz: Dictature de cinq mois, par M. Glais-Bizoin, str. 1.)

„Jakých užitků dobyla nám tato diktatura? Francii přinesla porážky, neštěstí, kapitulaci Paříže, úbytek lidu a smlouvu, již bylo nám

[2]) Viz: Revue des Deux-Mondes, v čísl. dubnovém str. 431., 432., 439.

přestáti v Bordeaux. Republice získala válku občanskou, komunu, její zločiny, zavraždění rukojmí, spálení našich památek.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

„Kdyby ve vládě Obrany byli zasedali členové dosti obratní a šťastní, aby byli dovedli spasiti čest našich zbraní, vyhnati nepřítele z našeho území a podepsati v Bordeaux mír slavnější, byli by jistě a právem i jménu svému získali čest a slávu.

„Nešťastní však, a to nešťastní vlastní vinou, nemohou setřásti se sebe odpovědnost za utrpené porážky, za pokoření, jehož se byli dožili a jež byli připravili i Francii.

„Neříkej nikdo, že prodloužená válka a útrapy byly jen dědictvím a následkem císařství, a císařství že tudíž samo jest zodpovědno. Toť bylo by jen zmatením dvojí odpovědnosti.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

„Císařství jest zodpovědno za vypovězení války, za nedostatečnost přípravy, za první nehody válečné, ano i za prodloužení války až k pádu Met a k porážce armády loirské; spravedlivě však nelze vrhati na císařství zodpovědnost za pokračování ve válce od prosince r. 1870. až do 31. ledna 1871., aniž za spůsob, jakým válka tato byla vedena.

„Je-li vinou jeho, že v čelo nejdůležitějších zájmů byli postaveni mužové úplně nevědomí ve příčině správy věcí vojenských? Že velitelé vojska podřízeni byli prefektům kraje, že přerušena byla všecka pravidla hierarchie, že sesazeni byli vojevůdcové, aby místa jejich zaujali občanští komisaři; že zřízeny byly tábory na způsob tábora z Coulie; že konečně jmenováni byli jednatelé, kteréž možná posouditi dle jejich depeší, dodavatelé, proti nimž svědčí jejich dodávky a rádcové, jež poznati lze dle strategických kombinací? Kdož byl původcem všeho toho, ne li vláda Obrany? A není-li ona zodpovědnou za své činy, kteráž vláda jí ještě kdy bude?

„Bez všelikého svolení národa byla se uvázala v moc dne 4. září, a bez svolení národa osvojovala si tuto moc po celých pět měsíců. Odepřela svolati národní shromáždění, rozpustila rady jenerální i rady obecní, zasáhajíc tak plnou rukou, dokonale ve práva země, v její síly i svobodu.

„Síly francouzské byly vyčerpány, seslabeny, netoliko v zájmu obrany, nýbrž i v zájmu strany; a jméno r e p u b l i k a vyznívalo z proklamací páně Gambettových a soudruhů jeho vždy mnohem zvučněji než jméno v l a s t.

„Svoboda Francie pošlapána jimi v prach, svoboda parlamentární, krajská i obecní. Zákonodárný sbor prostě vyhnán, jakož i rady volené; rady tyto nahrazeny komisemi, jež jmenovali prefekti krajští, sbor zákonodárný pak zastoupen diktátory z radnice. Libovůle tato trvala až do pádu Paříže, a účastníci byli by si přáli zachovati ji až do úplneho vysílení země.

„Práva Francie byla zabavena; daně, i samy daně z krve rozdělovány zlomyslně; s vojskem i s úřady prováděna jen hra. Občané byli zatýkáni, věznění, vypovídáni. Pánové osobovali si svrchované právo rozhodovati nad osudem národa.

„Fakta, kterých nelze ospravedlniti, ani popříti, byla příčinou, že zemí i shromážděním odsouzena jest diktatura z r. 1870., revoluce, ze které vyšla, i uchvácení moci a výstřednosti při ní páchané, jež

byly ji prodloužily k veliké radosti národní obrany a k velikému prospěchu našich nepřátel.

„Vyzýváme členy národní Obrany, aby postavili se před soudnou stolici dějin. Dějiny samy vyřknou ortel jejich, k němuž my chtěli jen učiniti přípravu.“ (Zpráva p. Boreau-Lajandie, člena národního shromáždění a zpravodaje komise, jež zkoumala listiny vlády národní Obrany. Str. 279—281.)

* * *

Taková byla, vedle podání komise mužů vážných a ctihodných, úloha diktátorů, kteří byli se zmocnili vlády nazejtří po prvních našich porážkách.

Nebyla to, jak vidno, úloha příliš vlastenecká. A byla-li jí více úloha poslanců tourských a bordeauxských? Komise, jejíž výrok jsme právě byli uvedli, nechť odpoví za nás. „Nikdy,“ praví zpravodaj její, „nikdy nebyli jsme tak špatně spravováni a tak špatně hájeni. Nikdy nedostalo se nám většího pokoření vpádem nepřátelským, ani většího zármutku anarchií. Nepřátelé Francie, jež samo štěstí hledá po celou tuto osudnou dobu, nenalezli nikdy tolik pomoci v neschopnosti, zaslepenosti a vášni náčelníků“

Smutný to čas, když nepořádku diktatury a násilí v lidu stále přibývá: „zdá se, jakoby všecky metly trestů byly se sesypaly nad Francií: zločiny cynické luzy, šílenství prokonsulů ničících všeliký zákon, rozmarná moc vášněmi revolucionářskými v proud strženého diktatora!“ (Revue des Deux-Mondes, 15. března 1871.)

Čehož ostatně bylo lze očekávati jiného, když v čele Francie vypínali se mužové, kteří sami o sobě vzájemně vydávají podivné posudky! Pozorujtež ministra spravedlnosti, jenž vychloubá se „potřením úřednictva“ a jenž nejvyšší úřady soudní obsazuje nejvýstřednějšími kandidáty, pravými to vyslanci demagogie na nynějších křeslech. (Boreau-Lajanadie). Tu zase kmet, o kterém jeho vlastní spolupracovníci tvrdí, že překáží v každém kroku a skutku svou nečinnou horlivostí, a jehož třeba „přivésti k rozumu.“ (Depeše z Toursu 25. a 27. září 1870.) Jinde zas námořník hrdinný, o kterém však zní telegrafická zpráva: „V Toursu, 25. září 1870. 10 hod. 10 min. ráno. Admirál zamítl a překazil všecky prostředky, jež mohly by Francii pomoci. Jest poctivec, ale docela hloupý. Laurier.“

A když poctivec ten zamítl některý z libovolných těch prostředků, radí prefekti, jakkóli jsou aspoň nepřímo jeho podřízenými, aby byl svržen.

„V Lyoně, 30. září. Prefekt Cremieuxovi v Toursu. Bude-li Fourichon odporovati, zničte jej. Challemel-Lacour.“

Konečně ještě nezkušený advokát, který „místo aby zpočátku moudře opatřil si vážné, zkušené rádce, již by mu byli ušetřili kruté přehmaty a nevyhnutelné jinak zmatky, boří vše, poháněn jsa po své cestě ohnivou obrazností a podněcován četnými hlasy z Paříže volajících přátel dodavatelů, kteří chtěli těžiti z jeho touhy po zvěčnění jména při spáse národa. Gambetta jest již jen blouznivý vlastenec.“ (E. de Kératry, Armáda bretaňská.)

* * *

Sotva byl tento dvaatřicítiletý advokát ocitl se v Toursu, uchopil se již otěží vlády. Záležitosti vnitřní, finance, válku, vše shrnul ve své ruce. Či nestačovala zkušenost jeho se všech těchto úřadů? Než vykouřil dva doutníky, podepsal celé hromady dekretů nevěda ani, co nařizují.[3])

Ani při správě financí nebylo větší vážnosti. Uzavřena půjčka, že za 202 milliony přijatých franků zaplaceno bude 250. Jakmile státní pokladna sumu přijala, přihlásil se u kasíra dodavatel pro vojsko, dobrý přítel pana Gambetty, pan Ferrand, a přijal na základě vyššího rozkazu dne 19. prosince 1870. v jediné výplatě sumu 15 millionův. (Celkem bylo panu Ferrandovi vyplaceno 31 millionů.) „Není výkazu, jenž by udával, zač tato suma byla vydána," praví zpráva vrchní účtárny ze dne 18. srpna 1876.

Leč 200 millionův nestačilo na výdaje. V kratičké době už jich nebylo. Dodavatelé lepenkových střevíců, vynálezci štítových zásobníků a pohyblivých táborů, prefekti a podprefekti přičinili se horlivě o značné průduchy v posledním prameni téměř již vyčerpaného pokladu. Nebylo třeba doby dlouhé; dne 23. prosince byly pokladny státní úplně prázdny. Zraky správců obrátily se k Bance francouzské s otázkou, jak bylo by lze od ní dobyti potřebných záloh.

„S ustrnutím čtu depeši Vaši v příčině financí," telegrafuje pan Gambetta panu Freycinetovi dne 23. prosince; „prosím, abyste odhadl rozpočet na měsíc leden, musíte vydání arci počítati všecka mnohem výše. Píši zároveň vládě, bych ji o věci zpravil a k činnosti pobídl, jinak způsobím poplach Promluvte ve jménu mém s panem Crémieuxem. Bude-li třeba, zmocníme se Banky francouzské a přese všecky tyto překážky, jež jsou zemi záhubou, nedáme se zadržeti v dalších krocích."

Touže dobou psal p. Crémieuxovi: „Drahý kollego! Právě v okamžiku, kdy Prus vyčerpán odvažuje se posledního úsilí, kdy můžeme, ba, musíme doufati, že podaří se nám vyjíti z hrozného boje jako vítězi, právě v tom okamžiku odpírají nám peněz. Chci protestovati ve veřejném provolání k národu. Jsem odhodlán k nejhoršímu. Nelze-li jinak, zrušíme banku a vydáme státní papíry. Nemohu připustiti, aby nedostávalo se prostředků na zachránění země a republiky. Rozvažte a odpovězte mi, neboť jsem volen odvážiti se všeho spíše, než ustoupiti překážkám. Leon Gambetta."

Telegramy tyto vzbudily nadšení pana Freycineta. „Právě obdržel jsem vaše depeše o stavu finančním," odpovídá téhož dne o 11 hod. 20 min. večer. „Výborně! Tu projevil se pravý Gambetta! — Váš věrný a snad trochu zneuznaný C. de Freycinet."

Pan Laurier jest klidnější. Píšeť svému příteli dne 25. prosince. „Mocí, násilím dobyli jsme z Banky 100 millionů s výslovnou podmínkou, že jsou to poslední peníze. Těchto sto millionů jest jediný tvůj pramen; jest již předem velmi hluboko nakrojen a může skytnouti nám život pro nějakých osm dní. Třeba tudíž největší šetrnosti a péče při vydání."

[3]) Dekret ze dne 25. prosince 1870, uveřejněný v Moniteuru s podpisem p. Gambetty, kázal rozpuštění sněmu a rad krajských. Násilí toto vyvolalo po celé zemi nevýslovné rozčilení. Dne 27. prosince zaslal p. Gambetta panu Laurierovi telegrafický dotaz: „Jaký to nový dekret o sněmích, do něhož si lid tolik stěžuje?" Zvláštní to důkaz lehkovážnosti v řízení věcí nejvážnějších.

Tato poznámka byla věru zbytečna: běželo věru o šetrnost při vydáních. Téhož večera ještě odpověděl Gambetta. „Právě dostal jsem tvou depeši o bance. To vše nedostačuje. Přijímám sice nyní, leč ode dneška za týden bude se nám postarati o pramen rozhodný, kterýž by vynesl aspoň desetkrát tolik. Nesmíme dopustiti, aby závisela Francie na okolnostech. Přijdu, abych vás přesvědčil, že lze nám ještě zcela jistě býti vítězi, nebude li se špinavě šetřiti."

Nebylo vyhnutí. Pan Laurier odhodlal se, ač nikoli bez nádechu melancholie. „Obdržel jsem tvou depeši, odpovídající na mou zprávu ve příčině zaslaných 100 millionů. Pravíš, že bude ti třeba desetkrát tolik; dostaneš desetkrát tolik. Běželo však o to, aby byl pojištěn přechodný stav v očekávání milliardy. Dvojí návrh na opatření milliardy jest hotov; právě jsem skončil. Jakmile budou moje návrhy schváleny, a dojde mne rozhodnutí, odešlu ti znění. (26. prosince)." (Pokračování.)

Hrabě Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka.*)

Závažná slova autora v předmluvě spisu „Studium našeho dějepisu": „Netají sobě katolíci potřebu opříti se liberalismu v dějinách, opříti se pomluvám, kterými naši katoličtí mužové zasypáni bývají? Což máme pořáde mlčeti? Mlčení naše dodává jim smělosti; že pak někteří dějepiscové katoličtí mužně odpověděli, prokázali dobré služby věci katolické" — stala se pohnutkou k nepatrnému tomuto pojednání o muži jednom z nejvíce kaceřovaných — o hraběti Vilému Slavatovi z Chlumu a na Košumberku.

A přece, přehlédneme-li nestranně a dle objektivního posudku působení jeho v době tak bouřlivé, jako byla válka třicetiletá, musí projeven býti obdiv a úcta pevnému jeho přesvědčení náboženskému jakož i neméně čistému, ač světem zneuznanému vlastenectví. S těchto dvou hledišť posuzujme Slavatu i nehleďme ani v pravo, ani v levo — jenom přidržme se pramenů historických, coty o něm praví. Ovšem nechť mluví prameny nejen protestantské, ale i tak často umlčované prameny katolické nechť dále zde oslavuje nebo snad obviňuje (?) Slavatu jeho soukromá korrespondence, ze které nejlépe se poznají jeho úmysly, zdali byly čisté nebo nekalé. Vodítkem v tomto pojednání bude nám tendence „kroužku Historického", jehož péčí mnoho nového a zajímavého o Slavatovi v poslední době objeveno — a to nikoli zajisté k jeho hanbě.

Než, není nemístno podotknouti, že k vypravování o Slavatovi zvláště zřejmou nutností vedeni jsme použiti vedle pragmatismu filosofického taktéž v pravé vědě uznaného — pragmatismu theologického, který výsledky k samému Bohu — jakožto první a poslední příčině vztahuje. Neboť právě u Slavaty, jakožto konvertity vidíme co nejjasněji působiti ve příčině víry jeho milost Boží.

*) Přednesl ve schůzi Historického kroužku „Vlasti" dne 3. prosince 1891. u přítomnosti Jeho Eminencí nejdůstojnějšího pana kardinála hr. Schönborna v sále Sv.-Václ. záložny Vlastimil Hálek, kaplan ve Zlíchově.

Přísně pak se ohraditi musíme předem proti ničím neodůvodněným slovům autora „Hradův a zámků“ (IV. 51.), jenž dí proti tomu klamně, že „za cenu sňatku s bohatou slečnou byl Slavata k veliké bolesti otce svého víru bratrskou opustil“.

Probéřeme stručně celý život Viléma Slavaty, kladouce důraz na jeho ducha katolického. jenž unione hypostatica pojil se s jeho nezištným vlastenectvim. K porozumění jemu pak třeba nejen přihlédnouti k tomu, jak ve veřejných úřadech, jež zastával, si počínal, ale i k tomu, jak se choval ku svému poddanému městu J. Hradci, neboť i tu se nám objeví mnohý význačný rys ušlechtilého ducha jeho.

I. Slavatovo mládí.

Vilém baron Slavata z Chlumu a Košumberka narodil se 1. prosince r. 1572. v Češtině Kosteleckém. Otec Adam byl husitou, matka lutheránkou. Rod Slavatů byl starožitný, ale nemajetný, tak že otec Slavatův byl vrchním správcem panství pana Adama z Hradce. Vychován byl v učení Pečinovském čili plačících bratří. Sám vypravuje Slavata o tom: „Všickni naši předkové byli horliví katolíci až na našeho děda Dionisa. který z mládí byv sveden přidal se k bratřím Pečinovským (totiž k těm, kteří v jedné vsi, Pečínov jmenované, k pobožnostem se scházívali.) (Rull. Monogr. J. Hradec str. 68.) Napřed studoval na katolickém gymnasiu u Jesuitů v Praze, kdež poznal mezi studujícími kollegy Mariánskou družinu; ale přece zůstal husitou. Jesuité byli pak tak opatrni. že ho k obrácení nenutili. Studia konal na útraty svého újce Adama II. z Hradce, který s chotí svou Kateřinou z Monfortu položil základ ke slavné jesuitské koleji v J. Hradci. Potom poslal Adam II Slavatu do Paduy, aby se tam věnoval studiu práv, ale Slavata naklonil listem svým v Senis dne 4. června 1593. psaným rozhněvaného ujce, že směl práva studovati v Senis. Učinil prý tak jen proto, aby „zlého tovaryšstva“, jehož bylo v Padue mnoho, se vystříhal. Nikdy tam „bezbožnými a nenáležitými řečmi se neposkvrnil, ale šetrně peněz strýcem věnovaných ke studiu užíval. Ve Vlaších často českou národnost obhajoval, ale husitou byl stále ještě“. (List v Čern. arch. Jindř. Hradci.)

Vrátiv se potom s ušlechtilým duchem cestoval v letech 1597—1600. po Italii, Německu, Nizozemí a přišel do J. Hradce, kdež po smrti svého patrona studiorum pana Adama nalezl již hasnoucí rod pánů z Hradce. Než, shledal zkvétající kolej Jesuitskou, jejíž členové slynuli učeností, zbožností, horlivostí, ale i skromností. Činnost její učinila na ducha Slavatova hluboký dojem. Neuspokojen jsa s principy své sekty — rozhárán v nitru duše své, jež toužila po pravé víře, opovrhnuv laxním „víra jako víra“ dotknut byl mladý jinoch — pětadvacetiletý Slavata — prvními paprsky milosti Boží. Svěřil se s pochybnostmi svými ve víře pěstounce své paní Kateřině z Montfortu, svěřil se i některým přátelům — a kněžím z koleje. Ti mu radí stručně: „Málo mluviti, mnoho se modliti, nebo víra je dar Boží“. Nedbá tu Slavata na otce jemu vyhrožujícího, ale poslušen jsa hlasu Božího takto píše: „Rezepře jsem míval a slýchal o náboženství i přemyšlíval jsem u sebe, že není možné, aby všecka pravá býti měla, a že není než jedna víra, skrze kterou jeden svého spasení dosáhnouti má. Katolíci mne svými argumenty usvědčili, Boha jsem prosil, neb

víra jest dar Boží. Sektáři jsou noví, pořád se mění, jeden každý chtě za moudřejšího držán býti, něco přidá neb ujme. To od Ducha sv. nemůže býti. Není pravda, že Jesuité mne svedli, před blahoslavenou Trojicí dokládám, že jen svědomí mne k tomu vede: kdo může pokoj dobrého svědomí dostati, když se nikdy žádnému řádnému knězi nezpovídal a od něho rozhřešení nevzal? Rodiče milují, ale slova Kristova se bojím: Kdo sobě více otce svého neb matky své váží nežli mne, není mne boden; protož, otče milostivý, nebeřte mi to na tu stranu, jako bych Vás zneuctíti chtěl.“ (Dopisy Slavatovy k otci v Č. K. Duch. r. 1862.)

Tak soudil Slavata před svým obrácením. Dopis otcův, kde tento píše: „všude zde v Praze i jinde v Čechách ten hlas jde, že jsi od poznané pravdy — husitské víry — odstoupil a těm nešlechetným nástrojům ďábelským, Jesuitům, k tomu se svésti dal. Což jestliže tak jest že jsi to učinil, přeběda tobě!“ — Slavatu od předsevzetí neodstrašil, ale k této odpovědi vedl: „Bůh ví, s dobrým svědomím jiného v tom nepoznávám, nežli že katolická víra ta pravá, starodávná, od Krista Pána a pak od apoštolů vzatá a až do těchto časů v čistotě beze všeho kacířství zachovalá víra a církev jest.“

Úmysl Slavatův přestoupiti k víře katolické pobouřil nemálo všecky husity; i chtíce ho mermomocí udržeti při sobě, poslali dva přední muže husitské, by ho přemlouvali, pana Petra Voka z Rožmberka a Jana Jafeta, nejučenějšího kněze husitského. Ale nadarmo. Slavata i přes zlořečení otcovo poslušen jsa hlasu Božího stal se katolíkem. Celý týden věnoval se na Hluboké, kamž utekla se rodina pánů z Hradce před morem z J. Hradce modlitbám a rozjímání, vykonal celoživotní sv. zpověď a složil v zámecké kapli vyznání víry katolické jako jinoch dvacítipětiletý.

Jestliže zde byly uvedeny šíře vyňatky z něžných dopisů mezi otcem a jej milujícím synem, stalo se tak za tím účelem, aby očividně každý poznal šlechetné pohnutky mladého konvertity, jenž musil pro víru rodinné svazky s otcem svým přetrhati, což pro něj zajisté snad nebylo snadným. S otcem svým se později Slavata zase usmířil, neboť píše v jednom listě: „Navštívili jsme pana otce“. (Rukopis u Křižovníků.)

Pro žádnou tedy výhodu světa Slavata nepřestoupil, ale modlitba k Bohu přivedla ho ku pravé víře. — Mladý Slavata stal se veřejně a beze strachu katolíkem — v nadšení svém nyní pro víru druhým Šavlem.

Jsa od mládí na blízku rodu pánů z Hradce, jakož i vděčností jím zavázán, požádal za ruku Lucie Otilie, sestry posledního pána z Hradce. Pro blízké příbuzenství, — ježto babička Viléma Slavaty Alžběta byla sestrou Jáchyma z Hradce, dědečka Lucie Otilie, — vyzádána z Říma dispens, načež s velikou slávou oddán byl na zámku Hradeckém dne 13. ledna 1602. Zatím však po dvou letech zlomeny 31. května r. 1604. štíty a korouhve panské nad rakví posledního z pánů Hradeckých. Všecka pak panství pánů z Hradce připadla jejiné sestře Lucii, choti Slavatově, která všemi panstvími do smrti samostatně vládla, jedno jen choti svému odstoupivši. I z tohoto skutku, který zajisté Slavata předvídati musil, lze souditi, že pro dosažení majetku víry své neměn l.

Slavata od svého obrácení se k víře katolické zůstal jí důsledně

věren s chotí svou až do své smrti s nevšední horlivostí, tak že život jeho od té doby jest nepřetržitou řadou nadšených činů pro věc katolickou.

Postaven jsa do bouřlivé doby začátku války třicítileté 1608—1611. poznal velmi dobře podvratné snahy protestantů, kteří spolčovali se i se samými Turky na záhubu domu Habsburského a církve katolické — a ještě při tom všem celou vinu na katolíky svalovali.

Boj proti papežství a katolickému císařství byl ukrutný: ale praví šlechtici národa českého, jakým byl Slavata, statků církevních protestantům nevydali. k pověstnému majestátu ani k malomocnému narovnání nepřistoupili, ano, svým právě hrdinským „nepodpíšeme“ veškeren jeho záhubný dosah překazili, žádného přikoří se nelekajíce (Druž. M. a katol. reform. str. 84—90.)

Dobře prohlédl Slavata choutky a snahy cizozemských i domácích rozkolníků, jakž je ve svých „Pamětech“ charakterisuje, a proto jinak se pojati musí ta jeho „neústupnosť ve víře“, jakž od některých historiků jeho přesvědčení katolické rádo bývá nazýváno. (Hrady a zámky IV. 51.)

Ale právě proto postavil se Slavata v čelo katolické reakce v době, kdy nebyl počet katolických mužů tak valný — on cítil se býti puzen, aby v této kritické době o zvelebení církve sv. pracoval.

II. Mužný věk Slavatův.

a) Slavata jako katolík.

Již na začátku mužného věku počal Slavata vystupovati politicky a účastniti se veřejných dějin církve a království Českého. Jako jiní šlechticové národa Českého tak i on zvláště byl horlivým v zastávání sv. víry katolické. (Slav. I. 144.) Každý hájil svého, a proto nikdo ve zlé počínání toho by vykládati neměl.

Než, protivníci katolicismu právě proto na Slavatu zanevřeli a chtěli jej úplně odstraniti z veřejné činnosti. Proto zrádný Anhalt nalhal již pověrčivému císaři Rudolfovi, že prý on, císař, jest jako jasné slunce, které světu svítí, ale oni katoličtí úředníci, Lobkovic, Slavata, Martinic prý jsou mračnem, které to slunce zasloňuje. (Gindely: Rudolf II. 30.) Tak mluvili i jiní. Když nastoupil bratr jeho Matyáš na trůn, dokázali protivníci Slavatovi u něho, že Slavata pro obhajování věci katolické byl vytisknut ze svého úřadu, ano i jméno jeho pomluvami zneuctivati se opovážili. Věrní katolíci těžce to nesli a Boha prosili, aby Slavata z úřadu odstraněn nebyl. I stalo se divnou náhodou, že soupeř Slavatův se poděkoval z úřadu, a Slavata tak zůstal k veliké radosti katolíkův. (Katol. reform. a Druž. Mar.)

Zatím zvolen byl katolický Ferdinand II. za krále Českého, proti němuž vyvolali buřiči národa českého nejkrajnější rebelii. Věrní úředníci katoličtí, zvláště Slavata, měli býti povražděni, národ český pak úskokem v revoluci uveden. To bylo r. 1618. před vyhozením místodržících na hradě Pražském.

Stručně se zmiňujíce o tomto vyhození podotýkáme, že Slavatovi a Martinicovi bylo utrpení jejich v kapli sv. Václava na hradě Pražském inspirováno. Martinic sám se o tom častěji zmínil. Oba byli na rozpacích, mají-li se z Prahy se vzdáliti před tím nebo ne. Než,

rozhodli se, že pro věc svatou jako úředníci na místě vytrvají a v ochranu Boží se poručí. (Slav. Pam. I. 140, 141.)

Slavata s ostatními dne 23. května r. 1618. vykonal pobožnost křížových dnů a pak po 8. hodině čekal v české kanceláři na hradě Pražském. (Slavata II. 99.) Protestanté tam přišli, jak sám vypisuje, již s úmyslem začíti spor i hádku. Když počali dorážeti na místodržící, mlčel Slavata i ostatní; pak jim klidně odpověděl; když pak mu protestant Vilém Lobkovic předhodil, že nechtěl podepsati majestátu, odvětil neohroženě Slavata, nic se nezaleknuv kritického svého postavení: „Já jsem katolík, a tudíž toho majestátu potřeby neuznávám.“

Po mnohých marných pokusech k hádkám chopili se rebellanti Martinice a vyhodili jej z okna. Slavata vida to sepjal ruce a prosil pro Pána Boha, aby se mohl prve ze hříchů vyzpovídati. Ale tu mu rouhavě odpověděli, a chopivše se ho z okna po hlavě do příkopu jej vyhodili. Slavata poznamenal se v okně sv. křížem, udeřil se zkroušeně v prsa a řekl: „Deus propitius esto mihi peccatori!“ A když se pravicí chytil a okna držel, udeřen byl dýkou do rukou, tak že spadl dolů, v pádu o okno se udeřil a po zemi se koulel. Chroptícímu přispěl sám raněný věrný přítel Martinic, ač na ně s hůry stříleli, — jemu v tom neštěstí pomáhal s ním se modlil, Bohu duši poroučel říkaje: „Deus propitius esto mihi peccatori!“ — obětoval těch pět slov pěti ranám Krista Pána. Zatím pak protivníci jich se radovali řkouce: „Již ti dva mrtví tam leží, psi umrlí, nebudou více kousati.“ Zatím služebníci Slavatu snesli do domu kněžny z Lobkovic a tam se kanovníku Kotvovi, poněkud okřáv, zpovídal a k Bohu se modlil. Když ho raněného ještě tam nepřátelé pronásledovali, nic se o osud svůj nebál u víře v Boha, že Pán Bůh nepřipustí jeho zničení — a kdyby to připustiti ráčil, že beztoho jeden každý z nás umříti musí.

Tu po celý rok se léčil, písmo sv. a podobné spisy pro potěchu duše své četl, a pak se pozdraviv poněkud, když slyšel, že zvolen Fridrich Falcký za krále, z lítosti z Čech odjel vstříc Ferdinandu II., jenž zatím za císaře Římského byl zvolen a ve Frankfurtě korunován. Císař poručil při setkání Slavatovi dále ve prospěch katolické věci pracovati, což on také svědomitě v dalších bězích před bitvou Bělohorskou a po ní činil tak, že se mu nebylo za žádný čin styděti.

Pokud se týče neoprávněné předhůzky Slavatovi činěné, že násilně na víru katolikou obracel, vyvrací se tato nejprve jeho vlastní výpovědí v Pamětech (I. 128.), že se ku protestantům „ne přílišnou přísností a mocí, přinucováním, než, poslušností, právě otcovským napomínáním“ choval. Ano, ani ve svém městě J. Hradci příkře proti protestantům nevystupoval s tím se spokojiv, že přední místa katolíky osazoval. Pak dal lhůtu 6 měsíců, ve které se protestanté na jeho panstvích měli vyučiti náboženství katolickému. Tuto lhůtu jim dvakráte prodloužil sám doloživ významně, „že lépe jest lidem nekatolickým k jich obrácení terminy dávati, nežli je pryč vypuzovati, nebo skrze odklady mnozí sobě usmyslili a se obrátili.

Mnoho starostí i trampot bylo vystáti Slavatovi s poddanými města J. Hradce, kteří přiklonili se k utrakvismu. A jako se jeví důsledně neohrožený duch Slavatův v širším obrysu v celé veřejné jeho činnosti, tak zvláště obráží se specielně v ladném světle i v poměru jeho k poddaným Hradeckým. (Dokončení.)

Slovinská literatura v roce 1890. a 1891.

Sestavil **Frant. Štingl.**

(Pokračování.)

Z poetických děl nejvíce hluku způsobila v posledním dvouletí kniha „Ballade in romance.“ Napisal A. Aškerc. — Skoro deset let uveřejňovány byly v „Lj. Zvonu“ pěkné básně pod pseudonymem staroslovenského jména „Gorázd“. Když již bylo básní hezký počet, vyslovilo veřejné mínění přání, aby se sebraly v jednu sbírku, kterémuž přání nakladatelé Bamberg a Kleinmayr vyhověli. A teprve tu vystoupil básník s pravým svým jménem; jest to A. Aškerc, kaplan ve Štýrsku. Sotva sbírka vyšla, různila se mínění o ní; někteří její realistický směr odsuzovali jako nezdravý, druzí zase jej chválili. S katolického stanoviska slušno směr ten jako chorobný a nezdravý odsouditi. — Název knihy podává již obsah: ballady a romance. Všech 48 básní, v knize obsažených, jest rázu epického: jen tu a tam prozrazuje se básníkova osobnosť. Než to nevadí, něco subjektivismu se snadno s epikou v romancích a balladách snese. Předměty básní jsou vzaty dílem ze života, dílem z historie, legend a pověstí; z historických básní mají některé skutečný podklad, jiné jsou vymyšlené. — Obzor básníkův jest přísně realistický: neobyčejné události v životě, neočekávaně rozuzlená spletka, veliké protivy mezi skutečností a zdánlivostí, hrozné křivdy nasilníků vůči poddaným, bezohledná přírodní a historická síla — toť povzbudilo básníka k básnění. Ideí nalézáme v básních málo: nejjasnější a nejpěknější jest láska k vlasti; druhou mocnou ideí jest láska k dívce, třetí jest láska k svobodě ve smýšlení i ve veřejném životě. O ostatních ideách zmiňuje se básník jen mimochodem, někdy docela v negativním smyslu — opovrhováním a ironií; mimochodem jen se zmiňuje o zbožnosti jasněji poněkud o lásce k bližnímu, ironicky opěvuje klášterní život, s politováním pěje o klášterních slibech. — Toť obzor básníkův. Aškerc kreslí skutečný svět a s jakýmsi uspokojením odkrývá jeho špatně stránky. Ideálů, po kterých by bažil buď sám nebo jeho hrdinové, nepodáva mnoho. Celkem se může říci, že básník realnosť nadsazuje; velmi rád obrací zraky jen k temným stránkám života. Násilí, utiskování, svůdnictví, manželská nevěra ... toť tolik temných stránek, že se v nich ztrácí slabé světlo nějakého veselejšího básnického momentu. V tom spočívá básníkův nezdravý realismus.

Ačkoliv nemůžeme básníka chváliti ve příčině obsahu některých jeho básní, přece mu upříti nemůžeme jeho mistrovství v plastice a básnické líčni; v tom má velikou moc, kterou čtenáře takořka okouzluje. Aškercův sloh je čarokrásný. Tu a tam některý výraz, nějaký akcent nebo mluvnická forma prozrazuje štýrského Slovince. Jako pravý epický básník vyniká ve vypravování; dva, tři verše nám objasňují celou situaci, děj se rozvíjí dramaticky a končí katastrofou, jež zachvěje srdcem čtenářovým, tak že si může utvořiti z krátké ballady celé drama.

Zajímavým zjevem v literární historii slovinské poesie jest, že od té doby, kdy „Kranjska Čbelica“ položila v letech třicátých základ k novému směru slovinského básnictví, v každém desetiletí dostalo se

Slovincům velikého básníka, jenž svými básněmi podstatně označil rozvoj slovinského básnictví a mimo to podal pěkné znamení pokroku celého literárního a kulturního života slovinského; čtvrté desetiletí zrodilo Slovincům Prešerna, páté Levstika, šesté Jenka, sedmé Stritara, mezi osmým a devátým zrodil se Gregorčič, a dnes můžeme dodati: na hranicích devátého a desátého století mají Slovinci zase nové znamení na cestě svého rozvoje: jest to Ant. Aškerc.

Epická síla slovinských básníků ještě nikdy nevystoupla tak vítězně a tak individuelně, jako právě u Aškerce. Kdo může toho zatajiti, že Prešern ještě vězel ve vlnách, jež rozlila všude německá romantika? Ale z nich se živelní silou a pobádán přáním a přesvědčením, že jen národní půda dává pravou šťávu bujné květině poesie v samostatném písemnictví, pozdvihl Levstik, největší slovinský básnický genius vedle Prešerna. Jenko neměl té síly, aby byl odolal onomu duševnímu proudu, jenž z Německa přicházel a tak i jej omámil. — Strauss a Schopenhauer vládli v Německu, a i na Slovinsku pociťovali šplýchání těch vln, nebránili se jim a též dnes se jim nebrání, čtou-li Stritara.

Pravým žákem Stritarovým jest Gregorčič — lyrik, ačkoliv Gregorčič — epik, pokud jím jest, učinil krok ku předu k nyní vládnoucímu realismu, avšak tak, že sám si toho ani vědom není. A všichni ti básníci jsou především lyrikové. Aškercovými básněmi však slovinská epika se vlastně teprve začala, a to šťastně, tak že bude blahodárně působiti i na současné básníky slovinské.

Ježto Aškercovy básně mají takovou důležitost, a poněvadž se Aškerc skoro deset let skrýval pod pseudonymem, nebude, tuším, zbytečno, podám-li tu krátký náčrtek jeho životopisu.

Antonín Aškerc narodil se dne 9. ledna 1856. ve vsi Globoko ve farnosti Št. Marjetské ve Štýrsku. Studoval v Celji, kdež r. 1877. podjal se zkoušce maturitní a pak vstoupil do Mariborského semináře. R. 1881. byl vysvěcen na kněze. Nejdříve byl kaplanem v Podsredě od r. 1881—1884; po té byl pět let kaplanem v Šmarji u Jelš a nyní jest kaplanem v Juršincích u Ptuje. — Kdy se začal básnictvím obírati, není známo. Prvou svou báseň „Trije popotniki“ uveřejnil jako bohoslovec r. 1880. ve Stritarově „Zvonu“, jenž vychoval a povzbudil tolik slovinských talentů. Z počátku byly jeho básně lyrické, ale redaktor „Lj. Zvona“, poznav jeho nadání k epice, radil mu, aby se věnoval jen epickému básnictví. Tak nadanému, mladému muži stačil jen pokyn a brzy jal se uveřejňovati v „Lj. Zvonu“ ballady a romance, jež se tisknou na prvém místě tohoto listu. Básník se vzdělával, šířil si obzor; básnictví stalo se mu povoláním, ku kterému se pilně připravoval studiemi a cestováním. Cestoval po Chorvatsku, Uhersku, Italii, Polsku a r. 1885. byl na Velehradě a v Praze. Láska k umění, chuť ku práci, opravdovosť v básnickém tvoření, pevná jeho povaha jsou zárukou, že šestatřicetiletý básník bude pokračovati, a že nechaje nezdravého realismu pravým a zdravým realismem dýšícími básněmi oblaží národ slovinský. (Pokračování.)

Z národního divadla.

Není hned tak prohnanější a podlejší postavy v italském světě, jako Pietro Aretino. Zlomyslný pamfletista, rouhač, posměvač a urážeč — patolízal a otrok velikých zároveň, vše za peníze, jak mnoho co vyneslo. Pro drzou báseň proti odpustkům byl z Arezza vypovězen; šestnáct prahanebných sonettů, jež napsal k rovněž prahanebným obrazům Julia Romana, vyhnalo jej z Říma. Roku 1528. usídlil se v Benátkách a získal mocných přátel, kteří mu vykázali roční pense. Za veliké honoráře na objednávku psal sonety a stance; dedikacemi různých děl měl namířeno zvláště na veliké tohoto světa; při tom bylo mu lhostejno jednoho a téhož buď do nebe vynésti neb v prach zašlapati a jedem pamfletu potřísniti. Svrchovaně hrabivý a zlata chtivý, v nejvyšší míře smyslný a vínu holdující, toužil po klobouku kardinálském, proto snažil se, aby si papeže Julia III., krajana svého, rovněž z Arezza rodilého, naklonil. Poslal mu sonett, jenž papeže tak dojal, že obdaroval Aretina tisícem zlatých korun; potom přijal jej papež v Římě osobně s největší laskavostí — ale klobouku kardinálského nedostal. Smrť „božského“ Aretina velmi je charakteristická. Měl sestry v Benátkách, jež rovněž tak bezuzdně žily, jako on. Kdysi vypravoval mu někdo o jejich milostných dobružstvích, což jej tak rozesmálo, že ztrativ na lenošce rovnováhu zvrátil se a srazil vaz. Vrchlického čtyřaktová nejnovější komédie „Pietro Aretino“, v poslední době často dávaná, má předmětem vlastně toliko milostný rozběh Aretinův za Angelou Serénovou, choť patricia benátského, a nezdar snahy jeho, při čemž ovšem dává nám spisovatel nahlédnouti v podlosť a ničemnosť povahy „božského“ Aretina jednak z jeho skutků samých, jednak ještě více z líčení a vypravování osob okolních.

V prvém jednání, v paláci patricia Gian Antonia Sereny, slyšíme Aretina zle pomlouvati ještě dříve, než se objeví. Máť Aretino v domě svém přímo naproti celý harém, což uráželo cudnou Angelu, choť patriciovu, neb deset milenek „božského“ Aretina rozpustile a nestydatě se chovalo, tak že žádala, aby je odstranil. Aretino tak učinil — pravil že k vůli paní Angele, kdežto vlastně se tak stalo proto, že čekal návštěvu kardinála Bempa z Říma. Za tu ochotu pozván jest k Serénovi, kdež prodlévají slavní malíři Tizian a Tintoretto, spisovatel Nicolo Franco, druhdy sekretář Aretinův, a anglický vyslanec Mac Horn, jenž cestuje do Cařihradu a zde se jen zastavil. „Božský“ Aretino urazí vyslance i krále anglického tvrzením, že mu zadrženo bylo tři sta skudů, jež mu anglický král za dedikaci byl poslal; proto prý nemůže provdati dceru svou Adrii, nemaje pro ni věna. Společnosť, znajíc špinavou lakotu Aretinovu, na rychlo sebere mezi sebou obnos mnohem větší, jejž však Aretino, chtěje si hráti na velikomyslného, hází dolů gondolierovi, aby si vzal svou Annetu, již si dříve pro chudobu vzíti nemohl. Ve druhém jednání vidíme Aretina v jeho pracovně. Zatím odbyl se souboj mezi ním a Mac Hornem; oba byli zraněni — Mac Horn zmizel, jakoby ho země byla pohltila. Přátelé jeho se obávají, že jej bídný Aretino úkladně dal utratiti. Zvláště paní Angela, již anglický vyslanec hned od prvého spatření zajímal, se tak strachuje a přichází sama do domu Aretinova se po něm ptát. Je si vědoma neprozřetelnosti tohoto kroku, a návštěvy její též užije prohnaný Aretino, aby ji do svých sítí zapletl, slibuje jí,

že za náklonnosť její dá dceru svou Adrii šlechtici Rotovi, což dříve učiniti nechtěl. V tom však přichází k němu manžel Angelin, patricius Gian Antonio, a Aretino skryje polekanou paní Angelu, a šťastně ji pak dostane z domu, aniž Gian Antonio čeho pozoruje. V druhém tomto aktu vidíme lakotu a podlosť charakteru Aretinova, a živě si vzpomínáme slov, jež o něm napsal slovutný spisovatel turinský arcibiskup, kardinál Kajetán Alimonda): „V paláci, kdež jej nalezáme, přijímá návštěvy, jež častuje satyrou a kousavými žerty; pak sedá ku psacímu stolku, diktuje prozou i veršem, rozesýlá listy, rozšiřuje jed na všechny strany... metá pamflety na ženy patriciů i měšťanů, na pány i nepány, vévody, knížata, císaře, kněze, biskupy, kardinály a papeže... Pietro Aretino jmenuje Boha, Krista, nazývá se křesťanem, ale ducha křesťanského nemá, je to odpadlík od Boha i Krista. Smutný ten šašek Italie, pomlouvač, zlomyslný shromážďovač zlata těší se veliké pověsti, putují k němu jako k orákulu; František I. jej ctí, Ariosto nazývá jej „božským“, Karel V. se s ním baví, rovná se co do moci všem velikým; přítel Tiziánův dopisuje si s Michalangiolem a Jordánem Vasarim, drzý posměvač blesků papežských, bohatší vévody, více obdivovaný než Tasso, slavenější než Galilei... a přece: bez víry v Boha není člověk ani velikým ani nemá důstojnosti žádné...“

V třetím jednání, dílně Tintorettově, se dovídáme, že je tu skryt Mac Horn, a že milostné básně, jež Aretino posýlal paní Angele, nepsal on, nýbrž že si je dal složiti současnou básnířkou Veronikou Gambari, doznávaje sám, že by ničeho tak čistého nedovedl... To prozrazuje Nicolo Franco, a v posledním aktu — při slavnosti v zahradách Tiziánových — rozhodně jej paní Angela odmítá a list jeho, jenž jej kompromituje, mu okazuje. Mac Horn opouští Benátky a Aretino ze msty dává zatknouti Franca, vymohl od samého sv. Otce zatykací breve svým osočením a úkladem. Tím komédie končí — Aretino tedy vlastně triumfuje, jsa odražen pouze, pokud se týče lásky paní Angely. Jak viděti, komédie dějem bohata není, a obsahuje vlastně jen nepatrnou episodku ze života Aretinova. Kdo neseznámil se dříve s postavou Pietra Aretina a jeho dobou, celé komédii valně neporozumí; jinak poslouchá se pěkně. Maska Aretinova, jak jej podává Šmaha, mnoho se nezamlouvá, připomíná spíše nějakého Oinomaa; Šamberkův Gian Antonio Seréna, v prvém jednání rozumný, hned potom v následujících dějstvích zvrhá se na omezeného hlupáka pro smích všem; tak si jej sotva i sám spisovatel představuje. Domníváme se, že nebylo jeho úmyslem učiniti z tohoto dobromyslného patricia takovou karikaturu.

Obecně známá událost „Husité před Naumburkem“ dočkala se konečně i operního zpracování — ne sice události sama, ale k ní přikomponován děj romantický a tragický, a událost naumburská uvedena pak jako poslední malebný obraz onoho děje. Míníme tím „Dítě tábora“, trojaktovou původní operu od K. Bendla na slova Elišky Krásnohorské. „Dítě tábora“ jest Hágar, jež nezná matky ani otce. Fanatická Husitka Jitka jí sdělí, že je cizí, a Hágar jen jako ve snách vzpomíná matky své, jež zpívávala ukolébavku dojemného nápěvu.... málo jen ji dovede, ale zajatý Němec Otto, jehož Hágar s Jitkou střeží, jak slyší začátek písně, pěje ji dále a Hágar se od něho dovídá, že její matku zná. Hágar vysvobodí zajatce, prchne s ním, ale vrátí se zas, a tu jí Prokop Veliký dozná, že sám jest její otec a zasnoubí ji Břeňkovi, synu Jitčinu. Obsah druhého dějství je boj mezi Ottou a Břeňkem — jsou sokové — a opětný

útěk Hágary do Naumburku: ve třetím jednání odřekne se matka Hágařina, Gertruda, navždy své dcery, poněvadž nechce nechati bludů husitských, ale i Prokop, otec, zapuzuje ji pro zradu její. Hágar vraždí rytíře Ottu a pak sebe. Prokop klesá na její mrtvolu s nářkem — v tom však přichází naumburské poselstvi, a veleznámý dojemný děj se odehrává jako poslední scena romantické látky nové opery. — O Bendlově hudbě nelze říci než chválu; jeť Bendl v některých oborech komposice velmi šťastný a nemá sobě rovna; každý pěvec ku př. zná jeho sbory, dýšící něhou a zvláštní barvitostí, v pravdě „bendlovskou“. Tak i „Dítě tábora“ má celou řadu velmi pěkných čísel. Jestliže samým textem — co do formy ovšem znamenitým — a volbou látky získáno něco nového a. výborného, nemíníme rozhodovati; zdá se nám však, že z onoho nemnoha, jež v původní hudbě máme, právě v tomto oboru až dosti pracocováno.

V posledních dvou letech proletělo jméno Mascagniho světem; jeho „Cavalleria rusticana“ dávána všude, i u nás došla značné obliby; nedávno poznali jsme „Kmotr Fricek“ — L'amico Fritz — lyrickou „komedii“ (recte operu) o dvou dějstvích. Již přívlastek „lyrická“ značí, že tu je pramálo děje, což však nevadilo Mascagnimu, aby po hudební stránce nevykouzlil rozkošná místa. Rabín David má pro Zuzanku ženicha — míní jím mládence Fricka — a to pobouří velice milující párek, pokud nesezná, koho oním ženichem rabín míní. Celek je znamenitá idylla bez raffinovanosti v textu, bez aparátů scenických a strojnických — a jak pěkně se poslouchá! Jaká to stkvostná hudba, poesií dýšící! Co tu čísel, předstihujících se krasami! Našlo se i dosti posudků, které vytýkaly chudosť děje a rozličné jiné věci. Dobrá. Jsme přesyceni, jsme zvyklí, že se nám podává nesmírně mnoho za jeden operní večer, a s takového hlediště ovšem prostá, líbezná idylla vyhlíží pak chudě. A pak: druhá práce Mascagniho obyčejně ráda a všude se porovnává s prací prvou, „Sedlákem kavalírem,“ jež ovšem širšímu obecenstvu látkou i bouřlivostí svou rozhodněji se zamlouvá. Maestro Sgambati, znamenitý hudební kritik římský, prohlásil po prvém provedení opery „L'amico Fritz“ v teatro Costanzi, že opera tato nikterak není slabší než „Cavalleria rusticana“, ovšem však třeba s jiného hlediska se na ni dívati. Tolik třeba v zájmu pravdy konstatovati — jinak jsme zcela daleci až výstředního přeceňování, jak o Mascagnim psaly zvláště některé vlašské listy. —

Již kolikráte jsme na těchto místech řekli, že až dosud z německých her nevybrali jsme ani jednu šťastně. Tak je tomu i s fraškou „Groszstadtluft“, již obratně lokalisoval J. Arbes. Jest to čtyřaktový žert, a kdybychom soudili jen podle smíchu v hledišti, snad bychom řekli, že je tu voleno dobře. Ale v hledišti se smějí diváci všemu, a máme na mysli při tom jiné věci. Některé hry v některých městech lze lokalisovati; ale přenésti Berlín do Prahy, to je přece trochu odvážný nápad a mnoho originelnosti se při tom setře. Tak zkažená a zpustlá Praha není, jako Berlín. V Praze člověk tak nezmizí ve velkoměstských vlnách jako v Berlíně, i zde zná dobře jeden druhého a konečně těch klepů, šosáctví a fadessy je tady také dost — zvláště pro toho, kdo se střemhlav do toho „velikoměstského“ proudu vrhá. Celý obsah žertu — kromě malých episod — je ten, že inženýr Plamínek, oženiv se sličnou Sabinou, dcerou továrníka z Račic, po svatbě dle výslovného přání tchánova odstěhuje se na venkov, a zde nemůže zapomenouti na Prahu, chová se tu tak volně, či abychom řekli, nevázaně, jako někdy za svobodna

v Praze, což ovšem na venkově nelze. Facit je, že se stěhují zase do Prahy, což inženýr asi svým chováním docíliti chtěl. Hra oplývá různými vtipy, lepšími i praslabými, ale celkem mohlo býti národní divadlo bez tohoto německého pokladu, z něhož přes veškeré „lokalisování“ čpí duch známé německé divadelní šablonovitosti a koňské kopýtko německých povah a mravů

Ale i hra z ruského ovzduší vzatá, Markěvičův „Dým života“ nebyla šťastnou akvisicí! Jsou to ruská jména a ruské kroje, ale francouzský duch napořád, nejen celým střihem komédie, ale i povahami jednotlivých osob. Dívá se tu na nás známá manželská nevěra, tisíckráte různými maskami přioděná, ale celkem vždy jen táž a táž — směr to, jenž na našem divadle se již přesytil a též ustal — jen po dlouhé přestávce zalétne nyní podobná bludice — a i jednou, po dlouhém čase zase viděna, přesvědčí člověka opět a opět, že dobrý boj bojoval, zápasil-li proti znemravňujícímu směru takovému. Josef Flekáček.

LITERATURA.

Bibliographia Bernardina qua Sancti Bernardi primi abbatis Clarevallensis operum cum omnium tum singulorum editiones ac versiones vitas et tractatus de eo scriptos quotquot usque ad finem anni 1890 reperire potuit, collegit et adnotavit P. Leop. Janauschek, Moravus Brunensis, Ord. Cisterciensis, ss. Theol. Dr. etc. etc. Vindobonae in commiss. apud Al. Hoelder 1891.

Vysocedůstojný pán, dr. Leopold Janauschek, kněz řádu cisterciatského ve Světlé (Zwettl) v Rakousích, jest literárnímu světu velmi znám. Jméno tohoto vzácného řeholníka vyslovují s uznalostí a chloubou nejen jeho řeholní bratří, nýbrž všichni katoličtí i nekatoličtí učenci, kteří příležitost měli probírati se v jeho velikolepých spisech a poznati mravenčí pilnost, železnou vytrvalost a neobyčejnou dovednost jeho. Jediný spis, který před lety vydal o řádě cisterciatském v řeči latinské, zvěčnil jeho jméno. Doufám, že neurazím vynikajících bratří jeho, řeknu-li: Práce páně Janauschkova jest tak velikolepou, že sotva by našla pokračovatele, kdyby jí pan auktor nedokončil sám.

Přítomná práce není tedy prvním plodem vdp. Janauschka; nepodává jí nevyškolený začátečník, nýbrž hotový mistr. Z té také příčiny honosí se všemi přednostmi, které spatřují se na dílech, jež učinila ruka umělá. Ohromný, dovedně spracovaný materiál, krásná dikce, zdravý soud, všudy zřejmá skromnost a vědecká poctivost, toť věci, které čtenář spatří na každé stránce, čímž se přesvědčí, že má před sebou p r a v é h o učence.

Pobídkou vydati tuto bibliografii byla ctihodnému řádu cisterciátskému osmistyletá památka po sv. Zakladateli. Dr. Gsell a Dr. Janauschek ustanovení redaktory monumentalního díla „Xenia Bernardina“, které vyšlo nákladem řádovým ve 4 svazcích. První přináší latinské „Sermones S. Bernardi“ etc. v úpravě stkvostné. Hlasatelům slova Božího nebudiž obtížno objednati si výborný ten spis, jelikož v něm najdou celou duševní a duchovní pokladnici. Část druhá a třetí jest německy psána; ona jedná o rukopisech cisterciátských v rakouských zemích, tato podává příspěvky ku dějinám rozličných klášterů naší říše. Čtvrtým pak svazkem jest naše s hora uvedená „Bibliographia Bernardina“. Je to kniha objemná, velkého formátu o 558 stranách, nepočítaje v to 37 stran úvodních. Čeho se čtenář v díle tom dočte, označeno v nápise. V š e c h n a díla sv. Bernarda, všechna vydání, všechny překlady, ano i spisy a články, které podle nich kdekoliv a kdykoli byly spracovány, podávají se zde! Kdo spisu samého nemá, kdo těch

několik tisíc auktorův a jejich děl, jakož i 129 rukopisů, které pan dr. Janauschek uvádí, před sebou nemá, nedovede si představiti a jak náleží oceniti „Bibliografii Bernardovu“. Spisem tím postaven skutečně mramorový pomník velikému světci!

V pozoruhodném a velmi důkladném Úvodě pojednává pan auktor o spisech sv. Bernarda, rozeznávaje pravé od nepravých a podvržených. Též listy, traktáty, ba i básně, které se sv. Bernardovi připisují, probírají se zde podobným způsobem (VI—XIV) Po té vypráví se XV—XXII. o rozličných vydáních spisů světcových a začíná se stoletím patnáctým. První spis Bernardův byl vytištěn (bezpochyby) v Mohuči u Schoeffera 1464. (Specul. de Honestate vite.) O rukopisech rozšiřuje se pan autor na str. XXII—XXXVII. žele, že mu jen o 129. referovati možná, jelikož neustálou nemocí jsa k loži poután, nemohl vše probrati, jak by si byl přál.

V díle pak samém, pojednávaje o bibliografii Bernardské tištěné, drží se pan autor myšlénky v úvodě pronesené a provádí ji od století patnáctého do nynějšího (inclusive), vykládaje, co který rok, od kterého auktora, ve které řeči vyšlo o sv. Bernardu. Že zde nelze vyčerpati látky tak, aby ani jedno dílo nescházelo, ani jedno vydání nechybělo, ani jednoho pojednání v různých listech v rozličných zemích vynecháno nebylo, každý rád uzná. Nejlépe a nejdůkladněji vyčerpána látka literatury latinské, německé a francouzské. Slovanských literatur všímá si pan autor tolikéž, hlavně polské a české. Škoda, že z naší doby nebylo panu spisovateli známo o české literatuře více. Sv. Bernard i našemu lidu předváděn v Životech Svatých od Bílého a Karlíka, a oslavován tištěnými kázáními a články v různých listech, (tak ještě v poslední době sám jsem o něm psal v „Růži Dominikánské“ (roč. II), mimo to byly uveřejněny pěkné články v „Obzoru“ atd.) Ze starších spisovatelů našich, známých panu autorovi a jím také uvedených, byl vynechán mimo jiné náš P. Tuček, znamenitý chvalořečník Bernardův (v nejnovějším čase vydal dr. Korec pěkný životopis o velikém světci). Připomínáme toho proto, že sv. Bernard i u nás měl a má podnes dosti ctitelů, kteří pomáhají budovati jeho bibliografii.

Škoda, že na knize není cena udána. Pan autor mi sdělil, že by vzácný ten spis i na intence dal (tuším 9), aby i nemajetným přístupným se stal. Důkladný index připojen též, a tak má čtenář vše po ruce! *)

Fr. Filip Konečný, Ord. Praed.

Slezská kronika. Proti cizotě. Povídka z polské dědiny od Bol. Prusa; upravil Věk. Duda. Stran 212. Cena 75 kr.

Líčí se tu neuvědomělost a nerozhodnost venkovského lidu polského, ač ovšem spisovatel vedle stinné stránky po právu přiznává zanedbanému lidu křesťanskému i dobré vlastnosti: pohostinnost, soucitnost a poctivost. Škoda, že lid nenalézá opory v domácí šlechtě, která pofrančtělá odcizuje se svému národu. Neštěstím pak lidu i šlechty jsou šejdířští židé, kteří hoví jejich náruživostem a lehkomyslnosti jejich hledí vykořistiti. I podařilo se snadno židu Hirschgoldovi mezi taneční zábavou ukoupiti šlechtický statek, na který pak přivádí německé kolonisty. S těmi počíná řada těžkých pokušení pro rolníka Vodáka, jenž jim nechtěl odprodati rodný stateček. Ztratil vše a jako nešťastný Job přiveden byl téměř na pokraj zoufalství, až tu katolický kněz přináší mu útěchu a zjednává pomoc. Přičiněním kněze opět byla zavedena svornost mezi občany, kteří pak věrně k sobě stáli a zbavili se cizinců a nechodili více na rady k židům, ale nalézali ji v poctivosti a spravedlnosti křesťanské.

Druhé dílo Slezské kroniky na r. 1892. jest z péra našeho proslulého kukátkáře Václ. Kosmáka, a má název: „Lidský zvěřinec“. (Seš. 6—8 za 45 kr.). Dílo to je mezi čtenářstvem českým dobře známo, neboť vyšlo nyní v Sl. kr. ve druhém vydání. Ct. vydavatelstvo Sl. kr. zavděčilo se dílem tímto velice svému čtenářstvu. Nakresleno tu 6 obrázků (Kukačka, Krkavice, Opice, Křeček, Vlašťovička a Lenochod), z nichž vynikají zvláště první o škole šulfřňácké, židem založené a pátý, jednající o blahodatném působení Školských sester (sv. Voršily). **Fr. Vohnout.**

---

*) Adresa na pana autora zní: Sr. Hochw. Herrn Dr. Leop. Janauschek, Cistercienser Ordens-Priester. Der Zeit in Baden-Baden, b. Wien.

„Synthèse de l' Antisémitisme."

Takový jest titul nové knihy, kterou sepsal Edmond Picard, advokát kasačního soudu v Belgii. Spisovatel snaží se dokázati, že celá historie Evropy jest boj arických národů proti semitickým, z čehož dovozuje, že i nynější hnutí antisemitické není nežli pokračováním boje již ve starověku začatého. Války medské s Helladou, punické s Římem, boje s Araby ve Španělích, křižácké války, boje s Tureckem, to všechno jsou zjevy tohoto dávného boje rasy indogermanské se semitickou. Picard upírá, právě jako francouzský, antisemitský spisovatel Drumond, semitům veškeré vyšší nadání a schopnosti k vědám a uměním Tak zvaná arabská kultura nevykvetla v semitském mozku Arabů, nýbrž v mozku jim podrobených národů arických, Arabové pak si kulturu tu přivlastnili. Kde se začne míchati raça semitická s arickou, arická hyne, Řecko i Řím padly neblahým působením Semitů, dnes pak týmž neblahým působením hyne a snad i zahyne celá Evropa, jestli proti Semitům nezahájí boj jako proti raçe. Hledíc ku Kristu Pánu, jest Picard téhož mylného mínění, jako celá antisemitická strana kolém Lipských „Deutsch-Sociale-Blätter" shromážděná, že totiž Kristus Pán nepocházel prý z národa židovského, nýbrž z některého národu arického, poněvadž prý Galilea byla obydlena smíšeninou více národů i arických i semitských Co proti semitismu činiti? Spisovatel radí, aby vyloučeni byli židé ze všech úřadů a ve společenském životě úplně odděleni byli od křesťanů V tom se srovnává s požadavky antisemitů německých, kteří chtějí židy postaviti pod zvláštní zákon cizinců (Fremdengesetz), společensky je isolovati, obchod s nimi naprosto přetrhnouti a pod přísnými tresty zakázati, aby křesťan u žida sloužiti nesměl. (Antis. kat. 23 sf.) Jak z tohoto líčení patrno, jest Picard tělem duší antisemita a pro toto antisemické své přesvědčení hledá v historii důkazů. Jestli Göthemu byla historie líčením boje mezi věrou a nevěrou, jest Picardovi líčením boje mezi semitismem a antisemitismem. Pro člověka, který jen trochu jest antisemiticky naladěn, má tato myšlénka Picardova mnoho vábivosti do sebe a také mnoho pravdy. Že židé i přes to, že jimi bylo opovrhováno, měli v dobách triumviriatů a později i v dobách caesarů v Římě své prsty i v politice, o tom svědčí sám Mommsen ve svém světoznámém díle „Römische Geschichte III. B. S. 549 sf. Co zlého natropili a válek způsobili ve středověku, o tom historie sepsaná od Rigorda mnoho zajímavého vypravuje. Pro příklad jen něco sdělím. Židé to byli, kteří znemravnili Albigenské a zavinili hrozné ty války; jejich potěšením bylo rozsekávati kříže, dělati z nich hranice a na Veliký pátek při tomto ohni vařiti maso, k jehož jedení katolíci vyzýváni. Co z těch dob vypravuje Petrus Venerabilis, opat z Clugny, je přímo hrozné. Pomlčím o tom, jak překáželi židé všelijakými piklemi Panně Orleanské, bojující za svobodu Francie, ale připomenu něco z doby novější. Pamatujeme se mnozí na hroznou válku Afghanskou, která stála tolik krve křesťanské; nuže a proč byla začata? Tehdáž povstala mezi židy pověst, že dva kmenové israelští, Gad a Issachar, dosud žijí a že se zdržují mezi Nestoriany a Afghany. Toho se uchopiv Disraeli, žid a tehdejší ministr premiere anglický, za vymýšlenými příčinami zdvihl válku proti Afghanu. Pro židovské domysly musila téci křesťanská krev. Hledíc tedy k válkám a politickým převratům, má myšlénka Picardova mnoho pravdy do sebe a hledíc k semitské vzdělanosti, rovněž. Semité nemají ani jediného velikána jako Newtona, Shakespeara, Michal Angela, jejich literární „velikáni" jsou pidimužíci, které reklama židovských novin postavila na vysoký kothurnus, aby se zdáli světu býti velikými. Však nikdy ani velikými nebyli. Vědí to a stydí se za to. Když byl žid Gambetta ve Francii všemohoucím, pohnul Rothschildy, Sterny a jiné milionáře, aby kopati dali na ssutinách Karthaga, doufajíce, že se naleznou drahocenné památky, svědčící o kultuře semitské ve starověku. A hle, po dlouhém kopání nenalezli, co by za něco stálo

K tomu všemu hledíc, jest nám dílo Picardovo velmi sympathické, a doporučujeme je všem, kdož se o podobné otázky zajímají, zvlášť pak těm, kdo socialistické hnutí studují. Nedávno zemřelý německý antisemita Otto Glagan říkával a dokazoval: „Die sociale Frage ist wesentlich die Judenfrage" a dle přesvědčení, kterého já jsem nabyl, se nemýlil. Spis Picardův pak odhaluje mnohá tajemství i v tomto odboru. Dr. **Raelph Barture.**

Dějiny města Budyně nad Ohří. Sestavil a napsal Antonín Janda, učitel v Budyni. Tiskem A. Máreše v Roudnici, nákl. vl.

Spisovatel chce rodákům svým jako v zrcadle ukázati minulost, by z ní čerpali sílu a výstrahu pro budoucnost. Líčí Budyni královskou, Hasenburskou, Šternberskou a Dietrichsteinskou. Nezamlčuje, že byli páni Zajíci milovníci jazyka i lidu a ochrancové víry katolické stateční. Dotýká se toho, jak protestantští stavové čeští dříve konfiskovali statky věrných císaři Ferdinandovi II. katolíků a 22. srpna 1619. odňali Adamovi ze Šternberka, nejv. purkrabímu, Budyni a Libochovice a postoupili je Petrovi ze Švamberka. Všímá si starých zvyků právních i lidových a jiných památek kulturních. Mluva jest lidu obecnému přístupna, účelu vytčenému přiměřena. Spis dělí se na dva díly. Prvý obsahuje osudy města vnější, druhý vnitřní. Spořádání tohoto mohlo býti správnější asi v tento rozum: místopis města a potom přifařených obcí. Ve městě měly býti popsány budovy veřejné, obecní a potom soukromé. Velmi litovati jest, že pramenů tištěných aneb lehce přístupných nebylo užito. Celkový obraz byl by rázovitější, živější. Rejstřík jmen osobních a místních nemá scházeti žádnému dílu historickému. Zdali jednotlivým osobám o Budyni zasloužilým pozornost věnována, anebo o nich pomlčeno bylo, nebudeme se hádati. Některá rčení v knize této nejsou přesně česká. Š.

Jošt z Rožmberka a jeho doba. Sepsal Frà Josef Hamršmíd Ord. Melit. Spisů spolku tiskového čís. 1. na rok 1892. 8° pag. 119.

Máme tu před zrakoma dílo vědecké důležitosti a přece populárně a s citem vlasteneckým psané. Spisovatel, horlivý člen historického kroužku družstva Vlasti, obral sobě za předmět studia tenkrát pana Jošta z Rožmberka, mistra Strakonického, jenž vstoupiv ve stav kněžský, r. 1456. z přízně krále Ladislava Pohrobka dosáhl biskupství Vratislavského, jež držel do r. 1467, kdy zemřel 37letý. Pramenů starých i nových tu užito v hojné míře. I poznáváme tu osobnost Joštovu, vysokého a hrmotného těla, bystrého a mohutného ducha, vysoké jeho vzdělání a bezúhonný život. Z vypravování vychází na jevo, jak důležitým činitelem byl biskup Jošt v době náboženský a politicky pohnuté, a jest na bíledni, že v běhu vypravování padá hojné světlo na mnohé současníky jeho, zvláště na krále Jiřího z Poděbrad, jemuž byl biskup věrně příchylným až do r. 1465, kdy král vzbudil proti sobě odpor katolické ligy české a potom všecky censury církevní. Odtud byl jemu Jošt rozhodným odpůrcem; ale znaje dobře brannou sílu husitskou, vždy tomu se opíral, aby proti Čechům bylo vystupováno mocí brannou, předvídaje neúspěch na škodu církve. Tudíž míval spory s legáty papežskými a doznával i nenávisti u chauvinistů Vratislavských, kteří nechuť svou k husitismu spojovali s nezkrotitelnou záští proti Čechům, však biskup sám byl Čech a jazyka německého málo znalý. Milé jest nám v tom spise, že to, co Palacký ve svém díle IV. v obecném rámci vypravuje, shledáváme doloženo přemnohými podrobnostmi a nabýváme tak většího světla a dokonalejšího názoru na tehdejší dobu. I kulturní historik nalezne tu mnohé zrno dobré. Alc nové jest a velice důležité, co autor nalezl ve státním archivě Vratislavském a čehož opis dal u notáře srovnati s originálem. Jest to vyznání krále Jiřího ke knížeti Albertovi Saskému, zeti královu, u přítomnosti Beneše z Veitmile a Petra Kdúlince z Ostroměře učiněné k tomu cíli, aby Albert Saský sjednal smír Jiřího s církví. *Vyznal král, že přijímání pod jednou způsobu postačí úplné ke spasení a kdo přijímá pod oboji, dosahuje tolik, jakoby přijímal pod jednou.* S tímto vyjádřením šli poslové saští Schlenitz a Köckeritz do Říma a tam přivedli věc krále Jiřího k dobrému konci. Ale stalo se to pozdě, neboť král brzy potom zemřel. Pan spisovatel udává, že toto vyjádření krále Jiřího stalo se na začátku r. 1470., ale máme za to, že to bylo v masopustě r. 1471., po smrti Rokycanově, hned po svatbě kralevice Hynka, knížete Minsterského s Kateřinou Saskou, kdy saští poslové šli do Říma zároveň z usnesení sjezdu knížat německých v Běláku. Ono vyznání krále Jiřího uvedl v protokol pan Beneš z Veitmile r. 1493. u přítomnosti biskupa Jana Vratislavského, a nyní nám jde na rozum, proč synové krále Jiřího tak brzo po smrti otcově stali se katolíky. —a.

Blahoslavený Heřman Josef, řeholní kanovník Prémonstrátský. Život a důkazy svatosti jeho. Sepsal a s povolením představenstva řádu vydal P. Isidor Theodor Zahradník, řeholní kanovník Prémonstrátský král. kanonie na Strahově v Praze. — V Brně, 1891. Tiskem pap. knihtiskárny Benediktínů Rajhradských. Nákl. kr. kanonie Strahovské. Stran VII a 151 in 8°.

V knize, o níž zde podáváme zprávu a úsudek, s radostí vítáme velezdařilý pokus, podati církevní literatuře české co možná nejdůkladnější, vědecky spracovaný životopis slavného miláčka Mariina a kanovníka řádu Prémonstrátského, bl. Heřmana Josefa, kněze kláštera Steinfeldského v Enflii. Ke spisu čerpáno bylo, jak předmluva i hojné poznámky v textu dosvědčují, z pramenů vesměs spolehlivých, někdy velice řídkých, vzácných a ne každému z nás přístupných. P. spisovatel pracoval patrně s neúmornou pílí a neobyčejnou láskou, tak že dílo jeho bude asi, co do úpravy a důkladnosti, milou novinkou v literatuře českých posvátných životopisův.

Prvním účelem knihy té jest, podati důkladný životopis blahoslavenců v naší mateřčině, v níž jsme ho dosud bohužel postrádali, ačkoli jiné jazyky již dávno honosily se slavnými a velkolepými spisy toho druhu. Z bohatého, krásného obsahu kořistiti má především družina sv. Norbertská, po vlastech našich zdárně bující, však i každé zbožné srdce, jež rádo ponořuje se v život duše, od světa odloučené a jen Bohu žijící. Proto však předpokládá život Heřmanův mnohé požadavky i se strany čtenářovy „Byltě Heřman velikým mystikem, a životy takových svatých lidí těžko se píší a ještě tíže se čtou, praví správně spisovatel.

Avšak i druhý ještě účel má spis tento na zřeteli, roznítiti totiž v srdcích ctitelů Heřmanových, především v lůně řádu Prémonstrátského, upřímnou touhu po kanonisaci slavného muže toho, jenž jest posud jen blahoslaveným. Kéž by byla touha ta brzy ukojena!

Kniha psána jest slohem velice lahodným, jenž vznešené látce její dodává někdy tklivého rázu. Četli jsme již prve mnoho životopisů bl. Heřmana Josefa v různých řečech, avšak nynější náš český životopis předstihuje půvabem svým dalekou většinu ostatních a řadí se v první části své důstojně po bok velebné legendě, kterou před 12 lety ve starobylé němčině po druhé vydal slovutný Dr. Fr. Kaulen, a jíž i náš spisovatel často se dovolává.

Obsah spisu, věnovaného J. M. ndp. opatu Strahovskému, rozdělen jest ve dva díly. Díl prvý podává nám životopis blahoslavenců ve 3 hlavách a 15 odstavcích, a to mládí jeho (hl. I., o. 1—3., str. 15—24.), život v řádě Norbertově (hl. II., o. 4—14., str. 25—97.) a poslední dni života (hl. III., o. 15., str. 98—104.). Všimli jsme si, jak dobře odbyty byly na str. 50. Nerudovy „Báby i baby“. Důležité jsou poznámky na str. 100. a 101., kdež opraven mimo jiné také Kuldův „Církevní rok“ a Eckertova „Posvátná místa Prahy“. — Díl druhý obsahuje důkazy svatosti bl. Heřmana Josefa a nedokončený bohužel proces jeho kanonisační (hl. IV., o. 16., str. 105—130.), posléze poctu jeho po světě křesťanském hl. V. o. 17—19, str. 130—148.) Přidána jest sekvence Heřmanova o jedenácti tisících družic sv. Voršily z latiny v českém rouše od Norbertinského básníka Fr. Kyselého. Kritické poznámky, jež celý spis doprovázejí, jsou namnoze nevšední ceny.

Úprava knihy jest papežské tiskárně Benediktínů Rajhradských k veliké cti. Za tit. listem přidán jest pěkně fotogr. obraz bl. Heřmana Josefa na tuhém papíře, dílo pražského malíře J. Heřmana, jenž maloval jej z vůle nynějšího ndp. opata Strahovského pro nový farní chrám sv. Norberta „na Andělkách“ u Prahy.

Přáli bychom si toliko, aby byl p. spisovatel, jenž zajisté horlivě sbíral a studoval látku k lidu svému, přece jen buď ve předmluvě nebo ve zvláštní stati nám též ještě udal úplný a důkladný seznam všech větších dosud vyšlých samostatných životopisů bl. Heřmana Josefa i v jiných jazycích. Jak často dobře posloužili slavní Bollandisté i naší době, že v učených předmluvách svých k životům Svatých rádi a bedlivě uveřejňovali všecky objevené nebo jim zaslané prameny! Jsou dobré životopisy druhdy daleko lepšími památníky nežli němé, kamenné sochy a pomníky, a životopisů Heřmanových čítá prý se již přes 120. Starobylé, velebné litanie blahoslavencovy byly by bývaly na konci spisu pěknou ozdobou. Též o krásné kapli jeho na Strahově mohla se státi delší zmínka. Obsah kapitol chybí.

Při četbě namanulo se nám v mysl několik míst, z nichž asi tři zde doplníme; ve spise náležely by arci doplňky tyto jen pod čáru. Na str. 57. vypravuje spisovatel o úctě Heřmanově k 11.000 (nikoli 10.000) družic sv. Voršily a

o chvalozpěvu jeho, který k poctě jejich složil. Avšak český hymnus na konci knihy „jest překlad latinské sekvence „Virginalis turma sexus“ (v. J. Chr. Vander Sterre, Vita B. Joseph, Antverpy, 1627., str. 263.), nikoli tedy hymnu, na str. 57. udaného. Tento velmi umělý latinský hymnus, „O vernantes Christi Rosae“ (Vander Sterre, ib. str. 231—238.), visel prý za dávných dob u sv. Voršily v Kolíně Rýnském na hrobě oněch 11.000 světic (viz „Marien-Psalter, roč. XIII., seš 2. Dülmen, 1889, kdež jest přeložen do němčiny). — Mezi slavnými obrazy bl. Heřmana Josefa uvádí se na str. 145. též obraz, jejž maloval van Dyck, vylíčiv jím výjev, kde blahoslavenec, oděn jsa v chorální pláš, klečí na levém koleně, a levici na srdce klada, se zářícím zrakem zasnubuje se s Nep. Pannou. Ta stojíc uprostřed dvou andělů, mírně se k němu sklání a pravicí svou se dotýká pravice jeho, již jeden z andělů podepírá. Na zemi leží kanovnický biret řádový a stvol bělostných lilií. Dodáváme, že obraz tento maloval, jak z podpisu a věnování patrno, Antonín van Dyck jakožto dar pro učeného opata Svatomichalského Jana Zl. Vander Sterre v Antverpách po jeho volbě za opata (1629.). Na témže obraze udán jest, jakožto úmrtní den Heřmanův den 4. m. dubna 1241., patrně dle mínění opata Svatomichalského, jak správně tvrdí životopis na str. 100—101. Den 4. m. dubna vyskýtá se i v památných „Natales Sanctorum Cand. Ord. Praem.“, jež vydal Vander Sterre r. 1625., a poznovu J. Van Spilbeeck pod názvem „Hagiologium Norbertinum“ (Namur, 1887., str. 28.). Zmínky zasluhuje zajisté též malý, však úhledný obrázek bl. Heřmana Josefa, vydaný v nejnovější době u Karla van de Vyvere-Petyt v Brügge (Bruges) péčí brabantských Prémonstrátů. — Některých příspěvků k odd. 17. poskytuje i učený komentář Jesuity Viktora de Bucka, přidaný k životopisu bl. Ludvíka Arnsteinského („Acta Sanctorum“ Octobr. T. XI. Brussel, 1864.), §§ 6—23., str. 720—762. — Na str. 136. vypravuje spisovatel podle H. J. Amberga o vroucí úctě, kterou choval sám papež Benedikt XIII. ku bl. Heřmanu Josefu, týž papež, jenž dovolil řádu Prémonstrátskému ctíti Heřmana jakožto blahoslavence. Podotýkáme, že hlavním původcem toho byl Norbert Mattens (nikoli Mattense), Belgičan rodilý z Brusselu, prokurátor řádu Prémonstrátského a od července r. 1726—1728. též rektor koleje sv. Norberta v Římě, muž učený, horlivý a zbožný. Vážil si ho zajisté sám Benedikt XIII. a dal mu mnoho důkazů svého upřímného přátelství a vřelé přízně, potvrdiv mu zejména kult několika blahoslavenců řádových. K jeho prosbám posvětil též sám kapli v koleji dne 7. dubna 1728. V kapli byly tři oltáře: hlavní sv. Otce Norberta a poboční na straně epišt. blah. mučeníků Adriana a Jakuba, na straně evang pak blah. Heřmana Josefa. Oltářní obrazy maloval Dominik Pozzi. Zde byl tedy onen oltář blahoslavenců, jejž p. spisovatel v životopise (str. 136. a 137.) marně hledal. Dále jmenoval papež rektora Mattensa titulárním opatem kláštera Fontaine-Saint André (Fons Andreae), udělil mu sám benedikci opatskou (21. květ. 1725.) a za poslední nemoci jeho poptával se co den po jeho stavu. Mattens zemřel dne 31. prosince 1728. K rozkazu papežovu oděna byla mrtvola jeho v oděv pontifikální, a smuteční koberce z papežské kaple zdobily pohřební obřady (v. Messager des sciences historiques de Belgique, Tome LXIV, Année 1890.).

Končíce úvahu svou o krásném díle p. spisovatele, doporučujeme je všem čtenářům co nejvřeleji. Bílý řád pochopí již sám nejlépe velikou cenu jeho, však co jest tu po vlastech našich příznivců řádu Prémonstrátského a života řeholního vůbec, co nežných a vroucích ctitelů Mariiných, co přátel mystiky, ti všichni pokochají se v životopise tomto. Kolik tu Heřmanů, jež zdobí jméno blahoslavencovo, a již slaví svátek svůj 7. dubna, i ti budou čísti s prospěchem. Zajisté však i všickni vychovatelé a učitelé náboženství naleznou v podivuhodném mládí Heřmanově nejeden krásný příklad pro útlou mysl dítek jim svěřených. Šťastné dítky, v nichž odráží se jako v zrcadle obraz Heřmanův, bude to pokolení, v něž se vrátí víra a dobro dávných dob. Konečně i všickni vroucí přátelé a obhajci čistoty zaradují se nad touto andělskou duší a pravou perlou, nad touto „lilií mezi trním“ (Lilium inter spinas, jak pěkně nazval bl. Heřmana Josefa opat Vander Sterre.

Kéž se jen jednou vyplní vroucí přání spisovatelovo, jež jest i přáním naším, aby Heřman Josef zastkvěl se v řadě světců, když nyní, dá-li Bůh, brzy snad přistoupí jiný miláček Mariin a zbožný syn sv. Norberta, český mučedník Hroznata, zakladatel slavného Prémonstrátského opatství v Teplé, do řad blahoslavenců!

O Lilium beatum, Caelesti percarum Rosae,
Decus Agrippinatum, Confessor gloriose,
Nos tua juva prece, ut a peccato puri,
Et ab omni periculo semper simus securi!

Alfons Žák.

Něco z nové prósy.

V „Různém panstvu“ (Ottova lac. knih. nár. č. 99.) předvádí nám B. Kaminský řadu věru podivných, zchátralých lidiček. Již hned ta první figurka: pan de Beriot, jenž „probil sta tisíce“ a za „mizerných šest set v kanceláři psát nechce,“ poněvadž více dal ročně za cigara, více vydělal jeho fiakr — a jenž při tom žebrá od šlechtice k šlechtici a žebrotou se vydržuje: již z té figurky zeje zchátralosť mravní se všech stran a nemůžeme mít k tak smutnému reku sympatii. Naši Vincenciané znají takové osobnosti i jejich pýchu velmi dobře. Ve druhé povídce „Čekal na engagement“ vidíme sběhlého učitelského kandidáta, jenž žije v konkubinátě s herečkou u bídné kočující společnosti; ta pak žije zase s jiným, herec se potuluje po Praze, až v nemocnici zemře V třetím obrázku objevuje se nám člověk, který po hospodách za žvanec, cigaro a trochu truňku dělal ze sebe blázny a tak „bavil“ společnosť; jakýsi „pan“ Bulíř; zkazila ho kdys herečka, on ji po světě hledal, ale nenalezl, ona se po něm sháněla, když byl již as dva dny na prkně. Jiný rek Kaminského povídek, „pan“ Šrámek, jest ještě čistější. Hned v prvních řádcích dovídáme se, že „se věšel z omrzelosti života“; živil se po Praze podvodem a krádežemi a peněz tak nabytých užíval v krčmě nižšího druhu, kdež měl jakousi „lásku“ se ženou podomkovou, pro kterou věc strhla se v krčmě notná rvačka, velmi „vzdělávajícím“ způsobem líčená. Na policii sešel se „pan“ Šrámek se svou sestrou, veřejnou poběhlicí, a na konec skočil do Vltavy. V obrázku „Za deset let“ líčen jest člověk, jehož to po deseti letech náramně mrzí, že se oženil, že „vedl k oltáři bytosť, jež bledá a hubená vybízela k útrpnosti,“ že „byl loutkou rozmazlené, sestaralé panny, která si zaopatřila muže,“ zmocnila se ho ošklivosť k té ženě „suché, uvadlé a řádní, k níž nikdy nebyl pocítil to, čemu říká se láska;“ mluví o „špičatých ramenech“ a „tenkých rtech“ atd. Když přistěhovali se do nového města, viděl umělec Trska „nějakou tlustou ženskou“ jíti průjezdem, a to byla jeho někdejší blouznivá láska, na níž tak vzpomínal — toť vše. V povídce „Vyrovnala se kněžně“ čteme o choti ředitele panství, paní Stejskalové, jež přivedla na mizinu muže, jenž si v lázních v Praze krk břitvou podřezal. V těchto prvních šesti povídkách sbírky je tedy nahromaděno dosti lidské špatnosti a zpustlosti, a místy čte se to, jako známá rubrika „ze soudní síně“; a co horšího jest, že psány jsou povídky ty a líčeni oni rekové povědomým oním způsobem, jenž snaží se jim dodati zvláštní záře půvabu a sympatie. S tím ovšem naprosto souhlasiti nemůžeme; čtení podobných spisů nemůže se pak nazvati vzdělávajícím ani ušlechtilým. To jsme nejen my v své rubrice literární častokráte řekli, ale bylo to řečeno jinde se stran nejváženějších. Další dvě povídky nic zvláštního neobsahují. „Z paměti kočího“ je dlouhé a bez děje; je to řada líčení samých nepatrných, všedních příhod a příběhů, tak že baviti nemůže. „Lokaj“ má trochu více děje než předešlé, ale celek rozplývá se též v nepatrnosť. Narážky na službu u šlechty jsou mnohde velmi nemístné.

„Mžikové fotografie a figurky“ od Ferd. Schulze (Otto, lac. knih. č. 100) psány jsou v genru podobném jako „Různé panstvo“, ale nalezáme tu mnohem více lepšího zrna. Tak na př. „Lampa“ je velmi pěkně kreslený obrázek — rozdíl mezi dělníkem socialistou a úředníkem, adjunktem — doporučujeme jej všem socialistům k bedlivému přečtení; rovněž i črta „Paní lékárnice“, obsahující nepopíratelnou pedagogickou hodnotu, se nám zamlouvá; obrázek z prusko-rakouské války „Kůň“ taktéž je pěkný. „Vystěhovalec“ má zřejmou pěknou tendenci, ač je poněkud kazatelským tonem psán, a podobný deux ex machina, jako Sádovský, půjčující tak rychle 4000 zl., se nám nelíbí — v povídce činí to dojem nepřirozený. „Vlastenec z roku tohoto“, pan Kašpar Voříšek, je karakteristikou silně překořeněný, tak že se stává karikaturou. Tak, jak jej pan Schulz líčí, není to již žádný Čech, a měla-li snad celá povídka býti nějakým sarkasmem na někoho neb na něco, bylo tu značně přestřeleno. Rovněž i s mnohými nepřirozenostmi shledáváme se v povídce: „Nevěsta dle mody.“ Paní přivedla muže, stavitele, na mizinu, že se otrávil cyankalim dověděv se, že padělala směnku na 6000 zl. V domě kolikráte nebylo ani krejcaru, tak že vzali i synáčkovi 20 kr., jež mu dal dědeček, aby měli na večeři; všude samý dluh, a přece měli služky a lokaje, jenž na „stříbrných tácech“ večeři nosil; slečna jezdila ve fiakru bez čísla (aby se zdálo, že je to jejich ekypáž) do francouzských hodin na Příkopy, a fiakr na ni čekal; neměly žádného prádla, tak že milostpaní kradla na půdě sousedkám — a pak lidé naskrze prodlužení uspořádali veřejnou výstavu výbavy své dcery ... vůbec líčena tu malá Praha jako veliká Paříž, jakoby se

nikdo o poměrech podobné rodiny nedověděl a jí vůbec neznal... Tak, jak Svitákovi líčení jsou, neměli by stříbrných nádob, ani lokajů, služek, žádný fiakr by jich nevozil, nikdo by se nedomníval, že je to jejich ekypáž, a uspořádati veřejnou výstavu výbavy by se chránili, aby jim věřitelé nezpůsobili celou řadu nejpohoršlivějších skandálů. Pro četné odpory a nepřirozenosti se nám povídka ta nelíbí. „Maškara", poslední obrázek, je kousek selského milostného románu: selský synek zamiloval se do vdané mladé šenkýřky a scházel se s ní v kostnici. Otec jeho vzal na se maškaru smrti s kosou, překvapil je tam, z čehož oba měli smrť.

Veliká reklama činěna byla před časem Pavla Albieriho románům: „V zajetí Armidy" a „Když jsme táhli na Paříž" — větší, než oba spisy, a zvláště poslední, zasluhují.

Kdo četl překrásný Tassův epos „Osvobozený Jerusalém", tomu je jméno Armida známo. Poslal ji kouzelník Hidraot, aby zadržela postup vítězných křesťanů. Marně snaží se Gottfrieda zaslepiti a zmámiti svou krásou: ale rytířská družina jeho dává se okouzliti, a tak způsobeny jsou nesváry.

V románu Albieriho je onou „Armidou" kontessa Sabina d'Arco-Valley, dcera italského jenerála, již rakouský důstojník spojené armády proti Napoleonovi z dobrodružství zachránil, sám jsa na útěku ze zajetí a byv polapen. Byl hostem jenerálovým, kontessa zamilovala se do něho, zapomněl na svou někdejší lásku, Mínu a vzal si Sabinu; když pak mu po málo letech zemřela, odebral se do vlasti a vzal si Mínu. Toť hlavní děj vojenské novelly, jež, aby byla též „vojenskou", obsahuje jako okrasy episodky z bitvy u Drážďan a u Lipska. Zvláště konec novelly má příliš rychlý spád, jen jen aby to bylo odbyto, jakoby celá věc spisovatele již byla mrzela. Zvláště zajímavá naprosto povídka ona není.

Druhá povídka, „Když jsme táhli na Paříž", je co se názvu týče, pouhým rámečkem, do nějž zasazen všední a otřelý obraz. Dočítá se tu člověk něčeho zcela jiného, nežli by se domníval. Dragonská škadrona pronásleduje kočár, v němž prý je buď válečná pokladna neb dokonce sám Napoleon. Zatím však jsou v kočáře dvě dámy, choť plukovníka Leclerca se svou dcerou. Průvodčí dám postaví se na odpor, dámy jsou zajaty a odvedeny do stanu. V dragounské škadroně jest i polní kaplan Kalina, katolický kněz. A nyní nastává román v nejobyčejnějším slova smyslu.

Vojenští kněží katoličtí, jak obecně známo, vynikají ve válce vzácným sebezapřením, láskou k bližnímu a bezpříkladnou obětavostí, neštítící se největších nebezpečí. To stvrzeno příklady nesčíslnými. Litujeme, že nám Albieri ve své novelle nepředvedl kněze takového. Nebylo o ně nikdy nouze, tím méně v dobách tak pohnutých, jako doby Napoleonovy. Želíme toho, že kněze katolického tak vylíčil a tím zřejmý úmysl vyjádřil. Podobných románů, kde na kněze katolické kal a bláto se stříká, je až příliš mnoho, a nebylo třeba, aby do tohoto moře kalu a bláta i Albieri pospíchal se svým příspěvkem. **Jan Hejný.**

Encyklopedie humoru a vtipu, vydávaná Jos. R. Vilímkem v Praze.

Upozornili jsme již jednou čtenáře na některé vtipy (?!), jimiž počíná „Encyklopedie" zabíhati na cestu — sprostoty, a slíbili jsme, že budeme další obsah přísně sledovati. Jest nám opravdu nemilo, že tak brzy naskytla se příležitost, a že opět nuceni jsme některé úryvky dotyčné „Encyklopedie" naprosto odsouditi. Vyšly ovšem ony sešity, v nichž našli jsme závadné příspěvky, před uveřejněním našeho upozornění ve „Vlasti", a proto nemůžeme považovati oněch příspěvků za vzdor a ignorování toho upozornění, nicméně poukazujeme na ony příspěvky závadné hlavně proto, aby se podobných budoucně „Encyklopedie" všemožně chránila. Připadá nám tu mimoděk na mysl, že „Encyklopedie", chtějíc ještě hodně sešitů dociliti, a nemajíc tak pěkného a vhodného výběru jako zpočátku, přijímá nyní šmahem — všecko, co se jí namane, nedbajíc, co dobrého a co — sprostého.

Stůjtež zde ukázky: Sv. VIII. seš. 11. str 347: „Proroctví sylvestrovské. Již přibližuje se hodina, kdy znamení budou v hospodách, na ulicích a patnících, jakovýchžto nebylo od počátku tohoto roku. Nebo zajisté pravím vám, že pivo „u Štaigrů" vstoupne do hlavy, „Na košíku" nohy plésti se budou a „u Fleků" nižádný na tom fleku stát nevydrží, jenž již „U nádraží" páru má. A kdo „u Pařízků" se napařil a „u zlatého soudku" si přihnul, „u bílého kohouta" již při hlase nebude. Nebo mnozí v dobách těch „U bílé botky" na-

šněrováni a od „tří sluncí“ illuminováni budou. Divy pak se stanou: syn člověka „u tří divých“ změkne, v „akciovém“ klesne a „bílý zajíc“ zplodí opice. A proto radu mějtež: kdož „u štiky“ stříknutej, nebo „u Tesařů“ říznutej, neb „u zlatého vola“ trknutej: ten domů již se nevracej, abys dříve nevzal „u anglické královny“ míru královskou; neboť mnoho „u keře“ nachmelených, ale ještě více „u Rozvařilů“ rozvařených. Bereš-li pak s sebou ženu, pečuj, by ti nebručela „u medvídků“, a jestli, udobři ji „u Dobřanských“. Ejchuchu, pravím vám, tenkráte bude „u Myslíků“ mysl veselá a „u Kleeblattů“ trojlístek nejeden, všude pak hrdélkům dobře a „u Bonů“ bon!“ V uvedeném jsou sice podařené slovné vtipy, ale používati k tomu formy písma sv., jest frivolností největší. Tamtéž čteme: „Sylvestrovská epištola. Budou znamení „u Fleků“ a po celých Čechách o zdaru sylvestrovských švand i legrací, a lidstvo zavejskne v očekávání opiček, jakovéž přijdou na veškerý svět. Neboť domů se ubírajícím hýbati se budou hvězdy, a měsíc bude jim dvoj- i trojčetem. Tehdáž uzříme mnohého syna člověka, an se béře mdl a ospal s tíží velikou šejdrem semotam Když pak ty věci se budou díti, povstaňte a pozdvihněte číší svých: nebo přibližuje se Nový rok. Od cukrářů a hostinských učte se podobenství: když nevzdá se naděje, tož blízko jest led. Tak i vy doufejte a vězte, že blízko jest radosť a veselí. Amen, amen pravím vám, drahota snaď jednou pomine, ale Sylvestr nepomine.“

V seš. 1. sv. IX. na str. 14. ve stati o „šašku“ čteme následující: „Nejen jednotliví šaškové, nýbrž celé „společnosti šašků“ byly ve středověku v modě. Směle lze je považovati za parodii společností vážných, zvláště duchovních. Volili si svého papeže, kardinály, biskupy, krále a jiné hodnostáře Konali veliké slavnosti, všeho druhu obřady, obyčejně divoké a nevázané, které se odbývaly obyčejně v kostelích, pod dozorem samých kněží. Tak byla rozšířena: slavnosť Šašků, slavnosť Mláďátek a p. — Nebylo ani jednoho většího města v Evropě, které by bylo nemělo svůj „Spolek šašků“. Při slavnostech těch zpívali satyrické kuplety, nosili groteskní masky a oděvy; často provozovali celé hry satyrické. Jak se vůbec za to má, byly to zbytky římských saturnálií, tím spíše, any hlavně v Italii a Francii byly rozšířeny. Hned roku 633. zakázala je synoda Toledská. Slavnosť „Osla“ byla prý známa ve Francii již IX. století. Konala se ve všech větších městech, a ve starých misálech doby té zachovaly se popisy všech obřadů při ní konaných. Osel totiž byl uveden do kostela, zvláště okrášleného; v čele průvodu kráčeli dva klerikové, kteří zpívali latinskou hymnu k jeho oslavě. Beleth, slavný doktor university Pařížské, který žil koncem XII. století, mluví o slavnosti šašků, jakožto o věci zcela obyčejné. Koncil Pařížský, r. 1212. konaný, zakazuje biskupům, mnichům a jeptiškám účastniti se těchto slavností. Zachoval se nám úplný jejich popis. Nejprve byl volen v kathedrále arcibiskup neb biskup šašků, který byl hned s velkým hlukem vysvěcen. Nato dostal mitru a berlu a žehnal lid. V kostelích, stojících přímo pod mocí svaté stolice, volili papeže šašků. Tito hodnostáři mívali kolem sebe velikou družinu, veskrz burleskní. Někteří měli škrabošky, jiní si barvili tvář, jiní se oblékali za ženy a za vše jiné, co jim napadlo. Po městě konávali karnevalní průvody a v chrámích pak divoké tance a neslušné zpěvy. Jahnové pojídali spokojeně jelita na témž oltáři, kde zatím se dály jiné obřady; jiní hráli v karty, kostky a p., jiní házeli kusy staré kůže do kaditelnic místo kadidla. Když bylo po tak zvané mši, dal se lid do tance, mnozí převlékali se stále do jiných maškar, svlékali se do naha, jezdili městem a házeli po lidech blátem.“ Přiznáváme se, že jsme ještě nikdy nečetli takovou spoustu hrubých urážek našeho náboženství, hlavně jeho zařízení, obřadův a slavností se týkajících, jako v této stati, pod kterou je v „Encyklopedii“ podpis „Besídka“. Poněvadž neuvádějí se žádné prameny, odkud zprávy tyto jsou čerpány, máme za to, že zachovaly se pro „Besídku“ a z ní pro „Encyklopedii“ ústním podáním udržovaným řadou potomků onoho — „Osla“, jehož „slavnosť se konala ve Francii již v IX. století.“ „Takovým“ směrem ubírá se nyní „Encyklopedie humoru a vtipu“, a — katolické listy ji nejen čtenářům oznamují, nýbrž některé i doporučují. Neupíráme ovšem, že „Encyklopedie“ obsahuje mnoho cenného, ale právě tím chybuje, že dávajíc místo věcem závadným poškozuje celé dílo. Neboť může míti potom kněz dílo takové ve své knihovně a může je také jinému půjčiti? Proto upřímně radíme vydavateli „Encyklopedie“, aby na sklonku díla podobných příspěvků do „Encyklopedie“ nezařaďoval a tak celého díla nepoškozoval. + 98

Poesie v našich listech belletristických.

Píše Jan Hejný.

(Dokončení.)

V lonském „Lumíru“ zcela po svém způsobu apostrofuje Vrchlický (v básni „Vigilie“) víru, naději a lásku:

„O víro, jdi! lžeš jako naděj,
my chcem' dnes pouze jistotu!“

To ovšem není do věnce velikých zásluh pana Vrchlického o víru a náboženství než malý lísteček, a ani ne nový: dávno jsme u něho zvykli podobným výlevům; „O naděje! lze tobě věřit? Jsi žena, a tož stejně lžeš!“ Za to však lásku, ovšem trochu jinou, nežli onu sestru víry a naděje, vítá slovy:

„Ó lásko! pouze na tvém klíně
vzplá budoucnosť, ó zaplaň již!“

Vždyť láska přece je také „žena“ dle názoru pana dra. Vrchlického, a ta nelže? Víru zamítá, chce „jistotu“, naději nevěří, je žena, a lže tudyž — ale láska, no, to je něco jiného Té lze ovšem jinak užívati, nežli víry bez „jistoty“ a lživé „naděje“. Dále píše ve „Vigilii“ památný verš, že „zříme v oku bratra trám“ — což věru by nebylo žádným divem, kdybychom jej nezřeli, a patřila by k tomu notná krátkozrakosť, trám v oku bratra neviděti! Sv. Evangelium však mluví o mrvě (Mat. 7. 3. Lukáš 6. 41.) v oku bratra, kterouž pozorovati a zříti ovšem něco jiného znamená! Tomuto lapsu ovšem se nedivíme. Je to verš krásný, jako každý, a kdo by toho popřel, je omezený hlupák, tmář, „klerikal“ a duševní nula. Sem náleží i krásné verše („Za Chittussim“):

„Jak se tu rveme, překřičet chceme, šťouchámе lokty a pérem
za cetkou a cárem, s vášní a žárem druh druha bijem a perem,
jak moudrosť školská pedanství kukli umění přes oči tahá,
by nevidělo, jak ona k nebi ušima Midasa sahá“ —

a už Bůh ví kolika tisící porovnání „zpíjel se nadšení vínem“, „opíjel básní“ — nebylo to hezké, ani když se to poprvé vyskytlo, nyní, když se ono „zpíjení a opíjení“ do omrzení otrepalo, má to činiti dojem „pravé“ a „jediné“ poesie? Před „sudlicemi a cepy s hřeby,“ které tolik zla v naší vlasti ztropily a v poušť ji obrátily, volá k lidu českému:

„V tvých žilách krev plá velkých dědů,
již zachránili Evropu“.

Tak se u nás napořád píše o době husitské. „Zachránili“ — a ještě k tomu — Evropu! Šťastná Evropa! Až dosud neměla o tom jistě pražádného tušení, štěstí, že to slavný věštec prozradil! Darmo přemýšlí člověk, před čím Evropu zachránili. Jest to zajisté bezpříkladná šlechetnosť, rodnou vlasť zaplavit krví vlastních synů, spálit města, zbořit hrady, se zemí srovnat kláštery, povraždit kněze, ničit umělecké památky — a tak zpustošením vlastní rodné země „zachránit Evropu!“

Jak vane duch v našich belletr. listech katolickému náboženství příznivý, toho mimo jiné jest i doklad pěkná, milá a prostá báseň „Kristus na Hoře Olivetské“ (ku obrazu K. E. Lišky) od Frant. Klejslovy. Tuto pěknou báseň zastrčil však „Lumír“ na stránky poslední s jakousi předcházející omluvou a předmluvou, v níž se praví, že autorka měla již několik básniček ve „Květech“. Tolik, když se jedná o báseň, opěvající motiv náboženský. Macharův „Zimní pastel“ však, kdež ve čtyrech čtyřřádkových slohách líčí prostituovanou ženštinu, vycházející na lov „z večera“ a vracející se „za rána“ „matným krokem“, ten nalezl místa předního, ač ani nezasluhuje, aby byl uveřejněn. „Zimní sonety“ Macharovy oplývají spoustami cizích slov a některé jsou zcela bez látky. Naši otcové podivně jsou básníky posuzováni. Kdežto jeden píše o nich, že „zachránili Evropu“, vyjadřuje se jiný (bás. „Vesnice“ od Fr. X Svobody): „pozvolna odplynul mých otců život líný bez přání, v pověrách“ (rozuměti slušÍ nejspíše: ve zbožnosti a víře) „tak žili otcové běh klidné tuposti bez touhy všeliké, bez vzchopení“... Myslí-li tu básník naše otce v dobách ponížení národu českého, ani pak nejsou slova jeho pravdiva!

„Černá skvrna“ od V. J. Pokorného znovu ohřívá kolikráte již lépe podanou událost o glejtu císaře Zigmunda Janu Husovi způsobem ani ne novým, ani veršem zvláště dokonalým. Znovu při té příležitosti podotýkáme, že „Lumír“,

ač list belletristický, o pomník Husův velice se stará (viz feuill. č. 13.), ani snad nevěda, že tím mnohého čtenáře svého, jenž je jiného mínění, nelibě se dotýká. Je-li někdo z kruhů „Lumír“ řídících neb „Lumíru“ blízkých osobně o nutnosti Husova pomníku v Praze přesvědčen — budiž! ale ať si přesvědčení ono nechá pro sebe a nezanáší je do širokých vrstev čtenářstva, kde zajisté vedle přátel pomníku Husova jsou i lidé zcela jiného mínění.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec. Sv. Otec poslal letos zlatou růži, posvěcenou na čtvrtou neděli postní, královně portugalské. Zvyk darovati královnám zlatou růži, jakožto zvláštní vyznamenání, pochází, jak se zdá, z roku 1048. z dob papeže Lva IX. Do Portugal byla poslána zlatá růže naposled r. 1842. — Římské listy oznamují, že sv. Otec zanáší se nyní encyklikou o Kolumbovi, jež za příčinou čtyřstaleté památky objevení Ameriky bude uveřejněna. Encyklika ta platiti bude biskupům v severní a jižní Americe, Španělích a Italii a oceňovati bude zásluhy Kolumbovy a jeho vroucí víru, jež vedla kroky velikého Janovana, aby světlo křesťanství rozšířil i na neznámý dotud svět za oceánem. — Úsudek o sv. Otci Lvu XIII. Francouz Boyr d'Agen požádal mnoho proslulých mužů z rozličných národů a různého smýšlení politického, aby mu poslali svůj úsudek o nynějším slavném papeži. Všichni uznávají převeliký význam Lva XIII. a poznamenávají jakožto karakteristickou známku jeho pontifikátu tyto dvě věci: 1. že se toho dopracoval, že všechen svět počíná opět uznávati, že všeobecné vzdělanosti nelze odbočiti od církve a papežství a 2. že ukázal, že vzrůst socialní demokracie, která se snaží ovládati budoucnost, církve nijak neděsí, nýbrž naopak, že církev cítí tolik životní síly, aby zachránila a obrodila lidskou společnost. Toliko Crispi, De Gubernatis a Bovio, posuzujíce sv. Otce se stanoviska vlašské revoluce, nesouhlasí s ostatními, ač i Crispi uznává jeho osvícený rozum a De Gubernatis jeho velké ctnosti.

Slavnostní akademie. V květnu t. r. pořádal kroužek sv. Petra (circolo di s. Pietro) v Římě slavnostní akademii na oslavu stoleté památky narození zvěčnělého papeže Pia IX. Slavnosť, jíž se súčastnilo 5 kardinálů, mnoho prelátů a vynikajících šlechticů římských, stkvěle se vydařila a byla nadšenou oslavou velkého předchůdce našeho sv. Otce.

Slavnosť k poctě Kolumbově. Kristof Kolumbus byl členem třetího řádu sv. Františka. Za tou příčinou strojí se františkánský řád k letošní oslavě Kolumbově tím přispěti, že dne 12. října bude slavná akademie v centrální koleji sv. Antonína, via Merulana. Roma. Akademie ta rozdělena jest na tři jednání, z nichž každé se skládá ze čtyř oddělení. Přednášky konati se budou veršem i prosou, a to v různých řečích. Slovanským františkánům vykázáno bylo básnické théma: „Kolumbova smrť“, německým členům théma: „Kolumbus v řetězích“; mimo to přednášeti se bude v jazyku italském, francouzském, španělském, anglickém, latinském a řeckém.

Jubileum římského archaeologa de Rossi-ho. Ku zprávě v minulém čísle „Vlasti“ uveřejněné dodáváme tyto podrobnosti. Battista de Rossi objevil síť katakomb pod „věčným městem“ v létě r. 1844. podivnou náhodou. Tehdáž shledal v jedné malé vísce, kolem které vede „via Appia“, že k některým chatrčím vedou schody, které vyhlížely jako náhrobní kameny. Při bližším prozkoumání se učenec ku svému úžasu přesvědčil, že jsou to skutečně desky z hrobů starokřesťanských, a brzy vypátral též jich naleziště. Sestoupiv do sklepa jistého vinařského domku, spatřil v něm hlubokou propasť, a když se do ní spustil pomocí provazů, nalezl u dna vchod vedoucí do podzemních slují. I oznámil věc tu papeži Piu IX. se žádostí, aby mu poskytl prostředků k prozkoumání tajemných chodeb, o kterých soudil, že nejsou ničím jiným než proslulými katakombami nejstarší římské obce křesťanské. Papež Pius IX. nedůvěřoval z počátku domněnce Battistově a prohlásil jej za vědeckého snílka, leč žádaných peněz mu přece poskytl; když však archaeolog za krátký čas v podzemí objevil 11 hrobů s těly svatých a mučeníků, 6 kapli a množství drahocenných památek, církevních klenotů a vzácných rukopisů, vyznamenal sv. Otec Giovania Battistu de Rossi, povýšiv jej za ředitele sbírek vatikánských. Při jubilejní slavnosti, konané v hloubi katakomb, shromáždilo se v podzemních chodbách přes 1200 světských i církevních hodnostářů, badatelů a učenců, z nichž kardinál Parocchi odevzdal stařičkému oslavenci zlatý věnec, jako dar papeže Lva XIII.; potom mu blahopřál msg. Carini jménem společnosti přátel křesťanské archaeologie, msg. de Varl jménem

kolegia „Culturum martyrum“ a jménem ruských učenců Pypin, za francouzské badatele řid. Geffry, který mu odevzdal řád čestné legie. Španělský vyslanec odevzdal jubilantovi velkokříž rytířského řádu Isabelly, prof. Zagani zlatou pamětní minci od akademie v S. Luca, profesor Neumann diplom čestného doktora theologie od university vídeňské, a četní vyslanci a konsulové gratulace téměř všech císařů, králů a vladařů celého světa.

Družstvo Leonovo, jehož účelem jest podporovati křesťanskou vědu v Rakousku, vzrostlo za první čtvrtletí svého trvání na 550 členů; pobočný spolek v Tyrolích pak čítá 150 čl Odborové pro vědu právnickou a socialní, pro dějiny, jazykozpyt a literaturu již pracují. Družstvo nachází příznivce i v nejvyšších kruzích. V dubnu přijal císař předsedu družstva, jenž mu odevzdal první publikaci spolkovou, listy maršálka Radeckého. Císař pravil, že se o družstvo velmi zajímá. Arcikníže Albrecht daroval družstvu 1000 zl. Členy přijímá tajemník družstva ve Vídni, I Bartensteingasse 13.

Český misionář v Číně. V poslední valné hromadě Katolicko-politické jednoty pro království České těšil se všeobecné pozornosti dr. Polák, provikář apoštolský v Čen-sí v Číně, který do vlasti své zavítal. Statečný tento sluha Páně a hlasatel víry Kristovy narodil se r. 1861. v Radnicích u Hořovic a jest tedy teprv 31 let stár. V tomto věku ovládl však slovutný krajan náš 11 jazyků evropských a asijských, jimiž všemi mluví dokonale. Dr. Polák jest kněžem 6 let. Přibyv z Číny do Vídně, byl přijat ve slyšení J V. císařem, jenž se ho s velmi živým interesem vyptával po jeho původu, studiích a dosavadní činnosti misionářské v zemi tak vzdálené a zároveň blahosklonně přijal vzácné předměty, které dr. Polák darem jemu přinesl. Vídeňské listy za pobytu jeho v hlavním městě říše velmi lichotivě psaly o vynikajícím tomto občanu rakouském a mnohé přinesly též jeho podobiznu. Vdp. dr. Polák jest muž zjevu velice sympathickeho, snědé pleti, tmavého, výrazného oka, jemuž vzezření u kněze sice nezvyklého ale velmi význačného dodává tmavý, úzce zastřihnutý vous a misionářský jeho oblek Dr. Polák měl v Praze několik českých a německých kázání a konal ve velke dvoraně sv. Václavské záložny o Číně veřejnou českou přednášku, jež přivábila hojnost posluchačstva

Náš Domov, obrázkový časopis, zábavný a poučný pro lid, vychází, jak jsme již oznámili, 1. a 15. dne v měsíci v Olomouci — v Nové ulici za roční předplatné 2 zl. 40 kr. „Naším Domovem“ přibyl Moravě vedle „Obzoru“ — nový belletristický list. Řídí jej kaplan Jos. Vévoda, jenž zavedl ve prospěch „Nového Domova“ sbírky a sebral již pro „vydržovací a zdokonalovací fond „Našeho Domova“ 530 zl. 80 kr. Tato myšlénka šťastně pojatá jest pevným podkladem „Našeho Domova“, a rozvoj sbírek, jak je pozorujeme, zaručuje listu Vévodovu nejen trvání, nýbrž i zdokonalování. Právě v této době Mladočeši a čeští liberálové vůbec spiti slavomamem v Čechách obmýšlejí dobyti i Moravy a Slezska. Avšak Moravané se nedají, a bylo to věru mužné slovo, které pronesli v Přerově proti předvoji mladočeskému a liberálnímu, proti studentstvu moravskému, jež chce liberalismus český přenésti i na Moravu. Morava, jak vidíme, zůstane katolickou, a nový katolický list „Náš Domov“ v Olomouci a nový katolický spolek ve Slezsku na zakládání katolických knihoven jsou včasné a vhodné podniky, sloužící vedle dobra, jež lidu přinášejí, i k tomu, aby neštěstí, jež Čechy stihlo, od Moravy a Slezska odvrátily.

„Dělnických Novin“ vyšlo č. 16—19. Úvodní články jsou: v. č. 16. „Před prvním májem“, v 17. „Anketa dělníků a pracedárců k upravení poměrů dělnických“ a v č. 18. „Socialní činnosť českých katolíků v r. 1891—1892.“ — vesměs od red. Tom. Jirouška. V č. 18. píše V. Žižka „O zhoubném účinku radikálních listů“. Feuilleton „Pamatujte na konec“ je stále a stále zajímavější. Každé číslo má bohaté zprávy domácí i z celého světa. Obsah „Dělnických Novin“ jest stále svěží, a články jsou vesměs různé a pádné. „Dělnické Noviny“ jsou mocným kladivem socialní demokracie. To se uznává všude a hlavně na Moravě. Na „Dělnické Noviny“ předplácí se ročně v Žižkově u Prahy č. 505. I zl. 60 kr. Jednotlivé číslo stojí 6 kr.

Slova pravdy. Laciné čtení časové. K prvnímu květnu uchystala redakce dvě brožury: „Nebe na zemi“ od Ed. Brynycha a „Z mých zkušeností“ od V. Orlovského. V prvé brožuře popisuje p. kanovník socialistický stát, jak má býti zřízen dle Bebla; tento stát má připraviti dělnictvu „nebe na zemi“. Celé však toto učení jest bláhové mámení lidu. V. Orlovský, člen pražského spolku katolických tovaryšů, líčí krejčovského mistra, jenž živnosť slibně započal, ale socialismem velmi si na živnosti ublížil. Ve „Slovech pravdy“ č. 13. pojednává farář Fr. Vaněček o konferenci sv. Vincence. Spisovatel píše z vlastní zkušenosti

a píše věcně a správně. Týž líčí v č. 14. událost v jistém českém městě nedávno sběhlou, slavnost totiž husitskou, a dokazuje bezcharakternost jistých lidí, kteří mají vlast stále na jazyku a při tom si plní kapsy. I my známe celou tuto událost a děkujeme p. spisovateli, že ji odhalil veřejnosti. P. farář Vaněček jest vůbec velice čilý, pro katolický tisk neobyčejně zaujatý; p. farář Vaněček zná jazyk anglický, čte anglické časopisy, kupuje a studuje anglické knihy a co v nich dobrého nalezne, na to české čtenářstvo v různých katolických listech upozorňuje, čímž se katolické písemnictví značně obohacuje. I děkujeme za tuto horlivost a přejeme mu dalšího zdaru v jeho pracích a úmyslech. Každá brožura „Slov pravdy" stojí 2 kr., a vydavatel věnuje čistý užitek na zakoupení domu pro spolek katolických tovaryšů.

(15) **Brandlova „Kniha pro každého Moravana"** vydána byla nákladem „Matice Moravské" ve 2000 exemplářích, a prodávána nečlenům za 2 zl 50 kr. Ač byla rozeslána členům „Matice" teprve v únoru, přece již v březnu oznamuje se v 2. sešitě „Časopisu Matice Moravské," že jest na skladě již jen asi 300 výtisků. Tento odbyt jest tomuto druhému vydání „Knihy pro každého Moravana" doporučením nejlepším.

(15) **Nejprvnější zeměpisné mapy Moravy** pocházejí od P. Fabricia a od Komenského. MDr. Fabricius byl osob. lékařem cís. Ferdinanda I., a jeho mapa Moravy má prý datum 1569 calendas Januarias, ač její věnování — připsal ji Hartmanu z Lichtenštejna — označeno jest teprve rokem 1575., a ač vytisknutí její pod titulem „choreografia marchionatus Moraviae" z příčin jakýchsi následovalo ještě později. R. 1595. vydal tutéž mapu Hynek, syndikus Jihlavský, a její náklad uhradil Hynek Brtnický.

Když dalším vydáváním mapa se více a více horšila, odhodlal se Komenský vydati mapu novou, zlepšenou a spolehlivější, což se stalo poprvé nepochybně v Amsterodámě r. 1627. a to ku poctě Ladislava ze Žerotína.

Ale osud mapy Fabriciovy stihl taky Komenského mapu Moravy: pozdější její vydání ustavičně se porušovala a kazila. Až posléze k rozkazu císaře Josefa I. dovedný ingenieur a setník Kristof Müller po šestileté práci vydal r. 1714. mapu Moravy docela nově kreslenou a rozdělenou dle krajů.

Mapy Komenského zachováno vydání z r. 1664. ve Františkově museu v Brně. Dle popisu, který do Časopisu Matice mor. (sešit 2.) podal o ní odpovědný redaktor Dr. Kameníček, jsou na mapě vyobrazena města Polná, (kterou Komenský počítal k Moravě), Olomouc, Brno a Znojmo, a celé její provedení svědčí o dovedném kreslíři a práci pečlivé. O reprodukci této mapy postaral se Dr. Jindřich Metelka, jenž o ní taky obšírnější práci podá v květnu v „Časopise Českého musea ve 2. svazku.

(15) **„O vlivu svobodných zednářů na průběh revoluce francouzské"** — tak nadepsána v Časopise musea království českého (svazek 1.) stať dějepisná od Dra. Viléma Gablera, na niž zvláště upozorňujeme. Pisatel uvádí výrok svobodomyslného advokáta a účastníka revoluce Gassicourta, že revoluce francouzská jest výsledkem tajného spiknutí zosnovaného v ložích svobodných zednářů"; rovněž i výrok hraběte Haugwitze, ministra pruského, znějící v ta slova, „že osudné drama r. 1788. a 1789., revoluce francouzská, kralovražda a všechny její hrůzy byly výsledkem úrad a přísah tohoto spolku" (zednářského). A sám spisovatel dospívá k poznání, „že hlavní směr, kterým se bralo revoluční hnutí, musí se připisovati působení svobodných zednářů, a směr ten byl zničiti monarchii a zničiti církev katolickou." — To zní poněkud jinak, nežli si o zednářích obvykli psáti četní jejich velebitelé, u nás na př. Svátek.

Amor Nakladatelstvo této necudné literatury vydalo již sešit 2. Jsou v něm tři povídky, v nichž darebnosti předstihuje jedna druhou. I tento sešit opatřen jest nemravným obrazem. Proti tomuto podniku vystoupili velice ostře „Večerní Noviny," které píší v 57. čísle t. r. takto:

Hnis v literatuře české. U knihkupce J. Baštáře na Žižkově počal vycházeti necudný plátek „Amor," jenž v českém písemnictví věru neměl a nemá rovného. Nebo jeho obsah jest tak pěkný, že hanbou bylo by o tom mluviti. Ve slušných místnostech a kavárnách vyhodili jej při druhém již čísle a tak zneuznali „obět" vydavatele, který jen proto jej vydává, aby „citelnou" mezeru v české literatuře zacelil. Tak aspoň hlásá p. vydavatel v provolání uveřejněném na deskách plátku toho a ubezpečuje, že se přičiní, aby podobné listy čtenářstvo nemusilo odebírati teprve z Německa — Bylo by to tak neštěstí, abychom pro necudnost musili chodit teprve do ciziny!

Tyto dny četli jsme ve „Vaterlandu“, že 2000 katolíků prohlásilo, že nebudou odebírati zboží od obchodníků, kteří inserují v jistém tamním liberalním listě, jenž uráží biskupa a katolické náboženství. A my radíme, pohrozte všem listům, které ohlásí „Amor,“ že je přestanete odebírati, budou-li v tom pokračovati, a pohrozte knihkupci, jenž jej ve své skříni vyloží, že od něho ničeho nekoupíte. Budiž úkolem katolíků, tento škvár zničit, kdekoliv jej napadnou.

Z Malého čtenáře. V obrázku ze třicetileté války „Dragounským palašem“ od Petra Dejmka („Malý Čtenář“ r. XI. č 14) jako v předmluvě čteme: Spíše dostane se ti, malý čtenáři, do ruky povídka ze slavných dob národa českého, kdy sousední knížata a panovníci k zemi České pohlíželi s bázní a úctou — než z dob nejhlubšího pokoření. Právě tehdá ukázal náš lid, že má srdce hrdinské, když opouštěl raději rodný krov a ubíral se v cizinu nehostinnou doufaje, že snad jednou opět přáno mu bude do vlasti se vrátiti. Stíhalyť po bitvě běhorské patent za patentem, kterým se nařizovalo nejprve všem nekatolickým kněžím vystěhovati se mimo české hranice, pak všem, kdo nechtěli se střici víry po praotcích (!) zděděné“ atd. — Tak spisovatel. My zase tvrdíme, že právě lépe by bylo hojnější psáti mládeži o dobách slavných než o těch, kdy národ náš právě proto, že o d ř e k l se víry praotcův, upadl v bídu, a nelíčiti bídu tu tak, jako by ji byla zavinila strana katolická. d

„Rovnosť“ list socialních demokratů českých r. VIII. č. 8. str 63. nazývá české spisovatelstvo „u b o h ý m i p r o l e t á ř i a d u š e v n í m i ž e b r á k y,“ kteří „bojují mnohdy s větší bídou nežli mnohý dělník.“ Této málo lichotivé poklony dostává se „předním českým spisovatelům,“ kteří přispěli do slavnostního listu dělnického „Zora“ (u Al. Wiesnera v Praze). „Všichni — spisovatelé čeští — bez výjimky píší (prý) o všem možném, jenom ne o tom, co by jádro národa, dělnictvo, před záhubou zachránilo.“ Toť pěkný dík za ochotu „předním“ spisovatelům přispívati do rozličných tendenčních almanachů a sbírek. Či snad má „Rovnosť“ na mysli pouze své přispívatele, nazývajíc je proletáři a duševními žebráky? Dva takové „literáty“ podala v čele čísla vedle Karla Havlíčka, a to Václava Maršala, sběhlého studenta, a Pankr. Krkošku, svobodomyslného učitele. Tedy, spisovatelé, pište pro vděk demokracie! +d

(13) **Školní mládež — dorost spisovatelský.** „Malý čtenář,“ časopis pro mládež, podává občas na zadní straně „němé obrázky;“ redakce vybízí mladé čtenáře na kolbiště, aby zápasili o literární cenu, jíž dostane se tomu, kdo pošle nejlepší průvod k obrázkům. „Výsledky“ této nové „paedagogické pomůcky“ jsou opravdu překvapující, jak shledáváme v „nejlepším poměrně“ textu k obrázkům — Osudná moucha. V básničce napsal vyznamenaný literární cenou — š k o l á k obecné školy, že — „H o n z i k v z ý v á v š e c k y b o h y.“ Ovšem, pro rým musil snad nadějný básníček napsati „nohy — bohy“, ale myslíme, že, když š k o l á k dovede nejsvětější slovo „Bůh“ nahrazovati všelijakými „bůžky“, je to na něj dosti.

„Čas“ a naše „Vlast.“ „Čas“ nám v 21. čísle vytýká mezi jiným „slídivosť“ po dílech velikých i dobrých, co by snad se dalo vytknouti s katolického stanoviska. Čas jest velice bláhový, myslí-li si, že po takových spisech „slídíme.“ Knihkupci sami jimi duchovenstvo zaplavují, a poněvadž jest naše literatura tak krásná, že téměř každá druhá kniha obsahuje urážky našeho náboženství, my a naši přátelé nepotřebujeme po těchto spisech „slíditi,“ my si můžeme tyto urážky pohodlně vybírati a je odrážeti. Slídivosť by se dala však vytknouti straně, která až k omrzení v každém téměř čísle osoby jí nepohodlné, jako prof. Kvíčalu, trhala a ostouzela; slídivosť by se dala dále vytknouti straně, která si vzala za úkol, v každém téměř čísle někoho strhati; slídivosť se může vytknouti straně, jejíž člen, když se mu mezi mladočechy boří půda, běhá do schůzí bezvlasteneckých — internacionálních socialistů, aby si je naklonil, a jejíž redaktor za tímž účelem se mazlí s těmito lidmi. „Čas“ nám vytýká jednostrannosť, která prý zasypává pochvalou nejnejapnější slátaniny, nevkus umělecký a omezenosť duševní, jen když firma je — katolická, a obrací se proti Dr. Horskému a jeho kritice „Strun posvátných a proti P. Fil. Konečnému. Redakce „Času“ soudí bezpochyby podle sebe. V „Čase“ byly kdysi posouzeny všecky listy, a na každém byla shledána vada, jedině bez vady byly: „Athenaeum“ a „Ruch“, a ty řídil Dr. Masaryk a Dr. Herben, ten Dr. Herben, jenž to uveřejnil v „Čase“. „Čas“ bil do „Nár. Listů“ a „Čas“ s týmž redaktorem, jenž pral do Nár. Listů, velebí obratem ruky zase „Nár. Listy“, a týž red. „Času“, jenž bojoval proti „N. L.“, byl dříve sám členem redakce „N. L.“ — a takovíto literáti, kteří se točí podle větru, chtí se otírati o list, jenž zachovává po 8 let stejnou a nezměněnou tendenci!?

My jsme již jednou „Čas“ vyzvali, aby se vyslovil, přeje-li si znáti jméno toho realisty, jenž psával o svých spisech pochvalné kritiky. Odpovědi jsme ne-

dostali, i vyzýváme „Čas“ po druhé. Ku konci varujeme své čtenáře před tímto listem, poněvadž kde může, velebí protestanty na úkor katolíkům, kde může, propaguje husitismus na úkor církve katolické a poněvadž se spojuje se stranou nevlasteneckou — se socialními internationálisty. Že české studentstvo tak zdivočelo a že část jeho spojuje se socialisty, i v tom má „Čas“ viny až dosti.

Katolické sjezdy. Na sjezdu křesťanských zaměstnavatelů v Nancy vykládány byly zásady křesťanského kapitalismu. Sjezdu předsedal biskup Touronaze. — Dr. Al Zorn, arcibiskup v Gorici, zaslal přípravnému komitétu na svolání slovinského sjezdu dopis, jímž tuto snahu schvaluje. — Dne 21. května t. r. konán byl v Grenoble kongres spolku katolické mládeže ve Francii, jehož se mimo jiné 5 biskupů súčastnilo.

Katolické knihovny pro lid. Jsme ochotni uveřejňovati kratičké zprávy o založení katolických knihoven v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, počínajíc r. 1892. Jest třeba, by takovéto zprávy byly stálým povzbuzením pro mladé kněžstvo a katolické spolky, aby knihovny zakládali. Knihovnami prospěje se lidu, knihovny rozšíří tisk a oživí obchod katolického písemnictví. Jak „Hlas“ oznamuje, byla letos založena farní knihovna pro lid v Hostími na Moravě.

Katoličtí studující. V italském „L'Oriente Serafico“ uveřejňuje římský dopisovatel mezi jiným i radostnou zprávu o katolickém probuzení římského studentstva. Přes spáchané skandály a výtržnosti v této metropoli křesťanstva, přes nenávisť a šílenou agitaci italských zednářů, kteréž tam i na nejvyšších místech nalézáme, procitla katolická mládež k jinému životu Posluchači na římské universitě předcházejí všem ostatním dobrým příkladem. Založili totiž mezi sebou katolické spolky a kroužky, mezi nimiž nejvíce vyniká „Circolo di S Sebastiano“ — kroužek svatošebestianský. V klíně samé university římské vyrostl katolický spolek „Unione Catolica italiana,“ který za krátký čas svého trvání čítá již 180 členů, nadšených to studentů, jimž v čele stojí signor Petr Pierantovi tělem i duší. Cílem jejich jest podporovati katolickou věc a v srdci národa upevniti lásku ku Stolici apoštolské. — Vídeňské studentské katolické spolky „Norica“ a „Austria“ slavily v květnu t. r. památku svého založení, onen 10, tento 16. ročnice. Zeměstí a říšští poslanci a různí jiní vynikající katolíci súčastnili se obou slavností. Obě schůze byly započaty službami Božími, a v celém jednání vanul duch ryze katolický. Přáli bychom si přinášeti důležité zprávy o všech možných katolických spolcích studentských, především ovšem o našem družstvu Arnošta z Pardubic, jehož zprávám ochotně otevíráme sloupce „Vlasti“.

Povzbuzení ku práci. S velikým potěšením sledujeme, že zasýlají do „Českého Lidu“ příspěvky z prostonárodní poesie mezi jinými i katoličtí duchovní a hlavně bohoslovci. I vybízíme veškerý klerus a veškeré ostatní naše čtenářstvo, aby se vynasnažili z prostonárodní poesie zachovati, co se dá zachovati. Sbírejte písně, pohádky, pověsti, přísloví a pořekadla, zvláštnosti obecné řeči, pověry, popisujte všeobecné obyčeje, obyčeje právní, povahu lidu, jeho vzdělání a umění, práci a živnosť a všímejte si jeho starobylého kroje. Redaktor „Českého Lidu“ Dr. Čeněk Zíbrt, bydlí v Praze na Vyšehradě, ve Šlupech č. 12. K tomuto účelu jest také zřízen zvláštní odbor ve „Společnosti přátel starožitností,“ jenž podobné věci sbírá, urovnává a vydá. I na tento odbor upozorňujeme. Redaktor t. l. jest ochoten příspěvky pro odbor přijímati a jemu odevzdati. Ostatně na osobě nebo na spolku nezáleží — zašli si každý své příspěvky, kam se ti líbí; nám se jedná jedině o to, aby se tyto starobylé a vzácné upomínky našeho lidu uchovaly.

První stipendium českého gymnasia v Opavě. Šlechetný příznivec mládeže studující a starosta podporovacího spolku českých škol v Opavě, farář ve Štablově, P. Josef Prucek, učinil skvělý a šlechetný dar českému gymnasiu Opavskému, darovav tisíc zlatých (státní obligace) na založení prvního stipendia při tomto veledůležitém ústavě. Nadace sluje „Stipendium P. Josefa Prucka.“

Česká katolická universita. Každému bude zajisté s podivením tento nadpis. Jest to zajisté vroucím přáním všech, bylo by to k velikému prospěchu církve sv. i národa našeho Cyrillo-Methodějského, cíle takového dosíci; avšak kdyby i nebylo možno dosíci ho zcela, přece nečinnosti a malomyslnosti v tom směru se oddati, bylo by zajisté nemístno, ano, snad nebezpečno. Běžeti totiž nutno dle slov sv. Palva všem o závod a byť i snad běžeti nemožno bylo, tedy aspoň pevným vykročiti krokem. Takovým krokem prvním, pevným, mnohoslibným bylo by zařízení konviktu katolického při české universitě. Učme se horlivosti, s jakou záležitosť německé kat. university v Solnohradě nyní se chopeno, a bude-li v nás trochu pevné a dobré vůle, dospějeme věci aspoň na čas dostatečné. Domáhameť se sice české university na

Moravě, a tu a tam i hlasy jednotlivců se ozývají, by při ní dbáno bylo křesťanského ducha, avšak naděje na českou universitu na Moravě jest pramalá, a že by při ní dbáno bylo křesťanského ducha za nynějších poměrů — docela žádná. Avšak oddávati se v tom směru úplné beznadějnosti a ruce založiti v klín — až by zloba času mnoho zkazila — byloť by hříšné! Otevřme jen oči a vizme, jak jest nám intelligence naše takořka zcela odcizena, jak se mládež napořád ve směru mladočeském vychovává, a jak i lid, sveden jsa bludičkami liché osvěty, tomuto ‚nihilismu', bych tak řekl, vstříc spěchá. Jestli jsme za dob trudnějších statně pracovali na znovuzrození národa, proč bychom nepracovali seč jsme na obrození mileného národa, třímajíce v rukou prapor pravdy, jež zvítězila vždy i zvítězí? Aby se nezdálo, že jest to utopická idea, neschopná provedení, stůjž zde i náčrtek, jak by se asi dala provésti a uskutečniti. Jsme-li národ obětavý a — podalit jsme toho skvělé důkazy ve věcech čistě národních, můžeme osvědčiti svou obětivosť i při věci sv. víry, s níž bytí národa tak úzce souvisí! Jakási akademie katolická jest předmětem naší touhy Tento konvikt měl by tři oddělení, odpovídající fakultám filosofické, právnické i medicinské; akademikové, již z gymnasia dobře doporučení, měli by zde svůj útulek a bezplatné zaopatření asi jako ve Vídeňském Studentenheim; ale kdežto tento ústav jest interkonfesionelní a uštědřuje akademikům jen materielní zaopatření, byl by náš konvikt přesně katolický. Každé oddělení (fakulta) mělo by svého prefekta — asi jako na Terezínské akademii — jenž by se staral nejen o výchovu, ale i o vědecké vzdělání, a dle potřeby aby objasnil i mylné názory professorů. P. superior by měl nejenom dohled, ale i řídil duchovní exercitie. Považme, jak by to bylo blahodárné pro církev sv. a vlasť, kdyby ročně asi sto mužů v křesťanských zásadách utvrzených vstoupilo v život veřejný, kteří by nejenom se honosili jménem křesťanským, ale křesťany v pravdě byli!

Že by takový podnik na penězích vyžadoval ročně asi 20—30·000 zl., jest zřejmo. Avšak spojenými silami zmůžeme všechno. Nás kněží jest v zemích koruny Sv. Václavské přes 4.000. Řekneme-li, že aspoň dobrá polovice z národu pošla a že ve valné části z nich neutuchla dosud jiskra nadšenosti a obětavosti pro vše, co národu Cyrillo-Methodějskému bylo by ku prospěchu — kdyby pravím tito se zavázali, že budou po 10 let ročně asi 10 zl. věnovati, tu jest ona suma zabezpečena a zajištěna. Že by také ostatní třídy naší společnosti a hlavně vysoká šlechta svým mocným vlivem snahy tyto podporovala, nelze pochybovat. Že návrhy tyto provésti se dají, dokazuje nejnovější konvikt katolický ve Val. Meziříčí při gymnasiu zřízený. Moravan **Th. K.**

Podniky družstva „Vlasť" a bohoslovci. Z Brna přistoupilo ke družstvu „Vlasť" 30 alumnů za členy zakládající a 40 alumnů objednali si vyšlou vědeckou přílohu „Vlasti." — Brožur zakoupili: a) Majisté: v Litoměřicích 110 ex., v Brně 75 ex., v Č. Budějovicích 70 ex., ve Vídni 54 ex., v Olomouci 50 ex., v Celovci 12 ex.; b) Kdy jest člověk nejnešťastnějším: v Českých Budějovicích 10 ex.; c) Neopravujte Otčenáš: v Olomouci 50 ex, v Č. Budějovicích 10 ex., v Hradci Králové 105, v Brně 20.

B. M. Kulda, kanovník vyšehradský a zasloužilý sběratel národních pohádek, pověstí a pověr lidu moravského, podal do 5. čísla „Českého Lidu" zvláštní, výtečný příspěvek „Vzpomínka z mé činnosti sběratelské". Jest to článek psaný s neobyčejnou vřelostí, tonem tak milým, že bezděky připadá nám přání, aby p. spisovatel mohl ještě důkladněji vypsati vzpomínky na svou činnosť sběratelskou, než bylo možno v kratičkém článku tomto.

Každého, kdo rád — ať z příčin jakýchkoli — zabývá se pohádkami a pověstmi našeho lidu, zajisté potěší novinka, že p. kanovník B M. Kulda vydá v tiskárně Cyrillo-Methodějské v Praze, III., IV. a V. díl svých „Moravských národních pohádek a pověstí." **Š—**

(100) **Kříž a kalich.** Před nedávnem četli jsme tento inserát v několika listech; ano i dva listy katolické byly oklamány a oznámení to otiskly. Nyní konečně „Kříž a kalich" máme. Jest prý to „několik prostých, upřímných slov," která „všem lidem dobré vůle na uváženou podávají dva bratři." — Po krátkém úvodu, jenž obsahuje omluvu, že spisovatelé „jsou lidé prostí a nedovedou učeně psáti," dočítáme se o rozdílech mezi znameními, hesly a činy. Jestliže někdo dle hesla, jež sám si vytkl, nejedná, není proto ještě heslo jeho špatným. A také prý netřeba zavrhovati znamení kříže, ač ve znamení tom i mnohé neřesti se páchaly. Po tomto výkladě přecházejí spisovatelé k činnosti Husově. Žádný ze tří papežů prý neměl pravdu, ale pravdu měl — Hus, který hlásal, že je potřebí nápravy. Jiného něco že Hus ještě hlásal, to asi páni spisovatelé nevědí — a nedivme se, vždyť jsou lidé „prostí" — neboť hned potom tvrdí, a to tučným písmem

(str. 10.) že, „kdybychom Husovu snahu po opravě chtěli naznačiti heslem a znamením, musili bychom říci, že jeho pravým znamením byl kříž ve smyslu prvních křesťanů, vždyť jemu se protivilo zneužívání jména Kristova.“ — Dále se radí husitům, že měli postaviti proti znamení křižáků stejné znamení, t. kříž. Křižáci svým znamením kříže prý lhali, ale husité by jím byli nelhali! Škoda, že „dva bratři“ již tenkrát nežili, aby tu byli husitům poradili! Čeští bratří byli vyhlašováni za kacíře, a zatím prý byli vyznavači Kristovi dle vzoru prvních křesťanů. Dále dostává se naučení církvi katolické, ač to není přímo vysloveno; mluví se jen o nesrozumitelném jazyku, okázalosti při bohoslužbě a zkamenělé vadě. Vídáme prý kříže ze zlata a ze stříbra, což prý nejsou věrné památky. Ale když už páni spisovatelé připouštějí zcela rozumně, že, jako pocta, již vzdáváme podobiznám lidí nám milých, není hříchem ani nerozumem, tak není hříchem uctívání kříže — mohou také rozumně připustiti, že můžeme si zhotoviti kříž ze zlata, jako si můžeme dáti podobiznu člověka třeba prostého, nám však milého, i do zlatého rámce. — Dále jest věnována kapitola nadvládě Němců v Čechách, ač to zase není jasně vysloveno, a jiná Riegrovi, (zase incognito) který prý opustil své heslo. „Ty starý vůdče (!), vrať se k svému heslu!“ Po té následuje kapitola o dobrém rakušanství, píseň husitská „Kdož jste Boží bojovníci“ a a Beneše Třebízského „Modlitba za vlast“. Toť obsah spisku, jemuž „dva bratři“ dali — snad ne bez jistého úmyslu — velice podobný název, jaký má výtečný spis Brynychův „Kříže a kalichy“. „Dva bratři“, jeden asi hodně vlažný katolík, a druhý husita, anebo oba v jedné osobě — svým spisem jen trochu rozumného katolíka nezavedou. Znamenitě se však povedl „dvěma bratřím“ na str. 17. citát z bible: „Milujte se; potom poznají, že jste **úředníci** moji! Již z toho můžeme poznati, že „Kříž a kalich“ jest práce „důkladná“.

Příští národopisná výstava v Praze. Chtějíce přinášeti ve „Vlasti“ stručné referáty o příští výstavě národopisné, počínáme dnes referátem poněkud větším, ježto chceme čtenáře své upozorniti na způsob, jakým mohli by účastniti se — třebas soukromně — na pracích pro výstavu tuto. Byloť by nesprávno domnívati se, že odbory v jednotlivých městech, t. zv. „místní odbory“, jsou jedině povolány pracovati, nikoliv, to není účelem odborů těch, a také by to ani nezmohly. Pracovati může každý, jeť pole vykázané tak veliké, že veliká četa pracovníků bude musit napnouti veškeré síly, aby úkol daný i jen částečně provedla. Ovšem čím více pracovníků, tím obsažnější a četnější bude výsledek.

Výkonný výbor pražský vydal dosud tři dotazníky, na něž chceme v řádcích těchto upozorniti. Dotazníky ty — čili jak je výkonný výbor zove — „programy“ obsahují co nejstručněji podané návody, co dlužno sbírati.

Prvý program vydán jest anthropologickým odborem. Pro tento odbor bude asi nejméně možno našim čtenářům pracovati, ač i tu nesmí ruce založeny zůstati. Povšechné příspěvky, ku př. zprávy o nálezech lebek, data o výši mládeže, o typu lidí a j. lze zajisté i našim čtenářům podati.

Druhý program vydán jest odborem pro kroje a domácí nářadí. Tu lze již více pracovati: sbírati a popisovati kroje lidové a jich součástky, vedle toho pak ozdoby lidové (prstýnky, jehlice, naušnice,) pak výrobky lidové a různé jiné potřeby, jichž lid náš užívá, ku př. dýmky, hole, obušky, tabatěrky. Vedle toho popis vnitřku chalupy (dotazník uveřejňuje k tomu účelu celkém 40 otázek.) Zároveň nutno ústřední výbor upozorniti na lidi, kteří takovéto věci mají.

Pro odbor literární nalezne se jistě pracovníků nejvíce, neboť sem patří sbírání veškerého materiálu duchové kultury lidové (dialekt, pohádky, pověsti, písně, hry, obyčeje, slavnosti, pověry atd.). Čtenáře své upozorňujeme hlavně na to, aby hleděli sebrati psané modlitební knihy i jiné rukopisy, pak staré kalendáře se zápisy i bez nich!

Kdo skutečně sbírati chce, nechť se u výstavního výboru (Praha, Štěpánská ulice) přihlásí o tyto programy, jež mu zdarma budou zaslány. Vedle toho dlužno však opatřiti si obsáhlý dotazník vydaný musejním spolkem olomúckým, na nějž upozornili jsme již dříve (Vlast 1892. str. 654).

Čilý ruch pro výstavu panuje zejména na Moravě, kde smysl pro vědu národopisnou více jest vyvinut než dosud u nás v Čechách. V „Časopise musejního spolku olomúckého“ roku 1891. uveřejnil výbor provolání k Hanákům, v letošním pak ročníku provolání k Valachům, kdež praví se zejména: „oddělení hanácké bude na výstavě jiného významu než oddělení na př. valašské; kdežto oddělení valašské předvede kmen valašský výhradně v jeho přítomnosti, bude účelem oddělení hanáckého předvésti Hanou, jakou byla.

V příštím čísle časopisu tohoto podáme bližší data o pokroku celého podniku, jenž získal si zajisté srdce všech upřímných Čechů! —Š—

ROČNÍK VIII. ČERVENEC. 1891—92. ČÍSLO 10.

VLASŤ.

Podrobný výpočet rozměrů archy Noemovy

se stránky

geometrické a mechanické.

Provedl **Frant. Kočí**, absolvovaný technik a učitel.

(Dokončení.)

Představme si nyní archu, do jejíhož boku síla větru a nával zdvižené vody vráží. Náraz nepůsobí zde nikoliv jenom voda a vítr přední (Vorderwasser) na stranu pobočni, nýbrž na obě strany, s touto sousedící, snažíc se předmět skloniti, a ano se plavidlo tomu vzpírá, a tlak obou živlů, jak vody, tak větru i na obou stranách působí, v jakýsi houpavý pohyb uvésti. Stěna při vodě zadní (im Kühlwasser) není, an je zde voda skorem úplně v klidu žádnému tlaku podrobena.

Nastává otázka, jak archa tomuto tlaku a účinkem téhož vzniklého kolísání nejsnadněji odolá?

Budiž $A\ B\ C\ D$ (Obr. 4., viz st. 741.) středový průřez jakéhosi podélného čtyrstěnného symetrického tělesa, T jeho těžiště, u působiště jisté síly P (jako výslednice z tlaku zdvižení vody. nebo z nárazu vichřice neb současně obou) které si však do e vmysliti můžeme. G konečně váha a zatížení (tíha) tohoto tělesa. Síla P usiluje předmět ten po případě průřez $A\ B\ C\ D$ kromě jiných účinkův, kolem C jej točíc, překotiti. Aby těleso zůstalo v rovnováze, musí býti:

$$P = \frac{e\,u}{C\,u}\,G \qquad 28.$$

Roste-li P jenom o nejmenší hodnotu, začne tělesem kolem bodu C točiti a je kloniti. Sílu P, až po kterou těleso v klidu zůstává, jmenujeme též měrou stability. Tato jest, jak z rovnice 28. pozorujeme, též závislá na $e\,u$ t. j. šířce a na $C\,u$ t. j. výšce předmětu a bude tím větší, čím menší $C\,u$ a čím větší $e\,u$. Pro těleso průřezu obdélnikového jest pak $e\,u = {}^1/_2$ šířky $= {}^1/_2\ x$ aneb $2\ e\,u = x$ a působí-li P nad těžištěm, čehož hledíce ku zatížení archy (váha a píce tolika zvířat as) snadno domysliti se můžeme a, je-li předmět při vodním nárazu až do poloviny zatopen (Dr. Holzammer v obsáhlém spisu Handbuch zur biblischen Geschichte na stránce 95. poznámce 3. myslí, že archa 15 loket — tedy polovic — ve vodě stála), kterážto položka však ani v úvahu bráti se nemusí, pakli

považíme, že se vichřice o celou, z vody vyčnívající plochu opírá a že se její působiště každým způsobem nad těžiště a nad polovinu výšky předmětu položiti se musí — bude $2\,c\,u >$ výška a poněvadž tato $= y$ též $> y \ldots$ Míra stálosti tedy roste, pakli, jak rovnice . . . praví $e\,u > C\,u$ neb $2\,e\,u > 2\,C\,u$ a jelikož $2\,e\,u = x$ a $2\,C\,u > y$ též $\ldots x > y \ldots$ aneb násobením $z\,x > z\,y$ t. j. základna musí býti větší než ona strana, na niž tlak působí, anebo, poněvadž tlak zdvižené vody i vichřice též na obě strany $x\,y$ naráží, větší než všechny tři tlačené strany dohromady.

Bude totiž $z\,x > z\,y + 2\,x\,y$, z čehož si vypočteme

29. $$z\,x - z\,y - 2\,x\,y = r$$

a poněvadž

$$x : y = 0{\cdot}6290279 : 0{\cdot}3709721$$

$$y = \frac{0{\cdot}3709721}{0{\cdot}6290279}\,.\,x \text{ a položíme-li}$$

$$\frac{0{\cdot}3709721}{0{\cdot}6290279} = 0{\cdot}5897546039 = \pi$$

bude $\ldots z\,x - z.\,\pi\,x - 2\,x.\,\pi\,x = r$

30. $$z\,x\,(1-\pi) - 2\,\pi\,x^2 = r$$

$$x : y = \frac{5}{8} : \frac{3}{8}$$

$$y = \frac{\frac{3}{8}}{\frac{5}{8}}\,x = \frac{3}{5}\,x = \pi,\, x$$

$$z\,x - z\,\pi,\, x - 2\,x\,\pi,\, x = r$$

$$z\,x - \frac{3}{5}\,x\,z - \frac{6}{5}\,x^2 = \frac{2}{5}\,x\,z -$$

$$- \frac{6}{5}\,x^2 = r,$$

Položíme-li na místo x a z rozličná čísla, vypadne rozdíl r po každé jinak. Z toho přirozeně vyplývá otázka, při kterém poměru $x : z$ rozdíl ten největším se stane, totiž takovým, aby ani nejmenším přírůstkem na x neb z ($d\,x$ neb $d\,z$) zvětšen býti nemohl. Rozřešení podá nám zde zase differencování a obržíme hledíce k rovnici 9. a 7.

$\frac{d\,r}{d\,x}$ t. j. přírůstek na r když bylo x o $d\,x$ přirostlo $= 0$

31. $$\frac{d\,r}{d\,x} = \frac{d\,(z\,x\,(1-\pi). - 2\,\pi\,x^2}{d\,x} =$$

$$= \frac{d\,(z\,x\,(1-\pi)}{d\,x} - \frac{d\,(2\,\pi\,x^2)}{d\,x}$$

$= (1-\pi)\,z - 4\,\pi\,x = 0$ a z toho

$(1-\pi)\,z = 4\,\pi\,x$ neb

32. $$z = \frac{4\,\pi\,x}{1-\pi} \text{ kde se rovná}$$

$$\pi = 0{\cdot}5897546039$$

$$4\,\pi = 2{\cdot}3590184156$$

$$1 - \pi = 0{\cdot}4102453961$$

$$\frac{d\,r}{d\,x} = \frac{d\,(\frac{2}{5}\,z\,x - \frac{6}{5}\,x^2)}{} = \frac{2}{5}\,z -$$

$$- \frac{12}{5}\,x = 0$$

z toho pak $\frac{2}{5}\,z = \frac{12}{5}\,x$

$$2\,z = 12\,x$$

$$z = 6\,x$$

$$x = \frac{1}{6}\,z$$

$4\pi : 1 - \pi = 2{\cdot}3590184156 : 0{\cdot}4102453961 = 5{\cdot}750261765$ 33.

3077914351
206196578
1073880
253389
7242
3140
269
23
2

Položíme-li pak $x = 50{\cdot}322232$, bude

$z = 5{\cdot}750261765.50{\cdot}322232$

23222305

287513088
1725078
115005
11500
1150
173
11

$289{\cdot}366005$ 34.

Slovy: Délka musí 6krát (přesně 5·750261765) větší býti nežli šířka anebo, jestli délka obnáší 300 (přesně 289·366005) měr, má šířka 50 (přesně 50·322232) a výška 30 (přesně 29.677768) měr obnášeti.

Totéž znázorňují následující tabulky 3. a 4.

Tab. 3.

Délka z	Šířka x	Výška $y = \frac{3}{5} x$	Plocha základní $= zx$	Plocha tří stran dohromady	Rozdíl
300	30	18	9.000	6.480	2520
300	35	21	10.500	7.770	2730
300	40	24	12.000	9.120	2880
300	45	27	13.500	10.530	2970
300	50	30	15.000	12.000	**3000**
300	55	33	16.500	13.530	2970
300	60	36	18.000	15.120	2880
300	65	39	19.500	16 770	2730
300	70	42	21.000	18.480	2520

Tab. 4.

Délka z	Šířka x	Výška $y = 0{\cdot}589754\,16039\,x$	Plocha základní $= zy$	Plocha tří stran dohromady $zy + 2xy$	Rozdíl $zx - zy - 2xy$
289·366005	30	17 692638117	8.680 980150	6.180·206261	2500·773889
289·366005	40	23·5901840	11.574 64020	8.713·411021	2861·229179
289 366005	45	26·5389570	13 021·470225	10.067·978093	2953·492132
289·366005	50	29·487730	14 468·30025	11 481·519626	2986·780624
289·366005	50·322232	29·677768	14.561·543237	11.574·640210	**2986·903027**
289·366005	50·868615	30	14.719 647903	11.733·097050	2986·550853
289·366005	51	30 0774850	14.757.666255	11.771·305144	2986·361111
289·366005	55	32·4365030	15.915·130275	12.954·036619	2961·093656
289·366005	60	35·3852760	17 361·960300	14·485·529071	2876·431229
289·366005	70	41·2828220	20.255·620350	17.725·440357	2530·180013

Béřeme li nyní námi vypočtená čísla náležitě v úvahu, dospějeme zejména, hledíce k položkám v rovnicích 1, 3, 4, 28, 31 a j. k tomu soudu, že rozměry ty těleso podle nich sestavené uzpůsobují, aby:

1. Při nejmenší spotřebě materiálu, a tedy i práce a času,
2. největší prostor obdrželo,
3. s největší setrvalostí po vodách splývalo a
4. hydraulickému (a aërodynamickému) tlaku nejvhodněji odolalo; neboť při každém jiném poměru ovšem vždy při jednostejném součtu $x + y$ se menší brzy míra prostorová, brzy zase míra setrvalosti nebo odpor proti účinkům z tlaku hydraulického a aërodynamického, tak že by menší spotřeba materiálu byla jenom, jak z tab. 1., 2., 3. a 4. dostatečně vysvítá, na úkor jednomu z ostatních požadavků.

Přirovnáme-li dále čísla výpočtem vyhledaná k rozměrům archy Noemovy, shledáme, že se kromě velice nepatrných a při tak velikých číslech úplně nezávažných odchylek nápadně spolu shodují. Odchylky ty si pak snadno lze vysvětliti z doby, kdy archa stavěna byla, a času, kdy asi ani desetinná čísla, ani obecné zlomky, ba asi ani naše soustava číselná známa nebyla. A ty dlouhé desetinné zlomky byl by Noe sotva si pamatoval. I to uvážiti třeba, že posvátné knihy Mojžíšovy psány byly pro vyvolený národ israelský, který tehdáž byl na cestě z Egypta do zaslíbené země: tu věru bychom se divili, kdyby písmo sv. mluvilo v tak dlouhých desetinných zlomcích, o kterých národ ten, ještě tehdáž kočovný, sotva měl ponětí.

Proto tedy též veliký ten význam jednoduchých těch číslic: 30, 50, 300 (30.10), která, jak z tabulek 1., 2., 3. a 4. vysvítá, ze všech celistvých čísel maximu úkonů (součin a rozdílu) z vypočtěných oněch přesných hodnot nejvíce se blíží.

Z těchto čísel vidíme také, že, kdykoliv sáhne Bůh ku přirozeným prostředkům, tu užito těch, které jsou Ho důstojny. Víme, kdo z písma sv. k nám mluví; a tato jednoduchá čísla — která tak často jsme slyšeli, ve kterých nic nápadného jsme nenalézali a bez důležitosti je považovali — zdaliž nepodporují víru naši? Právě proto se mně tak zalíbila *myšlénka Chodníčkova*. A práce jeho a moje budiž makavým *důkazem věrohodnosti písem sv. starého Zákona*, kteráž právě tak jsou nám milá, jako sv. evangelia[1]).

[1]) Viz poznámku první. Redakce.

Říci zde musíme, že všemohoucnosti Boží nebylo třeba, by zde užila prostředků přirozených, by archa byla zachována. A ostatně celou událost o potopě jen nadpřirozeným přispěním Božím lze vysvětliti: onu událost, kterou historie a geologie popříti nemůže a také popříti nechce.

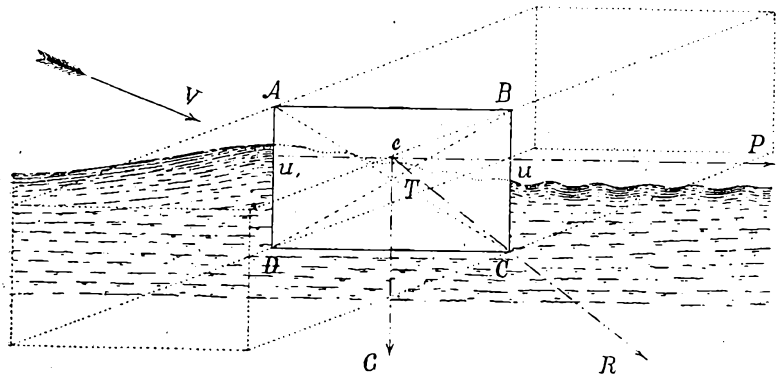
Závěrečná úvaha.

A nyní si konečně k závěrku práce naší postavme otázku všech nejvážnější:

Odkud vyhledal sobě Noe čísla taková, která všem důležitým podmínkám tak svrchovaně vyhovují?

Že by jich byl *počtem differenciálním*[2]) jako my zde vypočítal, toho zajisté žádný soudný moderní mathematik tvrditi nebude.

Že by ze zkušenosti nebo z podání svých současníkův poměrů těch byl užil, není pravdě podobno, an byl

Obr. 4.

jednak, jak písmo sv. o něm praví, „*Noe, muž oráč*“, I. Mojž. k. IX. v. 20., tedy ve stavbě lodí, vzdálen jsa břehů mořských, úplně neznalý, a jinak lodi způsobu toho — (i přes to, že, jak mennonit hollandský Jansen r. 1609. stavbou takovéto lodi v menších rozměrech dokázal, o třetinu nákladu více v sebe pojaly) — asi ani tenkráte užívány nebyly, an by se pro rychlejší plavbu anebo proti proudu již při prvním upotřebení za docela nevhodné uznati musily.

Či by se byl Noe náhodou poměrů těchto dostavěl? Ó zázrak nad zázrak, z nesčíslně možných případů právě ten nejvhodnější sobě vybrati, pominouc toho, že doba naše každému účinku jakousi příčinu předpokládá a slepou náhodu vždy rozhodněji veškerého vládenství jejího zbavuje.

Uznávajíce nicotnost námitek předeslaných, musíme trvati na

[2]) Differencialy s integraly tvoří *vrchol vyšší mathematiky.*

tom, že obdobně jako včela, Stvořitelem svým od věku vyučena stavěti své šestihranné buňky tak, aby — (jak sličně Chodníček pojednává) — při nejmenším materiálu a práci největšího prostoru k uložení svých sladkých zásob nabyla, i Noe osvícen byl onou Moudrostí věčnou, světovládnou, kteráž k dosažení svých úmyslův nejvhodnější prostředky vždy sobě byla vyvolila.

Znajíce tedy obsah a dosah této práce, vyjádříme konečně své city nejlépe slovy žalmu 117. verše 23.:

„Od Hospodina stalo se to,
a jest divné před očima našima“.

Františku Pravdovi!

(Ku dni 31. července 1892.)

Mráz smrti schvátil rodnou naši zem,
náš jazyk něm a národ mrtev byl,
a hrob již kopal cizák s posměchem,
by národ lvů na věky pohrobil!

Tu kouzlem náhle v dusný vlasti vzduch
nového žití zavál svěží dech;
skřivánci letí, jeden šum a ruch,
a nové jaro nesou na křídlech.

Jich píseň jásá, blaží český kraj,
jenž zázrakem své slaví vzkříšení,
dřív pustá lada mění v libý ráj,
a květy rdí se v nahém kamení.

To skřivánci jsou, žití poslové,
to Kolár, Jungmann, otec Palacký,
to písně, vědy, uměn obrové
náš věčně mladý Pravda junácký.

Náš Pravda zlatý, který neustál,
jsa v lidu zrozen, pravdu lidu psát,
a s poesie květem ideál
v zem českou s požehnáním rozsévat.

Jsi kmetem již... však věčné bude žít
Tvé drahé jméno „PRAVDA FRANTIŠEK“,
vždyť pevný sloup jsi a mohutný štít,
jímž národ zdvižen z hrobu do výšek.

Tvých spisů pomník věčně bude stát,
a hlásat Tvoji lásku, nadšení.
co pravdou jest, to neutrpí ztrát,
nechť celý svět se na lež promění!

Jsi kmetem již, však věčně jar a mlád.
nesvadnou nikdy květy zásluh Tvých,
neb jak by národ Tebe neměl rád
a nelíbal Tvých šedin ctihodných?

Zvlášť kraj náš vždy si bude vážit chvil,
v nichž štěstí sválo démant v Šumavu,
a bude jásat: „U nás, u nás žil,
pro vlasť a její spásu, oslavu!

Ó ano, kraj náš, v němž tkví Svatobor,
vždy pyšný bude, žes v něm stánek měl,
sám strážce vlasti, v středu strážných hor
jsi s lidem srdce věrně rozdílel.

Buď pozdraven, Ty zdobo kněží všech,
miláčku, lidu vřelý příteli!
Bůh síliž Tebe, abys v radostech
dny trávil, blahem roven anděli!

Ty Církvi, vlasti let již padesát
svůj život dáváš v oběť vznešenou,
dnům Tvým Bůh račiž klidný večer dát,
a milosť Jeho žehnej hlavu Tvou!

A dlouho žij — a dlouho šťasten buď!
Vždy pomoc Boží buď Tvým průvodem!
Vědomí blahé síliž Tvoji hrud,
pro pravdu žil's a drahou českou zem!

Cyr. Meth. Švec.

Ambrož.

Román o dvou dílech.

Napsal

Jaroslav Janeček.

(Pokračování.)

II.

Beatrice.

„Což kytice?“ tázal se Ambrož, zpytavým zrakem pohlížeje na svého společníka.

„Nechme toho“, zabručel Blaise, „koupím ji až zítra.“

„Nuže pojďme. Ale nebojíte se, že se do vaší Beatrice zamiluji?“

„Nebojím. Vždyť jsme přátelé.“

„Což máte tak naprostou důvěru ke každému?“

„Ovšem že. Proč bych nedůvěřoval?“

„A nikdo vás nikdy neoklamal?“

Blaise vypukl v smích. „Ujišťuji vás, že nikdy. My malí lidé jsme jak nálevníci v kapce vody. O nás nikdo nedbá.“

„Šťastný člověk,“ myslil si Ambrož cestou. „Jest jako Vojtěch: věří všemu lidstvu.“

Jakmile vkročili do naznačeného domu, předběhl Blaise Ambrože, aby nahlédl, zdali Beatrice jest doma. Za chvíli vrátil se se zářícím obličejem.

„Pospěšte, jest doma, očekává nás.“

Přede dveřmi stála dívka asi sedmnáctiletá. Prostý šat, který jí však výborně slušel, malebně kryl její štíhlé tělo; krásná, pravidelná, přisnědlá tvář hostila na sobě příjemný úsměv, černé jiskrné oko svědčilo o vnitřním žáru, a hustý havraní vlas, nad vysokým čelem sepjatý pozlaceným diadémem, splýval vzadu ve dvou dlouhých vrkočích.

Ambrož byl překvapen lepou touto postavou a v duchu se přiznával, že tolik krásy neočekával. Štíhlá, přímá dívčina postava tajila v sobě cosi vážného, imponujícího — a přece stálý úsměv na jejích korálových rtech prozrazoval veselou letoru. Obličej její zdál se býti spíše obličejem dívky dalekého jihu neb orientu, než obličejem dívky pařížské. Jakési nevystihlé kouzlo originálnosti spočívalo v ušlechtilých rysech této tváři.

Podala Blaise-ovi ruku, již on vroucně políbil, a přívětivým hlasem zvala oba mladíky dále. Za ní ve dveřích objevila se postava obstárlé ženy, již ona Ambroži představila jako svou pěstounku.

Pokoj, do něhož vstoupili, byl jednoduše, ale vkusně zařízen. Nebylo tu pozorovatti ani stopy nedostatku, ani nádhery.

Blaise byl zase v obvyklých kolejích svého veselého hovoru. Žertoval a smál se a dívka s ním. Ambrož byl jako vždy málomluvný. Omezoval se na to, že naslouchal jejich řečem, krátce na jejich otázky odpovídaje. Za to tím více pozoroval Beatrici.

„Blaise,“ pravila tato, „myslím, že nyní, maje přítele, budeš dokonale šťasten. Vím, že měl jsi přátel mnoho, ale žádný zajisté nebyl pravý, jak jsi mi sám říkával. Pane,“ pokračovala, upírajíc na Ambrože svůj ohnivý zrak, že se až zachvěl, „Blaise jest veselého

ducha, ale při tom má dobré srdce. Důvěřujte mu; znám ho již dvě léta, a dosud nikdy mi neublížil.“

„Jak mne těší tvoje chvála, Beatrice,“ odpověděl Blaise žertovně. „Oh, vyřknou-li ji tak krásná ústa, pak zajisté třeba jest jí věřiti, že ano, Ambroži?“

Ambrož se usmál a neřekl ničeho.

„Jste truchliv, pane,“ pravila dívka k Ambroži; „co vás bolí? Povězte, snad budeme vám moci pomoci.“

„Oh, nepokoušejte se o to, slečno!“

„Mého drahého Ambrože trápí láska, drahá Beatrice.“

„Láska? Vy tedy milujete a snad dokonce nešťastně?“

„I šťastná láska působí bol.“

„Podivno, my ničeho o bolu nevíme, co soudíš, Blaise?“

„Skutečně, my se milujeme šťastně. Jsme veseli, nemyslíme na nic jiného nežli na sebe.“

„Toť obdivuhodné štěstí. Ale což kdyby Blaise měl odejíti?“

„Kdyby měl odejíti?“ opakovala dívka, a úsměv s její tváře na okamžik zmizel. „Pak byla bych nanejvýše nešťastna.“

„Nuže, vizte, že i šťastná láska přivádí s sebou lásky bol.“

„A což kdybych umřel, co bys počala, drahá Beatrice?“

„Umřela bych také.“

„Tak velice milujete, slečno?“ otázal se Ambrož.

Dívka pokývla hlavou.

„Ale my nesmíme umříti, vždyť jsme tak šťastni, tak velice šťastni,“ smál se Blaise a počal tančiti po pokoji.

Potom náhle, jako by si byl na něco vzpomněl, přistoupil k Ambroži a poklepal mu na rameno. „Milý brachu, dnes večer vám ukáži život pařížských studentů.“

Beatrice pohlédla naň prosebným zrakem. „Blaise, víš, co jsi mi slíbil?“

Mladík kousl se do rtů, vjel rukou do vlasů a zůstal v rozpacích státi.

„Milý Blaise, povězte, co jste slečně slíbil?“

„Slíbil jsem, slíbil jsem ...“ počínal mladík, nevěda, má-li říci, čili nic.

„Odpovím vám za Blaisa, milý pane,“ chopila se slova Beatrice. „Slíbil mi, že nebude choditi do hostinců.“

„Viďte, že jsem toho neměl slibovati?“ tázal se Blaise, boje se Ambrožova výsměchu.

Ambrož však vážně zavrtěl hlavou. „Milý Blaise, slečna jen z lásky žádala na vás toho slibu.“

„Zajisté,“ pravila Beatrice těšíc se, že její mínění nalezne v Ambroži zastance.

„Tomu nerozumím,“ bručel Blaise.

„Blaise,“ pravil Ambrož upřímně a chopil mladíka za rameno, dívaje se mu do očí. „Blaise, nechci vám pochlebovati, ale jste dobrého srdce. Ale zdali byste vždy tak zůstal, kdyby Beatrice dovolila vám choditi do hostinců?“

„Mluvíte mi z duše, pane,“ zvolala dívka, a vidouc, že Blaise poněkud se mračí, dodala jemně: „Blaise, víš, že ja vždy dobře smýšlím.“

„Ah, nepochybuji o tom!“ zvolal mladík vesele, z jehož srdce

tklivý hlas milenčin vyplašil okamžitou mrzutost. „Jest dobře, sladká Beatrice, a já dnes svůj slib obnovuji.“

A netázaje se za dovolení, vtiskl své milence na korálové rty políbení.

„Blaise,“ řekla dívka.

„Beatrice,“ pravil mladík, tiskna jí ručku.

Ambrož se odvrátil k oknu, aby neviděl toto štěstí lásky.

Hlas Beatrice přivolal jej zpět. „Pane,“ pravila, „sdílíte tedy mé mínění?“

„Pokud o něm bylo mluveno, ano.“

„Jsem tím blažena. Povězte mi však, čím se bavíte?“

„Vědou.“

„Jaké to krásné slovo! Nic jiného snad vás netěší?“

„Nic jiného, aspoň ne tak jako věda.“

„Tedy jste nepřijel do Paříže, abyste se bavil?“

„Nikoliv. Nevyhledávám zábav.“

„Tím lépe. Budete Blaise-ovi zajisté upřímným přítelem?“

Ambrož neodpověděl.

„Jsem spokojena, že jsem vás poznala, neboť nyní budu o Blaisa beze starostí.“

„Což se o něj skutečně tak velice obáváte?“

„Přiznávám se, že ano. Má-li člověk poklad, není nic divného, obává-li se, aby ho neztratil.“

„Důvěřujete mi, že vás o ten poklad neoloupím?“

„Oh!“ zvolala dívka upřímně, „mám ve vás tu důvěru.“

„Ah!“ zvolal Ambrož, a dovolte mi námitku, že důvěra ta příliš brzo vzniká.“

„Toť osud nás dvou, že každého milujem,“ pravila dívka vesele, „a naše blaho, že jsme milováni.“

„Jaký to roztomilý úsudek,“ povzdechl Ambrož.

„Což vám se svět nelíbí?“

„Ó líbí, ale přece v něm není vše tak krásné, jak by mělo býti.“

„Oh, my o ten špatný svět se nestaráme, neboť žijeme jen ve světě dobrém.“

„A jak se nazývá ten váš dobrý svět?“

„Láska jest jeho jméno.“

Blaise, který dosud spokojeně se houpal na špičkách svých bot, obrátil se rychle k Beatrici, když naň promluvila: „Blaise, ty jsi zamyšlen?“

„Přemýšlím o tom špatném světě.“

„Oh, zanech toho, toť nevděčné; raději potěšuj se naším krásným světem.“

„Co jest v něm nového?“

„Mnoho.“

„Činíš mne zvědavým, sladká Beatrice,“ pravil mladík, důvěrně posadiv se vedle dívky, a uchopiv její ruce do svých, díval se jí do temných očí. „Nuže, mluv, rád poslouchám sladké zvěsti.“

„Potkala jsem dnes tvého strýčka.“

„Abbého Delacroix?“

„Ano.“

„Povídal něco o mně, ne?“

„Skutečně. Řekl, že má pro tebe dobrou kondici.“

„Šlechetný muž! Bůh mu žehnej! Pravil to jistě?“

„Nevěříš, Blaise?“ tázala se dívka s nádechem smutku.

„Věřím, věřím, drahá duše. Vždyť mluvíš vždycky pravdu.“

„Těší tě ta zpráva?“

„Ah! Můj Bože, jak se můžeš tak tázati? Toť přece zase výhra pro nás.“

„Vidíš, drahý Blaise, i já měla jsem radosť, těšila jsem se ze tvého štěstí. Tobě přibude měsíčně několik franků, koupíš . . .“

„Ano, ano, sladká Beatrice,“ vpadl jí Blaise do řeči, „koupím ti nejkrásnější kytici, jakou kde v krámě uvidím.“

„Ó, nikoli, nechci kytici, učiň raději mamince nějakou radosť.“

„Vždyť jsem ti kytici přece slíbil!“

„Což tě bez kytice nemám ráda? Nechci na tobě zbytečných věcí. Musíme se uskrovniti, pokud nebudeme bohati.“

„Drahá Beatrice, nebudu nikdy bohat,“ pravil mladík smutně.

„Nuže, tedy zůstaneme chudi,“ odvětila Beatrice se smíchem. „Což nejsme dosti šťastni, což nejsme dosti bohati aspoň na lásku?“

„Ale rád bych ti přece způsobil nějakou radosť.“

„Mám ovšem ráda kytice, ale nemluvme již o tom, drahý Blaise, jsem přesvědčena, že mne miluješ.“

„Beatrice, víš co udělám — koupím si los! Snad vyhrajeme mnoho peněz, koupíme si krásný dům a budeme spolu jezditi v kočáře do boulognského lesíka na procházku.“

„Ach, to by bylo krásné!“ zvolala dívka, tleskajíc rukama. Potom dodala vážně: „Ale milý Blaise, vždyť ničeho nevyhraješ.“

„Proč ne? Můj známý Legendre — snad znala jsi toho ryšavce — vyhrál v tomto témdni dvacet tisíc franků. Snad i nás potká podobné štěstí.“ Dívka se zamyslila a pak vážně se tvařic, zavrtěla hlavinkou.

„Co se ti nelíbí, sladká Beatrice?“

„Myslím si, že nyní jsme chudi, a jsem přece šťastna. Kdo ví, zda bylo by tak, kdybys byl bohat. Snad bys na mne zapomněl, a já musela bych žalem umříti.“

„Ó, nemluv tak, Beatrice, vždy tě budu milovati.“

Ambrož poslouchal naivní ty hovory velikých dětí, viděl jejich upřímné, vroucí pohledy, jakými na sebe patřili. Povzdechl tiše, opřel se o okno, založil ruce a díval se dále na šťastný ten párek a poslouchal jejich sladké žvatlání, jež znělo mu jako milostná hudba. Mysl jeho ulétala do dálky, do dálky pod omšelý Kunětický hrad, pod červenou střechu přívětivé myslivny.

Co dělá asi Marta? myslil si a přirovnával ji k Beatrici. Neviděl více před sebou Beatrici, myslil, že to Marta, a on že je šťastným Blaisem. Tento pokoj přenesl v duchu až pod Kunětický hrad, snil o štěstí svém a Martině. Oh, že není tak šťasten jako tito dva zde! Co by dal za jediný okamžik rozhovoru s Martou! V lásce skrývá se štěstí . . . myslil si — a hlavou probleskla mu myšlénka: Zda i já mohl bych býti tak šťasten?

Byl toho večera nemluvným. Beatrice to zpozorovala a tázala se: „Jste smuten? Toužíte snad po něčem?“

„Ano,“ vzdychl Ambrož, „toužím po čemsi, ale to jest vzdáleno. Má pouť je smutná — a jde daleko.“

„Kam —?“ ptala se Beatrice živě.

Ambrož se zachmuřil a pravil temně: „Za ideály!“

III.

Cestou k domovu.

„Za ideály!“ šeptal si, když se byl od Beatrice a Rollina odloučil a samoten kráčel hlučnými ulicemi pařížskými.

Nikdy není člověku tesknĕji, než bloudí-li samoten uprostřed hustého lesa, — a nikdy necítí se osamĕlejším, než pohybuje-li se davy lidí cizích, neznámých. Tu člověk osamocenosť svou pociťuje daleko více, než je-li skutečně od společnosti lidské odloučen.

A tyto davy lidstva, tyto neznámé tváře, tento chvat a ruch a vír, jenž kolem něho šuměl a kypěl, naplňoval ho obzvláštním, nesnesitelným pocitem osamocenosti. Byl by rád vyrval se z tohoto šumu, rád by prchl z tohoto víru, kolem něho hučícího a kroužícího. V srdci jeho ozvala se touha po známé tváři, po spřízněné bytosti, a čím více to vše kolem něho zdálo se mu býti cizím a nesrozumitelným, tím více tesknil po někom, kdo v této osamocenosti byl by mu druhem.

Skoro litoval, že odešel od Beatrice a zamítl návrh Blaise-ův, jenž ochotně se mu nabízel, že jej doprovodí. Byl by se rád vrátil, cosi jej pudilo odtud z této vřavy lidí neznámých, z nichž každý zdál se mu honiti se jen za vlastní svou záležitostí, za požadavky vlastního svého „já“ — pro jiného jsa cizí, úplně cizí.

Dojmy dnešního dne tlačily se na povrch jeho duše, a vše v tomto nezvyklém šumu zdálo se mu býti neobyčejným, bizzarním, ba, dokonce on sám připadal si nesvůj — jako kdyby byl oblékl na sebe tělo jiné bytosti.

Odbočil do jedné z postranních ulic, jednak aby šumu se vzdálil, jednak aby nadešel si něco cesty ku svému domovu. Ulice tyto byly mu známé. Několikráte již za svého krátkého pobytu v Paříži jimi prošel, a tudíž nikterak nezmocňovala se ho obava, že zbloudí.

Byl večer. Vysoko nad ním kmitaly se drobné hvězdičky na modré půdě kouska nebe, jež nad ulicí bylo viditelno — a on připadal si, jakoby stál na dně propasti, již ohraničovaly několikapatrové domy, a toužebně patřil ku hvězdám tam nahoru.

Ano, ano — tam on chtěl.

Kam? Ku hvězdám?

„K ideálům!“ opravil sama sebe a zastavil se.

Téměř nikdo nešel ulicí. Plynové světlo kmitavě ozařovalo chodník i chodce.

K ideálům — jaké jest jejich jméno?

Nepřemítal nikdy o tom. V duši jeho byla nejasná představa o ideálech, cítil jen obrys této představy — ale nemohl ji determinovati. A obrys této představy jakoby rostl a rostl a od let již naplňoval veškeru jeho duši, již přičil se všeliký materialismus, a jež žádala k ukojení svému cosi vyššího, neskonale vyššího, cosi jako vrchol ušlechtilosti a dokonalosti.

Jest někdy v lidské duši chaos, nerozeznatelný, v jednu neurčitosť splývající chaos — ale nadejde doba, kdy tento chaos počne krystalovati ve stkvělé, jasné hraně. Třeba jen jednoho doteknutí, jednoho popudu, a nejasnosť mizí ustupujíc jasnosti, mizí neurčitosť ustupujíc určitým tužbám, snahám, a dosud nerozhodná duše odhodlává se k činům s určitou tendencí, odhodlává se vroucně, přesvědčivě, nadšeně, sebeobětavě.

A takovýto chaos zastíral duši Ambrožovu, dokud nesešel se s doktorem Ravenim.

Nejasné cíle, vnitřní zmítání v nerozhodnosti, možno-li mu kráčeti tam, kam pudí jej celá bytosť jeho, anebo nejprve zakotviti kdesi, kde našel by chléb a chvíle klidu po strastiplné minulosti, jež mohla by u něho nazvati se jedním slůvkem: strádání — to vše jakoby náhle ustoupilo jasnému projektu, jakoby jasná jakás idea vyšla z mlh neurčitosti a nerozhodnosti, jimiž obestírala se jeho duše, náhle jakoby světlo zazářilo v hlubinách duše a osvítilo intensivní září všechny ty tužby a snahy, jež zrodily se v jeho duši za tak těžkých, pochybných okolností a jež náhle z vrtkavého kolísání vln pochybnosti vstoupily v úroveň možnosti.

A nejasný chaos v duši zvolna se rozjasňoval. Na obzoru vědy, jež byla milenkou jeho duše, zazářila jitřenka.

Kdo ji postavil na temný dosud obzor jeho života? Raveni.

A kdo odloučil jej od té, již miloval, a jež i jeho milovala tak horoucně, tak neskonale? Kdo přerušil krásný ten jejich lásky sen? Kdo? Raveni.

Raveni! A proč? Aby on, Ambrož, dále se vzdělával, aby to nejasné, jež v jeho nitru zdálo se dříma ti, učinil jasným, aby z chaosu myšlének jeho lebkou vířících, vylovil to, co mohlo získati vědě triumf a jemu slávu

Doufal v to? Ano. Jakési temné tušení, jež tak často zmocňuje se duše před rozhodným okamžikem, tak pravilo. Nebyl to sebeklam —? Nebyla to přepjatá důvěra ve vlastní síly, ve vlastní schopnosti —? Kam chce dospěti, kam?

Dospěje k cíli, nemine se ho, jako minulo se ho tak mnoho životů ztracených? A jeho práce, jeho úporné studie, čím budou pak? Čím prospěje lidstvu?"

Zastavil se při této otázce, která tak nenadále mihla se jeho lebkou.

„Čím prospěji lidstvu?" opakoval si volně, váhavě.

„Svou prací," odpověděl po chvíli sám sobě.

A volně kráčel dále pustou, přitmělou ulicí.

Bylo mu jako člověku, jenž unaven jsa, zemdlen až k smrti volně loudá se beze cíle, jehož nikde nemůže nalézti. Obrazy minulých dob nenáhle, pokradmu vyvstaly před jeho vnitřním zrakem a naplnily jeho duši svou poesií.

Byť sebe děsnější, hroznější a trapnější byla minulosť, přece jen vzpomínky na ni halí se v jakousi poesii, jež dodává jí neskonalých, něžných půvabů. Osten se ztrácí — vidíme jen krásu a soulad tam, kde dříve bylo utrpení a vnitřní disharmonie. Člověk zastaví se někdy v životě, jakoby náhle čímsi tajemným neznámým a nepochopitelným byl podmaněn. Hledí v před — vidí neproniknutelnou, záhadnou tmu budoucnosti. Váhá vkročiti do této tmy a ohlíží se zpět, jako poutník ohlíží se na vykonanou cestu. Dívá se ve svou minulosť. — A co tam vidí? Záři mladosti, kouzla vesny života, vše minulé jest mu jako krásný, jarní sen. A budoucnosť je temná, neproniknutelná. Rád by zpět, zpět v to, co jest mu tak jasné, co mu bylo tak drahé. Ale nelze, nelze! A před ním budoucnosť, kam žene jej běh jeho života. Kam? Do tmy, v nejasno, v neznámo. A jest mu úzko.

Tak i Ambrož.

Kam spěje? Ve tmu budoucnosti. A tato tma jej děsila. Byl by odhodlané kráčel vstříc této tmě, tomuto neznámému, kdyby za ním, v poušti minulosti neležela oasa, kde odpočinul si po dlouhé, trnité pouti, kde osvěžil svého ducha, a kde poprvé blaho života naň se usmálo milostným, přívětivým úsměvem lásky.

A oasou tou byla malá, útulná myslivna na břehu labském daleko, daleko odtud, tam pod Kunětickým hradem.

S jakýmisi nelibými, bolestnými city loučil se od ní, s jakousi nevýslovnou úzkostí opouštěl tu, jež byla schopna oblažiti jeho život, který dosud vlekl se jednotvárně pustinou, kde není milé tváře, kde není útěchy a vše splývá v jakési nerozeznatelné hrůze. S úzkostí, se strachem o tuto bytost vkročil opět v koleje svého životního běhu, duše jeho se chvěla, ne o sebe, ale o ni . . .

Ta bytost ušlechtilá, ta duše něžná, ten prostý, milostný lesní květ!

A přece ji opustil! A proč —? Nebyl na konci své pouti — nebyl dokonán úkol jeho mladosti.

V utrpení života s jásotem vítáme úsměvy štěstí, chvějíce se blahem věnčíme skráně své olivou míru, a uklidněná duše naše plesá, rozpínajíc křídla svá vzhůru, vzhůru k rozjasněnému po bouřích blankytu, k mohutnému oblouku sedmibarvé Boží duhy . . . Ale pak, musíme-li se od blaha toho odloučiti, s tím větším bolem a větší trpkostí a zklamáním opouštíme to, o čem myslili jsme, že navždy už jest naším údělem, opouštíme místa klidu a s hlubokou ranou v srdci potácíme se vstříc bouřím a nepohodám budoucnosti . .

A Ambrož? Opustil krásná tato místa, opustil je s tesknosti — ale v duši jeho ozýval se rozhodný, mužný hlas: „Jdi — není ještě čas; nezastavuj se na polovině své pouti, pracuj, bojuj, trp — a pak se vrať. Vrať se!“

A on šel . . . a myslil, kdy se vrátí — viděl před sebou úkol veliký, problém, jejž osud rukou Raveniho zdál se mu předkládati . . .

Kdy se vrátí —? Kdy —? Nevěděl a zachvěl se.

Přejel rukou zasmušilé čelo a pak zrychleným krokem, jakoby chtěl uniknouti všem těmto reflexím, kvapil v před ku svému obydlí.

Rozžehl lampu, vyňal ze stolu několik dopisů, psaných drahou jemu rukou, četl znova ta sladká slova lásky a oddanosti — a pak chvějící se rukou rozbalil kousek papíru, v němž ukryta byla kadeř jemných, hnědých vlasů, modrou hedvábnou stužkou ovinutých . . . Přitiskl tuto kadeř ke rtům, a veliká slza objevila se na jeho řasách.

„Marto,“ šeptal, líbaje drahou tu relikvii, „Marto . . .“ A lásky snění schýlilo se k němu, zahalilo duši jeho závojem poesie, pod nímž utichaly všecky výkřiky nepokojného srdce a zmlkalo vše temné dorážení obav před budoucností, jež nyní tak jasně zdála se zářiti blahem, jak blažená byla i krátká ona minulost, tam v dáli pod Kunětickým hradem prožitá . . .

A na nedaleké věži temným, táhlým hlasem odbíjela desátá.

IV.

Ideály.

Ranní záře slunečná dlouho již padala oknem do pokoje Ambrožova, když se probudil. Vzpomínal na včerejší den, na Blaisa a Beatrici a na všechny ty reflexe, jež z večera vířily jeho hlavou.

Oko jeho zabloudilo otevřenými dveřmi ke dlouhému stolu, stojícímu uprostřed sousední komnaty a pokrytému lahvičkami, retortami, baňkami, zkoumavkami a rozmanitými chemickými přístroji.

Pohled tento upamatoval jej na skutečnost. Vstal rychle a oblékl se. Nebyl ještě s ústrojem hotov, když slyšel silné zaklepání na dvéře. Otevřel. Byl to listonoš a nesl mu dopis.

Poznal písmo. Byl to dopis od Vojtěcha.

Usedl k oknu, jež rozevřel, a roztrhl obálku. Dopis datován byl z Prahy, kamž Vojtěch počátkem října se byl vrátil, aby ve studiích svých pokračoval.

Dopis zněl. „... Zase v Praze, v Praze, a to tentokráte bez tebe, tentokráte ne pln nadějí v budoucnosť, ale se zřícenimami v srdci. Jsem tu sám, nepřítomnosť tvoje bolestně se mne dotýká. Vždyť tě tolik miluji, Ambroži! A jsi vzdálen, daleko, daleko — a snad již zapomínáš na mne... Ó, jest mi hrozně, hrozně! Vše, co bylo mi blahem, všechny ty stkvělé hrady, jež do budoucnosti jsem si rýsoval, mizejí mi v nedohlednu jako ranní mlhy, jako fata morgana! Cítím se osamělým — stromek na poušti, lístek ve vichřici... Víš, jak jsem miloval — a bylo mi opustiti sny své mladosti, sny své lásky... Vše ztraceno, vše — a jsem sám, sám na zříceninách minulosti... Ambroži! srdce mé volá po tobě — tys jediný zbyl mi na širém tom světě, jediný, jenž mi rozumíš. Ale jsi daleko a neslyšíš zoufalý výkřik mého srdce.

Ideály, Illuse!! Čárovné květy dob mladosti a nadšení! Živote života našeho! Perly moře přeludův! Ó Ambroži, zda pamatuješ na společné naše sny, na ono blouznění, jež duše naše spřádaly za společného našeho pobytu v Praze? Zda pamatuješ na ony krásné, měsíčné noci, kdy bloudívali jsme spolu pražskými ulicemi, nemohouce od sebe se odloučiti, a ty, jako učitel můj, v duši mé rozzežíhal jsi hvězdy ideálů? Pamatuješ? Čím byla tenkráte, za dob minulých má duše? Bílým, nepopsaným listem — a ty rukou umělou psal jsi na něm zářivé písmo vznešených ideálů! Ambroži, příteli drahý, tobě jedině děkuji za to, že v duši mé nyní, kdy tak trpkého dožil jsem se zklamání v lásce své, není prázdno, není pusto — a že srdce mé, zklamané láskou k jedinci, plane nyní láskou k veškerenstvu. Ty jediný naučil jsi mne nezkušeného, nevědomého, že pravý život musí býti povznesen nad modlářské klanění se vlastnímu „já“, že musí věnován býti veškerenstvu, lidstvu celému, lidstvu bloudícímu a lidstvu trpícímu. Dosud v uších mých znějí nadšená slova tvá, jimž v jakémsi zbožném vzrušení a uchvácení pozorně jsem naslouchal, — dosud cítím v duši stopy onoho nadšení, toužícího po dobru lidstva a po jeho nápravě, ať socialné, ať mravní, a snad Bůh dá, že toto nadšení, živené utrpením mým a nesoucí mne z údolí slz a vzdechů k výšinám ideálu, nikdy neuhasne v mé duši. Jen prosím Tě, bys na mne nezapomínal. Nyní teprve, když od Tebe jsem vzdálen, oceňuji, co jsem v Tobě ztratil? Co? Vše. Půl své bytosti. A přece to, co vštípil jsi v mou duši, oblažuje mne, a já proniknut jsa touhou po vyšších, vznešenějších cílech života, snadněji oželuji, že jsem nedošel cíle nižšího, podřízenějšího. Ó, jak krásný, jak uchvacující jest život, objímáme-li láskou svou lidstvo veškeré a za jedinou-li snahu jsme si vytkli toto lidstvo oblažovati, jemu vlastní bytosť svou v žertvu přinésti a jemu sloužiti do posledního vzdechu. A zírám-li kdy ku

hvězdnatému nebi, kde jest plno krásy a velebnosti, zkad zvučí mi libá harmonie, a moje srdce rozkolébává líbeznou svojí ozvěnou — tu cítím, že já nešťastný dosti jsem šťasten, že osamocený nejsem osamocen, může li jen duše moje vznésti se tamo, kam Tys vždy mi ukazoval, v nadehvězdný Tvůrcův stan" — — — — — — — —

Nyní Vojtěch obšírně rozepsal se o zřeknutí se Pavliny a trpkými slovy vylíčil mu svůj bol. Končil:

„Co mi zbývá v životě nyní, kdy odloučil jsem se od nejkrásnějšího snu své mladosti? Čemu nyní žíti, kdy budoucnost přede mnou se němě rozevírá, budoucnost, v níž nevidím žádného cíle? Čím jest život bezúčelný?

Ovšem, přiznávám se, že dosud žil jsem jaksi sobecky. Dosáhnouti vlastního blaha — a já doufal v lásce ho dosáhnouti — toť bylo předmětem mých snů a tužeb. Nemohl jsem se nad úroveň tohoto sobectví vyšinouti, vlastní mé blaho bylo prvním, nejbližším cílem, ostatní mety života mého byly mi vzdálenějšími. Nejprve toto — pak teprve ono, myslíval jsem si často. A myslil jsem, že ani jinak býti nemůže, že každý člověk má tuto zásadu. Ale když později s tebou jsem se sešel, tu seznal jsem svůj klam, v tobě viděl jsem prvou odchylku od toho, co považoval jsem za určité, povšechné pravidlo, mající platnost pro lidstvo veškeré. Tys byl mým prvým přítelem, jenž nikdy nemluvil o svém subjektivním štěstí, tys štěstí svého hledal ve štěstí jiných. Poznal jsem, že neseš se za vyššími cíli, než je dosažení vlastního blaha. Poznal jem to a obdivoval jsem se ti. Ani slůvkem nikdy nezatoužil jsi po vlastním svém štěstí. — „Prospívati lidstvu dle svých sil poctivě a nezištně — toť již samo sebou jest blahem." Tak říkával jsi často, a já zapamatoval si tvá slova. Nyní však, kdy subjektivní moje štěstí zvráceno leží v troskách, připomínám si tato slova živěji ... Ztrativ blaho, založené na subjektivních, pouze k vlastnímu „já" se odnášejících přáních, chci hledati toho blaha, štěstí, jehož ty hledáš — blaha v působení pro lidstvo. Nedal jsi se svésti city, když setkal jsi se se svou dávnou družkou, již snad miluješ, a jež snad miluje Tebe — povrhl jsi blahem, jež ze vzájemné lásky zajisté bylo by Ti vyprýštilo, nezapomněl jsi na tužby své prospěti lidstvu na poli vědy — opustil jsi své blaho a kráčel jsi pevně za vytknutým cílem svého života. A jsem přesvědčen, že vykonáš mnoho; Tvé obrovské, neobyčejné nadání mne naplňuje předtuchou, že obohatíš pracemi svými vědu, a takto, vědou lidstvu prospívaje, zajisté sám budeš pak šťasten ... Ale jak já se skrovným svým nadáním, při nejlepší vůli mohu lidstvu prospěti? Zdaž nejsem podoben okřídlenci, chtějícímu daleko, daleko, ale jehož síla ani k menšímu rozletu nestačí?

A při podobných myšlénkách rozevírá se hluboký rozpor v mé duši, a mně zdá se v podobných chvílích, že pro mne vše už ztraceno a mně že souzeno žitím potáceti se bez cíle k neznámému místu, kde přichystán je pro mne černý hrob."

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Tak psal Vojtěch. Ambrož hluboce byl dojat tímto dopisem, zejména oním sdělením o rozejití dvou srdcí, z nichž v jednom pučela hluboká, vroucí, ve druhém pak jen povrchní láska. Co měl o tom souditi —?

Ku podivu — Ambrož nezatruchlil. I on, tak jako kdysi farář,

byl přesvědčen, že k ideálnosti Vojtěchově Pavlína nikterak se nehodí. S tajenou bázní sledoval poměr Vojtěchův k dívce; strachoval se o jeho blaho — ačkoliv nikdy ni slůvkem v této čistě subjektivné záležitosti svého úsudku nepronesl. Nyní si z hluboka oddechl. Tušil, že Vojtěch odvrácen jest od propasti, kam spěl v domnění, že kráčí k ráji, a že vrácen jest zase ideálům.

„Utonul bys v tom moři všednosti, Vojtěchu," myslil si Ambrož. „Tvůj duch směřuje k cílům vyšším — Pavlína stála na záporném pólu tvých tužeb."

Pak usedl ke stolu a psal Vojtěchovi obšírný dopis, z něhož vyjímáme toto: (Pokračování.)

V říši bílého medvěda.

Črty z dějin polárních výprav.

Sebral **Václav Frühbauer.**

(Dokončení.)

Švédská výprava. Plavec Tobiesen; loď Arctie, Alert a Discovéry. Výprava Naresova. Různé expedice na sever. Myšlénka, zařídíti nákladem a účastenstvím všech evropských mocností pozorovací a ochranné stanice v nejdálnějším severu.

Také Švédové vystrojili r. 1872. z ponuknutí Nordenskiöldova výpravu, jejíž úmyslem bylo přezimovati na severu Špicberků na ostrově Parry, a odtud pomocí sobů, jichž s sebou vzali 40, konati výzkumy a ovšem, kdyby bylo možno, proniknouti třeba až k pólu. Obchodník z Gothenburku Oskar Dickson věnoval k tomu cíli velkou část peněz, a vláda propůjčila parník „Polhem" jakož i dvě menší lodi k dopravě zásob na zimu, jež však měly se téhož roku ještě navrátiti.

Výprava vyplula z Trömsoe dnes 12. června. Na ostrově Nordském vypustili soby, kteří se později následkem nedbalosti Lapponců je hlídajících rozutekli a zmařili tak všelikou naději výpravy. Od tohoto ostrova dostala se výprava jen ještě do zátoky Musselské, kdež zamrzly všecky lodi, nemohouce ani ku předu, ani zpět. A tak bylo tu nuceno přezimovati 67 mužů na místě 21, pro něž byly zásoby připraveny. Avšak opatrností vůdcovou tato nehoda výpravy nezmařila. Když nastalo jitro po dlouhé zimní noci, vypraveny byly troje saně, a s nimi vykonána cesta velice pamětihodná. — Nejprve vystoupil Nordenskiöld na ostrov Parryho, a že dále k severu bránilo moře, obrátil se k východu podél břehu velkého ostrova a vrátil se středem pevniny do zátoky Musselské, čině každodenně vědecká pozorování. Začátkem srpna 1873. byl již zase v Trömsoe.

Smutnější událost odehrála se téže zimy nedaleko stanoviska výpravy Nordenskiöldovy. Tam zamrzlo v Grey Pointu 6 norských rybářských lodic. Dvě z nich „Jacobine" a „Pepita" užily příhodného okamžiku, kdy vichřice led rozdrtila, a šťastně unikly záhubě a přistály dne 4. listopadu ve vlasti. Ostatní uvázly v ledu s mužstvem čítajícím 19 osob, jež zhynuly nejvíce na kurděje. V červnu roku následujícího nalezl kapitán Mack jejich pozůstatky a deník. Norsko

vyslalo jim na pomoc, a to ještě na podzim a v zimě tři lodi, ale nižádné lodi nezdařilo se již přistáti u Špicberků.

S Nordenskiöldem setkal se u Špicberků po oba roky často jmenovaný Leigh, jenž nyní téměř každoročně se tam vypravil a výzkumy svými ve mnohém vědu obohacoval. Rovněž setkal se tam s výpravou švédskou rakouský geolog Richard Drasche-Wartinberg, kterýž najav si lodici „Polarstjernen“ konal tam vědecká studia.

Časná zima r. 1872. vyžádala si ještě za oběť proslulého plavce Tobiesena a jeho syna Jakuba na zamrzlé lodi u západního břehu Nové Země, jihovýchodně od ostrovů Křižových. Dva plavci, kteří s ním byli na lodi, zůstali na živě a berouce se na člunu k jihu zachránili se. Zajímavy jsou příběhy sedmi mužů, kteříž na podzim Tobiesena opustili. Hladem a zimou jsouce trápeni, dostali se pracně do chaty na břehu Husí Země, kterouž tam někdy Rusové vystavěli. Odpočinuvše si tři neděle a nemohouce se více uživiti lovem, složili vše, co měli, na malé sáňky, a brali se dále k jihu. Avšak sněhová vichřice oddělila brzy dva z nich, právě ty, kteříž nesli ručnice a náboje. Zbývajících pět postupovalo přece ku předu. Jeden zemřel na cestě, ale čtyři došli, ovšem na nejvýš zemdlení, k chatám Samojedů, kdež nalezli útulek. Roku následujícího přišli do téže chatrče oba jejich zmizelí soudruhové. Tito po nešťastném odloučení vrátili se do známé chýže a strávili tam neméně strastiplnou zimu. Jejich pobyt podobal se pobytu čtyř Rusů na Špicberkách. Nouze jejich byla tak veliká, že vyhrabávali pod sněhem sobí kosti, jež zbyly po Rusích, vařili je a maso z nich ohlodávali. V polovici dubna, majíce střeliva již jen na 3 rány, dali se na cestu k jihu, kdež nalezli své soudruhy. Odtud pluli společně na člunu k ostrovu Vajgači, kdež setkali se s krajany a s nimi se vrátili do Norska.

Ve příčině zeměpisné jest důležitá výprava lodi „Arctie“ do souostroví severoamerického, v posledních letech jaksi zanedbávaného. Vedl ji kapitán Adams za účastenství komandéra Alberta Hastingsa Markhama r. 1872. a zase 1873. Prozkoumal mořské úžiny, ústící do průlivu Lancasterského a opravil mapy okolních pevnin. Nalezl také zásobárny obou Rossů, jež byli tito zřídili, hledajíce Franklina, a ku podivu byly po tak dlouhých letech ještě mnohé věci dobře zachovany. Táž loď přijala pak část mužstva ze ztroskotané „Polaris“ a dopravila do vlasti.

Nyní zavládla zase myšlénka hledati průchod severovýchodní, kteréž ujali se se zdarem Švédové, Anglie pak učinila ještě jeden nákladný pokus slavně opanovati severní pól.

Tam zřízen byl komitét, v němž zasedal kapitán Sherard Osborne a Mac Clintock, jenž uváživ všecky posavadní výsledky a zkušenosti, volil opět cestu zálivem Smithovým. Dvě pevné lodi „Alert“ a „Discovéry“ opustily za vrchního velitelství kapitána Naresa dne 29. května r. 1875. přístav portsmouthský. Na jejich palubách bylo několik vynikajících učenců všech oborů. Obepluvše jižní cíp Grónska, brali se podél jeho západního pobřeží chtíce se bráti cestou Hallovou. V osadách dánských doplněn byl počet psů na 53 a vyhledán rovněž proslulý a zkušený Hans Hendrik. Navštívili známá místa z výpravy Kaneovy, Hayesovy, zimní pobyt lodi „Polaris“, kdež všude nalézali stopy svých předchůdců. Lodi držely se statně

v boji s ledovými krami v zálivu Smithově, zvláště „Discovéry“, jejíž velitelem byl kapitán Stephenson.

Pluli podél země Grinellovy, prorvané hlubokými, úzkými fjordy, a ta na mnoha místech byla tenkráte ledu prosta a na pohled dosti utěšená. Volně brali se úžinou Kennedyho i kanálem Robesonovým, minuli zátoku Lady Franklinové a přiblížili se ke břehům země Grantovy, ležící na západ od průlivu. Tam u mysu Bellotova zakotvila „Discovéry“, „Alert“ však plul ještě výše až za 82° s. š., kde zastihla ho u mysu Sheridanova zima. Byla tak krutá, že z okolí zmizela veškerá zvěř, jenom tuleň se někdy objevil. Ještě na podzim učinili několik vyjížděk do okolí, čímž hlavně prozkoumáno bylo pobřeží na západ od přístaviště „Alertu“ se zabývající.

Zvolna přec ubíhala zima při ustavičném zaměstnání. Každodenně bývalo vyučování podobné školnímu, jehož se všickni účastnili. Na „Alertu“ přednášíval velitel Markham nebo duchovní Pullen. Časem se procházeli, bavili se i hudbou a zpěvem, ano hráli i divadlo, jakož bylo obyčejem od dob Parryových. Ke konci ledna začínal jih rudnouti, a brzy i lumíci vylézali z děr, což jest známkou příchodu jara, pokud se tu ovšem o jaru může mluviti.

Ve březnu učiněna z „Alerta“ návštěva na „Discovéry“, jehož obyvatelům se rovněž dobře vedlo. Pouze tlumočník Dán Petersen onemocnél, a když mu byly odňaty obě nohy, zemřel Obě lodi strojily se nyní na další výpravy. Dne 3. dubna stály u „Alertu“ připraveny sedmery saně s vlajícími praporečky, jež měly se rozděliti na sever a na západ. Zima kolísala mezi 26° a 42° C, tak že musili se všichni ustavičně pohybovati, aby neztuhli. Na noc zalezli vždy do společného pytle z kožešin a přes obličej stáhli čepice. Brzy však objevily se kurdéje, a jeden po druhém stával se další cesty neschopným. Když výprava severní překročila 83° s. š., postupovalo ku předu již jenom několik mužů. A ti nejsouce od cíle své cesty vzdáleni ani 7° a dosáhnuvše dne 12. května nejvyššího bodu mezi všemi cestovateli, vztýčili na 83°, 20′, 26″ s. š. anglický prapor a zapěli národní hymnu. Západní výprava vykonala cestu 354 km., dospěvši po břehu až k 85° 33′ z. d. od Gr.

Kromě těchto výprav činěny byly i menší vyjížďky. A výsledkem této výpravy, která přibyla 2. dne listopadu bez pohromy do Portsmouthu, pobyvši 15 měsíců ve věčném ledu, bylo ujištění, že nelze severního pólu vůbec dostihnouti, alespoň ne tím způsobem, jak až posud pokusy se konaly. S tím přesvědčením vrátil se zkušený Nares ze své velikolepé výpravy, ale tím přec nevyvrátil důvěryplnou myšlénku, že se přec někdy podaří stanouti na zemské ose Však i tam, kde přezimovala poslední výprava anglická, byl čilý život animální; prohánělo se tam skot pižmový i bílý medvěd, a ptactvo táhlo ještě dále k severu. Není tudíž na pólu takové temperatury, ať jest to již pevnina či moře, aby život okamžitě zničila. Tenkráte také pronesl zkušený komandér Cheyne domněnku, že by se snad nejsnáze bylo lze dostati k pólu pomocí balonů. Týž nalezl sice přívržence, ale nesehnal dosti příspěvků, aby náklad byl uhrazen.

Od té doby nepronikl nikdo tak daleko jako Nares Téhož roku, kdy tento se vydal na cestu, křižovala ve Smithově zálivu loď „Pandora“, jejíž kapitán Allen Young zprostředkoval spojení výpravy Naresovy s vlastí, a roku následujícího byl tam s ním skotský kapitán

Walker s rybářskou lodicí „Erikem“, ale značné důležitosti nemá nižádná z těchto výprav. Značnější poněkud byl výsledek výpravy, kteráž uskutečnila se přičiněním amerického kapitána Howgatea. Tento snažil se, aby zřídila se státní pozorovací stanice někde u zátoky paní Franklinové, jak navrhoval Weyprecht po svém návratu, a ta aby se stala východištěm dalších výprav. Kapitán Tyson vedl loď na předběžné výzkumy, zatím co Howgate vymáhal podpory u kongresu Spojených států. Než, Tyson se vratil, přezimovav u ostrůvku Annanutaku, ale kongres žádných příspěvků nepovolil.

Zatím bylo na východě horlivě pracováno o nalezení splavného průchodu podél severních břehů Asie. Adolf Erik Nordenskiöld konal r. 1875. výpravu za tím účelem do moře Kárského. Vyplul z městečka Trömsöe, provázen jsa botanikem Kjellmannem a zoologem Théelem, na malé jachtě „Pröven“. Veškerá severní moře byla od rybářů neobyčejně navštívena, z nichž některým jako Gundersenovi zdařilo se přistáti až u stanice Barentsovy. Nordenskiöld přirazil nejprve k jižnímu ostrovu Nové Země a pak obrátil se k Wajgači. Podivili se, jak ostrov jest bohat rostlinami. Mezi poletujícím hmyzem ulovili několik druhů motýlů a střevlíků. Tu poprvé setkali se se Samojedy, dvěma muži a chlapcem. Ti odvážili se přátelsky na jachtu a byvše tam pohostěni, ukazovali svou vděčnosť tím, že vozili mužstvo na svých saních, tažených rychlonohými soby.

Ve průlivu Jugorském navštívila výprava osadu Kaboravu, kdež bydlí letního času kočující Rusové se Samojedy. Když se „Pröven“ blížil ku břehu, bylo veškeré obyvatelstvo právě na pobřeží, bavíc se zvlaštní hrou. Asi 20 mužů bylo sestaveno v kole, a uprostřed nich upevněn byl železný kruh. Komu podařilo se hoditi kopí do kruhu, byl vítězem. Ženy zpozorovavše cizince, uprchly do stanů, mužové však nedali se vyrušovati. Seznámili se brzy s cizinci a ochotně přinášeli kůže, aby je vyměnili za vodku. Nordenskiöld prozkoumal i vnitřek jejich stanů (mjä), ano, někteří vešli i do kostela Rusů, ozdobeného dosti pěknými ikony. Kněze ovšem tam není, časem jen zdaleka tam duchovní přichází. Samojed nazývá sebe „chasovar“ t. j. muž. Nordenskiöld chtěl fotografovati skupinu Samojedů, ale nebyl s to jich pohnouti, aby klidně stáli. A když nejlépe je urovnal, odhrnul šat, aby si v temnici obraz upravil. Jakmile však ukryl hlavu, rozprchli se zase na všecky strany.

Po této zastávce veplula jachta do moře Kárského a brala se volně podél poloostrova Jalmalu k východu až k vytčenému cíli, ústí řeky Jennisseje, kdež byla zakotvena ve přístavu Diksonově. Tam se účastníci rozdělili. Nordenskiöld plul po řece na člunu proti vodě a vrátil se přes Jenissejsk a Irkutsk do Evropy, kdežto ostatní se ubírali po dřívější cestě.

I roku následujícího vypravil se Nordenskiöld s malým parníkem „Ymerem“ v tato místa, aby přesvědčil se dokonale o všech poměrech, zvláště o tom, je-li moře Kárské každého roku splavné. Zastavil se opět při ústí Jenissey a prodlel tam 18 dní, čekaje na Dra. Théela, jenž se tam ubíral po suchu. V době této prozkoumal bedlivě celé okolí. Toto jest jako ostatní Sibiř nížina, na mnohých místech močálovitá. V těchto bahnech jsou pozůstatky mamutů, jichž obrovské kly jsou předmětem čilého obchodu; dají se zpracovati jako slonovina. Byli tam objeveni zamrzlí mamuti, na jejichž kostech bylo posud

maso a srst, že je psi ohryzovali. Těchto koster bývají celá ložiska, ano, mezi Lenou a Indigirkou jest všecka půda ze samých téměř kostí.

Jelikož zvířata mamutům podobná nyní jen v horkých pásmech žijí, lze souditi, že tyto kraje nebyly vždy pokryty věčným sněhem, ale že i tam hřálo kdysi slunce tropické, až pak vše převratem změnilo se v ledovou zimu. A že v krajinách těch bujela kdysi zcela jiná květena i že bývaly porostlé bohatými lesy, o tom svědčí geologické výzkumy, jež sebral švýcarský geolog a paleontolog Oswald Heer. V Grónsku nalezen byl na 70° s. š. celý zkamenělý les, v němž jsou kmeny obrovských dubů, platanů, ořechů, topolů, smrků a sequoií. A v zemi Grinnellově bylo nalezeno jen 25 druhů konifer z doby třetihorní, dále javor, hloh i břečťan, že celkem napočítáno 162 druhů rozličného rostlinstva. Objeveny byly i některé druhy hmyzu.

I to patrno z útvarů země, že rozptýlené ostrovy kolem severního pólu bývaly kdysi souvislou pevninou, a pak mosty spojující náhle strženy. Snad bylo tu na konci třetihorní doby večné jaro, kdy u nás zase dle domnění učenců byla krajina lednatá, a snad ještě někdy ty mrtvé kraje povstanou ze chladného hrobu a slaviti budou své vzkříšení. —

Snahy Nordenskiöldovy podporoval hlavně ruský kupec Alexandr Sibirjakov, jehož přičiněním téhož času v ústí Jenisseje dvě lodice na výzkumech pracovaly. Carlsen byl současně na Nové Zemi, a rybolovec Jan Kjelsen na východě Špicberků spojoval vědu s obchodem.

Tím otevřeny byly obchodníkům nové cesty, jichž především se účastnil čilý Sibirjakov, odeslav opět r. 1877. k Jenisseji parník „Fraser“ pod velitelstvím kapitána Dallmanna. Dne 20. září téhož roku přistála v Tobolsku „Luise“ vezouc náklad z Anglie. Na Jenisseji vystavěná loď „Zoře“ dostala se šťastně do Evropy, ač byla jen chatrná. R 1878. ještě více lodí se ubíralo touto cestou: „Fraser“, „Lena“ pod kapitánem Johannesenem, „Express“, jemuž velel kapitán Gundersen, hamburský parník „Neptun“ a j.

Zatím co se připravoval Nordenskiöld na svou velikou cestu, vyslalo Švédsko třetí výpravu k ohledání severních moří. R. 1878. vyplul z Hammerfestu Voeringen a zakotvil až u severního břehu Špicberků, kdež ukořistil profesor Mohn pro vědu mnoho důležitých věcí. Holanďané vystrojili téhož roku parník „Vilém Barcuts“, jehož plavba však neměla výsledku. Teprve příštího roku, obnovuje své snahy, přiblížil se první po rakouské výpravě k dohledu vrcholů hor Země císaře Františka Josefa.

Téhož roku přezimoval na Nové Zemi ruský poručík Tjague se 6 samojedovými rodinami blíže přístavu „Malý Karmakuly“ a zaznamenav své paměti, dokládá, že zimování zvlášť pro Samojedy není příliš nesnadným.

Zatím vystrojil Nordenskiöld, získav pro svůj podnik krále Oskara, pomocí svých příznivců Oskara Dicksona a Sibirjakova, pěkný parník „Wegu“ o 500 tunách a opatřil ji zásobami na dva roky. Kapitánem učiněn byl Arnold Palander, a ze známých již učenců byl tu Kjellmann a zoolog Dr. Stuxberg — všech dvacet osm mužů.

Dne 4. července 1878. pluli z Gothenburku známou cestou úžinou Jugorskou do zátoky při ústí Jenisseje a dále podél břehů na mapách velmi neurčitě vyznačených, plujíce jen zvolna, ana hustá mlha jenom na malou vzdálenosť obzor jim otvírala. Po šestinedělní plavbě

stanuli u nejsevernějšího bodu Asie mysu Čejljuskinova. Vystoupivše tam na pevninu, nalezli veliká hejna čejk a kachen a přes 20 druhů kvetoucích rostlin. Na další cestě potkávali se s prvními ledy a musili se proto těsně držeti nízkých břehů. U Leny opustila „Wegu" družka „Lena", kteráž ji měla až tam provázeti. Odtud hledala si „Wega" sama cestu, a Nordenskiöld pevně doufal, že ještě před zimou dorazí do úžiny Beringovy. Krajiny východně od Leny jsou pusté, bažinaté, neúrodné. Cestovatel nalezl by po dlouhém teprve bloudění nějaký stan polodivokých Čukčů, jichž bydlí asi 30.000 kočovně v oblasti těchto východních sibiřských řek.

Tito staví si stany ze sobích koží a odívají se rovněž kožemi. Mužové stříhají si vlasy do hola, jenom na temeně nechávají jich chumáč, jež pak česají ku předu. V uších nosí perličky. Ženy nezbavují se vlasů a tetují se v obličeji čarami od úst a očí ku bradě. Peněz neváží si a při obchodech vyměňují kůže za lesklé trety, nejraději však za tabák a kořalku. Jsou nedbalí a líní, ale k cizincům přívětivi. O ostatním světě nevědí ničeho. — ani že mají v Petrohradě cara, ač odvádějí malou daň v kožích („jasak") dosti ochotně. Živí se masem, rádi však též jedí zeleninu. Sůl jest jim kořením neznámým. Řeči jejich účastníci výpravy nerozuměli, přece však rozeznali v ní několik anglických slov, jimž se lidé ti nepochybně naučili při obchodech. Nedaleko ústí Leny nalezla výprava větší osadu Čukčů „Pitlekai".

Wega plula kolem ostrovů Medvědích, Novosibiřských, Ljachovských, kol mysu Šelagskoi, jenž vystupuje blíže ústí řeky Kolymy, ale tam nebyla cesta již tak pohodlná, jak se nadáli. Ledové kry kupily se na všech stranách a zdržovaly často loď po několik dní. U mysu severního byli nuceni dlouho prodleti. Vystoupili na břeh a navštívili osadu Čukčů, záležející z 18 stanů. Náčelník jejich jmenoval se Čepurin. Nedaleko pak nalezli zbytky starého sídla a ve troskách mnoho kamenných a kostěných předmětů i medvědích koster. Jsou to pozůstatky po předchůdcích Čukčů, neznámého národa Onkilon, jenž byl od nich odtud vytlačen.

Když se ledové kry zase rozstoupily, drala se „Wega" ku předu a kdyby byla mohla jenom několik hodin plouti plnou parou dále, byla by ještě téhož roku veplula do Tichého oceánu. Zamrzla však v ledovém moři poblíže Sěrdce-kamenu, a teprve den 18. července následujícího roku přinesl jí vysvobození. Dne 2. září pak zvěstoval Evropě telegram z japanského přístavu Jokohamy o šťastném obeplutí starého světa.

Zatím, co statečný Nordenskiöld nedaleko úžiny Beringovy přezimoval, chystány již lodi k jeho osvobození. Nordenskiöld však šťastně se navrátil, kdežto pomocné lodi smutně zahynuly.

Sibirjakov vyslal z jara parník, kterýž ztroskotal se severně od ostrova Jezo, mužstvo však se zachránilo. —

Loď „Jeanetta" vypravená Jansenem Gordou-Benattem, vypravila se pod kapitánem Jiřím de Long dne 8. července 1878. ze San Franciska. Měla plouti úžinou Beringovou a přispěti tam Nordenskiöldovi, kdyby potřeboval pomoci, jinak měla se samostatně vydati na výzkumy polární. Z té příčiny byla zásobena na 3 léta, majíc 40 psů. Dověděvši se od Čukčů, že skutečně nedaleko nějaká veliká loď zamrzla, a nalezši skutečně mnoho předmětů, které vylučovaly veškerou

pochybnosť, že tam Wega přes zimu odpočívala, obrátila se výprava na sever k zemi Wrangellově. Avšak brzy zamrzla, a mužstvo nechtějíc po druhé přezimovati v ledovém kraji, opustilo příštího roku porouchanou loď a dostalo se šťastně, ač po mnohých obtížích, k ostrovům novosibířským. Tam se rozdělilo na tři čluny, jež však prudká vichřice brzy rozehnala. Člun, na němž velel inženýr Nelville, připlul ráno k jednomu ramenu řeky, kdež jim domorodci ochotně přispěli, aby se dostali proti proudu ku větší osadě Bulu.

Sotva se mužstvo poněkud zotavilo, vypravil se Nelville, aby hledal ztracených člunů. Nalezl sice rozličné stopy nešťastných soudruhů na pobřeží, ale ničeho více. A když měl nedostatek potravin, vrátil se a odebral se do Irkutska, aby odtamtud podal zprávy do vlasti. Tam ihned konány přípravy a vše vynaloženo na zachránění ztracených. Konečně byly nalezeny, ale jen mrtvoly nešťastníků I vůdce de Long byl vyhrabán ze sněhu, a denník nalezen, v němž zapsána byla všecka utrpení, jichž zakoušeli hladem a zimou až do posledního dechu. Bolestno čísti to líčení a kratičké vroucí modlitby v okamžicích, kdy jeden po druhém skonával.

Pozůstatky jejich byly sebrány a uloženy ve společném hrobě, na němž postaven kříž se jmény tam odpočívajících. Smutný to osud polární výpravy, ovšem osud nikoliv nový a první, a zajisté také ne poslední.

Zatím pohybovaly se na západě severní Asie některé menší výpravy, totiž v létě r. 1879. anglického kapitána Narkhama známá loď „Isbjörn“ a hollandská loď „Vilém Barents“. Avšak ani jim, ani dvěma Sibirjakovým lodicím nezdařilo se téhož roku dostati se k Jenisseji. Ale ruský kapitán Dallmann vyčkal ještě nějaký čas a dostal se přece k cíli své cesty.

Kromě „Viléma Barantse“, jenž přiblížil se k zemi cís. Františka Josefa až na 1 km., zdařilo se ještě dvakráte vstoupiti na tuto ztuhlou pevninu. Byl to parník „Eira“, již po dvakráte vedl Leigh Smith totiž r. 1880. a 1881.

Když „Jeannetta“ hynula v tajemném světě, plula výprava Alexandra Sibirjakova do moře Kárského pod vedením kapitána Nilsona. Byla nucena třeba obeplouti celou Novou Zemi, aby nalezla splavné moře. Vniknuvše tudy do věčné lednice, zmizeli účastníci a dlouhý čas nepřicházely nižádné zprávy o nich. V Evropě domnívali se, že stali se obětí zimy, anebo že snad zimují někde u Jeniseje, tak že bratr Sibirjakova Konstantin již posýlal jim na saních pomocnou výpravu. Konečně v lednu 1881. došel telegram z Tobolcka, že loď stojí při ústí Obu, a všichni že jsou živi a zdrávi. Sibirjakov sám vrátil se téže zimy po pevnině do Petrohradu.

Po svém návratu ze Země Františka Josefa navrhoval Weyprecht, aby se ve vysokých krajinách arktických zřídilo několik pozorovacích stanic, jež by jednak podporovaly výpravy k pólu se berouci, jednak meteorologickými výzkumy se zaměstnávaly. Myšlénka tato se ujala, a Weyprecht vyložil celý plán nejprve na mezinárodním kongressu v Římě r. 1879, jenž později byl schválen na konferencích v Hamburku, Bernu a v Petrohradě.

Mělo býti za účastenstvi všech národů zřízeno 12 stanic na severu a 2 na jihu. Rakousku vykázán byl ostrov Jan Mayen, Anglii Fort Roe, Německu Cumberland Sound, Dánsku Godthaab, Spojeným

Státům Mys Barrow a zátoka Paní Franklinové, Švédsku Špicberky, Rusku ústí Leny, Norsku Bossekop; dále zřízeny stanice u Sodankylä, ve přístavu Dicksonově a v zátoce Möllerové. Všecky, obdrževše stejné instrukce, měly býti na místě před 1. dnem srpna 1882. a vrátiti se pak po konci září příštího roku.

Ale výpočty tyto se do podrobna nezdařily. Dánská výprava ani nedoplula na ustanovené místo, a Švédsko bylo nuceno zastaviti se místo na severu Špicberků již na jihu. Rakouskou výpravu řídil poručík Wohlgemuth a šťastně ji přivedl zpět. Byla to loď „Pola“ se 14 muži. Spojené Státy vystrojily s velikým nákladem nádherný parník „Proteus“ a svěřili jej majoru Greeleyovi, aby založil stanici u zátoky Paní Franklinové. Tohoto provázelo několik přírodopisců, lékařů a fotograf. Loď byla zásobena na 3 roky, ale čekáno marně na její návrat. Vysláno tudíž k jejímu vyhledání několik lodí, z nichž dvěma „Thetis“ a „Bear“ zdařilo se dne 17. července 1884. alespoň 7 mužů z „Protea“ zachrániti. Velitel Bisemon nalezl totiž papíry, dle nichž bylo možno ztracené stopovati. Z listin těch bylo poznáno, že výprava jest ve hrozném stavu, a proto spěchali tím více s pomocí. Konečně přiblížili se ku břehům, kdež dle jejich domnění měli se s výpravou setkati. A v skutku již z daleka viděli na příkrém břehu stojícího muže, jenž mávaje praporem nad hlavou, dával jim znamení, a při tom dvakráte klesl k zemi a zase se sebral. Rychle spuštěny čluny, a několik mužů připlulo k pevnině; přistoupili k nešťastníkovi, na jehož obličeji mohli čísti celou hrůzu bídy. Tváře byly opadlé, oči divoce těkající, vlasy rozcuchané a rty zimničně se chvějící. V nedaleké chatrči ještě příšernější obraz se objevil. Bylo tam několik mrtvých těl, a ostatní polomrtví dopíjeli poslední zbytek kořalky. Mezi nimi lezl po čtyrech muž ve tváři černý s rozedraným kabátem, mající na hlavě červenou čepičku a skrze brejle zděšeně se dívaje. Muž tento byl major Greeley. Ještě okamžik — a všickni byli by bídně zahynuli, neboť již po několik dní živili se jen smrdutým odvarem tulenní kůže. — Výprava Greeleyova dospěla k 83° 24′ s. š.

Roku 1882. zamrzla též dánská loď „Dijmphna“ pod velitelstvím poručíka Hovyaarda v zátoce Kárské, asi 50 kroků od hollandské „Warny“, jež tam zastižena byla stejným osudem. Roku následujícího utonula „Warna“, a „Dijmphna“ nemajíc dostatek potravin, vrátila se v červenci do vlasti.

V posledních letech bylo v Evropě věnováno více pozornosti neznámému středu Afriky. Z menších expedic polárních zasluhuje zmínky výprava, již vedl baron Nordenskiöld r. 1883. na břehy grónské, aby hledal starý Ostbygd. Nákladem Oskara Diksona vystrojena byla loď, jejíž velitelství dáno kapitánu Nilsonovi. Kromě Nordenskiölda měli ještě učenci Dr. Nathorst, Berlin a Forststrand konati ve vnitru Grónska studia geologická, botanická i zoologicka. Vnikli dosti hluboko a ještě téhož roku se vrátili.

Dánský kapitán Holm vedl dvakráte loď na břehy grónské, naposled r. 1884. Tentokráte tam přezimoval a na svých výletech často se stýkal s domorodci. Sebral též některé místní národní pověsti a obyčeje a položil základ ke slovníku jazyka eskimáckého.

Vzpomínky zasluhuje také výprava, jež stala se nákladem cárské akademie věd v Petrohradě za velitelství A. Bungea. Hlavním účelem jejím bylo prozkoumati nedostatečně známé skupiny ostrovů v mořích

sibiřských. Velmi bohatě vším zaopatřená — byloť celkem 19 saní tažených od 240 psů — vrátila se po dvouletém tam pobytu vysílena a zemdlena. Výprava ve mnohém objasnila a doplnila předešlé výzkumy, pokud se týká povahy moře, jeho proudů, ledu, a obohatila známosť zvířeny, květeny i útvarů geologických tamních ostrovů. Ovšem že budoucnosť mnoho nových objevů ještě přinese.

R. 1886. věnoval James Gordon Bennett veliký náklad na výpravu, s kterouž vyplul Gidder a zaměřil zálivem Smithovým přímo k pólu. O výsledcích není posud ničeho známo,

Na Grónsku konaly téhož roku dvě dánské lodi výzkumné projížďky, jichž účastnil se princ Waldemar. Obepluli západní pobřeží — až k Uperniviku.

Inženýr Melville, známý účastník nešťastné výpravy „Jeannetty“, jenž vyslán byl také k vyhledání Greeleye, navrhuje nový plán k dostoupení pólu. Na Zemi Františka Josefa zřídila by se stanice se zásobami na 4 roky. Loď dopravná vrátila by se do Evropy. Melville se domnívá, že povrch točny jest ledová planina, nečinící překážky jízdě na saních, a že tiché bezvětří ještě ji usnadňuje.

Jinak vykonal cestu po Grónsku mladý norský učenec Dr. Fridtjof Nansen, conservator musea v Bergenu. Týž přibyl na Grónsko dne 17. července 1888. u Sermilikjadu. Tam opustil loď „Tyru“ a se 2 čluny, osazenými třemi krajany a dvěma Laponci, snažil se doraziti ku břehům. Bojuje ustavičně se tříští přistál teprve po měsíci u pevniny blíže mysu Farewellu. Odtud zaměřil přes ledovce do Christianshaabu, ale později byl nucen zkrátiti cestu a uchýliti se do bližšího Godthaabu, kamž zdráv přirazil dne 3. října. Ale poslední loď „Fox“ byla již opustila přístav, tak že bylo mu v Godthaabu přezimovati; přece však mohl po veliteli tohoto parníku zaslati do Evropy zprávu o šťastně vykonané cestě.

Po svém návratu do vlasti měl Nansen v učené společnosti přednášky, kde doporučuje cestu k pólu od úžiny Beringovy, a to na lodi s ohnutými boky, by ji tísnící ledy neroztříštily, ale pozdvihly. Soudí, že tudy vede proud mořský přímo přes zemskou točnu, ježto nalezeny byly v moři Grónském dva předměty, které tam nemohly jinudy připlouti leč tím proudem, byly to části spodků účastnika výpravy Longovy a oštěp z Aljašky.

Nezdařilo se posud stanouti na zemském pólu, ač po tom všickni národové touží, ač všickni již mnoho pokladů i životů věnovali na jeho dobytí. Jednotlivcům bude to sotva možno, ale spojeným silám snad se přece dílo podaří. A pak objasní se nám mnohé věci ze zákonů přírodních na místě, kde není půl roku noci a půl roku dne. Jestiť to zákon, jejž Bůh vložil v srdce člověka, aby snažil se prospívati moudrostí a rozumem, aby zdokonaluje ducha svého, přibližoval se všemohoucímu a vševědoucímu Stvořiteli.

Vzpomínky na matku.

Krátko užil jsem tvé vřelé lásky,
dobrá máti,
za to nyní tvoje s nebe zkazky
dni mi zlatí.

Krátko těšil jsem se péči milé,
máti drahá,
jež's mi věnovala oné chvíle
plné blaha.

Krátko jen jsem ssál tvé moudré rady,
matko zlatá,
ale přec je jimi vždy a všady
duše jata.

Krátko slýchal jsem tvá těšná slova,
máti milá,
jež si opakuje často znova
mysl čilá.

Krátko zřel jsem dobré tvoje oko,
zbožná matko,
v něž se nyní dívat převysoko
je tak sladko.

Dlouho myslil jsem a myslil zase
na tě, máti,
slyše tebe za dne, ve snů čase
promlouvati.

Dlouho snil jsem a sním dosud o tom
květném mládí,
a co srdce hloub mi stihlo potom,
hruď mi chladí.

Upomínky krásné, milé, tklivé,
zlatá máti,
na tvé zbožné srdce, oko živé
dni mi zlatí.

Dr. **M. Kovář.**

Francie antiklerikální za doby francouzsko-pruské války roku 1870.

Píše **E. D' Avesne.**

(Pokračování.)

V ministerstvě války nevedli si o nic rozmyslněji a zkušeněji. Portefeuille přešel z rukou kmeta v úřadě sešedivělého do rukou mladého muže, kteréhož jediná stkvělá soudní řeč učinila na ráz slavným. Cujas chtěl diktovati bitevní plány zkušeným vojínům a sotva ocitl se v křesle ministerstva války, již dodával si práva veleti armádám a dávati rozkazy vojevůdcům stojícím před nepřítelem. A co více, lidé, jež k sobě povolal za pomocníky podivuhodné práce, byli právě tak nevědomi ve vědách vojenských a strategii. Pan Freycinet na př. býval ingenieurem, jehož vlastenci montanbanští nechtěli za prefekta. Přišel do Toursu a jménem pana Gambetty vedl si tu jako pravý ministr války za vlády národní obrany. Druhý byl učitel, improvisovaný Carnot, za dvakrát dvacet čtyři hodiny. Onen dosazoval a sesazoval jenerály, řídil armády, a podle libosti zasýlal ze svého kabinetu bitevní plány náčelníkům vojsk.[1]) Tento prováděl se zimničnou rychlostí odvod ve velkém. Jako divem vyrůstaly ze země bezprostředně po jeho jmenování celé armády.

„První svolání mobilisovaných", píše panu Gambettovi ze dne 17. prosince, „přivedlo nám 540.000 mužů. Jsou bez mála všickni ozbrojeni, ošacení a opatřeni. Doplňuji nedostatečné anebo špatné ozbrojení.

„Ze dvacíti šesti departementů, odkud mne již došly zprávy, čítáme 233.130 mobilisovaných kteří mají 166.550 pušek.

Tábor de Conlie byl by ozbrojen, kdyby byli bretanští prefekti nepodrželi si pušky pro svoje gardy. Rozdám tedy pušky celému táboru". (19. prosince.)

„Zasýlám vám zprávy o dalších pěti departementech ve příčině ozbrojených branců. Jest tu 56.225 mužů s 55.500 puškami. Myslím, abychom, jakmile budou připraveni, poslali těch 145.000 ihned do boje." (24. prosince.)

„Věnuji nyní všecku péči, abych nejrychleji spořádal dělostřelecké baterie. Na Iseře bylo by již všecko hotovo, prefekt učinil však nedostatečné návrhy. Dovoltež, abych vám pověděl, že by se věc nikterak nebyla zdržela, kdyby byl pan Lévy neústupně nežádal, aby jmenování dálo se dle jeho hlavy. Račte rozhodnouti, mohu-li sám jmenovati, jako činím i ve všech třídách branců." (25. prosince.)

Pán sám podržel v ruce své všecko řízení a domnívaje se, že vítězství učiní poslušnějším své velitelské vůli překročením moci sobě svěřené, přisoudil si vlastní autoritou moc téměř neobmezenou. Tak

---

[1]) Jeho válečné vědomosti byly velmi skrovny, jak svědčí následující událost: „M. de Maillé. — Dovolí-li slavná komise, podám ukázku vojenských vědomostí pana Freycineta. Bylo to v departementu Indre-et-Loire. Jenerál Clerc dostal od pana Freycineta následující rozkaz: „Vydejte se ihned do Saumur, abyste uhájili most de la Poissonière." Jenerál odpověděl: „Most de la Poissonière jest 17 mil vzdálen od Saumur." Načež pan Freycinet odpovídá telegramem: „Rozkaz jest rozkaz; vyhovte mu ihned." (Enq. dép. de l'amiral Fourichon, p. 692.)

dovolil si „uzavírati obchody a otvírati úvěr beze všeho svolení delegace, přisvojuje si tím právo, jehož se mu nikterak nebylo dostalo svěřenou mu (arci přiznávám sám, jen velmi špatně určenou) mocí od vlády pařížské. Bezpochyby činil tak v nejlepším úmyslu, ale způsobem samé obraně velice škodlivým.“ (Glais Bizoin, Dictature de cinq mois, p. 86, 87.)

* * *

Pomocí těchto úvěrů byly učiněny hanebné koupě.

„Vojíni, kterým bylo broditi se a bojovati ve sněhu a blátě, tábořiti za mrazu šesti stupňů, konati dvanáctihodinové pochody v bahnitých pláních, kde bořili se až po kolena, dostávali boty, jež rozpadly se za hodinu, a stejnokroj z látky, pro kterou není jména, který nebyl jim nijak oděvem.[2])

„V zásylce 4000 párů střevíců bylo tři tisíce špatných,“ vypravuje jenerál Chesneau.... „Haleny a spodky byly zhotoveny z látky, již před válkou nikdo v obchodě neznal. Nebylo to sukno ani flanel, nýbrž bavlněné tkanivo podivné úpravy. Deštěm se úprava rozmočila a spláchla, a mužstvo chvělo se ve veteši.

„Velmi jsem si stěžoval do hanebné jakosti látek na halenách a spodcích vojska: jmenovali je sice suknem, nebylo však v nich ani nitky soukenné, a věru nejlépe bylo by jim slušelo jméno hubka...“ A stěžoval si někdo? Odvážil se někdo žalovati u představených? Prefekti nazvali takového žalobce sketou.

„Guéret, 23. prosince 1870. Čís. 5293. — Prefekt ministru vnitra v Bordeaux. Žalobu, kterou jste obdržel ve příčině špatné jakosti oděvu, sepsal advokát nemající práce, jemuž se dosud nepodařilo upoutati pozornosť. Zavrhl jsem vše, co se mi zdálo špatnější. Dávám brancům nejen pokrývku, ale i vojenskou kapotu. Pošlu vám o té věci zprávu.

Nadaud.“

Nazejtří arci titéž prefekti dobrovolně vyznávali, že velmi mnozí jejich dodavatelé je hanebně okradli, a čtenář se věru nemálo podiví, s jakým sebezapřením dovedou sebe usvědčiti ze lži:

„Guéret, 24. prosince, 1870. Čís. 312. — Prefekt ministru války. Bordeaux. Poněvadž krejčí oděv pro vojsko dodávající dopustili se hanebné krádeže, nemohu vám ihned vyslati svoje brance; bylo mi vyhoditi více než polovinu halen a spodků. — Nadaud.“

Známá pravda jest, že oděv i jiné potřeby vojínů byly velmi špatného druhu a nezřídka i věci staré, jež byly sousední země zamítly.

Některá obuv, zvláště střevíce rozdané ve Fampoux dne 15. ledna r. 1871., vydržely nejvýše den, většinou však toliko půl dne.

---

[2]) Rapp. de M. de Pioger, sur la campagne du Nord, str. 27.) „Ubozí branci!“ psal jiný důstojník jižní armády. „Věci, které dostali, nemají pražádné ceny. Spodky jsou tak sestříženy, že nelze jich obléci, flanelové pasy jsou přímo směšny, z haleny za čtrnáct dní již visí hadry bez barvy, a všecky setlely; řekl bych, že to oděv od vetešníka. Obuv jejich jsou holé přištipky; podešve stlučeny ze starých kusů kůže, srsti, klihu a lepenky. Vzal jsem na rozkaz jenerálův nový střevíc, abych se přesvědčil o hodnotě, a hle, vyloupal jsem nehtem všecky cvočky z podešve! A v takové obuvi mají ubozí konati pochody!“ (La republique en baraques. Carnet d'un officier, p. 8. 9)

„Následky tak bídného odění brzy se jevily v nemocech a zhusta v nezhojitelných neduzích mužstva. Neméně škodlivý byl vliv této nepoctivosti také na válečné operace. Dne 4. ledna na př. ztratila 3. legie branců 11 mužů zbraní nepřátelskou, avšak 2.500 mužů ze příčiny špatné obuvi. Všickni ti byli neschopni zpátečního pochodu se svou armádou. (Rapport de la Commission des marches sur les traités passés dans le Nord. p. 88.) Ale, což na tom, že vojíni strádali, když v Toursu i Bordeaux oplývali blahobytem! Kdežto vojska pravidelná, svobodné pluky i branci hladem a mrazem hynuli, střídaly se z delegace depeše klidného obsahu:

„Bourges, 16. prosince 1870., 10 hod. 17 m. večer. Čís. 401. — Ministr vnitra jenerálnímu řediteli telegrafu v Bordeaux. Doutníky výtečné. Buďte stále veselé a dobré mysli. Pozdrav a bratrství vám, prefektu a všem. Léon Gambetta."

„Bordeaux, 19. prosince 1870., 4 hod. 45 m. večer. Čísl. 5.800. — Jenerální ředitel telegrafu Gambettovi v Bourges. Dnes ráno prohlédl jsem váš byt. Je tu celé moře purpuru a zlata....."

* * *

U teplého krbu „v moři purpuru a zlata", při bohaté zásobě výtečných doutníků není věru těžko prohlásiti hrdinsky, že povedeme válku až do krajnosti, mnohem snáze aspoň lze učiniti takové prohlášení, než třeba jen jednou státi v dešti nepřátelských kulí. Ale jaký div, že takovým jednáním vydává se člověk přísné spravedlivému soudu i vlastní své strany, ač li dosud nepozbyla zdravého rozumu a poslední jiskry vlastenectví. Delegaci tourské bylo se dožiti této smutné zkušenosti Starý republikán, pan P. Lanfrey, nemoha se již zdržeti spravedlivého hněvu, ujal se péra a napsal v posledních dnech měsíce prosince 1870. do Gazette du peuple následující článek, jemuž dostalo se pochvaly všech pravých Francouzů.

* * *

„Místo aby naší armádě orleanské byl umožněn postup k Paříži, dlela v nepořádku po březích Loiry a konečně jest úplně roztržena ve dvě oddělení, jež marně domáhala se spojení. Poctivý a hrdinný její vojevůdce, který večer ještě osvědčil se býti rekem, zapuzen nazejtří jako zrádce proto, že nemohl dostáti nerozvážným slibům, které nám byly činěny bez jeho souhlasu.

„Naše západní armáda jest poražena a rozptýlena: naše armáda východní přestála srážku slavnou, ale citelnou; většina našich nejlepších míst padla v ruce nepřátelské. Paříž, když byla po tři dny statečně bojovala, chtějíc proraziti řadou nepřátel, odhodlala se znovu čekati, až bychom jí podali ruky, a zatím hrdinsky snáší nedostatky, jimiž by prodloužila svůj odpor.

„Před takovou bolestí a tolika oběťmi jest povinnost naše jasna, nepopíratelna. Tážeme se však všech lidí poctivých, je-li možná nechati řízení posledních rozhodných výkonů v rukou neschopných, které až dosud tak špatně všecky operace určovaly? Tážeme se, nebylo-li by lépe, aby také národ byl povolán nahlédnouti ve plány a přípravy, jež rozhodují nad jeho životem a smrtí. Dnes neodváží se již nikdo popírati spáchané chyby.

„Dnes nemohli bychom již bez ironie vysloviti titul „Osnovatele vítězství“, kterým přioděl se trochu příliš časně člen delegace tourské za velikého nadšení několika podprefektů. Čeho tu ještě více třeba? Či vyčkáme ztráty všeho, abychom pak teprve doznali, že věru velkým omylem byl advokát jmenován ředitelem války? Není-li nynější zkušenost naše již více než dostatečnou? Vždyť diktatura jeho neměla nejmenší překážky. Či neprojevil se lid náš nejvýš poslušným? A znáte snad poddajnější oposici, čilejší úřadnictvo? Vždyť přišel, promluvil, a stalo se. Ihned sneseny mu přebohaté zásoby peněz, a svolán všecken branný lid, a obé vydáno jeho libovůli.

„Tři měsíce jsme čekali; za tu dobu dá se svolati armáda věru hrozná. Nebyl nedostatek mužů, žádali jen o trochu sestavení a poučení. Avšak hlavy rozhodující uznaly za moudřejší sebrati mužstva nesčíslné davy, pro které nestačovaly šatstvo, ani zbraně, ani potrava. Všude rozhostil se nepořádek a nekázeň, nic nesmělo býti zlepšeno dle nových vojenských zkušeností. Důvěra vojínů zničena neodůvodněnými tresty a bezúčelnou rehabilitací. Ze žurnalistů třetího stupně byli nám stvořeni náčelníci armád; naše půjčky byly vydány finančním dobrodruhům; nejdůležitější výkony svěřeny politickým tlachalům, kteří od rána do noci mluví o uzavření smlouvy se smrtí, a kteří zatím činili smlouvy toliko svým platem. Posoudiž každý sám správnost tohoto obrázku. A přece jsme dosud nevyznačili nejvážnější stránku; nikdy nebyla zemi vyjevena pravda o vlastním stavu věcí. Jen z cizích novin zvídali jsme zprávy pro nás nejdůležitější, jen z tohoto pramene zvěděli jsme o pádu Toulu, Verdunu, Schelestadtu, Neufbrisachu, la Fère, Amiensu, Thionvilly, Rouenu, Montmédy a Phalsburgu. Po celé Evropě věděli již tři dny o kapitulaci Met — a nám se ještě stále deklamovalo o vítězných výpadech Bazainových.

„Nám vypravovalo se stále o výpadech z Paříže, které však udály se leda na papíře, malovali nám vojska naše na místech, kde nikdy nebyla, a když někdy nebylo již lze popříti část pravdy, postarali se o všemožné zkomolení. Porážka naší loirské armády byla s pravého hlediska jen „strategickým obratem“, kterýž odloudil Prusy daleko od Paříže. Vyklizení Toursu bylo jen „dávno chystanou léčkou“. Těmito falešnými zprávami domáhali se pánové oblíbenosti v lidu. Francie žíznila po naději, a libovolní velitelé zacházeli s ní, jakoby žíznila po lži.

„Je již čas zameziti tyto deklamace a zameziti libovolné panství neobratnosti, přetvářky a malomocenství. Čas jest, aby národ, který tolik obětoval, byl také zastupován muži, jež mohl by nazvati hodnými svého vůdcovství. Žádali jsme za to již před čtvrt létem ve jménu upevnění republiky, a žádáme dnes zase jménem blaha a spásy Francie. Víme, že, byť volání toto zůstalo dnes oslyšeno, samo učiní se později výslovnou potřebou, a den jeho není daleký. Francie podléhala již mnohé diktatuře, jedné však nikdy dlouho nesnesla, diktatury neschopnosti.

II.

Honba po místech a správa prefektur.

Dne 4. září o půl čtvrté hodině odpolední byla prohlášena republika, „aby čelila nepříteli a spasila Francii," a o půl čtvrté hodině odpolední dne 4. září nastala honba po úřadech.

První rány platily křeslům ministerským.[3]) Bylať to místa nejvýnosnější, a proto také nejdříve zadána. Leč, nemohl býti přece každý ministrem. Na štěstí zbývaly tu úřady jenerálních tajemníků v ministerstvě, prefektury departementů, státní návladnictví při soudu, a na ty uspořádána v pravdě honba. Především pečoval každý o dobré usazení své rodiny. Pan Crémieux daroval svému zeti prefekturu a chystal se již svěřiti mu civilní správu Alžíru[4]); pánové Picard a Spuller opatřili prefektury svým bratřím. Pan J. Ferry byl skromnější, spokojiv se tím, že pana Karla Ferryho dal jmenovati přednostou ministerské kanceláře vnitra.

Když byli opatřeni příbuzní, došlo na přátely. Ministr vnitra nedal si přílišnou práci při sestavování listiny prefektů. Všecka jména demokratů, ba i demagogů, z novin jen poněkud známá, ocitla se tu jako náhodou a roztroušena jsou beze všeho pořádku a pečlivé volby po osmdesáti devíti departementech Francie ... Většina jich náležela pařížským advokátům nebo žurnalistům. Nelze říci, leda snad o nepatrné výjimce, že byl to výkvět právnictví anebo novinářstva. (Leroy-Beaulieu, Revue des Deux Mondes, 15. března 1871. str. 303.)

Na venkově přijímali tuto záplavu právnickou a novinářskou jen velmi chladně, zajisté především z důvodu výše udaného, mimo to však i z tužeb zcela podobných, jaké jevili Pařížané. „Ať nám neposýlají z Paříže advokáty", telegrafoval pan Christophle, toho času prefekt ornejský. „Venkov jest žárliv; sám má ostatně dosti osob, kterými by mohl zmladiti a obnoviti místní úřady." (I. p. 513.) Žádosť tato byla arci spravedliva, a jaký div, že vítězi venkovští chtěli míti účasť na dobře placených úřadech jako vítězi pařížští.

Choutky tyto staly se brzy účinnými; tak na př. pospíšili si pánové Marcou v Aude a Giroult v le Cheru a beze všeho váhání uvázali se v úřad prefekta, kde jim nejsnáze bylo možná; jiní oblehli telegraf a zasýlali depeši za depeší, upozorňujíce ministra na svou přítomnosť i obětavosť, jíž dosud nikdo neužil.

Nastala pravá povodeň telegramů.

* * *

„Narbonne. 6. září, 1870. 12 hod. 19 m. — Nižší komisař republiky občanu ministru vnitra. Paříž. Občan Theodor Raynal

[3]) Viz výpovědi pana Guyot-Montpayrouxa před anketní komisí. „Členové vlády ustanovili plat jejich na 48.000 franků. Nuže, jeden z nich obdržel ročních 100.000 fr., druhý 50.000 a 60 franků denního přídavku. (Union, 16. ledna 1877.)

[4]) Zeť pana Crémieuxa jmenoval se Peigné. Počestný tento úředník vynikal malebným a výrazným slohem. „Až bude věc hotova, telegrafoval ministru spravedlnosti, mohu svého nástupce do všeho vpraviti, a nebudete míti pražádných obtíží. — Velicí občané agitatpři budou pak jen společností, která se přepočítala."

Ještě smělejším byl v následujícím telegramu, pravém mistrovském díle.

Valence, 25. ledna 1871. 5 hod. 20 m. Č. 7566. — Prefekt ministru spravedlnosti. Bordeaux. „Že nemáte dosud ode mne účty, je chybou pana Duvernota; byl jsem již jednou nohou v hrobě, avšak vytáhl jsem ji, abych vám odpověděl." Peigné. (Dép. off. I. 270.)

přišel právě ze Španěl a nabízí vám své služby. Za komisaře republiky:" [5]) (Podpis nečitelný.)

„Narbonne, 8. září 1870., 12 hod. 10 m. večer. — Léonu Gambettovi v Paříži. Příteli, pamatoval jste na mé kollegy, a na mne jste zapomněl; mám-li přijíti do Paříže čili čekati zde? Vaše práce jest těžká, potřebujete tedy mužů zkušených. Theodor Raynal."

„Narbonne, 8. září 1870., 12 hod. 15 m. večer. — Komisař z Aude vládě pařížské. Emanuel Arago, Garnier-Pagès, Jules Favre. Přišel jsem přede třemi dny a čekám na rozkazy. Co jest mi činiti? Jakou hodnosť mi dáte? Theodor Raynal."

„Toulouse, 5. září 1870., 4 hod. večer. — Občanu Gambettovi. Paříž. Přijal bych úřad vládního komisaře v departementu de la Haute-Garonne. — Podpis: Dejaou Osnier, bývalý kandidát departementu Tarn-et-Garonne, při volbách r. 1863. a 1869."

„Marseille, 7. října 1870., 3 hod. 52 m. Čísl. 5449. Podprefekt z Aixu Glais-Bizoinovi, v Toursu. Byl jsem již podprefektem před jmenováním vrchního úředníka. Dnes ráno došla mne zpráva o jmenování. Charvet na totéž místo. Charvet otázán, nepřijímá. Prosím o potvrzení mého jmenování v Aixu. — Emil Martin d'Arles."

„Bourges, 7. září 1870., 9 hod. 30 m večer. Čísl. 42.416. — Girault, vládní komisař. Cher. Ministru vnitra. Paříž. . . . Pleticháři a ctižádostivci slídí. Nejmenujte X. prefektem; zítra obšírněji. Neměňte ničeho bez mého souhlasu."

„Avranches, 17. září 1870., 4 hod. 40 m. večer. Čísl. 47613. — Podprefekt avranchský Arnoštu Picardovi, ministru financí v Paříži. Slyším právě, že můj nástupce jest na prefektuře, aby se dal nastoliti. — Vždyť já přece získal republice lásku i mezi jejími protivníky. Náš bývalý poslanec, jehož znáte ze Saint-Germainu, dovoluje mi, bych vám řekl, že mne lituje i všickni jeho přátelé pro mou upřímnosť a umírněnosť. Nedostal jsem žádných zpráv, že bych byl jinam přeložen. Jest velmi nutno v příčině mé vlastní vážnosti i strany, kterou zastupujeme, abych neodcházel z místa, dokud nejsem jmenován podprefektem jinde.

„Dôle, 14. září 1870. 3 hod. 45 m. Čís. 46013. Ministru vnitra v Paříži. Grévy a demokraté uznávají mne za schopna i hodna býti prefektem v Juře anebo podprefektem zde. Nejsa ctižádostiv dávám přednosť Dôlu. Robert."

* * *

Někdy kladli také podmínky. Udávali, čeho potřebují, a jiného nic nepřijali.

„Avignon, 8. října, 5 hod. 36 m. večer. — Prefekt z Vaucluse Cazotovi, jenerálnímu tajemníku ministra vnitřních záležitostí v Toursu. Obdržel jste list přítele svého Saint-Martina; prosím, postarejte se

[5]) Komisařem republiky byl pan Raynal. Přijal tento titul dříve ještě, než byl mu vůbec nějaký úřad vykázán.

oň úsilovně. Nejlépe bude úřad podprefekta nedaleko departementu Vaucluse. Raveau.“

„Vire, 4. listopadu 1870. 3 hod. 35 m. večer. — Lamarle ministru vnitra. Tours. — Lamarle myslil, že přeložením do V ru byl povýšen. Jelikož však Vire jest téže třídy s Montdidierem, odmítá a vyčká, až jej dosadíte na místo třídy vyšší. Lamarle.“

Někteří prefekti uměli žádosti své psáti velmi rozkošně. Prefekt lozerský na př telegrafoval ministrovi (ve dnech tehdejších každý telegrafoval, výminečně jen psaly se listy).

„Dovolte mi, prosím, změnu prefektury. Zdejší prefekti obyčejně příliš brzy sestarali v hornatém zajetí tohoto kraje, který nemá pražádného železničního spojení; ale za našich dnů bouří se a vzpírá všechen vlastenecký cit a republikánská ráznosť úřadnictva, které ze všech sil se snaží spasiti Francii a zříditi republiku, bouří se proti lenosti nevědomého, ultraklerikálního lidu, který nemá ani pojmu o tom, co se děje za jeho horami. Není zde republikánů, jimiž bylo by lze nahraditi úředníky z doby císařské. Já sám učinil jsem, co bylo možná, lituji však, že nelze mi posloužiti více. Ostatně můj soudruh z právnické školy, pan Chambaraud, znaje moje mínění minulé i nynější, ujišťoval mne několikrát, že jsem byl jmenován pro zdejší departement toliko z nedostatku jiného uprázdnění, že však obdržím definitivní určení, jakmile se první prefektura uprázdní. Nežádám tedy o žádné povyšení, nýbrž jen o změnu. Omluvte mou dlouhou depeši. Zvěděl jsem, že je třeba velmi pospíšiti, poněvadž nadešla doba změn. Doufám, že mi velmi brzy odpovíte.

Truchard-Dumoulin.“

* * *

„Bez republikánů nelze zříditi republiky,“ pravil moudře prefekt mayenský vládnímu tajemníku. Proto také, když všickni již dobře se uvelebili, nastalo zaopatřování zeťů, synovců, bratranců a přátel. Vždyť měla býti zřízena republika!

Prefekt Dolní Loiry pan A. Fleury psal ministru vnitra:

„Prosím tě v této povodni o přátelskou službu. Můj zeť, pan Engelhard, osvědčil velké nadání pro prefekturu, způsobil však reakci, že nelze se mu udržeti v departementu. Můžeš jej jmenovati prefektem v Bordeaux po demisi Allaina Targého. Běží tu o život a budoucnosť jeho rodiny. Pamatuj.“

Za pět dní po té žádá prefekturu v Nice. „Prefektura v Nice uprázdněna. Jmenuj mého zetě. Je velmi nutno, aby byl přeložen.“

Pan zeť zároveň sám nemeškal učiniti velikodušnou nabídku ministrovi: „Nejvýš nutno. — Prefektura v Nice uprázdněna. – Přijmu ochotně. — Engelhard.“

Doktor Guépin, prefekt nanteský, před panem Fleurym nabídl ministrovi celý sbor funkcionářů z jedné rodiny. Psal ze dne 8. září: „Nemáte li muže (za prefekta do Morbihanu), přiměl bych svého zetě, aby prozatímně přijal prefekturu anebo úřad tajemníka prefektova. — Jest narozen v Morbihanu, advokát a doktor práv, strůjce agitace plebiscitu ve svém okresu. Z rodiny horlivých vlastenců. — Můj příbuzný již před svatbou. — Chcete-li, v době nebezpečí poslouží vám

dočasně. — Byl by raději rádcem některého nového prefekta. Pište mu, v čas potřeby ke mně do Nantes. Nazývá se Jules Lucas Peslouan, advokát. — Potřebujete-li muže velmi rázného, dobrého úředníka, dobrého válečníka, horlivého vlastence, spolehlivého republikána? Poradím vám. Jmenuje se August Lukáš Peslouan, majitel usedlosti, nyní jest u prefekta v Narotech, čítá 44 léta a touží sloužiti republice — ale jen v době nebezpečenství."

Dne 9. září usiluje již pan Guépin: „Dejte jmenovati Julia Lukáše Peslouana, doktora práv a advokáta, dočasným prefektem ve Vannech. — Nyní jest u mne. — Řekněte Gambettovi, že mnozí prefekti nejsou spolehlivi."

Dne 11. nová žádosť. Dne 12. odhodlal se již prefekt Nižší Loiry nečekati na rozhodnutí ministrovo. Zaslal jen následující depeši.

„Včera vyslal jsem jednoho Peslouana na místo podprefekta, který mi zaslal svou demisi.... Jmenoval jsem tedy pana Petra — Augusta — Lukáše Peslouana zatímním podprefektem okresu."

Ministr vnitra zase sám žádal prefekta versaillského:

„Nevíte-liž o nějaké uprázdněné podprefektuře pro pana Marçaye, který je zetěm pana Edmunda Texiera ze Sieclu? Odpovězte ihned." [6])

Po té dočítáme se i prazvláštních návrhů.

Prefekt nicejský navrhuje ministerstvu zahraničních záležitostí kandidaty pro konsulát v Kairu a v Basileji. Jenerální prokurátor Aixský, pan Thourel, nabízí za prefekta v Touloně advokáta, svého přítele z doby lyonského spiknutí. Ředitel veřejné bezpečnosti pan Ranc žádá za epaulety pro svého přítele z brigády.

Pan Delattre, prefekt mayenský, jde ihned přímo k věci a plnými dveřmi. „Jmenujte," píše ministrovi, „prvním radou pro Lyon Jacquemina, nynějšího prokuratora v Nimech; prokurátorem v Nimech jmenujte Ragona, nynějšího prokurátora ve Versaillu, a na místo tohoto dosaďte Alberta Jolyho, advokáta, pravou ruku Rameaua z versaillské obecní rady; všickni tito budou výbornou volbou; ručím za ně."

Žádnou zvláštností nebyla také žádosť za propuštění některých úředníků a nahrazení jich jinými, třeba náleželi i jiné správě a jinému departementu. Pan Geut, prefekt z Bouches-du-Rhône, dal jmenovati svého bratra podprefektem v Saint-Marcellinu; považoval za věc zcela přirozenou žadati za odstranění úředníka z departementu Isery. Každý prefekt domníval se tenkrát býti náčelníkem celé Francie. Jistý jenerál, který také od pana Gambetty svoje hvězdy obdržel, pravil zjevně, že není již ani představených, ani hierarchie. [7])

---

[6]) Případ tento není ojedinělý. Stávalo se v těch dobách rovnosti, že i ministerstvo samo činilo toliko návrhy prefektům, zapomínajíc, že na něm jest potvrzovati úřednictvo:

„Bordeaux, 16. prosince 1870., 11 hod. 10 m. večer. Čís 5679. — Ministr vnitra prefektovi v Marseille. — Drahý pane Gente, slyšel jsem, že bude brzy uprázdněno místo podprefekta v Aixu. Pravda-li, dovolte, abych vám doporučil pana Emila Zolu. Ostatně neučiním ničeho bez vašeho souhlasu. — Jenerální ředitel: Mazure

[7]) Následující telegram objasní poněkud, jak a proč v těch krásných časech bývali úřadníci jmenováni a svrhováni

„Grenoble, 6. prosince 1870., 1 hod. 10 m. večer. Čís. 5410. — Jenerální prokurátor ministru spravedlnosti v Toursu. Gent, podprefekt svatomarcelinský,

Nebylo již šefa, ani hierarchie! Centrální vládě bylo se o tom přesvědčiti, kdy docházely jí telegramy následujícího obsahu:

„Toulouse, 7. listopadu 1871. Prefekt členu vlády v Toursu. — Žádáte, abych podal demisi! Ať přijde si pro ni některý z vás, který aspoň na jediný den byl pro republiku vězněn! Duportal."

Nikdo nepřišel, a pan Duportal zůstal prefektem.[8])

(Pokračování.)

Výlet do Berlína a do Drážďan.

Od **B. Hakla.**

(Pokračování.)

Prochodivše hodiny v těchto sbírkách, v nichž umělecké věci byly seřaděny podle zemí, a díváním jsouce téměř omámeni, vyšli jsme a ocitli se v parku, kde byla tělocvična pro děti; i podivili jsme se, jak uměla děvčata 9—10letá šplhati po tyčích a se spouštěti dolů, jak byla kurážná a s jakou jistotou prováděla odvážné kousky; a nikdo při nich nebyl, byly bez dozoru. Důkaz, že se tam tělocvik nezanedbává. Výstava ta byla v parku, mezi starou Moabitskou a Invalidní ulicí, na západní straně města.

Hned vedle byla zahradní restaurace; i šli jsme trochu si odpočinout a se občerstvit. Hrála tam vojenská hudba. Ponenáhlu nashromaždilo se mnoho obecenstva; tu bylo i plzeňské, ale v malých sklenkách a hodně drahé. Hudba hrála pěkně, ale není to přece, zdálo se nám, naše hudba česká. Za trvání hudby drželo obecenstvo „corso", procházejíc se cestou.

Nemohouce do večera už nikam do sbírek, umínili jsme si, jíti na večeři do známého a velkého établissementu Krollova. Jest to veliký zahradní hostinec ve „Thiergartenu" nedaleko vítězného sloupu. Vše tu rozkošně, ano, nádherně upraveno; u vchodu zapraví se jedna marka. Tu jest i divadlo; opodál stále hraje hudba; na hlavní cestě, jež vede středem, je zavěšeno na sta bílých lamp, kteréž však jen při četné návštěvě, anebo jen o zvláštních slavnostech se rozsvěcují a v noci čarovného pohledu poskytují. Tu jsme i dosti dobře večeřeli, i dobré plzeňské pili, jenže ovšem drahé. Ejhle, jak se šíří sláva českého jména — po všem světě! —

---

chtěl dáti stíhati muže pro řeč v jistém dvoře. Můj zástupce shledav nedostatečné příčiny, žádal mne o rozkazy. Odpověděl jsem, že stíhání jest zbytečno. Prefekt, jemuž byl případ oznámen, souhlasil s ustanovením soudního dvora a oznámil tuto svou vůli svému podřízenému. Proto žádá pan Gent z Marseille za odstranění úředníka, jehož jedinou chybou bylo, že ctil zákony a poslechl svého jenerálního prokurátora. Prefekt iserský píše svému kollegovi z Bouches-du-Rhône i svému podřízenému ze Saint-Marcelinu. — Michal Ladichère.

[8]) Po odvolání prefektů nebyly řídkým úkazem telegramy hrozícího znění, že jest věc republiky ztracena, a nezůstane-li telegrafující ve svém úřadě, že třeba obávati se rozrušení departementu.

„Moulins, 3. října 1870, 8 hod. 40 m. večer. Čísl. 27. Prefekt vnitra (Laurieru osobně) v Toursu — Právě čtu vaši depeši, kterou jmenujete Ludvíka Combese prefektem v Allieru na místě mém. Neustoupíte-li od tohoto jmenování, povede se vám při volbách velmi špatně: intronisujete pana Mathé a hrůzu v celém departementě. Čekám s úzkostí na vaši odpověď Cantounet."

Vracejíce se večer pomalu domů, prošli jsme hlavní ulicí „Pod lipami“, abychom viděli tamní život večer. I šli jsme podle jedné kavárny na ulici úplně otevřené a velice osvětlené, kdež bylo plno lidí, mužů i dám, i vkusně a elegantně oděných; vcházelo a odcházelo se ustavičně; jeden o druhého se nestaral. Kdo přišel, hleděl, kde bylo prázdné místečko, posadil se, podíval, vypil čaj anebo černou kávu, zaplatil a zase šel. V Berlíně je prý živo do jedné i do dvou hodin a pozdě se vstává. My, popatřivše tam, šli jsme svou cestou na nocleh. Příštího dne, poněvadž počasí bylo příznivé, umínili jsme si podívati se do Postupimi a na pověstný zámek „Sanssouci“.

Postupim.

Památné a na jezerech řeky Havoly ležící město Postupim, německy Potsdam, jest původu čistě slovanského, od Havolanův či Stodoranův založené; leží západně Berlína, vzdálí 26 km.; denně tam jezdí z Berlína 21 vlaků, a jízda trvá asi půl hodiny. Radili bychom každému, kdo do Berlína přijde, aby do Postupimi se podíval; stojíť za to. I zde všude slovanská půda, jména to připomínají.

Slezše z vagonu, ohlíželi jsme se po nějakém vůdci, abychom, nemaříce času, v krátké době aspoň to nejhlavnější sobě prohlédli. I naskytl se muž, prodávající obrázkové knížečky o Postupimi za 1 marku. Tázali jsme se ho, zdaž by nám nemohl býti průvodcem a Ciceronem; projevil největší ochotu, a již jsme byli na cestě. Stůjž zde i jeho jméno, které čteme na visitce, kterou nám podal: „Gustav Schulz, Fremdenführer und Lohndiener; Hoditz-Strasse. 96. Potsdam“; každému cizinci můžeme jej doporučiti, jest obstárlý, slušně oblečen, jazyk má jako meč a jest velmi dobrý znalec věcí, i historických. Chlubil se, že je prvním vůdcem; nebyl drzý, ale skromný, ve všem způsobu slušný a velice zdvořilý.

Vedl nás po kamenném mostě, dlouhém prý 110 *m* přes řeku Havolu, kteráž tu spojuje několik jezer, a to přímo ku královskému zámku. Tu, zrovna před zámkem, upozornil nás na lipu, kteráž ve hluboké jámě stojíc, kolkolem jest ohrazena, a jejíž kmen všecek jest tušíme ve hlíně a hrubým plátnem ovázán, anebo jest obit, a to prý proto, aby jí nikdo neuškodil, a ona takto byla zachována, sice by ji prý lidé rozebrali. Toť ta památná lípa, pod kterou prosebníci se svými žádostmi se stavěli, aby král Bedřich Veliký, kterýž tu nejraději bydlil, je viděl; potom bývali vpouštěni zvláštními schody do malého pokojíku vedle jeho pracovního pokoje. Na jižní straně zámku táhnou se, a to s dvojím sloupořadím s obou stran, rozkošné sady; v nich, nedaleko vodní nádrže, je 14 z kovu litých poprsí, znamenitých válečníků, vesměs od Raucha; mimo to mnoho soch a skupení z počátku XVIII. století.

Královský residenční zámek (z r. 1660—1701.), pak r. 1750. Knobelsdorffem opravený, jest památný mnohými věcmi, jež připomínají Bedřicha II. Již to charakterisuje dobu tu, že na balustradě, v tu stranu k zahradě, jest čtvero kamenných skupení, muže a ženy, v různých posicích, in puris naturalibus, což postačí k označení tehdejší doby i volných zásad panovníkových, kterýž takové necudnosti přímo před svými okny míti mohl! A to jest ozdobou — na odiv všem — ve průčelí královského paláce!

Na velikém prostranství, v parku před zámkem, cvičili se vojáci. Pohyby a obraty jejich přesné a přísně provedené svědčily, že jsou dobře vycvičeni. Ale pozorovali jsme, že mají dvojí krok; mají-li v parádě defilovati, zdvihají ve předu nohy výše a mocně nastupují na podpadky; ale šlo to, jako jeden muž, jako na šňůře; kdy však povoleno, šli krokem obyčejným, ale stejným.

Prošedše napříč tímto prostranstvím, přišli jsme na západní straně ku garnisonnímu kostelu, ovšem evangelickému, který se nám pranic nelíbil; samé lavice a zase jen lavice a kůry a zase lavice. Místo oltáře kazatelna a nic víc. Duchamorná prázdnota! Toť divadlo je hezčí! Za kazatelnou, v nízkém, prostém výklenku, beze vší i nejmenší ozdoby, jsou dvě rakve, jedna dřevěná a druhá černá, mramorová. V jedné leží Bedřich Veliký, a ve druhé jeho otec, Bedřich Vilém I., od něhož i tento kostel pochází. Po obou stranách kazatelny visí staré vojenské prapory, najmě francouzské, z r. 1813., 1814. a 1815. a 1870—71. Na kůrech jsou na deskách jména padlých vojínů a majitelů železného kříže, z dob osvobození ve sboru gardovém. — Chrám má i věž a v ní několik zvonů, na kteréž každou půlhodinu přístroj kladivy tluče a známou zbožnou evangelickou píseň hraje. Na Vilémovu náměstí stojí socha krále Bedřicha Viléma III. s nápisem: „Dem Vater des Vaterlandes die dankbare Vaterstadt". Zhotovil ji Kiss.

Za kostelem jest veliký sirotčinec; jest v něm prý asi 1000 sirotků po vojínech v bitvách padlých. Viděli jsme, že to ohromný dům; chlapci jsou vojensky oblečeni. Před ním jest most se starými památnými figurami z kamene. Naproti stojí na rohu dům, vedle vody, se zvláštní nahoře ozdobou. Jest po jedno poschodí, ale nad každým oknem nahoře jsou dvě volské hlavy, a to se dvou stran domu. Tento dům prý daroval jeden z králů svému kuchaři, když ho prosil za dům, ale s tou podmínkou, že mu sám naň dá ozdobu, i rozkázal, ozdobiti jej samými volskými hlavami, aby, ať z kteréhokoli okna by pohlédl, volskou hlavu měl nad hlavou; snad měl k tomu příčinu. — Mimo tato stavení jsou ještě některá jiná, jichž pomíjíme, jako francouzský kostel, divadlo, jízdecké kasárny s ozdobami z terrakotty, občanský sirotčinec, katol. chrám a jiné. —

Obešedše druhou stranou královský zámek vešli jsme hlavní branou; tu objevila se nám veliká prostranství; zámek stavěn jest do 4 stran, obdélně. Ohlásivše se u kastellána, byli jsme vedeni a s námi ještě jiní cizinci do královských komnat, kde veliký král Bedřich II. nejraději zůstával. Pokoje, v nichž bydlel, jsou tak, jak bývaly. Zdobeny jsou obrazy od franc. mistrů Watteaua, Lancreta a Pesnea. Tu jeho prostý, psací stůl, inkoustem postříkaný, musikální pultík s notami, jeho rukou psanými, i šálek, jejž brával na cesty. Vedle knihovny (v ní jsou hlavně francouzské knihy, jak jsme viděli; byltě veliký ctitel Voltairův a doby encyklopedistův), kteráž od jeho ložnice stříbrnou balustradou byla oddělena, jest kabinet zvaný důvěrný (Confidenz-Cabinet) s dvojitými dveřmi; tuť i opatření, že stůl uprostřed, na němž se jedlo, spuštěn a kdy dole jídly pokryt byl, nahoru opět vytažen býti mohl. Vše ta opatření byla proto, aby, kdy zde tajně se radíval, služebnictvo naslouchati nemohlo. Je tu i Voltairův pokoj tak, jak byl.

Tu jest i pracovní pokoj Bedřicha Viléma I. s některými obrázky,

jež prý on sám maloval, kdy trápen býval hostcem (in tormentis); tu i podobizna jeho, an sedí na koni, od Camphausena. Též pokoje Bedřicha Viléma II. i III. s mnohými obrazy a standartami, i choti tohoto, královny Luisy, jsou ve stavu nezměněném. V síních Bedřicha Viléma IV. jsou mnohé krásné malby novějších mistrů (Kalkreuth, Hoegg, Hasenpflug, Sohn, Begas, Klöber, Polák, Gudin a j.). — Platí se tu 1 marka.

Severně od zámku, přes náměstí stojí chrám sv. Mikuláše s pěknou kupolí (stavěný v l. 1842—1850.) od Persia, Stülera a Prüfera. Vzhled má však divadelní. Nad sloupořadím ve průčelí jest hautrelief „kázaní na hoře", od Kissa dle Schinkla. Uvnitř, v apsidě, je krásný obraz Krista Pána al fresco na zlaté půdě se 12 apoštoly a evangelisty, dle Schinkla; v cípech klenby jsou 4 velcí proroci od Cornelia. S kupole je krásna vyhlídka na město a okolí. — Nedaleko stojí radnice, památná tím, že místo věže má ohromnou sochu, zhotovenou z tepané mědi, představující Atlanta, an na šiji nese zeměkouli.

Před radnicí jest obelisk, 23 m. vysoký, na němž jsou umístěny v medaillonech podobizny velikého kurfirsta a prvních tří králův. I palác Barberini, nazvaný tak po jisté tanečnici, milostnici, jest na blízku; v něm jsou sály pro vědecká a umělecká shromáždění.

Vsednuvše na náměstí do tramwayového vozu, jeli jsme ulicemi Postupimskými, kteréž neposkytují nic zvláštního, ku Braniborské bráně (Louisenplatz), abychom se podívali na známý a pověstný zámek Sanssouci (bez starosti). Brána ta vystavěna jest způsobem vítězné brány římské; jsou tu i studně s pěti allegorickými figurami; v pravo vede cesta do zámku a ku parku.

Hned na začátku sadů, nedaleko vchodu, stojí chrám, zvaný „Friedenskirche", chrám pokoje, odpočinku, ve slohu starých křesťanských basilik, dle plánu Persiova, teprve r. 1850. dostavěný; byla to zamilovaná myšlénka Bedřicha Viléma IV.; v něm také odpočívá on i jeho choť a synové Sigismund a Waldemar; odtud pojmenování chrám pokoje. —

Nejdříve přijdeme do čtvercové chodby se sloupovými arkadami, k níž přiléhá věž as 40 m. vysoká; v ní jsou zvony. Na spodní části věže, ve křížové chodbě, jsou krásné italo-románské sochařské práce (skulptury). Ku křížové chodbě, která se strany parku ozdobena jest krásným románským portálem z terrakotty, přiléhá atrium, malý dvůr, rovněž arkádami kolkolem ozdobený; na levo jest sličné skupení od Rietschla, zvané pietas (soucit, útrpnost); představuje Spasitele s kříže sňatého s truchlící Matkou Boží; naproti jest druhé krásné skupení od Raucha, modlící se Mojžíš na hoře, podpíraný Aaronem a Hurem, kdy Josue bojoval proti Amalekitům. Exod. 17, 8—14.; uprostřed pak galvanoplastická socha vzkříšeného Spasitele dle Thorwaldsena.

Vnitřek basiliky však jest pustý a prázdný, jako všecky evangelické kostely; lodi má tři, jež od sebe odděleny jsou 16 sloupy z černého jonického mramoru. Tu uprostřed jest hrobka Bedřicha Viléma IV. († 1861.) a jeho choti Alžběty († 1873.) s andělem z kararského mramoru od Teneraniho v Římě. Pozoruhodný jest mosaikový obraz v apsidě: Kristus Pán s Marií a Petrem po pravé a sv. Janem Křtitelem a Cyprianem po levé ruce. Jest to starobenátská práce

a pochází z kostela sv. Cypriana na ostrově Malamocco v Benátkách, kdež jej r. 1837. týž Bedřich Vilém, tehdá korunní princ, koupil.

Vkročíme-li mřížovou branou do zahrady, přijdeme brzy k veliké fontáně, kteráž vyhazuje vodu 35 m. vysoko; jest zde ještě více vodometů, zvláště v zahradě, zvané sicilské. — Kolem fontány jest 12 soch, ale ve slohu z XVIII. stol., mezi nimi i Venuše od Pigalle. Na polední straně stojí socha Bedřicha Velikého na koni podle Raucha (napodobení) a ohromná vása z bronzu.

Široké schody o 6 terasách (20 m. vysoké) vedou od veliké fontány nahoru k zámku. Tu na východní straně nejvyšší etáže ukazovány nám tabulky, kamenné, zadělané v zemi, s nápisy (jmény) na nich. Co to? kdo tu leží? „Chrti a oři“ Bedřicha Velikého. Pomyslili jsme si: Zdali pak i k chudým jevil tuto šetrnost? Zdali pak by byl dopustil, aby žebrák, člověk, křesťan, na oblíbeném místě jeho byl býval pochován? — Přepjatá, raffinovaná vzdělanost a necitelné citlivůstkářství, kteréž nad zvířetem pláče, ale nad člověkem, ubohým spolubližním, často útrpnosti nemá. — Kolem jsou na sloupcích poprsí římských císařů, z nichž mnohý ovšem udržel památku svou nejčastěji uprostřed psů, na př. Nero. Stojí tu i socha Flory, pod kterouž Bedřich Veliký prý sám chtěl býti pochovan, „quand je serai là, je serai sans souci“ — až budu tam, budu bez starosti“.

Krásný zámek Sanssouci jest po jedno patro; stojí na návrší, jež vyniká nad městem i okolím. Bedřich Veliký dal jej dle svých plánů svým zamilovaným architektem Knobelsdorffem vystavěti v letech 1745—1747. a sám téměř výhradně v něm přebýval.

Pokoje, jak za jeho času bývaly, až dosud jsou zachovány. Později bydlil zde i Bedřich Vilém IV., kterýž rovněž zde 2. ledna r. 1861. zemřel.

Pohled na zámek na výšině jest rozkošný, zvláště za krásného, letního dne, jaký jsme my měli; nebo ač bylo téměř ustavičně pošmourno a deštivo, avšak téhož dne nám nebe velice přálo, a my viděli zámek a jeho rozsáhlé zahrady u veškeré kráse.

Před zámkem, na nejvyšším tarasu, jest mnoho pěkných allegorických figur. Vnitř jsme byli vedeni nejprve do obrazárny, dlouhé, jasné síně ve přízemí, kde druhdy bývaly prý slavné hostiny. Je tu mnoho obrazů, samá umělecká díla; zvučná jména, ale větší a nejlepší byly dány do Berlína.

Pak jsme byli vedeni do středního stavení, zámku samého, nahoru do pokojů; tuť ovšem jest mnoho věcí, jež na Bedřicha Velikého pamatují. Tak v koncertním sále jsou hodiny, jež on sám obyčejně natahoval, a kteréž prý v okamžiku, kdy umřel (17. srpna r. 1786., o 2. hod. 20 min. odpoledne) se zastavily. Tu jeho podobizna od Pesnea, v 56. roce jeho věku, ku kteréž sám umělci seděl; a jiné obrazy od umělců svrchu uvedených: Watteau, Lancret a Pesne. — V bibliotéce několik antických poprsí, i Homérovo. V jídelně jest bronzové poprsí Karla XII, krále Švédského. V západním křídle jest pokoj, v němž Bedřich Vilém IV. zemřel, zcela nezměněný, jakož i pokoj, v němž Voltaire přebýval, se dřevěnými řezbami. Průvodčí upozornil nás na některé řezbářské práce, jmenovitě vypodobnění zvířat, jež prý dal Bedřich Veliký za nepřítomnosti Voltairovy zhotoviti a v jeho pokoji umístiti, jako: opici, kohouta, psa, páva a lišku,

jimiž prý naznačiti chtěl nepěkné jeho vlastnosti. Ostatně, jak známo, byl Bedřich Veliký velikým Voltairovým ctitelem.

Ze Sanssouci se jde obyčejně na vrch zříceninu (Ruinenberg); jest to vyvýšenina s umělými zříceninami; v nich jest ohromná nádrž, 5 m. hluboká, ze které všecky studně a fontány u veškerém parku bývají zásobovány vodou; plán dělali Persius a Brix. Pomocí parních strojů čerpá se voda z Havoly a vede do této nádrže, odtud pak po všem parku se rozvádí. S věže zřícenin jest pěkná vyhlídka.

Odtud jsme šli do oranžerie, dlouhé to stavby s křídly po obou stranách ve florentinském slohu, teprve r. 1856. dle plánů Hesseových dostavěné. Na tarase jsou dvě sochy, představující Ceres a Floru, jakož i níže před nimi kopie veškerého skupení Farneského býka z bronzového zinku; pod ním dva staré sarkofagy, sloužící za studně (koryta). Dlouhá façada té imposantní stavby ozdobena jest mnohými sochami umělé práce, jako: čtvera počasí a 12 měsíců od rozličných mistrů. Uprostřed pak ještě allegorické figury: orba, stavitelství, industrie a věda od A. Wolffa a E. Mayera. Ve průčelí pak uprostřed krásná mramorová socha původce tohoto paláce, Bedřicha Viléma IV., od Blaesera, která stála, jak náš Cicero tvrdil, 24.000 tolarů

Prve však, nežli se přijde do oranžerie, jde se podle vysokého povětrníku (mlýna). Povídá se, že, když Bedřich Veliký tu pobýval a při práci ticho míti chtěl, mlýn svým klapáním ho vyrušoval. I vzkázal mlynáři, aby mu jej prodal; ten nechtěl; dal tedy Bedřich vystavěti mezi mlýnem a svou zahradou velikou zeď; avšak mlynář prý vystavěl mlýn ještě výše, opatřiv jej vysokou podezdívkou, a jest věru neobyčejně vysoko postaven, jako na baště. Jak věc mezi nimi skončila, nevíme. Nyní však jest mlýn majetkem královým, má peruti, jež vzhůru do výše čnějí, jenže se v něm nemele — neklape. Sám tu stojí v hustém stromoví jako poustevník a udržuje se pro památku. Les kolem slove pinetum, jakoby řekl zahrada severu, kontrast zahrady jižní, zvané Sicilské. V oranžerii ve velikém prostředním sále ve přízemí chová se 45 kopií obrazů Rafaelových a četné původní práce sochařské; práce malířské jsou od různých mistrů. Jeden sál slove malachitový, že jest v něm mnoho předmětů z krásného zeleného malachitu; jiný slove „Loggia“ a vedle jest poslední práce Rauchova, Danaidka. Ve všech místnostech tohoto vzdušného paláce jest mnoho obrazů i děl sochařských, jež nemožno si pamatovati a jež tuto uvésti by bylo nudné a unavující — S horní terassy jest krásná vyhlídka kolkolem na veškerý park i zámek, Postupim i jezera, jež Havola tvoří, a turista, jsa zde, neměl by opomenouti a jí použiti. Před oranžerií jest „rajská zahrádka“ se vkusným „atriem“ řeckého slohu; za ní „Belvedere“.

Za týmž zámkem k západu jest „Sicilská zahrada“; tu jsou cypřiše, palmy a jiné jižní stromoví a bylinstvo, což vše na zimu ovšem v oranžerii se uchová a na jaře opět ven vynese; tu jsou i fontány a krásné sochy. Dále jest také „Japanský dům“ (od Bedřicha II.) a ještě jižněji Charlottenhof; i římské lázně tu jsou na jezírku, ovšem s mythologickými figurami.

Charlottenhof byl dříve chalupou; od r. 1826. však přetvořena jest ve vlaskou villu od Schinkla, jehož poprsí Rauchem zhotovené se tu chová. Dvě veliké vásy, každá z jednoho kusu rudého jaspisu

z Urálu. V jednom pokoji se ukazuje i stolice, kterou prý zhotovil sám car Petr Veliký ze stříbra a z ocele.

K východní straně v parku stojí ještě nový palác, jejž Bedřich II. po ukončené 7leté válce r. 1763. začal a 1769. dokončil, vynaloživ na to několik millionů tolarů. Jest ve průčelí přes 100 metrů dlouhý a má 200 pokojů, z veliké části bohatě ozdobených, z nichž ty, v nichž Bedřich II. bydlíval, v původním stavu se udržují. Ve svrchní části bydlívala za jarní a letní doby obyčejně rodina korunního prince. Když tam byla, nesnadno ovšem bývalo, místnosti viděti, však přece toho vrchnost dovolovala. — Jeden sál zařízen jako jeskyně; tu zastoupeni jsou svými pracemi vlaští mistři, jako Tintoretto (Danäe), Domenichino (Artemisia), Quido Reni (Cleopatra, Lucretia), Tizian (Kristus v Emauzích), Luca Giordono (soud Parisův a únos Sabinek), Francouz Poussin (Mojžíš), Rubens (3 králové v Betlémě), Vanloo (obětování Ifigenie), Pesne a jiní.

Před novým palácem jest ještě antický chrám s mramorovým poprsím královny Luisy a naproti půvabný „chrám přátelství“, sloupová rotunda od Bedřicha Velikého, na památku jeho sestry, markraběnky z Bayreuthu vystavený, jejíž poprsí v něm se chová; stavitelem jeho byl Gontard.

Tím bylo naše putování rozkošným Sansouci ukončeno; trvalo několik hodin. — Jsou sice ještě pěkné partie ve vůkolí, ale těch jsme nedbali; jako severně Alexandrovka, ruská kolonie z r. 1826., za Viléma III založená, a to pro ruské zpěváky, kteří tehdáž u 1. gardového pluku byli ustanoveni, a to proto, aby měli příbytek, svému ve vlasti přiměřený.

Odtud na východní straně, na jezírku, zvaném Heiligensee jest mramorový palác, vystavěný Bedřichem II (1786—1796.), kterýž tu také umřel dne 10. list. 1797.; Bedřich Vilém IV. pak jej vyzdobil uměleckými poklady od znamenitých mistrů; tam jsme nepřišli. Na blízku je také Pfingstberg, veliké stavení se dvěma věžemi, odkud jest krásný pohled na vůkolí i na Berlín.

Na levém břehu Havoly stojí zámek prince Karla a ves zvaná Glienicke (Hlíník, Gliňané). Zámek má zahradu a park. V zámku jsou mnohé starožitnosti, až z Padovy v Italii, v kasině a starém klášteře; jaký to klášter byl, nemohli jsme se dověděti. Též se zde ukazuje stará císařská stolice z Goslaru, na kteréž i sám císař Vilém při zahájení prvního říšského sněmu seděl.

Odtud možno učiniti výlet na blízký Böttchersberg, kde je loggia a poprsí † ruské císařovny, starý lovecký zámek; a jižně odtud ještě jeden zámek, zvaný Babelsberg; náležel císaři Vilémovi; jest uprostřed parku v anglicko-gotickém slohu. Pokoje okrášleny jsou malbami samých německých mistrů. Tu na blízku síň ze staré radnice Berlínské, zvaná Gerichtslaube, sloupořadí, Flatovská věž pro vyhlídku a jiné; na Telegraphenberku pak astrofysikalní observatorium s nejnovějšími nástroji. — Od Babelsberka jižně na dráze jest česká osada, od vystěhovalých Čechů vystavená, zvaná Nová Ves, čili jak Němci ji překřtili, Neuendorf. Snad již dávno se tu česky nemluví; zdaž by nebyli udělali tisíckrát lépe, kdyby byli zůstali doma?

Město Postupim jest dosti rozsáhlé, čítá dojista k 60.000 obyvatelů, jest sídlem vrchního presidenta provincie Braniborské, má stálou posádku 7000 mužů, leží v krajině velmi příjemné, majíc mnoho

stromoví a lesů ve vůkolí. Veliké, divoké romantiky, jako v Alpách, zde ovšem neuvidíš, za to však útulků milých a příjemných; důkaz mírnosti a klidnosti mysli slovanské, kteráž nejraději v rovinách, nižinách a při vodách se usazovala. Ležíť na ostrově, jejž Havola a jezera Havolská tvoří; Němci říkají „Potsdamer Werder".

Postupim, čistě slovanského jsouc původu, až do kurfirsta Bedřicha byla bez významu; ten založil residenční zámek a park. Slávu svou však děkuje hlavně Bedřichu Velikému, který téměř ustavičně tam přebýval. Za jeho času nejen že nové dva zámky povstaly, Sanssouci a Nový palác, a též park o velikou část zvětšen jest, ale i mnoho privátních domů na jeho útraty bylo vystaveno.

Že bylo již poledne, ohlíželi jsme se po slušném hostinci; doporučen nám hostinec u města Královce „Königsberg", kde prý jest veranda na řece Havole a dobrá kuchyně. Šli jsme tedy do hostince u města Královce, kterýž nás pamatuje na zakladatele tohoto města, našeho Přemysla Otakara II. A věru, seděli jsme nad řekou Havolou, která, špinavá, zrovna pod námi, pod podlahou, pomalu se vlékla, dosti jsouc hluboká. Na tisíce rybek v ní plavalo, které o to, co se stolu jim se hodilo, se táhaly, vesele ve vodě laškujíce. I kachny a husy tu čekaly na pamlsky; ano i dvě vážné labuti a za nimi nepěkná dvě mláďata připluly a ovšem jako vznešené dámy mezi tou drobotinou si počínaly; přece však, kdy mohly a příležitost měly, hozeným drobtem nepohrdly, ale milostivě jej sluply.

Tu stály i větší nákladní lodi, i menší ku přepravování osob; ano i parníky tudy a po jezerách Havolských na vše strany plovou a osoby a zboží dopravují. Veranda jest milá, jasná, a dosti dobře pojedli jsme a pili naše české pivo.

Poněvadž nebylo třeba spěchati, a denně 21 vlaků odtud do Berlína, jako z Berlína sem jezdí, vraceli jsme se pomalu k nádraží po dlouhém mostě, ohlížejíce se ještě jednou na město, zámek a lípu před ním a na rozkošné „sanssouci", kde strávili jsme příjemně některou hodinu.

Nebylo nám na nádraží dlouho čekati, a již vlak přijel, a my vsednuvše, za půl hodiny byli jsme opět v Berlíně. Cestu vedle dráhy snaží se Berlíňané, jak jsme pozorovali, okrášliti samými villami, které zde, v pravo v levo, zvláště u osad, pilně se staví.

(Dokončení.)

Farář Kneipp.

Podává **František Wildmann.**

(Dokončení.)

Wörishofen leží v bavorské provincii Schwaben-Neuburg, dobrou hodinu cesty na jih od nádražní stanice Türkheimu (na trati Buchloe-Memmingen), čítá asi 1100 obyvatelů a leží 2000 stop nad hladinou mořskou na bavorské vysočině. Na jihu vynikají Tyrolské Alpy a Algavské, jichž vrcholy a temena věčným sněhem jsou pokryty, k severu leží malé městečko Türkheim s papírnou a s několika kláštery; západně Wörishofenu teče říčka Wertach, která se u Augsburku

vlévá do Lechu, a na východě leží Mindelheim s okresním soudem Wörishofenem teče malý potůček Wettbach, avšak vodu k léčení ve Wörishofenu dává silný pramen mezi Wörishofenem a Gammenriedem.

Pohled na Wörishofen jest roztomilý. Bílé domky s malými okny a zelenými okenicemi, obě věže kostela farního a klášterního kostela Dominikánek, uprostřed domů klášter, masivní to budova ze století XVIII. s pěkným kostelem padnou cizinci hned do očí. Farní kostel jest velice krásná budova a uvnitř úplně vkusně a liturgicky upraven.

Ještě před 10 lety bylo zde ticho — skorem nikdo o Wörishofenu nevěděl. Taktéž ticho bylo na stanici Türkheimské, vlaky projížděly sem a tam beze všeho vstupování a vystupování cestujících. Jenom z okolí přicházeli se nemocní léčit do Wörishofenu ku Kneippovi, a ten ve staré kuchyni, za místo lázeňské upravené, sám nemocné poléval. Nebývalo ve Wörishofenu do roka více nežli 2000 lidí nemocných. Však od r. 1886., kdy Kneipp vydal knihu „Meine Wasserkur", počaly celé davy z celého Německa ano i z cizozemska ke Kneippovi do Wörishofenu se valiti, v Türkheimu na nádraží nastalo živo, neboť tam vystupují tisícové nemocných; poštovní vůz a mnoho omnibusů odvážejí je třikráte denně do Wörishofenu. Též ve Wörishofenu byty nepostačily, ač v krátkém čase přes 40 domů s byty pro lázeňské hosty se přistavilo. Bývá tam v létě stále přes 1400 hostí, ač většina lázeňských hostí, nenalezši tam místa ku přebývání, musila se usaditi v okolních místech, zvláště v Türkheimu, Kirchdorfu, Mindelheimu a jinde. I stará kuchyně nepostačila, Kneipp musil vystavěti nové dřevěné lázně i starou kuchyni upraviti; když ani to nestačilo, vystavěl lázně zděné, v nichž se i v zimě polévání konati může. — Když davy nemocných se stále množily a všecky tři lázeňské ústavy nepostačovaly, zařídil Ludvík Geromiller nový lázeňský ústav v Bachstrasse, a po něm Alexandr Kreutzer zase nové lázně a farář Kneipp pro kněze v klášterní kvadratuře. Mimo to vystavěl dp. farář veliký a nákladný „Kurhaus" pro kněze, aby jiným lidem ve vesnici bytů se dostalo. U dřevěných lázní na pokynutí prince Albrechta ze Solms-Braunfelsu postaviti dal farář Kneipp 80 metrů dlouhou a $4^1/_2$ metrů širokou pokrytou „Wandelbahn", aby se tam i za deště i v zimě lázeňští hosté mohli procházeti. Dobrodincové mezi lázeňskými hosty sami výlohy zapravili za tento podnik. Uprostřed tohoto Wandelbahnu jest překrásná soška Marie Panny, darovaná od princezny Ebby ze Solms; proto také tato Wandelbahn se nazývá Marianskou chodbou. Zde odpoledne ke 4. hodině v zimě v létě mívá Kneipp přednášky.

Byty ve Wörishofenu lze dostati od 80 pfenigů, za 1 mark až 1 mark a 50 pfenigů. Jsou to malé, nízké, velice primitivní světničky. V zimě se v nich nelze dotopiti, protože zdi jsou velmi slabé — a mráz je proniká. Podnebí ve Wörishofenu je velmi drsné, více studené, poněvadž z Alp stále věje studený vítr. Zvláště v zimě je tam velice sychravo — ale lid tamní jest na zimu navyklý. Při 10^0 zimy chodí Wörishofeňané ve sněhu bosi, aniž si na zimu naříkají. Lázeňští hosté musí se ve Wörishofenu též otužiti, neboť otužení těla Kneipp nejvíce dbá a také sám jest, ač 72letý stařec, otužilý. Proto nechce, aby do Wörishofenu se přistěhovala městská změkčilosť a pohodlnosť, která jest počátkem mnohých nemocí, ale doporučuje otužilosť jak v bytě, tak i ve stravě.

Stravu lze dostati v restauraci Haggenmillerově pak v hostincích „zum Rössle“, „zum Adler“ a „zur Sonne“. Loňského roku zřízeny zase dvě nové restaurace. Kneipp chce postaviti veliký dům, v němž by byl sál pro tisíc osob ku přednáškám a nahoře byty pro chudé nemocné. Ve Wörishofenu utvořil se přede dvěma lety „Kneipp-Verschönerungs-Verein“, který pečuje o okrášlení Wörishofenu, úpravu cest, sedadel a sadů, procházek; také již zařídil park, upravil cesty a vysázel stromoví a pořídil 40 sedadel.

Zkrátka, za posledních sedm let velice mnoho se ve Wörishofenu změnilo a přistavělo; jsou tam nyní dvě knihkupectví, fotografický atelier, a j. Však přece je vše primitivní, a aby se stal Wörishofen místem lázeňským, potřeboval by mnohých změn; až někdy veliký lidumil Kneipp zemře, zůstane Wörishofen asi zase vsí, a nával nemocných sem přestane.

R. 1890. zavítalo do Wörishofenu mnoho vznešených hostí mezi 32 570 nemocnými. Dle tamní „Wörishofener Kuranzeiger mit Fremdenliste“ byli tam členové královského rodu Bavorského, Albrecht princ ze Solms-Braunfels, kníže Adolf ze Švarcenberka, kněžna Ida ze Švarcenberka, Arnold hrabě z Lippe, František hrabě z Beutzel-Sternau, vévodkyně Eleonora z Aenberku, hrabě Karel Kinský, hrabě ze Schaesberku, hrabě Edgar a hraběnka z Henkel-Domersmarcku, hraběnka Künburgová, hraběnka Gondrecourtová, hraběnka z Quadt-Wykradt, hrab. Auersperková, svobodný pán Sothen, hrabě Josef ze Stolberg-Wernigerode, podplukovník Kollík, hrab. Waldburg Zeilová, bar. Haymerlová, říšský svobodný pán Skibensky, Le Baronet a la Baronne Gillés de Pölichy, kanovník Räss ze Strasburku, rytíř Leonard z Vídně, Dr. J. Posilovic, biskup ze Sjeně v Chorvatsku, baron Nathanael z Rothschildů z Vídně a mnoho jiných notablit. Též perský vyslanec ve Vídni a perský ministr byli u Kneippa. Lonská listina lázeňských hostí vykazuje ještě více šlechty a notablit z celého světa. Zvláště mnoho šlechty polské, ruské se tam sjelo, mnoho církevních hodnostářů, vysokých vojenských důstojníků, úředníků a ministrů. Nižádná lékařská fakulta se tolika nemocnými a tak vznešenými pacienty vykázati nemůže.

Půldruhé hodiny cesty od Wörishofenu leží v přerozkošném údolí okresní město Mindelheim, čítající asi 3.500 duší. Je tam překrásný farní kostel sv. Štěpána, vystavený od vévody Oldřicha z Tecku v r. 1409. a přestavený r. 1712. Jest 163 střevíce dlouhý, 64 široký, 57½ vysoký. Varhany velké s 30 rejstříky pocházejí z r. 1768.

Druhý kostel Zvěstování Panny Marie, jesuitský zvaný, vystaven byl v r. 1625. za Maxmiliána I., kurfirsta bavorského, který ze svého pokladu 27.000 zl. na něj daroval. Má délky 162 střevíce, šířky 57 a výšky 52. S přístavkem má kostel ten 178 střevíců délky. Přistaveny jsou v pravo od kůru kaple sv. Františka Xaverského a na straně levé sv. Ignáce. V něm chová se monstrance z r. 1393.; jest veliká, velice drahocenná s drahými kameny; byla darována od Anny, dcery krále polského Kazimíra Velkého. Dále chovají se tu Mindle (dětské šatečky) z drahocenných látek sametových, stříbrem vyšívané, které při procesí mládenci na žerdích nosívali; odtud má město Mindelheim jméno. Zvláštní ceny jsou drahá a stkvostná paramenta, mnohá velice stará a památná, z nichž některá i od papežů pocházejí. Jsou všecka zlatem a stříbrem vyšívána a perlami protkána. Dále má chrám

veliké množství stkvostů z ryzího stříbra, tak že kostel ten více nežli 50 centů stříbra pokladů chová, jmenovitě jsou tu: z ryzího stříbra masivní sošky Zvěstování Panny Marie, anděl celý stříbrný, velké masivní kříže stříbrné; hlavní oltář má masivní okrasy a arabesky z ryzího stříbra. Též oltář Božího Těla jest většinou stříbrný.

Před Jesuity byli v klášteře tomto Augustiáni a mezi nimi též Dr. Martin Luther, tehdy ještě katolický řeholník. Však r. 1521. utekl do Eislebenu a dopisoval mnichům Augustiniánům do Mindelheimu, aby přidrželi se jeho reformace.

Liberální listy vídeňské přinesly po Novém roce zprávy, že Kneipp obdržel veliké množství dárků k Novému roku v nesmírné ceně, a že má také mnoho peněz, jež si léčením nadělal. Kneipp ve „Vaterlandu“ jim odpověděl: Ano, dostal jsem k Novému roku převzácné dárky, totiž 23 malých školních dítek, ze všech krajin, jsou to samé dítky chudé, churavé, slepé, ano, všemožnými nemocemi sklíčené — ty léčím a zadarmo na své útraty živím, ano i šatím. Kdo může a peníze má, nechť mi pošle nějaké dárky, já jich dobře upotřebím pro tyto opuštěné, nešťastné dítky.

Johanna d'Arc — Panna Orleánská.

Dle různých výpisků vypravuje **Aug. Senz.**

(Pokračování.)

Angličané, vidouce pannu klesati se řebříku mezi mrtvé, propukli ve vítězný jásot, jemuž odpověděl se strany Francouzů skřek zděšení. Angličané domnívajíce se, že podařilo se jim čarodějnici usmrtiti, s dvojnásobnou silou počali dorážeti na poděšené Francouze, a podařilo se jim také skutečně zahnati je na útěk. Než, draze měli zaplatiti tuto chvílkovou převahu. Sotva uslyšela Johanna troubiti na straně Francouzů k útěku, poděšená hlasem trub se vzchopila a bez bmění, krvácejíc z otevřené rány, vsedla na svého koně a vyjela proti prchajícím Francouzům. „Za mnou! Ve jménu Páně! Znovu do boje!“ byla slova, jimiž vybízela vojáky k novému boji. A Francouzové, vidouce milovanou vůdkyni zase v čele veleti k útoku, s novou nadějí a odvahou hnali se za Johannou. Pravým krupobitím kulí a děštěm střel byli Angličané zasypáni, a v témž okamžiku byly na všech stranách řebříky přistaveny ku hradbám.

Angličanům ochromilo zděšení údy. Neboť najednou velela v čele Francouzského vojska táž dívka, kterou před chvílí viděli klesati bezduchou mezi mrtvé. Nyní pevně věřili, že Johanna není dívkou obyčejnou, nýbrž čarodějnicí, společnicí ďáblovou, jim na zkázu poslanou. Nekladli skoro již ani odporu, zbaběle odhazovali zbraň a hleděli se zachrániti útěkem, prchajíce nejvíce ve zmatku po dřevěném mostě přes řeku Loiru do blízkých Tourelli. Než, právě na mostě potkalo je největší neštěstí! Vetchý most zbořil se pod zmateně prchajícími a se tlačícími houfy Angličanů, tak že ti, kteří unikli smrti na bojišti, nalezli smrť ve chladných vlnách Loiry. Na večer nebylo už kolem Orleansu viděti ani jediného anglického vojáka, vyjímajíc ovšem četné padlé a zajaté.

Ve vítězoslavném průvodě navrátila se Johanna večer do osvobozeného města. „Byla sice, jak předpověděla, raněna, než, z její rány neprýštila krev, nýbrž sláva“, praví souvěcí kronikáři. Vzduchem rozléhal se jásot díkův, ulicemi valily se davy lidu, nesčetné pocty Johanně chystající.

Johanna za slavného hlaholu zvonů zabočila do prvního kostela, a vznešení i nízcí, bohatí a chudí, občané i vojáci hrnuli se do kostela za ní. Jeho prostorami, jakož i prostorami všech městských kostelů rozléhal se brzy potom velebně církevní chvalozpěv: „Bože, chválíme Tebe“, a po celou noc trval v nich lid na modlitbách.

Jásot Francouzů byl pohřebním zpěvem pyšným Angličanům. Jedním dnem zničena byla slabou dívkou dlouholetá chlouba a sláva až dosud za nepřemožitelné pokládaných ostrovanův. Odchodem, útěkem svým od Orleansu, v neděli dne 8. května, potvrdili konečně úplné vítězství Francouzů. Orleans byl osvobozen, Francie zachráněna.

O čem pochyboval král, čeho neodvažovala se hrabata a knížata, čeho lekali se hrdinové a vůdcové, a oč marně se pokoušelo po 9 měsíců vojsko, to vše vykonala za několik dní sedmnáctiletá dívka, doufající při tom v pomoc Boží.

Že by město Orleans bez Johanny bylo padlo Angličanům do rukou, že Johanně patřily po Bohu první zásluhy o jeho osvobození, o tom nepochyboval nikdo v Orleansu. A jaké to byly prostředky, jimiž Johanna vše to vykonala? „Nejenom mocí své síly zvítězila panna“, píše nadšeně protestant Eysell, nýbrž věrou v Boha, kterou i slabí stávají se silnými. Vítězství její jest vítězstvím důvěry v Boha nad hmotnými překážkami, jest vítězstvím víry nad vypočítavostí lidského důvtipu.“ — Po smrti Johanině potvrdili slavné tehdáž žijící ještě vůdcové Dunois, Gaucourt, d'Alençou, d'Aulon pevné přesvědčení občanův orleanských, že bez pomoci Johanny, bez milosti Boží město Orleans bylo by bývalo z kořen vyvráceno.

Rychlostí blesku roznesla se zatím zpráva o zázračném osvobození Orleansu po celé Francii, a všudy s jásotem ji poslouchali. Nyní doufali už Francouzové pevně ve vítězství, a naděje jejich roznítila v nich národní vědomí k nové činnosti.

Než Johanna neoddala se veselosti. Vždyť učinila teprve jen první šťastný krok na dráze Bohem jí vyměřené. Nastával jí ještě druhý krok, a to mnohem nebezpečnější. Mělať ještě krále Karla VII. zavésti do Remeše ku korunovaci, a právě cesta do korunovačního města vedla středem nepřátel, porážkou u Orleansu velmi rozhořčených.

A přece neváhala Johanna ani okamžik. Hned nazejtří po vítězství opustila Orleans, aby sama osobně donesla králi zprávu o šťastném výsledku.

Znamení, které král Karel VII. stále od Johanny na důkaz Božího poslání vyžadoval, a které ona osvobozením Orleansu tak zjevně mu učinila, vyburcovalo jej z nečinnosti. Karel VII. vyjel jí z Chinonu naproti, setkal se s ní v Toursu a zahrnoval ji mnohými vyznamenáními. Než, Johanna všecka skromné odmítala.

První slova, která po přivítání ke králi v Toursu promluvila, byla: „Šlechetný Dauphině, táhněte do Remeše a buďte ubezpečen, že tam budete korunován a pomazán, jak vám přísluší!“

Král Karel však nebyl mužem takové víry, tak hrdinské mysli jako Johanna. Johanna nezdráhala se proliti svou krev, obětovati

svůj život ve prospěch vlasti a krále, a král sám ve svůj vlastní prospěch vyhýbal se každé i nejmenší osobní oběti. Základem jeho povahy byla zženštilosť a nerozhodnosť, která každé námahy, sebe menší oběti se hrozila. Celý národ francouzský po osvobení Orleansu uvěřil Johanně, byl by ji slepě následoval do jisté záhuby, a král Karel — nebyl ani tak samostatným, tak pevným, aby uvěřil zázraku tak patrnému. Ve své nerozhodnosti hledal zase rady u svých rádcův a milostníkův. Tito uznali sice, mravně k tomu byvše donuceni, že Orleans byl osvobozen s pomocí Boží Johannou, než, čeho Johanna dále ještě požadovala, neprodleného totiž tažení do Remeše, k tomu nechtěli svoliti. A proč? —

Zůstanou-li s králem Karlem v Chinonu, mohou se dále bezstarostně oddávati pohodlí, rozkošem, nečinnosti; potáhnou-li však po boku králové s Johanou do Remeše, tu čekají na ně různá nebezpečenství, námahy a nepříjemnosti válečného tažení. A byli k tomu ještě tak malé víry, zbaveni vší naděje, prosti všeho nadšení! Proto, jak bylo očekávati, opřeli se všemi důvody žádosti králově, táhnouti do Remeše. „Cesty prý jsou tak nejisty, od Angličanů všude obsazeny, a my nemáme ani peněz, ani dostatečného vojska. Zůstaneme li v Chinonu, neodváží se Angličané proti nám, potáhneme-li však jejich středem do Remeše, obklíčí nás se všech stran, a vše bude ztraceno;“ tak domlouvali Karlovi VII.

Než, tentokráte zvítězila přece vůle králova nade všemi pletichami dvořanův. Mocně setřásl se sebe Karel váhavosť a nerozhodnosť a vydal provolání k válečnému tažení do Remeše. Kde kdo chápal se zbraně a stavěl se k vojsku, každý chtěl býti účastným cti, pod vítěznou korouhví Johaninou zase bojovati za vlasť a krále.

Vrchní velení svěřil Karel na radu Johaninu knížeti z Alençonu, jejímu důvěrnému příteli. Zároveň však rozkázal, aby Johanna byla ve všem zároveň tázána o radu, a rada její aby se vždy bedlivě uvážila.

Nadšení, s jakým se vojsko francouzské pod vedením Panny Orleanské chystalo na pochod do Remeše, sotva najdeme v dějinách rovného. Johanna stála tenkráte na vrcholu své slávy.

Než, nejenom to, že Johanna roznítila ve zubožením lidu nové národní vědomí, dychtivosť po boji a naději ve vítězství, že nadchla jej pro svatou věc k nekonečným obětem, že pod její vítěznou korouhev rytíři a občané chvátali, aby jho nepřátel se sebe setřásli, — nejenom to ozářilo ji nehynoucí slávou. Ke slávě její přispěl také velmi vliv, jaký měla na drsné, dlouhou válkou zdivočilé vojáky, a který mohl míti původ jedině v Bohu. Bylať Johanna zajisté úchvatnou, když s nezdolatelnou směloství v čele svého vojska postupovala s válečnou korouhví proti nepříteli, když za sykotu smrtících střel, v dešti hvízdajících kulí opovrhujíc smrtí pobádala vojsko své k vytrvalosti a rozohňovala k hrdinským činům; než mnohem úchvatnější, vznešenější se nám objevuje tam, kde u vědomí svého čistého panenství na své okolí mravně působila. Jako dříve před pochodem k Orleansu, podobně i nyní působila mravně na vojsko tak, že znemravnělá, bohaprázdná chátra vojenská v krátkém čase stala se vojskem křesťanským v plném významu toho slova. Neustále vojáky napomínala, povzbuzovala, poučovala, těšila, vlastním příkladem je předcházela, dokud nepřetvořila vojáky podle své vůle.

S takovým vojskem, z hloubi srdce sobě oddaným, nastoupila

Johanna dne 11. června pochod z Chinonu přes Orleans středem nepřátel k Remeši. Pochod tento byl opět pravým vítězným tažením. Tam vykonala Johanna s pomocí Boží tolik neuvěřitelného, podivného, ba, směle můžeme říci zázračného, že nemůžeme se ani odhodlati, abychom ve stručných těchto úryvcích všecko vypravovali.

Kudy táhlo vojsko francouzské, odtud chvatem prchali Angličané. Města, ku kterým vojsko na pochodu přišlo, byla-li Karlovi oddána, s jásotem Johannu a vojsko vítala; byla-li v moci Angličanův, obyčejně prvním útokem dostávala se v moc Francouzů. Ba, často se přiházelo, že Angličané, jakmile spatřili s hradeb v dáli Johannu, postupující v čele vojska pod vlající zázračnou korouhví, ani příchodu jejího na hradbách nevyčkali, nýbrž úprkem opačnou stranou z města utíkali.

Obléhání a dobytí města Jargeausu dne 13., Meun dne 15. června, obsazení města Beaugency dne 16 a porážka Angličanů, kteří města tohoto osvobodit pospíchali, dne 17. června, jsou předními vítězstvími postupujícího vojska francouzského.

Hlavně při poslední porážce anglické u Beaugency ukázala se zase jednou pověra a následkem jí zbabělost Angličanův. Tam poprvé a snad naposledy dala se Johanna přemluviti také ku stíhání prchajícího nepřítele. Angličané, vidouce za sebou v patách Johannu v čele stíhajícího vojska, hleděli doběhnouti na ochranu lesíka u Patay a v něm se postaviti na odpor. Než, marno bylo vítězným zbraním francouzským se vzpírati. Prudkým náběhem vrhli se Francouzové na Angličany, a vraždění, jež potom nastalo, nebylo již bojováním. Ohromení Angličané vzdávali se sice na milost, než, vítězstvím opilí Francouzové neměli s nepřítelem smilování. Angličané dali se na útěk, Francouzové jako zběsilí hnali se za nimi, stále je nemilosrdně potírajíce. „Honbou u Patay“ nazvána byla porážka ta v dějepise, a touto porážkou zlomeno bylo panství Angličanů ve Francii nadobro.

Města, která doposud ze strachu byla Angličanům poddána, s jásotem rozhodla se nyní pro krále, a Angličané neodvážili se více nutiti jich k poslušnosti a poddanství. Až dosaváde byli považováni Angličané v otevřeném poli za nepřemožitelné, a mínění to bylo dříve potvrzeno jejich vítězstvími u Crescy (Kreščaku), Poitiersu, Azincourtu. Než, najednou se mínění obrátilo. Všechna víra v jejich válečné umění byla vyvrácena, a to na území, jež bylo pro ně k vítězství nejpříhodnějším. Vojsko anglické, které Francouzům vždycky tolik strachu nahánělo, bylo najednou až na nepatrné zbytky zničeno. A kým? Sedmnáctiletou dívkou, prostým dítětem z horského údolí, jehož ruce posilnil Pán k bojování.

Nyní už v její poslání pevně věřili všichni, prostý lid, vojsko, občané, měšťané i šlechta. Všichni, kdož úmyslné zraků a srdcí svých neodvraceli od podivných, zázračných jejích skutků, ti všichni uvěřili. Než, mužové, na nichž právě blaho národa a vlasti, konečné a rozhodné vítězství, upevnění moci královské záleželo, mužové ti ani teď ještě nevymýtili ze srdce svého nedůvěru, a což nejdůležitějšího jest, nenávist proti Johanně.

Král Karel VII. a rádcové jeho používali Johanny toliko za nástroj, aniž jí byli úplně uvěřili. Nevěřili jí, když je k rozhodným podnikům vybízela a pomoc Boží jim slibovala, nevěřili jí, když sama za svobodu národa a vlasti, za blaho krále v čele vojska se posta-

vila, nevěřili jí, když město Orleans osvobodila, nevěřili jí ani, když města Jargeaus, Meun, Beaugency z rukou Angličanům vyrvala a celé vojsko anglické v širém poli úplně zničila.

Hlavní vina padá ovšem na samého krále, na jeho choulostivosť a nerozhodnosť, že jako loutka dal se voditi a říditi nesvědomitými, sobeckými pleticháři. Vina ta lpí a lpěti bude vždy na Karlovi VII., a nikdy nepodaří se dějepiscům ji omluviti.

Co pak se týká dvorních pletichářův a rádců královských, hlavně hlavy jejich pana La Tremouille, ti, obávajíce se o svou moc a o svůj vliv na krále, nemohli, ba, nesměli Johanně uvěřiti. Vždyť právě Johanna to byla, která krále napomínala k samostatnosti a neodvislosti, k činnosti a rozhodnosti. Johanna to byla, která nadšení zubožného lidu po svobodě vyvolala, která vojsko po vítězství dychtící takořka ze země vykouzlila a vrchní velení vévodovi z Alençonu, proti vůli pana La Tremouille, vyprosila. Před takovou dívkou musili pletichári krále varovati, nedůvěru k ní musili v něm stále rozněcovati; a jelikož to veřejně nebylo možná, musilo se to díti podloudnicky, potají. Proto bylo takové jejich zdráhání a tolik námitek proti korunovaci v Remeši.

Johanna zatím hned nazejtří po vítězství u Patay přitáhla na pochodu s vítězným vojskem k osvobozenému Orleansu a byla nadšeně uvítána od celého města. Náměstí proměněna byla v rozkošné zahrady, ulice ve stinná loubí, domy ozdobeny byly vlajícími prapory. Těšilť se měšťané na to, že s táhnoucí Johannou také král do města zavítá, aby svou návštěvou uznal obětovnou oddanosť města a aby podal mu důkaz své náklonnosti a milosti. Na důstojnou přivítanou krále ničeho nebylo šetřeno. Než, všecko bylo vynaloženo nadarmo. Král na radu pana La Tremouille města nenavštívil, a do poháru radosti měšťanův Orleanských přimísena byla kapka trpkosti.

Král Karel místo do Orleansu odebral se z Chinonu do Saint-Benoit na řece Loiře, aby se tam s Johannou v Orleansu meškající a s ostatními vůdci poradil.

Duší celého dalšího podniku osvědčila se zase Johanna. Několikrát přišla z Orleansu k poradám do Saint-Benoit, vždy znova napomínala k rychlosti, než, vždy podařilo se zase panu La Tremouille krále od dalšího pochodu odvrátiti. Tu konečně Johanna, když viděla, jak plýtvá se pro samé pletichy drahocenným časem, chopila se posledního rozhodného prostředku. Dne 27. června opustila sama s vojskem jí oddaným město Orleans a dala se na pochod.

Odvážlivý, snad vypočítavý její skutek se podařil. Za dva dni potom následoval jí, jsa k tomu donucen, Karel. Nemohlť býti bez Johanny; a tak dal světu nejlepší svědectví, že všechno považuje za ztraceno, jestliže Johanna mu nepomůže.

Další pochod vítězného vojska osvobozeným krajem z města Orleansu, Champagní až k Remeši nebudeme líčiti. Připomínáme toliko dobrovolné vzdání se měst Saint-Fargeau, Cravent, Coulange a dobytí města Troyesu, odkud Karel ještě jedenkráte chtěl se vrátiti domů. Také město Chalon dobrovolně se poddalo, a dne 16. července vítalo konečně městské vyslanectvo krále Karla VII. před branami remešskými. Téhož dne ještě vjel Karel vítězoslavně po boku Johanny, jsa obklopen rytíři a veden arcibiskupem, do ozdobeného, starobylého města Remeše.

Dne 27. července, ve svátek sv. Maří Magdaleny, slavena byla korunovace s nádherou nevídanou. O desáté hodině ranní poklekl král na stupně oltářní, jemu po boku Johanna s praporcem v ruce, a kolkolem na vykázaná místa usedli preláti, knížata a rytířové. Po dojemném kázaní pomazal arcibiskup Karla VII. za krále a vsadil mu na hlavu korunu za jásotu všech přítomných. Se slzami v očích poklekla potom Johanna první před pomazaným a korunovaným králem a políbila mu dle panujícího obyčeje nohy. Hluboký dojem zračil se při tom na tvářích všech přítomných.

* * *

„Dvojí věc jest mi od nebeského krále uložena: předkem osvoboditi obležený Orleans, potom uvésti krále do Remeše a tam jej korunovati.“ Těmito slovy naznačila Johanna své poslání. — Angličané byli ze země vypuzeni, Orleans byl osvobozen, na pomazané hlavě Karlově zazářila královská koruna novým leskem. Bylo tím ukončeno již poslání Johanino?

Mnozí dějepiscové potvrzují sice tuto otázku; než, jiní zase, hlavně pak životopiscové Johanny, nesouhlasí s nimi, a prohlašují korunovaci v Remeši ne za konec, nýbrž za středisko působení Johanina. Oni odvolávají se na mnohé výpovědi samé Johanny, tito poukazují na mnohé události, zaznamenané ve pramenech objevených v posleduích desítiletích. Spor není ještě urovnán, a proto opominouce ho, sledujme dále ještě dle skutečnosti působení Johanino, co ještě vykonala.

Ačkoli Johanna toužila po klidu a odpočinku v rodinné chaloupce, dala se přece po korunovaci od krále přemluviti, že zůstala i na dále v čele vítězného, rozjařeného vojska. Než, ochrana a pomoc Boží, zdá se, že již od ní odstoupila. Dříve jako poselkyně Boží vždycky zvítězila; po korunovaci však remešské, když již poslání své vykonala, objevuje se nám jenom jako chudá dívka, která toliko z věrnosti a z oddanosti ke králi prosbám vojska povolila a u něho zůstala.

Dosavadní její činy, jak jsme často poukázali, přesvědčily o jejím Božím poslání celou Francii. A nadšení, jaké zavládlo po korunovaci remešské celým národem, stručně sice, než případně vyjádřil Alain Chartier těmito slovy: „Ó, zázračná panno, hodná vší chvály, vší slávy, hodná Božské pocty! Ozdobo říše, lesku naší lilije, ty světlá, ty slavná nejenom Francouzům, nýbrž všem křesťanům! Ať vzpomíná Troja na svého Hektora, ať jásá Řecko nad činy Alexandrovými, ať se chlubí Italie Caesarem a všemi vojevůdci římskými — Francie, ačkoli slavná mnohými reky, spokojí se nyní slávou jediné panny a směle bude jejími činy válečnými rovnati se ostatním národům, ano, bude se moci nad ně i vynášeti!“ Zajisté vznešený, ale zároveň také oprávněný chvalozpěv.

Než, po korunovaci remešské začala hvězda slávy Johaniny pomalu blednouti. Doposud jasným třpytem zářila jí na dráze vítězné. Než, po korunovaci bledla a uhasínala, několikráte zazářila jí sice ještě, než, jenom leskem kmitavým, až konečně ukryla se docela ve mraku černého dýmu, valícího se ze zapálené pod ní hranice.

Provázeli jsme v duchu Johannu s nadšením po bojištích vítězných a rádi jsme meškali při radostných událostech jejího života;

budiž nám dovoleno nyní ještě zmíniti se také stručně o jejím neštěstí a o bolestné smrti.

Po korunovaci v Remeši radila Johanna králi, rychle táhnouti přímo na Paříž. „Použijte mne, neboť nebudu žíti přes rok", tak pravila Karlovi. A skutečně, celá Evropa očekávala, že Karel potáhne za jásotu všeho národa do hlavního města Francie. Než, král a jeho rádcové opět, jako vždy, odporovali. Jedni záviděli Johanně slávy, jiným zase zdálo se dostatečným, co doposud francouzské voje vykonaly, a chtěli proto táhnouti zpět k Loiře. Jiní konečně opět netajili se s obavou, že nadšení vojska, Johannou vyvolané, brzy pomine, a oddávali se proto marným obavám.

Ošemetný král Karel VII. nepoužil nadšení vojska a zděšení nepřátel k rozhodným konečným činům, nýbrž raději prostřednictvím La Tremouille s Angličany vyjednával. Ujednáno bylo příměří, a Angličané vzpamatovavše se ze strachu, nachystali se zatím k obraně. U městečka Bray, porušivše věrolomně příměří, poprvé zase napadli Francouze a pobili část francouzského vojska. Než, touto částečnou porážkou vojsko nekleslo na mysli, nýbrž naopak pozdravilo ji s radostí jako nějaké skvělé vítězství. Neboť porážkou tou donucen byl král poslechnouti rady Panny Orleánské, říditi se jejími plány a táhnouti válečně k Paříži.

Dne 11. srpna vjel král, vydav se na pochod, vítězně do města Crepy ve kraji Valois. Odtud podobal se potom zase pochod vojska vítězoslavnému tažení. Většina měst pozdravovala Karla s nadšením jako svého pána a krále. Ovšem nechybělo také těch, kteří na oko králi blahopřáli a Johanně se podrobili, v srdci však zůstali nepřátely obou. Připomínáme z nich jenom nehodného biskupa beauvaisského Petra Cauchona, který, vida nezbytí, poddal se na oko sice Karlovi a Johanně, než, později tím hroznějším nepřítelem hlavně Johanně se ukázal.

Král Karel, ačkoli viděl tolik lásky a důvěry k sobě, ačkoli se přesvědčil o oddanosti národa francouzského, přece nemohl se odhodlati k útoku na Paříž. Hověl raději sladké nečinnosti, jíž se opět a opět tak snadno a tak rád oddával. Johanna byla jeho chováním a jednáním velmi nespokojena. Bylať přišla na dvůr královský nadšena vznešenými představami o velebné důstojnosti královské a představovala si vždy krále jakožto neohroženého, Bohem vyvoleného zastance a hajitele národní slávy a neodvislosti. Nyní však poznala dvůr královský a viděla, kterak tam proti krásným, vznešeným myšlénkám a záměrům bojují malicherné zápletky, pletichy a mrzké sobectví. Bezpochyby poznala také, že Karel VII. není přece jenom tím ideálem lidské dokonalosti a královské důstojnosti, jak si ho v nevinnosti svého pannenského srdce ozdobovala nebeskou září veškerých ctností. Proto rozmrzena nerozhodností královou, opustila dne 23. srpna s vévodou Alençonským krále a s větším dílem vojska odtáhla do Saint-Denis. „Milý vévodo," tak oslovila vévodu Alençonského, „buďte se svým vojskem pohotově, při sám Bůh, že chci aspoň sama Paříž z blízka spatřiti!"

Jako již jedenkráte, tak doznal i nyní Karel, že nemůže býti ani on, ani vojsko bez rady a pomoci Johaniny. Ačkoli se tomu rádcové, hlavně La Tremouille, vší mocí vzpírali, odebral se přece za Johannou do Saint-Denis a byl od ní přivítán s nelíčenou radostí.

Dne 7. září přišel Karel do Saint-Denis a hned nazejtří, právě ve svátek Narození bl. P. Marie, určil útok na Paříž. Marně tomu dlouho odpírala Johanna. Povolila konečně ne tak Karlovi, jako spíše vojsku, které dlouhým váháním královým rozhořčeno, vidouc konečně povolnost Karlovu, chtělo jí využitkovati a hořelo touhou udeřiti na Paříž. Než, nebi nelíbil se krvavý boj ve svátek Marianský. Nebeské hlasy mlčely tentokráte, a to nevěstilo Johanně a Francouzům nic dobrého. Johanna zarmoucena ze znesvěcení svátku Marianského, postavila se sice v čelo vojska a povelela k útoku. Než, kéž by byla raději nevelela! Ačkoli činila jako vždy pravé divy udatnosti, byla donucena, raněna jsouc kopím, s bojiště odejíti. Vojsko, vidouc Johannu ustupovati, nebojovalo dále, nýbrž dalo se zmateně na útěk, rozhodnuvši tak první porážku Johaninu. A král Karel? — S hlavním oddílem vojska stál nečinně u Saint-Denis a díval se netečně na svou porážku. Když pak nazejtří chtěla Johanna útok obnoviti, poslal jí rozkaz k ústupu!

Hluboce v srdci uražena a zarmoucena zatoužila tenkráte Johanna opravdově po rodné vísce, po milém horském zákoutí, po rodičích, sestře a bratřích. A úmysl svůj také v okolí královském oznámila. Než, rádcové královští změnili najednou své smýšlení, svou nepřízeň k Johanně. Doufalit, že snad přece budou moci ještě někdy upotřebiti jí jako hrozného prostředku proti Angličanům, a proto domlouvali jí, aby krále neopouštěla. A podařilo se jim skutečně pohnouti Johannu k tomu, že u krále ještě zůstala.

Za nedlouho potom ustoupil král Karel ze Saint-Denis za Loiru, a od toho dne přestalo společné působení jeho s Johannou o osvobození Francie.

Karel oddal se v Chinonu zase rozkošem. Vítězné vojsko, samým Bohem, jak se podobalo, svolané a každým okamžikem k boji za vlast a krále připravené rozcházelo se znenáhla, a jeho následovali i vůdcové. Vévoda aleçonský, první přítel Johanin, odebral se na své panství Beaumont, a ostatní rozešli se do širého kraje.

Johanna však dosud si ještě důvěřovala, doposud doufala v Boha, a proto s radostí přijala návrh vévody aleçonského, aby se s ním súčastnila osvobození Normandie. Chtělat tak celou Francii od nepřátel osvoboditi. A zajisté, kdyby se bylo vévodovi a Johanně podařilo dobyti Normandie, byla by bývala moc Angličanů ve Francii zničena, a Paříž byla by se přece musila vzdáti Karlovi.

Že by Johanna opět byla zvítězila, to dobře věděli její odpůrcové u dvora, a proto, aby to překazili, očernili vévodu aleçonského u krále. A král Karel zakázal vévodovi a Johanně nejistý tento podnik.

Jako za náhradu, na odčiněnou a udobřenou, ustanovili za to rádcové královští podmaniti si nepřátely obsazená města na horní Loiře, a podnik ten Johanně svěřili. Johanna byla by arci mnohem raději táhla znova na Paříž, než podrobila se vůli králově. Tam na horním toku Loiry zazářila naposledy vítězná její hvězda. Jako bouře hnala se od města k městu, prvním obyčejně útokem dobývala jednoho po druhém a jako vítěz navrátila se ke králi. Opět odvážila se raditi mu k výpravě na Paříž, než, opět nadarmo. V nečinnosti byla donucena prožíti zimu u královského dvora, zahrnována jsouc sice vyznamenáními a důkazy královské lásky, ale zároveň jsouc bez ochrany vystavena pletichám svých odpůrcův. Právě této zimy po-

výšil ji Karel VII zároveň s rodiči, bratry a sestrou do stavu šlechtického s příjmím „du Lys“ a rodné její vísce prominul daně na všecky časy. Než, Johanna žádného vyznamenání nepřijímala s radostí. Místo radosti tiše trpěla. — „Čtyři měsíce trápila se mukami, jež lidská ústa nedovedou vysloviti. Cítiti, že v sobě nosíme blaho národa, jež nám Bůh svěřil, a cítiti zároveň, že jsme lidmi spoutáni! To abychom pochopili, bylo by nám ztotožniti se s bytostí této podivné dívky,“ píše Henry Martin. (Dokončení.)

Hrabě Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka.

(Dokončení.)

Slavata přenechal právo podací na všech kostelích panství své choti řádu Jesuitskému, jsa tak ubezpečen, že tímto způsobem nejlépe o princip katolický bude postaráno. Ale bouře protestantské po Čechách pobídly i utrakvisty Hradecké, že stejně hledali příčinu ke sporům započavše nespokojeností, že jim část hřbitova u sv. Trojice se zvláštním vchodem byla vykázána, a nyní se jim upírá. Slavata laskavě přijal zástupce utrakvistů a řekl jim zcela správně, že se tak k jejich náboženství zachová, jak J. M. se stavy se usnese. (A. Geschichte d. St. Neuhaus 43—46.) Ostatně že jim kostelů katolických vydati dle svědomí svého nemůže a také že vůbec novému náboženství nakloněn býti nechce. Tato odpověď ovšem utrakvisty neuspokojila. Brzy potom dne 21. května 1615. vypukl oheň v J. Hradci, který strávil kolej Jesuitskou a přes 70 domů, při čemž 13 lidí uhořelo. Oheň mohl býti hned v zárodku lokalisován, ale utrakvisté schválně nehasili ohně ničícího majetek Slavatův škodolibě se smějíce — ano, stáli s rukama založenýma, ač choť Slavatova Lucie Otilie a matka její Kateřina z Montfortu, které tolik dobrého městu prokázaly, lomíce rukama měšťany k hasení vybízely.

Zatím byli Jesuité z J. Hradce vypuzeni, utrakvisté dle nových poměrů v Čechách nabyli vrchu a kruté počali proti císaři. své katolické vrchnosti Slavatovské i ostatním věrným katolíkům lítou vzpouru, kteří mnoho zlého od nich zakusili. Za volbu Fridricha Falckého dali zpívati „Te Deum“, an zatím Slavata po svém vyhození se léčil a v Sasku prodléval. Zatím nastala bitva Bělohorská, a Jesuité se do J. Hradce vrátili.

Manželé Slavatovi zachovali se k provinilcům velmi laskavě, jen málo jich a poměrně nepatrně potrestáno, a to ještě od delegovaného soudu Budějovického. Avšak privilegia byla městu znovu potvrzena od Lucie Otilie, choti Slavatovy r. 1626. — a sami mladí synové Slavatovi Adam Pavel a Jáchym Oldřich je měšťanům potvrzená na radnici přinesli. (J. Ort. Nástin kult. J. Hradce.)

I v tom se Slavata při reformaci k poddanému městu svému zachoval nejlepším způsobem, jaký zajisté dalek by býval každého jiného protestantského dynasty v tomto případě. Vytýká se dále neprávem Slavatovi, že súčastnil se konfiskací statků nekatolíkův. Slavata však tak učinil jako úředník císařský jednaje jen dle rozkazů vyšších. Vždyť zvláštní cís. list dán z Vídně 25. listopadu r. 1620. Slavatovi, jak se statky odbojníků naložiti má. (Dějiny konf. XXVI.) A sám T. Bílek v konf. ujímá se Slavaty (XXV. pod čarou),

že mylnou jest zpráva, jakoby Slavata první byl navrhl potrestání všech povstalců konfiskováním jejich statků, ale že jen vykonával rozkaz svého pána, jak by i každý jiný v tom případě byl učinil.

Ostatně snad horším ještě způsobem skonfiskovány byly před tím statky jeho samého i jiných věrných katolíkův od stavův odbojných, jakožto ze země zběhlého. (Konf. I. XXII.)

A i jinak se Slavata čestně v této věci zachoval. Když mu ze zbylého po emigrantech jmění služné císařskou resolucí mělo býti vyplaceno, — zřekl se ho, aby k rukám vdov a sirotků dotčených raději bylo ponecháno. (Konf. II. 1083.)

Čteme-li pozorně dílo Hurterovo „Geschichte Ferdinand II." od VI—IX. dílu, pak Slavatovy paměti, shledáme, že mužové katoličtí té doby se Slavatou v čele — jednali rázně, ale ne násilně. Že si svou víru hájili, kdož jim to může míti za zlé? Za to je mají protestanské prameny zasypávati hanou? Či sami protestanté neslibovali, že, zmohou-li se, katolíky „z kůže odřou"? (Místodrž. arch. dopis z 8. dubna r. 1626)

Vždyť Slavata o sobě vyznal a nezapřel směr činnosti své slovy: „Sloužím pro dobro víry svaté katolické, J. M. cís. a vlasti své." (Dopis z 17. června 1634.) Že duchovnímu stavu vždy přednost povinnou přiznával řka, ve všech zemích „duchovní stav za nejvzácnější držán jest" (list ze 16. června 1632. k Martinicovi J. Hrad. Čern. archiv), kdož mohl by mu vykládati za nečestné jednání?

Slavata byl mimo to věrným sodalem Marianským. Zakládal družiny Marianské, sám se shromáždění jejich súčastňoval, při koleji v J. Hradci zřídil kongregaci Marianskou vzdělaných mužův a jinochův. Proto jej protivníci i s Martinicem chtěli sprovoditi se světa — ty „otroky Marianské".

Ale nadšení, které se budilo pro věc posvátnou v schůzích družin, povzbuzovalo Slavatu ve všech jeho podnicích, ano, dodalo mu síly, že raději se dal s okna svrhnouti, že chtěl rodinu i majetek svůj opustiti, než od katolické věci upustiti.

Sám vyznává, jak rád do shromáždění sodalů Marianských chodil, jak meditoval o smrti své a polepšení života. (List jeho z 10. června r. 1634. v J. Hrad. arch.).

Zvláště zbožným ctitelem Matky Boží ukázal se býti tím, že vymohl u císaře velikými prosbami obrátiv se s přímluvou ke kardinálu Harrachovi, že milostný obraz Matky Boží Staroboleslavské vezen byl dne 17. srpna 1650. přes jeho město J. Hradec z Vídně do Prahy. Ve Vídni byl chován za řádění Švédů v Čechách. Přičiněním Slavatovým uspořádali Jesuité se žáky svými velikolepou slavnosť, při níž bujará mládež studující pozdravila královnu nebeskou těmito památnými a významnými slovy: „Imaginem sacram, quam hactenus incitante pietate Austria retinuit, justitia autem monente Bohemiae restituit, hoc inclytum regnum ingenti laetitia velut pacis reginam salutat". Sličný mládeneček jako genius katolického již města Slavatova děkoval Rodičce Boží Staroboleslavské, jíž věrní katolíci kvítí na cestu sypali, aby dokázali, že Čechové zachovali si vrozenou zbožnosť a starobylou úctu Marianskou. (Dr. Krásl: Kar. Harrach p. 568)

Slavata vždy plnil povinnosti katolíka svědomitě a pilně se súčastňoval církevních pobožností. Zachovalo se několik dokladů (v Hrad. archivu korrespondence jeho), kterak nedbá nebezpečných

cest, nepříznivého počasí, aby jen mohl se súčastniti v některé osadě slavnosti Božího Těla. Jindy píše příteli Martinicovi, že jeho radostí jest modlitbou dušem v očistci pomáhati a je vysvobozovati. (Familie Slavata J. Hrad. Čern. archiv.)

Než, ještě z jednoho ušlechtilého obrázku působení Slavatova roušku odhrňme. Jest to idyllická scéna něžné lásky bratrské Slavatovy k jeho bratru Michalovi, tak zvanému staršímu. Ten náležel po otci svém ještě stále k sektě bratrské a súčastnil se vzpoury r. 1620., začež zbaven byl všeho jmění. Na přímluvu bratra našeho Slavaty — udělena mu milosť, že jmění na čas života podržel. Potom pro náboženství své se vystěhoval r. 1628. z Čech, ale vrátil se pro bídu bez prodlení do Čech. A tu mu počal bratr jeho Vilém přimlouvati, aby přistoupil k víře katolické. (Dějiny konf. I. 520.)

Dojemné jsou dosud zachované (v J. Hrad. archivu) dopisy Slavatovy k bratru Michalovi, aby se obrátil na katolickou víru, ana v nich usiluje o to láska bratrská a přesvědčení o jediné pravé víře katolické. Píše mu zajisté zajímavými slovy:

„A tak můj nejmilejší pane bratře, nevím jemu jakou lepší radu dáti, jako aby jednou sobě dobře usmyslil, scestné náboženství opustil a k víře svaté katolické samospasitelné přistoupil, a v tom se jak s naší nejmilostivější vrchností tak se všemi jinými pány obyvateli vlasti naší milé srovnal a tím se ujistil, že skrze to převeliké potěšení v svědomí svém nabyde, a že Pán Bůh skrze to panu bratru časně i věčně žehnati ráčí. Zvláště vidouc patrně, jak Pán Bůh naší nejmilostivější vrchnosti a slavnému domu Habsburskému předivné proti všem nepřátelům přesilným nápomocen býti ráčí, a jak to již tak dobře a stále ubezpečeno jest, že ve vlasti naší milé u víře svaté katolické k tomu způsobu přivedeno jest, jak bylo za času slavné paměti císaře Karla IV., pravého otce vlasti naší milé, tak že jestli pan bratr můj mé upřímné bratrské rady neuposlechne, tehdy slušně sám sobě vinu dávati musí. Quod ipsemet sit faber suae fortunae et quod nolenti non fiat injuria. A že Pánu Bohu spravedlivému a přísnému srdci přetěžce bude na to odpověď dáti — quoties volui, et tu noluisti."

Uznává dále Slavata, že ku pravému poznání jest třeba „vnuknutí a daru Ducha sv. i dobrého vynaučení", a prosí ho „bratrsky", aby tak učinil.

Než, bratr Michal postavil některá dubia circa fidem, které prý ho ještě jaksi od přestoupení zdržují. I vyvrací Vilém Slavata vzácnými vědomostmi graduovaného theologa tyto námitky velice mistrným způsobem. Zvláště týkající se večeře Páně refutuje důkladně a přelahodně vysvětluje bratru učení o eucharistii. I na to podivné, co se bratru zdá, že musí před sv. přijímáním říkati „Domine non sum dignus", a dále na námitku, že učení církve prý jest rozdílné od učení sv. apoštolův, jakž i na ohražení se, že otec a děd jejich nekatolíky byli, — trefně Slavata odpovídá, že více předků katolíky bylo, což oltáře katolické na jejich panstvích dokazují, (J. Hrad. archiv. Čern.). I prosí bratra, aby s obrácením svým neotálel. Nad to pak listem ze dne 12. července 1636. projevuje radosť, „že s velikým potěšením srdce svého vyrozuměl, že již dokonale k víře sv. katolické samospasitelné přistoupil a skrze pobožnou zpověď a přijí-

mání velebné svátosti pod jednou způsobou přijímal... Pán Bůh rač z toho pochválen býti a mému nejmilejšímu panu bratru stále časně i věčně hojně žehnati.“ (J. Hrad. Čern. archiv.)

b) Slavata jako vlastenec.

Že Slavata, jsa upřímným katolíkem, byl také dobrým vlastencem, jest na bíledni. Netajme si, že národ český třicítiletou válkou, tím různým hledáním spojenců, kteří byli bez dobré pověsti, ano, tou ohavnou rebelií nepožíval valné pověsti té doby. (Studium n. d. str. 55.) A kdo se ho zastal? Mezi málo muži i Slavata, který pomáhal sepsati memorandum k císaři, že ne celý národ tím vinen, a proto že nezasluhuje býti zbaven svých práv a výsad. (Balbín. Misc. Boh. s. 132.) Poukázáno tu, jak mnoho staré šlechty císaři a králi věrnou zůstalo, ano, o jmění k vůli němu přišlo. A na základě toho — nevzal Ferdinand II. národu práv, ale ustanovil patentem ze dne 29. května 1627, „aby království České všecka i všelijaká privilegia obdarování, svobody a majestáty bez překážky jednoho každého člověka užívati a jimi se těšiti mohlo“.

A jindy píše Slavata k Martinicovi, že by se mělo učiniti sečtení peněz, co jen Praha a jiná města v té válce vydala a vystáti musila i celé království, „pročež králové čeští slušně sobě téhož království mnoho vážiti mají a se snažiti, od dalších záhub zachovati, tak aby zase mohlo se obživiti a občerstviti“.

Lituje pak vlasti své naříká v dopise ku hrab. Vil. Vratislavovi (22. listop. 1631. v J. Hrad. arch.): „Příliš Pán Bůh již velikou zkázu a záhubu na naši milou vlast připustiti ráčil,“ nebo zase „jest věc příliš bolestná na to mysliti, že vlasti naší za dnů našich lépe bude“ a „žalostivě vyrozumívám, že naše milá vlast a páni obyvatelé v ní k takovému nebezpečenství od nepřátel opět přicházejí — pro bolest srdce nemohu psáti,“ — „nevím, co jiného k tomu říci než nad bídou a záhubou naší milé vlasti naříkati.“

Slavata sám na statcích svých pro své katolické přesvědčení mnoho škod trpěl, jak naříká v dopisech svých k Martinicovi (Sborník histor. Dopisy k Martinicovi) jaká bída mezi jeho lidem, ano i jak Jesuitská kolej J. Hradecká tím trpí „et ita vere fere omnes incolae regni Bohemiae pauperes facti sumus vel erimus“. (28. ledna 1634. k Martin.)

Strýci pak svému Jindřichovi Slavatovi takto píše: „Nemůže se dostatečně vypsati, jak přezle nyní v milé vlasti naší se děje, a zůstáváme ještě intra spem et metum, že nevíme, máme-li k lepšímu naději míti čili horšího se obávati. Pán Bůh rač sám pomáhati. (Korresp. v J. Hrad. arch.)

Že pak se ničím neobohatil, dokazuje nelíčeně, co sám škody vytrpí: „že skrze tak veliké a právě nemožné konstitucí k tak velikým škodám přichází: Pán Bůh rač milostivě popřiti, aby tomu brzy konec byl, více nemajíce žádných důchodův musíme veliký nedostatek trpěti.“ (J. Hrad. archiv).

Jinak ukázal Slavata vlastenectví své tím, že se ujal toho, aby dle starých zřízení do nejvyšších úřadů království Českého „rodilí Češi“ bráni byli, sice že by byla dána příčina, že by mnozí mluvili, jakoby v království Českém jazyk český měl býti vyhlazen. A proto

chce k tomu pracovati, aby k těmto úřadům byly brány osoby ze starožitných rodů českých. (List ze dne 17. června 1634. v J. Hrad. archivu.)

Připomenouti dlužno péčí Slavatovu nejen o kolej Jesuitskou, ale i o seminář při ní zřízený, jeho tchyní a chotí Lucií Otilií nadaný, jemuž ten účel přiřknut byl, „aby chovanci zbožně a literně vypěstováni prospěšnými církvi katolické v jakémkoli postavení a na kterémkoli místě, zvláště ale v Čechách a na Moravě se osvědčili". I z toho poznati lze vlastenectví rodiny Slavatovy. Užitky býv. tohoto chlapeckého semináře zredukovány udržely se asi ve 30 stipendiích po 76 zl. až do dnešní doby ovšem s pozměněným valně svrchu udaným účelem. (Výr. zpráva c. k. gymn. v J. Hradci r. 1887.)

Slavata vyšel sice ze školy Jesuitův, rozhodoval pak o osudech země České — ale kdo může mu toho nejmenšího vytknouti, že někdy by byl jednal nevlastenecky ke škodě země a vlasti své? (Dr. Krásl: Kardinál Harrach str. 363.)

Proto mohl s pýchou říci o sobě Slavata, jakž učinil (J. Hrad. archiv. 22. listop. 1631): „Přes třicet let sloužím třem římským císařům a králům českým v rozdílných povinnostech dvorských i zemských". (J. Hrad. archiv. list ze dne 22. list. 1631.)

Bez přičinění Slavatova byl by se J. Hradec poněmčil. I choť jeho Lucie Otilie byla dobrá Češka.

Při zmínce o literární činnosti nesmíme pominouti jeho obrovských foliantů „Pamětí o válce 30leté" v J. Hradeckém archivu chovaných připojujíce vroucí přání, aby z těchto katolických pramenů historických, jichž si posud málokdo povšimnul, hojně bylo čerpáno k objasnění čistého morálního principu katolického té doby, aby tak nebyla vážena ustavičně zkušenost jen — z tendenčně psaných zápisků Pavla Skály ze Zhoře, jak až dosud se dělo.

Rysy obličeje Slavatova jsou potomstvu uchovány na podobiznách ve Hradeckém zámku a v tamějším bývalém semináři, v archivu pak se chová krví jeho zbrocený široký bílý límec, který měl na krku při svém vyhození, a kámen, o který se narazil při pádu. Byl v Černínském pavilóně na zemské jub. výstavě.)

Císař Ferdinand II. i ostatní králové čeští odměnili Slavatu za jeho věrnost k rodu císařskému, kterou po celý život osvědčoval stkvělým způsobem.

Císař Rudolf II. jmenoval je r. 1600. skutečným komořím a dvorním maršálkem, r. 1606. nejvyšším komorníkem, přísedícím zemského soudu, tajným radou a purkrabím Karlštejnskym.

Císař Matyáš udělil mu tu milost, že ke svému znaku směl připojiti znak pánů z Hradce, a propůjčeno mu právo nazývati se — vladařem domu Hradeckého. (Čern. archiv v J. H.) Císař Ferdinand II. byl Slavatovi zvláště nakloněn a povýšil ho roku 1621. se všemi potomky do hraběcího stavu s právem, že ve svém znaku smí míti písmena F, M, R. (t. j. jména tří císařů) Ferdinanda, Matyáše, Rudolfa ve zlatém poli, a učinil ho roku 1623. nejvyšším zemským komorníkem a nejvyšším zemským sudím v Čechách. Roku 1628. stal se nejvyšším kancléřem a roku 1630. císařským falckrabětem — a dvorním hrabětem (comes palatinus), spolu směl na svých panstvích udělovati šlechtictví a znaky, jak také činil, Taktéž on a

všickni prvorození vladaři domu Hradeckého měli se psáti a místo míti v sněmích, soudech a radách hned po knížatech přede všemi nejvyššími úředníky, jako někdy rod Rožmberský té výsady požíval.

III. Slavatova smrť.

Když Slavata již dvacátý rok důležitý úřad nejv. kancléře co nejlépe zastával, byl na novo r. 1648. v něm ustanoven. Téhož roku napsal zvláštní list z Vídně jenerálovi řádu Jesuitského P. Vincenciovi Carafovi do Říma. Píše pak v něm, že již před 30 roky pojal přání vstoupiti do řádu Jesuitského a že také po smrti své choti se na tom pevně ustanovil. Když však o tom se radil se svým zpovědníkem, tu že tento doporučil mu, aby věnoval i na dále své síly politické činnosti, neboť k té že jej dle všech známek prozřetelnosť Boží zvolila. I uposlechl zpovědníka svého, ale že žádá, aby aspoň na smrtelném loži mohl tři menší sliby tohoto řádu složiti a v rouše laika Jesuity v některém jejich kostele býti pohřben. — Co na tento dopis Slavatův jenerál řádu Jesuitského odpověděl, známo posud není. Jisto jest, že Slavata chtěl ještě před svou smrtí putovati do Pasova a do Starého Öttingu v Bavořích, odtud do Hradecké Jesuitské koleje se vrátiti a tam klidně vzdálen jsa světa poslední dny života svého tráviti ku spáse své duše... Než smrť i jinak zvláštní zmařila úmysl jeho dne 19. ledna 1652. nalezši ho dobře připraveného a dosti na zásluhy pro lepší život bohatého v 80. roku věku jeho v Jesuitském domě ve Vídni..... Tělo jeho bylo po měsíci převezeno do J. Hradce, a jakkoli si byl zakázal všecky pompy pohřební, tamtéž přece s velikou úctou a slávou pochováno v kryptě Jesuitského kostela sv. Máří Magdaleny. (Rull Mon. J. H.)

Jako celý život tak triumfální byla smrť tohoto pána českého — katolika a vlastence — zajisté jemu k zásluze. Bystrý duch jeho, živá víra katolická, ryzí povaha kavalíra tohoto pochopily předobře ideu řádu Jesuitského, jeho vznešené poslání — a z té příčiny Slavata k řádu tomu přilnul tělem i duší a zůstal mu věren po celý život svůj až do poslední chvíle. Že by pak býval „nástrojem Jesuitův", jak rádi jizlivě nepřátelé o něm roztrušují, odpadá samo sebou pro svrchu udaný důvod.

Čisté přesvědčení katolické Viléma Slavaty zůstalo ryzím po všecka léta trvání rodu Slavatova, a zvláště zajímavým způsobem se projevilo, když již měl vyhasnouti. Poslední hvězda rodu Slavatovského zaleskla se neméně jako první. Byl to Jan Karel Jáchym, vychovaný na dvoře císařském, jenž studoval filosofii v Německu a práva v Nizozemí. Byv zázračně od smrti vysvobozen vstoupil, jsa 22 roků stár, pod jménem Karel Felix a sancta Theresia v Caprarolu do řádu Karmelitánského. Jsa jediný z rodu, byl přemlouván, aby ze řádu vystoupil, panství se ujal a ve stav manželský vstoupil, aby rod Slavatů nevyhynul; avšak on odvětil: „Když i rod Slavatů vymře, proto svět přece nezahyne". (Rull. Mon. J. H. str. 103.) Ač by byl dosáhl dispense, obětoval se nicméně nezištně panickému slibu řeholnímu a zemřel nábožně v Římě r. 1712.

Rod Slavatův vystoupil neočekávaně na dějiště veřejnosti, vykonal čestně svou úlohu, a důstojně ji zakončil vykonav vše, co naň

vloženo. Příklad k následování a nové zase činy za prvotnou věc katolickou zanechal potomstvu.

A tak zkoumáním čisté a ryzí pravdy musí býti vydána jenom úcta šlechetnému geniovi katolickému — Slavatovi za jeho činnosť, ve které tak důsledným býti se ukázal, nelekaje se nižádných nepřátel. Nejmenší poskvrny, že by se byl zpronevěřil programu katolickému a vlasteneckému, na něm najíti nelze — a chce-li kdo něco mu v té příčině vytýkati, jest bídným utrhačem, překrucovatelem dějin, nepřítelem katolické věci. Slavata se svými skutky bude po všecky věky zářiti jako dennice všemu katolickému světu; zasluhuje obdivu i úcty za to, co v dobách a poměrech tak bouřlivých vykonal.

Končím slovy předního našeho historika, jimiž posuzuje (Hr. a Z. č. IV. 55.) Slavatu řka: „Ačkoli měl Slavata, jakožto jeden ze předních katolických pánů dobrou příležitosť obohatiti se z konfiskace tehdejší, přece tak neučinil a koupil jediný rodinný statek Košumberk pro svého strýce. I jde z toho a odjinud na jevo, že byl Slavata, který byl také jedním z nejupřímnějších Čechův a milovníkem jazyka svého přirozeného, pán poctivý a neúhonný“.

Slovinská literatura v roce 1890. a 1891.

Sestavil **Frant. Štingl.**

(Pokračování.)

Jiné samostatné původní dílo básnické v těch dvou letech nevyšlo. Za to jest hojnosť pěkných básní v obou belletristických časopisech slovinských „Ljublj. Zvonu“ a „Dom in Svetu“, kdež uveřejňují básně již osvědčení slovinští básníci Josef Cimprman, A. Funtek, pak Klemenčič, Gertrin, Fr. Krek, Lebán a jiní.

Jako Aškercovy básně v poesii, tak jest v zábavné prose skoro jediným potěšujícím zjevem historický román „Od pluga do kone“, který prostému lidu sepsal Jakob Bedének. — „Román! Jak se kdysi strachem křižovaly zbožné staré ženy lublaňské před jménem „román“! Běda školáku a také studentu, kterého pečlivá selská matka svěřila a doporučila, nezkaženého, nevinného, takové přísné, neúprosné Radamantce, jestliže její vždy ostražité oko vypátralo u něho nějaký „rytířský román“ z pilného Spiessova nebo Cramerova péra! Ztracen, zatracen byl! „Romány čte“! to bylo nejhorší odsouzení, jež mohlo stihnouti ubohého hocha poslaného do města, aby se učil „na pána“. Román, to bylo jméno, jež obsahuje vše, co jest mládeži pohoršlivým, otravujícím. — Tak bylo kdysi. Nyní však již není román takovým strašidlem, zvláště od té doby, kdy i kardinál sepsal knihu s tím kdysi tak pohoršlivým názvem. Kardinála Wisemana „Fabiola“ dokázala, že román není vynálezem ďáblovým, nýbrž jest jen nádobou, ve které se snadno ukryje jed nebo med, anebo oboje dohromady.“ — Tak píše Jos. Stritar ve svých sebraných spisech (V. sv. str. 216.) o někdejších názorech slovinských o románu. Ovšem nyní se mnoho změnilo. Jurčič byl prvý, jenž na Slovinsku vystoupil s románem více méně dobrým, ale obor historických románů dosud jest dosti pustý

Proto každý přítel slovinské literatury se zajisté potěšil, když oznámen tento nový historický román, a k tomu ještě román sepsaný v pravém duchu, s láskou a nadšením pro ideály slovinského národa. Látka jeho vzata jest ze života slovinského, a to z druhé polovice XVIII. století. Spisovatel podává životopis slavného muže slovinského, jenž se narodil v druhé polovici XVIII. století v chudobné chýžce ve vsi Zagorici v Kraňsku, a jenž hlubokou učeností a nadáním dopracoval se čestného místa v Rakouské armádě, tak že ho i císař povýšil do baronského stavu. Jest to Jurij Vega, v celé Evropě jako učený mathematik známý. Spisovatel nazývá své dílo „historický román", poněvadž jeho hlavní hrdina Jurij Vega jest historickou osobou, a také děj románu se opírá o historické události. Tím však není řečeno, že jest historickým vše, co spisovatel vypravuje, neboť jako básník jest svobodným, aby si vytvořil události též ve své obraznosti. Zvláštní ceny získal román tím, že má dobrý mravní základ. Ideál hrdiny, Jurija Vegy jest sloužiti vlasti. Sám označuje jej těmito slovy: „Nesloužím sobě ku prospěchu, nýbrž vlasti, a tou jest mi Rakousko... Co jsem učinil, učinil jsem ku blahu vlasti, ne pro peníze, ne pro slávu, ne pro vysokou službu. Abych viděl vlast šťastnou, slavnou, mocnou... to jediné bylo mi vodítkem při všech mých pracích a pak láska k věci, k vědě samé." — Román není bez nedostatků, ale že vše není tak, jak by mělo býti, lze snad spíše připsati na vrub nejasných dat o životě hrdiny samého. Ostatně spisovatel svého účelu dosáhl: chtěl seznámiti Slovince se slavným rodákem a tak mu postaviti v srdci národa pomník, a pak chtěl otevříti oči těm otcům, rolníkům, kteří mají nadané syny a nedávají jich studovati. Oboje se mu podařilo a více si, jak spisovatel v úvodě praví, nepřál. —

Pro lid vyšly v roce 1890. a 1891. dvě velmi pěkné a zajímavé knihy „Drobtinice" roč. 24. a 25. „Drobtinice" začal vydávati zesnulý biskup Slomšek, jimiž budil zálibu ke čtení ve slovinském lidu a zároveň národní uvědomění. Po smrti Slomšekově měly různé redaktory, až konečně přestaly vycházeti. Poněvadž byla stále po nich v lidu poptávka, začala je zase před 5 lety vydávati „Katoliška družba" v Lublani. Redaktorem jejich jest velezasloužilý dr. Fr. Lampe. Vycházejí každého roku a poskytují lidu dobrou četbu, jsouce pravou knihou pro domácnost, jak vůbec Němci zovou takové knihy „Hausbuch" nebo „Familienbuch"; jsouce spořádány tak, že poskytují rozličnou duševní potravu; každý si může vybrati nějaké „drobty", nelíbí-li se mu věc jedna, prospěje mu druhá. Všechny „Drobtinice" jsou rozděleny ve 4 díly: prvý díl obsahuje vždy čtení duchovní, II. díl životopisy, III. díl jest zábavný a poučný a IV. díl vyplněn jest básněmi. — Ročník 24 (1890) jest podobně rozdělen jako dřívější: v I. díle čteme překrásný spis „Duh sv. Františka Saleškega". II. Životopisy podávají čtyři překrásné vzory dobrého, katolického života: † dra. Jakoba Maximiliana Stepišnika; c. k. zemského presidenta kraňského Andreja, barona Winklera, výtečného faráře Karola Tedeschia a konečně pobožného rolníka korutanského Jos. Škofa. — III. díl podává velmi pěkné a zajímavé delší a kratší články. Ve IV. díle čteme básně, jichž nyní sice mnoho, ale jsou krásné; básník Bilec se tu zase osvědčil jako výborný překladatel latinských hymnů. Radoslav Silvester znova zvětšil svou slávu překrásnou epickou básní „Križec". — 25. ročník (1891) „Drobtinic" přináší pokračování spisu

z francouzštiny přeloženého „Duh sv Frančiška Saleškega“; v životopisech popsán jest život a působení Fr. X. Kramera, bývalého kanovníka v Lublani; mimo to život Jana Lesjaka, faráře od dr. J. Marinka a pak Vavřince Lavtižara, misionáře v severní Americe mezi Indiány. Zábavná část vyplněna jest povídkou od G. Bedéneka „Dobovški gospod“. — „Drobtinice“ jsou v lidu oblíbeny a jako kdysi Slomšekovy, tak i nynější vyhovují vkusu prostého lidu.

Mnohem více nežli prostý lid zásobena byla v posledním dvouletí dobrými spisy slovinská mládež. Fr. Hubad sepsal jí pěknou knížku „Junaki“, jež jest vlasteneckým dílkem zvláštního druhu. Spisovatel, v literatuře slovinské již známý, objevil se v tomto dílku jako obratný domácí povídkář, podávaje vzory junáctví ze všech stavů, nejvíce ovšem z vojenského. A všichni hrdinové jsou domácí. Některé povídky jsou ceny klasické jako: Anton Usar — kněz — hrdina; Matija Pavlin, trubač 9. mysliveckého pluku; Odvážné obyvatelky Bleda a Turci před Radgonou. — Velice chvályhodné úlohy podjal se učitel Anton Kosi, jenž sbírá národní legendy, vhodné školní mládeži, kterých vydal již dva svazky. V prvém svazku uveřejnil 21 národních legend, a to jednu o sv. Řehoři, dvě o sv. Martinu a 19 o Kristu a sv. Petru. Rovněž i druhý svazek vyniká pěknými legendami, vyznamenávajícími se zdravým humorem, dobrými naučeními a zajímavým vypravováním. — Janko Lebán vydal pro mládež dvě knihy: „Iskrice“, II. sv. a „60 malih povestij“. „Iskrice“ obsahují sbírku 12 básniček, 4 povídek a 2 poučných spisů. Celý obsah jest vzorně spořádán, rovněž i knihy druhé, podávající povídky dětskému rozumu zcela přiměřené a vhodné. — Mezi spisovateli, kteří dobrými knihami zásobují slovinskou mládež, jest katecheta A. Kržič. Vydává již několik let „Angeljčka“; ze všech knížek dětem snad nejmilejší, a to jest zajisté svědectvím, že jest dílkem dobrým! Obsah jest vždy rozmanitý, zábavný i poučný, žertovný i vážný v řeči vázané i nevázané. — Mezi spisy pro omladinu slovinskou sluší též počítati: „Pomladni glasi“. Uredil in založil Cirilski. — Opravdu „pomladni (jarní) glasi“ jsou to, hlasy pro vše dobro a krásno nadšených lublaňských bohoslovců, mladých spisovatelů, kteří veršem i prozou, lyrickými i epickými básněmi a dramatickými scenami v těchto „Glasih“ poučují a baví mládež, povzbuzujíce ji zároveň k pilnosti, vděčnosti, věrnosti, pobožnosti atd. Na prvém místě čteme životopis sv. Aloisia Gonzagy od Jos. Benkoviče. Sv. Aloisiu, jehož 300letou památku jsme loni slavili, a jenž asi byl příčinou vydání této knihy, posvěcena jest prvá básnička od A. Medveda; pěkné jsou i další dramatické obrazy „Alojzijeva slavnost“ a „V Rim“. Z povídek vyniká „Cerkvica v gozdu“, z básní „Pastirček Miha“ od Toneta Korinjskega. Dílo toto jest důkazem, že také bohoslovci na jihu v Lublani nejsou nečinnými, nýbrž že se připravují již v semináři dobře k budoucímu povolání, jako čeští bohoslovci vydávající „Musaeum“. Též v Celovci vydávají bohoslovci slovinský časopis (ovšem že jen psaný), jenž vychází každého téhodne pod jménem „Bratoljub“, kamž píši Slovinci i Češi. —

Bohatší a rozmanitější jest obor knih poučných a vědeckých, kterých vychází každého roku třikráte tolik jako zábavných. Důležitými mezi nimi jsou „Jezičniki“, které každého roku Josip Marn vydává, a to již po 29 let. Též loni a předloni vyšly dva

svazky, XXVIII. a XXIX. Oba svazky se druží k oněm z r. 1885—1887., kde jest psáno o 200 vážených vlastencích, kteří v 19. století pracovali na poli literárním. Také tyto dva svazky jsou zajímavé. Není snad vzdělaného Slovince, zvláště zaměstnává-li se odborně slovinskou literaturou, aby „Jezičniků" neznal, si jich nevážil a prakticky neužíval; i jinojazyční učenci se čím dále tím více zajímají o Marnův „Jezičnik". — Předloňský ročník (XXVIII.) jest poněkud tenčí nežli dřívější, ale přece čtenáři podává životopisy a literární díla a po dosavadním způsobu na ukázku podává mnoho úryvků ze spisů 16 různých více méně slavných spisovatelů slovinských. Uvedeme jen nejdůležitější v něm obsažené; jsou to: Andrej Einšpieler, vůdce korutanských Slovinců, Matija Majar, nadšený prorok „slavjanske vzajemnosti", Davorin Trstenjak, básník, novellista, humorista a slavný archaeolog, Matej Cigalé, znamenitý leksikograf a gramatik, Fran Levstik, jeden z nejznamenitějších slovinských básníků, Fran Erjavec, Simon Jenko, oblíbený básník a j. v. — Loňský ročník (XXIX.) podává životopisy a literární působení šesti slovinských spisovatelů, z nichž čtyři jsou stavu učitelského; proto tento ročník jest věnován slovinským učitelům. Mezi literáty nejvíce vyniká Ivan Navratil, známý svými spisy v „Letopisech Slov. Matice", kdež uveřejňuje slovinské pověry, obyčeje a zvyky zároveň je přirovnávaje ku zvykům a obyčejům jiných slovanských národů, pak Praprotnik, Močnik, Levičnik, Tomšič a konečně France Cegnar, vynikající básník jenž teprve před nedávnem zemřel (14. února t. r.). O Marnově objektivnosti a zevrubnosti, s jakou své Jezičniky píše, netřeba se zmiňovati. — Paedagogické písemnictví obohatilo se dvěma knihama: jednu „Vzgojeslovje" sepsal dr. Fr. Kos a druhou „Pedagogiški letnik" spořádal Gaberšek. — Kosovo „Vzgojeslovje" (Vychovatelství) zaujímá čestné místo v paedagogické literatuře. A. Zupančič zpracoval vychovatelství ve své „Pedagogice". „Pedagogiški letnik" každého roku podává hojnost článků a spisů z oboru paedagogiky, ale školní kniby o paedagogice dosud Slovinci neměli; takovou knihu sepsal dr. Fr. Kos. Paedagogické zásady, opírají se vesměs o zkušenost, o zdravý rozum, výklady zakládají se na obyčejné, pevné a bezpečné cestě a neodporují nikde pravdě. Na náboženské vychování spisovatel neklade sice veliký důraz, přece však mu není nepřátelským, neboť na více místech dokazuje, jak důležito jest náboženství se vychování. Spisovatel se vyhnul i suchopárnosti i nepotřebné obšírnosti. — „Pedagogiški letnik", IV. leto (1890) jest sborník různých zajímavých článků z oboru paedagogiky. V tomto ročníku nacházíme následující články: Mluvnické cvičení v národní škole, návod k měřictví, ve školské dílně, vliv přírody a stravy na zdraví lidské, k kresličské výstavy v Norimberku, a pak přehled paedagogické literatury. Ostatní články týkají se spolkového života učitelů. Bohatý a vybraný obsah tohoto sborníku jest svědectvím práce a velikých úspěchů na paedagogickém poli slovinském. — Velice pěknou a zajímavou knihou dra. Fr. Lampeta „Obrambni govori" (Obranné řeči). — Myšlénky k těm řečem se zrodily v onom čase, kdy Slovinci — není tomu ještě dávno — měli těžké vnitřní boje. Účel řečí jest, aby se obzor vyjasnil vzbudila na všech stranách mocná touha po míru. Proto ty řeči nejsou bojovné, nikoho nevyzývají, nýbrž mírní každého čtenáře. V knize jest šest řečí: 1. Slovinskému

národu. 2. Slovinskému duchovenstvu. 3. Slovinským vlastencům, 4. řeč týče se národnosti slovinských kněží. 5. Oč běží. 6. Mír a smíření.

Životopisy vyšly dva: Tržaško-koperski škof Matej Ravnikar, slavni pisatelj in pedagog slovenski. Na památku odhalení pamětní desky 13. července 1890. v jeho rodném domě na Vačach, sepsal Jernej Ravnikar, slovinský učitel. Tak se nazývá knížečka, jež vydána jako 5. svazek knihovny školského spolku sv. Cyrilla a Methoda. V ní nám spisovatel, příbuzný velikého Ravnikara, obratným pérem vypsal život a působení známého spisovatele a učence biskupa Ravnikara, tvůrce slovinské prosy. — Druhý životopis: „Doktor Štefan Kočevar", vlastenec a spisovatel slovinský, sepsal Božidar Flegerić. K nejšlechetnějším vlastencům, co jich zrodila země slovinská, lze počítati i zesnulého dra. Štefana Kočevara, bývalého přítele Lj. Gaja, Stanka Vraza, Prešerna, Cafa a Trstenjaka. Ačkoliv nebyl plodným spisovatelem, — teprve několik měsíců před smrtí vydal malou knihu „Slovenska mati", plod to mnoholetých zkušeností — přece svým mužným charakterem, šlechetným srdcem působil dlouhou dobu — 50 let — mezi štýrským slovinským lidem, jehož byl miláčkem a vůdcem. Spisovatel B. Flegerić postavil mu tímto spisem důstojný, trvalý pomník.

Odborným spisem, jakého ve slovinské literatuře ještě nebylo, jest „Slovensko petje v preteklih dobah". Příspěvky k historii slovinského zpěvu. Sepsal a vydal Fran Rakuša, učitel. Spisovatel se odhodlal k pěkné, ale i nesnadné úloze, podati dějiny slovinského zpěvu od nejstarších dob do dnešních dnů. Sám uznává v předmluvě, že takové ohromné dílo může vykonati pouze ten, jenž bydlí ve velikém městě vedle bohatých knihoven, nikoliv však vesnický učitel, jenž bydlí na vsi vzdálen vzdělaného střediska Přece však jest uznati, že spisovatel se přičinil, aby, pokud jeho síly stačily, pilně sebral a rozumně užil všech příspěvků, které bylo mu možno v různých knihách a časopisech, německých i slovinských najíti o slovinských písních a jejich skladatelích. Kniha obsahuje tři díly. V prvém díle mluví spisovatel o slovinském zpěvu a jeho rozvoji od nejstarších časů do nynější doby. Druhý díl slove: „Životopisy zesnulých skladatelů slovinských" a třetí díl: „Životopisy dosud žijících skladatelů slovinských", z nichž nejznámější jsou: Foerster, Gerbič, bratří Benjamin a Gustav Ipavec, Jenko, Nedvěd, Vilhar, Valenta a j. Kniha jest psána s velikým nadšením pro umění to, a jsme přesvědčeni, že všude probudí lásku ku zpěvu a s ní zároveň utvrdí a posilní národní uvědomění. — Z ostatních odborných knih jmenovati sluší: „Politični katekizem" od Fil. Haderlapa, redaktora „Míru" v Celovci, pak „Organizacija vojstva", „Vežbovnik", „Služebovnik" od A. Komela šl. ze Sočebrana, jež poučují vojáky-nováčky o složení vojska a jiných vojenských věcech. Poněkud větší důležitosti jest „Obrtno spisje" A. Funtka, podávající návod, jak třeba psáti obchodníku a průmyslníku obchodní listy, jak vystavovati směnky, dále návod o telegramech a jiných obchodníku nevyhnutelných věcech.

(Pokračování.)

UMĚNÍ.

Sv. Josef v umění.*)

Podává Adam Jurovčin.

Ač po mnoho věků veřejné uctívání sv. Josefa v církvi katolické nebylo přikázáno, přece nebylo doby, ve které by nebylo jeho vznešené postavení bývalo uznáváno, a sv. pěstoun Božího Syna nebyl býval vystavován věřícím jako vzor ctností. V prvních dobách křesťanských bylo třeba se vším důrazem protiv různým kacířům hájiti „božství“ neboli božské přirozenosti Pána a Spasitele našeho, Ježíše Krista, a proto byla církev sv. nucena chrániti se všeho, co by jen zdaleka mohlo vykládáno býti na úkor božskému původu Kristovu. Z té příčiny v bohoslužbách veřejných nebylo vykázáno světci našemu zvláštního, do očí bijícího místa. Zvláštní úcta ku sv. Josefu byla by bývala pokládána za schválení bludu těch, kteří tvrdili, že dítko Ježíš zcela přirozeným způsobem bylo počato a že tudíž v pravdě bylo synem Josefovým jako je pravým synem Marie Panny.

Čtenáři Písma sv. uznají správnost jednání církve kat., neboť Písmo sv. tím, že celkem mlčí o životě sv. Josefa, tak říkajíc doporučovalo tuto opatrnost. Ovšem, kdykoliv sv. evangelia o pěstounu Páně mluví, činí tak vždy slovy co nejpochvalnějšími, než, jak zřídka zmínku o něm činí, jak málo nám toho napsali o životě jeho sv. evangelisté! Ani jediné slovo jeho nám nezaznamenali! Víme toliko, že pocházel z rodu královského, že byl tesařem, že byl zasnouben blahoslavené Panně, že se staral o Matku Boží a o jejího Syna, že byl Božskému dítěti ochrancem a pěstounem. Všeobecně má se za to, že dne 19. března podle našeho počítání dokonal svou pozemskou pouť; ale jak, kde a v kolikátém roce zemřel, a kde byl pochován, to zahaleno nám rouškou tajemství. Ústní podání poskytuje rovněž velmi málo zpráv, jimiž by bylo lze doplniti neúplný obraz, kterýž o sv. Josefu máme, a umění, ta služka povždy náboženství věrná, (bohužel, že za našich dnů již tomu tak není!), potvrzuje toliko známé věci, nových zpráv nepodávajíc.

Nejstarší vyobrazení sv. Josefa úplně se srovnává s duchem Písem sv. a učením církve. Sv. evangelisté při vší málomluvnosti o domnělém otci J. Krista jasně mluví jenom o poměru, ve kterém byl k Marii Panně. Všichni evangelisté mluví o něm jako o panickém manželu Marie P. A v historii sv. dětství Ježíšova vždy děje se také o něm zmínka, nikde nevyskytuje se jedno jméno bez dvou ostatních. A tuto jednotu spatřujeme také v nejstarších vyobrazeních, na kterých se sv. Josef objevuje. Ani jednou není zobrazen samoten, jako na př. náš Pán a Spasitel, sv. Petr a Pavel, sv. Anežka a jiní svatí a mučeníci, na skle nebo v katakombách. Nalézáme jej toliko v těchto výjevech: Narození Páně, klanění se mudrců, nalezení Krista P. v chrámě a pod. představujících. Ve všech těch skupinách zaujímá skromné postavení, které mu vypravování sv. evangelií dává; jest spíše osobou podružnou nežli jednou z hlavních, neboť velmi často stává v pozadí v myšlénky zabraný. (Dokončení.)

*) Použito prací El. Schreiberové: „Early Representations of St. Joseph“ a E. Allen Harrové: „St. Joseph in Art.“

LITERATURA.

Jazykozpyt a misie.

V nejnovější době vyvinula se z národopisu (ethnographie) věda nová, ethnologie; ta má se k národopisu asi jako geologie k zeměpisu a jako srovnavací jazykozpyt ku mluvnici vůbec.

Tři obory tvoří základ ethnologických výzkumů; lebosloví (craniologie), výrobky lidské dovednosti (artefakty) a řeč. [1]) Dnes jest již zřejmo, že ani útvar lebek ani vykopané artefakty nepostačují samy o sobě k rozpoznání národů či plemen lidských; tím větší a důležitější tedy úkol nastává srovnavacímu jazykozpytu. Jest proto na čase uvésti si na paměť, jaké mají zásluhy o jazykozpyt naši misionáři.

Vloni vyšel o tom přílohou ku známým „Stimmen aus Maria-Laach“ sešitek od Jos. Dahlmanna pod skromným titulem „Ein Beitrag zur Charakteristik der katholischen Missionsthätigkeit“, o jehož velmi zajímavý obsah tuto se čtenáři „Vlasti“ se sdělujeme. Činíme tak na základě pojednání celoveckého profesora Fr. Hübnera, [2]) a nadějeme se, že tím způsobíme potěšení těm, kdo dovedou se těšiti z duševních úspěchů vůbec, ať se udály kdekoli a ať způsobeny byly kýmkoliv.

Roku 1879. konal se v Bruselu sjezd amerikanistů. Tomu bylo předloženo dílo katolického misionáře Bertonia T. J. ze sedmnáctého století, jakožto práce v oboru srovnavacího jazykozpytu velmi cenná. Králi belgickému bylo věnováno její velmi stkvostné edicion facsimilaria. Tím byl vědecký svět znovu upozorněn na zásluhy katolických misionářů o linguistiku. Sám proslulý filolog Max Müller doznává, že vojsko misionářské nejlepší služby prokazuje veškerým vědám. Dle svědectví Abela Remusata, který se pokládá všeobecně za pionera věd sinologických (čínských), jsou to katoličtí misionáři, jimž čínská literatura v Evropě děkuje za své úspěchy. „Bez křesťanství vědecký jazykozpyt nebyl by ani vzniknouti mohl. Neboť průkopníky této naší vědy jsou právě oni apoštolové, jimž dán byl rozkaz: jdouce do celého světa učte všecky národy.“ Tak vyznává Max Müller téměř nechtě, ale donucen silou fakt, ač ho nelze nijak počítati ku křesťanům víry živé.

Mluví-li se, kterak řeč indická přístupnou učiněna byla západu, třeba jest na prvním místě jmenovati apoštola Indů, sv. Františka Xaverského. Ačkoliv později omilostněn byl darem řečí, nicméně z počátku měl velikou práci s převedením katechismu do malabarského jazyka.

Prvním grammatikářem a lexikographem tamulu (též „tamil“, „telugu“) byl Henriquez, společník sv. Xavera.

Čestné místo mezi moderními tamulisty zaujímá P. Konstantin Beschi, jenž zemřel roku 1710. Jemu podařilo se vytvořiti báseň ke cti sv. Josefa o 3615 slohách zvanou „tembevani“, kterou Hindové podnes co do ceny básnické srovnávají s tamulskou „ramajanou“.

V řeč Koikonů (Konkanů) vnikl především jinými P. Tomáš Stephens (narozen r. 1549.). Jeho „purana“, sbásněná to tajemství víry ve více než 11 tisících sloh, ještě dnes uchvacuje indické křesťany, když se jim v postě předčítá.

Prvním znalcem sanskritu v Evropě jest Robert de Nobili T. J., bratrovec kardinála Bellarmina.

Vítězně zvěstoval P. Calmetti do Evropy, že co mají misionáři v rukou „vedy“, mají zbraň, aby se mohli na témže poli měřiti s Indy. Jeho „Ezour Veda“, stkvostná to náboženská báseň, byla i Voltairem vítána s jásotem. Ba Voltaire psal o ní, že prý asi 400 let před příchodem Alexandra Velikého do Indie byla napsána.

P. Gaston Coeurdaux ze všech nejdříve dokázal příbuznost řečí indogermanských.

Karmelitán Paulinus (zemřel r. 1805.) byl první evropský spisovatel sanskritské mluvnice.

Zásluhy Ricciovy o písemnictví čínské uznávají se annály říšskými, s tou toliko poznámkou, že se mu podařilo svésti množství lidu.

---

[1]) Natur und Offenbarung 1892., seš. I., str. 14.

[2]) Lit. Anzeiger Nro. 3., roč. letošní.

P. Verbiest sepsal první mluvnici mandžurskou. P. Couplet první seznámil Evropu se znamenitým Confutsem. Na rozkaz krále Ludvíka XIV. vyšel Confuts v překladu, a překlad ten způsobil filosofu Leibnitzovi nesmírnou radost Na díle tom súčastnil se Rakušan Hederich, původce velikého slovníku čínsko-latinského.

Monumentálním dílem čínských misionářů jest veliké geografické a originální popsání Číny. P. Martini, rodem Tyrolan, je otcem zeměpisu čínského, kdežto Gerbillon zase uveřejnil první zeměpis Mongolska Rozhodně nejlepším slovníkem čínským je lexikon sepsaný Františkánem Basiliem z Glemony († r. 1703.). Teprve císařskou munificencí Napoleona I. došlo k jeho vydání.

Dominikán Francisco Barro vydal r. 1703. první čínskou tištěnou mluvnici.

Za nejznamenitějšího znalce (gramatikáře) čínštiny uznává se P. Prémare (nar. 1666., zemřel r 1735.). Jeho „Notitia linguae sinicae“ podává dokonale všecky způsoby čínského slohu 12 000 příkladů je tu na objasnění textu Uveřejnění tohoto mistrovského díla, které došlo do Paříže r. 1730, bylo zmařeno žárlivostí francouzského linguisty Fourmonta. Teprve Abel Remusat téměř znovu objevil zapomenutý rukopis Prémareův. Vydáno bylo dílo toto až r. 1831. v Malace v koleji angločínské (Collegium Anglosinicium).

Významné jest též pojednání Gaubilovo o čínské chronologii A ještě podnes tvoří překlad „tung-kië“, jejž pořídil P. Moyia de Mailac, základ všeho soustavného dějepisu čínského.

Japanský jazykozpyt byl od Holanďanů dlouho z pouhé sektářské zášti nadobro zanedbáván, ač misionáři portugalští zanechali po sobě znamenité práce průpravné. Asijská společnost v Paříži uveřejnila r. 1825. první japanskou mluvnici od P. Rodrigueza, která r. 1604. v Nangasaki byla vydána.

Co se týče jazyků amerických, mnoho ztráty a spousty zavinilo boření klášterů. Nicméně na základě zachráněných průpravných prací misionářských zbudoval Platzmann své mluvnice a slovníky řečí amerických epochálním výsledkem.

P. Blas Valera těší se jménu klasického historika staroperuanského Oba duchovní Joan de Oliva a Christoval de Medina, již za časů Pizzarových znali znamenitě jazyk Ketsu-ů, a kněz Juan de Montalyo titulován býval „grande interprete“. Arcibiskup sv. Turibius zavedl v Peru první tiskařský lis. P. Holguin r. 1607. vypracoval v Limě nejlepší mluvnici Ketsuanskou. Již připomenutý Bertonio podal r. 1612. dokonalý obraz řeči aymara. Tuto řeč jižních států peruanských vzdělal vědecky německý Jesuita P. Vlčichod Bayer P. Anchieta a P Figuleira jsou klasičtí grammatikáři řeči „tupi“, jíž se mluvilo od proudů Maraňonu až po celé Brasilii. Líbezná řeč Guaranů prostudována poprvé dokonale od P. Ruize. K lahodnosti jazyka tohoto vztahováno slovo písma sv.: omne quod vocavit Adam, aminae viventis, ipsum est nomen ejus. Řeč „Galibi“, jíž se mluví ve francouzské Cayenne, nalezla prvního grammatikáře v P. Pellepratovi. Spisy Dominikána Bertona jsou jediným pramenem ku poznání jazyka Karajbského. Největší zásluhu o poznání řečí mexických mají synové sv. Františka. P. Molina prozkoumal řeč azteků, a ta je kulturní řeč mexická: P Sahagun jest proslulý archaeolog azteků, a P Luis de Vilalpocada poprvé vědecky pojednal o řeči poloostrova Yukatanského, jež se zove maya.

P. Bruyas zemřel r. 1701.) složil „Radices verborum Froquaeorum“, nejstarší dílo, jež vůbec o řeči mohovku existuje. Vyšlo teprve r. 1863. v Newyorku tiskem.

Tolikéž jazyky ostrovanů Filippinských byly vědecky prozkoumány a podány katolickými misionáři. Frà Augustin de Albuquerke je spisovatelem první mluvnice Tagalli. Dominikán Francisco de San José (zemřel r. 1614.), založil na Filippinách první knihtiskárnu. Exjesuita Herias, ctěný a obdivovaný od Viléma Humboldta, je nejznamenitější znalec řeči malajských. Jemu jest děkovati za objev v jazykozpytu velmi stkvělý, totiž za vymezení malajského a polynesského jazyka v celé rozsáhlosti od ostrova Madagaskaru přes 200° v. d. až k ostrovům východním

Nesvědčí-li tento stručný výtah, že se autorovi podařilo dokázati, jak velice moderní jazykozpyt díky jest zavázán katolickým misionářům? Jsme skutečně zvědavi, všimne-li si Dahlmannova spisku naše „Athenaeum“ a naše „Živa“, a kterak? **Tom. V. Coufal.**

Život svatého Bernarda, otce a učitele církevního, druhého zakladatele řádu Cisterciáckého. Vzdělal Tomáš V. Korec, doktor theologie a filosofie, kooperator v Řeznovicích. V Brně 1891. Tiskem a nákladem papežské knihtiskárny Benediktinů rajhradských. Cena 90 kr.

V minulém čísle „Vlasti“ (č. 9.) doporučeno jest vřele znamenité dílo „Bibliographia Bernardina“, jež napsal slovutný spisovatel Dr. Leopold Janauschek, kněz řádu cisterciáckého ve Světlé v Rakousích, Posuzovatel velkolepé práce této zmiňuje se též o pěkném díle Korcově, shora naznačeném, jež pojímá jako vydatný příspěvek z literatury české ke zbudování rozsáhlejší bibliografie Bernardovy.

Okolnost tato přiměla nás, že umínili jsme si též čtenářstvu „Vlasti“ (jak jsme to již učinili v „Hlase“ a „Obzoru“) několika slovy dotknouti se krásného díla, jež velmi pečlivě spracoval p. autor za tím účelem, — jak sám v předmluvě dí, — aby přispěl k oslavě 800leté památky narozenin sv. Bernarda.

Ku snadnějšímu přehledu rozvrženo jest pojednání na čtyři hlavní doby ze života sv. Bernarda, z nichž

I. Doba prvá zavírá v sobě lahodné i dojemné vypravování o životě světce našeho v domě otcovském od narození až ku příchodu do kláštera. Zajímavé události doby této rozvrhl p. spisovatel na šest hlav, jichž obsah naznačen jest přiměřenými nadpisy. Sličně vypravuje tu p. autor, kterak již narození Bernardovo doprovázeno bylo zvláštním zjevem, jímž zbožné matce naznačeno býti mělo, jak velikým a proslaveným mužem stane se miláček její. V dalším postupu líčí p. spisovatel prostince a přece tak mile prvá léta dětství světce našeho, vychování od zbožné matky, jejíž obraz hluboce vryt zůstal v srdci jinochovu a ve všech pokušeních i nebezpečích vznášel se před ním jako anděl strážný, varuje zlého a podněcuje k dobrému. Případně dotýká se p. autor tehdejšího ruchu politického za doby studií Bernardových a zvláště dojemně líčí smrť matky jeho, obrácení bratří a některých přátel a konečně odchod z domu otcovského do kláštera v Citeaux.

II. Doba druhá, nadepsaná „Život klášterní sv. Bernarda“, sáhá ode chvíle, kdy vstoupil do řádu Cisterciáckého — až k době, kdy započal politický život svůj za příležitosti rozkolu římského. Poutavé vypravování roztřídil p. autor na jedenáct hlav, kde z počátku slovy srdečnými líčí život Bernardův v noviciátě, pak uvádí četné povznášející episody ze života světcova: kterak pečoval o rozkvět Citeaua a založení Clairvaua; jak horlil pro nápravu mravův, obraceje výmluvným a nadšeným slovem četné osoby i ze stavu šlechtického; kterak cestoval rozličnými krajinami, zakládal nové osady a spojoval je mezi sebou svazkem bratrské lásky. Do této doby náleží také některé spisky sv. Bernarda o milosti a svobodné vůli, o jejichž stkvělých účincích zmínku činí p. autor na místech příhodných; rovněž četné listy Bernardovy z doby této obsahují zlatá zrnka moudrosti nebeské. Hlavu poslední věnoval p. spisovatel zprávě o založení rytířského řádu templářů, jakož vůbec všecko dílo toto protkáno jest na přemnohých místech pamětihodnými událostmi historickými, což nemálo zvýšuje cenu jeho.

III. Třetí doba, pojmenovaná „Politický život sv. Bernarda“, zabírá působení světce našeho od rozkolu římského až do výpravy křížové (1130—1145.). V jedenácti hlavách vyličuje p. autor prostě a jasně závažné události historické. Předeslav jadrné pojednání o poměru mezi církví a státem dotýká se památné smlouvy vormské r. 1122., kterouž ukončen jest boj o investituru, a neodvislosť církve uznána. V dalším postupu vypravování svého líčí p. spisovatel světce našeho jak obratného a velemoudrého politika, jenž vlivem svým mocně zasahoval do přemnohých zadrhlených událostí tehdejších, jako na př. při zápasu císařů s papeži, při rozkolu římském, kde způsobil, že většina knížat křesťanských uznala zákonitého Innocence II. proti vzdoropapeži Anakletu II.; dále připomíná p. autor, kterak světec náš usmířil Hohenstaufy s Lotharem, zjednal pokoj republikám italským, jak horlil proti zneužívání appelací, kterak pobádal Lothara k nové výpravě proti rozkolníkům, jak podnikl vítězný boj s domýšlivým filosofem francouzským Abaelardem a blouznivým Arnoldem z Brescie. Poslední hlavu doby této věnoval p. autor volbě papeže Eugenia III., bývalého žáka sv. Bernarda a prostinkého mnicha Clairvauxského. Překrásně a dojemně líčí tu p. spisovatel podivuhodné cesty prozřetelnosti Boží,

která často volí slabé a neučené, aby zahanbila silné a moudré tohoto světa. „Doba, o níž píšeme“ (— dí p. autor na str. 161. — „byla církvi katolické dobou velikého protivenství . . . Mnoho záleželo nyní na volbě nového papeže . . . Řízením Božím zajisté stalo se, že papežem zvolen muž, na něhož před tím nikdo nepomýšlel, muž, který po soudu lidském nejméně byl schopen říditi kormidlo lodičky Petrovy . . . Byl to Bernard z Lisy, žák sv. Bernarda, jenž ani nebyl biskupem a do sboru kardinálského nenáležel, . . . který v klášteře clairvauxském neměl jiné práce, než vytápěti celly svým spolubratřím, když ráno zimou zkřehlí z kostela se vraceli, a konati nepatrné práce domácí.“ — Na konec hlavy této naznačen jest jadrný obsah výtečného díla „O rozjímání“, jež věnoval papeži Eugeniovi III. Dobře podotýká p. autor (na str. 166.): „Od kolik nehod byla by zůstala zachována církev katolická, kdyby papežové vždycky touto knihou byli se spravovali!“ I veliký protivník církve katolické, Kalvín, tvrdí, že „opat Bernard v ní tak mluví, jakoby pravda sama byla mluvila.“

IV. Doba čtvrtá nazvaná „Život apoštolský sv. Bernarda“ zavírá v sobě dobu, kdy začal hlásati druhou výpravu křížovou — až do jeho smrti (1145—1153.). Líčení apoštolské činnosti světce tohoto roztřídil p. autor na osm hlav, kde slovy nadšenými vypravují se nám poučné a povznášející rekovné činy muže podle srdce Božího, jako zanícená horlivost pro výpravu křížovou, boj proti kacířům v jižní Francii, obrácení prince portugalského a krále sicilského, neohrožené hájení víry katolické na sněmu trevírském a remešském a j. — Aby p. autor více upoutal mysl čtenářovu, protkal velmi příhodně pojednání své z doby této vypravováním četných zázračných událostí, jimiž Bůh již zde na světě odměnil a proslavil přehorlivého muže apoštolského. Překrásným jest článek „Svatý Bernard na vrcholu své slávy“ (str. 213.), a dojemnými slovy líčí p. autor poslední dny života a smrť světce tohoto přeblaženou. —

V dodatku nadepsaném „Bernard prohlášen za svatého“ podává p. spisovatel stručně postup svatořečení Bernardova, jež stalo se za 21 let po smrti jeho. Na konec porovnává světce tohoto s největšími sv. Otci církevními.

Dílo toto opatřeno jest třinácti starobylými obrázky ze života sv. Bernarda. Při vší péči p vydavatele nezdařily se všecky tak, jak by žádoucno bylo. (Mimochodem budiž podotčeno, že P. Plaček, vydavatel, poslal zvláštního kreslíře do jistého kláštera Cisterciáckého v Rakousích, aby zmíněné obrázky zjednati mohl.)

Doporučujeme co nejvřeleji knihu tuto všem bez rozdílu, z níž čerpati možno poučení, ale též povzbuzení a nadšení pro sv. víru katolickou. Psánať je slohem tak jasným a lahodným, že neodložíme jí, až přečetli jsme stránku poslední. Zvláště pak přáli bychom sobě, aby naše mládež studující povšimla si výborné knihy této, jíž může obohatiti rozum vědomostmi historickými a zušlechtiti srdce své po příkladě velikého učence a světce církevního, svatého Bernarda.

Jsme upřímně povděčni p. spisovateli za dílo tak vzácné, jímž obohatil literaturu naši.

Úprava jest krásná. Cena za obsáhlé dílo (mát 235 str. velikého oktávu) není vysoká (90 kr.).

Přáli bychom p. vydavateli za obětavosť jeho, aby co nejdříve rozebráno bylo první vydání. Dr. **Frant. Kolísek.**

Katechismus dějin filosofie. Napsal Dr. Fr. X. Procházka. Cena 40 kr. V Jindř. Hradci 1890.

Na 40. stranách velikého formátu, drobným tiskem podává pan auktor obsáhlou látku. Spisek jeho dotýká se jen věcí nejdůležitějších a co nejkratčeji, proto název „Katechismus dějin filosofie“ není špatně volen. Jsou v něm tři hlavní částky. Prvá obsahuje filosofii starého věku, druhá pojednává o filosofii středověké a třetí část obírá se filosofií novou. Všecky části ty rozděleny vždy v několik oddílův, a tyto zase v číslované odstavce. Jména vynikajících filosofů tištěna silnějším tiskem, aby v textě vynikala. U každého filosofa (málem vždy) udáno, kdy žil a jakou vůdčí myšlénku měl. Toť charakteristika spisu páně Procházkova.

Přihlížíme-li ku provedení jednotlivých statí, shledáme, že předními dobrými vlastnostmi jeho jsou: stručnosť, přehlednosť a úsečnosť. Vědecký materiál právem

v textě i v poznámce vynechán. Jinou jest otázkou, a zajisté pro čtenáře i pro pana auktora velice důležitou, vystihl-li všudy správně hlavní myšlénky toho neb onoho filosofa, o němž se zmiňuje? A tu vyznáváme, že se panu auktorovi všude práce nezdařila. Sledovali jsme především jeho črty o filosofii středověké a našli v nich tu a tam názory, které se s pravdou nesrovnávají. Tak na straně 18. se píše, že „v ethice jest Tomáš Aqu. deterministou, Duns Scotus však indeterministou," což jest jistě nepravdivo a proti celému systému thomistickému, jak jsem před nedávnem dokázal panu prof. dr. Masarykovi ve své polemice. Dává-li pan dr. Procházka charakteristiku filosofie sv. Tomáše na stránce 17. slovy: „Dokonal úplnou akkomodaci filosofie Aristotelovy nauce církevní, vyloučiv z ní jako Albert nauky zjevené, specificky křesťanské," tedy dlužno zase připomenouti, že tím pravdě ublíženo a systému Tomášova nevystihnuto.

Jiných vad a omylů páně Procházkových pomíjíme, považujíce na př. chybou tiskovou, že Bonifác V. roku 1567. sv. Tomáše vyhlásil za pátého učitele církevního. Byl to Pius V. O původě katolické církve má pan auktor tento názor na str. 13. „Ku křesťanům pohanským přidali se svobodomyslní židé křesťanští, a *tím* vznikla stará církev katolická."

Fr. Filip Konečný, Ord. Praed.

Zíbrt Dr. Č. **Dějiny kroje v zemích českých** od dob nejstarších až po války husitské. — V Praze 1892. Stran 457. Cena 4 zl. 60 kr.

Když Šimáčkova knihtiskárna ohlásila vydávání „Dějin krojů v zemích českých", jichž autory měli býti pp Dr. Z. Winter a dr. Č. Zíbrt, naplnilo to čtenáře radostí, neboť bylo lze tušiti, že dílo bude veliké a důkladné, za to ručilo tak spojení se dvou pilných a nadaných pracovníků. Jak se autoři o práci rozdělí, vědělo se napřed: p. prof. dr. Winter je znalcem kulturních dějin XV. a XVI věku — bylo tedy jisto, že bude popisovati kroje těchto dvou století, ostatek že připadne dru. Zíbrtovi. A tak se také stalo: díl prvý od nejstarších dob do začátku XV. věku napsal dr. Zíbrt, díl druhý o krojích XV. a XVI. věku až dokonce 30leté války napíše dr. Winter a zbývající dobu až po naše století popíše ve třetím dílu opět dr. Zíbrt.

Díl prvý leží již úplný před námi, 456 stran, 235 illustrací — patrný důkaz, že dílo je široce založeno. Autor netají se s překážkami a obtížemi, jež se mu při spisování díla naskytaly: věda archaeologická, na slovo skoupí kronikáři, několik slovníkářů, to byli celkem průvodci autorovi při spisování díla. A přece dr. Zíbrt provedl v díle svém kus veliké, poctivé a úctyhodné práce. Spisovatel nebál se námahy: co neřekli kronikáři a co nemohli povědětí archaeologové, toho snažil se jinak dosíci. Probral staré památky malířské, historie krojů cizích národů, zašel mezi lid náš a krojí lidový, a po této namahavé cestě došel cíle. Proto také dílo páně Zíbrtovo nebude jen pro odborníky-historiky, ono tím, že autor povšímí si kroje lidového, stane se nezbytnou pomůckou folkloristy, vyšetřujícího původ a stáří toho neb onoho kroje, a tím pak, že psáno jest slohem poutavým — ač nikterak na újmu vědeckosti celého díla — bude pravou literární pochoutkou pro vzdělané čtenáře.

Bylo dobře snad přehlédnouti k detailům díla samého, ale právě ty detaily jsou tak rozmanité a tak obsáhlé, že není lze v rámci nám vykázaném, byť i jen stručně, k nim upozorniti. Ostatně doufáme, že při knihách Zíbrtových netřeba ukazovati k tomu, že to neb ono dílo jeho jest pečlivě, do nejmenších podrobností provedeno, neboť právě tato vlastnost zajistila autoru chválu pracovníka neobyčejně svědomitého, poctivého.

Podáme proto jen stručně obsah celého díla, aby si čtoucí představil obsah; kdo chce detaily, nechať sáhne k dílu samému. V úvodě probírá se literatura dějin kroje. V prvé knize popisuje autor kroj z doby nejstarší až do polovice století XIII., kdež nejvíce archaeologie a linguistická palaeontologie pomáhaly. Kroj zvlášť tu rozdělen: na kroj mužský a ženský a popisován do detailů, od úpravy vlasův a vousův až k obuvi. Pak následuje kapitola o odění válečném a o rouchu knížat a králů českých.

Kniha druhá zabývá se rytířským oděním XIII. a XIV. věku; poznáváme tu odění nohou, hlavní odění, rukavice, pokrývku hlavy a j. V knize třetí jest popisován kroj český až do příchodu královice Karla a choti jeho Blanky do

Čech. Tu čteme nejprve o vlivu cizích krojů a rytířských mravů na kroj český, popis látek, z nichž byl hotoven, význam barev při krojích, načež následuje popis kroje mužského, velice důkladný (zajímavá kapitola „staročeské řády o kroji židovském ve stol. XIII. a XIV.) a popis kroje ženského.

Kniha čtvrtá jedná o kroji od příchodu Karla IV. s Blankou až do válek husitských. Rozdělení tu jako v knize třetí: účin mody západoevropské, kroj mužský a kroj ženský. Dále obsažena tu stať „Korunovační roucho králův a královen českých".

Kniha pátá obsahuje „roucho církevní v zemích českých až do začátku XV. věku". Kapitola tato velice obsáhlá (str. 390—440) bude asi pro čtenáře naše nejzajímavější.

Podavše takto několika slovy v nejhrubších rysech obsah díla Zibrtova, chceme povšechně zmíniti se o úpravě díla samého. Spisovatel dal si dílem práci velikou, neobyčejně pilně provedl úkol svůj a výsledek — jak každý po přečtení uzná — jest nejčestnější. Illustrace voleny jsou vhodně a provedeny znamenitě.

Jediné, co vytýkali bychom, jest způsob páně spisovatelův, jak přičiňuje poznámky k textu. P. spisovatel dává totiž poznámky až na konec článku, tak že nutno při čtení vždy několik listů zpřevraceti, než se ku citátu dostaneme. To se nám nezdá býti praktické: třeba uvážiti, že p. spisovatel cituje prameny na jediné stránce zhusta jedenáctkráte a často i vícekráte, — to znamená, že tolikráte musí čtenář obrátiti, než se dohledá citovaného pramene. To zdržuje v četbě a ruší pozornost čtenářovu Myslíme, že bude mnoho čtenářů, kteří s námi toto mínění sdílejí. **Ferd. Pátek.**

Církev vítězná. Životy Svatých a Světic Božích. Pořadem roku občanského sepsal Frant. Ekert, farář u Matky Boží Sněžné v Praze, majetník čestného kříže papežského „Pro Ecclesia et Pontifice". Svazek první s 18 obrázky. Podíl údů Dědictví Svatojanského čís 79. za rok 1892. V Praze, tiskem knížecí arcibiskupské knihtiskárny. Cena vázaného výtisku 2 zl.

Je zajisté potěšitelným znamením a jaksi důkazem, že jádro našeho lidu není dosud úplně zkaženo, když správa mohutného dědictví Svatojanského, čítajícího přes 28.000 členů, vidí se nucena vydati „Životy Svatých a Světic Božích", aby vyhověla a uspokojila čtenářstvo své. Knihy tyto nečtou však jen členové nýbrž i jich příbuzní, přátelé a známí; nezřídka putuje taková kniha dům od domu, z pokolení na pokolení, a v tom jest zvláštní důležitost Svatojanské četby. Letos dostanou Svatojanští členové Ekertovu „Církev vítěznou." Prohlédněme si objemnou knihu a vizme, co čtenáři dostanou a čemu ještě těšiti se mohou, než vyjde čtyřarchové dílo celé!

V dílo samé nejlépe nás uvede pan spisovatel sám několika řádky své poučné předmluvy. Na stránce 5. vypravuje o zhoubné četbě, kterou otravuje se milený národ; proti tomu „skládal spisovatel toto dílo svoje.... Tudíž snažil se, aby tento spis byl katolickému lidu českému posilou ve víře svaté, zdrojem útěchy i duchovního vzdělání a spolu i zbrojnicí na obhájení... víry, mravnosti a nábožnosti křesťansko-katolické. Tou příčinou přičiňoval ku životům Svatých stručné či obšírnější praktické úvahy, pokyny a nauky hlavně též obsahu apologetického" Myšlénku tu dlužno velmi šťastnou prohlásiti, a naší zlé době na nejvýše potřebnou. Panu spisovateli pak náleží zásluha, že ji tak dobře provedl a tím dílo své skutečně potřebným učinil Ne méně schvalujeme, co podotýká pan autor o způsobě, kterým za „časů minulých" bývaly mnohé legendy o Svatých psány, představujíce je v nedozírné výši, líbujíce si v dlouhém vypravování nadpřirozených událostí, tak že budila sice u čtenářů podiv, ale ne nadšení a odhodlanost následovati Svatých v nábožném životě jejich Takové zpracování životů svatých se naší u víře slabé době méně hodí. Čtenář vidí, že zde bylo panu spisovateli plaviti se nebezpečným úskalím, aby totiž nevybočil a nepochybil v opačném směru, setřev se života Svatých nadpřirozený zjev a neudělav je jen velikými lidmi. Pan auktor si zde počínal však dobře po katolicku a vylíčil svaté a světice Boží i po stránce nadpřirozené velmi pečlivě, tak že podává črtami svými nejen obraz lidí, nýbrž Svatých lidí, dokonalých katolíků. Slyšme ho zase: „Naproti tomu měl spisovatel bedlivou snahu, — praví se tamtéž — líčiti Svaté a Světice Boží jakožto vzory křesťanského života, jichž následovati můžeme." Rádi vyznáváme, že pan spisovatel svému slibu dostál věrně; každý životopisný obrázek jest toho nepopíratelným svědkem.

Ačkoli pan aktor nezamýšlel podati díla přesně kritického, přece vystříhal se všeho upřilišování, vší nejistoty, líčil Svaté ve světle historické pravdy a pojal do životů jejich jen to, co hodnověrnými prameny zjištěno a pověřeno jest. Práce podobná vyžaduje v životopise jednoho jediného světce velikou píli: jen ten dovede to posouditi, kdo se podobným něčím zabýval. Nezasluhuje tedy pan auktor uznání za svou šlechetnou, úmornou snahu, kterou věnoval několika stům Svatých, aby jejich životopisy hodnověrně vylíčil? Pomůcek měl při tom ovšem několik, hlavně německý spis dra. Stabella „Lebensbilder der Heiligen. Schaffhausen 1865 2. Bde., ale proto přece práce jeho nebyla malá, považíme-li, co zcela samostatně, zvláště v životopisech slovanských Světců, panu auktorovi činiti bylo.

Význačnou stránku tohoto popsání života Svatých — a pan spisovatel líčí jejich životy od 1. ledna do 31. března — jsou historické a apologetické črty, které všudy a v celém díle jsou vetkány a čtenáře seznamují s dějinami Církve svaté. Zde pan spisovatel všímal si pilně Kryštůfkových Dějin církevních a Kuldova Církevního roku.

Eminentně praktickými jsou úvahy, které skoro za každým životopisem přičiňují se, aby čtenář zvěděl, co může a má dělati po příkladně vyobrazeného světce. V té příčině přihlíženo pilně ku vzácnému polskému spisu Jesuity Skargy, jehož vznešená modlitba ke Svatým položena hned na začátku.

Zvláštním článkem „Církev vítězná“ vysvětluje pan auktor katolické učení o „obcování a vzývání Svatých“. Schvalujeme i tuto populárně dogmatickou a polemickou stať.

Omlouvá-li se dp. Ekert, že mu nebylo možno zachovati všude poměrnosti, že zde byl obšírným, jinde stručným, a poukazuje-li k tomu, že látka sama byla tím vinna, dlužno mu za pravdu dáti. Může však býti jist, že mnohý čtenář neshledá dlouhým, co jemu dlouhým se zdá a naopak, tak že zde těžko zachovati se po vůli všem.

Jednotlivé stati jsou tak pracovány: Nejdříve podávají se životopisná data, po nich praktické poučení a na konec zvláštní upozornění, kteří známí jiní Svatí ještě téhož dne se v katolické církvi uctívají. Pořádek ten zachován kromě několika počátečních stránek v celém díle Na některé věci dovolím si upozorniti, a to jako Dominikán, jenž měl jsem příležitosť poznati v našem řádě to i ono, což zdá se mi všeobecně důležito. V pojednání na prvního ledna o „Obřezání Páně“ jest vynecháno praktické poučení, které dp. auktor málem všude přičiňuje. Zde poznamenávám, že by na místě bylo, upozorniti věřící na litanii o nejsv. jméně Božím, jakož i na starobylé Bratrstvo téhož jména, které z rozkazu církevního bylo roku 1274. založeno, Dominikánům svěřeno a po dnes i v našich krajinách jest pěstováno a věřícími četně navštěvováno. Poučení o tom vydal jsem v Praze před několika lety. Dne třetího března neměl býti vynechán — a to právě pro ony črty z církevní historie, kterými nejdůležitější události vysvětlují se — bl Jindřich Suso, pověstný Dominikán německý, jelikož při něm naskytla se vhodná příležitosť zmíniti se o proslavených středověkých mystičích, bohopřátelích. V životopise sv. Tomáše Aquinského připisuje se papeži Janu XXII. výrok „Tolle Thomam et dissipabo Ecclesiam, odstraň Tomáše a zvrátím církev.“ Slova ta pronesl zlopověstný odpadlík Bucer, a nynější sv. Otec Lev XIII o nich poznamenal: „Inanis quidem spes, sed testimonium non inane, marná ovšem naděje, ale ne marné (nijaké) svědectví.“ Také bylo podotknouti, že nynější sv. Otec učinil sv. Tomáše patronem všech katolických škol. V praktickém poučení byla vynechána důležitá zmínka o „Voji andělském“. O všem tom napsal a vydal jsem před rokem zvláštní spisek.

O svatých, blahoslavených Světcích slovanských píše pan auktor se zvláštní zálibou, a má zcela dobře. Mimo kanonisované Svaté a Světice Boží uvádějí se ve známosť i domnělí naší svatí (na př. Bl. Zdislava Berková ze řádu sv. Dominika v Čechách), ale vždy se to zřejmě poví a náležitě objasní, tak že nepřící se dekretu Urbana VIII.

Obrázků jest osmnáct a jsou všecky slušny, zvláště Bl. Klement Dvořák C. SS. Red a Sv. Řehoř Veliký jsou překrásny. Úprava, papír a tisk jsou nad obyčej pěkny, tak že málo tak úhledných spisů dáno dosud členům Svatojanského Dědictví jako jest Ekertův. Sloh jest plynný a jednoduchý, řeč velmi spravná a líceň poutavá Z těch příčin budiž všem katolíkům dílo páně Ekertovo vřele doporučeno a pilně čítáno. Pilnému pak auktorovi popřej dobrý Bůh stálého zdraví a potřebné síly, aby dílo tak záslužné a dovedně brzy přivedl ke konci.

Fr. Filip Konečný, Ord. Praed.

Vrhbosna. Urednik dr. Andrija Jagatić. Izlazi svakoga meseca dva puta na čitavu arku. Vlastnik i nakladnik prvostolni kaptol Vrhbosanski. Cena 3 for. 50 n. na god. — Číslo 1—9.

Velmi dobrým bojovníkem u pobratimského národa chorvatského na katolickém poli jest „Vrhbosna“, vycházející v Sarajevu. Jsouc redigována spolehlivou a obratnou rukou p. dr. Jagatiće plní svůj úkol znamenitě, neohroženě bojujíc pod heslem, které můžeme čísti v čele listu: Katoličkoj prosvjeti! Ačkoliv nemám po ruce celého ročníku tohoto výborného časopisu, přece již z 9 čísel letošních patrno, jak dobrý časopis mají kněží chorvatští. Chtěl-li bych „Vrhbosnu“ přirovnati k některému českému katolickému časopisu, snad nejlépe bych ji mohl přirovnati k „Blahověstu.“ — Ve „Vrhbosně“ jest zastoupena poesie i prosa obsahu většinou poučného a náboženského. Básní nenacházíme tu sice mnoho, ale za to jsou všechny velmi pěkné; nejlépe se mi líbily dvě básničky, jež podal Aleksij Rožić, zlatarski kapelan: „Bog Ti plati“, v níž případnými verši opěvuje a na jevo dává něžnou lásku k matce, a pak „Ladjica na moru“. Krásné jsou také vznešené hymny „Resurrectio“ a „Sursum corda“. K básním můžeme přičísti i články „Lijepi raj“, „Na grobu ljubavi“ (básnická fantasie) a „Ustao Krist — nada moja, jež nejsou nic jiného nežli básně prosou. Něco tak krásného může napsati jen Chorvát svým živým, mile zvonícím jazykem chorvatským. — Poučných a vědeckých spisů jest v každém čísle dosti. Hned v prvém čísle čteme spis „Kršćanstvo i bol“, jenž nachází se ve všech číslech a dosud není ukončen. Čtenáři „Vlasti“ jest snad známo jméno Bougaud, z jehož péra pochází spis „Povaha Ježíše Krista“. Zvláštním jest jeho sloh: obyčejné myšlénky podává tak vhodně a mimo to tak srdečně, mile, že i čtenář počíná se rozehřívati, ačkoliv to ani v úmyslu neměl. V I. svazku své vyhlášené knihy: Křesťanství a náš věk, popisuje Bougaud různé účinky a vliv víry a v XI., XII. a XIII. kapitole líčí poměr víry k bolu lidskému. S jakým úspěchem tuto úlohu vykonal, vysvítá z toho, že jej jeho přátelé prosili, aby tyto kapitoly vydal ve zvláštní knížečce, což Bougaud i učinil. Tuto knížečku v chorvatském překladě podává „Vrhbosna“; avšak překlad jest tak trefný, že, kdyby nebylo hned na začátku poznamenáno, že jest to překlad, čtenář by tomu ani nevěřil. Spisovatel článku „Katoličke misie“ popisuje v alfabetickém pořádku apoštolské působení katolických misionářů v různých zemích loňského roku a nejdůležitějšími črtami líčí jejich snahy a oběti. V čís. 3. jest na prvém místě postní list ndp. arcibiskupa a metropolity vrhbosanského, ve kterém populárním způsobem svým věřícím líčí čtyři brány, jimiž nejvíce lidí vchází do věčné záhuby: hněv, klení, krádež a smilství; ve 4. a 5. čísle jest pastýřský list všem duchovním správcům, v němž se podává pět prostředků, pomocí kterých by se měli věřící varovati věčného zavržení. Duchaplná jsou „Kratká štiva (čtení) svetoga Pisma“ a „Crtice iz katoličkoga ženitbenoga prava“. Mimo to jsou tu ještě články: „Djelo sv. Detinstva“, „Ovoce nepadne daleko od stromu a j. — Nejzajímavější částí „Vrhbosny“ jest v každém čísle „Viestnik“; z toho se čtenář dovídá nejen o všech důležitějších událostech z katolického života chorvatského, ale i z celého světa; referáty nejsou obšírné, avšak velmi instruktivní. Pod názvem „Prosvjeta“ přináší „Vrhbosna“ také oznámení nejnovějších důležitých katolických literárních plodů chorvatských i jinojazyčných. — Z toho krátkého referátu mohou čtenářové „Vlasti“ poznati, že jest „Vrhbosna“ časopisem dobrým; proto ji přátelům chorvatského písemnictví doporučujeme co nejvřeleji. **Fr. Štingl.**

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Lev XIII. Dne 1. června t. r. přijal sv. Otec v soukromé audienci malského konsula západoafrické republiky Liberie (Liberia má něco přes 700.000 obyvatelů, skoro samé Negry, z nichžto jest asi 18.000 civilisováno.) Konsul byl ku sv. Otci vyslán presidentem Liberské republiky, aby sv. Otci psaní odevzdal. V dopise vzdává president sv. Otci hold a ujišťuje, že katolictví jest v Liberii chráněno, i prosí, aby sv. Otec nad Liberskou republikou též držel svou ochrannou ruku, a nabízí se, že sv. Otci vždy jest ke službám dáti jakákoli vysvětlení o poměrech republiky. — Událost tato jest důkazem, že sv. Otec má na své straně úctu a obdiv celého civilisovaného světa. — Na podnět samého papeže pošle „Propaganda fide“ na výstavu do Chicaga ze své sbírky dvě mapy,

na nichž jsou první objevy Kolumbovy a Ameriga Vesspucciho neznámou rukou naznačeny. Mapy byly prý zhotoveny asi v prvních letech panování Karla V. — K jubileu sv. Otce. Ve Lvově ustavilo se pod předsednictvím řecko-katolického metropolity Sembratowicze zvláštní komité, jehož účelem jest vypracovati program oslavy 50letého jubilea sv. Otce. Jak další zprávy oznamují, budou z četných východo-haličských okresů vypraveny k slavnosti sv. Otce Lva XIII. pouti do Říma, jichž súčastní se katolíci polští i rusínští. Katolíci v Miláně zřizují zvláštní seminář na vychovávání katolických učitelův; seminář tento slouti bude „Lev XIII.“

Vyznamenaný učenec. Jeho Veličenstvo císař Frant. Josef I udělil římskému učenci de Rossi-mu, o němž jsme zde již dvakráte psali, zlatou medalii „pro literis et artibus.“

Jesuita P. Decheroens z Francie, v Číně meškající, vypátral dlouhým pozorováním, že bouře v Tichém oceanu berou se týmž směrem jako v Atlantickém Jelikož právě v dalekém Tichém moři stává se nejvíce neštěstí, má nový výzkum pro lodnictví nesmírnou důležitost. Čínská společnost pro plavbu žádala P. Decheroensa, aby stal se kapitánem, t. j. náčelníkem oné společnosti. Učený kněz přislíbil své účastenství v odboru meteorologickém.

Arcibiskup spisovatelem pro mládež. Nynější primas uherský knížearcibiskup Vaszary sepsal za časů, když byl profesorem v Papě, řadu historických povídek z dějin uherských a uveřejňoval je v časopisech. Nyní požádal ho jeden pešťský nakladatel o dovolení, aby směl povídky ty vydati souborně, čemuž arcibiskup vyhověl. I bude kniha ta zahrnovati povídky: Alžběta Szikagová, Jan Hunyady, Jiří Festetič, Jiří Féjer a Alfred Nagy. Obrázky k povídkám nakreslil bratrovec primasův, malíř Jan Vaszary.

Jednota pro dostavění hl. chrámu sv. Víta konala 3. června o 4. hodině odpol valnou schůzi v primatorské síni na radnici staroměstské. Schůzi za četného účastenství členův zahájil předseda pan místodržitel Fr hr. Thun a schůzi přítomen byl též protektor Jednoty J Em. ndp. kardinal knížearcibiskup hr. Schönborn. Jednatel spolku, ředitel Em Tonner, po zahájení schůze projevil radost svou nad tím, že pan místodržitel schůzi jest přítomen. Když místodržitel hr. Fr Thun několika slovy poděkoval, předčítal jednatel Em. Tonner zprávu jednatelskou, z niž vyjímáme: Spořitelna česká věnovala značný obnos 20.000 zl. na vyzdobení kaple nejsv. Trojice, kteráž sluje také císařskou nebo Berkovskou, a prof Sequensovi svěřeno bylo zdělání návrhu na polychromování a staviteli Mockerovi zdělání návrhu oltáře. Nyní pak podává se zpráva, že ředitelstvo r. 1891 věci této věnovalo všecku péči a vzneslo na odbor umělecký, aby v příčině té pokračoval ve vyjednávání s řečenými umělci; i s důvěrou možno očekávati, že ve zprávě na r. 1892. bude možno podati radostnou zvěst o konečném vyřízení záležitosti této. Všeobecné zemské výstavy jubilejní, o kterouž nebynoucích zásluh dobyl si předseda J. Exc. Fr. hr. Thun z Hohensteinu, Jednota súčastnila se vystavením některých památností chrámu sv. Víta (ku př. Parléřovy sochy sv. Václava), a stavitel J. Mocker vystavil některé návrhy na dostavění velechrámu sv. Víta, jako vzorek věže, kresby atd. Dále dlužno podotknouti, že ředitelstvo Jednoty věnovalo 60 zl. na zakoupení vstupenek, tak že pracovníci při stavbě chrámu sv. Víta zaměstnaní dvakráte navštíviti mohli výstavu. Vzhledem ku stránce hmotné s radostí zvěstovati možno, že r. 1891. z pramenů rozmanitých do pokladny Jednoty splynulo příspěvkův 11.021 zl. 37 kr. Na darech a sbírkách obdržel spolek 4810 zl. 66½ kr a v odkazech 475 zl. 01 kr. Příspěvek Jejich Veličenstev obnášel 6000 zl, a subvence říšská a zemská 65.000 zl. Příjem obnášel 128.859 zl. 29 kr., vydání 96.257 zl. 28 kr., tak že zbývá 32.601 zl. 98 kr. na hotovosti. Zpráva jednatelská i účetní byly schváleny.

Svatobor a fond pro katolické spisovatele. Redaktor t. l. často slyší výmluvu: k čemu bych se stával členem „Vlasti“, vždyť máte peněz dost a dost. I uvádíme zde číselná data z poslední valné hromady „Svatoboru“ a vedle nich klademe účetní závěrku fondu pro katolické spisovatele, aby zřejmo bylo, jak daleko ještě stojíme za „Svatoborem“. Fond pro katolické spisovatele měl při závěrce účtů r. 1891. jmění 6.407 zl. 57 kr., kdežto ve „Svatoboru“ koncem lonského roku jeví se celkové jmění: „Svatobor“ 60.159 zl. 79 kr., fond Palackého 24.592 zl. 73 kr., fond na pomník Palackého 6780 zl. 36 kr., fond Ferdinanda Náprstka 7758 zl. 4 kr., fond Pokorného 4774 zl. 60 kr., fond P. Čermáka 23.243 zl. 35½ kr, fond Rudolfa Šetky 6296 zl. 54½ kr., fond P. Boleslava Jablonského 2315 zl. 58½ kr., fond P. Beneše Třebízského 4983 zl. 49½ kr., fond Havlíčkův 38.594 zl. 54 kr., fond pro vydávání privilegií královských měst

33 96 zl. 92 kr., fond na pomník Beneše Třebízského 68 zl. 95 kr., fond na pomník Krejčího 5 zl. 50 kr. a fond na udržování náhrobku Maškova 35 zl. 30 kr. Na způsob ten úhrn všech těchto fondů činí 283.005 zl. 73 kr. „Svatoboru" darovala dáma, jež nechce býti jmenována, 6000 zl, i fond pro katolické spisovatele obdržel dary, ale na nejvýše po 2, 5 až 10 zl. Některé české vikariaty a hlavně dekanáty na Moravě a ve Slezsku nejsou dosud členy fondu pro katolické spisovatele, i žádáme je, aby tak letos učinily. Máme-li i my katoličtí spisovatelé státi na vlastních nohou, potřebujeme k tomu nezbytně mohutného katolického Svatoboru.

Jednota sv. Tomášská byla založena v Uhrách a vzala si za úkol, pěstovati křesťanskou filosofii. Za předsedu byl zvolen opat dr. Volafka. Za protektora byl navrhnut biskup Dr. Steiner. Sv. Otci Lvu XIII. a knížeti primasu Vazsarymu bylo zřízení Jednoty oznámeno.

Katolická Jednota Svatováclavská konala v neděli dne 29. května ve velkém sále Svatováclavské záložny V. řádnou valnou hromadu, jíž přítomností svou poctil protektor p. Vojt. hr. Schönborn. Když byl předseda kanovník Dr. Frt. Krásl uvítal přítomné křesťanským pozdravem, představil p. protektora a pozvaného řečníka P. Jos. Svobodu z ř. tov. Jež. — Po té byl čten a schválen protokol o IV. valné schůzi, jakož i čtena zpráva jednatelská, dle níž se členové súčastnili činně skoro všech církevních slavností, hlavně závěrku 40hodinné pobožnosti (v 27 chrámech 49kráte), při průvodech o Božím Těle, při nichž přičiněním „Jednoty" byla okna osvětlena a okráslena. — Mimo to byly některé spolkové slavnosti, jako mše sv. na intenci „Jednoty", mše sv. za zemřelé členy, průvod k hrobu sv. Václava. — Nemocní členové byli navštěvováni svými spolučleny, a několika byla poskytnuta podpora peněžitá. Úmrtím ztratila „Jednota" v celku 5 členů. — K návrhu předsedy vzdána na to zemřelým členům pocta povstáním. Úhrnem čítá nyní „Jednota" členů i dobrodinců 275. — Po té čtena a na základě zprávy revisorů schválena zpráva účetní, dle níž obnáší čisté jmění spolkové 841 zl. 68 kr., a na prapor bylo dosud uloženo 565 zl. 66 kr. — Po té promluvil předseda k přítomným nejprve řečí českou o ustanovení Nejsv. Svátosti Oltářní. Potom ještě řečí německou uvedl příklad o lodičce na moři, ve kteréž Kristus spal mezi bouří, taktéž že mezi námi dřímá ve vel. Svátosti mezi tím, co my bojujeme, a vyzval přítomné, aby vždy zůstali věrnými syny církve a apošt. Stolice. Po té promluvil P. Josef Svoboda Pravil, že nastávají lepší časy, poněvadž úcta k vel. Svátosti, — kteráž dříve byla, ale opět značně ochabla, se vzmáhá; pravil dále, jakou moc má vzývání Krista Pána ve svátosti této v rozmanitých potřebách života, což dokázal třemi příklady z dějepisu českého. — Ku konci vybídl členy, aby v horlivém uctívání vel. Svátosti neochabovali, přes všechny překážky protivníků. Řeč tato byla odměněna hlučnou pochvalou. — Na to vykonány volby, a zvoleni do výboru pp.: Benýr Jan, Budík Jan, Černý Václav, Dvořák Jos., Havránek Jos, Dr. Krásl Frt., Klimánek Jan, Ludvík Karel, P. Moric Křídlo, Postřihač Ant., Roubík Ant., Runčzik Vojt, Salák Václav, Svoboda Jindřich., Svoboda Vil.; za náhradníky zvoleni pp.: Davidek Štěp., Míšek Frant. a Zmatlík Václav a za revisory účtů pp. Beneš Josef a Kohout Václav. — Po té usnešeno, aby mše svatá na intenci „Jednoty", spojená se společným sv. přijímáním členů, obětována byla ve svátek Nejsv. Trojice. Konečně ještě čtena a schválena zpráva komitétu pro pořízení praporu, načež schůze skončena modlitbou na zemřelé členy.

(15.) **O činnosti „musejního spolku brněnského"** vyjímáme z tištěné výroční zprávy: Spolek trvá od r. 1888., ve kterémž roce 4. března se ustavil, zvoliv sobě tehdy za předsedu ct. zemského školdozorce V. Royta, za jednatele redaktora B. Popelku a za pokladníka Dra. Kameníčka. Trvá tedy teprve na pátý rok. Účelem jeho jest budíti snahy ke studování moravské vlasti, především po stránce archaeologické a kulturně historické Spolek nepotkává se s tak živým účastenstvím, jak zasluhuje, a jest mu zápasiti nejen s nevědomostí, ale též s jistou neostýchavou hlaseovanosti, „které není nic svatým, která na ušlechtilejší ideální snahy patří s netajeným opovržením, a při tom bohužel nabývá půdy stále širší a širší." Tedy taky na Moravě! V čem „Matice moravská" shledává své sesílení — v působení důvěrníků, to se při musejním spolku neosvědčilo. Styk důvěrníků se správou spolkovou je praskrovný. Velké nesnáze má spolek s místnostmi pro sbírky, které jsou uloženy v jednom sále minoritského kláštera, a co do prostrannosti nikterak nevyhovují. Výbor požádal sice „c. k. mor-slez. společnost pro zvelebení orby, přírodoznalství a vlastivědy" v Brně za propůjčení místa ve Františkově museu, ale beze všeho úspěchu; obrátil se tedy s prosbou na sněm, aby mu dosavádní podporu zvýšil (200 zl.). Spolkové sbírky prachisto-

rické uloženy či stěsnány jsou ve 12 pultech a 4 velkých, z pola zasklených skříních. Sestavením inventáře zaměstnává se spolkový kustos prof. Hladik. Knihovna, již řídí prof. Vávra, obsahuje sice mnoho spisů vzácných a cenných, a knihy se půjčují členům bezplatně, ale používá se jí málo. Snad tištěný seznam všech spisů, který teď všem členům bude dodán, povede k čilejší četbě. Spolek se podjal velmi záslužného díla společně s olomouckým „musejním“ spolkem: sestaviti důkladnou vlastivědu moravskou, a vrchním jejím redaktorem ustanoven byl prof. Slavík, jenž k cíli tomu již dostal od ministerstva dovolenou, aby mohl prozkoumati všecky důležitější archivy moravské, zejména archiv zemský. Ale i v této snaze potkává se spolek s netečností a liknavostí, ježto na obšírný jeho dotazník, jenž byl po celé Moravě rozeslán, až dosud málo bylo podáno odpovědí, asi jedna třetina toliko.

Spolek pro vydržování ústavu Růžencová výrobna v Praze, jehož stanovy byly 8. května t. r. c. kr. místodržitelstvím schváleny, zaměstnává výrobou růženců a jiných devotionalií dívky chudé, opuštěné a zmrzačené, které by jinak vydány byly v šanc bídě nebo mravní zkáze. Zakládající členové splácejí ve dvou letech 25 zl., přispívající členové platí ročně 2 zl. Tento spolek české veřejnosti z plna srdce doporučujeme: jest to spolek domácí, i zůstane výtěžek doma, ve vlasti, je to spolek milosrdný, ujímaje se zmrzačených dívek a dodávaje jim výživu, a konečně výrobky jeho jsou vesměs solidní. Výrobna nalézá se v Husově třídě vedle německé techniky, a nedaleko odtud v téže ulici jest krám ústavu, kdež se devotionalie prodávají.

Katolické gymnasium v Uhersku Vilemina hraběnka Wenkheimová složila na památku uherské korunovace 50.000 zl. k tomu účelu, aby bylo zřízeno v Gyule katolické gymnasium Velkovaradinský biskup a jeho kapitola spravují toto nadání.

Katolické sjezdy. Německo. V Osnabrücku konal se velkolepý sjezd katolických učitelů. Delegátů súčastnilo se asi 600—700 ze všech koncin Německa. Také někteří duchovní se súčastnili. Přítomni byli biskup Höting, školní rada Schiefer, poslanec Brandenburg a j. Po přednášce ředitele Degena usnesli se přítomní, že musí se bojovati proti zhoubným zásadám moderní paedagogiky ve příčině vzdělávání učitelů a zákonů pro národní školy. Shromáždění si přejí, aby církvi dal se patřičný vliv na školy. Ministr vyučování zaslal laskavý telegram. — Francie. Okolo 10. června po celých pět dní trvaly porady katol. kroužků v hotelu zeměpisné společnosti v Paříži. Kongresu střídavě předsedali hrabě de Mun, Robert de Rognefeuil, abbé Garnier, Breck a jiní. Mezi posluchači byl též kníže Loewenstein. V době 12 let stala se ve spolcích katolických značná změna v tom, že spolky ty se zdemokratisovaly, a že nyní nepředsedají jim šlechtičové, nýbrž katoličtí občané, což právě od zástupců šlechtických s povděkem bylo konstatováno. Oni chtí i na dále zůstati věrnými přátely spolků těch. Dělníci katoličtí jsou voleni do výborů, kteří i věrně předsevzaté povinnosti plní. Na kongresu zastoupeno bylo více než 200.000 katolických dělníků. Kardinál Rampolla na adresu oddanosti sv. Otci zaslal jim poděkování a papežské požehnání. Řeči na kongresu vedly se vesměs v mezích věcných a slušných. Všudež zakládají se dělnické pokladny ku zlepšení skrovné mzdy. Resoluce byly usneseny následující: zamezení pokud možná práce noční; odpočinek nedělní; mzda přiměřená k potřebám rodinným, tak aby spořivý dělník mohl ponenáhlu nabyti majetku; dělnické restaurace pro lacině a dobré krmě a nápoje; zakládání dělnických syndikátů o třech kategoriích: majetníků, farmářů a zemědělských dělníků (laboureurs); rozvoj pojišťování na všecky zemědělské odbory. — Na konec hrabě Mun ve stkvělé řeči prohlásil, že zabývání se otázkou socialní slouží katolickým kroužkům ku zvláštní cti. Kongres byl slavně zakončen mší sv., putováním na Montmartre a skrovnou hostinou.

Katolický tisk. Strassburský biskup Fritzen vydal pastýřský list, v němž mezi jiným praví: „Dejte výhost špatným denním listům. Jak byste mohli míti úctu před sebou, kdybyste svým penízem ještě platili za to, co urážÍ vaše nejsvětější city? Neosvědčili byste tím, že jste slaboši? Chcete-li čísti noviny, předplaťte se na listy katolické. Jestliže ve mnohých zemích nemůže se katolický tisk měřiti s nepřátelským, jsou tím katolíci sami vinni. Příliš málo podporují tisk katolický. Neblahé poměry ty se hned zlepší, jakmile bude každý katolík pokládati za svou povinnost, odebírati některý list katolický.“ Kéž si také čeští katolíci vezmou tato slova k srdci!

„Dělnických Novin“ vyšlo č. 20. a 21. V č. 20. přinášejí „Dělnické Noviny“ podobiznu p. kanovníka Ed. Brynycha, a redaktor t. l. Tom. Škrdle vypisuje jeho socialní činnosť. Druhý článek zní: „Anarchisté a socialní demokraté“

Na uváženou podává Dr Raelph Barture, jenž dokazuje, že jest učení o Bohu, o církvi a proti katolickému kněžstvu u socialních demokratů tak zhoubné a nepřátelské jako u anarchistů, a že jest to tudíž jen klamání lidstva, odříkají-li se socialní demokraté anarchistů. Feuilleton: Pamatujte na konec nejen baví, nýbrž i poučuje, uváděje na četných místech zbloudilé zásady socialních demokratů. V čísle 21. pokračuje Dr. Raelph Barture ve svém zajímavém článku a doličuje, že socialní demokraté jsou stejného učení jako anarchisté i proti trůnu a vládě. Ve druhém úvodním článku „Dělnické výbory v továrnách" dovozuje red. listu, Tom. Jiroušek, že socialní demokracie pro dělnictvo ničeho neučinila a nečiní. Zaslepená zášť proti Bohu, církvi, vlasti i národu zničila u ní každý cit k dělnictvu; ona žije jen revoluci a dělnictvu nepomáhá.

Prvního září t. r. zahájí redakce a vydavatelstvo II. ročník „Dělnických Novin", i obracíme se ku své straně s prosbou, aby se vynasnažila získati „Dělnickým Novinám" nových a nových odběratelův. Prosíme o adresy dělníků, řemeslníků, továrníků, tu a tam třeba i rolníků; prosíme o pomoc katolické spolky vůbec, zvlášť pak spolky katolických tovaryšů a jinochů; prosíme své přátely, aby i v jiných spolcích, měšť. besedách, kde požívají vlivu, „Děl. Noviny" zavésti se vynasnažili; prosíme valná shromáždění Katolicko-politických jednot v Čechách a hlavně na Moravě za hojné rozšíření „Děl. Nov." mezi členstvem a konečně vznášíme pokornou prosbu k pastorálním konferencím vikariatů v Čechách a dekanatů na Moravě a ve Slezsku, aby i letos pro „Dělnické Noviny" půdu v lidu připravovaly. Socialní hnutí a ostrý boj proti všemu nám svatému dotýká se srdcí všech katolíků, i povstaňme všickni na obranu a zasaďme všude „Dělnické Noviny", které tak dovedně a rázně vystupují a zájmů církve se zastávají. Adresy a všelijaké jiné pokyny přijímá družstvo Vlast v Žižkově u Prahy č. 505.

Hodno následování. Před rokem usneslo se více než 500 spisovatelů španělských (mnozí z nich přívrženci liberalních zásad) poslati sv. Otci sbírku nejznamenitějších plodů literatury španělské a prohlásili, že s naukami sv. Otce souhlasí a slíbili, že proti těmto psáti nebudou. — Stalo by se tak u nás? (13.)

„Tučnou" literou jest vyznačena vzpomínka na církev římskou v „Kšaftě" umírající matky J. Br. od J. A. K. v „Příteli domov" r. VIII. č 3. o Janu Amosu Kom. od Josefa Kliky. Ačkoliv v článku tom jest i tisk proložený, pro církev římskou jest užito zvláště tučných liter, a rádi bychom věděli, zdali jest tak i v původním textu. Nebo snad mají býti čtenáři upozorněni na rčení J. A. K. na ten „Babylon ohavností", „mrákoty modlářství", „mordování mezi chrámem a oltářem", „nečistou nevěstku" atd., kterýmiž výrazy Komenský církev katolickou častuje, a což „k zábavě a poučení" českému lidu jako třeť ze spisů J. A. K., „Čecha, učitele národu, křesťana a charaktera" podává ve sbírce prostonárodní. d.

Seminář v „humoresce". Číslo 24. a 25. „N. Palečka" r. VI. přináší „humoresku ze studentských dob" nadepsanou „Čí je ta zlatka?" Nežádá se ani v „Palečku" všudy pravda, ale čtenáři aspoň pravděpodobnosť vyžadovati právo mají. Té se však nedostává v humoresce, jejíž hrdinou jest „chovanec semináře v Praze" (snad konviktista?) a prefekt téhož ústavu. Spisovatel jistě se styděl za svoji práci, že se nepodepsal; my bychom soudili, že ani v konviktu nikdy nebyl; byl-li přece, pak málo „humoreskou" tou ústavu, kde byl řadu let vydržován zdarma, a prefektovi svému se zavděčil.

„Chovanci" se umluvili u „Primasů" oslaviti konec šk. roku, ale prefekt „do jednoho nás vehnal do kaple. Už přes hodinu jsme louskali latinské modlitby a žalmy, modlili se za všecko možné na světě . . . Prefekt zavřel modlitební knihu, ale předříkával za to všecky modlitbičky a průpovídky, jimž se za třináct let naučil" (str. 182.)

Po desáté hodině mohli teprve chovanci ze semináře, dostali privát. Takový nesmysl, kázně a pořádku domácího se týkající, může říci jenom ten, kdo nikdy ani dne v semináři nepobyl nebo zúmyslné lže. Po desáté v noci privát! Neznámý pisatel frivolně se dotýká prefekta, který 13 let v ústavu pobyl, že chodil denně v noci ke „Štěpánu", v tu dobu se s ním také na Václavském náměstí potkal. Následují stati o dešti, shánění drožky pro p. prefekta, který v dešti čekal na drožku, zatím co „seminarista sextán" sběhal půl Prahy a pak nedorozumění se zlatníkem, v čemž „humoreska" kulminuje Prefekt k jedenácté pustil studenta k „Primasům" a sám jel do semináře. Hádá se s drožkářem, nedá desetníku vrátnému, ač jinde „mají za to šestáček za každé noční otáčení klíčem, za každé zazvonění." Ráno pan prefekt nezve seminaristů k výslechů za

noční toulku, ale jenom o zlatku se s p. pisatelem smlouvá a — deus ex mach — dvě mu ještě daruje (mezi řádky čteno, by ho uplatil). O té „bryndě“ místo kávy jako znalec pomlčuji. Z tohoto říkání čtenář pěkný by si udělal pojem o semináři, vlastně konviktu, jeho kázni a představených. Ale tak může psáti nedouk nebo nevděčník, který se dal v konviktě živiti osm let (dostudoval-li?) a teď na dobrodince hanu kydá.

Vrchlický — Zola. Jaroslav Vrchlický rozepisuje se v „Neď. l.“ o Zolově románu: „Lidské bestie“, dí, že to jsou „krví a slzami prosáklé stránky... z nichž se nás závrať chytá.“ Zorní úhel Zolův jest „naprostý pessimismus, nejčernější škarohlídství vůči člověku, jeho vloze i snaze. Pod jeho úhlem objeví se vždy nejdříve zlo a roste v rozměry tak veliké, že stín jeho brzy zatlačí nadobro všechny světlé stránky, které život má a poskytuje. Obsah jest „řada ohavností“ — „vydrancování análu kterékoli soudní síně za jedno neb dvě období činností porotců. U toho naturalisty (!) není prý „kontrastu dobra i zla, všechno jest špatnosť a zvrhlosť... Hrdinové románu dychtí jen po krvi, jen po tom, jak v dívčí ňadra zabořiti nůž,“ poněvadž mají v duši „pud vraždy“ — „Vražda s chlipností snoubí se v děsný obraz.“ — Lze mnohému se opříť, mnohé lze přímo zatratit, mnohému však dlužno vzdáti největší a nejspravedlivější obdiv. Je stejně těžko říci o geniovi, že je na zcestí, ale možno přece říci, kam vede tvrdošijné, houževnaté, do posledních konsekvencí sledované vyvinování a vykořisťování jedné idey a jediného názoru světa a lidí.“

Ke slovům těmto netřeba z našeho katolického stanoviska o Zolovi a spisech jeho žádných poznámek. Soud tento dostačí. d.

Socialismus na líc a na rub. Úvahy socialní na základě okružního listu sv. Otce Lva XIII. o otázce dělnické. Podává Dr. Jos. Burian, sídelní kanovník na Vyšehradě. Cena 25 kr, stran 93

Každý nový socialní spis, brožura, kniha z naší strany sepsaná vždy nás velice potěší, poněvadž se tím přivádí jasno v otázku, o niž panuje ve vyšších vrstvách veliká nevědomosť a v nižších chaos.

Pan kanovník vycházeje od hnutí socialního píše o socialismu a nevěře, o právu vlastnickém, jak si je představují socialisté, liberálové, a jak o něm učí církev. Na to píše o práci ve stavu nevinnosti, o úmorné práci po spáchaném hříchu, o snížené ceně práce před Kristem, o povznešení naším Spasitelem a konečně o tom, jak církev práci chránila a podporovala a dosud chrání a podporuje, což dokazuje výroky biskupů a hlavně okružním listem sv. Otce o dělnické otázce. Zvláště zajímavá a dojemná jsou místa, jak se Kristus Pán sám práci podvolil, aby ji z ponížení pozdvihl a cenu její posvětil.

(22) **„Javor“**, srbský belletristický list, v 20. čísle ze dne 17. května letošního roku přináší o knize Fr. Bartoše „Národní písně moravské“ tuto kritiku: „Národní básnictví severozápadních Slovanů není tak bohaté a pestré jako jižních; z oněch Slovanů mají zase Moravané a Slováci bohatější národní básnictví nežli Češi, ježto nebyli tak pod vlivem cizího živlu. To jest zvláště patrno z poslední sbírky Fr. Bartoše. Bartoš ubírá se cestou moravského Vuka, Šušila, a shora jmenovaná sbírka jest již druhá... Bartoš svou sbírku uspořádal tak, že měl zřetel i k nepatrným rozdílům dialektu a u každé písně uvádí kraj, kde ji slyšel. Sbírka zajímá ethnografa, filologa i hudebníka. Předmluva ku sbírce zasluhuje naší největší pozornosti, protože jest v ní o národních písních pojednáno tak, jako dosud nikde u žádného slovanského národa Pro nás má velikou cenu, a rádi bychom ji viděli v srbském překladě.“

(22) **„Vienac“**, chorvatský list, pojednav ve svých různých zprávách o triumfu české umjetnosti u Beču“, praví ku konci mezi jiným i toto: „Když jsme četli v novinách nadšené zprávy o českých pohostinských hrách ve Vídni, šířila se nám hruď radostí a pýchou; těší nás, že bratrský český národ takovým důstojným způsobem si vybojoval uznání v tom městě, ze kterého se neustále urážky a posměšky sypaly na jeho jméno, ale zároveň jsme pyšni na to, že Češi před světem zase dokázali, že Slované nejsou „inferiorní raçe“. Český národ není veliký, avšak má na každém poli národní vědy a umění výtečné pracovníky. Příklad těchto „slovanských včelek“ budiž vzorem i chorvatskému národu! V osvětové práci mohli a měli bychom se všichni spojiti a napjati všechy síly, abychom se povznesli.“

(14) **Pánům spisovatelům na uváženou!** Stává se velice zhusta, že nejen v knihách vědeckých, ale i pro lid psaných, jakož i v denních časopisech nalézáme latinská přísloví, ba celé věty, aniž by pod čarou přeloženy byly: Pro

nás, kteří jsme laiky v latině, působí to nemalé obtíže, nebo jest tím mnohdy porušen dojem čtení. — Nechť páni spisovatelé laskavě si toho povšimnou a předklad pod čarou uveřejňují. — S touto žádostí, z učitelských kruhů nám zaslanou, souhlasíme a prosíme, aby se dle toho spisovatelé všemožně řídili.

Ctěná redakce Vlasti na Žižkově! Dle § 19. tisk. zákona žádám Vás, abyste v sešitě příštím opravili některá nepravdivá tvrzení z 9. čísla Vlasti str. 733 a jmenovitě:

1. Není pravda, že v „Čase“ byly kdysi posouzeny všecky listy, a na každém byla shledána vada, jedině bez vady byly: „Atheneum“ a „Ruch“ a ty řídil Dr. Masaryk a dr. Dr. Herben.

2. Není pravda, že „Čas“ s týmž redaktorem, jenž pral do „Nár. Listů“, velebí obratem ruky zase „Nár. Listy“.

Na Král. Vinohradech 16. června 1892 *) Dr. Jan Herben.

(25) **Bylo by dobré také u nás.** V časopisech našich vyskytly se po různu již několikráte zprávy o pravidelných a zajímavých konkursech některých čelnějších časopisů a žurnálů francouzských Zvláště monarchický „Figaro“ dělá z této věci pravý sport. A ne bez užitku. Konkursy tyto — jak známo — nemají účelu získati písemnictví francouzskému nových epopejí, romancí, ballad, tragédií — nikoli; o to bedlivě pečují rozličné ústavy a časopisy belletristické. Konkursy, o nichž tuto nám řeč, vypisovány bývají z pravidla podniky novinářskými nebo smíšenými, belletristicko-novinářskými, a nesou se především k tomu, by vypátráno bylo „veřejné mínění“ o závažných otázkách časových, politických i nepolitických. Vypsané ceny — peníze nebo cenné předměty, po výtce knihy — bývají větší nebo menší dle toho, jak důležita je sporná otázka, a jak bohat jest podnik, jenž konkurs vypisuje. „Figaro“ vypisuje až sta franků, menší časopisy slibují vítězům ponejvíce rozličné předměty v ceně do 10, málokdy více franků. Jak pošetilo by bylo upírati konkursům těmto všeho významu a důležitosti, posoudí zajisté milý čtenář sám, uzná-li zahodno přečísti si dva konkursy jeden již skončený a druhý teprve vypsaný, které níže jakožto příklady uvádíme. Není to jen zábava, jíž se nám hojně dostává pročítajícím tak rozmanité a často rozmarné odpovědi konkurentů na dané otázky; není to jen rozveselení z nové illustrace na staré heslo „Quot capita — tot sensus“ t. j. „Kolik hlav — tolik smyslů“, nebo, jak Jungmann propověděl: „Každý vše dle svého zraku vidí v světle nebo v mraku“; a byť i mnohému při tom ze dna duše nořily se myšlénky pádné a veleváżné, podobné oněm, které připadaly Karlovi V., když odloživ korunu i žezlo, v klášteře St. Justském marně namáhal se přivésti několik málo hodinových strojů do stejného kyvu: ani tím nebyla by důležitost našich konkursů vyčerpána. Tvrdíme směle, že rozšířily-li by se tyto zkušebné kameny „veřejného mínění“ po všech vzdělaných zemích a užíváno-li by jich bylo systematicky a měrou co možná největší: že význam jejich byl by nesmírný, užitek neocenitelný. Považme jen jednu věc! Co se toho namluví a napíše o „veřejném mínění“! Je-li však to opravdu mínění „veřejné“, co my přes tu chvíli tak nazýváme, či není-li to spíše mínění docela neveřejné, naprosto soukromé toho neb onoho redaktora, zpravodaje, recensenta, toho neb onoho žurnálu, spolku, družstva, strany: to je jiná otázka, o kterou se však tak málokdo stará. Nepomohly by znamenitě v této tak bolavé věci zmíněné konkursy? Řeší tyto — jak již naznačeno — z pravidla „časové“ otázky. Kolik těchto hýbá dnes myslemi všech, tyto znepokojujíc, vespolek znešvařujíc a tak na nemalou škodu obce, země, státu, lidstva velepotřebnou svornost i jednotu trhajíc! Vyzvěďmež o nich opravdové „veřejné mínění“, menšina šiji skloniž před většinou: a — třeba ihned nepadnou si do náručí Francouz s Němcem, kritik s básníkem, sedlák s finančním ministrem — s užitkem se zvědy naše jisté neminou; mimo jiné „veřejné mínění“ samo navzájem se značně vytříbí.

A teď sdělíme s laskavými čtenáři „Vlasti“, již bychom tak rádi viděli první chápati se kormidla k podobným závodům, podrobněji dva konkursy vyšlého druhu, jak vypsány byly až na malé výtky celkem výborným týdeníkem francouzským „L'Écho de la semaine“. Jeden z nich jest již ukončen, druhý právě vypsán. Vizme napřed podmínky a obsah tohoto!

Otázka, na níž konkurentům jest odpověděti, zní: „Co byste dělali a jak byste žili, kdybyste měli 6000 franků ročních důchodů?“ Směje se milý čtenář? Nuže, zde Rhodus, tady tanči! Podmínky jsou tyto:

Pozn. redakce. Uveřejňujeme dobrovolně tuto opravu a připomínáme, že se k věci v budoucím čísle vrátíme.

1. Tři nejlepší odpovědi slohem i obsahem uveřejněny budou v „L'Écho de la semaine“ dne 26. čna 1892.

2. Týmž přiřčeny budou tři ceny: první bude kniha v ceně 10 fr., druhá i třetí — knihy po 7 fr.; všecky zašlou se vítězům franko.

3. Celý svět může se súčastniti. (Doufáme, že k tomu Čechy také počítají, aspoň od lonské výstavy dozajista.).

4. Odpověď může býti prosou i veršem (ovšem francouzsky); psána budiž na polovici stránky; zaslati se může jako „papiers d'affaires“, na rubu poslední stránky majíc jméno a byt konkurentův.

5. Žádáme snažně konkurrentů, by nezapomínali, že žádná práce nesmí přesahovati 80 řádek po 40 písmenách.

6. Na obálce budiž napsáno: „Concours“, a práce zaslána na adresu: M. André (L'Écho de la semaine), rue Brézin 13, do 12. čna 1892.

7. Soud šesti členů zkoumati bude zaslané rukopisy.

(Dokončení.)

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Výbor družstva Vlast

konal 9. června čtvrtou schůzi. Přítomno bylo 6 členů výboru a druhý náhradník, p. T. Jiroušek, redaktor „Děl. Novin“. Předseda dr. Rud. Horský zahájil ve 2 hodiny odpoledne rokování a vzpomenul 50letého kněžského jubilea kons. rady Frant. Pravdy na Hrádku u Sušice, jež připadá na 31. července t. r. Ačkoliv chce vznešený jubilár oslaviti památný den svého kněžství v ústraní, v tichosti, myslí přece starosta družstva, aby výbor učinil dnes veřejné vyzvání k veškerým vikariatům a dekanátům v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, jakož i ke všem katolickým spolkům a družstvům, aby zaslali Františku Pravdovi blahopřejné dopisy nebo adresy, katolické redakce aby přinesly v den jubilea slavnostní články, literární bohoslovecké jednoty pak aby uspořádaly domácí slavnosti ku cti a oslavě vznešeného kmeta, slov. Frant. Pravdy. Výbor všecky návrhy nadšeně schválil a zmocnil předsednictvo, aby i za družstvo Vlasť blahopřání zaslalo. Redakce Vlasti uveřejní v červencovém čísle Vlasti slavnostní básně. — Žádostí o knihovny bylo podáno: a) z Ameriky dvě, z Moravy dvě, z Čech osm. I byly knihovny uděleny: a) v Čechách do Jilemnice a do Cerhovic; do Příbrami se udělí při budoucím konkursu; b) na Moravě: do Frýdlandu a do Hostimi u Moravských Budějovic; c) v Americe do Fayettewele Rev. J Chromčíkovi. Něco knih bude dáno i do Emauz, do nemocnice Milosrdných sester pod Petřínem a do Krče. Knihy se koupí a rozešlou až na podzim, neboť v létě by to bylo bezúčelné ven je rozesýlati. — Administrator družstva oznámil, že brožura „Kdy jest člověk nejnešťastnějším“, v 10.000 exem. vydaná, jest úplně rozebrána, a že vydej na druhou brožuru „Mýjisté“ již jest kryt. Co se dále prodá, tvoří čistý výtěžek. Kdokoliv za první brožuru něco dlužuje, račiž to zaslati, aby mohly býti účty uzavřeny. — Výbor, jak obyčejně, projednal mnohé důležité záležitosti strany a naší taktiky, a na konci schůze vzpomenul jednatel P. Fr. Fil. Konečný, Ord Praed., nešťastných rodin v Příbrami a na Březových Horách. Výbor zaslal konferenci sv. Vincence z Paula v Příbrami 50 zlat., aby je potřebným rozdala, hledíc zvláště k těm nešťastníkům, kteří podniky družstva podporují.

Seznam knih, které do katolických knihoven se hodí.

1. Knihy všem, vzdělaným i méně vzdělaným vhodné.

(Pokračování.)

Panská stolice. Napsal Al. Dostál. Přítel domoviny III. roč. č. 4.
P. Damián. Zábavy Večerní r. XI. č. 4. 1890.
Povznášejte rodiny. Napsala V. Lužická. Morav. knih. roč. II. seš. 8. 9.
Povídky z kraje. Veršem napsal Jos Jakubec. Vyd. v Ottově salon. bibl.
Povídky Ukrajinské. Nap. St Grudzinski, přel. J. Hudec. Knih. pro český lid 1881.
Pošetilci. Napsal V. Kosmák. Vyd. ve Slezské kronice.
Pomsta obce židovské Napsal Frt Ad. Šubrt. Vyd Alois Hynek 1879.
Potrhlá Barbora. Napsal V. Lužická. Vyd. Em. Šolc v Telči.
Patnáctiletý kapitán. Napsal Jul. Verne.
Pro vlasť a národ. Dle Fil. Laica volně vzděl. K. Šťastný. Záb. bibl. v Brně 1879.
1848—1866. Rakousko v Italii Napsal Pavel Albieri.
Rozbouřená hladina. Napsal Al. Dostál. Vyd. Cyrillo-Method knihtisk.
Rozmarné historky. Napsal L Stroupežnický. Ottova lac. knih. nár.
Řecká rodina. Z polšt přel. Frt. Klíma. Vyd. Záb bibl. v Brně 1879.
Sibylla. Napsal Oktav Feuilet. Vyd. Cyr. Meth knihtisk.
Samohrady. Napsal Václ. Vlček. Libuše r. 1889.
Smírce. Napsal Alois Dostál. Hlasy katol. spol. tisk. r 1885. č. 3
S Bohem či bez Boha? Napsal Dr. Karel L. Řehák. Hlasy kat. spol. tisk. 1879.
Slepá láska. Napsal Wilkie Collins. Vytištěno ve Hlasu Národa 1889.
Škola Robinsonův. Napsal Jul Verne, přel. Unzeitig. Zábavy več. 1890. Čís 2.
Švédové v Lužanech. Dle polsk. volně vzdělal P. F. V. Záb. bibl. Brno 1875., dílo 27.
Tajemný ostrov. Jul. Verne, přel. Louis Schmidt. Ottova lac. knih. nár.
Theopista aneb Církev na Libanonu. Napsal Chr. Stangl, př. Jan Dobrý. Záb. bibl. Brno.
Trnová koruna. Napsal V. B. Třebízský. Vyd. Dědictví sv. Janské.
Teresa. Napsal Necra, přel. Marie Kalašova. Vyt. ve Hlasu národa 1890.
Učitel z Milešovic. Napsal Frt. Pravda. Bibl. pův. románů 1856.
V bludišti lásky. M. A. Šimáček. Vyd. kab. knih. 1889.
Večerní zábavy. (7 obrazů). Napsal Jos. Souhrada.
Vestálka. Př. P. S. N. Škola božsk. Srdce Páně, v Brně.
V Americe. Napsal Alois Dostál. Hlasy kat. spol. tisk r. 1886. č. 3.
Věčná lampa atd. Napsal Wieseman, přel. J. Hůlek. Vyd. Cyr. Meth. knihtisk.

Oprava.

Ve článku „Podrobný výpočet rozměrů archy Noemovy“, na stránce 583. po textu „a provedením naznačeného dělení“ byla přehlednuta tisková chyba. Má totiž státi v 2. sloupci

$$a + 1 = 1 + \zeta + 1 \quad \text{místo} \quad a + 1 = 1 + d + 1$$

A v témže sloupci budiž doplněno v řádce první:

$$a^2 - 1 : a - 1 = a + 1 = 1 + \zeta + 1$$
$$\underline{\mp a^2 \mp a}$$
$$= + a - 1 \text{ a t. d.}$$

V 1. sloupci k první řádce dodáváme:

$$\frac{a^n - 1}{a - 1} = a^{n-1} + a^{n-2} + \ldots + a^2 + a + 1$$

a dále: položme zase za $a = 1 + \zeta$ a za

$$\zeta = \frac{\Delta x}{x}$$

a dále beze změny se pokračuje.

Na ty dvě poslední věci proto upozorňujeme, by nikdo oním zdánlivým skokem nebyl zražen, a přejeme si, by jen dále počítal.

ROČNÍK VIII. SRPEN. 1891—92. ČÍSLO 11.

VLASŤ.

Humanismus a realismus.

Podává **František Horáček**, c. a k. profesor. *)

Jsou dvě palčivé otázky hýbající myslemi veškerého světa a čekající konečného vyřízení. Jedna jest otázka socialní, druhá otázka školská. Že otázky tyto těsně vespolek souvisí, o tom slov šířiti netřeba, neboť rozluštění socialního problému bude po větší části záležeti na tom, z jakých škol vyjde dělnictvo budoucího věku. Pojímáme zde slovo „dělnictvo“ v nejrozsáhlejším smyslu, považujíce za „dělníka“ každého jednotlivce bez rozdílu, který plodně pracuje, ať již rukama či hlavou neb oběma zároveň. Vůdčí úloha při řešení otázky socialní přirozeným způsobem připadne těm, kdož důkladnějším vzděláním všeobecným bezděky úctu sobě vynutí u těch, již přes své vědomosti a zručnosti odborné u všeobecném vzdělání zůstali pozadu, neboť „všeobecného vzdělání“, jak my mu rozumíme, na školách odborných, které za praktickým účelem se nesou. dosíci nelze. Po celá století platila lycea, koleje a gymnasia za jediné privilegované ústavy, kterými projíti bylo každému, kdo „vzdělancem“ chtěl slouti. Nejhlavnějšími předměty pak na školách těchto byli jazykové: latinský a řecký, jimž jakási magická síla připisována, kterou na ducha i srdce mládeže po stránce vychovatelské působí. V čem ona zázračná síla vlastně záleží — na to se ptáti málokomu napadlo, a stalo-li se tak přece, tu klasičtí filologové s tváří vážnou poukazovali na tak zvané formální vzdělání, kteréhož prý jedině na školách „latinských“ dosíci lze. A tak latina panovala po staletí výlučně, opírajíc se o tradice starobylé, a tak všeobecné bylo přesvědčení o výbornosti její ve příčině paedagogické, že sami novotáři 16. věku, již na zjevenou nauku tak drze útočili, nejenom na vynikající postavení latiny ve škole a životě veřejném se neodvážili, anobrž totéž ještě upevnili, mluvu mateřskou ze škol vyhazujíce. Tak sděluje Niedergesäss ve své „Geschichte der Pädagogik“ o školách protestantských: „Die Zucht war hart und streng; wer deutsch sprach, wurde empfindlich gestraft.“ (Str. 79.) Tak tomu bylo kromě řídkých výjimek

*) Prameny: Raoul Frary: La Question du Latin. Paris 1885. Cerf. Zeitschrift für das Realschulwesen XIII. Chateaubriand: Génie du Christianisme. Revue des Deux Mondes 1890. Grundzüge einer Hygiene des Unterrichts von Dr. Loewenthal, Wiesbaden 1887. L'enfant par Mgr. L'évêque d' Orleans. Liberta di Novara 1886. Pascal, Pensées a j.

všude jinde až do let čtyřicátých, kdy v Německu a u nás učiněn první krok k rozbití jednotného základu vzdělání všeobecného; „humanitním studiím, jak s oblibou se nazývaly, povstal nový konkurrent, jenž zpočátku sice dosti skromně si vedl, avšak čím dále tím směleji a troufaleji si počínal. Netušené totiž výsledky bádání přírodního, nesčetné vynálezy, rozvoj průmyslu a zemědělství, denně stoupající potřeby komunikace atd. vedly k zařízení škol realních, čímž nastala politování hodná bifurkace školství středního, která před soudnou kritikou stěží obstojí, předpokládajíc, že existovati mohou vedle sebe dva druhy vzdělání, z nichž první klasickým ideálům holduje, druhý pak praktickým, realním směrem se nese! Rozvětvení toto, do krajnosti prováděné, mělo by za nutný výsledek ten absurdní zjev, že by čirý „humanista" mohl býti holým nevědomcem ve vědách moderních, — „realista" pak „čisté krve" obejíti by se mohl bez znalosti kultury starověké, a oba přece dokonalým „všeobecným vzděláním" by se honosili. Paedagogové ovšem brzo pocítili osten výtky s podobným paradoxon spojené, a proto učinili nový pokus s ústavy netopýří povahy — míníme zde „realní gymnasia", kdež prý směr klasický a realní slaví smíření. „Vizte moje křídla," děl netopýr, „a rcete, nejsem-liž ptákem? Vizte mé paňáty a suďte, zdali nejsem žábou?" —

Zatím přívrženci směru radikálně realního vždy výbojněji sobě vedli! Trnem v oku byla jim přednosť, jíž požívali abiturienti z gymnasií, mající výlučné právo k immatrikulaci na universitách a k dosažení hodnosti doktorské, kteréhož práva odchovancům škol realních důsledně odpíráno. Pamatujeme se, že před nedávnem akademický senát české techniky podal v té příčině memorandum na říšské radě — bez výsledku! Také pan ministr vyučování za jedné tuhé debaty, v níž útočeno na pěstování starých klasiků měrou u nás před tím nevídanou, ujal se kavalírsky gymnasií, mluvě asi v ten rozum, že absolvent gymnasijní vykazuje vůbec vícestrannější upotřebnosti než jeho kollega ze škol realních.

Než, v jiných zemích podařilo se „realistům" protrhnouti pevnou hradbu, již byli „humanisté" vysoké učení otočili: tak na př. ve Francii nedávno vláda připustila abiturienty škol odborných (écoles spéciales), kteréž asi našim realkám se vyrovnají, ku zkouškám bakalářským (baccalaureat ès sciences) a v království Pruském od r. 1870. bývalým posluchačům škol realných možno pro studium věd přírodních a jazyků moderních dosíci immatrikulace na universitě! V Uhřích nezůstali pozadu; zákonem ze dne 23. května 1883. připouštějí se abiturienti z realek na fakultu právnickou a lékařskou, obstojí-li při zkoušce z latiny. Ký div, že zmužilosť „realistů" stoupla tou měrou, že nejen dovolávají se rovnoprávnosti s „hummanisty", ale že docela útočí proti staroklasickým studiím vůbec, za neprospěšné, ba přímo za škodlivé je vyhlašujíce a jich zrušení od státu urputně vymahajíce! Útoky tyto konečně vyburcovaly humanisty z olympického klidu, jemuž po věky byli hověli, a proto posílají sve nejlepší dialektiky do boje, v němž dlužno odrážeti nájezdy nebezpečných novotářů. Myslíme, že v celém našem národě nebude vzdělance, jenž by ohromnou důležitosť tohoto boje po stránce národní i socialní zneuznával, a proto dovolíme si v následujících řádcích uvésti důvody obou sporných stran dle hesla „sine ira et studio", čímž nám umožněno bude učiniti sobě úsudek vlastní!

I.

Také mezi realisty dvojí proud lze pozorovati. Jedni zavrhují studium klasiků vůbec — to jsou radikálové, holdující naprostému „utilitarismu“. Dle nich mrtvá řeč nehodí se pro živý věk. Pro století páry a elektřiny jsou prý Metamorfosy Ovidiovy a Eklogy Virgiliovy anachronismem! Národohospodářský rozvoj vyžaduje jiného vychování mládeže, nežli se dělo doposavad. Vynálezce plechových špiček k ochraně dětských střevíčků a první zhotovitel poutkových řetízků k pověšení kabátů stali se millionáři, aniž byli znali latinsky. Místo řečtiny a latiny třeba do škol gymnasijních zavésti učení se moderním jazykům, účetnictví a národnímu hospodářství! — Tak strana radikální, jíž jest věda dojnou kravou pouze, Euklides, jenž ve dne pro chléb vezdejší vodu nosil a u večer přednáškám mudrců naslouchal, jest bláznem, Cicero pak se svým slavným výrokem o „krásných“ vědách: (Artes liberales) „Studia litterarum adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, adversis perfugium ac solatium praebent“ nepraktickým snílkem! —

Druhá strana mezi realisty je poněkud idealnější. Do lidského ducha cifry, jména a pravidla cpáti — tak dovozují — neznamená ještě vychovávati — a na tom při mládeži hlavně záleží. Ví-li žák, že egyptský král Thutmosis byl chorobného ústrojí tělesného, kteréž zdědil po svém pradědu Alifarmutovi, zná-li třebas všechny hvězdy až do poslední asteroidy, kterou doktor Palisa objevil v srpnu t. r. — jaký zisk vzejde z toho mládeži, ptáme se, po stránce vychovatelské? To vše se jednou zapomene a možná, že dosti brzo — ale co má zůstati trvalým studujícím majetkem? Bystrá hlava, dobré srdce, přímá povaha a ušlechtilý vkus! Toť jsou stabilní formy ducha, které změnám nepodléhají, byť se i obsah měnil. — Tak mírnější realisté, a ku podivu, co do cíle panuje mezi nimi a humanisty — volili jsme tato dvě pojmenování k označení sporných stran pro stručnost, ač slova „realista“ a „humanista“ mnohých jiných výkladů připouštějí — úplná shoda. Ale ve prostředcích se obě strany zásadně rozcházejí, neboť humanisté tvrdí, že stabilních forem ducha, o nichž jsme výše mluvili, pouze studiem starých klasiků lze dosíci, a proto pozvédají svého varovného hlasu, volajíce po příkladu mužů renaissance: „Sapere audete, veteres Latinos colite, Graecos amplexamini!“ aneb: Vos exemplaria graeca manu versate diurna, versate nocturna!“ [1])

Neboť, tak dokazují své mínění, je-li účelem výchovy mládeže soudnost ducha ušlechtilé srdce, přímá povaha a dobrý vkus, jak sami realisté doznávají, pak není lepšího prostředku vychovatelského nad studium „antiky“. Pokud se tříbení rozumu týká, jímž člověk soudnosti dochází, tu jest jazyk latinský k tomu vynikající měrou způsobilý. Tvary skloňovací a časovací jsou o mnoho bohatší a rázovitější než v kterékoliv řeči živoucí (o jazycích slovanských to ovšem platí „cum grano salis“); totéž platí i o skladbě, která pro všechny možné druhy lidského nazírání, chtění, cítění jakož i výpovědi má

[1]) „Zmužte se k moudrosti, staré Latiníky čtěte, k Řekům přilněte.“ „Vy vzory řecké ve dne v noci čilou obracujte rukou.“ Horat. De arte poet.

tvary svérázné, ustálené, nedopouštějící žádné parafrase. Způsobové oznamovací, spojovací a žádací přesně od sebe se liší již zevnějším tvarem, trpný rod, příponami označený, samostatně si vede, nemaje zapotřebí sloves pomocných jako v jazycích moderních a t. d. Tak platí o latině a řečtině plným právem výrok: „Verba valent sicut nummi," a přirozený následek toho jest, že žák instinktivně si zvyká na práci myšlénkovou podle kategorií logických dříve, než ho učitel s náukou Aristotelovou obeznámil. Přihlédněme k vlastnostem latinského slohu! Ten vyznamenává se vzácnou průzračností, logickou stavbou a především rozvážným postupem myšlének. Následek toho jest, že klasikové skýtají četbu solidní, zdravou potravu duševní, kteréžto vlastnosti i u nejslavnějších děl literatury středověké — a novověké pohřešujeme. Hodí li se klasikové angličtí, italští a j. pro mládež? Shakespeare je místy příliš temný. Dante přes míru vášnivý, Goethe příliš učený — naproti tomu Cornelius Nepos, Sallustius Crispus, Livius a Tacitus po formě i obsahu mládeži dorůstající nejlépe se zamlouvají.

Pokud se dalšího účelu vychování mládeže týká — zušlechtění srdce — i k tomu neznáme lepšího prostředku nad studium literatury starověké. Neboť písemnictví novověké jest ve všech zemích bez výminky rázu místního, národního, více méně polemického. Kdež najdeme vynikající dílo v moderní literatuře, jež by nebylo otráveno buď chauvinismem národním, buď tendencí politickou, nebo brojením proti zjeveným pravdám náboženským aneb konečně podrývánim posvátného mravního řádu?

(Srov. n. př. nejnovější „obohacení" naší „Vzdělavací bibliotéky" překladem dílo „Kreutzerova sonata" od Tolstoje či Tolsté-ho, vydaného nákladem „Časopisu českého studentstva!") Je-li tato četba přiměřená pro dorůstající mládež? Má li její nevinná mysl býti otrávena — čím dříve, tím lépe — hypothésami zbrklých novotářů? Jak důstojně vyjímají se vedle toho staří klasikové se svým souladem a olympickým klidem! Především latinští spisovatelé objektivní! Právě proto, že světovláda římská pod svým žezlem spojovala téměř všechny národy tehdáž známé, naučili se Římané býti kosmopolity par excellence, a jejich spisovatelé líčí vesměs člověka universalního, „hominem," jehož ideální představa sice během století podléhá vedlejším obměnám, ale v zásadě zůstává toutéž, originalní!

Moderním spisovatelům ne každý porozumí: jedni pochopeni mohou býti pouze od těch čtenářů, již tytéž stavy duševní prožili — jsouť to zástupcové směru subjektivního, jako Shelley, Vigny, Schiller, Heine — jiným rozumí pouze jejich krajané, na jistém stupni vzdělání stojící, a to jsou na př. Racine, Calderon, Shakespeare, Turgeněv, Tolstoj atd. Ale Virgiliovi, Tacitovi, Liviovi porozumí každý poněkud vzdělaný člověk všech věků a všech zemí. [2])

Z toho vyplývá, že jen staří klasikové jsou s to, aby i za dnů našich tříbili soudnost mádeže brusem mluvnické logiky a syntaxe, jinak ethickým obsahem svým působili na cit mravní a líčením bohatýrských postav starověku pozývali vznětlivou mysl jinocha k následování. Pokud se tohoto předmětu týká, nehodí se k tomu nic lépe, nežli životopisy slavných mužů, již zhrdajíce statky pozemskými, pro

[2]) Revue des Deux Mondes 1885. pag. 872.

nadšenou ideu třeba i život obětovali. A který medle biograf z moderních mohl by závoditi s klasiky jako byli Cornelius Nepos, Sallustius Crispus, Plutarch neb Tacitus? Plutarch vypěstil duchy rekovské i v pozdějších pokoleních, jako jsou Jindřich IV., Turenne, Napier a j.[3] Slavný básník Alfieri čítal se zálibou Plutarcha, taktéž Benjamin Franklin a paní Rolandová.

Miltonovy oblíbené knihy byly Homer, Ovid a Euripides. Než vraťme se k Tacitovi.

Jak známo, byl Herodotovi ideálem dějepisce muž bez vlasti a bez národa, jenž by okem nijakou záští strannickou nezkaleným dovedl líčiti spravedlivě život národa kterýholiv. Takový schematický dějepisec ovšem jest mezi lidmi žijícími nemožný, a protož palma přináleží tomu, jenž přes všechny nedostatky, kterým člověk ujíti nemůže, onomu idálu nejvíce se přibližuje. A to platí o Tacitovi plným právem — jest on dějepiscem skoro podle srdce Herodotova! Vizme, kterak delikatně a opatrně píše o smrti drahého přítele Agrikoly: „Augebat misericordiam constans rumor veneno interceptum: nobis nihil compertum est, adfirmare ut ausim!“ [4]) Nechať nikdo nenamítá, že tak učinil k vůli Domitianu císaři, neboť píše o málo níže o témže nepříliš lichotně: „Sciant quibus moris est inclyta mirari posse etiam sub malis principibus magnos viros esse ...“ [5])

Na podobných vzorech dějepisné kritiky učí se mládež pravdivosti, rozvážné soudnosti a šetrnosti k dobrému jménu bližního, kdežto moderním dějepiscům kromě řídkých výjimek sběhlé události slouží pouze za roucho již předem upravené tendenční lži. O doklady nebylo by nouze!

U dalším přirovnání literatury novověké ku starověké nelze pominouti ještě jedné věci, která je svrchovaně důležita po stránce vychovatelské. Motivem v belletrii moderní téměř výhradně panujícím, jak v dramatu, tak v lyrice, románu a novele jest pohlavní láska! Cherches la femme! Tohoto okřídleného slova nelze věru nikde jinde s větší oprávněností použiti než v belletrii novověké. Namítne-li kdo, že také staří klasikové zde onde docela obscenními jsou, odpovídáme mu, že místa podobná bez porušení organického tkaniva snadno lze vymýtiti ve vydáních „ad usum delfini“ pro mládež určených — všeobecně pak tvrditi lze, že žena již následkem své podřízené úlohy ve společnosti starověké hraje v antickém písemnictví úlohu pouze vedlejší, kdežto v krásném písemnictví našem vše jen kolem ženy se otáčí!

A ještě jednou vlastností vynikají staří klasikové nad literaty novověké, a to přirozeností a nehledaností! Kdyby nám bylo možno nahlédnouti do duševní dílny toho kterého básníka našeho, podivili bychom se častokráte tomu, jak se „psychologie“ jednotlivých hrdin vyvíjí. V té příčině jest velezajímavé přiznání, které učinil slavný maďarský básník Moric Jokay.

„Mám-li před sebou nějakou dějepisnou událost, nebo nějaký psychologický motiv, tu třeba nastudovati dopodrobna osoby, jimž

[3]) Smiles. Karakter, přel. E. Mourek str. 371

[4]) „Soustrasť zvýšována houževnatou pověstí, že jedem zahynul: nám o tom ničeho známo není, abych totéž tvrditi se odvážil.“

[5]) Nechať ti, jichž zvykem jest, slavným obdivovati se věcem, zvědí, že i za špatných vladařů velicí mužové se vyskytají.“ Tacitus, Agricola v. 42, 43.

v mé básni vystoupiti jest. To stojí mnoho práce ... zde pomůže pouze obrazotvornosť I vmyslím se do stavu svých „figurin“ a snažím se spolužíti s nimi. Procítím náladu tohoto vraha, onoho lakomce neb zhýralce rovněž tak, jako bol zoufalce neb osten člověka mstylačného. V takových dobách neradím ani svým nejlepším přátelům vyhledávati mé společnosti. Nejsem „svým“, vášeň burácí v mém nitru, krvelačnosť tyrana soptí v mé duši — jindy opět jsem k slzám pohnut aneb tonu ve slastech sedmého nebe ... tu někdo otevře dvéře a — illuse je ta tam ... dlužno začíti znova. [6])

Však „staří“ básnili jinak — jako ptáče zpívá, tak pěli Homer a Virgilius — bez námahy, bez napínání sil duševních, lehce, přirozeně! Stýkajíce se bezprostředně s přírodou, dovedli naslouchati každému tlukotu jejího srdce a také této „mluvě“ přírody lépe rozuměli nežli my. Obzor jejich nazírání ovšem byl úzký — avšak to poskytovalo té neocenitelné výhody, že mohouce soustřediti veškeré paprsky svého zářícího ducha na málo představ, propracovali tyto do podrobna a utvořili díla harmonicky zaokrouhlená. slovem „klasická“. Ve smyslu podobném vyjadřuje se sám nadšený velebitel Dante-a Tassa, Chateaubriand: „Les modernes sont en général plus savants, plus délicats, plus déliés, souvent même plus intéressants dans leurs composition que les anciens; mais ceux-ci sort plus simples, plus augustes, plus tragiques, plus abondarts et surtont plus vrais que les modernes. [7])

A tak nelze se diviti, že vedle Biblí svaté a bl. Tomáše Kempenského „Následování Krista Pána“ žádná jiná kniha tolik šlechetných lidí nevychovala, jako staří klasikové! — Tak praví apologeté „humanismu,“ a věru, dlužno vyznati, že pověděli všechno, co se ve prospěch písemnictví řeckého a latinského vůbec říci dá. Než, dle přísloví „audiatur et altera pars“, popřejme nyní slova realistům!

II.

Pro lepší přehled opakujeme zde stručně přednosti, která po soudu humanistů starým klasikům jsou vlastní. Pěstováním těchto 1. vzdělává se rozum, 2. zušlechťuje srdce, 3. vychovává se světoobčan „homo,“ jenž jest prost úzkoprsého chauvinismu, 4. tříbí se vkus na vzorech nedostižných.

Vůči tomu realisté dle přísloví „rien n'est sacré pour un sappeur,“ výbornosti klasiků starověkých buď prostě popírají, aneb ohrazují se proti tvrzení, že by byly jejich v ý l u č n o u výsadou. Tak na př. píše Dr. Preyer ve článku „Naturforschung und Schule“: „Nic není pro ducha mladistvého tak škodlivé, jako vypracování latinských komposic, které dlužno zkrátka nazvati přetvářkou přirozeného vývoje duševního. Při této „gymnastice“ jest obsah věcí vedlejší — za to hlavní váha položena jest na stavbu umělých period, tvoření krásných (sic!) obratů, papouškování bombastických frází římských advokátů (aufugit, evasit, erupit) na nechutnou synonymiku (necare,

[6]) Zonen des Geistes. Wien und Tetschen, Karl Procházka p. 6.

[7]) Chateaubriand Génie du christianisme II. p 196. „Moderní (spisovatelé) jsou vůbec učenější, uhlazenější, chytřejší, často též zajímavější ve svých skladbách než staří; za to jsou tito jednodušší, povznešenější, tragičtější, obsažnější a především pravdivější moderních.“

occidere, interimere, trucidare, intercipere!) a co je více jiných neprospěšných tretek! Nesrovnává se s pravdou, že učením se latinské mluvnici docílí se soudnosti a samostatného myšlení, neboť základem myšlení, jak říkáme „logického“, jest princip kausality. Však více než pravidel má latinská mluvnice výjimek, které o žádnou příčinnost se neopírajíce, jako výplody nahodilé libovůle pouze paměť zaměstnávají, ať nedíme, škodlivě obtěžují. Dále hřešeno bývá na našich gymnasiích proti jednomu z axiomů paedagogických, které zní: „Postupuj od srostitého k odtaženému, od názoru k pojmu, od bližšího ku vzdálenému“ — přes to všechno, že mládež realiím nejsnáze se učí, bývají právě naši gymnasisté v nejnižších třídách mučeni pravidly a výjimkami, odtaženými z jazyka, jemuž pranic nerozumějí nebo velmi málo rozumějí, zatím co drahocenný čas, jehož by s valným prospěchem k důkladnějšímu pěstování dějepisu a věd přírodních použiti se mohlo, mlácením prázdné slámy na zmar přichází!“ [8])

Mnohem rázněji ještě vystupuje Dr. Loewenthal: „Přívrženci našeho zřízení gymnasijního, které prof. Esmarch „grammatokraty“ nazval, tvrdí, že čas, věnovaný latině a řečtině, přes „zdánlivě“ nepatrné praktické výsledky přece co nejlépe je zužitkován, jelikož mluvnické studium dotyčných jazyků jest výtečnou gymnastikou ducha. Mínění toto jest přes veškeru svoji rozšířenost naprosto nepravdivé, a okolnost, že i lidé„ učení“ názoru témuž hoví, jest smutným toho důkazem, jak málo jsou známy zákony duševní fysiologie také u těch, již především povoláni jsou, starati se o přiměřenou duševní stravu mládeže. Přihlédněme blíže k věci a zkoumejme, zdali učení se mluvnici kterékoliv je skutečně cvikem ducha, jak se za to má? Tvrdíme, že nikoli! Neboť ke tvoření soudu a závěrkového úsudku — a jen v těchto operacích duševních sluší pravý „cvik ducha“ hledati — především zapotřebí jest pojmů získaných prací vlastní na základě samostatného nazírání t. j. za pomocí představ. Ale mluvnická pravidla a priori žáku ke studiu předložená nejsou ničím jiným, leč slovy bez významu „flatus vocis“, ergo nemohou míti žádného vlivu na tříbení soudnosti!

Studium starých klasiků jest prý nejlepším prostředkem pro zušlechtění srdce. Realisté mají za to, že tak „per nefas“ se tvrdí! Dříve, nežli se studující probéře pralesem mluvnických pravidel a výjimek, jest prý duch jeho prací nechutnou a duchamornou již tak blaseován, že pro krásy klasického slohu a pro ctnosti slavených hrdin antických nemá žádného smyslu. Duševní pastva na mluvnickém suchopáru, ztrpčená ještě zde onde pedantismem grammatokratů, vštípila v srdce jeho tajnou nenávisť ku všemu, co řecky neb latinsky jest psáno.

Totéž dosvědčuje ostatně výtečný paedagog biskup Dupanloup, o němž přece nikdo tvrditi nebude, že by snad ze „závisti“ na studia humanitní pohlížel .... „Znám jistého důkladného stavitele,“ tak píše slavný biskup, „jenž po vůli svých rodičů vstoupil do lycea, kde se mu studium řečtiny a latiny tak zošklivilo, že si umínil, stůj co stůj z lycea vystoupiti a dáti se zapsati na škole odborné. (École spéciale.) Když se mu podařilo, své rodiče pro svůj záměr získati, věnoval se studiu, pro něž cítil v sobě i schopnosť i chuť. „To mne spasilo,“ říkával mi často potom, „jinak bych byl zahynul po stránce

[8]) Vom Fels zum Meer. 1888. Februarheft.

intelektuelní a mravní. Avšak v srdci mém zakotvila se taková nenávisť k latinským knihám, že jsem se sám před sebou styděl: ale ať jsem činil cokoliv — 15 plných let musilo uplynouti, nežli jsem se vyhojil z antipathie, kterou jsem pojal jednak k fasolím, jimiž v konviktě krmili mé tělo, jinak ku starým klasikům, jimiž byly ukájeny potřeby mého ducha. Teprve před rokem počal jsem opět jísti fasole a čísti Virgilia.“ [9])

Rovněž se s pravdou nesrovnává, tvrdí realisté, že písemnictví novověké stojí na nižším stupni než antické, neboť klasikové moderní mohou se směle postaviti po bok svým kollegům ze starověku. V té příčině dí slavný dějepisec Macaulay: „V literatuře antické nic není tak dokonalé, čeho bychom snad u moderních marně hledali. Není ovšem pochybnosti, že mistrovská díla starověku zůstanou vždy tím, čím byla po tisíciletí; ale kdežto jejich positivní hodnota se nemění, ubývá jejich hodnoty relativní tou měrou, po které duch lidský nové poklady z tůně lidského ducha vyváží. Knihy sepsané průběhem právě uplynulých 250 let, překlady antických děl v to pojímajíc, mají větší cenu nežli staří klasikové o sobě.“ Tradicionelní úcta k hrdinám starověku, která se po tolik let mládeži vštěpuje, působí, že si toto neváží veleduchů novověkých tak, jak toho v pravdě zasluhují. „Byl-li Themistokles šlechetnější Condé-ho? Znal-li Corneille srdce lidská méně než na př. Seneca? Nevyrovná-li se „Telemach“ biskupa Fénelona Odyssei? Wellington je větším válečníkem, než byl Scipio Aemilianus, tažení Napoleonovo na Rus r. 1812., jež vypsal očitý svědek hrabě Ségur, bylo velikolepější než Thukydidem líčená výprava do Sicilie a t. d. [10])

Spisovatelé římští prý líčí člověka idealního, „hominem.“ Ani to není (prý) pravda. Římané líčili pouze své vrstevníky, svůj věk, svůj mrav, svůj názor o světě! Výbornosť formy, kteréž jim nikdo neupírá, vysvětluje se úzkým oborem jejich pomyslů — rovněž tak zná žebrák velmi dobře letopočet každého svého krejcaru! Úsudek jejich je jistější, jelikož nepoměrně méně věděli nežli my, a proto množstvím pojmů obdobých nebyli mateni jako myslitelé 19. věku. Chválí-li se universálnosť charakterů jimi líčených, tu možno naproti tomu namítati, že charakterům těm schází život — jsou to pouhá schemata bez ducha a života! O básnících řeckých ovšem úsudek tento neplatí! (Srov. ku př. Aeneu Virgiliova s Achillem, Hektorem neb Odysseem Homérovým!) však řečtina opět z jiných příčin pro naše potřeby se nehodí!

A ještě jednoho vzpomenouti dlužno: morálka staropohanská tak velice se příčí vznešené náuce Kristově, že by mladistvá duše pěstováním literatury antické spíše pohoršení nežli zušlechtění dojiti mohla. Jsou-li dějiny Sparty a Říma něčím jiným než líčením vítězného práva pěstního? Sluší pouze uvésti jména jako: „jus mancipii“, otrokářství, nájezdy spartanských mladíků „κρυπτεία“ zvané, pohazování nemluvňat po horách a lesích a t. d. Není-li pozoruhodno, že sám počátek Říma jest označen pohozením Romula a Rema? Vizme mythologii řecko-latinskou! Toť jediné nepřetržité pásmo hanebností, kteréž ani jmenovány býti nemají! Oedipus zabije vlastního otce

[9]) L'enfant par Mgr. l'évêque d'Orléans. Paris, 1874. pag. 380.
[10]) Raoul Frary: „La Question du latin.“ Paris, 1885 Cerf.

Laja, pojme za manželku svou vlastní matku Jokastu — v rodině Atreovců panuje bratrovražda, krvesmilství, lidožroutství, zráda — vůbec všechny možné neřesti — a běda tomu gymnasistovi, jenž by neznal genealogie Atreovců! O „metamorfosách“ olympických pánbíčků lépe pomlčeti! A to má býti duševní potravou pro dorůstající mládež? A proto dí Dr. Loewenthal vším právem: „Zudem differieren unsere Moralbegriffe von denen der Alten, so dass es gerathen erscheint zu warten, bis im Herzen des Kindes die Grundlagen unserer christlichen Cultur befestigt sind.“ [11])

Ani ty antické spisovatele mládeži doporučovati nelze, již kluzkosti prosti — básníci římští jmenovitě trpí nehodným servilismem, jehož líčením mužný charakter stěží se vychová. Horac leží v prachu před imperatorem, jenž u Filippi svůj štít byl zahodil, a zbožný Virgilius ukládá věnec ze ctnosti a slávy starého Latia uvitý u nohou tyrana, jenž světu sice zjednal mír, — ale občanům porobu a básnířům pochlebným — peníze! [12])

Co pak se toho velebeného „kosmopolitismu“ starých klasiků týká, dlužno podotknouti následující: Každý vzdělanec, jenž má o řeckých dějinách známost jen povrchní, ví, že nebylo ve starověku větších chauvinistů nad Řeky! Vždyť každý cizinec, přišedší ze zámezí jejich liliputanských státečků, slul u nich barbarem! Římané ovšem v té příčině od Řeků výhodně se liší — jsouce lidem naskrze praktickým a nemajíce kultury autochtonní, byli ovšem tolerantnějšími vůči svým sousedům, každého cizince s otevřeným náručím přijímajíce, jenž se před jejich S. P. Q. R. [13]) pokořil. To však byla pouze politická obezřelost, ale nikoli jakási idealní „humanita“, neboť o této nemůže býti u Řekův a Římanů, kteří pohanským modlám se kořili, ani řeči! Jestiť základem pravé „lidskosti“ zásada rovnosti všech lidí před jedním Bohem, otcem v nebesích, a za tuto zásadu má svět děkovati jedině zjevenému učení Kristovu!

A abychom ani na jedinou otázku „humanistů“ nezůstali odpověď dlužni, dí realisté, posvitme sobě na velebenou přednost „klasiků“ po stránce esthétické. Nenapadne nikomu, aby jí popíral! Tantum abest! Však položme ruku na srdce — kolik je gymnasistů, již krásu slohu antického pochopí? A pokud se obsahu starých klasiků dotýká, tu ovšem by se týž musil podrobiti heslu: „Defalcatis defalcandis!“ Potom však myslíme, že dobré překlady „klasiků“ by z příčin, jichž soudný čtenář snadno se domyslí, mládeži byly ne-li s větším tož alespoň se stejným prospěchem, jako originál — ale čeho by při tom škola i mládež získaly, to je — drahocenný čas! —

(Dokončení.)

---

[11]) Dr. Loewenthal, Hygiene des Unterrichts. Wiesbaden 1887.
[12]) Zeitschrift für das Realschulwesen 1888. pp. 153. sqq.
[13]) „Senatus populusque romanus“, heslo republiky Římské.

Nad rovem Vojtěcha Pakosty.

Tak záhy, záhy
jsi žití dráhy
běh dokonal,
nám nechav žal.

Vlast trudná kvílí,
básníku milý,
žes, pln jsa sil,
nás opustil.

Tam k výšin cíli
již duše pílí.
Mus miláček
svůj dožil věk.

Muž statný, čilý,
druh zvláště milý,
kněz, přítel um
spěl k nebesům.

V tak mužném mládí.
Rmut nenahradí,
kdo ztracen nám
i uměnám.

Lkej, synu, dcero!
Již z ruky péro,
jímž tobě psal,
stín smrti vzal.

Jím horlil stále,
i Boha chvále
i církev, ctnost
i vlasti stkvost.

Jím bořil bludy.
pěl slast i trudy
i radosť, žel,
než odešel.

Tak z nenadání
spěl k nebes báni.
že nestišen
náš bolu sten.

Zas vojín mladý,
pad z chrabré řady,
meč odložil.
Náš marný kvil. —

Sem do mezery,
kde dlí tu který!
Za dobro v boj
se každý stroj!

Dr. M. Kovář.

Ambrož.

Román o dvou dílech.

Napsal

Jaroslav Janeček.

(Pokračování.)

Stáváš se pesimistou, drahý Vojtěchu. Nelze sice upříti, že hluboké utrpení a hlodavý žal vtiskuje duši jakousi pečeť smutného cítění a beznadějnosti do budoucnosti, ale zároveň také u muže, který stojí teprve na počátku své životní dráhy, lze očekávati, že jediný nezdar, jediné zklamání nezlomí jeho energii, ale že s jakýmsi vzdorem přijme

vyzvání osudu a bude zmužile kráčeti v boj s nesčetnými těmi překážkami, jež v cestu tužbám jeho se stavějí. A že tužby tyto u tebe jsou ušlechtilé, o tom, drahý Vojtěchu, pranic nepochybuji. Ba naopak, jsem nyní přesvědčen, že touhy tvoje, an nyní prošel jsi ohněm utrpení, čisticím a tříbícím charaktery, jasnějšími se staly, a doufám, že ideálnost tvoje nyní ničím nebude utlumována, abys nemohl cele oddati se tomu, co má býti účelem mladosti každého člověka: toužiti po dobru a hledati cest k němu vedoucích.

Vojtěchu, příteli drahý! Nelekám se, že utrpení tvoje, odřeknutí se lásky, ochromí tvůj vzlet. Naopak, myslím, že křídla tvé duše budou utužena, a ty volněji budeš vzlétati v říši illusí, o níž společně jsme snívali. Nyní v říši illusí — ale tyto illuse zajisté stanou se jedenkráte skutečností, neboť lidstvo kráčí ku předu, a jeho pokrok opravňuje nás k důvěře, že někdy dojde k uskutečnění evangelia Kristova, k urovnání poměrů společenských na základě pravé, křesťanské lásky. Jest tolik bídy na světě, jež jest jako zoufalý výkřik k nebesům, a je také mnoho přepychu zde na zemi. Toť dva protivné principy: bída a přepych — a mezi nimi jest propasť, již urovnati náleží evangeliu Kristovu. Jen láskou, vzájemnou, pravou, pevnou a ohnivou láskou křesťanskou lze vyrovnati obě ty protivy. Žádná soustava filosofická, žádný systém socialní neodčiní zla na světě. Lidstvo není ještě na takovém stupni vnitřní ušlechtilosti, aby vnější formou zredukovalo své principy vnitřní. Náprava musí přijíti zevnitř, ze srdce každého jedince. To-li zdokonalíme a naplníme láskou obětavou k Bohu a bližnímu, pak lze doufati v lepší útvary společenské zde v údolí slz a vzdechů. Třeba jest lásky k Bohu, důkladného pochopení krátkého pobytu našeho zde na zemi a věčného cíle. To odvede mysl lidskou od bažení po statcích pozemských a od nemírného jich užívání. A láska k bližnímu povede lidstvo k odříkání a ku sebeobětování ve prospěch bratří strádajících a trpících. Jen zevnitř může nastati náprava. Chceme li však působiti k této nápravě, tu je třeba, bychom my sami nejprve zušlechtili své srdce a stali se takovými, jak si toho na jiných přejeme. Netřeba se klamati; lidstvo od ideálu, jakým má býti, jest ještě daleko, nedohledně daleko. Ale naproti tomu třeba doznati, že těm, jimž náprava lidské společnosti na srdci leží, nelze ruce skládati v klín, ale že jim, jakožto zákopníkům lepší budoucnosti, přísluší práce, obětavá, úporná práce již nyní, kdy sobectví ještě tak hrdě pošlapuje lásku evangelia.

Leč jako vznešeným jest ideál povznesení lidstva, tak i jest jeho dosažení úkolem obrovským, o němž pracovati jest nikoliv jednotlivci, anobrž veškeré uvědomělé intelligenci. My, tak zvaní lidé intelligentní, povoláni jsme k tomu, bychom šířili pravou, ne bludnou osvětu, a ta, opírajíc se o učení Kristovo a jemnic srdce lidské, připravuje půdu onomu stavu společnosti, jejž tak mnozí veleduchové nazvali „sbratřením lidstva“. A jakož úkol náš jest ohromných dosahů takž třeba nám svorně děliti se o práci. Projekty dalekosáhlé, výplod ducha bouřlivého a nedočkavého — toť vše jest předbíháním mezí možnosti. Obrovský kolos lidstva nelze změniti náhle, k tomu třeba staletí, až vývoj lidstva k žádoucí výši sám dospěje. Naším úkolem jest, bychom jedenkaždý z nás v oblasti svého osobního povolání cele, plně dokonali povinnosť, již Bůh silám našim vyměřil, abychom

jako blahodárné centrum šířili na omezený kruh bytostí s námi v nejtužším styku jsoucích víru v Boha, lásku a ctnost.

Toť jsou tři základní kameny, na nichž společnost lidská může býti zdokonalena. Jen pod tímto heslem kyne všem těm, kdož touží bídě lidské přispěti, jisté vítězství.

To budiž také heslem tvým, Vojtěchu: kráčeti za ideály realní cestou! Nehledej úkolů dalekých. Působíš-li poctivě v povolání svém, jež jsi sobě zvolil, tímtéž již působíš pro dobro lidstva. Šiř kolem sebe, seč síly tvé stačí, až do posledního svého dechu, ony tři principy: víru v Boha, lásku a ctnost, a dosti v životě vykonáš! Nemohouce býti balvany, buďme aspoň kaménky velebné budovy lepší budoucnosti.

A já —? Rovněž tak chci kráčeti životem. Našel jsem tebe, citový doplněk svého „já“ — a blaží mne, že nalezl jsem v tobě ohlas vlastního nitra. Nikdy nezapomenu na tě, nikdy — odloučení mé od tebe ničeho nemůže změniti v mých citech k tobě, a jednou přece kyne nám shledání.

Úkolem nejbližší budoucnosti své učinil jsem bádati v oboru, o němž příznivec můj, tobě známý doktor Raveni, půl života svého pracoval. Podivuhodnou shodou o těchže zásadách počal jsem svého času přemýšleti i já — ovšem nedospěl jsem daleko. Doktor svěřil mi své elaboráty, bych pokračoval v tom, co on započal. Shoda myšlének našich jest úžasná — jenom na jednom místě proud myšlének našich se souběžné dosud cesty se uchýlil v různé strany. Na své cestě nedošel doktor dosud žádoucího výsledku, ačkoliv nelze předpokládati, že by výsledku toho naprosto nebylo lze týmž směrem dosáhnouti. Já však nyní beru se cestou svou vlastní — budoucnost ukáže, byl-li tento směr dobře volen, čili nic. Nedospěji-li na vlastní cestě k výsledkům, pokračovati budu pak směrem bádání doktora. Tento rok ve srozumění s doktorem určil jsem výhradně studiím chemickým na zdejších vysokých školách, zejména pak zkoumání vzájemného poměru atomových vah prvků s jejich chemickými a fysickými vlastnostmi — neboť toť jest onen problém, v němž tušíme nový chemický zákon, jenž snad může býti základem nové theorie lučebné ...

Zajisté se tomu usměješ, můj drahý ... I já někdy pochybuji o svých schopnostech, zda jsem s to, bych podnikl úlohu tak velikou. Myslím si: tolik jest učenců povolaných — kam ty nepatrný chceš spěti —?

Ale dráhu započatou opouštěti, bylo by zbabělé! ... Jsem tu nedlouho na universitě, ale některými chemickými přednáškami v chaos v mé hlavě vířící náhle vrženo bylo světlo. A světlo to — byla nová myšlénka. Bůh sám jen ví, zda správným směrem vede mne tímto labyrintem chemických rovnic, formulí, úvah, reflexí ...

O poměru svém k doktoru Ravenimu pověděl jsem ti snad již ústně. Ne-li, toť věz, že byl přítelem mé drahé matky, ba více — byl jí milován. Jest v tom prst Boží, že jsme se tak neočekávaně shledali. Doktor maje matku mou v dobré paměti, a mile vždy na ni vzpomínaje, přenesl tuto náklonnost na mne. Kromě toho i ta okolnost, že jsem náhodou zachránil mu život, an při nešťastné vyjížďce po Labi tonul, snad jest příčinou, že se ke mně chová jako ku vlastnímu synu. Nabídl mi přispění — a já po těžkých

bojích, nechtěje ho uraziti, an při památce matky mé mne zapřísahal, jsem ji přijal.

Až dokončím zde studia, ať bádání má tak či onak průběhem tohoto roku se skončí, pak vrátím se tam, kam mne volá přátelství k Tobě a láska k Martě ... A až dosáhnu hodnosti doktorské, — doufám, že nikdy již se na tak dlouho nerozloučíme.

Nalezl jsem zde již přátely. Veselého, ale dobrého Pařížana, Blaisa Rollina a jeho milenku, Beatrici. Ku podivu —: když jsem ji včera poprve uviděl, bylo mi, jakoby mi byla známa, jakoby to byla bytost nepochopitelně mně blízká ... a přece včera viděl jsem ji v žití svém ponejprv. A Blaise Rollin — — ale odpusť, slyším právě na chodbě veselý zpěv, zajisté že on to přichází ke mně ... Později budu pokračovati" — — —

Ale čím více na Ambrože myslila, tím volněji plynuli dnové. Nic jí netěšilo, jako ve snách chodila po myslivně, volajíc zpět v duši své uprchlé okamžiky.

Hluboký žal podlomil ji, jako krutý mráz sežehává útlé květinky. Upadla v nemoc. V horečce blouznila o Ambroži, volajíc neustále sladké to jméno.

Tajemství, které dosud v srdci svém nosila, porozuměli rodiče její, otec i matka. Nyní věděli, odkud náhlá ta změna její povahy.

Dlouhá choroba poutala ji na lůžko. A když konečně zdraví její se vracelo, a ona poprvé zase k oknu přistoupila — viděla krajinu zahalenou v šedou mlhu, holé kostry stromů, přírodu všech půvabů zbavenou. Byla již smutná jeseň. —

Martě se zdálo, že tato smutná příroda podobá se duši její, kde bylo též pusto, a kde žádný kvítek radosti nepučel; zdálo se jí, jakoby duše její dřímala ve hlubokém snu, ve kterém jenom jedna myšlénka byla jasnější: vzpomínka na Ambrože.

Pozdravovala se nenahle.

Napadl prvý sníh, od něhož temné lesy tak pronikavě se odrážely. Zapadla i milá ta cestička od myslivny k lesu, a jenom málo lidských šlépějí prozrazovalo její směr. A Ambrož se nevracel.

Sedala nyní u hřejících kamen, ruce majíc složené ve klín a vzpomínala naň.

Zdálo se jí, že není již bytostí z tohoto světa, myslila, že sní, že snad ani nebylo skutečností její shledání s Ambrožem, ale jen utkvělý přelud z její nemoci: Bledá její tvář nesla na sobě stopy přestálé nemoci, smutné oko svědčilo, že více než tělo trpí duše.

Leč odloučení její od Ambrože nebylo jediným utrpením, jež Bůh na ni seslal.

Dobrý otec její počal více než kdy jindy churavěti, a když nastalo jaro a s ním i nová naděje vlévala se v duši Martinu, zastihla ji bolestná rána. Otec její zemřel

Byla sirotkem. Zbývaly jí jenom dvě bytosti: matka a Ambrož...

Přestěhovala se s matkou do Vídně. Opustily tichou myslivnu, kde Marta strávila květ své mladosti, opustily ji se srdcem těžkým.

Ale nebylo vyhnutí. Paní Lubecká přemýšlejíc, kde ztráviti zbytek života svého, zvolila Vídeň, kde měla přátely a známé ještě od svého dřívějšího pobytu.

Život velikoměstský Martu pranic nezajímal. Byla tatáž jako dříve. Vyhýbajíc se společnostem trávila veškerý téměř čas doma u matky, která hluboce jsouc dotknuta ztrátou milovaného chotě a kdysi v zimě se nastudivši, byla neduživa Jenom nutné návštěvy vyvábily je z domu, anebo že někdy za hezkého počasí vyšly spolu na procházku, rozmlouvajíce buď o zemřelém otci nebo o Ambroži.

Slyšíc slovo Ambrož zarděla se vždy dívka, a matka pozorujíc, že hovor o mladíkovi Martě lahodí, často o něm mluvila. Poznala, že dcera jej miluje a společnosti mužů se straní, a proto aspoň této radosti dopřávala milovanému dítěti. Seznala, že Ambrož jest šlechetný a že byl by s to, aby učinil dceru její šťastnou. Neměla tudíž příčin brániti této lásce, ba naopak, přiznávala se sama sobě, že by klidně zemřela vidouc Martu po jeho boku. —

Kdysi vyšly si za město. Bylo krásné letní odpoledne.

Martina matka doufala touto procházkou se občerstviti a po-

někud zotaviti. Ale stalo se právě opačně: zmocnily se jí mdloby, a ona slabostí byla nucena usednouti na kamennou podnož kovového plotu, vroubícího po jedné straně silnici.

Marta nenadálým tímto záchvatem mdloby matčiny jsouc uděšena, nevěděla si v prvém okamžiku rady. Šlo sice kolem dosti lidí, ale málo kdo si povšimnul ubohé omdlévající paní, a ti, kteří se zastavili, učinili tak z pouhé zvědavosti, ničím ku pomoci nepřispívajíce. Marta ohlížela se po kočáře, v němž by mohla dopraviti matku domů.

Po silnici hrčelo několik povozů, ale každý byl obsazen, a bez zastavení minul dav lidí, kol omdlené se kupící.

Blížil se jiný kočár. V něm seděla mladá, asi osmnáctiletá dívka se starší již dámou. Z daleka pozorovala již skupinu lidí, a když kočár dojel, kázala zastaviti, tážíc se výrostka tu lelkujícího, co se stalo.

„Jakási paní omdlela," byla odpověď.

Dívka pružně seskočila s kočáru a kynouc své společnici, aby ji následovala, blížila se k místu nehody. Dav před majestátní její postavou bručíc se rozestoupil. Uzřela obstárlou paní, ana hlavu podepírá o prsa dívky, jež šátkem natírala jí čelo a tváře k smrti ubledlé. Zděšený obličej Martin obrátil se ku příchozí.

„Slečno, nabízím vám svůj kočár, použijte ho, a dopravíme ubohou paní do příbytku," pravila příchozí dívka soucitně, a berouc omdlévající za ruku a sklánějíc se k ní tázala se: „Snad má paní ta dosti sil, aby s naší pomocí vstoupila do kočáru?"

„Ach, ano, ano, díky vám, slečno," odpověděla Marta chvatně a pak pozírajíc matce do pootevřených očí, ptala se jí: „Matinko, pojedeme domů?"

Nemocná slabým pokynem hlavy dala znáti, že ano, a pravice její křečovitě chopila se ruky dceřiny, kdežto levice hledala nějakou oporu. Neznámá dívka nemeškala přispěti, uchopila ji za ruku a pomohla paní Lubecké povstati. Společnice její zatím pokynula kočímu, a ten zajel s kočárem, jak nejblíže mohl. Společným úsilím podařilo se nemocnou paní posaditi do kočáru. Vedle ní posadila se Marta, podepírajíc matku, naproti nim neznámá dívka se svou společnicí, kteráž nyní upamatovala se, že má při sobě léčivé kapky a vyňala ze své poboční cestovní kabelky lahvičku, ze kteréž dala chorobné čichati.

Kočí práskl do koní, kočár počal se zvolna pohybovati. Marta vděčnými pohledy děkovala neznámé ochraňkyni, která tázala se jí na bydliště, aby mohla kočímu dáti rozkaz, kam má zajeti. Když se tak stalo, chopila se ruky nemocné a něžně jí pohlížejíc do očí, mluvila k ní laskavá slova. Nemocná cítíc se volnější a vidouc soucitné tváře, usmívala se poněkud, ale bylo znáti, že ještě trpí.

Zakrátko vjel povoz do ulic hemžících se lidstvem. Obydlí paní Lubecké bylo v odlehlejší části města.

Náhle neznámá dívka lehce vykřikla, pohlížejíc na chodník, kde stál elegantně oděný mladý muž, jenž ji uctivě pozdravoval. Dívka povstala v kočáře a pokynula kočímu, aby zastavil. Pán vida to, spěchal ke kočáru.

„Jaké to štěstí pro mne, že vás vidím, slečno," zvolal hluboce se kloně.

„Prosím vás o službu, pane doktore," přerušila jej dívka, a

doktor jediným pohledem seznav, oč se asi jedná, vyšvihnul se na kozlík vedle kočího, a kočár ujížděl dále.

„Slečno," pravila Marta vroucně, nahnuvši se proti dívce a utkvíc na ní vroucím pohledem, jenž měl vyznačiti její díky. Neznámá odmítla je pokynem ruky. Byli na místě.

Doktor pln úslužnosti pomohl dívkám z kočáru a nemocnou paní opatrně snesl dolů.

V bytě vyptav se na okolnosti záchvatu a vyšetřiv nemocnou, předepsal léky. Konstatoval záchvat srdeční vady. Nemocná byla bez sebe. Neznámá dívka ohlédla se po někom, kdo by pospíšil do lékárny.

„Nemáte zde nikoho?" ptala se třesoucí se Marty.

„Bohužel, posluhovačka přichází až večer. Doskočím sama." A chopila předpis, chtíc odkvapiti.

„Nikoli, zůstaňte, slečno," zadržela ji neznámá za ruku. „Paní matka mohla by vás postrádati."

„Půjdu já," nabídnul se doktor, bera do ruky klobouk.

„Nemohu vás pustiti, pane doktore, možno, že vás bude potřeba. — Slečno. neplačte, brzy bude paní matce lépe. Buďte klidna."

Zatím druhá, starší slečna vzala jemně předpis Martě z ruky a odkvapila. Doktor obíral se nemocnou, neznámá těšila plačící Martu.

„Mějte sílu, slečno, a důvěru v Boha, dosud nic není ztraceno."

„Má ubohá matka," zakvílela Marta, zakrývajíc obličej rukama. „Ona umře!"

„Marto," zašeptala nemocná probírajíc se ze mdloby a hledajíc slabým okem dceru. Marta vrhla se před její lože na kolena.

Nemocná položila ruku na její hlavu. Doktor stál zamyšleně u hlav. Neznámá dívka se sepjatýma, svislýma rukama pohlížela na nemocnou.

Bylo slyšeti hrčící kočár, an před domem se zastavil. Dívka přiskočila k oknu. Za okamžik vstoupila její společnice s léky. Doktor se jich chopil a dal nemocné užívati.

Pak dal návod, jak s nemocnou zacházeti, a odešel, pohlédnuv významným pohledem na neznámou dívku a slíbiv opět návštěvu, až vykoná nutné obchůzky. Dívky osaměly.

Společnice odložila klobouk, usedla k nemocné a dávala jí obkladky.

Paní Lubecká za krátko usnula. Neznámá dívka vzala Martu za ruku, odtáhla ji z lehka od lože a vedla do druhého kouta pokoje.

„Slečno," tázala se ji šeptem, „jste zde sama?"

„Sama."

„Nemáte nikoho, kdoby s vámi nemocnou ošetřoval?"

„Nikoho."

„Můj Bože, vy se chvějete a jste tak bledá ... Snad také stůněte?"

„Slečno, jak jsem zasloužila vašeho soucitu?" ptala se Marta, stírajíc slzy. „Jak se vám odměním za vaši šlechetnost?"

„Zanechme toho, mé služby jsou příliš nepatrné."

„Aspoň mi tedy povězte, na koho budu míti čest vděčně vzpomínati? Jsem Marta Lubecká!"

„Nuže, budiž, nemohu vám toho odepříti. Mé jméno jest Filomena Raveniová. Tamto jest slečna Hermina, moje společnice."

„Slečna Raveniová“, šeptala Marta, jakoby na něco se rozpomínala.

Nemocná otevřela oči. Marta spěchala k ní, líbajíc jí ruku. Paní Lubecká vidouc v pokoji ještě Filomenu, usmála se a podala jí ruku, šeptajíc: „Díky!“ Bylo jí lépe.

Když přišel zase lékař, ujistil, že záchvat mine bez dalších následků.

Dívky vidouce, že jsou zbytečnými, odjely.

Příštího dne Filomena, jakž byla slíbila, navštívila opětně Martu.

Matka její seděla již v lenošce. Marta byla šťastna pozorujíc, že zdraví matčino se lepší.

Filomena dívku bedlivě pozorovala. Mluvily spolu upřímně, srdečně, zejména když rozhovořily se o pardubickém okolí, které Filomena částečně znala.

Třetího dne přišla Filomena opět. Líbila se jí dobrá povaha Marty, se kterou za tak podivných okolností se byla setkala. Paní Lubecká počala se pozdravovati, a mezi oběma dívkami znenáhla rozvíjel se utěšený poměr přátelství. Filomena často navštěvovala Martu, a ta se svou matkou, když se tato úplně pozdravila, několikráte návštěvu jí oplatila.

O Ambroži nestala se dosud zmínka.

Kdysi dlela paní Lubecká s dcerou opět u Filomeny, když doktor Raveni, jenž právě dlel mimo dům, s radostnou tváří vstoupil. V ruce držel dopis.

Pozdraviv srdečně obě dámy, pravil vesele k dceři: „Filomeno, došel mne od Ambrože dopis. Zde jest.“

Bylo zajímavo pozorovati tváře obou dívek. Marta zbledla, Filomena lehce se zarděla.

„Dlouhý dopis,“ pokračoval doktor, „samé radostné zprávy. Chovám oprávněné naděje, že Ambrož otevře vědě svými výzkumy novou dráhu, a že jméno jeho stane se slavným. Ctěné dámy,“ dodal galantně, obraceje se k paní Lubecké a její dceři. „Pan Ambrož de Valdemari, o němž jest řeč, jest mým mladým přítelem, vlastně já považuji jej za syna. Každý dopis od něho jest mi nad míru vítán, a proto nemohl jsem déle tajiti svou radost, abych dceři své o tom nepodal zprávy. Doufám, že odpustíte mou poznámku — nyní můžeme se baviti o předmětech jiných.“ Usedl podle dcery naproti oběma damám, a rozhovor zabočil v jiné meze, ačkoliv dnes nedostávalo se mu té svěžesti jako jindy. Marta mlčela, pohnuta jsouc zprávou o Ambroži, Filomena z neznámých příčin také, jen paní Lubecká ze zdvořilosti a jaksi nuceně bavila se s doktorem. Ten byl pln žertů.

Po chvíli obě dámy se poroučely. Filomena přívětivě je doprovodila, žádajíc jich o brzkou návštěvu.

VI.

Láska.

Když Filomena se vrátila, zastihla otce, an sedě za stolem znova čte Ambrožův dopis. Filomena přisedla k otci a očekávala jeho oslovení.

„Dobrá,“ pravil Raveni, když byl dopis dočetl a složil. „Jsme na dobré cestě. Stkvělý výsledek nemůže nám ujíti. Dlouholetá moje práce nebyla nadarmo. — Ambrož ukončí, co jsem já započal.“

„Otče," ozvala se dívka skromně, „oč se jedná?"

„Milé dítě, o věcech, které pro tebe nemají asi půvabů. Běží o novou chemickou soustavu. Pracuji o tom již dvacet let. Mnohdy zdálo se mi, že blížím se již k cíli, ale záhy jsem seznal, že jsem na nepravé cestě. Náhodou v tomtéž oboru pracoval i Ambrož. Vypozoroval jsem v něm veliké nadání a proto odevzdal jsem mu resultáty svého dosavadního bádání, doufaje, že mladým silám spíše kyne vítězství, nežli mým silám starým a ochablým. A hle, výsledky se již objevují! Ambrož zasýlá mi dnes delší pojednání o svých dosavadních výzkumech. Jak ti známo, věnoval letošní rok výhradně jen studiím chemickým. Odchýlil se tím ovšem ode dráhy medicinské, ale ztrátu roku zajisté bohatě nahradí výsledky, jak soudím právě z tohoto jeho dopisu. Sestavil prvky dle atomových vah v tabulku, z níž odvozuje několik pouček, jež v učeném světě, jsou-li správné, vzbudí obrovský rozruch. Žádá mne, bych prostudoval výsledky jeho dosavadního zkoumání a oznámil mu svůj úsudek. Nepochybuji, že brzy budeme moci předvésti učenému světu dokonalé dílo."

„Otče," pravila Filomena, napnutě vyslechnuvši jeho slova, „obdivuji se ti, obdivuji se tvé vytrvalosti, s jakou věnoval jsi se své práci. Bůh žehnej tvému počínání."

„Nejen mému, ale i Ambrožovu, neboť na něm nyní vše závisí, an jsem složil naň všechny své illuse. Dítě mé, jest to šlechetný mladík." dodal, pohlížeje na dceru.

„Nepochybuji o tom a ze srdce přeji mu všeho zdaru. S úctou pohlížím k němu, neboť jest to zajisté zjev méně častý v naší době, aby mladý muž s takovým úsilím a tak nezištně věnoval se obtížným studiím. Seznala jsem, když jsem se s ním v Praze poprvé loni na podzim sešla, že jest to povaha neobyčejná."

„On mnoho trpěl, drahá duše, a utrpení jest brusířským kamenem, na kterém se tříbí charaktery."

„Pravdu díš, otče, nezdá se býti šťasten."

„Snad najde své štěstí," pravil doktor významně. „Duši jeho schází cosi, co nás rozehřívá a blaženými činí. Schází mu láska."

Filomena se zapýřila. Otec pozoroval ji bedlivým okem.

„Nepochybuji," pokračoval po chvíli, „že ta, která bude žíti po jeho boku, bude úplně šťastna, ovšem, jestliže jen snahám jeho porozumí. On nyní nemiluje. Věda jest jediným jeho ideálem. Ale až počne milovati, pak láska jeho bude vroucí, neboť lidé tací milují v životě svém jenom jedenkráte."

Filomena neodpověděla. Oči její byly sklopeny, a pohrávala si prstenem na způsob křížku upraveným.

„Doktor Welser slíbil nám dnes návštěvu," pravil Raveni, lhostejně, vytahuje své zlaté hodinky. „Za půl hodiny zde asi bude."

Dívka při těchto slovech netrpělivě sebou pohnula a povstala.

„Otče, dovol, abych odešla do svého pokoje," pravila.

„Proč?" otázal se doktor, tváře se udiveným.

„Omluv mne u pana Welsera, že jsem churava."

„Ah tak! Nechceš se patrně s ním sejíti?"

Dívka pokrčila lehce ramenoma. Pohled její pravil: „Mohu odejíti?"

„Budiž tedy, omluvím tě u doktora. Apropos, buď tak laskava, vezmi s sebou Ambrožův dopis a ulož jej v mé pracovně do stolku."

Dívka přijala dopis a odešla. „Dobrá," zabručel si Raveni spokojeně, „ona má k Ambroži sympathie."

Nemýlil se. Za půl hodiny dal se doktor Welser ohlásiti. Byl to týž, jehož pomoci Filomena při náhlém ochuravění paní Lubecké si dožádala.

„Mnoho zdaru, pane doktore, dnes zdáte se zářiti štěstím," uvítal jej Raveni.

Byli dobří známí. Doktor Welser často jej navštěvoval. Nevědělo se, zda pro učené jeho hovory, anebo pro krásnou a bohatou Filomenu, jež však, jak jsme již seznali, pranic s ním nesympatisovala.

„Ovšem," odvětil Welser se smíchem, „vždyť se mi podařilo dnes uzdraviti pacienta, na kterém mi mnoho záleží."

„Tak, tak," prohodil Raveni a dobře zpozoroval, že oko Welserovo někoho hledá. „Kdo pak to asi jest?"

„Já sám!" pravil Welser usedaje do brokátového křesla.

„Tomu nerozumím, na vás není nemoc viděti," odpověděl Raveni rovněž žertovně.

„A přece byl jsem nemocen; doufám však, že s vaší pomocí vyléčím se úplně."

Raveni seznal, kam doktor asi míří, ale tvářil se, jakoby mu nerozuměl, a řekl: „Hm, to je divné. Co pak vám vlastně stůně?

„Srdce, pane Raveni!" odpověděl Welser, nyní již vážně.

Raveni zablýskl okem a mlčel, čekaje na jeho bližší vyjádření.

Welser si oddychl a pravil:

„Pane Raveni, víte, že již dlouho docházím do vašeho domu."

„Ano, a vaše návštěvy bývaly mi vždy milé," odvětil Raveni klidně.

„Poznal jsem, že máte ve svém domě poklad, a ten byl právě příčinou, že svou přítomností tak často jsem vás obtěžoval."

„Oh, opakuji, že jsem s vámi rád obcoval."

Doktor se uklonil.

„Buď jak buď," pokračoval Welser, „poměry mne nutí, abych se vám svěřil s tím, co ukrývá se v mém srdci. Váš poklad, pane —"

„Koho pokladem tím myslíte?" přerušil jej Raveni.

„Slečnu Filomenu."

„Ah, máte pravdu, jest ona skutečně mým pokladem."

„A mým též," doložil Welser.

„Vyjádřete se určitěji, pane doktore, prosím vás o to."

„Ano, to právě jest příčinou dnešní mé návštěvy. Miluji slečnu Filomenu, pane Raveni."

„Vy ji milujete?" tvářil se Raveni udiveným, ačkoliv již dávno náklonnost doktorovu k dceři své zpozoroval. „Jak je tomu dávno, prosím vás?"

„Od té chvíle, kdy jsem ji poprvé spatřil."

Raveni přejel si rukou přes čelo a pravil: „Snad mi budete moci říci, zdali ona ví něco o vaší lásce?"

„Bohužel, nemohu na to určitě odpovědíti, poněvadž jsem s ní o tom dosud nemluvil, ale projevoval jsem náklonnost svou tou měrou, že snad slečna mé sympathie mohla pozorovati."

Raveni zavrtěl hlavou. „Pochybuji, milý pane," pravil volně, „ona mi posud ničeho neřekla. — Ale snad mi můžete říci, zdali pozorujete, že ona by vám byla nakloněna?"

Welser na tuto otázku přímě neodpověděl, ale pravil: „Přišel jsem k vám, pane Raveni, abych dříve na vás vyžádal si svolení, zda mohu se o lásku slečninu ucházeti. Potom teprve pokusím se získati její srdce, neboť vás příliš ctím, abych chtěl potají, mimo vědomosť a snad i vůli vaši, tak učiniti."

„Milý pane," řekl Raveni po chvíli. „Miluji svou dceru tuze, než abych chtěl jí vnutiti nějakou lásku. Pokud se lásky týče, jest mé mínění to, že ona sama u sebe se radí, a že lidé, kteří mají se milovati, sami se najdou. Dcera má sice z lásky ke mně a z poslušnosti nevzpírala by se, kdybych ji nutil, aby vás naviděla anebo snad aby vám ruky své podala; ale kdybych tak činil, jednal bych proti svým životním zásadám. Projevil jsem vám v té věci své mínění a dodávám, že nikdy nebudu na srdce své dcery činiti nátlak, ale vždycky tu svobodu mu popřeji, aby samo si volilo."

„Odmítáte mne tedy?" tázal se Welser uraženě, povstávaje.

„Oh, nikoli, mylíte se, pane," pravil Raveni taktéž povstávaje. „Ale uznáte přece, že musím nejprve dcery se otázati, abych mohl ku vašemu přání říci buď ano, nebo ne."

„Budiž, spokojím se pro dnešek aspoň s tímto," pravil Welser zamyšleně. „Zajisté mi podáte zprávu o úsudku slečny Filomeny?"

„Zajisté, možno, že již zítra."

„Tím lépe. Budu se tedy těšiti."

Raveni doprovodil doktora ke dveřím a pak maje tvář zamyšlenu, ubíral se do pokoje dceřina. Nenašel jí tam. Vzpomněl si, že ji požádal, aby dopis Ambrožův uložila v jeho pracovně. I zamířil tam.

Na prahu stanul. Filomena skutečně tam byla, stojíc zamyšlena nad psacím stolkem a hledíc na dopis Ambrožův, který byl dosud v obálce.

Zavolal na ni. Dívka se obrátila, nejevíc žádných rozpaků. Nečetla dopis, spokojujíc se pouze tím, že nahlížela na adresu.

„Filomeno," pravil doktor, tváře se, jakoby ničeho nepozoroval „doktor Welser právě odešel."

„Ah!" vyklouzlo dívce ze rtů.

„Návštěva jeho byla sice očekávána, ale méně nadál jsem se jeho vyznání."

Dívka tázavě pohlédla na otce.

„Slyš, Filomeno," pravil doktor a přistoupil k dívce. „On tě miluje!"

Dívka ucouvla o krok, tvář její temně se zarděla, ale oko její zachovalo obvyklý výraz.

„Mne?" tázala se.

„Ano! A ty —?"

Dívka sklonila hlavu, položila ruku na dmoucí se ňadra a pravila po chvíli slabým hlasem: „Budu tě ve všem poslušna, drahý otče."

Doktor pozvedl jí hlavu a uviděl krásné ty modré oči, jako dvě hvězdy zářící, zakalené slzami.

„Co se stalo?" tázal se. „Ty jej snad miluješ?"

„Já —?" otázala se dívka a usmála se tak podivně, že úsměv ten byl dostatečnou odpovědí.

„Slíbil jsem doktorovi, že mu oznámím zítra tvé rozhodnutí."

„Otče, čiň, co uznáš za dobré," pravila Filomena mírně, a ruka její mimoděk sáhla ke zlatému křížku, který jí visel na krku.

„Milé dítě," řekl doktor, něžně pohlíželje jí do očí. „Záleží jenom na tobě, jaká bude odpověď. — Nemysli," pravil za okamžik, „že jest moje přání, abys stala se chotí doktora Welsera. Ponechávám ti volnost, abys volila svobodně dle srdce svého."

A pozoruje, že dívka neodpovídá, otázal se poznovu. „Miluješ jej?"

Dívka rozhodně zavrtěla hlavou.

„Mám mu tedy dáti odpověď zápornou?"

Filomena pohlédla na otce, jakoby chtěla se z tváře jeho přesvědčiti, zda skutečně ponechává jí volné rozhodnutí. Pak řekla: „Ano. Snad jej bude jiná milovati. Já nemohu."

Doktor chopil oběma rukama její hlavu, sklonil se k ní a vroucně ji políbil. Pohled jeho zaletěl na stůl k Ambrožovu dopisu. „Četla jsi?" tázal se.

„Nikoli, vždyť jsi mi toho nedovolil."

„Ah, zapomněl jsem, že bez mého dovolení ničeho neučiníš. Nuže, můžeš čísti. Musím odejíti, bav se zatím, jak můžeš."

„A doktor Welser?"

„Buď bez starostí," odvětil otec s úsměvem A políbiv opět dceru, odešel.

Odpolední slunko vrhalo do pracovny svou záři. Filomena vzala od stolu křeslo a přistavivši je k oknu usedla a rozevřela chvějící se rukou Ambrožův list. Obsahoval na několika arších dlouhé, téměř samé učené pojednání o soustavě doktora Raveniho a Ambrože. Teprve v jeho závěrku uloženo bylo několik myšlének, které Filomena dychtivě přečítala. Bylo to Ambrožovo mínění o lidské společnosti a o povznesení dobra a pravdy mezi člověčenstvem. Jaký to vroucí duch mluvil k ní z těch řádků! Jak obdivovala se v nitru svém jeho vznešeným ideálům a čisté, vroucí lásce k lidstvu, jež dýchala z každého řádku! A když dospěla ku konci listu, kde Ambrož vzkazoval „slečně Filomeně svoji poklonu," rozekvetly tváře její růžemi, v oku zasvitla záře radosti, a ona sklánějíc se nad dopisem, políbila jej, šeptajíc: „Ambroži, Ambroži, obdivuji se ti a miluji tě!"

VII.

Doktor Welser.

Příštího dne obdržel doktor Welser od Raveniho dopis, ve kterém bylo mu oznámeno odmítnutí.

Welser, muž asi třicitiletý, zachmuřil čelo. Co jej vábilo k Filomeně? Byla to láska? Přiznával se, že spíše bylo to její obrovské věno.

Filomena, jedva vrátila se z kláštera k otci, měla mnoho nápadníků. Ale díky rozhodnosti a obezřelosti jejího otce žádný z nich neodvažoval se dosud zřejmě lásku jí nabízeti. Byla by také zamítla každého, neboť hledala u muže něco jiného, nežli pěkné postavení, hezkou tvář a salonní vzdělání. Těmto jejím požadavkům však dosud žádný z těch, s kterými se setkala, nemohl vyhověti, ba ani doktor Welser, který v její přítomnosti s otcem jejím vedl učené hovory, pražádného dojmu na ni neučinil. Byla opatřena oním zvláštním bystrozrakem, kterým jen ženy mohou se honositi, a poznala, že dvoření doktora Welsera nemá v srdci jeho dobrý podklad, a proto

vyhýbala se mu, jak mohla. A když odvážil se zřejmě otci jejímu vyznati svou náklonnosť k ní, byl odmítnut. V srdci jejím potají dobýval si místa — Ambrož, jehož horování za vznešenými ideály imponovalo její ideální duši, v šeru klášterních kobek vychované.

Doktor Welser po přečtení nemilého dopisu byl mrzut.

Rýsoval si již stkvělé plány do blízké budoucnosti — a hle, ony tak náhle se roztříštily. Doktor však nebyl z těch, kteří při prvém nezdaru malomyslně skládají ruce v klín a odstupují od svých projektů. Měl sice v ruce jistotu, že jej Filomena nyní nemiluje, ale nikoli přesvědčení, že by si lásky její časem nemohl získati. Zpytoval, má-li nějakého soupeře. Poznal, že nikoli; z toho soudil, že Filomena dosud nemiluje, a vytknul si hned plán: získati si její lásku. Byl přesvědčen, že bez její lásky marny jsou jeho snahy. Znal Raveniho jako muže pevných zásad, jenž od nich nikdy neustoupí.

Kterak však získati její lásku? To bylo proň dosud záhadou.

Večer setkal se v hostinci s dávným známým, advokátním koncipientem Závorou. Tomuto příteli svěřil se s tísní svou a žádal ho o radu. Věno Filomenino stálo za to, aby se nedal prvním nezdarem odstrašiti.

Závora jako zkušený právník a dobrý znalec žen dovedl poraditi. „Dvoř se jí dále," pravil.

Welser pokrčil ramenoma. „Činím tak již téměř čtvrt roku, a jaký byl výsledek, víš. Obávám se, že, kdybych dále takto pokračoval, znaje její rozhodnutí, zprotivil bych se jí úplně."

„Nuže, nezbývá tedy nic jiného, než abys v ní vzbudil žárlivosť."

Doktor se dal do smíchu a pravil: „Jí, která mne nemiluje, bude asi docela lhostejno, dvořím-li se jiné!"

Závora vypustil z úst hustý kotouč kouře a zamrkal šibalsky očima.

„Brachu, nerozumíš mi dobře. Já to myslím jinak. Má-li nějakou přítelkyni, koř se této a uvidíš, jak se žárlivosť zmocní i srdce, které dříve o ní ničeho nevědělo. Nuže?"

Welser vjel rukou do vlasů a zdál se přemýšleti.

„Má nějakou přítelkyni?" tázal se koncipient.

„Vzpomínám si, že jsem vídal u Raveniho na návštěvě často jistou dívku ... Také jsem její matku nadávno léčil ... Ale jméno, jméno?"

„Marta Lubecká," pravil Záruba.

„Jak to víš?" tázal se Welser.

Závora přimhouřil jedno oko a odpověděl s potměšilým úsměvem. „Zcela dobře. Bydlím v témž domě, kde paní Lubecká, a často vídal jsem k ní přicházeti na návštěvu slečnu Filomenu."

„Ah! Co tedy činiti?" povzdechl Welser.

„Dvoř se Martě, ta to jistě poví své přítelkyni, — a výsledek dostaví se sám."

„Ale Marta má snad již nějakého nápadníka?"

„Nevím o nikom." —

Za několik dní dostavil se k Lubeckým doktor Welser, předstíraje, že byl návštěvou u koncipienta Závory, a že jde se optat na zdraví své bývalé pacientky. Marta i její matka byly ovšem nenadálou touto návštěvou překvapeny, ale že již několikráte s doktorem u Raveniho se byly setkaly a byly s ním již poněkud známy, vysvětlovaly si tuto návštěvu zcela přirozeně.

Welser prodlel nedlouho. Návštěva tato nebyla však poslední. Přicházel často, a Martě ani její matce nebylo nyní tajno, proč asi tak se děje.

Kdysi byla Marta nakoupiti šicích potřeb a když se vracela, potkala Welsera. Ten se k ní ihned přidružil a prosil za dovolení, smí-li ji doprovoditi domů. Marta, ač nerada, z ohledů na to, že k její matce choval se v nemoci obětavě, přivolila. Bylo jisto, že doktor s ní sympathisuje. Ale klamal se velice, domnívaje se, že by snad Marta jej milovala. Chovala se k němu sice uctivě, ale vždy odměřeně.

Jsouc ve všem upřímnou, nezatajila ani Filomeně, své přítelkyni, chování doktora Welsera. Filomena se usmála, ale nechtíc doktora kompromitovati, neřekla jí, že Welser i o její lásku se ucházel. Domnívala se také, že snad Marta ho miluje, a proto nechtěla sdělením tím kaliti sen její lásky.

Avšak Marta nebyla dívkou, která tak snadno své city zaprodá. Zůstávala Ambroži věrna. Její chování a dobré srdce účinkovalo na doktora Welsera. Zapomínal znenáhla, za kterým účelem počal Martě se kořiti, v duši jeho stala se změna. Chtěl Martu klamati, počal si s láskou zahrávati, ale uvázl v jejích sítích.

On, který doposavad pohyboval se v salonech, kde začasté tak málo lásky a upřímnosti bývá, on, jenž dosud se bavil, ale pravé lásky ještě nepocítil, jenž myslil, že při volbě nevěsty bohatství první a lásce poslední hlas přiřknouti sluší: — byl poslušen hlasu srdce, a miloval.

Miloval prostou, ale šlechetnou Martu.

Tajil se s city svými. Obával se, aby opět nebyl odmrštěn, jako tenkráte, když mysl jeho zalétala k Filomené.

Návštěvy jeho nyní zase nebyly bezúčelné.

Paní Lubecká churavěla, až musila ulehnouti. Marta kromě staré služky neměla nikoho, kdo by jí byl útěchou v těchto těžkých chvílích, kdy jediná její opora, matka její, na smrť byla nemocna.

Filomena s otcem svým odejela již před měsícem z Vídně. Od Ambrože zprávy řídly.

S touhou očekávala Marta prázdniny, kdy Ambrož měl se vrátiti z Paříže. Náhle dopisy jeho přestaly docházeti, listy Martiny byly nezodpovídány. Nelze vypsati, co se dělo v duši ubohé Marty.

Jak si měla vysvětliti toto nenadálé přerušení písemného spojení s milencem, a to zejména v době, kdy Filomena s otcem svým odjeli k němu do Paříže?

Předkládala si několik možností; buďto Ambrož jest nemocen, anebo snad docela mrtev — chvěla se při té myšlénce, — anebo miluje jinou, — anebo snad nepochopitelným způsobem dověděl se, že doktor Welser dochází do jejich domu . . . .

Duší dívčinou vířily tisíce divných myšlének, všechny měly na sobě ráz smutku a žalu.

Vzpružila se, psala opět, čekala. Odpověď nepřicházela.

Byla to děsná nejistota, přivádějící s sebou probdělé a proplakané noci. Jest nemocen? Jest snad již mrtev? Anebo ji opustil? Proč? Nechtěla uvěřiti této myšlénce, vždyť byla dostatečně přesvědčena o šlechetné povaze svého milence. A což kdyby přece, kdyby

snad mocnými okolnostmi odtržen byl od jejího srdce? Vzpomněla na Filomenu a na poměr Ambrožův k jejímu otci ....

Neminul ještě rok od rozloučení jejího s Ambrožem, a slabá, nezkušená dívka stala se utrpením silnou, zmužile vzdorujíc ranám osudu.

Poddala se s resignací své sudbě, v duši její utkvěla myšlénka, s Ambrožem že se vícekráte nesetká ...

Neméně bolestně toto rozrušení lásky nesla i její matka. Neříkala sice ničeho, nechtíc bol dcery své zvyšovati, ale trpěla tím více, ana cítila se nemocnou; myšlénka na smrť loudila se v její duši a s ní i hrozná předtucha, že Martu zanechá tu samotnu, opuštěnu ...!

Choroba její se zvyšovala, paní Lubecká ulehla nadobro. Netrpěla dlouho Za týden jí nebylo.

Marta neměla otce, neměla matky, neměla Ambrože, viděla se sama, sama uprostřed bouřícího moře, jež nazývá se život, byla bez vesla, bez kompasu. Nebe se nad ní zatmělo, nerozeznávala kolem sebe ničeho, nežli tmu smutku, nikde ani jediný paprsek radosti. Jenom jedna hvězda zářila jí vysoko nad hlavou: důvěra v Boha.

Ó, hrozno! Bez rodičů, bez bratří, bez sester, bez přítele, bez milence, uprostřed cizích lidí stála tu nad rakví své matky, bolem jsouc zdrcena a hořkými slzami kropíc drahé ty ostatky.

„Matko má, drahá matko!“ volala duše její, a těžké stony draly se jí z ňader; nebylo by snad nikoho, kdo by se byl neustrnul nad ubohou devatenáctiletou dívkou, ana vší podpory, všeho svého blaha jsouc zbavena zoufale líbala s pláčem srdceryvným stuhlé ruce drahé matky.

Slyšela, že někdo vešel do pokoje. Obrátila se a viděla doktora Welsera, an stojí za ní se smutnou tváří a podává jí soucitně ruku.

„Netruchlete, slečno,“ pravil pohnutým hlasem, hluboce jsa dojat neskonalým utrpením té, kterou miloval. „Nekvilte, že nemáte již nikoho, kdo by vás miloval.“

„Ah ano, nezapomněla jsem,“ odvětila Marta stírajíc slzy po tváři jí se řinoucí, „nezapomněla jsem, že mám Boha nad sebou, který vidí mé utrpení, který sčítá mé slzy a který zajisté slituje se nade mnou a posilní mne, abych hořkou číši života svého až do poslední krůpěje zmužile, odhodlaně vypila.“

„Nejste ani zde na světě tak opuštěna, slečno. Zajisté jsou tu mnozí, kteří s vámi cítí a vás milují.“

Marta zavrtěla smutně hlavou. „Není jich více, pane! Měla jsem otce, který mne miloval — a ten zemřel. Měla jsem matku, která mne zbožňovala — a hle, zde leží mrtva ...“ Štkajíc vrhla se dívka znovu na mrtvolu matčinu.

„Slečno,“ pravil doktor a pojav ji za ruku oddálil ji od mrtvoly. „Popřejte mi několik okamžiků a vyslechněte mne.“

„Chci vám říci, co srdce mé tíží, co dávno tajil jsem před vámi ... Dnes, kdy vidím vás trpící, kdy bol váš působí bol duši mé, dnes, kdy tak rád poskytl bych úlevy pro smutek váš, vidím příhodnou chvíli, abych zjevil vám city své. Pravíte, že nikdo zde na zemi vás nemiluje ... Dovolím si tomu odporovati, neboť já sám vás horoucně miluji, miluji vás již dávno, ale neprojevil jsem vám city své, boje

se, abych nebyl oslyšán ... Slečno, nepohrdejte srdcem, které se vám tuto nabízí," pokračoval vroucím hlasem, pozoruje, že dívka snaží se ruku svou z ruky jeho vyprostiti, „neboť láska má jest vroucí ... Pravila jste, že jste sama a opuštěna — hle, se srdcem svým nabízím vám ruku svou, přijměte ji, staňte se mou chotí!"

Pohlížel něžně na dívku, jež tu stála tisknouc k obličeji, stranou odvrácenému malý, bílý šáteček.

Pak odtáhla ruku a pravila vážně: „Jsem přesvědčena, pane doktore, že slova vaše i nabídnutí plynou ze srdce upřímně mi nakloněného. Nevykládejte mi však ve zlé, jestliže já, slabá a opuštěná dívka, nepřijmu toho, co vy tak šlechetně mi nabízíte. Děkuji vám za vaši náklonnosť, ale omluvte mé zamítnutí."

„Zapuzujete mne," řekl doktor zasmušile. „Nevěříte snad mé lásce ...?"

„Pane Welsere," pravila dívka vážně, „cítím se povinnou, abych vám zjevila, proč odmítám šlechetné nabídnutí vaše ... Mé srdce není svobodno ... já miluji!"

„Milujete!" zvolal doktor jsa nanejvýše překvapen. „Oh! Můj soupeř jest zajisté šťasten, an vámi jest milován."

„Možno, že jest mrtev," pravila dívka temně.

Doktor se zamyslil. „Bylo by neskromné," pravil po chvíli, „abych tak náhle dožadoval se na vás rozhodnutí ve věci tak důležité ... Ujišťuji vás před tváří vaší zesnulé matky, že miluji vás horoucně ... Podejte mi ruku a učiníte mne šťastným, a já slibuji, že vynasnažím se, byste i vy po boku mém byla blažena ... Volte, volte! ... Nechci na vás dnes rozhodnutí, budu čekati týden, dva, měsíc ... Určete si lhůtu, a já, vždy vás miluje, přijdu si pro svůj rozsudek."

„Bylo by to marné," pravila dívka vrtíc hlavou. „Tažte se mne kdykoliv, a já dám vám tutéž odpověď. Slíbila jsem milenci svému věrnosť, a tu zachovám až do smrti. Nechci nevěrou poskvrniti své svědomí, chci dostáti slovu, chci dále žíti citům svým, a snad ne-li zde, tedy aspoň na věčnosti láska moje bude oceněna."

Doktor hluboce povzdechl a řekl: „Nemáte tedy pro mne ani jediného slůvka útěchy a naděje?"

„Bohužel, mohu vám jen poděkovati za city vaše a za šlechetnosť, již jste projevil zesnulé matce mé a tím i mně. Žijte blaze, pane doktore," pravila jasnějším hlasem, podávajíc mu na rozchodnou ruku, „žijte blaze a zapomeňte."

Welser nemoha pro pohnutí citů promluviti, stiskl jí němě ruku a pokloniv se mlčky odešel ...

Když dvéře se za ním zavřely, přitiskla dívka ruce křečovitě k srdci a obrátíc vzhůru zrůžněný svůj obličej, vykřikla zoufale: „Ambroži!"

Vrhla se před rakev na kolena a dala se do usedavého pláče.

Za několik dní po pohřbu matčině přestěhovala se Marta z Vídně ku svému strýci, řídícímu učiteli, do malé vísky na úpatí Krkonoš.

VIII

Abbé Delacroix.

Ambrož naleznuv několik šlechetných srdcí se vší chutí pohřížil se do studií.

Stal se miláčkem veselého Blaisa, který neustále blouznil o dvou bytostech: o své matce a o Beatrici.

Ambrož věnoval nejvíce času chemickým přednáškám. Byl jedním z nejhorlivějších posluchačů. Jeden pokoj svého bytu měl přeměněný v chemickou laboratoř, kde každého dne dlouho do noci studoval.

Myšlénky jeho počaly se krystalovati, z jejich neurčitého chaosu začal se tvořiti určitý obraz. Vědecké bádání přivedlo jej na zvláštní cestu, na jejímž konci zdálo se mu, že objevuje se nový obzor, veliká tajemství přírody odhalující. Ambrož vkročil na tuto cestu, pobádán jsa kromě vnitřního tušení též pracemi doktora Raveniho, a již první jeho kroky byly šťastné. Ponenáhlu jasnilo se v jeho duši, rozptýlené po různu představy počaly se pojiti v jeden velikolepý obraz, před duševním zrakem jeho stála nová hypothesa chemická, osnovaná na základě přirovnávání vah atomových prvků i jejich sloučenin s jejich vlastnostmi fysickými a chemickými. Neměl dosud zevrubně jasný obraz z této své hypotesy, ale několik šťastných pokusů, jež učinil, přesvědčilo jej, že jest na cestě dobré, pravé. Mnohoslibné, dlouholeté práce doktora Raveniho, pečlivě zaznamenané, byly mu nevyčerpatelným zdrojem, byly materialem, jejž bylo mu urovnati a dovršiti. Šťastná hvězda přála Ambroži, že právě on to byl, jenž neměl dáti snahám doktora Raveniho zaniknouti.

Myslil si na Martu. Každý dopis od ní uvítal s tichou radostí, slova lásky její bývala mu pobídkou k dalším namáhavým pracem.

S bolestí přijal od ní zprávu o úmrtí drahého jejího otce a o jejich přestěhování do Vídně. Hluboký smutek rozložil se v duši jeho při myšlénce na její utrpení. Ona trpěla, a on byl tak vzdálen od ní! Nemohl potěšiti milovanou tu duši, musil jenom utéci se k péru, aby jím jí vylíčil svou soustrast...

Pak s novým úsilím pracoval dále.

Někdy navštívil s Blaisem Beatrici. Dívka tato byla mu velmi milá, cítil náklonnosť k ní, — ne jako milenec k milence, ale jako bratr k sestře. Rád prodléval v její společnosti a rád naslouchal hovoru lásky, jejž spolu Beatrice a Blaise vyměňovali. Myslil při tom na Martu.

Blaise, mladší Ambrože, poddával se tomuto úplně, byl poslušen jeho rad a miloval jej horoucně.

Při tom neztrácel svého veselého ducha a bavil Ambrože svými žerty.

Při svých domácích studiích užíval laboratoře Ambrožovy. V malém tom pokojíku, naplněném výpary chemikalií, u stolu, na němž bylo plno retort, lahviček, zkoumavek a jiného vědeckého nářadí, oba studovali.

Blaise obyčejně halil se v mračna kouře, jejž vypouštěl z dlouhé dýmky, Ambrož tiše buď pozoroval průběh a výsledek některého chemického pokusu, anebo studoval z knih.

Dnes byl Blaise jaksi netrpělivým. Nechtělo se mu upřímně do studií, seděl, kouřil a pozoroval svého přítele, čekaje, až zakončí své studie.

„Čtyři hodiny," povzdechl vytahuje hodinky.

Ambrož si toho nepovšiml. Teprve když dokončil svou práci, uhasil kahan, zavřel knihu a povstal od stolu. Utkvěl tázavým pohledem na Blaiseovi.

„Nuže, půjdeme již?"

„Ovšem, je-li ti libo."

„Čeho na mně vlastně pan abbé Delacroix žádá?"

Blaise pokrčil ramenoma. „Mohu ti jen opakovati pozvání svého strýce abbého. Více nevím."

„Hm! Jest mi to podivné. — Pojďme."

Šli. Blaise vedl svého přítele. Zastavili se před pochmurným domem v tiché ulici. Vstoupili do druhého poschodí, kdež Blaise na jedny dvéře zaťukal. Uvnitř ozval se silný mužský hlas. Vešli. U okna stál muž asi padesátiletý, opíraje se o zeď a vyhlížeje dolů. Když oba mladíci vešli, šel jim vstříc.

„Milý strýčku," pravil Rollin, „představuji ti svého přítele, pana Ambrože de Valdemari."

„Pan Ambrož de Valdemari?" tázal se abbé přívětivě. „Přistupte blíže, pane Valdemari, mám vám cosi důležitého říci. Posaďte se, prosím, — Blaise, nech nás chvíli o samotě."

„Dobrá," pravil Blaise, „počkám dole."

„Pane," počal abbé, když osaměli, „vyslechněte mne klidně, běží tu o věci pro vás důležité. Předem však, bych vás snad zbytečně neobtěžoval, zodpovídejte mi laskavě některé otázky, jež nutny jsou, mám-li seznati, že jste skutečně týž Valdemari, jehož se týče."

„Jsem k službám."

„Jak se jmenoval váš pan otec, pane Valdemari?" tázal se abbé, usednuv proti mladíkovi. Ambrož se zarazil a neodpověděl. Abbé opakoval svou otázku.

„Pane, jest to nutné, abych na tyto a podobné otázky odpovídal? Nerad o tom mluvím."

„Ano, odpusťte mé smělosti, pane Valdemari, jest skutečně nepostrádatelné, abyste na mé otázky odpověděl, neboť netýče se to vše mne, nýbrž jen vás."

„Jak to?"

„Běží tu snad o vašeho otce!"

„O mého otce!" vzkřikl Ambrož a prudce povstal. „Žije snad?"

Abbé neodpověděl. Ambrož rozčileně přešel pokoj a usednuv zase na své místo, pravil: „Tažte se, pane. Jsem ochoten vám odpovídati."

„Nuže, jak se jmenoval váš pan otec?"

„Leandr de Valdemari."

Abbé vyňal zatím ze stolu jakousi listinu a bedlivě do ní nahlížel, pozoruje chvílemi Ambrože přes brejle.

„Jaké byl národnosti?"

„Ital."

„Zaměstnání?"

„Kapitán obchodní lodi."

„Ku podivu," zabručel kněz a pokračoval pak ve svém výslechu.

„Kdo byla jeho choť?“

„Hana, dcera vídeňského velkoobchodníka Radkoviče.“

„Narozená?“

„Roku 1823.“

„Kdy byl uzavřen sňatek?“

„Roku 1841.“

„Kolik dětí vzešlo z toho manželství?“

„Já sám.“

„Dovolte, pane, kdy jste se narodil?“

„Roku 1843.“

„Není pochybnosti,“ pravil kněz, kývaje hlavou. „Jste týž, o kterého se jedná. Buďme si upřímni, pane. Povězte mi něco o svém otci.“

Ambrož vypravoval, co věděl z matčina deníku; na hlase jeho bylo znáti hluboké duševní rozechvění.

„Co myslíte, jest otec váš živ nebo mrtev?“ otázal se abbé, když Ambrož dokončil.

Mladík pokrčil ramenoma a pravil: „Nemohu ničeho souditi.“

„Nuže, slyšte, co vám povím,“ řekl abbé. „Za studentských dob měl jsem nerozlučného přítele. Když dokončili jsme theologická studia, bylo nám se rozejíti. Přítel můj, puzen jsa neodolatelnou touhou hlásati víru Kristovu v zemích pohanských, odebral se do Říma do misijního ústavu, odkud jakožto misionář vyslán byl do jižní Afriky. Před třemi lety obdržel jsem od něho dopis, v němž líčil mi své setkání s jakýmsi kapitánem, jenž dle jména zdá se býti vaším otcem. Na dopis tento byl jsem upozorněn jménem vašim, když mi Blaise vyprávěl o svém přátelství s vámi. Nemohl mi však ničeho bližšího říci o vaší minulosti — a já, domnívaje se, že zpráva o domnělém otci vašem vám bude mila, pozval jsem vás k sobě. — Zde jest dopis mého přítele misionáře — čtěte.“

Kněz vzal do ruky listinu, do níž byl průběhem svých otázek nahlížel, a podal ji Ambroži.

Dopis byl datován: Na pobřeží Sofala z Jižní Africe r. 1864. Misionář nejprve zevrubně vypisoval své poměry, což Ambrože méně bavilo, a proto zrakem rychle přelétl tato místa.

Pak poloblasitě četl: „K večeru dne 2. září roku 1843. vypukla mořská bouře a prudce zuřila po celou noc. Chatrč má otřásala se děsným vichrem. Téměř po celou noc ani oka jsem nezamhouřil. K ránu bouře se utišila, a když se rozednilo, vyšel jsem na pobřeží pozorovat moře. Semo tam na břehu se procházeje, uzřel jsem mezi ostrými skalisky ztroskotaný člun. Kvapil jsem k němu veden jsa myšlénkou, že v něm anebo poblíž něho může býti nešťastník, jenž by potřeboval mé pomoci. Prohlédl jsem zevrubně trosky člunu, pátral jsem po nejbližším okolí — ale po lidském tvoru nebylo nikde ani stopy. Domníval jsem se, že dnešní bouře rozkotala loď, a její mužstvo že uteklo se do člunův, z nichž jeden rozbit vězel tuto na skaliskách. „Lidé zajisté všichni zahynuli,“ myslil jsem si, poklekl a modlil jsem se za spásu jejich duší. Ale jakési tušení nepopřávalo mi klidu. Skončiv modlitbu, spěchal jsem po břehu dále, pátraje obezřele, zda snad přece někde nenajdu stopy po nějakém nešťastníku. Bůh sám vedl mé kroky. Když přestával jsem již doufati, že bych koho vypátral, spatřil jsem na břehu, jak se zdálo mrtvolu na

znaku ležící. Pospíšil jsem k ní. Byl to mladý asi 32letý, hezký muž v uniformě kapitánské. Šat jeho byl rozedrán a nasáklý. Zdálo se, že kapitán dlouho s vlnami bojoval, až posléze přece v zápasu tom podlehl.“

Ambrož hluboce vzdychl. Srdce prudce mu bilo. Četl dále:

„Chtěl jsem se však přesvědčiti, zdali muž ten skutečně jest mrtev. A tu při ohledávání seznal jsem, že srdce jeho slabě bije. Rychle použil jsem všech prostředků, abych jej přivedl k vědomí. Mé úsilí se zdařilo. Otevřel oči. Dlouhým asi zápasem s vlnami byl k smrti vysílen. Pohlédl na mne mdlým pohledem, jako by se tázal, kde jest.

Pověděl jsem mu, kdo jsem a kde jest.

„Díky!“ zašeptal italsky.

Pak, jakoby náhle se byl na něco rozpomenul, křečovitě sáhl na to místo svého kabátu, kde obyčejně bývá náprsní kapsa. V těch místech byl však jeho kabát nadobro rozedrán, a kapsa vytržena. Kapitán zdál se něco hledati — pak náhle vyrazil ze sebe děsný výkřik a omdlévaje, skácel se zpět do mého náručí. Z jeho zoufalého sáhnutí si na prsa, z vytřeštěného pohledu, jímž kolem se byl ohlédl, domníval jsem se, že jest poraněn na hrudi. Seznal jsem však, že nikoli. Po chvíli, kdy kapitán zase ze mrákot se probral, podařilo se mi dovésti jej do své chatrče a tam uložiti na lůžko. Zmocnila se ho prudká horečka. Z jeho blouznění poněkud učinil jsem si neúplný pojem o jeho minulosti. Nejčastěji volal: „Peníze, peníze! — pak: Ženo, ženo! Ambroži!“ —

Dvě veliké slzy perlily se Ambroži po tváři.

„Trvalo to dosti dlouho, nežli podařilo se mi jej vyléčiti. Mnohdykráte pochyboval jsem o jeho uzdravení, ale pevná jeho tělesná soustava posléze přece zvítězila. Byl tuze sláb a sklíčen tak, že se mi zdálo, že jej tísní svědomí. Zpočátku mi nedůvěřoval. Pak časem, kdy pozoroval mou péči, již jsem mu věnoval v jeho nemoci, a když viděl, s jakou důvěrou ke mně přicházejí moji černí osadníci, — počal se ke mně nakloňovati. Několikráte v nemoci tázal se mne, pohlížeje na mne zkoumavým zrakem, nenalezl-li jsem tenkráte, když moře na zem jej vyvrhlo, nic poblíž něho. Já ovšem odvětil, že nikoliv — neboť skutečně nejen na tom místě, kde kapitána jsem nalezl, ale ani na celém pobřeží nenašel jsem ničeho, co by mohlo míti s kapitánem nějakou spojitost. — Jakmile mohl opustiti lože, byla prvá jeho cesta z chatrče na mořský břeh. Musil jsem ho tam doprovázeti a ukázati mu místo, kde jsem jej nalezl. Opíraje se o mne pátral očima po zemi, jakoby něco hledal. Pak po marném hledání dovedl jsem jej domů. Usedl na lože a dal se do hořkého pláče. Pozoruje můj upřímný soucit k němu, vypravoval mi celou svoji minulost.

Bylo to hrozné vzpomínání. Opustil mladou svou ženu, kterouž byl pojal jen pro značné její věno, opustil i jediné, nedávno narozené dítě. Vzal s sebou věno manželčino — jež ona ve své prostomyslnosti mu svěřila — s tím hrozným úmyslem, že s cesty, na níž jakožto kapitán obchodní lodi se vydával, vícekráte se nevrátí, ale prchne, aby volně mohl užívati života. Věno choti, které měl s sebou, skutečně zabezpečovalo mu veselý život.

Vymyslil si plán. Aby se zdálo, že přišel o život, samoten vydal se ve člunu na lov právě ve chvíli, kdy bylo lze předvídati, že — brzy propukne bouře. Doufal, že bouře setře po něm veškerou stopu. Chtěl doraziti téhož dne ke břehu a tam se ukryti, pak podél břehu plouti k Port Natalu a tam, nebo v jiném kapském městě vstoupiti na anglickou nebo francouzskou loď a přeplaviti se do Evropy — buď do Španěl, do Francie nebo do Anglie. Byl jist, že v Port Natalu se svou lodí se neshledá, neboť ta právě odtud byla vyplula a měla zamířeno k Amirantám. — Ale Bůh trestající rukou Svou zmařil jeho plány. Bouře vypukla dříve, než dosáhl vzdáleného břehu, a prudký vítr hnal člun po bouřících se vlnách. Nastávala noc. Bouře zuřila hrozně, a on na slabém člunku zápasil se životem a smrtí. Úzkostlivě tiskl ruce na prsa, kde byl ukryt jeho poklad — uzmuté věno jeho choti. Smrtelný strach se ho zmocnil. Člun jako ořechová skořepina zmítán byl vlnami. Posléze zlomilo se kormidlo — a hned potom člun narazil na skálu, převrhl se, a on padl do moře. Nadlidskými silami zápasil s vlnami, snaže se dostati na člun . . . ale marně. Vysílen jsa ztratil vědomí. — Procitl až mým přispěním — a tu shledal, že jmění, jež nepoctivým způsobem chtěl si osvojiti, jest proň ztraceno . . . Patrně při úsilí, dostati se z vln na člun, roztrhal si oděv, v němž peníze měl ukryty — a moře je pohltilo!

Nemoc a výčitky svědomí změnily jeho povahu. Viděl v tom zřejmě prst Boží, který jej stihl v okamžiku, kdy zlý čin chtěl vykonati . . .

Co měl nyní si počíti? Z počátku byl na velikých rozpacích. Vrátiti se domů jako žebrák k ožebračené manželce? A jak se vrátiti, nemaje prostředků ku přeplavbě? A kromě toho byl nejbližší přístav daleko, tuze daleko, a cesta k němu obtížna a nebezpečna i pro člověka zdravého, opatřeného vším, čeho třeba k cestování nehostinnou pouští — nerci-li pro něho, nemocí schátralého, seslábléhо na těle i na duchu.

Posléze se rozhodl. Poprosil mne, by směl se mnou zůstati a mně v díle mém pomáhati Svolil jsem, a on zůstal. Naučil jsem ho řeči svých černých osadníkův, a on pomáhal mi je vzdělávati, přilnul k nim a byl jejich učitelem. Velice se změnil! Jeho tichost, klid, skromnost a pokora byly mi živým obrazem kajícího se hříšníka. Nikdy nebyl vesel. Často zastal jsem jej, an stojí na skále a zaslzenýma očima pohlíží v nekonečnou mořskou dáli, jakoby tam za ní po někom toužil. Byl mi milým společníkem ve svornosti prožili jsme spolu deset let . . . Touha po domovu jest však mocná — a on jí neodolal. Rozhodl se vrátiti se do Evropy. Já ho nezdržoval, ačkoliv bolestno bylo mi rozloučiti se s ním. I on truchlivě loučil se se mnou a s místy, která po tak drahně let jej přátelsky hostila, a kde pobyt přinesl požehnání jeho duši a s ním i úplný převrat jeho povahy. Doporučil jsem jej svému představenému v Kapsku spolu s prosbou, by mu byl pomocen ku přeplutí do Evropy. I vydal se Leandr de Valdemari, bývalý kapitán, na cestu do Kapska, provázen jsa několika černochy, kteří nemohouce se odloučiti od „dobrého bílého otce“, jak jej nazývali, vyprovázeli jej dále než přes polovinu daleké cesty. — Co stalo se s kapitánem — nevím. Dostal-li se šťastně do Kapska a odplul-li odtud — není mi známo.“

V dopise dále uvedeny byly podrobnosti z rodinného života Valdemariho, ty, na něž abbé Delacroix na počátku svého hovoru s Ambrožem se byl dotazoval.

„Nuže, jak jste spokojen s touto zprávou?“ tázal se abbé, když Ambrož dotčený dopis odložil.

„Není pochybnosti, jest to můj otec,“ pravil Ambrož temně. „On tedy žije . . .“

„Jestli Prozřetelnosť popřála mu šťastné cesty z Kapska do Evropy,“ dodal abbé.

„Můj otec, můj otec,“ šeptal Ambrož a oddal se přívalu citů zpola bolestných, zpola radostných. Pak se vzmužil a řekl: „Pane abbé, ničeho více o něm nevíte?“

Abbé se jemně, sotva znatelně usmál. „Bohužel,“ pravil, krče ramenoma, „moje zprávy jsou tuze kusé.“

„Neodnímejte mi naději, pane abbé, zapřísahám vás, slitujte se nade mnou! Zajisté nabyl jste ještě jiných zpráv o mém otci . . . prosím, povězte je ubohému synu!“

„Milý pane,“ odvětil kněz, „věnoval jsem mnoho píle tomu, abych něčeho se dopátral. Nebudu vám tajiti, z jakých příčin: — znalť jsem vašeho otce dobře, též i vaši tetu, jeho sestru, — ba, pamatuji se i na jeho rodiče.“

„Ah, vaše slova mne překvapují, pane abbé, — ale věřím jim úplně a očekávám toužebně vašeho vysvětlení.“

„Jak?!“ pravil abbé zamyšleně, více sám k sobě, „mám vám odhaliti tajemství, jež po drahná léta nosím ukryté v duši?“

„Pane Delacroix, neváhejte tak učiniti, vidí-li se vám, že můžete tím mně nebo někomu jinému prospěti.“

Abbé přešel několikráte po komnatě, otočil klíčem u dveří, by byl jist, že jich nikdo nepřekvapí — pak vážně zastavil se před Ambrožem a pravil: „Pane de Valdemari, jsem stár, chci použiti dnešní příležitosti, bych vyjevil vám své tajemství, neboť skutečně prospěch osoby mně milé vyžaduje, byste je znal. Nestranným pozorováním a přeptáváním se na příslušných místech přesvědčil jsem se, že jste šlechetný mladík . . . Mohu vám tudíž bez obav otevříti srdce. Pravda? Ale prve než tak učiním, slibte mi, že to, co vám povím, bude i vaším tajemstvím, jehož neprozradíte, pokud nezemru, anebo pokud sám tajemství to neprojevím, nebo vás k tomu nesplnomocním.“

„Slibuji!“ zvolal Ambrož. (Pokračování.)

Francie antiklerikální za doby francouzsko-pruské války roku 1870.

Píše **E. D' Avesne.**

(Pokračování.)

Bylo by zbytečno líčiti různé nehody, nastalé v tomto všeobecném zmatku. Stávalo se, že několik osob bylo povoláno na jediné místo. Tak sešli se na prefektuře de la Haute-Savoie pánové Julius Philippe a pan Jousserandot. Pan Philippe přijel dříve, dne 7. září;

pan Jousserandot dne 9., a téhož dne odeslány ministerstvu následující depeše:

Od pana Philippa: „Přijel sem pan Jousserandot, jmenován byv prefektem pro Horní Savojsko. Mne jmenovali jste depeší z minulé neděle prefektem téhož místa, a bývalý prefekt zároveň obdržel rozkaz, aby mi službu ihned postoupil. Proč toto dvojí jmenování, které vám velmi špatně poslouží u obyvatelstva zdejšího kraje? Já úřaduji již třetí den, a mohu doznati, že za sympatie všech. Račte mi nejdříve odpověděti."

Od pana Jousserandota: „Přišed do Annecy nalézám tu pana Julia Philippa prefektem. Byl jmenován depeší. Dálo se to snad zatímně, než by došel pravý prefekt? Bezpochyby . . . ."

Pan Julius Philippe zůstal jediným prefektem horního Savojska ...

Panu Jousserandotovi bylo však třeba zadostučinění: Právě byla se odstoupením pana Petra Lefranca uprázdnila prefektura ve Východních Pyrenejích. Psalť pan Lefranc ministrovi, dne 9. září: „Poněvadž zdejší vlastenectví jest toliko pouhou místní vášní, a republikáni stejně jsouce výlučni, jako včera jejich protivníci, účastenství těchto zamítají, vzdávám se úřadu. Jmenujte rychle mého nástupce."

Pan Jousserandot přijal, a již dne 14. září telegrafoval: „Přijel jsem včera večer a potěšil se milým uvítáním. Republika má v Perpignanu velmi pevné kořeny. Mám velkou důvěru. [1])

* * *

Neměli arci všickni žadatelé štěstí pánů Philippa a Jousserandota, a třeba na př. v Marseillu pánové Delpech a Rouvier byli z prostých obchodních zřízenců jmenováni hned prefekty nebo jenerálními tajemníky, zůstávali jiní oběťmi své nešťastné hvězdy a musili pro jiné opustiti místa svá.

Nepříjemných a přečetných nehod dožil se při hledání úřadu pan Blache, který chtěje si pojistiti kandidaturu do národního shromáždění ve Varu, dal se dne 4. listopadu voliti za komisaře Obrany kraje Alpes-Maritimes. Avšak tamní prefekt pan Petr Baragnon držel ve svých rukou otěže civilní i vojenské moci departementu a výborně si, dle výroku pana Gambetty otce, z této vážné situace pomohl.

„Buďsi Blache jeho podřízeným! Ne-li, vzdá se raději místa, což byl vedle mínění pana Gambetty otce, bylo velikým neštěstím a nebezpečenstvím pro Nicu. Pan Blache přijal zatímně podřízené postavení, a proto v odměnu jeho povolnosti bylo usneseno, že pan Baragnon nabídne vládě, aby jmenoval podprefektem v Pugetu-Théniersu pana Tardyho otce z Toulonu. Tím byla kandidatuře pana Blache pojištěna podpora důležitého listu toulonského, jehož redaktorem byl pan Tardy syn. Než, běda! Zároveň s touto výbornou

[1]) Rap. pana Boreau-Lajauadie. str. 18, 19, 20. Někdy jmenováni pro jeden úřad dva funkcionáři, jindy zase jmenován jediný pro dva úřady. Viděl jsem depeši jmenující mého kollegu podprefektem a zároveň vládním prokurátorem. Šťastný volenec arci vybíral, a zvolil si podprefekturu.

nabídkou, spěchající po telegrafu panu Laurierovi, protektoru pana Blache v Toursu, prchala z Nic̆ů jiná depeše, určená pro paní Crémieuxovou. Byla následujícího obsahu: „Laurier vyslal do Nice občana Blache: Prosíme, ať mu pan Crémieux ustanoví nejdříve jiné působiště, Jeho přítomnost tady budí nevyhnutelné svár̆y, a již již začínají se ozývati hlasy pro úplně klidný náš departement velmi nebezpečné. Pro nás stačí pan Baragnon.“

Tato depeše byla podepsána panem Alfonsem Karrem, Gambettou otcem a ještě několika občany nicejskými. Pan Baragnon ji toliko odeslal.

„Nazejtří dopustil se pan Blache neopatrnosti, že odejel za svými záležitostmi do Draguignanu. Pan Baragnon nedal si ujíti příležitosti a telegrafoval vládě: „Zapřísahám vás, abyste ho zadrželi v Draguignanu.“

Marná péče! Pan Laurier získal pro pana Blache pány Crémieuxa, Glais- Bizoina a Fourichona, a tak se stalo, že pan Blache se vítězně vrátil na prefekturu nicejskou, ano, že pan Baragnon byl přinucen postoupiti mu svůj úřad. „Nepochopitelno,“ zvolal tehda pan Gambetta otec, „nebyti uzavřené Paříže, všecko bych napravil.“

„Den příjezdu pana Gambetty syna do Toursu byl pro pana Baragnona zásvitem naděje, pro pana Blache dnem hrůzy. Na rychlo dopsal panu Laurierovi a Steenackersovi. Jménem republiky žádal nového ministra vnitra, aby zaujal k němu postavení rozhodné a pověděl vše, co mohl, aby si zaručil přízeň. Povedlo se mu jen z části. Byl sem vyslán pan Marc Dufraisse se zvláštní plnou mocí. „Vítám jej s radostí,“ psal ubohý pan Blache, „rád mu posloužím, jen mi nechte titul prefekta.“

„Pan Marc-Dufraisse sebral však titul pro sebe; ale přičinil se Blachovi o náhradu a navrhl jej za prefekta Dolních Alp, odkud uznával za velmi nutno vypověděti bez meškání pana Esmenarda-Dumazeta. Nepodařilo se mu. Pan Dumazet zůstal, a panu prefektu nezbylo než podržeti si pana Blache jakož komisaře Obrany, jakkoli byl přece vládě vyložil, že úřad komisaře Obrany všude jest zbytečným, nejlhu však přímo nebezpečným. Od té chvile bylo mu největší a stálou péčí zbaviti se pana Blache. „Pošlete Blache do Toursu,“ psal ze dne 3. listopadu, „stanovte mu úlohu zbavující jej všeliké činnosti politické v jižních departementech.“ — Dne 5. listopadu zdálo se mu, že už sám úlohu takovou nalezl: „Vyšlete Blache do Florencie, aby u Senarda přezvěděl něco o úkladech italské vlády v Nice.“ Dne 6. chápe se jiného rozhodnutí. Píše ministru spravedlnosti: „Starý příteli, potřebuji křeslo jenerálního prokurátora při některém malém dvoře, neb aspoň místo prvního jenerálního advokáta při vyšším soudě. Chambery by výborně vyhovělo. Máte něco podobného? Ne-li, uprázdněte některé místo několikerým přesunutím. Vážné politické příčiny vyžadují, abych se domáhal okamžitého vyhovění v této věci. A kdo jest tu jeho chráněncem? Pan Blache, „advokát z nejproslulejších a nejvzácnějších v Provenci. Vynikaje duchem, rozvahou politickou i oddaností republice, dostojí jistě slavně úloze naň uložené.“

„Dne 8. listopadu uchyluje se pan Marc-Dufraisse k panu Crémieuxovi: „Milý starý příteli, jste plnomocníkem i členem vlády, a mimo to i předním delegovaným v Toursu. Jest tedy v moci vaší, oč žádám: Můj kandidát nepředčí-li jich, vyrovná se zajisté všem

dvacíti sedmi prvním jenerálním advokátům republiky. Prosím tedy, povolejte pana Blache v hodnosti prvního jenerálního advokáta k některému apelačnímu soudu, nejraději v kraji jižním. Já sám obětuji se úloze zachovati Nicu Francii. Jeť zajisté maličkostí vyhověti mé pokorné prosbě. Moje stolice práv čeká na mne stále v Curychu, a vláda tamější uvítala by mne s otevřenou náručí."

Depeše ani listy pana Marca Dufraissa neznají té doby jiného předmětu. Brzy uděluje mu prefekturu Varskou, nebo zase vedle úmluvy s Gentem nastoluje jej v Dolních Alpách. Získá proň jenerálního prokurátora z Aixu, který snaží se dobyti mu místa zástupce v Marseillu. „Toť sice velmi chabá odměna za jeho služby, ale dobrý Blache přijme." Byl by ovšem raději přijal váček vicepresidenta tábora Alpinského, avšak smůla jeho byla s ním již srostla.

* * *

Mnohdy byli nově jmenovaní funkcionáři úřady svými zamítnuti. Pan Freycinet, alter ego pana Gambetty, jest jmenován prefektem Tarn-et Garonny. Ihned vyslána jest z departementní komise depeše panu ministrovi: „Máme čest sděliti s vámi, že jmenovaný prefekt, pan Freycinet, jenerální rada, jest od republikánů montaubanských považován za reakcionáře. Jest to vládní kandidát císařství."

Republikánské komité ze Saint Julienu vede si věrně dle tohoto příkladu. Sotva bylo zvědělo jméno podprefekta pro departement určeného, zaslalo telegram vládě: „Annecy, 13. list. 1870. 3 hod. večer. Čís. 5359. Republikánské komité v Saint-Julienu ministru vnitra v Toursu. — Nelze nám přijati pana M.... jehož jmenovali jste prefektem saint-julienským. Zanechal velmi bídnou pověst v Genevě; zejména jest známo, že tam udržoval hernu, špatný dům...

Komité v Saint-Julienu: Duval et Mérard, delegovaní.

Viděl prefekt Julius Philippe."

Arci podprefekt také nemeškal odpověděti a telegrafoval rovněž: „Saint Julien, 14. list. 1870. 4 hod. Čís. 272. — Podprefekt Rancovi, vnitro, v Toursu. Nepatrná menšina protiví se mému jmenování. Prefekt odročil je na neurčitou dobu. Hospodaří dobře. Jeden žádá okkupaci Švýcar, druhý vzpírá se předpisům. Nebudete-li jednati rázně, ocitne se země v rukou klerikálů. — M."

Jiná ukázka téhož druhu je z departementu Vaucluse:

„Avignon, 15. září. — Jean Saint-Martin nebude nikdy opravdovým podprefektem. Zasluhuje místo, leč nikoli toto. Poujade."

Za tři neděle po té jest pan Saint Martin navržen za jenerálního tajemníka prefektova. Nová depeše páně Poujadova.

„Prefekt Vnitru v Toursu. Není možná, aby pan Jean Saint-Martin, advokát v Aptu, byl jenerálním tajemníkem. Zneuctil se nedávno veřejnou pranicí. Nevýslovně lehkomyslný a neopatrný."

Poujade."

Nebyly však honby takové jen po místech prefektů a podprefektů, nýbrž obléhána i jiná výnosná místa. Pravá válečná výprava všech divých nepřátel nepotismu.[2]) Pan Thourel, jenerální prokurátor

[2]) Dne 2. prosince telegrafoval pan Spuler prefektovi Bouches-du Rhônskému: Náš přítel žádá, aby nebyla místa v úřadech obsazována osobami, které

v Aixu, zaslal šest depeší ve čtrnácti dnech, aby se domohl pro synovce místa zástupce. Pan Heřman Duportal, který synu svému opatřil ředitelství zbrojnice toulouské, byl asi již tenkrát obviněn z nepotismu u ministra. Telegrafuje panu Crémieuxovi:

„Toulouse, 20. září 1870., 6 h. 7 m. Čís. 1051. — Prefekt ministru spravedlnosti v Toursu. — Dovoluji si doporučiti vám na předsednické křeslo soudu ve Blidahu pana Pavla Pagésa, zkušeného advokáta, který zaujímá přední místo mezi advokáty, jest výborným hospodářem a obdržel mnoho hlasů do jenerální rady. Jeho syn jest mým zetěm, vysvětlíte si tedy snadno, jak by mne potěšilo jeho jmenování, i že bych vám byl vděčen. A. Duportal."

Býti otcem zetě prefektova, bylo již dostatečnou zásluhou v době, kdy pan Saint-Gresse, jenerální prokurátor toulouský, prohlásil jisté osobě, jež mu nabízela kandidáta: „Ó, my máme již mladého advokáta, který se vyznamenal ve klubech a spolcích, a jenž má tudíž přednosť." (Dép. t. I. str. 288.) Není-liž to dostatečnou zásluhou?

Vždyť ostatně byla činěna jmenování zhola na zdařbůh. O čtvrté hodině na př. byl některý kandidát nazván neschopným pro prefekturu, v hodině páté však dostavilo se mu náhle nadání, a prefekti, kteří se tou dobou do všeho míchali, organisujíce úřady, vysýlali depeše neslýchaně si odporující, v době několika hodin.

Dne 9. září o 4. hod. 55 m. večer telegrafoval pan Chalemel-Lacour ministru spravedlnosti: „Mluví se o Andrieuxovi za prokurátora republiky. Toť zhola nemožno".

Téhož dne o 9. hod. 21 m. večer píše: „Navrhuji Andrieuxa, prvního jenerálního advokáta. Mluvil jsem s ním po odeslání první depeše. Jeho jmenováním získáme bouřlivou stranu lidu, a on sám se zmírní" V telegramu pro ministerstvo vnitra dokládá ještě: „Jmenování Andrieuxa jest nutno, abychom získali zdejší agitatory a umírnili Andrieuxa. Vyhovte mu."

Běda jen, že byla v krátce všecka místa zaplavena. Nemohl také každý býti prokurátorem nebo zástupcem, nemaje třeba právnického diplomu, jehož magistratura vyžadovala. Spokojili se tedy někteří a žádali začkoli.

„Avignon, 20. října 1870., 2 hod. 10 m. večer. — Prefekt Vnitru. Potřebuji nevyhnutelně a ihned nadaci v lyceu avignonském pro Eugena Davida Guillaberta. Poujade."

„Avignon, 21. října. — Prefekt Vnitru. — Žádám výslovně o nadaci v avignonském lyceu pro syna Davida Guillaberta, starosty z Carpantras, v nepatrnou odměnu za třicítiletý boj pro republiku.

Poujade."

---

by se mohly potom dovolávati příbuzenství nebo přízně. A hle, za čtyři dny, aby projevil, jak pojímá praktické konání uvedeného přísného nařízení, telegrafuje prefektovi lyonskému: „Žádám vás soukromě, byste přijal pana Josefa Luca... Jsem mu zvláštním přítelem... Přeji si, byste proň vyhledal úřad ve vaší správě...

Tento způsob vylučování z úřadů všech, kdož by se mohli dovolávati přátelství nebo příbuzenstva, byl ku podivu rychle pojat nesmírnou většinou funkcionářů všech odborů.

„Avignon, 9. října 1870. 7 hod. 55 m. večer. — Poujadovi u Genta, vojenské komité v Toursu. Bourrelly připomíná svou žádost ve příčině tabákového skladu v Avignonu, uprázdněného od měsíce června. Bourrelly." (Dép. offic. II. 154.)

„Nice, 31. ledna 1871. 8 hod. 45 m. večer. Čísl. 7659. — Prefekt Steenackersovi, jenerálnímu řediteli, Bordeaux. — Staral jsem se o vás více, nežli si myslíte. Buďte tak laskav a jmenujte hned zítra slečny Cottové, sestry prefekta varského, první, ředitelkou pošt v Aupsu a druhou ředitelkou tabákového skladu tamtéž. Marc-Dufraisse."

„Nice, 31. prosince 1870., 5 hod. večer. Č. 7264. — Jenerální komisař jenerálnímu řediteli v Bordeaux. — Nynější přednosta tabákových skladů pan Bonnaire jest bývalý poslanec italského parlamentu. Jeho služné obnáší 6.000 franků. Vymozte jeho odvolání nebo demissi. Toto místo výborně by příslušelo Daumasovi.

Marc-Dufraisse."

„Drahý pane Delpechi, dvěma mým kollegům z obecní rady vede se velmi špatně. Statečný Barthélemy, zedník, nemohl již pohnouti ohazovačkou po celé trvání republiky. Nemohl byste mu opatřiti místo druhého okresního ředitele prací? Mějte se dobře. A. Labadié."

„Orange, 28. října, 11 h. 50 m. — Esquirovi u Marseillu. — Alfred Naquet a Ranc žádají mne, zdali byste jim nemohl opatřiti místa centrálních komisařů. Brochet, lékař."

Někdy zas byla depeše výkřikem úzkosti, volajícím očkoli:

„Draguignan, 15. listopadu 1870. — Jenerální tajemník ministru vnitra v Toursu. .... uvelebte mne tedy, kam chcete, ale ihned, abyste mne zbavili té nemilosti. Hledejte jen. Není možná, byste nenašli prázdného místa, hledajíce od prefekta až ku správci choromyslných.

Bremont."

* * *

Neškodí také poznati, jak pánové o sobě soudili, když se úřadů ujali.

„Besançon, 6. ledna 1871. — Velitel 7. divise ministru války v Bordeaux. — Myslil jsem, že bude mi v čele úřednictva Doubského najíti muže, a zatím setkávám se se ženou, která poškozuje autoritu.

Rolland. (I. 258.)"

„Toulouse, 21. prosince 1870. — Místopředseda jihozápadního tábora Laurierovi v Bordeaux. — Prefekt gerský vrhne se dnes na vás, podávaje demisi, neudělíte-li mu zvláštní plné moci. Tím byste velmi uškodili celému Gersu, kde již beztoho zavedl největší nepořádek. David a Brun přidávají se k mému vyzvání, abyste takové malicherné touhy rázně zamítl. Lissagaray."

„Mont-de-Marsau, 20. října 1870. — Prefekt Vnitru v Toursu. Myslím, že K.... je blázen." — 21. října. — „Půjde-li K... jak se

praví, s poselstvím do Španěl, bude snad potřebí, abyste jej dal střežiti.“ — 21. večer. — „K... je dokonalý blázen... Maze.“

„Montpellier, 21. září 1870. — Prefekt delegovanému vnitra a generálnímu řediteli v Toursu. Podprefekt v Béziersu sesazuje soudce, policejní komisaře, starosty, a to vše na vlastní vrub, ničehož neoznámiv panu prokurátoru ani mně, jakkoli jsem jej nedávno přátelsky poučil. Nelze s ním obstáti. Žádám o napomenutí. — 28. září. „Vernhes jinde snad možný, jest v Béziersu nemožným.“ — 29. prosince. — „Vernhes již dávno jest neschopen. Lisbonne.“

„Nice, 10. prosince 1870., 9. hod. 5 m. ráno. Č. 5912. Jenerální komisař, prefekt, Rancovi, řediteli veřejné bezpečnosti v Toursu. — Carré vám dopsal o bližší zprávy ve příčině jakéhos P... žurnalisty, který se nazývá vaším přítelem. Odpovězte nám, prosím, telegraficky. Muž ten, jak se praví, málo počestný, tropí nám tu velké nepříjemnosti. Marc-Dufraisse.“

„Nice, 12. prosince 1870., 11 h. 40 m. ráno. Č. 5925. — Prefekt Vnitru a Spravedlnosti v Toursu. Pan P..., opilec, který pod rouškou revolucionářského republikanismu hanebně mne napadl v listě, jehož byl redaktorem, odjíždí, jak se praví, do Bordeaux, žádat za mé sesazení. Zpravuji vás o jeho návštěvě, abyste jej přijali, jak zasluhuje. Poněvadž prohlásil, že obviní i mého jenerálního tajemníka Eugena Carré, prosím, abyste ani na okamžik nepochyboval o dokonalé.... tohoto. Marc-Dufraisse.“

* * *

Chceme arci rádi věřiti, že všecka tato přísná oceňování nebyla úplně zasloužena, přece však vyznáváme, že jen těžko lze se ubrániti nedostatku shovívavosti tomu, kdo připomene si některá jmenování tehdejší doby.

V Daxu byl jmenován policejním komisařem jistý F. G., který, dle svědectví prefektova byl „odsouzen na pět čtvrtí roku pro krádež“. (I. 369.) Tu byl by se přece dal nalézti jiný!

V Lyoně záleželo komité veřejné bezpečnosti z následujících osobností:

Timon, centrální komisař, odsouzený dne 10. prosince 1856. pro přistoupení k tajné společnosti ku tříletému vězení, 100 frankům pokuty a pětileté zápovědi v konání živnosti; ve měsíci říjnu 1868. pohnán před soud pro účastenství v krádeži hedbávi (v aféře Berliozově); dne 17. července 1870. prohlášen úředně jeho úpadek; dne 2. srpna odsouzen pro politickou vzpouru na 48 hodin do vězení.

Chol, odsouzený dne 11. srpna 1853. druhou vojenskou radou v Lyoně k šestiměsíčnímu vězení pro nepoddajnosť a později pro sběhnutí. Později byl stíhán pro členství v Internationále, vypovězen z kraje dne 19. března 1871. za své nepřítomnosti v záležitosti zavraždění velitele Arnauda.

Bêne, odsouzený dne 24. února 1858. pro členství v tajné společnosti, v záležitosti „Marianny“ k osmnáctiměsíčnímu vězení a dne 27. ledna 1869. na měsíc do žaláře pro vzpouru a urážky policejního úřednictva.

Payet, odsouzený dne 18. února 1868. ku čtrnáctidennímu vězení pro podvod při prodeji a dne 13. prosince 1871. (čtvrtou válečnou radou v Lyoně) ku pětileté vazbě pro popuzování k občanské válce.

Lagarnier, odsouzený dne 21. srpna 1848. k šestiměsíčnímu vězení pro nezákonné zatýkání osob a libovolné zabavování jejich majetku.

Michalet, odsouzený dne 18. března 1861. k sedmiměsíčnímu vězení pro krádež a podvod.

Jacomard, odsouzený dne 20. listop. 1851. k šestiměsíčnímu vězení pro prodej předmětů z výzbroje.

Blanc, stíhaný r. 1870. pro účastenství v internationále.

Boisson, odsouzený 1. v Grenoblu, dne 7. prosince 1842. pro krádež na 4 roky do káznice; 2. dne 22. ledna 1843. pro krádež obilí k témuž trestu; 3. dne 27. dubna 1863. pro zmocnění se funkce na 1 měsíc do vězení; 4. dne 4 října 1869. pro týž skutek k témuž trestu a 5. dne 6. prosince k šestiměsíčnímu vězení pro nezákonné zatýkání.

Servelle, stíhaný pro zhotovování falešných peněz a odsouzený dne 2. srpna 1871. (1. vojenskou radou v Lyoně) k šestidennímu vězení pro potupení velitele veřejné bezpečnosti.

Thozet, odsouzený dne 31. srpna 1868 císařským dvorem v Lyoně ku čtyřnedělnímu žaláři pro zmocnění se úřadu a dne 21. dubna 1870. pro podvod na čtyři měsíce.

Rieaux. odsouzený 1. dne 31. srpna 1849. pro buřičství, pro útok na republikánské úřady a zásady majetku, pro popuzování k nenávisti občanstva k šestiměsíčnímu vězení; 3. dne 10. srpna 1853 k pokutě 50 franků pro přestoupení zákona lékárnického; 3. dne 23. května 1865. k šestidennímu vězení pro rány a poškození na těle; 4. dne 2. září 1871 na 1 rok vězení pro spiknutí proti bezpečnosti státu.

Penet, odsouzený 1. dne 18. května 1859. ku čtyřnedělnímu vězení pro zneužívání důvěry; 2. 15. listop. 1860. na čtyři měsíce pro úpadek; 3. 31. srpna 1870. k desítidennímu vězení pro buřičské povykování.

Châreres, odsouzený dne 12. července 1870. na šest měsíců pro vzpouru a urážky.

Régipasse, uznaný vinným úpadku výrokem obchodního soudu lyonského dne 17. list. 1862.; stíhaný ve květnu 1870. pro účast v internacionále a v prosinci 1870. pro pobuřování k občanské válce.

Mallen. odsouzený 31. prosince 1862. k osmnáctiměsíčnímu žaláři a pětileté policejní dohlídce pro veřejné vyhrožování zabitím; a dne 6. prosince 1870. na rok pro nezákonné zatýkání.

Rebend, odsouzený v listopadě 1869. ku dvouměsíčnímu vězení pro zneužití důvěry.

Eymard, odsouzený 1. 1. ledna 1857 v Lillu na šest měsíců pro prodej předmětů z výzbroje; 2. 18. února 1861. v Lyoně k osmnáctiměsíčnímu vězení a pokutě 50 franků pro rány a poškození na těle, pro krádež a veřejné uražení mravopočestnosti.

Benier, odsouzený dne 5. června 1855. ku dvouměsíčnímu vězení pro zneužití důvěry.

Rozet, odsouzený 1. 15. prosince 1864. k desítidennímu vězení pro rány a poškození na těle; 2. 9. dubna 1866. ku dvouměsíčnímu vězení pro týž přestupek. — Dále byli z nich odsouzeni:

Bry, na tři měsíce do vězení pro zneužití důvěry.

Guille, na 4 roky do káznice pro zneužití důvěry, v září r. 1855.

Blet, dne 1. června 1854. k osmiměsíčnímu vězení a 25 frk. pokuty pro zneužití důvěry.

Husson roku 1863. ku čtrnáctidennímu vězení pro rány a poškození na těle.

Coulon 1. 29. listopadu 1853. na čtyři léta do káznice a 2. 19. února 1862. na 6 měsíců do vězení pro tuláctví.

Perrin r. 1869. pro vzpouru a pohanění policejních zřízenců. (Rapport. de M. de Sugny, à l' Assembleé nationale, str. 189., 190., 151.)

* * *

Třeba-li ještě ujišťovati že úřednictvo takto kvalifikované asi nezastávalo výborně svoje různé úřady?

Prefekt lyonský pan Challemel Lacour sesadil dne 22. září náhle patnáct soudců departementu. neuznávaje ani potřeby udati důvodův. Potom tvářil se po nějakou dobu jako odpůrce demagogie, posléze však oddal se jí a byl nejzuřivějším činitelem.

Pan Esquiros v Marseillu byl rozhodným stranníkem výstředníků. Nikdo se mu nevyrovnal v libovolném panování: dal zatknouti pana de la Guéronniére, uvěznit Jesuity, sesazoval úřadníky, kteří vyslovili soud, a vlastní autoritou kázal přerušiti zasedání soudního dvora. Stvořil si pověstnou gardu, která ještě nyní v upomínce jest hrůzou a postrachem marseillských. Náčelník této tlupy psal kdysi Esquirovi:

V Marseillu 19. září.

„Občané Esquirose!

Jest nezbytně třeba, abyste mi udělil neobmezenou moc navštěvovati, zatýkati a uvězňovati osoby republice škodlivé! Právě jsem se dověděl, že bychom měli přísně pozorovati bídnou činnost mnoha Jesuitů, kteří přišli z Avignonu rozmnožit svou zdejší posádku, jakož i policisty, které jsme na štěstí nebo na neštěstí byli propustili, a kteří se nyní proti nám zbrojí. — Mimo to zvěděl jsem o bohaté pokladně, jejíž obsah by našim potřebám výborně posloužil. Očekávaje vašich rozkazů, jsem šťastný, republice oddaný sluha

Velitel pořádku a pokoje Pavel Gavard".

„Občané Esquirose!

Nařiďte ihned, aby moji lidé byli co nejrychleji vyzbrojeni. Vyžaduje toho jistota a obrana republiky. Dovolte mi, abych mohl rázněji zatýkati, a račte se postarati, aby nám mandáty neušly, třeba tu uprchlíků nebylo. Pozdrav a bratrství!

Pavel Gavard."

(Rapp. de M. de Sugny, str. 36. 37.)

Poněvadž plná moc k zatýkání reakcionářů podle potřeby republiky stále nedocházela, uzavřeli gardisté, že se bez ní obejdou.

„Rády bychom věděly," tázala se velitele jedna oběť jejich, „jakým právem vniklo dnes padesát mužů gardy do domu našeho pleníce a ničíce, načkoli přišli. Vešli do domu, nenechavše nám ani času promluviti anebo oznámiti na patřičném místě útok vetřelců. Sehnali všecky dítky do jedné světnice a ostatní osoby domu uzavřeli v jiné; kázali si vydati klíče ode všech místností a obcházeli pak celý dům, nechtějíce připustiti žádného průvodce. Odcizili nám sumu čtyř set sedmdesáti pěti franků, čtyři páry náušnic, prsteny a stříbrný řetěz se zlatým křížem. Tyto předměty náležely našim chovankám. Po té odešli s hrozbou, že se zase vrátí. Prosíme tedy, pane veliteli, abyste nám učinil po právu a postaral se by takové výstupy se neopakovaly. [3])

Sestra Angela, představená sester de la Retraite."

Občané gardisté odpověděli jen pokračováním v plenu. A co činil pan Esquiros při všech těchto útocích? Spisoval provolání! „Občané, psal dne 16. září, takové slohové melodrama, „ženy a vdovy hrnou se ke mně se srdcem rozervaným, volajíce, abych jim vrátil muže, syny, bratry povolané ku praporům. Jen srdce z kamene mohlo by zůstati necitelným při spravedlivém a hrozném jejich bolu! A přece nelze mi při důtklivé potřebě Národní obrany jinak, než odvraceti se od prosících" ....

Dne 22. již změnil ton: „Občané," volá, „... pod praporem republiky a práva vyzývám vás, abychom seřadili se všickni ku zničení nepřítele, cizince. Pálí naše lesy! Aj, nahraďme je tedy lesem bajonetů!..."

Ale mistrovským kouskem tohoto válečného úředníka bylo zajisté provolání následující: „Slyšel jsem, že v některých venkovských obcích členové národní gardy jen velmi nedbale zastávají své vlastenecké povinnosti. I dávám dovolení všem starostům, aby prohlásili za špatného občana každého, kdo by se v době vojenských cvičení oddával hrám anebo zábavám. Netřeba nyní zábav ani cvičení obratnosti, kdy Francie cela je ve zbrani. Nechme koulení, když kulky prorývají posvátnou půdu vlasti ...."

Nešťastný hráč kuželek zavinil všecko neštěstí vlasti: „Znám jej. znám toho muže, a sázím se, že hlasoval pro plebiscit, totiž pro válku! Ať tedy aspoň napraví svoje chyby, ať pyká za zločin vpádu nepřátelského, připraveného vládou hanebné paměti atd. atd....."

Kéž by aspoň byli se na prefektuře spokojili psaním pošetilých provolání! Nebylo by tolik krve vyteklo, a městu Marseillu nebylo by oplakávati smrť tolika dítek.

* * *

„Pan Duportal, prefekt toulonský, pan Cesar Bertholon, prefekt svatoetienský, kráčeli rychlým krokem po cestě libovůle a nepořádku, kterou byl prefekt marseillský vyšlapal. Pan Duportal zavíral také

[3]) Hle, mužům, kteří si dovolili páchati takové zločiny, věnoval kdysi prefekt Delpech svoje provolání, jež dal přibiti na rozích města: „Občané civilní gardy! Zlomyslné pověsti roznášejí se o vás po městě. Vaše oddanosť k republice jest pomluvena, vaše nezištnosť zneuznána; avšak my, my jsme nezapomněli, čím jste byli pro naše město. A proto jménem celé veliké naší obce prohlašujeme vám tuto slavně: Ano, získali jste si velikých zásluh o republiku!"

Prefekt Delpech."

učebné ústavy řeholní, olupoval vlastní mocí kláštery, propouštěl soudce, ba, dospěl tak daleko, že svou vlastní obecní radu zbavil trpělivosti ... Menších špatností, jako nezákonné užívání okresních fondů, jen se hemžilo, tak že si jich veřejnosť již ani nevšímala. Všickni tito prefekti, žurnalisté i advokáti vydávali milliony s podivuhodnou snadností, jakoby byli jejich zákonitými majetníky.

(Leroy-Beaulieu. — La province pendant la guerre.)

* * *

Se stejnou libovůlí vedli si tito lidé i ve příčině svobody občanstva. Zatčené osoby se již ani nepočítaly. Byla prohlášena svoboda, a zatím neslyšel's jiných řečí leč o zatýkání a věznění. Tak zatčeni najednou: V Lyoně jenerál Mazure, velitel divise; v Marseillu pán de la Guéronnière, arcibiskup Dubar, komisař námořnictví atd.; v Grenoblu plukovník Cassagne, místní velitel, a jenerál Barral; v Auxerru jenerál Kersalaun; v Toulouse jenerál Courtois d'Urbal a jenerál Boyer; v Lannemezanu jenerál Cambriels; v Perpignanu místní velitel.

Řeholníci a úřednictvo sdíleli s jenerály slávu býti považováno od hrdinů dne za nepřítele. Bylit vězněni v Marseillu, Lyoně, Toulonu [4]), Draguignanu a jiných a jiných místech, a jako za doby komuny bývali jim společníky v celách ubozí členové dělnictva, zatčení pro liché příčiny. Komisař Timon v Lyoně, jehož vysvědčení soudní čtenáři již seznali, podepsal zatykače na obuvníky, dlaždiče, vozky a jiné, udávaje jediný důvod: „podezřelý ze špehounství; — udán za špehouna; — reakcionář; — pro veřejnou jistotu.“ — Jeden zatykač zvláště byl vydán pro pouhý důvod: „věřitel centrálního komisaře Timona“.[5])

* * *

Svoboda tisku netěšila se větší úctě nežli svoboda osobní. Pan Esquiros, dle svého domnění všemohoucí, vydal téhož dne rozkaz na rozpuštění řádu Jesuitů, vypovězení z Francie všech členů této kongregace, a zároveň i rozkaz na zrušení Gazetty du Midi. Ostatní prefekti, obávajíce se, aby jich příliš nezastínil, jali se o závod zapovídati vydávání listů konservativních. Pan César Bertholon zapověděl Défenseura v Saint-Etienne, pan Testelin Mémorial z Lillu; pan Bedřich Morin hrozil podobným trestem Journalu de Maçon. Pan Engelhard, prefekt maine-loirský, zastavil Union de l'Ouest, která se odvážila protestovati proti rozpuštění jenerálních rad, a zrušil Ami du peuple, proto že patřil témuž majiteli s Union. Hle, toť jediná vina listu, jež dostačí, aby byl odsouzen k smrti! Potom došlo

[4]) „Jsem velmi překvapen a zarmoucen,“ psal dne 4. listop. p. Cotte, prefekt varský panu Crémieuxovi, „že republikánský ministr žádá za propuštění hlavního dodavatele komisí toulonských, úředníka smutné paměti, který zavřel do vězení anebo vyhnal ze země půl okresu toulonského za to, že hájili zákon. Přinutíte-li mne propustiti toho muže, poslechnu, ale zašlu také svou demisi, neboť neručím pak za nic, co se bude díti v Toulouse. (Dep. tel. II. str. 138.)

[5]) Poctiví lidé byli zavíráni, zločinci však propouštěni: v Paříži vrah Eudes; v Toulouse káranec Mégy. V Lyoně otevřela se brána vězení 107 vězňům, odsouzeným pro sprosté zločiny: zlodějství, podvod, zneužití důvěry, zhovadilosť atp. (Enquete parlem. str. 116.)

na brožury, které jsou šmahem zabavovány; cizí noviny zabavují se na hranicích a konečně sáhají dlouhé ruce i po žurnalistech.[6]) Redaktoři listů Province a Union de la Sarthe přepadeni jsou ve svých bytech a vrženi do žaláře, a přece neustávají všickni tito prefekti rozkřikovati svou lásku k rovnosti a končiti každé provolání otřepaným „Ať žije svoboda!"

* * *

Prefekti té doby vykvétali v nejrůznějších odrůdách.

Byl jeden prefekt diplomat, jemuž nestačovala činnosť na domácím kousku hroudy, a kterýž proto udílel rozkazy našim vyslancům. Pan Petr Baragnon posýlal instrukce panu Malaretovi, našemu jednateli ve Florencii. Malaret nejevil velké ochoty, a proto vyzývá pan Baragnon ministra: „Zničte jej a dejte mi moc jednati ve Florencii. — Nebojte se, ohrozí-li hranice, vezmu si v zástavu Monaco".

Byl také prefekt hospodář, který upravoval otázku nájemného a odročoval chvíli obchodních dodávek, jako se dělo na jihu.

Byl jiný prefekt strateg ve světnici, pan Engelhard, který předkládal panu Gambettovi bitevní plány, vedoucí k jistému vítězství.[7])

Byl také prefekt organisatorem bitev jako pan Spuller[8]), který telegrafoval ministrovi: „Ustanoven jsa pro Horní-Marnu, přijal jsem místo války. Proto organisuji bitvu na křídlo Prusů... — Tvořím armádu 40.000 národních gardistů; v čelo jejich postavím 4000 svobodných střelců, jež cvičím za přední voj. Tato mohutná armáda narazivši na křídlo nepřátelské, způsobí mu rány, jež rozlehnou se po Francii. To bude mi důvodem pro vděčnosť země."

Jiný byl prefekt vojín, pan Cyprián Girerd, jenž psal vládě dne 8. prosince. „Jsem pevně odhodlán brániti každou hroudu kraje. Kdybych měl batterii, vykonal bych jiné dílo než vaši jenerálové. Vím,

---

[6]) Znám jest rozkaz té doby: „Ministerstvo války! Pan Dutré, civilní přednosta residence vládní, jest oprávněn žádati na poště o vydání listů zaslaných osobám, které pojmenuje. V Toursu, dne 27. listopadu 1870. Ministr vnitra a války
Léon Gambetta.

[7]) „Angers... ledna 1871. 2 h. 20 m. Č. 16. — Prefekt jeneralu Cléretovi a purkmistru saumurskému. Ministru války Lavelu a Freycinetu v Bordeaux. — Padám s oblak čta vaši depeši; včera sestavili jsme plán, a tu souhlasili jste úplně se mnou; dnes píši v tom rozumu ministrovi, a vy zatím měníte mínění, o ničem mne nezpravivše. Víte přece, že nařídil vám ministr, abyste u mne hledali rady. Jak chcete hájiti nádraží possonierské v samém Possonnièru?... Pravá obrana jest možna jenom na 30 kilometrů od Possonièru v Chateauneuf, Beaugé a Saumuru! Divím se, jak můžete navrhovati opuštění Saumuru a dávati rozkaz brancům z Fontevraultu a Montsoreau, aby zaměřili k Angersu!... Nemohu vám udíleti rozkazů, ale máte dbáti mých pokynů, zasýlám tuto depeši ministrovi, který rozhodne o ceně mých návrhů a vašich bitevních plánů. Engelhard."

Hle, jak mluvili prefekti s jenerály armády!

[8]) Ku snazší představě o úloze pana Spullera v Horní Marně podáváme depeši jeho bratra, zaslanou panu prefektovi: „Abys viděl, drahý příteli, jakých obtíží jest nám vystáti, a zároveň, abys pak shovívavě hleděl na ty, kteří zápasiti musí s takovými strastmi, a ještě nésti odpovědnosť, zasýlám ti, co píše podprefekt langreský. Viz: „Udělujíce plnou moc prefektovi langreskému, ničíte Langres, jediné středisko obrany našeho kraje. Nikdy nebudou důstojníci jacíkoli poslouchati prefektů. Toť konec konců. Guignet."

Rozumí se, že tento nemůže zůstati podprefektem. Navrhni někoho, bude schválen... Nevíš-li nikoho, piš, najdeme. Spuller."

(Dép. off. II str. 328)

že bych zadržel nepřítele. Dokázal bych mysliveckými ručnicemi, co náčelníci armád nevyvedou ani děly.“

A ještě jiný byl prefekt jenerál, jako pan Antonín Dubost, který zasýlal následující telegram statečně osvědčenému důstojníku, stojícímu před Prusy:

„Alençon. 12. ledna 1871. 8 h. 6 m. Č. 7503. — Prefekt plukovníkovi Buffardovi v Mêle sur-Sarthe. — Zdá se mi, že ztrácíte úplně hlavu. První ctností vojínovou jest chladnokrevnost při pohledu na nebezpečenství.“

Byl ť vůbec velmi bojovný. Hrdinský jeho podpis zříti lze i na následujících depeších:

„Prefekt starostovi města Bellême: Nepřipustím, aby pět pruských jezdců beztrestně projíždělo městem. Zatkněte je vy sám, dávám vám výslovný rozkaz. Ant. Dubost.“

„Prefekt podprefektovi Mortagnovi: Co se u čerta zase ještě ptáte? — Jděte těch pět hulánů zatknout sám a zvláště nedejte žádnému uniknouti.“ — 8. ledna. — „Jen rázně a směle, pane podprefekte, doznáte, že tak nejlépe postrašíte nepřítele. Nemusím vám teprve připomínati, že první povinností republikánského úředníka jest neopouštěti místa leč ve chvíli nejvyšší nutnosti, a třeba-li i čestně zemříti. (9. ledna.)

„Prefekt purkmistru v Beaumont-sur-Sarthe: Oznamuji vám, že, nevyhodíte-li do povětří oba mosty beaumontské ihned po obdržení této depeše, totiž most železniční i silniční, jakož i vůbec jiné mosty ve městě, budete jat, postaven před vojenský soud a na místě zastřelen. Dubost.“

„Prefekt plukovníku Buffardovi: Obsaďte velmi silně Montisambert a jenom několik mužů nechte v Mêlu...

„...za takových podmínek, plukovníku, jste-li muž, a nejsou-li vaši lidé baby, jste nepřemožitelným Dávám vám však výslovný rozkaz, abyste zemřeli všickni do posledního spíše, než abyste o krok ustoupili... Ant. Dubost.“

(Pokračování.)

Johanna d'Arc — Panna Orleánská.

Dle různých výpisků vypravuje **Aug. Senz.**

(Dokončení.)

Nastalo jaro r. 1430. Na začátku března odebrala se Johanna s královským dvorem do města Sully. Odtud poslala listy různým městům, Karlovi VII. oddaným, vybízejíc je k vytrvalosti a pak, co nás Čechy nejvíce bude zajímati, také list Husitům, ve kterém jich napomínala, aby se smířili s církví katolickou. Až k nám Čechům zaznával tenkráte její výstražný hlas, ale v nejbližší blízkosti zanikla slova její vanutím větru, neboť dvořanům více se líbily zpěvy potulných zpěváků nežli rada Johanina, aby se chopili meče.

Dvorský život, v němž jako nastrojená parádní loutka bez vlastní vůle byla jenom posudkům milců královských vystavena na odiv, zošklivil se brzo Johanně. Proto nedivme se, že proti vůli královské, která ji poutala k nečinnosti, ve květnu r. 1430. opustila dvůr královský, ani se s králem nerozloučivši. Odešla s vojskem asi 2000 mužův, aby pomohla městu Compiegne od burgundského vojska obleženému. Snad doufala, že král po nějakém čase opět, jako již dvakráte, ji bude následovati na bojiště; než, tentokráte se zklamala. Král Karel zůstal nečinně v Sully, a ani vůdcové nehodlali jí více poslouchati. Místo šlechetného vévody Alençonského a statečného Dunois měla po boku muže, kteří uměli sice máchati mečem, ale neznali velké plány navrhovati nebo prováděti.

Obyvatelé compiegneští nabyli přítomností Johaninou mysli, a vojsko městské podniklo dne 23. května výpad na tábor burgundský. Než zdá se, že vítězství nechtělo více Johanně přáti. Útok byl odražen, a Francouzové byli donuceni k ústupu. Ústup dál se nejprve v úplném pořádku; než, na zdvihacím mostě před branou města nastal brzy zmatek. Každý hleděl první dosáhnouti ochranných hradeb; jeden předbíhal druhého, a což bylo nejhoršího, na mostě smíchali se prchající Francouzové se stíhajícími je Burgunďany. Marno bylo napomínání a povzbuzování Johanino. Samotna postavila se prchajíc poslední s bojiště ještě s několika rytíři valícímu se nepříteli s mečem v ruce na mostě na odpor. Chvíli zadržela sice stíhající, než, konečně byla také stržena do proudu prchajících. Úprkem utíkali Francouzové do města, s jásotem hnali se pronásledovatelé za nimi. Městský velitel Flavy díval se s hradeb na smutné divadlo a poznal nebezpečí, jaké by městu nastalo, kdyby se podařilo nepřátelům zároveň s Francouzi vniknouti za hradby. Proto rozkázal most zdvihnouti, bránu zavříti a zatarasiti právě před samou Johannou. Tak od svých opuštěna, s několika jenom průvodci ocitla se Johanna uprostřed davu nepřátel. Na útěk nebo na ústup nebylo možná pomýšleti; proto srdnatě postavila se proti stihatelům. Všichni její průvodcové, bratr její Petr klesali jí po boku jeden po druhém, — až konečně nastala i jí osudná chvíle. Šest burgundských vojáků strhlo ji s koně, odzbrojilo a donutilo ji vzdáti se vůdci burgundského vojska, Janu Lucemburskému.

Tak upadla Johanna dne 23. května r. 1430. do zajetí. Čtrnáct měsícův uplynulo od onoho dne, kdy byla jako od Boha poslaná ochranitelka francouzského trůnu králi představena, a vyplnila se na ní věrně slova, jež byla po korunovaci Karlovi pověděla: „Použijte mne, neboť nebudu žíti přes rok.“ — Vítězná její dráha byla dokonána, nastala jí doba utrpení.

Když Johanna byla zajata, nastala veliká radosť a jásot ve vojsku anglickém, které zrovna tak Johannu nenávidělo, jako se jí obávalo. Vůdcové angličtí neváhali tvrditi, že zajetí „dívky ďáblovy“ znamená vítězství dobra nade zlem, věci spravedlivé nad nespravedlivou; v tom, že zajata byla Johanna, patrně že se jeví prst a trest Boží. Všechna její proroctví, její zjevení a skutky byly rozhlašovány za pouhou lež, za mam a klam.

Byla-li však skutečně pravda Božího poslání Johanina jejím zajetím vyvrácena? Nikoliv! odpovídají na tuto otázku největší a nejváženější dějepiscové. Vždyť Johanna sama předpověděla, že nebude

déle žíti a působiti nežli rok. Zajetí předpověděli jí také její Svatí. Zajetím dokončeno bylo její působení, než, nikoli její poslání. Právě naopak, zajetí a smrť její jsou korunováním, posvěcením jejího poslání. Nebyti zajetí Johanina, mnohý rys její povahy byl by nám zůstal záhadným, nevysvětleným; — nebyti jejího hrdelního procesu, bylo by nám její působení vždy zdálo se pouhou středověkou legendou, a ne událostí historickou.

Nepřátelé její nevěděli pro ni vymysliti nic horšího, nic potupnějšího, nežli hanebnou, potupnou smrť na hranici. Potupnou smrtí chtěli památku její pokáleti, její svatou pověsť zničiti, a zatím právě její smrtí postavili jí pomník, před nímž později sami s úctou a hanbou skláněli hlavy, když brzo potom poznali, že vše bylo vlastně dílem jenom nezkrocené zloby. Krásná a vznešená postava Johanina září v utrpení a pokoření takovým leskem, jaký jenom kanonické procesy kolem hlav světců rozlévají. Krásná, vznešená byla Johanna na dráze vítězných skutků válečných, ale krásnější, vznešenější jeví se nám v utrpení, hlavně ve spletitém, úskočném procesu, o kterém však nechceme se v těchto výpiscích šířiti. Dá-li Bůh, promluvíme o něm jindy obšírněji. Zde chceme jenom ještě kratince připomenouti bolestné Johanino utrpení a její potupnou smrť.

Žalosť věrných Francouzů, hlavně vojska a venkovského lidu odpovídala radosti Angličanův „Johanna jest zajata, co se bude díti dále? Bude naše ochranitelka bez ochrany mstivému nepříteli ponechána, či ujmou se jí její přátelé?" Tak asi nebo podobně tázali se občané francouzští. Zajisté bylo předem povinností krále a jeho rádcův, aby Johannu, která tolikráte život pro ně obětovala, vyrvali z rukou Angličanů. Vždyť měli tolik vznešených zajatých Angličanův a mohli proto pomýšleti na výměnu. Pak bylo povinností duchovenstva francouzského, které po tolika zkouškách uznalo její Boží poslání, netrpěti, aby se s Johannou nakládalo jako s čarodějnicí a kacířkou. Než, bohužel, král mlčel. a mlčelo kněžstvo. Ba, nemlčelo jenom, mnohem hůře vystoupilo proti Johanně; arcibiskup remešský, jsa zároveň vrchním kancléřem francouzským, vydal list, ve kterém z dobrého sice úmyslu prohlásil: „že Bůh dopustil, aby Johanna byla zajata, protože ve hříšné hrdosti libovala sobě v bohatém oděvu a nejednala prý dle rozkazu Božího, nýbrž jenom dle vlastní své libovůle." Takovým způsobem hleděl arcibiskup věrnému lidu francouzskému polehčiti v jeho zármutku.

Nebylť to tedy jenom Angličané a Burgunďané, kteří nad pádem Johanny jásali a ji usmrtili. — Královští rádcové, ba sám král Karel VII. jest to, kteří smrť Johanny zavinili, jimž proto smrť její věčnou bude hanbou, stálou potupou.

Dle práva válečného patřila zajatá Johanna Janu Lucemburskému, poněvadž jeho vojáci ji byli zajali. Proto poslal ji také Jan Lucemburský jako vzácnou kořisť na svůj hrad Beaulie, obávaje se o ni v širém táboře. Než, brzy přihlásili se ještě jiní majetníci. Vrchní inkvisitor pařížský žádal, aby mu byla vydána, jelikož prý jemu patří souditi ty, kteří svým bludem, čarami lid svádějí. Proti němu vystoupil zase s nároky nehodný biskup beauvaisský a tvrdil, že jemu patří Johanna, protože byla zajata v jeho diecési (!). A když marně žádal o vydání Johanny, nabídl Janu Lucemburskému ve jménu anglického krále 10.000 korun za vydání Johanny. Zajisté jediný to

případ v dějinách, aby biskup nabízel peníze za ovečku, na kterou má duchovní právo.

Vévoda lucemburský Jan dlouho zdráhal se Johannu vydati. Snad kojil se nadějí, že „kupní cena“ (abychom ji tak pojmenovali) Angličanů bude od Karla VII. přeplacena. Když však král pramálo se o osud Johanin staral, vydal ji přece za uvedenou cenu jejím úhlavním nepřátelům. Tak bylo s Johannou kupčeno jako s nějakým zbožím. To jediné bylo ji při tom aspoň ke cti, že byla koupena za cenu, jaká nabízena byla jenom za zajaté krále, nebo dědice trůnů královských. Neboť více peněz, než 10.000 korun, nesmělo býti ani za zajatého krále požadováno.

Dokud byla Johanna v rukou vévody lucemburského, snášela trpělivě všecky útrapy ve vězení doufajíc, že bude brzy zase propuštěna na svobodu. Skromně a důvěrně oddávala se do vůle Boží. Než, když jí bylo oznámeno, že má vydána býti Angličanům, celé nitro její náhle se změnilo. Byla najednou nepokojnou, rozčilenou, popuzenou. „Raději chci zemříti, než abych vydána byla Angličanům,“ stále opakovala svým strážcům. — Tou dobou asi doslechla také zprávu, že Compiègne nemůže se déle udržeti, že se chce poddati Angličanům, a všichni obyvatelé od 7 let že mají zemříti mečem. Zpráva ta ještě jednou, naposledy, vzpružila jejího bojovného ducha. „Neumírej! Zachraň se útěkem! Snad se ti podaří ještě Compiègne osvoboditi!“ tak napomínalo ji stále svědomí. Než, zároveň zjevili se jí opět její Svatí a napomínali ji k mírnosti, trpělivosti a varovali ji před útěkem. Povstaly spory mezi jejími svatými rádci a vlastní její vůlí, a poprvé oněch Johanna neuposlechla. Úzkostí, strachem a starostí byla tak pomatena, že, aby se osvobodila, skočila s věže 60 stop vysoké, v níž bylo její vězení. Vědomí zbavena zůstala ležeti pod věží, a strážcové, když ji nalezli, pokládali ji za mrtvou. Než, podivno. Ani jednoho údu neměla zlomeného, ani pohmožděniny neutrpěla, toliko krátký čas byla zbavena vědomí.

V listopadu r. 1430. vydána byla Johanna od vévody lucemburského Angličanům a postavena před soud, jemuž předsedal nehodný biskup beauvaisský Petr Cauchon. Vyšetřování, jež bylo s ní zavedeno, dotýkalo se nejzávažnějších otázek Božího řízení světového a života duševního, zároveň však s nemenší bedlivostí a pílí protřepávány v něm nejnepatrnější okolnosti života a jednání lidského. Rozsudek po dlouhém vyšetřování a nevýslovném tělesném i mravním utrpení zněl: Smrť upálením.

Marně snažili se někteří soudcové, přesvědčeni jsouce o nevinnosti dívčině, rozsudek zmírniti; nemohlit potlačiti ďábelskou zlobu ostatních. Angličané chtěli smrti Johanině, a proto marno bylo všecko vzpírání. Biskup Petr Cauchon, nehodný to pastýř oveček sobě svěřených, sám spěchal do vězení Johanina oznámit jí rozsudek, aby se mohl popásti na úzkostech nevinné dívky. Oznámení hrozné smrti skutečně tak ji poděsilo, že vypukla v úpěnlivý nářek. Než, kdo z nás zazlí toho nevinné devatenáctileté dívce, že děsila se způsobu smrti, o němž věděla, že považován byl za největší potupu a za skvrnu nesmazatelnou? — Brzy však se Johanna upokojila a obrátivši se k biskupovi pronesla osudná slova, která později Petra Cauchona všeho klidu zbavila: „Biskupe, umírám vinou vaší!“

Potom vyzpovídala se ještě svému zpovědníku Martinovi Ladvenümu, přijala tělo Páně a klidně s odevzdanou myslí a srdcem Bohu očekávala, až ji vyvedou na hranici. —

Než, proč pak chtěli Angličané proti vší spravedlnosti Johannu zrovna upáliti?

Vrchní velitel Bedfort nazval Johannu hned po první své porážce stvořením ďáblovým a hned tenkráte slovem tím byl již začátek, postup i konec jejího vyšetřování předurčen. S Johannou nemělo se nakládati jako s válečnou zajatkyní, nýbrž jako s čarodějnicí, s bludařkou. Jako kouzelnice, jako kacířka měla umříti na hranici. Tvrzení Angličanů nezakládalo se ovšem na pravdě, než, to jim pranic nevadilo.

Nezkrotitelné záští Angličanů bylo sice zpočátku namířeno proti Francii a proti králi Karlovi VII. Když však Johanna všechno konala pro Karla VII. ve prospěch své vlasti, proti Angličanům, tu musilo se záští Angličanův obrátiti i proti ní. Než, co Johanna konala, nekonala z moci své, nýbrž, jak tvrdívala, z moci a z rozkazu Božího. Johanna slovy „jsem od Boha poslána," vyslovila myšlénku, jíž boj mezi Francouzi a Angličany stal se bojem pro Boha a proti Bohu. Angličané byli v boji tom poraženi, byli tedy poraženi z vůle Boží, jejich snažení nelíbilo se tedy Bohu, bylo nespravedlivé. Než, tuto svou nespravedlivost nechtěli Angličané uznati; proto nikterak nesměli dopustiti, aby Johanna, původkyně jejich porážky, byla považována za poselkyni, vykonavatelkyni vůle Boží. Kdyby byli Johannu jenom tělesně zničili, nebyli by dosáhli svého cíle, vždyť myšlénka přetrvá svého myslitele, tvůrce ... Proto dříve, než Johannu tělesně usmrtili, musili ji zničiti mravně. A toho docílili právě odsouzením k smrti na hranici. Na hranici byli upalováni jenom čarodějníci a kacíři. Byla-li Johanna upálena, byla tím prohlášena a uznána za čarodějnici, za kacířku, za nástroj ďáblův, a tím bylo i její poslání a působení odsouzeno. Všecka její vítězství, osvobození Orleansu, korunování krále v Remeši, nebyly více skutky Božími, nýbrž skutky ďáblovými. Vítězstvími Johaninými nebyla tudíž zničena čest Angličanů, nýbrž právě naopak pokálena byla čest Francouzův. Vždyť pomocí ďábelskou nevítězívá věc spravedlivá. Anglie mohla po upálení Panny Orleanské opět a ještě snad pyšněji než dříve pozvednouti hlavy, mohla s novou odvahou svou nespravedlivou věc prohlásiti za spravedlivou a proti neoprávněnému králi francouzskému vytáhnouti k novým výbojům do pole.

* * *

Dne 30. května r. 1431. o deváté hodině ranní otevřely se dvéře vězení Johanina, a Johanna v dívčím oděvu vydala se na trnitou cestu, která ji hanou a hanbou, utrpením a konečně plameny dovésti měla k rajským výšinám.

Na náměstí nedaleko kostela našeho Vykupitele sbito bylo dvoje lešení, jedno pro duchovní, druhé pro světské soudce, uprostřed pak mezi oběma nanesena byla hranice. Děsné ticho rozhostilo se po celém náměstí, oči všech upřeny byly na Johannu, která s tichou oddaností, pevným krokem vstoupila na hranici. Ještě jednou přečten jí byl rozsudek biskupa Petra Cauchona, naposledy podal jí zpovědník k políbení kříž, a hranice byla zapálena. Pomalu plížily se z dola

plameny po hranici k jejímu tělu. Když je počala Johanna již cítiti, prosila svého věrného zpovědníka, by odstoupil a ze zdáli jí ještě kříž s obrazem Ukřižovaného ukazoval, aby při pohledu na ukřižovaného Spasitele mohla vypustiti duši. Za chvíli vzplanula hranice jedním plamenem Než, nadarmo očekávali soudcové pláč a kvílení. Vroucná, hlasitá modlitba řinula se ze rtů dívčiných. Ruce měla křečovitě sepjaty na prsou, a když již cítila v dusivém dýmu, že přestává jí srdce bíti, naklonila hlavu a vyšším hlasem počala se modliti: „Ježíši, můj Ježíši!“ .... a vypustila čistou, zbožnou duši. — Modlitbu svou domodlila se až v nebesích.

Po celém náměstí nebylo oka, jež by se nebylo zarosilo slzou soustrasti. Mnozí, a mezi nimi i někteří soudcové, přemoženi výčitkami svědomí, zděšeni prchali s místa hrůzy. Francouzové i Angličané plakali, ba i po tváři biskupa Petra Cauchona kanuly slzy, které zajisté před Bohem naň budou jednou žalovati.

Tak skonala Johanna, odloučena od svých rodičův, opuštěna od krále a svých přátel, mučennickou smrtí na hranici.

Leč sotva bylo poslání Johanino bolestnou smrtí skončeno, již cit a vědomí, že nevinně upálena byla světice, proniklo srdci nejenom lidu, nýbrž i těch, kteří její smrť zavinili, a vědomí to všude působilo mocí zdrcující. Tajemník krále anglického Jan Tressart, navrátiv se bolem rozhořčen a sklíčen domů s popravního místa, hlasitě naříkal: „Všichni jsme ztraceni, neboť upálili jsme světici, jejíž duše dlí u Boha.“

A zajisté, — tak zbožně, tak oddaně do vůle Boží, se jménem Ježíš na rtech, neumírá kacířka ani čarodějnice.

* * *

Johanna skonala na hranici, její rámě nedokončilo sice dílo osvobození, ačkoli jí tak bylo od Boha uloženo, než, že se tak nestalo, není vinou její, nýbrž královou a jeho rádcův a milostníkův. Hlavní však zásluha o osvobození zajisté přece patří Johanně. Johanna to byla, která ukázala vojsku dráhu k vítězstvím, Johanna to byla, která vštípila vojsku ducha vítězného, neohroženého, a duch ten nevymizel z vojska s její smrtí, nýbrž působil mocně i dále po její smrti, dokud celá Francie nebyla prosta nepřátel Angličanův, a dokud král Karel VII. s vojskem nevtáhl vítězně r. 1437. do Paříže.

Také památka na Johannu nevymizela s jejím upálením z mysli lidu francouzského, nýbrž právě naopak, čím dále, tím pevněji, živěji se v myslech a v srdcích zakořeňovala. Proto nedivme se, že lid francouzský, ačkoli ji viděl shořeti, ačkoli viděl, kterak popel její byl vhozen do řeky, nechtěl věřiti v její smrť, a že raději, nežli by byl v její smrť uvěřil, popřál sluchu a víry několika podvodnicím, které po Johanině smrti za pannu Orleanskou se vydávaly.

Než, památka na Johannu neměla toliko žíti mezi lidem francouzským. Brzy měla se její památka, její očistěná čeť po celém světě rozšířiti. Král Karel VII. obklopen jsa v letech pozdějších rádci svědomitými, dobře cítil, že se ctí Johaninou úzce jest spojena také vlastní jeho čeť, ba, čeť celé Francie, a proto snažil se všemožně, aby novým procesem r. 1455. zavedeným bezpráví Johanně a tím

celé rodině d' Arc učiněné odčinil. Množství svědků ze všech stavů: duchovenstvo, knížata, rytíři, vojáci, měšťané i prostí horalé, znovu byli o živobytí, o působení a o smrti Johanny vyslýcháni. S neúmornou pílí a vytrvalostí byli vyhledáváni druhové a družky jejího dětství, společníci na vítězném válečném tažení, písaři a soudcové, ba i soudní sluhové, kteří přítomni byli prvnímu procesu, aby vydali svědectví o pravdě. A jaký byl výsledek tohoto procesu?

První rozsudek, znějící na smrť upálením, byl prohlášen za nespravedlivý a zrušen. Johanna d' Arc, panna Orleanská, byla prohlášena za nevinnou, byla očistěna ode vší hany a potupy, která se jí stala tím, že upálena byla jako čarodějnice. Tím byla jí a celé rodině česť opět navrácena. Matka a dva bratři její dožili se ještě toho radostného okamžiku, otce jejího byl již dávno schvátil bol ve chladný hrob.

Mnohem více však ještě zvěčnilo památku panny Orleanské vděčné potomstvo. Péro, štětec i dláto umělcovo budovaly jí pomníky; o světové její důležitosti v dějinách shodli se všichni dějepiscové nejrůznějších národů. Než. nejkrásnější památka byla jí přece jenom vždy věnována od věrného, vděčného francouzského národa. Mučednicí, světicí, ochranitelkou trůnu a národa francouzského jmenuje již po čtyři století lid francouzský chudou pasačku z Domremy, — a z laskavých čtenářů, kteří sledovali její víru a důvěru v Boha, její poslušnosť a zbožnosť, její trapné strádání po celý čas jejího působení, od onoho okamžiku, kdy chopila se meče, až k poslednímu vzdechu na plápolající hranici, zajisté žádný neodepře jí tohoto jména. U Johanny vidíme záři panenské čistoty, vroucnosť horoucí zbožnosti, sílu neoblomné víry, pevnosť nezvratné naděje, moře nejčistší, svaté lásky. Proto s plným přesvědčením můžeme přisvědčiti slovům dějepisce Wallona: „Johanna byla celým svým životem světicí a smrtí svou stala se mučennicí.“

Potvrdí však apoštolská stolice, jak často bylo již o to žádáno, toto všeobecné přesvědčení?

Bohužel bylo v posledním čase vyjednávání o tom, aby prohlášena byla Johanna, panna Orleanská, za světici, přerušeno. Než, doufejme, že se přání lidu francouzského přece vyplní, že Johanna za svatou přece bude prohlášena, a pak zajisté milliony a milliony uvítají zprávu tu s radostí. A dějiny minulosti? — Ty zajisté nebudou tomu ani v nejmenším odporovati.

Vojtěch Pakosta.

Píše Tom. Škrdle.

Dne 11. července r. 1892. roznesla se po vlastech našich truchlivá zpráva, že v Pánu zesnul slovutný český básník Vojtěch Pakosta. Zesnulý byl na počátku března t. r. zachvácen náhlou a těžkou nemocí, ze které se však brzy zotavil. Aby nabyl úplného zdraví, žádal za dovolenou a odebral se dne 16. května do Písku, kdež jest bratr jeho František gymnasialním profesorem. Krajina písecká jest k vycházkám velice příznivá, jsouc prostoupena bohatými lesy, vodstvem a travinami. Vzduch není tam tak drsný jako na Šumavě. I nabyl Pakosta výborné chuti k jídlu, a hlava ani dost málo ho nezabolela Jediné, co mu zbylo jako památka na přestálou nemoc; byl oslabený zrak, který se však také znenáhla lepšil.

Dne 3. června t. r. meškal jsem v Písku a hodlal jsem Pakostu navštíviti. Ale tu na cestě k němu uviděl jsem jej v parku, v elegantním obleku, jak se vždy nosíval, i spěchal jsem mu vstříc a podivil jsem se, jak mu tu svědčilo. Mimo černé brýle nebylo po nemoci ani potuchy. Chodili jsme spolu asi hodinu po městě, rozmlouvajíce o záležitostech soukromých i literarních, a pak jsem jej opět v bytě navštívil, abych se mu před odjezdem poroučel; i seděl na divanu, spokojeně si pokuřoval a vesele s bratrem se bavil. Mezi jiným mi vypravoval, že konec prázdnin stráví v Jindř. Hradci a pak že se vrátí do Prahy. Ale Pán jinak usoudil, a Vojtěch Pakosta dne 10. července. večer v Písku skonal.

Vojtěch Pakosta narodil se dne 14. dubna r. 1846. v Deštné u Soběslavi. Byl synem mlynáře v Deštné Františka Pakosty a choti jeho Marie, rozené Strouhalové z Nového Dvora u Deštné. Vojtěch byl ze 5 dítek nejmladší. Nejstarší Karel zemřel v 5. roce svého věku. Druhorozená byla Karolina, která se provdala za Emanuela Saturníka, majetníka domu se zahradou a truhláře v Jindř. Hradci. Ta zemřela za dvě léta po smrti svého manžela r. 1891. Třetí byl Kašpar, jenž nyní spravuje dům v Jindř. Hradci, bratřím po sestře připadlý. Čtvrtý syn František jest nyní gymn. profesorem v Písku.

Vojtěch prožil v Deštné nejútlejší mládí až do roku 5. Roku 1851. koupili rodiče jeho mlýn v Bečicích, 1½ hodiny od Vltavo-Týna. Když bylo Vojtěchovi 6 let, přinesla mu matka z Týna slabikář, a poněvadž škola v Žimuticích skoro jen zimní dobou byla navštěvována, a malému hošíku choditi do ní ze samoty nebylo možná, ježto byla přes hodinu cesty vzdálena, byla jeho první učitelkou matka, výborná čtenářka. Ta naučila jej za několik neděl tolik, čemu by se byl ve škole ani za rok nenaučil. Po třech letech rodiče mlýn prodali a koupili jiný ve Světcích u Deštné, t. zv. Pulpytlů. Odtud teprve r. 1855. počal choditi do školy v Deštné, kdež za krátký čas stal se prvním žákem. Jednou čiperný Vojtíšek při školní visitaci veškeré shromážděné panstvo deklamací rozesmál. Tehdy byl kaplanem v Deštné nynější probošt Vyšehradský a prelát království Českého, Dr. Ant. Lenz.

R. 1857. dne 22. prosince zemřel Vojtěchovi otec, i prodala matka mlýn a odebrala se s dětmi do Jindř. Hradce, aby synové

František a Vojtěch mohli navštěvovati gymnasium a býti pod jejím dozorem. A tu bylo jim nejdříve projíti 4. třídu hlavní školy a osvojiti si němčinu. To dokázali za rok. R. 1859. oba zároveň započali studia gymnasialní a oba brzy vynikli a udrželi se mezi předními žáky po celé gymnasium. R. 1867. vykonali s chvalným úspěchem maturitní zkoušky i odebrali se oba s matkou do Prahy a bydleli na Vyšehradě: František studoval filosofii, a Vojtěch jako externista bohosloví. Živili se dosti nuzně, nalezše podpory Vojtěch u pí. Evy Svobodové a František u p. Nevinného. materialisty. Tu obrátil se Vojtěch na slovutného Fr. Pravdu, svého příbuzného, líčil mu nedostatky a bídu

a byl na jeho přímluvu přijat do semináře, začež Fr. Pravdovi vroucně poděkoval. [1])

V semináři uzavřel důvěrné přátelství s Ferd. Kučerou, nynějším kaplanem Smečenským, a Josefem Sládkem, nyní farářem ve Svojšicích u Kouřimi; tvořili nerozlučný trojlístek. Výtečný vtip Pakostův každou chmuru rozháněl a každé veselí jen rozmnožoval. V seminářské zahradě zaujal trojlístek vždy jedno a též místo. Tam sešel se s alumnem Václavem Benešem. Pakosta četl v originale Petrarku, a Václav Beneš dny a noci hloubal ve starých historiích našeho národa. Už tenkráte psali oba dva: Beneš tiskl, Pakosta však, který již na gymnasiu literárně pracoval, držel se úzkostlivě Horácova:

[1]) V budoucím čísle „Vlasti“ kons. rada V. Hlinka poví nám to obšírněji.

Nonum prematur in annum a jenom něco málo v „Blahověstu“ uveřejnil.

V semináři pojal Pakosta plán, shromážditi kněze literaty v úzký spolek, jenž by vydával samostatný zábavný časopis a pěstoval básnictví a belletrii v duchu křesťanském. Když dlel Pakosta jako novokněz s přítelem Josefem Sládkem v lázních Sternberských, a náhoda je tam svedla s Benešem Třebízským, tehdy ještě alumnem, hledal Vojtěch v Benešovi pro svůj plán spojence, a dlouho spolu o tom rozprávěli, ale nedohodli se, ježto směr Pakostův Benešovi se nelíbil, a rovněž Benešův Pakostovi se nezamlouval.

Pakosta byl na kněze vysvěcen dne 16. července r. 1871. a slavil primici na Vyšehradě. Za kaplana přišel do Černošína, kdež opět vystoupil na veřejnost, a to povídkami podle vzorů Ehrenbergra a Pravdy, podpisovaných dle rodného města pseudonymem „Deštnák“. Na podzim r. 1874. stal se kaplanem v Praze, u Matky Boží před Týnem. Jeho farář Matyáš Heinrich, později kapitulní děkan Karlštýnský, velmi si jej oblíbil a o to pečoval, aby se stal Pakosta kanovníkem na Vyšehradě.

Tehdy založil kanovník Vyšehradský, Dr. Mik. Karlach, tiskárnu a knihkupectví a vydával kalendáře a různé časopisy. Mezi jinými přinesl mu práci také Pakosta, i vyzval jej kanovník Dr. M. Karlach, shledav při něm nadání, aby dále pokračoval, a svěřil mu redakci Výboru kázaní Rychlovského, „Zábav večerních“ a kalendáře „Poutníka“ a kalendáře „Sv.-Václavského“, kteréžto poslední tři podniky řídil Pakosta až do smrti.

V Týně pobyl do r. 1879., pak se stal katechetou novoměstských škol a konečně byl zvolen r. 1885. profesorem na vyšší dívčí škole pražské. Zde ihned usiloval zavésti společné služby Boží a nedělní exhorty, ale narazil na tuhý odpor a úmyslu svého neuskutečnil, na což si často trpce stěžoval.

Všude, v semináři, Černošíně, v Týně i na školách, na nichž působil, jeho milá a ušlechtilá povaha zaujala každého, kdo s ním se stýkal.

Pakosta pokrevním přátelům rád hmotně vypomáhal a hlavně pečoval o bratra a sestru.

Skoro každého roku cestoval: tak poznal veškeré země našeho mocnářství, hlavně Polsku a Tatry, dále Horní Italii, podnikl několik cest po Německu, prošel Dánsko a část jižního Švédska, seznal Belgii a Nizozemí. Mořských lázní užíval v moři Severním (Ostende), v Baltu a moři Adriatickém. Obyčejně cestoval 4 neděle, pak prodléval 14 dní u své sestry v Jindřichově Hradci se svým bratrem Františkem a posledních 14 dní ztrávil pokaždé na Šumavě v Eisensteině. Většinu svých cestopisů vydal v „Hlasu Národa“, jeden i ve „Vlasti“. Když navštívil v Krakově Bol. Jablonského, tu prý Jablonský trpce si stěžoval na svou odloučenost od drahé vlasti. „Sejdeme se brzy“, řekl prý Jablonský k zesnulému. A sešli se, ale docela jinak, než jak se nadáli. Pakosta jest pochován na Vyšehradě, a hlava jeho leží zrovna proti hlavě Boleslava Jablonského.

Hledíc k jeho literární činnosti, Pakosta uložil mnoho prací v podnicích, jež řídil. Mimo to přispíval do „Blahověsta“ a byl horlivým členem katolického tiskového spolku. Jiné časopisy zpočátku Pakostovy práce ignorovaly, ale později redakce „Zlaté Prahy“ a

„Osvěty“ nejednou přímo o básně ho žádaly a také je obdržely. Časem i brněnskému „Obzoru“ veršem přispíval. Nejvíce básní uložil ve „Vlasti“. Každý téměř rok připravil nám dlouhou báseň a mimo to nám zasílal drobné verše. Ve „Vlasti“ bylo uveřejněno celkem 109 drobných básní a 6 povídek veršem: „Jan Hrobník“, překlad z Vl. Syrokomly (roč. I.), „Růže Šumavská“ (roč. III.), „Tomeš sirotek“ (roč. IV.), „Bratři“ (roč. V.), „Marie“ (roč. VI.), „Regina“ (roč. VIII.).

S první sbírkou básní „Listy a květy“ vystoupil Vojtěch Pakosta r. 1884. Roku 1890. vydal druhou sbírku básní pod titulem „Růže a ostny“. Všecky tyto básně byly posouzeny ve „Vlasti“, a referenti se o nich chválou zrovna rozplývají. I psali ku př.: V oboru básnictví jest mistrem zejména co do úpravy verše i lehkosti slohu (Vl. I. 185.). Kouzelně půvabná kresba, lahodnosť formy, svěžesť myšlének — to vše udržuje čtenáře až do konce v milé náladě (Vl. I. 252.). Jeho znělky Šumavské důstojně se řadí k nejlepším básním podobného druhu, které Hejduk i jiní četní pěvci vybásnili (Vl. I. 253.). ... Od té doby, kdy umlkla stříbrostrunná harfa Jablonského, žádný kněz u nás nepěstoval s takovým zdarem poesii lyrickou jako Pakosta (Vl. I. 252.).

Pakosta napsal množství příležitostných básní. Podobné práce mívají cenu pouze okamžitou, ale „příležitostné“ verše Pakostovy jsou skutečným drahokaménkem, jenž světlem svým jiskří stále, a ne pouhým chvilkovým bengalem divadelního effektu .... ony holdují památce mužů ctihodných, zasloužilých, jsouce tak tlumočníky trvalého vděku, jejž jim dluhujeme. (Vl. VI. 958.)

Když v prvém čísle I. ročníku „Vlasti“ uveřejnil „Znělky šumavské,“ pravil nám jistý studující mediciny: Byl jsem dychtiv, jak kněží básní, i vzal jsem do ruky v kavárně Slavii první sešit „Vlasti“, četl jsem básně Pakostovy a byl jsem jejich krásou unesen. Četné učitelky a různí studující s nemenší pochvalou se o jeho básních vyslovovali, a Pakosta sám obdržel mnoho pochvalných dopisů, jejichž obsah nám příležitostně sděloval. I nepřátely básní a básníků Pakosta svou svěží poesií usmířil, tak že se stali horlivými čtenáři jeho povídek veršem. Planeť z jeho básní horoucí láska k církvi, k náboženství, ku vlasti. Čtěme jen ku př., jak opěvuje příchod sv. Cyrilla a Methoda na Moravu (Vl. I. 359. a 417.), aneb jak velebí Šumavu a rodnou naši zemi! Zvláště Šumavu rád a nadšeně opěval. „Vlasti“ byly jeho básně stálou ozdobou, i ztrácíme v něm za nynějších poměrů básníka sotva nahraditelného.

Z povídek jeho a prací prosaických vůbec uvádíme tyto: *a)* ze Zábav večerních: „Tmáři a osvětáři“ (roč I.), „V sousedství“ (roč. I.), „Vzpomínky šedivé hlavy“ (roč. II.), „Vesnická královna“ (roč. IV. č. 3.), „Jiřík, Kaplička u lesa, Na mučidlech“ (roč. V. č. 8.), „Dolorosa“ (roč. VI. č. 1.), „Venkovský reformator“ (roč. VIII. č. 1.), „Komediant“ (roč. IX. č. 5.), „Kovář Šimon“ (roč. X. č. 4.); *b)* z Hlasů katolického tiskového spolku: „Pijavky na zdravém těle“ (r. 1877. č. 3.; rozebráno), „Zlato a pozlátko“ (1879. č. 3. — bylo pojato do sbírky „z Českých dědin“), „Třtina na větru“ (1881. č. 1.), „S proudem času“ (1883. č. 3. — rozebráno), „Jak v Koudelkově křísili“ (1885. č. 1.); *c)* v podílu sv.-Janského dědictví vyšla povídka: „Otcové a děti“ a v Dědictví Maličkých před desíti roky: „Matčin mazlíček“; *d)* mimo to vyšly: r. 1881. „Z českých dědin“, povídky a obrazy ze života, a r. 1889. „Ze statků a chaloupek“, obrazy a obrázky ze ži-

vota, dále „Výklad katechismu“ (Knihovna katechetická č. III., dva díly), „Na březích Baltu“, črty z cest (Vl. VII.) a jiná a jiná drobná pojednání. Ve svých povídkách nestojí Pakosta na té výši jako básník, ale dobrou tendencí, poutavým vypravováním a zajímavou látkou velice přispěl k osvěžení katolického ducha u čtenářů. Podal veřejnosti práce celkem tu slabší, tu cennější, ale některé se mu tak zdařily, že patří k nejlepším toho druhu v naší literatuře. K těmto počítáme na př. Dolorosu, o níž jsme v I. roč. „Vl.“ na str. 383. toto napsali: „Nešťastného sirotka Dolorosy ujme se šlechetný občan pražský Šedina, vychová ji a takořka na vrchol štěstí přivede, v tom však šlechetný tento muž zemře s neplatnou pro dívku závětí, čímž Dolorosa na výši slávy přivedená vždy více a více klesá v chudobu, až ji nalezne Dr. Kalina v tom bytu, odkud ji Šedina jako malého sirotka odvedl. Dr. Kalina vezme dívku k sobě, jeho matička ji ošetřuje, a když se Dolorosa uzdraví, vyjasní se poměr těchto dvou šlechetných srdcí, která se již dříve milovala a jež zlolajná ruka od sebe odtrhla.

Děj jest založen na širokých rozměrech, pojímá v sebe mnoho osob, které tvoří v povídce harmonický celek, a jehož středem jest od počátku až do konce Dolorosa. Vše se otáčí okolo této osoby, ale způsobem tak rozmanitým, tak poutavým, tak milým, že čtenář s napjetím a zálibou sleduje celý děj až ke konci a s uspokojením odkládá knihu, vida, že nešťastná Dolorosa dojde přece štěstí a že ty, kteří jí ublížili, stihl zasloužený trest..... i řadíme tuto Pakostovu práci, a to jak originalností látky a myšlének, tak i provedením, k nejpřednějším belletristickým prácem tohoto druhu v literatuře české“.

O jeho překladatelské činnosti dávají svědectví tato díla: Básně Šimona Gregorčiče, předního pěvce národa slovinského; „Desátý bratr“, slovinský román, napsal Jos. Jurčič; z polštiny přeložil povídku „Strašný dědeček“ od Marie Rodziewiczewny apovídky: „Štěstí na vsi“ od Lukaszkiewicze a „Středa“ od Vincence Kosiakiewicze (Vl. IV. 871.). Těmito pracemi budil přátelství a vzájemnost slovanskou.

Z Gregorčiče přeložil 60 básní, které byly podány v rouše českém v převodu bezvadném a plynném, že originalu se vyrovnají... Jestit v tom zcela zjevna obratnost péra Pakostova, jež šťastně překonalo veškeré potíže, jak slovné, tak rytmické, jichž jest v originale velice mnoho. (Vl. III., 643—44).[2])

Vedle této činnosti řídil Pakosta, jak jsme již uvedli, „Večerní Zábavy“, o nichž se vyslovil referent Vlasti (Vl., 965.) farář Filip Šubrt takto: „Kdekoliv je nějaká knihovna pro lid, a mají sbírku tuto buď celou, buď z části, dají nám za pravdu, tvrdíme-li, že není tak hned jiné podobné sbírky, která by tolik ochotných čtenářů měla. Sotva přijde některé číslo, již obchází mezi čtenáři, a pořáde se po něm některý pídí, až je všickni přeříkali. Svědectví

[2]) O jeho poměru k Šim. Gregorčičovi uvádí „Hlas Národa“ ze dne 17. července t r. tuto zajímavou episodu. Když posledně přijeli Slovínci do Prahy, byla v Měšťanské besedě na jejich uvítanou uspořádána veliká slavnosť. Předmětem pozornosti byl tehdy básník Gregorčič. A tu přihodilo se rozmarné qui pro quo. Praví se, že Pakosta svou tvářností velice upomínal na Gregorčiče. Povstane řečník a delší dobu mluví o zásluhách a významu Gregorčičově... Pakosta pozoruje, že řečník mluví k němu... v rozpacích poslouchá... v tom řečník k němu přistoupí s pohárem a praví: „Nuže, Bohem posvěcený básníku — přijmi ode mne tuto zdravici.“ A zardělý kněz praví: „Ale..... já nejsem Gregorčič — já jsem — Pakosta“.

to, kterak zná pořadatel, co lidu se zamlouvá a co mu svědčí. Podává v této sbírce práce většinou zábavné, ale v každé kryje se jádro ethické, skoro každá umí dotknouti se člověka v jeho nitru a buditi v něm nejen chuť ke čtení, ale i zálibu ve ctnostech. K tomu není tu nic víře a mravu [3]) závadného, ačkoli všecky ty spisy nesmějí se ovšem i dětem půjčovati.“ A farář Fr. Jiří Košťál píše dne 19. července t. r. ve „Večerních Novinách“: „... nikdo neupře, že redigoval „Zábavy večerní“ obratně a s náležitým výběrem a s náležitým zřetelem k tomu, co by hodilo se pro náš lid a co ne. Mohu se v té příčině opříti o mínění zkušených půjčovatelů knih z kruhů duchovenstva, a ti všickni řeknou a dosvědčí, jak rád měl náš lid „Zábavy večerní“.“

Ke vší této práci redigoval Pakosta po mnoho let kalendář sv.-Václavský a Poutníka. I v nich ukládal své básně a své povídky, hlavně pak humoresky. Efektní výjevy, plné zdravého humoru a komiky stíhají se v jeho humoreskách ráz na ráz. Tím, že hlavní povídku uveřejňoval v obou kalendářích, došla velikého rozšíření.

I stalo se tak jméno Pakostovo známým po všech vlastech českých, a rovněž i mezi jinými kmeny slovanskými. I literati nekněží velmi si ho vážili. Uvádíme tu úsudek z feuilletonu „Večerních Novin“ z čísla již jmenovaného, jak jej slyšel farář Fr. Jiří Košťál v důvěrném kroužku v Praze u Choděry. „Řekl jsem,“ píše, „že jsem byl u Pakosty. Ah, Pakosta, to je duch — co píše, píše klidně, řekli bychom akademicky, ale zase s jakým citem a zanícením!“

Kdo tuto velikou literarní činnost Pakostovu probírá a při tom považí, že byl při své literarní činnosti zpočátku kaplanem a potom katechetou a že skoro každé prázdniny cestoval, namane se mu bezděky otázka, jak mohl tak mnoho vykonati? Pakosta měl železné zdraví a železnou vytrvalost v práci. Ráno ve škole učil a odpoledne literarně pracoval. Vždycky, kdykoliv jsme k němu v 8 letech přišli, seděl u svého psacího stolku, kouřil a pracoval: buď četl rukopisy, buď psal verše nebo povídky.

Večer se procházel po Praze a pak šel domů, nebo (v úterý a ve čtvrtek) do Měšťanské besedy, kdež se scházíval s přítelem K. Tippmannem. Měli tam zvláštní místo v rohu do ulice Vladislavovy a tam při přátelských rozhovorech určili jméno tomuto listu: „Vlasť“, což bylo od valné hromady družstva přijato a přeneseno na celý spolek.

V této činnosti chtěl i po prázdninách pokračovati, nebo jsou zachována jeho slova: „Víc — více ještě bych rád“, — ale Pán usoudil jinak, a dne 12. července rozezvučely se zvony chrámu u sv. Štěpána v Praze, kamž četní ctitelé a přátelé jeho spěchali a kdež zřeli smutným okem na katafalk černým suknem zastřený, na němž byla uložena kovová rakev s tělesnou schránkou zemřelého pěvce Vojtěcha Pakosty. [4])

Po obou stranách hořelo 10 svící a 4 u nohou rakve, kdež na černém sukně uloženy byly věnce, které darovali jeho přátelé, ctitelé

[3]) Vyjímáme povídku Hanuše, jež se ani pro dospělé nehodí.

[4]) V Písku konal se pohřeb dne 11. července v 10 hodin dopoledne. Kondukt vedl kanovník Jos. Ctibor za asistence 11 kněží. Sexta píseckého gymnasia věnovala krásný věnec z navštívenek s trikolorou. Mrtvola byla doprovozena na nádraží a tam vykropena.

a hlavně žákyně vyšší dívčí školy. Requiem sloužil metropolitní kanovník Dr. Fr. Krásl za asistence četného duchovenstva domácího a pražského a 6 alumnů. U vedlejších oltářů sloužili mše sv. Jan Libertin, kaplan od sv. Apollináře, a Karel Tippmann, katecheta dívčího paedagogia, věrný to druh zesnulého.

Když byl oficiant mrtvolu v chrámě vykropil, hnul se průvod na hřbitov Vyšehradský. Průvod zahájily žákyně vyšší dívčí školy, a za rakví kráčeli příbuzní zesnulého, četná řada duchovenstva a jiných jeho přátel a příznivců. Na hranicích fary Vyšehradské převzal vedení průvodu Dr. Mik. Karlach, sídelní kanovník a farář Vyšehradský, s asistencí domácího duchovenstva. I provázeli jsme Pakostu na posvátný Vyšehrad. U basiliky Vyšehradské sňali jsme s vozu rakev a nesli ji do chrámu a po skončeném „Salve regina“ neslo nás 6 kněží Pakostu ke hrobu a tam jsme jej sami uložili k věčnému spánku. Kanovník Dr. Mikoláš Karlach při modlitbách u hrobu poklekl a stěží se zdržel slz, a i nám téměř všem kanuly slzy po tváři, neboť jsme se posledně loučili s mužem, jehož jsme si vysoce vážili a od něhož jsme pro naši katolickou literaturu ještě tolik očekávali.[5])

Requiescat in pace!

Výlet do Berlína a do Drážďan.

Od **B. Hakla.**

(Dokončení.)

Berlín podruhé.

Vystoupivše z nádraží, použili jsme, že do večera ještě bylo daleko, ostatku dne k tomu, abychom se podívali do zoologické zahrady, kteráž jest vzdálena od Postupimského nádraží takořka několik kroků.

Založena byla r. 1844.; avšak od r. 1869., kdy jest pod správou Dra. Bodina, znamenitě se zlepšila a stala se jednou z nejoblíbenějších zábavných míst Berlínských. Zařízena jest na způsob parku; je tu i restaurace; i hudba odpoledne a na večer hrává; tu možno ve stínu seděti a poslouchati, anebo se procházeti a rozličná zvířata si prohlížeti.

V tomto parku, po anglickém způsobu, rozestavena jsou tu a tam rozličná stavení pro různou zvěř, z nichž zvláště vyniká dům pro antilopy ve slohu arabském a pro slony, po způsobu indické pagody. Slonů bylo sedm, a krásných exemplárů, z nichž jeden i všelijaké kousky prováděl. Vzácných čtvernožců, ze severu i jihu, východu i západu; ptactva všeho druhu, velkého i malého, všech tvarů i barev bylo hojnost. Tu možno studovati přírodopis, baviti se celé hodiny! Šelem nezdálo se nám býti mnoho; za to viděli jsme pěkné žirafy, zebry, pakoně, lámy, gazely a všecko možné; jediné hrocha jsme ne-

[5]) Pozn. Jak „Hlas Národa“ ze dne 13 července t. r. oznamoval: z našich spisovatelů — nekněží — nedostavil se mimo Táborského — a my dodáváme, Tom. Jirouška a říd. učitele V. Špačka, jenž z venku schválně do Prahy přijel — na pohřeb svého literarního soudruha — nikdo. A přece Pakosta klonil se vždy k mírnější straně duchovenstva a psal i do „Osvěty“ i do „Zl. Prahy“ i do „Světozora“.

viděli, ten tam asi není, za to však ohromný nosorožec, jemuž po kýtách kůže visela, jako ohromné rytířské pláty. Tu děti jezdily i na vyšňořeném velbloudu a na osliku za 3 pfeniky, pro zábavu. Co stojí práce, ošetřovati to vše a co nákladu!

Z této zahrady jest nejkrásnější část západní, jezerní park a kolem Rousseauova ostrova, kde na jezírkách v zimě vše jezdí na železkách a v létě na loďkách. Na blízku jest krásný mramorový pomník Bedřicha Viléma III. od Drake. Jsou zde rozkošné partie; jedno rameno Sprévy tu protéká; protisochou pak jest socha královny Luisy od E. Encke z r. 1880. — Dále pak na silnici zvané „Královradecké“ stojí socha Göthe-ho od Schapera. Mimo to jest v ohromném parku mnoho soch starších a rozličných skupení. — Pobyvše zde až do večera, vsedli jsme na pouliční dráhu a jeli ku svému bytu.

Třetího dne opět časně ráno zbudila nás vojenská hudba; vojáci táhli za město na cvičení. Mnozí obaleny měli šišáky bílým papírem (nepřátelé). Ti, kteří neměli hudby, když táhl na př. prapor sám, měli tambory a pískače, jak se mnozí na to z r. 1866. zde pamatují. Lid je silný a zdravý.

Příštího dne prošli jsme nejprve ráno onu znamenitou, velice dlouhou ulici, zvanou Friedrichstrasse; ta táhne se příčně od náměstí „Pod lipami“ až k okrouhlému náměstí, zvanému „Belle alliance“, jistě půl hodiny; je tu mnoho krásných paláců, zvláště z novější doby. Z ulice té vycházejí mnohé příčné ulice, jako paprsky pravidelné na obě strany běžící.

Jdouce dále přišli jsme po levé straně k Berlínské tržnici. Abychom ji poznali, vstoupili jsme. Ihned na začátku zarazil nás nemilý zápach; neboť je tu všecko, co se jí; ale mimo to i mnohé květiny a kytice — jejichž vůně zápach mírní. Tržnice jest veliký čtverhran, svrchu sklennou střechou pokrytý, tedy všude světlý a jasný. Kolem dokola, při zdi, jsou masné krámy; tu jest množství krásného masa přerozličného, výrobků uzenářských, ovoce, zeleniny, ryb, raků a všeho, co se v kuchyni upraviti a jísti může. Kolkolem vedle zdi nahoře, jako v prvém patře, jsou také ještě krámy. Rozumí se, že to vše jest pod přísnou policejní dohlídkou, aby nic špatného a nezdravého sem se nedostalo. Je tu stále úředník, lékař, i zvěrolékař a stráž.

Náměstí Belle alliance jest okrouhlé; uprostřed stojí krásný, vysoký pomník, a vůkol mnoho soch a překrásných skupení. Berlíňané snaží se, všemožně město své okrášliti. Do tohoto náměstí ústí tři hlavní ulice, Bedřichova, Vilémova a Lipová. Kolem do kola jest náměstí a široká cesta, náměstí jest uprostřed do kruhu osázeno stromovím. Ten pomník uprostřed jest vysoký sloup a slove Friedenssaeule, sloup pokoje; základ k němu položen byl r. 1840., že po 25 let byl pokoj. Spodek jest ze žuly, svršek z mramoru; nahoře stojí socha „Viktoria“ od Raucha, která přináší městu v levici ratolest palmovou, v pravici věnec vítězství. Čtvero skupení, představující čtyři státy, jež r. 1815. súčastnily se války za osvobození, Anglie, Prusko, Nizozemí, Hannoversko, umístěné dole na rozích, byly zhotoveny podle modellů od Fischera, prof. Franze a Walgera. — Mimo tato jest zde ještě mnoho jiných krásných soch allegorických: plavba, rybářství, průmysl a obchod; jiná skupení jsou: čtvero počasí, od samých professorův a mistrův. — Za tímto náměstím hned jest rameno Sprévy, kteréž protéká městem, důležité pro obchod.

Když začalo silně pršeti, vsedli jsme do vozu a jeli ke královskému hradu. Po krátkém čekání byli jsme vpuštěni a s námi mnoho jiných: vstupné se neplatí, ale když se odchází, dá se zpropitné, které se s chutí vezme. Dole v síni se odevzdají hole, deštníky a jiné. Vstoupivše do prvního předpokoje, musili jsme všickni vzíti na nohy (na obuv) měkké plstěné trepky, abychom vyleštěných podlah obuví nepoškrábali. A pak nás vedl vlídný uniformovaný sluha po všech pokojích, i do kaple a vše nám vykládal. Jeť vše staré, ale velice čisté a spořádané a s velikou péčí v původním tvaru a slohu se zachovává. Dvůr té doby tam neresidoval.

Královský palác jest čtverohran 200 m. dlouhý a 117 m. široký a má dva větší a dva menší dvory. Průčelí má čtvero étáží, jest 30 m. vysoké, kupole 70 m. Počátek jeho padá do polovice XV. stol. Rozličné části byly ponenáhlu přistavovány od rozličných stavitelův, až r. 1716. byl dokončen. Bedřich II. a Bedřich Vilém II. dali jej uvnitř ozdobiti ve slohu, jaký za doby jejich panoval. R. 1824. přestavěl Schinkel uvnitř pokoje tehdy korunního prince, Bedřicha II.; nynější pak císař dává znova vše opravovati.

Za Bedřicha Velikého sloužil královský hrad za bydliště téměř veškeré královské rodině, i některým úřadům, ano i sbírky zde byly; nyní však slouží jen k uvítání a ubytování vznešených hostí.

Pokud zevnějšku se týče, nejvíce přispěli k jeho okrase stavitel Eosander (façada západní s portálem dle oblouku Septimia Severa v Římě pod kapitolem) a Schlüter. Od něho pochází uvnitř veliký dvůr, který se tří stran arkádami jest opatřen. — Kdo se chce podívati dovnitř, musí se ohlásiti u správce zámku, avšak obyčejně se ukazují jen místnosti, jež určeny jsou ku slavnostem, a to ve druhém poschodí. Vše jest velice čisté, velmi vkusně spořádáno, ne přeplněno a ve slohu původním, renaissančním.

Odtud spěchali jsme, abychom použili posledních hodin, do museí, starého i nového.

Museum staré, ohromná to budova, vystavěno jest od Schinkla (1824—1828.); jest 86 m. dlouhé a 53·5 m. široké. Se předu má loubí na 18 jonických sloupích, ke kterémuž vedou z krásného, prostranného náměstí široké, pohodlné schody; jest to ovšem napodobení řeckého stavitelství a z děl Schinklových prý nejznamenitější a nejznámější. Svrchu ozdobeno jest čtyřmi kolossálními skupeními; z předu krotitelé koní, napodobení skupiny z Monte Cavallo v Římě, od Tiecka; vzadu Pegasus, napájený Hórami.

Z předu, po stranách schodů stojí dvě překrásné figury na koních: Amazonka, bránící se tigru, a jinoch, kolící oštěpem lva, ležícího pod koněm. — Vnitř v síni jsou mistrovské sochy: Schinkel od Tiecka a Rauch od Drake; dále Winckelmann od Wichmanna a Bedř. Schadow od Hagena; fresky pracovány byly pod dozorem Corneliovým.

V tomto museu, zvaném starém (protože dříve bylo vystavěno, anebo spíše, že v něm jsou samé staré, antické věci) jest ohromné množství soch, samé antiky: assyrských, egyptských, řeckých, římských; z Egypta mnoho pravých mumií, jedna úplně odkrytá, až na kosti, což nevypadá pěkně. Zvláště zajímavé jsou vykopaniny Schliemanovy z Pergama; jsou z attiky chrámu Pergamského; je tu i plán města Pergama, jak asi vyhlížel. S podivením jest, jak vše

jest kolossální a u velikých rozměrech, jak i ty kusy a zlomky na lehmých ložích tu ve dvou řadách jsou sestaveny, a jaký soulad a harmonie ve tvarech! Věru, klassické! Mnoho však tu jest též padělaného a napodobeného.

Za starým museem leží nové; nejznamenitější to stavba z doby Bedřicha Viléma IV. (1843—1855.) od Stülera; slove nové, že v novější době je stavěno a věci hlavně z doby nové chová; dlouhé je 105 m., široké 40. Zevnějšek ani není velice vábný; za to však vnitřek všemožně jest upraven a ozdoben a ve sbírkách nezměrně bohat. Je tu zastoupeno hlavně sochařství a malířství. Toto ze všech škol, od středověku počínajíc až na doby nejnovější. Není možná vše přehlédnouti, natož se pozastaviti, studovati! Ze Slovanů — nic; Čechové zastoupeni jsou jediným mistrem, který ovšem vyváží mnohé, Brožíkem: (Poslání pro nevěstu do Paříže). — Jsme národ malý, ne právě chudý v oboru umění; ale nevědí o nás, nechtějí věděti.

Chtíce téhož dne ještě odejeti, spěchali jsme do hostince, abychom vše zapravili; a za malou chvíli seděli jsme ve vagoně na Drážďanském nádraží. Za tři hodiny rychlé jízdy budeme v Drážďanech. Dříve však, nežli se s těmi německými Athenami rozloučíme, třeba, abychom ještě jednou na ně se poohlédli a o nich vůbec ještě něco pověděli.

Berlín nemá stkvělé minulosti, ani historie; teprve za posledních let a jmenovitě za nejnovějších časů, kdy Prusové vítězně vrátili se domů z kolika válek a přivezli hojně kořisti, vzmáhá se neobyčejně. Chtějíť Prusové vší mocí z něho míti Paříž; proto zveličují a okrašlují jej všemožně.

Berlín, lat. Berolinum, u lužických Srbů Barliń, snad od berly, již má Braniborsko v erbu, pouze 35 m. nad hladinou mořskou, jest sídlem nejvyšších úřadů Pruska, residencí německého císaře; měl r. 1880. 1,090.000 obyvatelů, nyní ovšem ještě více, posádky as 25.000; nyní zaujímá třetí místo mezi městy evropskými (Londýn, Paříž, Berlín). Jeho položení, pro něž nezřídka jemu utrháno, v písčité a jen volnou Sprévou zavlažované půdě a rovině, jest v pravdě velice příznivé a také příčinou jeho rychlého vzrůstání a rozkvětu.

Jsa téměř rovně vzdálen jak od jihozápadních, tak od severovýchodních hranic říše, a rovněž od hor Krkonošských na jihu, jako na sever od Baltu a Sprévou vždy splavnou spojen jsa s Hamburkem a mořem, jest zároveň střediskem železniční sítě veškerého Pruského království, jedním z nejznamenitějších tržišť německé říše a sídlem mnohonásobného a rozmanitého průmyslu. Hlavními předměty obchodu jsou: obilí, dobytek, líh a vlna. Ve průmyslu vynikají strojnictví, pivovarnictví, tkaní vlny a hedvábí, barvířství, zhotovování šatstva a prádla; za posledních let i umění znamenitě se vyšinulo.

Město postrádá ovšem malebného okolí; ani nemá starých památek stavitelských a tudíž ani historické tvářnosti. Nicméně přece má vzezření velkoměstské a z novější doby honosí se mnohými monumentálními stavbami. Ano i u privátních staveb hledí se ke vkusu a kráse, jak mnohé krásné ulice dosvědčují. Slovem, nyní jest Berlín v době přetvoření, přechodu; následky toho nemožno ještě vystihnouti. — Městem vede po dlouhém viaduktu 6—7 m. nad ulicemi dráha, kteráž působí, že možno po ní dojeti až do středu města.

Město Berlín má pět čtvrtí: Berlín, Kolín (Cölln), Fridrichswerder, Neustadt čili Dorotheenstadt a Friedrichstadt; kromě toho má pět velkých a snad ještě více menších předměstí. Ve starém Kolíně (což Němci odvozují a snad správně od slovanského kůl, kol, koliti, poněvadž bylo původně na kolích, v močálech stavěno, nikoli od lat. colonia, osada, jako Kolín nad Rýnem) jest královský zámek a musea s bohatými sbírkami. Veřejné stavby jsou po většině ve vlastním Berlíně. Před více než 30 lety měl Berlín 250 ulic, 34 mosty, 19 nemocnic, 21 kostelů, z nichž jediný katolický uprostřed města (sv. Hedviky); nyní však má všeho mnohem více, neboť snaží se i vláda i Berlíňané sami město všemožně zvětšiti.

Berlínská universita, založená teprve r. 1810., požívá zvláštní pověsti; učilit zde učenci první velikosti, ovšem protestanté: Fichte, Hegel, Wolf, Ritter, Schleiermacher, Gams, Savigny. I nyní zije v Berlíně množství výtečných učenců a umělců, z nichž mnozí jména světového si dobyli. Zde žili Jakob i Wilém Grimm, Raumer, Böckh, Bopp, Rose, Steffens, Ehrenberg, i bratří Humboldtové; z umělců pak Begas, Cornelius, Kiss, Tieck; královská akademie náuk byla založena r. 1709. filosofem Leibnitzem. Jiných vědeckých ústavů a učilišť jest zde veliké množství, proto se nazývá Berlín sídlem osvěty a vzdělanosti a nezřídka Athénami nad Sprévou.

I průmysl jest velké důležitosti; každý čtvrtý rok jest zde průmyslová výstava a vypisováním cen průmysl vydatně a všemožně se podporuje. Z fabrik vyniká prý zvláště Borsigova na lokomotivy; ale i ostatní továrny čestné místo ve světě průmyslovém zaujímají. Řeka Spréva, jakkoli volná, však dosti hluboká, brzy jest splavná a mocnou žilou a podporou obchodního a průmyslového života.

Hledíc k životu uměleckému, bývá zde každého druhého roku, jako vloni, veřejná výstava obrazů; v loni byla všeobecná, jak svrchu jsme pravili. Sbírek a museí jest zde mnoho. Hlavnější jsou královská musea, kam sneseny jsou věci z královských zámků; obrazárna Giustinianiho a Sollyho, též sbírka Kollerova starožitných nádob (vas); na zámku Monbijou jest sbírka starožitností egyptských. — Město samo se spravuje; purkmistra t. j. nadpurkmistra jmenuje král.

Známo jest, že veškeré téměř severní Německo bylo druhdy slovanské; postačí pohlédnouti na mapu a všímnouti si jmen. Bylit Slované na veškerém Labi až ve Šlesviku a Holštýně (Bodrci) až po řeku Ejdoru. Jmenuje se sice zakladatelem jeho Albrecht Medvěd, ale jest mnohem starší, neboť on je jen obnovil; vlastním původcem nynější velikosti Berlína jest kurfirst Bedřich Vilém, kterýž je rozšířil, zvelebil a francouzskými vystěhovalci zalidnil. Založil také mnoho vzdělavacích ústavů; Bedřich I., král, založil čtvrť Friedrichstadt, nový zámek a zbrojnici. Bedřich Vilém I. dostavěl ohromný zámek a pokračoval ve stavbě Friedrichstadtu, v němž se zvláště mnoho Čechů, pro náboženství z vlasti se vystěhovavších, usadilo, kteří národnost svou sice až do nedávna zachovali, nyní však již poněmčeni jsou. Ti měli zde svou církev a zvláštní ulici a vynikali mravným životem a pilností; pěstovali průmysl, zvláště plátenictví. Z rozkazu krále Bedřicha Viléma postaven jim i kostel, r. 1735. a r. 1737. jim odevzdán; prvním českým kazatelem při něm byl Slezák Liberda. Po jeho smrti rozpadla se česká obec ve tři, lutherskou,

reformovanou a Ochranovskou čili bratrskou (Herrnhut). První dvé podržely kostel společně, majíce každá svého kazatele.

Také v sousedstvi Berlína byly české osady, jako Bökshagen, Nová Ves u Postupimi (slove až dosud tak), Krásná Lípa (Schönlinde) u Kopenika, Schöneberg a Friedrichshagen. Těmito přírosty zvětšoval se Berlín neustale. Zvláště však pečoval Bedřich Veliký o Berlín; vystavěl operu, katolický kostel, universitu, dóm, zahradu Thiergarten změnil v park a sbořil hradby.

Po válkách Napoleonských, od r. 1813. nastala Berlínu stkvělejší doba; stavitel Schinkel provedl množství krásných a nákladných staveb, a množství veřejných pomníků a uměleckých děl se postavilo. Nyní každé veřejné místo jest ozdobeno krásnými sochami. Ze všech vynikají však zvláště sochy na zámeckém mostě, lité z kovu, a svrchu již uvedený krásný a monumentální pomník Bedřicha Velikého na koni, od Raucha. A s tím, jakožto snad věcí v oboru umění nejkrásnější, se již rozloučíme s Berlínem.

Drážďany.

Vstoupivše asi o 5. hodině odpol. v Berlíně na Drážďanském nádraží do vozu, byli jsme za 3 hodiny v Drážďanech, večer po 8. hodině. Jeli jsme rychlíkem. Na vší té cestě, kteráž jest as 30 mil dlouha, zastavil vlak jen dvakrát; třetí zastávka byly již Drážďany. Letěli jsme téměř; hrůza nás obcházela při myšlénce, kdyby se něco stalo; noha by nezůstala zdráva. Ale buď Bohu dík, nestalo se nic.

V Drážďanech jsme se ubytovali na Starém Městě v hostinci „Preussischer Hof"; neměli jsme odtud nikam daleko; k jídlu jsme chodili ke Kneistovi, grosse Brüdergasse, 34. — Příštího dne ráno hned jsme nastoupili své putování po Drážďanech, a to nejprve ke katolickému kostelu, kterýž jest i kostelem dvorním, a ke královskému hradu. Jest dvorním, že panující rodina jest katolická, a také kathedrálním. Je staven ve slohu čistě barokovém, od Italiana Chiaveriho (1737—1756.); má svrchu na zábradlí kolem střechy a u vchodů množství soch (64), z kamene od Mattielliho Uvnitř jest na hlavním oltáři znamenitý obraz nanebevstoupení Páně od Rafaela Mengsa. Pod sakristií jest královská krypta. Krytá chodba vede z kostela do zámku.

Mohu říci, že jsem se těšil. opět po mnohých dnech vstoupiti do katolického kostela; ale zklamal jsem se v očekávání, neboť uvnitř je chudý a ne velmi čistý. Bylo v pátek ráno; myslili jsme, že bude snad mše svatá; nebyla však, a byly tam pouze dvě osoby. Cizinci přicházeli a odcházeli; šli se jen podívat; my, poklonivše se Spasiteli v Nejsvětější svátosti, kterýž tu jako na poušti zůstává, neupokojeni jsme odešli.

Odtud na blízku, téměř přes cestu, jest královský hrad. Šli jsme do dvora, ptali jsme se po správci, chtíce žádati za dovolení, podívati se do komnat; ukázáno nám, kde bydlí, avšak nemohli jsme se dočkati. Konečně vzkázáno nam, abychom přišli o 10. hodině; neměl kdy. — Uvnitř hrad se opravuje, jmenovitě známý zelený sál a tudíž jsme z hradu vnitř ničeho neviděli. Na zevní zdi v ulici vyobrazeni jsou saští kurfiřti i králové. Zajímavo jest, pozorovati

jejich obleky; jsou všickni na koních; pod každým jest nápis. Hrad jeví několik století stáří. Z části stavby jest viděti, že nebyl stavěn najednou. Založen byl r. 1534., od těch dob byl rozšiřován jmenovitě v předešlém století od Augusta Silného. Celkem je to stavení nepravidelné a má uvnitř dva dvory. Nad branou, zvanou Zelenou, zvedá se věž, 110 m. vysoká, nejvyšší v Drážďanech. Vejdeme-li Zelenou branou do dvora, jsou v rozích v pravo i v levo památné věže s pohodlnými, točitými schody. Zelený sál má sbírku uměleckých věcí, jmenovitě z doby renaissance a rokoko. —

Nemohouce ničeho viděti v královském paláci, šli jsme hned do stavení v Drážďanech nejpamátnějšího, do Zwingru, kde jest světoznámá obrazárna, nejdrahocennější snad na světě.

Vkročivše, viděli jsme hned, že jest mnohem cennější než Berlínská. Tu jsou zastoupeny všecky školy a díly nejlepšími. Co zde jest, jest klassické, výborné; cena veškeré sbírky jest ohromná. Kdo byl původcem, díla vyhledal a rovnal, osvědčil, že umění rozuměl. Tím vladaři saští okázali, že byli velice vzdělaní. Jako nejslavnější díla, jež první ozdobou jsou a všemu světu známa z veškeré té přebohaté sbírky, uvádějí se: Rafaelova Madonna Sixtinská; Corregiova noc narození Páně; Munkaczyho Pán Kristus; Madonna Murillova; Hans Holbeinova Madonna; Hans Mackartovo léto; a přemnoho jiných od nejvýtečnějších mistrů všech škol, jako Hollandských Van Eyck a Van Dyck, Rembrandt a jiné. Tuť pastva duchu ne na hodiny, ale na dni, týdny, ano i léta. Mnozí malíři tu napodobovali, kopírovali; cizinců přicházelo mnoho, velmi mnoho; vstupné se neplatí. Z českých umělců tu zastoupen byl pouze Jos. Max, prof. na akademii Mnichovské. Z ostatních Slovanů rovněž nikdo.

Prošedše všemi sály a shlédše všecky poklady umění malířského, do ostatních sbírek jsme nešli, ale odebrali se na pověstnou Brühlovu terasu. Brühl byl hrabě a mocný ministr krále Augusta III. (1738), který si tam chtěl založiti zahradu při svém paláci, ale pak byl svržen a tudíž úmysl svůj neprovedl. Tak povstala terassa, nejkrásnější punkt Drážďan, s vyhlídkou na Labe, přístav a Nové Město: toto jest na pravém břehu Labe. Tu, u Brühlovy terassy, zastavují parníky; tam se vystupuje i vstupuje na lodi.

Ku terasse samé vedou krásné široké schody, jichž jest 41, kteréž ozdobeny jsou krásnými skupinami z pískovce: noc, jitro, poledne a večer od Schillinga. Terassa jest 1000 kroků dlouhá, stromovím osázená a ku městu ohraničena. Zde na Brühlově terasse staví se krásný dům, sochařsko-malířská akademie s velikým nákladem; mnohá pěkná sochařsko kamenická práce jest na ní a celek bude jednou z nejkrásnějších ozdob města. Na to místo velmi se hodí a nemůže býti pro ni krásnějšího v celých Drážďanech. Níže před ní jest pomník Rietschelův, sloup s jeho poprsím; na piedestálu jsou tři jinoši: jeden kreslí, druhý modelluje a třetí pracuje v kameně; patrně tu znázorněno, jak plastické dílo (socha) povstává. Na sloupě jsou relievy: dějepis, básnictví a náboženství, poukazující k činnosti Rietschelově. Je zde i nová židovská synagoga z r. 1840. od Sempra ve slohu románském.

Za sochařskou akademií stojí nový dům, glyptotheka či museum prací sochařských; jsou tu hlavně antiky v sádrových odlitcích, i těch, jež Schlieman a Kuhlmann za nejnovějších dob v Per-

gamu a Athénách byli nalezli. Vše jest čisté a pěkně srovnáno; vstupné se neplatí.

Odpoledne šli jsme shlédnout zoologickou zahradu; jde se tam parkem, vedle něhož vystavěny jsou samé pěkné villy. Tato zoologická zahrada jest krásnější a urovnanější nežli v Berlíně; tam ovšem jest bohatší. I zde je zvířena zastoupena živočichy ze všech dílů světa, jmenovitě šelmami, méně však ptactvem. Zdálo se nám, že v Drážďanech vše volněji se chová; zahrada jest krásná, procházky jsou příjemné.

Ve zbrojnici (Johanneum) jsme nebyli; viděli jsme těch bořících a vražedných nástrojů v Berlíně dost a dost, a proto se nám nechtělo dívati se opět na ty hrůzy, které jednak ničí životy mladých lidí, jež rodiče s mnohými obětmi byli odchovali, jednak boří a hubí, co pilné a pracovité ruce v dlouhém čase byly vystavěly.

Blížila se noc; s večerem vrátili jsme se do města. A z Drážďan více jsme neviděli, aniž jsme toužili viděti; čekalať nás na druhý den nejkrásnější partie, Saské Švýcarsko; umínili jsme si totiž rano o 6. hod. jeti, vlastně plaviti se parníkem po Labi nahoru. Vstavše časně, záhy byli jsme na nábřeží; opatřili jsme si lístky a již sestoupili na loď — parník. V určitou chvíli odrazil. Kola šumíce se točila, a již brázdilo mohutné těleso vlny, proti nám se valící. Ještě dlouho hleděli jsme zpět na Drážďany, na nejpěknější jejich část; neboť v těch místech jsou nejpamátnější budovy: katolický kostel, královský hrad, Zwinger, divadlo, umělecká akademie, Brühlova terassa; vše ostatní jest jako v jiných městech; a tu zdají se budovy ty ještě velkolepějšími, neboť Drážďany nejsou veliké město — Praha jest mnohem větší a krásnější — a teprve za dob nejnovějších se zvětšily.

I Drážďany jsou čistě slovanského původu, jak jméno samo značí; jsou hlavním sídlem království Saského, sídlem krále i středních úřadů, sněmoven atd.; obyvatelů mají nejvýše 150.000, většinou Lutheránů, málo katolíků; leč rodina královska jest katolická; co do národností, téměř vesměs Němci, málo Slovanů, hlavně Čechů a Lužických Srbů. Staré město leží na levém, nové na pravém břehu Labe, které je pro splavné parníky. Ty plují vzhůru do Čech, obyčejně až do Litoměřic. Dráhy vedou na vše strany.

Město jest hlavně v novější době stavěno, o čemž svědčí renaissanční sloh, v němž jsou mnohé stavby provedeny tak, že ani kostely, ani královský palác, ani které jiné stavení zvláštním slohem nevynikají, leda Zwinger, museum a dvorní divadlo z r. 1841.; Japonský palác vyniká svým nevkusem. — Mosty přes Labe jsou dva, jeden kamenný z r. 1731. a železný z r. 1852. — Labe jest zde již hodně široké, mosty mají délky 1380′ a 1442′. — Z pomníků památné jsou ve Zwingru Friedricha Augusta, Mořicův a jezdecká socha Augusta Silného u mostu. Město má mnohé vzdělavací ústavy, jako: medicinskou akademii, akademii krásných umění, polytechniku, školu dělostřeleckou, gymnasium, dvě realky atd. — V zeleném sále jest museum historické, knihovna (300.000 děl), sbírka porcellánů, médirytin, mincí, antik a t. p. Mnoho ve sbírkách těch pochází z Prahy a bylo za vojny hlavně 30leté sem odvezeno; proto bývají Drážďany i od cizinců hojně navštěvovány, jakož jsme i za svého pobytu viděli, ač ani obchodem, ani průmyslem nevynikají; pozornosti zasluhují prý hlavně továrny zlatnické a stříbrnické, pak něco málo i jiné. —

Drážďany připomínají se městem již r. 1206.; ale měly ještě r. 1491. jen 5000 obyvatelů; residenčním městem staly se r. 1485. R. 1760. bylo město bombardováno; r. 1813. svedena tu bitva mezi Napoleonem I. a spojenými mocnáři: rakouským, ruským a pruským. R. 1830. vypuklo zde povstání jakož i r. 1849., toto bylo krvavě potlačeno, a město při něm velice utrpělo.

Rozpomínajíce se na vše tyto věci, brzy zapomněli jsme Drážďan, když před námi, plovoucím proti proudu, rozvinoval se obraz za obrazem na obou březích Labských, které stávaly se čím dále tím rozkošnějšími. Tu villa za villou, letohrádek za letohrádkem, jeden rozkošnější druhého, v nejrozmanitějších polohách a tvarech, vroubené zahradami a opatřené zhusta pro vyhlídku i vížkou. I rodina královská má zde krásný letohrad. Ponenáhlu jsou břehy vyšší a skalnatější, až se přemění v překrásné, světoznámé Saské Švýcarsko. Tu, po mnohé práci, ať ve kterékoli ville, na kterémkoli břehu, v létě, by byl odpočinek věru přemilým a zotavení na duchu i těle jisté.

Když jsme jeli, bylo pěkně, ne parno, ne zima; vše bylo na palubě; jen jednou začalo krápati. Hned pod Drážďany, na rozlehlé louce, na levém břehu Labe, bylo množství stanů, vše ozdobeno prapory; byla nějaká slavnost, buď střelcův, anebo turnerův; trvala prý 8 dní; ale bylo už po ní. Na loď vstoupila vojenská hudba, asi 40 mužů, která tam byla hrala. Na loď takovou, pro cestující, vstupuje přerozmanitý lid: muži, ženy, děti i starci, bohatí i chudí, obchodníci i turisté; vše se vezme; kapitán, stoje na můstku, vše přehlíží; vzadu kormidelník stoje jako socha u kola nehne se ani s místa, život všech jest v rukou jeho. Nižší úřadník přehlíží a obstarává vše ostatní na lodi. Ob čas objeví se otvorem nad strojí strojník, kterýž jest polonahý a jen hlavu a prsa vystrkuje, aby nalapal čerstvého vzduchu a se ochladil. Pravil, že to neškodí, že se zase zahřeje: nevím, dlouho-li to vydrží, byl mladý a silný; uvnitř, u strojů, má ovšem horko jako v peci. A což teprv topič? Pasažéři v čas zimy, zvláště kdo chudí jsou a na palubě zůstávají, ohřívají se kolem komínu, když se blíží loď k mostu, komín se skloní (stáhne), aby nahoře nenarazil.

Na lodi je též kuchyně; tu možno dostati vše jídlo i pití a ne právě drahé. Maso i pivo bylo chutné, obsluha dobrá. — Kajuta, aspoň pro lepší třídu, jest jako salon; tu se můžeš procházeti, čísti, psáti, hovořiti, co ti libo; ale v létě, když jest pěkné, všecko jest na palubě, kde rovněž, a to pohodlněji procházeti se můžeš. Dobře jsme se bavili s jedním evangelickým duchovním z Hessen-Kasselska, který cestoval se svou paní a také známé Saské Švýcarsko viděti chtěl; líbilo se mu velice; pověděli jsme si toho mnoho, vyptávali se jeden druhého na poměry ty a ony, i postěžovali sobě. Byl člověk vzdělaný a lidumilný, mírný a přístupný, žádný vášnivec. Chtěli jsme ho pohnouti, aby si zajel do Prahy, prohlédl si Prahu a podíval se na výstavu, ale nebylo možno, snad měl nějaké předsudky, anebo rozpočty finanční mu vadily; jel až do Hřenska, na hranice a dále ne.

Prohlédnuvše si vše na lodi a tu a tam se obeznámivše věnovali jsme potom více pozornosti překrásným romantickým břehům Labským, které se stávaly čím dále půvabnějšími, zajímavějšími. Na pravém břehu objevily se brzy světoznámé lomy u Perna, jichž jest mnoho a jež po pravém břehu daleko se táhnou, a z nichž kámen

daleko široko se rozváží, jmenovitě i kameny mlýnské. Poněvadž lomy ty jsou hned vedle Labe, mají majetníci snadnou práci s nákladem a dovozem; sešoupnou kámen po šikmém břehu k vodě, kde již na dopravní lodi se nakládá. Co as kamene odtud ročně se vyváží! kdy ty rozsáhlé a daleko sáhající lomy se vyčerpají!

U větších míst, jako Perna, Žandova a jiných, parník zastavuje. Velmi romantický, na vysoké skále ležící jest Kámen čili Králův Kámen (Königstein), pevnost nad Labem, nyní státní vězení. Labe se tu právě zahybá, a možno to místo s obou stran dobře viděti; leží na levém břehu Labe; pod ním vtéká do Labe říčka Bělá.

Odtud stává se krajina čím dále divočejší, romantičtější; s obou stran jsou skály všelijak prorvané, tu a tam i zříceniny, někde holé, někde lesem obrostlé; tu na stráni domky v krásné zeleni a ve stromoví; tam zase ku skalám jako přilepené, jako hnízda vlašťovčí u krovu. Partie překrásné, rozkošné! Kdoby, uondán jsa denními trampotami a strastmi, byl malomyslný a sklíčen na duchu, ochablý na těle: myslíme, kdyby v této krajině jen krátký čas pobyl, že by znamenitě okřál. Svěžest vzduchu, vegetace, rozkošné pohledy, zábava oku i mysli, jistě blahodárně by působily a k občerstvení mysli přispěly; krása a vznešenost přírody by ducha jeho povznesly; i musil by, pln důvěry, chtě nechtě klaněti se Tvůrci přelaskavému a dobrotivému, kterýž tolik krás tu na prostor poměrně malý rozsil. Nejen že přemnoho krás přírodních chová naše milá vlast uvnitř, ale Bůh ji ozdobil i vůkol věncem hor a jejich krásami.

Jízda po dráze, na niž každou chvíli tě pamatuje zdaleka pískající lokomotiva a brzy na tom, brzy na onom břehu letící a kouřící vlak, ovšem dříve tě dopraví na místo, kam cestuješ; ale každý, kdo cestuje pro zábavu a poučení, dá přednost cestování po lodi, jmenovitě proti vodě a těmito místy. Vít všechen svět, že cestovati ve vlaku není pro turistu přiměřeným, ovšem pro obchodníka, který se žene za svým ziskem a u něhož čas jest kapitál: „time is money — čas jsou peníze“, říká Angličan obchod vedoucí.

Co minulo času a kteraké převraty dály se v přírodě zde na těchto místech, než voda prodlabala si cestu všemi těmi skalami z ohromného jezera, jímž byly Čechy, a než utvořil se veletok Labe, kterýž od tisíciletí odvádí tudy, tímto průsmykem všecky vody z veškere vlasti naší, něco maličko jich vyjímajíc? Tak příroda ustavičně pracuje a působí silami, jež Bůh do ní dal, a zákony, jež do ní vložil, a od nichž ona uchýliti se nemůže. Příroda, člověk-li nepředpojatým, zbožným srdcem ji uvažuje, musí pozdvihovati k Bohu; jen to srdce, které ve hmotu její zabředlo a dále nedošlo a v ní uvízlo, zůstává ovšem v kalu a blátě, diamantů zlatých pravd v ní nehledajíc. Přírodozpytec, schválně-li očí svých nezavírá a zraku před září svaté pravdy nezastírá, musí státi se zbožným člověkem a neřekne, jako onen rouhavý mathematik, když byl tázán, zdaž ve hvězdách Boha našel, že hypotésy té nepotřeboval; spíše řekne jako Bako Verulamský: „Kdo z poháru vědy jen okusil a jako jen svrchu se napil, toho ona od Boha spíše odvádí; kdo však plným douškem z poháru jejího požil a žízeň svou hasil, toho ona k Bohu vede“; a to je svatá pravda! Nebo, kdo bývají obyčejně nevěrci? Polovzdělanci; poněvadž falešná osvěta svým falešným leskem je svádí, a sami dostatečně ducha, síly a vzdělání nemají, aby klam překonali a pletichy lži prohlédli a tak

se stává, že jako slabá muška chyceni bývají, až nezřídka ku své škodě zahynou!

Pluli jsme parníkem až do Děčína a Podmoklí; tam jsme vystoupili, že další cestu do Prahy na výstavu konali jsme dráhou. Tu v Podmoklí, jemuž Němci říkají, nevíme z jakého důvodu, B o d e n b a c h, (jakoby potok mohl také ve vzduchu plouti), při obědě dověděli jsme se, že tam mnoho Čechů bydlí, ano, více než Němců, ale že všecko zastupitelstvo jest německé a že Čecháčkové tu jsou jako mrtví, nesmějíce se prý hlásiti ku své národnosti, ano nesmějíce prý svým mateřským jazykem ani hovořiti. Pravil kdosi: „Každý prý má takový osud, jakého zasluhuje“; proto pomyslili jsme: Dají-li si všecko líbiti, a jsou-li tak neuvědomělí a bázliví, mějtež si vše to a snášejte! Jistě že by jinak bylo, kdyby každý bez ostychu hlásil se ku s v é m u p r á v u!

Poobědvavše vstoupili jsme na dráhu, abychom jeli k matičce Praze a se potěšili naší jubilejní výstavou, což se také stalo, neboť radostně překvapila nás a byla nad očekávání. Avšak o té bylo dostatečně psáno, a proto my končíme již svůj výlet do Berlína a do Drážďan.

Druhotiny Fr. Pravdy (Vojtěcha Hlinky),

kons. rady na Hrádku u Sušice.

Dne 31. července t. r. slavil Fr. Pravda své kněžské druhotiny doma na osadě, v Marianském farním chrámě Zbynickém, zcela tiše, bez ovace. Ráno v ½8. hodině vyjel z Hrádku v průvodu Karla barona Hertlinga a jeho rodiny a Bohumila barona Henneberg-Spiegela a po ranních službách Božích měl tichou jubilejní mši sv., k níž jej doprovázeli pouze Zbyničtí duchovní, jeho synovec farář Tomáš Houška a kaplan Em. Hanzík. Ačkoliv teprve o „ranní“ téhož dne sekundice jeho byla ohlášena, obcovalo jí přece hojně osadníků Zbynických a jiných vznešených jeho ctitelů. I bylo dojemné patřiti, s jakou vroucností a zbožností sloužil milý náš jubilant mši sv. Na koho všecko při ní asi vzpomínal a za co a koho nebes Pána prosil? Často a často slzel a zbožný lid s ním. Když po mši sv. všem přítomným, obrácen jsa od oltáře, sv. požehnání udílel, nezůstalo snad ani jediného oka suchého. Trváme, že by ani nejdojemnější kázaní srdcem lidu nebylo tak pohnulo jako tento akt. Vůbec celá tato tichá slavnosť mocně dojímala a každému velice se líbila.

Ostatní den trávil vznešený jubilant doma, ve společnosti svého synovce faráře Houšky a jiných svých příbuzných, nikým a ničím nerušen. Jediné sokolové Sušičtí na cestě k župnímu sjezdu do Stříbrných Hor k Pravdovu Tuskulu zabočili a třikráte hlučné „Na zdar“ mu provolali.

Slovutný Fr. Pravda odmítl všelikou veřejnou oslavu, jakou mu chystali Šušický vikariat, město Sušice a jiní jeho ctitelé; ba, on si nepřál ani veřejných projevů lásky a úcty, chtěje v úplné tichosti

sloužiti Pánu v den 50. ročnice svého kněžství. Za to podělil chudé doma, v Sušici, ba i v Praze. Prvému jeho přání bylo vyhověno, v druhém ohledu nedali si však jeho ctitelé ujíti příležitosti, aby mu nevzdali hold vděčnosti za blahodárnou jeho práci literarní.

I byly mu zaslány básně:

I. Od B. M. Kuldy, sídelního kanovníka na Vyšehradě:

Nastoupil jsi cestu s jiskrou v oku —
zbožný Církve Páně novokněz;
na té pouti padesáti roků
dal se Bůh Ti dočekati dnes.
Na Tvůj život platnou prací stkvělý
žasna hledí drahý národ celý.

O, co's duší nebeskému městu
požehnaným pérem navrátil!
Tisícům jsi pravou k blahu cestu
úchvatnými spisy ukrátil;
ba Tvých prací mimořádná záře
zjasnila i cizím rodům tváře.

Za doby, kdy nepřátelé brali
lidu slavný jazyk pradědů,
násilně by z něho nadělali
hejna bídných robů nevědů;
kdy již v Babylonském zmatku
zapíraly dítky vlastní matku;

Div-li, že dnes otcové a matky
vroucně Tobě „Slávu“ volají?
Div-li, že Ti města, hrady, chatky
zasloužené díky vzdávají?
Div-li, že Tvé přeslovutné jméno
mládeží i starci tak je čteno?

Za let, kdy Čech, projda vyšší školy,
z pravidla se odrodilcem stal,
a hned dobrý lid náš ve vůkolí
hůř než cizák sužovat se jal:
v hrozné té a nebezpečné ráně
mroucí národ chránil jen chrám Páně.

Ze všech stavů národovci praví
váží sobě vzácných zásluh Tvých;
kněžstvo všechno rádo Tebe slaví
zvučným jevem vřelých díků svých;
biskupové zhusta poctou hlasnou
ocenili tu Tvou činnost spasnou.

Tenkrát vedl Tebe na Moravu
národů všech věčný Pán a Bůh;
tam Tě drahé vlasti na oslavu
osvěcoval jasný Sychrův duch.
Ty jsi nedal žádnou lstí a mocí
odcizit se vlasti, matce, otci.

„Pravda“ slaví druhotiny kněžské,
zní z úst dítek, mužů, žen a děv;
slavností Tvou v každé žilce české
vzpružila se všechna zdravá krev;
národ hlásá v žhavém úcty žáru
hlučnou čest a chválu Jubiláru.

Bystrý duch Tvůj vnikal v duši lidu;
ponořil's Se v jeho krásnou řeč;
rostoucí bys zažehnával bídu,
brousil's péro ve dvousečný meč;
pérem líčil's zhoubné nepravosti,
pérem šířil's blahodatné ctnosti.

Bohatýřsky vládni pérem zlatým,
proti bludům skýtej lidu zbroj;
s praotcem lži, s nepřítelem klatým,
ještě dlouho vítězný měj boj.
Lesklý nátěr klamů časem zhyne,
sláva „Pravdy“ nikdy nepomine![1])

[1]) Báseň jest vložena do stkvostně vázané knížky „Jubileum“ a jest psána na 10 stranách po 6 řádcích.

II. Od vikariatů:

a) Sušického (složil bisk. vikář Jos. Štěpán, farář v Budětičích):

Dnes vroucím zaplesej díkem, velebný kmete Pravdo,
Nad milostí velikou kněžských Svých druhotin!
Zpět v minulosť se zahleď a počítej dnů řadu dlouhou,
V nichž Jsi co kněz, co otec národu žil, pracoval.
Ty jsi co den sloužil nebes Pánu i národu věrně;
Dnes ti odplácí Bůh, dnes vděk národa měj!
Dnes bratří z okolí s hlubokou velebí Tebe poctou
Přijmi jejich přání: „Zdráv buď! Žij mnoho let!“

---

b) Kosteleckého nad Orlicí (složil básník Al. Potěhník, farář v Častolovicích):

„*A posvětiž léta padesátého.*“
Levit. 25, 10.

Do nesčetných kolem čela vínků,
jež dnes skráně Tvoje budou zdobiti —
příteli náš drahý, račiž svoliti,
přidáme-li kvítek v upomínku.

Kdo by neznal Pravdu, neznal Hlinku,
jímž se český kraj dnes může chlubiti,
jehož vůdcem by si měla voliti
mládež, aby našla odpočinku.

Tys' ten Rafael, jenž Tobiáše vodil
po cestách mu dosud neznámých;
každé dílo Tvoje z perel ze samých,
každý spisek Tvůj jen požehnání plodil.
Kéž si mládež poučky Tvé zachová —
pak z ní vzejde vlasti doba nová.

---

c) Mnichovického (zaslal kníž. arcib. vikář Jos. Řezníček, farář v Česlicích):

Na vyšině stařec stojí,
kolem bloudí jeho hled; —
kam to zírá, — čím se baví
stříbrovlasý, vážný kmet?

Široké pole, plno plodů
oko jeho spatřuje,
jsou to plody ducha Jeho,
z nich se blahý raduje.

Bohu, Církvi, vlasti milé
setbu četnou věnoval,
v každém plodu jméno „Pravdy“
právem Sobě zachoval.

Při oslavě jubilea
ctného, slyš hlas vděčnosti:
„Díky Tobě, Kmete drahý,
Bůh Ti žehnej s výsosti.“

III. Od Habažny, rolníka v Mokrých Lázcích u Opavy v R. Slezsku:

Tiše slavíš, velikáne,
padesát své práce let,
která plodí blaho vlasti,
Církvi naší rodí květ.

Celý národ český Tebe,
bratře milý, objímá
a dnešní den Tvojich zásluh
každý vděčně vzpomíná.

Veliké Tvé skutky, muži,
národ český uznává,
a za těžkou Tobě práci
věku dar dnes podává.

Každé srdce české spěchá
s vroucím přáním ku Tobě;
protož přijmi vděčnosť jeho,
co odměnou v té době.

„Žij nám, dárce, žij nám dlouho!
Bůh Tvá léta oslazuj,
až skončíš pouť světa toho,
v nebesích se zaraduj.“

Tobě slezských bratrů přání,
jež ret vděčně vysloví!
Dnes, vlastenci velikému
Františkovi Pravdovi.

Mimo to uveřejnily básně časopisy: „Vlasť“ v č. 4. od Jos. Flekáčka a v č. 10. od C. M. Ševce; „Obzor“ v č. 12. od samého redaktora Vl. Šťastného; „Blahověst“ v č. 25. od Prok. Zaletěla; „Museum“ v seš. 3. od Sigm. Boušky.

Podobizny uveřejnily: „Vlasť“ v č. 4, „Museum“ v seš. 3., „Blahověst“ v č. 25., „Rajská Zahrádka“ v č. 1.; „Posel z Budče“ v č. 29., „Náš Domov“ v č. 11. a jak slyšíme, přinese ji také „Občanský kalendář“, vycházející u M. Knappa v Karlíně.

Buď pojednání, nebo úvodní články, feuilletony nebo v lokálkách blahopřání přinesly tyto časopisy: „Museum“ (seš. 3.) životopisnou črtu dle vlastních jeho vzpomínek od J. K. a literarní studii o některých povahách povídek Pravdových od K. Bartovského; „Rajská Zahrádka“ (č. 1.) skizzu životopisnou; „Blahověst“ (č. 19.) řeč prof. Dr. M. Kováře, přednesenou při slavnostním večeru pořádaném spolkem katolických akademiků: „Družstvo Arnošta z Pardubic“; „Posel z Budče“, „Večerní Noviny“, „Polabské Noviny“, „Čech“, „Hlas Národa“, „Česká Politika“, „Opavský Týdenník“, „Dělnické Noviny“, „Nedělní dělnická příloha Čecha“, „Obzor“, „Vychovatel“, „Hlas“, „Český Jih“, „Posel od Čerchova“, „Náš Domov“ — v nichž jednomyslně byly oslavovány Pravdovy zásluhy o českou literaturu.

Akademie k poctě Pravdově pořádali: „Družstvo Arnošta z Pardubic v Praze“; bohoslovci Pražští, kteří mu s tklivým přípisem zaslali „Zlaté péro“; bohoslovci Královéhradečtí, při čemž Pravdovi telegram odeslali.

Stkvostnou adresu v deskách v atlasu a se silně zlaceným monogramem: V. H. a takovýmtéž okrajem věnoval Pravdovi výbor „Marianské kongregace u sv. Ignáce v Praze“.

Písemná blahopřání zaslali: Jeho Eminencí ndp. Fr. de Paula hrabě Schoenborn, kardinál kníže arcibiskup v Praze, jmenovav jej svým konsistorním radou; J. M. ndp. Dr. M. Říha, biskup v Č. Budějovicích, se svou konsistoří; Dr. Ant. Lenz, probošt na Vyšehradě; Jan Bakula, prelát v Krumlově; Dr. Petr Špelina a Fr. Janský, kanovníci v Č. Budějovicích; Ant. Šrůtek, arcijáhen v Hr. Králové a red. „Ď. Maličkých“; Jan Kratochvíle, bisk. vikář v Blovicích; Jan

Duben, em. bisk. vikář a děkan t. č. v Horažďovicích; K. Mráček, superior v Horažďovicích; Fr. Srdínko, kanovník ve St. Boleslavi; Dr. K. Vondruška, red. „Blahověsta“; Jos. Mottl, farář v Sedlci; Boh. Hakl, b. vikář v Hořicích; Jan Švéda, bisk. vikář jménem duchovenstva traktu Prachatického; Jos. Říha, bisk. vikář, za duchovenstvo traktu Lounského; Fr. Štiller, bisk. vikář, za vikariat Plánický, a Jos. Meloun, kníž. arcib. vikář, a Em. Laštovka, vik. sekretář, jménem kleru traktu Bystřického na dráze Fr. Josefa. Dále: Literární jednota bohoslovců v Č. Budějovicích „Jirsík“ s podpisy členů; jménem „Růže Sušilovy“: Otto Adámek, předseda, a Jos. Kreutzer, redaktor „Musea“; výbor „Kroužku historického v Praze; Alex Seitz, purkmistr, jménem rady obce královského města Tábora; K. E. hrabě Nostic, předseda spolku sv. Vincence; za redakci „Českého Jihu“ Miloš Wachek; za redakci „Večerních Novin“ Josef Kratochvíl; výbor obce Velký Bednárec u Jindř. Hradce; Josef Míka, farář v Choustníku; za výbor „družstva Vlast“ Dr. Rudolf Horský; Edvard Brynych, kanovník na Vyšehradě, za tovaryšský spolek; za jednoty katolických tovaryšů diecése Královéhradecké prof. dr. Vincenc Ruth; Jménem výboru „Družstva Arnošta z Pardubic“ MUC. Frt. Dostál a dr. K. Vondruška; Šimon Steffal, bisk. vikář v Kostel. Radouni; rodina Balthasarova v Olomouci; výbor zpěvácko-hudebního spolku „Sv. Václav“ v Sušici; Národní Jednota pro východní Moravu sídlem v Olomouci; Josef Hůlka, spiritual v Č. Budějovicích; Frant. Strnad, farář na Zvíkovci u Zbirova; dr. Josef Konopík, panský a obvodní lékař v Stříbr. Horách; výbor Slov. dělnického spolku Olomouckého; knihkupectví Kobrovo v Praze; Adolf Růžička, správce a člen redakce „Hlasu“; Ondř. Tichý, býv. purkmistr a oekonom v Sušici; Tom Jiroušek, dělník strojnický a redaktor „Dělnických Novin“; dr. Křížek, spisovatel „Domácího lékaře“; Josef Nevrla, hospodářský správce hraběte Eduarda Pálffyho; Frant. Em. Tischer, archivář hr. Černínů; Rich. Branžovský, c. k. okr. šk. inspektor v Strakonicích; Frant. Čerych, ředitel, jménem učitelstva měšťanských a obecných škol v Táboře; Josef Lhotský, farář v Dol. Jirčanech; Jindř. Urban, učitel v Opočné s rodinou; dr. Frant. Daneš, advokát v Písku; P. Hyppolyt Randa, osob. farář a měšťan Domažlický; magistrátní radní Schwab v Praze s rodinou; Karel svob. pán Henneberg-Spiegel, c. k. setník mimo službu; univ. prof. dr. Václav Steffal v Praze; dr. Tomáš Šídlo z Vídně, Václav Novák, farář na Horách M. B.; Václav Špaček, říd. učitel a vydavatel „Rajské Zahrádky“ a člen výboru družstva „Vlast“; Josef Himmer a Frt. Šedivý, kaplani na Peruci, Boh. Zahradník (spisovatel Brodský), farář v Oubenicích; Ant. Dlask, děkan, b. vik. a papežský komoří v Kouřimi; Fr. Benjamin, superior na Skalce; J. Starý, farář v Praze; Josef Kohlrus, zpovědník v Praze; Josef Kandler, kníž. arcib. vikář a děkan ve Slaném; Fr Cyr. Vlk, abs. právník v Č. Budějovicích; komandér řádu křižov. Kassali v Jindř. Hradci; Alois Dostál, farář na Velíze; za spolek katol. tovaryšů v Č. Budějovicích Jos. Koek, místopředseda; Tom. Valdmann, kaplan v Janovicích; P. Václ. Vítek, katecheta dívčí školy na Kladně; výbor olomouckého mužského místního odboru Národ. Jednoty pro Vých. Moravu; Frà Tomáš Byček, děkan v Strakonicích, jménem svým a jménem Strakonického a okolního kněžstva jakož i jménem mnohých učitelů, měšťanů a lidu venkovského; Jan Malý, kaplan v Miroticích; Jos. Vévoda, redaktor

„Našeho Domova;“ Karel Kohlruss, c. a k. praporečník na odpočinku s chotí; Alexandr Jiříček, majetník a red. „Našince“ v Olomouci; Antonín Lakmajer, předseda odborů Nár. jednoty Pošum. a Ústřední Matice škol. v Bavorově; spolek pro české ferialní osady v Praze; Jindřich Erazim Vitásek, občan Huštěnovický; hraběnka Auerspergová; Dr. Ant. Hvězda ze Sušice, Tom. Škrdle za redakci „Vlasti“ v Žižkově atd. atd.

Zvlášť tklivé a dojemné listy poslaly oslavenci našemu mnohé řeholnice se svými představenými řádu sv. Voršily z Prahy a z Kutné Hory a všeliké něžné dárky k nim připojily. Dále blahopřály: pí. Barbora Mellanová, spisovatelka v Sušici; Marie Radová, dcera řídícího učitele v Dol. Lukavici u Přeštic; Marie Strahlová, učitelka a Marie Wolfová, říd. pěstounka v Praze; pí. Kateřina Seidlová, majetnice hospodářství a hostince v Sušici; Marie Houšková z Vlčetína u Počátek; Anna Ludvíka Karlová v Sušici atd.

I mnoho a mnoho fotografií, pěkně vázaných knih od rozličných spisovatelů zasláno bylo vdp. jubilantu, jakož i obrazů, věnců, kytic atd. atd.

Telegramy poslali: Josef Hlávka, architekt, velkostatkář a president České akademie; Dr. Rydvan v Lysé n. Labem; prof. Vladimír Šťastný z Brna; spolek výrobny růžencové v Praze; děkan Uhl z Lišova; ctitelé Pravdovi na Strahově v Praze; Umělecká Beseda v Blovicích; kapitolní děkan Mongr. Ant. Hora v Praze; Literární jednota Klatovská; prof. Vavřinec Jos. Dušek z Prahy; duchovenstvo vikariátu Domažlického; Karel Novotný, děkan a Frant. Krondl, kaplan ve Švihově; jmenem vikariátu Blatenského Pekárek, vikář; Občanská Beseda v Slaném; učitelský sbor na Peruci; farář Lerch; baronessa Hedvika Hennebergová z Františkových Lázní; Josef Podpěra z Mladé Boleslavi; Český čtenářský spolek v Brně; akademici Jindřichohradečtí; spolek na zakládání knihoven ve Slezsku; mladší duchovenstvo dekanátu Opavského; Jelen a hosté z Kasejovic; Msg. Adolf Rodler z Budějovic; za duchovenstvo vikariátu Turnovského Němeček, vikář; Ludvík Strahl za redakci „Posla z Budče“; mladší akademikové z Jindř. Hradce; baronka Marie Kopalová z Hartenbergů; c. k. pošt. official K. Ulrich, místopředseda „Vlasti“; Vollbrecht, děkan v Brandýse atd.

A co ústních gratulací bylo složeno! Anebo kdo sečte modlitby, jež k trůnu Božímu za zdraví a dlouhé ještě živobytí věhlasného spisovatele Františka Pravdy o jubileu jeho se vysýlaly! Bůh dobrotivý kéž jej ještě církvi, vlasti, národu dráhně let zachová!

Jubilant, ač letos dlouho stonal, jest nyní zdráv a čilý. [2])

---

[2]) Pozn. Svým přátelům a ctitelům rozdal Fr. Pravda množství vkusných obrázků se zbožným tištěným věnováním. Otisky jeho podobizny mohou si ctitelé jeho vyzdvihnouti v knihkupectví Cyrillo-Methodějském v Praze nebo v redakcích „Blahověsta“ a „Vlasti“. Rozdávají se zdarma.

Z cesty Kavkazem.

Píše Dr. Jar. Sedláček.

(Pokračování.)

VIII. Tiflis. Dějiny a památnosti města.

Za Sololackým hřebenem nacházíme pod horou Táborem vzácnosť Tiflisu, teplé sírné prameny, od nichž i město název svůj vzalo. Značíť totéž jako naše Teplice, neboť u Gruzínů, kteří město jmenovali Tpilisi, znamená „Tpili“ neb „Tbili“ naše „teplý“; obecný lid jmenuje Tiflis jednoduše „Kalaki“, t. j. „město“. Teplota pramenů jest rozdílná, ale nepřevyšuje 37° R. Arabský cestovatel Šamsed-dîn vypravuje, že v jednom prameni tiflisském nachází se voda, z níž, když se kazí, vychází veliké množství hadů, ano, že voda sama mění se v hady. Dle toho se pramenů těchto v dřívějších dobách báli a neužívali jich tak jako nyní k léčení.

Vypravuje se, že gruzínský car Vachtang-Gurgaslan kdysi ve zdejších lesích honil jelena a přišel až ku pramenům a viděl, jak raněný jelen do horké vody skočil a po chvíli zase čerstvý, jakoby vyhojený, z vody vyběhl. Car se tomu podivil a ustanovil, že zde má státi město. Avšak základ ku městu byl položen již před carem Vachtangem, neboť těsnina, která je zde při toku řeky Kury, vábila jak Gruzíny, tak i nepřátely jejich, aby ji pevností nějakou ovládali. Perský císař, který přitáhl sem proti Varaz-Bakarovi gruzínskému, vystavěl na levém břehu Kury pevnosť a ohrožoval tak sídelní město carstva Mccheta. Pozdě teprve poznali Gruzíné důležitosť pevnosti oné a postoupili za ni Peršanům dvě provincie a zavázali se jim i ročním poplatkem. Car Vachtang počal místo to rozšiřovati, a syn jeho Dači (499—514) přeložil sem sídlo gruzínského carstva.

Osada tiflisská sestávala ze tří částí: Kala, z pevnosti samé, Tbilisi a Isni či Nisani, která ležela na levém břehu řeky. Později teprve rozšířeno bylo na sever a nyní zaujalo celou kotlinu při Kuře.

Dějiny města souvisí úzce s dějinami Gruzie, poněvadž zde sídleli carové nejstaršího rodu světa: Bagratiunové. Heraklij, poslední toho rodu, utekl z města před perským Agou Mahommed-Chánem a odevzdal carstvo pod ochranu ruskou. Bagratiunové odvozovali původ svůj až od Davida krále.

Dvacetkráte nacházel se Tiflis v moci nepřátel Gruzie, buď Chazarův neb Hunnův nebo Peršanů nebo Arabův nebo Mongolů nebo Turků; vždy bylo město z velké části pobořeno, a proto se zde starých staveb mnoho nenalézá. Za vpádu perského Aga-Mahommed-Chána r. 1795. Peršané po šest dní plenili město, část obyvatelstva prchla, jiná byla pobita a 3000 zajato. Rusko našlo zde jen zbořeniny; však ve sto letech Tiflis vzkvetl tak, že čítá nyní as 120.000 obyvatel, mezi nimiž Arméňanů 36%, Rusů i s posádkou (10.600) na 30%, Gruzínů 21%. I obchod se zde velmi dobře daří; neboť nejen že městem projíždí dráha, která spojuje Chvalinské moře s Černým mořem a přináší výrobky asijské i evropské, ale i silnice z Vladikavkazu a z jižního Erivanu činí Tiflis středem Zakavkazska. Bohatí Rusové staví si zde paláce, vláda opatřuje město školami a ústavy, z nichž

vyniká především Kavkazské museum; tam jsou velmi přehledně a názorně sestaveny památky a zvláštnosti celého Kavkazu: obydlí různých národů, nářadí, zbraně jejich, kroje atd. Vycpaní tigrové z Lenkoranu jsou tu uprostřed medvědů, kamzíků a j. Kníže Dondukov-Korsakov dal podnět ku zřízení jiného musea „vojenno-istoričejskij muzej", kdež mají býti obrazy všech vojevůdců kavkazských, zbraně, mapy a vše, co s vojenstvím ve zdejších zemích souviselo.

Po polednách vyšel jsem k minerálním pramenům na jihu města; prošel jsem bazary, kde jest celý den hlučno, a procházel jsem se v tiché čtvrti města, ve čtvrti perské. Úzké uličky byly prázdné, jen tu a tam byla žena některá, která šla pro vodu; a tyto mi na otázku cestu neukázaly, ale hned jako na Východě vůbec plaše ode mne se odvrátily. Konečně přišel jsem sám jak ku pramenům, tak i k botanické zahradě zdejší, která jest na jihozápadním svahu Sololackém. Přítel květeny nalezne zde všechny skorem druhy vzácné a přehojné kavkazské květeny, spatří zde stromy severních i jižních pásem vedle sebe. Divil jsem se, že právě na tomto místě, kde jest větší svah než na našem Petříně, zahradu tu zařídili; udržování její jest zde zajisté nákladné, vodu dlužno hnáti velmi vysoko a zalévati třeba skorem ustavičně, poněvadž se sem slunce nejvíce může opírati.

V malém zahradním hostinci seděly chovanky nějakého ruského ústavu; patrně, že ostatní Tiflisané raději navštěvují zahrady v Kuki nežli zahradu botanickou.

Prošel jsem celou zahradou až na vrchol Sololaki, kde stojí staré zdi pevnostní; odtud lze přehlédnouti nejen celé město, ale i část údolí Kurského k Alexanderdorfu a ku Mccheta. Jak krásně vroubí výběžky Kavkazských hor to údolí; čím dále, tím jsou vyšší a zelenější a temnější, až pak nejvyšší hřebeny hor v mlze zanikají. Špinavá Kura protéká městem a rozdělujíc se tvoří malý ostrůvek, na němž Arménové z jara konají slavnosť svěcení vody; letošního roku, jak známo, zbořil se pod nimi most, a mnoho Arménů se v Kuře utopilo.

O něco níže než Sololaki stojí na pahorku klášter sv. Davida či Mta-cmindský (sv.-horský), 300 stop nad městem. Původní kostel prý zde byl postaven od sv. Davida, jednoho ze 13 syrských otců, kteří v VI. století do Gruzie přišli. Nynější chrám a klášter jsou z nové doby; s prostory před klášterem jest vyhlídka na město právě tak rozkošná, jako se Sololacké pevnosti. Gribojedov, který napsal satyrickou veselohru na poměry moskevské: „Gorje ot uma" a tak se proslavil, jest zde pohřben.

Abych navštívil další památnosti města, šel jsem do kathedrálního chrámu gruzínského, do s o b o r u S i o n s k é h o. Týž jest největším chrámem Tiflisu a stojí ve starém městě. Zasvěcen Nanebevzetí Panny Marie, jest exarchovi gruzínskému kathedrálním chrámem a chová nejcennější ostatky a památky církve gruzínské. Car Vachtang počal v letech 446—499. stavěti sionský chrám, který teprve v VII. století za Adarnasa byl dokončen. Po požáru r. 1795. stavěn byl chrám v nynější podobě ve slohu byzantském. Kříž sv. Niny, který byl dříve vzácným pokladem chrámu ve Mccheta, chová se nyní na Sionu, uroben z vinného kmene a ovinut, jak se praví, pravými vlasy sv. Niny. Kříže samého nelze viděti, poněvadž ho chovají ve stkvostném obalu z látky stříbrem protkané. V chrámě jest ná-

hrobek knížete Cicianova, který byl při odevzdávání tvrze Bakinské r. 1806. na rozkaz bakinského chána Hussejn-Kuli zrádně zavražděn. Sv. Nina jest pochována v Bodbijském monastýru u města Signachu, východně od Tiflisu.

Chrám Narození Panny Marie, jinak Ančischatský chrám zvaný, stojí též ve starém městě na místě chrámu již v VII. stol. zde zbudovaného. Obraz řecký, který se dlouho choval ve vesnici Anči u Artvinska a který sem byl dán, dal chrámu jméno; dle nápisu byl by to obraz, který byl sem z Řecka za vlády Lva III. Isaurického, obrazoborce (717—741.) přenešen. Metechskaja cerkov z V. století, jež bývala nejstarším chrámem toho místa, stojí ve tvrzi, kterou Turci r. 1576 vystavěli na levém břehu Kury a jež slouží nyní za vězení. Ostatní chrámy, jichž se vůbec 76 čítá, jsou z doby novější, mezi nimi 36 řecko-ruských (s gruzínskými), 26 arménských, 2 protestantské, 2 katolické, 2 mešity kromě četných modliteben perských a židovských.

Pobyt v Tiflise zdál se mi býti příjemným, ač panovala právě veliká vedra; vedro trvalo jen několik hodin, pak zase ochladil vítr s hor přicházející vzduch. Kdyby zdejší Arméni, Peršané a jiní domorodci více šetřili čistoty, mohl by býti Tiflis velmi pěkným a zdravým městem; dosud však pro tuto nedbalosť domácích rády se zde uhostují nakažlivé nemoci, a bohatší lidé v létě raději bydlí v blízkých horských městečkách.

IX. Z Tiflisu do Baku.

V květnu r. 1883. byla otevřena železná dráha z Tiflisu ku Chvalinskému moři, která náleží ku dráze zvané Zakavkazské. V osmnácti hodinách projede nyní cestující kraje zakavkazské a stojí na březích dalekého Chvalinského moře; dříve bylo k této cestě zajisté třeba více než týdne a cesta byla pro četné lupiče velmi nebezpečna, neměla ani dobrých silnic, a mosty při každé větší vodě bývaly odnášeny, kdežto nyní jest dobře postaráno o bezpečnosť a o dosti rychlou jízdu. Jednotlivé stanice jsou 10—25 verst od sebe vzdáleny, a poněvadž není rychlíků, trvá jízda mezi jednotlivými stanicemi až 40 minut, čímž se nám zdá býti zdlouhavou.

O desáté hodině večerní vstoupili jsme s nemnohými jinými cestujícími do vlaku a nemohli jsme za noci pozorovati krajinu blíže dráhy ležící. Nedaleko za Tiflisem počíná Karajazská step, která jest od r. 1866. zavlažována vodou z umělého průplavu Marijnského a jest krajem velmi výnosným. I zde jsou ještě památky slavné doby klášterní, neboť nedaleko na svahu hor Garedži jsou dosud zachované kláštery sv. Davida (syrského sv. Otce) a sv. Jana Křtitele; daleko více ještě skalních pousteven starých jest zde opuštěno.

Průvodčí vlaku našeho byl velmi pozorný a staral se, bychom si mohli pohodlně v noci odpočinouti, a sám připravoval nám lůžka; ježto byli ve velikém voze jen tři cestující, nebylo to tak těžko. V noci vyrušily a polekaly nás kobylky, které zalétly z polí otevřenými okny do vozu a tam slepě do nás i do stěn vrážely. Druhého dne spatřili jsme jich celé mraky poletovati nad vypráhlou rovinou Kury; hledají zeleň a běda té roli, nebo zahradě, na niž padnou; tam nezůstane ani stébla ani lístku.

Ke druhé hodině přijeli jsme do stanice Akstafy, odkud jde dobrá silnice do Deližan, kde se dělí a jde jednak do Karsu, jednak na Erivan, do Džulfy na perských hranicích a do Teheranu. Na této cestě nalézají se nejstarší kláštery arménské. Klášter Sevvank (černý) na ostrově jezera Gokča u poštovní stanice Helenovky, stojí tam, kde stával prvý chrám křesťanský r. 305, za Tiridata založený. Do kláštera zdejšího bývali vypovídáni mniši z Ečmiadzinu.

Ečmiadzin sám jest 18 verst od Erivanu na západ vzdálen; na blízku ve Vagbaršabadu (Viašataban) sídleli králové arménští od 6. stol. př. Kr. do r. 344. po Kr. V Ečmiadzinu sídlí arménský patriarcha, a proto jest klášter ten střediskem církevním nesjednocených Arménů. V chrámě tom chovají se velmi mnohé vzácné ostatky (sv. Řehoře Divotvorce, sv. Judy Thaddeáše) a vzácné rukopisy arménské. Za Erivanem jsou hory Ararat (Malý Ararat 12.840 stop, Velký Ararat 16.916 stop zvýší).

Z rána zdrželi jsme se několik minut v Elisavetpolu, kde jest na 20.294 obyvatel. Město, kteréž se u Arménů nazývalo Ganzak, bylo stavěno perským šachem Abbasem v 17. století, po němž se nazývá i zdejší prý překrásná mešita.

Na dalších stanicích, které ležely v nesmírných nezdělaných stepích, nepřistupoval skorem nikdo; stanice sestávaly z několika stavení, vedle nichž vždy bylo postaveno vysoké lešení dřevěné zvýší dvoupatrového domu, odkud lze jednak trať a okolí daleko přehlédnouti, jednak zde mohou lidé v příjemném chladu přenocovati. Teploměry staniční ukazovaly čím dále, tím větší teplotu, 40° ve stínu, 60° na slunci; cestující byli většinou svlečeni se svrchních šatů a shánèli se na každé zastávce jen po vodě.

Z města Jevlachu jede pošta na sever do Nuchy, Zakataly, do Singachu, kde se druží k poštovní silnici, vedoucí do Tiflisu; na jih pak jest poštovní silnice vedoucí do Šuši, zdravého místa horského (5076 stop nad hl. m.).

Ve stanici At-Bulach očekávalo na sta Tatarů náš vlak; několik Tatařínů šlo do Baku a do Zakaspie za prací, a celé vesnice sourodáků je doprovázely ku vlaku; proto ten shon. Sotva že vlak stanul, již se hrnuli všichni do vozů a teprve, když zřízenci vlaků holemi, tyčemi je bili a odháněli, a když se dostavil kozák, který bez ohledu do zástupu bejkovcem šlehal, počali ustupovati; na ústupu zlámali zahradní zábradlí, zničili všechny květiny v zahradě a utekli za nádraží. Za nedlouho se zase přibližovali a obcházeli chytře vlak, aby mohli do některého vozu vskočiti. Průvodčí vlaku nám vypravoval, že se to stává častěji, a že Tataříni při tom všechno, co ve voze najdou, kousky železa, nádoby a j. sebou odnášejí; proto je není radno pustiti do vozů. Konečně nastal pořádek; kozák bejkovcem ovládal celé množství, které úctyplně před ním ustupovalo a každé šlehnutí jaksi s radostí, se smíchem přijímalo. Loučení jejich bylo velice tklivé; dotýkajíce se rukou čela a prsou pozdravovali se, odjíždějící skorem všem provázejícím podávali ruce, a když se vlak hnul, ti, kteří pozůstali, rychle vsedli na koně, jež se jim po blízku na stepi pásli, a uháněli více než čtvrt hodiny vedle vlaku. Pak se rozloučili na dobro, a naši Tataři počali si prohlížeti vlak; jeli nejspíše ponejprv. Zařízení zámků a kliky žádný z nich vůbec neznal a nedovedli otevříti dveří; jen někteří se posadili na sedadlech, ostatní si sedli vedle

prázdných sedadel raději na zem. Měli sebou též několik žen, které před cizími úzkostlivě zakrývaly obličeje; mužové jejich chtěli je proto zahraditi plášti svými a šátky, aby byly od ostatních odděleny. Když jsem pomáhal zavěsovati šaty kolem žen, spatřil jsem tváře jejich a zhrozil se; dle našeho soudu by to byly stařeny mezi 60 a 70 lety a přece se tak bály, aby nikdo nespatřil jejich obličejů.

Když slunce po polednách nejvíce žáru vydávalo, objevila se nám za stanicí Hadži Kabul zelená hladina Chvalinského moře a osvěžila oko horkem a jednotvárným pohledem stepí unavené. Pohled na tu krásnou, smaragdovou hladinu cestovatele zde unáší tím více, poněvadž nemá na zemi ničeho, nač by pohleděl. Krajina jest čím blíže k moři, tím více pustou; o zelení, o keři, o trní zde není ani památky; jen samý kámen a písek. V nižších vrstvách třpytí se hráněná sůl, která zde zůstala po mořské vodě a zdálí se jeví jako jemný sníh. Stanice zdejší jsou velmi smutné, všechny jsou velmi pevně stavěny, aby vydržely náraz prudkých větrů zdejších, břehy jsou vlnami a bouřemi častými velmi rozervané a tak jest jen samo moře krásné. Po tři hodiny jest nám jeti po břehu Chvalinského moře; horko nepřestává, voda na stanicích jest hořká, a přece se pije. Vlak náš veze dvě veliké nádržky pitné vody, kterou zásobuje zdejší nádraží, ano i Bakinskou stanici samu.

Za Baladžari vidíme v dáli černati se les; není to však les; jsou to vysoké dřevěné stavby nad něftovými prameny v Balakani, odkud přichází nejvíce nafty do Baku. Po čtvrté hodině odpolední sjíždíme ku městu Baku. Tam nádraží, hostince, vše jest zcela moderní a všude znáti, že se nacházíme ve městě, které nedávno povstalo. Baku v několika málo letech pro něftu svou rozšířilo se a zdvihlo tak, že mělo na 200.000 obyvatel.

Jakmile jsem si nalezl byt v „Hôtel de Paris“, spěchal jsem k moři, abych se lázní občerstvil po takovém horku, a abych se zbavil prachu, který mne celého pokrýval. Lázeňský sluha odehnával nejprve lopatou plovoucí něftu s povrchu vody, ale nafta za krátko zase tu byla. V lázních prodávali vejce, neboť se jimi zdejší lidé jako mýdlem natírají, aby se jich nechytal prach.

V přístavu bylo velmi živo; jeť Baku důležitějším přístavním městem než Astrachan; odtud jezdí přímé lodi do Usun-Ada, stanice Zakaspické dráhy, odtud jest hlavní spojení s perským přístavem Enseli-Rešt, odtud vyváží se topivo pro všechny parníky Volžské a Kaspické.

Z pozdních dob katolické reformace v Čechách.

Píše prof. Jos. Vávra.

Od závěru koncilia Tridentského proudil nový život ve státech katolických a pevně se ujalo mínění, že dalšímu přívalu protestantismu musejí byti položeny meze, ba že je třeba i rázně vystoupiti na získání půdy od protestantismu zaplavené. Ve Francii došel Jindřich IV. trůnu královského jen tím, že opustil víru Kalvinovu a vrátil se do církve katolické (r. 1598.); v Polsku nastala za krále

Sigmunda III. dosti ostrá reakce ve smyslu katolickém, hlavně přičiněním ohnivého kazatele Petra Skargy; v Němcích sjednotili se r. 1609. katoličtí stavové k brannému spolku na hájení katolických zájmů, a v alpských zemích rodu Habsburského provedl arcikníže Ferdinand od r. 1596. dokonalou reformaci katolickou. Nejtěžší práce v tom směru byla v Čechách, kde za vlády Rudolfa II. utrakvisté proměnili se téměř venkoncem v lutheriány, a jednota českých bratří se oddala konfessi helvetské, kdežto katolíků bylo jen asi šestý díl všeho obyvatelstva. Aby pak tito katolíci ochráněni byli při své víře, nebylo za tehdejších poměrů jiné cesty, nežli postup proti protestantismu.

Na tuto cestu se dal císař Matyáš r. 1615. Královská komora tehdáž provedla důkladnou změnu ve správě korunních statků; protestantští hejtmané byli z nich propuštěni a nahrazeni spolehlivými katolíky. Ti byli: Jan Celler z Rozenthalu (pro Brandýs, Přerov, Lysou a Benátky), Jan Obytecký z Obytec (pro Poděbrady), Kašpar Celler z Rozenthálu (pro Kolín a Malešov), Věněk Bukovský z Hustiřan (pro Pardubice), Kašpar Nus z Regersdorfu (pro Trutnov), Hynek Žďarský ze Žďaru (pro Dobříš), Pavel Syglerovský z Gettensdorfu (pro Zbiroh, Točník a Králův Dvůr) a Tiburcí Čejka z Olbramovic (pro Křivoklát a Krušovice); panství Mělnické ponecháno v zástavě známého katolíka Jakuba Horčického z Tepence. Toliko ve správě Krumlovska zůstal utrakvista, ale katolíkům příznivý, Zigmund Turnovský z Turnšteina, a ze příčin finančních zůstal ve správě báňského statku Přísečnického, na Krušných Horách, protestant Samson Šindler z Hohenwaldu, zběhlý v hornictví a lesnictví. Oni katoličtí hejtmané pak vybývali na královských statcích faráře, kteří byli po protestantsku zřízeni, a na místa jejich usazovali katolické, anebo kde jinak se nedalo, ponechávali tam konservativních utrakvistů, kterým se někdy dostalo řádného svěcení kněžského. Když k těmto změnám se ozvaly stesky na straně protivné, pouštěl pan Vilém z Vřesovic, nejvyšší mincmistr, pohrůžku zajisté do opravdy míněnou, že i v královských městech nastanou podobné změny.

Tuto nenáhlou reformaci přerušili evangeličtí stavové čeští, když r. 1618. podnikli proti císaři Matyáši obecné povstání, nastrojené hlavně od knížete z Anhaltu, předního ředitele unie protestantské v jižních Němcích; týž od r. 1608. vkládal své prsty do věcí českých, zamýšleje záhubu moci Habsburské. Známa jsou protivenství, jakých za následující dvouleté války české bylo zakoušeti katolíkům, kdy odpořilí stavové zabavili všecky statky církevní i statky pánů katolických, kteří podlé Martinice a Slavaty zůstávali věrni císaři. Mimo ně shledáváme v Bilkově seznamu nejméně 233 katolických pánů a vladyk, kteří se dali zastrašiti vítězným postupem stavů odpořilých a na podzim r. 1619. slíbili věrnosť vzdorokráli Fridrichovi Falckému s tím vyhražením, aby nebyli k ničemu nuceni, co by bylo proti náboženství katolickému. Mezi těmi katolíky se shledávají 3 páni z Kolovrat, 2 Herzánové z Harasova, 6 Kavků z Říčan, 3 Plánští ze Žeberka, 2 Švihovští z Risenberka, Jiří Volf Berka z Dubé, Hynek z Klinšteina, Václav ze Šternberka, ze stavu rytířského 4 Bechyňové z Lažan, 4 Bešínové, 3 Byšičtí, 11 Častolarů, 4 Chanovští, 10 Černínů, 3 Fremutové z Tropčic, 2 Čejkové z Olbramovic, 3 Hennigarové z Eberka, 2 Hložkové ze Žamberka, 2 Hořčice ze Sprostého, 5 Janovských,

2 Karlové ze Svárova, 3 Kocové z Dobrše, 5 Kokořovců, 3 Kořenští z Terešova, 6 Loubských z Lub, 4 Malovcové, 6 Mitrovských, 3 Nebylovští z Drahobuze, 2 Obytečtí, 12 Příchovských, 2 Renspergrové, 3 Řísničtí, 6 Sedleckých z Újezdce, 3 Strojetičtí, 3 Šloviční, 3 Vamberští z Rohatec, 3 Vidrspergrové, 4 Voračičtí, 6 Vratislavců, 2 Vřesovci a 3 Žďarští ze Žďaru. Byla to šlechta usadilá hlavně v Plaňsku a Pošumaví.

Ale protestanství, samo v sobě rozdvojené v Německu na dva tábory, na lutheriány a kalvinisty, kteří na vzájem se stíhali záští, neuhájilo své posice v Čechách proti sjednoceným mocnostem katolickým; jediná bitva na Bílé Hoře přivedla Čechy do rukou vítěze, císaře Ferdinanda II. Přerušené dílo katolické reformace v Čechách bralo se nyní pochodem zrychleným; napřed potlačena jest strana kalvinská vypuzením jednoty českých bratří; po dvou letech zmizely všecky ohledy na stranu lutheránskou v Němcích, a císař nařídil, aby všichni obyvatelé království Českého přistoupili k víře katolické, a kdo by tomu byli na odpor, měli se vystěhovati do ciziny. A tato vůle císařská provedena byla s neoblomnou důsledností v několika letech, tak že r. 1628. mohlo býti prohlášeno, že všichni stavové zemští, panský, rytířský a městský, s panovníkem již ve víře se srovnali. Ovšem že valný počet osob všech tří stavů, zavedený falešnými proroky, vyšel za hranice, aby tam očekával obratu věcí buď od mocností protestantských, buď od neznabohů Turků a Tatarů; ale přese všecky změny ve válečném štěstí nezvrátilo se reformační dílo Ferdinanda II., a pokračováno bylo v něm se vší horlivostí u stavu selského.

Sedláci, bezděčný to zdroj výživy a blahobytu pro stavy privilegované, tuhými zákony byli uvázáni na panské grunty, na nichž se byli zrodili. Ten lid nesměl pro víru se stěhovati ze země, ale bylo mu naprosto přistoupiti k víře katolické podlé jeho dědičných pánů. A při tomto lidu nastala sluhům církve veliká práce, aby jej přivedli k upřímnému vyznání víry katolické. Snáze se dařila tam, kde lidé ještě od mladých let svých se pamatovali na řády katolické neb utrakvistické, na ornáty, světla a kadidlo u oltáře, na oběť mešní, na adoraci velebné Svátosti, na strojení Božího hrobu, na církevní průvody, na modlitby za věrné zemřelé, za přímluvu Matky Boží a všech Svatých. Ale hůře bylo v krajích, kde duch odporu proti církvi katolické a jejím řádům byl od sta i více let zakořenělý, zvláště v kraji Hradeckém, Chrudimském i Čáslavském. Tam byla práce tuhá a za války třicetileté i nebezpečná, zejména kdy lid před sbory vojenskými utíkal do lesů a odtud po čase vracel se zvlčený do svých sídel od vojenské láje spálených, a často teprv o svatém Havle sklízel polní úrodu na stojaté zrostlou. Také po válce toho nebezpečí neubývalo; propuštění vojáci na mnoze štítili se pokojného návratu do svých dědin, kde jich očekávala těžká lopota při nedostatku tažného dobytka. Raději se družili v roty Petrovských, a z hlubokosti lesů, kde se skrývali, vycházeli na loupeže, škodíce pánům, kněžím i měšťanům.

(Dokončení.)

Slovinská literatura v roce 1890. a 1891.

Sestavil **Frant. Štingl.**

(Pokračování.)

Skoro tak, jako původních zábavných novinek, vycházejí též po skrovnu překlady; jen tu a tam se časem některý objeví. A přece kdo uznává velikou důležitosť a význam dobrých překladů pro literaturu vůbec, musí též uznati, že dobré překlady by byly ve slovinské literatuře za nynějších poměrů jediným pramenem, který by oživil a posilnil chabou literarní produkci slovinskou, jedinou cestou, po které by se mohla překládáním slovanských děl upevniti a rozmnožiti špatná slovinská známosť pravého slovanského živlu a charakteru. Zkrátka, překlady by byly jediným prostředkem, který by obrodil celé slovinské písemnictví. Příčiny, proč se tak málo překládá a proč se Slovinci o překlady nestarají, podány v loňském „Dom in Svetu." Většinou jsou tím vinni překladatelé sami; nevyberou z cizí literatury spis dobrý, nýbrž překládají, aniž by měli zřetel k důležitosti a ceně díla a mimo to jazyk překladu není čistě slovinský, nýbrž, překládají-li z ruštiny, rusko-slovinský, z polštiny, polsko-slovinský, česko slovinský atd. A výsledek toho jest, že slovinských překladů nikdo nečte. Plní jen sloupce politických časopisů, jako feuilletony, přes které každý přechází k denním zprávám. Ani nejlepší a nejstarší belletristický list „Lj. Zvon" nepřijímá překladů ani nejmladší jeho druh: „Dom in Svet". Přes to přece vyšlo v r. 1890. a 1891. několik překladů jako na př.: „Don Kíšot iz la Manche", jejž pořídil Nedeljko, pak přeloženo několik spisů Krištofa Šmida, Amicis-ovo „Srce", upravené pro slovinské poměry, „Tiun Lin" a „Kako je izginil gozd." Větší důležitosť má překlad Koprivšekův „Grška in rimska mithologija," kterýž jest upraven z němčiny, dle Wilhelma, pro žáky škol středních.

Sebraných spisů mají Slovinci již hezkou řadu; vydány již Stritarovy, Erjavcovy, Zarnikovy, Vodnikovy a nyní se pokračuje u vydávání sebraných spisů Jurčičových a Levstikových. R. 1890. vyšel 9. svazek Jurčičových sebraných spisů, obsahující hluboce promyšlený román „Doktor Zober" (přeložen též do češtiny v „Ruchu") a „Med dvema stolama"; loňského roku vyšel sv. 10.: historický román „Rokovnjači" a pak několik menších črt, čímž ukončeny spisy zábavné; v ostatních svazcích budou básně, ballady, dramatické spisy, studie, feuilletony a politické články. Celé dílo bude ukončeno obšírným Jurčičovým životopisem s jeho podobiznou. — Žádný slovinský spisovatel, kolik jich jest, neměl a nemá tolik ctitelů mezi intelligencí i obecným lidem jako Jurčič. Žádné slovinské spisy nejsou tak všude rozšířeny jako Jurčičovy. A slovinské obecenstvo také dobře ví, proč Jurčiče tak ctí a miluje. První Jurčičova spisovatelská vlastnosť jest původnosť, vlastnosť, jež se vlastně sama sebou rozumí u každého spisovatele, jenž chce býti toho názvu hoden. Jurčič se sice učil, jak se sluší učiti každému poctivému spisovateli, dříve, než začne sám psáti; četl nejlepší povídky všech národů, četl zvláště s nadšením nedostižitelného Scotta a četl ho s prospěchem; o tom svědčí jeho sloh. Učil se z něho, ale nenapodobil ho. Zachoval si vlastní, zvláštní individuelnosť ve svých povídkách a románech na domácí

půdu. To je druhá příčina, proč si získal tolik uznání. Nehledal osob a obrazů v „salonech“, nýbrž kolem domácí chýže, v domácím kraji, ve slovinské vlasti, kterou záhy pozoroval bystrým okem, zdravým rozumem a jímavým srdcem a co viděl, to ve svých povídkách, v živých dějích čtenáři představil; ale ne tak, jak vidělo jeho oko, nýbrž dělal to tak, jako to činí dobrý malíř: tu vezme bystrý potok, tam mechem porostlou skálu, tam pěkný strom a vše to, co viděl tu a tam, spojí v pěkný, harmonický celek a tak podává skutečný, ale přece ideální obraz. Právě tak činil Jurčič, a proto jest tolik oblíben.

Levstikových sebraných spisů vyšly teprve dva svazky I. a II. obsahující „P o e z i j e“, a to: v I. svazku jsou různé básně, ódy a elegie, sonety, romance, legendy a ballady; v II. svazku: dětské hry a písně, satiry a konečně větší poetické práce: Ježa (jízda) na Parnas, Ljudski glas a překlad Kralodvorského rukopisu. K oběma svazkům připojen jest „Tolmač“ (vysvětlivky). — Jméno Frana Levstika jest v slovinském písemnictví již asi čtyřicet let slavným. Již prvá sbírka jeho mladistvých básní, vydaná r. 1854., vzbudila na Slovinsku všeobecný zájem. V technické příčině toho času neobyčejně dokonalé básně, obsahem původní, plny hlubokého citu, zdravého humoru a lidumilných názorů svědčily o velmi nadaném básníku jehož individualita se lišila ode všech tehdejších slovinských básníků. Tenkráte byla doba slovinskému básnictví velmi nepříznivá; básně Levstikovy přeostře byly kritisovány — a to stalo se mu osudným. Svrhly ho s dráhy, (byl totiž v německém řádě a studoval právě v Olomouci bohosloví), na které by byl jistě klidně žil, tak že potom jako pravý vyhnanec bez domova a rodiny vydělával si chléb dlouhou řadu let v různých krajích slovinské vlasti. Tuhý boj o vezdejší chléb, různé vědecké studie, spolupracovnictví při různých politických časopisech a také jakýsi strach před veřejností — vše to bylo příčinou, že Levstik jen v dlouhých přestávkách ve slovinské literatuře vystupoval a že do své smrti neuveřejnil žádného většího básnického díla. Vůbec se Levstik slovinskému obecenstvu posledních třicet let jevil více jako jazykozpytec nežli básník. Pouze dobrému příteli básníkovu se poštěstilo dostati od Levstika několik básní pro svůj list, a ještě ty básník nejraději uveřejňoval beze jména nebo s jménem přijatým. Proto se ve slovinském obecenstvu vůbec ustálila myšlénka, že jest Levstik sice velikým učencem a bystrým jazykozpytcem, ale že v jeho srdci vyschl pramen věčně krásné poesie. Než jak klamnou byla tato myšlénka, potvrdil jeho literarní odkaz. Mimo obsáhlou látku slovníkopisnou zanechal Levstik bohatý poklad dokonalých básní, pouze z části vytištěných povídek a pověstí, duchaplných kritik, vědeckých rozprav a jazykozpytných studií. Pouze jeho básně obsahují 450 čísel, a dobrá třetina z nich ještě nebyla nikde uveřejněna. Ve vydaných právě dvou svazcích, které uspořádal Fr. Levec, jsou zastoupeny všechny druhy básnictví od něžné, erotické básničky a veselé dětské hry až do vznešené hymny a velikolepé ódy, od zvonivého sonetu a náboženské církevní písně do zasmušilé ballady a veselé romance, od překrásné Marianské legendy, vánoční kantáty do ostré satiry a smích vzbuzující parodie. — Ostatní literarní odkaz bude vydán ještě ve třech objemných svazcích. —

Literarní družstvo „S l o v e n s k a M a t i c a“ vydala předloni tři knihy v obsahu 60 tisk. archů; tolik ještě žádného roku nedostali

její členové. Dobré znamení, že se vzmáhá. Vyšel jako každého roku *a*) Letopis Matice Slovenske za leto 1890., jejž uspořádal Ant. Bartl. Kniha obsahuje 5 spisů, bibliografii a zprávu o spolkovém působení. Prvý spis Andrej Turjaški od Ivana Steklasy podává pěkný příspěvek k historii tureckých nájezdův na Slovinsko. Ivan Navratil pokračuje v uveřejňování slovinských obyčejů a zvyků, Simon Rutar vypočítává a popisuje starožitnosti nalezené r. 1889. ve slovinské vlasti. Prof. Josef Apih ve svém spisu „Zemští stavové Kraňští od r. 1818—1847" nakreslil čtenáři obraz z doby tichého života, jenž nastal v Kraňsku po odchodu Francouzů do r. 1848. Poslední spis pochází z péra Vatroslava Oblaka „Doneski (příspěvky) k historični slovenski dialektologiji". Celý spis jasně svědčí o obsáhlé spisovatelově učenosti na tom poli a o chvályhodném namáhání, jehož takové dílo vyžaduje. Z bibliografie se dovídáme, že r. 1889. vyšlo 172 slovinských spisů. — *b*) „Valentina Vodnika izbrani spisi." Uredil Fr. Wiesthaler. Jméno Vodnikovo vzbudí v každém Slovinci vzpomínky na onu mladickou, veselou dobu, kdy se novější literatura slovinská obrozovala proto jest jméno jeho Slovincům ctihodným i milým. Rovněž tak jest to s Vodnikovými básněmi a jinými spisy. Básně jeho „Slov. Matica" již dávno vydala. Proto bylo dobrou myšlénkou, vydati i ostatní jeho spisy v pečlivém výběru. Dílo to svěřeno Fr. Wiesthaleru, jenž vybral ze všech Vodnikových knih jen ty, které obsahem nebo formou ještě dnes neztratily zajímavosti. A tak mají Slovinci nyní v rukou Vodnika celého: básníka i prosaistu. *c*) Dušeslově. Spisal dr. France Lampe. II. díl. Tím ukončeno dílo, jehož r. 1889. vyšel I. díl; veleučený doktor ovládaje látkou úplně, pracoval samostatně a, pokud jest při tak vědeckém díle možno, jasně a srozumitelně. Za tou příčinou stala se kniha poněkud obšírnější, poněvadž by suchopárná poučná kniha nehověla většině členů „Sl. Mat."

V minulém roce (1891.) rozeslala „Matica" tyto knihy: 1. Letopis Matice Slovenske za leto 1891. Uredil prof. A. Bartel. 2. Zgodovina Novega Mesta; sestavil prof. Ivan Vrhovec a 3. Pegam in Lambergar; povídka, napsal dr. Fr. D. — Příliš by se náš přehled rozšířil, kdybychom se chtěli o všech těchto knihách a o článcích v „Letopisu" podrobněji zmiňovati. Proto se o nich jen krátce zmíníme. „Letopis" obsahuje 6 spisů, z nichž jsou dva filologické, jeden geologický, třetí jest pokračování popisu starožitností r. 1890. na Slovinsku vykopaných. Známý malíř slovinský Ivan Šubič podává tu rozpravu o barvách a jich upotřebení v ornamentice, a posledním spisem postavil dr. M. Murko zesnulému Miklošičovi důstojný pomník. Ostatek zaujímá „bibliografia" a spolkové zprávy. — „Zgodovina Novega Mesta" jest historické dílo, kterým se nemálo obohatila většinou nejasná historie slovinských vlastí. Spisovatel měl nesnadnou práci; látky bylo sice nesmírné množství, ale bylo třeba kritického ducha, aby se vybralo to, co historického, neboť většina slovinských historiků vplétala do pravých dějepisných událostí též mnoho smyšlených pověstí. Celkem však spisovateli se celé dílo zdařilo. — Třetí kniha jest historická povídka z péra dr. Fr. D. „Pegam in Lambergar." Látka k povídce vzata jest z dějin celjských hrabat, jež vůbec podávají mnoho vděčné látky slovinským belletristům. Děj jest tak zajímavý, že stěží odložíš knihu, dokud ji nepřečteš. Pegam

neboli Pehajm (Čech) jest vojevůdce Vitovec, husita, proti kterému spěchá mladý junák Krištof Lambergar do boje, jako pěje známá národní píseň slovinská. Osoby jsou kresleny velice obratně a jasně, také jich není více, nežli jich jest nevyhnutelně třeba. — Slovinská Matice se vzmáhá očividně: počtem členů a knih i těší se všeobecné vážnosti. R. 1890. měla 2032 členů, v r. 1891. již 2157.

Jako Matice tak se i družba sv. Mohora vždy více šíří a vzmáhá. Když před lety byla „dr. sv. Mohora" dosáhla 20.000 členů, a tímto vzrůstem překvapila všechny tehdejší příznivce, řekl při jakési příležitosti zesnulý vlastenec slovinský dr. Razlag, že bude někdy míti 50.000 členů. Takový úspěch zdál se všem býti nemožným, a skoro též největším číslem, jakého může družstvo kdy dosíci — a hle! ten ideál se loňského roku uskutečnil! A nejen to; — docela překročeno jest skoro o 2.000 idealní to číslo jubilejní; neboť družstvo čítá nyní již *51.827* členů. — Za r. 1890. dostali údové skvělý dar 6 knih: Življenje prebl. Device in Matere Marije in njenega ženina sv. Jožefa. Sepsal † Janez Volčič. X. svazek. Předposlední tento svazek obsahuje svaté a služebníky Boží, kteří byli zvláštními ctiteli Matky Boží a sv. Josefa. — *b)* A. M. Slomšeka „Pastirski listi." Uredil Mih. Lendošek. Zesnulý vladyka-biskup Slomšek, i v Čechách svými kázaními známý, jest slovinský klassik. Slomšek byl, jest a zůstane vzorem, jak se má psáti prostému lidu. Jako všechny jeho spisy tak i tyto pastýřské listy provívá pravý evangelický duch, spojený s pěknou, jadrnou slovinštinou. „Pastirski listi" jsou zároveň V. dílem jeho sebraných spisů. — *c)* „Občna zgodovina" za slovensko ljudstvo. Sepsal Jos. Staré, prof. v Záhřebě. XIV. sešit. Jest to předposlední svazek „všeobecných dějin" pro lid populárně psaných. V tomto sešitu popisuje spisovatel dějiny nejnovější doby, a proto jest tento sešit tím zajímavější. — *d)* „Domači živinozdravnik" (zvěrolékař). Potřebám rolnického stavu sepsal Franjo Dulár, zvěrolékař. Z té knihy se zajisté nejvíce potěšil slovinský rolník, neboť podává se tu naučení o nemocech domácího dobytka a zároveň návod, jak je léčiti. — *e)* „Slovenske večernice" obsahují různé zábavné i poučné spisy jako životopisy, povídky, básně, historické články atd., tak že každý čtenář si vybere z obsahu něco proň zajímavého. V pěkném souladu s „Večernicemi" podává i kniha šestá *f)* Koledar (kalendář) za l. 1890 hojnost zajímavého a poutavé četby. — Toť knihy vydané v r. 1890. Loni (1891.) obdrželi členové také 6 knih, a to poslední svazek velikého díla *a)* Življenje prebl. Device in Matere Marije in sv Jožefa. — *b)* Druhá kniha jest modlitební knihou pro nemocné; název má „Gospod, teci mi pomagat." — *c)* „Občna zgodovina." Sepsal Jos Staré. XV. to jest poslední svazek celého díla, jež obsahuje 5 objemných svazků. — *d)* Fizika ali nauk o prirodi" se zvláštním zřetelem k potřebám rolnického stavu. II. kniha (o chemii). Sepsal Henrik Schreiner. Psáti chemii pro obecný lid není prací snadnou, ale dlužno uznati, že se spisovateli až na některé maličkosti zdařila, právě tak jako I. kniha o magnetismu, elektrice atd. — *e)* „Slovenske večernice," a *f)* „Koledar za l. 1892." jsou všem Slovincům nejmilejšími knihami. po těch každý nejraději a nejdříve sáhne, když dostane Mohorovy knihy do rukou. Dojemné povídky střídají se tu se zajímavými životo-

pisy, missionářskými zprávami a jinými poučnými články. — Zmínili jsme se tu o knihách Mohorových jen zkrátka, avšak i z toho patrno, jak umí výbor družstva dobře voliti ve výběru knih pro prostý lid. Konečně můžeme prozraditi, že se chystá pro „dr. sv. Mohora“ výbor Pravdových povídek. —

Časopisů vycházelo v posledním dvouletí 33. Zvláště slušno poznamenati, že katolické listy valně se vzmáhají a šíří; každým rokem se zdokonalují jako na př. „Dom in Svet,“ který přináší velmi krásné illustrace a dobré spisy belletristické i poučné.

Kritika pěstována v denních listech, jmenovitě však v obou belletristických časopisech „Lj. Zvonu“ a „Dom in Svetu“.

(Dokončení.)

UMĚNÍ.

Sv. Josef v umění.

Podává **Adam Jurovčin.**

(Dokončení.)

Ač přece hned první křesťanské umění klade důraz na jeho vznešené postavení jako hlavy sv. rodiny. Zcela zřetelně a nade všecku pochybnost představuje ho prvotní umění jako ochrance Ježíše Krista a Marie Panny. Velmi často, když Božské dítko odpočívá v klíně Mariině, sedí sv. Josef za její lenoškou, nezřídka s hlavou nad jejich hlavami skloněnou na znamení bdělosti a ochrany. Odpočívá-li Božské dítko v kolébce nebo v jesličkách, spatřujeme sv. Josefa seděti vedle svatého pokladu. Druhdy vztahuje také sv. Josef nad Marií a jejím Dítkem ruce, jakoby od nich vše zlé odvracel. Ale nejdojemnější zobrazení jeho ochrany, panické sic, ale něžné lásky jeho k M. Panně, spatřujeme na staré slonovině, na níž vyobrazeny jsou dva výjevy. Nahoře je sv. Josef pohroužený v nepokojný spánek; jeho úzkost a strach o čest a dobré jméno jeho milované nevěsty zračí se v jeho nepohodlné poloze na loži a v posici rukou jeho jako člověka i ve spánku nějakou myšlénkou trápeného, co zatím anděl k němu promlouvá: „Josefe, synu Davidův, neboj se vzíti (k sobě) Marii, manželku svou: nebo což v ní zrozeno jest, z Ducha sv. jest. Porodíť pak syna, a nazveš jméno jeho Ježíš: onť zajisté vysvobodí lid svůj od hříchů jejich.“ Pod tímto obrazem jest druhý. Josef a Maria ubírají se do Betléma. Maria sedí na oslici, kterou vede za úzdu krásný a statný anděl. Sv. Josef pak nese ji v náruči, tak že Maria spíše se nad oslicí vznáší, nežli na ní sedí. Pravou rukou obejímá pak Maria sv. Josefa. Milostnost tohoto výjevu přesahuje veškerou líčeň a jest důkazem nad slova výmluvnějším, jak víra prvních křesťanů proniknuta byla úctou k panickému choti Marie Panny.

Nejstarším vyobrazením sv. rodiny, ovšem kromě historických výjevů, v nichž roli hrá, jest fresková malba v pohřebišti sv. Priscilly, kdež mužská postava, která všeobecně za sv. Josefa se pokládá, stojí prostřed mezi blahosl. Pannou a sv. Dítkem. Než, vlivem času byla skupina ta tak poškozena, že nelze nad pochybnost dokázati identity

osob. Jedním z nejstarších děl, na kterém se *zcela zřetelně* sv. Josef objevuje, jest skulptura, pocházející dle De Rossiho ze III. stol. Vyobrazen jest na ní sv. Josef, an stojí u jesliček a pozoruje s úctou a láskou narozeného Spasitele; v jedné ruce drží hůl, druhou ruku pak ochranně má vztaženu nad spícím Jezulátkem. Jiná památka, v Římě zachovaná pod názvem „epitaf Severy", představuje příchod a klanění se mudrců od východu. Maria sedí na trůně neboli biskupské židli a takříkajíc podává milostné Dítko pohanským králům; za ní stojí sv. Josef, mladý muž, oděný v krátkou tuniku řemeslníka, v ruce pak drží poutnickou hůl.

Z vyobrazení datujících se ze IV. stol. náleží k nejpozoruhodnějším „bas-relief" na sarkofagu sv. Celsa v Miláně. Dítko Ježíš odpočívá v jeslích Betlémských, chráněných stříškou bídné chaty. Po pravici Mariině stojí Josef se sekerou v ruce. Vyhlíží mladě, jest bezvousý; dlouhé vlasy spadají mu v jemných kučerách na ramena; na sobě má tuniku, jedno však rámě holé; usmívá se laskavě a uctivě patří na nemluvňátko. Podobné zobrazení téhož výjevu nalézáme na památníku z téže doby v katedrále Anconské. Jen že tuto sv. Josef vyobrazen jest v nejkrásnějším květu svého věku, nad tunikou má pallium a v ruce drží hůl místo některého tesařského nástroje.

Narození Páně bývalo zamilovaným předmětem křesťanského umění v prvních dobách; téměř na všech vyobrazeních jest sv. Josef stejně vyobrazen. V prvních čtyřech stoletích vyobrazen bývá jako muž prostředních let, někdy lysý, někdy s hustým vlasem. Obyčejně mívá na sobě tuniku a pallium, a kde barvy užito, bývá to obyčejně šafránová. Když pastýři na obraze se vyskytují, nelze sv. Josefa od nich rozeznati ani podle šatu, ani podle věku: poznati ho lze jedině podle některého nástroje tesařského nebo podle hole, která bývá rovná, kdežto pastýřské bývají nahoře ohnuty. Na vyřezávaném „diptychu" ze slonoviny z V. stol. vyobrazen jest už sv. Josef s vážnou a mužnou tváří; otevřená tunika a pilka, na které levice jeho spočívá, označují ho jako řemeslníka.

Jiná dvě vyobrazení Narození P., — jedno jest medailon v museu Vekoriském, druhé jakýsi druh kameje, — zcela jinak týž výjev pojímají. Na onom Dítko Ježíš, plénkami obvinuté, leží v jeslích pod oknem, jímž do vnitř vůl s oslem nahlížejí. Na jedné straně jest měsíc, symbol noci; na druhé hvězda Betlémská, jejíž jeden paprsek dotýká se čela Dítěte. V popředí odpočívá Maria jako na loži; Josef, starší člověk, vousatý a trochu holohlavý, sedí naproti ní.

Kameje jest řecká práce; střed zaujímá postel, na níž Maria odpočívá, zahalená ve „štolu", jakou nosily řecké ženy po porodu; vedle M. stojí kolébka s B. dítkem. V jednom koutě sedí na nízké stoličce sv. Josef a pozoruje svou manželku opírá se lokty o kolena a bradou o dlaně; ve protějším koutě jsou tři mudrci, každý drží v rukou obrovnou nádobu, vázu.

Ku konci V. stol. setkáváme se s obrazy představujícími události Narození P. předcházející. Na mramorovém sarkofagu v Puyi vyobrazen jest sv. Josef, jak ho ve spánku navštívil anděl a zjevil mu tajemství vtělení se Syna Božího. Vedle toho výjevu jakýsi neznámý galský sochař zobrazil v „basreliefu" zasnoubení Panny M. se sv. Josefem. Josef má levici položenu na prsou, pravici podává bl. Panně, jež zahalená v dlouhý plášť stojí proti němu; uprostřed panických snoubenců stojí ne kněz, ale anděl, aby sňatku jejich požehnal.

Na překrásné řezbě ze VI. století, teď v Ravenně chované, podobně dvojí obraz proveden. V hořejší části Josef, na loži odpočívající, pohroužen jest ve hluboký spánek, nad ním pak sklání se andělský posel, v levé ruce drže heroldskou hůl, pravici pak drží vztaženou nad spícím, jemuž uděluje a vzkazuje nebeské napomenutí. Pod tímto obrazem jest vyobrazena cesta sv. manželů do Betléma. Josef, silný a statný muž, krásné a příjemné tváře s krátkým vousem, oblečený v tuniku a pallium, sandály maje na nohou, kráčí podle oslice, na níž sedí Marie Panna. Maria P. laskavě obejímá ho kolem krku, co on ji uctivě a laskavě podpírá. Anděl vede oslici.

Na mosaice v chrámě S. Maria Maggiore vyskýtá se velmi zhusta obraz sv. Josefa, a to vždy jako muže prostředních let. Na stupních chrámových je zobrazen, jak se blíží ku bl. Panně s kvetoucím prutem v ruce. Nad hlavou Mariinou vznáší se holubice, kdežto za ní stojí legie andělů.

Po VI. století skoro úplně ztrácí se sv. Josef z náb. umění. Ustupuje do pozadí, ale aby se opět objevil později, a to už se slávou a poctou zvláštní, osobní. Ve druhé polovici XIII. stol. socha sv. Josefa umístněna byla nade dveřmi Lozaňské katedrály, a to vedle sochy Spasitelovy. Nejenom že mu vykázáno čestné místo po pravici Pána a Spasitele našeho, nýbrž ponejprv, pokud známo, vyobrazen jest, an drží v náručí Božské dítko. Ježíšek jednu ruku má položenu na hlavě svého pěstouna, ve druhé pak drží jablko. Nedávno objeveny byly některé fresky, po století maltou zakryté, v kostele Servitů v Sienně; na nich vyskytuje se postava sv. Josefa mezi podobiznami jiných svatých. Všeobecně kladou se fresky ty do XIII. stol. Z téže doby pochází zvláštní fresková malba v Limburgské katedrále, na níž je sv. Josef, — o jehož identitě nemůže býti pochybnosti, jelikož nad jeho hlavou jméno jeho je zcela zřetelně napsáno, — vyobrazen jako vinař s nožem v ruce. Vedle něho jest kůl, po němž se vzhůru pne réva, — církev, mystické víno jeho péči svěřené.

Úcta ku sv. Josefu, podnětem Gersona, sv. Kateřiny Boloňské a jiných v čilejší život uvedená ve století XV., přiměla jak malíře, tak i sochaře, že počali sv. Josefa častěji zobrazovati o sobě zvlášť. Od Nicola Pisanského až na naše doby nebylo většího malíře, který by aspoň jednou nezobrazil sv. Josefa. Z nejznámějších a nejlepších obrazů sv. Josefa jmenujeme jenom obrazy Fra Angelica, Peruginiho, Lorenza di Credi, Rafaelovo zasnoubení Marie P. se sv. Josefem v Miláně, Lauensteina, W. W. Starra, A. M. von Oera, E. Steinlea, Degera, Ondřeje a Karla Müllera, Istenbacha, Overbecka a j.

Z uměleckých vyobrazení prvních století nabýváme poučení o stáří sv. Josefa, když byl Marii P. zasnouben. Na nejstarších malbách vyobrazen bývá jako mladičký, dokonce bezvousý ještě muž, později předvádí se nám jako muž prostředních let, krásné a pěkné postavy. Každé století přidávalo mu věku, až konečně začali ho zobrazovati jako starého a holohlavého stařečka. Molani ve své Historii S. S. Imaginum rozhodně zavrhuje obyčej malovati sv. Josefa jako starce. Toť blud, praví Molani, vzniklý následkem vlivu apocryphních evangelií. Ptáme se, byl by se starý, chorý muž hodil za ochrance Marie P. na chvatném útěku do Egypta a na zpáteční opět cestě do Judska? Byl by vůbec dovedl uživiti svou prací Božské dítko a Matku Jeho? Přiměřenější duchu Písma sv. a tradici umění jest zobrazovati sv. Josefa v nejkrásnějším věku

jako statného a zručného řemeslníka, který byl nejen s to, aby poskytl potřebné ochrany své panenské choti a jejímu Dítěti, nýbrž také prací rukou svých všeho jim opatřil, čeho jim bylo třeba k zachování tělesného života.

Sv. Josef obyčejně mívá kolem hlavy, jako Ježíš a Maria, svatozáři, než, mnohdy bývá také bez ní malován. Příčina toho bývá ta, že „nymbus“ pokládá se doposud, jako původně, zvláště na Východě považován byl, spíše za známku moci nežli svatosti; proto se také na některých obrazích dává mudrcům a Herodesovi na znamení jejich panovnické moci, nehledíc na jejich povahu.

A co znamená hůl neboli prut, který sv. Josef v ruce držívá? Jest podobně jako lilie, kterou moderní umělci světci tomu do ruky dávají, symbolem jeho panictví? Molani se aspoň tak domnívá a opírá tvrzení své autoritou sv. Jeronyma, který za správnější pokládá výklad ten než odvolávání se na ústní podání, že prut Josefův na oltář položený vypučel, když manžela pro bl. Pannu hledali. Jiný výklad jest tento: hůl, kterou sv. Josef v ruce drží, označuje ho jako poutníka z Nazareta do Betléma. Chybno jest však zobrazovati sv. Josefa, jak se o hůl opírá, jakoby stářím a únavou bez berly nemohl býti. Třetí a snad nejsprávnější mínění jest toto: prut v ruce sv. Josefa jest symbolem autority, kterou byl Josef nadán jako hlava zemské Trojice. V prvotních ikonografiích vidíme velmi často Krista P. držeti v ruce prut neboli hůl, jakož odznak důstojnosti a úřadu Jeho, jako má prorok hůl a král žezlo.

Josef jest otcem vtěleného Slova, jako je chotěm Marie P. Zdaž Maria Panna sama, mluvíc k dvanáctiletému Ježíšovi, nepravila o něm: „Tvůj otec a já hledali jsme Tebe?“ (Pater tuus et ego.) Toto adoptivní otcovství přijal od Boha Otce, jenž jest jeho původcem a zdrojem, neboť „z Něho se všeliké otcovství na nebi a na zemi jmenuje“ (Efes. 3, 15.). Následkem toho zobrazuje se sv. Josef s prutem neboli holí, — virga tua et baculus tuus, — v ruce na znamení úřadu, ku kterémuž povolán byl vzhledem k Synu Božímu, na znamení důstojnosti a autority jemu od Nejvyššího udělené. „Ecce fidelis servus et prudens, quem constituit Dominus super Familiam suam.“

LITERATURA.

Český Lid. Sborník věnovaný studiu lidu českého v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku. Redaktoři dr. L. Niederle a dr. Č. Zíbrt. Nakladatel F. Šimáček. Ročník I.

V prvém svém referátě o „Č. L.“ (Vlast 1892.) nešetřili jsme nikterak chválou o celém podniku, řekli jsme, že podnik jest slibný i důležitý. Důležitost časopisu věnovaného studiu lidovědeckému dokázali nejlépe spisovatelé i čtenářstvo. Kdo probírá se prvým ročníkem „Č. L.“, žasnouti musí nad množstvím článků i nad krásným materiálem tu uveřejněným. Uváží-li pak se, že veškeré tyto práce až na malé snad výminky ležely ve stolcích autorů hotovy, nebude nikterak nadsazováno, řekneme-li, že naší literatuře „Č. L.“ prokázal neocenitelné služby, uveřejniv články tyto. Dnes, po ukončení celého ročníku, chceme podrobněji seznámiti čtenáře svého s obsahem „Č. L.“ Dříve však několik slov

o listě samém. Redakce snažila se získati práce cenné a mělá štěstí: mnohé práce v „Č. L.“ uveřejněné jsou pravými stkvosty nebohaté naší literatury folkloristické. Že toto snažení mělo nepříjemný následek ten, že práce byly — zvlášť v prvých dvou číslech — příliš rozkouskovány — bylo již několikráte konstatováno. My znovu toto factum proto připomínáme, poněvadž těšíme se, že redakce v ročníku příštím jistě zabrání tomu, aby jednotlivé práce, celkem dosti krátké, táhly se celým půlročníkem. Bude to jen ku prospěchu „Č. L.“ Šťastnou rovněž nezdá se nám býti úprava listu ze stránky technické t. j. že redakce přivolila k tomu, aby čísla směla býti tištěna trojím druhem písma. Všude jinde tiskne se dvojím druhem, proč má u nás panovati jiný zvyk, jenž mohl by — ať dřív, ať později některé autory urážeti? Tolik o listě ze stránky zevnější. Přihlédněmež nyní k obsahu. Nejlepší prací celého ročníku jest bez odporu stať prof. dra. O. Hostinského: „O naší světské písni lidové“. O thematě tomto psali u nás různí již spisovatelé, hlavně však K. J. Erben a Fr. Bartoš. Byli lidé, kteří upírali cenu práci Erbenově, jiní Bartošově a mnozí — oběma. Hostinský ve stati své probírá obě tyto práce, poukazuje k dobrým náhledům toho či onoho autora a vytýká mylné jejich náhledy. Podati obsah článku prof. Hostinského při obmezeném místě věnovaném referátu našemu, jest nemožno. Cenu jeho lze poněkud zahrnouti v ten smysl, že článek prof. Hostinského je nejlepším dosud pojednáním o písni lidové, a netajíme se nikterak míněním, že těžko bude lze práci tuto překonati. Pěkný příspěvek k poznání krojů podali prof. J. Koula „O kroji lidu slovenského“ a R. Tyršová „České vyšívání lidové na zemské jubilejní výstavě“. Oba tyto články lze přiřaditi k nejzdařilejším pracím v „Č. L.“ Prof. Ad. Černý uveřejnil pojednání „Rozhled po lužické folkloristice.“ Autor rozdělil práci svou dle jednotlivých odborů, všude přidav stručnou charakteristiku té neb oné práce. Je to kus poctivého, zdařilého díla. Neméně zajímavá a obsažná jsou pojednání prof. dra. Z. Wintra „Svědectví mrtvého“ a dra. V. Tilleho „Lidové povídky o panovníkovi, povolaném od železného stolu“. F. Pátek podává přehled „Česká literatura folkloristická až do r. 1890.“ Materiálu ze všech oborů podáno bylo množství ohromné. Část tuto nutno rozděliti na materiál zpracovaný a na pouhý materiál. Do části prvé podali články své ředitel Fr. Bartoš: „Pověry a zvyky lidu moravského při hospodářství“ a „Některé zprávy o skřítku dle dosavadních pověr lidu moravského“ Charakteristický obrázek české selské kuchyně (z Českobrodska) nakreslil F. V. Vykoukal v práci „Ze selské kuchyně“. Sbírku pověr o vodníku podal prof. J. Košťál. Cenné příspěvky jsou také od V. Pittnerové „Ze Žďárských hor“ (škoda že redakce nemohla připojiti alespoň jeden obrázek!), dále A. Kellnerové „Staré zvyky z mého mládí v okolí Domažlickém“ (podle vypravování M. Královcové) a Vl. Havelkové „Některé zbytky starého řemesla domácího“. O dialektu psal prof. dr. J. Jakubec bohatý článek „K názvosloví našeho dialektu“, o chalupách K. V. Adámek „Selský statek v okresu Hlineckém“. Sbírku písní z Domažlicka podává pilný sběratel J. F. Hruška „Národní písně z Chodska“. Několik pověstí zaznamenal prof Al. Jirásek v článku „Lidové zkazky z okolí Poličského“. O obyčejích lidu v obcích nábožensky smíšených píše článek T. Nováková. Cenný jest dále příspěvek dra V. J. Nováčka „Relací v příčině obnovení a vsazení mezníkův mezi rolími nad Polepy“, k němuž dodatek učinil prof. dr. A. Rezek. Starou zprávu (z r. 1382.) o skřítkovi uveřejnil dr. Č. Zíbrt. V. Houdek referuje o „moravské knize o zaklínání duchův“. Prof. J. Vycpálek překvapuje odborníky pěknou sbírkou „Českých tanců“.

Materiál nezpracovaný uložen jest příspěním mnohých milovníků českého folkloru ve článcích „Vánoce“ a „Od vánoc do velikonoc“. Konečně nutno zmíniti se o pěkné vzpomínce B. M. Kuldy „Vzpomínka z mé činnosti sběratelské“

Oddíl archaeologický vedle množství menších zpráv o nálezech archaeologických, obsahuje pojednání známého dra. J. Matiegky „Hroby se skrčenými kostrami v Čechách“; práce to v každém ohledu znamenitá a téhož autora článek „Příspěvky ku poznání tělesné povahy obyvatelstva severo-západních Čech“. Nezvyklou u nás přímostí a pravdou překvapil každého velice promyšlený článek redaktora doc. dra L. Niederleho „Několik slov o pěstování české archaeologie“. Konservator Kl. Čermák podal úvahu „Lužický ráz hrobů i vztah jeho k jménům osad“.

Mimo tyto články nalézáme v každém čísle bohaté referáty o literatuře z celého vzdělaného světa, o časopisech a hojné zprávy časové.

Podavše takto obsah „Č. L.“ nemůžeme zakončiti referát svůj jinak, než — jak prvně jsme učinili — tím, že doporučujeme „Č. L.“ čtenářům svým co nejdůtklivěji. **F. Pátek.**

Ze starodávného života. Napsal Dr. Zigmund Winter. V Praze, Ottova Laciná knihovna č. 104., 315 str., 50 kr.

„Historické“ výtvory krásné literatury bývají při vší poutavosti a kráse slovesné i básnické činou ironií skutečnosti. Tato opět, i když moderně je přibarvena, svědomitě mluvou pramenů jsouc podávána, nebaví. Čtenáři zdá se, že to páchne archivem, a rozmrzen odkládá četbu, vyžadující poněkud většího stupně pozornosti Jak tedy vyhnouti se obojímu úskalí, jak oživiti suchopar dějinného vypravování? Nepodařilo se to tuším posavad nikomu lépe než prof. Dr. Winterovi, jenž z bohatých pramenů vybírá věci nejzajímavější a hravým vtipem řadí črtu ke črtě a tvoří tak milé, duchu lahodící kresby, že skoro ani nezpozoruješ cizorodých spojek. Za jeho píli a dovednosť, za původnosť jednotlivých výrazů, za úsečnosť, která neplýtvá drobotinou slov na pestřejší vypravení chudé myšlénky, budiž mu vysloveno uznání i dík za to, že dovede bez ublížení těm, o kterých jedná, svým dějepisným vypravováním zároveň poučovati i baviti. Romantické klání o Dorničku živostí zajisté každému se zalíbí. Hrnčíř a kovář pobídli se v kolbu stran poctivé panny. Hrnčíř malé postavy a suchý vyhrál na kováři „hrubém“ a „složitém“. Tatík Dorniččin vešel v šraňky, chválil vítěze rukou mu třásaje. Bylo znáti, že ho rád vidí za zetě, ale naposledy kovář přece panny dostal. Résumé: Dorno, Dorničko, jste ženský tvoreček! — Následuje jiný malebný obrázek z druhé polovice šestnáctého století o bouři v Olomouci. Někteří kazatelové po Čechách a Moravě při kázaní pronášeli tehdá zbožná přání, aby „Pánbůh nejen od moci turecké, ale i papežské zachovati ráčil,“ jak to činil i Martin Adlar od sv. Blažeje v Olomouci. Brzy draly se ještě jiné vzdechy ze stísněné hrudi mistrovy, který nenosil již dlouhého roucha kněžského, s tím výsledkem, že někteří páni radní v jizbičce mistra Ruprechta učinivše srdečný vinš všeho dobrého požádali jménem kněze Adlara o ruku pěkné dcerušky ševcovy. Nenadáli se ovšem, že za bouřlivé následky té žádosti pobudou si ještě s jinými dlouhý čas v trestání. — Do knížečky rudou koží povité, spjaté sličnýma dvěma sponkama ocelovýma, zapisovala si Alžběta Lidmila, svobodná paní z Lisova, paměti svého života (1657.). Devět dítek vždy za nedlouho pochovali ji do chladného sklípku v kostele sv. Františka. Na Honzíčka čekal již barvíř s instrumenty, kdy pustí duši, maje dítě po smrti otevříti. Zoufalá matka vzala chlapce, přes to, že jí toho zrazovali řkouce, aby dítě z poslední hodiny nevyrážela, a běžela s ním k nějakému oltáříku, který v pokojích k radě Jesuitů častokráte býval postaven. Dítě přišlo k sobě samému — „těmi otřesy“. Zdá se, že poslední dvě slova odporují duchu zápisků a jsou výrazem smýšlení mladšího o dvě století. Také jinde ještě vynořil se z hladiny sedmnáctého věku vtip nové doby na př. slovy: hromnice na zažehnávání hromu a smrti str. 133, 281. I neučení tehdá asi věděli, jaký má význam hromnice, a čemu slouží. Zmínka o řeholním habitě zemřelých a o proklouznutí brankou sv. Petra je pro bystré péro spisovatelovo příliš zosobnělá. Historické vysvětlení tohoto zvyku spíše by bylo na místě. Ujišťuji, že horlivosť a stálosť, kterou osvědčovaly se ženy ve kterémkoli náboženství, budí také u církevního historika uctivosť, ovšem jest otázkou, zdali rozsápanosť žen bořících klášter sv. Ambrože, trhajících roucha s kněží při oltáři je s to, aby vymohla si pocit uctivosti u potomstva. Zajisté že byly mezi Husitkami ženy pro náboženskou horlivosť úcty hodné, ovšem nikoliv ony, jež proti danému slovu mužům u Říčan a Chomutova tak nelidsky, nečestně si vedly, ani ony, jež dlužno bylo vzdáliti od vážnější porady, aby jí nerušily svým skřekem. Lépe než generalisování zamlouvá se jmenování jednotlivých žen, ač i tu, při Perchtě ze Šternberka, dojem prvých rozhodných slov ruší závěr zápisu, že za to, že beze všeho přinucení přistupuje ku pravdám božím ve čtyrech artikulech vedeným — páni Pražané jí nebudou škoditi.

Rozmarně kresleny jsou i další obrázky kaleidoskopu starodávného života o mamoně urozených i prostých, o stávkách v patnáctém a šestnáctém století, o advokátech, o námluvách, svatbě a manželství u starých Čechů, toť věci předmětu tak zajímavého, že pobaví každého, i kdyby látka nebyla tak dovedně roztříděna. Světlo i stín manželského života přeruší někdy neobvyklá událosť, a tak i zde máme malou ukázku, jak sedláci byli pány, a konec všeho života — smrť, o které se dovídáme, co naše otce stála. Zprávy a drobnosti o známých jmenech v dějinách literatury a umění, jako o Koldínovi, Brikcím, o rodině Skretově a Brahe-ově jsou dvojnásob zajímavy. Dr. Winter jest zajisté dovedným i povolaným pěstitelem historické zábavné vědy, poučuje bohatým obsahem, baví seřaděním, původním, vytříbeným slohem, proto vítá čtenářstvo obojí četby milovné práce jeho vždy s povděkem. Frà **Jos. Hamršmíd.**

Katoličtí duchovní vynálezci, nebo objevitelé.

Sebral po různu P. **Vincenc Drbohlav.**

Albert Veliký, dominikán (1200—1280.), nejznamenitější muž ve XIII. století. Je předchůdcem moderní přírodovědy. Objevil kovy zinek a arsenik.

Alfranio, ferarský kanovník, vynalezl okolo r. 1539. fagot, hudební nástroj libého zvuku.

Alredus Sanctus, opat, vynalezl zvonkovou hru na věžích.

Baco Roger, františkán, r. 1214. v Anglii. Byl slavný fysik a optik. Vynalezl zvětšující skla; udal součástky střelného prachu; vyslovil mínění, že možno plouti na lodi bez vesel, jeti na voze bez koní (parou).

Basilius Valentin, benediktin v Erfurtě. R 1413. vynalezl třaskavé zlato; olověný cukr; r. 1460. antimon.

Beda Ctihodný, anglosaský mnich v VII. stol. Vynalezl počítání na prstech a rukou.

Borde de la, jesuita, vynalezl elektrický klavír.

Boscowich, kněz. R. 1767. vynalezl vitrometrum, optický přístroj, kterým se měří velikosť lomu a rozptýlení světla. Důležitý při hotovení dalekohledu.

Caramuel Jan, biskup v Kampagni r. 1760. Byl první, jenž použil v Evropě dyadického systému, t. j. početní soustavy, v níž dvě jednoty jedné třídy tvoří jednotu nejblíže vyšší třídy.

Cavallieri Bonaventura, hieronymita, profesor v Miláně, nar. 1598. Od něho je t. zv. Cavallierova methoda nedělitelného, která spočívá na pravidlu, že čára záleží z množství bodů, plocha z množství čar, těleso z množství ploch.

Cavalieri, jesuita (1747), objevil mnohobarvosť světla.

Dechevreus, jesuita, ředitel hvězdárny v Sikarei v Číně, jest vynálezcem anemometru (vzduchoměru) na věži Eiffelově v Paříži.

Dionysius Exiguus, opat římský († 556.), zavedl počítání křesťanské éry.

Donis, mnich r. 1467., byl první, jenž mapy do dřeva ryl a otiskoval.

Dunstan, arcibiskup cauteburský (988.), je tvůrcem mnohohlasého zpěvu.

Dzierzon Jan, farář v Karlsmarktu v Hoř. Slezsku (1835—1869.), znamenitý včelař. Vynalezl pohyblivé plástve.

Gilbert, biskup remešský ve XIV. stol., byl první, jenž dal líti mosazné píšťaly do varhan.

Gioja Flavio, diakon v Giri u Amalfi v Italii ve XIV. stol., dal kompasu nynější formu. Postavil totiž magnetickou střelku na tyčinku, kdežto dříve visela, nebo na vodě plovala.

Giraldi Gregorio, protonotář apoštolské Stolice ve Ferare r. 1479. Vynalezl číslice epakt.

Gregor od Sv. Vincence, jesuita, nar. 1584. v Brügge, matematik a geometr. Obohatil měřictví objevy kuželoseček a komplanací ploch.

Guldin Pavel, jesuita, nar r. 1577. ve sv. Havlu, znamenitý matematik. Guldinské pravidlo od něho, podle něhož se tělesa vypočítávají pomocí těžiště.

Hany Rene, světský duchovní, (nar. 1743 † 1822.) v St. Justinu v Pikardii. Objevil zákony krystalisace nerostů a tak stal se tvůrcem nového systému.

Chappe Claude, nar. 1763. v Mansu ve Francii, světský kněz. Byl první, který theorii hřmění dokázal pomocí bublinek zápalným plynem naplněných, jimž dal ve vzduchu vybuchnouti. Vynalezl r. 1792. optický telegraf

Iterramensis Barnabáš, mnich, zařídil v Perugii první zastavárnu r. 1463.

Kircher Athanáš, nar. 1602. v Geissu, jesuita. Byl věhlasným matematikem, fysikem, mluvozpytcem, archeologem. Vynalezl: zápalné zrcadlo; kouzelnou svítilnu; pantometr, přístroj k vyměření všeho druhu úhlu, délky a výšky; aeolovu harfu; brumajzl.

Koprník Mikuláš 1473—1593., kanovník v Děvíně, je zakladatelem nynější astronomie. Vynalezl sluneční soustavu. (Stator solis et motor terrae.)

Kusanský Mikuláš (1401—1464.) kardinál. Poznal nejdříve, že se země otáčí kolem slunce.

Kvido z Arezza, benediktin v Pompose v Italii. Vynalezl notové písmo v l. 1024—1037.

Lana František nar. 1631. v Brescii, jesuita. Byl první, který pojal ideu o balonu.

Oriani Barnabáš nar. 1572. v Miláně, barnabita. Určil dráhu Urana a r. 1601. objevil Ceres.

Pacifikus, veronský archidiakon, vynalezl r. 846. kolečkové hodiny; dle jiných r. 996. papež Sylvestr II.

Pavlin, biskup polský, vynalezl r. 440. zvony.

Ponce de Pedro, benediktin v klášteře Sahagunu ve Španělsku, byl první, který dal methodu k vyučování hluchoněmých. Posuňkovou řeč vynalezl r. 1760. abeé d'Eppée v Paříži.

Regiomontanus (Jan Müller) nar. 1436. v Královci, biskup řezenský. Znamenitý matematik. Vynalezl desetinné počítání, meteoroskop: přístroj k určení délky a šířky každého místa; zavedl tangentu do trigonometrie; vynalezl parabolické zrcadlo.

Rochon, opat, vynalezl astrometr, nástroj k vyměření úhlu na moři.

Secchi Angelo, nar. 1818. v Reggio, jesuita, slavný hvězdář. Vynalezl meteorograf, duchaplný nástroj, jenž meteorologická data registruje; chronometr.

Singer Petr, františkán, nar. 1810. v Lechthalu v Tyrolsku. Vynalezl pansynfonikon (polyharmonium), hudební nástroj harmoniu podobný.

Scheiner Krištof, jesuita (1650.). Vynalezl pantograf, přístroj, kterým se uvádějí nákresy všeho druhu na menší míru; dále helioskop, přístroj ku pozorování slunce.

Schöffer Petr, duchovní v Gernsheimu, r. 1456. vynalezl lití pohyblivých liter.

Schwarz Berthold, františkán, vynalezl r. 1250. (nikoliv r. 1350.) střelný prach.

Spina Alexandr, dominikán († 1313.) v Pise, vynalezl brýle.

Tardieu, duchovní v Taraskonu ve Francii, vynalezl violoncello.

Vogler, abeé v Amsterodamu, vynalezl hudební nástroj orchestrion.

Valinford Richard, opat u sv. Albana, vynalezl r. 1326. astronomické hodiny.

Vigilius, arcibiskup salcburský, první tvrdil, že je země kulatá.

Zuchi, jesuita, vynalezl r. 1616. zrcadelný dalokohled.

Mimo tyto jmenované vynalezl jakýs jesuita r. 1650. ve Varšavě houfnici (Dr. Klemm Culturwissenschaft I. str 360.), a jakýs mnich v Pise r. 1580 karmín. (Das Buch der Erfindungen VI. str. 320.)

Drobné literarní a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Lev XIII. V Římě vychází od 19. února t. r. (až do 19. února r. 1893.) zvláštní orgán pod titulem „Leone XIII", věnovaný zprávám jubilea sv. Otce se týkajícím. — K jubileu sv. Otce zavítají budoucího roku do Říma poutníci z Mechika, kteří přinesou s sebou sv. Otci v dar převzácnou sbírku kamenů, zvláště kordillerských mramorů, jimiž jedna část jubilejního chrámu sv. Jachima bude vyzdobena. — Asi před dvěma lety připutovala malá karavana od jezera Viktoria do Říma k sv. Otci, vedena jsouc kardinálem Lavigeriem a biskupem Levinhakem. Papež Lev XIII. rozmlouval s nimi s velikou zálibou a když zpozoroval mladého černocha, jemuž byla useknuta noha, tázal se: „Co pak's nebyl hodný? Proč pak ti usekli nohu"? — „Ó já byl hodný, proto že jsem se modlil" — a černoch musil vypravovati celý tklivý příběh o svém mučennictví za víru. Sv. Otci kanuly při tom slzy soustrasti; na to zvolal: „Až posud jsem neobjal žádného mučenníka, ale dnes tak činím". A otec křesťanstva objal ubohého černocha z Ugandy.

Oslava Kolumbova. Sv. Otec vydal Encykliku vztahující se k nastávající oslavě Krištofa Kolumba. Encyklika vytýká také veliké náboženské zásluhy Krištofa Kolumba a nařizuje, aby 12. října nebo v neděli po tomto dni nejblíže příští slouženy byly v kostelích španělských, vlašských a amerických slavné mše sv. Také v jiných zemích biskupové mohou ve zmíněné dny dáti sloužiti slavné mše sv. — Pomník Kolumbovi zřízen bude uprostřed amer. města Chicaga. Pomník ulit bude z bronzu a bude vysoký 28 stop. Socha spočívá na podstavci 30 stop vysokém. Celé umělecké dílo státi bude 50.000 dolarů. — Výstavu v Chicagu bude zdobiti Kolumbova věž, k jejímuž vystavení se v Chicagu sestoupila akciová společnosť se základní jistinou 12 milionů zlatých. Věž bude zhotovena veskrze ze železa a z ocele a bude 1492 stop vysoká, kteréžto číslo má znázorniti letopočet, kdy Kolumbus Ameriku objevil. Svršek věže bude

tudíž vysoko nad mraky vyčnívati a vyhlídka s ohromné této výše bude ovšem nevyrovnaná. Věž bude státi na břehu jezera Michiganského poblíž výstaviště a spodní část její bude v průměru čítati 500 stop a na špici, kde bude nejvýše socha Kolumbova postavena, bude ještě prostora 25 stop zšíří. U paty věže budou vystaveny čtyři obrovské hotely o sedmi poschodích, které budou dohromady čítati 3000 komnat, vedle toho pak četné krámy, kanceláře, jídelny atd. Na plochých střechách hotelů těchto zřídí se „visuté zahrady Babylonské"; celé řady takovýchto terasů povedou až k té části věže, kde ze čtverhranu bude přecházeti ve tvar oblý. Kolem hlavní vnitřní části věže povede elektrická železnice o dvojích kolejích, která až do výše 1300 stop povede a 7 anglických mil délky (něco přes naši míli) dlouhá bude. Kdo tedy na Kolumbovu věž vystoupí, vykoná jízdu 14 mil po této dráze vzdušné. Podnikatelé zařídí vše v tak rozsáhlé míře, že každého dne bude moci vystoupiti 100.000 lidí na věž Kolumbovu.

† **Matija Majar**, upřímný horlitel pro spisovnou jednotu slovanskou, zemřel v Praze dne 31. července t. r. Roku 1864. vydal v Praze spis „Sveta bráta Ciril i Metod, slavjanska apostola" a „Uzajemna slovnice ali mluvnica slavjanska", ve kterých propagoval myšlénku, již poprvé rozvinul r. 1848 ve spise „Pravila, kako izobraževati Ilirsko narečje i u obče Slavenski jezik", vydaném v Lublani. Mimo to vydal slovinskou mluvnici, Korutanské pověsti, národní písně slovinské s nápěvy, navedení k písemnostem a mnoho článků, roztroušených po slovinských časopisech. Matija Majar přináleží k počtu nejpřednějších národních buditelů slovinských. Do březnového hnutí r. 1848. vypracoval petici Slovinců, za niž byl od úřadů tak pronásledován, že ještě na jaře r. 1848. musil opustiti Celovec. Avšak už r. 1851. jméno jeho opět se stkvělo mezi zakladateli „Družstva sv. Mohora" v Celovci, spolku pro vydávání a rozšiřování dobrých knih slovinských. Narodil se r. 1809. v Gorici v zilské dolině v Korutanech. Vyrostl ve Videncích, dvě hodiny cesty od hranice italské a německo-slovinské. Věnoval se stavu duchovnímu, byl dlouho farářem v Gorách blízko své rodné vsi a na Křížové Hoře u Celovce. R. 1883. přestěhoval se do Prahy, již tak miloval, že ostatek života svého nechtěl ztráviti nikde jinde.

Fr. V. Sasinek, duchovní správce v nemocnici Milosrdných sester pod Petřínem v Praze, slaví 5. září 40. výroční den na dráze spisovatelské. Koncem září přesídlí z Prahy na Slovensko do Radošovic při Holici v Nitranské stolici.

Životopis † Jana Soukopa, faráře v Doubravici, bude uveřejněn v X. ročníku „Vlasti."

K činnosti „mrtvé ruky". Uherský arcibiskup dr. Josef Samassa dal na svůj náklad vydati bibli v maďarském jazyku a všecek náklad 5000 výt. daroval společnosti sv. Štěpána, by touto cestou dostalo se lidu zcela levně Písma sv. Náklad obnáší na 20.000 zlatých. — Uherský biskup dr. Konstantin Schuster daroval na stavbu nového kostela v Péczelu 8000 zl. a založil nadaci 2000 zl. jako příspěvek na vydržování kaplana v Rakos Czaba. — Uherský kníže-primas věnoval na zlepšenou důchodův asi ze 100 chudých far 5000 zl. — Kanovník Santho v Prešpurku rozdal za příčinou své sekundice 2500 zl. různým dobročinným ústavům.

(10) **Valdštýn a Jesuité**. O poměru Albrechta z Valdštýna k Tovaryšstvu Ježíšovu napsal B. Duhr S. J. stať do Histor. Jahrb., 1892. Výsledkem této studie je toto: Valdštýn lne upřímnou láskou a vděčností k bývalým svým učitelům. Tito pomáhají mu a podporují jej a vzájemně přijímají vydatné jeho služby, jsou zpovědníky jeho doma i v poli. Čím více však Valdštýn dává se uchvátiti svojí ctižádostí a baživostí po majetku, tím více stýká se na tomto poli se zpovědníkem císaře jako s protivníkem, který svědomím je nucen vystoupiti proti němu. Tu staví se Valdštýn proti Jesuitům, a roztržka je dokonána.

Der historische Cirkel in Prag. Orgán Lvovy společnosti ve Vídni, „Oesterreichischer Literaturblatt", začíná v 8. čísle ze dne 15. července uveřejňovati řadu článků o našem historickém kroužku, což čtenářům oznamujeme jako radostný zjev.

Katolický universitní spolek v Solnohradech konal 7. července t. r. výborovou schůzi. Činnost odborů, hlavně akademických, jest velice živá. Spolek konal valnou hromadu 9. srpna v Linci při katolickém sjezdu.

Katolický školský spolek ve Vídni, jenž vydal k Čechům v zemi koruny České provolání, jest ochoten, jestli v zemích království Českého dojde náležitého uznání a podpory, ročními příspěvky podporovati a dle možnosti zabezpečiti stálého katechetu na české škole Komenský v X. okresu vídeňském; on jest též ochoten, kdyby Čechové v jiných okresích vídeňských aneb v okolí města Vídně české školy založili, i tu dle příspěvků sobě poskytnutých vyučo-

vání sv. náboženství ročními příspěvky podporovati. Adresa zní: Katolischer Schulverein für Oesterreich in Wien.

Spolek katolických učitelů zřizuje se ve Vídni. V čele podniku stojí neunavný Dr. Kaspar Schwarz.

Katolických studentských spolků v Německu jest 21 s 863 členy. Odtud si snadno vysvětlíme hojnosť katolické intelligence v říši Německé.

Socialismus mezi studentstvem. Dne 15. července t. r. akademickým senátem české university vyloučeni byli čtyři posluchači vysokého učení na dva semestry. K vyloučení zavdal příčinu sjezd pokrokové strany studentstva ve Vídni, kde studentstvo přijalo program co do směru socialně kollektivistický. Jména vyloučených, kteří sjezdu se súčastnili, jsou: P. Jandač, filosof, předseda spolku „Slavie“, Ant. Důtka. medik, Alois Hajn, filosof a R Raul, právník. — Jak známo, Alois Hajn podnikl se svým bratrem Ant. Hajnem překlad „Dějin socialismu v XIX. století“ od B. Limanovského, kteryžto spis socialní demokraté rozšiřují, kde a jak jen mohou.

Josefeum. Za příčinou ukončení školního roku dovoluje sobě správa Josefea upozorniti ony rodiče, jichž synkové 14. rok ukončili a některému řemeslu věnovati se míní, by s důvěrou obrátili se na spolek náš, který dle možnosti o to se postará, by hoch u řádného mistra do učení byl přijat. Zároveň upozorňují se páni majetníci průmyslových závodů a řemesel, by ve vlastním zájmu o sprostředkování a dodání učňů na spolek náš se obrátili Správa Josefea, Ústředního spolku dělnictva a služebnictva pod ochranou sv. Josefa: v Praze, Úhelný trh č. 423.-I. v 1. patře.

Vyšší hospodářské učiliště bude otevřeno v Římě pod správou řádu sv. Benedikta pro syny katolické šlechty.

Katol. sjezd v Lublani konati se bude koncem měsíce srpna t. r. Kdo se ho míní súčastniti, nechť se do 15. srpna přihlásí u pořádajícího výboru v Lublani (Semeniská ulica, 2, II. nadstropje). Vstupenka stojí 1 zl. Kdo si přeje tištěnou zprávu o sjezdu, nechť přiloží k tomu ještě 50 kr. Kdo o to požádá, bude mu opatřen nocleh. Poplatek za byt si zapraví každý sám. Lístek k banketu stojí 1 zl. 50 kr. (bez nápojů). Přihlásí-li se dosti účastníků, bude po sjezdě dne 1. září vypraven zvláštní vlak k jezeru Bledskému. — Katolického sjezdu v Neise v Pruském Slezsku súčastnilo se 3000 osob, aby vyslechly nadšené řeči vynikajících řečníků. Sjezd vydal heslo: Katolíci, držte věrně všickni pospolu! — Desátý kongres katolíků italských koná se od 12—16 září v Janově. Předsedati bude arcibiskup z Janova, Msgr. Tomáš N. Reggio

Zednářský časopis odsouzen. Bezbožecký časopis „Las Dominicales“, v Madridě ve Španělích vycházející, byl pro tupení církve katolické soudně stíhán a porotou odsouzen; redaktor časopisu tohoto odsouzen byl totiž na 3 léta a 7 měsíců do káznice a ku pokutě 2600 peset — výměr to, v kruzích katolických za velice mirný uznaný, oproti tomu, jak „Las Dominicales“ proti církvi katolické psal, to jest, kterak ji hanobil. Maně tu připadá na mysl výrok poroty vídeňské ve známém přelíčení se židovskou „Neue Freie Presse“, obžalované pro uveřejnění rouhavého článku o božském Spasiteli; porota vídeňská totiž obžalovaného redaktora neodsoudila

Dánský žurnál „Dagbladet“, vycházející v Kodani, přináší v posledním čísle na první straně listu obšírný článek o našem Národním divadle. Zmíniv se o triumfech, které slavilo české umění ve Vídni, píše o vzniku, stavbě, o významu a uměleckém působení Národního divadla Jak se dovídáme, bude také tento sympatický článek — spolu s jinými, jež přinesly zahraničné listy — pojat do knihy „České Národní divadlo na první mezinárodní hudební a divadelní výstavě ve Vídni roku 1892.“, kterou připravuje k vydání F. A. Šubert.

(25) **Bylo by dobré také u nás.** (Dokon.) Jiný konkurs, již ukončený, měl za týchž skoro podmínek za předmět otázku: „Kterému ze současných spisovatelů dáváte přednosť? Z kterých důvodů?“ Výsledek byl tento: Cenu první, knihu za 10 franků, dostal jakýsi Monsieur J. A. Giustiniani, krajan Napoleonův, za veršovanou, velmi vzletnou odpověď, v níž se prohlašuje pro — Francoise Coppée-ho A proč? Proto, že — praví Giustiniani —

„Jen Coppée mírnit umí moje boly,
Verš jeho mluví o naději — —
— — — — — — — — — — —
Ať plesá, truchlí: já vždy zapomínám,
Že bez viny (?) jsem vypit musel na dno

Tak záhy smrtelný svůj kalich žalů . . .
On jediný zná sušit zrak můj zvlhlý
A naději mi vlíti, na nebi že
I má se vznese hvězda, smutná, čistá . . .“

Druhá odměna, kniha v ceně 7 fr, přiřčena byla Mons. Fréchouovi v Paříži za tuto odpověď: „Přednost dávám Jules-ovi Verne-ovi, poněvadž on jediný mimo to, že cestopisy svými mne okouzlil, dovede tak krásně důvěrným svým slohem vylíčiti příběhy podivuhodné, že vidíme je ve skutečnosti před sebou. Přes to však máme také zvláštní zálibu pro akademika Coppéea; a kdybych podruhé byl tázán, komu přednost dávám, rozhodl bych se pro tohoto.

Třetí cenu, knihu za 7 fr, obdržel Mons. Rempis, občan belgický. Tento nikoho výslovně nejmenuje, nýbrž svého miláčka dosti tajemně naznačuje těmito slovy: „Nikdo ho nezná. Jest mlád, bezpochyby chud, ale jistě nešťasten. Je to básník, jenž ve svých snech žije, jehožto uměním jest zbožnost, jíž se obětuje. On chce poskytnouti nám krásno, jež po otčině vzdychá (nostalgique), jehož hledáme, to zřídlo ideálů pravých, bychom skrápěli se vlnami jeho silícími, my vysílení, my zmožení, my pochybami přemožení. Vy, kteří pochybujete, že by skutečně žil, neříkejte mi o tom! Zbavili, oloupili byste mne o můj přelud, o mou naději, jíž tak málo nám zbývá . . .

Čtvrtou cenu dostal jakýsi Mons. Roderval, jenž praví ve své odpovědi: „Nedávám přednost nikomu, nýbrž mnoho jest těch, jež jsem si oblíbil. Nemám však rád ani Zoly ani Goncourtů. Zavrhuju z té duše jejich naturalismus jakožto genre úpadku. Naturalismus vede k realismu: jedno zlo tu plodí druhé. Nestoudná literatura, povídky hnusné nedojdou nikdy přízně u národa, jenž velkým jest ideami vznešenými i srdcem, jako jest národ náš. Raději mám bajku, která potěší, než pravdu, která podesí. Spisovatel, jehož nad jiné stavím, jest moralista, t. j. ten, který dobro seje, by sklidil lásku a něhu, který učí udatným býti v boji a neohroženým v protivenství.“ Tak monsieur Roderval odpověděl jménem svým a zajisté i jménem — všech nás. Ujala-li by se myšlénka závodů vylíčených také u nás, a měl bych navrhnouti otázku k prvnímu z nich: neváhal bych ani chvilku poptati se našeho čtenářstva, kohože ze spisovatelů našich, žijících i zesnulých, mají nejraději. Jak milou, zábavnou a poučnou práci měla by pak taková komise!

Zkusme to — a uvidíme!

Moravské národní pohádky a pověsti. Sebral a zaslal Jan Pleskáč a jiní. Cena 90 kr. Tiskem a nákladem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské v Praze. Sídelní kanovník na Vyšehradě, B. M. Kulda, vydal národní pohádky a pověsti z okolí Olešnického, Brněnského, Třebíčského, Výškovského a Žďárského. Pan kanovník vydal roku 1854. a 1856 v Brně dva díly „Pohádek a pověstí národa Českého na Moravě“. Z okolí Rožnovského a Jemnického . . . Roku 1874. a 1875. podruhé vydány byly Rožnovské národní pohádky a pověsti knihkupectvím I. L. Kobra v „Národní bibliotéce“. K tomu druhému vydání přidal pořadatel „Národní pověsti a obyčeje z okolí Rožnovského na Moravě“. Byv od té chvíle zaměstnáván jinorodými pracemi, teprve letos mohl pomýšleti na splnění slibu učiněného, a tudíž uspořádal rukopisy od r. 1854. uložené. Tou měrou vychází díl III. . . . Díl IV. pak obsahovati bude „Moravské pohádky a pověsti z okolí Kamenického“, jimiž se dokončí tato úloha. Krátký životopis v Pánu zesnulého Jana Pleskáče, faráře a konsistorního rady v Olešnici na Moravě, jenž sebral prvých 20 pohádek, tvoří konec úvodu.

Kdo je z venkova a slyšel za mlada mnoho pohádek a pověstí, čtením této sbírky znova okřeje. Hloupí ale dobrosrdeční synové jdou do světa, pomohou v nouzi nebo hladu různým zvířátkům, a ta se jim pak stále odměňují a jim pomáhají. Hlupáčkové přijdou do města, vidí město černým suknem potažené, uzdraví princeznu nebo ji osvobodí od smrti zabitím draka, mají dostati za odměnu ruku princezny, ale tu se jim činí nástrahy, ukládají se jim nemožné věci, ale hlupáčkové pomocí věrných zvířat všecko přemohou a princeznu dostanou. Srdnatí vnikají do zámku a vysvobozují zakletce. Nevinné osoby trpí, lesy bloudí, ale pak přece spravedlnosti dosáhnou. Zkrátka, venkovská poesie a spravedlnost jest v pohádkách výborně vylíčena, venkovská hrdost na své reky, zbožnost, odevzdanost do vůle Boží, mravnost a jiné a jiné ctnosti jsou tu doloženy četnými příklady, tak že se čtenář se zálibou probírá touto prostonárodní poesií a filosofií. Kdož knihovny řídí nebo zakládají, neopomeňtež si tuto sbírku zakoupiti: najdete hodně vděčných čtenářů.

Příští národopisná výstava v Praze. V dnešních řádcích chceme vylíčiti vznik myšlénky uspořádati v Praze velkou národopisnou výstavu, jakož i prvé kroky, jež provedeny byly k tomu cíli, aby myšlénka stala se skutkem. Zpráva naše jest extraktem veliké „Zprávy o činnosti výboru národopisné výstavy československé“, jíž ve schůzi přátel českého národopisu podal Dr. Em. Kovář.

Myšlénka uspořádati národopisnou výstavu, vznikla po loňské výstavě jubilejní, kde „česká chalupa“ ukázala, jaké bohatství nalézá se posud v rukou lidu našeho, a vedle toho, jak neobyčejný interes jevily pro umění lidové veškeré kruhy navštěvovatelů. Byl to ředitel Národního divadla Fr. A. Šubrt, jenž myšlénku tuto tiskem projevil — a možno říci, že během několika dnů přání pánĕ Šubrtovo stalo se přáním celého národa československého. Myšlénku svou publikoval p. Šubrt počátkem července l. r., a již 28. téhož měsíce svolána byla do velké zasedací síně radnice staroměstské schůze přátel československého národopisu, kdež jednáno o národopisné výstavě. Schůzi této předsedal konsistorní rada P. J. Wurm. Po řeči svolavatele této schůze řed. Šubrta přijat byl návrh, aby resoluce p. Šubrtem navržená, počínající slovy: „R. 1893. budiž provedena v Praze národopisná výstava československá“, odkázána byla ku prozkoumání prozatímnímu výboru.

Na schůzi dne 16. září konané zvolen za předsedu známý český kavalír hrabě J. Harrach, a na téže schůzi usneseno zříditi krajinské odbory, a to tak, „aby v Čechách základem organisace byly okresy soudní“. Odbory tyto jsou již nyní ovšem zřízeny ve veliké většině okresů a mnohé z nich zahájily již zimničnou činnost, zejména chválí se Hlinský a Přeštický odbor. Rovněž na Moravě a ve Slezsku kooptovaly se odbory, které neobyčejně pilně pracují, majíce dokonalý vzor v „Muzejním spolku Olomúckem“, jehož činnost — a to nejen pro výstavu — jest v každé příčině vzorna. Vedle odborů krajinských zřízeny byly v Praze odbory, jež nazvati možno sloupy celého podniku. Jest jich počtem 12: odbor pro anthropologii, demografii, zeměpis a statistiku; pro jazykozpyt a dialektologii; pro slovesnosť a bibliografii; pro příbytek vůbec; pro nářadí a náčiní; pro kroje a ozdoby; pro umění výtvarná, pro hudbu a tanec; pro jídla a nápoje; pro zvyky, obyčeje, pověry a pod; pro poměry společenské; a konečně odbor žurnalistický.

Hlavní výbor došed až ku vypracování programu celé výstavy, ku konstituování venkovských (krajinských) odborů, musil veškerou činnosť — kromě administrace — přenechati těmto venkovským a svým pražským odborům.

Činnosť i zájem pro výstavu roste den ke dni. Všude dějí se nové a nové přihlášky, jak pracovníků, tak materiálu. Připomeneme-li pak k tomu, že všichni vynikající jednotlivci — ať již privátní neb osoby vládní — slíbili podniku tomuto své pomoci, tu můžeme se na výstavu upřímně těšit a můžeme jí napřed již prorokovati úplný zdar po stránce jak morální — tak finanční. Náš národ výstavu chce mít — náš národ si ji také dovede zaplatit. V tom jsme známi jako kavalíři. —š—

Také „panslavismus“. Nepěkného udavačství dopouští se „Neue Freie Presse“ proti spolku sv. Mohora, literarní to matici slovinské, jež čítajíc přes 40.000 členů, rozesílá všem za roční příspěvek 1 zl. po šesti knihách ročně. Mezi knihami jest kalendář, nějaká zbožná kniha, dějepisné, hospodářské a těm podobné spisy k poučení, povznesení a zábavě slovinského lidu určené. A to nazývá německo-liberární list: „politickým panslavismem“ a spolek sv. Mohora „politicko-panslavským spolkem“. A což horšího, vídeňský list dopouští se nečestného udavačství toho jmenovitě proti Slovincům na Videmsku, tedy v Italii žijícím. Jedinou jejich četbou jsou právě tyto knihy, jež drží je při národnosti jejich. Slovinci ti byli vždy oddanými přívrženci Rakouska. Nyní mají za to vděk, že celný vídeňský list volá proti nim pod lživými záminkami italského státního zástupce a štve proti nim italskou moc státní.

Slasti katolíků ve Francii. 1. Bylo odsouzeno 8 biskupů pro „zneužití své moci“, a služba jejich byla jim zastavena; 2. Jeden kardinál a dva biskupové očekávají podobné rozhodnutí; 3 Arcikněz Roux byl odsouzen k žaláři 4 měsíců, poněvadž kázal o zákonech, které vylučují Boha a náboženství ze škol; 4. Farář Agorrera byl z téže příčiny odsouzen k pokutě 3000 franků; 5. Generální vikář v Rennes, P. Delafosse, odsouzen byl k pokutě 200 franků, jelikož na kazatelně vysvětloval, že křesťan i v politice, při volbách a p. křesťanskými zásadami říditi se musí; 6 Oborný spolek v Lille byl rozpuštěn, ant sestával ze samých „katolických“ prácedárců; 7. Farář z Anbiers zaplatil 250 franků pokuty, že odepřel dvěma dívkám první sv. přijímání. Hle, země svobody, do níž Češi putují a s níž se bratříčkují. Podobné poměry panují v Rusku, jak později ukážeme.

Dějiny a slavnostní spis rak. české řádové provincie Milosrdných Bratří ke slavnosti ve dnech 28., 29. a 30. srpna konaného vysvěcení nemocenského mateřského domu ve Valčicích v Dolních Rakousích, munificencí Jeho Jasnosti knížete Jana II. z Liechtensteina nově vystavěné. Sepsal a vydal cís. rada a provinciál řádu Joannes de Deo Sobel. Ve Vídni 1892., nákladem řádu Milosrdných Bratří.

Výtečná a zajímavá kniha tato, již přátelé a dobrodinci řádu mohou dostati, pokud zásoba stačí, ve všech konviktech řádu, pojednává o řádu Milosrdných Bratří vůbec a o dějinách všech konventů rakousko-české provincie, především o mateřském domu valčickém atd. Pro dobrodince, příznivce a přátely řádu krásná to památka.

Brynychových brožur „**Slova pravdy**“, čís. 15. a 16. s nápisy: Liberalismus II., Liberalismus III.

Obě knížky, vydavatelem samým psané, jsou pokračováním čís. 10.: Liberalismus I. Líčí, že liberalismus obyčejně jen k pochybovačství přivádí, že tvoří „duchy slabé“ a ukazuje se jen jako lživá svobodomyslnost. Knížky ty strhují v pravém smyslu slova škrabošku s tváře liberalismu a ukazují jej v neblahých následcích jeho. — Číslo 17. přinese konec tohoto traktátu a ukáže liberalismus v následcích jeho ve veřejném životě národů.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Starosta družstva „Vlasť“, Dr. Rud. Horský, zaslal 31. července t. r. jménem spolku blahopřejné dopisy: Vojtěchu Hlinkovi, slov. spisovateli a kons. radovi na Hrádku u Sušice, a Msgr. Al. Dlaskovi, kníž. arcib. vikáři a děkanu v Kouřimi. Oba slavili 50leté kněžské jubileum.

Ku sjezdu alumnů na Velehradě zaslalo družstvo „Vlasť“ a historický jeho kroužek dvoučlennou deputaci, a redakce „Vlasti“ a „Děl. Novin“ zaslali na Velehrad tento telegram: Redakce „Vlasti“ a „Dělnických Novin“ v Žižkově zasýlá sjezdu na Velehradě srdečný pozdrav. Láska k Bohu, práce pro církev a vespolná svornosť učiní nás nadšenými, neohrožen ými a silnými. Jsme všude obklopeni zjevnými i tajnými nepřátely, i pozvedněme my katolíci v Čechách, na Moravě i ve Slezsku prapor kříže a seřaďme kol něho všecky dobré vůle Ve Vás, nadšení alumnové, klademe veliké naděje, i voláme práci Vaší a všech přítomných: Zdař Bůh! Sv. Václave, vévodo České země, nedej zahynouti nám ni budoucím!

Socialní odbor družstva „Vlasť“.

Red. „Dělnických Novin“, Tom. Jiroušek, jezdí po Čechách a Moravě, hlásá a hájí zásady křesťanského socialismu. Dosud řečnil a přednášel vyjímaje Prahu na 18 venkovských schůzích před více než 7000 účastníky, a to na první své cestě po Moravě řečnil Jiroušek ve Valašském Meziříčí ve spolku katolických tovaryšů u přítomnosti 50 členů a hostí, a na veřejné schůzi, kde mělo účastenství nejvíce dělnictvo počtem přes 300 osob; ve Vsetíně na veřejné schůzi u přítomnosti 600 osob; ve spolcích katolických tovaryšů: v Prostějově (150 členů a hostí), v Kojetíně (40 členů) a ve Výškově (150 členů a hosti). Na veškerých těchto schůzích řečnil „O křesťansky socialní a dělnické otázce vzhledem na Encykliku Jeho Sv. papeže Lva XIII.“, pojednávající o dělnické a socialní otázce. — Na druhé cestě po Moravě řečnil Jiroušek na veřejných schůzích v Boskovicích, kde bylo přítomno přes 200 osob, v Letovicích (přes 600 osob), a na velké dělnické schůzi ve Svitavce, na níž mělo účastenství přes 1000 osob, a ve spolku katolických tovaryšů v Bučovicích u přítomnosti 140 členů a hostí. Thema řeči Jirouškových bylo na těchto schůzích „O křesťanském socialismu a dělnické

otázce". Na třetí cestě po Moravě řečnil p. Jiroušek „O křesťansky socialní otázce a otázce dělnické" v Štěpánově u Nedvědic (400 osob) a v Bystřici u Nového Města (200 osob) na veřejných schůzích „O křesťanském socialismu a dělnické otázce". V Čechách vystoupil a mluvil Jiroušek na veřejných schůzích v Cerhovicích na Hořovicku (200 osob) o křesťansky socialní a dělnické otázce a o strojích, v Neveklově, v Plaňanech u Kolína v dělnickém spolku „Rovnosť" (80 členů) o tom: „Proč pouze cestou klidu, rozumu a zákona domůže se dělnictvo zlepšení svého postavení?"; v Hradci Králové na veřejné schůzi (350 osob) „O křesťansky socialní a dělnické otázce" a o témž předmětu na veřejných schůzích v Humpolci, kde bylo přes 2000 lidí, a v Sušici na Pošumavsku u přítomnosti více než 300 lidí. Na první cestu po Moravě k veřejným schůzím pozván byl Jiroušek Katolicko-politickou jednotou Valašsko-Meziříčskou, na druhou cestu Katolicko-politickou jednotou Boskovickou a na třetí cestu Katolicko-politickou jednotou Novoměstskou a po Čechách různými spolky, korporacemi a jednotlivci, kteří schůze svolávali. Na veškerých těchto schůzích mluvil ve směru, jakým řízeny jsou „Dělnické Noviny", a největší potýčky se socialně demokratickými internacionály měl v Letovicích, v Humpolci a ve Štěpánově u Nedvědic. Avšak, vždy podařilo se mu překonati odpor až k utišení a také i ve Štěpánově byla by schůze dobře skončila, kdyby neoprávněným způsobem tamního starosty obce nebyla rozpuštěna.

Zpráva knihovní komise, ve družstvu „Vlasť" zřízené, o přečtených knihách.

Seznam knih, které do katolických knihoven se hodí.

1. Knihy všem, vzdělaným i méně vzdělaným vhodné.

(Pokračování.)

Anežka čili nevěsta nejsv. Svátosti. Napsal J. K. Záb. bibliotheka v Brně 1876.
Anežka Přemyslovna. Napsal V. Beneš Třebízský. Záb. bibl. Brno 1878.
Co může náboženství? Volně vzdělal Frt. Vávra. Záb. bibl. Brno 1879.
Kamarádi. Napsal Jaroslav Křičenský. Bibl. pův. románů roč. II. 1856.
Kralevična otrokyně. Napsala Marie Emery, přel. K. J. F. Záb. bibl. Brno 1877.
Očista. Napsal V. Beneš Třebízský. Zábavná bibliotheka Brno 1877.
Otcova krev. Napsal V. Špaček. Přítel domoviny. Praha 1891.
Z českých dědin. Napsal Vojtěch Pakosta. Cyrillo-Method knihtisk. v Praze.
Z klidu a víru. Napsal V. Beneš Třebízský. Záb. bibl. Brno 1878.
Z našich hor. Napsal Frt. Jiří Košťál. U Kubeše v Třebíči 1889.
Za svatováclavskou korunu. Napsal Alois Dostál. Záb. bibl. Brno 1886.
Zlatníkův zlatoušek. Napsal Aug. Šenoa, přel. M. Fabkovičova. Ottova laciná knihovna národní.
Z našeho lidu Napsala Františka Stránecká. Moravská bibliotheka.
Zábořský vladyka. Napsal V. Beneš Třebízský. Hlasy kat. spol. tisk. 1883.
Zlatá srdce. Napsal Jan Dolenský. Hlasy kat. spol. tisk. 1884.
Za své a cizí viny. Napsal Boh. Brodský. Hlasy kat. spol. tisk. 1887.
Ze statků a z chaloupek. Napsal Vojtěch Pakosta. Cyr. Meth. knihtisk.
Z vděčnosti. Napsal Alois Dostál. Zábavy Večerní 1890. č. 1.
Ztracená. Napsal V. Kosmák. Moravská knih. Třebíč 1890.
Ze zapomenutých pamětí Napsal V. Beneš Třebízský. Knih. pro český lid 1882.
Zločin v páté třídě Napsal A. R. Green. V Nár. Listech 1888.
Z letopisů Sázavských. Napsal V. Beneš Třebízský. Lac. knih. národní.

ROČNÍK VIII. ZÁŘÍ. 1891—92. ČÍSLO 12.

VLASŤ.

Humanismus a realismus.

Podává František Horáček, c. a k. profesor.

(Dokončení.)

III.

Není kolbiště, na němž by tolik kopí se bylo srazilo za tolik vespolek sobě odporujících hesel, jako jest obor vychovatelský. Proto při tvoření vlastního nestranného úsudku o sporné mezi humanisty a realisty otázce — a kdož by popíral, že tato otázka jest v pravdě „životní“, obzvláště u menšího národa, jenž pouze zbraní duševní s to jest, aby uhájil samorostlého bytí svého? — jest zapotřebí opatrnosti nevšední! Vždyť sami velebení zakladatelé škol filosofických v té věci nápadně se různí.

Tak dí na př. Fichte: „Die in alten Sprachen niedergelegten Begriffsbilder sind das vorzüglichste, wenn nicht das einzige Mittel zur Schärfung der Denkkraft“. Herbart naproti tomu pěstování jazyků klasických přímo zatracuje, když se pronáší: „Ich erkläre den Grund der Philologen von der formalbildenden Kraft der alten Sprachen für leere Worte“. Toť nejistota přímo hrozná! Má-li Herbart pravdu, jsou naše gymnasia holými mučírnami, kde tisícové nadějných mladíků utrácejí peníze, drahocenný čas a — last not least — častokráte zdraví pro šálebnou vidinu, pro frási, která nemá žádného základu kromě tradice, na niž si nikdo netroufá? — Než, vezměme do hrsti vlastní rozum, nedávajíce se másti hesly sebe zvučnějšími, která trpí po většině vadou stranickosti!

Při bližším zkoumání seznáme, že výtky starým klasikům činěné jsou buď zúplna nespravedlivé, buď týkají se takých nedostatků, jimž snadno lze odpomoci. Tak jest na př. tvrzení, že studium latiny s gymnastikou duševní nemá co činiti, pouhým sofismatem! Kdo jen poněkud obeznámen jest se základy theoretické logiky, snadno se přesvědčí o opaku. Že není studium mluvnice cvikem mohutnosti poznavací? Přirovnávání pojmů a jich třídění, tu dle zákona totožnosti nebo podobnosti (homonyma, synonyma), tam dle zákona kontrastu, uvědomělé myšlení dle kategorií místa, času, způsobu, kvantity a kvality, vztah pojmů mezi sebou podmíněný zákonem činnosti, trpnosti nebo vzájemnosti atd. — neníliž to jako nepřehledná klávesnice, na níž mladý ducha zkouší a tuží pružnosť svých křídel k tomu cíli, aby

jednou jako „vzdělanec“ dovedl zahráti mistrovský kus, jemuž se říká „klasický“ sloh ve slově i písmě?

Pokud pak se překládání týká, nemůžeme zde opomenouti duchaplného výroku „humanisty“ Alfreda Fouillé, jenž dí: „Čtou-li naši žáci něco v jazyce mateřském, tu připjata jest celá jejich mysl k jádru věci samé — duch jejich hravě přeletuje nuance podrobností. Však má-li žák překládati, tu jest mu vážiti každé slovo, určiti jeho cenu a pátrati po rovnomocném výrazu v jazyce druhém. Dále má vystihnouti poměr jednoho pojmu ke druhému, vztah slova ku slovu a vyložiti skrytý význam textu. Konečně odíti výtvor svého ducha rouchem novým. Tím koná žák práci dvojí: jako myslitel a spisovatel, a výkon jeho spadá do oboru umění. Četba kursivní podobna jest procházce obrazárnou — převod z jednoho jazyka do druhého podoben jest výkonu malíře, jenž kopiruje original“. [1])

Mohl by snad někdo namítnouti, že pro cvik ducha po stránce formální není lepšího prostředku nad pěstování mathematiky. Tak se pouze býti zdá! Neboť při řešení úkolů mathematických duch pouze v jedné kategorii se cvičí — totiž v kategorii kvantity, a jednostranné pěstování soudnosti vědami mathematickými bylo by přímým nebezpečím pro souladný vývoj ducha. Jakkoliv smělým se zdá býti tento výrok, nicméně jest dokázána jeho pravdivosť výroky mužů, již jsou velikány právě na poli mathematiky. Tak dí sám Descartes: „Jednostranné studium mathematiky činí ducha k filosofii neschopným“ [2]) A Pascal, jenž sám byl velikým mathematikem, praví ve svém nesmrtelném spise „Pensées“: „Il y a des géomètres qui ne sont que géomètres et que je trouve ridicules, faux et insupportables à cause qui ils veulent traiter géomètriquement les choses fine“. [3]) Pamětihodna jsou též slova, jež napsal biskup Fénelon v dopise jistému mladíku: „Défiez vous des ensorcellements et des attributs diaboliques de la géometrie (!) [4]) Že i veliký Leibnitz téhož byl smýšlení, dokazuje jeho dopis M. Huetovi, biskupu v Avranches. A proto nemohou ani velicí národové se slavnou a mohutnou literaturou domácí obejíti se bez latiny, natož mohla by jí postrádati dorůstající intelligence česká. Neboť, při všem radostném obdivu, s kterým sledujeme netušený rozkvět písemnictví českého, musíme si říci — a trochu autokritiky nám neškodí — že bychom až posavad nebyli s to, abychom z květů české múzy uvili kytici, jež by vynahraditi mohla četbu klasiků antických. Měli bychom snad pro vyplnění nastalých mezer sáhnouti k literarním plodům některého z velikých národů evropských? Tu raději sáhneme přímo k antice, učitelce všech jazyků žijících, aby nám některý ze sousedů nevyčítal, že se pyšníme jeho peřím. Ani ve Francii nedovedli realisté — tam slují specialisté — na místě klasického studia, kteréž z mnohých ústavů byli vyloučili, zavésti — nikoli snad něco lepšího — ale aspoň něco, co by se latině zdaleka vyrovnalo. Sám Raoul Frary se jim proto vysmívá —

---

[1]) Revue des Deux Mondes 1891., 3 livr. p. 160 - 161.

[2]) Lib. de Dir. ing., reg. 4.

[3]) „Jsou geometrové, kteří kromě toho ničím jiným nejsou, což je činí směšnými, lichými a nesnesitelnými, ani chtějí dle geometrie zacházeti s věcmi jemnými.“ (Nadsmyslnými!) Pensées, Bibliothéque nat. Paris.

[4]) „Nedůvěřujte kouzlům ... geometrie!“ L'enfant, page 404.

„na zříceninách chrámů, kdysi musám zasvěcených, zařídili školy obecné o něco rozšířené.“ [5])

Znalosť jazyka latinského je dále výbornou přípravou pro učení se jazykům živoucím a, nač posud malá váha byla kladena, na důkladné porozumění jazyku mateřskému. Německý básník Wieland se přiznal, že studium Cicerona bylo mu výbornou školou německého slohu, a Goethe učinil známý výrok: „Wer fremde Sprachen nicht kennt, versteht seine eigene nicht!“

Až posud mluvili jsme o jazycích klasických se stanoviska povšechného, paedagogického, nepřihlížejíce k jejich důležitosti praktické. Při stránce této netřeba dlouho se zdržovati! Že bohoslovec, právník, lékař, dějezpytec a filolog bez důkladné známosti latiny — a aspoň obstojné znalosti řečtiny — se neobejdou, to ví již každé dítě. Hlavně pak katolická církev, trvající neoblomně na ritu latinském, jeví se býti pevnou baštou, o kterou i v budoucnosti malomocně rozbíjeti se budou vlny výstředního realismu! Ale také ony třídy národa, jichž vědomosti a zručnosti odborné bez studia klasiků dobře obstojí, znalostí latiny — alespoň povšechnou — mnoho získají pro své postavení společenské. Jsoutě názvosloví věd exaktních i empirických, mluva politická a i slováře odborů čistě praktických tak proniknuty kvasem kmenů řeckých a římských, že do velikých nesnází přivádén bývá ten „vzdělanec“, jemuž etymologie řecko-latinská jest věcí neznámou!

Této převaze jazyků klasických chtěli v Němcích zasaditi ránu smrtelnou zaražením spolků zvláštních, častokráte přemrštěnému purismu hovících, t. zv. „Sprachenreinigungs-Verein“ — a čeho tím docíleno? Za pětiletého trvání podařilo se spolkům těmto získati domácí práva aspoň v tisku pouze třem novým slovům „ryze“ německého původu, a to: Säckel — wart (saccus!) Schriftleitung, Speisezettel. Na jak dlouho, ukáže budoucnosť! —

Nemůžeme lépe ukončiti tuto obranu studií humanitních, pokud se jejich výbornosti pro všeobecné vzdělání týká, nežli když uvedeme duchaplný výrok francouzského neo-humanisty Ferdinanda Brunetiera v plném znění: „Spor mezi realisty a neo-humanisty není v podstatě ničím jiným nežli sporem mezi principem aristokratickým a demokratickým. Duch aristokracie snaží se dle konservativní povahy své zachovati tradice posvátné pokolením budoucím — naproti tomu duch demokracie ve své nivelizující tendenci chce každé jednotlivé pokolení postaviti na stupeň všeobecné, chimerické rovnosti, kde by právo národní a rodinné zmizelo před právem jednotlivce. Co se demokratům na boháčích nelíbí, nejsou snad ty miliony samy o sobě — těm rozumí demokrat rovněž tak jako aristokrat — nýbrž právo dědičnosti, mocí kteréhož jmění otcovo přechází na syna! Co se demokratům nelíbí, není humanistické studim samo o sobě, nébrž ta nepopíratelná pravda, že studium toto opírá se o kulturu tisícletou! Ideálem demokratů byla by asi obec, kde by ani jmění, ani talent, ani kultura, ani kterákoliv přednosť nemohly býti zděděny, nýbrž kde by každá generace začala opět od počátku. Toť nesčetné párané roucho Penelopy, čekající na svého manžela! Při tom zapomíná se na význam

[5]) „Les novateurs qui ont voulu se passer du latin, n'ont pas su le remplacer; sur les ruines du temple consacréaux muses, ils n'ont jamais construit qu'une école primaire plus ou moins aggrandies!“

slova „humanitas“. Pravá „humanitas“ zahrnuje v sobě výsledky zkoumání a ctností velikánů všech vědů: ergo čítá tato vyvolená obec více zesnulých nežli živoucích! Poklad této veleobce zavírá v sobě vše, co vzdělanci je svato: Náboženství, vlast, čest národa, ideje pravdy, dobra i krásna a cit úcty pro reky ducha i srdce, již položili základ k budově vzdělanosti moderní! Ale páska jedině přirozená, která přítomnost s minulostí víže, jsou „studia humanitatis“.[6])

IV.

Jak viděti, čítají neo-humanisté ve svých řadách bojovníky, kteří devedou mistrovsky šermovati břitkou zbraní dialektiky.

Ale máme-li přes duchaplný výrok Brunetièrův příčiny schvalovati šmahem zařízení našich humanitních studií vůbec a způsob, jakým se jazykové řecký a latinský tam pěstují, zvláště? Chyba lávky. Heslem naším budiž: „Omnia probate et, quod optimum est, tenete.“ A tu máme bezděky přiznati se, že mnohé výtky, které se našim gymnasiím činí, bohužel jsou oprávněny! Nesrovnáváme se ovšem s těmi, kdož tvrditi se odvažují, že abiturienti z reálek abiturienty z gymnasií daleko předčí i co do vědění, i co do mravnosti. Tak podala na př. universita Štrasburská svého času o abiturientech z gymnasií toto dobrozdání: „Můžeme ubezpečiti na základě svých zkušeností, že mnozí z mediků po desítiletém studiu na školách středních (v Německu jsou realná gymnasia o 9 ročnících s 1 ročníkem přípravným) nejsou s to, aby rychle a správně pochopili zjevy sebe jednodušší a aby to, co byli pochopili, slovy dobře vyjádřili, jakož i aby hbitě a s jistotou soudy a úsudky tvořili.“ [7])

Alfons Descandolle docela praví, že „duševní schopnosti gymnasistů snad proto úplně nepřicházejí na zmar, že mládež v prázdných chvílích opět hrou ducha svého občerství.“ [8]) Tyto a podobné výroky zakládají se často na pozorováních čistě lokálních aneb diktovány jsou postřehnutím nedostatků, jichž také abiturienti z reálek nejsou prosti.

Že však výsledky našich gymnasií po většině — neboť i zde jsou rozdílové mnozí — nejsou takové, jakých docílila stará „humaniora“, to tvrdí mnozí ostrovtipní pozorovatelé, kteří jinak nejsou „laudatores temporis acti.“ Naše mládež gymnasijní ví snad více z realií, než její předchůdcové před 30—40 lety — že však niveau vlastního vzdělání humanitního je dnes nižší, než bývalo dříve, kdož by toho mohl popírati? Vizme naši „jeunesse dorée . . .“ „infandum regina jubes renovare dolorem!“ — zvoláme s Aeneou. Professor Esmarch v příčině té dí: „Es ist als ob der jugendliche Geist verkümmert sei unter der vorwiegenden Beschäftigung mit grammatischen Spitzfindigkeiten, in dem Auswendiglernen von all' den Regeln mit zahllosen Ausnahmen“. [9]) Nesrovnává-li se dále s pravdou žalování badatele jmena světového, Rudolfa Virchova, jenž takto sobě stěžuje: „Es lässt sich nicht leugnen, dass der gewünschte ideale Zweck

[6]) Revue des Deux Mondes 1885, pp. 880.
[7]) Hygiène des Schulunterrichtes von Dr. Lawenthal pag. 50.
[8]) „Historie des Sciences et des Savants.“ Genève 1885.
[9]) Esmarch, Deutsche Medicinal-Zeitung 1886., Nro. 2.

des Gymnasial-Unterrichtes mit jedem Decennium weniger erreicht wird.“ [10])

Kterak vyjímá se vedle tohoto obrázku sebevědomé, neřku li, hrdé vystupování našich neo-humanistů a jejich žáků? Bičem satiry tepe v Italii pýchu gymnasistů prof. Preda, jenž neúspěchy jejich vysvětluje těmito slovy: „... perchè sprecarono tutto il tempo a fingere di imparare greco e latino et magari sanscritto!“ [11])

Než, by se nedomníval někdo, že citujeme pouze hlasy z tábora latině a řečtině vůbec nepříznivého, stůjž zde ještě zpráva, kterou na všeobecném sjezdě katolickém ve Vídni r. 1889. podal P. Abel z tovaryšstva Ježíšova, učenec na slovo vzatý a ve školství zkušený.

„Znám jednoho vynikajícího jenerála v naší armádě, jenž přes svých 70 let s jinošským takořka zápalem čítá Tacita a Horáce. Jiný pak muž, ač přes 60 roků stár, nezná četby zábavnější nad řeči Ciceronovy „contra Verrem“ a „pro Millone.“ A nyní račte učiniti pokus a ptejte se těch mužů vzdělaných, kteří dejme tomu před 15 lety vyšli z gymnasia, co sobě z celého studia zachovali pro život? Neračte mysliti, že snad sebe vyjímám. Ale odkud ten neblahý zjev? To pochází odtud, že jsme ve vyšších třídách místo důkladného rozboru spisu pro Milone aneb krás músy Horácovy byli týráni samým perfektem a supinem, konjuktivem a infinitivem a p. Požitku z obcování s klasiky nepocítili jsme nižádného, a proto nedivme se, že tak mnohý maturant po přestálé zkoušce řeckou a latinskou grammatiku hodí do kamen a ohníček udržuje jinými ještě „klasickými“ špargály. A to jest první a jediná radosť, kterou mu „klasikové“ způsobili. [11])

Obzvláštní pak pozadí k tomuto úsudku muže nad stranickosť povznešeného skýtají neúprosné číslice, které zde v okrouhlém počtu stavíme. Na našich gymnasiích věnuje se latině a řečtině nejméně 3000 hodin (od primy až do oktavy)! Studující práv má k disposici pomalu o 1000 hodin vyučovacích méně, bohoslovec a medik o nějaké sto více. Ale, jaké vědění, respective zručnosť požaduji se od hotového kněze, lékaře nebo právníka?! Těmto funkcionářům jsou svěřeny nejvzácnější statky člověka po stránce tělesné i duševní, a co ví abiturient z gymnasia, jenž vedle hodin školních častokráte při kmitající lampičce „bifloval“ v „Amnis, axis, collis, crinis ...“ až s tou neblahou tasemnicí se dostal ke slovům, bez nichž „humanista“ obstáti nemůže: „vermis, vomis etc.!?“ A docela ty mnemotechnické veršíky, jež mají za úkol spoutati ty nezbedné uličníky latinského tvarosloví, na př. „Caro, carnis, jak se ví, ženského jest pohlaví“! Jaký v tom vkus! A jaká logika! Když se to „ví“, k čemu pak třeba teprve tomu se učit? A resultát toho celého dření?

Ptáme se, kolik jest těch maturantů, již by byli s to, aby přeložili ex abrupto tu kterou ódu Horacovu nebo řeč Ciceronovu — o spisech Demosthenových a Platonových ani nemluvíc? Bez „Vojáčka“ a „Lepaře“ nikdo z nejnovějších humanistů ani nehne! Či ne? —

---

[10]) „Poněvadž všechen čas mařím tím, aby se zdálo, že se řečtině a latině, neb nastojte! sanskritu učí.“ Libertà di Novara 1886. Nro. 1.

[11]) Verhandlungen des II. allgem. österr. Katholikentages 1889, II. Band S. 15.

To nejlépe pocítí kandidát bohosloví, když po absolvovaném gymnasii (třeba byl i stkvěle maturoval!) poslouchá latinské přednášky na fakultě theologické!

Krátce řečeno: „Mnoho práce, málo medu!“

Náprava našich gymnasií je nevyhnutelna! Odkud má přijíti první podnět? S „Olympu“ (kdo čteš rozuměj!) nikdy ne! Z mass lidu musí vyjíti elementarní výraz kritiky — a to nikoli schvalující — s naším zařízením gymnasijním, z mass lidu musí proniknouti hlas volající po nápravě a zavrhující marnou práci, jako jest mlácení prázdné slámy a louskání hluchých ořechův!

V té příčině mnoho, přemnoho působiti může duchovenstvo, jemuž beztoho až dosavad přináleží — aspoň na venkově, rekrutýrka kandidatů pro naše gymnasia!

V.

Vady, které vynikající paedagogové, mezi nimi i upřímní humanisté, našim gymnasiím vytýkají, jakož i prostředky, které mají sloužiti k nápravě našich „latinských“ studií, vylíčíme v hlavních pouze obrysech v tomto posledním odstavci naší úvahy. Tvrdí pak upřímní přátelé reformy, že:

1. S latinou počíná se na našich středních školách příliš záhy. Jinoch, vlastně chlapec, jenž sotva vyzul dětské střevíčky, má se učiti dvěma — u nás docela třem řečem najednou, ačkoliv nezná ještě dobře spisovného jazyka mateřského!

To jest nepřirozené! Jestiť jazyk mateřský orgán, jímž chápeme vždy ostatní, a nástroj pro vyjadřování našich citů a myšlének. Před 20 lety asi bylo na tehdejších „hlavních školách“ zvláštním předmětem censurovaným „ústní vyjádření“, jež bylo zároveň rukojmím přiměřeného písemného vlohu!

A kterak to s tímto i u našich „vzdělanců“ dopadá . . . nechceme nikoho roztrpčiti — útěchou, ovšem pochybnou, jest nám ten úkaz, že v říši Německé není lépe: „Was die Studenten im Deutschen schreiben, macht stylistisch und logisch einen kümmerlichen Eindruck.“ Tak zní parere lékařské fakulty v Dobrosoli o vlastních posluchačích.

A proto záhodno, v nižších třídách pěstovati horlivěji jazyk mateřský, a teprve v době té, kdy jej žáci všestranně ovládají, zavésti vyučování latině, tedy zajisté ne dříve než v tercii!

Kéž náležitého povšimnutí naleznou slova vychovatele nad jiné výtečného, biskupa Dupanloupa: „Povinností mou jest, abych poukázal na duševní násilí, které se páše na našich synech, a před kterým uvykli jsme zavírati oči. Míním zde současné studium latiny a francštiny ve věku útlém, jež jest i pro žáky nadané přímým ukrutenstvím a nese často velmi trpké ovoce. Což nechápe nikdo, že učení souběžné se dvěma mluvnicím v základě i tvarech tak od sebe lišícím, musí nutně udusiti nadějnou jiskru intelektu a zastaviti přirozený rozvoj sil duševních? Myslí-li snad někdo, že žák 9—10letý snadno porozumí mluvnickým pravidlům, jež obratům slovným v řeči jeho mateřské častokráte diametralně se příčí — tu se velice mýlí! Kromě toho dlužno uvážiti, že rozsah mluvy mateřské u našeho primana nepřesahuje úzký obzor dětského nazírání, a vy chcete, aby abstra-

hoval pojmy, přirovnával je vespolek a samostatný úsudek tvořil? Žádáte-li od něho duševní práci, nuže, zaopatřte mu dříve nástroj, jímž jest pokud možná dokonalá znalosť jazyka mateřského a rozhled do organismu mluvnického. Potom bude se učiti rád a snadno jazykům cizím!“ [12])

2. Další věc, která na našich gymnasiích nápravy nezbytně vyžaduje, jest methoda, podle které se jazykům klasickým vyučuje.

Kdo jen poněkud s rozvojem školství obeznámen jest, dospěl k poznání, že dosavadní methoda synthetická je nepřirozena a mnoho času vyžaduje. Proto den co den slaví vítězství nová methoda analytická, která učně uvádí přímo „in medias res“, do četby vybraných článků, z nich se po přeložení dotyčná pravidla mluvnická odvozují, kdežto až posavad při latině žák ze slovíček mechanicky naučených, s velikým namáháním větičky a věty sobě slepuje. Naproti tomu methoda analytická holduje heslu: „Kdo plovati chce, musí jíti do vody“ — a nabyté zkušenosti výbornosť této nové methody dotvrzují, neboť se zamlouvá žáku zajímavým obsahem již od článku prvního, přirozeným postupem a mimo to budí v něm sebedůvěru, nemučíc ho nesčíslnými subtilitami grammatiky.

Tak vyučuje se jazykům moderním na většině našich škol středních — a že methody této i při učení se jazykům latinskému a řeckému s dobrým prospěchem použiti lze, dokazuje slavný hellenista Jindřich Schliemann, jenž s trpkostí stěžuje na převrácenou methodu, podle níž se na gymnasiích jazykům klasickým vyučuje: „Oktaván po osmiletém studiu“ — u nás po šestiletém — „není s to, aby napsal řecky stať o 50 řádcích, aby v ní neudělal sto chyb. Je to prý následek nerozumného „biflování“ mluvnice se všemi možnými výjimkami, pro kteréž gymnasista nikdy nedospívá k jádru řeči . . .“ [13])

Tedy, méně gramatiky, za to tím více četby!

3. Dosavadní četba na gymnasiích jest pravou patou Achillovou! Jak hrdě vykračuje sobě tak mnohý abiturient, vztyčuje hlavu do olympických výšin — neboť poslyšte! On jest tím vyvolencem, jenž „četl“ Homéra, Tacita, Horace a Demosthena v původním znění! Risum teneatis! Co pak medle na gymnasii čte? 1—2 zpěvy Illiady, tolikéž z Aeneidy, několik metamorfós Ovidiových a tak poměrně vede se i Ciceronovi, Sallustovi a j.! Neupomíná-li to na onoho švábského nováčka, jenž při obléhání Paříže za války německo-francouzské konal stráž. Při obhlídce překvapil našeho vojáčka jenerál N. „Habt ihr auch schon Erbswurst gegessen, mein Sohn?“ promluví jenerál, načež bodrý nováček: „Gesse hon mer no koine, Excellenz, aber als Feldgschroi han mers scho ghabt.“ A proto:

4. méně gramatiky a co možná nejvíce četby! Ale četba ta budiž názorná, na cit, obrazotvornosť i vkus studujícího blahodárně působící. Kolik gymnasistů ví, jakou „uniformu“ nosili Caesar, Hannibal, Alexandr Veliký, Vercingetorix, Ariovist — jak vypadal satapult, ballista atd. Zde může dojíti žák pravé představy pouze pomocí obrazů, podobných těm, které známá firma Hölzlova vyrábí jako pomůcky učebné pro zeměpis a ethnografii!

---

[12]) L'Enfant par Msgr. l'Évêque d'Orléans, Paris, 1874, page: 385.
[13]) Vychovatel roč. VI. str. 14.

5 Další vada, jež překáží přirozené výchově naší studující mládeže vůbec — neboť i reálky trpí tímto nedostatkem — jest methoda dvojstupňová, dle které se některým předmětům na středních školách vyučuje dvakráte, totiž na stupni nižším více populárně a na stupni vyšším opět na basi vědecké. Tak se děje s přírodopisem, částečně i se zeměpisem, a směrem, který nejvíce do očí bije, s dějepisem! Ptáme se, k čemu to? Což jsou jakési 2 druhy přírodopisu, dějepisu a zeměpisu! Následkem tohoto nepřirozeného plánu jest výsledek studijní naší mládeže, na které se nehodí známé: „Non multa, sed multum“, [14]) nébrž pravý opak toho: „Multa, sed non multum“! A přece jedině v tomto „multum“ vězí klíč ku pravému vzdělání. Realisté doufají spasiti lidstvo tím, že se snaží zvýšiti úroveň (niveau) vzdělání ve vrstvách národa co možná nejširších. Co pak se tohoto „niveau“ dotýče, tu způsobem věru plastickým je charakterisoval výše zmíněný P. Abel S. J.: „Co znamená slůvko „niveau“? Tolik co hladina vodní. Však vodu možno si mysliti tekoucí nebo stojatou. Je-li řeč o vodě tekoucí, tu ví každý, že její úroveň dlužno hledati tam, kde jest vody nejméně. Jedná-li se však o vodu stojatou, tu opět různé zjevy pozorujeme, k nimž nám skýtají nejlepší příklad jezera Neziderské a Gardské. Úroveň onoho obnáší 120 metrů (absolutní výška nad hladinou mořskou) a jaká jest jeho hloubka skutečná? Celé 3 metry! Naproti tomu při jezeře Gardském páčí se úroveň pouze na 60 metrů — ale jaká jest jeho skutečná hloubka? 290 metrů!

Pozorujeme-li moře, tu seznáme, že jeho „niveau“ hledati dlužno tam, kde rok od roku na sta lodí se ztroskotá — jsouť to písčiny a korálové ostrůvky, — kdežto nad hlubinami lodi nejjistěji plovou! Tak jest i v životě duševním, ve stránce studijní. Při methodě dvojstupňové vytvoříme samá Neziderská jezera, a proto navrhuji resoluci:

1. Aby místo posavadní methody dvojstupňové zavedena byla jiná, která poznenáhlu pokračuje od lehčího k těžšímu.

2. Aby místo povrchního vědění v oborech mnohých směřováno bylo k důkladnějšímu vzdělání třeba při menším počtu jednotlivých předmětů a tak:

3. Aby místo poklesnutí výše zmíněného „niveau“ docíleno bylo jeho skutečného zvýšení! [15])

Odstavec tento nesouvisí sice přímo s nadpisem naší úvahy, — ale reforma, P. Abelem zde navržená, má tak velikou důležitosť i pro rozkvět humanitních studií, že jsme uznali za vhodno jej zde položiti. —

Končíme přáním, aby vzdělané vrstvy našeho národa k „otázce latinské“ obrátili celý svůj zřetel, a tak utvořilo se silné „veřejné mínění“, kterémuž jedině možno vyvrátiti tak mnohý zastaralý předsudek!

Každý, komu budoucnosť naší studující mládeže, tohoto květu národa, na srdci leží, má povinnosť, přičiniti se o to, abychom z forem zkostnatělých vystoupili na výsluní života a položili zdravý základ k české budoucnosti! Každé jiné reformě bylo by zápasiti

---

[14]) „Ne mnoho, ale důkladně!“

[15]) Verhandlungen des II. allgem. österr. Katholikentages, II. B. S. 17.

s obtížemi, které způsobuje známý „nervus rerum“, správně řečeno, nedostatek jeho. Zde peněz netřeba! Postačí tlak veřejného mínění, péče sborů zákonodárných a ochotný souhlas těch mužů, jimž svěřena jest národní štěpnice! Nepožadujeme nikterak, aby, jak Eneáš Sylvius svědčí, český oráč jda za pluhem, četl Homéra neb Virgilia, ale toho si přejeme, aby naše studující mládež byla vychována na základě přirozeném, a k tomu voláme z plna srdce: Zdař Bůh! [16])

---

[16]) Právě co tyto řádky končíme, uveřejňuje „Wiener Zeitung“ ze dne 30. října 1891. nařízení ministra vyučování, jež nám v hlavních kusech dává úplně za pravdu. Poukazujíce laskavé pp. čtenáře na zmíněné nařízení, uvádíme z něho krátký výtah, pokud se naší úvahy týká. Po stručném opakování výnosu ministerstva vyučování z r. 1884. a 1887., jež se ukázaly býti nedostatečnými, vykládá pan ministr úkol studií klasických následovně: „Má-li žák z četby míti prospěch pro své vzdělání, tu zapotřebí jest nejprve, aby jí důkladně porozuměl po stránce mluvnické, za druhé musí pochopiti a sobě osvojiti obsah myšlénkový. Porozumění po stránce mluvnické jest při tom ovšem věcí nezbytnou! Avšak cvik mluvnický sám o sobě není účelem studií gymnasijních, a hřešil by ten učitel, jenž by buď výlučně, buď měrou přílišnou zneužíval hodin, k e č t e n í k l a s i k ů určených, k nacvičení mluvnických pravidel, aneb k rozšíření vědomostí slovíčkářských. Kdo by tak sobě počínal, nedocílil by ničeho jiného, leč že by žákům studium klasiků zošklivil. Mluvnice jakožto věda osobitá není předmětem ani cílem učení gymnasijního .... tento cíl záleží spíše v tom, aby žák byl uveden do spisů starověkých a tím položil základ k onomu vzdělání, jež ve své dokonalosti klasickým se zove. Ačkoliv tyto zásady od každého sebe horlivějšího grammatika theoreticky za pravdivé jsou uznávány a ačkoli tytéž opět a opět v osnově organisační a nejnověji v instrukcích byly doporučeny, ozývají se přece stesky a žaloby, vrcholící v tom, že často i ve vyšších třídách gymnasijních exegese klasiků obmezuje se na pouhé opakování mluvnických pravidel a snůšku stylistických poznámek, jakož i že č e t b a ani v oněch skromných mezích se nepěstuje, jak nařízení ze dne 26. května 1884. velí, a že gymnasisté po skončených studiích klasickou četbu jako obtížné břímě se svých beder svrhují ..... A proto nařizuji následovně:

1. Domácí úlohy z řečtiny a latiny pensa) ve vyšších třídách se zrušují. Času tím nabytého ať se použije ke čtení klasiků, — ovšem bez ublížení studiu mluvnickému. Komposice taktéž jsou zde, aby četbu podporovaly. Znova kladu na srdce, aby komposice byly prosty všelikých umělých překážek, pro které žák nucen jest, úzkostlivě u každého slova nad míru prodlévati

2. Ke konci každého školního běhu budiž uložena ve vyšších třídách komposice, mající za předmět úryvek z autora, s nímž se byli žáci ve škole obeznámili. Úryvek týž nesmí však býti žáku znám ze školy, aniž dovoleno, u překladu téhož do řeči mateřské použiti pomůcek jakýchkoliv — za to budiž práce tato při klasifikování na roveň postavena každé jiné školní úloze. I s touto prací jest komposic z latiny 5, z řečtiny 4 v každém běhu. Také překlady osvědčí se při správném pochodu podporou č e t b y k l a s i c k é.

3. Při zkoušce maturitní dlužno míti zřetel také na č e t b u soukromou. Žák, jenž tvrdí, že doma přečetl z autorů tolik, kolik bylo přečteno na škole, může se podrobiti zkoušce z četby privatní, domnívá-li se, že by si tím známku polepšil.

Tak lze očekávati, že č e t b a s o u k r o m á úkol školy doplní. Na škole jest, aby dle svého způsobu ve mládeži cit a smysl pro velikou literaturu řeckou a římskou vzbuzovala, aby podněcovala horlivost, pobízela k samočinnosti a tak okruh četby klasické co možná rozšiřovala.“

Slůvko „nejprve“ (zunächst), jež pan ministr výnosu zmíněnému předeslal, zdá se býti zárukou, že gymnasia naše budou reformována v tom směru, jak si upřímní humanité přejí! Prozatím vítáme nařízení výše nastíněné jako paprsek lepší budoucnosti.

Sedmihlásek.

Dětský motiv.

Byl sedmihlásek malý pták,
měl žluté peří, černý zrak
a zpěv tak milý, tklivý tak!

Tam za tím naším hřbitovem,
kde mrtvé chladná kryje zem,
vždy zpíval na kříž bezovém.

Kdo za zdí na hrob často klek'
a v modlitbě svůj hledal lék,
byl Jeník, mladý sirotek.

I slýchal rád tu píseň znít,
když na hrob šel se pomodlit, —
měl tklivou duši, jemný cit.

Tou cestou kolem do polí,
kde píseň ptáčka hlaholí,
šel jednou Jeník ze školy.

Tu krahuj dravý přiletí
a ptáčka lapí na sněti
a prchá s živou obětí.

Měl Jeník sílu, bystrý zrak,
i mrštil kámen do oblak —
a mrtev sletěl krahuj pták.

Než dravce, ptáčka chopil dřív,
byl raněn v křídle, sotva živ
a chvěl se strachem, — jaký div!

A sedmihlásek raněný
již v kleci visí u stěny, —
byl dravcem letu zbavený.

Leč sotva minul letní čas,
než přišla zima, přišel mráz,
ve křídle rána srostla zas.

A ptáček v teplé světnici
kouzelných tonů směsicí
všem podiv budí na líci.

Když ještě venku padal sníh
a ptáky hostil teplý jih,
zněl v jeho písni žal i smích.

Však nezněl víc zpěv Jeníka;
ve prsou bolesť veliká
mu ústa k písni zamyká.

Mělť Jeník nemoc, — byla zlá!
I schřadla líce bujará —
a Jeník umřel do jara.

Když smrti blízek, sláb a bled
ku kleci chýlil matný hled,
pěl ptáček v ní už naposled.

Den třetí — byla neděle —
když přišli k pohřbu přátelé
ven ptáček letí vesele.

Spí Jeník svatém na poli
a nad ním v bezu vrcholi
zas píseň ptáčka hlaholí.

A sedmihlásek z jara sem
vždy přilétá rok za rokem,
kde Jeník v hrobě hlubokém.

A sotva slunce z rána zří,
hned zpívá až se sešeří
tam u hřbitova na keři.

Antonín Bulant.

Ambrož.

Román o dvou dílech.

Napsal

Jaroslav Janeček.

(Pokračování.)

IX.

Tajemství.

Abbé se posadil, složil hlavu do dlaní a jal se vypravovati:

„Narodil jsem se v St. Etienne. Byl jsem mladíkem plným života a krásných nadějí do budoucnosti. Věnoval jsem se studiím právnickým, na kteréžto dráze doufal jsem dosíci stkvělého postavení. Váš děd s otcovy strany každoročně se svou rodinou prodléval nějaký čas v St. Etienne, ježto měl tam několik milovaných příbuzných. Měl dvě dítky: dceru Blanku a syna Leandra — vašeho otce. Tento byl bujným, veselým mladíkem a bujností svou mnohokráte otci svému ztrpčil život. Když matka jeho zemřela, a otec záležitostmi svými tuze byl zaujat, zůstala Blanka u svých příbuzných v St.

Etienne trvale. Poznal jsem ji a vroucná láska k ní opanovala mé srdce. Ona mi lásku opětovala; milovali jsme se tak, že domnívali jsme se, nic na světě že nás od sebe neodloučí. Chystal jsem se skončiti studia a vstoupiti do praktického života, abych Blanku mohl pojati za choť. Ale nebyli jsme sobě souzeni ... Její otec náhle zemřel. Zprávu o tom ubohé dívce přinesl její bratr Leandr a zároveň jí oznámil, že jest vůlí otcovou, aby za manžela pojala turinského továrníka Didota, Leandrova dobrého známého. Plačíc řekla mi Blanka vše. Odhodlal jsem se Leandrovi svěřiti naši vzájemnou náklonnosť a zapřísahal jsem jej, aby nečinil nás nešťastnými. Leandr neměl však srdce. Mé prosby a Blančin pláč naň ani dosti málo nepůsobil. Odtrhl Blanku od mého srdce, odvezl ji s sebou, a ona za krátko stala se chotí vdovce Didota ...“

Abbé pod tíhou smutných vzpomínek se odmlčel a přešel několikráte po pokoji. Pak pokračoval:

„Roztrpčen jsa na svět, jenž tak hluboce srdce mé ranil, zanechal jsem právnictví a věnoval se studiím theologickým, hledaje v nich zapomenutí na svůj bol. Dosáhl jsem vysvěcení.

Blanka, jak bylo lze předvídati, nebyla šťastna. Didot byl blízek úpadku a hleděl se věnem jejím zachrániti. Ale bylo již pozdě — úpadek po delší již dobu hrozící nebylo lze odvrátiti. Didot byl hmotně zničen a s ním i jeho choť, Blanka.

Opustili Turin, aby přestěhovali se do Paříže, kde Didot mínil započíti novou životní dráhu. Pustil se do toho i onoho podniku — někdy se štěstí naň i usmálo, ale nikdy ne trvale. Z manželstva jejich vzešlo několik dítek, jež však záhy všechny v útlém věku zemřely. Teprve po 10 letech narodila se jim dceruška, jež zůstala na živě — avšak matka hned po jejím narození klesla v předčasný hrob ...“

Abbé umlkl. Byl velice pohnut. Když poněkud se uklidnil, přistoupil ke stěně, na níž visel obraz černou rouškou zastřený. Odhrnul tuto roušku, — a zrakům Ambrožovým objevil se obraz krásné mladé dívky.

Jedva Ambrož spatřil její rysy, překvapeně vykřikl.

Abbé zíral naň upřenýma zrakoma, stoje vzpřímen před obrazem, a hrdá jeho postava zdála se vyrůstati, an pravou rukou na obraz ukazuje, levou měl složenou na prsou.

„Popatřte,“ pravil, „na obraz té, která kdysi byla mým blahem, kterou jsem tak horoucně miloval a jejíž láska budila ve mně zápal nejčistší!“

„Ach!“ zašeptal Ambrož, pohlížeje na obraz, „klame mne snad zrak — není možno, aby byla to ona.“

Přejel rukou přes oči a znova upřeně pohlížel na obraz.

„Pozorujte ušlechtilé rysy tváře té a přirovnávejte, zda nalezl jste kdy tvář jí podobnou,“ pravil abbé zvýšeným hlasem. „Rozpomeňte se dobře — není pochybnosti, že dceru této ženy znáte.“

„Není pochybnosti,“ opakoval Ambrož temně. „Jest to Beatrice.“

„Pane Valdemari,“ pravil abbé nadšeně a s planoucíma očima přistoupil k mladíkovi, tak že tento před majestátní jeho postavou couvl. „Pane Valdemari, děkujte Prozřetelnosti, že nemoha nalézti otce svého, aspoň se shledáváte se sestřenicí svou — s dcerou sestry svého otce!“

„Beatrice mojí sestřenicí?“ vykřikl Ambrož nanejvýše jsa překvapen touto zprávou.

„Nedůvěřujete, pane Valdemari? Nuže mohu vám podati důkazů nezvratných. Pamatujete se, měla-li matka vaše nějaký stkvost, darovaný jí od otce vašeho?“

Ambrož rozmýšlel se okamžik a pak řekl: „Ano. Byl to malý křížek.“

Sáhl rychle za ňadra, kde pod vrchním oděvem měl zavěšený malý, několika drahokamy ozdobený křížek.

„Nosím tuto drahou památku po matce vždy při sobě. Zde jest.“

Abbé vzal křížek do ruky, pozoroval jej a obrátil. Na zadní jeho straně umělou rukou vyryta byla dvě písmena: M. V.

Abbé položil prst na tato písmena a pravil: „Jsou to počátečná písmena jména matky vašeho otce — Marcelly Valdemariovy. Ta dala zhotoviti dva stejné křížky. Jeden z nich darovala synu svému — vašemu otci, druhý dceři své, matce Beatrice. Nuže, zachovala-li Beatrice tento stkvost po matce své, a uvidíte-li jej u ní, zda uvěříte pane Valdemari?“

„Pane Delacroix,“ pravil Ambrož vážně, „nemohu pochopiti, jak náhoda může býti tak mocna . . .“

„Rcete raději, že Bůh přivádí vás k ubohému dítěti sirotku, jež bez rodičů, bez příbuzných stojí v světě osaměle, odkázáno jsouc na podporu cizích . . . Jsem stár; můj život v brzku může se ukončiti, a ona pak docela by osaměla . . . Blaise jest ještě mlád a jakési temné tušení mi praví, že nestane se jejím chotěm,“ dodal zamyšleně.

„Beatrice je tedy docela sirotkem?“

„Tak jest, pane,“ odvětil abbé smutně. „Její otec zemřel v bídě, když ubohému sirotku byla jedva dvě léta . . . Ona se naň nepamatuje. Nebylo nikoho, kdo by se jí ujal — i podjal jsem se toho úkolu já. Svěřil jsem děvčátko jisté poctivé a řádné ženě a sám dohlížel jsem na jeho vychování. Beatrice vyrostla, seznámila se s mým synovcem Blaisem, což mi bylo milé, ježto vím, že Blaise, ač jest veselé letory, jest hodný mladík. Ona netuší, že jsem to já, jenž pečuje o ni, domnívá se, že ona žena, kteráž jest u ní, z vděčnosti k jejím rodičům o ni se stará. O svých rodičích nic určitého téměř neví. Proto také žádám vás, pane Valdemari, abyste jí zatajil vše, co jsem vám pověděl. Blaise rovněž neví ničeho, má za to, že má náklonnost k Beatrici má původ svůj v tom, že on ji miluje . . . Buďte mlčenliv, pane, chovejte se k Beatrici, jako dosud jste se choval — cize, chladně. Snad Bůh dá, že v brzku vše se vysvětlí. Nyní ohled na její útlocit velí mi mlčeti.“

„Zdá se mi, že sním,“ šeptal Ambrož. „Jaké neočekávané zprávy přinesl mi tento den! Můj otec žije . . . Beatrice jest mou sestřenicí . . . Nyní teprve si vysvětluji, proč Beatrice byla mi vždy milá jako sestra . . . Mluvil to ve mně tajemný hlas příbuzenství . . .“

„Doufejte, že i s otcem svým se shledáte,“ pravil abbé.

„Víte snad něco bližšího o něm?“ tázal se Ambrož a chvatně uchopil kněze za ruku.

„Milý, mladý příteli,“ odvětil abbé s jemným úsměvem, „jest to ruka Boží, kteráž svádí lidi k sobě. Ona snad i vás k otci vašemu přivede. Doufejte!“

Ambrož hleděl chvíli s výrazem důvěry a vděčnosti abbému do očí, a pak chystal se odejíti.

„Ah," vykřikl náhle, jsa na odchodu, a obrátil se k abbému, „jsem nevděčníkem k vám, pane abbé... Můj otec zmařil vaše štěstí, vaše blaho... Zajisté jest mou povinností, bych, nemoha napraviti provinění otcovo, aspoň vás trpícího odprosil. Nuže, prosím vás jménem svého otce, pane abbé, odpusťte mu, čím se na vás provinil."

Abbé tiskna mladíkovi ruku, usmál se mile a odvětil: „Milý příteli, — dávno již jsem odpustil. Jsem kněz, a povinnosť mého stavu mi velí, bych nechoval v srdci hněvu... Ale já i jako člověk jsem mu odpustil... Vždyť Blanka prošla již svou cestou křižovou, a účelem našeho života zde na zemi — dle mého mínění — jest, bychom trpěli a utrpením se zušlechtili... Znáte snad slova Písma svatého: Spíše velbloud projde uchem jehly, nežli bohatý vejde do království nebeského. Snad možno slovo „bohatý" zaměniti slovem „šťastný" — šťastný ve všem, po celý život. S tím by souvisel pak i význam evangelické chudoby — a z chudoby vyplývajícího utrpení... Blanka mnoho trpěla v životě, jest zajisté blažená nyní ve slávě Boží — a já jsem blažen též. Povolání moje dalo duši mé mír a klid — toť mé blaho. Bůh dopřál mi sil, bych konati mohl dobro — toť mé štěstí... Ne, klamete se: není hněvu v mém srdci. Zajisté jen vůle Boží rozvedla mne s Blankou — a co Bůh činí, dobře činí, byť i nám krátkozrakým pozemšťanům se to zdálo býti zlým."

Ambrož stiskl ještě jednou obdivuhodnému muži ruku, poklonil se a odešel.

Abbé přistoupil před obraz Blanky, sepjal ruce a hledě vzhůru zašeptal: „Blanko, Blanko, jež dlíš na výšinách, pros Boha, bych dílo svoje dokonal"

Pak zastřel obraz, usedl ke stolu a napsal tento list:

Důstojný P. Pavlo Balestra, Řím, ulice ***.

Paříž, 12. dubna 1869.

Vzácný příteli!

Nešťastnému otci možno oznámiti, že syn jeho, Ambrož de Valdemari, mnou jest vypátrán. Žije zde v Paříži a studuje na vysokých školách. Abbé Delacroix.

X.

Přátelský večer.

Ambrož zatím marně na ulici pátraje po Rollinovi, odhodlal se vyhledati jej u Beatrice...

Kroky jeho však vázly, poznal, že nelze mu klidně před Beatrici předstoupiti. Rozhodl se, že věnuje hodinu procházce, prve než ji navštíví. Jako ve snách chodil ulicemi.

Mohl sdělení abbého věřiti? Zajisté. A přece vše bylo mu podivné, s těží jen chápal souvislosť dějů. Otec jeho žije! Otec, kterého dosud nepoznal a na nějž, ne s hněvem, ale s bolestí vždy vzpomínal! Dosud myslil, že jest sirotkem. Nyní mohl si říci: Máš otce! Toužil po něm, ačkoliv ho neznal. Tajemný cit synovský počal se v něm

ozývati. Pak pravil si kolísaje na vahách pochybnosti: Zda ještě žije? Zda nezemřel? Zda se s ním shledá? Kde nyní jest, kde ho hledati?

„Mám sestřenici," bručel si. „Beatrice, kdo by se toho byl nadál... Snad smím... Ne, jest to skutečnosť... Dlužno abbému věřiti..."

Zdálo se mu, že dosud kráčel labyrintem a nyní neviditelná bytosť že jej chopila za ruku a vede ke světlému východu. Bloudě takto v myšlénkách asi půl hodiny, pozvedl hlavu a poznal, že právě došel před obydlí Beatrice. S tlukoucím srdcem vstupoval do vnitř. Bylo přítmí. V kuchyni upravovala pěstounka Beatrice večeři. Ambrož slyšel veselý hlas Rollinův, an se smíchem cituje Beaumarchaisa.

„Prenez une guitare. — Que veux-tu que j'en fasse? j'en joue si mal. — Avec le dos de la main: from, from, from."

Při posledních slovech ozval se břinkot strun kytary, jako když neumělá ruka struny přejede. V zápětí za těmito zvuky následoval smích Beatrice. Ambrož se při tomto smíchu zachvěl. Otevřel dvéře.

V osvětleném pokoji za stolem seděla Beatrice; Blaise stál při zdi, se které právě byl sňal kytaru, a drže ji v ruce tvářil se komicky, probíraje prstem struny.

„Toť znamenité," ozval se vesele, spatřiv Ambrože a tiskna mu ruku. „Nemýlím-li se, jest tomu jenom malá chvílka, kdy jsem tě opustil u svého strýčka?"

„Pane de Valdemari," ozvala se dívka jdouc mu vstříc, „dnes nemohu vás ušetřiti výtky, že jste se tak velice opozdil."

Ambrož uchopil její jemnou ručku, a zíraje vroucně do jejích temných očí, omlouval se.

„Budiž, přijímám vaši omluvu," pravila Beatrice upřímně. „Ale navzájem vy zase neodepřete, abyste s námi nepovečeřel?"

Ambrož přijal pozvání.

„Tak je to zcela správné, milý brachu. Slyš a div se: slavíme dnes veliký svátek," ozval se Blaise.

„Nuže?"

„Dnes právě jsou tomu dvě léta, kdy poprvé jsem mluvil s Beatricí. Oh, má sladká Beatrice, považ, již dvě léta se milujeme!"

Beatrice přisedla ke stolu. Ambrož pozoroval její krásný, temně zardělý obličej, a povšíml si malého, zlatého křížku, který jí spočíval na ňadrech. Dosud ho u ní neviděl. Dnes se jím ozdobila snad proto, že slaví dvouletou památku své lásky.

„Nesmíme zapomenouti, sladká Beatrice," pravil Blaise usedaje vedle dívky a podávaje jí kytaru, „že jsi mi slíbila oslavit dnešní večer také svým zpěvem."

„Spojuji svou prosbu s přáním Blaise-ovým," prohodil Ambrož.

Beatrice se usmála, vzala kytaru do rukou a přejela rukou přes struny. Prve melancholické akkordy zazvučely a jim v sled vylinula se z korálových úst dívky elegická píseň.

Ambrož dívaje se na pějící Beatrici, cítil v srdci blahý cit: lásku bratrskou, onu něžnou, idealní lásku, která činí rájem rodinu, ve které se uhostila. Vmyslil se v rodinný kruh, myslil, kdyby matka jeho byla živa a otec též, kdyby tak seděli pospolu kolem zářící lampy za tichého večera, Beatrice se svým milencem a on se svou Martou.... Představil si za elegických zvuků všechno to rodinné štěstí, duší jeho to zaševelilo jako když večer ptáček z hnízda zatíká,

cítil vanot perutí poesie ve svém srdci. A pak si pomyslil, že illuse tyto jsou snad marny, že sní o nemožnosti. Sáhl rukou na rozpálené čelo, jakoby zastaviti chtěl proud myšlének, jež se mu pod lebkou rojily.

Píseň dozněla.

„Výborně!“ zvolal Rollin a vtiskl milence políbení. „A nyní zase něco veselého.“

Beatrice se chvíli rozmýšlela, pak prudce probrala struny a počala pěti jednu ze žertovných písní Bérangerových.

Srdečný potlesk obou mladíků byl jí odměnou. Hovořilo se o hudbě, o zpěvu, — a Rollin neustále činil pokusy, aby hovor přenesl ke vzpomínkám na onu chvíli přede dvěma lety, kdy poprvé s Beatricí mluvil.

Večeře byla hotova; naši přátelé usedli ke prostřenému stolu. Blaise podle Beatrice, Ambrož naproti Beatrici vedle její pěstounky.

Oko Ambrožovo zdálo se býti jako přikouzleno k malému zlatému křížku na hrdle dívčině. Ta posléze všimnuvši si jeho pozornosti, jíž on tomuto stkvostu věnoval, sňala křížek s krku a pravila: „Zajisté, že se vám tato ozdoba líbí, pane de Valdemari. Nuže, prohlédněte si ji důkladně.“

Ambrož chvějící se rukou vzal křížek. Byl k nerozeznání pracován zrovna tak, jako byl křížek jeho, památka to po zesnulé matce. Obrátil jej, — a tam byla do zlata ozdobně vryta písmena M. V. Důkaz, že Beatrice jest jeho sestřenicí, byl jasný. Nemohl se ovšem tázati Beatrice, jaký význam mají tato dvě písmena M. V. -- a ona ovšem na otázku tu také odpovědíti by nemohla jinak, nežli že křížek jest rodinná, po předcích zděděná památka. Také pozoroval prohlížeje stkvost nepokoj na tváři dívčiny pěstounky. Vrátil zase křížek a zabral se v myšlénky.

„Blaise,“ pravila po chvíli dívka. „poslyš, co se mi dnes zdálo.“

„Sladká Beatrice, míváš vždycky krásné sny.“

„Byl to vskutku krásný sen, tak jako krásná jest ideální láska naše. Ale —“

Dívka vrtěla smutně hlavinkou a sklopila oči.

„Beatrice, proč nemluvíš?“

„Nuže slyš Zdálo se mi, že jsi umřel . . .“

„Umřel,“ vykřikl Blaise, „ale já nechci umříti, Beatrice.“

„Blaise, vždyť to to byl jen sen,“ pravila dívka a pozvednouc očí něžně pohlédla na milence.

„Sen,“ opakoval Blaise zamyšleně, a sny bývají někdy prorocké. Ale jen vypravuj dále.“

„Já kvílela pro tebe nesmírně, až pramen slz mých vyschnul. Nikde neměla jsem klidu, bloudila jsem bez cíle, byla jsem bludnou hvězdou . . . Volala jsem po tobě, a nikdo se mi neozýval. Pouští byl můj život. Vždyť ty, drahý Blaise, jsi sluncem mého života . . . Považ, jak mi asi bylo, když slunéčko to zašlo? Co byla celá bytosť má? Břečťan, jemuž strom, kolem něhož se ovíjel, podťali . . . Volala jsem k Bohu, prosíc, aby mi tě navrátil . . . Ale zdálo se, že prosby mé jsou marné . . . Potom něco mi pravilo: on nemůže více k tobě přijíti, ty musíš jíti za ním . . . I prosila jsem znovu Boha, aby mne vzal do své krásné říše, kde bych s tebou se shledala . . . A Bůh mne vyslyšel . . . Byla jsem kdesi v poušti, nad kterou věčné šero se

sklánělo, celý kraj mlčel, jsa zahalen v mlhy, v dálce bouřilo moře... A v tomto děsném tichu, v této hrozné osamělosti volala jsem po tobě: „Ach, kde tě zas uzřím?“ A ve hrobovém tichu tom ozvala se mi tvá slova: „Až uslyšíš můj hlas!“ Radostí jsouc naplněna pohlédla jsem vzhůru. A hle! Olověné nebe, mlčenlivé nad pouští se sklánějící, náhle se rozjasnilo, myriady zlatých hvězd zaplály na jeho modré půdě. Se zaníceným pohledem zřela jsem vzhůru, odkud kynulo mi vysvobození. A aj! Uslyšela jsem tvůj hlas, an třikráte po sobě mne volá: „Beatrice! Beatrice! Beatrice!“ — a viděla jsem duši tvou, jak nade mnou se vznáší v tichém letu. Vztáhla jsem ruce proti ní, ona snesla se ke mně dolů, pojala mne do náruče a spěla se mnou k výšinám.“

Blaise za vypravování sklonil hlavu, Ambrož pak bystře naslouchal poetickému líčení dívčímu, a ona jako duchem prorockým naplněna, povznesla pravici a patříc vzhůru zaslzenýma očima, byla podobna mythickému zjevu dávnověku.

Hlas její dozněl, ruka sklesla dolů, oko ztratilo nadšený výraz svůj, a ona tisknouc milenci ruku zašeptala: „Blaise, byl to krásný sen? — Ach, vidím tě zamyšlena, jistě, že jsi jím nespokojen.“

„Nikoliv, duše má,“ řekl Blaise zamyšleně. „Ale jest mi podivno, že nyní tak často myslíš na smrť.“

Smrť,“ zvolala dívka. „Což jest to něco hrozného? Co může býti sladšího nežli tichá smrť, která uvede nás do pravého života, kde není bolů ani vzdechů, kde kraluje láska Boží, sejíc blaženství v nitra věrných sluhů Božích?“

„Ano, ano, věřím ti, Beatrice, ale život jest také krásný.“

„Ale onen život jest daleko lepší tohoto. Což neříká tak často abbé Delacroix?“

„Ovšem. Jest to víra, která nás povznáší“

„A ušlechťuje,“ dodal Ambrož a pokračoval:

„Povznesme v lidstvu víru, vzbuďme naději v jeho srdcích, rozmáhejme v něm lásku — a svět proti sobě rozeštvaný stane se sídlem míru a pokoje. Jest to kletba lidstva, že nevidí cíl svůj na onom světě, ale že hledá ho zde na zemi, zde, kde vše pomíjející, zde, kde jsme pouhými jen hosty. Tato snaha dosíci všeho nejlepšího na této planetě, která jest jednou z nejmenších všehomíra, zplodila téměř veškeré zlo, které jest v lidstvu. Ona lidstvo uvedla do bratrovražedného boje a vtiskla mu na čelo znak sobectví a pohrdání.“

„Mějme víru v Boha,“ pokračoval po chvíli s rostoucím zápalem, „a odevzdanosť do svaté vůle Jeho, a budeme blaženými na zemi, třeba nemohli bychom honositi se vezdejšími statky, jež mylně pokládají se za štěstí. Mějme víru v Boha a budeme skalou, klidně stojící uprostřed rozbouřeného moře. Nepohnou námi jeho divoké vlny, aniž roztesknί nás špinavá pěna, kterou zlobně nás bude pohazovati. Mějme víru v Boha, a nic na světě nebude s to, aby učinilo nás nešťastnými. Nešťastným jest jenom ten, kdo ztratil víru v Boha. Kdo ji však má, ten zmužile může vstoupiti v boj, a kyne mu jisté vítězství, ne-li zde — tož za hrobem.“

„Jak krásná jsou slova vaše,“ pravila Beatrice, povstávajíc a podávajíc Ambroži ruku. „Jaká asi bohatá zkušenosť jest jim podkladem!“

„Bohatá — a trpká,“ pravil Ambrož. „Ztratil jsem již důvěru,

že lidstvo jest dobré — ale vaše a Blaiseova láska mi ji vrací. Počínám pozorovati, že na světě jest ještě dosti šlechetnosti, dosti dobrých srdcí a děkuji Bohu, že dal mi je poznati.“

„Ambroži,“ pravil vážně Blaise, přistupuje k němu. „Podej mi také ruku. Známe se sice krátce, ale poznal jsem, že jsi šlechetná duše. Žádám tě o to: zůstaň mi povždy přítelem. Teprve nyní pozoruji, jak daleko jsem ještě za tebou, pozoruji, že člověku třeba jest více, než pouhého vzdělání, že třeba mu víry v Boha. Beatrice již dávno ukazuje mi tento jasný cíl, ale já nechtěl v něj věřiti. Myslil jsem, že jemná duše dívčí potřebuje té opory, ale muž nikoliv. Na tobě však poznávám, že víra jest vznešená. Chci státi se tvým učenníkem — pomoz mi, bych byl tobě podoben.“

„Blaise, vysoko mne ceníš,“ pravil Ambrož, pohnut jsa srdečným tímto projevem. „Jsem muž zcela obyčejný, nezasluhuji tvé chvály. Ale buď ujištěn, že miluje veškeré lidstvo, milovati budu i tebe jako bratra.“

A objal Blaisa, jenž vrhl se mu do náručí, přitiskl jej ku svému šlechetnému srdci a bratrsky jej políbil.

Byl to povznášející pohled: dva mladíci v objetí, a podle nich stojící dívka se sepjatýma rukama a s pohledem upřeným na stěnu na obraz Ukřižovaného . . .

„Co řekneme ode dneška za rok?“ pravil po chvíli Blaise.

„Za rok, můj Bože!“ povzdechla Beatrice. „Toť dlouhá doba . . . mnoho se v ní může změniti.“

„Jenom jedno se nezmění, drahá Beatrice: naše láska!“

Ambrož při těchto slovech Rollinových vzpomněl na slova abbého Delacroixa: „Jakési temné tušení mi praví, že Blaise nestane se chotěm Beatrice.“ Zachvěl se a pohlédl na Rollina.

Ale ten nezdál zabývati se podobnými reflexemi. Smál se a žertoval, a zdálo se, že nad něj není šťastnějšího člověka na světě.

XI.

Dikyan.

Ambrož pracoval o své soustavě chemické neunavně. Byl na nejlepší cestě státi se slavným. Netoužil však po tom. Měl jednu snahu: prací svou prospěti vědě a tím lidstvu. Dožil se za minulé doby již tolika trpkých zkušeností, že slovo „sláva“ nemělo pro něj přílišného zvuku. Byl přesvědčen, že sláva jest prchavá a čím rychleji vzniká, tím bystřeji že se ztrácí. Touha po slávě zrodila sice mnoho činů velikolepých, ale není jisto, že by sláva činila vždycky šťastným. Ba naopak, mnoho těch, kdož dříve na zemi šťastnými a spokojenými byli, ztratili toto své štěstí a spokojenosť, napivše se z poháru slávy.

Ambrož nechtěl vstoupiti v její služby. Chtěl býti jedním z těch tichých pracovníků, z jejichž skromné světničky šíří se záře osvěty, a již neznámi a neoceněni odcházejí ve hrob — bez památky v srdcích lidských. A přece daleko více dobra způsobeno bylo mírnými těmito badateli, než tak mnohými hrdinami spočívajícími na vavřínech slávy a zlatým písmem v dějinách lidstva sa stkvějícími. Nikdo nevšímá si,

že pod trofejemi jejich slávy skrývá se tak mnohá slza, tak mnohý vzdech, tak mnohé trosky štěstí jiných . . .

Práce byla životem jeho života. Pozdě do noci sedával ve své laboratoři, zapomínaje na vše a oddávaje se pouze svému bádání. Jsou mnohé povahy, jimž vrozena jest nezkrotitelná touha vnikati v tajemství dosud neodestřená, povahy, jež nespokojují se pouze zevnějším posuzováním jevů, ale které hledí stůj co stůj dopátrati se jejich příčin, jejich průběhů a dovršení. Ambrož byl takovou povahou. Byl filosofem. Jeho záliba ve vědách přírodních a zejména v lučbě byla příčinou, že stal se filosofem hmoty, daleko méně nebezpečným, než bývají filosofové, snažící se o násilnou reformu společnosti lidské.

Práce se mu dařila. Od doktora Raveniho došla jej odpověď na list, v němž oznámil mu výsledky svého zkoumání. Doktor psal, že důkladně prostudoval jeho soustavu, byl nadšen jeho pokroky a poskytl mu mnohé rady, jež mohly mu býti užitečny. S novým úsilím věnoval se práci, by dílo dokončil.

Od Vojtěcha došel ho také list, ale méně potěšující. Psal mu, že otec jeho náhle zemřel, a matka že mu churaví.

Ambrož nad listem tím povzdechl: „Dobrý ten muž," zašeptal „jest tedy již mrtev. Druhý z mých známých. Pan Lubecký započal tu řadu . . . Kdo nyní bude následovati?"

Do prázdnin chtěl Ambrož soustavu svou o vztazích atomových váh prvků a jejich sloučenin s chemickými a fysickými jejich vlastnostmi dokončiti, o prázdninách znova s doktorem Ravenim vše prostudovati a pak výzkumy předložiti francouzské akademii věd.

Byl neúnavným ve svých studiích. Z moře chemických formulí a rovnic myšlénky jeho jenom zabloudily k otci, o němž temné tušení mu pravilo, že se s ním pomocí abbého Delacroixa shledá, k Martě a Beatrici. Po otci chtěl pátrati sám, ale uznal, že to záměr obtížný, ne-li docela nemožný, a proto cele důvěřoval abbému, jenž mu slíbil, že jej s otcem spojí.

Rollin byl stále týž, veselý, blouznící o Beatrici. V poslední době věnoval se horlivě studiím, snad maje příklad v Ambroži, snad aby Beatrici brzy mohl vésti k oltáři. Oba přátelé každého dne byli u sebe. Laboratoř Ambrožova byla chrámem jejich věd, nebyli-li právě na přednáškách. Ambrož sedával u jednoho konce dlouhého stolu, pokrytého chemickými přístroji, Blaise u druhého. Nemluvíce oddávali se svým studiím. Počátkem května doplnil Ambrož svou theorii. Stál nad hotovým dílem neočekávaně brzo. Několik šťastných pokusů uspíšilo průběh jeho zkoumání. Nelze vylíčiti jeho city, když dílo bylo dokonáno, onen chaos radosti ze zdaru a pochybností, zda skutečně theorie jeho jest pravá. Nechtěl někdy sám sobě věřiti, že byl by schopen, tak mlád jsa, podobné dílo vykonati . . . Vzpomněl na veliký počet učenců hledajících ve svém oboru novou pravdu, již sice tuší, ale vysloviti nemohou, již hledají po celý život svůj, až posléze neúprosná smrť ruší další jejich bádání . . . Či on sám byl vyvolen k tomu, aby lidstvu novou pravdu vědy zvěstoval? Ovšem, byl mlád, ale těžil z dvacítileté práce doktora Raveniho. Tento dílo započal, Ambrož je dokončil.

Neprodleně to doktoru Ravenimu oznámil. Nyní ještě urovnával, pracoval znova, aby opětným zkoumáním se přesvědčil, že v ničem nebylo pochybeno.

Rollin s jásotem vítal výsledky přítelova bádání. Zbožňoval ho, a Ambroži bylo naslouchati nadšeným jeho projevům obdivu. Jakou asi radosť míti bude Marta, až se doví, k jakým výsledkům on, Ambrož, dospěl, jaké to blažené bude shledání o prázdninách!

Pak přimhouřil Ambrož oči a snil... Myslil na otce, myslil na Martu... Blížil se ke konci své odbočky ze studií medicinských. Příštím rokem dokončí tato studia, vrátí se s doktorským diplomem a pak — — Snil, jak bude šťasten, až Marta stane se jeho chotí! Nechtěl však potom uzavříti se proti všemu, co dosud bylo mu svatým a vznešeným, nikoliv! I pak půjde ku předu, ku předu za ideály — ne však sám, ale s Martou.

Ó sladké sny lásky! Ó plány mladého srdce! Ó přeludy zářivé!

Rollin snil také. Náhodou sny jeho se shodovaly se sny Ambrožovými. Myslil na Beatrici a na matku. Sedaje u knihy, často opouštěl v myšlénkách pole věd a dal se ukolébati ve snění harmonickými city šťastné lásky. Místo na vědu myslil na Beatrici. Ve fantasii jeho do detailu vypracován byl obraz jeho budoucnosti, plné lásky a štěstí. Začasté nalezl Ambrož v jeho poznámkách, když odešel domů, tužkou načrtaná slova: Beatrice Rollinová, — jimiž asi Blaise chtěl vyznačiti si blaho, jež u něho se uhostí, až Beatrice bude se tak jmenovati: Ambrož usmíval se tomu — ale sám nemohl se ubrániti, aby příkladem Blaiseovým jsa nakažen, nezkusil, jak Martě bude slušeti jeho příjmení: de Valdemari. — —

Bylo 14. května r. 1869.

Byl pochmurný den. Ambrož a Rollin seděli opět v laboratoři, každý na svém místě u stolu, a pracovali. Blaise-ovi se však dnes práce nedařila. Byl samý humor, pokuřoval chvílemi, chvílemi zase pískal oblíbenou tenkráte píseň pařížských studentů. Ambrož naslouchal jeho žertům a s chutí se jim smál. Blaise byl dnes neobyčejně vesel, zdálo se, jakoby obzvláštní rozčileni se ho dnes bylo zmocnilo.

Pak umlkl a vida, že Ambrož zamyšleně sedí nad svými poznámkami, jal se studovati.

Ale studie jeho netrvaly dlouho. Odstrčil knihu, vzal dlouhou dýmku, o nohu stolu opřenou, nacpal ji a zapálil.

Rozloživ se pohodlně na své stolici a odfukuje kotouče dýmu, pravil: „Ambroži, víš, čeho bych si přál?“

Ambrož pozvedl hlavu od svých poznámek.

„Abych měl doktorát a dvakrát sto tisíc franků.“

„To je zajisté výborné přání,“ odpověděl Ambrož

„Pak bych si koupil na některém boulevardu dům a žil bych s Beatricí a s matkou jako baron.“

„Není vyloučena možnosť, že se tvé přání vyplní. Ale potom zajisté si na mne vzpomeneš?“

„Můj Bože, ovšem! Kdykoliv přijdeš do Paříže, můj kočár vždy ti bude k službám.“

„Dobrá, spoléhám na tvé slovo.“

Ambrož zase se sklonil ku své práci. Blaise kouřil a usmíval se.

Pak vyhasla mu dýmka. Odložil ji, tentokráte s opravdovým úmyslem, že dnešní odpoledne nepromaří, ale že partii, kterou si byl ráno uložil, dobře prostuduje.

Přistoupil ke zdi, kde byla postavena veliká police s chemi-

kaliemi, vybral několik lahviček a vrátil se ke stolu, bruče si po tichu melodii z Mozartova Dona Juana.

Připravil aparáty, dolil do kahanu líhu, zapálil jej, podstrčil pod stojánek, na němž chtěl zahřívati uchystané směsi, a se vší chutí pustil se do práce.

Minulo asi čtvrt hodiny. Po celou tu dobu panovalo mrtvé ticho v laboratoři, chvílemi toliko slabě přerušené cinknutím zkoumavky o lahvičku, syčením lihového plamene, anebo zašustěním papíru. Ambrož, pohroužen jsa ve své studie a hlavu maje složenu v ruce, nevšímal si prací Blaiseových.

Náhle tříští se sklo, ozve se temné zachroptění, stolice s hlukem se kácí, a je slyšeti těžký pád jakéhos těla k zemi . . .

Ambrož se vztýčí — Blaise leží na zemi beze vlády. Ambrož spěje k němu, učiní dva kroky, závrať jej pojímá — a kácí se k zemi jako bleskem poražen.

XII.

Valdemari.

Doktor Raveni cestoval se svou dcerou. Opustivše Vídeň, kde Filomena zanechala svoji přítelkyni Martu Lubeckou, navštívili Záhřeb a Terst a odtud přeplavili se do Benátek. Prodleli tam několik neděl. Za další cíl cesty vytkli si věčné město, Řím.

Filomena, jsouc vřelou milovnicí přírodních krás, byla otci vděčna za tento výlet. Srdce její volně bilo pod krásným italským nebem. Snad také myšlénka, že Ambrože brzy zase uvidí, přispívala k jejímu blahu. Ze Říma projektována byla cesta do Neapole, a odtamtud přes Marseille do Paříže k Ambroži . . .

Řím se svými památkami zajímal Filomenu velice. Otec její, který dříve již několikráte tam byl meškal, byl jí dobrým průvodčím.

Jednou meškali návštěvou u hraběte C***, kterýž byl doktorův dobrý známý z minulých let. Setkali se tam s duchovním, jehož jméno bylo Paolo Balestra. Hovor otáčel se zejména kolem otázek vědeckých a filanthropických.

Paolo Balestra byl filanthropem nejčistšího zrna. Celý život jeho věnován byl trpícímu lidstvu. V hovorech svých projevoval idealního ducha, nadšeného láskou k člověčenstvu. Mínění jeho úplně se srovnávalo s názory doktora Raveniho, a tím způsobem oba muži blíže se seznámili.

Raveni navštívil několikráte otce Paola, jakž byl Balestra od lidu nazýván. Když jedenkráte u něho prodléval, vstoupil do komnaty muž ve mnišském rouše a stanul pokorně u dveří.

„Ah, bratr Leandr!“ přivítal jej otec Paolo.

„Nesu důstojnosti list,“ ozval se bratr tlumeným hlasem a podal kněži dopis.

Paolo jej rozpečetil, a zatím co četl, pozoroval doktor Raveni mnicha. Byl asi mezi padesáti a šedesáti lety. Témě jeho bylo lysé, dlouhý, prokvetlý vous vroubil vespod jeho obličej, který, ač již valně sešlý a svraštělý, přece prozrazoval ještě poněkud bývalou sličnosť.

Pater Balestra dočetl dopis a pravil bratrovi: „Není třeba odpovědi, milý Leandře.“

Mnich se poklonil, a při tom oko jeho zabloudilo k Ravenimu. Pak mlčky odešel.

Otec Paolo vložil list do ozdobně vyřezávané skřínky na dopisy, na zdi visící a usedl proti Ravenimu.

„Viděl jste právě zajímavou osobu," pravil, „otce, činícího pokání."

Doktor utkvěl na knězi tázavým pohledem.

„Život Leandrův podává nezvratný důkaz o řízení Božím," pokračoval Paolo. „Nebudu-li vás nuditi, povím vám něco o něm, neboť není to žádné tajemství."

„Vypravujte, prosím vás."

„Nuže, tedy slyšte. Leandr byl kapitánem obchodní lodi. Předním znakem jeho povahy byla lehkomyslnosť, která, bohužel, byla příčinou, že octnul se na osudném scestí."

Doktor přejel nepokojně rukou přes čelo.

„Veselý jeho život přivodil mu značné dluhy, z nichž nevěděl jinak vybřednouti nežli bohatou ženitbou. Vyskytla se mu dobrá příležitosť, a té nedal si ujíti. Pojal za manželku bohatou dceru jakéhosi vídeňského velkoobchodníka .... Jest vám nevolno, pane Raveni?"

„Nic, nic, prosím, pokračujte jen."

„Necítil k ní pražádné lásky. Pouze značné její věno mělo pro něj půvaby. Pomocí tohoto věna doufal dojíti bezstarostné a veselé budoucnosti. Avšak Vídeň byla mu příliš těsna, a život manželský byl mu bezcenný. Zmocnil se věna, jež mu manželka k opatrování svěřila, a po krátkém manželství, maje již dítko, chlapečka, nastoupil službu na lodi, která měla plouti kolem Afriky do Persie. Byl ovládán hrozným úmyslem. Chtěl na příhodném místě za příznivých mu okolností opustiti svou loď tak, aby se zdálo, že zahynul, a potom chtěl vésti nevázaný život ... Pane doktore, jest vám snad dusno, otevru okna."

„Úmysl svůj z části provedl. Poblíže pobřeží Sofala opustil svou loď, předstíraje vyjížďku na lov, ačkoli hrozila bouře. Ta se také strhla, prve než dosáhl kapitán břehu. Člun jeho se rozkotal o skálu, a on vyvržen byl vlnami bez vědomí na břeh, kdež ráno jistý misionář — můj přítel — jej nalezl a k vědomí přivedl Avšak při zápasu s vlnami ztratil kapitán veškery cenné papíry, manželce uzmuté."

Raveni hluboce povzdechl.

Kněz po chvilce pokračoval: „Misionář se ujal kapitána se vší láskou. Ošetřoval jej v nemoci, do níž tento upadl, a kapitán, posléze v povaze své změněný, přilnul k němu a předsevzal si vésti jiný život. Prodlel u misionáře plných deset let — pak se s velikými obtížemi vrátil do Evropy. Vyhledával manželku, ale přišel pozdě: byla mrtva. Ani o osudech syna svého nemohl se ničeho dověděti. Pátral tedy po jediné sestře své, v Turině provdané, — ale opět marně. Posléze přišel sem do Říma a jako laik vstoupil do kláštera Milosrdných bratří. Vede vzorný život a činí za hříchy mladosti pokání."

Doktor nalil si z láhve na stole stojící vody a napil se, by se občerstvil. Paolo Balestra vypravoval dále:

„Nevzdal se dosud naděje, že se sejde se svým synem. Dosáhnouti

jeho odpuštění — toť jediné Leandrovo přání . . . Já, sželev se ubohého toho muže, snažil jsem se pomáhati mu pátrati po zmizelém synu. Zdá se, že jsem na dobré stopě a že za krátko budu moci Leandra dovésti k jeho synu."

„Jaké jest jméno bývalého kapitána?" tázal se Raveni hlasem prozrazujícím mocné pohnutí.

„Leandr de Valdemari."

Doktor prudce povstal a přešel pokoj. Balestra udiveným zrakem jej sledoval.

„Pane doktore, co vás tak pohnulo?"

Raveni se zastavil, skřížil ruce na prsou a pravil temně: „Já jsem přijal syna tohoto Valdemariho za vlastního."

Kněz vzchopil se se sedadla. „Jak že," zvolal, „nemohu věřiti, opakujte to, prosím, ještě jednou!"

„Ambrož de Valdemari jest v Paříži, studuje medicinu a kráčí ku slávě."

„Nebesa!" vykřikl kněz. „A vy jej znáte, víte o něm?" dodal chvatně.

„Miluji jej jako svého syna. Bydlí nyní v Rue Berdonnet 11."

„Bože můj!" zvolal kněz spínaje ruce, „nevyzpytatelné jsou cesty Tvoje!"

V tom bylo zaklepáno na dvéře, a vešel listonoš. „Pan Paolo Balestra," pravil, položil dopis na stolek vedle dveří a zmizel.

Kněz chopil psaní, roztrhl obálku a četl polohlasitě: „Nešťastnému otci možno oznámiti, že syn jeho, Ambrož de Valdemari, mnou jest vypátrán. Žije zde v Paříži a studuje na vysokých školách.

Abbé Delacroix."

Knězi vypadl překvapením dopis z ruky. Stál v němém pohnutí.

„Toť příliš mnoho zpráv najednou. Není možno ubohému otci vše náhle oznámiti," pravil po chvíli.

Doktor stál tu mlčky se zachmuřeným čelem.

„Vypravujte mi, prosím, pane doktore, co víte o Ambroži de Valdemari," řekl k němu kněz, uchopiv jej za ruku a tiskna jej na sedadlo.

Doktor vypravoval, co jest nám známo. Když domluvil, zavrtěl otec Paolo hlavou a prohodil zamyšleně: „Vina ubohého Leandra jest příliš veliká . . . Ale doufejme v milosrdenství Boží, že mu bude odpuštěno. On již dosti za hříchy své vytrpěl."

I vyprávěl kněz, že k výslovné své žádosti přidělen byl Leandr k obsluze nejtíže ji nemocných, a to nemocemi nakažlivými. To podrylo jeho zdraví, tak že nyní jest již příliš chatrné.

„Buď Bohu sláva," dodal zbožně, „že vyplní se jeho přání, aby před smrtí uzřel svého syna."

V další rozmluvě oba muži usnesli se, že otec Paolo nejprve starce připraví na zprávy, jež mu měly býti oznámeny; potom teprve měl se mu Raveni představiti a dovésti jej k synovi do Paříže. Stanoviv še tento plán, oba muži se rozešli. Raveni zamyšleně vkročil do svého bytu, jejž měl najatý v jednom z předních římských hotelů. Filomena seděla u okna a vyhlížela na ulici. Jedva otce spatřila, neušlo jí, že jest pobouřen. Přecházel zamyšleně po pokoji, maje ruce vzadu složené.

Filomena, právě než vešel, snila o Ambroži. Myslila si, že není

v Římě, ale již v Paříži, a že očekává návštěvu Ambrožovu... Vážná jeho tvář neustále vznášela se před ní... Viděla jej, učence světem proslaveného, jak třímá v rukou pochodeň vědy a druhou ukazuje vzhůru k ideálům. Obdivovala se jeho mocnému sluchu, milovala jej.

„Filomeno, odjedeme brzy do Paříže." přerušil doktor mlčení. „Nenadálé okolnosti nutí mne, abych z našeho cestovního plánu vynechal Neapol. Odjedeme odtud hned přímo do Marseille. Doufám, že mi promineš, oloupím-li tě o pohled na Vesuv. Dá-li Bůh, podíváme se do Neapole jindy. Tentokráte jest to nemožno."

Kdo mohl býti této zprávě více povděčen nežli Filomena? Ráda oželela Neapol, bude-li jen dříve na blízku svého miláčka. Proto odpověděla klidně a s jakousi tajenou radostí: „Jsem s tím zcela srozuměna, drahý otče." A vidouc, že otec dále zamyšleně přechází po pokoji, přistoupila k němu, vzala jej kolem krku a tázala se ho jemným způsobem: „Máš nějaké starosti, tatínku? Pověz mi přece, co tě dnes tísní?"

„Milé dítě," odvětil doktor líbaje dceru, „dnešního dne jsem se dověděl velikých věcí."

Dívka poněkud zaleknuta zamyšleným obličejem otcovým a hlasem, jímž odpověď svou pronesl, přivinula se k němu úže a optala se: „Doufám však, že to není pranic smutného?"

Doktor se usmál a odvětil: „Nikoliv, milé dítě, jsou to zprávy radostné, ale rozmanité reflexe činí mne zasmušilým."

„Nepovíš mi, co máš na srdci?"

„Týká se to Ambrože!"

„Ambrože?" vydechla dívka šeptem a pozornému oku otcovu neušlo, že se lehce zarděla.

„Filomeno," pravil po chvíli vážným, ale přece vroucím hlasem, drže dívku za obě ruce a pohlížeje jí do očí. „Filomeno, odpověz otci svému: miluješ Ambrože?"

Dívka rychle sklonila hlavu a ukryla ji na otcových prsou.

„Dítě mé, miluješ ho?" opakoval doktor.

Dívka objala jej, přitiskla rozpálenou tvář svou k tváři jeho a zašeptala jedva slyšitelné: „Ano!"

Postavou doktorovou projelo jemné chvění, přivinul dívku k sobě a hladě její kaštanový vlas a líbaje její čelo pravil tiše: „Bůh ti žehnej, dcero má! Víra tvá v Boha buď hvězdou tvého života, láska tvá berlou, o niž budeš se opírati. Z obou zrodí se naděje, a ta vlévati bude hojivý balsám ve všechny tvé rány... Žij těmto třem ctnostem, a život tvůj neprojde bez paměti, žij víře, žij lásce, žij naději — dosti vykonáš, proti těmto božským zákonům nikdy se neprohřešivši... Miluješ Ambrože... miluj jej i dále, neboť věz, že touto láskou svou vyplnila jsi nejvroucnější moje přání."

Dívka tiše štkajíc dlela v jeho objetí, a on neskonale jsa šťasten v této chvíli, polibky pokrýval její tváře.

XIII.

Otec a syn.

Tři neděle zápasil Ambrož se životem a se smrtí.

Když posléze úplně nabyl vědomí a otevřel oči, viděl u svého lože státi Filomenu, ana jemný rumělec majíc na tváři něžně naň pohlíží.

Usmál se a vztáhl proti ní ruku, po které ona rychle sáhla a dlouho ji držela v ruce své.

Pak slyšel Ambrož, že u hlavy jeho něco se pohnulo, a uviděl vážnou tvář doktora Raveniho. Ten sklonil se k němu a políbil jej.

Vida doktora počal se Ambrož rozpomínati na minulosť . . .

„Theorie naše je dopracována . . .“ pravil slabým hlasem, tiskna ruku doktorovu a dlouhým pohledem naň hledě.

Pak náhle zasvitlo oko jeho živěji, a tázal se: „Kde jest Blaise? Kde je Rollin?“

„On přijde,“ pravil temně Raveni.

Ambrož odvrátil hlavu a položil ruku přes oči. Zdálo se, že usnul.

Starostlivý pohled Filomeny setkal se s pohledem jejího otce. Ten pokrčil rameny, vzal lahvičku s lékem se stolku u lože stojícího a prohlížel tekutinu proti světlu. Pak vytáhl hodinky, podíval se na ně, usedl na stolici u lože a podepřel rukama hlavu.

Filomena sepjala ruce a vyslala k nebesům bolestný pohled.

Chvíli bylo slyšeti tikání hodin na stěně visících. Pak ozval se v sousedním pokoji lehký šum, záslona dvéře zakrývající se odsunula a tiše vstoupila v černých šatech — Beatrice.

Filomena pospíšila jí po špičkách vstříc, objala a políbila ji.

Beatrice byla bledá, vpadlé oči její prozrazovaly častý pláč. Zrak její upřen byl na lože, zaťala zuby do rtů, jakoby přemoci chtěla svůj bol, sáhla rukou k srdci, a z očí stékaly jí po tvářích slzy.

Filomena chopila ji za ruku a odvedla do sousedního pokoje.

Raveni pozvedl hlavu, pohlédl na nemocného, sáhl třesoucí se rukou do náprsní kapsy a vytáhl odtud svazek Ambrožových poznámek, v nichž vyložena byla nová theorie . . .

Rozevřel listy ty, ale nečetl . . . Dvé bohatých slz v ně skanulo.

Zdálo se, že doktor za těch několik neděl sestárnul o mnoho let. Oko jindy vnitřním nadšením planoucí bylo mdlé, pohaslé. Hluboký bol hrozil podlomiti tuto dříve tak statnou povahu.

V Římě setkal se s otcem Ambrožovým, s bývalým svým sokem — nyní vetchým, nade hrobem stojícím starcem. Ten zdál se býti ohromen, když Raveni za přítomnosti otce Paola mu vyjevil, kdo jest. Nenadál se takového shledání. Ale pak zpráva doktorova o synu jeho Ambroži zatlačila všechny ostatní dojmy. — Ubohý stařec plakal, usedavě plakal dověděv se, že syn jeho žije.

Co páter Balestra předvídal, stalo se. Ačkoliv Leandr de Valdemari jím připraven byl na zprávy, které mu měly býti oznámeny, přece nemohl jich snésti. Upadl v chorobu, ne nebezpečnou, ale přece takovou, která jej několik neděl na lože upoutala.

Raveni s dcerou zatím odejeli do Paříže, když byl jich po

dlouhém bloudění došel dopis Ambrožův asi před měsícem datovaný, ve kterém mladík mu oznamoval, že theorie jeho jest dokončena.

Raveni s dcerou spěchal tudíž v metropoli Francie: onen na perutích vědecké dychtivosti, tato na perutích lásky. Páter Balestra slíbil, že, jakmile otec Ambrožův se pozdraví, zaveze jej sám do Paříže, kamž ostatně také záležitosti církevní jej volaly.

Přijeli pozdě. Několik dní před tím byla se již odehrála v laboratoři Ambrožové děsná tragedie.

Nevědomky při svých pokusech Rollin vyvinul krutě jedovatý plyn, dikyan, jímž v okamžiku byl otráven; klesaje k zemi strhl s sebou na štěstí nádobku, v níž dikyan se vyvinoval, tak že další vyvinování jedu toho přestalo. Ambrož vdechl do sebe jen nepatrnou část dikyanu, vzduchem již rozředěného, ale i tato částka dostačila, aby uvržen byl v zápas mezi životem a smrtí.

Abbé Delacroix, jenž o půl hodiny později přišel navštívit obou přátel, byl prvým svědkem katastrofy.

Dikyan zatím rozehnán byl proudem vzduchovým, oknem do laboratoře vanoucím.

Rollin, ubohý Rollin, před hodinou ještě blouznící o svém štěstí, byl ztuhlou mrtvolou — —

V Ambroži shledána jiskra života. Byl přenesen do nemocnice, kde Raveni nalezl jej bezvědomého, kolísajícího na rozhraní života a smrti. Dal jej převézti do villy, kterou pro sebe najal.

Dopisy, které Marta posýlala Ambroži do ulice Perdonnet, vráceny byly poštou jako nedodatelné, poněvadž dřívější byt Ambrožův, v němž katastrofa se byla stala, byl vyprázdněn, a o dřívějším jeho obyvateli mělo se mezi sousedy za to, že jest mrtev . . .

Rollina nebylo více. Abbé vzpomněl na svou předtuchu, Beatrice na svůj sen. Byla zdrcena hrozným tím neštěstím.

Viděla se nyní na světě úplně osiřelou. Žal neskonalý zmocnil se jí. Abbé sám, pod tíhou neštěstí toho se chvějící, měl na starosti těšiti dvě bytosti, jež zůstaly po ubohém Blaise-ovi: jeho matku, již on tak vroucně miloval, a Beatrici.

Matka Blaise-ova nepřežila tuto náhlou ztrátu jediného syna, jediné naděje svého života. Ranila ji mrtvice.

Beatrice podobala se zlomené růži. Abbé uznal za vhodné zjeviti nyní dívce tajemství. Řekl jí, že Ambrož jest jejím vlastním bratrancem, a podal jí důkazy. Ubohá dívka se poněkud vzmužila.

Zbyl jí tedy přece někdo ještě na světě —? Ale i ten blízek byl smrti . . .

Nevěřila, že vše to mohlo by býti skutečností. Zdálo se jí, že sní strašlivý sen. Ale ze sna toho nebylo probuzení. Myšlénky na dávnou minulost, již abbé jí odhalil, poněkud zaháněly z duše její malomyslnost, která se jí po náhlém Blaiseově úmrtí zmocňovala. Raveni přijal ji laskavě, a Filomena stala se jí přítelkyní, snažíc se vlíti útěchu do krvácejícího jejího nitra, ačkoliv i její duše chvěla se bázní o Ambrožův život. Ale důvěra v Boha, svatý tento cit, jenž přenáší nás z tohoto slzavého údolí k radostným výšinám, ji posiloval. Nechtěla věřiti, že Ambrož by mohl zemříti. Vždyť jej tak neskonale milovala!

Abbé Delacroix netrpělivě očekával příjezd Leandra de Valdemari. Posléze se dočkal.

Jednoho odpůldne bylo na jeho dvéře zaklepáno. Vstoupili dva muži: jeden v ústrojí kněžském, druhý v občanském.

Kněz na prahu stanul a zíraje na abbého čekal, až bude jím poznán.

„Paolo Balestra," vykřikl abbé a vrhl se příteli svému do náručí.

„Po kolika letech, milý Delacroix?" tázal se Paolo, líbaje abbého.

„Po čtyřech letech!" odvětil abbé radostně.

Dlouho dleli si v objetí ... Pak Balestra vzal druhého příchozího, opodál stojícího, za ruku, předvedl ho k abbému a řekl: „Pan Leandr de Valdemari."

Oba mužové, abbé a Valdemari, stáli chvíli proti sobě mlčky, na sebe zírajíce. Na tvářích jejich znáti bylo pohnutí — ústa byla němá. Pak podali si ruce.

„Pane Delacroix," pravil po chvíli Valdemari chvějícím se hlasem, „máte před sebou starce, který kdysi oloupil vás o poklad vám snad nejdražší. Mějte slitování se mnou, buďte velikomyslným — a odpusťte."

Nemohl dále mluviti ... Štkání přerušilo jeho slova.

Abbé nepohnutě zíral mu do očí; v srdci jeho na okamžik harmonicky zazvučely struny mladosti — vzpomínky na přešlou minulost ... Pak pohled jeho zabloudil na stěnu, kde závojem zakryt jsa, visel obraz drahé bytosti, a zašeptal: „Pane Valdemari, odpouštím vám. Zapomeňme na minulost — budme sobě tím, čím nebyli jsme sobě dříve: buďme přátely."

„Bůh svedl nás po mnohých letech," pokračoval abbé po chvíli, „a nechtějme vzpomínkami na minulost kaliti si přítomnost. Pane Valdemari," pravil výrazněji, a oko jeho zaplálo, an vedl starce před obraz jeho sestry, s něhož odhalil roušku. „Pane Valdemari, pohleďte na tento obraz!"

Jedva stařec popatřil na ušlechtilou tvář z rámce se dívající, ucouvl o krok a vykřikl: „Blanka!"

„Ano, toť obraz vaší sestry, od kteréž vás osud odloučil. Znáte snad její osudy?"

„Neznám," odvětil stařec temně. „Je zajisté mrtva."

„Mrtva," opakoval abbé tiše. „Mrtev jest i manžel její, toliko dcera její žije."

Stařec vykřikl a zavrávoral. Otec Paolo zachytil jej do náručí.

Valdemari sepjal ruce a vzhlížeje zbožně vzhůru pravil: „Ó, Bože můj, jak neskonale jsi milosrdný!"

Pak obrátil se k abbému. „Jest tedy i to mi dopřáno, abych prve než umru, uzřel dítko své sestry?" tázal se mroucím hlasem.

„Nemluvte o smrti, pane Valdemari, radujte se, že Bůh po tak podivných cestách a po letech uvádí vás do objetí syna a neteře Beatrice — tak se neteř vaše nazývá — jest zde v Paříži. Ještě dnes můžete se s ní shledati."

„A syn můj, Ambrož?" otázal se stařec bázlivě.

Abbé se odmlčel. Teprve po chvíli odpověděl: „Mějte strpení. Jest nyní nemocen."

„Snad mrtev?!" vykřikl Valdemari a uchopil abbého za ruku. Pohled jeho věstil děs a hrůzu.

„Nikoliv," zavrtěl abbé hlavou, „není mrtev, žije, můžete jej spatřiti."

I vypravoval starci, co se bylo přihodilo — zatajil však, nechtěje ho polekati, smrť přítele jeho syna.

„Pojďme nyní k Beatrici", zakončil svou řeč.

Šli. Beatrice bydlela u své přítelkyně Filomeny. Seděla v zamyšlení za stolem. Kromě ní nebylo té chvíle v komnatě nikoho. Valdemari a Balestra zůstali v předpokoji — abbé pospíšil k dívce.

„Beatrice," pravil, „vedu ti někoho, kdo jest ti velmi milý."

„Mně byl milý Blaise," odpověděla dívka zamyšleně, „a ten jest mrtev."

„Snad přece jest někdo, koho ráda uvidíš," poznamenal abbé.

„Ah, vy jste to, strýčku!" — Beatrice neoslovovala abbého jinak nežli „strýčku".

„Nikoliv, milé dítě, nemluvím o sobě."

„Matka Blaiseova jest také mrtva ... Nemám již nikoho ... Umřeme všichni ..."

„Beatrice — vzmuž se! Vzpomeň, co jsem ti slíbil."

Dívka se rozmýšlela. Pak pravila rychle: „Snad přivádíte mého strýce — Ambrožova otce?"

„Ano!"

Abbé ustoupil vzad a pokynul oběma mužům, aby vešli. Otec Paolo stanul u dveří, Valdemari, veden jsa abbém za ruku, přistoupil blíže k dívce, jejíž tvář byla ozářena zapadajícím sluncem ...

Bylo mu, jakoby před sebou viděl nebožku sestru, mrákoty jej obestřely — omdlel — — —

Ambrož poněkud se zotavoval. Krisi šťastně přestál, dostavila se naděje na uzdravení a s ní i veselosť v srdce všech jej milujících. Netušil dosud ničeho o přítomnosti svého otce. Bylo mu to zatajeno z obavy, aby snad nenadálou radostí nemoc jeho se nezhoršila. Leandr de Valdemari viděl syna několikrát, ale vždy jen tehdy, když spal.

Neskonalé bylo blaho ubohého starce, an shledal se se synem a neteří a všude viděl jen lásku k sobě, i u těch, jimž v minulosti byl ublížil. Na to však nikdo nevzpomínal.

Jedenkráte, když Ambrož probudil se ze sna, objevil se úsměv na jeho rtech. Sluneční paprsky padaly oknem do pokoje. Byl krásný letní den ...

„Měl jsem sen," pravil, obraceje hlavu k doktoru, jenž ho neopouštěl. „Zdálo se mi, že přišel můj otec. Byl již starcem. Hlava jeho byla lysá, obličej vrouben dlouhým vousem ... Oh, byl jsem blažen, neskonale blažen!"

Zamlčel se chvíli a pak se tázal: „Kdy přijde pan abbé?"

„Chceš mu něco, Ambroži?"

„Ba arcič. Chci ho upomenouti na jeho slib."

„On ti něco slíbil?"

„Ovšem, slíbil, že nalezne mého otce, jenž prý zdržuje se v Italii a byl viděn v Římě."

„Milý Ambroži, máme již bezpečné zprávy o tvém otci. Já sám v Římě jsem s ním mluvil."

Mladík radostně sebou pohnul. „Žel, že nejsem zdráv ... Na křídlech lásky horoucí spěchal bych tam v dáli ke drahému otci!" zatoužil.

„Miluješ jej, Ambroži?“ tázal se doktor jemně.

„Neznám ho, nikdy jsem nepoznal jeho tváře. — ale od té doby, kdy abbé Delacroix dal mi přečísti list, v němž přítel jeho missionář podával zprávu o polepšení mého otce, — od té doby jej miluji a toužím po něm nevýslovně . . .“

Doktor ucítil v očích slzy. „Byl bys s to, abys snesl setkání s ním, Ambroži?“ ptal se.

„Oh, nepochybuji o tom . . . Ale marná je ta myšlénka . . . on zde není! Kdy se s ním shledám . . .?“

Raveni odstoupil od lože a pokynul postavě, jež ukryta seděla za španělskou stěnou. Postava se vztýčila, skřížila ruce na prsou a předstoupila před lože.

„Otče můj!“ vykřikl Ambrož a vztáhl ruce své proti štkajícímu otci, jenž vrhl se v náruč svého syna, horoucně jej líbaje — poprvé, po dvacítipěti letech — — —

XIV.

Loď ve víru.

Zastřeme rouškou obě blažené bytosti, Ambrože i jeho otce, kteří nyní zapomínají na celý svět a žijí jen sami sobě, své lásce, — neboť žádné péro není s to, aby vykreslilo dokonalý obraz toho, co se při shledání otce se synem odehrálo. Jenom srdce láskou buď otcovskou, buď synovskou nadšené může představiti si neskonalé blaho otce i syna, již teprve nyní po plném čtvrtstoletí se sešli. Když otec opouštěl syna, byl tento děckem, nemluvnětem, a nyní po dlouhém bloudění, na sklonku života svého vidí jej mužem pro vše dobré a krásné nadšeným, slovy radostnými zvěstujícího odpuštění a žehnání matčino . . .

Raveni zanechal otce se synem samotny. Dlouhý byl jejich hovor. Posléze otec oznámil Ambroži, že pomoci abbého Delacroix nalezl také svou neť, dceru své sestry Blanky . . .

„Vím dobře, že Beatrice jest mou sestřenicí . . .“ pravil šťastný Ambrož s úsměvem, „ale ona neví ničeho. Šlechetný abbé Delacroix nedovolil mi, abych jí to zvěstoval.“

„Ona ví vše!“ odpověděl otec. „Mluvil jsem již s ní.“

„Ah, zajisté, že jest dobré to děvče blaženo . . . Ó, drahý otče, já hned, když poprvé jsem se s ní shledal, pocítil jsem k ní zvláštní náklonnost, jako k sestře. Nyní budu blažen . . . Ó, jak nevyzpytatelnými cestami vede nás Bůh životem, — a všechny vedou k dobru . . .“

„Jest mi však divné,“ pokračoval za několik okamžiků, „že jsi Beatrici s sebou ke mně nepřivedl, otče; blaho moje bylo by dovršeno.“

„Ona jest zde!“ odvece otec a odkvapil.

Nevystihlý mír a blaho cítil Ambrož v srdci . . . Slunečný svit do pokoje padající budil v něm vzpomínky na blažené chvíle, které prožil v myslivně pod Kunětickým hradem, vzpomínal na Martu, myslil, že ona jest jediná ještě bytost, již by míra štěstí jeho mohla býti naplněna. Zda zůstala mu věrna? Zda naň vzpomíná? Proč neobdržel od ní dosud dopisu? — — Zapudil podobné myšlénky . . . Nikoliv, Marta jest věrna, ona jej dosud miluje . . .

Záslona u dveří se odhrnula, a do pokoje vešla Beatrice s otcem. Za nimi vstoupil doktor s Filomenou.

Beatrice vrhla se k loži Ambrožovu, sklonila se k němu a vtiskla prvé políbení svému bratranci... Zjev Beatrice zdál se Ambrože na něco upamatovati. Se rtů jeho zmizel úsměv, jemně odstrčil dívku a zíraje na ni vážně, tázal se pochmurným hlasem: „Beatrice, kde jest Blaise?“

Dívka se zachvěla, sklonila hlavu, ňadra se jí mocně dmula.

„Neustále se táži po milém Blaiseovi, a neustále se mi říká, že brzy přijde. On však nejde... Je snad nemocen? Beatrice, kde jest Blaise...?“

Dívka křečovitě přitiskla šátek k očím a dala se do usedavého pláče.

„Jest mrtev!“ vykřikl Ambrož strašlivým hlasem, vztahuje proti dívce ruku. „Jest mrtev...,“ opakoval tišeji, jako hrobovým hlasem. Vztýčená ruka jeho bezvládně klesla na přikrývku, obličej jeho odvrátil se ke zdi, oči se zavřely, a ze spod víček vytékal pramen slz...

* * *

Ambrož se pozdravoval. Mohl již po pokoji přecházeti. Prvá jeho myšlénka byla podati Martě zprávu o své nemoci, jakož i o svém uzdravení. Napsal list a odeslal jej po sluhovi na poštu.

Před tím otázal se abbého, nedošly-li v době jeho nemoci nějaké dopisy z Vídně. Abbé ovšem odpověděl záporně. Nevěděl, že Ambrož s někým kromě doktora Raveniho jest v písemném spojení, a tudíž ani mu nepřipadlo, aby na příslušném poštovním úřadě oznámil po oné katastrofě, kam dopisy Ambroži příslušící mají býti dodávány. Proto byly dopisy Martiny jako nedodatelné poště vráceny.

Odeslav dopis Martě, Ambrož s toužeností očekával odpověď. Že tak dlouho žádného dopisu od ní neobdržel, vykládal si nejinak, nežli že dopisy poštou za jeho nemoci se ztratily.

Nyní doufal, že korrespondence mezi ním a Martou zase bude uvedena ve dřívější pořádek. Ale klamal se. Poslal dopis Martě do Vídně již v té době, kdy ona byla opustila Vídeň v domnění, že Ambrož jí více nemiluje, an žádný dopis její, ba ani zpráva její o úmrtí drahé matky nebyla zodpovídána.

Vojtěch také nepsal. Ambrož stával se zasmušilým. Otec ho neopouštěl. Ošetřoval jej. Raveni věnoval se studiu a zkoumání theorie jím započaté a Ambrožem dokončené.

Beatrice a Filomena přilnuly k sobě vroucí láskou a hleděly Ambrože z nepochopitelné jeho trudnomyslnosti vyléčiti. Beatrice v domě Raveniho poněkud se upokojila. Filomena aspoň nepopřála jí času, aby mohla se oddati smutným vzpomínkám.

Doktor Raveni tak jako Ambrože kdysi přijal za syna, tak Beatrici nyní dal vychovávati jako svou dceru. Učitel, který docházel do domu, vyučoval obě dívky cizím jazykům. Beatrice nejvíce náklonnosti jevila k českému jazyku a těšila se, až v něm bude moci s Ambrožem, Filomenou a doktorem Ravenim se baviti. Vědy přírodní a hudba neméně ji bavily. Dobré základy vědomostí, jichž pomocí abbého Delacroix byla nabyla, nyní se jí rozšiřovaly k nemalé její radosti. Obírajíc se náukami, čerpala z nich zapomenutí na svůj bol, nikdy však zapomenutí na Blaisa.

Hovor se strýcem a s Ambrožem jí dodával útěchy, když někdy smutek obestíral její mysl. Jejich láska k ní vzbuzovala v ní myšlénku, že není opuštěna, že Bůh odňav jí Blaisa, dal jí nalézti jiná šlechetná srdce.

Filomena pozorujíc, že Ambrož se pozdravuje, byla blažena. Zdálo se jí, že počíná jí vycházeti nové slunko života.

Láska její k Ambroži nebyla sobecká. Dostačilo jí, viděla-li jej. Mohla-li však někdy několik slůvek s ním promluviti, tu blaho její vrcholilo. Nečinila do budoucnosti žádných plánů, jakž obyčejně mladé dívky vzhledem ke své lásce činívají. Idealní duše její blažena byla přítomností. Lásku svou tajila. Jedině otec její o ní věděl. S upjatou pozorností naslouchala otcovu nadšenému vypravování o nové chemické theorii, jejímž Ambrož byl dovršitelem, obdivovala se tomuto duchu, jenž tak obrovské poklady v sobě ukrývá a přece je tak skrommým a tichým.

Idealní dívky nespokojí se všedním mužem. Ideály, které v jejich duši se zrodily, chtějí viděti uskutečněné a soustředěné všechny na jedné osobě. Hledají tuto bytost. Stane se někdy, že ji naleznou — a pak vzplanou k bytosti této láskou neuhasínající, nezištnou, jež sama sebou jim dostačí, nežádajíc opětování se strany druhé, — láskou, kteráž odhodlána jest každým okamžikem vlastní „já“ obětovati blahu milované bytosti. Taková byla i láska Filomeny k Ambroži.

Ambrož netušil ničeho. Považoval Filomenu za svou přítelkyni; byla mu příliš vznešenou, a on sám připadal si tuze prostým, aby směl se odvážiti ji milovati. Byla mu sestrou. Měl jen jednu milenku — Martu. Marně však čekal na dopis od ní — marně.

Seděl jednoho odpoledne v křesle u okna, zíraje na zahradu za domem se prostírající. U něho dlel věrný jeho strážce, milovaný otec, bavě se četbou. Myšlénky Ambrožovy bloudily u Marty...

Smutek jako těžká mlha obestíral jeho duši. Mysl jeho klesala... Proč Marta nepíše? Přestala jej milovati...? Je snad mrtva? Cítil v srdci truchlivou elegii zmařené lásky — — —

Komorník ohlásil Ambroži Filomenu a Beatrici. Uvítal je se smutným úsměvem.

„Ambroži, tebe něco trápí,“ pravila Beatrice upřímně, berouc jej za ruku.

„Mýlíš se, milá sestřenko, nic mne netíží.“

„Pane Valdemari,“ ozvala se Filomena soucitně, „netajte ničeho, naše oko jest bystré, postřehne vše. Zajisté, že vám jest nevolně?“

„Slečno,“ odvětil Ambrož, „vroucně děkuji vám za váš soucit, jejž věnujete mně trpícímu, a jenž mne blaží. Ale buďte o mne bez obav... Mé zdraví se vrací...“

„Milý Ambroži, i já s bolestí pozoruji, že od nějaké doby jsi zamlklý...“, podotkl jeho otec.

„Moji drazí,“ pravil Ambrož, nutě se k úsměvu, „přičiním se, abych vás více nermoutil... Vím, že zamyšlenou svou tváří působím vám obavy o své zdraví, — nuže, pokusím se býti veselým.“

Po chvíli dívky odešly.

V sousedním pokoji setkaly se s doktorem Ravenim, jenž také právě přicházel navštívit Ambrože.

„Filomeno,“ pravil k dceři, „dostal jsem z Vídně od doktora K*** dopis. Hádej novinku.“

„Doktor Welser jest ženat.“

„Doktor Welser? Skutečně? Zajisté že za choť pojal Martu Lubeckou?“

„Nic bližšího mi o tom není známo. Ovšem, docházel do toho domu, lze tedy souditi, že slečna Marta stala se jeho chotí.“

Ambrož slyšel tato slova, jež jak břitká dýka projela jeho srdcem. Byla to rána neočekávaná. Zbledl na smrť.

V tom Raveni vkročil do pokoje s veselou tváří, ale jedva uzřel Ambrože, přiskočil k němu, polekán jsa jeho bledostí, a nazvedl mu pokleslou hlavu. „Ambroži, pro Bůh, co se ti stalo?“

Ambrož smutně zavrtěl hlavou. Doktor podal mu občerstvujícího nápoje.

„Dokonáno jest,“ zašeptal Ambrož, snaže se povstati.

Doktor a otec mu pomohli, a on pozvolna procházel se po pokoji. Cítil v srdci nevýslovné hoře zklamání, zmocnila se ho touha prchnouti tomuto bolu, uniknouti této trpkosti. Naděje jeho života! Sny lásky! Čarovné zámky budoucnosti! Přelud štěstí! — Vše to nyní v okamžiku několika slovy střítilo se v trosky, jež naplnily jeho srdce děsným, mrazivým chladem... Zápasil chvíli se svými city. Hleděl se přemoci. Vždyť byl mužem!

Kostky byly vrženy. Chtěl zmužile snésti tuto trpkou zkoušku.

On ji tak neskonale miloval... a ona jej zradila... Nebyla ho hodna! Pocítil v okamžení tom opovržení k Martě.

„Zapomeň!“ pravil svému srdci — ale to neslyšelo.

(Pokračování v roč. IX.)

Z pozdních dob katolické reformace v Čechách.

Píše prof. **Jos. Vávra.**

(Dokončení.)

Velikou překážkou katolické reformace u lidu selského byl z počátku nedostatek kněží, ač stesky v té příčině se přehánějí. R. 1622. přidružili se k jádru duchovenstva sekulárního četní řeholníci domácích klášterů, potom i nemálo kněží ze Slezska a z Polska, a přikázali se k duchovní správě v Čechách. Totéž učinili kněží někdejší církve utrakvistické, a posléze bylo i nemálo kazatelů lutheránských, kteří přistoupili k církvi katolické a přijali řádné svěcení. P. Ekert vyšetřil do 11 konvertitů při tehdejší správě pražských kostelů; nám bylo lze vyšetřiti takové konvertity v Žebráce, Berouně, Kníně, v Čelakovicích, Načeradci i v Kolíně, a studium memorabilií venkovských far jich objeví mnohem více. Přes to vše byly z počátku osazeny hlavně jen fary městské, a vesnické mohly býti řádně osazovány teprve po válce třicítileté, a to jen ponenáhlu. Ještě r. 1713 na panství Poděbradském byli kněží toliko v Poděbradech, Sadské a a Činěvsi, na ploše $5\frac{1}{2}$□ mil, a na panství Kolínském ($2\frac{1}{2}$□ míle) byl toliko farář ve Starém Kolíně, jenž administroval farám v Křečhoři, Nové Vsi, v Sánech a Ovčářích, 2—3 hodiny cesty vzdáleným. Směrem z Prahy ke Příbrami byla duchovní správa toliko na Zbraslavi, ve Mníšku, v Dobříši a Svatém Poli. Měli tehdáž duchovní správcové

práci z míry namáhavou; hmotné opatření jejich bylo skrovné, a mívali častou příčinu ke zkormoucení. Chodíce za svým povoláním, ve vzdálenějších vesnicích zaslechli posměšná slova: „Vítám Vás, vítám Vás, kněže," a létalo tytýž za nimi kamení; ba, jsou i příkladové, že lidé vesničtí, o Velikonocích jdouce od stolu Páně, přijatou Svátost oltářní z úst nevážně vyvrhli.

Když minula třicítiletá válka, rozmnožoval se počet mladíků, kteří studovali bohosloví, a počet kněžstva vzrůstal. Odtud potkáváme se s častým usnesením zemského sněmu, aby vesnické fary byly obnoveny; ale provedení bylo nesnadné. Předem se jednalo o výživu budoucího faráře, a bylo pátráno po gruntech farních a záduních; než, na mnohých místech bylo takové pátrání marné, ježto za časů předbělohorských takové pozemky církevní přišly v držbu protestantských patronů a zmizely mezi grunty panskými, kdež je posléze kryla nepaměť anebo neochota; tudíž mnohé fary ani obnoveny býti nemohly bez nové dotace. Za to však přibývalo farářům pomocníků kaplanů, kteří pak jako missionáři chodili po odlehlých vesnicích, učíce a přisluhujíce, a kláštery se plnily hojným přistupováním nových členů. Odtud vzbuzovala se naděje na dokonání katolické reformace v lidu selském. Na četných místech se potkávaly missie s utěšenými výsledky. Když v máji r. 1736. páter Koniáš s pěti bratry byl na missii v Berouně, maje pomoc od sousedních Benediktinů od sv. Jana pod Skalou, přistoupilo v šesti dnech ke stolu Páně do 11.000 nábožných z měst i vesnic.

Že však ona reformace do časů Josefinských nebyla úplně provedena, toho příčinu hledati sluší v cizině, v Sasích, Branibořích a později také ve Slezsku, kde usazena byla česká emigrace, pěstujíc tradice své v potomcích do několika pokolení, než úplně podlehli germanisaci. Emigranti odvezli z Čech svou mohovitosť, lepší své svršky, a jaké bylo jejich smýšlení vzhledem k církvi katolické a jejím hajitelům, toho zajímavý ohlas nalézáme v rýmované modlitbě za krále Gustava Adolfa a jeho vojsko, tak, jak ji asi r. 1631. složil Jan Galli, kazatel a exulant český v Kulmbachu.[1]) Nevyniká sice dokonalou formou, ani jadrnou mluvou, ale oplývá láskou ku Švédům a nenávistí ke straně protivné. Již počátek té písně apostrofuje „vítězného Boha zástupů, který na rozmnožení své cti z půlnočních revírů přivésti ráčil reka hrdinského, aby omráčil soka tyranského". A dále dí: „My, Tvůj lid, Tobě děkujem srdečně, že's v libé době nás se ujal vděčně, když jsme v porobě Babylonu byli, pomoci sobě nemohše ze své síly. Ó, rač nám, Pane, toho potentata, ať neustane, Tvá chránit moc svatá! Obleč ho s nebe v kyrys zmužilosti, dař ho sám z sebe moudrostí, milostí." — Potom následuje prosba za vojsko švédské, které prý ke cti a chvále Boží dalo v šanc i krev i jmění: „Postav jim ze všech stran vartu duchů čistých, poštěsť jejich ran i anšlíků jistých, od nich vždy odvrať loupež, faleš každou, a podvrať ty, jenž chtí jim škoditi vraždou". A dále prosí Boha, aby „odpůrcům odňal v brzce vše trucování, smělosť a srdce, aby každý z nich měl dost hrůzy, strachu a zhouby, aby utíkali do země, do prachu, aby byli puzeni v zoufalou smrť, aby padli na vlastní věž a zbraň."

[1]) Laskavě s námi ji sdělil P. Josef Svoboda S. J., jenž ji po snažném pátrání nalezl ve dvorním archivu ve Vídni.

V posledních strofách jest prosba, aby „pravda Boží více se nedvojila (na lutheránství a kalvinství), ale aby se šířila do všech končin světa“, a pro milou vlast vyprošuje se pokoj, tak aby emigranté mohli se vrátiti ke statkům svým a Bohu „vždy šíře“ sloužiti ve svatosti, stálosti a ve sprostnosti pravdy. Poučný jest offensivní směr těchto veršů a rýmů. Než, známo jest, že zakročení švédské emigrantům venkoncem neposloužilo, ale zbůhdarma prodloužilo válku o dalších 18 let a rozmnožilo vrchovaté strasti v Němcích i v Čechách.

Tento nezdar však nevadil emigrantům v dalších agitacích. Občas přicházeli kazatelé jejich do Čech, a jako „otcové z dalekých krajů“ s nebezpečím hrdla onde i onde shromažďovali selský lid na odlehlých vrších nebo samotách, tam jim kazali, podobojí podávali a lid v odporu proti víře katolické tužili. Přijavše sbírku mezi shromážděnými učiněnou, zmizeli z kraje, aby objevili se jinde. To trvalo do časů císaře Karla VI., kdy zostřenými zákony proti pokoutným kazatelům (Buschprediger) takové agitace byly přetrženy. Ale dílo těch kazatelů bylo v četných dědinách tak zakořenělé, že nebylo možno je vymýtiti přese všecku ostražitost farního duchovenstva, zvláště když potají šířeny byly v zemi protestantské spisy od podomních obchodníků a od lidí vandrovních. Tajní protestanté čeští pak snažili se, aby se vymkli dozoru stěhováním do odlehlejších vesnic, pokud dovolovaly patrimonialní poměry. To bylo možno hlavně na velikých panstvích v Polabí a jinde, kde při vzrůstající populaci zakládány byly na odlehlých gruntech, od války třicetileté spustlých a divoce zarostlých, nové živnosti rolnické, tak aby pánům přibylo robotných sil. Podnes nacházíme největší počet akatolikù ve východních Čechách při samé obvodní čáře velikých panství aneb ve vzdálených enklavách jejich. Tak vidíme na panství Opočenském a Novoměstském v Hradecku, na panství Pardubském a Richmburském, na statku měst Poličky a Litomyšle v Chrudimsku, na panstvích v okolí Čáslavském, na panství Mělnickém a Roudnickém, ba i na arcibiskupském statku Červené Řečici. Na panství Poděbradském a Kolínském jest mnoho akatolikù blíže čáry, která dělí farnosti v Nymburce, Poděbradech, Činěvsi, Sadské, v Kolíně Novém i Starém a v Kutné Hoře, tak jak bývaly r. 1713. Panství Zdechovice, které dlouho nemělo vlastní fary, má ve svých sedmi vesnicích akatolikù 43% všeho obyvatelstva; však bylo položeno mezi vzdálenými farami v Labském Týnci a Přelouči.

Profesor Antonín Rezek ve své historii náboženského hloubání v Čechách obšírně vypravuje, kterak pruský král Fridrich II, čirý nevěrec, ale politik z míry praktický, smýšlel o tajných protestantech českých; pokládal je za živel rodu Habsburskému nepříznivý, a tudíž ve svých válkách s královnou Marií Terezií chtěl z nich těžiti pro své zámysly, vysýlaje k nim své tajné agenty. My k těmto běhům jsme nalezli příspěvek v korespondenci krajského úřadu v Praze s magistrátem Berounským; dovídáme se tam, že ani na Křivoklátsku a Točnicku nebylo vše v tom pořádku, jak duchovní i světská vrchnosť si přály, zejména ve vsech Kublově, Svatých a Trubíně. Kublov, nyní velká osada o 134 domech a 1000 obyvatelích, měla po válce 30leté jen 30 živností rozdílné velikosti, a obyvatelstvo bylo na díle německé. Ačkoli ta ves leží v obvodu Křivoklátska mezi Hudlicemi a Broumy, z neznámých příčin vtělena byla k panství Točnickému. Duchovní správou náležela k děkanství v Žebráce, odkudž kaplan

občas tam vážil nad 2 hodiny cesty přes vrchy a lesy, aby konal služby Boží ve starobylém kostele sv. Jana na Velízi, při samé vsi Kublově položeném. Již r. 1713. tu byla škola s kantorem, a vesničané měli obstojný blahobyt, provozujíce vedle roln.ctví i těžení křemene a železné rudy, vozbu pro sklárny v sousedních Broumech a Hudlicích, i pro císařské hutě železné; též konali práci šindelářskou a bednářskou.

A v této osadě z nenadání vzniklo protestantství v oné době, kdy hlad a mor soužil tu krajinu i vši zemi Českou. R. 1771. po předcházejících letech nevalně úrodných bylo jaro tak teplé, že do sv. Jiří obilí vymetalo klasy; ale 25. dubna obrátil se vítr od půlnoci a přiháněl za silných mrazů tak husté metelice, že sníh vysoce přikryl role i nivy, a leže až do 24. máje, udusil všecko osení. I vznikl z toho hlad od věků neslýchaný. libra chleba byla dražší než libra masa a, peněz nebylo; obecný lid přestával na otrubách, mlýnském prachu i lebedě, a brzy vznikly nákažlivé horečky, peteče a morové hlízy. Do žní r. 1772. ztratily Čechy sedmý díl obyvatelstva. Za této metly Boží umřel v Kublově soused Tomáš Šímon; chalupu jeho zdědila dcera jeho Kateřina s mužem svým, 26letým Janem Kotasem krejčím. Týž Kotas nalezl mezi pozůstalými svršky též několik knih náboženských, a to byly spisy, které potud byly ušly pozornosti úřadu i missionářů. Kotas dal se do čtení, a již prý předmluva ho poučila, jak má Bohu sloužiti; odvrátil se v srdci od věci katolické, a brzy s ním stejně smýšlela jeho žena, pak jeho otec Jan a bratr Pavel se svou ženou. Když pak z vandru se vrátil Kotasův přítel, Jan Zima švec, sedával s Kotasem u těch knih, spolu v nich čítali, a co z toho nechápal krejčí, to mu vykládal po svém rozumu švec. Tak se v tom tužili a tvrdili. Z bázně před lidmi chodili sice na Velíz do kostela i ke zpovědi, ale potom vždy sešli se u Kotasa všichni důvěrní jeho, otec a bratr se ženou, Jan Zima se svým otcem Janem a bratrem Josefem, zedníkem, Jakub Gabriel, Šímon Pilc se svou schovankou, všichni z Kublova, a konali tu protestantský sbor s modlitbami a zpěvy. Po celá 2 léta činili tak a nebudili podezření. K Velkonocům r. 1774. zatoužili oba přátelé Kotas a Zima po styku s bratry zahraničnými a vydali se na cestu do Lužické Žitavy. Ač neznali cesty nejkratší, přece prý je Bůh osvítil, aby dopídili se pravého zákona. Tam v Žitavě pobyli 5 dní, bydleli u jistého Čecha honáka, docházeli k pastoru Čechovi na poučení ve víře, na Hod Boží byli v tamějším českém kostele a zpívali ve sboru. Chtěli také přijmouti pod obojí; ale pastor jim nedal, leč by oba chtěli zůstati v Žitavě; jinak by prý kulhali mezi pod jednou a pod obojí. Koupivše tam bibli za 5 zl. a modlitby za 24 a 30 kr., vrátili se do Kublova nemálo utvrzeni ve směru protestantském. Však ty nedělní a sváteční konventikule u Kotasa vzbudily konečně podezření v katolické obci Kublovské. Dne 8. září 1774. na svátek Panny Marie před polednem vkročil do chalupy Kotasovy místní rychtář s odznakem práva svého, s ním kantor a oba kostelníci; ti zjistili všecky přítomné, zabavili jim kancionál a modlitby a učinili na příslušném místě oznámení. Kotas vida nebezpečí, potom bibli svou a jiné knihy potají svěřil svému otci, a ten je zazdil ve své chalupě. Brzy potom přijel do Kublova Žebrácký děkan, páter Josef rytíř Rodovský z Hustiřan, shromáždil na rychtě ony účastníky sboru, dal jim náležité napomenutí a zakázal jim všecky

tajné schůze. Ale zákaz ten nebyl mnoho platen; již o následujících Vánocích začaly se ony sbory u Kotasů na novo, jen že účastnici již užívali větší opatrnosti a scházeli se až za večerní tmy; za to pobyli dlouho do noci. Ponenáhlu přibývalo účastníků z Trubína a Svatých, a potají koupen nový kancionál od nějakého pocestného forstknechta.

Však nejen v Kublově, ale i jinde, zvláště ve východních Čechách znamenán byl nový ruch protestantský; proto vyšel z Vídně dvorní dekret ze dne 12. dubna 1775. v tom smyslu, aby vězením byly opatřeny všecky osoby, jež hlásí se ke kacířství, a s nimiž kněží po dobrém nepořídí. Odtud byla Kublovu věnována lepší pozornosť; krajský missionář páter Vilém Benedikti častěji tam zavítal a v listopadě r. 1776. zabavil u Kotasa bibli; o následujících Vánocích stihla bratří Kublovské pohroma. Na druhý svátek 26. prosince 1776. večer byli zase pohromadě, dílem při louči, dílem potmě; tu se četlo, pak potichu zpívalo, a švec Jan Zima činil výklady. Toho večera také hospodyně Kotaska na stůl přinesla vánočku a džbán piva. Zima rozdával kusy vánočky řka: „Ve jménu Božím přijměte večeři Páně!“ a pak podával každému ze džbánu se slovy: „Vezměte, pijte ve jménu Páně!“ Ale tu o desáté hodině náhle vkročil do světnice pan kaplan ze Žebráka, za ním rychtář a jiní lidé se světly, zabavil knihy, zatknul všecky přítomné a odvedl je na rychtu. Druhého dne byli oba bratří Kotasové se svými ženami, švec Jan Zima a z Trubína Josef Dvořák alias Míšek dopraveni do Berouna a tam opatřeni vězením na radnici. Následující výslech jejich řídili císařský rychtář Berounský Jan Wildtner a primator Jan Presl se sekretářem Matysem Härdtlem; přítomni byli krajský missionář páter Benedikti, ze Žebráka děkan rytíř Rodovský a Berounský vikář a děkan páter Josef Každý. Vězňové při výslechu jevili naprosté umínění, zůstati při své víře; jediný Dvořák z Trubína jevil lítosť; svědčil o průběhu zakázaných schůzí a nesmlčel ani výše dotčené podávání pod obojí. Při vyšetřování byl hlavní zřetel obrácen na oba náčelníky bratří Kublovských, Kotasa krejčího a Zimu ševce, kteří byli z rozkazu pana primatora od právního sluhy Jiřího Grubra v žaláři biti. Otázky jim při výslechu dávané týkaly se podstatných věcí víry katolické; odpovědi pak byly tak ostré, že přítomným kněžím až oči se zalily slzami žalu. Kotas odpovídal asi takto:

„Věřím, že ve velebné Svátosti jest živý Bůh; ale dle sv. Jana má život věčný ten, kdo jí tělo Krista Pána a pije krev jeho. — Zpověď a rozhřešení jsou ustanoveny od Krista; ale biřmování není třeba, a také k tomu nechvátám; slýchával jsem ve škole, že i bez té svátosti mohu býti spasen. — O očistec se nestarám; je-li jaký, ani se neptám; také jsem o něm v písmě nečetl. — O matce Boží nemohu říci, že jest žena jako jiná žena; ale věřím, že od Boha milosť měla, a že Bůh ji mohl zachovati pannou. — Ve Svaté neověřím; já mám svého Krista jakožto orodovníka dle sv. Jana: „Synáčkové, máte jediného přímluvce Krista u Boha Otce“. Tudíž ani Svatí, ani Panna Maria za nás orodovati nemohou, protože Kristus za nás oroduje. — Že obrazy mají býti ctěny, nevěřím. Já ctím jen toho, kdo mně každý den chleba dává. — O papeži a římské církvi nechávám a nic nezavrhuji; však může Bůh ze zlých lidí udělati dobré. Věřím, co je v zákoně a v evangelium, a jiné od sebe upouštím“.

O výslechu ševce Zimy jest zapsáno podobné, jen že formou

mnohem ostřejší. Pravil: „O Svatých nic nedržím, a že by mohli za nás orodovati, nevěřím. Jsou člověk jako já, a o ctění obrazů slyšeti nechci. O zpovědi nic nedržím, a s očistcem dejte mně pokoj.“ Velké rouhání vyřkl též o Panně Marii Svatohorské. Ku konci neuznával na sobě nižádného poblouzení, a katolickým býti nechtěl. Naposled promluvil páter missionář ke Kotasovi takto: „Nyní, Boha spuštěný člověče, také-li uznáváte vaše chyby, kterak slepě ve vašem bludu chodíte a v té vaší tvrdošijnosti duši svou tratíte? Chcete-li pak se polepšiti? Čas máte, a rozpomeňte se! Také-li přijímáte trest a pokutu od církve svaté, a chcete-li do ovčince Kristova, do církve svaté katolické přijat býti?“ K čemuž odpověděl Kotas: „Já na sobě žádné chyby neuznávám, ani slepě v bludu nechodím. Já se držím zákona Kristova a v tom jedině spasen budu. Trest a pokuty rád na se přijmu, a třeba mě oběsili, jiný nebudu. A co je platno, abych stokrát řekl, že se polepším a vaši víru držeti budu? Já přece jiný nebudu. A do církve, kterou vy máte papežskou, a co kněží učí, nechci přijat býti a v tom chci umříti. A už mně račte dáti pokoj!“

Ukončení té záležitosti není nám známo; ale vysvítá ze všeho, že ti inkvisité byli brzy po novém roce propuštěni z vazby s napomenutím, aby na sebe pozor měli a všech pokoutných schůzí a sborů se varovali. Již 7. ledna 1777. seděl v šatlavě Berounské jiný inkvisita, z dvojího odpadnutí na stranu kacířskou obžalovaný. Byl to sedlák z Trubína Jakub Kheil s manželkou svou Barborou, kteří také obcovávali sborům v Kublově; na jejich stravování žalářní posláno bylo od appellací z Prahy 7 zl. rýn. Protokolly výslechu těchto manželů se nezachovaly, ale pravda jest, že Kheil i žena jeho později s napomenutím byli propuštěni.

Leč ani neminul rok, a již nastalo nové hnutí mezi protestanty v této krajině, a tenkrát rozhodně z popudu zahraničného. Koncem roku 1777. zemřel bavorský kurfirst Maximilian Josef bez blízkých dědiců; všecka léna, která od husitské války držel rod Bavorský od koruny České, zejména manství v Horní Falci a Dolních Bavořích, měla nyní připadnouti císařovně Marii Terezii jakožto královně České. Ale císařovna nestojíc o protestantskou Horní Falci, žádala za kompensaci svých práv postoupení katolických Bavor Dolních a na konec zimy r. 1778. obsadila tuto zemi svým vojskem. Tomu však mocně se opřel starý nepřítel, pruský král Friedrich II., a podle něho i kurfirst saský, nechtíce tomu, aby panství Rakouské se šířilo v Německu; a tak na jaře r. 1778. se strojila válka o Bavorské dědictví, známá v Němcích pode jménem „der Kartoffelkrieg“.

Jest pochopitelno, že ta válka způsobila v Čechách velké rozrušení. Země nebyla potud se vzpamatovala od nesmírných škod války sedmileté a od neúrody a hladomoru r. 1771—72.; stav městský zvláště byl na velikém úpadku, a po krajích bylo stálé nebezpečí od loupežníků, tak že rok co rok byly prodlužovány náhlé soudy po krajích až do r. 1781. Však císař Josef II. s důrazem se chystal k válce. V Čechách dal vyzdvihnouti 10.000 vojenských nováčků; z krajů vypsány byly tisíce povozů na svážení vojenského materiálu, po městech zakládány zásobárny mouky, ječmene, ovsa, sena a krmné slámy, a u Dolních Břežan nashromážděno 1500 volů, zakoupených v Čechách pro vojsko, cent po 10 zl. Z Belgie a Lombardska, z Alpských zemí a z koruny Uherské scházely se sbory válečné, a brzy

stálo v Polabí a dále po Olomúc 180.000 mužů vojska, jímž veleli věhlasní válečníci Loudon a Lascy. Ti zaujali ve květnu 1778. dva hrazené tábory, Loudon u Mnichova Hradiště, Lascy u Jaroměře. Friedrich II. vešel dne 4. července u Náchoda a Trutnova do Čech se 100.000 mužů, bratr jeho princ Jindřich s 70.000 Prusy a Sasy od Rumburka. Ale vidouce výtečné postavení našeho vojska, neodvážili se velké bitvy; Fridrich II. se svým sborem nemoha proniknouti hlouběji do země, ani na cizí útraty válku vésti, již o sv. Havle ustoupil do Slezska, načež i druhý sbor vytištěn byl od Loudona do Sas, nadělav v Žatecku a Litoměřicku drahně škod. Již činili Rakušané z Moravy nájezdy na Pruské Slezsko, když 7. března 1779 prohlášeno příměří; 13. května pak prohlášen byl mír v Těšíně, v němž práva koruny České k lénům bavorským vykoupena byla postoupením bavorského kraje Riedského, kterýž přivtělen byl k Horním Rakousům.

Vraťme se nyní z hlučného jeviště války do zákoutí v Berounsku. Hned na začátku r. 1778., kdy ještě se nevědělo o válce objevili se v Čechách pruští agenti mezi selským lidem. V okolí Berounském obcházel jeden z nich, Pavel Synek z Pruského Slezska; i býval v Trubíně, Svatých a v Kublově a nalezl u tamějších protestantů vřelého příjetí. Rozdával jim zapovězené knihy v Prusku tištěné, shromažďoval je zase do sborů, tam jim kázal a Bůh ví jaké naděje do krále pruského v nich budil; úřední akta to vyjadřují toliko suchou větou, že prý je podváděl a klamal. Ale záhy se dověděl o těchto agitacích Berounský děkan páter Josef Každý a žádal o zakročení u Točnického úřadu; odtud slídili po stopách Synkových, až ho postihli o Velikonocích r. 1778. a zatkli zároveň s Janem Kotasem a téhož otcem, s Jakubem Kheilem a jeho ženou Barborou. Ti všichni byli v Berouně uvězněni a vyslýcháni; akta výslechu zaslána byla do Prahy, a z vězňů zatím propuštěni byli Kheil se ženou, aby jakožto poplatný sedlák, nemaje čeledína, nenechal pole neosetá, a pak starý Jan Kotas, na němž prý nebyla vina shledána. Ale za to dne 25. máje obdržel magistrát Berounský důtku z krajského úřadu a rozkaz, aby starý Kotas i manželé Kheilovští hned byli zatčeni a vězením opatřeni, sice bez želez, ale každý ve zvláštní místnosti, aby nemohli se umlouvati. To se též stalo, a v následujících nedělích uvězněni byli též jiní účastníci schůzí s pruským emisařem, zejména Kateřina, žena Kotasa krejčího, Václav Slapnička, Kateřina Pletkova, Anna Jungmannova, Vojtěch a Matěj Srbové, Šimon Jindra, Matěj Máša, Matěj Jonáš, Barbora Holcová, František Mareš a Kateřina žena jeho, všichni z Kublova a okolí. Nápadno jest, že mezi stíhanými se nejmenuje švec Jan Zima; i podobá se, že buď zemřel, nebo že zachránil se útěkem. Ježto vyšetřování u Berounského soudu konšelského se táhlo na dlouhé lokte, došlo 7. července od appellací z Prahy napomenutí, aby v tom stalo se urychlení. Ale rozeznání o velikosti provinění jednoho každého působilo radním pánům velké potíže. Nejdříve byla Barbora Holcová, prý osoba ztřeštilá, (eine wahnwitzige Person), jež seděla pro rouhání Bohu, postrkem hnána ke krajskému úřadu do Žatce, kamž příslušela. Dne 25. srpna došlo od appellace z Prahy ztvrzení ortele nad emissařem Pavlem Synkem, který za to, že do Čech přinášel a tu rozdával kacířské knihy, kacířství vyučoval a lid podváděl a klamal, dán byl na rok do zemské přádelny kázenné (Spinnhaus), tam o každém kvartále měl dostati desetkrát karabáčem,

a po roce měl na vždy prázden býti zemí císařských pod ztrátou hrdla. Josef Dvořák z Trubína, pro svatokrádež uvězněný, prohlášen za nevinna. Dne 11. listopadu 1778. vyšlo nařízení, aby akta manželů Kotasovských a Kheilovských poslána byla k zemskému guberniu; ostatní pak vězňové měli po ostrém napomenutí býti propuštěni. Také Kotas se svou ženou byl prozatím propuštěn; ale poněvadž své svobody zle užíval a divné řeči mluvil, byl dne 19. ledna 1779. zase uvězněn, a z rozhodnutí appellačního soudu ze dne 25. března byl se ženou pro zatvrzelé kacířství odsouzen k deportaci do Sedmihrad; postrkem měli hnáni býti do Prešpurka, a odtud v průvodu uherské policie dále na východ.

Proces manželů Kheilovských táhl se ještě déle. Lpěla na nich vina, že potřetí odpadli od víry katolické, i seděli v Berounské věznici od konce května r. 1778., a tam slehla Kheilová ku konci roku s dvojčaty, jež děkan Každý pokřestil jmény Jan a Štěpán. Potom dne 2. března 1779. vyšel rozkaz gubernialní, aby Kheil a žena jeho byli postrkem hnáni do Sedmihrad. Ale s vykonáváním toho nálezu stal se odklad, ježto u Kheila jevila se naděje na lepší rozmysl. Berounský děkan Každý, muž osvícený, vysoce učený a povahy vlídné, týden co týden jej navštěvoval v arestě, tam jej poučoval a laskavě napomínal, a zajisté nepodnikl práci marnou; neboť dne 25. května vyjádřil se Kheil k děkanovi za přítomnosti administrátora Tetínského, že kdyby se bylo s ním tak jednalo, byl by prý pánům komisařům Wildtnerovi a Preslovi jináče vyjevil. Protokol o tom vyznání poslán byl hned do Prahy, odkudž pak 27. srpna vyšlo nařízení, aby manželé Kheilovští byli z vězení propuštěni, a Trubínský rychtář aby je doprovodil ke krajskému úřadu do Prahy. K dalšímu osudu jejich nám mlčí prameny. Však již po dvou letech byl všechen postup katolické reformace zastaven tolerančním patentem císaře Josefa II.

O významu příští výstavy národopisné.

Píše **Antonín Kodýtek**.*)

Sotva jsme skončili jeden veliký svátek národní, sotva jsme si poněkud pooddechli po velikých slavnostech roku loňského, již opět jest nám se chystati na nový rozruch výstavní. Ještě máme všichni zajisté v duši ty milé dojmy z jubilejní výstavy, ještě si vzpomínáme živě na ten čilý ruch národní, na to nadšení, na tu krásu — a již opět stojíme před novými slavnostmi; připravuje se na příští rok výstava národopisná. Jako zářivé slunko překlonila se přes obzor naše výstava jubilejní a na čistém, jasném blankytu našeho národního života vzchází po krátkém soumraku čarovná luna — příští národopisná výstava. Výstava jubilejní byla stkvělým triumfem našeho pokroku na poli kultury evropské, byla zaslouženou sklizní tuhé, dlouholeté práce, byla odměnou za trpká strádání našeho národa; výstava národopisná pak bude tichým, ale tím vábnějším a dojemnějším

*) Řeč, kterou v literarním odboru akademického spolku „Družstva Arnošta z Pardubic“ pronesl.

pomníkem našeho umění a průmyslu lidového, bude poetickým dozvukem jubilejní výstavy. Nevyrovná se jí snad nádherou a velikolepostí, ale bude za to tím milejší nám všem; bude naše v ryzím toho slova smyslu. Není zajisté Čecha upřímného, jenž by jí z celého srdce úplného zdaru nepřál, o ni se nezajímal, jenž by pro ni mravně i hmotně pracovati nechtěl. Doufám, že působením agitačních komitétů, a zejména studentů, rozproudí se po městech i po venkově čilý ruch výstavní, že tato krásná myšlénka prorazí si cestu k srdcím všech upřímně cítících Čechů. Než, mám za to, že není nehodno již nyní o této zajímavé a důležité věci rozjímati, a proto, seč mé skrovné síly jsou, pokusím se stručně její význam a důležitosť pro nás Čechy vylíčiti. A získám-li jen jediné srdce touto úvahou pro ni, nadchnu-li je k působení o její zdar, bude mně to stkvělou odměnou za tato má slova.

Máme-li však význam příští výstavy náležitě oceniti, nutno, tuším, dříve stručně se zmíniti o tom, co předcházelo před výstavou jubilejní, a jaké měla pro nás výsledky.

Do nedávné doby svět o nás téměř ničeho nevěděl; ve Vídni považovali nás za nevzdělané podruhy, v Paříži pak „Bohêmes" znamenalo cikány. Teprve v novějších dobách počala Evropa znenáhla o nás se interesovati; dovídala se, že existuje národ, jenž za dob dávných býval mohutným činitelem na jevišti politiky evropské, že národ ten nešťastnými osudy přivlečen byl na okraj záhuby, že byl hněten a usmrcován, že však takořka divem byl vzkříšen a bojuje za své uznání. Nejprve starali se o nás bratři naši Slované, po nich ostatní národové počali si nás všímati. Tak Angličané seznamováni byli s dějinami našimi zejména od profesora university Londýnské Wratislawa, potomka vyhnané rodiny hraběcí z Čech, Italové od krajana našeho, zasloužilého kněze, Karla Mensingra, posléz i Paříž upozorněna byla na nás hlavně výpravami našich Sokolů. Avšak byli jsme považováni za národ druhé třídy, za národ nízkého vzdělání, nízké kultury. A tu pojednou roznesla se zvěsť, že ten nepatrný, nevšímavý nárůdek chystá se pořádati podnik, jehož schopni jsou toliko národové prvního stupně vzdělanosti, že pořádá výstavu své kultury. Ký div tedy, že se všech stran hrnuli se na výstavu cizinci, aby na vlastní oči přesvědčili se o naší vzdělanosti, o našem pokroku, ač žurnalistika našich sousedů neštítila se ničeho, aby tento podnik náš snížila a zhanobila. Ovšem tato neupřímná snaha nedočkala se svého ovoce. Slyšeli jsme sami, jak velebili nás naši hosté; slyšeli jsme z úst Pařížanův, že naše výstava jest jasným a stkvělým odleskem světové výstavy Pařížské; slyšeli jsme od Angličanů, že co do vzdělanosti stojíme ve stejné výši s nejpokročilejšími národy v Evropě, bratří naši pak Slované jednohlasně a slavně prohlásili nás za první národ slovanský; ba ani spravedliví Němci neupřeli nám svého uznání. Hle, ten národ, jemuž ještě nedávno upíráno právo existence, který nedávno považován byl za barbarský, ten národ svou výstavou uznán byl hodným od ciziny, aby vstoupil v řadu nejvzdělanějších národů evropských. Tak ohromný převrat způsobila naše výstava jubilejní; ba, možno říci, že nás posunula o sto let do popředí. Dnes uznává a vyznává svět, že spravedlivo jest, aby národ tak intelligentní zaujímal důstojné místo i v životě politickém.

Než, o tom nebudu šířiti slov; to nepatří do mé nepolitické úvahy. Vraťme se tedy k naší výstavě!

Co nejvíce zajímalo cizince na naší jubilejní výstavě? Co se jim nejvíce líbilo? Slyšeli jsme od nich, že naše česká chalupa. A ptejme se našich krajanů, co je nejvíce tam těšilo? Zase chalupa! A proč? Poněvadž cizincům byla novinkou, dosud nikde nevystavovanou, nám pak mluvila k srdci. Není snad Čecha, jehož by ta naše chaloupka nebyla okouzlila. Jak jiskřily se zraky našich bodrých venkovanů, když ji spatřili, jak plesalo jim srdce, když se procházeli po těch útulných světničkách, po starodávnu zařízených! Ale i my měšťáci byli jsme na ni hrdi. Ta byla naší chloubou, ta patřila nám. Jak ovanula nás čistá poesie venkovská, když vstoupili jsme dovnitř, jak dojímal nás mile ten prostý hlas dud, jak jsme duchem zalétali v dobu, kdy po venkově usmívaly se na nás přívětivé střechy doškové, kdy uvnitř vítala nás nehledaná srdečnost, upřímná prostota ... A ty pěkné ukázky uměleckého průmyslu lidového okouzlily nás dojista všecky. Mimo to pořádány některé národní slavnosti na výstavě, a kdo se jich súčastnil, chová je dojista v milé vzpomínce. Nuže, kdož se může tedy diviti, že tyto veliké úspěchy všeho ryze českého na výstavě zplodily myšlénku vystaviti vše, co je našeho původního, pořádati výstavu národopisnou. A tato krásná myšlénka nalezla tisícerého ohlasu v srdcích českých, a za krátko přistoupeno k prvním pracím za předsednictví vzácného kavalíra českého, hraběte Jana Harracha. *) Ani šlechta naše nezůstane pozadu za národem, a tak se zdá, že příští naše výstava bude stkvělým, bohatým a zajímavým obrazem našeho národa. Hle, my Čechové s chloubou můžeme říci, že jsme první národ ve střední Evropě, jenž pojal myšlénku zobraziti ráz i povahu našeho lidu i jeho samorostlou kulturu. A proto doufám, že Praha stane se opět cílem, kamž putovati budou tisícové našich krajanů, bratří Slovanů i hostů jiných národností; Slovany bude vábiti k nám vzájemná láska, cizince pak nová zvláštní podívaná. Myslím, že nemůže býti vhodnější doby k uskutečnění podniku. Loni na výstavě jubilejní poznala cizina naši vyspělost na poli průmyslu evropského, našeho umění, nuže, nechť nyní pozná naši svéráznost po stránce všeliké. — A to jest právě úkolem a cílem příští výstavy, sebrati přesný a musealný material a širším vrstvám lidu postaviti na oči velikolepý, poutavý, snadno srozumitelný, plastický obraz národa českého, jeho minulosti, života a práce.

Na příští výstavě především budeme moci sami sebe poznati, a cizině poskytnuta bude příležitosť, aby poznala nás. Tam budeme moci všichni nahlédnouti v tajeplný život našeho národa, prohlédnouti povahu našeho lidu. Výstava bude nám školou, kde poznáme svou cenu, kde naučíme se ctíti svou vlastní krev, krásné zvyky předků našich, o nichž dosud tak málo jsme věděli. A poznáme-li se, zdaž nebudeme s větší láskou lnouti k rodnému lidu svému, zdaž nezmohutní i naše sebevědomí, naše hrdosť národní?

Než, ona bude míti účinky daleko důležitější. Není pochyby, že nás příští výstava více sblíží, že osvěží náš život národně společenský. Doufám, že opět bude to řada dojemných slavností, kdy my všichni, šlechta, duchovenstvo, intelligence i venkované budeme se

*) Pozn. red. Nyní jest předsedou hr. Lažanský.

cítiti syny jediného národa, kdy chladná naše hruď rozvlní se nadšením, kdy oči naše budou se jiskřiti vlasteneckým zápalem. Budeme zase mezi sebou hostiti naše bratry slovanské; budeme moci znova osvědčiti lásku k nim, čímž zajisté vzájemnosť slovanská se upevní a rozšíří. Mimo to i cizincům budeme moci dokázati starou slovanskou pohostinnosť; cizina blíže s námi seznámí se, pozná naše ideje i povahu a tak zajisté více nás bude si vážiti než dosud. A že hlas a sympathie ciziny i v politickém životě veliké je váhy, netřeba dokazovati

Vedle těchto morálních úspěchů bude však naše výstava míti ještě hmotné výsledky. Zachrání nám zbytky starého českého umění výtvarného, vzácné odkazy předků, jež den ode dne mizejí z českých dědinek, jež nezřídka i za hranice putují, aby jako památky lidového umění německého ozdobily cizí musea a sbírky. Jest již věru svrchovaný čas, aby se tomu přítrž učinila, aby se zachránilo, co ještě zachováno. Máme smutnou toho zkušenosť, jak se s těmito drahocennými památkami zachází. Jak se pohazují a ničí jako stará, nepotřebná veteš, jež z mody už vyšla a k ničemu více se nehodí! Víme, jak staré, malované truhly a skříně dávají se přetříti dle vkusu moderního na dubovo neb ořechovo. A tak náš venkov zejména v Čechách čím dále, tím více pozbývá svého původního rázu. Ba, v některých krajích naší vlasti jest již úplně setřen poetický pel ryzosti, tak že si již ani představiti nedovedeme, jak se tam žilo za starodávna. A přece kultura lidová vztahovala se ke všelikým oborům. Lid náš si zhotovoval a dle vkusu svého upravoval vše, čeho potřeboval k živobytí i k pohodlí. Máme po rozlehlých sídlech národa našeho hojné a krásné památky českého stavitelství, malířství, řezbářství a ozdobnictví, oděvnictví, truhlářství, hrnčířství a vůbec všelikých oborů umění a průmyslu. Zejména v zámcích šlechtických jsou pravé skvosty české práce. A což teprve národní poesie a hudba! Jak ohromného dočkala se pěstění, jak velikolepého rozkvětu! Co jadrnosti, co něhy, co krásy skrývá se v těch našich písních národních! Výstava příští dokáže, že nebylo nám nutně třeba kultury našich sousedů, že národ náš má kulturu vlastní, ba, kdyby osud byl mu býval příznivějším, kdyby se byl mohl lid náš vyvíjeti v poměrech šťastných, že by byl svým vlastním vzděláním vynikl nad národy okolní.

Výstava bude pro nás bohatým zdrojem, z něhož budeme moci čerpati všichni: umělci, průmyslníci i učenci. A což umělci? Ó, pro ty bude tam hojný, bohatý material. Co malebných krojů našich československých, co svérázných typů lidu našeho, co krásných výjevů ze života našeho lákati bude štětec malířův ku práci! Dosud cestovati musili naši umělci, aby seznali typy lidu českého, kroje a zvyky jeho — a hle, nyní budeme vše míti tam sneseno! Myslím, že výstava národopisná nadchne naše umělce, aby věnovali větší pozornosť našemu národu než dosud, aby obírali si za předmět výjevy ze života slovanského, že zejména mladý dorost náš umělecký zahoří láskou k lidu, z něhož vyšel.

Mimo to národní náš ornament, jímž ozdoben bývá nábytek, ano i stavení, obsahuje tolik původního vkusu, tolik originalní jadrnosti v myšlénce i koloritu, že takořka čeká na spracování umělců. V něm jeví se vkus našeho lidu nejjasněji. V ornamentech svých

zobrazil lid náš přírodu se vší její pestrostí a pojal ji s roztomilou naivností. Nás zaráží zprvu ten nezvyklý kolorit, ty zvláštní motivy a primitivnost provedení, avšak věnujeme-li ornamentu lidovému hlubší pozornost, přilne k němu naše srdce s opravdovým zápalem. A dostane-li se mu náležitého zušlechtění a pečlivého pěstění, dobude si zajisté hojné obliby, netoliko u nás, nýbrž i v cizině.

Vedle malířství důležitým odborem umění je stavitelství. A také to bude moci hojně čerpati z výstavy národopisné; ba, možno říci, že výstava nám sloh náš nesmírně obohatí a k rozkvětu přivede. Mnohý otáže se zajisté s podivem: „Což máme my Čechové zvláštní svůj sloh?“ Tomu odpovím: „Ba, brachu, máme, jen že dosud, bohužel, je v plénkách.“ A jak to jinak možno? Vždyť naše česká renaisance — o vladislavském slohu pomlčím — přes dvě stě let ladem ležela a teprve v nejnovějších dobách se jí věnuje jakási pozornost, a to ještě dochází pěstění u jednotlivců, kteří přese všecku šlechetnou vlasteneckou snahu nemohou přivésti ji k rozkvětu, poněvadž není jim možno sebrati dostatečný material. A hle, nyní na výstavě velikolepá sbírka památek českého stavitelství, tam obrazem i plastikou znázorněny budou všecky charakteristické stavby, jichž nesčetné po vlastech našich rozšířeno. Co tu látky k obohacení slohu, co tu vzorů vybízejících k napodobení! Tu budou se moci konečně stanoviti zvláštnosti slohu národního, tu bude se moci rozhojniti část ornamentální novými, umělecky spracovanými motivy ornamentu lidového, tu bude lze prostudovati zařízení domácností, jizeb a sálů ve slohu národním. Doufám, že sloh náš národní svou původností, prostou krásou a malebností dojde hojného pěstění zejména u nás. Již na výstavě zajisté podány budou vzory, jakým způsobem má se pokračovati v tomto směru.

Jako umění, tak i průmyslu dodá osvěžení ten zdravý pramen kultury národní. Mnohému snad zdá se podivným, jak by průmyslník těžiti mohl z budoucí exposice. Což má se snad zaváděti to starodávné, venkovské nářadí a nádobí, ten starodávný, z mody vyšlý nábytek, ty almary a truhly pomalované křiklavou směsicí podivných tulipánů a ptáčků? To se přece již do naší doby nehodí! Ovšem, v té formě, jak se nám ty památky zachovaly, nejsou vhodny do salonů našich, ale mohou býti uměleckou rukou upraveny a přizpůsobeny našemu vkusu, ovšem tak, aby svůj ráz podržely. Záleží jenom na našich průmyslnících a umělcích, aby se té věci ujali, a na obecenstvu našem, aby je v jejich práci podporovalo. Nelekejme se té mody! Ta má vratké nohy. Mnoho, co se nám zdá býti krásným, v čem my vybroušený vkus vidíme, nevyhovovalo by nikterak esthetickému citu našich otcův. Ostatně víme, že náš věk pachtí se po originalnosti, a co není modou, může snadno v modním světě hlučného jména nabyti. Pomněme, že podobné námitky byly i proti národnímu vyšívání — a hle, jakého úspěchu si dobylo, jaké obliby i v cizině! Což není možno něco podobného i s jinými obory práce lidové? A kdyby ani toho nebylo, i pak je, tuším, pro nás Čechy velice žádoucno, abychom měli příbytky své vyzdobené dle vkusu vlastního, původního, sama úcta k našim milým předkům pobádá nás, abychom řídili se jejich vzory. Víme dobře, jak všichni národové váží si odkazů svých předků na poli umění a průmyslu, a my bychom neměli k nim míti úcty a lásky? Té nevděčnosti není při nás! Doufejme,

že i v tomto oboru nalezneme na naší příští výstavě mnoho krásných ukázek zidealisovaného průmyslu našeho.

Hle, tak štědrá bude naše výstava národopisná umění výtvarnému; nemysleme však, že snad bude macechou ke druhé dceři matky osvěty, ku vědě. Ba, v tomto oboru můžeme si od ní ještě mnohem více slíbiti. Jenom na našich učencích jest, aby si byli vědomi svých povinností ku vlasti a podjali se úkolů, jež jim láska vlastenecká nabízí. Tam budeme míti vše, co nás charakterisuje. Tam snesen bude celý náš poklad jazykový, všecka nářečí národa československého, — jaký to pospas pro linguistu! Tam bude vše, co vnímavý duch, co důvtipná hlava česká vytvořila — jaké to lákadlo pro kulturního historika! Tam zobrazena bude dumavá a hloubavá duše našeho lidu — jaká to pastva pro filosofa! Tam podán bude celkový obraz všech stránek života našeho, jeho starobylé zvyky a obyčeje, hry a říkadla, národní tance a slavnosti, pověry a kouzelná zaříkávání — zdaž nebude vše to sváděti folkloristu, aby sebral a spracoval tento snesený material v dílo velikolepé. I přírodozpytec i psycholog i historik, každý nalezne tam hojné zajímavostí svého oboru. Naše příští výstava stane se dozajista dostaveníčkem všech našich učenců a přátel vědy, tam pořádány budou zajisté četné přednášky a sjezdy odborných znalců jak z vlastí slovanských, tak i v cizích. Hle, nyní protržena bude hráz nevšímavosti ciziny k nám, nyní bude cizina svými vlastními učenci přesvědčována, že jsme národ vysoce intelligentní, že máme bohatou literaturu a vysokou vlastní kulturu; nyní bohdá rozjasní se nad námi, a vzejde nám slunko všeobecného uznání. Cizina bude se učiti od nás nadšení pro věci ideální, bude příkladu našeho následovati. A že naši vědátoři nebudou zaháleti, že chuté chopí se úkolů jim svěřených, o tom svědčí jejich nadšení pro náš podnik, to jejich usilování o jeho uskutečnění. Ve všech oborech budou pracovati, a spojením všeho v celek vytvořeno bude velikolepé dílo vědecké o národě československém, jemuž rovného sotva je v cizích literaturách. Ejhle! Toť ovoce naší výstavy nejvzácnější, toť vrchol jejího úspěchu, toť dar, jehož cena nedá se vyvážiti zlatem!

Nuže, to vše můžeme si slíbiti od příští výstavy. Jest to tedy podnik, jenž nesmí se podceňovati, jenž zaslouží podpory a úsilné práce každého Čecha, jemuž poněkud běží o rozkvět našeho národa. To jest jisto, dříve nebo později musila by se výstava národopisná uskutečniti; kdybychom my se báli, naši potomci musili by se té věci ujati. Než, nyní jest doba nejpříhodnější. Nuže, do práce, všichni dobří vlasti naší synové, zbudujme národu svému pomník, za nějž nám budou žehnati potomci. Však k dílu tak rozsáhlému třeba jest účastenství všeobecného, poněvadž materialu je tak ohromná síla, že si to ani jednotlivci představiti nedovedeme. A proto každý musí hřivnou svou přispěti k dílu, z něhož národu kyne tak veliký prospěch. Zejména po venkově musí se rozprouditi čilý ruch výstavní. Probouzejme lid ku práci, buďme mu rádci a učiteli, poučujme ho o prospěchu výstavy a konejme sami sbírky po venkově; vůbec, snažme se mravně i hmotně působiti ku zdaru příští výstavy národopisné. Heslem naším buďtež krásná slova básníkova:

Ne horoucnosť povalečná | práce tichá a společná
zjedná duchu potravu, — | zjedná vlasti oslavu!

Telegraf a železnice.

Úryvek z praktických potřeb Slovácka.

Napsal **Frt. Horenský.**

Nevědí-li si dosud mnozí Slováci rady s jednoduchou zásylkou dopisu, peněz, anebo jiných věcí, co říci o telegrafu?

„Delegráf, to sú ty dráty na slúpoch, co dycky brnčíja, a ide préj to po nich velice fryško.“ To je slovácká jeho definice. Že je též vyčerpána a obsahuje všecku jejich vědomosť o něm, na to nebudeme klásti důrazu. Slováci nevědí, jak to po těch drátech jde, a nevědí ani, co se dá telegraficky zprostředkovati. Myslí, že nejen dopisy s penězi, ale i boty, šaty, ovoce...

Vejděte k tetce Běťáčeně — zemřel jí právě muž a ráda by aspoň, aby jí přijela na pohřeb z Vídně dcera — poraďte ubohé, ať pro ni telegrafuje z města. A co vám odpoví? „Ach Bože, Bože,“ bude si naříkat ještě nad mrtvým mužem a lomit rukama — oči má do krvava a slzy uschlé na tváři. Bude si chvíli ještě vzdychati a pak se na vás podívá. Jinak, než jindy, až mráz vám přejde kostmi, a zcela chladně odpoví: „Dybych to enom věděla, jak sa to posýlá. Poslala bych to. Ale dyž sem to nigdá nedělala...“ Myslí, že k tomu třeba náprav, jak na nějaký stroj, a netelegrafovala by. Teprve, až jí vše vysvětlíte, půjde nebo pošle někoho, kdo by jí zanesl na telegrafní stanici lístek s adresou na dceru a několika slovy při tom, aby hned přijela, a odevzdal ho tam. Několik šestáků tentokrát oželí.

Jiná pak tetka při jiné příležitosti, veselejší, zacpala by si skoro uši. „Ale co enom! Pánbíčku na nebi! Dajte ně svatý pokoj, co pokúšáte? Děte už, ani ně neřečnujte, já mu napíšu psání. Gde toto — na světě!“ A ženil-li by se jí syn, třeba v Americe, nechá ho čekati na gratulaci a požehnání několik týdnů po svatbě. Případ to ovšem řídký, možná, že netrefí se vůbec, ale je možný, a pak již vždycky charakteristický. Tetka, nemajíc ponětí o telegrafé, představuje si ho někdy zrovna jak cosi hrozného.

Na místě anekdoty o nových botách, které pověsil kdosi — byl-li to Slovák, to nevím — na telegrafní dráty, a našed na nich ráno již boty rozedrané, myslil, že to již došly staré od syna, mohu dát stkvělý příklad o tetce nebožce Hruščeně, která též nevěděla, co se po telegrafu posýlá, a která nevěděla ani, co je to. Dobrý sluch sice měla a dobré oči, aby si všimla oněch drátů, „co dycky brnčíja“, a zeptala se na ně, ale neučinila toho. Byla to ženská a ženské hlavně jsou zde nevšímavé a nevědomé.

„Počujte, Františku, prosím vás, na neco sem sa chtěla optat.“

Zastavil jsem se a čekal na tetku — byli jsme trochu známí. Co bude?

„Ale tož, prosím vás,“ nezdržovala se dlouho, „ráda bych jela do Holomúca — máme tam Janka na vojně — a tož nevím jak. Mašina sa ně zdá drahá a koně také nemáme. Nevíte, prosím vás, nešlo i by to nejakináč, než po téj mašině?“

Pomyslil jsem si hned, kterého hřícha má na mysli, abych však tetky nezdržoval, pravím jí zkrátka, že jenom pěšky ještě by mohla

jíti, jiného že již pro ni není. Balón anebo velocipéd jsem navrhovat nemohl.

Tetka však, nepozbývajíc mysli, nebo nevěříc mi ani, přistoupila blíže. „Nále toť čujte," povídá. „Ná na co je ten telegráf?"

Potom se smějte, nebo plačte. Co chtěla říci, uhodnete. Já jí vyložil zkrátka, nač je to, a rozešli jsme se.

I strýci, chlapci a děvčice nejsou o mnoho jinačí, myslím však, že tyto příklady postačí, abyste měli pojem o vědomostech slováckých, co se týče telegrafu. Obrátíme se teď k „mašině".

Mašina, dokud nebyla více známa i na Slovácku, bylo zvíře, o kterém těžko povídati. „Gdo ho ví, co v tom sedí?!" povídal asi nejeden strýc, když ji uviděl po prve, a jistě myslil si, když ne sám ancikrist, toť aspoň jeho kamarád že v tom má prsty. „Šak po dobrém to neide. Věřte mé lebo ne, s duchama aj to mosí cosi mét. Jak ináč by to bylo možné?"

Teď, kdy už mašina je i na Uhersko-Brodsku, ponětí takové zmizelo a leda některá stará, již hodně stará babénka by tomu „ešče nedovířala..." a posýlala to v duchu do horoucího pekla, „aj s tema pánama, co na tom sedíja". Ale jinak již spřátelili se Slováci se železnicí; až na to zase, že je drahá, a pak, že dosti je jich ještě, kteří nevědí dosud, jak by si na ni sedli, kdy by s ní sestoupili, a čeho vůbec zapotřebí, aby si na ni sednouti směli. Mladý Fantura, tesař z okolí Uh. Brodu, docela volně a bez rozpaku uvelebil se před několika roky v Hradišti do vagónu se slovy: „oprubujem to také, jak sa to jede na mašině" „Palety" ovšem neměl a seděl, až ho pak kdesi vyhodili. Anekdota to nebyla.

Dáme však případ obyčejný, ze kterého by lépe vysvitly aspoň hlavnější potřeby a způsob, jak počínají si Slováci, odhodlají-li se po dlouhých přípravách jeti po železnici. Pravíme dlouhých, poněvadž jako Fantura každý není.

Je před odjezdem, na Uh.-brodském nádraží stojí již plno výletníků z Luhačovic a jiných osob, židáků, pánů i Slováků, kteří čekají, skoro-li zavolá konduktér do vagónů, a netrpělivě přecházejí semo i tamo. Není tam právě ničeho, co by upoutalo aspoň na chvíli jejich pozornost jinam, leda několik vozů s popřežím na straně, u kterých stojí Slováci, aby drželi koně, až zahvízdne vlak a pojede. Mezi čekajícími je také strýc Machálků. Pojede do Holomúca, má tam teď syna na vojně a chce ho navštíviti. Kdyby byl Antoš v Kroměříži, šel by strýc pěšky. Do Holomúca však je mu to přece daleko a tedy pojede. Po prve, doposud nikdy nejel. Je mu, jakoby nebyl ani v tom Brodě, do něhož jezdí každý čtvrtek prodávat nebo kupovat, a stojí o samotě. V haleně, kabelu cestovní na boku a v ruce pevný čagan. „Palétu do třetí střídy" již mu dali, ale jen do Hradiště, a to mu vrtá hlavou. Nechtěl jí, o živý svět jí nechtěl, „on že chce do Holomúca", a teprv, když se mu všichni smáli, vzal ji a vyšel na perron za druhými, aby nezmeškal. Stojí tam tedy a rozmýšlí, „jak a kerak" teď pojede. „Už ani toho mašiniska samého by sa tak nebál — jedú aj druzí — ale co do Hradišča?" Na to opravdu nebyl připraven. Přistoupí tedy k někomu a zeptá se ho konečně — paletu v ruce.

„Nále toť prosím vás, podivajte sa. Chtél sem jet do Holomúca a co ně dali! Mohlo-i by sa tam aj po tom dojet, alebo co to div-

ného? Toho sem nečúl, abych nemohl přímo do Holomúca, máte-i také tú kartku a kam vy jedete, prosím vás?“

Jest-li tázaný ochotný člověk a vysvětli mu to, je dobře. Může býti však jist na druhé straně, že se ho nyní strýc nepustí, kdyby to stálo nevím co, a že neustále bude se vyptávati po tom a onom, co budí ve strýcovi pochybnosť. Je to veselý jinak strýc, hovorný a teď je rád, že našel kamaráda. Proto si toho musí hleděti.

„A tože v Hradišči sa přesedá a zas sa mosí kupovat na štáci! No ... no ... Toto bych nebýl přeca řekl,“ rozveselí se již poněkud. „Tož to ja, dyž sa tam přesedá! Proto ně oni tú kartku dali enom do Hradišča. A potem? prosím vás. Potem už dojedu do Holomúca?“

Není-li ochotný jinak člověk též lidumil a nerad mluví, strýcovy otázky budou jej obtěžovati. Jsou tak naivní, že k tomu třeba skutečně trpělivosti a neúnavnosti v odpovědích. Nebyl-li ochoten vůbec anebo neměl kdy, to neodstraší strýce, aby se zeptal jiného, a byť měl obchoditi všecky. Není to ovšem nerozumné, ba zcela moudré je to, jest-li strýc v pochybnostech, ale pro něho samého již je to jakési smutné, nemilé, když nenalezne ochoty, a teprv nyní lituje, že neví všecko.

Pojednou, co se tak dovídá o tom přesedání, zavolá konduktér, vstupovat, a všichni tíhnou do vozů. Machálek také. Ale co jiní vědí kam, Machálek neví a mysle, že vlak již pojede, vpálí do druhé třídy. Na dvéře neměl kdy pohlédnouti, možná že ani nevěděl, že to tam stojí napsáno, a teď již lapí.

A nedivil by se nic, do jaké pěkné místnosti vešel, kdyby ho odtamtud neposlali. „Šak sem si zaplatil a dobře“, myslil by, „proč bych si neposeďél za to jednúc? ... Musí však do třetí. Jakmile sedí, je hej! Vytáhne faječku a začne pukat Jsou-li společníci hovorní, bude i povídati. Ale to přesedání! Nemohu nepoukázati zvláště na to, že s ním též a s jízdou po železnici vůbec souvisí slovácká znalosť zeměpisná. Do Hradiště tak ještě není daleko a Machálek dědiny mezi ním a Brodem zná. Přes to vše i tu již bude se ptáti co chvíle, brzo-li budou v Hradišti, a jestli snad ho nezajeli už. „Z mašiny néni to poznat.“ Co teprv, až si přesedne v Hradišti a zajede dál? Neví, kde které město leží, volání konduktéra neslyší nebo nerozumí. Proto na každé stanici bude chtít dolů.

„To je už Holomúc?“

Řeknou mu, že v Přerově ještě nejsou a tam že znova bude se přesedati. Pak teprv že přijde Olomouc.

„Ja věru! Ešče v tom Přerově nejsme, aj tam sa mosí přesedat. Jaja! A brzo-i tam budem, prosím vás?“

A tak až do Přerova pořád povede svou.

Konečně jsou v Přerově. Tam není jeden vlak, ani dva, ale je množství, středisko železniční je tam. Tu ovšem diviti se již nebudeme, že strýc bude v úzkých, kdy a kam přesednouti — dělá to nesnáze i znalému někdy. Ale strýc bude v takových — třebas to na něm ani nepoznáte — že bude mysliti: „Konec, tady mosím už pěšky.“ A udělal by to, kdyby vždy nenašel strážného anděla, který jej z rozpaků vyvede. Slováci jsou tu rozvážní, na všecko připravení, i smělí dosti, ale při tom všem neznalosť věci a okolností dohnala by je až k směšným kouskům. Litovati bude jich sotva kdo při tom.

Opusťme nyní již Machálka, ať jede do Olomouce, jaksi se tam

už dostane, a všimněme si kmocháčka Vladiša, co tomu se nestalo, když byla císařská schůze před několika roky v Kroměříži. Šel se tam také podívat, při tom chtěl prodati býka p. Šimonovi. Ale čeho se nenadál, když došel do Napajedel, „mašina před samým nosem mu ufúkua". Šel tedy pěšky, až došel do Kroměříže. Tam vyjednával se Šimonem, díval se na město, na mocnáře, konečně šli jsme do Hulína, že pojedeme nazpět.

„Aby tak zaséj zdrhua!" povídal kmocháček cestou. „To by ňa věru dožhrauo!" a hněval se cosi, že ho v Napajedlích nepočkali a nezastavili vlak na chvílku.

Co řekl o zdrhnutí, stalo se. Dojdeme k Hulínu, vlak hvizděl. „Ná kerého to šlaka! Šak snáď už nejede?" prohodil kmotr, trhnuv sebou, a pěkně čtyry prsty na pysky. „Ehéj! Čujete, počkajte ešče na nás!" zavolá na to, zahvízdnuv, a tam ten za vlakem. Mohli jsme popukati smíchy, jak opravdově se za ním rozehnal. Kmocháček sám se potom řehotal.

To byli strýci veselí — Machálek s Vladišem. Všichni takoví nejsou. A vmyslete si nyní do téhož postavení, v jakém byl Machálek, Slováka jiné povahy, vážného, rozumného, který však také jede po prve a nepřeptal se dobře na přesedání, čas a spojení železniční. Jak ten si bude raditi? Zajisté také tak, jako Machálek, ale obrázek bude kratší. Citlivosť, hanba, že neví ani takových „hlupostí", nedá mu, aby se tázal na každou pochybnosť, a pojede raději v nejistotě. Dojede jistě? — Kdož to ví? Sám se vám nepochválí.

O tetkách a jiných jsem tady nemluvil. Tetek by vám bylo vždy líto, poněvadž nejsou povahy, jako mužští, a jsou úplně bezhlavy, naskytne-li se nesnáz, zvláště při zavazadlech zase. Na štěstí mají dobrý jazyk a vždy se vysekají. Jiní pak — děvčice málo jezdí a chlapci, rukují-li, jdou vždy hromadně. I o poutích a jiných příležitostech slavnostních jezdí Slováci hromadně, proto jsme toho pominuli.

Končíme, jako jinde, že škola a větší všímavosť se strany Slováků mohou býti dobrým pomocníkem.

Francie antiklerikální za doby francouzsko-pruské války roku 1870.

Píše **E. D' Avesne.**

(Pokračování.)

Konečně byl také ještě prefekt štědrý, nejobyčejnější to odrůda. Dokonalý vzor toho druhu vykvetl v Marseillu, kde trůnil, jak známo, pověstný pan Esquiros, maje k ruce ještě prefekta Delpecha. Delpechovi pomáhal jenerální tajemník Moric Rouvier. Mimo to zřízen na prefektuře jakýsi „divan", kterému dáno jméno okresní komité, pak janičáři, zvaní občanskou gardou. Byl tu celý štáb pašaliku, a vydání věru hodno Orientu.

„Pan Esquiros zřídil dne 8. září pro zvláštní potřeby prefektury a jejich hostí výhradní pokladnu, kterou pan Gent teprve dne 25. listopadu zrušiti kázal. Postupně spravovali ji dva členové okresního ko-

mitétu: první pan Léonce Jean, byl titulován pokladník — vydavatel; druhý, pan Karel Dupont, dostal zvučnější titul: „pokladník jenerální intendant paláce prefektury.

„V knihách zavedených byla rubrika „vydržování prefektury“, čímž naznačen vlastní předmět pokladny, které bylo sloužiti všem osobním potřebám zřízenců, jakož i civilní gardy...

„Hlavním zdrojem této pokladny byly requisice prefektů od jenerálního pokladníka na otevřené dva úvěry po 100 000 franků pro různá vydání a sestavování svobodných sborů. Ministr dlouho nechtěl svoliti k těmto velikým úvěrům namítaje, že všecky výlohy za vypravení svobodných sborů do té doby, nežli dostihnou armády, mají uhrazovati okresy a obce, přece však byly oba povoleny, a to prvý dne 11. října, druhý dne 7. listopadu. Jakmile se však prefekti tohoto povolení domohli, pospíšili si vybaviti se z kontroly jenerálního pokladníka, převedli fondy requisicí do okresní pokladny, odkud nebylo již těžko užiti jich dle libovůle pro věci zcela jiné, než jak znělo určení, samo již nesprávné.

Vydání bylo 261.169·98, ze kterých 178.157·15 vydáno za předměty zcela jiné, než bylo určeno při povolení úvěru.

Suma vybraná u jenerálního pokladníka činila . . fr. 204.642·35
suma . . . . . „ 56·517·63
sebrána z jiných pramenův, a vydáno z nich vedle přesného určení . . . . . „ 39·202·05
ostatek . . . . . „ 17·315·58
vydán nezákonně vedle ustanoveného zřízení pokladny.

V listě ze dne 15. července 1871. oznamuje prefektura marseillská, že pan Léonce Jean, první pokladník, vydav o 2.638 fr. více nežli činily známé příjmy, vybral pak scházející sumu bezpochyby z fondů sebraných subskripcí, a že nástupce jeho sumy této beze všech rozpakův užil k soukromým vydáním pokladny.

A věru, byly z pokladny této vydány fondy z vlasteneckých sbírek, z darů republikánské společnosti z Alexandrie a j. a j.

Podáváme tuto zběžný přehled vydání:

	fr.
Kuchyně pro úřednictvo prefektury	17.128·—
V této rubrice jsou obsaženy láhve „château-Laffitte“ a „château-Margaux“ po 7 a 8 francích, syrup, punč, koláče, koroptve, křepelky, kvíčaly, zajíci, drůbež, lanýže a jiné vzácnosti, jimiž přísní republikáni svoje stoly obkládali.	
Osobní vydání úřednictva; prádlo občanů Esquira, Delpeše a Beauma; balíčky jemných doutníků po 30 centim., látky na ženské oděvy, košile, obuv	2.876·75
Potřeby administračního kabinetu (za dva měsíce)	4.941·75
Potřeby kancelářské a vydání (jaká?) správního personálu (za dva měsíce)	8.764·25
Úřednictvo pokladny a prefektury	2.545·50
Ordonance prefektury a povozy (asi 120 franků denně) . .	7.078·20
Topivo a svítivo	2.745·32
Dělnické práce na prefektuře	4.504·10
Pomoc stíhaným republikánům	5.484·70

Nábytek, lenošky s hedbávným povlakem . . . . . 5 656·50
Cestovní útraty různých delegátů . . . . . 5.280·10
Služba (100 franků měsíčně) jisté ženě J., která se nazývá komornou občana Esquira.

Služné (7 franků denně) kuchyňskému hospodáři prefektury; služné kuchyňského správce, okresní administrace; vrchního kuchaře, správce kuchyňské zásobárny, dvou šefů a pěti pomocníků.

Útraty při občanském pohřbu syna Esquirova 595 franků; 107 párů bílých rukavic k témuž účelu 275 franků atd. atd. [1])

Hle, ve chvílích, kdy v celé Francii po bitvách u Freschwilleru, Gravelotty a Mars-la-Touru, po neštěstí sedanském rozléhal se pláč ubohých rodin nad mrtvolami drahých živitelů, anebo pro odcházející otce a syny do boje, ve chvilích těch kouřili na prefekturách „jemné" doutníky, popíjeli château-Laffitte a château-Margaux, zapíjeli cukrovinky punčem, pojídali koláče a zmrzlinu! A kdyby to vše nebylo aspoň bývalo placeno z peněz národa! Leč všecky tyto věci a přemnohé jiné ještě kupovaly se z veřejných fondů. Osobní výdaje správců, čistění prádla, košile, boty, látky na dámské šaty, rukavice, to vše kupováno za veřejné peníze! A lidé ti mluvili stále o lásce k lidu, o obětavosti k vlasti, o nezištnosti a obětech! Aj, jak obratnými jste herci, a jak hloupý jest lid!

* * *

Byli bychom však nespravedlivými ku prefektům pana Gambetty, kdybychom nedoznali, že v jedné věci, ale jen v této jediné, nebylo jim lze vyčitati nedostatek horlivosti. Všickni namáhali se seč možná, aby „republikanisovali" (význam tehdáž velmi moderní) celý svůj departement. Nebylo překážky, jíž by se byli lekali, a libovůle bývala nejlepší pomocnicí. Správy úřadů byly svrženy, obecní rady odročeny, rady vojenské rozpuštěny. Prefekt z Moulinsu propustil šmahem všecky soudce a jiné úředníky svého departementu. Jeho kollega z Agenu zbavil se jediným škrtnutím péra všech obecních strážníků; prefekt puyský měl výbornou myšlénku vřadit všecky nepohodlné starosty obcí do praporu mobilisovaných. Netřeba dokládati, že v náhradu za tyto funkcionáře byli dosazeni jiní, strany pokročilé. Schopnosti nebyly tehda ničím, jen smýšlení rozhodovalo a pomáhalo.

[1]) Rapp. de M. de Mornay, ch. IV. V téže zprávě dočítáme se i o cestování po železnicích na útraty státu, totiž na útraty všech daně platících, jež povolovalo se lidem, kteří těšili se přízni prefektury bouche-du-rhonské. Pan Esquiros vyžaduje volnou jízdu beze všeho udání důvodů pro: občanku Grosboisovou z Marseillu do Lyonu; pro pí. Lefevrovou z Marseillu do Toursu; pro občanku Duraudovou z Marseillu do Saint-Marcellina a zpět; pro pí. Orsaniovou z Cannes do Marseillu. Tato dáma měla sama 85 kilo zavazadel. Pan Gent rovněž bez udání příčiny káže si svobodnou jízdu velmi častou z Marseillu do Avignonu pro šefa své kanceláře, rodáka avignonského, který vozí s sebou na státní útraty také svou rodinu. Rodina pana Cauvina těšila se tétéž přednosti. Páně Gentův bratr s chotí a dvěma dětmi dojížděl také na státní útraty do Marseillu; z Cettu dal si pan Gent bezplatně poslati rychlíkem čtyři bedny osobních potřeb.

Mimo to jezdili na útraty poplatníků různí hosté páně Gentovi: Paní Raymondová, jež přijela dne 4. prosince a 8. ledna zas odjížděla z Marseillu do Rouenu v kupé 1. třídy; paní Rastoulová do Avignonu, paní Vallettová s dítkem, pan Deffère s chotí a dětmi. Jenerální tajemník pan Rouvier vybíral lístky jménem paní Delpechové; pan Albert Baume, náčelník kabinetu prefektova, žádal zpáteční lístky pro pana Thomase a pány Josefa i Mikuláše Gambetty, neudávaje pražádného důvodu.

Prefekt lozerský, pan Truchard-Dumolin, oznamoval dne 26. prosince 1870. svým podprefektům z Marvejolsu a Floracu: „Včerejší depeše ohlašuje mi rozpuštění jenerální rady, která bude nahrazena komisí jmenovanou prefektem, v níž bude zasedati tolik členů, kolik čítá se kantonů. Tato komise bude hlasovati o rozpočtu pro r. 1871.

„Udejte mi v nejkratší době občany, jež byste považovali za hodny účastenství v tomto úřadě a vyjmenujte mi je pořadem dle zásluhy. „Doporučuji, abyste měli zvláštní zřetel k republikánům.“

„Reakce zvedá příliš hlavu, a nesmíme připustiti, aby jí bylo svěřeno řízení financí a jiných záležitostí . . .“ Nazejtří podepsal týž prefekt následující depeši:

„Monde, 26. pros. 1870. — Prefekt ministrovi vnitra v Bordeaux. Pan Robaglia, dříve vrchní ingenieur, byl jmenován ženijním plukovníkem. Chcete-li obsaditi jeho bývalé místo, nejmenujte pana Lefranca, ingeniura v Mende. Je sice vzdělaný a pracovitý, ale reakcionář a klerikál prvé třídy.“

* * *

Takto jednajíce, vedli si prefekti arci jen přesně vedle nařízení pana Gambetty, jenž výslovně doporučoval, „aby se všude více přihlíželo k zájmům demokracie než k administrativní zručnosti,“ a který dával jim plnou moc „ku všem změnám, jež by se jim zdály užitečnými s hlediska politického a republikánského. Ký div, že činili tak s radostí!

Nebezpečenství a čest „Národní obrany“ přenechali pánové jiným! Jako prefektury a soudy byla i místa obecních starostů velkým vnadidlem, poskytujíce také jistoty před Prusem. „Několik málo starostů nechce užiti dispense“ (od služby vojenské), pravil dne 3. prosince podprefekt ze Saint-Gaddensu ministrovi vnitra. „Nesmírná většina sezní těší; proto je veliký nával žadatelů o taková privilegovaná místa. Máme veliké svízele.“

Komu nebylo dopřáno opásati se starostenskou šerpou, nejjistějším štítem, snažil se, seč mohl, získati si ochrance, na jehož slovo uznala by jej odvodní komise na prvý pohled za souchotináře nebo za oběť pakostnice. Páni podprefekti dali se uprositi a neskrblili nějakým slůvkem přímluvy v posledním okamžiku. Mámeť toho i doklady:

„Arles, 15. října, 7 hod. 20. — Podprefekt občanům Mensurdovi, Alfredu Morelovi, Brochierovi, a občanu Etiennovi, členům krajské rady, jakož i občanu Baumovi, náčelníku kanceláře vrchního správce. „Můj přítel Garmanelli dostaví se k odvodu; doporučuji jej nejvroucněji tvé ochraně.“ (Rapp. de M. de Sugny, str. 145.) [2])

[2]) Redakční kancelář, hlásící se k republice, byla také nad jiné důležitou a užitečnou.

„Rouen, 19. list. 1870 Prefekt Vnitru v Toursu. — Podprefekt v Havru žádá za osvobození pro záložníky Billota a Lecureura, jediné redaktory republikánského denníku v Havru, který by přestal vycházeti. Uvažte to dobře a sdělte se mnou svoje rozhodnutí. — Věc velmi spěchá, oba občané dostali již rozkaz, aby se dostavili ke pluku. Desseaux.“

Avšak nepřítel postupoval stále. Co dělo se k jeho zadržení? V některých krajích arci, sluší doznati, byli mužové vynikající činnosti, jež zasluhuje vší chvály. Vedle těch však co tu malicherných příprav, směšných starostí a zločinných pokusů!

Komisař jihozápadní armády psal dne 10. prosince delegovanému ministerstvu války a končil těmito slovy: „Myslím po zralém uvážení, i na základě rozmluvy s jenerálem Jayem, který nikterak není přítelem chocholů a vyšívání, že jest nanejvýš nutno, aby inspektorům byl určen jiný odznak místo šerpy, jíž nikdy neoblékají. Jest naléhavě potřebí, aby v táboře každý poznal jejich hodnost; vždyť jest jim konati přehlídky, chtějí-li se vážně přesvědčiti o vyzbrojení a ošacení sborů.

Domnívám se, že černý oblek se zlatým vyšíváním kabátu a tímtéž vyšíváním na čapce byl by vhodným stejnokrojem a dostatečně občanským. Georges Périn."

Jaká péče o pořizování stejnokroje, a starost, aby byl dosti občanským! A to v okamžiku největších nebezpečenství! Či nebylo tisíce jiných starostí?

Podprefekt z Bourganeufu osvědčil péči mnohem vlastenečtější. Telegrafoval vládě dne 25. listopadu.

„Všeobecný podiv budí, že dosud zachovány jsou císařské odznaky na štítku i na knoflících četnictva a listonošů! Bylo by dobře nařídíti okamžité odstranění. Věc učinila by výborný rozruch!" (I. 238.)

O měsíc později stěžuje si prefekt rhônský. Do čeho? — „Do nedostatku doutníků „londres".

To všecko pudí toliko k smíchu. Leč bývaly také péče vynikající stejně pošetilostí jako zločinnou snahou: Ústřední komité pro federaci obcí nenašlo jiného prostředku k vyhnání Prusů, než následující usnesení:

Francouzská republika. Revoluční federace obcí.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

„Uvažujíce nezměrné nebezpečenství a porovnávajíce, že zoufalé dílo národa nesmí býti již ani na okamžik zdržováno, vybízejí delegáti soustředěných spolků pro spásu Francie, sešedše se v ústředním komitétu, aby přijato bylo následující usnesení:

„Článek prvý. Správní a vládní stroj zmalomocněl, jest tedy zničen. Národ francouzský bude nyní jediným majetníkem sebe sama. — Článek druhý. Všecky civilní i trestní soudy jsou rozpuštěny a nahrazeny spravedlností lidu. — Článek třetí. Placení daní a hypoték jest zrušeno. Daně budou nahrazeny poplatky spojených obcí, jež vymohou se v bohatých třídách podle potřeby země. — Článek čtvrtý. Stát jsa sám v úpadku, nemůže zasáhati v placení privátních dluhů. — Článek pátý. Všecka dosavadní obecná zřízení jsou zrušena, a na místě jejich ustanoveny ve všech obcích komitéty pro blaho Francie, jež budou všecku moc vykonávati za bezprostřední dohlídky národa. — Článek šestý. Každé komité hlavního města departementu vyšle dva delegáty, kteří ustaví revoluční ústřední spolek pro spásu Francie. — Článek sedmý. Tento spolek sejde se ihned v radnici lyonské, jelikož jest Lyon druhým městem francouzským a v nejlepší poloze, aby mohlo rázně pomáhati při hájení

země. Tento spolek, podporovaný celým národem, spasí Francii. D o z b r a n ě!“

Následuje 27 podpisů. Velmi mnozí podepsaní účastnili se velmi horlivě komuny.

Ký div, že se lid konečně také nabažil takové správy! Pánové v Bordeaux přesvědčili se o tom, když nadešly volby, bylo však již pozdě.

Dne 15. února 1871. udával jenerální tajemník telegrafní zprávy ve svém listě panu Stenackeersovi, řediteli, příčinu jeho špatného úspěchu slovy: hanebná a nemotorná správa vojenská i obecní: Spuller, Guignet a Meyer d o v o l o v a l i s i v ě c i n e s l ý c h a n é.“ [3])

Podobné telegramy mohly se věru s pouhou změnou jmen zasýlati ze všech departementů pánům Gambetovi, Crémieuxovi i Glais-Bizoinovi, již všichni dovolovali si činiti věci neslýchané, kterými se Francie brzy unavila!

III. Pravá armáda.

Zdá se věru, jakoby si pánové byli učinili zásadou, že dobrý vojevůdce nemusí nikterak rozuměti svému řemeslu. Pan Crémieux na př. zastavil na ulici muže, jehož tvář se mu zamlouvala, řka: „Mohl byste veleti armádě? Nemáte-li nějaký plán, nějakou vojenskou myšlénku? Učiníme z vás cokoli. [4])

Ctěný jenerál Le Flô nadsazuje: netvořili tehda z kohokoli „cokoli“, chtěli toliko zmladiti armádu. Tak byl obchodní mládenec jmenován velitelem brigády, lékárník náčelníkem vrchního štábu. Obchodní mládenec, pan Delpech, jehož máme na mysli, byl arci již přede dvěma měsíci opustil své obchodní knihy, když jej povolali za velitele, a užil tohoto kratinkého času velmi obratně k vyšinutí se až k prvým státním úřadům. Byl nejprve členem komitétu veřejného blaha v kraji Bouches-du-Rhône, za několik dní již jmenovali jej podprefektem v Aixu. Z této podprefektury, jež zažila tolik různorodých správců a jež zajisté podivila se vidouc sobě panovati ruku obchodní, postoupil na prefekturu marseilskou. Pokračoval takto rychle v době tří neděl až na prefekta prvé třídy. [5])

Pan Gambetta zvěděv o této volbě, telegrafoval panu Laurierovi: Lituji velmi tohoto jmenování. Delpech jest neschopen a nedokáže ničeho.

Neschopen! Tohoto mínění nesdílel nový prefekt. Obdržev zprávu o svém jmenování psal skromně panu Laurierovi.

V Aixu, 23. září, 1870. — Podprefekt Laurierovi v Toursu. „Těžké břímě, příteli, velmi těžké, a přece pravím vám s odvahou: dobře jste učinil.“

---

[3]) Dép. off. II. str. 462. — Dne 10. února telegrafoval delegát ministerstva v Chaumontu ministrovi: „Nesmírné rozhořčení proti Spullerovi zde i v Langrech“. (Dép. II. 462.)

[4]) Výpověď jenerála Le Flô, ministra války z vládní doby Národní Obrany. Parlamentární anketa str. 628.

[5]) V Toursu, 23. září 1870. Kabinet vládě pařížské .... V Lyoně situace lepší. Zdá se, že Challemel dodělal se moci. V Marseille poděkovali se Esquiros a Labadié. Byli jsme velitelsky žádáni za jmenování Delpecha, jmenovali jsme ho tedy.

Pan Delpech zůstal prefektem do dne 30. října, kteréhož dne dal vyvěsiti na nároží městská provolání s následujícím zakončením: „Občané, u nás jsou nyní možny toliko dvě třídy lidu: zbabělci a hrdinové. Kdož by chtěl náležeti v řady oněch? Já chci býti hrdinou. Zasýlam tudíž svou demisi a chápu se pušky."

Pan Delpech zaslal vskutku demisi, ku které by jej však byli z Toursu za několik dní přinutili. „Uchopil se pušky", totiž zaměnil si prefekturu za zlatý límec, učiniv se podplukovníkem a velitelem brigády. [6])

* * *

Pan Gambetta považoval Delpecha za neschopného. Náčelník jenerálního štábu byl však ještě horší a působení jeho lze dle pana Challemela-Lacoura nazvati hotovým skandálem

Tento náčelník, řemesla svého lékárník, vymyslil si povolati Garibaldiho, aby přišel do Francie hájit věc všeobecné republiky. [7])

Starý condottiere dal se přemluviti, opustil svůj ostrov a postavil se v čelo armády, o jejíž slavných triumfech brzy zvíme. Ký div, že již předem věnoval důvěru muži, jenž v této otázce naň byl vzpomněl, a že lékárníka ihned jmenoval plukovníkem, svěřiv mu zároveň řízení jenerálního štábu.

Za krátko již hrnuly se na ministerstvo války stížnosti ve příčině tohoto jmenování, a pro chování se nového velitele. Armáda vogeská oddala se v Autunu výstřednostem všeho druhu. A co učinil náčelník vrchního štábu, aby zabránil nepořádku a lupičství?

„Chování se Bordouovo v Autunu," psal dne 5. prosince pan Challemel-Lacour, prefekt lyonský, ministrovi války, „budí všude nelibosť a malomyslnosť. Jest velmi nebezpečný a zasluhoval by vojenský soud. Vy zajisté víte ještě víc, a přece již, co sám vím, zavazuje mne k výpovědi, že jest takové chování chefovo velikým skandálem. Garibaldi jest slepý, ale vy jím býti nesmíte. Nemůžete-liž odstraniti Bordoua, abyste neurazili Garibaldiho? Ostatně nesmíme ničeho dbáti kromě zájmů veřejného blaha."

„Vím vše, co mi píšete o Bordonovi," odpověděl melancholicky Gambetta; „nemohu ho však vzíti Garibaldimu, který po něm touží. Obraťte se přímo na Garibaldiho."

---

[6]) Delpech telegrafoval také Gomotovi, jenerálnímu tajemníku kraje Rhôny: „Vysýlám do Lyona svého přítele Noblea, důstojníka. Nařizuji mu, aby tam sebral, co bude moci, a ještě více. Doporučuji vám jej zvláště a prosím, abyste mu rázně přispěl k vyprázdnění všech lyonských skladů a obchodů ve prospěch mé brigády.

Delpech, velitel 2. brigády armády vogesské.

[7]) Důkaz, že Garibaldi nepřišel hájit Francie, nýbrž toliko společné republiky, jest zjevně obsažen v následující depeši:

Nice 12. září 1870. Slyším, že Garibaldi žádal italskou vládu o jmenování nového prefekta pro Alpes-Maritimes, a že se tento můj nástupce jím navržený jmenuje Piccon. — Toto jednání utvrzuje mne v myšlénce, že chce Garibaldi vrátiti Nicu Italii. Piccon jest zde náčelníkem strany italské, kterou nesmíte zde podceňovati, jak snad činíte v Bordeaux. Jsou to pikle, jež mohou míti nejvážnější následky Zpravuji vás o tom.

Marc Dufraisse prefekt ministrovi vnitra.

Za dva měsíce telegrafuje týž prefekt do Bordeaux: Garibaldi je v Nice výslovným náčelníkem strany. Ujišťuji, že jeho přítomnosť bude novou příležitostí k nejvážnějším zmatkům.

Aby slovo jeho nezůstalo mrtvým, dopsal ministr ještě ihned panu Spullerovi z Hante-Marne, aby působil na Garibaldiho. Garibaldi dělal však hluchého, později žádal písemné doklady, a nešťastný obchodník musil zavolati na pomoc ředitele veřejné bezpečnosti.

„Víte již," psal mu začátkem měsíce prosince, „že mi Gambetta nařídil vysloviti Garibaldimu jeho výslovné přání, aby se obešel bez Bordoua. Pravil jste kdysi přede mnou, že víte jistě, jak byl kdysi Bordoue pro hanlivý čin odsouzen. Jenerál Garibaldi by rad Gambettovi vyhověl, vzkazuje vám mými ústy, že dříve, nežli se zbaví užitečného muže, potřebuje důkazů o tomto odsouzení, jakož i jistoty, že rozhodnutí soudu prvého nebylo zrušeno vyšší instancí. Čeká na vaši odpověď, aby se rozhodl."

Odpověď byla velmi snadná. Již v listopadu žádal ministr mravní vysvědčení soudní pro plukovníka Bordoua, a již dne 23. dostalo se mu následující depeše:

„V Avignonu, 23. listopadu 1870. Prokurator republiky v Avignonu ministrovi spravedlnosti. Opis soudního vysvědčení Bordouova:

„Dne 13. března 1857. V Lachâtru. Rány, 10 franků pokuty."

„Dne 24. července 1858. V Lachâtru. Přechovávání zabavených předmětů, 50 franků pokuty."

„Dne 2. července 1860. v Paříži. Podvod, dvouměsíční vězení a 50 franků pokuty.

Bezpochyby viděl toto vysvědčení i Garibaldi, nezdálo se mu však dvouměsíční vězení pro podvod býti dostatečným důvodem pro propuštění Bordoua. I zůstal náčelník štábu zase při svém vojevůdci. Nezdar jeho protivníků dodal mu odvahy, tak že se považoval za „všemohoucího". Dovolil si vše; udílel rozkazy prefektům, dával zatýkati počestné občany a vedl si jako vítěz v departementech, jimiž bylo mu projíti. Jeho smělost dospěla tak daleko, že i samého Gambettu pohoršila, ač, jak známo, nebyl příliš starostlivý pro libovůli jednotlivce.

Píšeť dne 24. prosince z Lyona svému vyslanci v Bordeaux, panu Freycinetovi: Již několik dní čtu četné depeše, podepsané jménem Bordouovým. Jest, jak víte, náčelníkem jenerálního štábu Garibaldiho; slyšel jste zajisté již dříve, co o něm vypravují, a jest velmi nutno, abychom jednali s velikou opatrností. On sám velí, rozděluje, mění, vedle Garibaldiho. Připomínám zvláště, že bývají někdy jeho depeše psány slohem, jakéhož nelze připustiti. Nečetl jsem ještě takového dopisu. Domnívá se býti všemohoucím. Rozkazuje prefektům, předpisuje jednání a vydává zatykače. Není vůbec, čeho by se neodvážil ať doma, ať mimo dům. Připomínám vám ještě jednou, abyste se dobře ohradil proti toliku nepatřičným požadavkům." Později zvěděv ob šírnější zprávy o jisté hádce, kterou Bordoue za velmi důležitou považoval, dokládá ministr: „Pokořte, prosím vás, tužby páně Bordouovy. Vím ovšem, že nynější situace vyžaduje zvláštní šetrnosti, zbývá však jediný prostředek, kterým lze panu Bordouovi ukázati jasně jeho pravou úlohu, a proto vás žádám snažně, abyste s obyčejnou sobě obratností tohoto prostředku užil."

S touto depeší odeslal zároveň druhou prefektovi marseillskému.

„V Lyoně, 25. prosince 1870. Ministr vnitra prefektovi v Marseillu. — Víte zajisté, že chefem jenerálního štábu Garibaldiho jest

jakýsi Bordoue, patrně velmi nesnášenlivý, neboť se velmi mnozí členové tohoto pluku děkují pro nesnesitelnou pýchu a samovolné vystupování Bordouovo a jiné ještě příčiny, o kterých mi nelze nyní mluviti. Kdybyste mohl užiti svého vlivu naň, prokázal byste nám velikou službu.

Nejhorší při všem jest, že Garibaldi sám hned se chce zříci hodnosti. Leon Gambetta."

Ale ani tento pokus se nezdařil. Nemohouce zvítěziti nad odporem Garibaldiho uzavřeli získati jej ochotou. A jak? Ku všeobecnému ustrnutí jmenován jest znenadání jenerálem člověk, o kterém napsal Challemel-Lacour: „Chování takového náčelníka jest všeobecným pohoršením; člověk, jehož pařížský soud pro podvod odsoudil ku dvouměsíčnímu vězení, slovem, Bordoue stal se jenerálem.

Bylo to dne 13. ledna.

„Bordeaux, dne 13. ledna 1871. Ministr války jenerálu Garibaldimu v Dijoně. — Republikánská vláda jmenovala Bordoua jenerálem. Svěřujíce tuto hodnosť muži, jehož poctíváte svou důvěrou, chceme vám osvědčiti větší sympatie a úctu. C. de Freycinet."

„V Bordeaux, dne 13. ledna. Ministr války jenerál. Bordouovi v Dijoně. — Vláda vás právě jmenovala jenerálem brigády, náčelníkem jenerálního štábu armády vogeské. Svěřujíce Vám tuto hodnosť chceme jen zvýšiti Vaši autoritu, odměniti Vaše vojenské služby a ulehčiti Vám služby, jakých od Vás republika ještě očekává.

C. Freycinet."

O šest dní později telegrafuje však tentýž Freycinet novému jenerálu: „Neumím si vysvětliti neustálé otázky, jimiž mne zasypáváte, kdo by veleti měl, ani ustavičné obtíže, které vyrůstají vždy v okamžiku, kdy jste dle slov Vašich právě chtěl něco podniknouti. Jste jediný vymlouvající se na obtíže a nesváry, abyste zakryl a ospravedlnil svou nečinnosť. Netajím Vám nespokojenosť vlády pro vše, co se až dosud událo. Nedal jste žádné podpory Bourbakimu, a Vaše přítomnosť v Dijoně neměla pražádného výsledku ve příčině postupu vojsk nepřátelských od západu k východu. Slovem, žádáme od Vás méně vysvětlování, ale více činů."

Sotva došel tento telegram, vypraven zase jiný podobného znění:

„Dne 21. ledna 1871. .... Přiznávám se, že jsem mnohem více od Vás očekával v této válce, a lituji upřímně, že jsem se Vás tak vřele ujímal v naději, že se odhodláte k nějakému vlasteneckému skutku, kterýž by Vaši minulosť zahalil v zapomenutí.

Ministr války, C. de Freycinet.

Na neštěstí byla tato lítosť zbytečna. Byloť po válce; bitva vogeských ztracena z nedostatečnosti důstojníků, jež byla revoluční strana postavila v čelo těchto pluků.

* * *

Pokárání ministrovo bylo jediným trestem Bordouovým. Jiným vedlo se trochu hůře, čehož příkladem jest jistý Klinger, člen komitétu veřejného blaha v Bouches-du-Rhône, z něhož pan Esquiros byl stvořil kapitána marseillského přístavu. Pan Klinger účastnil se s několika civilními strážníky zatčení pánů Michelina a

de la Guéconnière, při čemž byla konfiskována anebo ukradena suma 2.000 franků, tomuto náležející. Zavedeno soudní vyšetřování proti Klingerovi, jehož každý v Marseillu považoval za poloviční blázna, a kterýž před několika dny vypálil na prefektuře revolver na svého kollegu Alberta Bauma. Pan Esquiros však propustil nezákonně Klingera na svobodu, a za několik týdnů již byl pan Klinger podplukovníkem třetí legie jurské.

„Byl mu vrchní prokurátor aixský vyžádal amnestii pro osvědčenou zmužilosť před nepřítelem."

Tenkrát nebylo nic nemožného. Proto bylo lze i amnestií skrýti špatnosti jednotlivce, kdežto jindy smí panovník užívati amnestie toliko v kromobyčejných případech a jen ve prospěch všeobecnosti. Dekret amnestie byl datován dne 14. prosince, a téhož dne zabil amnestovaný v Dôle velitele mobilisovaných, kteří však nemeškajíce pomstili svého náčelníka okamžitým zastřelením Klingera.

* * *

Armáda vogesská měla arci několik vážných důstojníků, ale mnohem větší počet těch, kterým byla válka jen záminkou k nepořádku. Sám Bordone stěžoval si do tohoto stavu věcí u ministra války, zapomínaje ovšem, že jeho příklad bezpochyby nejvíce k tomu přičinil. Píšeť dne 11. listopadu mezi jiným: „Zavládla tu bezohledná honba po zlatých límcích, a znemravňuje velmi celý sbor." Garibaldi malomocný a vysílený podléhal ve všem svému okolí.

Zajímavý jest telegram velitele Gaucklera Gambettovi dne 6. ledna. Zní: „Není již schopen pochodu. Síly jsou vyčerpány, podnikavosť vymizela; závisí jenom na své italské družině, zejména svého zetě Lobii, druhého náčelníka jenerálního štábu, jehožto pověsť jest velmi špatná. V nepřítomnosti Bordouově dopouští se tato čeládka sprostot a hnusností, které znemravňují celou armádu a zavádějí neslýchaný nepořádek. Dávají si podepisovati čisté listy, na kterých píší se dekrety jmenovací a různé úpisy, jež budí všeobecné pohoršení.

Francouzi by rádi bojovali, pokořuje je však, že mají náčelníky Vlachy, neschopné a nepoctivé. Bordoue jen stěží zabraňuje všeobecné demisí a nezachrání asi jméno Garibaldiho od skvrny, jež ulpí i na republice. Nelze mi všecko obšírně vypsati. Přejete-li si, zašlu vám zprávu. Nejraději bych však zavolal enketní komisi. Jedinou vydatnou pomocí bylo by, kdyby se Garibaldi zřekl všech hodností, s kterých nestačuje, anebo kdybyste sem ustanovil komisaře s plnou mocí, by armádu vyčistil a pořádek zachovával."

* * *

Také veliké množství čet, zdánlivých bojovníků Garibaldiho, majících tisíce jmen a různých uniforem, nemělo větší cenu mravní, než jejich improvisovaní důstojníci. Zůstávaly seč možná nejdále vzdáleny od nepřítele, berouce denní plat a nepomýšlejíce na cvičení ve zbrani, leda k neštěstí dobrých občanů.

Pan Challemel-Lacour píše ministrovi války dne 13. listopadu: „U nás zdržuje se již dlouho devět set garibaldiánů, kterým platíme, a kteří ani stébla nepřeloží."

Dne 16: „Italiani přicházející stále do Lyonu s výmluvou, že tvoří pluky Garibaldiho, dopouštějí se nejhorších nepořádků. Zavraždili jedné noci dva lidi ... Žádám, abyste nás jich zbavili."

Téhož dne píše po třetí: „Račte, prosím, vydati rozkaz, aby vaši tak zvaní garibaldisté šli se odtud jinam organisovat. Lyon musí býti tohoto plemene zbaven."

Nelze se diviti této netrpělivosti páně Challemelově, neboť město Lyon utrpělo neuvěřitelné škody za pobytu těchto hord, vždyť jednotlivci měli škody v domech na čtyři tisíce franků. Lidé ti vedli si jako nepřítel sám. Šíře lze o jejich řádění dočísti se ve zprávách pána ze Segur.

Garibaldisté odešli tedy konečně z Lyóna, usadili se však v Autunu, aby tam vyplenili biskupství a velký seminář. Před Prusy arci osvědčili mnohem menší statečnost.

Pan Challemel Lacour píše o nich vládě bordeauxské: „Garibaldisté opustili dnes v noci Dijon a dnes zaplavují i Lyon ... Poručte jenerálu Garibaldimu, aby stanul v Chagny a sebral svoje muže."

A místní velitel lyonský telegrafuje: „Se všech stran hrnou se mi depeše oznamující příchod prchajících garibaldistů a jiných dobrovolných čet. Zaplaví město a vnesou sem nepořádek a vzpouru. Náčelníci píší mi, že se jdou reorganisovat, totiž vyprazdňovat státní zásobárny. Myslím, aby se jim nic nedávalo, a vůdcové aby byli zavoláni před vojenský soud. Generál Bressoles."

Takových depeší, svědčících o nejhorším nepořádku a nesvědomitosti, nalézáme veliké množství. Garibaldi sám telegrafuje jednou: „Zde v Marseille bydlí jakýsi poručík Vani; nemá dovolené a sbírá pro sebe příspěvky." A jiný velitel: „Kdo dal dovolenou dvěma garibaldistům, již procházejí se v Aixu?" — „Dobrovolník Faya zavraždil svého druha." — „Dělostřelecký setník Kamrabich vrátiv se z Dôlu oznamuje, že setník bretonské companie dal si včera o 4. hodině z Dôlu do svého sídla Lous-le-Saunieru dopraviti čtyři děla a dvě mitrailleusy."

Marseillský výbor píše dne 3. prosince 1870.: „Se všech stran oznamuje se nám poručík a tři poddůstojníci. Jsme vyzváni trestati je pro podvod." Dne 9. prosince žádá za pomoc místního velitele marseillského: „Již několik dní přicházejí sem dobrovolníci uprchlí z Autunu, nemající dovolení ani prázdnin." Nezbylo než postarati se o rozpuštění některých těchto sborů. Jenerál Crouzat, velitel lyonský, žádal úsilovně za rozpuštění sboru jenerála Frappoliho. „Vždyť platí tu republika", píše jenerál ve své depeši, „lidi, nazývající se vojíny, kteří však zneužívajíce jména toho, rozsévají jen zmatek a rozčilení."

Velitel Coloujeon, jemuž dán rozkaz ku prozkoumání mužstva sboru „Mstitelů", žádá, aby i ten sbor byl rozpuštěn. „Chování těchto Mstitelů," praví, „bylo od prvého dne jejich zřízení až do dneška směšné, hanebné a podlé ... Kdo přečetl všecky zápisky enketní komise, jež ohlašují nesčetné útoky na jmění bližního, krádeže, podvody a jiné zločiny, neubrání se citu ošklivosti, a jsem přesvědčen, že bude třeba odevzdati vše vojenskému soudu, aby učinil po spravedlnosti za hanebné jednání „Mstitelů," kteří nedbali nižádných povinností občanských a do kalu zavlékli vojenský oděv."

V rapportu páně Perrotově dočítáme se této zprávy: „Mstitelé potloukali se několik dní po rovině naší, pleníce vesnice a samoty. Sotva však ocitli se před Prusy u Abivilier, prchl jejich velitel ještě s několika důstojníky a s pokladnou do Švýcar, kdežto mužstvo rozprchlo se při prvním výstřelu a vrazilo do Besançonu, kdež jsem byl pro neustálé jejich výstřednosti přinucen je odzbrojiti a rozpustiti. Tři byli vojenským soudem 7. divise odsouzeni na smrť a zastřeleni.“

* * *

Velitel Mstitelů jménem Geleski změnil nikoli bez příčiny svoje jméno v Malicki. Byl dle výpovědi pána ze Ségur na Rusi odsouzen k šestiletému vězení pro krádež peněz na universitě kievské. V době války francouzsko-pruské byl právě ve Francii, dostavil se jednoho dne v obleku svobodného střelce k prokuratorovi republiky panu Andrieuxovi, žádaje o doporučovací lístek na Gambettu. Pan Andrieux poslal jej skutečně do Toursu a s údivem spatřil jej později vracejícího se v hodnosti náčelníka sboru s úvěrem na 300.000 franků, aby zorganisoval sbor Mstitelů ... Později teprv ukázalo se, jak nešťastna byla tato volba, a jak marné vydávání peněz. Mimo zbytečné titěrnosti pro kostym, kašmír a péra žádal Malicki pro prosté vojíny fr. 1·80, pro prostého jízdného vojína fr. 1·90, kdežto naši mobilisovaní dostávali toliko fr. 1·50

Malickému bylo vyplaceno dne 19. listopadu 30.000 franků, 24. listopadu 70.000 fr., dne 2. prosince 60.000 fr., dne 5. prosince 101.000 fr.

Nehýbal se však z Teraru, kam byl ve druhé polovici prosince přenesl svůj tábor; byl stále již na cestě, leč jednou nedával mu jenerál Bressoles rozkazů, jindy zase zdržela jej správka zbraní. Odjede však co nejdříve, slibuje to panu Andrieuxovi. „Peníze mám u prokurátora a při sobě, záruka tedy vždy. Pomozte svému Malickimu.“ Ministerstvu války, které s ním vyjednávalo šifrovanými depešemi, oznamuje svůj odchod: Dne 21. prosince píše: „Odjíždím zítra. Vždy věrný, oddaný Malicki.“ Zítra však neodjel, ale psal do Gaugnet: „Čas kvapí, hoří.“ Dne 27. prosince telegrafuje p. Andrieuxovi: „Pošlete 10.000 fr.; zítra se bezpochyby budeme bíti, hlavní bitva bude dne 30. prosince.“ Pan Andrieux vždy plný důvěry psal dne 28. pros.: „Prosím pana prefekta rhônského, aby dal na můj úvěr vyplatiti a zaslati žádanou sumu.“ Avšak Malicky již byl uprchl. Jakmile obdržel rozkaz, aby svoje Mstitele vedl na Prusy, prchl do Švýcar s 45.000 fr., které zadržel. Vojenská rada 9. divise odsoudila jej dne 13. září r. 1871. ku dvacetileté nucené práci pro útěk před nepřítelem a pro krádež peněz náležejících státu.

* * *

Jenerál Bordoue sám musil také rozpustiti „Ztracené syny pařížské“. A přece život vogeské armády nemohl věru býti zván tuhým, a nekázeň její neměla zajisté původ svůj v nouzi.

Jenerální štáb podnikal výlety se zvláštními vlaky; vrchní náčelník jezdil jen v salonním vagonu[8]) a pořizoval si bouillabaissu a ryby, po kterých zdál se býti zejména lačným.

[8]) V Autunu 18. listop. Přednostovi stanice a v jeho nepřítomnosti zástupci. Přes nepřítomnosť páně Taillovu vypraví nádraží Autunské ihned vlak záležející

Vojsku se také nesmělo ničeho nedostávati, ani tabáku. Jednoho dne došla zásoba doutníků, a jenerál Bordoue nemeškal telegrafovati ministerstvu.

„V Dôlu, dne 5. listopadu 1870. Štáb ministru války v Toursu. Nedostatek kuřlavého tabáku; armáda trpí. Přes opětovanou žádost do Lous-le-Saulnier a Lyonu nedostáváme ničeho. Bordoue."

* * *

Peníze sbíhaly se odevšad. Některá města, mezi nimiž i Marseille, odhlasovala k radě obecního radního, profesora v Lyceu, zvláštní úvěr, určený výhradně pro vogeskou armádu. Mimo to byly pořádány sbírky a loterie. (Třeba arci doložiti, že sebrané sumy nebyly vždycky odevzdány svému účelu. Tak uspořádali v Marseillu loterii ve prospěch komitétu garibaldistů. Losů bylo prodáno za 60.000 franků a komité dostalo 10.000.) Dle depeše pokladníka du Jura bylo requisicí vyplaceno Garibaldimu v desíti dnech 90.698 franků 55 centimů, a dodatečně dne 31. října ještě 6.000 franků.

Dne 11. listopadu psal pan Challemel-Lacour ministrovi: „Vyplatil jsem až dosud pro vogeskou armádu 300.000 franků; Garibaldi má však velký nepořádek a množství dobrodruhů ve svém sboru. Postarejte se o nápravu. Nevyplatím již ani centimu, dokud neobdržím nových rozkazů."

Takto byly vydány jeden milion dvě stě čtyřicet tisíc osm set sedmdesát čtyři franky, ku kterým připočísti sluší vydání placená přímo prefektem lyonským a chambérským, dodávky oděvu a výpravy z lyonských skladů a jiné různé prameny, jako na př. 4.000 fr. z prodeje zabaveného nábytku školních bratří z Caluire. Někteří „důstojníci" dávali si vypláceti i svoje účty z hotelu, jiní požadovali báječné platy. Jeden přisoudil si titul velitele a bral za to 17 franků denně; byl představeným dvacetičtyř důstojníků a poddůstojníků a osmdesáti tří mužů, tvrdil však, že jich má tři tisíce.

Jistý Bronislav Volovski jmenoval se kapitánem jenerálního štábu a zmocněncem Garibaldiho k utvoření polského komitétu. Na účet tohoto titulu vymohl si volnou jízdu po všech dráhách a jezdil po celý měsíc říjen. Brzy potom odjel do Rakous, kam si dal zaslati sumy peněz na odvod; psal ze Lvova: „Mé poslání se úplně zdařilo, můžeme býti zcela spokojeni. Zuřil jsem již na vás, že mi neposýláte peněz, dnes se věc změnila... budete se mnou spokojeni."

Hle, kdo čteš rozuměj: dnes se věc změnila, mám peníze, je tedy všecko dobře.

Jiní důstojníci vrchního štábu, jménem Javorski a Jarski, přijali 1.900 franků ku zjednání vojínů v cizině. Rovněž jistý Štěpán Poles

---

ze stroje a ostatních příslušenství, jakož i ze salonního vagonu pro velitele do Chagny. Zpravte mne ihned, jakmile bude vlak hotov a k jízdě připraven.

Velitel štábu Bordoue.

Dne 27. prosince.

„Velitel Bordoue chce míti vlak a hrozí vojenským obsazením nádraží autunského i étangského, nebude-li do večera vyhověno jeho žádosti." Dne 8. „zvláštní vlak z Autunu do Chagny pro náčelníka štábu;" dne 12. zvláštní vlak z Autunu do Etangu a z Etangu do Epinacu pro Garibaldiho; dne 13. zvláštní vlak z Autunu do Etangu pro velitele Bordoua "

Hle, to vše musil pak zaplatiti stát, nebo spíše poplatníci.

jezdil stále na útraty státní. Dne 3. prosince telegrafoval p. Spullerovi, ministru vnitra: Andrieux nám připraví 15.000 franků na telegrafické svolení Gambettovo. Dejte také svolení, ať nás pro nečinnost nestráví zuřivost pruská.

Komité marseillské platilo důstojníkům ve válce uniformy i zařízení; ceny značně stouply, a tu bylo mu za uniformu platiti až i 240 franků pro garibaldisty. Mezi těmito účty za uniformy jsou také účty za měkké boty, zlaté hvězdy, stuhy, porty, šerpy, benátské svítilny, kávu a navštívenky. A to v době, kdy Francie úpěla a krvácela v největším strádání.

Jiným jsou dány hotové peníze jakožto půjčka, jejíž splátku však nelze ve příjmech nalézti. Půjčky tyto povoloval pan Delpech a vyslovil se sám, že tyto peníze se nevracejí. „Garibaldi odevzdal mi asi pět nebo šest tisíc franků, jež jsem tímto způsobem rozdal; počet vydal jsem jenerálovi. Jistý poručík přišel mi kdysi oplatit vydluženou sumu 60 franků, řekl jsem mu však: Milý příteli, nikdo nesplácí; velmi mnozí mohli by vrátiti, a neučinili tak. Pan Bordoue dal také vypláceti zálohy.“ (Pokračování v IX. ročníku.)

Otevřený list.

J. Ex. panu ministru kultu a vyučování, svob. pánu Dru. Gautschovi,

od **J. Singera,**

vydavatele „Všeobecné encyklopedie dějin a věd židovstva“, daný v Paříži dne 15. října 1891.

Církev a veškerý katolicismus octly se v prudkém boji. Útočí na ně ode mnoha let falešný liberalismus, široko rozvětvené zednářstvo, veřejný tisk časopisecký, nevěrecká literatura; pracuje se proti církvi i katolicismu od obecné, církvi odcizené a znepřátelené školy obecné až do akademie, techniky a university, uráží se od časového popěvku jako jepice pomijejícího až do systematického boje na velikých divadlech, zeměmi a státy katolickými subvenovaných.

Nejjedovatější nepřátelé nejsou jen v řadách zednářů a liberálů: mnoho odpůrců svaté víry katolické slušno hledati i mezi židovstvem, a to zvláště v tak řečeném liberálním, emancipovaném (což vlastně není nic jiného nežli nám přes hlavy přerostlém a vyhýčkaném) židovstvu. Zřejmým toho dokladem jest „otevřený list panu ministru Gautschovi“, jejž žid Singer uveřejnil ve 21. čísle (ze dne 1. listopadu 1891) čtrnáctidenníku „Israelitische Gemeinde Zeitung“.

Nemáme v úmyslu snad s dotčeným panem Singrem polemisovati. Zmiňujeme-li se o něm však, činíme to proto, abychom katolíky vůbec upozornili, by byli na stráži, neboť Singrův „Otevřený list“ je neobyčejně výmluvným dokladem židovské troufalosti a rozpínavosti, kdežto my se svými nejsvětějšími právy krčíme se do koutka, jako bychom se styděli a báli: expanse Singrovská neostýchá se obrátiti ke správě vyučování samotné s utopickými chimérami, které kdyby nebyly spojeny s drzými, ryze židovsky opovážlivými urážkami katolicismu a církve, nejvýš by v nás vyloudily smích, jak každé jiné bláznovství.

V úvodu „Otevřeného listu“ lichotí se J. Singer opravdu jen po způsobu svých souvěrců k ministrovi, že dle dosavadní jeho činnosti a řečí tu a tam pronesených shledává v něm muže, v jakém Rakousko konečně našlo „upřímně liberálního, energického a novým ideám přístupného ministra vyučování;“ po této intrádě činí následující návrh:

1. na zřízení stolice při všech rakouských universitách pro vyučování dějinám a vědomostem židovstva.

2. na zavedení hebrejštiny jako učebného předmětu do škol středních vůbec.

O liberálnosti nebo neliberálnosti pana ministra Gautsche nechceme tu rozhodovati; přece však se domníváme, že liberalismus v těch kruzích, které mají rozhodovati o výchově naší mládeže, o vzdělání příští generace Rakouska, státu katolického, že liberalismus takový jen potud je možným, pokud srovnává se s naukami katolického náboženství, jež, jak historicky je stvrzeno, moc a trvání říše utužovalo a utužuje. Netřeba zajisté teprve dokazovati, že by Rakousko dávno nebylo Rakouskem, kdyby divoké vlny reformace nebyly narazily na skálopevnou hrázi právě v této říši, a kdyby se o ni nebyly roztříštily.

Singrův návrh, budiž nám dovoleno tak se vyjádřiti, směřuje k požidovštění celého Rakouska.

Pokud se týče prvé části návrhu, na zřízení stolice při všech rakouských universitách pro vyučování dějinám a vědomostem židovství, myslíme prostě, že by celá ta věc měla jen to dobré, že by se nalezlo několik sinekur pro pány rabíny. Nevede však se jim zle, a byl by jeden posluchač (možno, že by některá universita jich více ani neměla pro tento předmět) až příliš drahý. A pak, ono vyučování dějinám bylo by dle našeho mínění prazbytečné. Vždyť dějinám židovstva se učí naše mládež již od nejútlejšího věku ve školách obecných, a to zásluhou církve — katolické.

Dějiny židovstva, pokud židovstvo bylo národem a celkem, obsaženy jsou v dějepravě biblické A bude snad Singrovi známo, že této se naše katolická mládež pilně učí již na obecných školách a později i na středních. Můžeme pana Singra ujistiti, že se mládež bibli, to jest dějinám židovstva, pilně učí, a že zásluhou církve katolické celkem a poměrně více o nich ví, nežli o dějinách vlastní vlasti vůbec. Chce-li pan Singer, af si opatří učebné osnovy náboženství katolického na školách obecných.

Židé ode všech dávnověkých národů rozeznávali se tím, že věřili v pravého Boha. To jest to jediné, čím nade všechny ostatní pohanské národy starověké vynikají; učí-li se mládež bibli, učí se jí jen z důvodů náboženských. Na vývoji lidské vzdělanosti nemají židé valného podílu, kromě poznání jediného Boha židé ničím své sousedy a současné národy nepřevýšovali; Egypt a Indie to byly, kde čtení, psaní i počty, na nichž se zakládá veškerá lidská vzdělanosť, původ vzaly. Židé byli národem pastýřským. Kromě bible původu božského byla ostatní vzdělanosť židovská kopií Feničanů a Egypťanů. Ba i to znamenité nadání k obchodu přešlo na ně od jejich sousedů Feničanů, a to jest ovšem to jediné, v čemž znamenitě vynikli, jak minulosť i přítomnosť jejich učí. Vždyť Esau prodal prvorozenství, vlastní bratři prodali Josefa, ba Židé prodali i svého mistra a pána, a víme, že žid, kdyby, jak říkáme, přišel „do ráže“, prodal by všechno, co by na něm člověk chtěl, jenom aby „kšeft nestál.“ A tento talent k čachrování je tak stkvělý a tak stálý, že proň netřeba teprve zřizovati stolici při universitě; sázíme sto proti jedné, že by si na té

universitní stolici žid zřídil výkladní skříň, neboť jak se říká „poëta nascitur“, tak se může i říci, „co žid, to kupec rozený.“

Jestli tedy míní Singer „dějiny“ židovstva, ty obsahuje bible, a jak jsme řekli, učí se jí mládež již od školy obecné počínaje. Míní-li však dějiny po rozptýlení židů po všem světě, jest to žádost absurdní, neboť tehdy přestali židé býti národem a splynuli s oněmi šťastnými národy, mezi nimiž se usadili.

V příčině hebrejštiny obrátil se Singer zajisté na nepravou adresu. Ministr jest nepřítelem slovíčkářství a vydal nejedno vynesení, aby se v té příčině mládeži ulehčilo. Ale i to je věc vedlejší. Dnes obracejí se převážní hlasové proti řečtině a místy i proti latině. Myslí Singer, že chudá, kusá, nedokonalá a v nynější době naprosto se nehodící hebrejština je důležitější řečtiny i latiny? Nejspíše myslí, nedivíme se tomu: vždyť je žid. Že hebrejština není původní prařečí pokolení lidského, je dávno dokázáno. Chce li mermomocí Singer, aby se někdo hebrejštině učil, ať jej pošle do semitské akademie, a není-li žádné, ať ji založí. Katoličtí poplatníci zajisté by na jeho hebrejštinu nedali ničeho, poněvadž — bohužel — i bez hebrejštiny jsme požidovštěni až běda. Ostatně návrhy těmi, co do drzosti rovných sobě nemajícími, až příliš kouká čertovo kopejtko. Proč neřekl Singer upřímně: vyžente katolické kněze a dosaďte místo nich rabíny; vykliďte katolické kostely a učiňte z nich synagogy, místo křtin zaveďte — obřízku; celé Rakousko buď státem židovským — to je vlastně tenor jeho „otevřeného listu“. On jde v neskonalé své opovážlivosti i tak daleko, že zřejmě hlásá, že hebrejština bude „řečí králů a knížat,“ a že „židovstvu náleží budoucnosť“. Myslí-li to v příčině nahromaďování kapitálu a ochuzování všech vrstev, s nimiž se židovstvo stýká, pak věru zdá se, že má pravdu — ač neosvědčí-li se i tu opět přísloví, že „stromy nerostou do nebe.“

Synové israelšti nové doby vynikají vzácnou vlastností, že rádi do všeho mluví, a to mnoho, přemnoho, i když se jich nikdo po jich radě a mínění netáže, i když pranic nerozumějí tomu, o čem mluví. Výtečník Singer nezapřel tuto charakteristickou vlastnosť židovskou. Dotírá se ministrovi dále takto:

„Vaše Excelence je si vědoma spíše než kdo jiný klesání náboženského uvědomění ve vrstvách lidu. Nemusíme býti ani všickni filosofy, t. j. abychom jen na základě zdravého rozumu do světových i božských věcí vnikali a doznáme, že nějakého pevně ohraničeného systému náboženského a vnějších forem vzdělanosti lidstvu ještě po staletí potřebí bude, než po mnohonásobně zamotaných stezkách pozemského života k cíli dospěje. A tyto náboženské systémy jsou v rukou farářů, pastorů a rabínů, tedy v rukou odborných theologů, již většinou zcela zvláštního, pokrokům vědy odporujícího vzdělání požívají.

Katolický seminarista stráví celé své mládí v uzavřeném učilišti, a když po přijetí církevního svěcení do praktického života vstupuje, tu se cítí cizincem na cizí půdě. Lid mu nerozumí a také on nechápe svých posluchačů.

Měl jsem příležitosť, poslouchati věhlasné kazatele katolické církve ve Vídni, Paříži a Římě. Pozoroval jsem vždy bedlivě posluchače a na základě těchto studií mohu svému přesvědčení výraz dáti, že přes $^2/_3$ přítomných nemohlo kázaním rozuměti pro samé učené theologické citáty.

S protestantskými bohoslužbami je to mnohem lépe než s katolickými; neboť budoucí pastor se nepoměrně více praktické stránce při-

učuje než kandidat katolické theologie. Protestantské fakulty jsou nejen pokrokům vědy přístupny, ale zabývají se i křesťanskou minulostí. Protestantský kazatel mluví obyčejnou řečí svých osadníků a odtud to pochodí, že protestantismus jest v rozkvětu, kdežto katolicismus malomocně s výše své klesá.“

Jiná vlastnosť hebrejům vrozená je přílišná „skromnosť“. Té jest i pan Singer všecek plný. Prohlašuje se za „filosofa“, který na základě „zdravého“ (prý) rozumu „vniká“ do „světových“ a božských věcí . . . Věru, k smíchu! Ta fráze „o zdravém rozumu“ vzata jest přímo z officiny zednářské. Ti „zdravým rozumem“ luští nejtěžší problémy a „vnikají“ do všeho. Je to týž „zdravý rozum“, jemuž zřídili v Paříži 1793. oltář v době, kdy právě byli bez rozumu. A může-li kdo dnes horovati proto, aby hebrejština byla zavedena do škol středních, nevíme, co o „zdravosti“ takového rozumu souditi lze. Právník, medik, profesor, inženýr, jak snad bude filosof Singer věděti, stráví taktéž své mládí v uzavřeném učelišti; gymnasista osm, realista sedm roků, rovněž i ten, kdo se katol. duchovním státi chce. Katolický duchovní je syn svého národa, dítě svého lidu, vyšel ze své vlasti a zde je doma, zde se doma cítí, mluví k lidu jeho jazykem mateřským; ale židé nejsou syny toho národa, v němž žijí, nevyšli z oné vlasti, nejsou tu doma, jsou obyčejně nepřátelé onoho národa a cizí mluvou mezi sebou hovoří, a cítí-li se i v cizině doma, je to zásluhou katolicismu, jenž učí snášenlivosti a milovati i nepřátely!

Nerozuměl-li žid Singer katolickým kázaním, tomu se nedivíme; že však lid věřící jim rozumí a rád je navštěvuje, tomu svědčí ta věc, že bývají kostely přeplněny, káže-li „věhlasný kazatel“, jak S. praví. Že protestantismus, nepřítel katolictví, lépe se Singrovi zamlouvá, pochopujeme úplně; zamlouvá se mu vůbec vše, co je protikatolické; zamlouvá se mu i luzný sen o klesání katolicismu — to věříme; co by kdo rád uskutečněné viděl, o tom se mu zdá dnem i nocí. Proto píše ve svém otevřeném listu dále, jak následuje:

Mluvil jsem shora o zacházení katolicismu. To jest všem těm, kteří nechtí zúmyslně oko své nad časovými úkazy přimhouřiti, hotovou skutečností. Z evropských vládních dvorů jsou mimo svazek římského katolicismu tyto: Londýn, Amsterodam, Berlín, Bern, Kodaň, Štokholm, Petrohrad, Cařihrad, Bukurešť, Bělehrad a Cetyně. Připadají tedy na svazek ten jediné Paříž, Brussel, Madrid, Lissabon, Vídeň a Řím.

Francie jest již nyní protiklerikalní. Jak známo, žije i Quirinal u zjevném nepřátelství s Vaticanem, a že král Humbert má při sobě ohromnou většinu italského národa, dokazují nedávné události v Pantheoně — I v samém Španělsku, v přísně katolickém carlistickém tovoře, vystupuje v popředí od nějakého času směr protipapistický. Belgie a Portugalsko následovati bude v příhodné době příkladu Francie a Brasilie, dosadíce za monarchickou vládu republikánskou.

Jediná katolická velmoc, na kterou Vatican dosud počítal, bylo Rakousko.

Znáte, Excelence, jistě lépe než já dějiny katolické církve a víte proto, že se této jen tam dařiti může, kde si je jista světského ramene. Z toho následuje, že katolicismus jest méně náboženstvím, více však politikou — neboť pravé náboženství nemá potřeby ochrany vlády. A tato diplomacie zaměstnává kruhy vaticanské více, než všecka starosť o duševní život katolíků. Obraťte nyní, Excelence, ku porovnání zrak svůj na židovstvo. To se udrželo vůči všem nepřátelským nájezdům se

strany papežů, knížat i národů, a dnes stojí u větším rozkvětu, u větší moci, než kdy před tím. My židé nemáme nižádného střediska náboženského. Než každý žid jest o pravosti víry své přesvědčen a kromě několika těch odpadlíků, kteří hlavu nad křtitelnicí sklonili jen z popudů čistě materielních, stojí všichni nepohnutě pod starým praporem Israele. A já si dovolím tvrditi (ač se mnohým tvrzení mé smělým zdáti bude), že touto hodinou jest více židů než katolíků.

Nebo dle učení církve jest jen ten katolíkem, kdo společný náboženský system katolicismu beze všech předsudků zcela a úplně uznává. Nuž, sázím sto proti jedné, že za těchto okolností (přehlížeje kněze, mnichy a jeptišky) nebude lze vynalézti ve všech pěti dílech světa dohromady žádné dva miliony katolíků. Tvrdím dále, že kdyby mocí vlád dnešní církevní organisace katolicismu byla svírána (tlačena), toto by v několika letech protestantismu místa učinilo. Kdyby oproti tomu jednou ranou všickni rabíni zmizeli, nebyla by tím podstata židovstva v ničem otřesena.

Chci z předcházejících pozorování závěr dovoditi, ku kterému před léty proslavený belgický národovec Charles Laurent dospěl, hlásaje: „Židovstvu náleží budoucnost.“

Touto větou chci výrazu svému přesvědčení dáti, že Isaiášem a ostatními velkými proroky židovskými hlásaná náuka Mojžíšova bude náboženstvím budoucnosti.“

Vydavatel „Všeobecné encyklopedie dějin a věd židovstva“ měl by alespoň tolik historie uměti, aby nepsal podobné nesmysly!

„Víře katolické jen tam se dařiti může, kde si je jista pomocným ramenem světských vlad.“

Bude Singrovi snad známo, že obrovský převrat socialní, způsobený zavedením křesťanství, učiněn jest dvanácti prostými, zcela chudými rybáři, lidmi dříve neznámými a bezbrannými. Oni otevřeli oči pověrčivým, zvrhlým vrátili dobré mravy, filosofy naučili skromnosti, u nejmocnějších vladařů světa získali si vážnosti, zaplašili tmy pohanské, rozšířivše nauky Boha člověka, jenž před krátkou dobou v Jerusalemě potupnou smrtí zahynul. A měli ku pomoci „světské rameno“? Učení Kristovo neobsahuje ničeho, co by se příčilo povinnostem občanského života neb porušovalo práva člověka: a přece tolik a tolik strašných pronásledování zakusili křesťané — toliko a výhradně pro své náboženství. Vydavatel vědecké encyklopedie snad slyšel o Dioklecianovi, Neronovi, Domitiánovi a jiných, kteří nejukrutnějšími mukami křesťany pronásledovali v době, kdy židé při dvorech císařských byli hýčkáni, jsouce, co se pronásledování křesťanů týče, věrnými jich rádci a spojenci. To bylo to „pomocné rameno světských vlád“. A přece se počet křesťanů stále a stále množil, tak že Tertulian ve své krásné apologii (37. kapit.) praví: Křesťané jsou to, kteří dnes obývají vaše města, ostrovy, osady, kteří oživují vaše společnosti, pole, cechy a veřejná místa. Kdyby vás tento počet poddaných opustil, byla by vaše moc ztrátou touto zničena. Ostalo by vám více nepřátel než občanů. Nepřátel máte nyní jen proto méně, poněvadž skoro všichni občané vaši křesťany jsou,“ a Markus Aurelius divil se ve svém listě senátu zaslaném, jak ohromný počet křesťanů nalezá se ve vojště římském. Všimneme-li si křesťanských mučenníků blíže a shledáme-li, že to byli lidé všech stavů a každého věku, užasneme ještě více. Byli mezi nimi mudrcové, učenci, osvícení mužové, jako Justin, Apollonius, Cyprian,

Pionius, Phileas, Pumphil, Lucian a jiní; radní pánové, náčelníci vojska, vysocí úřadníci, ba i — račte dát pozor, pane Singře! — příbuzní císařů: Flavius Clemens, z rodu Domitiánova, Marius, „dux militum," Sebastian, setník Diokletiánovy tělesné stráže, Chrysogonus a Dositheus, komorníci téhož císaře, Marcell a Hermes, náčelníci legií; byli tu ženy, paní, dívky, starcové i útlé děti a — obdivujeme podnes jejich zmužilosť, statečnosť, jimž v dějinách není rovno. —

Křesťanství rozšiřuje se stále ve všech dílech světa mezi pohany a divokými národy. Zdali to znamená „klesání", a zdali se podobně i židovstvo rozšiřuje, k tomu ať si filosof „zdravého rozumu" dá odpověď sám. Katolicismus že je politikou, vlády že jej udržují?

Byli jsme vždy toho domnění, že tomu právě naopak. Katolicismus to byl, jenž od jakživa národy a panovníky v jedno spojoval. On utužil moc a stálosť dynastií, sloučil národy různých živlů v jedno pevné, nerozborné těleso a mír i blahobyt národům přivodil. Katolicismus byl základem lidské vzdělanosti, jím se šířilo vědění. Jen nauky jeho to byly, které pobádaly lidstvo k životu mravnému. On zničil strašlivé smyslné výstřednosti Řeků a Římanů, zlomil okovy otrocké, zničil lichvu, upevnil státy a říše, zabránil socialním bouřím a královraždám, povznesl ženu, utužil svatosť rodinného života, učinil člověka mravným a dokonalým — byl by to dlouhý rejstřík, milý pane vydavateli „Encyklopedie" — odpovězte si k tomu, jakou mravní cenu má oproti tomu morálka víry židovské, recte talmudu.

Židovstvo prý bylo po 18 let utlačováno a nyní slaví duševní i literarní obrození. Nyní prý tu stojí v moci a slávě větší než kdy před tím!

Ovšem zapomněl J. Singer doložiti, že výrok jeho týká se jen židů v katolickém Rakousku. Všude jinde žijí israelité více méně v opovržení, odkázáni jsouce toliko na své tisíce, jichž v lidu rozličným způsobem vyšachrovali. Jen v Rakousku a v katolických státech možno židům se povznésti, kde se jim práva a svobody občanské zaručují, kde se všem vyznáním úplné volnosti dopřává. U nás žid na základě státního občanského práva má otevřeny takměř všechny úřady, ať si jsou to již úřady státní, zemské aneb hodnosti vojenské. Ptám se, v kterém druhém státě je to možno?

Nejkrásnější paláce, nejvýnosnější podniky, nejúrodnější zemské statky jsou místy v rukou židů. A přece národ tento ani tímto zdarem uspokojen není, přece tak drze vystupuje proti své dobroditelce — katolické víře, která nechávajíc jednomu každému, což jeho jest, nikoho neutiskuje, nikomu nezávidí, s každým se snáší, a menšiny národnostní a náboženské v ochranu svou béře.

Jak časové události ukazují, nestál žádný národ o hrstku těch židů, kteří z místa na místo kočujíce, prospěch svůj vždy jen na mysli měli. Národové je ze středu svého vypudili; proč? — jest na bíledni. A katolické státy, katoličtí národové je neustále přijímali, o práva se s nimi bratrsky dělili — hle, zde odměna za to!

Byl by věru zázrak, aby žid neotřel se i o authenticitu sv. evangelií a o život Krista Pána. Leč o tom netřeba se zmiňovati. O papežích a chrámě sv. Petra píše takto:

„Papežové, kteří nás považují za mrvu vedle obrovské postavy Ježíšovy, nazvali se nástupci Kristovými na zemi, zařídili si v největší kathedrale katolického světa, ve chrámě sv. Petra v Římě, pantheon neporovnatelné krásy a vznešenosti, ve kterém ani pro Krista, ani pro

jeho rodiče nejmenšího místečka nezbylo. Toto ponižování Spasitele učinilo i na mne, žida, trapný dojem. Neboť dle mého přesvědčení jest mezi mnou a Ježíšem, synem Josefovým, více příčin k dojmutí, než mezi Spasitelem a celým collegiem kardinalů v celek vzatým."

Nevědomosť jeho v té příčině dobře chápeme. On jako israelita neví, že sídlo Pána Krista umístěno jest v tabernákulu, a že Spasitel ve způsobě chleba stále přítomen jest. Proto křesťané, kolem chrámu Páně kráčejíce, uctivě hlavy obnažují a sv. křížem se žehnají. Nechápeme však, jak „filosof zdravého rozumu", který přece o sobě píše, že v Římě byl, nemohl neviděti v chrámě sv. Petra kříž! Kterak mohl neviděti — hned první oltář na pravo, jak tam vstoupil, řečený: „Cappella della Pietá", vždyť je tam přece slavné skupení Michelangiolovo ve mramoru: Matka Boží bolestná s Pánem Ježíšem! A jak si mohl nevšímnouti oltáře třetího: „Cappella del Sacramento" s majestátní ciboří ve zlaté bronci a na oltáři obraz nejsv. Trojice? A hned vedle Snímání s kříže? A neviděl konečně oltář čtvrtý: „Cappella della Madonna", zasvěcený Marii Panně? Jestli tak všecko „pozoroval" jako toto, pak jeho „pozorování" nestojí ani za trojník!

Ku konci svého „otevřeného listu" doznává J. Singer, že Ježíš vyšel z jejich středu, že jest maso z jejich masa, krev z jejich krve.

Toho jakživ nikdo nepopíral: Za to tím více jest nám i bude věkům příštím s podivením, že právě židé to byli, kteří svého zaslíbeného Mesiáše neuznali a ukřižovali. Židovská vděčnosť. — Směloť Singrova nezná mezí; dovolujeť si po tolika urážkách katolického náboženství dovolávati se v příčině svého návrhu podpory Jeho cís. král. apošt. Veličenstva, cís. a krále Františka Josefa I., panovníka upřímně nábožného, katolíka vzorného, otce svých národů. Proč J. Singer vydal svůj „otevřený list" v Paříži, nejlépe ví asi sám, možno, že by zde, ve státě katolickém, byl dostal pořádný náhubek.

Proti katolicismu pracovali jednotlivci — trochu geniálnější nežli Singer — a neuškodili mu. Neublížil mu Voltaire, Bayle, ani celá řada encyklopedistů. Nezničila jej reformace ani revoluce francouzská, nezahubí ho anarchismus, tím méně nějaký otevřený list neznámého Hebreje.

„Brány pekelné církev nepřemohou. Stat crux, dum volvitur orbis."

„Vlasť" a „Čas".

Čtenářové naši vědí, že „Vlasť" pěstuje literarní kritiku, ve které probírá nejen spisy katolické, nýbrž i jiné, začasto zásadám našim úplně nepřátelské. Rozumí se, že mnohým našim literarním výtečníkům jest taková věc mnohdy nemilá, že jí ani po letech zapomenouti nemohou, na př. p. Jar. Vrchlický a p. Jar. Kvapil, jak viděti z „Hlasu Národa", v němž své stesky ukládají. Z téhož důvodu neočekávali jsme nijaké blahovůle od slavné redakce realistického „Času"; ba nám bylo s podivením, proč tak dlouho o té naší rubrice „Čas" mlčí, proč tak dlouho vyhýbá se panu dru. Horskému a zasýlateli těchto řádků, jakkoliv od delší doby neustále se sápal na P. Svobodu, Pohunka, Brynycha a Škrdle. Já jsem už do opravdy myslil, že páni z „Času" jsou s námi spokojeni, a to bylo mi špatným znamením činnosti dra Horského i mé. Než najednou vyvalilo se nad Vinohrady černé mračno a mstivý Perun metal blesky na Staré Město i na Ounětice, chtěje vyplatiti nepohodlného Horského a Konečného. Vědí-li pak čtenářové, kdy se ta hrůza stala? Bylo to dne 21. května léta Páně 1892. P. Konečný

i dr. Horský jsou však zcela zdrávi, a zhoubný blesk udeřil několikráte po hlavě pana dra. Herbena, ale nezabil ho, bez pochyby proto, aby mu dal čas káti se a přemýšleti o literární poctivosti české!

Téhož dne vydal totiž pan dr. Herben 21. číslo VI. ročníku „Času“ a tu na stránce 322. v oddíle „Umění, věda. školství“ pustil se do nás následovně: „Kdo pozoruje beletristické a kritické listy našeho katolického kněžstva, jistě pocítil týž dojem z nich jako my: většina kritických katolických spisovatelů našich nečte pro poučení, pro radosť a pro obohacení svého ducha, nýbrž jen a jen slídí ve spisech velikých i drobných, co by se snad dalo vytknouti s katolického stanoviska, co snad i jen daleké podezření budí. Slídivosť ta vede pak k takovým kritikám, jakou jsme ve „Vlasti“ četli o Dostojevském.... Naproti tomu táž jednostrannosť zasypává pochvalou nejnejapnější slátaniny, nevkus umělecký a obmezenosť duševní, jen když firma je — katolická.“ S dovolením, ale ten passus zdá se mi víc než třeba bombastickým a — prorockým. Já si ovšem představoval p. dra. Herbena jakožto učeného pána, ale že umí p r o r o k o v a t i, proč katoličtí literarní spisovatelé „ve velikých a drobných“ spisech hledají, a že může svému trpělivému čtenářstvu povídati, že „j i s t ě pocítili týž dojem.... jako my (scl. Herben), toho jsem nevěděl, jelikož jsem pana doktora nikdy dvojím prorokem neměl. Vyznávám však radostně, že mu t é dvojí přednosti z plna srdce přeji, a že bych se byl velice před ním kořil a ho zvláště omilostněným mužem považoval, kdyby v témž proroctví nebyl jednoho slova užil, které není prorockým, nýbrž (dle mého soudu) trivialním, vzdělance nedůstojným (abych pořád o proroku nemluvil), totiž, že zmínění katoličtí spisovatelé „jen a jen slídí“. To slovíčko, vlastně ta slovíčka se mi nelíbí. Kdyby byl pan doktor řekl o katol. literátech, že „slídí“, bylo by to trochu negalantním, ale odpustitelným, považí-li se, že pan redaktor když po třetí prorokuje, také něco řekne, co není na vlas dle slušnosti a pravdy; tvrdí-li však, že „jen a jen slídí“, tu zneužívá po čtvrté svého prorockého daru nad míru, a prominutí nezasluhuje. Prosím slovutného pana redaktora „Času“, aby ráčil uvěřiti následujícímu faktu: Téhož času, kterého spor mezi námi vzplanul, přišel ke mně pan JUDr. X. a rozhovořil se o neblahém sporu. Týž chválil pana dra. Herbena, že jest povahy mírné, a divil se, když jsem mu slova páně redaktorova tištěná v „Čase“ ukázal, a když jsem na vyvrácenou jich vytáhl dva spisy, z nichž dokazoval jsem nesčetnými souhlas i různosť projevujícími poznámkami na okraji, že nejsou všichni katoličtí literáti takovými, jakými je vylíčil pan redaktor „Času“, tvrdiv, že nečtou „pro poučení, pro radosť a pro obohacení ducha, nýbrž „jen a jen slídí...“ Brzo po té přišel ke mně jiný pán, a zase laik, jenž představiv se mi přiznal v rozmluvě otevřeně, že jest realistou, ale že přece přál si mne poznati. Mluvili jsme spolu otevřeně, srdečně a tu já při příležitosti pravil jsem, že kdyby pan dr. Herben byl viděl můj exemplář svého spisu „Do třetího i čtvrtého pokolení,“ že by tak všeobecně a nesprávně o katolických literátech byl nesoudil, a to tím spíše, když můj exemplář měl na okraji poznámky, které p ř e d sporem naším byly učiněny. To zatím dostačiž a pan Herben odpustiž, že mu obou zmíněných pánů výslovně nejmenuji, — nejsem k tomu splnomocněn. Doufám však, že prorocký duch pana Herbena ani po páté neopustí, a že mu dle pravdy napoví: Jak jsi to všeobecně tvrdil, tak jsi to všeobecně zkazil, a po druhé „pro obohacení ducha“ tak nemysli ani nepiš, abys v katolických kritických listech snad po mrzkosti „jen a jen slídil“, poněvadž „slídivosť ta vede pak k takovým kritikám“, jakou jsme v „Čase“ četli ze dne 21. května!

Zvláštní zálibou ctihodného „Času“ zdají se přezdívky a nadávky. Hned v tomto jediném článečku se potkáváme se „slídivostí“, „jednostrannosti“, „nejnejapnějšími slátaninami“, „uměleckým nevkusem“, „obmezeností duševní“, „versovnickými tlachy“, a v privátním dopise na dp. Škrdle vzmohl se pan dr. Herben ještě více, píšeť o „plazení“! Celá řada mužů ve veřejnosti působících, vyhlašuje se v „Čase“ neschopnou. Tak prof. Rypáček „neumí věcně o díle literárním ani promluviti“ (str. 323. ř. 3. z dola v levo). Ve sporu s prof. Hrubým užívá se slov „jeho obmezenosť nelze rozeznati od pomatenosti“ (str. 374. ř. 16. shora v pravo) a sedm řádek později opakují se tatáž slova. O řediteli dr. Gablerovi jest na straně 388—89. celý posměšný článek, jenž končí: „V nynější své práci (o franc. revoluci) stojí asi na výši oné Pražanky z roku 1824. v Jarošově básni:

A mordoval jste též! Ó Bože, pusťte mne!
Já bojím se vás teď — Já? — Byl jste frajmaurem,
Vím všecko! Ježíši! a prolíval jste krev!

Posuzuje stať prof. Plánského v letošní výroční zprávě vyšších realných škol v Rakovníku, zase má „Čas“ ušlechtilou větu: „Pan profesor především prozrazuje, že nemá ani dost znalosti života, ani dost znalosti českého písemnictví“ (468) a opakuje několikráte slova téhož smyslu, poznamenává proti „Vlasti“ a jejímu nejřízněnějšímu pracovníku: „ale „Vlast“ libuje si v článcích P. Pohunka, který činíval snůšky toho, co v českém písemnictví našel frivolního, bezbožného, kluzkého“. (str. 469.) Dalších neschopností již ani vypočítávati nebudeme, ale na to jen upozorňujeme, že dle 21. čísla t. r. podobně možno souditi o dr. Lenzovi, prof. dr. Kováři a per consequens i jeho kritiku dru. Horském. Já ušel jsem podobnému osudu bez pochyby jen náhodou, nebo že si pan pisatel připomněl: Variatio delectat — změna baví, proto neprohlásil mne neschopným, ale chtěl mne udělati směšným. Aby čtenář vše dobře pochopil, dám zde do slova řádky „Času“ na str. 325. „Fr. Filip Konečný, Ord. Praed. napsal tu krátkou úvahu o Lenzově spise „Petra Chelčického učení...“ Že referát hlásá neobmezený souhlas a chválu, rozumí se samo sebou. Podivný duch však panuje asi v těch kruzích, když P. Konečný odváží se na konec i něco vytýkati prboštu Lenzovi, dříve předeslal takovéto pyšně pokorné osvědčování: „Jakkoli čtenář vidí, že mně spis páně Lenzův rozehřál — prosím za odpuštění, jelikož vdp. probošt jest (pokud vím) jediný muž, kterého ve svých studiích předchůdcem mám z naší katolické strany! — nejsem nikterak zdařilostí spisku tak zaslepen, abych neviděl jeho některých nedokonalostí, a nejen neviděl, nýbrž i nepověděl. Při vší uctivosti, kterou mám k vysoce důstojnému, o naši věc katolickou tolik zasloužilému učenci, vyslovuji své mínění otevřeně, úplně a cele, jako bych je vyslovil, kdybych kritisoval auktora osobně mi neznámého. Jsem také přesvědčen, že tím prospívám věci samé i úmyslům páně proboštovým.“ Očekáváte s napjetím — pokračuje „Čas“ — k čemu si P. Konečný tak dlouho dodával kuráže. Opravdu hroznou chybu udělal dr. Lenz, která by se mu neměla lehce prominouti; na str. 125. zapomněl totiž napsati „Část druhá“, jak bychom prý podle předmluvy „vším právem očekávati měli a směli“. Trneme!“ — Dosud „Čas“ ve zmíněném čísle a místě.

Na vysvětlenou toho podotýkáme následující: Na neustálé nájezdy „Času“ odpověděl pan redaktor „Vlasti“, a to způsobem, který se panu dru. Herbenovi rozhodně nelíbil. Píseť v „Čase“ na stránce 398. doslovně: „Vlast“ žižkovská odpověděla v sešitě 8. na některé naše výtky spůsobem, který by nás snížil, kdybychom se jím veřejně obírali. Nepravdy a klepy o realistech a „Času“ — to je ubohá odpověď na věcné výtky! Jen tolik se redakce „Vlasti“ tážeme: „Smýšlí P. Škrdle jinak o p. Kvičalovi než my?“ A již dne 16. června napsal pan Herben dopis dp. Škrdlovi, kdež pustil se do toho privátně, o čem v „Čase“ prohlásil, že by ho to snížilo, kdyby veřejně se tím obíral. Zároveň vynucoval si na redakci „Vlasti“ opravu. Dp. Škrdle přišel s dopisem tím ke mně, jelikož ani pan předseda ani pan místopředseda našeho družstva nemohli s ním ústně a hned promluviti o záležitosti, ve které podléhá dozoru výboru. Tím stalo se, že já dověděl jsem se o dopise páně Herbenově, o dopise, v němž užil o mně slov — tedy za zády! — ve kterých shledával jsem urážku a žádal dp. Škrdle, aby mně list Herbenův nechal na několik dní, abych učiniti mohl, co dobrým uznám. Teprve ten den četl jsem nájezd, který proti muě učinil „Čas“ již dne 21. května, a tu nabyl jsem přesvědčení, že pana redaktora za Opravu mohu žádati, jelikož mého posudku správně nepodal. I zašel jsem ku svému příteli, panu JUDru. Buchalovi, advokátu v Praze, a předložil jsem mu celou věc, podávaje na doklad toho svou kritiku ve „Vlasti“, přinášeje páně Herbenův list, v němž se o mně praví „a oprávněný byl posměch z toho, jak P. Konečný plazí se před dr. Lenzem,“ jakož i útočné číslo „Času“. Pan dr. Buchal ochotně mi službu prokázal a jak viděti z přípisu Herbenova ze dne 7. července dvou věcí od něho žádal. Předně, aby mne požádal za prominutí urážky, která v oněch slovích se skrývá, za druhé, aby přijal do nejbližšího čísla „Času“ opravu dle 19. § t. z. To bylo také vše, co jsem žádal, a zač jsem panu dru. Herbenovi žalobou hrozil. Přípis, který pan dr. Buchal na mém protivníku vynutil, zní:

Důstojný pane!

Dopisem dra. Buchala byl jsem vyzván, abych uveřejnil jistou opravu v „Čase“, a dále, abych Vás požádal za prominutí urážky, která prý vězí v mých slovech: „že oprávněný byl posměch z toho, jak P. Konečný plazí se před dr. Lenzem“.

Co se opravy týká, nemohu Vám vyhověti; podotýkám jen, že jsem smysl

Vaší kritiky zkřiviti nechtěl. Pokládám výtku prvou i druhou za věci stejné váhy, i uvedl jsem jen jednu z nich jako doklad.

Co se týká domnělé urážky, konstatuji, že není zvykem mým urážeti, nýbrž kritisovati. V soukromém dopise p. P. Škrdlovi užil jsem obrazně slov, která neměla býti ničím jiným než kritikou. Prohlašuji, že jsem urážlivého úmyslu neměl.

S veškerou úctou

Dr. Jan Herben.

Král. Vinohrady, 7. července 1892.

Tento dopis páně Herbenův dal jsem svému právnímu příteli, a jakkoli týž pravil, že jest prohlášení velmi slabým a jakkoli mně k tomu měl, abych pana dra Herbena žaloval pro urážku na cti spáchanou dopisem zaslaným dp. Škrdlovi, prohlásil jsem o své dobré vůli, že chci věřiti panu Herbenovi, že mne uraziti nechtěl, a že žádného dostiučinění nežádám od muže literáta, jenž doktorem jsa filosofie a redaktorem veřejného listu, písemně prohlašuje, že neměl „urážlivého úmyslu“, když psal slova, která sama v sobě jsou urážlivá a sprostá. Tím sám pověděl, že jinak myslí a jinak píše, tedy spíše politování než důtky zasluhuje, ač tuším ani jemu nebylo by milým, kdyby o něm v soukromých dopisech někdo „obrazně“ psal, že „se plazí“ před dr. Masarykem, Kramářem, Gebaurem atd.

Pokud šlo o opravu, stál jsem na svém, a to z důvodů následujících, které pan dr. Buchal panu redaktoru „Času“ náležitě předložil.

Předně není pravda, že můj referát „hlásá neobmezený souhlas a chválu“, se spisem páně Lenzovým Pravda jest, že vdp. auktorovi dvě výtky činím, z nichž vážnější „Čas“ úplně vynechal, a druhou v posměch překroutil, dav jí smysl, který jsem vyloučil. Na doklad toho upozorňuji p. t. čtenáře, aby ráčil si všimnouti skutečné kritiky mé, v 8. čísle „Vlasti“ uveřejněné, kdež se dočte na straně 649. ke konci posledního odstavce: „Mimo to jest mým vroucím přáním, aby vdp. auktor ráčil podruhé uváděti místa cizího auktora doslovně, udav stranu i řádek, jak v učených spisech bývá, a neuváděje ve větách svých slov a frází cizích, aby čtenář v jedné větě nenašel mluviti dva auktory.“ Teď srovnej laskavý čtenář mou kritiku v „Čase“ a poznáš, že výtka tato byla úplně a doslova vynechána. Považuji podnes výtku tu správnou a závažnou; o nějaké však hrozné výtce, jak se posmívá „Čas“, ani se mi nezazdálo, jelikož „hroznou“ výtku dobrý spis páně Lenzův vylučuje. Vidno z toho, že „Čas“ posmívá se zde své vlastní nepoctivosti, a to ať posoudí všichni slušní lidé.

Za druhé není pravda, že chtěl jsem svou prvou výtkou odkrýti „hroznou chybu“, jak se směje „Čas“, jelikož jsem sám výslovně prohlásil ji „chybičkou“, což zase „Čas“ úplně zamlčel: posmívá se tedy znova své vlastní dovednosti.

„Čas“ nazývá mé „osvědčování“ proti vdp. dru. Lenzovi „pokorně pyšné“; já nazývám osvědčování realistického „Času“ proti mně nesprávným a křivým, ponechávaje rozhodnouti čtenářům obou listů, jsem-li v právu čili nic, ponechávaje jim rozhodnouti, jaké titulatury si zasloužil „Čas“ takovým překrucováním a vynecháváním. Pravím zcela upřímně, a nic mi na tom nezáleží, uvěří-li mně páni z „Času“ čili nic, že jsem tím „pokorně pyšným osvědčováním“ chtěl krýti chválu, kterou jsem v předchozích odstavcích o spise páně Lenzově pronesl, a že jsem toho „osvědčování“ nikterak neposílal na „kuráž“, abych se „odvážil na konec i něco vytýkati proboštu Lenzovi“

Slavná redakce „Času“ zapomněla dále sděliti svým čtenářům celý obsah mé kritiky, ve kterém snažil jsem se věcně spis páně proboštův rozebrati, a shledav jej dobrým, „odvážil“ jsem se jej ovšem i pochváliti, a pochvalu svou právě tím „pokorně pyšným osvědčováním“ zakončiti. Mám za to, že jsem nedopustil se ničeho zlého větou, ve které „Čas“ vidí dostatečnou příčinu, aby se mi posmíval.

Že mně v „Čase“ ublížili, přiznal tuším pan dr. Herben sám, když jednaje s mým právním přítelem, prohlásil, že jakmile bude ve „Vlasti“ jeho oprava

uveřejněna, ohlásí ji v „Čase“ a zároveň poznamená, co spravedlivým z mé opravy shledá. Tím jsem se uspokojil a od další pře ustal, očekávaje od pana Herbena, že danému slovu dostojí. „Vlast“ uveřejnila skutečně již v X. čísle opravu páně Herbenovu, avšak pan Herben neuznal dosud záhodným dostáti slovu, které dal panu dru. Buchalovi, aby věc naše ve smíru a bez soudu skončila. Píši, jak jsem byl zpraven panem drem. Buchalem; píši, jak jsem dosud v „Čase“ našel a s čím jsem se srozuměným prohlásil. Mám za to, že i tento passus charakterisuje „Čas“ a jeho správce.

V Praze, dne 29. srpna 1892.

Fr. Filip Konečný, Ord. Praed.

LITERATURA.

Zpěvy a modlitby ke službám Božím pro mládež a dospělé katolíky. Sestavila „Cyrillská jednota v Písku“. Druhé opravené a rozmnožené vydání. Schváleno nejd. bisk. konsistoří v Budějovicích. Cena: nevázané 20 kr., váz. 30 kr. Při větší objednávce 25 kr. Str. 284.

Obě vrchnosti školní, církevní i státní, projevují přání, aby ve školách i ve chrámech církevní zpěv byl povznesen a zveleben, i jeví obě vrchnosti zalíbení své těm osobám školským, jež se o povznesení a zvelebení zpěvu církevního přičinily a zasloužily. Nejdůstojnější episkopát českomoravský „pochvalnými listy“ velectěné učitelstvo, o zpěv chrámový zasloužilé, „vyznamenává, a vysoké ministerstvo kultu a vyučování dává peněžité odměny těm učitelům, o nichž skrze zemskou šk. radu se dovídá, že pilně a s prospěchem mládež školní cvičí ve zpěvu chrámovém. Přihlížejíce k činnosti obou vrchností kojíme se do brzké budoucnosti nadějí, že v našich chrámech Bohu a svatým Jeho krásný bude zaznívati zpěv, jako bývalo v dobách pobožnějších.

Kdo bedliv jest vypěstovati v mládeži šlechetný charakter, jejž paedagogiky cílem vší výchovy býti praví, nesmí a nemůže zanedbávati výchovy náboženské, kterou sám G. Lindner prostředkem nejvydatnějším uznává; a výchova náboženská bohoslužbou se dovršuje, při které křesťan nesmí býti němým divákem, anobrž spolučinným účastníkem, a tím jest hlavně bohoslužebným zpěvem a modlitbou.

Mládež však ve zpěvu i modlitbě potřebí jest stále cvičiti, a čím méně toho dbá rodina, tím snažněji o to se přičiňuj škola, ale netoliko slovem napomínacím anebo povzbuzujícím, anobrž samým cvičením. Podpůrným prostředkem v té příčině jest učiteli-vychovateli dobrý a laciný zpěvník církevní, jenž obsahuje i zpěvy po melodii i slově správné, i modlitby u všech církevních poměrech vhodné. A takovou knížkou zpěvnou i modlitebnou jsou „Zpěvy a modlitby“, jež sestavila „Cyrillská jednota“ v Písku.

Zpěvy, jichž knížka podává sto osmdesát, seřaděny jsouce dle dob církevního roku, poskytují hojný výběr písní věru nejlepších z kancionálu Svatojanského, jenž k nim má správné nápěvy; proto cvičitel mějž po ruce tento kancionál, jejž knížka naše všudy u každé písně z něho vzaté cituje. Recensent domnívá se právem, že „Zpěvy“ Cyr. jed. Písecké vyhovují nejen školským a chrámovým potřebám diecése Budějovické, anobrž všeho katolického lidu československého.

Neméně obsažné jsou modlitby v knížce té. Mimo modlitby školní mládeži zvláště upravené jako ranní, večerní, před jídlem a po jídle atd. jsou tam i modlitby, jež potřebám náboženským i dospělých katolíků vyhovují: jsou to jmenovitě modlitby svátostné a mešní a četné litanie, jako na den sv. Marka a ve dni prosebné; všech litanií jest čtrnáctero. — Že tedy „Zpěvy a modlitby“ jsou tak vhodně obsažny, s dobrou by se potázal a účelu dobrému dobře by posloužil, kdo by, „modlicí knížky“ obchodně prodávaje, koupil ony „Zpěvy a

modlitby“ nevázané, je obvykle vkusně svázati dal a ze skladu svého prodával; málo zajisté knížek modlících Steinbrennerových a Stýblových svými písněmi a modlitbami jim se rovnati smí.

Jak tedy lze zjednati si „Zpěvy a modlitby“ Cyr. jednoty Písecké? Postačí kor. lístkem v knihtiskárně V. Šimka v Písku objednati si potřebný počet exemplářů (vázaných), ve škole nebo na osadě je prodati a pak peníze oné knihtiskárně zaslati; jest-li knihkupec v místě, ať tak učiní knihkupec, ale katecheta neb učitel prodej knížek těch přece jen osobně podporovati musí, sic málo kdo bez povzbuzení, ba donucení knížku si opatří. Knížka ta byla by také vhodnou „odměnou pilnosti a dobrých mravů“. Kéž „Zpěvy a modlitbami“ Cyr. jednoty Písecké čest a sláva Boží, pravá zbožnost a mravní charakter mladých i dospělých katolíků se množí a zvelebuje! **Jos. Nedvídek.**

Václavek M.: **Valašská svatba.** — V Telči 1892. Nákladem českého knihkupectví Emila Šolce. Cena?

Referovali jsme již jedenkráte na místě tomto o publikaci této podobné, totiž o Bartošově „Moravské svatbě“, jež vyšla jako druhé číslo bibliotéky „Českého Lidu“. Práce Václavkova co do provedení neliší se téměř ničím od zmíněné práce Bartošovy. Hlavní rozdíl mezi oběma vězí jen v tom, že Václavek popisuje svatbu valašskou, kdežto Bartoš sestavil pouhou mosaiku z obyčejů svatebních v různých končinách Moravy. Není ovšem žádných pochybností, který způsob práce je lepší a vědečtější: rozhodně způsob Václavkův.

Jinak — co do spracování — měl Václavek vzor v práci Bartošově: totéž rozdělení od počátku až do konce, jen tu a tam malá odchylka. Přece však spisovatel aspoň něčím liší se od posavadních autorů, kteří svatby popisovali, tím, že konečně přibral také do práce své „pověry svatební“. Tyto bývaly vždy vynechávány, jakoby ani ku svatbě nepatřily. Sám citovaný již Bartoš praví ve své „Mor. svatbě“ (p. 6.): „svatebních pověr dotýkám se tu jen některých; ostatní uvedeny budou na jiném místě.“ Nelze však tento modus práce nazvati správným, ani šťastným. Čtenář má pak před sebou obraz nedokreslený, a ten, kdo spisu takového používá při studiích, musí opět a opět dohledávati se po různých časopisech, toho, co mohlo snadno býti ve knize samé. Právě u nás, kde literatura folkloristická tolik je rozstrkána, mělo by se pomýšleti na nějakou nápravu.

Podati obsah práce Václavkovy bylo by těžké: rozdělení celé práce neliší se nijak od rozdělení Bartošova (viz „Vlast“ r. 1892.) a detaily nutno vyčísti ve knize samé.

Knížečka Václavkova příjemně se čte. Doporučujeme! **F. Pátek.**

Encyklopedie humoru a vtipu. Tiskem a nákladem Josefa R. Vilímka v Praze.

Chtějíce dostáti slovu, že budeme další obsah „Encyklopedie“ sledovati a, co nepřístojného shledáme, zaznamenávati, litujeme, že jest nám opět poukázati na jisté stati, s nimiž se neradi v „Encyklopedii“ shledáváme. V čísle 99. na straně 70. čteme:

Štikov a Martinice (u Nové Paky) jsou dvě čertovské vesnice. Neboť když ďábel vyvedl v poušti pána Ježíše na horu vysokou, pravil k němu: „Toto všecko tobě dám, jenom Štikov a Martinice sobě ponechám!“ A nechává si je až do dneska; proto Štikovští a Martiničtí se o muzikách tak rádi perou. Štikovičtí chodívají v postě do Novopackého kláštera se modlit křížovou cestu, ale jsouce Němci, odříkávají takto: „Jesum Christum zum Pilaten veden, preukrutně Schloga gahn.“

Stať tato čerpána jest ze Sobotkovy kratochvílné historie. Sobotka libuje si ve sbírce té dosti často v podobných „vtipech“, ale z toho nenásleduje, že „Encyklopedie“ musila kde co přijati z oné sbírky. Jiný vtip z téže sbírky čteme v čís. 103 na str. 196:

V Troubkách rok co rok padá sníh na sv. Annu — totiž na její kamennou sochu; nemá chudinka ani deštníku, ani slunečníku, jako Panenka Maria v Ivančicích. O „troubských hřbetech“ známo, jak čekali na blízkém kopečku s hmoždíři a ručnicemi na kometu, chtějíce ji zastřeliti, hned jak se objeví.

Dále se divíme, že „Encyklopedie“ obsahuje také stať o „tanci“ ze sbírky Nerudovy: „Žerty hravé i dravé.“

Podáváme ji tu doslovně, jak ji čteme v čísle 100. str. 118 ad.:

Každý anatom nám řekne, že noha v celém útvaru svém dokazuje, že ji Pán Bůh stvořil jen pro tanec. K vůli němu (!) jsou prsty u nohou ohebny. K vůli němu (!) máme lýtka, aby se noha o nohu neodřela. K vůli němu (!) jest tu celá síť nervů. My bychom o čivách v noze ani nezvěděli, ale jakmile spustí na kruchtě polka, začnou čivy hrát, a my cítíme pocit nejpříjemnější. Můžeme říci, že se cítíme povznášeni vzhůru, k nebesům, že jsme celí prochvělí slastnou pobožností, že tanec je modlitbou. Jen ku slávě Tvůrce krouží se hvězdy a slunce kolem sebe a kroužíme-li my kolem sebe v tanci, následujem jen příkladu těles nebeských. Nejrůznější národové to pochopili a při bohoslužbách svých prováděli tance. Netančil-li David kolem archy úmluvy? Pravím, že dobrý a pilný tanečník je miláčkem božím, čím pilnějším, tím milejším a jen proto povolává nebe nejpilnější, nejneunavnější a nejnáruživější rádo k sobě, aby v odměnu záhy vešli v kraje věčné blaženosti. Může-li nám říci někdo, že kdekoliv kvete přikázaná nám láska k bližnímu tak jako na bále? Že se kdekoliv více miluje, více lidí objímá? Že se někde jinde častěji slyší mluvit o „andělích“, „bohyních“, o „slastech nebeských“ a podobných věcech pobožných? Že kdekoliv jinde může mladý muž ulovit si tak snadno „kus nebe“ pro celou svou napotomní pouť pozemskou? A není právě ženské pohlaví, které se vůbec tak rádo modlí, zrovna proto k tanci vždy také ochotnější než pohlaví mužské, zahrávající sobě rádo na neznabožské? Skutečně, kdo by neuznal, že sál bálový jest naprosto chrámu podoben, nezná už vůbec nic. Jemné parfumy nasycují vzduch místo kadidla a kněží a kněžic je všude plno. Oltáře zvláštního tu ovšem není, ale jen proto, aby se vešlo více modlících a pak ještě proto, že oběť se vykonává na celé prostoře najednou. Jsou lidé posměváčkové, kteří nejsou a nejsou s to pochopit, jak to bude prý s tím z mrtvých vstáním. Kteří nedovedou sobě myslit, jak dovedem pak povstat s těly stkvoucími, krásnějšími než jsou ta, kterými se honosíme v pozemském životě. Kteří posměšně se tážou, jak shledá se pak německý vojín s rukou, kterou ztratil ve Francii, jak anglický s nohou, kterou ztratil až ve Východní Indii, jak člověk jednotlivý jen se všemi svými zuby, které po celý svůj život trousil po světě. Lidé, prosti vší fantasie, jděte do sálu bálového! Ejhle, tam jest již celé vzkříšení. Jak zázračná proměna vůči všednímu životu! Tělo „jako putna“ nabylo najednou štíhlosti zrovna vosí: Mázová noha scvrkla se do žejdlíkového střevíčku. Kde dříve byla smutná fádní plocha, vlní se příjemná kulatost. Drsná, skvrnitá pleť je hladká a bílá, bledá tvář honosí se růžemi. Chudý, žiňovitý vlas proměnil se najednou v celou záplavu kadeří. Květiny vyrážejí z vlasů, ba i ze šatů. Staré panny staly se usměvavými panenkami. Kolozubých v bálovém světě ani není. Hubatost přešla v jemnou, milou zdvořilost. Kostrbatost mužských hlav se proměnila v hladkost a pravidelnost, pohodlnost mužských noh v živou měrnost, neomalenost mužských úst ve svůdný úsměv a v hravé slovo. Ejhle, z mrtvých vstání, rozestkvění lidských těl! Ba, v bálovém sále pochopují se ještě jiné pravdy. Zde teprve člověk vidí, jak chybně pojímána slova: „A chléb svůj v potu tváře své jísti budeš!“ Máme snad pracovat až do potu, pracovat snad hrubě, namáhavě a pak teprve do mozolovité ruky vzíti po krajíci chleba?

Ó nikoliv, tak ukrutně nejsou slova myšlena! Máš jim, člověče, rozuměti jen takto: „nejez dříve, dokud jsi se neroztančil do potu.“ Proto se také nejí, jakmile se na bál přijede, nýbrž teprve v době půlnočního odpočinku, „mezi prvním a druhým oddělením“. Arci, pracovat má člověk také trochu. Pracovitost jest konečně dosti dobrá věc, ale — nevede nás k pracovitosti zase tanec? Kdyby nebylo bálů, mnohá dívka by nevzala po celý rok jehlu a nit do ruky! Ale každý bál vyžaduje, jako sváteční neděle, celých šest předchozích dní pracovních, a při šesti bálech dělá to již třicet šest pracovních dní do roka, což věru dost.

K tomuto vyňatku podotýkáme jen tolik, že by bylo „Encyklopedii“ daleko lépe posloužilo, kdyby ho nebyla uveřejnila. O Nerudovi napsal sám „Čas“, že „v boji s klerikalismem byl hrozný, někdy až cynický a blasfemický, a „Obzor“ připojuje, že kdykoliv o církev katolickou zavadí (Neruda), všelikých ohledů se zříká a jako schvalně neobyčejně sprostým a surovým se stává.“ A co je to jiného, než sprostota, když takovým způsobem a k takovým věcem používá písma sv. a tak posměch si tropí ze sv. náboženství? A proto pryč s takovými výplody z naší literatury, i když pocházejí z péra tolik oslavovaného Nerudy.

Liga +98.

Drobné literarní a jiné důležité zprávy a úvahy.

Svatý Otec Lev XIII. Za příčinou biskupského jubilea sv Otce očekávají se četné vlaky poutníkův do Říma. Dle zpráv dosavadních přihlášeno jest 15.000 poutníkův italských, 18.000 španělských, 14.000 francouzských, 3.000 rakouských, 3.000 německých a 4.000 belgických. Počet poutníkův anglických dosud není znám. Pouze tolik je známo, že pouti súčastní se osoby také z nejpřednějších katolických kruhův anglických; práce přípravné obstarává katolický spolek anglický, v jehož čele stojí vévoda Norkfolksky. Též nekatolíci mohou se pouti súčastniti. — Paní Berta Honorita Palmerová, presidentka damského komitétu při světové výstavě v Chicagu, zaslala sv. Otci dopis s prosbou, aby dovolil zříditi komité katolických dám, které by vystavily výrobky ženského umění, hlavně umění církevního Státní sekretář kardinál Rampolla zaslal pí. Palmerové jménem sv. Otce delší dopis, v němž píše, že sv. Otec podnik ten schvaluje a svolení uděluje.

Jubilejní dar sv Otci. Kapitola svatopetrská v Římě se všemi kapitolami katolického světa dohodla se, aby složivše se koupily pro papežského jubilára zlatý trůn; tyto dny byl už sv. Otci předložen nákres trůnu v slohu gotickém, a sbírkami sešlo se již 300 000 franků; trůn však bude státi půl milionů. — Nová podobizna sv. Otce. Francouzský malíř Chartran maloval podobiznu sv. Otce, jež má býti velice zdařilou a také sv. Otce potěšila. Dovedný rytec Coutry v Paříži vryl podobiznu do mědi, tak že jest k dostání v různé velikosti a ceně za 10 zl., 2 zl. i 5 kr. u knihkupce apošt. Stolice Mittermüllera v Solnohradě.

Sv. Otec o Kolumbovi. Když za příležitosti jmenin sv. Otce shromáždili se kardinálové ku gratulaci, sv. Otec promluvil ku kardinálům o Kolumbovi. Řeč jeho však měla ráz po přátelsku soukromý, nikoliv oficiosní. Sv. Otec pravil, že jest ze srdce rád, že vydal známý list o Kolumbovi, a to ze dvou příčin: někteří z těch, již jsou stulti, quorum numerus est infinitus, vrhli se na Kolumba, aby jeho památku pokáleli. Kdyby byl sv. Otec mlčel, byli by „liberálové“ beze vší pochyby docílili, čeho docíliti zamýšleli, t. j. aby památka Kolumbova, jenž má nepopíratelnou a znamenitou zásluhu o rozšíření katolictví, byla na vždy poskvrněna. Potom byla i povinnost, aby právě sv. Stolice uctila památku Kolumbovu, což se stalo Encyklikou. Dále sv. Otec se zvláštním důrazem vyslovil, že jeho opětné a pečlivé studium o Kolumbovi, jež podnikl dříve, nežli Encykliku vydal, znova jej přesvědčilo o vroucí a hluboké zbožnosti tohoto odvážného plavce. „S důrazem opětujeme,“ řekl sv. Otec, „Columbus noster est. Chceme, aby všecek svět zvěděl, že sv. Stolice Kolumba vysoce ctí a vždy ctíti bude“.

Socialní vyučovací běh. Vůdcové katolíků německých jsou věru mužové velmi praktičtí a činorodí. Sledují od r. 1848., roku to obratu, všechen rychlý vývoj bystrým krokem a zaujímají věrně dle zásad svých v plné zbroji moderní doby a hned ku každé novotě určité stanovisko. Kde by také jinak octnul se katolicismus Německa nejdřív oproti pruskému byrokratismu a škarohlídství, potom oproti Bismarkovým násilnostem a boji kulturnímu! Katolíci němečtí zaujali také zavčas pevné stanovisko oproti „nové moci“ socialní demokracie a stojí na něm již po plných 25 let, vedeni byvše biskupem Kettelerem a pak vůdci středu. Utvářeny podle toho jejich tisk, spolkovnictví a jiné organisace. V Německu se nejen mluví, píše a tiskne, nýbrž jedná současně i pro praktickou denní potřebu. Významný krok učinil v té příčině právě nyní „Lidový spolek pro katolické Německo“ (Volksverein für das katholische Deutschland), jenž byv založen přede dvěma lety na obranu proti socialní demokracii, vzrostl na spolek velmi mohutný a otevře právě v M. Gladbachu „prakticko-socialní běh feriální“. Účelem tohoto běhu čili kursu prázdninového jest prohloubení vědomostí a znalostí socialních časových otázek u všech osob, které povolány jsou k vedení lidu Běh trvati bude od 20. září až do 1. října, a povolaní mužové budou přednášeti v něm o thematech následujících: 1. Encyklika sv. Otce o dělnické otázce. Úlohy duchovenstva v otázce socialní. 2 Socialismus. Dějiny socialní demokracie. Mravní pojmy o socialně-demokratickém názoru světa. Povinnosti a úlohy duchovenstva oproti socialní demokracii. 3. Důležité zásadní otázky z práva přirozeného (poměr státu a společnosti, státu a rodiny, odůvodnění práva vlastnického atd). 4 Otázka agrární. Selské spolky, spořitelny a záložny. 5. Otázka živnostnická. 6 Otázka dělnická. Ochrana dělnictva. Pojišťování dělnictva. 7. Zařízení pro dobro dělníků v továrnách. Dělnická obydlí. 8. Spolky pro dělníky, dělnice, mladistvé

dělníky, útulny pro dělnice, školy domácnostní. Spolky tovaryšů a učňů. — Spolky služebných, spolky matek. 8. Křesťanská dobročinnosť, úlohy a organisace jejich. Charita a péče o chudé. — O věcné a zajímavé pojednání o všech těchto thematech jest postaráno co nejlépe. Budouť přednášeti m. j. pánové: Dr. Karel Bachem, říšský poslanec z Kolína, zemský rada Brandts z Düsseldorfu, kanovník Dr. Braun z Würzburku, Dr. Bruell, profesor náboženství z Gladbachu, Dr. Jäger ze Špýru, prof. Dr. Alois Schäfer z Münsteru, rektor Schlick z Kolína n. R. Denně konány budou tři přednášky. Večer budou o zajímavých otázkách volné rozpravy.

Křesťanské milosrdenství. Bratr Albert a jeho bratří terciáři sv. Františka. Tento veliký muž, rodem hrabě, daroval všechen svůj hojný majetek chudým, oblékl na se s dovolením řádu františkánského hrubý habit a zařídil útulek pro vagabundy a podobnou třídu. Jest to několik domků v Krakova, kde najdou nocleh všichni, kdo buď práce nemají anebo z bídy nemají bytu. Průměrně přechovává se v zimě tím způsobem 250 mužů, kteří dostanou stravu zadarmo. Znají-li a najdou-li práci, mohou ve dne pracovati a na noc se vrátiti, neznají-li a nenajdou-li práce, pletou košíky a dostávají za ně plat. Tak mohou tam býti tři měsíce. Br. Albert má k pomoci asi deset bratří, kteří se tomu povolání všichni obětovali. Bratří žijí s vagabundy a chuďasy jako praví jejich bratří, jedí s nimi totéž, co oni, modlí se s nimi, učí je katechismu, baví se s nimi a posléze stráví s nimi i noc ve společné spárně. Totéž, co bratří, činí i sestry se 250 ženskými. Oddělení mužské a ženské, jakož i bratří a sestry, jsou zcela odděleni, jediný bratr Albert nad nimi dohlédá. A odkud berou se peníze k tomu? Ve dne dva bratří jezdí s vozíkem po Krakově a sbírají potraviny; sestry chodí po domech a žebrají o peníze. Věru takového něco nedokáží socialisté. Nyní se vážně pomýšlí na to, aby se i věznice městská odevzdala bratru Albertovi.

Mrtvá ruka. Uherský primas Vasczary zřekl se ve prospěch stavby železného mostu blíž Ostřihoma důchodu z dosavadního mostného, kteréž obnáší 7000 zl. ročně.

Pravý lidumil. Jak mnoho dobrého, ano, velikého může v životě svém vykonati jediný muž, vidíme nejlépe na zvěčnělém kardinálu Manningovi. V posledních dvaceti letech bylo k jeho podnětu a pod jeho správou zřízeno 4200 kostelův a kaplí, 90 klášterů, 322 ženských řádových konviktů, 9 kněžských seminářů, 10 kolejí, 30 dělnických společenstev a skoro 100 dobročinných ústavů. Manning založil také spolek k potlačení opilství, který čítá přes 100.000 členův, a účastnil se horlivě při každém dobročinném podniku londýnském. Všeho jmění, jak známo, zbylo po církevním hodnostáři tom celých 40 krejcarů

Linecký sjezd a krásná literatura. O sjezdu byla přijata tato resoluce: „Uvažujíce velký vliv, jejž belletristická literatura na časné i duševní dobro všech tříd lidské společnosti vykonává, uvažujíce, že daleko větší díl této literatury nachází se v rukou našich nepřátel, a od nich jako nebezpečná zbraň jest používána, aby víra, mravy, vlastenecká láska a společenský pořádek byly podkopány, pokládá přítomný sjezd katolíků za potřebné a žádoucí: 1. aby každý katolík měl to za povinnost svědomí a věc cti, špatné, z rukou protivníků vyšlé knihy nikam nepřipouštěti; 2. duchovní správcové, denní i literarní listy nechť to pokládají za jednu ze svých nejvznešenějších úloh, před špatnou četbou varovati a křesťanské, ušlechtilou literaturu rozšíření zjednávati; 3. sjezd katolíků uznává v katolických knihovnách spolcích jeden z nejvýbornějších prostředků k rozmnožování a rozšiřování dobrých spisův a vypravování, má tvoření se místních spolků za vhodné a klade všem katolikům na srdce, spolků těch se účastniti; 4. právě zasedající shromáždění katolíků nechť uvede v život vlastní kolegium censorů s tou úlohou, aby zjevy v oboru belletristiky sledovalo, zkoušelo a výsledek zkoušky v periodických listech oznamovalo; 5. katolíkům nakladatelům doporučuje se co nejvřeleji zvláštní zřetel na vydávání skutečně dobrých, mravopočestných a zvláště také lacinějších výpravných spisů pro mládež; 6. zvláštní péči a svědomitosť vyžaduje sjezd katolíků od skladatelů a nakladatelů katolických kalendářů, aby tyto výpravou, illustracemi a obsahem mohly býti pokládány za vzorné; všemi prostředky pak má se zabrániti zavlečení kalendářů závadných a nebezpečných.“

Smutné poměry ve Francii. Přese vši shovívavosť a náchylnosť Lva XIII. ku vládě francouzské nepřestává tato pronásledovati řehole, kde jak může. Posledně odkázala bohatá slečna Mèrelova milosrdným sestrám sv. Vincence z Paula v Guerche 70 000 franků na sirotčinec, a kromě toho 20.000 fr. na vydržování sirotčince. Avšak ministr spravedlnosti odkaz prostě zrušil. — Zprávu tuto přinesl republikánský „Temps“ zastrčenu mezi různými maličkostmi. Naproti tomu radikální „Le Jour“ přináší dopis M. Cn Laurenta, horlivého to republikána,

v němž mezi jiným stojí: Co pak asi ubozí sirotci v Guerche panu ministrovi udělali, že zapověděl v jejich jméně milosrdným sestrám odkazy přijati? Tohle již není ukrutnictví, to je již „bêtise“ — pitomost.

Solnohradský katolický spolek přátel dítek má 26.376 členův; účelem spolku jest pečovati o katolické vychování mládeže.

Pomník Panny Orleanské. V Baucoulerers ve Francii začali stavěti pomník Johanně d'Arc, jež má býti vyhlášena za blahoslavenou. Hlavním podporovatelem pomníku jest Verdunský biskup Pagis.

V pravdě časové. Bylo to ve dnech 28—31. srpna r. 1892. Záhy v době ranní viděti Karlovou ulicí na Smíchově ubírati se ku klášteru kongregace Nejsvětějšího Srdce Páně zástup učitelek českých. Některé, jež byly přichvátaly ze vzdálenějších končin vlasti i z družné Moravěnky naší, za dnů těch ze zátiší klášterního vůbec ani nevyšly. A co vedlo a svedlo v úkrytu tom posvátném více než půl sta učitelek československých?

Aj, přišly, — aby veřejné a slavné podaly osvědčení, že hlásí se ku praporu Ježíše Krista, že nelze jim souhlasiti se šířící se lhostejností, vlažností a obojetností ve svatém náboženství, přišly dosvědčiti skutkem, že cítí se a chtějí býti živými a činnými členy matky své: Církve katolické. Přišly, aby exerciciemi obnovily v sobě a sesílily ducha křesťansko-katolického, vědouce dobře, že v tomto a tímto posvěcením svým platnou službu prokáží jak církvi tak i vlasti své. A po dnech cvičby svaté rozešly se jasajíce v srdcích svých s Marií Pannou Neposkvrněnou: „Velebí duše má Hospodina a plesá duch můj v Bohu, Spasiteli mém!“ A Bůh dá, že se té setby, která v době tak posvátné vzklíčila v srdcích jejich, vzroste tábor statečných učitelek katolických a že sesílí se rokem každým, by konečně zjevno bylo, že nevyhynula svatá víra v srdcích vzdělaných, ale že dcery české hlásí se k té víře Ludmily, Milady, Anežky, Dúbravky, a že k této víře a té bezúhonnosti mravní svatých patronek svých vésti chtějí drahé duše sobě svěřené. A tomu dílu nebude a nemůže scházeti požehnání Nejvyššího.

Aug. Rozsypalová.

Právě vyšel: Kalendář Duchovenstva Česko-slovanského na rok 1893. Ročník IX. Rediguje Dr. Karel Vondrušek. S podobiznou a biografií Mnsgr. Dra. Fr. Seraf. Hrádka. Jediný tento kalendář duchovenstva česko-slovanského obsahuje mimo přemnohé prakticky upravené a potřebám majetníka plně vyhovující části kalendářní též nejvýše časový článek Dra. Vondrušky „Kdo může míti největší vliv na smýšlení našeho studentstva,“ podrobný a úplný schematismus duchovenstva všech diecésí Čech a Moravy, jakož i vhodné tabulky, poznámky a j. p. 300 stran praktického kapes. formátu. Cena výtisku vázaného v plátně 1 zl. 20 kr. i poštou. Zakoupiti nebo objednati lze v kterémkoli knihkupectví v Praze i na venkově, ale zvláště každou zakázku po zaslání obnosu předem poštovní poukázkou pečlivě vyřídí nakladatelství Jos. R. Vilímka v Praze, Spálená ulice č. 13. n. Tento kalendář jest nevyhnutelnou potřebou každé redakce, knihkupeckého závodu a svým přehledem a praktickým zařízením jest dobrou pomůckou zvláště duchovenstvu, pročež jej z plna srdce všem čtenářům Vlasti ku koupi doporučujeme.

„Náš Domov“. Sledujeme s opravdovým zájmem každé nové číslo „Našeho Domova“ a vyznáváme rádi, že tento nový obrázkový časopis moravský zajišťuje si krok za krokem přízeň našeho lidu. Měli jsme často již příležitosť mluviti se čtenáři „Naš. Domova“, a slyšeli jsme vždy úsudek pochvalný, což jest zajisté důkazem, že se redakce snaží svědomitě, podávati lidu četbu dobrou a obrázky pěkné. Zvlášť úsudek čtenářů z lidu zní velmi příznivě, což jest vždy dobrým znamením, že jest list psán skutečně pro lid, populárně. Doporučujeme tudíž co nejvroucněji „Náš Domov“ přízni duchovenstva, učitelstva a vůbec čtenářstva nejen na Moravě a ve Slezsku, nýbrž zvlášť u nás v Čechách, kdež časopis tento jest dosud málo znám. Jest to časopis, který může naše kněžstvo a učitelstvo s velkým prospěchem mezi lidem co nejhojněji rozšiřovati, časopis katolický, zábavně-poučný a obrázkový, jenž se právem zamlouvá svým dobrým obsahem i svou lácí. Vychází 1. a 15. každý měsíc, a předplácí se ročně pouze 2 zl. 40 kr. Redaktorem jest Jos. Vévoda, kaplan na Nové Ulici u Olomouce. Adresovati lze objednávky krátce: „Náš Domov,“ Nová Ulice — Olomouc.

Slavičanský J. M.: **Vlk Krampotů.** Valašská povídka z roků čtyrycátých. — V Praze, nákladem časopisu „České zájmy“. Cena 40 kr. — Neveliká jest knížečka, o níž v řádcích těchto referujeme, ale tak bohatá materiálem, že odborníky překvapila. Motivem celé povídky jest životopis valašského člověka,

prostého čeledína, později „pašera“. Povídka tato však více řaděna bude mezi díla vědecká, než do belletrie. Jsouc všecka vyprávěna dialektem valašským, jest bohatým zdrojem pro dialektologii. Nejen slova, celá úsloví překvapují svou novostí. Spisovatel „Moravské dialektologie“ prof. Bartoš litoval, že nevyšla povídka tato před vydáním „Mor. dialektologie“. Avšak nejen pro filologa má práce tato velikou cenu, i pro folkloristu stává se poučením. Naučí se tu znáti nejen řeč lidu valašského, nýbrž poznává také jeho život, útrapy i snažení. Dočítáme se tu o valašské chalupě, o životě pašeráků, krátce popsánu nalézáme tu i svatbu s obyčeji a zvyky, od pouhého „řečňování“ až do „stínání kohouta“.

„Vlk Krampotů“ jest práce neobyčejného druhu. Takovou vesnickou povídku literatura naše posud neměla: zásluha o zavedení tohoto druhu patří autoru a redakci „Českých Zájmů“.

Dítko Marianské. Napsal Chr. Reid. Z angl. přeložil Al. Koudelka. (Več Zábavy pro r. 1892. č. 2.). Do Clarendonu v jižních státech Atlantických přišla do bohaté rodiny Leighů sirotek Marie Rénée. Rodina Leighů patřila k církvi anglikánské, Rénée byla horlivou katoličkou. Byla to dívka příjemná, vzdělaná a ve víře neoblomná. Ihned ku zděšení rodiny, u níž bydlela, ujala se opuštěných katoliků v Clarendonu, vyučovala jejich děti, navštěvovala nemocné a vystavěla ze svých prostředků katolický chrám. Obrátila několik nemocných na víru katolickou, ba sám nejváženější člen anglikánské obce, Stanmore, přičiněním jejím přijal víru své učitelky. Její krása uchvacovala muže, její něžnost budila úctu u samé hlavy Leighů, a její ctnosti zjednaly jí vážnost celé osady. Nakazivši se Rénée u těžce nemocné dívky, zesnula v mládí, v květu nevinnosti, odkázavši Stanmorovi veškeré jmění, aby je vynaložil v jejím duchu k dobrým účelům. Je to četba zdravá, povzbuzující, zuslechťující.

Dělnických Novin vyšlo 1. září roč. II. číslo 1. V čele s nadpisem: „Na prahu II. ročníku“ rozvinuje redakce program socialní demokracie a program křesťanských sociologů, kterým se chce redakce říditi. Druhý článek: „Návod, jak si třeba počínati při zakládání různých spolků“ z péra Tom. Škrdle odpovídá různým dotazovatelům, kteří si přejí znáti postup prací při zakládání katolických jednot. Zdravotní hlídka jedná o tuberkulose u kamenníků. Feuilleton: „Pamatujte na konec“ uvádí nás v městečku H. do socialnědemokratického spolku „Volnost“, jenž se radí, jak se mají mezi lidem rozšiřovati socialnědemokratické listy a brožury. Dopisy z Říma a z Berlína, zprávy z celého světa, různé zprávy, zprávy spolkové, literatura a směs zakončují bohatý obsah 1. čísla. Prvním číslem zavádějí se do „Děl. Novin“ jako novinky: *a*) zdravotní hlídka, *b*) směs (hlavně žerty pěstující) a *c*) v insertní části „malý oznamovatel“, kdež mohou katoličtí mistři za nepatrný poplatek hledati pomocníky a katoličtí tovaryši práci u mistrů. Zvláštních výhod poskytuje se těm, kteří „Děl. Noviny“ odebírají.

Na „Děl. Noviny“ předplácí se ročně (Žižkov u Prahy č. 505.) 1 zl. 60 kr., půlletně 80 kr., čtvrtletně 40 kr. Na 5 ex. dává se šestý zdarma. Každého prvního v měsíci budou míti „Děl. Noviny“ půlarchovou přílohu. I vyzýváme čtenářstvo k hojnému odebírání a předplácení, o to prosíce, aby odběratelé přesně udávali, zdaž zasýlají předplatné na I. nebo II. ročník. To jest pro administraci velice důležité.

Nový literarní boj vypukl mezi Prahou a Brnem o tak zvanou moravskou kritiku, která jest mnohým velice nepohodlnou jako každá kritika vůbec. Příčinu zavdal p. J. Kvapil — prý co „alter ego“ p. Vrchlického — proti „Literárním listům“, které nezůstaly dlužny odpověď. Do toho se vmísila brněnská „Niva“, jež se postavila na stranu Kvapilovu. Boj vznikl odtud, že „Lit. l.“ šlehly nedávno do veršů jistého mladého poety, a p. Kvapil, cítě za celou mladší básnickou generaci p. Vrchlického, počal tepati „škůdnickou“ moravskou kritiku a vytýkati Moravanům, že vlastně na poli literarním ničeho neprovedli atd. Ponechávajíce spor stranou, všimněme si některých při tom věcí. „Hlas nár.“ přinesl dopis, že moravská kritika jest vlastně česká, protože tam přispívají dopisovatelé z Prahy. Také při sporu tom jsme poznali náhled mladší generace spisovatelské, že kritika jest pouhou negací a přestati by měla. Místo ní dlužno uveřejňovati co kdo napsal, jaký to ve veřejnosti udělalo „šum“ atd. Také se v boji tom ukázal „moderní“ povídkář p. Šalda, který se svojí pov. „Analysou“ docela pohořel. Chtěl býti „hlasatelem symbolismu“ jak dí „Plzeňské l.“, aby se totiž každý pravého děje se spousty epithet a cizích slov dohádal. Vytříbí-li si páni náhledy, snad i z toho literarního boje něco dobrého pro písemnictví vzejde. Doufejme! **d.**

Výbor spisů pro mládež a lid německý podáván v theologickém listě „Quartal-Schrift“ r. 1892. V ročníku letošním s mravenčí píli Jan Langthaler

podává I „Vypravování dějepisná pro obecný lid“, II. „Časové a socialní romány“, III. „Novelly a povídky rozmanitého obsahu zvláště pro vzdělané kruhy“. Při každém spisu jmenován spisovatel, krátká poznámka o něm, popis knihy dle stran, svazků, vydání a ceny, krátký obsažný úsudek a doporučení. Proč jest u věci tak důležité otisk zapovězen, nelze poznati. Následující sešit pojednává o literatuře pro mládež a o knihách darovacích. K tomuto výběru, jak sběratel dosvědčuje, zavdalo podnět rozhodnutí socialní demokracie v Erfurtu, kde bylo členům za povinnost uloženo k mládeži přihlížeti, by se jí dostalo knih, v nichž by zábavným způsobem duch a cit probouzen byl pro socialismus. Proto pořadatel vybírá řadu knih, v nichž by se tomuto nebezpečí předešlo a mládeži byly podávány knihy, kde by otázka socialismu na základech křesťanských byla pojednána. Řada knih podobného směru jak pro útlou tak i dospělejší mládež jest v jazyce německém dosti obsažná. K pojednání tomu připojuje dodatky k literatuře pro mládež vůbec, a to dle jednotlivých knihoskladů. (Zde se zmiňuje pochvalně o Steinbrennerovi ve Vimperce, jeho kalendářích a „Soldatenfreund für das österreichische Militär“, kde má vše „moment náboženský“.) V následujícím pojednání týž horlivý posuzovatel poznamenal knihy pro studující dospělou mládež a dospělé především měšťanských a vzdělaných kruhů. Na osmi stranách nejhustšího tisku shrnut material pro knihovny příhodný, a dodatky jistě budou ještě následovati. I v české literatuře dějí se pokusy v podobném směru, jak se čtenáři tohoto čís. listu při každém čísle mohou přesvědčiti, a jak učinila i „Hlídka literarní“ na Moravě, by měli pořadatelé knihoven vhodný výběr nezávadných knih pro lid. O knihy pro mládež pečuje učitelstvo na základě známého vysokého nařízení. d.

V inseratech „Humorů“, „Národních L.“ a jiných, paroduje Jan Kolář, fotograf na Kr. Vinohradech“, text Písma sv.: „Nechte maličkých přijíti ke mně! Něžným matinkám dovoluji si uctivě oznámiti, že zařídil jsem atd.“ Zdali na toto biblické oznámení více „miláčků“ se dá fotografovati, nevíme, ale že by jednoduchý inserát a pěkné fotografie i bez parodie účinkovaly u lidí rozvážných, jest na bílé dni. d.

„Zábavné Listy“, list věnovaný lidu, v č. 21. (r. 1892.) stať: „Z milostných pamětí krále Milana“ dle autentických pramenů napsal Jindřich B. Volně zpracoval Karel Benda. O Milanových kouscích čteme dost v denních listech, humoristických časopisech a jinde až do nechuti. Vážný celkem list pro lid mohl býti ušetřen před podobnými pikantnostmi, jak Milan rozumí manželské věrnosti, kolik má na svědomí smutných existencí ženských, jak podváděl dívky a byl jimi podveden a ošizen. To se hodí do pikantních listů, jež v jazyce německém vycházejí, ale ne do seriosního listu pro český lid. d.

Obzor, časopis belletristický v Brně. Vychází dvakráte měsíčně a stojí ročně 2 zl. Číslo 15. a 16. 20. srpna t. r. najednou vydané má tento obsah: P. Robert de Nobili (Max. Weinberger) — Dějinný rozvoj nihilismu na Rusi (Jos. Hodinář) — O vlivu věd lekařských na obecný duševní názor národa (Jos. Hrubý) — Ze zvyklův a obyčejů valašských (M. Václavek) — Lukian „stundista“ (L. Pohorská) — Potkalo ji štěstí (V. Kosmák) — Za půl roku (J. Karásek) — O nanebevzetí P. Marie (Vl. Šťastný) Literatura. „Obzor“ vychází již 15 rok redakcí kons rady Vl. Šťastného a vyniká povždy vybraným obsahem, tak že jest v hojném počtu (povídá se, že má 4000 abonentů) na Moravě, ve Slezsku i v Čechách rozšířen. V naší žižkovské knihovně sv. Vincence jest „Obzor“ hledaným časopisem, a všecky jeho ročníky kolují stále mezi čtenářstvem, kterýžto hlas lidu stvrzuje v plném znění naši chválu. Redaktor „Vlasti“ zavedl „Obzor“ ještě jako alumnus do pražského semináře, kdež před tím nebyl odebírán, fedroval jej později v „Čechu“, zabezpečil si jeho přízeň před vydáváním „Vlasti“ a snaží se dosud a vynasnaží se i budoucně, aby oba listy ruku v ruce ku předu kráčely a zájmy církve a náboženství společné hájily. Čechy potřebují Moravy, a Morava Čech; v jejich svornosti je síla, v jejich rozdrobenosti spočívala by mdloba obou.

Po cestách bludných. Tři obrázky ze života vězeňského. Napsal Jos. Kousal, farář v Keblově. Tiskem a nákladem Cyr.-Methodějské tiskárny. Cena 40 kr. Pan spisovatel vykreslil tři obrázky ze života vězeňského. Týž byl po delší dobu duchovním správcem v Borech a ředitelem ústavu v Kostomlatech u Bilíny, i jest přirozeno, že jako praktický znalec mluví ze zkušenosti a ne z fantasie, a že tudíž obrázky jeho mluví k srdci a jsou varovným hlasem před životem lehkomyslným.

Římské upomínky na naši vlast. Sepsal Karel Eichler, bývalý kaplan Animy v Římě, nyní katecheta v Brně. V Brně 1882. Nákladem vlastním. Stran

48. Cena i s poštovní zásylkou 35 kr. — Knížečka neobsahuje vzpomínek spisovatelových na Řím, nýbrž předvádí upomínky samého Říma na vlast naši. Vypravuje o chrámu sv. Klementa, kde byl sv. Cyrill pochován, o kostele sv. Jeronyma, kde se nalezá značný jeho ostatek, o obraze sv. Veroniky, který apoštolové slovanští do Říma věrojatně přinesli, o obraze jejich ve Vatikáně, o stopách sv. Vojtěcha na Aventinu a jeho ostatcích u sv. Bartoloměje, o oltáři sv. Václava a sv. Petra ve Vatikáně a jeho obraze v Trastevere, o upomínkách na Karla IV., otce vlasti, o českém hospici, o české kolleji, o německém hospici Animě, o hrobě arcibiskupa pražského Jana z Jenštejna, o památkách na bitvu Bělohorskou, o hrobce posledního Slavaty a pomnících Svatojanských. Z obsahu toho patrno, že knížka bude zejména Čechům velmi vítanou.

---

†

Bedřich kardinál Fürstenberg.

V sobotu, 20. m. m., stihla do Olomouce truchlivá zvěst, že Jeho Eminence nejdůst. pan kardinál olomucký na svém letním sídle na Hukvaldech u věku 79 let v Pánu zesnul, zaopatřen byv svátostmi umírajících.

Lantkrabě Bedřich Fürstenberg narodil se 8. října roku 1813. Gymnasiální studia konal soukromě, zkoušky pak složil v Budějovicích. Také filosofický kurs absolvoval soukromě a složil pak zkoušky ve Vídni. Theologii studoval veřejně ve Vídni v arcibiskupském semináři. Již po absolvování prvního ročníku theologie zvolen byl za kanovníka olomucké kapitoly a r. 1832. dne 28. října byl instalován. Jsa 22 roků stár vysvěcen byl jako diakon a jelikož neměl kanonického stáří, musil rok čekati, než mohl býti vysvěcen na kněze. V tom čase složil theologická rigorosa. Dne 14. října 1836. byl ve farním kostele ve Watře (v Dol. Rakousku) od svého strýce arcibiskupa Schwarzenberga vysvěcen na kněze a stal se kaplanem v Olomouci. Roku 1839. stal se farářem v Harbachu na patronátu Fürstenberském v diecési svatohypolitské. Roku 1842. menován byl asesorem olomuckého konsistoria a roku 1843. proboštem kroměřížské kolegiátní kapitoly. Koncem r. 1849. přestěhoval se jako kapitulár do Olomouce. O Velikonočních svátcích r. 1853. zemřel tehdejší arcibiskup olomucký baron Sommerau. Dne 6. června téhož roku konala se volba nového arcibiskupa. Teprve při druhé volbě dostal Fürstenberg absolutní většinu hlasů. Dne 27. července téhož roku byl od papeže Pia IX. prekonisován a dne 4. září od svého strýce Schwarzenberga, jenž se mezi tím stal arcibiskupem pražským, za arcibiskupa posvěcen a 8. září slavnostně intbronisován. Byl členem panské sněmovny i moravského sněmu, od r. 1853. tajným radou. Dne 12. května 1879. jmenován byl kardinálem. Dne 14. října 1886. slavil své 50leté kněžské jubileum.

Poslední vůle zesnulého vzbudila všude veliké nadšení a slouží zesnulému k nehynoucí památce a církvi k veliké cti, pročež ji zde doslovně uveřejňujeme: „Ve jménu Nejsvětější Trojice † Boha Otce † Boha Syna a † Ducha Svatého. Amen. Poněvadž život lidský úplně je v rukou Božích, smrť sice jista, ale den a hodina její nejisty, sepsal jsem já, Bedřich kardinál Fürstenberg, arcibiskup olomucký, pamětliv jsa této pravdy v čas, a ač churav jsa, přece při úplných schopnostech duševních a po zralém uvážení tuto svou poslední vůli, již jsem sám celou vlastnoručně sepsal, svým jménem podepsal a pečetí opatřil, i má ona jako má poslední vůle platiti i má býti provedena, leč bych v pozdější době učinil snad jiná opatření, avšak prohlašuji, že tato bezpodmínečně pocházeti by musila z doby pozdější.

I. Svou duši doporučuji Bohu a Jeho milosrdenství i nábožným modlitbám svého diecesanního kněžstva, všech zbožných věřících, jakož i svých příbuzných. Snažil jsem se ovšem vždy, abych dle nejlepších svých sil co nejlépe vyhověl svým povinnostem s takovou zodpovědností spojeným, abych dle své možnosti a svého poznání pracoval na duševním i dočasném blahu péči a starosti mé svěřených, a tu prosím snažně, kdybych přes to někomu byl ublížil, nebo někoho snad zneuznal, aby mne v tom, maje zřetel k lidské slabosti, již přece všichni jsme podrobeni, omluvil a mně s duševní láskou odpustil, jakož i já každému z celého srdce odpouštím.

II. Mrtvola má ať se neotevírá, ale jak toho je třeba, ať se konservuje a přeji si, aby byla v kapli (křestní) pod vysokou věží na místě mnou naznačeném pohřbena.

III. Nad hrobem ať na stěně postaví se pomník z mramoru nebo bronze, podobný pomníku biskupa Marka.

IV. Chudým olomuckým ať se hned v den mého pohřbu vyplatí 500 zl. a chudým kroměřižským 300 zl. z mé příruční pokladny.

V. V den mého pohřbu a po čas mého vystavení ať se slouží 100 mší sv. od chudších duchovních, jimž se má za to dáti po 1 dukátu ve zlatě, kterézto dukáty pod příslušným nápisem jsou v mé pokladně.

VI. Universálním dědicem svého jmění ustanovuji chudé, a to tak, že bude mému nástupci příslušeti správa tohoto jmění a rozdělování ročních úroků, a je to má vůle, aby tento správu tohoto jmění převzal a rozdělování prováděti dal, jakož to i mou vůlí, aby jen chudí z Moravy byli podělováni, poněvadž celá jistina původ svůj má jen na Moravě, a přeji si, aby zvláště chudí z Olomouce, Kroměříže a z ostatních panství arcibiskupských podělováni byli.

VII. Dále poroučím pro spásu duše své: *a)* na výročí v olomouckém dómě s konduktem bez officia 3000 zl., *b)* na výročí v kroměřížském kolleg. chrámu Páně s konduktem bez officia 2000 zl., a dále *c)* ať každý kanovník v Kroměříži slouží po 1 mši sv., začež určuji obnos 5 zl., tedy pro 8 kanovníků a 4 vikáře t. j. kapitál 1200 zl., *d)* na 1 mši sv. v zámecké kapli ve Vitře 200 zl., *e)* na 1 mši sv. ve farním chrámě v Harbachu a za přímluvu 300 zl. kapitálu (obě ať se s kazatelny ohlásí); *f)* na 1 mši sv. v kostele ve St. Vitře za mne a † mé rodiče a bratry i sestry 400 zl. jistiny. Tato výročí a mše sv. ať, pokud to možno, slouží se v den mého úmrtí.

VIII. Dále poroučím: Veškerému služebnictvu, t. j. komorníkům, lokajům, veškerým štolbům, ženským sloužícím a vrátným celoroční služné. Dále: *a)* komořímu Hříbkovi 2000 zl.; *b)* služebníku Orlovi 600 zl, *c)* pokojnému Scheiterovi 600 zl.; *d)* kličnici v Kroměříži 2000 zl., *e)* vídeňskému vrátnému 600 zl.;

IX. klášteru ve Frýdlandě 10.000 zl., klášteru v Přestavlkách 5000 zl, klášteru v Nezamyslicích 1000 zl., klášteru Uršulinskému v Olomouci 2000 zl.;

X. mým oběma ceremonářům po 2000 zl., tedy celkem 4000 zl.

XI. Svému nástupci v arcibiskupství *a)* doporoučím svůj dům v Olomouci na Dolním náměstí i s tiskárnou, *b)* dále doporoučím arcibiskupství veškeré své pontifikálie, prsteny a náprsníky, *c)* krajky na albách, *d)* veškeré kostelní náčiní, kalichy (vyjímaje dva — viz níže), *e)* veškeré mně patřící stolní stříbro, *f)* veškerý nábytek jak v Olomouci tak v Kroměříži a na Hukvaldech, pokud mně náležel a pokud již arcibiskupství nepatřil, *g)* dále doporoučím arcibiskupství mramorové sochy v Kroměříži; poprsí papeže Pia IX. a Pia VII. v Olomouci.

XII. Svému metropolitnímu chrámu v Olomouci doporoučím ostatky svatých v mém klekátku v Olomouci i s ostensorií.

XIII. Ornát od mých příbuzných vyšívaný, jakož i kasuli od těchže příbuzných vyšívanou poroučím zámecké kapli ve Vitře, nebo jiným kostelům podle uznání mého bratra Josefa a dvou neteří, Terezie a Gabriely Fürstenbergových.

XIV. Kalich, jejž jsem ke svým prvotinám od Její Veličenstva † císařovny obdržel, poroučím kapli ve Vitře a kalich, jež jsem od † svých předků obdržel, poroučím kostelu v Harbachu.

XV. Svému bratrovci Jos. Bedřichovi lantkraběti Fürstenbergovi poroučím svůj dům ve Vídni s tím ustanovením, že v něm mému bratru Josefovi až do jeho smrti ponecháno býti má bydlení; též poroučím mu ženevské kapesní hodinky, jež jsem vždy nosil.

XVI. Své neti Louise hr. Rechbergové poroučím 10.000 zl.

XVII. Svému bratrovci Edvardu Egonovi Fürstenbergovi poroučím veškeré své mince i se skříní, v níž tyto jsou uschovány.

XVIII. Ndp. *a)* kap. děkanovi a světícímu biskupovi poroučím kříž s hyacinty a démanty, *b)* ndp. proboštovi hr. Pöttingovi prsten s rubínem a desíti velkými démanty, *c)* vdp. kustodovi na dómě ryt. Hollemu prsten s velkým opálem a malými démanty.

Konečně ustanovuji na konci, by památky mezi mé bratry, sestry a příbuzné dle přiloženého seznamu byly na upomínku na mne rozděleny.

Tak stalo se v Kroměříži, dne 24. května 1890., (počato dne 22., skončeno 24. května 1890.).

B. kardinal Fürstenberg,
kn.-arcibiskup olomucký.

XIX. Za vykonavatele poslední vůle žádám bratra svého Josefa Egona Fürstenberga a vdp. probošta kroměřížského msgra. J. Weinlicha, kanovníka olomuckého, a žádám je, aby dle nejlepšího svého vědomí o splnění této mé poslední vůle se zasadili.

XX. Za rozdělení památek na mou osobu mezi mé příbuzné prosím svou milou sestru Gabriclu, markr. Pallavičini, za kterýmžto účelem přiložena zapečetěná prosba a seznam památek.

Tak stalo se dne 24. května 1890. — a sepsal, podepsal a svou pečetí opatřil jsem tuto poslední svou vůli zcela vlastnoručně.

B. kardinal Fürstenberg,
kn.-arcibiskup olomucký.

Prohlédl znovu dne 18. května 1891. a úplně schválil

B. kardinál Fürstenberg,
kn.-arcibiskup olomucký.

(Zasláno.)

V posledním čísle (11) „Vlasti“ uveřejnil p. farář Tom. Houška ze Zbyuic, na jehož osadě bydlím v Hrádku, že ho o to pan redaktor „Vlasti“ Tom. Škrdle požádal, jména přátel a příznivců mých, kteříž ku kněžským druhotinám dne 31. července blahopřejnými dopisy, telegramy a jinými projevy mne poctili. Přemnohým jsem již sdělil dík vroucí a upřímný — buďto psaný anebo na zbožném obrázku tištěný. Však není mi možná, abych tak poděkoval všem, že síla moje slabá k tomu nevystačí, o čemž jsem se právě přesvědčil, ublíživ si přílišným namáháním opět na zdraví. Proto osmělím se ulehčiti si dikem ve „Vlasti“, a to především díkem těm přátelům a příznivcům, již s Družstvem „Vlasť“ jsou v bližším spojení a srdečné a dojemné listy mi zvlášť zaslali.

K nim patří:

Pan Dr. Rud. Horský, předseda Družstva „Vlasť“,
Pan Kar. Ulrich, místopředseda Družstva „Vlasť“,
Pan Tom. Škrdle, redaktor časopisu „Vlasť“,
Pan Vác. Špaček, redaktor „Rajské Zahrádky“,
Pan Tom. Jiroušek, redaktor „Dělnických Novin“,
Slavný výbor „Kroužku historického v Praze“ a
Slavný výbor „Marianské kongregace u sv. Ignáce v Praze“, jež stkvostnou adresou v atlasových krásným monogramem ozdobených deskách mne vyznamenala.

Dále dík vzdávám:

Za básně: Ve „Vlasti“ od p. B. M. Kuldy, od p. Al. Potěhníka, od p. Jos. Řezníčka, od p. Jana Klabažny, od p. Jos. Flekáčka a od p. C. M Švece; v „Blahověstu“ od p. Pr. Zaletěla; v „Obzoru“ od p. Vl. Šťastného a v „Museu“ od p. Sigm. Boušky.

Za podobizny: Ve „Vlasti, Blahověstu, Museu, Rajské Zahrádce, Poslu z Budče a Našem Domovu“.

Za rozličná pojednání, úvahy a životopisy: V „Blahověstu — řeč prof. Dr. M. Kováře při slavnostním večeru spolku katolických akademiků, — Museu — životopisná črta od J. K. a literarní studie od K. Bartovského, — Rajské Zahrádce, Poslu z Budče, Našem Domovu, Čechu, Hlasu Národa, České Politice, Večerních Novinách, Obzoru, Vychovateli, Hlasu Brněnském, Našinci, Opavském Týdenníku, Dělnických Novinách, Polabských Novinách, Českém Jihu, Poslu od Čerchova“ atd.

Spolu budiž také dík pánům redaktorům: „Posla z Budče, Našeho Domova, Večerních Novin, Hlasu Brněnského, Našince a Českého Jihu — Lud. Strahlovi, Jos. Vévodovi, Jos. Kratochvílovi, Ad. Růžičkovi, Al. Jiříčkovi a Mil. Vachkovi“ — za jejich laskavé dopisy.

Zajisté víc jsem byl oslaven, než jsem se nadál a než jsem zasloužil. Dejž Pánbůh všem, kdož k tomu přispěli jakýmkoli způsobem, oč se k Němu modlím, aby šťastně a dlouho žili, ze stálého zdraví, z hojného zdaru svého působení, z mnohých a velkých zásluh svých vlastních i odměn za ně se těšili, radostného časného jubilea, i toho nejvyššího dosáhli a jednou jubilea věčného účastni se stali.

Jestli snad někoho opominu anebo někomu dobře se nezachovám, toho prosím slovy sv. Pavla k Ef. 4. 32: „Buďme k sobě vespolek dobrotiví, milosrdní, odpouštějíce jeden druhému, jakož i Bůh skrze Krista odpustil nám.“

V Hrádku u Sušice dne 31. srpna 1892.

Vojt. Hlinka — (Frant. Pravda),
kněz-spisovatel, jubilant.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

V neděli dne 21. srpna t. r. slavila Jednota katolických tovaryšů v Litomyšli slavnosť svého založení, a to dopoledne službami Božími a odpoledne veřejnou schůzí a koncertní zábavou v zahradě hostince na „Zavadilce“. Na slavnosti v chrámu děkanském při službách Božích, při veřejné schůzi i při zábavě měli účastenství Jednoty katolických tovaryšů z Litomyšle a Hor. Jelení s prapory, c. k. ostrostřelecký sbor, veteráni, hasiči, měšťané a dělníci. Na schůzi bylo 1.500 a při zábavě 2.000 lidu. Schůze zahájena předsedou Jednoty katolických tovaryšů v Litomyšli, kaplanem Václavem Markem, velice zdařilou řečí o účelu jednot katolických tovaryšů a jejich křesťanském i socialním stanovisku v národě českém. Řečník odměněn byl bouřlivým potleskem a pochvalou. Po té u předsednického stolu zaujali místa protektor Jednoty tovaryšů, děkan Otto Danielis, jednatel spolku a předseda Václav Marek a c. k. komisař Plechatý. Za velikého napjetí ujal se slova pozvaný slavnostní řečník, Tomáš Jos. Jiroušek, redaktor „Dělnických Novin“. Mluvil o křesťansky socialní otázce a úkolech katolického lidu ve hnutí socialním plnou hodinu, byv místy přerušován pochvalou i potleskem, který se na konci opakoval. I mnozí z přítomných socialních demokratů, kteří přišli na nádraží Jiroušovi „zapískat“ a dělat uvítací demonstraci, ale náhodou nepoznavše ho musili domů s nepořízenou se vrátiti, nemohli se zdržeti souhlasu s řečníkem. Rovněž i zábava byla velice zdařilá a dostavil se k ní také c. k. hejtman z Litomyšle a člen ochranného družstva Jednoty katolických tovaryšů v Litomyšli. Velice dojemný byl však okamžik, když opouštěli zábavu delegati Jednoty katolických tovaryšů z Ústí nad Orlicí a jeden z nich slovy nehledanými, ale plnými upřímnosti děkoval Jiroušovi za vysvětlení otázky křesťansky socialní a zval jej do Ústí nad Orlicí s ubezpečením, že i tam byl by vítán a s radostí poslouchán. Tito delegati společně s Česko-Třebovskými, kde právě katolický dělnický spolek se zakládá, opustili slavnosť tklivě se loučíce. Zábava trvala do 9 hod. večer, načež byl nastoupen pochod do města s lampiony a pochodněmi. — Dne 28. srpna t. r. konána veřejná schůze Hospodářsko-lesnického spolku sušického ve Volšovech za předsednictví Ferd. hraběte Chotka, na níž mělo účastenství přes 1.200 lidu. Redaktor „Dělnických Novin“, Tom. Jos. Jiroušek, mluvil „o poměrech dělníků hospodářských se vzhledem na socialní hnutí“. Řeč jeho všem přítomným se líbila a byla od shromáždění s pochvalou přijata.

Na sklonku VIII. roku.

Ukončujíce VIII. ročník „Vlasti“, děkujeme všem odběratelům za jejich dosavadní přízeň. Počet abonentů „Vlasti“ dostoupil výše 3.800, což jest v našich neutěšených poměrech číslo vskutku vysoké. Počet ten, myslíme, udržíme i dále, nebo v témž poměru, ve kterém přibývá mladý dorost do řad kněžstva, vzrůstá i přízeň k naší „Vlasti“ v různých krajinách rakouské říše i ciziny, hlavně Ameriky.

Jsme téměř s celou českou literaturou, katolickému náboženství odcizenou, v rozporu a nesnažíme se nijak získati si přízně u stoupenců zásad liberálních, ale i při tom nabýváme rok od roku nových odběratelů v různých stavech občanských, hlavně mezi učitelstvem. I bude naší snahou — a budiž to snahou i našich stoupenců — abychom se dodělali na tomto poli úspěchů vždy větších a větších.

Pro IX. ročník „Vlasti“ jsou přichystány tyto práce: K jubileu Kolumbovu od prof. Fr. Rypáčka; Abbé Roussel a jeho ústavy, životopis

francouzského Boska; Životopis † biskupa Jana Val. Jirsíka od Al. Mattušky, načež zvláště duchovenstvo diecése Budějovické upozorňujeme. Boj národních stran proti socialní internacionale v Evropě od Tom. Jirouška, red. „Děl. Novin"; Zaniklá gymnasia slovenská od Tóm. Šmýda; Renan a Didon od prof. J. E. Hulakovského; Čeští humanisté XV. a XVI. věku od prof. K. Konráda; Duchovenstvo katolické v literatuře a vědě od učitele Jos. Flekáčka. Z řeckých dějin od prof. Dr. Just. Práška; Od P. Fr. Fil. Konečného Ord. Praed.: Vasil Kirějevský a prof. Dr. Masaryk o slavjanofilství; Papežové a university středověké; Psychologie thomistická a sensualistická. Cestopisné črty píše bisk. vikář Boh. Hakl. Povídky máme od Boh. Brodského, Al. Dostála a V. Špačka, a jsou tu ještě jiné a jiné práce, jichž jsme dosud neměli času pročísti.

Velice nadaný, pilný a v práci vytrvalý Fr. Štingl, kaplan v Korutanech, přiučil se jazyku chorvatskému, aby mohl ve „Vlasti" referovati o literatuře a národních poměrech slovinských a chorvatských. Bude-li mu možno, jak máme smluveno, aby procestoval jihoslovanské země a seznal osobně jejich poměry, „Vlasť" tím neobyčejně získá. Také se pokusíme, získati referenta pro literaturu polskou; zpravodaje pro literaturu lužickosrbskou, ač jsme se o to pokoušeli, dosud jsme získati nemohli, rovněž i zpravodaje o českém písemnictví v Americe nepodařilo se nám nalézti, ač jsme o to mnohých žádali; i bylo by nám velice vítáno, kdyby nám někdo otevřel cestu do těchto zemí. Přítel tohoto listu čte časopisy anglické, jiný cestoval po Francii, třetímu předplatil výbor nejlepší vědecký časopis italský, tak že i z těchto literatur a zemí bude nám možno uveřejniti pěkné ukázky.

V drobných lit. zprávách zavedeme rubriku: „K naší organisaci", v níž budeme sledovati vývoj katolického spolkového života, knihoven a jiných důležitých institucí a v níž čas od času podávati budeme praktické návrhy k tomuto úkolu čelící.

Také bychom si přáli, aby ve drobných zprávách všecky urážky naší víry, které přináší česká literatura, byly krátce a ostře odráženy, i jsme ochotni, vždy po zvláštním buď písemném aneb ústním domluvení, zvýšiti za tyto zprávy honorář a třeba i, kdykoliv k tomu výbor svolí, našim zpravodajům některé listy předplatiti. Takto bychom mohli časem obsaditi celou českou literaturu, a ligisté by měli práce dost a dost. Co by se nevešlo do „Vlasti", mohlo by se dáti do jiných časopisů. Některé listy jsou již zadány. Tato věc není v naší straně snadná, poněvadž většina našich zpravodajů má spisovatelství za vedlejší zaměstnání a v horlivosti brzy ochabuje nebo pro přílišné jiné práce v krátkém čase umdlévá a pro nás pracovati přestává. I račiž si to každý rozvážiti a teprve ten, kdo jest vůle pevné a povahy vytrvalé, nechť se hlásí za zpravodaje a udá listy, kterých může doma pročítati nebo kterých si přeje od nás míti a je sledovati.

Rovněž se vynasnažíme, aby v tomto a dalších ročnících „Vlasti" byly delšími referáty posuzovány hlavně ty spisy, kterým se dělá v jiných časopisech největší reklama, a které nejsou prosty urážek našeho náboženství. Tak již hned v IX. ročníku proberou se ve „Vlasti" Sebrané spisy Jana Nerudy, prof. Jiráska a spisy Ferd. Schulze. Poněvadž starost o celé družstvo — mimo specielní práce jednotlivých výborů a odborů — spočívá hlavně na našich bedrách, a stálé buď písemní buď osobní agitace ve prospěch družstva jakož i péče o čtyři chudinské spolky v Žižkově

zabírají nám téměř celý denní čas, a večer pro seslabený zrak pracovati nemůžeme, poprosíme výbor, aby nám povolil roční dotaci — asi 200 zl. — i vyhledáme si pak schopného a vytrvalého pomocníka, jenž by se výhradně o literaturu staral a zásady tuto pronesené systematicky ve skutek uváděl.

I vybízíme tedy své přátely doma i v cizině k horlivé a vytrvalé práci pro „Vlasť“ a zveme je jakož i ostatní čtenáře k odebírání IX. ročníku „Vlasti“, na nějž se předplácí ročně 4 zl., půlletně 2 zl., čtvrtletně 1 zl. Členové družstva předplácejí: *a)* údové zakládající (kteří splácejí v půlletních lhůtách po 5 zl. během 5 let celkem 50 zl.) ročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr., čtvrtletně 75 kr.; *d)* členové přispívající (jejichž roční vklad obnáší 3 zl.) ročně 3 zl. 20 kr., půlletně 1 zl. 60 kr., čtvrtletně 80 kr.; *c)* členové činní (kteří se více do spolku nepřijímají) ročně 3 zl. 40 kr., půlletně 1 zl. 70 kr., čtvrtletně 85 kr. Kněží deficienti, alumnové, klerikové, studující, podučitelové a podučitelky mají „Vlasť“ ročně za 3 zl. Do krajin německých stojí „Vlasť“ o 50 kr., do ostatních mimorakouských zemí o 1 zl. více. Sběratelům abonentů poskytuje se na každých 10 jedenáctý ex. zdarma. Pp. knihkupcům slevuje se 25% a bude se jim „Vlasť“ dodávati toliko za hotové. — Ročníky V., VI., VII. a VIII. prodávají se à 4 zl. Ročníky IV., III. a II. prodávají se à 2 zl. 50 kr.; pro studující, alumny a kleriky à 2 zl. Ročník I. prodává se za 3 zl. 50 kr. a platí-li se hned, za 3 zl. Družstvo „Vlasť“ prodává jednotlivá čísla IV., III. a II. ročn. à 30 kr. Jednotlivá čísla V., VI., VII. a VIII. ročníku prodávají se po 40 kr. Redakce a administrace „Vlasti“ jest v Žižkově u Prahy č. 505., Komenského náměstí (u staré školy). Patisk celých prací se vyhrazuje. Rukopisy se nevracejí.*)

Redakce.

---

*) Pozn. Naši přátelé z Moravy nám sdělují, že při poslední schůzi Velehradské proti „Vlasti“ a redaktoru t. l. volice nepřátelsky vystupoval jistý mladý kněz z Čech. Odpovídáme jim krátce a věcně. Tento pán jest ctitel a velebitel básníka Jar. Vrchlického, a z té příčiny jsme jeho literárním prácem „Vlasť“ na tak dlouho uzavřeli, dokud se Vrchlického nezřekne. Když nám i po té nabídl práci, předložili jsme celou záležitosť výboru družstva Vlasť, jenž naše stanovisko *jednohlasně* schválil. Odtud datuje se nepřízeň onoho pána k „Vlasti“ a jejímu redaktoru. Bude-li potřebí a nestačí-li onomu pánovi toto vyjádření, vystoupíme zřetelněji a ostřeji a odhalíme při tom zároveň i ostatní pletichy, které se proti redaktoru t. l. z různých stran a na různých místech podnikají. Jsme o všem důkladně a do podrobností zpraveni a dosud jsme jen proto mlčeli, bychom zachovali svornosť strany.

Ukazovatel jmenný.

Strana

A

Abaelard 171, 200.
Abbt 80.
Adam 26.
Adityas 41.
Adonis 96.
Afrodita 96, 113
Agobard Lyonský 197.
Albert Veliký 129, 143, 186, 193, 200 204, 221.
Alexandr Alexandrinský 184.
Alexandr, biskup 136.
Alexandr Veliký 114, 120.
Alexandrinský Cyrill 178, 183.
Alfons sv. 225, 226, 227, 228.
Algazel 217.
Akropolita Jiří 140
Ambrož, sv. 31, 121, 123, 137, 173, 181, 184, 204, 222.
Anastasius, kněz 178.
Anaxagoras 7, 102.
Angro-Mainyus 61.
Anselm sv. 56, 129, 169 199, 200, 202.
Ahura-Mazda 61, 113.
Apollonius 63, 121.
Apulejus 101.
Aravius 221.
Areopagita Dionysios 234.
Aristoteles 7, 37, 60. 75, 90, 101, 103, 187, 193, 194, 200, 202, 203, 207, 217, 221, 224, 230.
Arkesilaus 103.
Akvínský Tomáš 6. 8, 10, 12, 14, 16, 32 33, 41. 60, 81, 83, 87, 90, 106, 107, 129, 132, 143, 174, 186, 192, 193, 199, 200, 201, 202, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 234, 236, 237.
Arius 136.
Arius Antonius 121, 122.
Arriaga 221, 224.
Arnobius 110, 112.
Assemanus Jos. Al. 165, 167.
Athanasius sv. 136, 181.
Athenagoras 112.
Atzberger, dr. 91, 93.
Augustin, missionář anglický, biskup 172.

Strana

Augustin sv. 8, 16, 59, 75, 101, 102, 107, 110, 111, 126, 130, 186, 179, 180, 184, 197, 198, 200, 209, 217, 222.
Aureolus Petr 205.
Aurelius Markus 121.
Auxentius 123.
Averoes 205.

B

Bacchus 96, 113,
Baco Roger 221, 222.
Bahrdt 80.
Banez 129, 207, 219, 221.
Baronius 112.
Barnabaš svatý 126, 184.
Baruch 126
Basil sv. 125, 222.
Bastida 129.
Bauer Bruno 20, 108, 233.
Baunard 123.
Bavon, opat 198
Bayle 131.
Beccus (Veccus) Jan 140.
Beck Mag. 149.
Bellarmin 155, 170, 196, 209.
Belevitt 45.
Benedikt VIII, papež 140.
Benfey 41.
Berengar 198.
Bergier 105.
Bern 197.
Bernard, sv. 129.
Bernardin de Saint Pière 19.
Berthier Josef 123, 130.
Bessarion 141.
Biedermann 19.
Billuart 8.
Bittl 123.
Bonaventura, sv. 129.
Borchward 19.
Bovius 225.
Brandl Vincenc 108.
Brewster 233.
Brynych 162, 205, 225.
Brühl, dr 163.
Buckle 143

Strana

Buge Sophus 61.
Bunsen 113.
Burmeister, dr. 89.
Burnouf Emil 114.
Busenbaum 224, 225, 226, 227.

C

Caesar 73, 204.
Caerularius 138.
Caesarejský Basil, sv. 141, 167, 169.
Cajetanus 129, 207, 221.
Caligula 119.
Capreolus 129, 221.
Carriere 21, 119.
Cassian Jan 179.
Celebrooke 41.
Celsus 101.
Celti 45.
Cicero 7, 16, 30, 40, 60, 73, 80, 93, 94, 95, 101, 102, 103, 112.
Cihuakroate 70.
Chrysostomus Jan, sv. 122, 217, 218, 222.
Clemens, dr. 9.
Coimbricense Collegium 224.
Comte 29, 36, 229, 232, 233.
Commodus 120, 121.
Complutenses 221.
Constant Benj. 57.
Cox 41.
Cybele 96.
Cyprian, sv. 167, 184.
Cyrillus, sv. 222.

Č

Čelakovský Fr. Lad, dr. 83, 110, 172.
Červinková-Riegrová 20.

D

Daniel 6, 26.
z Damašku Jan, sv. 196.
Dante 205.
Ďasy 45.
Darwin 187.
Dechams 57.
Demishki 42.
Demokritos 94, 102.
Denifle Jindřich 193.
Denzinger 178
Descartes 56.
z Dědic Milota 76.
Deuzinger 163.
Děvana 45.
Diana 45.
Diespiter 48.
Dietleiu 176.
Diderot 196.
Diodor 63, 65.
Dioklecian 112.
Dionysius Milánský 123.
Domician 119, 120.

Struna

Dorotheus, biskup 178.
Döllinger 108, 151.
Drbohlav Vincenc 50.
Duhr Bernard S. J. 225, 227
Duns Scotus 8, 129, (viz Scotus).
Durand 205.
Durdik, dr. 26.
Dvořák Rudolf, prof. dr. 43.
Dyaus 45.
Dyauspitar.
Dziewana 45.
Dživica 45.

E

Eberhardt 198.
Efrém, sv. 181, 184.
Egyptané 43.
Echard 208, 209.
Eigilon 197.
Eliáš 164, 165.
Eliseus 172.
Ellendorf 225.
Empedokles 73.
Epiktet 101.
Epikur 54, 111, 233.
Epiphanius 122, 181, 184.
Esdráš 126.
Essenové 113.
Eskobar 224, 225.
Esther 126.
Euhemerus 100, 111.
Eulalie, panna sv. 171.
Eusebius 98, 110, 122, 169.
Eusebius Vercell. 123.
Ezurveda 114.

F

Fairguns 45.
Falk 161.
Fechner Gust., dr. 58.
Felix, sv. 181.
Ferre 207.
Feuerbach 32.
Fichte 109
Fischer 42, 54, 61.
Fischlinus 156.
Flora 96.
Focius 123, 138.
z Forli Jan 140.
Frassen 129.
Franz, dr. 206.
Freya 45.
Fridrich z Falce 76.
Frohschammer 205, 221.

G

Galilei 156.
Gamaliel 190.
Garve 80
Gaudin 199, 205, 221. (Goudin)

Strana

Gaunilo 199.
Gellert 19.
Germané 45, 119, 120.
Gervasius, sv. 173.
Gervinus 19.
Gibon 121.
Glossner, dr. 23, 25, 26.
Goethe 37.
Godoy 207.
Goll prof dr 235
Gonzalez 206, 208, 221.
Gossler 161.
Gottschalk 197, 198.
Gregorovius 108.
Grimm 45, 64.
Groot de 123, 133, 147, 209.
Gruber 232, 233.
Gutberlet C., dr. 22, 25, 45, 48, 49, 50, 52, 72, 85, 90, 118.
Günther 26, 205, 221.

H

Haeckl 187.
Hafenecker Mag. P. '49.
Hafenreffer, prof. 156.
Haffner 135, 196, 205.
Hake, dr. 80, 82, 84, 85, 93, 94, 98, 101, 102, 104.
Halesský Alexandr 200, 203, 207.
Haloix 112.
Hanuš, dr. 46.
Haoma 61.
Harduin 168.
Harlez 141.
Harnack, dr. 108, 130, 134, 135.
Hartung 72.
z Hartmanů Eduard 52, 57, 113, 160.
Hase, prof. dr. 108, 176.
Havet 108, 109.
Havlíček 80.
Hayn 20.
Hebreové 43.
Hefele 123, 178, 179.
Hegel 31, 107, 187.
Helmold 46.
Heraclitus 102.
Hergenröther 121, 122, 130, 136.
Herodot 44, 71, 96.
Herrmann 161.
Herschel 133, 233.
Hervaeus 129, 221.
Hesiod 63, 65, 72.
Hesperidy 63.
Hesperius 173.
Hettinger, dr. 8, 15, 16. 17, 18, 22, 56, 83, 84, 88, 92, 101, 131, 133, 160, 176.
Hieronymus 112, 165, 204, 222. Viz Jarolím sv.
Hilar, sv. 180, 184.
Hilgenfeld 108.
Hiller, rabbi 113.
Hinkmar, arcibiskup 196, 198.
Hispanský Petr 205.

Strana

Hizler Daniel, pastor 156.
Hlavatý, dr. 205, 221.
Hlavinka Alois 156.
Hoedel 161.
Homer 63.
Horác 30, 72, 96.
Hossbach 161.
Hrabanus Maurus 197, 198.
Hume 4, 36, 38, 129.
Hurter S. J 105, 19?.
Hus Jan 31, 76, 107, 149, 218, 225, 238.
Hutterus 153.
Huxley 133, 233.
Hyginus 130
Hypolitus 182, 184.

CH

Chelčický Petr 107, 229, 234, 235, 236, 237, 238.
Chemnitz 155.
Chrisolog Petr, sv. 122.

I

Idealisté 14.
Ignác, sv. 128, 165, 171, 184.
Indové 41.
Indra 41.
Innocenc I. 182.
Irén 182, 183, 184.
Isa 113.

J

Jacobi 225.
Jacolliot 114.
Jan, evangelista 17, 115, 126, 160, 228.
Jan XXI., papež 205.
Jan Zlatoústý 172. Viz „Chrysostomus“
Janet 204.
Janssen, dr. 156.
Jeremiáš 126.
Jeroboam 118.
Jeronym (Jarolím), sv. 165, 166, 169, 172, 181, 184, 186. Viz „Hieronymus“.
Jerusalémský Cyrill 181.
Ježek 80.
Jindřich, císař 199.
Jirák Alois, dr. 139, 140.
Jiří Akropol 140.
Joannes 129.
Joannes de Monte Nigro 140.
Joannes a S. Thoma 207, 221.
Jornand 45.
Josef II, císař 148.
Josef sv., pěstoun Páně 184.
Jost 109, 111.
Josue 165, 169.
Judith 126
Julia, sv. 181.
Julian 190.
Jungmann, prof. dr. 89, 92, 97, 105, 131, 190.

Strana

Jupiter 47, 48, 62, 113.
Justian 122.
Justin, sv. 93, 99, 112, 165, 182, 183, 184, 222.
Juvenatus, sv. 72.

K

Kadeřávek Eugen, dr. 191.
Kaftan 15, 21, 23, 133, 161, 186, 233.
Kallimachus 111.
Kaifáš 116, 125.
Kalvín 67. 155.
Kant 19, 29, 107, 129, 187.
Kán 48.
Karásek Josef 236.
Karel IV. 76.
Kaufmann, prof. dr. 207.
Keim 116.
Keltové 119.
Kepler 55, 156.
Kleantes 102.
Klee, dr. 17, 25, 86.
Klement Alexandrinský 222.
Klement Římský 128.
Kleutgen 195, 221.
Kiřejevski Ivan Vasiljevič 129.
Komenský 76, 107.
Konfucius 43.
Konstantin, císař 121, 169.
Koperník 55.
Kordubský Hosius 122.
Kornelius, papež 167.
Köppen 41.
Kraus 108.
Kryštůfek, prof. dr. 194, 197.
Kronos 40.
z Kříže Jan, sv. 130.
Kuhn, dr. 9, 11.
Kurtz 108.
Kvasir, z rodu Vanův 45.

L

Lactantius 16, 73, 92, 93, 96, 100, 101, 103.
Lafranc 196 198.
z Lamarru Vilém 205.
Laplace 187.
Lassen 41, 62, 64.
Laymann 227.
Lehner 181.
Lechler 126.
Leibnitz 29, 55, 131, 186, 187.
Lemos 129.
Lenz, dr. 81, 106, 235, 236, 238.
Leontius 195.
Lepidi 221.
Lerinský Vincenc 130, 178.
Lessing 35.
Lev, sv. 171, 184.
Lev III. 139.
Lev X., papež 150, 169.
Lev XIII., papež 204, 221.

Strana

Liberatore 206, 221.
Licinius 129.
Liell 178, 180, 182, 184.
Lichtenberg 162.
Litevský Pikulík 45.
Littré 233.
Litvané 45.
Livingstone 48.
Lobkovic Caramuel 224.
Locke 29.
Lombardus Petrus 196, 200.
Lubbock John 68.
Lucian 96, 100
Lucretius 54, 233.
Ludwig, dr. 55.
Ludvík Pobožný, král 198.
Lullus Raymundus 205.
Lukáš, sv. 184, 185
Luther 67, 107, 153, 154, 157, 160, 163.
Lykurg 220.

M

De Maistre 56.
Mamachi 112.
Manichaeové 217.
Mansi 123.
Marcion 130.
Marek Efesský 141.
Masaryk, dr., citován téměř na každé stránce.
Massageti 44.
Matouš, sv. 184, 185, 228.
Maximus Tyrský 101.
Maurer 225.
Medina 129.
Melanchton 67.
Memphidský Ptah 43.
Mendelsohn 80.
Methrodor Lampsacký 100.
Mill 233.
Miletský Dionysius 123.
Minucius Felix 112.
Monier Williams, prof. 41.
Möhler, dr. 67.
Muir 41.
Müller Max, dr. 35, 41, 42, 47, 49, 50, 53, 114.
Münchhausen 132.

N

Nabuchodonosor 120
Napoleon 76.
Nazianský Řehoř, sv. 139, 181.
Nearchos 57.
Nektarius Konstantinopolitanský 125.
Nelson 171.
Nero 112, 119.
Nestorius, biskup cařihradský 178, 183.
Nevton 29, 55, 89.
Niceforus Blemmida 140.
Nikolas, dr. 60, 61, 71, 96.
Nillus, sv. 122.

Strana

Ninus 120.
Nitzsche 25.
Nobiling 161.
Nolánský Paulin, sv. 123.
Nolte 206.
Nominalisté 8, 14.
Noting, biskup 198.
Nutar 43.
z Nyssy Řehoř, sv. 136, 222.

O

Occam Vilém 205.
Onský Ra 42, 43.
Origenes 73, 121, 122, 136, 165, 181, 184, 185, 222.
Osiander 155.
Osiris 43.
Ottgar, arcibiskup 197.
Oudin 209.
Ovidius 64, 96.

P

Palacký 118.
Paleolog Michal 140.
Pandora 71.
Parmenides 102.
Pařižský Jan 205.
Pascal 29, 56, 60.
Paschasius Radbert 197.
Patuzzi Joannes Vincentius, Ord. Praed. 226.
Paulin Nol. 124.
Paulsen 193.
Paulus 116.
Pausanius 63.
Pavel, sv. 76, 92, 98, 113, 115, 160, 169, 203.
Pavlicki, dr. 114.
Pehrkons 45.
Pelagius 67.
Pelusijský Isidor 122.
Pelvit 45.
Perkunas 45.
Perkunos 45.
Peroun 45.
Perrone 147.
Peršané 113.
Perun 45.
Pesch Christian 42, 45, 47, 51, 55.
Pesch Tilm. 221.
Petavius 169, 195.
Petr, sv. 133, 160.
Pfaff 187.
Pfeiderer, dr. 21, 68, 133, 161, 186, 233.
Pherekydes 73.
Philippus a SS. Trinitate 129.
Philolaus 74.
Philon 113.
Photius 123.
Pilvis 45.
Pilwiht 45.
Piorun 45.

Strana

Pius IX. 10, 12, 13.
Planck 67.
Platon 7, 17, 37, 40, 63, 65, 72, 73, 74, 75, 81, 94, 100, 194, 201, 217.
Platner 80.
Plassmann 207.
Plinius ml. 72, 98, 121.
Plivnik 45.
Plutarch 64, 72, 100, 111.
Polykarp, sv. 128, 165, 184.
Pontius Jan 224.
Positivisté 14.
Pospíšil, prof. dr. 156, 196, 205, 206.
Prescott 70.
Preuss 176.
Priap 96.
Prija 45.
Proclus, sv. 179, 180, 184.
Prodicus 111.
Prokop 45.
Prometheus 62.
Protagoras 81, 111.
Protasius, sv. 178.
Prudentius 171.
Ptolomaeus de Lucca 209.
Pünjer, dr. 20, 233.
Pythagoras 73, 101.

Q

Quenstedt 153.
Quintilian 103.

R

Rabener 19.
Ratzinger 108.
Rauwenhoff 158, 161, 162.
Realisté 14.
Reimarus 80.
Renan 108, 110, 116, 128, 142, 233.
le Page Renouf 43.
z Rhodu Ondřej 140.
Rink 72.
Ritschl 67.
Robin 233.
Roboam 118.
Roh P. 225.
Roselli 221.
Rosenkranz, dr. 33. 103.
Roskoff 54, 233.
Roskovány 147.
Rothadius 198.
Rothe 25, 67.
Rougé 43.
Rousseau 80, 103.
Roux-Lavern 221.
Rubeis de 208, 209.
Ruinart 121.

Ř

Řehoř VII., papež 199, 204.
Řehoř X. 140.
Řehoř Veliký, sv. 169, 173.
Římský Jilji 205, 209.

Strana

S

Salat, prof. dr. 196.
Salmanticenses 129, 221.
Sanchez 224, 225, 227, 228.
Sanseverino 221.
Saturn 40.
Scaevola 111.
Scaliger Jos. 166.
Schaezler, dr. 9, 12, 131, 147, 153.
Schaftesbury 171.
Schangti 54.
Schanz, dr. 79, 101, 188.
Schelling 57, 160, 187.
Schenkel, dr. 116, 153, 154.
Schleiermacher 15, 19, 34, 80, 233.
Schmidt 147, 206.
Schneemann 147.
Schneider Česlav, dr. 135, 207.
Schopenhauer 113.
Schouppe, P. 26, 195.
Schubert 170.
Schultze V. 175.
Schuster, dr. 155, 156.
Schvegler 41.
Schwan, dr. 135.
Schwarz Karel, dr. 158, 159.
Schwarzenberg, kardinál pražský 149.
Scotus Duns Joan. 224, 237. Viz „Duns Scotus".
Seeva 45.
Semler 67.
Seneca 60, 74, 101, 103, 104, 220.
Sertorius 119.
Sertus Emp. 111.
Sestoris 120.
Sif 45.
Sigiranus, sv. 166.
Simplician 124.
Simrock 45.
Sippa 45.
Sirach 126.
Siricius, sv. 125.
Slované 119.
Smith Adam 230.
Snopek 239.
Spartakus 119.
Spencer 53.
Spiegel 42, 60.
Spinoza 29, 83.
Sofisté 111.
Sokrates 37, 74, 93, 100, 102.
Soto 129.
Stiefelhagen 62.
Stoecker 116.
Stoeckl, dr. 15, 16, 130, 205.
Strabo 44, 63, 96.
Strauss David 54, 83, 90, 108, 116, 118, 158, 159, 233.
Stuart 187.
Studita Theodorus 169.
Svoboda Jos. P. 156.
Suarez 129, 221, 223, 224, 226, 227, 228.
Suetonius 112, 121.

Strana

Suso Jindřich 130.
Sušil František, prof. dr. 110.
Sylvestr, papež 122.
Synesius 121, 122.

Š

Šafařík Pavel Josef 45, 118.
Šimanko Václav, dr. 3, 115.
Škorpík 80.
Šťastný Alfons 106.
Štěpán, sv. 165.

T

Tacian 110, 112.
Tacitus 98, 104.
Tarasius, patriarcha Cařihrad. 168.
Tauler 130.
Terencius 96.
Terezie, sv. 130.
Terillus Antonín S. J. 226.
Tertullian 110, 112, 130, 135, 165, 184, 222.
Tetens 19.
Thales Miletský 100.
Thengenes Rhegijský 100.
Thebský Amon 43.
Theodoret 183.
Theodosius 136.
Theophilus, arcibiskup 121, 122.
Theoprast 72, 95.
Therapeuti 113.
Tholuck, prof. dr. 225.
Tius 48.
Tobiáš 13, 42, 126.
Toletus 223.
Tolstoj 20, 234.
Tomek 118.
Tschuangse 71.
Trajan 119.
Tura 45.
Turrecremata 209.
Tylor 49.
Tyr (Mars) 45.
Tzschvirner 108.

U

Ulman 25.
Ulrici, dr. 89.
Uranos 41.
Urd 62.

V

Valencia 129.
Vallius 224.
Vallgornera P. 130.
Vanadis 45.
Varro 111.
Varuna 41, 54.
Vasques 129, 221, 223.
Verulamský Baco 56, 205.

Strana

Vigilantius 165, 172.
Vignolli 39.
Viklif Jan 234, 235, 238.
Vincenc, kněz řím. 122.
Virgil 62.
Vittoria de 223.
Vitus 122.
Voit P. 227.
Voltaire 18, 61, 80, 114.
Vosen Christian, dr. 163.
Vychodil, dr. 20, 56, 80.
Vykydal 139.

W

Wackemagel 109.
Waitz 70.
Welte 108.
Werner, dr. 205, 221, 224.
Weiss 18, 19, 20, 21, 39, 40, 45, 48, 49, 52, 59, 60, 65, 70, 72, 74, 108, 111, 118, 120, 220.
Weisszsäcker 126.
Werther 19.
Wetzler 108.
Wiest 195.
Wigand 187.
Willmers 163, 164, 169.
Windischmann 42, 70.

Strana

Wöla (Vila) 45.
Wutke 70.

X

Xenofanes Eleatský 100.
Xenokrates 103.
Xerxes 126.

Y

Yima 61, 70.

Z

Zaccaria 167.
Zachariáš 167, 185.
Zarnecke 159.
Zeller 109.
Zeno 102, 103.
Zeus 40.
Zíbrt, dr. 61.
Ziegler 161.
Zigliara Tomáš 33, 106, 206, 207, 208, 213, 221.
Zio 48.

Ž

Živa (Ceres) 45.
Žižka 76.

Ukazovatel věcný.

Strana

A

Sv. Ambrože a Augustina učení dle výkladu Masarykova 137
Anthropomorfismus nebyl prvotnou formou náboženství . . 52
Apoštolské vyznání protestanty odsouzeno! 158
Askése katolická a budhistická (pozn.) 129
Sv. Athanasius a pseudosynoda Tyrská 136

B

Bázeň a strach nejsou příčinami náboženství 53
Blud není přirozeným našemu rozumu 61
Bohověda, viz Theologie.
O bozích starých národů 40
Boží zjevení, viz Zjevení.
Božstvo dobré měli národové dříve než zlé 54

C

Církve katolické počátky dle Masaryka 126
Církve katolické formální princip a známky její pravosti 131
Církvi utrhačstvím je věta „Credo quia absurdum“ 135
Církev není „katolickou“ jen proto, že je všude 136
Církevní učení o milosti Boží dle sv. Augustina 137
Církev a stát kterak prostředkují „milosti“ 138
Církev katolická se nerozpadla, když od ní odpadli mnozí její vyznavači pro slovo „Filioque“ . 138
Církev katolická ve středověku . 144
Církev a katolicismus 148
Cit není náboženstvím 15
Citlivůstkářská theorie náboženská 18
Cit prý vládne rozumem 19

Strana

Cit, kterak se vloudil do filosofie a theologie 19
Citové theorie náboženské důsledky 21
Citlivůstkářství proč má tolik stoupenců 22
Citlivůstkářství je plodem protestantismu 22
Cit není zbožností 31

Č

Časopis katol. duchovenstva proti Masarykovi 3
Čech, denník v Praze, proti Masarykovi a Realistům 3
Čínským náboženstvím prvotným byl monotheismus 43
Člověk proč má náboženství 17 — jeho závislosť na Bohu jest základem náboženství, nikoli však náboženstvím samým . . . 25
Člověk vyšel z ruky Hospodinovy dokonalý 60
Člověk dle svědectví všech národů byl prvotně blaženým, ale padl a ztratil blaženosť . 61, 63
Člověk klesnuvší neměl více dokonalého obrazu o své prvotní blaženosti 65
Člověk nesmí zjevení pravd nadpřirozených popírati, protože jim nerozumí 86
Člověk bez nadpřirozeného zjevení upadl do morální bídy . . . 95

D

Deismus jest proti zjevení . . . 80
Determinismus Masarykův odsouzen 211
Ducha lidského vývoj dle Comtea 229
Duchovní a světská moc dle sv. Tomáše Akv. 209
Duše lidské nesmrtelnosť v podání národů 73

Strana

E

Egyptanů nejstarším náboženstvím byl monotheismus 43
Empirie 187

F

Farizejské učení a Starý Zákon nejsou totožnými 117
Fetišismus není prvotnou formou náboženství 49
Fetišismus, co vlastně jest? 50, 232
Z fetišismu jediného žádné náboženství nezáleží 50
Fetišismu příčiny jsou zkaženost srdce a úpadek náboženství 50
„Filioque" po stránce historické a dogmatické 139
Filosofie a theologie věcně nesouvisí dle učení Masarykova . . 9
Filosofie jest služkou bohovědy 10
Filosofie jak má býti pěstována dle Lva XIII. 11
Filosofie zdrojem není zjevení Boží, nýbrž jest jejím ředidlem . 12
Filosofie předmět materiální a formální 13
Filosofie a cit, viz „Cit".
Filosofický a theologický názor o světě 27
Filosofie staropohanská nechtěla a nemohla pomoci náboženskomravní zkáze 100
Filosoficko-mravné zásady starých filosofů 102

G

Germanů prvotné náboženství . 45

H

Haerese 218
Henotheismus 51
Hesperidy 63
Hlas, Brněnský denník, psal proti Masarykovi 3
Hřích prvotný dějinami stvrzen 60
Hřích prvotný dle podání národů 70
Hřích prvotný je znám ze zjevení 75
Hřích prvotný a rationalistické námitky proti němu 68
Humanismus prý vyšel z církve 146
Husitismus dle Masaryka . . 149

CH

Chelčického „ethické" učení a nadávky 234

I

Indů prvotným náboženstvím byl monotheismus 41
Islam jak působil ve křesťanství 118

Strana

J

Ježíš Kristus dle názoru Masarykova 142
Jsoucnosti Boží lze rozumem dokázati 6
Jsoucnosti Boží jak dokazuje přírodozpytec a jak dějepisec . . 6
Jsoucnosti Boží důkaz ontologický 199
Jsoucnosti Boží důkazy sv. Tomáše 207

K

Katolicismus dle Masaryka . 148
Katolicismus v různých zemích 151
Katolický monotheismus neustoupil polytheismu, jak Masaryk myslí 141
Kristus prý nezaložil církev . . 127
Kristus dle Masaryka 127
Kristus — Logos 135
Křesťanství původ 107
Křesťanství je-li nutným vývojem své doby 109 — nemožnost toho 111
Křesťanství neplyne z pohanství, ale je rozhodně proti němu 113
Křesťanství odkud a z jakých příčin 113
Křesťanství není z názoru židovského 115
Křesťanství a fariseismus . . 117
Křesťanství jest nad židovství vznešenějším 117
Křesťanský a židovský monotheismus nejsou totožny 118
Křesťanství a Islam 118
Křesťanství prý výronem římské politiky 119 — nezpůsobeno stěhováním národů 119
O počátcích křesťanství chybná mínění 120
Křesťanský život nepůsobil škodlivě na lidské myšlení 113
Křesťanství nezmizelo 150

M

Maria Panna v katolické církvi 174
Maria Panna a její úcta není pozdější 175, 177, 183
Marie Panny úcta jest přirozenou 176
Marie Panny úcta jest úplně rozdílna od úcty, již Bohu vzdáváme (hyperdulia-latria) 176, 181
Marii Pannu nemáme za bohyni 177; — jest Bohorodičkou 178, 181, 183; — jest Pannou 180, 184
Mariánské svátky již v prvotních dobách 180

Strana

Materialismus je proti zjevení 80
Modlitba Bohu a modlitba ke svatým nejsou stejny 166
Monotheismus 233
Monotheismus katolický prý ustupoval katolickému polytheismu 37, 141
Monotheismus byl prvotnou formou náboženství 38, 48; — důkaz toho z dějin 40
Monotheismus židovský a křesťanský 118
Mystika (v pozn.) 129
Mythologie, co jest 51
Mythologie nebyla prvotnou formou náboženství 51

N

Náboženství co jest a v čem podstatné záleží 14, 17, 23
Náboženství nesprávně ztotožňují s citem 20
Náboženství subjektivní a objektivní 23, 26
Náboženství a zbožnost nejsou totožny 23, 31, 33
Náboženství a „osobní zájmy naproti světu“ 24
Náboženství základem jest závislost člověka na Bohu, ale není náboženstvím samým 25
Náboženství je třeba zjevených pravd 27
Náboženství subjektivní mělo by býti z náboženství objektivního 29
Náboženství není metafysikou lidu 33
Náboženství původ a jeho prvotná forma 35, 38
Náboženství formou prvotnou byl monotheismus 38; — téhož důkaz z dějin 40
Náboženství prvotné starých národů bylo monotheistické . 40—46
Náboženství prvotnou formou nebyl fetišismus 49
Náboženství prvotné se časem nezdokonalovalo, nýbrž naopak 53
Náboženství nepovstalo z bázně a strachu 53
Náboženský strach je různým od smyslného strachu 56
Náboženství liberální budoucnosti 104
Náboženství a jeho podstata dle Masaryka 233
Nadpřirozených pravd jsoucnost 87
Národů přesvědčení o prvotní šťastné době 63
Národů stěhování prý příčinou křesťanství 119

Strana

Národní Listy o prvotném blaženém stavu člověčenstva . . 57
Naturalismus je proti zjevení 80
Neomylnost papežská . . . 147
Nevěra pohanů byla následkem přílišné víry 97
Nevěry následkem je pověra . . 98

O

Obrazopocta 163, 168
Obrazopocta trvá od prvotných dob 169
Obrazy jsou víře prospěšny . . 169
Ostatky Svatých 170
Ostatky od pradávna uctívány 171
Ostatků v úcta zázraky provázena 172
Ostrov blažených u Hesioda . . 63

P

Pantheismus je proti zjevení 80
Papežský primát nelze přirozeně vysvětliti 133
Papismus 150
Patristika Masarykova 139
O Písmu sv. úsudky Masarykovy 128
Písmo sv. a formální princip protestantismu 153; princip jeho materiální 154
Polytheismus 233
Pověra následkem nevěry . . 98
Poznání naše je dvojí: přirozené a nadpřirozené 5
Pravdy přirozené mohou býti též nadpřirozeně zjeveny 79
Pravdy praktické i spekulativní ve zjevení obsažené jsou potřebny 105
Probabilismus jesuitský a Masaryk 226
Protestantismus . . . 144, 152
„ a tolerance 155
Protestanté srovnávají se v opposici proti církvi katolické . 157
Protestantismus a křesťanství 158
„ orthodoxní a liberální“ 161
Předurčení a večeře Páně . . 197
Příroda-li Bohem a Bůh přírodou, jaké důsledky toho pak jsou . . 21
Přirozenost lidská jest pokažena, jak tomu rozuměti . . . 58
Přirozenost lidská není bytně zlou a špatnou 59
Psychologie dokazuje prvotného zla 66

R

Ráj ztracený 58
Reformátoři o prvotném hříchu 67
Reservatio mentalis 227
Rozum a vůle jsou sídlem náboženství 17

Strana

Rozumu není přirozeným blouditi 61
Rozum lidský musí v Bohu připustiti pravdy nadpřirozené ... 88
Rozumu způsob poznávati; rozum připouští pravdy nadpřirozené 90
Rozum a vůle 212

S

Sentimentalismus viz Citlivůstkářství.
Scholastika 186 — její úkol 192 — podstata její v čem záleží 195 — její původ 196 — její vrchol v učení sv. Tomáše Akvinského 200 — Tomášovo učení o pohybu — psychologii — ethice — o tyrannocidiu 207. — Spis: De regimine Principum 208 — učení o poměru duchovní a světské moci 209 — o svobodě myšlení 209, 213 — strach a náruživosť neničí svobody vůle 215 — o haeresi 218
O scholastice závěrečný soud 221
Scholastika jak se dle Masaryka stala polemickou, sofistickou, a jaké má zásluhy o filosofii 222
Ze scholastiky jaké se vyvinula ethika dle Masaryka . . . 224
Strach viz Bázeň.
Strach smyslný a náboženský čili uctivosť 56
Strom v náboženském podání národů 62
Svatých úcta 162
Svatých úcta zakládá se na tradici 165 — a dějinách . . . 167
Svatých úcta v čem záleží . . 166
Svatých ostatky viz Ostatky.
Suarez dle úsudku Masarykova 223

T

Tertulian prý odpadl od církve, poněvadž vynikal mravní přísností 135
Theologie jest vědou skutečnou 4, 7
Theologie přirozená a nadpřirozená, její předmět a zásady 5 — th. přirozená a nadpřirozená nejsou „srostlé“ 5 — předmět materialní a formální 6—7 — mínění středověkých theologů o tom, zda th. je vědou 8 — zásadami th. jsou „pravdy zjevené“ 10 — do th jak se vloudil cit 19 — theologický názor o světě správný, filosofický pokud mu odporuje, nesprávným 27 — formální princip th. dle Masaryka . 186
Tolerance církve katolické . . 156
Tomáše Akv. učení 200

Strana

O nejsv. Trojici katolické učení není z Platonismu ani od pohanů 3
O nejsv. Trojici učení Masarykovo 143

U

Úcta Bohu či klanění se a úcta svatých 164
Úcta náboženská a občanská . . 164
Úcta stromův u všech národů poukazuje ke společné události . . 62
Účel posvěcuje prostředky . . . 225
Úmysl dobrý nečiní zapovězeného skutku nezapovězeným . . 227
University hlavně zásluhou církve 193

V

Vatikánský sněm o theologii přirozené a nadpř. 5 — V. sněm učí, že lze rozumu dokázati jsoucnosti Boží 6
S vědou a věrou katol. Masaryk se v mnohém nesnáší 4 — věda co jest 7 — vědu od vědy dělí různý způsob poznávání 10 — věd světských formální princip 10 — víra není podrobena omylu, věda však ano 12 — srovnávací věda náboženská objektivně a pak dle Masaryka 36 — věda liberální nedovede učení o zjevení vyvrátiti 78 — věda nedokáže nemožnosť zjevení Božího 81 — věda u člověkova není bez víry 85
Víra přílišná pohanů byla příčinou nevěry 97 — ve víře máme jistotu, zřejmosti však nemáme 132 — obsah víry neustanovuje kritická většina, ale Bůh 133 — víra naše není slepá 147
Vůle a rozum sídlem náboženství 17 — činnosť vůle a rozumu 212 — vůle člověka jest svobodnou 214
Vývoj ducha lidského dle Comtea 229

Z

Zákon Starý a Nový „vědecky“ posouzen prof. Masarykem 115
Zázraky 191
Zbožnosť a náboženství není totéž 23, 33 — co jest zbožnosť 31 — zb. dle Masaryka 32
Zjevení Boží 77 — zj. B. nevyvrátí liberální věda 78 — co je zj. 78 — zj. přirozené a nadpř. v čem se zakládá 79 — odpůrci zj jsou naturalismus, pantheismus, materialismus, deismus, rationalismus, skepticismus a li-

Strana

beralismus 80 — zj je možné 80 — zj nadpř. je možné se strany Boha 82 — zj. nepříčí se vlastnostem Božím 82 — vlastnosti lidské nepřekážejí člověku zjevení přijati 84 — zj. musí možným i věda uznati 86 — zj. Boží nadpř. je nutno a užitečno 90, 101 — zj. Boží nadpř. je člověku potřebno i ve pravdách přirozených, náboženskomravných 92 — zj. bylo potřebno člověku 95 — pravdy mravné a náboženské ve staré filosofii a prvotné zjevení 101 — pravdy theoretické a praktické zj. 105 — skutečnost zjevení nadpřirozeného 106 — určitý pojem o zjevení trvá i když lidé se různí o věčných pravdách 131 — zj. vykládati může jen auktorita Kristem ustanovená 131 — zj. není záporem rozumu 132 — zj. vykládá magisterium ecclesiae 188 — zj. pravé poznati lze dle jistých známek . 189

Zlo není nám vrozeno a přirozeno 59 — zlo je pozdějším než naše přirozenost 59 — člověčenstvo proč popírá zlo 66 — odkud je zlo 69

Ztracený ráj 58

Ž

Žena v podání o prvotném hříchu všude se nalézá 70